577
Φ. 467

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΑΝΑ ΔΥΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΦΥΛΛΑ

ΥΠΟ

ΤΩΝ ΑΔΕΛΦ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΩΝ

ΤΗι ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

Δ. ΧΑΡΙΚΛΕΟΥΣ, Μ. Α. ΣΕΙΖΑΝΗ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΛΟΓΙΩΝ.

1985

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος οὐδέποτε ἔσται μέγα,
ἐὰν μὴ κατὰ Χριστὸν ἀναγεννηθῇ.

ΤΟΜΟΣ Ε'. = ΤΕΥΧΟΣ ΜΘ'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗι,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Α. ΔΑΜΙΑΝΟΥ.

1873.

ΔΕΣΜΗ ΠΛΟΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΙΑΜΙΝ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ"
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878

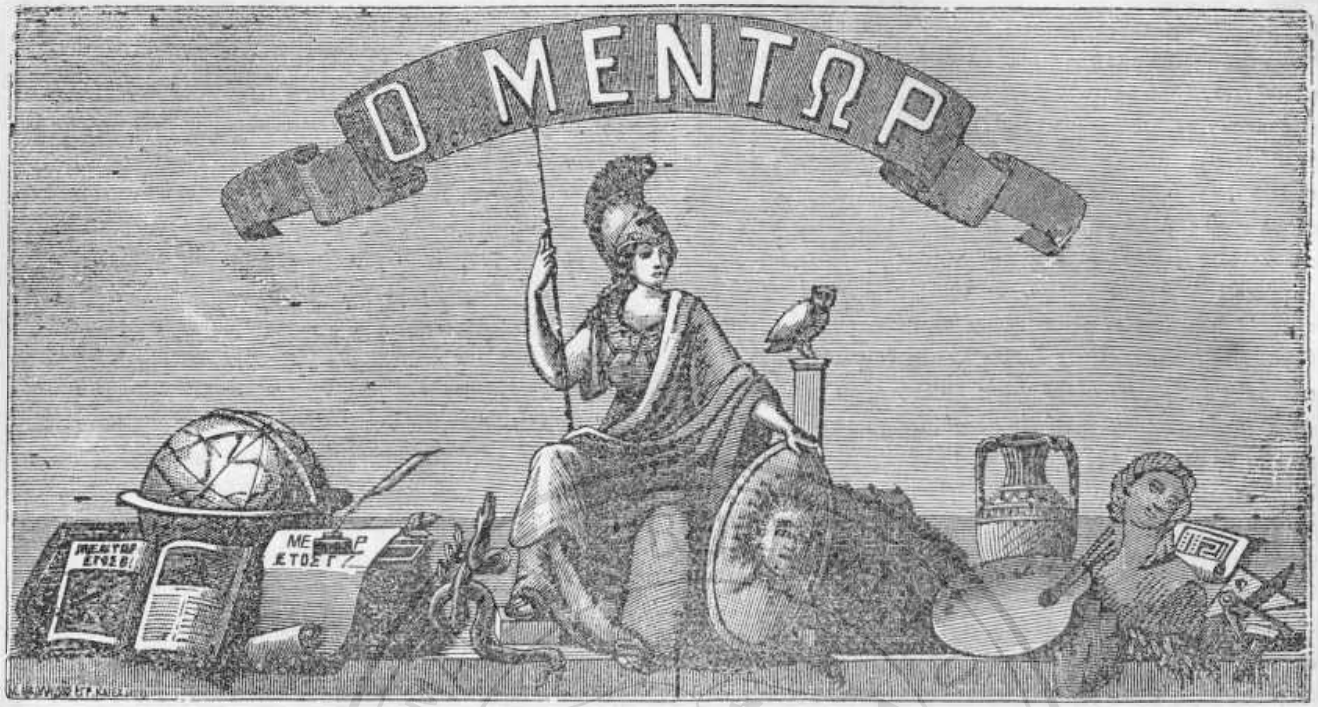

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1873. — ΤΕΥΧΟΣ ΜΘ'.

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

Ὅσον θλιβερόν, τοσοῦτον ἀληθὲς ὅτι τὰ ἔθνη καὶ αἱ κοινωνίαι σχεδὸν πάντοτε διὰ τῆς ἀγνωμοσύνης ἀντήμειψαν τοὺς μεγαλειτέρους αὐτῶν εὐεργέτας. Ὁ Σωκράτης ἀνυψῶν τὸν νύλικα τοῦ κωνείου· ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Μιλτιάδης, ὁ Δάντης καὶ ὁ Τάσσος ἐν τῇ φυλακῇ ἢ τῇ ἐξορίᾳ· ὁ Γουτεμβέργιος ἀποθνῃσκόμενος ἐκ τῶν πιεστηρίων του διὰ τῆς σκληροτέρας ἀχαριστίας· ὁ Κολόμβος λιμώττων καὶ ἀπηυδισμένος πρὸ τῆς θύρας τοῦ μοναστηρίου τῆς Ραβίδας τὴν παραμονὴν ἀνακαλύψεως καρποφόρων γαιῶν καὶ θησαυρῶν ἐμπορίας ἑνὸς ἡμισφαιρίου, μετὰ ταῦτα δὲ σιδηροδέσμιος καὶ ἐπὶ τοῦ θρονίου τοῦ ὑποβίκου· ὁ Μίλτων καὶ ὁ Λαμαρτῖνος, ὁ Φόσκωλος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, ἵνα πλησιάσωμεν εἰς τὴν ἐποχὴν ἡμῶν καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ εἰσέλθωμεν οἶκῳ, πάντες οὗτοι, μεγάλοι ὁπωσδήποτε ἄνδρες διαφόρων ἐποχῶν καὶ διαφόρων πλεονεκτημάτων, ἅπαντες ὠφελήσαντες, παρηγορήσαντες ἢ τέρψαντες διὰ τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς εὐφυΐας των, τῆς ἀνδρείας ἢ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ των, κατὰ πόσον ἢ τίνι τρόπῳ ἀντημείφθησαν ὑπὸ τῶν συγχρόνων των;

Ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὑπεράνθρωπος αὐτὸς τῆς ἀνθρωπότητος εὐεργέτης, ἀπὸ τοῦ καθημαγμένου ξύλου τῆς ἀτιμώσεως δύναται ν' ἀπαντήσῃ.

Ἐξ ὅλων ὅμως τῶν εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος οἱ μᾶλλον παραγνωρισθέντες τυγχάνουσιν ἐν ταῖς τάξεσιν ἐκείνων, οἵτινες διὰ τοῦ καλάμου ἐκαλλιέργησαν τὴν χέρσον γῆν τῶν διανοητικῶν θησαυρῶν, ἵνα σπείρωσι τὸν σπόρον τῆς ἀναμορφώσεως, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου, ἢ ἵνα ὑποδείξωσι τὰς ἀσφαλεστέρας βάσεις τῶν περὶ τοῦ μέλλοντος πεποιθήσεων, τῆς ἀτομικῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἢ τῆς καλῶς ἐννοουμένης κοσμοπολιτικῆς προαγωγῆς.

Τὸν λόγον τῆς ἀγνωμοσύνης ταύτης ὀφείλομεν βεβαίως ν' ἀναζητήσωμεν. Καθῆκον ἔχουσιν αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ ὡ μόνον νὰ φαίνωνται δικαιότεραι πρὸς τοὺς συγχρόνους αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἱκανοποιῶσι τοὺς παραγνωρισθέντας ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ βίου ὑπὸ τῶν προκατόχων αὐτῶν.

Πλὴν φεῦ! ὁστισδήποτε καὶ ἂν ᾖ ὁ λόγος, ἡ πεῖρα τοσούτων αἰώνων μᾶς φοβίζει μὴ τὸ μοιραῖον πεπρωμένον τῶν ἐξόχων αὐτῶν ἀνδρῶν ὑπάρξῃ σχεδὸν τὸ αὐτὸ ἐπὶ μακρὸν εἰσέτι, ἵνα μὴ εἴπωμεν διὰ παντός.

Αἰτία τούτου καθ' ἡμᾶς τοὐλάχιστον εἰσὶ δύο τινά. Πρῶτον ὅτι οἱ ἐν λόγῳ ἄνδρες ἐργάζονται μᾶλλον ἀθορύβως ἐν τῷ κύκλῳ

τῆς διανοητικῆς συγκεντρώσεως καί, μακρὰν τῆς θορυβώδους πολιτικῆς τῆς ἡμέρας σκηνῆς, δὲν ἐπιδιώκουσι τὴν ἐφήμερον δημοτικότητα, ἀλλὰ προετοιμάζονται εἰς τὴν δόξαν, ἣν οὐδεμία τῶν πραγμάτων φορὰ δύναται νὰ τοῖς ἀποστερήσῃ ἐξασφαλιζομένην βραδέως μὲν ἀλλὰ σταθερῶς ὑπὸ τῆς ἀλληλοδιαδόχου ἐκτιμήσεως καὶ τοῦ διηνεκοῦς θαυμασμοῦ. Δὲν συνδιαλέγονται κυρίως μὲ τὰ πλήθη, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ· ἂν δ' ἐνίοτε καὶ μετ' ἐκείνων, ἡ φωνή των ἔρχεται μακρόθεν ἀπὸ μεμονωμένου τινὸς ἀποχωρητηρίου, ἔνθα μᾶλλον δύναταί τις νὰ λησμονηθῇ ἢ νὰ ἐπισύρῃ τὴν ἀτομικὴν συμπάθειαν καὶ διεγείρῃ τὸν θαυμασμὸν ἐκείνων, οἵτινες ἔμαθον νὰ τὸν ἐπιφυλάττωσι διὰ τοὺς καταβαίνοντας *μέχρις αὐτοῦ* χωρὶς ὅμως καὶ νὰ μεριμνῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰλικρινῶς *ὑπὲρ αὐτοῦ*, διὰ τοὺς συμπαρασυρομένους ἐν τῷ ρεύματι τῆς ἐποχῆς ἀντὶ ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν σφαλερὰν πορείαν του. Δεύτερον ὅτι ἡ εὐεργετικὴ αὐτῶν ἐπιρροὴ δὲν τυγχάνει ὁρμητικῶς κατακτητική, ἀλλὰ ἐπενεργεῖ πράως καὶ εἰρηνικῶς διὰ πειθοῦς καὶ λογικῆς ἐπὶ τοῦ μέλλοντος μᾶλλον ἢ τοῦ παρόντος· ὁπόταν δ' ἐν τῷ μέλλοντι τούτῳ ἡ ἀνθρωπότης ὑψώσῃ τὴν χεῖρα τῆς ἀνταμοιβῆς, ὁ στέφανός της ἐναποτίθεται ἐπὶ μετώπων, ἅτινα ἐπρόλαβε νὰ στέψῃ ὁ ἀειθαλὴς τοῦ θανάτου στέφανος, αἱ δὲ εὐλογίαι της ἀποτείνονται πρὸς τὴν κόνιν τῶν κοιμητηρίων. Ἐγείρει τότε μνημεῖα ἐπὶ μνημείων, ἀνδριάντας μεταξὺ ἀνδριάντων, καὶ ἡ φήμη βάπτουσα τὰ πτερὰ αὐτῆς εἰς μαῦρα δάκρυα πετᾷ νὰ διασαλπίσῃ ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος τὴν συμφορὰν καὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ ἀδίκημα.

Πόσον ἀνωφελὴς ἡ ἐπὶ τῶν τάφων μετάνοιά της! καὶ ὅμως φαίνεται ὡσεὶ ἐνισχύουσα ἐν τοῖς ἐπερχομένοις τοὺς ἐξόχους ἐκείνους νόας, οἵτινες, ἀγωνισταὶ καὶ πολλάκις μάρτυρες τοῦ παρόντος, εἰσὶ πολῖται τοῦ μέλλοντος, ἐνδιαφερόμενοι μᾶλλον ὑπὲρ τῆς τύχης καὶ τῆς εὐημερίας αὐτοῦ ἢ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀτομικότητος.

Πιστεύομεν ὅτι ἡ λεπτομερὴς ἐκτραγῴδησις τῶν δεινοπαθημάτων τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τοῦ εἴδους κυρίως, εἰς ὃ περιωρίσθημεν, οὐ μόνον ἀνωφελὴς καθίσταται, ἀλλὰ καὶ τοῖς πλείστοις περιττή.

Τὸ ὄνομα ἑκάστου αὐτῶν συνδέεται μετὰ τῆς δυστυχίας καὶ ἡ ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων διὰ τῶν αὐτῶν χρωμάτων περιέγραψε τὴν τύχην των· ὅ τι ὅμως νομίζομεν ἄξιον μελέτης καὶ ἰδιαιτέρας ἐνταῦθα μνείας, ἐστὶν ἡ ἀξία καὶ ἐπιρροὴ αὐτῶν ἐπὶ τῆς κοινωνίας. Ἄλλως τε, χαιρετίζοντες ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ πρώτην φορὰν σήμερον τοὺς φίλους ἀναγνώστας τοῦ Μέντορος ὡς τακτικοὶ αὐτοῦ συντάκται, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ὑπενθυμίσωμεν αὐτοῖς τί δικαιοῦται ν' ἀπαιτήσῃ ἐκ τῆς ἁπανταχοῦ Ἑλληνικῆς οἰκογενείας περιοδικὸν σύγγραμμα, ὅπερ ἀνενδότως ἀγωνίζεται τὸν ἀγῶνα τῆς διανοητικῆς ἐν γένει ἀναπτύξεως, τῆς ἠθικῆς μορφώσεως καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐκείνης διαπλάσεως, ἄνευ τῆς ὁποίας τὰ ἔθνη ἀποτυγχάνουσιν ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ πολιτισμοῦ, ὡς βλέπομεν πολλάκις, καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας ἡμεῖς πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες ἀδύνατον νὰ διατρέξωμεν ἐπιτυχῶς τὸ τοῦ μεγάλου ἡμῶν προορισμοῦ, εἰς ὃ προφανῶς ἐκλήθημεν ὑπὸ τῆς ἀκαταβλήτου ἐκείνης δυνάμεως, ἥτις ὁτὲ μὲν καταστρέφει, ὁτὲ δὲ ἀνεγείρει καὶ ποδηγετεῖ πρὸς ἐθνικόν τι σημεῖον.

Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τοῦ λόγου ἀφίνομεν ν' ἀναπτύξῃ ἀνθ' ἡμῶν ἀνὴρ φιλόλογος οὐ σμικρᾶς περιωπῆς, πρὸ τοῦ ὁποίου τὰς τοῦ σοφοῦ ἡμῶν Κοραῆ συμβουλὰς ἐνθυμούμεθα.

Καὶ ἀληθῶς ὁ κ. Bell διὰ καλάμου δεδοκιμασμένου καὶ λίαν γλαφυροῦ μᾶς ἱκανοποιεῖ πληρέστατα, ὡς ἐξῆς ἀποφαινόμενος ἐν τῇ πραγματείᾳ του: *Περὶ συγγραφέων καὶ συγγραφῶν.*

« Ἐξ ὅλων τῶν μέσων, δι' ὧν τὸ ἄτομον ἀνυψοῦται εἰς βαθμὸν ἐξέχοντα, πρώτιστον εἶνε τὸ τοῦ συγγράφειν. Διὰ τῆς αἰχμῆς τοῦ καλάμου ὁ ἠλεκτρισμὸς τῶν ἰδεῶν δύναται νὰ διαδοθῇ ἀποτελεσματικώτερον. Εἰς τὸν μέγαν συγγραφέα ἅπαντες ὀφείλομεν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μέρος τῶν διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεών μας. Ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶνε ἄνθρωπος ἰδιαιτέρων τινῶν περιστάσεων ἢ ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν· εἶνε ὁ ἡγέτης τῆς φυλῆς του· εἶνε ἀσφαλὲς ἐχέγγυον τῆς προόδου τοῦ κόσμου. Οἱ λοιποί, οἵτινες ἐπηρεάζουσιν ἄλλως τὴν ἀνθρωπότητα, δι' ἀλλαγῆς τινος τῶν περιστάσεων δύνανται ν' ἀποτύχωσιν· αὐτὸς ὅμως σὐδέποτε ἀποτυγχάνει, ἐκτὸς ὑπὸ Κυβέρνησιν ἐχθρὰν πρὸς τὴν διάδοσιν τῶν φώτων, Κυβέρνησιν ὁρκισθεῖσαν νὰ σβύσῃ καὶ τὸν ἔσχατον φωστῆρα τοῦ διανοητικοῦ φωτός.

Ὁ στρατιωτικός, ὁ καλλιτέχνης, ὁ ῥήτωρ, ὁ ἐφευρετής, ἅπαντες οὗτοι οἱ ἡγέται τῶν κοινωνιῶν, παραβαλλόμενοι πρὸς τὸν συγγραφέα, ὀφείλουσι νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ νὰ σιγήσωσι. Μεταξὺ ὅλων τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν δὲν δύναταί τις ἢ νὰ παρατηρήσῃ τὴν ὑπεροχὴν ἐκείνων, οἵτινες συγγράφουσι, καταγινόμενοι εἰς τὴν μελέτην τῶν κοινωνιῶν, τῶν ἐθνῶν καὶ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου. Τινὲς ἐτόλμησαν νὰ φαντασθῶσιν ὅτι ὁ στρατιωτικὸς εἶνε ὁ κυριώτερος μεταρρυθμιστὴς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· τὴν ἰδέαν ταύτην εὑρίσκομεν λελανθασμένην, ἅμα ὡς σκεφθῶμεν τοὺς περιορισμούς, εἰς οὓς ἡ δύναμις αὐτοῦ ὑπόκειται. Αἱ λαμπρότεραι αὐτοῦ ἡμέραι εἰσὶν αἱ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης· μακρὰν αὐτοῦ διατελεῖ κοινὸς ἄνθρωπος· τὸ μεγαλεῖόν του ἐστὶ μονομερές. Ὁ ἔξοχος στρατιωτικὸς δὲν διακρίνεται ἢ κατὰ τὴν *τακτικὴν* μόνον τέχνην· ἀφιεροῦται εἰς ἓν σημεῖον διὰ ροπῆς, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἀχαλίνωτος φιλοδοξία, ἣν ὁ Σενέκας ἀποκαλεῖ κόλπον καὶ ἄβυσσον, ἔνθα πᾶν τὸ ριπτόμενον χάνεται, ἔνθα ἐπαρχίας ἐπὶ ἐπαρχιῶν καὶ κράτη ἐπὶ κρατῶν ἂν συσσωρεύσῃ, σὐδέποτε θὰ δυνηθῇ νὰ πληρώσῃ τὸ μέγα καὶ ἀπλήρωτον αὐτῆς κενόν. Οὐδέποτε ἀνεφάνη στρατιωτικὸς ἢ μέγας ἥρως δυνηθεὶς νὰ ὑποτάξῃ ἑαυτόν. Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἦτο ὁ ἀσθενέστατος τῶν ἀνθρώπων μακρὰν τοῦ ἴππου του· ἦτο τοσοῦτον τῇ ἀληθείᾳ ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, ὥστε ἐστοιχημάτισέ ποτε μετ' ἐκείνου, ὅστις ἤθελε ροφήσει μεγαλειτέραν ποσότητα οἴνου, καὶ προσεπάθησε νὰ κερδήσῃ τὸ στοίχημα· ὁ κατακτητὴς τοῦ κόσμου ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ἑαυτὸν ἡττηθέντα ὑπὸ τοῦ εὐτυχοῦς Προμάχου, οὗτινος ὁ στόμαχος ἦτο χωρητικότητος 18 ἑκτέων=7 1)2 ὀκάδων.

Ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν ἦτο ἢ νᾶνος ἐν καιρῷ εἰρήνης· δὲν ἐξουσίαζεν ἑαυτὸν ἀρκούντως ὥστε νὰ μὴ αὐτοκτονήσῃ, πινὼν τὸ αἷμα τοῦ ταύρου.

Ἡ φήμη τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν δὲν ἐμπεριέχει ἢ ὀλίγην ἀληθῆ δόξαν μόλις δυναμένην νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν καθιέρωσιν ἑνὸς ὀνόματος ἢ ἑνὸς θριάμβου πρὸς εὐχάριστον ἀνάμνησιν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ δόξα αὐτῶν δὲν εἶνε δόξα εὐφυΐας, ἀλλὰ πάθους· δὲν εἶνε εὔκλεια ἰσχύος, ἀλλ' ἀνδρείας. Ὁ Tecymseh καὶ Blackhawk (*), καίτοι οὐδέποτε ἀνετράφησαν ἐν Γαλλίᾳ ἢ Ἀγγλίᾳ, ὑπῆρξαν ἐν τούτοις ἀνδρεῖοι καὶ γενναιόψυχοι, ἴσον ὁ Ναπολέων καὶ ὁ Οὐελιγκτών.

Ἂς σκεφθῶμεν κατὰ πόσον ὁ καλλιτέχνης δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν τῷ κύκλῳ αὐτοῦ ὑπάρχουσι περιορισμοί, οἵτινες τὸν ἀποκαθιστῶσιν ἧττον ἰσχυρὸν τοῦ συγγραφέως. Ἐναπόκειται εἰς τὸν καλλιτέχνην νὰ διεγείρῃ τὴν καλαισθησίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς· ἡ ἀποστολή του εἶνε νὰ ἀποσπᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν ψευδῶν τῆς σαρκὸς ἡδονῶν πρὸς τὸ γόητρον τῶν τεχνητῶν σχημάτων· οὐδὲν ἄλλο προτίθεται ἢ νὰ καθυποτάξῃ αὐτοὺς εἰς τὸ ὡραῖον· τὸ ἄμεσον τῶν ἐργασιῶν του ἀποτέλεσμα ἐστὶν ἡ ἔκφρασις τῆς ἐσωτερικῆς ἰδανικῆς ἁρμονίας δι' ἐξωτερικῶν συμβόλων, ὁ δὲ μέγιστος αὐτοῦ σκοπὸς νὰ διαχύσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν ἡδονὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἰσχυράν, τῆς ὁποίας νὰ συμμετέχῃ ὅ τε νοῦς καὶ ἡ αἴσθησις.

Τοιουτοτρόπως ὀλίγων μόνον τὸν νοῦν δύναται νὰ συγκινήσῃ ἀποτελεσματικῶς, διότι ὀλίγιστοί εἰσιν ἐκεῖνοι, οὓς τὰ πρωτότυπα τῆς τέχνης του δύνανται νὰ καταγοητεύσωσιν.

Ὁ Ἄγγελος καὶ ὁ Ραφαὴλ μετὰ δυσκολίας ἐπετύγχανον τοῦτο παρὰ τῷ κοινῷ ὄχλῳ καὶ πολλάκις ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ σταματῶσιν ἐπὶ πολύ, ἵνα ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τῶν χαύνων ὀφθαλμῶν.

Ὁ Μοζὰρτ καὶ Βιχόβεν δὲν ἐγκατέλειψαν ὄπισθεν αὐτῶν μελῳδίας ἀναζωπυρούσας καὶ καθηδυνούσας τὰ πνεύματα ὁλοκλήρων γενεῶν ἢ ἀναζωογονούσας τὴν κόνιν τῶν τεθνεώτων, ὡς ὁ Δάντης καὶ ὁ Πετράρχης.

Τί σημαίνει Χριστόφορος Ρὲν διὰ τοῦ μνημείου τοῦ Ἁγ. Παύλου, παραβαλλόμενος πρὸς τὸ μνημεῖον τῆς ποιήσεως τοῦ ἀθανάτου Σακεσπήρου; Ἡ τέχνη ἔχει βεβαίως νὰ ἐκπληρώσῃ σκοπὸν ἀρκούντως εὐγενῆ, ἀλλ' εἶνε λίαν βραδὺς μεταρρυθμιστὴς τῆς ἀνθρωπότητος· δύναται ν' ἀνυψώσῃ καὶ νὰ θέλξῃ, ἀλλ' οὐδέποτε καὶ νὰ ἐκπολιτίσῃ· δύναται νὰ λαμπρύνῃ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐδέποτε νὰ τὸν ἀναγεννήσῃ.

Ἂς παραβάλωμεν ἤδη τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ῥήτορος πρὸς τὴν τοῦ συγγραφέως. Ἀληθὲς ὅτι ὁ ῥήτωρ κινεῖ ἰσχυρὰν μαγικὴν ῥάβδον, ἀλλ' ἡ αὐτοκρατορία του ἀναφαίνεται ἐπὶ ἰδιαιτέρων τινῶν περιστάσεων δημοσίου ἐνδιαφέροντος καὶ ἐξάψεως. Εἶνε ὁ μικρὸς ἐθνηγὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν ὥρᾳ μεγάλης ἀνάγκης. Τὰ πλήθη στηρίζονται ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς ἡμέρας ἀπροσδοκήτου κινδύνου· ἡ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συναφειά του ἐστὶν ἑπομένως στενὴ καὶ ἐπί τινα χρόνον θὰ δύναται νὰ ἐπηρεάζῃ τὸν νοῦν πλειότερον πάντὸς ἄλλου· ἡ ἐπιρροὴ ὅμως, ἣν ἐξασκεῖ, ἀποκαθίσταται ἧττον διαρκὴς κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, διότι συσχετίζεται μᾶλλον μὲ τὰ πάθη παρὰ μὲ τὸ λογικὸν ἐκείνων, ὑπὲρ ὧν αἱ προσπάθειαί του καταβάλλονται. Ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ δύναται νὰ διατρέξῃ κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τὸ ἐκτεταμένον βασίλειον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διεγείρων καὶ δεσμεύων τὰς ψυχὰς διὰ μυριάδων λόγων λαμπρῶν καὶ μαγικῶν προχείρου εὐγλωττίας καὶ παροτρύνων ἐπὶ τέλους εἰς τὰ ἔργα δι' αὐτοσχεδίων ἐκκλήσεων· ἐν τούτοις ὅμως τὸν Κόσμον, ὅστις θὰ ἐννοήσῃ βαθέως, θὰ ἴδῃ ζωηρῶς καὶ θὰ ὁμολογήσῃ ἀλανθάστως τὰ περὶ τῆς ἀτομικότητός του, δὲν ἀποτελοῦσιν ἢ τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ καὶ αἱ περιστάσεις.

Ἡ ῥητορικὴ μόνη, ὅσον ἰσχυρὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ, οὐδέποτε δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ μεγάλην ἱστορικὴν φήμην. Ἡ ῥητορικὴ εἶνε μᾶλλον παραφορὰ ἢ δύναμις τῆς σκέψεως· αἱ ἐντυπώσεις της ὁμοιάζουσι τὰς τρικυμίας τοῦ ὠκεανοῦ· ἐμπεριέχει τὰ στοιχεῖα τῆς τρομακτικῆς δυνάμεως· παράγει τὸν ἀνεμοστρόβιλον τῆς ἐνεργείας καὶ τὸν ἄρρον τῆς ἐξάψεως εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ψυχάς, ἀλλ' ὁπόταν ἡ ἡμέρα τῆς ἐμπνεύσεώς της παρέλθῃ καὶ τὰ ἰσχυρὰ αὐτῆς καὶ ἐξ ἀνέμων πεπληρωμένα στόματα παύσωσι ταραττόμενα καὶ κινούμενα, τότε τὰ ἄγρια κύματα τῶν παθῶν, ἅτινα διήγειρε καὶ ὕψωσε μέχρι τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων, καταπραύνονται καὶ ἐπέρχεται γαλήνη ἐντελής.

Τὸ ὄνομα τοῦ Δημοσθένους ἴσως οὐδέποτε θ' ἀφικνεῖτο μέχρις ἡμῶν μὲ τὴν ἀνεξίτηλον αὐτοῦ λαμπρότητα, ἂν ὁ ἀμίμητος ῥήτωρ δὲν εἰργάζετο ἐν σιγῇ μὲ τὸν κάλαμον ἀνὰ χεῖρας ἐπὶ τῶν λόγων πρὶν ἢ ἀπαγγείλῃ αὐτούς, ἂν δὲν εἰργάζετο ἐπ' αὐτῶν μέχρις οὗ, ὡς ὁ Πυθέας λέγει, ἅπαντα τὰ θέματα αὐτῶν ἀποφέρωσι τὴν ὀσμὴν τῆς λυχνίας του.

Τίς οἶδε πόσοι ἔνδοξοι ῥήτορες ἔζησαν καὶ ἀπέθανον, οὐδεμίαν ἐγκαταλιπόντες μνήμην, ὅπως ἀποδείξωσι τοῖς μεταγενεστέροις πόσον ἤθελξαν τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτῶν καὶ ἐν τῇ γενεᾷ αὐτῶν; Οὐδὲν ἴσως θὰ ἐγνωρίζαμεν περὶ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ φωνῆς, ἥτις ἀνέπεμπεν *ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν*, ἂν ὁ τυφλὸς τῆς Σμύρνης ἀοιδὸς δὲν τὸν ἀπηθανάτιζε.

Τί θὰ ἦτο ἡ δόξα τοῦ Περικλέους, ἂν ὁ Θουκυδίδης δὲν ἔθετεν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς συντόμους ἀλλ' ὡραίας ἐκείνας σκιαγραφίας τῶν ἤχων τῆς εὐγλωττίας τοῦ ἐμπνευσμένου ἀνδρός, ἅστινας εἶχεν ἀπομνημονεύσει;

Ὁ Σωκράτης ἠδύνατο νὰ ἦνε ὁ ἀναμορφωτὴς ὅλων τῶν αἰώνων, ἂν ἔγραφεν ἁπάσας τὰς σοφὰς ἐκείνας ὁμιλίας καὶ τοὺς λόγους, οἵτινες διέτρεχον τὸν ἀέρα κατὰ τὸν μακρὸν αὐτοῦ πόλεμον πρὸς τοὺς ἀδιορθώτους ἐκείνους σοφιστάς.

Ὁ ἡρωϊκὸς οὗτος φιλόσοφος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ σοφίᾳ μέγα διέπραξεν ἁμάρτημα, εἰπὼν τῷ Φαίδρῳ, ὡς ὁ Πλάτων μνημονεύει, ὅτι, « *Δεινὸν γάρπου τοῦθ' ἐχει γραφή, καὶ ὡς ἀληθῶς ὅμοιον ζωγραφίᾳ καὶ γὰρ τὰ ἐκείνης ἔκγονα ἕστηκε μὲν ὡς ζῶντα, ἐὰν δ' ἀνέρῃ τι, σεμνῶς πάνυ σιγᾷ.* » (*) Ὁ σοφὸς ἐλησμόνησε, ταῦτα λέγων, ὅτι αἱ μεγάλαι εἰκόνες καὶ τὰ μεγάλα συγ-

(1) Ἰνδοὶ ὁπλαρχηγοί.

(*) Πλάτωνος Φαίδρος Σελ. 126.—Ε'

γράμματα φέρουσι τὴν ψυχὴν τῆς ζωῆς ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐκφραστικώτατα συνεννοοῦνται μετὰ τῶν ἐρωτώντων καὶ τῶν εὐαισθήτων. Ἐλησμόνησε δ' ἐπίσης ὅτι εἶνε καθῆκον παντὸς προεξάρχοντος ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ κατὰ τὰς ἰδέας καὶ τὰς γνώσεις, καθῆκον ὀφειλόμενον εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτόν, νὰ συγγράψῃ ἀληθὲς καὶ εὐγενὲς ἔργον, ὅπερ διὰ τῶν ζωογόνων ναμάτων τοῦ μακροῦ αὐτοῦ βίου νὰ εὐλογήσῃ καὶ ἀναψύξῃ ἁπάσας τὰς μελλούσας γενεάς.

Τὸν κίνδυνον τοῦτον διατρέχουσι καὶ ἄλλοι ἀναμαρτῶταί, ὁ Σωκράτης ὅμως ἔτι μᾶλλον ὑπέπεσεν εἰς αὐτόν. Καθηδύνετο συνδιαλεγόμενος ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐνόμιζεν ἀποτελεσματικώτερον τὸ καταδεικνύειν τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἀμάθειαν αὐτῶν καὶ διδάσκειν αὐτοὺς σοφίαν κατ' ἴδιον τρόπον, διὰ τῆς προφορικῆς δηλ. συζητήσεως, ὡσεὶ διὰ τοῦ μόνου μέσου, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν νοῦν ἐπιτυχῶς.

Ἀποστρεφόμενος τὸ σοφιστικῶς συγγράφειν, προέβη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ν' ἀπορρίψῃ καθόλου τὸν κάλαμον, καί τοι δυνάμενος νὰ συγγράψῃ συγγράμματα σοφά, ἐξ ὧν πηγάζει ἡ ἐξοχωτέρα μάθησις καὶ ἅτινά εἰσι τὸ μυστήριον τῆς πραγματικωτέρας φήμης. Πόσον ὠφελιμώτερος ἤθελεν ἀποβῆ καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς μεταγενεστέρους, ἂν ἤθελε μικρὸν ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὴν ταραχώδη καὶ κεκονιαμένην ἀγοράν, ἧττον καταλληλον διὰ φιλόσοφον ἐρευνητικὸν καὶ σκεπτικόν, ὅπως ἐξοδεύσῃ μέρος τοῦ βίου του ἐργαζόμενος ἐν σιγῇ, ἵνα ἐγκαταλίπῃ συγγράμματα χρησιμεύοντα πρὸς διδασκαλίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ γλῶσσα του θὰ ἔμενεν ἐν νεκρικῇ σιγῇ!

Ἂς παραβάλωμεν τὴν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς Ἑλληνικῆς δόξης ἐπιρροὴν τοῦ Σωκράτους ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης γενεᾶς πρὸς τὴν τοῦ Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καὶ Ξενοφῶντος. Τῇ ἀληθείᾳ, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ τριανδρία τῶν μεγάλων τούτων συγγραφέων, ἀμφιβάλλομεν ἂν θὰ εἴχομεν θετικόν τι, ἐφ' οὗ νὰ βασίσωμεν τὰ περὶ τοῦ διδασκάλου της μὲ τὸ εἰρωνικὸν αὐτοῦ πρόσωπον καὶ τὸ παρημελημένον ἔνδυμα, μ' ὅλα, εἰρήσθω πρὸς τιμήν του, τὰ ἐγκρατῆ αὐτοῦ ἤθη καὶ τὴν ἔξοχον ὡραιότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου. Τίς γινώσκει ὁπόση εὐφυΐα ἀπωλέσθη ἐν τῷ Κόσμῳ ἐκ μόνης τῆς ἐλλείψεως καλάμου, ὅπως γράψῃ τοὺς πολυτίμους λόγους καὶ τὰ εὐγενῆ αὐτῆς διανοήματα;

Ἔξοχος τῆς ἐλλείψεως ταύτης ἀναπλήρωσις, ὅτ' ἦν ἀδύνατον ἡ ἀνθρωπότης νὰ εὐγνωμονήσῃ ἐπαξίως, ὑπῆρξεν ἡ τὴν ὁποίαν ὁ θεμελιωτὴς τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἐπέφερε, μεταβαλὼν ὀλίγους ταπεινοὺς, πτωχοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἁλιεῖς τῆς Γαλιλαίας εἰς θεοπνεύστους συγγραφεῖς ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ διαιωνίσῃ τὴν μνήμην τῶν διδασκαλιῶν του καὶ τῶν λόγων του.

Τὸ προφητικὸν ὄραμα τοῦ Χριστοῦ προεῖδε τοὺς αἰῶνας τῆς παχυλῆς πνευματικῆς σκοτίας, οἵτινες ἔμελλον νὰ ἐπέλθωσιν, ὅταν οἱ γλυκεῖς ἦχοι τῆς οὐρανίας ἐκείνης εὐγλωττίας, τῆς ποιούσης τοὺς Ἰουδαίους τρέμειν καὶ διεγειράσης τοὺς Ἐθνικοὺς ἀπὸ τὸν μακρὸν καὶ βαθὺν αὐτῶν ὕπνον, ἤθελον παύσει ἠχοῦντες εἰς τὸ ἀνθρώπινον οὖς, καὶ ὅταν ἡ ἐλπὶς ἔλη τοῦ Κόσμου δὲν θὰ συνεκεντροῦτο ἢ εἰς ἓν οὐράνιον Εὐαγγέλιον, ἐμπεριέχον τοὺς διαπεραστικοὺς αὐτοῦ λόγους καὶ τὰς ἐξόχους διδασκαλίας του.

Ἐπὶ τέλους ἂς παραβάλωμεν τὴν ἰσχὺν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν τοῦ ἐφευρετοῦ. Ἐπίσης δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὡς ὁμολογούμενον ὅτι τὸ συγγράφειν εἴτε ὑπὸ φιλολογικὴν εἴτε ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν εἶνε ἡ ὑψηλοτέρα βαθμὶς τῆς ἐφευρέσεως. Συγγραφεὺς καὶ ἐφευρετὴς εἰσὶ δύο διάφοροι βαθμοὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως ἐργατῶν· ἕκαστος ἐπασχολεῖται νὰ παραγάγῃ νέον τι τέλειον διὰ τῆς συναρμολογήσεως προϋπαρχόντων ἢ προκατασκευασθέντων μερῶν. Τοῦ πρώτου μέρη μέν εἰσιν αἱ ἰδέαι, ὕλον δὲ αἱ σελίδες καὶ τὰ βιβλία· τοῦ δὲ δευτέρου μέρη μὲν τεμάχια ὕλης, ὕλον δὲ τὰ ἐργαλεῖα καὶ αἱ μηχαναί.

Ἀληθὲς ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ ἐφευρετοῦ εἶνε λίαν διάφορος τῆς εἰκόνος τοῦ μὲ τὸν κάλαμον ἀνὰ χεῖρας ἐγκύπτοντος ἐπὶ ἑνὸς φύλλου λευκοῦ χάρτου. Ἐκείνου αἱ σκέψεις ἵπτανται εἰς ἀπομεμονωμένα ἐργοστάσια καὶ δωμάτια, ἐν οἷς διενεργοῦνται αἱ ἀπόπειραι καὶ ἔνθα ἄνθρωποι σιωπηλοὶ καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως διάγουσιν ἐπὶ ὅλους μῆνας μὲ τὰ ὄμματα προσηλωμένα καὶ τὰ δάκτυλα κινούμενα ἐπὶ τεμαχίων μυστηριώδους μηχανισμοῦ· πλὴν ὅμως τῶν ἐργατῶν τούτων, τῶν φερόντων τὸ περίζωμα καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἐργαζομένων, ὑπάρχουσιν οὐχ ἧττον καὶ ἄλλοι ἀκούραστοι ἄνθρωποι ἐργαζόμενοι ἐπὶ γραφείων πεπληρωμένων ἐγγράφων, ὅπως ὑφάνωσι ζώσας ἰδέας ἐν παραγράφοις καὶ κατφαλαίοις πλήρεσιν ἀποτελεσμάτων, καὶ ἀγωνιζόμενοι ἐκεῖ ἐπιπόνως ἀπέναντι δυσκολιῶν, αἵτινες διαλανθάνουσι τὸν ἐπίλοιπον Κόσμον, ὁτὲ μὲν ἡσύχως ἀγαλλόμενοι ἐπὶ προσεγγιζούσῃ ἐπιτυχίᾳ, ὁτὲ δὲ ὑπομένοντες τὴν ἐσύνην ἀποτυχίας στιγμιαίας· ὁτὲ μὲν θριαμβεύοντες ἐπὶ τῇ πεποιθήσει τῆς ἀξίας οὗτινος ἤδη κατώρθωσαν καὶ ἐπιθεωροῦντες αὐτὸ μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ἐνδιαφέροντος, ὁτὲ δὲ σβύνοντες διὰ σπασμωδικῆς κινήσεως πᾶν ὅ τι μέχρι τοῦδε διεπραγματεύθησαν καὶ σχεδὸν ἀπέλπιδες διὰ τὸ ὄνειρον, ὅπερ τοὺς ἐξηπάτα, ἀνακαλύπτοντες ὅτι ἡ ἰδανικότης, ἥτις περιεστρέφετο ἐν τῷ νῷ αὐτῶν καὶ ἀπερρόφα τὴν ἰκμάδα τῆς φαντασίας των, δὲν ἦτο ἢ ἁπλοῦν φάντασμα.

Οἱ τοιοῦτοι λοιπὸν τί ἄλλο εἰσὶν ἂν οὐχὶ ἐφευρεταί; ἡ διαφορὰ ἔγκειται ἐν τῇ ἐργασίᾳ καὶ ἐν τῷ τρόπῳ, δι' οὗ διανέμονται αἱ ὀφειλόμεναι ἀνταμοιβαί· οὐδεμία ἄλλη διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν καλουμένων ἐφευρετῶν καὶ τῶν συγγραφέων.

Ὁ Γουτεμβέργιος ἐφεῦρε τὰ τοῦ τύπου καὶ ὁ Bunyan τὰ τοῦ Ἀποδημητοῦ (*). Ὁ Ἀρχιμήδης τὰ σχήματα τῶν μηχανικῶν δυνάμεων καὶ ὁ Εὐκλείδης τὰς γεωμετρικάς του ἀποδείξεις. Ὁ Ἀρχίλοχος τὸ ἰαμβικὸν μέτρον καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ρητορικήν.

Οὕτω ὡσαύτως ἡ αὐτὴ χαρὰ καὶ ἡ αὐτὴ λύπη, ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ ἀποτυχία, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀποτέλεσμα, παρηκολούθησαν τὰ ἔργα τῶν ἐφευρέσεων καὶ τῶν συγγραφῶν, συμβαδίσαντα μὲ τὰς χεῖρας ἡνωμένας, ἀφ' ὅτου ἡ ἱστορία ἀνέτειλεν· ἑπομένως ἡ αὐτὴ τιμὴ καὶ ἀξία ἀνήκει εἰς τὰς ἑταιρίας (associations), ἐν τοῖς

(*) Ἐξαίρετον θρησκευτικὸν σύγγραμμα. Σ. Μ.

κύκλοις τῶν ὁποίων ἀναφαίνονται τὰ μεγάλα συγγράμματα καὶ δι' ὧν μεταδιδάζονται εἰς τοὺς μεταγενεστέρους αἱ ἀναμνήσεις τῶν ὠφελίμων τεχνῶν. Ἡ αὐτή, λέγω, τιμὴ καὶ ἀξία ὡς πρὸς τὸ εἶδος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὡς πρὸς τὸν βαθμόν, διότι τὸ συγγράφειν εἶνε τὸ εὐγενέστερον εἶδος τῆς ἐφευρέσεως, ἧς τὰ πρότυπα πρέπει νὰ ἔχωσιν ὑψηλοτέραν σημασίαν καὶ σημεῖα διακρίσεως βαθύτερον ἐγκεχαραγμένα ἢ τὰ πλασθέντα ὑπὸ τῆς ἐν τοῖς ἐργοστασίοις εὐφυΐας.

Ὁ συγγραφεὺς εἶνε πολλάκις, οὕτως εἰπεῖν, «*ὁ ἐφευρετὴς τῶν ἐφευρετῶν.*» Πόσαι μεγάλαι ἐφευρέσεις τεχνῶν ὀφείλουσι τὴν ὕπαρξίν των εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ σκεπτικοῦ νοὸς καὶ πόσοι διακεκριμένοι ἐφευρεταὶ τὴν φήμην καὶ τὴν τύχην αὐτῶν.

Αἱ ἐφευρέσεις εἰσὶ γενικῶς ἀποτελέσματα θίξεών τινων τοῦ καλάμου. Τὰ βιβλία κεῖνται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ πολιτισμοῦ· ἑκάστη ἐφεύρεσις ἔσχε τὸν θίξαντα καὶ τὸν καταρτίσαντα αὐτήν, τὸν συγγραφέα καὶ τὸν ἐργάτην, ὅστις τὴν προήγαγε. Τίς οἶδε πόσαι ὡραῖαι τέχναι ὀφείλουσι τὴν ἰδέαν τῆς γεννήσεως καὶ μορφώσεώς των εἰς τὰς περὶ *Ἀρχῶν* καὶ *Ὀπτικῆς* πραγματείας τοῦ Νεύτωνος; Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι τὰ *Γεωργικὰ* τοῦ Βιργιλίου ὑπέδειξαν βελτιώσεις, αἵτινες μετήλλαξαν τὴν γεωργικὴν τῆς Ἰταλίας ὄψιν.

Ἑκάστη μεγάλη καὶ πρωτότυπος πραγματεία παρώτρυνε πάντοτε εἰς ἐργασίαν δράκα ἐφευρετικῶν νέων δίκην νεοθαλοῦς φυτοῦ, ὅπερ τρέφει τὰ ἐκ τῶν διαφόρων ἐντόμων καὶ πτηνῶν πληγὴ ζωῆς καὶ ἐνεργείας στίφη του.

Θὰ ἦτο ὄντως εὐχάριστον νὰ ἰχνηλατήσῃ τις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Κόσμου ἑκάστην τῶν ἐφευρέσεων, αἵτινες παρήχθησαν ἐκ τοῦ σπόρου, ὃν ἔρριψεν ὁ κάλαμος καρποφόρων συγγραφέων· θὰ ἐγίνετο οὕτω δῆλον τὸ ὕψος τῆς περιωπῆς τῶν συγγραμμάτων ἀπέναντι τῶν κοπιωδῶν μηχανῶν καὶ λοιπῶν ὠφελίμων τεχνῶν.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ κοινωνία, διανέμουσα τὰς ἀνταμοιβάς της, οὐδέποτε ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν πραγματικὴν ταύτην ὑπεροχήν. Τὰ *προνόμια* (patent-rights) τῶν τεχνῶν ὠφέλησαν πάντοτε πλειότερον τοὺς κατόχους αὐτῶν ἢ τὰ τῶν συγγραμμάτων καὶ μόλις δύναταί τις ν' ἀριθμήσῃ δεκάδας εὐτυχῶν συγγραφέων ἀπέναντι εἰκοσάδων εὐτυχῶν ἐφευρετῶν.

Πόσοι ποιηταὶ ἀπέθανον τόσον πτωχοί, ὥστε δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποκτήσωσιν ἴδιον τάφον! Πόσοι τόμοι ἀληθείας ἐμπεριέχονται εἰς τοὺς ἑξῆς λόγους τοῦ ἱστορικοῦ Πρέσκωττ: «*εἶνε δύσκολον νὰ εὕρῃ τις ἄφθονον χρυσὸν ἐν τοῖς ἐγκάτοις τοῦ Παρνασσοῦ*». Πόσοι ἐνδεεῖς συγγραφεῖς ἐγκατέλειψαν εἰς βιβλιοπώλας περιουσίας ὁλοκλήρους ἐν χειρογράφοις, ὧν τὰ πολύτιμα ἐμπεριεχόμενα ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν συγχρόνων των ὡς κενὰ καὶ ἄνευ ἀξίας! Διατί ὁ Ἀκράϊτ ἐγένετο τόσον πλούσιος ἀπὸ τὴν βαμβακομηχανὴν αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἰωάννης Μίλτων ἐπληρώθη τόσον πενιχρῶς διὰ τὸν «Ἀπολωλότα Παράδεισον;» Διατί ὁ Ζὰκ Κούορτ ἀντημείφθη τοσοῦτον γενναίως διὰ τὴν ὑφαντικήν του μηχανήν, εἰς δὲ τὸν Θωμᾶν Δὶκ ἠρνήθησαν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον κατὰ τὸ γῆρας του τὴν γλίσχραν σύνταξιν 50 λιρῶν κατ' ἔτος ὡς ἀνταμοιβὴν τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ συγγραμμάτων καὶ τῶν ταλαιπωριῶν τῆς ὅλης αὐτοῦ ζωῆς; Διατί εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας τῆς ἀνθρωπίνης ἀκμῆς καὶ προόδου οἱ συγγραφεῖς ὡς τάξις ἐγκατελείφθησαν ραπιζόμενοι ὑπὸ τῆς ἐνδείας, ἐνῷ ἐκ τῶν λοιπῶν ὀλίγιστοι τῇ ἀληθείᾳ ἀπέτυχον γενναίας ἀνταμοιβῆς διὰ τὰς ἐργασίας αὐτῶν; Ἡ τάξις τῶν συγγραφέων δὲν εἰργάσθη πλειότερον πάσης ἄλλης πρὸς ἐκπολιτισμὸν τοῦ Κόσμου;

Εἰς τί θὰ ἠδύναντο ἄλλο νὰ καυχηθῶσι τὰ ἔθνη ἢ εἰς τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον μοχθήσαντας, ἀλλ' ἀναξιοπαθήσαντας συγγραφεῖς αὐτῶν; Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πολλάκις παραγνωρίζομεν ὅτι τὰ μεγάλα συμφέροντα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων, οἵτινές εἰσιν οἱ διδάσκαλοι τῆς τέχνης τοῦ *καλάμου*.

Ἂς σκεφθῶμεν πρὸς στιγμὴν ἰδίως τὴν ἀξίαν τοῦ συγγραφέως ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος (συγγραφέα δὲ λέγοντες ἐνταῦθα ἐννοοῦμεν κυρίως τὸν φιλόλογον). Θὰ παρατηρήσωμεν εὐκόλως τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ. Ἔργον αὐτοῦ εἶνε ν' ἀποκαλύψῃ καὶ ταξινομήσῃ τὰς διαφόρους σχέσεις καὶ ἀληθείας ἑκάστου ἐνδιαφέροντος θέματος μελέτης, λαμβάνων εἰς χεῖρας τὰ βασίλεια τῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου ὑπάρξεως καὶ προβαίνων εἰς τὰ πρόσω, ὅπως διερευνήσῃ αὐτὰ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον· ἐνῷ ὁ ἐπιστημονικὸς ἐρευνητὴς εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον περιωρισμένος εἰς εἰδικώτερον κύκλον ἀνακαλύψεων, οὐδὲ δύναται ν' ἀναλάβῃ εὐθύνην λίαν εὐρέων παρατηρήσεων διὰ μεθόδου τόσον αὐστηρᾶς καὶ περιωρισμένης ἀναλύσεως.

Ὑπάρχουσιν ὡρισμένα κέντρα ἀνακαλύψεων, πέραν τῶν ὁποίων ὁ ἐπιστήμων δὲν δύναται νὰ ἐργασθῇ. Ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶνε ἐπιδεκτικὴ πλείστων λεπτομερειῶν. Ἡ περὶ τοῦ *νοητικοῦ* φιλοσοφία (mental) δὲν ἐμπεριέχει πὰν ὅ τι ἐπιτρέπεται νὰ γνωρίζῃ τις περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρωπίνου νοός· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἐπιχειρήματα.

Ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν δέον νὰ σταματήσῃ ἐν τῇ περιφερείᾳ περιωρισμένης διαμέτρου καὶ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸ ἄπειρον, ὅπερ κεῖται μακρὰν αὐτῆς. Αἱ γνώσεις ἑνὸς πεπαιδευμένου κατ' ἐλάχιστον τῇ ἀληθείᾳ συνίστανται ἐξ ὅσων ἀνεκαλύφθησαν καὶ κατετάχθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς *ἐπιστήμης*. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος μόλις ἤρξατο λαμβάνων γνῶσιν αὐτῶν, καθὼς ὁπόταν ὁ ἀστρονόμος ἄρχεται μελετῶν τὸ ἄπειρον σύμπαν ἐπὶ ὀλίγων τινῶν γνωστῶν συστημάτων καὶ ἀστερισμῶν.

Εὐκόλως δύναταί τις νὰ περιπέσῃ ἐν τοῖς λαβυρίνθοις τῶν ἀληθειῶν, οὓς οὐδέποτε οὐδεὶς διέτρεξεν ἢ ἀνεκάλυψε καὶ ἐν οἷς ἔνθεν κἀκεῖθεν περιπλανώμενος μόλις δύναται νὰ εὕρῃ ἀνακούφισιν ἀπαντῶν ἀμυδρὰν θέαν ὁμοιότητος, ἥτις οὐδέποτε ἐγενικεύθη καὶ ἥτις σχηματίζει αἰνιγματώδεις χάος, θέτον ὑπὸ τὴν αὐστηροτέραν δοκιμασίαν τὰς ἀρίστας τῶν μεθόδων καὶ τὰς ἐπιπονωτέρας ἐνεργείας τοῦ δραστικωτέρου νοός. Αἱ ὁμοιότητες αὗται, τὰ καρποφόρα ταῦτα πεδία, ἐφ' ὧν βλαστάνει καὶ αὔξεται ἡ ἐπιστήμη, εἰσὶν αἱ ἰσοπεδώσεις τῶν σκαπανέων ἐκείνων συγγραφέων, ὧν ἡ ἀποστολὴ νὰ κατακτῶσι καὶ καλλιεργῶσι τὰς ἀγνώ-

στους καὶ ἀγρίας χώρας, ὅπως παραγάγωσι πλουσίαν καὶ ὡραίαν τὴν συγκομιδήν.

Πᾶς διακεκριμένος συγγραφεὺς ὑπερβαίνει τοιουτοτρόπως τὰ ὅρια τῆς ἐπιστήμης καὶ δωρεῖ λαμπρούς καὶ ἀνθηροὺς κήπους ἀληθείας, ἔνθα ὁ νοῦς ἐντρυφᾷ εἰς ζωογόνους ἡδονάς. Πολλάκις δὲν σκεπτόμεθα τί ὀφείλομεν εἰς τὸν φιλόλογον συγγραφέα διὰ τὰς ὡραίας ἐκείνας ἁρμονίας τῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἡδύνουσι καὶ τρέφουσι τὸν νοῦν, τείνουσαι εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἐπαύξησιν τῆς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν ἐφέσεώς μας. Τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶνε οὐ μόνον ἀποκάλυψις ἀλλὰ καὶ τακτοποίησις τῶν συναφειῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται. Τὰ μικρὰ ταῦτα συστήματα τῆς θελκτικῆς ἀληθείας, αἱ μικρογραφικαὶ αὗται ἐπιστῆμαι — αἵτινες αὐξάνουσιν ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν ἀτακτοποιήτων σχέσεων καὶ αἵτινες σχεδιογραφοῦσι τὴν δύναμιν τῆς εὐφυΐας, ἀποκαλυπτούσης καὶ συναρμολογούσης τὸ κεκρυμμένον καὶ ἀχανές — συμπληροῦσι τὴν οὐσίαν εὐρείας καὶ πρακτικῆς παιδείας· ἀλλ' ὅπως λάβωμεν εὐκρινῆ ἰδέαν τῆς πρὸς τὸν φιλόλογον συγγραφέα ὀφειλῆς ἡμῶν διὰ τὰς πλουσιωτέρας διανοητικὰς παναισίας καὶ δωρεὰς αὐτοῦ, πρέπει νὰ ῥίψωμεν τὸ βλέμμα ἐπί τινας τῶν διδασκάλων ἐκείνων, αἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων τῆς συγγραφῆς ὑφῶν.

Εἶνε γνωστὸν τὸ συγγραφικὸν ἐκεῖνο ὕφος, δι' οὗ τὸ πνεῦμα ἐμπνέεται ἡδονικῶς καὶ αἱ ἰδέαι ἡμῶν λαμβάνουσιν ἔντασιν ἐκ μεθυσικῆς τινος καταστάσεως, ἣν δὲν παρακολουθεῖ ἡ ἀντενέργεια τῆς χαλαρώσεως καὶ ραθυμίας· ἐνὶ λόγῳ ἐξάπτει αὐτὸ χωρὶς νὰ τὸ ἀπαυδίζῃ. Ὁ μόνος ζῶν ἀκριβὴς ἀντιπρόσωπος τοῦ ὕφους τούτου εἶνε, νομίζω, ὁ Οὐάσιγκτων Ἰρβιγκ ἐν τῇ Ἀγγλικῇ φιλολογίᾳ. Εἶνε πράγματι συγγραφεὺς διακεκριμένος καὶ φαίνεται ὅτι ἐκλέγει μετὰ προσοχῆς ἰδέας καὶ λέξεις, θέτων ἐνώπιον ἡμῶν τὰς γλυκυτέρας καὶ θελκτικωτέρας. Τὰ συγγράμματά του ἔχουσιν ἥρεμον μεγαλεῖον· ἕκαστον αὐτοῦ πέννημα ὁμοιάζει μεγαλοπρεπῆ ποταμὸν κυλίοντα τὰ διαυγῆ αὐτοῦ ὕδατα· ἡ δὲ φαντασία διατρέχει ἐπὶ τῆς ἡσύχου αὐτῶν ἐπιφανείας καὶ ἐγκαταλείπεται εἰς σκέψεις εὐαρέστους. Περὶ τῶν συγγραφέων τῆς τάξεως ταύτης τὸ ἀνθρώπινον γένος πρέπει νὰ μεριμνᾷ, διότι ὑπάρχουσι στιγμαὶ ἐν τῷ βίῳ, καθ' ἃς ὁ νοῦς ἔχει ἀνάγκην εὐγενοῦς τινος ἐμπνεύσεως, καθ' ὅσον μάλιστα ἀπαιτοῦνται πλεῖστα ὅπως εὐχαριστηθῇ ἐκ τῶν μᾶλλον σοβαρῶν προϊόντων τῆς εὐφυΐας.

Πολλάκις ὁ νοῦς δὲν εἶνε διατεθειμένος εἰς μελέτην βαθέων φιλοσοφικῶν ζητημάτων καὶ ἀρνεῖται νὰ καθυποβληθῇ ὑπὸ τὸν ζυγὸν ξηρῶν ἱστορικῶν λεπτομερειῶν· μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ παραδοθῇ εἰς ἀργίαν, ἀλλ' αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην εὐγενοῦς τινος τέρψεως, ἣν οὐδαμόθεν ἄλλοθεν δύναται ν' ἀρυσθῇ ἢ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν φιλολόγων ἐκείνων, ὧν ἡ ψυχὴ ὡς ἡ τοῦ Ἰρβιγκ διαχέει χαροποιοὺς καὶ ἐνθουσιώδεις διαλογισμούς. Οὐχ ἧττον ὅμως ὁ νοῦς δὲν πρέπει καὶ νὰ καθηδύνεται πάντοτε ἐκ τῶν ἔργων τῆς τάξεως τῶν ἡσύχων, εὐγενῶν καὶ γενναιοψύχων τούτων συγγραφέων· κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς μελέτης ἡμῶν ὁ νοῦς ἀπαιτεῖ ἐπίμονα καὶ κοπιώδη διανοητικὴν ἐνέργειαν, διότι ἄλλως εὐθὺς ἀπαναρκοῦται καὶ ἠλίθιος ἀποκαθίσταται, ἂν συνεχῶς δὲν τῷ ἐπιβάλλεται τὸ καθῆκον γυμνασμάτων ἀπαιτούντων σκέψεις βαθυτέρας. Οὐδὲν ἄλλο ὑποκύπτει εὐκολώτερον εἰς δουλοπρεπῆ ἀργίας καὶ ὀκνηρίας ζυγὸν ἢ ὁ ἀγύμναστος νοῦς. Προσεφέρθη ποτὲ εἰς τὸν Σπινόζαν τεμάχιον χρυσοῦ, ὅπερ ἀπεποιήθη ἐκ φόβου μὴ τὸν ἁρπάσῃ ἐκ τῶν σοβαρῶν αὐτοῦ ἔργων, ὁ δὲ Δημοσθένης ἐξύρισε τὸ ἥμισυ τῆς κεφαλῆς του καὶ ἀπεμονώθη εἰς σπήλαιον ὅπως καταβάλῃ τὴν κλίσιν τοῦ νοός του, καί, λησμονῶν τοὺς μεγάλους αὐτοῦ σκοπούς, διαμείνῃ ἐπί τινα χρόνον ἐν εἰρηνικῇ ἀναπαύσει. Ἐφ' ὅσον καὶ ἂν προσπαθῶμεν, ὑπάρχουσι στιγμαί, καθ' ἃς ἡ φύσις ἡμῶν παύει τοῦ σπουδαίου καὶ ζωηροῦ αὐτῆς ὀργασμοῦ, ἐνῷ ἄλλοτε τοὐναντίον ὁ νοῦς ἡμῶν ὀργᾷ πρὸς τὴν σοβαρότητα· ἰδοὺ πόθεν ἡ ἀνάγκη συγγραμμάτων ἐμπνεόντων ἐνθουσιασμὸν καὶ συγκίνησιν.

Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ὑφῆς τοῦ λόγου δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο τάξεις. Τούτων ἡ μὲν πρώτη ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ Καρλαΐλ (Carlyle), τὰ συγγράμματα τοῦ ὁποίου εἰσὶ χείμαρροι ἰδεῶν· ὁ νοῦς του φαίνεται διερχόμενος ἐπὶ τῶν σελίδων ὡς ῥεῦμα ὁρμητικοῦ ποταμοῦ· οἱ λόγοι καὶ φράσεις του εἰσὶν οὐ μόνον ἐμπνευσμένοι, ἀλλὰ ζωηροὶ καὶ ἐκπληκτικοί. Σπεύδει τοσοῦτον, ὥστε αἱ ἐκφράσεις αὐτοῦ ἀδύνατον νὰ ὦσιν ἐκλελεγμέναι, οὐδ' ἔχει καιρὸν νὰ ζητήσῃ τὰς καλλιτέρας λέξεις. Ἐν αὐτῷ οἱ πρόχειροι στοχασμοὶ κατέχουσι θέσιν παντὸς ἄλλου καὶ δὲν ἀργοπορεῖ χάριν κομψότητος ἐκφράσεως ἐκ φόβου μὴ αἱ ἐμπνεύσεις αὐτοῦ ἐξασθενήσωσιν. Ἴσως ἠδύνατο νὰ γράψῃ καλλιον, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπιδιώκει καὶ φαίνεται γράφων ἀκριβῶς ὡς σκέπτεται, συνεπὴς εἰς τὴν περὶ *χαρακτήρων* πραγματείαν του. Ὁ Καρλαΐλ ἀρνεῖται τὸν τίτλον τῆς εὐφυΐας εἰς τὸν ἄκρως λογικευόμενον, ὅσον καὶ ἂν οὗτος ἐπέτυχεν ἐν τῷ σταδίῳ του, τὸν δὲ συζητητὴν ὀνομάζει ψυχρὸν καὶ ἀνίκανον πρὸς ὁτιδήποτε ἀπαιτεῖ ζωηρὰν ἐνέργειαν· δι' ὀλίγων δὲ ἐμπνευσμένων στροφῶν τοῦ καλάμου του ἀποβάλλει κατὰ τὸ *φαινόμενον* ἅπαντας τοὺς κανόνας τῆς εὐγλωττίας καὶ ῥητορικῆς. Εὐγλωττία κατ' αὐτόν ἐστιν ἡ ἄνευ συναισθήσεως καὶ μετ' εὐχερείας διάχυσις τῶν ἰδεῶν. Ὁ εὔγλωττος, λέγει, καταπείθει καὶ παρασύρει ἅπαντας, ἀγνοῶν τίνι τρόπῳ τὸ κατορθοῖ· ἐνῷ ὁ ῥήτωρ δύναται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὤφειλε νὰ καταπείσῃ καὶ ἔχει σύστημα, ὅπερ ὁ πρῶτος στερεῖται.

Τὴν θεωρίαν ταύτην ἐφαρμόζων εἰς τὰς ἠθικὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, ἐπισφραγίζει τὴν ἰδέαν του διὰ τοῦ ῥητοῦ τῆς Ἁγ. Γραφῆς «μὴ γνώστω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου.» Δὲν ἐξετάζω ἂν ἡ θεωρία αὕτη τῆς μὴ συναισθήσεως ἐστὶν ἀληθὴς ἢ ψευδής· ἀρκοῦμαι μόνον νὰ διαβεβαιώσω τὸν ἀναγνώστην ὅτι ὁ Καρλαΐλ ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς διὰ τῶν τολμηρῶν, προχείρων καὶ ἐκφραστικῶν λόγων του, διεγείρων εἰς ἐνεργητικὸν βίον πολλὰς ὀκνηρὰς καὶ νωθρὰς ψυχάς, ἀποκαθιστῶν αὐτὰς ἀρρενωποτέρας καὶ ἐπιτηδειοτέρας εἰς τὸ τολμᾶν καὶ πράττειν.

Ἡ δευτέρα τάξις τοῦ ἐν λόγῳ ὕφους τῶν συγγραφέων ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ Ῥάλφ Ἔμερσων, ὅστις παρουσιάζει εἰκόνα ζωηρᾶς συναισθήσεως καὶ δυνάμεως. Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶνε ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν ἐπιγραμματικὴν σύμπτυξιν καὶ σπανιώτατα ἐπα-

φίνεται εἰς τὰς στιγμιαίας ἐκφράσεις τῆς ἐμπνεύσεώς του. Τοὐναντίον πανταχοῦ φαίνεται ὑποδουλόνων τὸ πάθος εἰς τὸ λογικὸν καὶ τὰς λέξεις εἰς τὴν ἰδέαν· τὸ ὕφος τοῦ Ἔμερσων ὁμοιάζει τὸ μεμελετημένον ὕφος τῶν *Παροιμιῶν*. Ὁ Καρλαΐλ εἶνε ταχύς, ὁ δὲ Ἔμερσων βραδύς. Ἐν τῷ πρώτῳ σκοπὸν τῶν δελῶν των οἱ Κριτικοὶ ἔχουσι τὰς ἐκφράσεις, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὰς ἰδέας, διότι ὁ μὲν ἐκφράζεται ἐκ τοῦ προχείρου, ὁ δὲ σκέπτεται. Ὁ Καρλαΐλ διαπλάττει ἀνθρώπους ἐνεργητικούς, ὁ δ' Ἔμερσων σκεπτικούς· ἀμφότεροι ζωογονοῦσι καὶ διασείουσιν, ἀλλ' ὁ μὲν ἀναζωπυρεῖ τὸ αἷμα, ὁ δὲ τὰ νεῦρα.

Δὲν εἶμαι τῆς γνώμης τῶν κατηγορούντων τὸν Ἔμερσων ὡς συγγραφέα καταστρεπτικῆς ἐπιρροῆς καὶ νομίζω μᾶλιστα ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην τοιούτων ἰδεῶν καὶ λέξεων, αἵτινες ν' ἀναζωπυρῶσι τὴν ψυχήν μας καὶ μᾶς καθιστῶσι προθυμοτέρους εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὸν σκοπὸν τῶν πραγμάτων, ἰσχυροτέρους ὅπως ἐμφιλοχωρήσωμεν εἰς τὰ δύσκολα προβλήματα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς τύχης μας καὶ ἱκανωτέρους ὅπως κατανοήσωμεν τὰς βάσεις τῆς πίστεως καὶ τῶν θεωριῶν ἡμῶν, μᾶς ἐμπνέωσι δ' ἔτι μᾶλλον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀληθῶν γνώσεων, ἀποκαθιστῶντες ἡμᾶς ἔτι μᾶλλον ἀρρόντιδας πρὸς τοὺς μηδαμινοὺς ἐκείνους συρμοὺς καὶ τὰ ἀνάξια λόγου πλεονεκτήματα τῆς φύσεως.

Ἡ ἐξακολούθησις τῆς πραγματείας ταύτης, δι' ἧς ἠδύνατό τις νὰ περιγράψῃ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀξίαν πολλῶν καὶ ἄλλων ἀντιπροσωπευόντων τοὺς συγγραφεῖς τῶν λοιπῶν τάξεων καὶ νὰ διαπραγματευθῇ περὶ αὐτῶν, ἐστὶν ἔργον οὐ σμικρὸς ἐνδιαφέροντος· ἀλλὰ τὰ στενὰ ἡμῶν ὅρια δὲν μᾶς τὸ ἐπιτρέπουσιν. Οὐχ ἧττον ἀκροθιγῶς προβαίνομεν ἐπὶ τῆς ἑξῆς σκέψεως, ἐν μέρει συμπληρωματικῆς, ἐν μέρει ἀναφυείσης ὡς ἐκ τοῦ προκειμένου θέματος, ὅτι ἡ κατὰ τὸ συγγράφειν ἄσκησίς ἐστι μέσον διανοητικῆς βελτιώσεως. Ὁ βαθὺς καὶ νευρώδης συγγραφεὺς κέκτηται τὴν πολυτιμοτέραν εὐφυΐαν μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἐφ' ὅσον ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐνεργεῖ, ὑποβαλλόμενος εἰς τοὺς διανοητικοὺς ἀγῶνας, ἀποκτᾷ διηνεκῆ γνῶσιν καὶ ἀνάπτυξιν.

Δὲν πιστεύω ὅτι οἱ μεγάλοι ἡμῶν συγγραφεῖς συνέταξαν καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν συγγραμμάτων των ἁπλῶς, ἵνα εὐχαριστήσωσι τὴν ἀπαίτησιν τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐπεκτείνωσι τὰς διανοητικάς των κατακτήσεις καὶ ἐξιχνιάσωσι πᾶν ὅ τι δὲν ἐπεθύμουν νὰ διατελῇ κεκρυμμένον, ὅπως τέλος κορέσωσι τὴν ἄπληστον καὶ εὐγενῆ αὐτῶν περιέργειαν.

Τίς δύναται νὰ φαντασθῇ ὁπόσα ὁ Πλούταρχος ἀπεθησαύρισεν ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ, συγγράφων τοὺς παραλλήλους βίους τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων; Τίς τὸν διανοητικὸν καὶ ἠθικὸν πλοῦτον, ὃν ὁ Βόττλερ ἀπεταμίευσε διὰ τῶν ἀποκαλύψεων, ἃς ἐποιήσατο συγγράφων τὸ στερεὸν ἐκεῖνο περὶ *Ἀναλογιῶν* οἰκοδόμημα; — «Οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ λέγωσιν οὕτως ἢ ἄλλως, λέγει ὁ Σὶρ Οὐάλτερ Σκὼττ, περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν συγγραφέων, ἀποδίδοντες αὐτὸν εἰς τὴν φήμην ἢ τὸ κέρδος· νομίζω ὅμως ὅτι ἡ μεγαλειτέρα αὐτῶν εὐχαρίστησις συνίσταται εἰς τὴν πραγματικὴν ἄσκησιν καὶ ἔρευναν· ἐγὼ τοὐλάχιστον οὐδέποτε θὰ ἔγραφον ἐπὶ ἄλλῳ ὅρῳ, ὅπως οὐδ' ἤθελα ἐξέλθει ποτὲ εἰς κυνήγιον, ἂν ἐπρόκειτο φονεύων λαγωὸν νὰ γευθῶ *μόνον τὸν ζωμόν του.*»

Τοιοῦτός τις ἀληθῶς εὐγενὴς καὶ ὠφέλιμος, ὃν ἀναγνῶσται τοῦ Μέντορος, εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ συγγράφειν, τοιαύτη δὲ ἡ ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἐπιρροὴ καὶ ἀξία τῶν συγγραφέων ἀναλόγως τῆς βαθύτητος καὶ σπουδαιότητος αὐτῶν. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, τὰ τοιαῦτα συγγράμματα δὲν δικαιοῦνται πληρέστατα τῆς εὐνοίας καὶ ἐνισχύσεως τοῦ δημοσίου; Ἀλλὰ μὴ τάχα καὶ οἱονδήποτε σπουδαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα, ἐπιδιῶκον σκοπόν τινα κοινωφελῆ, τὴν αὐτὴν δὲν ἔχει ἀξίαν καὶ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς *μέγα σύγγραμμα*, ὁπόταν γνωρίζῃ νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν ὄντως μεγάλων ἐκείνων συγγραμμάτων, δι' ὧν ὁ προορισμὸς αὐτοῦ ἐκπληροῦται καὶ ἡ ἀποστολή του ἐπιτυγχάνεται;

Τὰ περιοδικὰ συγγράμματα πλεονεκτοῦσιν ἄλλως τῶν εἰδικῶν συγγραμμάτων κατὰ τὸ πλῆθος, ὧν τὴν διάνοιαν πρόκειται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νὰ πλουτίσωσι καὶ τὴν καρδίαν δι' ὠφελίμων ἀρχῶν καὶ γνώσεων νὰ ἐξευγενίσωσιν. Ἐνῷ δηλαδὴ φιλολογικόν, ἐπιστημονικόν, ἢ ἄλλου τινὸς εἴδους σύγγραμμα ἀποβλέπει κυρίως εἰς μίαν τάξιν πεπαιδευμένων, τὸ περιοδικὸν διατηρεῖ διὰ θυσιῶν πολλάκις μεγάλων τὴν πανδαισίαν ἐκείνην, ἐν ᾗ ὀλίγοι οἱ μὴ κλητοὶ καὶ ἐξ ἧς δύναταί τις νὰ οἰκονομήσῃ τὰς μεγαλειτέρας διανοητικάς του ἀνάγκας. Βεβαίως δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξετάσωμεν ὁποῖόν τινα σκοπὸν τὰ παρ' ἡμῖν περιοδικὰ συγγράμματα ἐπεδίωξαν ἢ ἐπιδιώκουσι καὶ κατα πόσον ἐπιτυγχάνουσιν αὐτοῦ. Ὅ τι μόνον μετὰ θετικότητος δυστυχῶς γνωρίζομεν εἶνε ἡ ἀσθενὴς ὑποστήριξις τοῦ κοινοῦ, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας τοσαῦτα ἐναυάγησαν. Εἰς τὸ δυστύχημα τοῦτο συμβάλλει πρῶτον μὲν ὁ μικρὸς τοῦ ἔθνους ἡμῶν πληθυσμός, δεύτερον δὲ ἡ περιωρισμένη εἰσέτι τοῦ λαοῦ μας ἀνάπτυξις, ὥστε ἐνῷ τὰ καλλιστα τῶν ἡμετέρων περιοδικῶν μόλις κέκτηνται 1000-3000 συνδρομητάς, τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἐνθαρρύνονται ὑπὸ 10-150,000.

Ταῦτα λοιπὸν ὑπ' ὄψιν ἔχοντες οἱ φιλογενεῖς συμπολῖται καὶ πάντες οἱ ἐφιέμενοι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν προαγωγῆς δέον ν' ἀναπληρώσι τὰ ἐθνικὰ ταῦτα μειονεκτήματα διὰ τῆς προθύμου ἐμψυχώσεως καὶ γενναίας αὐτῶν συνδρομῆς, ἣν ὁ Μέντωρ ἐπικαλούμενος ὡς χρῄζων αὐτῆς ὑπέρ ποτε διὰ τὰς νέας δαπάνας, ἃς ὀφείλει νὰ ὑποστῇ ἕνεκεν τῶν διηνεκῶν αὐτοῦ βελτιώσεων, πέποιθεν ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ ἱκανοποιήσῃ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν αὐστηροτέρων, ὅπως μέχρι τοῦδε ἱκανοποίησε τὰς τῶν ἐνθυμουμένων ὅτι:

Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο
Καὶ θαμὰ τοῦθ' ἕρδοις, τάχα κεν καὶ τὸ μέγα γένοιτο.

Μ. Α. Σ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ. (*).

Ἡ ἰδέα τῆς ἐν ἑνὶ χώρῳ ἐκθέσεως τῶν διαφόρων φυσικῶν, βιομηχανικῶν καὶ λοιπῶν προϊόντων, δι' ἧς νὰ μελετηθῶσιν ἐν ἀντιπαραθέσει τὰ πλεονεκτήματα καὶ καταδειχθῶσιν αἱ ἐλλείψεις τῶν εἰδῶν καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ποιοτήτων αὐτῶν, ἀνήκει ὁμολογουμένως εἰς τὴν Γαλλίαν. Περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐν ἔτει 1798 ἡ ἐπιτυχία ἀποπείρας ἰδιώτου, προσκαλέσαντος ἐπὶ τούτῳ βιομηχάνους τινὰς καὶ καλλιτέχνας ἐφιλοτίμησε τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦ Μαρκίωνος Δ' Ἀβέζ. Ἑπομένως ἐντὸς τοῦ ἰδίου ἔτους ἔλαβε χώραν ἐν Παρισίοις ἡ ἀ. ἐπίσημος τοπικὴ ἔκθεσις ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως, οἱ δὲ Γάλλοι περιέβαλον αὐτὴν ἐθνικώτερον χαρακτῆρα διὰ τῶν λαφύρων τῶν κατὰ τῆς Ἰταλίας θριάμβων των· μ' ὅλον τοῦτο οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι ἐκθέται δὲν ὑπερέβησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν 100, οὐδ' ἠδυνήθη ἀκολούθως ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις νὰ ἐπιτύχῃ σπουδαιοτέρας τινὰς μερικὰς αὐτῆς ἐκθέσεις ὡς ἐκ τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως, εἰς ἣν εὑρίσκοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ πολιτικὰ τῆς Γαλλίας πράγματα· καίτοι δὲ ὑπὸ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος διενεργήθη ἐν Λουδρῷ τῷ 1801 ἐπίσημος πάλιν ἔκθεσις, δὲν ἠρίθμησε πλείους τῶν 200 ἐκθετῶν. Ἐκτοτε ἔλαβον χώραν πολλαί, ἅπασαι ὅμως τοπικαὶ μέχρι τοῦ 1850, ὅτε ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου τῆς ἐμπορίας κ. Μπιφὲ ἐξεφράσατο τὴν ἰδέαν τῆς συγκαλέσεως παγκοσμίου ἐκθέσεως, τὸ ὑπουργικὸν ὅμως συμβούλιον ἀπέρριψε τὴν πρότασιν αὐτοῦ, ἡ δ' ἔκθεσις περιωρίσθη καὶ πάλιν ἐν τῷ Γαλλικῷ κράτει, ἀριθμησασα ἤδη 4494 ἐκθέτας.

Τὴν ἰδέαν τοῦ Γάλλου ὑπουργοῦ ἐνεκολπώθη ἐνθέρμως Ἀλβέρτος ὁ τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας σύζυγος καὶ ἤρξατο ἐργαζόμενος ἀνενδότως πρὸς τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς· τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἦτο μικρὸν τὸ κατόρθωμα, διότι μέτρα κυβερνητικὰ δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι μεγάλην ἐπὶ τούτου ἐπιρροήν, ὅσον ἡ προσωπικὴ ἀξία τῶν ἀναλαβόντων τὸν ἀγῶνα, ἵνα πείσωσιν ἀρ' ἑνὸς μὲν τοὺς διατεινομένους ὅτι ἡ διὰ τῶν σιδηροδρόμων καὶ τηλεγραφῶν εὐκολία τῆς συγκοινωνίας ἀποκαθιστᾷ τὰς ἐκθέσεις περιττὰς δαπανῶν ματαιοπονίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς Ἄγγλους βιομηχάνους, παρ' οἷς ὑπῆρχεν ἡ ἰδέα ὅτι αὐτοὶ μὲν οὐδὲν ἐκ τῶν ἄλλων θὰ ὠφελοῦντο, ἐκεῖνοι δὲ θὰ ὑπέκλεπτον ἐκ τοῦ Ὀλύμπου τῆς ὑπεροχῆς των τὸ βιομηχανικὸν αὐτῶν πῦρ. Πρὸς ὑπερπήδησιν τῶν ἀναφυομένων τούτων δυσκολιῶν ὁ καρτερικὸς Πρίγκιψ μετεχειρίσθη πᾶν μέσον· οἱ ῥήτορες καὶ οἱ δημοσιογράφοι ἐτέθησαν εἰς διηνεκῆ ἐνέργειαν. Οὕτω δὲ κατὰ τὴν ἀ. Μάϊου 1851 ἡ ἔκθεσις διεκηρύχθη εἰς ἐπήκοον περίπου 450,000 ἀνθρώπων συρρευσάντων πανταχόθεν τῆς ὑφηλίου ἐντὸς καὶ πέριξ τοῦ ἐν Ἄϋδ—Πάρκ ἀνεγερθέντος κρυσταλλίνου Παλατίου, οὗτινος ὁ ὁλικὸς ὄγκος ὑπελογίσθη εἰς 33,000,000 κυβ. ποδῶν ἢ τόνων 785,715, καλύπτοντος ἐπιφάνειαν 753,984 ποδ., περιεκτικὴν 70,000 ἀνθρώπων ἀνέτως περιφερομένων, καὶ δι' ἃ ἐδαπανήθησαν 150,000 στερλίναι.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκθέσεως ταύτης κατεβίβασε τὴν ἐπηρμένην τῶν Ἄγγλων ὀφρύν, διδάξαν αὐτοὺς ὅτι τὸ περιφρονεῖν εἶνε ζημία τοῦ περιφρονοῦντος, διότι πολλάκις καὶ ἐκ τῶν ἐλαχίστων πραγμάτων καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον ἀσημάντων προσώπων δύνατάί τις νὰ ὠφεληθῇ καὶ μάθῃ ἄγνωστόν τι, πολλῷ δὲ μᾶλλον προκειμένης ἐκθέσεως, ἐν ᾗ οὐ μόνον ἡ μεγάλη οἰκογένεια τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν ἀλλὰ καὶ τόσα ἄλλα τῆς ὑφηλίου ἔμελλον νὰ καταδείξωσι τὰ προϊόντα τῆς φύσεως τῶν χωρῶν αὐτῶν, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπινοήσεως. Καὶ ὄντως ἐκ ταύτης, ἀποτελεσθείσης ἐκ 15,000 ἐκθετῶν, ὧν οἱ ἡμίσεις ἦσαν Ἄγγλοι οἱ δὲ λοιποὶ ἀνῆκον εἰς 40 διάφορα ἔθνη, οἱ ἀγέρωχοι τῆς Ἀλβιόνης υἱοὶ εἶδον τὴν Γαλλικὴν βιομηχανίαν ὑπερέχουσαν· ἔκτοτε δ' ἐπῆλθε μεταρρύθμισίς τις εἰς τὸ ἰχνογραφικὸν των σύστημα, ὅπερ μετεπείσησαν ἐπὶ τὸ ἐλαφρότερον καὶ κομψότερον καὶ ἀπέδειξαν μᾶλλον συμβάλλον εἰς τὴν ζήτησιν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων λαοῦ τινος, ἐνῷ προηγουμένως εἶχον παραμελήσει τοῦτο παντάπασιν, ἀρκούμενοι εἰς τὸ στερεὸν καὶ τὴν καλὴν ποιότητα.

Μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας συγκατηριθμήθησαν ἦτε Ἑλλὰς καὶ Τουρκία. Ἡ Ὀθωμ. αὐτοκρατορία βεβαίως κέκτηται τὰ προσόντα, ἅτινα διὰ τῆς ὁσημέραι ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας της δύνανται νὰ τὴν ἀναδείξωσι λαμπρὰν καὶ ἀκμαίαν ἐν ταῖς παγκοσμίαις ἐκθέσεσι· τοῦτο δὲ θὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς εὐνομίας κυρίως, ἥτις ἐστὶν ὁ θεμέλιος λίθος τῆς ἐθνικῆς προαγωγῆς· ὁπωσδήποτε καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Λονδίνου ἐπέστρεψε τὴν προσοχήν, σπεύσασα νὰ παρουσιασθῇ ἐν τῇ ἐρίτιμῃ αὐτῆς τελειότητι. Ἐκ τῶν φυσικῶν αὐτῆς προϊόντων τὰ ἀξιολογώτερα ὑπῆρξαν τὰ ἐρυθρόδανα, σῦκα, σταφίδες, κάρυα καὶ διάφορα ἀρωματικὰ ὕδατα τῆς Σμύρνης καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς· οἱ βάλανοι τῆς Προύσσης, ἡ μαστίχη τῆς Χίου, τὸ ἔλαιον τῆς Κρήτης, οἱ σάπωνες τοῦ Ἰκονίου καὶ ἄλλα. Ἐκ δὲ τῶν βιομηχανικῶν ἡ μέταξα τῆς Προύσσης καὶ Συρίας, διάφορα ὀστέινα ἢ ξύλινα ἐργαλεῖα, σκεύη ἢ κοσμήματα τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ δέρματα καὶ αἱ μηλωταὶ τῆς Μολδαυΐας καὶ ὁ χάρτης τοῦ τότε ἀκμαζόντος ἐν Σμύρνῃ μετ' οὐ πολὺ δὲ διαλυθέντος χαρτοποιείου τῶν Λουτρῶν τῆς Ἀρτέμιδος (Χαλκὰ-Βουνάρ). Ἐπίσης τὰ πολυτελῆ ἐφίππια καὶ σάγματα, αἱ καπνοσύριγγες καὶ νικοτιανοδόχοι αὐτῶν· οἱ ἀποσταλέντες ὅμως τάπητες δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν ὑπόληψιν, ἣν ἔχιρον ἐν Εὐρώπῃ. Ὡς πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ ἀξιολόγόν τι.

Ἤδη δικαιοῦται ἕκαστος τῶν ἀναγνωστῶν ν' ἀπαιτήσῃ λεπτομερεστέραν ἐξιστόρησιν τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ τμήματος· θὰ τὸ ἐπράτταμεν μετὰ χαρᾶς, δυστυχῶς ὅμως ἄκοντες περιοριζόμενοι εἰς τὰ ὀλίγα, ὅσα δύνανταί τις νὰ εἴπῃ καὶ ὅσα ἄλλοτε πατριωτικῶς διεσαφηνίσθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Ξένου, παρηγορούμεθα ὅτι ἐν ταῖς προσεχέσιν ἐκθέσεσι θ' ἀνεύρωμεν πλειότερα καὶ ἀξιολογώτερα. Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ἡ Ἑλλὰς ἦλθεν, ἵνα ἀπολογηθῇ ἴσως μόνον καὶ δώσῃ ὑπόσχεσιν λαμπροτέρας ἐν τῷ μέλλοντι στο-

(*) Ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων αὐθεντικῶν πηγῶν.

λῆς καὶ τοῦτο ἄριστα ἐξεφράσατο ἐπιγράψασα ἐπὶ τῶν σημαιῶν της ἐκτετυλιγμένων ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ κρυσταλλίνου Παλατίου σκηνώματος αὐτῆς: *Θαρσεῖν χρὴ τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.*

Θαρσεῖν χρὴ τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον, ἀλλ' ἵνα πράγματι ᾖ, δέον νὰ προβλέπωμεν καὶ νὰ προετοιμαζώμεθα, τείνοντες πάθυμον οὖς εἰς πᾶσαν φωνὴν προόδου καὶ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ. Ὁ κ. Σ. Ξένος ἐν τῇ «*Παγκοσμίῳ αὐτοῦ Ἐκθέσει*» παραπονεῖται διὰ τὴν ὀλιγωρίαν, ἣν κατέδειξεν ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις κατὰ τὴν ἔκθεσιν ἐκείνην· πράγματι δὲ τὰ ἐκτεθέντα ὑπῆρξαν κατώτερα ὧν ἡ Ἑλλὰς καὶ ἐν τῇ σμικρότητι αὐτῆς ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ.

Ἐκτὸς ὀλίγων φυσικῶν προϊόντων ἀπέστειλεν εἴδη τινὰ τῶν μαρμάρων ἐκείνων, ἅτινα τοσοῦτον ἀπηθανατίσθησαν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπὸ τὸ γλύφανον τοῦ Φειδίᾳ καὶ Σκόπα· φεῦ! τὰ ἄμορφα ταῦτα μάρμαρα ἐξέφραζον τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος ὡς κρῦα μέλη τοῦ καταπεσόντος κολοσσοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἐν ὅσῳ ὁ κολοσσὸς ἐκεῖνος τῆς διανοητικῆς ἰσχύος ὑπῆρχεν, ἔλεγέ τις ὅτι ἡ τέχνη μετέβιδε καὶ αὐτοῖς αἴσθησιν καὶ ζωήν· τόρα νεκρὰ καὶ ἄμορφα μὲ τὴν κόνιν μόνον ἴσως τῶν ἐρειπίων του ἦλθον νὰ ὑπενθυμίσωσιν ἡμῖν τὰς μεταβολὰς καὶ τὰς τύχας τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν αἰώνων καὶ νὰ εἴπωσιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς μόλις τόρα ἀνέστη ἀπὸ ὕπνον βαρὺν καὶ μακροχρόνιον· ἄνωθεν αὐτῶν ὅμως ἐκυμάτιζεν ἡ σημαῖα της γαλανὴ ὡς ὁ εὔδιος αὐτῆς οὐρανὸς καὶ ἡ ἐκτεταμένη θάλασσα μὲ τὴν ἐπιγραφήν: « Θαρσεῖν χρὴ τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.»—Μετ' οὐ πολὺ ἴδωμεν !

Ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων ἀπέστειλαν οἱ κκ. Λ. καὶ Γ. Βιτάλη δύο ἐκ μαρμάρου ἀντίγραφα ἀναγλύφων τοῦ Παρθενῶνος καὶ οἱ ἐξ Ἀθηνῶν Σαρῆς καὶ Ρέγκος Ἑλληνικὴν χρυσοπεποικιλμένην στολήν. Πάντων ὅμως τὸ ἀξιοπεριεργότερον ὑπῆρξεν ὁ Σταυρὸς τοῦ ἱερομονάχου Ἀγαθαγγέλου Τρικνταφύλλη· τὸ ἔργον τοῦτο, οὗτινος πιστὸν ἀντίγραφον ξυλογραφοῦμεν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Μέντορος, ἔχει μικροσκοπικὴν καλλίαν ἐντεχνον λεπτουργίαν, διότι καίτοι σπιθαμιαῖον φέρει ἐπὶ τοῦ ἑνὸς μετώπου του τὴν Παναγίαν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ 85 ἄλλους Ἁγίους, ὧν αἱ κεφαλαί εἰσι λίαν ἐκφραστικαί, καίτοι ποσῶς μεγαλείτεραι τῶν κεφαλῶν καρφίδων.—« Θεωρήσατε εἰς τὴν ὁποίαν δίδω εἰκονογραφίαν, γράφει ὁ κ. Ξένος, ὅλα τὰ λοιπὰ σκαλίσματα, ὧν τὸ ἓν εἶνε καλλίτερον τοῦ ἄλλου, ἅπαντα κατειργασμένα μὲ χεῖρα σταθεράν, συνειθισμένην εἰς τὴν ὑπομονήν, μὲ φαντασίαν καλλιτεχνικήν . . . θεωρήσατε τὸ ἀξιεπαινον τοῦτο ἔργον, ὅπερ παρέβαλον πρὸς τὰ λοιπὰ ἐνεῖνα ξυλουργήματα τῆς Ἐλβετίας, τὰ ὁποῖα τόσον ταχέως ἐπωλήθησαν, καὶ θέλετε εὑρεῖ τόσην ὑπεροχήν, ὅσην ἔχουν τὰ Ρωμαϊκὰ μωσαϊκὰ ἀπὸ τὰ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν.» —Καὶ πραγματικῶς παρατηρῶν τις τὴν ἐπιτυχῆ ξυλογραφίαν αὐτοῦ, πείθεται ὅτι ὄντως ἐτίμησε τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην ἐν τῇ ἐκθέσει ταῦ Λονδίνου κατὰ τὸ 1851.

Μετὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην τοῦ Ἀγγλικοῦ Κράτους ἡ Γαλλία ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ κ. Μπιφὲ ζηλοτύπως ἴσως διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐν Ἀγγλίᾳ πραγματοποίησίν της. Τοιουτοτρόπως ἐκηρύχθη καὶ ἡ ἐν Παρισίοις παγκόσμιος ἔκθεσις κατὰ τὸ 1867.

Ζωηρῶς εἰσέτι παρίστανται ἐνώπιον ἡμῶν αἱ αἱματηραὶ σκηναί, αἵτινες ἐπῆλθον ὀλίγον κατόπιν τῆς εἰρηνικωτέρας ταύτης καὶ μᾶλλον συμφιλιωτικῆς τῶν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ρήνου καὶ Λείγγρος πανηγύρεων.

Αἱ χεῖρες, αἵτινες εἶχον συσφίγξει ἀλλήλας ὑπὸ τὸν θόλον τοῦ ἀνθρωπίνου ἐκείνου μεγαλουργήματος, ἤδη ὑπὸ τὸν σιδήνιον θόλον ἐνεπήγνυον τὴν λόγχην ἢ διηύθυνον τὴν σφαῖραν εἰς τὰ στήθη ἀδελφῶν ἐν Στρασβούργῳ καὶ Μονβελλιάρδῳ ἢ κατέπιπτον ἐν ἀθυμίᾳ εἰς τὴν βορρεῖαν τῆς αἰχμαλωσίας ἰδέαν ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Μετς.

Μετὰ τὰς φρικώδεις ἐκείνας τῆς ἀνθρωποθυσίας σκηνὰς ἡ Γῆ ποτισθεῖσα σκληρῶς τὸ αἷμα τόσων τέκνων της ὤφειλε νὰ ἐξιλεωθῇ διὰ παρομοίας τινος εἰρηνικῆς πανηγύρεως· αὕτη δ' ἦτο ἡ τετάρτη παγκοσμιος ἔκθεσις, ἡ τῆς Βιέννης, κηρυχθεῖσα κατὰ τὴν ά. Μαΐου τοῦ 1873.

Τὸ Γερμανικὸν ἔθνος μὲ πνεῦμα φαιδρὸν καὶ καρδίαν μεστὴν χαρᾶς διὰ τοὺς μεγάλους αὐτοῦ θριάμβους πρώτην ἤδη φορὰν ἔμελλε νὰ ἑορτάσῃ τὴν ἑορτὴν ταύτην τῶν ἐθνῶν ὑπὸ τόσον λαμπρὰς ἀναμνήσεις. Ἡ ἔκθεσις ἀληθῶς ὑπῆρξε μεγαλοπρεπὴς καὶ κατ' ἀρχὰς ἐφαίνετο ὅτι πλήρης ἐπιτυχία ἔμελλε νὰ στέψῃ αὐτήν. Δαπάνη 15,000,000 φιορινίων βεβαίως δὲν ἦτο ποσὸν εὐκαταφρόνητον· ὅθεν ὤφειλε νὰ ὑπερτερήσῃ τὰς προηγουμένας.

Τὸ οἰκοδόμημα αὐτῆς ἔλαβε μῆκος 905 μέτρων καὶ εὖρος 205. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ἀνηγέρθη δῶμα πελώριον ὕψους 270 ποδῶν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ ὀφθαλμὸς ἠδύνατο ν' ἀνακαλύψῃ τὰς πεδιάδας τῆς Στυρίας, τὰς κοιλάδας τῆς Οὐγγαρίας καὶ τὰ ὄρη τῆς Βοημίας.

Πρὶν ἢ ἔλθωμεν εἰς ἐνδιαφερούσας τινὰς λεπτομερείας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ τέχνη καὶ πᾶσα ἄλλη μελέτη ἔτυχεν ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ σταδίου εὐρυτέρου καὶ ποικιλωτέρου· ἐνταῦθα διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἀχρηστοτέρων ὑλῶν ὑπεστηρίχθη ὁ νόμος τῆς ἐπιστήμης ὅτι "*οὐδὲν ἐν τῇ τῶν ὄντων φύσει ἀπόλλυται, ἀλλὰ ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν ἀλλοίαν.*„ Οὕτω π. χ. ἐδημιουργήθη χημικῶς ὁ λεγόμενος *τεχνητὸς βάμβαξ* ἐκ τῶν μᾶλλον τετριμμένων ρακῶν, ὃν ἡ ἔκθεσις τῶν Παρισίων δὲν εἶχε παραδεχθῇ εἰσέτι. Παρετηρήθη προσέτι διαφορὰ ἀξιοσημείωτος κατὰ τὴν ταξινόμησιν τῆς Βιενναίας ἐκθέσεως, ἀντικαταστησάσης τὸ συστημα τῆς κατὰ κλάδους κατατάξεως διὰ τοῦ γεωγραφικοῦ ἢ μᾶλλον ἐθνογραφικοῦ.

Ὑπὸ τοιαῦτα πλεονεκτήματα ὁ προστάτης τῆς ἐκθέσεως Ἀρχιδουξ Κάρολος Λουδοβῖκος προσηγόρευσε πρῶτος ἐν μέσῳ βαθείας σιγῆς τῷ αὐτοκράτορι Ἰωσὴφ «*ἐν τῷ χώρῳ τῷ ἀφιερωμένῳ εἰς τὴν πρόοδον τὴν εἰρηνικήν,*» κηρύξας τὴν ἔκθεσιν εἰς ἐπήκοον 60,000 θεατῶν. Μετ' αὐτὸν ὡμίλησεν ὁ πρωθυπουργός, εἶτα ὁ δήμαρχος, μεθ' ὃ, παιανισάσης τῆς μουσικῆς, ὁ αὐτοκράτωρ ἤρξατο περιερχζόμενος τὰ τῆς ἐκθέσεως ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας.

Καίτοι ὅμως ἡ παροῦσα ἔκθεσις ἐφαίνετο ὑπερτεροῦσα τὰς προηγηθείσας κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐκτεθέντων, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ περιβληθῇ τὸ θέλγητρον ἐκεῖνο, ὅπερ

περιεβλήθησαν αἱ τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου διὰ τῆς συρροῆς τῆς παμπληθοῦς ἐκείνης μεσαίας τάξεως, ἥτις ἐπλυμμήρησεν ἄλλοτε τὰς πρωτευούσας τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, τὸ δ' εἰσπραττόμενον ἐκ τῶν εἰσιτηρίων ποσὸν σχεδὸν δὲν ἐξήρκει διὰ τὰς ἡμερησίας δαπάνας· τοῦτο ἀπεδόθη κυρίως εἰς τὸ ἀγρονομικὸν μᾶλλον παρὰ τὸ βιομηχανικὸν τοῦ Κράτους, οὗτινος ἕνεκεν οἱ πολῖται τῶν ὑποδεεστέρων τάξεων τυγχάνουσιν ἧττον διατεθειμένοι ὑπὲρ τῆς ἐκθέσεως.

Ἡ μᾶλλον σύντομος περιγραφὴ τῶν ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ἀντικειμένων ὑπερβαίνει οὐ μόνον τὰ ὅρια, ἀλλὰ καὶ τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης πραγματείας· ἄλλως τε ἀκριβῆ αὐτῶν καὶ ἐμβριθῆ περιγραφὴν ἐφιλοδώρησε τοῖς ὁμογενέσιν ὁ πολλοῦ λόγου ἄξιος κ. Θ. Λιβαδᾶς. Ἰδιαίτερόν τι ἐνδιαφέρον αἰσθανόμενοι οὐχ ἧττον ὑπὲρ τῶν ἐκθεμάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, θ' ἀναφέρωμεν ἐν συνόψει περὶ αὐτῶν ἀρκούμενοι νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ συνηντήθησαν τὰ περιεργότερα καὶ πολυτιμότερα ἀντικείμενα τῶν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν τῆς ὑφηλίου. Ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ λάβῃ μικρὰν ἰδέαν τῆς ποικιλίας ταύτης καὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ εἴδους, πληροφορούμενος ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπειροπληθῶν, ὡς εἰκός, βιομηχανικῶν, φυσικῶν καὶ τεχνιτῶν προϊόντων τῶν πεπολιτισμένων, ἡμιπολιτισμένων καὶ πολλῶν τῶν βαρβάρων καὶ ἀγρίων μερῶν τῆς ὑφηλίου ἀπεστάλησαν καὶ τὰ ἑξῆς:

— Τεμάχιον πάγου διαφανοῦς καὶ σκληροῦ ὡς σίδηρος ἐκ τοῦ Β. ὠκεανοῦ!

— Τεράστιος ἀδάμας ἐκ τοῦ Εὐέλπιδος Ἀκρωτηρίου 288 1)2 κεράτιων!

— Μυδροβόλον τοῦ Σουηδικοῦ ὁπλοστασίου δεκάκανον ὅπερ, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι πᾶσα αὐτοῦ βολὴ θ' ἀποβῇ θανατηφόρος, δύναται νὰ καταστρέψῃ πλείους ἀνθρώπους ἢ ὅσους τίκτουσι 50,000 000 μητέρων!

— Παράσημα ἐκ πτερῶν τοῦ ἱέρακος *ἀντάγκ* ἀπονεμόμενα ὡς βραβεῖα ἀνδρείας παρὰ τῇ ἐν Βορνέῳ φυλῇ τῶν *Δαγιὰκ* πρὸς τοὺς ἀποκόψαντας πλείους ἀνθρωπίνας κεφαλάς!

— Ἡ ἐθνικὴ ἐποποιΐα τοῦ Πορτογάλλου Καμοένου(*) «Λουσιὰς» (Lousiade) μεθηρμηνευμένη εἰς 4 γλώσσας ἐμμέτρως!

— Ἡ Ἁγία Γραφὴ μεθηρμηνευμένη εἰς 204 γλώσσας καὶ διαλέκτους, πρὸς μετάφρασιν, ἐκτύπωσιν καὶ διάδοσιν τῆς ὁποίας ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐκθέσεως ὅτι ἐδαπανήθησαν ἀπὸ τοῦ 1804 —1872 λίραι ἑπτὰ ἑκατομμύρια!!

Ὑπάρχει σχέσις τις ἀξιοπαρατήρητος ἐν τῇ ἀντιθέσει τῶν ἀντικειμένων τούτων διαλανθάνουσα ἐν τῷ λαβυρίνθῳ ἴσως τοῦ Κόσμου, ἀλλ' ἀνακαλυπτομένη καὶ φωνὴν ἀφίνουσα ζωηρὰν ἐν τῇ μικρογραφίᾳ αὐτοῦ, ὡς δύναταί τις νὰ ὀνομάσῃ τοιαύτην παγκόσμιον ἔκθεσιν.

Ὁποία τις σχέσις; ἤθελέ τις μᾶς ἐρωτήσει.— Ἐκείνη, ἀποκρινόμεθα, ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς Ἁγίας Γραφῆς μεθηρμηνευμένης εἰς 204 γλώσσας καὶ τοῦ παρασήμου ἑνὸς Δαγιὰκ διὰ τὰς 204 ἴσως ἀνθρωπίνας κεφαλάς, ἅστινας κατέθεσε χαίρων παρὰ τοὺς πόδας τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐν ταῖς δάσεσι τῶν Ὀλλανδικῶν ἀποικιῶν, πολλῷ δὲ μᾶλλον μεταξὺ τῆς Ἁγ. Γραφῆς καὶ τοῦ Σουηδικοῦ πυροβόλου ἀποστέλλοντος εἰς τοὺς κόλπους τῆς αἰωνιότητος τοὺς γόνους 50,000,000 μητέρων.....

Ἐκτὸς τούτων ἀπεστάλη ἔργον εὐφυεστάτης ἐπινοήσεως, ἀφορῶν τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὑπερτιμήσεως ἢ ὑποτιμήσεως τῶν διαφόρων ἐμπορευμάτων ὡς πρὸς τὴν καθόλου οἰκονομικὴν προαγωγὴν ἔθνους τινός· τοῦτο δ' ἐστὶν εἰκονικαὶ παραστάσεις καὶ ἀριθμητικοὶ πίνακες, καταδεικνύοντες μετ' ἀκριβείας μαθηματικῆς ὁποίαν π. χ. ἐπιρροὴν ἔσχεν ἐπὶ τῆς βιομηχανίας ἡ παῦσις τοῦ συρμοῦ τῆς οὐλης φενάκης καὶ τῶν μεταλλίνων πορπῶν τῶν ὑποδημάτων, ἡ τοῦ κρινολινίου καὶ τῶν φεσίων.

Ἀρκούμενοι εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα μεταβαίνομεν εἰς σύντομον περιγραφὴν τῶν τμημάτων τῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος.

Εἶνε βεβαίως γνωστὸν ὅτι πρὸ δεκαετίας ἡ αὐτοκρ. κυβέρνησις εἶχε διενεργήσει ἐν Κ)πόλει ἰδίαν τινα ἐθνικὴν ἔκθεσιν. Ἐν τῇ τῶν Παρισίων κατὰ τὸ 1867 ἔτυχεν ἐπίσης δικαίων ἐπαίνων· ἐν δὲ τῇ τῆς Βιέννης ὁμολογεῖται ὅτι ἀνῆλθεν εἰς θέσιν ἐπίζηλον. Χαίρομεν δι' αὐτὸ ἀπὸ καρδίας, ἀναλογιζόμενοι μάλιστα ὅτι τῆς τιμῆς ταύτης συμμετέχει μέρος τῆς Ἑλληνικῆς γενεᾶς, τὸ ὑπὸ τὸ πατρικὸν σκῆπτρον τοῦ Σουλτάνου. Ἐκτὸς τῶν μεγαλοπρεπῶν ταπήτων τῆς Σμύρνης, τῶν μεταξωτῶν τῆς Προύσσης καὶ τῶν χειροτεχνημάτων, ἐξετέθησαν εἰκόνες Ἁγίων καὶ μέγας ἀριθμὸς τῶν γνωστῶν φιλοτεχνημάτων τῶν μοναχῶν τοῦ Ἄθω καὶ τῶν Ἁγ. τόπων, ὅπλα καὶ διάφορα δέρματα ζώων. Ἐπίσης ἅπαντες οἱ περίφημοι καρποὶ τῆς Ἀνατολῆς, βάμβακες, ἀρώματα, βότανα καὶ διάφορα εἴδη καπνοῦ, πρὸς τούτοις οἱ ἐκλεκτοὶ οἶνοι τῆς Κύπρου καὶ ὁ τῆς Σάμου, δι' οὗ τοσάκις ὁ Βύρων (*) ἐπλήρωσε τὸ ποτήριον τῆς μούσης του ψάλλων:

Fill high the bowl with Samian wine!

Ἤδη ἐπὶ τὴν μικρὰν καὶ φίλην ἡμῶν Ἑλλάδα. Ὅταν κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ 1851 ἀνεγνώσαμεν ἐπὶ τῆς σημαίας τῶν ὀλίγων ἐκείνων ἐκθεμάτων της «*Θαρσεῖν χρή· τάχ' αὖριον ἔσσετ' ἄμεινον*»— Ἴδωμεν! ἀπεκρίθημεν. Ἰδοὺ ἡ ὥρα ἔφθασε καὶ τὸ βλέμμα ἡμῶν κατατρώγει τὸ Ἑλληνικὸν τμῆμα ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ, ἀναδιφώντων πᾶσαν αὐτῆς περιγραφήν, ἐνῷ τὸ οὖς ἡμῶν προσπαθεῖ νὰ συλλέξῃ καὶ τὸν ἀσθενέστερον ψιθυρισμὸν τῆς ἐπικρίσεως· πλὴν φεῦ! ἡ Ἑλλὰς καὶ πάλιν καθυστεροῦσα.

Ἄνευ τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ κ. Ὀρφανίδου, οὐτινος ἡ βοτανικὴ συλλογὴ ὑπῆρξεν ἀξιόλογος, καὶ ὀλίγων τινῶν εἰσέτι ἐκθετῶν, θὰ ἠπόρει τις τίνι τρόπῳ νὰ δικαιολογηθῇ εἰς τὰς μομφὰς καὶ εἰρωνείας, εἰς ἃς ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ ὁ κ. Λιβαδᾶς, ἀλλ' ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀληθείας καὶ αὐτὸς καταβεβλημένος ἐκφωνεῖ ὅ τι σχεδὸν πρὸ 22 ἐτῶν καὶ ὁ κ. Ξένος: «Ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε χῶρον εὐρὺν καὶ ἱκανόν, ἐξέθηκεν ὅμως ὀλίγα, καὶ ταῦτα οὐχὶ πάντα καλῶς.....Λίαν ὀψὲ ἐφρόντισεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ συλλέξῃ καὶ ἐκλέξῃ *ὅσα πλεῖστα καὶ κάλλιστα ἠδύ-*

(*) Ἴδε Μεντ. τομ. Γ'. σελ. 174.

(*) Ἴδε Μεντ. τομ. Β'. σελ.365.

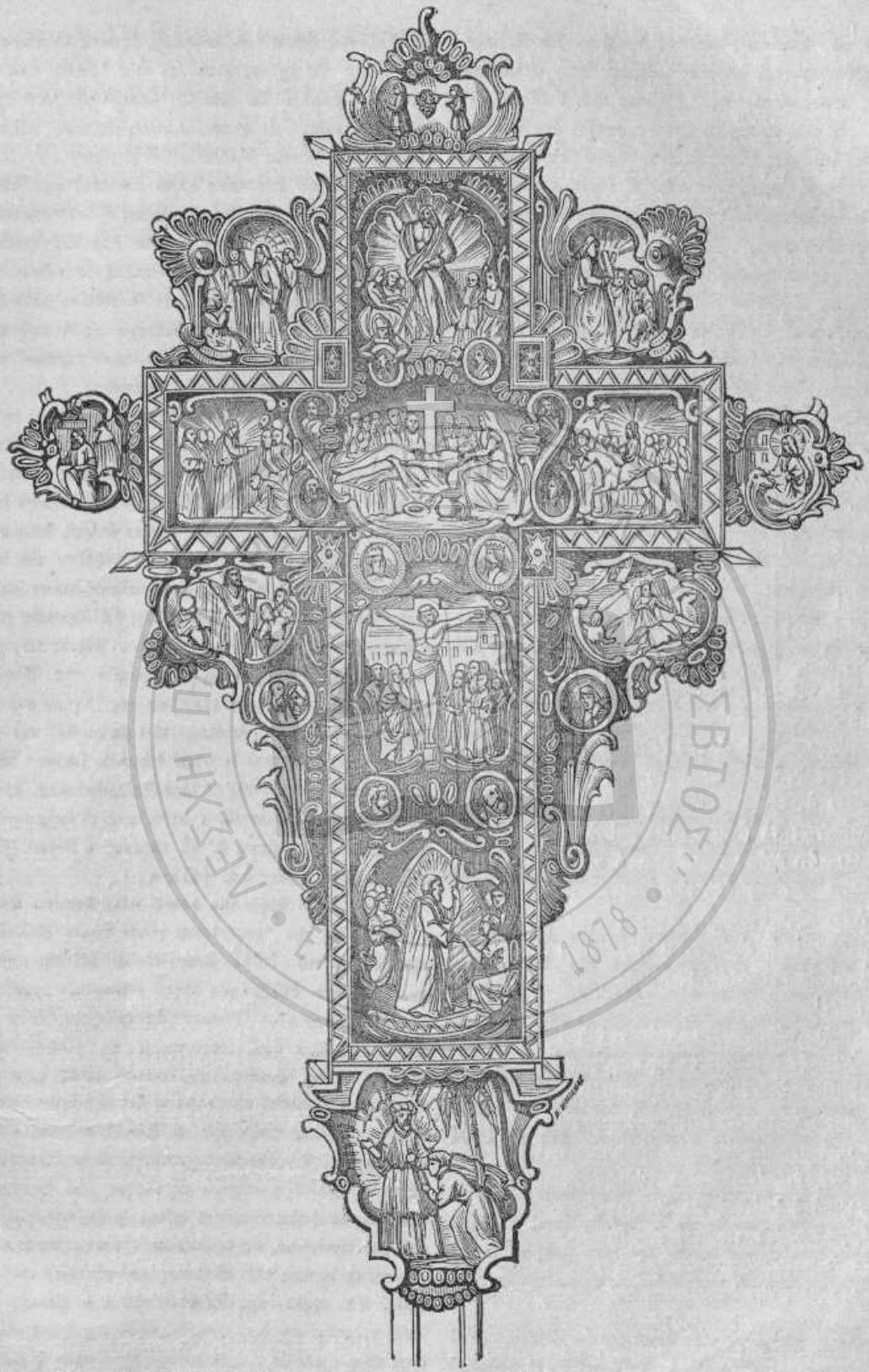

. . . . ὁ σταυρὸς τοῦ
Τὸ ἀπευκταῖον ὄργανον τῆς ἀτιμώσεώς του
ὡς σύμβολον ὡραῖον,
διαδήματα στολίζει βασιλέων

Κ' εἰς θόλους ὑψηλῶν ναῶν ἐγγίζων πρὸς τὰ νέφη,
Ὡς ἄστρον στερεώματος τὴν οἰκουμένην στέφει.

(Παναγ. Σοῦτσος.)

νατο ἐκθέματα, μιμουμένη κατὰ τοῦτο τὴν Τουρκικήν· λίαν ὀψὲ ἐρρόντισε νὰ τὰ ἐξαποστείλῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον· λίαν ῥάθυμος ἐφάνη ὅπου ἔπρεπε νὰ δειχθῇ φιλότιμος καὶ δραστηρία, καὶ διὰ τοῦτο σήμερον ἀκούει.....»

Ὁ ὁμογενὴς διὰ μιᾶς δημώδους παροιμίας δίδει νὰ ἐννοήσωσιν οἱ ἀναγνῶσταί του τὴν ἔννοιαν τῶν ἐπικρίσεων τοῦ «Χρόνου», τῶν λοιδωριῶν τοῦ «Ἑσπερινοῦ Ταχυδρόμου» καὶ ἄλλων Ἀγγλικῶν φύλλων.

Ὅσον καὶ ἂν δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ ὑπερβολικὰς καὶ ἀδίκους τὰς μομφὰς ταύτας τῶν ξένων, τῇ ἀληθείᾳ ἀπαθῶς σκεπτόμενος δὲν θὰ ἐπεθύμει νὰ ἤκουε τὸν φιλέλληνα Διευθυντὴν κ. Σβάρτς δικαιολογοῦντα τοὺς Ἕλληνας πρὸς τὸν αὐτοκρ. Ἰωσήφ, ἐλθόντα νὰ περιεργασθῇ τὸ Ἑλληνικὸν τμῆμα, διὰ τῶν ἑξῆς λόγων: «Οἱ Ἕλληνες ἐβράδυναν νὰ ἔλθωσιν ἐν τῇ ἐκθέσει, οὐχ ἧττον ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν διεκπεραίωσιν τῆς ἐκθέσεώς των.» Διὰ τῆς *βραδύτητος* οὐδέποτε τὸ αὔριον ἔσσεται ἄμεινον!

Τοιαῦτα ὅμως λέγοντες μὴ νομίσωμεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐξέθεσε πλειότερα καὶ ἀξιολογώτερα τῶν κατὰ τὰς προηγηθείσας ἐκθέσεις· προσῆλθεν ἀληθῶς ὑπὸ μανθάνον ἀξιοπρεπέστερον, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ αὐξάνουσι καὶ αἱ ἀπαιτήσεις· μὴ λησμονῶμεν τοῦτο, ὦ ὁμογενεῖς!

Ἐκ τῶν ἐκθεμάτων τοῦ Ἑλλ. τμήματος ἐκτὸς καὶ ἄλλων καλλιτεχνημάτων, ὡς αἱ προτομαὶ τοῦ Κόσσου καὶ Δρόση μετὰ τοῦ λαμπροῦ ἀετώματος τῆς Σιναΐας ἀκαδημίας, τὰ ἀγάλματα τοῦ Φιλιππότου κλ., διεκρίθησαν αἱ εἰκόνες τοῦ κ. Λύτρα τὸ «*πυρπολητικὸν τοῦ Κανάρη*» καὶ «*ἡ ἀ. τοῦ Ἔτους*» ἐπίσης τὸ *ἐργαστήριον τοῦ Ζωγράφου*, ἡ *Ἐλευθερία* κλ. ἔργα τῶν Ζέζου καὶ Δούκα. Ἐπαίνου ἀξία ὑπῆρξε συλλογὴ ἀγγείων τῆς κ. Σκαραμαγκᾶ. Παραλείποντες τὰ βιομηχανικὰ καὶ λοιπὰ αὐτῆς προϊόντα παρατηροῦμεν ὅτι ὀρθῶς διατείνεται ὁ κ. Λιβαδᾶς λέγων ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο νὰ φανῇ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν γραμμάτων τὸ Βερολίνον τῆς Ἀνατολῆς· δυστυχῶς ὅμως παρημέλησε ν' ἀπεικονίσῃ τὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ εὑρίσκονται ἐν Ἑλλάδι τὰ γράμματα, ἐκθέσασα τὰ βιβλία της ἀτάκτως καὶ ἀσαφῶς ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐσωτερικῆς συναφείας!

Καὶ ὅμως ἐν μέσῳ τῶν πικριῶν τούτων διὰ τὴν ἀποτυχίαν ἐν γένει τῆς Ἑλληνικῆς ἐκθέσεως ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει τῆς Βιέννης παρηγορούμεθα ὑπὸ τῶν ἀπομεμονωμένων ἐκείνων ἐπιτυχιῶν, αἵτινες ὑποφώσκουσιν ὡς ἐλπίδες λαμπροτέρου μέλλοντος· μεταξὺ τῶν τιμηθέντων καὶ βραβευθέντων ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐκθετῶν ἐκτὸς τοῦ κ. Ὀρφανίδου ἠξιώθη τοῦ διπλώματος τῆς «τιμῆς» καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις Σύλλογος τῶν κυριῶν διὰ τ' ἀποσταλέντα ἔργα του. Τὸ τοιοῦτον εἶνε βεβαίως ἐθνικὴ τιμή, καθ' ὅσον μάλιστα τὸ καθίδρυμα τοῦτο ἀριθμοῦν μόλις ἔτους ζωὴν καὶ 450 μέλη προτίθεται τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἀπόρου γυναικείου φύλου ὑπὸ τὴν πρακτικωτέραν ἔποψιν. Μεγίστην ἀποδίδοντες σημασίαν εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα τῶν ὑγιῶν ἀρχῶν καὶ εὐγενῶν τάσεων, ἅτινα ἀναφαίνονται εἰς τὸν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν κλυδώνων τεθολωμένον οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος, ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα ὅτι ἡ Γῆ τῶν Ἀμφικτυόνων καὶ τῶν Ὀλυμπιονικῶν θὰ ἐπιβιώξῃ προθυμότερον καὶ μετὰ περισσοτέρου ζήλου τὴν δάφνην τῶν νεωτέρων ἀγώνων, προαγομένη ἐν ὑλικῇ εὐημερίᾳ μέχρις οὗ δυνηθῇ καὶ αὐτὴ νὰ κηρύξῃ τοιούτους ἐν τῇ γῇ αὐτῆς. Ἀποχαιρετῶντες δὲ τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν μακρόθεν, ὡς ἔτυχεν ἡμῖν ὁ κλῆρος, ἐν μέσῳ τῆς θυέλλης τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ χρηματιστηρίου, τοῦ φόβου τῶν πτωχεύσεων καὶ τῆς χολέρας, ὧν τὰ φάσματα περιέζωσαν καὶ ἀπειλοῦσι τὴν πρωτεύουσαν τῆς Αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας, κατακλύζοντα καὶ εἰσχωροῦντα μέχρι τῶν δωματίων τῆς εἰρηνικῆς ταύτης στέγης, ἀναφωνοῦμεν καὶ πάλιν:

Θαρσεῖν χρή· τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον!

Μ. Δ. Σ.

Ο ΒΟΣΚΟΣ.

Πῶς ἐλαφροκοιμήθηκα ἀνάμεσα 'στὴ δάφνη!
Σὰ μάνα μὲ νανούριζε ὁλονυχτὶς ἡ πεύκη
καὶ εἶδα ὄνειρο γλυκό, παράδεισο κ' ἀγγέλους.
Ἤμουν παιδὶ κ' ἐκεῖ βοσκός, βοσκὸς μὲ προβατίνες.

Ἀπάνω! κοιμηθήκατε καλά, ἀσπρόμαλλά μου·
πρὶ κλέψῃ ὁ ἥλιος τὸ ὀρεινό, ἡ Γῆ πρι ξεροσκάσῃ,
βοσκήσετε χαρούμενα, βοσκήσετε, μικρά μου,
πρὶ τῆς αὐγῆς, ἡ ὡμορφιὰ κ' ἡ μυρωδιὰ περάσῃ.
Ἐγὼ μὲ τὴ φλογέρα μου σᾶς λέγω ποῦ θὰ πᾶτε,
προβατα ποῦ θα βόσκετε κ' ἀρνιὰ ποῦ θὰ πηδᾶτε.

Γιὰ δὲς τ' ἀντικρυνὸ βουνὸ ὁ ἥλιος πῶς χρυσόνει·
οἱ βράχοι πῶς λαμποκοποῦν, τὰ φύλλα πῶς ἀστράφτουν.
Σὰ νύφη 'δὲς ὁ Οὐρανὸς τὴ Γῆ πῶς καμαρόνει
καὶ τὰ πουλάκια μ' ἔρωτα καὶ μὲ χαρὰ ἀνάφτουν.
Ἄκου καθένα 'στο κλαδὶ
Τὴν ἀνοιξι πῶς κελαδεῖ!

Τόρα ξυπνᾷ κ' ἡ μάνα μου, ξυπνᾷ κ' ἡ ἀδελφή μου
κ' ἀνταμα νὰ γιομίσουνε διαβαίνουνε 'στὴ βρύσι,
κ' ἕνας λεβέντης του χωριοῦ ποῦ χαίρετ' ἡ ψυχή μου
σέρνει μαζὶ τὸ μαῦρό του κ' ἐκεῖνος νὰ ποτίσῃ,
Κ' ἐγὼ φτωχακι 'στο βουνὸ σᾶς παίζω τὸ καλάμι
νὰ πιῆτε καθαρὸ νερὸ καὶ κρύο 'στὸ ποτάμι.

Ὁ πλούσιος, λένε, τὴν αὐγὴ πῶς θέλει νὰ κοιμᾶται·
ἀλλοίμονο τὴ μοῖρα του! καὶ νὰ 'ξερε τί χανει!
Γλυκόφωνα τῆς ἀνοιξις, πουλάκια μου, σωπᾶτε,
δροσιὰ τὸ τραγουδάκι μου 'στο στρωμα του νὰ ράνῃ
κ' ὕστερα παλι 'στὸ κλαδὶ
καθένα σας ἂς κελαδῇ.

Πῶς ἐλαφροκοιμήθηκα ἀνάμεσα 'στὴ δάφνη!
Σὰ μάνα μὲ νανούριζε ὁλονυχτὶς ἡ πεύκη
καὶ εἶδα ὄνειρο γλυκό, παράδεισο κ' ἀγγέλους.
Ἤμουν παιδὶ κ' ἐκεῖ βοσκός, βοσκὸς μὲ προβατίνες.

Μ. Δ. Σ.

Η ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ-LE SCHAH NAMEH. ΠΕΡΣΙΚΗ ΕΠΟΠΟΙΪΑ.

(Ὑπὸ Δώρας Ἰστριάδος).

II

Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῶν ἐπὶ τῆς «*Βίβλου τῶν Βασιλέων*» μελετῶν της ἡ κ. Δώρα Ἰστριὰς ἀνέφερε περὶ τῶν μυθικῶν τῆς Περσίας παραδόσεων. περὶ τοῦ ἐπὶ Djemschid χρυσοῦ αἰῶνος της, περὶ τῶν κατὰ τῶν Σιμιτῶν καὶ Τουρανίων (*) πολέμων της περὶ τοῦ Φεριδούν,τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωος καὶ τοῦ σιδηρουργοῦ ἐλευθεωτοῦ αὐτῆς, οὗτινος τὸ δερμάτινον περίζωμα κατέστη ἡ ἐθνικὴ σημαία.

Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τὸ Ἰρὰν φαίνεται μὴ ἀρκούμενον εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς αὐτονομίας του, ἀλλὰ διδόμενον καὶ εἰς κατακτήσεις. Αὗτη εἶνε ἡ ἐποχὴ τῶν Keï-Khosrou (Κύρου), Kaous (Καμβύσου), Guschtasp (Δαρείου υἱοῦ τοῦ Ὑστάσπου), καὶ Ardeschir (Ξέρξου.) Ἡ ἀπαισία ὅμως πολιτικὴ τῶν κατακτήσεων ἔσχε τὰ συνήθη αὐτῆς ἀποτελέσματα καὶ κατέληξεν εἰς τὸν Μαραθῶνα, τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὰς Πλαταιάς, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς Οὐατερλὼ καὶ Σεδάν.

Τὸ πατριωτικὸν πνεῦμα ὑπὸ τὴν ἔποψιν ἐκείνην, καθ' ἣν ἀνέκαθεν παράγει τὰ αὐτὰ σφάλματα καὶ τὰς αὐτὰς πλάνας, ὁ πίναξ τῶν μηδικῶν πολέμων οἷαν κατενόησεν αὐτὸν ὁ Φιρδουσης, ἠχὼ πιστοτάτη καὶ περιπαθὴς τῶν παραδόσεων τῆς χώρας του, ἀνακαλεῖ δι'ἐκπληκτικοῦ τρόπου τὰ παράδοξα αὐτοκρατορικὰ χρονικὰ τῆς Γαλλίας ἅτινα ὡς γνωστὸν βασίζονται ἐπὶ τῶν μυθωδῶν ἀγγελιῶν (bulletins) τοῦ μεγάλου στρατοῦ καὶ τῶν ἐν Ἁγίᾳ Ἑλένῃ διαψευσθεισῶν ἐλπίδων. (**)

Νικηθεὶς εἰς τὸν Μαραθῶνα ὡς καὶ εἰς τὰς Πλαταιὰς ὁ «*Βασιλεὺς τῶν Βασιλέων*» ἐθριάμβευεν ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ λαοῦ του, αἱ δὲ ἀτυχεῖς πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως καὶ Ἰλισσοῦ ἐκδρομαί του ἐφαίνοντο αὐξάνουσαι τὸ γόητρον αὐτοῦ παρὰ τοῖς εὐπίστοις ὑπηκόοις του.

Ἐν τούτοις, ὡς μοναδικὸν φαινόμενον, καθολική τις σχολή, ἥτις ἐν τοῖς ἐλευθέροις ἔθνεσι δὲν βλέπει ἢ «*πράκτορας ἐπαναστάσεων καὶ αἱρέσεων*», φαίνεται ὡσεὶ θέλουσα νὰ υἱοθετήσῃ τὰς ἐθνικὰς τοῦ Ἰρὰν παραδόσεις, ἵνα παρουσιάσῃ ὡς συμβεβηκότα ἄνευ συνεπειῶν τὰς ἀξιομνημονεύτους ἐκείνας ἡμέρας, καθ' ἃς ἡ ἀνίκητος σπάθη τῆς Ἑλλάδος εἶχε βαρύνει τοσοῦτον εἰς τὴν πλάστιγγα τῶν τυχῶν. Ἐκπληττομένη καὶ ἀγανακτοῦσα συγχρόνως εις θεωρίας τόσον παραδόξους, ἰδοὺ τί ἀποκρίνεται ἡ κ. Δώρα Ἴστρια:

«Οἱ μεγαλείτεροι ἄνδρες τῆς Ρωμαϊκῆς δημοκρατίας ἐφρόνουν πολὺ ἀλλοίως· οἱ Σκιπίωνες καὶ Κικέρωνες ἦσαν ἀληθεῖς φιλέλληνες Εἰς τὰς χώρας, ἔνθα ὁ πρὸς τὰ ἐλεύθερα καθιερώματα ἔρως τυγχάνει ἀκλόνητος, αἱ ἰδέαι συνταυτίζονται μὲ τὰς ἰδέας ἐκείνων καὶ ὁ Γλάδστων θαυμάζει τὴν ἀρχ. Ἑλλάδα κατ' οὐδὲν ὀλιγώτερον ἑνὸς ριζοσπάστου, οἷος ὁ ἱστοριογράφος Grote. Νομίζω ὅτι οἱ Ἄγγλοι σκέπτονται ὀρθῶς, ἡ δὲ γνώμη αὐτῶν διεσπάρη μετὰ ζωηρότητος ὑπὸ τοῦ Michelet. Βεβαίως οἱ Πέρσαι ἔσχον πεπαιδευμένους ἄνδρας,οὓς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῇ ἀγνοίᾳ αὐτῶν δὲν ὑπωπτεύοντο· βεβαίως ἡ Κυβέρνησις αὐτῶν δὲν ὑπῆρχε τοσοῦτον δεσποτική, ὅσον τὴν ἐφανταζόμεθα· βεβαίως ἡ ἀξιοσημείωτος ροπὴ πρὸς τὸν ἀγροτικὸν βίον καὶ ἡ ἀντιπάθεια αὐτῶν πρὸς τὰ Κρόνια τῶν ἡδυπαθῶν λατρειῶν τυγχάνουσιν ἀξιέπαινα, εὐλόγως δὲ δύναταί τις νὰ θαυμάζῃ το μεγαλεῖον τοῦ διανοητικοῦ παρελθόντος τῶν ἐθνῶν, τοσοῦτον ἄλλως ὑποδεεστέρων ὡς πρὸς το Ἑλληνικόν· δὲν πρέπει ὅμως ὡς ἐκ τούτου ν' ἀπατηθῶσιν ἀπο τὰς ἀθώας πλάνας τῶν κλασσικῶν ἀναμνήσεων ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐβασίμασαν ἴσην μετ' ἐμοῦ βαθυτάτην συγκίνησιν εἰς τον Μαραθῶνα, τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὰς Πλαταιάς, οἵτινες παρετήρησαν μετὰ σεβασμοῦ τὰ πεδία ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν μία δραξ ἀπαραμίλλου μέχρι τοῦδε νοημοσύνης συνῆψε τὰς πρώτας καὶ ἀξιομημονεύτους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μάχας. Εὔκολον ἴσως νὰ ὁμιλῇ τις μετ' ἀδιαφορίας ἢ καὶ ὀργῆς περὶ τῶν ἀδυνάτων, οἵτινες ἐκτίθενται εἰς τὰς σκληροτέρας δοκιμασίας πρὸς διατήρησιν τῆς ἰδίας ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, τοῦ μεγίστου τῶν ἀγαθῶν ἔθνους ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐπισύρῃ τὴν ὑπόληψιν καὶ τὰς συμπαθείας ὁλοκλήρου τοῦ Κόσμου. Μετὰ τὰς μάχας ὅμως τῆς Σαδόβας καὶ τοῦ Σεδάν, καθ' ἃς εἴδομεν νὰ καταρρεύσῃ ἐν διαστήματι ἑπτὰ ἡμερῶν ἢ ἑπτὰ μηνῶν κραταιὰ στρατιωτικὴ μοναρχία, πιστεύω ὅτι ἕκαστος δικαιοῦται — χωρὶς νὰ προσέξῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν μεγαλοποίησιν τῶν νικητῶν ὅλων τῶν ἐποχῶν — νὰ θαυμάζῃ τοὺς στρατιώτας τοῦ Μαραθῶνος καὶὡς καὶ τοὺς κληρονόμους τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς δόξης ων, οἵτινες ἐπ. τῶν ἡμερῶν μας ἑπτὰ ὁλόκληρα ἔτη ἀντεσταθησαν, χωρὶς ν' ἀπολέσωσι τὴν ἠρωϊκὴν αὐτῶν πίστιν διὰ τὴν τύχην τῆς πατρίδος των, κατὰ τῶν συνομοσασῶν δυνάμεων τῶν τριῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἠτείρων.

Ὅτι καὶ οἱ μὲν καὶ οι δὲ εἶχον τὰς ἐλλείψεις καὶ τα ἐλαττώματα αὐτῶν εἶνε εὔκολον ν'ἀποδείξῃ τις, ἀλλὰ καὶ οἱ νικηταὶ τῆς Zemmopes καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ Valmy δὲν ἦσαν ἀκηλίδωτοι. Ὁ Dumouriez ἦτον ἀσταθέστερος τοῦ Θεμιστοκλέους, ὁ δὲ Μιραβὼς δὲν ἠγάπα ἧττον τοῦ Παυσανίου τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰ χρήματα.

Ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἐνέκλεισεν εἰς τοὺς κόλπους της τέρατα καὶ ὅμως εἷς πιστὸς νομιμόφρων, ὁ μέγιστος μετὰ τὸν Μιραβὼ ρήτωρ τῆς Γαλλίας, ηὐχαρίστησεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ βήματος, διότι *ἔσωσε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Γαλλίας*!

Το κ.τ' ἐμὲ δὲν δύναμαι ἢ νὰ συμφωνήσω μετὰ τοῦ Berryer. Εἰς τὴν πάλην ὅμως τῆς Ἀσίας κατὰ τῆς Εὐρώπης δὲν πρόκειται ἁπλῶς περὶ τῆς διασώσεως μιᾶς χώρας· οἱ στρατιῶται οἵτινες ἐνίκησαν τὸν Μ. Βασιλέα ἦσαν οἱ στρατιῶται, τῆς ἀνθρωπότητος, ἠδύναντο δὲ νὰ ἐνοχήσωσι τὸν συστρατιώτην ἐκεῖνον τῶν Πλαταιῶν, ὅστις ἐδακτυλοδείκτει τὸν Προμηθέα προσπεπασσαλευμένον ἐπὶ τοῦ Καυκάσου, δυσανασχετοῦντα νὰ κλίνῃ τὸ μέτωπον ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τοῦ παντὸς καὶ κράζοντα ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἀποκρήμνου δεσμωτηρίου του.

. . . . . οὐκ' ἂν ἀλλάξαιμ' ἐγώ,
κρεῖσσον γὰρ, οἶμαι, τῇ δε λατρεύειν πέτρᾳ,
ἢ πατρὶ φῦναι Ζηνὶ πιστὸν ἄγγελον. (*)

(*) Μογγολικὰ φῦλα.

(**) Ἴδε τὰ ἔργα τῶν κ.κ. Zonfrey et Barni.

(*) Αἰσχυλ. Προμηθ. Δεσμώτ· στιχ. 966—968.

Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΔΥΑΣ
ΤΩΝ ΑΔ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΩΝ.

Ἂν, ὡς ἐρρέθη, ἔθνος ἦ αἰὼν ἄνευ ποιητῶν ὁμοιάζῃ οὐρανὸν ἄνευ ἀστέρων, ἡ Ἑλλὰς ἀνέκαθεν ὑπῆρξεν ἡ χώρα ἧς, ὁ οὐρανὸς οὐδέποτε ἐστερήθη τοιαύτης λάμψεως. Ὑπὸ τὸν ποιητικὸν αὐτῆς οὐρανὸν ἡ Μνημοσύνη ἐγαλούχησε τὰ μελίρρυτα ἐκεῖνα χείλη, ὧν τὰ ᾄσματα ἀπηθανάτισαν τὸν Παρνασσόν. Ἀφ' ἧς ὁ ἀοιδὸς τῆς Ἰωνίας ἐδίδαξε τὰς πρώτας ἐκείνας ἁπλοϊκὰς τῆς Ἑλλάδος γενεὰς ὡς ποιητής, ἱστορικὸς καὶ φιλόσοφος τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν ἐπιστήμην, ψάλλων τὰ πρῶτα πολεμικὰ κατορθώματα τῶν προγόνων του, μέχρις οὗ ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐγκαινίασαν τὴν ἐποχὴν τῆς διανοητικῆς αὐτῆς ἀκμῆς, διαχύσαντες ἕκαστος ἰδιαιτέρως τὸ ἔλαιον τῆς εὐφυΐας των εἰς τοὺς μεγάλους φάρους τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ὁποίων αἱ νεώτεραι γενεαὶ ἤκμασαν καὶ προήχθησαν, καὶ ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης ἐποχῆς μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν ὁ ἥλιος τῆς Ἑλληνικῆς δόξης καὶ λαμπρότητος ἤρξατο δύων, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν οἱ ναοί της κατέπεσον εἰς ἐρείπια καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς ἐθρήνη-

Παναγιώτης Σούτσος.

ν

Εἶνε γνωστὰ τὰ προϊόντα ἐκεῖνα τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ἅτινα ἀποπνέουσι πῦρ ἀνδρείας καὶ πατριωτισμοῦ, ὑπὸ ἔνδυμα ἁπλοῦν, φυσικὸν καὶ ἀτημέλητον ἀποκαλύπτοντα τὰς ἐξαιρέτους ποιητικὰς καλλονὰς φαντασίας ζωηρᾶς, εὐφυΐας καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀληθοῦς.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν δημώδη φιλολογίαν τῶν ὀρέων ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἡ Ἑλληνικὴ Μοῦσα ἤρχισεν ἀναφαινομένη ἐν τοῖς κύκλοις τῆς εὐ-

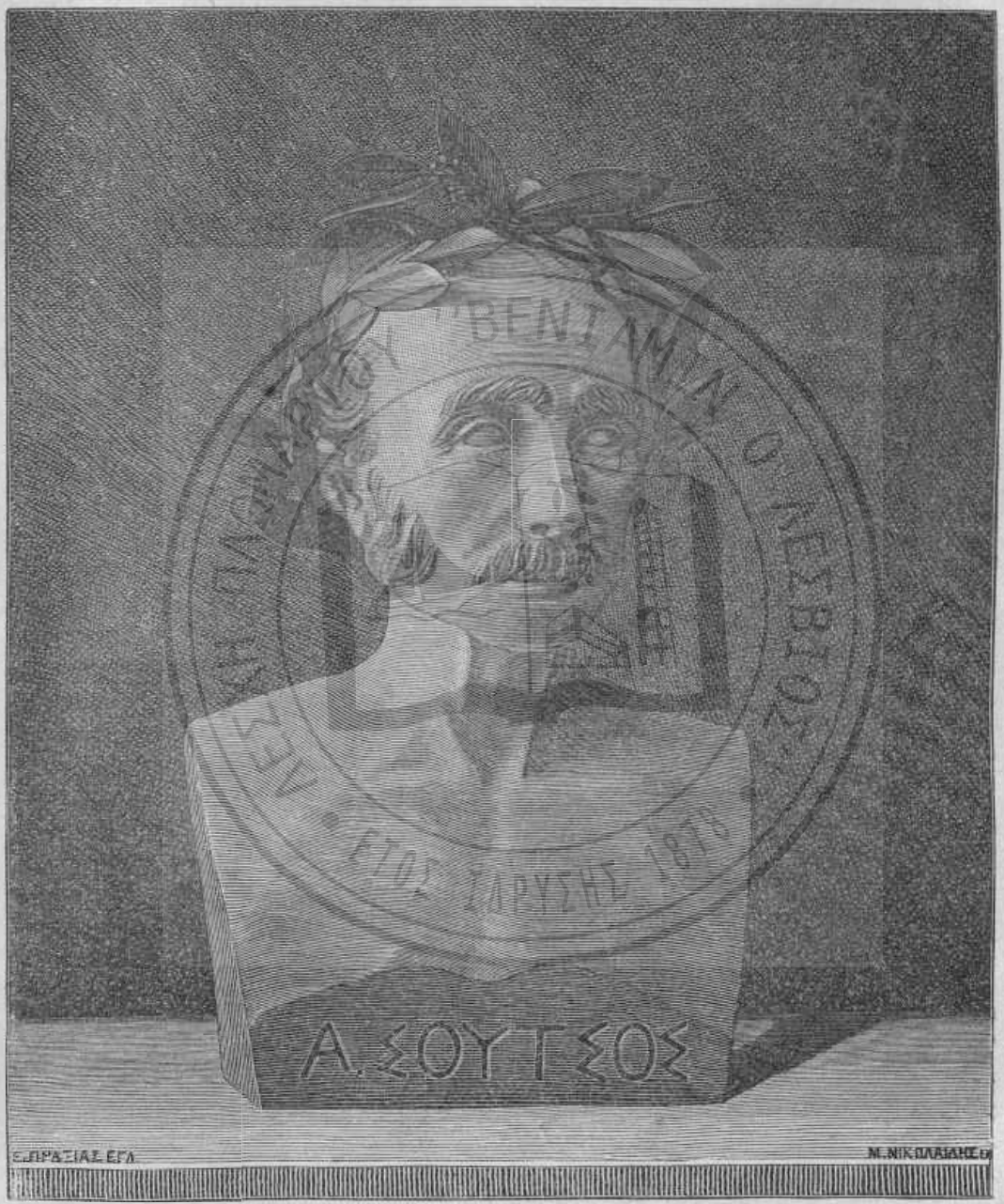

παιδεύτου ἀλλ' ὀλιγαρίθμου Ἑλληνικῆς νεολαίας, ἥτις ἐξ Ἰταλίας ἐζήτησε πρῶτον καὶ μετὰ ταῦτα ἐκ Γαλλίας τὰ νάματα τῆς παιδείας καὶ μορφώσεως.

Κατὰ δὲ τὸ 1810 ὁ Ν. Σαλτέλης, Ἴων τὸ γένος, θνήσκων ἐπὶ τῶν Σμυρναϊκῶν ἀκτῶν, κρούει λύραν πένθιμον ἀλλὰ πλήρη ἁρμονίας καὶ γλυκύτητος. Θνήσκει δ' ἐπίσης εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ὁ εὐφυέστατος Ραφτόπουλος, Σμυρναῖος. Ἐκτὸς τούτων ὁ Ι. Ρ. Νε-

ρουλὸς καὶ ἄλλοι δόκιμοι ποιηταὶ εἶχον προαναγγείλει τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς ἔμελλε νὰ καυχηθῇ εἰς τὴν ποιητικὴν δυάδα, ἥτις ἂν δὲν ἐδημιούργησεν ἐρρύθμισεν ὅμως καὶ πρώτη, δύναταί τις εἰπεῖν, ἐστιχούργησεν εἰς καθαρεύουσαν γλῶσσαν· ἐννοοῦμεν τοὺς ἀδελφ. Παναγ. καὶ Ἀλεξ. Σούτσους.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπέθνησκον ἐν Γαλλίᾳ ὁ μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐκριώματος τῆς Γαλλ. ἐπαναστάσεως οἱ ποιηταὶ ἀδελφοὶ Σενιέροι, γεννηθέντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ ἀδελφοὶ Σούτσοι ἔβλεπον τὸ φῶς εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν πόλιν· ὁ μὲν Παναγιώτης κατὰ τὸ 1798, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατὰ τὸ 1803. Ἀμφότεροι ἔτυχον καλῆς ἀγωγῆς· ὁ Ἀλέξανδρος μάλιστα ἐξεπαιδεύθη ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὑπῆρχε τοσοῦτον ἐγκρατὴς τῆς Γαλλικῆς, ὥστε καὶ συνέγραψεν ἐν αὐτῇ ἐμμέτρως. Ὁμολογουμένως ὁ Παναγιώτης τυγχάνει πολὺ ὑποδεέστερος τοῦ Ἀλεξάνδρου· οὐχ ἧττον ὅμως ἐν τῇ δραματικῇ αὐτοῦ ποιήσει ἀπαντῶνται καλλοναὶ ἐξισούμε-

ναι πολλάκις ταῖς τοῦ ἀδελφοῦ· ὁ δὲ Ὀδοιπόρος του, τὸ κάλλιστον ἴσως τῶν δραματικῶν αὐτοῦ ἔργων, ἀποπνέει τὸν ἐνθουσιασμὸν ἀληθοῦς ποιήσεως. Ὁ Παναγιώτης, ποιητὴς θρησκευτικός, δύναταί τις εἰπεῖν, ἐνίοτε, ὑπενθυμίζει ἡμῖν ἐν τῷ *Μεσσίᾳ* του τὸν Κλόψτωνα καὶ ἐν τῷ *Ὁδοιπόρῳ* του τὸν Λαμαρτῖνον, μᾶλλον ἐκείνου ἀνεξέλεγκτος ὑπὸ τῶν Cormenins τῆς Ἑλλάδος ὡς πρὸς τὴν βαθύτητα τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν του. Ἐνίοτε, ὡς ἐρρέθη καὶ ἀλλαχοῦ(*), μεταφράζει τὸν Φόσκολον λίαν ἐπιτυχῶς· δυστυχῶς ὅμως δὲν παρουσιάζεται ὡς μεταφραστής, ἀλλ' ὡς ἐπινοητής. Ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων αὐτοῦ δύο δραμάτων ἐποίητε τὸν *"Ἄγνωστον,,* τὸν *"Καραϊσκάκην,* τὸν *"Βλαχάβαν,,* καὶ λυρικὰ πλήρη πατριωτισμοῦ. Τὰ *"Σαπφικὰ,,* αὐτοῦ δὲν στεροῦνται χάριτος· ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν δὲ καθόλου, ὑπολογίζων τις καλῶς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ ἀδελ. Σοῦτσοι ἐτόνισαν τὴν λύραν εὑρίσκει οὐ μόνον αὐστηρὸν ἀλλὰ καὶ ἄδικον τὸν ἐσχάτως ἀποδιώσαντα ἐπικριτὴν αὐτῶν Ἀσώπιον.

Ἐν τούτοις ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος, καί τοι μὴ ὑποστὰς τὰ δεινοπαθήματα καὶ τὰς περιπετείας τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐτελεύτησε πένης καὶ πλήρης θλίψεως ἐν μέσῳ ἐθνικοῦ πένθους καὶ παντοίων ἀτυχημάτων, δι' ὧν τὸ γῆρας ἐπεφύλαττε νὰ στέψῃ τὴν πολιὰν αὐτοῦ ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀνταμοιβῆς. Ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος συνέρρευσε δακρυρροῶν ἐπὶ τοῦ μνήματος τοῦ γηραιοῦ ἀοιδοῦ, ὅστις τοὐλάχιστον εὐτυχέστερος τοῦ ἀδελφοῦ του ἀνεπαύθη ἐν τοῖς κόλποις τῆς φίλης γῆς, ἧς τοὺς ἀγῶνας ἔψαλε καὶ τὰς δυστυχίας ἐθρήνησε. Μεταξὺ δὲ καὶ ἄλλων ὁ εὐπαίδευτος νέος Βασιλειάδης ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ τάφου του καταλλήγων ὡς νεκρικὰ ἄνθη ἐκεῖνα, δι' ὧν ἐν τῷ *Ὁδοιπόρῳ* του ἔστεψε τὴν ἀθανασίαν τοῦ θανάτου, ἐνῷ ἕτερος ποιητὴς ὁ Γεώργιος Παράσχος συνώδευε διὰ τῶν θρήνων τῆς πατριωτικῆς λύρας του τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν ὅτι

Ἔκλινε τὴν κεφαλὴν ὁ Βάρδος τοῦ ἀγῶνος
κ' ἐσβέσθη ὁ γλυκύτερος ἀστὴρ τοῦ Ἑλικῶνος.

Ἀνατρέχοντες ἤδη ὀλίγον, ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφόν, ἀλλὰ ἐνδοξότερον καὶ πολυπαθέστερον ποιητὴν τοῦ *Περιπλανωμένου*. Δικαίως ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος ὠνομάσθη ὁ πατὴρ τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως, διότι — καί τοι πρὸ αὐτοῦ, ὡς προέφημεν, καὶ ἄλλοι τινες προανήγγειλαν τὴν προσφιλῆ τῆς Ἑλλάδος Μοῦσαν ἐπιστρέφουσαν ἀπὸ τῶν ὀρέων ἐν τῇ νέᾳ πόλει τοῦ Κέκροπος, ἴσως δὲ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Ἀθανάσιος Χρηστόπουλος, ὁ νέος τῆς Ἑλλάδος Ἀνακρέων, πλήρης χάριτος καὶ εὐφυΐας, ὑπερτερεῖ ἐνίοτε ὡς λυρικὸς καὶ μᾶλλον πρωτότυπος τοῦ Ἀλεξάνδρου φαίνεται, οὐχ ἧττον— ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, καθαρεύων ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, διακρίνεται μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἐπὶ καλλιεπείᾳ καὶ ἡ στιχουργία αὐτοῦ ῥέει διαυγής, ἀβίαστος, εὔκολος ὡς ἡ τοῦ Ρωμαίου Ὀβιδίου καὶ τοῦ Ἰταλοῦ Μόντη. Τὰς ἀρετὰς ταύτας οὐδεὶς δύναται ἀμφισβητήσῃ, ἀλλ' οὔτε ὅμως εἶνε δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ποιητὴς πρωτότυπος οὐδ' ἐπέφερε μεταρρύθμισίν τινα παραπλησίαν ἐκείνων, δι' ὧν ἐγκαινιάζονται αἱ ἐποχαὶ τῶν νέων φιλολογικῶν σχολῶν· πολλάκις, καὶ τοῦτο παρατηροῦμεν χάριν τῶν νεωτέρων τῆς Ἑλλάδος ποιητῶν, φαίνεται οὐχὶ δανειζόμενος ξένας ἰδέας, ἀλλὰ μεταφέρων ὁλοκλήρους περιόδους ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μετὰ τόσης ὅμως ἐπιτυχίας καὶ τέχνης, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ κάτοχος τῆς Εὐρωπαϊκῆς φιλολογίας νὰ μὴ δύναται πολλάκις νὰ τὸ διακρίνῃ.

Ἐν γένει ἐν τῇ ποιήσει τοῦ Ἀλεξάνδρου κύριον πάθος εἶνε ἡ φιλοπατρία καὶ ὅπου ἐνίοτε ἡ φαντασία φαίνεται τεταραγμένη, ἡ φλὸξ αὐτῆς ζωογονεῖ καὶ διαχέει λάμψιν ἐν τῇ ῥοὴ πάντοτε στιχουργία του.

Τὸ ἐξοχώτερον τῶν ποιημάτων αὐτοῦ εἶνε ὁ *Περιπλανώμενος*, ποίημα λυρικόν, ἔνθα τὸ περιπαθὲς τῶν αἰσθημάτων συνοδεύεται ὑπὸ τῶν κεραυνοβόλων καὶ πατριωτικῶν ἀγορεύσεων κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς τότε Παυαροκρατίας. Τὸ ὄμμα *τοῦ τεθλιμμένου ἐρασταῦ* τῆς Ἀγλαΐας, περιερχομένου πρωΐαν τινὰ τὸ ἄστυ τοῦ Κέκροπος, ἔνθα ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς ξένης, ἐκπλήττεται ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ξενοκρατουμένης πατρίδος του καὶ ἀκούει

Παναρῶν βαρβάρων φθόγγους δυσηχεῖς καὶ ἀσυνήθεις·
Ἐξυβρίζων τὴν Ἑλλάδα, κάθηται Κελτὸς καὶ Σκύθης
Εἰς τὸν οἶκον τοῦ Σωκράτους
καὶ τὴν Πυθὰ διεδέχθη τὸ Συμβούλιον τοῦ κράτους.

Δευτερεύοντος λόγου εἶνε τὸ ἐπικόν του ποίημα ἡ *Τ. Ἑλλὰς* καὶ τὰ πολιτικά του Δράματα *Πρωθυπουργός*, *Ἀτίθασσος Ποιητὴς* κ. λ. Ἐποίησε προσέτι *Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἀνατολικοῦ πολέμου* καὶ πλεῖστα λυρικά, προϊόντα ἀρρενωπῆς καὶ ἐνθουσιώδους λύρας ἀποπνέοντα οὐχὶ τὸν ἐρωτικὸν λίβανον τῆς ἀθυμίας καὶ ἀπελπισίας, ἀλλὰ τὸν ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἡρώων καιόμενον καὶ ζωογονοῦντα τὰς καρδίας συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων· λυρικὰ προϊόντα, εἰς ἅτινα ἀνήκει οὐχὶ ὁ ὠχρὸς τῆς κυπαρίσσου κλῶνος, ἀλλ' ὁ αἱμοβαφὴς τῆς δάφνης κλάδος, ὅστις στέφει τὰς κεφαλὰς τῶν μαρτύρων τῆς ἐλευθερίας καὶ τοὺς Ὀλυμπιονίκας ἐν τῷ σταδίῳ τῶν μεγάλων καθηκόντων. Οὐχ ἧττον ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος διακρίνεται καὶ ὡς κωμικὸς ποιητής, αἱ δὲ πολιτικαί του Σάτυραι εἰσὶ πλήρεις χάριτος καὶ λεπτότητος. Ἐν τῇ Μενιππείᾳ του ἐπιπίπτει καὶ πάλιν δριμὺς κατὰ τῶν Παυαρῶν καὶ τῶν κυβερνητικῶν ἐν γένει καταχρήσεων, ὑπερασπίζεται τοὺς περιφρονουμένους ὑπὸ τῶν ξένων ἀπομάχους τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνακράζει

. . . *ὦ αἶσχος καὶ ὦ λύπη!*
κονιορτὸν ἐσκόρπιζον τῶν Παναρῶν οἱ ἵπποι
καὶ λυπημένοι καὶ πεζοὶ ἀπὸ πτωχὰς καλύβας
. *ὁ* . . . *ἐβγαινον καὶ ὁ Βορέας-Γρίβας*

Ἐν τῇ κωμῳδίᾳ τοῦ « Ἀσώτου » ἐμφαίνεται εὐφυέστατον σατυρικὸν πνεῦμα καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ δύναται νὰ παραβληθῇ μὲ τὰ ἐπιτυχέστερα προϊόντα τῶν νεωτέρων ἡμῶν καὶ δοκιμωτέρων κωμικῶν.

Καὶ τοσαῦτα μόνον, ὅσα συγχωροῦσιν ἡμῖν ἄλλοι τε λόγοι καὶ τὰ ὅρια τῆς συνοπτικῆς ταύτης βιογραφίας, περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου ὡς ποιητοῦ· ἄδικον ὅμως ἦθελεν εἶναι νὰ προσέλθωμεν ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ ἐξορίᾳ τάφου του πρὶν ἢ ἀναμνησθῶ-

(*) Ἴδε Μέντορ. Βιογρ. Σολωμ. Τόμ. Α'. Σελ. 238.

μεν τοῦ πολίτου τῆς γ'. Σεπτεμβρίου, τοῦ δεσμώτου καὶ προγεγραμμένου τῆς Βιτελσβαχικῆς δυναστείας, τοῦ γηραιοῦ καὶ περιπλανηθέντος βάρδου.

Ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος ἀπεστράφη ἀνέκαθεν τὴν κυβέρνησιν τοῦ Καποδιστρίου, ἡ δὲ κριτικὴ ἱστορία ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θ' ἀφιερώσῃ γραμμάς τινας καὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ. Ἔνθερμος λάτρις τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν ἢ μᾶλλον δημοκράτης ἀνύψωσε τὴν σημαίαν τῆς γ'. Σεπτεμβρίου ἐκ τῶν πρώτων καὶ ὑπ' αὐτὴν ἐχαιρέτισε τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἀποσπάσαντα ἐκ τῶν βασιλικῶν χειρῶν τὸν συνταγματικὸν χάρτην. Φεῦ! πόσον ταχέως διελύθησαν μετὰ ταῦτα αἱ ἐλπίδες τοῦ πανελληνίου! ἀλλ' ὁ ἥρως ποιητὴς δὲν ἐκοιμήθη οὐδ' ἀφῆκε τὴν λύραν του κρεμαμένην εἰς ἔρημον γωνίαν. Ἦτο ὅμως ἐπόμενον νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν βασιλικὴν δυσμένειαν καὶ εἰς τὸ μῖσος πολλῶν ἀρχολιπάρων ὁ τοσοῦτον τολμηρῶς κατατοξεύσας τὴν παρανομίαν καὶ τοιαύτην φωνὴν ἀφεὶς ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ· ἦτο ἐπόμενον νὰ ψάλῃ

. . . . . *οὐρανοὶ σαπφειρωμένοι,*

χαίρετε! . . . εἰς τὰ δεσμά μου δόξα νέα μὲ προσμένει.

Καταδιωχθεὶς πολλάκις καὶ ἀθωωθεὶς ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων δικαστηρίων ἐπέτρωτο νὰ ὑποστῇ τὴν *καταδικαστικὴν ἀπόφασιν* μερίδος τινὸς τοῦ κατ' αὐτοῦ ὑποκινηθέντος ὄχλου τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς πρωτευούσης, ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ· εἶνε γνωστόν, πιστεύομεν, τὸ λυπηρὸν αὐτὸ ἐπεισόδιον τοῦ ἱστορικοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ ὡς ἐπίσης καὶ οἱ στίχοι, δι' ὧν προσέτριψε τὴν κηλίδα τῆς καταισχύνης ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν καταδιωκτῶν του. Ἐπὶ τέλους ὅμως ὀλίγον πρὸ τῶν *Ναυπλιακῶν* βλέπομεν αὐτὸν καὶ ἐν τῇ φυλακῇ, ἔνθα ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνου διάστημα ἔμεινεν ἐν κακουχίᾳ, μόνον ἔχων σύντροφον τὸν μικρόν του κύνα, τὴν προσφιλῆ του *Πανδώραν*, ἧς οὐδέποτε ἔκτοτε ἀπεχωρίσθη· τυχὼν ἐν τούτοις χάριτος παρὰ τοῦ βασιλέως ἐξῆλθε τῆς φυλακῆς ἀσθενῶν καὶ

Διωκόμενος ἀπαύστως ἀπὸ μαύρας ἐνθυμήσεις
δίδεται εἰς τὰς βιαίας καὶ συχνὰς περιπλανήσεις.

Ἡμέραν τινὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀνὴρ μέσης ἡλικίας, φέρων τὴν ἀσυνήθη ἐνδυμασίαν τοῦ *φράγκου*, περιήρχετο τὴν ἀγορὰν τῶν *Σωκίων*, πόλεως ἀπεχούσης ὥρας τινὰς ἐκ Ν. Ἐφέσου, συνοδευόμενος ὑπὸ ἑνὸς κυναρίου· ἡ φυσιογνωμία, τὸ ἀλλόκοτον ἦθος, ἡ συμπεριφορὰ ἴσως τοῦ ξένου, ἐκίνησαν τὴν περιέργειαν τῶν παίδων, περιέργειαν ἥτις συνήθως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἀνατολῆς μετατρέπεται εἰς παιδαριώδη ἀλλὰ βάρβαρον καὶ ἐνοχλητικὴν ἐπίθεσιν· ὁ ποιητὴς τοῦ Περιπλανωμένου ὑπῆρχε μετ' οὐ πολὺ τὸ παίγνιον τῶν παίδων τῆς πόλεως μέχρις οὗ ἀναγνωρισθεὶς ὑπό τινος ὁμογενοῦς ἔτυχε τῆς ἁρμοζούσης ὑποδοχῆς καὶ δεξιώσεως. Δέον ὅμως ἐνταῦθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐλαττώματά τινα τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ ἐξέθετον αὐτὸν πολλάκις ἀπρεπέστατα.

Ὅτε μετὰ ταῦτα ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐψήφισε τὸ γλίσχρον ποσὸν 2.000 δραχμ. ὑπὲρ αὐτοῦ, ἡ ὑγεία του ἦτο προσβεβλημένη σπουδαίως· ἑπομένως καὶ πάλιν ἤρξατο περιοδεύων. Ἐπὶ τέλους κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1863 ἀπεβιβάσθη ἐκ Χίου εἰς τὴν Σμύρνην.

Ἐνταῦθα ἔσχεν ἐπιστηθίους φίλους τὸν ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐκ πετρελαίου κατακαέντα καὶ ἀποβιώσαντα Χουρμούζην καὶ τὸν συμπολίτην ἡμῶν κ. Π. Πιττακόν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, ὡς καὶ ὁσάκις ἄλλοτε ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν μας, ἅμα πληροφορηθέντες τὴν ἐνταῦθα ἄφιξίν του ἔσπευσαν νὰ τὸν ὑποδεχθῶσιν· εἶχε δὲ οὗτος καταλύσει παραδόξως ἀντὶ εἰς ἓν τῶν ξενοδοχείων τῆς πόλεως εἰς ἓν τῶν γνωστῶν Ὀθωμανικῶν πανδοχείων. Ἡ κατάσασις ὅμως τῆς ὑγείας του ἀπῄτει σύντονον μέριμναν καὶ τὸ ἀξιόλογον νοσοκομεῖον τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος ἐνεκρίθη ὡς τὸ καταλληλότερον ἄσυλον. Ὁποίων περιποιήσεων ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ ἔτυχεν ἐκτὸς τῆς τακτικῆς ὑπηρεσίας καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν πολιτῶν εἶνε περιττὸν ν' ἀναφέρῃ τις· ἄλλως τε δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ φανῶμεν ἐξαίροντες τὸν φιλόξενον τῶν συμπολιτῶν μας χαρακτῆρα, ἐνῷ μάλιστα παρακατιόντες θὰ καταδείξωμεν αὐτοὺς καθυστεροῦντας τῆς πρὸς τὸν Ἐθνικὸν ποιητὴν ὀφειλῆς.

Ἐν τούτοις μ' ὅλας τὰς προσπαθείας καὶ τὰς περιποιήσεις τῶν ἰατρῶν, τῶν φίλων καὶ λοιπῶν πολιτῶν μετ' οὐ πολὺ αἱ περὶ ἀναρρώσεως ἐλπίδες ἐξέλιπον. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας του συνέθετο ἐπὶ τῆς κλίνης ποιήματά τινα μὴ ἰδόντα τὸ φῶς καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Παναγιώτην, ὃν ἠγάπα καὶ παρ' οὗ ἠγαπᾶτο περιπαθέστατα. Τέλος τὴν πρωΐαν τῆς Παρασκευῆς 5 Ἰουλίου 1863 ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος ἔκειτο νεκρὸς οὐχὶ ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἀλλ' ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ἑνὸς νοσοκομείου, οὐχὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ ἀσύλῳ τῶν ἐνδεῶν καὶ τῶν ξένων μακρὰν μὲν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν τῇ πατρίδι τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τῆς Μούσης, ἣν καθ' ὅλον τὸν βίον ἐλάτρευσεν.

Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου του ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης καὶ πολλοὶ τῶν λοιπῶν συμπολιτῶν συνέρρευσαν ἐν τῷ νοσοκομείῳ. Ἄνδρες γνωστοὶ διὰ τὴν φιλογένειαν αὐτῶν παρῄτησαν πρῶτοι τὰς ἐργασίας των, ὅπως συντελέσωσιν εἰς τὴν λαμπροτέραν ὅσον ἔνεστιν ἐκφορὰν αὐτοῦ. Οἱ μαθηταὶ φέροντες κλώνους δάφνης ἠκολούθουν τὸ φέρετρον. Οὐδέποτε νεκρικὴ ἐν Σμύρνῃ τελετὴ ἐγένετο δημοτελεστέρα. Λόγοι ἐπικήδειοι ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τῆς Εὐαγγ. Σχολῆς καὶ ἄλλων πολιτῶν ἐξεφωνήθησαν, τὸ δὲ πτῶμα τοῦ ποιητοῦ κατετέθη ἐν τῇ γῇ, ἥτις πρὸ αὐτοῦ ἐφιλοξένησε τὴν τελευταίαν καὶ ὀλιβερὰν φιλοξενίαν πολλοὺς καὶ ἄλλους ἐπισήμους ἄνδρας.

Ὀλίγον πρὶν ἢ ἡ πλάξ ἀποκρύψῃ αὐτὸν διὰ παντὸς ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Κόσμου ὁ καλλιτέχνης Ἐμμ. Πραξίας ἐπέτυχε νὰ λάβῃ τὸ ἐκμαγεῖόν του, γλύψας μετὰ ταῦτα τὴν γνωστὴν ἐκείνην τοῦ ποιητοῦ προτομήν, ἥτις ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὀλυμπίων κατὰ τὸ 1871 ἐν τῇ α'. συναγωγῇ καὶ α'. κλάσει τῶν ἔργων τῆς γλυπτικῆς οὐ μόνον ἐβραβεύθη διὰ χαλκίνου νομισματοσήμου α'. τάξεως, ἀλλὰ καὶ τὸ χιλιόδραχμον βραβεῖον τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἔλαβε μὴ ἐγκριθέντος ἀξίου τούτου οὐδενὸς τῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀποσταλέντων ποιημάτων, ἐπὶ τῆς πρυτανείας τοῦ κ. Κ. Βουσάκη. Εἰκὼν πιστὴ τῆς ἐν λόγῳ προτομῆς εἶνε ἡ παροῦσα ξυλογραφία τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδου.

Οὕτως ἐτιμήθη ἐν Σμύρνῃ νεκρὸς ὁ ἀναξιοπαθήτας ποιητὴς τοῦ «Περιπλανωμένου»· τί δ' ἐν Ἀθήναις ἐτελέσθη πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς σκιᾶς αὐτοῦ δὲν εἶνε τοῦ παρόντος λόγου. Ἁπλῶς μόνον τὸ βλέμμα στρέφοντες πρὸς τὸ νεοσύστατον ἡμῶν νεκροταφεῖον, ὅπερ ἔπρεπε νὰ ἐγκαινιάσωμεν διὰ μιᾶς ταυλάχιστον στήλης φερούσης τὸ ἔνδοξον αὐτὸ ὄνομα, μετὰ λύπης οὐδὲ τάφον αὐτοῦ ἐκ τῶν κοινοτέρων ἀνακαλύπτομεν. Φεῦ! οὕτω λοιπὸν ταχέως ἐλησμονήθη ὁ τοσάκις συγκινήσας τὴν καρδίαν μας καὶ ἐγκαταλιπὼν ἡμῖν ἀθάνατον τῆς εὐφυΐας του κληροδότημα; ἐλησμονήθη ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν ὁ ἐπὶ 30ετίαν ἐργασθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν, ὁ τιμήσας τὴν Ἑλλάδα ὡς ποιητὴς καὶ μοχθήσας ὑπὲρ αὐτῆς ὡς πολίτης;

Τίς πιστεύει ὅτι οἱ μὲν ὁμογενεῖς τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠρώτησαν εἰσέτι ποῦ εὑρίσκεται ἡ κόνις του, ἐνῷ πρόσφατον παράδειγμα τῶν Ἰταλῶν πατριωτῶν διὰ τὸν ποιητὴν αὐτῶν Οὔγον Φόσκολον ὤφειλε νὰ τοῖς ὑπενθυμίσῃ τὸ ἱερώτερον αὐτὸ τῶν καθηκόντων; ἡμεῖς δέ, οἵτινες ἠδυνάμεθα νὰ καυχηθῶμεν ἐπὶ τούτῳ, δὲν ἐρροντίσαμεν εἰσέτι ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὰ ὀξᾶ του γωνίαν γῆς καὶ σπιθαμὴν πλακός, ἐφ' ἧς νὰ ἐπιγράψωμεν

Ἐνταῦθα κεῖται Ἀλέξανδρος Σοῦτσος·

χεὶρ δὲ μόνον ἰδιώτου, τοῦ φιλογενεῦς βιβλιοπώλου κ. Ἀθανασίου Ζαχαρία, φυλάττει αὐτὰ μετ' εὐλαβείας, ἀναμένοντος τὴν ὥραν καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν ἴσως τὸν ἐνθυμηθῆ. Ἀλλ' οὐχί! ἡμεῖς ἀναφωνοῦμεν· ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα αὕτη ἔστω ἡμετέρα, διότι ἀληθῶς μᾶς ἀνήκει. Ἡμεῖς, εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἑπομένων ἐξέπνευσεν, ἃς διαφυλάξωμεν μετὰ τῆς μνήμης αὐτοῦ καὶ τὰ λείψανά του· ἡμεῖς, οἵτινες ἐχύσαμεν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ τὰ δάκρυα τῆς συμπαθείας μας, ἃς θέσωμεν καὶ ἐπὶ τοῦ μνημείου του τὸν στέφανον ἐκεῖνον, ὅστις ἄλλοτε κατετέθη καὶ ἐπὶ τῶν τάφων τοῦ Δάντη καὶ τοῦ Πετράρχη.

Ναί, πρὸς ἡμᾶς κυρίως, νεαροὶ τῆς Σμύρνης καὶ ὁμογενεῖς πολῖται, ἀποτείνονται αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις καὶ αἱ ὀλίγαι σροφαί, δι' ὧν ἐπισφραγίζομεν τὴν μικρὰν ταύτην βιογραφίαν τοῦ ποιητοῦ, ὃν πρὸ δέκα ἐτῶν συνοδεύσαμεν εἰς τὸν τάφον δακρυροοῦντες, διότι καὶ παρ' ὑμῶν ἐντὸς ὀλίγου θὰ ζητηθῇ ὁ ὀβολός, δι' οὗ πρόκειται καὶ πρέπει ν' ἀνεγερθῇ ἐν τῷ νεκροταφείῳ ἡμῶν μνημεῖον διαιωνίζον τὴν μνήμην τοῦ ποιητοῦ καὶ τὴν ἰδικήν σας εὐγνωμοσύνην.

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ.

I.

Μετὰ δέκα λήθης χρόνους, νεολαία τῶν Σμυρναίων,
τὸ νεκροταφεῖον βλέπων ἐγερθὲν ἡμῶν τὸ νέον,
ἔσυρα τὰ βήματά μου ἕνα τάφον νὰ ζητήσω.
Ἤθελον ἐκεῖ μὲ σέβας γόνυ κλίνων νὰ θρηνήσω
καὶ νὰ εἴπω: σεπτὴ κόνις,
κ' εἰς τὸ μνῆμά σου ἀκόμη ἀδελφοὺς μᾶς συνενόνεις.

Ἤθελα ἐκεῖ τὴν λύραν τῆς νεότητος νὰ κρούσω,
φωνὴν ἴσως ἐκ τοῦ τάφου πατριωτικὴν ἀκούσω
καὶ μ' ὑποσχεθῇ τὸ μέλλον ὁ τὸ παρελθὸν ὑμνήσας,
ὁ τὰς νεαρὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων συγκινήσας,
καὶ τοῦ Περιπλανωμένου
τὴν σκιὰν μετὰ σαβάνου ἴδω πάλιν ἐσχισμένον.

Θὰ τῷ ἔλεγον: εἰς ξένης γῆς ἀγκάλην δὲν ὑπνώττεις·
λευκὸν μάρμαρον σὲ σκέπει, εἶσαι πρῶτος ἐν τοῖς πρώτοις,
οἵτινες τὴν χώραν ταύτην ἦλθον νὰ ἐγκαινιάσουν
καὶ τοῦ βίου τὸ φορτίον ῥίπτοντες νὰ ἡσυχάσουν·
Θὰ τῷ ἔλεγον: μνημεῖον
Εἰς τὸ νέον οἱ Σμυρναῖοι σ' ἤγειραν νεκροταφεῖον.

Μὴ θρηνῇς ἂν αἱ Ἀθῆναι σ' ἔχουν, φίλε, λησμονήσει
καὶ τὴν κόνιν σου δὲν ἔχουν ἔκτοτε ἀναζητήσει.
Εἰς κονιορτὸν θαμμέναι τῶν πολιτικῶν κομμάτων
ἐλησμόνησαν τὸν ἦχον τῶν γλυκέων σου ᾀσμάτων,
καὶ ἡ τρίτη σεπτεμβρίου
ὑπὸ τὸν ἑδραῖον θρόνον ἔρευσε τοῦ Γεωργίου.

Μὴ θρηνῇς, ἐπαίτης ἦλθες, ἀσθενής, λησμονημένος,
πλὴν τὴν χώραν μας ἀφῆκες κραταιὸς καὶ ἐστεμμένος.
Μὲ τοὺς παῖδας τῶν σχολείων κ' ἐγὼ τότε δάφνην μίαν
τρέχων, φίλε, ὄπισθέν σου, ἔφερα 'ς τὴν Ἐκκλησίαν.
κ' ἔστεψα τὸ φέρετρόν σου,
ἔστεψα τὸ νεκρωμένον ἀλλ' ὡραῖον μέτωπόν σου.

Θὰ τῷ ἔλεγον . . . πλὴν ἦλθα μετὰ τόσον λήθης χρόνον
καὶ δὲν εὗρον παρὰ τάφους καὶ σαυροὺς πλουσίων μόνον.
Εὗρον, ὦ ἀπελπισία, τοὺς υἱοὺς τοῦ βαλαντίου
βασιλεῖς κ' ἐδῶ ἐκ νέου τοῦ κοινοῦ νεκροταφείου
κ' εἰς ἑνὸς μαρμάρου ἄκρη
Ἐκαθέσθην ἀπομάττων τῶν ὀμμάτων μου τὸ δάκρυ.

II.

Ἐνθυμήθην ὅταν πλάνης ἔτρεχεν εἰς ξένους τόπους
τὴν ἰσχνὴν του χεῖρα τείνων εἰς ἀγνώμονας ἀνθρώπους
χωρὶς στέφανον καὶ δόξαν, χωρὶς πλούτη καὶ πορφύραν,
πλὴν μὲ ῥάβδον ἐξορίστου καὶ μ' ἐνθουσιώδη λύραν,
εἰς τὴν γῆν μας ὑψιπέτης ἀετός, ἀπηυδισμένος
κ' ἦλθε γέρων νεανίας, ἦλθε πένης πλουτισμένος
τὰ ὠχρὰ νὰ κλείσῃ χείλη,
ὅτι πρόθυμον ἀγκάλην τῷ ἠνοίξατε, ὦ φίλοι.

Ἐνθυμήθην, νεολαία τῆς σημερινῆς ἡμέρας,
πλὴν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡλικίας λαμπροτέρας,
πῶς ἐλάβατε τὴν δάφνην, φίλοι παῖδες, εἰς τὴν χεῖρα,

κ' εἴπατε: μὴ θρήνει πλέον, ὦ τοῦ ποιητοῦ μας λύρα.
'Ενθυμήθην... ἦτο δύσις τοῦ ποιητικοῦ ἡλίου,
ἡ σελὶς ἡ τελευταία τοῦ γηΐνου του βιβλίου
καὶ μ' εὐγνωμοσύνης τόνον
μᾶς ἀπηύθυνεν ἡ λύρα τὸν νεκρώσιμον της στόνον.

'Ενθυμοῦμαι, ἱδρωμένα ἔβλεπον τὰ μέτωπά σας,
μαργαρίτας συμπαθείας ἔρρεον τὰ ὄμματά σας
κ' ἡ καρδία σας ἀντήχει μὲ τὸν ἦχον τῶν κωδώνων
τοὺς θλιβερωτέρους ἤχους τῶν μυχιαιτέρων πόνων.
'Ενθυμοῦμαι, τῶν σχολείων νεαροὶ συστρατιῶται,
ἐπειδὴ κ' ἐγὼ μαζύ σας ἔκλαιον, ἐθρήνουν τότε
κ' ἔστεφα τὸ νεκρωμένον
μέτωπον τοῦ 'Αλεξάνδρου μ' ἕνα κλῶνον μαραμμένον.

Πῶς, μετήλλαξιν οἱ χρόνοι τὴν καρδίαν μου ἐκείνην;
πῶς, ἐστείρευσαν, ὦ φίλοι, τὴν ὡραίαν αὐτῆς κρήνην
καὶ δὲν ρέει ὡς καὶ τότε νάματα τῆς συμπαθείας
καὶ τὸ ἄρωμα δὲν πνέει τῆς ἀγάπης καὶ λατρείας;
Γενεὰ τῶν ἀχαρίστων καὶ φυλὴ ἐπιλησμόνων,
εἶν' ὁ θαυμασμός μας δόλος κ' ἡ φωνή μας φθόνος μόνον
μὲ τὸν φθόνον πρὸς τοὺς ζῶντας,
μὲ τὴν λήθην πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν θανόντας.

III.

'Αλλ' ὄχι, ὄχι, θάκρυα τοιαύτης καταισχύνης,
ὦ θρηνῳδοῦσα λύρα μου, μὴ πλέον τώρα χύνῃς·
'Ιδοὺ λαμπρὸν ἐγείρομεν ἐνταῦθα μαυσωλεῖον
ἐπερχομένων γενεῶν ἀθάνατον βιβλίον.
'Επὶ τῆς στερεᾶς αὐτοῦ σελίδος καὶ λιθίνης
τὰ γράμματα θὰ χαραχθοῦν λαμπρᾶς εὐγνωμοσύνης.
Δὲν ἐπαιτοῦμεν σήμερον ὡς ἄλλοτε εἰς θύρας,
οὐδ' εἰς πλουσίους τείνομεν συνεσταλμένας χεῖρας·
τὸν φόρον ἀποτίομεν, τὸν ἐθνικόν μας φόρον
κ' εἰς τὴν εὑρεῖαν στήνομεν τοῦ βίου λεωφόρον
μνημεῖον εἰς τὸν ἀθλητὴν καὶ 'Ολυμπιονίκην
μετὰ τὴν ἀποτρόπαιον τῆς μοίρας καταδίκην.
Πλησίον του κυπάρισσος δὲν θέλω νὰ στενάζῃ
ἀλλὰ πλατάνου φύλλωμα τερπνὸν νὰ τὸν σκιάζῃ.
Ὦ τότε ἔρχου, λύρα μου, εἰς τὸ νεκροταφεῖον
νὰ χαιρετᾷς καὶ σ' ὑπ' αὐτὸ τοῦ Σούτσου τὸ μνημεῖον.

Μ. Δ. Σ.

ΠΩΣ ΕΥΡΟΝ ΤΟΝ ΛΙΒΙΓΚΣΤΟΝΑ. (*)

'Οδοιπορίαι, συμβάντα καὶ ἀνακαλύψεις ἐν τῇ κεντρικῇ 'Αφρικῇ συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς τεταμήνου μετὰ τοῦ δ. Λιβιγκστόνος διαμονῆς.

ΚΕΦ. 1.

ΖΙΝΖΙΒΑΡΗ.

Ἡ Ζινζιβάρη εἶνε μία τῶν καρποφορωτέρων νήσων τοῦ ὠκεανοῦ. Ὁπότε ἀνεχώρουν ἐκ Βομβάης ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ὁδηγήσω τὴν ἐκδρομὴν τοῦ «*Κήρυκος τῆς Νέας Τόρκης*» ἐν αὐτῇ τῇ ἀγνώστῳ καρδίᾳ τῆς 'Αφρικῆς, ἐρρόνουν ὅτι αὕτη δὲν ἦτο ἡ νῆσος ξηρὰ ὡς τεμάχιον γῆς τῆς Σαχάρας μετά τινων ὀάσεων περιβρεχομένων ὑπὸ τῆς θαλάσσης, πλήρης δὲ χολέρας, πυρετοῦ καὶ ἄλλων ἀκατονομάστων ἀλλὰ τρομερῶν ἀσθενειῶν, κατοικουμένη ὑπὸ μαύρων ἀμαθῶν μὲ χεῖλη παχέα καὶμορφὰς δυναμένας νὰ συγκριθῶσι μὲ τὰς *γορίλλας* τοῦ **Du Chaillu**, διοικουμένη δὲ ὑπὸ δεσποτικοῦ καὶ ἀλαζόνος Ἄραβος. Καίτοι τὰ περὶ Ζινζιβάρης συγγράμματα, ἅτινα εἶχα ἀναγνώσει, δὲν συνέτεινον ὁλοσχερῶς ὑπὲρ τῆς ἰδέας μου ταύτης, ἀγνοῶ τίνι τρόπῳ εἶχα σχηματίσει αὐτὴν καὶ ὁ παντελὴς τῆς νήσου ταύτης καταβυθισμὸς μοὶ ἐφαίνετο ὡς εὐεργέτημα πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Πιθανὸν ἀφορμὴ τούτου νὰ ὑπῆρξε τὸ σύγγραμμα τοῦ πλοιάρχου Βόρτων «περὶ ἑλωδῶν χωρῶν τῆς Κεντρ. Ἀφρικῆς» καί τινα ἄλλα παρόμοια. Τὸ ἄνω ρηθὲν σύγγραμμα, καίτοι καθόλου ἀξιόλογον καὶ ἀκριβές, οὐχ ἧττον εἶνε συντεταγμένον μετά τινος χολῆς, ἧς μέρος μετέδωκε κατὰ τὴν ἀνάγνωσίν του καὶ εἰς ἐμὲ αὐτόν, ἠναγκασμένον νὰ πορευθῶ πρὸς τὴν αἰωνίως πυρετώδη ἐκείνην χώραν τῆς Ἀφρικῆς, ἐξ ἧς ἀσθενής τις προαίσθησις μοὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐλπὶς ἐπιστροφῆς. Ἀλλ' ὁποία χαρά, ὁπόταν ἡ εὐφρόσυνος ἠὼς μᾶς ἀπαλλάττῃ τοῦ τρομακτικοῦ ὀνείρου, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ὁποίου ἐστενάζαμεν καθ' ὅλην τὴν νύκτα! Ὁποία χαρά, ὅταν ἐπὶ τῶν χλοερῶν τῆς Ζινζιβάρης ἀκτῶν ἤκουσα, ἔλπιζε! τὰ πράγματα σπανίως ἔχουσι τόσον κακῶς, ὅσον συνήθως ζωγραφίζονται.

Ἐν ὥρᾳ πρωΐας διέπλευσα τὸν πορθμόν, ὅστις χωρίζει τὴν Ζινζιβάρην ἐκ τῆς Ἀφρικῆς. Αἱ ὑψηλαὶ τῆς Ἠπείρου γαῖαι ἐφαίνοντο ὡς ἐκτεταμένη ὑπόφαιος σκιὰ ἐν τῇ λάμψει τῆς ἠοῦς· ἡ νῆσος ἔκειτο πρὸς ἀριστεράν, εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μιλίου, ἐξερχομένη τοῦ πολυπτύχου ὁμιχλώδους αὐτῆς περικαλύμματος ἐφ' ὅσον ἡ ἡμέρα ἐπροχώρει.

Τέλος ἀνεφάνη ἐνώπιον ἡμῶν φαεινὴ ὡς ὁ ὡραιότερος ἀδάμας τῆς πλάσεως· ἐφαίνετο χθαμαλὴ ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπίπεδος· ἔνθεν κακεῖθεν ὑπεράνω τῶν νωθρῶν ἀλλὰ χαριέντων κορυφῶν δένδρων τοῦ κακάου ἀνυψοῦντο αἱ κορυφαὶ τῶν λόφων αὐτῆς κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ἀκτῆς τῆς νήσου, ἀφινόντων ἐνίοτε τὸν ὀφθαλμόν ν' ἀνακαλύψῃ τὸ μέρος, ἔνθα ἠδύνατό τις ν' ἀναζητήσῃ ἄσυλον ἀνακουφίσεως ἐκ τοῦ θερμοῦ ἡλίου.

(*) Ἴδε εἰσαγωγὴν ἐν τόμῳ Δ' .σελ. 350.

Ἐκτὸς στενῆς γραμμῆς ἄμμου, ἐφ' ἧς πρασινωπὸν ὕδωρ διέρρεε ψιθυρίζον ἀενάως, ἡ νῆσος ἅπασα ἐφαίνετο κεκαλυμμένη ὑπὸ πυκνοῦ φρύγματος χλόης. Διολισθαίνοντα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων τοῦ πορθμοῦ εἰσήρχοντο ἢ ἐξήρχοντο ἐκ τοῦ κόλπου τῆς Ζινζιβάρης πλοιάρια μὲ τὰ φουσκωμένα αὐτῶν ἱστία· πρὸς δὲ τὴν μεσημβρίαν ὑπεράνω τῆς ὑγρᾶς τοῦ ὁρίζοντος γραμμῆς ἐφαίνοντο οἱ γυμνοὶ ἱστοὶ διαφόρων μεγάλων πλοίων, πρὸς ἀνατολὰς τῶν ὁποίων διέκρινέ τις πύκνωμα οἰκιῶν μὲ λευκὰς ἐπιπέδους στέγας. Ἦτο ἡ Ζινζιβάρη, ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου φέρουσα ἤδη ἅπαντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ὑπεράνω τῶν μεγαλειτέρων αὐτῆς οἰκιῶν τῶν κατὰ σειρὰν τοῦ παραλίου ἐκτεινομένων ἐκυμάτιζεν ἡ αἱμόχρους σημαία τοῦ σουλτάνου Σεὶτ Βουρχὰς καὶ αἱ σημαῖαι τῶν προξενείων τῆς Ἀμερικῆς, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. Ἐν τῷ λιμένι ἠγκυροβόλουν 13 μεγάλα πλοῖα, ἐξ ὧν τέσσαρα πολεμικὰ τῆς Ζινζιβάρης, ἓν Ἀγγλικὸν ἡ «*Νύμφη*,» δύο Ἀμερικανικά, ἓν Γαλλικόν, ἓν Πορτογαλλικόν, δύο Ἀγγλικὰ καὶ δύο Γερμανικὰ ἐμπορικὰ ἐκτὸς πολυαρίθμων ἄλλων πλοιαρίων (Dhows) ἐκ Ζοχάνας, Μαϊότης, τῶν Κομόρων νήσων κλ.

Ὁ πρόξενος τῆς Ἀμερικῆς μ' ὑπεδέχθη μετ' ἀληθοῦς φιλοξενίας καὶ ἄνευ αὐτοῦ θὰ κατέλυον ἢ παρὰ Γάλλῳ τινὶ γνωστῷ ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ ἢ θὰ ἠναγκαζόμην νὰ στήσω τὴν σκηνήν μου ἐπὶ τῆς ἄμμου τῆς παραλίας τῆς νήσου ταύτης τῶν τροπικῶν. Ἐν τῷ διαστήματι μιᾶς ἡμέρας ἔσχον συναίσθησιν τῆς ἐντελοῦς ἀμαθείας μου ὡς πρὸς ὅ τι ἀφορᾷ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀφρικῆς· κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐνόμισα ὅτι διεξῆλθα τὰ συγγράμματα τοῦ Βύρτονος καὶ Σπὴκ καὶ συνέλαβον τὴν ἐντελῆ ἰδέαν τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἔργου, ὅπερ εἶχα ἀναλάβει. Οἱ ἐπὶ τῶν βιβλίων ἐν τούτοις ὑπολογισμοί μας ὑπῆρχον ἀξιογέλαστοι, αἱ φαντασιώδεις εἰκόνες τῶν Ἀφρικανικῶν θελγήτρων ταχέως ἐξέλιπον, αἱ προσδοκώμεναι εὐχαριστήσεις ἐματαιοῦντο καὶ αἱ ὧραι μέχρι τοῦδε ἰδέαι ἤρξαντο σχηματιζόμεναι.

Διῆλθα ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως, ἧς αἱ ὁδοὶ ἦσαν ἀνώμαλοι καὶ στεναί, αἱ δὲ οἰκίαι λευκαὶ· ἐν ταῖς μᾶλλον καθαραῖς συνοικίαις καὶ αὐταὶ αἱ ὁδοὶ ἦσαν ἀσβεστωμέναι.

Ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῶν οἰκιῶν τῶν Βονιανῶν ἀνεκάλυπτέ τις ἐκτὸς ἄλλων ὀδόντας ἐλεφάντων καὶ εὐθηνὰ εἴδη ἐμπορευμάτων τῆς Βρουμαγέμης· πρὸ τῶν θυρῶν ἀθλίων οἰκίσκων ἀποφερόντων ὁσμὴν κατράμης καὶ λευφάνων λαχανικῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν συνοικίαν τῶν μαύρων, ἔβλεπέ τις αὐτοὺς μὲ τὰς σὺλότριχας κεφαλάς των ὁμιλοῦντας, γελῶντας καὶ ὑδρίζοντας.

Πρὸ ὑψηλῶν καὶ στερεῶν κατὰ τὸ φαινόμενον οἰκιῶν μὲ θύρας γεγλυμμένας ἔβλεπέ τις τοὺς baabs ἐνοκλάδην καθημένους καὶ ἐπαγρυπνοῦντας δίκην φρουρῶν τὴν σκοτεινὴν εἴσοδον τῶν οἴκων τῶν κυρίων των.

Θέσις τις ὀνομαζομένη «Nazi-moya» ἤτοι «Δένδρον τοῦ κακάου» χρησιμεύει ὡς περίπατος τῶν Εὐρωπαίων, ἔνθα συνέρχονται μὲ νωθρὰ βήματα, ὅπως ἀναπνεύσωσι τὴν γλυκεῖαν αὔραν τῆς θαλάσσης περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ὅτε ὁ ἐρυθρὸς ἥλιος ἐξαφανίζεται.

Ἀλλαχοῦ ὑπάρχουσι τάφοι τινὲς Εὐρωπαίων ναυτῶν πληρωσάντων τὴν ὀφειλὴν αὐτῶν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ. Ὑπάρχει πρὸς τούτοις ὑψηλὸς οἶκος τοῦ ἐπισκόπου ὀκτ. Τόζερ μισσιοναρίου ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ καὶ τὸ ἐκ μικρῶν Ἀφρικανῶν σχολεῖόν του.

Αἱ ἐντυπώσεις μου ὑπῆρξαν συγκεχυμέναι ὡς πρὸς ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα τοσοῦτον περιπεπλεγμένα, ὥστε ἀπῆλθα νὰ ἡσυχάσω ἀπελπισθεὶς νὰ διακρίνω τὸν Ἀφρικανὸν τοῦ Ἄραβος, τὸν Ἄραβα τοῦ Βανιανοῦ, τὸν Βανιανὸν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τὸν Ἰνδὸν τοῦ Εὐρωπαίου.

Ἡ Ζινζιβάρη εἶνε τὸ Βαγδάτιον, ἡ Ἰσπαχάν, τὸ Σταμπούλ, εἰπεῖν, τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, τῆς ὁποίας τὸ μέγα ἐμπόριον καλεῖ τοὺς ἐμπόρους τῶν ἐλεφαντοδόντων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ της· ἐκεῖθεν ἔρχεται τὸ κόμι copale, δέρματα, ξυλεία καὶ μαῦροι δοῦλοι. Ἂν τὸ Βαγδὰτ ἔχῃ τὴν ἀγορὰν τῆς μετάξης, ἡ Ζινζιβάρη ἔχει τὴν τῶν ἐλεφαντοδόντων· τὸ Σταμπούλ φέρει δούλας Γεωργιανὰς καὶ Κιρκασιανάς, ἡ δὲ Ζινζιβάρη μαύρας καλλονὰς ἐξ Οὐγιγόου, Οὐζίνδο, Οὐγόγο, Γκάλα κλ. Τὸ ἐμπόριον ἐξασκεῖται ἐνταῦθα κατὰ τρόπον πάντῃ ὅμοιον τῶν λοιπῶν Ὀθωμανικῶν κρατῶν. Ὁ Ἄραψ διατελεῖ ἀνέκαθεν ὁ αὐτὸς καὶ φέρει τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν πατέρων του ἀποκαθιστάμενος ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς καὶ ὅταν εὑρίσκεται ἐν Μασκάτῃ· τὸ χαρέμιόν του, ἡ θρησκεία του, τὸ μακρύ του ἔνδυμα, τὸ ὑποκάμισον, τὸ μαχαίριόν του καὶ τὰ watta (πασβύμια) τὸν παρακολουθοῦσιν. Εἰσδύων ἐν τῇ Ἀφρικῇ δὲν ἀλλάττει βίον καὶ ἀδιαφορεῖ περὶ παντὸς σκώμματος τῶν μαύρων, δὲν ὑπῆρξεν ἐν τούτοις ἱκανὸς νὰ δώσῃ εἰς τὴν γῆν ταύτην ὄψιν ἀνατολικὴν καὶ ἡ πόλις φαίνεται ἡμιαραβική. Οἱ Ἄραβες τῆς Μασκάτης ἐν Ζινζιβάρῃ εἰσὶν ἄξιοι μελέτης, παρατηρεῖται ἐν αὐτοῖς εἶδος τι πολυπραγμοσύνης ὅπερ πρέπει νὰ θαυμάσωμεν· οἱ Ἄραβες οὗτοι εἰσὶν ἅπαντες σχεδὸν ὁδοιπόροι καὶ ὀλίγιστοι ἐξ αὐτῶν δὲν διέτρεξαν μεγάλους κινδύνους εἰσδύοντες ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀφρικῇ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐλεφαντόδοντος· ἐπομένως ἡ φυσιογνωμία των ἐκφράζει τὴν συναίσθησιν τῆς ἱκανότητος, ἣν ἔχουσι περὶ ἑαυτῶν καὶ ἀποπνέει ἥρεμόν τι μεγαλεῖον ἀποφάσεως, τόλμης καὶ ἀνεξαρτησίας, ὅπερ λεληθότως ἑλκύει πρὸς αὐτοὺς τὴν συμπάθειαν καὶ ὑπόληψιν ἑκάστου. Αἱ διηγήσεις τινῶν ἐξ αὐτῶν δύνανται νὰ πληρώσωσι πολλὰς σελίδας τρομερῶν συμβάντων.

Οἱ Βονιᾶναι εἰσὶ γεννημένοι διὰ τὸ ἐμπόριον, ὁ τύπος ἀληθῶς τοῦ ἐπιτηδείου καὶ ἱκανοῦ πρὸς πλουτισμόν· τὰ χρήματα τρέχουσιν ἐν τῷ θυλακίῳ του ὡς τὸ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἁπατᾷ τὸν ὅμοιον αὐτοῦ ἄνευ οὐδενὸς ἐλέγχου συνειδήσεως καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερτερεῖ τὸν Ἑβραῖον, μόνος δ' ἀντίπαλος αὐτοῦ εἶνε ὁ Παρσῆς, ἐνώπιόν τοῦ ὁποίου ὁ Ἄραψ φαίνεται νήπιον.

Οἱ Βονιᾶναι ἐξασκοῦσι μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς καὶ δανείζουσιν εἰς ἅπαντας σχεδὸν τοὺς προτιθεμένους ν' ἀτέλθωσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ χάριν τοῦ ἐμπορίου τῶν δούλων ἢ τῶν ἐλεφαντοδόντων μέχρι 5,000 ταλλήρ. πρὸς 50, 60 ἢ 70 % χωρὶς νὰ διατρέχωσι κίνδυνον ἀπωλείας εἴτε ἐπιτύχῃ εἴτε μὴ ἡ ἐμπορικὴ τοῦ δωνειζομένου ἐπιχείρησις· οὐχ ἧττον καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ ἕνεκα καταδρομῆς τῆς τύχης δὲν ἀπο-

σύρουσι τὴν πίστιν αὐτῶν, ἀλλ' ἐνισχύουσι πρὸς νέας ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τὸν ἀτυχήσαντα. Ἐν τούτοις δ' ἕνα ἔμπειρον ὁπωσδήποτε ἔμπορον ἡ ἀποτυχία εἶνε σπανία, διότι ὁ μαῦρος λ. χ. δύναται ν' ἀγορασθῇ ἀντὶ 5 doti ἴσων 7 1)2 ταλλήρων ἐν ταῖς ἀγοραῖς τοῦ Οὐζιζί, ὅστις ἐν Ζανζιβάρῃ πωλεῖται ἀντὶ 30 ταλλήρων· ἀναλόγως καὶ τὰ λοιπὰ ἐμπορεύματα ὡς λ. χ. οἱ ἐλεφαντόδοντες τιμῶνται ἐν Οὐζιζί 20 τάλληρα τὸ frashilah ἴσον μὲ 35 ἀγγλικὰς λίτρας, ὅπερ ἐν Ζανζιβάρῃ πωλεῖται ἀντὶ 60 ταλλήρων· μὲ κεφάλαιον ἑπομένως 5,000 ταλλήρων δύναταί τις εὐκόλως νὰ ἔχῃ κέρδος καθαρὸν 10 ½ χιλ. ταλλήρων· πολλάκις δὲ καὶ πολὺ περισσότερον τούτου.

Μετὰ τοὺς Βονιάνας ἔρχονται οἱ Ἰνδοὶ Μωαμεθανοί, τοὺς ὁποίους ἐπὶ πολὺ παρέβαλα ὡς πρὸς τὴν μοχθηρίαν καὶ πανουργίαν πρὸς ἐκείνους, εἰς οὓς ἀπέδωσα τὰ πρωτεῖα μετά τινος διαταγμοῦ. Ἡ φυλὴ αὕτη τῶν Ἰνδῶν παρέχει μόλις μεταξὺ εἴκοσιν οὐτιδανῶν ἕνα τίμιον ἔμπορον· ὁ τιμιώτερος μεταξὺ τῶν λευκῶν ἢ μαύρων, ἐρυθρῶν ἢ κιτρίνων εἶνε ὁ Ὀθωμανὸς Ἰνδὸς ὀνόματι Τάρια Τοπὰν παροιμιώδης μεταξὺ τῶν Εὐρωπαίων ἐμπόρων διὰ τὴν τιμιότητά του, τὴν ἀκεραιότητα καὶ ἀκρίβειαν τοῦ χαρακτῆρός του· εἶνε βαθύπλουτος καὶ κύριος διαφόρων πλοίων καὶ πολλῶν dhows (πλοιαρίων), προΐσταται δὲ ἐν τοῖς συμβουλίοις τοῦ Σεὶτ Βουργάς. Ὁ Τάριας ἔχει πολλὰ τέκνα, ἐξ ὧν καί τινα ὡρίμου ἡλικίας, ἀντιπροσωπεύει δὲ κατὰ τὸν χαρακτῆρα τὴν μειονοψηφίαν τῆς Ζανζιβάρης. Ὁ Εὐρωπαῖος ἐν τούτοις ὅσον τάχιον ἐννοήσῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν φυλῶν τούτων τοῦ Γουανιαμγουζί, Γουασαγουαχιλὶ καὶ ἄλλων, ὅτι οἱ μαῦροι εἰσὶν ἄνθρωποι ὡς αὐτὸν καί τοι διαφόρου χρώματος, ἔχοντες αἰσθήσεις καὶ αἰσθήματα, συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, ὀρέξεις καὶ πάθη, τόσον εὐκολώτερον διάγει μεταξὺ αὐτῶν καὶ κατευοδοῦται εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Οἱ μαῦροι τῆς νήσου ταύτης ἀποτελοῦσι τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ της καὶ ἀνήκουσιν ἐλεύθεροι ἢ δοῦλοι εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Οἱ δοῦλοι καταγίνονται εἰς τὰς φυτείας καὶ τοὺς κήπους τῶν γαιοκτημόνων ἢ μετέρχονται τὸν ἀχθοφόρον ἐν τῇ πόλει ἢ τῇ ἐξοχῇ.

Ἡ πόλις τῆς Ζανζιβάρης κεῖται ἐπὶ τῆς μεσημβρινοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου ἔχουσα πληθυσμὸν σχεδὸν 100,000 κατοίκων ὁλοκλήρου δὲ τῆς νήσου ὁ πληθυσμὸς εἶνε περίπου 200,000. Ἡ ἀξία τῶν ἐξαγομένων ἐκ τοῦ λιμένος τούτου ἐμπορευμάτων φθάνει εἰς τὸ ποσὸν 3,000,000 φ. τῶν δὲ εἰσαγομένων πανταχόθεν εἰς 3,500,000.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἐν αὐτῇ προξενείων τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων εἶνε τὸ Βρεττανικόν, προκειμένου δὲ ν' ἀναχωρήσω ἐζήτησα νὰ γνωρίσω τὸν πρόξενον αὐτοῦ κ. J. Kirk, οὗτινος τὸ ὄνομα συνεδέετο στενῶς μὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀναζητήσεώς μου· ἐν ταῖς ἐφημερίσι ἀνεφέρετο ὡς ὁ πρώην «σύντροφος τοῦ Λιβιγκστόνος,» ἐνόμιζα δὲ ἐκ τοῦ ὕφους τῶν περὶ αὐτοῦ ἄρθρων καὶ τῶν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Ἰνδιῶν ἐπιστολῶν του ὅτι ἦτο ὁ μόνος, ὅστις ἠδύνατο νὰ μοὶ δώσῃ θετικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἴχνῶν τοῦ Δόκτ. Λιβιγκστόνος· ἀνυπομόνως ὅθεν ἀνέμενα τὴν εὐκαιρίαν ὅπως μὲ παρουσιάσῃ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀμερικανὸς πρόξενος κ. Webb.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν μετὰ τὴν ἐν Ζανζιβάρῃ ἄφιξίν μου, πρωΐ κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐθιμοταξίαν ὁ κ. Webb μὲ παρουσίασεν ἐνώπιον τοῦ μέλλοντος νὰ φημισθῇ ἀνδρός, ἀνθρώπου στρογγύλου κατὰ τοὺς ὤμους καὶ τὴν κόμην μέλαιναν, τὸ πρόσωπον ἰσχνὸν καὶ φέρον γένειον.

Ἡ συνομιλία μας περιεστράφη εἰς διάφορα ἀντικείμενα ἐκτὸς τοῦ περὶ Λιβιγκστόνος, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας δὲν ἠδυνήθην νὰ ἴδω τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀναζωπυρούμενον ὑπὸ συγκινήσεως ἐκτὸς ὁπόταν μοὶ ἀνέφερε περὶ τῶν κυνηγετικῶν του ἐκδρομῶν, ἑπομένως ἀπῆλθα σκοπεύων νὰ τῷ ὁμιλήσω περὶ τοῦ ποθητοῦ μου ἀντικειμένου κατὰ τὴν δευτέραν μου ἐπίσκεψιν.

Μετ' οὐ πολὺ ἐν μέσῳ τῶν ἐρεσπερίδων τοῦ κ. Κὶρκ ἐνόμισα ὅτι ἠδυνάμην νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν μου ταύτην, ἀλλ' ἡ συναναστροφὴ ὑπῆρξε τόσον μονότονος, ὥστε οὗτος εὐσπλαγχνιζόμενός με, ὡς φαίνεται, μὲ προσεκάλεσε κατ' ἰδίαν ὅπως μοὶ ἐπιδείξῃ λαμπρὸν τουφέκιον πρὸς κυνηγεσίαν ἐλεφάντων, δῶρον ἑνὸς τῶν διοικητῶν τῆς Βομβάης· ἀφοῦ μοὶ ἐπήνεσεν αὐτὸ καθ' ὑπερβολήν, μοὶ διηγήθη τὰς κυνηγετικὰς περιπετείας του καὶ τὰς μετὰ τοῦ δ. Λιβιγκστόνος ἐκδρομάς.

—Μετὰ τοῦ δ. Λιβιγκστόνος; ἠρώτησα μετ' ἀφελείας, καὶ ποῦ ἄρά γε, νομίζετε, ὅτι εὑρίσκεται; —Εἶνε δύσκολον νὰ σᾶς ἀπαντήσω, κύριε, πιθανὸν ὅτι ἀπέθανε· δὲν ὑπάρχει ποσῶς θετικόν τι ἐφ' οὗ νὰ βασιθῶμεν· ἀπὸ δύο ἐτῶν οὐδεὶς ἤκουσέ τι περὶ αὐτοῦ, πιθανὸν ὅμως καὶ νὰ ζῇ· συνεχῶς τῷ ἀποστέλλομεν πράγματά τινα· ἀκριβῶς πρόκειται περὶ νέας τινος ὑπὲρ αὐτοῦ μικρᾶς ἐκδρομῆς μελλούσης ν' ἀναχωρήσῃ κατ' αὐτὰς ἐκ Βαγαμόγης. Εἰμὶ γνώμης ὅτι ὁ γέρων πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ πλέον εἰς τὴν πατρίδα του· γηράσκει ὁλονὲν καὶ βεβαίως, ἂν ἀποθάνῃ, ὁ κόσμος θ' ἀπολέσῃ τὸ ἐκ τῶν ἀνακαλύψεών του ὄφελος, διότι οὔτε σημειώσεις κρατεῖ οὔτε ἡμερολόγια, σπανίως δὲ καταγίνεται εἰς παρατηρήσεις· μόλις σημειοῖ τινα ἐπὶ χάρτου διὰ στιγμῶν καὶ σημείων, ἅτινα ἐκτὸς αὐτοῦ οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ ἐννοήσῃ· Βεβαίως διὰ παντὸς τρόπου πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ, ἂν ζῇ, καὶ ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ νεωτέρου.

—Παρακαλῶ ὁποίου τινὸς χαρακτῆρος ἄνθρωπος εἶνε, ὥστε νὰ διέλθῃ τις μετ' αὐτοῦ; ἠρώτησα ἐνδιαφερόμενος τὰ μέγιστα ἐκ τῆς συνομιλίας ταύτης. —Ἐν γένει νομίζω, ὅτι εἶνε δύσκολον νὰ διέλθῃ τις καλῶς μετ' αὐτοῦ· εἰς οὐδεμίαν ἤλθα μὲ τὸν ἄνθρωπον προσωπικὴν διένεξιν, ἀλλὰ τὸν εἶδα δυσαρεστούμενον καὶ ἐρίζοντα τόσον συχνὰ μετ' ἄλλων! ὅτ' αὐτὸ πιστεύω διατελεῖ καὶ μόνος ἄνευ τῆς συνοδίας ἄλλου τινός. —Μοὶ τὸν συστήνουν ὡς μετριόφρονα, εἶπον, εἶνε τοῦτο ἀληθές; —Ὦ! γνωρίζει τὴν ἀξίαν τῶν ἀνακαλύψεών του καλλιτον παντὸς ἄλλου· δὲν εἶνε τῇ ἀληθείᾳ καθ' ὅλα ἄγγελος, μοὶ ἀπήντησε μετὰ μειδιάματος.— Ἔστω· ὑποθέσατε ἐν τούτοις ὅτι τὸν συναπήντων εἰς τὴν ὁδοιπορίαν μου, τίνι τρόπῳ νομίζετε ὅτι ἤθελε μοὶ προσφερθῇ;

—Νὰ σᾶς εἴπω τὴν ἀλήθειαν; δὲν πιστεύω ὅτι θὰ εὐχαριστηθῇ καθ' ὑπερβολήν· Γνωρίζω ὅτι ἂν ὁ Βόρτεν, Γρὰντ, ἢ Βέκκερ

ἐπήγαινον πρὸς ἀναζήτησίν του καὶ τὸ ἐμάνθανε, θὰ προσεπάθει νὰ τύχῃ μεταξὺ αὐτοῦ κ' ἐκείνων ἕλος ἑκατὸν μιλίων· μὰ τὴν τιμήν μου, εἰμὶ βέβαιος περὶ αὐτοῦ.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἐν συντόμῳ ἡ μετὰ τοῦ κ. Κίρκ συνομιλία μου περὶ τοῦ Λιβιγκστόνος πρώην συντρόφου του, ἥτις κατηύνασε τὴν πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ ζέσιν μου καὶ ἑκουσίως θὰ παρητούμην αὐτῆς, ἀλλ' ἡ διαταγὴ ἦτο: *"Ὕπαγε καὶ εὑρὲ τὸν Λιβιγκστόνα!"* Καλῶς, νὰ τὸν εὕρω, ἂν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς γῆς· ἂν δὲ οὐχί, νὰ φέρω πᾶν ὅτι τὸ δημόσιον ἔπρεπε νὰ μάθῃ καὶ νὰ φυλάττῃ.

Ὁ δ. Κίρκ ὑπεσχέθη νὰ μοὶ παρέξῃ πᾶσαν συνδρομὴν τῆς πείρας καὶ τῶν γνώσεών του· ἀλλ' ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου δὲν δύναμαι νὰ εὕρω τὸ ἐλάχιστον ἴχνος αὐτῆς. Βεβαίως ἠγνόει ὅτι ἀπηρχόμην πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Λιβιγκστόνος, ἄλλως ἴσως ἐπραγματοποίει τὴν ὑπόσχεσίν του. Ἐνόμιζεν ὅτι ἐπρόκειτο ν' ἀπέλθω ἁπλῶς πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Ρουφιζὶ ποταμοῦ, ἀλλὰ ποία ἐφημερὶς ἤθελεν ἀποστείλει *ἰδιαίτερον* ἄνθρωπον ὅπως ἀνακαλύψῃ τὰς πηγὰς ποταμοῦ ἀσημάντου, ὡς αὐτός;

Διάφορα αἴτια μολύνοντα τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Ζινζιβάρης καθιστῶσιν αὐτὴν νοσώδη, ἐνῷ ὤφειλε νὰ ἦνε ἡ ὑγιεστέρα πόλις. Εἶνε τῇ ἀληθείᾳ παράδοξος ἡ περὶ τούτου ἀδιαφορία τοῦ διοικοῦντος αὐτήν, μὴ ὑπακούοντος εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ λογικοῦ· ἀπορῶ διὰ τί καὶ οἱ κ.κ. πρόξενοι δὲν καθυπέβαλον τὰ μέσα τῆς τοῦ κακοῦ διορθώσεως πρὸς τὸν Σουλτάνον αὐτῆς, ἀποκαθιστῶντες διὰ τούτου τὴν πόλιν μίαν τῶν ὑγιεστέρων τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων ἄλλων Εὐρωπαίων μισιοναρίων οἱ Γάλλοι ἐργάζονται μετ' ἀληθοῦς πρακτικοῦ πνεύματος, διότι οὐ μόνον τὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς ἐμπνέουσιν εἰς τοὺς πολυαρίθμους αὐτῶν προσηλύτους, ἀλλὰ προσπαθοῦσι νὰ τοὺς διδάξωσι καὶ τὰς διαφόρους τέχνας τοῦ βίου, τὰ δὲ διάφορα αὐτῶν ἐν Ζινζιβάρῃ ἐργαστήρια εἰσὶν ἀξιοπερίεργα. (ἀκολουθεῖ).

ΣΑΝΔΙΟΝ.

Οὕτως ὀνομάζουσιν οἱ αὐτόχθονες ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ δένδρον τι ὑψούμενον μέχρις 100 ποδῶν, ἔχον τὸν κορμὸν μαλακὸν καὶ πάχος τοῦ κορμοῦ 6—8 ποδῶν κατὰ τὴν διάμετρον, φύλλα δὲ ἀπὸ ὕψους 60—70 ποδῶν. Τὸν κορμὸν τοῦ δένδρου τούτου χαράσσοντες οἱ ἐντόπιοι ἐξάγουσι γάλα ὁμοιότατον πρὸς τὸ δαμάλειον καὶ εὔγευστον. Χρησιμώτατον καὶ τὸ δένδρον τοῦτο, ἂν ἐνεκλιματίζετο καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τῇ ἀνατολῇ, ἐχούσῃ ποικίλα κλίματα. Λίνδος τις ἔφερεν εἰς Βρυξέλλας τῆς Βελγικῆς ἱκανὸν ἀριθμὸν τῶν τοιούτων δένδρων. Οἱ Ἄγγλοι λέγουσι τὸ δένδρον αὐτὸ γαλάτειον ἢ δαμάλειον.

Ἂς ποιήσωμεν τὸ Εὐαγγέλιον πρακτικὸν τοῖς λαϊκοῖς, ὅπως συνηθῶσι καὶ οὗτοι νὰ κρίνωσιν ὀρθῶς καὶ ἀνεπηρεάστως

ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΥΨΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ.

Ὁ ἐκ Βρεσλαυΐας καθηγ. Οὐεβήρος.
(Κλειοῦς ἀρ 640).

ΤΑ ΚΑΤΑ ΠΕΤΡΟΝ ΚΑΙ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑΝ.

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 379 Δ'. τόμου).

ΣΤ'.

Ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα εἰς θάλαμον ξενοδοχείου ἐν Παρισίοις ἐκάθητο νέα μαῦρα φοροῦσα πλησίον τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο φιάλη οἴνου καὶ ποτήριον. Ἀνὴρ δέ τις κεκυφὼς ὑπὸ τοῦ γήρατος, ἀλλ' ἦθος ἔχων εὐπροσήγορον καὶ γελαστόν, ἐνδεδυμένος σχεδὸν ὡς ἐργάτης, περιήρχετο εἰς τὸν θάλαμον καί, ἱστάμενος ἐνίοτε πρὸ τῆς νέας, ἠτένιζεν αὐτὴν μὲ ἦθος πατρικόν· αὕτη δὲ τείνουσα τὴν δεξιὰν ἐλάμβανε τὴν φιάλην μὲ προθυμίαν μὲν ἀλλὰ καὶ μέ τινα ἀποστροφὴν καὶ ἐγέμιζε τὸ ποτήριον. Ὁ γέρων ἔπινεν ὀλίγον καὶ ἀνελάμβανε τὸν περίπατον, χειρονομῶν ἀλλοκότως καὶ γελοίως σχεδόν, ἐνῷ ἡ νέα μειδιῶσα περίλυπος παρετήρει προσεκτικὴ τὰς κινήσεις του.

Ἐὰν τρίτος τις εὑρίσκετο ἐκεῖ παρών, θὰ ἐδυσκολεύετο νὰ ἐννοήσῃ ὁποῖα ἦσαν τὰ δύο ἐκεῖνα ὄντα· ἡ μὲν νεᾶνις ἀκίνητος, ψυχρά, ὁμοία πρὸς μάρμαρον, ἀλλὰ πλήρης χάριτος καὶ εὐγενείας, ἦτον ὡραιοτάτη οὐ μόνον τὴν μορφὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς τρόπους· ἐκεῖνος δὲ βάναυσον ἔχων ἦθος, ἄτακτον τὸ ἔνδυμα, φέρων πῖλον, πίνων οἶνον πρόστυχον καὶ κτυπῶν εἰς τὸ ἔδαφος τὰ καρφωτὰ σανδάλιά του, ἐφαίνετο ὅλως ἐναντίας ἀγωγῆς.

Καὶ ὅμως ἦσαν σφικτὰ συνδεδεμένοι οἱ δύο οὗτοι, ἡ Χαρίκλεια δηλαδὴ καὶ ὁ θεῖός της Γιρώ. Ὅτε ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἄνθρωπος ἤκουσε τὸν θάνατον τῆς Ἰουλίας, ἔτρεξεν εἰς τὴν κατοικίαν της ὁρμαῖος· ἡ Χαρίκλεια μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς καὶ τὴν ἀπουσίαν τοῦ πατρός της ἔμεινε μόνη. Ὁ ἱππότης περιερχόμενος διάφορα μέρη τῆς Ὁλλανδίας ἔμαθεν ἀργὰ τὸ δυστύχημα τῆς γυναικός του, ὥστε ἐπὶ ἕνα σχεδὸν μῆνα ἡ Χαρίκλεια ἦτον ὀρφανή. Ναὶ μὲν εἶχε τροφόν, ἀλλ' ὅτε ἔζη ἡ μήτηρ, σπανίως τὴν μετεχειρίζετο, διότι, ὡς εἴδομεν, ἐκείνη ἐπεθύμει νὰ καταγίνεται μόνη εἰς τὰ τῆς θυγατρός της· διὸ ὡς ὀλίγον γνωρίζουσα τὴν Χαρίκλειαν δὲν τῇ ἦτο πολλὰ χρήσιμος.

Ὅτε ἐπνίγη ἡ Ἰουλία, τοσαύτην θλῖψιν ᾐσθάνθη ἡ κόρη της, ὥστε ἐφοβήθησαν μήπως ἀποθάνῃ καὶ αὐτή. Ἀκολουθοῦσα τὸ σῶμα τῆς μητρός της μεταφερόμενον ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν οἰκίαν, ἐξέπεμπε τοιαύτας φωνὰς ὥστε ὅλοι ἐφρίττησαν. Συνεθίσαντες νὰ μὴ ἀκούωσι μήτε φωνὴν ἐξερχομένην ἀπὸ τὸ στόμα τῆς κωφαλάλου, ἔτρεμον ἰδόντες ὅτι διὰ μιᾶς ὁ θάνατος διέκοψε τὴν τόσην σιωπήν. Οἱ ἕναρθροι ἦχοι τῶν χειλέων της, τοὺς ὁποίους ὅμως αὐτὴ δὲν ἤκουεν, ἦσαν ἄγριοι διότι δὲν ἦσ. ν οὔτε λέξεις οὔτε κοπετὸς ἀλλ' εἶδος τρομερᾶς τινος γλώσσης ἐφευρεθείσης ἀπὸ τὴν θλῖψιν. Ὁλόκληρον ἡμερονύκτιον ἔκλαιε καὶ ὠδύρετο, καὶ τρέχουσα ἐπάνω κάτω ἀπέσπα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ ἐκτύπει τοὺς τοίχους. Οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ τὴν καθησυχάσῃ. Ὅτε μόνον ἐξηντλήθησαν αἱ δυνάμεις της, ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τῆς κλίνης, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τῆς μητρός της.

Ἀλλ' αἴφνης ἐφάνη ὅτι ἀνέλαβε τὴν πρώτην ἡσυχίαν καὶ σχεδὸν ἐλησμόνησε τὴν λύπην της. Οὕτω δὲ ἀτάραχος ἐπεριπάτει δι' ὅλης τῆς ἡμέρας βραδέως καὶ ἀστόχως, μὴ ἀποβλέπουσα μηδεμίαν περιποίησιν. Ὅλοι ἐνόμιζον ὅτι ἀνένηψεν ἐντελῶς, μετὰ τῶν

ἄλλων δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἰατρός· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον κατελήφθη ἀπὸ θέρμην νευρικὴν κάκιστα ἔχουσαν συμπτώματα· ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἔχασε τὰ λογικά της.

Τότε ὁ Γιρὼ ἀπεφάσισε νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀνεψιάν του.

Ἐπειδὴ δὲν ἔχει πλέον, εἶπεν, οὔτε πατέρα οὔτε μητέρα, ἀναλαμβάνω ἐγώ, καθὸ θεῖος, τὴν φροντίδα της· πάντοτε μοὶ ἤρεσεν αὐτὴ ἡ κόρη καὶ πολλάκις ἐζήτησα ἀπὸ τὸν πατέρα της νὰ μὲ τὴν δώσῃ. Δὲν θὰ τῷ τὴν στερήσω· ἐπειδὴ ὅμως τώρα δὲν εἶνε ἐδῶ, τὴν πέρνω ἐγὼ καί, ὅταν ἐπιστρέψῃ, τὴν ἀποδίδω.

Σημειωτέον, ὁ Γιρὼ δὲν εἶχε πολλὴν πεποίθησιν εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ ὄχι ἀλόγως, διότι δὲν ἐπίστευεν εἰς τὰς ἀσθενείας ὡς μὴ ἀρρωστήσας ποτέ· ἡ νευρικὴ μάλιστα θέρμη τῷ ἐφαίνετο χίμαιρα, φαντασιοκοπία, τὴν ὁποίαν μικρά τις εὐθυμία ἰσχύει νὰ θεραπεύσῃ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ φέρῃ τὴν νέαν εἰς Παρισίους.

Δὲν βλέπετε, ἔλεγεν, ὅτι ἡ νέα εἶνε λυπημένη; δὲν βλέπετε ὅτι κλαίει; καὶ ἔχει δίκαιον, διότι ἡ μάνα δὲν ἀποθνήσκει δίς. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ χάσωμεν καὶ τὴν κόρην διότι ἐχάσαμεν τὴν μάναν· πρέπει νὰ κατορθώσωμεν νὰ στρέψῃ ἀλλοῦ τὸν νοῦν της. Λέγουν ὅτι ἡ πόλις τῶν Παρισίων εἶνε καταλληλοτάτη εἰς τοῦτο· δὲν ἠξεύρω, διότι δὲν τὴν εἶδα ποτέ. Λοιπὸν θὰ τὴν ὑπάγω ἐκεῖ, καὶ θὰ ὠφεληθῶμεν καὶ οἱ δύο. Καὶ μόνον τὸ ταξεῖδι ἀρκεῖ νὰ μᾶς ὠφελήσῃ. Καὶ εἰς ἐμὲ ἔτυχον λύπαι· ὁσάκις ὅμως ἐμβῆκα εἰς ἁμάξι καὶ ἤκουσα τὸν κρότον τῆς μάστιγος τοῦ ἡνιόχου, ἀνέλαβα τὴν εὐθυμίαν μου.

Μετέβη λοιπὸν εἰς Παρισίους φέρων καὶ τὴν Χαρίκλειαν, τῆς ὁποίας ὁ πατὴρ εἰδοποιηθεὶς περὶ τούτου εὐχαριστήθη. Ὅτε δὲ οὗτος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐξοχήν του ἀπὸ τὴν Ὁλλανδίαν, εἶχε τοιαύτην μελαγχολίαν, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ ἴδῃ τινά, οὔτε αὐτὴν τὴν θυγατέρα του. Ἐφαίνετο ὅτι ἤθελε ν' ἀποφύγῃ πάντα ἄνθρωπον, εἰ δυνατὸν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν ἑαυτόν του. Περιερχόμενος πάντοτε σχεδὸν ἔφιππος εἰς τὰ δάση, κατεπόνει καθ' ὑπερβολὴν τὸ σῶμά του, ἐπιθυμῶν οὕτω νὰ προμηθεύσῃ ἄνεσίν τινα εἰς τὴν ψυχήν του. Θλῖψις κρυφία, ἀνίατος τὸν κατέτηκεν. Ἐμέμφετο ἑαυτὸν ὅτι ὑπῆρξεν ὁ αἴτιος τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ θανάτου τῆς συζύγου του.

—Ἐὰν δὲν ἀνεχώρουν, ἔλεγε, θὰ ἔζη ἀκόμη· καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναχωρήσω.

Ἰδοὺ ὁ ἀδιάκοπος λογισμός του.

Ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσῃ τὴν Χαρίκλειαν εὐτυχῆ, ἦτο πρόθυμος νὰ ὑποστῇ χάριν τούτου πᾶσαν θυσίαν. Ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν, κατὰ νοῦν εἶχε νὰ ἀναπληρώσῃ παρὰ τῇ θυγατρί του τὴν μητέρα της, διπλασιάζων μάλιστα τὰς περὶ αὐτῆς φροντίδας· ἀλλὰ τόσον ὡμοίαζεν ἡ κόρη πρὸς τὴν μητέρα, ὥστε ἡ ὁμοιότης αὐτὴ τῷ ἐπροξένει βαθυτάτην λύπην.

Εἰς μάτην ἐπροσπάθει νὰ παρηγορηθῇ βλέπων χαρακτῆρας ὑπενθυμίζοντας αὐτῷ τὴν ἀγαπητὴν σύζυγον καὶ ἀνακουφίζοντας τὴν θλῖψιν του, διότι ἡ θέα τῆς θυγατρός του ἐπηύξανε τοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεώς του.

Ὁ Γιρὼ ὅμως ἄλλως πως ἐσκέπτετο· αὐτὸς εἶχεν ἓν καὶ μόνον κατὰ νοῦν, πῶς νὰ διασκεδάσῃ τὴν λύπην τῆς ἀνεψιᾶς του, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυστυχῶς εὔκολον· ναὶ μὲν ἡ Χαρίκλεια δὲν ἀντέτεινεν εἰς τὴν εἰς Παρισίους μετάβασίν της, ἀπέβαλλεν ὅμως πᾶσαν ἀφορμὴν εὐθυμίας· δὲν ἤθελεν οὔτε περίπατον, οὔτε θέατρον, οὔτε χορούς καὶ ἀναγκαζομένη ἐβεβίαινε τὸ μαῦρον ἔνδυμά της.

Ὁ γέρων ὅμως θεῖός της ἦτο ἰσχυρογνώμων· ὁλόκληρον ἔτος εἶχε παρέλθει, ἀφοῦ μετέβησαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἡ Χαρίκλεια ἔμεινε πάντοτε ἀκλόνητος.

—Ἀλλά, εἶπε, ροφήσας ποτήριον οἴνου, διατί δὲν ἀποφασίζεις νὰ ἔλθῃς μαζῆ μου εἰς τὸ θέατρον; ἰδοὺ ἔχω εἰσιτήριον· τὸ πένθος σου ἐτελείωσεν· ἔχεις δύο κατακαίνουργια φορέματα.. ἑτοιμάσου καί...

Διακόψας δὲ τὸν λόγον του ἐπρόσθεσε:

— Διάβολε! ἐλησμόνησα ὅτι δὲν ἀκούεις· τί θὰ κάμῃς εἰς τὸ θέατρον; πλὴν ἀδιάφορον. Καὶ σὺ δὲν ἀκούεις καὶ ἐγὼ δὲν προσέχω· τοὺς βλέπομεν μόνον ὅταν χορεύουν.

Ὁ ἀγαθὸς γέρων ὡμίλει πάντοτε μὲ τὴν ἀνεψιάν του λησμονῶν, ὅτι οὔτε νὰ τὸν ἀκούσῃ οὔτε νὰ τὸν ἀποκριθῇ ἐδύνατο· ἀλλὰ μήπως καὶ διὰ νευμάτων ἐγίνετο καταληπτότερος

Ὅτε, ὡς εἴπομεν, ἐτελείωσε τὸ πένθος τῆς Χαρικλείας, ὁ θεῖός της τῇ ἐπρόσφερε δύο ὡραιότατα ἐνδύματα καὶ τὰ ἐπρόσφερε μὲ ἦθος τόσον εὐγενὲς καὶ ἱκετευτικόν, ὥστε ἡ νέα τὸν ἐφίλησε διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐκάθησε μελαγχολικὴ ὡς πρότερον.

— Πλὴν πρέπει νὰ βάλῃς τὰ ἐνδύματα αὐτά, εἶπεν ὁ γέρων, διὰ τοῦτο σὲ τὰ ἔκαμα, εἶνε ὡραῖα...

Καὶ ταῦτα λέγων περιεφέρετο εἰς τὸν θάλαμον ἐπιδεικνύων τὰ δύο ἐνδύματα.

Ἡ Χαρίκλεια ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισε νὰ σηκωθῇ, ἔλαβε τὰ δύο ἐνδύματα, ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν εἰς σημεῖον συναινέσεως, καὶ πρῶτον τότε μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός της ἐστάθη ἀντικρὺ καθρέπτου.

Ταῦτα ἰδὼν ὁ ἀγαθὸς Γιρὼ ἐπήδησεν ὡς παιδίον· εἶδεν ὅτι ἐπὶ τέλους ἐθριάμβευσε καὶ ὅτι ἡ Χαρίκλεια θὰ ἤρχετο εἰς τὸ θέατρον νὰ ἴδῃ τὸν κόσμον. Τοσοῦτον δὲ ἐχάρη, ὥστε ἀδιακόπως ἐφίλει τὴν ἀνεψιάν του, ἔκραξε τὴν τροφόν της, τοὺς ὑπηρέτας καὶ ὅλους τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Ἡ Χαρίκλεια στολισθεῖσα ἐφάνη ὡραιοτάτη.

—Τὸ ὄχημα εἶνε ἕτοιμον, εἶπεν ὁ Γιρώ, μιμούμενος μὲ τὰς χεῖρας τὸ κίνημα τοῦ ἡνιόχου, ὅταν μαστίζῃ τοὺς ἵππους.

Ἡ Χαρίκλεια ἐμειδίασεν, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὴν μαύρην ἐσθῆτά της, τὴν ἐδίπλωσεν ἐπιμελῶς, τὴν ἐφίλησε, τὴν ἀπέθεσεν εἰς κιβώτιον καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ θείου της.

ΣΤ'.

Ἐὰν ὁ γέρων Γιρὼ δὲν ἦτο κομψὸς τὸ ἦθος, ἦτον ὅμως γενναῖος, καὶ ἠδιαφόρει μὲν ἂν τὰ ἐνδύματά του, καινουργῆ μὲν πάντοτε, πλατύτατα δὲ διότι δὲν ἠγάπα νὰ στενοχωρῆται, τὸν ἐκουκούλωναν ὡς σινδόνη, ἂν αἱ κάλτσαι του κατέπιπτον καὶ ἂν ἡ φενάκη του ἐσκέπαζε τοὺς ὀφθαλμούς του· ὅτε ὅμως ἐπρόκειτο νὰ δεξιωθῇ τοὺς ἄλλους, ἐφαίνετο μεγαλόδωρος. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐνοικίασε θεωρεῖον ἀνοικτὸν εἰς θέσιν καταφανῆ, διὰ νὰ θαυμάσωσιν ὅλοι τὴν ἀνεψιάν του.

Ὅτε ἡ Χαρίκλεια ἔρριψε τὸ βλέμμα εἰς τὰ θεωρεῖα καὶ τὴν

πλατεῖαν, ἔμεινεν ἔκθαμβος, καὶ δικαίως· διότι νέα μόλις δέκα ἓξ ἐτῶν ἀνατραφεῖσα μὲν εἰς τὴν ἐξοχήν, εὑρισκομένη δὲ αἴφνης μεταξὺ πολυτελείας, τέχνης καὶ ἡδονῶν, νομίζει ὅτι ὀνειρεύεται. Τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο ἔπαιζον παντομίμην μετὰ χοροῦ· ἡ Χαρίκλεια ἔβλεπε μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ περιεργείας τὰ κινήματα καὶ τὰ βήματα τῶν ὑποκριτῶν, καὶ ἐπειδὴ ἐνόει ὅτι ἦτο παντομίμη ἐπροσπάθει νὰ ἐννοήσῃ καὶ τὴν σημασίαν. Συχνὰ στρεφομένη πρὸς τὸν θεῖόν της ἐκπεπληγμένη, ἐφαίνετο ὅτι ἤθελε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν ἐνόει τί ἐσήμαινεν ἡ παντομίμη. Ἔβλεπε βοσκοὺς φοροῦντας κάλτσας μεταξωτὰς καὶ προσφέροντας ἄνθη εἰς βοσκοπούλας, ἐρωτίδια πτερυγίζοντα καὶ θεοὺς καθημένους εἰς νέφη· ἡ σκηνογραφία, τὰ φῶτα καὶ μάλιστα ὁ πολυέλαιος, τὰ ἐνδύματα τῶν γυναικῶν, τὰ κειμήλια, τὰ πτερὰ, ὅλη ἐκείνη ἡ ἄγνωστος αὐτῇ μεγαλοπρέπεια τὴν ἐξέπληττεν εἰς ἀπορίαν.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν περιεργάζοντο ὅλοι οἱ ἐν τῷ θεάτρῳ· τὸ ἔνδυμά της ἦτον ἁπλοῦν μὲν ἀλλὰ κομψότατον. Οὖσα μόνη εἰς μέγα θεωρεῖον πλησίον γέροντος καὶ γερόντος ἀκόμψου, κάλλος ἔχουσα ἀγγέλου καὶ ἀνθηρότητα ῥόδου, ὀφθαλμοὺς δὲ μεγάλους καὶ μαύρους καὶ ἦθος ἀθωότατον, εἵλκυεν ὅλων τὰ βλέμματα.

Ἐν τοσούτῳ ἡ Χαρίκλεια ἀνέλαβε θαθμηδὸν τὴν συνήθη ἀταραξίαν της· μετὰ μικρὸν δὲ ἐκυριεύθη ἀπὸ μελαγχολίαν. Ἠσθάνθη πόσον ἦτο λυπηρὸν νὰ ἦνε μόνη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὁμιλοῦντες πρὸς ἀλλήλους, οἱ μουσικοί, τῶν ὁποίων τὰ ὄργανα ἐρρύθμιζον τὰ βήματα τῶν χορευτῶν, αὐτὰ καὶ ἄλλα ηὔξανον τὴν λύπην της. Ἐφαίνετο ὅτι ὅλοι ἔλεγον πρὸς αὐτήν· «Ὁμιλοῦμεν καὶ δὲν ὁμιλεῖς· ἀκούομεν, γελῶμεν, τραγῳδοῦμεν, χαίρομεν, καὶ μόνον σὺ δὲν ἀκούεις, δὲν γελᾷς, δὲν τραγῳδεῖς, δὲν χαίρεις, ἀλλὰ κάθησαι ὡς εἴδωλον.»

Ἡ Χαρίκλεια ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ νὰ μὴ βλέπῃ· ἐνθυμήθη τὸν χορὸν τῶν παιδίων, εἰς τὸν ὁποῖον εἶδε χορευούσας τὰς συντρόφους της, ἐνῷ αὐτὴ ἔμενε πλησίον τῆς μητρός της. Ἐνθυμήθη τὴν πατρικὴν οἰκίαν, τὴν νηπιότητα, τὴν λύπην καὶ τὰ δάκρυά της ὅτε ἀπέθανεν ἡ μήτηρ της, καὶ τέλος πάντων τὰ πένθιμα ἐνδύματα τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου μὲν ἀπέβαλεν, ἀπεφάσισε δὲ νὰ φορέσῃ ἐκ νέου ἅμα ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο καταβικασμένη διὰ παντός, ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἔπρεπε καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ἐλαττώσῃ τὰ παθήματά της· ἠσθάνθη περισσότερον ἢ ἄλλοτε ὅτι πᾶσα προσπάθεια εἰς ἐξιλέωσιν τῆς θείας ὀργῆς ἦτο περιττή. Τοιαῦτα δὲ ἀνολογιζομένη ἐδάκρυσεν, ὁ δὲ γέρων Γιρὼ ἰδὼν τὰ δάκρυά της δὲν ἐνόει τὴν αἰτίαν.

Ἐν τοσούτῳ ἡ Χαρίκλεια ἔνευσεν ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἀναχωρήσῃ· καὶ ἐπειδὴ ὁ θεῖός της ἐδίστασεν, αὕτη σηκωθεῖσα ἔβειξε τὴν θύραν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶδεν ὑπὸ τὸ θεωρεῖον νέον εὐειδῆ καὶ πλουσιώτατα ἐνδεδυμένον, ὅστις εἶχεν ἀνὰ χεῖρας πλάκα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐχάραττε γράμματα καὶ σχήματα μὲ μικρὸν πέτρινον κονδύλιον καὶ τὰ ἐδείκνυεν εἰς τὸν γείτονά του· οὗτος δὲ ἐφαίνετο ὅτι τὸν ἐνόει καὶ ἀπεκρίνετο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μετὰ μεγίστης ταχύτητος. Καὶ οἱ δύο ἀντήλλασσον συγχρόνως ἀνοιγοκλείοντες τοὺς δακτύλους σημεῖά τινα δι' ὧν ἐφαίνετο ὅτι ἡρμήνευον καθαρώτερα τὰς ἰδέας των.

Καὶ δὲν ἐνόησε μὲν ἡ Χαρίκλεια τί ἐσήμαινον οἱ χαρακτῆρες καὶ τὰ σχήματα, παρετήρησεν ὅμως ὅτι ὁ νέος ἐκεῖνος δὲν ἐκίνει τὰ χείλη του. Εἶδεν ὅτι ὡμίλει γλῶσσαν ὅλως διαφορετικὴν τῆς τῶν ἄλλων, καὶ ὅτι εὕρισκε τρόπον νὰ ἐξηγῆται χωρὶς νὰ ἀνοίγῃ τὸ στόμα. Ἀκατάσχετος λοιπὸν ἐπιθυμία νὰ ἴδῃ περισσότερα τὴν παρεκίνησε νὰ καθήσῃ, καὶ κύψασα περιειργάζετο τί ἔκαμνεν ὁ ἄγνωστος ἐκεῖνος· ὅτε δὲ εἶδεν ἐκ νέου ὅτι, ἀφοῦ ἔγραψεν, ἔβιβε τὴν πλάκα εἰς τὸν γείτονά του, ἔκαμεν ἀκουσίως κίνημα ὡς ἂν ἤθελε νὰ λάβῃ αὐτήν· ὁ νέος ἐστράφη καὶ εἶδε τὴν Χαρίκλειαν. Μόλις δὲ συνηντήθησαν οἱ ὀφθαλμοί των καὶ ἐστάθησαν ἀκίνητοι ὡς ἂν ἐζήτουν νὰ ἀναγνωρισθῶσιν· ἔπειτα ἐμάντευσαν τὴν κατάστασιν ἀλλήλων καὶ μὲ βλέμμα σιωπηλὸν εἶπον· εἴμεθα καὶ οἱ δύο βωβοί.

Ἐν τοσούτῳ ὁ γέρων Γιρὼ ἔφερεν εἰς τὴν ἀνεψιάν του τὸν μανδύαν της, ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἤθελε πλέον ν' ἀναχωρήσῃ· καθήσασα ἐξ ἐναντίας ἔβλεπε τοὺς δύο συνομιλοῦντας διὰ τῆς πλακός.

Ὁ ἀββᾶς de l'Epée εἶχε γίνει πρὸ μικροῦ γνωστός. Κατά τινα ἐπίσκεψιν ἰδὼν τυχαίως κωφαλάλους ραπτούσας ἐλυπήθη αὐτὰς καὶ ἡ σπανία αὐτοῦ φιλανθρωπία ἐξεγερθεῖσα διὰ μιᾶς ἔκαμε θαύματα. Ἰδὼν τὴν ἄτακτον παντομίμην τῶν δυστυχῶν τούτων ὄντων, ἐστοχάσθη ὅτι ἐδύνατο νὰ λάβῃ αὐτὴν ὡς βάσιν μονίμου γλώσσης. Ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν δαιμονίων ἀνδρῶν, ἐπροχώρησεν ἴσως καὶ πέραν τοῦ μεγάλου σκοποῦ του· ὁπωσδήποτε ὅμως ἀρκεῖ ὅτι εἶδε τὸ μέγεθος αὐτοῦ καὶ ὅτι, διδάσκων καὶ τοὺς κωφοὺς καὶ βωβοὺς τὸ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν, καθίστα αὐτοὺς ἀνθρώπους. Μόνος καὶ χωρὶς βοήθειαν, διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεών του, ἐπεχείρησε κοινωνίαν ἐκ τῶν ταλαιπώρων αὐτῶν καὶ ἡτοιμάζετο νὰ θυσιάσῃ πρὸς τοῦτο καὶ βίον καὶ περιουσίαν ἕως οὗ στρέψῃ πρὸς αὐτοὺς τὴν προσοχὴν τοῦ βασιλέως.

Ὁ νέος ὁ καθήμενος ὑπὸ τὸ θεωρεῖον τῆς Χαρικλείας ἦτό τις τῶν μαθητῶν τοῦ ἀββᾶ. Εὐγενὴς ὢν τὸ γένος καὶ πλούσιος καὶ ἀπὸ ἀρχαίαν οἰκογένειαν καταγόμενος, ζωηρὸν μὲν εἶχε τὸν νοῦν ἀλλ' ἦτον ἡμίθανής, ὡς ὠνόμαζον τότε τοὺς κωφαλάλους. Ἐκτὸς δὲ τῶν μαθημάτων τοῦ ἀββᾶ εἶχε καὶ παιδαγωγὸν ὅστις, λαϊκὸς ὤν, ἐσυντρόφευεν αὐτὸν πανταχοῦ καὶ καθ' ἥκον εἶχε νὰ διευθύνῃ τὰς πράξεις καὶ τὰ διανοήματά του· ἦτο δὲ οὗτος ὁ σύντροφός του, ὅστις ἀνεγίνωσκε τὰ τῆς πλακὸς καὶ ἀπεκρίνετο. Ὁ νέος κατεγίνετο μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας εἰς τὰς καθημερινὰς μελέτας, αἵτινες ἐγύμναζον τὸν νοῦν του καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ θέατρον καὶ πανταχοῦ. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι ἔμφυτος ὑπερηφάνεια καὶ ἀνεξαρτησία χαρακτῆρος ἐπάλαιον ἐν αὐτῷ πρὸς τὴν ἐπίπονον ταύτην ἐνασχόλησιν. Δὲν ἐγνώριζεν οὐδὲν τῶν δυστυχημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα πιθανὸν νὰ ὑπέπιπτεν ἂν ἐγεννᾶτο εἰς τάξιν κατωτέραν ἢ καὶ, ὡς ἡ Χαρίκλεια, εἰς ἄλλο μέρος ἢ εἰς Παρισίους. Ἐκ τῶν πρώτων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἔμαθεν ὅτε ἤρχισε νὰ συλλαβίζῃ, ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ πατρός του, τοῦ μαρκίωνος Μωβραί. Ἐγνώριζε λοιπὸν ὅτι ἦτο διαφορετικὸς τῶν ἄλλων καὶ ἕνεκα τῆς γενέσεως καὶ ἕνεκα τοῦ φυσικοῦ του δυστυχήματος· οὕτω δὲ ἡ εὐγενής του καρδία ἐκυμαίνετο μεταξὺ ὑπερηφανείας καὶ ταπεινώσεως.

Τὸν κωφάλαλον τοῦτον μαρκίονα ἔβλεπον πολλαὶ ὡραῖαι κυρίαι· αὐτὸς ὅμως εἶχε προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν Χαρίκλειαν, ἥτις καὶ αὐτὴ τὸν ἔβλεπε. Μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως, στηριχθεῖσα εἰς τὸν βραχίονα τοῦ θείου της, ἀνεχώρησε σκεπτική.

(ἀκολουθεῖ).

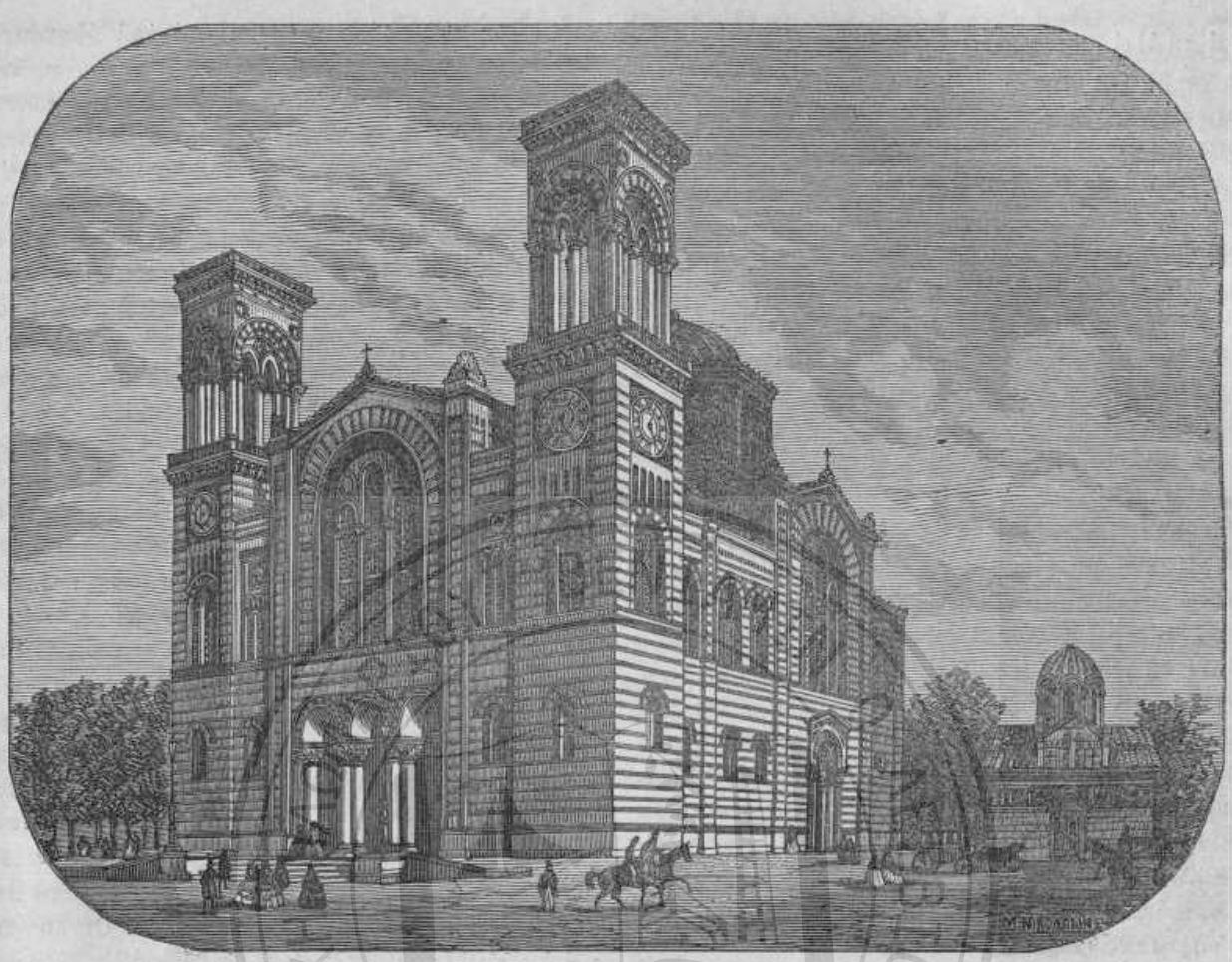

Ἡ Μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν.

ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΟΡΓΑΝΟΜΟΥΣΙΚΟΙ.

(ORGAN-MEN).

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ).

Ὀλίγοι ἐκ τῶν κοινῶν κατοίκων τῶν προαστείων τοῦ Λονδίνου κινοῦσι τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν πλειότερον τῶν Ἰταλῶν ὀργανο-μουσικῶν διά τε τὴν ὑπομονήν, μεθ' ἧς ὑφίστανται τὸν πλάνητα βίον των, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸν σφοδρὸν αὐτῶν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς οἰκείους, χάριν τῶν ὁποίων κυρίως ἐγκαταλείποντες τὴν εὐήλιον αὐτῶν γῆν ἔρχονται εἰς τὴν ὁμιχλώδη καὶ ψυχρὰν ταύτην χώραν.

Καὶ τοῦτο μὲν φαίνεταί πως παράδοξον, ἀλλ' ὅμως ὑποφόρουσι τὸν πικρὸν τῆς πατρίδος ἀποχωρισμὸν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι διὰ τοιαύτης τινος αὐταπαρνήσεως θὰ ἐξοικονομήσωσι τὸ χρηματικὸν ποσόν, δι' οὗ ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν Πατρίδα θὰ δυνηθῶσι ν' ἀποβῶσιν ἰδιοκτῆται μικροῦ μέρους γῆς, ἐφ' ἧς νὰ σπείρωσι τὸν ἀραβόσιτον αὐτῶν διὰ τὴν *πολέντα*, μιᾶς ἁμπλέου καὶ δύο ἢ τριῶν αἰγῶν, δι' ὧν νὰ ζήσωσι ζωὴν πάντη ἄνετον.

Οἱ χωρικοὶ τοῦ Πιεμοντίου καὶ τῆς θαλλούσης Σαβοΐας, τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐξοχικὴν ὡραιότητα, ἦσαν οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἐγκαταλιπόντες τὰ πάτρια αὐτῶν ὄρη ἐπεδίωξαν καλλιτέραν τύχην εἰς ἄλλας χώρας.

Τέκνα καὶ κυρίως νεαρᾶς ἡλικίας ἀπεσπάλησαν ἐκ τῶν ὀρέων πρὸς τὰς μᾶλλον κατῳκημένας πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἔχοντα ὡς μόνον ἐμπορικὸν αὐτῶν κεφάλαιον ἓν ἀρχαῖον ὄργανον, (hurdy gurdy) μίαν κιθάραν καὶ ἓν ταμβοῦρλον· διὰ τῶν ὀργάνων τούτων καὶ τοῦ τραγῳδίου συνοδεύοντα τὰς ὀρχήσεις των τὰ ζωηρὰ παιδία ὤφειλον ν' ἀνασύρωσιν ἐκ τῶν θυλακίων τοῦ κοινοῦ καὶ πρὸ πάντων τῶν μητέρων, παρατηρουσῶν μετὰ συμπαθείας τὰ χαρίεντα καὶ μικρὰ ταῦτα ἐξόριστα, τὴν γλίσχραν ἀμοιβήν των.

Καί τοι δὲ οἱ πλάνητες οὗτοι παῖδες περιωρίζοντο εἰς τὰς Ἰταλικὰς πόλεις, οὐχ ἧττον οἱ νέοι, οἵτινες ἐπόθουν νὰ ὑπερβῶσι τὸν στενὸν κύκλον, πλανώμενοι ἐπορεύθησαν καὶ εἰς Παρισίους. Τὸ περιστρεφόμενον ὄργανον, κατὰ πολλὰ τότε ἐλλιπές, ἦτο νεωτερισμὸς καὶ δι' αὐτοῦ ἐπέτυχον θαυμασίως. Ἐνθαρρυνόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας, ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ Λονδίνου καὶ οἱ Ἰταλοὶ μουσικοὶ ἐγένοντο συστηματικοί.

Μετὰ ταῦτα ἐπῆλθεν ὁ καιρός, καθ' ὃν ἡ τυραννὶς καὶ ὁ δεσποτισμὸς ἔφθασαν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω, πολλοὶ δ' ἐγκατέλειψαν τοὺς οἴκους καὶ τὰς οἰκογενείας των, ὅπως κερδαίνωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐν τῇ ξένῃ, βέβαιοι ὅτι τοιουτοτρόπως οἱ ἐναπομένοντες διετέλουν ἀσφαλέστεροι κατὰ τὴν ἀπουσίαν των· μεθ' ὁποίας ὅμως θλίψεως καὶ σπαραγμῶν καρδίας ἀπεχωρίζοντο τῶν ἀγαπητῶν αὐτῶν ὀρέων καὶ κοιλάδων, πόσον δὲ τρυφερῶς ἀνεπόλουν ἐν τῇ μνήμῃ των τοὺς οἰκείους αὐτῶν καὶ φίλους!

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ υἱῶν πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ πατέρας καὶ τὰς μητέρας, πρὸς τὰς μνηστάς, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφάς των εἰσὶν ἀριστουργήματα ἀδόλου ἀγάπης καὶ ἀληθείας, καίτοι δὲ μὴ γραφόμεναι πάντοτε ἰδιοχείρως, οὐχ ἧττον ὑπαγορεύονται μετὰ τοιούτου ποιητικοῦ ὕφους καὶ τοσαύτης εὐαισθησίας, ὥστε λίαν σκληροκάρδιος θὰ ἦτον ὅστις θ' ἀπετόλμα ν' ἀλλάξῃ ἔστω καὶ μίαν αὐτῶν λέξιν.

Τῆς εὐαισθησίας ταύτης πρωϊόντα εἰσὶν ἅπασα ἐκείνη ἡ ποίησις καὶ ὁ πρὸς τὴν μουσικὴν ἔρως, δι' οὗ ὁ Ἰταλὸς μουσικὸς τοσοῦτον συχνὰ ἐγκαταλείπεται εἰς παράφορα αὐτοσχεδιάσματα κατὰ τὸν ἦχον τοῦ μουσικοῦ ὀργάνου του καὶ ἀναπολεῖ τοσοῦτον ζωηρῶς τὴν ἀγαπητὴν τῆς γενέσεώς του γῆν δι' ἑνὸς τῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀσμάτων.

Αἱ καλλοναὶ αὐτῆς σχηματίζουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ του πηγὴν ζωηρᾶς χαρᾶς, ἐξ ἧς ῥέει ῥεῖθρον τρυφερῶν λέξεων, τὰς ὁποίας ἀκούων τις ἅπαξ οὐδέποτε λησμονεῖ. Εἷς ἐξ αὐτῶν ψάλλει σχεδὸν πάντοτε τοὺς ἀκολούθους στίχους εἰς σκοπὸν Ἰταλικὸν ὀλίγον διάφορον τοῦ «La mia Letizia.»

Μακράν σου προσφιλὴς πατρίς, τὸ πᾶν μοὶ εἶνε σκότος·
πότε θὰ ἴδω τὰ βουνὰ τὰ χλοερά σου πάλιν,
θὰ τρέξω 'ς τῶν πρασίνων σου κοιλάδων τὴν ἀγκάλην;
Ὦ! ἐνθυμοῦμαι ζωηρῶς πῶς αἱ ἡμέραι νέας
μοὶ ἐπροξένουν ἡδονὰς 'ς τοὺς κόλπους τῆς Νικαίας.
Ἀγροί μου, ποῦ ἀρώματα τὰ ἄνθη σας σκορπίζουν
τῆς Ἀφροδίτης ἄξια τὴν κόμην νὰ στολίζουν,
τὰ ῥεόντά μου δάκρυα σᾶς ἀποχαιρετοῦν.
Ὦ! πόσον ἡ καρδία μου καλῶς τὸ ἐνθυμεῖται!
Ἱστάμην εἰς τοῦ ποταμοῦ τὰς ὄχθας ἀτενίζων
καὶ τὰς σκηνάς σου χαιρετῶν, ἀγαπητὲ ὁρίζων,
αἵτινες λύπας ἀληθεῖς καὶ θλίψεις μ' ἐνθυμίζουν.
Ποσάκις εἰς τὰς ὄχθας του αὐτὰς ποῦ πρασινίζουν,
ποσάκις, ὦ γλυκεῖά μου Νικαία, εἰς λειμῶνας
δὲν ἠκροάσθημεν ὁμοῦ τὰς φίλας ἀηδόνας,
Σὺ καὶ ἐγώ, Νικαία μου, μόνον ἐγὼ καὶ σύ.

Οἱ ἦχοι εἰσὶν ἐνίοτε ὡραιότατοι καὶ ὡσεὶ ἐξερχόμενοι τῶν ἐνδομύχων τῆς καρδίας, ἀρυόμενοι τὸ θέλγητρον αὐτῶν ἐκ τῆς συγκινήσεως τῶν ἀναπολήσεών των. Ὁπόταν συναντῶνται, ὅπερ συμβαίνει πολλάκις, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν ἔλευσιν ἢ ἀναχώρησιν φίλων, καὶ ἄρχονται ὁμιλοῦντες περὶ τῆς ἀγαπητῆς Ἰταλίας (cara Italia), συχνάκις εἷς ἐξ αὐτῶν ψάλλει δημοτικόν τι ᾄσμα ἢ ἀπομιμεῖται ὀρεινόν τινα σκοπὸν (mountain cry) λυπηρὸν καὶ μελῳδικόν, ἀναπολοῦντα εἰκόνα ἀγαπητήν· τότε οἱ μέλανες αὐτῶν ὀφθαλμοὶ διαλάμπουσι πλήρεις δακρύων ὡσεὶ ἀτενίζοντες πρὸς τὰς σκηνὰς τῆς χαριέσσης αὐτῶν γῆς καὶ τῶν φιλτάτων, ἅτινα τοὺς ἀναμένουσι.

Μολονότι ἡ Ἰταλία εἶνε ἤδη, δόξα τῷ Θεῷ, ἐλευθέρα ἀπὸ τῶν Ἄλπεων μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ, εἰσέτι ὅμως ἐξακολουθοῦσι νὰ ἔρχωνται ἐνταῦθα ἐκ Πιεμοντίου, Πάρμας, Πλακεντίας καὶ Κόμου, ὅπως κερδήσωσι χρήματα. Δὲν ποιούμεθα λόγον περὶ τῶν ἀποκατεστημένων ἐνταῦθα, ἀρκετὰ ἄλλως τε πλουσίων. Παρατηροῦμεν μόνον τὸ ἑξῆς ἀξιοσημείωτον, ὅτι δηλ.: ἑκάστη τῆς Ἰταλίας πόλις ἀποστέλλει ἐνταῦθα ἄτομα ἰδιαιτέρου τινὸς ἐπαγγέλματος· οὕτω π. χ. οἱ ἐκ Πιεμοντίου, Πάρμας καὶ Πλακεντίας εἰσὶ μουσικοὶ καὶ οἱ ἐκ τῆς Λούκας γυψουργοί, ἐνῷ τὸ Κόμον ἀποστέλλει τὰς ἐπιτηδειοτέρας χεῖρας πρὸς κατασκευὴν βαρομέτρων, κατόπτρων καὶ κοσμημάτων πλαισίων.

Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη, ἥτις ἐνυπάρχει παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς τούτοις ἀνεξαιρέτως, καὶ ἡ γενικὴ φροντὶς διὰ τὸ συμφέρον ἑνὸς ἑκάστου εἶνε μέγα πρᾶγμα. Ὁπόταν νέοι τινὲς πατριῶται των ἀφιχθῶσιν ἔκ τινος χωρίου, εἶνε συγκινητικὸν νὰ βλέπῃ τις μεθ' ὁπόσης ἐπιθυμίας σπεύδουσι νὰ μάθωσι τὰ νέα. Ὅταν ἐπιστολή τις φθάσῃ παρ' ὁποιουδήποτε συγγενοῦς των καὶ δὲν δύνανται νὰ τὴν ἀναγνώσωσι, πόσον ταχέως προστρέχουσι πρὸς ἐκείνους, οἵτινες δύνανται νὰ τοὺς εὐχαριστήσωσιν.

Ὁ Ἰταλὸς μουσικὸς ἔρχεται τόρα ἐν Ἀγγλίᾳ μὲ καρδίαν πολὺ ἐλαφροτέραν ἢ ἄλλοτε, διότι ὁπόταν τελέσῃ τὸ στάδιον τῆς ὁδοιπορίας του καὶ ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἀληθῶς ἐπιστρέφει εἰς τὴν «Ἰταλίαν του», δὲν φοβεῖται ν' ἀπολέσῃ ὅτι μετὰ τόσου κόπου ἐκέρδησεν.

Οἱ ἀναχωροῦντες ἐκ τῶν ὀρεινῶν χωρίων τοῦ Πιεμοντίου συναπέρχονται συνήθως ἀνὰ τέσσαρες ἢ πέντε, οἱ δὲ φίλοι ἑνὸς ἑκάστου προσπαθοῦν νὰ τοῖς ἐμπνεύσωσιν ἐλπίδας ἐπιτυχίας καὶ ἀναφέρουσι περὶ τῶν συμβησομένων κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει οἱ ἀναχωροῦντες ἀποχωρίζονται τῶν φίλων των πρὸ τοῦ παρεκκλησίου Shrine-Capitello, κειμένου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, ὅπερ ἐγκαταλείπουσι καὶ ὅπερ ὁμοιάζει κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην περιστερεῶνα.

Οἱ σχετικοὶ αὐτῶν καὶ φίλοι εἰσὶ ποιμένες καὶ ποιμενίδες, ἐξ ὧν οἱ μὲν φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν τὴν piva (ἄσκαυλον) των, αἱ δὲ τὸ tambourino (τύμπανον) καὶ cembalo (κύμβαλον), ἄδουσαι ἓν τῶν εὐνοϊκῶν αὐτῶν ὀρεινῶν ἀσμάτων τοῦ βουκολικοῦ ποιητοῦ Floriano. Αἱ στροφαὶ ἐπαναλαμβάνονται ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ νεανίδων, τὸ δ' ἀκόλουθον εἶνε ἐκ τῶν μᾶλλον δημοτικῶν:

ΟΙ ΒΟΣΚΟΙ.

Βοσκοπούλές μας ὡραῖες, σᾶς ἀφίνομεν ὑγεία·
φεύγομε σὲ τόποι ξένοι
καὶ χωρὶς χαρὰ κι' ἀγάπη ἡ καρδιά μας χρόνια τρία,
'ξεύρετέ το, θ' ἀπομένῃ.

Η ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΕΣ.

Ἔχετε ὑγείαν, φίλοι κι' ἀδελφοὶ ἀγαπημένοι,
ἐρασταὶ ἀληθινοί.
Φέρτε μας ὀπίσω πάλι τὴν καρδιά σας ποῦ θὰ μένῃ
πάντοτε 'σ ἐμᾶς πιστή.
Δίχως ἔρωτα θὰ ζοῦμε, δίχως τέρψι καὶ ψυχή.

I PASTORI.

Addio, vaghe pastorelle,
Questo bel clima lasciam,
Nostri passi noi portiam
Sotto straniere stelle,
Per anni tre e' l nostro cor,
Senza piacer e senza amor.

LE PASTORELLE.

Addio, amici nostri, e frati,
Addio, amante veritier;
Riportate i cuori sincer
Qui, da chi tu sei amati
Noi vivremo senza cor
Senza piacer, senza amor.

Τοιουτοτρόπως «παρέχουσιν ἀλλήλοις ἀμοιβαίαν ἀναψυχὴν» (animo) ὡς λέγουσι, καὶ ὁ Ἄγγελος τῆς ἐλπίδος ἐνισχύει ἕκαστον νὰ ὑποφέρῃ τὰς θλίψεις τοῦ ἀποχωρισμοῦ.

Ἴσως οὐδεὶς ἄλλος αἰσθάνεται τοσοῦτον τὰς ὀδύνας αὐτοῦ, ὅσον οἱ ἁπλοῖ οὗτοι ὀρεινοὶ καὶ μάλιστα διὰ τὸν πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν σεβασμὸν καὶ ὑπακοὴν καὶ τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν τῶν υἱικῶν ὑποχρεώσεων.

Ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς του ἐπιστολὴ ἑνὸς τῶν ρωμαλέων τούτων καὶ εὐρυώμων Ἰταλῶν κατὰ τὰ γενέθλια τῆς μητρός του οὐδέποτε θὰ λησμονηθῇ διὰ τὰ τοσοῦτον ὡραίως ἐκπεφρασμένα αἰσθήματά της παρὰ τοῦ παρακληθέντος νὰ συνταξῃ αὐτήν, ἐνῷ ζωηρὸν ἐρύθημα διὰ τὴν ἀνικανότητα ταύτην ἐπεχύνετο ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἀτυχοῦς Ἰταλοῦ.

Ἡ ἐπιστολὴ εἶχεν οὕτως:

« Ἀγαπητὴ καὶ σεβαστή μου μῆτερ.

Ἡ καρδία μου ἀνεσκίρτησεν, ἅμα ἤκουσα ὅτι ἐπιστολή της ὑπῆρχε δι' ἐμέ, διότι ἐνόησα ὅτι ἦτο ἐκ μέρους σου· ὅταν δὲ ὁ ἀγαθὸς φίλος, ὅστις σοὶ γράφει τὰς λέξεις ταύτας, μοὶ τὴν ἀνέγνωσε, δὲν εἶχα φωνὴν νὰ ἐκφράσω τὴν χαράν μου ἐπὶ τῇ ὑγείᾳ σου καὶ τῇ τοῦ πατρός μου. Εὐχαριστῶ διὰ τοῦτο τὴν.... ἤθελα νὰ εἴπω τὴν Παναγίαν, ἀλλ' ὁ φίλος μου μοὶ ἐδίδαξε νὰ εὐχαριστῶ μᾶλλον... τὸν Θεόν!

Προσπαθῶ ν' ἀποκτήσω πάσας ἐκείνας τὰς ἀρετάς, αἵτινες καλῶς ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς γονεῖς μου καὶ νὰ πράττω πᾶν τὸ ἀρεστὸν αὐτοῖς· ἀλλ' αἰσθάνομαι τὴν καρδίαν μου βεβαρημένην καὶ τὸ θάρρος μ' ἐγκαταλείπει, ὅταν συλλογίζωμαι πόσος καιρὸς πρέπει νὰ παρέλθῃ ὅπως σ' ἐπανίδω· πρὸ τούτου δὲν δύναμαι νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα. — Συγχώρησόν με, νυχθημερὸν ὅμως ὀνειρεύομαι τὴν ἐπιστροφήν μου. Ἡ χώρα αὕτη τοσοῦτον μὲ στενοχωρεῖ· εἶνε τόσον μελαγχολική· τόσον μεγάλη· νομίζει τις ὅτι οἱ δρόμοι της δὲν ἔχουν τέλος! Ἂν ἦσο ἐδῶ, ὦ μῆτερ μου, ὦ! τότε θὰ ἠδυνάμην κάπως νὰ ὑπομένω. Δὲν δύναμαι νὰ εἴπω περισσότερα· ἡ καρδία μου ἀναλύεται εἰς δάκρυα· λάβε τὸν χάρτην τοῦτον, ἐν σοὶ πέμπω μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης. Νομίζω ὅτι βλέπω Σὲ καὶ τὸν πατέρα μου, ὅταν σοὶ φέρῃ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ σοὶ λέγῃ — Εἶνε ἀπὸ τὸν Σεραφῖνο!..

Μένω ὁ ἀγαπητὸς καὶ εὐπειθὴς
Υἱός σου.

Υ. Γ. ὁ κομιστὴς τῆς παρούσης μου Ἄγγελος Μ* θὰ σοὶ ἐγχειρίσῃ ἓν Ἀγγλικὸν σάλιον, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ περικαλύπτεσαι, μητέρα μου, ὅταν ἡ χιὼν πίπτῃ.

Χαῖρε· ὁ Θεὸς νὰ σᾶς εὐλογῇ.»

Ἐπειδὴ ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι τέσσαρες ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου, τὰ ὀνόματά των ἐγράφοντο ἐπὶ τοῦ ὀπισθεν μέρους τοῦ χάρτου μὲ τὰς ἑξῆς σημειώσεις:

« Ὀνούφριος Ο* τὴν ἀγάπην μου καὶ τόσα φιλήματα εἰς τὴν θυγατέρα μου καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ζωῆς μου, τὴν συμβίαν μου — Amore e tanti bacei alla mia figlia e l' anima della mia vita, mia moglie.»

«Στέφανος Ι*.

Μὴ λησμονήσῃς τὸν ἀγαπητόν σου υἱόν, χίλια φιλήματα:— Non dementicare tuo caro figlio, mille bacei» καὶ οὕτω καθεξῆς, ὥστε δύναταί τις νὰ φαντασθῇ μετὰ τὴν πρώτην ἀνάγνωσίν τῆς ἐπιστολῆς μεθ' ὁποίας ὑπερηφανείας φέρεται πρὸς τὰς διαφόρους οἰκίας τοῦ Προαστείου, μέχρις οὗ ἅπαντες οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀναγνώσωσι τὰ ὀνόματά των καὶ τοὺς χαιρετισμούς, οὓς ἐμπεριέχει.

Ἀπὸ τὸ αὐτὸ τοῦ Πιεμοντίου μέρος ὑπάρχουν ἐν Λονδίνῳ δύο νεαροὶ ἀδελφοί, ὧν ὁ εἷς τυφλός. Εἶνε συγκινητικὸν νὰ βλέπῃ τις πόσον φροντίζει ὁ Ἀχιλλεὺς διὰ τὸν ἀόμματον ἀδελφόν του, πόσον τρυφερῶς τὸν ὁδηγεῖ καί, ὅταν διασταυροῦσι τὴν ὁδόν, μεθ' ὁποίας προσοχῆς τὸν θέτει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τρίτου τινός, ὅστις τοὺς παρακολουθεῖ, ὥστε, ἂν τυχὸν διατρέξωσι κίνδυνόν τινα, νὰ τὸν ὑποστῇ αὐτὸς καὶ οὐχὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς φροντίδος του. Τὸ

παιδίον τοῦτο εἶνε νεώτατον καὶ δὲν δύναται νὰ βαστάσῃ τὸ ὄργανον, ἀλλ' ἔχει ἀντ' αὐτοῦ pianoforte, ἐνίοτε δὲ μονόχορδον.

Ἐν τῶν περιπλανωμένων τούτων πτωχῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐξῆλθε καὶ κατάγεται ἐκ Νεαπόλεως, φερεῖται δὲ τῆς χάριτος τῶν ἐκ τοῦ Πιεμοντίου. Εἶνε παῖς λίαν μελάγχρους καὶ δυσειδής, ἡ φωνή της στερεῖται γλυκύτητος καὶ ὅμως διὰ τοὺς ἐκ Πιεμοντίου τὰ ἐλαττώματα ταῦτα εἰσὶν ἀνεπαίσθητα. Καὶ πῶς ὄχι! Τραγωδεῖ εἰς τὴν Πιεμοντικὴν διάλεκτον, ἑπομένως ἀρκεῖ αὐτοῖς ν' ἀκούωσι τὰς λέξεις, αἵτινες σπανίως ἀκούονται ἐκτὸς τῆς πατρίδος των, μῖγμα ἀρχαίας Γαλλικῆς καὶ Λατινικῆς. Ὁμιλεῖ εἰς τὰς καρδίας τῶν συμπατριωτίδων της καὶ πρὶν ἢ τελειώσῃ τὸ ᾆσμα της ἔχει μίαν πέναν παρὰ τῶν ἀκροατῶν της, οἵτινες τὴν περικυκλόνουν δίκην μελισσῶν, πτωχοὶ πολλάκις ὡς αὐτὴ ἡ ἰδία, ἥτις ἐν τούτοις μ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἁπλότητα ἔχει τὸ βλέμμα συμπαθές· ὁπόταν δὲ ποιῇ νεῦμα, οἱ μέλανες ὀφθαλμοί της χαμογελῶσι καὶ οἱ λευκοὶ αὐτῆς ὀδόντες γίνονται καταφανεῖς, ἐνῷ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της λευκὸν μανδήλιον καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ὤμων της πορφυροῦν σάλιον τῇ δίδουσι ζωηρὸν ἐξωτερικόν. Ὅστις δὲν ἔζησεν ἐν Πιεμοντίῳ ἀμηχανεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων τοῦ ᾄσματος, ὅπερ ἡ Ζουηδίττα ψάλλει:

Ἄχ! βοσκόπουλο κανένα τρυφερό, χαριτωμένο,
'ς τὴν καλύβα σου ἂν ἐλθῇ μιὰ βραδιὰ νὰ ξενυκτίσῃ,
ἐνθυμοῦ πῶς ἕνας μόνον ὁμιλεῖ μὲ τὸ ξένο
κ' ἔχω μὲ τὸν ἔρωτά μου τὴν καρδιά του ἀποκτήσει.

—

Ἂν εὐγενικὸ τὸ βλέμμα καὶ γλυκὺ ἰδῇς πῶς ἔχει,
ἂν ἡ ὄψις σου 'ς τὸ γέλοιο τὸ γλυκό του κοκκινίζῃ,
ἐνθυμοῦ πῶς εἶν' ἐκεῖνος ποῦ τὸν ἔρωτά μου ἔχει,
εἶν' ἐκεῖνος ποῦ τὴν πίστιν τῆς καρδιᾶς του μοῦ χαρίζει.

Ah! s' i avvi tra vostra mur,
Un gentil grovin pastor
Che de tuit peni pifort, sicur
L' e me amis; rendimele;
I cu so amor, a l' a mia fè.

—

Se a sta cito e dons en vis
Sa con lai antencri;
Se mai senza fe arrossi,
La sua groza a mortra l' ris,
L' e me amis; rendimele,
L'eu amor, a la mia fé.

Ἀναμφιβόλως ἡ Ἰταλία καὶ οἱ Ἰταλοὶ χρεωστοῦσι πολλὰ εἰς τοὺς Πιεμοντίους. Τὸ πολεμικὸν πνεῦμα, ὅπερ διήγειρεν αὐτοὺς κατὰ τῆς δυναστείας, ἐνυπάρχει ἀπὸ τοῦ στρατιώτου βασιλέως των καὶ τῶν ἀνδρείων αὐτοῦ υἱῶν μέχρι τοῦ ἐσχάτου πολεμιστοῦ. Τὸ λόγιον τῶν Πιεμοντίων non e Mica δεικνύει κατὰ πόσον αἱ διὰ θυσιῶν μεγάλαι πράξεις καθίστανται σεβασταὶ καὶ ἀξιομίμητοι, μάλιστα διὰ δημαγωγιῶν εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1745, ὅτε τὸ Τουρῖνον προσεβλήθη παρὰ τῶν Γάλλων, ἡ ἀκρόπολις, μικρὸν φρούριον πρὸς τὴν μεσημβρινὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, ἐφρουρεῖτο· ἐλέγετο δὲ ὅτι ὑπενομεύετο.

Ἦτο δῆλον ὅτι, ἂν τὸ μέρος τοῦτο ἐκυριεύετο, ἡ πόλις ἅπασα καθίστατο εὐάλωτος· ἑπομένως αἱ ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ διευθύνοντο πρὸς τὸ μέρος τοῦτο.

Μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν τῆς φρουρᾶς ὑπῆρχε καὶ Μίκας τις λοχίας, ὅστις συνέλαβε τὴν τολμηρὰν ἀπόφασιν νὰ σώσῃ τὸ ἀγαπητόν του Τουρῖνον ἐπὶ βεβαίῳ κινδύνῳ τῆς ἰδίας του ζωῆς. Πληροφορηθεὶς ὅθεν τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν καθ' ἣν οἱ Γάλλοι ἔμελλον νὰ προσβάλωσι τὴν ἀκρόπολιν, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἐσχημάτισε τὸ σχέδιον αὐτοῦ. Ἐπέτρεψε τοῖς ἐχθροῖς νὰ πλησιάσωσι μέχρις οὗ προξενήσωσι πανικὸν εἰς τοὺς εὐαρίθμους Πιεμοντίους στρατιώτας καὶ ὡσεὶ διακοπή τις τῶν ἐχθροπραξιῶν ἔλαβε χώραν· ὁ Μίκας ἀναδεχθεὶς τὴν διοίκησιν τῶν ἐναπομεινάντων πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ κινδύνου, ἐθεάθη γονυπετῶν ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς πρὸς τὸ ὑπόγειον θύρας καὶ ἀσπαζόμενος τὸν σταυρὸν τοῦ ξίφους του.

Μετ' ὀλίγον οἱ Γάλλοι προχωροῦντες ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ταχυπορούσης νυκτὸς, ἐνόμισαν μὲ τὴν συνήθη αὐτῶν εὐκολίαν τοῦ πιστεύειν *εὐκόλως τὰ πάντα* ὅτι ἡ τύχη ηὐνόει τὴν ἐπιχείρησίν των ἐντελῶς. Οὕτω συνέβη, ἀλλὰ διὰ τρόπου πάντη ἀλλοίου ἢ ὡς ἐφαντάζοντο.

Οἱ στρατιῶται εἶχον προχωρήσει μὲ τὰς κεφαλὰς ἐπηρμένας ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ εὐκόλου νίκης· ἀκριβῶς ὅμως καθ' ἣν στιγμὴν ὁ νεαρὸς καὶ γενναῖος αὐτῶν συνταγματάρχης τοὺς ἐνεθάρρυνεν, ἠκούσθη θόρυβος ὑπόκωφος, ὃν ἠκολούθησε κρότος ὡσεὶ ἑκατὸν ὁμοῦ κεραυνῶν, στρατιῶται δὲ καὶ φρούριον μετὰ τοῦ ἀτυχοῦς Μίκα, τοῦ ἀληθῶς μεγαλοψύχου Μίκα, ἀνετινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα.

Ὅπως μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων τὸ ἀγαπητὸν αὐτοῦ Τουρῖνον εἶχεν ἀποσυρθῇ εἰς τὸ ὑπόγειον, ἀφ' ὅπου δυνάμενος νὰ ἴδῃ τὴν κατάλληλον στιγμὴν προσεγγίζουσαν, ἔθετο τὸ πῦρ εἰς τὴν ὑπόνομον προσφέρων ἑαυτὸν θυσίαν ὑπὲρ τῆς χώρας, ἣν τοσοῦτον ἠγάπησε, θυσιάζων συγχρόνως ἐκείνους, οἵτινες ἐζήτουν νὰ τὴν σφετερισθῶσιν.

Εἷς τῶν δημοτικῶν ποιητῶν, ὅστις ἔζησε καὶ ἀπέθανε, πιστεύων ὅτι οὐδὲν ἔθνος ἐγέννησε παρόμοιον τοῦ Μίκα, ἐξεθείασε τὸ εὐγενὲς ἀνδράγάθημά του διὰ τῶν ἑξῆς στίχων:

Ἕνα λόγον εἰς τὸν ἄνδρα τοῦ πολεμικοῦ πεδίου,
εἰς τὸν Μίκα τὸν πεσόντα ὑπὲρ τοῦ Πιεμοντίου.
Ὦ πατέρες καὶ μητέρες, ἀδελφαὶ κ' ἠγαπημένοι
Στὸ πεδίον ὑπὲρ τούτου νὰ φανῆτε ἡνωμένοι!

Τὸ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἀνομοιοκατάληκτον τοῦτο ποίημα γνωσοποιεῖ ἡμῖν ὅτι ἦτο «μέγας καὶ ἀληθῶς γενναιόψυχος, ὅτι προσέφερεν ἑαυτὸν θυσίαν ἵνα μὴ πατήσῃ ξένος τὰ βουνὰ καὶ τὰς κοιλάδας, ἃς ἠγάπησε διὰ τὴν ὡραιότητα καὶ χλοερὰν τρυφερότητα των·» οὕτω δὲ καθ' ὅλον τὸ ποίημα ἐκφράζονται τὰ ἡρωϊκὰ ἐκεῖνα αἰσθήματα, ἅτινα διεγείρει τοιοῦτον ἀνδραγάθημα καὶ ἀναπολεῖ ἡ μνήμη ἑνὸς λαοῦ λατρεύοντος τὸν ἥρωά του.

Πολλὰ ἱστορικὰ ἐξίσου ἀληθῆ καὶ ρωμαντικὰ ἠδύνατό τις νὰ διηγηθῇ, ἅτινα θὰ ἐφαίνοντο ἴσως καθ' ὑπερβολὴν τετορνευμένα καὶ πλήρη φαντασιοκοπίας πρὸς τέρψιν τοῦ Ἀγγλικοῦ κοινοῦ.

Οὐχ ἧττον ὁ Ἰταλὸς μουσικὸς διατηρῶν ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ ἔθιμα, τὰ πατριαρχικὰ ἤθη καὶ τὰς ποθητὰς ἡδονὰς τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς ἐν τῇ ὡραιότητι καὶ ἀρετῇ ὑπάρξεως θεωρούσης ταῦτα ἀνώτερα πάντων, ἐμμένει εἰς τὴν ἁπλότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ἥτις τὸν προφυλάττει ἀπὸ τὰς κακίας τῶν μεγαλουπόλεων, ἔνθα ἐπί τινα χρόνον ἔπεσεν ὁ κλῆρος αὐτοῦ (*).

(*) Σ. Μ. Τὴν πραγματείαν ταύτην ἀνεγίνωσκεν ὁ μεταφραστὴς ἐν τῷ Ἀγγλικῷ περιοδικῷ « Leisure Hour » ἀληθῶς κατὰ τὰς ὥρας ἐκείνας καθ' ἃς σχολάζων τις τῶν βιωτικῶν ἐνασχολήσεων τοσαῦτα ἄλλα ὀφείλει καὶ δύναται νὰ πράττῃ. Ἡ σύμπτωσις ὑπῆρξεν ἐπιτυχὴς· τὴν ἀνάγνωσιν διεδέχθη τὸ μουσικὸν ὄργανον ἑνὸς τῶν γνωστῶν καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἀνατολὴν Ἰταλῶν ὀργανομουσικῶν, τὸ δὲ ἄσμα τοῦ Floriano συνῴδευσε μουσικὴ συμφωνία, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἔχει τὸ θέλγητρον ἢ τὴν νεότητα τῶν μουσικῶν καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐνδείας φιλανθρωπικὸν πρὸς αὐτοὺς αἴσθημα

Αἱ εὐγενεῖς ἰδέαι καὶ τὰ περιπαθῆ αἰσθήματα τοῦ συγγραφέως ἐνεχαράχθησαν βαθύτατα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καρδίᾳ του ἀνευρίσκοντος μεγάλην τὴν ὁμοιότητα μεταξὺ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐθίμων καὶ τῶν περιπετειῶν τῶν Ἰταλῶν τούτων ἐπαρχιωτῶν καὶ πολλῶν ὁμογενῶν του, ἐπομένως καλὸν ἐνόμισε νὰ προσφέρῃ μετάφρασιν αὐτῆς τοῖς φίλοις ἀναγνώσταις τοῦ Μέντορος. Ὁ Ἄγγλος ὅμως συγγραφεὺς λανθάνεται λέγων ὅτι « ὀλίγοι δύνανται νὰ κινήσωσι τὸ ἐνδιαφέρον του ὅσον οἱ Ἰταλοὶ μουσικοί,» διότι, νομίζομεν, ἂν ἐθνικὸς ἐγωϊσμὸς δὲν μᾶς πλανᾷ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι τινὲς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν αὐτῷ τῷ Λονδίνῳ, τῷ Λιβερπούλ καὶ Μαγχεστρίᾳ, δικαιούμενοι σπουδαιοτέρας προσοχῆς τῆς τῶν Ἰταλῶν μουσικῶν, ἐκεῖνοι οἵτινες ἀντὶ τῶν μουσ. ὀργάνων βαστάζουσιν ἀπὸ πολλοῦ τὴν ἐμπορικὴν σημαίαν καλλίστης πίστεως, μεγαλοπραγμοσύνης καὶ ὁρατηριότητος. Ἐννοοῦμεν τὴν ἐμπορικὴν ἐκείνην Ἑλλ. γενεάν, ἧς οἱ οἶκοι φέρουσιν ὀνόματα οὐχὶ ἄσημα ἐν αὐτῷ τῷ Εὐρωπαϊκῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ.

Ἐν τούτοις δὲν εἰσὶ κυρίως οὗτοι οἱ δυνάμενοι νὰ παραβληθῶσιν ἐπιτυχῶς μετὰ τῶν ἁπλοϊκῶν Ἰταλῶν τῇ Σαβοΐας, τῆς Νικαίας ἢ τῆς Νεαπόλεως. Ἐκτὸς τῶν ἐν Εὐρώπῃ μεγαλεμπόρων ὑπάρχει ἐν τῇ Ἀνατολῇ τάξις Ἑλλήνων ἁπλουστέρων καὶ ἧττον εὐπόρων, ἀλλ' ἐπίσης γενναίων καὶ ἐπιχειρηματικῶν, ὧν ὁ χαρακτὴρ καὶ ὁ βίος παρουσιάζει εἰκόνα κατὰ πολλὰ ὁμοίαν τῆς παρούσης. Οὗτοι κυρίως ἐγκαταλείπουσι τὰ ὀρεινὰ τῆς Ρούμελης ὅπως θησαυρίσωσιν ἐν τῷ Τουρκικῷ κράτει καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν ἐπιτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ των, ἀλλ' ἂς μὴ νομίσωμεν ὅτι ἄνευ ταλαιπωριῶν καὶ κινδύνων ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ αὐτῇ τῇ ζωῇ των τῇ ἀπωλείᾳ.

Ἐπιδιώκοντες κυρίως τὰς ἀποκέντρους κώμας τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἔνθα καλλιον παντὸς ἄλλου γνωρίζουσι νὰ ἐπωφεληθῶσι, μετερχόμενοι τὸν πανδοχέα, παντοπώλην καὶ μικρέμπορον, ἐπισύρουσι πολλάκις τὸ κακόβουλον βλέμμα τῶν ὁροδιαίτων καὶ ἡμιληστρικὸν βίον διαγόντων κατοίκων τῶν περιῳ, ἐν μιᾷ δὲ νυκτὶ τὰ καταστήματα αὐτῶν παραβιάζονται, ἡ περιουσία των διαρπάζεται καὶ αὐτοὶ κατασφάζονται ἢ ἐλεεινῶς βασανίζονται· οἱ ἄνθρωποι ὅμως οὗτοι φαίνονται ὡσεὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς προωρισμένοι διὰ τὰς κακουχίας καὶ τοὺς κινδύνους, τὰς σκληραγωγίας καὶ ἐγκαρτερήσεις.

Ἰδοὺ ποῦ ἔγκειται ἡ μονη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν περιγραφέντων Ἰταλῶν διαφορά.

Προτιθέμενοι νὰ δώσωμεν ἐν καιρῷ τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ Μέντορος ἀκριβῆ ὅσον ἔνεστιν εἰκόνα τῶν «καρτερικῶν καὶ οἰκονομικῶν τούτων ἀνδρῶν,» οὓς καλῶς ἐκ τοῦ πλησίον ἐσπουδάσαμεν, ἀρκούμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα.

Μ. Δ. Σ.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΥΡΩΝ
ΙΔΙΩΣ ΔΕ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΦΥΟΜΕΝΩΝ.

1. Περὶ τῆς μικροφύλλου Φιλύρας.

(Tilia microphylla Vent. T. parvifolia Europæa, γ. Lin.

Φίλυρα ἡ ἄρρην, τοῦ Θεοφράστου, Φιλουριὰ καὶ Φελουριὰ καὶ Φλαμούρι κοινῶς.)

Τὸ χαριέστατον καὶ ὠφελιμώτατον τοῦτο δένδρον βλαστάνει ἀρθόνως καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, σπανιώτερον δὲ ἐν Ἑλλάδι· οὐχ ἧττον ὁ Σιπθόρπιος ἀπήντησεν αὐτὸ ἐν Λακωνίᾳ καὶ παρὰ τὸ Βυζάντιον, ὁ Χελδραΐχ ἐν Κυλλήνῃ, ἐγὼ εἰς Μαλεβόν, Κυλλήνην καὶ Πυξαριᾶν τῆς Εὐβοίας, ὁ δὲ μαθητής μου Ψαρίδης ἐν Ταϋγέτῳ.

Βοτανικοὶ χαρακτῆρες. Ἡ Φίλυρα μετ' ἄλλων εἰδῶν ἀποτελεῖ ἰδίαν τάξιν φυτῶν τὴν τῶν Φιλυρομόρφων (Tiliaceæ), εἶνε δὲ δένδρον μὴ ἀειθαλές, πολύκλαδον, μέγα, ἔχον συχνάκις τριάκοντα μέχρι τεσσαράκοντα ποδῶν ὕψος, φλοιὸν παχὺν καὶ διεσχισμένον, φύλλα κατ' ἐναλλαγὴν μακρόμισχα, ὑποπεριφερῆ, ὀξυτενῆ, πριονωτά, ἀνίσως καρδιοειδῆ.

Εἰς τὴν μασχάλην ἑκάστου φύλλου τῶν ἀνθοφόρων κλαδίων τῆς φιλύρας φύεται μεταφύλλον ὠχρόν, ἐπίμηκες, στενόν, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶνε συνηνωμένος μέχρι τοῦ μέσου ὁ φέρων τὰ ἄνθη ποδίσκος. Τὰ ἄνθη ταῦτα εἶνε εὐωδέστατα καὶ σύγκεινται ἐκ κάλυκος πενταμεροῦς, πτωσίμου ἐκ στεφάνης πενταπεταλου, ἐκ στημόνων πολλῶν ἐλευθέρων, ἐξ ὠοθήκης πενταχώρου φερούσης κατακορύφως ἕνα στύλον, ἐξ ἧς σχηματίζεται καρπὸς κάψα ὑποσφαιρική, ἀδιάρρηκτος, δύω ἢ τρία ἕνεκα ἐξαμβλώσεως περιέχουσα σπέρματα.

Ὁ Λινναῖος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φιλύρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς* ἀνέμιξε δύω εἴδη, τὴν *μικρόφυλλον* καὶ *πλατύφυλλον* φίλυραν, ἅτινα σήμερον διακρίνονται ἐξ ἰδίων καὶ μονίμων χαρακτήρων.

Τὰ ἄνθη καὶ τὰ σπέρματα καὶ ὁ φλοιὸς τοῦ δένδρου τούτου ἦσαν ἄλλοτε εἰς ἰατρικὴν χρῆσιν, σήμερον ὅμως δὲν εἶνε χρήσιμα εἰμὴ μόνον τὰ ἄνθη. Φαίνεται δὲ ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ μέρη περιέχουσι μᾶλλον ἢ ἧττον ποσότητα τινὰ γλυκείας καὶ μαλακτικῆς οὐσίας, ὁ δὲ φλοιὸς ἔχει πρὸς ταύτῃ καὶ ὑπόπικρόν τι στοιχεῖον· μετεχειρίσθησαν δὲ τὸ μέσον στρῶμα τοῦ φλοιοῦ διὰ τὴν μαλακτικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ τὸ ὑπόπικρον τοῦτο στοιχεῖόν του ὡς φάρμακον καταπραῦνον τοὺς πόνους τῶν φλεγμονῶν, ἀλλ' ἐλησμονήθη ἡ χρῆσις αὐτοῦ σήμερον διὰ τὸ πλῆθος ἄλλων φαρμάκων τὴν αὐτὴν καὶ μείζονα ἐχόντων ἐνέργειαν καὶ λίαν εὐπορίστων.

Πρὸ πάντων ὅμως εἶνε χρήσιμος ἡ φίλυρα διὰ τὰ ἄνθη της, τῶν ὁποίων τὸ ἡδὺ ἄρωμα διαχέεται εἰς τὴν ἀτμοσφαίραν μέχρι μεγάλης ἀποστάσεως. Ταῦτα, συλλεγόμενα καὶ ξηραινόμενα ἐν σκιᾷ, εἶνε εἰς μεγίστην χρῆσιν ὡς πραϋντικά, καθὸ ἐνεργοῦντα ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος· συνήθως δὲ προξενοῦσιν εἶδός τι εὐεξίας καταστελλούσης τὴν ταραχὴν τῶν νεύρων, διὸ καὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐχρημίσθησαν ὡς ἀνώδυνα καὶ ἀντισπασμωδικά. Εἰς ἀρχαι-

οτέραν τινὰ ἐποχὴν τὰ ἄνθη τῆς φιλύρας ἐθεωρήθησαν καὶ ὡς δραστικὸν φάρμακον κατὰ τοῦ δεινοῦ νοσήματος τῆς ἐπιληψίας· μέχρι δὲ τοσούτου βαθμοῦ ἐπιστεύθη ἡ ἐνέργειά των αὕτη, ὥστε ἐρρόνουν ὅτι καὶ ἂν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ἀνθισμένης φιλύρας καθίσωσι μόνον οἱ ἐπιληπτικοί, δύνανται νὰ ἀπαλλαχθῶσι τῆς δεινῆς ταύτης καὶ φοβερᾶς νόσου· πολλοὶ ἀκόμη καὶ σήμερον διϊσχυρίζονται ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ἀνθέων τῆς φιλύρας ἐνεργεῖ μᾶλλον ἢ ἧττον κατὰ τῆς ἀσθενείας ταύτης, ὡς καὶ κατὰ τῶν ὑστερισμῶν, τοῦ ἄσθματος, τῆς σπασμωδικῆς βηχός, τῶν νευρικῶν παθήσεων τοῦ στομάχου, τῶν ἐντερικῶν σπασμῶν εἰς οὓς ὑπόκεινται οἱ ὑποχονδριακοί, καὶ ἐν γένει κατὰ πάσης ἄλλης σπασμωδικῆς διαθέσεως.

Ἄλλοτε ἧτον ἐν χρήσει καὶ ἡ κόνις τῶν σπερμάτων τῆς φιλύρας ὡς φάρμακον καταπαῦον τὰς αἱμορραγίας τῆς ρινός, ροφωμένη ἐν εἴδει *ταμβάκου*· ἀλλὰ σήμερον, δικαίως ἢ ἀδίκως, ἐλησμονήθη τὸ φάρμακον τοῦτο· εἶνε δὲ σήμερον ἐν χρήσει μόνον τὸ *ἔγχυμα* τῶν ἀνθέων.

Ὑπὸ ἔποψιν οἰκονομικὴν ἐξεταζομένη ἡ φιλύρα παράγει ξύλον ἐλαφρόν, μαλακόν, ἄνευ ὄζων, χρησιμώτατον εἰς διαφόρους τέχνας, ἰδίως δὲ δι' ἔργα τορευτικὰ καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διαίρεσιν καὶ ἔνδυσιν τῶν οἰκιακῶν ἐπίπλων, ὅπως μὴ γίνωνται ταῦτα βαρέα· αὐτοὶ οἱ ἐκ τοῦ ξύλου της ἄνθρακες εἶνε χρήσιμοι καὶ περιζήτητοι παρὰ τῶν ζωγράφων· οἱ ἐνώδεις αὐτῆς φλοιοὶ περιέχοντες θρεπτικάς τινας οὐσίας ἐχρησίμευσαν καὶ ὡς τροφὴ τοῦ λαοῦ εἰς ἱστορικάς τινας ἐποχὰς μεγάλου λιμοῦ· σήμερον δὲ χρησιμεύουσι μετὰ διαβροχὴν ἐν τῷ ὕδατι εἰς κατασκευὴν χονδρῶν πανίων διὰ περιτύλιγμα τῶν ἐμπορευμάτων καὶ σχοινίων. Τὰ φύλλα της, νωπὰ ἢ ἀπεξηραμένα, χρησιμεύουσι διὰ τὴν γλυκύτητα αὐτῶν ὡς τροφὴ τῶν προβάτων, τῶν αἰγῶν καὶ τῶν ἀγελάδων· αὐτὸς τέλος ὁ κατὰ τὸ ἔαρ ἀναβαίνων χυμὸς τοῦ δένδρου τούτου περιέχει μεγάλην ποσότητα σακχάρεως. Εἰς τὴν ἰατρικὴν χλωρίδα τοῦ **Chaumeton** ἀναφέρεται ὅτι ὀκτὼ φίλυραι ἐχορήγησαν ἐν διαστήματι ἑπτὰ ἡμερῶν ἐννενήκοντα τέσσαρας Σουηδικὰς λίτρας χυμοῦ, ὅστις, ἀφ' οὗ ἔβρασεν ἐπί τινας ὥρας, ἔδωκεν εἰς τὸν κύριον Δάλχιμαν τρεῖς λίβρας καὶ ἡμίσειαν σακχάρεως μελαγχρόου, μίαν καὶ ἡμίσειαν λίβραν σεραπίου, καὶ τέσσαρας οὐγγίας σακχάρεως λευκῆς εἰς κόνιν.

2. *Περὶ τῆς πλατυφύλλου Φιλύρας.*

(Tilia platyphylla Scop. T. Grandifolia Ehrh. T. Europæa Lin. Var 6. δ. ε.)

Τὸ εἶδος τοῦτο συγχισθέν, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ὑπὸ τοῦ Λινναίου μετὰ τῆς *μικροφύλλου φιλύρας*, πατρίδα ἔχει ἐπίσης τὴν Εὐρώπην, δὲν ἀπαντᾶται ὅμως εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, τοὐλάχιστον μέχρι τοῦδε δὲν ἀπηντήθη παρ' οὐδενός. Μόνον ὁ Σιμθόρπιος, καθὰ παραδέχεται ὁ Γρισεβάχιος (Spicilegium Floræ Rume licæ et Bythinicæ tom. I. p. 156,) ἀπήντησεν αὐτὸ παρὰ τὸ Βυζάντιον· διακρίνεται δὲ τοῦ προλαβόντος τοῦτο τὸ εἶδος ἐκ τῶν μεγαλειτέρων καὶ πλατυτέρων φύλλων αὐτοῦ, ἅτινα εἶνε κάτωθεν ὑποχνοώδη, ἐκ τῶν πενταπλεύρων ξυλωδῶν καρπῶν του, καὶ ἐκ τῶν ἧττον εὐόσμων ἀνθέων του, τὰ ὁποῖα ἐπίσης εἶνε εἰς χρῆσιν ἰατρικήν. Συνήθως τὸ δένδρον τοῦτο φυτεύεται κατὰ δενδροστοιχίας ἐν τοῖς παραδείσοις τῆς Εὐρώπης, οὓς καλλύνει διά τε τοῦ πυκνοῦ αὐτοῦ φυλλώματος, καὶ τῆς πληθύος τῶν ἀνθέων του.

3. *Περὶ τῆς ἀργυροφύλλου φιλύρας.*

(Tilia argentea DC. T. alba wald et Kit)

Ἡ ἀργυρόφυλλος φίλυρα εἶνε κατὰ πολὺ ὡραιοτέρα τῶν προλαβόντων εἰδῶν· δένδρον ρωμαλεώτατον καὶ μεγαλοπρεπές, διακρίνεται ἰδίως ἐκ τῶν φύλλων αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἄνω ἐπιφάνεια εἶνε βαθυπράσινος, ἡ δὲ κάτω λευκὴ καὶ ἀργυρίζουσα, ἐκ τούτου δὲ ἔλαβε καὶ τὸ εἰδικὸν αὐτοῦ ὄνομα, διὸ καὶ ὁ βλέπων μακρόθεν αὐτὸ νομίζει ὅτι βλέπει μεγάλην λεύκην. Τὸ δένδρον τοῦτο πατρίδα ἔχει τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, κοινότερον δὲ ἀπαντᾶται εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν. Εἰς τὰ Βοδενά, (Ἔδεσσαν), κατὰ τὸ 1862, εἶδον τὸ ὡραιότερον καὶ μεγαλείτερον δένδρον τούτου τοῦ εἴδους παρὰ τὴν θέσιν *Κιουπρὶ* (γέφυραν)· εἶχε δὲ τοῦτο ὕψος περὶ τὰ 25 γαλλικὰ μέτρα, καὶ ἡ περίμετρος τοῦ γυμνοῦ περὶ τοὺς 20 πόδας κορμοῦ του ὑπερέβαινε πρὸς τὴν βάσιν αὐτοῦ τὰ τρία μέτρα· τὰ διαυγῆ ὕδατα δύω ποταμίων ἐδρόσιζον τὰς ρίζας του, οἱ δὲ συμμετρικῶς, καὶ ὡς στιβαροὶ βραχίονες ἐκτεινόμενοι, κατώτεροι κλάδοι του εἰκόνιζον, τρόπον τινά, ὅτι εἶχον ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν προστασίαν των τὸ βάσος τῶν ἰτεῶν καὶ ἄλλων φιλύρων δένδρων, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο ὡς τόσοι νάνοι κάτωθεν τούτου τοῦ γίγαντος. Περὶ τὸ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας μακρὰν διέχεεν ἡ ὀρεινὴ αὔρα τὸ ἡδυπαθὲς ἄρωμα τῶν ἀνθέων του, ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν καταρρεόντων ρυάκων, ὅρασις δὲ καὶ ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις ἐξεγειρόμεναι διηρέθιζον τὴν φαντασίαν, ὥστε ὁ διερχόμενος ἐκ τοῦ μαγικοῦ ἐκείνου καὶ φυσικοῦ σκηνογραφήματος ᾐσθάνετο τὴν ἔκστασιν, τὴν ὁποίαν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ᾐσθάνθη ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, ὅτε ἐκ τοῦ μηδενὸς τῆς ἀνυπαρξίας ἐνόησεν ὅτι ὑπάρχει καὶ ζῇ.

Κοινότατον δὲ εἶνε τὸ δένδρον τοῦτο ἐν μὲν τῇ Θεσσαλίᾳ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου, ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ εἰς πλεῖστα μέρη καὶ ἰδίως εἰς τὰ μεταξὺ Ὀστρόβου καὶ Βοδενῶν στενὰ μέχρι Βλαδόβου, ὅπου ἐγὼ τὸ ἀπήντησα, καὶ ὅπου ἀσπλάγχνως ὑλοτομεῖται· ἀπηντήθη προσέτι εἰς τὸ πλησίον τῶν Βοδενῶν ὄρος Βέρμιον καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ τοῦ ὄρους Σκάρδου, ὅπου σχηματίζει δάση ἄνωθεν τῆς ζώνης τῶν δρυῶν.

Τὰ εὐωδέστατα καὶ καλῆς ποιότητος ἄνθη τῆς φιλύρας, τὰ κομιζόμενα ἡμῖν ἐκ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας συλλέγονται ἐκ τούτου τοῦ εἴδους· οὐχὶ δὲ μόνον διὰ τὴν πρόσφατον αὐτῶν συλλογὴν εἶνε προτιμητέα τῶν ἐκ Τεργέστης καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Εὐρώπης πεμπομένων, ἀλλὰ καὶ διότι εἶνε καθαρὰ ἄνθη ἄμικτα φύλλων καὶ μεταφύλλων· πρᾶγμα, διὰ τὸ ὁποῖον οἱ κύριοι φαρμακοποιοὶ πρέπει νὰ προσέχωσι, καθόσον *ἄνθη* φιλύρας διατάσσει ὁ ἰατρός, καὶ οὐχὶ *φύλλα* ἢ *μεταφύλλα*

Ὁ Θεόφραστος διακρίνει δύο εἴδη φιλύρας, τὴν ἄρρενα καὶ θήλειαν.

(Ἐκ τῶν Γεωπονικῶν Θ. Γ. Ὀρφανίδου).

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1873. — ΤΕΥΧΟΣ Ν'.

Η ΚΑΘΟΛΟΥ ΠΡΟΟΔΟΣ
καὶ τὰ ἐν Εὐρώπῃ τυφλοδιδασκαλεῖα.

Πολλάκις τινές, περιδεεῖς πρὸ τῶν αἱματηρῶν σκηνῶν τῆς ἀνθρωποσφαγῆς, τῆς ἐν τῇ μεσημβρίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ χώραν λαμβανούσης, καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀσχημιῶν, αἵτινες ὁσημέραι ἀναπτύσσονται παρὰ τοῖς μᾶλλον πεπολιτισμένοις λαοῖς, ἐρωτῶσιν ἐν ἀθυμίᾳ: ὑπάρχει ἄραγε ἀληθὴς πραγματικὴ πρόοδος ἢ εἶνε αὕτη ποικιλία φάσεων, τὰς ὁποίας διατρέχει ἡ ἀνθρωπότης ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν πολιτικῶν περιστάσεων; ἀληθῶς ἡ διακεκριμένη καὶ ἄσχετος αὕτη πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου ὑπάρξεις διατρέχει ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεώς της τὴν ὁδὸν τῆς τελειοποιήσεως, ἢ τὰ φαινόμενα ταῦτά εἰσιν ἁπλῶς προσπάθειαι αἰώνων τινῶν, ἵνα ἀνεύρωσι τὸν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ χρόνου διακοπέντα μῖτον αἰώνων προγενεστέρων ; Ἡ ἐρώτησις αὕτη δέον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι φαίνεται βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἱστορίας, δι' ἧς ἀναπολοῦμεν τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ὅστις φέρει ἐν πολλοῖς τύποις καθαρωτέρου μεγαλείου ἢ ὁ σύγχρονος Εὐρωπαϊκὸς καὶ τὸν ὁποῖον εἶχε διαδεχθῆ γενικὴ ὀπισθοδρόμησις.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἐξόχως πεπολιτισμένα ἔθνη δὲν κατώρθωσαν εἰσέτι ν' ἀντικαταστήσωσι διὰ μέσων ἀξίων τοῦ πολιτισμοῦ, ἐφ' ᾧ ἐγκαυχῶνται, τὰ βάρβαρα ἐκεῖνα καὶ καταστρεπτικὰ δι' ὧν ἐμφανίζονται ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν μηδόλως διαφέροντα τὴν θηριωδίαν καὶ τὸ αἱμοδιψὲς ἀπὸ τῶν Ἀφρικανικῶν φυλῶν, ἵνα διαλύσωσι διαφορὰς ἐλαχίστου λόγου πολλάκις ἀξίας· οὐχ ἧττον ὅμως ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως καὶ ἡ ἀκριβολογία τῆς οἰκονομολογικῆς ἐπιστήμης, διερχόμεναι τὰ πεδία ταῦτα, ἔνθα αἱ φρικώδεις τῆς *πολεμικῆς τέχνης* θεωρίαι εὑρίσκουσι τὴν ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς καὶ διὰ παντοειδοῦς ἐρημώσεως, περιστρέφουσιν ἐν ἀγωνίᾳ τὸ ὄμμα ὡσεὶ ἐκζητοῦσαι τὰ μέσα τῆς ἀπολυτρώσεως ἐκ τοῦ τερατώδους ὄφεως, ὅστις ἀποδεκατίζει τὴν ἀνθρωπότητα, συναισθανόμεναι κατὰ πόσον οἱ ἄγριοι οὗτοι θρίαμβοι εἰσὶν ἀπευκταῖοι καὶ πολλάκις ἥκιστα διαρκεῖς.

Ἐν τούτοις εἷς καὶ μόνος δάκτυλος ἀναφαίνεται ὡσεὶ μέλλων νὰ χειραγωγήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν τῇ σκοτεινῇ καὶ ἀκανθώδει αὐτῆς πορείᾳ, καὶ εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτῆς τὴν ἀπευθυνομένην ὑπὸ μυριάδων στομάτων χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, ὑπὸ χιλιάδων σωμάτων περιστρεφομένων ἀλγεινῶς ἐν τῇ κλίνῃ τῆς ἀκρωτηριάσεως, ὁ δάκτυλος οὗτος ἀποκρίνεται δεικνύων ἐν τῷ ἀπεράντῳ καὶ ἀχανεῖ οὐρανῷ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τὸν ἀστερισμὸν τῆς *ἠθικοποιήσεως* καὶ *ὑγιοῦς μορφώσεως* μὲ τὴν ἐπιγραφὴν « ἐν τούτῳ νίκα!»

Οὕτω λοιπὸν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἠθικοποιήσεως ἑκάστη γενεὰ οὐχὶ ἀποκλειστικῶς δι' ἑαυτὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἑπομένας ἐργάζεται καὶ διὰ συστήματος, οὕτως εἰπεῖν, σκέψεως καὶ ἐνεργείας ἀλληλοδιαδόχου ἡ ἀνθρωπότης βαίνει εἰς τὴν πρόοδον· εἶνε δὲ ἀδίκως ἀπελπιστικὸν ὁ πρὸς τοῦτο δισταγμός μας, καὶ ὅτε ἀκόμη προσκόμματα, παρεμβαλλόμενα ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διαταράττουσι τὴν σταθεράν, τὴν ἀέννααν αὐτῆς πορείαν.

Προώρισται ἑπομένως ἐπὶ πολὺ εἰσέτι καὶ αὐταὶ αἱ μᾶλλον πεπολιτισμέναι κοινωνίαι ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καταγίνωνται καὶ μεριμνῶσι περὶ τῆς ἑαυτῶν εὐδαιμονίας διὰ τῶν ἔργων τῆς εἰρήνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προσφέρωσιν ἑαυτὰς θύματα καταχθονίου ἀλληλοσφαγῆς, ἐν τῷ μέσῳ δὲ των εὐγενῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ὑψηλῶν ἐπινοήσεων σκηναὶ κτηνωδίας ἀποτρόπαιοι νὰ διτταράττωσι τὰς συνειδήσεις ἡμῶν.

Ἂς ἔχωμεν ὅθεν ὑπ' ὄψιν πάντοτε, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὗτινος τὸ κράτος διαμφισβητεῖται ὑπὸ τῆς ὕλης, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν τὴν σύγκρουσιν ταύτην ἐξ ὁλοκλήρου, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ παρούσῃ ἀτελεῖ αὐτοῦ καταστάσει· ἑπομένως, μὴ δυνάμενοι νὰ δημιουργήσωμεν κόσμον τελειότερον τὰς εὐγενεῖς ἡμῶν ὀνειροπολήσεις προσεγγίζοντα, χωρὶς ν' ἀποθαρρυνώμεθα διὰ τοῦτο, καθῆκον ἔχομεν μετὰ τοῦ ἀληθοῦς ἡμῶν συμφέροντος συνταὐτιζόμενον νὰ ἐπιδιώκωμεν τὸ ἐφικτὸν τῆς τελειότητος· τοῦτο δ' ἐστὶν αὐτόχρημα ἡ σχετικὴ πρόοδος, ἡ ἀέννααν πρὸς τὴν τελειότητα προσέγγισις τῆς ἀτελείας ἡμῶν.

Ὡς πρὸς τὸν βίον τῆς καθόλου ἀνθρωπότητος οἱ αἰῶνες δὲν λογίζονται ἢ ὡς ἔτη καὶ τὰ ἔτη ὡς στιγμαὶ αὐτῆς. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν ἤδη νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐκ τοῦ χάους παρήχθη τὸ φῶς, οὐδὲ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ Ἀδὰμ ἐξυπνήσας εὗρε τὴν πλευρὰν αὐτοῦ μετεσχηματισμένην εἰς τὴν γλυκεῖαν ἀλλ' εὐαπάτητον ἐκείνην τῆς ἐξορίας του σύντροφον· τὰ τοιαῦτα διαφεύγουσι τὴν ἀρμοδιότητα ἡμῶν ἀνατρεχόντων ἁπλῶς εἰς τὴν ἱστορικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐποχὴν καὶ εἰς τὴν προϊστορικὴν αὐτοῦ ὅσον ἔξεστιν εἰσδυόντων.

Φύσις ἀγρία, διάνοια σκοτεινή, συνείδησις πεπωρωμένη· ἀδελφοκτονίαι, ὑποδουλώσεις καὶ τυφλή τις ὑπακοὴ λαοῦ ὁλοκλήρου πρὸς ἄτομόν τι μᾶλλον τῶν λοιπῶν θηριῶδες, ἰσχυρὸν καὶ σπανίως ὑπὸ εὐρυτέρας διανοίας πεπροικισμένον!

Ἰδοὺ ἡ πρώτη τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις καὶ αἱ πρῶται σελίδες τῆς ἱστορίας του. Ἔκτοτε προώδευσε· προώδευσεν ἀδιακόπως καὶ ἐβελτιώθη· ἐπὶ τέλους ἀνυψώθη καὶ ἀνυψώθη εἰς σημεῖον οὐκ εὐκαταφρόνητον.

Οἱ ἀγῶνές του ὑπῆρξαν εὐγενέστεροι, τὰ διανοήματά του τολμηρότερα, ἡ καρδία του μᾶλλον ἐξηυγενισμένη καὶ πολλάκις μεστὴ φιλανθρωπίας.

Ἀπέκτησε τέλος ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν· ὑπῆρξε ποιητὴς καὶ τεχνίτης· ὁ νοῦς του ἀνυψώθη πρὸς ἓν Ὄν οὐχὶ ἀγριώτερον αὐτοῦ, ἀλλ' εὐγενέστερον· οὐχὶ μόνον ἰσχυρότερον ἀλλὰ τελειότερον. Ἐγκαταλείψας τὰ εἴδωλα προσεκύνησε τὸν Θεόν, ἀφῆκε τὸ δάσος καὶ ἀνήγειρε καλύβην, ἐκαλλιέργησε τὴν γῆν καὶ ἐδάμασε τὴν θήραν του, ἀντήλλαξε τὰ προϊόντα τῆς τέχνης ἢ τῆς φύσεως καὶ διέπλευσε τοὺς ὠκεανούς, ἀποκατέστη ἀγχίνους ἔμπορος.

Ἐφ' ὅσον προώδευε, συνησθάνετο τὰς ἀτελείας καὶ τὰς ἐλλείψεις του, καὶ ταύτας συναισθανόμενος προώδευεν.

Ἐν ὅσῳ λοιπὸν καὶ τὰς ἡμετέρας συναισθανόμεθα, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ προοδεύωμεν καὶ νὰ μὴ τελειοποιώμεθα. Ὁ αἰὼν ἡμῶν ἐστὶν αἰὼν τῆς ἀναγνωρίσεως μεγάλων δικαιωμάτων καὶ μεγάλων ἀληθειῶν. Οὕτω μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνακαλύπτομεν ἀπανταχοῦ ἐνδόμυχον, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ διεκθηλουμένην τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀνθρωπότητος ν' ἀντιπροσωπευθῇ ἡ θέλησις αὐτῆς καὶ ἐνεργηθῶσι τὰ μεγάλα συμφέροντά της μᾶλλον πιστῶς καὶ ἁρμοδιώτερον ἢ δι' ἀντιπροσωπείας ἐπιβαλλούσης πολλάκις αὐτῇ τὰς ἀτομικὰς ἐκείνης συγκινήσεις καὶ διὰ φιλοδοξίας ἐγωιστικῆς παρωθούσης αὐτὴν εἰς ἄγονον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ροὴν αἱμάτων.

Ἂν παραδεχθῶμεν, ὅτι ἀληθῶς δικαιοῦται ἡ ἀνθρωπότης τὸ ὑψηλότερον τοῦτο τῶν δικαιωμάτων της νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς χεῖρας ἁρμοδιωτέρας, καταστρέφουσα οὕτω τὴν σιδηρᾶν πέδην τοῦ διαδοχικοῦ προνομίου καὶ ἀφίνουσα αὐτὸ ἐλεύθερον ἐν τῷ ὁρίζοντι τῆς ἱκανότητος, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς μεγαλοψυίας, ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ἐξίσου ὅτι τὰ φῶτα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος διεθέρμαναν τὸν σπόρον, ὄντινα πάλαι ποτὲ ἔρριψε κοινωνία ἀναδειχθεῖσα ὑπὸ πάσας τοῦ πολιτισμοῦ τὰς ἐπόψεις· τὸ δὲ πνεῦμα ἡμῶν διατρέχον τὰς ἐκτάσεις τοῦ μέλλοντος δύναται νὰ ἐπαναπαυθῇ εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπίνη καρδία θὰ αἰσθάνεται ὀλιγωτέραν συγκίνησιν εἰς τὸν ἦχον τοῦ πολεμικοῦ ἐγερτηρίου, ἡ δὲ ἀνθρωπότης φροντίζουσα καὶ σπεύδουσα ὑπὲρ τῶν ἐν εἰρήνῃ συμφερόντων της θέλει ἐγκαταλείπει αὐτά, ὅπως λάβῃ τὸ ἀδελφοκτόνον ὅπλον, μόνον ὁπόταν ἤθελε συναισθανθῇ ὅτι ἡ στιγμὴ αὕτη εἶνε ἐθνικὴ καὶ ἀναπόφευκτος ἀνάγκη.

Δὲν δισταζομεν ὅθεν, οὕτω τοὐλάχιστον ἡμεῖς φρονοῦντες, νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι ἡ ἐκ τῆς παρακμῆς τῶν διαπρεψάντων ἐθνῶν καὶ τῆς ἐμφανίσεως νέων, ἀκμαίων μὲν ἀλλὰ μὴ πεπολιτισμένων, ἐπισκίασις τοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρξεν ἐφήμερος, ἡ δὲ πρόοδος, ὑπὸ οἱανδήποτε ἐθνικότητα καὶ ἂν ἀντεπροσωπεύθη, ἀνεῦρε τὴν ὁδὸν αὐτῆς καὶ ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον της· πιστεύομεν δὲ ὅτι αὕτη κατέχει ἤδη ἑδραῖον καὶ ἀκλόνητον θρόνον μὴ δυνάμενον νὰ παρασαλευθῇ ὅπως ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐποχῶν ὑπὸ οὐδεμιᾶς ὁρμῆς ἢ ὁποιασδήποτε βίας.

Ὑπάρχει ὅθεν ἀληθὴς καὶ ἀκαταμάχητος πρόοδος ἐν τῷ διεθνεῖ βίῳ, πολέμιος δὲ τῶν συνυπαρχόντων ἐλαττωμάτων καὶ συμπληρωτὴς τῶν ἐλλείψεων μόνη καὶ πανίσχυρος ὑπάρχει ἡ *παιδεία*.

Ἐκπαιδευόμενοι ὅμως καὶ ἐκπολιτιζόμενοι, διατρέχομεν δύο κινδύνους, εἰς οὓς δέον πολὺ νὰ προσέξωμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες· πρῶτον τὸν τῆς ἐπιπολαιότητος καὶ ἡμιμαθείας, εἶτα τὸν τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ καὶ τῆς τῶν ἠθῶν χαλαρώσεως.

Πολλαὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡμιανεπτυγμένων ἡμῶν κοινωνιῶν ἐνέπεσον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εἰς τοῦτο τὸ βάραθρον· ἡ ἠθικὴ διαφθορά, ἡ διανοητικὴ σύγχυσις, ἡ

πολυτελὴς ἐπίδειξις καὶ ἡ πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἀκηδία καταλυμαίνονται αὐτάς.

Καὶ βλέπει τις τούτου ἕνεκα νέους ἀμαθεῖς καὶ ἀσεβεῖς πρὸς τὸ θεῖον, ἐν πολυτελείᾳ ἐπιδεικνυμένους ἱματισμοῦ ἀλλὰ πτωχοὺς τῇ ἀληθεῖ ἀναπτύξει καὶ πτωχοτέρους τῇ εὐγενείᾳ τῆς καρδίας. Ἡ εἰκὼν αὕτη πιστῶς μεταφέρεται καὶ ἀλανθάστως ἀπὸ τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ ἀπὸ τῆς οἰκογενείας εἰς τὴν κοινωνίαν· εἰς τὸ ἔθνος δὲν λέγομεν, διότι εὐτυχῶς ἀδικώτατον ἤθελεν εἶσθαι.

Βεβαίως τοιαύτη τις οὐκ ἔστιν ἡ πρόοδος, οὐδὲ τοιαύτη ὑπὸ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν ἐννοεῖται. Ἐκεῖ μὲν τὰ τῆς παιδείας καὶ ἀγωγῆς προηγήθησαν τῶν τοῦ βίου ἐπιδορπίων, παρ' ἡμῖν δὲ τ' ἀνάπαλιν συμβαίνει. Ἐνῷ δὲ τοσούτων ἄλλων εὐπορούμεν καὶ τῶν ἐπουσιωδῶν βρίθομεν, τὰ μᾶλλον οὐσιώδη ἐλλείπουσιν ἢ κακῶς παρ' ἡμῖν ἔχουσι, κυρίως δὲ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὡς τοῦτο ἀπό τινος ὁμολογεῖται καὶ λέγεται.

Συνομιλοῦντες πρό τινος μετὰ συμμαθητοῦ ποτὲ τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἐν Γερμανίᾳ δὲ ἐφ' ἱκανὸν σπουδάσαντος τὴν ἰατρικήν, ὅστις ἀναμφιβόλως διακεκριμένην ἔμελλε νὰ καθέξῃ θέσιν μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ἐπιστημόνων, ἂν ἄωρος θάνατος δὲν τὸν ἁφήρπαζε, τοῦ ἀτυχοῦς Α. Πατριώτη, περιήλθομεν εἰς πολλὰ τῆς ἐκεῖ ἐκπαιδεύσεως, οὐ μόνον τῆς τῶν πανεπιστημιακῶν κύκλων ἀλλὰ καὶ τῆς δημοτικῆς, ἧς γνωστὸν μεγάλην καὶ κατεπείγουσαν ἔχομεν χρείαν.

Μεταξὺ ὅσων ὁ πολύκλαυστος οὗτος φίλος μοι ἀνέφερεν ἐφείλκυσε κυρίως τὸν θαυμασμόν μου ἡ περίεργος αὐτοῦ διήγησις περὶ τῶν « διδασκαλείων τῶν ἐκ γενετῆς τυφλῶν,» ἅτινα ἐπεσκέφθη. Τῆς διηγήσεως ταύτης ἐπιχειροῦμεν ἀφήγησιν χάριν τῶν ὁμογενῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀναγνωρίζουσι τὰ ἐπισφαλῆ ἡμῶν πρὸς τὸν ψευδοπολιτισμὸν βήματα καὶ τὴν πρὸς τὰ βλαβερὰ ἢ ἐπουσιώδη ἀκαθεκτον ἡμῶν ροπήν, καθ' ὃν καιρὸν ὀλίγον φροντίζοντες περὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἡμῶν διαπλάσεως, καμμύομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς πᾶν καλὸν καὶ ὠφέλιμον τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, ὀρέγομεν δὲ χεῖρα ἄπληστον πρὸς τὰ σαπρὰ καὶ ὄζοντα αὐτοῦ κελύφη.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1869 ὁ κ. Α. Πατριώτης ἐπεσκέφθη τὸ ἐν Δρέσδῃ Τυφλοδιδασκαλεῖον τῶν ἀρρένων.

Τὰ δωμάτια τοῦ φιλανθρωπικοῦ τούτου καταστήματος φωτίζονται ὑπὸ ἀμυδροῦ τῆς ἡμέρας φωτός, εἰσερχομένου διὰ πλαγίων θυρίδων ἐκ κυανῆς ὑέλου.

Ἐν τοῖς δωματίοις τούτοις ἁπανταχοῦ τις μετὰ συγκινήσεως τ' ἀτυχῆ τῆς ἀνθρωπότητος πλάσματα σιωπηλὰ καὶ ἥρεμα, καταγινόμενα εἰς τὰ μαθήματα αὐτῶν. Ὁ τρόπος, δι' οὗ διδάσκονται τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν εἶνε ὅλως ἴδιος.

Τὸ ἀλφάβητον αὐτῶν ἀπαρτίζεται ἐκ στιγμῶν ἐξεχουσῶν ἐπὶ ναστοχάρτου μετρίας παχύτητος καὶ διατετυπωμένων συνθηματικῶς ἐπὶ τριῶν παραλλήλων γραμμῶν, παρομοίων πρὸς τὰς γραμμάς, δι' ὧν γράφεται ἡ Εὐρωπ. μουσική. Ἐπ' αὐτῶν θέτοντες τὸν λιχανὸν δάκτυλον, ἀναγινώσκουσι διὰ τῆς ἁφῆς μετ' εὐχερείας καὶ ταχύτητος ἀνθρώπου βλέποντος καὶ καλῶς ἀναγινώσκοντος.

Ὅταν πρόκηται νὰ γράψωσι καθ' ὑπαγόρευσιν, προσφέρεται αὐτοῖς ὁ κατάλληλος χάρτης, ἐφ' οὗ θέτοντες εἶδος κανόνος ἐκ τριῶν παραλλήλων λεπτοῦ σύρματος, ἀπεχουσῶν ἥμισυν ἀπ' ἀλλήλων δάκτυλον, διατυποῦσι τὸ ὑπαγορευόμενον δι' ἀμβλείας βελόνης ἐχούσης περιφέρειαν ἴσην φακῇ μετ' ἀκριβείας, ἥτις εὐκόλως ἐννοεῖται πόσον καθίσταται δυσχερής, τῆς χειρὸς διατρεχούσης ἐν τῇ ταχύτητι τὸν κίνδυνον νὰ διατυπώσῃ τὴν στιγμὴν ἐπὶ τῆς β'. ἀντὶ τῆς α'. ἢ ἐπὶ τῆς γ'. ἀντὶ τῆς β'. γραμμῆς. Καὶ ὅμως οἱ ἀφιερώσαντες τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀτυχῶν τούτων ὄντων δὲν περιώρισαν τὴν ἐπιμονήν των εἰς ἁπλῆν ἀνάγνωσιν καὶ τυχαίαν γραφήν, ἀλλὰ προέβησαν μέχρις ἐντελοῦς ὀρθογραφίας, τῶν τονιζομένων γραμμάτων διακρινομένων δι' ἀλλοίας κατατάξεως τῶν στιγμῶν.

Πολλὰ βιβλία καὶ ὁλόκληρος ἡ Ἁγ. Γραφὴ εἰσὶν ἐκτετυπωμένα τοιουτοτρόπως πρὸς χρῆσίν των, αἱ δὲ ψυχαὶ αὐτῶν μορφούμεναι, ὡς εἰκός, ἐπὶ τὸ θρησκευτικώτερον, εὑρίσκουσι γλυκεῖαν ἀναψυχὴν· ἀκτὶς δὲ ἐλπίδος καὶ παρηγορίας διαφωτίζει τὸ σκότος, ὅπερ τὰς περικαλύπτει ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των μέχρι τοῦ τάφου των.

Ἠρώτησα τὸν φίλον μου, ἂν τὸ γενναιότατον τοῦτο τῶν φιλανθρωπικῶν αἰσθημάτων, τὸ διὰ τοσοῦτον εὐγενοῦς καὶ εὐφυοῦς ἐπινοήσεως εὐεργετοῦν πλείστους ὁμοίους μας, καταδεδικασμένους ἄλλως ὑπὸ τῆς τύχης εἰς τὸ διπλοῦν τῆς διανοίας καὶ τῆς ὁράσεως σκότος, περιώριζε τὰ εὐεργετήματά του μέχρι τοῦ κύκλου τῶν δυστυχῶν αὐτῶν ἢ ἂν καὶ τυφλὸς παῖς μαθητεύσας ἐν τῷ τυφλοδιδασκαλείῳ ἠδύνατο νὰ συνεννοηθῇ ἐγγράφως μετὰ τῶν γονέων του.

Καί τοι μὴ δυνηθεὶς νὰ λάβῃ ἀκριβῆ γνῶσιν μηχανισμοῦ, πολυπλοκωτέρου νῦν, ἐν διαστήματι ὀλιγοώρου ἐπισκέψεως, μοὶ ἀπεκρίθη ὅμως ὅτι ὑπῆρχε τρόπος, δι' οὗ οἱαδήποτε ἐπιστολὴ τῶν τυφλῶν τούτων παίδων, ὑποβαλλομένη παρὰ τῶν ἰδίων εἰς μηχανισμόν τινα ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἐν Γερμανίᾳ τυφλοδιδασκαλείων, μετέβαλλεν ἐπὶ τοῦ συνήθους χάρτου τὰς στιγμὰς αὐτῆς εἰς τὸ ἡμέτερον ἀλφαβητικὸν σύστημα· ἑπομένως ἠδύνατο ν' ἀναγνωσθῇ καὶ ὑπὸ οἱουδήποτε ἄλλου. Μοὶ ἐπέδειξε δὲ καὶ τοιαύτην τινὰ ἐπιστολὴν εἰς κεφαλαῖα γράμματα.

Μετὰ τὰ πρῶτα καὶ ἐπιπονώτερα ταῦτα βήματα οὐδέλως παράδοξον ἂν οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑπάρχουσι καὶ κάλλιστοι χειρώνακτες, ἐργάται λεπτοτάτων ἔργων, μουσικοὶ τελειοποιούμενοι δι' ἐντύπων μουσικῶν διαγραμμάτων, ἐνὶ λόγῳ χεῖρες δεξιαὶ ἐφελκύουσαι τὸν θαυμασμὸν καὶ προσποριζόμεναι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀνέτως καὶ ἐντίμως, ἀντὶ νὰ καθίστανται τὸ βάρος τῶν συμπολιτῶν των, ἡ ὀχληρότης καὶ ἀσχημία πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν ναῶν, τῶν οἴκων καὶ ἐργαστηρίων, ὡς τοῦτο συμβαίνει παρ' ἡμῖν ἐξαντλοῦν καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀνεκτικωτέρου.

Παιδίον δεκατετραετὲς καὶ ἐκ γενετῆς τυφλὸν ὑπεβλήθη ἐπὶ γεωγρ. χάρτου ἀναλόγου τῆς προαναφερθείσης τῶν βιβλίων κα-

τασκευῆς εἰς ἐξέτασιν παρὰ τοῦ κ. Πατριώτη. Ἐπιτυχόντος νὰ καταδείξῃ σταθερῶς καὶ ἀκριβῶς διαφόρους πόλεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὁ διδάσκαλος παρεκάλεσε νὰ ἐρωτηθῇ καὶ περὶ πόλεώς τινος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἢ Τουρκικοῦ κράτους· ἐπομένως ἠρωτήθη περὶ τῆς Προύσης.

Ἡ χεὶρ τοῦ τυφλοῦ παιδίου κατηυθύνθη ἐν ἀκαρεῖ ἐπὶ τῆς ζητηθείσης ἐκείνης πόλεως.

Ἀγνοῶ, εἶπα πρὸς τὸν φίλον μου, ὁπόταν ἐτελείωσε τὴν διήγησίν του, ἂν παῖς τῶν ἡμετέρων σχολείων ἤθελέ ποτε καταδείξει μετὰ τοσαύτης εὐχερείας πόλιν τῶν Γερμανικῶν κρατῶν. Ἀφ' οὗ δὲ τοιοῦτοι οἱ τυφλοί, προσέθεσα, δὲν ἀπορῶ τίνι τρόπῳ οἱ βλέποντες διατρέχουσι τὰς τάξεις τῶν ἐγκυκλοπαιδιακῶν μαθημάτων νεκροὶ καὶ οὐδόλως ἀπηυδηκότες, ἀναβαίνουσι δὲ γεγοητευμένοι τὰς κλίμακας τῶν πανεπιστημίων.

Ἐκ τῆς περὶ τῶν τυφλοδιδασκαλείων ταύτης διηγήσεως ὀφείλομεν νὰ μὴ παραλείψωμεν καὶ τὴν περὶ τοῦ ἐν τῇ φιλελληνικωτάτῃ πόλει τῆς Μασσαλίας

Institut des jeunes aveugles.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶχεν ἐπισύρει τὴν περιέργειαν τοῦ αὐτοῦ, ὀλίγον προηγουμένως ἀπερχομένου εἰς Γερμανίαν διὰ τῆς πόλεως ταύτης μετά τινων ὁμογενῶν συνοδοιπόρων του. Δὲν ἐδίστασαν ὅθεν νὰ κρούσωσι τὴν θύραν τοῦ καταστήματος τῶν τυφλῶν κοράσιων, ἀπομεμονωμένου ἐπὶ λοφίσκου ὀλίγον μακρὰν τῆς πόλεως.

Ἡ πρώτη πρὸς αὐτοὺς ἀπάντησις ὑπῆρξεν ἀρνητική, ἀλλ' ὁ Ἑλληνικὸς ἐγωϊσμὸς τὴν φορὰν ταύτην ἄχθησεν εἰς φιλελληνικὰ ὦτα.

— Εἴμεθα Ἕλληνες, κυρία, ἀπήντησαν πρὸς τὴν προσελθοῦσαν διευθύντριαν καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ λάβωμεν ἐκ τοῦ πλησίον γνῶσιν ἐκπαιδευτηρίου, οὗτινος στερούμεθα ἐν τῇ πατρίδι μας.

— Ὁ κανονισμὸς τὸ ἀπαγορεύει· ἀπήντησεν αὕτη, συγκινηθεῖσα εἰς τὴν προσωνυμίαν τοῦ *Ἕλληνος*· πλὴν χάριν ὑμῶν θὰ παραβῶ τὰς διαταξεις του. Οἱ δὲ περίεργοί μας ὡδηγήθησαν ἐν τοῖς δωματίοις τῶν ἐκ γενετῆς τυφλῶν κορασίων.

Τὸ αὐτὸ σύστημα γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως, ὅπερ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὑπῆρχεν ἐν χρήσει· ἡ αὐτὴ εὐχέρεια καὶ ἀκρίβεια καθ'ὅλα. Ἐν τέλει ἡ διευθύντρια παρεκάλεσε τοὺς ξένους νὰ ἐκλέξωσι μίαν τῶν μαθητευομένων, πρὸς ἣν νὰ ὑπαγορεύσωσι κατὰ βούλησιν· τούτων ἀποποιηθέντων, αὕτη ὑπηγόρευσε:

" Nous souhaitons que la Grèce puisse un jonr renaître de ses cendres et son avenir repondre à son passé! „

Ἀφοῦ τὸ τυφλὸν κοράσιον ἔγραψε ταχέως τὸ ὑπαγορευθέν, ὁ χάρτης προσεφέρθη εἰς ἕτερον προσκληθὲν ἐξ ἄλλου δωματίου, ὅπερ ἀναστρέψαν αὐτὸν καὶ θέσαν τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῶν διατυπωθέντων ἀνέγνωσε διὰ φωνῆς εὐήχου καὶ εὐκρινοῦς τὰ ἐπ' αὐτοῦ ἔχοντα Ἑλληνιστὶ οὕτως:

« Εὐχόμεθα ἡμέραν τινὰ ἡ Ἑλλὰς ν' ἀναγεννηθῇ ἐκ τῆς τέφρας της καὶ τὸ μέλλον αὐτῆς ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ παρελθόν της. »

Ἀκούων ταῦτα ἐδάκρυσα, μοὶ εἶπεν ὁ κ. Πατριώτης, καὶ λέγων τοῦτο σχεδὸν ἐδάκρυεν ἐκ νέου.

Ναί, προσφιλεῖς ὁμογενεῖς, ἡ ἀνάμνησις αὕτη ἔχει δι' ἐμὲ λόγους ἰδιαιτέρας πικρίας καὶ δακρύων, ὀφείλομεν ὅμως νὰ δακρύσωμεν πάντες εἰς τὴν εὐχὴν ταύτην τὴν ἀπευθυνομένην ἡμῖν ἀπὸ καρδιῶν, ὧν οἱ ὀφθαλμοὶ γεννηθέντες ἐν τῷ σκότει ἀδυνατοῦσι ν' ἀτενίσωσι πρὸς ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ὅμως ἡ διαφωτισθεῖσα διάνοια δύναται ν' ἀνατρέξῃ εἰς τὸ παρελθὸν ἡμῶν τὸ πλῆρες δόξης καὶ φιλοτιμίας.

Ἀλλὰ τί ἄρα γε ἤθελον εἴπει ἂν ἐγνώριζον ὅτι πολλάκις διὰ τῆς ὀλιγωρίας ἡμῶν καταδικάζομεν εἰς τὸ σκότος τὰ ὄντα ἐκεῖνα, ἅτινα ἐγεννήθησαν εἰς τὸ φῶς καὶ τῶν ὁποίων τὰ ὄμματα διαλάμπουσιν ἐξ εὐφυΐας καὶ πνεύματος, ἐνῷ συνωθοῦνται ἐν βλασφημίαις εἰς τὰς τριόδους τῶν πόλεων ἡμῶν καὶ διατρέχουσιν ἐν ἀσχημοσύναις τὰς παραλίας αὐτῶν;

Τί ἄρα γε ἤθελον εἴπει, ἂν ποτε ἐμάνθανον ὅτι ἠθέλομεν ἐγκαταλείψει τὸ ἄσυλον, ὅπερ χθὲς μόλις ἐπεστεγάσαμεν ὑπὲρ τῶν ὑπὸ τῆς κακοηθείας καὶ ἐξαχρειώσεως ἢ τῆς ἀτυχίας ἐγκαταλελειμμένων ὑπάρξεων, τῶν ὀρφανῶν ἐκείνων, ἅτινα, οὔτε τυφλὰ οὔτε κωφάλαλα, διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ κοινῆς μερίμνης ἔσονται αὔριον μέλη ἐνεργὰ καὶ χρήσιμα τῶν κοινωνιῶν ἡμῶν, ἢ ὅτι ὁ ὑπὲρ τῶν νεοσυστάτων ἑσπερινῶν σχολείων τοῦ λαοῦ ζῆλος ἤθελέ ποτε ψυχρανθῇ, ἐνῷ τὴν μεγίστην περιποιοῦσι τιμὴν τῷ τε Φιλεκπαιδευτικῷ Συλλόγῳ τῷ ἀναλαβόντι τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συστάσεως αὐτῶν καθὼς καὶ ἁπάσῃ τῇ Ἑλληνικῇ ἐν Σμύρνῃ κοινότητι, ἥτις ὑποστηρίζει καὶ μετὰ περισσοτέρας, πιστεύομεν, γενναιοδωρίας θὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὰ ἐν τῷ μέλλοντι;

Ἀληθῶς κατ' αὐτὰς ἀναπτερούμεθα ὑπὸ ἀρκοῦντος μὲν ζήλου ἐν τῷ παρόντι, ὑπὸ ἐλπίδων δὲ καὶ ἔτι πλειοτέρου ἐν τῷ μέλλοντι· ἄλλως μεγάλη καὶ ἡ εὐθύνη καὶ τὸ ὄνειδος, διότι ὡσεὶ ὄντως « ἔχομεν ἀναγεννηθῇ ἐκ τῆς τέφρας ἡμῶν » περιενδύθημεν πορφύραν καὶ βύσσον καὶ διατωνίζοντες τὰς ἐφημέρους μεταμφιέσεις τῶν ξένων, ὧν τοσαῦτα καλὰ εἰσέτι στερούμεθα καὶ μεθ' ὧν ὑπὸ οὐδεμίαν συνταυτιζόμεθα ἔποψιν, ἐπιθυμοῦμεν πᾶσαν ἡδυπάθειαν καὶ ἐπίδειξιν πολυτελῆ, φερόμενοι τυφλοὶ καὶ ὦτα καὶ νοῦν καὶ ὄμματα ὡσεὶ ἀγνοοῦντες ἂν ἐκ τῆς τέφρας ἡμῶν ν' ἀναγεννηθῶμεν πρόκειται ἢ μέλλομεν νὰ καταπέσωμεν ἐν αὐτῇ.

Μ. Δ. Σ.

Ψυχρὰ, ἄγονος καὶ δυσειδὴς εἶνε ἡ καρδία τοῦ νέου, ὁσάκις ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος δὲν θερμαίνηται. Νέος μὴ σεβόμενος τὴν θρησκείαν, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας ἐγεννήθη, νέος, ὅστις πρὸς ἐπίδειξιν δῆθεν νοὸς ἰσχυροῦ καὶ ἀνωτέρων φώτων περιφρονητικῶς περὶ τῶν θείων ὁμιλεῖ, παρουσιάζει δυστυχῶς τὸ ἀπεχθέστερον θέαμα ἐνώπιον παντὸς ἐχέφρονος. Λοιπόν, φίλτατοι νέοι, ἡ διδασκαλία τοῦ Θεανθρώπου ἔστω ὁ ἀδιάσπαστος ὁδηγὸς τοῦ βίου σας.

ΛΕΩΝ ΜΕΛΑΣ.

ΠΕΡΙ ΟΝΕΙΡΩΝ.

I.

Πόθεν ἔχουσι τὴν ἀρχήν των τὰ ὄνειρα.

Οὔτε οἱ ἀρχαῖοι οὔτε οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς, οἱ διαπραγματευθέντες τὸ περὶ ὀνείρων ζήτημα, κατέληξαν εἰς ὁριστικόν τι ὡς πρὸς ὅ τι ἀφορᾷ τὴν πηγὴν τῶν ὀνείρων καὶ τὴν σχέσιν αὐτῶν μετὰ τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς ἡμῶν. Πᾶν ὅ τι ἀκριβῶς περὶ αὐτῶν γνωρίζομεν συνίσταται εἰς τὰ ἑξῆς, ὅτι δηλ: τὸ ὄνειρον εἶνε συγκεχυμένη ἐνέργεια τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, λαμβάνουσα χώραν πρὶν παραδοθῶμεν ἐντελῶς εἰς τὸν ὕπνον ἢ ὅταν πλησιάζῃ ἡ ἀφύπνησις. Εἶνε λίαν ἀμφίβολον ἂν τὰ ὄνειρα διαρκοῦσιν ἐφ' ὅσον διατελοῦμεν βαρέως ὑπνώττοντες οὐδαμῶς δὲ θὰ ἐβλέπομεν τοιαῦτα, ἂν ὁ νοῦς ἡμῶν διετέλει ἐν εἰρήνῃ καὶ τὸ σῶμα ἐν ἐντελεῖ ὑγιεῖ καταστάσει, καθόσον μάλιστα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπηρεάζονται ὑπὸ τῶν σωματικῶν παθήσεων τοῦ ὑπνώττοντος, καί τοι ἄλλως δύνανται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῶν διανοητικῶν τάσεων, τῶν σκοπῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ.

Ἡ μεγάλη διαφορὰ ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ τῶν κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν καὶ τῶν κατὰ τὸν ὕπνον διαλογισμῶν ἡμῶν συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει αἱ διανοητικαὶ ἡμῶν δυνάμεις εὑρίσκονται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ λογικοῦ, τῆς κρίσεως ἡμῶν καὶ θελήσεως, ἐνῷ ἐν τῇ δευτέρᾳ ταῦτα πάντα καθ' ὁλοκληρίαν φαίνονται ἀπουσιάζοντα ἢ καθεύδοντα, ἡ δὲ φαντασία ἵπταται ἀχαλίνωτος, παραδιδομένη εἰς τὴν ἀπεριόριστον ἀκολασίαν, εἰς παντοειδῆ παράδοξα καὶ παράλογα ἐνδαλίματα, ἢ ἀποκαθίσταται δούλη ταπεινή, θῦμα τῶν φρικωδεστέρων ἐντυπώσεων, τῆς ἀθλιότητος καὶ τοῦ φόβου, ὅστις δὲν εἶνε ἢ μυστηριώδης συνέπεια τῆς ἀσθενοῦς ἢ διατεταραγμένης λειτουργίας. Ἡ δυσπεψία ἢ ἄλλο τι παρόμοιον νομίζεται ὡς ἡ ἄμεσος αἰτία τοῦ πλείστου τῶν ὀνείρων, καὶ ἡ ἰδέα αὕτη φαίνεται ἡ πιθανωτέρα, ἐπικρατήσασα ἀφ' ὅτου ἀνεφάνη ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη.

Πάντες ἔσχομεν πεῖραν τῶν ὀνείρων καὶ γνωρίζομεν, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ κατὰ μέσον ὅρον αἱ ὀνειροπολήσεις ἡμῶν συνίστανται εἰς τὴν εὐάρεστον ἢ δυσάρεστον ἀναπαραγωγὴν τῶν διαλογισμῶν καὶ πράξεων τῶν ἐπασχολησασῶν ἡμᾶς κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν· ταὐτοχρόνως ὅμως συγχέονται παραδόξως καὶ ἀλόγως πως μετ' ἄλλων τινῶν διαλογισμῶν καὶ πράξεων παρακολουθουμένων συχνάκις ὑπὸ γελοιωδεστάτων συνδυασμῶν χωρὶς νὰ συγκινήσωσιν ἢ μᾶς ἐκπλήξωσι. Χρόνος, χῶρος, ὕλη, πρόσωπα, πράγματα, τὰ πάντα συγχέονται.

Π. χ. δύνασαι ν' ἀπαντήσῃς φίλον σου τινὰ πρό τινος εἰσόδου, ὅστις ἀντὶ φίλου τυγχάνει ἐχθρός, ὅστις ἀντὶ τοῦ γνωστοῦ σου Ἰωάννου εἶνε ταῦρος καὶ ἀντὶ ν' σ' ὑποδεχθῇ ἀνθίσταται κατὰ τὴν εἴσοδον. Ἐν τούτοις ταῦτα δὲν σοὶ φαίνονται παράδοξα ἢ τοὐλάχιστον ὅσον ἔπρεπε παράδοξα· τὸ εἶναι Ἰωάννης καὶ ταῦρος συγχρόνως ἐν τοῖς ὀνείροις εἶνε συνηθέστατον. Ὡσαύτως δύνασαι νὰ εὑρεθῇς ταὐτοχρόνως εἰς δύο θέσεις, ὅπερ εἶνε λίαν κοινὸν τοῖς ὀνειρευομένοις· δυνατὸν ὡσαύτως νὰ τύχῃς ταὐτοχρόνως νέος καὶ γέρων, παῖς καὶ ἀνήρ, ζήσας ὁλόκληρα ἔτη ἐν διαστήματι ὀλίγων λεπτῶν. Δύνασαι ν' ἀπαντήσῃς σουλτάνον, ὅστις βυθίζει τὴν κεφαλήν ἐντὸς κάδου ὕδατος, συνδιαλέγεται ταχύτερον ἐμμέτρως ἢ πεζῶς, πορεύεται εἰς τὸ θέατρον κρατῶν ἐδώδιμα. καὶ ὅστις ἱππεύων ζητεῖ νὰ σταματήσῃ τοὺς ἵππους, ἀκούων μουσικήν τινα συμφωνίαν καὶ λέγων αὐτοῖς ὅτι θὰ εὐχαριστηθῶσι, διότι τὸ κυανοῦν χρῶμα εἶνε τὸ γενικὸν καὶ ὅτι ὁ Μοζάρτος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατῆλθεν εἰς Gloucesterehire ὅπως ἐνοικιάσῃ οἰκίαν διὰ τὸν Ἐπαμινώνδαν.

Ὁ Addisson ἀναφέρει ἐν τῷ « *Θεατῇ* » ἐπιστολάς τινας τῶν ἀνταποκριτῶν του, αἵτινες περιγράφουσι τὰ ἑξῆς: «Κύριός τις ἀποστείλας διὰ θαλάσσης φορτίον, εἰς ὃ συνίστατο ἅπασα αὐτοῦ ἡ περιουσία ὠνειρεύθη τὴν αὐτὴν νύκτα ὅτι ἐπέβαινε πλοίου καὶ ὅτι αἴφνης ἐγένετο ὁ πλουσιώτερος τῶν ἐν Ἰνδίαις ἐμπόρων, καὶ ὅτι διαμείνας ἐκεῖ ἐπί ἓν ἢ δύο ἔτη ἐρρίφθη ὑπὸ τοῦ ὁρμητικοῦ ἀνέμου, τοῦ ἀπειλοῦντος ν' ἀναίξῃ τὴν θυρίδα τοῦ κοιτῶνός του, ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ γῇ . . . Περὶ τὴν ἕκτην τῆς πρωΐας ἐστοάφη ἐξ ἀριστερῶν, ἵνα ἐπιχειρισθῇ νέον ταξείδιον, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιβιβασθῇ κατηγορήθη ἐπὶ κλοπῇ ἑνὸς ἵππου, συνελήφθη καὶ δικασθεὶς κατεδικάσθη· καθ' ἣν ὥραν δ' ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ποινὴ αὐτοῦ, ἄνθρωπός τις εἰσελθὼν ταχέως ἐν τῷ θαλάμῳ του ἀνέβαλε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, διακόψας τὸ ὀχληρὸν τοῦτο ὄνειρον.

Μεταξὺ τῶν ἀνταποκριτῶν τοῦ *Θεατοῦ* ὑπῆρχόν τινες εἰθισμένοι νὰ ἐντρυφῶσιν εἰς ὄνειρα ἡδονικὰ καὶ παρεπονοῦντο διὰ τὴν διακοπὴν καὶ ἀπώλειαν τῆς χαρᾶς αὐτῶν ἐκ τῶν πρωϊνῶν κραυγῶν τῶν ὀδεμπόρων, ὑφ' ὧν ἀφυπνίζοντο. Οὕτω π. χ. μονάρχαι ἐξεθρονίζοντο ἐκ τοῦ κρότου τῶν χειραμαξῶν· βαθύπλουτοι ἐξεδιώκοντο ἐκ τῶν ἐπαύλεών των ὑπὸ μηδαμινῶν ἀνθρώπων· μελλόνυμφοι ἐν τῇ στιγμῇ τοῦ γάμου των μετὰ ὡραίων καὶ πλουσίων νέων ἐμποδίσθησαν ὑπὸ θορυβώδους τινος χαλκέως· νέος τις διπλωμάτης κατακτήσας ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ στεφθεὶς κύριος τοῦ σύμπαντος ἐν Κ)πόλει ἐχρημάτισθη ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ του θρόνου περὶ τὴν ἑβδόμην ὥραν τῆς πρωΐας ὑπό τινος καμινοκαθαριστοῦ. Ἐν τούτοις ἂν αἱ φωναὶ καὶ οἱ θόρυβοι τῶν ταρασσόντων τὰ ὡραῖα καὶ θελκτικὰ ταῦτα ὄνειρα ἠνώχλουν τινὰς τῶν ἀνταποκριτῶν τοῦ *Θεατοῦ*, οὐχ ἧττον εὐηργέτουν ἄλλους δοκιμάζοντας ὅλως τὰ ἐναντία· ἡ κραυγὴ π. χ. τοῦ φύλακος ἠλευθέρου τινὰ ἐκ τῆς κακίας τῶν παντοδυνάμων αὐτοῦ ἐχθρῶν· ὁ κρότος τοῦ καρφωτοῦ τῶν πεδίλων ἔσωζεν ἄλλον ἐκ τῶν ὀδυνῶν ἀρθρίτιδος συνοδευομένης ὑπὸ κυνάγχης, καὶ ἡ τρομώδης κραυγὴ εὐτελοῦς τινος γυναικὸς ἔσωζεν ἄλλον ἐκ τῶν ὀνύχων ὀχληροῦ ἀνθρώπου διαταράττοντος αὐτὸν δι' ὅλης τῆς νυκτός.

Κοινὸν τοῖς ὀνειρευομένοις ἐστὶ τὸ ἱπτασθαι ἢ μᾶλλον διέρχεσθαι διὰ τοῦ ἀέρος ἐξ ἁπλῆς βουλήσεως, καίτοι στεροῦνται πτερύγων· ὁ κ. Leigh Hunt ἐν τῷ «Indicator» αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι

ἐν ὀνείρῳ εἰσῆλθεν εἰς μίαν τῶν *ἱπταμένων* οἰκιῶν, ἃς εἶχον ἀπαιωρήσει πρὸς κοινὴν χρῆσιν. Ἡ ξενοδόχος μᾶς ὑπεδέχθη, λέγει, εὐγενῶς, εἶτα ἔδειξεν ἡμῖν εὐρύχωρον θάλαμον οὐχὶ ὡς ὑπεθέτομεν στρογγύλον, ἀλλ' ἐπιμήκη κατὰ τὸν συρμόν. — Μήπως, κύριε, μᾶς ἠρώτησεν, ἐπιθυμεῖτε νὰ δοκιμάσητε τὸν θάλαμον; Τότε εἰσήλθομεν ἡσύχως καὶ ἐξετελέσαμεν κομψάς τινας περιστροφάς, ἀνυψούμενοι ὁτὲ μὲν ὡς κορυδαλοί, ὁτὲ δὲ κάμπτοντες τὰς γωνίας ὡς χελιδόνες. «Οὕτως πέτῶμεν ὡραῖα καὶ κομψότατα, εἴπομεν πρὸς ἀλλήλους.» Ἕτερος ὀνειροπόλος ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ἵπταται εἰς μέτριον ἀπὸ τῆς γῆς ὕψος ὑπεράνω τῶν θελκτικωτέρων ἰδανικῶν χωρογραφιῶν, τῶν φαντασιωδῶν ἐκείνων σκηνῶν, ἃς ὁ Κλαύδιος καὶ ὁ Τούρνερος ἐζωγράφησαν, καὶ ὅτι τελειόνει τὰς αἰθερίους αὐτοῦ ἐκδρομὰς διὰ θαυμασίας καὶ ταχυτάτης ποιήσεως ἐν μέσῳ σκοτεινῆς καὶ βραχώδους ἐρημίας, ἀφ' ἧς αἴφνης ἀναβαίνει εἰς μεγάλην συνάθροισιν εὐλογημένων θνητῶν καθημένων κατ' ἀπεράντους γραμμὰς καὶ ἀκροωμένων μετ' ἀκτινοβολοῦντος προσώπου τὴν θελξικάρδιον μουσικὴν τῶν ἀγγέλων.

Οὐχ ἧττον παράδοξόν ἐστι καὶ τὸ ὄνειρον τοῦ **Thomas Hood**, ὅπερ ὠνειρεύθη ὀλίγον πρὸ τοῦ γάμου του. «Ὠνειρεύθην, λέγει, ὅτι εὑρισκομην ἐν τῇ νυκτερινῇ ἁμάξῃ τῇ διευθυνομένῃ εἰς Βόρνεον· συνεφώνησα μετὰ τῆς συζύγου μου Ὀνωρίας νὰ διέλθωμεν τὸν «*μῆνα τοῦ μέλιτος*» εἰς παραλίαν τινὰ θέσιν, ἐν ᾗ ἐξέλεξα οἰκίαν μὲ ὡραίαν ἔπαυλιν καὶ ἐξώστην πρὸς τὴν θάλασσαν· ὁ θόρυβος τοῦ ὠκεανοῦ ἀντήχει ἀκαταπαύστως καὶ ἡ θάλασσα ἐξετείνετο ἐπὶ τῆς ὡραίας καὶ θελατικῆς παραλίας. Εὐπρεπὲς καὶ γηραλέον σῶμα ἐνδεδυμένον ἐρθαρμένας δορὰς σαμουρίου ἀνέλαβε τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπιθυμιῶν μας καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἐπὶ μετρίᾳ ἀμοιβῇ. Ἡ ὑπηρέτρια αὕτη μέχρι τοῦδε μ' ἠὐχαρίστει καὶ τὰ πράγματα προοιωνίζοντο ἐξαίρετα· πλὴν φεῦ! τὴν στιγμήν, καθ' ἣν τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα καὶ ἡ εὐτυχία ἐγγύς, ἡ ἀσυνάρτητος φαντασία ἐπῆλθεν ὡς ἀνεμοστρόβιλος συγχέουσα τὰ πάντα καὶ νυμφεύουσά με μετὰ τῆς γηραιᾶς τοῦ οἴκου γυναικός!»

Ἡ ἀνάμνησις αὕτη τοῦ κ. Hood εἶνε εἰκὼν ἀκριβὴς καὶ καταλληλος τῆς τάξεως ἐκείνης τῶν ὀνείρων, καθ' ἃ φανταζόμεθα πραγματικήν τινα *σκηνὴν* καὶ γνωστὴν ἡμῖν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀλλοιώσεως μέχρι τινός, ὅτε ἡ *ἀσυνάρτητος φαντασία* ἐπέρχεται διδουσα αὐτῇ τέλος ἀλλόκοτον καὶ παράδοξον.

Ὁ ἔξοχος θεολόγος κ. **Baxter** ἀναφέρει μοναδικὰ παραδείγματα πλοκῆς ἐνίων τῶν ὀνείρων αὐτοῦ· «Συχνάκις, λέγει, ταράσσομαι ὑπὸ ὀνείρων φρικωδεστάτων, ὁπόταν μάλιστα κεῖμαι ἐξ ἀριστερῶν· εὐτυχῶς ὅμως ἀπέκτησα ἕξιν τινά, δι' ἧς ὁπόταν ἀποβῶσιν ἀνυπόφορα, συλλογίζομαι καθ' ὕπνον ποῦ εὑρίσκομαι, καὶ ἂν εἰμὶ ἔξυπνος ἢ ὑπνώττων· τοιουτοτρόπως εὐκόλως ἀνακαλύπτω τὴν ἀλήθειαν, ἥτις μὲ ἀνακουφίζει· ἡ περιέργειά μου ἑπομένως μὲ καθιστᾷ προσεκτικὸν εἰς τὰ παίγνια ταῦτα τῆς φαντασίας καὶ παρακολουθῶ αὐτὴν μετὰ τῆς ἀδιαφορίας, μεθ' ἧς ἐν τῷ θεάτρῳ ὁ θεατὴς προσέχει εἰς τὴν θεατρικὴν παράστασιν· ἀλλ' ὧν ἐγὼ ὁ μόνος ἠθοποιὸς ἐν τῇ σκηνῇ ταύτῃ, βασανίζομαι ἀδιακόπως ὑπὸ τῆς πραγματικότητος τῆς παραστάσεως, ὥστε ὅταν αὕτη ἀποβῇ ἀνυπόφορος, καταβάλλων δύναμίν τινα καὶ προσπάθειαν, δύναμαι νὰ καταβιβάσω τὴν αὐλαίαν καὶ νὰ ἐξυπνήσω.» Ὁ αὐτὸς κ. **Baxter** ἀλλαχοῦ λέγει τὰ ἑξῆς:

«Ἔσχον ἐν ὀνείρῳ διττήν τινα ταὐτότητα· ὠνειρεύθην ὅτι συνδιελεγόμην μετά τινος, ἐνῷ συγχρόνως ἐζήτουν νὰ μάθω τὸ ἀντικείμενον τῆς συνδιαλέξεως, ὅπερ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἀπεκρύπτετο ἀπ' ἐμοῦ μετὰ σπουδῆς· ἄλλοτε ὠνειρεύθην ὅτι περιεπλανώμην ἐπὶ εἴκοσι κατὰ συνέχειαν ἔτη.»

Παρετηρήθη πρὸς τούτοις ὅτι ἐν εὐρυτέρῳ κοιτῶνι ὁ κύκλος τῶν ὀνείρων τυγχάνει εὐρύτερος. Ἐν εὐρυτέρῳ χώρῳ ἱπτάμεθα θριαμβευτικῶς ὑπεράνω μεγάλων πεδιάδων ἢ περιφερόμεθα ἐπὶ τερπνῶν λόφων καὶ λειμώνων ἀνθοστολίστων· ἐν περιπτώσει λυπηρῶν ὀνείρων βυθιζόμεθα ἀπελπιστικῶς ἐν τοῖς ἀπεριορίστοις λαβυρίνθοις δασῶν. Τοὐναντίον ἐν στενοτέρῳ χώρῳ ἀπολαμβάνομεν ἡδονικωτάτης τέρψεως ἐπὶ τῆς χλόης ἢ φλυαροῦμεν πέριξ τῆς ἑστίας· ὄνειρα δὲ θλιβερὰ ὀνειρευόμενοι συχνάκις εὑρισκόμεθα ἐπὶ πετρώδους καὶ ἀκροσφαλοῦς ὁδοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξολισθαίνομεν ἀδιακόπως καταβάλλοντες πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἀφιχθῶμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὄρους, ἐλπίζοντες ὅτι θὰ μᾶς ὑποδεχθῇ τις ἐν τῇ κορυφῇ, ὅπερ ὅμως σπανίως ἐκπληροῦται.

Ἀναμφισβητήτως ἡ ἐνέργεια τῆς διανοίας τυγχάνει εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις μεγαλεττέρα καθ' ὕπνον καὶ βεβαιοῦται ὅτι πολλὰ προβλήματα ἐλύθησαν καθ' ὕπνον· ὁ κ. **Cabanis** ἀναφέρει ὅτι ὁ Φραγκλῖνος πολλάκις εἶπεν αὐτῷ, ὅτι κατὰ τοὺς ὀνείρους του ἐπασχολεῖται εἰς πολλὰς ἐργασίας καὶ ὑποθέσεις ἰδίας.

Ὁ κ. **Condillac** λέγει ὅτι, ἐνῷ συνέτατε τὸ σύγγραμμά του "**Cours d' Etudes**„ συχνάκις ἠναγκάζετο ν' ἀφήσῃ κεφάλαιόν τι ἀτελὲς καὶ νὰ κατακλινθῇ, ἐξυπνῶν δ' εὕρισκεν αὐτὸ ἐνίοτε διεκπεραιωμένον ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ **Condorset** ἐγκατέλειπε τοὺς περιπλόκους αὐτοῦ ἀριθμητικοὺς ὑπολογισμοὺς ἀτελεῖς, κοιμώμενος δ' ἔβλεπεν ἐκτεθειμένα τ' ἀποτελέσματα αὐτῶν.

Ὁ Λαφονταῖνος καὶ ὁ Βολταῖρος συνέταξαν καθ' ὕπνον στίχους, οὓς μετὰ τὴν ἐγρήγορσιν ἠδύναντο νὰ ἐπαναλάβωσιν· ὁ διδ. **Johnson** λέγει ὅτι ἐν ὀνείρῳ ἔσχε φιλονεικίαν μετά τινος περὶ σπουδαίου ἀντικειμένου, πολὺ δ' ἐταράσσετο φανταζόμενος ὅτι ὁ ἀνταγωνιστὴς αὐτοῦ τὸν ἐνίκησεν. Ὁ **Coleridge** κατ' ὄναρ συνέταξε τὸ ἄγριον ἀλλ' ὡραῖον αὐτοῦ ποίημα «**Kubla Khan**», οὗτινος τὴν ἔμπνευσιν ἔλαβεν ἔκ τινος χωρίου τοῦ ποιήματος «**Turchas's Pilgrimage,**» ὅπερ εἶχεν ἀναγνώσει πρὶν ἢ κατακλινθῇ· ἐξυπνήσας ἐνθυμεῖτο εὐκρινῶς 200—300 στίχους, οὓς ἤρξατο γράφων· δυστυχῶς πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸ τέταρτον τῆς ἐργασίας διεκόπη προσκληθεὶς ἔξωθεν, ὅπως παρευρεθῇ εἰς ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν ἐπασχολήσασαν αὐτὸν ἐπὶ μίαν ὥραν, ἐπιστρέψας δὲν ἐνθυμεῖτο πλέον οὐδέν. Ἕτερα μαρτυρία ἀποδεικνύουσα ὅτι τὸ διανοητικὸν κέκτηται ἐνίοτε πλείστην ἰσχὺν καθ' ὕπνον, εἶνε ἡ τοῦ **Sir Thomas Brownes**, ὅστις διεκήρυττεν ὅτι, ἂν ἦτο δυνατόν, θὰ ἐπροτίμα νὰ σπουδάζῃ κατὰ τοὺς ὀνείρους του, προσθέτει δὲ ὅτι ἂν καθ' ὕπνον ἡ μνήμη του ἦτο πιστή, ὅσον ἰσχυρὸν τὸ λογικόν του, δὲν θὰ ὑπῆρχε καταλληλοτέρα ὥρα πρὸς μελέτην.

Μέχρι τοῦδε ἐξητάσαμεν τὰς εὐαρέστους τῶν ὀνείρων πηγάς· ὑπάρχουσιν ὅμως ἕτεραι πλήρεις φρίκης καὶ μυστηρίων καὶ πόνων ἠθικῶν, περὶ ὧν ὀφείλομεν ἐπίσης νὰ διαλάβωμεν. Ἐνίοτε καθ' ὕπνον ὑποφέρομεν πλειότερον ἢ ὅσον ἡ γλῶσσα δύναται νὰ ἐκφράσῃ· ὑπάρχουσι δὲ πολλοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες ἕνεκεν ἀσθενείας, δυστυχίας, κακοηθείας ἢ ἐνοχῆς τινος ὑπόκεινται εἰς θλιβερώτατα ὄνειρα, ἐπομένως ὁ ὕπνος αὐτῶν ἀντὶ ἀναπαύσεως καὶ παρηγορίας καθίσταται σταθεροῦ καὶ ἀδιακόπου τρόμου ἀντικείμενον. Λίαν πάσχομεν εἴτε περιπλανώμενοι εἰς φρικαλέους τόπους πεπληρωμένους καὶ κατεχομένους ὑπὸ τερατωδῶν μορφῶν, εἴτε βασανιζόμενοι ὑπὸ δολοφόνων καὶ μὴ δυνάμενοι μηδ' ἐλπίζοντες νὰ διαφύγωμεν, εἴτε ἐργαζόμενοι ἀγωνιωδῶς πρὸς ἐπιτυχίαν ἀδυνάτου τινὸς καὶ ἀκατορθώτου, εἴτε κείμενοι ὕπτιοι ἐν μέσῳ πτωμάτων, ἐγγίζοντες τὰς ψυχρὰς αὐτῶν καὶ ὀζούσας σάρκας ἢ περιπατοῦντες μετ' αὐτῶν ἐντὸς τῶν τάφων καὶ εἰσερχόμενοι ἐν φρικαλέᾳ σιγῇ εἰς τὴν ὀστεοθήκην τοῦ κοιμητηρίου, ἔνθα διὰ τῶν ὀπῶν τῶν γυμνῶν ὀφθαλμῶν παρατηροῦμεν ἐντὸς τοῦ κρανίου τῶν τεθνεώτων. Μετὰ τοιαύτην θέαν ἐξυπνοῦντες εὑρισκόμεθα ἐν ἀληθεῖ ἐκτάσει. Ὁ Coleridge ἐν τῷ ὡραίῳ αὐτοῦ ποιήματι «Pains of Sleeps» ἀναφέρει συγκινητικὴν εἰκόνα τῶν ὅσα κατὰ τὰ φρικτὰ αὐτοῦ ὄνειρα ὑπέφερεν.

Ἐπίσης ἐκπληκτικὴ μαρτυρία εἶνε καὶ ἡ τοῦ De Quincy, ὡς πρὸς τὰ ὄνειρα, ἅτινα ἐπαυξάνει ἡ καταχρησις τοῦ ὀπίου. Ἰδοὺ ἡ περιγραφὴ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν :

«Το ὄνειρον ἤρξατο ἔν ἤχῳ μουσικῆς καὶ ἐξηκολούθησε μὲ τὰς προπαρασκευὰς καὶ διακοπὰς αὐτῆς, ἣν ἤκουσα παιανίζουσαν ὡραῖον marche ὡς κατὰ τὴν στέψιν τοῦ Ἀνθίμου· εἶτα δὲ προσεκτήσατο ρυθμὸν βημάτων χιλιάδων στρατιωτῶν κ.λ. Ἡ πρωΐα μοὶ ἐφαίνετο ὅτι προηγγέλλετο ὡς ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως καὶ τοῦ τέλους πάσης ἐλπίδος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐνῷ εἰργαζόμην εἰς ἀπώτατον μέρος γῆς· εἰς μέρος τι, ἀλλ' ἀγνοῶ ποῖον· διά τινος τρόπου, ἀλλ ἀγνοῶ δι' ὁποίου· διὰ μέσων τινῶν, ἀλλ' ὁποίων ἀγνοῶ. Ἔλαβε χώραν μάχη τις, συνέβαινεν ἀγών τις, ἐξετυλίσσετό τι ἐνώπιόν μου ὡς μέγα δρᾶμα, ἠκούετο ὡς τερμάχιον μουσικῆς· δι' ὅλα ταῦτα τὰ ἀκατανόητα, τὰ συγκεχυμένα ἠσθανόμην μεγίστην συγκίνησιν· τὸ ἐνδιαφέρον μου ὑπῆρχε τοσοῦτον ὥστε δὲν ἠδυνάμην νὰ κρατήσω ἐμαυτοῦ· περιέργεια μεγίστη ὡς πρὸς τὴν θέσιν, τὴν αἰτίαν, τὴν φύσιν καὶ πιθανὴν αὐτῶν λύσιν μὲ κατεῖχεν, ὄντα κέντρον πάσης κινήσεως· εἶχον τὴν δύναμιν νὰ κρίνω περὶ αὐτῶν καὶ ὅμως δὲν τὸ κατώρθουν, διότι βάρος εἴκοσι Ἀτλάντων μὲ κατεπίεζε καὶ διέμενα ἀκίνητος βαθύτερον πάσης καταβυθιζομένης βολίδος. Μετ' ὀλίγον τὸ πάθος μου τοῦτο ἐξηφανίσθη, ἀπέπτη, ἀλλ' ἤδη μέγα τι κέρδος διεκινδύνευεν· ἀφορμὴ ἰσχυροτέρα πάσης ἄλλης, δι' ἣν ποτὲ ἡ σπάθη ἐπολέμησεν ἢ ἡ σάλπιγξ ἤχησεν, ὑπῆρχεν ἐν τῷ μέσῳ. Τότε ἐξαίφνης φωναὶ κινδύνου ἠκούσθησαν, ἄνθρωποι ἔδραμον ἄνω καὶ κάτω, τρόμος κατεῖχεν ἀναριθμήτους φυγάδας· ὑπῆρχε σκότος καὶ φῶς, θύελλα καὶ ἀνθρώπινα πρόσωπα καὶ τέλος τὸ πᾶν ἐφαίνετο μέλλον ν' ἀπολεσθῇ. Μορφαὶ γυναικεῖαι καὶ σκιαὶ προσώπων ἀξιζόντων δι' ἐμὲ τὸν κόσμον ὁλόκληρον ἐσταμάτησαν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐνώπιόν μου καὶ μοὶ ἀπηύθυνον διὰ τῶν χειρῶν ἐγκάρδιον ἀποχαιρετισμόν, *αἰώνιον χαῖρε*, συνοδευόμενον ὑπὸ στεναγμῶν ὁμοίων πρὸς ἐκείνους, οὓς ἐκπέμπουσι τὰ σπήλαια τῆς κολάσεως καὶ οὓς ἡ αἱμομίκτρια μήτηρ ἀφίνει προφέρουσα τὸ μισητὸν ὄνομα τοῦ θανάτου. *Αἰώνιον χαῖρε!* καὶ πάλιν καὶ πάλιν ἀντήχει *αἰώνιον χαῖρε!* ἐξύπνησα ἐν ἀγωνίᾳ, κραυγάζων *δὲν θὰ κοιμηθῶ πλέον!*

Ἀλλαχοῦ ὁ κ. De Quincy περιγράφει ὡς ἑξῆς τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσαγορευθεῖσαν «*τυραννίαν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου.*» Τὸ *ἀνθρώπινον πρόσωπον*, λέγει, παρουσιάζετο εἰς τὰ ὀνειρά μου καθ' ὑπερβολήν, ἀλλ' οὐχὶ τόσον δεσποτικῶς οὔτε μὲ τὴν βασανιστικὴν ἐκείνην ἰσχύν, δι' ἧς ἤδη μὲ τυραννεῖ. Ἴσως αἰτία τούτου εἶνε ὁ ἐν Λονδίνῳ βίος μου. . . . ἀλλ' ἔστω, ὑπείκω εἰς τὸ περιρρωμένον! Καὶ κατὰ πρῶτον τὸ *ἀνθρώπινον πρόσωπον* ἤρξατο νὰ φαίνεται ἐπὶ τῶν ἀγρίων κυμάτων τοῦ ὠκεανοῦ· ἡ θάλασσα ἐφαίνετο ἐστρωμένη ὑπὸ ἀναριθμήτων προσώπων, ἐστραμμένων πρὸς τὸν οὐρανόν· βλέπω πρόσωπα ὠργισμένα, ἱκετεύοντα, ἀπηλπισμένα, θαλασσομαχοῦντα κατὰ χιλιάδας καὶ μυριάδας, κατὰ γενεὰς καὶ αἰῶνας, ἡ ταραχή μου ἦτο ἀκατονόμαστος, ἀπερίγραπτος, ὁ νοῦς μου ἐταράσσετο καὶ ἐκυμαίνετο ὡς ἡ θάλασσα.»

Περίφημός τις μουσικός, ἀσχολούμενος μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ ἐκλεκτῶν τινων ᾠδῶν τοῦ Sebastian Bach, εἶδε καθ' ὕπνον ὅτ' ἔμελλε νὰ παίξῃ τας μουσικὰς ἐκείνας συνθέσεις εἰς ἐπήκοον μεγάλης συναθροίσεως· ἤρξατο τοῦ ἔργου του, ἀλλὰ μετὰ φρίκης εἶδεν εὐθὺς ὅτι τὰ pedal δὲν ἐκινοῦντο· προσεπάθησεν, ἐκοπίασεν ἀλλ' εἰς μάτην· ἡ στενοχωρία καὶ ἡ θλῖψις του ὑπῆρξεν ὑπερβολική, ἐξυπνήσας ὅ' εἶχε τοὺς μηροὺς καὶ τοὺς βραχίονας κατατεπονημένους, τὸ δὲ σῶμα του ἦτο κεκυρτωμένον ὡσεὶ ἂν πραγματικῶς εἶχε καταβάλει τὰς προσπαθείας ἐκείνας· καὶ δὲν εἶχε μὲν μεταχειρισθῇ τὰ μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἀλλ' εἶχε καταβάλει μεγίστην νευρικὴν δύναμιν ὡσεὶ ἐργασθεὶς ὑπὸ τὴν ἐντελῆ βούλησιν τῆς συνειδήσεως.

Θηρευτής τις παρεπονεῖτο, ὅτι ὑπέφερε δεινὰ ἀκατονόμαστα ἐν τοῖς ὀνείροις αὐτοῦ, ἀναρριχώμενος ἐπὶ βράχων ἀποκρήμνων καὶ ἐπὶ ἀκροσφαλῶν κατωφερειῶν. Πολλάκις καθ' ὕπνον διώκων τὴν ἄγραν του μόλις προφθάνει αὐτὴν εἰς ἀπόστασιν βολῆς· τότε ἅπτεται τῆς σκανδάλης, ἀλλ' αὕτη δὲν ἐνεργεῖ· ἡ ἄγρα ἵσταται ἀπέναντί του, ἐμπαίζουσα αὐτὸν διὰ φρικώδους μορφασμοῦ κ' ἐξυπνᾷ βεβυθισμένος εἰς ἱδρῶτα.

Εἶνε ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ἡ φύσις τῶν ὀνείρων ἡμῶν κατὰ μέγα μέρος συνταυτίζεται μὲ τὴν φύσιν καὶ τὸν ἠθικὸν ἡμῶν χαρακτῆρα. Συγγραφεῖς τινες διατείνονται ὅτι ὁ αὐτὸς ὀνειρευόμενος ὁτὲ μὲν τυγχάνει καθ' ὕπνον ἀνδρεῖος ὡς λέων, ὁτὲ δὲ ἄνανδρος· ὁτὲ μὲν χαμερπής, ὁτὲ ἅγιος κλ. ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἔχονται ἀληθείας· ἡ ἠθικὴ ἀτομικότης δὲν ὑφίσταται οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν ἐν τοῖς ὀνείροις. Ὁ ἄνανδρος οὐδέποτε ὀνειρεύεται ἑαυτὸν ἀνδρεῖον, ὁ φιλάργυρος δὲν καταλαμβάνεται ὑπὸ γενναιοδώρων συγκινήσεων ἐν τῇ χώρᾳ τῶν σκιῶν, οὐδὲ ὁ ἐλευθέριος καὶ φιλόξενος ἀποκαθίσταται ἀγροῖκος. Ὡσαύτως κατὰ τοὺς ὀνείρους οὐδέποτε χάνομεν τὴν προσωπικὴν ἡμῶν ταὐτότητα· δὲν δύναταί τις νὰ ὀνειρευθῇ ὅτι εἶνε ἄλλος τις, δύναται ὅμως νὰ ἦνε ὁ αὐτὸς ὑφ, θέκα

καὶ εἴκοσιν ἄνθρωποι, πολλασιαζόμενος ἀκατανοήτως πως. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων καὶ πολλῶν εἰσέτι ἄλλων ἐξάγεται, ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ λαμβάνομεν μέρος ὡς πρὸς ὅ τι ἀφορᾷ τὴν ὕλην, ἐξ ἧς τὰ ὄνειρα ἡμῶν γεννῶνται, ἀλλὰ μέχρι τίνος βαθμοῦ συμμετέχομεν τῆς δημιουργίας τῶν ὀνείρων ἡμῶν θ' ἀποδείξωμεν ἴσως εἰς τὸ μετὰ ταῦτα.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΠΕΤΡΟΝ ΚΑΙ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑΝ.

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 24 καὶ τέλος).

Η'.

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἡ Χαρίκλεια καὶ ὁ Γιρὼ οὔτε κἂν τὸ ὄνομα τοῦ abbé de l'Epée ἐγνώριζον· οὔτε κἂν ὑποψίαν εἶχον ὅτι ἐγένετο ἀνακάλυψις νέας ἐπιστήμης διδασκούσης τὸ λέγειν εἰς τοὺς κωφαλάλους. Ὁ ἱππότης θὰ ἐμάνθανε βεβαίως αὐτήν, ἢ καὶ ἡ σύζυγός του ἂν ἔζη· ἀλλ' ἡ ἐξοχή του ἦτο μακρὰν τῶν Παρισίων, ἐφημερίδας δὲν ἐλάμβανεν, ἢ καὶ ἂν ἐλάμβανε δὲν τὰς ἀνεγίνωσκεν· ἄρα ἡ ἀπόστασις, ἡ ἀμέλεια καὶ ὁ θάνατος φέρουσι τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα.

Ὅτε ἡ Χαρίκλεια ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, κατὰ νοῦν εἶχεν ἕν τι μόνον· καὶ διὰ νοημάτων καὶ χειρονομιῶν εἶπεν εἰς τὸν θεῖον της ὅτι ἤθελε πλάκα καὶ κονδύλιον. Ὁ Γιρὼ δὲν ἐδίστασε νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ, ἂν καὶ ἦτο προχωρημένη ἡ ὥρα τῆς νυκτὸς καὶ ἔμελλον νὰ δειπνήσωσιν· ὅθεν μεταβὰς εἰς τὸ γραφεῖόν του, ἔφερε θριαμβεύων εἰς τὴν ἀνεψιάν του μικρὰν μαύρην σανίδα καὶ τεμάχιον κονδυλίου, πολύτιμα λείψανα τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ τέχνης.

Ἡ Χαρίκλεια λαβοῦσα αὐτά, ἔβαλε τὴν σανίδα εἰς τὰ γόνατά της καί, δώσασα τὸ κονδύλιον εἰς αὐτόν, ἐζήτει νὰ ὁδηγήσῃ τὴν χεῖρά της, μὲ ἁπλᾶ βλέμματα παρακολουθοῦσα καὶ τὰ ἐλάχιστα κινήματά του.

Ὁ γέρων Γιρὼ ἐνόησεν ὅτι ἐζήτει κάτι τι ἡ ἀνεψιά του· ἀλλὰ τί; Μήπως ἤθελε νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα τῆς μητρός της ἢ τὸ ἐθνικόν της ἢ τὸ τοῦ θείου της; Διὰ νὰ ἐννοήσῃ τί ἤθελεν, ἐκτύπησε μὲ τὴν ἄκραν τοῦ δακτύλου του τὴν καρδίαν τῆς νέας· αὕτη δὲ ἔνευσεν ἀμέσως, καὶ ἐκεῖνος ὑποθέσας ὅτι ἐμάντευσεν ἔγραψε μὲ μεγάλα στοιχεῖα τὸ ὄνομα τῆς Χαρικλείας. Μετὰ ταῦτα ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν χωρὶς μάλιστα νὰ περιμείνῃ τὴν ἀνεψιάν του.

Ἡ Χαρίκλεια δὲν ἀπεσύρετο ποτὲ εἰς τὸν κοιτῶνά της πρὶν ὁ θεῖός της εὐκαιρώσῃ ὁλόκληραν τὴν φιάλην. Ὅθεν ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ δεῖπνον, τὸν ἀπεχαιρέτισε καὶ ἦλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν της, κρατοῦσα τὴν σανίδα. Καθήσασα δὲ ἤρχισε ν' ἀντιγράφῃ μὲ ἄπειρον ὑπομονὴν καὶ ἐπιμέλειαν τὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν εἶχε γράψει ὁ θεῖός της· ἐπαναλαβοῦσα δὲ πολλάκις τὴν αὐτὴν ἐργασίαν, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ ζωγραφίσῃ τὰ στοιχεῖα. Ἀφοῦ δὲ μετρήσασα ἓν πρὸς ἓν αὐτὰ ἐβεβαιώθη ὅτι δὲν παρέλιπε κανέν, ἐστράφη περὶ τὴν τράπεζαν πάλλουσα τὴν καρδίαν ἀπὸ εὐχαρίστησιν ὡς ἂν εἶχε νικήσῃ μεγάλην νίκην· ἡ λέξις Χαρίκλεια, τὴν ὁποίαν εἶχε γράψει, τῇ ἐφαίνετο θαυμασία, καὶ κατὰ τὴν ἰδέαν της θὰ ἡρμήνευε τὰ ὡραιότερα πράγματα τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὴν καὶ μόνην ἐσυγκέντρωνε πλῆθος ἰδεῶν γλυκυτάτων, μυστηριωδῶν, θελκτικωτάτων. Δὲν ὑπέθετεν ὅτι ἦτο τὸ ὄνομά της.

Ἦτο τότε Ἰούλιος καὶ τῆς νυκτὸς ὁ ἀὴρ ἔπνεε καθαρὸς καὶ δροσερός. Ἡ Χαρίκλεια ἤνοιξε τὸ παράθυρον, καὶ μὲ κόμην λυτήν, μὲ βραχίονας συνεσταυρωμένους, μὲ ὀφθαλμοὺς λαμπρούς, ἔρριψε τὰ βλέμματα εἰς στενὴν αὐλὴν παρακειμένης οἰκίας, ὅπου εὑρίσκοντο συσσωρευμέναι πολλαὶ δημόσιαι ἅμαξαι. Εἰς τὴν ὑγράν, ψυχρὰν καὶ νοσώδη αὐτὴν αὐλὴν οὔτε ἀκτὶς ἡλίου εἶχε πέσει ποτέ, διότι τὸ ὕψος τῆς οἰκίας ἐμπόδιζεν αὐτήν.

Ἡ Χαρίκλεια ἡτοιμάζετο νὰ κλείσῃ τὸ παράθυρον, ὅτε ἐνόμισεν ὅτι μεταξὺ τοῦ σκότους τῆς αὐλῆς εἶδε σκιὰν ἀνθρώπου βραδέως περιπατοῦντος· ἡ νέα ἐφοβήθη χωρὶς νὰ ἐννοῇ διατί, διότι ὁ θεῖός της δὲν ἦτο μακρὰν· οἱ ρογχασμοί του ἠκούοντο καὶ εἰς τὸν κοιτῶνά της, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου τί ἐζήτει κλέπτης εἰς τὴν αὐλὴν ἐκείνην;

Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἐπεριπάτει· ἡ Χαρίκλεια τὸν ἔβλεπεν ὀπισθεν μιᾶς ἁμάξης ἀτενίζοντα τὸ παράθυρόν της. Μετὰ μικρὸν ἠσθάνθη ἀναγεννώμενον τὸ θάρρος της, καὶ λαβοῦσα λύχνον, ἐπρότεινεν αὐτὸν ἐκτὸς τοῦ παραθύρου καὶ ἐφώτισε τὴν αὐλήν. Ἰδὼν ὁ μαρκίων Μωβρύ, ὁ κωφάλαλας τοῦ θεάτρου, ὅτι ἀνεκαλύφθη, ἐγονυπέτησε καὶ σηκώσας τὰς χεῖρας μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ ἔβλεπε τὴν Χαρίκλειαν.

Ἱκανὴν ὥραν ἔμειναν εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, ἡ μὲν Χαρίκλεια κρατοῦσα εἰς τὸ παράθυρον τὸν λύχνον, ὁ δὲ μαρκίων γονυπετής. Ἐὰν ὁ Ρωμαῖος καὶ ἡ Ἰουλιέττα, οἵτινες ἅπαξ μόνον συνηντήθησαν εἰς χορὸν προσωπιδοφόρων, ἔδωκαν πρὸς ἀλλήλους ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας καὶ ἐτήρησαν ἀκριβῶς, φαντάσθητε ὁποῖα ἦσαν τὰ νεύματα καὶ τὰ βλέμματα δύο ὄντων, ἅτινα δὲν ἐδύναντο νὰ ἐκφράσωσι τὰ αὐτὰ πράγματα εἰμὴ μόνον κατὰ νοῦν.

Γελοῖον βεβαίως εἶνε τὸ νὰ προσπαθῇ τις ν' ἀναβῇ εἰς τὴν κορυφὴν ἁμάξης· γελοιωδέστερον δὲ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς φορῶν καλτσας μεταξωτὰς καὶ ἔνδυμα πολυτελὲς νὰ ζητῇ νὰ πηδήσῃ ἀπὸ τὴν ἅμαξαν εἰς παράθυρον· ἀλλ' ὅταν τις ἀγαπᾷ, τὸ γελοῖον εἶνε ἄραγε τοιοῦτον;

Ὅταν ὁ μαρκίων Μωβρὺ ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Χαρικλείας, ἐχαιρέτισεν αὐτὴν μὲ εὐγένειαν ὁποίαν ἀπαντῶμεν εἰς τὸ Κεραμεικόν. Ἂν ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ, θὰ τῇ διηγεῖτο ἴσως πῶς ἔλαθε τὴν προσοχὴν τοῦ παιδαγωγοῦ του καὶ ἦλθε νὰ διανυκτερεύσῃ ὑπὸ τὸ παράθυρόν της, πῶς τὴν παρηκολούθησεν ἐξελθοῦσαν ἀπὸ τὸ θέατρον, πῶς ἓν βλέμμα της μετέβαλεν ὁλόκληρον τὸν βίον του, πῶς τέλος πάντων μόνην αὐτὴν ἠγάπα εἰς τὸν κόσμον καὶ μόνην εὐτυχίαν ἐθεώρει τὸ νὰ προσφέρῃ αὐτῇ τὴν χεῖρα καὶ τὴν περιουσίαν του· ὅλα ταῦτα ἦσαν γεγραμμένα εἰς τὰ χείλη του, ἀλλ' ὁ ἀντιχαιρετισμὸς τῆς Χαρικλείας ἐξήγησεν αὐτῷ ὅτι ἡ διήγησίς του θὰ ἦτον ὅλως περιττή, καὶ ὅτι ἠδιαφόρει νὰ μάθῃ πῶς ἦλθεν ἐκεῖ ἀφοῦ ἅπαξ ἦλθε.

Ὁ δὲ Κ. δὲ Μωβρύ, ἂν καὶ ἐδείχθη τολμηρὸς ἢ μᾶλλον αὐθάδης, εἰσχωρήσας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἠγάπησεν, ἐλθὼν ὅμως ἐφέρθη μὲ μεγίστην σεμνότητα καὶ εὐπρέπειαν. Ἀφοῦ ἐχαιρέτισε τὴν Χαρίκλειαν, ἠπόρει πῶς νὰ ἐρωτήσῃ αὐτήν, ἂν συγκατετίθετο νὰ γείνῃ σύζυγός του· αὐτὴ δὲ δὲν ἐνόει τί ἐσήμαινον τὰ νεύματά του. Ἰδὼν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὴν σανίδα, ἐφ' ἧς ἦτο γεγραμμένον τὸ ὄνομά της, ἔλαβε τὸ κονδύλιον καὶ ἔγραψε πλησίον Πέτρος.

— Τί σημαίνουν αὐτά; ἀνέκραξέ τις βαρεῖα φωνή· τί εἶνε αὐταὶ αἱ νυκτεριναὶ συνεντεύξεις; ἀπὸ ποῦ ἦλθες ἐδῶ, κύριε; καὶ τί ἦλθες νὰ κάμῃς;

Ὁ ἐρωτήσας ταῦτα ἦτον ὁ γέρων Γιρώ, ὅστις ἦλθεν ἔχων ἦθος μαινομένου.

Ὡραῖον πρᾶγμα! ἐξηκολούθησε. Μὴ θαρρῇς ὅτι ἐκοιμώμην καὶ ὅτι δὲν ἤκουσα τὰ πατήματά σου; Τί ἄνθρωπος εἶσαι καὶ ἐκαντζάρωσες τὴν νύκτα ἀπὸ τὸ παράθυρον; Τί σκοπὸν ἔχεις; Νὰ σπάσῃς καμμίαν ἅμαξαν, νὰ χαλάσῃς ἄλλα πράγματα, νὰ ἀτιμάσῃς τιμίους ἀνθρώπους . . .

Πλὴν καὶ αὐτὸς δὲν μὲ ἀκούει, ἀνεφώνησε μετ' ὀλίγον· ὁ δὲ μαρκίων λαβὼν μολυβδοκόνδυλον καὶ χαρτίον ἔγραψε ταῦτα· Ἀγαπῶ τὴν κ. Χαρίκλειαν καὶ θέλω νὰ τὴν νυμφευθῶ· ἔχω ἑξήντα χιλιάδας φράγκα εἰσόδημα. Θέλετε νὰ μὲ τὴν δώσητε;

Ὁ δὲ Γιρὼ ἀναγνοὺς ταῦτα, εἶπε—Φαίνεται ὅτι μόνον οἱ βωβοὶ τελειόνουν τὰς ὑποθέσεις των τόσον γρήγορα. Πλήν, κύριε, ἐπρόσθεσε μετὰ μικρὸν, δὲν εἶμαι πατήρ, ἀλλὰ θεῖός της. Πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν ἄδειαν τοῦ πατρός.

Θ'.

Ἀλλὰ δὲν ἦτον εὔκολος ἡ συγκατάθεσις τοῦ πατρός· ἔχει ὅτι δὲν ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ τὴν θυγατέρα του ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον δυστυχῆ, ἀλλὰ διότι ἔβλεπε δυσκολίαν σχεδὸν ἀνυπέρβλητον. Ἐπρόκειτο νὰ συζευχθῶσι δύο πάσχοντες τὴν αὐτὴν τρομερὰν ἀσθένειαν· ὥστε πιθανώτατον ἦτο καὶ τέκνα νὰ ἔλθωσι δυστυχῆ εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ ἱππότης ζῶν πάντοτε εἰς τὴν ἐξοχήν, ἐπέρα τὸν βίον του μελαγχολικὸς καὶ μεμονωμένος· ἡ Ἰουλία εἶχεν ἐνταφιασθῇ, καὶ τὸν τάφον της ἐσκέπαζαν ἰτέαι. Ἐνταῦθα ἐρχόμενος καθ' ἑκάστην ὁ ἱππότης ἔμενε πολλὰς ὥρας καὶ ἔτρεφε τὴν λύπην του ἀναπολῶν τὰ παρελθόντα.

Ἐνταῦθα ἦλθε μίαν τῶν ἡμερῶν καὶ ὁ Γιρώ. Τὴν ἐπισῦσαν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν εἶχεν εὑρεῖ τὸν Πέτρον εἰς τὸν θάλαμον τῆς ἀνεψιᾶς του, παραλαβὼν αὐτὴν ἦλθεν εἰς τὴν ἐξοχήν του καί, ἀφεὶς αὐτὴν ἐκεῖ, μετέβη εἰς τοῦ ἱππότου. Ὁ Πέτρος εἰδοποιηθεὶς περὶ τοῦ ταξειδίου τούτου, ὑπεσχέθη νὰ μείνῃ πιστὸς καὶ νὰ μὴ παραβῇ τὸν λόγον του. Ὀρφανὸς ὢν πρὸ πολλοῦ καὶ κύριος τῆς περιουσίας του μόνον χρέος ἔχων ν' ἀκούῃ καὶ τοῦ κηδεμόνος του τὴν γνώμην, δὲν ἐροβεῖτο κανὲν ἐμπόδιον· ὁ δὲ Γιρὼ ἐπεθύμει μὲν νὰ ἑνώσῃ τοὺς δύο νέους, ἀλλὰ δὲν συγκατετίθετο νὰ ἐπιτρέψῃ καὶ δευτέραν συνέντευξιν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ συμβολαιογράφου.

Ὅτε ὁ ἱππότης ἤκουσε τὴν πρότασιν, ἔμεινεν ἔκθαμβος. Ὅτε ἔμαθε καὶ τὰ τοῦ θεάτρου καὶ τὸν τρόπον τῆς προτάσεως, εἶπεν ὅτι ἀδύνατος εἶνε τοιαύτη μυθιστορία· ἀλλά, πεισθεὶς ἐπὶ τέλους ὅτι ἐσπουδαιολόγει ὁ Γιρώ, ἀπεκρίθη:

— Θέλεις λοιπὸν νὰ ἑνώσωμεν δύο δυστυχῆ ὄντα; Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἔχομεν εἰς τὴν οἰκογένειάν μας τὴν ταλαίπωρον νέαν, τῆς ὁποίας εἶμαι πατήρ, ἀλλὰ θέλεις νὰ διπλασιάσωμεν τὴν δυστυχίαν μας; Εἶμαι λοιπὸν καταδικασμένος νὰ ζήσω περικυκλωμένος ἀπὸ ἀνθρώπους ἀξίους καταφρονήσεως καὶ οἴκτου; πρέπει νὰ περάσω τὴν ζωήν μου μὲ βωβοὺς, νὰ γηράσω μὲ βωβοὺς καὶ νὰ μὲ θάψουν βωβοί; Καὶ τὸ ὄνομά μου, διὰ τὸ ὁποῖον, ὁ Θεὸς τὸ ἠξεύρει, δὲν ὑπερηφανεύομαι, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶνε τοῦ πατρός μου, πρέπει νὰ τὸ ἀφήσω εἰς δυστυχεῖς, οἱ ὁποῖοι νὰ μὴ ἠξεύρουν νὰ τὸ προφέρουν;

— Νὰ τὸ προφέρουν βεβαίως ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Γιρώ· ἀλλὰ νὰ τὸ ὑπογράψουν μάλιστα.

— Τί λέγεις; ἀνέκραξεν ὁ ἱππότης· εἶσαι τρελλός·

— Καθόλου δὲν εἶμαι τρελλός, ἀπεκρίθη ὁ Γιρώ· ὁ νέος Μαρκίων γράφει ἀξιόλογα καὶ μὲ πολλὴν ταχύτητα· σὲ τὸ βεβαιόνω ἐγώ, ὁ ὁποῖος ἔχω εἰς τὸ θυλάκιόν μου τὴν ἔγγραφον πρότασίν του.

Εἶπε καὶ ἔβγαλεν εἰς τὸν ἱππότην τὸ χαρτίον, ἐφ' οὗ εἶχε γράψει ὁ μαρκίων Μωβρὺ τὴν λακωνικὴν μὲν ἀλλὰ καθαρὰν πρότασίν του.

— Παράδοξον! ἀνεφώνησεν ὁ ἱππότης· ἀπὸ πότε οἱ βωβοὶ γράφουν; τί παραμύθια μὲ λέγεις;

— Ἀπὸ πότε γράφουν καὶ πῶς μανθάνουν δὲν ἠξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ Γιρώ· ἠξεύρω μόνον, ὅτι τὴν ἐπῆγα εἰς θέατρον, διὰ νὰ διασκεδάσῃ, καὶ ὅτι εἴδομεν τὸν νέον αὐτὸν γράφοντα μὲ ἄκραν εὐκολίαν εἰς πλάκα. Καὶ ἐγὼ ἐνόμιζα, ὅτι οἱ βωβοὶ γεννῶνται βωβοί, διὰ νὰ μὴ λέγουν τίποτε· ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι σήμερον ἔγεινεν ἀνακάλυψις, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ὁμιλοῦν καὶ γίνονται καταληπτοί. Μὲ εἶπεν, ὅτι ἕνας ἀββᾶς, τοῦ ὁποίου ἐλησμόνησα τὸ ὄνομα, ἐφεῦρε τὴν μέθοδον αὐτήν. Τὸ κατ' ἐμὲ ἠξεύρεις ὅτι τὰς πλάκας συνείθισα νὰ τὰς βάλλω εἰς τὰ κτίριά μου· οἱ Παρισιανοὶ ὅμως εἶνε πονηροί.

— Καὶ εἶνε σπουδαῖα ὅσα μὲ λέγεις;

— Σπουδαιότατα, Μαρκίων· αὐτὸς εἶνε πλούσιος καὶ εὔμορφος καὶ εὐγενής· σὲ τὸ ἐγγυῶμαι. Ἐὰν δὲν ὑπανδρεύσῃς τὴν Χαρίκλειαν τί θὰ τὴν κάμῃς; Ναὶ μὲν δὲν ὁμιλεῖ, ἀλλὰ μήπως αὐτὴ πταίει; Τί νὰ γείνῃ λοιπόν; Δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀνύπανδρος διὰ παντός. Ἰδοὺ ἕνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος τὴν ἀγαπᾷ· ἐὰν τῷ τὴν δώσῃς, δὲν θὰ τὴν βαρυνθῇ ποτὲ διὰ τὸ φυσικόν της ἐλάττωμα, διότι καὶ αὐτὸς ἔχει τὸ ἴδιον. Ἐννοοῦνται μεταξύ των χωρὶς νὰ ἔχουν ἀνάγκην νὰ φωνάζουν. Ὁ Μαρκίων ἠξεύρει καὶ νὰ διαβάσῃ καὶ νὰ γράφῃ, ἡ Χαρίκλεια θὰ μάθῃ καὶ αὐτή. Ἂν σὲ ἐπρότεινα νὰ ὑπανδρεύσῃς τὴν θυγατέρα σου μὲ τυφλὸν παραδείγματος χάριν, εἶχες δίκαιον νὰ γελάσῃς· ἀλλὰ σὲ προτείνω βωβόν. Βλέπεις ὅτι δεκαὲξ ὁλοκλήρους χρόνους, ἂν καὶ εἶσαι πατήρ της, δὲν ἐπαρηγορήθης ποτέ· πῶς λοιπὸν θέλεις νὰ τὴν ὑπανδρευθῇ ἄνθρωπος τέλειος ὅπως ἡμεῖς καὶ νὰ μὴ τὴν βαρυνθῇ;

Ἐνόσῳ ὡμίλει ὁ Γιρώ, ὁ ἱππότης ἔστρεφε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν τάφον τῆς συζύγου του καὶ ἐφαίνετο ὅτι τὴν ἐσυμβουλεύετο.

— Νὰ ἠμπορῇ νὰ σκέπτεται αἱ ἡ κόρη μου! εἶπε μετὰ μακρὰν σιωπήν· εἶνε δυνατόν; τὸ συγχωρεῖ ὁ Θεός;

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἦλθεν ὁ ἐφημέριος τοῦ χωρίου.

— Ἅγιε ἐφημέριε, εἶπεν ὁ ἱππότης, ἐπειδὴ λαμβάνετε ἐνίοτε ἐφημερίδας, θὰ ἔχητε εἰδήσεις· ἠκούσατε τίποτε δι' ἕνα ἱερέα, ὁ ὁποῖος δίδει ἀγωγὴν εἰς τοὺς βωβούς;

Δυστυχῶς ὁ ἐφημέριος ἦτον ἄνθρωπος ἁπλοῦς καὶ ἀμαθὴς καὶ εἶχε τὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

—Δὲν ἠξεύρω, ἀπεκρίθη, ποῖον ἐννοεῖτε, ἐκτὸς μόνον ἂν θέλητε νὰ ὁμιλήσητε διὰ τὸν ἀββᾶ de l'Epée.

—Ναί, ναί, ἀνέκραξεν ὁ Γιρώ· αὐτὸ τὸ ὄνομα μὲ εἶπαν.

—Δὲν ἠμπορῶ ν' ἀποκριθῶ ἀκριβῶς διότι καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι πεπεισμένος· ἀλλὰ κατὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔχω, νομίζω ὅτι ὁ αἰδεσιμώτατος αὐτὸς de l'Epée, ὁ ὁποῖος φαίνεται καλὸς καὶ σεβάσμιος ἄνθρωπος, δὲν ἐπέτυχε.

—Τί ἐννοεῖτε; εἶπεν ὁ Γιρώ.

—Ἐννοῶ ὅτι πολλάκις καὶ οἱ καλλίτεροι σκοποὶ ἀποτυγχάνουν. Εἶνε ἀναμφίβολον, καθόσον ἔμαθα, ὅτι πολλαὶ προσπάθειαι κατεβλήθησαν· νομίζω ὅμως ὅτι τὸ νὰ διδάξουν οἱ βωβοὶ εἶνε παραμύθι.

—Πῶς εἶνε παραμύθι, ἀνέκραξεν ὁ Γιρώ, ἀφοῦ τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου!

—Δὲν ἐναντιοῦμαι, ἀπεκρίθη ὁ ἐφημέριος· ἄνθρωποι ὅμως σοφοὶ καὶ διακεκριμένοι καὶ μάλιστα καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου μὲ ἐβεβαίωσαν ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀδύνατον.

—Ὅ τι βλέπω δὲν εἶνε ἀδύνατον, ὑπέλαβεν ὁ ἀγαθὸς Γιρώ· ἐταξείδευσα ἑκατὸν μίλια διὰ νὰ ἔλθω νὰ δείξω εἰς τὸν ἱππότην τοῦτο τὸ ἔγγραφον. Τὸ πρᾶγμα εἶνε καθαρὸν ὅσον καὶ ὁ ἥλιος.

Καὶ ἔδειξε τὴν σημείωσιν τοῦ Πέτρου εἰς τὸν ἐφημέριον· οὗτος δὲ ἀπορήσας καὶ προσεληθεὶς συγχρόνως παρετήρησε τὸ ἔγγραφον, τὸ ἀνέγνωσε πολλάκις καὶ τὸ ἀπέδωκεν ἀγνοῶν τί νὰ εἴπῃ.

Ὁ δὲ ἱππότης ἐπεριπάτει σιωπηλός, καὶ οἱ διστάγμοί του ἀντὶ νὰ μετριασθῶσιν ηὔξανον.

— Ἐὰν ὁ Γιρώ, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, ἔχῃ δίκαιον, ἐγὼ δὲ δὲν συγκατανεύω, θὰ πράξω σχεδὸν κακούργημα. Ἴσως παρουσιάζεται χεὶρ ζητοῦσα νὰ καθοδηγήσῃ εἰς τὰ σκότη, εἰς τὰ ὁποῖα πλανᾶται, τὴν νέαν τὴν ὁποίαν ἐγὼ ἔφερα εἰς τὸν κόσμον· ναὶ μὲν ἡ χεὶρ αὕτη δὲν θὰ τὴν ἐβγάλῃ ἀπὸ τὰ σκότη, ἀλλὰ τοὐλάχιστον θὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὸ νὰ νομίζῃ ὅτι εἶνε εὐτυχής. Διατί νὰ τὴν ἐμποδίσω; τί θὰ ἔλεγεν ἂν ἔζη ἡ μάνα της;

Καὶ στρέψας πάλιν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν τάφον τῆς γυναικός του, ἔλαβε τὸν βραχίονα τοῦ Γιρὼ καὶ εἶπεν αὐτῷ:

— Κάμε ὅ τι θέλεις.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! ἀνεφώνησεν ὁ Γιρώ· ὑπάγω νὰ σὲ τὴν φέρω, εἶνε εἰς τὴν ἐξοχήν μου.

— Ὄχι! ποτέ! ἀνέκραξεν ὁ πατήρ. Ἐπιθυμῶ νὰ ἦνε εὐτυχής, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐξαναίδω . . . ποτέ!

Ὁ Πέτρος καὶ ἡ Χαρίκλεια συνῆλθαν εἰς γάμον εἰς Παρισίους· μόνοι δὲ μάρτυρες ἦσαν ὁ θεῖος καὶ ὁ παιδαγωγός. Ὅτε δὲ ὁ ἱερεὺς ἠρώτησε κατὰ τὴν τάξιν τὸν Πέτρον ὁποία ἦτον ἡ θέλησίς του, αὐτός, διδαχθεὶς πρὸ τῆς τελετῆς, ἔνευσε τὴν κεφαλήν· ἡ δὲ Χαρίκλεια, μιμουμένη τὸ παράδειγμα τοῦ συζύγου της, ἔνευσε καὶ αὐτὴ τὴν ἰδικήν της.

Μετὰ τὴν τελετὴν ἀνέβησαν εἰς λαμπρὸν ὄχημα, τὸ ὁποῖον ἡ Χαρίκλεια παρετήρει μὲ παιδικὴν περιέργειαν· οὐχ ἧττον δὲ ἔμεινεν ἐκστατικὴ καὶ ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρός της. Τὰ δωμάτια, οἱ ἵπποι, οἱ ὑπηρέται, ὅλα τῇ ἐφαίνοντο θαυμάσια.

Γ'.

Ἡ Χαρίκλεια ἐγένετο μήτηρ. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν ὁ πατήρ της, ἐνῷ ἐπεριπάτει κατὰ τὴν συνήθειαν μελαγχολικὸς εἰς τὸν κῆπόν του, ἔλαβεν ἐπιστολήν, γεγραμμένην ἀπὸ χεῖρα ἄγνωστον εἰς αὐτόν. Ἦτο δὲ τῆς θυγατρός του καὶ περιεῖχε ταῦτα.

« Πάτερ μου! ὁμιλῶ ὄχι μὲ τὸ στόμα ἀλλὰ μὲ τὴν χεῖρά μου· τὰ ταλαίπωρα χείλη μου εἶνε πάντοτε κλειστά, καὶ ὅμως ἔμαθα νὰ ὁμιλῶ. Ὁ διδάσκαλός μου μ' ἐδίδαξε νὰ σὲ γράψω. Ἐδυσκολεύθην πολὺ ἕως νὰ μάθω. Πρῶτον ἐδιδάχθην πῶς νὰ ὁμιλῶ μὲ τὰ δάκτυλα, καὶ ἔπειτα πῶς νὰ γράφω.

» Ἔχω ὡραιότατον παιδίον, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἐτολμοῦσα νὰ σὲ γράψω, φοβουμένη μήπως γίνῃ ὡς τοὺς γονεῖς του. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα νὰ ἀναβάλω περιπλέον τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ σὲ γράψω, ἂν καὶ ὁ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ εἴμεθα ἀνήσυχοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀκούσωμεν. Ναὶ μὲν ἡ τροφὸς ἀκούει, ἀλλὰ φοβούμεθα μὴ ἀπατᾶται. Διὰ τοῦτο περιμένομεν ἀνυπομόνως νὰ ἴδωμεν νὰ κινήσῃ τὰ χείλη του. Ἠρωτήσαμεν τοὺς ἰατροὺς ἂν εἶνε δυνατὸν νὰ ὁμιλῇ παιδίον δύο ἀλάλων, καὶ μᾶς ἀπεκρίθησαν καταφατικῶς· ἀλλὰ δὲν τὸ πιστεύω ἀκόμη.

» Φαντασθῆτε μὲ ποῖον φόβον βλέπομεν πρὸ πολλοῦ τὸ ταλαίπωρον τοῦτο παιδίον, καὶ πῶς εἴμεθα ἀνήσυχοι, ὅταν τὸ βλέπωμεν μὲν ὅτι ἀνοίγει τὰ χείλη του, δὲν ἠξεύρομεν ὅμως καὶ ἂν ἐκβάλλει φωνήν. Βεβαιωθῆτε ὅτι συλλογίζομαι ἀδιακόπως τὴν μητέρα μου, ἡ ὁποία θὰ ἦτον ἀνήσυχος δι' ἐμὲ ὅσον καὶ ἐγὼ διὰ τὸ τέκνον μου.

» Ἐὰν μὲ ἀγαπᾶτε, πάτερ μου, ἐλπίζω ὅτι θὰ ἔλθητε νὰ μὲ ἴδητε· καὶ θὰ χαρῇ καὶ θὰ σᾶς ᾖνε εὐγνώμων ἡ εὐσεβάστως ὑπογραφομένη κόρη σας

Χαρίκλεια.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ ἱππότης ἔμεινεν ἐκστατικός· τῷ ὄντι, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, τῆς Χαρικλείας εἶνε τοῦτο τὸ γράμμα! Πρέπει νὰ ἀκούσω τὴν πρόσκλησίν της καὶ νὰ ὑπάγω νὰ ἀνανεώσω τὴν πληγήν μου;

— Πρέπει νὰ ὑπάγῃς, ἀπεκρίθη ὁ Γιρώ, ὅτε ἐζήτησε τὴν γνώμην του ὁ ἱππότης. Θέλεις νὰ ἐγκαταλείψῃς τὸ αἷμά σου; Δὲν σὲ ἀρκεῖ ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως ὅτι ἀρνῆκες τὴν γυναῖκά σου εἰς τὸν χορὸν καὶ ἔφυγες; Ἔρχομαι καὶ ἐγὼ μαζῆ σου, ἂν καὶ λυποῦμαι ὅτι δὲν ἐπροσκάλεσε καὶ ἐμέ, ὁ ὁποῖος τὴν ἤνοιξα πάντοτε τὴν θύραν μου χωρὶς νὰ τὴν κρούσῃ.

Ἡ Χαρίκλεια καὶ ὁ Πέτρος ἐκάθηντο εἰς ὡραῖον καὶ κατάκοσμον δωμάτιον, ὅτε εἰσῆλθον ὁ πατὴρ καὶ ὁ θεῖός της. Εἰς τράπεζαν ἦσαν ζωγραφίαι, βιβλία καὶ ἄλλα σχέδια. Καὶ ὁ μὲν

σύζυγος ἀνεγίνωσκεν, ἐκείνη δὲ ἐκέντει καὶ τὸ παιδίον ἔπαιζεν ἐπὶ τοῦ τάπητος.

Ὁ μαρκίων ἰδὼν αὐτοὺς ἐσηκώθη, ἡ δὲ Χαρίκλεια ἔτρεξε πρὸς τὸν πατέρα της, ὅστις ἠσπάσθη αὐτὴν περιπαθῶς καὶ δακρύων, ἀλλ' ὅτε εἶδε τὸ παιδίον ἐνόμισεν ὅτι καὶ αὐτὸ εἶνε κωφάλαλον καὶ ἀνέφριξε.

— Καὶ ἄλλος βωβός! ἀνέκραξεν.

Ἡ Χαρίκλεια δὲν ἤκουσε μὲν ἀλλ' ἐμάντευσε τὸν πατέρα της· καί, ἀνασηκώσασα τὸν υἱόν της, ἔβαλε τὸν δάκτυλόν της εἰς τὰ μικρά του χείλη καὶ ἔτριψεν αὐτὰ παρακινοῦσα αὐτὸ νὰ ὁμιλήσῃ· τὸ δὲ παιδίον, ἀνοίξαν τὸ στόμα, ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, τὰς ὁποίας εἶχε μάθει:

— Καλ' ἡμέρα, παπᾶ!

— Βλέπεις; εἶπεν ὁ Γιρώ· ἡ Θεία Πρόνοια εἶνε τῷ ὄντι ἀγαθὴ καὶ κήδεται περὶ πάντων.

(Ἐκ τοῦ ΙΓ'. τόμου τῆς Πανδώρας.)

ΚΥΘΗΡΑ ἢ ΤΣΙΡΙΓΟ.

Ἡ ἀνατολικωτάτη τῶν Ἰονίων νήσων, καλουμένη τὸ πάλαι *Πορφυροῦσα*, κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον *Πορφυρίς*. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπεδόθη εἰς τὰ Κύθηρα ἕνεκεν τῆς θαυμασίας πορφυρᾶς βαφῆς, ἥτις ἐξήγετο ἐκ τινων κογχυλίων, πέριξ τῶν Κυθήρων εὑρισκομένων. Κύθηρα δὲ ὠνομάσθη ἀκολούθως ἀπὸ Κυθήρου υἱοῦ τοῦ Φοίνικος. Ἀπέχει 15 χιλιόμετρα τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα, μεσημβρινοανατολικῶς δὲ 9 μίλια μακρὰν κεῖται ἡ νῆσος Κρήτη.

Ἡ νῆσος αὕτη ἡ ἐγείρουσα τὰς πλέον ἐνδιαφερούσας ἀναμνήσεις τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας, ὡς οὖσά ποτε ἡ διατριβὴ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῶν Χαρίτων, καὶ διασώζουσα πολλὰ ἄσημα ἐρείπεια δεικνύοντα εἰς τὸν ἀρχαιοδίφην τὴν θέσιν ὅπου ποτὲ ἵσταντο ἱεροὶ ναοί, πλήρεις μεγαλοπρεπείας πρὸς λατρείαν τῆς θεᾶς τῶν Ἐρώτων, ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες, περικυκλοῦται δὲ ὑπὸ γυμνῶν βράχων καὶ σκοπέλων, οἵτινες καθιστῶσι δυσχερῆ τὸν προσορμισμὸν τῶν πλοίων. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διατέμνεται ὑπὸ πετρωδῶν κορυφῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων βαθεῖς ἀλλὰ στεναὶ κοιλάδες περικλείονται, αἵτινες εἰσὶ καρποφόροι καὶ λίαν ἐπιμελῶς κεκαλλιεργημέναι· ποτίζονται δὲ καὶ ὑπὸ ἀφθόνως ρεόντων ὑδάτων.

Ἡ παντελὴς ἔλλειψις ἰδιαιτέρας ἱστορίας τῆς νήσου κατέχει ἡμᾶς εἰς ἄγνοιαν τίνες οἱ πρῶτοι κάτοικοι αὐτῆς καὶ πότε κατῴκησαν αὐτὴν οἱ Φοίνικες. Καὶ ὅτι μὲν ἡ νῆσος αὕτη κατῳκεῖτο κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, τοῦτο εἰκάζεται ἐκ τοῦ ἑπομένου χωρίου τῆς Ὁμήρου Ἰλιάδος.

«Τὴν ῥά ποτ' ἐξ Ἐλεῶνος Ἀμύντορος Ὀρμενίδαο
ἐξέλετ' Αὐτόλυκος, πυκινὸν δόμον ἀντιτορήσας.
Σκάνδειαν (1) δ' ἄρα δῶκε Κυθηρίῳ Ἀμφιδάμαντι·
Ἀμφιδάμας δὲ Μόλῳ δῶκε ξεινήϊον εἶναι κτλ.

(Ὁμ. Ἰλ. Κ. 266—269).

Ὅτι δὲ οἱ Φοίνικες κατῴκησάν ποτε αὐτὴν καὶ τὴν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης αὐτοὶ εἰσήγαγον, μαρτυρίας παρέχουσιν ἡμῖν ὅ τε Ἡρόδοτος, λέγων·

«Καὶ τὸ ἐν Κυθήροισι Φοινικὲς εἰσι οἱ ἱδρυσάμενοι ἐκ ταύτης τῆς Συρίης ἐόντες.» (Ἡρόδ. βιβλ. ά, κεφ. 105).

καὶ ὁ Παυσανίας, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγει ὅτι ὁ ἐν Κυθήροις ναὸς τῆς Ἀφροδίτης ἦν ὁ ἀρχαιότερος ἐν Ἑλλάδι καὶ ὁ ἱερώτατος πάντων, τὸ δ' ἄγαλμα αὐτῆς ὅτι ἦτο ὡπλισμένον. Ὁ δὲ Ἡσίοδος λέγει ὅτι πρῶτον μὲν ἐλατρεύετο ἡ Ἀφροδίτη εἰς Κύθηρα, εἶτα δ' ἔφθασεν ἡ λατρεία αὐτῆς εἰς Κύπρον. Πότε ὅμως ἐγένοντο αἱ τῶν Φοινίκων αὗται ἀποικίαι, εἰς ποίαν κατάστασιν εὗρον τὴν νῆσον καὶ μέχρι τίνος διήρκεσεν ἡ ἐξουσία αὐτῶν ταῦτα εἰσὶν ἄδηλα ἡμῖν.

Ἡ θέσις, ἐν ᾗ ὁ τῆς Ἀφροδίτης ναὸς ἔκειτο, ἀκριβῶς δὲν προσδιωρίσθη, διότι δυστυχῶς ἡ νῆσος δὲν ἐξητάσθη εἰσέτι ἀρχαιολογικῶς· ὡς ὅμως οἱ κάτοικοι μαρτυροῦσι καὶ διάφοροι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν, οὗτος θὰ ἔκειτο ἐν τῇ θέσει τῇ καλουμένῃ σήμερον *Παλαιόκαστρον*, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει κοιλὰς καλουμένη *Παλαιόπολις*, ἐν ᾗ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις τῶν Κυθήρων. Τὰ ὑπὸ τῶν κατοίκων δὲ λεγόμενα περὶ τῆς θέσεως τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐπιβεβαιοῦσι καὶ αἱ καθ' ἑκάστην εὑρισκόμεναι ἀρχαιότητες, ἤγουν νομίσματα, τάφοι, μικρὰ μετάλλινα ἀγάλματα, τεμάχια μαρμάρων, μικρὰ πήλινα ἀγγεῖα, ἐν μάλιστα τῶν ὁποίων κατέχει σήμερον λαμπρὰν θέσιν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λονδίνου, καὶ πλῆθος τεμαχίων ἀγγείων, ἅτινα ἐν Κυθήροις καλοῦσι *βήσαλα*, δι' ὧν κατασκευάζουσι τοὺς κλιβάνους αὐτῶν μεταβάλλοντες αὐτὰ εἰς κόνιν, καὶ δι' ὧν περιαλείφουσι τὰ δοχεῖα τοῦ ὕδατος.

Περὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς κατοίκων ὁ Θουκυδίδης (Ζ. 57) ἀναφέρει ὅτι ἦσαν Δωριεῖς, ἄποικοι τῶν Λακεδαιμονίων, οὓς κατὰ τὸ 423 π. Χ. ἐκστρατεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέταξαν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Νικίου ἐν Σικελίᾳ ἢ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Λυσάνδρου ἐπανῆλθε πάλιν ἡ νῆσος εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Λακεδαιμονίων, διαμείνασα μέχρι τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, μεθ' οὓς λέγεται ὅτι ἡ νῆσος ἐξουσιάζετο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, βεβαίως ὑπὸ τῶν μετὰ Τιβέριον καὶ οὐχὶ μετὰ τὴν τελείαν πτῶσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ μετ' αὐτοὺς ὑπὸ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παθοῦσα ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ παντελῆ ἐρήμωσιν καὶ διαφόρους ἄλλας περιπετείας ὅλως ἀγνώστους ἡμῖν, ὅτε ἐξουσίασαν αὐτὴν οἱ Ἐνετοί.

Τὰ Κύθηρα ἐξουσιαζόμενα ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν τῷ 1715 ἐκυ-

(1) Σκάνδεια ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι εἷς τῶν λιμένων τῆς νήσου νῦν καλούμενος Αὐλέμονας (ἴσως κατὰ διαστροφὴν τοῦ εὐλίμενος).

ριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, τὸ δὲ 1719 δυνάμει τῶν συνθηκῶν τῆς τότε συμβάσης εἰρήνης μεταξὺ Ἐνετῶν καὶ Τούρκων ἀπεδόθησαν πάλιν παρ' αὐτῶν εἰς τὴν Ἐνετίαν, ἔπειτα δὲ κατὰ τὸ 1797, καταλυθείσης ὑπὸ τῶν Γάλλων τῆς Ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας, ὑπετάχθη ἡ νῆσος αὕτη μετὰ τῶν λοιπῶν Ἰονίων νήσων εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1798 ἡνωμένοι στόλοι Ρώσσων τε καὶ Τούρκων ἐλθόντες εἰς τὴν νῆσον ἐξουσίασαν αὐτήν, ἥτις τὸ ἑπόμενον ἔτος 1799 ἡνώθη μὲ τὰς λοιπὰς Ἰονίους καὶ συνεστήθη ἡ Ἰόνιος πολιτεία ὑπὸ τὴν προστασίαν Ρωσσίας καὶ Τουρκίας. Καὶ κατὰ μὲν τὸ 1800 συνέβη μικρά τις ἐπανάστασις ἐν τῇ νήσῳ, καθ' ἣν ἐφονεύθησάν τινες τῶν προϊσχόντων καὶ ἧς αἴτιον ἦτο τὸ μῖσος, ὅπερ πάντοτε καὶ μέχρι σήμερον ὑφίστατο μεταξὺ χωρικῶν καὶ ἀρχόντων· κατεστάλη ὅμως ὑπὸ στρατοῦ σταλέντος ἐκ τῶν λοιπῶν Ἰονίων νήσων. Κατὰ δὲ τὸ 1807, παραιτηθέντος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας τῆς διοικήσεως τῶν Ἰονίων νήσων, ἐγένετο ἀπόλυτος δεσπότης αὐτῶν ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων μέχρι τοῦ 1809, ὅτε στόλος Ἀγγλικὸς μετὰ στρατευμάτων ἔξωσαν τοὺς Γάλλους ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων πλὴν τῆς Κερκύρας, ἥτις ἔμεινεν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Γάλλων μέχρι τῆς ἐξορίας τοῦ Ναπολέοντος, ὅτε συνυπετάχθη καὶ αὕτη μετὰ τῶν λοιπῶν. Τῷ δὲ 1814 συνέλευσις ἐκ τῶν πρέσβεων τῶν μεγάλων δυνάμεων ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ Ἑπτάνησος μείνῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἥτις ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου κατέλαβε τὰ φρούρια αὐτῆς δι' Ἀγγλικῶν στρατευμάτων καὶ ἐξαπέστειλε διοικητὴν Ἄγγλον. Διέμεινε δὲ οὕτω μέχρι τοῦ 1864, ὅτε παρεχωρήθη εἰς τὸν Γεώργιον Α.' βασιλέα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπῆρτισε μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ Κύθηρα ὑπελογίσθησαν ἔχοντα κατοίκους 28 χιλιάδας, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ στενοῦ χώρου τῆς νήσου πολλοὶ ἀναγκάζονται νὰ ζητήσωσι πόρον ζωῆς ἐν ξένῃ γῇ, μάλιστα δὲ ἡ Σμύρνη ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τὸ καταφύγιον τῶν Κυθηρίων, ὅτ' ὁ ἡ νῆσος μόλις ὑπολογίζει κατοίκους ἐν αὐτῇ διαμένοντας 14—16 χιλιάδ. Ἀπαρτίζει δὲ ἰδίαν ἐπαρχίαν, δίδει τρεῖς βουλευτάς, διαιρεῖται εἰς δύο δήμους καὶ ἔχει δύο εἰρηνοδικεῖα.

Πολλοὶ εἶπον τὴν νῆσον μέρος ἀποκοπὲν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἄλλοι δὲ πάλιν γέννημα ἡφαιστείου ἐκρήξεως, ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο μένει εἰσέτι ἄλυτον, ἂν καὶ ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας Σπαλαντζάνης θεωρεῖ αὐτὴν ὡς ἐξ ἡφαιστείου προελθοῦσαν. Καίτοι ὅμως σεβόμενος τὸν ρηθέντα σοφὸν καθηγητήν, δὲν παραδέχομαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, διότι τὸ ὀρυκτολογικῶς ἀποδεικνύμενον ἰσόχρονον τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου καὶ τῆς ἀπέναντι στερεᾶς, τὰ ἰσόχρονα ἀπολιθώματα τὰ εὑρισκόμενα ἔν τε τῇ νήσῳ καὶ ἐν τῇ στερεᾷ, τέλος καὶ αὐτὴ ἡ κατασκευὴ τῶν ὀρέων πείθουσιν ἡμᾶς περὶ τοῦ ἐναντίου. Τὸ ζήτημα ὅμως τοῦτο, λέγω, θὰ μείνῃ ἄλυτον μέχρις οὗ ἡ νῆσος ἐπιστημονικῶς ἐξετασθῇ.

Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑπάρχουσιν ἀπολιθώματα ὀστέων, ἰχθύων, ὀστράκων, ξύλων κλ. μάλιστα δὲ εἴς τινα παραθαλάσσια μέρη πληθὺς ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει. Πλὴν τούτων ἡ νῆσος ἔχει διάφορα ἄντρα, ἐν οἷς ὑπάρχουσι σταλακτῖται, ἐξ ὧν δύο εἰσὶ τὰ πρωτεύοντα καὶ ὄντως ἀξιοθαύμαστα, τὸ τοῦ Καλάμου καὶ τὸ τοῦ Μηλοποτάμου, μάλιστα δὲ τὸ τελευταῖον, ὅπερ, εἰς διάφορα μεγάλα σπήλαια διαιρούμενον, κοσμεῖται ὑπὸ διαφόρων σταλακτιτῶν παντὸς σχήματος καὶ ἐν ᾧ ὑπάρχει καὶ ἐκκλησίδιον τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἀφιερωμένον. Ἡ ἄνευ εἰδικοῦ ὁδηγοῦ περιήγησις τοῦ ἄντρου τούτου, οὗ τὸ ἄκρον δὲν εὑρέθη εἰσέτι, καθίσταται ἀδύνατος.

Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νήσῳ μεταλλεῖα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πυρίτου (ἐνθείου σιδήρου) καὶ μεταλλικὰ ὕδατα, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύει τὸ τῆς Σιδηρολίμνης (1). Τὸ ὕδωρ τοῦτο, δύο ὥρας ἀπέχον ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τοῦ δήμου Ποταμίων, ῥέει ἀφθόνως ἔκ τινος ὀπῆς παρὰ τοὺς πρόποδας λόφου τινὸς κειμένης, ἀφίνον κατὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ πολλὴν σκωρίαν, ἥτις πολλὴν ἔκτασιν τόπου ἀπὸ τῆς πηγῆς χρωματίζει. Τὰ ὕδατα

---

(1) Τὸ ὠφελιμώτατον τοῦτο σιδηροῦχον ὕδωρ ἀνέλυσα πέρυσιν, ἐργαζόμενος ὡς μαθητευόμενος ἐν τῷ χημείῳ τοῦ πανεπιστημείου, ἡ δὲ ἔκθεσις τῆς ἀναλύσεως, τυπωθεῖσα ἐν τῷ φαρμακευτικῷ δελτίῳ, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐπιχειρήσας ἐν τῷ χημείῳ τοῦ πανεπιστημείου τὴν ἀνάλυσιν τοῦ μεταλλικοῦ ὕδατος τῶν Κυθήρων, ἠδυνήθην μόνον ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ ποσοῦ τοῦ ὕδατος νὰ προβῶ εἰς τὸν ποσοτικὸν προσδιορισμὸν τοῦ σιδήρου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων οὐσιῶν. Ἡ σειρὰ δὲ τῆς ἐργασίας ἐν συνόψει ἔχει ὡς ἑξῆς·

Ἔλαβον κάψαν ἐκ λευκοχρόου βάρους 53, 384 γρ· ἐν αὐτῇ δὲ θέσας 300 κυδ. ἑκατστ. μεταλλικοῦ ὕδατος ἐξήτμισα μέχρι ξηροῦ. Ζυγίσας ἀκολούθως τὴν κάψαν μετὰ τοῦ ξηροῦ ὑπολείμματος, εὗρον αὐτὴν 53, 511· ὥστε, ἀφαιρεθέντος τοῦ βάρους τῆς κάψας, εὑρέθη ὅτι τὸ μεταλλικὸν ὕδωρ περιέχει εἰς 300 κ. ε. Ο, 127 στερεᾶς οὐσίας·

53, 511—53, 384=Ο, 127.

Θερμάνας διὰ γυμνοῦ πυρὸς τὴν κάψαν μέχρις οὗ τὸ ὑπόλειμμα λευκὸν κατέστη καὶ ζυγίσας ἐκ νέου, προσδιώρισα ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τὸ βάρος τῶν πτητικῶν καὶ ὀργανικῶν οὐσιῶν ὡς ἑξῆς·

Βάρος κάψας μετὰ διακαέντος ὑπολείμματος 53, 47· ὥστε 53, 511—53,47=Ο, 041 διαφορὰ βάρους καὶ Ο, 127—Ο,1041=Ο. 86 τὸ βάρος τῶν ὀργανικῶν καὶ πτητικῶν οὐσιῶν.

Τὸ ἐν τῇ κάψῃ ὑπόλειμμα παραλαβὼν δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ὀλίγου ὕδατος ἔζεσα πρὸς μεταβολὴν τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου εἰς ὑπερχλωριοῦχον σίδηρον. Διήθησα τότε· εἰς τὰ ἐκ τῆς διηθήσεως δὲ ὑγρὰ προσθέσας ἀμμωνίαν κατεβύθισα τὸν σίδηρον, τὸν ὁποῖον συλλέξας ἐπιμελῶς ἐντὸς ἰθμοῦ καὶ ἀποπλύνας ἀπεξήρανα ἐν πυριατηρίῳ καὶ ἐζύγισα

βάρος χωνευτηρίου σιδήρου καὶ τέφρας διϋλιστῆρος	11—48
βάρος χωνευτηρίου	11—47
βάρος σιδήρου καὶ τέφρας	0, 01
βάρος τέφρας	Ο, 002
βάρος ὀξειδίου τοῦ σιδήρου ($Fe_2 O_3$)	Ο, 008

Μετατρεπόμενον δὲ τὸ ὀξείδιον τοῦ σιδήρου εἰς ὑποξείδιον δίδει Ο, 00666 τοῦ γραμμαρίου.

Τὸ ἀναλυθὲν λοιπὸν μεταλλικὸν ὕδωρ τῶν Κυθήρων περιεῖχεν εἰς 1000 κ. ε. τὰ ἑξῆς·

ὑποξείδιον σιδήρου (Fe O)	Ο, 0 222. γρ.
ἤτοι μεταλλικοῦ σιδήρου (Fe)	Ο, 0 172 »
στερεᾶς οὐσίας	Ο, 423 »
Ἐκ τούτων ὀργανικαί εἰσι	Ο, 287 »
ἀνόργανοι δὲ	Ο, 135 »

ταῦτα πολλοὶ ἐπισκεφθέντες καὶ δοκιμάσαντες ἐπήνεσαν, πολλοὶ δ' ἀσθενεῖς τὴν ὑγείαν αὐτῶν διὰ τῶν ὑδάτων τούτων ἀνέλαβον. Ὁ τόπος οὗτος παρέχει εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον αὐτὸν οὐ μόνον ὠφέλειαν ἐκ τῆς ἐξετάσεως καὶ χρήσεως τῶν ὑδάτων, ἀλλὰ καὶ τέρψιν ἐνταὐτῷ ἐκ τῆς ὡραίας αὐτῶν θέσεως, ἐπειδὴ κατάφυτος εἶνε ἐκ λεμονεῶν, πορτοκαλεῶν καὶ διαφόρων ἄλλων καρποφόρων δένδρων, μεγαλοπρεπεστέραν δὲ καθιστᾷ αὐτὴν ὁ κρότος τῶν πανταχόθεν κατερχομένων ὑδάτων καὶ ἡ ταραχὴ τῶν ὑπ' αὐτῶν κινουμένων ὑδρομύλων.

Τὰ ὕδατα ταῦτα κοινῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων σιδηρόνερα καλοῦνται ὡς ἐκ τῆς λίαν σιδηριζούσης αὐτῶν γεύσεως, τὴν ὠφέλειαν δ' αὐτῶν οὗτοι διηγοῦνται ὅτι ἀνεγνώρισαν πρὸ πολλοῦ. Νέα τις, ὠχρὰ καὶ ἀσθενὴς οὖσα καὶ ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῆς φθισικὴ νομισθεῖσα, ἐπέμφθη εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπου εὑρίσκετο τὸ ποίμνιον αὐτῶν, ὅπως, ἐκεῖ ἀποθανοῦσα, μὴ μολύνῃ τινὰ τῆς λοιπῆς οἰκογενείας. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καιρὸν καὶ μετὰ μεγίστης αὐτῶν ἐκπλήξεως βλέπουσι τὴν ὑπὸ χλωρώσεως πάσχουσαν νεάνιδα ὑγιεστάτην καὶ εὔρωστον· ἐρωτηθεῖσα δὲ περὶ τοῦ αἰτίου τῆς τοιαύτης ἀναρρώσεως, εἶπεν ὅτι, πίνουσα ἐκ τοῦ ὕδατος ἐκείνου, ᾐσθάνετο τὴν ὄρεξιν καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῆς αὐξανομένας.

Μεσημβρινοανατολικῶς μεταξὺ Κυθήρων καὶ Κρήτης κεῖνται τὰ Ἀντικύθηρα ἢ Αἰγιλία (κοινῶς Τσιριγότον), μικρὰ νῆσος κατοικουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ ποιμένων καί τινων γεωργῶν.

Σμύρνῃ τὴν 20 Αὐγούστου 1873.

Στέφ. Στάης φαρμακοποιός.

Ο ΙΠΠΟΤΗΣ LOUIS-CHRYSOSTOME FERRUCCI

Ἐπίτιμον μέλος τοῦ Συλλόγου τῶν Ἀθηνῶν.

Πολλάκις μέχρι τοῦδε οἱ Ἕλληνες διετράνωσαν ὅτι διαφέρουσι κατὰ πολὺ τῶν ἐθνῶν ἐκείνων, ἅτινα παρέχουσιν ἀφορμὰς ὥστε ἡ ἀχαριστία των πρὸς ἄλλα ἔθνη ν' ἀποκαθίσταται παροιμιώδης. Μία τῶν ἀποδείξεων τούτων ἐστὶ καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἱππότου Louis-Chrysostome Ferrucci, Λουδοβίκου Χρυσοστόμου Φερρουκίου ὡς μέλους τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου. Ἡ τιμὴ αὕτη ἔξοχος καθ' ἑαυτὴν ἔχει περισσοτέραν ἔτι σημασίαν, καθόσον μέχρι τοῦδε εἰς εὐαρίθμους ξένους ἀπενεμήθη· οὐχ ἧττον ὅμως εἶνε ἀξία τοῦ διακεκριμένου συγγραφέως τῆς « La scala de la vita » καὶ τοῦ ποιητοῦ ὅστις ἐν τοῖς ὡραίοις αὐτοῦ ποιήμασι ἐψαλε τ' ἀνδραγαθήματα τῶν ἡρώων τῆς Ἑλλάδος, ἐν γένει δ' εἰπεῖν τοσαύτην ἐπεδείξατο ὑπὲρ αὐτῆς συμπάθειαν εἰς πλείστας ὅσας περιστάσεις.

Η ΛΗΣΤΕΙΑ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ.

Συγγραφεὺς λίαν εὐνοϊκῶς διακείμενος τοῖς Ἄγγλοις, ὁ κ. Taine, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Χρόνῳ» ἔργον, ἰδιαιτέρως μετὰ ταῦτα τυπωθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Σημειώσεις περὶ τῆς Ἀγγλίας*», ἐν ᾧ ὑπάρχουσι παντοειδεῖς πληροφορίαι περὶ τοῦ Ἡν. Βασιλείου. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἐν Παρισίοις σχολῆς τῶν ὡραίων τεχνῶν ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Ἄγγλοι δὲν κατώρθωσαν εἰσέτι ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς λῃστείας, ἥτις, ἐβρεύουσα ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τοῦ Λονδίνου μ' ὅλας τὰς προφυλάξεις καὶ τὰ κυβερνητικὰ μέτρα, περιφρονεῖ χάριν εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ διοργανισμοῦ αὐτῆς πάσας τὰς προσπαθείας Ἀσυνομίας δραστηρίας καὶ εὐτόλμου. Οὐδεὶς ἐλησμόνησε τ' ἀπαίσια τῶν *πνιγέων* κατορθώματα.

Ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἀπόστολος τῶν Κλεπτῶν*» (Edward Wright) πραγματεία, ἣν ἐφέτος ἐδημοσίευσεν ἡ Βρετ. Ἐπιθεώρησις, παρέχει πολλὰς περιέργους ὅσον καὶ αὐθεντικὰς πληροφορίας περὶ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν κλεπτῶν, οἵτινες δυστυχῶς εὑρίσκουσιν ἐν τῇ συνενοχῇ τοῦ ἀχαλινώτου ὄχλου, τοῦ *συρφετοῦ* ἐκείνου ὅστις τόσον ἐπιτυχῶς περιγράφεται ἔν τισι τῶν μυθιστοριῶν τοῦ Δίκενς, τοσαύτην συμπάθειαν, ὥστε ὁ θρίαμβος τῆς δικαιοσύνης ν' ἀποβαίνῃ κατ' αὐτῶν λίαν δύσκολος.

Ὁ κ. Maxime du Camp ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ « οἱ Παρίσιοι, τὰ ὄργανά των, αἱ λειτουργίαι των καὶ ὁ βίος αὐτῶν κατὰ τὸ τελευταῖον *ἥμισυ τοῦ XIX αἰῶνος* » ἐποιήσατο τὰς αὐτὰς παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν θέσιν πόλεως, ἥτις τοσαῦτα πρόκειται νὰ ὑποφέρῃ ἐκ τοῦ πλεονασμοῦ τῆς πλέον διεφθαρμένης τάξεως τοῦ πληθυσμοῦ της.

Ὡς πρὸς τοὺς Ἀγγλο-Σάξωνας τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν οἱ ἐπίφοβοι αὐτῶν Ku-Kluks πλησιάζουσι κατὰ τὴν θηριωδίαν ἔτι μᾶλλον τοὺς τῆς μεσημβρ. Εὐρώπης ἢ οἱ κλέπται τοῦ Λονδίνου. Αἱ πληροφορίαι τοῦ προέδρου Ὀδ. Γράντ ἐπὶ τοῦ θλιβεροῦ τούτου ἀντικειμένου χαρακτηρίζονται διὰ τοσαύτης παρρησίας, ὥστε περιττὸν νὰ τὰς ἐπιβεβαιώσῃ τις.

Ἐν συνόλῳ ὁ ἀμερόληπτος παρατηρητὴς τεκμαίρεται πανταχόθεν ὑπὸ ποικίλα σχήματα τὰς ἀπαισίας κλίσεις, αἵτινες ἀποκατέστησαν μέχρι τοῦδε ἀδύνατον πᾶσαν σπουδαίαν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Ναπολέων τὸ ἐνόει κάλλιστα, ὁπόταν ἔγραφε πρὸς τὸν Ἰωσὴφ Βασιλέα τῆς Νεαπόλεως: « Οἱ λαοὶ δὲν διαφέρουσι τοσοῦτον ἀπ' ἀλλήλων ὅσον κοινῶς πιστεύεται. »

Δώρα Ἰστριάς.

Ἀκαδημαϊκὴ ἐκλογή.

Οἱ προληπτικοί, οἵτινες ἀποκλείουσι τὰς γυναῖκας τοῦ παραδείσου τῆς παιδείας καὶ τοῦ διανοητικοῦ βίου, ὁσημέραι ἀποχωροῦσιν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Οὕτως ἐν τῇ πάλαι *Μεγάλῃ Ἑλλάδι* εἰς Σὰν-Σεβέρον (San Severo) ἡ κυρία Δώρα Ἰστριὰς ἐπωνομάσθη *Ὑψηλὴ Προστάτρια* (Alta protetrice) τοῦ Ateneo garganico τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν.

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΟΜΗΡΟΥ

ΕΟΡΤΗ.

—

Ἀληθῶς ἡ τῆς 7ης τοῦ μηνὸς τούτου Κυριακὴ ὑπῆρξεν ἡμέρα χαρμόσυνος διὰ τὸν ἐκλεκτὸν κόσμον τῆς Σμύρνης. Τὴν ἡμέραν ταύτην, καθὸ πρώτην τοῦ μηνὸς Θδρίου Κυριακήν, ἐτελέσθη συνῳδὰ τῷ Κανονισμῷ αὐτοῦ ἡ ἑορτὴ τοῦ ἐν Σμύρνῃ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ὁμήρου μεθ' ἁπάσης τῆς δεούσης μεγαλοπρεπείας καὶ λαμπρότητος. Τὸ οἴκημα, ἐν ᾧ ὁ Σύλλογος, ἔωθεν μυρτοστόλιστον ἀνέμενε τὴν χορείαν τῶν φιλοπροόδων καὶ φιλομούσων ἑορταστῶν, ἥτις ἐν τῷ Καθεδρικῷ ναῷ ἠκροᾶτο τῆς θείας μυσταγωγίας, τελουμένης παρὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σμύρνης ὑπὲρ ὑγείας τῶν ζώντων καὶ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν κεκοιμημένων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου.

Ἐν τῷ ναῷ ὑπὲρ τὴν ὥραν ὡμίλησεν ὁ ἱεροκῆρυξ καὶ ἀρχιδιάκονος τῆς Α. Σ. κύριος Π. Δανιηλίδης λόγον, τὸν ὁποῖον πράγματι λυπούμεθα διότι τὰ στενὰ τοῦ φύλλου ἡμῶν ὅρια δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ καταχωρίσωμεν, λόγον πληρέστατον φιλογενείας καὶ Χριστιανισμοῦ, δι' οὗ ἐξέθεσε τὸ τί μέχρι τοῦδε κατώρθωσεν ὁ Φιλεκπ. Σύλλογος καὶ τὸ τί ὀφείλει νὰ κατορθώσῃ. Κατώρθωσε α'.) νὰ συναγάγῃ ἀπὸ τῶν ὀδῶν περὶ τὰ ἑκατὸν πάμπτωχα καὶ ἐγκαταλελειμμένα παιδία, εἰς ἃ χορηγεῖ τροφὴν νοεράν, καὶ β'.) νὰ ἱδρύσῃ σχολεῖα τοῦ λαοῦ, ἐν οἷς τοσοῦτοι τῆς ἐργατικῆς τάξεως πολῖται, τῆς τε ἀνδρικῆς καὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, συνερχόμενοι οὐχὶ μόνον ἀρύονται γνώσεις τῆς θρησκείας καὶ τῆς προγονικῆς ἱστορίας, ἀφ' ὧν καὶ ἀναπτύσσονται καὶ μορφοῦνται, ἀλλὰ καὶ μανθάνουσι ν' ἀναγινώσκωσι, νὰ γράφωσι, ν' ἀριθμῶσιν, ἃ μαθήματα, ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ, ἕνεκ' ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως αὐτῶν περιστάσεων δὲν ἠδυτύχησαν νὰ ἠξεύρωσιν. Ὀφείλει δὲ νὰ ἐπιδιώξῃ ὁ Σύλλογος τὸ νὰ καταστῇ τηλικοῦτος, ὥστε τὰ εὐεργετήματά του ταῦτα νὰ μὴ περιορίζωνται μόνον ἐν τῷ στενῷ τῆς Σμύρνης ὁρίζοντι, ἀλλὰ νὰ ἐπεκτείνωνται καὶ εἰς ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, ἧς δικαίως καὶ ὀρθῶς ὀμφαλὸς ἡ πόλις αὕτη ἀποκαλεῖται.

Τὴν 10 1)2 ὥραν ἀπολυθείσης τῆς ἐκκλησίας, ἡ Α. Σ. μετὰ τοῦ περὶ Αὐτὴν ἱεροῦ Κλήρου, πολλῶν ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἐπισημοτήτων καὶ ἰδίως τῆς Α. Ε. τοῦ Ἕλληνος Προξένου κυρίου Τριανταφύλλη μετὰ τῆς συνοδείας του, τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, τοῦ θιάσου τῶν ἐνταῦθα καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, τῆς Διευθυντρίας τοῦ Μεγ. Ἐθν. Παρθεναγωγείου καὶ πολλῶν ἄλλων ἀξιοτίμων πολιτῶν, μεταβᾶσα εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου, ἔψαλεν ἐκτενῆ ὑπὲρ τῆς προόδου αὐτοῦ, μεθ' ὃ ὁ Γυμνασιάρχης τῆς Εὐαγγ. Σχολῆς κ. Ξανθόπουλος ὡμίλησε περὶ τῆς Ἰλιάδος ἐν γένει καὶ ἰδίως περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἥρωος αὐτῆς Ἀχιλλέως, ἀνάλυσιν σύντομον μὲν ἀλλὰ καὶ περιεκτικὴν καὶ ἐξαίρετον ποιησάμενος τοῦ Ὁμηρικοῦ τούτου ἔπους, μετὰ διδακτικωτάτων τινῶν παρεκβάσεων.

Τὸν κ. Ξανθόπουλον ἐκθύμως χειροκροτηθέντα διεδέχθη ὁ ἀσκληπιάδης κύριος Α. Καλλιγᾶς, ὅστις ἀπήγγειλεν ἐμμέτρως προσλαλιὰν πρὸς τὸν παλαίτατον τῆς Σμύρνης υἱόν, μονονουχὶ τὰ δάκρυα τῶν ἀκροατῶν προκαλέσασαν καὶ ζωηρῶς δὶς χειροκροτηθεῖσαν.

Ἡ ἑορτὴ διήρκεσεν ἀκριβῶς μέχρι τῆς μεσημβρίας, καθ' ἣν τὸ ἀκροατήριον πληρέστατον εὐτροσύνης καὶ συγκινήσεως διελύθη.

ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΦΥΛΛΑ.

ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Μ. Δ. Σ.

«Ὦ λύρα, ἂν ποτε κανεὶς τὰ ἄνθη σου ζητήσῃ
κ' ἐν μέσῳ τόσων φύλλων σου κανὲν δὲν ἀπαντήσῃ,
ἂς σχίσῃ τὴν καρδίαν μου... εἰς κύπελλον δακρύων
βλαστάνει τῶν ἀληθινῶν ἐρώτων μου τὸ ἴον.....»

ΑΣΜΑ 1.

Ο ΦΟΡΟΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ.

Μ' ἄνθη καὶ φύλλα στέφονται τῶν δένδρων μας οἱ κλῶνοι,
ἐνόσω Ἔαρος πνοὴ τὴν φύσιν βαλσαμόνει.
Τὸ δένδρον τῆς καρδίας μας στολίζει παρομοίως
μ' ἄνθη καὶ φύλλα εὔχροα ὁ νεαρός μας βίος.
Ὦ λύρα τῶν νεανικῶν ἐλπίδων καὶ ὀνείρων,
ἀνθέων ἂς σκορπίσωσι τὰ ἄσματά σου μῦρον,
διότι καθὼς πίπτουσι τὰ ἄνθη ἐκ τῶν κλώνων
κ' ἐπὶ τῶν δένδρων μένουσιν ὠχρὰ τὰ φύλλα μόνον,
ὁμοίως καὶ τὰ ἔτη σου ἰδοὺ φυλλορροοῦσι,
καθὼς ἐκεῖνα καὶ αὐτὰ ὀλίγον διαρκοῦσι.
Ἄνθη! τὸ ὑπερήφανον νὰ στέψω μέτωπόν της
μὴ ρεύσωσι τὰ δάκρυα τῶν θείων ὀφθαλμῶν της!
Πρώτην Αὐτὴν ἠγάπησα, ὅτε μικρὸν παιδίον
τῶν ἐθνικῶν μας ἤνοιξα ἐρώτων τὸ βιβλίον
καί, κλίνων ὡς ἐπὶ βωμοῦ καὶ θυσιαστηρίου,
ἤκουσα ἤχους θελκτικοὺς καὶ γλῶσσαν μυστηρίου.
Ὦ! ἔκτοτε ὁ ἔρως της τὰ στήθη μου φλογίζει
ἡ δὲ πτωχὴ καρδία μου βαρυαλγεῖ κ' ἐλπίζει.
Ἄνθη! πλὴν βλέπω, λύρα μου, καὶ φύλλα σὲ στολίζουν·
ματαίως φλογερὰν χορδὴν οἱ δάκτυλοι ἐγγίζουν·
εἶσιν οἱ ἦχοί σου νωθροί, χαλαρωμένης λύρας,
ὡς εἰς δεσμώτου ἀσθενοῦς βεβαρυμένας χεῖρας.
Ὦ λύρα, ἂν ποτε κανεὶς τὰ ἄνθη σου ζητήσῃ
κ' ἐν μέσῳ τόσων φύλλων σου κανὲν δὲν ἀπαντήσῃ,
ἂς σχίσῃ τὴν καρδίαν μου.... εἰς κύπελλον δακρύων
βλαστάνει τῶν ἀληθινῶν ἐρώτων μου τὸ ἴον.

ΕΚ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ἀνέτειλαν διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πολυευσπλάγχνου τὸ φῶς, ἡ θρησκεία, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ παιδεία.

ΠΕΡΙ ΛΑΧΩΡΗΣ.

Λαχώρη, ἡ καθέδρα τοῦ ἡττηθέντος παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὸ 327 π. Χ. περιφήμου Πώρου καὶ πρωτεύουσα τῆς κατὰ τὸ 1849 συγχωνευθείσης Πεντοποταμίας εἰς τὸ Ἰνδοβρεττανικὸν βασίλειον καὶ ὅλων τῶν ἕως τότε ἐξαρτωμένων πόλεων τῶν Σείκων (α), κεῖται ἐπὶ καλῆς πεδιάδος 70 μίλ. βορειοδυτικῶς τῆς Δελχῆ καὶ 1)4 μιλ. ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ραβῆ, ἔχουσα τείχη ἰσχυρὰ μετὰ βαθείας τάφρου καὶ προμαχώνων, οἵτινες σχηματίζουσι γραμμὴν 1 1)2 μιλίου· περιβάλλεται δὲ ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν κήπων καὶ παραδείσων καὶ ἀριθμεῖ 95,000 κατοίκους, οἵτινες ἐργάζονται βάμβακα, ἐριοϋφάσματα, ὅπλα καλὰ καὶ ἐμπορεύονται. Στρατιωτικῶς εἶνε σπουδαία διὰ τὴν ἀσφαλῆ στρατηγικὴν θέσιν της. Καίτοι δ' ἐκπεσοῦσα τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος, ἣν εἶχεν ὡς πρωτεύουσα τῶν μεγάλων Μογγόλων, καὶ κατέχουσα ἤδη μόνον τὴν δυτικὴν γωνίαν τῆς ποτὲ ἐχούσης 2 μίλια μῆκος καὶ 1—2 ἑκατομμύρια κατοίκων, εἶνε εἰσέτι μία τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τοῦ Ἰνδοστάν. Ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας ἵσταται ἐπίσης ἡ ἀκρόπολις, ἥτις περιέχει μεγάλας ἀποθήκας καὶ ἐργοστάσια πολεμικά. Ἡ Λαχώρη ἐξέχει τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἀσίας διὰ τὴν καλλιτέργειαν τῶν γαιῶν καὶ ἔχει ὁδοὺς στενωπὰς ἀλλ' ἐπιμήκεις καὶ εὐθείας, λιθοκτίστους οἰκίας, ἐπισκεπτομένας ἀγοράς, πολλοὺς ξενῶνας κερβανίων, πολυπληθῆ παλάτια, Μαυσωλεῖα, ναοὺς Τουρκικοὺς καὶ Ἰνδικούς, ἁγίους τάφους, προσκυνητήρια καὶ πολλὰ ἄλλα μεγαλοπρεπῆ κτίρια ἀρχαίου χρόνου. Μεταξὺ τῶν τελευταίων προσοχῆς ἄξιον εἶνε ἰδίως τὸ παρὰ τοῦ Ἀουρὲν Τζάϋβ κτισθὲν αὐτοκρατορικὸν τζαμίον ἔχον 4 μιναρέδες καὶ ὠκοδομημένον ἀπὸ ἐρυθρούς ψαμοειδεῖς τετραγώνους λίθους. Τὸ κύριον δὲ αὐτοῦ κτίριον μετεποιήθη εἰς πυριταποθήκην ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῶν Σείκων. Τὸ Σιὰχ Δουρὰ ἢ τὸ Μαυσωλεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Δζεχαγκὶρ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ραβῆ κείμενον, τετράγωνον κτίριον, ἔχει 70 ποδ. ὕψος καὶ εἰς τὰς 4 γωνίας μιναρέδες ὠκοδομημένους ἐναλλὰξ ἐκ μαρμάρου καὶ ἐρυθροῦ γρανίτου λίθου καὶ χρησιμεύει μέχρι τοῦδε ὡς στρατών. Τὸ ἀρχαῖον μεγαλοπρεπὲς παλάτιον τῶν μεγάλων Μογγόλων, κατόπιν δὲ ἡ ἕδρα τοῦ Ρενδ-σὶτ-Σίγγ, Σαμούμ-Βαρδὴ καλουμένου, πρὸς ὃ πλατεῖα μαρμάρινος στοὰ ἄγει. Εἰς τὰς περιφημοτέρας εὐφυεῖς ἰχνογραφίας ἀνήκει ὁ κῆπος τοῦ Δζεχαγκίρ, καλούμενος Σιαλιμάρ, ὅστις σύγκειται ἐκ τριῶν ἐξωστῶν ὑψουμένων ἀλλεπαλλήλως καὶ διαπερᾶται ὑπὸ ὑδραγωγείου ἐρχομένου μακρόθεν, ἐξ οὗ ἀναπηδῶσι 450 πηγαί. Ἡ πόλις ἔχει διάφορα σχολεῖα τῆς κυβερνήσεως πρὸς μόρφωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ἰδίως δὲ ἀκαδημίαν μὲ 550 μαθητάς.

(α) Σέϊκοι ἢ Σὶγζ καὶ Σάϊζ εἶνε θρησκευτικὴ ἑταιρία εἰς τὴν βόρειον Ἰνδίαν, ἐν τῇ Σανσκριτικῇ γλώσσῃ **Sikocha**. Σίκστα σημαίνει μαθητὴς ἢ νεανίας. Θεμελιωτὴς ταύτης ἦτον ὁ Νανάκ, Ἰνδὸς ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ρασβούτων, γεννηθεὶς τὸ 1469 εἰς Ταλβανδὶ χωρίῳ ἀνατολικῶς τῆς Λαχώρης.

Ἡ Λαχώρη ἦτο μέχρι τοῦ 1008 πρωτεύουσα τῆς ἀρχαίας αὐτόχθονος Ἰνδοφυλῆς, ἀκολούθως τῶν πρώτων Μωαμεθανῶν κατακτητῶν τῆς Ἰνδίας, τῶν Γασνεβίδων (Ghas-newiden), κατόπιν τῶν Γκουρίδων (Ghuriden)· ἐκυριεύθη δὲ καὶ ἐλαφυραγωγήθη τὸ 1225 ὑπὸ τοῦ Κοβαρισμιὲρ Δζελαλεδὶν Μανκβερνὴ (Choswaresmier-Dschelaleddin-Mank-berni), ὡς καὶ τὸ 1241 ἀπὸ τοὺς Μογγόλους ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Τουρμὴ Χιρὶν Χὰν (Turme Khirin Khan). Τὸ 1525 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Βαβούρ· ἔκτοτε δ' ἀνῆκεν εἰς τὸ βασίλειον τῶν μεγάλων Μογγόλων καὶ συνημιλλᾶτο μετὰ τῆς πόλεως Δελχῆ. Κατὰ τὸν 17—18 αἰῶνα ἦτο μία τῶν μεγαλοπρεπεστέρων πρωτευουσῶν πόλεων αὐτῶν· ἐπὶ ταύτης τῆς ἐποχῆς ἐγένοντο οἱ μεγαλοπρεπεῖς κῆποι· οἱ χειρώνακτες καὶ τεχνῖται τῆς Λαχώρης ἦσαν οἱ περιφημότατοι· διὸ καὶ εἰς τὰς ἐκεῖ πανηγύρεις συνέρρεον οἱ ἔμποροι ὅλων τῶν ἐθνῶν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη πόλις κατηρημώθη καὶ μόλις διετηρεῖτο ἀκόμη ὁπωσοῦν καλῶς ὡς πρωτεύουσα τῶν Σείκων, εἰς ὧν τὰς χεῖρας περιῆλθε κατὰ τὸ 1764. Τὸ δὲ 1846 κατελήφθη ἡ πόλις, ἡ ἀκρόπολις καὶ μέρος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ παλατίου ὑπὸ τοῦ Βρεττανικοῦ στρατοῦ, ἔνθα εἰς τὰς 9 Μαρτίου ὑπεγράφη συνθήκη μεταξὺ τοῦ Μαχαραδσιὰ Δελὶδ Σίγχ (Dhulib-Singh) καὶ τῆς Βρεττανικῆς ἀρχῆς. Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πολέμῳ τῆς Πεντοποταμίας προεκηρύχθη ἀμέσως τῇ 29 Μαρτίου 1849 ἡ κατάργησις τῆς δυναστείας Σίγχ καὶ ἡ συγχώνευσις τῆς Λαχώρης ὡς καὶ ὅλης τῆς Πεντοποταμίας εἰς τὸ Ἰνδοβρεττανικὸν βασίλειον.

Ὁ Ἰωάννης Μαρτῖνος Χόνιγγ Βέργερ ἐκ Τρανσυλβανίας, διαμείνας ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰ ἔτη μέχρι τῆς Ἰνδοβρεττ. κατοχῆς ὡς ἰατρὸς τῶν ΑΑ ΜΜ. Ρενδ-σὶτ-Σίγγ, Καρὲκ Σίγγ, Ρανὴ Τσεντκοὺρ Σὶρ-Σίγγ καὶ Δελὶδ Σίγγ, ἀφηγεῖται περὶ τῆς χώρας ἐκείνης πολλὰ καὶ περίεργα ὑπὸ φυσικοϊστορικὴν καὶ ἰατρικὴν ἔποψιν. Ἐκ τούτων ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς· ἀ. σύντομον περιγραφὴν τῶν ἰδιαιτέρων ἐθίμων τῶν κατοίκων τῆς ἀνατολικῆς Ἰνδίας, τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως Σίγγ (Sing) καὶ τινας εἰκόνας αὐτῶν. Σίγγ σημ. γενναῖον πολεμιστὴν ἢ ἥρωα, ἦσαν δὲ ἐν γένει πολεμικὸν ἔθνος οἱ Σείκοι ἢ Κάλτσαι. Οἱ Σείκοι εἰσὶν ἀνακαινισταὶ Ἰνδοί. Κυρίως πατρὶς αὐτῶν εἶνε ἡ Πεντοπόταμος χώρα (Πενδσιάβ) (α)· ἐν τούτοις ἐξηπλώθησαν δυτικῶς τοῦ Ἰνδοῦ πρὸς Πεσαβέρ, βορείως εἰς τὸ ὄρος πρὸς Κασεμὶρ κτλ., ἀνατολικῶς ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Σετλεδὶκ πρὸς Ἰνδοστάν. Ἡ θρησκευτικὴ αὐτῶν βίβλος καλεῖται Γρανδσακχὲ καὶ εἶνε γεγραμμένη μεϊδία στοιχεῖα τοῦ ἔθνους τούτου, μὲ τὸ καλούμενον Γουρμακὶ ἀλφάβητον. Ἄλλως ἔχουσι μετὰ τῶν Ἰνδῶν τινα κοινά· οὕτω π. χ. τὴν τυρὰν τῶν νεκρῶν, τὴν λατρείαν τοῦ γένους τῶν βοῶν· διὸ καὶ ὡς ἁμάρτημα ἐθεώρουν τὴν παρὰ τῶν Ἄγγλων σφαγὴν τῶν ἁγίων τούτων ζώων παρ' αὐτοῖς. Οἱ Σείκοι καὶ ἄλλαι φυλαὶ τοῦ Ἰνδοῦ εἰσὶ κρεωφάγοι καὶ μάλιστα τρώγουσι τὸ παρ' Ὀθωμανοῖς καὶ Ἰουδαίοις ἀπηγορευμένον χοίρινον κρέας· ἀπαγορεύεται μόνον ὁ καπνὸς αὐτοῖς· φέρουσι δὲ μακρὰν κόμην, ἣν ἐπιμελῶς περιποιοῦνται ἀλείφοντες συνεχῶς μετὰ πηκτοῦ γάλακτος· ἀκολούθως πλύνοντες καὶ κτενίζοντες αὐτὴν περιτυλίσσουσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς των· ἐπ' αὐτῆς δὲ δένουσι τὴν δελὰρ (εἶδος τιάρας, *σαρίκι*), ἥτις σύγκειται ἐκ μακρῶν καὶ στενῶν λινῶν τεμαχίων, ὧν τὰ ἄκρα εἰσὶ λεπτὰ καὶ

(α) Ὁ Ἰνδὸς ποταμός, ὁ Πενδινὰδ ἢ Πενδσιού, ὁ Ὑδάσπης τῶν Σετλεδίκ, ὁ Σελὶμ καὶ ὁ Βαγάϊ.

χρυσοκέντητα· σχηματίζει δὲ ὁ τῆς κεφαλῆς στολισμὸς αὐτῶν μετὰ τῆς περιτετυλιγμένης κόμης εἶδος περικεφαλαίας· οἱ εὐποροῦντες ἐπιδένουσι καὶ χρωματιστὸν μετάξινον μανδύλιον μὲ χρυσοκέντητα ἐπίσης ἄκρα, ὡς βλέπομεν εἰς τὰς ἑπομένας τέσσαρας εἰκόνας. Τοὐναντίον οἱ Ἰνδοὶ φέρουσι κόμην μικροτέραν καὶ προεξέχουσαν τοῦ ἁπλοῦ δεσίματος τῆς κεφαλῆς των, ὡς φανήσεται εἰς πίνακα 4ον ἡ εἰκὼν τοῦ Ραϑσιὰ Δινανάτ. Ἐκτὸς τούτου γνωρίζονται προσέτι οἱ Ἰνδοὶ καὶ αἱ διάφοροι αὐτῶν φυλαὶ ἀπὸ τὰ ποικίλα σημεῖα, ἅτινα ποιοῦσι διὰ λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος ἐπὶ τοῦ μετώπου, μεσορρύου καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος, ὅπως εἰς πίνακα 3 καὶ 4 διακρίνονται καλῶς ἐπὶ τοῦ μεσορρύου τοῦ Μαχαράϑζα Γκουλὰ ὁ Σίγγ, Ράϑζα Τέψα Σίγγ καὶ Ράϑζα Δινανάτ. Ὁ χρωματισμὸς γίνεται ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν μετὰ τὸ λουτρὸν ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς.

Αἱ εἰκόνες αὗται εἰσὶν ἀντίτυπα πιστὰ καλῶν τεχνιτῶν Ἰνδῶν· ὁ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἀκτινοειδὴς στέφανος, ὅντινα φέρουσι, σημαίνει παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς τὴν βασιλικὴν ἀξίαν. Καταχωρίζομεν δὲ τὰς εἰκόνας ταύτας οὐ μόνον διὰ τὸ περίεργον, ἀλλὰ καὶ διότι θέλει γίνει ἱστορικὸς λόγος περὶ τούτων· πρὸς κατάληψιν δὲ εὐκολωτέραν τὰς διαιροῦμεν εἰς τοὺς ἀκολούθους πίνακας.

ΠΙΝΑΞ 1.

Μαχαράϑζα (βασιλεὺς) Ρενδ-σὶτ-Σίγγ.

Μαχ. Καρρὲκ Σιγγ Κουρ (διάδοχος).

Μαχ-Σὶρ-Σίγγ.

Νονεχὰλ-Σίγγ. (ἀκολουθεῖ).

Ὁ Ὑάκινθος πρὸ ὀλίγου ἐφαίνετο οὐδὲν ἐννοῶν ἢ ἀκούων. (σελ. 52).

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Μ. Γ. Παλαμάρη.

(Συνέχ. ἀπὸ σελ. 298 τοῦ Δ'. τόμ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Ἡ εἰς τὸν πρωϊνὸν περίπατον κακὴ συνάντησις.

Κατὰ τὴν αὐτὴν πρωΐαν τῆς 1ης Μαΐου ἡ ἡσυχία τοῦ χωρίου Βουονκονδέντου ἐταράχθη ὑπὸ συμβάντος, ὅπερ φαίνεται κατὰ πρῶτον μηδεμίαν ἔχον σχέσιν πρὸς τὴν ἱστορίαν ταύτην. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ, ἐπειδὴ τὸ συμβὰν τοῦτο ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς μελλούσης πορείας της μεγάλην ἐπιρροήν, ὀφείλομεν νὰ διηγηθῶμεν αὐτὸ ἐνταῦθα.

Ὁ Δὸν Βλάσιος, ὃν οἱ κάτοικοι τοῦ Βουονκονδέντου ὠνόμαζον «ὁ κύριος Δήμαρχος,» ἦτον ὁ πρῶτος ἄρχων τῆς κοινότητος. Οἱ δήμαρχοι ἐξετέλουν τότε καθήκοντα ἀστυνόμων καὶ δικαστῶν, ὅπερ ἔδιδεν αὐτοῖς ἐξουσίαν ἀρκετὰ εὐρεῖαν μὴ ἐξερχομένην ὅμως τῶν ὁρίων τοῦ χωρίου τῆς ἢ κωμοπόλεως. Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ κατὰ τὸν ιϛ'. αἰῶνα, ἐποχὴν ταραχῶν καὶ πολέμων, διοικητικὴ χαλάρωσις καὶ τὸ ἀνίσχυρον τῶν νόμων ἐνώπιον τῆς βίας τοῦ αὐθαιρέτου· μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Σιέννης, κατακτηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Φλωρεντινῶν, οἱ τοὺς νόμους ἀντιπροσωπεύοντες εὐδαιμῶς ἐνόουν τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν. Ὁ δὸν Βλάσιος ὡμοίαζε κατά τι αὐτούς.

Δὲν λέγομεν ὅτι ὁ δὸν Βλάσιος ἦτο κακὸς ἄνθρωπος· πολλοῦ γε καὶ δεῖ· οὐδεὶς ποτε παρεπονήθη κατὰ τῆς διοικήσεώς του ἢ κατὰ τῆς τιμιότητός του· ἀλλ' ἦτον ἄνθρωπος ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, ἔχων μὲν μικράν τινα εὐφυΐαν καὶ ἀσθενῆ γενναιότητα, ἀλλὰ στερούμενος δραστηριότητος καὶ ἐνεργείας, αἵτινες ἦσαν ἀναγκαῖαι μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἄλλως τε τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸν χαρακτῆρά του. Ἦτο πεντηκοντούτης, ἀρκετὰ μικρόσωμος, χονδρός, πολύσαρκος, μὲ χεῖρας παχείας, μὲ ὁλοστρογγύλους παρειὰς καὶ μὲ μακρὰν κόμην, ἥτις τὸν ἐβεΐκνυε νεώτερον παρ' ὅ τι ἦτο· τὸ χεῖλός του ἦτο παχὺ καὶ καθειμένον, ὅπερ σημεῖον ἀγαθότητος ἅμα καὶ ἀδυναμίας· οἱ δὲ ὀφθαλμοί του ἐστεροῦντο ζωηρότητος.

Ὅσοι τὸν ἐγνώριζον ἔλεγον « *εἶνε ἀγαθὸς ἄνθρωπος* » ὅσοι δὲ τὸν ἔβλεπον, « *οὗτος φαίνεται νὰ ἦνε καλὸς ἄνθρωπος.* »

Τὴν πρωΐαν τῆς 1ης Μαΐου 1572 ὁ δὸν Βλάσιος ἐξῆλθεν εἰς περίπατον, ὅπως ἀναπνεύσῃ τὴν πρωινὴν αὔραν. Τὴν νύκτα εἶχεν ὑποφέρει ἀπὸ ἀϋπνίαν, προελθοῦσαν ἴσως ὑπὸ τῆς κατακιγίδος, ἴσως καὶ ὑπὸ ἀρθόνου γεύματος, ἠσθάνετο δὲ τὴν ἀνάγκην ν' ἀναλάβῃ τὴν εὐδιαθεσίαν του διὰ τοῦ πρωϊνοῦ περιπάτου.

Διὰ νὰ φαίνηται δὲ ἀξιοπρεπὴς ὁ δὸν Βλάσιος, πολὺ σπανίως ἐξήρχετο μὴ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ βιβλίον τι, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὅμως σπανίως ἔρριπτε τὰ βλέμματα. Εἶχε λοιπὸν ἓν καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλὰ ποῖον τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθην νὰ μάθω· ἄλλως τε τοῦτο ὀλίγον μᾶς ἐνδιαφέρει.

Ἐβάδιζε λοιπὸν κρατῶν τὸ βιβλίον κλειστὸν καὶ ἀνακαλῶν εἰς τὴν μνήμην του λογαριασμούς τινας τῆς παρελθούσης. Ὅλως δὲ ἀφῃρημένος ἠκολούθει τὴν ἀτραπόν, εἰς ἣν εἶχεν εἰσέλθει, ἄγουσαν αὐτὸν πρὸς τὰ ὄρη δι' ἐδάφους ἀνωμάλου, ἐρήμου καὶ διακοπτομένου ὑπὸ βράχων.

Ὅτε ἐξελθὼν τῶν σκέψεών του ὁ δὸν Βλάσιος παρετήρησεν ὅτι ἦτον ἐν τῷ μέσῳ τῶν βράχων, ἠθέλησε ν' ἀλλάξῃ διεύθυνσιν. Εὑρίσκετο δὲ τότε δύο μίλια μακρὰν τοῦ χωρίου, περίπου ἡμίσειαν λεύγαν.

Καὶ τίς ποτε δὲν ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ τὰ ἄψυχα ἀντικείμενα τῆς φύσεως; Ἡ φύσις ἔχει τὴν ζωήν, τὴν φυσιογνωμίαν, τὴν γλῶσσαν αὐτῆς, τὰ πάντα δὲ εὑρίσκουσιν ἐν αὐτῇ τὴν φωνὴν καὶ τὸν τόνον αὐτῆς. Ὁ λειμὼν προσκαλεῖ εἰς ἀνάπαυσιν· τὸ δάσος σὲ κράζει καὶ σὲ ὑποβάλλει εἰς μελέτην· οἱ βράχοι γυμνοί, τραχεῖς, ἄγονοι καὶ καυστικοί, μετὰ τῶν ἀνωμαλιῶν των, αἱτινες φαίνονται ὡς κρύπται, καὶ μετὰ τῶν ἀπορρώγων αὐτῶν πλευρῶν ὡς τοίχων εἱρκτῆς, σοὶ λέγουσι « πρόσεξον. »

Ἂν καὶ ὁ δὸν Βλάσιος δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ἔμφυτον κλίσιν πρὸς τὴν ποίησιν, ἐνόει ὅμως τὰς ὑπὸ τῆς φύσεως χορηγουμένας ταύτας ἐντυπώσεις καί, ὅτε παρετήρησε τὸ μέρος ἔνθα εὑρίσκετο, ἡ μόνη ἰδέα, ἥτις τῷ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν, ἦτο ν' ἀποσυρθῇ. Δὲν παρεκίνει αὐτὸν εἰς τοῦτο προφανής τις κίνδυνος, διότι ἦσαν μὲν τὰ περιξ ἔρημα καθὼς καὶ ἡ ἀτραπός, ἀλλ' οὐδὲν ἐπίφοβον πρόσωπον διεκρίνετο μακρόθεν· ἄλλως τε διὰ νὰ προσβάλῃ τις τὸν δὸν Βλάσιον, ὤφειλεν ἐλάχιστα νὰ σέβηται τοὺς νόμους, οὕστινας οὗτος ἀντεπροσώπευε· τοῦτο ὅμως ἦτον ἀπίθανον. Μόνον ἡ θέα ὅλων αὐτῶν τῶν εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀτραποῦ βράχων, ὀρθίων ἢ καὶ κρημνισμένων τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δὲ ἡ θέα ξυλίνων σταυρῶν, ἀναμιμνησκόντων ἀρχαῖα ἐγκλήματα· ἡ θεὰ τοῦ χρώματος τῶν βράχων ὑπομέλανος ἢ λευκοφαίου ἀλλὰ ἀμυδροῦ καὶ μελαγχολικοῦ, ἐφ' ὧν ὀλίγαι πλάκες βρύων ἀπεξηραμένων καὶ μεμαραμέναι τινὲς ἐρεῖκαι ἀπέλειπον πενθίμους κηλίδας· τὰ ἀλλόκοτα σχήματα πυγμαίων τινῶν δρυῶν, πεφυτευμένων ἐν μέσῳ τοῦ δάσους, ταῦτα πάντα παρῆγον ἀπαισίαν ἐντύπωσιν προτρέπουσαν εἰς τὴν ἀποχώρησιν. Ὁ δὸν Βλάσιος ἐνέκρινε τὴν γνώμην ταύτην καὶ εὐθὺς ἐστράφη ὀπίσω ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τερπνοτέρους τόπους.

Ἀλλὰ μόλις εἶχε κάμει πεντήκοντα βήματα, ὅτε αἴφνης ὠχρός, τρέμων, ἄφωνος ἐστάθη.

Τὴν στιγμήν, καθ' ἣν προσήγγιζεν ὑπερμεγέθη βράχον προέχοντα ἐπὶ τῆς ἀτραποῦ καὶ ἀναγκάζοντα αὐτὸν νὰ ἐκκλίνῃ, δύο ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἕως τότε ἔκρυπτεν ὁ βράχος, ἐφάνησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐνώπιον τοῦ δυστυχοῦς διαβάτου.

Οὗτοι εὑρέθησαν τόσον πλησίον αὐτοῦ, ὥστε οὔτε κἂν ἐσκέφθη νὰ φύγῃ. Ἄλλως τε, φεύγων, θὰ ἀπεμακρύνετο ἔτι μᾶλλον τῶν οἰκουμένων τόπων, καθόσον οἱ δύο ἄγνωστοι ἦσαν μεταξὺ τοῦ χωρίου καὶ τοῦ δημάρχου.

Ἀληθῶς εἰπεῖν καὶ γενναιότερος τούτου θὰ ἔχανε τὸ θάρρος του.

Κόμη μακρά, συνεχομένη διὰ κεφαλοδέσμου, μύσταξ εἰς ἑξὴ λήγων, μακρὰ σπάθη καὶ ἐγχειρίδιον σφιχτῶς κατεσκευασμένον, προσκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ ζωστῆρος, δύο μεγάλα πιστόλια κρεμάμενα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ζωστῆρος μεταξὺ τῆς σπάθης καὶ τοῦ ἐγχειριδίου, καὶ ἓν κέρατον πλῆρες πυρίτιδος, πίπτον ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ κρατούμενον ὑπ' ἀλύσου, ταῦτα πάντα καθίστων αὐτοὺς συνοδοιπόρους ὄχι εὐχαρίστους. Ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου των ἄλλως τε ἀνταπεκρίνετο καλῶς πρὸς τὸ σύνολον τοῦ ὁπλισμοῦ των.

Ὁ δὸν Βλάσιος δὲν ἠδύνατο ν' ἀπατηθῇ περὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν· εἶχεν ἀπέναντι αὐτοῦ δύο λῃστάς.

Δὲν ἠδύνατο ἐπίσης ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὃν οὗτοι ἐπερίμενον· αὐτὸς μόνος ἦτο ἐν τῇ ἀτραπῷ.

Δὲν ἠδύνατο περιπλέον ν' ἀπατηθῇ ὡς πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτῶν· ὁ τόπος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐμφανίσεώς των ἐβεΐκνυον τοῦτο ἀρκούντως. Ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπεφορτίσθησαν νὰ ἐξαλείψωσι τὰς ἀμφιβολίας του, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπῆρχον τοιαῦται.

Ἐνῷ ὁ εἷς τῷ ἔρραττε τὴν διάβασιν, ὁ ἕτερος πλησιάσας αὐτὸν ἔθεσε τὴν στιβαρὰν χεῖρά του ἐπὶ τοῦ ὤμου του.

Ὁ δύστηνος ἐνόμισεν ὅτι ἔμελλον νὰ τὸν σφάξωσιν.

Θάρρος, αὐθέντα, τῷ εἶπεν ὁ εἷς τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων, θάρρος, μὴ φοβῆσθε. Δὲν εἴμεθα φονεῖς, καθὼς ὁ τρόμος ὑμῶν φαίνεται νὰ τὸ ὑποθέτῃ, καὶ δὲν θέλομεν εἰμὴ τὸ καλὸν τῆς ὑμετέρας αὐθεντείας.

— Τότε, ἐψέλλισεν ὁ δὸν Βλάσιος, ὅστις ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ δείξῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλειτέραν γενναιότητα, τότε . . .

— Τότε, ὀφείλετε νὰ ἐννοήσητε πόσον θὰ ἐθλίβοντο καλοὶ ἄνθρωποι ὡς ἡμεῖς, προξενοῦντες ὑμῖν δυσαρέσκειάν τινα. Τοῦτο ὅμως ἐξαρτᾶται ἀπὸ ὑμᾶς.

— Δὲν σᾶς ἐννοῶ, ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ὁ δὸν Βλάσιος, θεωρῶν μὲ βλέμμα δειλὸν τὸν ἕτερον, ὅστις δὲν εἶχεν ἀκόμη ὁμιλήσει.

— Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἐξεφράσθημεν σαφῶς ἢ ὅτι ἡ εὐγενία σας θέλει νὰ περιπαίξῃ δυστυχεῖς ἀνθρώπους ὡς ἡμᾶς.

Ἂς συνεννοηθῶμεν καλῶς. Σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς δώσητέ τι, τὸ βαλάντιόν σας, παραδείγματος χάριν, πρὸς ἐνθύμισιν . . .

Ὁ δὸν Βλάσιος ἐδίστασεν ὀλίγας στιγμάς· ἔρριψε τὰ βλέμματά του πέριξ αὐτοῦ, διὰ νὰ ἴδῃ, ἂν διέβαινέ τις, ἀλλ' ὅσον μακρὰν καὶ ἂν ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ, οὐδὲν ἄλλο διέκρινεν ἢ ἐρημίαν.

Συγχρόνως ὁ δεύτερος λῃστὴς ἐθώπευε τρυφερῶς τὴν λαβὴν τῆς σπάθης του μειδιῶν μειδίαμα, τὸ ὁποῖον ὁ δὸν Βλάσιος εὗρεν ἀποτρόπαιον.

— Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ φανῆτε λογικός· εἴμεθα βιαστικοὶ καὶ ἔχομεν νὰ κάμωμεν πολὺν δρόμον· δὲν θὰ θελήσητε νὰ μᾶς ἀργοπορήσητε, ἐννοοῦντες καλῶς πόσον ὁ καιρὸς εἶνε πολύτιμος. Καὶ τὰ θωπεύματα, ἅτινα ὁ λῃστὴς ἐπεδαψίλευεν εἰς τὴν σπάθην του, ηὔξανον βαθμηδόν.

Ὁ δὸν Βλάσιος ἠσθάνθη ἑαυτὸν καταβεβλημένον· δὲν ἐδίσταζε πλέον περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν κακούργων· ἔβλεπεν ὅτι οἱ ἠθυλόγοι οὗτοι κλέπται ἔμελλον νὰ κατασταθῶσι μειλίχιοι φονεῖς καί, ἐπειδὴ ὅσον φιλάργυρος καὶ ἂν ἦτο δὲν ἐπεθύμει νὰ γίνῃ θῦμα αὐτῶν, ἔτεινε πρὸς αὐτοὺς τὸ βαλάντιόν του.

Τὴν προτεραίαν εἶχε κερδήσει ἀρκετὴν ποσότητα χρημάτων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχεν ἀποταμιεύσει ἀκόμη· τὸ βαλάντιόν του λοιπὸν ἦτον ἀρκετὰ ἄδρόν.

Ὁ κρατῶν τὸν δὸν Βλάσιον ἐκ τοῦ περιλαιμίου λῃστὴς ἔλαβε τὰ χρήματα, τὰ ἔρριψεν εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ καί, ἀφίνων τότε τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον μένοντα ἀκίνητον, τῷ εἶπε μετὰ γλυκείας φωνῆς.

— Ἡ εὐγενία σας δύναται νὰ ἔχῃ πεποίθησιν εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν· ἂν δὲ κατά τι ἠδυνάμεθα νὰ σᾶς φανῶμεν χρήσιμοι, σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ πιστεύσητε ὅτι εἴμεθα ὅλως εἰς τὴν διάθεσίν σας.

— Ἐπὶ πᾶσιν, ἐξηκολούθησεν ὁ σύντροφος αὐτοῦ, ἡ σχέσις ἡμῶν ὑπῆρξε τόσον φιλική, ὥστε μετὰ νέας εὐχαριστήσεως θὰ λάβωμεν τὴν τιμὴν νὰ συναπαντηθῶμεν καὶ ἄλλοτε μετὰ τῆς ἡμετέρας αὐθεντίας.

Μετὰ τοὺς ἀχρείους αὐτοὺς χλευασμούς, οἵτινες ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ θύματος ἦσαν σκληρὰ ὕβρις, οἱ δύο λῃσταὶ διῆλθον ὁ μὲν δεξιόθεν, ὁ δὲ ἀριστερόθεν τοῦ δὸν Βλασίου, ἀφίνοντες ἐλεύθερον ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν δρόμον τοῦ χωρίου καὶ ἐγένοντο ἄφαντοι ὄπισθεν τῶν βράχων, σχεδὸν ὅπως εἶχον ἐξέλθει ἐξ αὐτῶν.

Ὁ δὸν Βλάσιος ἔμεινε κατ' ἀρχὰς ἀκίνητος, μόλις τολμῶν νὰ σαλεύσῃ φοβούμενος μὴ ἐπανίδῃ αὐτούς· ὅτε ὅμως μετά τινας στιγμὰς ἐβεβαιώθη ὅτι εἶχον πλέον ἀπομακρυνθῆ, ἐσυλλογίσθη ὅτι τὰ χρήματά του εἶχον ἀναχωρήσει μετ' αὐτῶν· τοῦ δὲ φόβου του καταπραϋνθέντος, ὀργὴ μετ' ἀγανακτήσεως καὶ ἐντροπῆς ἠγέρθη ἐν αὐτῷ· ἡ μόνη δὲ σκέψις αὐτοῦ ὑπῆρξε νὰ ἐκδικηθῇ, νὰ τιμωρήσῃ τοὺς λῃστὰς καί, ἵνα πράξῃ τοῦτο ὅσον οἷόν τι τάχιον, ἔλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ χωρίου τρέχων ὅλαις δυνάμεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Σκότη καὶ λάμψεις.

Ὁ Ὑάκινθος μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἰχνογραφήματος τοῦ ἀγνώστου ἔσπευσε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Θηρεσίας, ὅπου εὗρε τὴν Ραφαήλαν μόνην μετὰ τῆς μητρός της.

— Καὶ ποῦ εἶνε ἡ Νίνα; ἠρώτησεν, ἅμα διέβη τὴν θύραν.

— Βραδύνει ὀλίγον νὰ ἐπιστρέψῃ, ἀπεκρίθη ἡ Θηρεσία· ἐντὸς ὀλίγου ὅμως θὰ ἐπανέλθῃ. Ἀλλὰ τί ἔχεις, τέκνον μου, ἐπρόσθεσεν ἐκπλαγεῖσα ὑπὸ τῆς ταραχῆς αὐτοῦ, εἶσαι λίαν τεταραγμένος . . . . Τί τρέχει λοιπόν;

— Ἐξῆλθε πρὸ πολλῆς ὥρας; ποῦ εἶνε; ἐπανέλαβεν ὁ νέος μὴ προσέξας εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας.

—Δὲν ἠξεύρω· ὑπῆγε νὰ συνάξῃ ἄνθη, ὅτι ὧν νὰ κατασκευάσῃ ἀνθοδέσμας, ἀπεκρίθη ἡ Θηρεσία.

Τί συμβαίνει, Ὑάκινθε; ἠρώτησεν ἡ Ραφαήλα· μήπως ἔμαθες νεώτερόν τι ἀπὸ τὰ τῆς παρελθούσης νυκτός;

— Ὄχι, ἢ μᾶλλον ναί· εἶδον ἕνα ἄγνωστον ἔχοντα τρόπους ἀλλοκότους.

— Ἐνδεδυμένον ὡς προσκυνητήν;

— Ναί· πῶς τὸ ἠξεύρεις;

— Ἦλθεν ἐδῶ.

— Ἄ! τὸν εἴδατε! Καὶ ἡ μικρὰ τὸν εἶδε;

— Ὄχι, αὐτὴ εἶχεν ἐξέλθει· ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ἐρώτησις αὕτη;

— Διότι τὴν γνωρίζει, τὴν ζητεῖ ἴσως· δὲν ἠξεύρω . . .

— Τὴν γνωρίζει! Σοὶ τὸ εἶπεν;

— Ὄχι, ἀλλ' ἔχω ἀποδείξεις.

Τότε ὁ Ὑάκινθος ἐδιηγήθη εἰς τὰς δύο γυναῖκας τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Φαβίου, τὴν προσοχὴν μεθ' ἧς οὗτος εἶχε θεωρήσει τὸ ἀνάγλυφόν του, καὶ τέλος τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει ἀνακάλυψιν τοῦ ἰχνογραφήματος τοῦ ἀγνώστου.

Κάποτε συμβαίνει φράσις τις, φανεῖσα ἡμῖν ἀδιάφορος καθ' ἣν στιγμὴν ἐλαλήθη, νὰ μεταβάλληται βραδύτερον εἰς φωτεινὴν ἀκτῖνα, ὅτε τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἐπανερχόμενον ζητεῖ ν' ἀνακαλύψῃ τὸν μίτον τῶν συμβάντων. Αἱ περὶ τῆς Νίνας ἐρωτήσεις τοῦ ἀγνώστου προσέβαλλον ἤδη τὸν Ὑάκινθον, ἐκθέτοντα αὐτὰς λίαν ζωηρῶς.

Ἡ Θηρεσία τὸν ἠκροάζετο ἐν σιωπῇ. Καὶ αὐτὴ ἐπίσης ὀλίγην εἶχεν ἐπιστήσει προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους τοῦ προσκυνητοῦ· ἀλλ' ὅτι ἤδη ὁ Ὑάκινθος ἔλεγεν ἐφώτιζεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν της πᾶν τὸ τέως σκοτεινὸν καὶ ἀκατάληπτον εἰς αὐτήν· αὕτη παρέβαλλε τὰς ὑπὸ τοῦ Φαβίου εἰς τὸν Ὑάκινθον ἀποτανθείσας ἐρωτήσεις πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ ξένου γενομένας εἰς αὐτὴν ἐν καιρῷ τῆς ἐπισκέψεώς του.

Ἐσύγκρινεν αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας, τὰς συνηρμολόγει, ἐποίει ἐξ αὐτῶν ἓν ὅλον, καὶ τὸ ὅλον τοῦτο τῇ ἐπροξένει φρίκην. Ἦτο πλέον φανερὸν εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ ξένος ἐπεθύμει νὰ λάβῃ πληροφορίας περὶ τῆς Νίνας καὶ ὅτι τὰς ἔλαβεν ἐπιτηδείως. Ἀλλὰ τίς ἦτον ὁ ἄνθρωπος οὗτος; ποῖος δεσμὸς ἠδύνατο νὰ συνδέῃ αὐτὸν μὲ τὴν ὕπαρξιν τῆς μικρᾶς Νίνας καὶ ποῖος ἄραγε ἦτον ὁ σκοπὸς τῶν διαβημάτων του;

Τέλος ἔφθασε καὶ ἡ σειρὰ τῆς Ραφαήλας νὰ ὁμιλήσῃ· αὕτη εἶπεν ὅ τι εἶχε συμβῆ τὴν προτεραίαν κατὰ τὸν περίπατον· ὅτι ἡ Νίνα ἐνόμισεν ὅτι διέκρινε μακρόθεν τὸν μέλανα ἐκεῖνον ἄνθρωπον, καὶ τὸν τρόμον αὐτῆς.

— Θεέ μου! ἀνέκραξεν ἡ Θηρεσία, ἤξευρες ταῦτα καὶ δὲν μοὶ τὰ εἶχες εἰπεῖ!

— Δὲν ἤθελον νὰ σὲ φοβίσω, μῆτερ, ἄνευ αἰτίας, καθότι καὶ ἐγὼ αὐτὴ δὲν ἔβωκα πολλὴν πίστιν εἰς αὐτά· πρὸς τούτοις τὸ εἶχα εἰπεῖ τὴν νύκτα ταύτην εἰς τὸν Ὑάκινθον.

— Προφανῶς, ἐψιθύριζεν ἡ ταλαίπωρος μήτηρ, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐποφθαλμιᾷ ἐπὶ τῆς μικρᾶς· πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῶμεν ἐπ' αὐτῆς· ἀλλὰ τίς ἠξεύρει ποῦ εὑρίσκεται τὴν ὥραν ταύτην!

Βαθεῖα σιγὴ ἐπεκράτησεν ἐπί τινας στιγμάς, ὥσει ἑκάστη τῶν τριῶν τούτων ἀνησύχων καρδιῶν ἐφοβεῖτο μὴ διὰ τῆς ἀνησυχίας αὐτῆς ἐπαυξήσῃ τὴν τῶν δύο ἄλλων. Μετὰ τὴν πρώτην ταραχὴν ἐπῆλθον αἱ ἐπιπλήξεις.

— Ἀπερίσκεπτε, ἔλεγεν ἡ Θηρεσία πρὸς τὴν θυγατέρα της· ἰδοὺ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ νὰ μὴ ἐμπιστεύησαι εἰς τὴν μητέρα σου! Ἂν μοὶ ἔλεγες ταῦτα χθὲς τὸ ἑσπέρας, ἤθελον ἀπαγορεύσει εἰς τὴν Νίναν νὰ ἐξέλθῃ ἢ θὰ τὴν ἠκολούθουν. Ἴσως τῇ συνέβη δυστυχία τις· ἂν ἐγνώριζον ἐγώ, θὰ ἐπρολάμβανον τὰ πάντα! Ἀλλὰ δὲν μοὶ εἶπον τίποτε· μοῦ τὰ ἔκρυπτον . . . .

— Συγχώρησόν μοι, μῆτερ, ἐνόμισα ὅτι ἔπραξα καλῶς, ἔλεγεν ἡ Ραφαήλλα· ἀλλὰ διατί νὰ ἀποθαρρύνησθε; εἶνε ἀκόμη καιρός.

— Ναί! ἀνέκραξεν ὁ Ὑάκινθος, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἐφαίνετο οὐδὲν ἐννοῶν ἢ ἀκούων· ὄρθιος παρὰ τὴν τράπεζαν πλησίον τῆς Ραφαήλλας παρετήρει τὸ ἔδαφος ὡς εἰ ὤφειλε ν' ἀναγνώσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἐξήγησιν τοῦ μυστηρίου, καὶ ἔσειεν ἀπροσέκτως περιστεράς τινας, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἐκ τῆς τραπέζης καὶ αἵτινες, δεδεμέναι ἐκ τῶν ποδῶν, ἦσαν ἀναμφιβόλως προωρισμέναι νὰ ἀχθῶσιν εἰς τὴν ἀγοράν.

Ἡ ἐπιφώνησις τοῦ νέου ἀνεκάλεσε τὴν Θηρεσίαν ἐκ τῶν ἀνωφελῶν λόγων εἰς τὴν πρᾶξιν, εἰς τὴν ἀναγκαίαν ἐνέργειαν.

— Τί! ἠρώτησεν αὕτη, τί ἀνεκάλυψες;

— Ναί, ἐπανέλαβεν ὁ Ὑάκινθος· ὁ προσκυνητής, τὸν ὁποῖον εἴδατε, ὁ μαῦρος ἄνθρωπος ὁ ὑπὸ τῆς Νίνας ὀρθείς, ὁ καλλιτέχνης Φάβιος καὶ ὁ ἄγνωστος πρέπει νὰ ἦνε εἷς τῶν γυρτῶν ἐκείνων, οἵτινες ἅπαξ ἤδη ἁρπάσαν τὸ παιδίον· ἔμαθεν ὅτι αὐτὸ εὑρίσκετο ἐνταῦθα καὶ ἐπανῆλθεν ἵνα τὸ ἁρπάσῃ ἐκ νέου . . .

Ἀλλὰ τί νὰ πράξωμεν; ὁμίλησον, ἀνέκραξαν αἱ δύο γυναῖκες.

— Ἰδού· ἐὰν ἦνε ἀκόμη καιρός, σεῖς μὲν ὑπάγετε, ζητήσατε τὴν Νίναν καὶ ἐπαναφέρετε αὐτὴν πρὶν ἢ τὴν ἀπαντήσῃ ὁ Φάβιος· ἐγὼ δὲ σπεύδω νὰ εἰδοποιήσω τὸν δήμαρχον.

— Ναί, εἶπεν ἡ Θηρεσία· ἀλλ' ἐὰν τὸ παιδίον ἐπανέλθῃ ἐνταῦθα, ἐνῷ τὸ ζητοῦμεν, ἂν τὸ εὕρεν ἤδη ὁ Φάβιος καὶ μᾶς ἐπαπειλεῖ . . . . προτιμότερον εἶνε νὰ ὑπάγῃς πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Νίνας· ἡ Ραφαήλλα θὰ ὑπάγῃ μετὰ σοῦ νὰ ἐρωτήσῃ εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου, διότι ἴσως τὸ κοράσιον ἐστάθη νὰ παίξῃ μετά τινος ἄλλου, ἐγὼ δὲ θὰ μείνω ἐνταῦθα προσμένουσα τὴν ἐπιστροφήν του· διότι θὰ ἐπαναφέρητε ἀναμφιβόλως τὴν Νίναν μου· ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε μοὶ τὴν δώσῃ ὅπως στερηθῶ αὐτὴν οὕτω. Προσφιλής μοι δυστυχὴς Νίνα! . . . . Ἀλλ' ἰδοὺ αὕτη, ἰδοὺ τὴν ἀκούω. . . . . Νίνα, σὺ εἶσαι;

Καὶ ἡ ταλαίπωρος Θηρεσία ἀκούσασα φωνὴν παιδίου ἔξω εἰς τὴν ὁδόν, ἔτρεξεν εἰς τὴν θύραν· ἀλλ' ἀντὶ τῆς Νίνας εἶδε διαβαίνον ἄλλο τι μικρὸν κοράσιον, τὴν μικρὰν Ἀννουνζιάτην, ἥτις ἔτρεχεν ἄβουσα. Ἡ Θηρεσία ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ κατωφλίου· διέτρεξε δι' ἑνὸς βλέμματος ὅλην τὴν ὁδόν, ἀλλὰ τὸ τέκνον της δὲν ἐφαίνετο. Ἡ ταλαίνα γυνὴ ἔμεινεν ἄφωνος.

Ἡ Ἀννουνζιάτη ἀπεμακρύνετο, ἡ δὲ Ραφαήλλα, τρέξασα ὡσαύτως εἰς τὴν θύραν, τὴν ἔκραξε.

— Δὲν εἶδες τὴν Ἰωάνναν; τῇ εἶπεν.

— Ναί· ἐσυνάζομεν ὁμοῦ τριαντάφυλλα.

— Καὶ τὴν ἄφησες; ποῦ εἶνε τώρα;

— Εἶνε εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Χίτης· τὴν ἄφησα ἐκεῖ.

— Εἶνε πολὺς καιρός;

— Σχεδὸν μία ὥρα, νομίζω.

Καὶ τὸ παιδίον ἀνεχώρησε.

— Εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Χίτης, ἀνέκραξεν ἡ μήτηρ· τὸ ἠκούσατε; ἡ θηγάτηρ μου εἶνε μετὰ τῆς Χίτης. Ἂς σπεύσωμεν πρὸς αὐτὴν. ὦ! τώρα πλέον δὲν θὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ ἐμέ· τὸ εὐλογημένον πόσον χρόνον μᾶς ἐπροξένησε!

Μὴ περιμείνασα δὲ τὴν ἀπάντησιν ἡ δυστυχὴς γυνή, τόσον τεταραγμένη πρὸ μικροῦ, τόσον ἥσυχος τώρα, ἔτρεξεν ὅσον ἠδύνατο τάχιον διευθυνομένη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Χίτης.

Μία φράσις, μία λέξις ἤρκεσαν πρὸς κατευνασμὸν τῶν φόβων της. Οἱ τῆς Ἀνουνζιάτης λόγοι ὑπῆρξαν δι' αὐτὴν ἡ ἀκτὶς τοῦ ἡλίου ἡ διασχίζουσα τὰ νέφη. Ἡ καρδία αὐτῆς, ἐν ᾗ μυρίαι σκέψεις συνεκρούοντο ἀνήσυχοι καὶ ταραχώδεις ὡς τὰ κύματα, ἔβλεπεν ἐν μιᾷ στιγμῇ πίπτουσαν ὅλην αὐτὴν τὴν ταραχὴν καὶ τὴν γαλήνην ἐπανερχομένην.

Ἀλλ' εἰς τὴν θάλασσαν ἡ αἰφνίδιος ἐν μέσῳ τρικυμίας γαλήνη προαγγέλλει κίνδυνον μείζονα· οἱ ἄνεμοι κοπάζουσιν ἐπί τινας στιγμάς· ὁ ναύτης ἐνθαρρύνεται βλέπων τὰ κύματα καταπραϋνόμενα· ἀλλὰ τὸ πρῶτον φύσημα ἐπανελθὸν καθιστᾷ αὐτὰ ἀπειλητικώτερα καὶ τὴν θάλασσαν μανιωδεστέραν.

Ἡ Θηρεσία ἔτρεχεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Χίτης· ἡ Ραφαήλλα καὶ ὁ Ὑάκινθος τὴν ἠκολούθουν μὴ συμμεριζόμενοι τὴν πεποίθησίν της, ἀλλ' ἔχοντες ἀμυδράν τινα ἐλπίδα. Ἐν τοσούτῳ ὅσον βαθεῖαι καὶ ἂν ὦσιν ἡ ἀπόγνωσις καὶ ἡ ἀθυμία, ἀναθάλλει πάντοτε ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ βαράθρου αὐτῶν κλάδος τις ἐλπίδος, ἐφ' οὗ θέλει τις νὰ προσκολληθῇ.

Ἀλλ' ἐνταῦθα οἴμοι! ὁ κλάδος οὗτος ἔμελλε νὰ θραυσθῇ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν δυσμοίρων γυναικῶν.

Ἡ μικρὰ Χίτη ἔπαιζεν εἰς τὸν δρόμον ἐνώπιον τῆς οἰκίας· ἦτο μόνη.

— Ποῦ εἶνε ἡ Νίνα; ἠρώτησαν συγχρόνως ἡ Θηρεσία καὶ ἡ θυγάτηρ της.

— Ἡ Νίνα; δὲν ἠξεύρω. Ἦλθε πρὸ μιᾶς ὥρας, ἀλλ' ἔπειτα ἀνεχώρησε διὰ νὰ συνάξῃ ἄνθη.

— Διατί δὲν ὑπῆγες μαζῆ της; Ποίαν διεύθυνσιν ἔλαβε;

— Πρὸς τὸν ποταμόν, ἐκεῖ πρὸς τοὺς βράχους.

Τοῦτο μόνον ἠδυνήθησαν νὰ μάθωσι, καὶ ἡ πληροφορία αὕτη

ἡ τόσον ἀόριστος καὶ ἀβέβαιος ἦτο νέα ἀπειλή· ἡ πρὸς τὸν ποταμὸν διεύθυνσις ἦτον ὁ δρόμος, ὃν ὤφειλε ν' ἀκολουθήσῃ ὁ ἄγνωστος.

Τότε ἡ Θηρεσία μὲ βῆμα βραδὺ καὶ μὲ καρδίαν συντετριμμένην ἐπανέλαβε τὸν δρόμον τῆς οἰκίας της. Ἡ δυστυχὴς γυνὴ λύπην καὶ συμπάθειαν ἐπροξένει εἰς τοὺς διαβάτας.

— Μῆτερ, τῇ λέγει ἡ Ραφαήλλα, ἐπειδὴ ἠξεύρομεν ποῦ νὰ ζητήσωμεν τὴν μικράν . . . .

Ἐσιώπησε στιγμήν τινα· δὲν ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ «ποῦ νὰ εὕρωμεν τὴν μικράν».

— Ἐπειδὴ ἠξεύρομεν ποῦ νὰ ζητήσωμεν τὴν μικράν, ἄφησέ με νὰ ὑπάγω μετὰ τοῦ Ἰακίνθου· ἢ μᾶλλον, ἂς ὑπάγῃ αὐτός, ἐγὼ δὲ θὰ προσμένω αὐτὴν μετὰ σοῦ, μῆτερ, εἰς τὴν οἰκίαν μας· δὲν θέλω νὰ σὲ ἐγκαταλείψω.

— Ἡ Θηρεσία ἔκαμε νεῦμα καταφατικόν· δὲν ὡμίλησε διὰ νὰ μὴ κλαύσῃ. Τέλος ἔφθασε μετὰ τῆς θυγατρός της ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν οἰκίαν των, ἥτις ἐφαίνετο τώρα λίαν ἔρημος· κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ὁ νέος ἔτρεχε πρὸς τὴν διεύθυνσιν, ἣν πιθανῶς εἶχε λάβει ἡ Νίνα.

(ἀκολουθεῖ.)

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 265 Δ'. τόμου).

101. Υἱός, μὴ ἔχων τέχνην ἵνα θρέψῃ τὴν μητέρα αὐτοῦ, εἶνε κορμὸς ξηρὸς μέχρι ῥίζης. (Μένανδρος).

102. Ἡ Θεότης σὲ ἐπροίκισε μὲ ὅπλα ὅπως ἀντέχῃς καὶ κατὰ τῶν δυσαρεστοτέρων σοι συμβαινόντων. Σοὶ ἔδωκε τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς, τὴν δύναμιν, τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν καρτερίαν. Ποίησον ὅθεν χρῆσιν αὐτῶν, ἢ, ἂν παραπονῆσαι, ὁμολόγησον ὅτι δὲν ἠξεύρεις νὰ μεταχειρισθῇς τὰ ὅπλα, δι' ὧν σὲ ὥπλισεν ἐκείνη. (Ἐπίκτητ.).

103. Ἂν ἤμην κύκνος ἢ ἀηδών, ἤθελον πράξει τὰ τοῦ κύκνου ἢ τῆς ἀηδόνος. Εἶμαι ἄνθρωπος, ἐπροικίσθην διὰ τοῦ λογικοῦ, τί πρέπει νὰ πράξω; Νὰ αἰνῶ τὸν Πλάστην καὶ ὑμνῶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὅπερ θέλω πράξει καθ' ὅλον μου τὸν βίον καὶ ἐξορκίζω τοὺς ἀνθρώπους ἅπαντας ὅπως ἑνώσωσι τὴν φωνὴν των πρὸς τὸν ὕμνον τοῦτον. (ὁ αὐτός).

104. Ὁ νόμος, λαμβανόμενος καλῶς ὑπ' ὄψιν, δὲν εἶνε ἄλλο ἢ νόμος. Ὁ νόμος μὴ λαμβανόμενος ὑπ ὄψιν εἶνε ὁ νόμος καὶ ὁ δήμιος. (Μένανδρος).

105. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς γεννήσεώς σου ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν κοιτίδα σου. Ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς ὥρας τοῦ θανάτου σου προετοιμάσου διὰ τὸν τάφον. (Πυθαγόρας).

106. Ἔξωσον τοὺς πόθους, τοὺς φόβους σου, καὶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον τύραννος διὰ σέ. (Ἐπίκτητος).

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

τῆς αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου καὶ τινες βιογραφικαὶ σημειώσεις τῶν Ἀρχιεπισκόπων αὐτῆς.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 326 Δ'. τόμ.).

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Φιλόθεος οὐ μόνον ὡς ἐθνάρχης τῶν Χριστιανῶν τῆς νήσου ἐξεπλήρωσεν ἀξίως τὴν ἀποστολήν του, ἀλλὰ καὶ ὡς ἱεράρχης τῆς πατρίδος του ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ αὐτοῦ σταδίῳ τὰ μάλιστα ηὐδοκίμησε. Κάτοχος ὢν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας τῆς ἐποχῆς του καὶ εἰς ἄκρον φιλόμουσος καὶ φιλόκαλος «ἐστόλισε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν μετὰ σχολῶν Ἑλληνικῆς καὶ μουσικῆς διδασκάλων (α)· φιλόπτωχος, ἀφιλάργυρος τὸν τρόπον, γενναῖος τὴν ψυχήν, ἐσέμνυνε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν καὶ τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ὄνομα ὕψωσεν εἰς οὐ τὴν τυχοῦσαν μεγαλοπρέπειαν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν πρὸ αὐτοῦ· καὶ τῇ εἰδήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν τάξεων τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου καὶ τὸ ἱερατεῖον εὐπρέπισε.» (ε).

Τῷ 1759 παραιτηθέντος τοῦ Φιλοθέου ἕνεκα τοῦ γήρατος καὶ τῶν κατατρυχουσῶν αὐτὸν ἀσθενειῶν καὶ μετ' ὀλίγον ἀποθανόντος διεδέξατο αὐτὸν ὁ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἀρχιμανδρίτης Παΐσιος. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1754 συνεπείᾳ προσκλαύσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Φιλοθέου ὁ ἐτήσιος φόρος τῶν Χριστιανῶν τῆς νήσου εἶχεν ἐν μέρει ἐλαττωθῇ· ἕνεκα δὲ τῆς μετὰ δύο ἔτη συμβάσης ἀνομβρίας καὶ τοῦ ἐπακολουθήσαντος λιμοῦ καὶ λοιμοῦ ἐλαττωθέντος πολὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων, ἐπειδὴ οἱ ὑπολειφθέντες, ὀλίγιστοι ὄντες, δὲν ἠδύναντο νὰ πληρώσωσιν ὁλόκληρα τὰ ἀπαιτούμενα ποσά (γ), ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παΐσιος μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν προκρίτων ἐγκρίσει καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἀπεφάσισαν νὰ εἰδοποιήσωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν τοσαύτην φθορὰν τῶν κατοίκων καὶ νὰ ζητήσωσιν ἔλεος καὶ συγκατάβασιν διὰ τοὺς ὑπολειφθέντας πτωχούς. Ἐπὶ τούτῳ ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν (1760) ὁ μητροπολίτης Κιτίου Μακάριος καὶ ὁ διδάσκαλος Ἐφραίμ· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐνεργήσωσιν ἀγαθόν τι, κακόβουλοί τινες Κύπριοι ἐξαγοράσαντες διὰ χρημάτων ὑπάλληλόν τινα τῆς Κυβερνήσεως ἰσχυρόν, διὰ μέσου αὐτοῦ διέβαλον εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸν ἀρχιεπίσκοπον (δ)· αὐτὴ δὲ ἄνευ ἀναβολῆς διέταξε νὰ ἐξορισθῇ, ὅπερ μαθὼν ὁ Παΐσιος κατέφυγεν εἰς Βηρυτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ προεστῶτος τοῦ ὄρους Λιβάνου.

Διέτριβε τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάσκων ἐν οἴκοις εὐγενῶν ὁ ἐκ Κύπρου Ἱεροδιάκονος Κυπριανὸς (ε)· οὗτος πεισθεὶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων τῇ προτροπῇ καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπό-

(α) Ἐπ' αὐτοῦ ἦν διδάσκων ἐν Κύπρῳ καὶ ὁ πολλάκις μνημονευθεὶς ἱεροδιδάσκαλος Ἐφραὶμ ὁ Ἀθηναῖος. — (β) Ἱστορ. Κύπρου σελ. 315.

(γ) Κατὰ τὸν ἱστοριογράφον Κυπριανὸν ἐκ τῶν μεινάντων οἱ ἱκανοὶ νὰ πληρώνωσι φόρον συνεποσοῦντο μόνον εἰς 7500· τὸ δὲ ἀπαιτούμενον ποσὸν ἦν 10,060 χαρατζοχάρτια.

(δ) Ὅρα Ἀθανασ. Κ. Ὑψηλάντου ἐκκλησ. καὶ πολιτ. σελ. 385.

(ε) Ὁ ἐν ἔτει 1766 προχειρισθεὶς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, περὶ οὗ ὅρα Κ. Σάθα Νεοελλην. φιλολ. σελ. 512.

λεως, βιαζομένου ὑπὸ τῆς Ὑλης, ἐδέχθη οἰκονομικῶς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἄνευ χειροτονίας. Ἐλθὼν δὲ εἰς Κύπρον ὑπὸ χρεῶν καὶ δανείων βεβαρημένος, ἠνάγκασεν οὐ μόνον μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας πρὸς ἀπόδοσιν τῶν χρεῶν του ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν εὐπορούντων ἰδιωτῶν καὶ ἐβασηθήθη ἀρκούντως. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς παραδιάσεως ταύτης ἐρεθίσας ἔτι μᾶλλον τοὺς διὰ τὴν ἄδικον ἐξορίαν τοῦ Παϊσίου δυσηρεστημένους κατοίκους ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ παραιτηθῇ μετὰ ἐννεάμηνον τοῦ θρόνου Κυβέρνησιν. Ἐν τούτοις οἱ ἀρχιερεῖς ἀνεφέρθησαν ἐπανειλημμένως προσκλαιόμενοι εἰς τὴν ὑψηλὴν Ὑλην ὑπὲρ τῶν δυστυχούντων κατοίκων, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν, διότι ἡ Κυβέρνησις τότε ἠσχολεῖτο εἰς πολεμικὰς παρασκευὰς διὰ τὸν μελετώμενον κατὰ τῆς Ρωσσίας πόλεμον.

Τῷ 1764 ἐλθὼν εἰς Κύπρον διοικητὴς Ὀσμάνης τις, βεβυθισμένος εἰς ὑπέρογκα χρέη διὰ τὰς ἁδρὰς ποσότητας, τὰς ὁποίας προσέφερεν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς ἀπόκτησιν τῆς θέσεως ταύτης, ἐγένετο παραίτιος τραγικῶν σκηνῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἱστοριογράφος Κυπριανὸς αὐτόπτης καὶ μέτοχος αὐτῶν περιγράφει οὕτω: «Ὁ Τζήλ Ὀσμάνης, ἀφ' οὗ ἀνέγνωσε τὸ ζάπτι φερμάνι του, παρελθουσῶν τινων ἡμερῶν μετὰ τοὺς χαιρετισμούς, ἐπρόβαλε διὰ τοῦ Δραγομάνου τότε χατζῆ Ἰωσὴφ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ τοῖς λοιποῖς, πῶς ἐπειδὴ ἐπεφορτίσθη μὲ πολλὰ πουγγία τὸ μανσοῦπι, ἔκαμνε λογαριασμὸν πῶς, ἂν δὲν ἐλάμβανεν ἀπὸ κάθε ραγιὰν κατὰ τὴν ποσότητα τῶν ἄνωθεν χαρτίων (10,066 χαρατζοχάρτια) ἀπὸ 47 γρόσια, δὲν ἐδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ τὰ χρέη του. Οἱ ἀρχιερεῖς ἀπόρησαν εἰς τὸ ζήτημα καὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι καθὼς ἐπέρασαν μὲ τοὺς παρελθόντας Μουχασίλιδας ἤλπιζον νὰ περάσουν καὶ μὲ αὐτόν, ἀλλὰ τὸ νὰ ζητᾷ τοιαύτην ποσότητα ἀπὸ τὸν ραγιάν, ἀπὸ τὸ πρὸ ὀλίγου θανατικὸν ὀλιγοστεύσαντα καὶ φεύγοντα, ἦτο πρᾶγμα ἀδύνατον. Πολλάκις ὡμίλησαν περὶ τούτου καὶ ἐδεήθησαν, ἀλλ' αὐτὸς ἄκαμπτος ἄρχισε νὰ φοβερίζῃ πῶς ἤθελεν ἐνοχλήσει μοναστήρια, νὰ πιάσῃ ἀδανίαις καὶ νὰ παίρνῃ τζερεμέδες διὰ πεῖσμά των. Εἰς αὐτὰ σκοτισθέντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ βλέποντες πῶς μὲ τὰς παρακλήσεις οὐδὲν κατορθόνουσιν, ἔστειλαν κρυφίως εἰς τὴν πόλιν ἀνθρώπους μὲ ἀναφορὰς εἰς τὴν Πόρταν, ζητοῦντες ἔλεος καὶ φανερόνοντες τὴν ἀμείλικτον ἀπόφασιν τοῦ Τζήλη. Οἱ ἀπεσταλμένοι, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἄργησαν, ἐπροχώρησαν ὅμως διὰ τοῦ Σιλικτάραγα εἰς τὸν Βεζύρην καὶ ἔλαβον ἰσχυρὸν φερμάνι, προστάσσον τὸν ρηθέντα νὰ μὴν ἤθελε παρέδῃ τὸ διωρισμένον εἰς τὸ μαχτοῦ φερμάνιν τοῦ τόπου, ἄλλως ἤθελε παιδευθῇ. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐπειδὴ οἱ ἀπεσταλμένοι ἄργησαν, καὶ ὁ Τζήλης δὲν ἠσύχαζε ζητῶν ὑποσχέσεις καὶ ὑπογραφὰς διὰ τὰ ζητούμενα, καὶ νὰ διασκορπισθοῦσιν εἰς τὸν Ραγιάν, ὁ κὺρ Παΐσιος μετὰ τῶν ἀρχιερέων συμβουλευθέντες ἐπῆραν διὰ νυκτὸς τὸν δρόμον διὰ νὰ φύγουσιν, ἀλλὰ διατί ὁ Κιτιέων δὲν ἐφύλαξε μυστικὴν τὴν φυγήν των, ἐπιάσθησαν τὴν αὐγὴν εἰς τὸ Ἀτοπέτριν εἰς τὸν ποταμὸν λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐφέρθησαν εἰς Λευκωσίαν, ὅπου εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ἐπρόσταξεν ὁ Τζήλης νὰ ἦνε περιωρισμένοι ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς νύκτα καὶ ἡμέραν, φοβούμενος πάλιν νὰ μὴν ἤθελαν φύγῃ τῆς νήσου καὶ νὰ τὸν κατηγορήσουν εἰς τὴν Πόρταν ὡς ἄπραγα.»

«Ἐφάνη λοιπὸν περὶ τὸ μέσον τοῦ ὀκτωβρίου τῷ αὐτῷ ἔτει βεζὺρ τζουχατάρης μετὰ τοῦ ἄνω εἰρημένου βασιλικοῦ ὁρισμοῦ, καὶ ὁ Τζήλης ἐφαρμακεύθη ἀπὸ τὴν λύπην του. Ἐβιωρίσθη ὅμως ἡ εἰκοστὴ πέμπτη τοῦ 8βρίου νὰ ἀναγνωσθῇ ὁ ὁρισμός· μὲ ὅλον τοῦτο ὄχι μὲ παρρησίαν ἐπὶ ντιβανίου, ἀλλ' εἰς οἰκόν τινα τοῦ σαραγίου σκεπτικῶς, παρόντων μόνον τῶν οὐλαμάδων τῶν ἀγάδων, τῶν ἐπισκόπων, καὶ ὀλίγων Ρωμαίων καὶ Τούρκων, καθ' ἣν ἡμέραν κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν τοῦ τόπου γίνεται συνάθροισις ἐκ πάσης τῆς νήσου τοῦ λαοῦ ἔξωθεν τῆς Λευκωσίας καὶ κοινῶς πανηγύρι τοῦ ἁγίου Δημητρίου λεγόμενον, ὅπου οἱ χωριανοὶ ἀγοράζουσι καὶ πωλοῦσι διὰ τὴν χρείαν τῆς γεωργίας καὶ τοῦ χειμῶνος καὶ συμβιβάζονται μετὰ τῶν χρεωστειλετῶν αὐτῶν, καὶ ἄλλας χρείας των βλέπουσι. Συναχθέντων λοιπὸν εἰς ἀκρόασιν τοῦ ὁρισμοῦ τῶν προειρημένων καὶ ἀναγνωσθέντος, ὁ ἡγεμὼν εἶτα ἤρχισεν ἐλεγκτικῶς νὰ ἐρωτᾷ τὸν ἀρχιεπίσκοπον, τί βλάβην ἐπροξένησε τοῦ ραγιὰ καὶ τὸν ἐγκάλεσαν εἰς τὴν Πόρταν, ὁ δὲ ἀπεκρίθη, μὴ γένοιτο! ἡμεῖς ἐπροσκλαύθημεν, εἶπών, ζητοῦντες ἔλεος διὰ τὸν πτωχὸν ραγιάν, ἀλλ' ὄχι πῶς ἐγκαλέσαμεν. Μόλις τοῦτο εἶπε καὶ ἰδοὺ ἔξαφνα τὸ ἔδαφος, ἐφ' ᾧ ἱστάμεθα, κατὰ τὸ μέρος τῶν Ρωμαίων (ἦμην γὰρ κἀγὼ παρὼν) ἄρδην ἐγχρεμνίσθη, καὶ ὡς εἰς βάραθρον σκοτεινότατον ἐμπεπτώκαμεν, ἀρχιερεῖς καὶ ὑπηρέται καὶ Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι, καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἄλλοι καὶ τὰ ξύλα τῆς στέγης σωρηδόν, καὶ ὄχι μετὰ ὀλίγης βλάβης καὶ κινδύνου τῆς ζωῆς ἐρρύσθημεν, κατασκονιασμένοι, καταλερωμένοι, κατάστικτοι ὡς θεάματα ἐλεεινά· ἐκεῖθεν ἐλκυσθέντες ἐφέρθημεν εἰς τὴν οἰκίαν. Τίς πονεῖ τὴν πλάτην, τίς τὸν πόδα ἀλγεῖ καὶ τίς ἐξ ἐγκάτων ἀναστενάζει· ἄλλος τεθορυβημένος τοῦ φαίνεται νὰ βλέπῃ ἐπικείμενον τὸν θάνατον. Τὸ Ντιβάνι διελύθη, πάντες ἔντρομοι ἔφυγον, καὶ ὁ λαὸς ἀκούσας τὸ συμβὰν καὶ τὸν θόρυβον, νομίσας πανουργίαν τοῦ Τζήλη προετοιμασμένην διὰ νὰ θανατώσῃ τοὺς ἀρχιερεῖς, ἁρματώθη μὲ ξύλα μὲ ἅρματα, ἔδραμε μανιώδης εἰς τὸ σαράγιον. καὶ εὑρὼν τὴν πόρταν κλεισμένην ἔβωσε φωτίαν, ἄναψε τὸ σαράγιον, ἐχύθη, ἐφόνευσε τὸν ταλαίπωρον Τζήλην μὲ ἄλλους δεκαοκτὼ ἀνθρώπους του, καὶ ἐδιαγούμισεν ἁρπάσας πᾶν τὸ εὑρεθὲν εἰς τὸ Σεράγι καὶ αὐθεντικὸν καὶ ἐδικόν του καὶ τῶν ἀνθρώπων του... ὢ τραγῳδία ἐλεεινή! πάντες ἔμειναν νεκροί, ἄρωνοι εἰς τὸ ἄκουσμα, καὶ οὐλαμάδες καὶ ἀγάδες καὶ ραγιάδες, ἐβυθίσθησαν εἰς ἀθυμίαν καὶ φόβον τοιοῦτον, ὥστε μηδὲν ἄλλο ἐπρόσμενον, εἰμὴ ἄφευκτον τὴν κραταιὰν μάχαιραν εἰς ὅλους πανδημεὶ διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸ αἷμα τῶν φονευθέντων μὲ ἀνταξίαν ὠμότητα.»

Ἄνευ ἀναβολῆς οἱ πρόκριτοι τῶν Ὀθωμανῶν καὶ Χριστιανῶν συνελθόντες ἀπεφάσισαν ἐκ συμφώνου νὰ γράψωσι εἰς τὴν Κυβέρνησιν δικαιολογοῦντες τὰ γενόμενα, διὰ νὰ μὴ ὑποστῶσιν αὐτοὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτῆς. Τούτου γενομένου ἐστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως νέος διοικητὴς καὶ ἐξετασταὶ διὰ νὰ ἐξετάσωσι καὶ πληροφορήσωσι τὴν Κυβέρνησιν ἂν ἦσαν ἀληθῆ ὅσα ἔγραψαν οἱ κάτοικοι. Μετὰ τὰς γενομένας ἐρεύνας οἱ ἐξετασταὶ

ἐβεβαίωσαν τὴν Πύλην ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων γραφέντα ἦσαν ἀληθῆ· οὐχ ἧττον ὅμως ἀπεφασίσθη νὰ πληρωθῇ ἡ τιμὴ τοῦ αἵματος τῶν φονευθέντων, νὰ ἀνοικοδομηθῶσι τὰ κάεντα μέρη τοῦ σαραγίου καὶ νὰ πληρωθῇ ὑπὸ τῶν κατοίκων Ὀθωμανῶν καὶ Χριστιανῶν τὸ ἐκ τοῦ σαραγίου ἁρπαγὲν ποσὸν τοῦ βασιλικοῦ φόρου. Τὰ δύω πρῶτα ἐντὸς ὀλίγου ἐξεπληρώθησαν· εἰς τὴν πληρωμὴν ὅμως τοῦ φόρου πολλοὶ τῶν ἐν τοῖς χωρίοις Ὀθωμανῶν ἠναντιώθησαν, ἐστασίασαν κατὰ τοῦ ἡγεμόνος καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Χαλίλη τινὸς ἐπήρχοντο ἐπανειλημμένως κατὰ τῆς πρωτευούσης Λευκωσίας καὶ ἀπέκλειον αὐτήν, ὅπως ἀναγκάσωσι τοὺς πολίτας νὰ ἀναγνωρίσωσιν ἡγεμόνα τὸν ἀποστάτην. Οἱ ἀρχιερεῖς ἐν τούτοις φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως μὴ ἐνοχοποιηθῶσιν ὁπωσδήποτε εἰς τὴν στάσιν ταύτην, ἐζήτουν τρόπον νὰ φύγωσιν. Ὅθεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παΐσιος τῇ εἰδήσει καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἐξελθὼν ἐκ τῆς πόλεως ἀγνώριστος καὶ διαφυγὼν τοὺς στασιαστὰς ἀπέπλευσε μετὰ τῶν μητροπολιτῶν Πάφου Χρυσάνθου καὶ Κυρηνείας Χρυσάνθου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐξιστόρησεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὰ κατὰ τὴν ἀποστασίαν. Βεβαιωθεῖσα ἡ Πύλη ἀπέστειλεν εἰς Κύπρον τινὰ Ἰβραὴμ-βέην μετὰ δύο πλοίων διὰ νὰ καταστείλῃ τὴν στάσιν· συγχρόνως δὲ ἀπέστειλε καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς μετά τινος Σαυλεϊμαν-ἐφένδη, τὸν ὁποῖον διώρισεν ἐξεταστὴν καὶ διάδοχον τοῦ ἡγεμόνος Χαβουζ ἐφένδη. Οἱ ἀρχιερεῖς ἐλθόντες εἰς Κύπρον ἠπάτησαν τὸν ἀποστάτην λέγοντες ὅτι διὰ τὰς ὑπὲρ τῶν κατοίκων προσπαθείας αὐτοῦ ἐνήργησαν παρὰ τῷ βεζύρῃ καὶ ἦλθεν ἐξεταστὴς ἔχων ἐντολὴν νὰ ἐξώσῃ τὸν ἡγεμόνα καὶ ἀντ' αὐτοῦ νὰ διορίσῃ αὐτὸν τὸν Χαλήλ. Ἐπίστευσεν ὁ μάταιος Χαλήλ, καὶ λύσας τὸν ἀποκλεισμὸν ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ εἰσέλθωσιν ἀνενόχλητοι εἰς τὴν πόλιν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ὀπαδῶν του ἐκλείσθη εἰς τὸ ῥοῦριον τῆς Κυρηνίας· οἱ δὲ ἐλθόντες ἵνα νὰ καταστείλωσι τὴν στάσιν, ἰδόντες ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιπαραταχθῶσι πρὸς τὴν πληθὺν τῶν ἀποστατῶν, ἔγραψαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ στείλῃ καὶ ἄλλον στρατὸν ἐκ τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Ἐν τούτοις ἐννοήσας ὁ ἀποστάτης ὅτι κατεστρατηγήθη ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέκλεισε πάλιν τὴν Λευκωσίαν. Ὁ νέος ἡγεμὼν φοβούμενος τὸν ἀποστάτην ᾐτιᾶτο τοὺς ἀρχιερεῖς ὡς αἰτίους τῆς δεινῆς τῶν πραγμάτων καταστάσεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας κινδυνεύει ἤδη καὶ ἡ ζωή του, καὶ διὰ τοῦτο ἐπί τινας ἡμέρας ἐκράτει αὐτοὺς ὁμήρους εἰς τὸ σαράγιον· ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ στρατὸς ἐκ τῆς παρακειμένης Καραμανίας κατέβαλε τὴν ἀποστασίαν, καὶ τὸν ἀποστάτην φονεύσας ἀπήλλαξε πάντας τοῦ ἐπικρεμαμένου κινδύνου.

(ἀκολουθεῖ).

ΠΩΣ ΕΥΡΟΝ ΤΟΝ ΔΙΒΙΓΚΣΤΟΝΑ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 24).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Διοργανισμὸς τῆς ἐκδρομῆς.

Ἐπειδὴ οὐδεὶς ποτε ἔγραψεν ἀκριβῶς τίνι τρόπῳ ὀφείλει νὰ προετοιμασθῇ τις διὰ παρομοίαν ἐκδρομὴν εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀφρικήν, μ' ἦτο δύσκολον νὰ λάβω τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας· τὴν νύκτα ἑπομένως ἠρώτων ἐμαυτὸν μετ' ἀγωνίας τίνων καὶ πόσων πραγμάτων εἶχον τὴν ἀνάγκην. Τέλος ὁ Σεὶχ Ἀσίβ, ἄνθρωπος ἐπίσημος καὶ πλούσιος ἐκ Ζανζιβάρης, ὅστις εἶχε πέμψει διάφορα κιρβάνια εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐγνώριζε πολλοὺς τῶν ἐμπόρων, ὅσοι καταλύοντες ἐν τῇ οἰκίᾳ του συνδιελέγοντο περὶ τῶν συμβάντων καὶ τῶν κερδῶν των, μοὶ ἔδωκε πληροφορίας περὶ τῶν ἀναγκαιούντων μοι, περὶ τῶν Ἀφρικανικῶν συναλλαγῶν καὶ τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος, ὧν εἶχον ἀνάγκην, περισσοτέρας ἢ ὅσας εἶχα πορισθῇ ἐκ τῶν περὶ Κεντρικ. Ἀφρικῆς βιβλίων κατὰ τὸ διάστημα τριῶν ὅλων μηνῶν. Παρὰ τοῦ γηραιοῦ τούτου καὶ σεβασμίου ἀνδρὸς καθὼς καὶ παρὰ τῶν φίλων αὐτοῦ διαφόρων Ἀράβων ἐμπόρων ὡδηγήθην καὶ ἐνεψυχώθην εἰς τὰ τῆς ἐκδρομῆς μου.

Διὰ τὴν συνοδείαν μου, ἐξ ἑκατὸν ἀνθρώπων συγκειμένην, ἤρκουν διὰ τὸ διάστημα δώδεκα μηνῶν 2000 doti Ἀμερικανικῶν ὑφασμάτων, 1000 doti κανικῆς (ὕφασμα) καὶ 650 doti χρωματισμένων ὑφασμάτων πρὸς ἀνταλλαγὴν ζωοτροφιῶν. Εἷς τινας χώρας τοῦ ἐσωτερικοῦ τὰ ὑφάσματα εἶναι ἐν ἀχρηστίᾳ, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπιτυγχάνεται διὰ *χάνδρων*, ἐξ ὧν ἐπρομηθεύθην· ἔμαθα μάλιστα ὅτι φυλή τις προτιμᾷ τὰ λευκὰ τῶν μαύρων, ἄλλη δὲ τὰ μελαψὰ τῶν κιτρίνων, ἄλλη τὰ ἐρυθρὰ τῶν πρασίνων, ἄλλη τὰ πράσινα τῶν λευκῶν καὶ ἄλλη ἄλλως καθεξῆς. Ἔμαθα πρὸς τούτοις ὅτι τὸ σύρμα 5 καὶ 6 ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν τηλεγράφων ἐχρησίμευεν ὡς τὸ κάλλιστον εἶδος τῆς ἀνταλλαγῆς. Ἐνῷ δὲ τὰ μὲν *χάνδρα* λογίζονται ὡς χάλκινα νομίσματα καὶ τὰ ὑφάσματα ὡς ἀργυρᾶ, τὰ σύρματα ἔχουσι τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσίου. Δέκα *φρασιλὰ* ἤτοι 350 ἀγγλικαὶ λίτραι ἐξ αὐτοῦ ὁ Ἄραψ σύμβουλος μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι ἐξήρκουν. Εἶχον ἤδη ἀνάγκην σκηνῶν, ὄνων, σαγμάτων, σχοινίων, λέμβων, κανναβάσων, κατράμης, βελονῶν, μαγειρικῶν σκευῶν, ὅπλων, φαρμάκων, ὡρῶν διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ μυρίων ἄλλων πραγμάτων

Ἄνθρωπός τις ὀνόματι Ἰωάννης Σόου ἐκ Λονδίνου, ἐσχάτως τρίτος ναύτης τοῦ Ἀμερικανικοῦ πλοίου «Νευάδα», μοὶ ἐζήτησεν ἐργασίαν· τὸν ἐδέχθην ἀντὶ 300 ταλλήρων κατ' ἔτος καὶ τὸν διώρισα μετὰ τὸν Γουλιέλμον Φάρκουερ, ὅστις ἦτο ἐξαίρετος ναυτικός, λαμπρὸς μαθηματικός, ἰσχυρός, δραστήριος καὶ ἱκανός, ἀλλά, ὅπερ λέγω μετὰ λύπης μου, μέγιστος οἰνοπότης· κατὰ τὴν ἐν Ζανζιβάρῃ διαμονήν μας εὑρίσκετο καθ' ἡμέραν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν· ὁ ἐκδεδιηγημένος αὐτοῦ βίος ἀπέβη αὐτῷ ὀλέθριος, ὡς θέλομεν παρατηρήσει, ἅμα ὡδεύσαμεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ὅ τι ἤδη μ' ἐπησχόλει ἦτο ἡ προμήθεια καὶ ὁ ἐξο-

πλισμὸς εἴκοσι πιστῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἐδοιπορίαν. Ζοχὰρ ὁ πρῶτος διερμηνεὺς τοῦ Ἀμερικανικοῦ προξενείου μ' εἶπεν ὅτι ἤξευρε ποῦ εὑρίσκοντό τινες τῶν πιστῶν τοῦ Σπήκ. Περὶ τοιούτου τινὸς εἶχον σκεφθῆ κ' ἐγὼ αὐτός, μάλιστα περὶ τοῦ Σίδη Μπαρὰκ Μπομπέη κοινῶς καλουμένου Βόμπεη, ὅστις, καίτοι *ἡ κεφαλὴ ἦτο ξύλινος* καὶ *αἱ χεῖρές του χονδροειδέστατα*ι, ἐθεωρεῖτο ὅμως ὡς πιστότατος τῶν πιστῶν. Διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Ζοχὰρ ἐξησφαλίσθην ὡς πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Οὐλεδὶ πρώην ἀκολούθου τοῦ Γράντ, τοῦ Οὐλεμίγκου, Μπαρούτη, Ἀμδάρη καὶ τοῦ πρώην ἀτυχοῦς ἀκολούθου τοῦ Βουρτοὺ Μαμδρούκη, οἵτινες ἦσαν ἀκόλουθοι πιστοὶ τοῦ Σπήκ. Ὁπόταν τοὺς ἠρώτησα ἂν ἐπεθύμουν νὰ συμμετάσχωσι τῆς πρὸς τὸ Οὐζιζὶ ἐκδρομῆς τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου, μοὶ ἀπήντησαν μετὰ προθυμίας ὅτι ἦσαν ἕτοιμοι ν' ἀκολουθήσωσιν οἱονδήποτε ἀδελφὸν τοῦ Σπήκ· ὁ δ. Κίρκ, παρὼν, τοῖς εἶπεν ὅτι, *καίτοι δὲν ἦμην ἀδελφὸς ἐκείνου, ὡμίλουν ὅμως τὴν ἰδίαν γλῶσσαν*. Ἐντούτοις ἐφαίνοντο προθυμότατοι νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὰς διαταγάς μου. Ὁ Μπομπέης, ὡς τὸν ὀνομάζουσιν, ἢ Βομπέης ὡς ἡμεῖς οἱ Γουασαγκὼ (Εὐρωπαῖοι) γνωρίζομεν αὐτόν, ὑπῆγεν εἰς Βέμπα νῆσον κειμένην πρὸς βορρᾶν τῆς Ζινζιδάρης· ὁ Οὐλεδὶ ἦτο βέβαιος ὅτι οὗτος θ' ἀνεπήδα ἐκ τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι δευτέρας ἐκδρομῆς, ὁ δὲ Ζοχὰρ ἔγραψε πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν μεγάλην τύχην, ἥτις τῷ ἐπεφυλάσσετο.

Τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ὁ περίφημος Βομδέης ἐνεφανίσθη παρακολουθούμενος ἐν παρατάξει καὶ πομπῇ παρὰ τῶν ἀκολούθων τοῦ Σπήκ. Δὲν ἠδυνήθην ν' ἀνακαλύψω οὔτε τὴν *ξυλίνην* κεφαλὴν οὔτε τὰ *κροκοδείλια* χείλη, δι' ὧν ὁ πρώην αὐτοῦ κύριος τὸν εἶχε προικίσει. Δὲν εἶδα ἢ ἄνθρωπον ἰσχνὸν πεντηκονταετῆ περίπου μὲ στενὸν καὶ ὑψηλὸν μέτωπον, μὲ στόμα μέγα, ἐπιδεικνύον ὀδόντας ἀκανονίστους καὶ ἀπέχοντας ἀλλήλων· ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν κατὰ τὴν ἄνω σιαγόνα ἐφαίνετο κενόν, ὅπερ εἶχον ἀφήσει οἱ ἐκριζωθέντες ὀδόντες δι' ἑνὸς γρονθοκοπήματος τοῦ κυρίου του Σπήκ, ὁπόταν ἐν Οὐγόνδᾳ εἶχεν ἐξαντληθῆ ἡ ὑπομονὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ἄμεσος τιμωρία ἦτο ἀναγκαία. Ὅτι αἱ φιλοφρονήσεις τοῦ Σπὴκ τὸν εἶχον διαφθείρει ἀποδεικνύεται προφανῶς ἐκ τῆς τόλμης, ἣν ἔλαβε τότε ν' ἀντισταθῇ καὶ γρονθοκοπηθῇ μετὰ τοῦ κυρίου του· περὶ τούτου ἐπληροφορήθην ὀλίγους μετὰ ταῦτα μῆνας, ὅτε ἠναγκάσθην νὰ τὸν τιμωρήσω ἐπίσης· ἐκ πρώτης ὅμως ὄψεως μοὶ ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν ἀγαθήν, καίτοι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο καθ' ὑπερβολὴν τραχύ.

—Σελὰμ-ἀλέκιμ, μοὶ εἶπε χαιρετῶν με.

—Ἀλέκιμ-Σελάμ, ἀπήντησα μεθ' ὅσης ἠδυνήθην σοβαρότητος.

Μετὰ ταῦτα τὸν ἐπληροφόρησα ὅτι ἐπεθύμουν νὰ τὸν θέσω ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες θὰ μὲ παρηκολούθουν ἐν Οὐζεζί, καὶ τὸ παρεδέχθη μετὰ χαρᾶς, ἀναμένων τὴν στολὴν καὶ ἓν καλὸν τουφέκιον, ἅτινα τῷ ὑπεσχέθην.

Ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀκολούθους τοῦ Σπὴκ μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι ἔζων μόνον οἱ ἕξ, οἱ δὲ λοιποὶ εἶχον ἀποθάνει. Εὑρίσκοντο δὲ οἱ μὲν δύο εἰς Οὐνιανιεμπί· ὁ Χασὰν εἶχεν ὑπάγει εἰς Κύλγα καὶ ὁ Φεραχὰν ὑπετίθετο ὅτι διέμενεν ἐν Οὐζιζί. Ἐκ τῶν ἕξ πιστῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἐκοσμεῖτο διὰ τοῦ *μεταλλείου* τῆς ἀνακαλύψεως τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου, εἷς, ὁ πτωχὸς Μαμδρούκης ὁ ἐπιλεγόμενος Ταυροκέφαλος, ἐλθὼν εἰς διένεξιν μετά τινων στρατιωτῶν τοῦ Σεΐτ-Μαζεΐτ εἶχε δεθῇ ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν χειρῶν του εἰς κλάδον δένδρου καὶ ἀφοῦ ἐδασανίσθη θηριωδῶς ἐγκατελείφθη ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κρεμάμενος ἐπὶ δύο ἡμέρας, ὅτε ἀνεκαλύφθη ἐν ἐλεεινῇ καταστάσει, ἀπολέσας τὴν χρῆσιν τῶν χειρῶν· τούτου ἕνεκα μοὶ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ μ' ἐξυπηρετήσῃ μετὰ τῶν συντρόφων του. Οὐχ ἧττον ἔλαβα μετ' ἐμαυτοῦ τὸν ἀτυχῆ, καθότι ἦτο πιστὸς τοῦ Σπήκ.

Ὁ Βομδέης ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς μου ἐπέτυχε 18 ἐλευθέρους ἀνθρώπους ὡς ascari (στρατιώτας), οἵτινες ἦτο βέβαιος ὅτι δὲν θὰ τὸν ἐγκατέλειπον καὶ ὑπὲρ ὧν ἀνέλαβε πᾶσαν εὐθύνην· ἦσαν ὡραῖοι ἄνδρες καὶ εὐφυέστεροι ἢ ὅσον ἤλπιζα ὅτι ἦτο δυνατὸν εἰς Ἀφρικανούς. Τινὲς ἐξ αὐτῶν κατήγγοντο ἐξ Οὐχιγόου ἢ Οὐνιαμγουεζί, ἄλλοι ἐξ Οὐσεγουχὰ καὶ Οὐζίντο, τοὺς ἐμίσθωσα δὲ ἀντὶ 3 ταλλήρων κατὰ μῆνα, τοὺς ἐπρομήθευσα τουφέκιον, πυριτοθήκην, σφαῖρας, μάχαιραν, πέλεκυν καὶ σακκίον, ὥστε ἕκαστος ὑπῆρχεν ἐξωπλισμένος μὲ διακοσίας βολάς. Ὁ Βομδέης ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ τῶν πρὸς τὸν Σπὴκ καὶ Γράντ πρώην πιστῶν ὑπηρεσιῶν του ἐμισθώθη ἀντὶ 80 ταλ. κατ' ἔτος καὶ τῷ ἐδόθη ἐκτὸς τοῦ πελέκεως καὶ τῆς μαχαίρας πιστόλιον καὶ καλὸν τουφέκιον· οἱ προρρηθέντες πέντε πιστοὶ Μαμδρούκης, Ἀμδάρης, Οὐλεμίγκο, Μπαρούτης καὶ Οὐλεδὶ ἐμισθώθησαν ἀντὶ τεσσαράκοντα ταλλήρων κατ' ἔτος καὶ ἐξωπλίσθησαν καταλλήλως ὡς στρατιῶται. Ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ διατηρήσω μυστικὴν τὴν εἰς Ἀφρικὴν ἐκδρομήν μου· τὸ ὄνομά μου διεκωδωνίζετο ἐν ταῖς ὁδοῖς, τοῖς παντοπωλείοις καὶ τῷ τελωνείῳ· μεγαλειτέραν περιέργειαν ἐδείκνυον οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» συνεταυτίσθη μετὰ τοῦ δ. Λιδιγκστόνος· τοῦτο δὲν ἦτο ποσῶς σφάλμα μου. Ὁπόταν τέλος εἶδα πάσας τὰς παρασκευάς μου ἑτοίμους καὶ συσσωρευμένας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ οἴκου τοῦ κ. Wesb, ἂν διετάραξα ἐξ ὁλοκλήρου, καὶ ἐκανόνισα τὰ τῶν συναλλαγῶν μου, ἀπεφάσισα νὰ ἐπισκεφθῶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου τὸν σουλτάνον τῆς Ζινζιδάρης μετὰ τοῦ προξένου τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἐφάνη μεγαλόδωρος καὶ μοὶ ἔδωσε συστατικὰς ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς σημαντικωτέρους τοῦ ἐσωτερικοῦ· μοὶ ἐδώρησε λαμπρὸν ἵππον καὶ ἐφάνη παντοιοτρόπως διατεθειμένος εὐνοϊκῶς. Τὸ μέγαρον αὐτοῦ εἶνε μεγάλη, ὑψηλὴ καὶ τετράγωνος οἰκία παρὰ τὸ φρούριον, ἐκτισμένη ἐκ κοράλλου καὶ ἐπικεχρισμένη δι' ἀσβέστου· ἔχει δὲ πρόσοψιν Ἰταλοαραβικήν· τὰ παραθυρόφυλλά του εἰσὶν Ἐνετικὰ καὶ χρωματισμένα διὰ ζωηροῦ πρασίνου χρώματος. Πρὸ τῆς μεγάλης πύλης ἦσαν παρατεταγμένοι ἐν δυσὶν ἡμικυκλίοις διάφοροι *βαλοὺχ* καὶ Πέρσαι μισθωτοί, ὡπλισμένοι μὲ σπάθας καμπύλας καὶ ἀσπίδας ἐκ δέρματος ρινοκέρου. Ὁπόταν ἐπλησιάσαμεν, ἐγένετο σημεῖον πρός τινα ἐν τῇ εἰσόδῳ, ὁ δὲ σουλτάνος καταβὰς τὴν κλίμακα ἐπροχώρησεν ἐν μέσῳ τῶν στρατιωτῶν ἐρχόμενος εἰς προϋπάντησίν μας καὶ ἐξέ-

τεινε τὴν χεῖρα μειδιῶν χαριέντως. Ἡ στολή του ἦτο μετρίως πλουσία καὶ αἱ γυμναί του κνῆμαι ἐδείκνυον ὅτι ὑπέφερεν ἐκ τῆς κοινῆς ἐν Ζινζιβάρῃ νόσου τῆς ἐλεφαντιάσεως· μᾶς προσέφερε καφφέ, γάλα τοῦ κακάο καὶ γλυκὺ σερβέτ, ἡ δὲ ὁμιλία ἤρξατο, ἀποταθέντος αὐτοῦ πρὸς τὸν πρόξενον καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς ἐμὲ διὰ τῶν συνήθων περὶ ὑγείας φράσεων. Ἀκολούθως μ' ἠρώτησε περὶ Περσίας καὶ Τουρκίας καὶ ἐπὶ τέλους ἂν μ' ἀρέσῃ ἡ Ζινζιβάρη. Ἀπήντησα ὡς ἐπεθύμει· ἀποχωριζομένων δὲ ἡμῶν, μοὶ ἐξέρρασε τὴν ἐλπίδα του περὶ τῆς ἐπιτυχίας μου, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ ἀποστολή μου.

Κατὰ τὴν 4ην Φεβρουαρίου 28 ἡμέρας μετὰ τὴν ἐν Ζινζιβάρῃ ἄφιξίν μου τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα καί, ἀποχαιρετίσας τοὺς φίλους μου, ἐπεστάτησα εἰς τὴν φόρτωσιν τῶν τῆς ἐκβρομῆς μου ἐπὶ τεσσάρων πλοιαρίων, ἠγκυροβολημένων πρὸ τοῦ Ἀμερικανικοῦ προξενείου· ἀλλ' ὅτε ἡ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως ἔφθασεν, οἱ δύο λευκοὶ ἄνθρωποι Φάρκουαρ καὶ Λόου ἦσαν ἀπόντες· μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας εὑρέθησαν ἔν τινι οἰνοπωλείῳ περικυκλωμένοι ὑπὸ δεκάδος συντρόφων, συζητοῦντες περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ἐκβρομῆς καὶ προσπαθοῦντες ν' ἀποδείξωσι διὰ τῆς βοηθείας τοῦ γουΐσκι τὰς τρομερὰς προκαταλήψεις, αἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπήρχοντο εἰς τὸν νοῦν αὐτῶν. Ἐβοκίμασα στενοχωρίαν οὐ σμικρὰν μέχρις οὗ τοὺς καταπείσω νὰ ἐπιβῶσι καὶ τέλος ὀλίγον π. μ. ἀνήχθημεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ Ἀμερικανικὴ σημαία, δῶρον τῆς εὐγενοῦς κυρίας Webb, ἀνεπετάσθη εἰς τὸν μεσαῖον ἱστόν. Ἡ οἰκογένεια ἅπασα τοῦ κ. Webb ἀπὸ τοῦ ἐξώστου μᾶς ἀπεχαιρέτιζε σείουσα μανδήλια καὶ τὴν πολυάστερον σημαίαν. Εὐτυχεῖς καὶ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι εἴθε διὰ παντὸς νὰ εὐδαιμονῆτε!

(ἀκολουθεῖ).

Τὰ ὑπὲρ τῶν Ἁγίων Γραφῶν τέσσαρα ἰσχυρὰ καὶ σπουδαῖα ἐπιχειρήματα.

Τὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῶν Ἁγίων Γραφῶν τέσσαρα σπουδαῖα ἐπιχειρήματα εἶνε Τὰ ἀναφερόμενα ἐν αὐταῖς θαύματα, αἱ προφητεῖαι, τὸ ἐξαίσιον καὶ οὐράνιον τῆς διδασκαλίας καὶ ὁ ἠθικὸς χαρακτὴρ τῶν συγγραφέων. Ἡ Γραφὴ πρέπει να ἦνε εἴτε ἐπίνοια καλῶν ἀνθρώπων ἢ ἀγγέλων, εἴτε κακῶν ἀνθρώπων ἢ διαβόλων, εἴτε ἀποκάλυψις Θεοῦ. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἦνε ἐπίνοια καλῶν ἀνθρώπων ἢ ἀγγέλων, διότι οὗτοι δὲν ἤθελον καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ συγγράψουν τοιοῦτον βιβλίον καὶ συγχρόνως νὰ γράφωσι ψεύδη λέγοντες· «Οὕτω λέγει Κύριος,» ἐνῷ ἦτο ἰδική των ἐπίνοια. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἦνε ἐπίνοια κακῶν ἀνθρώπων ἢ διαβόλων, διότι οὗτοι δὲν θὰ ἔκαμνον βιβλίον, τὸ ὁποῖον διατάσσει πᾶν ἱερὸν καθῆκον, ἀπαγορεύει πᾶσαν ἁμαρτίαν καὶ καταδικάζει τὰς ψυχὰς αὐτῶν εἰς αἰώνιον κόλασιν. Ὅθεν εἶνε καταφανὲς ὅτι ἐγράφη ὑπὸ Θείας ἐμπνεύσεως.

ΛΕΥΚΟΜΥΡΜΗΚΩΝ ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ.

Δὲν εἴχομέν τι περιεργότερον νὰ γράψωμεν, θὰ ἐρωτήσῃ ὁ ἀναγνώστης, ἀπὸ τῶν μυρμήκων τὰ ἤθη; Ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες ἀποκρινόμεθα, ὅτι σχεδὸν δὲν εἴχομεν. Ὁ ὑπερόπτης ἄνθρωπος φρονεῖ ὅτι τὰ ἔργα του εἶσι τὰ μόνα ἄξια σπουδῆς καὶ περιεργείας, καὶ ὅμως ποσὸν τὰ ἐλάχιστα ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐλέγχουσι τὰ ἔργα αὐτοῦ μηδαμινά! Αὐτῶν τῶν περιφρονουμένων μυρμήκων τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ὅτι πολλὰ μαθήματα δύνανται νὰ δώσωσιν εἰς πολλοὺς σοφούς, θέλει συνομολογήσει ὅστις καταδεχθῇ ν' ἀναγνώσῃ τὰ ἑπόμενα.

Οἱ λευκομύρμηκες εἰσὶν εἶδος τῶν συνήθων μυρμήκων· ἰδίως κατοικοῦν τὸ Εὐελπὶ ἀκρωτήριον καὶ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀρρικῆς. Ἓν δὲ τῶν παραδοξοτέρων καὶ ἐξαισιωτέρων προτερημάτων αὐτῶν εἶνε ἡ ἕξοχος αὐτῶν ἀρχιτεκτονικὴ ἐπιδεξιότης. Ὁ τὴν Σενεγαλὴν περιηγούμενος ἐκπλήττεται ἀπαντῶν ἐν τοῖς πεδίοις παράδοξά τινα οἰκοδομήματα, ἃ κατὰ πρῶτον ἐκλαμβάνει ὡς καλύβας τῶν Αἰθιόπων ἢ ὡς ἀξιολόγα καὶ μεγάλα χωρία· προσελθὼν ὅμως, ἀναγνωρίζει ὅτι εἰσὶν ἁπλῶς κατοικίαι ἐντόμων, αἱ μητροπόλεις τῶν λευκομυρμήκων. Εἰσὶ δὲ κώνοι ἔχοντες ὀκτὼ, ὅκτω, ἐνίοτε μέχρι δεκαπέντε καὶ εἴκοσι ποδῶν ὕψος καὶ ἴσην τῆς βάσεως τὴν διάμετρον, ἐπιφάνειαν δὲ λειαν ἐκ λεπτοῦ, πυκνοῦ καὶ σκληροτάτου ἀργίλλου. Δεκαπέντε καὶ εἴκοσι ποδῶν ὕψος δὲν εἶνε βεβαίως ὑπερβολικόν, ὅταν τις ἀναλογισθῇ τὸ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὸ τῶν Πυραμίδων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη κρίσις εἶνε μονομερὴς καὶ ἄδικος. Ὁ συνήθης λευκομύρμηξ ἔχει δύο γραμμῶν καὶ ἡμίσειας μῆκος, ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κλασμάτων ἂς ἐκλάβωμεν τρεῖς γραμμάς, αἵτινές εἰσι τὸ ἓν τέταρτον τοῦ δακτύλου ἢ τὸ τεσσαρακοστὸν ὄγδοον τοῦ ποδός. Ἂν ἐκληφθῇ δὲ τὸ ὕψος τοῦ ἀνθρώπου εἰς 6 πόδας, ὁ μύρμηξ εἶνε 288κις μικρότερος τοῦ ἀνθρώπου. Ἄρα ἔργον μυρμήκων ἔχον ὕψος δέκα ποδῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἔργον ἀνθρώπινον ἔχον 2880 ποδῶν ὕψος, ἤτοι ὑπερπενταπλάσιον τῆς μεγίστης τῶν πυραμίδων καὶ σχεδὸν ἴσης πρὸς τὸ ὕψος τοῦ Ὑμηττοῦ, καὶ ὄγκον ἔχον ἐπίσης πεντάκις μείζονα τοῦ τῆς πυραμίδος. Πρὸς τοιαῦτα μεγαλουργήματα ὁποῖαι μυρμηκοφωλεαί, ὁποῖα ἀσθενείας ἀποκυήματα, πομπωδῶς θαυμαζόμενα ὑπὸ τῆς ματαιοφροσύνης, ὅλα τῶν ἀνθρώπων τὰ ἀνάκτορα καὶ οἱ ναοὶ καὶ οἱ κίονες!

Ἅμα οἱ λευκομύρμηκες ἐκλέξωσι τὴν θέσιν τῆς πόλεώς των ἄρχονται ἐγείροντες ἕνα ἢ δύο κωνοειδεῖς πυργίσκους μέχρις ἑνὸς ποδὸς ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Μετ' ὀλίγον δέ, ἐνῷ ἐξακολουθοῦσιν αὐξάνοντες εἰς ὕψος καὶ πάχος τοὺς δύο πρώτους, προσθέτουσι καὶ ἄλλους εἴς τινα ἀπ' ἐκείνων ἀπόστασιν καὶ ἐξακολουθοῦσιν αὐξάνοντες τὸν ἀριθμὸν καὶ εὐρύνοντες τὴν βάσιν αὐτῶν, μέχρις οὗ κατακαλύψωσι δι' αὐτῶν πάσας τὰς προηγουμένας αὐτῶν ὑπογείους ἐργασίας. Κατασκευάζοντες δὲ ὑψηλοτέρους καὶ ἰσχυροτέρους τῶν λοιπῶν τοὺς μέσους, πληροῦσι μετὰ ταῦτα ἀργίλλου τὰ μεταξὺ τῶν κώνων διαστήματα

καὶ οὕτω τοὺς συνδέουσιν ὅλους εἰς ἕνα μόνον θόλον. Περὶ ἰσότητος καὶ εὐρυθμίας τῶν κώνων τούτων ἀδιαφοροῦσι παντάπασι, τοὺς θέλουσι μόνον στερεοὺς καί, ἀφοῦ διὰ τῆς συνδέσεως αὐτῶν ἀποτελέσωσι τὸν θόλον, ἀφαιροῦσιν ἔπειτα τὸ κατώτερον μέρος τῶν μέσων πυργίσκων καὶ ἀφίνουσι μόνον τὸ ἀνώτερον, ὅπερ, στηριζόμενον ἐπὶ τῶν πλαγίων κώνων, ἀποτελεῖ ἀψίδα. Τὸν δὲ οὕτως ἐξαιρεθέντα καὶ περιττὸν ἀργιλλον μεταχειρίζονται εἰς διακόσμησιν ἐσωτερικὴν τῶν βασιλείων των καὶ εἰς προσθήκην νέας σειρᾶς κώνων ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῶν πρὸς οἰκοδομὴν ἄλλου θόλου· ὥστε ὁ ἄργιλλος οὗτος τοῖς χρησιμεύει ὡς τοῖς οἰκοδόμοις αἱ σανίδες, ἐφ' ὧν στηρίζουσι προσωρινῶς τὰς καμάρας καὶ μετὰ ταῦτα, ἀφαιροῦντες αὐτάς, τὰς μεταχειρίζονται εἰς ἄλλην πάλιν καμαρῶν κάμψιν. Πολλάκις, ὅταν οἱ θόλοι οὗτοι μόλις ἔρθασαν εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους αὐτῶν, οἱ ἄγριοι ταῦροι καὶ βόνασσοι τῶν πέριξ πεδιάδων καταβαίνουσιν εἰς αὐτοὺς καὶ ἵστανται φρουροῦντες, ἐνῷ ἡ λοιπὴ ἀγέλη βόσκει εἰς τὰ περίχωρα, ὁ δὲ θόλος ἀντέχει ἐντελῶς εἰς τὸ βάρος των.

Καὶ οὐ μόνον χρησιμεύει ἡ ἀψὶς ὡς κλεὶς τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος καὶ εἰς στέγασμα τοῦ ἐμβαδοῦ καὶ ὑπεράσπισιν αὐτοῦ κατὰ τῶν μακρῶν βροχῶν καὶ τῶν βιαίων καταιγίδων, ἀλλὰ καὶ πρὸς διατήρησιν ἐντὸς αὐτοῦ τῆς εἰς τὸ μυρμήκειον κράτος εὐαρέστου καὶ ἀναγκαίας θερμοκρασίας. Τόσον δὲ στερεὸς καὶ τόσον πάγιος πλάττεται ὁ ἄργιλλος, ἐξ οὗ ὁ θόλος κατασκευάζεται, ὥστε δυσκόλως καὶ αὐτὰ τὰ σιδηρᾶ ἐργαλεῖα δύνανται νὰ ἐνδάκωσιν αὐτόν.

Ἐκ τούτων βλέπει ἕκαστος ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὴν μεγαλουργίαν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν στερεότητα τὰ ἔργα αὐτῶν πρὸς οὐδὲν συγκρίνονται τῶν ἀνθρωπίνων οἰκοδομημάτων καὶ οὔτε, ὡς τισι τῶν ἀρχιτεκτονηθέντων συμβαίνει, ἀφ' ἑαυτῶν καταρρέουσιν οὔτε τὴν ἐπήρειαν τοῦ χρόνου οὔτε τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς φοβοῦνται.

Ἀλλ' ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐπιδεξιότης δὲν εἶνε τὸ μόνον τοῦ λασῦ τούτου προτέρημα· ἐξ ἐναντίας ἔχει ἄλλα πολλά, τάξεως πολὺ ἀνωτέρας, οἷον τὸν κυβερνητικὸν νοῦν, ὅστις παρὰ πολλοῖς τῶν λογιζομένων σοφῶν καὶ ἐξημερωμένων ἐθνῶν θὰ ἐξισοῦται, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, πρὸς τὸν ἐδικόν των. Πρώτη δὲ τούτου ἀπόδειξις εἶνε τὸ μέγα σέβας αὐτῶν πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὸ πολίτευμα, ὃ τηροῦσιν ἀπαραμείωτον καὶ ἀπαραβίαστον δι' αἰῶνα. Τὸ δὲ πολίτευμα αὐτῶν εἶνε βασιλικὸν κεκραμένον στρατιωτικῇ ἀριστοκρατίᾳ, ἐνῷ ὁ μὲν βασιλεὺς ἢ μᾶλλον ἡ βασιλὶς βασιλεύει ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ, οἱ δὲ ὁπλῖται καὶ ὁ λαὸς βαθὺ φέρουσι σέβας καὶ ἀκλόνητον τρέφουσι πίστιν πρὸς τὴν βασιλικὴν ἀρχήν· διὰ τοῦτο τὰ ἀνάκτορα οἰκοδομεῖ οὐχὶ ἡ βασιλὶς ἐξ ἰδίων ἢ ἐκ τῆς βασιλικῆς ἐπιχορηγήσεως, ἀλλ' ὁ λαὸς ὁμοῦ μεθ' ὅλης τῆς πόλεως, πραγματικῶς καὶ κυριολεκτικῶς διὰ τοῦ ἱδρῶτός του, ἤτοι τῆς ἀπὸ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἐκρεούσης ὕλης, δι' ἧς συμπηγνύει τὸν ἄργιλλον. Τὸ ἀνάκτορον οἰκοδομεῖται ὅσον ἔνεστι κατὰ τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ προσγείως ἢ ἰσοπέδως πρὸς τὴν τῆς γῆς ἐπιφάνειαν. Ἔχει δὲ σχῆμα ἡμίσεος ὠοῦ, κατὰ τὸν μείζονα αὐτοῦ ἄξονα τετμημένου ἢ μᾶλλον ἐπιμήκους κλιβάνου. Τὸ ἔδαφος τῆς αἰθούσης ταύτης εἶνε ἐντελῶς ὁριζόντιον, ἡ δὲ ὀροφὴ θόλος στερεὸς καὶ κανονικός. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶνε ἑνὸς περίπου δακτύλου. Ἀλλὰ καθ' ὅσον αὐξάνει τῆς βασιλίσσης ἡ ἡλικία, ἡ ἀπογονὴ καὶ ἡ περιωπή, μεθ' ἧς ἐπέρχεται ἡ ἀνάγκη καὶ θεραπείας πολυπληθεστέρας, κατὰ τοσοῦτον ὁ πιστὸς καὶ πρόθυμος λαὸς μεγαλύνει καὶ τὸ ἀνάκτορον καὶ δίδει αὐτῷ ἕξ καὶ ὀκτὼ δακτύλων μῆκος.

Πέριξ δὲ τῆς βασιλικῆς αἰθούσης ὑπάρχουσι παρὰ τὸ ἔδαφος εἰς ἴσας ἀποστάσεις μικραὶ ὀπαὶ καὶ θύραι, δι' ὧν ἐνεργεῖται ἡ ὑπηρεσία τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς καὶ ἡ πρὸς τὴν αἴθουσαν πρόσοδος τοῦ λασῦ· οὐδεμία δὲ τῶν θυρῶν τούτων ἔχει τοιαύτας τὰς διαστάσεις, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ διέρχηται ἡ βασιλίς, διότι κατὰ τὸ ἐπιχώριον σύνταγμα ἡ βασιλὶς οὐδέποτε ἀποδημεῖ, ἀλλὰ μένει αἰωνίως κατάκλειστος ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων, ἀκίνητος, σχεδὸν ἀπρόσιτος καὶ ἀόρατος, κατ' ἔθος τῶν Ἀσιανῶν ἡγεμόνων, ὧν ἔχει καὶ τὰς ὑπερτάτας τιμὰς καὶ τὴν ἀπόλυτον δύναμιν.

Περιστοιχίζουσι δὲ τὴν βασιλικὴν αἴθουσαν παντοῖοι προθάλαμοι.

Οἱ δ' αὐτῶν πλησιέστατοί εἰσι τὰ παιδονομεῖα, ἔχοντα πάντη ἀλλοίαν τὴν οἰκοδομήν· διότι ταῦτά εἰσι ξυλόδμητα, ᾠκοδομημένα ὑπὸ τριμμάτων ξύλων, συγκεκολλημένων διά τινος κομμιώδους ὑποῦ, διῃρημένα δὲ εἰς πολλοὺς ἀκανόνιστον ἔχοντας τὸ σχῆμα κοιτῶνας, ἡμιδακτυλιαίους μόλις τὸ μῆκος. Οὗτοί εἰσιν ἔξωθεν κεχρισμένοι διὰ σκληροτάτου ἀργίλλου, ἐντελῶς ἀνεπηρεάστου ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἀτμοσφαιρικῶν περιπετειῶν. Ἐντὸς δ' αὐτῶν ἐναπόκεινται τὰ ᾠά, ὡς καὶ τὰ βρέφη, ἔχοντα μικροῦ συνήθους μύρμηκος σχῆμα, ὄντα δὲ τῆς χιόνος λευκότερα, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα τοῦ *λευκομύρμηκος* εἰς τὸ εἶδος τοῦτο. Ὅταν δὲ μεγαλύνεται ἡ βασιλικὴ αἴθουσα ὡς καὶ οἱ τῶν θεραπόντων προθάλαμοι, τότε κατεδαφιζόμενα τὰ παιδονομεῖα ἀποκομίζονται καὶ ἀνοικοδομοῦνται εἰς μέρος ἀπώτερον κατὰ μείζονας διαστάσεις, ὥστε μέχρι τέλους, ὅτε δηλαδὴ ἡ ὅλη πόλις λάβῃ πᾶν αὐτῆς τὸ ἀνώτατον μέγεθος, ὅπερ μετὰ δύο ἢ τρία ἔτη συνήθως συμβαίνει, τότε τὸ μέγεθός των, κατ' ἀρχὰς μόλις πρὸς κάρυον ἐξισούμενον, μέχρι τέλους ἐξογκοῦται ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν παιδίου. Οὕτως ἀσχολεῖται ἀδιακόπως ὁ φιλεργὸς οὗτος λαός, εὑρύνων τὰς κατοικίας, κατεδαφίζων καὶ ἀνεγείρων νέας κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπικρατείας, μετ' εὐρυθμίας, προνοίας καὶ κρίσεως, ἥτις παρ' οὐδενὶ ἀπαντᾶται ἑτέρῳ ἐντόμῳ, ἤτοι ἑτέρῳ ζώῳ, διότι, ὅ τι δήποτε καὶ ἂν πρεσβεύωσιν οἱ φρενολόγοι, τὰ ζωύφια ταῦτα, τὰ οὐδ' ἐλάχιστον μέρος ἔχοντα ἐγκεφάλου, ἔχουσιν ὅμως μετὰ τὸν ἄνθρωπον τὴν πλείστην ἀγχίνοιαν.

Πλησίον δὲ τῶν παιδονομείων καὶ τῶν προθαλάμων τῆς θεραπείας οἰκοδομοῦνται διὰ συρίγγων ἀπ' αὐτῶν διαιρούμενα τὰ ταμεῖα, αἱ ἀποθῆκαι καὶ ἄλλα εἰς τὴν δημόσιον ὑπηρεσίαν ἀφοσιωμένα δωμάτια. Εἰσὶ δὲ τὰ ταμεῖα ἐξ ἀργίλλου ᾠκοδομημένα καὶ πάντοτε πλήρη ζωοτροφιῶν, αἵτινες εἰσὶ πεπηγμένοι δένδρων ὀποί, σχῆμα λαμβάνοντες ρινισμάτων ξύλου, κόλλαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον λεπταί, αἱ μὲν πρὸς τὰ ἐκ τῶν δένδρων ἀποσταλάζοντα δάκρυα, αἱ δὲ πρὸς σταγόνας μέλιτος ὁμοιάζουσαι, ἄλλαι διαφανεῖς, ἄλλαι ἠλεκτρόχροοι καὶ ἄλλαι πάλιν ἐντελῶς στερεαί.

Τὸ δ' ἐπίλοιπον τῆς μυρμηκοπόλεως σύγκειται ἐξ ὁδῶν, συριγγων, δημοσίων πλατειῶν, γεφυρῶν καὶ οἰκημάτων, εἰς ἀδιεξίτητον συγκεχυμένων λαβύρινθον καὶ χωρούντων καὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀποθηκῶν καὶ ταμείων μέχρι τοῦ ἐξωτερικοῦ φλοιοῦ τοῦ περιτειχίζοντος πᾶσαν τὴν πόλιν. Ἀνέρχονται δ' ἐσωτερικῶς μέχρι τῶν δύο τρίτων ἢ τῶν τριῶν τετάρτων τοῦ ὅλου ὕψους τῆς οἰκοδομῆς καὶ ἐγκαταλείπουσιν ἄνωθεν, ὑπὸ τὸν θόλον, κενὸν διάστημα, ὅμοιον πρὸς τὸ ἐμβαδὸν ἀρχαίας θολωτῆς ἐκκλησίας. Πέριξ δὲ τοῦ ναοῦ τούτου πολλάκις ὑπάρχουσι τρεῖς ἢ τέσσαρες μεγάλαι γοτθικαὶ ἀψῖδες, ἔχουσαι ἐνίοτε δύο ἢ τριῶν ποδῶν ὕψος κατέμπροσθεν, ἀλλὰ μειούμεναι πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς στοαὶ ὁρώμεναι κατὰ διοψιν, μέχρις οὗ συγχέονται τέλος μετὰ τῶν ἀπειραρίθμων, ὀπίσω αὐτῶν κειμένων, δωματίων καὶ παιδοκομείων.

Οἱ δὲ θόλοι οἱ πάντα ταῦτα καλύπτοντες τὰ δωμάτια καὶ τὰς πρὸς αὐτὰ ἀγούσας διόδους, αὐτοὶ στηρίζονται συναλλήλως, καὶ αἱ μὲν ἐσωτερικαὶ μεγάλαι ἀψῖδες τοὺς ἐμποδίζουσι νὰ καταπέσωσιν εἰς τὸ κέντρον καὶ νὰ πληρώσωσι τὸ κενὸν διάστημα, ὁ δὲ ἐξωτερικὸς φλοιὸς τοὺς στηρίζει ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους. Ὀλίγαι δὲ μόνον ὀπαὶ ἀνοίγονται πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τὸ ὑπὸ τὸν θόλον κενὸν διάστημα, ἀναλόγως τῶν ἀνοιγομένων εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς οἰκοδομῆς, καὶ ταῦτα φαίνονται πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀφορῶντα ἢ πρὸς τὸ νὰ διαδίδωσιν εἰς τὰ παιδοκομεῖα τὴν ὑπὸ τὸν θόλον συγκεντρουμένην θερμότητα.

Κατωτέρω δὲ τοῦ θόλου, ὡς καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν κενοῦ διαστήματος, ἅπαντα τὰ ἐσωτερικὰ οἰκοδομήματα περιλαμβάνονται ὑπὸ κοινὴν ὀροφὴν ἐπίπεδον, μὴ διατετρημένην δι' οὐδεμιᾶς ὀπῆς· ὥστε τὰ τοῦ προσγείου δόμου δωμάτια εἰσὶν ἀσφαλῆ κατὰ πάσης ὑγρασίας, καὶ ἂν εἰς τὸν θόλον ἐγίνετό τις βλάβη, καὶ διέρρει τὸ ὄμβριον ὕδωρ. Εἶνε δὲ ἐπίπεδος ἡ ἀνωτέρα τῆς ὀροφῆς ταύτης ἐπιφάνεια, ὑπερκειμένη τῆς βασιλικῆς αἰθούσης, ἀλλὰ πολλάκις πολὺ αὐτῆς ὑπερέχουσα, διότι παρέγκεινται πολλὰ ταμεῖα καὶ παιδοκομεῖα. Εἶνε δὲ καὶ τὸ ἔδαφος τοῦτο ἀδιάβροχον καὶ προσέτι οὕτω κατεσκευασμένον, ὥστε τὸ ὕδωρ, ἂν ποτὲ εἰσεχώρει ἐνταῦθα, νὰ διαρρέῃ εἰς μεγάλας ὑπογείους ὑπονόμους· χωροῦσι δὲ αἱ ὑπόνομοι αὗται κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ὑπὸ τὰ δωμάτια καὶ ὑπὸ ὅλον τὸ οἰκοδόμημα, ἔχουσαι πολλάκις διάμετρον μείζονα τῆς τῶν σφαιρῶν τῶν μεγάλων πυροβόλων· ἀνέρχονται δὲ καὶ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν φλοιὸν τῆς οἰκοδομῆς καὶ ἑλικοειδῶς χωροῦσι πέριξ τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος μέχρι τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, πολλάκις κατὰ διάφορα ὕψη διασταυρούμεναι. Περατοῦνται δὲ αὗται ἢ ἐντὸς τοῦ οἰκοδομήματος ἢ εἰς νέους πυργίσκους, ἢ κοινωνοῦσι μεθ' ὅλων τῶν μερῶν τούτων δι' ἄλλων συριγγων διαφόρου διαμέτρου. Πολλαὶ δὲ καὶ κατέρχονται πλαγίως εἰς τὴν γῆν μέχρι βάθους καθέτου τριῶν ἢ τεσσάρων ποδῶν. Ἐκεῖ οἱ τῶν λευκομυρμήκων ἀρχιτέκτονες ἀρύονται τὴν λεπτὴν ἐκείνην γῆν, ἣν κατεργαζόμενοι μεταβάλλουσιν ἐντὸς τοῦ στόματος των εἰς τὸν στερεὸν καὶ πετρώδη ἐκεῖνον ἄργιλλον, τὴν ἀκατάστροφον οἰκοδομικὴν ὕλην των. Ἄλλαι δὲ πάλιν σύριγγες ἐκτείνονται ὁριζοντίως ὑπ' αὐτὴν τὴν λεπτὴν ἐπιφάνειαν, ἐπὶ τριακοσίους πολλάκις πόδας πέριξ τῆς μυρμηκοπόλεως, καὶ αὗτοι εἰσὶν αἱ στρατηγικαὶ τῶν λευκομυρμήκων ὁδοί· αἱ δὲ ὑπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν εἰσὶν αἱ εὐρύτεραι, διότι αὗταί εἰσιν αἱ λεωφόροι, δι' ὧν ἀναστρέφονται καὶ εἰς τὰ ἴδια ἔργα χωροῦσιν οἵ τε στρατιῶται καὶ ὁ ἐργατικὸς ὄχλος, φέροντες ἐφόδια καὶ ζωοτροφίας, οἷον πηλόν, ξύλα, ὕδωρ καὶ κόμμι. Κατέρχονται δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως αἱ δίοδοι αὗται προκλινῶς πάντοτε, διότι οἱ μὲν ἐμπειρότεροι τῶν ἐργατῶν κοπιωδῶς μόνον δύνανται ν' ἀναρριχῶνται εἰς καθέτους ἐπιφανείας, οἱ δὲ στρατιῶται παντάπασιν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πολλάκις μικραὶ σκολιαὶ στενωποὶ φαίνονται ἐπειργασμέναι ἐπὶ τῶν καθέτων πλευρῶν τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ φρουρίου ἐπιφανείας, προέχουσαι ἐπ' αὐτῶν καὶ πλάτος ἡμίσεος δακτύλου ἔχουσαι, χωροῦσαι δὲ ἑλικοειδῶς, ἀπαραλλάκτως ὡς αἱ ἡμέτεροι ὁδοὶ αἱ φέρουσαι εἰς τὴν κορυφὴν ἀποτόμων ὀρέων. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν οἰκοδομοῦσι καὶ εἶδος γεφυρῶν, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς κεκρυμμέναι κλίμακες, διότι ζευγνύουσι τὴν ἐπίπεδον ὀροφὴν τὴν ὑπὸ τὸν θόλον μετά τινος θύρας ἠνεῳγμένης ἐπὶ τῶν ὀρθοστατῶν, ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ μεγάλαι ἀψῖδες. Διὰ τῶν γεφυρῶν τούτων βραχύνουσι τὴν ὁδὸν τῶν αἱ τροφοί, αἵτινες ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος φέρουσι τὰ ὠὰ εἴς τινα τῶν ἀνωτέρων παιδοκομείων, πολλάκις εἰς τεσσάρων ἢ πέντε ποδῶν ὕψος κειμένων, καὶ ἀποφεύγουσι τοὺς ἑλιγμοὺς τῶν στενωπῶν τῶν διερχομένων διὰ τῶν ἐσωτερικῶν δωματίων. Μία τῶν γεφυρῶν τούτων καταμετρηθεῖσα εἶχεν ἓξ γραμμῶν πλάτος, τριῶν γραμμῶν πάχος καὶ δέκα δακτύλων μῆκος, ἀποτελοῦσα τμῆμα μεγάλου τόξου ἐλλειψοειδοῦς, ὥστε παράδοξον ἐφαίνετο πῶς μεταξὺ κατασκευαζομένη, καὶ πρὶν ἢ στηριχθῇ εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, δὲν κατέπεσε καταθραυσμένη ὑπὸ τῆς ἰδίας βαρύτητος. Κατὰ τὴν βάσιν αὐτῆς ἐστηρίζετο ὑπὸ μικροῦ θόλου καὶ ἐπὶ τῆς ἀνωτερας ἐπιφανείας της εἶχεν ἀνεσκαμμένον καθ' ὅλον τὸ μῆκός της μικρὰν αὔλακα, εἴτε ἐκ προθέσεως κατασκευασθεῖσαν, πρὸς ἀσφαλεστέραν διάβασιν τῆς ἐναερίου καὶ ἀκροσφαλοῦς ταύτης ὁδοῦ, εἴτε καὶ, ὅπερ οὐδόλως ἀπίθανον φαίνεται, κατατριβεῖσαν ὑπὸ τῶν ποδῶν τοῦ συνεχῶς διαβαίνοντος ἐργατικοῦ λαοῦ.

Τοιαύτη ἡ ἐξαίσιος ἀρχιτεκτονικὴ ἐπιδεξιότης τοῦ λαοῦ τούτου· ὁ δὲ πολιτικὸς αὐτοῦ ὀργανισμὸς εἶνε οὐχ ἧττον ἄξιος λόγου. Ὡς εἴπομεν, βασιλεύεται· ἡ δὲ βασιλὶς αὐτοῦ τιτλοφορεῖ καὶ εἶνε τῷ ὄντι μήτηρ ὅλων τῶν ὑπηκόων της· διακρίνεται δὲ αὐτῶν διά τε τοῦ ὄγκου αὐτῆς, ἐξισουμένου συνήθως πρὸς τὸν ὄγκον τριάκοντα ἁπλῶν πολιτῶν, διὰ τῆς ἐπισήμου στολῆς της, συνισταμένης εἰς τέσσαρα πτερά, καὶ τέλος καὶ δι' αὐτῆς τῆς φυσιογνωμίας, ἐμφαινούσης εὐγενεστέραν καταγωγήν, διὰ δύο μεγάλων ὀφθαλμῶν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς κεφαλῆς.

Εἰς τέσσαρας πολιτικὰς τάξεις διαιροῦνται οἱ λευκομύρμηκες· εἰς τὴν βασιλικήν, περιέχουσαν τὰς θηλείας, εἰς τὴν τῶν εὐπατριδῶν, περιέχουσαν τοὺς ἄρρενας, ἐξ ὧν λαμβάνεται ὁ σύζυγος τῆς βασιλίσσης, εἰς τοὺς ὁπλίτας, καὶ εἰς τοὺς ἐργάδεις ἢ τὸν ἐργατικὸν ὄχλον, συγκειμένας ἀμφοτέρας ἐκ πολιτῶν οὐδετέρου γένους. Ἡ βασιλικὴ ἀξία δὲν δίδεται κατὰ διαδοχήν, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν διὰ γενικῆς ψηφοφορίας, καὶ μόνοι οἱ ἔγγαμοι εἰσὶν ἐκλέξιμοι. Ἅμα περὶ τὸ φθινόπωρον οἱ ἐργάδεις

καὶ οἱ ὁπλῖται ἀπαντήσωσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς εὐβαίμόν τι ζεῦγος τῶν εὐγενεστέρων τάξεων ὑπὸ τοῦ ἔρωτος συνδεθέν, ἀναλαμβάνουσιν αὐτό, τὸ περιβάλλουσι διὰ λεπτοῦ περικαλύμματος ἐξ ἀργίλλου, ὅπως τὸ προστατεύσωσι κατὰ παντὸς κινδύνου καὶ διατηρήσωσιν ἀτάραχον τὸν *μῆνα τοῦ μέλιτός των*, τὸ ἐκλέγουσι βασιλέα καὶ βασίλισσαν νέου κράτους καὶ ἄρχονται ἐν τῷ ἅμα τῆς οἰκοδομῆς νέας πόλεως, αὐθορμήτως ἀναλαμβάνοντες τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πειθαρχῶσιν εἰς τοὺς βασιλεῖς, νὰ ἐργάζωνται ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπογόνων των, νὰ φρουρῶσιν αὐτούς, νὰ φέρωσιν αὐτοῖς φόρον ἐφοδίων, μέχρις οὗ αὐξηθεῖσα ἡ βασιλικὴ ἀπογονὴ συμμετάσχῃ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ βασιλὶς κατακλείεται ἐντὸς τῆς δι' αὐτὴν παρασκευασθείσης μεγαλοπρεποῦς αἰθούσης, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ἐξέρχηται αὐτῆς ἢ θύραν κἂν νὰ ἔχῃ, δι' ἧς, καὶ ἂν θέλῃ, νὰ δυνηθῇ νὰ ἐξέλθῃ, κατὰ τοὺς μὲν διότι πρωτίστη αὐτῆς ἀρετὴ εἶνε ὁ πατριωτισμὸς καὶ πᾶσα αὐτῆς ἡ φροντὶς περιστρέφεται εἰς τὴν αὔξησιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ ὑπηκόου αὐτῆς· κατ' ἄλλους ὅμως διότι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ γαστήρ της ἄρχεται ἐξογκουμένη, καὶ ἡ φιλάρεσκος λευκομύρμηξ δὲν θέλει οὕτως ἔχουσα τὸ σῶμα νὰ ἐκτίθηται εἰς τὰς ὄψεις καὶ ἐπικρίσεις, μεγάλως διαφέρουσα τινῶν κυριῶν, αἵτινες ὑπὸ περιστάσεις ὁμοίας οὔτε τὸν ἀντίχορον ἐγκαταλείπουσι καὶ τὴν πόλκαν ριψοκινδυνεύουσι κατὰ δύναμιν. Ἀληθὲς ὅμως ὅτι οὐδέποτε αἱ κυρίαι αὗται δύνανται νὰ ἐρίσωσι πρὸς τὴν βασίλισσαν τῶν λευκομυρμήκων, διότι αὐτῆς ἡ γαστὴρ βαθμηδὸν ὀγκουμένη γίνεται μετά τινα χρόνον, εἰς διάστημα δύω ἐτῶν φέρ' εἰπεῖν, χιλίας πεντακοσίας ἢ δισχιλίας φορὰς ὀγκωδεστέρα τοῦ λοιποῦ σώματός της, ἤτοι καταντᾷ ἔχουσα τριῶν καὶ μέχρι τεσσάρων καὶ πέντε δακτύλων μῆκος, βάρος δὲ ἴσον πρὸς εἴκοσι ἢ τριάκοντα χιλιάδας ἐκ τῶν ὑπηκόων της! Λαμβάνει δὲ σχῆμα ἐπίμηκες καὶ ἔχει κίνησίν τινα συσταλτικήν, ὡς κυματισμὸν ἀδιάκοπον, ἀλλ' ἄπονον ὡς φαίνεται διὰ τὸ ἔντομον, προερχομένην δὲ ἐκ τῆς ὠστικίας, ἥτις χωρεῖ ἀδιάλειπτος.

Ἡ βασιλὶς τῶν λευκομυρμήκων δὲν δύναται νὰ εἴπῃ ὡς τὴν Σπαρτιάτιδα ἐκείνην ὅτι γεννᾷ ἕνα μέν, ἀλλὰ λέονται αὐτὴ μύρμηκας μὲν γεννᾷ, ἀλλὰ περίπου πεντηκοντατέσσαρα ἑκατομμύρια! διότι ἀνὰ πᾶν λεπτὸν γεννᾷ ἑξακόσια, ἐπὶ δύω δὲ ὁλόκληρα ἔτη οὐδὲ στιγμὴν παύει τίκτουσα. Τοιοῦτος εἶνε ὁ πληθυσμὸς τῶν μυρμηκοπόλεων τούτων, ἐν ᾧ ἡ μεγίστη κυψέλη μόλις περιέχει δεκαεξ μέχρις εἴκοσι χιλιάδων μελισσῶν.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο τῆς κυοφορίας καὶ ὠστικίας ὁ σύζυγος τῆς βασιλίσσης, ἀπολέσας τὰ πτερά του, κάθηται κεκρυμμένος ὑπὸ τὴν ἀπέραντον γαστέρα τῆς συζύγου του, καὶ εἰς αὐτὸν ὀλίγον προσέχουσιν οἱ ὑπήκοοί του.

Τούτων δὲ μέγας ἀριθμὸς διηνεκῶς παρευρίσκεται εἴς τε τὸν βασιλικὸν καὶ εἰς τοὺς παρακειμένους θαλάμους, ἀσχολούμενος εἰς τὸ ν' ἀποκομίζῃ τὰ τικτόμενα ὠὰ καὶ νὰ τὰ ἐναποθέτῃ μετὰ πολλῆς προσοχῆς εἰς τὰ παιδοκομεῖα, ὅπου τὰ μυρμήκια, ἐξελθόντα τῶν ὠῶν, τρέφονται δημοσίᾳ δαπάνῃ ἐκ τῶν τεταμιευμένων ἐφοδίων, μέχρις οὗ αὐξήσωσι τοσοῦτον, ὥστε νὰ δύνανται νὰ προμηθεύθῶσι μόνα των τὴν τροφήν των καὶ νὰ συμμετέχωσι τῆς κοινῆς ἐργασίας, καταταττόμενοι εἰς τοὺς ἐργάβεις ἢ εἰς τοὺς ὁπλίτας· εἴτε ἐκ γενετῆς εἰσι διάφοροι αἱ δύω φυλαὶ εἴτε διὰ προβιβασμοῦ, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας συμβαίνει ἡ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην μετάβασις.

Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους οἱ εὐπατρίδαι, ἄγνωστον ἂν καὶ οὗτοι ἐκ γενετῆς εἰς τὴν ἰδίαν ταύτην ἀνήκοντες τάξιν ἢ ἐκ τῶν λοιπῶν βαθμηδὸν προβιβαζόμενοι εἰς αὐτήν, τὸ προνόμιον ἔχοντες νὰ πτεροφορῶσιν ὡς καὶ ἡ βασίλισσα, ἐξέρχονται ἄρρενες καὶ θήλεις τῆς πόλεως αὐτῶν εἰς περιπαθεῖς καὶ ποιητικοὺς περιπάτους νὰ χαρῶσι τὴν ὡραίαν φύσιν καὶ ν' ἀναπνεύσωσι δροσερὸν ἀέρα, καὶ μόνον οἱ πιστότεροι καὶ οἱ ἀληθῶς ἀφωσιωμένοι μένουσι περὶ τὴν βασίλισσαν, ὅπως φρουρῶσι καὶ ὑπηρετῶσιν αὐτήν. Οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ μυριάδας ἀφίπτανται, ἅμα τύχωσι νύκτα ὑγράν, ἀναμιμνήσκοντες τὰς μυριάνδρους ἐκείνας σιθηροδρομικὰς διαχύσεως συνοδείας, αἵτινες ἀνὰ πᾶν ἔαρ, ἅμα γλυκύτερος πνεύσῃ ὁ ζέφυρος, ἀναχωροῦσι τῶν Παρισίων καὶ ἄλλων μεγαλοπόλεων καὶ διευθύνονται πρὸς πάσας τὰς εὐαέρους ἐξοχάς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πρώτην ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἴσως εἰς τιμωρίαν τῆς ἀκρασίας των, τῶν πλείστων καταρρέουσι τὰ πτερά, ἅτινα ἐφημέρως μόνον καὶ δι' ὀλίγας ὥρας τοῖς δίδονται, καὶ τότε τὰ ἔντομα ταῦτα, τὰ ἐπὶ μίαν ἡμέραν γνωρίσαντα τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὸν ἀέρα καὶ εἰς τὰς θαλπούσας τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας χαρμοσύνως πετῶντα, πίπτουσιν ἐλεεινῶς κατὰ γῆς καὶ ὁ ἄνεμος παρασύρει τοσοῦτον ἀπέραντον αὐτῶν πλῆθος, ὥστε τὴν γῆν καλύπτουσιν ὁλόκληρα αὐτῶν στρώματα, καὶ τότε εὐκόλως καταβροχθίζονται ὑπὸ παντοίων ἐχθρῶν, ὧν οἱ κινδυνωδέστεροί εἰσιν οἱ ἀληθεῖς μύρμηκες, τὰ σαρκοβόρα ἔντομα, τὰ ἑρπετά, τὰ πτηνά, καὶ κυρίως ὁ Ὀττεντότος καὶ οἱ Βοσχιασμένοι, οἵτινες ἀγαπῶσι πολὺ νὰ τὰ τρώγωσιν. Ἅμα ἡ δυστυχὴς αὕτη φυλὴ ἀπώλεσε τὰς πολιτικὰς αὐτῆς ἀρετάς, ἤτοι τὸν πατριωτισμὸν αὐτῆς, τὴν φιλεργίαν καὶ τὴν εὐπείθειαν εἰς τοὺς νόμους, καὶ ἐγκατέλιπε τὰ τείχη τῆς πόλεώς της, καταστρέφεται ἀθλίως, καὶ ἐκ πολλῶν ἑκατομμυρίων πολλάκις οὐδὲ ἓν περισώζεται ζεῦγος ἐκ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης πανωλεθρίας. Καὶ ὅμως ἐπ' αὐτῆς τῆς γενικῆς καταστροφῆς λησμονοῦσι πολλοὶ τὸν κίνδυνον, καὶ οἱ ἄρρενες τρέχουσι ταχύτατα κατόπιν τῶν θηλειῶν καὶ πολλάκις πεισματώδεις συμπλέκονται μονομαχίαι ὑπέρ τινος ἀμφισβητουμένης Ἑλένης, μεθ' ἃς ὁ νικητὴς συνδέεται μετὰ τῆς νεκνίδος τῆς ἐκλογῆς του δι' ἀδιαλύτων δεσμῶν, οὓς μόνος δύναται νὰ θραύσῃ ὁ θάνατος. Ἀλλὰ φεῦ! οὐδ' ἄπεστι πολὺ ὁ θάνατος οὗτος, καὶ ἐνίοτε κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς θραπετεύσεώς των ὁ δύων ἥλιος οὐδ' ἕνα καὶ μόνον ἀπαντᾷ μεταξὺ τῶν ζώντων. Οὐχ ἧττον ὅμως τινὰ ζεύγη κατ' ἐξαίρεσιν διαφεύγουσι τὴν κοινὴν τύχην, ἐὰν ἀπαντήσωσιν αὐτὰ τινὲς τῶν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει περισκολούντων ἐργατῶν, διότι οὗτοι ἀναλαμβάνουσιν ἀμέσως αὐτά, καὶ εἴδομεν πῶς τὰ σώζουσι καὶ τὰ ἐκλέγουσιν ὡς οἰκιστὰς καὶ θεμελιωτὰς νέας πόλεως.

Οἱ ἐργάβεις εἶνε, ὡς εἴπομεν, χιονόλευκοι εἰς τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν των ἢ ἅμα ἐξέλθωσι τοῦ ὠοῦ, καὶ τότε ἐν πλήρει ἀργίᾳ τρέφονται ἐκ τῶν δημοσίων ταμείων. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὰ

μέλη των γίνονται ὑπομέλανα καὶ στερεώτερα καὶ τότε ἄρχονται ἐργαζόμενοι καὶ πάσας ἐκτελοῦντες τὰς ἐσωτερικὰς ἐργασίας τῆς πόλεως, συνισταμένας εἰς τὸ νὰ θεραπεύωσι τὴν βασίλισσαν καὶ ἀποκομίζωσι τὰ ὠὰ εἰς τὰ παιδοκομεῖα, νὰ φέρωσι τροφὰς καὶ ὕδωρ, νὰ οἰκοδομῶσι τὴν πόλιν καὶ νὰ εὐρύνωσι τὰ δωμάτια. Οὗτοι ἔχουσι τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα. ἤτοι λαβίδας, δι' ὧν δύνανται νὰ σκάπτωσι καὶ μεταφέρωσι τὸν ἄργιλλον, ὃν κολλῶσι διὰ τοῦ στέλους των, καὶ προσέτι νὰ ξυλοτομῶσι καὶ νὰ μεταφέρωσι τὰ ὠά. Τὰ βιομηχανικὰ δὲ ταῦτα ἐργαλεῖα οὐδόλως εἰσὶ πρόσφορα εἰς πόλεμον.

Οἱ μύρμηκες οὗτοι ἢ τοὐλάχιστον ἰδιαίτερον εἶδος αὐτῶν πολλάκις ἐξέρχονται εἰς ὁδοιπορίας, καὶ τότε, ὡς οἱ ἀρχαῖοι νομάδες τῆς Ἀσίας λαοί, οἱ κατακλύσαντες τὴν Εὐρώπην καὶ παντοχοῦ τρόμον καὶ καταστροφὴν διασπείραντες, οὕτω καὶ αὐτοί, ὅπου διέλθωσι, τὰ πάντα φθείρουσι καὶ ἐξαφανίζουσι. Πολλάκις ὅλα τὰ ἔθνη αὐτῶν ἐν μακραῖς περιοδείαις εἰσβάλλουσι δι' ὑπογείων συνήθως ὑπονόμων εἰς τὰς ἀνθρωπίνους κατοικίας μετὰ τοσαύτης ταχύτητος καὶ εἰς τοσοῦτον ἀναρίθμητον πλῆθος, ὥστε οὐδεὶς δύναται νὰ διαφύγῃ τὴν ἔφοδον καὶ καταστρέφουσιν ἐν μιᾷ νυκτὶ πᾶν τὸ προστυχόν, τροφάς, ἐνδύματα, σκεύη, αὐτὴν τὴν οἰκίαν, καὶ ἐν γένει ὅ τι δὲν ἔχει τὴν σκληρότητα τοῦ λίθου, τοῦ μετάλλου. Ὁδοιπόρος τις, διερχόμενος διά τινος δάσους τῆς Ἀφρικῆς, ἤκουσε κρότον τινὰ καὶ συριγμόν, ἐξ οὗ ὑπέλαβεν ὅτι ὤφις ἴσως ἐπήρχετο κατ' αὐτοῦ. Μακρυνθεὶς δ' ὀλίγον τῆς ὁδοῦ του ὅπως πληροφορηθῇ πόθεν ὁ κρότος προήρχετο, εἶδε μετ' ἐκπλήξεως ἄμετρον ἀριθμὸν λευκομυρμήκων προκυπτόντων τῆς γῆς μετὰ μεγίστης ταχύτητος ἀπὸ ὀπῆς ἐχούσης τεσσάρων ὡς πέντε δακτύλων διάμετρον. Εἰς τριῶν δὲ περίπου ποδῶν ἀπόστασιν διῃρέθησαν εἰς δύω φάλαγγας, συγκειμένας ἐντελῶς ἀπὸ ἐργάδες, βαίνοντες κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, ἀνὰ δώδεκα μέχρι δεκαπέντε κατὰ μέτωπον. Μετ' αὐτῶν δ' ἦσαν ἀναμεμιγμένοι καί τινες ὁπλῖται· ἀλλὰ οὗτοι μάλιστα ἦσαν διεσπαρμένοι ἑκατέρωθεν τῆς γραμμῆς εἰς ἑνὸς ἢ δύω ποδῶν ἀπόστασιν καὶ ἐφαίνοντο ὡς περιφρουροῦντες τοὺς ὁδοιπόρους καὶ προστατεύοντες τὴν ἔξοδον. Ἦσαν δὲ εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν, καὶ ἐφαίνοντο ἀνήσυχοι, περιερχόμενοι ἔνθεν κἀκεῖθεν, βιάζοντες τοὺς μακρυνομένους τῶν τάξεων νὰ ἐπιστρέφωσιν εἰς αὐτὰς καὶ τοὺς ἐναπολειπομένους νὰ σπεύδωσι τὸ βῆμα. Ἄλλοι δὲ ὁπλῖται, ἀξιωματικοὶ βεβαίως, ἀναβάντες εἰς τὰ πέριξ φυτὰ καὶ εἰς τὴν ἄκραν ἱστάμενοι τῶν φύλλων, εἰς δώδεκα ἢ δεκαπέντε δακτύλων ὕψος ἀπὸ τῆς γῆς, ἐκτύπων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰ φύλλα διὰ τῶν λαβίδων των καὶ ἀπετέλουν ἦχον, εἰς ὃν ἀπεκρίνετο ὅλος ὁ στρατὸς διὰ συριγμῶν καὶ ἔσπευδε τὸ βῆμα. Οὕτω δὲ ὁδεύσασαι ἐπὶ 12 ὡς 15 βήματα αἱ δύω φάλαγγες, συνηνώθησαν πάλιν καὶ εἰσέδυσαν εἰς τὴν γῆν διὰ τριῶν ὀπῶν.

Φωλεὰ λευκομυρμήκων κατὰ τὸν Smeathman.

Ὅσον διὰ τοὺς ὁπλίτας, εἶνε ἀμφίβολον ἂν προβιβάζονται εἰς τὴν τάξιν τούτων ἀπὸ τῶν ἐργατῶν ἡλικιωθέντων, ἂν ἀπ' αὐτῆς μετὰ ταῦτα μεταβαίνουσιν εἰς τὴν τῶν εὐπατριδῶν, ἢ ἂν ἐν αὐτῇ καὶ γεννῶνται καὶ ἀποθνήσκουσιν. Ὅπως δήποτε ὅμως, ἐν ὅσῳ διατελοῦσιν ἐν αὐτῇ, ἐκτελοῦσιν ὑπηρεσίαν ἐντελῶς στρατιωτικήν, οὐδόλως ἀναμιγνύμενοι εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐργασίας, ἀλλὰ φρουροῦντες καὶ ἀνδρείως ὑπερασπίζοντες τὴν βασίλισσαν καὶ τὴν πόλιν. Καὶ πτερὰ μὲν δὲν ἔχουσιν ὡς οἱ εὐπατρίδαι, ἀλλὰ φέρουσιν ὅπλα ἀμυντικὰ καὶ ἐπιθετικά, συνισταμένα εἰς περικεφα-

λαίαν ἢ ὀγκωδεστάτην κεφαλήν, ἀπολήγουσαν εἰς ὀξείας καὶ ἐντὸς πριωνωτὰς ψαλίδας, χρησίμους οὐχὶ εἰς χειρωνακτικὰς ἐργασίας ἀλλ' εἰς προσβολὴν κατ' ἐχθρῶν.

Ἂν δι' ἰσχυρᾶς σκαπάνης προσβάλῃς ἓν τῶν ἀσθενεστέρων μερῶν τοῦ φλοιοῦ ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τῆς μυρμηκοπόλεως καὶ τὸ διαρρήξῃς, μετὰ δύο ἢ τρία δευτερόλεπτα βλέπεις ὁπλίτην ἐξερχόμενον καὶ περιφερόμενον πέριξ τοῦ ῥήγματος, περισκοποῦντα καὶ ὡς ζητοῦντα νὰ ἴδῃ ποῦ ἀπῆλθεν ὁ ἐχθρὸς καὶ νὰ ἐρευνήσῃ τίς ἡ αἰτία καὶ ἡ φύσις τῆς προσβολῆς. Ἐνίοτε ἐπιστρέφει ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ὡς ἐπὶ σκοπῷ τοῦ ν' ἀναγγείλῃ τὸ γενόμενον, ἀλλὰ συνηθέστερον παρακολουθεῖται μετ' ὀλίγον ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἄλλων, προσδοηθούντων ἐν ἄκρᾳ σπουδῇ καὶ ἀταξίᾳ. Μετ' αὐτοὺς ἕπεται ὁλόκληρον καὶ πολυάριθμον σῶμα στρατιωτῶν ἐξορμώντων μετὰ πάσης ταχύτητος, ὅσον δηλαδὴ ἡ ὁπὴ ἐπιτρέπει. Αὐξάνει δὲ πάντοτε ὁ ἀριθμός των, καθ' ὅσον ἡ προσβολὴ ἐξακολουθεῖ. Ἀπερίγραπτος εἶνε ὁ ἀρεσιμάνετός των θυμός, ἐκ δὲ τῆς ὁρμῆς των πολλάκις προσκόπτονται, κατακυλίονται κάτω τῶν πλευρῶν τοῦ θόλου, ἀλλ' ἀνίστανται πάλιν ἀμέσως καὶ ὁρμῶσιν ὅπου ὁ κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Δάκνουσι δὲ πᾶν τὸ προστυγχάνον καὶ ἀποτελοῦσι θορυβώδη τρυγμόν, ἐνῷ ἕτεροι, διὰ τῶν ψαλίδων των κτυπῶντες ἐπανειλημμένως τὸ οἰκοδόμημα, παράγουσιν ἦχον διαρκοῦντα περίπου ἓν λεπτὸν καὶ συνεχῶς ἐπαναλαμβανόμενον. Ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ προσβολή, μεγάλη εἶνε ἡ ταραχὴ των· ὁρμῶσι δὲ καὶ κατὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ δάκνουσιν αὐτοὺς τόσον ἰσχυρῶς, ὥστε ἐξάγουσιν αἷμα ὅσον πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ ἰδίου αὐτῶν σώματος· ἐμπήγουσι δὲ ἰσχυρῶς τοὺς σιαγόνας των καὶ δὲν τὰς ἐξάγουσι πλέον, προτιμῶντες ὡς ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος Κυναίγειρος ν' ἀφαιρεθῶσι πόδα κατόπιν ποδὸς καὶ ὅλοι νὰ κατακοπῶσι τὸ σῶμα, οὐχὶ ὅμως νὰ παραιτηθῶσι τῆς λείας των.

Ἀλλ' ἅμα ὁ ἐχθρός, μακρυνθείς, λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεώς των, ἐν τῷ ἅμα ἀποσύρονται οἰκειοθελῶς καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν εἰσὶν ὅλοι ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὡς ἂν ὑπέθετον ὅτι ὁ κίνδυνος ἐμακρύνθη καὶ ὁ ἐχθρὸς τοὺς διέφυγε. Ἀλλὰ πρὶν ἢ πᾶς ὁ στρατὸς εἰσέλθῃ διὰ τοῦ ῥήγματος, πλῆθος ἐργατῶν συρρέουσι πρὸς αὐτὸ πανταχόθεν, φέροντες εἰς τὸ στόμα φορτίον πηλοῦ, ταχέως παρασκευασθέντος. Μετὰ τόσης δὲ ταχύτητος, τόσης εὐταξίας καὶ ἐπιδεξιότητος προσκολλῶσι τὸν πηλὸν τοῦτον εἰς τὴν γενομένην ὀπήν, ὥστε οὐδὲ στιγμὴν ἢ παύουσιν ἢ προσκόπτουσιν ἢ ἀμοιβαίως παρεμποδίζονται καὶ παραδόξως καὶ ἀπροσδοκήτως ἐν μέσῳ σκηνῆς, ἥτις φαίνεται ὅλη θόρυβος καὶ ὅλη σύγχυσις, αἴρεται κατ' ὀλίγον καὶ ἀνεπαισθήτως νέος τοῖχος περὶ τὸ ῥῆγμα καὶ καλύπτει αὐτό. Ἐνῷ δὲ ἐκτελεῖται ἡ ἐργασία αὕτη, πάντες σχεδὸν οἱ στρατιῶται εἰσῆλθον εἰς τοὺς στρατῶνάς των, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν, ἑνὸς ἐπὶ ἑξακοσίων ἢ χιλίων ἐργατῶν, οἵτινες, ὡς τῶν ἔργων ἐπίσκοποι καὶ ἐπιμεληταί, περιφέρονται ἔνθεν κἀκεῖθεν, ἀλλ' οὐδέποτε αὐτοὶ ἐγγίζουσι τὸν πηλόν. Εἷς μάλιστα φαίνεται ἐπιτεταραμμένος τὴν ὅλην τῶν ἔργων διεύθυνσιν. Πλησίον ἱστάμενος τοῦ οἰκοδομουμένου τοίχου, φαίνεται πρὸ πάντων τὴν πειθαρχίαν ἐπιτηρῶν, στρέφεται βραδέως πρὸς ὅλα τὰ μέρη, ὑψοῖ τὴν κεφαλὴν κατὰ διαλήψεις ἑνὸς ἢ δύο λεπτῶν καὶ διὰ τῶν ψαλίδων του κτυπᾷ τὸν θόλον. Ἐν τῷ ἅμα δὲ ἀκούεται ὀξὺς συριγμός, ἐξερχόμενος ἐξ ὅλων τῶν ὑποχθονίων σπηλαίων καὶ συρίγγων τοῦ φρουρίου ἐκείνου καὶ φαινόμενος ὡς ἡ ἀπόκρισις ὅλων τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν κλῆσιν τοῦ ἀρχιμηχανικοῦ. Βέβαιον εἶνε τοὐλάχιστον ὅτι εἰς ἕκαστον κτύπον οἱ ἐργάται σπεύδουσι τὸ βῆμα καὶ φαίνονται ζωηρότερον ἐργαζόμενοι.

Ἅμα δὲ νέα γίνῃ προσβολὴ κατὰ τῆς γηλόφου, ἡ σκηνὴ μεταβάλλεται· γενικὸς συριγμὸς ἀκούεται πανταχόθεν, οἱ ἐργάται εἰσδύουσι μετὰ τοσαύτης ταχύτητος εἰς τὴν κατοικίαν των, ὡς ἂν διὰ μιᾶς ἀνελήφθησαν, καὶ μετά τινα δευτερόλεπτα οὐδὲ εἷς καὶ μόνος μένει ἐκτὸς τοῦ ῥήγματος. Ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου οἱ στρατιῶται ἐπανέρχονται παμπληθεῖς καὶ ἐκδίκησιν πνέοντες· ἂν ὅμως δὲν εὕρωσιν ἐχθρόν, εἰσέρχονται αὖθις, καὶ οἱ τοιχοποιοὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ ταῦτα δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ τις ὁσάκις ἂν θέλῃ. Τότε δέ, ἐνῷ οἱ στρατιῶται φρουροῦσι καὶ ὑπερασπίζουσι τὰ ἐκτός, οἱ ἐργάται ὀχυροῦσι τὰς διόδους ἐκτός, τὰς φερούσας εἰς τὰς διαφόρους αἰθούσας καὶ πρὸ πάντων τὰς πρὸς τὴν βασιλικὴν αἴθουσαν, κατασκευάζοντες ἐπ' αὐτῶν προσχώσεις τοσοῦτον ἐπιτηδείως ὥστε ἀδύνατον νὰ διακριθῶσιν. Ἡ αἴθουσα τῆς βασιλίσσης ἐν μεγάλῃ μυρμηκοπόλει εἶνε τόσον εὐρύχωρος, ὥστε πλὴν τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους δύναται νὰ περιέχῃ καὶ πολλὰς χιλιάδας αὐλικῶν καὶ ὑπηρετῶν καὶ εἶνε πάντοτε ὅσον ἔνεστι πλήρης. Οἱ στρατιῶται δὲ οἱ φρουροῦντες τοὺς προθαλάμους δεικνύουσι τὴν ἀκλόνητον πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς βασιλίσσης πίστιν των, ἀποθνήσκοντες εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν, καὶ οἱ φιλόπονοι καὶ φιλοπάτριδες ἐργάται οὐδέποτε ἐγκαταλείπουσι τὸ ἔργον των, οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν ἔσχατον κίνδυνον.

Περιηγητής τις εἶχε ποτὲ ἀφαιρέσει τὴν βασιλικὴν αἴθουσαν μεθ' ὅλων τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ τὴν ἔθεσεν ὑπὸ ποτήριον. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο οἱ ὑπηρέται ἐξηκολούθησαν περιερχόμενοι μετὰ πλείστης φροντίδος πέριξ τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους καὶ πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Τινὲς αὐτῶν εἰς ἑκάστην στροφὴν ἵσταντο πλησίον τῆς κεφαλῆς τῆς βασιλίσσης καὶ ἐπλησίαζον εἰς αὐτήν, ὡς προσφέροντες αὐτῇ τὸν φόρον τῆς ἀφοσιώσεώς των ἢ τὴν τροφήν, ἣν ἐδύναντο νὰ συλλέξωσιν. Ὅταν δὲ ἔφθανον εἰς τὸ ἀντιπέραν ἄκρον τοῦ σώματός της, ἐλάμβανον ἐκεῖθεν τὰ ὠὰ καὶ τὰ ἐστίβαζον εἴς τι μέρος τῆς αἰθούσης ἢ τοῦ ποτηρίου, ὀπίσω ἢ ὑποκάτω τμήματός τινος ἀργίλλου, φανέντος αὐτοῖς καταλλήλου πρὸς τοῦτο. Τινὰ τῶν δυστυχῶν τούτων ζωΰφιων περιεφέροντο ἔξω τῆς αἰθούσης ὡς ζητοῦντα νὰ ἐννοήσωσι τὴν αἰτίαν τῆς τρομερᾶς καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως τῶν ἀλλοτε περιφανῶν βασιλείων των· μετά τινας δὲ ἀνωφελεῖς ἀποπείρας ἐπέστρεφον πρὸς τοὺς συντρόφους τῆς δυστυχίας των καὶ ἤρχιζον καὶ αὐτὰ τὸν γύρον πέριξ τῶν αἰχμαλώτων μεγαλειοτήτων. Ἐν τῷ διαστήματι δὲ τούτῳ ἄλλοι λευκομύρμηκες, συντρίβοντες διὰ τῶν ἐργαλείων των τεμάχιά τινα ἀργίλλου, ἐκεῖ εὑρισκόμενα, τὰ διέθρεχον διὰ τοῦ σιέλου των καὶ ἤρχισαν σχηματίζοντες εἶδος λεπτῆς κόγχης θολοειδοῦς ὑπὲρ τὸ σῶμα τῆς βασιλίσσης, ὅπως τὴν προφυλάξωσιν ἀπὸ τὴν προσβολὴν τοῦ ἀέρος καὶ ἀπὸ τὰ βλέμματα καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐχθροῦ. Μὴ συνταραχθέντες δὲ

εἰς τὸ ἔργον των, κατώρθωσαν νὰ τὸ ἀποπερατώσωσιν ἐν διαστήματι εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν, ἀφέντες ἐντὸς τῆς κόγχης ἱκανὸν διάστημα διὰ τοὺς παραλλάττοντας ἐμπρὸς τῆς βασιλίσσης.

Τοιαύτη εἶνε ἡ δίαιτα τούτων τῶν ζωϋφίων, παρ' οἷς πολλοὶ καὶ σοφοὶ πολλὰ οὐχὶ ἄχρηστα δύνανται νὰ σπουδάσωσι, διότι οἱ μύρμηκες οὗτοί εἰσιν ἐμπειρότεχνοι, ἐργατικοί, γενναῖοι, φιλοπάτριδες, πιστοὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς των, εὐπειθεῖς εἰς τοὺς νόμους τοῦ κράτους των, ἔχοντες αὐστηρὸν σύνταγμα καὶ ἀπαιτοῦντες τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, τίποτε ὀλιγώτερον, τίποτε περισσότερον, — ἐκτὸς ἴσως ὀλίγου κόμμιος.

Ἐν Κερκύρᾳ τὴν 8|20 7βρίου 1873.

Ἀξιότιμοι κύριοι ἀδελφοὶ Γρηγοριάδαι συντάκται τοῦ περιοδικοῦ «ὁ Μέντωρ.»

Ἐν Σμύρνῃ.

Ἐν τῷ τελευταίῳ ἀριθμῷ τοῦ ἀξιοτίμου περιοδικοῦ Ὑμῶν, οὗ μικρὸν ἠπόρησα ἀναγνοὺς ὅτι, συνιστῶντες εἰς τὸ κοινὸν τὴν ἀγγελίαν συνδρομῆς τοῦ πονήματος τοῦ κ. Γυηττέη πρὸς ἀνασκευὴν τοῦ «Βίου τοῦ Ἰησοῦ» τοῦ Ρενάν, τοῦτον παριστάνετε ὡς Ἰσραηλίτην, ἐνῷ τοιοῦτος δὲν εἶνε.

Ἡ δὲ πλάνη αὕτη ραδίως ἐξελέγχεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος, εἰς ὃ παραπέμπω Ὑμᾶς. Μὴν δὲν πρόκειται περὶ τούτου μόνον, καθότι Ὑμεῖς ἐκ τῆς ἀφηγήσεως ὅτι ὁ Ρενὰν ἀνήκει δῆθεν εἰς τὸ Ἰσραηλιτικὸν θρήσκευμα λαμβάνετε τὸ ἐνδόσιμον ὅπως ἀνοικείους ἐκφράσεις μετακειρισθῆτε καθ' ὁλοκλήρου ἔθνους, ὅπερ ἀναμφιλέκτως καὶ οὐ παρ' ἀξίαν τῶν χρηστῶν καὶ φιλαγάθων ἀνδρῶν ἐφελκύει ὁσημέραι τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν.

Ἀλλ' ἐκλαβὼν ἀείποτε τὸ ὑμέτερον περιοδικὸν ὡς ἰσχυρὸν ἐλατήριον πολιτισμοῦ καὶ προόδου, ἅμα δὲ καὶ ὄργανον θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν ὑμετέρων ὁμοδόξων, δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ ἐκφράσεις τοιαῦται νὰ ὦσιν ἀποκύημα τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας σας.

Καὶ πῶς ἄρᾳγε Ὑμεῖς, οἱ πρὸ τοσούτου χρόνου ἀναδεξάμενοι καὶ κατ' ἀξίαν μετερχόμενοι τὴν διττὴν ἀποστολὴν δημοσιογράφων καὶ διδασκάλων, νὰ ψεύσητε διὰ μιᾶς τὸ παρελθόν σας καὶ ἀντὶ τῆς ὁμονοίας, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης νὰ ἐνσπείρητε τὴν διχόνοιαν καὶ τὰ ἀντικοινωνικὰ τῆς μισαλλοδοξίας πάθη;

Ὄχι, κύριοι, δὲν εἶνε δυνατὸν ὅτι Ὑμεῖς ἐχαράξατε τὰς μισοπροόδους ἐκείνας ρήσεις ἄρδην ἀπαδούσας οὐ μόνον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν θρησκείαν, ἧς πρόμαχοι ἐστὲ καὶ διδάκτορες.

Οὐχ ἧττον ἔμως, κύριοι, ἐπειδὴ ἔχετε ὅλην τὴν εὐθύνην τῶν ἐν τῷ περιοδικῷ ὑμῶν ἐκδιδομένων, πρὸς Ὑμᾶς ἀποτείνομαι, παρακαλῶν ἵνα χάριν ἱκανοποιήσεως δημοσιεύσητε τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν ἐν τῷ προσεχεστέρῳ αὐτοῦ φυλλῳ.

Δέξασθε, κύριοι, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς βαθυτάτης μου ὑπολήψεως

ΙΩΣΗΦ ΝΑΧΑΜΟΥΛΗΣ

Συντάκτης τοῦ περιοδ. «Ἡ Ἰσραηλιτικὴ οἰκογενεία.»

Εὐχαριστοῦμεν τὰ μάλιστα τὸν ἀξιότιμον Συντάκτην τοῦ περιοδικοῦ «Ἡ Ἰσραηλιτικὴ Οἰκογένεια» διά τε τὰς τοσαύτας εὐγενεῖς ὑπὲρ ἡμῶν ἐκφράσεις του καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ὑπὲρ τοῦ «Μέντορος» ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεώς του διηνεκῶς ἔδειξεν ἀληθῆ ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν. Τὸν κύριον Ἰωσὴφ Ναχαμούλην, ἂν καὶ δὲν γνωρίζομεν προσωπικῶς, ἀλλ' ἔκ τε τοῦ περιοδικοῦ του καὶ τῶν πρὸς ἡμᾶς ὀλίγων ἐπιστολῶν του τοσοῦτον ἐξετιμήσαμεν, ὥστε πάντοτε ὡς ἐπαξίως κρατοῦντα τὸν τοῦ δημοσιογράφου κάλαμον ἐθεωρήσαμεν καὶ θεωροῦμεν. Ἐν ταύτοις δὲν ἠδυνήθημεν ἢ ν' ἀπορήσωμεν ἀναγνόντες τὴν ἄνωθι ἐπιστολήν του, διότι ἐν τοῖς ἑπομένοις, τοῖς ἐν τῇ 380ῃ σελ. τοῦ Δ'. τόμ. τοῦ Μέντορος γραφεῖσιν,

«Ὁ ἐπιπόλαιος καὶ πάσης κρίσεως ἄμοιρος Γάλλος συγγραφεὺς Ρενὰν ὁ Ἰσραηλίτης, ὑποβοηθούμενος ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ Ἀδελφῶν Μιχαὴλ Λευΐ (Michel Levi), ἐξακολουθεῖ τὴν ἔκδοσιν τῆς σειρᾶς τῶν βεβηλοτηριωδεστάτων καὶ ὅλως ἀντιχριστιανικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. Καὶ αὐτὸς μὲν ὡς Ἰσραηλίτης καὶ ὡς πλουτομανὴς πράττει τὸ καθῆκόν του ἴσως, ἵνα καὶ τοὺς ὁμογενεῖς του παρηγορήσῃ διὰ τὴν λύπην καὶ τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος, ἅσπερ αἰσθάνονται, ἀρχίσαντες ὡς ἐκ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεώς των νὰ ἐννοῶσι τὴν πλάνην, εἰς ἣν εὑρίσκονται, καὶ τὰ βαλάντιά του ἔτι μᾶλλον ὑπερπληρώσῃ χρημάτων»

ποῦ εἰσὶν αἱ ἀνοίκειοι ἐκφράσεις αἱ καθ' ὁλοκλήρου ἔθνους γραφεῖσαι; ποῦ ἐν αὐτοῖς ἐνσπείρονται τῆς διχονοίας καὶ τὰ ἀντικοινωνικὰ τῆς μισαλλοδοξίας πάθη, ἀντὶ τῆς ὁμονοίας, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ποῦ αἱ μισοπρόοδοι ρήσεις, αἱ ἀπάδουσαι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν;

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὅτι ὁ Ρενὰν εἶνε Ἰσραηλίτης, τοιαύτην ἐκ τῶν ὅσα περὶ αὐτοῦ ἀνέγνωμεν εἴχομεν σχηματίσει ἰδέαν, ἣν ἐνίσχυσε καὶ ἡ συνδρομὴ τῶν Ἀδ. Μιχ. Λευΐ πρὸς ἔκδοσιν τῶν συγγραμμάτων του, οὓς τοὐλάχιστον τὸ ὄνομα αὐτῶν δεικνύει Ἰσραηλίτας. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ κ. Ναχαμούλης διαβεβαιοῖ τὸ ἐναντίον, ὑπομονὴ· ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ ἰδέα ἡμῶν ἐκείνη ὑπῆρξεν ἐσφαλμένη. Ἂς ὄψωνται ὅσοι διέδωκαν ὅτι ὁ Ρενὰν εἶνε Χριστιανὸς ἐξ Ἰσραηλιτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ παρὸν οὔτε Χριστιανὸς εἶνε οὔτε Ἰσραηλίτης. Ἀλλ' αἱ καθ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους ἀνοίκειοι ἐκφράσεις τίνες; Ἂν ἐρρέθησάν τινες λέξεις δριμεῖαι, αὗται ἐρρέθησαν διὰ τὸν Ρενάν, ὅστις πράγματι ἐξ αὐτῶν τῶν συγγραμμάτων του φαίνεται αὐτόχρημα ἐπιπόλαιος καὶ πάσης κρίσεως ἄμοιρος. Ἂν δ' ἐρρέθη ὅτι ὡς Ἰσραηλίτης πράττει τὸ καθῆκόν του ἴσως ἵνα τοὺς ὁμογενεῖς του παρηγορήσῃ διὰ τὴν λύπην καὶ τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος, ἅσπερ

αἰσθάνονται, ἀρχίσαντες ὡς ἐκ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεώς των νὰ ἐννοῶσι τὴν πλάνην, εἰς ἣν εὑρίσκονται — τοῦτο, νομίζομεν, οὐδόλως προσβάλλει τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀληθῶς τῶν χρηστῶν καὶ φιλαγάθων ἀνδρῶν ἐφελκύει ὁσημέραι καθόλου μὲν τὴν συμπάθειαν, ἐν μέρει δὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν, ἅπερ ὀφείλει εἰς ἐκείνους τῶν ὁμογενῶν του, ὅσοι (ἐν οἷς τὸ καθ' ἡμᾶς ἀνήκει καὶ ὁ τῆς Ἰσραηλιτικῆς Οἰκογενείας Συντάκτης) τοσοῦτον εὐγενῶς ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς ἀνανήψεως καὶ παλιγγενεσίας του. Ὁ Μέντωρ οὐδέποτε θέλει ἐνσπείρει τὴν μισαλλοδοξίαν, διότι ὡς μαθητὴς τοῦ εἰπόντος «Μὴ κρίνετε ἵνα μὴ κριθῆτε» ὀφείλει ν' ἀγαπᾷ τοὺς πάντας. Οὐδεμίαν δὲ μισοπρόοδον ῥῆσιν εἶπεν ἂν εἶπεν ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται, ἀρκούντως ἤδη ἀναπτυχθέντες, εἶνε καιρὸς πλέον ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν πλάνην των καὶ νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Τοῦτο ὅστις κηρύττει οὐδεμίαν μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἰσραηλιτῶν ἐνσπείρει διχόνοιαν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας διεκδηλοῖ τὸν μέγαν αὐτοῦ πόθον ὅπως ἴδῃ ἠγαπημένους καὶ συνδεδεμένους τῷ ἀῤῥήκτῳ δεσμῷ τῆς ὁμονοίας τοὺς δύο ἀδελφούς, τὸν ἀρχαῖον καὶ τὸν νέον Ἰσραήλ.

Τελευτῶντες διαβεβαιοῦμεν τὸν φίλον κύριον Ναχαμούλην ὅτι ὁ Μέντωρ οὐδὲν ἔχει παράπονον οὔτε τὸν ἐλάχιστον ἠθέλησε νὰ εἴπῃ μῶμον ἐναντίον τοῦ ἀξιοσυμπαθήτου ἔθνους τοῦ Ἰσραήλ· τὸ μόνον, ἐναντίον τοῦ ὁποίου κατεφέρθη καὶ θὰ καταφέρηται, εἶνε τὸ ψεῦδος, εἰς ὃ τοσοῦτον ἐνασμενίζεται ὁ Ρενάν.

ΑΔ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ.

Οἱ κώδωνες καὶ τὰ βιβλία.

Ἔγραφέ ποτέ τις εἰς τὸν Φραγκλῖνον ὅτι ἐν νεοσυστάτῳ κώμῃ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἶχε δοθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπωφελούμενος δὲ τῆς ἀγγελίας ταύτης προσέθετεν ὅτι, ἐπειδὴ ἀνηγείρετο ἤδη καὶ ἐκκλησία, ἤλπιζεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ προσέφερεν ἕνα κώδωνα. Ὁ Φραγκλῖνος, ὅστις ὡς γνωστὸν δὲν ἐπεθύμει τὰ ὦτα τῶν συμπολιτῶν του ὅμοια τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἡμῶν Ἑλλήνων, ἀπήντησεν ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο βέβαιος ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἐπροτίμων τὰς *ἰδέας* τῶν ἤχων, μετὰ προθυμίας ἀντὶ τοῦ κώδωνος θὰ τοῖς ἔπεμπε κατὰ πρῶτον πλεῖστα ὅσα βιβλία. Τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἀνάγκην οὐ σμικρὰν καὶ ἡμεῖς ἔχομεν, οἵτινες, καλῶς ποιήσαντες, Ἐκκλησίας πολλὰς καὶ πολυδαπάνους κεκτήμεθα καὶ κωδωνοστάσια ὑψηλὰ ἀνηγείραμεν, ἀλλὰ περὶ σχολείων ὅμως καὶ δημοσίων βιβλιοθηκῶν σπουδαίως εἰσέτι δὲν ἐσκέφθημεν· εὐχόμεθα δ' ὅπως ὅσον τάχιον τοιαύτης τινὸς ἀπαντήσεως τύχωσι καὶ παρὰ τῆς κοινῆς γνώμης οἱ ἀδιακόπως μόνον ὑπὲρ τῶν πρώτων φροντίζοντες.

ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΦΥΛΛΑ.

ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΣΜΑ 2.

Η ΜΟΝΑΞΙΑ.

Χαῖρε, ἱλαρὰ παρθένε· χαῖρε, φίλη Μοναξία,
Σύντροφε τῶν μειλιχίων καὶ φρονίμων ἐρασμία!
Ποῖος φεύγει τὸ σὸν βλέμμα, τὸ ὀξὺ καὶ ἀγνισμένον;
Ἡ ἀγέλη τῶν ἀφρόνων καὶ τῶν ἐξηχρειωμένων.

Πόσον, πόσον μὲ εὐφραίνει νὰ περιπατῶ μαζῆ σου,
Τοὺς ψιθυρισμοὺς ν' ἀκούω τῆς ἁρμονικῆς φωνῆς σου.
Τῆς φωνῆς σου τῆς ἀθώας, ἥτις ἀληθείας βρύει
Καὶ τῶν καρδιῶν τοὺς ῥύπους καὶ πωρώσεις διαλύει.

Παμπληθεῖς μορφὰς λαμβάνεις, πλὴν εἰς ὅλας λαμπρὰ εἶσαι·
Ὡς φιλόσοφος μονάζων τώρα μὲν διανοεῖσαι,
Τώρα ῥίπτεσαι μὲ τάχος ἀπὸ λόφου εἰς κοιλάδα,
Κ' ἄλλοτε περιπλανᾶσαι εἰς τὴν τ' οὐρανοῦ σκιάδα.

Εἰς τὸν κάμπον μὲ ποιμένος μορφὴν ἔπειτα καθίζεις·
Τοὺς μελῳδικούς σου ἤχους δοκιμάζεις καὶ λυρίζεις·
Ἐραστοῦ χαριτοβρύτου τύπον ἄλλοτε προσφέρεις,
Καὶ τοὺς γλυκασμοὺς τοῦ πάθους εἰς τὸ πρόσωπόν σου φέρεις.

Κτῆμά σου κ' ἡ βαλσαμώδης νέα αὔρα τῆς πρωΐας,
Ὅτε κλίνει καθὲν ῥόδον εἰς τὸ βάρος τῆς δροσίας.
Κτῆμα σὸν κ' ἡ εἰς τὰ δάση ἄφωνος μετάβασίς μας,
Ὅτε ἀπὸ θέρμην ἄκραν θλίβεται ἡ ὕπαρξίς μας.

Ἀλλὰ κτῆμα σὸν πρὸ πάντων εἶνε ὥρα ἡ εὐκταία,
Ἥτις φέρει πρὸς μελέτην ἀντικείμενα σπουδαῖα,
Καθ' ἣν φθίνουν τῆς ἑσπέρας αἱ σκηναὶ καὶ μετ' ὀλίγον
Τῶν ὑγρῶν τὴν θέαν σβύνει τοῦ φωτὸς ὁ πέπλος λήγων.

Καὶ συντρόφους ἔχεις.—Ταύτας οἱ αἰῶνες μας δοξάζουν,
Τῶν σοφῶν καὶ τῶν ποιμένων ἀρετὰς τὰς ὀνομάζουν·—
Ἐπειδὴ ἡ ἀθωότης, εἰς λευκὰ ἐνδεδυμένη,
Εὔτολμος μὲ λυτὴν κόμην ἔμπροσθέν σου διαβαίνει.

Ἀάμπουν ὁλοτρόγυρά σου αἱ ἀκτῖνες τῆς θρησκείας
Καὶ μὲ θεῖον φῶς φαιδρύνουν τας σπανίας σου σκοτίας.
Ἡ τερπνὴ ἐλευθερία παίζει γύρω 'στὴν στρωμνήν σου
Κ' ἔκθαμβος ἡ Οὐρανία μέλπει πᾶσαν καλλονήν σου!

Ὦ, ἂς ἔλθω, ὦ, ἂς ἔμβω εἰς τὸ μυστικὸν κελλί σου!
Ὦ, νὰ κατοικήσω θέλω 'στὰ ἐνδότατα μαζῆ σου.
Ἀγαπῶ τὸν φροῦδον κόσμον μὲ τὰς πλάνας του ν' ἀφήσω
Καὶ τὴν πέτραν τῆς φυγῆς μου πλέον νὰ τὸν ῥίψ' ὀπίσω.

Ὅταν δὲ αἱ διδαχαί σου καθὲν πάθος μου μαράνουν,
Ἴσως ἔλθω εἰς τὸν λόφον, ὅπου ἄμπελοι βλαστάνουν,
Ὅθεν φαίνονται τοῦ κόσμου μυρμηκόσωμοι οἱ παῖδες·
Ὅθεν φαίνεται ἡ πόλις κ' οἱ ὀξεῖς της μιναρέδες.

Τότ' ἐγώ, ὡς σύννους μύστης τῶν σοφῶν σου διδαγμάτων,
Ἴσως πρὸς ἐκεῖνα στρέψω τὰς ἀκτῖνας τῶν ὀμμάτων·
Νὰ σκεφθῶ τὰ βάσανά των, τὰ ἐγκλήματα, τὰ πάθη,
Καὶ ἐκ νέου νὰ τρυπώσω 'στῶν δρυμώνων σου τὰ βάθη.

Ι. Ν. Σ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1873. = ΤΕΥΧΟΣ ΝΑ'.

ΤΟ
ΕΝ ΤΗ ΒΙΕΝΑΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩ ΕΚΘΕΣΕΙ ΣΚΗΝΩΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΠΑΙΔΟΣ (*).

Α'.

Τὸ δωμάτιον τοῦ μικροῦ παιδός.

Ἀφοῦ καὶ αὐτὸ τὸ ὁρμέμφυτον τῶν ζώων μεριμνᾷ καὶ τυραβάζεται περὶ πολλὰ διὰ τὸν μέλλοντα ἀπόγονον, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἡ κούφη χρυσαλλὶς ἐναποτίθησι τὸ ὠάριον αὐτῆς ἐντὸς ἄνθους ἵνα τὸ τέκνον αὐτῆς ἅμα ἐκκλαφθὲν ἔχῃ ὡραῖον καὶ εὐῶδες λίκνον καὶ τροφὴν ἁρμόζουσαν εἰς τὰ λεπτοφυέστατα αὐτοῦ πεπτικὰ ὄργανα, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ τὰ ἄστοργα πτηνὰ, οἱ κοσμοπολῖται οὗτοι ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν ζώων, κατὰ τὴν ἄνοιξιν καταλείποντα τὴν ἔμφυτον αὐτοῖς ἀστατίαν ἀποκαθίστανται καὶ κτίζουσι μαλακὴν φωλεὰν διὰ τὰ νεογνά των, εὐδόλως παράδοξον ἂν ἐν τῷ τελειοτάτῳ τῶν ζώων, τῷ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ὁρισθέντι βασιλεῖ τῆς λοιπῆς κτίσεως ἀνθρώπῳ, εὑρίσκωμεν τὴν περὶ τοῦ νεογνοῦ φροντίδα καὶ πρόνοιαν μᾶλλον ἀνεπτυγμένην καὶ ἐξηυγενισμένην. Ὁ

(*) Ἀξιότιμοι κύριοι τοῦ Μέντορος Συντάκται!

Μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἡ ἀπὸ τοῦ Μαΐου τελουμένη ἐνταῦθα μεγαλοπρεπὴς διεθνὴς ἑορτὴ θέλει μεταδῇ εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας. Μετὰ τὴν 3ην Νοεμβρίου ἡ ἀνθρωποπάτης θέλει λαλεῖ περὶ τῆς παρὰ τῶν ὡραίων κυανοῦν Δούναβιν Συνόδου τῶν ἐθνῶν ὡς περὶ ἱστορικοῦ γεγονότος. Ἡ Ἔκθεσις θέλει παρέλθει, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ὠφέλεια. Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Ἐκθέσεως θέλουσα νὰ καταστήσῃ τὰ γιγάντια τοῦ γιγαντίου τούτου ἀνθρωπίνου ἔργου ἀποτελέσματα «κτῆμα ἐς ἀεὶ» συμπάσης τῆς ἀνθρωποτητος, συνάμα δὲ καὶ νὰ παράσχῃ τοῖς καθ' ἑκάστην τὰς συναγωγὰς ἐπισκεπτομένοις καὶ «ἀγώνισμά τι εἰς τὸ παραχρῆμα χρήσασθαι» ἐνετείλατο ἀνδράσιν ἐγνωσμένης εἰδικότητος ἵνα, σπουδάσαντες ἑκάστην τῶν 26 συναγωγῶν (gruppen), ἐκθῶσιν ἐν εἴδει ὑπομνημάτων τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν των.

Πάντα τὰ ὑπομνήματα ταῦτα μετὰ τῶν περὶ τῶν παραρτηματικῶν (additionellen) καὶ τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Ἀσιατικῶν ἐκθέσεων πρὸς δὲ τῶν ἐργασιῶν τῶν διεθνῶν ἐπιστημονικῶν συνεδρίων ἐπιξεργασθέντα, ἐπιθορθωθέντα καὶ ἐπαυξηθέντα θέλουσιν ἀπαρτίσει τὸ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκθέσεως δημοσιευθησόμενον «Μέγα αὐθεντικὸν ὑπόμνημα».

Ἐν τῶν 26 ὑπομνημάτων εἶνε καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Φερδινάνδου Στὰρ «περὶ τοῦ σκηνώματος τοῦ μικροῦ παιδὸς» συνταχθέν, τὸ ὁποῖον μεταγλωττίσας, ἀξιότιμοι κύριοι συντάκται, καὶ πέμπων πρὸς Ὑμᾶς, σᾶς παρακαλῶ ἵνα, ἂν εὕρητε αὐτὸ δημοσιεύσεως ἄξιον, τὸ καταχωρίσητε εἰς τὰς στήλας τοῦ ὄντως μέντορος τῶν κατὰ τὴν φίλην Ἀνατολὴν οἰκογενειῶν Μέντορός Σας,

Ἐκ πείρας γνωρίζων ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ τὸν Μέντορα ὑμῶν ἀναγιγνώσκοντες μετέλαβον ὑφηλῆς μαθήσεως, ἐξελεξάμην κατὰ τὴν μετάφρασιν γλῶσσαν (ἐφ' ὅσον ἠδυνάμην) καθαρεύουσαν μέν, μηδόλως ὅμως ἐνιαχοῦ ἀπηλλαγμένην ἁπλοϊκῶν λέξεων καὶ ἐκφράσεων, θέλων νὰ γίνω καταληπτὸς τοῖς πολλοῖς τοῖς ὑπὸ τοῦ Μέντορος καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ συγγραμμάτων ὠφέλειαν ἀναμένουσι καὶ ἀδιαφόρων ἂν τῶν πεπαιδευμένων τις συνοφρυωθῇ ἀναγινώσκων «κούκλα, κούνια, ὁποκάμισα, ἀσπρόρουχα» καὶ τὰ ὅμοια.

Ἔρρωσθε.

Ἐν Βιέννῃ 17/29 Ὀκτωβρίου 1873.

Ὁ Ὑμέτερος
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ.
διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς καὶ τῆς Φιλοσοφίας.

ἡγεμῶν προστίθησιν ὁλόκληρον πτέρυγα εἰς τὰ ἀνάκτορά του καὶ προμηθεύεται χρυσᾶ λίκνα διὰ τὸν ἀναμενόμενον ἢ τὴν ἀναμενομένην διάδοχον· ἡ ἡγεμονίς, μὴ ἀρκουμένη εἰς ὅσα ἠγοράσθησαν παρὰ τοῖς ἐπισημοτάτοις τῶν ἱματιουργιῶν τῆς πρωτευούσης, ἰδίαις χερσὶ κεντᾷ τὸ πολυποίκιλον ἐράπλωμα, πλέκει τὰ τρίχαπτα διὰ τὰ σινδόνια καὶ ράπτει τὰ ὡραῖα τοῦ μέλλοντος ἡγεμονόπαιδος ἐνδύματα συνενοῦσα μετὰ τοῦ χρησίμου τὸ πολυτελὲς καὶ ὡραῖον. Ὁ εὔπορος δημότης ἑτοιμάζει ἴδιον δωμάτιον διὰ τὸ τέκνον του καὶ κοσμεῖ αὐτὸ διὰ παντὸς χρησίμου ἐπίπλου ἢ ἀθύρματος, ὡς εἶδον οἱ ἐπισκεψάμενοι τὴν ἔκθεσιν ἐν τῷ Ἀγγλικῷ παιδικῷ δωματίῳ. Ὁ πένης ἐργάτης, ὁ διὰ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ μετώπου του καὶ πολλαχῶν κινδύνων τῆς ζωῆς του κερδίζων τὸν ἄρτον ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς συμβίας του, ἅμα ἴδῃ πλησιάζουσαν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ θέλει αὐξηθῇ κατὰ ἕνα, ἑτοιμάζει τὴν καλλιτέραν γωνίαν τοῦ δωματίου διὰ τὸ λίκνον, ἡ δὲ φιλόστοργος μήτηρ μετὰ τὴν βαρεῖαν τῆς ἡμέρας ἐργασίαν καθημένη παρὰ τὴν λυχνίαν ἐργάζεται τὴν ἡμίσειαν πολλάκις νύκτα κόπτουσα τὰ παλαιὰ ὑποκάμισα τοῦ συζύγου της καὶ μεταβάλλουσα αὐτὰ εἰς χιτωνίδια, σινδόνια ἢ καλύμματα τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀναμενομένου τέκνου της.

Ἡ περὶ τοῦ νεογνοῦ αὕτη πρόνοια εἶνε τὸ ὡραιότερον τοῦ ἀνθρώπου καθῆκον. Ἐκ τῶν στατιστικῶν τῆς ἐπιστήμης πινάκων ἀποδείκνυται ἐναργῶς ὅτι τὰ 50 τοῖς 100 τῶν νεογνῶν ἀναρπάζονται κατὰ τὸ πρῶτον τῆς ἡλικίας ἔτος ὑπὸ τοῦ θανάτου, πολλὰ δὲ τῶν ὑπολειπομένων πάσχουσι διάφορα νοσήματα ἀποκτηθέντα κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἕνεκα ἀσυγγνώστου ἀμελείας τῶν γονέων.

Τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ διήνυσεν ὁ ἄνθρωπος τὸ πρῶτον τῆς ἡλικίας του ἔτος ἔχει μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ μετὰ ταῦτα βίου του. Τὰ νεογνὰ τῶν μελισσῶν γίνονται ἐργάτιδες μὲν ὅταν κλεισθῶσιν ὑπὸ τῆς κοινότητος ἐντὸς μικρῶν κυψελῶν, βασίλισσαι δὲ ὅταν ἐντὸς μεγάλων. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ἐν τῷ σκηνώματι τοῦ μικροῦ παιδὸς ἦσαν ἐκτεθειμένα πολλὰ βρεφῶν δωμάτια μετὰ τῶν διακοσμήσεων αὐτῶν.

Τὸ ἐπιπλοποιεῖον τοῦ κ. Σ. Λοέβι ἐκ Βιέννης ἐξέθηκε δωμάτιον, οὗ ἡ διακόσμησις ἦν πράγματι πρότυπος. Συνῳδὰ πρὸς τοὺς σκοποὺς ὁ ἐκθέτης ἀπέφυγε τὴν πολυτέλειαν, ἥτις ὑπερερεθίζουσα καὶ θαμβοῦσα τὰς αἰσθήσεις βλάπτει τὰ βρέφη. Τὰ ἔπιπλα πάντα σχεδὸν ἦσαν χρώματος κυανοῦ, τὸ ὁποῖον μιγνύμενον μετὰ τεχνητοῦ φωτὸς μᾶλλον ἢ ἧττον κιτρίνου παράγει φωτισμοὺς καθαρῶς λευκούς. Αἱ ἱματιοθῆκαι καὶ τὰ κιβώτια ἦσαν ὅμοια τῶν ἐν τοῖς δωματίοις τῶν τέκνων τῆς Αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Τὰ ἐν τῷ ἐν λόγῳ δωματίῳ ὑπὸ τοῦ προμηθευτοῦ τῆς Αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς κυρίου Καρόλου Ὄφμαν ἐκτεθέντα χιτώνια, ἀσπρόρρουχα, σινδόνια κτλ. ἦσαν ἀπαράλλακτα πρὸς τὰ τῆς ἀρχιδουκίσσης Βαλερίας μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ παρυφαὶ ἀντὶ ἰωδῶν ἦσαν κυαναῖ. Τὸ λίκνον καὶ ἡ διακόσμησις αὐτοῦ ἐγένοντο κατὰ τὰ ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ αὐλῇ. Ἐν τῷ αὐτῷ δωματίῳ ἐξετέθησαν κατὰ ῥητὴν τῆς Αὐτοκρατείρας διαταγὴν ἡ πολυτελεστάτη ἔδρα τοῦ διαδόχου Ρουδόλφου, τραπεζίδια, θρονία κοῦκλαι καὶ λοιπὰ ἀθύρματα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζετο ἡ ἀρχιδοῦκισσα Κιζέλα. Ἀπὸ τῶν τοίχων ἐκρέμαντο αἱ φυσικῷ μεγέθει εἰκόνες τοῦ αὐτοκράτορος, τῆς αὐτοκρατείρας, τοῦ διαδόχου καὶ τῶν ἀρχιδ. Κιζέλας καὶ Βαλερίας. Καὶ τοιοῦτον μὲν ἦν τὸ δι' ἡγεμονόπαιδας ὡρισμένον παιδικὸν δωμάτιον.

Τὸ δωμάτιον τῶν παίδων τῶν δημοτῶν μετὰ τῆς διακοσμήσεως αὐτοῦ ἐξετέθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς ἐπιτροπῆς ἐντὸς ἑτέρου δωματίου. Τοῖς πᾶσι γνωστὸν εἶνε ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τέκνων ὑπερτεροῦσι πάντων τῶν ἐθνῶν οἱ Ἄγγλοι. Ἕνεκα τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἐθίμων οἱ Ἀγγλόπαιδες μένουσι πάντοτε σχεδὸν ἐντὸς τοῦ δωματίου. Ὁ χειμὼν ἐν Ἀγγλίᾳ εἶνε μακρός, τὰ δὲ παιδία τῶν πόλεων καὶ τὸ θέρος σπανίως ἐξέρχονται, ὥστε ἡ ὑγεία καὶ ἀνάπτυξις αὐτῶν ἐξήρτηνται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς θέσεως τοῦ δωματίου, τοῦ καθαροῦ ἀέρος καὶ τῆς καθόλου διακοσμήσεως τοῦ χώρου ἐν ᾧ μείνωσι κεκλεισμένα. Ἐν ταῖς Ἀγγλικαῖς οἰκίαις τὰ δωμάτια τῶν παίδων κεῖνται εἰς τὰ ἀνώτερα πατώματα, διότι ταῦτα ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς ἐχούσαις στενὰς ὁδοὺς εἶνε φωτεινότερα, εὐκερώτερα καὶ κατὰ συνέπειαν ὑγιεινότερα τῶν κατωτέρων. Πρὸς τούτῳ ὁ Ἄγγλος ἀρχιτέκτων φροντίζει καὶ περὶ τοῦ ἀερισμοῦ τοῦ δωματίου τῶν παίδων ἰδίᾳ διὰ τῆς κατασκευῆς τῶν παραθύρων. Αἱ θέλει τῶν παραθύρων εἶνε τοιουτοτρόπως τοποθετημέναι, ὥστε τὸ κατώτερον μέρος ἀναβιβάζεται κλίνον ὀλίγον πρὸς τὰ ἔξω, τὸ δὲ ἀνώτερον καταβιβάζεται κλίνον πρὸς τὰ ἔσω καὶ τοιουτοτρόπως ἕκαστον παράθυρον ἔχει δύο ἀνοικτὰ διαστήματα ὁμοιάζοντα πρὸς χωνία κάπως· διὰ τοῦ κατωτέρου ἀνοικτοῦ διαστήματος εἰσορμᾷ εἰς τὸ δωμάτιον ὁ ἐκ τῶν ἔξωθεν καθαρὸς ἀήρ, διὰ δὲ τοῦ ἀνωτέρου ἐξορμᾷ ὁ θερμότερος καὶ πρὸς ἀναπνοὴν ἄχρηστος καὶ βλαβερὸς ἀὴρ τοῦ δωματίου. Πᾶς ὁπωσοῦν εὔπορος Ἄγγλος ἔχει ἐστρωμένα καὶ τὰ ἄλλα μὲν τοῦ οἴκου του δωμάτια ἰδίᾳ δὲ τὸ τῶν παίδων μὲ παχεῖς καὶ μαλακοὺς τάπητας, ἐφ' ὧν τὰ παιδία κάθηνται, κυλίονται ἢ βαδίζουσιν ἀνυπόδητα, μηδένα διατρέχοντα κίνδυνον νὰ κρυολογήσωσι καὶ ἀσάκις πέσωσιν οὔτε πληγώνονται οὔτε πονοῦσιν ἐπομένως οὔτε κλαίουσι, διότι ὁ τάπης εἶνε παχύς, θερμὸς καὶ μαλακός.

Τὸ κύριον συστατικὸν ὑγιεινοῦ δωματίου, μάλιστα παίδων, εἶνε καθαρός, μετρίως θερμὸς καὶ τῆς αὐτῆς περίπου πάντοτε θερμοκρασίας ἀήρ. Ὁ μεμολυσμένος ἀὴρ εἶνε ὀλέθριος καὶ ὀλεθριώτερος καὶ αὐτῆς τῆς κακῆς τροφῆς, διότι τροφὴν μὲν προσλαμβάνουσιν οἱ παῖδες καθ' ὡρισμένας μόνον ὥρας τῆς ἡμέρας, ἀέρα δὲ ἀναπνέουσι περίπου 30 χιλιάδας φορὰς καθ' ὅλον τὸ ἡμερονύκτιον· ἂν ὁ ἀὴρ τύχῃ μεμολυσμένος διαφθείρει τὸ ἐντὸς τῶν πνευμόνων αὐτῶν αἷμα καὶ τοὺς δηλητηριάζει.

Συνήθως οἱ γονεῖς φοβούμενοι μὴ γινομένου ρεύματος κρυολογήσωσι τὰ τέκνα των σπανίως ἀερίζουσι τὰ δωμάτια αὐτῶν· ἀλλὰ κατὰ τοῦ κρυολογήματος ὑπάρχουσι πολλὰ ἀμυντήρια μέσα: ἱσπανικοὶ τοῖχοι (paravents), θερμάστραι καὶ θερμὰ ἐνδύματα· κατὰ τοῦ μεμολυσμένου ὅμως ἀέρος ἓν καὶ μόνον: ὁ συχνὸς τῶν δωματίων ἀερισμός. Διὰ τοῦτο οἱ πλούσιοι ἔχουσι πολλὰ δωμάτια ὡρισμένα διὰ τὰ τέκνα των, ὥστε ἐνῷ ἀερίζεται τὸ ἓν οἱ παῖδες μένουσιν ἐν τῷ ἑτέρῳ· ἀλλὰ δυστυχῶς πάντες δὲν εἶνε

πλούσιοι οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶνε πτωχοὶ μόλις ἐν δωμάτιον μεθ' ὅλης τῆς συνήθως πολυμελοῦς οἰκογενείας των κατοικοῦντες, περὶ δὲ τῆς ὑγείας τούτων κυρίως χρέος ἔχει ἡ ἐπιστήμη νὰ φροντίσῃ. Ὁ ἰατρὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ι. Ε. Πόλακ, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ παιδικοῦ σκηνώματος, ἐξέθηκε δωμάτιον δι' οἰκογένειαν μὲ δύο τέκνα, ἐν αὐτῷ δὲ συσκευὴν ἀεριστικὴν ἁπλουστάτην καὶ σκόπιμον. Τὸν μὲν χειμῶνα σωλὴν διήκων διὰ τοῦ τοίχου καὶ τοῦ πατώματος ἐκστομοῦται παρὰ τὴν θερμάστραν· ὁ θερμὸς ἀὴρ τοῦ δωματίου ἐξέρχεται διὰ τοῦ σωλῆνος καὶ ἀντ' αὐτοῦ διὰ τοῦ ἰδίου σωλῆνος εἰσέρχεται ὁ ἐκ τῶν ἔξωθεν ψυχρὸς καὶ καθαρός. Τὸ δὲ θέρος ἕτερος σωλὴν ἀνανεοῖ τὸν ἀέρα τοῦ δωματίου.

Β'.

Ἡ πρώτη περιποίησις τοῦ παιδός.

Τροφὴ καὶ λουτρόν.

Ἡ καταλληλοτάτη τοῦ νεογνοῦ τροφὴ εἶνε τὸ μητρικὸν γάλα, προϋποτιθεμένου, ἐννοεῖται, ὅτι ἡ μήτηρ δύναται νὰ γαλακτοτροφήσῃ τὸ τέκνον της· περὶ τούτου μόνον ἐπιστήμων ἰατρὸς δύναται ν' ἀποφανθῇ. Δυστυχῶς ὅμως τὴν σήμερον πολλαὶ μητέρες ἢ πράγματι δὲν δύνανται νὰ διαθρέψωσι τὰ τέκνα των ἢ προσποιοῦνται διὰ λόγους αὐταῖς γνωστοὺς μόναις. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ εὑρέσεως καλῆς τροφοῦ, ἧς τ' ἀπαραίτητα προσόντα εἰσὶν ἐν περιλήψει τὰ ἑξῆς. α.) νὰ μὴ πάσχῃ κολλητικὸν νόσημα ἤτοι λείριον (ἵλερην), ὀστρακιὰν (σκαρλατίναν), εὐφλογίαν, τύφον, χοιράδας, σύφιλιν, ψώραν, κασίδαν κτλ.. β) νὰ ἦνε ἀπηλλαγμένη νόσων ἐπηρεαζουσῶν τὸ γάλα της· γ'.) νὰ ἐγέννησεν εἰ δυνατὸν ταὐτοχρόνως μὲ τὴν μητέρα τοῦ παιδίου ἢ τοὐλάχιστον ἡ μεταξὺ τῶν δύο τοκετῶν διαφορὰ νὰ μὴ ἦνε μεγάλη· δ'.) νὰ μὴ ἦνε ἔγκυος· ε.) νὰ μὴ ὑπερέβῃ τὸ 35 ἔτος· ς'.) νὰ ἔχῃ πολὺ γάλα, καλοὺς ὀδόντας, καλὰ οὖλα, καλῶς ἀνεπτυγμένους μαστούς, εἰ δυνατὸν νὰ ἦνε ξανθή· ζ'.) νὰ γνωρίζῃ τὸ ἔργον της ἤτοι νὰ μὴ ἦνε πρωτοτόκος· η'.) τὸ βρέφος ν' ἀνέχηται τὸ γάλα της, νὰ τρέφηται προφανῶς καὶ νὰ μὴ πάσχῃ διάρροιαν. θ'.) ἡ διαγωγή της νὰ ἦνε καλή, νὰ μὴ ἦνε φιλόνεικος, θυμώδης, ἔκδοτος εἰς οἰνοποσίαν κτλ. ι.) νὰ ἦνε καθαρά.

Ἡ προσλαμβάνουσα δὲ τὴν τροφὸν οἰκογένεια πρέπει νὰ φροντίζῃ, ὥστε ἡ μεταβολὴ τοῦ βίου αὐτῆς νὰ μὴ γίνῃ αἰφνιδίως· νὰ μὴ τρώγῃ δηλ. πολυποίκιλα καὶ κεκαρυκευμένα φαγητά, ἐνῷ πρὶν ἔτρωγεν ἓν μόνον, νὰ μὴ πίνῃ πολὺν καὶ ἰσχυρὸν οἶνον, ν' ἀποφεύγῃ τὰ ὄξυνα καὶ ἁλμυρά, ἂν πρὶν εἰργάζετο νὰ ἐργάζηται πάλιν κυρίως δὲ νὰ ἐξέρχηται εἰς περίπατον τὸ νεογνὸν φέρουσα ἐν ἀγκάλαις.

Μεταβούσης τῆς ἡλικίας τοῦ βρέφους πρέπει νὰ μεταβάλληται καὶ ἡ χορήγησις τοῦ μαστοῦ κατά τε τὴν συχνότητα καὶ τὰς ὥρας τοῦ ἡμερονυκτίου. Εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτε ὁ στόμαχός του δὲν ἀνέχεται μεγάλην γάλακτος ποσότητα διὰ μιᾶς καὶ ἑπομένως τὸ «ἐκβάλλει,» πρέπει νὰ χορηγῆται ὁ μαστὸς λίαν συνεχῶς καὶ ἐν καιρῷ τῆς νυκτὸς· βραδύτερον ὅμως πρέπει νὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν τάξιν, ὥστε νὰ θηλάζῃ ἅπαξ κατὰ δίωρον, βραδύτερον τρίωρον καὶ ἅπαξ πρὸ τοῦ ὕπνου τῆς νυκτὸς καὶ τὴν πρωΐαν πάλιν. Ὅσάκις κλαίῃ δὲν εἶνε ἀπόδειξις ὅτι πεινᾷ. Τοιουτοτρόπως συνειθίζει τὸ βρέφος, κοιμᾶται τὴν νύκτα ἡσύχως καὶ ἀφήνει καὶ τοὺς ἄλλους νὰ κοιμηθοῦν, οὐδεμίαν δὲ πρόφασιν ἔχει ἡ τροφὸς νὰ τὸ «παίρῃ εἰς τὸ κραββάτι της,» τὸ ὁποῖον οὐδέποτε, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει πρέπει νὰ ἐπιτρέπηται. Ὅταν ἀρχίσῃ ἡ ὀδοντοφυΐα ἐπιτρέπεται νὰ δίδηται εἰς τὸ βρέφος καὶ ὀλίγος ζωμὸς ἢ τι ὅμοιον, ἀπὸ δὲ τοῦ 9 μέχρι τοῦ 15 μηνὸς (δηλ. κατὰ τὸ μεταξὺ διάστημα) πρέπει ν' ἀπογαλακτισθῇ, οὐχὶ ὅμως αἰφνιδίως, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἵνα ἐν ἀνάγκῃ μὴ ἔχῃ λησμονημένον τὸ θηλάζειν. Οὐδέποτε δὲ φρόνιμοι γονεῖς ἀπογαλακτίζουσι τὸ τέκνον των ἐν καιρῷ θέρους.

Μὴ ὑπαρχούσης τροφοῦ, καταφεύγομεν εἰς τὸ νωπὸν τῶν ζώων γάλα, τὸ ὁποῖον περιέχει τὰ ἀναγκαῖα θρεπτικὰ συστατικὰ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου λόγον ὡς καὶ τὸ γυναικεῖον· τότε δὲ ἀναπληροῦμεν τὴν μὲν φυσικὴν θερμότητα τοῦ γυναικείου γάλακτος διὰ τεχνητῆς θερμάνσεως, τὴν δὲ ἀλκαλικὴν ἀντίδρασιν αὐτοῦ (τὸ βόειον γάλα ἔχει πάντοτε ὀξεῖαν χημικὴν ἀντίδρασιν, βλαβερὰν οὖσαν) διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν διττανθρακικοῦ νάτρου (bicarbonatis sodae). Αἱ φιάλαι καὶ τέλος τὰ σκεύη πρέπει νὰ ὦσι πάντοτε καθαρά, ἡ δὲ ἐκ καουτσούκ θηλὶς πρέπει νὰ κῆται ἐντὸς ψυχροῦ καὶ διαυγοῦς ὕδατος ὁσάκις δὲν θηλάζει τὸ παιδίον.

Οἱ γαλακτοπῶλαι πάσης φυλῆς καὶ πάσης πόλεως νοθεύουσι τὸ γάλα εἴτε δι' ἁπλοῦ πηγαίου ὕδατος εἴτε δι' ἄλλων βλαβερῶν πολλάκις εἰς νεογνὰ μάλιστα οὐσιῶν. Καὶ τὴν μὲν δι' ὕδατος νόθευσιν ἀνακαλύπτει πᾶς τις εἴτε διὰ τοῦ ὄνυχος εἴτε διὰ τοῦ γαλακτομέτρου, τὸ ὁποῖον ἐξέθηκεν ἐν τῷ σκηνώματι ὁ καθηγητὴς Μόζερ, τὰς δὲ λοιπὰς διὰ χημικῶν μέσων καὶ ἀναλύσεων μὴ πρακτῶν παντὶ ἐνδιαφερομένῳ. Δυσκολωτάτη δέ, ἐν μεγάλαις ἰδίᾳ πόλεσιν, εἶνε ἡ ἐξακρίβωσις ἂν τὸ γάλα ἠμέλχθη ἀπὸ ὑγιῶς ἢ νοσούντων ζώων· τοῦτο δέ, ὡς οἰκόθεν ἐννοεῖται, δὲν εἶνε διόλου ἀδιάφορον πρὸς τὴν ὑγείαν τῶν τεχνητῶς τρεφομένων παιδίων. Πρὸς ἀπουγὴν τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν τῶν ἐκ τῆς νοθεύσεως τοῦ γάλακτος καὶ τῆς διὰ γάλακτος νοσούντων ζώων τροφῆς τῶν νεογνῶν, ἐπενόησεν ὁ μέγας Λίεβιχ τὸν παιδικὸν λεγόμενον ζωμὸν (kindersuppe), ὅστις πωλεῖται πανταχοῦ τὴν σήμερον. Ἐν τῷ σκηνώματι ὑπῆρχον ἐκτεθειμένα δύο εἴδη τοῦ παιδικοῦ τούτου ζωμοῦ· τὸ πρῶτον ἐν εἴδει ἐκχειλισματικῆς κόνεως ὑπὸ τοῦ κυρίου Γεωργίου Στοέγερ ἐκ Βιέννης, τὸ δὲ δεύτερον συγκεντρωμένον ὑπὸ τῶν κυρίων Ἔρμανν Λίεβιχ καὶ Α. Βίδεμαν.

Ἑτέρου εἴδους τροφὰς διὰ βρέφη ἐξέθηκαν ὁ ἐν Βιέννῃ φαρμακοποιὸς κύριος Ράαβ «σοκολάταν ἐξ ἐκχειλίσματος κρέατος (Fleisch-extract-chocolat), ὁ ἐκ Vevay χημικὸς Nestlé «παιδικὸν ἄλευρον» καὶ ὁ ἐκ Neuchâtel Φίλιππος Σουσὰρ (Suchard) «παιδικὴν σοκολάταν.»

Μετὰ τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὴν καλὴν τροφὴν τὸ νεογνὸν

ἔχει ἀνάγκην μεγάλης καθαριότητος. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας πρέπει νὰ λούηται καὶ καθαρίζηται τοὐλάχιστον ἅπαξ τῆς ἡμέρας. Τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα σκεύη εἶνε ὁ λουτὴρ καὶ ἡ λουτήριος τράπεζα, ὧν πρότυπα ἦσαν ἐκτεθειμένα ἔν τε τῷ δωματίῳ τῶν ἡγεμονοπαίδων καὶ τῷ Ἀγγλικῷ. Ἐν ἰδιαιτέρῳ δωματίῳ ὁ ἐξ Αἰδελβέργης κύριος Ἐδ. Λιπόδσκυ εἶχεν ἐκθέσει παιδικὸν νοσοκομεῖον, ἐνῷ ὑπῆρχεν ὅ τε λουτὴρ καὶ ἡ λουτήριος τράπεζα, πρὸς δὲ χειρόμακτρα, σπόγγοι καὶ τὰ ὅμοια. Ὁ κύριος Φραγκίσκος Ζάχερλ γνωρίζων ὅτι ἕνεκα ἀμελείας ἢ ἀγνοίας τῶν ὑπηρετριῶν πολλάκις βλάπτονται τὰ βρέφη ἐντὸς τοῦ λουτῆρος ἐπενόησε τράπεζαν ἐφ' ἧς πλύνεται κάλλιστα διὰ σπόγγων καὶ καθαρίζεται τὸ βρέφος· ἡ τράπεζα αὕτη τοῦ κυρίου Ζάχερλ ἦν τὸ ἀντικείμενον τῆς περιεργείας πάντων τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ παιδικὸν σκήνωμα.

Γ'.

Διακόσμησις τοῦ παιδικοῦ δωματίου.

α'. Ἐνδύματα.

Τῶν νεογνῶν τὸ δέρμα δὲν εἶνε εἰσέτι ἐντελῶς ἀνεπτυγμένον, ἑπομένως καὶ ἡ ἐλαχίστη ψύξις δύναται νὰ ἐπενέγκῃ νόσον τοῦ παιδίου. Μετά τινας μῆνας ὅτε πλέον τὸ νεογνὸν ἀρχίζει νὰ ἰδρώνῃ ἀναπτύσσεται ἐντελῶς τὸ δέρμα του· μέχρι δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης, κυρίως ἐν καιρῷ χειμῶνος, οἱ γονεῖς πρέπει νὰ τὸ προφυλάττωσι πολύ. Ὅσάκις «βραχῇ» ἵνα τὴν εὐφημιστικὴν τῶν μητέρων καὶ τροφῶν φράσιν μεταχειρισθῶμεν, πρέπει ἀμέσως ν' ἀντικαταστήσωμεν τὰ βρεγμένα ἐνδύματα διὰ στεγνῶν καὶ νὰ σπογγίσωμεν καλῶς τὸ παιδίον, οὕτινος ἡ εὐεξία καὶ ἀνάπτυξις ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν σκοπίμων ἐνδυμάτων καὶ τῆς συχνῆς ἀλλαγῆς αὐτῶν.

Τὰ ἐνδύματα τῶν νεογνῶν εἶνε διάφορα ἀναλόγως τοῦ κλίματος καὶ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, οἱ δ' ἐπισκεψόμενοι τὸ σκήνωμα τοῦ μικροῦ παιδὸς ἠδύναντο νὰ σπουδάσωσι λεπτομερῶς τὰ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Διὰ φωτογραφιῶν, χαλκογραφιῶν, ἐλαιογραφιῶν, εἰκόνων τοῦ σωρμοῦ καὶ ἀγαλματίων παρίσταντο τὰ βρέφη πάντων σχεδὸν τῆς ὑφηλίου τῶν ἐθνῶν ἀπὸ τοῦ γυμνοῦ τέκνου τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ ἐν πολλαῖς μηλωταῖς κεχωσμένου Ἐσκιμωδίου. Κατὰ δὲ τὰ σχέδια τοῦ ἐν τῇ ἰατρικῇ τῆς Βιέννης σχολῇ καθηγητοῦ τῆς παιδιατρικῆς κυρίου Ἔρμανν Βιδερχόφερ ἦσαν ἐκτεθειμένα δώδεκα ἀγαλμάτια μητέρων κρατουσῶν τὰ τέκνα αὐτῶν κατὰ τὰ ἔθιμα δώδεκα διαφόρων λαῶν· τὰ ἀγαλμάτια ταῦτα παρίστων ἀστὴν τῆς Βιέννης, χωρικὴν τῆς ἄνω Αὐστρίας, Κροάτιδα, Ἀγγλίδα, Κινεζίδα, Ἀμερικανίδα, Αἰγυπτίαν, Καφφρίδα, Ἰνδήν, Βρασιλιανήν, Λαπλανδὴν καὶ Σαμοϊέτιδα· συνάμα δὲ ἐφαίνετο καὶ ἡ ἐνδυμασία ἑκάστου βρέφους.

Ἡ Κινεζικὴ καὶ Ἰαπωνικὴ ἐπιτροπὴ ἐξέθηκαν ἐν ἰδιαιτέρῳ ἑκάστη δωματίῳ ἀσπρόρρουχα καὶ λοιπὰ ἐνδύματα βρεφῶν, ἡ δὲ Ἀγγλικὴ ἐν ἑτέρῳ δωματίῳ πλήρη διακόσμησιν δωματίου Ἀγγλοπαίδων, πρὸς δὲ σινδόνια, προσκεφάλαια καὶ λοιπὰ εἰς κλίνην χρειώδη, λίκνον, λουτῆρας καὶ τὰ ὅμοια. Κατὰ τὰ Ἀγγλικὰ ἔθιμα τὰ ἐνδύματα τῶν νεογνῶν κατασκευάζονται ἐκ παχέος μὲν πλὴν ἐλαφροῦ ἐριούχου ὑφάσματος καὶ τοιουτοτρόπως, ὥστε μηδόλως νὰ ἐμποδίζωσι τὴν ἐλευθέραν τῶν μελῶν κίνησιν.

Τὴν πλουσιωτάτην τῶν παιδικῶν ἀσπρορρούχων καὶ ἐνδυμάτων συλλογὴν εἴδομεν ἐν τῷ δωματίῳ τῶν ἡγεμονοπαίδων ἐκτεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ προμηθευτοῦ τῆς Αὐτοκρ. αὐλῆς Καρόλου Ὄφμαν. Τὰ πολυώνυμα ταῦτα ἐνδύματα (ἐν ὅλοις ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν εἴδη) ὑπῆρχον ἕκαστον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ κατὰ 12άδας, λευκότατα, κεντημένα, κεκοσμημένα μὲ τρίχαπτα καὶ ἦσαν ἡ χαρὰ καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς περιεργείας τοῦ ὡραίου φύλου.

Ἑτέραν ὁμοίαν συλλογὴν ἐξέθηκεν ἡ κυρία Αὐγούστα Φρίδβεργ ἐκ Βιέννης καὶ δὴ εἰς τρία τμήματα, ὧν τὸ πρῶτον περιεῖχε τὰ εἰς νεογνὸν ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας μέχρι πέντε μηνῶν χρειώδη, τὸ δεύτερον τὰ εἰς τὸ δυνάμενον ἤδη νὰ κάθηται καὶ τὸ τρίτον τὰ εἰς τὸ ἀπὸ ἑνὸς μέχρι δύο ἐτῶν.

Ἐκ τῶν συλλογῶν τούτων εἶδον οἱ καὶ μὴ εἰσέτι τὸ γλυκὺ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς ὄνομα φέροντες πόσα πράγματα ἐπενόησε καὶ ἐπινοεῖ καθ' ἑκάστην ἡ στοργὴ τῶν γονέων διὰ τὰς ποικίλας ἀνάγκας τῆς πρώτης ἡλικίας τῶν τέκνων των.

β'. Τὸ λίκνον καὶ ἡ παιδικὴ κλίνη.

Τὸ νεογνὸν ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὸν κόσμον ἔλευσίν του δὲν δύναται οὔτε νὰ καθήσῃ οὔτε νὰ ἐγερθῇ οὔτε νὰ ἐγείρῃ κἂν τὴν κεφαλήν του, κεῖται ὡς ὁ βαρέως ἀσθενῶν καὶ διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς οἱ θέλοντες νὰ ἦνε ὑγιὲς τὸ τέκνον των καὶ ν' ἀναπτυχθῇ φροντίζουσιν ἵνα τὸ στρωματίδιον καὶ τὰ σινδόνια αὐτοῦ ὦσι καθαρά, μαλακά, νὰ μὴ σχηματίζωσι δίπλας, αἵτινες εἰσὶν ὀλέθριαι εἰς τὸ τρυφερὸν τοῦ νεογνοῦ σῶμα, τὸ καλύπτουσι καλῶς μὲ ἐλαφρὰ πλὴν θερμὰ ἐφαπλώματα, κυρίως κατὰ τὸν χειμῶνα, τοποθετοῦσι καλῶς τὸ λίκνον ἢ τὸ κλινίδιον εἰς μέρος τοῦ δωματίου ὄχι πολὺ φωτεινόν, διότι τὸ πολὺ φῶς δύναται κατὰ τὰς πρώτας μάλιστα ἡμέρας νὰ τυφλώσῃ τὸ παιδίον.

Ποῖον δὲ εἶνε τὸ καλλίτερον μέρος διὰ τὸν ὕπνον τοῦ νεογνοῦ, τὸ ταλαντευόμενον λίκνον ἢ ἡ σταθερὰ κλίνη;

Ἡ ἀγκάλη τῆς μητρός. Ἐν τῇ μητρικῇ ἀγκάλῃ τὸ νεογνὸν ἀναπαύεται ἥδιστα καὶ κοιμᾶται ταχέως καὶ ἡσύχως. Ἀλλ' ἡ μήτηρ ἔχει καὶ ἄλλα τέκνα, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἱερὰ ἐπὶ τῆς στοργῆς της δικαιώματα, ἔχει οἶκον περὶ οὗ πρέπει νὰ φροντίσῃ ὡς καλὴ οἰκοδέσποινα, ὥστε ἀναγκάζεται ν' ἀφήσῃ ἐπί τινα ὥραν τὸ νεογνὸν διὰ νὰ περιποιηθῇ τὰ λοιπὰ τέκνα της, τὸν ἄνδρα της, νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὸ μαγειρεῖον καὶ τὴν καθόλου οἰκονομίαν. Θέτει λοιπὸν τὸ ἀποκοιμηθὲν νεογνὸν ἐπὶ τοῦ κλινιδίου του· ἵνα δὲ τὸ κλινίδιον ἀναπληροῖ τὰς ταλαντευτικὰς κινήσεις τῆς μητρικῆς ἀγκάλης ἐπενόησεν ὁ πατὴρ τὸ λίκνον.

Ποῖον δὲ τὸ καλλίτερον λίκνον;

Τὸ ἐλαφρῶς κινούμενον καὶ ἀπομιμούμενον τὰς ἠπίας λικνίσεις τῆς μητρικῆς ἀγκάλης.

Πολλοὶ παιδόφιλοι ἰατροί τε καὶ ἰδιῶται λάθροι ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ λίκνου κατηγοροῦντες αὐτοῦ ὅτι βλάπτει τὸ νεογνόν, ὅτι τὸ ζαλίζει καὶ τὸ νυσταλέον, ὅτι διὰ τῆς πολλάκις τῆς ἡμέρας ἐπαναλαμβανομένης νυσταλέως ἐμποδίζεται ἡ κατὰ φύσιν ἀνάπτυξις

τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τέλος ἐχαρακτήρισαν τὸ αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἀθῶον λίκνον ὡς κοιτίδα τῆς βλακίας.

Ἀλλ' οἱ ἀπηνεῖς οὗτοι τοῦ λίκνου διῶκται εἶχον ὑπ' ὄψιν τὰ κακῶς κατεσκευασμένα λίκνα, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ δυστυχῆ βρέφη τινάσσονται δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ὡς οἱ ἐντὸς κέλητος κληδωνιζόμενοι. Ἐντὸς τοιούτου λίκνου βεβαίως τὸ νεογνὸν ναρκοῦται καὶ ἀποκοιμᾶται, ὅπερ βλαβερὸν λίαν, ἐνῷ τὸ καλῶς κατεσκευασμένον οὐδόλως βλάπτει τὰ παιδία, ἡμεῖς δὲ οἱ λικνόφιλοι δύο μόνον ἅτοπα βλέπομεν εἰς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, τὴν σπατάλην θηλ. τοῦ χρόνου καὶ κόπου καὶ τὴν κακὴν ἕξιν τῶν νεογνῶν, τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἀποκοιμῶνται ἀφοῦ λικνισθῶσιν ἐπὶ πολλὴν ὥραν, ἄλλα δὲ ἐν ὅσῳ μόνον λικνίζωνται.

Ἐν τῷ σκηνώματι τοῦ μικροῦ παιδὸς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἐκθέσεως ἦσαν ἐκτεθειμένα πολλὰ λίκνα, πρὸς δὲ σχέδια καὶ φωτογραφίαι αὐτῶν, ὥστε ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἔκθεσιν εἶχεν ἐνώπιόν του πλήρη συλλογὴν εἰς δύο κύρια τμήματα διαιρουμένην: ἀ.) εἰς τὸ τῶν κρεμαστῶν καὶ β'.) εἰς τὸ τῶν καθιστῶν λίκνων.

Εἰς τὰ πρῶτα ἀνάγονται πάντα τῶν λίκνων τὰ εἴδη, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ φέρον τὸ βρέφος κανοῦν, κλινίδιον, δίκτυον ἢ τάπης κρέμαται καὶ ἑπομένως κινεῖται περὶ σταθερὸν ἄξονα. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνάγονται τὸ ἐν τῷ δωματίῳ τῶν ἡγεμονοπαίδων ἐκτεθειμένον πολυτελέστατον λίκνον, τὰ χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ κεκοσμημένα τοῦ Αὐστριακοῦ, Ἀγγλικοῦ, Γαλλικοῦ καὶ Ἱσπανικοῦ τμήματος καὶ τὰ Ὀθωμανικὰ καὶ Τρανσυλβανικά.

Εἰς τὰ δεύτερα ὑπάγονται, ὅσων τὸ κανοῦν ἢ κλινίδιον στηρίζεται ἐπὶ δύο ἐκ ξύλου τόξων καὶ κινεῖται δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ὡς κέλης. Τοῦ εἴδους τούτου παραλλαγὴ εἶνε τὸ Σουηδικόν, τοῦ ὁποίου τὸ κλινίδιον στηρίζεται ἐπὶ δύο ξηλίνων τόξων διηκόντων κατὰ μῆκος, ὥστε κατὰ τὴν λίκνισιν ὑψοῦνται ἐναλλὰξ ἡ κεφαλὴ καὶ οἱ πόδες τοῦ παιδίου.

Τὰ τοῦ δευτέρου εἴδους λίκνα καθίστανται βλαβερὰ ὅταν ἐκ τῆς χρήσεως τριβῶσι τὰ τόξα, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ κλινίδιον, ὥστε προτιμητέα τὰ κρεμαστὰ καὶ ἰδίως τὰ σιδηρᾶ τὰ ὑπὸ πολλῶν ἐργοστασίων τὴν σήμερον κατασκευαζόμενα καὶ εὐωνότατα ὄντα.

Ὁ μέγας φιλόσοφος Κάντιος λέγει που τῶν συγγραμμάτων του «ἡ κλίνη εἶνε κοιτὶς πολλῶν νόσων.» Τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Καντίου τοῦτο ἐφαρμόζεται κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος κεῖται σχεδὸν πάντοτε καὶ ἡ κακὴ στρωμνὴ ἢ ὁ πλημμελὴς τοῦ κεῖσθαι τρόπος δύναται νὰ βλάψῃ τὴν ὑγείαν του.

Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ κῆνται τὰ παιδία; Ἰδοὺ σπουδαιοτάτη ἐρώτησις, εἰς ἣν ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ παιδικοῦ σκηνώματος ἀπήντησεν εὐστόχως λίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκθέσεως, ἣν ἐπεσκέψαντο μυριάδες γονέων. Καλλίστην καὶ εὐληπτοτάτην ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἔδωκεν ἡ ἐπιτροπὴ διὰ πλαστικῶν παραστάσεων.

Ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ σκηνώματος αἰθούσῃ ἦσαν ἐκτεθειμένα ἀγαλμάτια ἐκ γύψου κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Ταρφὰρ κατὰ τὰ σχέδια τοῦ Διευθυντοῦ Κυρίου Βαΐλ (Weil) καὶ παριστῶντα ἀ.) παιδίον σκοπίμως κείμενον, ἐπὶ τὰ νῶτα, ἔχον τὴν κεφαλὴν ὑπὸ μετρίως ὑψηλοῦ προσκεφαλαίου στηριζομένην, τοὺς πόδας εὐθεῖς καὶ τοὺς βραχίονας παρὰ τὸ σῶμα τεταμένους, καὶ β) παιδίον πλημμελῶς κείμενον, ἐπὶ τὴν πλευράν, τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἐρειδόμενον ἐπὶ πολλῶν ὀγκωδῶν προσκεφαλαίων, τὴν σπονδυλικὴν στήλην ἐσκολιωμένην καὶ τοὺς βραχίονας ὑπὸ τὴν κεφαλήν. Οἱ θεαταὶ κατενόουν ἀμέσως τὴν ἐπιρροήν, ἣν ἔχει ἐπὶ τοῦ παιδὸς ὁ τρόπος τοῦ κεῖσθαι· τὸ πρῶτον ἐκ γύψου παιδίον παρίστατο κοιμώμενον ἡσύχως, εὔρωστον, μειδιῶν καὶ ἐν γένει ἓν πρότυπον ὑγείας, ἐνῷ τὸ δεύτερον ἦν ἰσχνόν, ἡ φυσιογνωμία του εἰχέ τι τὸ ὀδύνην προδίδον, ὡς νὰ ἐβασανίζετο τὸ δυστυχὲς ὑπὸ τρομερῶν ὀνείρων ἢ ἐφιάλτου.

Πολλοὶ γονεῖς ἱστάμενοι μετὰ τῶν οἰκογενειῶν πρὸ τῶν δύο ἀγαλματίων ἔλεγον εἰς τὰ τέκνα των. «Βλέπεις, παιδί μου; ἔτσι πρέπει νὰ κοιμᾶσαι ὡς τὸ εὔμορφο παιδάκι, ὄχι ὡς ἐκεῖνο,» καὶ τὰ παιδία ἐκρότουν ὑπὸ χαρᾶς τὰς χεῖρας βλέποντα τὸ πρῶτον ἀγαλμάτιον, ἐγίνοντο δὲ κατηφῆ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ δευτέρου. Εἴθε δὲ ἡ ἐκ τῶν ἀγαλματίων ἐντύπωσις νὰ ἦνε διαρκὴς καὶ οἱ γονεῖς ὅταν τὰ τέκνα των πορεύωνται πρὸς ὕπνον νὰ τοῖς λέγωσι· «παιδί μου, σὰν τὸ πρῶτο παιδάκι νὰ κοιμᾶσαι· εἶδες τὸ δεύτερον πῶς ἦτον ἄσχημα καὶ ἄρρωστο; ἔτσι θὰ γίνῃς κ' ἐσὺ ἂν τὸ μιμηθῇς.»

γ'. *Παιδικὴ ἕδρα, τραπέζα καὶ ἄλλα ἔπιπλα τοῦ δωματίου.*

Περὶ τὸν τέταρτον τῆς ἡλικίας μῆνα τὸ βρέφος δύναται πλέον νὰ καθήσῃ, τότε δὲ ἡ μήτηρ θέτει προσκεφάλαια ἐπὶ τοῦ κλινιδίου ἢ τῆς ἕδρας ἵνα στηρίζηται πανταχόθεν τὸ τέκνον της· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲ ἡ ἕδρα, ἐφ' ἧς ὁλοκλήρους ὥρας κάθηται τὸ βρέφος, ἄρχεται ἔχουσα μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς εὐεξίας καὶ ἀναπτύξεώς του.

Πῶς πρέπει νὰ κάθηνται τὰ βρέφη;

Καὶ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἡ ἐπιτροπὴ ἀπήντησε διὰ πλαστικῶν παραστάσεων. Ἕτερον ἀγαλματίων ζεῦγος παρίστα ἀ) παιδίον καθήμενον παρὰ τράπεζαν εὐθέτως καὶ σκοπίμως, εὔσαρκον, ὑγιές, φυσιογνωμίας εὐφυοῦς καὶ προδιδούσης ἀνεξαρτησίαν, παρ'αὐτὸ δὲ β') ἕτερον καθήμενον ἐπίσης παρὰ τράπεζαν, ἀλλὰ κύπτον, τὸ ἓν σκέλος κρεμάμενον, τὴν κεφαλὴν νωθρῶς στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος, κυφόν, ἰσχνόν, ἄσχημον καὶ ἐν γένει ἀποτελοῦν φανερὰν ἀντίθεσιν τοῦ πρώτου.

Τὰ ἐπισκεπτόμενα τὸ σκήνωμα παιδία ἐμάνθανον πῶς πρέπει νὰ κάθηνται, διότι ἑκάτερα τὰ ἀγαλμάτια ὡς νὰ τοῖς ἔλεγον «ἂν κάθησθε ὡς ἐγώ, θὰ γίνητε ὅμοια μὲ ἐμέ.»

Ἐν ὅσῳ τὰ παιδία δὲν δύνανται νὰ καθήσουν μόνα των ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοὺς «σηκώνοντας» αὐτά, οἵτινες καὶ εἶνε ὑπεύθυνοι ἂν πάθωσί τι ἐκ τοῦ κακοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὰ σηκώνωσιν.

Ἐν τῷ σκηνώματι ὑπῆρχε τρίτον ἀγαλματίων ζεῦγος παριστῶν πῶς πρέπει αἱ μητέρες ἢ τροφοὶ νὰ σηκώνωσι τὰ παιδία καὶ πῶς διὰ τοῦ κακοῦ «σηκώματος» ἐμποδίζεται ἡ κατὰ φύσιν ἀνάπτυξις τοῦ σώματος αὐτῶν. Αἱ τροφοὶ καὶ ὑπηρέτριαι δὲν δύ-

νανται πάντοτε νὰ σηκώνωσι σκοπίμως τὰ βρέφη διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι κουράζονται καὶ ἄλλοτε μὲν τὰ κρατοῦσιν ἀριστερᾷ, ἄλλοτε δεξιᾷ καὶ ὅταν ἀπαυθήσωσιν ἀμφότεροι οἱ βραχίονες τὰ θέτουσι καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων ἢ τῆς ῥάχεώς των.

Ἡ μήτηρ ὁσάκις φέρῃ τὸ τέκνον της εἰς τὰς ἀγκάλας της ἐφαρμόζει πάντοτε περὶ αὐτὸ τὸν βραχίονά της, τοῦτο δὲ πρέπει ν' ἀποφεύγηται καὶ ἡ καλὴ παιδικὴ ἕδρα. Οἱ πόδες τοῦ καθημένου παιδίου πρέπει νὰ στηρίζωνται, διότι κρεμάμενοι κουράζονται καὶ ἐμποδίζεται ἡ ἐν αὐτοῖς κυκλοφορία τοῦ αἵματος· ἐπομένως ἡ παιδικὴ ἕδρα πρέπει νὰ ἔχῃ ἡμικυκλοειδὲς τὸ μέρος, ἐφ' οὗ στηρίζει τὴν ῥάχιν του τὸ παιδίον, πρὸς δὲ νὰ ἔχῃ στηρίγματα διὰ τοὺς πόδας. Ἐκτὸς τούτων ἀπαραίτητον προσὸν καλῆς παιδικῆς ἕδρας εἶνε νὰ ἔχῃ ὕψος ἀνάλογον πρός τε τὸ ἀνάστημα τοῦ παιδίου καὶ τὸ ὕψος τῆς τραπέζης, ἵνα τὸ καθήμενον παρὰ τὴν τράπεζαν παιδίον καὶ παίζον, ἀναγινώσκον ἢ γράφον κάθηται εὐθέως. Ὅταν ἡ τράπεζα ἦνε χαμηλή, ἡ δὲ ἕδρα ὑψηλή, τὸ παιδίον ἀναγκάζεται νὰ κύπτῃ, παραμορφώνει τὴν σπονδυλικὴν στήλην του, πιέζει τὸν θώρακά του, οἱ πνεύμονες δὲν δύνανται ν' ἀναπνεύσωσι καλῶς, τὰ πεπτικὰ ὄργανα πιέζονται, τὸ αἷμα συσσωρεύεται εἰς τὴν κεφαλὴν κλ. Ὅταν δὲ ἡ τράπεζα ἦνε ὑψηλὴ καὶ ἡ ἕδρα χαμηλή, ἀναγκάζεται νὰ φέρῃ τὰ ἀντικείμενα πολὺ πλησίον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ βαθμηδὸν γίνεται μύωψ (*).

Ἐν τῷ σκηνώματι ἦσαν ἐκτεθειμέναι πολλαὶ παιδικαὶ ἕδραι, πασῶν δ' ὑπερεῖχον αἱ Ἀγγλικαί.

Ἐν τῷ Κινεζικῷ δωματίῳ ὑπῆρχον δύο ἕδραι παιδων: ἡ μία διὰ πολὺ μικρὸν καὶ ἡ ἑτέρα διὰ μεγαλείτερον. Ἑκάστη τούτων ἐκλείετο ἔμπροσθεν διὰ ξύλου ἐμποδίζοντος τὴν πτῶσιν τοῦ παιδός. Ἀπὸ τοῦ ξύλου τούτου ἐκρέμαντο τρεῖς κρίκοι ἐκ βαμβοκαλάμου, παίγνιον κάλλιστον, ἠχηρὸν καὶ μὴ εὐκόλως καταστρεφόμενον ὑπὸ τοῦ συνήθους φίλου τῆς καταστροφῆς παιδός· Ἡμεῖς συνιστῶμεν τὸ παίγνιον τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς πεπολιτισμένους Εὐρωπαίους συμβουλεύοντες συχνὰ νὰ βάφωνται οἱ τρεῖς κρίκοι κατὰ τὰ ἀρχικὰ χρώματα: ἐρυθρόν, κίτρινον, κυανοῦν.

Ἡ τράπεζα, παρ' ἣν τὸ παιδίον καθήμενον τρώγει, παίζει ἢ ἀσχολεῖται μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀναγνώσεως, γραφῆς ἢ ἀριθμητικῆς, πρέπει νὰ ἦνε, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν ἀνάλογος πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἕδρας ἵνα μὴ ἐλάπτωνται μήτε οἱ ὀφθαλμοὶ μήτε τὸ στῆθος τοῦ παιδίου. Ἕνεκα τῆς δυσαναλογίας τῶν τραπεζῶν πρὸς τὰς ἕδρας ἐξ 100 πεπαιδευμένων τὴν σήμερον οἱ 90 εἶνε μύωπες καὶ οἱ 75 ἔχουσιν ἐστρεβλωμένον θώρακα καὶ σπονδυλικὴν στήλην.

Τὸ παιδίον περὶ τὸν 12 περίπου τῆς ἡλικίας του μῆνα ἀρχίζει νὰ ἵσταται εἰς τοὺς πόδας του καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ περιπατήσῃ. Ὁ κάλλιστος κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁδηγὸς εἶνε ἡ μητρικὴ χεὶρ· πρέπει δὲ ἡ μήτηρ νὰ προσέχῃ πολὺ ἵνα μὴ βλαβῇ τὸ παιδίον, ἐγείρον μόνον τὸν ἕνα πόδα καὶ σύρον τὸν ἕτερον ἢ ὑψουμένου πολὺ τοῦ ἑνὸς βραχίονος, ὃν κρατεῖ ὁ ὁδηγός.

Ἐν τῷ σκηνώματι εἴδομεν δύο ἀγαλματίων συμπλέγματα, ὧν τὸ ἓν παρίστα ἀφελερῶς ὁδηγούμενον παιδίον, τὸ δ' ἕτερον δύο ἐνήλικας κρατοῦντας ἀμφοτέρωθεν καὶ ὁδηγοῦντας ἠρέμα καὶ μετὰ προσοχῆς εὔρωστον καὶ ὡραιότατον βρέφος.

Ἡ ἔν τισιν οἰκογενείαις εὔχρηστος «πλατεῖα ταινία,» δι' ἧς συνειθίζουν τὰ βρέφη νὰ βαδίζωσιν, εἶνε ὀλεθρία εἰς χεῖρας μάλιστα ἀπροσέκτου ὑπηρετρίας, διότι τὸ βρέφος μὴ δυνάμενον νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν ποδῶν του ῥίπτει ὅλον τὸ βάρος τοῦ σώματός του ἐπὶ τῆς ταινίας καὶ πιέζει τὸ στῆθός του.

Πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς μητρὸς ἀπὸ τοῦ κόπου, ὃν συνεπάγεται τὸ ὁδηγεῖν τὸ βρέφος διὰ τῶν χειρῶν, ἐπενοήθη ἡ «περπατίστρα» ἧς τὸ καλλίτερον εἶδος εἴδομεν ἐν τῷ Κινεζικῷ δωματίῳ. Ἐν ἑτέρῳ δωματίῳ, ἐν ᾧ ἦν ἐκτεθειμένον πρότυπον «βρεφοφυλακείου» (*), ὑπῆρχε μεγάλη κυκλοτερὴς περπατίστρα διὰ πολλὰ βρέφη.

Εἰς τὰ συνήθη παιδικοῦ δωματίου σκεύη ἀνάγονται καὶ ἡ «κούνια καὶ τὸ λικνιστήριον ἵππάριον, τὰ προσφιλέστατα ταῦτα τοῖς παισὶ παίγνια. Αὐτὴ ἡ φύσις ὁδηγεῖ τὰ παιδία νὰ κινῶνται, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς κούνιας ἢ τοῦ ἱππαρίου «κούνημα» εἶνε συντελεστικώτατον πρὸς εὐεξίαν, διότι προκαλοῦν βαθείας εἰσπνοὰς ἀναπτύσσει τοὺς πνεύμονας ταυτοχρόνως δὲ συνειθίζει τὰ παιδία νὰ κρατῶσιν ἰσορροπίαν.

Τὰς ἀρίστας κούνιας ἐξέθηκαν οἱ Ἄγγλοι (ἔν τε τῷ Ἀγγλικῷ παιδικῷ δωματίῳ καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ κυρίου Κρέμερ νεωτέρου ἐκ Λονδίνου) ἐχούσας τρεῖς θέσεις καὶ τρεῖς κατὰ συνέπειαν παῖδας ἐπασχολούσας· δύο κάθηνται ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων καὶ εἷς εἰς τὸ μέσον, ὅστις καὶ κλίνων ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν κινεῖ τὴν κούνιαν. Αἱ Ἀγγλικαὶ κούνιαι οὐδέποτε ἀνατρέπονται, τὰ δὲ παιδία οὐδένα διατρέχουσι κίνδυνον, διότι κάθηνται ἐντὸς παιδικῶν ἕδρων κινοῦνται δὲ αἰωνίως καὶ ἀθορύβως.

(*) Σημ. τοῦ μεταφρ. Τὴν περικοπὴν ταύτην συνιστῶμεν ἰδίως ὄχι εἰς τοὺς διδασκάλους, ἀφ' ὧν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐδὲν ἐξαρτᾶται, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐφόρους τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀλληλοδιδακτικῶν μάλιστα σχολείων, ἐν οἷς ὅτε πενταετὴς παῖς καὶ ὁ δεκαεπταετὴς ἔφηβος καθηνται ἐπὶ ἰσοϋψῶν θρονίων. Διὰ μικρᾶς δαπάνης δυνατὸν νὰ ἐπενεχθῇ βελτίωσις τοῦ ὀλεθρίου εἰς τὴν ὑγείαν τῶν μαθητευομένων κακοῦ τούτου, κατασκευαζομένων θρονίων διαφόρου ὕψους, ἂν δὲν ἦνε δυνατὸν εἷς ἢ δύο ὁμήλικοι παῖδες νὰ ἔχωσιν ἰδιαίτερον θρονίον, ὡς πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς εἴθισται. Ὀλέθρια ἐπίσης εἶνε καὶ τὰ ἀναπόφευκτα ἐν τοῖς ἀλληλοδιδακτικοῖς σχολείοις τῆς Ἀνατολῆς «ἡμικύκλια,» καὶ μόνον ταῦτα; μήπως τὰ βιβλία μας ὡς εἶνε τυπωμένα δὲν καταστρέφουσι τὴν ὅρασιν; μήπως ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας δὲν εἶνε πλημμελὴς καὶ ψευκτέος; μήπως ἔχομεν διδακτικὰ βιβλία ἁρμόζοντα εἰς δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ αἰῶνός μας; Γραμματικαὶ ἐκδίδονται κατὰ δωδεκάδας κατ' ἔτος, ἀντιγραφαὶ οὖσαι ἡ μία τῆς ἄλλης ἢ πλημμελεῖς ἐκ τῆς Γερμανικῆς μεταφράσεις, πᾶσαι δὲ τῆς ἀρχαίας, οὐδεμία τῆς νεωτέρας, τῆς γλώσσης, ἣν λαλεῖ καὶ θὰ γράφῃ ὁ ἀπολυόμενος τῆς σχολῆς υἱὸς τοῦ ἐμπόρου, τοῦ γεωργοῦ, τοῦ βιομηχάνου.

(*) Σημ. Crèche γαλ. Kricke γερμ. Κατάστημα, ἐνῷ παραδίδουσιν αἱ μητέρες, αἱ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν ἐργοστασίοις ἢ ἀλλαχοῦ ἐργαζόμεναι, τὰ τέκνα των πρὸς φύλαξιν. Τοιαῦτα καταστήματα ὑπάρχουσι πολλὰ ἐν Βιέννῃ διευθυνόμενα ὑπὸ γυναικῶν· ἑκάστη μήτηρ πληρώνουσα ὀλίγα κρόϊτζερ ἀφήνει τὴν πρωΐαν ἐκεῖ τὸ τέκνον της καὶ τὸ παραλαμβάνει πάλιν τὸ ἑσπέρας.

ΠΕΡΙ ΜΙΚΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΥΤΥΧΙΩΝ (*).

Ἡμέραν τινὰ μοὶ ἐπῆλθε κατὰ νοῦν νὰ γράψω ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος ὀγκωδεστάτου βιβλίου τὴν λέξιν *εὐτυχία*. Συνέλαβον τὴν παράτολμον ἰδέαν νὰ διαπραγματευθῶ περὶ ἀντικειμένου τόσον δυσκόλου διὰ τὸ ἄριστον καὶ σπουδαῖον συγχρόνως αὐτοῦ. Τῆς ἀποπείρας μου ταύτης παρῃτήθην ταχέως, ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ὅμως ἐρευνῶν μου καὶ σκέψεων μοὶ ἐναπέμεινάν τινες σημειώσεις, ἐν αἷς προτίθεμαι νὰ ζητήσω ὕλην χάριν πραγματείας, ἣν οἱ ἐπιπολαίως σκεπτόμενοι δυνατὸν νὰ χαρακτηρίσωσιν ὡς παράδοξον, καθ' ὅσον μάλιστα προτίθεμαι νὰ προτείνω τὸ ἑξῆς διττὸν πρόβλημα:

Ἄράγε αἱ μικραὶ εὐτυχίαι μόναι δὲν δύνανται νὰ μᾶς ἀποκαταστήσωσιν εὐτυχεῖς, μεγάλη δέ τις καὶ ἀπροσδόκητος εὐτυχία δὲν τυγχάνει ἐνίοτε παραπλησία πραγματικῆς δυστυχίας;

Ὁ La Bruyère εἶπεν ὅτι οἱ εὐτυχέστεροι τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν οἱ οὐδέποτε φαντασθέντες τὴν εὐτυχίαν, ἐκεῖνοι, οἵτινες θὰ περιέπιπτον εἰς ἀμηχανίαν, ἂν ἠρωτῶντο τί εἶν' εὐτυχία, καὶ τέλος οἱ ἐν ἀγνοίᾳ ἀπολαύοντες αὐτῆς.

Μεγάλη ἀλήθεια! ἡ εὐτυχία ἐνυπάρχει μᾶλλον ἐν τῇ συναισθήσει ἢ ἐν τῇ θετικότητι, μᾶλλον κατὰ θεωρίαν ἢ κατὰ πραγματικότητα. Ὑπάρχει σημεῖον, ἐν ᾧ συναντῶνται πάντες οἱ ἐμβριθῶς μελετήσαντες τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, τουτέστιν ἡ ταὐτότης τῶν συμπτωμάτων τῶν παραγομένων ἐξ ὑπερβαλλούσης χαρᾶς ἢ θλίψεως.

Εἴδετέ ποτε ἄνθρωπον, καθ' ἣν στιγμὴν ἔτυχε μεγάλης, ἀνελπίστου, ἀπροσδοκήτου εὐτυχίας; Ἐγὼ ὑπῆρξα θεατὴς τοιαύτης σκηνῆς καὶ διαβεβαιῶ ὑμᾶς ὅτι μοὶ προὐξένησε τρομερὰν τὴν ἐντύπωσιν. Κατ' ἀρχὰς τὸ αἷμα τοῦ ἀτυχοῦς τούτου ἀνθρώπου ἐπλημμύρησε μεθ' ὁρμῆς τὴν καρδίαν του· ὠχρίασεν ὡς ὑπὸ θανάτου πληχθείς· ὕψωσε χεῖρας καὶ ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀκριβέστατα, ὅπως συμβαίνει ἐν ὥραις μεγάλων καταστροφῶν· δάκρυα ἔρρευσαν ἐκ τῶν ἀγρίων αὐτοῦ ὀφθαλμῶν, αἱ κνῆμαι αὐτοῦ ἔτρεμον, μέχρις οὗ αἱ δυνάμεις του τὸν ἐγκατέλειψαν ἐντελῶς καὶ κατέπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου μὲ κυμαινομένην ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας συνεσταλμένας. Ἐδέησεν ἵνα ἐναποθέσω αὐτὸν ἐπὶ ἕδρας καὶ περιβρέξω τὸ μέτωπόν του διὰ ψυχροῦ ὕδατος, ἡ παρουσία ἰατροῦ ἐφαίνετο ἀναγκαιοτάτη. Ἂς ἀποφανθῶμεν ἐν εἰλικρινείᾳ ἂν ἀλλοῖαι θὰ ἦσαν αἱ συνέπειαι μεγάλου τινὸς δυστυχήματος· παρ' ἐμοὶ κριτῇ οὐδεμία ὑφίσταται διαφορά.

Ὑπάρχει πληθὺς τοιούτων ἀνεκδότων, καθ' ἃ ἄνθρωποι ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ στιγμῇ ὑπερεπήδησαν τὸ διαχωρίζον τὴν πενίαν ἀπὸ τῆς εὐπορίας διάστημα, λαχόντες λαχνοῦ τινος μεγάλης χρηματικῆς ποσότητος λαχείου, ἀπροσδοκήτου κληρονομίας καὶ τῶν τοιούτων. Τὰ τοιαῦτα ἔσχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τέλος ἀξιοθρήνητον. Πρό τινων ἐτῶν ἀπεβίωσεν εἰς Gheel ἄνθρωπος, οὗτινος ὁ ταπεινὸς καὶ ἀφόρητος βίος εἶχε μετατραπῆ ὑπὸ *μεγάλης τινὸς εὐτυχίας*, δι' ἐπιτυχίας δηλ. σπανίας ἐν τυχηρῷ τινι παιγνιδίῳ, ὥστε αἱ φρένες αὐτοῦ εἶχον διαταραχθῆ Πολλάκις μοὶ διηγήθησαν περὶ ἁπλοῦ τινος γραφέως, ὅστις ὑπὸ τὴν Ὀλλανδικὴν κυβέρνησιν ἔλαχε τεσσάρων ἀριθμῶν λαχείου. Ἔζη πρότερον ἀθλίως διὰ τριάκοντα κατὰ μῆνα φράγκων ἐν ριπῇ δ' ὀφθαλμοῦ εὑρέθη κάτοχος 100 χιλιάδων φλορινίων τῶν Κάτω Χωρῶν. Οὐδεὶς βεβαίως τῶν ἀναγνωστῶν μας ὁ μὴ φθονῶν τὴν τύχην του, οὐδεὶς ὁ μὴ λέγων: ἰδοὺ εἷς ἀληθῶς εὐτυχὴς θνητός! Ἀλλ' ἀνάμενον, ὦ ἀναγνῶστά μου. Ἅμα ὡς ἔλαβεν ὁ τάλας τὴν χαρμόσυνον ταύτην εἴδησιν ἔδειξε πάντα τὰ προεκτεθέντα σημεῖα τῆς εὐτυχίας, τουτέστιν ἔμεινεν ὡς κεραυνόπληκτος· εἶτα ἤρξατο χορεύων, ψάλλων καὶ ὁμιλῶν ἀσυναρτήτως· ἦτο βέβαιον ὅτι ἦτο φρενοβλαβής, ὑπῆρχεν ὅμως ἡ ἐλπὶς νὰ ἐπανακτήσῃ τὸ λογικόν του, ἥτις φεῦ! δὲν ἐπηλήθευσεν· ἡ κατάστασίς του βαίνουσα ὁσημέραι ἐπὶ τὰ χείρω ἠνάγκασε τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ τὸν κλείσωσιν ἐν τῷ φρενοκομείῳ, ἐξ οὗ δὲν ἐξῆλθεν ἢ ἵνα καταβῇ ἐν τῷ τάφῳ.

Ἂν ἀντὶ πολλῶν εἶχεν ἕνα καὶ μόνον πτωχὸν συγγενῆ, ὁ Θεὸς γινώσκει τί θὰ ἐπέφερεν αὐτῷ ἡ ἐκ τῆς εἰδήσεως τοῦ θανάτου του μεγάλη εὐτυχία . . . Εὐτυχῶς οἱ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς αὐτοῦ ἔτυχον πολυάριθμοι καὶ ἡ περιουσία διενεμήθη κατ' ἀσημάντους ποσότητας· ἤδη ὑπῆρχε χαρὰ ἀληθὴς καί τοι οὐχὶ ἐπὶ τοσοῦτον ζωηρά, ὥστε ν' ἀποβῇ κινδυνώδης.

Ἤδη ἐρωτῶμεν, τί θὰ συνέβαινεν ἄράγε ἂν ὁ γραφεύς μας ἐκέρδιζεν ἑκατοντάδας τινὰς μόνον φράγκων; — *μικρά τις εὐτυχία*. Θ' ἀνεκαίνιζε τὴν ἱματιοθήκην αὐτοῦ, θὰ ἠγόραζεν ὡρολόγιον, θὰ προσέφερε δῶρά τινα τοῖς συναδέλφοις καὶ φίλοις, θ' ἀπήλαυε τῆς ἡδονικῆς μουσικῆς τῶν ἑκατὸν φράγκων ὀρχουμένων ἐν τῷ θυλακίῳ αὐτοῦ καὶ θὰ ἐξηκολούθει ἀντιγράφων καὶ συντάττων ἔγγραφα, θὰ διετήρει τέλος σώας τὰς φρένας του, ὅπερ θὰ τῷ ἐπέτρεπε νὰ ὀνειροπολῇ τὰς ἀπολαύσεις τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἐμφανιζομένης ἐνώπιον αὐτοῦ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ προϊστάμενός του θὰ τῷ ἀνήγγελλεν ὅτι ὁ μισθός του ἀνεβιβάσθη εἰς 600 φράγκα.

Ὦ, ναί, μικραὶ εὐτυχίαι! περὶ αὐτῶν καὶ μόνον λέγετέ μοι, περὶ αὐτῶν τῶν ἄνευ ἀκανθῶν ῥόδων· τὸ δύσκολον εἶνε ἴσως νὰ εἴπωμεν εἰς τί αὗται συνίστανται. Σχεδὸν πάντοτε τυγχάνουσιν ἀσήμαντα συμβεβηκότα, ἅτινα δὲν ἐπιφέρουσι τὴν εὐτυχίαν ἢ ἐπ' ὀλίγον καὶ μόνον, ἐφημέρως, ἐνίοτε δὲ καὶ τούτου ὀλιγώτερον. Εἰσὶν εὐχάριστοι ἐπασχολήσεις καὶ συγκινήσεις, αἵτινες εὐφραίνουν τὴν καρδίαν χωρὶς νὰ τὴν διαταράξωσι· σύνολόν τι μικρῶν πραγμάτων, περὶ ὧν ὅλως ἀφροντιστοῦν, δὲν εἰσὶν οὐδὲν καὶ ὅμως εἰσὶ τὸ πᾶν.

Τῶν μικρῶν αὐτῶν εὐτυχιῶν ἀπολαύουσιν ἅπασαι ἀνεξαιρέτως αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ μᾶλλον αἱ ὑποδεέστεραι. Οἱ ἔχοντες τὴν δυστυχίαν νὰ μὴ ἐπιθυμῶσιν οὐδὲν καὶ οὐδὲν νὰ στερῶνται τὰς συναισθάνονται ὀλιγώτερον ἐκείνων, οἵτινες εὑρίσκονται εἰς θέσιν ὅλως ἀντίθετον.

Διὰ μίαν γυναῖκα ὑψηλῆς περιωπῆς τί σημαίνει πολυτελές τι ἔνδυμα; . . . διὰ μίαν ὅμως ἁπλῆν ἐργάτιδα ἡ ἀπόλαυσις ἑνὸς *καπελίνου* ἀνθοκοσμήτου εἶνέ τι ἀποκαθιστῶν αὐτὴν ἐπὶ δεκαπενθημερίαν εὐτυχῆ. Τί σημαίνει τὸ δαπανηρότερον τῶν γευμάτων

(*) Baronne de Haut Fays. μετάφρ. Γ. Κ. Κωνσταντινίδη.

δι' ἕνα, οὕτινος ἡ τράπεζα διατελεῖ καθημερινῶς πλήρης τῶν περιφημοτέρων ἐδεσμάτων καὶ τῶν περιζητήτων οἴνων; ὁποίαν ὅμως χαρὰν δύναται νὰ προξενήσῃ εἰς πολλοὺς γεῦμα ἀξίας τριάκοντα μόνον φράγκων ἐστεμμένον δι' ὀλίγων ποτηρίων ἀρρίζοντος ζύθου; Τὸ ἀναγινώσκειν τερπνόν τι βιβλίον, τὸ παρίστασθαι ἐν παραστάσει δραματικοῦ τινος ἀριστουργήματος, τὸ διελθεῖν κυριακήν τινα ἐν ἐξοχῇ, ἐν ἑορτῇ οἰκογενείας ἢ ἐν συναθροίσει φίλων, τὸ διαβιῶσαι ἐπί τινας ἡμέρας ἐν εὐαρέστῳ ποικιλίᾳ, ταῦτα πάντα εἰσὶ πραγματικαὶ εὐτυχίαι, ἐν αἷς εὑρίσκει τις ἡδονὴν περισσοτέραν ἐφ' ὅσον τυγχάνουσι σπανιώτεραι καὶ μᾶλλον ἐπιθυμηταί.

Πίστευσόν με, σπουδαῖε ἀναγνῶστα· μὴ ἐποφθαλμιᾷς μεγάλην τινὰ λεγομένην εὐτυχίαν· τοῦτο δύναται νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον τὸν βίον σου. Ἡ ἀληθὴς εὐτυχία συνίσταται ἐν τοῖς ἐλαχίστοις, ἀλλ' ἡδονικοῖς αἰσθήμασιν, ἅτινα θὰ παρουσιασθῶσιν ἡμῖν συχνὰ ἐν τῷ ρεύμασι τῆς ζωῆς, ἂν ἰσολογίζωμεν τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἀνάγκας μας πρὸς τὰ μέσα δι' ὧν δυνάμεθα νὰ τὰς ἐκπληρώσωμεν· ἂν κανονίζωμεν τὸν τρόπον δι' οὗ θὰ διατηρήσωμεν τὴν ὑγείαν καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας ἡμῶν.

Ἀκριβῶς τοιαύτην τινὰ εὐτυχίαν αἰσθάνομαι, περαίνων τὴν πραγματείαν ταύτην, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι δύναται νὰ φέρῃ μικρόν τι ὄφελος, εὐτυχίαν μικρὰν καὶ βραχεῖαν ὅσον καὶ ἡ πραγματεία μου.

ΜΑΡΙΑ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΠΟΥΖΑΔ.

τὸ γένος Γκίκα· ἐγεννήθη ἐν Βουκουρεστίῳ ἐν ἔτει 1832, ἀπέθανεν ἐν Τεργόβῳ τῷ 1866· διέπρεψεν ἐπὶ ἀρετῇ καὶ καλλονῇ· ὑπῆρξεν ἐκτῶν εὐαρίθμων γυναικῶν τῆς Βλαχίας τῶν κατόχων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· ὑπανδρεύθη ἐν ἔτει 1850 μετὰ τοῦ Εὐγενίου Πουζάδ, Γενικοῦ Προξένου καὶ διπλωματικοῦ πράκτορος τῆς Γαλλίας ἐν Βουκουρεστίῳ, συγγραφέως καλλίστων συγγραμμάτων περὶ Ἀνατολῆς.

ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ.

Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τῆς γυναικὸς ἀποδεικνύει τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἑκάστου ἔθνους· παρατηρήσατε τὴν Εὐρώπην, παρατηρήσατε καὶ τὴν Ἀσίαν. . . .

Εἶνε δύσκολον νὰ σιωπήσῃ τις ἀπέναντι τῆς γυναικὸς ὅσον καὶ νὰ ὁμιλήσῃ τις περὶ αὐτῆς. Παρθένοι, σύζυγοι ἢ μητέρες ἀποτελοῦσιν ἂν οὐχὶ πάντοτε τὸ καλλίτερον, τοὐλάχιστον τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν. Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι διὰ τῶν αἰσθημάτων τῆς οἰκογενείας, τῆς ὡραιότητος καὶ τοῦ ἔρωτος αὐτῶν εἰσὶ τὸ ζωηρότερον ἐλατήριον τῆς ἐνεργητικότητος τοῦ ἀνδρός.

Ὁ Θεὸς γινώσκει πᾶν ὅτι ἐλέχθη ὑπὲρ καὶ κατὰ τῶν γυναικῶν· εἰσὶν ἡ πηγὴ πάσης εὐδαιμονίας καὶ ἡ αἰτία τῶν δυστυχιῶν ἡμῶν. Ὑπάρχουσι πολλοὶ ἀπαισιόδοξοι ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας ἀλλὰ κατὰ παράδοξον ἀντίφασιν ἕκαστος θέτει κατὰ μέρος τὴν μητέρα, τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ κλ. Ἐν γένει ἐκ τοῦ μέρους σχηματίζουν οἱ πλεῖστοι ἰδέαν περὶ τοῦ ὅλου φύλου. Ὁ ἀνὴρ συγχωρεῖ καὶ καταδικάζει ἀδίκως καὶ πλαγίως· ὁμιλῶν τις ὅμως περὶ γυναικῶν, ἵνα κακολογήσῃ αὐτάς, ἐνεργεῖ τὴν κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος δίκην, καθ' ὅσον αὗται ἀποτελοῦσι τὸ ἥμισυ αὐτῆς μέρος. Ὅταν κακολογῇ τις τὸ ἀνθρώπινον γένος, διακηρύττων αὐτὸ οὐτιδανὸν καὶ ἀχρεῖον, ἀρνεῖται ἁπλῶς καὶ καθαρῶς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπαναστατεῖ κατὰ τῶν κανόνων τῆς φύσεως. Αἱ παραδόσεις ἐφ' ὧν ἡ κακολογία στηρίζεται παρρήμασιν ἤδη ἀπαξιοῦμεν ἐπομένως διερχόμενοι ἐπ' αὐτῶν νὰ ῥίψωμεν τὸ ἀνάθεμα, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ἀπὸ πάσης δεισιδαιμονίας καὶ προλήψεως ἐλευθέρως σκεπτόμενος ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ τί ἐστι γυνὴ ἐν τῇ φύσει αὐτῆς καὶ τίς ὁ προορισμὸς αὐτῆς ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει.

Τὸ ζήτημα τῆς δουλείας εἶνε ἀρχαιότερον τοῦ τῆς γυναικός. Ἡ δουλεία κατ' ἀρχὴν κατεδικάσθη ὑφ' ὅλου τοῦ νεωτέρου κόσμου

καὶ παρὰ τῶν νόμων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἠλευθερώθη ἀπὸ τὴν παλαιὰν ταύτην λέπραν. Τῷ ὄντι καθ' ἑκάστην αὕτη ἐξαφανίζεται ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γυναῖκα, αἱ ἀρχαὶ ἐσυγχύσθησαν· τὰ θρησκευτικὰ δόγματα, αἱ παραδόσεις, οἱ μῦθοι, οἱ πολιτικοὶ νόμοι κηρύττονται κατ' αὐτῆς καὶ δύναταί τις εἰπεῖν ὑπό τινα ἔποψιν, ὅτι τὰ γεγονότα διαψεύδουσι τὰς γενικῶς παραδεχθείσας ἰδέας.

Ἐν γένει ὀλιγώτερον ἐκπλήσσεταί τις ὅτ' ὅ τι δήποτε, ἅμα ὡρίμως σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ. Ὅσον μέγα καὶ ἂν θεωρῆται τὸ τῆς δουλείας ζήτημα, εἶνε ἐν τούτοις μικρότερον καὶ ἧττον θεμελιῶδες τοῦ ἀφορῶντος τὸ ἦμισυ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἡ λύσις τοῦ πρώτου εἶνε εὐκολωτέρα τῆς τοῦ δευτέρου, τοῦ συνδεομένου μετὰ τῆς προόδου τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας.

Ὑπὸ κοινωνικὴν ἔποψιν ἡ γυνὴ διαφέρει τόσον τοῦ ἀνδρὸς ὅσον διακρίνεται τούτου φυσιολογικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἐὰν ἔχῃ τις νὰ εἴπῃ εἰσέτι πολλὰ κατὰ τῆς γυναικός, εἶνε διότι πολλὰ ἔχει νὰ εἴπῃ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ κατὰ τῶν κοινωνιῶν. Μετὰ Θεὸν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ κοινωνία μορφώνουσι τὴν γυναῖκα· ἂν δ' αὕτη ἔχῃ πολλὰς ἐλλείψεις, τοῦτο εἶνε σφάλμα ἀμφοτέρων.

Δὲν βλέπομεν τίνι λόγῳ δικαιοῦταί τις νὰ λάβῃ τὸν λίθον τῆς δικαιοσύνης τόσον ἄλλοτε βαρὺν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν Φαρισαίων, ἵνα ῥίψῃ αὐτὸν ἐπὶ τῆς θυγατρὸς τῆς Εὔας, κράζων "ρακά,,. (1).

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΣΥΓΚΡΙΝΟΜΕΝΗ

πρὸς

ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ἐκ διαφόρων πηγῶν ἐρανισθεῖσα καὶ διὰ ποικίλων σημειώσεων ἐπαυξηθεῖσα, διδασκομένη ἐν τῷ Φιλεκπαιδευτικῷ Συλλόγῳ "Ομήρῳ,,

ὑπὸ

Γ. ΦΡΑΝΤΖΗ Καθηγητοῦ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 333 Δ'. τόμου).

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΩΝ ΧΑΛΔΑΙΩΝ.

Τὴν ἀρχὴν τῆς εἰδωλολατρείας δέον νὰ ἀναζητήσωμεν παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἀσίας· οὐδεὶς δ' ἀγνοεῖ ὅτι οἱ Χαλδαῖοι ὑπῆρξαν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων λαῶν. Ὁ Νεμβρώδ, ὁ καὶ πρῶτος βασιλεύς, θεωρεῖται ἐνταῦθα ὡς ὁ πρῶτος συλλαβὼν τὴν ἄρρενα ἰδέαν τῆς πυργοποιΐας καὶ λέγεται ὅτι ἔζη καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ Φάλεγ (1).

Ἂν δὲ καὶ μεγάλη ἡ δυσκολία τοῦ νὰ εἰσδύσῃ τις μέχρι χρόνων ἐπὶ τοσοῦτο παρελθόντων, ὑπάρχουσιν ὅμως πάντοτε ἴχνη τινά, δι' ὧν δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν. Οἱ ἱστορικοί, διαδεχόμενοι ἀλλήλους, ἔσχον πάντως χρείαν κύρους τινὸς ἢ αὐθεντίας πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῶν συγγραφῶν αὐτῶν. Ἀναφέρουσι θὲν ἀποσπάσματα ἱστορικῶν συγγραφέων προϋπαρξάντων, ἐφ' ὧν ὁ προσεκτικὸς παρατηρητὴς στηρίζει τὰς σκέψεις αὐτοῦ ὡς ἐπὶ στερεῶν βάσεων, καὶ οὕτω δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν πλάνην, καίτοι τῶν πρώτων συγγραφῶν ἀπολεσθεισῶν.

Ὁ ἱστορικὸς Ἰώσηπος ἀναφέρει ὅτι οἱ Χαλδαῖοι ἐφρόντισαν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους νὰ διατηρήσωσι διὰ δημοσίων ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων μνημείων πᾶν ὅ τι συνέβη καὶ ὅτι ἔγραψαν τὰ χρονικὰ αὐτῶν διὰ τῶν σοφωτέρων τοῦ ἔθνους. Εἰς τὴν μαρτυρίαν ταύτην δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸ ἑξῆς: ὅτι οὐδὲν ἀποδεικνύει μᾶλλον τὴν ἀρχαιότητα τῶν Χαλδαίων, ὅσον ἡ ὁμοιότης τῆς γνώμης αὐτῶν περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ κόσμου πρὸς ὅσα λέγει περὶ τούτου ὁ Μωυσῆς. Παρατηροῦμεν δὲ τοῦτο πρὸ πάντων ἐν ταῖς διηγήσεσιν αὐτοῦ περὶ τῶν δέκα πρώτων γενεῶν, τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ἑτέρων δέκα.

Τέσσαρες ἀρχαῖοι συγγραφεῖς (2) συνέγραψαν τὴν ἱστορίαν τῶν Χαλδαίων, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπωλέσθησαν τὰ συγγράμματα αὐτῶν, καὶ μόνον ἀποσπάσματά τινα διεσώθησαν παρ' Εὐσεβίῳ, Ἰωσήπῳ καὶ Γ. Συγγέλλῳ. Ὁ τελευταῖος οὗτος διέσωσε τὸ τοῦ Βηρωσσοῦ (Berose) ἔχον ὡς ἑξῆς.

Ἄνθρωπός τις, μᾶλλον δὲ τέρας, ἐξ ἀνθρώπου καὶ ἰχθύος ἐξ ἡμισείας συνιστάμενον, ἐξελθὸν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν, ἐφάνη πλησίον τῆς Βαβυλῶνος. Τὸ τέρας τοῦτο εἶχε μὲν δύο κεφαλάς, τὴν μὲν ἀνωτέραν καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου παρεμφερῆ, τὴν δὲ ἄλλην κατωτέραν καὶ ὁμοιάζουσαν τῇ τοῦ ἰχθύος, πόδας δὲ ἀνθρώπου καὶ οὐρὰν ἰχθύος· ἡ δὲ φωνὴ καὶ ὁμιλία αὐτοῦ ὡμοίαζον τῇ τοῦ ἀνθρώπου. Διετηροῦσι δ' ἔτι τὴν εἰκόνα αὐτοῦ.

---

[1] Ἐν κοινωνίαις, αἵτινες προφανῶς ὀργῶσι πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον, οὗτινος ἕνεκεν ὅσον οὔπω μεγάλην θὰ ἐξασκήσωσι τὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὰς τύχας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, τὸ περὶ γυναικὸς ζήτημα δέον νὰ θεωρηθῇ οὐ μόνον σπουδαῖον, ἀλλὰ καὶ κατεπείγον. Ὡς πολῖται Ἕλληνες καὶ οἰκογενειάρχαι πρέπει νὰ σχηματίσωμεν σταθερὰς καὶ νὰ ἐγκολπιωθῶμεν τὰς ὀρθοτέρας περὶ αὐτοῦ ἰδέας, ἵνα συνεπῶς κανονίσωμεν καὶ τὰ περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀνατροφῆς τῶν Ἑλληνίδων παρθένων. Τὸ καθ' ἡμᾶς, προτιθέμενοι νὰ ὑποβάλωμεν τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ «Μέντορος» ἐν προσεχεῖ μεταφράσει τερπνῆς καὶ σπουδαίας πραγματείας τὰς περὶ γυναικὸς Ἰατροφιλοσοφικὰς σκέψεις τοῦ Γάλλου κ. Λουλετίου, εὐχαρίστως προτάττομεν τ' ἀνωθι ὀλίγα ἐκ τῶν «περὶ φύσεως, κλήσεως καὶ κοινωνικῆς ἀξίας τῆς γυναικός» τοῦ κ. Ε. Δὲ Πομπερῆ, ὧν τὴν μετάφρασιν ὀφείλομεν τῷ εὐπαιδεύτῳ ἡμῶν συμπολίτῃ κ. Δ. Σιμιτοπούλῳ.

Μ. Δ Σ.

(1) Εἷς ἐκ τῶν Ἑβραίων Πατριαρχῶν, υἱὸς τοῦ Ἑβέρου καὶ πατὴρ τοῦ Ραγοῦ γεννηθεὶς τὸ 2243 π. Χ. καὶ ζήσας ἔτη 239 (Γεν. ια'. 15).

(2) Ἀβυδηνός, Ἀπολλόδωρος, Βηρωσσὸς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ πολυΐστωρ. Ὁ Ἀβυδηνὸς ἦν ἔνδοξος ἱστορικὸς ἐνδιατρίβων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ὀσίριδος ὡς ἱερεὺς ἐν Ἀβύδῳ. Συνέγραψε δὲ ἱστορίαν τῶν Χαλδαίων καὶ Ἀσσυρίων, ἐκ τῆς ὁποίας μόνον ἀποσπάσματά τινα σώζονται διεσπαρμένα παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ, τῷ Ἁγίῳ Κυρίλλῳ καὶ τῷ Γ. Συγγέλλῳ, ἅτινα συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Σκαλιγήρου. Ὁ δ' Ἀπολλόδωρος ἤκμασεν ἐν Ἀθήναις τὸ 145 π. Χ. ἔγραψε δὲ (κατὰ Φώτιον) ἱστορίαν τῶν θεῶν εἰς 24 βιβλία, ἐξ ὧν τρία μόνον διεσώθησαν, Ἀπολλοδώρου Βιβλιοθήκη καλούμενα. Ὁ δὲ Βηρωσσὸς ἦν ἱερεὺς τοῦ Βήλου ἐν τῷ ἐν Βαβυλῶνι ναῷ, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου Ἀλεξ. καὶ συγγράψας ἱστορίαν τῶν Χαλδαίων καὶ Βαβυλωνίων, ἐξ ἧς διεσώθησαν ἀποσπάσματά τινα παρ' Εὐσεβίῳ καὶ Ἰωσήπῳ. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος πολυΐστωρ ἦν συγγραφεὺς Ἕλλην ἐκ Φρυγίας, κατακμὰς τὸ 75 πρὸ Χ. ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ κατοικήσας. Ἐκ δὲ τῶν 42 αὐτοῦ συγγραμμάτων διεσώθησαν μόνον ἀποσπάσματά τινα ἐκ τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, καὶ τινες πραγματεῖαι περὶ τῶν Ἑβραίων παρὰ Πλουτάρχῳ, Ἀθηναίῳ, Πλινίῳ, Εὐσεβίῳ καὶ Σουΐδᾳ.

«Τὸ τέρας τοῦτο, κατὰ τὸν Χαλδαῖον συγγραφέα, διέτριβε τὴν μὲν ἡμέραν μετὰ τῶν ἀνθρώπων, μηδόλως ἐσθίον, διδάσκον δ' αὐτοὺς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, τὰς πρακτικὰς τέχνας, τὸν τρόπον τοῦ οἰκοδομεῖν καὶ κτίζειν πόλεις καὶ ναοὺς καὶ τοῦ νομοθετεῖν· ἔτι δὲ τὰς ἀρχὰς τῆς γεωμετρίας, τὸ σπείρειν, τὸ συλλέγειν τοὺς καρποὺς καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ τι ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἠθῶν αὐτῶν· κατὰ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀπεσύρετο εἰς τὴν θάλασσαν διανυκτερεῦον ἐν τοῖς ὕδασι. Τοιαῦτα τέρατα καὶ ἄλλα ἀνεφάνησαν, ὧν τὸ μυστήριον ὁ Βυρωσὸς οὗτος ὑπεσχέθη νὰ ἐξηγήσῃ ἐν τῷ *Αἱ ἱστορίαι τῶν βασιλέων*, ἀλλ' οὐδὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν. Ὁ δ' ἰχθὺς οὗτος ὁ ὀνομαζόμενος Oannés (1), εἶχεν ἀφήσει συγγραφάς τινας *Περὶ παραγωγῶν*, δι' ὧν ἐδίδασκεν ὅτι ὑπῆρξέ ποτε καιρός, καθ' ὃν τὸ πᾶν ἦν σκότος καὶ ὕδωρ· καὶ ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦτο καὶ σκότος περιεῖχε τερατώδη ζῶα καὶ ἀνθρώπους, δύο ἔχοντας πτέρυγας, καὶ ἄλλους ἔχοντας τέσσαρας· ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι δικέφαλοι, ἀνδρὸς θηλυόστι καὶ γυναικὸς κεφαλὴν φέροντες, καὶ ὅτι ὅλα τέλος πάντων τὰ ζῶα καὶ τὰ ὄντα ἕρερον σχῆμα ἀνώμαλον, ὁποῖαι ἐφαίνοντο αἱ παραστάσεις αὐτῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Βήλου (Βάαλ ἢ Βήλ).»

» Γυνὴ δέ τις καλουμένη Ὁμόρκα (2) (Omorca) ἦν ἡ κυρία τοῦ παντός. Ταύτην ὁ Βὴλ διέσχισεν εἰς δύο, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἓν ἐσχημάτισε τὸν Οὐρανόν, τὸ δὲ ἄλλο τὴν Γῆν· τότε δὲ ἐξηφανίσθησαν τὰ τέρατα· ὁ δὲ Βὴλ διεμοίρασεν ἑπομένως τὰ σκότη, ἐχώρισε τὸν Οὐρανὸν ἀπὸ τῆς Γῆς καὶ διευθέτησε τὸ πᾶν. Ἀφ' οὗ δὲ κατέστρεψε τὰ ζῶα, μὴ δυνάμενα νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὴν λάμψιν τοῦ φωτός, βλέπων τὸν κόσμον ἔρημον, διέταξεν ἕνα ἐκ τῶν θεῶν νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, νὰ ἀναμίξῃ μετὰ τῆς γῆς τὸ ῥέον αἷμα καὶ ἐκ τοῦ μίγματος τούτου νὰ πλάσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐσχημάτισε τοὺς ἀστέρας καὶ τοὺς πλανήτας, καὶ οὕτως ἐτελείωσε τὴν παραγωγὴν πάντων τῶν ὄντων.»

Ταῦτα ἀναφέρει, φίλοι ἀκροώμενοι, τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ Βηρωσσοῦ· ὅσον δήποτε δ' ἀλλόκοτος καὶ ἂν φαίνεται ὁ μῦθος οὗτος, φαίνεται ὅτι εἶνε παράδοσις ἠλλοιωμένη περὶ τῆς πλάσεως τοῦ κόσμου, ἐξαχθεῖσα ἀπὸ τῶν τοῦ Μωϋσέως συγγραφῶν. Πρέπει δὲ πρὸ πάντων νὰ παρατηρήσωμεν τοῦτο εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐνῷ λέγεται ὅτι τὸ σκότος ἐκάλυπτεν ἤδη τὴν γῆν, ἀναμεμιγμένην μετὰ τῶν ὑδάτων.

Τὰ τέρατα ταῦτα, ὧν ἀρτίως ἐμνήσθημεν, εἰσὶν ἀλληγορίαι, θέλουσαι νὰ παραστήσωσι διὰ τρόπου ἐπαισθητοῦ τὴν ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δημιουργίας. Ὁ δὲ σχηματισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλήφθη ἐπ' ἴσης ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Μωϋσέως, ἐν ᾗ λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἀφ' οὗ ἀφ' ἑαυτοῦ ἔσχε τὴν ὁρμὴν πρὸς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀριστουργήματος τούτου, λαβὼν γῆν μεμιγμένην μεθ' ὕδατος ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὴν πνεῦμα ζωῆς. Τοῦτο βεβαίως ἐννοεῖ ὁ γράψας Χαλδαῖος ὅτι ὁ Βὴλ προσέταξε νὰ κόψωσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· ὁ δὲ Βηρωσὸς συμπεραίνει ἔπειτα ὅτι οὕτως ἐπροικίσθη ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς διανοίας.

Εὔκολον εἶνε ἐπίσης νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ φαντασιοπλασία τῶν δικεφάλων ἀνθρώπων, τῶν ἐχόντων μίαν κεφαλὴν ἀνδρὸς καὶ μίαν γυναικός, ἐλήφθη ὡσαύτως ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Μωσέως λέγοντος ὅτι ἡ γυνὴ ἐπλάσθη ἐκ μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ Ἀδάμ, ἣν γυναῖκα ἰδὼν ὁ ἀνὴρ εἶπεν «ἰδοὺ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου καὶ ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου.»

Μάτην δὲ ἀγωνίζεται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ὅπως διαφθείρῃ τὴν ἀλήθειαν, διότι αὕτη ἀφίνει πάντοτε ὄπισθεν αὐτῆς ἴχνη φωτεινά, δι' ὧν ἀνακαλύπτεται.

Βλέπομεν δὲ προσέτι ὅτι ὁ Χαλδαῖος συγγραφεὺς εἶχε πλησιάσει ἱκανῶς τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου, καὶ τοι ὢν πολὺ μακρὰν τῆς ἱερᾶς Πηγῆς, ὑφ' ἧς ἠδύνατο νὰ διδαχθῇ τὴν γνῶσιν αὐτῆς· διότι οὐδὲν πλέον ὑπῆρχε πέριξ αὐτοῦ ἢ παραδόσεις ἠλλοιωμέναι καὶ συγκεχυμέναι· ὅμως ἡ ὡραία τοῦ παντὸς τάξις εἶχε τοσοῦτο προσάλλει τὰ βλέμματα αὐτοῦ, ὥστε εὐκολώτερον ἦν αὐτῷ τὸ πιστεύειν εἰς ἠλλοιωμένας παραδόσεις, παριστανούσας Θεὸν παντοδύναμον ποιητὴν τῶν πάντων, ἢ τὸ φρονεῖν ὅτι πᾶν τὸ περιστοιχίζον αὐτὸν ἦν αἰώνιον ἢ ὅτι ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ καὶ μόνης δυνάμεως.

Ἐὰν δὲ πρὸς τούτοις, φίλοι ἀκροώμενοι, θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως Oannés, φαίνεται ὅτι αὕτη παράγεται ἐκ τῆς Συριακῆς λέξεως onedo, ἥτις σημαίνει ὁδοιπόρον. Εἰκάζεται λοιπὸν ὅτι εἴς τινα καιρόν, ὃν δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν, ἔφθασεν ἐκεῖ διὰ θαλάσσης ἄνθρωπός τις, ὅστις ἔδωκε τοῖς Χαλδαίοις γνώσεις τινὰς τῶν ἀρχαίων παραδόσεων καὶ ἀρῆκεν αὐτοῖς ἀναμνήσεις ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Παριστάνουσι δὲ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον κατὰ τὸ ἥμισυ ἰχθύν, ὡς ἐκ τῆς θαλάσσης ἐρχόμενον· καὶ ἐπειδὴ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἀπεσύρετο εἰς τὸ πλοῖον αὐτοῦ, εἶπον ὅτι εἰσήρχετο εἰς τὴν θάλασσαν· ἐπειδὴ δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ πλοίου αὐτοῦ ἔτρωγεν, εἶπον ὅτι δὲν ἔτρωγε. Τὴν ἐξήγησιν δὲ ταύτην ἐπὶ τοῦ ὑποτιθεμένου τούτου σχήματος τοῦ ἰχθύος εὑρίσκομεν ἔν τινι ἀποσπάσματι τοῦ Ἑλλαδίου (1) διασωθέντι καὶ ἀφηγουμένῳ ὅλην τὴν ἱστορίαν τοῦ Oannés τούτου.

Τοιαύτη ἦν ἡ παράδοσις τῶν Χαλδαίων περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ κόσμου. Βλέπομεν δ' ἐν ταύτῃ ὅτι οἱ θεοὶ ἦσαν μὲν προγενέστεροι τῆς πλάσεως, περὶ δὲ τῆς στιγμῆς τῆς γεννήσεως αὐτῶν, καθὼς καὶ τῆς διακρινούσης αὐτὰς ποιότητος οὐδεὶς λόγος γίνεται.

Πολλάκις δὲ καὶ μετὰ μεγάλου μάλιστα θαυμασμοῦ γίνεται πολὺς λόγος περὶ τῶν ἀρχαίων ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων τῶν Χαλδαίων καὶ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν αἰώνων, οὓς ἠὐχαριστοῦντο διηγούμενοι· χρέος ἡμῶν ὅθεν νομίζομεν ἐξηγοῦντες καὶ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο μυστήριον, νὰ εἴπωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν οὗτοι ἐμέτρουν τοὺς χρόνους καὶ τὰς βασιλείας.

(1) Θεότης Χαλδαίων.

(2) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι αὕτη ἦν θεὰ καὶ σύζυγος τοῦ Βήλ, ἣν οὗτος διέσχισεν εἰς δύο καὶ ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος.

(1) Ἕλλην Γραμματικὸς τοῦ 4ου αἰῶνος γεννηθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἀντινόου, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Νείλου κειμένης. Οὗτος συνέθεσε διὰ στίχων ἰαμβικῶν μίαν χρηστομάθειαν, ἧς ὁ Φώτιος διέσωσεν ἀποσπάσματά τινα.

Οἱ Χαλδαῖοι ἐμέτρουν τὰς γενεὰς καὶ τὰς βασιλείας διὰ τῶν λεγομένων sares, τοὺς δὲ χρόνους διήρουν διὰ τῶν néres καὶ soses. Καὶ ἡ μὲν λέξις sare ἐσήμαινε 3,600 ἔτη, ἡ δὲ nére 600 καὶ ἡ sose 60.

Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἀριθμεῖν φαίνεται ὅτι δίδει εἰς τὴν διάρκειαν τῶν πρώτων βασιλειῶν ἀτελεύτητον ἀριθμὸν χρόνων, διότι ἕκαστος ἐκ τῶν πρώτων αὐτῶν βασιλέων εἶχε ζήσει πολλὰς sares· ἀλλ' ἡ *Γενικὴ Ἱστορία* ἡ ὑπὸ Ἀγγλικῆς τινος ἑταιρίας ἐκδοθεῖσα, ὁ Σκαλίγηρος καὶ ἱκανώτατοι παρατηρηταὶ λέγουσιν ἐκ συμφώνου ὅτι οἱ Χαλδαῖοι ἐκάλουν χρόνους τὰς ἡμέρας· ὥστε ἀνάγοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν 3,600 ἐτῶν, τῶν ἀποτελούντων μίαν sare εἰς 3,600 ἡμέρας, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν, ὁ ἀναφερόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τούτων συγγραφέων, εἶνε σχεδὸν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Μωσέως διδόμενον εἰς τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τῶν ἀρχαίων πατριαρχῶν.

Ἡ προσέγγισις αὕτη εἶνε τοσοῦτον ἀκριβής, ὥστε εὑρίσκεται σύμφωνος καὶ πρὸς τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις. Ὁ κ. Βελλὺ (Velly) δηλονότι ἐν τῇ αὐτοῦ ἀρχαίᾳ Ἱστορίᾳ τῆς Ἀστρονομίας δίδει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀριθμήσεως ταύτης, προβαίνων ἀπὸ ἐκλείψεως εἰς ἔκλειψιν καὶ ἀριθμῶν δι' ἡμερῶν ἀντὶ δι' ἐτῶν μέχρι τῶν ἐκλείψεων, τῶν ὑπὸ τῶν Χαλδαίων ἀναφερομένων. Οὕτω πολλάκις ἡ ματαιότης ἔρριψε πέπλον ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων, θέλοντος ἑκάστου ἔθνους νὰ ἀπαρχαιώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὴν ἐποχὴν τῆς ἑαυτοῦ καταγωγῆς.

Οἱ Χαλδαῖοι οὗτοι ἀναφέροντες τὴν ἱστορίαν τῶν δέκα αὐτῶν πρώτων βασιλέων, ὧν ὁ τελευταῖος ἦν Ξίξουτρός τις (Xixutrus), διηγοῦνται ὅτι ὁ κατακλυσμὸς συνέβη ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ· δι' ὃ καὶ ἡμεῖς θέλομεν διηγηθῆ πᾶν ὅ τι ὑπ' αὐτῶν περὶ αὐτοῦ ἐλέχθη, ὅπως ἔτι κάλλιον ἀποδείξωμεν πόσον ἡ παράδοσις αὐτῶν εἶχε σχέσιν μετὰ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας. Τὸ ἀπόσπασμα δὲ τοῦτο, ὅπερ τώρα εὐθὺς ἀναγνώσομαι ὑμῖν, μέλλει συγχρόνως ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι μῦθοι θεμελιοῦνται ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀναμνήσεων καὶ ὅτι δὲν εἶνε ἁπλᾶ παίγνια τῆς φαντασίας.

Ἰδοὺ δὲ ἡ περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ διήγησις τῶν Χαλδαίων· « Ὁ Κρόνος φανεὶς καθ' ὕπνον εἰς τὸν Ξίξουτρον ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι τὴν 15 τοῦ μηνὸς Doessius ἔμελλε νὰ καταστραφῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ παρήγγειλεν αὐτῷ νὰ σημειώσῃ διὰ γραφῆς τὴν καταγωγήν, ἱστορίαν καὶ τὸ τέλος πάντων τῶν πραγμάτων· νὰ κρύψῃ δὲ τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ ταῦτα ὑπὸ γῆν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἡλίου τὴν καλουμένην Σίππαρα (Sippara)· νὰ ναυπηγήσῃ δ' ἔπειτα πλοῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ θέσῃ τὰς ἀναγκαίας ζωοτροφίας καὶ νὰ εἰσέλθῃ αὐτός, οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι αὐτοῦ, εἰσαγομένων συγχρόνως πτηνῶν καὶ τετραπόδων ζώων. Ὁ Ξίξουτρος ἐξετέλεσε τὰς διαταγὰς ταύτας, κατασκευάσας πλοῖον δύο σταδίων τὸ εὖρος καὶ πέντε τὸ μῆκος. Μόλις δ' εἰσῆλθον καὶ ἡ γῆ πάραυτα ἐκαλύφθη ὑπὸ ὑδάτων. »

« Μετὰ δέ τινα χρόνον βλέπων ἐλαττούμενα τὰ ὕδατα, ἀφῆκε πτηνά τινα, ἅτινα μὴ εὑρόντα οὔτε τροφὴν οὔτε τόπον ἀναπαύσεως ἐπέστρεψαν εἰς τὸ πλοῖον. Μετ' οὐ πολὺν χρόνον πάλιν ὕστερον ἀφῆκεν ἕτερα, ἐπιστρέψαντα αὖθις, φέροντα εἰς τοὺς πόδας ὀλίγον πηλόν. Ἀλλ' ὅτε καὶ τρίτον ἀφέθησαν ἐκ τοῦ πλοίου δὲν ἐπέστρεψαν πλέον, ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι ἡ γῆ ἀνεφάνη ἤδη. Τότε ἤνοιξεν ὀπήν τινα ἐπὶ τοῦ πλοίου, καὶ ἰδὼν ἐκεῖθεν ὅτι τὸ πλοῖον ἐστάθη ἐπί τινος ὄρους, ἐξῆλθε μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ, τῆς θυγατρὸς καὶ τοῦ πρωρέως, ἐπροσκύνησε τὴν γῆν, ὕψωσε βωμὸν καὶ προσέφερεν εἰς τοὺς θεοὺς θυσίαν. Ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ συνοδεύσαντες αὐτὸν ἔγιναν ἄφαντοι· οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ μείναντες βλέποντες ὅτι ἐκεῖνοι δὲν ἐπανέρχονται πλέον, ἐξῆλθον καὶ οὗτοι τοῦ πλοίου καὶ ἀνεζήτουν αὐτούς ματαίως. Τότε ἠκούσθη φωνὴ λέγουσα ὅτι ἡ εὐσέβεια τοῦ Ξιξούτρου ἠξίωσεν αὐτὸν τοῦ νὰ ἁρπαγῇ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ λάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν θεῶν, ὡς καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτόν. Ἡ αὐτὴ ἔτι φωνὴ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ὦσιν εὐσεβεῖς καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἀφοῦ ἀνορύξωσι τὰ ἐν τῇ πόλει Sippara κεχωσμένα ἀπομνημονεύματα. Ἀφοῦ δὲ ἡ φωνὴ ἐκείνη δὲν ἠκούετο πλέον, ἐπορεύθησαν ὅπως ἀνεγείρωσι τὴν πρὸ ὀλίγου ῥηθεῖσαν πόλιν καί τινας ἄλλας. »

Τοιαύτη εἶνε, φίλοι κύριοι, ἡ περιβόητος παράδοσις τῶν Χαλδαίων, ἐν ᾗ βλέπομεν τὸν μῦθον ἐνούμενον μετὰ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας. Παρατηροῦμεν δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Βηρωσὸς (Berose) δίδων τὰς πληροφορίας ταύτας οὐδὲν λέγει περὶ τῆς σιγμῆς, καθ' ἣν ἐνεφάνη ὁ Oannés, ἀλλ' ἄρχεται τῆς ἱστορίας αὐτοῦ λέγων *τὸ πρῶτον ἔτος ἐφάνη ὁ ἀλλόκοτος οὗτος ἄνθρωπος.* Ἕπεται λοιπὸν ὅτι ὁ Oannés δὲν εἶνε ἡ ἀρχὴ τῶν χρόνων, ἀλλ' ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὁ κομίσας εἰς τοὺς Χαλδαίους τὰς διδασκαλίας καὶ καταλιπὼν εἰς αὐτοὺς τὴν παράδοσιν ταύτην.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΩΝ ΦΟΙΝΙΚΩΝ.

Ὁ Σαγχωνιάθων (α) ζῶν πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου εἶχε συγγράψει περὶ τῆς θρησκείας τῶν Φοινίκων· ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ ἀρχαίου τούτου καὶ ἐνδόξου συγγραφέως ἀπωλέσθη, σωζόμενον ἔτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Ἀντωνίνων, ὅτε Φίλων ὁ ἐκ Βύβλου μετέτρασεν αὐτὸ εἰς τὴν Ἑλληνικήν. Ἀλλ' οὗτος, ὡς φαίνεται, προσπαθῶν νὰ συμβιβάσῃ τὰ γραφόμενα πρὸς τὰς ἰδέας τῆς αὐτοῦ πατρίδος ἠλλοίωσεν οὐκ ὀλίγον τὸ σύγγραμμα. Ὅτι δὲ διαμένει σωθὲν ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου εἶνε τὸ παρ' Εὐσεβίῳ ἀπόσπασμα. Πιστεύεται δὲ ὅτι ὁ Σαγχωνιάθων ἠρύσατο τὰς συγγραφὰς αὐτοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος παρὰ τοῦ Θὼτ (Τὼτ Θὼθ ἢ Θαὼτ) (Thot Thothou Thaout) συγγραφέως Αἰγυπτίου, ὃν οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν Ἑρμῆν. Οὗτος θεμελίζεται προσέτι ὡς ὁ πρῶτος ἐφευρὼν τὰ γράμματα.

Ἐπειδὴ δέ, φίλαι ἀκροαταί, τὸ ὄνομα τοῦ Σαγχωνιάθωνος ἀπολαύει πλείστης ὅσης φήμης παρὰ τοῖς σοφοῖς, διὰ τοῦτο καλὸν καὶ ὠφέλιμον ἴσως θεωρῶ νὰ ἀναφέρω μέρη τινα τοῦ ἀποσπά-

[α] Περὶ τοῦ ἐκ Βηρυτοῦ ἢ ἐκ Τύρου καταγομένου τούτου ἱερέως τῶν Φοινίκων ὀλίγιστα γινώσκομεν καὶ ταῦτα οὐχὶ ἀκριβῆ. Διότι τινὲς μὲν θέλουσιν αὐτὸν σύγχρονον τῆς Σεμιράμιδος ἢ τοῦ Μωϋσέως· ἄλλοι δὲ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ἄλλοι σύγχρονον τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου· ἐκ δὲ τῶν περισωθέντων λειψάνων τοῦ συγγραφέως τούτου παρ' Εὐσεβίῳ καὶ Πορφυρίῳ εἰκάζεται ὅτι οὗτος συνέγραψεν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς πολιτικῆς καὶ θρησκείας τῶν παλαιῶν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, μεταφρασθεῖσαν ὑπὸ Φίλωνος τοῦ Βυβλίου.

σματος τούτου, τὰ μάλιστα δυναμένου ν' ἀποδείξῃ ἡμῖν κατὰ πόσον αἱ περὶ τῆς θρησκείας ἰδέαι τῶν Φοινίκων ἦσαν ἤδη ἠλλοιωμέναι.

Κατὰ τὸν ἀρχαῖον λοιπὸν τοῦτον συγγραφέα « τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ παντὸς ἦν ἀὴρ σκοτεινὸς καὶ περιέχων πνεῦμα· ἦν χάος πλῆθες συγχύσεως καὶ σκότους, αἰώνιον καὶ διαρκέστατον· τὸ πνεῦμα τοῦτο παρήγαγε τὸν Μὼτ ἢ Μὼδ (Mot ou Mob) τουτέστι τὸν πηλόν, ἢ μίγμα ὑδατῶδες, ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν πλασμάτων καὶ ἡ γενεαλογία τοῦ παντός. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔλαβον ὑπαρξιν τὰ μηδὲν αἴσθημα ἔχοντα ζῶα, ἐξ ὧν παρήχθησαν ἕτερα τοὺς οὐρανοὺς ἐξετάζοντα. Πάντα δὲ μετὰ τὸν πηλὸν ἀναφαίνονται λάμποντες ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη, οἱ ἀστέρες καὶ τὰ ἄλλα. Βίαιος δὲ θερμότης μεταβοθεῖσα εἰς τὴν γῆν παρήγαγεν ἀνέμους καὶ νέφη, καταπεσόντα εἰς βροχήν, ἥτις ἐλουσμένη ὑπὸ τοῦ Ἡλίου ἐσχημάτισε θυέλλας· ὁ δὲ θόρυβος τῶν βροντῶν διήγειρε τὰ νοήμονα ζῶα, ἀρχίσαντα νὰ κινῶνται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης κτλ.»

Τὸ μικρὸν τοῦτο ἀπόσπασμα τοῦ Σαγχωνιάθωνος ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ ὅτι ὁ ἀληθὴς Δημιουργὸς τοῦ Παντὸς εἶχεν ἤδη παραγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν Φοινίκων· ἔπειτα διηγεῖται τὴν ἱστορίαν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἀνδρός τε καὶ γυναικός.

Ὁ μὲν πρῶτος πατὴρ τῶν ἀνθρώπων, λέγει, ὠνομάζετο Πρωτόγονος, ἡ δὲ πρώτη μήτηρ Aeon (α). Αὕτη εἶνε ἡ δοκιμάσασα καὶ εὑροῦσα καλοὺς τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων καὶ δυναμένους νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τροφὴ τῶν ἀνθρώπων. Τὰ δὲ τέκνα τῶν πρώτων τούτων γονέων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καλούμενα Γένη Genae ἢ Genus κατῴκησαν τὴν Φοινίκην. Ἐπειδὴ δὲ συνέβη μεγάλη ξηρασία, ἀνύψωσαν χεῖρας ἱκετίδας πρὸς τὸν ἥλιον θεωρούμενον τότε ὡς τὸν μόνον Θεὸν καὶ Κύριον τοῦ Οὐρανοῦ.

Τὰ τέκνα αὐτῶν ἐγέννησαν ἄλλα τέκνα ὀνομασθέντα φῶς, πῦρ καὶ φλόξ· καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ ἐφευρόντες τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς διὰ τῆς προστριβῆς δύο τεμαχίων ξύλου. Τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ὑπερμεγέθη ὄντα ἔδωκαν τὸ ὄνομά των εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐντεῦθεν ἔχομεν τὰ ὀνόματα τῶν ὀρέων Κάσιον, Λίβανος Ἀντιλίβανος καὶ τὰ λοιπά.

Εὔκολον ἦδη ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦτον νὰ παρατηρήσωμεν τὴν ἀλλοιωθεῖσαν ἱστορίαν τῆς τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως ἴσως δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ, ἔτι δὲ καὶ τοὺς γίγαντας, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ἡ Π. Γ. Παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις προσέτι βλέπομεν τὴν καταγωγὴν τῆς εἰδωλολατρείας, λεχθέντος ἤδη ὅτι ἐλάτρευον τὸν ἥλιον· βλέπομεν δὲ αὐτοὺς ἔτι ἀναμιγνύοντας ἐν τῇ θρησκείᾳ αὐτῶν τὴν ἐφεύρεσιν τῶν ὠφελίμων τεχνῶν.

Φαίνεται λοιπόν, καθ' ἃ λέγουσιν οἱ σοφοί, ὅτι ὁ Σαγχωνιάθων, ἡρύσθη, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, τὰς ἰδέας αὐτοῦ παρὰ Θὼτ τοῦ Αἰγυπτίου. Ἀκριβέσταται δὲ παρατηρήσεις ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ Φοίνικες εἶχον παραδεχθῆ τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ τοὺς θεοὺς τῶν Αἰγυπτίων.

(1) Προφέρεται οὕτως (A) éon.

Ἄλλοι δὲ τῶν συγγραφέων φρονοῦσιν ὅτι προηγήθησαν οἱ Φοίνικες τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, φίλοι ἀκροώμενοι, ἀποβλέπει μόνον τοὺς σοφούς, ἄλλοι φρονοῦντας ὡς πρὸς τοῦτο· ὅτι δὲ πρέπει ἡμεῖς νὰ γινώσκωμεν εἶνε ὅτι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ οὗτοι εἶχον ἤδη ἀναμίξει συστήματα εἰς τὰς ἀναμνήσεις, ἃς διετήρουν ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν πρώτων πατριαρχῶν.

(ἀκολουθεῖ).

ΤΡΑΛΛΕΙΣ.

Ἡ ἀρχαία καὶ τὸ πάλαι πλουσιωτάτη πόλις «Τράλλεις,» νῦν δὲ ὅλως διόλου κατερειπωμένη, ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀττάλου τινὸς ὁπλαρχηγοῦ, συμμάχου τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καταστραφέντων Τρώων. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας ὁ Ἄτταλος οὗτος λαβὼν τοὺς ὑπ' αὐτὸν Θρᾷκας καὶ Ἀργείους ἔκτισε τὴν πόλιν ταύτην, ὀνομάσας αὐτὴν Τράλλεις, δηλ. Τροὰς ἄλλη. Ὁ Στράβων, ὁμιλῶν διὰ τὴν πόλιν ταύτην, λέγει ὅτι ὑπῆρξε μία τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων τῆς Λυδίας, κτισμένη ἐπὶ τραπεζίου, πρὸς τ' ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ ἔχουσα τὴν Μεσογίδα καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τὸν ποταμὸν Μαίανδρον καὶ τὸ Μαιάνδριον πεδίον, τὰ βόρεια δὲ ἄκρα αὐτῆς ἐρυμνά.

Ἅπασα ἡ περιφέρεια τῆς πόλεως ταύτης ἦτο ὀχυρῶς περιτετειχισμένη, τοῦ δὲ περιτειχίσματος τούτου θεωρεῖ ὁ παρατηρητὴς ἴχνη καὶ ἐρείπια· ἄλλο οὐδὲν οὔτε ὁ Στράβων οὔτε ἄλλος τις ἀρχαῖος ἱστορικὸς περὶ τῆς πόλεως ταύτης ἀναφέρει, εἰμὴ ὅτι κατὰ τοὺς Μιθριδατικοὺς πολέμους ἐτυραννήθη ὀλίγον χρόνον ὑπὸ τῶν παίδων τοῦ Κρατίππου. Ἐκ τῶν πολλῶν δὲ μαρτυριῶν, ὀλίγον τι πρὸ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστὸν φαίνεται ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἦτο πλουσιωτάτη πόλις τῆς Ἀσίας καὶ ὑπὸ εὐπόρων ἀνδρῶν κατοικουμένη, εἷς ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Πυθόδωρος, ἀνὴρ Νυσσαεὺς τὸ ἐξ ἀρχῆς (Σουλτανασαρλῆς ἢ Ἐσκισαρλῆς καλλίτερα) διὰ δὲ τὴν ἐπισημότητά του μεταβὰς εἰς Τράλλεις. Διὰ τὸν πλοῦτον τὸν πολὺν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ὠνομάζοντο Ἀσιάρχαι. Εἰς τὸν μετὰ τοῦ Καίσαρος καὶ Πομπηίου ἐμφύλιον πόλεμον ὁ Πυθόδωρος ἦτο μὲ τὴν μερίδα τοῦ Πομπηίου· διὸ καὶ μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ ὁ Καίσαρ ἐδήμευσε τὴν περιουσίαν του συνισταμένην ἐκ δισχιλίων ταλάντων, τὴν ὁποίαν ὅμως ἐξηγόρασεν ἀκολούθως ὁ Πυθόδωρος καὶ κατέλιπεν αὐτὴν εἰς τὰ τέκνα του. Διηγοῦνται μάλιστα ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον φοῖνιξ ἀνεβλάστησεν εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης, ἔνθα καὶ ἐστήθη ἀνδριὰς τοῦ Καίσαρος. Ὀλίγον χρόνον μετὰ ταῦτα, ἡ πόλις αὕτη ἔπαθεν ἀπὸ σεισμόν, καὶ ὁ Αὔγαβος ἐπηνώρθωσε πολλὰ τῶν παθόντων οἰκοδομημάτων. Ὁ Ἀγαθίας μάλιστα ἀναφέρει ὅτι χωρικός τις καλούμενος Χαιρέμων, διὰ τὴν ἀθλίαν τῆς πατρίδος του λυπούμενος κατάστασιν καὶ ἀπὸ πόθον πατριωτικὸν

φλεγόμενος τοῦ νὰ ἴδῃ αὐτὴν πάλιν εἰς τὴν προτέραν της λαμπρότητα, κατέφυγεν εἰς τὸν Καίσαρα ἐν Κανταβρίᾳ τότε διατρίβοντα καὶ διὰ θερμῶν ἱκεσιῶν καὶ δεήσεων ἐπέτυχε νὰ πείσῃ αὐτόν, ὅπως ἀνακτισθῇ πάλιν ἡ πόλις, καὶ ἔκτοτε διετήρησε τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς λαμπρότητα. Ὁ ἴδιος μάλιστα ἱστορικὸς ἀναφέρει ὅτι εὑρέθη καὶ ὑπόβαθρόν τι εἰς τὴν πεδιάδα πλησίον τῶν Τράλλεων, ἐφ' οὗ ἦτο στημένος ὁ ἀνδριὰς τοῦ γενναίου ταύτου πολίτου (τοῦ Χαιρέμονος) καὶ ἐπιγραφὴ εἰς Δωρικὴν διάλεκτον γεγραμμένη, ὑπὸ τῶν Ἀργείων συνταχθεῖσα, τὴν ὁποίαν καὶ διέσωσεν εἰς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Ἄλλος τις ἀρχαῖος ἱστορικὸς εἰκάζει ὅτι ἡ πόλις αὕτη, κρημνισθεῖσα ἐκ δευτέρου ὑπὸ σεισμοῦ καθὼς καὶ ἄλλαι πολλαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας, ἀνεκτίσθη πάλιν καθ' ἣν ἐποχὴν φαίνεται ὅτι ἐχαράχθη καὶ νόμισμα, φέρον τὸ ὄνομα τοῦ Γορδιανοῦ τοῦ ἐπικληθέντος εὐσεβοῦς.

Μετέβησαν καὶ αἱ Τράλλεις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ χῶραι τῆς Ἀσίας εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, καὶ μέχρι τοῦ ΙΒ'. αἰῶνος μ. Χ. οὐδὲν ἀξιομνημόνευτον ἀναφέρεται περὶ αὐτῶν, εἰμὴ ὅτι ὑπῆρξαν πάντοτε ἄριστοι καλλιτέχναι πηλίνων ἀγγείων ἐρυθρομέλανος χρώματος.

Κατὰ δὲ τὸ 1175 ἔτος μ. Χ. οἱ Τοῦρκοι εἰσέβαλον εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, ἐφορμῶντες ἀπὸ τὴν παλαιὰν πρωτεύουσαν αὐτῶν τὸ Ἰκόνιον, ἔνθα]τὸ πρῶτον εἶχον ἐγκατασταθῆ, ἐκθρονίσαντες τοὺς πρότερον κυρίους αὐτῶν Σελδεσσίδας, καὶ ἐκυρίευσαν πολλὰς ἐπαρχίας καὶ πόλεις. Αἱ Τράλλεις τότε ὡς καὶ ἡ Ἀντιόχεια, παραμεθόριος πόλις ἄλλως καὶ Πυθόπολις καλουμένη, μὴ ἔχουσαι ἱκανὰς δυνάμεις νὰ ἀντισταθῶσιν, ἐσυνθηκολόγησαν μὲ αὐτοὺς καὶ ὑπεστηρίχθησαν πρὸς καιρόν. Κατὰ τὸ 1266 μ. Χ. ἐκινδύνευσαν πάλιν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων καὶ νὰ καταστραφῶσιν ὁλοσχερῶς, ἂν δὲν ἐπροφθανεν ἐγκαίρως ἡ βοήθεια τῶν Γραικορωμαίων. Κατὰ τὸ 1270 μ. Χ. ὁ Ἀνδρόνικος, ὁ συμβασιλεὺς Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, μετὰ μεγάλης δυνάμεως εἰσελθὼν εἰς τὰς Τράλλεις, τοσοῦτον κατεθέλχθη ὑπὸ τῆς τοποθεσίας τῆς πόλεως ταύτης, ὥστε ἀνέκτισεν αὐτὴν παλὺ παθοῦσαν διὰ τὰς συχνὰς ἐφόδους καὶ προσβολὰς τῶν Τούρκων, ἐσύναξε δὲ καὶ συνῴκισε τὰς διασπαρείσας τῇδε κἀκεῖσε οἰκογενείας· εἶχε μάλιστα συλλάβει καὶ τὴν ἰδέαν νὰ ὀνομάσῃ τὴν πόλιν ἀντὶ Τράλλεις Παλαιολογούπολιν ἢ Ἀνδρονικούπολιν, καὶ ἀναφέρεται ὅτι οἱ ἐργάται σκάπτοντες εὗρον μάρμαρον, ἐφ' οὗ ἦτο γεγλυμμένος χρησμὸς προλέγων τὴν ἀνάκτισιν τῶν Τράλλεων καὶ πολυζωΐαν εἰς τὸν νέον αὐτῆς τῆς πόλεως οἰκιστὴν προμαντεύων. Ἡ πόλις δὲ αὕτη ὀχυρωθεῖσα καλῶς κατέστη τὸ προπύργιον ἁπασῶν τῶν παρὰ τὸν Μαίανδρον καὶ πέριξ πόλεων, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν διέφευγον ὁσάκις Τουρκική τις ἐπιδρομὴ ἐπηπείλει αὐτάς.

Ἕνεκα δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου ἰσχυρᾶς ὀχυρώσεως τῆς πόλεως ταύτης πολλοὶ τῶν πέριξ, φοβούμενοι τὰς συνεχεῖς καὶ ἀλλεπαλλήλους ἐπιδρομὰς τῶν πάντοτε τὰς Γραικορωμαϊκὰς ἐπαρχίας κυριευόντων Τούρκων, κατέφευγον εἰς τὰς Τράλλεις καὶ ὁ τότε ἀριθμὸς τῶν κατ. ἀνέβαινεν εἰς τριάκοντα πέντε χιλ. ἀνδρῶν, πλὴν τῶν γυναικοπαίδων καὶ γερόντων. Ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης ἀναχώρησιν τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ μετὰ πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς ἐπισκευῆς αὐτῆς, γενομένης ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου, στράτευμα Τουρκικὸν ἀρχηγὸν ἔχον ὁπλαρχηγόν τινα «Ἀϊδῖν» καλούμενον ἐφώρμησε κατὰ τῶν Τράλλεων καὶ ἐπολιόρκει στενῶς τοὺς κατοίκους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ πολιορκούμενοι ἔκαμαν γενικὴν ἀντίστασιν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε δεξαμεναὶ ὑπῆρχον, αἱ ὁποῖαι νὰ δέχωνται τὰ τῶν βροχῶν ὕδατα, οὔτε φρέατα, διέκοψαν οἱ Τοῦρκοι τὸ ἀπὸ τὸν ποταμὸν ἐρχόμενον εἰς αὐτοὺς ὕδωρ καὶ κατήντησαν οἱ πολιορκούμενοι εἰς μεγάλην στενοχωρίαν διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ὕδατος· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχοντες οἱ Τραλλήσιοι ἀντέσχον γενναίως. Ἐπὶ τέλους οἱ Τοῦρκοι ἐξ ἐφόδου ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, διήρπασαν αὐτήν, ἐπέρασαν ἐν στόματι μαχαίρας τοὺς κατοίκους καὶ κατέκαυσαν τὰς Τράλλεις κατὰ τὸ 1290 ἔτος μ. Χ. Ὁ δὲ Ἀνδρόνικος, διατρίβων τότε εἰς τὸ Νύμφαιον, δὲν ἐκινήθη παντελῶς πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ.

Οἱ Τοῦρκοι, ἀφ' ἑνὸς μὲν φοβούμενοι μήπως ἔλθωσιν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ ἐγκατασταθῶσι πάλιν, ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ ἔχωσιν εὐκολωτέραν συγκοινωνίαν μὲ τὸ Μαιάνδριον πεδίον, ἔκτισαν τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ἀρχαίας πόλεως σήμερον κατοικουμένην πόλιν Ἀϊδῖν, λαβοῦσαν τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν κατακτητὴν Ἀϊδῖν καλούμενον· διὰ νὰ ἐμποδίσωσι δὲ πᾶσαν ἐπιδρομὴν τῶν Βυζαντινῶν, περιετείχισαν αὐτὴν μὲ τεῖχος, καλέσαντες αὐτὸ «Γκιαουζὲλ Χισέρ» ἤτοι ὡραῖον τεῖχος, ἅπασαν τὴν πρὸς τοῦτο ὕλην θλ. πέτρας καὶ στήλας προμηθευθέντες ἀπὸ τὴν καταστραφεῖσαν πόλιν, διότι τὰ πλησιόχωρα βουνὰ δὲν εἶνε πετρώδη. Εἰς τὸ φρούριον αὐτὸ εἰσέλασε καὶ ὁ περίφημος Ταμερλάνος κατὰ τὸ 1503 μ. Χ.

Ἄνδρας ἐπισήμους ἐγέννησαν αἱ Τράλλεις πλὴν τοῦ ρηθέντος Πυθοδώρου καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Πυθοδωρίδος καὶ τοῦ Χαιρέμονος, ὡς ὁ κ. Λῆς ἀναφέρει ἐν σελ. 266 ἐν ἐπισήμῳ σημειώσει, τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον Τράλλεων, Πολύβιον καλούμενον φίλον Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου (α), τοῦ ὁποίου καὶ σώζεται ἐπιστολὴ πρὸς Τραλλησίους, ἔχουσα οὕτως·

« Ἔγνων ὑμᾶς, καθὼς ἐδήλωσε Πολύβιος ὁ ἐπίσκοπος ὑμῶν, » ὃς παρεγένετο, θελήματι Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χρι- » στοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, συνεργείᾳ Πνεύματος ἁγίου, ἐν Σμύρνῃ, » ἄμωμον διάνοιαν καὶ ἀνυπόκριτον ἐν ὑπομονῇ ἔχοντας . . . .

---

(1) Ὁ Ἰγνάτιος οὗτος ὠνομάσθη Θεοφόρος, καθὼς εἰκάζουσι πολλοί, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦτο τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἔστησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰπών, ὅτι ἐκεῖνος ἐξ αὐτῶν θέλει κληθῇ μέγας εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, «ὅστις ἂν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο» [Ματθ. ιη'. 1—5. Ταύτην τὴν γνώμην προβάλλει Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν αὐτοῦ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 35· ἦτο δὲ ὁ Ἰγνάτιος μαθητὴς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ δεύτερος Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ἦτοι μετὰ τὸν Πέτρον, ἄλλοι δὲ φρονοῦσιν ὅτι ἐχρημάτισεν ὁ Ἰγνάτιος Γ'. Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας· Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, οἱ Τραλλήσιοι ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὸν Λον αἰῶνα μ. Χ.

» τῷ ἐπισκόπῳ ὑποτάσσεσθε (1) ὡς τῷ Κυρίῳ· αὐτὸς γὰρ ἀ-
» γρυπνεῖ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσων Θεῷ . . .
» Ἀναγκαῖον οὖν ἐστιν, ὅσα περ ποιεῖτε ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μη-
» δὲν πράττειν ὑμᾶς ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι . . . . . Παρακαλῶ οὖν
» ὑμᾶς οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ἡ ἀγάπη Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέ-
» γητε πάντες καὶ μὴ ᾖ ὑμῖν σχίσματα· ἦτε δὲ κατηρτισμένοι
» τῇ αὐτῇ γνώμῃ (2) καὶ τῷ αὐτῷ νοΐ.» κτλ.

Πλὴν δὲ τῶν εἰρημένων ἤκμασεν εἰς τὰς Τράλλεις καὶ ὁ Μη-
νόδωρος, ἀνὴρ λόγιος κατὰ τὸν Στράβωνα καὶ σεμνοπρεπὴς ἔχων
τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱερέως τοῦ Λαρισσαίου Διός, ὁ ὁποῖος διαβληθεὶς
εἰς τὸν Δομέτιον ἐθανατώθη ὑπ' αὐτοῦ. Ῥήτορες ἐπιφανεῖς ὑπῆρ-
ξαν ὁ Διοκλῆς καὶ ὁ Δάμασος· ἰατροὶ δὲ ἐγεννήθησαν ἐν Τράλ-
λεσι Θεσσαλὸς ὁ Τραλλήσιος, ὅστις πρῶτος ἦρχισε τὸ ἔθος τοῦ
νὰ ἐπισκέπτηται τοὺς ἀσθενεῖς του συνοδευόμενος ἀπὸ ὅλους
τοὺς μαθητάς του. (3). Ἐκ τῶν φυσικοϊστορικῶν ἐπῆνέθη ὁ Φλέ-
γων ὅστις ἀρῆκε καὶ σύγγραμμά τι Περὶ θαυμασίων ἐπιγρα-
φόμενον· ἀλλα καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν δὲν ἔμεινεν ὀπίσω ἀπὸ
τὰς ἐπισήμους πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀπόδειξις δὲ τούτου ὑπάρ-
χει Ἀνθέμιος ὁ Τραλλεὺς, ὅστις διετάχθη ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανὸν
τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῆς
ἁγίας Σοφίας· ἀφοῦ δὲ ἡ οἰκοδομὴ ἐτελείωσεν, ὁ Ἰουστινιανός, λέ-
γουσιν, ἐκπλαγεὶς διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ὡραιότητα ἀνέκραξεν
ἐν τῇ παραφορᾷ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του « Κωνσταντῖνε, σὲ ἐξεπέ-
ρασα».

Τὴν παλαιὰν λαμπρότητα τῶν Τράλλεων μαρτυροῦσι καὶ τὰ
ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου μὴ ἀπολεσθέντα ἐρείπια καὶ τὰ
ὑπὸ διαφόρων ἀνασκαφῶν ἀνακαλυπτόμενα οἰκοδομήματα, ἀγάλ-
ματα, στῆλαι ἐκ γρανίτου λίθου ἢ πολυτελοῦς μαρμάρου, κιονο-
κέφαλα, ὑποβάσια καὶ τοιαῦτα ἄλλα παρόμοια, καθὼς σαρκοφάγοι,
τεμάχια ἀναπηδητικῶν πηγῶν κ. λ. Ἐκ τούτου συμπεραίνεται,
ὅτι καθὼς πλεῖσται τῶν τῆς Μικρασίας Ἑλληνικῶν πόλεων ἔ-
καμαν θαυμαστὴν πρόοδον εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ἀγαλ-
ματοποιΐαν, ἐπίσης καὶ αἱ Τράλλεις ἐπέδιδον πολὺ εἰς αὐτάς. Πρὸ
δύο ἐτῶν ἡ Γραικικὴ κοινότης Ἀϊδινίου, λαβοῦσα ἀνάγκην ἀπὸ
μάρμαρά τινα, διὰ λόγους οἰκονομικοὺς ἐμίσθωσεν ἐργάτας νὰ ἀνα-
σκάψωσιν εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην « Παναγία », πρὸς τὸ
νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς ἀρχαίας πόλεως (1)· οἱ ἐργά-
ται λοιπὸν ἐξέχωσαν τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέτωπον καὶ τὴν νό-
τιον πλευρὰν οἰκοδομῆς τινος ὡοειδοῦς, τὴν ὁποίαν οἱ μὲν φρο-
νοῦσιν ὅτι ἦτο λουτρόν, οἱ δὲ ἐκκλησία, πλὴν εἰκάζω ὅτι οὔτε
ναὸς ἦτο οὔτε λουτρόν. Κατὰ τὴν πρὸς δυσμὰς μεγάλην πύλην
τῆς οἰκοδομῆς εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς ἢ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος λεπτοῦ
κεῖται τὸ νεκροταφεῖον τῶν Ἰουδαίων, ἔνθα σώζεται καὶ τὸ ἀρ-
χαῖον θέατρον ἢ ᾠδεῖον· ἂν ἀνεσκάπτετο τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅλον,
καὶ ἐφαίνετο ὅτι εἶχε συγκοινωνίαν μὲ τὸ θέατρον, ἐξ ἅπαντος θὰ
ἐγίνετο φανερόν, ὅτι ἦτο οἰκοδομή τις τοῦ θεάτρου χρησιμεύουσα
εἰς τοὺς ὑποκριτάς, χορευτὰς ἢ ἀγωνιστάς, καὶ αἱ διάφοροι κα-
τατομαὶ τῶν θόλων ἴσως ἐχρησίμευον ὡς ἀποθῆκαι, ἔνθα ἐφυλάτ-
τοντο ἀποσκευαί, ἱμάτια, ὅπλα κλπ. Κατ' εὐθεῖαν πρὸς δυσμὰς
τοῦ θεάτρου ἵσταται ὡς κολοσσός τις μεγαλοπρεπὴς καὶ τὸ
ὑδραγωγεῖον, οἰκοδομὴ τὴν ὁποίαν καὶ αἰῶνες ἐσεβάσθησαν καὶ
τὸ πῦρ καὶ ἡ μάχαιρα τοῦ δημίου δὲν ἴσχυσε νὰ καταστρέψῃ,
ἀλλ' ἔσεται εἰς μνημόσυνον αἰώνιον τῶν ἀρχαίων ἐκείνων προ-
γόνων ἡμῶν· ἀληθῶς τὸ ὄμμα τοῦ παρατηρητοῦ ἐκπλήττεται
βλέπον τοιοῦτον μεγαλοπρεπὲς κτίριον, ἡ ἄνωθεν περιφέρεια τοῦ
ὁποίου ὑψοῦται μέχρι νεφῶν καὶ ἐχρησίμευεν ὡς σκοπιά. Κατὰ
τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς πόλεως χωρικός τις ἀνεκάλυψεν ἀρ-
χαῖον λουτρὸν καὶ ἀγγεῖά τινα πήλινα, λυχνάρια κομψῶς κα-
τεσκευασμένα καὶ ἔχοντα ἀνάγλυφα ἀνδρὸς ἐξηπλωμένου καὶ τρι-
βομένου ἀπὸ τὸν λουτράρην. Τοιαῦτα ἀγγεῖα πήλινα, καθὼς καὶ
μικρὰ δοχεῖα, ἔνθα οἱ παλαιοὶ ἔβαλλον τὰ δάκρυα, συνεχῶς εὑρί-
σκονται, ὡς καὶ πίθοι μεγάλοι ἀκέραιοι, πλήρεις σίτου ἢ κεχρίου, ἅπερ

---

(1) Πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑ-
ορτὰς τοῦ ἔαρος καὶ καλοκαιρίου ἐσυνείθιζον οἱ Χριστιανοὶ νὰ κάμνωσι
λειτουργίαν καὶ μέχρι δείλης νὰ εὐθυμῶσιν εἰς τὴν ἐξοχὴν αὐτὴν. Ἂν
δὲν ἀπατῶμαι, πρὸ εἴκοσι πέντε ἐτῶν εὐσεβεῖς τινες συνέλαβον τὴν ἀπό-
φασιν νὰ κάμωσιν ἀνασκαφὰς διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ἂν πραγματικῶς ὑ-
πῆρχε κεχωσμένος τις Χριστιανικὸς ναός· ἤρχισαν λοιπὸν μετὰ ζήλου
νὰ σκάπτωσι καὶ ἐντὸς μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν ἐφάνησαν οἱ πρὸς ἀνατολὰς
τρεῖς θόλοι οἰκοδομῆς τινος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τοπικὴ Κυβέρνησις δὲν εἶχε
δώσει τὴν ἄδειαν νὰ γίνῃ ἡ ἀνασκαφή, διέταξε νὰ χωσθῇ πάλιν ὅσον
μέρος ἀνεκαλύφθη. Ὀλίγον ὅμως πρὸ τῆς καταχώσεως εἶχε σκαφῇ
μέρος τι ἔμπροσθεν τῶν ἀνακαλυφθέντων θόλων μέχρι τοῦ ἐδάφους ἐν
εἴδει φρέατος, ὅπου ἰδόντες τὸ ἐστρωμένον μόνον ἐκεῖνο μέρος ἀπὸ
Μωσαϊκόν, ἐπίστευσαν ὅτι καὶ ὅλον τὸ ἔδαφος εἶνε τοιοῦτον καί, ἐ-
πειδὴ δὲν ἀνεκαλύφθησαν καὶ οἱ λοιποὶ θόλοι τῆς οἰκοδομῆς, ἐπίστευ-
σαν ὅτι εἶνε ναὸς τρισυπόστατος. Ἔκτοτε λοιπὸν οἱ μὲν εὐσεβεῖς ἐπολλα-
πλασίασαν τὰς τελετὰς καὶ λειτουργίας, οἱ δὲ θιασῶται τοῦ Βάκχου τὰς
Βακχικὰς πανηγύρεις καὶ ὄργια ἐξήσκουν ἐν ἀνέσει καὶ συνεχῶς σκηναὶ
τραγικαὶ καὶ παρατράγῳδοι συνέβαινον, διαταράττουσαι τὴν ἡσυχίαν τῶν
φιλησύχων πολιτῶν. Ὑπάρχουσιν ἤδη δύω ἢ τρία ἔτη ἀφ' ὅτου ὁ νῦν
σεβάσμιος Ἱεράρχης δραστηρίως ἐνήργησε καὶ κατώρθωσε νὰ παύσῃ
ἡ διαταράττουσα συχνὰ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν τῶν πολιτῶν· αὕτη πανήγυ-
ρις, ἀφοῦ μάλιστα πρὸ δύω ἐτῶν εὐρυτέρας ἀνασκαφῆς γενομένης καὶ ἀ-
νακαλυφθείσης ἁπάσης τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς καὶ τῆς νοτίου, ἀπεδείχθη
ὅτι δὲν εἶνε ναὸς ἀλλ' ἄλλη τις οἰκοδομὴ χρησιμεύουσα εἰς ἄλλην ὑπη-
ρεσίαν.

---

(1) Καταλληλοτέραν ἐφαρμογὴν ἄλλην τῆς πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Τραλ-
λησίων Πολύβιον ὑπακοῆς καὶ εὐνοίας τῶν τότε Χριστιανῶν δύναται νὰ
ἐπιφέρῃ τις παρὰ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν βαθυτάτην ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν
οἱ σημερινοὶ πολῖται τοῦ Ἀϊδινίου προσφέρουσι καὶ δεικνύουσι πρὸς τὸν
εὐκλεῶς ἀρχιερατεύοντα σήμερον ἅγιον Ἱλιουπόλεως Κ. Διονύσιον; ὁ
ἄξιος οὗτος διάδοχος τοῦ Πολυβίου τὴν αὐτὴν εὔνοιαν, τὴν αὐτὴν ὑπα-
κοήν, τὸν αὐτὸν σεβασμὸν ἀπολαμβάνει παρὰ τῶν σημερινῶν Τραλλη-
σίων ἕνεκα τῆς Χριστιανικωτάτης Αὐτοῦ συμπεριφορᾶς.

(2) Ἐξαίρετον καὶ ἀξιόλογον προγονικὸν παράδειγμα τῆς ἀδελφικῆς
ἀγάπης καὶ κοινῆς ὁμονοίας ἔχουσιν οἱ νέοι Τραλλήσιοι ὁμογενεῖς, τὸ
ὁποῖον εὐχῆς ἔργον ἂν ἐφαρμόζωσι πάντοτε εἰς αὐτούς. Ἔτθε ἡ φωνὴ ἡ-
μῶν νὰ μὴ ἠχήσῃ ὡς Δωδωναῖον χαλκεῖον, διότι εἰ καὶ καθ' ὅλα τὰ
ἄλλα ἀξιόλογοι καὶ ἀξιέπαινοι οἱ νέοι Τραλλήσιοι, ἀλλ' ὁ δαίμων τῆς δι-
χονοίας ἐνίοτε τοὺς ἐπισκέπτεται περιοδικῶς, ὡς μὴ ὤφελε.

(3) Ὅρα ἱστορίαν τῆς Ἑλλ. Φιλολογίας μεταφρασθεῖσαν ὑπὸ Σκούφ.
τόμ. β'. σελὶς 127.

ἕνεκα τῆς πολυκαιρίας κατήντησαν κόνις, πλὴν στήλην μνημείου μὲ ἐπιγραφὴν δὲν συνέπεσε νὰ ἴδω· ὥστε πιθανὸν τὰ τότε νεκροταφεῖα νὰ ὑπῆρχον μακρὰν τῆς πόλεως πρὸς τὸ ἀνατολικ. μέρος, τὸ διαχωριζόμενον ἀπὸ τὸν διαρρέοντα τὴν νέαν πόλιν τώρα ποταμὸν Εὔδωνον. Ἡ γνώμη αὕτη καὶ εἰκασία ἐφάνη πιθανὴ καὶ εἰς ἄλλους λογίους, μὲ τοὺς ὁποίους συνωμίλησα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως ὑπάρχει κατεσκαμμένον, ὅπου δὲν ἐμποδίζουν τὰ ἐλαιόδενδρα, τὰ ὁποῖα εἶνε παρὰ πολλὰ αὐτόθι καὶ ἀρκούντως καρποφόρα.

Ὅτε κατὰ τὸ 1840 ἡγεμόνευεν ἐν Ἀϊδινίῳ ὁ Ταχὴρ πασσᾶς, διαβόητος καὶ διὰ τὴν δραστηριότητά του καὶ διὰ τὴν ἀμείλικτον σκληροκαρδίαν του, διότι, ὡς βεβαιοῦται, οὐδὲ τοῦ υἱοῦ ἐφείσθη, ἀλλ' ἐφόνευσεν αὐτὸν ἰδιοχείρως, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ συνοικίσῃ τὰς Τράλλεις, καί, καθὼς λέγουσι πολλοί, παρεκίνησε τοὺς προεστῶτας καὶ εὐπόρους νὰ ἀγοράσωσιν οἰκόπεδα καὶ νὰ κτίσωσιν ἐαρινὰ οἰκήματα, γενόμενος ὁ ἴδιος παράδειγμα, κτίσας εἰς τὴν νοτιοδυτ. τῆς παλαιᾶς πόλεως ἄκραν μέγαρον ὡραῖον καὶ ἐκτεταμένον, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον κατοικεῖται ἀπό τινα Ὀθωμανικὴν οἰκογένειαν καὶ ἀπὸ τὴν πρόσοψιν τοῦ ὁποίου φαίνεται ἅπασα ἡ κάτωθεν πόλις καὶ τὸ χαριέστατον Μαιάνδριον πεδίον· ἀλλὰ καὶ ἕτερος εὔπορος Ὀθωμανὸς ἔκτισεν οἰκίαν, ἥτις σώζεται σήμερον, καὶ πολλοὶ εὔποροι καὶ Τοῦρκοι καὶ Χριστιανοὶ ἐμελέτων νὰ μιμηθῶσι καὶ θὰ ἐμιμοῦντο τὸ παράδειγμα τοῦ Ταχὴρ Πασσᾶ, ἂν οὗτος δὲν ἀνεκαλεῖτο ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν εἰς θέσιν ὑψηλοτέραν. Εἰς ἀπόστασιν δὲ μικρὰν καὶ ἀντικρυ τῆς θέσεως «Παναγία» ἕτερος Χριστιανός, τραπεζίτης τοῦ διαδεξαμένου τὸν Ταχὴρ Πασσᾶν Γιακοὺπ Πασσᾶ ἐκ τοῦ τῶν Καρασμανογλέων γένους, ἔκτισεν οἰκίαν καὶ ἔπαυλιν, ἥτις μέχρι σήμερον διατηρεῖται καὶ οἰκεῖται ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτην αὐτῆς, ὅστις τὴν ἠγόρασε δωρεὰν σχεδόν. Ἂν ὁ ρηθεὶς Ταχὴρ Πασσᾶς δὲν μετετίθετο, σήμερον ἤθελεν ὑπάρχει εἰς τὴν χώραν αὐτὴν χωρίον εὐάερον καὶ ὑγιεινὸν καὶ κατὰ τὴν θέσιν ἀρκετὰ τερπνόν· ἴσως δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ἤθελον ἀνεγερθῆ πάλιν αἱ παλαιαὶ Τράλλεις ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἐπειδή, ὡς προείρηται, ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως καὶ κατηρημωμένης θέλγει τοὺς θεατὰς καὶ εὐχαριστεῖ πάντας. Τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ νὰ σχηματισθῇ ἐκεῖ μικρόν τι χωρίον ἐαρινὸν ἀρκετοὶ σήμερον εὔποροι ὁμογενεῖς ὑποτρέφουσι καί τινες μάλιστα καθ' ἑκάστην ἀγοράζουσιν οἰκόπεδα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι καὶ ἱκανὰ ἐλαιόδενδρα Ὁ κύριος σκοπὸς τῶν ὁμογενῶν τούτων ὑπάρχει ἅμα μὲν νὰ ἐνεργήσωσιν ἀνασκαφὰς πρὸς ἀνεύρεσιν μαρμάρων καὶ κιόνων, ἅμα δ' ὅπως μετὰ καιρὸν συστήσωσι κώμην τινὰ ἢ χωρίον· διότι ἡ νέα πόλις Ἀϊδίνι, ὡς οἰκοδομηθεῖσα εἰς θέσιν χαμηλὴν καὶ βαλτώδη, ὑπάρχει νοσώδης καὶ εἰς τὴν ὑγείαν ἐπιβλαβής.

Ὑπὸ Π. Βιττωρίδου.

ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΨΥΛΛΑ.

ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Μ. Δ. Σ.

ΑΣΜΑ 2.

ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ.

(ὁδοιπορικὴ ἀνάμνησις.)

Ἐπὶ τῆς γῆς καθήμενος τῆς παλαιᾶς μας δόξης]
σιωπηλὸς καὶ κατηφὴς,
Πῶς ἠδυνήθης, ἔλεγα, ὦ Χρόνε, νὰ διώξῃς
Τὴν δόξαν εἰς ἐρείπια σκληρᾶς καταστροφῆς;

Τὸ ἐπανέλαβε πολλὰς φορὰς ὁ λογισμός μου
κ' ἐκ τῆς μονήρους σκοπιᾶς
Τὰς πόλεις ἀνεκάλυψε σωρούς ὁ ὀφθαλμός μου
Τῆς δόξης κ' ἀρχαιότητος ἡμῶν τῆς ὀρνιᾶς.

Σᾶς ἤξευρα, σᾶς ἤξευρα ποτὲ ὑπερηφάνους,
ὦ Τέως καὶ ὦ Κολοφών,
Πατρὶς τοῦ Ἀνακρέοντος, πατρὶς τοῦ Ξενοφάνους
Καὶ τώρα σᾶς ἠτένισα ὠχρός, δακρυρροῶν.

Τὸν δρόμον ἠκολούθησα τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου,
Ἔφεσος, Μίλητος, πτωχαί!
Τοῦ Ἡρακλείτου ὦ Πατρίς, πατρὶς Ἀναξιμάνδρου
Τοῦ χρόνου σᾶς ἐκάλυψαν αἱ σιδηραῖ πτυχαί.

Ἐλθέ, Παράσιε, ἐδῶ· ἐλθὲ νὰ ζωγραφίσῃς
τὴν ὄψιν των τὴν νεκρικήν,
Εἰς ἓν ἐπάνω μάρμαρον μαζύ μου νὰ καθίσῃς
Πρὶν ἢ μᾶς τὸ ἁρπάσωσι μὲ χεῖρα λῃστρικήν.

Δὲν ζῇς, ὦ πνεῦμα τοῦ Θαλῆ, τῆς Ἀσπασίας πνεῦμα,
Τὸ βλέμμα σας τὸ φλογερὸν
Ἀρά γε βλέπει τὴν σποδὸν, ὅσην κυλᾷ τὸ ρεῦμα
Ὁρμητικόν, ἀκάθεκτον τὸ ρεῦμα τῶν καιρῶν;

Ζῇ! κ' ἴσως τώρα τὴν ἠχὼ τῆς λύρας ἐνισχύει
ἐν τῇ ἐρήμῳ ποῦ πατῶ,
Ζῇ! διὰ αὐτὸ οἱ δάκτυλοι δὲν εἶνε, ἔχι, κρῦοι
Τῆς λύρας τῆς νεότητος ποῦ σήμερον κρατῶ.

Ζῇ, καὶ θὰ ζῇ, πλὴν συμφορὰ καὶ ἱεροσυλία!
τῆς δύσεως λῃσταὶ ὠμοὶ
Ἐπέδραμον κ' ἐγένετο ἀνάστατος καὶ λεία
Τῆς θησαυρούχου χώρας μας ἑκάστη σπιθαμή.

Ἤλθατε νόμον φέροντες δυνάμεως κ' ἰσχύος
ς'τῶν ἀναμνήσεων τὴν γῆν.
Σᾶς εἶνε τώρα λάφυρον, πλὴν θέλει αἰωνίως
Ἀναζητεῖ τὰ τέκνα της μὲ θλιβερὰν κραυγήν.

Τὰ τέκνα της! ψυχρὰ καθὼς κ' ἡ μήτηρ ἡ ἰδία,
νεκρὰ καθὼς τὸ παρελθὸν
Τὸ μέλλον μας ζωογονοῦν, διότι αἰωνία
Εἶν' ἡ Ἑλλὰς κ' αἰώνιος ἵστατ' ὁ Μαραθών.

Τί ἤσθε σεῖς ὅταν αὐτὴ γονυπετὴς ἐγέννα
Στὸν ἔνδοξόν της τοκετὸν
Μὲ ἀγωνίας, μὲ παλμούς, μὲ στήθη γυμνωμένα
Τοὺς κατισχύσαντας εἰσὺς τοσούτων ὑετῶν;

Τί ἤσθε τότε; σκοτειναὶ ὑπάρξεις τῶν αἰώνων,
τοῦ μέλλοντος ὠχραὶ σκιαί·
Τὸ φῶς τῶν Προμηθέων μας σ' ὡδήγησε προγόνων
Νὰ εὕρῃς τὴν ὁδὸν αὐτήν, τῆς Δύσεως υἱέ.

Πλὴν τώρα χεῖρα βέβηλον, ἀγνωμοσύνης χεῖρα
ἐκτείνεις ἅρπαξ ἰσχυρός·
Κ' ἐν τῇ ἐρήμῳ θρήνησον, ὦ ἀτυχής μου λάρε·
ἁρπάζοντ' ὅσα λείψανα ἀφῆκεν ὁ καιρός.

Ἐπὶ τῆς γῆς καθήμενος τῆς παλαιᾶς μας δόξης
σιωπηλὸς καὶ κατηφής,
Πῶς ἠδυνήθης, ἔλεγα, ὦ Χρόνε, νὰ διώξῃς
Τὴν δόξαν εἰς ἐρείπια σκληρᾶς καταστροφῆς;

Σᾶς ἤξευρα, σᾶς ἤξευρα ποτὲ ὑπερηφάνους,
ὦ Τέως καὶ ὦ Κολοφών,
Πατρὶς τοῦ Ἀνακρέοντος, Πατρὶς τοῦ Ξενοφάνους
Καὶ τώρα σᾶς ἠτένισα ὠχρός, δακρυρροῶν.

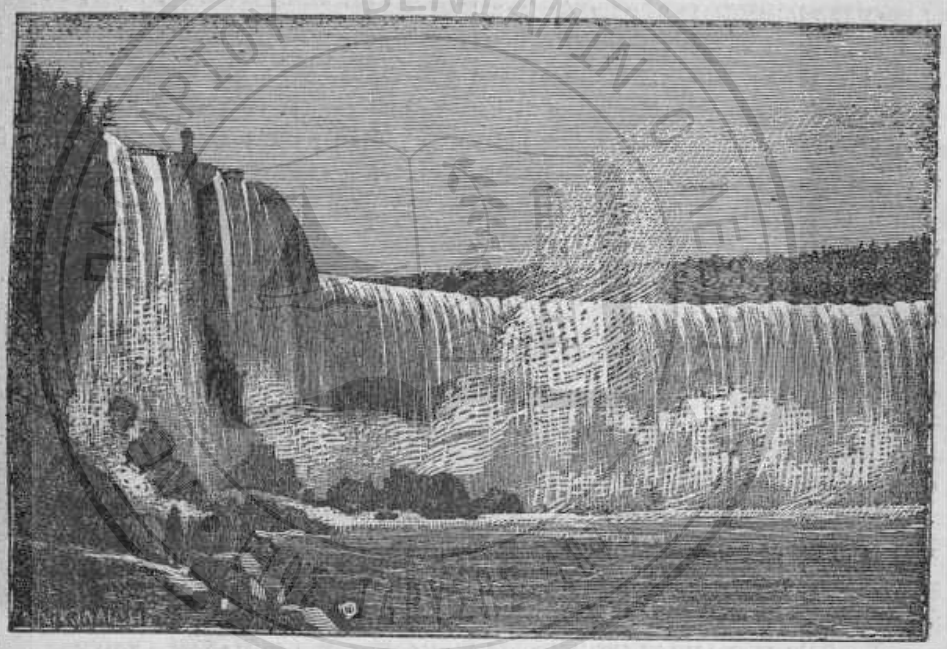

Ο ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗΣ ΤΟΥ ΝΙΑΓΑΡΑ ΚΑΙ Η ΚΡΕΜΑΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ.

Ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς καὶ ὁ Νιαγάρας, τὸ θαῦμα τοῦτο τοῦ φυσικοῦ κόσμου, διετέλει ἄγνωστον εἰς τοὺς νέους κατοίκους τῆς χώρας ταύτης. Οἱ ἰθαγενεῖς, φοβούμενοι, φαίνεται, μὴ προσελκύσωσι πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα τοὺς ἐχθρούς των, δὲν ἔλεγον τίποτε περὶ αὐτοῦ, ὥστε, ὅταν πρῶτος ὁ πατὴρ Hennepin, ὁ Γάλλος Ἰησουΐτης, εἶδεν αὐτόν, κατελήφθη ὑπὸ θαυμασμοῦ καὶ χαρᾶς· ἀληθῶς δ' εἰπεῖν ἐτύγχανεν ὁ μικρὸς αὐτοῦ Κολόμβος.

Πιθανὸν οἱ ἀναγνῶσται τοῦ Μέντορος καὶ ἄλλας περὶ αὐτοῦ περιγραφὰς ν' ἀνέγνωσαν προηγουμένως, διότι ὑπάρχουσι περὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Ποιητοῦ τοῦ παντὸς ὅσαι σχεδὸν καὶ περὶ τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος· ἀλλ' ἡμεῖς θὰ προσπαθήσωμεν ὅσον ἔνεστι συντομώτερον νὰ περικλείσωμεν ἐνταῦθα ὅ τι ἐνδιαφέρον περὶ αὐτοῦ καὶ ἀξιοπερίεργον ἂν οὐχὶ πρωτότυπον.

Ὁ καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα διαιρεῖται εἰς δύο μέρη ὑπὸ τῆς *Αἰγονήσου*, τὸ πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, πλάτους 900 ποδῶν καὶ ὕψους 163 καὶ τὸ πρὸς τὸν Καναδά, ὅπερ καλεῖται ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ *πέταλον* (Horse shoe), πλάτους 2000 ποδῶν καὶ ὕψους 154.

Ἡ λέξις *νιαγάρα* εἶνε Ἰροκανικῆς διαλέκτου, σημαίνουσα «*βροντὴν ὑδάτων*» καὶ ἀληθῶς ὁ πάταγος τῶν κατακρημνι-

ζομένων ὑδάτων τὴν μὲν ἡμέραν ἀκούεται εἰς ἀπόστασιν 12 μιλίων, ἐν ὥρᾳ δὲ ἡσύχου νυκτὸς μέχρι 42 μιλίων!

Ὑπελογίσθη ὅτι τὸ καταπίπτον ὕδωρ καθ' ἑκάστην ὥραν ἔχει βάρος 100.000,000 τόνων, κατ' ἔτος δὲ τὰ βραχώδη ὕψη, ἀφ' ὧν κατακρημνίζεται ἡ τεραστία αὕτη τοῦ ὕδατος ποσότης, καταβιβρώσκονται ἕνα περίπου πόδα. Ἀκριβῶς ὅθεν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακαλύψεώς του μέχρι σήμερον κατέφαγεν 7 μίλια. Ὁ πρὸ τοῦ καταρράκτου ποταμὸς στολίζεται ὑπὸ 37 νησιδίων παρεμφερῶν κατά τε τὴν χλοηρότητα καὶ τὸ μέγεθος πρὸς τὰς γνωστὰς ἀπέναντι τοῦ Ἑρμαίου μυχοῦ, ἔνθα ὁ μικρὸς τῶν Βρυούλων λιμήν, *Ἐγγλεζονήσους*.

Διηγοῦνται ὅτι ἐπὶ μιᾶς τῶν μικρονήσων τούτων, τῆς τῶν «*Τριῶν ἀδελφῶν*», ἐζήτησεν ἄγνωστός τις νὰ οἰκοδομήσῃ οἰκίσκον· ἐμποδισθεὶς ὅμως, κατῴκησεν ἐπὶ τῆς Αἰγονήσου. Ἐνταῦθα ὁ νέος ἐρημίτης νυχθημερὸν ἐνετρύφα εἰς τὴν θέαν τοῦ καταρράκτου· τοῦ δὲ χειμῶνος ἐπελθόντος, οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τοῦ Νιαγάρα ἠτένιζον πρὸς τὸν ἀποθρώσκοντα καπνὸν τῆς ἑστίας του καὶ ἠκροῶντο τὴν ἁρμονίαν τῶν μουσικῶν αὐτοῦ ὀργάνων ἀναμιγνυομένην θελκτικῶς μετὰ τῆς ἀγρίας τοῦ καταρράκτου βοῆς·

Οὐδεὶς ἐγίνωσκέ τι περὶ αὐτοῦ ἐκτὸς μόνον ὅτι, ἐλθὼν κατὰ τὸ 1829 ἐν τῷ χωρίῳ καὶ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ διάφορα βιβλία καὶ μουσικὰ ὄργανα καθὼς καὶ μέγα χαρτοφυλάκιον, ἐπεσκέπτετο τὸν καταρράκτην οὐ μόνον τὴν ἡμέραν ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα ὑπὸ τὸ σεληνιακὸν φῶς, ὅτε ἡ θέα αὐτοῦ εἶνε μαγευτικωτάτη. Ὁ ἄγνωστος ἦτο ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ εὐγενὴς τὴν ὄψιν, ἀλλ' εἶχε τὸ βλέμμα τετρομασμένον καὶ ἀπέφευγε μετ' ἐπιμονῆς τὴν παρουσίαν τῶν ἀνθρώπων. Τέλος ἡμέραν τινὰ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1831, πορευθεὶς ἵνα λουσθῇ ἐν τῷ ποταμῷ, δὲν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κατοικίαν του· τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀτυχοῦς μελαγχολικοῦ Francis Abbot εὑρέθησαν παρὰ τὴν ὄχθην, τὸ δὲ πτῶμά του ἀνειλκύσθη ἐκ τοῦ στομίου τοῦ ποταμοῦ μετὰ δέκα ἡμέρας καὶ μεταφερθὲν ἐτάφη πλησίον τοῦ καταρράκτου, ὃν τόσον περιπαθῶς ἠγάπησεν.

Ἅπαντες οἱ περιηγηταὶ ἀποφαίνονται ὅτι ἓν βλέμμα πρὸς τὸν καταρράκτην τοῦτον εἶνε ἀνταξίου ὁλοκλήρων τόμων περιγραφῆς καὶ τῶν ἐλαχίστων αὐτοῦ λεπτομερειῶν. Ἐνώπιον τοῦ θαύματος τούτου τὸ πνεῦμα ἐκπλήσσεται καὶ βαθεῖα σιγὴ θαυμασμοῦ εἶνε ὁ συνήθης φόρος, δι' οὗ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν ἐνδοξοτέρων αὐτοῦ ἐπισκεπτῶν· καὶ μ' ὅλον τοῦτο ὁ περίφημος μυθιστοριογράφος Δίκενς, ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ *τραπεζοειδοῦς βράχου* (Table-Roch), θέσεως ἐπικινδυνωδεστάτης ὑπὸ τὸν καταρράκτην, ἐξεφώνησε καταπεπληγμένος: *ποῖαι εἰσὶν αἱ κραυγαὶ αὗται αἱ ἐξερχόμεναι τῶν βροντωδῶν ὑδάτων;*

Ο ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗΣ ΤΟΥ ΝΙΑΓΑΡΑ ΚΑΙ Η ΚΡΕΜΑΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ.

Ὁ μυθιστοριογράφος ἤκουσε κραυγὰς μόνον, ἀλλ' ὁ λόρδος ποιητὴς Μόρπεθ (Morpeth) ἤκουσεν *Ὁμήρεια ἄσματα καὶ τὴν Ἀμερικανικὴν ζητωκραυγὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.*

Ἡ ποιήτρια Sigourney ἤκουσεν ἐν τῇ βοῇ αὐτοῦ τὴν προσευχὴν τῆς ἀνθρωπότητος κ' ἐξεφώνησε:

"*Σὺ ὁμιλεῖς μόνον περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἔρριψε σταγόνα ἐκ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ χειρὸς προστάττων τὴν ψυχήν, ἥτις ἀτενίζει πρὸς τὸ ἐκπληκτικὸν αὐτὸ μεγαλεῖόν σου, νὰ διαμένῃ σιωπηλή, περιοριζομένη εἰς τὴν ταπεινότητα αὐτῆς καὶ νὰ ἐξίσταται ἐνώπιον αὐτοῦ.*„

Ἕτερος ποιητὴς ὁ Brainard παρέβαλε τὸν ἔξοχον καταρράκτην μ' *ἐλαφρὸν μόνον κῦμα, ὅπερ θορυβούμενον ψιθυρίζει τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ δημιουργοῦ του.*

Ὁ Buckingham λέγει περὶ αὐτοῦ :

"Ἀκαταπαύστως ἡμέραν καὶ νύκτα τὰ κύματά σου διὰ φωνῆς ἠχηρᾶς κηρύττουσι τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Ἰεχωβά."

Πρὸς ἐθνικὴν τιμὴν ἐπέπρωτο νὰ μὴ καθυστερήσῃ τῶν πρὸς τὸν καταρράκτην τούτων ἐκφράσεων καὶ ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς τῆς Ἀγγλικῆς κ. Γ. Κανάλες, χαράξας ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ἀπέναντι τοῦ καταρράκτου ξενοδοχείου τὰ ἑξῆς :

« Νιαγάρα, ὅταν τὸ ἀτμόπλουν μ' ἔφερε δὲ τῶν καθαρῶν καὶ κρυσταλλωδῶν ὑδάτων τοῦ Αἰγαίου πρὸς τὴν Πάτμον, ἐνθα ἠτένισα πρὸς τὸ μέρος, ἀφ' οὗ ὁ Ἰωάννης ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ : « ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν » (Ἀποκ. Α'. 15), τὸ μυστήριον ἐκεῖνο μοὶ ἦτο εἰσέτι ἀκατάληπτον· τώρα ὅμως ἀκούων τὸν ἦχον τῶν ὑδάτων σου ἐξίσταμαι καὶ τρέμω ὡς ἂν ἦτο ἡ φωνὴ αὐτοῦ. Ἤκουσα πολλὰς θαλάσσας βρυχωμένας, ἤκουσα τὰ κρατερὰ τοῦ ὠκεανοῦ κύματα ὠρυόμενα ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ λύσσῃ, ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἰσὶ μηδὲν ἐνώπιον τῆς φωνῆς, ἣν τώρα ἀκούω. Οἴμοι! ἀνάγκη νὰ σ' ἐγκαταλείψω, βασιλεῦ τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς τοῦ ὁποίου κεφαλῆς ὁ Βασιλεὺς τῶν Οὐρανῶν ἐπιθέτει τὸ τρίχρουν διάδημα· χαῖρε, ἀλλ' ἐάν ποτε ἐπιστρέψω εἰς τὴν γενέθλιόν μου χώραν καὶ ἐπισκεφθῶ ἐκ νέου τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος, ἐν μέσῳ τῶν κλασικῶν αὐτῆς σκηνῶν θὰ ἐνθυμοῦμαι μετὰ συγκινήσεως τὰς εὐαρέστους στιγμάς, ἃς τινας διῆλθα ἐπὶ τῆς ἀρριζούσης ὄχθης σου » (*).

Τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς φύσεως κοσμεῖται ὑπὸ ἑτέρου θαύματος τῆς τέχνης, οὗτινος τὴν τιμὴν φέρει ὁ κ. G. R. Roebbing, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὁποίου κατεσκευάσθη ἡ *Κρεμαστὴ Γέφυρα* ἑνόνουσα τὸν Καναδᾶ μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Τὸ ἐπίσης ἀξιοθαύμαστον τοῦτο ἔργον ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1852 καὶ διεξεπεραιώθη τὸ 1855· συγκειται δὲ ἐκ σιδήρου καθαροῦ.

Ἡ γέφυρα αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο διαδρόμους, ἄνω καὶ κάτω· καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἄνω διατρέχουσι δύο τῶν μεγαλειτέρων σιδηροδρόμων ἄνευ τοῦ παραμικροτέρου δονισμοῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ κάτω διέρχεται δρόμος ἁμαξιτός.

Αἱ πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας βάσεις τῆς γεφύρας εἰσὶν ὕψους 88 ποδῶν, αἱ δὲ πρὸς τὸν Καναδᾶ 78· τὸ ὅλον αὐτῆς μῆκος ποδῶν 800 καὶ τὸ πλάτος 24· τὸ ἀνώτατον δ' ὑπὲρ τὸν ποταμὸν ὕψος ποδῶν 250.

Τέσσαρες σιδηροῖ κάλοι δέκα δακτύλων περιμέτρου ἐκ σύρματος 4,000 μιλίων ἐξασφαλίζουσιν αὐτὴν πρὸς τὴν ξηράν καθ' οἷον τρόπον ὁ ἀναγνώστης παρατηρεῖ ἐν τῇ εἰκόνι. Οἱ σιδηροῖ οὗτοι κάλοι εἰσὶ δυνάμεως 12,400 τόνων, ἐνῷ τὸ τῆς γεφύρας βάρος εἶνε μόνον 800· πρὸς κατασκευὴν αὐτῆς ἐξωδεύθησαν ἐπέκεινα τῶν 100,000 λιρῶν στερλινῶν, ἡ δὲ κομψότης καὶ τὸ στερεὸν συνηνώθησαν θαυμασίως.

Οἱ διερχόμενοι ἐκ τῆς γεφύρας ὑποχρεοῦνται καταγραφόμενοι εἰς τὸ βιβλίον τοῦ τελωνείου νὰ πληρώνωσι 1)4 τοῦ ταλλήρου ἑτήσιον διόδιον. Εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἀπὸ τῆς *κρεμαστῆς γεφύρας* ὑπάρχει τὸ ξενοδοχεῖον «*Ὄρος τοῦ ἀετοῦ*» (Mount Eagle-Hotel), ἔνθα τυγχάνει τις ὑποδοχῆς ἀρίστης καὶ οἱ περιηγηταὶ ἐκ τῶν διαφόρων τῆς ὑφηλίου μερῶν ζητοῦσιν ἀνάπαυσιν μετὰ τὴν θέαν τοσούτων θαυμασίων, μαρτυρούντων τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ὄντος ἐκείνου, τοῦ ἐπικαλουμένου *ἀνθρώπου*, τοῦ τόσον μηδαμινοῦ ἐνώπιον τῆς ἀκατανοήτου μεγαλειότητος, ἥτις ἐδημιούργησε ταῦτα πάντα ἐκ τοῦ *μηδενός*.

Μ. Δ. Σ.

(*) Τ' ἀνωτέρω μετεγλωττίσθησαν ἐν τῇ ἐφημερίδι New York Journal ἐμμέτρως καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ Living-Age πεζῶς, ἡ δ' ἐφημερὶς τοῦ Boston Journal προσθέτει τὰ ἑξῆς : Being the first time, so far as we Know, that Niagara, the wonder of the world, was been immortalized in the language of Pindar, ἤτοι: Πρώτην ἤδη φοράν, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ὁ Νιαγάρας, τὸ θαῦμα τοῦτο τοῦ κόσμου, ἀπηθανατίσθη ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Πινδάρου.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

τῆς αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου καὶ τινες βιογραφικαὶ σημειώσεις τῶν Ἀρχιεπισκόπων αὐτῆς.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 55).

Ἀποθανόντος τοῦ Παϊσίου (1767) κοινῇ ψήφῳ, τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ Κλήρου προεδιάσθη εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ὁ μητροπολίτης Πάφου Χρύσανθος. Τὰ ἐπὶ τῆς πολυχρονίου ἀρχιερατείας αὐτοῦ ἀξιολογώτερα συμβάντα εἴς τε τὸν θρόνον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ἐν γένει εἰς ὅλην τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου εἰσὶ τὰ ἑπόμενα·

Ὑπῆρχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1775 μουχασίλης τῆς Κύπρου ὁ διαβόητος χατζῆ Μπακῆ ἀγᾶς· οὗτος μετὰ πολλὰς βιαιοπραγίας, τὰς ὁποίας διέπραξε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡγεμονείας αὐτοῦ, ἀπῄτησεν ἐπὶ τέλους (1783) παρὰ τῶν Χριστιανῶν τῆς νήσου ἔκτακτόν τινα φόρον ἐπ' ὀνόματι δανείου πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς διὰ τὴν τότε ἀφορίαν καὶ δυστυχίαν τῆς νήσου δὲν συνῄνεσαν εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν ταύτην, ὀργισθεὶς διέταξε νὰ συναχθῶσι τὰ χρήματα διὰ τῆς βίας. Τοῦτο ἐνέβαλε πάντας εἰς ταραχὴν οὐ μόνον Χριστιανοὺς ἀλλὰ καὶ Ὀθωμανούς· διὸ καὶ αὐτοὶ ἀπῄτησαν ἐπιμόνως παρὰ τῶν ἀρχιερέων νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ καταγγείλωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὰς ἀδικίας καὶ καταπιέσεις τοῦ μουχασίλη. Ἐνῷ δὲ κατὰ Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξελθόντες λάθρα ὅ τε ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ τρεῖς μητροπολῖται ἀπέπλεον εἰς Κωνσταντινούπολιν, πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ Μπακῆς ἔγραψεν ἀμέσως διὰ ξηρᾶς, διαβάλλων αὐτοὺς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἔπεισε τὸν βεζύρην νὰ διατάξῃ τὴν καταδίωξιν αὐτῶν καὶ τὴν σύλληψιν καὶ ἀπαγωγὴν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθω. Οἱ ἀρχιερεῖς εἶχον φθάσει ἤδη εἰς Χίον, ὅτε μαθόντες τὴν

καταδρομήν των κατέφυγον εἰς Σμύρνην καὶ ἐκρύβησαν ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προξένου τῆς 'Ολλανδίας οἱ δὲ μητροπολῖται εἰς ἄλλων φιλοθέων οἰκίας, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ τῆς Πύλης.

Συγχρόνως ὁ Μπακῆς τὸ μὲν διὰ προτροπῶν τὸ δὲ καὶ δι' ἀπειλῶν ἠνάγκασε τοὺς ἐν Λευκωσίᾳ νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλους ἀρχιερεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐδράβυνε νὰ φέρῃ καὶ τὰ βεράτια. Πρὸς δὲ τούτοις προσετάχθη καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (Γαβριὴλ) ὑπὸ τοῦ βεζύρου καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν 'Αντιοχείας (Δανιὴλ) νὰ στείλῃ τρεῖς τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ἐπισκόπων εἰς Κύπρον ἵνα χειροτονήσωσι « νέον ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ τελοῦντας ἀρχιερεῖς ὡς ἤδη προεκλελεγμένους » 'Ο δὲ 'Αντιοχείας λαβὼν συγχρόνως καὶ ἐκ Κύπρου ὁμοίαν ἐπιστολὴν ὑπὸ τοῦ Μπακῆ διενεργεθεῖσαν, βλέπων ὅτι ἀμφότεραι ἦσαν προϊόντα βίᾳ, ἀνέβαλλε πάνυ συνετῶς τὴν ἀποστολὴν ἀρχιερέων, ἕως οὗ μετ' ὀλίγον ἡ κατὰ τῶν διωκομένων ὀργὴ τῆς Κυβερνήσεως κατεπραΰνθη.

Τότε ἀποσταλεὶς ἐκ Σμύρνης εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Κιτίου Μελέτιος διὰ μέσων ἰσχυρῶν ἐνήργησε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀρχιερέων, οἵτινες διὰ βασιλικοῦ προστάγματος πορευθέντες εἰς Κωνσταντινούπολιν « ἔδωκαν καὶ τῷ ἄνακτι καὶ τῷ βεζύρῃ Χαλὴλ πασᾶ λίβελλον κατὰ τοῦ μουχασίλη, διηγούμενοι τὰς ἀδικίας καὶ ἁρπαγάς του, ὅτι δηλαδὴ διὰ μὲν τὸ παξιμάδι τὸ διορισθὲν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ μετὰ τῶν Μοσχόβων πολέμου καὶ μὴ μεταχειρισθὲν παρὰ τῆς βασιλείας τοὺς εἶχε πάρει γρόσ. 30,000 (α), ἀπὸ δὲ τὸ μὲ χάττι χουμαγιοὺν διορισθὲν ἐτήσιον μιρί τους, τὰ 412 πουγγία δηλαδή, τοὺς ἐπῆρε περισσότερον πουγγία 360· εἶτα τοὺς ἐβίασε νὰ τὸν δανείσουν καὶ πουγγία 180, τὰ ὁποῖα δανεισθέντες μὲ τόκον παρὰ τῶν πραγματευτῶν Φράγκων τοῦ τὰ ἔδωκαν. Ἐζήτουν οὖν νὰ φερθῇ εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ κριθοῦν μαζύ του. 'Ο βεζύρης ἤξευρεν ὅτι ὁ μουχασίλης αὐτὸς διῆγε μὲ τὴν μεγάλην ὑπεράσπισιν τοῦ Χασὰν πασᾶ Καπουτάνι-θεργιᾶ· ὅθεν διὰ τὸ πρὸς ἐκεῖνον μῖσος καὶ τὸ ἰτλάκι τῶν ἐξορίστων ἔκαμε, καὶ ταχὺν εὐθὺς μανζιλεύσας τὸν μουχασίλην διώρισεν ἄλλον ἀντ' ἐκείνου, προστάξας νὰ ἔλθῃ εὐθὺς εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ κριθῇ μὲ τοὺς ἐναγόντας αὐτόν. 'Ο ἀρχιεπίσκοπος οὖν καὶ ὁ Πάφου εὐθὺς μανζιλευθέντος αὐτοῦ ἀνεχώρησαν μὲ νέον μουχασίλην διὰ τὴν Κύπρον· ὁ δὲ Κιτίου, ὁ Κυρηνείας καὶ ὁ δραγομάνος τῆς Κύπρου ἔμειναν εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ κρισολογοῦνται μὲ αὐτόν. 'Ελθὼν οὖν καὶ κριθεὶς, μὴν ἠμπορῶντας νὰ τὸν βοηθήσῃ ποσῶς ὁ Καπετὰν πασᾶς, ἀπέφευγε τὴν κρίσιν ὑποκρινόμενος ἀσθένειαν. Ἀλλὰ τέλος ἀπαχθεὶς εἰς τὸν καζασκέρην τὸν ἐφορτώθησαν μὲ ἴλαμι καὶ τὰ ὅσα ἐπῆρε διὰ τὸ παξιμάδι καὶ τὰ ὅσα ἐπῆρε λόγῳ μιρίου περισσότερα τῶν 412 πουγγίων. Ἐκέρδησαν οὖν οἱ Κύπριοι τὴν κρίσιν, ἀλλὰ τὰ ἄσπρα τὰ ἐπῆρε τὸ μιρί, καὶ αὐτοὶ ἐπλήρωσαν τὸ ἴλαμ-ἀκτζεσὶ πουγγία 14. Διὰ δὲ τὰ δανεισθέντα 180 πουγγία ἀνέβαλλε τὴν ἀπόφασιν ὁ βεζύρης διὰ νὰ παίρνῃ ἀπὸ τὸν ἐναγόμενον αὐτόν, καὶ φοβερίζοντάς τον καὶ κεφαλικὴν τιμωρίαν τὸν ἐπῆρεν ὑπὲρ τὰ 900 πουγγία.» (β'). Καίτοι ἐκέρδησαν τὴν δίκην οἱ ἀρχιερεῖς, οὐδὲν ὅμως ἐξ αὐτῆς ὠφελήθησαν παρὰ μόνον ὅτι ἀπηλλάγησαν τοῦ ἅρπαγος μουχασίλη ἐξωσθέντος ἤδη ἐκ τῆς ἡγεμονείας, ἄλλως ὅμως ἐπεφορτίσθησαν χρέη ὑπέρογκα (γ'), μεθ' ὧν ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἴδια εὗρον καὶ τὴν πατρίδα αὐτῶν ἀπὸ ἑνὸς ἔτους κατατρυχομένην ὑπὸ ἀνομβρίας καὶ λιμοῦ, καὶ οὕτως ἀποκατέστησαν αὖθις εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐπισκοπάς. Οἱ δὲ ὑποψήφιοι τοῦ Μπακῆ (δ'), οἵτινες ὑπὸ φιλοδοξίας ὠρέγοντο παρανόμως καὶ ληστρικῶς ἐπὶ τὰς ἀρχιερατικὰς καθέδρας νὰ ἐπιβῶσι, πάντες ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καθαιρέσει παντελεῖ τῆς ἱερωσύνης καθυποεβλήθησαν· μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνου προσπεσόντες καὶ ἐξαιτησάμενοι συγγνώμην συνεχωρήθησαν (ε).

Ἐν τούτοις ὁ Μπακῆς πνέων ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Κυπρίων δὲν ἔπαυε μελετῶν πονηρὰ κατ' αὐτῶν καὶ μάλιστα κατὰ τῶν ἀρχιερέων. Ὅθεν μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Βεζύρου Χαλὴλ πασᾶ πάντα κάλων κινήσας καὶ πολλὰ χρήματα τοῖς ἰσχυροῖς ὑποσχεθεὶς κατώρθωσεν ἐκ νέου νὰ περιβληθῇ τὸ καββάδιον τῆς ἡγεμονείας τῆς Κύπρου. Ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν ἡ εἴδησις αὕτη εἰς Κύπρον, πλεῖστοι τῶν κατοίκων Ὀθωμανοὶ καὶ Χριστιανοὶ ὁμοθυμαδὸν ἔδραμον εἰς Κωνσταντινούπολιν καταβαίνοντες κατ' αὐτοῦ εἰς τὴν Πύλην, διαθρυλλοῦντες τὰς τυραννίας αὐτοῦ καὶ διαβεβαιοῦντες ὅτι οἱ κάτοικοι ἤθελον φεύγει ἐκ τῆς νήσου, ἐὰν ὁ τύραννος οὗτος ἤθελεν ἐκ νέου πατήσει τὸ ἔδαφος αὐτῆς. Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ βεζύρης ἔπαυσεν αὐτὸν τῆς ἡγεμονείας καὶ διώρισε τελώνην ἐν Ἰόππῃ, ὅπου μετ' ὀλίγον προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς πανώλους ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν, ἀφήσας, ὡς λέγει ἐν τέλει τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ὁ Κυπριανός, πάντας τοὺς συμπατριώτας του νὰ τοῦ σχηματίζουσι σωροὺς ἀπὸ πέτρας καὶ διόδους καὶ τριόδους εἰς ἐνθύμησιν τῶν κακιῶν του καὶ νὰ τὸν ἀναθεματίζωσιν οἱ συμπαραπορευόμενοι.» (ς).

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ θέμα. Μετὰ εἰκοσιπενταέτη ἀξιοπρεπῆ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου κυβέρνησιν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χρύσανθος φθάσας

(α) Ἐπὶ τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου (1769—1774) δὲν εἶχεν ἔτι διορισθῇ μουχασίλης ὁ Μπακῆς κατὰ τὸν Κυπριανὸν (ἱστορ. Κυπρ.), ὅθεν προκύπτει ἡ ἀπορία πότε αὐτὸς διέπραξε τὴν ἁρπαγὴν τῶν χρημάτων τούτων. Ἴσως πρὶν ἢ περιβληθῇ τὴν ἡγεμονείαν τῆς νήσου· πιθανώτερον ὅμως μετὰ τὸν πόλεμον εὐθύς, ὅτε διωρίσθη μουχασίλης. Ἄλλως, ἐὰν ὁ Κυπριανὸς ἦνε ἀκριβής, δὲν συμβιβάζεται χρονολογικῶς τὸ ἱστόρημα.

(β) Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου Ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ σελ. 636.

(γ) Κατ' αὐθεντικὰς πληροφορίας τὸ ὅλον τοπικὸν χρέος, ὅπερ ἐπεφορτίσθησαν οἱ τέσσαρες ἀρχιερατικοὶ θρόνοι ἕνεκεν τῆς καταδρομῆς τοῦ Μπακῆ, ἀνέβη εἰς 484,836 γρόσια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξ ὧν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ ἐπεφορτίσθη ἰδίᾳ τὸ ποσὸν 193,934.

(δ) Οὗτοι ἦσαν ὁ τῆς μονῆς Μαχαιρᾶ ἡγούμενος Ἰωαννίκιος ὑποψήφιος διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὁ τῆς Παλουργωτίσσης Ἰωακεὶμ διὰ τὸν τῆς Πάφου, ὁ τοῦ ἁγίου Λαζάρου Χρύσανθος διὰ τὸν τοῦ Κιτίου καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Κυρηνείας ἔξαρχος Ἰωαννίκιος διὰ τὸν τῆς Κυρηνείας. (Κωδ. ἀρχιεπ).

(ε) Αὐτόθι.

(στ) Περατουμένης ἐνταῦθα τῆς ἱστορίας τοῦ Κυπριανοῦ, ἐφεξῆς θέλομεν ἔχει ὁδηγὸν μόνον τὸν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς κώδηκα, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τὴν ζῶσαν παράδοσιν.

εἰς γῆρας βαθὺ συνοδευόμενον ὑπὸ σωματικῶν ἀσθενειῶν καὶ πικρῶν ἀπεράσισε νὰ παραδώσῃ τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἑκυτοῦ θρόνου εἰς χεῖρας στιβαρωτέρας καὶ ἀποχωρήσας κατ' ἰδίαν νὰ διατελέσῃ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀπραγμοσύνῃ. Διὸ προσκαλεσάμενος (ἐν ἔτει 1791) πάντας τοὺς περὶ αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοὺς ἐδήλωσεν αὐτοῖς τὴν ἀπόφασιν ταύτην· μὴ ἐγκριθείσης δέ, ἀπεφασίσθη κοινῶς ἵνα πρὸς ἀνακούφισιν αὐτοῦ προχειρισθῇ τις εἰς μίαν τῶν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ ὑποκειμένων ἐπισκοπῶν, ὅστις περιοδεύων κατ' ἔτος τὴν ἐπαρχίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐπιτροπικῶς νὰ ἐκτελῇ τὰς νενομισμένας ἱερὰς λειτουργίας καὶ τὰ λοιπὰ ποιμαντορικὰ αὐτοῦ χρέη. Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν τῇ συναινέσει καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐψηφίσθη καὶ προεχειρίσθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ταμασέων εἷς ἱερομόναχος, καὶ οὕτως ἔμεινε πάλιν ὁ Χρύσανθος προστάτης τοῦ θρόνου τῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Μετά τινα δὲ ἔτη, προβιβασθέντος τοῦ Ταμασέων εἰς τὴν μητρόπολην Κιτίου, προσκαλεσάμενος αὖθις (1802) πάντας τοὺς εἰρημένους προέτεινε καὶ τότε συνοδικῶς νὰ παραιτηθῇ, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπερρίφθη ἡ πρότασις ἐπὶ τῇ ἀνθιστάσει τῶν ἀρχιερέων ὅτι τοιοῦτον ἔθος οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κύπρου, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀναδεχθῇ ἐν οὕτω δεινοῖς περιστάσεσι τοιοῦτο φορτίον. Ἀντέκρουον δὲ τὴν παραίτησιν πρὸ πάντων οἱ μητροπολῖται Πάφου καὶ Κιτίου, ἀμφότεροι ἀνεψιοὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὃν πείσαντες πάλιν νὰ μείνῃ εἰς τὸν θρόνον ἐχειροτόνησαν αὐτῷ βοηθὸν τὸν Τριμυθοῦντος Σπυρίδωνα. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς αὐτῶν τοῦ διατηρῆσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ἤδη εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ γήρατος φθάσαντα ἀρχιεπίσκοπον ἐρ' ὅρου ζωῆς αὐτοῦ, ὑπὸ τὸ χεῖρον ὁσημέραι βαινούσης τῆς καταστάσεως τῶν τοῦ θρόνου πραγμάτων, δυσηρέστησαν πολλοὺς τῶν στεργόντων τὴν παραίτησιν ἐπ' ἐλπίδι βελτιώσεως τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ παρεσκεύασαν οὕτως ἀντιπολίτευσιν, ἥτις ἐνισχυομένη ὁσημέραι διὰ τῆς προσλήψεως νέων ὀπαδῶν ἐπήνεγκαν ἐπὶ τέλους τὴν πτῶσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Διέπρεπε τότε μεταξὺ τῶν κληρικῶν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ὁ οἰκονόμος τοῦ θρόνου ἱερομόναχος Κυπριανός, ὅστις συνενῶν εἰς ἑαυτὸν πολλὴν περὶ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ πράγματα σύνεσιν καὶ πρακτικὴν ἱκανότητα εὐδοκίμησε μᾶλιστα ἐπὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Λευκωσίας (μουχασερὲ 1804) (α), ὅτε ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν πολιτῶν πρεσβεύων διεπραγματεύετο μετὰ τῶν πολιορκούντων τὴν πόλιν πασάδων περὶ συμβιβασμοῦ, ὃν καὶ ἐπὶ τέλους ἐπέτυχε τῇ συμπράξει καί τινων προξενείων τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Ἔκτοτε πάντες ἐνεπιστεύθησαν εἰς αὐτὸν τά τε Ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ πράγματα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, διότι ὁ Χρύσανθος δὲν ἠδύνατο πλέον ἕνεκα τοῦ γήρατος καὶ τῆς ποδαλγίας. Τούτων οὕτως ἐχόντων ὁ Κυπριανὸς φαίνεται ὅτι δὲν ἐβίαζετο νὰ ἀποβλέψῃ βραδύτερον καὶ εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Ἐν ᾧ δὲ ἦδη ὁ ὑπέργηρος Χρύσανθος ἵστατο ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ τάφου, οἱ περὶ τὸν Κυπριανὸν ἀγνοοῦμεν τίνα αἰτίαν εὑρόντες ἐν ἔτει 1810 προεκάλεσαν τὴν ἔκδοσιν βασιλικοῦ ὁρισμοῦ διατάττοντος τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου ἔξωσιν του γηραιοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ ὁμωνύμου αὐτῷ μητροπολίτου Κιτίου, πρὸς οὓς ἐστάλη συγχρόνως καὶ βασιλικὸς μουπασίρης καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς ὑπερορίους εἰς Εὔβοιαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ὁ ἀρχιεπίσκοπος· ἀντ' αὐτῶν δὲ δι' ὑψηλῶν βερατίων ἀντικατέστησαν εἰς μὲν τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ὁ οἰκονόμος Κυπριανός, εἰς δὲ τὴν μητρόπολιν Κιτίου ὁ ἀρχιμ. Μελέτιος.

Ὁ Κυπριανὸς ἦν ἤδη ἐκλελεγμένος παμψηφεί, δὲν ἠδύνατο ὅμως κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας νὰ χειροτονηθῇ, διότι ὁ προκάτοχος αὐτοῦ δὲν εἶχε δώσει ἔγγραφον τοῦ θρόνου παραίτησιν, οὐδ' ἐλπὶς ὑπῆρχεν ὅτι ἤθελε δώσει. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τοῦ ὑποψηφίου ἔγραψαν τότε πρὸς τὸν παροδικῶς ἐν Λάρνακι διατρίβοντα ἀρχιεπίσκοπον Σιναΐου Κωνσάντιον, προσκαλοῦντες εἰς Λευκωσίαν ἵνα συνδιασκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ δέ, ἀπαντήσας, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ γράψωσι πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἥτις μόνη ἐν τοιαύταις ἀμφιβόλοις περιστάσεσι δύναται γνωμοδοτῆσαι καὶ ἐκδοῦναι τὴν νενομισμένην ἔκδοσιν πρὸς τὸ χειροτονῆσαι τοὺς ὑποψηφίους. Τούτου γενομένου, ἐξέδωκεν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῆς καὶ ἀπέστειλε τὴν ἔκδοσιν τῆς χειροτονίας ἐν εἴδει ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σιναΐου, ὅστις λαβὼν αὐτὴν ἦλθεν εἰς Λευκωσίαν καὶ συλλειτουργήσας μετὰ τῶν μητροπολιτῶν Πάφου καὶ Κυρηνίας ἐχειροτόνησε τὸν Κυπριανὸν ἀρχιεπίσκοπον· οὗτος δὲ τὸν Κιτίου καὶ οὕτως ἔλαβε πέρας ἡ σκηνὴ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς ἅμα τοῦ πνευματικοῦ σκάφους διαδεξάμενος τὰ πηδάλια συνέλαβε τὴν ἰδέαν καὶ ἀπεφάσισε νὰ συστήσῃ Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Κύπρῳ πασχούσῃ τέως ὑπὸ αὐχμοῦ ἀπαιδευσίας καὶ ἐλλείψεως Ἑλληνικῶν μαθημάτων· παρώτρυνε δὲ αὐτὸν εἰς τοῦτο, ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγε, καὶ τῆς πατρίδος ὁ ζῆλος καὶ τὸ ἀπαραίτητον αὐτοῦ χρέος, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐξ ἁμάξης λαλούμεναι κατὰ τῶν Κυπρίων ἀναρίθμητοι ἐκεῖναι κατηγορίαι, ὧν αὐτήκοος πολλάκις ἐγένετο ὅτι «τὰ παραμικρότερα νησία καὶ αἱ παραμικρότεραι πολιτεῖαι ἔχουσι κοινὰ σχολεῖα συστημένα, καὶ μία Κύπρος ἐν κοινὸν μουσεῖον κἂν τῶν γραμματικῶν δὲν εἶνε ἄξιοι νὰ συστήσωσι, διὰ νὰ σπουδάζωσι τὰ παιδία τῆς πολιτείας καὶ νὰ ρυθμίζωσι κἂν τὴν βάρβαρον γλῶσσαν τους· ἀλλὰ πηγαίνεις καὶ βλέπεις μίαν ἀμάθειαν εἰς ὅλους γενικῶς καὶ εἰς ἱερωμένους καὶ εἰς λαϊκοὺς καὶ κάποια ἤθη σχεδὸν ἀνυπόφορα.» Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος ἤγειρεν ἐκ θεμελίων παρὰ τῇ ἀρχιεπισκοπῇ τὴν μέχρι τοῦδε ὑφισταμένην Ἑλληνικὴν σχολὴν τῆς κοινότητος, ἣν ἐνεκαίνιασε τῇ α' Ἰανουαρίου τοῦ 1812 καὶ διὰ σιγιλλιώδους γράμματος καθιέρωσε τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι (α).

(α) Κατὰ τὴν προμνημονευθεῖσαν σελ. 54 πανήγυριν τοῦ ἁγ. Δημητρίου λέγει ἡ παράδοσις ὅτι Ὀθωμανοί τινες Λευκοσιῶται ἐλθόντες εἰς ῥῆξιν πρός τινας ἀνθρώπους τῆς Κυβερνήσεως διήγειραν καὶ τοὺς λοιποὺς Ὀθωμανοὺς τῆς πόλεως εἰς στάσιν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως· διὰ τοῦτο ἐστάλησαν μετὰ στρατοῦ τρεῖς πασάδες, οἵτινες ἐπὶ τρεῖς μῆνας εἶχον πολιορκημένην τὴν Λευκωσίαν, ἕως οὗ καταβαλόντες τὴν στάσιν καὶ πολλοὺς τῶν ἀντιστρατῶν καταστρέψαντες ἀποκατέστησαν τὴν ἡσυχίαν.

(α) Κωδ. Ἀχιεπ. σελ. 174.

Καὶ ἄλλα ἀξιομνημόνευτα ἔργα ἐπὶ τῆς ἐνδεκαετοῦς ἀρχιερατείας αὐτοῦ ἔπραξεν ὁ φιλόπατρις ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανός, ἅτινα ὅμως τῇ παρελεύσει τῶν χρόνων μὴ παραδοθέντα γραφῇ παρεδόθησαν εἰς τὴν λήθην· διὸ καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ μεταβαίνομεν ἀμέσως εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, ὅπερ ὑπῆρξε μαρτυρικὸν ὡς τὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ Ε'. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο συνδέεται ἀδιασπάστως μετὰ τῶν τότε συμβάντων δεινῶν καθ' ὅλην τὴν νῆσον καὶ ἐπειδὴ ταῦτα ἡ ζῶσα ἐνταῦθα παράδοσις δὲν διεμνημόνευσεν ἀκριβῶς μέχρι τῆς σήμερον, ἀναφέρομεν αὐτὰ γενικώτερον, ἐρανιζόμενοι ἐν περιλήψει ἐκ τῆς συγχρόνου ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ μεγαλόνησος Κύπρος πάλαι μὲν ἀκμαία καὶ πολυάνθρωπος διὰ τὴν μεγάλην εὐφορίαν καὶ τὰ ἄφθονα μεταλλεῖα της, ἤδη ὅμως πλήρης ἐρειπίων ἕνεκα τῶν διαφόρων καταστροφῶν καὶ ἔρημος σχεδὸν διὰ τὸν ὀλίγιστον πληθυσμὸν τῶν κατοίκων της μὴ ὑπερβαίνοντα τὰς 100 χιλιάδας, ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως οὐδεμίαν ἔδιδεν ὑπόνοιαν ἐπαναστατικήν· πρῶτον διότι, καίπερ ὑπερδιπλάσιον τοῦ Τουρκικοῦ ἔχουσα πληθυσμὸν Ἑλληνικόν, ἄοπλον ὅμως, καταβεβλημένον καὶ ὅλως ἄγευστον τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν καὶ πραγμάτων, οὔτε πεζομάχους ἀρμοδίους καὶ ἱκανοὺς εἶχε· δεύτερον διότι ἡ ἐκπληκτικὴ ἀραίωσις τῶν κατοίκων ἐπὶ τόπου, οὗ ἡ περίμετρος λογίζεται εἰς 3,420 στάδια (633 περίπου χιλιόμετρα), παρενεβάλλετο δυσυπέρβλητον πάντοτε πρόσκομμα διὰ πᾶσαν κοινὴν συνεννόησιν· καὶ τρίτον διότι ἔκειτο οὐ μακρὰν τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀπέναντι τῶν παραλίων τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας, ὅπου ὁ Μωαμεθανισμὸς ἔπληθεν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐχούσης τῆς νήσου ταύτης, ὁ σουλτάνος οὐ μόνον διέταξε τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ πρὸς περιστολὴν τῶν Χριστιανῶν τῆς νήσου ἀπὸ παντὸς ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μουσελλίμην αὐτῆς συνεχώρησεν ὅπως σφάξῃ ὅσους ἐξ αὐτῶν ἔκρινε σφαγῆς ἀξίους, ὡς ἀκολούθως.

Συνεπείᾳ τοῦ γενικοῦ μέτρου περὶ ἀφοπλισμοῦ τῶν Ἑλλήνων ραγιάδων, ἐπέμφθη καὶ εἰς τὴν Κύπρον εἰδικὸν τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβέρνησεως διάταγμα, ὁρίζον μὲν τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν Χριστιανῶν αὐτῆς, ἐκφραζόμενον δὲ ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον οὕτωσεί «Εἰ καὶ τοὺς κώδηκας ἡμῶν ἐξετάσαντες, οὐδέποτε εὕρομεν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς μετέβη εἰς τὴν ἡμετέραν ὑποταγὴν ἡ νῆσος αὕτη, τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ τόπου τούτου ἐνοχοποιηθέντας τὸ παραμικρὸν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν, ἀλλ' ἀπεναντίας, ἀποστατησάντων τῶν Τούρκων κατὰ περιστάσεις τινάς, ἠνώθησαν οὗτοι μετὰ τῶν νικηφόρων στρατευμάτων ἡμῶν καὶ συνετέλεσαν προθύμως εἰς τὴν κατατρόπωσιν καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἀποστατῶν· πλὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς γενικῆς ἡμῶν διαταγῆς περὶ ἀφοπλισμοῦ ὅλων τῶν Χριστιανῶν τῆς ἐπικρατείας, διατάττομεν νὰ ἐκτελεσθῇ οὗτος καὶ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ.»

Ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως ἐνηργήθη ὁ ἀφοπλισμὸς τῶν Χριστιανῶν. Ὁ δὲ μουσελλίμης τῆς νήσου Κουτζοὺκ Μεχεμὲτ (α) ἐθεώρησε τὴν περίστασιν ἁρμοδίαν εἰς πλουτισμόν, ἂν κατώρθονε θύματα τὰ ἐπισημότερα τοῦ τόπου πρόσωπα. Ἀναγγείλας δὲ εἰς τὴν Πύλην τὸν ἐν ἡσυχίᾳ ἀφοπλισμὸν τῶν Χριστιανῶν ὑπέβαλε συγχρόνως καὶ κατάλογον ὀνομαστικὸν ἐκ 486 προσώπων, περιλαμβάνοντα τὸν ἀρχιεπίσκοπον, τοὺς τρεῖς μητροπολίτας, τοὺς ἡγουμένους ὅλων τῶν μονῶν, τοὺς ἐπισήμους τῶν κληρικῶν καὶ ὅλους τοὺς προεστῶτας καὶ προκρίτους ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς νήσου, τοὺς ὁποίους κατηγόρει ὡς δῆθεν συνεννοηθέντως μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπαναστατῶν. Ἐξαπατηθεῖσα ἡ Πύλη διέταξε τὴν σφαγὴν ὅλων γενικῶς καὶ τὴν δήμευσιν ἁπάσης τῆς περιουσίας αὐτῶν.

Διὰ τοιαύτης ἐφοδιασθεὶς ἐξουσίας ὁ Κουτζοὺκ Μεχμὲτ ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἐντοπίων ἀγάδων, οἵτινες ἐθεώρουν ἐπίσης ἁρμοδίαν τὴν εὐκαιρίαν ἵνα λάδωσι καὶ οὗτοι διὰ μικρῶν τὰς δημοπρατηθησομένας κτήσεις τῶν προγραφέντων, κατὰ Ἰούνιον συνέλαβέ τινας τῶν προκρίτων καὶ ἐκράτει ἐν ταῖς φυλακαῖς, παρὰ δὲ τῶν ἀρχιερέων ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ὁμήρους τοὺς πρώτους αὐτῶν ὀρφικίκλους, ἕως οὗ κατὰ Ἰούλιον συγκαλεσθέντων πάντων τῶν ἐν Λευκωσίᾳ ἐπισήμων Ὀθωμανῶν παρὰ τῷ μουσελλίμῃ ἀνεγνώσθη ἡ ἀπόφασις τοῦ σουλτάνου καὶ διετάχθη ἡ ἐκτέλεσις. Τῇ 9 Ἰουλίου ἡμέρᾳ Σαββάτῳ αἱ πύλαι τῆς Λευκωσίας ἐκλείσθησαν, ἡ δὲ πλατεῖα τοῦ διοικητηρίου παρίστα θέαμα ἐλεεινὸν καὶ φρικώδες Ἐν αὐτῇ ἐκαρατομήθησαν πρῶτον οἱ μητροπολῖται Πάφου Χρύσανθος, Κιτίου Μελέτιος καὶ Κυρηνείας Λαυρέντιος, ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος ἀπηγχονίσθη ἐξαρτηθεὶς ἀπὸ τῆς ἐν τῇ πλατείᾳ συκαμινέας· ἀπὸ δὲ τῆς ἀπέναντι κειμένης πλατάνου ἀπηγχονίσθη ὁ ἀρχιδιάκονος καὶ γραμματεὺς αὐτοῦ, αὐθημερὸν δὲ ἐκαρατομήθησαν καὶ τρεῖς ἐκ τῶν λαϊκῶν· τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐσφάγησαν οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν πολιτῶν· ἡ δὲ σφαγὴ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καὶ ταῖς ἐπαρχίαις εὐκαταστάτων ἐκ διαλειμμάτων προσαγομένων ἐπηκολούθησε τῇ 11, διαρκέσασα ὁλόκληρον ἑβδομάδα (α). Μόνοι δ' ἐπέζησαν ἐκ τῶν ὁπωσοῦν διαφερόντων Κυπρίων ὅσοι ἐκρύβησαν καὶ ἐδραπέτευσαν ἐκ τῆς νήσου τῇ συνδρομῇ τῶν προξένων καὶ μάλιστα τοῦ τῆς Γαλλίας καί τινων Εὐρωπαϊκῶν οἰκογενειῶν (β), καὶ ὅσοι δι' ἀδυναμίαν χαρακτῆρος ἐξώμοσαν, περὶ τοὺς τεσσαράκοντα ἀριθμούμενοι.

Πάντων τῶν φονευθέντων καὶ δραπετευσάντων ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία, πάντων τῶν μοναστηρίων τὰ ἱερὰ καὶ λοιπὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκεύη, μεγάλης ὄντα ἀξίας ἐδημεύθησαν καὶ ἐδημοπρατήθησαν πρὸς ὄρελος τῆς Κυβερνήσεως καὶ πλουτισμὸν τῶν ἐνεργησάντων τὴν ἐκποίησιν, ἰδίως δὲ τὰ ἀκίνητα ἀντὶ εὐ-

(α) Ὁ μετὰ ταῦτα ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς ἀστυνομίας, γνωστὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὸ ὄνομα Πεπὴ Μεχμὲτ Πασᾶς.

(α) Ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως ὑπὸ Ἰω. Φιλήμονος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατηθέντων καὶ καρατομηθέντων ὁρίζεται εἰς 470, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος, τοὐλάχιστον κατὰ τοὺς ἐπιζῶντας πολίτας τῆς Λευκωσίας, εἶνε ὑπερβολικός, προσεγγίζων εἰς τὸ διπλάσιον τοῦ ἀληθοῦς ποσοῦ. Ἐκ δὲ τῶν οἰκογενειῶν τῶν καρατομηθέντων δὲν ἐξηνδραποδίσθησαν εἰμὴ μόνον μία ἢ δύο.

(β) Οἵαι ἡ οἰκ. Καπράρα, Βόζοβικ καὶ ἄλλαι. Ἄλλαι δέ τινες ἐξ ἐναντίας προσηνέχθησαν ἥκιστα τιμίως καὶ φιλανθρώπως.

τελοῦς τιμήματος περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν ἐντοπίων ἀγάδων. Ἀμέτοχος δὲ μεγάλων ὠφελειῶν δὲν ἔμεινε καὶ ὁ τὰ μέγιστα συντελέσας εἰς τὴν θανάτωσιν τοσούτων ἀθώων Γεώργιος Λαπιέρ, διερμηνεὺς τοῦ Γαλλικοῦ προξενείου καὶ φίλος στενὸς τοῦ Κουτζοὺκ Μεχεμέτ. Κατὰ τὰς δύο μάλιστα πρώτας ἡμέρας τῶν σφαγῶν παρετηρήθη οὗτος συμπεριπατῶν μετὰ τοῦ Κουτζοὺκ Μεχμέτ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ διοικητηρίου τὸ βλέπον εἰς τὴν πλατεῖαν, ὅπου αἱ σφαγαὶ ἐνηργοῦντο καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τοσούτων θυομένων ἀθώων ἠκούοντο (α).

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ διαγωγὴ τῶν ἀγάδων καὶ τοῦ Κουτζοὺκ Μεχμὲτ ἀπέναντι τῆς ὑποταγῆς καὶ εὐπειθείας τῶν Χριστιανῶν τῆς Κύπρου πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου.

Αὐθωρεὶ ἅμα τῇ σφαγῇ τῶν ἀρχιερέων ὁ Κουτζοὺκ Μεχεμὲτ προσκαλεσάμενος τοὺς κρατουμένους ὁμήρους τῶν ἀρχιερέων ἐνέδυσεν αὐτοὺς τὰ νενομισμένα καφτάνια καὶ ἀνέδειξε πολιτικῶς διαδόχους τῶν φονευθέντων· ἐπιβιβάσας δὲ αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ἡμιόνων, ἐφ' ὧν ἐπέβησαν τὸ ὕστατον ὅτε ἦρχοντο εἰς τὴν καταδίκην αὐτῶν οἱ ἀρχιερεῖς, ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν συνοδεύσας ὡς ἔθος δι' ἀποσπάσματος τιμητικῆς στρατιωτικῆς φρουρᾶς. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν οἱ Χριστιανοὶ λαβόντες τὰ σώματα τῶν ἀρχιερέων καὶ τὰ νενομισμένα τοῖς νεκροῖς ἐπιτελέσαντες ἔθαψαν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τῆς Φανερωμένης ὄπισθεν τοῦ ἁγίου βήματος, ἔνθα ἀνεπαύοντο μέχρι πέρυσι (1872), ὅτε, καθαιρεθέντος τοῦ ναοῦ καὶ ἐκ βάθρων ἐπιμηκεστέρου ἀνεγερθέντος, οἱ μὲν τάφοι περιελήφθησαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, τὰ δὲ ὀστᾶ μετακομισθέντα ἐτάφησαν παρὰ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τοῦ δεξιοῦ χώρου τοῦ ἁγίου βήματος.

Παυσάσης τῆς καταιγίδος, ὁ ἀνώτερος Κλῆρος τῆς νήσου ἔγραψαν πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἀφηγούμενοι τὰ γενόμενα καὶ παρακαλοῦντες ὅπως εὐδοκήσασα γράψῃ πρὸς τὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας ἵνα ἀποστείλῃ εἰς Κύπρον ἐκ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ἀρχιερέων τρεῖς πρὸς τὸ χειροτονῆσαι ἐπισκόπους τοὺς ἤδη ἐκλεχθέντας ὑποψηφίους. Ὁ πατριάρχης Εὐγένιος λαβὼν τὴν αἰτητικὴν ἀναφορὰν τῶν Κυπρίων ἀπήντησεν αὐτοῖς λέγων ὅτι «ἡ αἴτησις αὐτῶν ἦν ἀσύμφορος κατὰ τὸν τότε καιρὸν καὶ τὰς περιστάσεις καὶ πολιτικῷ λόγῳ ἀπηγορευμένη κατὰ τὸν ζητούμενον ἀπαράλλακτον τρόπον, διὰ τῆς μεταβάσεως δηλ. ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐν τοῖς τότε καιροῖς προσώπων ἀρχιερατικῶν·» ἑπομένως δὲ συνεβούλευεν αὐτοῖς «ἵνα ἡρεμυχάζωσιν ἀμεριμνοῦντες καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐγκαίρως θέλει εἰδοποιήσει αὐτοῖς τὸ πρακτέον.» Πρὸς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ Κλῆρος τῆς νήσου εὐχαριστοῦντες μὲν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν πρόνοιαν ἣν λαμβάνει ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν αὐτῆς τέκνων, λέγοντες δὲ διαρρήδην ὅτι ἀνέκαθεν καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἀποστολικὴ παράδοσις καὶ κανόνες συνοδικοὶ ἐπικρατοῦσι καὶ ἔχουσι τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχύν, ὅτι οἱ κατὰ τὴν Κύπρον ἀρχιερεῖς νὰ ἀποκαθίστανται καὶ νὰ χειροτονῶνται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς νήσου καὶ ὄχι εἰς ἄλλο μέρος. Τοῦτο δὲ τὸ νὰ περάσωσιν ἐνταῦθα ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Φοινίκης ἀρχιερεῖς δὲν φαίνεται νὰ προξενῇ κανὲν σκάνδαλον καὶ μάλιστα ὅταν ἦνε ἐν εἰδήσει τῶν ἐξουσιῶν.»

Συνεπείᾳ τῆς δευτέρας ταύτης ἀναφορᾶς τῶν Κυπρίων ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἀντιοχείας Σεραφεὶμ ἔκδοσιν πρὸς ἀποστολὴν ἀρχιερέων εἰς Κύπρον «διὰ νὰ ἐκτελέσωσιν ἐκεῖσε τας χειροτονίας τῶν κατὰ κοινὴν (!!) ἐπιτόπιον ἐκλογὴν προβληθέντων εἰς διαδοχὴν τῆς τε ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν μητροπόλεων.» Συγχρόνως δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Κλήρου τῆς Κύπρου παρακληθεὶς ἐπὶ τούτῳ ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας ἀπέστειλεν εἰς Κύπρον τρεῖς ἀρχιερεῖς, ἤτοι τὸν Ἐπιφανείας Ἰωαννίκιον, τὸν Σελευκείας Γεννάδιον καὶ τὸν Ἐμέσης Μεθόδιον, οἵτινες ἐλθόντες εἰς Λευκωσίαν ἐχειροτόνησαν ἀρχιεπίσκοπον μὲν τὸν ἱερομόναχον Ἰωακεὶμ, τέως οἰκονόμον τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, Πάφου δὲ τὸν τέως ἀρχιδιάκονον τοῦ καρατομηθέντος Πάφου Παναρέτου, Κιτίου τὸν τοῦ καρατομηθέντος Κιτίου ἀρχιμανδρίτην Λεόντιον καὶ Κυρηνείας τὸν ἔξαρχον τοῦ καρατομηθέντος Κυρηνείας Δαμασκηνόν. Ἐτελέσθησαν δὲ καὶ αἱ τέσσαρες χειροτονίαι ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1821.

Ὁ Ἰωακεὶμ ἦν ἥκιστα καταλληλος διὰ τὴν ἐσθεῖσαν αὐτῷ ὑψηλὴν περιωπὴν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς· διὸ μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν καὶ πέντε μηνῶν αἰτήσει τῶν κατοίκων ἐπαύθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ προεβιβάσθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Κυρηνείας Δαμασκηνός. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μόλις τριετίαν κυβερνήσας τὸν θρόνον, ἐπειδὴ ὁ ἀκέραιος αὐτοῦ χαρακτὴρ δὲν συνεχώρει αὐτῷ νὰ συναινῇ καὶ συμπράττῃ μετὰ τοῦ αὐθαιρέτου καὶ βιαίου τότε μουχασίλη τῆς Κύπρου Ἀλῆ Ρουχῆ, κατηγορηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Πύλην ἐπαύθη τῷ 1827 καὶ ἐξωρίσθη εἰς Σπάρτα, ἀντ' αὐτοῦ δὲ προήχθη εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν κοινῇ ψήφῳ ὁ Πάφου Παναρέτος. Οὗτος ἐν ἔτει 1830 συγκαλέσας γενικὴν συνέλευσιν ἐκ τῶν προκριτοτέρων κατοίκων τῆς νήσου ἐξελέξατο καὶ ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τετραμελῆ ἐπιτροπὴν (α), διὰ νὰ καθυποβάλῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἱκετήριον ἀναφορὰν ἐξαιτουμένη τὸ ἔλεος αὐτῆς ὑπὲρ τῶν δυστυχούντων πτωχῶν· ἥτις ἐκπληρώσασα αἰσίως τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς ἐπανῆλθε κομίζουσα «ἐξ βασιλικοὺς ὁρισμοὺς πλήρεις ἐλέους ἀνακτορικοῦ διὰ τοὺς πτωχοὺς τῆς νήσου» (β), σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ μίαν ὁμολογίαν τοπικήν, ἣν εἶχεν εἰς χεῖρας ὁ πρώην διοικητὴς τῆς νήσου Ἀλῆ Ρουχῆ ἐκ 326000 γροσίων, ἅτινα ἐχαρίσθησαν εἰς τὸν τόπον ὑπὸ τοῦ σουλτάνου. Ὡσαύτως ἀπήλλαξε τὸν θρόνον χρέους ἐπέκεινα τῶν 400.000 γροσίων καὶ ἐξηγόρασε παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν τὴν Αὐγασίβα, ἀξιόλογον κτῆμα τοῦ θρόνου, ὅπερ εἶχε δημευθῇ κατὰ τὸ 1821. Ἐν ἔτει δὲ 1837 ψήφῳ κοινῇ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχιερέων ἀπέστειλε πάλιν ἐπιτροπὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν (γ) διὰ το-

(α) Δόκιμ. ἱστορ. τῆς Ἑλλην. ἐπαναστ. ὑπὸ Ἰωάννου Φιλήμονος.

(α) Οὗτοι ἦσαν οἱ ἐξῆς Χ. Χριστόδουλος Ἀπέγιτος, Χ. Κυργέης Σαρίπογλους, Χ. Ζαχαρίας Ἀποστολίδης καὶ Χ. Γεώργιος Κωνσταντινίδης.

(β) Ἀγνοεῖται τὸ περιεχόμενον τῶν ὁρισμῶν τούτων.

(γ) Αὕτη συνίστατο ἐκ τοῦ πρώην ἀρχιεπισκόπου τότε δὲ προέδρου Κιτίου Δαμασκηνοῦ, τοῦ μητροπολίτου Κυρηνείας Χαραλάμπους, τοῦ Χ. Κυργέη Σαρίπογλου καὶ τοῦ Χ. Ἰωάννου Βίκη.

πικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐκόμισε βασιλικὸν ὁρισμόν, δι' οὗ ὁ ἐτήσιος φόρος τῆς νήσου, συμπεριλαμβανομένων ὅλων τῶν μισθώσεων καὶ τοῦ Ἰχτισαπιὲ βασμοῦ, ὡρίζετο εἰς γρόσια 3,179,082, ὁ δὲ ἐτήσιος μισθὸς τοῦ διοικητοῦ 480,000 καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Ἐτχὲμ πασᾶ, πρῶτον ἤδη σταλέντος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως μετὰ στρατοῦ τακτικοῦ, γρόσια 120,000, ἐκτὸς τῶν κατ' ἔτος τοπικῶν ἐξόδων, τὰ ὁποῖα ὤφειλε νὰ πληρόνῃ ἡ νῆσος. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ὁ Πανάρετος καίπερ ἀμέτοχος παιδείας, φιλόμουσος ὅμως καὶ φιλόκαλος ὢν ἀνεζωπύρησε τὰ φῶτα τῆς παιδείας, διοργανώσας τῷ 1830 τὴν ἀπὸ τοῦ 1821 διαλυθεῖσαν Ἑλληνικὴν σχολήν, δι' ἧς ἐμορφώθη ὁπωσοῦν ὁ Κλῆρος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ἡ νεολαία τῆς Λευκωσίας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπὸ ἁπλότητος ἴσως προσκολληθεὶς εἰς μίαν τῶν τότε ἰσχυουσῶν οἰκογενειῶν τῆς Λευκωσίας, τὴν μᾶλλον φιλοπρόσοδον, καὶ παραγκωνίσας τὰς ἄλλας, ἐγένετο θῦμα τῆς ἀντιπολιτεύσεως αὐτῶν.

Μεταξὺ τῶν ὀραπετευσάντων τῷ 1821 ὑπῆρχον καὶ δύο ἐκ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ ὁ ἔξαρχος Ἰωαννίκιος. Τούτων ὁ δεύτερος καταφυγὼν εἰς Παρισίους ἔτυχεν αὐτόθι παρὰ τῷ μεγαθύμῳ Γαλλικῷ ἔθνει φιλοξενίας καὶ περιθάλψεως καὶ διέτριψεν ἱκανὰ ἔτη λαμβάνων κατὰ μῆνα ἐκ τοῦ ταμείου τῆς Κυβερνήσεως 250 φράγκα πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ καὶ ἐξοικονόμησιν τῶν λοιπῶν ἀναγκῶν του. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα διάσημος πολιτικὸς καὶ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Τουρκίας Ρεσὶδ πασᾶς καὶ ὁ Φετὶχ Ἀχμὲτ πασᾶς διέτριδον ἐν Παρισίοις, παραλαβόντες αὐτὸν ἐκόμισαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ δι' ὑψηλοῦ μεκτοῦπι σαμὶ ἐφοδιάσαντες ἀπέστειλαν εἰς Κύπρον (1839) ἵνα διαβιώσῃ αὐτόθι λαμβάνων κατὰ μῆνα χίλια γρόσια ἐκ τοῦ ταμείου τῆς νήσου (α). Ἐλθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν Κύπρον, ἡ ἀντιπολιτευομένη πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον φατρία ἐνήργησε (1840) παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ὅπως παύσῃ τὸν Πανάρετον καὶ ἀντικαταστήσῃ ἀντ' αὐτοῦ τὸν Ἰωαννίκιον. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ οἱ προστάται τοῦ Ἰωαννικίου πασάδες γινώσκοντες ὅτι ὁ εὐνοούμενος αὐτῶν δὲν εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα διὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἀπέτρεπον τοὺς ζητοῦντας αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ἐπέμενον διαβεβαιοῦντες καὶ ἐγγυώμενοι ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει αὐτοὶ θέλουσιν ὁδηγεῖ αὐτὸν καὶ ἀναδέχεσθαι πᾶσαν εὐθύνην, ἐνέδωκαν ἐπὶ τέλους καὶ οἱ πασάδες, ἐπιστήσαντες ὅμως τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἐντόνως εἰς τοῦτο· ὅτι ἅπαξ γενόμενος ἀρχιεπίσκοπος ὁ Ἰωαννίκιος θὰ διαμείνῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀκράδαντος ἐφ' ὅρου ζωῆς, οὐδὲ θέλουσιν εἰσακουσθῆ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, ἐὰν ποτε ἤθελον ἀνενεχθῆ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ζητοῦντες τὴν παῦσίν του. Μετὰ τὰς ἀμοιβαίας ταύτας συστάσεις καὶ ἐξηγήσεις κατανεύσασα ἡ Κυβέρνησις ἐξέδωκε διάταγμα διατάττον τὴν παῦσιν τοῦ Παναρέτου καὶ βαράτιον ἀναγνωρίζον ἀντ' αὐτοῦ τὸν Ἰωαννίκιον. Συνεπείᾳ τούτου τῇ μὲν 13 Ὀκτωβρίου ἔβωκεν ὁ Πανάρετος τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τοῦ θρόνου, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἀνεδείχθη ἀρχιεπίσκοπος ὁ Ἰωαννίκιος. (ἀκολουθεῖ).

(α) Ἐξ ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἀρχιεπ. Πανάρετον χρονολογουμένης τῇ 7 Νοεμβρίου 1839, ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ο ΚΟΜΗΣ ΣΚΛΟΠΗΣ ΔΕ ΣΑΛΕΡΑΝΟ.

Ὁ κόμης Σκλόπης Δὲ Σαλεράνο, τοῦ ὁποίου ὁ Μέντωρ ἐδημοσίευσε τὴν εἰκόνα ἐν τῇ 72ᾳ σελ. τοῦ Δ'. τόμου αὐτοῦ, ἀνήκει εἰς τὴν ἀγχίνουν ἐκείνην γενεάν, τὴν συναμα δραστηρίαν καὶ ἀρρενωπήν, ἥτις παρήγαγε πολλὰ ἔξοχα πνεύματα, τοσοῦτον ὑπερέχοντα τῶν τοῦ ὁμίλου, ὅστις σήμερον συγκεχυμένως συνταράττεται ἐπὶ τε τῆς πολιτικῆς σκηνῆς καὶ ἐν τῇ «τῶν γραμμάτων Δημοκρατίᾳ.» Εἶνε ὀλίγον τι νεώτερος τοῦ κ. Θιέρσου καὶ τοῦ κόμητος Δὲ Ρεμυζᾶ (γεννηθέντων τῷ 1797) καὶ κατὰ πολλὰ ἔτη τοῦ κ. Γιζώτου (γεννηθέντος τῷ 1787). Οἱ κύριοι Γλάδστων (γεν. τῷ 1809), ὁ ἀείμνηστος Καβοὺρ (γεν. τῷ 1810), καὶ πρίγκηψ Βίσμαρκ (γεν. τῷ 1814) ἀνήκουσιν εἰς ἔμμεσόν τινα γενεάν, ἐν ᾗ εὑρίσκονται μεμιγμένοι εἰς ἀναλογίας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μεγάλας οἱ χαρακτῆρες τῆς γενεᾶς, ἥτις παρήγαγεν αὐτούς, καὶ ἐκείνης, ἥτις προωρίσθη νὰ τοὺς διαδεχθῇ. Ἐν τῇ γενεᾷ ἤδη, ἥτις ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, δὲν παρατηροῦνται πλέον ἡ τοῦ νοὸς ὀξυδέρκεια οὐδ' ἡ ὑψηλὴ τῶν γραμμάτων καλλιέργεια οὐδ' ἡ ἐξαιρετικὴ εὐγένεια, ἅτινα χαρακτηρίζουσι τὴν τὰ μάλιστα γόνιμον ἐποχήν, εἰς ἣν ἀνήκουσιν οἱ δημιουργοὶ τῆς *Γαλλικῆς δημοκρατίας* (ὁ κ. Θίερσος), *τῆς Ἀγγλικῆς κατὰ τὸν ΙΗ'. αἰῶνα* (ὁ κ. Ρεμυζᾶς), *τοῦ ἐν Εὐρώπῃ πολιτισμοῦ* (ὁ κ. Γυιζῶτος) καὶ τῆς *Ἰταλικῆς νομοθεσίας*.

Ὁ Παῦλος Φριδερίκος, κόμης Σκλόπης Δὲ Σαλεράνο, ἐγεννήθη ἐν Τουρίνῳ τῷ 1798. Ἠκολούθησε τὰ μαθήματά του ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης καὶ, ἐπειδὴ ἦτο προωρισμένος ἵνα ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα ὡς πολιτικός, ἐσπούδασεν ἰδίως τὴν νομικήν. Ἐργασθεὶς δ' ἐπί τινα καιρὸν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν, ἔνθα ἐξησκήθη ἀρκούντως, συμπεριελήφθη ἀκολούθως ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν μεγιστάνων τοῦ Σαρδινικοῦ κράτους καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῆς βουλῆς, ἥτις ἦτο τότε τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, κατέστη ἀρχηγὸς ἅπαντος τοῦ δικαστικοῦ συλλόγου καὶ σύμβουλος τοῦ στέμματος ἐπὶ τῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων. Τῷ 1837 ὑπῆρξεν εἷς τῶν συνταχτῶν τοῦ πολιτικοῦ Σαρδικοῦ κώδηκος.

Τὰ συμβάντα τοῦ 1848, ἅτινα τοσοῦτον ἐπηρέασαν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας, ἔκαμαν τὸν κόμητα Σκλόπην νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον. Τὴν 16 Μαρτίου 1848 προσεκλήθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον ὡς σφραγιδοφύλαξ καὶ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ διετέλουν τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Τὸ μᾶλλον κατεπεῖγον ἦτο νὰ θέσῃ νόμον περὶ ἐλευθεροτυπίας. Ὁ κόμης προήδρευσε τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ὤφειλε νὰ τὸν συντάξῃ. Ὁ νόμος οὗτος, ὅστις ἤδη ὑπάρχει ἐν ἰσχύϊ κατὰ τὸ Ἰταλικὸν κράτος, εἶνε βεβαίως ἐκ τῶν τὰ μάλιστα δημοκρατικῶν, διότι δὲν ἀπαιτεῖ μήτε ἐγγύησιν μήτε ἐπισφράγισιν καὶ διότι ὑποβάλλει εἰς τὸ δικαστήριον τῶν ἐνόρκων τὰ τοῦ τύπου πλημμελήματα. Καί τοι ἀνήκων εἰς τοὺς συντηρητικοὺς ὁ κόμης Σκλόπης οὐχ ἧττον ἐν τῇ εὐφυΐᾳ αὐτοῦ λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν σημερινὴν τῶν πνευμάτων τάσιν ἐθέσπισε τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος νόμον τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ παρευσιά-

άζωνται περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ κυβέρνησις νὰ δαπανᾶται εἰς συζητήσεις ματαίας. Τὰ θρησκευτικὰ ἐν τούτοις δὲν ἦσαν εἰς ὁμαλωτέραν θέσιν ἢ τὰ πολιτικά. Ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν πολλοὶ τῶν διακεκριμένων Ἰταλῶν ἐπίστευαν ὅτι ἠδύναντο νὰ συμβιβασθῶσι τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τῆς παπωσύνης, ἀπεπειράθη νὰ κατορθώσῃ σύμβασίν τινα (un concordat) μεταξὺ τοῦ πολιτικοῦ ἄρχοντος καὶ τῆς αὐλῆς τῆς Ρώμης. Αἱ ἀργοπορίαι ὅμως τῆς αὐλῆς ταύτης εἰσὶ παροιμιώδεις· αἱ διακοπεῖσαι διαπραγματεύσεις δὲν ἐξηκολούθησαν, ὁπόταν ὁ κόμης ἐγκατέλιπε τὸ ὑπουργεῖον. Ἅμα δὲ ἡ δημοκρατικὴ μερίς, ἧς προΐστατο ὁ φιλόσοφος Gioberti, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ πράγματος (κατὰ 16 Δεκεμβρίου 1848), ὁ κόμης Σκλόπης εἰσῆλθεν εἰς σφαῖραν ἐνεργείας ἧττον ἐκτεθειμένης εἰς τὰς πολιτικὰς ταραχάς. Κατὰ τὸ 1849 ἐξελέγη μέλος τῆς Γερουσίας, ἥτις ἐσχηματίσθη δυνάμει διατάγματος τοῦ βασιλέως Καρόλου Ἀλβέρτου, καὶ ἐγένετο ἀντιπρόεδρος τοῦ πρώτου πολιτικοῦ σωματείου τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας.

Ὡς πρόεδρος τοῦ διπλωματικοῦ σώματος ἔλαβεν ἐν μέσῳ τοσούτων διαφιλονεικουμένων ὑποθέσεων μέρος ἐνεργητικώτατον, κυρίως δ' εἰς τὰς περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Cagliari συζητήσεις.

Ἐν τούτοις καί τοι μετὰ τοσούτου ἐνδιαφέροντος συμμετέχων καὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κράτους, διατρέχοντος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν ὁδὸν τῆς ἐντελοῦς ἀναμορφώσεως, δὲν ἐκωλύθη ὅπως οὐδ' οἱ κ. κ. Γυιζῶτος, Θιέρσος, Κουζῖνος, Βιλλεμᾶνος καὶ Ρεμυζὼ νὰ συγγράψῃ τοσαῦτα ἀξιόλογα συγγράμματα, νὰ παρακολουθήσῃ ἐνὶ λόγῳ τὰ ἔργα ἐκεῖνα, ἅτινα τῷ ἐπεδαψίλευσαν τὰς ὑψηλοτέρας τιμάς. Ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Τουρίνου τὸν ἐξέλεξε πρόεδρον, ἡ τῶν ἠθικοπολιτικῶν (Institut de France) τὸν ὠνόμασε μέλος ἐλεύθερον (libre), ὁ δὲ Φιλολογικὸς Σύλλογος τῶν Ἀθηνῶν ἐπίτιμον μέλος.

Ὑπότης τοῦ l'Amonciade καὶ ὑπουργὸς τοῦ Κράτους προήδρευσεν ἐν τῷ τῆς Γενεύης δικαστηρίῳ, οὗτινος αἱ συζητήσεις καὶ ἀποφάσεις διεφημίσθησαν δικαίως ἐπὶ τοσοῦτον.

Κατὰ τὴν 27 Ἰουνίου 1872 ἀπήγγειλε τὸν λόγον, περὶ οὗ ἐποιησάμην μνείαν δι' ἰδιαιτέρου ἄρθρου ἐν τῷ Νεολόγῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. *

Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ κόμητος Σκλόπη εἰσὶ « L' Histoire de l'ancienne législation du Piémont (1833)· L'Histoire de la législation Italienne (1840-1857)· Essai sur les Etat-Généraux et autres institutions politiques du Piémont et de la Savoie (1851)· Recherches historiques sur les rapports politiques entre la dynastie de Savoie et le gouvernement britannique (1853.)

Δώρα Ἰστριάς.

* Ἴδε Νεολόγον 1/13 Αὐγούστου 1872.

ΠΩΣ ΕΥΡΟΝ ΤΟΝ ΛΙΒΙΓΚΣΤΟΝΑ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 57.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Διαμονὴ ἐν Βαγαμόγιῳ (Bagamoyo).

Ἡ νῆσος Ζανζιβάρη μὲ τὰ ἐκ κακάου, κινναμώμου, καρυοφύλλων καὶ μαγγὸ (mango) ἄλση της, μὲ τὴν ἐκ τῶν νήσων τῆς Κόμβης καὶ Φρὲνς φρουρὰν τῆς, μὲ τὴν λευκόχρουν πόλιν της καὶ τὴν ὁσμὴν τῶν καρπῶν αὐτῆς, μὲ τὸν λιμένα καὶ τὰ πλοῖά της ἀπώλετο ἐκ τῆς ὄψεως ἡμῶν βαθμηδόν, τὸ δὲ βλέμμα μας ἀνεκάλυψε πρὸς μεσημβρίαν τὴν Ἀφρικανικὴν ἤπειρον, ἧς ἡ χλοερὰ ἀκτὴ ἀντικατέστησε μετ' οὐ πολὺ τὴν ἀποσυρθεῖσαν ἦϐη, ἥτις δὲν ἐφαίνετο πλέον ἢ ὡς καμπύλη γραμμὴ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα. Ἡ ἀπὸ Ζανζιβὰρ εἰς Βαγαμόγιο ἀπόστασις εἶνε μόλις 25 μιλίων, ἀλλὰ τὰ βραδέα ἡμῶν πλοιάρια ἐχρειάσθησαν 10 ὁλοκλήρους ὥρας ὅπως ἀγκυροβολήσωσιν ἐπὶ τῶν κοραλλίνων σωρῶν, οἵτινες ἐφαίνοντο καθαρῶς ὀλίγους πόδας ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων κατὰ μῆκος 100 ὑαρδῶν τῆς παραλίας.

Οἱ νεοσύλλεκτοί μου ἐπυροβόλησαν ὑπὲρ τῆς κατευοδόσεως πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς παραλίας Ἄραϐας, Βονιάνας καὶ Γουασαγουαχίλας, οἵτινες ἀνέμενον νὰ ὑποδεχθῶσι τὸν *μουσούγγα*, ἤτοι τὸν λευκὸν ἄνθρωπον, κράζοντες ἐν χορῷ: *γάμπο μπάνα, γάμπο μπάνα*, — πῶς ἔχεις, κύριε; πῶς ἔχεις κύριε;

Τοῖς ἀνταπεκρίθημεν εἰς τὸ *γάμπο μπάνα*, προσφωνοῦντες πρὸς αὐτοὺς ἐν συνόλῳ. Ἄνθρωπός τις ὅμως ἐξ αὐτῶν ἀνώτερος τῶν λοιπῶν εἶχε τὴν ἀπαίτησιν, ὡς πάντες οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι, ἰδιαιτέρου χαιρετισμοῦ καὶ παρουσιασθεὶς ἐνώπιόν μου ἐξέτεινε τὴν χεῖρα. Ἦτο ὁ Ζεμαδὰρ Ἐσώ, ἀρχηγὸς τῆς ἐν Βαγαμόγιῳ σταθμευούσης φρουρᾶς τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως τῆς Ζανζιϐάρης. Εἶχε συνοδεύσει τὸν Σπὴκ καὶ Γράντ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ μέχρις ἱκανοῦ διαστήματος, εἶχε δὲ ἀνταμειφθῇ παρ' αὐτῶν ὡς συνήθως παρὰ τοῖς Ἄγγλοις ἐδοιπόροις, γενναιοδώρως. Οὗτος ἀνέλαϐε τὴν εὐθύνην τῆς ἐκφορτώσεως τῶν τῆς ἐκδρομῆς μου καὶ δὲν δύναμαι ἢ νὰ τὸν συστήσω εἰς ἅπαντας τοὺς μέλλοντας ὁδοιπόρους τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς ὡς ἄξιον καίτοι ρυπαρὸν τὸ ἔνδυμα καὶ βλοσυρὸν τὸ βλέμμα. Ἐξελεξάμην κατοικίαν πρὸς τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς πόλεως, ἔνθα ὑπῆρχε μεγάλη πλατεῖα, πρὸς ἣν ἔφερεν ἡ ὁδὸς ἀπὸ Οὐνιανιεμπέ. Ἐκεῖ ἐπροτιθέμην νὰ διεξαγάγω τὰ τῆς ἐκδρομῆς, ἐπιθεωρῶν καὶ σφραγίζων τὰ φορτία μου μακρὰν τῶν περιέργων βλεμμάτων.

Τακτοποιήσας τὰ πάντα, ἐπεσκέφθην τοὺς Ἰησουΐτας μισσιοναρίους, παρ' οἷς ἐγευμάτισα προσκληθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς ἀδελφότητος τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ ἐγκαταλείψας τὸν νεοσυστηθέντα σταθμὸν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν λευκῶν ἀνθρώπων μου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ Βομβάη. Τὸ κατάστημα τῶν μισσιοναρίων εὑρίσκεται ἥμισυ σχεδὸν μίλιον μακρὰν τῆς πόλεως καὶ διαμένουσιν ἐν αὐτῷ 10 πατέρες καὶ 10 ἀδελφαί. Ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐργάζονται ἐπιτυχῶς πρὸς μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν

τῶν ἰθαγενῶν, διδάσκοντες 200 περίπου παῖδας ἄρρενας καὶ θήλεις μετ' ἀποδείξεων ὠφελείας τῆς ἀνατροφῆς, ἣν ἔλαβον. Τὸ γεῦμά των ἦτο ἀντάξιον ἀ. τάξεως ξενοδοχείου ἐν Παρισίοις.... ὁ καμπανίτης—καὶ φαντάσθητι καμπανίτην Cliquot εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀρτιὴν—δὲν ἔλειπεν· οἱ οἶνοι *λαφίτ*, *λαρούς*, *βουργόνδιος* καὶ *βορδὼ* ἦσαν πρώτης ποιότητος, τὰ δὲ ταπεινὰ καὶ πρὸς τὴν γῆν ἐστραμμένα ὄμματα τῶν πατέρων οὐκ ὀλίγον ἐλαμπρύνθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιροῆς αὐτῶν. Οἱ ἀγαθοὶ πατέρες ἐνόουσι τὴν ζωὴν καὶ ἐκτιμῶσι τὸν διάκειτόν της· τὰ ἄθουνα αὐτῶν φαγητὰ διώκουσιν ἀπὸ τὴν θύραν τῶν οἰκιῶν των τὸν *μουσκουργκουρὶ* ἤτοι τὸν πυρετὸν τῶν Ἀρτικανικῶν ἑλῶν. Μετὰ τὸ γεῦμα μουσικὴ συμφωνία ἐξ εἴκοσιν ὀρειχαλκίνων ὀργάνων μᾶς ἐφαίδρυνεν ἐξαισίως καὶ ἐξέστην ἀκούων τοὺς οὐλότριχας ἐκείνους νέους ἐν τῷ ἀποκέντρῳ τούτῳ λιμένι παίζοντας γνωστὴν Γαλλικὴν μουσικὴν καὶ μαύρους παῖδας, μὴ γνωρίζοντας πρό τινων μηνῶν ἢ τὰς παραδόσεις τῶν ἀμαθῶν μητέρων των, ψάλλοντας Παρισινὰ ἄσματα περὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ἀνδρείας τῆς Γαλλίας

Τὴν πρωΐαν ἐπιθεωρῶν τὰ τοῦ στρατοπέδου μας εὗρον ἐλλείποντα ἓν δέμα σύρματος ἀρ. 6 καὶ δύο ὄνους. Ὁ Ζιμὰρ Ἐσὼ μαθὼν τὴν ἀπώλειάν μας ταύτην ἀνεῦρε τὸ ἓν τῶν ζώων μου, ἀλλὰ τὸ ἕτερον μετὰ τοῦ σύρματος ἀπώλοντο διὰ παντός. Μεταξὺ τῶν ἐπισκεφθέντων ἡμᾶς κατὰ πρῶτον ἐν Βαγαμόγιῳ ἦτο ὁ Ἀλῆ-Μπὶν-Σαλίμ, ἀδελφὸς τοῦ περιφήμου Σαΐτ-Μπὶν-Σαλίμ, πρώην Ρας-Καφιλὰ τοῦ Βύρτων καὶ Σπήκ, εἶτα δὲ τοῦ Σπὴκ καὶ Γράντ. Τὰ *σελλὰμ* ὑπῆρξαν ἄθουνα, ἄλλως τε ὁ ἀδελφός του ἦτο ὁ ἐν Οὐνιαμγουεζὶ πράκτωρ μου, ὥστε δὲν ἐδίστασα νὰ παραδεχθῶ καὶ τὴν περὶ βοηθείας προσφοράν του· ἀλλ' οὐαὶ εἰς ἐμὲ διὰ τὸ λευκόν μου πρόσωπον καὶ τὴν καλήν μου πίστιν! Ὁ Ἀλῆ-Μπὶν-Σαλὶμ ἦτο κατ' ἐμέ, ὡς ἀπεδείχθη μετὰ ταῦτα, ὄρις κεκρυμμένος ἐν τῇ χλόῃ, ἄκανθα τραχεῖα καὶ διαπεραστική.

Ἔλαβα τὸν καρὲ ἐν τῇ εὐχαρίστῳ αὐτοῦ οἰκίᾳ· ὁ καρὲς του ἦτο καλὸς ἀλλ' ἄνευ ζακχάρεως· αἱ ὑποσχέσεις του πολλαὶ ἀλλ' ἄνευ πραγματοποιήσεως.

Ἐβιαζόμην ν' ἀπέλθω ὅσον τάχιον ἐκ Βαγαμόγ διὰ δύο λόγους· πρῶτον διότι ἐφοβούμην μὴ πληροφορούμενος ὁ Λίβιγκστων τὴν πρὸς ἀναζήτησίν του ἐκδρομήν μου ἀντὶ νὰ προσέλθῃ ἡμῖν ἀπεμακρύνετο ἔτι μᾶλλον· δεύτερον ἐπειδὴ ἡ *μασσίκα* ἦτοι ἡ ὥρα τῶν βροχῶν ἐπλησίαζε καὶ καταλαμβάνουσά με ἐν Βαγαμόγιῳ θὰ μ' ἐκράτει αὐτόθι ἐπὶ τεσσαράκοντα ὅλας ἡμέρας. Διὰ ταῦτα ὅθεν ἐζήτησα τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἀλῆ-Μπὶν-Σαλὶμ κυρίως ὅπως μοὶ προμηθεύσῃ ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἀχθοφόρους, οὗτος δ' ὑποσχόμενος τὰ πάντα φιλοφρόνως μοὶ εἶπεν ὅτι τὴν ἐπαύριον θὰ ἤρχετο νὰ ἐξετάσῃ τὰ φορτία μου ἵνα συνεργήσῃ εἰς τὴν ταχεῖαν ἀναχώρησίν μου. Πιστεύσας εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του, τὴν ἐπιοῦσαν ἦλθε μὲ ὄχος κομπαστικὸν καί, παρατηρήσας τὸν σωρὸν αὐτῶν, μ' εἶπεν ὅτι ἔπρεπε νὰ τὰ περικαλύψω διὰ *μακάνδας* ἤτοι ψιαθοσάκκων καὶ μ' ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἔπεμπεν ἄνθρωπον ἵνα λάβῃ τὰ μέτρα, συστήνων μοι ἐπὶ τέλους τὴν ἀποχὴν πάσης ἐπὶ τούτου συμφωνίας, διότι αὐτὸς θὰ ἐτακτοποίει τὰ πάντα.

Ἀναμένοντες τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ παρετηρήσαμεν ἐν βραχεῖ τίνων πραγμάτων ὑστερούμεθα καὶ τίνων πόλιν ἡ μεταφορὰ ὑπῆρχε περιττή. Νύκτα τινὰ μᾶς κατέλαβε θύελλα τρομερά, ἡ δὲ βροχὴ διαπεράσασα τὰς ἐκ drill (χονδροπάνου) σκηνάς μας ἐπροξένησε ζημίας εἰς διάφορα ὑράσματα, ὥστε ἐδέησε ν' ἀντικατασταθῶσιν αὗται διὰ σκηνῶν ἐκ καννάβεως, ὑπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἤμεθα ἀσφαλεῖς μετὰ τῶν ἐφοδίων μας, περιφρονοῦντες τὰς ἐπιθέσεις τῆς *μασίκας*. Ἐν τῇ ἀμαθείᾳ μου κατὰ τὴν ἐκ Ζινζιβὰρ ἀναχώρησίν μου εἶχα διαιρέσει τὰ φορτία μου τόσον ἀτέχνως καὶ βαρέως, ὥστε οἱ *παγαζῖζ* (ἀχθοφόροι) δὲν ἠδύναντο νὰ τὰ μεταφέρωσιν· ἐπομένως διετάχθησαν ἄλλως καὶ εἰς κάθε δέμα ἐδόθη μῆκος 4 1)2 ποδῶν, πλάτος καὶ βάθος 1 ποδός.

Ἐπρόκειτο νὰ μεταφέρω ὀγδοήκοντα δέματα εἰς Οὐνιανιεμπί, ὧν τὰ τεσσαράκοντα συνεκειντο ἐξ ὑφασμάτων *μερικάνι* καὶ *κανικί*, τὰ δὲ λοιπὰ ἐμπεριέχοντα *μερικάνι* καὶ χρωματισμένα ὑφάσματα ἐπρόκειτο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς φόρος καὶ πρὸς ἐκμίσθωσιν ἄλλου σώματος ἀχθοφόρων ἀπὸ Οὐνιανιεμπὶ εἰς Οὐζιζὶ καὶ ἀπὸ Οὐζιζὶ εἰς τὰς ἀπωτέρω χώρας.

Ἡ δεκάτη πέμπτη ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Ἀλῆ-μπὶν-Σαλὴμ μ' ὑπεσχέθη τὴν ἀποστολὴν τῶν *παγαζῖζ*, παρῆλθεν, ἀλλ' οὔτε εἷς ἐξ αὐτῶν ὑπῆρχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ μου. Ἔπεμψα τὸν Ταυροκέφαλον Μαμβρούκην πρὸς τὸν Σαλήμ, ἵνα προσφέρῃ τὰ *σελλὰμ* καὶ τὸν ὑπενθυμίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποσχέσεών του· ἐπέστρεψε δὲ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν φέρων τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἄραβος ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὰ πάντα θὰ ἦσαν ἕτοιμα, ἐπρόσθετεν ὁ Μαμβρούκης ὅμως πανοῦργος· *βάνα* δὲν τὸ πιστεύω! τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ καθ' ἑαυτὸν «διατί νὰ εὕρω *παγαζῖζ* διὰ τὸν *μουσούγκι*; ὁ Σαΐτ Βουργὰς δὲν ἔπεμψεν ἐπιστολὴν εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν Ζεμαδὰρ· πρὸς τί νὰ κοπιάσω ὅτ' αὐτὸν; ἂς μοῦ γράψῃ ὁ Βουργὰς καὶ τότε θέλω τοὺς τῷ προμηθεύσει ἐντὸς δύο ἡμερῶν.» Ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐργασθῶ ἤδη· ὁ Μπὶν-Σαλὴμ ὤφειλε νὰ μάθῃ ὅτι κακῶς ἐφαντάσθη νὰ παίξῃ μετ' ἀνθρώπου λευκοῦ προτιθεμένου ν' ἀναχωρήσῃ. Ἔσπευσα ὅθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἵνα τὸν ἐρωτήσω τί ἐνόει· ἀλλ' αὐτὸς μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ὁ Μαμβρούκης εἶπε ψεῦδος μαῦρον ὡς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὅτι οὐδέποτε εἶπε τοιοῦτόν τι, ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ γίνῃ βοῦλός μας, νὰ γίνῃ *παγαζῖζ* αὐτὸς ὁ ἴδιος. — Ἐνταῦθα διέκοψα τὸν ἄστατον Μπὶν-Σελὴμ καὶ τὸν ἐπληροφόρησα ὅτι δὲν ἤμην διατεθειμένος νὰ τὸν παραδεχθῶ ὡς *παγαζῖζ* οὔτε ἐπεθύμουν νὰ διαταράξω τὸν Σαΐτ-Βουργὰς ὅπως γράψῃ πρὸς αὐτὸν οὔτε ν' ἀπαιτήσω ὑπηρεσίαν οἱασδήποτε φύσεως παρ' ἀνθρώπου, ὅστις ἅπαξ μὲ ἠπάτησεν ὡς αὐτός, καὶ τὸν συνεβούλευσα ν' ἀπομακρύνεται πάντοτε τοῦ σταθμοῦ μου αὐτός τε καὶ οἱοσδήποτε ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ὁ Ζεμαδὰρ Σαδοὺρ μ' ὅλην τὴν τιμὴν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς τοῦ Βουργὰς δὲν ἦλθεν εἰς βοήθειάν μου, ἐν μέσῳ τῆς ἀνησυχίας καὶ ἀμηχανίας μου ταύτης ἐνθυμήθην τὴν ὑπόσχεσιν συστατικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Ζινζιβὰρ Τάρια Τοσὰν Μωαμεθανοῦ Ἰνδοῦ πρός τινα τῶν ἐν Βαγαμόγιῳ ἐμπόρων Σοὺρ Χαζῆ Παλοὺ, ὅστις ἐφημίζετο ὡς νέος κάλλιστος. Ἔπεμψα ὅθεν πρὸς αὐτὸν τὸν διερμηνέα μου Σελὴμ διὰ πλοιαρίου εἰς

Ζινζιβάρ, ὅστις μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπέστρεψε φέρων μεθ' ἑαυτοῦ οὐ μόνον τὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐξαίρετα πράγματα ἐκ μέρους τοῦ φιλοξένου κυρίου Webb. Μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἐπιστολῆς ὁ ἄξιος νέος Χαζῆ Παλοῦ ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψίν μου καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐκμισθώσεως τῶν 140 παγαζίζ ἦτο δαπανηρά, διότι οἱ Ἄραβες ἔμποροι ἐπλήρονον δι' αὐτοὺς 20 doti ἢ 80 ὑάρδας ὑφάσματος δι' ἕκαστον καὶ ὅτι πολλοὶ μὴ ἐπιθυμοῦντες ἢ μὴ δυνάμενοι νὰ πληρώσωσι τὸ ποσὸν τοῦτο ἀναμένουσιν ἐπὶ ἓξ μῆνας πολλάκις κατάλληλον εὐκαιρίαν· ὥστε, ἂν ἐπεθύμουν ν' ἀναχωρήσω ταχέως, ὤφειλα νὰ πληρώσω ἀπὸ 25—40 doti· ἠλπίζε δὲ τοιουτοτρόπως ὅτι θὰ μοὶ διηυκόλυνε τὴν ἀναχώρησιν ἐντὸς μηνός. Ἀντὶ ἀπαντήσεως τῷ ἔδειξα τὰ φορτία μου λέγων ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχον ὑφάσματα διὰ *παγαζίζ* ἀξίας 1750 ταλλήρων ἤτοι doti 3,500· ἑπομένως ἠδύναντο νὰ ἐξαρκέσωσι διὰ 140 *παγαζίζ* πρὸς 25 doti ἕκαστον, οὔτινος περισσότερον δὲν συγκατένευον νὰ πληρώσω. Ἠμψον, ἐπρόσθεσα, 140 *παγαζίζ* εἰς Οὐνιανιεμπὲ μὲ ὑφάσματα καὶ φύρματα καὶ θὰ σ' εὐχαριστήσω διὰ δῶρον, ὅμοιον τοῦ ὁποίου μέχρι τοῦδε δὲν ἔτυχες. Ὁ νέος μοὶ ἀπήντησε διὰ τῆς μεγαλειτέρας ἁπλότητος ὅτι δὲν ἐπεθύμει οὐδὲν δῶρον, ἀλλ' ὅτι θὰ μοὶ εὕρισκε τοὺς ἀναγκαιοῦντάς μοι παγαζίζ· ἄλλως ὅτιδὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ εἴπω πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις μοὶ τὸν ἐσύστησεν, ὅτι ἦτο *νέος καλὸς* καὶ ὅτιὼς μόνη ἀνταμοιβὴ ἤρκει αὐτῷ ἡ ἐπιτυχία τῶν ὑποθέσεών μου· ἐπέρανε δὲ λέγων ὅτι εἶχε κατ' οἶκον δέκα *παγαζίζ*, οἵτινες τὴν ἐπαύριον ἠδύναντο νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Βαγαμόγιον μετὰ 4 δεμάτων ὑφάσματος, 2 σάκκων χάνδρων καὶ 20 δεσμίδων σύρματος ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τριῶν στρατιωτῶν, διότι, ἐπρόσθεσεν, ἦτο προτιμότερον ν' ἀποστελλῶσι πολλὰ μικρὰ κιρβάνια ἢ ἓν μεγάλον, ὅπερ δύναται νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν ἁρπάγων ἢ νὰ παρεμποδισθῇ καθ' ὁδὸν δι' ἐλαχίστας προφάσεις ὑπὸ φιλαργύρων φιλάρχων. Δὲν ἐδίστασα ν' ἀκολουθήσω τὴν συμβουλὴν τοῦ Χαζῆ-Παλοῦ καὶ τὸ πρῶτον μου κιρβάνιον ἐκ δέκα *παγαζίζ* καὶ τριῶν στρατιωτῶν ἀνεχώρησε διὰ Οὐνιανιεμπέ· ἡ ἀξία τῶν ἀποσταλέντων δι' αὐτοῦ πραγμάτων ἦτο τάλληρα 155. 62 1)2, διὰ δὲ τοὺς *παγαζίζ* καὶ στρατιώτας ἐπλήρωσα τάλληρα 184.97 2)3.

Ἐνταῦθα συναπήντησα καὶ τὸ ἓξ ἑπτὰ ἀνθρώπων κιρβάνιον τοῦ κ. Κὶρκ προωρισμένον διὰ τὸν Λιβιγκστόνα. Ἀγνοῶ ὅμως τί ἔπραττον οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας ἐν Βαγαμόγιῳ, προφασιζόμενοι τὴν ἔλλειψιν παγαζίζ, ἐνῷ διὰ τῆς προξενικῆς ἐπιρροῆς ἠδύναντο νὰ εὕρωσι τοιούτους ἐν διαστήματι δύο ἡμερῶν· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι δὲν ἐπαύσαντο πίνοντες καὶ ὀργιάζοντες.

Ἐν τούτοις κατώρθωσα μετὰ πολλὰς περιπετείας, καθ' ἃς ἀπεδείχθη ὅτι καὶ ὁ Χαζῆ-Παλοὺ δὲν ἦτο, ὡς ἐνόμιζον, ἄνθρωπος πάντη ἀνεπίληπτος, ν' ἀποστείλω καὶ τὸ δεύτερόν μου κιρβάνιον καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις οὗ κατὰ τὴν 21ην Μαρτίου 1871 ἀνεχώρησα μετὰ τοῦ τελευταίου κιρβανίου, συγκειμένου ἐξ 28 παγαζίζ, 12 στρατιωτῶν, δύο λεκῶν ἀνδρῶν, ἑνὸς ράπτου, ἑνὸς μαγείρου, ἑνὸς διερμηνέως, ἑνὸς ὁπλοφόρου, 18 ὄνων, 2 ἵππων καὶ ἑνὸς κυνός· ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων, ἐξ ὧν συνέκειτο ἡ ἐκδρομὴ τοῦ «Κήρυκος τῆς νέας Ὑόρκης» ἦτο 192.

(ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΑΠ' ΕΥΘΕΙΑΣ ΑΙΤΙΩΝ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ.

Διάφορα πειράματα κατέδειξαν ὅτι πολλάκις τὰ ὄνειρα οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ συνέχεια τῶν αἰσθημάτων, εἰς ἃ ὑπόκειται ὁ ὀνειρευόμενος ἐκ τύχης ἢ ἐκ προμελέτης. Τοιουτοτρόπως ὁ διδ. Gregory ἀναφέρει, ὅτι, κοιμηθεὶς μὲ ἀγγεῖον θερμοῦ ὕδατος ὑπὸ τοὺς πόδας, ὠνειρεύθη ὅτι περιεπάτει ἐπὶ τοῦ κρατῆρος τοῦ ἡφαιστείου τῆς Αἴτνης. Ἄλλοτε ὠνειρεύθη ὅτι διῆλθε τὸν χειμῶνα ἐν Hudsons Bay καὶ ὅτι ὑπέφερε ψῦχος δριμύ. Ἐξυπνήσας εἶδεν ὅτι, πεσόντος τοῦ ἐφαπλώματος τῆς κλίνης, εἶχεν ἐκτεθῇ εἰς τὸ ψῦχος τῆς νυκτός, ὀλίγον δὲ πρὶν ἢ καταλινθῇ εἶχεν ἀναγνώσει περιγραφὴν τῆς ἄνω ρηθείσης χώρας.

Ὁ διδ. Reid ὁ πασίγνωστος μεταφυσικὸς ἀναφέρει ὅτι, φέρων ἐκδόριον, ὅπερ διακινηθὲν καθ' ὕπνον ἐπήνεγκεν αὐτῷ πόνον οὐχὶ μικρόν, ὠνειρεύθη ὅτι εἶχεν ἐμπέσει εἰς συμμορίαν Ἰνδῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, οἵτινες ἐξέδειραν τὸ κρανίον αὐτοῦ. Ὁ διδ. Beattie ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι, διανύσας ποτὲ ἔφιππος 300 μίλ., σφοδροῦ ἀνέμου ἐπιπνέοντος, διῆλθε νύκτα πλήρη ὀνείρων φρικαλέων, ἅτινα ἠδύναντο νὰ καταταράξωσι δεισιδαίμονα ἄνθρωπον, αὐτὸς δ' ἠρκέσθη ὅπως ἀπαλλαχθῇ ἀπ' αὐτῶν νὰ μένῃ ἄγρυπνος μέχρι πρωΐας.

Πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ βαθμοῦ, μέχρι τοῦ ὁποίου αἱ αἰσθήσεις ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τῶν ὀνείρων, ὁ κ. Maury ὑπεβλήθη εἰς σειρὰν πειραμάτων, καθ' ἃ τὰ διάφορα τῶν ἐξωτερικῶν ὀργάνων του ἠρεθίσθησαν δι' ἀντικειμένων ἀγνοουμένων ὅλως ὑπ' αὐτοῦ· ἔκαμεν δ' ἐξ αὐτῶν ἐσημειοῦτο μετὰ προσοχῆς. Οὕτω λοιπὸν ὁπόταν ἡ ρὶς αὐτοῦ ἐγαργαλίσθη διὰ πτεροῦ, ὠνειρεύθη ὅτι ἐβασανίζετο ἀνηλεῶς, ὅτι ἔμπλαστρον πίσσης ἐπιτεθὲν ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἀπεσύρθη βιαίως, ἀπογυμνοῦν τὰ χείλη καὶ τὰς παρειὰς αὐτοῦ. Ὅταν διὰ τριχολαβίδος ἐπροξενήθη κρότος ἐν τῷ ὠτὶ αὐτοῦ, ὠνειρεύθη κωδωνοκρουσίας ἐπιταχυνομένας μετὰ τῆς ταχύτητος τοῦ διὰ τῆς τριχολαβίδος κρούσματος, ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ ἐπαναστάσεως. Ἐπλησίασαν αὐτῷ καιομένην θρυαλλίδα, ἐνῷ συγχρόνως ὁ ἄνεμος ἐσύριττε διὰ τῶν θυρίδων, καὶ ἰδοὺ ὠνειρεύθη ὅτι εὑρίσκετο ἐν θαλάσσῃ ἐπὶ ἀτμοπλοίου, οὗτινος ἡ πυριτιδοθήκη ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἄλλα τέλος τοιαῦτα.

Τὸ ἐξῆς ἀκούσιον πείραμα ἰατροῦ τινος ἀναφερόμενον ἐν τῇ «Journal of Psychological Medicine» κατὰ τὸ ἔτος 1856 ἐπιμαρτυρεῖ τ' ἀνωτέρω.

Ὁ ἐν λόγῳ ἰατρός, ἐπισκεφθεὶς ἀσθενῆ τινα ἐν Loventry, κατεκλίνθη ἐν τῷ δωματίῳ τυροπώλου, ὅστις εἶχεν ἤδη ἐκφορτώσει φορτίον παλαιοῦ τυροῦ, ὅπερ κατὰ τὴν νύκτα ἔσχε τὴν εὐχαρίστησιν ν' ἀκούσῃ ἐπισκεπτόμενον ὑπὸ τῶν μυῶν θορυβούντων ὑπὸ τὴν κλίνην του· καίτοι δὲ ἡ ὀσμὴ τοῦ τυροῦ ἐπλήρωσε τὴν συνοικίαν ὅλην, αὐτὸς κεκμηκὼς δὲν ἤργησε ν' ἀποκοιμηθῇ· «Εἰσέτι ἀνέπνεον, λέγει, τὴν τυρώδη ἀτμοσφαῖραν· ἡ δὲ ὀσμὴ αὕτη μετὰ τοῦ θορύβου τῶν ροκανιζόντων μυῶν ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς φαντασίας μου τοσοῦτον παραδόξως, ὥστε νὰ ὀνειρευθῶ τὰ

ἐξῆς φρικώδη: Εὑρέθην ἐν βαρβάρῳ τινὶ χώρᾳ, ἔνθα, κατηγορηθεὶς διὰ πολιτικόν τι ἔγκλημα, κατεδικάσθην νὰ κλεισθῶ ἐντὸς μεγάλου τυροῦ· μόλις ἤρχισα νὰ συνειθίζω τὴν ἀθλίαν μου τύχην καὶ πρὸς μεγίστην μου φρίκην στρατὸς ὅλος μυῶν ἐπολιόρκησε τὸν γιγαντιαῖον τυρόν· ἐνόμισα ὅτι εἴσοδος ἠνοίχθη αὐθωρεί, οὗτοι δὲ ἤρξαντο προσκολλώμενοι ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ σώματός μου πολυάριθμοι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν· ἡ ἀγωνία μου ηὔξανε, διότι ὑπῆρχε ἀδύνατον ν' ἀποσπάσω αὐτοὺς ἀπ' ἐμοῦ. Εὐτυχῶς ἐξύπνησα, ἀλλὰ μὲ κεφαλὴν θερμὴν καὶ σφυγμοὺς βιαίους, αἱ μήνιγγές μου ἐκτύπων σφοδρότατα· μὲ κατεῖχε δὲ ναυτίασις ὡς ἐκ τῆς βαρείας τοῦ τυροῦ ὀσμῆς.»

Ἐκ τῶν συνήθων ἀπ' εὐθείας αἰτίων τῶν ὀνείρων ἡμῶν εἶνε προσέτι καὶ ἡ περί τινος ἀνησυχία. Εἰς τὰς περὶ τοῦ Antiquary σημειώσεις του ὁ Walter Scott ἀναφέρει ὅτι ὁ κ. Τ. τῆς Bowland, κτηματίας ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Gala, κατεδιώκετο πρὸς ἀπότισιν μεγάλου ποσοῦ ἐξ ὑπολοίπων τοῦ φόρου τῆς δεκάτης· ὁ κ. Τ. ἦτο πεπεισμένος ὅτι ὁ πατήρ του εἶχε πληρώσει τὸν φόρον τοῦτον καὶ ὅτι εἶχε λάβει τὰς ἀπαιτουμένας ἀποδείξεις πληρωμῆς παρὰ τοῦ ἁρμοδίου ὑπαλλήλου· ἀφοῦ πᾶσα ἔρευνα ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ πατρός του ἀπέβη εἰς μάτην, ἀφοῦ ἐξήτασε πᾶν πρόσωπον, ὅπερ συνεσχετίσθη μετὰ τοῦ πατρός του ὡς πρὸς τ' ἀφορῶντα τὴν ὑπόθεσιν χωρὶς οὐδὲν νὰ ἐξιχνιάσῃ, εἶδεν ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς δίκης ἦτο φανερὰ καὶ ἀναπόφευκτος· ἔσπευσεν ὅθεν εἰς Ἐδιμβοῦργον εὐθὺς τὴν ἐπισοῦσαν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τοῦ ἐνάγοντος. Ἐκοιμήθη μὲ τοιαύτην τινὰ ἀπόφασιν, ὅτε ὠνειρεύθη τὰ ἑξῆς: ὁ πατήρ αὐτοῦ, ὅστις εἶχεν ἀποβιώσει πρὸ ἐτῶν, ἐνεφανίσθη ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ τὸν ἠρώτησε πρὸς τί φαίνεται τόσον τεταραγμένος; μαθὼν δὲ τὴν ἀφορμὴν παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ—ἔχεις δίκαιον, τῷ ἀποκρίνεται· διατελῶ ἰδιοκτήτης τῶν γαιῶν, πληρώσας τὰ χρήματα ὅτ' ἂ σὺ τώρα καταδιώκεσαι· τὰ σχετικὰ ἔγγραφα εὑρίσκονται εἰς χεῖρας τοῦ κ. Κ. γραφέως, ὅστις ἤδη ἀπεσύρθη τῆς ὑπηρεσίας καὶ διαμένει ἐν Inveresk παρὰ τῷ Ἐδιμβούργῳ. Δυνατόν, ἐξηκολούθησε τὸ φάσμα, ὁ κύριος οὗτος νὰ ἐλησμόνησε τὴν ὑπόθεσιν· πρὸς ἀνάμνησιν ὅμως εἰπὲ αὐτῷ ὅτι, ὁπόταν ἔρθασεν ἡ στιγμὴ καθ' ἣν ὤφειλον νὰ πληρώσω τὸν λ)μόν, ἐδυσκολευόμην νὰ πληρώσω τὸ ὑπόλοιπον χρυσοῦ πορτογαλλικοῦ νομίσματος καὶ ἠναγκάσθημεν νὰ πίωμεν αὐτὸ ἐν οἰνοπωλείῳ.

Ὁ κ. Τ. ἐξύπνησε καί, ἔχων ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ ἐντετυπωμένας τὰς λέξεις τοῦ πατρός του, ἐπροτίμησε νὰ ὑπάγῃ κατὰ πρῶτον εἰς Inveresk ἀντὶ εἰς Ἐδιμβοῦργον· ἐκεῖ εὗρε τὸν γραφέα Κ. ὑπέργηρον ἤδη. Χωρὶς νὰ τῷ ἀναφέρῃ τι περὶ τοῦ φάσματος, τὸν ἠρώτησεν, ἂν ἐνθυμεῖτο τὴν μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὑπόθεσιν. Ὁ γέρων κατ' ἀρχὰς ἐδίστασε καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνθυμηθῇ· ὁπότε ὅμως τῷ ἀνέφερε περὶ τοῦ πορτογαλλικοῦ νομίσματος, ἀνεμνήσθη τῆς ὑποθέσεως, ἠρεύνησεν ἐν τοῖς ἐγγράφοις του καὶ τὸ πολύτιμον ἔγγραφον εὑρέθη. Οὕτως ὁ κ. Τ. δὲν ἀπώλεσε τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ.

Ὁ sir W. Scott, ὅστις λέγει ὅτι τὴν ἱστορίαν ταύτην ἤκουσε παρὰ προσώπου μὴ δυναμένου οὔτε ν' ἀπατηθῇ οὐδὲ νὰ ψευσθῇ, δὲν παραδέχεται ὅτι παρὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἐπετράπη συγκοινωνία μεταξὺ τεθνεώτος καὶ ζώντος πρὸς διάσωσιν ἑκατοντάδων τινῶν λιρῶν, ἀλλὰ λέγει ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ὄνειρον δὲν ὑπῆρξεν ἢ καθ' ὕπνον ἐπαναληψις ὅσων παρὰ ζῶντος εἰσέτι τοῦ πατρός του ὁ κ. Τ. εἶχεν ἀκούσει καὶ ἄτινα εἶχε λησμονήσει. Τοῦτο δὲν εἶνε ἀσύνηθες· πολλάκις οἱ ἄνθρωποι ἀποκτῶσι καθ' ὕπνον τὴν σειρὰν τῶν ἰδεῶν, ἣν ἀπώλεσαν κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν.

Τὸ ἑξῆς θλιβερὸν συμβὰν ἔχει ἐπίσης σχέσιν μεθ' ὅσων περὶ τῶν αἰτίων τῶν ὀνείρων μέχρι τοῦδε ἀνεφέραμεν καὶ ἐξιστορεῖται ὡς ἑξῆς ὑπὸ τοῦ διδ. Macnish.

«Ἡ δεσποσύνη Μ. ἦτο περιπαθῶς ἀξιωματικοῦ τινος, συνοδεύσαντος τὸν sir Jonh Moore ἐν τῷ περὶ τῆς Χερσοννήσου πολέμῳ. Ὁ προφανὴς κίνδυνος, εἰς ὃν ἐξετίθετο ἡ ζωὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ, συνεκίνει μεγάλως τὴν δεσποσύνην· ἐγένετο μελαγχολικὴ καὶ ὠχρά, οὐδὲν ἄλλο κατὰ νοῦν ἔχουσα ἢ τὰ τῆς τύχης τοῦ προσφιλοῦς αὐτῇ ἀξιωματικοῦ. Ἐν βραχεῖ διαστήματι ἐπὶ τῆς χαριέσσης αὐτῆς μορφῆς ἀνεφάνησαν τὰ χαρακτηριστικὰ νόσου φοβερᾶς καὶ ὀλεθρίας, ἥτις προσήγγιζεν αὐτὴν εἰς τὸ μνῆμα, ὅτε νύκτα τινὰ καθ' ὕπνον εἶδε τὸν ἐραστὴν αὐτῆς ὠχρόν, αἱμοσταγῆ καὶ τετραυματισμένον εἰς τὸ στῆθος, εἰσερχόμενον ἐν τῷ κοιτῶνι της· ἀνύψωσε τὸ παραπέτασμα τῆς κλίνης, ἔρριψεν ἐπ' αὐτῆς βλέμμα πρᾶον καὶ ἐλαφρόν, ἀναγγέλλων αὐτῇ ὅτι ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην καὶ προσθέτων ὅτι δι' αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ λυπῆται τοσοῦτον. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὁποίαν τινὰ ἐπιρροὴν ἔσχεν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἀτυχοῦς τὸ τοιοῦτον ὄνειρον. Τὸ πτωχὸν κοράσιον ἐμαράνθη ἐξ ὁλοκλήρου καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐξέπνευσεν· ὀλίγας ὅμως πρὸ τοῦ θανάτου της ἡμέρας προσκαλέσασα τοὺς γονεῖς της διηγήθη τὸ ὄνειρον καὶ τοὺς παρεκάλεσε νὰ σημειώσωσι τὴν ἡμέραν, ὅπως ἐπιβεβαιωθῶσι μετὰ ταῦτα ἂν τῷ ὄντι καὶ ἂν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τοῦτο συνέβη. Μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τινων ἐπεβεβαιώθη ὁ θάνατος τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἐπισυμβὰς κατὰ τὴν μάχην τῆς Sorunna, λαβούσης χώραν ἀκριβῶς κατὰ τὴν νύκτα καθ' ἣν ἡ μνηστὴ αὐτοῦ ἐνυπνιάσθη.

Ὁ κ. Leig Hunt ἐν τούτοις διατείνεται ὅτι πολλὰ τῶν ὀνείρων συσχετίζονται μετὰ τῆς διαίτης ἡμῶν καὶ ἐκ ταύτης κατὰ πλεῖστον ἐξαρτῶνται· «ἐνδεχόμενον, λέγει, μικρά τις ἀπεψία νὰ διεγείρῃ ὄνειρα λίαν φαντασιώδη εἰς φαντασίαν ἐξημμένην, καλή τις δὲ τοῦ στομάχου πλήρωσις εἶνε λίαν ἀναγκαία εἰς ἕνα ἐπικούριον ὅπως δραματουργήσῃ καθ' ὕπνον ὅσα καὶ ὁ τραγικὸς *ἐν μιᾷ νυκτί*.»

Λέγεται περὶ τῆς κυρίας Radcliffe ὅτι ἔφαγε ποσότητα ὠμοῦ κρέατος, ὅπως ἐν τοῖς ὀνείροις αὐτοῖς ἴδῃ τὰς τρομερὰς ἐκείνας μορφάς, ἃς περιέγραψεν εἰς τὰ φρικαλέα αὐτῆς μυθιστορήματα. Τὸ αὐτὸ ἐπίσης καὶ διὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν σκοπὸν λέγεται καὶ περὶ τοῦ ζωγράφου Fuseli, ὅπερ ἀληθῶς ἐπιμαρτυροῦσι τὰ ἄγρια αὐτοῦ φαντασιογραφήματα.

Ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ὀνείρων ἡμῶν ἐπιρροὴν ἐξασκεῖ ἡ ἀκρασία καὶ ἅπασαι αἱ λοιπαὶ καταχρήσεις. Ὁ κ. De Juincey ἔν τινι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ περιγράφει τὰ ὀνειρά του ὡς ἑξῆς:

«..... ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ καύσωνος τῶν τροπικῶν καὶ τοῦ καθέτου φωτὸς τοῦ ἡλίου ἔφερα μετ' ἐμοῦ πάντα τὰ πλάσματα· πτηνά, ζῶα, ἑρπετά, πάντα τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτά, τὰ ὕδη καὶ τὰ φαινόμενα, ὅσα εὑρίσκονται καὶ ἁπαντῶνται ἐν πάσαις ταῖς χώραις τῶν Τροπικῶν, ἐν Κίνᾳ ἢ Ἰνδοστάνῃ. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν νόμον εἶχα ἐνώπιόν μου τὴν Αἴγυπτον μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν θησαυρῶν· οἱ βλέποντές με τοιουτοτρόπως ἀνεβόων καὶ μ' ἐμυκτήριζον· οἱ πίθηκες μὲ περιέπαιζον, οἱ δὲ ψιττακοὶ ἐρλυάρουν. Ἔτρεχον εἰς τὰς παγόδας καὶ διέμενα ἐκεῖ ἐπὶ ὁλοκλήρους αἰῶνας· ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἢ ἐν τοῖς μυστικοῖς ὑπογείοις. Ἐγινόμην εἴδωλον ἢ ἱερεύς, ἐπομένως ἐλατρεύθην καὶ ἐθυσιάσθην. Ἔφυγον τὴν ὀργὴν τοῦ Βράμα διὰ τῶν ἀπεράντων ἀσῶν τῆς Ἀσίας· ὁ Βισνοὺ μ' ἐμίσει, ὁ Σίβας μὲ ὑπεδέχετο. Ἦλθον αἰφνιδίως εἰς τὸν Ἴσιν καὶ Ὄσιριν, ἔπραξά τι δι' ὅπερ, λέγουσιν, ὅτι τρέμουν ὁ Ἴδις καὶ ὁ κροκόδειλος. Ἔμεινα τεθαμμένος ἐπὶ χίλια ἔτη ἐν λιθίνῳ κιβωτίῳ μετὰ μομιῶν καὶ σφιγγῶν· ἐν στενοῖς διαβρόμοις ἢ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν αἰωνίων πυραμίδων. Κροκόδειλοι μὲ ἠσπάζοντο διὰ καρκινωδῶν φιλημάτων καὶ διέμενα συγκεχυμένος μεθ' ὅλων τῶν ἀνυποφόρων γλοιωδῶν πραγμάτων καὶ οὐσιῶν, μεταξὺ τῶν καλάμων καὶ τῆς ἰλύος τοῦ Νείλου.»

Περαίνοντες τὴν *περὶ τῶν ἀπ' εὐθείας αἰτίων τῶν ὀνείρων* πραγματείαν, προσθέτομεν ὅτι μεγάλοι τινὲς ἄνδρες ἔσχον παραδόξους περὶ τῶν ὀνείρων πεποιθήσεις. Ὁ Λούθηρος ἐφαίνετο πιστεύων ὅτι οἱ ἄνθρωποι προετρέποντο ὡς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐγράφετο ἡ Ἁγ. Γραφὴ εἰς ἅγια καὶ οὐράνια παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐπίσκοπος Towper ἀναφέρει ὅτι εἶδεν ὄνειρον παρὰ Θεοῦ ὁδηγοῦν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δημοσίων καθηκόντων του. Ἐπίσης ὁ ἐπίσκοπος Bull ἀποφαίνεται ὅτι πολλάκις τὰ ὄνειρα πέμπονται ἐκ Θεοῦ, ὁ δ' ἐπίσκοπος Ken ἀδιστάκτως ἐπίστευεν ὅτι ὑπούργημα τῶν Ἀγγέλων ἦτο ν' ἀποδιώκωσιν ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν ἐναρέτων πάντα σατανικὸν πειρασμὸν καὶ νὰ φέρωσιν αὐτοῖς καλὰ ὄνειρα. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ Samuel Wesbey εἶχε καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Ἐν τούτοις πρὶν ἐγκαταλείψωμεν τὸν ἀναγνώστην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ζητήματος τούτου ὁδηγοῦμεν αὐτὸν ἐν τῇ περὶ τούτου συζητήσει τοῦ καθηγητοῦ Haven

«Ὑπάρχουσιν ἆρά γε ὄνειρα ὑπερφυσικά; Ἐρωτᾷ· ἀναμφιβόλως, ἀποκρίνεται, τὸ μέλλον δυνατὸν νὰ γίνῃ γνωστὸν δι' ὑπερφυσικοῦ τινος τρόπου καὶ τοῦτο πρέπει νὰ παραδεχθῇ ὁ πιστεύων εἰς τὰς Ἁγ. Γραφάς· ἵνα ὅμως τὸ ὄνειρον ὑπάρξῃ προφητικὸν δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ᾖ καὶ ὑπερφυσικόν. Ἄγνωστός τις νόμος λοιπὸν ὑπάρχει δι' οὗ τὸ νευρικὸν σύστημα, διεγειρόμενον καὶ παροξυνόμενον καθ' ὑπερβολήν, ἀποκαθίσταται ἐπιδεκτικὸν ἐντυπώσεων οὐχὶ συνήθων καὶ κατὰ τρόπον μυστηριώδη εἰσέτι ἡμῖν τίθεται εἰς σχέσιν μετὰ σκηνῶν, χώρων καὶ ἀπομεμακρυσμένων συμβεβηκότων, προγνωρίζει τέλος τὸ μέλλον. Δύναταί τις ἤδη ν' ἀποδείξῃ τὸ τοιοῦτον ὡς ἀδύνατον; εἶνε πιθανώτερον ἆρά γε ὅτι τ' ἀναφερόμενα συμβάντα τυγχάνουσιν ἁπλῶς τυχαῖαι συμπτώσεις; Δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ φυσικός τις νόμος ἢ ἀφορμὴ εἰσέτι ἀνεξήγητος, ἧς ὁ μὲν τρόπος τῆς ἐνεργείας ἄγνωστος, ἀλλ' ἡ ὕπαρξις γνωστὴ καὶ καταφανὴς ἐκ παραδειγμάτων; Δὲν εἶνε δυνατὸν ὥστε τὸ συμβὰν ν' ἀντιστοιχῇ κατὰ πολλὰς περιπτώσεις πρὸς τὸ ἰδιαίτερον ὄνειρον *ἄνευ οὐδεμιᾶς οἱασδήποτε αἰτίας ὡς πρὸς τὴν σχέσιν*;.... Δὲν ἐπιχειρῶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, ἁπλῶς ὑποδεικνύω ὅ τι δύναται νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν λύσιν ἴσως αὐτοῦ.»

ΑΙ ΑΔΕΛΦΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΔΕΣ.

Ἡ φύσις, δημιουργήσασα τοὺς ἀδελφοὺς Σιαμαίους (Siamois) καὶ μὴ ἀρκεσθεῖσα φαίνεται εἰς μόνην τοῦ ἀρσενικοῦ τούτου φαινομένου τὴν ὕπαρξιν, ἔσπευσεν ὅπως μᾶς δώσῃ καὶ τὰς ἀδελφὰς Ἀμερικανίδας.

Σήμερον περὶ τὴν 2 ὥραν μ. μ. πλῆθος ἰατρῶν καὶ δημοσιογράφων συνεπορεύοντο εἰς τὰ Ἡλύσια πεδία πέριξ τοῦ νέου τούτου φαινομένου, ὅπερ προσεχῶς θέλει τεθῇ ὑπ' ὄψιν τοῦ δημοσίου.

Πρόκειται περὶ ἑνὸς ἀλλὰ δύο ἀποτελουντος ἄτομα. Τὸ σύνολον τοῦ τερατουργήματος τούτου ἁπανταχοῦ εἰς τὸ ὄνομα **Miss Millie et Christine** ἡλικίας 22 ἐτῶν, γεννηθεῖσαι εἰς Caroline du Nord ἐκ γονέων μαύρων.

Ὅπως σχηματίσῃ τις ἰδέαν τινὰ τοῦ περιέργου τούτου φαινομένου, ἀπαιτεῖται νὰ φαντασθῇ ὅτι ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν δύο νεανίδας, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς μιᾶς τὸ ἀριστερὸν μέρος εἶνε στερεῶς προσηρμοσμένον πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς ἑτέρας μόνον ἀπὸ τῶν κάτω μερῶν τῆς ζώνης μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῶν ποδῶν.

Εἶσιν ἄρα γε δύο μαῦραι ἁπλῶς κεκολλημμέναι ἡ μία μετὰ τῆς ἄλλης; Ὄχι, διότι δὲν ἔχουσι παρὰ μίαν καὶ μόνην κοιλίαν. Δύνανται ἄρα γε νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἓν καὶ μόνον ἄτομον; Ὄχι, διότι ἑκάτερον αὐτῶν φέρει κεφαλὴν ἰδίαν, θώρακα (στῆθος) ἴδιον, δύο βραχίονας καὶ δύο πόδας.

Ἕκαστον τῶν δύο τούτων σωμάτων, ἅτινα δὲν ἀποτελοῦσι παρ' ἓν καὶ μόνον, φαίνεται ὅτι ἔχει τας αἰσθήσεις ἀνεξαρτήτους· καθότι ἡ μία δύναται νὰ κοιμᾶται, ἐνῷ ἡ ἑτέρα ἀναγινώσκει· νὰ ὁμιλῇ, ἐνῷ ἡ ἀδελφή της σιωπᾷ· νὰ πίνῃ, ἐνῷ ἡ ἄλλη τρώγει κτλ. Πρὸς τούτοις ὁπόταν ἐγγίσῃ τις τὴν κεφαλὴν ἢ τοὺς βραχίονας ἢ τὸ στῆθος μιᾶς ἑκάστης τῶν δύο μαύρων ἰδιαιτέρως, αὕτη μόνη αἰσθάνεται αὐτό. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰ κάτω μέρη· διότι ἐὰν ἐγγίσητε τὸν πόδα τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ μαύρης, καὶ ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αἰσθάνεται τὴν ἐπαφὴν τῆς χειρός σας.

Καίτοι τὰ ὄργανα τῆς χωνεύσεως κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν ἰατρῶν εἰσὶ διπλᾶ, ἐν τούτοις ταὐτοχρόνως ἀναφαίνεται παρ' ἀμφοτέροις ἡ ἐπιθυμία τοῦ τρώγειν ἢ πίνειν. Μ' ὅλα ταῦτα τρώγουσι πολὺ ὀλίγον, ἀμφότεραι σχεδὸν ὅσον γυνὴ ἡλικιωμένη δύναται νὰ τρώγῃ.

Τὰς ἠκούσαμεν νὰ τραγωδῶσιν ἓν ᾆσμα Ἀμερικανικὸν (ὧν ἡ μουσικὴ εἶνε λίαν περίεργος). Ἀμφότεραι ἔχουσι φωνὴν καλήν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι παρὰ τῇ μιᾷ ἀπαντᾶται ἔτι παρατεταμένη ἢ παρὰ τῇ ἑτέρᾳ. Τὰς εἴδομεν νὰ βαλσίζουν καὶ τολμῶμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι χορεύουσι μετὰ χάριτος ἀνελπίστου. Οὐδὲν περιεργότερον τοῦ νὰ βλέπῃ τις τοὺς τέσσαρας τούτους κοκκινοσανδαλοφόρους πόδας εὐρύθμως ὀρχουμένους.

Τὸ δημιούργημα τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπεχθές· καὶ ὅμως εἶνε καὶ σχεδὸν εὐχάριστον. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄχαρι· καὶ ὅμως

δὲν ἐλλείπει χάριτος, ἤτις εἶνε χάρις ἰδιαιτέρα, ἐννοεῖται, χάρις τερατώδης, εἶνε ἀναπόφευκτον· ἐν τούτοις χάρις.

Εἶνε λίαν περίεργον νὰ βλέπῃ τις τὰ δύο ταῦτα σώματα νὰ βαδίζωσι, νὰ χορεύωσι, νὰ τρέχωσι, ὡς ἓν καὶ μόνον σῶμα· ἀκολούθως ἑκάστης κεφαλῆς ἀναλαμβανούσης τὴν αὐθυπαρξίαν της, ἡ miss Millie νὰ τραγῳδῇ, ἐνῷ ἡ Christine σιωπᾷ· ἡ miss Christine νὰ τρώγῃ, ἐνῷ ἡ ἀδελφή της ὁμιλεῖ.

Ὁπόταν βαδίζωσιν, ὁ δεξιὸς πούς τῆς μιᾶς συνενοῦται ταὐτοχρόνως μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τῆς ἑτέρας καὶ ἀλληλοδιαβδόχως. Ἐν τούτοις δύνανται νὰ ἀναπηκώσωσι τοὺς δύο κεντρικοὺς πόδας, ἤτοι τὸν δεξιὸν τῆς μιᾶς καὶ τὸν ἀριστ. τῆς ἑτέρας, καὶ νὰ βαδίσωσι μὲ τοὺς ἄλλους δύο πόδας βαδισμα φυσικώτατον.

Millie et Christine ἀπολαμβάνουσιν ἐντελοῦς ὑγείας· δὲν ἠσθένησαν ποτέ, ἐκτὸς ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ, ὃν ἔσχον ἀμφότεραι ταὐτοχρόνως. Ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των εἰσὶ λίαν μικροκαμωμέναι

Ἐκπληκτικωτάτη εἶνε τῷ ὄντι ἡ ὁμοιότης, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ἀμερικανίδων. Εἰσὶ πρὸς τούτοις τόσον ὅσον μαῦραι δύνανται νὰ ὦσιν ὡραῖαι Ἔχουσι τὰς ὀρέξεις συμφώνους καὶ δὲν δυσαρεστοῦνται ποτέ Εἰσὶ πρὸς τούτοις λίαν χαροποιαὶ καὶ δεικνύουσι τοὐλάχιστον, ὅτι εἰσὶ λίαν εὐχαριστημέναι ἐκ τῆς ζωῆς ἣν διάγουσι. Μετὰ τῆς μεγαλητέρας χάριτος σπεύδουσιν ὅπως ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις ἃς τυχὸν ταῖς διευθύνουσιν οἱ τὴν Ἀγγλικὴν ἢ Γερμανικὴν ὁμιλοῦντες θεαταί.

Παρισίοις τῇ 14 Νοεμβρίου 1873. *Λ. Σειραγανίδης.*

ΠΕΡΙ ΛΑΧΩΡΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 48).

ΠΙΝΑΞ Β'.

Ρανὴ (βασίλισσα).

Τζένδα (μήτηρ τοῦ Δελίδ-Σιγγ).

Σιρδαρ (εὐγενὴς) Δζιοβαχὰρ-Σιγγ.

Ράδζα (πρίγκηψ) Λάλ Σιγγ. (ἀκολουθεῖ)

Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΝ ΤΩ ΜΕΣΑΙΩΝΙ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ).

Ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἐν τῇ ΙΣΤ'. ἑκατοντατετρηρίδι ἡ διαχείρισις τῆς ἰατρικῆς καθ' ἅπασαν τὴν Χριστιανωσύνην ἦτο κυρίως εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἱερέων, τῶν ὁποίων ὁ τρόπος τῆς ἰάσεως ἐστηρίζετο εἰς μίγματα διαφόρων φαρμάκων καὶ δεισιδαίμονας ἱεροπραξίας. Τὴν ἐπιρροὴν των ἐν τῇ προόδῳ τῆς θεραπευτικῆς, θεωρουμένην ὡς ἁπλῶς κοσμικὴν πρᾶξιν, πρέπει νὰ ἐκθέσωμεν ὅπως ἔχει. Πίστις εἰς τὰ θαύματα τῆς «Ἁγίας Ἐκκλησίας» παρέλυε πᾶσαν λογικὴν ἐξέτασιν περὶ τῶν φαρμάκων καὶ τῆς ἀποτελεσματικῆς χρήσεώς των ἀκόμη καὶ ὁπόταν τοιαύτη εὑρίσκετο. Περισσοτέρα πίστις ἐδίδετο εἰς τὰς χοητείας καὶ τὰ περίαπτα ἢ εἰς αὐτὰ τὰ φάρμακα. Ἐν τούτοις οἱ ἱερεῖς δὲν ἐπίστευον ἐξ ὁλοκλήρου τὰς δεισιδαίμονας ἰδέας τοῦ τότε καιροῦ. Τὸ καλῶς διωργανισμένον νοσοκομεῖον ἦτο συχνάκις συνδεδεμένον μετὰ τοῦ μοναστηρίου καὶ ὁ κῆπος αὐτοῦ πλήρης φυτῶν, τὰ ὁποῖα ἐφημίζοντο ὡς ἔχοντα ἰαματικὰς δυνάμεις. Ἀναμφιβόλως οἱ ἱερεῖς ἦσαν τὸ μέσον τῆς σωτηρίας πολλῶν ἐν τῇ σκοτεινῇ καὶ ταραχώδει ἐποχῇ τοῦ μεσαιῶνος, ὅτε αἱ μοναὶ μετὰ τῶν νοσοκομείων των ἀπετέλουν συχνάκις τὸ μόνον ἄσυλον τῶν ἀσθενῶν καὶ τετραυματισμένων.

Εἰς ἐκείνους τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας φῶς ὑπέφωσκε μακρόθεν· οἱ Ἄραβες, τῶν ὁποίων αἱ κατακτήσεις καὶ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας, τῆς ἀρκτικῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἱσπανίας ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς προόδου τῆς μεταξὺ Ζ'. καὶ Γ'. ἑκατονταετηρίδος, ἀφοῦ ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰς ὡραίας χώρας, ἃς εἶχον κυριεύσει ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τοῦ ξίφους, ἤρχισαν νὰ καλλιεργῶσι τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἵδρυσαν σχολεῖα, συνέλεξαν βιβλιοθήκας καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Εὐκλείδου, τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τοῦ Γαληνοῦ μετεφράσθησαν εἰς τὴν Ἀραβικὴν ὑπὸ τοῦ Ὀνάϊρου (Honair), ἰατροῦ τοῦ Βαγδατίου (πρωτευούσης τῆς Ἀραβίας ἢ τοῦ Μωαμεθανικοῦ κράτους) τὸ 870 μ. Χ. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι διέσωσαν ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τὰ πονήματα τῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος διδασκάλων οἱ Ἄραβες ἐπήνεγκον καὶ βελτιώσεις τινὰς εἰς τὴν ἰατρικήν· π. χ. ἀντικατέστησαν εὐκοίλιά τινα φάρμακα, ὡς τὴν σένναν καὶ τὸ ρᾶ (ραβέντιον) ἀντὶ τοῦ τρομεροῦ ἑλλεβόρου (τοῦ καθαρσίου τοῦ Ἱπποκράτους), ἔκαμαν προσθήκας εἰς τὴν *ἰατρικὴν ὕλην*, ὡς τὴν τοῦ μόχυου, καὶ εἶνε οἱ πρῶτοι, οἵτινες μετεχειρίσθησαν τὴν διύλισιν καὶ τὴν χημικὴν ἀνάλυσιν.

Εἷς ἐκ τῶν μάλα διακεκριμένων Ἀράβων ἰατρῶν ἦτο ὁ Ραζῆς (Rhazes), ὅστις ἔγραψε δώδεκα βιβλία περὶ χημείας καὶ ἓν σύγγραμμα περὶ τῆς εὐρλογίας, ἀσθενείας ἣν πρῶτος αὐτὸς περιέγραψε. Τὴν παθολογίαν του καὶ τὴν θεραπευτικήν του ἠρύσθη ἐκ τοῦ Γαληνοῦ, τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι ἦτο ἔνθερμος ὀπαδός. Μεγαλειτέρας ἔτι φήμης ἦ ὁ Ραζῆς ἦτο ὁ Ἀβικέννας (Avicenna), ὁ ἐπονομαζόμενος Seheikh Reyes, τουτέστι πρίγκηψ τῶν ἰατρῶν. Ἐγεννήθη ἐν Βουχάρᾳ καὶ μικρὸς ἔτι ὢν κατέστη περίφημος διὰ τὴν ἔκτασιν τῶν γνώσεών του εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς μαθήσεως, οἵτινες τότε ἐδιδάσκοντο. Μεθηρμήνευσε τὰ πονήματα τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὴν Ἀραβικήν, ἐκ τῆς ὁποίας εἰς τὴν ΙΒ'. ἑκατονταετηρίδα ὁ Μιχαὴλ Σκότης, γνωστὸς ἐν ταῖς Σκωτικαῖς παραδόσεσιν ὡς «Γόης,» τοῦ ὁποίου τὸ μνῆμα καὶ σήμερον ἔτι δείκνυται ἐν τῷ Melrose Abbey, τὰ μετεγλώττισεν εἰς τὴν Λατινικήν. Λίαν σκολιὰ τῷ ὄντι ὁδὸς ἦτο αὕτη διὰ τὴν ἐπιστήμην τὸ νὰ φθάσῃ εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ταύτας νήσους τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης.

Μετὰ πολυκύμαντον βίον, καθ' ὃν ὁτὲ μὲν ἦτο βεζύρης, ὁτὲ δὲ ἐν φυλακῇ ἢ ἐξορίᾳ, ἀπέθανε τῷ 1036, ἡλικίας πεντήκοντα ὀκτὼ ἐτῶν. Τὸ σύστημα τῆς θεραπευτικῆς του οὐδόλως διέφερεν ἀπὸ τὸ τοῦ Γαληνοῦ (ὅστις ἀπέθανε περὶ τὸ 200 μ. Χ.), ἀλλὰ τὰ φιλολογικὰ αὐτοῦ προτερήματα, ἅτινα ἀναπτύσσονται ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, ἔγιναν αἰτία ὥστε ἐπὶ αἰῶνας ὅλους νὰ ἔχῃ κῦρος ἀναμφίλεκτον ἐν τῇ ἰατρικῇ.

Συγχρόνως μὲ τὸν Ἀβικένναν ἤκμαζεν ὁ Ἀραψ ἱστορικὸς τῆς ἰατρικῆς Ἀλῆ Ἀββᾶς, ὁ ἐπονομαζόμενος Μάγος ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ μαθήσεως. Τὸ μέγα αὐτοῦ σύγγραμμα, τοῦ ὁποίου Λατινικὴ μεταφρασις σώζεται εἰσέτι, ὠνομάζετο Almalecus ἢ βασιλικὸν ἐπινόημα. Τὴν αὐτὴν ἢ ἔτι μεγαλητέραν φήμην ἀπέκτησαν ἐν τῇ ἰατρικῇ Ἀβενζοὰρ ὁ ἐκ Σεβίλλης καὶ ὁ ἐκ Κορδούης Ἀβερρόης, δύο τῶν μάλα σοφῶν ἀνδρῶν καὶ μεγίστων σεμνωμάτων τῆς Ἱσπανίας ὑπὸ τοὺς Σαρακηνούς. Μετ' αὐτοὺς ἤκμασεν ὁ Ἀβουλκάσης ἐπίσης διακεκριμένος ἐπὶ θεωρίᾳ καὶ πράξει.

Αἰτία τῆς εἰς τοὺς Ἄραβας ὀφειλομένης ὑπολήψεως εἶνε ἡ ἑξῆς: ὅτι ἔκαμαν προσθήκας τινὰς οὐχὶ ἀνωφελεῖς εἰς τὴν ἰατρικὴν ὕλην, περιγράψαντες νέας τινὰς ἀσθενείας, οἷον τὴν εὐφλογίαν καὶ τὴν ἀρθρίτιδα, καὶ διέσωσαν τὴν παιδείαν καὶ σοφίαν τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ κατακλυσμοῦ, ὅστις ἐπῆλθεν ἅμα τῇ πτώσει τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τῇ κατακλύσει τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς παλιρροίας τῶν ἀπὸ Βορρᾶ βαρβάρων.

Οἱ βάρβαροι, Γότθοι, Βάνδαλοι, Οὖνοι, Βισιγότθοι, Φράγκοι ἢ Λομβαρδοί, ἐνῷ φοβούμενοι τὰς ἀσθενείας ἐτίμων μεγάλως τὴν αἰχμαλωσίαν ἰατροῦ καὶ συχνάκις ἀφειδῶς ἀντήμειβον τὰς ἐκδουλεύσεις του, οὔτε καιρὸν εἶχον οὔτε κλίσιν οὐδὲ τὴν κατάλληλον περίστασιν, ὅπως καλλιεργῶσιν ἐπιστημονικῶς ἢ πρακτικῶς τὴν ἰατρικήν, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν κατὰ τὰς θορυβώδεις ἐκείνας σκηνάς, αἵτινες πανταχοῦ διεδραματίζοντο, νὰ διατωνίζεται ἡ τάξις τῶν λογίων. Παράδοξον ἦτο ἡ ἰατρικὴ νὰ εὑρίσκῃ ἐκ πίστεως βασιζομένης ἐπὶ τοῦ ξίφους προστασίαν τοιαύτην, ὁποίαν δὲν ἠδύνατο τότε νὰ εὑρῃ ἐκ τῆς πίστεως τῆς ἱδρυμένης ἐπὶ τῶν λόγων ἐκείνου, ὅστις δικαίως καλεῖται ὁ Μέγας Ἰατρός.

Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ τῶν πραγμάτων τῆς Χριστιανωσύνης ἐξαίρεσίς τις ἔμελλε ν' ἀναφανῇ βραδύτερον — δηλ. ἀπὸ τῆς ΙΒ'. μέχρι τῆς ΙΕ'. ἑκατονταετηρίδος — εἰς

τοὺς δημοκρατουμένους Ἰταλούς, τῶν ὁποίων αἱ μεγαλοπρεπεῖς πόλεις ἦσαν τὸ ἄσυλον πάσης μαθήσεως καὶ τέχνης σωθείσης ἐκ τοῦ βαρβαρικοῦ κατακλυσμοῦ. Τὰ Μεδιόλανα π. χ. εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης των λέγεται ὅτι περιεῖχον 200 ἰατρούς, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἦσαν καλῶν οἰκογενειῶν ἐξόχου εὐφυΐας καὶ ἀνατροφῆς. Ἰταλός τις ἰατρός, ὀνόματι Dr. Giovanni di Proceda, κατέστησε τὸ ὄνομά του ἔξοχον συνδέσας αὐτὸ μετὰ τοῦ ἀξιομνημονεύτου ἐκείνου κινήματος, ὅπερ καλεῖται «Σικελικὸς ἑσπερινός.»(1) Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ ἡ ἐπιρροή, ἣν ἐξήσκει ἡμίτρελλός τις ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἐπιδέξιος ἀγύρτης, ὀνομαζόμενος Ἱερώνυμος Καρδάνος, καταδεικνύει ὅτι γενικῶς ἡ κοινότης ἐκείνη δὲν διέκρινε εἰσέτι τοὺς ὄντας ἰατρούς. Ἀλλ' ἰατρική τις σχολή, ἡ τοῦ Σαλέρνου, παρὰ τὴν Νεάπολιν, ἀπέκτησε μεγάλην καὶ ἀξίαν φήμην. Ἐκαλεῖτο «ἡ πόλις τῶν Ἱπποκρατῶν» καὶ ἐδίδασκον ἐν αὐτῇ δέκα διδάκτορες ἢ καθηγηταί· ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦτο ἡ μόνη Χριστιανικὴ σχολὴ τῆς ἰατρικῆς ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἥτις ἦτο ἀξία τοῦ ὀνόματος τούτου· διότι, ἂν καὶ τῇδε κακεῖσε, ἐν πανεπιστημίῳ ἢ μονῇ, ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ ἐντεθειμένην τοιαύτην ἔκτασιν μαθήσεως καὶ τοσοῦτο θαυμαστὴν εὐφυΐαν ὅσῳ ἡ τοῦ Ρογήρου Βακῶνος, ὅστις ἠδυνήθη νὰ προξενήσῃ ἔκπληξιν καὶ σέβας καὶ νὰ ἐπισύρῃ ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀνάθεμα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ γενικὴ κατάστασις ὅμως τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἦτο ἀξιοθρήνητος, ὡς ἀπεδείχθη ἀπὸ τὴν καταστροφήν, ἣν ἐπέφερεν ἡ «Κάθιδρος νόσος (2)» καὶ ἄλλαι λοιμώδεις ἐπιδημικαί, αἵτινες ἐθέριζον καὶ ἐδεκάτιζον τοὺς ἀπέλπιδας ὄχλους. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον καλλιτέρα ἐποχὴ ἀνέτελλεν ἐν τῇ Δύσει πλήρης νέας ὑγείας σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἐπ' ἀγαθῷ τῶν λαῶν.

Περὶ τὸ τέλος τῆς ἤδη ρηθείσης περιόδου, παράδοξός τις χαρακτὴρ ἐφάνη ἐν τῇ σκηνῇ τῆς ἰατρικῆς ἱστορίας — ὁ Παρακέλσος, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Einsedeln παρὰ τὴν Ζυρίχην τῆς Ἑλβετίας τῷ 1423. Ὁ πατήρ του ἦτο ἐπιτηρητὴς τῆς ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Einsedeln μονῆς, καὶ παρ' αὐτοῦ ὁ Παρακέλσος ἔλαβε τὰ στοιχεῖα τῆς ἀνατροφῆς του. Ὁπόσῳ πλειοτέραν ἐκπαίδευσιν ἔλαβεν ἀγνοεῖται, ἀλλ' ἐκ συμβεβηκότος ἔκαμε περιηγήσεις, καθ' ἃς ἐπεσκέφθη τὴν Ἰταλίαν, Γερμανίαν καὶ Σουηδίαν, ἐπεκτείνας τὴν περιοδείαν του καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον.

Εἰκάζουσιν ὅτι διετηρεῖτο ἐνεργῶν «θαυμασίας ἰάσεις» καὶ οὐδόλως ἀμφιβάλλουσιν ὅτι ἔκαμεν ἐπιτυχίας τινάς, ἂν οὐχὶ ἀνακαλύψεις ἐν τῇ χημείᾳ. Τριακοντούτης ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶχε θεραπεύσει δεκατρεῖς ἡγεμόνας, τῶν ὁποίων αἱ ἀσθένειαι εἶχον κηρυχθῆ ἀνίατοι. Διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χειρουργικῆς ἐν τῷ πανεπιστημείῳ τῆς Βασιλείας ἐν ἔτει 1526· Ἤρξατο τοῦ σταδίου του καύσας δημοσίᾳ τὰ πονήματα τοῦ Γαληνοῦ καὶ τοῦ Ραζῆ καὶ ὡμίλησε γερμανιστὶ ἐν τῇ παραδόσει του περὶ τοῦ ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ ἀνάγνωσις ὅπως κατασταθῇ τις ἰατρός, ἀλλ' ὅτι ἀναγκαία πρὸς τοῦτο καὶ ἡ περιήγησις καὶ ἡ πεῖρα. Τὸ ὕφος του καὶ αἱ ἰδέαι του δὲν εἵλκυσαν τὸ σέβας τῶν μαθητῶν του καὶ ἡ παράδοσις ταχέως ἐγκατελείφθη. Τοῦτο καὶ ἀγενής τις ἔρις, ἐν ᾗ περιεπλέχθη, προεκάλεσαν τὴν ἀναχώρησίν του ἐκ Βασιλείας. Ἐκ τῆς διαγωγῆς του ἐδηλώθη τότε ὅτι ὁ Παρακέλσος εἶχε ψυχὴν ἀγύρτου, ἂν καὶ κατεῖχε καθηγητοῦ καθέδραν.

Ἤρξατο αὖθις τῶν περιηγήσεών του καὶ ὅπου ἂν ἐπορεύετο καθίστα τοὺς ἰατροὺς ἐχθρούς του, δημοσίᾳ κατηγορῶν αὐτοὺς καὶ τὸ σύστημά των καὶ ἐκτελῶν τὰς «θαυμασίας ἰάσεις του.» Ἐν Σαλσβούργῳ ἡ διαγωγὴ αὕτη ἐπήνεγκε ὀλέθρια ἀποτελέσματα, διότι ὁ Παρακέλσος μετὰ ὁρμαθῶν ὕβρεων, τὰς ὁποίας ἐξήμεσε, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν θεραπόντων τοῦ ὑβρισθέντος διδάκτορος, ἐρρίφθη ἐκ τοῦ παραθύρου ἐντὸς ξενοδοχείου καὶ ἔθραυσε τὸν λαιμόν του διὰ τῆς πτώσεως. Τοῦτο συνέβη ἐν ἔτει 1541.

Ἡ ἐντύπωσις, ἣν ὁ Παρακέλσος παρὰ τὰ σφάλματα καὶ τὰς ἰδιοτροπίας του ἐνεποίει εἰς τοὺς συγχρόνους του, ὀφείλεται εἰς αὐθάδειαν μεθ' ἧς ἐξέθετε τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐν χρήσει τότε ἰατρικοῦ συστήματος, ἐκθειάζων τὴν ἀξίαν τῆς ἑαυτοῦ μεθόδου. Τὸ σύστημα τοῦ Γαλιλαίου μετ' ἀμειλίκτου περιφρονήσεως ἀπέρριπτεν, οὐδὲ ἐσέβετο τὴν μνήμην τοῦ Ἱπποκράτους. Τὰς δημώδεις δεισιδαιμονίας, αἵτινες ἦσαν συνδεδεμέναι μετὰ τῆς ἰατρικῆς, ἀπετίναξε διὰ τοῦ σαρώθρου τοῦ κοινοῦ νοός. Ἀλλὰ μᾶλλον ἐπετύγχανεν εἰς τὸ κρημνίζειν παλαιὰ συστήματα καὶ εἰς τὸ ἀνοικοδομεῖν νέα. Τὸ σύστημά του, καθ' ὅσον ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν, ἦτο εἰς ἄκρον μυστικὸν καὶ ἀόριστον.

Ἓν χαρακτηριστικὸν τοῦ συστήματος αὐτοῦ εἶνε σαφές: ὅτι δηλ. ἐθεώρει τὴν νόσον οὐχὶ ὡς ἁπλῆν μεταβολὴν τῶν ὑγρῶν τοῦ σώματος, ἀλλ' ὡς οὐσίαν, ὡς ἀρπακτικὸν τέρας ὅπερ πρέπει νὰ ἐξαχθῇ δι' ἀνωτέρας ἀνταγωνιστικῆς δυνάμεως. Ἑκάστη ἀσθένεια, διϊσχυρίζετο, ἔχει τὸ ἴδιον αὐτῆς ἀπόκρυφον ἰατρικὸν ἢ ἀντίδοτον. Μετὰ τοῦ συστήματος τούτου ἀνεμίγνυε διαφόρους μυστικὰς γνώσεις περὶ τοῦ «πνεύματος» τῆς ἰάσεως, ὅπερ συγγενεύει πως τῇ ὁμοιοπαθητικῇ.

Πρὸς εὕρεσιν τοῦ ἀντιδότου πάσης ἀσθενείας ὁ Παρακέλσος διϊσχυρίζετο ὅτι ὁ ἰατρὸς ὤφειλε νὰ ἔχῃ γνώσεις *φιλοσοφίας, ἀστρονομίας καὶ ἀλχυμίας*· ἀλλὰ τὰ ὅρια τοῦ χάρτου δὲν μᾶς ἀπιτρέπουσι λεπτομερεῖς ἐξηγήσεις περὶ τῆς σημασίας, ἣν ἔδιδεν εἰς τὰς λέξεις ταύτας. Ὅθεν ἀρκούμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι διὰ τῆς λέξεως φιλοσοφίας ἐνόει τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως· διὰ τῆς ἀστρονομίας τὰς σχέσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων πρὸς τὰ γήϊνα,

(1) Σικελικὸς ἑσπερινὸς ὀνομάζεται ἡ ἐποχὴ τῆς γενικῆς σφαγῆς τῶν Γάλλων ἐν τῇ Σικελίᾳ, ἥτις συνέβη τὴν ἑσπέραν τοῦ Πάσχα τῷ 1282, τῶν κωδώνων κρουόντων διὰ τὸν ἑσπερινόν. Σ. Μ.

(2) Κάθιδρος νόσος, πυρετώδης ἐπιδημικὴ ἀσθένεια, ἥτις κατεμάστισέ τινας τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν ΙΕ'. καὶ ΙΣΤ ἑκατονταετηρίδα. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ στρατεύματι τοῦ κόμητος Ριχμόνδου, τοῦ μετέπειτα Ἑρρίκου Ζ'. ἅμα τῇ ἀποβιβάσει αὐτοῦ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Milford (πόλεως τῆς Ἀγγλίας ἐχούσης λιμένα εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ) ἐν ἔτει 1485. Ἡ προσβολὴ τῆς ἀσθενείας ἦτο αἰφνίδιος καὶ συνήθως ἐσημειοῦτο ὑπὸ ἐσωτερικοῦ πόνου παράγοντος φλόγισιν· ἀκολούθως ἐξηπλοῦτο καθ' ὅλον τὸ σῶμα, ἀκολουθούμενος ἀμέσως ἀπὸ ἄρθρον ἱδρῶτα διαρκοῦντα καθ' ὅλην τὴν ἀσθένειαν ἢ καὶ μέχρι θανάτου, ὅστις συχνάκις ἐπήρχετο μετ' ὀλίγας ὥρας. Σ. Μ.

καὶ διὰ τῆς ἀλχυμίας τὴν φαρμακευτικὴν χημείαν ἰδίως, ἥτις περιεῖχε, ὡς αὐτὸς ἐνόμιζε, πολυάριθμα ἀντίδοτα κατὰ τῶν ἀσθενειῶν.

Τὰ κυριώτερα φάρμακα αὐτοῦ ἦταν ὁ ὑδράργυρος, τὸ ὄπιον, καὶ τὸ στίμμι (antimonium), ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ἀποτελεῖ οὐσιώδες μέρος τῆς ἐμπειρικῆς ἰατρικῆς. Ἂν ἓν ἁπλοῦν φάρμακον ἢ μῖγμα πολλῶν ἀπετέλει τὸ ζωτικὸν ἐλιξίριον αὐτοῦ, (elixir vitae), δὲν εἶνε τόσον βέβαιον, ὅσῳ βέβαιον εἶνε, ὅτι αὐτὸ ἀπεύγχανεν εἰς τὸ νὰ μηκύνῃ τὸν βίον τῶν ἐμπιστευομένων εἰς αὐτό.

Τηλέμαχος Θ. Τιμαγένης.

ΕΘΡΑΥΣΘΗ ΑΝΘΟΣ.

(Ἐλεγεῖον εἰς ζῶντος ἀοιδοῦ μνημόσυνον).

Ὅταν ὁ ἔρως ἀποβῇ δυστυχής, ψυχραίνει καὶ ὅλα τὰ μετ' αὐτὸν αἰσθήματα. . . . . τὸ πάθος τοῦτο δύναται νὰ καταστρέψῃ διὰ παντὸς καὶ νοῦν ἐνταῦθα καὶ καρδίαν.

(Ἡ κ. Στάελ ἐν τῇ Κορίννᾳ).

—

Ἐθρύσθη ἄνθος . . . . ποιητοῦ καρδία συνετρίβη
Καὶ ἡ ὑπερηφάνεια ἡ εὐγενὴς συνάμα·
Τὸ στῆθος τὸ εὐαίσθητον εἰς κόνιν κατετρίβη . . .
Φεῦ! κατεστράφη πρόωρον τοῦ βίου του τὸ δρᾶμα!
Ἐχάθη κόσμος! . . . ποιητοῦ τὸ πνεῦμα κατεστράφη:
Τῶν αἰσθημάτων, τῶν παθῶν ἡ τόση ἁρμονία,
Τὸ τόσον πῦρ τῶν ἰδεῶν, ὀργῶσα φαντασία,
Εἰς χάος ἔπεσε τὸ πᾶν, εἰς νύκτα κατετάφη! . . .
Κλαίετε, κλαίετε λοιπόν! τὸν ἀοιδὸν θρηνεῖτε·
Τὸ ἄσμα τῆς καρδίας του δὲν θὰ ἀκροασθῆτε!
Ἂν μαρανθῇ ὁ νάρκισσος, ἐλπὶς νὰ ἀναζήσῃ·
Τὸ ἔαρ ἀναθάλλουσι τὰ κάλλιν' ἄνθη πάλιν·
Τὸ ἶον θὰ ἀναστηθῇ, τὸ ῥόδον θ' ἀνανθήσῃ,
Ἐκεῖνος μόνον ἔκυψεν εἰς τῆς ζωῆς τὴν πάλην,
Ἐκεῖνος μόνον ἔπεσεν εἰς πόνων θῦμα ζάλην·
Καὶ ποῖος πλέον ἥλιος θὰ τὸν ζωογονήσῃ ;....
Τρυγόνος στῆθος τρυφερόν!... περιστερᾶς καρδία!
Ὡς ἀηδόνων μουσική, περιπαθῶν ἀγγέλων,
Ὑπνώττει ἀνεξέγερτος ἐντός σου μελῳδία,
Ἣν δὲν ἀκούει τὸ παρὸν καὶ θὰ ζητῇ τὸ μέλλον.
« Κλαίετε, κλαίετε λοιπόν! τὸν ἀοιδὸν θρηνεῖτε :
Τὸ ἄσμα τῆς καρδίας του δὲν θὰ ἀκροασθῆτε!
Πετράρχα! Δάντη ὑψηλέ! μετὰ πλημμῶν ἀπείρων
Σᾶς ἔψαλλον τὰ στήθη του, σᾶς ἔψαλλον τὰ χείλη,
Καὶ πόσον σᾶς ἠσθάνετο, καὶ πόσον σᾶς ἐφίλει,
Ὦ Μίλτων καὶ Γοῦγγέ του καὶ Γοίθιε καὶ Βύρων !
Ὅτ' ἔλεγε τοὺς στίχους σου, ἀθάνατε χορεία,
Ὁπότ' ἐλάλει περὶ σοῦ, ὦ! πῶς ἐνεθουσία!
Ἠγάπα ἡ καρδία του ἡ ὡς τὸ πᾶν εὐρεῖα,
Κ' εἰς ἔρωτα πᾶν αἴσθημα ἐντός της μετεβλήθη,
Κ' εἰς φλόγας ὅλος, ἀγαπῶν, ἐτάκη, ἀνελύθη,
Καὶ σκέψις, ὄνειρον, ἐλπίς, εὐχή του ἦτο μία,
Καὶ πρὸς στιγμήν, ὦ! εὐτυχής! θερμῶς ἀντηγαπήθη,
Ἀλλ' αἴφνης τοῦ ἐσπάραξε τὰ στήθη προδοσία!
Αὐτὴ τὸ πᾶν κατέστησεν ἐντός του κυκεῶνα
Καὶ ἀπὸ τοῦ μετώπου του κατέρριψε το στέμμα·
Αὐτή, σκληρά, ἐπάγωσε τὸ τῶν φλεβῶν του αἷμα,
Κ' ἐστέρησε τοῦ ποιητοῦ τὸν κόσμον, τὸν αἰῶνα !
Κλαίετε, κλαίετε λοιπόν! τὸν ἀοιδὸν θρηνεῖτε
Τὸ ἄσμα τῆς καρδίας του δὲν θὰ ἀκροασθῆτε!

Φίλιππος Α. Οἰκονομίδης.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 53).

—

107. Ὁ κόσμος εἶνε φίλος ὁλίως, ἄπιστος ἑταῖρος. Ἀπόφευγε τὰς ἀπατηλὰς αὐτοῦ θωπείας καί, ἂν δὲν δύνησαι νὰ τὸν διορθώσῃς, μὴ μιμηθῇς τοὐλάχιστον αὐτὸν εἰς τὰς διεφθαρμένας αὐτοῦ παρεκτροπάς. (Περσικόν).

108. Ὁ μὴ ἀκούων συμβουλὰς ἐπιθυμεῖ νὰ ἀκούσῃ ἐπιπλήξεις. (Περσικόν).

109. Εἶνε εὐχάριστον νὰ βλέπῃ τις ἄνθρωπον συνετὸν καὶ ἐνάρετον· ἀλλὰ τὸν βλέπομεν χωρὶς ἐξ αὐτοῦ νὰ ὠφελώμεθά τι. (Κινεζ.)

110. Ἡ ὀσμὴ τοῦ κρομμύου, ἐξερχομένη τοῦ στόματος ὡραίας, φαίνεται χαριεστέρα τῆς εὐωδίας τοῦ ῥόδου ἐν ταῖς χερσὶν δυσειδοῦς κόρης. (Περσικόν).

111. Πρέπει τις νὰ αἰσθανθῇ πρῶτον τῆς ὀσμῆς τῆς κόπρου, πρὶν ἢ ὀσφρανθῇ τῆς εὐωδίας τοῦ ἄνθους. (Ἀραβικόν).

112. Μάταιε ἄνθρωπε, σὺ ἡ εὔθρυπτος ὕπαρξις τοσοῦτον ἐφήμερος τυγχάνει, πρὸς τί λοιπὸν τοσαύτην ἐπιδεικνύεις ἀλαζονείαν; σκέφθητι ὅτι δὲν δύνασαι οὐδὲ ἓν νὰ βαδίσῃς βῆμα, χωρὶς νὰ πατήσῃς τὴν σπαδὸν τῶν προκατόχων σου. (Περσικόν).

113. Ὁ ἀκολουθῶν τὴν πρωΐαν τὴν ἀρετὴν δύναται τὴν ἑσπέραν να ἀποθάνῃ. Δὲν θέλει μετανοήσει διότι ἔζησε· θὰ παρηγορηθῇ διότι ἀποθνήσκει. (Κινεζικόν).

114. Εἶσαι ἐπιτήδειος πρὸς πᾶσαν ἐπιχείρησιν, ὅταν λαμβάνῃς συμβουλάς· ὅλως δ' ἀνάξιος, ὅταν νομίζῃς ὅτι ἐξαρκεῖσαι εἰς ἑαυτόν. (Κινεζικόν).

115. Σβέσον, ὦ βροτέ, τὴν δίψαν τῆς κτήσεως. Κορέσθητι μὲ τοὺς οὓς κέκτησαι θησαυρούς. Ἐπὶ νεότητι οὐδέποτε καυχῶ. Ὁ πανδαμάτωρ τὸ πᾶν μαραίνει καὶ φθείρει. (Ἰνδικόν).

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1873. — ΤΕΥΧΟΣ ΝΒ΄.

ΛΟΥΛΕΤΙΟΥ
ἰατροφιλοσοφικαὶ σκέψεις περὶ γυναικός.

Ἀφιεροῦται τῷ ὡραίῳ φύλῳ τῆς Σμύρνης.

—

Συγκρίνων τις τὰς διανοητικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῶν, ὀφείλει νὰ διαιρέσῃ αὐτὰς εἰς δύο ὅλως διαφόρους τάξεις· εἰς τὰς ἀπορρεούσας δηλ. ἐκ τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας καὶ εἰς τὰς καθαρῶς διανοητικάς. Παρακολουθῶν τις ἀπ' ἀρχῆς τὰ προϊόντα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι αἱ γυναῖκες καθυστεροῦσι λίαν ὡς πρὸς τὸ σπουδαιότερον αὐτῶν μέρος, δηλ. τὸ ὕψος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πολιτικῆς. Τίνα γυναικεῖα ὀνόματα δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ τοῦ Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καὶ Εὐκλείδου, τοῦ Ἀρχιμήδους, Νεύτωνος, Βάκωνος, Καίσαρος, Κρομμουέλου καὶ Ρισελιώ; πρὸς τὰ ὀνόματα ἀνδρῶν, οἵτινες ἐπεξέτειναν τοσοῦτον τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἐξιχνιάζοντες τὰ βάθη τῆς καρδίας καὶ τὸ ἄχανὲς τοῦ οὐρανοῦ, ὑπολογίζοντες τὰς κινήσεις τῶν ἀστέρων, συντάττοντες τοὺς κώδηκας τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐφευρέσεων, προικίζοντες τὰ ἔθνη διὰ νόμων καὶ τέλος ἀποδεικνύοντες διὰ στιβαρᾶς χειρὸς ὁποίους συνδυασμοὺς δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἀνθωπίνη φύσις ἐν τῇ αἱματηρᾷ τοῦ πολέμου τέχνῃ πρὸς ὑπεράσπισιν ὁλοκλήρου λαοῦ ἢ τινος ἰδέας;

Δὲν ἀγνοοῦμεν τοὺς λόγους, δι' ὧν δύνανταί τις νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ γυναικείου φύλου. Ἀναμφιβόλως ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῶν μυστηρίων τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας δὲν εἶνε ἁπλᾶ δῶρα τῆς φύσεως· ἡ μεγαλοφυία καθίσταται γόνιμος διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς μακροχρονίου μελέτης, ἂν καὶ πολλάκις ἡ πρώτη ἐξελήφθη ἀντὶ τῶν δευτέρων. Πῶς δύνανται λοιπὸν αἱ γυναῖκες ν' ἀναβειχθῶσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἀναπτύσσουσαι τὴν μεγαλοφυΐαν, ἣν αὕτη προαπαιτεῖ, ἄνευ τῶν ρηθέντων ἀπαιτουμένων μέσων;

Αἱ γυναῖκες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀφοῦ κατατρίψωσι τοὺς χρόνους τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας ἐν ταῖς διασκεδάσεσι καὶ τῇ τύρβῃ ἀνατροφῆς μικροπρεποῦς, ἀφτκνοῦνται εἰς τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν μεταβολῆς τινος ἕνεκεν ἡ σωματικὴ αὐτῶν κρᾶσις ἀπαιτεῖ καθ' ἑκάστην σεληνιακὴν περίοδον ἄνεσιν ψυχῆς καὶ σώματος· ἀφικνοῦνται εἰς τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν αἱ συγκινήσεις τοῦ ἡδυτέρου πλὴν συνάμα καὶ φοβερωτέρου τῶν παθῶν ἀντιστρατεύονται εἰς τὴν διανοητικὴν πρόοδον καὶ καθ' ἣν ἐπὶ τέλους, ὑπείκουσαι εἰς τὸν ἴδιον προορισμόν, θυσιάζουσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς φιλαρεσκείας τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος αὐτῶν. Εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἐπέρχεται ἡ ὥρα, καθ' ἣν λειτουργία τις, ὑποβάλλουσα

αὐτὰς εἰς θυσίας καὶ παθήματα, ἐκζητεῖ παρ' αὐτῶν αἰσθήματα ἀφοσιώσεως καὶ καρτερόψυχίας· ἐπέρχεται ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν εὐτυχῆ ἐν ταῖς σοβαραῖς ὑποχρεώσεσι τῶν μητρικῶν καὶ συζυγικῶν καθηκόντων· ἐπὶ τέλους ἔρχεται ἡ ἐποχὴ ἡ συνήθως καταλήγουσα εἰς θάνατον καὶ πάντοτε δεινή, καθ' ἣν, καί τοι διατελοῦσα εἰσέτι μήτηρ καὶ σύζυγος, κέκτηται ὅμως καὶ στιγμάς, τὰς ὁποίας δύναται νὰ διαθέσῃ εὐχερέστερον πρὸς καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος αὐτῆς. Πλὴν δυστυχῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ὑρίσταται πλέον οὔτε ἡ δύναμις τοῦ λογικοῦ οὔτε ἡ ἐλπίς, ἥτις τὸ ἰσχυροποιεῖ, οὔτε ὁ ἐνθουσιασμός, ὅστις θὰ βάψῃ εἰς τὰς ἰδέας τὴν καταλληλον χροιάν. Ἄλλως τε βάσις τούτων πάντων διατελεῖ ἡ μελέτη, ἧς δὲν ἠξιώθη οὔτε κατὰ τὴν νεανικὴν οὔτε κατὰ τὴν ὥριμον αὐτῆς ἡλικίαν· μελέτη, ἥτις δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰς τὸ μετὰ ταῦτα. Βάσις πάντων εἰσὶν αἱ ἰδέαι, ἃς οὐδόλως προητοίμασεν, ἐνῷ πολλὰ τοὐναντίον συνέτεινον ὅπως τὰς καταπνίξωσι, καὶ αἵτινες, ὅπως βλαστήσωσι καὶ καρποφορήσωσι καὶ παρὰ τῷ ἀνδρὶ αὐτῷ, ἔχουσι χρείαν τῶν βοηθημάτων τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀνατροφῆς. Ἐνῷ λοιπὸν αἱ προπαρασκευαστικαὶ αὗται διὰ τὴν ἐπιστήμην ἐργασίαι δὲν ἔλαβον χώραν κατὰ τὸ στάδιον τῆς ζωῆς τοῦ γυναικείου φύλου, τίνι δικαιώματι ν' ἀπαιτῶμεν ἐξ αὐτοῦ τ' ἀποτελέσματά των;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην οὐδὲν ἔχομεν ν' ἀντιτάξωμεν· ἀλλ' ἐκ τῆς ἀληθείας τῶν ἄνω ρηθέντων τί ἀράγε ἀποδεικνύεται; Ἀποδεικνύεται ἐν συντόμῳ, ὅτι αἱ ἕξεις καὶ τὰ καθήκοντα ἑπομένως αἱ ἀνάγκαι τοῦ γυναικείου φύλου ἀποκλείουσιν αὐτὸ ἂν οὐχὶ τῶν προπυλαίων τῆς ἐπιστήμης ἀναμφιβόλως ὅμως τοῦ ἁγιαστηρίου αὐτῆς· ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ διοργανισμοῦ αὐτοῦ τῆς γυναικός, ὅτι εἶνε αὕτη πάντη ἀναρμοδία, ὅπως ἐγκύψῃ εἰς τὰς ἀληθείας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν οὐχ ἧττον σπουδαίων τῆς φυσιολογίας, ρίψῃ ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ τῆς σκοτεινῆς ἀβύσσου τῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ ἐκτεταμένου ἱστορικοῦ ὁρίζοντος καὶ ἐπὶ τέλους κατέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν παλαίστραν. Ἀλλ' ἡ ἀναρμοδιότης τῆς γυναικὸς δὲν ἀναφαίνεται μένον ἐν τῷ προεκτεθέντι κύκλῳ. Τὸ περὶ γυναικὸς ζήτημα δὲν ἀλλοιοῦται ἐπίσης οὐδ' ἀπέναντι τῆς ποιήσεως καὶ τῆς καλλιτεχνίας ἐν μέσῳ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης φαντασίας, ἥτις περιβάλλει τὸν Ὅμηρον, τὸν Βιργίλιον, τὸν Δάντην, τὸν Τάσσον, τὸν Μίλτωνα, τὸν Φειδίαν, τὸν Ἀπελλῆ, τὸν Κανίβα, τὸν Γλύκωνα καὶ τόσα ἄλλα ἔνδοξα ὀνόματα, ἐν οἷς οὐδὲν ὄνομα γυναικεῖον ἀπαντᾶται.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι κατ' ἀπομεμακρυσμένα τινὰ αἰώνων σημεῖα ἡ φύσις ἔθετο ἐν τῇ καρδίᾳ γυναικὸς χορδήν τινα ἐκ τῆς λύρας τοῦ Βιργιλίου· ἐν τῷ πνεύματι τῆς Κορίννας λ. χ. σπινθῆρα ἐκ τῆς φλογός, ἥτις ἀνεζωπύρει τὰ στήθη τοῦ Γαίτη καὶ Βύρωνος· ὁ δὲ κόσμος ἠκροάσθη μετ' ἐκπλήξεως ᾄσματά τινα, ἀνέγνωσε συγγραφὰς ἀνταξίας ἀνδρικοῦ καλάμου καὶ εἶδε στεφάνους, οὓς τὸ ἀνδρικὸν φῦλον μὴ ἔχον τὸν μεθ' οὗ νὰ τοὺς συμμερισθῇ δὲν φυλάττει δι' ἑαυτό. Ἀλλὰ τίς ἀγνοεῖ ὅμως τίνι τρόπῳ ἀπεκτήθησαν οἱ θρίαμβοι οὗτοι τῆς γυναικείου λύρας; τίς ἀγνοεῖ τὰ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα, ἅτινα ἐπεκάλυψεν ἡ μαγεία τῶν ἁρμονιῶν της καὶ πόσας ἀξιοθρηνήτους παρεκτροπὰς ἡ ἀνθρωπότης χάριν αὐτῶν ἐδέησε νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν λήθην;

Καὶ μεταξὺ τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἠξιώθησαν τῆς δόξης ταύτης, ἃς ὁμολογήσωσιν ὅσαι παρεδέχθησαν ἐν εἰλικρινείᾳ ὅτι τὰ καθήκοντα θυγατρός, συζύγου καὶ μητρὸς εἶσι μοῖρας πολὺ ἀνωτέρας τῶν δώρων καὶ πλεονεκτημάτων καὶ θελγήτρων τοῦ νοὸς καὶ τῆς ποιήσεως, ἃς ὁμολογήσωσι, λέγω, τὰς λυπηρὰς ἀποτυχίας καὶ τὰς σπαρακτικὰς συγκινήσεις, ἃς ἐδοκίμασαν καὶ ὑπέστησαν ἕνεκεν φήμης ὁπωσδήποτε ἀτελοῦς καὶ χάριν ἔργων, ἅτινα δὲν ἐνέπνευσεν οὔτε ἡ ὁμήρειος μοῦσα οὔτε ἡ τοῦ θεάτρου οὔτε ἡ ἐγχαράττουσα ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ τὰ μεγάλα ἱστορικὰ κατορθώματα.

Τίνος ἕνεκεν ὅθεν ἡ γυνὴ δὲν ἐδρέψατο μέχρι τοῦδε τὰς λαμπροτέρας δάφνας, τὰς δάφνας, αἵτινες ἐπιστέφουσι τὰ ἔργα τῆς φαντασίας, ἐν οἷς τὸ ἡγεμονικὸν τῆς διανοίας ὑπερέχει, ἐν οἷς καί τοι συμβάλλει μεγάλως ἡ μελέτη καὶ μάθησις, οὐχ ἧττον ὅμως δὲν εἶνε ἀπαραίτητος ὡς περ ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἔργοις; Διὰ τί ἐλλείπουσι θήλεις Ὅμηροι καὶ Δάνται καὶ Μιχαηλάγγελοι; διατί ἀληθῶς οὐδὲν τὸ εὐρὺ καὶ βαθὺ ἐν τοῖς καλλιτεχνήμασι καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς προϊοῦσι τοῦ γυναικείου πνεύματος; Διότι ἐν τῷ πνεύματι, καθόλου εἰπεῖν, τὰ διανοητικὰ προϊόντα διάκεινται ἐν συνεχεῖ ἀλληλουχίᾳ καὶ συνδέσμῳ, εἰσὶν ἀλληλέγγυα· διότι ἡ χεὶρ ἐκείνη, ἥτις ἐνεπιστεύθη τῇ γυναικὶ τὰ καθήκοντα συζύγου, μητρός, διηκόλυνε καὶ προδιέθεσεν αὐτὴν ὥστε νὰ διατελῇ ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς διὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῇ νευρικῆς διαπλάσεως καὶ τοῦ φυσικοῦ χαρακτῆρος, χωρὶς ν' ἀποβῇ δυστυχὴς διὰ προσπαθειῶν καὶ πόθων ἀνεπιτεύκτων, ὅπερ θὰ συνέβαινεν, ἂν, καί τοι δεικνύουσα τὸν σκοπόν, τῇ ἐξήρπαζεν ἢ τῇ ἤρνεῖτο τὰ μέσα καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιτυχίας. Ὁ μέγας ὅμως ἐκεῖνος διανομεύς, ὁ τοσοῦτον φειδωλὸς κατὰ τὰ πνευματικὰ δῶρα ὡς πρὸς τὴν γυναῖκα, ἐπεδαψίλευσεν αὐτῇ τὰ δῶρα τῆς καρδίας· τῆς καρδίας, ἥτις εἶνε τὸ πρώτιστον τῆς γυναικὸς συστατικόν, ὁ ἀκρογωνιαῖος τῆς ὑπάρξεώς της λίθος, τῶν καθηκόντων, τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς εὐδαιμονίας της· τῆς καρδίας, ἐν ᾗ συγκεντροῦνται ἅπασαι ἐκεῖναι αἱ δυνάμεις καὶ τὰ αἰσθήματα, ἅτινα δυνατὸν νὰ περιληφθῶσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς *ἀγάπης* καὶ διαφέρουσιν ὅλως τῶν καθαρῶς νοερῶν καὶ ἐγωϊστικῶν δυνάμεων.

Τὸ *ἀγαπᾶν* ὅμως δὲν σημαίνει τὸ θυσιάζειν πάσας τὰς ἀγνὰς τῆς φύσεως ἀρετὰς οὐδὲ τὸ θυσιάζειν ὅσας αὗται ἐπιβάλλουσιν ὑποχρεώσεις εἰς τὸ *ἀρέσκειν*, οὗτινος ἡ κατάχρησις καὶ ἐπιμονὴ τοσαῦτα ὀλέθρια ἔχουσι τ' ἀποτελέσματα· πολλῷ δὲ μᾶλλον ἡ γυνὴ δὲν πρέπει νὰ ἐμφορῆται ὑπὸ τῶν ἀτάκτων ἐκείνων παθῶν, ὧν τὸ παράδειγμα πλειστάκις ὀφείλει εἰς τὴν διεφθαρμένην κοινωνίαν, ἥτις τὴν περιστοιχεῖ, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς οἰκογένειαν. Οὐδαμῶς δὲ πρέπει ἡ ἀνακούφισις ἐκ τῶν θλιβερῶν τῆς ἀναρμόστου συζεύξεως ἀποτελεσμάτων νὰ ζητῆται εἰς τὰς ἀκροσφαλεῖς ἐκείνας τῆς καρδίας διασκεδάσεις, καθ' ἃς, ἡ φαντασία, μόνη φέρουσα κατ' ἀρχὰς τὴν ἐνοχήν, δὲν βραδύνει νὰ συμπαρασύρῃ εἰς τὰς ἀποπλανήσεις αὐτῆς τὸ λογικὸν καθὼς καὶ τὰ

ὄργανα, ἅτινα ὁδηγεῖ καὶ διευθύνει. Ἡ ἀληθὴς καὶ πραγματικὴ τῆς γυναικὸς ἀγάπη συνίσταται εἰς τὸ ἀνευρίσκειν ἐκ τῆς τρυφερωτέρας ἡλικίας ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς καρδίᾳ καὶ κατὰ μητρικὸν παράδειγμα τὰ οἰκογενειακὰ ἐκεῖνα θέλγητρα, δι' ὧν καὶ μόνων τὸ κατ' ἐμὲ δύναται ν' ἀνυψωθῇ ἡ συναισθανομένη τὸν προορισμὸν αὐτῆς καὶ τὴν ἰδίαν ἀξίαν. Τὸ ἀγαπᾶν ἐν τῇ γυναικὶ συνίσταται εἰς τὸ ἐννοεῖν ὡς καθαρὰν καὶ εὔκολον πηγὴν τῆς οἰκογενειακῆς εὐδαιμονίας καὶ ὅλων τῶν καθηκόντων, ἐκ τῆς ἀκριβοῦς τῶν ὁποίων ἐκπληρώσεως ἡ τιμὴ αὐτῆς ἐξαρτᾶται, τὸ *τρυφερὸν ἐκεῖνο αἴσθημα*, ὅπερ ἀνὴρ τίμιος αἰσθάνεται δι' αὐτήν, πολλῷ δὲ μᾶλλον ὅπερ ἡ ἰδία αἰσθάνεται δι' ἐκεῖνον· ἐπὶ τέλους τὸ *ἀγαπᾶν* συνίσταται εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην ἀφοσίωσιν, ἥτις ἐμπερικλείει τοσούτους θησαυροὺς μερίμνης καὶ φιλοστοργίας πρὸς τὰ τέκνα ἑνὸς συζύγου, οὓς ἄρχεται ἐπιβαψιλεύουσα πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτῶν καὶ οἵτινες καταπαύουν μόνον μετὰ τοῦ θανάτου. Πλὴν καὶ ὁπόταν οἱ πόθοι οὗτοι θυγατρός, ἀδελφῆς, συζύγου καὶ μητρὸς ἐκπληρωθῶσι, καί τοι ἴσως οὐδέποτε ἐκπληροῦνται, ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γυναικὸς ἐναπολείπεται ἀνεξάντλητος πηγὴ τρυφερῶν αἰσθημάτων, διαχυνομένων εἰς πᾶν τὸ περικυκλοῦν αὐτήν. Ἡ γυνὴ πολλάκις καταπραύνει τοὺς σκληροτέρους πόνους διὰ μιᾶς μόνης λέξεως ἢ δι' ἑνὸς δακρύου· αὐτὴ ἵσταται ὡς προπύργιον καὶ μεσολαβεῖ ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῆς συμπαθείας καὶ τῆς βίας καὶ ὠμότητος, τῶν κληροδοτημάτων τούτων τοῦ ἐπικρατεστέρου φύλου· ἡ συμπάθεια αὐτῆς ἀναῤῥαίνεται ἐπὶ τῆς κλίνης τῶν ἀσύλων τοῦ ἐλέους, ἐφ' ἧς στενάζει ὁ ἀσθενὴς καὶ καταβεβλημένος, ὅπερ προσβάλλει βαρεῖά τις ὀσμή, ὅπερ δυσαρεστεῖ ἀμφίβολός τις κίνησις, ἢ ὅπερ κατατήκεται ἐν τοῖς ἀλγηδόσι τῶν ἀηδεστέρων νοσημάτων· ἀναῤῥαίνεται τέλος πάντων καὶ πρὸ αὐτῶν τῶν δεσμωτηρίων τῆς θύρας, ἐν οἷς ἡ κοινωνία καθείργει τὰς ἐπικινδυνωδεστέρας καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς αἰσχροτέρας κακοηθείας.

Ἀπέναντι τοιαύτης ἀφοσιώσεως καὶ τοιούτων αἰσθημάτων ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας τὰ τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἐλάχιστα· οὗτος διατελῶν υἱός, ἀδελφός, πατήρ, σύζυγος ἢ ἐραστὴς δὲν αἰσθάνεται πᾶν ὅ τι ἡ γυνὴ διατελοῦσα θυγάτηρ, ἀδελφή, σύζυγος μήτηρ ἢ ἐρωμένη. Τὸ κληροδότημα τῆς γυναικὸς ἐστὶν ἡ καρδία καὶ ὁ θρίαμβος αὐτῆς ἔγκειται ἐν τῇ στοργῇ, ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ· τίνα δὲ τούτων μεγαλείτερα ἄλλα ἀγαθά; τί σημαίνει τὸ *πνεῦμα* ἀπέναντι τῆς *καρδίας*;

Ἐν τούτοις τὸ πνεῦμα τοῦτο, ὅπερ ὁπόταν ἀνέρχηται εἰς τὴν περιωπὴν τῆς *μεγαλοφυΐας* δὲν παραδέχομαι τῆς γυναικὸς ἴδιον, αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ὅπερ δὲν ἀρέσκομαι νὰ βλέπω εἰς μάτην ἐπασχολούμενον, αὐτὴ ὀφείλει νὰ καλλιεργήσῃ ἐπιμελέστερον καὶ πολὺ σπουδαιότερον ἢ ὅσον ὑποδεικνύουσιν αὐτῇ οἱ θερμότεροι τῆς χειραφετήσεώς της σύμμαχοι. Καὶ ἐνῷ ματαιοπονία θὰ ἦτο νὰ καταγίνῃ εἰς πολλῶν γλωσσῶν τὴν ἐκμάθησιν χάριν τῆς φυσικῆς πρὸς τὸ *λέγειν* κλίσεώς της, ἀναγκαία ἀποβαίνει αὐτῇ ἡ γνῶσις ὅσον ἔνεστιν ἐμβριθέστερον τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας· διὰ τούτου καὶ μόνου, ἀπολαύουσα μέρους τῆς πανδαισίας τοῦ ἄρρενος φύλου, θ' ἀνυψωθῇ διανοητικῶς καὶ θὰ ἐπέλθῃ ἰσορροπία τις μεταξὺ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας αὐτῆς, ὅπερ δὲν ἤθελεν ἐπιτύχει ἐφ' ὅσον καὶ ἂν ἤθελε καταγίνῃ περὶ τὰς ὡραίας τέχνας. Ἀντὶ νὰ ματαιοπονῇ περὶ τὴν ἐκμάθησιν ὅσων τείνουσι νὰ διαταράξωσι τὸν μετριόφρονα χαρακτῆρα τοῦ βίου καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτῆς, χωρὶς νὰ συναται ποτὲ νὰ διακριθῇ ἐν αὐτοῖς, προτιμότερον νὰ ἔχῃ γνῶσιν περὶ τοῦ *Συστήματος τοῦ Παντός*, καὶ ἂν οὐχὶ τῶν μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν δι' ὧν ἀποδεικνύεται, τοὐλάχιστον τῶν γενικῶν ἐξαγομένων, δι' ὧν αὐτὸ ἐκτίθεται. Ὠφέλιμον προσέτι καὶ ἀναγκαῖον νὰ μὴ διατελῇ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν κυριωτέρων τῆς Γενικῆς Ἱστορίας καὶ τῶν ἰδιαιτέρων τῆς Ἐθνικῆς καί, ἵνα ἔτι ὁριστικώτερον ὁμιλήσωμεν, ἀντὶ νὰ ἐξοδεύῃ τας ὥρας αὐτῆς φιλολογοῦσα τὰς σελίδας μουσικῆς ἢ διατονικῆς κλίμακος καὶ παραλλαγῆς ἤ, ὅπερ χεῖρον, νὰ ἐξάπτῃ τὴν φαντασίαν αὐτῆς διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἠθοφθόρων πολλάκις μυθιστοριῶν, ἀσυγκρίτως προτιμότερον καὶ ὠφελιμώτερον νὰ καταγίνεται εἰς τὴν χρονολογίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὴν γεωλογίαν καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν φυσικήν· δι' αὐτῶν τὸ πνεῦμα φωτιζόμενον καὶ ἐνισχυόμενον θὰ τῇ ὑπεδείκνυεν εὐδαιμονεστέραν ὁδὸν θελγήτρων καὶ πόθων, θ' ἀπέβαινεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀξιωτέρα σύντροφος ἐκείνου ὅστις θεμελιώσας τὰς ἐπιστήμας ταύτας δὲν ἐπιθυμεῖ αὐτὰς μόνος ἐν αὐταῖς νὰ ἐντρυφᾷ· δι' αὐτῶν ἤθελεν ἀποδῆ ἱκανὴ νὰ δώσῃ τὴν πρώτην ἐκείνην πρὸς τὰ φίλτατα αὐτῆς ἀνατροφήν, εἰς ἣν ὑποχρεοῦται ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ τοῦ καθήκοντος, ἑλκύουσα πρὸς ἑαυτὴν συγχρόνως διὰ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῶν φροντίδων τὰς καρδίας αὐτῶν.

Ἀναμφιβόλως ὁ κόσμος δὲν ἐκτελεῖ καθ' ἕκαστον ἥμισυ αἰῶνα βήματα τοσοῦτον γιγαντιαῖα, ὥστε ἐν βραχεῖ νὰ ἀφιχθῇ ἐν τῷ σημείῳ, ἔνθα τὸν ὠθεῖ δύναμις ἀκαταμάχητος, οὐδὲ πιστεύω ὅτι ἔξεστιν εἰς προνομιούχους τινὰς ἐποχὰς νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἔργον πολλῶν ὁμοῦ αἰώνων. Τὰ πράγματα δὲν ταχυποροῦσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὁ καρπὸς πίπτει μόνον ὁπόταν ὡριμάσῃ· οὐδεμία ἀνθρώπινος ἐνέργεια πρὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δύναται, νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἐκ τοῦ κλώνου του· τοιαῦται ἐνέργειαι συνατὸν πολλάκις νὰ ἐπιφέρωσι τὴν σηπεδόνα καὶ ν' ἀναμένῃ εἰς νέαν ἄνοιξιν νέον ἄλλον καρπόν· τοιουτοτρόπως πολλάκις ὀπισθοδρομεῖ ἡ ἀνθρωπότης, θαρροῦσα ὅτι σπεύδει πρὸς τὸ τέρμα της. Ὁ κ. Ἔρβερ λέγει ὅτι ὁ πολιτισμὸς ἔχει ὁμοιότητά τινα πρὸς τὸν οἰνοβαρῆ, ὅστις, βαδίζων πάντοτε πρὸς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ποιεῖ ἓν βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός, ἓν πρὸς τὰ πλάγια καὶ πολλὰ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐπὶ τέλους ὅμως ἀφικνεῖται εἰς αὐτήν. Κατὰ τὴν βραδεῖαν ταύτην τοῦ πολιτισμοῦ ὁδοιπορίαν αἱ ἀτομικαὶ προσπάθειαι μικρὰν ἔχουσι τὴν ὠφέλειαν· μόνον δὲ αἱ κοιναὶ ἔχουσι σημασίαν, ἀλλὰ καὶ αὗται σπανίως ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως. Ὅ τι ὅμως δύναται νὰ ἐκτελέσῃ καὶ ἐνεργήσῃ ἡ ἐποχὴ ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἠθικοποιήσεως καὶ εὐδαιμονίας, τοῦτο διὰ τῆς ἀνατροφῆς κυρίως θὰ κατορθώσῃ. Διὰ τῆς ἀνατροφῆς ὅμως δὲν ἐννοῶ τὴν ἀτελῆ ἐκείνην διδασκαλίαν καὶ ἐκπαίδευσιν τῆς νεαρᾶς γενεᾶς, δι' ἧς αὕτη ἀπ' Ἀθηνῶν φέρεται εἰς Βιέννην καί, ἐγκαταλείπουσα τὴν γλῶσσαν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, μεταβαίνει εἰς τὴν τοῦ Γέττη καὶ Σακεσπήρου· δι' ἧς ἀπὸ τοὺς αἰ-

ωνίους ἐκείνους τῶν Ἀτρειδῶν μύθους περιπίπτει εἰς τὰς ἀποτροπαίους ὠμότητας τῶν μακροκόμων βασιλέων καί, ἀπτομένη ἀκροθιγῶς τῶν ἐπιστημῶν, πηδᾷ ἐν τοῖς λειμῶσι τῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλολογίας· καὶ ἤτις ὁτὲ μὲν μετὰ τοῦ Ἐλουετίου καὶ Ἰακκώτου παραδέχεται τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ὡς ἀγρὸν διὰ παντὸς καὶ ἐξίσου εὔφορον, μὴ ἀναμένοντα ἢ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἄροτρον ἵνα παραγάγῃ τὰ αὐτὰ ἄνθη καὶ τοὺς αὐτοὺς καρποὺς, ὁτὲ δὲ μετὰ τοῦ Λαβαττὲρ καὶ Γκάλλ, ἀνακαλύπτουσα ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ ἢ ἐν ταῖς ἐξοχαῖς τοῦ κρανίου μαρτύρια μεγαλοψυΐας ἢ ἠλιθιότητος, σπεύδει ν' ἀναδείξῃ δι' ἀγωγῆς ἀναλόγου τῷ δοθέντι χρησμῷ νέον Νεύτωνα, Ὅμηρον καὶ Ρισιλιὼ ἢ ἅγιον Βικέντιον δὲ Παῦλον, ἢ τ' ἀνάπαλιν νὰ καταδικάσῃ ἐν τῇ κόνει τοῦ ἐργαστηρίου καὶ νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν περιστροφὴν τοῦ τροχοῦ ἑνὸς ἀκονιστοῦ τὸ νεαρὸν εἰσέτι τέκνον. Ἀνατροφὴν ἐννοῶ τὴν ἠθικοποίησιν δι' ἐκπαιδεύσεως ἥτις, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν καρδίαν πρὸ τοῦ πνεύματος, τὸ ἀγαθὸν πρὸ τοῦ συμφέροντος, καὶ ὑποβοηθοῦσα τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα διὰ τῶν ὀρθῶν ἰδεῶν, ἀποκαθιστᾷ τὴν οἰκογένειαν ἑστίαν τοιαύτης ἀνατροφῆς καὶ πρωτίστην πηγὴν τῶν οἰκογενειακῶν παραδειγμάτων. Ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας, ἀπὸ τῶν σπαργάνων εἰσέτι, ὁ παῖς θὰ συνηθίζῃ νὰ αἰσθάνεται, νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ ὀρθῶς· τίς δὲ ἄλλη θα διδαξῃ αὐτῷ εὐχερέστερον ταῦτα πάντα ἢ ἐκείνη, ἥτις μετὰ τοῦ αἵματος καὶ γάλακτος αὐτῆς μεταδίδουσα τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἀρχάς της παρακολουθεῖ αὐτὸν εἰσέτι καὶ ποδηγετεῖ, διευθύνουσα τὸ *ἀντιληπτικὸν* ὅπερ ἄρχεται διεγειρόμενον, τὸ *μνημονικὸν* ὅπερ ἐνδυναμοῦται καὶ τὸ *κριτικὸν* ὅπερ ἀναπτύσσεται καὶ ἰσχυροποιεῖται;

Ταῦτα ἴσως κατ' ἀρχὰς φαίνονται εὔκολα, βραδύτερον ὅμως θ' ἀπαιτήσωσι τὰς γνώσεις ἐκείνας, ἃς οἱ δύστηνοι κόλακες τοῦ γυναικείου φύλου δὲν προπαρεσκεύασαν αὐτῷ. Ἡ μόρφωσις τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀνατροφῆς, τὴν ὁποίαν ἡ ἐποχὴ ἡμῶν δίδει εἰς τὸ θῆλυ φῦλον· διὰ τῆς χαρτέσσης δηλονότι συμπεριφορᾶς καὶ τῆς ἀτελεστάτης αὐτοῦ ἐκπαιδεύσεως. Ἀνάγκη νὰ δοθῇ ἀνατροφὴ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα τήν τε καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμα. Ἡ γυνὴ ὀφείλει ν' ἀποκτήσῃ ἀναλόγως τῆς διανοητικῆς αὐτῆς ἰσχύος, μεθ' ἧς ἡ φύσις τὴν ἐπροίκισε, τὰς γνώσεις ἐκείνας, δι' ὧν δύναται ν' ἀποβῇ οὐχὶ ἁπλῶς μήτηρ ἀλλὰ καὶ ὁδηγὸς τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ διδάσκαλος, ἑπομένως διδάσκαλος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἕνεκα τούτου δὲν θὰ ᾖνε ἧττον ἐρασμία καὶ χαρίεσσα, δὲν θ' ἀπολέσῃ οὐδὲ τῆς ἐπιδερμίδος τὴν λευκότητα οὐδὲ τὴν ἡδυφωνίαν αὐτῆς· τοὐναντίον θ' ἀνέλθῃ εἰς περιωπὴν ἀνωτέραν καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς καὶ ἐν τῇ τοῦ συζύγου της ὑπολήψει, ἐπισύρουσα ἔτι μᾶλλον τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπακοὴν τῶν τέκνων αὐτῆς. Εἰς ταῦτα συνίσταται ἡ πραγματικὴ αὐτῆς ἐπιρροή, περὶ ἧς διατείνονται κακόδοξοι νεωτερισταί, ἀγνοοῦντες ποῦ αὐτὴ ἔγκειται.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΔΑΜΑΣ ΟΡΛΩΦΦ.

Ἀξιοθαύμαστος εἶνε τωόντι ὁ τρόπος δι' οὗ προσεκτήθη ὁ μέγας ἀδάμας τοῦ Ρωσσικοῦ στέμματος, ὁ κομισθεὶς εἰς Εὐρώπην ὑπὸ Γάλλου στρατιώτου τῆς φρουρᾶς τῆς Πονδιχέρης, πόλεως Ἰνδικῆς ἀνηκούσης τῇ Γαλλίᾳ.

Ὁ στρατιώτης οὗτος, μαθὼν ὅτι τὸ ἕν τινι Ἰνδικῷ ναῷ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ Βράμα περιεῖχεν ἀδαμαντίνους ὀφθαλμούς, ἀπεφάσισε νὰ σφετερισθῇ αὐτούς.

Λειποτακτεῖ λοιπὸν ἐκ τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς, ἀσπάζεται τὴν θρησκείαν τῶν Βραχμάνων καὶ διὰ τῆς λίαν προσκεποιημένης αὐτοῦ εὐλαβείας κατορθόνει ὅπως χειροτονηθῇ καὶ αὐτὸς εἷς τῶν λειτουργῶν τοῦ ρηθέντος θεοῦ. Τοῦθ' ὅπερ προὐτίθετο.

Οἱ ἱερεῖς τοῦ Βράμα κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον διανυκτερεύουσιν εἷς ἀνὰ πᾶσαν νύκτα ἀλληλοδιαδόχως ἐν τῷ ναῷ προσευχόμενοι. Ἦλθε καὶ ἡ σειρὰ τοῦ Γάλλου στρατιώτου.

Ἡ νὺξ δ' ἐκείνη ἔτυχεν οὖσα ἐκ τῶν ζοφερωτέρων καὶ θυελλωδεστέρων καὶ καταλλήλοτάτη πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἀλλεπάλληλοι ἀστραπαὶ, βρονταὶ καὶ κεραυνοὶ διέσειον ἐκ βάθρων τὸν ναὸν καὶ ραγδαιοτάτη βροχὴ ἐφαίνετο οὕτως εἰπεῖν καταπλημμυρίζουσα αὐτόν· ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος στρατιώτης ἀναρριχᾶται θαρραλέως ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος καὶ ἄρχεται τοῦ ἔργου. Ἀλλὰ μεθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς προσπαθείας τὸν ἕνα μόνον ὀφθαλμὸν τοῦ θεοῦ ἠδυνήθη ν' ἀποσπάσῃ· ὁ ἕτερος στερεώτερον ἐνηρμοσμένος ἀντέστη εἰς τοὺς ἀγῶνάς του. Ἠναγκάσθη λοιπόν, τῆς ἡμέρας ἤδη ὑποφωσκούσης, ν' ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐγκαταλιπὼν μονόφθαλμον τὸν θεόν.

Μὴ δυνάμενος δέ, λειποτάκτης ὤν, νὰ πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας, μετέβη εἰς τὰς Ἀγγλικὰς ἀποικίας τῶν Ἰνδιῶν. Ἀλλὰ κατατρυχόμενος ὑπὸ τῆς πείνης, καίτοι φέρων μεθ' ἑαυτοῦ μέγαν θησαυρόν, καὶ ἄλλως τε φοβούμενος μὴ λῃσταὶ τὸν φονεύσωσιν, ἐπώλησε τὸν ἀδάμαντα ἀντὶ 50,000 φράγκων.

Ὁ ἀγοραστὴς αὐτοῦ, ἀγνοῶν ὡσαύτως τὴν ἀξίαν τοῦ βαρυτίμου τούτου λίθου, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν καὶ τὸν ἐπώλησεν ἀντὶ 113,500 εἰς Ἀρμένιόν τινα, ὀνόματι Λάζαρον δὲ Λαζαρέφφ. Οὗτος δ' ἐπὶ τέλους ἐθωρήσατο αὐτὸν τῇ αὐτοκρατορίσσῃ Αἰκατερίνῃ τῇ Β'. ἥτις, ἂν ἤθελε πληρώσει τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, δὲν ἤθελε βεβαίως συνηθῆ νὰ τὸν ἀγοράσῃ ὀλιγώτερον τῶν 92,582,901 φράγκων. Ἀλλ' ὁ Ἀρμένιος ἔλαβεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του πρὸς ἀνταμοιβὴν 13,012,000 δουλοπαροίκους, ἰσόβιον σύνταξιν καὶ τὸ δίπλωμα δι' οὗ κατετάχθη εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν.

Τοιοῦτον ἐν περιλήψει τὸ ἱστορικὸν τοῦ φερωνύμου ἀδάμαντος Ὀρλώφφ.

(ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ). Ἐμ. Γ.

Φίλοι τοῦ Μέντορος ἀναγνῶσται!

Διελθόντες σχεδὸν τὸ τῆς νηστείας τεσσαρακονθήμερον στάδιον, εὑρισκόμεθα ἤδη εἰς τὰ προεόρτια καὶ τὰς παραμονὰς τῆς Ἀνατολῆς τῶν Ἀνατολῶν, δι' ἧς οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθήμενοι εὕρομεν τὴν Ἀλήθειαν, διότι ἐκ τῆς Παρθένου καὶ χαριτωμένης Μαρίας ἐτέχθη ὁ Κύριος! Μετ' ὀλίγον ἡ ὀρθόδοξος ποίμνη, ἡ ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, θὰ ἀπολύῃ τὰ λογικὰ Αὐτῆς πρόβατα ἀπὸ τὰς ἁγίας ἀκολουθίας μὲ τὸ «Δόξα σοι, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι, ὁ ἐν Σπηλαίῳ γεννηθεὶς καὶ ἐν φάτνῃ ἀνακλιθεὶς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.»

Διό, δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο, τὸ ξυλογράφημα τοῦ πανσεβαστοτέρου τόπου εἰς τὸν «Μέντορα» μεταφέρομεν· ναί, μεταφέρομεν τὸ μυστηριωδέστερον καὶ ἱερώτερον Σπήλαιον, εἰς ὃ πᾶσα εἰς Χριστὸν πιστεύουσα ψυχὴ νοερῶς μεταβαίνει ἀείποτε μέν, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, καθ' ἃς ἑορτάζει ἡ ἁγία ἐκκλησία ἡμῶν τὴν ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου ἄσπορον τοῦ Χριστοῦ γέννησιν, ἧς τινος τὸ δυσθεώρητον βάθος τοῦ πλούτου, τῆς σοφίας καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀνερμηνεύτου συγκαταβάσεως ἀείποτε μέγα καὶ εὐεργετικὸν μέσον συμφιλιώσεως πρὸς τὸν ἄναρχον Πατέρα διετέλεσε, διατελεῖ καὶ διατελέσει!!

Ὁ ὄρθρος τῆς 25 Δεκεμβρίου θὰ συγκαλῇ τοὺς πιστοὺς νὰ μεταβῶσι νοερῶς καὶ ἴδωσι ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός! νὰ ἀκολουθήσωσιν ἔνθα ὁδεύει ὁ Ἀστὴρ μετὰ τῶν μάγων Ἀνατολῆς τῶν βασιλέων, ν' ἀκούσωσι τοὺς ἀκαταπαύστους ἀγγελικοὺς ὕμνους, νὰ ἴδωσι τοὺς ἀγραυλοῦντας καὶ ἄδοντας ποιμένας τὴν ἐπάξιον ᾠδὴν «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία!

Διότι ηὐδόκησε νὰ «ἐπιφανῇ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις!» Ἅπας ὁ Χριστιανικὸς κόσμος ἀείποτε μὲν μάλιστα δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας θὰ ἵσταται νοερῶς ἐν τῷ περιφανεστάτῳ καὶ θεοτιμήτῳ τῆς Βηθλεὲμ Σπηλαίῳ, ἐν ᾧ ὁ ὄφις τὴν πᾶσαν ἔχων κτίσιν ἐκ τῆς Παρθένου ἐγεννήθη, ἐν ᾧ ὁ τῇ οὐσίᾳ ἀναφὴς καθάπερ βροτὸς ράκει ἐσπαργανώθη, ἐν ᾧ ὁ στερεώσας τοὺς οὐρανοὺς παῖς κατ' ἀρχὰς ἐγεννήθη καὶ ἐν τῇ φάτνῃ αὐτοῦ ἀνεκλίθη!! ἡ δὲ ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα αἰῶνας ἐν τῷ σκότει τῆς θρησκευτικῆς ἀγνοίας περιπλανηθεῖσα ἀνθρωπότης ἐξ αὐτοῦ τοῦ θείου Ἄντρου εἶδε κατὰ πρῶτον ἀνατέλλον τὸ ἀΐδιον καὶ ἀνέσπερον ἐκεῖνο φῶς, ὃ φωτίζει καὶ ἁγιάζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον! Ἐντεῦθεν, ἐκ τοῦ θεοτιμήτου τούτου Σπηλαίου, ὅπερ Οὐρανὸς ἀνεδείχθη, ἡ δὲ φάτνη χωρίον ἐν ᾧ ἀνεκλίθη ὁ ἀχώρητος, ἐντεῦθεν, λέγομεν, ὁ τῆς μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, ὁ θαυμαστὸς σύμβουλος, ὁ ἐξουσιαστὴς Θεός, ὁ ἄρχων τῆς εἰρήνης, ὁ Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος κατὰ πρῶτον εὐηγγελίσατο τῷ κόσμῳ τὴν ἐπὶ γῆς εἰρήνην καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀνάρχου αὐτοῦ Πατρὸς ἀγάπην!!

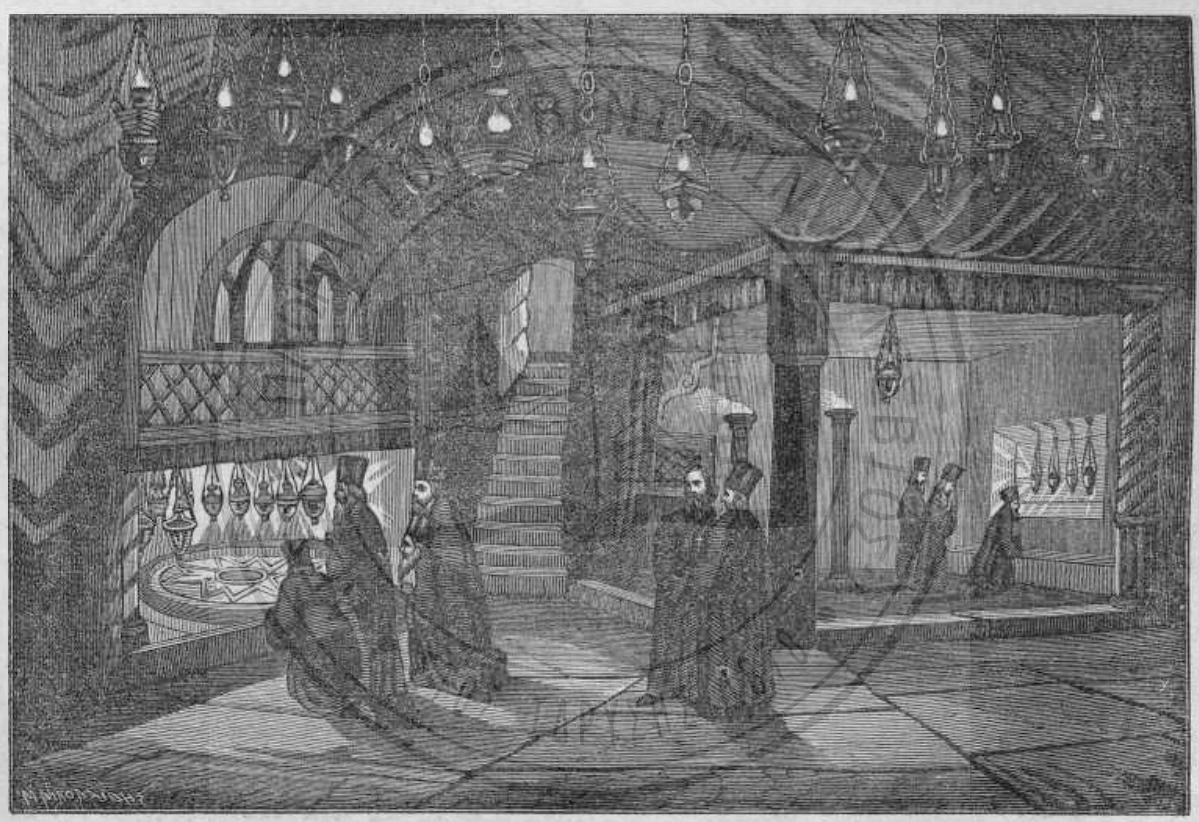

ΤΟ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΑΓΙΟΝ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΑΤΝΗΣ.

Τοῦ θείου τούτου Σπηλαίου τὴν περιγραφήν, ὅπερ εὑρίσκεται ὡς ἐκκλησία ἐν μέσῳ ἄλλης ἐκκλησίας, τῆς βασιλικῆς καλουμένης, τῆς ὑπὸ τῶν Κωνσταντίνων καὶ Ἰουστινιανῶν ἀνιδρυθείσης,

θὰ ἴδωσιν οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τοῦ Μέντορος μετ' ὀλίγον, εἰς τὴν συνέχειαν τῆς περιγραφομένης Παλαιστίνης. Ἤδη δὲ τῶν κοσμοσωτηρίων καὶ κοσμοχαρμοσύνων ἑορτῶν ἕνεκα προετάξαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ θείου Ἄντρου, ἐν ᾧ ἡ κτίσις ἅπασα εἶδε τελεσθὲν τὸ παραδοξότατον καὶ μοναδικώτατον τῶν μυστηρίων! *Θεὸς ἦν τὸ τεχθέν*, φίλοι ἀναγνῶσται, *ἡ δὲ μήτηρ Παρθένος!!!* *τί μεῖζον ἄλλο εἶδεν ἡ κτίσις;*

Διον. Χαρικλῆς.

ΤΟ ΕΝ ΤΗ ΒΙΕΝΝΑΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩ ΕΚΘΕΣΕΙ ΣΚΗΝΩΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΠΑΙΔΟΣ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 70 καὶ τέλος).

Δ'.

Παιδικὰ ἀθύρματα.

Τὸ παίγνιον εἶνε ἀρχὴ τῆς ἐργασίας. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς οὐ μόνον δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζωσι τὰ τέκνα των ἀπὸ τοῦ νὰ παίζωσιν, ἀλλ' ἀπεναντίας πρέπει νὰ ἐφορῶσι τὰ παίγνια αὐτῶν, διότι διὰ σκοπίμων παιγνίων ἀναπτύσσονται αἱ δυνάμεις, αἱ αἰσθήσεις καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ παιδός.

Παιδία παίζοντα εὐχαρίστως καὶ διαρκῶς, ἡλικιωθέντα ἐργάζονται ἐπιμελῶς καὶ εὐχαρίστως. Ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν παίζει τὸ παιδίον, τεκμαιρόμεθα τὴν ἰδιοφυΐαν καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν οἱ γονεῖς πρέπει νὰ σέβωνται τὰ παίγνια τῶν τέκνων των καὶ τὸν Ἀγγείλαον μιμούμενοι νὰ διευθύνωσιν αὐτά, ἵνα αἱ παῖδες ἀναπτύξαντες ὁμοιομερῶς τὰς σωματικὰς δυνάμεις, τὰς αἰσθήσεις καὶ τὸ πνεῦμα των συνειθίσωσι ταὐτοχρόνως εἰς κανονικὴν ἐργασίαν καὶ ἀσχολίαν σκόπιμον.

Τὰ τέκνα τῶν πτωχῶν ἀγροτῶν παίζουν μὲ πράγματα, τὰ ὁποῖα χορηγεῖ αὐτοῖς τὸ μέγα τῆς φύσεως ἀθυρματοπωλεῖον, μὲ ἄμμον ἢ λιθάρια, ἄνθη ἢ κογχύλια, φύλλα ἢ χόρτα· ἀρκοῦνται πολλάκις εἰς ἕνα ἄσταχυν ἢ τρυφερὸν καλαμίσκον. Ἅμα δὲ δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσι μαχαιρίδιον κατασκευάζουσιν ἰδίαις χερσὶ τὰ ἀθύρματά των, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ μιμοῦνται τὴν τέχνην καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός των. Ὁ υἱὸς τοῦ τέκτονος καταγίνεται ὅλην τὴν ἡμέραν κατασκευάζων καθέκλας, τραπεζίδια, θρονία, οἰκίσκους· ὁ τοῦ μυλωθροῦ τροχοὺς καὶ πτέρυγας μύλων· ὁ τοῦ ἀγαλματοποιοῦ ἀγαλμάτια πρῶτον ἀπὸ τὸν ἄρτον τοῦ προγεύματός του, εἶτα ἀπὸ σικύας, ἄπια, μῆλα ἢ ραφανίδας καὶ βαθμηδὸν ἀπὸ ξύλον καὶ μαλακὸν μάρμαρον· ὁ τοῦ γεωργοῦ ἄροτρα, ἁμάξας, σταύλους· ὁ τοῦ ναύτου πλοιάρια καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὰς προσπαθείας ταύτας τῶν τέκνων πρέπει νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸ εὐμενὲς τῶν γονέων ὄμμα, μηδέποτε δὲ πατὴρ ἢ μήτηρ ἂς μὴ ἁρπάσῃ ἀπὸ τοῦ παιδὸς τὰς χεῖρας τὸ μαχαιρίδιον· δὲν πειράζει καὶ ἂν εἰς τὰς ἀρχὰς κοπῇ ὀλίγον· ὅπως, διὰ νὰ μάθῃ νὰ περιπατῇ, ἔπεσε πολλάκις, τοιουτοτρόπως καὶ διὰ νὰ μάθῃ νὰ παίζῃ ἤτοι νὰ προπαιδευθῇ εἰς τὴν ἐργασίαν θὰ κοπῇ πολλάκις καὶ θὰ κλαύσῃ. Πᾶν παιδίον ἔχον ἐπιτηδειότητα εἰς τὰ παίγνιά του, ὅταν μεγαλώσῃ θὰ γείνῃ πρακτικὸς ἄνθρωπος.

Τὰ κοράσια τῶν πτωχῶν πρῶτον παίγνιον ἔχουν τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ συναρμολογοῦντα δι' αὐτῶν στεφάνους καὶ ἀνθοδέσμας. Ἡ μήτηρ χρείαν ἔχει νὰ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ θυγατρίου αὐτῆς ἐπὶ τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν καὶ νὰ τῷ δεικνύῃ ποῖα χρώματα κατατάσσονται ἁρμονικῶς ἐν τῷ στεφάνῳ ἢ τῇ ἀνθοδέσμῃ καὶ ποῖα ὄχι. Ἡ ἐκ τούτου μεγίστη ὠφέλεια θέλει φανῇ ἀμέσως ὅταν τὸ κοράσιον ἀρχίσῃ νὰ παίζῃ μὲ τὴν κοῦκλάν του καὶ νὰ τὴν εὐθύνῃ καὶ ὅταν ἐν τῷ σχολείῳ ἀρχίζῃ νὰ ράπτῃ καὶ νὰ κεντᾷ καὶ νὰ φαίνεται ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ μόνον του τὰ χρώματα.

Διὰ τὰ ἀθύρματα τῶν παίδων τῶν εὐπόρων, καθόλου δὲ δι' ὅλα τὰ παιδία τῶν πόλεων, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ προμηθεύωσι τὰ παίγνιά των ἀπὸ τῆς μεγάλης ἀθυρματοθήκης τῆς φύσεως, ἐφαντίζουσι διάφορα ἐργαστάσια καὶ πολλὰ ἐπαγγέλματα συντελοῦσιν εἰς τὴν παρασκευὴν αὐτῶν· ράπται καὶ ὑποδηματοποιοί, βυρσοδέψαι καὶ λεπτουργοί, ὑελουργοὶ καὶ κεραμεῖς, ἁμαξοποιοί, μεταλλουργοὶ καὶ ὑφάνται καὶ πολλοὶ ἄλλοι τεχνῖται ζῶσιν ἐκ τῆς κατασκευῆς ἀθυρμάτων. Ἐν πάσῃ σχεδὸν μεγαλουπόλει ὑπάρχουσι πολλὰ ἀθυρμάτων ἐργαστάσια καὶ πολλαὶ πόλεις (ἡ Νυρεμβέργη π. χ. ἡ Σαννεδέργη, τὸ Ὀβερλαΐτενσδορφ κλ.) ὀφείλουσι τὸν μέγαν αὐτῶν πλοῦτον καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων αὐτῶν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Τὸ ἐμπόριον τῶν ἀθυρμάτων εἶνε τὴν σήμερον ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου κλάδων, ὑπάγον κατ' ἔτος εἰς τὴν Εὐρώπην πολλὰ ταλήρων ἑκατομμύρια. Πολλὰ καταστήματα πωλοῦσιν ἀθύρματα, ὧν ἕκαστον τιμᾶται ἑνὸς κρεΐτσερ (10 παράδων), ἑνὸς φοινίκος ἢ μιᾶς πένας, δυστυχῶς ὅμως, καὶ παντοῦ, εἰσήχθη καὶ εἰς τὰ ἀθύρματα ἡ χρηματολοιγὸς πολυτέλεια καὶ πολλάκις κοῦκλα ἢ ἁμαξίδιον τιμᾶται 100 φιορ. (1000 γρ. καὶ ἔτι πλέον.

Ἐπιθεωροῦντες τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ παιδικοῦ σκηνώματος αἰθούσῃ ἐκτεθειμένα ἀθύρματα, ἐνομίζαμεν ὅτι ἐθεωροῦμεν τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν ἐν μικρογραφίᾳ· ὅ τι καὶ ἂν ἐφανταζόμεθα τὸ ἐβλέπαμεν ἐνώπιον ἡμῶν μετεσκευασμένον εἰς ἄθυρμα, τὸν οἶκον καὶ τὸ μαγειρεῖον, τὸ σχολεῖον καὶ τὸ πλοῖον, τὸν ἵππον καὶ τὴν ἅμαξαν, τὸν σιδηρόδρομον καὶ τὴν γέφυραν, τὸ δένδρον καὶ τὸν κῆπον κτλ.

Εἰς τὰ κυρίως ἀθύρματα ἀνάγονται κατ' ἐξοχὴν τὸ ταλαντευόμενον ἱππάριον, ἡ σφαῖρα, ὁ τροχὸς καὶ ἡ σβούρα. Ταῦτα δὲ καὶ κατατάσσομεν ἐνταῦθα ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ ἑκάστου, ὅπως ἦσαν κατατεταγμένα ἐν τῷ σκηνώματι.

Κύριος τῶν παιδικῶν παιγνίων σκοπὸς εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῶν σωματικῶν δυνάμεων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ μεγάλως περὶ τῆς σωματικῆς εὐεξίας μεριμνῶντες, συμπεριελάμβανον πάντα τὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν δυνάμεων σκοποῦντα παίγνια ὑπὸ τὸ ὄνομα γυμναστική. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἐθνῶν πρῶτοι οἱ Γερμανοὶ κατανοήσαντες τὴν ἐκ τῆς γυμναστικῆς ὠφέλειαν παρεδέχθησαν καὶ ἐτελειοποίησαν αὐτήν.

Αἱ πρῶται τῆς γυμναστικῆς βάσεις τίθενται ὑπὸ τῆς τρυφερωτάτης ἡλικίας διὰ τῶν κινητικῶν ἀσκήσεων· καταλληλότατον δὲ

πρὸς ταύτας παίγνιον εἶνε ἡ κούνια καὶ τὸ ταλαντευόμενον ἱππάριον, τὰ ὁποῖα προκαλοῦντα βαθείας εἰσπνοὰς συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ στήθους καὶ ἑπομένως εἶνε ὠφέλιμα καὶ εἰς πάντα μέν, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ στενὸν θώρακα ἔχοντα παιδία.

Μετὰ τὸ ταλαντευόμενον ἱππάριον ἔρχεται τὸ κατ' ἐξοχὴν καλούμενον ὑπὸ τῶν παίδων «ἄλογον», τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις εἶνε ἀρχαιοτάτη καὶ διαδεδομένη πανταχοῦ τῆς γῆς. Τὸ ἄλογον εἶνε ἐφεύρημα τῶν παίδων· πᾶν παιδίον, ἁρπάζον τὴν ράβδον τοῦ πατρός, ἱππεύει ἐπ' αὐτῆς καὶ τρέχει ὑπὸ ἀφάτου κατεχόμενον χαρᾶς, κοσμεῖ τὴν κεφαλὴν τῆς ράβδου μὲ ἄνθη, ὁμιλεῖ πρὸς αὐτήν, τῇ παραθέτει τροφὰς καὶ ἐν γένει τὴν μεταχειρίζεται ὡς ζῶντα ἵππον.

Τρίτον τῆς κατηγορίας ταύτης παίγνιον εἶνε τὸ ἁμαξίδιον, μέχρι τοῦ ἡγεμονικοῦ δίφρου. Ἐν τῷ σκηνώματι ὑπῆρχον ἐκτεθειμένα ἄπειρα ἁμαξίδια, πλείονα ἢ αἱ ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς βιομηχανίας ἀληθεῖς ἅμαξαι.

Τέταρτον κινητηρίου παιγνίου εἶδος εἶνε οἱ τροχοί, αἱ σφαῖραι καὶ αἱ σβοῦραι. Τὸ παιδίον παίζον μὲ τὰ παίγνια ταῦτα, κινεῖται καὶ ἐξασκεῖ τὰ μέλη του ὅλα, ἰδίᾳ δὲ τοὺς βραχίονας καὶ τὰ σκέλη. Ἐν τῷ σκηνώματι εἴδομεν πλῆθος παιγνίων τοῦ εἴδους τούτου, ὧν τὰ ἀκριβῆ ὀνόματα μόνον οἱ παῖδες καὶ οἱ κατασκευασταὶ γνωρίζουσι.

Τὸ κατάστημα τοῦ κυρ. Ραϊτχόφερ ἐξέθηκεν ἀρίστας σφαίρας ἐκ κόμμεος (καουτσούκ) διχρόους καὶ τριχρόους, ἵνα τὸ παιδίον γυμνάζεται καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν χρωμάτων.

Ὁ ἐκ Βιέννης κύριος Κ. Μύλλερ ἐξέθηκε σβούρας διχρόους, αἵτινες στρεφόμεναι ταχέως δεικνύουσι τὸ παραγόμενον μικτὸν χρῶμα· τὸ παιδίον βλέπον τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον ἐρωτᾷ τοὺς γονεῖς του, οἵτινες ἐπωφελούμενοι τῆς περιστάσεως τὸ διδάσκουσι τὰς ἀρχὰς τῆς χρωματολογίας.

Οἱ Ἄγγλοι ἐξέθηκαν τὰς σφαίρας τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν παιγνίου (cocket)· εὐχῆς ἔργον δὲ εἶνε νὰ εἰσαχθῇ χοῦ παντατὸ μεγάλως πρὸς εὐεξίαν συμβάλλον παίγνιον τοῦτο.

Ἡ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐκτεθεῖσα ἱπταμένη σφαῖρα (volant) εἶνε κατάλληλος διὰ νὰ παίζωσι μὲ αὐτὴν οἱ παῖδες ἐντὸς αἰθουσῶν ὅταν ὁ καιρὸς δὲν ἐπιτρέπῃ τὰ ἐν ὑπαίθρῳ παίγνια.

Ἡ ἐπὶ σκοπὸν ριπτομένη σφαῖρα ἀποτελεῖ τὴν μετάβασιν εἰς τὴν ἐπὶ σκοπὸν βολήν. Τοῦ εἴδους τούτου ἐξετέθησαν πολλὰ παίγνια (τόξα, τουφέκια, πιστόλια) γυμνάζοντα μὲν τὴν ὅρασιν, συνδεδεμένα ὅμως μὲ κινδύνους καὶ διὰ τοῦτο ἀπορρίπτονται.

Μετὰ ταῦτα ἔρχονται τὰ οἰκοδομητικὰ παίγνια, συγκείμενα ἐκ τεμαχίων ξύλων, παριστώντων τετραγώνους λίθους καὶ πρότυπα δοκῶν, στεγῶν, θυρῶν, παραθύρων, ἐξωστῶν καὶ ἄλλων συστατικῶν τῶν οἰκοδομῶν, τὰ ὁποῖα κατατάσσοντα τὰ παιδία συνθέτουσι διάφορα οἰκοδομήματα. Τὰ παίγνια ταῦτα εἶνε ὠφελιμώτατα διότι δεσμεύουσι τὴν προσοχὴν τῶν παιδίων καὶ ἀναγκάζουσιν αὐτὰ νὰ σκέπτωνται, ἀλλὰ τότε μόνον ὅταν διὰ τῶν αὐτῶν λίθων ἢ προτύπων κατασκευάζωνται διάφορα οἰκοδομήματα· ὅσῳ πλειότερα, τόσῳ καλλίτερον· λίθοι ἢ πρότυπα, ἐξ ὧν ἓν καὶ μόνον οἰκοδόμημα παρασκευάζεται, εἶνε ὅλως ἄσκοπα, διότι οὐδὲν νέον παρουσιάζουσι καὶ ὅσῳ εὐφυὲς εἶνε τὸ παιδίον τόσῳ ταχύτερον τὰ βαρύνεται. Τοῦτο ἂς ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν οἱ γονεῖς ὅταν ἀγοράζωσι καὶ οἱ κατασκευασταὶ ὅταν κατασκευάζωσι τὰς οἰκοδομητικὰς πυξίδας (Baukasten).

Τρίτη παιγνίων τάξις εἶνε τὰ τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν ἐπαγγελμάτων. Τὰ τῆς οἰκονομίας ἀφορῶσι τὰ κοράσια. Ἐν τῷ κόσμῳ τῶν παιγνίων ἡ κούκλα εἶνε ἡ οἰκοκυρία ἀντιπροσωπεύουσα συνήθως τὸ παῖζον κοράσιον. Ἐπὶ τῆς κούκλας μανθάνει νὰ ἐνδύηται καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ ἐνδυμάτων. Ἡ κούκλα ἐργάζεται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ κορασίου, μαγειρεύει, πλύνει, ράπτει, κεντᾷ ζυμόνει, ἑτοιμάζει τὰ δωμάτια, ὑποδέχεται, φιλοξενεῖ καὶ διασκεδάζει τοὺς προσκληθέντας ἢ αὐτοκλήτους, ἑπομένως χρειάζεται δωμάτια, ἔπιπλα, μαγειρεῖον καὶ ἀποθήκην, ἀγγεῖα καὶ μαγειρικὰ σκεύη.

Τὸ παίγνιον τοῦ κορασίου εἶνε ἡ οἰκονομία ἐν μικρογραφίᾳ, εἶνε ἡ πρώτη ἀπόπειρα τοῦ νὰ γίνῃ οἰκοκυρία. Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ βοηθῶσι τὴν ἀπόπειραν ταύτην, ἰδίᾳ δὲ ἡ μήτηρ πρέπει νὰ τὴν διευθύνῃ· ὅσῳ καλλίτερον ἐπιτυγχάνει τὸ κοράσιον εἰς τὸ παίγνιον τοῦτο, τόσον περισσοτέρας ἐλπίδας παρέχει ὅτι θὰ γείνῃ καλὴ οἰκοδέσποινα.

Ὁ Κύριος Φράγκ Κιταίμπλ ἐξέθηκε συλλογὴν κουκλῶν ἀπὸ τῆς ἁπλουστάτης τῆς διὰ τὸ κοράσιον τοῦ χειρώνακτος μέχρι τῆς πολυτελεστάτης τῆς δι' ἡγεμονίδα προωρισμένης· παρ' ἑκάστην δὲ κούκλαν ἔκειντο τὰ ἔπιπλα τοῦ οἴκου της ἀπὸ τῆς τραπέζης καὶ τοῦ ἀνακλίντρου μέχρι τῆς πυράγρας καὶ τῆς ἁλατοθήκης.

Τὰ κάλλιστα ἐκ τῶν τοιούτων ἐπίπλων ἐξέθηκε τὸ ἐν Ὄφερλάϊτενσδορφ ἐργοστάσιον τοῦ κυρίου Μίλλερ καὶ συντροφίας· λέγομεν δὲ κάλλιστα, διότι εἶνε τὰ εὐωνότατα· ἕκαστον ἀδιακρίτως τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ποιότητός του τιμᾶται ἑνὸς *κρόϊτσερ*. Τὸ ζδιον ἐργοστάσιον ἐξέθηκε καὶ δείγματα τοιούτων σκευῶν ἐκ λευκοσιδήρου καὶ κασσιτέρου.

Τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν κατάστημα τοῦ κυρίου Κιταίμπλ ἐξέθηκεν ὡραιότατα μὲν πλὴν δαπανηρότατα σκεύη ἐξ ὑέλου καὶ πορσελάνης.

Ἡ κούκλα θέλει ἐνδύματα καὶ ἀσπρόρουχα ὡς καὶ τὸ μετ' αὐτῆς παῖζον κοράσιον· περὶ τούτων δ' ἐφρόντισεν ἐπιτυχῶς ἡ ἐκ Βιέννης ἱματιουργὸς κυρία Αὐγούστα Γκὸττ φρίδ.

Ὁ ἐκ Λονδίνου κύριος Κρέμερ ὁ νεώτερος ἐξέθηκε συλλογὴν πάντων τῶν παιδικῶν ἀθυρμάτων, Ἀγγλικὸν δωμάτιον, κούκλας μὲ τὰ παίγνια αὐτῶν, κινητήρια παίγνια, τὸ crocket, ἱππάρια, ἁμαξίδια, πλοιάρια, πεσσούς, παιδικὰ σφαιριστήρια κτλ.

Τὰ ὡραιότατα καὶ σκοπιμώτατα παίγνια τῶν Σινῶν καὶ Ἰαπώνων ἦσαν ἐκτεθειμένα ἐντὸς ἰδιαιτέρων δωματίων. Ἐκ τούτων δ' ἐπείσθημεν ὅτι πολλὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ παιγνίων, ὧν ἡ καταγωγὴ ἠγνοεῖτο μέχρι τοῦδε εἶσι Κινεζικὰ ἢ Ἰαπωνικά, ὡς π. χ. οἱ εἰς τὸν ἀέρα στρεφόμενοι τροχοί, αἱ ἐκ χάρτου γλαῦκες, αἱ τεχνηταὶ χρυσαλλίδες καὶ μηλολαΐδαι, οἱ καραγκιόζηδες (Caukler) αἱ μικραὶ χελῶναι, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα καὶ οἱ πόδες κινοῦνται διαρκῶς καὶ τὰ ὅμοια.

Ε'.

Ἡ πνευματικὴ τοῦ παιδὸς ἀνάπτυξις.

α'. *Ἡ ἀνάπτυξις τῶν αἰσθήσεων.*

Αἱ αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἐπιδεκτικαὶ μεγίστης ἀναπτύξεως· ἡ ὅρασις πρὸς ὀξύτητα καὶ ἀκριβῆ ἀντίληψιν σχημάτων καὶ μορφῶν, χρωμάτων ἁπλῶν καὶ συνθέτων· ἡ ἀκοὴ πρὸς ὀξύτητα καὶ λεπτὴν διάκρισιν διαφόρων ἤχων, ὕψους τόνων καὶ ρυθμοῦ· ἡ ὄσφρησις καὶ γεῦσις πρὸς ὀξύτητα καὶ ἀκρίβειαν καὶ ἡ ἁφὴ τέλος πρὸς λεπτότητα καὶ ἀκρίβειαν ἐπίσης.

Ἡ μόρφωσις τῶν αἰσθήσεων, ἰδίᾳ δὲ τῆς ὁράσεως καὶ ἀκοῆς, δέον νὰ ἄρχηται ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων· παρημελήθη τότε; ἀδύνατον πλέον νὰ προσκτηθῇ τὸ παραμεληθέν. Διττῶς δὲ πρέπει νὰ μεριμνῶσιν οἱ γονεῖς περὶ τῶν αἰσθήσεων τῶν τέκνων των, πρῶτον ἵνα μὴ βλαβῶσι τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν ὄργανα, ὁ ὀφθαλμὸς π. χ. διὰ τοῦ ὑπερβολικοῦ ἢ ὀλίγου φωτός, τὸ οὖς διὰ ψύξεως ἢ ὑπερβολικοῦ θορύβου. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς περὶ τῶν αἰσθήσεων μερίμνης ἀνάγεται εἰς τὴν ὑγιεινήν· ἡ δ' ἐπιτροπὴ ἐρρόντισε νὰ ἐκθέσῃ τὰ καλλίτερα περὶ τούτου βιβλία, ὧν πρωτεύει τὸ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς ὀφθαλμιατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης ἱππότου Ἄρλτς «ὑγιεινὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ» ἐπιγραφόμενον. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς περὶ τῶν αἰσθήσεων μερίμνης περιλαμβάνει τὴν ἔγκαιρον ἀνάπτυξιν καὶ ἐξάσκησιν αὐτῶν. Σχετικῶς δὲ πρὸς τοῦτο ὑπῆρχον ἐν τῷ σκηνώματι πολλὰ ἐκθέματα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων περιγράφομεν συντόμως.

Ὁ κύριος Κωνστ. Δελὲζ (Constantin Delhez), Γάλλος ἀποκατασταθεὶς πρὸ ἐτῶν ἐν Βιέννῃ, ἐξέθηκε συλλογὴν διαφόρων ἀντικειμένων ὀνομαζομένην «Γυμναστικὴν τῶν αἰσθήσεων.»

Ἐντὸς ἱκανῶς εὐμεγέθους πυξίδος περιέχονται 5 μικρότεραι, ὧν ἑκάστη περιέχει τὰ γυμνατήρια ἑκάστης αἰσθήσεως.

Ἡ πυξὶς ἡ περιέχουσα τὴν γυμναστικὴν τῆς ὁράσεως διαιρεῖται εἰς 7 τμήματα ἀναλόγως τῶν 7 χρωμάτων· ἕκαστον δὲ τμῆμα περιέχει 10 πινακίδια πλάτους ἑνὸς καὶ μήκους τριῶν ἑκατοστομέτρων κεχρωματισμένα κατὰ τὰς διαφόρους κλίμακας ἑκάστου χρώματος καὶ τοποθετημένα οὕτως ὥστε τὸ τελευταῖον πρὸς ἀριστερὰν πινακίδιον παριστάνει τὸ ἀνοικτότατον καὶ τὸ πρὸς δεξιὰν τὸ βαθύτατον χρῶμα. Ὁ γονεὺς ἢ ὁ διδάσκαλος δεικνύων τῷ παιδίῳ τὰ ἑπτὰ τμήματα τὸ διδάσκει πῶς ὀνομάζεται τὸ ἓν ἢ τὸ ἄλλο χρῶμα, μηδόλως λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς διαφόρους ἑκάστου χρώματος κλίμακας· ἀφ' οὗ δὲ τὸ παιδίον μάθῃ νὰ διακρίνῃ τὰ κύρια χρώματα, λαμβάνων ἕκαστον τμῆμα ἰδιαιτέρως τῷ δεικνύει τὰς διαφόρους κλίμακας ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ (τοῦ κυρίου χρώματος) καὶ μεταβαίνων ἀριστερᾷ μὲν πρὸς τὰ ἀνοικτότερα μέχρι τοῦ ἀνοικτοτάτου, δεξιᾷ δὲ πρὸς τὰ βαθύτερα μέχρι τοῦ βαθυτάτου. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀρκεῖ· τὸ παιδίον μαθὸν νὰ διακρίνῃ τὰς διαφόρους κλίμακας πρέπει νὰ μάθῃ καὶ νὰ κατατάσσῃ ἑκάστην αὐτῶν εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν. Πρὸς τοῦτο ὁ διδάσκαλος σκορπίζει τὰ πινακίδια ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ προσκαλεῖ αὐτὸ νὰ τὰ ταξινομήσῃ, διορθῶν αὐτὸ ὁσάκις εἰς τὴν ἀρχὴν σφάλλῃ. Τοιουτοτρόπως τὸ παιδίον μαθὸν ὥστε νὰ διακρίνῃ τὰ χρώματα ἐπὶ τῶν πινακιδίων τὰ διακρίνει καὶ ἐν τῇ φύσει, τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν παραβάλλον αὐτὰ πρὸς τὰ πινακίδια, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἄνευ παραβολῆς.

Ἐντὸς δευτέρας πυξίδος περιέχεται ἡ γυμναστικὴ τῆς ἀκοῆς. Δίσκοι ἐκ διαφόρων μετάλλων διαμέτρου 2—50 ἑκατοστομέτρων ἀπαρτίζουσι τὰ πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἀκοῆς ὄργανα. Ὁ γονεὺς δεικνύει εἰς τὸ παιδίον τοὺς ἐξ ἑνὸς μετάλλου δίσκους, ὀνομάζει τὸ μέταλλον καὶ ῥίπτει ἐπὶ τῆς τραπέζης ἕνα ἕκαστον δίσκον (ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ μεγαλειτέρου τὴν διάμετρον 50 ἑκατοστομ. καὶ καταλήγων εἰς τὸν μικρότερον) ἵνα μάθῃ τὸ παιδίον τίνα ἦχον παράγει τὸ μέταλλον καὶ ὁ μέγας καὶ μικρὸς ἐξ αὐτοῦ δίσκος· ἀφ' οὗ τὸ παιδίον μάθῃ ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὸ ἓν μέταλλον, λαμβάνει ὁ διδάσκαλος ἕτερον μέταλλον καὶ οὕτω καθεξῆς ἕως οὗ μάθῃ ὁ παῖς τοὺς ἤχους ὅλων τῶν ἐν τῇ πυξίδι μετάλλων. Τότε δὲ ὁ διδάσκων, παραγγέλλων τῷ παιδίῳ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα, ῥίπτει ἐπὶ τῆς τραπέζης ἕνα δίσκον κατ' ἀρέσκειαν καὶ προσκαλεῖ τὸ παιδίον νὰ εἴπῃ ἐκ τίνος μετάλλου καὶ πόσον μέγας ἢ μικρὸς ἦν ὁ ἠχήσας δίσκος. Εἰς τὰς ἀρχὰς βεβαίως ὁ παῖς δὲν δύναται νὰ ἐπιτυγχάνῃ πάντοτε, βαθμηδὸν ὅμως συνειθίζει καὶ οὐδέποτε λανθάνει. Ὁ κ. Δελὲζ ἔκαμνε καθ' ἑκάστην ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν θεατῶν τὸ πείραμα τοῦτο ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπά, τετραετεῖς δὲ καὶ πενταετεῖς παῖδες, τὰ νῶτα ἔχοντες ἐστραμμένα, ἀκούοντες τὸν ἦχον τοῦ δίσκου ἔκραζον· «εἶνε ὁ ἐκ κασσιτέρου δίσκος δ'., ὁ ἐκ χαλκοῦ ε., ὁ ἐκ σιδήρου γ'.,» καὶ οὕτω καθεξῆς, καὶ διήγειρον τοὺς θαυμασμοὺς τῶν περιεστώτων. Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο παίγνιον εἶνε προπαίδευσις πρὸς τὴν μουσικήν, ὁμολογουμένως δὲ τὰ μουσικὰ ὄργανα εἶνε πρὸς τοῦτο καταλληλότερα, ἅτε δεικνύοντα τὸ χρῶμα τοῦ ἤχου καὶ τὸ ὕψος τοῦ τόνου.

Ἐντὸς τρίτης πυξίδος ὑπῆρχον ἰσομεγέθη φιαλίδια περιέχοντα διάφορα ἀδιάβροχα ὑγρὰ διαφόρου ἕκαστον γεύσεως πρὸς γύμνασιν τῆς γεύσεως καὶ ἐντὸς τετάρτης ἕτερα διαφόρου ὀσμῆς πρὸς γύμνασιν τῆς ὀσφρήσεως. Τὰ τὸν κύριον Δελὲζ συνοδεύοντα παιδία ἐμβάπτοντα εἰς τὰ φιαλίδια ὑέλινον ῥαβδίσκον ἕτερον αὐτὸν εἰς τὸ στόμα καὶ ἔλεγον «εἶνε ὄξος ἠραιωμένον πολύ, σεράπιον ἀλθαίας, διάλυσις κινίνης κλ.» καὶ εἰς τὰ ἕτερα φιαλίδια «εἶνε μόσχος, ὕδωρ τῆς Κολωνίας κτλ.» Οὐδὲν φιαλίδιον ἔφερε γεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ ὑγροῦ, πάντα δὲ ἦσαν ὁμοιόχροα.

Ἡ γυμναστικὴ τῆς ἁφῆς συνέκειτο ἐκ μικρῶν ξυλίνων κυλίνδρων ὁμοιομόρφων κατὰ πάντα, ἔσωθεν ὅμως περιεχόντων μόλυβδον (ἀπὸ 10 μέχρι 500 γραμμῶν)· τὸ παιδίον μανθάνει δι' αὐτῶν νὰ ἐκτιμᾷ τὰ βάρη μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας.

Ἡ γυμναστικὴ τοῦ κ. Δελὲζ σπουδαιοτάτη ἐπινόησις οὖσα εἶνε ἐπιδεκτικὴ μεγίστης τελειοποιήσεως καὶ ἀξία τῆς προσοχῆς τῶν γονέων καὶ διδασκάλων. Δυστυχῶς ὅμως ὀλίγον δαπανηρὰ οὖσα δὲν εἶνε προσιτὴ τοῖς πᾶσιν. Ὁλόκληρος ἡ πυξὶς, ἐν ᾗ περιέχεται καὶ ἑρμηνεία τῆς χρήσεως εἰς πάσας τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, τιμᾶται αὐστριακῶν φιορινίων 15. Παραγγελίαι δίδονται εἴτε ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν κύριον Constantin Delez Liugeustrasse N. 7 εἴτε διὰ τοῦ βιβλιοπωλείου τοῦ κυρίου Ρουδόλφου Λέχνερ Kärthner Strasse N. 10.

Τὸ χρωμολιθογραφεῖον τῆς Αὐτ. αὐλῆς τοῦ κυρίου Ἀντωνίου Ἄρτιγγερ καὶ υἱοῦ ἐκ Βιέννης ἐξέθηκε κύκλον χρωμάτων καὶ πίνακας κατὰ τὰ σχέδια τοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ τῆς Φυσιολογίας κυρίου Ἐρνέστου Βρύκκε.

Ὁ κύκλος εἶνε διηρημένος εἰς δώδεκα ἀκτινοειδῆ τμήματα περιέχοντα τὰ τρία κύρια χρώματα: ἐρυθρόν, κίτρινον, κυανοῦν, κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ φασματοσκοπίου (Spectrum), καὶ 9 μεταξὺ χρώματα. Ἑκάστη τῶν 12 ἀκτίνων διαιρεῖται πάλιν εἰς 12 χρωμάτων κλίμακας, ἀπὸ τοῦ βαθυτάτου ἀρχομένου ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ κύκλου μέχρι τοῦ ἀνοικτοτάτου ὄντος ἐν τῇ περιφερείᾳ. Τοιουτοτρόπως ὁ κύκλος περιέχει πάντα τὰ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ χρήσιμα χρώματα. Ἑκάστη δὲ τῶν ἀκτίνων εἶνε τοιουτοτρόπως κατατεταγμένη, ὥστε μετὰ τῆς ἀπέναντι αὐτῆς ἀποτελεῖ τὰ δύο συμπληρωματικὰ χρώματα, ἤτοι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρ' ἄλληλα τιθέμενα ἰσχυροποιοῦνται ἀμοιβαίως.

Αἱ εἰς τὰ χρώματα ἐξασκήσεις ἐφημόσθησαν ἐπιτυχῶς εἰς τοὺς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Φροέβελ πολλαχοῦ ὑπάρχοντας τὴν σήμερον παιδικοὺς κήπους. Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ διευθύντοῦ τοῦ ἐν τῷ 6'. τμήματι τῆς Βιέννης παιδοφυλακτικοῦ καταστήματος (Kinderbewahranstalt) κ. Ἀντωνίου Φίσχερ ἐκτεθεῖσαν συλλογὴν παιδικῶν ἐργοχείρων εἴδομεν πολλὰ πλεξίματα ἐκ χάρτου (papier flechtereien) ἐν οἷς τὰ χρώματα ἦσαν κατατεταγμένα κατὰ τὸν προμνησθέντα κύκλον τοῦ κ. Ἄρτιγγερ.

Καὶ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν δὲ τοῦ μ ο υ σ ι κ ο ῦ λεγομένου ὡ τ ὸ ς πολλὰ τὰ σχέσιν ἔχοντα περιείχεν ἡ ἐν τῷ σκηνώματι τοῦ μικροῦ παιδὸς ἔκθεσις.

Μηδεὶς πιστευέτω ὅτι κατὰ σύμπτωσιν μόνην μέλη ὡρισμένων οἰκογενειῶν γίνονται περίφημοι μουσικοί· οὐδεμία σύμπτωσις ὑπάρχει. Ἡ διάσημος τῶν Βαχ οἰκογένεια ἤκμαζεν ἐπὶ δυο ἑκατονταετηρίδας· ἕκαστος αὐτῆς γόνος ἦν μέγας μουσικός. Ἡ μουσικὴ μανθάνεται μόνον διὰ τῆς ἀκοῆς, καλὸς δὲ μουσικὸς γίνεται ὅστις παιδιόθεν ἤκουε πολλὴν καὶ καλὴν μουσικήν. Ὁ Μόζαρτ τριετὴς ἔπαιζε παραλλαγὰς ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου, ἑξαετὴς ἐδίδε συναυλίας καὶ δεκαετὴς ἤρχισε νὰ συνθέτῃ τὰς ἀθανάτους μελῳδίας του, ἀλλ' ὁ Μόζαρτ ἐν τῷ λίκνῳ ἤρχισε μανθάνων μουσικήν, διότι ἤκουε μουσικήν.

Φανερὰ τῆς προώρου ταύτης ἀναπτύξεως ἀντίθεσις εἶνε αἱ ἀποτυγχάνουσαι προσπάθειαι τοῦ νὰ μάθῃ μουσικὴν ὁ ἐνήλιξ ὁ μηδέποτε εἰς τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν μουσικὴν ἀκούσας· οὗτος εἶνε κωφὸς πρὸς τὴν μουσικήν, ὡς πολλοὶ εἶνε τυφλοὶ πρὸς τὰ χρώματα.

Καθῆκον λοιπὸν τῶν γονέων καὶ παιδαγωγῶν εἶνε νὰ ἐπιλαμβάνωνται ὅσον τὸ δυνατὸν πρωΐμως τῆς ἀναπτύξεως τοῦ «μουσικοῦ ὠτὸς» τῶν παίδων, ὅπερ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀκροάσεως καλῆς μουσικῆς.

Τὸ πρῶτον μουσικὸν μάθημα εἶνε τὸ νανούρισμα τῆς μητρός· τὸ βρέφος ἀκούει, ἡσυχάζει, κοιμᾶται καὶ κοιμώμενον μανθάνει μουσικήν. Δεύτερος μουσικοδιδάσκαλος εἶνε ὁ πατὴρ παίζων βιολίον, κύμβαλον ἢ ἕτερον ὄργανον· τὸν μὴ εὐκαιροῦντα πατέρα ἀναπληροῦσιν εἰς πολυμελεῖς οἰκογενείας ὁ πρεσβύτερος υἱὸς ἢ ἡ θυγάτηρ· Ἐνῷ οὗτοι μουσουργῶσι, τὰ νεώτερα παιδία καθηνται ἥσυχα καὶ ἀκροάζονται. Καλὸν δὲ εἶνε μεταξὺ τῶν ἀθυρμάτων καὶ μικρόν τι μουσικὸν ὄργανον· τὸ παιδίον ἀρεσκόμενον εἰς πᾶν ὅ τι ἔχῃ ὡραῖον χρῶμα καὶ ἠχεῖ καλῶς θὰ παίζῃ αὐτό.

Τὰ ἀθυρματοπωλεῖα βρίθουσι μουσικῶν ὀργάνων τοιούτων, ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδὲν τὸ σκόπιμον εὑρίσκεται, μόνον δὲ συρίκται καὶ σάλπιγγες μὲ ὀξυτάτους τόνους, βιολία κρώζοντα, τύμπανα καὶ ταμπουρίνια καὶ ροκάναι πωλοῦνται, βλάπτοντα μὲν τὴν ἀκοὴν τῶν παίδων ἐμβάλλοντα δὲ εἰς ἀπελπισίαν τοὺς ἡλικιωμένους. Μόλις δ' ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρχισαν βαθμηδὸν νὰ εἰσάγωνται τὰ προτιμητότερα στοματαρμόνιον καὶ χειραρμόνιον.

Εὐτυχῶς ἡ ἔκθεσις ἔβειξε πρόσδον καὶ εἰς τὸν κλάδον τοῦτον. Κατὰ παρακίνησιν τοῦ καθηγητοῦ κυρίου Ἄνς Σμίτ ὁ ἐκ Βιέννης κύριος Μιλχάουζερ ἐξέθηκεν ἁρμόνια, ἐφ' ὧν ἕκαστος τόνος ἦτο σημειωμένος μὲ τὸ Γερμανικὸν (a b c d e f g) καὶ μὲ τὸ Ἰταλικὸν (ut. re mi. fa sol la si.) ὄνομα.

Τὸ κατάστημα τοῦ κυρίου Μύλλερ καὶ Σας ἐξέθηκε κυμβαλίδια μὲ γλώσσας ἐξ ὑέλου ἢ μετάλλου φερούσας τὸ σημεῖον καὶ τὸ ὄνομα ἑκάστου τόνου.

Ὁ καθηγητὴς τῆς μουσικῆς κύριος Ἄνς Σμίτ ἐξέθηκε πόδιον κυμβάλου, δι' οὗ καθίστανται τὸ δι' ἐνήλικας κύμβαλον προσιτὸν καὶ εἰς παιδία.

Τὸ ἀξιοσημείωτον παιδικὸν μουσικὸν ὄργανον εἶνε τὸ βελτιωμένον παιδικὸν βιολίον, εἰς τὸ ὁποῖον πρὸς ταῖς λοιπαῖς σπουδαιοτάταις βελτιώσεσι γραμμαὶ δεικνύουσι τὰς θέσεις, ὅπου πρέπει νὰ πατήσῃ ὁ δάκτυλος πρὸς παραγωγὴν ὡρισμένου τόνου.

β'. Ἡ πρώτη θεωρητικὴ διδασκαλία.

Τὰ ἄριστα πρὸς τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν διδακτικὰ μέσα εἶνε τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα· διὰ τοῦτο παιδία ἀνατραφέντα εἰς τὴν ἐξοχὴν ἔχουσι τὰς ἀρίστας ἰδέας περὶ τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα εἶνε προσιτὰ εἰς τὴν παρατήρησίν των. Εἰς τὰ παιδία δὲ τῶν πόλεων, τὰ ὁποῖα ἢ καθ' ὡρισμένας μόνον ἐποχὰς ἢ οὐδέποτε μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἐξοχήν, οἱ γονεῖς καὶ διδάσκαλοι ἀναπληροῦσι τὴν ἄμεσον παρατήρησιν δι' ἐξηραμένων φυτῶν, μὲ ἄχυρα γεμισμένων ζώων, διαφόρων ὀρυκτῶν, εἰκόνων ἰχνογραφιῶν κλπ. Τὰ μέσα ταῦτα καὶ τοι ἀσαφεῖς πάντοτε ἰδέας παρέχοντα δύνανται εἰς χεῖρας καλοῦ διδασκάλου νὰ ὠφελήσωσι μεγάλως τὰ εἰδέναι ὀρεγόμενα παιδία καὶ νὰ παράσχωσιν εἰς αὐτὰ εὐρυτέρας γνώσεις, ἐνῷ τὰ τέκνα τῶν χωρικῶν ἐν στενῷ κύκλῳ περιωρισμένα ἔχουσι ζωηρὰς μὲν πλὴν ὀλιγίστας γνώσεις.

Τοιούτων διδακτικῶν μέσων ἔβριθε τὸ σκήνωμα τοῦ μικροῦ παιδός.

Τὸ ἐργοστάσιον τῶν ἀθυρμάτων τῶν κυρίων Ῥάιμαν καὶ Μύλλερ ἐξ Ὀβερλαΐτενς Δόρφ τῆς Βοεμίας ἐξέθηκε διάφορα ζῶα ἐκ ξύλου καὶ χαρτονίου, ἐντὸς πυξίδων πρότυπα γεωργικῶν σκευῶν, ἐργοστασίων, ἁμαξῶν, πλοίων, ἰχθυοτροφείων, δικτύων κλ., καὶ ἐντὸς ἄλλου εἴδους πυξίδων οἰκοδομητικῶν καλουμένων πρότυπα λίθων οἰκοδομητικῶν, οἰκιῶν, ἐπαύλεων, ἐκκλησιῶν, πύργων, γεφυρῶν κτλ. πρὸς δὲ ξύλινα στερεομετρικὰ σχήματα.

Ὁ ἐκ Βιέννης καλλιτεχνηματοπώλης κύριος Τρεντσένσκυ ἐξέ-

θη νεν ὀπείρους εἰκόνας ποριστώσας διάφορα φυσικὰ καὶ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἀντικείμενα. Τῶν εἰκόνων τούτων αἱ πλεῖσται κοπτόμεναι καὶ κολλώμεναι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ παιδὸς ἐπὶ χαρτονίου ἀποτελοῦσι πλαστικὴν παράστασιν κήπου, θεάτρου, δάσους, ποιμνίων, ἀγορῶν, πόλεων κτλ.

Τὸ ἀθυρματοπωλεῖον τοῦ κυρίου Ι. Ἄλλερ ἐξέθηκεν ὡραιότατα πρότυπα χειραμαξῶν, φορτηγῶν, ταχυδρομικῶν καὶ βασιλικῶν ἁμαξῶν, λεωφορείων, ἱπποσιδηροδρομόνων, ὁ δὲ κύριος Τίλων πρότυπα ἀτμομηχανῶν, ἀτμοπλοίων, σχολείων, ἐκκλησιῶν, γεφυρῶν κ. λ· ὁ κύριος Φρ. Κιτάϊδλ τὴν σωματοφυλακὴν διαφόρων κρατῶν μὲ ὅπλα θαυμασίως ἀπομιμούμενα τὰ ἀληθῆ, πρὸς δὲ χωρικοὺς καὶ χωρικὰς ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς πολυεθνοῦς Αὐστρίας.

Ἐν τῷ Σινικῷ καὶ Ἰαπωνικῷ τμήματι τοῦ σκηνώματος εἴδομεν τὰς διαφόρους τάξεις τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν ἐκείνων.

Τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας εἰς τὴν σπουδαίαν μάθησιν ἀπετέλουν τὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Βιενναίας ἐμπορικῆς ἀκαδημίας κυρίου Καρόλου Βίντερνιτς ἐκτεθέντα διδακτικὰ παίγνια προωρισμένα διὰ παῖδας ἀπὸ 4ων μέχρις 7 ἐτῶν καὶ συνιστάμενα ἐξ ἀναγνωστικοῦ, γραφικοῦ, λογιστικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ γεωγραφικοῦ παιγνίου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο παίγνιον ἐπέσυρε δικαίως τοὺς θαυμασμοὺς τῶν ἐπισκεπτομένων.

Τὸ βιβλιοπωλεῖον τοῦ κυρίου Ρουδόλφου Λέχνερ ἐκ Βιέννης ἐξέθηκεν ὡραιοτάτας εἰκόνας ἐκ τῆς Φυσικῆς ἱστορίας, ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον πάντων τῶν μὲ εἰκόνας ἀλφαβηταρίων καὶ ἀναγνωσματαρίων, ὅσα ἐξεδόθησαν ἄχρι σήμερον ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, πρὸς δὲ διάφορα ζῶα ἐκ κόμμεος (καουτσούκ) ἐπιτυχέστατα καὶ εὐωνότατα, προωρισμένα διὰ διδακτικοὺς σκοπούς.

γ'. Τὰ πρῶτα ἐνασχολήσεως παίγνια.

Εἰς τὸν μέγαν Γερμανὸν παιδοφίλον Φροέβελ (Froebel) ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς συστηματοποιήσεως τῶν πρώτων ἐν εἴδει παιγνίων ἐργασιῶν καὶ ἐνασχολήσεων τῶν παίδων. Τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα παιδικὸς κῆπος τοῦ Φροέβελ συστηματοποίησιν ταύτην παρεδέχθησαν πάντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη τὴν σήμερον. Ἰδοὺ ἐν συντόμῳ αἱ ἐν τῷ κήπῳ ἐνασχολήσεις τῶν παίδων. Κατὰ ὡρισμένα πρότυπα σύνδεσις ξυλίνων ραβδίσκων, τροχῶν, συρμάτων, ταινιῶν ἐκ χάρτου, πλέξιμον, κέντημα, ῥάψιμον, οἰκοδομὴ διὰ τῶν προμνησθέντων τετραγώνων ξυλαρίων, διδασκαλία, ᾄσμα, γυμναστική, ἐν ὑπαίθρῳ παίγνια, καὶ καλλιέργεια κηπαρίων.

Τὰ ἄλλοτε μὲν ἐν ταῖς αἰθούσαις, ἄλλοτε δ' ἐν τῷ κήπῳ συνηθροισμένα παιδία εἶνε ζωηρά, εὔθυμα, διότι ἔχουσιν ἀσχολίαν ἀρέσκουσαν αὐτοῖς καὶ τὸ κυριώτερον ποικιλίαν.

Τρία τινὰ ἐκ τῶν ἐν τῷ σκηνώματι ἐκτεθέντων ἀνεφέροντο πρὸς τὴν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Φροέβελ διδασκαλίαν τῶν παίδων· ἤτοι τὸ πρότυπον δημοτικοῦ σχολείου μὲ αἴθουσαν γυμναστικῆς καὶ κῆπον, ἡ συλλογὴ τῶν Φροεβελείων προβλημάτων καὶ τὰ ἐργόχειρα τοῦ ἐν τῷ δ'. τμήματι τῆς Βιέννης μικροπαιδοφυλακτικοῦ καταστήματος (Klein Kinderbewahranstalt).

Ὁ ἐν Ἄουσιγ τῆς Βοημίας διδάσκαλος κ. Ρουδόλφος Ἐμ. Σέλβερ ἐξέθηκεν ἐντελέστατον πρότυπον δημοτικοῦ σχολείου μὲ Φροεβέλιον κῆπον. Παρὰ τὰς δύο τῆς διδασκαλίας αἰθούσας ὑπάρχει εὐρύχωρος καὶ εὐάερος αἴθουσα γυμναστικῆς. Ἐν τῷ δωματίῳ τῶν παιγνίων εἴδομεν τὰς τραπέζας, ἐφ' ὧν παίζονται τὰ οἰκοδομητικὰ παίγνια. Ἑκάστης τραπέζης ἡ ἐπιφάνεια διαιρεῖται διὰ γραμμῶν τεμνουσῶν ἀλλήλας κατ' ὀρθὴν γωνίαν εἰς ἰσομεγέθη τετραγωνίδια· ἕκαστον δὲ τετραγωνίδιον εἶνε ἴσον μὲ τὰ τύπον οἰκοδομητικῶν λίθων ἐπέχοντα τετράγωνα ξυλάρια, δι' ὧν οἰκοδομεῖ τὸ παιδίον κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου προτεθὲν σχέδιον. Ἀπὸ τῶν τοίχων τοῦ δωματίου κρέμανται εἰκόνες διάφορα ἀντικείμενα παριστῶσαι καὶ ἐντὸς σκευοθηκῶν εἶνε τεθειμένα κατὰ σειρὰν τὰ Φροεβέλια προβλήματα καὶ ἄλλα ἐνασχολήσεως παίγνια.

Ἡ αἴθουσα τῆς γυμναστικῆς, ἐν ᾗ γυμνάζονται τὰ παιδία ἐν καιρῷ χειμῶνος, περιέχει τὰ συνηθέστερα γυμναστικὰ ὄργανα.

Ὁ κῆπος διαιρεῖται εἰς πλατεῖαν διὰ παίγνια καὶ γυμναστικήν, πρὸς δὲ εἰς λαχανόκηπον, δενδρόκηπον καὶ ἀνθόκηπον, ἐν οἷς τὰ παιδία διδάσκονται τὰ στοιχεῖα τῆς Βοτανικῆς καὶ ἐγγυμνάζονται εἰς τὴν κηπουρικήν.

Τὸν κῆπον τοῦτον, ἐκτεθειμένον ἐν τῷ σκηνώματι ἐν μικρογραφίᾳ, εἴδομεν ἐν τῇ πραγματικότητι παρὰ τὸ πρότυπον Αὐστριακὸν Δημοτικὸν σχολεῖον φυτευθέντα κατὰ τὰ σχέδια τοῦ καθηγητοῦ Σχβάδ.

Τὸ ἐν Βερολίνῳ καλλιτεχνηματοπωλεῖον τοῦ κ. Οὔγου Βρέτεχ ἐξέθηκε πλήρη συλλογὴν τῶν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Φροέβελ διδακτικῶν μέσων καὶ ἐνασχολητικῶν παιγνίων· ὁ διευθυντὴς τοῦ μικροπαιδοφυλακτικοῦ καταστήματος τοῦ δ'. τμήματος κ. Α. Φίσχερ τὰ κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐργόχειρα τῶν παίδων καὶ τὸ ἐν Ἄουσιγ τῆς Βοημίας χημικὸν ἐργοστάσιον τὰ σχέδια τοῦ Φροεβελείου κήπου, ἐν ᾧ τὰ τέκνα τῶν ἐργατῶν τῆς ἀποικίας διδάσκονται καὶ ἐπασχολοῦνται.

δ'. Ἡ πρώτη κατ' οἶκον διδασκαλία τοῦ παιδός.

Ἡ σχεδὸν κατὰ κόρον εἰς τὰ παιδία ἰδίως τῶν πόλεων παρατιθεμένη θεωρητικὴ διδασκαλία ἀναπτύσσει τοσοῦτον πρωΐμως τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ὥστε συνήθως μόνα των ζητοῦσι νὰ διδαχθῶσι τὴν ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικὴν πολὺ πρὶν ἢ συμπληρώσωσι τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁ νόμος ἐπιτρέπει τὴν εἰς τὰ σχολεῖα παραδοχήν των.

Ἡ ἐν τῷ σκηνώματι ἔκθεσις κατεδείκνυε πῶς εἶνε δυνατὸν κάλλιστα νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ ἐπιθυμία αὕτη τῶν παίδων.

Ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν τῶν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Βίντερνιτς διδακτικῶν παιγνίων, τὰ ὁποῖα εἶνε ὡρισμένα διὰ παῖδας ἀπὸ τεταρτοῦς καὶ ἀνωτέρω.

Καὶ οἱ Κινέζοι ἄρχονται τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους. Ὁλόκληρος ἡ γλῶσσα ἀπαρτίζεται ἐκ 450 μονοσυλλάβων λέξεων, αἵτινες διαφόρως τονιζόμεναι γίνονται 1203· ἡ αὐτὴ δὲ λέξις μὲ τὸν αὐτὸν τόνον καὶ τὴν αὐτὴν προφορὰν ἔχει πολλὰς σημασίας, συνήθως 40, δι' ὃ ἡ ἐκμάθησις της Κινεζικῆς εἶνε ἀνέφικτος. Τὰ παιδία δὲ δὲν μανθάνουσι πρῶτον ν' ἀναγινώσκωσι καὶ ἔπειτα νὰ γράφωσιν, ἀλλὰ γράφοντα μανθάνουν τὸ ἀναγινώσκειν. Ἡ γραφὴ σύγκειται οὐχὶ ἐκ στοιχείων, ἀλλ' ἐκ σημείων ἢ εἰκόνων, ὧν ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰς 40,000. Ἐν τούτοις 214 μόνον σημεῖα λέξεων (κλεῖδες)

ἀρκοῦσιν ἵνα ἐξηγήσωσι τὰς λοιπάς, ὥστε τὸ Κινεζίδιον γράφον (ζωγραφίζον) μανθάνει συνάμα ν' ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ σκέπτηται.

Ἡ διδασκαλία ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους διαρκεῖ κατὰ μέσον ὅρον ἓξ ἔτη καὶ σύγκειται εἰς τὴν κατ' ἔτος ἐκμάθησιν πολλῶν σημείων.

Τὰ ἐκτεθειμένα βιβλία ἀπήρτιζον ἑξαετοῦς διδασκαλίας σειράν· ὑπῆρχον δὲ καὶ τετράδια σχολείων. Ἐπὶ τῆς προμετωπίδος ἑκάστου φύλλου εἶνε τετυπωμένον τὸ σημεῖον, ὅπερ ὁ μαθητὴς ὑποχρεοῦται νὰ ζωγραφίσῃ πολλάκις ἕως οὗ ἐντυπώσῃ καλῶς εἰς τὴν μνήμην του.

Οἱ Ἰαπωνες 48 στοιχεῖα ἔχοντες ἄρχονται πρωίμως τῆς διδασκαλίας συγκειμένης εἰς τὴν διὰ ζωγραφικῆς γραφίδος ἀπεικόνισιν καὶ χρωματισμὸν τοῦ ἐπὶ τῆς προμετωπίδος παραδείγματος. Τὰ διδακτικὰ αὐτῶν βιβλία εἶνε πλήρη εἰκόνων. Εἴδομεν εἰκονογραφημένην ἱστορίαν τῆς Ἰαπωνίας καὶ Κίνας καὶ χρονικόν τι μὲ τριάκοντα ἱστοριογεωγραφικοὺς χάρτας, δεικνύοντας τὰ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὅρια τῆς Ἰαπωνίας καὶ τὴν εἰς ἐπαρχίας διαίρεσιν αὐτῆς.

Τὴν πλουσιωτέραν συλλογὴν εἰκονογραφημένων παιδικῶν βιβλίων διὰ τὴν κατ' οἶκον διδασκαλίαν ἐξέθηκε τὸ Γερμανικὸν κράτος, μετ' αὐτὸ δὲ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία. Εἴδομεν ἑκατοντάδας ἀλφαβηταρίων, προσευχηταρίων, μυθαρίων κ.λ. διὰ παιδία πάσης ἡλικίας καὶ πάσης τάξεως.

Τῆς συλλογῆς τοῦ βιβλιοπώλου κ. Λέχνερ ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Μουσικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Βιέννης κύρ. Ἄνς Σμὶτ ἐξέθηκε συλλογὴν πάντων τῶν τονισμένων ᾀσμάτων καὶ μουσικῶν μαθόδων τῶν ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τῆς σήμερον ἐν Γερμανίᾳ ἐκδεδομένων.

Σημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ.

Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης θέλει ἐπιτρέψει ἡμῖν νὰ παραθέσωμεν διάλογόν τινα (ὃν ἀκουσίως ἠκούσαμεν) γενόμενον μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ σχέσιν πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦ παρόντος ὑπομνήματος ἔχοντα.

Μιᾷ τῶν ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου ἐξελθόντες τῆς ἐκθέσεως ἐπέδημεν τοῦ ἱπποσιδηροδρόμονος ἵνα μεταβῶμεν εἰς τὴν κατοικίαν ἡμῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ὁδηγὸς ἔδιδε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως ἀνέβησαν δύο κύριοι καὶ μία κυρία καὶ ἐπειδὴ αἱ λοιπαὶ θέσεις ἦσαν κατειλημμέναι ἐκαθέσθησαν ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι ἡμῶν ἀνακλίντρου. Ὁ εἷς τῶν κυρίων, ὑπερεξηκοντούτης φαινόμενος, στραφεὶς ἀμέσως πρὸς τὸν ἕτερον, μόλις τριακοντατῆ, εἶπεν Ἑλληνιστί· «Ἔτσι εἶσθε σεῖς οἱ λεγόμενοι ἄνθρωποι τῆς νέας ζύμης, ὅλα τῶν Εὐρωπαίων εἶνε καλὰ καὶ ἅγια καὶ ἄξια μιμήσεως· τὰ ἰδικά μας ... φέρετε τὸν κατακλυσμόν· ἔτσι εἶσθε· τώρα δὲν σᾶς ἀρέσουν τ' ἀλληλοδιδακτικά· ἤθελα νὰ ἔζῃς εἰς τὴν ἰδικήν μας ἐποχήν, ὅτε ἤκμαζε τὸ σταυρὲ βοήθει μοι καὶ ὁ φάλαγγας τοῦ Παπαγιάννη εἰς τὴν πατρίδα μας· δὲν σοῦ τὰ διηγήθη ποτὲ ὁ μακαρίτης πατήρ σου; ἔ, ἰατρέ μου, καὶ ὡς αὐτοῦ πάλιν δόξα σοι ὁ Θεός· δὲν σοῦ λέγω ὅτι τὰ τωρινὰ σχολειά μας εἶνε θαυμαστὰ πράγματα, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ μέρη εἶνε ἀρκετά· νὰ δὲν βλέπομεν τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία τώρα εἶνε βέβαια Εὐρωπαϊκὸν κράτος; μήπως τὰ δημοτικά σχολειά της εἶνε καλλίτερα ἀπὸ τὰ ἰδικά μας; χειρότερα ἴσως δὲν εἶνε, ἀλλ' οὔτε καλλίτερα εἶνε. Καλὰ εἶν' ἀκόμη τὰ σχολειά μας, ἰατρέ, πολὺ καλά.»

«Κακὰ καὶ ψυχρὰ» ἔκραξε μὲ θυμὸν ὁ προσαγορευόμενος ἰατρός.

«Μὴ φωνάζῃς τόσο, Κωστάκη,» ὑπέλαβεν ἡ κυρία, οἱ Γερμανοὶ βλέπεις πῶς μᾶς κυττάζουν; νομίζουν ὅτι μαλλώνομεν.»

«Ἂς νομίζουν ὅ τι θέλουν, ἐξηκολούθησεν ὁ ἰατρός, τὰ σχολειά μας εἶνε ὀλέθρια ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ μάλιστα ὑπὸ ὑγιεινήν. Ἐγὼ τὸ παιδί μου ποτὲ δὲν θὰ τὸ στείλω εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖόν μας· σοῦ φέρω παράδειγμα τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος μας· 200 παιδιὰ εἶνε συσσωρευμένα εἰς τὸ ἀχούρι ἐκεῖνο· ἡ καλύβη τοῦ πτωχοτέρου χωρικοῦ μας εἶνε μυριάκις ὑγιεινοτέρα τοῦ σχολείου μας· ὄχι τὸ παιδί μου δὲν θὰ τὸ στείλω ἐγώ.»

«Καὶ τί θὰ τὸ κάμῃς νὰ ἔχωμεν καλὸν ἐρώτημα; ἠρώτησε μειδιῶν ὁ γέρων.»

«Θὰ τὸ διδάξω ἐγώ, πάτερ, ὑπέλαβεν ἡ κυρία καὶ σὲ βεβαιῶ θὰ μάθῃ περισσότερα παρὰ εἰς τὸ σχολεῖον.»

«Καὶ θὲν θὰ βλάψῃ καὶ τὴν ὑγείαν του, προσέθηκε ζωηρῶς ὁ ἰατρός· τὸ σχολεῖόν μας εἶνε πηγὴ νόσων· πέντε ἔτη τώρα παρατηρῶ ὅτι ἡ ἕλμις, ἡ βατρανία, ἡ εὐλογία, ἡ διφθερίτις, ἡ κοκκίτις διαδίδονται διὰ τοῦ σχολείου· ὁ καθιστικὸς βίος, εἰς τὸν ὁποῖον καταδικάζονται τὰ δυστυχῆ παιδία, ὁ μεμολυσμένος ἀήρ, τὸν ὁποῖον ἀναπνέουν, τὰ κακὰ θρονία, ἐπὶ τῶν ὁποίων κάθηνται, ἔκαμαν τὰ παιδιά μας ἀναιμικά, χοιραδικά, κυφά, κατατρέφουσι τὴν ὁρασίν των, καθημέραν ἔχουν πονοκεφάλους καὶ λύει ἡ μύτη των· περὶ τῆς ἠθικῆς δὲν λέγω τίποτε.»

«Τότε λοιπὸν νὰ καύσωμεν τὸ σχολεῖόν μας, ἀφ' οὗ κατὰ σὲ τόσα κακὰ προξενεῖ» εἶπεν ὁ γέρων.

«Ὅ τι θέλετε κάμετέ το σεῖς οἱ προϋχοντες καὶ ἔφοροι,» ἀπήντησε μὲ ὕφος δυσαρεσκείας ὁ ἰατρός, εἶτα προσέθηκεν· «ἐγὼ .... τὸ παιδί μου δὲν θὰ πατήσῃ τὸ κατώφλιον τοῦ σχολείου.»

«Θεὸς φυλάξοι!» εἶπεν ἡ κυρία.

«Ὡραῖα, ὡραῖα!» ἔκραξεν ὁ γέρων· «τουλόγουσου ὁ μακαρίτης πατήρ σου εἶχε χρήματα καὶ σ'ἐσπούδασε καὶ ἡ κόρη μου ἐπειδὴ ἔμαθεν εἰς τὸ Ἀρσάκειον κάμποσα γράμματα, ἠμπορεῖτε βέβαια νὰ διδάξετε τὸ παιδί σας, ἀλλ' οἱ ἄλλοι τί θὰ κάμουν; ὡραία ἰδέα! τῶν ἄλλων τὰ παιδιὰ ἂς πληρώσουν μὲ τὴν ὑγείαν των τὰ ὀλίγα γράμματα, τὰ ὁποῖα θὰ μάθουν. Ἂν ἦσαι καλὸς πολίτης, κύριε, πρέπει νὰ εὕρῃς τρόπον ὥστε ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς πατρίδος μας νὰ μάθουν γράμματα καὶ νὰ μὴ βλαφθῇ καὶ ἡ ὑγεία των.»

«Καὶ τί ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ;»

«Τὸ πᾶν, ὑπέλαβεν ὁ γέρων· εἶσαι πολίτης, ἔχεις χρέος νὰ ὁμιλήσῃς ἀπὸ σᾶς τοὺς πεπαιδευμένους περιμένομεν ἡμεῖς οἱ ἄλλοι.»

«Καὶ ἂν ὁμιλήσω, θὰ πεισθοῦν τάχα εἰς τοὺς λόγους μου; ἠρώτησεν ὁ ἰατρός.»

«Ὁμίλησε καί, ἂν δὲν σ'ἀκούσουν, τότε θὰ ἔχῃς τὴν συνείδη-

σίν σου ἀναπαυμένην τοὐλάχιστον. Ἀλλὰ θὰ σ' ἀκούσουν· ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀγαπῶμεν τὰ καλά· ἔπειτα δὲ θὰ ἐννοήσουν ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραμελοῦν τὴν ὑγείαν τῶν τέκνων των.»

«Καὶ ἂν μὲ ἀκούσουν, δὲν ἠμποροῦν νὰ βάλλουν εἰς πρᾶξιν τοὺς λόγους μου.»

«Διατί;»

«Διότι χρειάζονται χρήματα καὶ οἱ πατριῶταί μας διὰ κάθε ἄλλο ἔχουν χρήματα· ἅμα γείνῃ λόγος περὶ σχολείων, ἀμέσως τοὺς ἀκούεις «ἄμ ποῦ νὰ εὕρωμεν χρήματα σὲ τοῦτα τὰ στενὰ χρόνια;» Καὶ ὅμως σὲ τοῦτα τὰ στενὰ χρόνια τὰ καφφενεῖα μας ἐδιπλασιάσθησαν.»

«Καὶ μᾶς ἦλθαν καὶ γερμανίδες διὰ νὰ διασκεδάζουν μὲ τὰ ἄσματά των τοὺς νέους μας· ὑπέλαβεν ἡ κυρία.»

«Δι' αὐτὰ ἔχομεν χρήματα ἐξηκολούθησεν ὁ νέος· διὰ τὰ σχολεῖα ἀγρὸν ἠγοράσαμεν.»

«Αἰωνίως τὸν κατακλυσμὸν μᾶς φέρεις, εἶπεν ὁ γέρων· ἂς ἀφήσωμεν τώρα τὰ καφφενεῖα καὶ τὰς γερμανίδας. Ὑπόθεσε ὅτι ἐζητεῖτο ἡ γνώμη σου περὶ τοῦ σχολείου μας· ποίαν γνώμην θὰ ἔδιδες;»

«Πρῶτον εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ κτίσωμεν καὶ ἄλλο σχολεῖον εὐρύχωρον, εὐάερον, εἰς τὸ καλλίτερον μέρος τῆς πατρίδος μας, διὰ νὰ μοιρασθοῦν τὰ παιδία· ἔπειτα τὸ ὑπάρχον νὰ ἐπιδιορθωθῇ, νὰ μεγαλώσουν τὰ παράθυρά του, διὰ νὰ ἀερίζηται καλῶς, νὰ κατασκευασθοῦν ἄλλα θρανία, καθ' ἓν διὰ παιδιὰ τοῦ αὐτοῦ ἀναστήματος, οἱ τοῖχοι καὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου σχολείου νὰ βαφοῦν μὲ σκοῦρον χρῶμα κυανοῦν, ραιὸν ἢ πράσινον, ἡ διδασκαλία νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ πράγματι μέλλον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰ παιδία, ὅταν εἰσέλθουν εἰς τὴν κοινωνίαν, νὰ εἰσαχθῇ ἡ γυμναστική, ἰατρὸς νὰ ἐπιθεωρῇ καθ' ἑκάστην καὶ τὰ δύο σχολεῖα, οἱ ἀπόπατοι νὰ τοποθετηθοῦν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ δηλητηριάζουν τὰ παιδιὰ μολύνοντες ὅλην τὴν περὶ τὸ σχολεῖον ἀτμόσφαιραν· ἰδοὺ ποία εἶνε ἡ γνώμη ὄχι ἡ ἰδική μου ἀλλὰ τῶν Εὐρωπαίων, τὴν ὁποίαν συμμερίζομαι καὶ ἐγὼ καὶ πᾶς φίλος τῆς προόδου. Εἶδες τὸ πρότυπον Αὐστριακὸν σχολεῖον; τοιοῦτον πρέπει νὰ ἦνε τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.»

Ναί, ἀλλὰ τὸ Αὐστριακὸν σχολεῖον τὸ ἔκτισεν ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις.

«Τὸ ἐν τῇ ἐκθέσει βέβαια, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰ πανομοιότυπα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα εἶνε εἰς ὅλα τὰ χωριὰ τῆς Αὐστρίας· μὴ νομίσῃς δὲ ὅτι ὅλα τὰ χωριὰ τῆς Αὐστρίας εἶνε τόσῳ πλούσια ὅσον τὰ ἰδικά μας· τί μισθοὺς νομίζεις ὅτι πληρώνουν εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους· 600 φιορ. κατ' ἔτος πληρώνεται ὁ πρωτοβάθμιος διδάσκαλος, διδάσκει 6 ὥρας τὴν ἡμέραν καὶ εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ ψάλλῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ συνοδεύῃ τὰς λιτανείας, καὶ τὰ λείψανα ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπαιτήσεως· οἱ ἰδικοί μας πρωτοβάθμιοι ἀπαιτοῦν τοὐλάχιστον 1000 φιορ. τὸ ἔτος· καὶ πάλιν ἡ Αὐστρία πληρώνει πολὺ καλὰ τοὺς διδασκάλους· ἡ Πρωσσία ἠξεύρεις πόσον μισθὸν δίδει εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους της, σίτινες, ὡς λέγουν τινές, ἐνίκησαν τοὺς Γάλλους; ὁ ἔχων 200 ταλ. τὸ ἔτος μισθὸν εἶνε εὐτυχέστατος, ὑπηρετήσας δὲ 30 καὶ 40 ἔτη γίνεται συνταξιοῦχος μὲ ἐτησίαν σύνταξιν 100 ταλήρων.»

«Καὶ τί διδάσκαλοι εἶνε οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ τί οἱ ἰδικοί μας», προσέθηκεν ἡ κυρία.

«Τί τώρα δὲν σᾶς ἀρέσουν μήτε οἱ διδάσκαλοί μας;» ἔκραξεν ὁ γέρων.

«Εἶδες τὸν Δελέζ; τοιοῦτον θέλω ἐγὼ τὸν διδάσκαλον» ἀπήντησεν ὁ νέος.

«Καὶ ποῦ θὰ τὸν εὕρῃς;»

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἱπποδρόμων ἔστη, ὁ δὲ ὁδηγὸς ἀναίξας τὴν θύραν ἔκραξεν Ὀπερνρίγκ!

Ἐφθάσαμεν, εἶπεν ὁ νέος καὶ ἠγέρθη· τὸν ἐμιμήθησαν δὲ καὶ ὁ γέρων μετὰ τῆς κυρίας, ὥστε δὲν ἠδυνήθην ἐξακολουθήσας τὴν ἀκουσίαν κατασκοπείαν μου ν' ἀκούσω ποῦ θὰ εὕρῃ τὸν καλὸν διδάσκαλον ὁ ἰατρός.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΤΗΝΩΝ ΤΗΣ ΝΕΟΖΗΛΑΝΔΙΑΣ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ **Μ. Δ Σ.**).

Πολλάκις οἱ ἐθνολόγοι μετὰ θαυμασμοῦ ἐποιήσαντο λόγον περὶ τοῦ τρομεροῦ καὶ λυπηροῦ ἔθους τῆς ἀνθρωποφαγίας παρὰ φυλῇ τοσοῦτον ὡραίᾳ, οἵα ἡ τῶν Νεοζηλανδῶν. Τοῦτο νομίζομεν δυνατὸν ν' ἀποδώσῃ τις εἰς τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τετραπόδων καὶ λαχανικῶν ἐκ τῆς χώρας ταύτης. Τὸ μόνον τετράποδον, οὗτινος ἡ ἐν τῇ χώρᾳ ὕπαρξις εἶνε καλῶς ἀποδεδειγμένη, εἶνε εἶδός τι μυός, καὶ τοι ὁ κ. **Walten Manten** ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγ. Κυβερνήσεως πιστεύει ὅτι ὑπάρχει καὶ εἶδός τι ἄρκτου (badger).

Ἐν τούτοις τὸ ζῶον τοῦτο καὶ ἂν δὲν ἐξέλιπε πρέπει νὰ ἦνε σπάνιον, διότι μεγάλη ἀνταμοιβὴ προσεφέρθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκτήσῃ οὐδ' ἓν ἐξ αὐτῶν, ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν κουαρεκί· Ἀλλ' ἂν ἡ φύσις ὑπῆρξε φειδωλὴ ὡς πρὸς τὰ τετράποδα, ἐπελαψίλευσεν ὅμως ἐπὶ τῆς ἀπομεμακρυσμένης ἐκείνης νήσου ποικιλίαν ἀξιοπεριέργων πτηνῶν. Ἐνίοτε τὰ ὀστᾶ των τείνουσι πρὸς τὰ ἄνω, ἐμποιοῦντα θαυμασμὸν εἰς τὸν φυσιολόγον ἕνεκεν τοῦ παραδόξου αὐτῶν μεγέθους ἢ ἀξιοπεριέργου σχηματισμοῦ. Τὸ πλεῖστον τῶν πτηνῶν τούτων κατά τι ὡμοίαζον τοὺς στρουθοκαμήλους, δηλ. τὰ πτερὰ αὐτῶν ἄχρηστα πρὸς τὸ ἵπτασθαι ἐχρησίμευον μόνον δίκην ἱστίων ὅπως βοηθῶσιν αὐτὰ διὰ τοῦ ἀνέμου εἰς τὸν δρόμον, καίτοι ἡ μόνη μαρτυρία ἐκτὸς μιᾶς, ἣν περὶ τῆς ὑπάρξεως των πτηνῶν τούτων ἔχομεν, εἶνε ἡ ἀνακάλυψις τῶν ὀστῶν των· μαρτυρίαι προσέτι ἐπισφραγίζουσι τὴν ἰδέαν ὅτι ταῦτα δὲν ἐξέλιπον ἢ κατὰ τὴν τελευταίαν χρονικὴν περίοδον.

Δημώδης τῶν ἰθαγενῶν παράδοσις περιγράφει τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν, καὶ αἱ διάφοροι ἐντόπιοι διάλεκτοι δίδουσιν αὐτοῖς διάφορα ὀνόματα, ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινεν, ἂν τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐξέλειπον ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων.

Τὸ μέγιστον τῶν πτηνῶν τούτων εἰς γλῶσσαν Νεοζηλανδικὴν ὀνομάζεται μόα· οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἦτο μεγαλείτερον πολὺ τῆς στρουθοκαμήλου, καίτοι ὁλόκληρος σκελετὸς τοῦ μόα δὲν εὑρέθη εἰσέτι.

Ὁ υἱὸς τοῦ περιφήμου φυσιολόγου Mantell William κληρονομήσας τὸν πρὸς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν ἔρωτα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, διατελῶν ὑπάλληλος ἐν Νεοζηλανδίᾳ, κατέγινεν εἰς τὴν συλλογὴν ὀστῶν πτηνῶν, ὧν πλουτεῖ ἡ νῆσος· καί, ἐπιτυχὼν εὐκαιρίας, ἀπέστειλεν εἰς Ἀγγλίαν τὸ δέρμα πτηνοῦ ὑποτεθειμένου ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον· ἄνευ δὲ τῆς ἀδηφαγίας τοῦ πληρώματος ἑνὸς πλοίου τὸ πτηνὸν τοῦτο ζῶν καὶ σῶον πιθανὸν νὰ κατεῖχε θέσιν ἐν τοῖς κήποις τῆς ζωολογικῆς ἑταιρίας. Πρὸ τῆς περιγραφῆς τῆς συλλήψεως αὐτοῦ, ἀναγκαῖον ἴσως νὰ εἴπωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἐντόπιον παράδοσιν συνέζη μετὰ τοῦ γιγαντιαίου μόα πτηνὸν ἕτερον ἐπίσης ἀπτέρυγον, ἀλλὰ πολὺ μικρότερον, ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν βορείων τῆς νήσου μερῶν μοχώ, ὑπὸ δὲ τῶν μεσημβρινῶν τακαχέ.

Ὁ Μοχὼ τῆς Νεοζηλανδίας.

Οἱ κάτοικοι ἐν γένει συμφωνοῦσιν ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρχε τοσοῦτον πολυπληθές, ὥστε οἱ πατέρες αὐτῶν κυρίως διὰ τούτου διετρέφοντο. Τὸ εἶδος τοῦτο, ὡς ἀκολούθως θὰ ἴδωμεν, ὑπῆρχεν εἰσέτι πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ἀλλ' ἂν νῦν ἐξέλιπε καὶ ἂν αὐτό, ὅπερ πρόκειται νὰ περιγράψωμεν, εἶνε τὸ τελευταῖον τοῦ εἴδους, ἀληθῶς δὲν δυνάμεθα νὰ διαβεβαιώσωμεν. Ὅπως καταδείξωμεν τὴν σπάνιν τοῦ μοχὼ ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἰθαγενῶν, μεθ' ὧν ὁ κ. Mantell συνωμίλησεν, ἔτυχε νὰ ἴδῃ αὐτό· πρὸς τούτοις ὁ αἰδεσιμώτατος Ριχάρδος Τέϋλωρ, ὅστις ἐπὶ πολὺ διέμεινεν εἰς τὰς νήσους ταύτας, οὐδέποτε ἤκουσε περὶ τοῦ εἴδους τοῦ πτηνοῦ τούτου. Ἐν τῇ Φυσικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῆς Νεοζηλανδίας λέγει ὡς ἑξῆς περὶ τοῦ μοχώ.

«Rail λέγεται πτηνόν τι μαύρου χρώματος, μεγέθους κοινῆς ὄρνιθος μὲ ῥάμφος μακρὸν καὶ ἐρυθρὸν καθὼς καὶ μ' ἐρυθροὺς πόδας, στερούμενον πτερύγων καὶ καταστραφὲν ὑπὸ τῆς γαλῆς· ἡ φωνή του ἦτο κέο-κέο.»

Ἤδη ἂς περιγράψωμεν τίνι τρόπῳ ζῶν μοχὼ συνελήφθη, ἐφονεύθη καὶ κατεβροχθίσθη κατὰ τὸ 1849. Ἑταιρία φωκοθηρῶν ἁλιευόντων εἰς Dusky-Bey, παρατηρήσαντες τὰ ἴχνη μεγάλου πτηνοῦ ἐπὶ τῆς χιόνος ἀπεφάσισαν νὰ τὸ κυνηγήσωσιν. Ἀκολουθήσαντες τὰ ἴχνη του ἐπὶ πολὺ παρετήρησαν τέλος τὸν μοχὼ ἢ noturnis ὡς οἱ φυσιολόγοι ἀπεκάλεσαν αὐτὸ ἀκολούθως· οἱ κύνες ἤρξαντο νὰ τὸ καταβιώκωσι πάραυτα καὶ τέλος μετὰ μακρὰν καταδίωξιν τὸ πτηνὸν συνελήφθη ζῶν παρὰ τὴν νῆσον τῆς Ἀποφάσεως. Ἔτρεχε μετὰ μεγάλης ταχύτητος, ἀπέπεμπε δυνατὰς κραυγὰς καὶ προσέβαλλε τοὺς κύνας σροβρῶ,· μεθ' ὅλην ὅμως τὴν μακρὰν ταύτην πάλην συνελήφθη ἀβλαβὲς καὶ μεταφερθὲν ἐπὶ τοῦ πλοίου διετηρήθη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὅτε ἐφονεύθη καὶ ἐφαγώθη. Οἱ ναῦται οἱ φαγόντες ἐξ αὐτοῦ ἀπεφάνθησαν ὡς περὶ νοστιμωτάτου κρέατος. Εὐτυχῶς οἱ ναυτικοὶ οὗτοι ἐπικούρειοι, οἵτινες βεβαίως δὲν ἦσαν μεγάλοι φυσιολόγοι, ἀντὶ νὰ τίλωσι τὰ πτερὰ αὐτοῦ τὸ ἐξέδειραν καὶ τοιουτοτρόπως ἠδυνήθη ὁ κ. W Mantell νὰ διασώσῃ τὸ δέρμα του.

Εἶνε λυπηρὸν ὅτι οἱ φωκοθῆραι, οἵτινες ἅπαξ ἀπεφάσισαν νὰ διατηρήσωσιν ἀνάμνησίν τινα τῆς συλλήψεώς του, δὲν διετήρησαν μετὰ τοῦ δέρματος καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ. Τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικὰ ἑνὸς πτηνοῦ ἐπισύρουσι τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ ὁ σκελετὸς εἶνε πολὺ μεγαλειτέρας ἀξίας εἰς τὸν φυσιολόγον. Ἡ παροῦσα εἰκὼν παριστᾷ τὸν μοχὼ ἢ τὸν Noturnis Mantelli. Τὸ σῶμά του δὲν εἶνε πολὺ εὔμορφον, τὸ δὲ παχύλον καὶ εὐκύκλον αὐτοῦ μᾶς ὑπενθυμίζει τοσοῦτον καλῶς τρυφερόν τι ἐπιδόρπιον, ὥστε σύβολος θαυμάζομεν ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τείνει νὰ ἐκλείψῃ, ἂν ἀληθῶς δὲν ἐξέλιπε παντελῶς.

Τὸ χρῶμα τῶν πτερῶν εἶνε ὑπερβαλλόντως ὡραῖον· τὸ ῥάμφος καὶ οἱ πόδες εἶνε βαθέος κοκκίνου χρώματος· ἡ κεφαλή, ὁ λαιμὸς καὶ τὰ ὀπίσθια πορφυρᾶ, ἡ δὲ οὐρὰ λευκή.

Λυπούμεθα ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας περιγραφὴν τοῦ μεγαλειτέρου πτηνοῦ ὡς τὴν τοῦ μικροτέρου· οὐχ ἧττον δὲν θεωροῦμεν ἀνάξιον τῆς προσοχῆς αὐτῶν τὴν ἑξῆς ἀφήγησιν, συσχετιζομένην μετὰ τοῦ σκελετοῦ, τοῦ ὑπάρχοντος ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Βασιλ. Ἰατρικῆς Σχολῆς ἐν Λονδίνῳ, διὰ ἧς δύνανταί τις νὰ ἐννοήσῃ τὸν καταπληκτικὸν βαθμὸν τῆς ἐντελείας, εἰς ἣν ἔφθασεν ἡ ἐπιστήμη τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας. Ὁπότε ἀνα-

σκάπτων τὰ ἔγκατα τῆς γῆς καὶ διαχωρίζων τὰ στρώματα φέρῃ εἰς φῶς τ' ἀπολιθωμένα ἴχνη τῶν ἀπολεσθέντων ἤδη ζώων ὁ φυσιολόγος καὶ ἀποβίβῃ αὐτὰ εἰς τοῦτο ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ εἶδος· ὁπόταν διαβεβαιοῖ ἡμᾶς ὅτι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ὀστοῦν ἀνήκει εἰς ὑπερμεγέθη σαμαμίθην, μεθ' οὗ παραβαλλόμενος ὁ σημερινὸς κροκόδειλος δὲν εἶνε ἢ πυγμαῖος· ὁπόταν διακηρύττῃ ὅτι εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν χώραν ὑπῆρχον ποτὲ ὄντα πτερωτά, ὡς δράκοντες, ἢ λεπιδωτὰ τέρατα μὲ πόδας μεμβρανοπόρους καὶ λαιμοὺς κυκνείους, ἢ ἐνὶ λόγῳ περὶ ἀξιοθαυμάστων πλασμάτων, ἅτινα ἐρρέθη ὅτι περιεπλανῶντο ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐνίοτε τείνομεν μ' ὅλην τὴν πρὸς τὴν εὐπιστίαν κλίσιν μας νὰ νομίζωμεν τοὺς φιλοσόφους ὡς ὀλίγον παραδοξολόγους. Ἡ ἱστορία ὅμως, ἣν θὰ διηγηθῶμεν, προτίθεται ν' ἀπομακρύνῃ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀμφιβολίας μας καὶ νὰ διεκδικήσῃ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν γεωλόγων. Ἰδοὺ αὐτή Πρό τινων ἐτῶν περιηγητής τις, ἐπιστρέφων ἐκ Νεοζηλανδίας εἰς Ἀγγλίαν, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὀστοῦν ὀλίγων δακτύλων διαμέτρου. Ἴσως ἤθελέ τις νομίσει αὐτὸ ἀνταξιον τῆς προσοχῆς ἑνὸς περιηγητοῦ· ὁ χρυσὸς ὅμως τῆς Καλλιφορνίας δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀνακαλυφθῇ καὶ οἱ περιηγηταὶ ἠρκοῦντο νὰ πληρῶσι τὰ κιβώτια αὐτῶν ἐκ πραγμάτων ἀξιοπερίεργων ἤττον ἐλκυστικῶν ἢ μέγα ψῆγμα χρυσοῦ. Ὁ περιηγητὴς ἔτυχεν εὐρυὴς καὶ εἶχεν ἀκούσει περὶ τῶν ἐξαφανισθέντων γιγαντιαίων πτηνῶν τῆς Νεοζηλανδίας, εἶχεν ἀκούσει δὲ περὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. Owen, πρὸς ὃν ἐδωρήσατο τὸ ὀστοῦν τῶν ὀλίγων ἐκείνων δακτύλων, τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο ὀστοῦν ὑπερ ἧδη κεῖται ἐν τοῖς πασὶ τοῦ σκελετοῦ τοῦ ἡμετέρου πτηνοῦ.

Ὁ καθηγητὴς ἐξήτασε τὸ ὀστοῦν μετὰ προσοχῆς· ἦτο μεγαλείτερον ὀστοῦ βοός. Ἦττον ἐξύνους παρατηρητὴς τοῦ καθηγητοῦ θὰ τὸ ἐθεώρει ὡς τοιοῦτον καὶ θὰ τὸ ἔρριπτεν ἐν τῇ κοπρίᾳ· τοιοῦτόν τι ὅμως δὲν ἔπραξεν ὁ κ. Owen, ὅστις ἀνεκάλυψεν εἰς τὸ ὀστοῦν αὐτὸ ἔκτακτον κατασκευὴν ἡλλοιωμένην ἤδη καὶ ἰδίαν εἰς ὀστοῦν ἑνὸς πτηνοῦ· τίνι τρόπῳ ὅμως ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ πτηνὸν τοσοῦτον μέγα; ἦτο τοὐλάχιστον διπλασίου μεγέθους μιᾶς στρουθοκαμήλου· ἡ ἀξιοθαύμαστος αὕτη σκέψις ὁλοθόλως ἐκώλυσε τὸν φιλόσοφον· τὸ λεῖψανον τοῦτο εἶνε ὀστοῦ πτηνοῦ! ἀνεφώνησε καὶ ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον, ἤρξατο νὰ σχηματίζῃ τὸ πτηνὸν ὡς ἔπρεπε νὰ ἦτο· ἡ εἴδησις αὕτη κατέπληξε τὰ μέγιστα· εἰσέτι καὶ ὅσοι εἶχον πιστεύσει πᾶν ὅ τι ἐγράφη περὶ ἰχθυοσαυρῶν καὶ μεγαθήρων ἠπίστουν ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ τοιοῦτον πτηνὸν ἐν Νεοζηλανδίᾳ, ἀλλ' ὁ καθηγητὴς Owen ἀνέμενε τὴν ὥραν αὐτοῦ. Ἐνήργησε νὰ γίνωσιν ἔρευναι ἐν Νεοζηλανδίᾳ· οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπέτυχον τὴν συλλογὴν διεσκορπισμένων τινῶν ὀστῶν, ἅτινα ἀπεστάλησαν πάραυτα εἰς τὸν «ἄνθρωπον τῶν κοκκάλων» ἐν Lincoln's-inn-fields London. Τὰ ὀστᾶ ἐσχηματίσθησαν εἰς σκελετόν, ὃν ὁ ἀναγνώστης παρατηρεῖ, καὶ ὅστις ἐπεβεβαίωσε τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ κ. Owen.

Τινὲς τῶν σπονδύλων τοῦ τραχήλου ἐλλείπουσιν, ἀλλὰ τὸ σῶμα παριστᾷ τὸ μῆκος μέχρις οὗ πρέπει νὰ ἐκτανθώσιν· ἐλπίσωμεν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ χρυσοθηρία ἤρξατο ἐν Νεοζηλανδίᾳ ἤδη, χρυσοθήρας τις θὰ εὕρῃ τὰ ἐλλείποντα ὀστᾶ καὶ θὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἄξιον ἀνατόμον ὅπως συμπληρώσῃ τὸ πτηνὸν αὐτοῦ.

ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΦΥΛΛΑ.

ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Μ. Δ. Σ.

3.

ΕΝ ΜΥΡΤΟΥ ΚΛΑΔΙ ΤΗΝ ΛΥΡΑΝ ΜΟΥ ΚΡΟΥΣΩ.

Πρὶν ἡ εἰς κλίνην ἄδοξον, ὦ φίλοι, μείνω χῶμα,
πρὶν τοῦ χειμῶνος ἡ χιὼν τὰ μέλη μου παγώσῃ,
ἡ λύρα τῆς νεότητος ἡ εὔθυμος ἄκομα
τὸν ἦχον τὸν εὐφρόσυνον ζητεῖ νὰ μεταδώσῃ
εἰς ὅσα στήθη κλείουσι τὴν θύελλαν τοῦ βίου,
εἰς τοὺς ἀθύμους ναύαγους τοῦ συντριφθέντος πλοίου.

Δὲν ἀποθνήσκει πλὴν σὺ δεὶς 'στὴν κλίνην τοῦ ἀνάνδρου,
ἐνόσῳ ἡ νεότης μας τὰς θλίψεις καταβάλλει,
ἐνόσῳ θάλλουν γύρωθι αἱ ὄφναι τοῦ Μαιάνδρου,
ἐνόσῳ μύρτος εἰς τὴν γῆν τῆς Ἰωνίας θάλλει·
ὦ, κλώνα μυρτου φέρετε τὴν λύραν μου νὰ στέψω
κ' ἐκ τοῦ χειμῶνος ἔαρος στιγμὰς νὰ ὑποκλέψω.

Ἡ λύρα τῆς νεότητος δὲν ἔχει ἦχους ἄλλους
ὁπόταν εἰς τὰ ρεύματα λουσθῇ τῆς Κασταλλίας,
δὲν ἐπαινεῖ τοὺς πονηρούς, δὲν ψάλλει εἰς μεγάλους
κ' ἀντὶ φωνῆς ἁρμονικῆς δὲν χύνει κολακείας·
δὲν κρέματ' εἰς κυπάρισσον νὰ κλαίῃ τοὺς θανόντας,
στεναζει ἅπαξ κ' ἔπειτα παρηγορεῖ τοὺς ζωντας.

Χθὲς διερράγη, φίλοι μου, εἶν' ἀληθὲς κ' ἐκείνη
καὶ μετὰ τῆς καρδίας μου σφοδρῶς συνεκινήθη·
τὸ θούριόν της ἔπαυσε καὶ γοερῶς ἐθρήνει
ὡσεὶ νὰ τὴν ἐπίεζον βαρεῖς θανάτου λίθοι·
δι' ἑαυτὴν δὲν ἔστενε πλὴν ὅμως τεθλιμμένη,
ἀλλὰ διότι ἡ μικρὰ ἀπέθνησκεν Ἑλένη.

Σήμερον ἔχει ᾄσματα καὶ πάλιν εὐθυμίας
καί, ἂν ἀκόμη στεναγμὸς ἐκφεύγῃ τὰς χορδάς της,
τὴν λήθην ἔχει φάρμακον ὁ χρόνος τῆς καρδίας
κι' αὐτὴ καλύπτει σήμερον ἰδοὺ τὰς ἰδικάς της.

ὦ, βότε μοι τοῦ Μέλητος τὰς βάφνας νὰ καλύψω
τὴν λύραν καὶ τοὺς πόνους μου διὰ παντὸς νὰ κρύψω.

Πρὶν ἢ εἰς κλίνην γήρατος, ὦ φίλοι, μείνω χῶμα,
τὴν λύραν τῆς νεότητος φιλομειδὴς θὰ κρούσω·
ἐνόσῳ ἔχω ἀνοικτὸν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ὄμμα,
ἐπιθυμῶ τὰ ᾄσματα φαιδρᾶς ζωῆς ν' ἀκούσω·
ὦ, διὰ τοῦτο χύσατε τὸν οἶνον τοῦ Νυμφαίου
εἰς τὸ κενὸν ποτήριον τῆς λύρας τοῦ Σμυρναίου·

4.

ΕΙΣ ΑΗΔΟΝΑ ΤΟΥ ΝΥΜΦΑΙΟΥ.

Κελάδει, ὦ βασίλισσα τῶν χλοερῶν φαράγγων,
ὁπόταν χύνῃ κρύον φῶς ἡ σκυθρωπὴ Σελήνη,
χρυσίζουσα τὰς σκιερὰς τοῦ θέρους κατοικίας,
ὅταν ἡ νὺξ τὴν δρόσον της εἰς μαργαρίτας χύνῃ.

Διέβαινεν ὁ ἵππος μου τὴν ἀτραπὸν βραδέως
καὶ σ' ἠκροώμην κεκμηκώς, στενάζων ὁδοιπόρος,
διότι . . . φεῦ! ἦτο σκιά, ἀλλὰ μὲ ἠκολούθει
κ' ἐχάθη, ὅταν ἥλιος ἐχρύσωσε τὸ ὄρος.

Τότε καὶ σὺ ἐσίγησες κ' ἀπὸ τὰ βάση πάλιν
ὁ κόσμος ἀνεπήδησε τῆς τύρβης θορυβώδης·
καὶ σύ, γλυκεῖα ἀηδών, λοιπὸν τὴν τύρβην φεύγεις
κ' εἶνε τοῦ κελαδήματος ὁ ἦχός σου ρεμβώδης;

Ὦ, ναί, τὴν νύκτα ζωηρῶς ἀναπολεῖ ἡ μνήμη
καὶ ἵσταται τὸ παρελθὸν ἐνώπιόν μας πάλιν·
τὴν νύκτα ἐμφανίζονται σκιαὶ λησμονηθεῖσαι
κ' ἐκτείνουσιν ἐρωτικὴν ἢ φιλικὴν ἀγκάλην.

Ὦ, ναί, τὴν νύκτα μελετᾷ καὶ σκέπτεται τὸ πνεῦμα,
τὰ βάση κρύπτουν τὴν φωνὴν τὴν ἁρμονικωτέραν
κ' ἐκεῖ θρηνῶν ὁ ἄπατρις τὴν δούλην που πατρίδα
θνήσκει ταχέως, ἀλλὰ ζῇ ζωὴν εὐγενεστέραν.

Τὸν ἵππον ἐσταμάτησα ἐν ὥρᾳ μεσημβρίας
εἰς τοῦ Νυμφαίου τὰς πηγὰς ὑπὸ σκιὰν πλατάνων·
μὲ ὕδωρ κρύον ἔβρεξα τὸ φλέγον μέτωπόν μου,
ἔπια κ' ἐλησμόνησα τὸν βίον μας τὸν πλάνον.

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

(Συνέχ. ἀπὸ σελ. 377 Δ'. τόμου)

ΚΑΪΡΟΝ.

Τὸ σημερινὸν Καΐρον ἢ ἡ πρωτεύουσα τῆς σημερινῆς Αἰγύπτου εἰκάζουσιν ὅτι τὸ πάλαι ὠνομάζετο Λιοῦϊ, διότι ἡ λέξις αὕτη, καθαρῶς Αἰγυπτιακή, ἀπαντᾶται εἰς ἓν χειρόγραφον Κοπτικὸν τῆς ἐν Παρισίοις *βασιλικῆς* βιβλιοθήκης παραλληλιζομένη μετὰ τοῦ Ἀραβικοῦ ὀνόματος Καΐρέ.

Τὸ σημερινὸν Καΐρον εἶνε ἡ διάδοχος πόλις τοῦ Μάσρ-Ελ-Ἀτίκ κατὰ τοὺς Ἄραβας καὶ τοῦ ἐσκὶ Μίσιρ κατὰ τοὺς Ὀθωμανούς, ἥτις μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐγένετο ἡ καθέδρα τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐξουσιαστοῦ καὶ Καλίφου τῆς Αἰγύπτου Ὁμὲρ Χατάπ, διαμείνασα τοιαύτη καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Χουλεφαϊ-Ρασιδίν, Χουλεφαϊ-Πενὶ-συμιγιέ καὶ Χουλεφαϊ-Ἀπασιγέδων. Διότι μετὰ τοὺς Φαραὼ, τοὺς Πτολεμαίους, τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης καὶ τοὺς τοῦ Βυζαντίου, ἐξουσίασαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀλληλοδιαδόχως αἱ ἑπόμεναι ὀκτὼ δυναστεῖαι ἐν διαστήματι 800 χρόνων.

Α'. ἡ τῶν Οὐμιέδων ἢ Ὀμμιάδων.

Β'. καὶ Γ'. ἡ τῶν Ἀβασιέδων Χαλιφῶν διὰ τοποτηρητῶν ἡγεμόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τάττονται οἱ δύω Τουραμένοι, οἱ σρετερισθέντες τὴν ἐξουσίαν, ἤτοι ὁ Ἀχμὲτ-Πενὶ-Τουλὸν καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ τέσσαρες ἀπόγονοι, ἄρξαντες ἀπὸ τοῦ 868 μέχρι τοῦ 904. καὶ ὁ Πενὶ-Ἀκχσὶτ μετὰ τῶν πέντε αὐτοῦ διαδόχων ἀπὸ τοῦ 904, ἄχρι τοῦ 967.

Δ'. ἡ τῶν Φατιμιτῶν καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς ἐννέα ἀπόγονοι, οἵτινες συνέστησαν εἰς Αἴγυπτον ἴδιον Χαλιφάτον ἀπὸ τοῦ 970—1171· ὥστε ἐπὶ τούτων ἡ ὑπεροχικὴ τῶν Χαλιφῶν ἐξουσία ἦτο διηρημένη μεταξὺ τῶν τοῦ Νείλου καὶ τῶν τῆς παρὰ τὸν Τίγριν Βαβυλῶνος, τῆς ἐπωνυμουμένης Δαρσὺλ-Χαλιφὲ (οἶκος Χαλιφικός).

Ε'. ἡ τῶν Φατιμιτῶν μήνας τινὰς μόνον δυναστεύσασα.

ΣΤ'. ἡ τῶν Ἐγιουπιτῶν, τῆς ὁποίας τὰ θεμέλια κατέβαλε πρῶτος Γιουσοὺφ ὁ Σελλαχιδίν, καὶ ἡ ὁποία διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 1171—1254.

Ζ'. ἡ τῶν Μαμλούκων, οἵτινες δοῦλοι ὄντες τῶν Ἐγιουπιτῶν ἥρπασαν ἀπ' αὐτῶν τὸ κράτος τῆς Αἰγύπτου, ἄρξαντες μέχρι τοῦ 1390, καὶ

Η'. ἡ τῶν Κιρκασίων (Τζερκέζων) Μαμλούκων, τοὺς ὁποίους καταπολεμήσας ὁ Σουλτὰν Σελὴμ κατέστρεψε καὶ ἐξηφάνισε κατὰ κράτος περὶ τὸ ἔτος 1517.

Τοὺς Μαμλούκους (δούλους Ἀραβιστὶ) ἐξηγόραζον οἱ πρῶτοι Χαλίφαι καὶ εἶχον ὡς φρουροὺς, καὶ φύλακας πιστούς· ἐπὶ δὲ τῆς ἀδυναμίας αὐτῶν καὶ πτώσεως ἐγένοντο βαθμηδὸν ἄλλοι Πραιτωριανοὶ τῆς Ρώμης, ἕως οὗ τέλος διεκλόνισαν τὴν Χαλιφικὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν μέχρι τῶν βάσεών της.

Ἂν καὶ ἀλλαχοῦ δοῦλοι αἰχμάλωτοι ἰσχύσαντες συνέστησαν ἴδιον κράτος, οὐδέποτε ὅμως ἡ δύναμις αὐτῶν ἔλαβε τοσαύτην ὑπεροχὴν ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν ᾗ οἱ Μαμλοῦκοι οὐχὶ μόνον μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς Αἰγύπτου παρὰ τοῦ Σουλτὰν Σελὴμ ἐκάθηντο ἐφ' ἑνὸς τῶν δυνατωτέρων θρόνων τῆς Ἀνατολῆς ἐν διαστήματι 263 χρόνων ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ταύτης

παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἴσχυσαν πάλιν κατὰ βραχὺ νὰ καθυποβάλωσι τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὸν ἑαυτῶν ζυγόν, ἂν καὶ οὐχὶ πλέον διὰ τῆς ἀρχικῆς δυνάμεως ἑνὸς συνδούλου αἰχμαλώτου, ἐκλελεγμένου παρ' αὐτῶν ὡς πρότερον, ἀλλὰ διὰ τῶν ὑπὸ τὸν Σουλτάνον δούλων πασσάδων, ὧν τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ θράσος κατέστρεψαν ὅλως δύο ἰσχυροὶ βραχίονες, ὁ τοῦ Σ. Μαχμοὺτ καὶ τοῦ Ἑλληνογενοῦς Μεχμὲτ-Ἀλῆ. (*).

Τὴν πόλιν τοῦ Καΐρου ηὔξησε καὶ ἀνέδειξεν ἡ γενεὰ τῶν Χουλεραΐ Ἀπασγέδων καὶ ἰδίως ὁ ἐξ αὐτῆς καταγόμενος Ἀχμὲτ υἱὸς τοῦ Ἄλι-Τουλούν, ὅς, μετὰ χρόνους τινὰς ἀποστατήσας μετ' ἄλλων ἡγεμονίσκων διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἐκ τῶν Χαλιφάδων Ἀπασγέδων ὀγδόου Μουτασὶμ Πίλλαχ-Μεχμέτ, ἀνεκηρύχθη, σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου τῷ 868 ἔτει καὶ συνέστησε τὴν τῶν Ἐβλαβὶ-Ἄλι-Τουλούν λεγομένην δυναστείαν. Ὁ ἡγεμὼν ἢ καλίφης οὗτος ἀνήγειρε δι' ἀδρᾶς δαπάνης τῷ 885 ἐν Καΐρῳ κατὰ τὴν τῶν Ἀράβων λεγομένην ἀρχιτεκτονικὴν τέμενος ἀξιόλογον Τουλουνιὲ καλούμενον, τύπον τῷ ὄντι κομψότητος καὶ μεγαλοπρεπείας. Τὸ τέμενος τοῦτο καταλέγεται σήμερον μεταξὺ τῶν ἓξ τῶν Ἀραβικῶν ἐρειπίων.

Ὁ μᾶλλον τῶν ἄλλων αὐξήσας τὸ Καΐρον καὶ εἰς πόλιν βασίλειον ἀναδείξας τῷ 970 εἶνε ὁ ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Χουλεραΐ Φατιμεγέδων τέταρτος Χαλίφης Ἐλ-Μουΐζ-Λιδινιλλὰχ-Ἰπνοῦ-Μανσοὺρ-Ἰσμαήλ, ὃς ἵδρυσε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ μέγα τέμενος, τὸ Ἀζχὰρ ἢ Λοὺπ-Ἐλ-Ὄζαρ καλούμενον καὶ ὃν λίαν ἐπίσημον διὰ τὸν μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ τροῦλλον καὶ διὰ τὸ εἰς αὐτὸ παρακείμενον σχολεῖον. Ὁ δὲ ἐκ τῆς αὐτῆς γενεᾶς τῶν Φατιμιγέδων ἕκτος Χαλίφης Ἐλ-Χακὶμ-Βι-Ἐμπριλλὰχ Μανσοὺρ Ἰπνου-Ἐλ-Ἀζὶζ Πιλλὰχ κατὰ τὸ ἔτος 1002 ᾠκοδόμησε τὸ τέμενος Ἐλ-Χακίμ, ἐπίσημον καὶ αὐτὸ ποτὲ διὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τοὺς καλλωπισμούς του. Ἔτι δὲ καὶ ὁ δέκατος τρίτος ἐκ τῶν αὐτῶν Φατιμεγέδων Ἐλ-Φαΐζ-Πιναστρίλλαχ-Ἰσὰ-Ἰπνου-Ἰσμαὴλ περὶ τὸ ἔτος 1156 ᾠκοδόμησε τὸ παρὰ τῇ πύλῃ Ζουϊλὲ κείμενον τζαμίον.

Τὸ δ' ἔτος 1286 ὁ ἐκ τῶν Μαμλούκων Βαχαρίδων σουλτάνων, τῶν κληθέντων Δεβλὲτ Τουρκιγὲ ἢ Πυνι-Ἐτρὰκ, ὁ ἕβδομος, Μελίκη-Μανσοὺρ-Ἐπσὺλ-Μαλλί-Καλαοὺν, ἀνήγειρε πρῶτος τὸ ἐν Καΐρῳ νοσοκομεῖον τῶν ἀρρένων μετὰ τὴν διὰ πολέμου ἔξωσιν τῶν σταυροφόρων ἐκ τῆς Ἀκοβικείας, Τριπόλεως, Βηρυτοῦ, Σιδῶνος καὶ Πτολεμαΐδος, πρὸς ὃν ἀντιφιλοτιμούμενος ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς δυναστείας ΙΘ'. σουλτάνος Μασρεδὶν-Χασὰν, υἱὸς τοῦ Μέλικ Νασὶρ Μεχμὲτ-Καλαοὺν, ἔκτισε καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ ἔτος 1363 μέγα τέμενος ἐν Καΐρῳ, Σουλτὰν Χασὰν καλούμενον, ὅπερ ἦτο τὸ ἐπισημότερον διὰ τὴν μεγάλην του ἔκτασιν, τὸ ὕψος τοῦ τρούλλου καὶ τῶν δύο μιναροπουργωμάτων του, διὰ τὴν τῶν μαρμάρων ποικιλότητα καὶ διὰ τοὺς ἐπὶ σκληρᾶς πέτρας καὶ χαλκοῦ ἐξειργασμένους ἀραβουργικοὺς καλλωπισμούς του. Τοῦ ὅλου τούτου τεμένους ἡ ἐξαίρετος κατασκευή, ἡ τῶν γλυφῶν λεπτότης καὶ ἡ χαριεστάτη σειρὰ τῶν στοῶν καὶ ἀψίδων ἐμφαίνει τὴν ἀκμὴν τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ποτὲ τῶν Ἀράβων.

Τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Καΐρου πόλεως φρούριον ἐκτίσθη τῷ 1190 παρὰ τοῦ διασήμου ἐκείνου Σελαχαδὶν ἢ Σελὰχ-ἐδὶν (Σαλαδῖνου) Γιουσοὺφ, Ἰπνου-Ἐγὶουπ, σουλτάνου Αἰγύπτου, Συρίας καὶ Μαυριτανίας, τοῦ ἱδρύσαντος τὸ Δεβλὲτ Ἐγιουπιέ· μετὰ δὲ τὴν ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου Μακάταμ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ τὸ βαθύτατον ἐκεῖνο, τὸ 280 ποδῶν ἔχον βάθος ἐξάκουστον καὶ θαύματος ἄξιον ὡς ἔργον μέγα, φρέαρ, ὅπερ « φρέαρ τοῦ Παγκάλου Ἰωσὴφ » ὑπὸ τῆς παραδόσεως κακῶς λέγεται, καὶ ᾠκοδόμησε πλησίον τούτου παλάτιον, τὸ ὁποῖον ἀπετεφρώθη καὶ ἐκρημνίσθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ πλὴν τῆς τετραγώνου αὐτοῦ αἰθούσης (Διβὰν χανέ), ἧς τινος τὴν στέγην ἐβάσταζον τριάκοντα στῆλαι σπυρίτου κοκκολίθου ἐπίχρυσοι. Ἅπασα ἡ τοῦ παλατίου αὐτοῦ ὕλη μετεκομίσθη ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς Μέμφιδος, διότι εἰς τὰς περισσοτέρας πέτρας ἐνυπάρχουσι τὰ μυστηριώδη τῆς Αἰγύπτου ἱερογλυφικά. Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως οὕτως εἰπεῖν ταύτης ἐνυπάρχουσι σήμερον διάφοροι μεγάλαι οἰκοδομαὶ χρησιμεύουσαι ὡς ὑπουργεῖα, τὸ Ἀντιβασιλικὸν λ. χ. ἀνάκτορον, εἰς ὃ ὑποδέχεται ὁ μέγας Κεδδίβης κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Βαϊράμιου, ἐξερχόμενος ἀπὸ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου πάππου του ἓν ἔτει 1830—1840, ἱδρυθὲν περικαλλέστατον τέμενος τὰ διπλωματικὰ σώματα τῶν γενικῶν προξενείων πασῶν τῶν δυνάμεων καὶ εἰς ὃ δέχεται τὰς εὐχὰς τῶν ὑπουργῶν του καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισημοτήτων.

Τῶν ἀνακτόρων τούτων ὁ πλοῦτος καὶ ἡ περιλάμπουσα ἐν τοῖς δωματίοις βασίλειος κοσμητικὴ φιλοκαλία καταθαμβοῦσι καὶ ἐκπλήττουσιν, οἱ δὲ προεισαγωγικοὶ κῆποι αὐτῶν καταθέλγουσιν. Ἁπασῶν τῶν ἄλλων οἰκοδομῶν τῆς τοῦ Καΐρου Ἀκροπόλεως ὑπερέχει ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὑπέρπλουτον δαπάνην τὸ περικαλλὲς καλλιτέχνημα, τὸ ἐξάκουστον ἐκεῖνο τζαμὶ τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ, ὅπερ ὅσον ἐπιτρέπουσιν αἱ δυνάμεις ἡμῶν περιγράψομεν.

Τὸ τοῦ Μακεδόνος Μεχμὲτ Ἀλῆ τέμενος.

Ὁ εἰσελευσόμενος εἰς τὸ τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ τέμενος εἰσέρχεται πρότερον εἰς εὐρύχωρον αὐλὴν μαρμαροστρώτων, ἔχουσαν ἅπαντας τοὺς τοίχους ὡρθομαρμαρωμένους καὶ μικρὰν πολύθολον στοὰν ἐκ στηλῶν 64 ἱσταμένων παραλλήλως πρὸς τοὺς τρεῖς μόνους τοίχους, διότι ἡ τετάρτη πλευρὰ κατέχει θέσιν προεισαγωγικοῦ νάρθηκος. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς αὐλῆς ταύτης ὑπάρχει μέγα ὡρολόγιον, εἰς δὲ τὸ κέντρον αὐτῆς ἀπέναντι τοῦ νάρθηκος καὶ τῆς κεντρικῆς εἰσόδου τοῦ τεμένους ὑπάρχει μεγάλη χέρνιψ καλλιμάρμαρος καὶ πολύκρουνος, ἧς τινος τὴν στέγην ὑποστηρίζουσιν ὀκτὼ μαρμάρινοι στῆλαι.

Διὰ τοῦ νάρθηκος καὶ τῆς ἐν αὐτῷ μεγάλης καὶ καλλιτέχνου θύρας εἰσερχόμεθα εἰς τὸ μόνον ἐν Αἰγύπτῳ θρησκευτικὸν, πολυτελὲς καὶ ἔρρυθμον ἀρχιτεκτονικὸν ἔργον, ὅπερ ἔχει σχῆμα τρισυποστάτου Χριστιανικοῦ ναοῦ πρὸς ἀνατολὰς τεθειμένου, διὸ καὶ

(*) Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἐπιζώντος κηπουροῦ του καὶ ἤδη πλουσίου ὁ μεγαλοπράγμων Μεχμὲτ-Ἀλῆς ἐσεμνύνετο νὰ ὀνομάζῃ ἑαυτὸν Ἕλληνα Μακεδόνα, Ἕλληνα Τοῦρκον κτλ. καὶ ἐλυπεῖτο πολὺ διὰ τὴν τοῦ υἱοῦ του Ἰβραὴμ πρὸς τοὺς Ἕλληνας σκληρότητα.

ὁ εἰσερχόμενος ἀβαὴς ξένος νομίζει ὅτι ἐκ ναοῦ Χριστιανικοῦ εἰς τέμενος μετεβλήθη.

Τὸ ἐκ βαρυτίμων ταπήτων ἐστρωμένον ἐμβαδὸν τοῦ τεμένους τούτου, ἐκτὸς τοῦ νάρθηκος, εἶνε 143 ποδῶν, τὸ δὲ μῆκος αὐτοῦ ποδ. 146.

Τὸ τρουλλωτὸν στέγασμα τοῦ τεμένους τούτου στηρίζεται ἐπὶ 4 μεγάλων μαρμαρίνων στηλῶν, ὧν ἑκάστη ἔχουσα πάχος 52 ποδ. ἀπαρτίζεται ἀπὸ σύμπλεγμα ἐξ 8 στηλῶν.

Τῶν συμπλεγμάτων ἀπέναντι, εἰς τοὺς τοίχους, ὑπάρχουσιν ἄλλα συμπλέγματα ἁπλούστερα ἐκ τριῶν μαρμαρίνων μόνον στηλῶν συνιστάμενα· εἰς δὲ τὸ ἄλλο τετράγωνον τῶν τοίχων ὑπάρχουσιν ἕτεραι στῆλαι κατ' ἀποστάσεις, δι' 8 αὐλακωμάτων κεκοσμημέναι.

Τὰ κατηχούμενα οὕτως εἰπεῖν ταῦτα στενούμενα πρὸς τὰς δύο πλευρὰς (βόρειον καὶ νότιον) καὶ περιβαλλόμενα διὰ καφασωτῶν ὀρειχαλκίνων ἀραβουργημάτων ἐκτείνονται καθ' ὅλον τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τεμένους ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Ἅπαντα τὰ ἡμιτοξοειδῆ ἡμιθόλια τοῦ χρυσαυγάζοντος Μεχμεταλείου τεμένους κοσμοῦνται μὲ 18 χρυσοακτινοειδεῖς ἥλους.

Πρὸς ἀνατολὰς δεξιόθεν τῆς μεγάλης ἀχυδόβου ἀνυψοῦται ὁ ἐκ λίαν λεπτῶν καὶ κομψῶς τετορνευμένων ἀραβουργημάτων ὑπερύψηλος καὶ ὅλως ἐξαστράπτων χρυσόπαχος κεδδιβικὸς θρόνος, ὄπισθεν ἢ καὶ εἰς τὰ πλάγια τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὁ τῶν χαρεμίων αὐτοῦ γυναικωνίτης· ἀπέναντι δ' αὐτοῦ εἰς τὰ δεξιὰ τῆς καθεδρικῆς εἰσόδου εἶνε τὸ περικαλλέστατον μαυσωλεῖον τοῦ ἱδρυτοῦ μεγα-

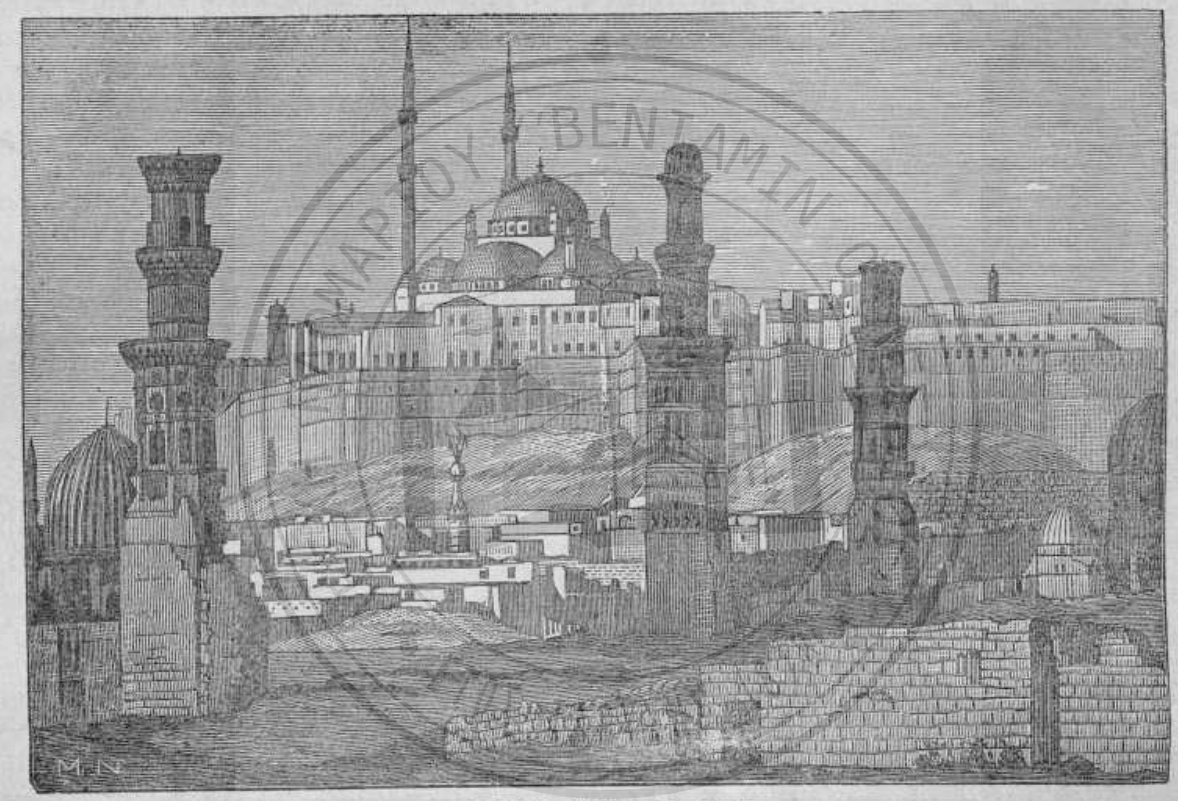

ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟΝ ΚΑΤΡΟΝ.

Τὰ μεγάλα παράθυρα τοῦ τεμένους τούτου εἰσὶν 60, αἱ δὲ θύραι τρεῖς, ἡ τῆς καθολικῆς εἰσόδου, ἡ βόρειος καὶ ἡ νότιος. Τὰ τέσσαρα ἡμιθόλια, ἐφ' ὧν στηρίζεται ὁ μέγας τροῦλλος, ἔχουσιν ἕκαστον μικρὰ παράθυρα 14· εἰς δὲ τὸ κέντρον τοῦ μεγάλου τροῦλλου ὑπάρχει ἀκτινωτὸς μέγας ὀφθαλμός, μονόγραμμα Ἀραβικόν· τέσσαρα δὲ ἄλλα τοιαῦτα μονογράμματα ὑπάρχουσιν εἰς τὰς 4 τριγωνοειδεῖς ἐσοχάς, τὰς σχηματιζομένας μεταξὺ τῶν τεσσάρων ἡμιθολίων.

Ἄνωθεν τῆς καθολικῆς εἰσόδου ὑπάρχει καθ' ὅλον τὸ εὖρος τοῦ τεμένους δεκάθολον στέγασμα ἐπὶ δέκα μαρμαρίνων αὐλακωτῶν στηλῶν στηριζόμενον, δέκα σπιθαμῶν πάχος ἐχούσης ἑκάστης, καὶ κατέχον τὴν θέσιν τοῦ εἰς τοὺς Χριστιανικοὺς ναοὺς γυναικωνίτου ἢ τῶν κατηχουμένων.

λοπράγμονος Μεχμὲτ-Ἀλῆ, μὲ θαυμασίας ἐπιχρύσους ἐξεργασίας ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν κεκοσμημένον, καὶ μὲ βαρύτιμα λαχώρια κεκαλυμμένος ὁ εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ τάφος, περὶξ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι πλούσιαι λαμπάδες, κουράνια ἐπίχρυσα καὶ λοιπὰ δείγματα τοῦ πλούτου καὶ τῆς πολυτελείας.

Δύο μεγάλοι κρυστάλλινοι πολυέλαιοι καὶ τρεῖς ἕτεροι μικρότεροι μὲ ἀπειραρίθμους ἄλλας κανδήλας καταφωτίζουσι τὸ καθαρώτατον, μεγαλοπρεπέστατον καὶ ὅλως περίχρυσον ἐμβαδὸν τοῦ τεμένους τούτου κατὰ τὰς νυκτερινὰς προσευχὰς τῶν βαϊράμιων.

Περὶ τοῦ τεμένους τούτου λέγεται ἐν Καΐρῳ τὸ ἑφεξῆς ἀνέκδοτον· ὅτι δηλ. ἐπίτηδες ὁ μεγαλόνους ἱδρυτὴς ἔδωκε σχῆμα ναοῦ Χριστιανικοῦ, διότι ἐσκέπτετο ν' ἀποδῇ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος τῆς ἐποχῆς του! Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει δὲ ὅτι δὲν θὰ τὸ κατώρθου,

ἔλεγεν ὅτι ἔμελλε νὰ κερδήσῃ καὶ πάλιν, διότι, ἂν κατεκτᾶτό ποτε ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ Χριστιανούς, τὸ ὁμώνυμον ἵδρυμά του δὲν θὰ μετεβάλλετο ποσῶς κατὰ τὸ σχῆμα ἢ τὴν ρύθμισιν, εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν ὀνομασίαν, ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ λέγηται τζαμίον τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ θὰ ἐλέγετο Ἐκκλησία τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ.

Τὸ Καΐρον τέλος παντων, ἡ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ ἀναλαβοῦσα νέαν ζωὴν μητρόπολις τῆς Αἰγύπτου, ἡ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Νείλου εὑρισκομένη, κεῖται ὑπὸ τὴν 30ὴν μοιρ. βορ πλάτους, εἶνε πόλις ὅλως Ἀραβική, μὲ πολλοὺς εἰσέτι στενοὺς δρόμους, διαχωρίζεται ὑπὸ διώρυγος συναπτομένης διὰ πολλῶν γεφυρῶν, ἔχει πολλὰ μεγαλοπρεπῆ παλάτια· πολλὰς ἀγορὰς ἐστεγασμένας, ἐν αἷς ὑπερέχει ἡ τοῦ Χὰν-Χαλὶλ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ πωλούμενα σπάνια καὶ βαρύτιμα ἐμπορεύματα· περὶ τὰ 250 τζαμία· πλεῖστα δημόσια λουτρὰ καὶ ὑπὲρ τὰ 1600 καφφενεῖα· τὴν μεγάλην καὶ κεντρικωτέραν ὁδὸν τοῦ Μούσκι, ἐν ᾗ τὰ ἐπισημότερα Εὐρωπαϊκὰ καὶ Ἑλληνικὰ καταστήματα καὶ εἰς τὰ δεξιὰ τῆς ὁποίας πρὸς τὴν εἴσοδον ὑπάρχει νεωτάτη πλατεῖα ἡ τοῦ Ἱμπραὴμ πασσᾶ, ἥτις φέρει καὶ τὸν αὐτοῦ ἔφιππον ἐξ ὀρειχάλκου ἀνδριάντα πρὸς τὴν Μέκκαν ἀποβλέποντα· πολλὰ περίφημα κεβδιβικὰ ἀνάκτορα, ἐν οἷς πρωτεύουσι τὰ τῆς Ἀβασίας, τὸ Κάσερ Ἄλλη, τὸ Κάσερ Νεῖλ, τὸ τῆς Γκιζίρας κτλ.· τὴν πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς πόλεις ὁμοιάζουσαν νέαν συνοικίαν Ἰσμαηλίαν ἢ νέον Καΐρον ὀνομάζομένην μὲ πολλοὺς εὐθυγράμμους δενδροφυτευμένους καὶ φωτιζομένους δι' ἀεριόφωτος καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὡραίους ἁμαξιτοὺς δρόμους· λαμπρὰς καὶ πολυταλάντους οἰκοδομάς· δημοσίους περιπάτους· ξενοδοχεῖα καὶ ὡδικὰ καφφενεῖα περικαλλέστατα· λαμπρὸν θέατρον καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ τὸ διὰ τοὺς ἐπισήμους ξένους πολυτελέστατον καὶ μεγαλοπρεπὲς εὐρύτατον ἰδιόκτητον τοῦ Ἀντιβασιλέως ξενοδοχεῖον τοῦ Νείλου, πλουσιώτατον ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, περὶ τοῦ ὁποίου ἰδίᾳ λόγον ποιήσομεν· πλατείας μικρὰς καὶ μεγάλας φυτευμένας καὶ ὑπὸ τῶν ἐν αὐταῖς ὑπερυψήλων πιδάκων ποτιζομένας· τοὺς εἰς δημοσίους περιπάτους ἀνοικτοὺς μαγευτικοὺς κήπους μὲ τὰς μαγευτικῶς φωτιζομένας ὑπὸ χιλιάδων φώτων πολυσχεδεῖς ἰχθυοτρόφους λίμνας, μὲ τὰ τεχνητὰ σπήλαια καὶ μὲ τοὺς τεχνητοὺς καταρράκτας· ἔχει—καὶ τί δὲν ἔχει; ἔχει πάντα σχεδὸν ὅσα ἔχουσιν αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς Εὐρώπης καὶ τόσα ἄλλα, ἅπερ ἀδυνατοῦμεν ἡμεῖς νὰ περιγράψωμεν διὰ τὴν ὀλιγοήμερον ἐκεῖ διαμονήν μας.

Τὸ ἐμπόριον τοῦ Καΐρου εἶνε σημαντικώτατον, κυριώτερα δὲ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων εἶνε ὁ βάμβαξ, ὁ καφφές, ἀρώματα, φάρμακα, κερμέζιον, βαφικὰ ξύλλα, πολύτιμα πτερά, ἐλεφαντόδοντα, ζάχαρι ἄφθονον, ροσόλια διάφορα κτλ. ὧν ὅλων τούτων ἄριστα ποιότητες ἐξετέθησαν ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς Βιέννης παγκοσμίῳ ἐκθέσει. Ὁ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Μπουλὰκ περίφημος λιμὴν τῆς κεβδιβικῆς ταύτης πρωτευούσης ἔχει παρ' ἑαυτῷ τὸ τελωνεῖον, ἀγ-ράς, λουτρά, ἐργοστάσια ὑφαντικῆς μεταξωτῶν καὶ τὰ ὡραῖα παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς Σούπρας περιβόλια μὲ τὰ λαμπρὰ παλάτια καὶ τοὺς θαυμασίους ἀνθῶνας, τὸ Ἄπου-Ζαπὲλ, ὅπου τὸ μέγα νοσοκομεῖον καὶ τὸ τῆς ἰατρικῆς καὶ χειρουργικῆς σχολεῖον κτλ.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Καΐρου λέγεται 400 χιλιάδες, τῆς δ' ὅλης Αἰγύπτου 5,125,000, ὁ δ' ἐν αὐτῷ Ἑλληνισμὸς μόλις ἀναβαίνει τὰς 8—9 χιλιάδας.

Ἐν Καΐρῳ ὑπάρχουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Α'. Ἱεροθέου ἀνεγερθέντα πατριαρχεῖα φέροντα ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐρυχώρου αὐλῆς των τὸν πατριαρχικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἐπὶ τῆς εἰσόδου αὐτῶν τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν.

« Ἱερόθεος ὁ θεῖος, ἱεράρχης σεβαστός,
Ἤγειρε τὸν οἶκον τοῦτον δαπανήσας περισσῶς
Καὶ τοῖς μεταγενεστέροις διαδόχοις τοῖς αὐτοῦ
Παραδίδωσι τὰς πράξεις καὶ τὴν μνήμην ἑαυτοῦ.
1839 Νοεμβρίου 26. »

Παρὰ τὰ πατριαρχεῖα ταῦτα ὑπάρχει τὸ ὁμογενὲς παρθεναγωγεῖον, εἰς οὗτινος τὸν τακτικὸν διοργανισμὸν καὶ τὴν προαγωγὴν ὁ πολλὰς τὰς ἐκδουλεύσεις εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας παρασχὼν καὶ πάντοτε ἠδικημένος καὶ παρηγωνισμένος ἐλλόγιμος καὶ ἱκανώτατος δημοφιλὴς ἅγιος Ξανθουπόλεως πολλὰς τὰς προσπαθείας καταβάλλει.

Μακρὰν τῶν πατριαρχείων καὶ παρὰ τῷ Σιναϊτικῷ μετοχίῳ εἰς τὴν λεγομένην Τζουβανίαν ὑπάρχει τὸ παρὰ τοῦ μάκαρος Abet ἱδρυθὲν παιδευτήριον, εἰς ὃ σχολαρχεῖ ὁ ἐκ Μιτυλήνης εὐπαίδευτος Γ. Βερναρδάκης καὶ εἰς ὃ διδάσκονται αἱ γλῶσσαι Ἑλληνική, Γαλλική, Ἀραβικὴ καὶ Ἰταλική.

Οἱ ἐν Καΐρῳ ὁμογενεῖς ἀνεγείρουσιν ἤδη τὸν παλαιὸν πατριαρχικὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Μάρκου ἱδρυτοῦ καὶ πολιούχου τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας.

Φευρουαρίου 11 ἐκκλησιάσθην εἰς τὸν ἐν Καΐρῳ Κοπτικὸν ναόν, οὗτινος ἡ τριακοστὸς διαίρεσις δὲν διαφέρει τῆς τῶν ἡμετέρων, ὡς δὲν διαφέρουσι πολὺ καὶ αἱ ἐν αὐτῷ μεγάλαι καὶ μικραὶ εἰκόνες. Ὁ ἀρχιερατικὸς θρόνος εἶνε τεθειμένος ἐξ ἀριστερῶν ἐν ᾗ θέσει τίθενται εἰς τοὺς Ἀρμενικοὺς ναούς, οἱ δὲ ψάλλοντες σχηματίζουσιν ἕνα μόνον χορόν. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῶν βιβλία δὲν διαφέρουσι πολὺ τῶν ἡμετέρων ἀρχαίων χειρογράφων. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν δὲν ἐδυσκολεύθην ποσῶς, ἀφ' οὗ ἐδίδαξαν εἰς ἐμὲ τὴν προφορὰν τριῶν τεσσάρων γραμμάτων ὁμοιαζόντων πρός τινα τῆς Τουρκικῆς.

Τὰ περισσότερα, ἵνα μὴ εἴπω ἅπαντα, ἐκ τῶν ψαλλομένων ψάλλονται Ἑλληνιστὶ ἀλλὰ διεφθαρμένα λίαν καὶ παραμορφωμένα, ἐκτὸς τοῦ «Κύριε ἐλέησον»—«παράσχου Κύριε»—«Σὺ Κύριε» καὶ τοῦ «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς κτλ. ».

Ὁ ἱερεὺς ἐνδύεται μὲ μικρὰν διαφορὰν ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους πλὴν καλύπτει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μὲ χρυσοκέντητον μάκτρον (μαχραμὰ) καὶ λαμβάνει συλλειτουργούς του παῖδας στιχαρομιτροφόρους ὡς διακόνους, ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας, μεθ' ὧν καὶ συγκαταλύει τὰ ἅγια δῶρα, ψαλλομένου τοῦ κοινωνικοῦ.

(ἀκολουθεῖ).

Δ. Χ.

ΠΩΣ ΕΥΡΟΝ ΤΟΝ ΛΙΒΙΓΚΣΤΟΝΑ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 90).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἄφιξις εἰς Οὐσεγκουγά διὰ μέσου Ὀκγουερί, Οὐκιαμὶ καὶ Οὐδοέ.

Ὡς ἐρρέθη, κατὰ τὴν 21 Μαρτίου ἀκριβῶς 73 ἡμέρας μετὰ τὴν ἐν Ζιντζιβάρῃ ἄφιξίν μου τὸ πεμπτον κιρβάνιον τὸ ὑπ' ἐμοῦ ὁδηγούμενον ἐγκατέλειψε τὴν Βογαμόγιο διὰ τοῦ συνθήματος «*ἐμπρός!*», ἐνῷ ὁ *κιραγκότσης* χαμαδὴς ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς Ἀμερικῆς καὶ προεπορεύθη τοῦ κιρβανίου, *παγαζίζ* δέ, ὡρατιώται, ζῶα καὶ τὸ ὀκνηρολόγιον ἐτέθησαν εἰς γραμμήν. Ἀπεχαιρετίσαμεν τὸ «dolce far niente» τῆς πολιτισμένης ζωῆς, τὸν κυανοῦν Ὠκεανόν, τὴν εὐρεῖαν πρὸς τὴν πατρίδα ὁδόν, καὶ τὰς ἑκατονταδας τῶν θεατῶν, οἵτινες ἵσταντο ἐκεῖ ὅπως μᾶς ἀποχαιρετίσωσι δι' ἐπανειλημμένων πυροβολισμῶν. Ἐνταῦθα παραθέτω κατάλογον τῶν προσώπων τοῦ κιρβανίου μου ὡς πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὸν βαθμόν, ὃν κατεῖχον:

1. Ἰωάννης Σόου, ὀπισθοφυλακὴ καὶ ἐπιθεωρητής.
2. Μπαράκ Μπόμπεη (Βομβάης), ὁπλαρχηγός.
3. Οὐλεδὶς (ἀκόλουθος τοῦ Σπῆκ), λοχίας.
4. Μαμβρούκης (ἀκόλουθος τοῦ Βύρτονος), σκηνοφύλαξ.
5. Μαμβρούκης ὁ μικρός, στρατιώτης.
6. Μαμβρούκ Σαλίμ, » »
7. Σαϊδῆς.—8. Καμνάς.—9. Σαμμέαν.—10. Φεραζίς.—11. Κινγκαρού.—12. Ἀμβάρης—στρατιῶται.
13. Σελὶμ ἐξ Ἱεροσολύμων—ἀρχὴ διερμηνεύς.
14. Βόντερ Σαλαὰμ ἐκ Μαλαβάρης, μάγειρος.
15. Ἀβδοὺλ-καβέρ, ράπτης καὶ βοηθός.
16. Χαμαδὶς (κιανγκουάνα), ὁδηγὸς ἢ κιραγκοποιός.
17. Σαρμπόκος.—18. Ζαφνέ.—19.—Φαρξάλας.—20. Καμίσης.—21. Ἀσμάνης.—22. Σαμπᾶς.—23. Σουδάρης. 24. Μακορίγας.—25. Χαμής, ἀχθοφόροι (παγαζίζ).

Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτων θὰ λάβωμεν ἐντελῆ γνῶσιν οὐχὶ ἐν Οὐνιανιεμπὶ ἀλλ' εἰς Ταβόρα, ἔνθα πρόκειται νὰ γίνῃ γενικὴ συναθροισις καὶ θ' ἀκούσωμεν τὰς πληροφορίας τῶν τεσσάρων προηγηθέντων ἡμῶν κιρβανίων.

Ἐγκατελείψαμεν τὸ Βαγαμόγιον πλήρεις ζωηρότητος· οἱ στρατιῶται ἔψαλλον χαρμοσύνως· ὁ κιρανγκότσης ὕψωνε τὴν φωνὴν αὐτοῦ μέχρι βρυχηθμοῦ καὶ ἐκυμάτιζε τὴν Ἀμερικανικὴν σημαίαν ὡσεὶ λέγουσαν πρὸς τοὺς θεατάς: Ἴδοὺ τὸ κιρβάνιον ἑνὸς λευκοῦ ἀνθρώπου! Ἡ καρδία μου ἔπαλλε σφοδρότερον ἢ ὅσον ἤρμοζεν εἰς τὸ σοβαρὸν πρόσωπον ἑνὸς ὁδηγοῦ, διότι ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς νεοτητος πρὸς πεῖσμα τῶν ταξειδίων μου δὲν μοὶ ἄφινε νὰ καταβάλω τοὺς παλμούς της· τὰ δυστυχήματα ὅμως, ἅτινα ἔμελλον νὰ μὲ βασανίσωσιν ἐπέκεινα τῶν δύο μηνῶν, μὲ ἀνέμενον καθ' ὁδόν. Ἔρριψα τὸ τελευταῖόν μου βλέμμα πρὸς τὸν ἄτιμον υἱὸν τοῦ Ἰνδεῦ, τὸν Σοὸρ Χαζῆ Παλοὺ· παρετήρησα τὰ φλύαρα σμήνη τῶν Ἀράβων, Βανιανῶν καὶ Βαλούχων· ἀντήλλαξα χαιρετισμὸν μὲ τοὺς Γάλλους Ἰησουΐτας καὶ ὦδευσα ἐνῶ ὁ ἥλιος διέλαμπε σπεύδων πρὸς τὴν δύσιν.

Εἶδα ἀγροὺς καρποφόρους καὶ πεδία χλοερά, παράδοξα δένδρα· ἤκουσα τὸ τερέτισμα τοῦ τέττυγος καὶ ἄλλων ἐντόμων, ἅτινα ἐφαίνετο ὅτι μοὶ ἔλεγον: *τέλος πάντων τὸ ἐκίνησες!*» Τί ἄλλο ἠδυνάμην νὰ πράξω ἢ νὰ ὑψώσω τὸ μέτωπόν μου πρὸς τὸν καθαρὸν οὐρανὸν καὶ νὰ ἐκφωνήσω: ἔστω εὐλογημένον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου!

Μετὰ μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ὁδοιπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν *Σάμπα Γονέρα*. Καθ' ὁδὸν ὁ παῖς Σελὶμ ἀνέτρεψε τρὶς τὴν ἀχθοφόρον ἅμαξαν καὶ ὁ στρατιώτης Σαΐδης ἔρριψε τὸ ζῶον, ὅπερ ἔφερεν ἓν κιβώτιον τῶν φορεμάτων μου καὶ σακκία πολεμεφοδίων, ἐν τελματώδει τινὶ λάκκῳ. Ἐκτὸς τούτων τὰ λοιπὰ εἶχον καλῶς, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Καμνάς, παραδοθεὶς ἐκ τῆς χαρᾶς του εἰς ᾄσματα, ἐλησμόνησεν ἐπί τινος ῥάχεως ἐκάθητο καὶ εὑρέθη αἰφνιδίως ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἤδη ἤρξατο ν' ἀναφαίνηται ὁ χαρακτὴρ τῶν στρατιωτῶν. Ὁ Βομβάης ἦτο τίμιος καὶ ἀξιόπιστος ἀλλὰ ὀλίγον θραδύς· ὁ Οὐλεδὶς ὡμίλει μᾶλλον ἢ εἰργάζετο, ἐνῷ ὁ Φεραζὶς καὶ ὁ Μαμβρούκης μὲ τὰς δεδλαμμένας χεῖρας ἀπεδείχθησαν φιλαλήθεις καὶ ρωμαλέοι φέροντες φορτία, ὑπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἐστέναζον καὶ οἱ ἰσχυρότεροι ἀχθοφόροι τοῦ Σταμπούλ.

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐτακτοποιήσαμεν ἐνταῦθα τὰ διὰ τὴν μακρυνὴν ὁδοιπορίαν μας καὶ ἐλάβαμεν τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις διὰ τὴν πλησιάζουσαν *μασσίκα* (θύελλαν), πληρώσαντες συγχρόνως λ)μούς τινας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ στρατιῶται καὶ ἀχθοφόροι ἐπεσκέπτοντο τὰς φίλας των γυναῖκας· δὲν προτίθεμαι ὅμως νὰ περιγράψω «Chronique scandaleuse».

Σάμπα — Γονέρα σημαίνει «*Ἀγρὸς τῆς Γονέρας*» ἢ γυναικὸς Ἰνδῆς πλουσίας καὶ εὐσούστης τοὺς λευκούς, ἥτις ἐμπορεύεται μὲ τὸ ἐσωτερικόν· ἔχει πολλὰ καρποφόρα κτήματα παράγοντα ἰδίως σῖτον καὶ ἀραβόσιτον.

— «*Σοφάρι! — σοφάρι λίο! Πάπικα πάπικα!*» Ὁδοιπορία, ὁδοιπορία σήμερον! ἀναχωροῦμεν, ἀναχωροῦμεν! ἀντήχησεν ἡ χαροποιὰ φωνὴ τοῦ *Κιραγκότση* συνοδευομένη ὑπὸ τῆς τοῦ τυμπανιστοῦ, ὑπηρέτου καὶ γενικοῦ βοηθοῦ, τοῦ ὠφελίμου ἄραβος παιδός, τὴν πρωΐαν τῆς τεταρτης ἡμέρας ἐν τῷ σταθμῷ τούτῳ.

Ἐνῷ ἐπέσπευδον τὴν ἀναχώρησιν, τείνων χεῖρα ἀρωγὸν εἰς τὴν ἀποκαθήλωσιν τῶν σκηνῶν, ἐσκεπτόμην ὅτι, ἂν τὰ προηγηθέντα ἡμῶν κιρβάνια μοὶ προσελείπαινον τὴν ὁδὸν, ἡ Οὐνιανιεμπὶ θὰ ἐτύγχανεν ὁ τόπος τῆς ἀναπαύσεώς μας πρὶν ἢ ἐκπνεύσωσι τρεῖς μῆνες. Περὶ τὴν 6ην τῆς πρωΐας ἐπρογευματίσαμεν, οἱ δὲ ἀχθοφόροι μετὰ τῶν κτηνῶν ἐκίνησαν ἐκ τοῦ σταθμοῦ τῆς Γονέρας· καὶ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ καίτοι τόσον ἐνωρὶς μᾶς περιεκύκλωσαν ἀρκετοὶ περίεργοι, πρὸς οὓς ἀνταπεδώκαμεν τὸν χαιρετισμὸν τοῦ *Καχουερὶ* μετ' εἰλικρινείας.

Ἡ ὁδός μας ἦτο ἁπλῆ ἀτραπὸς φέρουσα ἐπὶ γῆς, ἥτις καίτοι ἀμμώδης ἦτο λίαν καρποφόρος· ἐν τοῖς ἀγροῖς εἰργάζοντο ἄνδρες

καὶ γυναῖκες, ὧν ἡ ἐνδυμασία παραβαλλομένη μὲ τὴν ἐκ φύλλων συκῆς τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας ἦτο «une grande tenue» καὶ οἵτινες οὐδ' ἔκρυπτον ἀπὸ τὰ βλέμματα ξένων ἀνθρώπων τὴν γύμνωσίν των. Ἐγκατέλειψαν τὴν ἐργασίαν των ἅμα οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι ἐπλησίασαν καὶ ἤρξαντο γελῶσαι καὶ δακτυλοδεικνύουσαι ὅτι ταῖς ἐφαίνετο παράδοξον ἡ κομψόν· ἀλλ' ἡμεῖς διήλθομεν ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐν σοβαρότητι. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐγκατελείψαμεν τὸν ὑψηλὸν matama καὶ τοὺς ἀγροὺς τοῦ *Κανιόκ* διελθόντες δὲ διὰ καλαμώδους ἕλους εὑρέθημεν ἐπὶ εὐρέος δάσους ἐξ ἐβένου καὶ μηλοπεπόνων (carabash), ἐν τοῖς μυχοῖς τοῦ ὁποίου διῃτᾶτο μέγα πλῆθος δορκάδων, καὶ ὅπερ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἐπισκέπτονται ἱπποπόταμοι, ἐρχόμενοι ἀπὸ τὸν *Κιγκάνην* ποταμὸν χάριν τῆς χλόης του.

Μετὰ μίαν εἰσέτι ὥραν ἐξήλθομεν τοῦ δάσους καὶ παρετηροῦμεν ἐπὶ τῆς ἐκτεταμένης κοιλάδος τοῦ Κιγκάνη· ἐνώπιόν μου δὲ παρουσιάσθη σκηνὴ λίαν διάφορος ἀφ' ὅ τι ἐφανταζόμην, ὅπερ, μετ' εὐχαριστήσεώς μου ἀναφέρω μὲ ἀνεκούφισε καθ' ὑπερβολήν. Ἡ κοιλὰς δηλ' ἐξετείνετο ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς εἰς διάστημα τεσσάρων μιλίων, ὁκτὼ δὲ περίπου μίλια ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, ἀλλ' ἦτο ἐγκαταλελειμμένη εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς φύσιν, πλήρης ἀγρίων χόρτων.

Εἰς τὸν ἦχον τοῦ κυρβανίου μας ἡ ἐρυθρὰ αἴγαγρος ἀνεπήδησε δεξιὰ καὶ ἀριστερά, οἱ δὲ βάτραχοι ἔπαυσαν τοὺς κοασμούς αὐτῶν. Ὁ Ἥλιος ἔλαμπε διαπυρος καὶ ἠσθανθημεν μικρὸν τὴν Ἀφρικανικὴν θερμότητα διερχόμενοι τὴν κοιλάδα ταύτην. Κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου ἀφίχθημεν εἰς μέρος τελματῶδες, ὅπερ διέκοπτε κατ' εὐθεῖαν τὴν ὁδὸν ἡμῶν.

Οἱ ἀχθοφόροι διῆλθον ἐπὶ προχείρου γεφύρας ριφθείσης ἐκεῖ ὑπό τινων *Σεμαριτῶν* τῆς Γουαμασσῆ. Λαβόντες δὲ τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις ἐρθάσαμεν καὶ οἱ λοιποὶ εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ τέλματος καὶ ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ὁδοιπορίαν μας.

Ὁ θολερὸς Κιγκάνης περίφημος διὰ τοὺς ἱπποποτάμους του ἔρρεεν ἤδη πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν· αἴφνης ὅμως ἠναγκάσθημεν νὰ διακόψωμεν τὴν ὁδοιπορίαν μας ἐξ ἑτέρου τέλματος βαθέος καὶ στενοῦ ἐκ βορβόρου μελανοῦ. Ἐπρόκειτο περὶ σοβαροῦ προσκόμματος, διότι καὶ τοι τὸ πλάτος του ἦτο μόνον ὀκτὼ ποδῶν, οἱ ὄνοι δὲν ἠδύναντο νὰ διαβῶσιν ἐπὶ δύο passálων ὡς οἱ ἵπποδες ἡμῶν ἀχθοφόροι, οὐδὲ νὰ συρθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ, διότι ταχέως θὰ κατεβυθίζοντο· ὁ μόνος ἀσφαλὴς τρόπος διαβάσεως ἦτο καὶ πάλιν ὁ διὰ γεφύρας, ἥτις ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ εἰς τὰς μελλούσας γενεὰς ὡς τὸ ἔργον ἑνὸς *οὐασσίγκι*. Ἠρξάμεθα ὅθεν τῆς ἐργασίας δι' Ἀμερικανικῶν πελέκεων, ὧν ἦχος πρώτην φορὰν ἠκούσθη ἐπὶ τῶν τόπων τούτων πρὸς κατασκευὴν μιᾶς γεφύρας.

Ἓξ δένδρα ἤρκεσαν πρὸς κατασκευήν της καὶ μετ' οὐ πολὺ διηρχόμεθα ἐπ' αὐτῆς. Ὁ Κιγκάνης ἔρρεεν ἤδη ἀπ' ἄρκτου, ἡ δὲ πορεία ἡμῶν ἐγίνετο παρὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην εἰς ἀπόστασιν 1)2 μιλίου καὶ διὰ μέσου ἕλους γιγαντιαίων καλάμων μᾶς ἔφερε πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ, ἔνθα ὠφείλομεν νὰ ἐπιβῶμεν τοῦ *φέρι* καὶ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην. Βλέπων τὰ βαθέα καὶ λασπώδη ὕδατα ἐπεθύμησα νὰ εἶχα τὴν μαγικὴν ῥάβδον τοῦ Μωϋσέως ἢ τὸ δακτύλιον τοῦ Ἀλαδίνου, ὅπως εὑρεθῶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων μου εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἄνευ δυσχερειῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑστερούμην ἀμφότερα καὶ δὲν ἐνόμισα ἐπωφελὲς νὰ ζητῶ πράγματα ἔξοχα ἐνώπιον τῶν γηΐνων πραγματικοτήτων, διέταξα νὰ ἑτοιμασθῶμεν διὰ τὴν ταχεῖαν διάβασιν.

Κιγκουέαρ, ὁ κωπηλάτης τοῦ *κανὸ* (πλοιαρίου), ἀνταπήντησεν εὐγενῶς εἰς τὰς προσκλήσεις μας ἀπὸ τοῦ ἀπέναντι μέρους καὶ ὡδήγησε τὸν ἐσκαμμένον κορμὸν τοῦ γιγαντιαίου δένδρου του λίαν ἐπιδεξίως ἐπὶ τῶν περιστροφῶν τοῦ ρεύματος πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα ἱστάμεθα ἀναμένοντες αὐτόν. Ἀφοῦ εἶδα τὰ πάντα ἐν τάξει, ἠθέλησα νὰ διασκεδάσω ὀλίγον *πιπερίζων* τὰς χονδρὰς κεφαλὰς τῶν ἱπποποτάμων διὰ τοῦ τουφεκίου μου ἀριθ. 12. Τὸ τουφέκιον winchester, δῶρον τοῦ κ. Ἐδουάρδου Ι. Μόρρη πρεσβευτοῦ Ἀμερικανοῦ ἐν Κ)πόλει, δὲν τοῖς ἐπροξένει μεγαλειτέραν βλάβην τῆς σφενδόνης ἑνὸς παιδίου καίτοι ἐσκόπευεν ἀσφαλῶς, διότι δεκάκις κατὰ συνέχειαν ἐκτύπησα αὐτοὺς εἰς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς τὸ μεταξὺ τῶν ὠτίων.

Γέρων τις ἱπποπόταμος μὲ τὸ βλέμμα σοφοῦ κτυπηθεὶς κατὰ τὸ μέρος τοῦτο δὲν ἐβυθίσθη ὡς οἱ λοιποί, ἀλλ' ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν ὡσεὶ ἐρωτῶν με «πρὸς τί ἡ σπατάλη αὕτη τῶν πολυτίμων βολῶν σου καθ' ἡμῶν;» Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν βωβὴν ἐρώτησιν τῆς σοφίας του ὑπῆρξε σφαῖρα μιᾶς καὶ ἡμισείας οὐγγίας, ἥτις τὸν ἔκαμε ν' ἀφήσῃ μυκηθμὸν ἐκ πόνου· εἶτα ἀνηγέρθη, κατέπεσε καὶ ἐβυθίσθη μὲ τὴν ἀγωνίαν τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ αἱ σιμωγαί του ἦσαν λίαν θλιβεραί, περιωρίσθην εἰς τὴν ἀνωφελῆ ταύτην θυσίαν καὶ ἐγκατέλειψα τὴν ἀμφίβιον ἀγέλην ἐν εἰρήνῃ.

Πρὶν ἢ ἴδω τὰ ζῶα ταῦτα, οἱ ἄραβες μοὶ ἔλεγον ὅτι ὡμοίαζον δένδρα ἐρριζωμένα παρασυρόμενα ὑπὸ τῶν ρευμάτων, ἄλλοι δὲ παρωμοίαζον αὐτὰ μὲ χοίρους· εἰς ἐμὲ ὅμως ἐφάνησαν μᾶλλον ὡς ἵπποι κολυμβῶντες· ὁπωσδήποτε εἰσὶ ζῶα καταστρεπτικὰ διὰ τὴν γεωργίαν, διότι 10—12 ἐξ αὐτῶν δύνανται ν' ἀφανίσωσιν ὁλόκληρον ἀγρὸν σίτου εἰς διάστημα ὀλίγων λεπτῶν.

Ἐν τούτοις ἡ συνοδεία ἡμῶν εὑρίσκετο ἤδη ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης, ἐφ' ἧς ἐνέκρινα νὰ κατασκηνώσω, ὅπως διασκεδάσω φονεύων αἰγάγρους καὶ προμηθευθῶ τὸ κρέας των, φειδόμενος τῶν ὀλίγων αἰγῶν, ἃς ἔφερον μετ' ἐμοῦ ὡς τὸ μόνον ζῶον τῶν προμηθειῶν μας. Ἐκ τοῦ φόβου ὅμως, ὅστις κατέλαβε τοὺς ἀνθρώπους μου ἐκ τῆς θέας τῶν ἱπποποτάμων, ἠναγκάθην νὰ σπεύσω πρὸς τὸν στρατιωτικὸν σταθμὸν τῆς Βαγαμόγιας ἐν Κικόκᾳ, μικρῷ χωρίῳ κειμένῳ εἰς ἀπόστασιν 4 μιλίων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ.

Ἡ ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ ἦτο ἀσυγκρίτως καλλιτέρα τῆς δυτικῆς. Ἡ πεδιὰς ἀνυψοῦτο τοσοῦτον ὁμαλῶς κατὰ τὸ διάστημα ἑνὸς περίπου μιλίου, ὅσον τὸ παραθαλάσσιον τόπου ὑδατώδους· ἔλιγξε δὲ εἰς χαρίεσσαν καὶ στρογγύλην κορυφὴν χωρὶς νὰ μᾶς παρουσιάσῃ οὐδὲν τῶν προσκομμάτων ἐκείνων, ἅτινα μᾶς εἶχον διαταράξει ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι μέρους. Ἐνταῦθα δὲν ὑπῆρχον τὰ βορβορώδη τέλματα μελανῆς λάσπης καὶ ὑψηλῶν χόρτων, δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲν μιασματικὸν ἕλος μὲ τὰς ἐπιβλαβεῖς αὐτοῦ ἀναθυμιάσεις, ἀλλὰ παρουσιάζετο σκηνή, ἣν δύναταί τις ν' ἀπαντήσῃ πρὸ Ἀγγλικοῦ μεγάρου, μεγάλη δηλ. ἔκτασις γῆς μὲ μικρά τινα

ἄλση ποικίλλοντα τὴν θέαν. Διελθόντες τὴν πεδιάδα ἐπροχωρήσαμεν πρὸς δάσος ἐξ ἐβένου, ἔνθα ἔφερεν ὁδὸς πλήρης ἐξ Ἰνδικῶν ὀρνίθων καὶ πολλῶν ἄλλων πτηνῶν σπανίων· παρετήρησα πρὸς τούτοις πλῆθη πρασίνων περιστερῶν, τρυγόνων, χρυσῶν φασιανῶν, ἰβίδων, κοράκων, ὀρτύγων καὶ αἰθυιῶν ἀναμεμιγμένων μετὰ ἱεράκων, ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν μεμονωμένος τις πελεκὰν διέσχιζε τὸν ἀέρα. Ἐκ τοῦ θεάματος τούτου δὲν ἔλειπον τὰ ζεύγη τῶν αἰγάγρων καὶ τῶν πιθήκων, οἵτινες ἔστρεφον τὴν κεφαλὴν τρεπόμενοι εἰς φυγὴν ὡς Αὐστραλιαναὶ *καγκαροῦς*· οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶχον στρογγύλας κεφαλάς, λευκὰ στήθη καὶ μακρὰς οὐρὰς λιγεύσας εἰς θύσανον τριχῶν.

Ἐφθάσαμεν εἰς Κικόκαν τὴν δην μ.μ., ἀφοῦ διήλθομεν διά τινος ἕλους, ἑνὸς ποταμοῦ καὶ λασπώδους τέλματος, διανύσαντες ὁδὸν 11 μιλίων, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας τετράκις ἐξεφορτώσαμεν καὶ ἐφορτώσαμεν τὰ κτήνη μας.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΦΗΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΡΑΒΔΟΜΑΝΤΙΚΗΣ.

Α'.

Ἀγνοοῦντες τὴν μυστικὴν φιλοσοφίαν τῆς Πυθαγορείου σχολῆς, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν, ἂν ὁ Πυθαγόρας κατεῖχεν ὑπὸ τὴν ἀληθῆ ἢ ὑπὸ τὴν μεταφορικὴν αὐτῆς ἔννοιαν τὴν περὶ τῆς ἰδιότητος τῶν ἀριθμῶν ἀλλόκοτον διδασκαλίαν, τὴν παρὰ πάντων εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένην. Φρονοῦμεν ὅμως ὅτι ἡ διδασκαλία αὕτη ἦτο κατ' ἀρχὰς ἀλληγορικός, εἶτα δὲ δεισιδαιμονικός τις πέπλος ἀληθοῦς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ἴχνη δύνανται εἰσέτι νὰ εὑρεθῶσιν ἐντὸς τῶν Ἰνδικῶν χωρῶν, ἔνθα ὁ Πυθαγόρας ἐμόρφωσε τὰ δόγματα αὐτοῦ, καὶ ἥτις, ἐρειδομένη ἐπὶ μεγάλων ἀστρονομικῶν ὑπολογισμῶν, περιελάμβανε πιθανῶς τὰς ἀρχὰς καὶ θεωρίας ὑψηλῆς τινος ἀριθμητικῆς.

Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὴν ἑπομένην ἀνακάλυψιν τεμαχίου τινὸς τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Περὶ τὰ τέλη τῆς δεκάτης ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος οἱ ἀρχονόμοι τῆς Γαλλίας ἔμαθον μετὰ θαυμασμοῦ, ὅτι ὑπῆρχεν εἰς Στάμην μέθοδός τις περὶ ὑπολογισμοῦ τῶν ἐκλείψεων, γινομένου δι' ἀλλεπαλλήλων προσθέσεων ἐπὶ ἀριθμῶν αὐθαιρέτως λαμβανομένων. Ἡ κλεὶς τῆς μεθόδου ταύτης πρὸ πολλοῦ ἀπώλετο παρὰ τοῖς μετερχομένοις αὐτήν· καί, τὸ πιθανώτερον, ἴσως οὐδόλως οὐδέποτε κατεῖχον αὐτήν· ἀλλ' ὁ ἐφευρετὴς ἐπέστησε μόνον τὴν βαθύνοιαν αὐτοῦ εἰς τὴν κατασκευὴν ἐργαλείου τινὸς ἀλανθάστου ὡς πρὸς τ' ἀποτελέσματα, ἀποκρύψας συγχρόνως τὴν ἐνεργοῦσαν αὐτῶν ἀρχήν. Οὕτω λοιπόν, τῇ συνάρσει ἀριθμῶν συνδυαζομένων συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς μυστικῆς ἐπιστήμης, οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀσίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Ἑλλάδι, ἀφικνοῦντο εἰς προγνώσεις καὶ ἐκήρυττον προρρήσεις ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπαληθευούσας τὴν ῥηθεῖσαν ἡμέραν καὶ στιγμήν. Βιαζόμενος δθεν ν' ἀποδίδῃ εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τούτους τὴν ἰδιότητα τοῦ παράγειν ὀρθὰς προρρήσεις ὁ χυδαῖος καὶ ἀμαθὴς λαὸς δὲν ἠδύνατο βεβαίως ν' ἀρνηθῇ εἰς αὐτοὺς καὶ ἄλλας ἔτι θαυμασιωτέρας ἰδιότητας. Ἐζήτει λοιπὸν παρ' αὐτῶν ὡς καὶ παρὰ τῆς πορείας τῶν ἀστέρων, εἰς ὧν τὴν καταμέτρησιν συνετέλουν οἱ ἀριθμοί, ἀνακαλύψεις περὶ τῶν μελλόντων καὶ προσέτρεχεν ἵνα συμβουλευθῇ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου τοὺς «Βαβυλωνίους ἀριθμούς.» (Βλέπε Ὡράτ. Βιβλ. ά. ᾠδ. β'. 2. 3.)

Η θεωρία τῶν μυστικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀριθμῶν ἐπεκράτει μεγάλως ἐν τῇ μαγικῇ τέχνῃ.

Συγγραφεύς τις, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις συνέγραψε καὶ περὶ «γοητευμάτων καὶ ἐπῳδῶν», ἀναφέρει ὅτι μεταξὺ τῶν πνευμάτων τοῦ σκότους οἱ μάγοι ἠρίθμουν 72 πρίγκηπας ἢ ἀρχηγούς, γινόμενον τοῦ ἀριθμοῦ 6 ἐπὶ 12, καὶ 7,405,926 δαίμονας ὑποδεεστέρας τάξεως. Τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο, εἰ καὶ παράλογον, εἶνε γινόμενον τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ 6 ἐπὶ 123 4 321. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ποσὸν πάλιν τοῦτο μετρούμενον δεξιόθεν ἢ ἀριστερόθεν παρουσιάζει ἐν μέσῳ τὸ 4 καὶ ὅτι προσθετόμενον κατὰ σειρὰν δίδει ἄθροισμα οὗτινος ὁ ἀριθμὸς 4 εἶνε ἡ τετραγωνικὴ ρίζα· διότι ἔχομεν $1+2+3+4+3+2+1=16$ καὶ $4\times4=16$. Τοιουτοτρόπως δ' ἀποτελεῖ οὗτος τὴν μυστηριώδη *Τετρακτὺν* τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ Πυθαγορικὸν ὅρκον «Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα *τετρακτὺν* παγὰν ἀενάου φύσεως» τὸν δι' ἡμᾶς τοὐλάχιστον ὅλως ἀκατανόητον.

Ὁ Πλατωνικὸς φιλόσοφος Πορφύριος (ἐν Βίῳ Πυθαγόρου) ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀριθμὸς 2 εἶνε διαβόλικος καὶ ὀλεθριος, ὁ 3 θαυμάσιος καὶ ὁ 4 θεῖος. Γάλλος δέ τις φιλόσοφος ἐμπαίζων τὸν ὁρισμὸν τοῦτον λέγει τάδε: «Οἱ Πυθαγορισταὶ καὶ οἱ μιμηταὶ αὐτῶν, δοξάζοντες οὕτως, ἐλησμόνουν ὅτι τὸ μυστηριῶδες ψηφίον 4 τὸ τοσούτῳ θεῖον ἐγίνετο ἐκ τῶν διαβολικῶν ψηφίων 2 ἐπὶ 2.»

Ἡ παροῦσα ἑκατονταετηρὶς δὲν στερεῖται παραδειγμάτων εὐπιστίας ἐπὶ ἀριθμῶν συντελούντων δῆθεν εἰς προμαντεύματα. Πλεῖστα περιοδικὰ τῆς Εὐρώπης τοῦ 1842 ἐδημοσίευσαν τὰ ἑξῆς: Ἂν ληφθῇ, λέγουσι, τὸ ἔτος 1774 (θάνατος τοῦ Λουδοβίκου τῆς Γαλλίας ΙΕ'.) καὶ προστεθῶσιν οἱ ἀριθμοὶ αὐτοῦ κατὰ σειρὰν πάλιν ἐπ' αὐτοῦ, εὑρίσκεται τὸ ἔτος 1793 (θάνατος τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'.), διότι ἔχομεν $1774+1+7+7+4$ 1793 Ἂν ληφθῇ τὸ ἔτος 1794 (θάνατος τοῦ Ῥοβεσπιέρου) καὶ τελεσθῇ ἡ αὐτὴ πρᾶξις, εὑρίσκεται τὸ ἔτος 1815 (ἔκπτωσις Ναπολέοντος τοῦ Α'.) Ἐπὶ δὲ τοῦ ἔτους τούτου παρομοίως πράττοντες, ἔχομεν τὸ 1830 (ἐπανάστασις κατὰ τοῦ Καρόλου Γ'. καὶ ἀναγόρευσις Λουδοβίκου Φιλίππου).

Μεταξὺ τῶν «Ὑπομνημάτων τοῦ Ἀμερικανοῦ Ι. Κουίνση» ἀπαντῶμεν καὶ τὴν ἑπομένην ἀξίαν λόγου σημείωσιν.

«Δεκεμβρίου 14 (1774). Συνδιελεγόμεθα τὸ ἑσπέρας μετὰ τοῦ » Κ. Σάηρ, τοῦ Δόκτορος Φραγγλίνου καὶ ἄλλων. Ὁ Δ. Φραγ- » κλῖνος μοὶ διηγήθη πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι πρὸ δεκαξ ἐτῶν, » ἦτοι τὸ 1758, πρὶν ἢ εἰσέτι ἀναρυῶσιν αἱ μετὰ τῆς Ἀμερικῆς » διενέξεις τῆς Ἀγγλίας, ὁ νῦν Λόρδος Κάμδεν, τότε δὲ Κ. » Πράττ, εἶπεν αὐτῷ «Μὲ ὅλην τὴν εἰλικρίνειαν ὑμῶν τῶν Ἀ-

μερικαν̃ καὶ μὲ ὅλα, ὅσα ἐγκαυχᾶσθε περὶ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων ὑμῶν, οὐδόλως ἀμφιβάλλω ὅτι μίαν ἡμέραν θέλετε ἀποτινάξει τὸν ζυγὸν τοῦ νὰ ἦσθε ὑποτελεῖς τῆς Ἀγγλίας· καὶ ὅτι, καίτοι διαθηλοῦντες πρὸς τὸ παρὸν μεγάλην πρὸς αὐτὴν ἀγάπην, θέλετε μετ' οὐ πολὺ ἀγωνισθῆ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα»

Τώρα, ἂν λάβωμεν τὸ ἔτος τῆς προρρήσεως 1758 καὶ πράξωμεν ὡς ἀνωτέρω, ἔχομεν τὸ 1779 ἔτος, ἤτοι τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν ἀνεξαρτησία πραγματικῶς συνεστήθη, ἂν καὶ δὲν ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰμὴ κατὰ τὸ 1783.

Ἡ δεισιδαιμονικὴ αὕτη θεωρία τῆς προφητικῆς δυνάμεως τῶν ἀριθμῶν βεβαίως παρήκμασε πλέον. Ἀλλ' ὅμως τινὲς φρονοῦσιν εἰσέτι, ὅτι κέκτηνται τὸν εὐνοοῦντα αὐτοὺς ἀριθμόν, τὸν συνεπιφέροντα καὶ τὴν *καλὴν τύχην*. Ἐν τῷ ἐν ἔτει 1711 ἐκδιδομένῳ Ἀγγλικῷ περιοδικῷ The Spectator (ὁ Θεατής), ὁπόταν ἡ περὶ τὰ λαχεῖα μανία τῶν Ἄγγλων (ὡς καὶ νῦν παρ' ἡμῖν) προῆλθεν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμόν, ὑπάρχει τὸ ἑξῆς περίεργον ἄρθρον: »Γνωρίζω τινὰ ὅστις εὐχαρίστως ἤθελε διακινδυνεύσει τὴν καλὴν αὐτοῦ τύχην ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ 1711, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τώρα διατρέχομεν τὸ Σωτήριον τοῦτο ἔτος. Πλεῖστοι διδουσι τὴν προτίμησιν εἰς τὸν ἀριθμὸν 12,000, διότι τοσαύτη ποσότης λιρῶν διακληροῦται ἤδη ἐν τῷ λαχείῳ. Τινὲς μὲν λαμβάνουσι τὸν ἀριθμὸν τὸν δεικνύοντα συγχρόνως τὰ ἔτη τῆς ἡλικίας των, ἄλλοι δὲ ζητοῦσιν ἀριθμὸν παρουσιάζοντα εὔσχημα καὶ ὡραῖα ψηφία, καὶ ἄλλοι τὸν ἀριθμὸν ὅστις ἐν τῷ προτέρῳ λαχείῳ εἶχε κερδίσει. Οἱ τοιοῦτοι δὲν ἀμφιβάλλουσιν ὅτι τῷόντι θέλουσιν ἐπιτύχει, διότι κατέχουσιν ὅπερ εἰκότως δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν *χρυσοῦν ἀριθμὸν* καὶ πολλάκις πλειοδοτοῦσιν ἕνα λάβωσιν αὐτόν.»

Ἡ Ἀγγλικὴ ἐφημερὶς *Χρόνος* τοῦ ἔτους 1826 Νοεμβρίου 3 φέρει καὶ τὸ ἑξῆς «Χθὲς κυρία τις ὀνόματι Φρῆ, ἥτις ἀφίχθη ἐνταῦθα ἐκ τῆς ἐξοχῆς ἵνα δοκιμάσῃ τὴν τύχην της, παρεγένετο εἰς τοῦ Λόρδου Δημάρχου ἐγκαλοῦσα τοὺς ἐπιστάτας τῆς ἐκκυβεύσεως ὅτι ἔβηθεν ραδιουργήσαντες τὴν ἔκαμαν νὰ χάσῃ τὴν δεκάτην ἕκτην μερίδα τῶν 30,000 λιρῶν, ἀνήκουσαν αὐτῇ ἀφεύκτως δυνάμει τοῦ ἀριθμοῦ 17092, ὅνπερ κατὰ προτίμησιν ἐξελέξατο. Ὁ Δήμαρχος τότε τὴν ἠρώτησε: — Ποία αἰτία σᾶς παρεκίνησε, κυρία, νὰ προτιμήσητε τὸν ἀριθμὸν τοῦτον; — Ἐπεθύμουν, ὑπέλαβεν ἡ ἐναγουσσα νὰ λάβω ἀριθμὸν ὅστις νὰ σημαίνῃ ἐν ταὐτῷ καὶ τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐγεννήθην, διότι ἤμην βεβαία ὅτι δι' αὐτοῦ θὰ κερδήσω· ἀλλ' ἰδοῦσα πλήρη τὸν ἀριθμὸν 1792, ἔλαβα τὸν 17092 ὡς ἔχοντα τὰ αὐτὰ ψηφία τοῦ πρώτου πλὴν τοῦ μηδενικοῦ.—Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Λόρδος Δήμαρχος ἀκούσας τοὺς ἀνοήτους τούτους συμπερασμοὺς, τὴν ἀπέπεμψεν ἄνευ ἀπαντήσεως.

Β'.

Τὴν αὐτὴν φήμην καὶ τιμὴν τῆς προφητικῆς τῶν ἀριθμῶν δυνάμεως ἀπελάμβανε φυσικῷ τῷ λόγῳ καὶ ἡ Ῥαβδομαντικὴ τέχνη.

Ἡ τέχνη δ' αὕτη, συνισταμένη ἐνίοτε ἐκ τεμαχίων ξύλου πολυτρόπως σημειουμένων, συνετέλει καὶ ὡς ἀριθμητική τις μηχανὴ πρὸς εὕρεσιν πολυπλόκων ὑπολογισμῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰνδοῖς· ἦτο δ' ἐν χρήσει καὶ διὰ προμαντεύματα οὐ μόνον παρ' αὐτοῖς ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀλανοῖς καὶ Σκύθαις. Οἱ Χαλδαῖοι ἐγίνωσκον τὴν μαντικὴν ταύτην λίαν καλῶς καὶ οἱ Ἑβραῖοι προσέτι παρ' αὐτῶν τὴν παρέλαβον, ὡς ἀποδείκνυται ἐν τῷ ἀξιοσημειώτῳ χωρίῳ τοῦ προφήτου Ὡσηὲ ὅστις, ἐπιπλήττων τοὺς Ἑβραίους διὰ τὴν τότε διαφθορὰν αὐτῶν, λέγει «ἐν συμβουλαῖς ἐπηρώτων καὶ ἐν *ῥάβδοις* αὐτοῦ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι . . . ἐπλανήθησαν . . . ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν (Κεφ. Δ'. 12.)

Παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἡ ῥαβδομαντεία ἐγίνετο κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: Στήνοντες δύο ῥάβδους ὀρθίας διεψιθύριζον μαγικάς τινας λέξεις· ἔπειτα κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ἢ ὄπισθεν, δεξιόθεν ἢ ἀριστερόθεν κατάπτωσιν τῶν ῥάβδων ἐγνωμοδότουν περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. Πολλάκις ἐτελεῖτο παρ' αὐτοῖς ὁ χρησμὸς καὶ διὰ τῆς κινήσεως συναμα τῶν ἐντὸς φαρέτρας βελῶν. Τὸ βέλος ἐνίοτε ἐρρίπτετο εἰς ὕψος, ὁ δὲ ἀνὴρ ὤφειλε νὰ ὁδοιπορήσῃ τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἥτις ἐδεικνύετο ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ καταπίπτοντος βέλους.

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους μετεχειρίσθησαν τὴν μαγικὴν ῥάβδον καὶ δι' ἄλλους σκοπούς. Διετείνοντο ὅτι δυνάμει αὐτῆς ἠδύναντο ν' ἀνακαλύψωσι πηγὰς ὑδάτων καὶ μεταλλεῖα. Ἐβεβαίουν ὅτι ἡ ῥάβδος, κρατουμένη καθέτως ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄκρου αὐτῆς καὶ οὕτω περιφερομένη βραδέως ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, θέλει δηλώσει τὸ μέρος τὸ ὑποκρύπτον πηγήν τινα ἢ μέταλλα διὰ τῆς ταχείας περιστροφῆς καὶ τῆς ἕλξεως αὐτῆς πρὸς τὰ κάτω· καὶ ὅτι, τὸ περιεργότερον καὶ θαυμασιώτερον, ἠδύνατο πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ φανερώσῃ ἡ αὐτὴ ῥάβδος καὶ πᾶσαν διαμφισβητουμένην γραμμὴν τῶν συνόρων τῶν ἐπικρατειῶν, καὶ προσέτι τοὺς γονεῖς καὶ τὴν πατρίδα τῶν ἐκθέτων παίδων.

Τὴν ὑποτιθεμένην ὑπερφυσικὴν ταύτην δύναμιν τῆς μαγικῆς ῥάβδου οὐκ ὀλίγοι τῶν ὑποτιθεμένων σοφῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν παρεδέχθησαν καὶ ἐπίστευσαν. Ὁ Γερμανὸς Βάουερ, ὁ κατὰ τὴν ις' ἑκατονταετηρίδα περὶ μεταλλουργίας συγγράψας, καὶ ἕτεροι μετ' αὐτόν, ὁμολογοῦσιν ὅτι «ὁ διαβολος ἔνεστιν ἐν τῇ ῥάβδῳ» Ὁ Richelet ἐξηγῶν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ἐν τῷ Γαλλικῷ αὐτοῦ Λεξικῷ κηρύττει ὡσαύτως ὅτι, ὡς αὐτόπτης γενόμενος, οὐδόλως ἀμφιβάλλει περὶ τῆς θαυματουργοῦ ἰδιότητος τῆς ῥάβδου.

Ὁ Thouvenel ὅμως ἀπέδειξεν ὅτι ὁ μαγνητισμὸς καὶ ὁ ηλεκτρισμὸς ἐνεργοῦσιν οὐχὶ διάβολος, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, (Thuvenel Premier et second némoire physique et medicinal sur les rapports qui existent entre la baguette divinatoire, le magnétisme et l' électricité. Paris 1781 et 1784 in — 8

Πρὸς ἀπόδειξιν δ' ὅτι καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα παρεδέχθησάν τινες καὶ συνηγόρησαν ὑπὲρ τῆς μαγικῆς ῥάβδου, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὸ ἑπόμενον ἄρθρον τοῦ Ἀγγλικοῦ περιοδικοῦ "Quarterly Review March 1820 No 44.„ (ἤτοι Τριμηνιαία Ἀναθεώρησις. Μάρτιος. 1820. Αρ: 44.), διακοινωθὲν τῷ Συντάκτῃ ὑπὸ φίλου του διατρίβοντος ἐν Νορφόλκῃ:

« Ἰανουαρίου 21. 1820. — Πρὸ πεντήκοντα περίπου ἐτῶν ἡ « Κυρία Ν... ἐπέστησε κατὰ πρῶτον τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἐπὶ

» τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἦτο δὲ τότε δεκαεξαετὴς καὶ ἀ-
» πῆλθε μετὰ τῶν γονέων της εἰς ἔπαυλίν τινα ἐν Γαλλίᾳ πρὸς
» ἐπίσκεψιν τοῦ ἰδιοκτήτου αὐτῆς, ὅστις συγχρόνως θέλων νὰ εὕ-
» ρῃ πηγὴν ὕδατος μεγάλως ἀναγκαιοῦσαν αὐτῷ μετεπέμψατο
» χωρικόν τινα φημιζόμενον ἐπὶ ραβδομαντείᾳ. Ἡ ἀγγλικὴ οἰ-
» κογένεια, καίτοι χλευάζουσα τὸ φρόνημα τοῦ ἰδιοκτήτου, συνώ-
» δευσεν ὅμως μετ' αὐτοῦ τὸν χωρικόν, ὅστις περιελθὼν εἰς μι-
» κρὰ διαστήματα τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαύλεως ἀνεκάλυψε μετ' οὐ
» πολὺ τὸ ζητούμενον, δυνάμει τῆς ράβδου του. Αὐθωρεὶ δ' ἀ-
» νασκάψαντες εὗρον τὴν πηγήν. Ὁ χωρικός, ἄνθρωπος ὅλως
» ἀπαίδευτος, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξηγήσῃ αὐτοῖς τὸ πῶς ἐνήργει
» ἡ ράβδος, ἀλλ' ἐβεβαίου ὅτι καὶ ἄλλοι κρατοῦντες αὐτὴν ἠθε-
» λον φθάσει εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ οἰκογένεια τότε ἐθα-
» ύμασαν ἀλληλοδιαδόχως, πλὴν εἰς μάτην· μέχρις οὗ λαβοῦ-
» σα καὶ ἡ κυρία Ν... τὴν ράβδον εἶδε πρὸς μεγίστην αὐτῆς
» ἔκπληξιν ὅτι ἐπετύγχανεν ὡς ὁ χωρικός. Ἐπιστρέψασα δ' ἀ-
» κολούθως εἰς Ἀγγλίαν ἐξήσκει τὴν τέχνην ταύτην, ἀλλὰ
» πάντοτε μυστικῷ τῷ τρόπῳ, φοβουμένη μήπως ἐμπαιχθῇ ἢ ἐκ-
» ληφθῇ ὡς μάγισσα καὶ οὕτω δὲν δυνηθῇ νὰ ὑπανδρευθῇ. Ἀ-
» φοῦ ὅμως ὁ δόκτωρ Χάττων μετεφράσας εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ἐξέ-
» δωκεν ἐν ἔτει 1803 τὰ *Μαθηματικὰ καὶ Φυσικὰ ἀνέκδοτα*
» τοῦ Γάλλου Ὀζάναμ, ἐν οἷς τὰ θαυματουργήματα τῆς μαγι-
» κῆς ράβδου ἀποδείκνυνται ἀνυπόστατα καὶ παράλογα, τότε ἡ
» κυρία Ν... ἀποβαλοῦσα τοὺς δισταγμοὺς καὶ τοὺς περὶ γάμου
» φόβους αὐτῆς, ἐξέθηκεν αὐτῷ ὅ' ἐπιστολῆς ὅσα ἐκ πείρας ἐγί-
» νωσκε. Μετ' οὐ πολὺ προσκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ δόκτορος μετέβη
» παρ' αὐτῷ καὶ ἔκαμε τὸ πείραμα ἐνώπιον αὐτοῦ. Ὁ δόκτωρ
» εἶχεν ἀγοράσει ἓν δάσος καὶ ἤθελε ν' ἀνακαλύψῃ πηγὴν ὕδα-
» τος, τοῦθ' ὅπερ ἡ κυρία κατώρθωσεν ὡς ἐξῆς. Ἔλαβε μίαν
» ράβδον λεπτήν, ἔχουσαν μῆκος δεκαὲξ δακτύλων καὶ ὁμοίαν
» διχάνῳ. Ἅμα δ' ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος ἔνθα ὑπεκρύπτετο τὸ
» ὕδωρ, ἡ ράβδος ἤρχισε νὰ κινῆται καὶ καθόσον ἐπλησίαζε πρὸς
» τὴν πηγήν, ἡ κίνησις ἐγίνετο σφοδροτέρα· ὅτε δ' ἐφάνη ἐκεῖ, οἱ
» δάκτυλοι αὐτῆς μόλις ἠδύναντο νὰ κρατήσωσι τὴν ράβδον· το-
» σοῦτον ἡ κίνησις ἦτο ταχεῖα καὶ προσέτι ταραχή τις ἐνδεί-
» κνυτο ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῆς. Εἶπε δὲ ὅτι, ὅτε κατὰ πρῶτον
» εἶχε κάμει τὸ πείραμα, ἡ ταραχὴ αὕτη ἦτο ὑπερβολική, ἀλλὰ
» βαθμηδὸν ἠλαττώθη.»

Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐν Εὐρώπῃ ἡ μαγικὴ αὕτη ράβδος ἐγένε-
το ἐκ κλάδου λεπτοκαρύας· ὤρειλε δὲ νὰ κοπῇ τὸ πρῶτον τέ-
ταρτον τῆς σελήνης περὶ τὸ μεσονύκτιον διὰ νέας μαχαίρας· εἰς
τὸ ἓν ἄκρον δ' αὐτῆς νὰ γραφῇ ἡ λέξις **Agla**, εἰς τὸ ἕτερον
ἡ λέξις **tetragrammaton** καὶ εἰς τὸ μέσον ἡ λέξις **cor**.
Πρὶν δὲ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν ὁ μεταχειριζόμενος αὐτὴν ὤρειλε νὰ
προφέρῃ τάδε λατινιστί: **Conjuro te cito mihi obedire. Veni-
es per Deum vivum. — per Deum verum — per Deum San-
ctum**· οὐδόλως σκεπτόμενος ὁ ταλαίπωρος ὅτι τὸ πάνσεπτον
καὶ ἱερὸν ὄνομα τοῦ Ὑψίστου διαρρήδην ἐβεβηλοῦτο διὰ τῆς μια-
ρᾶς καὶ καταχθονίου πράξεως αὐτοῦ.

ΕΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΣ ΦΙΛΕΚΠ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Τὰ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ἀπεράντου Ὀθ. κράτους τέκνα τῆς τερπνῆς καὶ εὐδαίμονος Θεσσαλίας, τῆς τοσοῦτον ἐξαισίως καὶ δα-ψιλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως ἀνέκαθεν κοσμηθείσης, δικαίως δὲ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ποιητῶν ὡς ἑστίας τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους καὶ δια-μονῆς τῶν ἐπισήμων τῆς ἀρχαιότητος ἡρώων φημιζομένης, μὴ θελήσαντα νὰ ὑπολειφθῶσι τῶν τῆς ὁμόρου αὐτῶν Ἠπείρου, συνέ-στησαν ἐπίσης ὑπὸ τὸν ἄνωθι τίτλον Σύλλογον, προτιθέμενον τὴν ὅσον οἷόν τε ταχείαν καὶ συστηματικὴν διάδοσιν τῶν Ἑλλ. γραμ-μάτων διὰ τῆς συστάσεως σχολείων καὶ τῆς ἐπὶ τὰ βελτίω διαρ-ρυθμίσεως τῶν ὑφισταμένων καθ' ἅπασαν τὴν Θεσσαλικὴν χώραν.

Ἄσμενοι ὅθεν ἀγγέλλοντες τὴν σύστασιν τοῦ Συλλόγου τούτου, προτρέπομεν καὶ τοὺς ἐνταῦθα καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ Θεσ-σαλοὺς ὅπως, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸν εὐγενῆ, κοινωφελῆ καὶ ὑψη-λὸν σκοπὸν τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἄνωθι Συλλόγου, ἀναλογισθέντες δὲ καὶ τὸ ὅτι πρὸς εὐόδωσιν τοιούτων θεοφιλῶν σκοπῶν *δεῖ χρημά-των*, συνδράμωσι τὸ ἱδρυμα τοῦτο ὅσον ἔνεστι γενναιότερον, ὄντες βέβαιοι ὅτι συντρέχοντες τὴν πατρίδα, συντρέχουσιν ἑαυτούς. Τὸ ὅτι ὁ Ἕλλην διὰ τοῦ Ἕλληνος θὰ πολιτισθῇ κατέστη πανθομο-λογούμενον καὶ ἀναντίρρητον. Εἶνε καιρὸς πλέον νὰ συνθεθῶμεν τῷ ἀρρήκτῳ τῆς ἀγάπης δεσμῷ καὶ ἀμοιβαίως ἐργασθῶμεν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν πρὶν ἢ παρέλθῃ ὁ καταλληλος πρὸς τοῦτο καιρός.

Ο ΝΕΟΣ ΦΛΑΞΜΑΝ.

Πρὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος ἐγεννήθη ἐν Γόρκῃ παιδίον, τὸ ὁ-ποῖον ὠνομάσθη Ἰωάννης Φλάξμαν. Ὁ πατήρ του, κατασκευα-στὴς γυψίνων πρωτοτύπων, ὀλίγον μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰω-άννου ἀποκατεστάθη ἐν Λονδίνῳ ὅπου ἐσύστησεν ἐργαστήριον γλυπτικῆς. Ὁ μικρὸς Ἰωάννης ἦτο τόσῳ φιλάσθενος, ὥστε δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἠύ-ξανεν, εὐχαριστεῖτο μένων εἰς τὸ κατάστημα τοῦ πατρός του νὰ ἀντιγράφῃ προτομὰς ἀγαλματίων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο ἐκεῖ ἐν ἀφθονίᾳ· ἄλλοτε ἐζωγράφιζεν ἐπὶ τοῦ ἀβακίου, ἄλλοτε ἐλάμ-βανε τεμάχιον ἀργίλλου καὶ προσεπάθει νὰ κατασκευάσῃ ἀντίτυ-πα τῶν ὅσων ἔβλεπεν ἢ νὰ συνθέτῃ συμπλέγματα τῆς φαντασίας του. Εἰς τὸ ἐργαστήριον λοιπὸν ὁ Ἰωάννης διῆγε τὴν ζωήν του, ἐπησχόλει τὸν καιρόν του, καθὼς ἐνόμιζε, ὁτὲ μὲν σπουδάζων εἰς τὰ βιβλία ἄνευ διδασκάλων, ὁτὲ δὲ χαράττων καὶ ζωγραφί-ζων χάριν διασκεδάσεως πάντοτε μόνος του. Ὅσοι τὸν ἔβλεπον ἐξεπλήττοντο ὅτι δὲν ἐπεθύμει ποτὲ νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὰς εὐθυμίας τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Μικρὸς ὢν ἦτο λίαν ἰσχνὸς καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ του σύννους μᾶλλον ἢ χαρίεις τὸ ὁποῖον προήρχετο πιθανῶς ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας του. Ἐν ἡλικίᾳ δέκα ἐτῶν ἐγίνετο ἰ-

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

ὑπὸ

Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ.

(Ἴδε συνέχ. ἀπὸ σελ. 207 τόμ. Δ'.)

—

Ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτε καταβὰς εἰς τὸν Ἅδην προσέφερε θυσίαν καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὸ αἷμα πολλαὶ σκιαὶ ἐμφανισθεῖσαι ὑπὸ τὴν προτέραν αὐτῶν μορφήν. ὡς νέοι, γέροντες κ.τ.λ., ἀναγνωρίζει ἀμέσως τὴν μητέρα του, τὸν Ἀχιλλέα, τὸν Αἴαντα, κ.τ.λ. Τὸ εἴδωλον ἑπομένως εἶνε τὸ ἀπεικόνισμα, τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου. Ὁ λόγος δὲ τῆς πίστεως ταύτης βασίζεται ἐπὶ πάντη αἰσθητικῆς παραστάσεως, ἤτοι τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ζωῆς δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήσῃ ἄλλως πως εἰμὴ ὡς συνέχειαν τῆς παρούσης καταστάσεως· δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὴν ζωὴν εἰμὴ ὡς περικλεισμένην ἐντὸς χώρου, καὶ ἐὰν μέρος τι τοῦ ἀνθρώπου μέλλῃ νὰ διαρκῇ, ἀνάγκη πᾶσα ἡ μορφή του νὰ ἦνε ἀνθρώπινος.

Μετὰ δὲ τὰς νύξεις ταύτας περὶ τῆς ψυχολογικῆς ζωῆς τοῦ Ὁμηρικοῦ ἀνθρώπου, ἐπιχειροῦντες ἤδη γενικήν τινα σκιαγραφίαν τῆς ἠθικότητος αὐτοῦ καὶ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ χαρακτῆρός του, εὑρίσκομεν αὐτὸν μεριμνῶντα περὶ τῶν ἰδίων οὐχ ἧττον ἢ περὶ τῶν κοινῶν, ἀσχολούμενον εἰς τὰ τῆς γεωργίας, τῆς θαλασσοπλοΐας καὶ τοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς φιλοπονίας γεννᾶται ἡ ἀρετή, διὰ τοῦτο οἱ ἁπλοϊκοὶ τὰ ἤθη Ἕλληνες παριστάνονται εἰλικρινεῖς καὶ πιστοὶ εἰς τὰς δοσοληψίας των, φιλόστοργοι πρὸς τὴν οἰκογένειαν, φιλόξενοι, οἰκτίρμονες πρὸς τοὺς πάσχοντας, εὐσεβεῖς καὶ εὐγνώμονες περὶ τὰ θεῖα.

Παρατηροῦντες δὲ ἐγγύτερον τίνα τὰ ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὰ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τίνες αἱ ἀτομικαὶ αὐτῶν ἀρεταί, κατὰ πρῶτον μὲν ἀντιλαμβανόμεθα ὑψηλὸν βαθμὸν *ἀνθρωπικοῦ χαρακτῆρος* εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ συζύγων, μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων, μεταξὺ δεσποτῶν καὶ δούλων, μεταξὺ φίλων καὶ ξένων. Ἂς ἀναγνώσῃ τις τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ Ἕκτορος ἀπὸ τῆς συζύγου καὶ τοῦ τέκνου του, ἂς παρατηρήσῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ ποιητὴς παριστάνει τὸν Ἀχιλλέα διαλεγόμενον περὶ τῆς εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, περὶ πλούτου, τιμῆς, γενναιοψυχίας, καρτερίας, φρονήσεως, ἐγκρατείας, φιλοξενίας, πραότητος, τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβείας. Ὁποῖα μαθήματα ἀνθρωπισμοῦ ἀπαντῶνται εἰς αὐτόν, κατὰ τὰς ἐκφράσεις τοῦ Ἐρδέρου. Καὶ αὐτὸς ὁ πλέον σκληρὸς καὶ ἀμείλιχος πολεμιστὴς δὲν εἶνε ἄμοιρος φιλανθρώπων αἰσθημάτων. Τοιαύτη εἶνε ἡ σκηνὴ τῆς Ε' Ραψῳδίας, καθ' ἣν ὁ μὲν Πρίαμος προσπίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐχθροῦ Ἀχιλλέως καὶ κυλίεται κατὰ γῆς ἐξαιτούμενος τὸ πτῶμα τοῦ φονευθέντος υἱοῦ του Ἕκτορος, ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ἀναμνησθεὶς καὶ αὐτὸς τὸν γηραιὸν πατέρα του Πηλέα κλαίει στενάζων, διότι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καί τοι ὑψηλοφρονοῦντος ἐπὶ ἡρωϊσμῷ καὶ πολεμικῇ δόξῃ, ἐμφιλοχωρεῖ ὅμως καὶ τὸ υἱϊκὸν αἴσθημα· τὸ πάθος νικᾶται ὑποχωροῦν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν. Ὁ Ἀχιλλεύς, ἀναπολῶν εἰς τὸν νοῦν του ὅτι ὁ πατήρ του Πηλεὺς θρηνεῖ δι' αὐτὸν καθὼς τώρα ὁ Πρίαμος διὰ τὸν υἱόν του Ἕκτορα, συγκινεῖται, καταπραΰνεται καὶ παραχωρεῖ εἰς τὸν γέροντα Πρίαμον τὸ πτῶμα τοῦ υἱοῦ του.

Δεύτερον δὲ ἀντιλαμβανόμεθα βαθμόν τινα *φρονήσεως*, *ἐγκρατείας* καὶ *μετριότητος*, ὅστις διεγείρει θαυμασμὸν καὶ ἔκπληξιν. Ἡ φρόνησις καὶ ἡ μετριότης ἀναφαίνεται ἐκ πολλῶν τεκμηρίων· οὕτω π. χ. ἐκ τῆς καταδαμάσεως τοῦ πάθους, μάλιστα δὲ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἐκδικήσεως, καὶ αὐτὸς ὁ ἐμπαθὴς Ἀχιλλεύς, καί τοι βαρέως καθυβρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος, μετριάζεται ὅμως καὶ ὠθεῖ πάλιν τὸ ξίφος εἰς τὴν θήκην· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, ἀναγκαζόμενος νὰ ὑποφέρῃ τὰς ὕβρεις τῶν μνηστήρων καὶ τὰς ἀκολασίας τῶν θεραπαινίδων μέχρις οὗ φθάσῃ ὁ καιρὸς τῆς ἐκδικήσεως, κατέχει ἑαυτὸν καί, ἐνῷ ἡ καρδία αὐτοῦ ἔνδον ὑλάκτει σφόδρα ὀργιζομένου διὰ τὰ ἀνόσια ἔργα, λέγει καθ' ἑαυτόν· ὑπόμεινον καρδία μου, σὺ ἄλλοτε ὑπέμεινες καὶ ἄλλο βαρύτερον (Ὀδ. Υ' 17).

Τρίτον σημεῖον τοῦ χαρακτῆρος εἶνε ἡ ἁπλότης καὶ ἡ εἰλικρίνεια δι' ἧς κρίνει τις ἑαυτὸν οὐχ ἧττον ἢ καὶ τοὺς ἄλλους. Οὕτως ὁ Ἀχιλλεὺς παρίσταται λέγων, *μοῦ εἶνε μισητὸς ὡς ὁ Ἅδης ὅστις ἄλλα λέγει καὶ ἄλλα ὑποκρύπτει εἰς τὴν ψυχήν του* (Ἰλ. Ι. 312). Οἱ Ὁμηρικοὶ ἄνθρωποι δὲν ἤξευραν νὰ ὑποκρύπτωσι τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας των, ἀλλὰ παρρησίᾳ ἐξέφραζον ὅ τι διενοοῦντο καὶ ἠσθάνοντο. Ἡ ἀνυπόκριτος αὕτη παρρησία παντοῦ δείκνυται σαφῶς, μάλιστα δὲ ὅταν μέμφηταί τις τοὺς ἄλλους, ὡς π. χ. ὁ παρωργισμένος Ἀχιλλεὺς καλεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα ἀναίσχυντον (Ἰλ. Α'. 158. 225) ἢ ὁ Μενέλαος, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ γείνῃ συνθήκη μεταξὺ Τρώων καὶ Ἑλλήνων, ἐκφράζεται ἀσυστόλως ὅτι οἱ παῖδες τοῦ βασιλέως Πριάμου εἶνε ὑπερφίαλοι καὶ ἄπιστοι· ἢ τέλος ὁ Ἀγαμέμνων πρὸ τῆς μάχης ἐπιπλήττει τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας (Ἰλ. Δ'. 336). Ἀλλὰ καὶ ἡ συνήθης περιαυτολογία πολλῶν ἡρώων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς καθόλου ἐπικρατούσης παρρησίας· διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν δὲν εἶχον παρεισδύσειν εἰς τὰ ἤθη αἱ ἐθιμοτυπίαι καὶ ἡ ὑπόκρισις, ἕκαστος ὡμολόγει μετὰ πεποιθήσεως ὅ τι ἐπίστευε νὰ ἦνε ἢ πραγματικῶς ἦτον. Οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν μάχην ἐγκωμιάζουσιν ἑαυτοὺς οἱ ἥρωες πρὸς ἔκπληξιν τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ καθόλου, προκειμένης ὑπεραspίσεως τῶν δικαιωμάτων, ἐξυμνοῦσι τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀρετάς. Οὕτως ὁ Ἕκτωρ ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν θεῖον (Ἰλ. Η'. 75).

Τὸ δ' ἐμὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται (αὐτόθι, 91).

Ὁ Ἰδομενεὺς καὶ ὁ Μηριόνης ἐπαινοῦσιν ἑαυτοὺς ὡς ἀνδρείους (Ἰλ. Ν'. 262—269) καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς γνωστοποιεῖ ἑαυτὸν εἰς τοὺς Φαίακας διὰ τούτων τῶν λέξεων· « Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ὀδυσσεύς, » ὅστις ὑπολήπτομαι παρὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τοὺς παντοίους δό- » λους μου, καὶ ἡ φήμη μου φθάνει ἕως εἰς τὸν οὐρανόν. (Ὀδ. Ι'. 19). Τέλος δὲ πάντων τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς εἶνε τὸ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον εἰς τὸν Ὁμηρικὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἐνθέρμως ἀγω-

νίζεται ὅπως διατηρήσῃ τὴν τιμήν του ἀκηλίδωτον. Ὁ Ἕκτωρ, καὶ τοι βέβαιος ὢν ὅτι «ἔσεται ἦμαρ ὅτ' ἂν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἰρὴ καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο,» καὶ τοι προαισθανόμενος ὁποῖα δυστυχήματα ἐπαπειλοῦσι τὴν σύζυγον καὶ τὸ τέκνον του, λέγει ὅμως (Ἰλ. Ζ'. 441) ὅτι ἐντρέπεται τοὺς Τρῶας καὶ τὰς Τρωάδας, ἐὰν ὡς δειλὸς ἀποφεύγῃ τὴν μάχην, καὶ ὅτι ἡ καρδία του δὲν τὸν προτρέπει εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ ἐσυνείθισε νὰ μάχηται εἰς τὰς πρώτας τάξεις τῶν Τρώων, ἀγωνιζόμενος ὅπως σώζῃ τὴν μεγάλην φήμην τοῦ πατρός του καὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ. Τὸ αἴσθημα τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς ἐξάπτεται εἰς τὸν Ὀδυσσέα, ὁπότε ὁ Ἀγαμέμνων δυσπιστεῖ εἰς τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸν πολεμικόν του ζῆλον (Ἰλ. Δ'. 350). Οὕτω καὶ ὁ Διομήδης βλέπων ἑαυτὸν μόνον ἐναντίον τῶν Τρώων ἀποσοβεῖ τοὺς διαλογισμοὺς τοῦ φόβου διὰ τῶν ἐφεξῆς λέξεων· «Διατί ἡ καρδία » μου διελογίσθη ταῦτα; γινώσκω ὅτι οἱ μὲν δειλοὶ ἀποφεύγουσι » τὸν πόλεμον· ὅστις δὲ ἀριστεύῃ εἰς τὴν μάχην, οὗτος ὀφείλει » νὰ ἐμμένῃ εἴτε πληγόνεται εἴτε πληγόνει ἄλλον.» Ὁ Αἴας παροτρύνει τοὺς Ἀργείους· «Ὦ φίλοι, ἄνδρες ἐστέ, καὶ αἰδεῖσθε » ἀλλήλους εἰς τὴν μάχην, διότι οἱ φεύγοντες οὐδέποτε λαμβάνουσιν οὔτε δόξαν οὔτε ἰσχύν (Ἰλ. Ο'. 561).

Ἐὰν δὲ τέλος πρέπῃ νὰ κάμωμεν μνείαν καὶ τοῦ *ἐθνικοῦ αἰσθήματος* καὶ τοῦ *πατριωτισμοῦ*, ἡ ἱστορικὴ πεῖρα μᾶς διδάσκει ὅτι εἰς λαοὺς εἰσέτι ἀμορφώτους μηδὲ προσδεύσαντας εἰς τὸν πολιτισμὸν ἐπικρατεῖ ὁ ἐγωϊσμός, ὅστις δὲν ἐπεκτείνεται ἐπέκεινα τῶν ὁρίων ἐκείνων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἱκανοποιεῖ τὰς χρείας του. Ὅθεν καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων μόλις ἀπαντῶμεν ἴχνος τι γενικοῦ ἐθνισμοῦ καὶ πατριωτικοῦ ἔρωτος· ἀπεναντίας τὰ ἄτομα παριστάνουσι τὸ αἴσθημα τοῦτο ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν γενέθλιον τόπον, τὴν ἑστίαν καὶ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὰ κτήματά των. Ἐκτὸς δὲ τούτου δὲν ἠδύνατο εἰσέτι ν' ἀναπτυχθῇ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων γενικόν τι αἴσθημα ἐθνισμοῦ,, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς ἦτο τότε διηρημένη εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας,ὧν οἱ ἡγεμόνες ἐνίοτε μόνον συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους εἴτε κατὰ συμβεβηκός, εἴτε ἕνεκεν ἰδιαιτέρου τινὸς συμφέροντος.

Ἀλλ' ἐνταῦθα λαμβάνοντες τὸ ἐνδέσιμον ὅπως ἀναφέραμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τοῦ πολιτεύματος τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων, παρατηροῦμεν πρῶτον ὅτι *ἡ μοναρχία* ἢ ἡ βασιλεία εἶνε τὸ ἀρχαιότερον εἶδος τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτευμάτων, ἥτις οὖσα ἡ ἔναρξις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ βίου φέρει μεθ' ἑαυτῆς τὰ ἐφεξῆς χαρακτηριστικά. Α'. Δὲν προῆλθεν ἀπὸ σκέψιν καὶ ἐπίγνωσιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ πολιτικοῦ βίου, ὡς ἐκτύπωμα τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως. Ὅθεν ἡ βασιλεία ἐφάνη, ἀναλόγως τῆς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ πατρικῆς ἐξουσίας, ὡς τὸ καταλληλότερον μέσον πρὸς συντήρησιν τῆς κοινωνικῆς τάξεως· ὅπερ ὑπαινίττεται καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς (Ἰλ. Β'. 204) λέγων, *εἷς κοίρανος ἔστω*. Ἐνταῦθα προσέτι ἕπεται, ὅτι ὁ λαὸς ἀνεγνώριζε τὴν βασιλείαν ὡς θεῖον δῶρον καὶ ἐθεώρει τοὺς βασιλεῖς ὡς παρὰ τῶν θεῶν τὸ γένος ἕλκοντας. Ὁ βασιλεὺς λοιπόν, ὅστις ἐνέμενεν εἰς τὴν θείαν του ἀποστολήν, ἐκαλεῖτο ἀγαθὸς καὶ δίκαιος. Διὰ τῆς δικαιοσύνης του καὶ ἀγαθότητος παριστάνετο ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἀπεικόνισμα τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Β. καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἰσχὺν τῶν βασιλέων, παρατηροῦμεν ὅτι δὲν ἐξήσκουν ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων των, ὡς οἱ Ἀσιανοὶ δεσπόται· ἀλλά, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ τῶν θεῶν ὑποτάσσεται εἰς ὑπερτέραν τινὰ τάξιν τὴν εἱμαρμένην, οὕτω καὶ οἱ βασιλεῖς ὑποτάσσονται εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ δικαίου, τὴν Θέμιν τὴν ἐν τοῖς θεοῖς διατρίβουσαν, ἧς τὴν γνῶσιν παρέλαβον ἕνεκεν τῆς πρὸς ἐκείνους συγγενείας των. Ὅθεν παρίστανται ὁ μάντις, ὁ διερμηνεὺς τοῦ θείου δικαίου, ὅπως τὸ ἀναγγέλλῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα τὸν ἀγνοοῦντα ἢ παραβιάζοντα αὐτό, καὶ τὸν ὑπομιμνήσκῃ τὴν ἐπικειμένην αὐτῷ θείαν δίκην. Εἰς τὴν σχέσιν ταύτην τῶν βασιλέων πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπιστηρίζεται ἡ ἀγνότης τοῦ γένους καὶ τῆς ἀξίας των οὐχ ἧττον ἢ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν καθὸ δικαστῶν, στρατηγῶν καὶ ἐπιτηρητῶν τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων· ὑπὸ δὲ τὴν τριπλῆν αὐτὴν ἔποψιν ὁ Ὁμηρικὸς βασιλεὺς ἐξασκεῖ ὑπερτάτην ἀρχήν.

Πρὸς σύσκεψιν δὲ καὶ ὑποστήριξιν τῶν βασιλέων ἦσαν αἱ *συνελεύσεις*. αἵτινες διεκρίνοντο εἰς *ἀγορὰν* καὶ *βουλήν*. Καὶ ἡ μὲν ἀγορὰ ἦτο συνέλευσις τοῦ λαοῦ, ἡ δὲ βουλὴ τῶν γερόντων. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς συνήθως συνεβουλεύετο πρῶτον μετὰ τῶν γερόντων ἐν τῇ *βουλῇ* ὅτι ἤθελε νὰ προτείνῃ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ συνέλευσιν, ἔνθα ἡ ὁμὰς ἢ τοὐλάχιστον οἱ πλεῖστοι ἐλάμβανον μέρος, ὡς ἐξάγεται ἐκ διαφόρων Ὁμηρικῶν χωρίων. Ὅτι ὅμως ὁ βασιλεὺς ὤφειλε νὰ συγκαλῇ τὴν μὲν ἢ τὴν δὲ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, τούτου οὐδὲν ἴχνος ἀπαντᾶται. Αἱ συνελεύσεις συνεκαλοῦντο οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν βασιλέων, ἀλλὰ καὶ ὑπό τινος ἥρωος, ὡς βλέπομεν τὸν Ἀχιλλέα πρὸ τῆς Τροίας (Ἰ Α' 54—19—40), οὐχ ἧττον δὲ καὶ ὑπ' ἄλλου οἱουδήποτε μέλλοντος νὰ διακοινώσῃ τι εἰς τὸν λαόν· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ λαὸς εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις συνεδρίαζεν αὐτεπάγγελτος. Ὡς ἐπιτοπλεῖστον ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀγορεύουσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ μόνος ὁ βασιλεύς, ὅστις καὶ διαλύει κατόπιν τὴν συνέλευσιν. Δὲν δυνάμεθα ὅμως ἐντεῦθεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ λαὸς συνεκαλεῖτο μόνον ἵνα ἀκροάζηται· διότι ἐὰν ἐπετρέπετο εἰς πάντα τινὰ νὰ συγκαλῇ τὸν λαόν, ἑπόμενον εἶνε ὅτι εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἀγορεύῃ· ἔπειτα καὶ ἐκ διαφόρων χωρίων τοῦ ποιητοῦ ἐξάγεται ὅτι ὁ λαὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράζῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην καὶ τὴν θέλησίν του.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰς *γενικὰς ὑποχρεώσεις* τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, ὤφειλον αἱ χρεῖαι τούτου ν' ἀναπληρώνωνται διὰ δασμῶν· οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει (Ὀδ. Ψ' 357) πρὸς τὴν Πηνελόπην ὅτι ὁ λαὸς θέλει τὸν ἀποζημιώσει διὰ τὰ πρόβατα ἅτινα τὸν κατέκειραν οἱ μνηστῆρες. Ὁ Ἀλκίνοος δὲ (Ὀδ. Ν' 14) ὅτι θέλει συνάξει παρὰ τοῦ λαοῦ ὅσα εἶχε προσφέρειν εἰς τὸν Ὀδυσσέα. Εἰς τὰς ἐκστρατείας ὤφειλεν εἷς τοὐλάχιστον ἐξ ἑκάστης οἰκογενείας τῶν ὑπηκόων του ὁ κλήρῳ λαχὼν νὰ τὸν συμπαρακολουθῇ (Ἰλ. Ω 400). Οὕτω π. χ. ἀναφέρεται ὁ Ἐχέπυλος (Ἰλ. Ψ 296), ὑπήκοος ἴσως τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι ἐχάρισεν εἰς τοῦτον ὡραίαν ἵππον Αἴθην καλουμένην, ἵνα ἀπολυθῇ τῆς κατὰ τοῦ Ἰλίου ἐκστρατείας.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπ' ἀρχῆς προεθέμεθα νὰ διαγράψωμεν μόνον ἐν εἴδει σχεδιάσματος τὸν τρόπον, καθ' ὃν πρέπει ν' ἀνελίττηται καὶ ἐρευνᾶται ἕκαστον τῶν διαφόρων στοιχείων τοῦ κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους Ἑλληνικοῦ βίου, διὰ τοῦτο μετὰ τὰς συνοπτικὰς ταύτας παρατηρήσεις περὶ τοῦ πολιτεύματος μεταβαίνομεν ἐπὶ τέλους εἰς σύντομόν τινα ἐξέτασιν καὶ ἀνάλυσιν τοῦ πρωτίστου ἐκ τῶν τριῶν κυριωτέρων στοιχείων τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, ἤτοι τοῦ θρησκεύματος.

Πολλὰ μὲν ἀντιφατικὰ ἐρρέθησαν περὶ τῶν Ὁμηρικῶν θεοτήτων, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι αἱ τῶν θεῶν ἀτομικότητες ἐσχηματίσθησαν καὶ ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὸν προκείμενον τύπον τῶν ἀνθρωπίνων ἀτόμων· διότι παρ' Ὁμήρῳ οὐδεμίαν εὑρίσκομεν οὐσιώδη διάκρισιν μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, καθ' ὅσον ἅπασαι αἱ ἰδιότητες τούτων ἀπονέμονται καὶ εἰς ἐκείνους κατὰ βαθμὸν ὅμως ἀνώτερον. Ὁ Ὅμηρος δὲν ἐπίστευεν ἕνα μόνον, ὕψιστον, παντοδύναμον καὶ πάνσοφον θεόν, ὡς τὸν δημιουργὸν καὶ κυβερνήτην τοῦ κόσμου· ἀλλ' οἱ θεοὶ παρίστανται αὐτῷ πνευματικῶς μόνον ὡς ὑψηλοτέρας τάξεως ἄνθρωποι, τρόπον τινὰ ἀνώτεροι ἡγεμόνες, οἵτινες ὡς οἱ ἐπίγειοι βασιλεῖς ἐνεργοῦσι πολλάκις αὐθαιρέτως καὶ ὄχι κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ πρέποντος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐδημιούργησαν τὸν κόσμον τῶν θεῶν των κατ' εἰκόνα τοῦ ἰδίου αὐτῶν βίου. Ὅθεν οἱ Ὁμηρικοὶ θεοὶ δὲν εἶνε οὔτε ἠθικοπολιτικαὶ ἀλληγορίαι ὡς οἱ τῶν Περσῶν οὔτε σύμβολα τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὡς οἱ τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ χαρακτῆρες ζῶντες, ἄτομα· καὶ ταῦτα ὄχι ὡς ὁ Βράμα τῶν Ἰνδῶν βεβυθισμένα εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἑαυτοῦ των, ἀλλ' ἀδιακόπως ἐνεργοῦντα καὶ στενώτατα συνδεόμενα μετὰ ζώντων ἀνθρώπων, μεθ' ὧν ἔχουσι κοινὰς ἁπάσας τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς ἰδιότητας.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐξηγεῖται καὶ τὸ κράτος τῶν θεῶν ἐπὶ τὰ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων. Δὲν εἶνε οἱ δημιουργοὶ τῆς φύσεως, δὲν εἶνε ἡ ἀρχικὴ πηγή, ἐξ ἧς παρήχθησαν πάντα τὰ ὄντα, ἀλλὰ μόνον οἱ δεσπόται καὶ κύριοι αὐτῶν, συνεπεία ὄχι μιᾶς ἀπολύτου θείας ἀρχῆς, ἀλλὰ τῆς φυσικῆς καὶ ψυχικῆς των κραταιᾶς ἀτομικότητος· ἀλλὰ τοιοῦτον κράτος ἐπὶ τῆς φύσεως τοσοῦτον μᾶλλον ὤφειλεν ὁ Ὁμηρικὸς ἄνθρωπος ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς θεούς, ὅσῳ ὀλιγώτερον αὐτὸς ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὰ αἰνιγματώδη φαινόμενα καὶ τὰς μεταμορφώσεις τῆς φύσεως. Τὰ ἐν τῇ φύσει ἐνεργοῦντα αἴτια τῷ ἦσαν ἄγνωστα, ἑπομένως δὲ ἄλλο τι εἰς αὐτὸν δὲν ἐναπελείπετο εἰμὴ νὰ ἐννοήσῃ κραταιὰς ἀτομικότητας, ὡς κεχωρισμένας μὲν ἀπὸ τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν ἐνεργούσας, καὶ νὰ τὰς παραστήσῃ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ πνεῦμα μιᾶς φαντασιώδους ἐποχῆς. Εἰς τί δὲ συνίσταται ἡ δύναμις αὕτη καὶ ἡ ἐπήρεια τῶν θεῶν ἐπὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου; Τῆς μὲν φύσεως τὰ διάφορα ἀποτελέσματα δύνανται ὄχι μόνον νὰ ἐπιταχύνωσιν ἢ νὰ βραδύνωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταμορφώσωσι. Τὴν δύναμιν ταύτην δεικνύει ὁ ποταμὸς Σιμόεις, ὅστις αἰφνιδίως ἀνατέλλει ἀμβροσίαν ἵνα βοσκήσωσιν οἱ ἵπποι τῆς Ἥρας (Ἰλ. Ε'. 777)· καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, κατ' ἐπιταγὴν τῆς ὁποίας βραδύνεται ἡ ἀνατολὴ τοῦ Ἡλίου πρὸς ἐπέκτασιν τῆς νυκτός, ἐν ᾗ ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἡ Πηνελόπη ἀναγνωρίζοντες ἀλλήλους κλαίουσιν (Ὀδυσ. Ψ. 241). Ἀλλ' οἱ θεοὶ κέκτηνται τὴν δύναμιν καὶ τοῦ μεταμορφώνειν, ἱκανοὶ ὄντες ν' ἀπονέμωσιν εἴς τε τὰ ἔμψυχα καὶ τὰ ἄψυχα ὄντα ἰδιότητας, αἵτινες οὐδόλως αὐτοῖς ἀνήκουσιν ἐκφύσεως. Ἡ Ἥρα χορηγεῖ εἰς τὸν ἵππον τοῦ Ἀχιλλέως τὴν δύναμιν τοῦ λαλεῖν καὶ μαντεύειν (Ἰλ. Τ. 405). Καὶ αὐτὸν τὸν σωματικὸν ὀργανισμὸν ἰσχύει ἡ θεία βούλησις νὰ μεταπλάττῃ καὶ νὰ μετασχηματίζῃ. Οὕτω π. χ. ἡ Ἀθηνᾶ ἀποκαθιστᾷ τὸν Ὀδυσσέα ὑψηλότερον τὸ ἀνάστημα καὶ παχύτερον, καὶ κατὰ διαταγὴν αὐτῆς φύονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του οὖλαι κόμαι ὅμοιαι μὲ ὑακίνθινον ἄνθος (Ὀδ. Ζ. 229). Μόλις τὸν ψαύει μὲ τὴν ῥάβδον της καὶ τὸν μετατρέπει εἰς γέροντα, κατόπιν δὲ τὸν ἐπαναφέρει εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ μορφήν (Ὀδ. Ν. 427, Π 172, 454).

Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἰσχύος, ἣν οἱ θεοὶ ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἕπεται ὅτι θεωροῦνται *ὡς οἱ ὁδηγοὶ καὶ οἱ αἴτιοι* τῆς τύχης τῶν πολιτειῶν τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων, ἔνθα τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς βουλῆς καὶ τῆς θελήσεως ἐκείνων, καὶ εἰς ἐκείνους μόνους ἐναποθέτουσιν οἱ Ἥρωες τὰς ἐλπίδας τῆς νίκης (Ἰλ. Ζ. 526), καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι παριστάνονται τὰ ἀποτελέσματα τῆς τῶν βασιλέων ἔριδος, ὁ θάνατος τοσούτων ἡρώων ὡς ἐκπληρώσεις *τῆς βουλῆς τοῦ Διός*. Διευθύνουσι δὲ καὶ διέπουσι τὰς τύχας τῶν ἀτόμων οὐχ ἧττον ἢ τὰς τῶν λαῶν, διότι εἰς τοὺς θεοὺς ὀφείλει τὸ ἄτομον τὴν σωματικὴν καὶ τὴν πνευματικήν του ὕπαρξιν. Οἱ θεοὶ ἀνέθρεψαν τὸν Τηλέμαχον ἀνδρωθέντα κατὰ χάριν τοῦ Ἀπόλλωνος (Ὀδ. Ξ. 175. Τ 86). Σωματικὰ καὶ πνευματικὰ πλεονεκτήματα εἶνε δῶρα τῶν θεῶν. Ὁ Ἀπόλλων χαρίζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ δῶρον τῆς μαντείας (Ἰλ. Α'. 72). Ἡ Ἀρτεμις διδάσκει τοὺς θνητοὺς τὴν κυνηγετικὴν (Ἰλ. Ε'. 51). Ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν παντοίας ἱπποσύνας (Ἰλ. Ψ'. 307), ὁ δὲ δεύτερος καὶ τὴν θαλασσοπλοΐαν (Ὀδ. Η'. 35). Τὸ ᾄδειν εἶνε δῶρον τῆς θεότητος καὶ οἱ διδάσκοντες αὐτὸ εἶνε ὁ Ἀπόλλων καὶ αἱ Μοῦσαι (Ὀδ. Θ'. 44. 480. 488). Ἀντὶ νὰ λέγηται ὅτι ἡ ᾠδὴ καὶ αἱ τέχναι εἶνε φυσικὴ δεξιότης ἢ ἐπίκτητος ἱκανότης, ὁ Ὁμηρικὸς κόσμος τὰς ἀποδίδει εἰς τὸ θεῖον. Μεγαλοφυΐαν, εὐφυΐαν καὶ ἐπίκτητον ἱκανότητα δὲν ἀναγνωρίζουσι, τὰ πάντα εἶνε ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῶν θεῶν. Πᾶν εἴ τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν συμβαίνει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ θεοῦ προέρχεται· Ἡ Ἑλένη λέγει (Ὀδ. Δ'. 237) «τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν τὰ δίδει ὁ Ζεύς· δύναται γὰρ ἅπαντα.»

Ἀλλ' ὁ Ὁμηρικὸς ἄνθρωπος, καθὼς ἀναγνωρίζει ὑπεράνω τῆς ἀτομικότητός του ἄλλην τινὰ ὑψηλοτέραν, ἤτις εἶνε τὸ θεῖον, εἰς ὃ ἡ βούλησις καὶ αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων ὑπείκουσιν, οὕτω πιστεύει ὅτι μέλλει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἄλλη τις ἔτι ὑψηλοτέρα δύναμις, προϊσταμένη ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ τῶν θεῶν, ἥτις περιορίζει καὶ τούτων τὸ αὐθαίρετον. Ἡ ἐπικρατοῦσα αὕτη δύναμις προΐσταται ὡς εἱμαρμένη, *Αἶσα ἢ Μοῖρα* ὅπισθεν τῆς τῶν θεῶν ἐνεργείας. Καθὼς δὲ οἱ ἄνθρωποι, διστάζοντες περί τινος μελετωμένης ἐπιχειρήσεως *ἂν* εἶνε δικαία καὶ ὠφέλιμος ἢ ὄχι, συμβουλεύονται τοὺς θεοὺς εἴτε διὰ τῶν χρηστηρίων,

εἴτε δι' ἄλλων τινῶν σημείων, οὕτω καὶ ὁ Ζεὺς διστάζων ἂν μέλλῃ νὰ πράξῃ τι ἢ ὄχι λέγεται ὅτι ἐρευνᾷ τὸν ὑπέρτατον νόμον, ὅπως γνωρίσῃ τί εἶνε ἤδη πεπρωμένον.

Ἐκ ταύτης τῆς ἰδέας περί τινος μοιριαίας ἀποφάσεως δεσποζούσης ἐπὶ τῶν θεῶν ἀνεπτύχθη ἡ δοξασία περὶ τῆς θεᾶς *Αἴσης* καὶ *Μοίρας*. Ἡ Αἶσα, ἥτις ἐτυμολογικῶς σημαίνει μέρος τῶν ὅλων, παρίσταται ὡς θεὰ μοιράζουσα εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον ἅμα γεννηθῇ ὅ τι μέλλει νὰ πάθῃ. (Ἰλ. Υ'. 127. Ὀδ. Η'. 197). Οὕτω δὲ καὶ Μοῖρα, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, σημαίνει τὸν ἀναπόδραστον θάνατον ἑκάστου ἀνθρώπου. Ὁ Ἀπόλλων λέγει εἰς τὸν καταδιώκοντα αὐτὸν Ἕκτορα ὅτι δὲν δύναται νὰ τὸν φονεύσῃ, διότι δὲν εἶνε μόρσιμος. Ὅθεν ἡ Αἶσα καὶ ἡ Μοῖρα δεσπόζουσιν ἐπί τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν, οὐδὲ δύναταί τις ν' ἀντιστῇ εἰς τὰς ἀποφάσεις των. Οὐδείς, λέγει καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Β. Ι. 91), δύναται νὰ ὑπεκφύγῃ τὸ ἅπαξ ὑπὸ τῆς μοίρας προορισθέν, οὐδ' ὁ θεός. Τὸ ἀδυσώπητον τῆς τῶν ἀνθρώπων Μοίρας φαίνεται ζωηρότατα εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ Ἕκτορος ἀπὸ τῆς Ἀνδρομάχης (Ἰλ. Ζ'.) ἐκφράζοντος ἀπροκαλύπτως τὰ λυπηρότερα προαισθήματα ἅτινα στιγμιαίως λησμονήσας εὔχεται πρῶτον, ὅπως ὁ υἱός του καταστῇ μίαν ἡμέραν ἔνδοξος καὶ κραταιὸς βασιλεὺς τῶν Τρώων· κατόπιν δὲ ὑπομιμνήσκει τὴν σύζυγόν του τὰ τῆς μοίρας, χωρὶς τὴν ἀπόφασιν τῆς ὁποίας οὐδεὶς θέλει τὸν προπέμψειν εἰς τὸν Ἅδην, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου οὐδεὶς θνητὸς δύναται νὰ τὴν ὑπεκφύγῃ.

Ἐκ ταύτης δὲ τῆς πίστεως εἰς τὸ ἀδυσώπητον καὶ ἀμετάτρεπτον τῆς μοιριαίας ἀποφάσεως ἐξηγεῖται διατί ὁ Ὁμηρικὸς ἄνθρωπος οὐδέποτε προσφέρει δεήσεις ἢ θυσίας εἰς τὴν εἱμαρμένην. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν σχέσιν τῆς Μοίρας καὶ τῆς Αἴσης πρὸς τοὺς θεούς, εἶνε φανερὸν ὅτι αὗται ἀπολύτως δεσπόζουσαι ἵστανται ὑπεράνω τῆς τῶν θεῶν βουλήσεως· διότι, ἐὰν οἱ θεοὶ ἐγίνωσκον ὅτι ἡ βούλησις τῆς Μοίρας δὲν ὑπερέχει τῆς ἰδίας αὐτῶν, οὐδέποτε θὰ ἐφαίνοντο συμμορφούμενοι καὶ ὑπείκοντες εἰς αὐτὴν ἐν καιρῷ τῆς δυσαρεσκείας καὶ τῆς λύπης των (Ἰλ. Υ'. 127). Αὕτη δὲ ἡ ἐκ τῆς Μοίρας ἐξάρτησις τῶν θεῶν διαδηλοῦται σαφέστατα ἐν τῇ Γ'. Ῥαψῳδίᾳ τῆς Ὀδυσσείας, σ. 236, ἔνθα λέγεται, ὅτι οὐδὲ οἱ θεοὶ δύνανται ν' ἀποτρέψωσιν ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἄρεως τὴν Μοῖραν τοῦ θανάτου. Ὡσαύτως δὲ βλέπομεν καὶ τὸν Δία διανέμοντα τὴν μοῖραν τοῦ ἀνθρώπου οὐχὶ ὡς αὐτὸς βούλεται, ἀλλὰ κατὰ τὸν νόμον τῆς εἱμαρμένης· ὅπερ (ἐν Ἰλ. Θ. 69. Χ, 210) ἐκφράζεται διὰ τῆς χρυσῆς πλάστιγγος, ἐφ' ἧς σταθμίζει τὴν τοῦ θανάτου μοῖραν τῶν Τρώων καὶ τῶν Ἀχαιῶν, τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Ἕκτορος καὶ κατὰ τὴν ροπὴν αὐτῆς ἀναγνωρίζει ἀλλοτρίαν βούλησιν καὶ ἐνεργεῖ κατὰ ταύτην. Τέλος δὲ προσθετέον ὅτι ἡ Αἶσα καὶ ἡ Μοῖρα χαρακτηρίζονται καὶ εἰκονικῶς διὰ τοῦ ὀνόματος *Κατακλώθες*, καθὸ νήθουσι τὴν κλωστήν, ἤτοι τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου, ὄνομα ἀπαντώμενον καὶ εἰς τὸν μεταγενέστερον μῦθον τῶν τριῶν Μοιρῶν, αἵτινες ὠνομάσθησαν Κλωθώ, Λάχεσις καὶ Ἄτροπος.

Ἀλλ' οἱ θεοί, καί τοι ἐκ τῆς Μοίρας ἐξαρτώμενοι, ἔχουσιν ὅμως καί τι ἐνυπόστατον, σώζουσι καί τινα ἐλευθερίαν τῆς ἰδίας αὐτῶν βουλήσεως. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, εἰς τοὺς Ὁμηρικοὺς θεοὺς παρατηρεῖται ὅ τι καὶ εἰς τοὺς Ἥρωας· διότι καθὼς οὗτοι, ἐνῷ ἕκαστος ὑπείκει εἰς τὰ νεύματα καὶ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς προστατευούσης αὐτὸν θεότητος, ἐνῷ εἶνε ὄργανον τῶν διαταγῶν ταύτης, συνάμα πράττουσι καὶ ἐνεργοῦσι κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν πεποιθήσεις καὶ φρονήματα, ὡσαύτως καὶ οἱ θεοὶ καί τοι ἀφ' ἑαυτῶν βουλευόμενοι καὶ ἀποφασίζοντες, καί τοι τὰ πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν διέποντες, ὑπείκουσιν ὅμως καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν κραταιὰν καὶ μυστηριώδη ἀνάγκην, *ἀνάγκη γὰρ οὐδὲ θεοὶ μάχονται*.

Ἐκ τοιούτων λοιπὸν ψυχολογικῶν, ἠθικοπολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχῶν ἀρυόμενος τὰς ἐμπνεύσεις του ὁ Ποιητής, ὑπὸ τοιούτων δοξασιῶν καὶ αἰσθημάτων διαπερώμενος, παρήγαγε τὰ ἀρχέτυπα αὐτοῦ ποιήματα. ἅτινα ὑπὸ τὴν καλλιλογικὴν αὐτῶν ἔποψιν θεωρούμενα δύνανται νὰ παραβληθῶσι μὲ τὸ ἡλιακὸν φῶς, οὗ τινος αἱ ἀκτῖνες περιέθαλψαν, ἐζωογόνησαν καὶ ἀνέπτυξαν τοσαύτας διαδοχικὰς γενεάς, τοσαύτας μυριάδας διανοιῶν, αἵτινες εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, εἴτε ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἴτε πόρρωθεν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπηρεάσθησαν καὶ πολυειδῶς διεπλάσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκείνων δραστικῆς ἐπενεργήσεως.

Καὶ τωόντι τὰ Ὁμηρικὰ ποιήματα ἀποβαίνουσιν εἰς ἄκρον περιπόθαστα, ὄχι μόνον διὰ τὸ ὑλικόν των, ὄχι μόνον διότι ἐν αὐτοῖς ἀνευρίσκεται ἡ πρώτη ἡλικία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πρακτικοῦ του βίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εἶδός των, διότι ἀποκατέστησαν ὁ τύπος καὶ ὁ κανὼν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοκαλίας, διότι ὁ Ὅμηρος θεωρεῖται δικαίως ὡς ὁ πατὴρ ὄχι μόνον τῆς ἐπικῆς, ἀλλὰ καὶ καθόλου παντὸς εἴδους ποιήσεως ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πάσης περαιτέρω γλωσσολογικῆς καὶ γραμματολογικῆς μορφώσεως.

Ὅθεν ἵνα κρίνωμεν δεόντως καὶ περὶ τῆς ἀξίας τῆς καλλιλογικῆς σπουδῆς τῶν Ὁμηρικῶν ποιημάτων, ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τρία τινα κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτῶν, τὸ ὕφος, τὴν πρᾶξιν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὑποκειμένων, χαρακτηριστικά, ὧν ἡ ὅσον ἔνεστι βαθυτέρα μελέτη καὶ λεπτομερεστέρα ἀνάλυσις φέρει ὡς ἀποτέλεσμα εἰς τοὺς νέους τὴν στόμωσιν καὶ ὀξύτητα τῆς αἰσθητικῆς αὐτῶν κρίσεως.

(ἀκολουθεῖ).

ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΕΙΑ ΤΩΝ ΙΝΔΩΝ.

Τὸ πρῶτον ἀντικείμενον τῆς λατρείας παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ἦτο *αἱ δυνάμεις τῶν στοιχείων*, τὸ δὲ πῦρ, τὸ ὕδωρ, τὸ χῶμα καὶ ὁ ἀὴρ θεωροῦνται ἔτι καὶ νῦν ὡς θεότητες καὶ καθ' ἡμέραν προσκυνοῦνται ὑπὸ τῶν Βραχμάνων. Τῆς λατρείας ταύτης σύμβολον εἶνε φυσικῶς ὁ ἥλιος, ὅστις ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βισνοὺ* ἐπροσκυνεῖτο ὑπὸ μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ ὡς πηγὴ φωτὸς καὶ πάσης φυσικῆς εὐλογίας. Ἡ αὐτοκρατορία του διηρέθη ὑπὸ τοῦ

Σιβᾶ, θεότητος τὴν ὁποίαν ἐβλαστοποίησαν ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας *δαιμονολατρείας*; καὶ ἡ ὁποία παριστᾷ τὰς ἀράτους δυνάμεις τοῦ κακοῦ. Οἱ δύο οὗτοι εἶνε ἔτι καὶ νῦν αἱ δύο κυριώτατοι θεότητες τοῦ θρησκευτικοῦ συστήματος τῶν Ἰνδῶν. Ὁ Βράμας, μὲ τὸν ὁποῖον ἠθέλησαν νὰ ἑνώσωσιν αὐτὰς ἐν τῇ Ἰνδικῇ Τριάδι, εἶνε, ὡς φαίνεται, ἀπόρροια ἄλλης ἀρχῆς, — ἔχει διάφορον τὴν καταγωγήν. Οὗτος εἶνε τὸ προϊὸν τῆς Ἰνδικῆς φιλοσοφίας, ἡ προσωπικὴ ἀπόρροια τοῦ Ἀπείρου, τοῦ ἀπροσίτου *Βράμ*, τοῦ δημιουργοῦ τοῦ παντός. Πρὸς σχηματισμὸν δὲ τῆς Τριάδος ἵνα πιστεύουσιν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Βισνοῦ καὶ Σιβὰ ἀπέρρευσαν ἀπὸ τὸν Βράμ, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μόνον δὲν ἤρκει, ἐδημιούργησαν πλαστήν τινα ἁρμονίαν μεταξὺ αὐτῶν, διαμοιράσαντες τὰς δυνάμεις καὶ ἰδιότητας τῆς ἀρχικῆς θεότητος εἰς τοὺς τρεῖς τούτους. Οὕτω λοιπὸν ὁ Βράμας καλεῖται *Ὁ Δημιουργός*, ὁ Βισνοῦ *ὁ Διατηρητὴς* καὶ ὁ Σιβὰ *ὁ Καταστροφεύς*. Ἡ τεχνητὴ ὅμως αὕτη διάκρισις ταχέως ἐξαφανίζεται· διότι αἱ τρεῖς αὗται θεότητες πολὺ ἀπέχουσιν ἀπὸ τὸ νὰ ἐνεργῶσιν ἐκ συμφώνου καὶ ἁρμονικῶς ὡς ἀπόρροιαι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς *Ὑποστάσεως*. Ἕκαστος σφετερίζεται τὰ τοῦ ἄλλου, αἱ δὲ *Πουράναι*, ἤτοι θρησκευτικὰ βιβλία των, γέμουσι φανταστικῶν μύθων περὶ τῶν ἐρίδων των.

Ἕκαστος τῶν τριῶν τούτων θεῶν ἔχει καὶ τὸν ὑπασπιστήν του, οἵτινες ὑπασπισταί, ὡς λέγεται, παριστῶσι τὸ ἐνεργητικὸν στοιχεῖον τῆς ἰδίας ἑκάστῳ δυνάμεως, καὶ ἐξ αὐτῶν κατάγονται εἴτε διὰ γεννήσεως εἴτε διὰ δημιουργίας οἱ νῦν ὑπάρχοντες ἐν Ἰνδίᾳ πολλοὶ *θεοὶ* καὶ πολλοὶ *κύριοι*. Αἱ θεότητες αὗται εἶνε ἄπειροι τὸν ἀριθμόν, τὸν βαθμόν, τὸν χαρακτῆρα καὶ εἰσὶν ἀντικείμενον ἀναριθμήτων μύθων καὶ εἰδωλολατρικῶν τελετῶν.

Ὁ Βράμας ζωγραφίζεται ἔχων χρῶμα χρυσοῦ, τέσσαρα πρόσωπα καὶ τέσσαρας χεῖρας. Εἶνε δὲ ἐνδεδυμένος ἱμάτια ἀστράπτοντα καὶ ἱππεύει ἐπὶ πτηνοῦ ὁμοίου μὲ κύκνον. Μὲ τὴν μίαν χεῖρα κρατεῖ τὰς Βέδας, μὲ τὴν δευτέραν ἀγγεῖον πλῆρες ὕδατος, μὲ τὴν τρίτην εὐλογεῖ καὶ μὲ τὴν τετάρτην δίδει ὥρον.

Αἱ περὶ κοσμογονίας ἐκθέσεις εἶνε πολυπληθεῖς, σκοτειναὶ καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀντιφατικαί. Κοινῶς ὅμως πιστεύεται ὅτι ὁ Βράμας ἐδημιούργησε κατ' ἀρχὰς τὰ ὕδατα, ἔπειτα τὴν γῆν, ἔπειτα πλῆθος κατωτέρων θεοτήτων, καλοὺς καὶ κακοὺς δαίμονας κτλ. καὶ τελευταῖον τὸν ἄνθρωπον· μετὰ δὲ τοῦτον τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας ἔπαυσεν, ὁ δὲ Βράμας προσενεγκὼν ἓν *ἀσουαμένδα* (ὥρον) εἰς τιμὴν αὐτοῦ, ἐπανέστρεψεν εἰς τὸν Οὐρανόν του. Ἐκ τῆς στιγμῆς ἐκείνης αἱ πρὸς τὸν Δημιουργὸν παρακλήσεις καὶ λατρεῖαι παρημελήθησαν ἐντελῶς· καὶ μόνον οἱ Βραχμᾶνες, τὰ πρεσβύτερα καὶ ἀγαπητὰ ταῦτα τέκνα του, κάμνουσι καθημερινήν τινα τελετὴν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Βράμας, τελειώσας τὸ ἔργον τῆς Δημιουργίας, ἐθεωρήθη ὡς ἄχρηστος καὶ ἑπομένως ἀνάξιος λατρείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ τούτου ἕνεκα οὔτε ἀγάλματα εἰς αὐτὸν κατασκευάζουσιν οὔτε ναοὺς ἀφιερόνουσι, κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχοληθέντων καθ' ὅλην τὴν Ἰνδικὴν *εἷς μόνος* ναὸς εἶνε ἀφιερωμένος εἰς τὸν πλάστην τοῦ σύμπαντος Βράμαν.

Αἱ κατώτεραι θεότητες εἶνε ἀναρίθμητοι· τινὲς ὑπολογίζουσιν αὐτὰς εἰς 330 ἑκατομμύρια, ἐνῷ ἄλλοι διϊσχυρίζονται ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι ἄπειρος. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἐκτὸς τῶν προμνημονευθεισῶν τριῶν ἀρχικῶν θεοτήτων, τοῦ Βράμα, Βισνοῦ καὶ Σιβᾶ καὶ τῶν ὑπασπιστῶν αὐτῶν, ὑπάρχουσιν ἔτι ἕνδεκα ἄλλαι, αἵτινες ἀναγνωρίζονται ὡς διακεκριμένοι θεοὶ καὶ ἀπολαμβάνουσιν ἰδίας λατρείας. Οἱ δὲ λοιποὶ εἴτε εἴτε οἱ αὐτοὶ θεοὶ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα αἱ ἐγχώριοι θεότητες τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν ἢ τέλος ὑπερξούσια ὄντα μὴ δικαιούμενα ὑψίστης τιμῆς προσκυνήσεως.

ΑΙ ΑΔΕΛΦΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΔΕΣ

(Ἴδε σελ. 92).

Ἰδοὺ πῶς περιγράφει περιηγητής τις τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἡ λατρεία τῶν Ἰνδῶν κάμνει εἰς τὸν Εὐρωπαῖον.

« Πᾶσα κωμόπολις ἔχει ναοὺς παντὸς εἴδους καὶ μεγέθους ἀπὸ τοῦ ναϊδίου, τὸ ὁποῖον μόλις δύναται νὰ χωρήσῃ ἓν εἴδωλον, μέχρι τῆς παγόδας, ἥτις ἔχει ὑψηλοὺς πύργους καὶ εὐρυχώρους αὐλὰς καὶ περιστήλια. Οὗτοι δὲ πάντες συχνάζονται ὑπὸ εὐσεβῶν, οἵτινες στολίζουσι τὸ εἴδωλον μὲ στεφάνους καὶ προσφέρουσιν ὀπωρικὰ καὶ ἄνθη. Αἱ ὄχθαι τῶν ποταμῶν ἢ τῶν τεχνητῶν ρυάκων (διότι δὲν ὑπάρχει κώμη, ἥτις νὰ μὴ ἦνε κτισμένη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου) ἔχουσι πολλάκις λαμπρὰς βαθμίδας, αἵτινες ἄγουσι πρὸς τὸ ὕδωρ, καὶ αἱ ὁποῖαι καλύπτονται κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς ἡμέρας ἀπὸ εὐσεβεῖς λουομένους καὶ ἐκτελοῦντας τὰς λατρείας των ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Μετὰ τοῦτο ἐπισύρουσι τὴν προσοχὴν τοῦ ξένου οἱ ὕμνοι ἢ αἱ ὡραῖαι μορφαὶ τῶν λαμπρῶν ζωγραφιῶν καὶ τῶν γυναικῶν, αἵτινες κομίζουσι τὰς προσφοράς των εἰς τὸν ναόν.

«Συνοδεῖαι Βραχμάνων καὶ ἄλλων διέρχονται εἰς ὁμοίας περιστάσεις, καὶ συχνάκις πολυάριθμοι πομπαὶ πορεύονται μετὰ τυμπάνων καὶ μουσικῆς διὰ νὰ πανηγυρίσωσιν ἑορτήν τινα. Φέρουσι δὲ μεθ' ἑαυτῶν ἀγάλματα ἐπὶ ὑψηλῶν κραβδάτων, ἀπομιμήσεις ναῶν, ἁμαξῶν καὶ ἄλλων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα καί τοι ἐκ λεπτῆς καὶ εὐθηνῆς ὕλης εἶνε κατεσκευασμένα μὲ ἐπιτηδειότητα καὶ καλλαισθησίαν καὶ παρουσιάζουσι κομψὴν καὶ ἀστράπτουσαν θέαν.

« Μακρὰν τῶν πόλεων ναοὶ εὑρίσκονται πάντοτε εἰς τόπους κατωκημένους καὶ συχνάκις ἀνυψοῦνται μεταξὺ τῶν δένδρων παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, εἰς τὸ κέντρον πυκνῶν ἄλσεων ἢ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν λόφων. Ἔτι καὶ εἰς τὰ ἀγριώτατα βάση εἷς λίθος καλυπτόμενος μὲ πορφύραν ἢ ἔχων στέφανον κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν αὐτοῦ δένδρου ἢ μικρά τις σημαία ἐστημένη ἐπί τινος τῶν κλάδων δεικνύουσιν εἰς τὸν διαβάτην τὴν ἁγιότητα τοῦ τόπου.

«Στίφη προσκυνητῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰατρῶν συχνάκις ἀπαντῶνται καθ' ὁδόν· οἱ τελευταῖοι διακρίνονται ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς τάξεώς των, οἱ πρῶτοι διὰ τοῦ συμβόλου τῆς θεότητος, τὸ ὁποῖον φέρουσι καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὸν ναὸν μεταβαίνουσι, καὶ διὰ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἢ ὡρισμένου τινὸς συνθήματος, ὁσάκις συναπαντῶνται μὲ ἄλλους προσκυνητάς. Αἱ ἀναρίθμητοι κατ' ἔτος ἑορταὶ ἑορτάζονται ὑπὸ τῶν πριγκήπων τῆς χώρας μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ δαπάνης· παρέχουσι δὲ εὐκαιρίας εἰς μὲν τοὺς πλουσίους νὰ ἐπιδεικνύωσι τὸν πλοῦτόν των, εἰς δὲ τὰς κατωτάτας κλάσεις νὰ διασκεδάζωσιν. Ἀλλ' αἱ συχναὶ συναθροίσεις καθ' ἡμέρας ὡρισμένας εἰς τινας τόπους εἶνε κυρίως διὰ τὸν λαόν, ὅστις μετὰ χαρᾶς προστρέχει ἐκεῖ κατὰ χιλιάδας· ἔτι καὶ ἀπὸ μεμακρυσμένα μέρη.»

Τοιαύτη εἶνε ἡ μαρτυρία ἀνδρός, ὅστις πολλὰ ἔζησεν ἔτη ἐν ταῖς Ἰνδίαις καὶ πολλάκις διῆλθε τὴν χώραν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου αὐτῆς. Τὰ εἴδωλα κατασκευάζονται ἐκ παντοίας ὕλης, οἷον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χαλκοῦ, ὀρειχάλκου, λίθου, ξύλου καὶ πηλοῦ. Ἐναποτίθενται δὲ εἰς τοὺς ναούς, διατηροῦνται εἰς τὰς οἰκίας ἢ *καταστρέφονται*, ἀφοῦ παρέλθῃ ἡ περίστασις ἥτις ἀπῄτησε τὴν χρῆσίν των. Τὸ εἴδωλον ὑποτίθεται ὅτι εἶνε ἡ πραγματικὴ μορφὴ τῆς θεότητος, τὴν ὁποίαν παριστᾷ· ἀλλ' ἐνίοτε ἀντικαθίσταται διὰ συμβόλου ἢ ἐμβλήματος. Τὰ εἴδωλα δὲν προσκυνοῦνται ἐν τοῖς ναοῖς εἰμὴ ἀφοῦ καθαγιασθῶσι καὶ ἐγκαινιασθῶσιν. Ἡ τελετὴ δ' αὕτη ἐκτελεῖται ὑπὸ τῶν Βραχμάνων, οἵτινες λούουσιν αὐτὰ μὲ γάλα, καίουσι θυμίαμα ἔμπροσθέν των καὶ δέονται ἵνα οἱ θεοὶ κατοικήσωσιν ἐν αὐτοῖς. Τούτου γενομένου τὰ ἀγάλματα θεωροῦνται ἱερά, οὐδεὶς δὲ πλὴν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς ἀνωτάτας τάξεις ἐπιτρέπεται νὰ τὰ πλησιάσῃ. Τὰ οἰκιακὰ ἀγάλματα τίθενται εἰς ἐπίτηδες ἐντὸς τῶν τοίχων κατεσκευασμένα μέρη.

Κατὰ τὰς ἰδέας τῶν Ἰνδῶν ἡ μόνη πρέπουσα εἰς Βραχμᾶνας ζωὴ εἶνε τὸ νὰ ἐνασχολῶνται ἀδιακόπως εἰς τὰ θρησκευτικά, εἰς ἀσκητικὰς πράξεις καὶ προσευχήν, ἀφίνοντες εἰς τοὺς κατωτέρους των τὸ καθῆκον τοῦ προμηθεύειν εἰς αὐτοὺς τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα. Τούτου ἕνεκα Βραχμᾶνες φαίνονται πανταχοῦ εἴτε ἱστάμενοι ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ποδὸς ἢ κρεμάμενοι ἀπό τινος δένδρου μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ κάτω ἢ καθήμενοι ὑπὸ τὴν σκιὰν μετροῦντες τὰ κομβολόγιά των ἢ φιλολογοῦντες τὰ ἐκ βανάνης βιβλία των ἢ ἐπαναλαμβάνοντες μακράς τινας καὶ ἐνθέρμους προσευχάς. Ὄχι δὲ σπανίως ἀπαντᾷ τις τοιούτους, οἵτινες ηὐχήθησαν (ἔκαμαν τάξιμον) νὰ ὑπάγωσιν εἰς ὡρισμένον τινὰ ναὸν ἀνυπόδυτοι ἢ μετροῦντες ὅλον τὸ διάστημα διὰ ποδῶν ἢ μὲ τὸ σῶμα των κατακλινόμενοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐνίοτε βλέπει τις Βραχμᾶνας, οἱ ὁποῖοι ἐκράτησαν τὴν μίαν τῶν χειρῶν των ὑψωμένην ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὥστε κατέστη ἀκίνητος, ἢ τὴν παλάμην κεκλεισμένην ἕως οὗ οἱ ὄνυχες διῆλθον εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς χειρός, τὸ μετακάρπιον.

Ἡ τάξις τῶν Βραχμάνων ἀπολαύει μεγίστης τιμῆς καὶ σεβασμοῦ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία φαίνονται πανταχοῦ ῥίπτοντες ἑαυτοὺς ἔμπροσθεν τῶν προσπεποιημένων τούτων ἁγίων μὲ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ παρακαλοῦντες αὐτοὺς νὰ θέσωσι τὸν ἅγιόν των πόδα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των, ἢ οἱ ἴδιοι θέτοντες αὐτὸν διὰ τῶν χειρῶν των ἢ γλύφοντες τὴν κόνιν ἀπὸ τοῦ πέλματος τῶν ποδῶν των! Δὲν εἶνε προσέτι σπάνιον νὰ ἴδῃ τις γυναῖκας ὑψίστης περιωπῆς μαχομένας πρὸς ἀλλήλας περὶ τοῦ ποία ἐξ αὐτῶν ἤθελεν ἔχει τὴν τιμὴν νὰ θρέψῃ ὡς μικρὸν παιδίον Βραχμᾶνά τινα καθήμενον σταυροποδητὶ καὶ μὲ ἐσταυρωμένας χεῖρας!

Καὶ περ ἀκάθαρτοι μέχρις ἀηδίας οἱ Βραχμᾶνες δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς οὐδένα ἐκ τῆς κατωτάτης τάξεως, τῆς λεγομένης *Σούδρα*, νὰ σταθῇ εἰς τὴν ὁδὸν μὲ αὐτούς, ἵνα μὴ μολυνθῶσιν ἐκ τῆς ἀναπνοῆς του! Τοσοῦτον δ' ἐξηυτελισμένη θεωρεῖται ἡ τάξις αὕτη τῶν Σούδρα, ὥστε δὲν τοῖς εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ προσεύχωνται εἰς τοὺς ναοὺς ἐνώπιον τῶν θεῶν ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν Βραχμάνων!

Τοιαύτη εἶνε ἡ κατάστασις 150 περίπου ἑκατομμυρίων λαοῦ, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου μόλις ἤρξατο νὰ ἀνατέλλῃ· ἂς εὐχώμεθα νὰ ἔλθῃ ταχέως ἡ ἐποχή, καθ' ἣν τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα λογικὰ καὶ ἀθάνατα ὄντα θέλουσιν ἐλευθερωθῆ τοῦ τρομεροῦ τούτου ζυγοῦ τοῦ Σατανᾶ καὶ φερθῶσιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ.

Ο ΠΑΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ.

Ο ΠΡΙΑΜΟΣ.

Θεωρήσωμεν τὸν πατρικὸν χαρακτῆρα ἐν δυσὶ τῶν ἐξοχωτέρων καὶ κατανυκτικωτέρων περιπετειῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τῷ γήρατι καὶ τῇ δυστυχίᾳ. Ὁ θεοειδὴς Πρίαμος, ὁ μονάρχης οὗτος ὁ ἀπὸ τῆς ὑψίστης βαθμίδος τῆς δόξης πεσὼν καὶ τοῦ ὁποίου τὴν εὔνοιαν ἐθήρευον οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς, πρὶν ἢ ἐγκαταλείψῃ αὐτὸν ἡ τύχη, ὁ Πρίαμος, θλερὰ καταχέων δάκρυα καὶ τὴν κόμην ἔχων κεκαλυμμένην ὑπὸ κόνεως μόνος, βαθείας νυκτός, εἰσδύει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον καὶ τεταπεινωμένος πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ὠμηστοῦ Ἀχιλλέως, καταρτιλῶν τὰς δεινὰς καὶ ἀνδροφόνους χεῖρας «αἳ οἱ πολέας κτάνον υἷας,» ζητεῖ τὸ σῶμα τοῦ Ἕκτορος.

Μνῆσαι πατρὸς σεῖο, θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ,
Τηλίκου, ὥσπερ ἐγών, ὀλοῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ·
Καί μέν που κείνον περιναιέται ἀμφὶς ἐόντες
Τείρουσ', οὐδέ τίς ἐστιν, ἀρὴν καὶ λοιγὸν ἀμῦναι·
Ἀλλ' ἤτοι κείνός γε, σέθεν ζώοντος ἀκούων
Χαίρει τ' ἐν θυμῷ, ἐπί τ' ἔλπεται ἤματα πάντα
Ὄψεσθαι φίλον υἱὸν ἀπὸ Τροίηθεν ἰόντα·
Αὐτὰρ ἐγὼ πανάποτμος, ἐπεὶ τέκον υἷας ἀρίστους
Τροίῃ ἐν εὐρείῃ, τῶν δ' οὔτινα φημὶ λελεῖφθαι·
Πεντήκοντά μοι ἦσαν, ὅτ' ἤλυθον υἷες Ἀχαιῶν·
Ἐννεακαίδεκα μέν μοι ἐῆς ἐκ νηδύος ἦσαν,
Τοὺς δ' ἄλλους μοι ἔτικτον ἐνὶ μεγάροισι γυναῖκες·
Τῶν μὲν πολλῶν θοῦρος Ἄρης ὑπὸ γούνατ' ἔλυσεν·
Ὅς δέ μοι οἶος ἦεν, εἴρυτο δὲ ἄστυ καὶ αὐτούς,
Τὸν σὺ πρώην κτείνας, ἀμυνόμενον περὶ πάτρης,
Ἕκτορα· τοῦ νῦν εἵνεχ' ἱκάνω νῆας Ἀχαιῶν,
Λυσόμενος παρὰ σεῖο, φέρω δ' ἀπείρεσι' ἄποινα·
Ἀλλ' αἰδεῖο θεούς, Ἀχιλεῦ, αὐτόν τ' ἐλέησον
Μνησάμενος σοῦ πατρός· ἐγὼ δ' ἐλεεινότερός περ,
Ἔτλην δ' οἷ' οὔπω τις ἐπιχθόνιος βροτὸς ἄλλος,
Ἀνδρὸς παιδοφόνοιο ποτὶ στόμα χεῖρ' ὀρέγεσθαι.

Ὁπόσα κάλλη ἐν τῇ δεήσει ταύτῃ τοῦ γέροντος! Ὁποῖον θέαμα παρουσιαζόμενον εἰς τοὺς ὀρθαλμοὺς τοῦ ἀναγνώστου! ἡ μέλαινα νύξ, ἡ ὑψηλὴ σκηνὴ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πηλέως «τὴν Μυρμιδόνες ποίησαν ἄνακτι,» ὁ ἥρως οὗτος κλαίων τὸν Πάτροκλον παρὰ τῷ πιστῷ Αὐτομέδοντι, ὁ Πρίαμος ἐμφανιζόμενος καὶ προσπίπτων εἰς τὰ γόνατα τοῦ Ἀχιλλέως καθ' ἣν στιγμὴν καθεύδουσιν οἱ ἄλλοι βροτοί, ἡ οὐχὶ μακρὰν τῆς σκηνῆς ἱσταμένη εὔτροχος ἡμιονεία ἅμαξα ἡ κομίζουσα τὰ δῶρα τοῦ ἄνακτος τοῦ Ἰλίου, καὶ τὰ ἀπώτερον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου ἐρριμμένα ἄνευ τιμῶν ἄμορφα λείψανα τοῦ δίου Ἕκτορος!

Ὁ μετὰ προσοχῆς διερχόμενος τὸν μῦθον τοῦτον τοῦ Πριάμου θέλει παρατηρήσει ὅτι ἡ δευτέρα λέξις, ἣν προφέρει ὁ ἀτυχὴς μονάρχης, εἶνε ἡ λέξις «πατήρ», ἡ δευτέρα σκέψις ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ εἶνε ἔπαινός τις πρὸς τὸν ὑπερήφανον Ἀχιλλέα «θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ.» Ὁποίαν ἐπέβαλεν εἰς ἑαυτὸν βίαν ὁ γέρων πατὴρ λαλῶν οὕτω πρὸς τὸν φονέα τοῦ Ἕκτορος! Βαθεῖα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας καταφαίνεται γνῶσις ἐκ πάντων τούτων.

Ὑπομνήσας τὸν ἄνακτα τῶν Μυρμιδόνων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Πηλέως, οὐδὲν πρὸς ἀνάμνησιν τρυφερώτερον ἐθεώρησε κατόπιν ὁ γέρων ἢ τὸ γῆρας αὐτοῦ τούτου τοῦ πατρός. Μετὰ κατανυκτικῆς δὲ ἁπλότητος βράττεται ἅμα τῆς περιστάσεως ταύτης ὅπως λαλήσῃ καὶ περὶ ἑαυτοῦ, οὐδὲν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης τολμήσας νὰ εἴπῃ «τηλίκου, ὥς περ ἐγών, ὀλοῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ συγχεόμενος μετὰ τοῦ Πηλέως τολμᾷ νὰ λαλήσῃ περὶ ἑαυτοῦ ὁ Πρίαμος, παρακινῶν τὸν Ἀχιλλέα ὅπως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ τεταπεινωμένου ἄνακτος ἀναγνωρίσῃ τὸν μακρὰν ζῶντα πατέρα αὐτοῦ. Ἡ εἰκὼν τῆς ἀπομονώσεως τοῦ γηραιοῦ Πηλέως,

«Καὶ μέν που κεῖνον περιναιέται ἀμφὶς ἐόντες
τείρουσ' οὐδέ τίς ἐστιν ἀρὴν καὶ λοιγὸν ἀμῦναι»

ἡ περιγραφὴ τῶν δεινῶν ἃ ὑφίσταται καὶ ἄτινα αἰφνιδίως λησμονεῖ ἀκούων ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ζῇ, καὶ τέλος ἡ σύγκρισις τῆς ἐφημέρου λύπης τοῦ Πηλέως πρὸς τὰ ἀνεπανόρθωτα ἀτυχήματα τοῦ Πριάμου, ἀποτελοῦσι θαυμάσιον κρᾶμα ἄλγους, δεξιότητος, εὐκοσμίας καὶ ἀξιοπρεπείας.

Μεθ' ὁποίας ἀξιοσεβάστου καὶ ἱερᾶς ἐπιτηδειότητος ὁ γέρων τοῦ Ἰλίου περιήγαγε κατόπιν τὸν ρηξήνορα Ἀχιλλέα εἰς τὸ νὰ ἀκούσῃ καὶ αὐτὸν τὸν πρὸς τὸν Ἕκτορα ἔπαινον!

«Εἴρυτο δὲ ἄστυ καὶ αὐτούς».

Ἀποφασίζει δὲ τότε καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ φονευθέντος ἥρωος ὄνομα νὰ προφέρῃ, ὅπερ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἔκρυψεν εἰπὼν ἁπλῶς «ὃς δέ μοι οἶος ἦεν», ἀλλὰ καὶ πάλιν δειλιῶν ἀναγκάζεται νὰ κολακεύσῃ προηγουμένως τὸν Ἀχιλλέα λέγων:

«Τὸν σὺ πρώην κτείνας ἀμυνόμενον περὶ πάτρης» καὶ ἔπειτα νὰ προσθέσῃ ἁπλῶς τὴν λέξιν «Ἕκτορα».

«Τὸν σὺ πρώην κτείνας ἀμυνόμενον περὶ πάτρης
Ἕκτορα».

Ἄξιον σημειώσεως φαίνεται, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπομονωθὲν δὲν συμπεριλαμβάνεται κἂν ἐν τῇ ποιητικῇ περιόδῳ, ἀλλὰ ρίπτεται ἐν τῇ ἀρχῇ στίχου τινός, τέμνον τὸ μέτρον, κρατοῦν μετέωρον τό τε σῶς καὶ τὸ πνεῦμα, οὐδαμῶς συνδεόμενον μετὰ τῶν ἑπομένων, ἀποτελοῦν δ' οὐχ ἧττον ἔννοιαν πλήρη.

Οὕτως ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν τιμωρίαν πρὶν ἢ ἀναμνησθῇ τοῦ ἐχθροῦ, ἐνῷ τοὐναντίον ἤθελεν ἀμέσως παρουσιασθῇ εἰς τὴν φαντασίαν αὐτοῦ ὁ Πάτροκλος, ἂν κατ' ἀρχὰς ὁ Πρίαμος ὠνόμαζε τὸν Ἕκτορα. Καὶ ἔπειτα δὲν παρουσιάζει πλέον τῷ Ἀχιλλεῖ τὸν Ἕκτορα ἀλλὰ πτῶμα ἐσπαραγμένον, ἄθλια λείψανα παραδεδομένα εἰς τοὺς κύνας καὶ γῦπας, πλὴν καὶ ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ δεικνύων αὐτῷ τὸν φίλον υἱὸν ἀναγκάζεται οὐχ ἧττον ὁ δυστυχὴς γέρων νὰ προτάξῃ ἰσχυρὰν ἀπολογίαν «ἀμυνόμενον περὶ Πάτρης.» Ἱκανοποιεῖται ἐνταῦθα ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ Ἀχιλλέως καταβαλόντος ἥρωα σώζοντα μόνον τότε ἄστυ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ.

Τέλος ὁ Πρίαμος λαλήσας πρὸς τὸν υἱὸν τῆς Θέτιδος περὶ

τῶν βροτῶν, ποιεῖται μνείαν καὶ τῶν ἀθανάτων θεῶν, ὑπομιμνήσκων καὶ αὖθις τὸν ἥρωα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ Πηλέως. Ὅ τι δὲ ὑψηλὸν καὶ ὡραῖον ὑπάρχει ἐν τῇ ποιήσει, εὑρίσκει τις ἐν τῷ τέλει τῆς δεήσεως ταύτης:

. . . ἐγὼ δ' ἐλλεεινότερός περ,
Ἔτλην δ', οἷ' οὔπω τις ἐπιχθόνιος βροτὸς ἄλλος,
Ἀνδρὸς παιδοφόνοιο ποτὶ στόμα χεῖρ' ὀρέγεσθαι.»

Πασχάλης Κωνσταντινίδης.

(Ἐκ τῶν τοῦ Chateaubriand Génie du Christianisme).

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

1) Τί εἶνε θάνατος;

Ἀναπόφευκτον συμβάν, ἀβέβαιος ὁδοιπορία, ἀντικείμενον δακρύων πρὸς τὸν ζῶντα, ἐπισφράγισις τῶν διαθηκῶν, ὁ κλέπτης τῶν ἀνθρώπων.

2) Τί εἶνε ἄνθρωπος;

Αἰχμάλωτος τοῦ θανάτου, ἐφήμερος διαβάτης, ξένος ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ καταλύματι.

3) Τί εἶνε Ἥλιος;

Ἡ αἴγλη τοῦ παντός, ἡ καλλονὴ τοῦ στερεώματος, ἡ χάρις τῆς φύσεως, ἡ δόξα τῆς ἡμέρας, ὁ διανομεὺς τῶν ὡρῶν.

4) Τί εἶνε ἡ γῆ;

Ἡ μήτηρ πάσης θλαστήσεως, ἡ τροφὸς πάσης ὑπάρξεως, ἡ ἀποθήκη τῆς ζωῆς ἡ τὰ πάντα καταπίνουσα ἄβυσσος.

5) Ὁποῖόν τι νομίζεται ἡ πατρίς;

Ἔδαφος ἱερόν, τέμενος θεῖον! ἐκ τῶν τοῦ ὁποίου ὁ εὐαίσθητος καὶ εὐγνώμων δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

6 Εἰς τί ἐχρησίμευσεν ἡ Ἑλληνικὴ σοφία;

Κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα, ἡ Ἑλληνικὴ σοφία ἐχρησίμευσεν ὡς παιδαγωγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰς Χριστόν, δι' οὗ ὁ Θεὸς ἐφώτισε σοφούς τινας ἄνδρας καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν φιλοσοφίαν ὡς ὁδηγὸν πρὸς δικαιοσύνην.

—

Ἡ κακία, λέγει ὁ Μαρκέσιος Βοβενάργος, εἶνε ἡ τάσις μας εἰς τὸ νὰ βλάπτωμεν· ἡ κακεντρέχεια, ἡ χαρά μας νὰ βλέπωμεν τὸν ἄλλον νὰ ὑποφέρῃ· καὶ ἡ μνησικακία, μία βαθυτάτη προμελέτη τῆς κακίας.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀγωνιῶν τοῦ βίου μας ἡ δυσφορωτέρα καὶ καταθλιπτικωτέρα, λέγει ὁ μυθιστοριογράφος Βοῦλβερ, εἶνε ἡ ἰδέα ὅτι ἠπατήθημεν παρ' ἐκείνων, τοὺς ὁποίους εὐηργετήσαμεν, ἢ παρ' ἐκείνων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐναπεθέσαμεν ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην μας.

Καθὼς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, λέγει φιλόσοφός τις, γίνεται καταφανὲς ἐκ τῶν μικρῶν ὀπῶν, οὕτω καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν μικρῶν περιστατικῶν δηλοῦται.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ ΜΗΤΡΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑΝ

Σ τὴν ἔρημή σου ἔρχομαι καὶ πάλιν ἐκκλησία,
ἀγαπημένη Παναγιά, χλωμή μου Παναγία.
Ἦλθα τὸν πόνον νὰ σοῦ εἰπῶ ποῦ ἔχω 'ς τὴν καρδιά μου·
δὲν ἔχω ἄλλον ἀπὸ σέ, τὸ ξεύρεις Δέσποινά μου . . . .
Μάνα τοῦ κόσμου! πρόφθασε, ἡ χάρις σου ἂς μὲ ράνῃ·
μ' ἀρρώστησ' ἡ Μαρία μου, φοβοῦμαι μὴν πεθάνῃ.
Βασίλισσα τῶν οὐρανῶν, λευκὴ τοῦ κόσμου σκέπη!
μονάχη τώρα ἡ χρυσῆ εἰκόνα σου μὲ βλέπει...
Ὄχι! δὲν ἦλθε σήμερα, σὰν ἄλλοτε, μ' ἐμένα
ν' ἀνάψῃ τὰ καντήλια σου 'που κρέμουνται σβυσμένα...
Ποῖος θὰ σοῦ φέρνῃ, Δέσποινα, 'ς τὴν ἐρημιὰ λιβάνι,
ἀνίσως ἡ Μαρία μου, ἀνίσως ἀποθάνῃ;

Ὄχι! δὲν 'πῆγα σὲ γιατρούς, γλυκειά μου Παναγία!
ἦλθα 'ς ἐσένα νὰ τὸ εἰπῶ νὰ γιάννης τὴν Μαρία,
Ἄχ! σ' ἐξορκίζω 'ς τὴ ματιὰ τοῦ Τέκνου σου τὴν πρώτη,
'ς τὸ πρωτό του χαμόγελο, 'ς τὴν σκεπτική του νειότη,
Σ' ὁρκίζω 'ς τὸ βαρὺ σταυρό, 'ς τ' ἀκάνθινο στεφάνι,
νὰ γιάνῃς τὴν Μαρία μου γιατὶ θὰ μοῦ πεθάνῃ.

Ἄχ! κάμε μού τηνε καλά, καλή μου Παναγία!
λαμπάδα 'ς τὴν εἰκόνα σου ν' ἀνάψω τὴν ἁγία,
μεγάλη σὰν τὸ σῶμά της, λευκὴ σὰν τὴ ψυχή της.
Ἄχ! κάμε μού τηνε καλά, ἡ χάρι σου ἂς τὴν γιάνῃ!
δὲν θέλω ἡ Μαρία μου, δὲν θέλω ν' ἀποθάνῃ.

Ναί! ἂν σου ἔφερε ποτὲ λουλούδια μυρωμένα,
ἂν ἔχω τὴν εἰκόνα σου κ' ἐγὼ λιβανισμένα,
ἂν 'ς τοῦ Παιδιοῦ σου ἔκλαυσα τὰ πάθη, Παναγία!
κ' ἔχετε ἕνα ὄνομα μαζῆ μὲ τὴν Μαρία,
δός μου ἄχ! δός μου τῆς ζωῆς τὸ δροσερὸ βοτάνι,
νὰ δώσω τῆς Μαρίας μου, μὴν τύχῃ καὶ πεθάνῃ!

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1874. = ΤΕΥΧΟΣ ΝΓ'.

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ
1874.

Σήμερον τῶν αἰθέρων μας χρυσοῦς ὁ διφρηλάτης
νέων ἐλπίδων εἰς τὴν Γῆν τὸν σπόρον πάλιν χύνει·
ὁ χρόνος δὲ ἡνίοχος τὸν δρόμον του ταχύνει
κ' ἡ ἀνθρωπότης χαιρετᾷ τὰ φοῦδα ὄνειρά της!
Πάλιν ἐλπίζει καὶ ποθεῖ ὅ τι καὶ χθὲς εἰσέτι
καὶ ὡσεὶ φύλλα πίπτουσι τοῦ δένδρου μας τὰ ἔτη.

Σήμερον χεὶρ ἀόρατος σκηνὴν ἀνοίγει νέαν
καὶ νέος πάλιν τραγῳδὸς ἀκμαῖος ἀναβαίνει·
τὸν ὑποδέχεται φαιδρὸν τὸ πλῆθος κἰ' ἀναμένει
νὰ ἴδῃ τὴν παράστασιν τοῦ βίου τὴν ὡραίαν.
Χειροκροτεῖ καὶ μειδιᾷ καθὼς καὶ χθὲς εἰσέτι
καὶ ὡσεὶ φύλλα πίπτουσι τοῦ δένδρου του τὰ ἔτη.

Πνοὴ ἀκαταπόνητος πλὴν ἐλαφρὰ συνάμα
χθὲς μίαν τοῦ θεάτρου μας ἀπέσβυσε λυχνίαν,
πλὴν δὲν ἀφῆκε τὴν σκηνὴν εἰς φρίκην καὶ σκοτίαν·
σχοινοτενὲς δὲν ἔληξε τοῦ βίου μας τὸ δρᾶμα.
Ἐκ νέου λύχνος ἕτερος σήμερον τὴν φωτίζει
κ' ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς ζωῆς ὁ θεατὴς ἐλπίζει.

Ἐλπίζει ὅ,τι ἤλπιζε, ποθεῖ ὅ τι ἐπόθει
καὶ στρέφει πρὸς Ἀνατολὰς διὰ παντὸς τὸ ὄμμα,
διότι ἂν μαραίνεται καὶ ἀπαυδᾷ τὸ σῶμα,
εἶν' ἡ ἐλπὶς ἀθάνατος κ' αἰώνιοι οἱ πόθοι·
ἂν χθὲς ἓν φύλλον ἔπεσε, βλαστάνει πάλιν νέον
καὶ εἶνε τὸ νεώτερον ἑκάστοτε ὡραῖον.

Καὶ ὅταν τῶν αἰθέρων μας ὠχρὸς ὁ διφρηλάτης
δὲν ἀνατείλῃ εἰς τὴν Γῆν, ἀλλὰ κρυφθῇ εἰς νέφη,
καὶ τότε τότε ἡ ἐλπὶς χρυσῆ καὶ πάλιν στέφει
εἰς μακρυνὸν ὁρίζοντα τὰ νέα ὄνειρά της.
Ἀλλὰ δὲν εἶνε ὄνειρα, δὲν εἶνε φύλλα πλέον,
ἀλλ' εἶνε τῶν ἐλπίδων μας τὸ ἄστρον τὸ ὡραῖον.

Μ. Δ. Σ.

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ
καὶ
ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟΝ ΠΤΩΧΟΥ ΠΑΙΔΟΣ.

Ὁ χρόνους καὶ καιροὺς ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐαυτοῦ ἐξουσίᾳ θέμενος πανάγαθος Θεὸς κατηξίωσεν ἡμᾶς ἵνα καὶ νέον κρίκον προσαρτήσωμεν εἰς τὴν ἅλυσιν τοῦ βίου ἡμῶν καὶ φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἑορτάσωμεν τὴν πρώτην τοῦ νέου ἔτους, ἥτις μειδιῶσα καὶ εὔχαρις ἤδιζα μᾶς προσαγορεύει.

Χαιρετίζοντες ὅθεν ὑμᾶς ἀπὸ ψυχῆς, ἀγαπητοὶ τοῦ Μέντορος ἀναγνῶσται, καὶ ἐπευχόμενοι ὑμῖν συγχρόνως ὑγείαν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν παντὸς ἀγαθοῦ ἠθικοῦ τε καὶ ὑλικοῦ, προσφέρομεν συνάμα ὑμῖν τὸ ὑπὸ τὸν ἄνωθι τίτλον παρὰ πόδας ἔμμετρον διήγημα, τὸ ὁποῖον «ὡς δῶρόν του πρὸς τοὺς προσφιλεῖς ἀναγνώστας τοῦ Μέντορος» ἐπέστειλεν εἰς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐξαίρετος νέος κ. Θ. Μοσκόπουλος καὶ τοῦ ὁποίου λίαν συγκινητικὴ ἡ ὑπόθεσις.

Au banquet du bonheur bien peu sont conviés.
Tous n' y sont point assis également à l' aise.
Une loi qui d' en bas semble injuste et mauvaise
dit aux uns : Jouissez ! aux autres : Enviez !

Ἐν καλύβῃ τινὶ πτωχικῇ,
ἔνθα ψῦχος καὶ πεῖνα οἰκεῖ,
παῖς βαρέως νοσεῖ ἐπὶ κλίνης
ἀχυρίνης.

Παρ' αὐτῷ γρηγορεῖ δυστυχὴς
χήρα μήτηρ μὲ πόνον ψυχῆς,
ἐκ τοῦ ψύχους ἐκείνου ριγοῦσα
καὶ θρηνοῦσα.

Φεῦ! ἡ τάλαινα αὕτη γυνὴ
τὸν υἱόν της ὁρᾷ ἀσθενῆ
καὶ δὲν ἔχει οὐδὲν νὰ τῷ δώσῃ
νὰ τὸν σώσῃ,

Ἐν ᾧ ἔξω ὁ κόσμος φαιδρὸς
ἀσωτεύει τὸν πλοῦτον ἄδρῶς
καὶ εἰς δῶρα καὶ ἄχρηστα ὅσα
ῥίπτει τόσα.

Αἴρει μόνον ὑγρὸν ὀφθαλμὸν
καὶ στενάζει πικρὸν στεναγμόν,
« Σὺ δὲ-λέγει-γενοῦ ὁ Θεός μου
ἵλεώς μου! »

II.

« Διατί, ὦ Ἀνδρέα, θρηνεῖς;
ὦ! τί ἔχων στενάζεις; εἰπέ μου·
ὦ! μὴ κλαίεις καὶ εἶσ' ἀσθενής·
μή, υἱέ μου! »

—« Τί, ὦ μῆτερ, ἀκούω, σεπτή;
παίδων ἔξωθεν ἄδει χορεία...
ἡ τοῦ ἔτους μὴ ἦλθ' ἑορτὴ
ἡ ἁγία;

« Τί ὁ ἦχος αὐτὸς ὁ γλυκὺς
καὶ ὁ ἔρρυθμος γδοῦπος σημαίνει;
εἶνε ἦχος, θαρρῶ, μουσικῆς...
πῶς μ' εὐφραίνει!

« Διατὶ πλήρης ὢν χαρμονῆς
νὰ μὴ χαίρω κἀγὼ ὡς ἐκεῖνοι,
πλὴν νὰ κῆμαι ὠχρός, ἀσθενὴς
ἐν τῇ κλίνῃ; »

—« Ὦ! κοιμοῦ, δυστυχές, ἐν σιγῇ,
οὐδεὶς ψάλλει... κοιμήσου ἡδέως!
μόνον ἔξω βορρᾶς παταγεῖ
λυσσαλέος.... »

—« Ἀλλὰ τύμπανον, μῆτερ, κτυπεῖ...
βλέπω φῶτα ἐντεῦθεν· τί τρέχει; »
—» Εἶνε, τέκνον, τὸ φῶς, ἀστραπή,
ἔξω βρέχει...

« Ὦ! κοιμήσου, χρυσῆ μου αὐγή!
ἀναπαύσου, υἱέ μου Ἀνδρέα!
ἡ τοῦ ἔτους ἡμέρα ἀργεῖ
ἡ ὡραία.

« Ὅταν ἔλθῃ, θὰ ἦσαι καλά·
μίαν πήτταν λαμπρὰν θὰ ζυμώσω
χάριν σοῦ, ὦ! καὶ δῶρα πολλὰ
θὰ σοὶ δώσω... »

—« Τότε, μῆτερ, κ' ἐγὼ θὰ ἰδῇς
εἰς τὰς θύρας θὰ ψάλλω πλουσίων,
θὰ κερδήσω δ' ἀντὶ τῆς ᾠδῆς
ὦ!..... χρυσίον!

« Πλὴν τί εἶνε αὐτὸς ὁ χρυσός;
εἶνε, λέγουν, μικρὸς καὶ στρογγύλος,
εἰς τὸ ἔργα δ' αὐτοῦ κολοσσὸς
ὁ μικκύλος....

« Δὲν τὸν εἶδον, ὦ μῆτερ καλή,
πλὴν συνῆλιξ τις μ' ἔλεγε φίλος
πῶς κυλίει εὐκόλως πολύ,
ὢν στρογγύλος....

« Καὶ θὰ τρέξω εὐθέως γελῶν
τὸν χρυσὸν εἰς καλὰ νὰ σκορπίσω
καὶ μ' ἓν φόρεμα ἄλλο καλὸν
νὰ σ' ἐνδύσω»

Κ' ἐν τοιαύταις ἐλπίσιν ἐκεῖ
ὁ μικρὸς δυστυχὴς ἐκοιμήθη
καὶ εἰς ὄναρ τερπνὸν καὶ γλυκὺ
ἐπλανήθη.

—« Κοιμοῦ ὕπνον, ὦ παῖ, τρυφηλόν·
κἂν τὸν ὕπνον οὐδεὶς σοὶ ἀρνεῖται,
Τοῦτο κἂν τοῖς πτωχοῖς τὸ καλὸν
δὲν πωλεῖται.

« Παντὸς τάλανος, ὅστις πεινᾷ,
φίλος μόνος στενότατος εἶνε.
δι' αὐτοῦ λησμονοῦνται δεινὰ
καὶ ὀδύναι. »

III

« Τί, ὦ τέκνον, ἀπαύστως θρηνεῖς;
ὦ! τί ἔχων στενάζεις, εἰπέ μου·
ὦ μὴ κλαίεις, καὶ εἶσ' ἀσθενής·
μὴ στενάζεις, Ἀνδρέα καλέ μου! »

—« Κλαίω, μῆτερ, διότι πεινῶ
καὶ δὲν ἔχεις οὐδὲν νὰ ζητήσω
κ' ἐπὶ πᾶσι δεινῶς ἀσθενῶ·
θὰ ἐπήτουν ἀλλέως νὰ ζήσω.

« Ὦ! ριγῶ ἐκ τοῦ ψύχους, ριγῶ..
ποῦ τὸ πῦρ νὰ θερμάνω τὸ σῶμα;
ὦ δὲν ἔχεις τι, μῆτερ, ἐγὼ
νὰ βροσίσω τὸ φλέγον μου στόμα.

« Λησμονῶ, πρὸ πολλοῦ πλὴν καιροῦ
καὶ ὁ ὕστατος ἄνθραξ ἐκλείπει,
ὃν ἀντὶ δακτυλίου λυπροῦ
εἶχες φεῦ! ἀγοράσει ἐν λύπῃ.

« Τί ἀκούω, καὶ αὖθις, ὦ! τί;...
τί ἀκούω; τυμπάνων τὸν κρότον;...
λοιπὸν ἦλθεν ἡ ἡν ἑορτὴ
ἐν ἐγέρσει ρεμβάζω κ' ὑπνώττων;...

« Λοιπὸν εἶνε ἀπόψ' ἡ φαιδρὰ
νὺξ τοῦ ἔτους... ἀκούεις πῶς ψάλλει...
καθ' ἣν ὥρα δωροῦνται ἀδρὰ
οἱ λεγόμενοι, μῆτερ, μεγάλοι.

« Ἄλλος ἄλλους φαιδρῶς εὐωχεῖ,
θνήσκει ἕτερος ἤδη ἐν πείνῃ,
ἀλλαχοῦ μουσικὴ ἀντηχεῖ,
ἀλλαχοῦ ἀπογνώσεως θρῆνοι.

« Ἄλλο τώρα παιδίον σωρὸν
ἀθυρμάτων μετρᾷ τοῦ ἀέρος
εἰδὲ σκέπτετ' ἐμὲ τὸν μικρὸν
διὰ πήττας λιμώττοντα μέρος...

« Τί γλυκεῖαι αἱ πῆτται αὐταί;
ὦ! θὰ ἦνε τροφὴ ἐκ τῶν πρώτων!
φεῦ! δὲν ἔφαγον, μῆτερ, ποτέ,
«τρώγω μόνον αὐτὰς ὀνειρώττων.

Πλὴν τινες, κ' εἰς τὸ ὄναρ, σκληροὶ
μ' ἐμποδίζουν νὰ φάγω ἀκόμα,
μὲ ἁρπάζουν αὐτὴν αὐθωρεὶ
πρὶν ἐγγίσω αὐτὴν εἰς τὸ στόμα.

« Διατί, ὦ! εἰπέ μοι κἀγὼ
νὰ μὴ χαίρω ὡς τ' ἄλλα ἐκεῖνα,
ἐκ τοῦ ψύχους πρὸς τί νὰ ριγῶ,
διατί νὰ μὲ φθίνῃ ἡ πεῖνα;

«Παῖς κ' ἐγὼ μὴ δὲν εἶμαι μικρός,
διατί δὲν μοὶ δίδουσι δῶρα,
διατί νὰ στενάζω πικρῶς
ἐν ᾧ ἄλλοι ἀγάλλονται τώρα;

« Ἡ χαρά.... ἀλλ' ἡ λέξις αὐτὴ
κτῆμα μόνον πρὸς τί τῶν πλουσίων,
καὶ ἐν θλίψει ἡμεῖς διατί
νὰ διάγωμεν, μῆτερ, τὸν βίον;

« Τί ἐπράξαμεν κρῖμα ἡμεῖς,
τὸ φῶς ὥστε αὐτοῦ τοῦ ἡλίου
νὰ ἰδῶμεν κ' εἰς πόνους ὁριμεῖς
νὰ ριφθῶμεν τοιούτου φεῦ! βίου;»

Φεῦ! ἡ μήτηρ του μόνον θρηνεῖ,
τὸν υἱὸν κ' ἑαυτὴν ταλανίζει,
ἀγνοεῖ ἡ δειλαία γυνὴ
τί νὰ εἴπῃ, καὶ πῶς γνωρίζει;...

Τέκνον — μόνον βοᾷ — ἀγαθόν!
ὁ Παντάναξ τί πράττει γνωρίζει,
ὁ τὸν ἔσχατον τρέφων στρουθὸν
διὰ σέ, ἀμερίμνει, φροντίζει!»

IV

Εἶνε ὥρα ἑβδόμη νυκτός.
ἡ χιὼν ἐν σωροῖς καταπίπτει,
μέγαρά τε καὶ τρώγλας καλύπτει,
ὁ βορρᾶς ἐν ᾧ βρέμει φρικτῶς.

Εἶνε ὥρα καθ' ἣν πανταχοῦ
τοῖς φαιδροῖς τῶν βροτῶν εὐφροσύνως,
ὁ πλακοῦς διανέμετ' ἐκεῖνος,
τ' ὄναρ τοῦτο.. παιδίου πτωχοῦ.

Ἐν τῷ μέσῳ χιόνων σωρῶν
ρακενδύτης γυνὴ τις βαδίζει.
Εἰς τὰ σκότη τί αὕτη γυρίζει,
καὶ εἰς ἄγριον τόσον καιρόν;...

Φεῦ! ἡ ἄπελπις αὕτη γυνὴ
τοῦ μικροῦ εἶν' ἡ μήτηρ Ἀνδρέα.
Μάτην ἔκρουσας θύρας δειλαία·
δὲν ἠκούσθ', ἡ βραγχνή σου φωνή!

Παντοῦ ἔκραξαν «φύγε πτωχή!
πότε πλέον θὰ παύσητε πότε;
ὅπου στρέψω τὸ βλέμμα κ' ἔν Δότε
θὰ μοῦ πλήξῃ τὰ ὦτα τραχύ!»

V

Ὠχρὸς ὅλος ὡς φάσμα κοιμᾶται
ὁ Ἀνδρέας κ' ἐν νάρκῃ πλανᾶται
καὶ ὁ ρόγχος του δείκνυσι μόνος,
ὅτι ζῇ καὶ τὸν θλίβει ὁ πόνος.

Ἐξυπνᾷ!... ἠνεῴχθη ἡ θύρα!
« Ἦλθες, μῆτερ, χαρά!!! πλὴν μὲ χεῖρα
βλέπω πάλιν κενήν;.» — « Φεῦ! Ἀνδρέα,
ἡ γυνὴ ἡ δειλαία

« Πανταχόθεν ἐξώσθην, ὑβρίσθην,
ὑπ' ἐνίων σκληρῶν ἐρραπίσθην...
καὶ ἰδοὺ ἐπανέκαμψα οἴκοι
ὡς καὶ πάλιν κενή...» — « φρίκη, φρίκη!

« Ἄχ! ὠνείρωττον, μῆτερ, πῶς ἄλλων
ηὐωχοῦντο υἱοί... ἐγὼ πάλλων
ποῖς ἐζήτουν ὀλίγα ψυχία
ἐν οἰκτρᾷ βουλιμίᾳ...

« Δὲν ἠξεύρω.. δὲν εἶχον οὐδ' ὦτα
καὶ μοὶ ἔστρεφον, μῆτερ, τὰ νῶτα,
« Δὲν ἀξίζεις — εἰπόντες — παιδίον
τὰ ψυχία νὰ φάγῃς πλουσίων »

« Κ' ἐγὼ ἤλπιζον φεῦ! τ' ὄνειρόν μου
ἴσως, μῆτερ, λυθῇ πρὸς καλόν μου·
οἴμοι! πρέπει κ' ἐν ᾧ ἠρεμάζεις,
ὦ πτωχή, νὰ στεναζῇς!

« Μῆτερ, μῆτερ, πῶς τρέμω ἰδέ με,
ὦ! λυπήσῃ κἂν... θέρμανέ με!
οὐδὲ σ' ἔδωκαν ξύλα ἐκεῖνοι....
λοιπὸν τόσον καρδία λιθίνη!!

« Δὲν τοῖς εἶπες πῶς πάσχω βαρέως;
καὶ πῶς θνήσκω προώρως καὶ νέος....
Τίς ἠξεύρει ἐν ᾧ συνευθύμων
κ' ἂν σὲ εἶδον, ὦ τλήμων!

« Ὦ! ἰδὲ ἡ χιὼν πῶς ἐμβαίνει
δι' ὀπῶν καὶ τὸ στρῶμα λευκαίνει...
ὡς καὶ αὕτη τὸν ὅστις δὲν ἔχει,
καὶ αὐτὴ τὸν πτωχὸν κατατρέχει...

Πῶς τὰ σπλάγχα μου πεῖνα σπαράττει!
ὦ ἂς εἶχον κἂν ἄρτον, φιλτάτη,
ἐξ ἐκείνου ὃν τρώγει ὁ κύων
κ' ἡ γαλῆ τῶν πλουσίων!!

« Φεῦ! ὦ μῆτερ, ἠσθένησα, φθίνω..
ἄφες ἔτι τὴν κάραν νὰ κλίνω
ἐπὶ σέ.. ὦ! σεπτή μοι, μὴ θρήνει,
καὶ τὸ δάκρυ σου πλεῖον μὲ φθίνει.

« Δός μοι φίλημα, δύστηνε γύναι!
νὺξ τοῦ ἔτους ἀπόψε δὲν εἶνε ;
δῶρα ἕτερος τώρα λαμβάνει,
ἓν μοι φίλημα φθάνει....

«Πλὴν τί βλέπω ; θρηνεῖς, ἀμφιρρέπεις ;..
μὲ δακρύβρεκτον ὄμμα μὲ βλέπεις ;....
φίλησόν με, πρὸς τί συλλογεῖσαι ;
μὴ καὶ σὺ ὡς οἱ ἄλλοι μ'ἀρνεῖσαι;...

« Μὴ τὸ Δός μοι αὐτὸ τοῦ υἱοῦ σου
βαρὺ πλέον πατάσσει τὸ οὖς σου;
καὶ κατέστης κι' ἁπλῶν φιλημάτων
φειδωλὴ ἐπ' ἐσχάτων;....

VI

Καὶ ἡ μήτηρ του ἔκυψ' εὐθέως,
τὸν ἠσπάσθη ἐν Ὀλίψει κ' ἡδέως.
Καὶ ὁπόταν ἠγέρθη, ἐμπρός της
νεκρὸς ἔκειτο φεῦ ! ὁ υἱός της.

Κρότος τότε ἠκούσθ' εἰς τὴν θύραν.
Τίς ταράττει τὴν κλαίουσαν χήραν ;
ποῖος ἆρά γε κρούει ; τί θέλει;
μὴ ἐλέη τῇ στέλλει ;

—« Ὦ! ἐρρέτω ἐλέη καὶ δῶρα....
ἀφ' οὗ πάντα τετέλεσται τώρα.
Φεῦ! σὺν ἄλλοις ἐπέπρωτ' ἀκομα,
καὶ νὰ κλείσω προώρως σου τ' ὄμμα!.

« Τί ζητεῖτ' εἰς τὴν θύραν, παιδία ; »
—« Σᾶς ἐψάλαμεν τ' ἆσμα, κυρία »
κράζει παίδων χορὸς ὁμοφώνως
« ἐν ὑγείᾳ ὁ χρόνος!... »

VII

Τὴν ἐπαύριον δὲ συρφετὸν
διασχίζων χαιρόντων βροτῶν
ἱερεύς τις φερέτρου ἡγεῖται,
οὗ γυνὴ .... καὶ αὐτὸς συνοδῖται.

Καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἄφρον γελῶν,
Κράζει γαύρως « Ἰδὲ τὸν τρελλόν,
εἰς τοιαύτην ὡραίαν ἡμέραν
κι' αὐτὸ ἠὗρε ν' ἀφήσῃ τὴν σφαῖραν!.. »

Ἐν Κων)λει 26 10βρίου 1873

Θεόδωρος Χ. Μοσκόπουλος.

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΠΑΛΑΙΟΝ ΚΑΪΡΟΝ

(συνεχ. ἀπὸ σελ. 114).

Τὸ σήμερον λεγόμενον «Ἐσκὶ Μίσιρ» = Παλαιὸν Καΐρον ἔκειτο πρὸς ἄρκτον τῆς Μέμφεως καὶ ὠνομάζετο παρὰ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτιακὴ Βαβυλών, διότι ᾠκοδομήθη ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, οὓς κατὰ Διόδωρον (βιβλ. Α'.) ὁ Σέσωστρις Ραμεσσὴ μετήγαγεν αἰχμαλώτους εἰς Αἴγυπτον μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπιστροφήν του καὶ οἵτινες, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὴν σκληρὰν δουλείαν καὶ τὴν εἰς τὰς οἰκοδομὰς ἄπαυστον ἐργασίαν καὶ ταλαιπωρίαν, ἐπανέστησαν καὶ συνελθόντες ᾤκησαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ σήμερον «Ἐσκὶ Μίσιρ» μεταξὺ Μέμφεως καὶ Ἡλιουπόλεως, εἰς ἣν ὀχυρωθέντες ἐπολέμουν τοὺς Αἰγυπτίους καὶ διέφθειρον τὰ πέριξ μέρη.

Τέλος οἱ ἐπαναστάται ὑπετάγησαν, συνεχωρήθησαν καὶ ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ὃν ὠνόμασαν Βαβυλῶνα πρὸς μνήμην τῆς πατρίδος των. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐκάλουν αὐτὴν Θβαβὴλ ἂν Χέμι· εἰς δὲ τὰ χειρόγραφα τῶν Κοπτῶν λέγεται Θβαβουλὼν-ἂν Χέμι. Τὸ «Ἐσκὶ Μίσιρ» εἶνε ἴσως ἡ Χέμις ἐκείνη, εἰς ἣν κατὰ τὸν Ἡλιόδωρον (βιβλίον Αἰθιοπ. Α') συνηντήθη ὁ φεύγων τὰς Ἀθήνας Κνήμων μὲ τὸν θετὸν πατέρα τῆς Χαρικλείας σοφώτατον Καλάσιριν καὶ εἰς ἣν οἰκῶν ὁ ἐμπορευόμενος Ἕλλην Ναυσικλῆς ἐφιλοξένει αὐτόν.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Αἰγυπτιακῆς βασιλείας οἱ Πέρσαι κατακτηταὶ ἐτήρησαν τὸ ὄνομα Θβαβουλὼν ἂν Χέμι καθὼς καὶ οἱ Μακεδόνες Πτολεμαῖοι, οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Βυζαντινοί· οἱ δ' Ἄραβες ὠνόμασαν αὐτὴν Μάσρ-Ἐλ-Ἀτίκ, δηλαδὴ «Παλαιὸν Μίσιρ». Ὁ Ἰώσηπος Φλάβιος (ἐν τῷ 5'. βιβλίῳ τῆς 1. Ἀρχαιολογίας του) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς περὶ τῆς πόλεως ταύτης «οἱ μὲν » Ἑβραῖοι ἐξῆλθον τῆς Αἰγύπτου, τὴν δὲ πορείαν ἐποιοῦντο κατὰ » Λητοῦς πόλιν ἔρημον οὖσαν ἐν τοῖς τότε, Βαβυλὼν γὰρ ὕστε» ρον κτίζεται ἐκεῖ. Καμβύσου καταστρεφομένου τὴν Αἴγυπτον». Ἐπειδὴ δὲ ἡ τῶν Ἑβραίων ἔξοδος ἐξ Αἰγύπτου ἐγένετο πρὸ τοῦ Σεσώστριος, συνάγεται ὅτι ἐπὶ τῶν προκατόχων αὐτοῦ Φαραὼ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἱδρύθη μετὰ ταῦτα ἡ Βαβυλὼν ἦτο πόλις πρότερον Βουτὼ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων καλουμένη καὶ παρ' Ἑλλήνων Λητώ, ἥτις ὑπὸ διαφόρων περιστάσεων ἐρημωθεῖσα ἦτον ἀκατοίκητος, ὅτε οἱ Ἑβραῖοι τῇ προτροπῇ τοῦ Μωϋσέως, συνερχόμενοι ἐξ ὅλων τῶν νομῶν τῆς μέσης καὶ ἄνω Αἰγύπτου, ᾤδευον διὰ τῆς Λητοῦς ἢ Λητουπόλεως εἰς τὴν οὐ μακρὰν ἀπέχουσαν γῆν τῆς Γεσέμ.

Ὁ Στράβων ἀναφέρει αὐτὴν εἰς τὸ 12 βιβλίον του, ἀλλ' οὐδὲν λέγει περὶ χρόνου οὔτε ἐπί τινος βασιλέως, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον ταῦτα: «Βαβυλὼν φρούριον ἐρυμνὸν· ἀποστάντων ἐνταῦθα Βαβυλωνίων τινῶν, εἶτα διαπραξαμένων ἐνταῦθα κατοικίαν παρὰ τῶν βασιλέων » Ἡ πόλις αὕτη ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρχε πρωτεύουσα καὶ ἡ ἐν αὐτῇ στρατιωτικὴ φρουρὰ ὑδρεύετο διὰ μηχανῆς τροχῶν τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου μέχρι τοῦ στρατοπέδου, ὡς ὑδρεύονται σήμερον διὰ μη-

χανῆς οἱ εἰς τὸ φρούριον τοῦ Καίρου καὶ ἅπασαι αἱ μεγάλαι οἰκοδομαὶ Καίρου καὶ Ἀλεξανδρείας.

Ἡ Βαβυλὼν ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, στρατηγουμένων ὑπό τινος Ἄμερ-Ἴπνι-Ἐλ-Ἄς, διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Κόπτου Μοκαύτα· μεθ' ὅλας δὲ τὰς συμφωνίας τῶν προδοτῶν Κοπτῶν, ὁ στρατηγὸς Ἄμερ τῇ τοῦ Καλίφου ἐπιταγῇ κατέστρεψε τό τε φρούριον καὶ τὸ περισσότερον μέρος τῆς Αἰγυπτιακῆς Βαβυλῶνος καὶ ἔκτισε πλησίον τῆς παλαιᾶς παρὰ τὸν ποταμὸν νέαν πόλιν, ἣν ὠνόμασε Φοστάτ (σκηνή), διότι, ὅτε ἐπολιόρκει τὸ φρούριον, εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἦϑη τὸ ἐσκὶ-Μίσιρ, ἔστησε τὴν σκηνήν του. Ἐνταῦϑα ἀνηγέρϑη τὸ πρῶτον τζαμίον τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκκλησίας, ἥτις ἀπὸ Αἰγυπτιακὴν εἰδωλεῖον τοῦ ὁρατοῦ Ἡλίου εἶχε μεταποιηϑῇ εἰς ναὸν τοῦ ἀοράτου Ἡλίου, Φωτὸς τοῦ ἀνεσπέρου. Ἡ Φοστὰτ (σκηνὴ) ἢ τὸ «Ἐσκὶ Μίσιρ» ὡς νεόκτιστος πόλις ὑπῆρξεν ἡ καθέδρα τῶν μετὰ τὸν Ἄμερ διοικητῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν ἡγεμόνων Ἀράβων, ὑφ' ὧν Μὰσρ ὠνομάζετο ἀπὸ τῆς ὅλης Αἰγύπτου, ἣν οἱ Ἄραβες καλοῦσι μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Μεσραὶμ ἐγγόνου τοῦ Νῶε.

Τὸ Ἐσκὶ-Μίσιρ διέμεινε πρωτεύουσα ἀπὸ τοῦ 641 μέχρι τοῦ 970 ἔτους, καθ' ὃν χρόνον μετετέϑη ἡ τῶν Καλιφῶν καθέδρα εἰς τὴν νεόκτιστον αὐτῶν πόλιν Μὰσρ-Ελ-Κάϊρ.

Εἰς τὸ «Ἐσκὶ Μίσιρ» τοῦτο ἢ τὴν Βαβυλῶνα ἢ τὴν Φοστὰτ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ἀνηγέρϑη ναὸς περικαλλὴς ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου πρὸς σεβασμὸν τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, ὅτι ἡ παρθένος Μαρία μετὰ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος καὶ Ἰωσὴφ τοῦ μνήστορος καὶ φύλακος ἐπὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διατριβῆς αὐτῶν μετέβησαν ἀπὸ τῆς Ἡλιουπόλεως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν καὶ διέμειναν ἐν αὐτῇ καιρὸν ἱκανόν· ὁ ναὸς οὗτος διὰ τὰς σεβασμίας ταύτας παραδόσεις καὶ ὑπὸ ἄλλων πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας ἐπισκευαζόμενος διεσώϑη, ἀλλ' ἰδίως ὑπὸ τοῦ Α'. Ἱεροθέου ὡς ἤδη βλέπεται ἀνεκαινίσϑη. Ἐκ τοῦ ναοῦ τούτου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν περιοχὴν ὑπάρχει τῶν ἐν τῷ νέῳ καὶ παλαιῷ Καίρῳ ἐνοικούντων ὀρθοδόξων τὸ νεκροταφεῖον, ἀντέγραψα τὰ ἑφεξῆς.

»Ὧδε ἦν τὸ πάλαι τόπος εὐτελὴς τὴν κατοικίαν,
»Ἔνθ' ἐκρύβη Χριστὸς βρέφος φεύγων τὴν βρεφοκτονίαν».

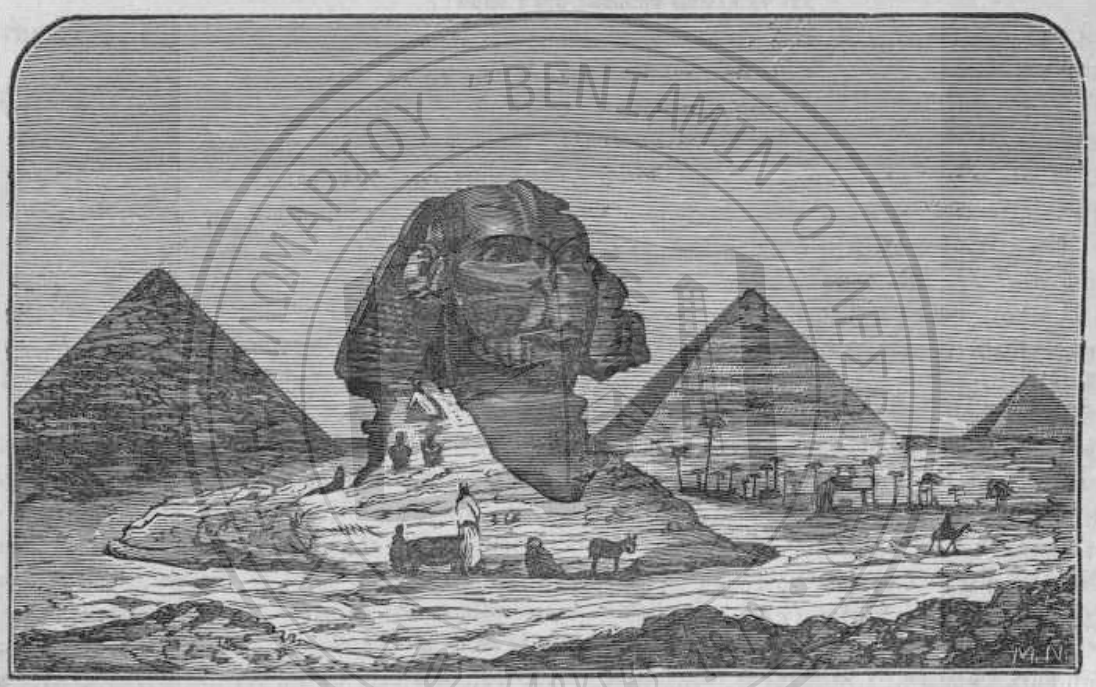

Η ΣΦΙΓΞ ΤΗΣ ΛΥΒΙΚΗΣ ΕΡΗΜΟΥ ΚΑΙ Η ΠΥΡΑΜΙΣ ΤΟΥ ΧΕΟΠΟΣ ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΑΛΛΩΝ.

»Ὧδε βασιλεῖς ἐκ τούτου ἴδρυσαν πάνσεπτον οἶκον,
»Ἔνθα πᾶς πιστὸς ἐπλήρου πρὸς τὸν Πλάστην τὸ καθῆκον.
» Χρόνος δὲ ὁ πανδαμάτωρ, ὁ φθορεὺς τῶν ἐπιγείων,
» Φθείρας ἔτρεψε καὶ τοῦτον εἰς σωρείαν ἐρειπίων.
» Ἀλλ' ἰδοὺ ὁ θεῖος ζῆλος τοῦ κλεινοῦ Ἱεροθέου
» Αἰγυπτίων ποιμενάρχου αὖθις ἤγειρεν ἐκ νέου
» Ἀναλώμασιν ἰδίοις, ἄλλων τε τῇ χορηγίᾳ
» Καὶ πιστῇ ἀρχιμανδρίτου ὁμωνύμου ἐποπτείᾳ.
» Σὺ οὖν, ξένε, ἑορτάζων Κοίμησιν Μητροπαρθένου,
» Εὔχου ὑπὲρ τῶν κτιτόρων ἐν Κυρίῳ τε εὐφραίνου.

Ἐν Αἰγύπτῳ 1832 Ἀπριλίου 13.

Ὀλίγον μακρὰν τοῦ ναοῦ τούτου ὑπάρχει τὸ τοῦ ἁγίου Γεωρ-

γίου μοναστήριον τῆς αὐτῆς τῶν Βυζαντινῶν ἐποχῆς ἵδρυμα, ἀλλ' ἀτυχῶς μέρος μόνον τι τοῦ εὐρυχώρου ἐκείνου τὸ σημερινὸν κατέχει. Τῆς μονῆς ταύτης προΐστατο κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπίσκεψιν σεβάσμιός τις ἱερεὺς ὁ ἀρχιμανδρίτης Μακάριος Παγώνης Χῖος μετακληθεὶς παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐκ Περγάμου.

Εἰς μικρὰν τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀπόστασιν ὑπάρχει ἑτέρα ἐκκλησία, ἥτις ἄλλοτε ἦτο ἵδρυμα καὶ κτῆμα τῶν ὀρθοδόξων καὶ ἥτις κατέχεται σήμερον ὑπὸ τῶν Κοπτῶν· ὑπὸ τὸ καθολικὸν τοῦ ναοῦ τούτου ὑπάρχει μικρὸν ναΐδιον, εἰς ὃ κατέρχεταί τις διὰ 14 βαθμίδων ἵνα περιεργασθῇ καὶ σεβασθῇ τὸ λίαν περίεργον ἐκεῖνο σπήλαιον, εἰς ὃ λέγεται ὅτι ἐκρύβη ἡ Θεοτόκος μὲ τὸν Θεάνθρωπον Υἱόν της.

ΑΙ ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.

Φευρουαρίου 12 1873 συνοδευθεὶς παρὰ τοῦ ἀξιοτίμου κυρίου Κωστάκη Β. Βαχωρίδου ἐπεσκέφθην τὴν τρεῖς ὥρας ἀπὸ τὸ Κάϊρον ἀπέχουσαν νεκρόπολιν τῆς ποτὲ μεγάλης πόλεως Μέμφιδος, εἰς ἣν εὑρίσκονται αἱ τοῦ Ελ-Γεεζὲχ πυραμίδες τῶν Φαραώνων τῆς Αἰγύπτου, αἵπερ εἰσὶ γιγάντεια τετράγωνα οἰκοδομήματα βάσιν ἔχοντα πλατεῖαν καὶ κατ' ὀλίγον στενούμενα πρὸς τὸ τέρμα τῆς κορυφῆς των, ἥτις τελευτᾷ ἄλλοτε εἰς ὀξὺ καὶ ἄλλοτε εἰς ἐπίπεδον. Τὰ δίκην ὀρέων γιγαντώδη ταῦτα ἀνθρώπινα οἰκοδομήματα συνίστανται ἐκ τιτανολίθων καὶ εἰσὶ τοποθετημένα οὕτως, ὥστε αἱ τέσσαρες πλευραὶ αὐτῶν νὰ βλέπωσι πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Τὸ δὲ ἐσωτερικὸν αὐτῶν ὑπάρχει διηρημένον εἰς δωμάτια, εἰς ἃ εὑρίσκονται σαρκοφάγοι ἐκ λίθου γρανίτου· ᾠκοδομήθησαν δὲ ὑπὸ τῶν Φαραώ, ἵνα χρησιμεύωσιν ὡς τάφοι ἑαυτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των.

Ἡ λέξις πυραμὶς κατά τινας ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ πῦρ, διότι ἡ φλὸξ τῆς καιομένης πυρᾶς λαμβάνει σχῆμα τριγωνικὸν ὑψουμένη πρὸς τὰ ἄνω· κατ' ἄλλους ἡ λέξις εἶνε Αἰγυπτιακὴ καὶ ἄλλοι διϊσχυρίζονται ὅτι ἐδόθη τὸ ὄνομα τοῦτο ἀστεϊσμοῦ ἕνεκα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες παρέβαλλον τὸ σχῆμα τῶν γιγαντωδῶν τούτων μνημείων πρὸς τοὺς ἐκ πυρῶν (σίτου) πλακοῦντας των.

Τὰς πυραμίδας οἱ ἀρχαῖοι κατέλεγον μεταξὺ τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων οἱ ἐπισκεπτόμενοι αὐτὰς ἐκπλήσσονται ὡς ἐκ τοῦ τεραστίου ὄγκου των, τῆς συνδέσεώς των, τῆς ἀρχαιότητός των καὶ τῶν μυστηρίων, ἅπερ ἐμπερικλείουσι. Πρὸς ἀνέγερσιν τῶν κολοσσιαίων τούτων ἔργων ἐδαπανήθησαν ἀκαταλόγιστα χρηματικὰ ποσὰ *βεβαίως*, ἀφ' οὗ μόνη ἡ δαπάνη τῶν ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἐξοδευομένων σκορόδων, χρομμύων καὶ ραφανίδων κατὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐπισημοτέρας τοῦ Χέοπος πυραμίδος ἀνέβη εἰς 1600 τάλαντα ἀργυρίου κατὰ τὸν Ἡρόδοτον.

Ὁ ἱστορικὸς Διόδωρος λέγει ὅτι τὰ μνημεῖα ταῦτα κατὰ συγγραφεῖς τινας εἶχον ἐγερθῇ περὶ τὰ 1000 ἔτη πρὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν αὐτὸς ἐπεσκέφθη τὴν Αἴγυπτον. Ἄλλοι διαβεβαιοῦσιν ὅτι εἶχον προκτισθῇ ὑπὲρ τὰ 3400 π. Χ· κατὰ δὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Μανέθωνος ἦσαν πολὺ ἀρχαιότεραι, ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀνάγει τὴν ἵδρυσιν αὐτῶν εἰς τὴν 4ην δυναστείαν ἤτοι 4000 περίπου ἔτη π. Χ. Ἀλλ' ἡ τοῦ Μανέθωνος χρονολογία εἶνε τόσον ἀβεβαία, ὥστε οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ὁρίσῃ κατ' αὐτὸν τὴν ἐποχὴν τῆς κτίσεως τῶν πυραμίδων. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι τὰ πάντα συνηγοροῦσιν εἰς τὸ νὰ πιστοποιήσωσιν ὅτι τὰ μεγαλουργὰ ταῦτα ἱδρύματα εἶνε ἔργον τῶν πρώτων δυναστειῶν τῶν εἰς Μέμφιδα βασιλευσάντων Φαραώνων ἀπὸ τοῦ ἔτους 2,200 μέχρι τοῦ 1800 π. Χ.

Τὸ ὅλον ὕψος τῆς μεγάλης τοῦ Χέοπος πυραμίδος εἶνε 500 ποδῶν καὶ ἡ εἰς αὐτὴν ἀνάβασις γίνεται διὰ 212 βαθμίδων πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχουσῶν. Ἐκ τῶν πολλῶν μαρτυριῶν τῶν ἐπισκεψαμένων αὐτὰς περιηγητῶν φαίνεται ὅτι ἦσαν ἄλλοτε περισσότεραι· ἐκ δὲ τῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων ἐξάγεται ὅτι αἱ πυραμίδες ἢ τὰ τῆς τέχνης ὑπερύψηλα ταῦτα ὄρη ἦσαν ἔξωθεν ἐπικεκαλυμμένα διὰ λίθου σκληροῦ προσηρμοσμένου ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς κορυφῆς, ὥστε ἡ ἀνάβασις νὰ ἀποβαίνῃ ἀδύνατος. Μέρος τοῦ τοιούτου ἐπιστρώματος ὑπάρχει ἕως ἤδη εἰς τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς δευτέρας πυραμίδος, καὶ εἰς τὴν βάσιν τῆς μεγάλης εὗρε τοιοῦτον ἐπίστρωμα ὁ συνταγματάρχης Οὐάϊζ. Ἡ βάσις τῆς μεγάλης πυραμίδος καταμετρηθεῖσα εὑρέθη 232 μέτρων, ὁ δὲ ὄγκος ὅλης τῆς πυραμίδος ὑπελογίσθη εἰς 1,644,664 κυβικῶν πήχεων.

Οἱ Κόπται λέγουσιν ὅτι εἰσὶν αὗται οὐχὶ τοῦ Χέοπος ἔργα, ἀλλὰ τοῦ Σουρὶδ-Ελ-Σαλχούκ, βασιλέως Αἰγύπτου, ὃς εἶδε καθ' ὕπνους ὅτι ἡ γῆ κατεστρέφετο· ἐκ τῶν ὀνείρων του τούτων προτραπεὶς προσεκάλεσε τοὺς ἱερεῖς καὶ μετ' αὐτῶν συσκεφθεὶς ἀπεφάσισε τὴν ἀνώρθωσιν τῶν πυραμίδων. Λέγουσι προσέτι οἱ Κόπται ὅτι ὑπάρχουσιν ἱερογλυφικὰ λέγοντα ὅτι Ἐγὼ ὁ βασιλεὺς Σουρίδης ἔκτισα τὰς πυραμίδας εἰς 6 ἔτη, καὶ ἂν ἔλθῃ ποτέ τις λέγων ὅτι ἔχει ἀξίαν περισσοτέραν τῆς ἐμῆς ἂς τὰς ῥίψῃ εἰς 600 ἔτη, καὶ ὅτι αὐτὸς μὲν εἰς τὰ ἐγκαίνια αὐτῶν τὰς ἐκάλυψε μὲ μεταξωτὸν ὕφασμα ἐκεῖνος δὲ ἂς τὰς σκεπάσῃ μὲ ψάθας.

Λέγεται ὅτι Ἀλμαμὼν ὁ Καλίφης ἤνοιξε τὴν ὑπάρχουσαν θύραν, δι' ἧς εἰσελθὼν εὗρε 1000 δηνάρια, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἦτο μιᾶς οὐγγίας· ὁ Καλίφης οὗτος ἐκαμίνευσεν εἶτα αὐτὰ καὶ εἶδεν ὅτι δὲν ἠλαττώθησαν ποσῶς. Ἐκτὸς τῶν δηναρίων εὗρεν ἐντὸς πολλὰ ἄλλα χωρίσματα καὶ ἐν αὐτοῖς διάφορα σώματα, εἰς δὲ τὸ ἐπιστέγασμα ἕνα τάφον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε νεκρὸς φέρων χρυσοῦν θώρακα καὶ πολυτίμους λίθους εἰς τὸ στέμμα τῆς κεφαλῆς του, εἷς τῶν ὁποίων ἦτο πολὺ μέγας καὶ αἱ λάμψεις του κατηύγαζον ἅπαντα τὸν σκοτεινὸν χῶρον. Εἰς τὴν ἀρκτικὴν πλευρὰν εἰς ὕψος 45 ποδῶν εὑρίσκεται ἡ κατωφερὴς στενὴ εἴσοδος τοῦ Ἀλμαμὼν ἢ τοῦ Καλίφου Μεχμὲτ-Χαρουνὶ-Ἐλ-Ρεσίτ, δι' ἧς καὶ ἡμεῖς εἰσήλθομεν, ἀφ' οὗ μετὰ συμπαθείας ἀνέγνωμεν τὴν ἄνωθεν τῆς εἰσόδου εὐχὴν τοῦ ἀειμνήστου καὶ ἀθανάτου τῆς νέας Ἑλλάδος Ὁμήρου Ἀλεξάνδρου τοῦ Σούτζου, ἥτινος τὸ περιεχόμενον εἶνε αὐτολεξεὶ «Νὰ ζήσῃ τὸ σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ὅσον αἱ πυραμίδες τῆς Μέμφιδος! Τὸ ἔτος 1844», εὐχὴν ἐξερχομένην ἀπὸ καρδίαν ὅσον ποιητικὴν τοσοῦτον φιλοπάτριδα καὶ μεγάλην! Ἀλλ' ἀδύνατον νὰ εἰσακουσθῇ καὶ ἐπαληθεύσῃ, διότι

τὰ ἀνθρώπινα καὶ αἱ γενεαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους παρέρχονται δίκην θαλασσίων κυμάτων καὶ μεταβάλλονται δίκην τῶν ὑπὸ ἀτμήρους ἀνοιγομένων καὶ ταραττομένων ὑδάτων, ἐν ᾧ τὰ μεγαλουργὰ καὶ τεχνητὰ τῶν Φαραὼ ὄρη παρέμειναν καὶ θὰ παραμείνωσιν ἴσως μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου μ' ὅλας τὰς ἅσπερ ὑπέστησαν καὶ ὑφίστανται παρὰ τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν καταστρεπτικὰς κακώσεις καὶ δοκιμασίας.

Ἐκ τῶν ὀρέων τούτων τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιμονῆς μεταφέρομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν «Μέντορα» τὸ μᾶλλον ὑψηλότερον, δηλαδὴ τὴν πυραμίδα τοῦ Χέοπος, μετὰ τῆς εἰς οὐ μακρὰν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς κειμένης αἰνιγματικῆς Σριγγὸς τῆς τοσοῦτον συνεχῶς ἀπαντωμένης ἐν τοῖς ναοῖς καὶ ἐν ταῖς νεκροπόλεσι τῆς Αἰγύπτου.

Τὸ σχῆμα αὐτῆς εἶνε κεκλιμένον, συνιστάμενον ἐκ κεφαλῆς καὶ στήθους ἀνθρωπίνων, σώματος δὲ λέοντος μ' ἐξηντλημένους τοὺς δύο ἐμπροσθίους πόδας. Ὁποτανδήποτε ἐξήγησιν καὶ ἂν ἔδιδον οἱ Αἰγύπτιοι εἰς τὸ σύμβολον τοῦτο, ἡ Σφὶγξ παριστᾷ ἀληθέστατα τὸν χαρακτῆρα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ λαοῦ καὶ τοὺς ἀγῶνας τοῦ νοὸς ὅπως ἐλευθερώσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τὰς ὁρμὰς τῆς κτηνώδους φύσεως.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνός μας Ἰταλός τις πλοίαρχος, γενικός τις Πρόξενος Solds καὶ ἕτερος πλοίαρχος Καβίλιας μεταξὺ τῶν ἄλλων εὗρον καὶ ναΐσκον τινὰ ὑπὸ τὴν σιαγόνα τῆς Σφιγγός, εἰς ὃν ὑπῆρχεν ὑποκάτω ἐκεῖ τεθαμμένος ὁ βασιλεὺς Ἄμασις Α'. 78ος τῆς δυναστείας του.

Περὶ τὸ ἔτος 1837 ὁ Ἄγγλος συνταγματάρχης Ὁδάρδος Οὐάϊς ἐνήργησε δι' ἐξόδων του ἐρεύνας εἴς τε τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν τῶν σωζομένων πυραμίδων (ὧν ὁ ἀριθμὸς κατὰ τὴν 17 ἑκατονταετηρίδα ἀνέβατινεν εἰς 208) καὶ ἐδημοσίευσε λεπτομερεστάτην ἔκθεσιν περὶ αὐτῶν καὶ περὶ τῆς Σφιγγός.

Μετὰ τὰς ἐπὶ τῶν πυραμίδων ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς ἐρεύνας καὶ ἀναβάσεις τῶν περιέργων καὶ θαμβουμένων ξένων, αὐξάνει ὁ θαυμασμὸς αὐτῶν καὶ ἀκολουθοῦσι προθύμως τοὺς μετὰ μεγάλης εὐχερείας πολλὰς ξένας γλώσσας λαλοῦντας καὶ πρὸς τὸ περισσότερον «παξίσι» ἀποβλέποντας εὐφυεστάτους φελάχους, ἵνα περιεργασθῶσι τὴν παρακειμένην μεγίστην καὶ περίεργον ἁπασῶν τῶν ἄλλων μονόλιθον Σφίγγα, ἥτινος λέγουσιν ὅτι τὸ σῶμα ἐκαλύπτετο τοσούτους αἰῶνας ὑπὸ τῆς ἐπισωρευθείσης ψάμμου, ἐφαίνετο δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη καὶ ὁ τράχηλος· ἀνεσκάφη δ' αὖτη κατὰ τὸ ἔτος 1818 παρὰ τοῦ ἄνωθι εἰρημένου Καβίλια καὶ ἀνεκαλύφθη ἅπασα, ἧς τὸ μῆκος (ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς, ἥτις ὑψοῦται ποδὰς 20) κατὰ τὴν καταμέτρησιν εἶνε ποδῶν 143. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐδόξαζον, ὅτι τὸ λελαξευμένον καὶ μεμορφωμένον ἐκ πκρθένου καὶ λέοντος αὐτὸ τέρας εἶχε μεγάλην ἀναφορὰν εἰς τὴν λατρείαν τῆς Αἰγυπτιακῆς θεότητος Βουτώ, τῆς παρ' Ἕλλησι Λητοῦς, καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς ἐφεξῆς ἐμμέτρου ἐγκεχαραγμένης ἐπιγραφῆς παρά τινος Ἀρριανοῦ ἐπὶ τὸν δάκτυλον τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν τῆς Σφιγγός.

«*Τῇ δὲ Θεᾷ Λητοῖ πρόσπολον ἀγνοτάτην.*»

Παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς δευτέρας πυραμίδος ἀνεκαλύφθησαν τὰ λείψανα μιᾶς στοᾶς, ἧς τινος ἡ δίοδος ἔφερε δι' ἑνὸς ὑπονόμου κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ῥηθεῖσαν μεγάλην Σφίγγα καὶ εἰς τὸ ἔδαφος ναοῦ εὐρυχώρου συνεχομένου μετὰ τῆς ῥηθείσης στοᾶς καὶ ἐκτεινομένου μέχρι τῆς πυραμίδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει δεκαπέντε μόνον πόδας. Τὰ ἔξωθεν τείχη τοῦ ναοῦ συνίστανται ἐκ μεγάλων πετρῶν, μῆκος ἐχουσῶν ποδῶν 25, εὖρος 8, καὶ ἴσων ποδῶν βάθος.

Πρὸς δὲ εὖρον ἕτερον ἔδαφος διευθυνόμενον ἀπὸ τῶν βάσεων τῆς πυραμίδος μέχρι τοῦ ναοῦ, διὸ καὶ ὑπέθεσαν ὡς ἀναμφίβολον, ὅτι ὅ τε ναὸς τοῦ Ἡλίου, ἡ μεγάλη Σφὶγξ καὶ ἡ πυραμὶς ἡ δευτέρα ἀνηγέρθησαν συγχρόνως· ἡ δὲ διὰ τοῦ ὑπονόμου ἀνακαλυφθεῖσα δίοδος μέχρι τῆς Σφιγγὸς ἔπεισε τοὺς ἐρευνητὰς νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι οἱ πονηροὶ τῶν Αἰγυπτίων ἱερεῖς ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡλίου διὰ τοῦ μυστικοῦ διαληφθέντος ὑπονόμου διερχόμενοι παρεισέδυον εἰς τὸ κενὸν τῆτ κοιλίας τῆς Σφιγγὸς καὶ παρέδιδον τοὺς βολίους χρησμοὺς αὐτῶν πρὸς τοὺς διά τε τὴν θρησκείαν καὶ τὴν νομοθεσίαν χαρακτηριστικῶς εἰς ἄκρον δεισιδαίμονας Αἰγυπτίους. Ἡ Σφὶγξ εἶνε σύνθετος ἐκ δύω σημείων τοῦ Ζωδιακοῦ, τοῦ Λέοντος καὶ τῆς Παρθένου, δηλαδὴ τὰ μὲν ἔμπροσθεν ἀνθρώπου τὰ δὲ ὄπισθεν λέοντος· τὸ αἰνιγματῶδες αὐτὸ σύμβολον ἐδείκνυε τὴν ὡρελιμωτέραν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐποχήν, καθ' ἣν ὁ Νεῖλος πλημμυρεῖ καὶ πλουτίζει τὴν Αἴγυπτον. Ὡδηγήθημεν εἶτα εἰς τετράγωνόν τινα χῶρον ἐντὸς βράχων ἐσκαμμένον, οὗτινος οἱ τοῖχοι ἐχρησίμευον ὡς νεκροταφεῖον, διότι εἰσερχόμενός τις δι' εἰσόδου ἐντὸς τοῦ ἑνὸς τοίχου βύνατα ποῦ ὄρθιος καὶ ποῦ καθήμενος νὰ διέλθῃ πολλοὺς λαβυρινθώδεις διαβρόμους, οἵτινες κατ' ἀποστάσεις τηροῦσιν εἰσέτι τὰς θέσεις τῶν διὰ τὴν μετεμψύχωσιν κατατεθέντων ἐκεῖ Αἰγυπτίων. Ἀκολούθως μετέβημεν εἰς τὰ ἐκ γρανίτου ἐρυθροκοκκινοῦ καταπληκτικὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιμονῆς δωμάτια, εἰς ἃ ἐμέτρησα ἑκανὰ τεμάχια γρανίτου, ὧν τὸ πλάτος μέτρα δύω καὶ 4 ½ τὸ μάκρος! Θύρας τινὸς οἱ ἐκ γρανίτου παραστάται (σουδέβες) ἔχουσι τριῶν μέτρων εὖρος καὶ 5 μῆκος· ἕτερός τις παραστάτης ἔχει 5 1)2 μέτρ. μάκρος καὶ 1 1)2 πλάτος· ἐκ τῶν αὐτῶν δὲ διαστάσεων καὶ μεγαλειτέρων συνίστανται ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ πολλὰ ἐκ γρανίτου διάβρομα καὶ μὴ τοιαῦτα δωμάτια, αἴθουσαι καὶ μνημεῖα, ὧνπερ τὸ ἐμβαδὸν διαιροῦσιν εἰσέτι 6 στῆλαι γρανίτου τετραγώνου κατὰ μάκρος καὶ πλάτος, ἔχουσαι ὕψος μέτρων 5 καὶ πλάτος 1 1)2

Εἰς τὰς αἰωνίας τῶν νεκρῶν Αἰγυπτίων κατοικίας, εἰς ἃς συνεκάθηντο ἢ συνεξηπλοῦντο οἱ δι' οἴνου φοινικείου καὶ θυμιαμάτων τὰ ἔσωθεν αὐτῶν ἀφαιρούμενοι νεκροί, οἱ πεπασμένοι τὰ σώματα μετὰ κεδρίας καὶ ἄλλων ἀρωμάτων, μετὰ σμύρνης, κιναμώμου καὶ ἄλλων βαλσάμων, ἀνευρίσκονται ἀπαύστως σώματα ἀβλαβῆ καὶ δυνάμενα νὰ διατηρηθῶσι μ' ὅλους τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου, μὲ τὰς τρίχας καὶ μὲ τὰ βλέφαρα εὐωδιάζοντα καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν μεταγενεστέρων ἐπισύροντα! Κατὰ τὸν Διόδωρον οἱ Αἰγύπτιοι ὀλίγον περὶ τῶν οἰκιακῶν οἰκοδομῶν ἐφρόντιζον, περὶ δὲ τὰς ταφὰς κατεγίνοντο μεθ' ὑπερβαλλούσης φιλοτιμίας· τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οἴκους αὐτῶν ὠνόμαζον καταλύματα, διὰ τὸν ὀλίγον καιρὸν τῆς εἰς αὐτοὺς παροικίας αὐτῶν, τοὺς δὲ τάφους

τῶν καλῶν καὶ ἐναρέτων ἐκάλουν οἴκους ἀϊδίους, ὡς συμβιούντων αὐτῶν εἰς τὸν ᾅδην μετὰ τῶν δικαίων τὸν ἄπειρον αἰῶνα.

Μετὰ ἑξαώρους ἐρεύνας καὶ ἐπισκέψεις ἐπανήλθομεν εἰς τὴν πρὸ τῆς μεγάλης πυραμίδος πλατεῖαν καὶ ἀνεπαύθημεν ὑπὸ τὴν μόνην ἐκεῖ σκιὰν τῶν εἰσογείων δωματίων τῆς Ἀντιδαπιλικῆς οἰκοδομῆς, ἥτις ἀνηγέρθη πρὸς χάριν τῆς ἐπισκεψαμένης τὰς πυραμίδας συζύγου τοῦ Ναπολέοντος Γ'. Εὐγενίας. Ἐκεῖ ἠρεσκόμεθα εἰς τὰς οὐχὶ πολὺ φορτικὰς συμφωνίας καὶ ἀπαιτήσεις τῶν εὐφυεςάτων φελάχων, οἵτινες ἐπώλουν τεμάχια μαρμάρων, ἀπολιθώματα, μουμίας πηλίνας, διάφορα χαλκᾶ νομίσματα κτλ. κτλ. καὶ οἵτινες ἀπῄτουν «παξίσι» ἑνὸς φράγκου, ἵνα ἀναβῶσι τὸ ὕψος τῶν πυραμίδων εἰς ὅ λεπτὰ καὶ τὸ καταβῶσιν εἰς 4.

Περὶ τὴν 3 ½ μ. μ. ἀναβάντες μετὰ τοῦ φίλου συνοδοιπόρου μου ἐπὶ τῆς ἀναμενούσης ἡμᾶς ἁμάξης ἐπανήλθομεν εἰς Κάϊρον καί, ἀφ' οὗ ἐκαθαρίσθημεν ἐκ τῆς ἀφορήτου ἄμμου, παρεκαθήσαμεν εἰς τὴν φιλόξενον καὶ ἀβραμιαίαν τράπεζαν τοῦ ἀξιοτίμου πατρός του κυρίου Β. Βοχωρίδου.

Τῇ 13 Φευρουαρίου μετέβην πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀπολιθωμένου Φαραωνιτικοῦ Δάσους καὶ τοῦ κατὰ τὴν εἰς αὐτὸ ἄγουσαν ὁδὸν εὑρισκομένου «Δένδρου τῆς Παναγίας», ὑφ' ὃ ἔστη καὶ ἀνεπαύθη ἡ Θεοτόκος μετὰ τοῦ θείου βρέφους καὶ τοῦ Ἰωσὴφ κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁπόταν ἔφευγε τὸν ζητοῦντα τὴν ψυχὴν τοῦ χαριτωμένου αὐτῆς παιδίου τοπηλάτον Ἡρῴδην «Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον (Ματθ. Β. 13—14). Τὸ δένδρον τοῦτο ὡς ἀντικείμενον σεβασμοῦ ἐδώρησεν ὁ Κεδίβης τιμητικῶς εἰς τὴν ἐπισκεφθεῖσαν αὐτὸ αὐτοκράτειραν τῆς Γαλλίας καὶ ἔκτοτε τὸ περιέβαλον μὲ κιγκλίδας. Τὸν ἐκ τῆς τμήσεως τῶν κλάδων καὶ φύλλων του ἀπορρέοντα γαλακτώδη χυμὸν προσφέρουσιν εἰς τὰς λεχοὺς ἵνα «καταβάσωσι γάλα». Διʼ αὐτὸν τοῦτον τὸν σκοπὸν οἱ ἐπισκεπτόμενοι αὐτὸ περιηγηταὶ καὶ διὰ σεβασμὸν ἀποφέρουσι μεθʼ ἑαυτῶν μικροὺς κλάδους καὶ φύλλα.

Εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον, εἰς ὃν εὑρίσκοντο ἄλλοτε τὰ θαυμασμοῦ ἄξια ἀπολιθώματα καρπῶν, δένδρων, ἀνθέων κτλ., σήμερον ὀλίγιστα καὶ τὰ ὅλως δυσμετακόμιστα καὶ ἄχρηστα ἀφῆκεν ἡ ἀπληστία τῶν περιηγητῶν νὰ εὑρίσκωνται, ἐξ ὧν 3—4 τεμάχια καὶ ἡμεῖς παρελάβομεν.

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ «ἀπολιθωμένου Δάσους» μετέβημεν εἰς ὃν χῶρον ἔκειτο ἡ φερώνυμος τῆς Αἰγύπτου Ἡλιούπολις, μεταξὺ τοῦ Νείλου καὶ τῶν Ἀραβικῶν ὀρέων ἐπάνω ὑψώματος τετχνητοῦ, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον λίμναι ἐπίσης τεχνηταὶ καὶ πολλαὶ διώρυγες δενδρόφυτοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἵνα ἀποκρούωσι τὰς ἐπηρείας τῆς καταστρεπτικῆς ἄμμου. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἔκειτο ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τοῦ Ἡλίου, εἰς ὃν ἐτρέφετο ὁ ἱερὸς Βοῦς Μνεύϊς, ὃς ὑπὸ μὲν τοῦ λαοῦ ἐνομίζετο θεὸς (ὡς καὶ ὁ Ἆπις ἐν Μέμφιδι), ὑπὸ δὲ τῶν ἱερέων ὡς τὸ χρησιμώτατον καὶ ὠφελιμώτερον τῶν ζώων διὰ τὴν γεωργικὴν καὶ τὴν κίνησιν τῶν ὑδραυλικῶν μηχανῶν.

Τὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ κατεκοσμοῦντο μὲ πολλοὺς περιφήστοιχηδὸν τεθειμένας Σφίγγας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καθʼ ὅλον μους ὀβελίσκους πεπληρωμένους ἐξ ἱερογλυφικῶν καὶ μὲ τὰς τὸν προεισαγωγικὸν περίπατον μέχρι τῶν προσπυλαίων τοῦ ναοῦ, ὃν περ ἱκανῶς διέθειρεν ὁ Καμβύσης. Ἐκ τῶν πολλῶν ὀβελίσκων αὐτῆς εἰς εἰσέτι παραμένει καὶ ἵσταται ἀκέραιος εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ καὶ μία μόνη Σφίγξ ὡς μεμονομένα λυπηρὰ μαρτύρια τῶν ζαπλούτων ἐκείνων ἐρειπίων της! Κατὰ τὴν Ἔξοδον τῆς Π. Γραφῆς (Κεφ. Α'.) εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς πόλεως ταύτης Ὼν—Ἡλιουπόλεως—συνεισέφερεν ἱκανῶς καὶ ἡ ἐργασία τῶν δουλουθέντων Ἑβραίων ὑπὸ τῶν Φαραώ.

Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης λέγεται ὅτι ἦτο ὁ κύριος τοῦ Πετεφρὴ καὶ εἰς ταύτην ὑπῆρχον αἱ λαμπραὶ ἐκεῖναι οἰκοδομαί, ἔνθεν τῶν ὁποίων ἀνεπτύσσοντο παρὰ τῶν ἱερέων αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ γνώσεις τῆς Αἰγυπτιακῆς σπουδῆς καὶ μαθήσεως, εἰς ἃς κατὰ τὸν Ἰώσηπον ὁ Ἀβραὰμ 1200 ἔτη καὶ ἐπέκεινα μετὰ τὸν κατακλυσμὸν συμφιλοσοφῶν μετὰ τῶν ἱερέων παρέδωκεν εἰς αὐτους τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν ἀστρονομίαν, διότι πρὶν αὐτοῦ «εἶχον ἀμαθῶς». Ἐκ τοῦ συνεδρίου τῶν λογάδων ἱερέων τῆς ἐξηφανισμένης ἤδη ταύτης πόλεως ἤντλησαν νάματα σοφίας οἱ παρʼ Ἕλλησιν ἐπὶ σοφίᾳ τὰ πρῶτα φέροντες δαιμόνιοι ἐκεῖνοι Πυθαγόραι, Πλάτωνες κτλ. μεγαλόνοες φιλόσοφοι. Εἰς τὴν κατὰ τὴν Γραφὴν πόλιν ταύτην Ὼν καὶ κατὰ τοὺς Ἕλληνας Ἡλιούπολιν σώζεται εἰσέτι μικρὸν μέρος τῶν τειχῶν αὐτῆς, συνιστάμενον ἐκ πλίνθων. Ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης λέγεται σήμερον «Ματαρία» καὶ «Ἂϊν-Σάμψ» δηλαδὴ «ὀφθαλμὸς Ἡλίου». Αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἡ μόνη ἐκτὸς τοῦ Νείλου καθʼ ὅλην τὴν Αἴγυπτον βρύσις, ἥτις λέγεται «Πηγὴ τοῦ Ἡλίου». Ἡ θέσις τῆς ποτὲ περιφήμου ταύτης πόλεως ἢ τῆς σημερινῆς «Ματαρίας» ἀπέχει τοῦ Καΐρου περὶ τὰς 2—3 ὥρας.

Δ. Χ.

(ἀκολουθεῖ).

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΟΛΟΜΒΟΣ
ἢ
ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς.

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 211 Δ'. τόμ.—καὶ τέλος).

Νέαι ἀγέλαι μικρῶν πτηνῶν ποικιλοχρόων ἐφάνησαν πετῶσαι πέριξ τῶν πλοίων καὶ θηρῶν θυνον τὴν πτῆσίν των πρὸς τὸ νοτιοδυτικόν. Θύννοι ἔπαιζον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· εἷς ἐρωδιός, εἷς πελεκάνος καὶ μία νήσσα παρετηρήθησαν διευθυνόμενα ἐπίσης πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος ὅπου καὶ τὰ ἄλλα πτηνά.

Τὰ χόρτα τὰ κυμαινόμενα περὶ τὰ πλοῖα ἦσαν νωπὰ καὶ πράσινα καὶ ἐφαίνοντο νεωστὶ ἀποσπασθέντα ἐκ τοῦ ἐδάφους. Ὁ καιρὸς ἦτον ἥσυχος καὶ ὁ Κολόμβος ἐνόμιζεν ὅτι ἀνέπνεεν ἤδη γλυκύτερον ἀέρα, αἰσθανόμενος τὴν εὐώδη αὔραν, ἣν ἀναπνέει τις τὸν Ἀπρίλιον ἐπὶ τῶν Ἱσπανικῶν ἀκτῶν.

Ἐν τούτοις ὅλαι αἱ εὐνοϊκαὶ αὗται ἐνδείξεις ἐθεωροῦντο παρὰ τῶν στασιαστικῶν ναυτῶν ὡς ἀπατηλαὶ παγίδες συνελθοῦσαι ὅπως συντελέσωσιν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἀπώλειάν των. Περικυκλώσαντες ὄπισθεν τὸν ναύαρχον, πικρῶς ἐπέπληξαν αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιμονήν, μεθ' ἧς ἐξηκολούθει νὰ ὠθῇ αὐτοὺς εἰς ἀπεράντους θαλάσσας, καὶ ἀπῄτησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εὐθὺς εἰς Ἱσπανίαν, ἐγκαταλείψαντες τὴν ἐπιχείρησιν.

Ὁ Κολόμβος, βλέπων μετὰ θλίψεως ὅτι ἅπασαι αἱ προσπάθειαί του ἔμελλον νὰ ναυαγήσωσιν εἰς τὴν στιγμὴν τῆς ἐπιτυχίας, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του ἐζήτησε νὰ καθηυχάσῃ τοὺς στασιώδεις δι' ὑποσχέσεων καὶ μεγαλοπρεπῶν ἀμοιβῶν· ἀποτυχὼν δὲ καὶ εἰς τοῦτο, ἀπεφάσισε νὰ τοῖς ζητήσῃ τελευταίαν τριήμερον προθεσμίαν, ὑποσχεθεὶς νὰ ἐπαναγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἂν καὶ μετὰ τὴν προθεσμίαν ταύτην δὲν ἤθελον ἰδεῖ ξηράν.

Αἱ τρεῖς ἡμέραι εἶχον παρέλθει, ἡ δὲ ἀμηχανία τοῦ Κολόμβου ἦτον ἀπερίγραπτος. Τὰ πληρώματα κατεσκόπευον ἀπλήστως, ὅπως διακρίνωσι μακρόθεν τὰ σημεῖα τὰ προαγγελτικὰ τῆς γῆς. Ἀνέσυραν ἐκ τῆς θαλάσσης κλάδον πλήρη καρπῶν, μικρὰν σανίδα καὶ προσέτι μίαν ῥάβδον περιέργως γεγλυμμένην. Ὁ Κολόμβος ἱστάμενος πάντοτε ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς πρώρας τοῦ πλοίου του ἐξήταζεν ἀκαταπαύστως τὸν ὁρίζοντα καὶ ἐφαίνετο μὲν γαλήνιος, ἀλλ' ἡ ψυχή του ἦτο τεταραγμένη. Τὴν τρίτην τέλος πάντων ἡμέραν κατὰ τὴν δεκάτην ἑσπερινὴν ὥραν ἐνόμισεν ὅτι διέκρινε φῶς λάμπον μακρόθεν, φοβούμενος δὲ μὴ ἀπατᾶται ἐκάλεσεν ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν του, ὅστις ἐπίσης παρετήρησεν αὐτό. Τὸ φῶς ἐχάθη καὶ ἀνεφάνη πολλάκις, ὁ δὲ Κολόμβος ἐγένετο βέβαιος ὅτι οὐχὶ μόνον προσήγγισεν εἰς γῆν, ἀλλὰ καὶ εἰς γῆν κατοικουμένην.

Ἐξηκολούθησαν προχωροῦντες μετὰ προφυλάξεως μέχρι τῆς δευτέρας πρωϊνῆς ὥρας, ὅτε ἠκούσθη ἐπὶ τέλους ὁ χαρμόσυνος κανονοβολισμὸς τῆς Πίντας, δι' οὗ ἐχαιρετίσθη περιχαρῶς ἡ ἀνακαλυφθεῖσα γῆ.

Κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τὰ πληρώματα παρετήρησαν καθαρῶς νῆσον ὁροσερὰν καὶ χλοερὰν ἔχουσαν πολλῶν λευγῶν ἔκτασιν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐξήρχοντο ἀθρόοι ἀπὸ τὰ βάση καὶ προσέτρεχον εἰς τὴν παραλίαν, ἵνα ἐξετάσωσι πλησιέστερον τὰ πλοῖα καὶ ἴδωσι τοὺς ἐν αὐτοῖς περιέργους ξένους.

Ὁ Κολόμβος ἠγκυροβόλησε καὶ ἔρριψε τὰς λέμβους εἰς τὴν θάλασσαν.

Οἱ Ἱσπανοὶ πλησιάσαντες εἰς τὴν νῆσον, εἶδον μετὰ θαυμασμοῦ τὰ ἀπέραντα δάση, τῶν ὁποίων ἡ βλάστησις εἶνε τοσοῦτον ἀκμαία εἰς τὰ κλίματα ἐκεῖνα. Καρποὶ καὶ πτηνὰ ἄγνωστα κεκοσμημένα διὰ παντοειδῶν χρωμάτων ἐποίησαν αὐτοῖς μεγίστην ἐντύπωσιν καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ αἱ θλίψεις τοῦ διάπλου ἐλησμονήθησαν.

Ὁ Κολόμβος ἅμα ἀποβὰς εὐθὺς ἐγονυπέτησε, ἠσπάσθη τὴν γῆν καὶ ηὐχαρίστησε τὸν Θεὸν χύνων θάκρυα χαρᾶς· τὸ δὲ παράδειγμά του ἠκολούθησεν ἅπασα ἡ συνοδεία του. Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς εἵλκυσε τὸ ξίφος του, ἀνεπέτασε τὴν βασιλικὴν σημαίαν καὶ ἔκαμεν ἐπισήμως κατοχὴν τῆς νήσου ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων τῆς Ἱσπανίας, ὀνομάσας αὐτὴν νῆσον τοῦ Ἁγίου Σωτῆρος.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς τελετῆς ταύτης προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς παρευρεθέντας ἵνα δώσωσι τὸν ὅρκον τῆς πίστεως εἰς αὐτὸν ὡς εἰς ἀρχιναύαρχον καὶ ἀντιβασιλέα τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλης. Τὴν Παρασκευὴν τῆς 12ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1492 ἀνεκαλύφθη ὁ Νέος-Κόσμος, ἡ δὲ νῆσος, ἐφ' ἧς ἀπεβιβάσθη ὁ Κολόμβος, ἀνήκει τὴν σήμερον εἰς τὴν συστάδα τὴν καλουμένην Βεχαμὰς κειμένην ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ Ὠκεανῷ, μεταξὺ τῆς μεγάλης νήσου Κούβας καὶ τῶν παραλίων τῆς Φλωρίδος.

Ἀφοῦ ὁ Κολόμβος διέτριψε δύο ἡμέρας ἐνταῦθα ἐξερευνῶν τὴν νῆσον, ἀπέπλευσε καί, διευθυνθεὶς εἰς διάφορα μέρη, ἀνεκάλυψε τὰς νήσους Κούβαν καὶ Ἱσπανιόλαν· ἐπανακάμψας δὲ εἰς Ἱσπανίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Πάλου τὴν 15 Μαρτίου 1493 μετ' ἀπουσίαν ἑπτὰ μηνῶν καὶ δώδεκα ἡμερῶν. Ὅτε δὲ οἱ πολῖται ἤκουσαν τὴν ἐπάνοδόν του καὶ ἔμαθον ὅτι ἀνεκάλυψε «τὴν ἄγνωστον γῆν» καὶ ὅτι τινὲς τῶν κατοίκων αὐτῆς ἦλθον ἑκουσίως εἰς Ἱσπανίαν, ἡτοιμάσθησαν νὰ τὸν ὑποδεχθῶσι μετὰ βασιλικῶν τιμῶν.

Μαθόντες ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα τὴν ἐπάνοδον καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Κολόμβου, προσέταξαν νὰ γίνωσι μεγάλαι προετοιμασίαι πρὸς ὑποδοχήν του, τὰ δὲ πλήθη θαυμάζοντα περιεκύκλουν αὐτόν. Τίς ἤθελε πιστεύσει, ὅτι ἦν αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Κολόμβος, ὅστις πρό τινων ἐτῶν ἑστάθη παρὰ τὴν πύλην μοναστηρίου ζητῶν ἄρτον καὶ ὕδωρ διὰ τὸ τέκνον του! Ἐν τῷ διαστήματι τῶν ἀκολούθων δώδεκα ἐτῶν ἐπεχείρησε τέσσαρας ἀξίας πολλοῦ λόγου θαλασσοπλοίας, καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἅπας ὁ νεωστὶ εὑρεθεὶς κόσμος ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῇ *Κολομβία*· τῆς τιμῆς ὅμως ταύτης τὸν ἀπεστέρησε πλουσίας πις ἔμπορος τῆς Ἰταλίας *Ἀμέρικος Βεσπούκιος* καλούμενος, ὅστις, ἀναχωρήσας μετὰ μεγάλου στόλου τὸ 1501 ἔτος καὶ ὁδηγούμενος ὑπὸ τῶν εἰδήσεων, ὅσας ἐδημοσίευσεν ὁ Κολόμβος, καὶ ὑπὸ τῶν χαρτῶν αὐτοῦ, ἔφθασεν εἰς τὸ μεσημβρινώτερον μέρος τῆς ἠπείρου καὶ διηγήθη τοιαῦτα περὶ τοῦ διάπλου καὶ τῆς χώρας ἣν εἶδεν, ὥστε ἐδόθη εἰς ταύτην τὸ ὄνομά του, ὡς εἰ ἀνεκάλυψεν οὗτος αὐτήν. Ὁ λαὸς ὅμως ἔβλεπε τὸ ὄνομα τῆς Κολομβίας καὶ τοῦ Κολόμβου εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἀμερικῆς καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ὁμοσπόνδους πολιτείας, ὅπου ὑπάρχει ἐπαρχία Κολομβία καλουμένη, ἔχουσα πρωτεύουσαν τὴν Οὐασιγκτῶνα.

Ἐνῷ δὲ κατεγίνετο ὁ Κολόμβος εἰς ἀνακαλύψεις, ὑπέκυψεν εἰς πολλὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς δοκιμασίας· διότι μετὰ τοιαύτας πιστὰς ὑπηρεσίας ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ἀπεποιήθη νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ πόρους, δι' ὧν ν' ἀνταμείψῃ τοὺς ναύτας του. Ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα, σταθερωτάτη αὐτοῦ φίλη, εἶχεν ἤδη ἀποθάνει· ὥστε μάτην ὁ Κολόμβος ἐζήτει δικαιοσύνην. Τὸ ἑβδομηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του ἠσθάνθη, ὅτι ταχέως ἔμελλον νὰ παύσωσιν ὅλαι αὐτοῦ αἱ φροντίδες καὶ διατάξας τὰς ὑποθέσεις του ἡτοιμάσθη εἰς θάνατον. Παρήγγειλε δὲ τοὺς υἱούς του νὰ διαδίδωσι πανταχοῦ μετὰ ζήλου τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, καὶ τὴν 20 Μαΐου 1506 ἀνεφώνησε τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις· «εἰς χεῖράς σου, Κύριε, παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου».

Αἱ περιγραφαί, ὅσας ἐδημοσίευσεν ὁ Κολόμβος, διήγειραν τὴν

ἐπιθυμίαν πολλῶν ἐθνῶν ὅπως ἐξουσιάσωσί τινα μέρη τοῦ νέου κόσμου. Γάλλοι, Ὁλλανδοὶ καὶ Ἄγγλοι ναυτικοὶ ἐπεχείρησαν θαλασσοπλοΐας χάριν ἀνακαλύψεων καὶ ὠκειοποιήθησαν τὰ μέρη, εἰς ἃ ἀπέβησαν. Ἀλλ' ἐνεργητικώτερος πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ μεταναστῶν ὑπῆρξεν ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος Σμίθ, ἐφελκύσας τὴν εὐμένειαν ὅλων τῶν πέριξ ἰθαγενῶν. Τὸ 1620 ἔτος ἐγένετο δευτέρα ἀποκατάστασις Ἄγγλων ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ, ὅπου οὔτε φίλον εὗρον ἵνα ὑποδεχθῇ αὐτοὺς οὐδὲ στέγην ἵνα ἀναπαυθῶσιν. Ἠγόρασαν δὲ γῆν παρὰ τῶν Ἰνδῶν εἰς Μασσαχουσέτην καὶ ᾠκοδόμησαν πόλιν ὀνομασθεισαν Νέαν Πλυμούθην. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐγένοντο καὶ ἄλλαι ἐγκαταστάσεις εἰς διάφορα μέρη τῆς ἀπεράντου ταύτης χώρας, ἑκαστη δὲ ἀποικία ὠνομαζετο ἐπαρχία, καὶ οἱ κάτοικοι ἐκανονιζον μὲν μόνοι τὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν κυβερνήσ ως. ἀλλ' ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὑπηκόους τῆς μητροπόλεως αὐτῶν μέχρις οὗ ἀποσπασθέντες ἐντελῶς οἱ περισσότεροι ἀπετέλεσαν ἤδη κράτη αὐτόνομα καὶ ἀνεξάρτητα.

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ». (*)

Λοιπὸν *κατευόδιον!* πλοίαρχε Βελιγράδη, ἀνέκραξα μετὰ κατανύξεως, κενόνων τὸ τελευταῖον ποτήριον τοῦ ρητινίτου ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς *Εὐαγγελιστρίας*.

Ὁ πλοίαρχος μοὶ ἔσφιγξε τὴν χεῖρα μετὰ δυνάμεως ναυτικῆς χειρὸς καὶ ἁπλότητος εἰλικρινοῦς καρδίας· εἶτα δέ, στραφεὶς πρὸς ἕνα τῶν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ναυτῶν, διέταξε νὰ μὲ ἀποβιβάσωσιν εἰς τὴν ξηράν.

Ἐντὸς μικροῦ ἡ λέμβος τοῦ πλοίου, κωπηλατουμένη ρωμαλέως, διέσχιζε τὴν θάλασσαν τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης, διευθυνομένη πρὸς τὴν *Μακρὰν Ἀποβάθραν*. Εἰς ἕκαστον κωπηλάτημα παρετήρουν μετ' εὐχαριστήσεως τοὺς μυώδεις καὶ γυμνοὺς βραχίονας τοῦ νεανίσκου, καταμαρτυροῦντας ἀθλητικὴν δύναμιν, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐπιγεγραμμέναι διὰ τῆς ἀνεξιτήλου ἐκείνης σκευασίας, τῆς γνωστῆς καὶ συνήθους εἰς τοὺς ναυτικοὺς καὶ μᾶλλον ἀρεσμάντους τοῦ λαοῦ, αἱ λέξεις: «*Γεώργιος*— *Ἀχ. βάχ*—».

Ἐπὶ τέλους ἀφίχθημεν εἰς τὴν παραλίαν. Ἀπεχαιρέτισα τὸν νεαρὸν ναύτην μετά τινος ὑλιβερᾶς πλὴν ἀνεξηγήτου προαισθήσεως· ἦτο μᾶλλον αἴσθημα φόβου, ὅπερ καταλαμβάνει τὴν καρδίαν μας, ὁπόταν βλέπωμεν ἄθροισμα ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, συνδεδεμένων ἐπὶ τῆς γῆς διὰ των γλυκυτέρων δεσμῶν τοῦ βίου, νὰ ταλαντεύηται ἐπὶ τῶν κυμάτων ἐπάνω ὀλίγων ἡμιβεβρεγμένων σανίδων καὶ νὰ ἐξαφανίζηται ἐν τῇ ὁμίχλῃ τοῦ ὠκεανοῦ, ἐνῷ ἀπο ἑνὸς ἐξώστου τῆς παραλίας δεδακρυσμένος τις ὀφθαλμὸς παρακολουθεῖ εἰσέτι μετ' ἀγωνίας τὸ ἐξαφανιζόμενον ἐκεῖνο σημεῖον· ἐνῷ τρέμουσά τις χεὶρ ἀρίνει νὰ καταπέσῃ ἐν ἀπελπισίᾳ τὸ λευκὸν μανδήλιον, ὅπερ τέως ἔσειεν εἰς τὸν ἀέρα ὡς σημεῖον ἀποχαιρετισμοῦ· ἐνῷ χείλη φλεγόμενα ἐκ στοργῆς, ἀγάπης ἢ ἔρωτος ψιθυρίζουν εἰσέτι: *Θεέ μου* ....

Καὶ ὁπόταν ὁ ὀφθαλμὸς ἐκεῖνος παύσῃ τοῦ νὰ δακρύῃ πλέον, καὶ ὁπόταν τὸ λευκὸν ἐκεῖνο μανδήλιον, ὅπερ ἀπεματτε τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα δάκρυα, δὲν χρησιμεύει ἢ νὰ κρύπτῃ πλῆρες εὐωδίας φιλαρέσκου παρθένου νέα μειδιάματα, καὶ ὁπόταν τὰ χείλη ἐκεῖνα ἀντὶ προσευχῆς ἄδουν χαρμόσυνον καὶ φαιδρὸν τῆς ἀνοίξεως ᾆσμα, ὦ τότε, ναὶ τότε πρὸ πάντων ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις μὲ ἀτρόμητον χεῖρα ἔστρεψε το πηδάλιον πρὸς τὰ ὕδατα τῆς Μαύρης θαλασσης, προ τὸ Γιβραλτὰρ καὶ τὸν Ἀτλαντικὸν, παλαίει θαλασσορρυτος κατὰ τῆς φρικτῆς καὶ ἀδιασπάστου συμμαχίας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης, ὅπως ἀνταλλάξῃ τὸν γλυκὺν τῆς Κορίνθου καρπον μὲ τὸν λευκὸν τῆς Βραζιλίας βαμβακα ἢ τῆς Νάξου τὴν σμύριδα μὲ τα πολυτελῆ ὑφάσματα τῆς Λιβερπούλης.

Ναί· εἶνε αὕτη πρόοδος καὶ τελειοποίησις, εἶνε πολιτισμὸς ἀναμφιβόλως· εἶνε ἀνάγκη ἢ μᾶλλον τάσις ἀναπόσπαστος τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως· ἀλλὰ ποῦ τὴν ὁδηγεῖ, ποῦ τὴν ἄγει; ἀδιάφορον! ἡ ἀνθρωπότης σπεύδει πρὸς τὴν εἱμαρμένην της καθὼς καὶ τὸ ἄτομον προς τὴν εἱμαρμένην αὐτοῦ.

Ὁ πλοίαρχ. Ἠλίας Βελιγράδης ἦν Κάσσιος· ἀνὴρ μεσῆλιξ, ὑψηλός, ἰσχνὸς καὶ φυσιογνωμίας ἀγαθῆς· ἐπεβαινε τῆς *Εὐαγγελιστρίας* αὐτοῦ μεθ' ὅσης ὑπερηφανίας ὁ Ἄραψ τῆς ἰδίας φορβάδος. Ὡς πλοίαρχος καὶ ἰδιοκτήτης ἔχαιρε, βλέπων ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πλοίου προ τινος ἐν Σύρῳ ναυπηγηθέντος τοὺς τρεῖς αὐτοῦ υἱους καὶ τὸ ἑξ ἑπτὰ ἄλλων φαιδρῶν νησιωτῶν πλήρωμά του προετοιμαζόμενον εἰς ἀποπλουν. Ἡ *Εὐαγγελίστρια* συμπληρώσασα ἐν Σμύρνῃ το φορτίον της διὰ λ)μον τοῦ ἐμπόρου κ. Ἡ. ἀπήρχετο πρὸς τον ἐν Λιβερπούλῃ υἱον αὐτοῦ.

Πληροφορηθεὶς τὴν εἰς Ἀγγλίαν ἀναχώρησιν ὁμογενοῦς πλοιάρχου μετέβην παρ' αὐτῷ, ὅπως τὸν παρακαλέσω ὅ' ἰδιαιτέραν μου ὑπόθεσιν· μ' ὑπεδεχθη φιλοφρόνως καί, λαβὼν τὴν πρὸς τὸν ἐν Λιβερπούλ ἀδελφόν μου ἐπιστολήν, μοὶ ἀπήντησε, σφίγγων αὐτὴν μεταξυ τῶν δακτύλων του μετὰ προθυμίας καὶ πεποιθήσεως:

— Θὰ τὴν ἐγχειρίσω ὁ *ἴδιος*.

— Εὐχαριστῶ, πλοίαρχε, ἀπήντησα, ἑτοιμαζόμενος ν' ἀναχωρήσω ἀλλ' ἡ χειρ αὐτοῦ μ' ἐμποδισε.

— Προσμείνατε, μοὶ λέγει· ἔχομεν ἐν τῷ πλοίῳ ἐξαίρετον ρητινίτην.

Τὸ μειδίαμά μου ὑπῆρξεν ὡς μόνη ἀπάντησις εἰς τὴν εὐάρεστον ταύτην πρόσκλησιν.

— Λοιπὸν *κατευόδιον*, πλοίαρχε Βελιγράδη, ἀνέκραξα μετὰ κατανύξεως, κενόνων τὸ τελευταῖον ποτήριον αὐτοῦ, καὶ μετ' ὀλίγον εὑρισκόμην ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ὡς προανέφερα, μὲ τους βραχίονας ἐσταυρωμένους ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀτενίζων πρὸς τὸ βρίκιον.

Καί τοι ἡ ἑσπέρα εἶχε προχωρήσει, ἡ *Εὐαγγελίστρια* διεκρίνετο καλῶς ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σμύρνης ἠγκυροβολημένων πλοίων καὶ ἀτμοπλοίων, διοτι οἱ ἀναπε-

(*) Ὁ ἀναγνώστης ἔστω βέβαιος ὅτι καὶ τὸ τραγικὸν καὶ τὸ ἀστεῖον τῆς παρούσης διηγήσεως εἶνε πραγματικὴ ἀλήθεια καὶ συμβάντα τεχνικώτερον μόνον συνηρμοσμένα.

πταμένοι ἤδη ἱστοὶ αὐτῆς ἐφαίνοντο λευκοὶ καὶ πεφυσιωμένοι ἐν μέσῳ τῶν γυμνῶν τῶν λοιπῶν ἱστίων. Μετ' ὀλίγον εἶδα αὐτὴν ἐξαφανιζομένην εἰς τὸν ὁρίζοντα ταχεῖαν καὶ ὑπερήφανον, ἡ δὲ καρδία μου ἔπαλλεν ἐκ συγκινήσεως μεμιγμένης μετά τινος ταραχῆς, διότι νεφέλη πεπυκνωμένη καὶ σκοτεινὴ ἐξηπλοῦτο ὑπεράνω τοῦ ὄρους τῶν *Δύω ἀδελφῶν*, ὁ δὲ ἄνεμος ὁρμητικὸς καὶ παγετώδης ἤρξατο συνταράττων τὰ πέλαγη, καὶ τὰ κύματα, προβαλλοντα τας ἀφρώδεις αὐτῶν κεφαλάς, ἠκούοντο θραυομενα μετα πατάγου κατὰ τῆς ἀποβάθρας ἐφ' ἧς ἱσταμην.

Ὁ πλοιαρχος καὶ οἱ υἱοι του, ἡ *Εὐαγγελίστρια* καὶ το πλήρωμα αὐτης δὲν μοι ἐφαίνοντο ὁλως ξενα ὡς τὴν προτεραιαν, καθ' ἣν διερχομενος απεναντι αυτῶν οὔτε κἂν ἐκ περιεργειας εἶχα στρεψει το βλεμμα· την στιγμην ταυτην εἶχε δικαιωματα ἐπι τῆς καρδιας μου· ἐξησκουν ἐπιρροήν τινα ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς, ἐπιρροην ἐγωϊστικην ἀναμφιβολως.

Ποσα σκαφη την στιγμην ταυτην ἐφεροντο καὶ ἐκυλινδοῦντο ἐπὶ τῆς ὑγρας ἀβυσσου, ποσαι ψυχαὶ ἠγωνίων καὶ ποσαι χεῖρες ἐπαλαιον ἴσως ἐντος αὐτῆς, ἵνα ὁραξωσι μιαν κωπην ἢ ἓν συντριμμα του ναυαγιου των καὶ παρατεινωσι την ἀγωνιαν ἐκεινην, ἥτις καλειται ζωὴ καὶ ἥτις ἐπὶ τῆς γῆς θἆττον ἢ βραδιον προώρισται νὰ ὑποκυψῃ εἰς ἀναπόφευκτον ναυαγιον; Καὶ ὅμως περὶ αὐτων θα ἦτο γελοιον καὶ ἂν ἐσκεπτομην. Ἡ *Εὐαγγελίστρια*, το ρηκιον του πλοιαρχ Βελιγράκη μ' ἐνδιέφερε τοσον πολύ, διοτι εἶχα κενωσει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος αὐτου ἓν ποτήριον ρητινιτου, διοτι ἔφερε την ἐπιστολήν μου ἐκεινην προς ἕνα *ἀδελφόν* ὥστε, ἐκτεινων προς τον ὁρίζοντα την χεῖρα μου διὰ τελευταιαν φοραν,

— Κατενοησιον! ἐψιθύρισα.

— Κ' ἐγὼ δὲν ξέρω τί κατενόθιο... ἀπήντησε σχεδον μυκτηριστικως γερων τις ἁλιευς, ἱσταμενος τὴν στιγμην ἐκεινην πλησιον μου καὶ ατενίζων μετὰ περιεργειας το ἐξαφανιζομενον ἤδη σκαφος.

— Πῶς σοῦ φαίνεται ὁ καιρός; ἠρώτησα, ταραχθεὶς εἰς τοὺς λόγους ἐκεινους.

—Ἄσε τον καιρό· μοὶ ἀπήντησε, κινῶν τὴν κεφαλὴν ἀπαισίως.

— Τότε λοιπον τί ἄλλο;

— Δὲν βλεπεις ὅτι δὲν ἀκούει τὸ τιμόνι;

Εἰς τοὺς λογους τούτους τοῦ γέροντος κατεταράχθην.

— Ναί, ναί, ἐξηκολούθησεν αὐτός, τὸ καραβι εἶνε καινούριο καὶ γερό, ἀλλ' εἶνε, φαίνεται, πρωτοταξειδο· δὲν ἀκούει το τιμόνι του καλὰ καὶ φοβοῦμαι μὴ σπάσῃ τὰ μοῦτρά του ἀπάνω σὲ κανένα ἐγγλεζονῆσι, καὶ ξέρεις; μ' αὐτὸ τον καιρο μισος δὲν θὰ γλυτώσῃ. . .

Οἱ διατεινόμενοι ὅτι αἱ ἐντυπώσεις τῆς ἡμέρας ἐξασκοῦσι μεγάλην ἐπὶ τῶν ὀνείρων μας ἐπιρροὴν ἔχουν μέγα δίκαιον· ἂν ἡ ὑπνοβάτις μοῦσα τοῦ Κολεριγίου χρεωστεῖ τὸ ποίημα αὐτοῦ Kublakhon εἰς τὴν ἀφ' ἑσπέρας ἀνάγνωσιν τοῦ Turchás Pilgrimage ἀνάγκη ἐπίσης νὰ ὁμολογήσω ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀπαισίους λόγους τοῦ γηραιοῦ ἐκείνου ναυτικοῦ ὀφείλεται τὸ ἑξῆς ὄνειρον:

Ἐπὶ τῶν κυμάτων ἀγρίου ἀλλ' ἀγνώστου μέχρι τοῦδε ὠκεανοῦ, ὃν δὲν διέσχισεν εἰσέτι ἡ τρόπις οὐδενὸς πλοίου, ἐκυλινδεῖτο ἓν σκάφος· παρὰ τὸ πηδάλιον αὐτοῦ προσδεδεμένος ἦμην ὁ ἀπόλυτος κυβερνήτης του . . . . ὁ ἄνεμος ἠκουετο ὠρυομενος καί, διασχίζων τὰ ἀναπεπταμενα ἱστία τοῦ πλοίου, ἔφερεν εἰς τὰς ἀκοας μου τὴν κραυγὴν τῆς ἐσχάτης ἀγωνίας τοῦ ναυαγοῦ. . .

Ἤκουον πίπτοντα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος συντρίμματα κεραιῶν καὶ ἀλύσεων, τεμάχια σιδήρων καὶ ξύλων, ἀλλα ψυχὴ ζῶσα δὲν ἐφαίνετο ἐπ' αὐτοῦ.

Κεφαλαί τινες ἀνθρώπιναι πελιδναὶ μὲ ὀφθαλμοὺς προέχοντας ἐφαίνοντο μόνον ἐξερχόμεναι τῶν κυμάτων καὶ χεῖρες ποιοῦσαι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἀλλ' ἐξηφανίζοντο εὐθὺς εἰς το δεύτερον κῦμα τότε ἠκούετο γέλως σατανικὸς, γέλως ἀπαίσιος καὶ τὸ πᾶν ἐπανήρχετο εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ μονότονον ἀγριότητα. . . . Ἐν τούτοις τὸ πλοῖον ἀντεῖχε καὶ ἐφέρετο μὲ ὁρμὴν ὑπὸ τῶν ἀνέμων, βυθίζον καὶ ἀνυψοῦν τὴν πρύμνην αὐτοῦ ὑπερηφάνως ἐν τῷ μέσῳ τῶν λυσσωδῶν κυμάτων. Αἴρνης παρατηρῶ ἀπέναντί μου ξηρὰν μικρὸν ἀπέχουσαν, ξηρὰν ἐκτεταμένην καὶ ἀπότομον, βράχους ἀπορρῶγας. Ὑπεράνω τῶν βράχων τούτων ἐφαίνετο μικρὸν κοιμητήριον καὶ λύχνος ἤναπτεν ἐπὶ ἑνὸς τάφου· σκιά τις ἱσταμένη ἐπὶ τοῦ μνήματος μοὶ ἐποίησε σημεῖον ν' ἀπομακρυνθῶ· μοὶ ἐδείκνυε τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας ἐν σιγῇ ἀλλὰ ἐν μελαγχολικῇ σοβαρότητι.

Ἔσπρωξα το πηδάλιον μετα βίας πρὸς τὰ *δεξιά*, ἀλλ' ὁ ἀπαίσιος ἦχος τῶν συντριμμάτων του ἔρθασεν εἰς τὰς ἀκοάς μου ὡς ὁ νεκρικὸς ἦχος τοῦ κώδωνος. . . . Τότε ἡ μορφὴ ἐκείνη ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου ἐκαγχασε σαρκαστικῶς καί, στρέψασα τα νῶτα, ἐγένετο ἄφαντος . . . .

Πλοίαρχε ναῦται, ἐπὶ τοῦ καταστρώματος! ἀνέκραξα μεθ' ὅσης καὶ ἂν εἶχα φωνῆς· πλὴν οὐδεὶς μοὶ ἀπήντησεν, οὐδεὶς ἐφάνη, καὶ μόνον ὁ τρομερος τῆς συγκρούσεως κρότος μὲ κατεκεραύνωσεν· αἱ τρίχες της κεφαλῆς μου ἐφαίνοντο λευκαί, αἱ δὲ χεῖρές μου σκελετώδεις καὶ το πλοῖον ἐν τούτοις ἤρξατο καταβυθιζόμενον . . . . προσδεδεμένος εἰς τὸ πηδάλιον κατηρχόμην μετ' αὐτοῦ ἀδιακόπως καὶ ἀμετατρέπτως εἰς τὴν ἄβυσσον . . . Μάτην ἔκραζον καὶ ἐπίσιον κινήματα ἀπογνώσεως· τὸ ὕδωρ ἤρξατο νὰ μοὶ ἐπιβάλλῃ ἤδη σιγήν, τὴν σιγὴν τοῦ τάφου . . . . Εὑρισκόμην ποδας τινὰς ὑπὸ τὴν θαλασσαν, ὁ δὲ λογισμὸς τοῦ θανάτου καὶ αὐτος μοὶ ἐπήρχετο ἤδη συγκεχυμένος ἐν τῷ μέσῳ πτωμάτων μυρίων ναυαγῶν. Ἠκούσθη τι τότε διαρρηγνύμενον· ἦταν . . . τὰ σχοινία, ἅτινα μ' ἐκράτουν εἰς τὸ καταβυθισθὲν ξύλον προσκεκολλημένον, διερράγησαν καὶ ἀνῆλθα μεθ' ὁρμῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, εὑρέθην ἐπὶ τῆς πραγματικῆς κλίνης μου . . . . . .

Ἐξύπνησα πλήρης ψυχροῦ ἱδρῶτος ἀγωνίας· ἀνηγέρθην μὲ καρδίαν πάλλουσαν σφοδρῶς, μὲ τὰ μέλη πονοῦντα ὡσει πράγματι εἶχα καταβάλει πᾶσας ἐκείνας τὰς προσπαθείας, ὡσεὶ εἶχα δοκιμάσει ἀληθῶς τὸ πικρὸν ἐκεῖνο ποτήριον τοῦ θανάτου.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην μοὶ ἐνεχειρίσθη ἐπιστολὴ κατεπείγουσα· κατ' *ἀνωτέραν διαταγὴν* ὤφειλον νὰ μεταβῶ ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ *Ἰατροῦ* πρὸς καταγραφὴν τῶν διασωθέντων ναυαγίων Ἑλληνικοῦ πλοίου.

Ἡ νῆσος τοῦ Ἰατροῦ εἶνε ἡ δευτερεύουσα τὸ μέγεθος ἐκ τῶν Ἐγγλεζονήσων, κειμένων εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν ἀπεναντι τοῦ λιμένος τῶν Βρυούλων. καὶ κατοικεῖται ὑπὸ ἁλιέων καὶ γεωργῶν ἐργαζομένων ἐν τοῖς κτήμασι τῆς ἰδιοκτητρίας χήρας Τσολάτη, γυναικὸς ἐναρέτου καὶ γνωστῆς διὰ τὰ φιλόξενα αὐτῆς ἤθη. Πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς νήσου μέρος ἀνεγείρεται μικρὰ ἔπαυλις ἐμπεριέχουσα ἐκτὸς τοῦ πύργου τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ τὰ οἰκήματα τῶν ἀγροτῶν· παρ' αὐτῇ ὑπάρχει καφενεῖον, μύλος καὶ ναΐσκος ἔνθα ἀναπαύεται ἡ κόνις τοῦ *Ἰατροῦ*. Ἡ γῆ τῆς μικρονήσου ταύτης εἶνε λιπαρὰ καὶ τὰ γεννήματα εὐδοκιμοῦσιν, ἡ δὲ ἄμπελος ἀνταμείβει γενναίως τοὺς πόνους τοῦ γεωργοῦ, ἀλλὰ μάστιξ φοβερὰ καὶ ἀνηλεὴς ἀπειλεῖ πολλάκις τοὺς ἀγρότας ἐν ὥρᾳ θέρους καὶ ἀποδεκατίζει τὴν ἐλπιζομένην συγκομιδήν. Γενεὰ παμφάγων λαγιδέων, ὑπονομεύουσα μέγα μέρος τῆς νήσου, ἐπέρχεται νύκτωρ κατὰ τῶν ἀγρῶν τοῦ σίτου, τὸ δὲ πυροβόλον τοῦ κυνηγοῦ ἀδυνατεῖ νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτήν. Ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης ὤφειλον νὰ μεταβῶ αὐθημερόν. Ἔσπευσα ὅθεν ἐπὶ τῆς παραλίας, ὅπως τύχω ἑνὸς τῶν ἁλιευτικῶν ἐκείνων πλοταρίων, ἅτινα ἀγρεύουσι παρὰ τὰς νήσους ταύτας.

Ἀγαθῇ τύχῃ ὁ πρῶτος, ὃν συνήντησα ἦτο εἷς τῶν υἱῶν τῆς φιλοξένου ἐκείνης γυναικός, λύων τὸν κάλω τοῦ πλοταρίου του, ἵν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν νῆσον.

— Πρόσμεινον, πρόσμεινον! ἀνέκραξα.

Ὁ Ἰωάννης ἀνήγειρε τὴν κεφαλήν, ἐφαίνετο δὲ βιαζόμενος καὶ ὡσεὶ τεταραγμένος.

— Ἀπέρχομαι εἰς τὴν νῆσόν σας· προσέθεσα πλησιάζων τὴν ἀποβάθραν.

— Ἔμπρὸς, μοὶ ἀποκρίνεται, ἂς μὴ παρέλθῃ οὔτε στιγμή.

Προφανῶς μέγας τις λόγος τὸν ἐβίαζε νὰ ἐπισπεύδῃ τοσοῦτον τὴν ἀναχώρησιν. Εἰσπηδήσας ὅθεν ἐπὶ τῆς πρώρας ἤρχισα λαμβάνων μέρος εἰς τὰ τῶν ναυτῶν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ὑπόκωφοι ὠρυγμοὶ προσέβαλον τὴν ἀκοήν μου· αἱ θηριώδεις αὗται κραυγαὶ προήρχοντο ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς πρώρας.

— Θηριοτροφεῖον, τί διάβολο! ἀνέκραξα.

— Γαλαῖ, μοὶ λέγει, χαμηλῇ τῇ φωνῇ.

— Γαλαί; — καὶ ἦσαν ἀληθῶς ἄγριαι καὶ γεραὶ κραυγαὶ γαλῶν ἐν τῷ θαλασσίῳ ἐκείνῳ δεσμωτηρίῳ — καὶ τί τὰς θέλεις; ἠρώτησα.

— Ὅπως ἐξαφανίσωσι τοὺς λαγιδεῖς.

— Λαμπρὰ ἰδέα! νὰ μεταβάλῃς τὴν φύσιν τῶν γαλῶν· τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἀξία τῶν κυνηγετικῶν μας κυνῶν θὰ ἐξέπιπτε τοιουτοτρόπως· ἀλλὰ πῶς ὦ 'γαθέ, θὰ ἰχνηλατήσωσι τοὺς λαγιδεῖς σου;

— Θὰ τοὺς ἐνεδρεύσωσι.

— Ἀλλὰ πῶς θὰ τὰς ἀναγκάσῃς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ δάση;

— Θὰ τὰς ἀποβιβάσω εἰς τὰς ἐρήμους τῆς νήτου ἀκτάς, ἡ δὲ ἀνάγκη θὰ τὰς διδάξῃ τὸ ἐπωφελὲς μάθημα.

— Κάλλιστα! κάλλιστα! εἶπα ἐννοῶν, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀκριβῶς ἀστυνομικός τις κλητὴρ ἐπελάβετο τοῦ κάλω τῆς πρώρας.

— Κύριε ἔμπορε τῶν γαλοδορῶν, ἀνεφώνησεν εἰρωνικῶς, σταματήσατε.

— Ὦ, ὦ, καταλληλον ὄνομα! ἀνεκάγχασα.

— Ἐξέλθετε, παρακαλῶ, εἶπεν ὁ κλητήρ.

— Πρὸς τί; ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης προσποιούμενος μᾶλλον ἔκπληξιν ἢ πράγματι ἐκπεπληγμένος.

— Πῶς, δὲν ἐντρέπεσθε, κύριε; λέγει σοβαρῶς ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀστυνομίας. ἐξασκοῦντες τοιοῦτον ἐπονείδιστον ἐμπόριον; ν' ἀγοράζητε ζώσας γαλᾶς καὶ νὰ ἐκδέρητε αὐτὰς χάριν ὠφελείας; *αἰσχρόν!* προσέθηκε.

Ὁ Ἰωάννης δὲν ἔσχε καιρὸν ν' ἀπαντήσῃ, διότι ὅμιλος ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παίδων ἐξωργισμένων, μετὰ καταρῶν καὶ ἀπειλῶν ὁρμήσας τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας καὶ ἀπαιτῶν τὰς κλαπείσας γαλᾶς αὐτοῦ, ἠπείλει τρομερὰν ἔφοδον.

Ἡ σκηνὴ δὲν ὑστερεῖτο κωμικότητος.

Ὁ Ἰωάννης εἶχε προκηρύξει εἰς τοὺς παῖδας τῆς πόλεως ἀμοιβὴν 10 λεπτῶν δι' ἑκάστην γαλῆν *παραδοτέαν* ἐν τῷ βάθει τῆς πρώρας. Ὁ ἔχων γνῶσιν ἀκριβῆ τῶν παίδων τοῦ λαοῦ τῆς Σμύρνης θὰ ἐννοήσῃ μεθ' ὁπόσης χαρᾶς τὸ νέον τοῦτο εἶδος τοῦ ἐμπορίου ἔρριπτεν εἰς τὰς ἀκοάς των. Ἐν διαστήματι ὀλίγων ὡρῶν 180 γαλαῖ ἀπετέλουν τὴν μουσικὴν ἐκείνην συμφωνίαν ἐν τῷ πλοταρίῳ τοῦ Τσολάτη. Οὐαὶ τῇ γαλῇ ἐκείνῃ ἥτις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς προκηρύξεως ἐφαίνετο ἐπὶ τοῦ παραθύρου ἢ ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῶν θυρῶν. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι εἰς τὴν σκληρὰν ταύτην αἰχμαλωσίαν ὑπέκυψαν πρῶται αἱ γαλαῖ τῆς παραλίου συνοικίας καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ ὀστρέου τῆς ὑπερατλαντίου ταύτης ἐξορίας ἐγράφη πρῶτον τὸ ὄνομα εὐτραφοῦς τινος γαλῆς ἑνὸς καπνοπώλου, τὸ ὄνομα τοῦ μυοκτόνου *ἡρωῒδ*, ὅστις ὡς ἄλλος Ναπολέων Α'. ὤφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς κατὰ τῶν μυῶν θριάμβους του καὶ τοῦ καπνοπώλου τὰ θωπεύματα, ἵνα ἀφήσῃ τὰ ὀστᾶ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς νέας ταύτης νήσου τῆς Ἁγίας Ἑλένης. Πρῶτος ὅθεν ὁ καπνοπώλης, μαθὼν τὴν τύχην τῆς πεφιλημένης αὐτοῦ γαλῆς, ἀνεφάνη, μὲ τὸ ὅμμα ἀστράπτον ἐξ ὀργῆς, ἵνα θέσῃ τὸ πῦρ εἰς τὴν κορωνίδα τοῦ Τσολάτη, ὅστις δίκην Αἴαντος μὲ ναύμαχον ἐνδεκάτηχυν ἀνὰ χεῖρας βοκὰν ἀπέκρουσε τὴν προσβολήν.

Ὁ καπνοπώλης τότε ἤρξατο καθικετεύων ὑπὲρ τῆς γαλῆς αὐτοῦ καί, ἐκθειάζων τὰς ἀρετάς, περιέγραφε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ προσέφερεν *ἀπερισί' ἄποινα* μετὰ δακρύων θερμοτέρων τῶν τοῦ ἱερέως Χρύση διὰ τὴν καλλιπάρειον αὐτοῦ θυγατέρα. Πλὴν φοβερώτερα πάντων παρέστησαν γραΐδια ἐξηκονταετῆ, ἀναπέμποντα κατάρας, ὕβρεις καὶ ἀπειλὰς φρικώδεις.

Μάτην ὁ νεαρὸς Τσολάτης ἐξεθείαζε τὸ λαμπρὸν τῆς νήσου κλίμα καὶ παρίστα τὴν τύχην αὐτῶν μὲ τὰ ὡραιότερα χρώματα· αἱ γεραὶ τῶν γαλῶν κραυγαί, ἀλληλομαχουσῶν ἐν τῷ βάθει τῆς πρώρας, ἐξηγρίουν ἔτι μᾶλλον τοὺς κυρίους αὐτῶν. Ἠκούοντο ὀνόματα παράδοξα, ἀλλόκοτα ἀλλ' ἐκφραστικὰ ἀναλόγως τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ἀρετῶν των, δι' ὧν προσεφωνοῦντο· ταῦτα δὲ διεδέχοντο αἱ κατὰ τοῦ ἅρπαγος κατάραι καὶ ὕβρεις.

— Ὁ μιαρός! ἀνέκραζον πανταχόθεν, νὰ ἐκδάρῃ τὰς γαλᾶς μας καὶ νὰ πωλήσῃ τὰ δέρματα αὐτῶν! ἀκοῦτ' ἐκεῖ ἐμπόριον;

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ καταστρέψῃ προσέθετεν ὁ ἀστυνομικὸς κλητὴρ πλήρης φρίκης διὰ τὸ ἀνοσιούργημα.

Ἐν τούτοις ὁ ἀγοραστὴς τοῦ *λαθρεμπορεύματος* τούτου δὲν ἔμελλε νὰ ὑπενδώσῃ, καὶ τοι προτραπεὶς μεγάλως ὑπ' ἐμοῦ· ἐγὼ δὲ βλέπων ὅτι ἦτο ἠναγκασμένος νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν «*δικαιοσύνην*» τὸν ἀπεχαιρέτισα καὶ ἱππεύσας ἔρραττα αὐθημερὸν εἰς Βρύουλα· ἐκεῖθεν διὰ πλοιαρίου ἀπεβιβάσθην τὴν ἐπιοῦσαν ἐπὶ τῆς νήσου.

Ἦτο πρωΐα τῆς 15 Φεβρουαρίου 1872 ὁπότε, ὁδηγηθεὶς ἐπὶ τοῦ ὑψους τῆς καταστροφῆς, εἶδα εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων ἀπὸ τῆς ξηρᾶς βημάτων τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ μέσου ἱστοῦ ἑνὸς πλοίου ὀλίγους ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης πήχεις· ὡμοίαζε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ὅπερ ἐπὶ τῆς νωπῆς εἰσέτι γῆς ἑνὸς τάφου μαρτυρεῖ τὴν ἀνεπανόρθωτον ἀπώλειαν. Τὸ πλοῖον εἶχε προφανῶς προσκρούσει κατὰ τῶν ἀπορρώγων βράχων τῆς «*Ξηρᾶς Βρύσεως*» πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς νήσου καὶ καταβυθισθῆ. Δύο λέμβοι ἡμιτεθραυσμέναι, φέρουσαι τὰ κιβώτια τῶν ναυτῶν, ἕνα πέλεκυν, πυρία, καπνὸν καὶ βαρέλιον οἰνοπνεύματος ἐμαρτύρουν τὴν ἐσχάτην τοῦ πληρώματος ἀπόπειραν. Εἶδα κατὰ μέγα μέρος τῆς παραλίας ἀπὸ τῆς Ξηρᾶς Βρύσεως πρὸς μεσημβρίαν συντρίμματα καὶ σκεύη καὶ τὸ δίπυρον τῆς ζωοτροφίας τῶν ναυτῶν ἐπιπλέον ἄρθρον· εἶδα ράκη τινὰ ἡμιβεβρεγμένα καὶ ἡπλωμένα ἐπὶ τῶν θάμνων, ἀλλὰ ἕνα ναύτην, ἕνα ναυαγὸν δὲν ἀπήντησα.

— Τὸ πλήρωμα, τὸ πλήρωμα! ἀνέκραξα πλήρης θλίψεως καὶ περιεργείας.

— Δὲν διεσώθη οὐδείς! μοὶ ἀπήντησε θλιβερά τις φωνή.

— Οὐδείς; — Τοὺς ἐχώσαμεν ἐκεῖ πέραν ὅλους κατὰ σειράν... καὶ μοὶ ἔδειξαν πέντε σταυρούς, οἵτινες ἐδείκνυον κατὰ σειρὰν τοὺς ἐκ χώματος τάφους τῶν ναυαγῶν.

— Ἀφαιρέσατε τὸ χῶμα! ἀνέκραξα ἐν ἀγωνίᾳ· πρέπει νὰ ἴδω τὰ πτώματα αὐτῶν· καὶ ἐπλησίασα ἐπὶ τοῦ πρώτου τάφου, οὗτινος τὸ χῶμα ἀφῃρέθη μετ' οὐ πολύ, διότι πολὺ ὀλίγον ἦτο. Ἔκυψα ἐπὶ πελιδνοῦ προσώπου, ὅπερ ἐκαθάρισα, διότι ἔφερε βαθεῖαν ἐπὶ τοῦ κροτάφου πληγήν· τὸ παρετήρησα ἐκ νέου προσεκτικῶς καὶ ἀνέκραξα μετὰ σπαραγμοῦ καρδίας;

Ὁ πλοίαρχος! ὁ Ἡλίας Βελιγράδης!

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου εἶχον περικυκλώσει τὸ μικρὸν ἀλλ' ἀπαίσιον ἐκεῖνο θέατρον καὶ ἐν βαθείᾳ σιγῇ ἐφαίνοντο συμμεριζόμενοι τὴν θλῖψιν μου.

— Ναί, τὸν ἀναγνωρίζω, προσέθεσα· εἶνε ὁ πλοίαρχος τῆς *Εὐαγγελιστρίας*· προχωρεῖτε! ἅμα ὡς ἀφῃρέθη τὸ χῶμα ἐκ τοῦ δευτέρου τάφου, ἀνεγνώρισα τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ υἱόν· οὐδεμία ἔμεινεν ἀμφιβολία· ἡ *Εὐαγγελίστρια* εἶχε ναυαγήσει καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς ἀπωλέσθη αὐτανδρον· *αὐτανδρον*! ὦ λέξις τόσον ψυχρῶς συχνάκις ἀναγινωσκομένη καὶ τοσοῦτον σπαραξικάρδιος ἐν τῇ πραγματικότητι αὐτῆς! Ἀνεγνώρισα κατὰ σειρὰν τοὺς δύο εἰσέτι τοῦ πλοιάρχου υἱοὺς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀτυχοῦς πατρός των, ἕνα ναύτην καὶ τὸν γηραιὸν κυβερνήτην τόῦ βρικίου.

— Ἄλλοι τέσσαρες! ἀνεφώνησα, ὡσεὶ ἐλπίζων νὰ εὕρω ἐπιζῶντα τινὰ ἐκ τοῦ λοιποῦ πληρώματος.

— Ἀκόμη εἷς τάφος ἐκεῖ· μοὶ ἀπεκρίθησαν.

Ἐβαδίσαμεν πρὸς τὴν ἀκτὴν τοῦ *Κατεργᾶ* εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς τετάρτου ἀπὸ τῆς *Ξηρᾶς βρύσεως*. Ἄνωθεν τῶν βραχίων τῆς παραλίας τὰ περιῳπτάμενα πλήθη τῶν κορακιῶν ἐδείκνυον τὴν θέσιν τοῦ πτώματος.

— Ἰδού, μοὶ εἶπε ποιμήν τις, ὅστις μᾶς παρηκολούθει.

Τὸ πτῶμα ρωμαλέου νεανίσκου ἔκειτο ὕπτιον ἐπὶ τῶν θάμνων· ἦτο σχεδὸν γυμνόν· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο ἐρθαρμένον ὑπὸ τοῦ ῥάμφους τῶν πτηνῶν, οἱ πόδες του πλήρεις ἐχίνων οὓς εἶχε καταπατήσει κατορθώσας νὰ ἐξέλθῃ ἐπὶ τῆς παραλίας, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ συνεσταλμέναι ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὅμως βραχίονος ἀνεγινώσκοντο εἰσέτι αἱ λέξεις «*Γεώργιος — Ἀχ. βίχ.*»

Τὸ νεαρὸν τέκνον τῆς Ὕδρας προφανῶς εἶχε παλαίσει ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν κυμάτων καὶ ἀπομακρυνθῆ τῆς βραχώδους παραλίας, ἐφ' ἧς συνετρίβησαν οἱ λοιποὶ συνεταῖροί του. Ἐξῆλθεν εἰς τὴν ξηράν, πλὴν ἦτο γυμνός, ἡ δὲ νὺξ παγερὰ καὶ τὰ οἰκήματα τῶν νησιωτῶν εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς νήσου· ἀναμφιβόλως εἶχε καταβληθῆ ὑπὸ τοῦ ψύχους.

Ἀφοῦ κατεθέσαμεν καὶ τὸ πτῶμα τοῦ γνωστοῦ μοι τούτου παιδὸς ἐντὸς λάκκου σπιθαμῶν ὀλίγων, ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ χώματος τοῦ προχείρου ἐκείνου τάφου ἐνεπήχθη εἰς εἰσέτι σταυρός, ἐπανῆλθον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ναυαγίου.

Ἤσα ἔρευνα ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς τέσσαρας ναύτας ἀπέβη εἰς μάτην· πολλαὶ μόναι ἰχθύων ἀγέλαι συνεσωρεύοντο πρὸς τὸ μέρος τοῦ πλοίου καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τεμάχια λίπους ἐφαίνοντο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἦτο ἄρα γε ἡ σὰρξ τῶν τεσσάρων ναυτῶν, οἵτινες εὑρίσκοντο ἐν τῷ βάθει τοῦ πλοίου καθ' ἣν στιγμὴν ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν λοιπῶν; Μένει εἰσέτι ἄγνωστον καθὼς εἰσέτι ἄγνωστα μένουν πολλὰ ἄλλα τὸ ναυάγιον τοῦτο ἀφορῶντα, διότι ἡ Ἑλλὴν Κυβέρνησις ἠρκέσθη νὰ μάθῃ ὅτι ἓν βρίκιον φέρον τὴν σημαίαν αὐτῆς ἐναυάγησεν ἐπὶ μιᾶς νήσου τῶν Ὀθωμανικῶν θαλασσῶν· περὶ τῶν λοιπῶν ἴσως δὲν ἐνδιεφέρετο...

Δὲν *ἐνδιεφέρετο*; ἡ ἐρώτησις αὕτη μ' ἐπησχόλει σπουδαίως· ἠρώτων κατ' ἐμαυτόν, ἂν ὤφειλε νὰ προβῇ εἰς ἀνακρίσεις, εἰς ἐρεύνας, εἰς παντοίας ἐξετάσεις, ἃς ὑπαγορεύει ἡ φιλανθρωπία, ὑποβεικνύουν αἱ περιστάσεις καὶ ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον. Τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἐπανέλαβα μάλιστα καὶ βραδύτερον δημοσίως, ὁπόταν ὑπόνοιαι, ἐνδείξεις καὶ μαρτυρίαι περὶ τῆς λεηλασίας τοῦ πλοίου καὶ τῶν πτωμάτων ἦλθον εἰς φῶς.

Φεῦ! ἱστάμενος ἐκεῖ παρὰ τοὺς τάφους τῶν ἀτυχῶν ναυτῶν τῆς Κάσσου ἀνελογιζόμην τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ αὐτῶν, περὶ τῶν ὁποίων πατρικὴ Κυβέρνησις ὤφειλε νὰ φροντίσῃ.

Ταῦτα διελογιζόμην ὁπόταν φωνὴ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, προφέρουσα τὸ ὄνομά μου, μὴ ἀφήρπασε τὰς ὀνειροπολήσεις μου.

Τὸ πλοιάριον τοῦ Τσολάτη ἔρριπτεν ἤδη τὴν ἄγκυραν.

Ὁ Ἰωάννης ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐφαίνετο φαιδρὸς καὶ εὐχαριστημένος· ἠνέῳξε τὴν ὀπὴν τῆς πρώρας καὶ πάραυτα ἀγέλη ἐξηγριωμένων καὶ πεινασμένων γαλῶν ὥρμησε πρὸς τὰ βάθη. Τότε ἐπέβησε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς παραλίας.

— Ναυάγιον! ἀνέκραξε.

— Ναί, τρομερὸν ναυάγιον.

— Δὲν εἶνε τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς νήσου, ἀπήντησε μετά τινος θλίψεως καὶ τὸ πλεῖστον ἀδιαφορίας, ἄγωμεν εἰς τὸν πύργον· ρίπτων δὲ βλέμμα γοργὸν ἐπὶ τοῦ κυνηγετικοῦ ὅπλου μου, παρακαλῶ, προσέθεσε, πρόσεχε μεταξὺ τῶν λαγιδέων τὰς πολυτίμους γαλᾶς μου.

— Λοιπὸν ἐνίκησας; ἠρώτησα.

— Νίκην Καβμείαν· μοὶ ἀπήντησε, βαδίζων πρὸς τὸν πύργον.

Αἱ μεγάλαι περιποιήσεις τῆς φιλοξενίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μετριάσωσι ποσῶς τὴν θλῖψιν μου· ἐπέστρεψα τὴν ἑπαύριον εἰς Σμύρνην πλήρης μελαγχολίας καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου ναυαγίου διέμεινε ζωηρὰ οὐχὶ μόνον ἐν τῇ μνήμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἐξ ἧς τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν ἀρύομαι.

Ὁπόταν μετὰ ἓν ἔτος μετέβην ἐκ νέου ἐπὶ τῆς νήσου, φέρων τὸ ὅπλον τοῦ θηρευτοῦ, ἐπεσκέφθην τοὺς τάφους τῶν ναυτῶν ἐκείνων.

Ὀλίγα μόνον ῥάκη διεκρίνοντο ἐπὶ τῆς παραλίας· οἱ σταυροὶ τῶν τάφων ἦσαν ἡμισεσηπότες, ἀλλ' εἶδα πλησίον αὐτῶν ἕνα ἱερέα προσευχόμενον νὰ καίῃ τὸν ἱερὸν λίβανον.

Αἱ παρήγοροι τῆς θρησκείας ὑποχρεώσεις ἐτελοῦντο ἐκεῖ εὐλαβῶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Ἐκκλησιδίου, παρ' ἐκεῖ δὲ ἔκλαιεν εἷς ἀνήρ· ἐφαίνετο ναυτικός, ἀλλ' ἦτο λίαν καταβεβλημένος· τὸν ἐπλησίασα καὶ ἔμαθα ὅτι ἦτο γαμβρὸς τοῦ Ἠλία Βελιγράδη.

— Καὶ πῶς ἔχει ἡ χήρα τοῦ πλοιάρχου; ἠρώτησα.

Ἡ θλῖψις τῇ ἀρῄρεσε τὸ λογικόν· μοὶ ἀπήντησε μετὰ θλίψεως καὶ σχεδὸν μετὰ δακρύων.

— Ἡ δὲ Κυβέρνησις, ἠρώτησα, ἔλαβε πρόνοιαν περὶ τῆς περιουσίας τοῦ πλοιάρχου;

Φεῦ! μοὶ ἀπεκρίθη, ἀπομάττων διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν ὀφθαλμῶν του τὰ δάκρυα, αὐτὴ συνεπλήρωσε διὰ τῆς ἀκηδίας της τὸ ναυάγιον τῆς «Εὐαγγελιστρίας».

Μ. Δ. Σ.

ΟΠΟΙΑ ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΗΝΕ Η ΕΛΛΗΝΙΣ.

Κατὰ τὴν 2αν τοῦ ὑπερμεσούντος ἤδη Ἰαν. μεταβὰς εἰς τὴν οἰκίαν φίλου ἰατροῦ, ἵν' ἐπευχηθῶ αὐτῷ τὸ νέον ἔτος εὐτυχές, εὗρον αὐτὸν μεταξὺ κυριῶν ἀγορεύοντα κατὰ πολυτελείας καὶ συρμοῦ. Παραδεχθεὶς ἐκθύμως τὰς πρὸς τὰς ἀκροωμένας κυρίας συμβουλὰς καὶ παρατηρήσεις τοῦ καλοῦ τούτου πατριώτου συνηγόρησα κἀγὼ, ὅση μοι δύναμις, ὑπὲρ τῶν ἐθνοσωτηρίων τούτων ἰδεῶν καὶ ἀμφότεροι προετρέψαμεν τὰς εὐγενεῖς ἀκροατρίας μας ἵνα συνεταιρισθῶσι μετ' ἄλλων φίλων των καὶ ἀναφανδὸν κηρυχθῶσιν ἐχθραὶ τοῦ ἐπράτου καὶ βαλαντιοφθόρου συρμοῦ, ἐπανερχόμεναι εἰς τὴν προτέραν Ἑλληνικὴν ποδήρη καὶ πλατύπτυχον ἐσθῆτα εἰς τοὺς κομψοτέρους τοὺ τοῦ συρμοῦ tunique σεμνοὺς Ἑλληνικούς, ἐπενδύτας καὶ κεραλοδέσμους καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν Ἑλληνικῶν χειροτεχνημάτων, ὧν ἡ ποιότης νὰ ἦνε ὡς ἄλλοτε διαρκὴς καὶ λίαν στερεά.

Κατὰ τῆς πολυτελείας, τῆς πηγῆς ἁπάντων τῶν κακῶν, τῆς μητρὸς τῆς διαφθορᾶς, τῆς κολλητικωτάτης ταύτης νόσου, τῆς ἀπειλούσης ν' ἀποσυνθέσῃ τὰς κοινωνίας ἡμῶν εἶνε, νομίζω, πλέον καιρὸς νὰ ἐξαναστῶσιν ἅπαντες οἱ ὑπὸ ἀγνῶν Ἑλληνικῶν αἰσθημάτων ἐμφορούμενοι ὁμογενεῖς δημοσιογράφοι, καὶ δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο χάριν τῶν ἀπειλουμένων των ὀλεθρίων συρμόν, τὸν μεταβάλλοντα τὰ ὡραῖα εὐλύγιστα καὶ κομψὰ τῶν Ἑλληνίδων σώματα εἰς παραδόξους τραγελαφικοὺς τῶν καμήλων ὄγκους (καμπούρας) καὶ εἰς ὅ τι ἄλλο δυσειδὲς καὶ ἀκανόνιστον ἐξάμβλωμα!! μεταφέρομεν εἰς τὸν φίλον τῶν καλῶν «Μέντορα» τὴν ἀπέναντι ὡραίαν εἰκόνα τῆς ἀγνῆς, καὶ εἰς τὰ πάτρια ἐμμενούσης Ἑλληνίδος, ἧς ἅπασα ἡ σεμνὴ ἐνδυμασία πρέπει νὰ ἦνε πρωΐον τῶν φιλέργων Ἑλληνικῶν χειρῶν της καὶ οὐχὶ τῶν βλαντιοφθόρων καὶ ξενοπρεπῶν συρμῶν τῆς Εὐρώπης, οὓς ἐπινοεῖ ἡ διεφθαρμένη καὶ οὐχὶ ἡ ὑγιὴς μερὶς τῶν μεγαλοπόλεων αὐτῆς, ὅπως ἀπογυμνώσῃ τοὺς ἁπλοϊκοὺς ἡμᾶς κατοίκους τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς τυφλοὺς ὄμμασιν εἰς τὴν ἐπάρατον καὶ λαοφθόρον μόδαν παραδεδομένους.

Ἂν τις εὑρεθῇ φίλος ἀναγνῶσται, νὰ ὑπομειδιάσῃ καὶ νὰ ὑπολάβῃ περιττὴν καὶ ἀκαταλλήλων τὴν προτροπὴν ἡμῶν ταύτην, ὁ τοιοῦτος ἂς εὐαρεστηθῇ νὰ μάθῃ, ὅτι σφαλερὰν καὶ δύστροπον ἔχει τὴν κρίσιν καὶ τὴν γνώμην!

Διότι καὶ ἂν ὅλοι ἦσαν σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι καὶ λόγιοι καὶ παντογνῶσται, πάλιν ὁ λόγος καὶ ἡ συζήτησις (πιστεύομεν) θὰ ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὴν φύσει ὑπάρχουσαν ποικιλίαν καὶ ἀντίθεσιν περὶ τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα.

Διὸ δὴ ἔργον τῆς δημοσιογραφίας εἶνε νὰ μὴ δαπανᾶται συνεχῶς εἰς τὰς ἐκστρατείας τῶν Ὀλλανδῶν, εἰς τὰς κατακτήσεις τῆς Ρωσσίας ἐν Χιβᾷ, εἰς τὰς τῶν Ἱσπανῶν καταστροφὰς ἐν Καρθαγένῃ καὶ τὰς τοῦ Βαζαὶν μόνον δίκας ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ μάλιστα νὰ ἀσχολῆται εἰς ζητήματα ἐθνικὰ καὶ σπουδαῖα, ὡς λ. χ. εἰς τὸ πῶς νὰ ἀντεπεξέλθωσιν αἱ Ἑλληνίδες κατὰ τοῦ συρμοῦ καὶ τῆς πολυτελείας, ἅπερ ἀπέδησαν ἡ φαγέδαινα τῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ ἐγέννησαν μεταξὺ αὐτῶν τοσαῦτα ἄτοπα ἄγνωστα ἄλλοτε εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον!

Τοῦτο διὰ τὰς κοινότητας τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίως διὰ τοὺς Ἕλληνας εὐεργέτημα τοῦτο αἰτοῦμεν παρ' ἁπάσης τῆς δημοσιογραφίας, πρὶν ἡ γάγγραινα προχωρήσῃ καὶ πρὶν καταστῇ ἀδύνατος πᾶσα θεραπεία. Ἔργον τῆς δημοσιογραφίας εἶνε νὰ καταδείξῃ ὅτι ὁ συρμὸς εἶνε ἐθνοφθόρος καὶ ὅτι ὁ προορισμὸς τῶν Ἑλληνίδων δὲν εἶνε κατώτερος τοῦ τῶν Ἑλλήνων ὅπως καὶ ἡ γυνὴ ἐν γένει δὲν εἶνε κατωτέρα τοῦ ἀνδρός. Ἔργον αὐτῆς εἶνε νὰ ποιήσῃ καταφανὲς ὅτι δὲν ἀναπτύσσονται αἱ θυγατέρες ἡμῶν μὲ τὸν ψιττακισμὸν τῶν Γαλλικῶν, Ἀγγλικῶν, Γερμανικῶν καὶ μὲ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Ὁμήρου, ἅπερ οὐδόλως ὠφελοῦσιν ἄνευ τῆς ἠθικῆς καὶ ἑλληνοπρεποῦς μορφώσεως.

Ἐκεῖνο ὅπερ ὠφελεῖ εἶνε, νομίζομεν, ἡ ἠθικὴ μόρφωσις σὺν

τῇ διανοητικῇ ἀναπτύξει καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ συμπροσδεύωσιν ἀμφότερα ταῦτα, «Οὐδαμοῦ γὰρ δεινὸν οὐδὲ σφοδρὸν ἀπειρία τῶν πάντων, λέγει ὁ πλατὺς τὸν νοῦν Πλάτων, οὐδὲ μέγιστον κακόν, ἀλλ' ἡ πολυπειρία καὶ πολυμαθία μετὰ κακῆς ἀγωγῆς γίγνεται πολὺ μείζων ζημία. »

Ἂν ἐρωτήσῃ τις καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπλήστους προικοθήρας, τί προτιμῶσι γυναῖκα μὲ χιλιάδας λιρῶν, πουτριασμένην καὶ πασαλειμμένην μὲ Ἀγγλο-Γαλλο - Γερμανικὰ καὶ μὲ κλειδοκύμβαλον, ἢ ἀμαθῆ ἐνάρετον καὶ ἀθῶαν ὡς τὰς γνησίας Ἑλληνίδας; θὰ ἀπαντήσῃ ἄνευ διστάγμοῦ καὶ σκέψεως: Προτιμῶμεν τὴν πρὸς τὰ τοιαῦτα ἀμαθῆ, εὐμαθῆ δὲ καὶ συνετὴν περὶ τὴν διοίκησιν οἰκογενείας ἐνάρετον Ἑλληνίδα, ἧς τινος τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ καθήκοντα περιέγραψεν ἐν ὀλίγοις ὁ Σειρὰχ «Γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος ὁ τυχὼν ἀνήρ, καὶ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διπλάσιος· γυνὴ ἀνδρεία εὐφραίνει τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ τὰ ἔτη αὐτοῦ πληρώσει ἐν εἰρήνῃ (Κεφ. ΚΣΤ'. 1,2,3).

Η ΕΛΛΗΝΙΣ.

Τῆς καλῆς καὶ συνετῆς Ἑλληνίδος «ἡ χάρις τέρψει τὸν ἄνδρα αὐτῆς,(καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ πιανεῖ ἡ ἐπιστήμη αὐτῆς, καὶ οὐχὶ ἡ μόδα·) δόσις Κυρίου γυνὴ σιγηρά, καὶ οὐχὶ λαλος καὶ φλύαρος (ὡς τὰς σημερινὰς), καὶ οὐκ ἔστιν ἀνταλλαγμα πεπαιδευμένης ψυχῆς· χάρις ἐπὶ χάριτι γυνὴ αἰσχυντηρά— « λύχνος ἐκλάμπων ἐπὶ λυχνίας ἁγίας» (Σειρ . ΚΣΤ', 13, 14, 15) ἐστὶ το ἀτημέλητον καὶ ἀνεπιτήδευτον παρθενικὸν κάλλος τῆς ε ὐπροσώπου καὶ εἰς τὰ πάτρια ἐμμενούσης σεμνῆς καὶ φιλάνδρου Ἑλληνίδος.

Εἶνε καιρὸς πλέον ἵνα ἐξεγείρῃ ἡ δημοσιογραφία τὰς ὑπὸ τὸ ὑπνωτικὸν φυτὸν τοῦ μανδραγόρα κοιμωμένας Ἑλληνικὰς οἰκογενείας· εἶνε καιρὸς νὰ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν κοινωνιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως ἴδωσι τὸ ἔμπροσθεν αὐτῶν χαῖνον βάραθρον τῆς κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως !

Ὅπου ἂν στρέψῃ τις βλέπει καὶ ἀκούει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ συρμοῦ καὶ τῆς πολυτελείας, ἅπερ εἰσὶ κλοπαὶ διαπραττόμεναι παρὰ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, πλαστογραφίαι, ἀτιμίαι, προδοσίαι συζυγικῶν καθηκόντων, διαζύγια, ἄνομοι γάμοι κτλ.—κτλ ἅπερ νομίζονται ἱκανά, ἵνα ἐξεγείρωσι κατὰ τῆς μόδας καὶ πολυτελείας τὴν δημοσιογραφίαν, τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους καὶ δὴ ἁπάσας τὰς Ἑλληνικὰς κοινωνίας.

Εἶνε καιρὸς πλέον νὰ ἀνακληθῇ ἡ γυνὴ καὶ ἰδίως ἡ Ἑλληνὶς εἰς τὰ ἀγνὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν προγόνων της, εἰς τὴν τῆς οἰκίας οἰκονομικὴν ἐνασχόλησιν, εἰς τὴν προτεραν ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν της, δι' ἧς θὰ ἀνακτήσῃ τὰ φυσικὰ κάλλη της, καὶ νὰ μὴ καταπατεύῃ τὰς πολυτίμους ὥρας της καὶ ἡμέρας εἰς ματαίας ἐνασχολήσεις ξενοζήλων καὶ βαλαντιοφθόρων στολισμῶν, δι' ὧν ἀσχημίζει τὸ ὡραῖον πρόσωπον καὶ τὸ Ἑλληνικὸν εὐλύγιστον σῶμά της. Καιρὸς νὰ μάθῃ ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ Ἑλληνὶς ὅτι ἡ ἀργία καὶ ἡ ἀνάγνωσις ἐρωτικῶν καὶ κακοήθων μυθιστορημάτων εἶνε ἡ μήτηρ πάσης κακίας καὶ διαφθορᾶς, ὅτι ἡ ἐργασία εἶνε εὐτυχία της, τιμή της, καὶ ὅτι ἐργαζομένη δὲν θὰ ἐξέρχηται εἰς ἀσκόπους ἐπισκέψεις καὶ «εἰς τὰ σύρτα φέρτα» τῆς ἀγορᾶς, ὅπως ἀκούσῃ καὶ εἴπῃ φλυαρίας, αἵπερ εἰσὶν ἱκαναὶ καὶ τῶν Αἰθιόπων αὐτῶν τὸ ἐρύθημα νὰ προκαλέσωσι. Καιρὸς πᾶσαι

αἱ τάξεις μετὰ τῆς δημοσιογραφίας, τοῦ παντοδυνάμου τούτου ὀργάνου τῶν ἡμερῶν μας, νὰ ἐξεγερθῶσιν ἀμιλλώμεναι κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ τοῦ κατηραμένου συρμοῦ καὶ φιλοτιμούμεναι νὰ εἴπωσι καὶ ὑποδείξωσιν ὠφελιμώτερα καὶ φιλογενέστερα.

Γέρας δ' ἄριστον ἔσεται δι' ἕκαστον καὶ ἑκάστην ἡ συναίσθησις ὅτι ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πάντες ἐμοχθήσαμεν· τοιούτου σπουδαίου θέματος προκειμένου, οἱ πάντες πρέπει νὰ προθυμώμεθα καὶ ἀλλήλους πρυτέποντες νὰ λέγωμεν τό, «τίς περὶ αὐτοῦ ἀγορεύειν βούλεται;»

* * *

ΟΙ ΣΑΒΙΑΝΟΙ.

Ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ θέλομεν συντόμως περιγράψει τα περὶ τῆς μικρᾶς φυλῆς τῶν Σαβιανῶν ἢ Σαβιητῶν, τῶν καὶ «Χριστιανῶν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ προσονομασθέντων.»

Ἡ καταγωγὴ τῶν Σαβιανῶν ἀνέρχεται εἰς τοὺς εὐαγγελικοὺς χρόνους. Πιθανολογεῖται ὅτι οὗτοί εἰσιν ἀπόγονοι τῶν ἰουδαΐζόντων ἐκείνων Χριστιανῶν, οἵτινες πρῶτοι ἀπεχωρίσθησαν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καὶ οἵτινες συνέζων, ὡς ἐπίσης εἴκαζεται, ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ τοῦ Προδρόμου, ἑπόμενοι ταῖς διδασκαλίαις αὐτοῦ· καθότι μέχρι τοῦ νῦν μαθηταὶ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου προσαγορεύονται καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ βαπτίζονται. Οἱ ταλαίπωροι Σαβιανοὶ οὐδόλως ἠδυνήθησαν νὰ ἐνναήσωσι τὸ μέγα μυστήριον τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἐξαίσιον καὶ θεῖον θέαμα ὅπερ ὁ Κύριος ἡμῶν παρέσχε παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰορδάνου ἀπέναντι τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.

Μέγας βεβαίως ἀνὴρ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς καὶ ὁ πρῶτος τῶν θνητῶν· ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀπορεῖ καὶ ἐξίσταται βλέπων τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλευόντων, τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων, αὐτὸν τὸν Ὕψιστον ταπεινούμενον τῇ Θείᾳ αὐτοῦ εὐδοκίᾳ καὶ ὑποπίπτοντα ἐνώπιον τούτου, εἰ καὶ τοῦ πρώτου καὶ μεγίστου τῶν θνητῶν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπὸ τοῦ Προδρόμου βαπτιζόμενος, ἰδοὺ τὸ σκάνδαλον, ἰδοὺ ἡ παραδοξοτάτη τῶν σκηνῶν τοῦ μεγάλου ἐκείνου δράματος, οὗτινος ἡ μὲν ἀρχὴ ἐν τῇ φάτνῃ ἐγένετο, ἡ δὲ καταστροφὴ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ... Ὅθεν οἱ τοῦ Ἰωάννου μαθηταί, εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ διδασκάλου των ἀποβλέποντες καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐγκαυχώμενοι, ἠρνήθησαν τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ βαπτίσας ἐφάνη αὐτοῖς μείζων τοῦ βαπτισθέντος, ὁ προφήτης ἀνώτερος τοῦ Μεσσίου καὶ ἡ φωνὴ τῆς ἐρήμου ἱερωτέρα τοῦ θείου λόγου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι οἱ Σαβιανοὶ συμμετέσχον καὶ οὗτοι τῆς θείας ἀρᾶς τῆς ἐπὶ τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιπεσούσης. Ἀφοῦ δέ, περὶ τὸν Z. αἰῶνα, ὡς λέγεται, κατακτηθείσης τῆς Παλαιστίνης ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, ἀπεδιώχθησαν ἐκ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰορδάνου, περιεπλανήθησαν ἐπὶ ὅλους αἰῶνας ἐν ταῖς ἐρήμοις τῆς Ἀραβίας καὶ τὴν σήμερον τὰς σκηνὰς αὐτῶν ἐστήσαντο παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Τίγρεως καὶ Εὐφράτου.

Ἡ γεννεὰ τῶν Σαβιανῶν ὑπὸ φυσικὴν ἔποψιν θεωρουμένη εἶνε ὡραία· ἡ μορφὴ τοῦ προσώπου εὐειδὴς ὡς καὶ ἡ τῶν ἄλλων Σημιτικῶν φυλῶν· ἡ κρᾶσις αὐτῶν ἰσχνὴ ἀλλ' εὐσθενὴς καὶ ρωμαλέα· τὸ ἀνάστημα εὐμέγεθες, καὶ παρ' αὐτοῖς ἄνθρωποι στρογγυλίαι καὶ καχεκτικοί εἰσι σπάνιοι. Ἀλλὰ ἀφ' ἑτέρου δυστυχῶς ἡ καρδία καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν δὲν εἶνε τόσῳ καλῶς μορφωμέναι ὡς τὰ σώματα. Ὁ τὸ ἠθικὸν τοῦ λαοῦ τούτου σπουδάζων ἀνευρίσκει ὅτι, καθὼς ὁ Ἰουδαῖος τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἐξηυτελίσθη καὶ οὗτος ὑπὸ τῆς δουλείας, εἰς ἣν διατελεῖ ὑπὸ κυριαρχικὸν ζυγόν. Ὅθεν οἱ Σαβιανοί, ὡς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, εἰσὶ δειλοί, καί, ὥσπερ οὗτοι, τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην μετὰ τῆς δουλείας συνενοῦσι. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ λόγος τοῦ Σαβιανοῦ οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης ἀξιοῦται πίστεως.

Καταδεικνύοντες οὕτω τοὺς Σαβιανοὺς ὑπό τε τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἔποψιν, ὀφείλομεν ὡσαύτως ν' ἀποκαλύψωμεν καὶ τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας, τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν ἱεροτελεστιῶν αὐτῶν. Ἀλλ ἐπειδὴ τὸ νὰ εἰσδύσῃ τις εἰς αὐτὰ οὐκ ἔστι λίαν εὐχερές, ἀναφέρομεν μόνον ὅσα περὶ τούτων ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν.

Οἱ Σαβιανοὶ φαίνονται λησμονήσαντες τὸ σύμβολον τῆς πίστεως αὐτῶν. Ὑπάρχει ὅμως παρ' αὐτοῖς βιβλίον τι φυλαττόμενον ὑπὸ τοῦ Σείκου ἤτοι ἀρχηγοῦ τῆς φυλῆς, ὅστις εἶνε συνάμα καὶ ὁ πρωθιερεὺς αὐτῶν. Τινὲς τῶν Σαβιανῶν ἀναγινώσκουσι μὲν τὸ βιβλίον τοῦτο ἀλλ' οὐδόλως γινώσκουσιν ἅπερ ἀναγινώσκουσι· διὸ τὸ βιβλίον τοῦτο τε ἐσφραγισμένον οὕτως εἰπεῖν καὶ ἀτόκυρον περιβάλλεται ὑπὸ μεγίστου σεβασμοῦ. Πλεῖστοι Εὐρωπαῖοι εἰς μάτην προσεπάθησαν ὅπως ἀποσπάσωσι τὸ βιβλίον τοῦτο ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Σείκων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταβάλωσι τὴν ἀντίστασιν αὐτῶν οὔτε δι' ἀπάτης οὔτε διὰ χρημάτων.

Οἱ Σαβιανοὶ ἀποκαλοῦνται μαθηταὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅνπερ θεωροῦσιν ὡς τὸν μέγιστον τῶν προφητῶν τοῦ Ὑψίστου. Καθὰ δὲ δοξάζουσιν, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ἀληθῶς ὁ Μεσσίας. Ἐνεφανίσθη δέ, λέγουσι, πρὸς καιρὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, δεχόμενος τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωαννου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνηρπάγη εἰς οὐρανούς, περιμένων καταλληλοτέραν ἐποχὴν ὅπως ἐπανέλθῃ καὶ δεύτερον ἐπὶ γῆς καὶ ἀποπληρώσῃ τὴν ἐντολήν του ὑπὲρ τῶν Σαβιανῶν. Ἔσεται δὲ τότε μέγας βασιλεὺς καὶ κύριος τῆς οἰκουμένης καὶ ἀπαλλάξει αὐτοὺς τῆς τε δουλείας καὶ τῆς ἐξουθενώσεως, εἰς ἣν στενάζουσι. Μεγάλη ὄντως ἡ ἰδέα ἣν οἱ Σαβιανοὶ συνέλαβον περὶ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν· ἀλλὰ δυστυχῶς θεωροῦσιν αὐτὸν ἁπλοῦν προφήτην, τὴν θεότητα αὐτοῦ οὐδόλως παραδεχόμενοι. Κατ' αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτίσας ἐστὶν ἀνώτερος τοῦ Θεανθρώπου τοῦ ἐν τοῖς τοῦ Ἰορδάνου ὕδασι βαπτισθέντος.

Οἱ Σαβιανοὶ προσαγορεύονται μεταξὺ των «*Μανδάϊ*» τοῦθ' ὅπερ λίαν παράδοξον, καθόσον ἡ λέξις αὕτη σημαίνει παρ' αὐτοῖς «*μαθηταὶ ἢ ὀπαδοὶ τοῦ λόγου*». Τῷ δὲ Μεσσίᾳ ἀπονέ-

μουσι τὸν τίτλον *Μανδαΐ Χαϊὰ τουτέστι «λόγος ζωῆς»* Ὁ οἶκος τῆς προσευχῆς ἔνθα συνέρχονται καλεῖται ὡσαύτως *Μανδαΐ*. Ἂν ἠδύναντο οἱ δυστυχεῖς οὗτοι νὰ ἐννοήσωσιν ὁπόση βαθύτης, ὁποία μυστηριώδης ἐνυπάρχει ἔννοια ἐν τῇ λέξει *Μανδαΐ*, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι προθύμως ἤθελον προσέλθει ὅπως γείνωσιν ὡς ἡμεῖς ὀπαδοὶ τοῦ λόγου τοῦ αἰωνίου, μαθηταὶ τοῦ υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Αἱ ἱεροτελεστίαι μᾶλλον ἢ αἱ δοξασίαι καθιστῶσι τοὺς Ἰωαννίτας τούτους προσομοίους φέρ' εἰπεῖν τοῖς τέκνοις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἂν ἡ ἱστορία δὲν διέσωζε τὰ περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Σαβιανῶν, ἠθέλομεν ἀνεύρει ἐν τῇ λατρείᾳ αὐτῶν ἱκανὰ ἴχνη Χριστιανισμοῦ ὅπως ὁρίσωμεν ἀσφαλῶς ὅτι οἱ ὑποτιθέμενοι οὗτοι μαθηταὶ τοῦ Προδρόμου ἔσχον ποτὲ τὴν Ἐκκλησίαν μητέρα καὶ πατέρα τὸν Χριστόν. Βεβαίως ἐκ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας προσέλαβον τὸν νόμον τῆς καθιερώσεως τῆς Κυριακῆς, τὴν ἀνάθεσιν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου καὶ τὸ διὰ καταδύσεως βάπτισμα.

Οἱ Σαβιανοὶ διατηροῦσι τὴν καθιέρωσιν τῆς Κυριακῆς τόσῳ αὐστηρῶς ὡς καὶ οἱ Ἑβραῖοι τὴν τοῦ Σαββάτου. Οὐδεμία ἐργασία ἐπιτρέπεται αὐτοῖς τὴν ἡμέραν ταύτην. Ἡ τροφὴ καὶ τὸ ποτὸν ὀφείλουσιν ἀφ' ἑσπέρας νὰ προπαρασκευασθῶσι. Τὴν Κυριακὴν οὐδεμία ἐκδρομή, οὐδὲν ταξείδιον συγχωρεῖται, καὶ αὐταὶ δ' αἱ μᾶλλον κατεπείγουσαι ὑποθέσεις ἀναβάλλονται διὰ τὴν ἐπαύριον ἕνεκεν εὐλαβείας. Παραλαβὴ ἢ πληρωμὴ χρημάτων θεωρεῖται ὡς ἁμάρτημα, καθότι παρ' αὐτοῖς ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ἡ Κυριακὴ ἔστιν ἡμέρα ἱερά. Ὅθεν τὴν Κυριακὴν λίαν πρωῒ ἐξέρχονται ὅπως καθαρισθῶσιν ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ ποταμοῦ· διὸ δὲν τοῖς ἐπιτρέπεται τὸ νὰ κατοικῶσιν ἢ νὰ ζῶσι μακρὰν ποταμοῦ, καὶ τὴν σήμερον ὁ Τίγρις καὶ ὁ Εὐφράτης ἐπέχουσι τόπον Ἰορδάνου δι' αὐτούς. Καθ' ἑκάστην λοιπὸν Κυριακὴν ὡς καὶ καθ' ἑκάστην ἑορτὴν βλέπει τις αὐτούς, ἄνδρας, γυναῖκας, γέροντας καὶ νέους νὰ βυθίζωνται πρῶτον εἰς τὸν ποταμόν, ἵνα βαπτισθῶσι καὶ ἀποπλύνωσι τὰ ἀνομήματα καὶ πλημμελήματα αὐτῶν, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς. Καὶ αὐτὰ τὰ νεογέννητα βρέφη αὐτῶν βυθίζονται ὡσαύτως εἰς τὸν ποταμόν, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ θύματα ἅπερ ὁ ἀρχιερεύς των καθ' ἑκάστην θυσιάζει πρὸς διατροφὴν τοῦ λαοῦ. Αἱ πλεῖσται τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν τελετῶν διὰ τῶν ὑδάτων ἱερουργοῦνται, καὶ οἱ γάμοι των ἐν ὑπαίθρῳ εὐλογοῦνται παρὰ ταῖς ὄχθαις ποταμοῦ.

Ὑπολείπεται νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν ἀλλοκότων δεισιδαιμονιῶν τῆς φυλῆς ταύτης, ἀλλ' ἠθέλομεν μηκύνει τὸν λόγον πέραν τοῦ δέοντος· ἀρκούμεθα μόνον εἰς τὸ ν' ἀναφέρωμεν ὅτι ὁ Σαβιανὸς νόμος, ὡς καὶ ὁ Μωσαϊκός, ἀπαγορεύει τὴν χεῦσιν ἀκαθάρτων κρεάτων καὶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν τοιούτων ἔστιν ἔτι μεγαλείτερος ἢ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις.

Ἄλλοτε οἱ Σαβιανοὶ ἀπετέλουν μικρὸν λαὸν συμποσούμενον εἰς 25 χιλιάδας οἰκογενειῶν, ἤτοι περίπου 150 χιλιάδας ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ τέκνων, ἀλλὰ τὴν σήμερον ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἠλαττώθη κατὰ πολύ, καθότι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἠσπάσθησαν τὴν θρησκείαν τοῦ Κορανίου καὶ συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Ἀράβων· ὥστε ἤδη ἀριθμοῦνται μόνον περὶ τὰς 8 χιλιάδας ψυχῶν, καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦτο τῶν Σαβιανῶν διεσπάρη εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Βαβυλωνίας (Ἰρὰκ-ἀραμπί). Περὶ τοὺς ὀκτακοσίους δ' ἐξ αὐτῶν ἀποκατεστάθησαν ἐν τῇ μικρᾷ πόλει Ἀμάρᾳ, ἧς ὁ πληθυσμὸς δὲν ὑπερβαίνει τὰς 3 χιλιάδας.

Ἐμ. Γιαννακόπουλος.

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΣΥΓΚΡΙΝΟΜΕΝΗ

πρὸς

ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ἐκ διαφόρων πηγῶν ἐρανισθεῖσα καὶ διὰ ποικίλων σημειώσεων ἐπαυξηθεῖσα, διδασκομένη ἐν τῷ Φιλεκπαιδευτικῷ

Συλλόγῳ «Ὅμηρος»

ὑπὸ

Γ. ΦΡΑΝΤΖΗ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 76).

Παράδοσις τῶν Αἰγυπτίων.

Διόδωρος ὁ Σικελιώτης διηγούμενος τὴν παράδοσιν τῶν Αἰγυπτίων λέγει·

«Κατ' ἀρχὰς ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ εἶχον ἓν μόνον σχῆμα, ἑνωθέντα καὶ τὰ δύω ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν φύσεως· μετὰ ταῦτα δέ, τούτων διαχωρισθέντων, ὁ Κόσμος ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ τὸ σχῆμα, ὅπερ βλέπομεν ἐν αὐτῷ. Διὰ δὲ τῆς κινήσεως τοῦ ἀέρος τὰ μέρη τοῦ πυρὸς ἀνυψωθέντα ἔδωκαν τῷ Ἡλίῳ τῇ Σελήνῃ καὶ τοῖς ἄλλοις οὐρανίοις σώμασι τὴν κυκλοτερῆ αὐτῶν κίνησιν, ἡ δὲ γεώδης ὕλη καταπεσοῦσα ἐσχημάτισε τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ἐξ ἧς προῆλθον τὰ ζῶα καὶ οἱ ἰχθύες ἀπαραλλάκτως σχεδὸν ὅπως βλέπομεν ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ ἐξερχόμενα ἐκ τῆς γῆς ποτιζομένης διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ Νείλου ἄπειρα ἔντομα καὶ ἄλλα ζῶα.»

Δὲν εἶνε λοιπὸν ἀνάγκη νὰ διηγηθῶμεν ἐνταῦθα ἐν ἐκτάσει τὴν παράδοσιν ταύτην, ὅπως παρατηρήσωμεν τὰ λάθη αὐτῆς, ὧν κυριώτατον ὅτι κατ' αὐτὴν ὁ Δημιουργὸς δὲν μετέσχε ποσῶς τῆς μορφώσεως τοῦ παντός. Οἱ ἐφευρεταὶ τοῦ συστήματος τούτου οὐδὲ αἰσθάνονται, ὡς φαίνεται, τὴν ἀνάγκην ἑνὸς πρώτου αἰτίου. Ἐντούτοις δέον νὰ δικαιώσωμεν τοὺς Αἰγυπτίους· διότι ἀναγινώσκοντες τὴν ἱερὰν αὐτῶν γλῶσσαν (τὰ ἱερογλυφικὰ) μανθάνομεν ὅτι οὗτοι ἐπίστευον γενικῶς ὅτι φύσις ἄψυχος καὶ συγκεχυμένη δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρῆται ὡς ἡ ἀρχὴ πάντων τῶν πραγμάτων. Τινὲς μάλιστα τῶν Αἰγυπτίων ἐπίστευον ὅτι ὑπῆρχε μία ὑπερτάτη διάνοια, ἡ δημιουργήσασα τὸν Κόσμον, καὶ ὅτι ἐπίσης ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μία ἀνωτέρα διάνοια, τουτέστιν ἡ ψυχή. Ἀλλ' ἡ μεγάλη αὕτη καὶ ὑψίστη ἰδέα εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ διατηρηθῆ μόνον ὑπό τινων ἀνθρώπων

μᾶλλον περφωτισμένων τοῦ πλήθους· ταύτην δέ, ἐπειδὴ ἀνύψου αὐτοὺς ὑπεράνω τῶν ἄλλων, περιεκάλυπτον διὰ μυστηρίων ἀκαταλήπτων, τῆς γνώσεως τῶν ὁποίων οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ συμμετάσχῃ πρὶν ὑποστῇ τρομερὰς δοκιμασίας, ὀνομαζομένας μυήσεις. Ἡ δὲ θρησκεία τοῦ λαοῦ ἦτο χονδροειδής τις εἰδωλολατρεία· διότι, ἐκπλαγεὶς ἐκ τῆς θέας τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, ἐνόμισεν ὅτι τὰ φωτεινὰ ταῦτα σώματα ἦσαν οἱ κύριοι τοῦ Κόσμου καὶ οἱ μόνοι θεοί, οἱ διοικοῦντες αὐτόν.

Ὠνόμασαν λοιπὸν τὸν μὲν Ἥλιον *Ὄσιριν* (1), τὴν δὲ Σελήνην *Ἶσιδα*. Ἔλεγον δὲ ὅτι Ὄσιρις μὲν σημαίνει *πλήρης ὀφθαλμῶν, ὀξυδερκέστατος*, Ἶσις δὲ *ἀρχαῖος*, διότι ἐπίστευον τὴν Σελήνην αἰώνιον.

Ἀλλὰ δὲν ἔμειναν ἕως ἐδῶ, διότι, ἅμα διευθύνθησαν πρὸς τὸ σκότος, περιεπλανῶντο εἰς αὐτὸ καθ' ὅσον προεχώρουν. Οἱ Αἰγύπτιοι λοιπὸν παρεδέχθησαν ἀκτὼ μεγάλους θεούς· τὸν *Ἥλιον*, τὸν *Κρόνον*, τὴν *Ρέαν*, τὸν *Δία*, τὴν *Ἥραν*, τὸν *Ἥφαιστον*, τὴν *Ἑστίαν* καὶ τὸν *Ἑρμῆν*. Ὁ Κρόνος νυμφευθεὶς τὴν Ρέαν ἐγένετο πατὴρ τοῦ Ὀσίριδος καὶ τῆς Ἴσιδος, ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Κατὰ τοὺς δευτέρους τούτους ὁ Ζεὺς ἐγέννησε πάντας τοὺς ἄλλους θεούς· τὸν Ὄσιριν, τὴν Ἶσιδα, τὸν Τυφῶνα, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἀφροδίτην. Προσέθεντο δὲ ὅτι ὁ Ὄσιρις ἦν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Βάκχον, ἡ δὲ Ἶσις ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν Δήμητραν.

Ἐσημείωσα τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν τούτων, διότι θέλομεν αὖθις ἀπαντήσει αὐτοὺς μεταξὺ τῶν θεῶν τῆς Δύσεως τουτέστι τοὺς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων παραδεχθέντας, ὅπερ ἀποδείξει ἡμῖν ἀναμφισβήτητον ὅτι οἱ Ἕλληνες παρέλαβον τὴν λατρείαν καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν ἐξ ἀποικιῶν Αἰγυπτιακῶν καὶ Φοινικικῶν, μεταβασῶν ἐκεῖ ὅπως ἐκπολιτίσωσιν αὐτούς.

Παρατηροῦμεν δ' ὡσαύτως ὅτι, ὡς πάντοτε εἰς τὰς ἀποθεώσεις μετέβαλλον τὸ ὄναμα τῶν θεοποιημένων προσώπων, οὕτω καὶ ὁ Ὄσιρις μετωνομάσθη Σέραπις, Διόνυσος, Πλούτων, Ζεύς, Πάν, ἡ δὲ Ἶσις ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐδοξάσθη ὑπὸ τὰ ὀνόματα Σελήνη καὶ Ἥρα· καὶ ὁ Ὧρος (2), υἱὸς τῆς Ἴσιδος, ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἔκτοτε Ἀπόλλων.

(1) Ἀρχαία καὶ ἐπίσημος θεότης τῶν Αἰγυπτίων παριστανομένη, ὡς ἀρχική τις καὶ ὑπερτάτη δύναμις, εἰς ἣν ἀπεδίδετο ἡ ἄρθονος ἐκείνη καὶ γόνιμος εὐκαρπία τῆς παλαιᾶς Αἰγύπτου, λατρευομένη δὲ πρὸ παντων εἰς τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν, ὅπου ὑπῆρχε καὶ μεγαλοπρεπὴς ναός, καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας πόλεις τῆς Αἰγύπτου διὰ μυστηριωδῶν τελετῶν· ἦτο δὲ ἀδελφὸς τῆς Ἴσιδος, τοῦ Τυφῶνος καὶ τῆς Νέφθυος. Βασιλεύσας ὡς λέγεται, χρόνον ἱκανὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπεδείξε μεγάλας καὶ ἀξιομνημονεύτους πράξεις καὶ εὐεργεσίας οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἐγχωρίους αὐτοῦ λαούς, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα καὶ μακρυνὰ ἔθνη, διδάξας αὐτοὺς τὴν γεωργίαν, τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, διόπερ ἴσως καὶ ὁ Ἡρόδοτος παραβάλλει αὐτὸν πρὸς τὸν τῶν Ἑλλήνων Διόνυσον, καὶ πολλὰς ἄλλας τέχνας χρησίμους εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, κτίσας καὶ τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ. Γυνὴ δὲ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἀδελφή του Ἶσις, γεννήσασα ἐξ αὐτοῦ τὸν Ὧρον καὶ βασιλεύσασα εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀντὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς φονευθέντος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Τυφῶνος.

Ἡ λατρεία αὐτῆς εἰσήχθη μετὰ ταῦτα καὶ παρ' Ἕλλησι καὶ παρ' αὐτῇ τῇ Ρώμῃ.

(2) Καὶ αὐτὸς ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων ὡς ἐγχώριος θεότης, παριστανομένη συμβολικῶς ἀντὶ τοῦ Ἡλίου ἐν καιρῷ τῶν ἐνιαυσίων αὐτοῦ τροπῶν. Ἐλέγετο δὲ ὅτι μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ὀσίριδος, δικάσας τὸν θεῖον αὐτοῦ Τυφῶνα ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἐβασίλευσε μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ὡς ὁ τελευταῖος τῶν Θεῶν, τῶν ἀνέκαθεν βασιλευσάντων παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις.

«Ἡ μυθολογία τῶν Αἰγυπτίων, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἔχει δύο ἐννοίας, τὴν μὲν ἱερὰν καὶ ὑψηλήν, τὴν δὲ αἰσθητὴν καὶ ὁλοφάνερον· διὰ τοῦτο καὶ ἔθετον εἰς τὴν θύραν τῶν ναῶν Σφίγγας (3) ἵνα δείξωσιν ὅτι ἡ θεολογία αὐτῶν περιέχει τὰ μυστήρια τῆς σοφίας ὑπὸ αἰνιγματικοὺς λόγους. Τὸν αὐτὸν σκοπὸν δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ καὶ διὰ τὴν εἰς τὴν πόλιν Σάϊν (4) ἀναγινωσκομένην ἐπιγραφὴν ἐπί τινος ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς ἢ Ἴσιδος «Εἶμαι, ἤμην, ἔσομαι, καὶ ποτὲ θνητὸς δὲν ἐσήκωσε τὸν πέπλον, ὅστις μὲ καλύπτει.»

Ἡ θεολογία λοιπὸν τῶν Αἰγυπτίων εἶχε δύο σημασίας, τὴν μὲν ἁγίαν καὶ συμβολικήν, τὴν δὲ κοινὴν καὶ κατὰ γράμμα. Τὰ δὲ εἰς τοὺς ναοὺς παριστανόμενα πρόσωπα τῶν ζώων δὲν ἦταν ἄλλο τι, εἰμὴ ἱερογλυφικὰ γράμματα, προωρισμένα εἰς παράξαστιν τῶν θείων ἰδιοτήτων.

«Ὅλα τὰ ἀνατολικὰ ἔθνη, λέγει ὁ Ὠριγένης, οἱ Πέρσαι δηλονότι, οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Σύριοι κρύπτουσι μυστήρια ἱερὰ ἐν τοῖς θρησκευτικοῖς αὐτῶν μύθοις· καὶ ὁ μὲν κάτοχος ὅλων αὐτῶν τῶν θρησκειῶν εὐκόλως εἰσδύει εἰς τὴν αὐτῶν ἔννοιαν, ὁ δὲ κοινὸς ἄνθρωπος μόνον τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν βλέπει.»

Συγκρίνοντες τὰς ἀντιθέτους ταύτας παρατηρήσεις θέλομεν δυνηθῆ νὰ κατανοήσωμεν πῶς οἱ Αἰγύπτιοι τοσοῦτον μεγάλοι ὡς πρὸς τὰ ἔργα αὐτῶν, τοσοῦτον δὲ σοφοὶ ὡς πρὸς τοὺς νόμους αὐτῶν καὶ τοσαῦτον ἔνδοξοι κατὰ τὰς ἐπιστήμας, πῶς, λέγομεν, ἐφάνησαν ταυτοχρόνως ἱκανῶς τετυφλωμένοι, ὥστε νὰ σέβωνται τὰ ἔντομα, τὰ ἑρπετά, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα. Ἱεροὶ καὶ μὴ ἱστορικοὶ ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ λαοῦ τούτου ὡς τοῦ σοφωτάτου τῶν ἐθνῶν· ἓν δ' ἐκ τῶν ἐγκωμίων τῶν ἀποδιδομένων ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶνε ὅτι «οὗτοι ἦσαν δεδιδαγμένοι διʼὅλων τῶν ἐπιστημῶν τῶν Αἰγυπτίων.»

Πρέπει ἄρα νὰ διακρίνωμεν καλῶς τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε μεταξὺ τοῦ πλήθους ἄγνοιαν ἀπὸ τῶν βαθειῶν γνώσεων, ὧν ἦσαν κάτοχοι οἱ καλλιεργοῦντες τὰς ἐπιστήμας καὶ ἀναγνόντες τὰ βι-

(3) Φοβερὸν τέρας παριστανόμενον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μυθολογίᾳ τέκνον τῆς Ἐχιόνης, ὅπερ αὕτη ἐγέννησεν ἐκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ὀρθρου, ἢ κατ' ἄλλους θυγάτηρ τῆς Ἐχίδνης καὶ τοῦ Τυφῶνος. Κατὰ δὲ Παυσανίαν ἦν κόρη τοῦ βασιλέως Λαΐου, διατρίβουσα εἰς τὰς Θήβας ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἔχουσα πρόσωπον μὲν καὶ στῆθος παρθένου σῶμα δὲ καὶ πόδας λέοντος, ἀετοῦ πτέρυγας καὶ μὲ ἀνθρωπίνην φωνήν. Ἡ ἰδέα τοῦ τέρατος τούτου μετέδη ἔπαλαι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἡ Σφὶγξ ἐλατρεύετο ὡς σύμβολον ὑπερτάτης τινὸς θείας σοφίας, ἀπονέμουσα αἰνιγματωδῶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς βουλὰς αὐτῆς. Ἡ τῶν Αἰγυπτίων ὅμως Σφὶγξ διέφερε τῆς τῶν Ἑλλήνων παριστανομένη συνήθως ἄνευ πτερύγων καὶ ἔχουσα πρόσωπον ἀνδρός· διὸ παρὰ Ἡροδότῳ ἀναφέρονται καὶ ἀνδρόσφιγγες, διὰ τῆς εἰκόνος τῶν ὁποίων παρίστανον ἐξαιρέτως οἱ Αἰγύπτιοι τὴν ἰδέαν τῆς σοφίας ἡνωμένης μετὰ τῆς ἀνδρίας.

(4) Σάϊς, ἴος καὶ εως. Πόλις τὸ πάλαι ἐπίσημος ἐπὶ τοῦ Δέλτα τῆς Αἰγύπτου, μητρόπολις τοῦ Σαϊτικοῦ νομοῦ, κειμένη μεταξὺ τοῦ Κανωβικοῦ καὶ Σεβεννυτικοῦ στομίου τοῦ Νείλου, ὅπου καὶ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἦν καὶ ταφεῖον τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου. Νῦν δὲ ὀνομάζεται Σά.— Σάϊς δὲ ἐλέγετο καὶ ὡς ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς.

θλία, τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Τρισμέγιστον Ἑρμῆν. (1) Κατὰ τὸν ἐνδοξότατον τοῦτον ἄνδρα ὁ Θεὸς ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἡλιακῇ αὐτοῦ ἑνότητι πρὸ πάντων τῶν ὄντων, εἶνε ἡ πηγὴ πάντων τῶν ἐχόντων διάνοιαν, τὸ πρῶτον ἀκατανόητον στοιχεῖον, ἐπαρκοῦν εἰς ἑαυτὸ καὶ πατὴρ ὅλων τῶν οὐσιῶν.»

Δὲν φρονοῦμεν δέ, φίλοι ἀκροώμενοι, ὅτι τοιαῦτα διηγούμενοι εἰς ὑμᾶς, κουράζομεν τὸ φιλήκοον ἡμῶν· διότι πᾶν ὄν, τοῦ λογικοῦ μετέχον, ἐπιθυμεῖ βεβαίως νὰ γνώσκῃ τὴν ἰδέαν, ἣν οἱ πρῶτοι φιλόσοφοι παρεδέχθησαν περὶ τῆς θεότητος. Διὰ τοῦτο ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὸν ὁρισμὸν ὃν ἔδωκε περὶ αὐτῆς ὁ περιρανὴς ἐκεῖνος Ζωροάστρης· εἶνε ὁ ὡραιότερος πάντων τῶν ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος παραχθέντων. Ὁ Εὐσέβιος διετήρησεν αὐτὸν ἐν τῇ αὐτοῦ Εὐαγγελικῇ Προπαρασκευῇ, ἀποσπάσας αὐτὸν κατὰ λέξιν ἐξ ἑνὸς συγγράμματος τοῦ Ζωροάστρου (2), ὅπερ ἐσώζετο εἰσέτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, φέρον ὡς τίτλον τὰ ἑξῆς: Συλλογὴ ἱερὰ τῶν Περσικῶν μνημείων· ἰδοὺ οὗτος·

« Ὁ Θεὸς εἶνε τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἀδιαφθόρων, αἰώνιος, ἀγέννητος, οὐδόλως σύνθετος· οὐδὲν ὅμοιον αὐτῷ οὐδὲ ἴσον· αἰτία ὅλων τῶν καλῶν, τὸ ἐξαίρετον τῶν ἐξαιρέτων ὄντων, ὁ πατὴρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν καλῶν νόμων, διδασκόμενος ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀρκιῶν εἰς ἑαυτὸν καὶ παραγωγὸς τῆς φύσεως ἁπάσης.»

Οἱ ὕψιστοι οὗτοι ὁρισμοὶ τῆς θεότητος ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποί τινες ἀνώτεροι τῶν ἄλλων, οἱ καὶ συναθροίσαντες τὰ φῶτα τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδόσεων διατηρηθέντα· ἀλλ' ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν τοσοῦτο σπάνιοι, ὥστε ἠδυνάτουν νὰ ἀναχαιτίσωσι τὰς προόδους τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς παραλόγου ταύτης εἰδωλολατρείας.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ συγχέωμεν τοὺς Θεοὺς καὶ τοὺς μύθους τῶν ποιητῶν μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν σοφῶν διατηρηθεισῶν παραδόσεων. Οἱ ποιηταὶ μεταβαίνουσι ταχέως ἐκ τῆς κατὰ γράμμα ἐννοίας εἰς τὴν ἀλληγορίαν, καὶ ἐκ τῆς ἀλληγορίας πάλιν εἰς τὴν κατὰ γράμμα ἔννοιαν, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ προξενοῦν τὸ τῶν εἰκόνων αὐτῶν μίγμα, τὸ ἄτοπον τῶν πλασμάτων καὶ πολλάκις τὸ ἄσεμνον τῶν περιγραφῶν αὐτῶν.

Ὅσον δὲ προχωροῦμεν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς μυθολογίας, τοσοῦτο περισσότερον παρατηροῦμεν ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν θεῶν ἦσαν ἢ ἄνθρωποι δοξασθέντες διὰ τῶν πράξεων ἢ ἔργων αὐτῶν ἢ ὄντα ἀπολύτως μυθώδη· ἐσκεμμένη δ' ἐξέτασις ἀποδεικνύει ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν πλασμάτων ὀφείλουσι τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν εἰς τὴν ἀμάθειαν ἢ εἰς τὴν κολακείαν· ἀλλ' ὅπως καθιερωθῶσιν, ἐπόμενον ἦν βεβαίως νὰ ἀποδώσωσιν εἰς αὐτὰ οὐράνιον καταγωγήν. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ τὰ περιβάλωσι διὰ χαρακτήρων καθιστώντων αὐτὰ ἀξιαγάπητα. Οἱ ποιηταὶ ὅθεν τοσοῦτο βεβαιότερον παρεδίδοντο εἰς τὰς παρεκτροπὰς τῆς φαντασίας των, καθ' ὅσον ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι αἱ κλίσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ πάθη ὑπεστήριζον αὐτάς. Ἐκαλύφθη λοιπὸν ἡ ἀλήθεια διὰ πέπλου· τὸ δὲ ψεῦδος ἐβάνεισε δῆθεν εἰς αὐτὴν τὰ ἑαυτοῦ ἐνδύματα καὶ, ὅπως μᾶλλον ἐξασφαλίσῃ τὴν ἁρπαγήν του ταύτην, ἀφῆκε γυμνὰ σημεῖα τινα μόνον αὐτῆς τὰ μᾶλλον ἀξιαγάπητα.

Τοιουτοτρόπως οἱ ποιηταὶ ἄνευ σκέψεως καὶ ἐπιφυλάξεως, εἰς τὴν μέθοδον ταύτην παραδεδομένοι, ἠλλοίωσαν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν τὰς διηγήσεις τῶν ἀρχαίων συμβάντων, ὧν ἡ παράδοσις καθὼς καὶ τὰ θρησκευτικὰ ἄσματα εἶχον διατηρήσει τὴν ἐνθύμησιν.

Ἐτίμων λοιπὸν διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Θεολογίας, ὅτε ἤγειρον βωμοὺς εἰς ψευδεῖς θεότητας, πᾶν ὅ τι εἶχε σχέσιν μετὰ τῆς ἱστορίας αὐτῶν. Ἀλλ' ὅτε ἤδη ἡ θρησκεία διεσκόρπισε τὰ σκότη τῆς εἰδωλολατρείας, ἐνόησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ δώσωσι νέον ὄνομα εἰς τὰς συλλογὰς τῶν μύθων, πάντοτε διατηρούντων μέγα τι θέλγητρον (ἐπειδὴ ἡ ποίησις εἶχε στολίσει αὐτοὺς διὰ τῶν ὡραιοτέρων χρωμάτων.) Ὠνόμασαν λοιπὸν τὰς μυθώδεις ταύτας ἱστορίας διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς μυθολογίας.

Γνόντες ἤδη τὴν ὑπάρχουσαν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ποιητῶν καὶ τῶν φιλοσόφων, ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν πρὸς τούτοις ὅτι οἱ ἐνδοξότεροι ἄνδρες τῆς Δύσεως ἐπορεύοντο πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς, πρὸ πάντων δὲ πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, ἵνα ἀρυσθῶσι τὰ μεγαλείτερα αὐτῶν φῶτα. Εἰς τὸ σχολεῖον αὐτῶν ἐσπούδασε βεβαίως ὁ Θαλῆς, ὁ Πυθαγόρας καὶ ὁ Πλάτων, ὡς καὶ ὁ Ὀρφεύς (1), ὁ πρῶτος διδάσκαλος τῶν Πυθαγορικῶν, ζήσας πολὺν χρόνον πρὸ τοῦ Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου. Οὗτος ἐκόμισεν ἐκεῖθεν τὸν ἑξῆς ὁρισμὸν τῆς Θεότητος.

« Ὑπάρχει Ὄν τι ἄγνωστον, ἀρχαιότερον πάντων τῶν ὄντων

(1) Φιλόσοφος νομοθέτης καὶ εὐεργέτης, ἀκμάσας κατὰ τὸν XX αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ· ἐθεωρεῖτο δὲ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ὡς ὁ ἐφευρετὴς τῆς χημείας καὶ ὅλων τῶν ἐπιστημῶν. Πιστεύεται δὲ ὅτι οὗτος ἐνεπιστεύθη εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ἱερεῖς τὴν παρακαταθήκην τῶν μυστηριωδῶν αὐτοῦ ἐπιχειρήσεων. Πάντες ὅμως παραδέχονται ὅτι ὁ Τρισμέγιστος Ἑρμῆς εἶνε προσωποποίησίς τις τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Κλήρου. — Καθὼς πολλοὶ σοφοὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἡρακλέους ἐννοοῦσιν ἐποχήν Ἡρωϊκὴν τῆς Ἑλλάδος.

(2) Ἐπίσης ἀρχαιότατος φιλόσοφος καὶ ποιητής· περὶ δὲ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ οὐδὲν γινώσκομεν. Πολλοὶ μὲν λέγουσιν ὅτι οὗτος ἤκμασε πολλὰς χιλιάδας ἐτῶν πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου· ἄλλοι δὲ ἄλλως περὶ τούτου φρονοῦσι, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἑπομένως.

(1) Ἀρχαιότατος Ἕλλην ἀοιδὸς καὶ φιλόσοφος, καθιδρυτὴς πολλῶν θρησκευτικῶν δογμάτων καὶ τελετῶν ἐν Ἑλλάδι. Λέγεται δὲ υἱὸς τῆς Μούσης Καλλιόπης καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Οἰάγρου. Τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρχαίου τούτου μυστικοῦ ἀναφέρονται πολυειδῶς ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἱστορικῶν καὶ μυθογράφων· φαίνεται δὲ ὅτι περιῆλθε διάφορα μέρη τῆς τότε γνωστῆς οἰκουμένης, ἐλθὼν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον, ὁπόθεν παρέλαβε τὰς πλείστας ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς γνώσεις, μυηθεὶς καὶ αὐτὰ τὰ μυστήρια τῶν παλαιῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ εἰσήγαγε πρῶτος εἰς τοὺς Ἕλληνας· πρὸ πάντων δὲ ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν ἡ σύστασις τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος πανηγυριζομένων. Ὑπὸ δὲ τῶν ποιητῶν ἐπλάττετο μετὰ ταῦτα ὅτι παρελάβεν τὴν λύραν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ προσθέσας εἰς αὐτὴν ἔτι δύο χορδάς, τοσοῦτον ἁρμονικῶς ἔψαλλεν, ὥστε καὶ θηρία ἄγρια καὶ δένδρα ἐκίνει καὶ ρεύματα ποταμῶν ἀνεκαίτιζε. Διὰ τῆς λύρας του ταύτης ἐκίνησεν εἰς οἶκτον καὶ αὐτὸν τὸν Πλούτωνα ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν προσφιλῆ σύζυγόν του Εὐρυδίκην, δαγκασθεῖσαν ὑπὸ ὄφεως, νὰ ἀναβῇ αὖθις εἰς τὸν κόσμον. Ἐκστρατεύσας δὲ εἰς τὴν Κολχίδα μετὰ τῶν ἄλλων Ἀργοναυτῶν συνετέλεσε πολὺ εἰς πολλὰς αὐτῶν ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις, ἀποκοιμίσας μάλιστα, ὡς λέγεται, διὰ τῆς ἁρμονίας τῆς λύρας του τὸν φοβερὸν πυρίπνουν δράκοντα τὸν φυλάττοντα τὸ χρυσοῦν δέρας. Περὶ δὲ τοῦ θανάτου αὐτοῦ κοινοτέρα γνώμη ὑπῆρχεν ὅτι εὑρεθεὶς ποτὲ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου, ὅτε αἱ

καὶ παραγωγὸν ὅλων τῶν πραγμάτων. Τὸ ὑψηλὸν τοῦτο Ὄν εἶνε ζωή, φῶς καὶ σοφία. Τὰ τρία ταῦτα ὀνόματα σημαίνουσι τὴν αὐτὴν ἐκείνην δύναμιν, ἥτις παρήγαγεν ἐκ τοῦ μηδενὸς πάντα τὰ ὄντα, ὁρατά τε καὶ ἀόρατα.»

Ἐν ἑτέρῳ τινὶ χωρίῳ ἐπίσης εὐγλώττῳ δίδει καὶ ὄνομα τῷ ἀγνώστῳ τούτῳ ὄντι.

«Τὸ πᾶν παρήχθη ὑπὸ τοῦ Διός· ὁ βαθύτατος τάρταρος, οἱ ἀθάνατοι θεοὶ καὶ θεαί· τὰ ὄντα καὶ τὰ ἐσόμενα περιείχοντο ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ εὐφόρῳ κόλπῳ τοῦ Διὸς καὶ ἐκεῖθεν ἐξῆλθον. Ὁ Ζεὺς εἶνε ὁ πρῶτος καὶ τελευταῖος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Ὅλα τὰ ὄντα ἐξ αὐτοῦ παράγονται· εἶνε ἡ ζωὴ καὶ ἡ αἰτία ὅλων τῶν πραγμάτων· εἶνε ὁ πρῶτος πατήρ. Μία μόνη δύναμις ὑπάρχει· εἷς μόνος τῶν πάντων βασιλεύς.»

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι, ἃς ὁ Ὀρφεὺς παρέλαβεν ἐκ τῶν Αἰγυπτίων, κατορθώσας νὰ μυηθῇ τὴν ἱερὰν γλῶσσαν καὶ μυστήρια ἅπερ ἔκρυπτον ἀπὸ τοῦ πλήθους.

Ἀκολούθως θέλομεν γνωρίσει, ὁμιλοῦντες περὶ τῶν ἡμιθέων καὶ ἡρώων, τίνες ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ οἱ ὁδηγήσαντες εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς Αἰγυπτιακὰς καὶ Φοινικικὰς ἀποικίας· θέλει καταστῇ ἐπίσης γνωστὸν ὅτι, ὅτε ἔφερον ἐκεῖ τοὺς νόμους τὰ ἔθιμα, τὰς τέχνας καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν, διετήρουν ἔτι αὐτοὶ οὗτοι ἀναμνήσεις τῶν ἀρχαίων παραδόσεων.

Ταῦτα ἀρκοῦσι, φίλοι ἀκροαταί, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ καταγωγὴ τῶν μύθων θεμελιοῦται ἐπὶ τῆς ἀλλοιωθείσης μνήμης τῶν μεγάλων συμβάντων, ἅτινα προηγήθησαν τῶν μύθων.

Πρώτη καταγωγὴ τῆς εἰδωλολατρείας.

Φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον σπέρμα τῆς εἰδωλολατρείας πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Χάμ. Τὰ δυστυχῆ ταῦτα τέκνα κατηραμένου πατρὸς ἐλησμόνησαν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς σοφὰς συμβουλὰς τοῦ Νῶε, καὶ παραδοθέντα εἰς τὰ ἑαυτῶν πάθη ἐζήτησαν ἀντικείμενα αἰσθητά, ὅπως προσφέρωσιν αὐτοῖς λατρείαν δεισιδαίμονα· ἐπειδὴ δὲ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Χάμ, Χαναὰν καὶ Μεσραΐν ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν Φοινίκην καὶ Αἴγυπτον, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι εἰς τὰς δύο ταύτας χώρας ἐγεννήθη ἡ εἰδωλολατρεία. Ὁ Λουκιανὸς ῥητῶς λέγει ὅτι «οἱ Αἰγύπτιοι ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι δόντες πανηγυρικὴν λατρείαν εἰς τοὺς θεούς· ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ λέγει μετὰ βεβαιότητος τὰ ἑξῆς «Πρῶτοι οἱ Αἰγύπτιοι ἐγνώρισαν τὰ ὀνόματα τῶν 12 μεγάλων Θεῶν· ἐκ δὲ τῶν Αἰγυπτίων παρέλαβον αὐτοὺς καὶ οἱ Ἕλληνες.»

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Π. Γ. ζωγραφίζει τὴν Αἴγυπτον ὡς τὸ κέντρον τῆς εἰδωλολατρείας. Εἰς αὐτήν, λέγει, ἐβασίλευον εἰς πολλὰ μέρη οἱ μάγοι, οἱ μάντεις, οἱ οἰωνοσκόποι, οἱ ἑρμηνεῖς τῶν ὀνείρων, ἀποτελέσματα δυστυχῆ λατρείας δεισιδαίμονος. Ἀπὸ τῶν χρόνων ἔτι τοῦ Μωϋσέως ἡ εἰδωλολατρεία ἦν εἰς τὸν ἀνώτατον αὐτῆς βαθμόν. Ἰδοὺ λοιπὸν ἀναμφιβόλως ἡ χώρα ἐν ᾗ ἔλαβε τὰς ἀρχὰς αὐτῆς ἡ εἰδωλολατρεία· ἐκεῖθεν δὲ διεδόθη εἰς τὴν ἀνατολήν, εἰς τοὺς τόπους ἐν οἷς κατῴκουν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σήμ, εἰς τὴν Χαλδαίαν (1), Μεσοποταμίαν καὶ τὰς γείτονας χώρας. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς τὴν Δύσιν, παρὰ τοῖς ἀπογόνοις τοῦ Ἰάφεθ, εἰς τὴν Μικρὰν δηλονότι Ἀσίαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους. Ἡ Αἴγυπτος λοιπὸν καὶ ἡ Φοινίκη εἶνε αἱ δύο χῶραι, ἐν αἷς ἐγεννήθη ἡ εἰδωλολατρεία.

Πρῶτον ἀντικείμενον τῆς εἰδωλολατρείας.

Κατὰ τὸν περίφημον Βόσσιον ἡ ἀρχαιοτέρα εἰδωλολατρεία ἦν ἡ τῶν δύω ἀρχῶν, τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι δηλόνοτι, ἰδόντες τὸν κόσμον πλήρη καλῶν καὶ κακῶν, μὴ ἔχοντες δὲ πλέον ὡς ὁδηγὸν τὴν ἱερὰν παράδοσιν, δὲν ἠδύναντο νὰ πιστεύωσιν ὅτι ἓν Ὄν, οὐσιωδῶς καλόν, δύναται νὰ ᾖνε αὐτουργὸς τοῦ κακοῦ· διὸ καὶ ἐφεῦρον δύο θεότητας ἴσας κατὰ τὴν δύναμιν καὶ αἰωνίους, πιστεύοντες ὅτι πᾶν καλὸν προήρχετο ἐκ τοῦ καλοῦ στοιχείου, πᾶν δὲ κακὸν ἐκ τοῦ κακοῦ. Ἀλλ' ὁ σοφὸς οὗτος, καίτοι βεβαιοῖ αὐτὴν ὡς ἀρχαιοτάτην, ἀγνοεῖ τὴν ἐποχὴν τῆς πλάνης ταύτης. Ὁ Πλούταρχος μάλιστα ἀριθμεῖ πολλοὺς τοὺς διδάξαντας τὴν διδασκαλίαν ταύτην καὶ ὁ Βόσσιος βεβαιοῖ ὅτι ὁ Ζωροάστρης εὗρεν αὐτὴν ἀποκατεστημένην ἤδη παρὰ τοῖς Πέρσαις.

Περὶ τοῦ Ζωροάστρου τούτου οὐδὲν γινώσκομεν, οὐδὲ τὸν χρόνον ἀκριβῶς καθ' ὃν ἔζη. Σοφοί δέ τινες τῷ Βοσσίῳ σύμφωνοι ἐνόμισαν ὅτι οὗτος εἶνε ὁ Μεσραΐν, ὁ υἱὸς τοῦ Χάμ, ὁ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὀνομασθεὶς Ζωροάστρης, τουτέστιν *ἄστρον ζῶν*, καταπείσας τοὺς Αἰγυπτίους νὰ προσφέρωσι θρησκευτικὴν λατρείαν εἰς τὰ ἄστρα. Ἀλλ' ἡ διαβεβαίωσις αὕτη εἶνε ἀσύμφωνος τῷ ὑπερτάτῳ ὁρισμῷ τῆς Θεότητος, τῷ πρὸ ὀλίγου ῥηθέντι, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ Ζωροάστρου συγγραμμάτων ληφθέντι.

(ἀκολουθεῖ).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς νεότητος καὶ τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ δὲν παύει ἀναγράφων ἐπὶ πίνακος πυκτοῦ τῶν πολλῶν αὐτοῦ φίλων τὰ ὀνόματα. Ἀλλά, περιτελλομένων τῶν ἐνιαυτῶν, κα-

---

τῆς Θράκης γυναῖκες ἐώσταζον αὐτόθι τὰ Ὄργια πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, κατεσπαράχθη ἐλεεινῶς ὑπ' αὐτῶν, λαγιοθεὶς ὡς ἔχθρὸς τῶν ἀσελγῶν τούτων τελετῶν. Ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ Ὀρφέως μετὰ τῆς λύρας φερθεῖσα ὑπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν νῆσον Λέσβον ἐτάφη αὐτόθι, καὶ ἡ λύρα ἐκρεμάσθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἱερέων. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι μετετέθη εἰς τὸν Οὐρανὸν μεταξὺ τῶν ἀστέρων.

(1) Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς Βαβυλωνίας χώρας ἐν Ἀσίᾳ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ μέχρι τῆς ἐρήμου Ἀραβίας καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ περιβρεχόμενον ὑπὸ πλήθους ποταμῶν μικρῶν καὶ διωρύγων, εἰς ἄκρον εὔφορον καὶ ὅμοιον πρὸς τὴν χώραν τοῦ Δέλτα τῆς κάτω Αἰγύπτου· νῦν δὲ καλεῖται Χαλδά.

ταβαίνει τῶν βιωτικῶν περιστάσεων ἡ βροχὴ καὶ πνέουσι τῶν κοσμικῶν ἐναντοτήτων οἱ ἄνεμοι καὶ τοῦ πίνακος τὰ παμπληθῆ ὀνόματα ἢ ἀφαιροῦνται ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ ἀπαλείφονται διὰ χειρὸς τῆς λησμοσύνης, τῆς ἀπαρνήσεως, τοῦ θανάτου· εὐτυχὴς δὲ ὁ θνητὸς ὁ περὶ τὴν δύσιν τοῦ βίου αὐτοῦ ἀνευρίσκων ἐν τῷ πολυπτύχῳ τῶν φίλων πίνακι φίλου σκιάν.

Ἀπάλειψις ὅμως ἀπαλείψεως διαφέρει, ὀδυνηροτέρα δὲ πασῶν εἶνε ἡ βιαία, ὅταν μάλιστα συσσεισμός τις ἀναρπάζῃ ἀπροσδοκήτως τὸν φίλον, διότι οἰονεὶ ἐν ἐρημίᾳ ὁ ἐπιζῶν ὑπολείπεται ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ ἐνταφιασμοῦ ἑταίρου περιλημένου, μεθ' οὗ συνέζησεν ἐν ἐνθουμίχῳ κοινωνίᾳ πνεύματος καὶ συνεχρωτίσθη ἐν ὥρᾳ χαρᾶς, ἐν ἡμέραις πένθους. Τοσοῦτον δὲ τὸ λυπηρὸν συμβὰν φαίνεται αὐτῷ ἄηθες, ὥστε ἡ τυχοῦσα ἀναμνηστικὴ ἀφορμὴ αἴφνης ἀναπλάσσει κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ περίλυπον τοῦ μεταστάντος τὸ εἴδωλον, ἐξ οὗ δυσκόλως καὶ μετ' ὀδύνης ἡ φαντασία αὐτοῦ ἀποσπᾶται.

Κατὰ κανόνα λοιπὸν καὶ γενικὸν καὶ φυσικὸν οὕτω πως διετέθησαν καὶ οἱ τὸν πρὸ μικροῦ ἀποθανόντα Δημήτριον Μαυροκορδάτον ἀγαπήσαντες, διότι σπάνιος ἦτον ὁ μακαρίτης φίλος. Σπάνιος δὲ φίλος σημαίνει σπάνιος ἄνθρωπος.

Τὸν σπάνιον αὐτὸν ἄνθρωπον κατ' ἐξαίρεσιν εἶχεν ἡ φύσις προικίσει, δοῦσα αὐτῷ νοῦν ἔμπεδον καὶ ψυχὴν ἀνδρώδη ἐν σώματι ραδινῷ. Εὐτύχημα δὲ ἀπεδείχθη ἡ ἕνεκα ἐθνικῶν περιστάσεων δυσκολία τῶν πρώτων αὐτοῦ ἡμερῶν διότι ὁ ἐξ εὐγενῶν, ἐν στενοχωρίᾳ ἀνατρεφόμενος, στομοῦται ὡς διάπυρος σίδηρος ἐν

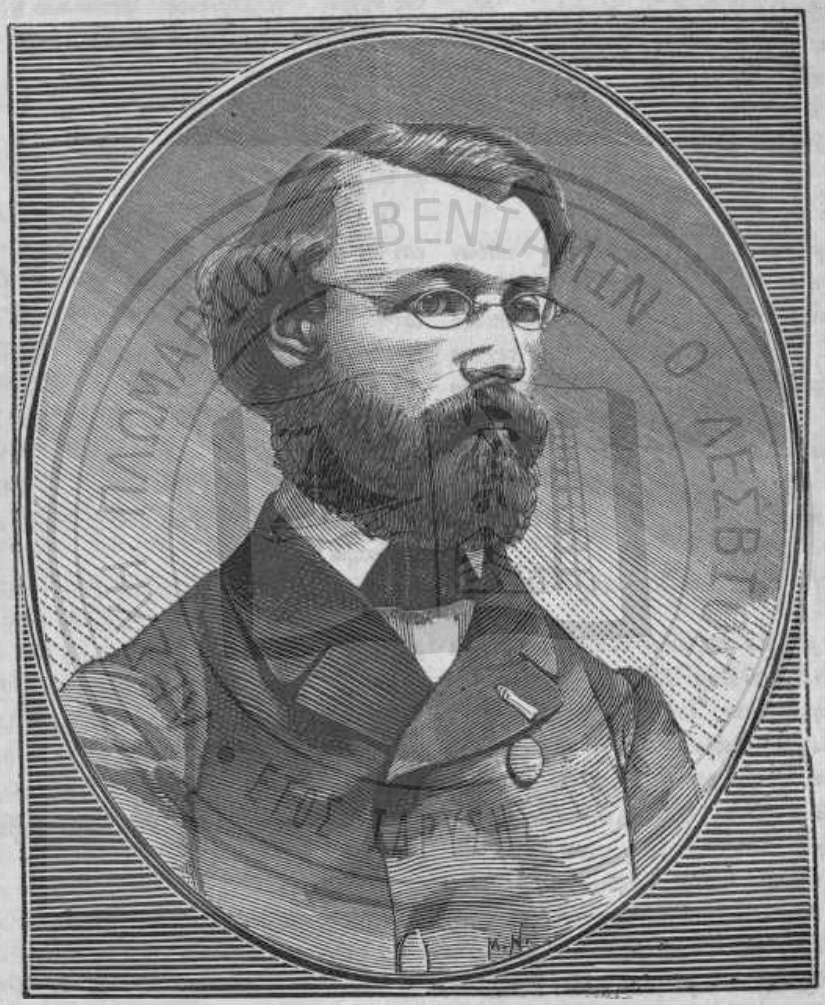

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

ὕδατι ψυχρῷ, ὁ δὲ ἀνενδεὴς τῶν νέων βίος ἀνδραποδώδεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀνάλκιδας παρασκευάζει ψυχάς.

Ὁ Μαυροκορδάτος, ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ φοιτήσας, ἐξέμαθεν ἰδίως τὰ νομικά. Ἐξέκλεψε δὲ ἀπὸ μὲν τῶν Γερμανῶν, οὓς ἐθαύμαζε, τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἤθους, τὸ ἀνένδοτον τοῦ χαρακτῆρος, τὴν λιτότητα ἐν τῷ βίῳ· ἀπὸ δὲ τῶν Γάλλων, οὓς ἠγάπα τὴν φιλορρησύνην ἐν ταῖς ἀναστροφαῖς, τὴν καλοκἀγαθίαν ἐν τοῖς τρόποις, τὴν σαφήνειαν τῶν λόγων.

Ἔτυχε δὲ ὁ Μαυροκορδάτος καὶ μητρὸς φιλολόγου καὶ θείου μουσοφιλήτου. Μεγάλη δὲ νομίζεται τύχης εὔνοια ἡ ἐν οἴκῳ πεφωτισμένῳ γένεσις, διότι εὐκόλως τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ προϋπαρχόντων στερεῶν θεμελίων, μετὰ μόχθου δὲ πολλοῦ καὶ ἱδρῶτος ἀφθόνου τῆς ἐπιπόνου πτωχείας τὸ γέννημα κτίζει ἐκ βάθρων τὰ πάντα. Διὰ τοῦτο σπανίως ποιμὴν προβάτων ἐγένετο βασιλεὺς καὶ υἱὸς κεραμέως τύραννος.

Ὁ Μαυροκορδάτος, ἀναγορευθεὶς ἐν Παρισίοις διδάκτωρ τῶν νομικῶν, ἐπέστρεψε πλήρης ἐλπίδων εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατῴκουν καὶ πολλοὶ αὐτοῦ συγγενεῖς. Ἀλλ' οὔτε ἡ σύντροφος αὐτοῦ ἀρετὴ οὔτε αἱ πολλαὶ αὐτοῦ γνώσεις ἐχρησίμευσαν αὐτῷ· διότι ἐν Ἑλλάδι τοὺς μὲν ἕρποντας καθίζουσιν ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ὀρθῷ ποδὶ περιπατοῦντας ἐξ εὐωνύμων. Ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος ἐδόξαζεν ὅτι μεγάλως συμβάλλει πρὸς οἰκοδομὴν ἤθους ἐλευθερίου ὁ μέλας ζωμός· ταύτην δὲ τὴν πεποίθησιν ἔχων οὔτε προσήρχετο οὔτε ἐκάμπτετο. Ἐν τούτοις δὲ ὢν ἐκλήθη ὑπὸ τῶν ἐφόρων τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς καὶ ἀνετέθη αὐτῷ καθηγεσία ἐν αὐτῇ καὶ ἡ σχολαρχία παρὰ μῆνα.

Κατὰ πρώτην προσβολὴν φαίνεται ἀλλόκοτος ἡ παρὰ μῆνα σχολῆς ἡγεμονία. Ἀλλ' οἱ νομίζοντες τὸ ἔργον καὶ δύσχερὲς καὶ δυσβάστακτον, τοιοῦτον δὲ πραγματικῶς εἶνε, ἀποφεύγουσι καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ τιμὴν καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης. Ὅπως μάλιστα ὁ Μαυροκορδάτος διετύπωσε τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς τὴν διεύθυνσιν, ὀλίγοι ἠδύναντο ν' ἀκολουθήσωσιν, ὀλιγώτεροι δὲ νὰ μιμηθῶσιν αὐτόν. Ἰδοὺ δὲ διὰ τί.

Κατὰ πᾶν σάββατον μετὰ τὸ τέλος τῶν μαθημάτων συνήρχοντο οἱ διδάσκοντες καὶ ἐσταθμιζον ἑκάστου μαθητοῦ τὰ ἑβδομαδιαῖα ἔργα. Ἐὰν δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης σταθμίσεως πολλοὶ προέκυπτον μαθηταὶ χωλαίνοντες, προετίθετο ζήτημα, τίς ἡ αἰτία τῆς χωλείας, ὁ μαθητής, ὁ διδάσκων ἢ τῆς διδασκαλίας τὸ σύστημα; Ἡ αὐστηρὰ δὲ αὕτη ἔρευνα συνήθως παρετείνετο μέχρι τοῦ μεσονυκτίου· ἡ δὲ πορεία τῆς ἐπιούσης ἑβδομάδος ἐκανονίζετο κατὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ σαββάτου. Ὁσάκις δὲ ὁ Μαυροκορδάτος κατὰ τὸν μῆνα τῆς σχολαρχίας αὐτοῦ ἐτιμώρει μαθητάς, συνετιμωρεῖτο μετ' αὐτῶν, διότι παρέμενεν ἐν τῇ σχολῇ καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς διακοπῆς τῶν μαθημάτων, τοὺς τιμωρουμένους ἐπισκοπῶν καὶ διὰ πατρικῶν παραινέσεων ἐμψυχῶν. Δύο δὲ ἀπήντησα καθ' ὅλον τὸν βίον μου διδασκάλους μαινομένους, τὸν πρύτανιν τῆς Ἰονίου ἀκαδημίας Καρανδηνὸν καὶ τὸν παρὰ μῆνα ἡγούμενον τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς Δημήτριον τὸν Μαυροκορδάτον. Εἰς τοῦτον δὲ πρεπόντως ἁρμόζει τὸ παρὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰρημένον «Ἐὰν μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας». Ἀληθῶς δὲ ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ἐδίδασκε καὶ παρὰ μῆνα ἡγεῖτο τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς οὐχὶ ὡς παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος ἀλλ' ὡς πατήρ.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἠγάπησε τὴν Σμύρνην καὶ τὴν σχολὴν αὐτῆς, διότι οὔτε πόλις ἀνατολικὴ Ἑλληνικωτέρα τῆς Σμύρνης ὑπάρχει οὔτε σχολὴ τῆς Εὐαγγελικῆς μᾶλλον ἐλευθεριάζουσα. Ἤθελε δὲ παραμείνει ὁ Μαυροκορδάτος ἐν Σμύρνῃ, ἂν οἱ Σμυρναῖοι συγκατετίθεντο νὰ δώσωσιν εἰς τὸ ἐπίκαιρον αὐτῶν σχολεῖον κανονισμὸν τελειότερον. Ἀλλ' ἡ Κλωθὼ ἄλλως εἶχε κλώσει τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου τὸ νῆμα καὶ ἰδοὺ ὁ Μαυροκορδάτος ἐκ νέου εἰς Ἀθήνας.

Μετ' οὐ πολλὰς ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ ἡμέρας ὁ πολυμαθὴς αὐτὸς τῶν νομικῶν διδάκτωρ ἐξησφάλισε τὸν μέλανα ζωμόν, κατ' ἰδίαν διδάσκων τὴν γλῶσσαν τὴν Γαλλικήν, ἣν ἐπισταμένως ἀπὸ στήθους ἐγίνωσκε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ διωρίσθη πρωτοδίκης. Βεβαίως δὲ οὔτε σοφώτερος οὔτε δικαιότερος ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς δικαστικῆς ἕδρας πρωτόκλητος δικαστής.

Ἀλλ' ἰδοὺ αἴφνης ὁ Μαυροκορδάτος πλούσιος.

Μήπως εὗρε θησαυρόν;

Ἀληθῶς εὗρε θησαυρόν· γυναῖκα ὄηλ. ἀγαθήν, ἄτυφον πολυγράμματον, εὐγενῆ, πλουσίαν. Ἐμνήσθην δὲ καὶ τοῦ χρηματικοῦ τῆς γυναικὸς πλούτου, διότι ἐχρησίμευσε πρὸς φανέρωσιν τοῦ ἀμεθύστου ἤθους τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Μεθύσκεται δὲ ὁ ἄνθρωπος παρὰ πάτον, ἐν εὐτυχίᾳ, ἐν ἀρχῇ. Ὁ Μαυροκορδάτος ὅμως καὶ εὐτυχήτας ὄχι μόνον δὲν ἐμέθυσεν, ἀλλ' ἔζη μὲν φειδομένως, εὐηργέτει δὲ ἀφειδῶς καὶ κρύπτων ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς τὰς εὐεργεσίας. Αὕτη δὲ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἡ ἀγαθοποιὸς ροπὴ ἐξεθηλώθη ἀριδήλως μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐν Ἀθήναις πτωχοκομείου, ὃ ἐκυβέρνησεν ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἡμερῶν, διημερεύων μετὰ χαρᾶς ἐν αὐτῷ, ἐν μέσῳ πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἐχρημάτισε τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας, πληρεξούσιος τῆς τελευταίας ἐθνικῆς συνελεύσεως, ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, πρῶτος τῆς Κερκύρας νομάρχης, ἐπὶ τέλους δὲ ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἐν πάσῃ δὲ τῆς πατρίδος ὑπηρεσίᾳ ἐγένετο τύπος ἀκριβοῦς ἐσχάτης, φιλοπονίας ἐσχάτης, εὐθύτητος ἐσχάτης.

Ἀλλ' ἠλλοίωσε κατά τι τὰ δημόσια πράγματα;

Εἷς μόνος ἄνθρωπος δὲν δύναται ν' ἀντιταχθῇ κατὰ στρόβιλου πολλῶν· παρεμβαίνων ὅμως συγχέει ὁπωσοῦν τὸν χορὸν αὐτῶν τὸν ἀνόσιον. Αὕτη δὲ αὐτοῦ ἡ παρέμβασις δικαίᾳ τῷ λόγῳ λογίζεται αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, διότι γίνεται πολλοῖς σωτηρίου ἀντιστάσεως παράδειγμα.

Τὴν ἐν παντὶ δὲ ἀπαραδειγμάτιστον ἀκρίβειαν τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τὸ ἀπτόητον τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ μαρτυρεῖ τὸ ἑξῆς γεγονός.

Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐμφυλίου πολέμου ἔφθασεν ὁ Μαυροκορδάτος εἰς Πειραιᾶ ἐξ Ἰταλίας μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ μιᾶς αὐτοῦ ἀνεψιᾶς. Μόλις δὲ ἀποβὰς ἐγκαταλείπει τὰ προστασίας δεόμενα ἀγαπητὰ αὐτῷ γύναια καὶ ἀναβαίνει εἰς Ἀθήνας. Σπεύδει δὲ πρὸς τοὺς μαχομένους φίλους αὐτοῦ καὶ συντελεῖ πρὸς κατεύνασιν τῆς ἀγριότητος τοῦ πάθους αὐτῶν. Μετὰ τὸ τέλος δὲ τῆς ἀδελφοκτονίας περὶ μέσας νύκτας, ὅτε ψυχὴ ζῶσα δὲν ἐφαίνετο οὐδ' ἑτοίμα νὰ φανῇ καθ' ὁδόν, μεταβαίνει εἰς ἀπόκεντρόν τι τῆς πόλεως μέρος, ὅπου κατῴκει ἐπιστήθιος αὐτοῦ φίλος, διὰ νὰ κοιμηθῇ παρ' αὐτῷ. Κυρίως δὲ μετέβη παρ' αὐτῷ, διότι ἐκ Φλωρεντίας εἶχε πρὸς αὐτὸν προαναγγείλει τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ. Ἐνόμιζε δὲ μεγάλου κανόνος πα-

ράδασιν οὐχὶ μόνον τὴν ἀθέτησιν τῶν ὑποσχέσεων ἀλλὰ καὶ τὴν ἁπλῆν ἀπὸ ὁρισθείσης συνεντεύξεως καθυστέρησιν, καὶ ἂν ἡ γῆ πυρὶ ἐμίσγετο.

Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ὅμως μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Μαυροκορδάτου ἡ ἔκδοσις τῶν «Θρησκευτικῶν μελετῶν», ἃς μετεγλώττισεν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ, διότι ἐν τῇ πεντατόμῳ ταύτῃ μεταφράσει καταφαίνεται ἡ λογιότης αὐτοῦ, ἡ ψυχικὴ αὐτοῦ διάθεσις καὶ τὸ περὶ Θεοῦ τῶν Χριστιανῶν βέβαιον αὐτοῦ φρόνημα.

Μετέφρασε δὲ ὁ Μαυροκορδάτος τὰς Θρησκευτικὰς μελέτας παίζων. Σπουδάζων δὲ ἐξεπόνει ἐπιστημονικὸν περὶ Ἑλληνικοῦ δικαίου σύγγραμμα, οὗ τὴν Ἑλληνικὴν ὕλην μετὰ κόπου πολλοῦ συνήθροισε. Ἀλλὰ τίνος θνητοῦ τὰ σχέδια δὲν ἔμειναν ἀτελῆ, ἀσυμπλήρωτα: Τοῦτο δὲ ἔπαθε καὶ ὁ Μαυροκορδάτος, ἀφῆκε δηλ. τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀτέλεστα, ἀνάρπαστος γενόμενος παρὰ λόγον.

Διατί;

Οἱ ἀρχαῖοι, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξηγήσωσι τὸ ἀνεξήγητον αὐτὸ *διατί*, ἀπεκάλουν τὸ θεῖον φθονερόν. Ἀλλ' οἱ Χριστιανοί, ἀνεξιχνίαστα βλέποντες οὐχὶ μόνον τὰ τοῦ θανάτου ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς γενέσεως καὶ τὰ τῆς ζωῆς, ἀφιεροῦσι τὰ κατ' αὐτοὺς εἰς τὸν Θεὸν καὶ προσδοκῶσι νεκρῶν ἀνάστασιν. Διότι, ἐὰν ζωή τις μέλλουσα δὲν ὑπάρχῃ, τῷ ὄντι εἶνε φθονερός, διότι ἀναρπάζει ἀπὸ τῆς, πόλεως τὸν χρήσιμον αὐτῇ πολίτην, ἀπὸ τοῦ οἴκου τὸν κηδε μόνα ἀπὸ τῶν ἑταίρων τὸν φίλον, ἀπὸ τῶν πτωχῶν τὸν προστάτην, ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων τὸν μουσόληπτον, ἐν ᾧ ἡ λυχνία αὐτοῦ εἶνε ἔτι ἐλαίου πλήρης καὶ αὐτὸς ἐλπίδων πλήρης.

Παραφρονῶν ὅμως οὕτω λαλῶ· διότι παρερχόμενον παρέρχεται τοῦ θανάτου τὸ πνεῦμα, τὸ μέγα, τὸ κραταιόν, τὸ διαλύον ὄρη, τὸ συντρίβον πέτρας, καὶ ψαύει τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ πνεύματι ὁ Θεός. Καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα ἐπέρχεται συσσεισμὸς καὶ παραλύει ἅπασαν τοῦ ἀνθρώπου τὴν δύναμιν· ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ συσσεισμῷ ὁ Θεός. Καὶ μετὰ τὸν συσσεισμὸν ἐπιπίπτει πῦρ, ἀνάλισκον καὶ τὸ ἔσχατον ἴχνος τῆς ζωῆς· ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ πυρὶ ὁ Θεός. Καὶ μετὰ τὸ πῦρ φωνὴ αὔρας λεπτῆς, κἀκεῖ ὁ Θεὸς καὶ μετ' αὐτοῦ πᾶς ὁ ἐν Χριστῷ ἀποθνήσκων. Ἐν Χριστῷ δὲ ἀπέθανε καὶ ὁ φίλτατος Δημήτριος, οὗ ὅμοιος οὐδεὶς ἐν ἡμῖν ἀφέθη ζῶν.

Γ. ΖΩΧΙΟΣ.

(ἐκ τοῦ Ἀττικοῦ ἡμερολογίου τοῦ ἔτους 1874).

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 2 Ἰανουαρίου ὁ γνωστότατος εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ἀστρονόμος κύριος Ρουδόλφος Φάλδ ἐπέρανε τὰς δημώδεις αὐτοῦ ἀστρονομικὰς διαλέξεις (populäre astronomische Vorträge), πραγματευθείς ἐν ἐκτάσει καὶ τοῖς πᾶσι καταληπτῶς περὶ τοῦ τέλους τοῦ Κόσμου. Κατὰ τύχην, παρευρεθέντες καὶ ἡμεῖς τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἐμπορικῆς Ἀκαδημίας, ἐν ᾗ γίνονται τὰ δημόσια μαθήματα καὶ σημειώσαντες τὰ κυριώτερα τῆς διαλέξεως τοῦ διασήμου ἀστρονόμου, μεταδίδομεν περίληψιν αὐτῶν τοῖς φιλομαθέσι τοῦ Μέντορος ἀναγνώσταις.

Ἡ περὶ τοῦ τέλους τοῦ Κόσμου ἰδέα εἶνε κατὰ τὸν κύριον Φάλδ ἀρχαιοτάτη· ἐπὶ Ἡσιόδου ἀκόμη ἐπιστεύετο γενικῶς ὅτι οἱ πλανῆται θέλουσι συγκρουσθῇ ποτε καὶ καταστραφῇ διὰ πυρὸς ἢ ὕδατος. Κατὰ τὰς πρώτας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδας οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευον ὅτι ὁ Κόσμος θέλει καταστραφῇ τὸ χιλιοστὸν μετὰ Χριστὸν ἔτος, ὁ δὲ περιώνυμος Νοστράδαμος, ὡς ἄλλη Πυθία, ἐπροφήτευσεν ὅτι τὰ «συντέλεια τοῦ Κόσμου» ἔσονται κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τύχῃ τὴν μεγάλην Παρασκευήν, ἡ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τὴν ἡμέραν τῆς Ἁγίας Δωρεᾶς (Frohnleichnamstag. Corpus Domini), ἐν ἄλλοις λόγοις, ἂν ὁ Νοστράδαμος ἦν πράγματι προφήτης, τὸ 1866 θέλει ἐκμετρήσει τὸ ζῆν ὁ Κόσμος.

Ταῦτα ἐν προοιμίῳ εἰπὼν ὁ κύριος Φάλδ μετέβη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν λογικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς πιθανῶν καὶ δυνατῶν αἰτίων τοῦ τέλους τοῦ Κόσμου καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἡμετέρου Πλανήτου. Τὰ αἴτια ταῦτα εἶνε· α. ἡ πλησίασις τῆς Γῆς πρὸς τὸν ἥλιον β') ἡ τῆς Σελήνης πρὸς τὴν Γῆν, ὅτε ἡ θάλασσα θέλει ἐξέλθει τῆς κοίτης της καὶ ὁ ἄξων τῆς Γῆς θέλει μεταβληθῇ, καὶ γ') ἡ ἀπόσβεσις τοῦ ἡλίου. «Ἡ τε ἡμετέρα Γῆ καὶ πάντες οἱ τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος πλανῆται πλησιάζουν ὅλον ἓν πρὸς τὸν Ἥλιον, συνεπείᾳ τῆς ἀεὶ προβαινούσης συμπυκνώσεως τῆς τροχιᾶς αὐτῶν, ἥτις εἶνε γεγονὸς ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένον καὶ προερχόμενον καὶ ἐξ ἄλλων μὲν αἰτίων καὶ ἐκ τῶν πολλῶν μετεώρων, τὰ ὁποῖα συναπαντῶντα τοὺς πλανήτας κωλύουσι τὴν κεντρόφυγα αὐτῶν δύναμιν καὶ αὐξάνουσι τὴν κεντρομόλον· τῆς κεντρομόλου δὲ δυνάμεως (ἥτοι τῆς βαρύτητος) ὅλον ἓν αὐξανομένης, κατ' ἀνάγκην πλησιάζουσι πρὸς τὸν ἥλιον καὶ ἐπὶ τέλους θέλουσι πέσει ἐντὸς αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς πλησιάσεως τῆς Σελήνης, περιοδικῆς οὔσης, οὐδένα κίνδυνον διατρέχει ἡ Γῆ, τοὐναντίον δὲ διὰ τῆς βαθμιαίας ἀποσβέσεως τοῦ Ἡλίου ἡ θερμοκρασία θέλει ἐλαττοῦσθαι βαθμηδὸν καὶ ἐπὶ τέλους πᾶσα ἐπὶ τῆς Γῆς ζωὴ θέλει πάυσει. Ὁ Ἥλιος, σῶμα φλεγόμενον ὤν, διατρέφει τὴν ἐν αὐτῷ πυρὰν διὰ συμπυκνώσεως ἑαυτοῦ, ἑπομένως θέλει ἔλθει καιρός, καθ' ὃν, τῆς ἐν αὐτῷ πυρᾶς ἀποσβεσθείσης (ὅταν ἡ οὐσία του δὲν θὰ δύνηται νὰ συμπυκνωθῇ περισσότερον) θέλει ψυχρανθῇ. Εὐτυχῶς ἡ μεταβολὴ αὕτη προβαίνει βραδύτατα καὶ θέλει ἐκβηλωθῇ, τῶν αἰώνων προϊόντων, διὰ τῆς βαθμιαίας ἀλλοιώσεως τοῦ χρώματος τοῦ φωτὸς αὐτοῦ καὶ τῆς εὐκρινεστέρας ἐμφανίσεως τῶν ἐπ' αὐτοῦ κηλίδων.

Ἀιφνίδιον καταστροφῆς κίνδυνον διατρέχει ἡ γῆ α.) ἂν συγκρουσθῇ πρός τινα τῶν διατεμνόντων τὴν τροχιὰν αὐτῆς ἐννέα κομητῶν, β'.) ἂν ἐπὶ τοῦ ἡλίου συμβῇ ἔκρηξις ὑδρογόνου καὶ γ'.) ἂν διαρραγῇ ὁ φλοιὸς αὐτῆς. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων κινδύνων οἱ δύο τελευταῖοι εἰσὶν ἀνυπόστατοι, διότι τὸ στάδιον τῶν

ἐκρήξεων τοῦ ὑδρογόνου ἔπαυσε πλέον ἐπὶ τοῦ Ἡλίου, ὁ δὲ φλοιὸς τῆς Γῆς εἶνε ἀρκούντως παχὺς καὶ συμπαγὴς ἵν' ἀνθέξῃ εἰς ὁποιανδήποτε καὶ ὁποσηνδήποτε ἐπανάστασιν τῶν ἐντοσθίων αὐτῆς. Ὁ πρῶτος κίνδυνος εἶνε πιθανός, διότι ὁ μὲν κομήτης τοῦ Βιέλα θέλει διατάμει τὴν τροχιὰν τῆς Γῆς τὴν 27 Νοεμβρίου 1878, ὁ δὲ του Λεονίδη (Leonidi) τὴν 13 Νοεμβρίου 1899· ἐλπίσωμεν ὅμως ὅτι τὰ ἀπειλοῦντα τὸν πλανήτην ἡμῶν οὐράνια τέρατα θέλουσι παρεκκλίνει ὀλίγον ὅταν εἰσέλθωσιν εἰς τὸν ἡμέτερον ζωϊακὸν κύκλον.

Ὥστε μεγάλη πιθανότης περὶ αἰφνιδίας τῆς Γῆς καταστροφῆς δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μᾶλλον βεβαιότης περὶ βραδείας καὶ βαθμιαίας. Οὐ μόνον δ' ὁ ἡμέτερος πλανήτης καὶ τὸ ἡμέτερον πλανητικὸν σύστημα, ἀλλὰ καὶ τὸ Σύμπαν ὅλον θέλει καταστραφῇ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς μηχανικῆς θεωρίας τῆς θερμότητος. Πάντες οἱ πλανῆται τοῦ ἡμετέρου συστήματος θέλουσι συνενωθῇ μετὰ τοῦ Ἡλίου καὶ πάντες οἱ ἥλιοι τοῦ συστήματος τοῦ ἡμετέρου Γαλαξίου θέλουσιν ἑνωθῇ πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀποτελέσουσιν ἕνα γιγαντώδη ἥλιον. Ἡ συγκέντρωσις αὕτη προδαίνει βαθμηδὸν ἐν ὅλῳ τῷ Σύμπαντι· πᾶσα κίνησις μεταβάλλεται εἰς θερμότητα, ἥτις, ἀνταναικλωμένη εἰς τὸν αἰθέρα, ἀνταναικλᾶται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ ἐν εἴδει κεντρομόλου δυνάμεως, μεταβαλλομένης πάλιν εἰς θερμότητα, ὥστε ὅταν τὸ Σύμπαν συνενωθῇ καὶ ἀποτελέσῃ τὸ τελικὸν σῶμα (τὸν γιγαντώδη Ἥλιον), ὅλου τοῦ Σύμπαντος ἡ ἐνέργεια θέλει ἐνυπάρχει ἐν τῷ τελικῷ τούτῳ σώματι ὡς θερμότης, ἥτις θὰ ἦνε τόσον μεγάλη ὥστε θὰ μεταβάλῃ αὐτὸ εἰς ἀτμόν, εἰς τὴν ἀρχικὴν νεφέλην, ἤτοι εἰς τὸ Μηδέν, ἐξ οὗ ἡ μεγαλουργὸς τοῦ Δημιουργοῦ δύναμις παρήγαγε τὸν Κόσμον. Ἐκ τῆς Νεφέλης ταύτης θέλει παραχθῇ πάλιν νέον Σύμπαν μὲ νέους κόσμους, νέους πλανήτας, νέους ἡλίους.

Ἡ ζωὴ τοῦ Κόσμου ἐκδηλοῦται διὰ ρυθμικῆς ἐκτάσεως (εἰς παραγωγὴν Σύμπαντος) καὶ πυκνώσεως (εἰς παραγωγὴν ἀρχικῆς νεφέλης) καὶ δύναται κάπως νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἀναπνοὴν γιγαντώδους ζώου. Τὸ Σύμπαν εἶνε ὡρολόγιον τὸ ὁποῖον ἐκχορδισθὲν χορδίζεται πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, διότι ἡ δύναμις, ἣν ἐνέβαλεν αὐτῷ ὁ Δημιουργός, εἶνε αἰωνία καὶ ἐπειδὴ οὐδεμία ἐν τῇ φύσει δύναμις ἀπόλλυται, τὸ χόρδισμα καὶ ἐκχόρδισμα τοῦτο τοῦ Σύμπαντος ἤτοι ἡ παραγωγὴ νέων κόσμων ἐκ τῶν λειψάνων τῶν παλαιῶν θέλει ἐπαναλαμβάνεσθαι αἰωνίως, ἐν ἄλλοις λόγοις τέλος τοῦ Σύμπαντος δὲν ὑπάρχει, διότι τέλος τοῦ Σύμπαντος εἶνε ἀρχὴ Σύμπαντος.

Ἐν Βιέννῃ 4 Ἰανουαρίου 1874.

Ἀριστομένης Σταυρίδης.

ΠΕΡΙ ΟΝΕΙΡΩΝ.

3.

Πότε ὀνειρευόμεθα· διάρκεια τῶν ὀνείρων.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη ὅτι τὰ ὄνειρα ἡμῶν διαρκοῦσι καθ' ὅλην τοῦ ληθάργου τὴν διάρκειαν. Ὁ περίφημος μεταφυσικὸς Locke ἐπολέμησε τὴν γνώμην ταύτην δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων, καθ' ὧν ἀντεπεξῆλθεν ἀσθενῶς, νομίζομεν, ὁ διδ. Watts.

Οἱ νεώτεροι τῶν ψυχολόγων καὶ φυσιολόγων, οἱ διαπραγματευθέντες τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, τείνουσιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι « δὲν ὀνειρευόμεθα ἢ κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἐλαφροῦ ἡμῶν ὕπνου τοῦ πρὸ καὶ μετὰ τὸν λήθαργον». Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὰ πρωϊνὰ ἡμῶν ὄνειρα φαίνονται ζωηρότερα καὶ εὐκολώτερον ἀναπολοῦνται τῶν λαβόντων χώραν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὕπνου ἡμῶν, ἅτινα μικρὰν καὶ ἀσθενῆ ἐντύπωσιν διατηροῦσιν ἐπὶ τῆς μνήμης, ἁπλῶς διότι μεταξὺ αὐτῶν ἰσχυρὸν ἐμπόδιον τῆς λήθης ἐνεβλήθη.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ φανῇ παράδοξον τίνι τρόπῳ ἐν τόσῳ βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι λαμβάνουσι χώραν ὄνειρα σχοινοτενῆ καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπαιτοῦντα ἀσυγκρίτως περισσότερον χρονικὸν διάστημα, διότι ἀπεδείχθη ὅτι ταῦτα ὀλίγων μόνον δευτερολέπτων ἔχουσι χρείαν. Ὁ ἀποβιώσας λόρδος Holland συνήθως ἐδιηγεῖτο, ὅτι ἀποκαμὼν ν' ἀκούῃ φίλον του ἀναγινώσκοντα ὑψηλοφώνως, ἀπεκοιμήθη καὶ ὠνειρεύθη. Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ ὀνείρου ἔπρεπε νὰ ἐπασχολήσωσιν αὐτὸν τοὐλάχιστον ἐπὶ ἓν τέταρτον, ἂν ἐπεχείρει νὰ τὰς γράψῃ· ἐν τούτοις ἐξυπνήσας παρετήρησεν ὅτι ὁ φίλος του ἀνεγίνωσκε τὸ τέλος βραχείας προτάσεως, ἧς τὴν ἀρχὴν εἶχεν ἀκούσει πρὶν ἢ ἀποκοιμηθῇ. Τὸ τοιοῦτον ἐπιβεβαιοῦσι πολλαὶ καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι ὡς ἡ τῶν κυρ. Babbage, Macknish, Abercrombie κλ.

Μεταξὺ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἡ τοῦ κ. Lavalette εἶνε μᾶλλον ἀξιοσημείωτος καὶ ἀναφέρεται ἐν τῇ « Révue de Tuvis·» ὡς ἑξῆς:

« Καταδεδικασμένος εἰς θάνατον εὑρισκόμην ἐν τῇ φυλακῇ, ἔνθα νύκτα τινὰ ἐνῷ ἐκοιμώμην τὸ ὡρολόγιον τοῦ Palais de Justice σημαῖνον τὴν *δωδεκάτην* τῆς νυκτὸς μ' ἀφύπνησεν. Ἤκουσα τὴν θύραν ἀνοιγομένην πρὸς *ἀλλαγὴν τοῦ φρουροῦ*, ἀλλ' εὐθὺς πάλιν ἀπεκοιμήθην· τότε ὠνειρεύθην ὅτι ἱστάμην ἐν τῇ ὁδῷ St. Honoré κατὰ τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ de l'Echelle. Μελαγχολικὸν σκότος ἐξηπλοῦτο εἰς τὰ πέριξ· τὰ πάντα εὑρίσκοντο ἐν ἠρεμίᾳ, ἀλλὰ ἀσθενὴς καὶ ἀδέβαιος θόρυβος διηγέρθη ἐξαίφνης. Παρετήρησα πρὸς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ τάγμα ἱππέων προχωρούντων πρός με· οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἵπποι ὅμως ἦσαν ἐκδαρμένοι· οἱ ἱππεῖς ἐκράτουν λαμπάδας, ὧν αἱ πορφυραῖ φλόγες ἐφώτιζον τὰ ἐκδαρμένα αὐτῶν πρόσωπα καὶ τοὺς αἱματώδεις μῦς!... ὠχραὶ καὶ λυσίκομοι γυναῖκες ἐφαίνοντο καὶ ἐξηφανίζοντο ἐναλλὰξ εἰς τὰ παράθυρα ἐν βαθείᾳ σιγῇ. Ἀσθενεῖς καὶ ὑπόκωφοι στεναγμοὶ ἐπλήρουν τὸν ἀέρα, ἐγὼ δὲ ἔμενα ἐν τῇ ὁδῷ μό-

νος, ἐπολελιθωμένος ὑπὸ τῆς φρίκης καὶ ἀδυνατῶν νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς.

Τὸ φρικαλέον τάγμα τῶν ἱππέων ἐξηκολούθει ἐν τούτοις διαβαῖνον ἐνώπιόν μου, καλπάζον μετὰ τάχους καὶ ρίπτον βλοσυρὰ ἐπ' ἐμοῦ βλέμματα.

Ἡ πορεία αὐτῶν διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ὥρας· ὄπισθέν του ἠκολούθουν ἄπειροι ἅμαξαι τοῦ πυροβολικοῦ, πλήρεις αἱματοφύρτων πτωμάτων, ὧν τὰ μέλη ἐσφάδαζον εἰσέτι. Τέλος ἡ σιδηρᾶ πύλη τῆς εἰρκτῆς ἐκλείσθη βιαίως καὶ ἐκ νέου ἀφυπνίσθην. Τὸ ὡρολόγιον ἐπανελάμβανε τὸν κτύπον τῆς δωδεκάτης τοῦ μεσονυκτίου, ὥστε ἡ φρικώδης ἐκείνη φαντασμαγορία δὲν διήρκεσεν ἢ ἐπὶ δύο—τρία μόνον λεπτά, ἐφ' ὅσον θηλ. χρόνον ἐδαπάνησαν πρὸς ἀλλαγὴν τοῦ φρουροῦ. Τὸ ψύχος ἦτο δριμὺ καὶ τὸ σύνθημα βραχύ, τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ὁ δεσμοφύλαξ ἐπεβεβαίωσε τοὺς ὑπολογισμούς μου. Ἐν τούτοις δὲν ἐνθυμοῦμαι ἐν τῷ βίῳ μου συμβάν, οὗτινος τὴν διάρκειαν νὰ δύναμαι ἀκριβέστερον νὰ ὑπολογίσω καὶ οὗτινος αἱ λεπτομέρειαι να ὦσιν ἐγκεχαραγμέναι βαθύτερον ἐν τῇ μνήμῃ μου.»

Δὲν ὑπάρχει, νομίζομεν, ἀνάγκη ν' ἀναφέρωμεν καὶ ἄλλα τοῦ εἴδους τούτου παραδείγματα, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐξ ἰδίας πείρας δύνανται πολλὰ τοιαῦτα νὰ προσθέσωσιν. Ἡ τοιαύτη παρατήρησις ἐπιτυγχάνεται μᾶλλον κατὰ τὰς θερινὰς πρωΐας, ὁπόταν ὁ ἀνατέλλων Ἥλιος φωτίζει ἐνωρὶς τὸν κοιτῶνα ἡμῶν, ἐξυπνῶμεν δὲ καὶ πάλιν μηχανικῶς κοιμώμεθα.

Ὁ λόρδος Broughain κυρίως διαπραγματεύεται περὶ τούτων ἐν τῷ συγγράμματί του «Discourse of Natural Theology», ὁ δὲ διδ. Maenish ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου λέγει «Ὑπάρχει ἀληθειά τις περὶ τῶν ὀνείρων λίαν παράδοξος καὶ ἀξιοσημείωτος. Ὁπόταν ἐξαίφνης ἀφυπνισθῶμεν ἐκ βαθέος ληθάργου ὑπὸ κρότου τινος ἰσχυροῦ, σειρὰ πράξεων, ἀπαιτουσῶν πρὸς ἐκτέλεσιν ὥρας, ἡμέρας ἢ καὶ ἑβδομάδας ὁλοκλήρους, διέρχεται διὰ τοῦ ἡμετέρου νοὸς μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος· ὁ χρόνος φαίνεται ἐκμηδενιζόμενος καθ' ὑπερβολήν. Ἡ ἐκτεταμένη χρονικὴ περίοδος ἀποβαίνει ἁπλῆ στιγμή, ἢ μᾶλλον μία στιγμὴ δυνατὸν νὰ συμπεριλάβῃ ὅλην περίοδον.

Ἐν μιᾷ στιγμῇ ἐπισυμβαίνουσιν ἡμῖν ἄπειρα συμβεβηκότα, βλέπομεν διαφόρους θέσεις καὶ ἀκούομεν πολλὰς παραδόξους φωνάς. Ἂν ἀφυπνισθῶμεν ὑπὸ ἰσχυροῦ καὶ μεγάλου κρότου, ἔχομεν τὴν ἰδέαν προγενεστέρου θορύβου μετὰ τῶν συσχετιζομένων μετ' αὐτοῦ σκηνῶν, γνωρίζομεν πρόσωπα καὶ ἐνθυμούμεθα ὀνόματα.

Ἂν φῶς τι φωτίσῃ αἰφνιδίως τὸν κοιτῶνά μας, ὀνειρευόμεθα ὅτι ὁ οἶκος εὑρίσκετο ὅλος ἐντὸς φλογῶν κλ. Οἱ στοχασμοὶ οἱ διεγειρόμενοι ἐν ἡμῖν εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἰσὶν ἄπειροι καὶ αἱ σκηναὶ ποικίλαι.

Τὸ ὅλον συνιστᾷ τῷ ὄντι ἓν τῶν παραδοξοτέρων φαινομένων τοῦ νοὸς καὶ ἀναμιμνήσκει ἡμῖν τὴν ἱστορίαν τοῦ μονάρχου ἐκείνου τῆς Ἀνατολῆς, ὅστις, βυθίσας τὴν κεφαλὴν ἐν τῷ κάδῳ τοῦ ὕδατος τοῦ μάγου, ἐφαντάσθη ὅτι ὠδοιπόρησεν ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα καὶ ἐπεσκέφθη πολλὰ κράτη, ἐνῷ τὸ λουτρὸν ἐκεῖνο τῆς κεφαλῆς του δὲν διήρκεσεν ἢ ἐπὶ μίαν στιγμήν. »

Ὁ διδ. Gregory διηγεῖται περὶ ἀνθρώπου «ὅστις καθ' ὕπνον ἐβασανίζετο ὑπὸ σκελετοῦ τινος ἀποπειρωμένου νὰ πνίξῃ αὐτόν· τοσοῦτον ἠνωχλεῖτο ὁ ἀτυχὴς οὗτος ὑπὸ τοῦ φρικώδους τούτου ὀνείρου ὁσάκις κατεκλίνετο ὕπτιος, ὥστε διώρισεν ἄνθρωπον ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ νὰ ἐξεγείρῃ αὐτὸν ἅμα ἤθελε λάβει τὴν θέσιν ταύτην. Ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν ἐξ ἀπροσεξίας στιγμιαίας τοῦ φρουροῦ του συνελήφθη ὑπὸ τοῦ σκελετοῦ καὶ κατεβασανίσθη· ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε μακρὸς καὶ δεινός, ἐξύπνησε δὲ πλήρης φρίκης ἐλέγχων τὸν φρουρὸν ἐπὶ τῇ ἀμελείᾳ του· διεβεβαιώθη ὅμως ὑπ' αὐτοῦ ὅτι οὐδ' ἐπὶ δευτερόλεπτον δὲν εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ, ἀλλ' ἅμα κατεκλίνθη τὸν εἶχεν ἀφυπνίσει.»

Πρὸς ἔτι σαφεστέραν κατάληψιν τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου ὑπενθυμίζομεν τῷ ἀναγνώστῃ ὅτι ἡ διάρκεια ὥσπερ καὶ ἡ ὕλη εἶνε ἐπ' ἄπειρον διαιρετή, τὸ δὲ χρονικὸν ἐκεῖνο διάστημα, ὅπερ ἀποκαλοῦμεν *στιγμήν*, εἶνε σχετικῶς μόνον βραχύ. Ἐν αὐτῇ ἡμῶν τῇ ἐγρηγόρσει οἱ διαλογισμοὶ ἡμῶν ἔχουσιν ἐκπληκτικὴν ταχύτητα καὶ δυνάμεθα ν' ἀναπολήσωμεν συμβεβηκότα ὁλοκλήρου βίου ἐν διαστήματι ὀλίγων δευτερολέπτων.

Περαίνοντες τὸ περὶ ὀνείρων κεφάλαιον τοῦτο δὲν κρίνομεν ἄπο σκοποῦ νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁπωσδήποτε κατὰ τὰ ὄνειρα ἡμῶν αἱ πράξεις τῆς ἡμέρας ἐπαναλαμβάνονται μετ' ἀλλοκότων προσθηκῶν καὶ ἀλλοιώσεων. Μεταξὺ ὅσων περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀλλαχοῦ ἀνεφέραμεν ἀποδείξεων καὶ ἡ ἐξῆς τοῦ Γάλλου φυσιολόγου Grotiolet ἐπιμαρτυρεῖ σαφέστερον πάσης ἄλλης τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος.

Ὁπόταν οὗτος κατεγίνετο εἰς τὴν σπουδαίαν αὐτοῦ *περὶ τοῦ διοργανισμοῦ τοῦ ἐγκεφάλου* μελέτην, εἶχεν ἑτοιμάσει πλῆθυν ἐγκεφάλων ἀνθρωπίνων καὶ λοιπῶν ζώων, οὓς, ἀφοῦ ἀφῄρεσε τοὺς ὑμένας, ἔθετο ἐντὸς ἀλκοχολίου. Συνεπείᾳ τῶν ἡμερησίων τούτων ἐνασχολήσεων νύκτα τινὰ ὠνειρεύθη ὅτι ἀφῄρεσεν ἐπίσης, ἐξαγαγὼν τοῦ κρανίου του, τοῦ ἰδίου ἐγκεφάλου τοὺς ὑμένας καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ ἀλκοχολίῳ, εἶτα ἐπανέθεσεν αὐτὸν ἐν τῷ κρανίῳ του· ἀλλ' ἦδη ὁ ἐγκέφαλος σμικρυνθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ οἰνοπνεύματος δὲν ἐπλήρου ὡς πρότερον ἐντελῶς τὴν χωρητικότητα αὐτοῦ. Ὥστε ἠσθάνετο αὐτὸν ταλαντευόμενον ἐν τῷ κρανίῳ.

Ἐννοεῖται ὅτι ἀφυπνίσθη ταχέως ὑπὸ τοσοῦτον ἀλγεινοῦ αἰσθήματος, ὅπως ἐπιβεβαιώσῃ τ' ἀνωτέρω διὰ μιᾶς περὶ πλέον μαρτυρίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν μελέτην τῶν Ὁμηρικῶν ποιημάτων

ὑπὸ Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ.

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 124).

Ἀρχόμενοι λοιπὸν πρῶτον ἀπὸ τοῦ ὕφους, παρατηροῦμεν ὅτι, ἂν ἡ πρωτίστη καὶ κυριωτέρα τοῦ ὕφους ἀρετὴ συνίσταται εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ πιστὴν ἀπεικόνισιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημά-

των, ἂν τὸ ἀξιολογώτερον αὐτοῦ πλεονέκτημα εἶνε τὸ νὰ προσαρμόζεται ὁλοσχερῶς εἰς τὸ εἶδος τοῦ παριστανομένου πράγματος, τὸ νὰ ζωγραφίζῃ μετ' ἐναργείας καὶ ζωηρότητος καὶ αὐτὰς τὰς λεπτοτέρας πτυχὰς τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας, ἔπεται ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων οὔτε ποιητῶν οὔτε λογογράφων κέκτηται τὴν ἀρετὴν ταύτην καὶ τὸ πλεονέκτημα εἰς τοσοῦτον ἔξοχον βαθμόν, ὅσον ὁ Ὅμηρος. Οὐδεὶς βέβαια εἶνε τοσοῦτον τεχνικὸς καὶ ἐπιτήδειος, ὅσον αὐτός, νὰ διαποικίλλῃ τὸ ὕφος του κατὰ τὸν προκείμενον αὐτῷ σκοπόν, κατὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, οὗ τὴν περιγραφὴν προτίθεται. Οὐδεὶς ἄλλος ἐπὶ τέλους τῶν ἐπικῶν ποιητῶν ἐμψυχόνει καὶ πλουτίζει τὴν διήγησίν του μὲ πλείονας ποιητικὰς καλλονὰς καὶ χάριτας, χρώμενος τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς εἰς τὰς περιγραφάς, τὸ τερπνὸν καὶ τὸ χαρίεν εἰς τὰ αἰσθήματα, τὸ τολμηρὸν καὶ τὸ ζωηρὸν εἰς τὴν ἔκφρασιν. Παντοῦ δύναμις, σφοδρότης, μέγεθος. Τὰ πάντα εἶνε ἢ σεμνοπρεπῆ ἢ τρυφερὰ ἢ ἐπαφρόδιτα. Πᾶσα λέξις, πᾶσα φράσις, πᾶσα πλοκὴ λόγου μετοχετεύει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων ὕψος τι ἰδεῶν ἢ συγκίνησίν τινα πάθους καὶ αἰσθήματος. Οὐδὲν ἀργόν, οὐδὲν περιττὸν καὶ ἀνάρμοστον.

Θέλομεν δὲ νὰ σχηματίσωμεν ἀκριβεστέραν ἰδέαν τοῦ Ὁμηρικοῦ ὕφους; καταβαίνοντες ὀλίγον ἀπὸ ταύτας τὰς γενικότητας καὶ λαμβάνοντές τινα παραδείγματα, ἂς καταδείξωμεν τὴν ἔξοχον τοῦ ποιητοῦ δύναμιν καὶ ἐπιδεξιότητα εἰς τὸ νὰ ἐξωτερικεύῃ καὶ νὰ ἐνσωματόνῃ διὰ τοῦ λόγου τὰς ἐννοίας καὶ τὰς ψυχικάς του διαθέσεις μετὰ πλείστης ὅσης ἀρτιότητος καὶ ἐνεργότητος.

Καὶ βέβαια οὐδαμοῦ καταφαίνεται τὸ πυρῶδες καὶ ἔξαλλον τῆς γονίμου αὐτοῦ φαντασίας, εἰμὴ ὅτε ἐπιχειρεῖ νὰ περιγράψῃ μάχας ἢ τρικυμίας, ζωγραφῶν τοσοῦτον εἰκονικῶς τὸν τρόμον, τὸν θόρυβον, τὴν φρικίασιν, ὥστε εἰσάγει τὸν ἀναγνώστην ἐν μέσῳ τῆς τῶν ὅπλων κλαγγῆς ἢ τοῦ τῶν κυμάτων ῥόχθου καὶ βρυχήματος.

Ὅθεν καὶ ὁ Λογγῖνος δικαίως ἐκθειάζει τὸ ὕψος τῶν στίχων ἐκείνων τῆς Ο Ῥαψῳδίας τῆς Ἰλιάδος, ἐν οἷς διαγράφει τὸν Ποσειδῶνα ἐρχόμενον πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων.

Τρέμεν οὔρεα μακρὰ καὶ ὕλη,
Ποσσὶν ὑπ' ἀθανάτοισι Ποσειδάωνος ἰόντος.

Ἀλλ' εἰς τὴν Υ' Ῥαψῳδίαν, ἔνθα ἅπαντες οἱ θεοὶ λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν μάχην, οἱ μὲν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ ὑπὲρ τῶν Τρώων, ἡ περιγραφὴ ὑψοῦται εἰς τὸ ἔπακρον τοῦ ὕψους καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας. Ἅπασα ἡ φύσις ταράττεται· ὁ Ζεὺς βροντᾷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ὁ Ποσειδῶν τινάσσει τὴν γῆν μὲ τὴν τρίαινάν του· σείονται τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων, τὰ τείχη τῆς πόλεως, τὰ ὄρη· ἡ γῆ τρέμει μέχρι τοῦ πυθμένος, καὶ ὁ Πλούτων πηδᾷ ἐκ τοῦ θρόνου του, φοβούμενος μήπως ὁ φρικώδης καὶ ἀραχνιασμένος Ἅδης ἀνοίξας φανῇ εἰς τοὺς θνητοὺς καὶ ἀθανάτους.

Δεινὸν δ' ἐβρόντησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ὑψόθεν· αὐτὰρ ἔνερθε Ποσειδάων ἐτίναξε
Γαῖαν ἀπειρεσίην ὀρέων τ' αἰπειὰ κάρηνα·
Πάντες δ' ἐσείοντο πόδες πολυπιδάκου Ἴδης
Καὶ κορυφαὶ Τρώων τε πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν.
Ἔδδεισε δ' ὑπένερθεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀϊδωνεύς,
Δείσας δ' ἐκ θρόνου ἆλτο καὶ ἴαχε· μή οἱ ὕπερθε
Γαῖαν ἀναρρήξεια Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
Οἰκία δὲ θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισι φανείη
Σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοί περ.
(Π. Υ' 56—65.)

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἰλιάδι αἱ μάχαι συνεχῶς ἐπαναλαμβάνονται μέχρι κόρου, ὁ ποιητὴς ἐπίσταται ὅπως διατηρῇ ἀκμαίαν τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου, ποτὲ μὲν παριστάνων ἕκαστον ἥρωα κατὰ νοερεπῶς πως ἀγωνιζόμενον, ποτὲ δὲ παρενείρων ἀξιολόγους πληροφορίας περὶ τῆς τύχης ἢ τῶν οἰκογενειακῶν των περιστάσεων, ποτὲ δὲ παρεμβάλλων τὴν σύμπραξιν καὶ ἐπικουρίαν ὑπερφυσικῶν ὄντων, ποτὲ δὲ τέλος πάντων ἐνδιατρίβων περί τινας λεπτομερείας, ὡς π. χ. ὅτε περιγράφει ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῆς πληγῆς, τὸ εἶδος, τὰ συνοδεύσαντα αὐτὴν περιστατικά, τὸν τρόπον τῆς θεραπείας, κ.τ.λ. ὧν ἡ λεπτομερὴς περιγραφὴ κινεῖ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ συμπάθειαν καὶ περιέργειαν.

Πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον σκοπόν, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐκ τῆς συσσωρεύσεως τῶν μαχῶν προσγινομένου ὁμοιομόρφου καὶ μονοτρόπου, ὁ ποιητὴς ἐπενόησε καὶ ἄλλο μέσον, τὴν ἄφθονον χρῆσιν τῶν παραβολῶν, καί τοι ἐν μέρει προερχομένων καὶ ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις ἐγείρεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀοιδοῦ ὑπὸ τῆς θέας ἀντικειμένων τοσοῦτον καταπληκτικῶν καὶ φρικαλέων, οἷά εἰσιν αἱ ἀντιπαρατάξεις τῶν στρατῶν, αἱ πεισματώδεις συμπλοκαί, οἱ φόνοι, αἱ εὐχωλαὶ καὶ οἰμωγαὶ *ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων*. Ὅ τι δὲ ἀποτελεῖ τὸ ἐπαγωγὸν καὶ τερψίθυμον τῶν ποιητικῶν τούτων παραβολῶν, δὲν εἶνε μόνον ἡ διασάφησις καὶ ἐξήγησις ἀντικειμένου τινὸς ἧττον γνωστοῦ δι' ἄλλου τινὸς γνωστοτέρου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπέκτασις ἢ ὁ πλατυσμὸς τοῦ στοιχείου ἐκείνου τῆς παραβολῆς, ὅπερ χρησιμεύει πρὸς ἁπλῆν ἐπικόσμησιν αὐτῆς ταύτης. Οὕτως ἔστω πρὸς παράδειγμα ἡ ἑξῆς παραβολὴ (Ἰλ. Ν. 471).

Ἀλλ' ἔμεν', ὡς ὅτε τις σῦς οὔρεσιν ἀλκὶ πεποιθώς,
ὅστε μένει κολοσυρτὸν ἐπερχομένων πολὺν ἀνδρῶν
χώρῳ ἐν οἰοπόλῳ, ῥρίσσει δέ τε νῶτον ὕπερθεν·
ὀφθαλμὼ δ' ἄρα οἱ πυρὶ λάμπετον· αὐτὰρ ὀδόντας
θήγει, ἀλέξασθαι μεμαὼς κύνας ἠδὲ καὶ ἄνδρας·
Ὣς μένεν Ἰδομενεὺς περικλυτός...

Ἐνταῦθα ἡ σύγκρισις εἶνε πλήρης εἰς τοὺς δύο πρώτους καὶ τελευταίους στίχους τοῦ χωρίου. Ἀλλ' ὁ ἔρημος χῶρος, ἡ φρικίασις τοῦ νώτου, τὸ φλογερὸν τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ ἀκόνισμα τῶν ὀδόντων, ἀποκλειστικῶς ἀναφέρονται εἰς τὸ θηρίον πρὸς ποικτικὴν καλλονὴν καὶ μείζονα γραφικότητα τῆς συγκρίσεως.

Αὕτη δὲ ἡ ἐπέκτασις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι περιποιεῖ εἰς τὰς παραβολὰς πλοῦτον καὶ ποικιλίαν, παρέχει τὸ ἐνδόσιμον εἰς τὸν ποιητήν, ὅπως θέτῃ εἰς ἐνέργειαν τὴν φαντασίαν του, εὐφυῶς ἀποικονίζων διάφορα χαρακτηριστικὰ τοῦ βίου καὶ τῆς φύσεως καὶ ἐκθέτων ἐν συνόψει τὰς περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πραγμάτων σκέψεις του.

Ἀλλ' ἡ περιγραφικὴ δύναμις τοῦ ποιητοῦ ἀναδείκνυται λαμπρὰ καὶ ἔξοχος, περιστρεφομένη οὐ μόνον περὶ τὰ αἰσθητικὰ ἀντικείμενα ἀλλὰ καὶ περὶ ἠθικὰς ἐννοίας καὶ πάθη καὶ αἰσθήματα, εἰς ὧν τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν καὶ ἐκτύλιξιν ἀπαιτεῖται ἴσως μεγαλειτέρα διορατικότης καὶ βαθύνοια, παρὰ εἰς τὴν τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως· διότι ἴδιον ἐκείνων εἶνε ἡ ἐδόμυχος συγκέντρωσις καὶ σύμπτυξις δυσκόλως ὑποβαλλομένη εἰς τὴν ἀνατομίαν τοῦ λόγου καὶ εἰς διακεκριμένην ἔκθεσιν.

Προτίθεται π. χ. ὁ ποιητὴς νὰ παραστήσῃ τοὺς διαλογισμοὺς καὶ τὰς κρίσεις ὑποκειμένου τινός; συνήθως δὲν διηγεῖται αὐτὸς τί διανοεῖται ἢ κρίνει τὸ ὑποκείμενον, ἀλλὰ μᾶς διαδραματίζει οὕτως εἰπεῖν, τὰ διανοήματά του, παριστάνων αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ συνδιαλεγόμενον, πρὸς τὸν ἑαυτοῦ νοῦν ἀποτεινόμενον καὶ ἐν καιρῷ ἀπορίας καὶ δισταγμῶν συμβουλευόμενον περὶ τοῦ πρακτέου *ἐὸν μεγαλήτορα θυμόν*, ὥστε αἱ ἰδέαι καὶ σκέψεις του τρόπον τινὰ προσωποποιοῦνται, καὶ ἡμεῖς γινόμεθα θεαταὶ τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἀναπολουμένων. Ἐντεῦθεν ἐκεῖνοι οἱ ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ποιήμασι συχνάκις ἀπαντώμενοι στίχοι.

Ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν·
στῆθος δὲ πλῆξας καρδίην ἠνίπαπε μύθῳ.
Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Πλεῖστα τοιαῦτα χωρία ἠδυνάμεθα νὰ συλλέξωμεν ἔκ τε τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσείας. Ἀλλὰ τὸ ὡραιότερον παράδειγμα τοῦ εἴδους τούτου εἶνε ἡ συνάντησις τοῦ Ἕκτορος μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως (Ἰλ. Χ 98—130). Ὁ ἥρως ἀπέναντι τοῦ φοβεροῦ ἀντιπάλου του διανοεῖται τί ὤφειλε νὰ πράξῃ εἰς τοσοῦτον δεινὴν περίστασιν· καὶ κατεσπευσμένως διεξέρχεται τὰ ὑπαγορευόμενα αὐτῷ μέσα οὐχ ἧττον ἢ τὰς συνοδευούσας ταῦτα δυσχερείας καὶ κινδύνους. Ὅ τι πρῶτον παρίσταται αὐτῷ εἶνε ἡ φυγή. Ἀλλ' αὕτη ἀντίκειται εἰς τὴν στρατιωτικήν του ὑπόληψιν. Ἀναλογίζεται τὰ ὀνείδη, ἅτινα μέλλει νὰ ὑποστῇ παρὰ τῶν συμπολιτῶν του. Τοιούτου αἴσχους προτιμότερος ὁ εὐκλεὴς θάνατος. Ἀλλὰ προχωροῦντος κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως ἐκλείπει τὸ θάρρος του. Διανοεῖται ἤδη ὅπως ἐξαιτήσηται παρ' αὐτοῦ διὰ λύτρων τὴν ζωήν του. Τὰ πάντα ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἐπέρχονται εἰς τὸν νοῦν του, ἡ ὑποταγή, αἱ λέξεις καὶ αὐτὰ τὰ σχήματα, δι' ὧν ἐλπίζει νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀχιλλέως. Ἡ ἀπόδοσις τῶν κτημάτων, οἱ ὅροι τῆς συνθήκης, οἱ ὅρκοι, τὰ πάντα ἐν ἀκαρεῖ παρίστανται εἰς τὴν φαντασίαν του. Ἀλλ' ἐκ τοῦ φόβου τούτου καὶ τῆς δειλίας αἴφνης μετατρέπεται εἰς ὀρθοτέραν κρίσιν διὰ τοῦ ἑφεξῆς στίχου·

Ἀλλὰ τίσι μοι ταῦτα φίλος διελέξατο θυμός;

Φοβοῦμαι, λέγει, μήπως ἐγὼ μὲν προσπέσω εἰς τοὺς πόδας του ὡς ἱκέτης, αὐτὸς ὅμως δὲν μ' ἐλεήσῃ, ἀλλὰ μὲ θανατώσῃ γυμνὸν ὄντα τῶν ὅπλων μου, ὡς γυναῖκα. Προτιμότερον βέβαια νὰ ἀλληλομαχήσωμεν· καὶ ὅσον τάχιστα ἂς ἴδωμεν εἰς τίνα ἐξ ἡμῶν τῶν δύο ὁ Ζεὺς θέλει δώσει δόξαν.

Ἀλλ' ἡ αὐτὴ διορατικότης, ἡ αὐτὴ βαθύνοια ἐμφαίνεται καὶ εἰς τὸν τρόπον, δι' οὗ ὁ ποιητὴς ἐμβατεύει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐνδότατα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἐξιχνιάζει τὰς πρώτας πηγὰς τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν παθῶν, τὰ παρακολουθεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὰ ἀποτελέσματά των· καὶ τὰ περιγράφει μὲ ὅσην ἡ φύσις των ἐπιδέχεται λεπτότητα καὶ ἀκρίβειαν.

Ἡ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια γέμουσι λαμπρῶν παραδειγμάτων τοῦ τρόμου, τοῦ προσκαίρου τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, τοῦ οἴκτου, τῆς λύπης, τῆς στοργῆς, καὶ πλείστων ἄλλων ἐξόχων αἰσθημάτων, ἅτινα ἐνυπάρχουσιν εἴτε κοινὰ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, εἴτε ἴδια εἰς ἀτομικοὺς χαρακτῆρας.

Οὕτω π. χ. ὁποία τρυφερότης, ὁποία περιπάθεια εἰς τὴν συγκινητικωτάτην ἐκείνην καὶ ἀπαράμιλλον συνέντευξιν τοῦ Ἕκτορος μετὰ τῆς Ἀνδρομάχης (Ἰλ. Ζ.), ἔνθα ζωγραφοῦνται μετὰ τοσαύτης εὐαισθησίας καὶ χάριτος ἅπασαι αἱ περιστάσεις τῆς συζυγικῆς καὶ πατρικῆς στοργῆς, ἔνθα ἐξεικονίζεται μετὰ τοσαύτης ἐναργείας καὶ ζωηρότητος ὁ φόβος τοῦ παιδὸς ἐμβλέψαντος εἰς τὸν λόφον τῆς περικεφαλαίας τοῦ πατρός, καὶ ἡ μεταστροφή του εἰς τοὺς κόλπους τῆς τροφοῦ, ἔνθα παριστάνεται μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας καὶ φυσικότητος ὁ μὲν Ἕκτωρ ὡς καταθέτων τὴν περικεφαλαίαν του, λαμβάνων τὸν υἱὸν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ εὐχόμενος τοῖς θεοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ· ἡ δὲ Ἀνδρομάχη ὡς δεχομένη πάλιν τὸν υἱὸν μετὰ γέλωτος δακρυόεντος (*δακρυόεν γελάσασα*, θαυμασία ὄντως ἔκφρασις πρὸς παράστασιν τῆς συνυπάρξεως δύο ἀντιθέτων ψυχικῶν καταστάσεων). Πάντα ταῦτα δὲν ἀποτελοῦσι τὴν φυσικωτέραν καὶ θελκτικωτέραν σκηνήν;

Διὰ τῆς αὐτῆς δὲ εὐαισθησίας καὶ ἐξύτητος περιγράφει καὶ τὰς κατὰ τὰς διαφόρους θέσεις καὶ χαρακτῆρας ἀναπτυσσομένας ποικίλας παραλλαγὰς τῶν αἰσθημάτων τοῦ τρόμου καὶ τῆς ἀγανακτήσεως ἢ τῆς λύπης καὶ τοῦ οἴκτου. Οὕτως εἰς τὴν Ἰλιάδα ἀπαντῶνται δύο χωρία, ἐν οἷς παριστάνονται τὰ ἀποτελέσματα θλιβερᾶς ἀγγελίας κατὰ τοὺς ἀντιθέτους χαρακτῆρας τῶν ὑποκειμένων. Τὸ μέν, ἔνθα ἀγγέλλεται εἰς τὸν Ἀχιλλέα ὁ θάνατος τοῦ Πατρόκλου, τὸ δέ, ἔνθα ἡ Ἀνδρομάχη θρηνεῖ ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ συζύγου της (Ἰλ. Σ. 22 καὶ ἑφ. — Χ. 466 καὶ ἑφ.) Εἰς ἑκατέραν περίπτωσιν αἱ φρένες τῶν τεθλιμμένων καλύπτονται ὑπὸ νεφέλης λύπης· εἰς ἑκατέραν πίπτουσι κατὰ γῆς. Ἀλλ' ἡ μὲν τεθλιμμένη Ἀνδρομάχη ἀποσπᾷ ἐκ τῆς κεφαλῆς της τὰ κοσμήματα καὶ τὰ διασκορπίζει πέριξ αὐτῆς· ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς μαδίζει τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του καὶ ῥίπτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου του τὴν κόνιν, ἐν ᾗ κυλίνδεται. Αἱ θεράπαιναι ἐγείρουσι καὶ ὑποστηρίζουσι τὴν δέσποιναν, μήπως ἡ σφοδρότης τῶν σπασμῶν ἀποβῇ εἰς αὐτὴν θανατηφόρος. Ὁ δὲ

Ἀντίλοχος κρατεῖ τὰς χεῖρας τοῦ Ἥρωος μήπως διὰ τοῦ ξίφους ἀποκόψῃ τὸν λαιμόν του.

Προσέτι ὁ ποιητής, εἰσδύων εἰς τὴν λεπτοτέραν αἰσθητικότητα τῆς ἡμετέρας φύσεως, περιγράφει τὴν ἐκ τῆς λύπης προσγινομένην ἡδονήν· διότι, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Ρητορ Α'. 1Α'.) *καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεταί τις ἡδονή*, καθ' ὅσον ἡ ψυχὴ ἐν ταῖς πικρίαις αὐτῆς καὶ θλίψεσιν, ἐξωτερικευομένη καὶ ἐκρράζουσα τὰ παθήματά της, εὑρίσκει παρηγορίαν τινὰ καὶ ἀνακούφισιν, ὡς βλέπομεν ἐν τοῖς ἑφεξῆς στίχοις (Ὀδ. Λ. 211)

Ὄφρα καὶ εἰν Ἀΐδαο φίλας περὶ χεῖρε βαλόντε
ἀμφοτέρω κρυεροῖο τεταρπώμεσθα γόοιο,

ἢ περιγράφει ὅ τι συνήθως συμβαίνει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ οἰκτείροντος, ὅστις συναισθάνεται οἶκτον καὶ δακρύει διὰ τὰ δυστυχήματα τῶν ἄλλων ἀναλόγως τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυστυχημάτων, καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς ὑπέστη πολλὰ τοιαῦτα παραπλήσια. Παράδειγμα τούτου ἔχομεν τὴν περίστασιν, καθ' ἣν αἱ αἰχμάλωτοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου συνώδευον τοὺς θρήνους τῆς Βρισηΐδος (Ἰλ. Τ'. 301).

Ὣς ἔφατο κλαίουσ' ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναῖκες
Πάτροκλον πρόφασιν, σφῶν δ' αὐτῶν κῆδε' ἑκάστη.

Ἐνθα καὶ ὁ Terrasson ἐκφράζεται οὕτω· "Selon mon goût " particulier voilà le trait le plus fin qui soit dans toute " l'Iliade: rien n'est plus naturel que l'image que le poëte " nous présente de ces pauvres filles, qui se trouvant de- " puis assez longtemps entre les mains d'un vainqueur, re- " nouvellent leurs larmes à l'occasion des nouveaux objets " de tristesse qui les environnent, quoique elles y prissent " peu de part." (Dissert sur l'Iliade, part IV. c. 4.)

Τέλος δὲ περιγράφει ὄχι μόνον τὰ συνήθη ἀποτελέσματα τῆς ὀργῆς

. . . *Χόλος, ὅστε καὶ ἄλλων*
οἰδάνει ἐν στήθεσσι πύκα περιφρονεόντων,

ἀλλὰ καὶ μὲ τρόπον ἐμφατικὸν καὶ ἔντεχνον τὰς δύο ἀντιθέτους καταστάσεις τοῦ πάθους τούτου, εἴτε ἐκδηλουμένου δι' ἐξωτερικῶν σημείων, ὡς διὰ τῆς τῶν ὀμμάτων σπινθηροβολήσεως (Ἰλ. Α 103)

μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφιμέλαιναι
πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην,

εἴτε ἀπεναντίας ὑπολανθάνοντος καὶ καιροφυλακτοῦντος πρὸς ἐκδίκησιν (Ὀδ. Ρ. 465)

ἀλλ' ἀκέων κίνησε κάρη, κακὰ βυσσοδομεύων.

Τέλος δέ, ἵνα συμπληρώσωμεν τὰς περὶ τοῦ περιγραφικοῦ ὕφους τοῦ Ὁμήρου θεωρίας, ἐκτὸς τῆς εὐκρινείας αὐτοῦ καὶ καθαρότητος, ἐκτὸς τῆς καταλληλίας καὶ προσαρμογῆς αὐτοῦ εἰς παράστασιν διαφόρων χαρακτήρων εἰς ἐξεικόνισιν διαφόρων ἰδεῶν, παθῶν, αἰσθημάτων, ὁ ποιητὴς ἐξέχει προσέτι καὶ εἰς τὴν θαυμασίαν τέχνην τοῦ νὰ διαστέλλῃ ἢ συστέλλῃ, τοῦ νὰ ἐπεκτείνῃ ἢ συντέμνῃ τὴν περιγραφὴν κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ περιγραφομένου ἀντικειμένου. Πρόκειται π. χ. περὶ ἀντικειμένων ὑψηλῶν καὶ μεγάλων κινούντων ἡμᾶς εἰς θαυμασμὸν καὶ ἔκπληξιν καὶ ἐγειρόντων εἰς τὴν ψυχήν μας τι ἀνώτερον πάσης ἐκφράσεως, ὅπερ αἰσθάνεται μὲν ἡ ψυχή, ἀδυνατεῖ ὅμως ὅπως εὕρῃ λόγους ἱκανοὺς πρὸς ἐξήγησιν τοῦ αἰσθήματός της; Ἀνάγκη λοιπὸν ὁ περιγράφων τοιούτου εἴδους ἀντικείμενον νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὰ μᾶλλον διάσημα καὶ ἐξέχοντα χαρακτηριστικὰ αὐτῶν, ἂν μέλλῃ νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν καὶ νὰ ὑψώσῃ τὴν φαντασίαν τοῦ ἀκροατοῦ· ἄλλως ἡ περιγραφὴ ἐκπίπτουσα εἰς λεπτομερείας καὶ διεξοδικότητας ἀποβαίνει ψυχρὰ καὶ κακόζηλος. Ἰδοὺ πόσον μεγαλοπρεπῶς καὶ συντόνως μᾶς παριστάνει ὁ ποιητὴς τὸν Δία μόνον νεύοντα καὶ σείοντα τὸν Ὄλυμπον;

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.
(Ἰλ. Α. 528)

Ὁποίαν δὲ ἐντύπωσιν τρόμου καὶ ἐκστάσεως ἐγείρουσιν εἰς τὴν ψυχὴν οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι στίχοι, δι' ὧν περιγράφεται ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις διὰ τὴν εἰς τὸν ἱερέα του γενομένην ὕβριν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀγαμέμνονος καταβαίνει ἐξ οὐρανοῦ μετὰ τοῦ τόξου καὶ τῶν βελῶν του καὶ διαχέει εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν θάνατον καὶ ὄλεθρον! Ἀπὸ τῆς παρακλήσεως τοῦ ἱερέως μέχρι τῆς τοῦ θεοῦ εἰς τὸ στρατόπεδον καταβάσεως δύο μόνον στίχοι ἐξαρκοῦσιν:

. . . *Τοῦ δ' ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων,*
βῆ δὲ κατ' Οὐλύμποιο καρήνων χωόμενος κῆρ (Ἰλ. Α'. 43.)

Ἐκπληκτικωτέρα εἶνε ἡ τελικὴ καταστροφή, ἐμπεριεχομένη εἰς ἕνα μόνον στίχον.

Βάλλ'· αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί (αὐτόθι 52).

Ἐνταῦθα ἡ φθορὰ τοῦ λοιμοῦ ἐκτίθεται ζωηρότερον παρὰ ἐὰν περιεγράφετο λεπτομερῶς ὁ τρόπος, δι' οὗ ἐνσκήψας ἐμαίνετο, ἢ τὰ κακὰ τῶν ὑπὸ τῆς νόσου πασχόντων.

Οὕτως ἀλλαχοῦ εἰς δύο μόνους στίχους περικλείονται ὁ θάνατος τοῦ Πατρόκλου, ὁ φονεύς, ἡ περὶ τὸ πτῶμα μάχη, ἡ περὶ τῶν ὅπλων σκύλευσις.

Κεῖται Πάτροκλος· Νέκυος δὲ πέρι ἀμφιμάχονται
γυμνοῦ· ἀτὰρ τάγε τεύχε' ἔχει κορυθαίολος Ἕκτωρ.
(Ἰλ. Σ'. 18.)

Πρόκειται ἀπ' ἐναντίας περὶ ἀντικειμένου φύσει ἐλλείποντος μεγέθους καὶ ὕψους; Ὁ ποιητὴς ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα ν' ἀναπληροῖ τὴν ἔλλειψιν ταύτην διὰ τῆς λεπτομεροῦς ἐκθέσεως τῶν καθέκαστα, διὰ τῆς διακεκριμένης καὶ ἀκριβοῦς ἐκείνης περιγραφῆς ἁπασῶν τῶν μερικοτήτων, ὧν τὸ σύνολον δύναται νὰ ἐγχαράξῃ πλήρη καὶ ζωηρὰν εἰκόνα τοῦ ἀντικειμένου. Οὕτω π. χ. ὁ ποιητὴς παριστάνει τὸν Πάνδαρον παρασκευαζόμενον κατὰ προτροπὴν τῆς Ἀθηνᾶς νὰ συγχύσῃ τοὺς ὅρκους τῶν συνθηκῶν ἐπιβουλευόμενος διὰ προδοσίας τὴν ζωὴν τοῦ Μενελάου. Ἀλλὰ τὸ περιστατικὸν τοῦτο, καί τοι σημαντικὸν εἰς τὰς συνεπείας του, καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον ὅμως δὲν παρέχει μέγα τι καὶ ἀξιόλογον. Τί κάμνει λοιπὸν ὁ ποιητής; ἐμψυχόνει τὴν διήγησίν του, περιγράφων κατὰ πλάτος τὰ περὶ τοῦ τόξου τοῦ Πανδάρου. Προτάττει λοιπὸν τὴν κατασκευὴν τοῦ τόξου· τὸ κέρας τῆς αἰγός, ἐξ ἧς ἦτο κατεσκευασμένον, τὸν φέρει ἐν εἴδει παρεκβάσεως εἰς τὴν θήραν, ἐν ᾗ ὁ Πάνδαρος τὸν εἶχε φονεύσει· κανόπιν δὲ περιγράφει τὸν τρόπον, δι' οὗ ὁ κεραοξόος τέκτων μετεποίησε τὰ κέρατα αὐτῆς εἰς τόξον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανερχόμενος εἰς τὸ προκείμενον διηγεῖται ὅτι ὁ Πάνδαρος τανύσας αὐτὸ τὸ κατέθεσεν ἐπὶ γῆς καὶ ὅτι οἱ φίλοι του τὸν περιεκύκλωσαν διὰ τῶν ἀσπίδων των, ἵνα μὴ ἐφορμήσωσι κατ' αὐτοῦ οἱ Ἀχαιοὶ πρὶν κτυπηθῇ ὁ Μενέλαος· Τέλος δὲ ἡ ἐκπωμάτισις τῆς φαρέτρας, ἡ ἐξαίρεσις τοῦ βέλους, ἡ περιγραφὴ αὐτοῦ, ἡ προσάρμοσίς του εἰς τὴν νευρὰν τοῦ τόξου, ἡ εὐχὴ τοῦ Πανδάρου εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τὸν γεννηθέντα εἰς τὴν πατρίδα του ὑπὲρ τῆς οἴκαδε ἐπιστροφῆς του, ἡ διὰ τῶν δακτύλων συνεφέλκυσις τῆς νευρᾶς καὶ τῶν γλυφίδων τοῦ βέλους, ἡ προσπέλασις τῆς νευρᾶς εἰς τὸν μαστὸν καὶ τῆς σιδηρᾶς αἰχμῆς τοῦ βέλους εἰς τὸ τόξον, πάντα ταῦτα περιγράφονται μετὰ τῆς ὅσον ἔνεστι μεγαλειτέρας λεπτομερείας καὶ ἐξακριβώσεως. Μετὰ δὲ τὴν ἐκτενῆ ταύτην διήγησιν τελευτᾷ διὰ δύο λαμπρῶν στίχων, δ' ὧν ἀκούεται οὕτως εἰπεῖν ὁ συριγμὸς τοῦ τόξου καὶ ἡ ἰαχὴ τῆς νευρᾶς, καὶ παρίσταται τὸ βέλος ὡς ἔμψυχον ὂν προθυμούμενον νὰ πετάξῃ εἰς τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων (Ἰλ. Δ. 105—126).

(ἀκολουθεῖ.)

ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΣΧΙΜΠΑΝΖΗ.

Κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀνθρωπολογικῆς ἑταιρίας συνεδρίασιν ὁ περιώνυμος ζωολόγος καὶ καθηγητὴς A. Brehm ἀγέγνω σπουδαιοτάτην περὶ τοῦ βίου τῶν σχιμπανζῆ πραγματείαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς ὡς τὰ μᾶλλον περίεργα.

Ὅτε διέμενον ἐν Ἀμβούργῳ, εἶπε μεταξὺ ἄλλων ὁ σοφὸς καθηγητής, εἶχον σχιμπανζῆ δωρηθέντα μοι παρὰ συγγενοῦς πλοιάρχου. Ἐξερχόμενος εἰς περίπατον τὸν εἶχον πάντοτε σύντροφόν μου καὶ ἄλλοτε μὲν τὸν ἐκράτουν ἀπὸ τῆς χειρός, ἄλλοτε δὲ τὸν ἄφηνον ἐλεύθερον νὰ περιπατῇ παρὰ τὸ πλευρόν μου. Τὸ ζῶον τοῦτο ἐξεδήλου μέγαν μὲν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σεβασμόν, μεγίστην δὲ πρὸς τὰ ζῶα περιφρόνησιν, χωρὶς ὅμως νὰ δύνηται ν' ἀποκρύψῃ καὶ τὴν περὶ αὐτῶν περιέργειάν του. Ὁσάκις νέου εἴδους ζῶα ἐφέροντο εἰς τὸν ζωολογικὸν κῆπον τὰ παρετήρει μετὰ μεγάλης προσοχῆς ὡς παῖς πρῶτον ἐπισκεπτόμενος θηριοτροφεῖον. Οἱ φύλακες τοῦ κήπου θέλοντες πολλάκις νὰ δοκιμάζωσιν ἂν ἐγνώριζε καὶ διέκρινεν ἀπ' ἀλλήλων τὰ διάφορα ζῶα ἔκραζον ὄπισθέν του « Μολλὺ—οὕτως ὀνομάζουν οἱ φύλακες τοὺς Σχιμπανζῆ—κύτταξε δὰ τὴς πάπιαις, ὁπού μᾶς ἔφεραν σήμερα,» αὐτὸς δὲ στρεφόμενος ἔβλεπε πρὸς τὸ μέρος τῶν πτηνῶν καὶ ἰδίᾳ τὰς νήσσας· ἢ « Μόλλυ, γιὰ ἰδὲ τὸ ζορκαδάκι » καὶ ἔβλεπε πρὸς τὰς δορκάδας.

Ὁσάκις εἰς τὸν περίπατον μᾶς ἀπήντων παιδία ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τὸ σχολεῖον, ἔπαιζε μετ' αὐτῶν καί, ὅταν τὸν ἐπείραζον πολύ, τὰ ἔπληττε διὰ τῆς μάστιγος, ἣν τῷ ἐδώρησεν ἔμπορος ἐκ τῶν φίλων μου καὶ τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἐλησμόνει νὰ παραλάβῃ ὁσάκις ἐξηρχόμεθα τῆς οἰκίας. Ὅταν ἀπηντῶμεν κοράσια, εἰς τὰς ἀρχὰς μὲν τὰ ἔπληττε διὰ τῆς μάστιγος, ἀφ' οὗ ὅμως δὶς ἢ τρὶς τὸν ἐπέπληξα εἰπών, δὲν ἐντρέπεσαι, Μολλύ, αὐτὰ εἶνε κοράσια, συνῃσθάνθη τὸ βάρβαρον τῆς συμπεριφορᾶς του καὶ ἔκτοτε ἅμα ἔβλεπε κοράσιον τῷ ἐπλησίαζε καὶ τῷ ἔτεινε τὴν χεῖρα.

Τοὺς λοιποὺς πιθήκους δὲν ἠδύνατο διόλου νὰ ὑποφέρῃ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἴχομεν εἰς τὸν ζωολογικὸν κῆπον πέντε μεγάλους Παβιανοὺς ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἀμαδρυάδων, σεβασμιωτάτους κυρίους, πάντοτε σοβαροὺς ὡς ἱεροεξεταστὰς ἢ Ἀσιανοὺς ὀπιοφάγους· πρὸς αὐτοὺς ὁ Μολλὺ ἐδείκνυεν ἀκατάσχετον μῖσος ἴσως διὰ τὴν μωράν, τολμῶ εἰπεῖν, ὑπεραλπειον (ultramontane) ὀργήν, ἣν ἐξεδήλουν ἅμα τὸν ἔβλεπον· ὁσάκις διέβαινε πρὸ τοῦ κλωβοῦ των ὠρύοντο ὡς μαινόμενοι, αὐτὸς δὲ πλησιάζων τοὺς ἔπληττεν ἀνηλεῶς μὲ τὴν ἀχώριστον μάστιγά του.

Ὅτε μετετέθην ἐνταῦθα μᾶς ἔφεραν ἕτερον, ὅστις ἐκ τῆς μακρᾶς θαλασσοπλοίας καὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ κλίματος ἔφθασεν ἀσθενῶν βαρέως. Ὁ ἐπὶ τῆς τροφῆς ὑπάλληλος Σάϊδελ αἰσθανθεὶς συμπάθειαν πρὸς τὸν δυστυχῆ ξένον παρέλαβεν αὐτὸν καὶ τὸν περιεποιήθη μετὰ μητρικῆς οὕτως εἰπεῖν στοργῆς. Μετά τινας ἡμέρας ἀναρρώσας ἐντελῶς ὁ σχιμπανζῆ ἐδείκνυε μεγίστην πρὸς τὸν φύλακα εὐεργέτην του ἀγάπην, γενομένην κατὰ τὸ διάστημα τριῶν καὶ ἡμίσεος ἐτῶν ἀφοσίωσιν ἀξιοθαύμαστον· ἐθεώρει τὸν Σάϊδελ ὡς φιλόστοργον μητέρα καὶ ἐπείθετο εἰς αὐτὸν ὡς εὐπειθέστατον παιδίον, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ὁ Σάϊδελ, ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του μὴ ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν ἀνθρώπων τὴν παραδεχομένην ὅτι ὁ Δημιουργὸς τοῦ παντὸς ὡς μητρυιὰ προσενεχθεὶς πρὸς τὰ ζῶα ἔδωκεν αὐτοῖς μόνον τὸ ἔνστικτον, τὸν περιποιεῖτο καὶ ἐπεμελεῖτο τῆς ἀνατροφῆς του ὡς παιδαγωγὸς ἄριστος, παραλαβὼν αὐτὸν καὶ σύνοικόν του. Συνεπείᾳ τούτου ὁ πίθηκος προσεκτήσατο ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἀνθρώπινα ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ θὰ ἠσχύνετο ὁ υἱὸς καὶ τοῦ πλουσιωτέρου χωρικοῦ τῆς Θυριγγίας (*). Ἔμαθε νὰ μεταχειρίζηται ὡς νε-

(*) Σημ. Πάντων τῶν μὴ ἐπὶ εὐφυΐᾳ διακρινομένων χωρικῶν τῆς Γερμανίας βλακίστατοί εἰσιν οἱ τῆς Θυριγγίας, ἐλάχιστα τῶν ζώων διαφέροντες.

ανίας τοῦ τυρμοῦ τὴν περόνην, τὴν μάχαιραν καὶ τὸ κοχλιάριον καὶ νὰ πίνῃ τὸ τεῖον ἐπιχαρίτως· ἀνετάρασσεν αὐτὸ διὰ τοῦ κοχλιαρίου ἕως οὗ ἀναλυθῇ τὸ σάκχαρον, προσέθετε γάλα καὶ τὸ ἔπινεν ἐμβάπτων τὸν ἄρτον του. Ἡ χαρά του ἦν ἀπερίγραπτος ὁσάκις τὸν χειμῶνα ὁ Σάϊδελ τῷ ἔλεγεν «Ἔ τί λές, Μολλύ, ἀκόμα ἕνα θαρρῶ πῶς δὲ θὰ μᾶς βλάψῃ·» ἢ ἐν «ὦ» ἐκβάλλων ἥρπαζε τὴν προχόην καὶ ἔχυνε πρῶτον εἰς τὸ κυμβίον τοῦ εὐεργέτου του καὶ ἔπειτα εἰς τὸ ἰδικόν του. Ὅ̓κοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι ὁ Σάϊδελ οὐκ ὀλίγον ἐκοπίασεν ἕως οὗ τὸν συνεθίσῃ εἰς ταῦτα ἀναγκασθεὶς πολλάκις καὶ νὰ τὸν δείρῃ.

Βλέπω παρόντας κυρίους τινάς, οἵτινες ἐγένοντο ποτὲ αὐτόπται τῆς καλῆς τοῦ Μολλὺ συμπεριφορᾶς. Ἡμέραν τινα προσεκάλεσά τινας τῶν φίλων εἰς γεῦμα, ἐπειδὴ δὲ τῶν προσκεκλημένων τις, ὁ ἀστειότερος, κωλυόμενος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ, ἀπεφασίσαμεν περὶ τὰ μέσα τοῦ γεύματος, τεθερμασμένοι οὕτως ἐκ τοῦ οἴνου, νὰ φέρωμεν τὸν Μολλὺ ἵνα ἀντικαταστήσῃ τὸν ἀπόντα. Εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν ὑπεκλίνατο χαριέστατα καὶ ἀφ' οὗ τῷ εἶπον «ἔλα, Μολλύ, κάθησε ἐκεῖ,» κατέλαβε τὴν κενὴν ἕδραν καὶ προσηνέχθη κατὰ τρόπον, ὅστις αἰῶνίως θέλει τιμᾷ ὁλόκληρον τῶν Σχιμπανζῆ τὸ γένος. Ἅμα καταλαβὼν τὴν θέσιν του παρετήρησε τί ἔκαμνον οἱ συνδαιτυμόνες καί, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι τὰ ποτήρια ἦσαν πλήρη, ἔλαβε τὴν πρὸ αὐτοῦ φιάλην καὶ πληρώσας τὸ ποτήριόν του «ἔκαμε τόκα» μὲ τοὺς δεξιοὺς καὶ ἀριστεροὺς γείτονάς του καὶ τὸ ἐκένωσεν ἀπνευστί. Οἱ συνδαιτυμόνες ἐξεκαρδίζοντο γελῶντες, αὐτὸς δ' ἔμενε σοβαρός, ὡς εἰ ἤθελε νὰ εἴπῃ «σταθῆτε νὰ πιῶ κ' ἐγὼ ὅσον σεῖς καὶ τότε βλέπομεν.» Ὁ ὑπηρέτης τῷ προσήνεγκε φαγητόν, αὐτὸς δ' ἔφαγε μεταχειριζόμενος τὴν περόνην καὶ τὴν μάχαιραν ὡς ἄνθρωπος, πληρῶν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ τὸ ποτήριόν του· ἀφ' οὗ δ' ἐκορέσθη ἤρχισε μόνον νὰ πίνῃ, ἕως οὗ «ἐλθὼν εἰς διάθεσιν» ἠστείζετο καὶ ἐδέχετο ἀστεϊσμοὺς μηδόλως παρεκτρεπόμενος. Ὅτε προσηνέχθη ὁ καφὲς δὲν τὸν ἔπιεν ἀμέσως, ἀλλὰ περιέμενε νὰ ψυχρανθῇ πρῶτον· τότε ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ γείτων του, καπνίζων, τῷ ἐφύσησε τὸν καπνὸν εἰς τὸ πρόσωπον, αὐτὸς δὲ στραφεὶς καὶ ἀτενίσας αὐτὸν ἔλαβε τὸ κυμβίον τοῦ καφὲ καὶ τὸ ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν ὡς ἂν εἰ ἔλεγε· « φυσᾷς τὸν καπνόν, ἀλλὰ σοῦ διορθόνω τὰ φορέματα » εὐτυχῶς περιωρίσθη εἰς τὴν ἀπειλὴν μόνην.

Ἀνατραφεὶς καλῶς ὑπὸ τοῦ Σάϊδελ οὐδέποτε ἔκαμνεν ἀταξίας· μᾶς ἐγνώριζε πάντας, μᾶς ἠγάπα πάντας καὶ οὐδένα ἐφοβεῖτο. Οὐδέποτε προσέβαλέ τινα καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀφήναμεν ἐλεύθερον νὰ περιέρχηται εἰς τὸν κῆπον, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ὅμως πάντοτε τῶν φυλάκων διότι ὡς τετραετὴς παῖς εἶχεν ἀνάγκην ἐπιτηρήσεως.

Τὴν πρωΐαν ἠγείρετο εἰς τὰς 6 καὶ ἐπροχειμάτιζε μετὰ τοῦ Σάϊδελ· τὴν νύκτα ἐκοιμᾶτο ἐπὶ κλίνης ὡς ἄνθρωπος, τὸ μὲν θέρος μηδόλως καλυπτόμενος καὶ τὰς χεῖρας ἔχων ὑπὸ τὴν κεφαλήν, τὸν δὲ χειμῶνα τυλισσόμενος εἰς τὸ ἐφάπλωμά του, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζετο καὶ ὡς ἄθυρμα καὶ ὡς ἐπενδύτην. Ὁσάκις δὲν τὸν ἔκλειεν ἐντὸς κλωβοῦ ἔτρεχεν ὅλην τὴν ἡμέραν ἄνω καὶ κάτω συνοδεύων τὸν εὐεργέτην του καὶ βοηθῶν αὐτὸν εἰς τὴν διανομὴν τῆς τροφῆς. Καθ' ἑκάστην ἐπενδύει νέον εἶδος σωματικῆς καὶ ἔμαθε νὰ μεταχειρίζηται σκοπίμως πᾶν γυμναστικὸν ὄργανον. Ἔχαιρεν ὅταν τὸν ἐπῄνουν καὶ ἐλυπεῖτο ὅταν τὸν ἐπέπληττον. Πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸν ζωολογικὸν κῆπον ἐφέρετο ἀδιαφόρως καὶ μηδεμίαν προσοχὴν ἔδιδεν εἰς τοὺς λογους των, ἀλλ' ἐγυμνάζετο ὅπως αὐτῷ ἐδόκει· ἅμα ὅμως ἔβλεπεν ἐρχόμενόν τινα ἐξ ἡμῶν ἔκαμνε τὰ καλά του ὡς μαθητὴς ἐξεταζόμενος εἰς τὴν γυμναστικήν· ἤθελε νὰ δείξῃ τί ἔμαθε.

Ἅμα ἔκλινεν ἡ ἡμέρα ἐγίνετο ἀνήσυχος, μίαν δὲ ὥραν πρὸ τῆς κλείσεως τοῦ κήπου ἤρχιζε νὰ κλαίῃ φοβούμενος μὴ τὸν ἀφήσωσιν ἐντὸς τοῦ κλωβοῦ. Ὁ Σάϊδελ δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν θύραν τῆς ἐξόδου· ἅμα ὡς τὸν ἔβλεπε διευθυνόμενον πρὸς τὴν ἔξοδον ἔπιπτε κατὰ γῆς, ἐκυλίετο, ἔκλαιεν, ὠρύετο καὶ ἐν γένει ἐφέρετο ὡς χαϋδεμένον παιδίον, τοῦ ὁποίου δὲν γίνεται τὸ θέλημα. Ἀπερίγραπτος δὲ ἦτον ἡ χαρά του ὅταν ὁ Σαΐδελ τὸν ἐξῆγε τοῦ κλωβοῦ καὶ ἐξῄρχοντο τοῦ κήπου· καθ' ὁδὸν ἐπῄδα καὶ ἠγάλλετο διότι ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. Μ' ὅλον ὅτι οἱ ἐκάστοτε ἐπισκεπτόμενοι τὸν κῆπον τῷ προσέφερον πάντοτε σακχαρωτὰ καὶ ἄλλα τραγήματα, αὐτὸς ἐπρωτίμα τὰ φαγητὰ τοῦ Σάϊδελ καὶ ἰδίᾳ τὸ τεῖον. Ὅταν ἡ ὑπηρέτρια ἐφάρδυνε νὰ παραθέσῃ τὸ φαγητόν, ὑπῆγαινεν εἰς τὸ μαγειρεῖον καὶ ἔκρουε τὴν θύραν, ἅμα δὲ τὴν ἔβλεπεν εἰσερχομένην καὶ κρατοῦσαν τὰ πινάκια, ἔκραζε τρὶς « ὦ, ὦ, ὦ,» ἐκάθητο παρὰ τὴν τράπεζαν καὶ ἐδείπνει μετὰ τοῦ εὐεργέτου του.

Τοῦ χρόνου προϊόντος ἐμεγαλύνετο καὶ ἐγίγνετο κρείττων ἑαυτοῦ. Δυστυχῶς τὸν 29 μῆνα τῆς ἐντεῦθεν διαμονῆς του ἔπαθε πνευμονίαν, ἥτις ἐξέβη εἰς ῥῆξιν τῶν πνευμόνων, ὡς τοὐλάχιστον ἀπεφήνατο ὁ ἰατρός. Ταὐτοχρόνως δ' ἐπῆλθε φλεγμονὴ καὶ πύησις τῶν τραχηλικῶν ἀδένων. Προσεκάλεσα ἰατρὸν ἐκ τῶν φίλων μου, αὐτὸς δὲ νομίζων ὅτι τῶν οἰκείων μου τις ἐνόσει, ὑπῆγεν εἰς τὴν κατοικίαν μου καὶ ὅταν ἡ σύζυγός μου τῷ εἶπεν ὅτι « ὁ καϋμένος ὁ Μολλὺ εἶνε ἄρρωστος,» θυμωθείς, ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἐσπούδασε διὰ νὰ θεραπεύῃ πιθήκους.

Προσεκάλεσα ἀμέσως ἕτερον ἰατρον· πρὸς τοῦτον δ' ὁ δυστυχὴς Μολλὺ ἐφέρετο ὡς ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ συνωκειώθη μετ' αὐτοῦ· ἔτεινε τὸν βραχίονα διὰ νὰ ψαύσῃ τὸν σφιγμόν του, ἐδείκνυε τὴν γλῶσσάν του καὶ ἄφινεν αὐτὸν νὰ ἐπικροὺσῃ καὶ ἀκροάζηται τὸ στῆθός του. Ὅταν ἐφέρετο τὸ ἀναγραφὲν φάρμακον, ὁ Σαΐδελ τῷ τὸ ἐδείκνυε λέγων « αὐτό, Μολλύ μου, πρέπει νὰ τὸ πάρῃς » καὶ τοῦτο μόνον ἤρκει· οὐδέποτε ἀντεστάθη, ἀλλὰ τὸ περιεργότερον μόνος του ἐλάμβανε τὸ φάρμακον ἅμα ὁ Σαΐδελ τῷ ἔλεγεν « ἔλα, Μολλύ, τὸ ἰατρικόν σου.»

Δυστυχῶς τὰ φάρμακα οὐδὲν ὠφέλησαν· ὁ δυστυχὴς Μολλὺ ἰσχναίνετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν· τὸ καθαρὸν καὶ εἰλικρινὲς καὶ ἀθῳότητος πλῆρες βλέμμα του ἐγένετο σοβαρὸν καὶ ἡ φυσιογνωμία του κροσέλαβεν ἔκφρασιν ὀδύνης. Ἡρωΐαν τινὰ ἠτένισε τὸν Σαΐδελ μὲ βλέμμα εὐγνωμοσύνης, τῷ ἔσφιγξε τὴν χεῖρα, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν τοῖχον καί..... ὁ Μολλὺ δὲν ὑπῆρχε πλέον.

Κατὰ τὸ Γερμανικόν. Ἐν Βιέννῃ τῇ 1 Ἰανουαρ. 1874.

Ἀριστομένης Σταυρίδης.

Ο ΝΑΥΤΙΛΟΣ ΤΗΣ ΙΑΒΑΣ ΚΑΙ Ο ΚΑΡΧΑΡΙΑΣ.

Ὁ κ. Ἰωάννης Βαρρώ, ὁ συνοδεύσας τὸν Γεώργιον Σταντὼν κατὰ τὴν εἰς Κίναν ἀποστολήν του, συνέταξε πόνημα πλῆρες περιέργων καὶ ἐνδιαφερουσῶν λεπτομερειῶν ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς χώρας ἐκείνης παρατηρήσεών του, μεταξὺ τῶν ὁποίων διηγεῖται καὶ τὸ ἑξῆς περιστατικόν, συμβὰν καθ' ἣν στιγμὴν ἐγκατέλειπε τὴν Ἰάβαν.

« Ὀβαμοῦ τῆς ὑρηλίου, λέγει, ἀπήντησα τοσούτους πολλοὺς καρχαρίας, ὅσους εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Anjerie. Ὁπόταν ἐπὶ τοῦ θῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ἐχαλάρωσε τὸν κάλω ἀρκούντως ὥστε ἠδυνήθην νὰ ἐξαγάγω καὶ ἐλευθερώσω τὸν βραχίονά μου.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἤμην καταπεπληγμένος ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου, πτωχός τις ναυτίλος τῆς Ἰάβας, διερχομένος τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ τὴν πρύμνην τοῦ πλοίου, κωπηλατῶν τὸ πλῆρες ὀπωρικῶν καὶ λαχανικῶν καν̀ὸ αὐτοῦ, κατελήφθη ὑπὸ ἔτι μεγαλειτέρου φόβου. Ὁ τρόμος αὐτοῦ μήπως ὁ τετραυματισμένος ἰχθὺς, περιστρεφόμενος καὶ καταβυθιζόμενος καὶ τύπτων τὸ ὕδωρ διὰ τῶν πτερυγίων καὶ τῆς οὐρᾶς του, ἀνατρέψῃ τὸ μικρόν του σκάφος, οὐδαμῶς μεγαλείτερον τοῦ ἰδίου ζώου, αἱ προσπάθειαί του

Ὁ ναυτίλος τῆς Ἰάβας καὶ ὁ καρχαρίας.

«*Ἰνδοστὰν*» προσωρμισμένου ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἠγκίστρωσα ἓν τῶν ἀβδηράγων τούτων ζώων, ἄνωθεν τῆς πρύμνης ἱστάμενος, ὀλίγου δεῖν μὲ παρέσυρεν ἐν τῇ θαλάσσῃ.

Ἅμα ὁ ἰχθὺς ἔθεσεν ἐν τῇ γναθῳ αὐτοῦ τὸ μέγα ἄγκιστρον καταβυθισθεὶς ἔσυρε τὸν κάλω μέχρις ἄκρου, ὅστις, ἐμπεριπλεχθεὶς ἐν τοῖς δρυφράκτοις τοῖς κατὰ τὸ ἄνωθεν τῆς πρύμνης μέρος, κατέστρεψε πάραυτα μέγα μέρος αὐτῶν. Ἐν τῇ ταχύτητι μεθ' ἧς ὁ κάλως διεσύρθη μία τῶν περιστροφῶν αὐτοῦ περιεπλέχθη εἰς τὸν βραχίονά μου, ἀλλ' ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἐκινδύνευα τὸν φοβερώτερον τῶν κινδύνων, ὁ καρχαρίας, ἐπανελθὼν ὅπως διαφύγῃ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, καὶ τὰ σημεῖα τοῦ δέους, ἅτινα ἦσαν ἐντετυπωμένα ἐπὶ τοῦ προσώπου του, ταῦτα πάντα συνεκίνησαν τοσοῦτον σφοδρῶς τὸν συνταξειδιώτην ἡμῶν Ἀλέξανδρον, ὥστε, καί τοι ὑπῆρξαν στιγμιαῖα ἐντυπώσις, ἔλαβε τὸ μολυβδοκόνδυλον αὐτοῦ καὶ ἐχαραγράφησεν εὐφυὲς σχέδιον, ὅπερ, ἔχον τοὐλάχιστον τὴν ἀξίαν πιστῆς ἀπεικονίσεως μονοξύλου τῆς Ἰάβας μετὰ τῶν κωπῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐκ *βαμβοῦ* σκευῶν του, δὲν ἐθεωρήθη ἀνάξιον νὰ χαλκογραφηθῇ.

Ὁ καρχαρίας, φονευθεὶς διὰ κάμακος, ἀνεσύρθη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ διεσχίσθη. Ὁ στόμαχος αὐτοῦ ἐμπεριεῖχε πλῆθον

καὶ ποικιλίαν ἀπιστεύτων πραγμάτων· μεταξὺ ἄλλων ἐμπεριεῖχεν ἀκεραίαν κεφαλὴν θηλείας βουβάλεως, ὁλόκληρον μοσχάριον, ποσότητα ἐντέρων καὶ ὀστῶν καὶ τεμάχια τοῦ ἄνω καὶ κάτω ὁρράκου γιγαντιαίας χελώνης· τὸ μῆκος τοῦ καρχαρία ἦτο δέκα ποδῶν καὶ ὀκτὼ δακτύλων.»

ΤΟ ΜΕΙΔΙΑΜΑ

(αὐτοσχέδιος ἀπόκρισις πρὸς νεάνιδα ἐρωτήσασάν με:

«Τί εἶνε τὸ μειδίαμα;»)

"Se regarder parfois et se sourire un peu„

(Victor Hugo.)

Τὸ μειδίαμα τί εἶνε μ' ἐρωτᾷς; ἰδοὺ συντόμως
Ζωγραφῶ σοι ὅ τι ἄλλως εἰς δὲν περιγράφει τόμος..
Ζωγραφῶν δ' ἐκ τοῦ προχείρου, γράφων αὐτοσχέδιόν τι,
Πρὸ παντὸς ζητῶ συγγνώμην, ἧς καὶ δέομαι τῷ ὄντι.

—

Τὸ μειδίαμα εἶν' ἄνθος τ' οὐρανοῦ, ὁπόταν, φίλη,
Εἰς τῆς καλλονῆς βλαστάνῃ τὰ πεφιλημένα χείλη·
Εἶν' ἀπόπνοια τοῦ Πλάστου, θέλγητρον μυστηριῶδες,
Εἶνε παραδείσου ρόδον καλυκίζον καὶ εὐῶδες..
Εἶνε ἄστρον, περὶ στόμα ἐρωμένης ἀνατέλλον,
Εἰς τὸν φίλον της ἀκτῖνας γλυκερᾶς ἐλπίδος στέλλον.
Τῆς ψυχῆς τερπνὴ γαλήνη εἰς τὴν ὄψιν κεχυμένη,
Ἔαρος καλὴ ἑσπέρα μαγικῶς πεφωτισμένη..

Ἀλλὰ καὶ φυτὸν ποσάκις τὸ μειδίαμα δὲν εἶνε
Δηλητήριον σταλάζον
Καὶ πικρίαν ἀποπνέον!

Φεῦ! καὶ δι' αὐτοῦ πολλάκις ποῖ' ἐκφαίνονται ὀδύναι,
Ὑπὸ τραύματα μυρία στῆθος οἰκτιστα σφαδάζον!...
Ὅσον εἶν' ὡραῖον, τόσον, τόσον εἶνε φρικαλέον!

Ὦ μειδίαμα, ποσάκις—τί κακία! τί μανία!..
Τοῦ θανάτου εἶσαι φρίκη
Τῶν δαιμόνων καταδίκη,
Χλεύης, σαρκασμοῦ σημεῖον, καὶ τοῦ ᾅδου εἰρωνία,
Ἔκφρασις δεινῆς θυέλλης, τρικυμίας ἐγκαρδίου,
Ἀποτρόπαιός τις λάμψις ἀστραπῆς καταχθονίου!

Φίλιππος Α. Οἰκονομίδης.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ.

Ἐν σελιδ. 17 στίχ. 11 ἐν τῷ ἄρθρῳ ἡ ΠΟΙΗΤ. ΔΥΑΣ, προκειμένου περὶ προγενεστέρων τινῶν τῶν Σούτσων ἐκ τῶν ἀποβιωσάντων ποιητῶν, ἀναφέρονται μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ Ραφτόπουλος καὶ Σαλτέλης, ὁ τελευταῖος δὲ ὡς ἀποθανὼν κατὰ τὸ 1810, ἐνῷ γεννηθεὶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀπεβίωσε τὸ 1850· ἑπομένως εἰσὶ σύγχρονοι αὐτοῦ, προγενέστεροι δὲ οἱ περὶ ὧν μετὰ ταῦτα ἐγένετο μνεία.

Ἐν σελιδ.	12.	στηλ.	α.	στίχ. 36	ἀντί... εἰς 4 γλώσσας — διόρθ. εἰς 14
»	17.	»		» 11	» ... Κατὰ δὲ τὸ 1810 — διόρθ. Κατὰ δὲ τὸ 1850 ὁ τὸ 1810 γεννηθεὶς Ν. Σαλτ...
»	30.	»		» 33	» ... antencri — διόρθ. anteneri
»	82.	»		» 2	»... θρασυνόμενον — διόρθ. θρασύμενον
»	90.	στηλ.	β'.	» 4	» ... ἀπ' εὐθείας ὀνείρων — διόρθ. ἀπ' εὐθείας αἰτίων τῶν ὀνείρων.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1874. — ΤΕΥΧΟΣ ΝΔ'.

ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ. (*)

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Ἡ λέξις εἰρήνη πολλαχοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας συνεχῶς ἀπαντᾶται. Διδάσκων ποτὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, «εἰρήνην,» ἔλεγεν, «ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.» καὶ ἀλλαχοῦ μακαρίζει τοὺς εἰρηνοποιούς, καὶ ὅτε πάλιν ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ἐφάνη τοῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμένοις μαθηταῖς, «εἰρήνη ὑμῖν,» πολλάκις ἔλεγεν αὐτοῖς. Παῦλος ὁ Ἀπόστολος, γράφων πρὸς τοὺς ἐν Ρώμῃ πιστούς, λέγει· «Δικαιωθέντες ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ,» καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ λέγει· «Ἐλθὼν (ὁ Χριστὸς) εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακὰν καὶ τοῖς ἐγγύς.» Ἀλλὰ καὶ ἀρχόμενος τῶν πρὸς τὰς διαφόρους Ἐκκλησίας καὶ μαθητὰς γνησίους ἐπιστολῶν αὐτοῦ καὶ τελευτῶν ἐπεύχεται εἰς οὓς ἐπιστέλλει πλὴν ἄλλων καὶ εἰρήνην ἀπὸ Θεοῦ. Καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς συνάξεσι τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἐκκλησιαζόμενοι πιστοὶ συνεχῶς καλοῦνται ἐν εἰρήνῃ νὰ δεηθῶσι τοῦ Κυρίου ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ ἐν εἰρήνῃ παρακελεύονται νὰ προέλθωσι τοῦ ἱεροῦ ναοῦ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ γενομένης προσευχῆς καὶ λατρείας τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τί ἐστιν αὕτη ἡ εἰρήνη, ἧς ἡ χρῆσις τοσαύτη;

Πρὶν ἢ δώσωμεν τὸν ὁρισμὸν τῆς λέξεως ταύτης, κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι μεγίστη ὀφείλεται προσοχὴ ἐπὶ τῶν σημαντῶν τῶν λέξεων, ἃς οἱ πολλοὶ φέρουσιν ἐπὶ στόματος, μὴ νοοῦντες τὴν δύναμιν καὶ σημαντικὴν ὧν μεταχειρίζονται λέξεων. Ἐκ τῆς ἀοριστίας τῶν λέξεων πολλοὶ ἀπατώμενοι ὑπολαμβάνουσιν οὐχὶ σπανίως ὡς καλὰ τὰ δι' εὐρήμων λέξεων ὀνομα-

(*) Σημ. Εἷς τῶν τῆς Θέμιδος θεραπόντων, ὁ κύριος Σπυρίδων Δ. Κροκίδας, ἤρξατο ἀπὸ τῆς 12 ἀπελθόντος Ἰανουαρίου ἐκδιδόναι ἐν Ἀθήναις ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰρήνη».

Τῆς ἐφημερίδος ταύτης τὸ πρόγραμμα καὶ τὸ κύριον ἔρθρον ἀναγνόντες, ἐνεθυμήθημεν τὸν εἰρηνοδίκην τῆς Γαλλίας τὸν Αὔγουστον Νικόλαον, τὸν περιώνυμον συγγραφέα τῶν «Φιλοσοφικῶν περὶ Χριστιανισμοῦ μελετῶν,» ὃν περ ὁ πολὺς Βράϊλας ἀποκαλεῖ συγκεκροτημένον μὲ βαθείας καὶ ἐκτεταμένας ἱστορικὰς καὶ φιλοσοφικὰς γνώσεις, ἀγνὸν τὴν καρδίαν καὶ ἔνθερμον ζηλωτὴν παντὸς καλοῦ. Ἰδού, εἴπομεν, καὶ ὁ ἡμέτερος Νικόλαος Αὔγουστος. Φαίνεται ἐκ τοῦ σωματείου τῶν δικηγόρων εἶνε πεπρωμένον νὰ ἐκτυλιχθῇ τῶν ἀληθειῶν ἡ ἀλήθεια. Οἱ νομικοὶ τὸ πάλαι ἐπείραζον τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' ἐκ τῶν νομικῶν ὡς ἔοικε τὸ ἀγαθὸν ἔσται πρὸς φίμωσιν τοῦ εἰπόντος ποτὲ «Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι;»

Τὴν ἐφημερίδα ταύτην, ἧς ἡ ἐτησία συνδρομὴ φράγκα 20 καὶ ἧς Ἐπιστασία ἐνταῦθα ἡ τοῦ «Μέλητος» Διεύθυνσις, θερμῶς συνιστῶμεν τοῖς τοῦ «Μέντορος» ἀναγνώσταις, χάριν τῶν ὁποίων μεταφέρομεν τὸ κύριον αὐτῆς ἄρθρον, περὶ εἰρήνης πραγματευόμενον.

ζόμενα πράγματα φύσεως ἀντιθέτου. Συνεχῶς ἀκούονται αἱ λέξεις ἐλευθερία, ἐπιστήμη, πολιτισμός, φῶτα, συμφέρον, εὐδαιμονία κλπ. ἀλλ' οἱ νοοῦντες τὴν ἀληθῆ αὐτῶν σημασίαν λίαν εὐάριθμοι. Ἕτεροι πάλιν, συνειδότες τὰς δηλητηριώδεις καὶ ψυχοφθόρους αὐτῶν ἀρχὰς καὶ μὴ τολμῶντες παραστῆσαι ταύτας, οἵαι εἰσί, κρύπτουσι πρὸς ἀποπλάνησιν τῶν πολλῶν ὑπὸ τὰ εὔσημα ὀνόματα τῆς ἀδελφότητος, ἰσότητος, ἐλευθερίας κ. τ. λ. Καὶ ἡμεῖς δέ, ἵνα μή τι ἄτοπον πάθωμεν, φέρε σκεψώμεθα τί ἐστιν εἰρήνη.

Πρὸς τὸ ἐρώτημα τί ἐστιν εἰρήνη, ὧδε ἀποκρίνεται Παῦλος ὁ Ἀπόστολος « Χριστός ἐστιν ἡ εἰρήνη. » Ἀλλ' ἆρά γε διὰ τῆς ἀποφθεγματικῆς ταύτης ἀπαντήσεως ἔχει ἤδη ἐν τῷ νῷ ὁ ἀναγνώστης σαφῆ καὶ ἐναργῆ τῆς ὁριζομένης λέξεως ἰδέαν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὁ βραχύς οὗτος καὶ περιεκτικὸς ὁρισμὸς δεῖται ἀναπτύξεως, ἣν καὶ ἡμεῖς ἐρχόμεθα νὰ ποιήσωμεν πρὸς πλήρη κατανόησιν τῆς εἰρήνης.

Ὑποθέσωμεν ὅτι δύω ἢ πλείονα ἐλεύθερα πρόσωπα συνθηκολογοῦσι πρὸς ἄλληλα, ὑποχρεούμενα ἀμοιβαίως δυνάμει τῶν ἐκ συμφώνου τιθεμένων νόμων νὰ ἐνεργῶσιν ἐλευθέρως πρὸς τὴν ἑαυτῶν εὐδαιμονίαν εἰς τρόπον, ὥστε οὐδέτερον νὰ γίνηται πρόσκομμα εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ἄλλου, φυλάττον ἀκριβῶς πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλόμενα αὐτῷ καθήκοντα. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτῶμεν, εἰνέ ποτε δυνατὸν νὰ ἐγερθῇ πόλεμος μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων τούτων προσώπων, ἐφ' ὅσον ἕκαστον γινώσκει καὶ ἐκπληροῖ πάσας, ἃς ἀνέλαβεν ὑποχρεώσεις, σέβεται δὲ τὰ δικαιώματα τοῦ ἑτέρου; πᾶσα βεβαίως ἀνάγκη κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην νὰ ἐπικρατῇ πλήρης ἁρμονία, οὐδεμιᾶς πρὸς χαλάρωσιν ταύτης διδομένης ἀφορμῆς. Ὅταν ὅμως τῶν συνθηκολογησάντων τις, ἀθετήσας τοὺς συμπεφωνημένους ὅρους, ἐξέρχηται τῶν ὁρίων αὐτοῦ πρὸς βλάβην τοῦ ἄλλου, ἀναποφεύκτως τότε ἐγείρεται μεταξὺ αὐτῶν πόλεμος, μέχρις οὗ ὁ ἰσχυρότερος, νικήσας τὸν ἀσθενέστερον, ἐπιβάλῃ αὐτῷ τὴν προσήκουσαν ποινήν.

Ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου συνάγεται ὅτι ὁ κύριος καὶ οὐσιώδης χαρακτὴρ τῆς εἰρήνης εἶνε ἡ γνῶσις καὶ ἡ τήρησις τῶν ἐπιβαλλομένων εἴς τινα καθηκόντων. Ὁπόθεν ἐλλείπει ὁ χαρακτὴρ οὗτος, ἐκεῖ οὐδαμῶς ἐμφιλοχωρεῖ ἡ εἰρήνη, ἀλλ' ὁ πόλεμος. Ὅθεν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τὴν εἰρήνην ὡς τὴν γαληνιαίαν ἐκείνην καὶ εὐάρεστον τῆς ψυχῆς κατάστασιν, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς γνώσεως καὶ τηρήσεως τῶν ἐπιβαλλομένων αὐτῇ καθηκόντων. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον ὁ Χριστὸς εἶνε καὶ λέγεται εἰρήνη, διότι, γινώσκων αὐτὸς πρῶτον τελείως καὶ ἐκπληρῶν ἀκριβῶς πάντα τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον καὶ ἑαυτὸν καθήκοντα, ἀπεκάλυψε καὶ εἰς ἡμᾶς τὸν τρόπον, καθ' ὃν δυνάμεθα νὰ εἰρηνεύσωμεν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἐχθροὶ ὄντες πρὸς αὐτὸν πρότερον, ὡς παραβάντες τὸν ἠθικὸν νόμον, ὃν ὠφείλαμεν τηρῆσαι. Εἰρηνεύομεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ὅταν, γινώσκοντες καὶ ἀκριβῶς φυλάττοντες πάνθ' ὅσα ἔχομεν καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, διατελῶμεν ἐν τῇ αὐτῇ γαληνιαίᾳ καὶ εὐαρέστῳ καταστάσει, ἐν ᾗ διατελεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Θεός. Τοὐναντίον δὲ ὅταν ἢ ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐκ κακῆς ἡμῶν θελήσεως παραβαίνωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θείου νόμου ἐπιβαλλόμενα ἡμῖν καθήκοντα, ἀπομακρύνομεν μὲν ἀφ' ἡμῶν τὴν γαλήνην καὶ τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς, περιπίπτομεν δὲ εἰς ταραχώδη τινὰ καὶ λυπηρὰν κατάστασιν, ἐλεγχόμενοι ἑκάστοτε ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ὡς παραβάται καὶ ἔνοχοι εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένας καὶ προαπειλουμένας ποινάς.

Πᾶς ἄνθρωπος φύσει ἔχει ἐπιθυμίας πολλάς, τὰς ὁποίας πληρῶν μὲν κατὰ λόγον καὶ νόμον διὰ τοῦ ἀναλόγου ἀγαθοῦ, εἰρηνεύει πρὸς ἑαυτόν, μὴ πληρῶν δὲ αὐτὰς ἢ παρὰ λόγον ἐπιχειρῶν τὴν θεραπείαν αὐτῶν, ἀποβάλλει τὴν εἰρήνην καὶ ὑπόκειται εἰς ἀδιάλειπτον ταραχὴν καὶ ὀδύνην. Ἔχω λ. χ. τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν πρὸς συντήρησιν τῆς σωματικῆς μου ζωῆς. Ἐὰν μὲν θεραπεύσω αὐτὴν δι' ὑγιεινῶν βρωμάτων καὶ πομάτων κατὰ λόγον τῆς ἀνάγκης, εἰρηνεύω πρὸς ἐμαυτόν· ἐὰν δὲ ἢ ἀφήσω αὐτὴν ἀθεράπευτον ἢ ἐπιχειρήσω νὰ τὴν θεραπεύσω διὰ νοσώδους ἢ δηλητηριώδους τροφῆς, ἀναμφιβόλως αἰσθάνομαι ἐν ἐμαυτῷ ἐνοχλήσεις ὀδυνηράς, διαταράττω τὴν τάξιν τοῦ σωματικοῦ μου ὀργανισμοῦ καὶ ἐπὶ τέλους ἀποθνήσκω. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν τῆς ψυχῆς. Ἔμφυτον ἔχω τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ αἰωνίως ζῆν, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πάντα γινώσκειν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πάντα δύνασθαι. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι, ἐὰν μὲν εὕρω τὸ ἀγαθόν, τὸ δυνάμενον νὰ πληρώσῃ τὰς τρεῖς ταύτας οὐσιώδεις τῆς ψυχῆς μου ἐπιθυμίας, καὶ δι' αὐτοῦ τὰς θεραπεύσω, θῆλον ὅτι τότε καὶ μόνον εἰρηνεύω, ἐὰν δὲ ἢ ἀστοχήσω τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ πληροῦντος τὰς ὁποίας ἔχω φυσικὰς ἐπιθυμίας, ἢ ἀποπειραθῶ ματαίως νὰ θεραπεύσω ταύτας δι' ἄλλου δοκοῦντος μέν, ἀλλὰ μὴ ὄντος ἀγαθοῦ εὐδηλον ὅτι κατατήκομαι ὑπὸ τῆς λύπης, ὀδυνώμενος ἐπὶ τῇ μὴ πληρώσει τῶν ψυχικῶν μου ἐπιθυμιῶν.

Ἀλλ' ὑπάρχει ἆρά γε τὸ ἀγαθὸν τὸ δυνάμενον νὰ πληρώσῃ τὰς τρεῖς ἀρχικὰς καὶ οὐσιώδεις τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίας; Ἂν ἀληθεύῃ ὅτι ὑπάρχουσι τὰ ἀγαθά, δι' ὧν πληροῦνται αἱ ὑποδεέστεραι σωματικαὶ ἐπιθυμίαι, οἷον ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν, ἡ τοῦ ἐνδύεσθαι κ.λ.π., ἕπεται ἀναγκαίως ὅτι ὑπάρχει καὶ τὸ ἀγαθόν, δι' οὗ πληροῦνται αἱ ἀσυγκρίτῳ λόγῳ εὐγενέστεραι τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαι, ἤτοι τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς παγγνωσίας καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας ἢ ἀπεριορίστου δυνάμεως. Ποῖον δὲ εἶνε τὸ ἀγαθόν, δι' οὗ πληρούμεναι μὲν αἱ ἐπιθυμίαι αὗται συνεπάγουσι τὴν εἰρήνην καὶ χαράν, ἀπλήρωτοι δὲ διαμένουσαι συνεπιφέρουσι τὴν ταραχὴν καὶ ὀδύνην;

ΑΡΘΡΟΝ Β'.

Πρὶν ἢ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα, σκεψώμεθα ἐκτενέστερον περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀγαθοῦ, ἤτοι τοῦ ἀντικειμένου ἐκείνου, δι' οὗ δύναταί τις νὰ θεραπεύσῃ ἃς ἔχει ἐπιθυμίας καὶ εἰρηνεύσῃ πρὸς ἑαυτόν.

Σύνοιδα ὅτι εἰμὶ ὄν, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει, ζῇ καὶ νοεῖ οὐχὶ δι' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ δι' ἄλλου, ὄντος αἰτίας καὶ ἀρχῆς πάσης ὑπάρξεως, πάσης ζωῆς καὶ πάσης νοήσεως. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἔχω καὶ αἰσθάνομαι ἐν ἐμαυτῷ δύναμίν τινα, μαρτυροῦσαν πάντοτε τὸ εἶναι καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, καλουμένην συνείδησιν. Δυνάμει τῆς ἀδιαψεύστου μαρτυρίας τῆς συνειδήσεώς μου

εἰμὶ βέβαιος ὅτι ἐγὼ δὲν ἔδωκα εἰς ἐμαυτὸν τὴν ὕπαρξιν οὔτε τὴν ζωὴν ἀλλ' οὔτε τὴν νόησιν, διότι, ἂν ἐγὼ ἤμην ὁ αἴτιος τῶν προσόντων τούτων, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχω, νὰ ζῶ καὶ νὰ νοῶ, οὐχὶ ὡς ἤδη ὑπάρχω, ζῶ καὶ νοῶ, ἀλλ' ὡς ἐγὼ ἤθελον. Ἤθελον π.χ. νὰ γινώσκω πάντα τὰ ὄντα οὕτω σαφῶς καὶ τελείως, ὡς γινώσκει αὐτὰ ὁ Θεός· ἀλλ' ἡ θέλησίς μου δὲν ἔχει ἀρκοῦσαν τὴν δύναμιν πρὸς πραγματοποίησιν ὧν βούλεται καὶ θέλει, τοῦθ' ὅπερ προδήλως ἀποδεικνύει ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεώς μου, τῆς ζωῆς μου καὶ τῆς νοήσεώς μου. Τοιαύτην δὲ περὶ τούτων ἔχων συνείδησιν, οἶδα συγχρόνως ὅτι τὸ ὄν, ὅπερ παρήγαγεν ἐμὲ καὶ πάντα τὰ ἄλλα ὄντα, ὧν τὸ σύνολον καλεῖται κόσμος, κέκτηται φύσει τὰ προσόντα τῆς παντοδυναμίας, πανσοφίας καὶ παναγαθότητος. Τὰ προσόντα ταῦτα τοῦ πάντων ποιητοῦ μαρτυροῦσιν οὐ μόνον ὁ ἐν ἡμῖν ὀρθὸς λόγος καὶ ὁ γραπτὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ προσεκτικὴ θεωρία τοῦ περὶ ἡμᾶς κόσμου. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ τῶν ἐν αὐτοῖς ὁρωμένων πάντων ἀπειράριθμος πληθὺς καὶ καλλονὴ ἐξαίσιος καὶ θαυμαστὴ ἡλίου φαεινότερον διατρανοῖ καὶ ἀριδήλως ἀποδεικνύει τὴν παντοδυναμίαν, τὴν πανσοφίαν καὶ τελείαν τοῦ Δημιουργοῦ ἡμῶν ἀγαθότητα. Τῆς τελείας ταύτης καὶ μακαρίας τοῦ Θεοῦ φύσεως, ὑπὸ τῆς λογικῆς ἡμῶν δυνάμεως ἀμέσως νοουμένης, ἐπί τε τῆς ὁρατῆς ταύτης κτίσεως ὡς ἐν κατόπτρῳ ἀνταναλωμένης καὶ ὑπὸ τῶν θεογράπτων βίβλων ἐπιβεβαιουμένης, τίς οὕτως ἄφρων καὶ ἀσύνετος, ὥστε νομίζειν ὅτι ὁ Θεὸς ἐνέβαλε μὲν ἐν τῇ φύσει ἡμῶν, οὓς ἐποίησεν, ἐπιθυμίας πολλὰς καὶ καλάς, ἀλλ' ἐστέρησεν ἡμᾶς τοῦ ἀγαθοῦ, δι' οὗ αὗται δύνανται πληρωθῆναι; Εἰ οὕτως εἶχεν, ὁ Θεὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἦνε οὔτε σοφὸς οὔτε παντοδύναμος ἀλλ' οὔτε ἀγαθός. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἦνε σοφός, διότι δὲν ἐγίνωσκε ποῖον τὸ μέσον, δι' οὗ πληροῦνται αἱ ἀγαθαὶ ἐπιθυμίαι, τὰς ὁποίας αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ πᾶς ἄνθρωπος. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἦνε παντοδύναμος καὶ πανάγαθος, διότι, καίτοι γινώσκων, δὲν εἶχεν ὅμως τὴν δύναμιν ἀλλ' οὔτε τὴν ἀγαθὴν θέλησιν τοῦ νὰ ποιήσῃ καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐπιχορηγῶν μοι τὸ θεραπεῦον τὰς ἀγαθὰς ἐπιθυμίας μου ἀγαθόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔστι Θεός, τελείαν ἔχων σοφίαν, δύναμιν παντοδύναμον καὶ πλήρη ἀγαθότητα, ἔστιν ἄρα καὶ τὸ ἀγαθόν, τὸ δυνάμενον πληρῶσαι ἐπαρκῶς πάσας μου τὰς ἀγαθὰς ἐπιθυμίας καὶ ἰδίως τὰς τρεῖς ἀρχικὰς καὶ οὐσιώδεις, τουτέστι τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ αἰωνίως ζῆν, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πάντα εἰδέναι καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πάντα δύνασθαι καὶ ἐλευθέρως ἐνεργεῖν, ἢ, μονολεκτικῶς εἰπεῖν, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξομοιωθῆναι καὶ θεωθῆναι.

Ἀφοῦ ἐκ τῶν τελειοτήτων τοῦ Θεοῦ ἐξηγάγομεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀγαθοῦ, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ θεραπεύσωμεν ἃς ἔχομεν φυσικὰς ἐπιθυμίας τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς παγγνωσίας καὶ παντοδυναμίας, φέρε ἤδη ζητήσωμεν ἵνα εὕρωμεν αὐτό.

Πᾶν ἀγαθόν, θεραπεῦον οἱανδήποτε σωματικὴν ἀνάγκην, εἶνε ἀνάλογον πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς, ὡς περιέχον ἐν ἑαυτῷ πᾶν ὅ τι ἀπαιτεῖ ἡ πλήρωσις τῆς ἀνάγκης· π. χ. ὁ ἄρτος καὶ τὸ ὕδωρ, δι' ὧν θεραπεύομεν τὴν ἀνάγκην τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, εἶνε ἀγαθὰ ἀνάλογα πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς, ὡς περιέχοντα ἐν ἑαυτοῖς τὰ πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀνάγκης ταύτης στοιχεῖα. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ὁ ἰδιάζων χαρακτὴρ παντὸς ἀγαθοῦ συνίσταται εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἐπαρκεῖν πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀνάγκης, ἥτις πρόκειται νὰ πληρωθῇ δι' αὐτοῦ. Κατὰ τὸν γενικὸν τοῦτον κανόνα καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀγαθόν, ἵνα δύνηται θεραπεῦσαι ἣν ἔχομεν ἐπιθυμίαν τοῦ ζῆν αἰωνίως, πάντα γινώσκειν καὶ δύνασθαι, ἀνάγκη νὰ περιέχῃ ἐν ἑαυτῷ τὰ πρὸς πλήρωσιν αὐτῆς ἀναγκαιοῦντα συστατικά, ἤτοι ἀνάγκη νὰ ζῇ αὐτὸ αἰωνίως, νὰ γινώσκῃ καὶ δύνηται τὰ πάντα, διότι ἄλλως φύσει ἀδύνατον νὰ μεταδώσῃ ἡμῖν ἐξ ὧν οὐκ ἔχει. Ποῖον δὲ εἶνε τὸ ὂν ἐκεῖνο, ὅπερ συγκεντροῖ καὶ συνάπτει ἐν ἑαυτῷ τὰ ἀνωτέρω προσόντα καὶ βούλεται ὡς ἀγαθὸν νὰ μεταδώσῃ καὶ ἡμῖν τοῖς ἐνδεέσι κτίσμασι τὰ ἑαυτοῦ; Τὸ ὂν τοῦτο πρόκειται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν καὶ καλεῖται *Ἰησοῦς Χριστός*. Ὁ Χριστός, Λόγος ὢν ἀπ' αἰῶνος τοῦ τελείου Νοῦ, κέκτηται πάντα τὰ προσόντα τῆς θείας φύσεως, ὡς γεννηθεὶς ἐκ τοῦ τελείου αὐτοῦ Πατρὸς ἀνάρχως καὶ θεοπρεπῶς. Τέλειος λοιπὸν Θεὸς ὢν κατ' οὐσίαν ὁ Χριστὸς προσέλαβεν ἀναλλοιώτως ἀνθρωπίνην μορφήν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐγγύτερον ἡμῶν γενόμενος ποιήσῃ κοινωνοὺς καὶ μετόχους τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως. Ὁ Χριστὸς ζῇ αἰωνίως ζωὴν πανευδαίμονα καὶ μακαρίαν ἐν ἄκρᾳ γαλήνῃ, εἰρήνῃ καὶ χαρᾷ, καὶ πάντα γινώσκει καὶ δύναται· τὸν Θεὸν γινώσκει καθ' ὅλον τὸ πλάτος καὶ βάθος τῆς οὐσίας καὶ φύσεως αὐτοῦ, διότι εἶνε υἱὸς αὐτοῦ, ἐπίσης τέλειος ὡς ὁ Πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐμβλέπει ἐν ἑαυτῷ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ διαυγεστάτῳ καὶ ἀπαραλλάκτῳ εἰκόνι ἅπασαν τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν τοῦ Θεοῦ. Τὸν κόσμον ἐπίσης γινώσκει καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν, ἤτοι κατὰ τὴν ἀπειράριθμον πληθὺν τῶν συγκροτούντων αὐτὸν ὄντων, τὴν φύσιν ἑκάστου ὄντος, τὸν σκοπὸν πρὸς ὃν ὑφίσταται, τὴν ἀλληλουχίαν καὶ σχέσιν τῶν διαφόρων μερῶν πρὸς ἄλληλα καὶ τὸν γενικὸν σκοπόν, πρὸς ὃν βλέπουσι πάντα τὰ ὄντα. Γινώσκει δὲ τὸν κόσμον μετὰ τοσαύτης λεπτομερείας καὶ ἀκριβείας, διότι αὐτὸς εἶνε τὸ μέτρον καὶ ὁ κανών, δι' οὗ γέγανε τὰ πάντα, ὡς φησι καὶ ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς, ὁ μύστης τῶν ἀῤῥήτων Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής· «πάντα, λέγει, δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν». Πλὴν δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου, ὧν ἀμφοτέρων ἔχει πλήρη καὶ τελείαν ἐπίγνωσιν, γινώσκει κατὰ τὸ αὐτὸ τῆς τελειότητος μέτρον καὶ τὸν ἄνθρωπον, γινώσκων ἐπακριβῶς τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ οὐσίαν, τὸν προορισμὸν καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἄγουσαν ὁδόν, αὐτὸς ὢν ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐνεργῶν συμφώνως πρὸς τὸν ἀρχικὸν προορισμὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ πεποιημένος, ὁ ἄνθρωπος, καθ' ὃν ὀφείλομεν πάντες νὰ μορφωθῶμεν, ἐπόμενοι τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ. Τέλος ὁ Χριστὸς κέκτηται ἄπειρον δύναμιν, διότι αὐτὸς οὐ μόνον παρήγαγεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὸν ὑπάρχοντα κόσμον, ἀλλὰ καὶ συνέχει καὶ συντηρεῖ αὐτὸν καθ' οὓς ἐξ ἀρχῆς ἔθετο ἀρίστους καὶ ἀναλλοιώτους νόμους. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπερ δύναται νὰ πληρώσῃ τὰς τρεῖς ἀρχικὰς καὶ οὐσιώδεις ἡμῶν ἐπιθυμίας τοῦ αἰωνίως ζῆν, πάντα γινώσκειν καὶ πάντα δύνασθαι. Ἤδη δὲ ὀφείλομεν δεῖξαι τὰς συνθήκας καὶ

τοὺς νόμους, καθ' οὓς τὸ πλῆρες καὶ αὔταρκες ἀγαθὸν δύναται να ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν καὶ ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ἐνδεοῦς ἀνθρώπου καὶ πληρώσῃ πάσας αὐτοῦ τὰς χρείας· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ θέμα τοῦτο ἀναπτυσσόμενον θὰ μηκύνῃ ὑπὲρ τὸ δέον τὸ παρὸν ἄρθρον, διὰ τοῦτο ἀναβάλλομεν τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἑπόμενον, ἀρκούμενοι μόνον ἐνταῦθα νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν ἐν ὀλίγοις τὰ εἰρημένα.

Θέσαντες ἐν ἀρχῇ τὸ ζήτημα, ποῖον τὸ ἀγαθόν, δι' οὗ πληροῦνται αἱ φυσικαὶ παντὸς ἀνθρώπου ἐπιθυμίαι τοῦ αἰωνίως ζῆν, τοῦ πάντα γινώσκειν καὶ πάντα δύνασθαι, πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ ἀπεδείξαμεν πρότερον, λογιζόμενοι κατὰ λόγον, τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ μετὰ τοῦτο ἐδείξαμεν καὶ ἀνεπτύξαμεν διὰ βραχέων τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὑποσχόμενοι ἐν τῷ ἑπομένῳ φύλλῳ νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν νόμων, καθ' οὓς τὸ ἀγαθὸν δύναται νὰ συγκοινωνήσῃ μεθ' ἡμῶν πρὸς μετάδοσιν τῶν ἑαυτοῦ, καὶ πλήρωσιν ὧν ἔχομεν ἐπιθυμιῶν

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 96).

116. Μὴ ζήτει εἰς γέροντα τὴν χαράν, ἥτις ἁρμόζει κυρίως εἰς νεανίαν: διότι τὸ ὕδωρ, ῥεῦσαν ἅπαξ, δὲν θέλει ποτὲ ἐπιστρέψει εἰς τὴν πηγήν του. Ὁπόταν ὁ χρόνος ἐπέλθῃ τοῦ θέρους, οὐδόλως σείεται πλέον ὁ στάχυς ὡς τὸ ἀρτιγενὲς χόρτον.

(Περσ.)

117. Τὰ μικρὰ πνεύματα θριαμβεύουσιν ἐκ τῶν σφαλμάτων τῶν μεγάλων πνευμάτων, ὡς οἱ βύσσοντες ἀγάλλονται ἐκ μιᾶς ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου.

(Rivarol).

118. Ἡ κακολογία εἶνε μικρότης ἐν τῷ πνεύματι ἢ κηλὶς ἐν τῇ καρδίᾳ· Κακολογεῖν ἄπο σκοποῦ εὐήθεια· κακολογεῖν σκοπίμως κηλίς. Ἂς ἐκλέξῃ λοιπὸν ὁ κακολογῶν· εἶνε ἄφρων ἢ αἰσχρός.

(Duclos).

119. Οἱ μεγάλοι καὶ οἱ μικροὶ ἔχουσι τὰς αὐτὰς συμφοράς, τὰς αὐτὰς λύπας καὶ τὰ αὐτὰ πάθη. Ἀλλ' οἱ μὲν εὑρίσκονται ὑπεράνω τοῦ τροχοῦ, οἱ δ' ἄλλοι πλησίον τοῦ κέντρου, καὶ οὕτω ἴσον ταράττονται ἐκ τῶν αὐτῶν κινήσεων.

(Pascal).

120. Αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ ἔαρος ἔχουσιν ἧσσονα χάριτα τῆς ἀναγεννωμένης ἀρετῆς νεαροῦ ἀνθρώπου.

(Vauvenargues.)

121. Αἱ μεγάλαι ἰδέαι πηγάζουσιν ἐκ τῆς καρδίας. (ὁ αὐτός.)

122. Τέρψις τῶν μεγάλων ψυχῶν, τιμαλφέστατον τοῦ δικαίου καθῆκον, ὦ εὐγνωμοσύνη! ὁ ἄνθρωπος ζῇ, μὴ ἀναγνωρίζων σε.

(De Levis).

123. Ὦ! τί ματαιότερον καὶ μηδαμινώτερον τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν δὲν ὑψῶται ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπότητος!

(Montaigne).

124. Ὁ χρόνος εἶνε ταχύρρους τις ποταμός, ἀλλ' ὅστις ἡμέραν τινα θ' ἀποσβεσθῇ. Πεφορτωμένος ὅλα τὰ ἔμψυχα ὄντα, παρασύρει αὐτὰ ἐν μέσῳ γενεῶν ἀγνώστων καὶ τὰ ῥίπτει τῆδε κἀκεῖσε ἐπὶ τῶν ἀκτῶν.

(La Mennais)

125. Εἰς τὰ μεγάλα πράγματα οἱ ἄνθρωποι δείκνυνται ὡς τοῖς συμφέρει· εἰς δὲ τὰ μικρὰ δεικνύουσιν ἑαυτοὺς ὡς εἶνε.

(Chamfort)

126. Πρέπει τις νὰ θηρεύῃ τὴν εὔνοιαν ἐκείνων, ὧν ποθεῖ τὸ καλόν, καὶ οὐχὶ τῶν ἐξ ὧν ἐλπίζει καλόν.

(La Bruyère).

127. Ἐντὸς ὀλίγου ὀφείλεις νὰ ἀποθάνῃς. Λοιπόν, ἐὰν ἦσαι εὐτυχής, ἀντὶ νὰ θλίβησαι ὅτι ἐγκαταλείπεις τὸν βίον, διατί νὰ μὴ σκέπτησαι νὰ ἐπεκτείνῃς τὴν ολβιότητά σου πέραν τοῦ θανάτου; Εἶσαι δυστυχής; διατὶ δὲν προσπαθεῖς νὰ λάβῃς τὴν ἀνταπόδοσίν σου; Καὶ ἐν ταῖς δύο περιπτώσεσιν ἀπευθύνθητι εἰς τὴν θρησκείαν.

(De Levis).

128. Ἡ ἀληθὴς εὐφράδεια συνίσταται εἰς τὸ λέγειν ἃ δεῖ καὶ μὴ λέγειν ἃ μὴ δεῖ.

(La Rochefoucauld)

129. Ἡ φιλαυτία εἶνε ὁ μέγιστος ὅλων τῶν κολάκων.

(Ὁ αὐτός).

130. Βασιλεῖς, μοναρχαί, δυνάσται, παναγιότητες!! Σᾶς ὠνόμασα δι' ὅλων τῶν γαύρων ὀνομάτων σας; Μεγάλοι τῆς γῆς, ὕψιστοι, ἰσχυρότατοι, καὶ ἴσως ἐντὸς ὀλίγου παντοδύναμοι!! ἡμεῖς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἔχομεν ἀνάγκην διά τὰ σπαρτά μας ὀλίγης βροχῆς, καὶ πράγματός τινος μικροτέρου..... ὀλίγης δρόσου· ἀποστείλατε ἐπὶ τῆς γῆς σταγόνα ὕδατος..... δύνασθε;

(La Bruyère).

131 Ὁ συγγραφεὺς δὲν γράφει οὐδὲν ἐναντίον αὐτοῦ (Ἀραβ.)

132 Ὁ ζητῶν φίλους ἄνευ ἐλαττωμάτων ταχέως θ' ἀπομονωθῇ.

133 Ὀφείλομεν ν' ἀνοίξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, ἂν δὲν ἐπιθυμῶμεν νὰ μᾶς τοὺς ἀνοίξωσιν ἄλλοι.

134 Οἱ φρόνιμοι ἐχθροὶ εἰσὶ προτιμότεροι τῶν τρελλῶν φίλων

135 Ὁπόταν ἐπισκέπτεσαι τρελλόν, κλεῖε τοὺς ὀφθαλμούς σου.

136 Ὁ δειλὸς ἔμπορος δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ κέρδος.

137 Ὁ ἐξουσιάζων τὴν γλῶσσάν του σώζει τὴν κεφαλήν του.

138 Δὲν μανθάνει τις ζῶν καιρὸν πολύν, ἀλλὰ βλέπων πολλά.

139 Ἐνίοτε ἀνάγκη νὰ θυσιάσωμεν τὸ γένειον ἵνα σώσωμεν τὴν κεφαλήν.

140 Πτωχὸς ἄνευ ὑπομονῆς εἶνε λύχνος ἄνευ ἐλαίου.

141 Ἕκαστος ἄγνοεῖ τὰ ἴδια ἐλαττώματα.

142 Ἐκ τῆς γυναικὸς ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία ἢ ἡ καταστροφὴ τοῦ οἴκου.

143 Τὸ μεγαλεῖον ἐπισύρει τὰς φροντίδας.

144 Μὴ δένῃς τὸν ὄνον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἵππου.

145 Ὅστις ἔχει τὰ ὄμματα προσηλωμένα εἰς τὴν γῆν δὲν θ' ἀναβῇ εἰς τὸν οὐρανόν.

146 Ἡ φρόνησις δὲν ἀπαντᾶται εἰς τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κεφαλήν.

147 Ὁ ἵππος θνήσκει, ἀλλὰ τὸ ἐφίππιον μένει.

148 Ἐξασφάλισον πρῶτον τὸν ἵππον σου, εἶτα δεήθητι ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν.

149 Ἡ ὑπομονὴ εἶνε ἡ κλεὶς τῆς χαρᾶς ἡμῶν.

150 Ἄνθρωπος ἄνευ ἀνατροφῆς εἶνε σῶμα ἄνευ ψυχῆς.

151 Ὁ ὀκνηρὸς προφασίζεται ἀνικανότητα.

ΠΩΣ ΕΥΡΟΝ ΤΟΝ ΛΙΒΙΓΚΣΤΟΝΑ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 117).

Ἀπὸ Κικόκα εἰς Κιγχαρού.

Ἡ κώμη Κικόκα σύγκειται ἐξ ὀλίγων ἀχυρίνων καλυβῶν ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἴχνους ἀρχιτεκτονικῆς, ἀλλ' ἐν σχήματι ἐφευρεθέντι ὑπὸ νωθρῶν ἀποίκων ἐκ Πρίμας καὶ Ζινζιβάρης, μόλις δυναμένῳ νὰ προστυλάττῃ αὐτοὺς ἐκ τῶν ἀκτίνων τοῦ Ἡλίου. Τὸ ὕδωρ αὐτῶν προμηθεύονται ἐκ τοῦ πλησίον ἕλους καὶ τινων φρεάτων, ὅπερ καὶ τοι γλυκὺ δὲν εἶνε ὅμως οὔτε ὑγιεινὸν οὔτε ὀρεκτικόν, ἕνεκεν τῆς μεγάλης ποσότητος σεσηπυίας ὕλης ἣν ἐμπεριέχει. Ἀντὶ πάσης ἄλλης ἐργασίας γεωργικῆς ἐπροτίμησαν, ἐγκαταλείποντες καταλληλοτέρας γαίας ἀπαιτούσας ὅμως καὶ ἐργασίαν ἐπιπονωτέραν, νὰ καλλιεργῶσι γυμνήν τινα κοιλάδα μὴ ἀπαιτοῦσαν ἄλλο ἢ τὸν ἐκ τῶν χόρτων καθαρισμὸν αὐτῆς, ἔνθα σκάπτοντες ὀλίγας σπιθαμὰς ρίπτουσι τὸν σπόρον αὐτῶν ἐπὶ ἐλπίδι ὁπωσδήποτε μιᾶς ἀνταμοιβῆς.

Τὴν ἐπισῦσαν ἐπληροφορήθημεν περὶ δυσαρέστων τινῶν, ἅτινα συνέβαινον ἐν τῷ τετάρτῳ κιρβανίῳ. Μαγκάγκας ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ ἐφεῦρε μυρίους τρόπους βραδύνων τὴν ὁδοιπορίαν ἵνα μοι ἁρπάσῃ πλειότερα τῶν συμφωνηθέντων· δὲν κατώρθωσεν ὅμως ἢ νὰ τῷ ὑποσχεθῶ ἀνταμοιβήν τινα, ἂν ἔσπευδεν ὅσον τάχος πρὸς τὸ Οὐνιανιεμπί, ὅπως ἡ ὁδός μου ὑπάρχῃ καθαρά. Κατὰ τὴν 27ην, προχωρήσαντος αὐτοῦ, διελύσαμεν καὶ ἡμεῖς τὰ σκηνώματά μας περὶ τὴν 7ην τῆς πρωΐας καὶ ἠρχίσαμεν ὁδοιποροῦντες ἐπὶ χώρου ὁμοίου τοῦ ποταμοῦ Κιγκάνη καὶ τῆς Κικόκας, ἔνθα ὅμως παντελῶς δὲν ἀνεφαίνετο κυνήγιόν τι. Μετ' οὐ πολὺ ἐφθάσαμεν εἰς Ροζάκο πολύχνιον κείμενον ἐπὶ ὑψώματος κεκαλυμμένου ὑπὸ ἀδιαπεράστων ἀκανθωδῶν ἀκακιῶν δίκην φυσικοῦ φραγμοῦ καὶ γειτονεῦον πρὸς ἄρκτον μετὰ ἑτέρας κώμης πεφραγμένης ὁμοιοτρόπως. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ὑπῆρχε κοιλὰς καρποφόρος διαρρεομένη ὑπὸ μικροῦ ποταμοῦ ἀρδεύοντος τὴν κοιλάδα καὶ τοὺς μικροὺς λόφους, οἵτινες τὴν περιεστοίχουν. Τὸ Ροζάκο εἶνε προφυλακὴ τοῦ Ὀκογουρί, ἐνῷ ἡ Κικόκα εἶνε τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τοῦ Οὐζαράμο.

Εἰσελθόντες ἐν τῷ χωρίῳ κατεσκηνώσαμεν ἐν τῷ κέντρῳ αὐτοῦ. Μία *κιτάντα* ἤτοι κλίνη ἐλαφρὰ καὶ τετράγωνος, ἀπηλλαγμένη παντὸς περιττοῦ, ἀλλὰ ἀναπαυτικὴ ὅσον καὶ αἱ ἡμέτεραι, μοὶ ἀπεστάλη παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ χωρίου ἐν τῇ σκηνῇ μου. Τὰ ζῶα ἀπεστάλησαν εἰς τὴν νομὴν καὶ πάντες κατεγινόμεθα εἰς τὴν συσσώρευσιν τῶν φορτίων, φοβούμενοι τὴν ἐπικειμένην πάντοτε *μασσίκαν* (θύελλαν.)

Ἐκ Βομβάης εἶχα φέρει μετ' ἐμοῦ ἕνα φύλακα κύνα, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ μοὶ χρησιμεύσῃ κατὰ τῆς τόλμης τῶν ἁρπάγων καὶ ἰδίως τῶν *Γουαγκογκό*, (φυλῆς), οἵτινες ὡς μοὶ ἐπληροφόρησαν εἰσὶ ρωμαλαῖοι καὶ ἐπίφοβοι. Ὁ *Γουαγκογκὸς* τολμᾷ νὰ ὑψώσῃ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς σου καὶ νὰ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῇ εἴτε τὸ ἐπιθυμεῖς εἴτε ὄχι· καγχάζων δὲ διὰ τὸν φόβον, ὃν σοὶ ἐμπνέει, λέγει· «χί χί, λευκὲ ἄνθρωπε, οὐδέποτε εἶδα ἄλλον ὡς σέ. ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὅμοιοί σου; πόθεν ἔρχεσαι;» ἁρπάζων δὲ τὸ ὡρολόγιόν σου σ' ἐρωτᾷ περιχαρῶς· «τί χρησιμεύει αὐτό, λευκὲ ἄνθρωπε; ὁπόταν δὲ ἀπαντήσῃς ὅτι χρησιμεύει ὅπως δεικνύῃ τὴν ὥραν καὶ τὰ λεπτά, ὁ Γουαγκογκὸ ὑπερήφανος διὰ τὴν ἰσχύν αὐτοῦ θὰ σοὶ ἀπαντήσῃ σκωπτικῶς· «ὦ τρελλέ! ἤ—ὁ διάβολος νὰ σὲ πάρῃ, ψεύστη!»

Μετὰ τὴν εἰς Ροζάκο ἄφιξίν μου ὁ κύων μου ἔλειπε. Διαρκούσης ραγδαίας τινὸς βροχῆς, ἐγκατέλειψε τοὺς στρατιώτας καὶ ἀπώλετο. Ἔπεμψα πρὸς ἀναζήτησίν του τὸν Μαμβρούκην εἰς Κικόκαν, τὴν δὲ ἀκόλουθον πρωΐαν καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμαζόμεθα πρὸς ἀναχώρησιν ὁ πιστὸς Μαμβρούκης ἐφάνη ἐρχόμενος μετὰ τοῦ κυνός. Μικρὸν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας ὁ ἀρχηγὸς τοῦ 4ου κιρβανίου Μαγκάγκας μοὶ ἔφερε τὴν λυπηρὰν εἴδησιν ὅτι τρεῖς τῶν ἀχθοφόρων ἠσθένουν καὶ ἐπεθύμει ὀλίγα φάρμακα. Καί τοι οὐδὲν μὲ συνέδεε μετὰ τῆς ἐπιστήμης, ἔφερα ὅμως κιβώτιον πλῆρες φαρμάκων, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδεὶς δύναται νὰ ζήσῃ ἐν τῇ Ἀφρικῇ.

Ἐπισκεφθεὶς τοὺς ἀσθενεῖς εὗρον ὅτι ὁ μὲν εἷς ἔπασχεν ἀπὸ φλόγωσιν τῶν πνευμόνων, ὁ ἕτερος ἀπὸ *μαγκυνκουρὸν* (διαλείπων ἀφρικ. πυρετὸς) καὶ ὁ τρίτος ἀπὸ ἀφροδίσια πάθη. Καὶ οἱ τρεῖς ἐνόμιζον ὅτι ἔμελλον ν' ἀποθάνωσι καὶ ἔκραζον: *Μάνα! μάνα!* καί τοι μεγάλοι ἄνδρες· ἀναμφιβόλως τὸ 4ον κιρβάνιον δὲν ἠδύνατο νὰ κινηθῇ τὴν ἡμέραν ταύτην. Συστήνων δὲ εἰς τὸν Μαγκάγκα νὰ σπεύσῃ ὄπισθέν μου ὅσον τάχιον, διέταξα τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἡμετέρου.

Ἐκτὸς τῶν γειτνιαζουσῶν χωρῶν τῆς κώμης δὲν ἀπηντήσαμεν ἄλλο ἴχνος καλλιεργείας· ὁ τόπος οὗτος ὁ ἐν μέσῳ τῶν διαφόρων σταθμῶν εἶνε ἔρημος ὡς ἡ Σαχάρα, ἂν καὶ πολὺ καλλίτερος. Καί τοι ἐπιθυμῶν νὰ φθάσω ἐνωρὶς εἰς Οὐνιανιεμπί, ἡ ἀδημονία μου ὅμως διὰ τὴν βραδύτητα τοῦ 4ου κιρβανίου μὲ ἠνάγκασε νὰ διατάττω ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὴν ἀναβολὴν τῆς ὁδοιπορίας.

Εἰς ἕνα τῶν σταθμῶν τούτων λαβόντα χώραν ἐν ἐλώδει τόπῳ κατέγινα εἰς τὴν συλλογὴν διαφόρων ἐντόμων ἐκ περιεργείας νὰ διευκρινήσω ἂν τὸ glossina morsitans τοῦ φυσιολόγου ἢ τὸ Tsetse ἐνίοτε δὲ Setse τοῦ Λιβιγκστόνος, Βάρθων, Κόμιν καὶ Κίρκ, ὅπερ ἐλέγετο θανατηφόρον εἰς τοὺς ἵππους, εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀπειρίᾳ ἐκείνῃ τῶν ἐντόμων, ἅτινα παρετηρήσαμεν. Ὁ δ. Κίρκ μὲ τὸ ἐνθουσιῶδες καὶ δογματικὸν ὕφος *ἱππολατρευτοῦ* μοὶ εἶχε προφητεύσει τὸν βέβαιον θάνατον τῶν ἵππων μου ἐκ τῆς μυίας tsetse, πρᾶγμα, ὅπερ μὲ εἶχε δυσαρεστήσει καθ' ὑπερβολήν. Εὐτυχῶς, μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν ἀπήντησα οὐδὲν tsetse, οἱ δὲ ἵπποι μου ἀντὶ νὰ φαίνωνται ἰσχνοί, ὅπερ εἶνε τὸ κύριον σύμπτωμα τῆς προσβολῆς, εἶχον μᾶλλον βελτιωθῆ. Τριῶν εἰδῶν μυῖαι μ' ἐπεσκέφθησαν ἐν τῇ σκηνῇ μου ἀποτελοῦσαι μουσικὴν συναυλίαν ἐκ βαρυτόνων, ὑψιφώνων καὶ contralto· αἱ τοῦ πρώτου ἦσαν μυῖαι λαίμαργαι καὶ θηριώδεις ἑνὸς δακτύλου τὸ μέγεθος καὶ ἔχουσαι ἐκπληκτικὴν δύναμιν πρὸς ἀπορρόφησιν αἵματος. Αἱ φοβεραὶ ἐντυπώσεις τῆς διηγήσεως τοῦ κ. Κίρκ μ' ἔκαμαν νὰ ἐκλέξω τὸ εἶδος τοῦτο πρῶτον διὰ τὰς παρατηρήσεις μου. Ἐπέτρεψα λοιπὸν

μιᾷ ἐξ αὐτῶν νὰ καθήσῃ ἐπὶ τῆς φλανέλας μου, ἣν ἐφόρουν, ὁπόταν δὲν ηὑρισκόμεθα ἐν ὁδοιπορίᾳ. Πάραυτα τὰ ὀπίσθιά της ὑψώθησαν καὶ ἡ κεφαλὴ κατεδιβάσθη, τὰ δὲ βέλη αὐτῆς ἀποτελούμενα ἐκ τεσσάρων τριχοειδῶν σωλήνων, ἐξελθόντα ἐκ σακκιδίου παρεμφεροῦς προβοσκίδι, μοὶ προὐξένησαν πόνον ὅμοιον ἐπιτηδείας διὰ λεπτῆς βελόνης ἀφαιμάξεως· ὑπέμεινα νὰ ἐμπλησθῇ αἵματος χάριν τοῦ φυσιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ εἶδα αὐτὴν ἀφιπταμένην τριπλασίαν κατὰ τὸ μέγεθος. Ἀνασύρας τὴν φλανέλαν μου παρετήρησα τὴν πηγὴν τῆς ἀπορροφήσεως ἐρυθρὰν τομὴν ὀλίγον ὑπεράνω τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος. Σπογγίσας τὸ αἷμα εἶδα τὴν τομὴν βαθεῖαν, ἀλλ' ὁ πόνος ἐξέλιπε παντελῶς μετὰ τῆς μυίας. Συλλαβὼν μίαν ἐξ αὐτῶν τὴν παρέβαλα μετὰ τῆς tsetse, ὡς περιγράφει αὐτὴν ὁ Διδιγκστὼν ἐν σελ 56—57 τοῦ συγγράμματος "Missionary travels and redearches in soush Africa „ Ἔκδοσις Μόρρεη 1868. Ἐκ τῶν παρατηρήσεών μου ἐπείσθην ὅτι ἡ ἀνὰ χεῖρας δὲν ἠδύνατο νὰ ἦνε ἡ ἀληθὴς tsetse, καί τοι οἱ περὶ ἐμὲ διεβεβαίουν ὅτι ἡ προσβολή της ἦτο θανατηφόρος εἰς τοὺς ἵππους καὶ πιθήκους. Αὕτη ὠνομάζεται ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων mambounga καὶ εἶνε μεγαλειτέρα κατὰ ἓν τρίτον τῆς κοινῆς μελίσσης· τὸ χρῶμα της εἶνε ζωηρότερον, ἡ κεφαλή της μαύρη κεκοσμημένη διὰ πρασινωποῦ τριχώματος, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτῆς σῶμα διαχωρίζεται ὑπὸ λευκῆς γραμμῆς ἣν διαχωρίζουσιν ἐπίσης κατὰ μῆκος ἑκατέρωθεν δύο ἕτεραι, ἡ μὲν χρώματος βαθέος ἐρυθροῦ ἡ δὲ ἀνοικταῦ ὑπομέλανος. Ἐν τούτοις εἴκοσιν ἐκ τοῦ εἴδους τούτου προσέβαλον τὸν ὑπέραιον ἵππον μου κατὰ τὰς κνήμας τοσοῦτον θηριωδῶς, ὥστε ἐφαίνετο αἱμόφυρτος. Ἵνα δώσω ἐντελῆ εἰκόνα τῆς μυίας ταύτης πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μου, δύναμαι νὰ τὴν παρομοιάσω μὲ τὴν κεφαλὴν μικροῦ ἐζωγραφημένου ἐλέφαντος, διότι ἔχει μαύρην προβοσκίδα καὶ ζεῦγος κεράτιων ὁμοίων κατά τε τὸ χρῶμα καὶ τὸ σχῆμα τῶν ἐλεφαντοδόντων· ἡ προβοσκίς, ὡς ἐρρέθη, περιλαμβάνει τέσσαρας ὀξεῖς χωστῆρας ὁπόταν τὸ ἔντομον δὲν εὑρίσκεται εἰς ἐνέργειαν· ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον τὰ ἀπορροφητικὰ ταῦτα βέλη παρουσιάζουσι μεγάλας πρὸς ἄλληλα διαφοράς, διότι τὰ μὲν δύο εἰσὶ παχύτερα τῶν λοιπῶν, τὸ τρίτον ἧττον παχύ, τὸ δὲ τέταρτον λεπτὸν εἰς ἄκρον, ἔχει χρῶμα τοῦ *ὀπαλίου* καὶ δι' αὐτοῦ, νομίζω, ὅτι γίνεται ἡ ἀπορρόφησις. Τὸ δεύτερον εἶδος τῆς μυίας ἦτο ἧττον ἐπίφοβον, τὸ τρίτον ὅμως ἐπέφερεν ἀποτελέσματα τρομακτικά· τὰ προσβληθέντα κτήνη ἐγένοντο ἀνάστατα ἐκ τῶν πόνων· ἐλάκτιζον καὶ ἀνεπήδων πλήρη αἵματος· ἑνὶ λόγῳ ἐπέφερεν εἰς τὰ ζῶα ἡμῶν παντελῆ σύγχυσιν. Ἀκολούθως ἀνεκάλυψα ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο ἦτο ἡ tsetse! Ἕνεκεν τῶν ἐντόμων τούτων αἱ ἐκτεταμέναι αὗται νομαὶ εἰσὶν ἔρημοι ζώων ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν αἰγῶν φυλαττομένων ὑπὸ ποιμένων.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἀντὶ νὰ προχωρήσωμεν ἐπρόκρινα ν' ἀναμείνωμεν τὸ καθυστεροῦν κιρβάνιον. Τὰ παθήματα τοῦ Βύρτονος ἀπατηθέντος ἐκ τῶν ὑποσχέσεων τῶν Βονιανῶν τῆς Καόλης καὶ Ζιντζιβάρης δὲν μοὶ ἐπέτρεπον ν' ἀναμείνω ἐν Οὐνιανιεμπὶ τὴν ἄριξιν τοῦ κιρβανίου μου! Ἀναμένων ὅθεν αὐτὸ ἐνταῦθα ἐδόθην εἰς τὴν κυνηγεσίαν· καί τοι δὲ ὀλίγον εἶχα κυνηγήσει ἐν τοῖς πεδίοις τῆς Περσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἤμην, τὸ ὁμολογῶ, καλὸς κυνηγός, ἤλπιζα δὲ ὅτι θὰ κατώρθουν νὰ φέρω κυνήγιόν τι ἐν τῇ σκηνῇ μου.

Μετὰ ὁδοιπορίαν ἑνὸς μιλίου ἐν μέσῳ ὑψηλῶν χόρτων ἀφίχθημεν ἐπὶ λιμνωδῶν ὑδάτων, ἔνθα ἐρευνήσας ἐπὶ πολὺ εἰς μάτην ἀνεκάλυψα ἐπὶ τέλους τὰ ἴχνη αἰγάγρων καὶ ὀρύγων (hartebeast), ἅτινα παρηκολουθήσαμεν. Τὰ ἴχνη ταῦτα μᾶς ἔφεραν εἰς μέρος ὑγρὸν περιστοιχούμενον ὑπὸ διαφόρων δένδρων, ἔνθα ἀπωλέσαμεν αὐτά· προσπαθῶν δὲ νὰ ἐπανέλθω ἐκ νέου ἐπ' αὐτῶν ἀπεπλανήθην ἐξ ὁλοκλήρου. Ἡ πυξίς μου ἐν τούτοις εὑρίσκετο ἐν καλῇ καταστάσει καὶ δι' αὐτῆς ὡδηγήθην ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ἀνοικτὴν πεδιάδα, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὁποίας ἀνυψοῦτο ἡ σκηνή μου, μετὰ κοπιώδη καὶ καταστρεπτικὴν διὰ τὰ ἐνδύματά μου ὁδοιπορίαν ἐν μέσῳ ἀφρικανικοῦ δάσους.

Ἐν τούτοις τρεῖς ἡμέραι παρῆλθον χωρὶς νὰ λάβωμεν εἰδήσεις ἐκ τοῦ Μαγκάγκα, ὥστε ἀπέστειλα τὸν Σόου καὶ Βομβάην ὅπως ἐπισπεύσωσι τὴν ὁδοιπορίαν του, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐπανέκαμψαν μετὰ τοῦ βραδυπορούντος κιρβανίου τοῦ Μαγκάγκα προφασιζομένου ἀσθένειαν τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ, οὓς ἐφοβεῖτο νὰ στενοχωρήσῃ πρὸ τῆς τελείας αὐτῶν ἀναρρώσεως. Μὲ συνεβούλευσε νὰ προχωρήσω εἰς Κιγκαροὺ καὶ τὸν ἀναμείνω ἐκεῖ ὡς ἠναγκασμένον νὰ διαμείνῃ ἐνταῦθα ἐπὶ μίαν ἡμέραν. Συμφώνως τῇ συμβουλῇ του ἐπορεύθην πρὸς τὸ Κιγκαροὺ ἀπέχον πέντε μίλια.

Δύο μῆνες εἶχον παρέλθει ἀφ' ὅτου ἤμην ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ καὶ οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων μου εἶχεν ἀσθενήσει. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπάχυνον καὶ ἡ ὄρεξις αὐτῶν ἦτο ἐξαίρετος. Κατὰ τὴν ὁδὸν ἡμῶν ἡ γῆ ἐφαίνετο ἤδη πολλαχοῦ διαρραγεῖσα καὶ πλεῖστα ὅσα προσκόμματα παρενέβαλλεν εἰς τὴν φορτηγόν μας ἅμαξαν. Σωροὶ ἀσβεστολίθων διεσπαρμένοι τῇδε κἀκεῖσε μᾶς ἐνέπνεον τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐπλησιάζαμεν ὑγιεινὰ ὑψώματα· ὡσεὶ δὲ νὰ ἐπεκύρουν τὰς ἐλπίδας μας ταύτας οἱ πορφυροῖ κῶνοι τοῦ Οὐδιέ, ὧν ἐξεῖχεν ἡ κορυφὴ τοῦ Dilima εἰς ὕψος 1500 περίπου ποδῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἤρχισαν ν' ἀναφαίνωνται. Ἐντὸς ὀλίγου ὅμως ἐδυθίσθημεν εἰς λεκανοειδῆ πεδιάδα πρασίνην ἐκ τοῦ βλαστάνοντος ὑψηλοῦ σίτου καὶ ἡ πορεία μας ἐστράφη ὀλίγον ἀπὸ τοῦ βορειοδυτικοῦ εἰς τὸ δυτικόν.

Ἐπὶ ἑνὸς τῶν χαμηλωμάτων τῆς ἐξωγκωμένης ταύτης γῆς ἀνηγείρετο τὸ χωρίον Κιγκαροὺ περικυκλούμενον ὑπὸ τῶν συμβόλων τοῦ κακοήθους καὶ διαλείποντος πυρετοῦ.

Ἴσως τὰ ἐπικρεμάμενα νέφη τῆς βροχῆς καὶ τὰ πέριξ πυκνὰ δάση, ἅτινα τὸ σκότος καθίστα ἀγριώτερα, συνέτεινον ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν δυσάρεστον ἐντύπωσιν, ἣν μοὶ ἐνέπνευσεν ὁ τόπος οὗτος· ἀλλ' οὐχ ἧττον εἰς τοῦτο συνετέλεσαν καὶ τὰ ζοφερὰ δάση τὰ διαρρεόμενα ὑπὸ βαθείας χαράδρας ἀποτελούσης κατὰ διαστήματα λάκκους στασίμου ὕδατος.

Πρὶν ἢ στήσωμεν εἰσέτι τὰς σκηνάς μας, προάγγελος τῆς τρομερᾶς *μασσίκας* ἠκούσθη ἠχῶν διὰ χειμάρρου ὑδάτων ἱκανῶν νὰ ψυχράνωσι τὸν ἔνθερμον ζῆλον καὶ τὸν ἔρωτα, ὃν ἐσχάτως ἔδειξα διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν. Εἰς τὸ πεῖσμα ἐν τούτοις τῆς βροχῆς εἰργάσθημεν ἀνενδότως μέχρις οὗ ἐξησφαλίσαμεν τὰ

πράγματα ἡμῶν ἐκ τῶν κλεπτῶν καὶ τῆς καταιγίδος. Ἀκολούθως παρετηροῦμεν μεθ' ὑπομονῆς τὰς ρανίδας τῆς βροχῆς, αἵτινες ἀναμιγνυόμεναι μετὰ τῆς κόνεως ἀπετέλουν ἢ στερεὰν μάζαν λάσπης ἢ συνεσωρεύοντο εἰς μικρὰς λίμνας καὶ ρυάκια ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ στρατοπέδου μας. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἡ σκηνὴ κατέστη δυσάρεστος, ἀλλ' ἡ βροχὴ ἔπαυσε καὶ οἱ κάτοικοι ἤρχισαν νὰ προσέρχωνται ἐν ταῖς *σκηναῖς* ἡμῶν κομίζοντες τὰ πρὸς πώλησιν.

Ὡς ἐκ καθήκοντος πρῶτος ἦλθεν ὁ σουλτάνος ἢ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου, φέρων μοι τρία μέτρα *ματάμας* καὶ ἥμισυ μέτρον ὀρυζίου, ἅτινα μὲ παρεκάλεσε νὰ δεχθῶ μετὰ πατρικοῦ μειδιάματος· ὑπὸ τὸ μειδίαμα ὅμως ἐκεῖνο, τοὺς σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ ἐρρυτιδωμένον μέτωπον ἀνεκαλύπτετο ἡ μεγαλειτέρα πανουργία. Ἀπαντῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν προσωπίδα, ἣν ὁ πανοῦργος πρεσβύτης ἔφερε, τῷ εἶπον: « ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κιγκαροὺ μὲ ὠνόμασε πλούσιον σουλτάνον· ἀλλ' ἀφοῦ μὲ θεωρεῖ ὡς πλούσιον, διατί ὁ ἀρχηγὸς δὲν ἔρχεται μετὰ δώρων πλουσίων, ἵνα ἀνταμειφθῇ ἐπίσης διὰ πλουσίων;» — «ὁ Κιγκαροὺ εἶνε πτωχός, μοὶ ἀπήντησεν οὗτος, ῥίπτων ἄγριον βλέμμα· εἰς τὸ χωρίον δὲν ὑπάρχει *ματάμα*.»

Τῷ ἀνταπήντησα τότε λοιπὸν ὅτι, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῷ χωρίῳ *ματάμα*, θὰ τῷ ἔδιδον μόνον ἥμισυ *σούκα* δηλ: μίαν ὑάρδαν ὕφασμα, ὅπερ ἦτο ἀκριβῶς τὸ ἰσότιμον τῶν δώρων του.

—Σήμερον 1ην Ἀπριλίου ὑπέστημεν τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀραβικοῦ μου ἵππου, ὃν μ' εἶχε δωρήσει ὁ Σεὶτ-Βουρχάς· ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ στομάχου του ἐπείσθην ὅτι οὔτε ζῶα οὔτε ἄνθρωποι ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολὺ διὰ τῶν δυσπέπτων ἐκείνων τροφίμων, ἅτινα εὑρίσκοντο παρ' ἡμῖν ἀπὸ πολλοῦ ἐν χρήσει. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀποφορᾶς τοῦ πτώματος αὐτοῦ διέταξα ν' ἀνορυχθῇ λάκκος καὶ νὰ ἐνταφιασθῇ. Τοῦτο ὅμως ἐγένετο ἀφορμὴ μεγάλης συγχύσεως ἐν τῷ χωρίῳ. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πέριξ συνῆλθον μετὰ τοῦ σουλτάνου τοῦ Κιγκαροὺ εἰς συμβούλιον καὶ ἀπῄτουν διὰ τὴν ταφὴν τοῦ ἵππου δύο dodi mericani, αἰτιώμενοι αὐτὸν ὅτι μ' ἀφῆκε νὰ τὸν θάψω ἄνευ τῆς πληρωμῆς ταύτης. Ἐκ τοῦ ἑξῆς διαλόγου ὁ ἀναγνώστης θὰ ἐννοήσῃ μετὰ ποίων ἀνθρώπων ἤμουν καταδεδικασμένος νὰ διαπραγματεύωμαι κατὰ τὸ διάστημα ἑνὸς ὁλοκλήρου ἔτους. Εἰς τὴν παράλογον ἀπαίτησιν τοῦ Κιγκαροὺ τῇ ἐμήνυσα νὰ ἔλθῃ ἐκ δευτέρου ἐν ταῖς σκηναῖς μου ὅπως ἐξηγηθῶ μετ' αὐτοῦ προφορικῶς· ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον ἀπεῖχεν ἡμῶν μόλις βολὴν λίθου, ὁ ἀρχηγὸς οὗτος ἐφάνη ἐν τάχει προσερχόμενος καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ἡμίσους περίπου τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου.

— Εἶσθε ὁ μέγας ἀρχηγὸς τοῦ Κιγκαρού; τὸν ἠρώτησα.

— *Κιγκαρού*. — μγού, μγού, ναί.

— *Λευκὸς ἄνθρ.* — ὁ μέγας ἀρχηγός;

— *Κιγκαρ.* — μγού, ναί.

— *Λευκός.* πόσους στρατιώτας ἔχετε;

— *Κιγκαρ.* — διατί;

— *Λευκ.* πόσους πολεμιστὰς ἔχετε;

— *Κιγκ.* κανένα.

— *Λευκ.* ὤ, ἐνόμιζα ὅτι ἔχετε ὑπὲρ τοὺς χιλίους, προκειμένου νὰ ὑποβάλητε εἰς πρόστιμον 2 doti ἕνα ἰσχυρὸν λευκὸν ἄνθρωπον μὲ ἀνθρώπους καὶ πυροβόλα, διότι ἔθαψε τὸ ψόφιο του ἄλογο.

—Κιγκαρ. (τεθορυβημένος) Ὄχι δὲν ἔχω στρατιώτας· ἔχω μόνον νέους τινὰς ἄνδρας.

— Λευκ. τότε διατί ἔρχεσαι καὶ φέρεις τόσην ταραχήν;

— Κιγκαρ. Δὲν ἤμην ἐγώ· ἦσαν οἱ συνάδελφοί μου, οἵτινες μοὶ εἶπον· ἔλα ἐδῶ, ἔλα ἐδῶ, Κιγκαρού· ἰδὲ τί ὁ λευκὸς ἄνθρωπος ἔκαμε· δὲν κατέσχε τὸ ἔδαφός σου, ἐνταφιάσας τὸν ἵππον του ἄνευ τῆς ἰδικῆς σου ἀδείας; ὕπαγε πρὸς αὐτὸν καὶ ἐρώτησον αὐτὸν ἐπὶ τίνι δικαιώματι τὸ ἔπραξε. Ἤλθα λοιπὸν νὰ σ' ἐρωτήσω τίς σοῦ ἔδωσε τὴν ἄδειαν νὰ μεταβάλῃς τὸ ἔδαφός μου εἰς νεκροταφεῖον.

— Λευκ. Δὲν ἔχω ἀνάγκην τῆς ἀδείας οὐδενός, ἵνα πράξω ὅ τι εἶνε ὀρθόν. Ὁ ἵππος μου ἀπέθανεν· ἂν τὸν ἄφινα νὰ σαπίσῃ εἰς τὴν κοιλάδα σου, ἀσθένεια θὰ ἐπεσκέπτετο τὸ χωρίον σου· τὸ ὕδωρ σου θὰ ἀποκαθίστατο νοσῶδες καὶ τὰ κιρβάνια δὲν θὰ ἐσταθμευον ἐνταῦθα, ἵνα ἐμπορεύωνται. Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔλεγον τὸ μέρος τοῦτο εἶνε νοσερόν, ἂς φύγωμεν, ἂς φύγωμεν! ἀλλ' ἀρκετὰ σοὶ ὡμίλησα. Ἂν καλῶς σ' ἐννοῶ, λέγεις ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖς τὸν ἵππον μου τεθαμμένον εἰς τὸ ἔδαφός σου· τὸ λάθος μου εὐκόλως διορθοῦται· πάραυτα οἱ στρατιῶταί μου θὰ τὸν ἐκχώσωσι καὶ θὰ χώσωσι τὸ ἔδαφος ὡς πρότερον, ὁ ἵππος θὰ μείνῃ ὅπου ἐτελεύτησεν.

Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τὸν ὁπλαρχηγόν μου: Ἔσε Βομβέη, ἀνέκραξα, λάβε στρατιώτας, ἀξίνας καὶ πτύα, ἔκχωσον τὸν ἵππον μου ἐκ τῆς γῆς, σύρατέ τον ὅπου ἐτελεύτησε καὶ ἑτοιμάσθητε ν' ἀναχωρήσωμεν αὔριον τὸ ἑσπέρας.

Ὁ Κιγκαροὺ εἰς τοὺς λόγους τούτους ἀνύψωσε τὴν φωνήν του καὶ κινῶν τὴν κεφαλὴν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν ἐκ συγκινήσεως εἶπεν: *ἀκούνια, ἀκούνια βάνα!* ὄχι, ὄχι, Κύριε! ὁ λευκὸς ἄνθρωπος ἂς μὴ ὀργίζεται· ὁ ἵππος ἀπέθανε καὶ τώρα κεῖται ἐνταφιασμένος, ἂς μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἂς ἤμεθα ἐκ νέου φίλοι.

Ὁ Σεὶκ τοῦ Κιγκαροὺ συναισθανθεὶς τοιουτοτρόπως τὴν θέσιν του ἀντήλλαξε τὸν φιλικὸν *κουαχερὶ* καὶ μὲ ἀφῆκε μόνον σκεπτόμενον περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ ἵππου μου.

Μόλις παρῆλθεν ἡμίσεια ὥρα—ἦτο 9 μ. μ.—Ἐνῷ οἱ ἄνθρωποί μου ὕπνωττον σχεδὸν ὅλοι, ἤκουσα μυκηθμὸν προερχόμενον ἔκ τινος τῶν κτηνῶν μου. Ἐρωτήσας περὶ αὐτοῦ, ἤκουσα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ἦτο ὁ ξανθός μου ἵππος δῶρον πλουσίου Ἀμερικανοῦ ἐν Ζινζιβάρῃ, τοῦ κ. Goodhue, ἀξίας 500 ταλλήρων· ἤναψα φανὸν καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸ ζῶον ἐνόησα ὅτι ἔπασχε τὸν στόμαχον· τὸ δυστυχὲς ὑπέφερε φρικωδῶς καὶ ἠγωνία, τὴν δὲ πρωΐαν κατὰ τὴν 6 ὥραν ὑπῆγε πρὸς τὸν σύντροφόν του, ἐγκαταλείπων με τοιουτοτρόπως ἄνευ τῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀδοιπορίαν μου.

Ἡ 1η 2α καὶ 3η τοῦ Ἀπριλίου παρῆλθον ἄνευ οὐδεμιᾶς πληροφορίας περὶ τοῦ πάντοτε βραδυπορούντος 4ου κιρβανίου μου. Ἐκτὸς τῆς ἀπωλείας τοῦ πολυτίμου χρόνου ὡς ἐκ τῆς δυστροπίας τοῦ ἀρχηγοῦ του καὶ τῆς τῶν δύο ἵππων, ὑπέστην καὶ

ἑτέραν, δραπετεύσαντος ἑνὸς τῶν ἀχθοφόρων τοῦ φέροντος τὰ ἀναγκαῖα τῆς λέμβου ἡμῶν. Ὁ διερμηνεὺς Σελὶμ ἔκειτο κλινήρης προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καὶ τοῦτον ἠκολούθησεν ὁ μάγειρος, μετ' αὐτὸν ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ ὑπομαγείρου καὶ τοῦ ραίπτου Ἀβδοὺλ-καβέρ. Τέλος πρὶν ἡ τρίτη ἡμέρα παρέλθῃ, ὁ Βομβάης ἔπασχεν ἐκ ρευματισμοῦ, ὁ Οὐλεδὶν ὁ παλαιὸς ἀκόλουθος τοῦ Γράντ εἶχε τὸν λαιμὸν ἐξωδηκότα, ὁ Σαΐδης ἔπασχεν ἐκ δυσεντερίας, ὁ Καμίσης ὑπέφερον ἐξ ἀδυναμίας τῶν νεφρῶν, ὁ Κιγκαρὸὺ εἶχε προσβληθῆ ὑπὸ τοῦ *μογκογκορὸ* (εἴδος πυρετοῦ), ὁ Φαρζάλας ἔπασχεν ἐξ ἰκτέρου· πρὶν δὲ ἢ μᾶς καταλάβῃ ἡ νύξ, ὁ Μακοφίγας ἔπασχεν ἐπίσης ἐκ διαρροίας.

Τοιουτοτρόπως ἡ προαίσθησις ὅτι ἡ θέσις αὕτη τοῦ Κιγκαροὺ θὰ μοὶ ἀπέβαινεν ὀλεθρία ἐπηλήθευσε.

(ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ ΛΑΧΩΡΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 93).

ΠΙΝΑΞ Γ'.

Μαχαράτζα Γκουλάβ-Σίγγ.

Ράτζα Δυὰν Σίγγ.

Ράδζια Σοΐψετ-Σίγγ.

Ράδζια Χίρκ-Σίγγ.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΠΟΜΠΗΙΑΣ. (*)

Υπῆρχέ ποτε ἐν Ἰταλίᾳ πόλις κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Βεσουβίου, ἥτις ἦτο διὰ τὴν Ρώμην ὅ τι τὸ Brighton ἢ τὸ Hastings εἶνε σήμερον διὰ τὸ Λονδῖνον, δηλ: θελκτικὴ καὶ περιαρδευομένη θέσις, ἐφ' ἧς οἱ εὐγενεῖς τῆς Ρώμης καὶ τὰ μέλη τῆς Γερουσίας ἀνήγειρον ἐπαύλεις, ἔνθα συνήθιζον ν' ἀποσύρωνται ἐκ τῶν κόπων τῆς ἡμέρας ἢ τῶν πολιτικῶν ἐνασχολήσεων. Τὸ ἐξωτερικὸν τῶν οἰκιῶν ἦτο κεκοσμημένον διὰ τοιχογραφιῶν, ἕκαστον δ' ἐργαστήριον ἐστιλβωμένον δι' ὅλων τῶν χρωμάτων τῆς Ἶριδος. Εἰς τὴν ἄκραν ἑκάστης ὁδοῦ ὑπῆρχεν ὡραῖος πίδαξ, ὁ δὲ καθήμενος παρ' αὐτῷ ὅπως ἀναψυχθῇ εἶχεν ἐνώπιόν του τὴν θελκτικὴν θέαν τῆς Μεσογείου θαλάσσης ὡραίας, κυανῆς καὶ εὐηλίου ὅπως καὶ νῦν εἰσέτι.

Κατὰ τὰς ὡραίας ἡμέρας ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ ἐνταῦθα πλῆθη ἀνθρώπων, ὧν ἄλλοι μὲν περιεφέροντο ἄνω καὶ κάτω, ἐνδεδυμένοι πολυτελῶς διὰ πορφύρας, ἐνῷ δοῦλοι περιεπάτουν τῇδε κακεῖσε φέροντες εἰς τὰς χεῖράς των μεγαλοπρεπῆ ἀγγεῖα, ὅμοια ἐκείνων, ἅτινα εἰσέτι διεγείρουσι τὸν θαυμασμόν μας ἐν τῷ Marlborough ἢ ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ. ἄλλοι δ' ἐκάθηντο ἐπὶ μαρμαρίνων ἑδωλίων προφυλαττόμενοι ἐκ τοῦ ἡλίου ὑπὸ παραπετασμάτων καὶ ἔχοντες ἐνώπιον αὐτῶν τραπέζας πλήρεις οἴνων, ὀπωρικῶν καὶ ἀνθέων. Ἑκάστη οἰκία ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἦτο μικρόν τι μέγαρον καὶ ἕκαστον μέγαρον ὡμοίαζε ναὸν ἢ ἓν τῶν μεγάλων ἡμῶν δημοσίων κτιρίων. Ὅστις φαντάζεται ἐν μεγάρῳ τινὶ τῆς Βελγραβίας τὴν ἀκμὴν τῆς λαμπρότητος, ἂν ἔζη κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, θὰ ἐξεπλήττετο βλέπων κατὰ πόσον αἱ κατοικίαι τῶν λόρδων τούτων τῆς Ρώμης ὑπερεῖχον κατὰ τὴν λαμπρότητα τὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκίας τῆς Ἀγγλίας.

Ἀπὸ τοῦ προαυλίου ὁ ἐπισκέπτης διήρχετο προπύλαιον κεκοσμημένον διὰ σειρᾶς κιόνων καὶ μετέβαινεν εἰς τὸ impluvium, ἔνθα οἱ Lares ἢ οἱ ἑφέστιοι θεοὶ ἐφύλαττον τοὺς θησαυροὺς τοῦ οἰκοδεσπότου, ἐναποτεθειμένους ἐν ταμείῳ ἢ ἐν δυνατῷ κιβωτίῳ ἐξησφαλισμένῳ διὰ χαλκίνων ἢ σιδηρῶν ἐπιδέσμων. Ἐν τῷ διαχωρίσματι τούτῳ ὑπεδέχοντο τοὺς ξένους μετὰ ἐπιδεικτικῆς πομπῆς, καὶ ὁ πάτρων ἠκροᾶτο τὰ παράπονα, τὰς παρακλήσεις καὶ κολακείας τοῦ μεγάλου σμήνους τῶν προστατευομένων ἢ ὑποτελῶν αὐτοῦ, τῶν ζώντων ἐκ τῶν ὑπομειδιαμάτων καὶ τῆς μεγαλοδωρίας του, πρὸ πάντων ὅμως ἐκ τοῦ τελευταίου. Ἀπὸ τούτου ὁ ἐπισκεπτὴς μετέβαινεν εἰς τὸ tablinum, ὅπερ ἦτο διαχώρισμα ἐστρωμένον διὰ μωσαϊκοῦ καὶ κεκοσμημένον δι' ἐλαιογραφιῶν καὶ ὅπερ ἐμπεριεῖχε τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας, τὸ ἑστιατόριον τοῦ γεύματος (triclinium) καὶ δεῖπνου (coenaculum) καθὼς καὶ ἀριθμόν τινα κοιτώνων ἐπεστρωμένων διὰ τῶν ἁπαλῶν τῆς Συρίας ὑφασμάτων, σκευοφυλακεῖον πεπληρωμένον ἐκ σπανίων κοσμημάτων καὶ ἀρχαιοτήτων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ὡραίας συλλογῆς εἰκόνων· ἐπὶ τέλους ἐμπεριεῖχε κιονοκόσμητον περιστύλιον φέρον πρὸς τὸν κῆπον ἢ τὸ viridarium, ἔνθα χρυσαῖ ὀπῶραι ἐκρέμαντο ἐν τῷ χρυσῷ φωτὶ χρυσοῦ στερεώματος, καὶ πίδακες ἀνέβρυον τὰ ὕδατα αὐτῶν ὑπὸ μυρία φαντασιώδη σχήματα καὶ τεχνουργήματα, καταψύχοντες τὸν ἀέρα καὶ διαχέοντες εἰς τὸ οὖς γλυκεῖαν μουσικήν, ἐνῷ ὄπισθεν ἑκάστου δενδρυλλίου ἀναφαίνεται ἓν ἄγαλμα ἢ ἡ προτομὴ μεγάλου τινὸς ἀνδρὸς γεγλυμμένη ἐκ τοῦ καθαρωτέρου λευκοῦ μαρμάρου καὶ τοποθετημένη ἐν θελκτικῇ ἀντιθέσει ἀνθοδεσμῶν σπανίων ἀνθέων φυομένων ἐκ λιθίνων γαστρῶν.

Πρὸς τὴν πύλην ὑπῆρχε πάντοτε τὸ ἀπεικόνισμα κυνὸς καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ ἡ ἐπιγραφὴ cave canem! ἤτοι, *πρόσεχε τὸν κύνα!* Αἱ ἐπὶ τῶν τοίχων εἰκονογραφίαι παρίστων σκηνὰς τῶν μυθικῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων, ὡς τὴν « *ἀποχώρησιν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τὴν ὡραίαν Βρισηΐδα* » *τὴν ἁρπαγὴν τῆς Εὐρώπης, τὴν μάχην τῶν Ἀμαζόνων* » κτλ., πολλαὶ τῶν ὁποίων εἰσέτι φαίνονται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως. Οἱ κίονες ἐν τῷ περιστύλῳ, περὶ οὗτινος ἤδη ὡμιλήσαμεν, ἦσαν περιεστεμμένοι διὰ στεφάνων ἀνθέων, ἀνανεουμένων ἑκάστην πρωΐαν. Αἱ ἐκ κιτριᾶς τράπεζαι ἦσαν πεποικιλμέναι δι' ἀργυρῶν ἀραβουργημάτων· αἱ κλῖναι ἦσαν ἐκ χαλκοῦ ἐπιχρυσωμένου καὶ ἀβαμαντοκολλήτου, ἐπεστρωμέναι δὲ διὰ πυκνῶν προσκεφαλαίων καὶ ταπήτων πεποικιλμένων μετὰ μεγάλης ἐπιδεξιότητος.

Ὁπόταν ὁ οἰκοδεσπότης προσέφερε γεῦμα, οἱ συνδαιτυμόνες κατεκλίνοντο ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων ἐκείνων, ἔνιπτον τὰς χεῖράς των εἰς ἀργυροῦς νιπτῆρας καὶ ἐσπόγγιζον σὺτὰς διὰ χειρομάκτρων κεκρασπεδωμένων διὰ πορφύρας. Ἀφοῦ ἔσπενδον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Βάκχου, ἔτρωγον ὄστρακα, φερόμενα ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς Βρεττανίας, ἐρίφια σφαγιαζόμενα ἐν ἤχοις μουσικῆς καὶ θαλασσίους ἐγχέλεις παχυνομένους διὰ τοῦ αἵματος τῶν δούλων· προσεφέροντο δὲ ὀπῶραι ἀποκρυσταλλωμέναι κατὰ τὰς θερμοτέρας ἡμέρας τοῦ θέρους καί, ἐνῷ οἱ οἰνοχόοι ἐπλήρουν τὰ χρυσᾶ αὐτῶν ποτήρια διὰ τῶν σπανιωτέρων καὶ ἐκλεκτοτέρων οἴνων τῆς ὑφηλίου, ὑπηρέται ἄλλοι ἔστεφον αὐτοὺς δι' ἀνθέων ἀποσταζόντων εἰσέτι τὴν δρόσον, χορεύτριαι ἐξετέλουν τὰς χαριεστέρας καὶ ἡδυπαθεστέρας κινήσεις (pas), καὶ ἀοιδοί, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῆς λύρας, ἀνέμελπον ᾠδήν τινα τοῦ Ὁρατίου ἢ τοῦ Ἀνακρέοντος, τὸ ἆσμα τῶν ἀνθέων ἢ ὕμνον τινὰ εἰς τὸν ἔρωτα. Μετὰ τὸ συμπόσιον ῥάντισμα εὐώδους ὕδατος διαχεόμενον ὑπὸ ἀοράτων σωλήνων ἐπλήρου εὐωδίας τὸ δωμάτιον καὶ τὰ πέριξ· ἐπίσης τὸ ἔλαιον, αἱ λυχνίαι καὶ οἱ κρουνοὶ τῶν πιδάκων διέχεον τὴν εὐαρεστοτέραν εὐωδίαν. Αἴφνης ἀπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ τοῦ δαπέδου ἀνεφαίνοντο ὡς ἐκ μαγείας τράπεζαι νωπῶν ἐδεσμάτων, ὧν δὲν ἔχομεν ἰδέαν κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχήν, ὅπως διερεθίσωσι τὴν ἐξηντλημένην ὄρεξιν τῶν κωμαστῶν. Ὁπόταν αἱ τράπεζαι αὗται ἐξηφανίζοντο, νέαι διεδέχοντο αὐτάς, ἐπὶ τῶν ὁποίων γερουσιασταὶ καὶ ὕπατοι καὶ ἀνθύπατοι ἔπαιζον εἰς τοὺς κύβους ἐπαρχίας καὶ κράτη. Ἐπὶ τέλους οἱ τάπητες ἀπεσύροντο καὶ κοράσια, ἐλαφρῶς ἐνδεδυμένα, μὲ τὰ χιονώδη αὐτῶν στήθη κεκοσμημένα δι' ἀνθέων καὶ κρατοῦντα εἰς τὰς χεῖράς των λύρας κατέθελγον τὴν ὅρασιν καὶ τὴν ἀκοὴν διὰ τῶν ἐπιχαρίτων στροφῶν τῆς Πανηθηναϊκῆς ὀρχήσεως.

(*) The illust. Magazine of Art. μετάφ. Μ. Δ. Σ.

Ἡμέραν τινά, ἐνῷ τοιαῦται ἑορταὶ ζωηρῶς ἑωρτάζοντο, ὁ Βεσούβιος ἀνύψωσεν ὑψηλὴν καὶ μελανωτάτην στήλην καπνοῦ, ὁμοίαν κατά τι μὲ δένδρον πίτυος, ἐξαίφνης δὲ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ἐπεχύθη σκότος πυκνὸν καὶ ἠκούσθη φρικώδης θόρυβος κραυγῶν, οἰμωγῶν μετὰ βλασφημιῶν ἀναμεμιγμένων· ὁ ἀδελφὸς ἔχασε τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ὁ ἀνὴρ τὴν σύζυγον, ἡ μήτηρ τὸ τέκνον της. Τὸ σκότος ὑπῆρχε τοσοῦτον βαθύ, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ τις ἄλλο ἐκτὸς τῶν λάμψεων, αἵτινες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐξετοξευοντο ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ γειτονος ὄρους. Ἡ γῆ ἔτρεμεν, αἱ οἰκίαι ἐσείοντο καὶ ἤρχοντο καταπίπτουσαι, ἡ δὲ θάλασσα ἐπανεστρέφετο πρὸς τὴν γῆν, ὡσεὶ ἐκπεπληγμένη. Ὁ ἀὴρ ἐπυκνοῦτο ὑπὸ κόνεως καὶ ἐν τῷ μέσῳ τρομακτικοῦ πατάγου ποταμὸς ζεούσης καὶ συριττούσης λάβας διεχύθη ἐπὶ τῆς πόλεως καὶ ἐξηφάνισεν αὐτὴν διὰ παντός. Οἱ κάτοικοι ἀπέθανον, ὡς ἔτυχεν αὐτοὺς ἡ καταστροφή· συνδαιτυμόνες ἐν ταῖς τραπέζαις τοῦ ἑστιατορίου, νύμφαι ἐν τοῖς νυμφικοῖς αὐτῶν θαλάμοις, στρατιῶται ἐν ταῖς σκοπιαῖς αὐτῶν, δέσμιοι ἐν ταῖς εἱρκταῖς, κλέπται μετὰ τῶν κλοπιμαίων, κυρίαι πρὸ τοῦ κατόπτρου, βοῦλοι παρὰ τὰς δεξαμενάς, ἔμποροι ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις των καὶ σπουδασταὶ ἐπὶ τῶν βιβλίων αὐτῶν. Ὀλίγοι ἀπεπειράθησαν να φύγωσιν ὁδηγούμενοι ὑπὸ τυφλῶν τινων ἀνθρώπων, οἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶχον βαδίσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ὅμως οἱ πλεῖστοι ἔπεσον καθ' ὁδόν. Ὁπόταν μετ' ὀλίγας ἡμέρας κάτοικοι τῶν πέριξ ἦλθον ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς καταστροφῆς δὲν εὗρον ἢ μελανήν, ὁμαλὴν καὶ καπνίζουσαν πεδιάδα, κατωφερῆ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ κεκαλυμμένην ὑπὸ πυκνῆς στάκτης. Ἐκοιμῶντο ἐκεῖ κατὰ γῆς ἀνὰ χιλιάδας καὶ χιλιάδας τὸν ἀνεξέγερτον ὕπνον τοῦ θανάτου, ματαιότης δὲ καὶ κουφότης καὶ ἡδοναὶ καὶ λαιμαργίαι ἦσαν ἐνταφιασμέναι μετ' αὐτῶν! Ταῦτα συνέβησαν κατὰ τὴν 23ην Αὐγούστου τοῦ ἔτους 79 μ. Χ. τὸ δὲ ὄνομα τῆς πόλεως τῆς τοσοῦτον αἰφνιδίως καλυφθείσης ὑπὸ ἐρειπίων ἦτο *Πομπηΐα*. Ἐξακόσια ἑβδομήκοντα ἓξ ἔτη μετὰ ταῦτα περίεργοί τινες ἤρξαντο νὰ ἐρευνῶσι καὶ ἀνασκάπτωσι τὸ ἔδαφος καὶ ἰδού! εὗρον τὴν πόλιν ὡραίαν ὡς ὅτε κατεκαλύφθη. Αἱ οἰκίαι ἵσταντο, αἱ εἰκονογραφίαι ἦσαν νωπαὶ καὶ οἱ σκελετοὶ εὑρίσκοντο εἰς τὰς ἰδίας στάσεις καὶ θέσεις, καθ' ἃς ὁ θάνατος ἀφῆρεσεν αὐτοῖς τὴν ψυχὴν πρὸ τόσου ἤδη μακροῦ χρόνου. Τὰ ἐκ τῶν ποτηρίων τῶν οἰνοποτῶν σημεῖα διέμενον εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἐνώπιον τοῦ οἰνοπώλου τηλίας (τοῦ τεζγκιαχιοῦ του), οἱ δέσμιοι ἔφερον εἰσέτι τὰ δεσμά των, αἱ ὡραῖαι τὰς χρυσᾶς ἁλύσεις καὶ τὰ βραχιόνια αὐτῶν, ὁ φιλάργυρος εἶχε τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν θησαυρῶν του καὶ οἱ ἱερεῖς διέμενον πρὸ τῶν ψευδῶν εἰκόνων τῶν θεῶν αὐτῶν, ἐκ μέρους τῶν ὁποίων ἔδιδον ἀπαντήσεις καὶ ἐφενάκιζον τοὺς προσκυνητάς. Ὑπῆρχον εἰσέτι οἱ βωμοὶ μετὰ τοῦ ξηροῦ καὶ ἀποκρυσταλλωμένου αἵματος ἐπ' αὐτῶν, οἱ σαῦλοι ἔνθα τὰ θύματα τῶν θυσιῶν ἐφυλάττοντο, καὶ ἡ αἴθουσα τῶν μυστηρίων μετὰ τῶν συμβολικῶν εἰκόνων των. Αἱ ἔρευναι ἐξακολουθοῦσιν εἰσέτι, νέα θαυμάσια ὁσημέραι ἀνακαλύπτονται, καὶ ἐν βραχεῖ θὰ ἔχωμεν σχεδὸν ἐντελῆ ἰδέαν Ρωμαϊκῆς πόλεως κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα τοῦ χριστιανιμοῦ, ὡσεὶ ἂν ἐβαδίσαμεν ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐφλυαρήσαμεν μετὰ τῶν ὀκνηρῶν παρὰ τὰς δεξαμενάς.

Ἡ Πομπηΐα εἶνε τὸ φάντασμα ἐξαφανισθέντος πολιτισμοῦ ἀνορθουμένου ἤδη ἐνώπιόν μας.

Ἐν τούτοις δίκαιον ἴσως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι κατά τινας ἡ καταστροφὴ τῆς Πομπηΐας δὲν συνέβη τοσοῦτον αἰφνιδίᾳ οὐδ' ἔσχε τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα καθ' ὁλοκληρίαν, ὡς περιεγράψαμεν αὐτά, ἀλλ' ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα διαδοχικῶν ἐκρήξεων, αἵτινες ἀρκούντως προειδοποίησαν τοὺς κατοίκους, ὥστε νὰ δυνηθῶσιν ἐν μέρει νὰ σώσωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ.

Ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου ἠθικῶν

(συνέχ. ἀπὸ σελ. 300 Δ'. Τόμου).

Γίνεται δὲ τοῦτο μᾶλλον, ἂν βάλλωμεν εἰς πρᾶξιν τοὺς λόγους καὶ τὰ διδαχθέντα, γυμναζόμενοι οὐχὶ μόνον, ὡς λέγει ὁ Θουκυδίδης, εἰς περιῤῥόνησιν τῶν κινδύνων ἀλλὰ καὶ εἰς ἀποφυγὴν τῶν ἡδονῶν καὶ πάσης ἔριδος, ἀναφυομένης περὶ τὰς δικαστικὰς κρίσεις καὶ τὰς συνηγορίας, καὶ δίδοντες οὕτω τὴν ἀπόδειξιν τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἡμῶν ἢ μᾶλλον τιθέμενοι ἡμεῖς τὰς περὶ τούτων ἀρχὰς πρὸς τοὺς ἄλλους. Τοὺς δ' ἔτι διδασκομένους καὶ μαθητεύοντας, ἀφ' ἑτέρου δὲ σκοποῦντας, ὁποῖόν τι λαβόντες ἐκ φιλοσοφίας, νὰ διακοινώσωσι παρευθὺς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὰς συναναστροφὰς ἢ εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ συμπόσια, οὐδόλως ὀφείλομεν νὰ νομίζωμεν φιλοσοφοῦντας, καθὼς οὐδὲ ἰατροὺς ἀποκαλοῦμεν τοὺς τὰ φάρμακα μόνον πωλοῦντας· μάλιστα δὲ ὁ τοιοῦτος σοφιστὴς οὐδόλως διαφέρει τῆς Ὁμηρικῆς ὄρνιθος, διότι ὅ τι ἂν λάβῃ ἔνθεν κἀκεῖθεν τὸ προσφέρει εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ὡς ἡ ὄρνις διὰ τοῦ στόματος τὴν τροφὴν εἰς τοὺς νεοσσοὺς αὐτῆς·

«—κακῶς δέ τέ οἱ πέλει αὐτῷ»—αὐτὸς δὲ δεινοπαθεῖ,

ἐστερημένος τῆς οἰκείας τροφῆς καὶ οὐδόλως ἐκ τῶν λαμβανομένων ὠφελούμενος.

Ὅθεν εἶνε ἀνάγκη νὰ παρατηρῶμεν, μήπως μεταχειριζόμεθα τοὺς λόγους ἢ πρὸς ἀτομικὴν ἡμῶν ὠφέλειαν ἢ ἐκ κενοδοξίας καὶ φιλοτιμίας πρὸς τοὺς ἄλλους ἀλλ' οὐχὶ μᾶλλον διὰ νὰ διδαχθῶμέν τι ἢ νὰ διδάξωμεν. Πρὸ πάντων πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν τὸ φιλόνεικον καὶ δύσερι εἰς τὰς συζητήσεις καὶ νὰ μὴ μεταχειριζώμεθα τοὺς λόγους μεταξὺ ἡμῶν, ὡς οἱ πυγμάχοι τοὺς ἱμάντας καὶ τὰς σφαίρας, χαίροντες εἰς τὸ νὰ παταξωμεν δι' αὐτῶν καὶ νὰ καταβάλωμεν μᾶλλον παρὰ νὰ μάθωμέν τι ὠφέλιμον ἢ νὰ διδάξωμεν. Διότι ἡ εἰς ταῦτα ἐπιείκεια καὶ πραότης, τὸ νὰ μὴ συνιστῶμεν δηλ. μὲ ἔριδας τὰς συνδιαλέξεις ἡμῶν μήτε νὰ διαλύωμεν αὐτὰς μετ' ὀργῆς καὶ τὸ νὰ μὴ ἐφυβρίζωμεν τὸν ἀντίπαλον ἡμῶν, ἅπαξ ἐλέγξαντες αὐτόν, μήτε νὰ δυσανασχετῶμεν

ἐλεγχθέντες ὑπ' αὐτοῦ, ταῦτά εἰσιν ἱκανὰ σημεῖα τοῦ προκόπτοντος πρὸς ἀρετήν. Τοῦτο δ' ἐδήλωσε καὶ ὁ Ἀρίστιππος ὅστις, κατασοφισθεὶς καὶ ἡττηθεὶς ἐν τοῖς λόγοις ὑπ' ἀνθρώπου τολμηροῦ μὲν ἀλλ' ἀνοήτου καὶ μανικοῦ καὶ βλέπων αὐτὸν τετυφωμένον καὶ χαίροντα ἐπὶ τούτῳ, Ἐγώ, εἶπεν, ὁ ἐλεγχθεὶς θέλω κοιμηθῆ ἐλαφρότερον καὶ ἡσυχαίτερον σοῦ τοῦ ἐλέγξαντος.

Πρὸς δὲ τούτοις οὔτε, ἂν πολλοὶ παρ' ἐλπίδα συνέλθωσιν ἔν τινι συναναστροφῇ, πρέπει νὰ ἐμποδιζώμεθα τοῦ ὁμιλεῖν ὑπὸ δειλίας, οὔτε, ἂν ὀλίγοι, νὰ ἀθυμῶμεν· οὐδέ, ἂν γείνῃ ἀνάγκη νὰ δημηγορήσωμεν ἐνώπιον τοῦ δήμου ἢ τῶν ἀρχῶν, ν' ἀποφεύγωμεν τοῦτο ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὄχθεν εἴμεθα ἀπαρασκεύαστοι, ὡς διηγοῦνται περὶ τοῦ Δημοσθένους καὶ μάλιστα τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅστις, δεινότατος ὢν περὶ τὸ νοῆσαι τὰ πράγματα, ἀλλὰ δειλότατος περὶ τοὺς λόγους, περιεπλέκετο πολλάκις εἰς τὰς δημηγορίας του καὶ ἀπετύγχανεν, ἐπιζητῶν ἐν αὐτῷ τῷ λέγειν ὄνομά τι ἢ ῥῆμα διαφεῦγον τὴν μνήμην του. Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκφέρῃ τὸν πρῶτον στίχον τῆς Ἰλιάδος του ἄμετρον (1)· τοσαύτην πεποίθησιν εἶχε περὶ τῆς δυνάμεως καὶ ἐπιτυχίας ἁπάντων τῶν λοιπῶν στίχων. Ὀφείλουσι λοιπὸν οἱ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν καὶ ἁμιλλώμενοι πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ καλὸν νὰ δράττωνται τῆς εὐκαιρίας καὶ τῶν πραγμάτων, ἐλάχιστα φροντίζοντες ἂν οἱ λόγοι των θέλουσι διεγείρει ἢ ὄχι τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν ἀκροωμένων.

Οὐχὶ δὲ μόνον τοὺς λόγους ἀλλὰ καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ ὀφείλει ἕκαστος νὰ ἐπισκοπῇ ἂν ὑπάρχῃ ἐν αὐταῖς τὸ οὐσιῶδες πλειότερον τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ καὶ τὸ ἀληθὲς πλειότερον τοῦ ἐπιδεικτικοῦ. Διότι ἐὰν ὁ ἀληθὴς ἔρως ἀπολαύῃ τῆς μεγίστης ἡδονῆς αὐτοῦ καὶ εὐχαριστήσεως μᾶλλον κατ' ἰδίαν καὶ μακρὰν τῶν θεατῶν, πολλῷ μᾶλλον ὁ φιλόκαλος καὶ φιλόσοφος, συναισθανόμενος τῇ ἀρετῇ διὰ τῶν πράξεων αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὴν μόνην ἀποβλέπων, ὀφείλει ἐν σιωπῇ νὰ μεγαλοφρονῇ καθ' ἑαυτόν, οὐδεμίαν ἔχων χρείαν ἐπαινετῶν καὶ ἀκροατῶν. Καθὼς λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ προσκαλῶν τὴν βούλην του καὶ λέγων συνεχῶς πρὸς αὐτὴν «Ἰδού, Διονυσία, παρῆλθήν πλέον τῆς ἀλαζονείας», τρισυτοτρόπως καὶ ὁ ποιήσας τὸ ἀγαθόν, ἔπειτα δὲ διηγούμενος τοῦτο πανταχόσε καὶ περιφέρων, ὄχλος καθίσταται, ὅτι, ἐπιδιώκων τὴν ἔξω φήμην καὶ δόξαν, δὲν ἔγεινεν ἔτι ὀπαδὸς τῆς ἀρετῆς καὶ ὅτι, κατ' ὄναρ, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιδὼν αὐτὴν ἐν εἰδώλοις καὶ σκιαῖς, προβάλλει ἐπὶ θέαν ὥσπερ ζωγράφημα τὰς πράξεις αὐτοῦ.

Τὸ καθῆκον λοιπὸν τοῦ πρὸς τὴν ἀρετὴν προκόπτοντος εἶνε οὐ μόνον εὐεργετήσας φίλον τινὰ ἢ γνώριμον νὰ μὴ ἀναφέρῃ περὶ τούτου πρὸς ἄλλους ἀλλὰ καί, θέμενος τὴν δικαίαν αὐτοῦ ψῆφον ἐν μέσῳ πολλῶν ἀδίκων δικαστῶν καὶ ἐναντιωθεὶς κατὰ πάσης ἀδίκου εἰσηγήσεως τῶν πλουσίων καὶ τῶν ἀρχόντων ἢ ἀποποιηθεὶς τὴν δωροληψίαν καὶ προσέτι ἀντιστὰς κατὰ τῶν θελγήτρων τῆς ἡδυπαθείας καὶ τῶν ἡδονῶν, ὡς ὁ Ἀγησίλαος, νὰ κατάσχῃ ἐν ἑαυτῷ καὶ νὰ σιωπήσῃ τὰς ἐναρέτους ταύτας πράξεις. Διότι οὗτος, εὐδοκιμῶν τότε καὶ εὐχαριστούμενος ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ, χαίρων δὲ καὶ ἀρκούμενος ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἶνε μάρτυς καὶ θεατὴς τῶν καλῶν, ἀποδεικνύει οὕτω τήν τε σύνεσιν τὴν τρεφομένην καὶ ριζουμένην ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν ἕξιν τοῦ πάντοτε λαμβάνειν τὰς τέρψεις ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ.

Οἱ γεωργοὶ βλέπουσι μᾶλλον εὐχαρίστως τοὺς πρὸς τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ βάρους κεκλιμένους στάχυας, τοὺς δὲ ὑπὸ κουφότητος ἀνυψουμένους ὑποθέτουσι παντάπασι κενοὺς καὶ οὐδεμιᾶς ἀξίας. Οὕτω καὶ ἐκ τῶν φιλοσοφούντων νέων οἱ μάλιστα κενόδοξοι καὶ βάρος οὐκ ἔχοντες εἰσὶν αὐθάδεις καὶ ἔχουσι κατ' ἀρχὰς σχῆμα καὶ βάδισμα καὶ πρόσωπον πλῆρες ὑπερηφανείας καὶ περιφρονήσεως πρὸς τοὺς ἄλλους· ὅταν δ' ἀκολούθως πληρούμενοι διδαγμάτων συλλέγωσι τὸν καρπὸν τῆς μαθήσεως, ἀποβάλλουσι τὸ ἀλαζονικὸν καὶ κενόδοξον. Καὶ καθὼς ὁ κενὸς ἀὴρ ἐκθλιβόμενος ἐξέρχεται τῶν ἀγγείων, ὅταν ταῦτα δέχωνται τὸ χυνόμενον ὑγρόν, οὕτω καταστρέφεται ἡ οἴησις καὶ ἀποδιώκεται ἡ ἀλαζονεία τῶν ἀνθρώπων, ὅταν προσλαμβάνωσι τὰ ἀληθινὰ ἀγαθά. Παυόμενοι δὲ τότε τοῦ νὰ μεγαλοφρονῶσι διὰ τὸν πώγωνα καὶ τὸν φιλοσοφικὸν αὐτῶν τρίβωνα, μεταφέρουσι τὴν ἄσκησιν εἰς τὴν ψυχὴν καί, μεταχειριζόμενοι πρὸς ἑαυτοὺς μάλιστα τὰς ἐπιπλήξεις καὶ τοὺς ἐλέγχους, διάγουσι πρότερον πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ δὲν οἰκειοποιοῦνται εἰς ἑαυτοὺς ὡς πρότερον τὸ ὄνομα τῆς φιλοσοφίας καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς δόξαν οὐδὲ ἀποκαλοῦνται φιλόσοφοι· ἀλλ' ὁ εὐφυὴς νέος ὁ ὑπὸ ἄλλου φιλόσοφος προσαγορευθεὶς ἐρυθριᾷ ὑπὸ μετριοφροσύνης καὶ μετὰ μειδιάματος ἀποκρίνεται:

« Οὔτις τι θεός εἰμι· τί μ' ἀθανάτοισιν ἐΐσκεις; » ἤτοι

« Δὲν εἶμαι σοφός, διότι δὲν εἶμαι θεός· τί λοιπὸν μ' αὐτὸν μὲ παρομοιάζεις; »

Τῆς νεονύμφου τὸ διάπυρον καὶ ζωηρὸν ὄμμα ἀρκεῖ, ὡς λέγει ὁ Αἰσχύλος, νὰ φανερώσῃ τὴν χαράν· ἀλλ' εἰς τὸν νέον, τὸν γευσάμενον τὴν ἀληθινὴν προκοπὴν καὶ συνορῶντα τὰ θέλγητρα τῆς φιλοσοφίας, συμβαίνουσι καὶ ἐφαρμόζονται μᾶλλον τὰ ἔπη τῆς Σαπφοῦς.

«Κατὰ μὲν γλῶσσ' ἔαγ' ἀν δὲ λεπτὸν
αὐτίκα χρῶ πῦρ ὑποδέδρομε.»

ἤτοι « ἡ μὲν φωνὴ ἐκλείπει, λεπτὸν δέ τι πῦρ εἰσέδυσεν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν·» καὶ ἤθελέ τις ἐπιθυμήσει νὰ ἴδῃ τὴν ἀτάραχον ὄψιν καὶ τὸ πρᾷον ὄμμα τοῦ νέου τούτου φιλοσόφου καὶ ν' ἀκούσῃ τὴν λαλιὰν αὐτοῦ.

Διότι, καθὼς οἱ μυούμενοι εἰς τὰς ἱερὰς τῆς Δήμητρος τελετὰς συνέρχονται ἐν θορύβῳ βοῶντες καὶ συνωθούμενοι, ἀλλ' ὅταν τελῶνται καὶ ἐκφέρωνται τὰ ἱερά, προσέχουσι μετὰ φόβου καὶ σιωπῆς· τοιουτοτρόπως εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ περὶ τὰς θύρας τῆς φιλοσοφίας θέλεις ἰδεῖ πολὺν θόρυβον καὶ θρασύτητα καὶ βίαν τῶν ὠθουμένων πρὸς τὴν δόξαν ἀγροίκως καὶ βιαίως· ἀλλ' ὁ ἤδη εἰσελθὼν καὶ ἰδὼν φῶς μέγα ἐν τῷ ἀνοιγομένῳ φέρ' εἰπεῖν ναῷ

---

(1) Ὁ Πλούταρχος, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, κατηγορεῖ ἀδίκως ἐνταῦθα τὸν Ὅμηρον, ὡς παραδιάσαντα τὸ μέτρον τοῦ πρώτου στίχου τῆς Ἰλιάδος. Οἱ ποιηταὶ συνήθως, τρέποντες τὴν λήγουσαν τῆς γενικῆς τῶν πρωτοκλίτων ου εἰς ο, εἶτα (Ἰωνικῶς καὶ Ἀττικῶς) εἰς εω, θεωροῦσι τὰ δύο ταῦτα φωνήεντα ὡς μίαν συλλαβήν· κατ' Ἀττικὴν λοιπὸν συνίζησιν τὸ Πηληϊάδεω τοῦ πρώτου στίχου ἐφείλομεν νὰ ὀνομάσωμεν πεντασύλλαβον.

αὐτῆς λαμβάνει ἕτερον σχῆμα καὶ σιωπὴν καὶ θάμβος καὶ προσέρχεται ἐν ταπεινότητι καὶ κοσμιότητι ἵνα ἀκολουθήσῃ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν φιλοσοφίαν ὥσπερ θεῖον ὁδηγόν. Καί, τοὺς τοιούτους φαίνεται ὑπαινιττόμενος ὁ περίφημος μαθητὴς τοῦ Σωκράτους Μενέξημος, ἔλεγεν ἀστείως μὲν ἀλλὰ προσφορώτατα ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν καταπλεόντων εἰς Ἀθήνας, ἵνα διδαχθῶσιν ἐν ταῖς αὐτόθι σχολαῖς, τὸ πρῶτον μὲν νομίζουσιν ἑαυτοὺς σοφούς, ἔπειτα δὲ γίνονται φιλόσοφοι (φίλοι δηλ. τῆς σοφίας), ἀκολούθως σοφισταί, καὶ ἐπὶ τέλους ἰδιῶται καὶ ἀμαθεῖς· τουτέστι, καθόσον μᾶλλον διδάσκονται, ἀποβάλλουσι κατα μικρὸν καὶ τὴν οἴησιν καὶ τὸν τύφον.

Ἐκ τῶν ἀσθενούντων οἱ μὲν νοσοῦντες τοὺς ὀδόντας ἢ τοὺς δακτύλους πορεύονται μόνοι των εἰς τὸν ἰατρόν· οἱ δὲ ἔχοντες πυρετὸν ἢ βαρέως νοσοῦντες προσκαλοῦσιν αὐτὸν οἴκαδε διὰ νὰ τους θεραπεύσῃ· ἀλλ' οἱ πάσχοντες μελαγχολίαν ἢ παραφροσύνην οὐδὲ τοὺς ἰατροὺς ὑπομένουσιν ἵνα προσέλθωσιν εἰς βοήθειάν των, ἀλλ' ἀποδιώκουσιν αὐτοὺς ἢ φεύγουσι καὶ οὐδὲ ποσῶς αἰσθάνονται ὑπὸ τῆς σφοδρότητος τοῦ πάθους ὅτι νοσοῦσιν. Οὕτω καὶ ἐκ τῶν ἁμαρτανόντων οἱ μὲν ἀγρίως καὶ ἐχθρικῶς διατιθέμενοι καὶ δυσχεραίνοντες κατὰ τῶν ἐλεγχόντων καὶ νουθετούντων εἰσὶν ἀνίατοι· οἱ δὲ ὑπομένοντες καὶ προσδεχόμενοι τὰς ἐπιτιμήσεις καὶ παραινέσεις κλίνουσι πρὸς τὴν θεραπείαν· ἀλλὰ τὸ νὰ προσέρχεται ὅθεν ὁ ἁμαρτάνων πρὸς τὸν ἐξελέγξοντα, ἵνα φανερώσῃ τὸ ἐλάττωμα καὶ τὴν μοχθηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ νὰ μὴ χαίρῃ λανθάνων μηδὲ ν' ἀγαπᾷ κρυπτόμενος ἀλλὰ νὰ ὁμολογῇ τὸ πάθος καὶ νὰ ἐπικαλῆται τὴν ἀντίληψιν τοῦ θεραπεύοντος καὶ νουθετοῦντος, τοῦτο εἶνε καλὸν σημεῖον τῶν πρὸς τὴν ἀρετὴν προόδων του. Ἔλεγε δὲ καὶ ὁ Διογένης ὅτι ὁ ἐπιθυμῶν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν ὀφείλει νὰ ζητῇ ἢ φίλον εἰλικρινῆ ἢ ἄσπονδον ἐχθρόν, ὅπως ἀποφεύγῃ τὴν κακίαν ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ ἑνὸς ἢ νουθετούμενος ὑπὸ τοῦ ἄλλου.

Ἐὰν δέ τινες ἐπιδεικνύμενοι τὸν ῥύπον καὶ τὰς κηλίδας τοῦ χιτῶνος ἢ τὸ ἐσχισμένον ὑπόδημα αὐτῶν νομίζωσι δῆθεν ὅτι καθίστανται εὐάρεστοι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ὑπὸ κενοδοξίας διασκώπτοντες αὐτοὶ πρῶτοι ἑαυτοὺς ὅτι εἰσὶ μικρόσωμοι ἢ κυρτοὶ ἐγκαυχῶνται ἐπὶ τούτῳ· ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὰς ἐν τῇ ψυχῇ αἰσχρότητας καὶ τὰς περὶ τὸν βίον κακοηθείας καὶ φθόνους καὶ φιλαργυρίας καὶ φιληδονίας, ὥσπερ πληγάς, περιστέλλοντες ἢ ἀποκρύπτοντες δὲν ἀφίνωσί τινα ἵνα ἐγγίσῃ ἢ προσίδῃ αὐτά, φοβούμενοι τοὺς ἐλέγχους, οἱ τοιοῦτοι μικράν τινα πρόοδον προσέλαβον ἐν τῇ ἀρετῇ ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οὐδεμίαν. Ἀλλ' ὁ τἀναντία πράττων ἤτοι ὁ δυνάμενος καὶ βουλόμενος αὐτὸς πρῶτος νὰ λυπῇ καὶ νὰ ἐλέγχῃ ἑαυτὸν ἁμαρτάνοντα, δεύτερον δὲ νὰ ὑπομένῃ τὰς νουθεσίας καὶ τοὺς ἐλέγχους τοῦ ἄλλου, οὗτος τότε φαίνεται ὅτι, καθαιρόμενος ἀληθῶς, βδελύσσεται καὶ ἀποτρίβει τὴν μοχθηρίαν καὶ τὰ ἐλατώματα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Διότι ὀφείλει μέν τις ν' ἀποφεύγῃ καὶ νὰ ἐντρέπεται τὰ ἐλαττώματα ἅπερ ἔχει, ἀλλ' ὁ ἀληθῶς ββελυττόμενος αὐτὰ ταῦτα μᾶλλον ἢ τὸ ἐξ αὐτῶν ὄνειδος προθύμως προσέρχεται, ἵνα συμβουλευθῇ τοὺς ἐναρέτους καὶ βελτιωθεὶς καταστρέψῃ αὐτὰ ἐξ ὁλοκλήρου.

Νεανίσκος τις, εὑρεθεὶς ἐν καπηλείῳ καὶ ἰδὼν τὸν Διογένην διαβαίνοντα, εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ καπηλείου· ὁ δὲ εἶπεν «ὅσῳ ἐνδοτέρῳ φεύγεις, τόσῳ μᾶλλον εἰσδύεις ἐν αὐτῷ.» Οὕτω καὶ οἱ πλήρεις ἐλαττωμάτων ὅσῳ μᾶλλον ἀρνοῦνται αὐτά, τοσούτῳ μᾶλλον ἐνδύονται καὶ περιστέλλουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν κακίαν, καθὼς οἱ πενόμενοι, προσποιούμενοι δὲ πλουτεῖν, ἔτι μᾶλλον πένονται διὰ τὴν ἀλαζονείαν των.

(ἀκολουθεῖ).

Εμ. Γιαννακόπουλος.

Ο ΧΟΙΡΟΠΟΤΑΜΟΣ.

Πρωτάκουστον ἀληθῶς διὰ τοὺς πλείστους τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν πιστεύομεν τὸ ὄνομα τοῦτο, καθ' ὅσον μάλιστα καὶ ὁ ἐν τῷ Magazine of Art Ἄγγλος συγγραφεὺς τῆς κάτωθι πραγματείας ὡς περὶ σπανίου καὶ νεοφανοῦς ζώου ἐν τῷ Ζωολογικῷ κήπῳ τοῦ Λονδίνου γράφει οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν.

Ἄλλως τε πιστεύομεν ὅτι μεταφέροντες πρὸς στιγμὴν τοὺς ἀναγνώστας τοῦ «Μέντορος» ἀπὸ τὰ πεδία τῆς φιλολογίας, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ποιήσεως ἐν τοῖς κήποις τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, οἵτινες καθ' ἑκάστην ἐπασχολοῦσι τοσοῦτον πλῆθος τῆς μᾶλλον διακεκριμένης τάξεως τοῦ Λονδίνου, δὲν θ' ἀποτύχωμεν τῆς ἐλπίδος ἐνδιαφέροντός τινος καὶ προσοχῆς καὶ εὐχαριστήσεως αὐτῶν, ἣν παντὶ σθένει ἐπιδιώκομεν. Ἂν εὐχὶ ἐξ ὁλοκλήρου κατὰ μέγα μέρος ὅμως συμφωνοῦμεν μετὰ τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως ὅτι

Sweet is the lore which nature brings;
our meddling intellect
Misshapes the beauteous forms of things,
We murder to dissect.

ἤτοι:

Γλυκεῖ' αἱ γνώσεις, ἃς δωρεῖ ἡμῖν ἡ φύσις μόνον· πολλάκις τὴν καλὴν μορφὴν τῶν ὄντων ἀσχημίζει τὸ πνεῦμα πολυπραγμονοῦν, καὶ χεῖρα δολοφόνον ὑψόνει ὅστις κάποτε τὰ πάντα διϋλίζει.

Παρακολουθοῦντες τὸν ἡμέτερον ὁδηγὸν ἐν τοῖς κήποις τῆς Ζωολογικῆς ἑταιρίας, διατρέχωμεν μετ' αὐτοῦ τὰ οἰκήματα τῶν λοιπῶν παχυδέρμων ζώων, ἔνθα δύναταί τις νὰ περιεργασθῇ τὸν νεαρὸν ἐλέφαντα μετὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ μητρὸς ἐπαιτοῦντα καὶ κολακεύοντα τὰ πλήθη ἐπὶ τῇ ἐλπίδι μικρᾶς τινος ἀνταμοιβῆς· τὸν ὁπλοφόρον ρινόκερω ἦττον νωθρόν, θυσειδῆ καὶ ἠλίθιον ἀφ' ὅτι ἀδικοῦντες περιγράφουσιν αὐτὸν οἱ ζωολόγοι· τὸν ἱπποπόταμον ἀνήμερον καὶ δεινὸν εἰσέτι, ὅστις φαίνεται προωρισμένος ὅπως κοιμᾶται ἢ δι' ἄλλο τι, καὶ τέλος ἰδοὺ ἀντιμέτωποι τοῦ νεήλυδος χοιροποτάμου.

Τὸ ζῶον τοῦτο, ὅπερ ἐκ τοῦ ὀνόματός του καὶ τῆς εἰκόνος του οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει καὶ παριστᾷ, μικρᾷ τινι μόνον τῇ διαφορᾷ, ἢ σῦν, ὅστις, καίτοι τὸ πλεῖστον ὀροδίαιτος καὶ κατ' ἀγέλας, οὐχ ἧττον πολλάκις ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰ ἕλη καὶ τοὺς ποταμούς, μόλις πρό τινων ἐτῶν ἐτίμησε τὸ Ἀγγλικὸν ἔδαφος.

«Πιστεύεται, λέγει ὁ ἐπισκεπτὴς τῶν Κήπων τῆς Ζωολογικῆς ἑταιρίας, ὅτι ὁ δοῦλος ἅμα θέσῃ τὸν πόδα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν μας καθίσταται ἐλεύθερος, πλὴν φεῦ! ὁ χοιροπόταμος τοὺς λόγους τούτους εὗρεν οὐδὲν ἄλλο ἢ ψεῦδος, ἀπάτην καὶ τρομερὸν ἐμπαιγμόν. Ὁ δυστυχής, ἀφ' ἧς ἐγένετο ἀνάρπαστος ἐκ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Κάμερον ποταμοῦ, ἔνθα ἐγεννήθη καὶ ἔνθα ἤλπιζεν ὅτι ἔμελλε νὰ διέλθῃ τὰς ὀλίγας ἐκείνας στιγμάς, ἃς οἱ ἄνθρωποι ἀποκαλοῦσι ζωήν, διατελεῖ αἰχμάλωτος. Ἐπέπρωτο νὰ διαπεράσῃ τὸν ὠκεανὸν καὶ μεταφερθῇ εἰς ξένην γῆν, νὰ ἐνατενίζηται ὑπὸ ξένων καὶ περιέργων ὀφθαλμῶν, νὰ προσαγορεύηται διὰ ξένης γλώττης. Ἴσως ἄλλος τις ἤθελεν εὕρει λόγους παρηγορίας ἐν τούτοις· ἀλλ' αὐτός, ἄνευ φιλοδοξίας ὡς τυγχάνει, οὐδεμίαν ἀρύεται ἐκ τῶν τοιούτων παραμυθίαν· μάτην οἱ καλλιτέχναι χαλκογραφοῦσιν αὐτόν, αἱ ἐφημερίδες διασαλπίζουσι τὴν σύλληψίν του, τὸ δὲ δημόσιον σπεύδει ὄπισθέν του ὡς σπεύδει ὄπισθεν τοῦ πατρὸς Cavazzi (*) ἢ τῆς κυρίας Stowe(*)»

Ὁ χοιροπόταμος εὑρίσκεται ἐν τοῖς ποταμοῖς τῶν παραλίων τῆς Γουϊνέας ἐν τῇ δυτικῇ Ἀφρικῇ· τὸ μέγεθος αὐτοῦ εἶνε τὸ τοῦ κοινοῦ χοίρου καὶ εἶνε περίεργον τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ μέλαν χρῶμα κλῖνον πρὸς τὸ κίτρινον. Πρὶν ἢ γίνῃ γνωστὸς ὡς ζῶν, διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὡρίζοντο ὀρυκτά τινα λείψανα ἐκ τῶν τῆς τάξεως τῶν παχυδέρμων, συνεχῶς ἀνασκαπτόμενα ἐν τοῖς πλησιοχώροις τῶν Παρισίων καὶ τῆς νήσου Wight.

Τὸ μᾶλλον ἀναλογοῦν αὐτῷ ζῶον εἶνε ὁ Bosch Vaik τοῦ Ἀκρωτηρίου, ζῶον ἐπίσης σπανιώτατον, ἀλλὰ τόσον ἀξιοπερίεργον,

Ὁ χοιροπόταμος.

ὥστε ἀπορίας ἄξιον τὸ ὅτι διέφυγον ἐπὶ τοσοῦτον ἀμφότερα τὰ νεοφανῆ ταῦτα ζῶα τὰς ἐρεύνας τοσούτων ἀνταποκριτῶν τῆς Ζωολογικῆς ἑταιρίας, αἵτινες καθόλου εἰπεῖν γνωστὸν ὅτι ἐπεστέφθησαν ὑπὸ τόσων ἄλλων ἐπιτυχιῶν.

Μ. Δ. Σ.

(*) Σημ. τ. Μ. ὁ μὲν περίφημος Ἰταλὸς Ἱεροκῆρυξ ἀντιστρατευθεὶς τῷ Πάπᾳ, ἡ δὲ Ἀμερικανὶς περίφημος διὰ τὴν μυθιστορίαν αὐτῆς « Ἡ Καλύβη τοῦ Θωμᾶ. »

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗΝ.

« Ἀναχωρεῖτε εἰς τὴν Σελήνην, κύριε; »

« Μάλιστα, φίλε μου, καὶ διατί ὄχι, ἀφ' οὗ ἄλλοι μηδέποτε πατήσαντες τῆς Σελήνης τὸ ἔδαφος ἔγραψαν τόσα περὶ αὐτῆς ὡς ἐὰν ἔζησαν ἐπ' αὐτῆς ἔτη ὁλόκληρα; Εἰς τούτων, λησμονῶ τώρα τὸ ὄνομά του, οἰκτείρει τοὺς κατοίκους τῆς Σελήνης, διότι ἕνεκα τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως ὀπωροφόρων δένδρων δὲν τρώγουσιν ὀπώρας, ἀλλὰ τρέφονται μόνον μὲ γεώμηλα, ραφανίδας καὶ κολοκύνθας. Ὁ Σχδένδεδόργ καὶ ἄλλοι μήπως δὲν εἶπον καθ' εἷς ὅ τι ἔφθασε περὶ Σελήνης; Οὕτω λοιπὸν ἀπεφάσισα κἀγὼ νὰ ἐπιχειρήσω ἐκδρομὴν ἵνα ἰδίοις ὄμμασιν ἀντιληφθῶ τῶν ἐκεῖ συμβαινόντων. »

« Εἰπέ μοι ὅμως, πῶς θὰ μεταβῇς εἰς τὴν Σελήνην;»

«Εἶσαι πολὺ περίεργος, φίλε μου· ἔχω κ' ἐγὼ τὰ σχέδιά μου. ἐπενόησα νέον μέσον συγκοινωνίας. Ὁ Λίτροβ ἐν τοῖς «Θαυμασίοις τοῦ Οὐρανοῦ» ἀποδείξας μετὰ παιδικῆς ἁπλότητος ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ μεταβῇ ἄνθρωπος εἰς τὴν Σελήνην διὰ λεωφορείου, σιδηροδρόμου, ἀεροστάτου, βλήματος τηλεβόλου ἢ τοῦ θαυμαστοῦ κυάμου τοῦ Μονχάουζεν, ἓν μόνον μέσον συγκοινωνίας ἐλησμόνησε—τὸ κυριώτατον—τὴν φαντασίαν.

Ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς φαντασίας λοιπὸν ἀναβὰς ἢ ἀναβάντες, ἂν θέλῃς νὰ μὲ συνοδεύσῃς, θέλομεν εὑρεθῇ ἐν ἀκαρεῖ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τῆς Σελήνης καὶ ἐκεῖθεν ἀρχόμεθα τῆς περιοδείας ἡμῶν.

Εἶνε ἑσπέρα· ὁ ἥλιος ἐγγίζων πρὸς τὸ τέρμα τῆς ἡμερησίας πορείας του ἵσταται λαμπρὸς παρὰ τὸ δυτικὸν τοῦ ὁρίζοντος μέρος, θαυμαστὴν δὲ πρὸς τὴν λαμπρότητα αὐτοῦ ἀντίθεσιν ἀποτελεῖ τὸ ζοφερὸν τοῦ οὐρανοῦ χρῶμα, πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ οὐδ' ἡ σκοτεινοτέρα νὺξ τοῦ χειμῶνος. Ἱστάμεθα ἐπὶ κυκλοτεροῦς ὀρεινοῦ δακτυλίου ἤ, ὡς ἐπὶ τῆς Σελήνης ὀνομάζονται, δακτυλιοειδοῦς ὄρους· πρὸς τὰ ἔσω αὐτοῦ ὑπάρχει βάραθρον 7000 ποδῶν βάθους, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐπικρατεῖ σκότος τοσοῦτον ζοφερὸν, ὅσον οἱ κάτοικοι τῆς γῆς οὐδέποτε οὔτε ἐφαντάσθημεν. Ἀηδὴς δὲ τοῦ σκότους τούτου ἀντίθεσις εἶνε ἡ ὡς κατόπτρου φωτιζομένου λαμπρότης τῆς ἔξωθεν ἐπιφανείας τοῦ δακτυλιοειδοῦς ὄρους, ἥτις ἐκτείνεται μέχρι 30 – 50 μιλ. μακρὰν ἡμῶν.

Πρὶν ἢ κατέλθωμεν τοῦ ὄρους, ἀπολαύσωμεν ὀλίγον τὴν θέαν τῶν περὶ ἡμᾶς λαμπροτάτων καὶ τερπνοτάτων τοποθεσιῶν. Ἀπὸ τοῦ «ὠκεανοῦ τῶν καταιγίδων» βλέπομεν ἐξέχοντα πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν τὸν λαμπρὸν μονήρη «Κέπλερον», ὄρος δακτυλιοειδὲς ὅμοιον τῷ ἐφ' οὗ ἱστάμεθα· ἔτι νοτιοανατολικώτερον φαίνονται πολλὰ ὄρη, ὧν ἡ κυριωτέρα σειρὰ εἶνε τὰ 6000 πόδας ὑψηλὰ «Καρπάθια»· τούτων δ' ἐξέχουσι κυρίως δύο, δακτυλιοειδῆ ἐπίσης, ὁ «Κοπέρνικος» καὶ ὁ κατὰ 4000 πόδας ὑψηλότερος «Ἐρατοσθένης». Κατ' εὐθεῖαν πρὸς ἀνατολὰς ὑψοῦνται ἀπὸ τῆς διὰ τῶν «Καρπαθίων» χωριζομένης ἀπὸ τοῦ «ὠκεανοῦ τῶν καταιγίδων» «θαλάσσης τῶν ὑετῶν» ἕτερα ὑψηλότερα ἔτι ὄρη· τούτων τὸ ἀπωτάτω κείμενον καὶ μέγιστον εἶνε ὁ 11 μιλ. διάμετρον ἔχων «Ἀρχιμήδης», ὅστις ἐνδύεται διὰ τῶν «Καρπαθίων» μετὰ τοῦ «Ἐρατοσθένους», ἀπὸ δὲ τῆς «μεγάλης θαλάσσης τῶν ὑετῶν» φαίνονται ὑψούμεναι αἱ 11000 πόδας ὑψηλαὶ Ἄλπεις.

Τὰς τερπνοτάτας ταύτας τοποθεσίας εἴδομεν ὑπὸ τὴν λάμψιν τοῦ δύοντος ἡλίου, οὐδὲν δ' εἴδομεν ὑπενθυμίζον ἡμῖν τὸ μαγευτικὸν λυκόφως τῶν γηΐνων ἑσπερῶν. Ἅμα ἡ ἀφορήτως μαρμαίρουσα λαμπρότης ἀπομεμακρυσμένης κορυφῆς ὄρους ἐξηφανίσθη, ἐπῆλθε σκότος ζοφερώτατον. Ποῦ τὰ περικαλλῆ ἐκεῖ χρώματα τῆς γηΐνης ἀμφιλύκης! ἐνταῦθα τὸ ἄπλετον καὶ ἀφόρητον φῶς διαδέχεται ἐν ἀκαρεῖ ζοφερὸν σκότος.

Κατέλθωμεν καὶ διαβῶμεν τὰς πεδιάδας. Ἡ νέα Σελήνη—σύγγνωθι, ἤθελα νὰ εἶπω ἡ νέα Γῆ—ἥτις τὴν μεσημβρίαν ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ βαθὺ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, διανύσασα κατὰ τὰς μετὰ μεσημβρίαν ὥρας τὸ πρῶτον αὐτῆς τέταρτον, πλησιάζει νὰ γίνῃ πλησιφαὴς (παγγῆ). Πόσον εἶνε ὁρατά! Δέκα καὶ τρεῖς φορὰς μεγαλειτέρα τῆς πανσελήνου ἡ παγγῆ φωτίζει μὲ τὸ ἀργυροῦν αὐτῆς φῶς τὰς δέκα τρεῖς φορὰς μακροτέρας τῶν γηΐνων νύκτας τῆς Σελήνης!

Ἡ ἀπὸ τοῦ ὄρους κατάβασις ἡμῶν μ' ὅλον τὸ κατωφερὲς καὶ ὀλισθηρὸν τοῦ ὑελώδους ἐδάφους δὲν ἦτο τόσῳ κοπιώδης, ὅσον ἡ ἀπὸ γηΐνου ὄρους κατάβασις, διότι ἐπὶ τῆς Γῆς μὲν μᾶς ἕλκει πρὸς τὰ κάτω βάρος 140 περίπου λιτρῶν, ἐνῷ ἐνταῦθα οἱ πόδες ἡμῶν μόλις 20 λιτρῶν βάρος φέρουσιν. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ τῇ ἀκόπῳ καταβάσει χαρὰ ἡμῶν ἐμετριάσθη τὸ πρῶτον, εἶτα δ' ἐπεσκοτίσθη ὑπὸ ἑτέρου αἰσθήματος, τοῦ ψύχους· ὅσῳ προχωροῦμεν πρὸς τὴν πεδιάδα, τόσῳ περισσοτέρας μηλωτὰς καὶ ἐπενδύτας ἐξάγομεν τοῦ ὁδοιπορικοῦ ἡμῶν κιβωτίου καὶ ἐνδυόμεθα. Οἱ ἐν καιρῷ τῆς ἡμέρας ὡς τοῦρ καίοντες βράχοι ψυχραίνονται μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος καὶ ἡ περὶ ἡμᾶς θερμοκρασία κατῆλθεν ἐντὸς ὀλίγου μέχρις ὑπὸ τὸ μηδὲν Κελσίου· μὴ λησμονῶμεν ὅμως ὅτι ἐπὶ τῆς Σελήνης ἐνιαυτὸς καὶ ἡμερονύκτιον εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ ὅτι τὸ μεσονύκτιον εἶνε ἡ ἀκμὴ τοῦ χειμῶνος.

Φθάσαντες εἰς τὴν πεδιάδα, διευθυνόμεθα πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν καὶ βλέπομεν ἀνοιγόμενον ἐνώπιον ἡμῶν μεταξὺ τῶν Ἀκρωτηρίων «Ἡρακλείδου» καὶ «Ἀππλὰς» ὡραιότατον ἐκ βράχων ἀμφιθέατρον: ἦτοι ἡμικυκλοειδῆ κοιλάδα, 30 περίπου μιλίων πλάτους καὶ 15 βάθους, περιοριζομένην ὑπὸ βράχων 14 χιλιάδας πόδας ὑψηλῶν· ἡ κοιλὰς αὕτη ὀνομάζεται «κόλπος τῆς Ἴριδος». Στρεφόμεθα πρὸς ἀνατολὰς καί, διελθόντες τὰ μεταξὺ «Αὐτολύκου» καὶ «Ἀριστίλλου» στενά, εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ὑπὸ ὀρέων κύκλωθεν ὁριζομένην «θάλασσαν τῆς ἰλαρότητος»· πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μεταξὺ «Πλινίου» καὶ «Βιτραύου» ὑπάρχει εὐρεῖα πύλη ἄγουσα πρὸς τὴν «θάλασσαν τῆς ἠρεμίας», ἥτις συνορεύει πρὸς τὴν θάλασσαν «τοῦ Νέκταρος»καὶ τὴν τῆς «γονιμότητος». Πρὸς ἀνατολὰς κεῖται ἡ ὑπὸ ὀρέων ὁριζομένη «θάλασσα τῶν ἀποφάσεων».

Διαβάντες τὴν «θάλασσαν τοῦ Νέκταρος» καὶ τῆς «γονιμότητος», διευθυνόμεθα πρὸς δυσμὰς καὶ φθάνομεν εἰς τὴν «θάλασσαν τῶν νεφελῶν» καὶ τὸν «ὠκεανὸν τῶν καταιγίδων»· ἐκεῖθεν δὲ στραφέντες πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν ἀναβαίνομεν ἐπὶ τοῦ 25,000

πόδας ὑψηλοῦ Δοέρφελ καὶ τοῦ 25,200 Λαΐδνιτς. Ἐκεῖ μᾶς περιμένει ἡ φαντασία, ἐφ' ἧς ἐπιβάντες ἐφθάσαμεν πάλιν εἰς τὴν Γῆν μας. Τώρα ὅτε ἰδίοις ὄμμασιν ἀντελήφθημεν τῶν ἐπὶ τῆς Σελήνης, ἂν θέλῃς, ἀναγνῶστα, σοὶ ἀνακοινοῦμεν περίληψιν τῶν ἐντυπώσεων, ἃς ἐπροξένησεν ἡμῖν ἡ ἐκδρομή μας. Μέχρι τοῦδε σοὶ εἴπομεν ὅτι ἡ νὺξ ἐπὶ τῆς Σελήνης εἶνε μὲν ὡραία, καθ' ὅσον φωτίζεται ὑπὸ τῆς Γῆς, ἀλλ' ὅτι εἶνε καὶ ψυχρὰ λίαν, διότι νὺξ ἐπὶ τῆς Σελήνης σημαίνει χειμών· τώρα δὲ σοὶ λέγομεν καὶ τὰ ἑξῆς· μ' ὅλον ὅτι ἀνέβημεν καὶ κατέβημεν ὑψηλότατα ὄρη, οὐδόλως ἐκοπιάσαμεν· τὰ κιδώτια ἡμῶν τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῶν ὤμων ἐφέραμεν οὐδόλως μᾶς ἐβάρυναν, πιστεύομεν δὲ ὅτι, ἂν ὑπάρχωσιν ἐπὶ τῆς σελήνης ἀχθοφόροι—ἡμεῖς δὲν εἴδομεν οὐδένα, καίτοι διήλθομεν τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς—θὰ δύνανται νὰ φέρωσι φορτίον ἑπτάκις βαρύτερον ἢ οἱ ἐν Κ)πόλει καὶ Σμύρνῃ συνάδελφοι αὐτῶν. Ὁ ὁδοιπορῶν ἐπὶ τῆς Σελήνης δσον χονδρὰ ὑποδήματα καὶ ἂν φορῇ πάλιν θὰ πληγωθῶσιν οἱ πόδες του, διότι πᾶς λίθος, πᾶς βράχος διατηρεῖ τὸ αἰχμηρὸν καὶ ὀξὺ δῶν διαφόρων ἐπιφανειῶν του, αἵτινες εἶνε ἱκαναὶ νὰ σχίσωσιν ἐντὸς λεπτῶν τινων μόνων καὶ τὰ χονδρότερα γαλλικὰ δέρματα. Ἐπὶ τῆς Σελήνης δὲν ὑπάρχει ὕδωρ, τὸ ὁποῖον πηγνύμενον νὰ συντρίβῃ τοὺς βράχους καὶ πίπτον ὡς βροχὴ ν' ἀμβλύνῃ βαθμηδὸν τὰς αἰχμὰς αὐτῶν· δὲν ὑπάρχει ὀξυγόνυθραξ, ὅστις νὰ ἐπενεργῇ ἐπὶ τῶν λίθων διαλύων καὶ ἀποσυνθέτων τὴν χημικὴν αὐτῶν σύστασιν καὶ νὰ μεταβάλλῃ αὐτοὺς εἰς ἄργιλλον καὶ κιμωλίαν. Τὰ ὄρη διατηροῦσιν εἰσέτι τὴν παρθενικὴν αὐτῶν καθαρότητα, ἣν εἶχον καὶ ὅτε ὑψώθησαν ἀπὸ τοῦ φλεγομένου τῆς Σελήνης πυρῆνος. Ἐπὶ τῆς Σελήνης, ἐνῷ τὸ μεσονύκτιον κινδυνεύεις νὰ παγώσῃς ἀπὸ τὸ ψύχος καὶ 100 ἀρχιερατικὰς μηλωτὰς ἐὰν φέρῃς, τὴν μεσημβρίαν δὲν δύνασαι νὰ ὑποφέρῃς ὄχι ἐνδύματα, ἀλλὰ μήτε αὐτὸ τὸ δέρμα σου ὅσον λεπτὸν καὶ ἂν ἦνε· καὶ τὸ ἄριστον ἀνθήλιον δὲν σὲ προφυλάττει ἀπὸ τῶν φλογερῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων, αἵτινες ἀντανακλώμεναι ἐπὶ τοῦ ὑελώδους τῆς Σελήνης ἐδάφους σὲ καίουσι καὶ κάτωθεν. Ἂν ποτε ἀποφασίσῃς νὰ ἐπιχειρήτῃς καὶ σὺ ἐκδρομὴν εἰς τὴν Σελήνην, πρέπει νὰ φέρῃς μεθ' ἑαυτοῦ ἐντὸς ἀσκῶν τὸν ἀέρα, τὸν ὁποῖον θ' ἀναπνέῃς, καὶ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον θὰ δροσίζῃ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀφορήτου τῆς μεσημβρίας καύσωνος μαραινόμενα χείλη σου. Ἐπὶ τῆς Σελήνης δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀτμόσφαιρα οὔτε ὕδωρ οὔτε ἄλλο τι ὑγρὸν ἐπιδεκτικὸν ἐξατμίσεως, ἀλλ' οὔτε ἀέριόν τι· ἐκεῖ βασιλεύει ὁ θάνατος· ζωὴ ἐπὶ τοῦ δορυφόρου τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ὅπως τὴν ἐννοεῖ ὑγιὴς ἀνθρώπινος νοῦς, δὲν ὑπάρχει οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ. Οἱ λαλοῦντες περὶ κατοίκων τῆς Σελήνης παραλογίζονται καὶ πρὸ πολλοῦ ἔπρεπε νὰ ἦνε περιωρισμένοι ἐντὸς φρενοκομείου. Καὶ ἡ ζωηροτέρα φαντασία ἀνθρώπου σώας ἔχοντος τὰς φρένας καὶ ἐλαχίστην περὶ φυσικῆς καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς ἰδέαν ἔχοντος δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ ποτε ὅτι ὑπάρχει καὶ ἓν βρύον ἐπὶ τῆς Σελήνης.

Καὶ ὅμως εὑρέθησαν ἄνθρωποι ἐπιστήμονες, ἄνθρωποι χαίροντες ἀποκαλεῖσθαι ἀστρονόμοι, οἵτινες παρεδέχθησαν ὅτι εἶνε δυνατὸν ἡ Σελήνη νὰ κατοικῆται, ὁ δὲ Γένιτνισεν ὑπερεξακοντίσας πάντας εἶπεν ὅτι διὰ τοῦ τηλεσκοπίου του παρετήρησεν ἀκριβῶς τοὺς κατοίκους τῆς Σελήνης καὶ ἄλλος ὅτι κατὰ τὸν Ἰούνιον θεωρίζουσιν οὗτοι τὰ σπαρτά των, διότι αἱ τέως ξανθαὶ κηλῖδες τῆς Σελήνης κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἀφανίζονται.

Τὸ φαντάζεσθαι καὶ ὁμιλεῖν περὶ κατοίκων τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων εἶνε πλέον ἢ μωρία, εἶνε ἔγκλημα ἀπέναντι τοῦ λογικοῦ. Εἶνε ποτὲ δυνατὸν νὰ κατοικῶσιν ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς ἑστίας ἥτις ἔχει τόσῳ βαρεῖαν ἀτμόσφαιραν, ὥστε ἄνθρωπος κρημνιζόμενος ἀπὸ κωδωνοστασίου πίπτει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τόσον βραδέως ὅσον καὶ φυλλίδιον σιγαροχάρτου; Ὅστις θέλῃ, ἂς παραδεχθῇ ἀνθρώπους ἢ ζωὴν καθόλου ἐπὶ τοῦ Διός, ἐφ' οὗ τὸ ὕδωρ εἶνε στερεὸν καὶ ἡ γῆ ρευστή· ἡ οὐσία τῆς ἐπιφανείας τοῦ πλανήτου τούτου ἔχει βάρος καὶ πυκνότητα κατὰ τὸ ἥμισυ ὀλιγωτέραν ἢ τὸ ἀπεσταγμένον ὕδωρ, ἡ δ' ἑλκτικὴ ἐπ' αὐτοῦ δύναμις (ἡ βαρύτης) εἶνε τόση μεγάλη, ὥστε μία γηΐνη λίτρα ἀντιστοιχεῖ ἐκεῖ πρὸς δύο, ἄνθρωπος δὲ βαδίζων θὰ βυθίζηται ἐντελῶς ἐντὸς τοῦ ἐδάφους καὶ θὰ περιπατῇ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Εἶνε ποτὲ δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ζωὴ ἐπὶ τῶν ψυχρῶν καὶ σκοτεινῶν Οὐρανοῦ καὶ Ποσειδῶνος ἢ ἐπὶ τῶν πυρικαύστων Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης;

Ἐπὶ τῆς Σελήνης δὲν ὑπάρχει οὔτε σταγὼν ὕδατος οὔτε χιλιοστὸν τοῦ γραμμαρίου ἀέρος οὔτε ὀξυγόνον οὔτε ἄλλο τι ἀέριον, ἐπομένως οὔτε ἄνθρωποι οὔτε ζῶα οὔτε φυτὰ δὲν ὑπάρχουσιν οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσιν ἐπ' αὐτῆς, πληρέστατα δὲ δίκαιον ἔχει ὁ πρὸ 200 ἐτῶν ἀκμάζων Ριτσιόλης, ὅστις ἐπέγραψεν ἐπὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συντεθέντος χάρτου τῆς Σελήνης,

« Ἐνταῦθα οὔτε ἄνθρωποι κατοικοῦσιν οὔτε αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθνησκόντων ἔρχονται. »

Ἐκ τοῦ Ἡμερησίου Τύπου τῆς Βιέννης.

Μετάφρασις Α. Σ.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας διὰ 4 στοιχείων.

Παράδοξος παρατήρησις ὅτι εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γνωστὰς γλώσσας τοῦ κόσμου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γράφεται διὰ 4 στοιχείων ὡς ἑξῆς:

1 Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Θεός.—2 Λατινικὴν Deus—3 γαλλικὴν Dieu.—4 Γερμανικὴν Gott.—5 Σκανδιναυϊκὴν Odin.—6 Σουϊδικὴν Godd.—7 Ἱσπανικὴν Dias.—8 Ἰρλανδικὴν Dieh —9 Κροατικὴν Doga.—10 Βλαχικὴν Ξένε.—11 Δαλματικὴν ρόγτ.—12 Τουρκικὴν Addi.—13 Ἀραβικὴν Ἀλλά.—14 Περσικὴν Σιρά.—15 Ἰνδικὴν Ἐσγί.—16 Αἰγυπτιακὴν Aumn.—17 Συριακὴν Ἀδάδ.—18 Ἑβραϊκὴν Ἀδών.—19 Ταρταρικὴν Ἰδγά.—20 Ἰαπωνικὴν Ζαΐν.—21 Περουβιανὴν Ἀιάν.

ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΦΥΛΛΑ

ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Μ. Δ. Σ.

ΑΣΜΑ 5.

ΑΓΡΙΟΝ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ.

Ὦ, ἔχει καὶ ἡ ἄδυσσος φρικῶδες μεγαλεῖον!
ἡ τρικυμία θέλγητρον· ἡ θύελλα, ὁ κλεῖδων
τὸ στῆθος ὁμοιάζουσι τὰς συμφορὰς ἐγκλεῖον,
τὸ στῆθος ἄνευ ἔρως, ἄνευ χαρᾶς κ' ἐλπίδων.
Ἂν παταγῇ ἡ ἄδυσσος, τὸ στῆθος δὲν στενάζει;
ἡ τρικυμία τὴν ψυχὴν τῶν πόνων ὁμοιάζει.

Λευκὴ χιὼν τὰ ὄρη μας πῶς σήμερον καλύπτει;
ψυχρὰ μεγαλοπρέπεια τὴν φύσιν δὲν στολίζει;
Φεῦ! οὕτω μεγαλοπρεπὴς κ' ἡ σιωπή μας κρύπτει
τὰς θλίψεις, ὅταν ἐπὶ γῆς θνητός τις δὲν ἐλπίζῃ
καὶ ἀτενίζῃ τὰ βουνὰ καὶ βλέπῃ τὴν χιόνα
καὶ τὰ θηρία τῶν δασῶν ἀκούῃ πέριξ μόνα.

Νυκτὸς ἐρήμου, σιγηλῆς φρικῶδες μεγαλεῖον
τοῦ στήθους μου ἡ ἔρημος καὶ νὺξ πῶς ὁμοιάζει!
Ναί, ὁμοιάζει πρὸ πολλοῦ τὸ στῆθος τὸ ἐγκλεῖον
χειμῶνα, ὅστις μὲ ψυχρὰν χιόνα τὸ σκεπάζει,
κ' ὑπὸ αὐτὴν, ὡς θάπτοντα τὰ ἄνθη τῶν ὀρέων,
ἐτάφη οὕτω ἐν σιγῇ κάθε τερπνὸν κ' ὡραῖον.

Ἐτάφη, πλὴν τοῦ τάφου του γιγαντιαία πίτυς
εἰς τῶν ἀνέμων τὴν πνοὴν τοὺς κλῶνας αὐτῆς τρίζει
κ' ἤσυχος, μεγαλοπρεπὴς ἡ θλιβερὰ φωνή της
τ' ἄσματα τῆς νεότητος καὶ πάλιν ψιθυρίζει·
Ὦ! ἔχει καὶ ἡ συμφορὰ θρηνῶδες μεγαλεῖον
ὡς ναυαγῆσαν ἔρημον ἐπὶ τῆς ἄμμου πλοῖον.

Εἶνε τερπνὴ τοῦ ὑψηλοῦ Σιπύλου μας ἡ θέα,
ὁπόταν ἐλελίρασκος τὴν κορυφήν του στέφῃ·
Ναί, εἶνε τοῦ Νυμφαίου μας ἡ κορυφὴ ὡραία,
ὁπόταν ἀνθοστόλιστος ὑψοῦται εἰς τὰ νέφη,
πλὴν ἐπισύρουν θαυμασμὸν, πλὴν ἔχουν μεγαλεῖον,
ὁπόταν μὲ τὸ σάβανον καλύπτωνται τὸ κρύον.

ΑΣΜΑ 6.

ΤΟ ΣΚΑΦΟΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ.

Τάραττε, κῦμα, τάραττε τὸ ἐλαφρόν μου σκάφος,
τὸ τέρμα του εἶνε λιμὴν ζωῆς καὶ ὄχι τάφος.

Τοὺς συριγμούς σου, ἄνεμε, δὲν τρέμω, δὲν φοβοῦμαι·
ἐν τῇ σκοτίᾳ τῆς νυκτὸς κ' ἐκεῖ παρηγοροῦμαι.

Ὁ Φάρος τῶν ἐλπίδων μας τὸν δρόμον μοῦ δεικνύει,
ὃς τοῦ χρόνου τὴν ψυχρὰν πνοὴν, ἰδοὺ, τὸν διανύει.

Ἂν ἡ πυξὶς τοῦ βίου μας πρὸ χρόνων ἐστραμμένη
εἰς τοῦ θανάτου τὰς ἀκτὰς κινεῖται τρομασμένη,

τῆς σωτηρίας ἄγκυραν μὴ δὲν προετοιμάζει;
ὁ ναύτης εἰς τὴν Γῆν πατῶν χαρὰν δὲν δοκιμάζει;
κ' εἰς τὴν πρασίνην χλόην της καθήμενος κ' ἐλπίζων
δὲν ἀθυμεῖ, ἂν μελανὸς τὸν ἔκρυπτεν ὁρίζων.

Οἱ πόν' εἰσὶν ἐρήμεροι, ἐρήμερον τὸ ἄκρον
καὶ εἰς τοῦ τάφου σταματᾷ τὴν σφραγισμένην ἄκρη·
Ἂν κἄποτε τὸ χῶμά του σταγόνα πίῃ μίαν,
τὸ μεταβάλλει εἰς ζωῆς χαρὰν καὶ εὐθυμίαν·
ἀνταποδίδει δροσερὰ λευκάνθεμα, ναρκίσσους·
ἀνταποδίδει ὑψηλὰς ὡραίας κυπαρίσσους,

διότι εἶν' ἀνάστασις καὶ πέραν τοῦ θανάτου
κ' ἐγρήγορσις παντοτεινὴ μετὰ τὰ ὄνειρά του.

Μοσχοβολεῖ τὸ Ἔαρ μας ὑπὸ τὴν γῆν κρυμμένον,
τὸ Ἴον τῆς νεότητος ἀνθεῖ τὸ μαραμμένον·
τὰ ψυχρανθέντα χείλη μας φωνὴν εὑρίσκουν πάλιν
Εἰς τοῦ ἀγνοῦ μας Ἔρωτος νὰ ψάλλουν τὴν ἀγκάλην,
τοῦ δόλου τὸ μειδίαμα χωρὶς νὰ τ' ἀσχημίζῃ·
Ζωὴ ψευδὴς τῆς ἀληθοῦς ἓν βῆμα μᾶς χωρίζει!

Τάραττε, κῦμα, τάραττε τὸ ἐλαφρόν μου σκάφος
τὸ τέρμα του εἶνε λιμὴν ζωῆς καὶ ὄχι τάφος.

Πρὸς τί λοιπὸν τὸν ἄνεμον νὰ φοβηθῶ τῶν χρόνων
πρὸς τί τὸ θηλητήριον τῶν θλίψεων καὶ πόνων;
Καὶ ἂν ἀκόμη βυθισθῇ εἰς κύματ' ἀφρισμένα
εὑρίσκει τὴν ἀνάπαυσιν εἰς τὸν εὐρὺν πυθμένα·

τὴν ἐπιφάνειαν μικρὸν ὁ ἄνεμος ταράττει,
ἀλλὰ γαλήνην ὁ βαθὺς Ὠκεανὸς φυλάττει.

ΤΑ ΘΡΑΝΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ὑπὸ ὑγιεινὴν καὶ ἰδίᾳ ὀθφαλμιολογικὴν ἔποψιν.

« Ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ νεογνοῦ τάχιστα θραύων τὰ δεσμά του καθίσταται ἱκανὸς νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν μέγαν προορισμόν του καὶ γινόμενος τὸ πολυτιμότατον αἰσθητήριον καθίστησι καταληπτὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν πέριξ αὐτοῦ Κόσμον καὶ τὸ μέγα τοῦ Σύμπαντος μυστήριον. . . . . Τὴν σήμερον ὅμως τὸ εὐγενὲς τοῦτο ὄργανον δεσμευόμενον ὑπὸ τῶν δεσμῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν ἢ ἐπικρατούντων συρμῶν ἀναγκάζεται θρηνοῦν τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἐλευθερίαν του ν' ἀναπληροῖ ἀτελῶς αὐτὴν διὰ τῆς τέχνης. . . . »

Taeger.

Οὐδὲν μέλος ἢ ὄργανον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος βλάπτεται τοσοῦτον ἐν τῷ σχολείῳ ὅσον ὁ ὀφθαλμός. Ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ἕνεκα τῶν σχολείων ἀναπτύσσεται καὶ αὐξάνει ἡ μυωπία εἰς μέγαν βαθμόν, ὥστε χρέος καὶ τοῦ ἰατροῦ καὶ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν γονέων καὶ τῶν ἐφόρων καὶ παντὸς ἐν γένει πολίτου εἶνε νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν των ἐπὶ τοῦ ὀλεθρίου κακοῦ τούτου καὶ νὰ ἐπινοήσωσι μέσα πρὸς καταστολὴν αὐτοῦ.

Οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν γνωρίζουσι βεβαίως ὅτι ἐνασχόλησις διαρκὴς μὲ ἀντικείμενα πλησίον τοῦ ὀφθαλμοῦ κείμενα καὶ μάλιστα μικρὰ παράγει τὴν μυωπίαν (1). Ὁ καταγινόμενος π. χ ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα πολλὰς ὥρας τῆς ἡμέρας εἰς ἀνάγνωσιν βιβλίων μὲ μικρὰ στοιχεῖα, ψιλογραφίαν, λεπτὸν ράψιμον ἢ κέντημα κτλ., ἢ ὁ πλησιάζων τ' ἀντικείμενα καὶ μὴ μικρὰ ὄντα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἕνεκα ἀνεπαρκοῦς φωτός, πρὸς τὸ ἑσπέρας π. χ. ἢ ἐν κακῶς φωτιζομένῳ δωματίῳ, γίνεται πλησίωψ, ἤτοι οἱ ὀφθαλμοί του συνειθίζουσι ν' ἀντιλαμβάνωνται εὐκρινῶς μόνων τῶν πλησίον ἀντικειμένων. Πλησίωπες εἶνε οἱ πλεῖστοι ράπται, ὡρολογοποιοί, κεντηταί, γραφεῖς καὶ οἱ πλεῖστοι μαθηταὶ τῶν σχολείων ἰδίᾳ τῶν ἀνωτέρων· ἐπειδὴ δὲ τὴν σήμερον πάντες σχεδὸν οἱ ἄνθρωποι ἐμαθήτευσαν ἐπὶ μακρὸν ἢ βραχὺν χρόνον, οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πλησίωπες.

(*) Κυρίως πλησιωπίαν, διότι ἡ μυωπία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε συγγενὴς καὶ κληρονομική, σπανιώτατα δὲ ἐπίκτητος· εἶνε φυσιολογικὴ οὕτως εἰπεῖν ἀνωμαλία τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ὁ μύωψ ὀφθαλμὸς εἶνε μακρὸς (ὀπίσθιον σταφύλωμα)· ὁ ἀμφιβληστροειδὴς αὐτοῦ χιτὼν κεῖται πρὸς τὰ ὀπίσθεν, αἱ εἰκόνες τῶν ἀντικειμένων ἑπομένως δὲν εἰκονίζονται ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ (εἰς τὴν ὑπερεμμετρωπίαν ὀπίσθεν αὐτοῦ)· διὰ νὰ εἰκονισθῶσι δ' ἐπ' αὐτοῦ ἤτοι νὰ γίνωσιν ὁραταί, εἶνε ἀνάγκη ἢ τὰ ἀντικείμενα νὰ πλησιάσωσι πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν ἢ, ὡς ὁ Μωάμεθ πρὸς τὸ ὄρος, ὁ ὀφθαλμὸς πρὸς τὰ ἀντικείμενα· ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ μυωπία εἶνε φυσιολογικὴ ἀνωμαλία τῆς θλάσεως κυρίως, ἐν ᾧ πλησιωπία εἶνε ἡ ἐκ κακῆς ἕξεως ἀποκτηθεῖσα ἀνωμαλία τῆς καθαρμόσεως. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε τὸ αὐτὸ ἤτοι ὅ τε μύωψ καὶ ὁ πλησίωψ δὲν βλέπουσι μακράν· ἡ αἰτία ὅμως διάφορος. Ἡ ἰδέα, ἣν πολλοὶ ἔχουσιν ὅτι ὁ μύωψ ὀφθαλμὸς πάσχει, εἶνε ἐσφαλμένη· οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ μύωπος εἶνε ὑγιέστατοι ὡς καὶ πάντες οἱ φυσιολογικῶς ἔχοντες ὀφθαλμοί. Ἂς μὴ ἀνησυχῶσι λοιπὸν οἱ μύωπες· ἂς χαίρωσι μάλιστα, διότι, ὡς ἡ ἐπιστήμη ἀπέδειξεν, οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν μυώπων σπανιώτατα προσβάλλονται ἀπὸ φλεγμονὰς τοῦ σκληρωτικοῦ καὶ τοῦ χοριοειδοῦς. Ἐπίσης ἐσφαλμένη εἶνε ἡ ἰδέα ὅτι συνήθως μύωπες εἶνε οἱ πεπαιδευμένοι, οἵτινες εἶνε συνήθως πλησίωπες ἐκ κακῆς συνηθείας· σχετικῶς πλειότεροι μύωπες (ὀπίσθιον σταφύλωμα) εὑρίσκονται μεταξὺ τῶν μικρᾶς ἢ καὶ μηδεμιᾶς παιδεύσεως τυχόντων. Ἓν μόνον εἶνε βέβαιον ὅτι μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν πόλεων καὶ τῶν εὐπόρων ὑπάρχουσι περισσότεροι πράγματι μύωπες, ἔχοντες δηλ. μακροὺς βολβούς, ἢ μεταξὺ τῶν χωρικῶν.

Ἐνίοτε οἱ παῖδες ἐκ κακῆς συνηθείας φέρουσι τ' ἀντικείμενα πολὺ πλησιέστερον ἢ κατ' ἀνάγκην εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των, πλεονάκις ὅμως ἀναγκάζονται οἱ δυστυχεῖς νὰ πράττωσι τοῦτο διότι ἢ τὸ φῶς εἶνε ἀνεπαρκὲς ἢ ἡ τράπεζα ὑψηλὴ καὶ τὸ κάθισμα χαμηλὸν ἢ τὸ θρανίον δυσανάλογον πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ σώματός των. Ὑψηλὴ τράπεζα καὶ χαμηλὸν κάθισμα ἀναγκάζουσι τὸν παῖδα ἐκόντα ἄκοντα νὰ κρατῇ τὸ βιβλίον 6—7 δακτύλους μακρὰν τοῦ ὀφθαλμοῦ του, ἐνῷ παῖς μὴ ἐκ γενετῆς μύωψ (μὴ ἔχων δηλ. μακρὸν βολβόν, ὀπίσθιον σταφύλωμα) δύναται κάλλιστα νὰ ἀναγνώσῃ καὶ τὰ λεπτότερα στοιχεῖα εἰς ἀπόστασιν 16—20 δακτύλων. Τοιουτοτρόπως ὁ μαθητής, ἂν μὲν ἦνε ἐκ γενετῆς μύωψ, γίνεται ἔτι περισσότερον· ἂν δ' ἐμμέτρως, γίνεται πλησίωψ, ἤτοι γίνεται ἄνθρωπος δυστυχής, διότι πολλὰ ἐπαγγέλματα καθίστανται εἰς αὐτὸν ἀπρόσιτα.

Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν· ἡ κυριωτέρα τοῦ κακοῦ τούτου αἰτία εἶνε τὸ σχολεῖον ὡς ἔχει τὴν σήμερον, διότι αἱ αἴθουσαι φωτίζονται κακῶς, τὰ θρανία εἶνε δυσανάλογα καὶ οἱ μαθηταὶ ἐπιφορτίζονται μὲ ὑπὲρ δύναμιν ἐργασίας, ἰδίᾳ γραφικῆς.

Πρῶτος ὁ ἐν Βρεσλαυίᾳ ὀφθαλμιατρὸς κύριος Κὰν ἐπεχείρησε ν' ἀποδείξῃ τὸ βάσιμον τῆς κατὰ τῶν σχολείων κατηγορίας ταύτης, ἐξετάσας ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας μαθητῶν καὶ εὗρεν ὅτι εἰς μὲν τὰς ἀνωτέρας κλάσεις τῶν γυμνασίων οἱ μύωπες καὶ πλησίωπες ἀπήρτιζον τὰ 48 0_{0} τῶν μαθητῶν, εἰς δὲ τὰς κατωτέρας τὰ 11 0_{0}.

Τοῦτον μιμηθεὶς ὁ ἐν Πετρουπόλει κύριος Ἔρισμαν εὗρεν εἰς μὲν τὰς ἀνωτέρας 43 0_{0}, εἰς δὲ τὰς κατωτέρας 16 0_{0}.

Ἐν Αὐστρίᾳ ὁ κύριος Ῥοῖς εὗρε 58 0_{0} καὶ 28 0_{0}. Ὁ σεβαστὸς ἡμῶν καθηγητὴς κύριος Γαῖγερ ἐπιχειρήσας ἀκριβεστέρας καὶ ἐπιστημονικωτέρας ἐρεύνας ἀπέδειξεν ἡλίου φαεινότερον ὅτι τὰ σχολεῖα συμβάλλουσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν βλάβην τῆς ὁράσεως τῶν παίδων. Ἀρξάμενος τῶν ἐξετάσεών του ἀπὸ τῶν νεογνῶν κατέληξεν εἰς τοὺς στρατιώτας τοῦ πυροβολικοῦ καὶ εὗρεν ὅτι

1) Ἐξ 100 νεογνῶν ἡλικίας 10—18 ἡμερῶν 17 ἦσαν ὑπερμέτρωπες, 5 ἐμμέτρωπες, 78 δὲ διὰ νὰ βλέπωσι καλῶς μακρὰν εἶχαν ἀνάγκην κοίλων ὑέλων ἀπὸ ἀρ. 20—6.

2) Ἐξ 100 χωρικῶν παίδων ἡλικίας 2—6 ἐτῶν, διαιτωμένων τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἐν μικροπαιδοφυλακτικῷ καταστήματι (Kindenbewahranstalt) ἔχοντι εὐρυχώρους αἰθούσας καὶ κῆπον περιτειχισμένον μὲ ὑψηλοὺς τοίχους, 8 ἦσαν ὑπερεμμέτρωπες, 30 ἐμμέτρωπες, 62 δὲ εἶχον ἀνάγκην κοίλων ὑέλων ἀρ. 60—20.

3) Ἐξ 100 χωρικῶν ἀρρένων παίδων ἡλικίας 6—11 ἐτῶν, φοιτώντων εἰς τὸ σχολεῖον τέσσαρας ὥρας μόνας τῆς ἡμέρας (2 ὡρ. π. μ. καὶ 2 μ. μ.) τὸν δὲ λοιπὸν χρόνον πλανωμένων εἰς τοὺς ἀγρούς, 11 ἦσαν ὑπερεμμέτρωπες, 46 ἐμμέτρωπες καὶ 43 εἶχαν ἀνάγκην ὑέλων κοίλων ἀρ. 60—15

4) Ἐξ 100 χωρικῶν κοριτσίων ἡλικίας 5—11 ἐτῶν, ἀδελφῶν τῶν προμνησθέντων παίδων, τὰ ὁποῖα ἐκτὸς τῶν 4 ὡρῶν τῆς διδασκαλίας, ἦν εἶχον κοινὴν μετὰ τῶν ἀρρένων, ἐβοήθασκοντο ἐπὶ 4 ἔτι ὥρας ἐργόχειρα, τὸν δὲ λοιπὸν τῆς ἡμέρας χρόνον ἔμενον οἴκοι βοηθοῦντα τὰς μητέρας των, 10 ἦσαν ὑπερεμμέτρωπες, 34

ἐμμέτρωπες καὶ 66 εἶχον ἀνάγκην κοίλων ὑέλων ἀρ. 60—5.

5) Ἐξ 100 ἀρρένων ὀρφανῶν ἡλικίας 7—14 ἐτῶν, διαιτωμένων ἐν ὀρφανοτροφείῳ τινὶ τῆς Βιέννης καὶ διδασκομένων τέχνας ἐν εὐρυχώροις αἰθούσαις καὶ κήπῳ περιτειχισμένῳ, 12 ἦσαν ὑπερεμμέτρωπες, 33 ἐμμέτρωπες καὶ 55 εἶχον ἀνάγκην κοίλων ὑέλων ἀρ. 60—4.

6) Ἐξ 100 υἱῶν εὐπόρων οἰκογενειῶν ἡλικίας 9—16 ἐτῶν, διαιτωμένων ἐν ἰδιωτικῷ οἰκοτροφείῳ (ἔχοντι εὐρυχώρους πλὴν ἀνεπαρκῶς φωτιζομένας αἰθούσας καὶ κῆπον πέριξ ὁριζόμενον ὑπὸ ὑψηλῶν οἰκοδομῶν) καὶ καταγινομένων εἰς τὰ γράμματα 10—12 ὥρας καθ' ἑκάστην, 2 ἦσαν ὑπερεμμέτρωπες, 18 μόνοι ἐμμέτρωπες καὶ 80 εἶχον ἀνάγκην κοίλων διόπτρων ἀρ. 30—4.

7) Ἐξ 100 φοιτητῶν τῆς ἰατρικῆς 4 ἦσαν ὑπερεμμέτρωπες, 20 ἐμμέτρωπες καὶ 76 ἔφερον κοίλα δίοπτρα ἀρ. 20 —4.

8) Ἐξ 100 κοινῶν στρατιωτῶν (ἐθελοντὰς δὲν ἐξήτασε, διότι οὗτοι κατάγονται ἐξ εὐπόρων οἰκογενειῶν καὶ ἐσπούδασαν, ὥσε ὑπάγονται εἰς τοὺς ὑπ' ἀρ. 6) τοῦ πυροβολικοῦ, χωρικῶν, εἷς μόνος ἦν ὑπερεμμέτρωψ, 58 ἐμμέτρωπες καὶ 41 εἶχον ἀνάγκην κοίλων ὑέλων ἀρ. 60—30.

Ὥστε κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς μυωπίας ἢ πλησιωπίας μετὰ τὰ νεογνά, τῶν ὁποίων ὁ ὀφθαλμὸς εἶνε κατὰ φύσιν καθηρμοσμένος διὰ τὰ πλησίον ἀντικείμενα, ἄρχονται οἱ μαθηταὶ τοῦ οἰκοτροφείου, μετ' αὐτοὺς οἱ φοιτηταὶ τῆς ἰατρικῆς, εἶτα οἱ παῖδες τοῦ μικροπαιδοφυλακτικοῦ καταστήματος, ἔπειτα οἱ τοῦ ὀρφανοτροφείου, μετ' αὐτοὺς τὰ κοράσια, εἶτα οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς πλανώμενοι παῖδες καὶ τελευταῖοι οἱ στρατιῶται. Ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν φοιτητῶν οἱ ἡμίσεις ἦσαν ἐκ γενετῆς μύωπες, εἶχον δηλ. μακρὸν βολβὸν (ὀπίσθιον σταφύλωμα), πάλιν μένουσιν ἐκ μὲν τῶν μαθητῶν 40 ο/ο ἐκ δὲ τῶν φοιτητῶν 38 ο/ο ὁλάψαντες τὴν ὅρασίν των ἐν τῷ σχολείῳ. Τὰ κοράσια τῆς 4 παραγράφου διατί παρουσιάζουσι περίσσειαν 23 ο/ο ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν των, παρὰ διότι ἐργάζονται 4 ὥρας περισσότερον ράπτοντα, πλέκοντα ἢ κεντῶντα καὶ μένουσιν ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐντὸς τοῦ οἴκου; Ἔχουν λοιπὸν ἄδικον, κενοὺς λόγους μόνον λέγουν οἱ διατεινόμενοι ὅτι τὰ σχολεῖά μας, ὡς ἔχουσι σήμερον, βλάπτουσι πολὺ τοὺς παῖδας;

Εὐτυχῶς ἐν Εὐρώπῃ οἱ διέποντες τὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τοὺς λόγους καὶ τὰ γραφόμενα τῶν ἰατρῶν καὶ διὰ τοῦτο τὴν σήμερον οἱ ἀρχιτέκτονες φροντίζουσι καὶ περὶ ἐπαρκοῦς φωτισμοῦ τῶν σχολείων· πόση δὲ φροντὶς κατεβλήθη πρὸς ἐπινόησιν θρονίων μὴ βλαβερῶν εἰς τοὺς μαθητευομένους ἀπέδειξεν ἡ ἐν τῇ ἐκθέσει ὑπάρχουσα καὶ ὑπὸ τοῦ δημαρχείου τῆς Βιέννης ἀγορασθεῖσα συλλογὴ διαφόρων προτύπων θρονίων. Σπεύσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ νὰ μιμηθῶμεν κατὰ τοῦτο τοὺς Εὐρωπαίους, τῶν ὁποίων δυστυχῶς μέχρι τοῦδε μόνα τὰ κακὰ, ὀλίγιστα δὲ καλὰ ἐμιμήθημεν.

Οἱ ἐπινοήσαντες καὶ κατασκευάσαντες τὰ ἐν τῇ ἐκθέσει πρότυπα θρονία προσεπάθησαν νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν παιδαγωγῶν καὶ τῶν οἰκονομολόγων. Ὁ ἰατρὸς ἀπαιτεῖ ἵνα ὁ μαθητὴς κάθηται εἰς τὸ θρονίον κατὰ φύσιν, σκοπίμως καὶ ἀναπαυτικῶς· τὸ βιβλίον καὶ ὁ χάρτης νὰ εὑρίσκωνται εἰς προσήκουσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπόστασιν. Ὁ παιδαγωγὸς θέλει τοιοῦτον θρονίον, ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ δύναται καὶ νὰ ἵσταται ἐντὸς αὐτοῦ, ὁ δὲ οἰκονομολόγος τέλος ἀπαιτεῖ θρονίον στερεὸν καὶ εὔωνον.

Τὰ τέως ἐνιαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἔτι καὶ νῦν καὶ ἴσως ἐν τῷ μέλλοντι ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐν χρήσει θρονία εἶνε ὡς γνωστὸν καθίσματα ἀπέχοντα πολὺ ἢ ὀλίγον τῆς τραπέζης (τοῦ γραφείου). Συνεπείᾳ τούτου ὁ μαθητὴς γράφων ἢ ἀναγινώσκων ἀναγκάζεται νὰ κλίνῃ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματός του πρὸς τὰ ἐμπρός· ἐπειδὴ δὲ κουράζεται, στηρίζεται κατὰ φυσικὸν λόγον ἐπὶ τοῦ ἀντιβραχίου. Ἡ κατὰ κάθετον ἀπόστασις τοῦ καθίσματος ἀπὸ τοῦ γραφείου «ἡ διαφορὰ» εἶνε πολὺ μεγάλη. Ὁ μαθητὴς καὶ ὁ εὐθέως καθήμενος ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς πολὺ πλησίον τοῦ βιβλίου· πολὺ δὲ περισσότερον ὅταν κύπτῃ, ὅπερ ἀναπόφευκτον, ὥστε κουραζόμενος ὑφεῖ τὸ ἀντιβράχιον ἐφ' οὗ στηρίζεται καί, θέτων τὸν δεξιὸν ἢ ἀριστερὸν ἀγκῶνά του πρὸς δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν πολὺ μακρὰν τοῦ σώματός του, στηρίζεται ἐπ' αὐτοῦ, τὸ στῆθός του ἐγγίζει ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ γραφείου καὶ ὁ δεξιὸς ἢ ἀριστερὸς βραχίων, ἐφ' οὗ δὲν στηρίζεται, κρέμαται. Οὐδόλως λοιπὸν παράδοξον ἂν γίνῃ πλησίωψ καὶ ἡ σπονδυλικὴ του στήλη σκολιωθῇ καὶ εἶνε πεπιεσμένος ὁ θώραξ του, ἀφ' οὗ ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα εἶνε ἠναγκασμένος νὰ κάθηται οὕτω παρὰ φύσιν 8—10 μὲν ὥρας ἐν τῷ σχολείῳ, 2—4 δ' ἐν τῷ οἴκῳ καθ' ἑκάστην. Ἐκτὸς τούτου μεγάλοι καὶ μικροὶ μαθηταὶ κάθηνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θρονίου· οἱ μικροί, δι' οὓς καὶ τὸ κάθισμα καὶ τὸ γραφεῖον εἶνε ὑψηλότερα τοῦ δέοντος, ἀναγκάζονται, ἐπειδὴ οἱ μικροὶ πόδες των δὲν φθάνουσι τὸ ἔδαφος, νὰ σύρωνται πρὸς τὴν προσθίαν τοῦ καθίσματος ἄκραν καὶ αἰωροῦνται οὕτως εἰπεῖν ἐπ' αὐτῆς ἵνα κατορθώσι νὰ στηρίζωσι κάπως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ τοῦ ὑποποδίου τὴν ἄκραν τῶν ποδῶν των, ἔχουσι δὲ τὸ πρόσωπον κεχωσμένον ἐντὸς τοῦ βιβλίου. Ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους ὑπομένουσι τὰ δυστυχῆ ταῦτα πλάσματα, τὰ καταβικαζόμενα ἀπὸ τῆς τρυφερᾶς των ἡλικίας νὰ ὑποφέρωσι τὴν βάσανον ταύτην, οὐδόλως γογγύζουσι διότι φοβοῦνται, ἂν δέ ποτε, μὴ ὑποφέροντα πλέον, ζητήσωσι τὴν ἄθειαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα φυσικῆς ἀνάγκης νὰ ἐξέλθωσι, ραπίζονται ἢ λοιδοροῦνται, διότι ὁ διδάσκαλος, φροντίζων μόνον νὰ ἐκστηθίζωσι καλῶς τὸ «χρήστων, χλούνων, ἐτησίων» καὶ τα ὅμοια οἱ μαθηταί του, ἀνάξιον τῆς ὑψηλῆς του θέσεως θεωρεῖ τὸ νὰ φροντίσῃ, ὅσον ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτᾶται, καὶ περὶ τῆς ὑγείας των.

Τὰ τοιαῦτα θρονία εἰσήχθησαν, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, εἰς τὴν Ἀνατολὴν ταὐτοχρόνως μὲ τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον. Ἔκτοτε οἱ παρ' ὧν τὰ παρελάβομεν Εὐρωπαῖοι μετέβαλον χιλιάκις τὰ ἰδικά των· ἡμεῖς ἔχομεν καὶ θὰ ἔχωμεν ἴσως τὰ ἴδια πάντοτε, τὰ πλεῖστα τῶν διδακτικῶν βιβλίων μας εἶνε τὰ αὐτὰ, ἀπαράλλακτα μὲ τὰ πρὸ 40 ἐτῶν, τὰ γράμματα ἐν αὐτοῖς εἶνε ὅμοια μὲ «ὀρνιθοσκαλίσματα», καὶ ὅμως τὰ ἐνδύματά μας εἶνε κεκομμένα πάντοτε κατὰ τὸν τελευταῖον συρμὸν τῶν Παρισίων καὶ τῆς Βιέννης, τὰς αἰθούσας μας κοσμοῦσιν ἔπιπλα Εὐρωπαϊκά, τὰ ἤθιμά μας τὰ σεμνὰ καὶ Ἑλληνοπρεπῆ ἐκαλύψαμεν μὲ Εὐρω-

παϊκὸν κονίαμα· τὰ σχολεῖά μας μένουσιν ὅπως ἦσαν καὶ πρὸ τεσσαρακονταετίας. Ἂν ἴδωμεν καθ' ὁδὸν γέροντα φέροντα ἐπανωφόριον τοῦ συρμοῦ τοῦ 1860, γελῶμεν, τὸν δακτυλοδεικτοῦμεν λέγοντες «ἰδοὺ ὁ μεσαιώνων», τὸν εὑρίσκομεν γελοῖον· τὰ σχολεῖά μας δὲν τὰ εὑρίσκομεν γελοῖα, ἀλλὰ στέργομεν εἰς τὴν μὴ πολὺ τῆς οἰκτρότητος ἀπέχουσαν κατάστασιν αὐτῶν.

Ποῖον εἶνε λοιπὸν τὸ κατάλληλον θρονίον; ἴσως κρίνῃ τις ἄξιον τοῦ κόπου νὰ ἐρωτήσῃ.

Εἰς τὴν εὔλογον ταύτην ἐρώτησιν ἀπαντῶμεν «Τὸ ἔχειν τὰ ἑξῆς προσόντα».

α') Πρὸ πάντων μεταξὺ καθίσματος καὶ γραφείου δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ οὐδεμία ἀπόστασις ὁριζοντείως· ἤτοι, ἂν ὑποθέσωμεν γραμμὴν ἀπὸ τῆς ὀπισθίας τοῦ γραφείου ἄκρας διήκουσαν καθέτως πρὸς τὸ κάθισμα, ἡ γραμμὴ αὕτη πρέπει νὰ ἐφάπτηται τῆς ἐμπροσθίας τοῦ καθίσματος ἄκρας· καλλίτερον δὲ εἶνε ἂν τὸ κάθισμα προέχῃ καὶ κατὰ 1—2 δακτύλους ὑπὸ τὸ γραφεῖον.

β') Ἡ διαφορά, ἤτοι τὸ ὕψος τοῦ γραφείου πρὸς τὸ ὕψος τοῦ καθίσματος πρέπει νὰ ᾖνε ἀνάλογος πρὸς τὸ ἀνάστημα τοῦ μαθητοῦ, δηλ. τοσαύτη μόνη, ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τὸν παῖδα νὰ ἔχῃ τὰ ἀντιβράχια ἐπὶ τοῦ γραφείου χωρὶς νὰ ἀναγκάζηται νὰ ὑψοῖ τοὺς ἀγκῶνας· ἐν ἄλλοις λόγοις ἕκαστος μαθητὴς πρέπει νὰ ἔχῃ ἴδιον θρονίον.

γ') Ὁ μαθητὴς καθήμενος εὐθέως νὰ δύναται ν' ἀκουμβᾷ ὄπισθεν καὶ νὰ στηρίζῃ τοὺς πόδας του εἴτε ἐπὶ ὑποποδίου εἴτε ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

δ') Ὁ παῖς νὰ δύναται νὰ ἐξέρχηται εὐκόλως τοῦ θρονίου καὶ νὰ ἵσταται παρ' αὐτό· ὅταν δὲ παραγγέλληται, νὰ δύναται καὶ νὰ ἵσταται ἐντὸς τοῦ θρονίου ἤτοι μεταξὺ γραφείου καὶ καθίσματος.

ε') Τὸ θρονίον νὰ ἔχῃ μέρος, ἐν ᾧ ὁ μαθητὴς νὰ φυλάττῃ τὸν χάρτην, τὸ μελανοδοχεῖον, τὸν χάρακα καὶ λοιπά, χωρὶς ὅμως οἱ πρὸς τοῦτο σύρται ἢ ἄλλαι συσκευαὶ νὰ τὸν ἐμποδίζωσιν οὐδόλως, ὅταν ἐξέρχηται, εἰσέρχηται, ἵσταται ἢ κάθηται.

Ἐκ πρώτης ὄψεως αἱ τοῦ καλοῦ θρονίου συνθῆκαι αὗται φαίνονται πολλαὶ καὶ κάπως καὶ ἀσυμβίβαστοι πρὸς ἀλλήλας· ἅμα τις ὅμως σκεφθῇ ὀλίγον, βλέπει ὅτι ἡ κατασκευὴ τοιούτου θρονίου οὐδενὸς δεῖται δηλίου κολυμβητοῦ.

Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐκθέσει θρονίων τὰ σκοπιμώτερον κατεσκευασμένα ἦσαν τὰ ἑξῆς.

α') Τὰ ἐν τῷ Σαξωνικῷ, Βαυαρικῷ, Ἑλβετικῷ καὶ Σουηδικῷ τμήματι. Ταῦτα ἐπινοηθέντα ὑπὸ τοῦ Βοῦχνερ εἶνε δίεδρα, ἤτοι διὰ δύο μαθητὰς τοῦ αὐτοῦ ἀναστήματος, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς εἰσέρχεται καὶ ἐξέρχεται δεξιόθεν καὶ ὁ ἕτερος ἀριστερόθεν.

β') Τὰ ἐν τῷ Ἀμερικανικῷ τμήματι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ρὸς δι' ἕνα μαθητὴν μόνον.

γ') Τὰ ἐν τῷ Βαυαρικῷ, Σουηδικῷ, Αὐστριακῷ καὶ Ἀμερικανικῷ τμήματι ἔχοντα τὸ κάθισμα κινητόν. Ὁ εἰς ταῦτα καθήμενος παῖς δύναται νὰ ἐγείρηται καὶ ἵσταται ὄρθιος ἐντὸς τοῦ θρονίου· ἅμα οὗτος ἐγερθῇ, τὸ κάθισμα ἐγείρεται μόνον του καὶ κλίνει πρὸς τὰ ὀπίσω ἕνεκα βάρους σύροντος αὐτό. Ἁπλοποίησις τούτων εἶνε ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τὸ κάθισμα δὲν ἐγείρεται μόνον του, ἀλλ' ὁ μαθητὴς ἐγειρόμενος τὸ ὑψοῖ καὶ τὸ κλίνει πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπαράλλακτα ὡς κάθισμα στασιδίου ἐκκλησίας. Εἰς τοὺς ἰατροὺς τὸ σύστημα τοῦτο ἤρεσε πολύ, ἀπήρεσεν ὅμως εἰς τοὺς παιδαγωγούς, διότι ἕκαστος μαθητὴς ἐγειρόμενος θορυβεῖ καὶ ἀπασχολεῖ τοὺς ἄλλους, καὶ εἰς τοὺς οἰκονομολόγους, διότι ὁ μηχανισμὸς καταστρέφεται ταχέως ὑπὸ τῶν παίδων.

δ') Θρονίον μὲ γραφεῖον κινητὸν καθ' ὅλον· ὁ μαθητὴς ἐγειρόμενος, διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἢ σταθῇ ὄρθιος, ὑψοῖ διὰ τῆς χειρὸς πρὸς τὰ ἄνω τὸ γραφεῖον. Κατὰ τοῦ συστήματος τούτου οἱ μὲν παιδαγωγοὶ προβάλλουσιν ὅτι ὁ μαθητὴς εἶνε ἠναγκασμένος ὁσάκις ἐγείρηται νὰ παραμερίζῃ πρῶτον τὰ ἐπὶ τοῦ γραφείου βιβλία, μελανοδοχεῖα κλ. διὰ νὰ μὴ πίπτωσιν, οἱ δὲ ἰατροὶ κήδονται τῆς κεφαλῆς τοῦ εἰς τὸ πρόσθιον θρονίον καθημένου, ὅστις οὐ μικρὸν διατρέχει κίνδυνον ὅταν ὁ πρὸς τὰ ὀπίσθεν γείτων του τύχῃ πολὺ ζωηρός, ἀπρόσεκτος ἢ δὲν διάκηται φιλικῶς πρὸς αὐτόν· διότι ὁσάκις θέλῃ δύναται νὰ τοῦ θραύσῃ τὴν κεφαλὴν ἀφήνων τὸ γραφεῖον του νὰ πέσῃ μὲ ὁρμὴν πρὸς τὰ ἐμπρός, θὰ καλύπτῃ δὲ τὴν πρᾶξίν του ταύτην μὲ τὸ ἁπλούστατον «διαβάσκαλε, μοῦ ἔρυγεν ἀπὸ τὸ χέρι.»

ε') Γραφεῖον κινητὸν κατὰ μέρος· ἤτοι τὸ γραφεῖον εἶνε διῃρημένον εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ πρὸς τὸν μαθητὴν εἶνε κινητὸν καὶ ὑψούμενον κλίνει πρὸς τὰ ὀπίσθεν ὅταν ὁ παῖς θέλῃ νὰ ἐξέλθῃ ἢ σταθῇ ἐντὸς τοῦ θρονίου. Τοιαῦτα θρονία ἐξεθήκαν οἱ Ἄγγλοι καὶ ὁ ἐκ Σίμμερινγκ κύριος Γλάτερ. Οἱ παιδαγωγοὶ καὶ ἰατροὶ τὰ εὗρον ἄριστα· μόνοι οἱ οἰκονομολόγοι δὲ προβάλλουσιν ὅτι μετά τινα χρόνον τὰ δύο τοῦ γραφείου τμήματα δὲν θὰ κῆνται πλέον ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας καί, νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔχουσιν ἄδικον. Οἱ παῖδες φύσει ζωηροί, μάλιστα ὅταν λείπῃ ὁ διδάσκαλος, καὶ θὰ κάθηνται καὶ θὰ πηδῶσιν ἐπὶ τῶν γραφείων, ὥστε καὶ σιδηρᾶ ἐὰν ἦνε πάλιν δὲν θὰ μείνωσιν ὅλα καὶ ἀκέραια ἐπὶ πολὺν χρόνον.

ς') Θρονίον ἴδιον δι' ἕκαστον μαθητήν, τὸ γραφεῖον συρτὸν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ ἐν Κέμνιτς τῆς Σαξωνίας κυρίου Κοῦντζε. Τὸ γραφεῖον ὠθεῖται ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὀπίσθεν (πρὸς τὸν μαθητήν) ὡς ὠθεῖται τὸ κάλυμμα ξυλίνης φωτογραφικῶν πυρείων πυξίδος· συνάμα δὲ ὅταν τὸ γραφεῖον ᾖνε συρμένον μένει πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος αὔλαξ (καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ γραφείου κλειστοῦ ὄντος) ἐν ᾗ τίθενται τὰ μολυβδοκόνδυλα, οἱ χάρακες, τὰ κονδύλια, τὸ μελανοδοχεῖον καὶ εἴ τι ἄλλο. Ὁ μαθητὴς καθίσας καὶ μέλλων ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐργασίαν του σύρει τὸ γραφεῖον πρὸς ἑαυτόν· θέλων νὰ ἐγερθῇ τὸ ὠθεῖ πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος. Τοῦτο μόνον ἐκ πάντων τῶν ἐκτεθέντων θρονίων πάσας τοῦ καλοῦ καὶ ἀβλαβοῦς θρονίου τὰς συνθήκας συνενοῖ ἐν αὐτῷ ὑπό τε ὑγιεινὴν καὶ παιδαγωγικὴν καὶ οἰκονομολογικὴν ἔποψιν.

Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη ἐφεῦρον λοιπὸν τρόπον κατασκευῆς θρονίων μὴ ἐλαπτόντων τοὺς ἐπ' αὐτῶν καθημένους παῖδας· ὑπολείπεται δὲ ἤδη νὰ ἐκτελῶσι καὶ οἱ γονεῖς τὸ καθῆκόν των. Τὸ θρονίον τοῦ Κοῦντζε ἐλάχιστα θὰ ὠφελήσῃ, ἂν οἱ γονεῖς ἀφήνωσι τὰ τέκνα των νὰ ἐργάζωνται, μελετῶσι καὶ παίζωσιν ὑπὸ

ἀμυδρῷ φωτί, καθήμενα ὅπως τύχῃ ἐπὶ χαμηλῶν ἑδρῶν καὶ παρ' ὑψηλὰς τραπέζας ἢ τἀνάπαλιν. Ἀπόλυτος ἀνάγκη εἶνε οἱ εὔποροι τοὐλάχιστον καθὼς ἔχουν διὰ τὰ νήπια ἰδιαιτέρας ἕδρας νὰ ἔχωσι καὶ διὰ τὰ μεγαλείτερα τέκνα των ἐπίτηδες κάθισμα καὶ γραφεῖον (τραπεζίδιον) κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Κοῦντζε, παραγγέλλοντες τοῖς λεπτουργοῖς νὰ τὰ κατασκευάζωσιν οὕτως ὥστε ἐν πάσῃ ὥρᾳ τὸ κάθισμα καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ 8ετοῦς π. χ. παιδὸς νὰ δύνανται νὰ μεταβάλλωνται καὶ γίνωνται καταλληλα διὰ 15ετῆ, ὅπερ εὐκολώτατον διὰ λεπτουργοὺς μάλιστα εὐφυεῖς καὶ ἐφευρετικοὺς ὁποῖοι οἱ ἡμέτεροι.

Καθὼς δὲ ὁ διδάσκαλος, καὶ τὰ καλλίτερα τοῦ κόσμου θρονία ἂν ἔχῃ τὸ σχολεῖόν του, πρέπει νὰ ἐπιτηρῇ τὸν τρόπον τοῦ κάθησθαι τῶν μαθητῶν του, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ γονεῖς, προμηθευθέντες τὸ θρονίον τοῦ Κοῦντζε, δὲν πρέπει νὰ νομίσωσιν ὅτι ἐξεπλήρωσαν καθ' ὁλοκληρίαν τὸ καθῆκόν των.

(Ἐκ Βιέννης.— Ἐράνισμα καὶ διασκευὴ
15 Ἰανουαρίου 1874. Α. Σ.)

ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΖΑΤΡΙΚΙΟΥ.

Τὸ παιγνίδιον τοῦ Ζατρικίου εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν σοφωτέρων.

Συγγραφεῖς τινες ἀποδίδουσι τὴν ἐφεύρεσιν αὐτοῦ εἰς τὸν σύμβουλον τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος Ἀμολίνου Σίσσαν, προσπαθήσαντα καὶ ἐπιτυχόντα ἵνα μαλάξῃ τὸν ἡγεμόνα του, σκληρῶς φερόμενον πρὸς τοὺς ὑπηκόους του, διὰ τῆς ὑποδείξεως αὐτῷ ὅτι ὁ βασιλεὺς μόνος οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ.

Βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ τόπος τῆς γενέσεώς του εἶνε τὸ Ἰνδοστάν, ἔνθα ὠνομάσθη «Σατοναράγκα» δηλ. τὰ τέσσαρα μέρη μιᾶς Ἰνδικῆς τότε στρατιᾶς, τῶν ἐλεφάντων, τῶν ἱππέων, τῶν φορτηγῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν πεζῶν.— Μετὰ ταῦτα τὸ παρέλαβον οἱ Πέρσαι καὶ τὸ ἐκάλεσαν «Σατράγκι» δηλ. παιγνίδιον τοῦ βασιλέως. Κατόπιν μετηνέχθη εἰς τὴν Ἀραβίαν, κληθὲν αὐτόθι «Σατράνκι,» ὅπερ δηλοῖ τὴν καταστροφὴν βασιλέως.— Ἀπὸ τοὺς Ἄραβας τὸ ἔλαβεν ἡ Εὐρώπη.

Μεταρρυθμισθὲν ὡς πρὸς τὸ φρουρεῖν (Roquer) καὶ καταρτισθὲν ἐν αὐτῇ ἐπὶ τὸ τελειότερον, ἀντικείμενον σπουδαίας μελέτης ἐγένετο καὶ διάφοροι πραγματεῖαι ἐγράφησαν, ὧν ἡ πρώτη ὑπὸ τοῦ Πορτογάλλου Domiano de Goa κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος, δώσασα ἀφορμὴν εἰς τὸν Don Pietro Carrera νὰ συντάξῃ καὶ ἐκδώσῃ κατὰ τὸ 1617 βιβλίον ὀγκώδες περὶ Ζατρικίου.— Οἱ διάσημοι παῖκται κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα συνέγραψαν τελειοτέρας, ὡς ὁ Μουσικὸς Filidor, ὁ Labourdonais, καὶ ὁ Ἱσπανὸς Lopez· πρὸ δεκαπενταετίας δ' ἐξεδόθη ἡ τελειοτέρα συνταχθεῖσα μετὰ μεγάλης ἀκριβείας ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Στάντεν καὶ ἐμπεριέχουσα τὰ ὑπὸ τοῦ περιφήμου Ἀμερικανοῦ παίκτου Παύλου Μόρφη παιχθέντα παιγνίδια μετ' ἀξιολόγων καὶ σοφῶν παρατηρήσεων.

Τὸ Ζατρίκιον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἦτο νομίζω γνωστόν· μεταξὺ δὲ τῶν θιασωτῶν του συγκαταλέγει τοὺς μεγαλειτέρους ἄνδρας τῆς Εὐρώπης.— Τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ἐν Παρισίοις διετήρησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ Ζατρίκιον Καρόλου τοῦ Μεγάλου, περὶ τὸ ὁποῖον οὗτος διεσκέδαζε τὰς ὥρας του.— Ὅσα τεμάχια τούτου ἀπέμειναν, κατετέθησαν εἰς τὸ μουσεῖον Dusommerard.— Ἐρρῖκος ὁ Δ'. εἶχε μεγάλην κλίσιν εἰς αὐτό, ἣν εἶχον ἐπίσης ὁ Ταμερλάνος καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Σουηδίας Γουστάβος-Ἀδόλφος καὶ Κάρολος ὁ ΙΒ'. Οὗτος μάλιστα ἀπηγόρευσεν αὐστηρότατα εἰς τὸν στρατόν του τὰ παιγνίδια ἐκτὸς τοῦ Ζατρικίου, ἐφ' οὗ ἐνδιατρίβων ἐτέρπετο.— Ὁ Βολταῖρος ἔπαιζε μετὰ τοῦ Ἰησουήτου Ἀδάμ. Ὁ Ι. Ι. Ῥουσσὼ κατεγίνετο ἔχων ὡς ἀνταγωνιστὴν τὸν περιφανῆ τότε παίκτην Filidor μουσικὸν καὶ συγγραφέα ζατρικῆς πραγματείας.— Ναπολέων ὁ Α'. τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς του κατέτριβεν εἰς τὸ παιγνίδιον τοῦτο, ἀλλ' ἡττᾶτο πάντοτε ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του ὁ ἀήττητος.— Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου εἷς τῶν τὰ μάλα διακεκριμένων πολιτικῶν διὰ τὴν περίνοιαν, ὁ Γκιζὼ, ἦτο ἱκανώτατος θιασώτης τοῦ Ζατρικίου· ὁ στρατάρχης ὅμως Σουλὸ ἦτο ἀνώτερος τοῦ πολιτικοῦ·

Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ'. τὸ Ζατρίκιον ἐπαίζετο παρ' ὅλης σχεδὸν τῆς Παρισιανῆς κοινωνίας, ὡς ἐκ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς τῆς Κυρίας De Sevigné πρὸς τὴν Κυρίαν De Grignan ἐμφαίνεται.

«Εἶνε λοιπὸν ἀληθές, θυγάτηρ μου, ὅτι καταγίνεσθε εἰς »τὸ Ζατρίκιον; ἐγὼ τρελλαίνομαι δι' αὐτό, καὶ ἐπεθύμουν νὰ τὸ »ἐγίνωσκον ὡς ὁ υἱός μου, ἢ ὡς ὑμεῖς· εἶνε τὸ λογικώτερον »πάντων τῶν παιγνιδίων· εἰς τὴν Pomponne, ἔνθα διετρίβομεν, »ἐπαίζον ὡς καὶ οἱ μικροὶ ὑπηρέται».

Κατὰ τὸν σοφὸν Γερμανὸν Λεϊδνήτιον (Leibnits) ὄχι μόνον διέρχεταί τις τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς του εὐαρέστως καταγινόμενος εἰς τὸ παιγνίδιον τοῦτο, ἀλλὰ πράγματι ὠφελεῖται, διότι ἐξασκεῖ τὸν νοῦν καὶ μορφόνει τὴν κρίσιν· ἡ ἐξάσκησις δ' αὕτη ἐφικτὴν καθιστᾷ ἑνωρὶς εἰς τοὺς πνευματώδεις νέους τὴν συνήθειαν εἰς τὸ ὀρθῶς σκέπτεσθαι, ἰδιότητα, ἣν δὲν πρέπει νὰ στερῶνται ἐκεῖνοι οἵτινες θὰ θελήσωσι νὰ σχηματίσωσιν ἄλλους συνδυασμοὺς εἰς τὸ μέγα τοῦ βίου παιγνίδιον.

Οἱ ὑπάρχοντες σήμερον καὶ χαίροντες φήμην μεγάλων ποιητῶν, ὧν πλεῖστοι ἐξ ἐπαγγέλματος, εἰσὶν οἱ Ἄγγλοι Σταΐνεζ, Στόντεν, Βλάκβουρν, Βέρνερ, Μακδόναλ, οἱ Γερμανοὶ Ἀνδερσεν, Χάριβιτζ, Λάβενταλ, Κόλιτζ, Πόλσεν, Μίζες, οἱ Γάλλοι Δεσαπέλ, Σενταμάν, Δερεβιέρ, Ζουρνοῦ καὶ Ρόζεντελ. Ἀνώτερος ὅμως πάντων ἦτο κατὰ τὸ 1857 ὁ Ἀμερικανὸς καὶ τότε μόλις δεκαοκταετὴς Παῦλος Μόρφης.— Ὁ ἐνταῦθα δὲ διαμένων ὁμογενὴς κύριος Ζ. Ζοῦκος εὑρισκόμενος εἰς Παρισίους κατὰ τὸ ἔτος 1865 ἔπαιξε μετ' ἐπιτυχίας ἔχων ἀνταγωνιστήν του τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα Γάλλον παίκτην Ρόζεντελ.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν 8)20 Φεβρουαρίου 1874.

Δ. Μ. ΤΥΜΠΑΣ.

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

ΜΕΜΦΙΣ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 136).

Ἡ θέσις τῆς μεγάλης, περιφήμου καὶ πρωτευούσης τῆς Μέσης Αἰγύπτου Μέμφεως, ἧς τινος ἡ νεκρόπολις σώζει εἰσέτι τὰ ὄρη τῶν φαραώνων της, θηλ. τὰς πυραμίδας κτλ., καὶ ἥτις εἶχε κληρονομήσει τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰ πλούτη τῶν Ἑκατομπύλων Θηβῶν, πρωτευούσης ἄλλοτε τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, οὐχὶ μόνον δὲν φαίνεται, ἀλλὰ καὶ μόλις πιθανολογεῖται ὅτι ἦτον ὅπου σήμερον ἡ Γκίζα καὶ ὅτι ἐξετείνετο πρὸς τὰ Ἀραβικὰ χωρία Μιτ-Ραχινέ, Πρεδρεσὲν καὶ τὰ πέριξ.

Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐποίησεν ἡ ποιητικὴ γραφὶς τοῦ Ἡλιοδώρου ἀποστελλόμενον παρὰ Μιτράνους φρουράρχου Αἰγύπτου τὸν Ἥρωα τοῦ ἔπους του Θεαγένην διὰ τῶν ἑξῆς:

»Ὀροονδάτῃ Σατράπῃ Μιτράνης φρούραρχος·
»Ἕλληνα νεανίσκον ὑπερβαίνοντα τὴν ἐμὴν
»θεσποτείαν καὶ θεῷ βασιλεῖ τῷ μεγίστῳ μόνῳ
»καὶ φαίνεσθαι καὶ διακονεῖσθαι ἄξιον,
»αἰχμάλωτον εἰληφώς, πρὸς σὲ διεπεμψάμην,
»ἐκ χωρῶν σοι τηλικοῦτον καὶ τοιοῦτον δῶρον
»τῷ κοινῷ Δεσπότῃ προσάγειν οἷον ἡ βασίλειος
»αὐλὴ οὔτε πρότερον εἶδεν οὔτε αὖθις ὄψεται«.

Ἐν ταύτῃ «ἦγετο ξένος νεανίας τις, κάλλει τε καὶ μεγέθει διαφέρων, ὡς Ὀροονδάτην τὸν μεγάλου βασιλέως ὕπαρχον»—ἐν ταύτῃ ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ ἀρχιερεὺς Καλάσιρις καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχιερατικὴν ἀρχήν του — ὑπὸ τὰ τείχη ταύτης ἐρᾷ τοῦ πολυθελγήτρου Θεαγένους ἡ τοῦ Ὀροονδάτου σύζυγος Ἀρσάκη καθ' ἣν στιγμὴν ἀνευρίσκει αὐτὸν ἡ ἀληθεύουσα Χαρίκλεια κτλ — εἰς ταύτην ἡ μελισταγὴς γραφὶς τοῦ Γαλάτου Φενελῶνος μεταφέρει τὸν υἱὸν τοῦ πολυειδήμονος Ὀδυσσέως Τηλέμαχον ὑπὸ τοῦ Μέντορος συνοδευόμενον, ἵνα διδαχθῇ πῶς ὁ Σέσωστρις ἐχορήγει τὴν ἀφθονίαν καὶ τὸν πλοῦτον εἰς τὰς πόλεις, τὰ χωρία καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς ὑπηκόους του, πόσον ὁ θάνατος τοῦ ἀγαθοῦ ἡγεμόνος λυπεῖ τοὺς ἐν εὐνομίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διοικηθέντας παρ' αὐτοῦ λαούς. Ἀλλὰ τῆς πόλεως ταύτης, τῆς τοσοῦτον περιφανοῦς, τῆς θεμελιωθείσης ὑπὸ τοῦ Μεσρὲμ ἢ Μεσραΐμ ἢ Μεσράνα ἢ Μάσρ, δευτέρου υἱοῦ τοῦ Χὰμ καὶ ἐγγόνου τοῦ Νῶε τοῦ πληρώσαντος τὴν Αἴγυπτον οἰκητόρων καὶ τοῦ δώσαντος εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα αὐτοῦ—διότι παρ' Ἑβραίοις, Σύροις καὶ Ἄραψι Μεσρέμ, Μεσραΐμ, Μεσράνα καὶ Μάσρ, ἡ Αἴγυπτος λέγεται — ἵνα ἀληθεύσῃ ἡ κατάρα τοῦ θρηνοψάλτου Ἱερεμίου (Ἱερεμ. κεφ. κς'.), οὔτε τὰ ἴχνη δυστυχῶς σώζονται σήμερον· ὁ δὲ ἐκ Βαγδὰτ Ἄραψ ἰατρὸς Ἀπδ— Ἀλατίφ, ὁ ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα καὶ διαπρέψας ἐπὶ πολυμαθείᾳ καὶ ὀρθῇ κρίσει, ἰδοὺ τί ἔκθαμβος πρὸ τῶν ἐρειπίων της λέγει περὶ αὐτῆς.

«Τὰ ἐρείπια τῆς Μέμφεως περιλαμβάνουσιν ἔκτασιν ἡμισείας »ἡμέρας. Ἡ πόλις αὕτη ἤνθει ἐπὶ Ἀβραάμ, Ἰωσὴφ καὶ Μωϋσέως. Μ' ὅλην τὴν ἄπειρον ἔκτασιν ταύτης τῆς πόλεως καὶ τὴν μακρὰν ἀρχαιότητά της, μ' ὅλας τὰς ἀλλεπαλλήλους μεταβολὰς τῶν διαφόρων ἐξουσιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπετάγη, ὅσας δυνάμεις καὶ ἂν κατέβαλον τὰ διάφορα ἔθνη διὰ νὰ »τὴν ἀφανίσωσι καὶ νὰ ἐξαλείψωσι τὰ ὕστατα αὐτῆς ἴχνη, μεταφέροντες ἀλλαχοῦ τὰς πέτρας καὶ τὴν λοιπὴν ὕλην, κρημνίζοντες τὰς διαφόρους αὐτῆς οἰκοδομάς, συντρίβοντες τὰ ἀνάγλυφα δι' ὧν ἐκαλλωπίζετο, μ' ὅλα τα τετρακισχίλια σχεδὸν »ἔτη της, μ' ὅλην τέλος τὴν σύρροιαν τῶν κακῶν, τὰ ἐρείπια »αὐτῆς παρρησιάζουσιν εἰσέτι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θεατῶν »συνένωσίν τινα θαυμασίων, τὰ ὁποῖα συγχέουσι τοσοῦτον τὴν διάνοιαν, ὥστε δὲν δύναται καὶ ὁ μᾶλλον εὔγλωττος νὰ τὰ περιγράψῃ. Ὅσον παρατηρεῖ τις αὐτήν, τόσον αὐξάνει ὁ θαυμασμός »του· ἑκάστη ἐνατένισις ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Μέμφεως· γίνεται »νέα ἀφορμὴ ἐκστάσεως! Μόλις ἐκ τούτου τοῦ ἀντικειμένου ἢ »τῆς ἀφορμῆς ἐκείνης ἀνεγείρεται ἰδέα τις εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ »θεατοῦ, καὶ ἀμέσως ἀνατυποῦται ἄλλη ἔτι θαυμασιωτέρα· καὶ »ἐν ᾧ φρονεῖ ὅτι ἀπέκτησε διάγνωσιν τελείαν, ἡ Μέμφις ἐλέγχει αὐτὸν ἀμέσως, ὅτι πᾶν ὅ τι αὐτὸς κατενόησεν εἶνε τῆς »ἀληθείας κατώτερον.

»Ἓν τῶν θαυμαζομένων ἐρειπίων τῆς Μέμφιδος εἶνε καὶ ὁ »οἰκίσκος, ὁ καλούμενος Ναΐσκος, πράσινος, ὅλος μονόλιθος, ὕψος »ἔχων πηχῶν ἐννέα, μῆκος ὀκτώ, καὶ ἑπτὰ εὖρος. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ λίθου ὑπῆρχεν ὄρυγμα ἢ κοίλωμα, ὕψος καὶ βάθος »ἔχον κατὰ συμμετρίαν τετραγωνικὴν πηχῶν δύω, πλῆρες ἔν»σθεν καὶ ἔξωθεν ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν διὰ χαρακτήρων »ἀρχαίων. Ἐπὶ τοῦ ἔξωθεν μέρους φαίνεται τὸ σχῆμα τοῦ Ἡλίου »κατὰ τὸ μέρος τοῦ οὐρανοῦ, ὅθεν ἀνατέλλει καὶ μέγας ἀριθμὸς »ἀστέρων, σφαιρῶν, ἀνθρώπων καὶ ζώων· ὁ μονόλιθος αὐτὸς Ναΐσκος ἦτο θεμελιωμένος στερεώτατα, ἀλλ' ἀνήτοί τινες, ἐπ' ἐλπίδι εὑρέσεως θησαυροῦ ὑποκρυπτομένου, ἔσκαψαν τὴν γῆν »τὴν ὑπὸ τὴν βάσιν καὶ οὕτως ἐκλόνισαν τὴν θέσιν τοῦ μονολίθου, »ἐκρήμνισαν τὴν βάσιν καὶ μετήλλαξαν τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος τῶν διαφόρων μερῶν, ἅπερ, βαρυνόμενα τὸ ἓν ἐπὶ τὸ ἄλλο, προεξένησαν ῥήγματα εἰς τὸν μονόλιθον.

»Ὁ ναΐσκος οὗτος ἦτο τεθειμένος ἐντὸς ναοῦ μεγαλοπρεπεστάτου, ᾠκοδομημένου ἀπὸ παμμεγίστας πέτρας συνηρμοσμένας »μετὰ ἐντελεστάτης τέχνης καὶ εὐρυθμίας· συνετρίβη δὲ ὑπὸ τῶν »Ἀράβων περὶ τὸ 1449. Αἱ ἐξαχθεῖσαι πέτραι ἀπὸ τῶν κρημνισμάτων πληροῦσιν ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἐρειπίων· φαίνονται »δὲ κατά τινα μέρη τοῖχοι ἔτι ἱστάμενοι καὶ κατεσκευασμένοι »ἀπὸ τὰς αὐτὰς μεγίστας πέτρας.

»Ὅσον διὰ τὰ μορφώματα τῶν εἰδώλων, τὰ μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τῆς Μέμφιδος εὑρισκόμενα, ταῦτα ὑπερβαίνουσι πᾶσαν »περιγραφήν. Τὸ θαυμασιώτερον εἶνε ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἀναλογία πάντων τῶν τεχνασμάτων μὲ τὴν ὁμοιότητα τῆς φύσεως· »ἐμετρήσαμεν ἓν ἐκ τῶν εἰδώλων, οὗ τὸ ὕψος ἦτο πήχεων τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα, τὸ πλάτος ἀπὸ τῶν δεξιῶν πρὸς τὰ ἀρι-

»στερὰ πήχεων δέκα σχεδόν, τὸ δὲ βάθος ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν »ἐπὶ τὰ ὄπισθεν ἀνάλογον. Ὁ ἀνδριὰς αὐτὸς ἦτο μονόλιθος κοκ»κωτὸς ἐπικεχρισμένος μὲ βαφὴν κοκκίνην, φαιδροτάτην καὶ δι»αρκοῦσαν εἰσέτι μετὰ τοσούτους αἰῶνας. Εἶδον εἰσέτι δύο λέον»τας κειμένους ἀπέναντι ἀλλήλων, ὧν ἡ θεωρία ἦτον φοβερά, »καὶ ἔχοντας μ᾽ ὅλον τὸ κολοσσῶδες αὐτῶν μέγεθος τὴν τελειό»τητα τῶν σχημάτων καὶ τῆς ἀναλογίας, ἀλλ᾽ ἦσαν καὶ αὐτοὶ »συντριμμένοι καὶ κεκαλυμμένοι ὑπὸ τῆς ψάμμου».

Ἡ Μέμφις, ἥτις καὶ τὰς Ἑκατομπύλους Θήβας καὶ τὴν Ὼν (Ἡλιόπολιν) ἐταπείνωσεν, ηὐξήθη μέχρι τοῦ σκληροῦ Καμβύσου, ὃς κατέρριψε καὶ κατέκαυσε τοὺς ναοὺς καὶ τὰ λαμπρὰ αὐτῆς μνημεῖα—ἐφ᾽ ἧς ἐπληρώθη τὸ τοῦ Ἱερεμίου «Μέμφις εἰς ἀφανισμὸν ἔσται καὶ κληθήσεται οὐαὶ διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ (Ἱερ. κς΄.) καὶ ἥτις παρεχώρησεν εἰς τὸ ἵδρυμα τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅ τι παρὰ τῶν Θηβῶν ἀφῄρεσεν—ἥτις ἦτον ἔρημος κατοίκων ἐπὶ Στράβωνος—ἥτις ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου καὶ μετὰ ἔσωζε τὰ λυπηρὰ λείψανα τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης της, ἅπερ σήμερον δὲν ὑπάρχουσιν ὡς κατακαλυφθέντα ὑπὸ τῆς ἰλύος τοῦ Νείλου καὶ τῆς ἐκ τῶν Λυβικῶν ὀρέων συσσωρευμένης ἄμμου—ἡ Μέμφις, λέγομεν, καὶ τὰ τῶν Φαραώνων πολυδάπανα καὶ μεγαλοπρεπέστατα βασίλεια δώματα καὶ ἀνάκτορα δὲν ὑπάρχουσιν, εἶνε ἀφανισμὸς καὶ οὐαὶ διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ.

Τὴν 14 φευρουαρίου ἀπεχαιρέτουν τὴν ὀσημέραι ἀναπτυσσομένην καὶ προσδεύουσαν διάδοχον τῆς Μέμφιδος Κεδδιβικὴν πρωτεύουσαν, τὸ Καΐρον, καὶ τοὺς ἐκεῖ περιποιηθέντας με ἀξιοτίμους φίλους, πρὸς οὓς ὁ τελευταῖος χαιρετισμός μου ἦσαν τὰ τοῦ μάκαρος Παν. Σούτζου.

»Μ᾽ ἐξέπληξαν (φίλοι) ἡ Αἴγυπτος ἡ χώρα ἡ ἀρχαία,
»Ἡ τῶν τεχνῶν κ᾽ ἐπιστημῶν προμήτωρ γηραλέα,
»Καὶ ὁ τὰ προαιώνια ἐκφέρων ὕδατά του
Ὁ Νεῖλος ἡ ἀκάμαντος εἰκὼν τοῦ διαβάτου,
»Ὁ Νεῖλος, εἰς τὴν ἔρημον ὁδεύων ἀφ᾽ ἧς ὥρας
»Ὁ πλάστης εἶπεν εἰς αὐτὸν «καρπίμους δρέχε χώρας».
»Ἔνθ᾽ εἶδον τὸ χειρόκτιστον βουνὸν τὴν πυραμίδα
»Εἰς μόνην τὴν οὐράνιον ὑποχωροῦν ἀψίδα·
»Μακρόθεν τὸ αἰθέριον τῆς Μέμφιδος μνημεῖον
»Μ᾽ ἐκάλυψε φαινόμενον πρὸ ἑκατὸν σταδίων.
»Αὐτὸς ὁ γίγας ἄνθρωπος ὁ λιθογεγλυμμένος,
»Ὁ εἰς τὸ ὕψος τῆς ψυχῆς θνητὸς εἰκονισμένος
»Αἰῶνας τεσσαράκοντα εἰς τ᾽ οὐρανοῦ τὴν πύλην
Ἐγκάθηται τὸ ἄυλον συνάπτων καὶ τὴν ὕλην».

(Ὁ Μεσ. Παναγ. Σούτζου σελ. 214).

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν παρέμεινα μέχρι τῆς 10ης Μαρτίου, καθ᾽ ἣν ἐπεβιβάσθην εἰς τὸ Γαλλικὸν ἀτμῆρες Tanaïs, περὶ δὲ τὴν 4 μ. μ. ἐξηρχόμεθα τοῦ τοξοειδοῦς λιμένος αὐτῆς, ἐν τῷ ὁποίῳ τοσαῦτα πελώρια καὶ γιγάντεια ἔργα κατωρθώθησαν καὶ θαυμαστότερα ἤδη διενεργοῦνται παρὰ τοῦ Υ. Κεδδίβου ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν ἀσφαλῆ καὶ ἀπρόσβλητον οὐχὶ μόνον ἀπὸ τὰς ἀγρίας ὁρμὰς τῶν κυμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς μεγαλαύχους γεναιότητας τῶν Τομπάζων, τῶν μεγαληγορούντων διὰ τῶν:

»Μιαούλη δύο προετοιμάζεις
»Δύο μὲ δίδεις πυρπολικά,
»Ἔκραξε τότε καὶ ὁ Τομπάζης,
»Στέρνα προτείνων ἡρωϊκά.
»Πατῶ εἰς νύκτα συννεφωμένην,
»Τὴν Ἀλεξάνδρειαν κοιμωμένην,
»Καίω τοὺς στόλους της αὐτὴν καίω
Κ᾽ ἐκεῖ ἀνάψας φρικτὸν φανὸν
Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπαναπλέω
Ὑπὸ κατάπυρον οὐρανόν».

(Τ· Ἑλλ. σελ. 113).

Ἅπαντα τὰ εἴτε εἰσερχόμενα εἴτε ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ ἐμπορικωτάτου λιμένος τῆς πόλεως τοῦ Ἀλεξάνδρου πλοῖα λαμβάνουσιν Ἄραβας ὁδηγούς, οἵτινες προπλέουσι διὰ τῆς ἐξ αὐτῶν ἐξηρτημένης λέμβου των καὶ καταδεικνύουσι τὸν ἀσφαλῆ δρόμον τοῖς ναυτιλλομένοις, ἵνα μὴ περιπίπτωσιν εἰς τὰς πρὸ αὐτοῦ σύρτεις.

Οἱ πρὸς τοῦτο ἐξησκημένοι Ἄραβες ἔλυσαν περὶ τὴν 5 μ. μ. τὸν ἐξηρτημένον κάλω ἀπὸ τὸ ἀτμῆρες, ὅπερ λαβὸν τὸν πρὸς Ἀνατολὰς δρόμον του παρέπλεε τὰς προσβορρείους ἀκτὰς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἐθεώμεθα μετ᾽ ἀκορέστου θαυμασμοῦ τὴν πάλαι λίαν ἔνδοξον Φάρον καὶ τὰ σημερινὰ αὐτῆς φρούρια—τὴν Φάρον ἐκείνην, φίλε ἀναγνῶστα, ἐφ᾽ ἧς ὑπῆρχεν ἄλλοτε κατά τινας «τὸ ἰατρεῖον τῆς ψυχῆς», αἱ περιλάλητοι βιβλιοθῆκαι τῶν φιλογραμμάτων Πτολεμαίων—τὴν μεγάλην πόλιν Ἀλεξάνδρειαν φωτιζομένην ἐκ τῶν τελευταίων ἀκτίνων τοῦ χρυσοτόξου Φοίβου καὶ ἅπαν τὸ ἀναγεννώμενον καὶ ἀβιαλείπτως αὐξάνον μεγαλώνυμον τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου ἵδρυμα, οὗτινος μὲ μυστηριώδεις σκέψεις κατεβάρυνε τὴν ἐμὴν ψυχὴν τὸ παρελθὸν μεγαλεῖον. Ἀναπεμπάζων κατ᾽ ἐκείνας τὰς στιγμὰς τὴν μεγάλην καὶ μοναδικὴν ἀκμὴν τῆς μεταξὺ τριῶν ἐρήμων κειμένης Ἀλεξανδρείας, ἥτοι τῆς θαλάσσης, τῶν ἄμμων τῆς Λιβύης καὶ τῆς ποτὲ νεκροπόλεως, εὕρισκον αὐτὴν μικρὰν ἤδη καὶ μὴ ἀνταποκρινομένην πρὸς τὸ ἔνδοξον Ἑλληνικὸν παρελθόν της! Οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπλήστως ἀνεζήτουν τὰ μὴ ὑπάρχοντα ἤδη 72 (οβ΄.) δωμάτια ἢ τοὺς οβ΄. οἰκίσκους, ἐν οἷς διεπόνησαν οἱ 72 Ἑρμοδιδάσκαλοι τῶν Ἑβραίων κεχωρισμένοι ἀπ᾽ ἀλλήλων ἰδίαν τῶν ἁγίων Γραφῶν ἑρμηνείαν, καὶ ἀνεπόλουν τὸ θαῦμα ὅτι εὑρέθησαν πᾶσαι αἱ ἑρμηνεῖαι μετὰ τὴν συμπλήρωσιν σύμφωνοι πρὸς ἀλλήλας, μηδὲν μέχρι λέξεως καὶ κεραίας διαφωνοῦσαι. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐμακάριζον τὸν ἑκατὸν ἔτεσι τοῦ Φίλωνος νεώτερον μάρτυρα Παλαιστινὸν Ἰουστῖνον, ὃς ὁμολογεῖ ὅτι κατεῖδε τὰ ἴχνη τῶν οβ΄. δωματίων καί, διαβεβαιῶν τὸ κῦρος τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ἔγραφε διὰ τοὺς μεταγενεστέρους: «Ταῦτα οὐ μῦθος ἡμῖν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες,

οὐδὲ πεπλασμένας ἱστορίας ἀπαγγέλλομεν, ἀλλά, αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ γενόμενοι καὶ τὰ ἴχνη τῶν οἰκίσκων ἐν τῇ Φάρῳ ἑωρακότες, ταῦτα ἀπαγγέλλομεν (Ἰουστῖνος εἰς τὸν Παραιν. σελ. 14).

Ἀνηρεύνων τὴν ἡτόναι (ἀκροχηλιάν), ἐν ᾗ ἦτο ἱδρυμένος ὁ οἶκος ἐκεῖνος, ὁ διαπρεπὴς καὶ βασίλειος, ὃς καὶ παστάδα μεγάλην εἶχε καὶ δωμάτια παρακείμενα, ἐν οἷς ἑκάστοις ἕκαστος τῶν ἑρμηνέων εἰσερχόμενος ἐφιλοπόνει γράφων τὴν ἑρμηνείαν. Ἀνεζήτουν ἐκεῖ που κατὰ τὴν ἀκτὴν περιπατοῦντα τὸν ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο ὠθισθέντα Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον, τὸν υἱὸν Πτολεμαίου τοῦ Λάγου τοῦ καὶ Σωτῆρος ἐπικληθέντος, τρίτου ἀπ' Ἀλεξάνδρου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ὃς φιλομουσότατος καὶ βασιλικώτατος ἐγένετο ἡγεμὼν καὶ ὁ μεγαλοπρεπέστατος τῆς οἰκογενείας τῶν Πτολεμαίων, ὡς ἄλλοι τε καὶ Φίλων ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἱστόρησεν (ἐν βίῳ Μωσέως 35). Ἐφανταζόμην τοὺς ἀπαύστους ἀγῶνας αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ συναθροίζῃ ἀφ' ἁπάσης τῆς οἰκουμένης παντοίας σοφῶν ἀνδρῶν συγγραφὰς καὶ τὸν Φαληρέα Δημήτριον πρὸς τοῦ ἔργου τὴν ἀκριβῆ ἐπιτυχίαν ἐπιστατοῦντα.

Ἀνεμιμνησκόμην τεμαχίου τινὸς τῆς ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐξελιπάρει τὸν Ἀρχιερέα Ἐλεάζαρον νὰ πέμψῃ πρὸς αὐτὸν τὰ βιβλία καὶ ἄνδρας ἐπιφανεῖς πρὸς τὴν τούτων μετάφρασιν. «Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τούτου (τοῦ Ἀριστέως) ἔμαθεν ὅτι καὶ παρ' Ἰουδαίοις εὑρίσκονται πολλὰ τῶν ἱερῶν παρ' αὐτοῖς νομίμων συγγράμματα σπουδαιότατα καὶ τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης ἄξια, ζῆλον καὶ πόθον τούτων λαβὼν ἔπεμψεν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν τότε τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέα Ἐλεάζαρον ἄνδρας τῶν ἐπιφανῶν αὐτόν τε τὸν Ἀριστέα καὶ Ἀνδρέαν βασιλικὰς κομίζοντας ἐπιστολάς, δι' ὧν ὁ Πτολεμαῖος ἐζήτει τά τε βιβλία καὶ τοὺς ἀκριβῶς ἐξελληνίσοντας . . . .» καὶ ὅτι τοὺς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐλθόντας 72 πρεσβυτέρους τοὺς μεθ' ἑαυτῶν φέροντας τὰς διφθέρας τῶν θείων Γραφῶν ὁ Πτολεμαῖος βασιλεὺς πάσης φιλοφροσύνης ἠξίωσε καὶ τὰς βίβλους τέλος ἡρμήνευσαν ἐν ἡμέραις ἑβδομήκοντα καὶ δύω ἃς ἐφιλοπόνουν κατὰ Φάρον τὰς μελέτας αὐτῶν ποιούμενοι, ὡς εἰς τόπον ἥσυχον καὶ λίαν ἀθόρυβον, μακρὰν τῆς ἐν τῇ μεγάλει πόλει τύρβης, ἐρχόμενοι κατ' ἰδίαν εἰς οἴκημα χωριστὸν ἕκαστος καὶ ὅμως συμφώνως κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν τὰς ἑρμηνείας ποιοῦντες, ὡς ὑφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἐμπνεόμενοι. Ἐκεῖ, φιλόγραφε ἀναγνῶστα, παραλαμβάνων τὰς συμφώνους ταύτας μεταφράσεις ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος κατέθετεν εἰς τὸ προορισθὲν δι' αὐτὰς μέρος. Ἐκεῖ, μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς 4ης ὥρας μ. μ. ἐργαζόμενοι, ἐπέστρεφον εἰς τὴν πόλιν διὰ τέρψεων τὸ σῶμα διαναπαύοντες καὶ πάλιν τὸ πρωῒ ἐκεῖ μεταβαίνοντες ἕως ὅτου τὰ ἱερὰ βιβλία ἅπαντα ἐξελλήνισαν.

Ἐδώ, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν, ἐδῶ ἐπεδαψιλεύθη τῷ δικαίῳ Συμεὼν διπλασία τῆς φυσικῆς ζωή, ὅπως ἴδῃ οὐχὶ υἱοὺς υἱῶν ὡς ὁ Ἰώβ, ἀλλὰ ἐγγίζουσαν ἐπὶ γῆς τὴν ἀνατολὴν τοῦ αἰωνίου φωτὸς τῶν ἐθνῶν καὶ πληροφορηθῇ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς παρ' αὐτοῦ μετ' ἀπορίας καὶ δυσπιστίας συνάμα ἑρμηνευομένης προφητείας «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν», ὅνπερ ἐναγκαλισθεὶς «τὸν παλαιὸν τῶν ἡμερῶν» αὐτὸν δηλ. τὸν προφητευθέντα τόκον τῆς παρθένου καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου ἐν τῇ πόλει τοῦ Δαβίδ, ἐφώνησε τὸ «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου Δέσποτα», ἐπεὶ εἰς μόνον τὸν δίκαιον Συμεὼν ἐθεσπίσθη «τὸ μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου» (Λουκ. β'.).

Εἰς τὸ ἀχανὲς τῶν παρελθόντων αἰώνων καὶ τῆς παρελθούσης ἐποχῆς τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς δόξης ὁ νοῦς, ὡς ἄλλος Τριπτόλεμος ἐπὶ τῶν ταχυπτέρων τῆς μνήμης ἐντυπώσεων φερόμενος, ἄφινε τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ ἐντρυφῶσι μετὰ θαυμασμοῦ τὸ καλλιτεχνικὸν καὶ ὑψιτενὲς πολυώροφον τῶν μεγάλων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν οἰκοδομῶν, δι' ὧν σήμερα κατακοσμεῖται ἡ μεγαλώνυμος Ἀλεξάνδρεια, ἥντινα ἀπεχαιρέτων τὸ ὕστατον ἀπὸ τοῦ ἀτμήρους καὶ ἔχανον διὰ παντὸς ἀπὸ τὰς ὄψεις μου τὸν ὀβελίσκον τῆς Κλεοπάτρας, τὴν στήλην τοῦ Διοκλητιανοῦ, τὰς ἱστορικὰς ἀκτάς της καὶ αὐτὸ τὸ μοναδικὸν σχῆμα της, ὅπερ μὲ συνεκίνει πολὺ ὡς ἔχον σχεδὸν τὸ σχῆμα Μακεδονικῆς χλαμύδος ἐκτεινομένης ἐπὶ τῶν ἄμμων τῆς Λιβύης εἴτε πρὸς μνήμην τοῦ ἱδρυτοῦ της εἴτε πρὸς δεῖγμα ὅτι τὰ ὅπλα τοῦ Ἕλληνος ἥρωος ἦσαν γόνιμα, καὶ ὅτι τὸ δόρυ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγέννα πόλεις ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐξήγαγεν ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἠνθισμένην ἐλαίαν ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς. Πλήρης ἀκατανοήτου θαυμασμοῦ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον διετέρεχον ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς ἱστορίας τὴν γέννησιν, τὴν ζωήν, τοὺς ἐπιτυχεῖς πολέμους του, τὰς ἃς ἵδρυσε διαφόρους πόλεις, τοὺς φόνους καὶ τὰς ἐπαναστάσεις ἃ ἐπέφερεν ὁ ἀπροσδόκητος θάνατός του καὶ τὸ ἄκληρον αὐτοῦ.

Ἐνθυμοῦμην τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου βιβλ. τῶν Μακκαβαίων, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου «Καὶ ἐγέ»νετο μετὰ τὸ παταξαι τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου Δαρεῖον »τὸν βασιλέα Περσῶν καὶ Μήδων καὶ συνεστήσατο πολέμους »πολλούς, καὶ ἐκράτησεν ὀχυρωμάτων πολλῶν, καὶ ἔσφαξε βα»σιλεῖς τῆς γῆς.

»Καὶ διῆλθεν ἕως ἄκρων τῆς γῆς, καὶ ἔλαβε σκῦλα πλήθους »ἐθνῶν καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ὑψώθη καὶ ἐπήρ»θη ἡ καρδία αὐτοῦ· καὶ συνήγαγε δύναμιν ἰσχυρὰν σφόδρα καὶ »ἦρξε χωρῶν καὶ ἐθνῶν καὶ τυράννων, καὶ ἐγένοντο αὐτῷ εἰς »φόρον. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔπεσεν ἐπὶ τὴν κοίτην καὶ ἔγνω ὅτι »ἀποθνήσκει. Καὶ ἐκάλεσε τοὺς παῖδας αὐτοῦ τοὺς ἐνδόξους, τοὺς »συντρόφους αὐτοῦ ἀπὸ νεότητος, καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὴν βασι»λείαν αὐτοῦ ἔτι ζῶντος αὐτοῦ. Καὶ ἐπεκράτησαν οἱ παῖδες αὐ»τοῦ ἕκαστος ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καὶ ἐπέθεντο πάντες διαδήμα»τα μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτόν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὀπίσω αὐτῶν »ἔτη πολλά, καὶ ἐπληθύναν κακὰ ἐν τῇ γῇ.» Ταῦτα ἐν ᾧ ἀνεπέμπαζον ἔφερα τὸ ὁλέμμα πρὸς δυσμὰς καὶ εἶδα ὅ τι ἡ ποιητικωτέρα φαντασία δὲν δύναται νὰ ἐκφράσῃ! νέφη κεχρυσωμένα, πορφυρᾶ καὶ περιλαμπῆ ἐκ τῶν τελευταίων ἀκτίνων τοῦ ὑπὸ τὴν ἀχανεστάτην θάλασσαν δύοντος Ἡλίου περιέβαλλον τὴν πόλιν τοῦ Ἀλεξάνδρου δίκην στεφάνων καὶ ἄλλων διαφόρων σχημάτων ἅτινα ἐν τοῖς αὐτοῖς ἴσως σχήμασιν ἐφώτιζον ἄλλοτε τὸν χῶρον

τῆς ἐρημώτεως, τῆς ἀνυπαρξίας της, τῆς μεγάλης ἀκμῆς της καὶ τῆς ἐλεεινῆς πτώσεώς της, ὡς φωτίζουσιν ἤδη καὶ περιβάλλουσι τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν μέλλουσαν δόξαν καὶ προαγωγήν της.

Ἐνῷ εἰς τὸ εὐρὺ καὶ τερψίθυμον τοῦτο θέαμα τὰς ἁπλήστους ὄψεις μου ἐξέτεινον καὶ ἐνῷ ὁ νοῦς εἰς τοσαῦτα ἔνδοξα συμβάντα ἐνετρύφα, ἔκρουσεν ὁ κώδων τοῦ δείπνου εἰς τοῦ ὁποίου τὴν πρόσκλησιν ὡς οἱ λοιποὶ συμπλωτῆρες μου ἐνδοὺς κατέβην.

Νειλώων ὑδάτων καὶ τὰ πρὸς τὸ ποτὲ περίφημον Ηηλούσιον (Δαμιάτην) ἀπέραντα πεδία, ὧν τὰ εὐφορώτατα ἕλη ὡραΐζονται διὰ τῆς ἀπαύστου ἀρτιγενοῦς πόας καὶ σκιάζονται ὑπὸ μυριοπληθῶν δενδροφυτειῶν, ἄσπερ αὐξάνει παρ' ἡμέραν ἡ δραστηρία καὶ σύντονος φροντὶς καὶ ἐποπτεία τοῦ πατρικὴν ὄντως μέριμναν ἔχοντος μεγαλοπράγμονος καὶ Υ. Κεδδίβου, οὗτινος τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐνεργείας ματαιοῖ κάπου κάπου ἡ τῆς ἐρήμου ἄμμος, ἥτις ὡς ἐχθρὸς ὑπεισερχομένη εἰς τὰς χλοερὰς πεδιάδας εἰσάγε-

Η Α. Υ. Ο ΚΕΔΔΙΒΗΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΙΣΜΑΗΛ ΠΑΣΑΣ.

Περὶ τὴν 7 ἀνῆλθον καὶ πάλιν πρὸς ἀποχαιρετισμὸν τῶν ἀκτῶν τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο ἐκτὸς τῆς ξηρᾶς ἐφαίνετο, ἥτις εἶνε χαμηλοτέρα τῆς θαλάσσης.

Καθ' ὅλην τὴν νύκτα εἴχομεν οὖριον τὸν πλοῦν μας καὶ περὶ τὴν ὅην τῆς πρωΐας εὑρέθημεν πρὸ τοῦ Πόρτ-Σαΐτ, εἰς οὗτινος τὸν τεχνητὸν λιμένα καὶ ἀκύμαντον ὅλως ὑπὸ πρωρέων ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὡθηγήθημεν, ἐν δὲ τῇ εἰσελεύσει ἡμῶν ἐβλέπαμεν τὰς ἁλιτενεῖς καὶ ὁμαλὰς ἐκτάσεις τῆς γῆς, τὰς ἐπιφανείας τῶν

ται ἄφθονος καὶ σχηματίζεται εἰς μακροὺς χρυσίζοντας ὄφεις, οἵτινες μεταβάλλουσι τὴν πλουσίαν γονιμότητα εἰς ἀγόνους τόπους!

ΠΟΡΤ-ΣΑΪΤ.

Ἡ ἐκ τῶν Νειλώων ὑδάτων ὡς ἄλλη καθαρὰ καὶ καλλίπτερος ἀλκυὼν ἀναπηδήσασα πολλοῦ λόγου ἀξία καὶ μέγαν τὸν προορισμὸν αὐτῆς ἔχουσα ὡραία καὶ ἐμπορικωτάτη αὕτη πόλις, τὸ Πὸρτ-Σαΐτ, ἡ πλουσία αὕτη θύρα δὸς εἰπεῖν, δι' ἧς ἀνταλ-

λάσσονται τὰ πλούσια καὶ μεγάλα ἐμπορεύματα τῶν πέραν τῶν ὠκεανῶν καὶ τῆς Μεσογείου κειμένων χωρῶν, ἡ καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ρυθμισθεῖσα καὶ ρυθμιζομένη, ἡ ἔχουσα ὡραίους, εὐρυτάτους καὶ δενδροφυτευμένους δρόμους, δημοσίαν πλατεῖαν, κῆπον ἀνθοστόλιστον, ξενοδοχεῖα, γραφεῖα, καταστήματα ἐμπορικὰ εἰς ἃ εὑρίσκονται καὶ πωλοῦνται πολύτιμα καὶ θαυμάσια λεπτουργημένα ἔργα τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, προξενεῖα τῶν διαφόρων Δυνάμεων ἅπερ προστατεύουσι τὰς ὑποθέσεις τῶν ὑπηκόων των κτλ. κτλ. κτλ. καὶ δὴ ἡ ἀριθμοῦσα πέντε ἕως ἓξ χιλιάδας Ἑλλήνων (ὡς μ' εἶπον), εἶνε πόλις σχεδὸν Ἑλληνική, ἧς τινος οἱ Ἕλληνες ἔχουσιν ἐν αὐτῷ κομψὸν προσωρινὸν ἐκκλησίδιον ὑπὸ Πατμίου Ἱερέως διευθυνόμενον, καὶ σχολεῖον καλῶς κατηρτισμένον καὶ ἐπιτυχῶς γραμματίζον τὰ τέκνα τῆς νέας ταύτης Ἑλληνικῆς ἀποικίας τῶν ὁμογενῶν.

Πᾶς ὅστις δὲν εἶδε τὸ Πὸρτ-Σαΐτ, τὴν διώρυγα τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τὰς ἐν αὐτῷ διαφόρους πολυσχιδεῖς καὶ γιγαντώδεις μηχανὰς καὶ βορβοροφάγους, δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ ἰδέαν τῆς μεγάλης καὶ ἐπινοητικῆς διανοίας τοῦ μεγαλεπηβόλου κ. Λεσέψ, οὗτινος τὴν εἰκόνα μετὰ τῆς τοῦ προστατεύσαντος τὸ γιγάντιον τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἔργον Υ. Κεδβίβου Ἰσμαὴλ Πασᾶ μεταφέρομεν εἰς τὸν «Μέντορα».

Περὶ τὴν 4 μ.μ. ἔρθασεν εἰς Πὸρτ-Σαΐτ τὸ ἐξ Ἰνδιῶν ἀναμενόμενον Trans-porte ἀτμῆρες Ἀγγλικὸν πελώριον, γιγαντῶδες καὶ τετραώροφον, τοῦ ὁποίου τὰ παράθυρα ἀριθμηθέντα εὑρέθησαν

Ο ΛΕΣΕΨ.

330, οἱ δ' ἐπιβάται καὶ οἱ εἰς Ἀγγλίαν ἐπαναστρέφοντες Ἄγγλοι στρατιῶται ἐμετροῦντο ἀνὰ χιλιάδας! Περὶ τὴν 5 μ. μ. ἀρίσαμεν τὸ Πὸρτ-Σαΐτ καὶ περὶ τὴν 8 π. μ. τῆς αὔριον εὑρέθη τὸ φέρον ἡμᾶς ἀτμῆρες Tanaïs πρὸ τῆς ἱστορικῆς Ἰόππης, τοῦ Γιάφφα.

Η ΙΟΠΠΗ.

Ἡ Ἰόππη (Γιάφφας Ἀραβιστί), εἰς ἣν ἐρθάσαμεν κατὰ τὴν 12ην Μαρτίου 8 π. μ., κεῖται ἐπὶ κατωτέρους ὑψηλῆς ἀκτῆς, κατα-

φερομένη πρὸς τὴν θάλασσαν δίκην ἀμφιθεάτρου· εἶνε δὲ καὶ σήμερον ὡς πάντοτε τὸ ἐπίνειον τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς ὃ ἀποβιβάζονται οἱ διὰ τοὺς Ἁγίους Τόπους προσερχόμενοι προσκυνηταί. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ Ἰόππη ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Ἰάφεθ (Ἰαπετοῦ), παρ' οὗ καὶ τὸ Ἀραβικὸν ὄνομα Γιάφφα· ὥστε εἶνε μία ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τοῦ κόσμου. Κατὰ παράδοσιν εἰς τὴν πόλιν ταύτην κατεσκευάσθη ἡ Κιβωτὸς τοῦ Νῶε, ἐν ᾗ ἐσώθη αὐτὸς μὲ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ μὲ τὰ ἑπτὰ ζεύγη τῶν καθαρῶν καὶ τὰ δύο τῶν ἀκαθάρτων ζώων καὶ μεθ' ἁπάσης τῆς ζωϊκῆς ἄλλης φύσεως.

»Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς Νῶε, εἴσελθε σὺ καὶ ὁ οἶκος »σου εἰς τὴν Κιβωτόν, ὅτι σὲ εἶδον δίκαιον ἐναντίον μου ἐν τῇ »γενεᾷ ταύτῃ, ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν εἰσάγαγε πρός σε »ἑπτὰ ἑπτὰ ἄρσεν καὶ θῆλυ, ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν μὴ καθαρῶν »δύο δύο ἄρσεν καὶ θῆλυ· . . . . . ., διαθρέψαι σπέρμα »ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Ἔτι γὰρ ἡμερῶν ἑπτὰ ἐγὼ ἐπάγω ὑετὸν »ἐπὶ τὴν γῆν τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας· »καὶ ἐξαλείψω πᾶν τὸ ἀνάστημα ὃ ἐποίησα ἀπὸ προσώπου πάσης »τῆς γῆς κτλ.» (Γεν. Κεφ. Ζ'.). Ἐπὶ τῆς διανομῆς τῆς ἐπηγγελμένης γῆς εἰς τὰς 12 φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ ἡ Ἰόππη ἔπεσεν εἰς τὸν κλῆρον τῆς φυλῆς τοῦ Δὰν καὶ ἦτο τὸ ἔσχατον ὅριον τῆς χώρας τῆς φυλῆς ταύτης. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Μυθολογίαν εἰς τοὺς θαλασσίους αὐτῆς καὶ κινδυνώδεις βράχους ἐξετέθη πρὸς βορὰν τοῦ κήτους ἡ θυγάτηρ τοῦ Κηφέως Ἀνδρομέδα, ἣν ἔσωσεν ὁ Περσεὺς καὶ πρὸς ἧς τὴν εἰκόνα ἀποβλέπουσα «παρὰ τὴν ὁμιλίαν τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα» ἡ βασίλισσα τῶν Αἰθιόπων Περσίνα (1) κατὰ τὸν Ἡλιόδωρον «ὁμοιοῦσθ' ἐκείνῃ τὸ σπαρὲν »ὑπὸ τοῦ Ὑδάσπιδος (τὴν Χαρίκλειαν) οὐκ εὐτυχῶς ἐμόρφωσεν. . . . . Ἀλλ' ὅμως ἀπολογοῦμαι (ἡ Περσίνα) »πρός τε σέ, ποτὲ θύγατερ, εἰ περισωθείης, πρός τε τὸν ἀναιρη»σόμενον, εἴτινα σοι θεὸς ἐπιστήσειε, πρός τε αὐτὸν ὅλον τὸν τῶν »ἀνθρώπων βίον, ἀνακαλύπτουσα τὴν αἰτίαν τῆς ἐκθέσεως, ἡμῖν »πρόγονοι θεῶν μὲν Ἥλιός τε καὶ Διόνυσος, Ἡρώων δὲ Περσεύς τε »καὶ Ἀνδρομέδα, καὶ Μέμνων ἐπὶ τούτοις οἳ δὴ τὰς βασιλείους »αὐλὰς κατὰ καιροὺς ἱδρυσάμενοι, ταῖς ἀπὸ τούτων γραφαῖς ἐκό»σμησαν. . . . . ὁ μὲν δὴ μέχρι τοῦ τόκου χρόνος ἑορτὴ πάν»δημος ἦν, καὶ χαριστήριοι θυσίαι τοῖς θεοῖς ὡς τοῦ βασιλέως »διαδοχὸν τοῦ γένους ἐλπίζοντος. Ἐπειδὴ δέ σε λευκὴν ἀπέτε»κον, ἀπρόσφιλον Αἰθιόπων χροιὰν ἀπαυγάζουσαν, ἐγὼ μὲν τὴν »αἰτίαν ἐγνώριζον, ὅτι μοι παρὰ τὴν ὁμιλίαν, τὴν πρὸς τὸν ἄν»δρα, προσβλέψαι τὴν Ἀνδρομέδαν ἡ γραφὴ παρασχοῦσα καὶ »πανταχόθεν ἐπιδείξασα γυμνήν. . . . . ὁμοιοῦσθ' ἐκείνῃ τὸ »σπαρὲν οὐκ εὐτυχῶς ἐμόρφωσεν, ἔγνων οὖν ἐμαυτήν τε ἀπαλ»λάξαι τοῦ μετ' αἰσχύνης θανάτου. . . . . ».

Κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἀπέπλευσεν ὁ προφήτης Ἰωνᾶς φεύγων τὴν ἣν ἐπεφορτίσθη ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν παρακοήν του κατεπόθη ὑπὸ τοῦ κήτους, εἰς οὗ τὰ στέρνα τρεῖς ὅλας ἡμέρας καὶ νύκτας παρέμεινε «Καὶ ἀνέστη Ἰωνᾶς τοῦ φυγεῖν εἰς Θαρσὶς ἐκ προσώπου Κυρίου, καὶ κατέβη εἰς Ἰόππην καὶ εὗρε πλοῖον βαδίζον εἰς Θαρσὶς, καὶ ἔδωκε τὸν ναῦλον αὐτοῦ καὶ ἀνέβη εἰς αὐτό, τοῦ πλεῦσαι μετ' αὐτῶν εἰς Θαρσὶς ἐκ προσώπου Κυρίου· καὶ Κύριος ἐξήγειρε πνεῦμα ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἐγένετο κλύδων μέγας ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ τὸ πλοῖον ἐκινδύνευε τοῦ συντριβῆναι. . . . . (Ἰων. Α'. 2, 3, 4). «Καὶ προσέταξε Κύριος κήτει μεγάλῳ καταπιεῖν τὸν Ἰωνᾶν· καὶ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας . . .» (Β'. 1).

Εἰς τὴν Ἰόππην ταύτην δεικνύεται εἰσέτι τὸ μέρος, εἰς ὃ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἀνέστησε τὴν νέαν Ταβιθὰν ἢ Δορκάδα (Πράξεις Ἀποστολ. Θ'. 26—40), καταλύσας εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος τοῦ Κναφέως, εἰς ἣν θὰ εἶδε καὶ τὴν ὀπτασίαν τῆς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τρὶς καταβάσης καὶ τρὶς ἀναβάσης ζωοφόρου σινδόνης, δι' ἧς ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ γνωρίσῃ ὅτι πᾶσα διάκρισις μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθνῶν ἔπαυσε καὶ ὅτι ὅσα ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε διὰ τοῦ θείου αἵματος τοῦ υἱοῦ του δὲν πρέπει ὁ τυπικὸς Ἰουδαῖος νὰ τὰ θεωρῇ ἀκάθαρτα.

« . . . . . Ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην. Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων . . . ἐγένετο δὲ πρόσπεινος, καὶ ἤθελε γεύσασθαι· παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις, καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν, Ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε· ὁ δὲ Πέτρος εἶπε, Μηδαμῶς, Κύριε· ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. Καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν, Ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου· τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς· καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν». (Πραξ. Ι'. 8—16).

Ἡ Ἰόππη κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Συρίας καὶ ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Μακκαβαίων Σίμωνος καὶ Ἰούδα, εἶτα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, Βυζαντινῶν, Ἀράβων κτλ. Ἐπὶ δὲ τῶν σταυροφόρων ὑπέρερε τὰ πάνδεινα, πορθουμένη ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Τούρκων, διὸ καὶ κατὰ τὴν ΙΘ'. ἑκατονταετηρίδα δὲν ἦτο εἰμὴ σωρὸς ἐρειπίων. Κατὰ τὸ 1795 ἐξεπολιόρκησαν αὐτὴν οἱ Γάλλοι καὶ ἀπεφάσισεν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Α'. Ναπολέων νὰ τὴν ἀναδείξῃ κέντρον τῶν στρατηγικῶν ἐπιχειρήσεών του κατὰ τῆς Συρίας, ἀλλ' ἡ τρομερὰ πανώλης ἡ καταστρέψασα καὶ θερίσασα ἅπαντα σχεδὸν τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐμα-

(1) Χάριν τῶν ὅσοι δὲν ἀνέγνωσαν τὰ Αἰθιοπικὰ τοῦ Ἡλιοδώρου λέγομεν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰθιοπίας Ὑδάσπις καὶ Περσίνα εἶχον γεννήσει τὴν ἡρωΐδα τοῦ ἄνωθι μυθιστορήματος Χαρίκλειαν, ἣν λευκὴν γεννηθεῖσαν ἐξέθηκεν ἡ μήτηρ φοβηθεῖσα τὴν συκοφαντίαν. Συνεξέθηκεν ὅμως μετὰ τοῦ βρέφους ταινίαν, ἐφ' ἧς ὑπῆρχεν ἱερογλυφικοῖς γράμμασι γεγραμμένη ἡ αἰτία τῆς λευκότητος, πολύτιμα ἄλλα πράγματα καὶ πολύτιμον δακτύλιον, πεντάρδην λιγόμενον, ὅπερ τῇ εἶχε δωρήσει ὁ Ὑδάσπις ὅτε τὴν εἶχε μνηστευθῆ καὶ διὰ τοῦ ὁποίου μετὰ ἔτη καὶ μετὰ περιπετείας πολλὰς ἀναγνωρισθεῖσα ἡ Χαρίκλεια ὑπὸ τῶν γονέων της συνεζεύχθη τὸν Θεαγένην καὶ συνεβασίλευσε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Αἰθιοπικοῦ θρόνου.

ταίωσε τὰ κατακτητικὰ σχέδιά του· τῷ 1832 κατέλαβεν αὐτὴν καὶ ἅπαντα τὰ ἄλλα φρούρια τῆς Συρίας ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς, ἀφ' ἧς καὶ ἀφ' ὧν ἐξεβλήθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν εἰς ἣν καὶ παραμένει.

Ἐκ τῶν διαφόρων ἐρημώσεών της ἐγεννήθη ἡ σημερινὴ κακῶς καὶ ἀθλίως δρομοτομημένη πόλις, ἥτις ἔχει ἄποψιν τερπνοτάτην ἀπὸ μέρους τῆς θαλάσσης καὶ ἥτις ἀριθμεῖ 8—9 χιλιάδας κατοίκων. Ἅπασαν τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν ἀκτήν της κατέχουσι τὰ μοναστήρια τῶν τριῶν τοῦ χριστιανισμοῦ κλάδων· τὸ πρῶτον καὶ μᾶλλον εὐρύτατον λιθόκτιστον μέγα Μετόχιον εἶνε τὸ τῶν Ὀρθοδόξων, δεύτερον τὸ τῶν Δυτικῶν καὶ τρίτον τὸ τῶν Ἀρμενίων. Ἅπασαι αἱ οἰκίαι εἰσὶ λιθόκτιστοι, ἡ δ' ἄφθονος αὕτη ἡ ἐκ κογχυλίων καὶ ἄμμου συνισταμένη πέτρα ἐξάγεται ἀπὸ τὴν ἐντὸς τοῦ ἐπινείου ἀπαύστως ἀπολιθουμένην ἄμμον.

Εἰς τὰ ἀρκτικὰ προάστεια τῆς Ἰόππης συνοικίζονται πρὸ ὀλίγων χρόνων φιλόπονοι καὶ καλοτεθραμμένοι Γερμανοί, ὧν αἱ διὰ μεγάλων κήπων περιβαλλόμεναι τερπναὶ κατοικίαι συνιστῶσι τὸν Γιάφφαν εἰς τοὺς ξένους ὡς πόλιν ἀναπτυσσομένην.

Λέγεται ὅτι ὁ Γιάφφας θὰ κατασταθῇ μέγας σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν· ἀπὸ τὸν Μάρτιον δὲ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἤρχισαν νὰ μεταφέρωσι τὸ χρησιμεῦσον διὰ τὸν σιδηρόδρομον ὑλικὸν καὶ ν' ἀνεγείρωσι τὴν ὡς σταθμὸν χρησιμεύσουσαν οἰκοδομήν.

Ἅπαντα τὰ περίχωρα τοῦ Γιάφφα εἰσὶ θαυμάσια! καὶ καταφυτευμένα ἀπὸ ἀπεράντους πορτοκαλεῶνας, λεμονεῶνας, ροιῶνας, φοινικῶνας καὶ ἀπὸ λοιπὰ διάφορα καρποφόρα καὶ ἄκαρπα δένδρα, ἐν οἷς καὶ αἱ μέγισται καὶ εὐρυστέλεχοι συκομορέαι αἱ ἀναφερόμεναι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, αἵπερ δὲν ὑπάρχουσι σήμερον ἐν Ἱεριχῷ εἰμὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἄφθονοι καὶ ἐν Ἰόππῃ παχύκλαδοι καὶ προαιώνιαι.

Τὴν 15 Μαρτίου ἀποχαιρετίσαντες τοὺς ἐν Ἰόππῃ ἀνηρχόμεθα εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ ἱερωτάτην πόλιν τῆς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν 16 ὥραν 7 μ. μ., ἀφ' οὗ ἐσταθμεύσαμεν τὸ ἑσπέρας τῆς 15ης εἰς Ἀριμαθαίαν (Ῥέμλην) μετὰ τοῦ κ. Δημοσθ. Αἰγινήτου φαρμακοποιοῦ, ἐκ Καΐρου προσκληθέντος ἵνα χρησιμεύσῃ διὰ τῆς προεγνωσμένης ἱκανότητός του ὡς πρῶτος φαρμακοποιὸς τοῦ διευθύνοντος τὸ πάνυ κομψὸν καὶ πολυτελὲς νοσοκομεῖον τῆς Ἁγιοταφικῆς ἀδελφότητος, τὸ ἀναργύρως παρέχον τὰς περιθάλψεις του καὶ τὰ τῆς Ἰατρικῆς βοηθήματά του εἰς τοὺς παντὸς ἔθνους καὶ πάσης θρησκευτικῆς δοξασίας ἀσθενεῖς του, πολυτίμου καὶ λίαν φιλογενοῦς ἰατροῦ κ. Μαζαράκη, οὗτινος πολλὴ ἡ φιλανθρωπία, μέγας ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἀρίζηλον τὸ κατέχον αὐτὸν φιλευσεβὲς θρησκευτικὸν αἴσθημα·

ΔΙΟΝ. ΧΑΡΙΚΛΗΣ.

ΜΑΞ-ΚΡΟΜΑΡ

ἐπεισόδειον τῆς τῷ 1870 πολιορκίας τοῦ Στρασβούργου

(ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ).

ΚΕΦ IV. *

«Τέκνον μου, ἔχεις ἰσχυροὺς ἐχθροὺς καὶ πολυπείρους,
πλὴν προστατεύει ὁ Θεὸς μικροὺς καὶ ἀνισχύρους.
Οἱ Ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν πετοῦν εἰς τὸ πλευρόν σου
κ' ἐκεῖνος πανταχοῦ παρών, παντοῦ κ' ἐνώπιόν σου.

—

Τὴν ἐπιοῦσαν ἐκάθησα ἀναμένων μετὰ τῆς Λουΐζης παρὰ τῇ πύλῃ τοῦ Σαβέρνου ἀπὸ πρωΐας μέχρι νυκτός· μόνον δ' ὁπόταν ἡ Γρέση μᾶς ἔφερεν ἐκεῖ τὸ γεῦμα, τὴν παρεκάλεσα νὰ διαμείνῃ ὀλίγον παρ' αὐτῇ ὅπως ὑπάγω καὶ πληροφορηθῶ τί συνέβαινεν εἰς τὰ λοιπὰ τῆς πόλεως μέρη.

Οἱ φυγάδες εἰσήρχοντο πανταχόθεν, μεταξὺ δ' αὐτῶν ὑπῆρχε μέγας ἀριθμὸς στρατιωτῶν, οἵτινες, φεύγοντες ἐκ τῶν πεδίων τοῦ Σαρβροὺκ καὶ Γόρθ, ἤρχοντο ὅπως ἐνισχύσωσι τὴν φρουρὰν τοῦ Στρασβούργου. Περὶ λύχνων ἀφὰς ἐπεστρέψαμεν μετὰ τῆς Λουΐζης κατηφεῖς καὶ τεθλιμμένοι, διότι ἡ μήτηρ αὐτῆς δὲν εἶχε φανῇ. Ἐξέφρασα τὴν ἰδέαν ὅτι πιθανὸν νὰ ἐπέστρεψεν εἰς Σαβέρνον· ἡ Λίσβεθ ὅμως ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν θλιβερῶς χωρὶς νὰ εἴπῃ ἄλλο τι· φεῦ! ἐνόησα πάραυτα τί διελογίζετο!

Ἐπί τινας ἡμέρας εἰσέτι ἡ Λουΐζη ἐξηκολούθησε τὴν θλιβερὰν ταύτην ἀναζήτησιν. Ἐπὶ τέλους ἡ Σιλβία τὴν κατέπεισε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ, ἔνθα ὑπῆρχον κοράσιά τινα ἐκ Σαβέρνου καὶ Φαλσβούργου δυνάμενα νὰ τῇ ὁμιλήσωσι περὶ τῶν μερῶν ἐκείνων. Ἐν τούτοις εὑρισκομένη ἐν τῷ οἴκῳ, ἐπορεύετο λαθραίως πρὸς τοὺς ἐξώστας, ἔρριπτε βλέμμα πρὸς τὸ πλῆθος, ὅπερ ἐφαίνετο ἐν τῇ ὁδῷ, ὡσεὶ ἀναζητοῦσα μεταξὺ αὐτοῦ τὴν μητέρα της. Ὅτε ἔβλεπον αὐτὴν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, ἡ καρδία μου ἐταράσσετο σφοδρῶς· ἡ μήτηρ ὅμως αὐτῆς οὐδέποτε ἦλθε.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὸ δωμάτιον τῆς Λίσβεθ ὑπῆρχε τὸ προσφιλές μου καταφύγιον! Ἐντεῦθεν ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ τὸ Γερμανικὸν στρατόπεδον καὶ τὰς ἐκτεταμένας τῶν σκηνῶν των σειράς, αἵτινες ὡς χωρία ὁλόκληρα ἀμανιτῶν δίκην καθ' ὅλην τὴν πεδιάδα ἐφαίνοντο καὶ ἐπλησίαζον τὸ μεσημβρινὸν τῆς πόλεως μέρος. Ἐγίνωσκον ὅτι τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ ὡς πρὸς τὸ βόρειον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ τὸ παρατηρήσω ἐκ τῆς οἰκίας μας μὴ ἐχούσης ἐλευθέραν τὴν θέαν πρὸς τὸ μέρος τοῦτο· ἐπορευόμην ὅθεν δι' αὐτὸ μέχρι τῶν προχωμάτων.

Οὐχ ἧττον ἠδυνάμην νὰ παρατηρῶ τὰς λαμποκοπούσας λόγχας καὶ τ' ἀπομεμακρυσμένα πεδία, ὁπόταν τὰ στρατεύματα ὤδευον, ἵνα λάβωσι τὰς θέσεις των ὑπὸ τὰς σκηνάς.

Τρεῖς ἑβδομάδας σχεδὸν μετὰ τὴν πολιορκίαν, 17ην Αὐγούστου, ὁ ἐχθρικὸς κύκλος συνεπληρώθη καὶ μᾶς περιεκύκλωσεν ἐντελῶς. Ἤδη καθίστατο ἀδύνατον νὰ εἰσέλθῃ τις ἢ νὰ ἐξέλθῃ

(*) Ἴδε τὴν ἀρχὴν ἐν σελ. 368 Δ'. τόμου «Μέντορος.»

τοῦ Στρασβούργου, ἐκτὸς ἂν ὁ στρατάρχης Βαζαὶν ἤρχετο εἰς βοήθειάν μας ἢ ἂν ὁ φρούραρχος Οὐλρὶχ μετὰ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ φρουρᾶς κατώρθου νὰ ἐκδιώξῃ τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα πρὸς τὸ ἀντίπεραν τοῦ Ρήνου· ἀλλ' ὅτι χειρίστου, τὰ περικυκλοῦντα ἡμᾶς στρατεύματα ἦσαν ἐκ Βάδεν, φίλοι δηλονότι καὶ ἀρχαῖοι γείτονες· οὐδὲν κατ' αὐτῶν πάθος διατηροῦμεν καὶ σήμερον ἀκόμη· ἐξετελέσθη ὅ τι ἁπλῶς διέταξαν αὐτοκράτορες καὶ βασιλεῖς. . . .

Πρὸ ἑνὸς μόλις μηνὸς οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐβάδιζον εἰρηνικῶς ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἡμῶν, λόγον ποιούμενοι περὶ τοῦ τρυγητοῦ καὶ τῆς μεγάλης Φθινοπωρινῆς Ἀγορᾶς· ἀλλ' ἤδη ἐπανήρχοντο μετὰ τηλεβόλων καὶ μυδραλιοβόλων ὅπως, ἐμποδίζοντες καὶ στεροῦντες ἡμῖν τὰ τρόφιμα, μᾶς ἀναγκάσωσι ν' ἀποθάνωμεν τῆς πείνης ἢ ἐν μέσῳ τοῦ πολέμου.

Ἐν τούτοις τὸ τοιοῦτον ἐφαίνετο δυσκατόρθωτον, ἐνομίζετο ὡς ὄνειρόν τι μᾶλλον ἢ πραγματικότης.

Ἐσπέραν τινὰ ἐπανακάμπτων οἴκαδε πρὸ τοῦ δείπνου εὗρον κάδδους τινὰς πλήρεις ὕδατος ἐναποτεθειμένους κατ' ἰδίαν. Ἔσπευσα πρὸς τὸ ὑπερῷον τῆς Λίσβεθ, ἔνθα δὲν ἦτο πολὺ εὔκολον νὰ φέρῃ τις ὕδωρ· εὗρον δὲ ἐπίσης κ' ἐκεῖ ἀγγεῖα ἰσοχειλῆ ὕδατος.

Ἡ Ἀλύσση ἔπαιζε κινοῦσα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἑνὸς αὐτῶν πλοιάριον ἐκ κελύφους καρύου, ὅπερ τῇ εἶχα κατασκευάσει τὴν προτεραίαν· ἰδοῦσα με δ' εἰσελθόντα ἐρράντισε τὸ καῖον μέτωπόν μου διὰ σταγόνων ὕδατος. Ἡ Λίσβεθ ἔστρεψε ἵνα παρατηρήσῃ τίς εἰσῆλθε.

— Πρὸς τί τὸ ὕδωρ τοῦτο; ἠρώτησα αὐτήν.

— Ἡ ἐπὶ τῆς ἀμύνης ἐπιτροπή, μοὶ ἀπήντησε, διέταξεν ὅπως ὦμεν ἕτοιμοι πρὸς κατάσβεσιν τῆς πυρκαϊᾶς, ἂν τυχὸν ἤθελεν ἐπισυμβῇ, καθότι ὁ βομβαρδισμὸς ἀναμένεται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν.

Ἡ καρδία μου ἔπαλλε σφοδρῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι τόσας εἶχον ἀνέλθει ἐκβημάδας, ἀφ' ἑτέρου δέ, νομίζω, τοῦ πανικοῦ φόβου ἕνεκεν.

Ὁ πόλεμος ἐφαίνετο ἤδη πλησιέστατος· ἤρπασα τὴν Ἀλύσσην καὶ τὴν ἐνηγκαλίσθην μετ' αἰσθημάτων τρυφερότητος καὶ φόβου. Τὸ ἀθῷον ἐνόει ὅτι εὑρίσκετο εἰς πόλιν διατρέχουσαν τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ὡς μικρόν τι πτηνόν, ὅπερ πτερυγίζει ἐν τῷ κλωβῷ καισμένης οἰκίας.

— Ἀλύσση, τῇ εἶπα, δεῖξον μοι κατὰ πόσον προώδευσας εἰς τὸ ἐργόχειρόν σου.

— Εἶνε ἀργά, μοὶ ἀπήντησεν, ἡ μήτηρ μου ὅμως λέγει ὅτι θὰ τελειώσῃ ἐγκαίρως.

— Προοδεύει κάλλιστα. Ὑπέλαβεν ἡ μήτηρ.

Τότε τὸ κοράσιον ἀνέπτυξεν αὐτό, ἵνα μοὶ δείξῃ πόσον καθαρὸν τὸ διεφύλαττε.

— Εἶσαι λοιπὸν βέβαιος ὅτι γνωρίζει πᾶν ὅ τι πράττω; ἠρώτησε μετὰ γλυκύτητος.

— Βεβαίως, ἀπήντησα.

— Ἀλύσση, ὥρα νὰ ψάλῃς τὴν ἑσπερινήν σου προσευχήν, εἶπεν ἡ Λίσβεθ ἀνυψοῦσα αὐτὴν ἐπὶ τῶν γονάτων της.

Τὸ κοράσιον διεσταύρωσε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ οἱ κυανοῖ αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸ στερέωμα, ὅπερ βαθμηδὸν ἐσκοτίζετο.

Ἐκ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ ἐνθυμοῦμαι μόνον τὸν ἑξῆς στίχον.

« Ὦ ἀγαπητὲ Χριστέ, ὦ ἅγιον παιδίον, ποίησον τὴν καρδίαν μου κλίνην μαλακὴν καὶ ἀμίαντον· ἐφ' ἧς νὰ ἡσυχάσῃ ἡ ἀγάπη σου.»

Προσεπάθησα νὰ ἀποκρύψω τὰ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου ῥέοντα δάκρυα, πλησιάσας πρὸς τὸ παράθυρον, ἀφ' οὗ διέκρινα τὰς πυρὰς τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ δίκην πυγολαμπίδων, αἵτινες ἐξετείνοντο τοσοῦτον ἐπὶ τῆς πεδιάδος ὥστε πάραυτα φόβος καὶ τρόμος μὲ κατέλαβεν ἀναλογιζόμενον τὰ καθ' ἡμῶν ἐχθρικὰ πλήθη.

— Ἡ Ἀλύσση δὲν φοβεῖται ποσῶς, λέγει ἡ Λίσβεθ, ὅταν ἔστρεψεν ἐκ νέου πρὸς τὸ δωμάτιον, ὡσεὶ μαντεύουσα τοὺς διαλογισμούς μου.

— Ὄχι βεβαίως, ἀπήντησε τὸ κοράσιον, ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει ποσῶς φόβος.

— Ἀληθῶς, προσέθετο ἡ Λίσβεθ θεωροῦσά με ἀσκαρδαμυκτί· Εὑρισκόμεθα ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ Θεοῦ καὶ οὐδὲν πρέπει νὰ μᾶς φοβίζῃ.

— Ὦ Λίσβεθ . . . . εἶπα.

— Δύναται ἡ μήτηρ νὰ λησμονήσῃ τὸ ἴδιον τέκνον; ἠρώτησε μετ' ἐλαφροῦ μειδιάματος. «Ναί, δύναται πολλάκις νὰ τὸ λησμονήσῃ, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε θὰ σὲ λησμονήσω» εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὦ Μάξ.

— Καλῶς, ἀπήντησα δεικνύων τὸ Γερμανικὸν στρατόπεδον, ἀλλ' ὁ βραχίων του περιβάλλει ἐπίσης κ' ἐκείνους, ὁμιλεῖ ὁμοίως καὶ πρὸς αὐτούς.

— Ἀληθῶς, λέγει ἡ Λίσβεθ, ἐσμὲν τέκνα διαπληκτιζόμενα ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς αὐτῆς μητρός, ἧς οἱ βραχίονες μᾶς περιβάλλουσι συγχρόνως· αὕτη ἀγαπᾷ ἀμφότερα ἐξ ἴσου καὶ εἶνε δι' αὐτὴν ἐπομένως τοῦτο λίαν ἀδυνηρόν, προσέθηκε θέτουσα τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν σπινθηροβολούντων τῆς Ἀλύσσης ὀμμάτων καὶ κινοῦσα αὐτὴν ἐπὶ τῶν βραχιόνων μέχρις οὗ ἀποκοιμηθῇ.

Ἦτο ὥρα ν' ἀποσυρθῶ καὶ ἀνεχώρησα τεταραγμένος καὶ περὶ πολλῶν διαλογιζόμενος.

Ἀρά γε ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι πραγματικῶς πιστεύοντες ὅτι ἐσμὲν ἅπαντες ἀδελφοὶ ἑνὸς ἐν Οὐρανοῖς Πατρός, ἔχοντες δ' ἕνα πρεσβύτερον ἀδελφόν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; Ἂν ἀληθῶς τὸ ἐπίστευον, οἱ πόλεμοι δὲν θὰ ἔβαφον μὲ αἷμα τὴν κατοικίαν των· ἀλλ' ἤδη, ὡς εἶπεν ἡ Λίσβεθ, αὐτοὶ τέκνα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μητρός, διαπληκτίζονται ἐπὶ τῶν γονάτων της μέχρις σήμερον.

Ἠνέῳξα τὴν θύραν τοῦ ἑστιατορίου, ἔνθα τὸ δεῖπτον ἦτο ἕτοιμον, καὶ παρετήρησα τὴν Γρέσην ὄπισθεν τῆς ἕδρας τῆς μάμμης μου. Ἀμφότεραι ἐφαίνοντο κατηφεῖς καὶ τεταραγμέναι· ἡ Γρέση πρώτη μοὶ ἐξεφράσθη τὴν αἰτίαν.

Πρόκειται νὰ καταλύσωσιν ἐνταῦθα τρεῖς στρατιῶται μετὰ τοῦ λοχίου των, μοὶ λέγει μετὰ παραπόνου· πρόκειται νὰ καθίσωσιν ἐπὶ τῶν ὡραίων ἡμῶν καθεκλῶν καὶ νὰ κατακλινθῶσιν ἐπὶ τῶν μαλακῶν στρωμνῶν μας· οὐδέποτε ἐφαντάσθην τοιαύτην τινα ἐπο-

χὴν οἵα ἡ νῦν· συλλογίσου τὴν στιλπνότητα τοῦ ἐδάφους τῶν κοιτώνων ὑπὸ τὰ βαρέα αὐτῶν ὑποδήματα. Μάτην ἡ κυρία μου ἐπρότεινε νὰ πληρώσῃ ἀντ' αὐτοῦ· ἀπήντησαν ὅτι ἡ πόλις ἦτο πλήρης χωρικῶν καὶ στρατιωτῶν. Ἐνόμισα κακὸν νὰ δεχθῶμεν ἐν τῷ οἴκῳ τὴν μικρὰν Λουΐζαν καὶ τώρα τέσσαρες ἀγροῖκοι . . . .

Ἡ ἀτυχὴς Γρέση δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ, διότι ἐπνίγη ὑπὸ τῆς ἀγανακτήσεως· ἀλλ' ἡ μάμμη μου ἀνέλαβε τὸν λόγον διὰ τόνου θλιβεροῦ.

— Ἀληθῶς, Μάξ, εἶνε τοῦτο σκληρότατον, εἶπε, δι' οἰκογένειαν συγκειμένην μόνον ἐκ γυναικῶν καὶ παίδων· τοιαῦτα ὅμως εἶνε τοῦ πολέμου τ' ἀποτελέσματα· αἱ οἰκίαι ἡμῶν δὲν μᾶς ἀνήκουσι πλέον.

— Καὶ θὰ τρώγωσιν ἐνταῦθα; ἠρώτησα, ἀναλογιζόμενος τὰς προμηθείας τῆς Γρέσης.

— Οὐχί, μοὶ ἀπήντησεν αὕτη ζωηρῶς, ἀλλὰ θὰ τρώγωσι μετὰ τῶν λοιπῶν συστρατιωτῶν των.

— Κάλλιστα, εἶπα. Λοιπὸν ἂς καταλύσωσιν ἐν τῷ δωματίῳ μου, ὅπερ εἶνε τὸ εὐρύτερον καὶ πλησίον τῆς κλίμακος· δὲν θὰ σᾶς ἐνοχλῶσι τοιουτοτρόπως πολύ, προσέτι τὸ ἔδαφος τῶν δωματίων δὲν εἶνε τοσοῦτον στιλπνόν, δι' ὅ, πιστεύω, καὶ μοὶ τὸ παρεχωρήσατε.

Ἡ ἰδέα μου αὕτη ἤρεσεν εἰς ἀμφοτέρας, καίτοι ἐφαίνετο αὐταῖς πάντοτε μέγα δυστύχημα ἡ ἐπιβληθεῖσα αὕτη ξενία.

Συνδιελέγοντο ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου, μεθ' ὃ ὑπήγαμεν μετὰ τῆς Γρέσης νὰ τακτοποιήσωμεν τὰ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξένων.

Ἴσως ἦτο ἀληθῶς δυσάρεστον ἡ καταστροφὴ τοῦ στιλπνοῦ ἐκείνου ἐδάφους καὶ ἡ βαρεῖα ὀσμὴ τοῦ καπνοῦ, ἥτις ἔμελλε νὰ πληρώσῃ τὰ καθαρὰ καὶ εὐωδιάζοντα ἐκεῖνα δωμάτια. Ἐν τούτοις ἐγὼ ἔχαιρον ἐνδομύχως, διότι ἄνθρωποι, μεθ' ὧν ἠδυνάμην νὰ συνδιαλέγωμαι περὶ τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ νέων, ἔμελλον νὰ καταλύσωσι παρ' ἡμῖν. Τούτου χάριν ἀριχθέντες μετ' οὐ πολὺ ἔμειναν κατευχαριστημένοι ἐκ τῆς ὑποδοχῆς.

Ἦσαν ἄνδρες εὐγενεῖς καὶ κόσμιοι, ἄνδρες καλῆς διαγωγῆς περιοριζόμενοι ἐν τοῖς δωματίοις αὐτῶν καὶ οὐδέποτε προχωροῦντες μέχρι τῶν δωματίων τῆς μάμμης μου.

Τοὺς ἔβλεπα συχνότερον παντὸς ἄλλου, διότι ἤμην ὁ μόνος ἄρρην ἀντιπρόσωπος τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ. Πολλάκις ἀπήντων αὐτοὺς κατὰ τὰ δωμάτια τῆς Λίσβεθ, πορευομένους ἵνα ἴδωσι τὴν μικρὰν εὐνοουμένην των Ἀλύσσην καὶ περιεργαζομένους συγχρόνως τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον.

Τοὺς ἤκουσα πολλάκις λέγοντας ὅτι ἡ θέσις αὕτη, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ μεσημβρινὸν τῆς πόλεως μέρος, ἦτο κατάλληλος πρὸς τοῦτο ὅσον καὶ ὁ πύργος τῆς Μητροπόλεως. (ἀκολουθεῖ).

ΤΑ ΤΡΙΑ ΕΡΕΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

ΜΗΤΗΡ, ΣΧΟΛΕΙΟΝ, ΚΛΗΡΟΣ.

Ὁ κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Ἀναγνωστηρίου τῆς *Ὁμονοίας* ὑπὸ τὸν ἄνωθι τίτλον πανηγυρικὸς τοῦ κ. Μ. Δ. Σεϊζάνη ἐδημοσιεύθη ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ ἀναλώμασι τοῦ Ἀναγνωστηρίου πρὸς ὄφελος τῆς καθ' ἡμᾶς Εὐαγγ. Σχολῆς.

Ἀρκούμενοι τοῦ σπουδαίου τούτου λόγου νὰ μεταφέρωμεν παρακατιόντες μικράς τινας περικοπάς, ἀπέχομεν πάσης ἄλλης ἐπ' αὐτοῦ κρίσεως, καθ' ὅτι ἄλλοις καὶ οὐχὶ τοῖς ἐκδόταις Περιοδικοῦ, παρ' ᾧ ἀπό τινος εὑηρεστήθη ν' ἀναλάβῃ καθήκοντα συντάκτου, ἁρμόζει τὸ τοιοῦτον. Δὲν δυνάμεθα ὅμως ἢ νὰ ἐπικροτήσωμεν ζωηρῶς τὸ πρακτικὸν πνεῦμα, τὴν δραστηριότητα καὶ τοὺς εὐγενεῖς σκοπούς, ὑφ' ὧν ἐμφορεῖται καὶ προάγεται τὸ τῆς Ὁμονοίας Ἀναγνωστήριον, ἀναλαβόν, ὡς γνωστόν, καὶ τὴν ἐξ ἰδίων ἀνέγερσιν Σχολῆς, προσφερθησομένης ὡς προσάρτημα τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ.

Ἔργα τοιαῦτά εἰσιν ἀνώτερα παντὸς ἐπαίνου καὶ οὐδεμιᾶς χρῄζουσιν ἄλλης ἐπεξηγήσεως.

Εἰς τὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς Συλλόγου *Ὁμήρου* ἀξιόλογα κατορθώματα καὶ τὰ τοῦ Ἀναγνωστηρίου τῆς Ὁμονοίας ἀποβλέπων ὁ κ. Σεϊζάνης δικαίως ἐκφωνεῖ:

«Ἴστασθε, ναί, ἵστασθε, κύριοι, τὴν στιγμὴν ταύτην ἐπὶ τοῦ πρασίνου ἐκείνου λόφου τῆς ἐλπίδος καὶ ἰδοὺ ἀνατέλλων ὁ Ἥλιος. Ἰδοὺ ὁ Ἥλιος φωτίζων τὴν Ἀνατολὴν καὶ θερμαίνων τὰς ἡμετέρας καρδίας, ἵνα καρποφορήσῃ ὁ σπόρος ὃν ἔρριψεν ἐκεῖ ὁ δάκτυλος τοῦ Δημιουργοῦ καὶ οὗτινος τὴν βλάστησιν δύνανται οἱ ὑετοὶ ν' ἀναβάλωσιν ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ ἐξαφανίσωσιν.»

Ὁ κ. Σεϊζάνης ἐν τῷ μικρῷ αὐτοῦ προοιμίῳ, μεθ' ὃ ἀναλύει διὰ βραχέων τὴν ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἐπιρροὴν τῆς μητρός, τοῦ σχολείου καὶ τοῦ κλήρου, ὁμιλῶν περὶ τῶν ἀδιαφορούντων διὰ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ περιοριζομένων ἐν τῷ βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι τῆς ἀτομικῆς ὑπάρξεως καὶ τῷ χαμαιζήλῳ κύκλῳ τῆς οἰκογενείας μόνον, ἀποβλεπόντων δὲ εἰς ὅ τι ὑλικώτερον τοῦ βίου, ἐπιλέγει:

«Τοὺς τοιούτους δύναταί τις νὰ ἐρωτήσῃ, ἂν τὰ μέγαρα, ἅτινα καθ' ἑκάστην κτίζομεν, ἢ οἱ ναοί, εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν ὁποίων προθύμως συνεισφέρομεν, καὶ αἱ χρηματικαὶ περιουσίαι, τὰς ὁποίας ἐγκαταλείπομεν, προώρισται νὰ διαρκέσωσι περισσότερον τῆς μυστηριώδους ἐκείνης πηγῆς τῶν εὐγενεστέρων καὶ ἱερωτέρων αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις καλεῖται *Ἔθνος*, ὅπερ ἄρχεται ἐκ τοῦ παρελθόντος, δὲν περιορίζεται εἰς τὸ παρόν, ἀλλὰ κινεῖται καὶ σπεύδει ἀδιακόπως πρὸς τὸ μέλλον.

«Δύναταί τις νὰ τοὺς ἐρωτήσῃ ἄν, ἔθνος λέγοντες, ἐννοοῦμεν τὰς πόλεις καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἀλλ' ἀψύχους αὐτῶν οἰκοδομάς, ἢ ὅ τι ἐνόουν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὁπότε ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῶν Σαλαμινομάχων πλοίων των ἔβλεπον ἀναβαίνοντα πρὸς τὸν οὐρανὸν τὸν καπνὸν τῶν οἴκων, τῶν θεάτρων καὶ τῶν ἱερῶν αὐτῶν δωμῶν. Δύναταί τις νὰ τοὺς ἐρωτήσῃ, ἂν ἡ ὑπαρ-

ξις καὶ ἡ εὐτυχία ἑνὸς ἔθνους συνίσταται εἰς τὴν ὕπαρξιν καὶ ἐφήμερον εὐτυχίαν μιᾶς συγχρόνου γενεᾶς, μεθ' ἧς ὑλικώτερον καὶ μᾶλλον ἰδιοτελῶς συνδέεται τὸ ἄτομον ἡμῶν, καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος, ζῶν ἐν τῇ ἀτομικότητι αὐτοῦ, δὲν ζῇ καὶ πέραν αὐτῆς ἐν τῷ ἀτόμῳ, πρὸς ὃ στρέφονται κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μας αἱ ἐλπίδες, αἱ προσπάθειαι καὶ πάντα ἡμῶν τὰ περιπαθῆ αἰσθήματα. Ἀναμφιβόλως, κύριοι, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡμῶν ζωῇ ὑπάρχει ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ὕλη, ἡ αὐτολατρεία· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ὁ πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πατρίδα ὑψηλὸς ἔρως, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα, ὅπερ, ἀνυψούμενον ἐκ τῆς τέφρας καὶ τῆς ἀργίλλου, διορᾷ τὸ μέλλον, συσχετίζεται μετ' αὐτοῦ καί, προφητεῦον τὰς τύχας του, συγχαίρει ἢ συμπονεῖ διὰ τὴν συγκεχυμένην ἐκείνην ὕπαρξιν, τὴν ὁποίαν κυοφοροῦσιν οἱ αἰῶνες, ἥτις δὲν εἶνε μὲν ἡ ἀτομικότης ἡμῶν, φέρει ὅμως καὶ οὐσίαν καὶ πνεῦμα τοῦ ἀτόμου μας. Τὰ αἰσθήματα ἡμῶν ταῦτα μεταδιδάζονται διὰ τῶν ἀμέσων ἀπογόνων καὶ πρὸς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἐκείνας γενεάς, ἃς τὸ προπατορικὸν ὄνομα συγκινεῖ ἐπίσης, ἐνισχύει καὶ ἀποκαθιστᾷ τολμηράς, ὑπερηφάνους, δραστηρίας καὶ μεγαλοπράγμονας.

«Τίς, κύριοι, ἐξ ἡμῶν δυνάμενος νὰ καυχηθῇ ἐπὶ οἰκογενειακῇ τινι ἐπισημότητι, δὲν ἔσχεν ἀφορμὴν νὰ εἴπῃ ὡς ὁ Γλαῦκος πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Τυδέως:

Ταύτης τοι γενεῆς τε καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι,

καὶ τίς ὁ πατὴρ πάλιν, ὅστις δὲν ἀνύψωσεν εἰς τὰς χεῖράς του τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ δὲν εἶπεν εὐχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ καθὼς ποτε ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος ἥρως τῆς Τροίας:

. . . . . δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
παῖδ' ἐμόν, ὡς καὶ ἐγώ περ, ἀριπρεπέα Τρῳέσσιν,
ὧδε βίην τ' ἀγαθόν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν,
καὶ ποτέ τις εἴπῃσι «Πατρὸς δ' ὅγε πολλὸν ἀμείνων»..(*);

«Διατί, κύριοι, ἡ εὐχὴ αὕτη καὶ τὸ αἴσθημα ἡμῶν νὰ σταματᾷ μέχρις αὐτοῦ, νὰ μὴ παρακολουθῇ δὲ καὶ τὴν τύχην τῶν ἀπογόνων ἐκείνου εἰς τὸ ἄπειρον τοῦ χρόνου διάστημα, τὸ διάστημα τῆς αἰωνιότητος; Ἀλλ' οὐχί! ἀναμφιβόλως παρὰ τῷ ἀνεπτυγμένῳ πνεύματι καὶ τῇ ὀρθῶς διαπεπλασμένῃ καρδίᾳ ὑπάρχει καὶ παρακολουθεῖ τὴν ἐθνικὴν ταύτην τύχην· ὑπάρχει παρὰ τοῖς πλείστοις καὶ τότε ἀντὶ τοῦ ταπεινοῦ καὶ κοινοῦ τῆς φιλοστοργίας ὀνόματος περιβάλλεται τὴν χλαμύδα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς φιλογενείας· ἀναδεικνύει τοὺς ἐξόχους πατριώτας καὶ ἐπὶ τοῦ θωμοῦ τῶν μεγάλων καθηκόντων προσφέρει τοὺς εὐγενεστέρους μάρτυρας.»

Εἶτα ἀρχόμενος τοῦ κυρίου θέματος τοῦ λόγου καὶ εἰς τὸ περὶ *μητρὸς* ἐνδιατρίβων προσφυέστατα, νομίζομεν, συμπεραίνει:

«Ἔχει λοιπὸν ἀνάγκην ὑψηλοτέρας ἀκόμη παιδείας καὶ μορφώσεως καὶ πρακτικωτέρων γνώσεων τῶν ὅσων παρέχουσι τὰ παρθεναγωγεῖα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς· ἠδυνάμην δὲ νὰ ὑποδείξω μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης παρρησίας, ἂν ἡ ὥρα ἐτύγχανεν ἡ ἁρμοδία, εἴς τινα τῶν ἰδιωτικῶν ἡμῶν παρθεναγωγείων μάλιστα ποῖά τινα μαθήματα καὶ πράγματα ἠδύναντο ν' ἀντικατασταθῶσιν ἄλλα, ἵνα μὴ ἐξακολουθήσωσιν αἱ νεάνιδες ἡμῶν βαδίζουσαι ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς κατὰ τὸν κωμικὸν τρυφώσης καὶ ἐγκεκοισυρωμένης γυναικὸς τῆς ὀζούσης μύρου καὶ κρόκου, ἐνῷ ὁ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Ἕλλην εἰσέτι ὄζει τρυγὸς, τρασιᾶς καὶ περιουσίας ἐρίων.

«Ἂν περὶ τῶν μητέρων τῆς Σπάρτης δὲν πρόκηται ἴσως κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, οὐχ ἧττον ὅμως πρόκειται περὶ ἐκείνης, ἥτις κατὰ τὸν Σολομῶνται: τιμιωτέρα ἐστὶ λίθων πολυτελῶν, θαρσεῖ ἐπ' αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρός. Ἡμεῖς δὲ ἂς προσθέσωμεν· Ἡ καρδία ἑνὸς ὁλοκλήρου ἔθνους. Ἔτυχέ ποτε λόγος μεταξὺ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος καὶ τῆς κ. Στάελ περὶ τῶν μέσων· δι' ὧν ἡ Γαλλία ἠδύνατο ν' ἀνυψωθῇ.

— Αὐτοκράτωρ, λέγει ἡ ἔξοχος γυνή, ἓν εἶνε τὸ μέσον· μορφώσατε Γαλλίδας μητέρας καὶ ἡ Γαλλία ἀνυψώθη!

«Ναί, κύριοι, ἂς μορφώσωμεν Ἑλληνίδας μητέρας ἡμεῖς οἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Ἕλληνες, καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ ἡμῶν κοινωνίαι ἀνυψώθησαν.

«Ἴσως ἴσως, ἂν ὁ ἐξόριστος τῆς Ἀγ. Ἑλένης κατεγίνετο νὰ μορφώσῃ μᾶλλον τὰς Γαλλίδας μητέρας ἢ τοὺς μαχητὰς τοῦ Μαρέγγου, τὸ Οὐατερλὼ δὲν θὰ ὑπῆρχε διὰ τὴν Γαλλίαν, καὶ ἂν οἱ μεταγενέστεροι καὶ διάδοχοι αὐτοῦ ἐβδιάσκοντο ὑπὸ τοῦ παθήματος, τὸ Σεβὰν δὲν θὰ ἐπεκάθητο νέον ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτῆς.»

Ὡς πρὸς τὸ περὶ σχολείων δὲ ἢ τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκάλων μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας καὶ ὀρθότητος σκέψεων παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς:

«Τοιοῦτον, κύριοι, τοῦ διδασκάλου παράδειγμα ἔχει μεγαλειτέραν πολὺ τὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἢ ἡ παράδοσις ὅλων τῶν Παραλλήλων τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ διαγωγὴ καὶ τὰ ἤθη τοῦ διδασκάλου συμβάλλουσι περισσότερον ἢ ἡ διδασκαλία καὶ ἐξήγησις τοῦ βίου τοῦ Σωκράτους καὶ ἁπάσης τῆς χορείας τῶν ἁγίων καὶ μαρτύρων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἅπαντα ὁμοῦ τὰ νεώτερα ἠθικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα. Οἱ εὐφυεῖς πρὸ πάντων τῶν μαθητῶν κινδυνεύουσιν ἐκ τούτου περισσότερον, διαβλέποντες ἐν τῇ παραδόσει οὐχὶ διδάσκαλον σχολείου ἀλλὰ θεάτρου ἠθοποιόν. Ἄλλως τε, κύριοι, ἐγὼ τοὐλάχιστον θὰ ἐκλάβω ὡς τὴν σκληροτέραν τῶν εἰρωνιῶν, ὡς τὸν δυσφορώτερον τῶν ἐμπαιγμῶν, ἂν ἀπὸ τῆς ἕδρας τῆς διδασκαλικῆς ἢ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος εἰς ἐπήκοον ὀλίγων νεκρῶν καρδιῶν, εἰς ἐπήκοον τοῦ πλήθους ἢ ἑνὸς σωματείου, ἄνθρωπος ἄνευ φιλοπατρίας διδάσκει τὸν πατριωτισμὸν τῶν ἐν Μαραθῶνι καὶ Πλαταιαῖς· ἄδικος δὲ καὶ καταχραστὴς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Ἀριστείδου, φαυλόβιος καὶ διεφθαρμένος τοῦ Σωκράτους καὶ Φωκίωνος τὴν ἀρετήν, καὶ τέλος ὁπόταν ἀνιέρός τις καὶ ἀσεβὴς τολμᾷ νὰ κηρύττῃ πρὸς τοὺς ἐννοοῦντας ἢ μὴ αὐτὸν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν καὶ εὐσέβειαν.»

Τελευταῖον μεταβαίνων εἰς τὸ περὶ Κλήρου, ἐκφωνεῖ μετὰ θάρρους:

«Βεβαίως, κύριοι, εἶνε εὔκολον νὰ λέγηταί τις ποιμήν, ἀδιαφορῶν περὶ τῶν λύκων, οἵτινες διαρπάζουσι τὸ ποίμνιον αὐτοῦ,

(*) Ὁμήρ. Ἰλιὰς Ζ. στίχ. 476.

διότι ὁπωσδήποτε καὶ μαλλίον καὶ γάλα προσφέρουσι πρὸς ἐνδυμασίαν καὶ διατροφήν του, ἡ δὲ πλάτανος χύνει παχεῖαν σκιὰν καὶ τὰ ὄνειρα τῆς ἀκηδείας δὲν διαταράττουσι τὸν ὕπνον μας· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καθ' ἣν κεραυνὸς ἐξυπνᾷ ἔντρομον τὸν ποιμένα καὶ ἡ ποίμνη αὐτοῦ εἶνε διεσκορπισμένη εἰς τὰ δάση· ἔρχεται στιγμή, καθ' ἣν τὰ πρόβατα ἀριθμοῦνται καὶ ἀντὶ περισσοτέρων εὑρίσκονται ὀλιγώτερα. Χθὲς εἰσέτι, κύριοι, ἐνέσκηψεν ὁ κεραυνὸς αὐτὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, ἀλλ' οἱ ποιμένες ἐξύπνησαν κατόπιν θανάτου· ἠριθμήθημεν καὶ ὅλοι γνωρίζετε κατὰ πόσον εὑρέθη ὁ ἀριθμὸς ἡμῶν ἐλλιπής.

«Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῶν ἀπωλειῶν τούτων, περὶ ὧν θὰ διαλάβῃ μετ' ὀλίγον ἡ ἱστορία, ῥίπτουσα ἐν τῇ τρυτάνῃ αὐτῆς τὰ μέτρα τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν πραγματικὴν ἐνοχήν, ἡ κοινωνία συναισθάνεται καὶ ἄλλην τινὰ ἀπώλειαν ἀθορύβως ἴσως ἐπισυμβαίνουσαν, ἀλλ' οὐχ ἧττον σπουδαίως ἐπηρεάζουσαν τὰς κοινωνίας ἡμῶν, τὴν θλιβερὰν ἐκείνην ἀπώλειαν τοσαύτης νεότητος ὀλιγωρούσης τὰ τῆς θρησκείας καθ' ὁλοκληρίαν διὰ λόγους οἵτινες δὲν δικαιολογοῦσι μὲν αὐτήν, ἐπιβαρύνουσιν ὅμως τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου.»

Ὡς κέντρον ἐνεργείας παντὸς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν πρόοδον ἀρρώντος ὑποδεικνύων ὁ κ. Σειζάνης τοὺς καθ' ἡμᾶς Συλλόγους καὶ Ἀναγνωστήρια, ἐρωτᾷ σὺν ἄλλοις:

«Ποῦ ἄλλοθι, κύριοι, ὁ νεαρὸς πολίτης, ὅστις ἀπὸ τοῦ σχολείου μεταβαίνει εἰς τὴν κοινωνίαν, ἥτις, ὡς νῦν ἔχει, αὐχμηρὰ ὡς τῆς Σαχάρας ἡ ἔρημος, εἶνε ἑτοίμη ν' ἀπορροφήσῃ τὴν πρώτην ἰκμάδα τῆς καρδίας του, ν' ἀποξηράνῃ τὰ τρυφερώτερα ἄνθη τῶν εὐγενῶν αὐτῆς αἰσθημάτων καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὴν ξηρὰν καὶ ἄνυδρον ἐν τῷ μέσῳ τῆς καταιγίδος τοῦ βίου, ποῦ ἄλλοθι, λέγω, θὰ εὕρῃ τὴν χλοερὰν ὄασιν, ἥτις θὰ τὸν ἐνισχύσῃ νὰ διατρέξῃ ἀκμαῖος τὸ στάδιον αὐτοῦ τοσοῦτον ἀκροσφαλὲς καὶ δύσκολον κατὰ τὰ πρῶτα μάλιστα αὐτοῦ βήματα; Καὶ τίς ἄλλος δεσμὸς ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον ὑπάρχει παρ' ἡμῖν, ὅστις νὰ κρατῇ αὐτὸν συνδεδεμένον μετὰ τῶν ἱερῶν ἐκείνων εἰδώλων, ἅτινα ἐν τῷ σχολείῳ ἐλάτρευσε καὶ ἅτινα ἐντὸς ὀλίγου πρόκειται νὰ λησμονήσῃ, προσφέρων θυσίαν ὅλην ἐκείνην τὴν καρδίαν του καὶ ἐξοδεύων ὅλας τὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς του εἰς λατρείαν τοῦ Βήλου καὶ τοῦ Μαμμωνᾶ;»

Ἐπὶ τέλους στρέφων τὸν λόγον πρὸς τὴν νεωτέραν γενεὰν ἀποτείνεται αὐτῇ οὕτωσί:

«Σὲ ὅμως πρὸ πάντων καλῶ, νεαρὰ τῶν Ἑλλήνων γενεά, ἥτις τὸν ἕνα πόδα ἔχεις εἰσέτι ἐπὶ τῆς τελευταίας ἑαθμίδος τοῦ καθιδρύματος ἐκείνου, ἔνθα ἡ καρδία σου ἠσθάνθη τοὺς ἁγιωτέρους παλμοὺς τῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πατρίδα καθηκόντων, ἔνθα ἐρωτίσθης ὑπὸ τῆς αἰωνίου ἐκείνης λάμψεως τοῦ λογικοῦ, ὅπερ ὑπεράνω τοῦ κυανοῦ ἀπείρου, τοῦ κεκοσμημένου ὑπὸ τῶν λαμπροτέρων τῆς δημιουργίας ἔργων, ἀνακαλύπτει τὸν θεῖον δάκτυλον, τὸν ἐπιτρέψαντα εἰς τόσα ἔθνη τῆς γῆς νὰ ἐμφανισθῶσι καὶ νὰ ζήσωσιν ἐπὶ μιᾶς γωνίας τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, μετ' οὐ πολὺ δὲ νὰ ἐξαφανισθῶσιν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου των, τῆς ἰσχύος καὶ τέλος τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπάρξεως νὰ θρηνήσωσι δοῦλαι παρθένοι ἢ νὰ κύψωσι κοσμοκράτορες βασιλεῖς τὸν ὑπερήφανον αὐτῶν αὐχένα. Σὲ πρὸ πάντων, ὦ εὐτυχὴς γενεά, εἰς ἣν ἐπεφυλάσσετο ἡ ἐξαιρετικὴ τύχη νὰ ἴδῃς τοὺς δωμοὺς τῶν πατέρων σου ἀνεγειρομένους καὶ τὰ ἱερὰ τεμένη τῶν Μουσῶν ἐπεστεγασμένα ἐκ νέου. Σὲ πρὸ πάντων καλῶ ὑπὲρ τὴν στέγην ταύτην τοῦ εὐτυχεστέρου σου μέλλοντος.

«Ἡ ἐλπίς μου εἶνε κοινή, εἶνε ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους, διότι σὲ προσκαλῶ ὅθεν καὶ ἂν ὑπάρχεις, ἀφ' ὅτου καὶ ἂν ἴστασαι. Ἐνταῦθα δύνασαι ν' ἀτενίσῃς κατὰ μέτωπον ἐκεῖνον, ὅστις, ἐν πέντε σισύραις ἐγκεκορδυλημένος, ἀγνοεῖ πολλάκις τὴν ἀξίαν σου ἢ ἀποπειρεῖται νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ, ἐνῷ δὲν ἔχει ἴσην τῆς ἰδικῆς σου καὶ τῶν ἀρετῶν σου στερεῖται. Ναί, ἐνταῦθα καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς κύκλους τῶν ἐψιμυθιωμένων περιωπῶν, ἐν οἷς πρόκειται ν' ἀκούσῃς καὶ οὐ ἄθλα, τὰ ὁποῖα νὰ διηγηθῇς ἐραδύτερον κατὰ τῶν ἀποπεπλανημένων θυμάτων τῆς ἰδίας αὐτῶν φιλαρεσκείας, ἅτινα ὅμως ἐν τῷ οἴκῳ σου φέρουσι πάντοτε τὰ σεβαστὰ καὶ ἔντιμα ὀνόματα τῆς μητρός, τῆς συζύγου καὶ τῆς ἀδελφῆς, ἐν οἷς θ' ἀκούσῃς ἐμπαιζόμενα τὰ ἅγια καὶ θὰ ἴδῃς τὰ ἱερὰ καταπατούμενα, ἐνῷ ἡ χεὶρ ἐκείνη, ἥτις ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ Βαλτάσσαρ ἔγραψε τὰς τρομερὰς ἐκείνας λέξεις τῆς τιμωρίας, θὰ χαράττῃ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς σου τρομερωτέρας ἔτι λέξεις. Ἐνταῦθα, λέγω, θὰ μάθῃς πόθεν ἠρύετο τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀκατάβλητον ἐκείνην δύναμιν τῆς ψυχῆς ὁ υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου· πόθεν τὸν ἀνεξάντλητον αὐτοῦ πλοῦτον ὁ στρατηγὸς τοῦ ἑνὸς χιτῶνος, καὶ τίνι τρόπῳ ὁ ἀδικούμενος δίκαιος, μειδιῶν δι' ἑαυτὸν καὶ τελλιμμένος διὰ τὴν πατρίδα, ἀπήρχετο ἀγογγύστως εἰς τὴν ἐξορίαν. Ἐνταῦθα τέλος θὰ μάθῃς ὦ νεαρὰ τῶν Ἑλλήνων γενεά, τὸν ἱερὸν νόμον τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀρτοπώλου ἢ τοῦ κηπουροῦ, ἔχων πλήρη τὴν συναίσθησιν τῆς ἀξίας του, καταργεῖ πᾶν θεσπισμένον προνόμιον καὶ ἓν μόνον δικαίωμα ἀναγνωρίζει, μίαν ὑπεροχήν, ἓν μεγαλεῖον καὶ μίαν ἀξίαν, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀξίαν τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς ἀρετῆς.

«Δὲν πρόκειται θεβαίως ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ συνεργασθῇς μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θείου καὶ ἀπαραγράπτου τούτου νόμου ἀπὸ τοῦ οὐδοῦ τῶν οἰκιῶν σου μέχρι τῆς ὑψηλοτέρας βαθμίδος τοῦ Καπιτωλίου σου, καθὼς τὰ εὐτυχῆ τέκνα τοῦ Σταφαχέρου καὶ Τέλου ἢ οἱ συμπολῖται τοῦ μεγάλου Οὐασιγκτῶνος. Οὐχ ἧττον παρηγορήθητι, ἰδρύουσα ἀληθῆ καὶ σώφρονα δημοκρατίαν ἰδεῶν, ἥτις ἴσως θὰ δυνηθῇ νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὰς πλάνας καὶ τὰς παρεκτροπάς, εἰς τὴν ἀθεΐαν καὶ τὴν πολυτέλειαν τοῦ βίου, ἅτινα καλλιεργεῖ ἐν τοῖς κύκλοις αὐτῆς αὐτοχειροτόνητος ἀλλ' ἀνίσχυρος παρ' ἡμῖν ἀριστοκρατία.»

Τὸν λόγον τοῦτον, περὶ τοῦ ὅλου οὗτινος νομίζομεν ὅτι ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν περικοπῶν περαίνει διὰ ποιήματίου προτρεπτικοῦ εἰς τὴν συνδιαλλακτικὴν συμβίωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν ἡμῶν οἵτινες εὑρίσκομεν ἀφορμὰς διχονοιῶν καὶ ἐρίδων καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς κοινωφελεστέροις καὶ ἐθνικωτέροις ἀγῶσιν, οὗτινός ἕνεκεν ἐκφωνεῖ:

«Εἷς εἶνε, κύριοι ὁ οἶνος τῶν σπονδῶν ἡμῶν· τὰ θυσιαστήρια ἔστωσαν πολλά, καὶ τὸ πῦρ ἂς ἀναλάμψῃ πανταχόθεν· ἡ κνίσσα ὅμως καὶ ὁ καπνὸς τῶν θυσιῶν θ' ἀναβῇ πρὸς ἕνα Θεόν, διότι καὶ πρὸς ἕνα προσφέρονται.»

Ἐγερθῆτε λοιπόν, παῖδες τῶν Ἑλλήνων, ἡνωμένοι·
ἡ πατρίς μας νέαν δόξαν πάλιν ἐξ ἡμῶν προσμένει.

Ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ποιηματίου ἀποσπῶμεν τὴν 3, 5 καὶ 7ην στροφὴν ὡς ἑξῆς:

Ἐκεῖ ἔθρανσεν ἡ σπάθη τοῦ πεσόντος Λεωνίδα
εἰς τὸ πρῶτον κτύπημά της τοῦ Ὑδάρνους τὴν ἀσπίδα·
Ἐκεῖ, φίλοι, ἡ ψυχή του, λουομένη εἰς τὸ αἷμα,
τῆς ἰσχάτης ἀγωνίας ἔρριψε πρὶν φύγῃ βλέμμα,
καὶ τοὺς μέλλοντας θριάμβους τῆς Ἑλλάδος χαιρετῶσα,
«ἀναγγείλατέ το...», εἶπεν ἡ αἱμόφυρτός του γλῶσσα.
Τὸ ἀνήγγειλαν οἱ ναῦται ἔπειτα τῆς Σαλαμῖνος,
οἱ ἀγρόται καὶ ποιμένες μετὰ ταῦτα τῆς Τροιζῆνος·
ἀναγγείλατέ το, παῖδες
τῶν Ἑλλήνων, ἡνωμένοι·
τῶν θριάμβων τῆς παιδείας
δόξα νέα μᾶς προσμένει.

. . . . . .

Πλὴν διῆλθα τὰ πεδία, διατρέξας τὰ πελάγη,
καὶ τὸ ὄμμα μου ἐν μέσῳ ἐρημίας κατεπλάγη·
Τῆς Νεμέσεως δὲν εἶδα ἄγαλμα οὐδὲ εἰκόνα
Στὴν Ποικίλην Στοὰν πλέον γράφουσαν τὸν Μαραθῶνα·
Εἶδα μόνον τῶν μαρμάρων τὰ τεμάχια ριμμένα,
τοὺς ναοὺς καὶ τὰ τεμένη τῶν Μουσῶν ἐρειπωμένα·
Εἶδα μόνον ζευγηλάτας, εἶδα πέντητας ἀνθρώπους
ταπεινοὶ νὰ κατοικῶσι ταπεινοὺς κ' ἐρήμους τόπους.
Φεῦ! ἀκούσατέ μου τώρα,
νέοι παῖδες τῶν Ἑλλήνων·
μένουσιν οἱ λίθοι μόνον
τῶν τροπαίων μας ἐκείνων.

. . . . . .

Καταθέσωμεν τὰ ξίφη πρὸ τῶν ἱερῶν θωμῶν μας,
μὲ τὸν κλῶνα τῆς ἐλαίας στέψωμεν τὸ μέτωπόν μας.
Μὲ τὸ ξίφος, μὲ τὸ δόρυ ἄλλοτε καὶ τὴν ἀσπίδα,
σήμερον μὲ τὴν μελέτην ἀνεγείρουν τὴν πατρίδα.
Ἄλλοτε εἰς τὰ πελάγη κ' εἰς τὰς φάραγγας ὀρέων
σφάγια μαχῶν ἀγρίων καὶ θορὰ κητῶν κ' ὀρνέων·
γεωργοὶ τῆς διανοίας σήμερον και τῶν ἀγρῶν μας
ἀνεγείρωμεν ἐκ νέου τὸ ἀρχαῖον τρόπαιόν μας.
Ἀνεγείρατέ το ὅθεν,
παῖδες νέοι τῶν Σμυρναίων,
ἂν καὶ σεῖς ποθῆτε δόξαν
τῶν τροπαίων μας τῶν νέων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΙ.

ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

ΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑΠΡΕΨΑΝΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

(ὑπὸ Α. Ν. Γούδα κτλ.).

Ἐν σελ. 286 τοῦ Γ'. τόμου τοῦ «Μέντορος» ὁμιλήσαντες περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου εἴχομεν εἰπεῖ ὅτι μέχρι τότε εἶχον ἐκδοθῇ οἱ πέντε τόμοι αὐτοῦ, ἀφ' ὧν μάλιστα καὶ μετηνέγκαμεν τὰς βιογραφίας τοῦ Δημ. Γαλανοῦ (σελ. 325 καὶ 338 Γ'. τομ.) καὶ τοῦ Κωνς. Ι. Ἰπληξῆ (σελ. 121 καὶ 167 Δ'. τομ.) μετὰ τῶν εἰκόνων τῶν δύο τούτων ἀξιολόγων ὁμογενῶν.

Σήμερον δὲ λίαν εὐχαρίττως ἀναγγέλλομεν τοῖς φίλοις ἀναγνώσταις τὴν ἔκδοσιν καὶ τοῦ ΣΤ'. τόμου τοῦ περισπουδάστου τούτου συγγράμματος οὗτινος ὕλη εἰσὶν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες, ἤτοι Ὑψηλάνται (μετὰ δύο εἰκόνων) Μουρούζαι, Γ. Βούλγαρης, Μαυρομιχάλαι (μετ' εἰκόνος), Σοῦτσοι (μετ' εἰκόνος), Μαυροκορδάτοι (μετ' εἰκόνος), Κωλέττης (μετ' εἰκόνος), Θ. Νέγρης, Θ. Κανακάρης καὶ Ρούφος, Ζαΐμαι, Ἀλέξιος Νοῦτσος καὶ Παναγιώτης Κρεββατᾶς.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΤΟΥ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ.

Φιλοπονηθεῖσα ὑπὸ Γ. Α. Ἀριστείδου

καὶ

ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τῆς ἐν Μιτυλήνῃ Φιλοπτ. Ἀδελφότητος.

Ἡ ἀνάλυσις αὕτη, ἧς εἴχομεν δημοσιεύσει ἐν σελ. 262 καὶ 293 τὸν πρόλογον καὶ τὸ Α'. μέρος καὶ ἧς τὴν ἀγγελίαν εἴχομεν καταχωρίσει ἐν σελ. 320 τοῦ Δ'. τόμου, ἐξῆλθε τῶν πιεστηρίων καὶ εἶνε εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ὅσοι θέλουσι νὰ γίνωσι κάτοχοι τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου λόγου τοῦ Ξενοφῶντος, τὸ τίμημα τοῦ ὁποίου 1|2 μετζίτιον ὡρίσθη πρὸς περίθαλψιν πτωχῶν ἀδελφῶν.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1874. = ΤΕΥΧΟΣ ΝΕ'.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ.

Εἰς ὕψος μέγα ἀνεδίβασεν ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς τὴν ἀξίαν καὶ τιμὴν τῆς τοῦ ἀνθρώπου ψυχῆς· παρέστησεν αὐτὴν τιμιωτέραν ὅλου τοῦ κόσμου· εἶπεν ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων ἐστὶν ἰσότιμον τῆς ψυχῆς ἀνταλλαγμα. Ἀλλὰ τί ἀρά γέ ἐστιν ἡ τοσοῦτον πολύτιμος, ἤ, ὀρθότερον εἰπεῖν, ἡ πανυπέρτιμος καὶ ἀτίμητος ψυχή; πόθεν παρήχθη; ποία ἡ οὐσία καὶ φύσις αὐτῆς; πόσος ὁ τῆς διαρκείας αὐτῆς καιρός;

Πολλοὶ τῶν παλαιῶν εἰδωλολατρῶν πολλὰ ἐκοπίασαν, ἵνα ταῦτα κατανοήσωσιν, ἀλλά, μὴ ἔχοντες τὸ φῶς τῆς θείας ἀποκαλύψεως ὁδηγὸν τοῦ κόπου αὐτῶν, ματαίως ἐκοπίασαν. Τούτων ἄλλοι μὲν διὰ τοῦ φωτὸς τῆς φύσεως ἀνέδησαν ἕως εἴς τινα βαθμὸν κατανοήσεως, ἔπειτα, μὴ δυνάμενον τὸ φῶς ἐκεῖνο νὰ ἐκτανθῇ εἰς τὰ ὑψηλότερα, ἐγκατέλιπεν αὐτούς· ὅθεν ἔπεσον εἰς παράλογα σφάλματα· ἄλλοι δέ, ἤ μὴ φωτισθέντες ὅσον ἀναγκαῖον ἦ ἐναντιούμενοι καὶ εἰς τὸ φῶς τῆς φύσεως, οὕτως ἐλάλησαν περὶ ψυχῆς, ὥσπερ ἂν ἦσαν μωροὶ καὶ ἀσύνετοι· ἐκ τούτου σχεδὸν ὅσοι ἐθνικοὶ φιλόσοφοι, τόσαι καὶ αἱ περὶ ψυχῆς γνῶμαι. Ὁ μὲν Κικέρων ἔλεγεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐκ Θεοῦ ἐδόθη, ὁ δὲ Ἐπίκτητος, ὁ Σένεκας, ὁ Μάρκος ὁ Ἀντωνῖνος, ὅτι ἐστὶ μέρος τῆς θείας οὐσίας, οἱ δὲ Ἐπικούρειοι, ὅτι ἐστὶ ποιότης· ὁ μὲν Θαλῆς ἐνόμιζεν αὐτὴν φύσιν ἐν ἑαυτῇ διὰ παντὸς κινουμένην, ὁ δὲ Πυθαγόρας ἀριθμὸν αὐτοκίνητον, ὁ δὲ Πλάτων οὐσίαν πνευματικὴν δι' ἁρμονικοῦ ἀριθμοῦ κινουμένην· ὁ Ἀριστοτέλης ἐντελέχειαν· ὁ Δικαίαρχος ἁρμονίαν καὶ συμφωνίαν τῶν τεσσάρων στοιχείων· ὁ Ἀσκληπιάδης ὁ ἰατρὸς κοινὴν πασῶν ὁμοῦ τῶν αἰσθήσεων ἐνέργειαν· ὁ Ἡράκλειτος ἀναθυμίασιν· ὁ Ἐμπεδοκλῆς σύνθεσιν πάντων τῶν στοιχείων· ὁ μὲν Δημόκριτος καὶ ὁ Λεύκιππος ἐκ πυρὸς πεποιημένην· ὁ δὲ Ἐπίθερμος ἐκ τοῦ ἡλίου· ὁ δὲ Ἵππων ἐξ ὕδατος· ὁ δὲ Ξενοφάνης ἐξ ὕδατος καὶ γῆς· ὁ μὲν Κρίτιας ἔλεγεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐστι τὸ αἷμα, ὁ δὲ Ἱπποκράτης, πνεῦμα ἐν ὅλῳ τῷ σώματι ἐρηπλωμένον· ὁ δὲ Κριτόλαος, πέμπτη οὐσία. Πάντες, ὡς βλέπομεν, ἀσύμφωνοι ἦσαν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ φύσεως τῆς ψυχῆς· ἔλεγον δὲ περὶ αὐτῆς ἀναπόδεικτα, ἀκατάστατα, παράλογα, ἄτοπα· ἦσαν ὅμως, πλὴν τῶν θνητοψύχων Ἐπικουρείων, πάντες οἱ λοιποὶ σύμφωνοι περὶ τοῦ ὅτι ἡ ψυχὴ διαμένει ζῶσα καὶ μετὰ θάνατον, ἤγουν περὶ τοῦ ὅτι ἡ ψυχή ἐστιν ἀθάνατος. Μαρτυρεῖ τοῦτο ἡ διδασκαλία τοῦ Πυθαγόρου καὶ Πλάτωνος ἡ περὶ τῆς μετεμψυχώσεως, τουτέστι τῆς ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα μεταβάσεως τῆς ψυχῆς, καὶ τελευταῖον τῆς ἑνώσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ· μαρτυρεῖ τοῦτο ἡ μετὰ θάνατον ἀποθέωσίς τινων ἀνθρώπων· μαρτυροῦσι τοῦτο αἱ μετὰ θάνατον πιστευόμεναι παρ' αὐτῶν τρυφαὶ καὶ τιμωρίαι· ὅθεν καὶ Χάρωνα ἐκήρυττον μετακο-

μίζοντα τὰς ψυχὰς εἰς ἄλλον βίον, καὶ νήσους Μακάρων, εἰς τὰς ὁποίας ἔζων οἱ δίκαιοι, καὶ Φλεγέθοντα καὶ Κωκυτόν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐβασανίζοντο οἱ πταίσται· βεβαιοῦσι τοῦτο τοῦ Κικέρωνος τὰ λόγια· «Ἐπίστευον, λέγει αὐτός, πάντες οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι »ὁ θάνατος οὐκ ἐξαλείφει πᾶσαν αἴσθησιν καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, »ἐξελθὼν ἐκ ταύτης τῆς ζωῆς, οὐκ ἐξουδενοῦται· πολλῷ δὲ περισσότερον βεβαιοῦσι τοῦτο τοῦ Σωκράτους τὰ λόγια πρὸς τοὺς περιεστῶτας αὐτοῦ φίλους· «Δύο, εἶπε, πρόκεινται ὁδοὶ εἰς τὰς »ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἐξέρχωνται τοῦ σώματος· ὅσαι μὲν »ψυχαὶ ἐδουλώθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἐκεῖναι, ἐλεγ»χόμεναι ὑπὸ τῶν ἰδίων καὶ οἰκιακῶν σφαλμάτων ἢ ὑπὸ τῶν »ἀδιορθώτων ἀδικιῶν, παρεύονται εἰς τὴν ὁδὸν, τὴν παντελῶς »ἐναντίαν ἐκείνης τῆς ὁδοῦ, ἣτις φέρει εἰς τὴν κατοικίαν τῶν »θεῶν· τὸ ἐναντίον δέ, ὅσαι δηλαδὴ ψυχαὶ ἐφύλαξαν τὴν ἰδίαν »ἀθωότητα καὶ καθαριότητα καὶ διετήρησαν ἑαυτάς, ὅσον ἐδυ»νήθησαν, ἀπὸ τοῦ μολυσμοῦ τῶν αἰσθήσεων, ζήσασαι δὲ ἐν ἀν»θρωπίναις σώμασιν, ἐμιμήθησαν τὴν ζωὴν τῶν θεῶν, εἰς ἐκεί»νας ἡ ὁδὸς τοῦ οὐρανοῦ, ὅθεν ἦλθεν, ἐστὶν ἀνεῳγμένη». Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἐπίστευον τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων, ἂν καὶ ἡ περὶ τούτου διδασκαλία αὐτῶν πλήρης ἦν δεισιδαιμονιῶν καὶ σφαλμάτων.

Ἡμεῖς ἔχομεν διδάσκαλον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἰς τὸ σκότος ταύτης τῆς ζωῆς φέγγει ὡς λύχνος καὶ ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν κατανόησιν οὐχὶ πάντων, ἀλλ' ἐκείνων μόνον, ὅσα ἀναγκαῖά εἰσι πρὸς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν· τὰ δὲ λοιπὰ τότε κατανοήσομεν ὅταν, ἐξελθόντες ἀπὸ τοῦ αἰχμηροῦ τόπου τοῦ σώματος ἡμῶν, ῥθάσωμεν ἐκεῖ, ὅπου ἡ ἡμέρα διαυγάζει καὶ ὅπου ὁ φωσφόρος Ἰησοῦς, ὁ ποιητὴς τῶν ἁπάντων, ἀνατέλλει καὶ ἀποκαλύπτει πάντα. Ἐὰν οὖν προσέχωμεν εἰς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ τὸν λόγον, ἡμεῖς μανθάνομεν εὐθὺς τίς ἐστιν ὁ πλαστὴς τῆς ψυχῆς, ποία ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς, πόσος ὁ τῆς διαρκείας αὐτῆς καιρός, ποῖον τὸ ἔργον αὐτῆς καὶ διὰ ποῖον τέλος ἐπλάσθη.

«Καὶ ἐνεφύσησε, λέγει, εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς »καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν». Ὁ Θεὸς οὐδὲ πνεῦμονας ἔχει, οὐδὲ στόμα, οὐδὲ χεῖλη ἵνα φυσήσῃ· ἀλλ' ἐπειδή, ὅταν ἔπλασε τὸ σῶμα, εἶπε «Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, »χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς», διὰ τοῦτο, ἵνα διδάξῃ, ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἔστι χῶμα, ἀλλὰ πνεῦμα, οὐκ ἔστι σῶμα ὑλικὸν ἀλλὰ οὐσία ἄυλος, ἔλαβε τὴν λέξιν ἐνεφύσησε, δι' αὐτῆς παραστήσας τὴν διαφορὰν τὴν μεταξὺ σώματος καὶ πνεύματος· διότι, ἂν καὶ αὐτὸ τὸ ἐμφύσημα ὑλικὸν ὑπάρχει καὶ σωματικόν, ὅμως καθὸ ἄφατον, καθὸ κινητικόν, καθὸ ἐνεργητικόν, ἔχει τινὰ ὁμοιότητα μετὰ τῆς ψυχῆς· ὅθεν εἶπεν, «ἔπλασε καὶ ἐνεφύσησεν», ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι ἄλλο ἐστὶ τὸ σῶμα καὶ ἄλλο ἡ ψυχή. Τὸ σῶμα ἐστὶ σύνθετον, τὸ δὲ συνθετὸν διαλύεται εἰς ἐκεῖνα, ἐκ τῶν ὁποίων σύγκειται· ὅθεν τὸ σῶμα ἐστὶ κατὰ φύσιν φθαρτόν· τὸ πνεῦμα ἐστὶν ἁπλοῦν, τὸ ἁπλοῦν οὐδέποτε διαλύεται· διὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ ἐστὶν ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος· «Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν »ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ »πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς». Ἐκ ταύτης τῆς διδασκαλίας τοῦ Θεοῦ ἐμάθομεν οἱ εὐσεβεῖς, ὅτι καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ἐπλάσθησαν ὑπὸ Θεοῦ· ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα ἐστὶν ὑλικόν, γήϊνον, ὁρατόν, θνητὸν καὶ φθαρτόν, ἡ δὲ ψυχὴ ἐστὶ πνεῦμα ἄυλον, νοερόν, ἀόρατον, ἀθάνατον, ἄφθαρτον. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρόσωπον τῶν πρωτοπλάστων τότε ἐμφυσήσας ὁ Θεός, ἔπλασε τὴν ψυχὴν αὐτῶν· νῦν δὲ παντὸς ἀνθρώπου ψυχὴν πλάττει, ὡς οἶδεν αὐτός, ἐν αὐτῷ τῷ σώματι αὐτοῦ· «Λέγει Κύριος, ἐκτείνων οὐρανὸν, καὶ »θεμελιῶν τὴν γῆν, καὶ πλάσσων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ» (Ζαχ. 12).

Ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ μανθάνομεν καὶ ποῖόν ἐστι τὸ ἔργον τῆς ψυχῆς. Ἡ θεία γραφὴ περιέγραψε πρῶτον τὴν πλάσιν τοῦ σώματος, ἔπειτα καὶ τὴν τῆς ψυχῆς· ἐφανέρωσε δέ, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τῆς εὐλογίας αὐτοῦ ἄλλα μὲν χαρίσματα ἔδωκεν εἰς τὸ σῶμα, ἄλλα δὲ εἰς τὴν ψυχήν· εἰς τὸ σῶμα ἔδωκε τὴν αὔξησιν, τὸν πληθυσμόν, τὴν δύναμιν τοῦ πληρῶσαι τὴν γῆν, καὶ κατακρατῆσαι αὐτῆς· «Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεός, λέγων, Αὐ»ξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατα»κυριεύσατε αὐτῆς» (Γεν. 1, 28)· εἰς τὴν ψυχὴν ἔδωκε τὸ ἄρχειν, ἤγουν τὴν ἐξουσίαν, τὴν κυριότητα, τὴν δεσποτείαν πάντων τῶν γηΐνων πραγμάτων καὶ πάσης τῆς γῆς. «Καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων »τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων »τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς». Ἐπειδὴ δὲ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἄρχειν, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν καὶ πάσας τὰς δυνάμεις, ὅσαι εἰσὶν ἀναγκαῖαι ἵνα ἄρχῃ καὶ ἐξουσιάζῃ· ταύτας δὲ τὰς θαυμασίας δυνάμεις τῆς ψυχῆς καθεὶς καὶ βλέπει καὶ αἰσθάνεται.

Ἡ ψυχὴ διὰ τοῦ νοὸς αὐτῆς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανὸν, καταβαίνει εἰς τὸν ᾅδην, περιέρχεται τὴν γῆν, ἐμβαίνει εἰς τὰς πόλεις, εἰσέρχεται εἰς πάντα τόπον, νοεῖ εἴτε θέλει, μνημονεύει τὰ παρελθόντα, συλλογίζεται τὰ ἐνεστῶτα, προνοεῖ τὰ μέλλοντα, ζυγοστατεῖ, ἀνακρίνει, συμβιβάζει, διαχωρίζει καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῆς συλλογισμούς· αὐτὴ μανθάνει διαφόρους γλώσσας, τέχνας παντοίας, ἐπιστήμας ὑψηλάς· ὅσας διαλέκτους ἀκούομεν, ὅσα βιβλία ἀναγινώσκομεν, ὅσα τεχνητὰ πράγματα βλέπομεν, τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἶσιν ἔργα· αὐτὴ ἐφεῦρε φιλοτεχνήματα, διὰ τῶν ὁποίων διαπερῶμεν τὰ μακρὰ τῆς θαλάσσης διαστήματα, βυθιζόμεθα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης καὶ ἀνάγομεν τοὺς μαργαρίτας, καταβαίνομεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς καὶ ἐξάγομεν τὰ μέταλλα· μετροῦμεν τὸ μέγεθος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ λοιπῶν πλανητῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαστήματα· ἀναλογιζόμεθα τὸν καιρὸν τῆς τούτων περιόδου, τῆς ἀνατολῆς, τῆς δύσεως, τῆς συζυγίας, τῆς ἐκλείψεως, τῆς μεταξὺ ἀλλήλων καὶ τῆς γῆς ἀποστάσεως, συναγομεν καὶ σκορπίζομεν τὸ πῦρ, εἰσάγομεν καὶ ἐξάγομεν τὸν ἀέρα, γνωρίζομεν τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως τοῦ πυρός, τοῦ ὕδατος, τῶν ἀνέμων· βλέπομεν καὶ ἐκεῖνα, ὅσα διὰ τὴν μικρότητα ἢ διὰ τὸ διάστημα φεύγουσι τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ὅρασιν· αὐτὴ εὗρε μικροσκόπια, τηλεσκόπια, πυρόμετρα, ὑγρόμετρα, βαρόμετρα, θερμόμετρα, ἀνεμόμετρα· αὐτὴ νοεῖ λύσεις προβλημάτων πάσης ὑποθέσεως, ἀναλογισμοὺς μακροσκελεῖς καὶ δυσπαλογίστους, εὑρέσεις πραγμά-

των ἀποκρύφων. Ἡ ψυχὴ θεολογεῖ, φυσιολογεῖ, γεωμετρολογεῖ, βοτανολογεῖ, μετεωρολογεῖ, ψυχολογεῖ, θεολογεῖ· διὰ τούτων δὲ τῶν ἔργων αὐτῆς ἄρχει καὶ δεσπόζει πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ πραγμάτων καὶ αὐτῆς ὅλης τῆς γῆς. Βλέπεις πόση ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀλόγου ζώου; ποῖον τῶν ἀλόγων ζώων ἢ τῶν πετεινῶν ἢ τῶν νηκτῶν ἢ τῶν ἑρπετῶν ἢ τῶν τετραπόδων δύναται νὰ πράξῃ οὐ λέγω πάντα, ἀλλ' ἓν μόνον μετὰ τῆς αὐτῆς τελειότητος, μετὰ τῆς ὁποίας πράττει ταῦτα πάντα ὁ ἄνθρωπος; Ὅστις ταῦτα συλλογίζεται, ἐκεῖνος θαυμάζει καὶ ἐξίσταται, βλέπων τὴν τόσην εὐγένειαν καὶ χάριν τῆς ψυχῆς, θαυμάζει δὲ μᾶλλον καὶ ὑπερυψοῖ τὴν παντοδύναμον σοφίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ τῆς ψυχῆς δημιουργοῦ, καὶ βοᾷ μετὰ τοῦ προφητάνακτος· (Ψαλ. 138. 6.) «Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ »ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν». Μωροὶ λοιπὸν καὶ ἀνόητοι καὶ κατηραμμένοι εἶσιν ὅσοι λέγουσιν, ὅτι ὁ λογικὸς ἄνθρωπος οὐδὲν διαφέρει τῶν ἀλόγων ζώων.

Ἂν ὁ Θεὸς ἔβωκεν εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα πάντων τῶν ἐπὶ γῆς, πολλῷ περισσότερον ἔβωκεν εἰς αὐτὴν τὴν δεσποτείαν τοῦ σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον κατοικεῖ· ἔβωκε καὶ εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σώματος, καταστήσας αὐτὴν μὲν κυρίαν καὶ δέσποιναν, τὸ δὲ σῶμα δοῦλον καὶ ὑπηρέτην αὐτῆς· πλὴν ἔβωκεν εἰς αὐτὴν καὶ τὸ ἐλεύθερον καὶ αὐτεξούσιον. (Σειρ. 15. 14.) «Αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν ἄνθρωπον, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν »ἐν χειρὶ διαβουλίου αὐτοῦ». Ὅθεν, ὅταν αὐτὴ, μένουσα εἰς τὴν ἑαυτῆς κυριότητα, ἐξουσιάζῃ καὶ ἐδηγῇ καὶ διευθύνῃ τὸ σῶμα, τὸ δὲ σῶμα ἐξουσιάζηται ὑπ' αὐτῆς καὶ δουλεύῃ καὶ ὑπηρετῇ αὐτήν, τότε βλέπεις καὶ γνωρίζεις ποῖόν ἐστι τὸ ἔργον τῆς ψυχῆς· ἔργον θαυμάσιον, ἔργον τοῦ ὁποίου οὐδὲ ἴχνος φαίνεται εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀλόγων ζώων, ἔργον, τὸ ὁποῖον φέρει αὐτὴν εἰς ἐκεῖνο τὸ μακάριον τέλος, δι' ὃ ἐπλάσθη.

Βλέπετε τὸν Ἀβραὰμ· εἰς αὐτὸν ἡ ψυχὴ προστάττει, τὸ σῶμα ὑπακούει· αὐτὸς ἕνα λόγον τοῦ Θεοῦ ἤκουσε (Γεν. 12, 1) «Ἔξ»ελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ »οἴκου τοῦ πατρός σου», καὶ εὐθὺς φεύγει ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐγκαταλιμπάνει συγγενεῖς, φίλους καὶ πατρίδα· τοῦτό ἐστιν ὑπακοή. Συμβαίνει μάχη μεταξὺ τῶν ποιμένων αὐτοῦ καὶ τῶν ποιμένων τοῦ Λὼτ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ· ὁ Ἀβραὰμ ἠγχάζει τὴν μάχην· πᾶσα ἡ γῆ, λέγει πρὸς τὸν Λώτ, ἐνώπιόν σου ἐστί, λάβε ὁποῖον μέρος ἀρέσει σοι (Γεν. 13, 9.) «Εἰ σὺ εἰς »ἀριστερά, ἐγὼ εἰς δεξιά· εἰ δὲ σὺ εἰς δεξιά, ἐγὼ εἰς ἀριστερά»· τοῦτό ἐστι δικαιοσύνη. Καταστρώσας τοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων, ἠλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἵππους καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα, ὅτε οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἥρπασαν· ὁ βασιλεύς, αἰσθανόμενος τὸ χρέος αὐτοῦ, λέγει πρὸς τὸν Ἀβραὰμ· δὸς μοι τοὺς ἄνδρας, τοὺς δὲ ἵππους λάβε σὺ διὰ τὸν κόπον σου (αὐτόθι 14, 21.) «Εἶπε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων »πρὸς Ἀβραὰμ· δὸς μοι τοὺς ἄνδρας, τὴν δὲ ἵππον λάβε σεαυτῷ, ὁ δὲ Ἀβραὰμ οὐδὲ ἓν σπαρτίον ἠθέλησεν ἐξ αὐτῶν (αὐτόθι 22, 23). «Εἶπε δὲ Ἄβραμ πρὸς τὸν βασιλέα Σοδόμων· Ἐκτενῶ τὴν »χεῖρά μου πρὸς Κύριον τὸν Θεόν, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ »τὴν γῆν, εἰ ἀπὸ σπαρτίου ἕως σφαιρωτῆρος ὑποδήματος λή»ψομαι ἀπὸ πάντων τῶν σῶν»· τοῦτό ἐστιν ἀληθινὴ εὐεργεσία. Καθήμενος ὁ Ἀβραὰμ ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, περιέμενε τοὺς ἐκεῖθεν διερχομένους ξένους, ἵνα παντὶ τρόπῳ ὑπηρετήσῃ καὶ φιλοξενήσῃ αὐτούς (αὐτ. 18, 3) «Κύριε, ἔλεγε πρὸς »τὸν διαβαίνοντα ξένον, εἰ ἄρα εὗρον χάριν ἐναντίον σου, μὴ παρέλ»θῃς τὸν παῖδά σου»· τοῦτό ἐστι συμπάθεια καὶ εὐσπλαγχνία. Ὁ παντοκράτωρ Θεὸς συνομιλεῖ μετὰ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ συμφωνολογεῖ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν Σοδόμων, ὁ δὲ Ἀβραὰμ ὀνομάζει ἑαυτὸν γῆν καὶ σποδὸν (αὐτ. 27.) «Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ »καὶ σποδός»· τοῦτό ἐστι ταπεινοφροσύνη. Αὐτὸς τέλος πάντων ὁ Ἀβραὰμ καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ σπλάγχνων, ἤγουν τοῦ Ἰσαὰκ τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, προετίμησε τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσταγμα· ἔθεν ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ τὴν μάχαιραν καὶ σφάξῃ αὐτὸν (Γεν. 23. 10.) «Καὶ ἐξέτεινεν Ἀβραὰμ τὴν χεῖρα αὐτοῦ »λαβεῖν τὴν μάχαιραν σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ»· τοῦτό ἐστιν ἡ τελεία εἰς τὸν Θεὸν ὑπακοὴ καὶ ἀγάπη.

Εἰς τὸν Ἰωσὴφ ἡ ψυχὴ ἐξουσιάζει, τὸ σῶμα δουλεύει· εἰς τὸν Ἰωσὴφ λοιπὸν βλέπεις τῆς σωφροσύνης τὴν ἀρετήν, ὅταν νικᾷ τοὺς πειρασμοὺς τῆς Αἰγυπτίας· εἰς αὐτὸν βλέπεις τὴν φρόνησιν καὶ τὴν πρόνοιαν, ὅταν οἰκονομῇ τὴν ἀκαρπίαν τῆς Αἰγύπτου· βλέπεις τὴν δικαιοσύνην, ὅταν σιτομετρῇ εἰς πάντας καὶ οὐδένα ἐγκαταλείπῃ· βλέπεις τὴν ἀμνησικακίαν, ὅταν λέγῃ πρὸς τοὺς πωλήσαντας αὐτὸν ἀδελφούς καὶ τρίμοντας τῆς μνησικακίας τὴν ἐκδίκησιν (αὐτ. 50, 21.) «Μὴ φοβεῖσθε, ἐγὼ διαθρέψω ὑμᾶς »καὶ τοὺς οἴκους ὑμῶν· καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς καὶ ἐλάλησεν »αὐτῶν εἰς τὴν καρδίαν».

Ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰὼβ ἐστιν ἡ κυρία καὶ ἡ δέσποινα, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐστι δοῦλος καὶ ὑπηρέτης· ἔθεν εἰς αὐτὸν βλέπομεν τόσην ἀνδρείαν ἐναντίον εἰς τὰς αἰφνιδίους καὶ ὑπερβολικὰς δυστυχίας, τόσην μεγαλοψυχίαν εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν καὶ ἀπορίαν, τόσην ὑπομονὴν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ εἰς τὰς πληγὰς καὶ ὀδύνας, ὥστε φαίνεται ἡμῖν, ὅτι ὁ Ἰὼβ οὐ φορεῖ σάρκα καὶ σῶμα, ἀλλ' ἐστὶν ἄσαρκος καὶ ἀσώματος.

Βλέπεις ἐρευνήτης τὴν ζωὴν καὶ τὸ πολίτευμα τῶν προφητῶν, τῶν ἀποστόλων, τῶν μαρτύρων, τῶν ὁσίων, πάντων τῶν ἁγίων, βλέπεις καὶ γνωρίζεις πόση ἐστὶν ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς· καὶ ποῖά εἰσι τὰ ἔργα αὐτῆς, καὶ ποσὸν διαφέρει ὁ ἄνθρωπος τῶν ἀλόγων ζώων. Ποῦ εἶδες ἢ ποῦ ἀνέγνως ἢ ποῦ ἤκουσας εἰς τὰ ἄλογα ζῶα ἢ δικαιοσύνην ἢ σωφροσύνην ἢ μεγαλοψυχίαν ἢ φιλοξενίαν ἢ πίστιν ὅτι ἐστὶ Θεὸς ἢ ἴχνος ἀγάπης καὶ ὑπακοῆς εἰς αὐτόν;

Ὅταν δὲ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐναντίον, ἤγουν ὅταν ἡ ψυχὴ ὑποδουλώσῃ τὴν θέλησιν αὐτῆς εἰς τὰς ἐπιθυμίας τοῦ σώματος καὶ ὑποτάξῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς εἰς τῆς σαρκὸς τὰ πάθη, ὅταν, λέγω, τὸ σῶμα ἁρπάξῃ τῆς ψυχῆς τὴν κυριότητα καὶ καταστήσῃ τὴν δέσποιναν, ἤγουν τὴν ψυχὴν, δοῦλην αὐτοῦ, τότε ἀποσβέννυται τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος καὶ μαραίνεται ἡ ὡραιότης καὶ ἐκλείπει ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἀφανίζονται τὰ ἔργα αὐτῆς· τότε οὐδὲν ἄλλο βλέπεις εἰμὴ σῶμα, σάρκα, πάθη· τότε οὐδὲν ἄλλο βλέ-

πεις εἰμὴ τὴν δολιότητα τῆς ἀλώπεκος, τους μεταχημματισμοὺς τοῦ χαμαιλέοντος, τὰς ἁρπαγὰς τοῦ ἱέρακος, τὴν ὠμότητα τοῦ λέοντος, τὴν μνησικακίαν τῆς κιχήλου, τὴν κοιλιοδουλείαν καὶ τὸν βόρβορον τοῦ χοίρου, τότε ἔργον ψυχῆς οὐδόλως φαίνεται, οὐ βλέπεις ἄνθρωπον λογικόν, ἀλλὰ ζῶον ἄλογον, διότι αὐτὸς ἐξέπεσε τῆς τιμῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς αὐτὸν ὕψωσε, καὶ κατεστάθη ὅμοιος τοῖς ἀλόγοις ζώοις· οὗτος δέ ἐστιν ὁ λόγος τοῦ ἱεροψάλτου Δαβὶδ (Ψαλ. 48, 12.) «Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, οὐ »συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη »αὐτοῖς».

Ψυχή μου παναθλία, πῶς οὐ γνωρίζεις τὴν θείαν σου εὐγένειαν; πῶς φαίνεσαι τοσοῦτον ἀχάριστος εἰς ἐκεῖνον τὸν πανάγαθον εὐεργέτην, ὅστις ἔθωκέ σοι τόσα προτερήματα, ὅστις ἐπλούτισέ σε διὰ τοσούτων δωρεῶν καὶ χαρίτων; πῶς στέργεις καὶ δίδως τὴν θέλησίν σου εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαβόλου σου καὶ τὴν δεσποτείαν σου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ σου; πῶς καταδέχεσαι καὶ γίνεσαι δούλη τοῦ δούλου σου καὶ ὑπηρετεῖς τὸν ὑπηρέτην σου; Θέλγει σε ἀληθῶς τὸ σῶμα διὰ τῆς θνατηφόρου τῶν ἡδονῶν γλυκύτητος· καταρλογίζει σε ἀληθῶς διὰ τοῦ ὀλεθρίου πυρὸς τῶν ἰδίων παθημάτων· ἀλλὰ σὺ ἐδιδάχθης καὶ ἔμαθες, ὅτι, ἐὰν μὲν νικήσῃς, σώζεις σεαυτὴν καὶ τὸ σῶμα. ἐὰν δὲ νικηθῇς, κολάζεις σεαυτὴν καὶ ἐκεῖνο. Ἔχεις τὸ αὐτεξούσιον, ἔχεις τὴν παρὰ Θεοῦ δοθεῖσάν σοι δύναμιν, ἕτοιμός ἐστι πρὸς βοήθειάν σου τοῦ παντοκρατείρμονος Θεοῦ ἡ δραστήριος χάρις· ἀνάστα λοιπόν, τί καθεύδεις; τὸ πότε μέλλεις χωρισθῆναι ἀπὸ τοῦ σώματός σου ἐστὶν ἀγνώριστον καὶ ἄδηλον· οὐκ οἶδας οὐδὲ τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, καθ' ἣν ὁ Θεὸς χωρίζει σε ἀπὸ τοῦ σώματός σου· μετὰ δὲ τὸν χωρισμόν σου ἐλπὶς διορθώσεως ἢ μετανοίας οὐδεμία· ἕως πότε δουλεύσεις τὴν δουλείαν τῆς αἰωνίου σου καταδίκης; ἀνάστα, ἀνάλαβε τὴν δεσποτείαν σου, ὑπόταξον τὸν δοῦλόν σου, τελείωσον τὸ ἔργον σου, ἵνα σὺν αὐτῷ τῷ δούλῳ σου εἰσέλθῃς εἰς τὸν νυμφῶνα τῆς θείας δόξης, εἰς τὰς λαμπρότητας τῶν ἁγίων, εἰς τὴν βασιλείαν τὴν αἰώνιον, ἣν «ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» ἡτοίμασέ σοι ὁ πανυπεράγαθος Θεός, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πλάσας σε Ἀμήν.

ΘΕΟΤΟΚΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'. (1)

Νέος πόλεμος τῶν Κερκυραίων καὶ τῶν Κορινθίων — αἰτία τοῦ πολέμου τούτου — ἑτοιμασίαι τῆς Κορίνθου.

Ἡ Κέρκυρα, ἐπαυξήσασα τὰς δυνάμεις της διὰ τῆς φιλοδοξίας της καὶ τῶν ἐπιτυχιῶν της, κατέστη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἀντίζηλος καὶ ἐχθρὸς τῆς Κορίνθου, ἥτις ἔτρεφε τὴν ζωηροτέραν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐκδικηθῇ κατὰ τῶν τολμηρῶν τούτων νησιωτῶν, ἡ διαγωγὴ τῶν ὁποίων καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Πελοπόννησος ἐπαπειλεῖτο νὰ ὑποκύψῃ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Ξέρξου εἶχεν ἐπισύρει ἐναντίον των τὴν δυσπιστίαν καὶ τὸ μῖσος πάντων σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Κορίνθιοι λοιπόν, ἐπωφελούμενοι τούτου, περιέμενον καταλληλον ἀφορμὴν ὅπως διαδηλώσωσι τὴν ἔχθραν των.

Ἡ Ἐπίδαμνος, περὶ ἧς ἡ Κέρκυρα διϊσχυρίζετο ὅτι ἦτο μία τῶν ἀποικιῶν της, ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς διαρρήξεως πάσης μεταξὺ Κερκυραίων καὶ Κορινθίων σχέσεως. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ἀπό τινος καιροῦ ἐστασίαζον καὶ διεφώνουν σφόδρα πρὸς ἀλλήλους, αἱ δὲ διάφοροι φατρίαι ἀπετάθησαν πρὸς τοὺς Κερκυραίους, ἐπικαλούμενοι ὅπως διὰ τῆς μεσολαβήσεως αὐτῶν θέσωσι τέρμα εἰς τὰς διαιρέσεις ταύτας ἢ διὰ τῆς προστασίας καὶ δυνάμεώς των ἐπαναγάγωσι τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐταξίαν. Οἱ Ἐπιδάμνιοι πανταχόθεν κατατρυχόμενοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ λαβόντες παρὰ τῶν Κερκυραίων ἀορίστους ἀπαντήσεις καὶ μὴ δυναμένοι νὰ περιμείνωσιν οὐδεμίαν ἐπικουρίαν ἐκ μέρους αὐτῶν, οἵτινες ἐξ ἐναντίας ἐσκόπευον νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν κινημάτων τούτων, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Κόρινθον.

Οἱ Κορίνθιοι δὲν ἠδύναντο νὰ τύχωσι καταλληλοτέρας εὐκαιρίας. Διὸ πάραυτα προθύμως ἐχορήγησαν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τὴν βοήθειαν ἣν ἀπῄτουν καὶ ἔσπευσαν νὰ πέμψωσι δυνάμεις κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Εὐθύς, ἅμα διεδόθη ἡ εἴδησις ὅτι ἡ Ἐπίδαμνος εἶχε τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κορίνθου, ἡ Κέρκυρα ὡπλισε 24 πλοῖα, τὰ ὁποῖα προσωρμίσθησαν ἀπέναντι τῆς πόλεως· προσεκάλεσαν δ' αὐτὴν ν' ἀποπέμψῃ τοὺς ξένους, οὓς εἶχεν ἀποδεχθῇ, καὶ νὰ παραλάβῃ τοὺς εὐγενεῖς, οἵτινες κατὰ τὴν τελευταίαν στάσιν τοῦ λαοῦ εἶχον διωχθῇ.

Ἀρνητικῆς δοθείσης ἀπαντήσεως, ὁ στόλος τῶν Κερκυραίων αὐξηθεὶς ἐξ ἄλλων 15 πλοίων ἤρχισε τὴν πολιορκίαν. Οἱ Κορίνθιοι οὐδέν τι παρέλειψαν ὅπως ὀχυρωθῶσι καὶ προέτρεψαν τοὺς Κεφαλλῆνας, τοὺς Λευκαδίους, τοὺς Θηβαίους καὶ ἑτέρους τινὰς λαοὺς τῆς Ἑλλάδος νὰ συνενώνωσι τὰς δυνάμεις των μὲ τὰς ἰδικάς των· ἡ δὲ Γερουσία διὰ ψηφίσματος κατεδίκασεν εἰς 50 δραχμῶν πρόστιμον, ἐκεῖνον ὅστις δὲν ἤθελε δράμει εἰς βοήθειαν τῆς Ἐπιδάμνου.

Οἱ Κερκυραῖοι, μὴ θέλοντες νὰ ἐπισύρωσιν ἐναντίον ἑαυτῶν οὐδεμίαν κατηγορίαν, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες εἶχον προσκολληθῇ εἰς αὐτούς, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Κόρινθον. Οὗτοι δὲ εἶχον διαταγὴν ἵνα πᾶσαν καταβάλωσι προσπάθειαν ὅπως καταπείσωσι τοὺς Κορινθίους νὰ παραιτήσωσι τὰς ἐπὶ τῆς Ἐπιδάμνου ἀξιώσεις των· ἀλλ' ἐν περιπτώσει ἀποποιήσεως ὤφειλον νὰ κηρύξωσι τὸν πόλεμον.

Οἱ Κορίνθιοι, πεποιθότες εἰς ἰσχυρὰν συμμαχίαν, ἐπέμειναν ὑποστηρίζοντες τὰ πρῶτα βήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον κάμει. Ὁ στόλος αὐτῶν, συγκείμενος ἐξ 75 πλοίων, ἀπέπλευσε μετὰ δισχιλίων ὁπλιτῶν κατὰ τῆς Ἐπιδάμνου ἵνα ἐκεῖ πολεμήσῃ τοὺς Κερκυραίους.

(1) Ἴδε τὸ ΣΤ'. ἐν σελ. 139 τομ. Γ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἔναρξις ἐχθροπραξιῶν.

—

Φθάσαντος τοῦ στόλου τῶν Κορινθίων εἰς Ἄκτιον, μικρόν τι Κερκυραϊκὸν πλοῖον, πλησιάσαν πρὸς τὸν ναύαρχον, τὸν προσεκάλεσε νὰ μὴ προέλθῃ περαιτέρω· ἀλλ' οὗτος, οὐδεμίαν δώσας ἀπάντησιν, παρέταξε τὰ πλοῖά του πρὸς ναυμαχίαν. Ταῦτα λοιπὸν ἰδόντες οἱ Κερκυραῖοι ἀπώλεσαν πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ νὰ συμβιβασθῶσι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ των. Αἱ ναυτικαί των δυνάμεις συνεπεσοῦντο εἰς 70 πλοῖα, ἐξ ὧν τριάκοντα ἔμειναν ἵνα ἐξακολουθήσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ἐπιδάμνου, τὰ δὲ ἐπίλοιπα προυχώρησαν ἐν εὐταξίᾳ εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ. Τῆς μάχης λοιπὸν συναρθείσης, οἱ νησιῶται διά τε τὴν ἀνδρίαν καὶ ἐπιδεξιότητά των ἐνίκησαν τὸν ἐχθρόν, καίτοι πολὺ ἀνώτερον κατὰ τὸν ἀριθμόν. Οἱ Κορίνθιοι ἀπώλεσαν 15 πλοῖα, ἅτινα ὁδηγηθέντα εἰς τὴν Ἐπίδαμνον ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς κατοίκους ὅτι οὐδεμία ἄλλη ἐλπὶς τοῖς ἀπέμενεν ἢ τοῦ νικητοῦ ἡ ἐπιείκεια. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ πόλις παρεδόθη, οἱ δὲ Κερκυραῖοι ἀπῄτησαν ἵνα οἱ μὲν ξένοι οἱ εἰσαχθέντες εἰς Ἐπίδαμνον πωληθῶσιν ἐν δημοπρασίᾳ, οἱ δὲ Κορίνθιοι διαμένωσιν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Κερκυραϊκῆς Γερουσίας, καὶ ἐώρτασαν τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ὑψώσαντες τρόπαιον εἰς Λευκίμνην, ἐγκαινισθὲν διὰ τοῦ αἵματος μέρους τῶν αἰχμαλώτων, οἵτινες ἀνηλεῶς ἐσφάγησαν, τῶν ἄλλων καταδικασθέντων νὰ ἀποθάνωσιν εἰς τὰ δεσμά.

Τοιαύτη ἦτο τότε ἡ ἀναπόφευκτος τύχη τῶν πολεμιστῶν. Ὁ ἔρως τῆς πατρίδος, ἡ ὑπεράσπισις τῶν ἀγαθῶν των, συχνάκις καὶ ἡ φιλοδοξία τοὺς ἔκαμνον νὰ περιφρονῶσι τὸν θάνατον εἰς τὰς μάχας· ἂν ὅμως οὗτοι δυστυχῶς ἤθελον πέσει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ, ὁ σκληρότερος θάνατος ἢ δεσμὰ ἔτι μᾶλλον φρικώδη τοὺς περιέμενον, καθότι ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ ἐπιείκεια ἦσαν ἀρεταὶ κοιναὶ εἰς τοὺς ἥρωας. Ἀπ' ἐναντίας δάφναι αἱμοσταγεῖς ἦσαν εἰς τὰ ὄμματά των πολυτιμότεραι ἢ ὀφρὶς μεμιγμένος μετὰ τῶν κλάδων τῆς εἰρήνης. Ὁ νικητὴς ἦτο ἀληθὴς τίγρις, ἥτις κυρία τῆς λείας αὐτῆς προθυμοποιεῖται νὰ τὴν κατασπαράξῃ. Δυστυχεῖς λαοί! πόσον ἠγνοεῖτε τὴν ἀληθῆ δόξαν! δὲν ἐγινώσκετε πόσον προτιμότερον εἶνε νὰ νικήσῃ τις ἑαυτὸν παρὰ τοὺς ἐχθρούς του! δὲν ἠξεύρετε πόσας ἡδύτητας παρέχει τις γενναία συγγνώμη, θοθεῖσα εἰς τὴν ὑπὸ τὴν ἰσχὺν ἡμῶν εὑρισκόμενον νικηθέντα!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἀποχώρησις ἀμφοτέρων τῶν κομμάτων—κινήσεις τῶν Κορινθίων ὅπως προμηθευθῶσι συμμάχων — Πρέσβεις Κερκύρας καὶ Κορίνθου εἰς Ἀθήνας.

—

Ἐν τούτοις οἱ Κορίνθιοι ἀπεσύρθησαν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Ἄκτιον ἵνα προστατεύσωσι τὴν Λευκάδα ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Κερκυραίων· οὗτοι δὲ τοὺς ἠκολούθησαν καὶ εἰς μάτην προσεπάθησαν νὰ συνάψωσι νέαν μάχην, ἀφ' ἧς ἤλπιζον καὶ πάλιν νὰ ἐξέλθωσι νικηταί, καθότι ὁ ἐχθρὸς ἦτο εἰσέτι τεταραγμένος καὶ δὲν εἶχε λάβει τὸν ὑλικὸν καιρὸν νὰ ἀνακτήσῃ νέας δυνάμεις καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν ἣν εἶχεν ἀπολέσει ἕνεκα τῆς πρώτης αὐτοῦ ἥττης· οἱ νησιῶται ἀπεναντίας, ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας, προθύμως ἤθελον δεχθῇ καὶ νέαν ναυμαχίαν. Ὁ τῶν Κορινθίων στρατηγός, μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι καὶ εἰς δευτέραν μάχην ἤθελε νικηθῇ, ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ ἀμυντικὴν θέσιν καὶ προφυλάξῃ τοὺς συμμάχους του ἀπὸ πάσης προσβολῆς τῶν Κερκυραίων, οἵτινες μὴ δυνάμενοι νὰ ἔλθωσιν εἰς συμπλοκὴν ἀπώλεσαν πᾶσαν ἐλπίδα καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀποσυρθῶσι.

Καὶ ἡ Γερουσία τῆς Κορίνθου δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος, καθότι, σταθμίζουσα τὰς μεγάλας ζημίας ἃς ὑπέστη, ἐφλέγετο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐκδικήσεως· διὸ καὶ ἔσπευσε νὰ πέμψῃ ἀπεσταλμένους εἰς ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον ὅπως συμμεθέξωσι καὶ οὗτοι τῆς καταστροφῆς τῶν Κερκυραίων. Συγχρόνως δ' ἡτοιμάσθη καὶ τριμερὴς στόλος ἵνα *ἀποπλεύσας* ὑποδουλώσῃ αὐτούς.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν οὐδέτεροι, καθότι, ἂν ἐκηρύττοντο ὑπὲρ τῶν νησιωτῶν, ἡ δύναμίς των ἠδύνατο νὰ ταλαντεύσῃ τὰς συνηνωμένας δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, ἐνῷ ἂν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν συμμαχίαν, ἡ καταστροφὴ τῶν Κερκυραίων καθίστατο σχεδὸν ἀναπόφευκτος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Κερκυραῖοι ἔσπευσαν ν' ἀποστείλωσιν εἰς Ἀθήνας πληρεξουσίους οἵτινες, μεταβάντες ἐκεῖ πρὶν τῶν τῆς Κορίνθου, πρῶτοι καθυπέβαλον τὰ δίκαιά των. Ὁ ῥήτωρ παρέστησεν εἰς τὴν Γερουσίαν ὅτι κατὰ πρῶτον οἱ Κερκυραῖοι ἔλαβον τὰ ὅπλα ὅπως τιμωρήσωσιν ὑπηκόους ἐπαναστάτας καὶ ὅτι *δὲν* ἔστρεψαν αὐτὰ κατὰ τῶν Κορινθίων *εἰμὴ* ὁπόταν οὗτοι ἀναφανδὸν διεκηρύχθησαν προστάται των, ὅτι τὸ δίκαιόν των ἐστέφθη διὰ λαμπρᾶς νίκης καὶ ὅτι ἡ ἀναίδεια τῶν Κορινθίων ἔφθασεν εἰς τὸ ἔπακρον· ἐὰν δ' ἡ Κέρκυρα ἐλάμβανε τὴν ἀτυχίαν νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν ζυγόν των, καὶ αὐτοὶ οἱ σύμμαχοί της ἤθελον γίνει ἐχθροί, ἡ δὲ Ἑλλὰς συμμαχοῦσα σήμερον ὑπὲρ αὐτῶν θέλει μενανοήσει μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ πολὺ βραδέως, ὅτι ὑπεστήριξε τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν φιλοδοξίαν των, καὶ ὅτι αὐταὶ αἱ Ἀθῆναι δὲν θέλουσι λείψει ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποστῶσι τὴν αὐτὴν τύχην.

Ὁ ῥήτωρ τῆς Κορίνθου ἐδημηγόρησεν ἔτι ἐντονώτερον. Ἡ πατρίς μου, εἶπεν, ὑπέστη ἐσχάτως τρομερὰν ἧτταν. Ἅπασα ἡ Πελοπόννησος συνεμερίσθη τὴν λύπην αὐτῆς καὶ ἅπασα ἡ Ἑλλὰς ὡπλίσθη πρὸς ἐκδίκησίν της. Αἱ Ἀθῆναι, πρὸ χρόνων συνηνωμέναι μεθ' ἡμῶν δι' εἰλικρινοῦς συμμαχίας, βεβαίως θέλουσι πέμψει καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὰς δυνάμεις των ἵνα ἑνωθῶσι μετὰ τῶν ἰδικῶν της. Ἂν ὅμως ἤθελον ματαιωθῇ αἱ ἐλπίδες ἡμῶν, ἀναμφιβόλως θὰ σᾶς κακοφαίνεται ἔπειτα ὅτι ὑπήρξατε ἁπλοῖ θεαταὶ τῆς ὅλης καταστροφῆς τῶν τολμηρῶν Κερκυραίων.

Τοιαύτη τις ἀπόφασις ὑμῶν ἤθελεν ἐπισύρει ἐναντίον σας τὰ ὅπλα ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Αἱ Ἀθῆναι λαμβάνουν μέρος ὑπὲρ τῆς Κερκύρας —Στέλλουσιν ἐπικουρίας — Ναυμαχία καὶ νέα ἧττα τῶν Κορινθίων.

—

Αἱ γνῶμαι ἦσαν διῃρημέναι ἐν τῇ βουλῇ. Οἱ μὲν διισχυρίζοντο ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἐνδιεφέροντο νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν καταστροφὴν δημοκρατίας, ἥτις μόνη ἠδύνατο διὰ τοῦ ναυτικοῦ της νὰ κλονίσῃ τὴν δύναμίν των· ἡ μόνη, ἥτις καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ξέρξης ἤθελε νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἠρυθρίασε νὰ μείνῃ ἄεργος ζητοῦσα τοιουτοτρόπως ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ Πέρσου· οἱ δέ, καὶ πρὸ πάντων ὁ Περικλῆς, ὑπεστήριζον ὅτι τὸ δίκαιον ἦτο προφανῶς τῶν Κερκυραίων, ὅτι αἰσχρὸν ἤθελεν εἶσθαι νὰ τοὺς ἐγκαταλείψωσι καὶ ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατό τις μᾶλλον νὰ φοβηθῇ ἢ τὰς ἐπιτυχίας καὶ τὰς προόδους τῶν Κορινθίων, οἵτινες διὰ τῆς συμμαχίας τοσούτων λαῶν κατέστησαν δυνατοὶ καὶ ἰσχυροί.

Ἡ γνώμη αὕτη ὑπερίσχυσε, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ συνομολογήσωσι μετὰ τῶν Κερκυραίων συμμαχίαν ἐπιθετικὴν καὶ ἀμυντικὴν καὶ ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἤθελον κηρυχθῇ κατὰ παντὸς ἔθνους προτιθεμένου νὰ προσβάλῃ τοὺς συμμάχους των. Εἰς δὲ τοὺς πρέσβεις τῆς Κορίνθου ἀπήντησαν ὅτι ἡ Γερουσία διὰ τῆς δηλώσεως ταύτης δὲν εἶχε διόλου σκοπὸν νὰ διαλύσῃ τὴν εἰρήνην, ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν δύο δημοκρατιῶν, καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤθελον οἱ πρῶτοι ἀρχίσει τὰς ἐχθροπραξίας.

Μόλις οἱ Κορίνθιοι ἔμαθον τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ συμμαχικὸς στόλος παραχρῆμα ἔπλευσε· συνέκειτο δ' ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα πλοίων ὑπὸ τὰς διαταγὰς Ξενοκλείδου υἱοῦ τοῦ Εὐθυκλέους, καὶ ἡ ἀναχώρησις τῶν πλοίων ἐγένετο μετὰ βίας καὶ ταχύτητος ἵνα ἐμποδίσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσιν ἐπικουρίαν πρὸς τοὺς συμμάχους των. — Οἱ Κερκυραῖοι εἶχον 110 πλοῖα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μιλτιάδου, Αἰσιμίδου καὶ Εὐρυβάτου. — Ἀφοῦ ἐπληροφορήθησαν ὅτι ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἐπροχώρει, ἀπέπλευσαν εἰς Σύβοτα τῆς Ἠπείρου ἵνα τοὺς περιμείνωσιν ἐκεῖ, ἔνθα δέκα Ἀθηναϊκὰ πλοῖα εἶχον φανῆ, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Λακεδαιμόνιον υἱὸν τοῦ Κίμωνος. Ὁ Περικλῆς ἀντίζηλος τούτου ἐζήτει, φαίνεται, ἀφορμὴν νὰ ἐκμηδενίσῃ τὸν υἱὸν καὶ ἐκθέσῃ αὐτὸν εἰς τὰς ὑπονοίας τῶν συμπολιτῶν του, χορηγῶν εἰς αὐτὸν δυνάμεις οὕτως ἀσημάντους. Ἐκτὸς τούτου προσδιώρισεν εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλους δύο στρατηγοὺς τὸν Διότιμον υἱὸν τοῦ Στρομβίλου καὶ Πρωτέα υἱὸν τοῦ Ἐπικλέους, οἵτινες βεβαίως δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ παρεμποδίσωσι τὰ ἔργα του.

Οἱ Κερκυραῖοι προέβησαν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ δὲ στόλος των εἰς τρία διῃρημένος ἐπορεύετο. Ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων εἶχε μείνει πλησίον τῆς Λευκάδος ἵνα παραλάβῃ δυσχιλίους ἀνθρώπους εἰς ἐπικουρίαν. Μόλις εἶδον τοὺς Κερκυραίους, ἔλαβον καὶ αὐτοὶ τὴν ἰδίαν τάξιν, καί, τῆς μάχης συναφθείσης, ἡ νίκη ἔκλινεν ὑπὲρ τῶν νησιωτῶν, οἱ δὲ ἐχθροί των ἐζήτησαν νὰ σωθῶσι τραπέντες εἰς φυγήν. Οἱ Κερκυραῖοι ἀντὶ νὰ ὠφεληθῶσι τῆς νίκης ἣν ἐκέρδησαν, ὅπως καταστρέψωσι τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν ἐχθρῶν τραπέντων εἰς φυγήν, δὲν ἐσυλλογίζοντο ἄλλο εἰμὴ νὰ λαφυραγωγήσωσι, καὶ ἀπώλεσαν οὕτως εὐνοϊκὴν καὶ ἴσως μοναδικὴν περίστασιν ἵνα τελειώσωσιν ἐνδόξως σκληρὸν πόλεμον.

Οἱ Κορίνθιοι ἐπροφυλάχθησαν εἰς Σύβοτα οἱ δὲ Κερκυραῖοι εἰσέπλευσαν ἐν Κερκύρᾳ ὅπου ἕτερα 30 Ἀθηναϊκὰ πλοῖα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γλαύκου καὶ Ἀνδοκίδου εἶχον ἤδη φθάσει —Ὁ συμμαχικὸς στόλος, καίτοι ὑποστὰς ζημίας εἰς τὴν τελευταίαν μάχην, ἔπλευσεν ὅμως ἐκ νέου ἵνα ἀποπειραθῇ τὴν τύχην τῶν ὅπλων, ἀλλ', ἰδόντες τὴν ἐπικουρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ φοβούμενοι νέαν ἧτταν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Σύβοτα. Ἔπεμψαν ὅθεν πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους στρατηγοὺς ὅπως παραστήσωσιν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ πολεμικὴ αὐτὴ παρασκευὴ ἀντέβαινεν εἰς τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης· οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀπήντησαν ὅτι εἶχον ὁπλισθῇ ἵνα ὑπερασπίσωσι τοὺς Κερκυραίους, καὶ οὐχὶ ἵνα προσβάλωσι τοὺς Κορινθίους, οἵτινες ἦσαν κύριοι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Κόρινθον χωρὶς ποσῶς νὰ φοβηθῶσι μὴ εἰς τὴν ἀποχώρησίν των συμβῇ πρόσκομμά τι. Ὁ συμμαχικὸς στόλος ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν ταύτην, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ὕψωσε τρόπαιον ἐν Συβότοις εἰς μνήμην τῆς μάχης τῆς Λευκάδος, καί, μολονότι νικηθέντες ἰσχυρίζοντο ὅτι ἐνίκησαν. Οἱ Κερκυραῖοι ἐπίσης ἤγειραν τρόπαιον ἐπὶ τῆς παραλίας ἀπέναντι τοῦ τῶν Κορινθίων.

(ἀκολουθεῖ).

Ο ΔΑΝΤΗΣ ΚΑΙ Η ΚΟΛΑΣΙΣ.

Ὁ Δάντης Ἀλιγιέρης ὑπῆρξεν εἷς τῶν σπανίων ἀνδρῶν τοῦ αἰῶνος του. Ἐγεννήθη ἐν Φλωρεντίᾳ ἐν ἔτει 1265· ἀπέθανε δ' ἐν Ῥαβέννῃ τῷ 1321, τὸ πεντηκοστὸν ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων.

«Ἄνθρωπος δυστυχής — λέγει ὁ Γάλλος Artaud de Montor — ἐκ τῆς νεότητός του ἐπολέσας τὸ ἀντικείμενον τοῦ σώφρονος αὐτοῦ ἔρωτος, δυστυχὴς ἐν τῇ ἀνδρικῇ ἡκικίᾳ ὡς προσπαθήσας νὰ παράσχῃ ὑπηρεσίας τῇ πατρίδι, περιφρονηθεὶς τότε ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, καταδικασθεὶς εἰς τὸ πῦρ, ἀδίκως ἐπὶ καταχρήσει διαβληθείς, στερηθεὶς τῶν ποιημάτων του, καταδιωχθεὶς διότι τὰ συνέθεσεν, ἐξωρισθείς, πλανηθεὶς ἴσως δε καὶ ἐπαιτήσας, ἀναγκασθεὶς ν' ἀναβῇ τὴν κλίμακα τοῦ ἄλλου καὶ τείνῃ τὴν χεῖρα ὅπως λάβῃ τὸν πικρὸν ἄρτον, συχνάκις μόνος καὶ ἄνευ τῆς συγκοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, ἑλκυσθεὶς εἰς λαμπρὰν ξένην χώραν ἐκ τῶν περιγραφῶν ἃς ἐποίει αὐτῷ ὁ Βρουνέττος Λατίνης, εἷς τῶν εὐνοουμένων Λουδοβίκου τοῦ IXου, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν ταύτην καὶ σχεδὸν νὰ τὴν καταρασθῇ, ἀσυνέτως τρέφων φρούδας ἐλπίδας ἐκ μέρους τῆς αὐτοκρατορικῆς ἰσχύος, καταβεβαρυμένος ὑπὸ πολλῶν ὑποθέσεων, ριφθεὶς βραδύτερον

μεταξὺ τῶν γελωτοποιῶν καὶ παίγνιον τῶν αὐλῶν γενόμενος, ὁ Δάντης, καίτοι καταληφθεὶς ὑπὸ τῶν στιγμῶν τῆς εὐαισθησίας αἵτινες θίγουσι τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνθρώπων, οὐδόλως ὅμως ἀφῆκεν ἑαυτὸν νὰ ἐξευτελισθῇ. Ὁ βίος αὐτοῦ ὑπῆρξε γενναῖος ὡς καὶ οἱ στίχοι του. Οὐδέποτε ἀπεμακρύνθη τῆς πίστεως, οὐδέποτε καὶ μέχρι τῆς ὑστάτης του στιγμῆς ἐπαύσατο ἀγαπῶν, οὐδέποτε ἐπαύσατο γράφων διὰ τὴν ἐμπνέουσαν αὐτὸν Κυρίαν (Donna), διὰ τὴν πατρίδα του, διὰ τὸν θεὸν του.»

Τοιοῦτος ἐν συνόψει ὁ βίος τοῦ μεγαλοφυοῦς Δάντου. Ἀπέχομεν τῆς λεπτομεροῦς ἐξιστορήσεως τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου τοῦ μεγάλου τούτου Φλωρεντινοῦ ποιητοῦ, διότι πρὸ πολλοῦ (1) ὁ Μέντωρ κατέστησε γνωστὰ τοῖς ἀναγνώσταις τὰ καθέκαστα τοῦ βίου αὐτοῦ, κατατάξας αὐτὸν ἐν τῇ λαμπρᾷ καὶ περικλεεῖ χορείᾳ Ὁμήρου, Μίλτωνος, Τάσσου καὶ τῶν λοιπῶν ἐνδόξων καὶ δυστυχῶν μουσολήπτων. Ἀλλ' ὅπως σὺν τῷ βίῳ καταστήσωμεν γνωστὰ ἐν μέρει τὰ θεσπέσια ἔπη τοῦ ἀθανάτου Δάντου τοῖς τυχὸν ἀγνοοῦσιν ἀναγνώσταις τοῦ Μέντορος ἀρχόμεθα σήμερον τῆς δημοσιεύσεως ἐκλεκτοτέρων τεμαχίων ἐκ τοῦ πρώτου καὶ ὑψηλοτέρου μέρους τοῦ καθόλου ποιήματος τῆς θείας Κωμῳδίας, ἤτοι τῆς Κολάσεως.

Γενικὴ ἄποψις τῆς Κολάσεως.

Ἡ Κόλασις διαιρεῖται εἰς δέκα μεγάλα μέρη, ἕνα πρόδομον καὶ ἐννέα κύκλους. Εἶσὶ πάντες οὗτοι ὁμόκεντροι, καὶ καταβαίνουσι βαθμηδὸν σμικρυνόμενοι ἄχρι τοῦ κέντρου τῆς γῆς ἐν εἴδει ἀνεστραμμένου κώνου. Ἀφ' οὗ διέλθωσι τὴν πύλην τῆς Κολάσεως ὁ Δάντης καὶ ὁ κατ' ἐξαίρεσιν φίλτατος αὐτῷ ποιητής, ὁ καὶ ὁδηγὸς αὐτοῦ, Βιργίλιος, καὶ ἀναγνώσωσι τὴν ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου μαύροις καὶ σκοτεινοῖς γράμμασιν ἐννεάστιχον καὶ τρομερὰν ἐκείνην ἐπιγραφήν, εὑρίσκουσι τὸν πρόδομον διαιρούμενον εἰς δύο ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀχέροντος. Τὸ πρῶτον ἥμισυ τὸ πρὸ τοῦ ποταμοῦ ἐγκλείει τὰς ψυχὰς τῶν ἄνευ ἀρετῆς καὶ κακίας βιωσάντων ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων. Τὸ δεύτερον ἥμισυ τὸ ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ὄχθης σχηματίζει τὴν κυρίως Κόλασιν, ἥτις εἰς ἐννέα μεγάλους διήρηται κύκλους

Ὁ πρῶτος κύκλος ἐστὶν ἡ κατοικία τῶν βρεφῶν τῶν μὴ ἀξιωθέντων τοῦ θείου βαπτίσματος.

Ὁ δεύτερος ἐστὶν ἡ κατοικία τῶν λάγνων καὶ ἀκολάστων.

Ὁ τρίτος τῶν λαιμάργων.

Ὁ τέταρτος τῶν ἀσώτων καὶ φιλαργύρων.

Ὁ πέμπτος τῶν ὀργίλων καὶ ἀλαζόνων.

Ὁ ἕκτος τῶν αἱρεσιαρχῶν.

Πρὶν δ' ὁ ποιητὴς προβῇ περαιτέρω ἵσταται στιγμιαίως ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ ᾄσματι, γοργὸν ῥίπτει βλέμμα ἐφ' ὅσων εἶδε καὶ μέλλει νὰ ἴδῃ, φιλοσοφεῖ καὶ διαιρεῖ τὴν καθόλου Κόλασιν εἰς δύο μεγάλα μέρη. Ἐν τῷ πρώτῳ, ὅπερ ἐπεσκέφθη, τίθησιν ἐν γένει τοὺς ἀκρατήσαντας καὶ βλάψαντας κυρίως μόνον ἑαυτούς. Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει, ὅπερ καὶ τὸ τρομερώτερον, τίθησι τοὺς βλάψαντας κυρίως Θεὸν καὶ πλησίον. Ἡ νέα αὕτη κόλασις διαιρεῖται εἰς τρεῖς κύκλους, ἕκαστος τῶν ὁποίων ὑποδιαιρεῖται εἰς περιβόλους ἢ κυκλίσκους. Ὁ πρῶτος κύκλος ταύτης καὶ ἕβδομος τῆς ὅλης Κολάσεως ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς περιβόλους, ἐν οἷς τιμωροῦνται τὰ διάφορα εἴδη τῆς βίας· ἐν τῷ πρώτῳ ἡ κατὰ τῆς ζωῆς τῶν ἀγαθῶν τοῦ πλησίον βίᾳ χρησάμενοι, ἐν τῷ δευτέρῳ οἱ καθ' ἑαυτῶν ἤτοι οἱ αὐτόχειρες καὶ οἱ ἄσωτοι, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ οἱ κατὰ Θεοῦ, φύσεως καὶ κοινωνίας.

Ὁ δεύτερος κύκλος τοῦ δευτέρου μέρους καὶ ὄγδοος τῆς καθόλου Κολάσεως ὑποδιαιρεῖται εἰς 10 περιβόλους, ἐν οἷς ἐγκλείεται καὶ τιμωρεῖται πᾶσα δολιότης. Κόλακες, ὑποκριταί, μαστρωποί, διαφθορεῖς, κιβδηλοποιοί, κλέπται, μάντεις, δεινῶς καὶ διαφοροτρόπως ἑκάτεροι τιμωροῦνται.

Ὁ τρίτος, ἔννατος δὲ καὶ τελευταῖος τῆς ὅλης Κολάσεως, ὑποδιαιρεῖται εἰς τέσσαρας περιβόλους, ἐν οἷς τιμωροῦνται οἱ προδόται. Ἐν τῷ πρώτῳ, τῷ ὀνομαζομένῳ τοῦ Κάϊν, εὑρίσκονται οἱ ἀδελφοκτόνοι καὶ οἱ πρὸς τοὺς γονεῖς προδόται, ἐν τῷ δευτέρῳ ἤτοι τοῦ Ἀντήνορος οἱ προδόται τῆς πατρίδος. Ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ τῶν αἰωνίων πάγων, ἔνθα ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων πολὺς καὶ ἔνθα τὸ δάκρυ πήγνυται ἐπὶ τῶν βλεφαρίδων τῶν ἀθλίων ἐκείνων ὄντων, ὁ Δάντης εὑρίσκει τὸν Οὐγολῖνον καὶ τὸν αἰσχρὸν ἱερέα Ροζῆρον, τὸν μὲν κατατρώγοντα τὸ κρανίον τοῦ ἄλλου, καὶ διηγούμενον τῷ Δάντῃ τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ τραγικοῦ αὐτοῦ θανάτου, οὗ ἡ τραγικὴ, σοβαρὰ καὶ συγκινητικὴ διήγησις θεωρεῖται καὶ θεωρηθήσεται ὄντως ἀριστούργημα. Ἐν τῷ τρίτῳ περιβόλῳ ἤτοι τοῦ Πτολεμαίου εὑρίσκονται οἱ κατὰ τῶν εὐεργετῶν προδόται. Ἐν τῷ τετάρτῳ τοῦ Ἰούδα ὁ Δάντης εὑρίσκει τὸν ἀρχηγὸν τῶν πονηρῶν καὶ ἀποστατῶν ἀγγέλων Ἑωσφόρον κυκλούμενον ὑπὸ πλήθους προδοτῶν. Ἐντεῦθεν ἀναχωρῶν ὁ Δάντης ἐξέρχεται τοῦ Ἅδου καὶ ἐπαναβλέπει τοὺς ἀστέρας.

Μεταξὺ ἑκάστου κύκλου ὁ ποιητὴς παρενείρει πάντοτε βόθρον τινὰ ὁδηγοῦντα εἰς τὸν ἀκόλουθον κύκλον· μεταχειρίζεται δὲ καὶ διάφορα μέσα ὅπως ἐκ τοῦ ἑνὸς μεταβῇ εἰς τὸν ἕτερον κύκλον.

Η ΚΟΛΑΣΙΣ.

I.

Πέλη τοῦ Ἅιδου. Ψυχαὶ τῶν ἄνευ ἀρετῆς καὶ ἄνευ κακίας βιωσάντων — Ποταμὸς Ἀχέρων — Πορθμεῖον τοῦ Χάρωνος.

Ὁ Δάντης ἀποπλανᾶται ἐν ζοφερῷ καὶ ἐρήμῳ τινι δάσει, ἤτοι τῷ δάσει τῆς κακίας, ἐν ᾧ συναντᾶται ὑπὸ τριῶν θηρίων, παρδάλεως, λέοντος καὶ λυκαίνης, ἤτοι τῶν τριῶν παθῶν τοῦ ἀνθρώπου, πολυτελείας, ἀλαζονείας καὶ φιλαργυρίας. Ἡ Βεατρίκη τότε, ἡ τοσοῦτον θρηνηθεῖσα ἐρωμένη αὐτοῦ (ἡ θεολογία), ἀποστέλλει εἰς βοήθειάν του τὸν Βιργίλιον (τὴν ποίησιν), ὅστις διὰ τῆς μελέτης τοῦ μεγάλου καὶ ὡραίου θὰ φέρῃ αὐτὸν βαθμηδὸν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν οὐρανίων ὄντων. Ὁ Βιργί-

(1) Ἴδε τομ. Γ'. σελ. 108, ἔνθα καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ποιητοῦ.

λιος θὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν Κόλασιν καὶ τὸ Καθαρτήριον, ἡ δὲ Βεατρίκη εἰς τὸν Παράδεισον. Ἴδοὺ πῶς ἄρχεται ἡ Κόλασις.

(Ἐκ τοῦ τρίτου ἄσματος).

«Μέσον ἐμοῦ πορεύονται εἰς τῶν κλαυθμῶν τὴν χώραν,
μέσον ἐμοῦ πορεύονται εἰς θλῖψιν αἰωνίαν,
μέσον ἐμοῦ πορεύονται εἰς τοὺς ἀπολωλότας (1).
Τὸ δίκαιον ἐκίνησε τὸν ὑψηλόν μου Πλάστην·
ἐκ μηδενὸς μὲ ἔπλασεν ἡ Παντοδυναμία
ἡ ὑψηλὴ Σοφία τε, συν Ἔρωτι τῷ πρώτῳ (2).
Οὐδόλως προγενέστερον ἐμοῦ ἐπλάσθη πρᾶγμα
ἢ πράγματα αἰώνια, αἰώνιος θά μένω.
Ὦ σὺ ὁ εἰσερχόμενος, ἐλπίδα πᾶσαν ἄφες! . . .»
Τούτους τοὺς λόγους σκοτεινοὺς καὶ μαύροις χαρακτῆρσι
κεχαραγμένους θεωρῶ ὑπέρ τινα πυλῶνα,
οὗ ἕνεκα «Διδάσκαλε! ἡ ἔννοια φρικώδης! . . .»
Αὐτὸς δὲ μοὶ ἀπήντησεν ὡς ἄνθρωπος εἰδήμων
«Ἐνταῦθα πρέπει ἅπαντα ν' ἀποσοβήσῃς φόβον·
πᾶσα δειλία χρεωστεῖ νὰ χαννωθῇ ἐνταῦθα·
ἴδοὺ ἡμεῖς ἀφίχθημεν εἰς μέρη, ὡς σοὶ εἶπον,
ὅπου θὰ ἴδῃς τὰς ψυχὰς τὰς οὔσας ἐν τῇ θλίψει,
δι' ἃς ἀπώλεσαν ἀγαθὰ τῆς διανοίας πλέον».
Εἶτα τὴν χεῖρα θεὶς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἰδικῆς μου
μὲ ἦθος χαριέστατον τὸ θάρρος μου ἀνῆψε
καὶ ἔνδον μὲ εἰσήγαγε πραγμάτων ἀπορρήτων.
Ἐκεῖ κλαυθμοὶ καὶ στεναγμοὶ καὶ γογγυσμοὶ ἐκ βάθους
ἀντήχουν εἰς τὸν ἄναστρον ὁρίζοντα ἐκεῖνον,
οὗ ἕνεκα καὶ πάραυτα εἰς θρήνους ἐξερράγην.
Διάλεκτοι διάφοροι, φρικταὶ συνδιαλέξεις,
σπαραξικάρδιοι κραυγαί, ὀργῆς ἀφόβητοι ἐξάψεις,
φωναὶ μεγάλαι καὶ βραγχναὶ μετὰ χειρῶν παταγου
θροῦν ἀπετέλουν ἐσαεὶ συρίζοντα ἐνταῦθα
ὑπὸ τὸν ἄθαφον αὐτὸν ὑπὸ φωτὸς ἀέρα,
ὡς τὸν τῆς ἄμμου στρόβιλος ὁπότε τὴν συστρέφει.
Ἐγὼ δ', ὁ ἔχων ἔμπλεων τὴν κεφαλήν μου φρίκης,
ἐφώνησα, «Διδάσκαλε! τί ἔστιν ὃ ἀκούω,
καὶ τίνες οἱ νικώμενοι ὑπὸ τῆς λύπης τόσον;»
«Αὐτή — μοὶ ἀπεκρίνατο — ἡ παναθλία τύχη
προωρισμένη ταῖς ψυχαῖς ἐστὶ ταῖς θλιδομέναις
τῶν διωσάντων τὴν ζωὴν ἀμέμπτως κ' ἀνεπαίνως.
Ἐν τῷ χορῷ μιγνύονται τῶν πονηρῶν ἀγγέλων,
ἐκείνων, λέγω, οἵτινες δὲν ἦσαν ἀποστάται
ἀλλ' οὔτε τῷ Θεῷ πιστοί, πλὴν δι' αὑτοὺς ὑπῆρξαν.
Ὁ οὐρανὸς τοὺς ἔξωσε μὴ ἦττον ἦ ὡραῖος,
οὐδ' ἡ βαθεῖα Κόλασις τοὺς δέχεται ἐντός της
μὴ ἔπαρσιν προσλάβωσιν οἱ ἔνοχοι ἐκ τούτων.»

Ἐγὼ δε, «Ὦ διδάσκαλε, τίς θλῖψις ἀργαλέα
ποιεῖ μετὰ σφοδρότητος νὰ κλαίωσι τοσαύτης;»
«Συντόμως — ἀπεκρίνατο — πολὺ θὰ σοὶ τὸ εἴπω.
Οὐδόλως οὗτοι τρέφουσιν ἐλπίδα τοῦ θανάτου (1),
τοσοῦτον δ' εἶνε παραβλὼψ ὁ χαμερπής των βίος,
ὥστε ζηλότυποί εἰσι καὶ χειροτέρας τύχης.
Καμμίαν δὲν κατέλιπον ἐπὶ τοῦ κόσμου φήμην,
ἡ Εὐσπλαγχνία τοὺς μισεῖ καὶ ἡ Δικαιοσύνη.
Ἀρκοῦσι ταῦτα δι' αὐτούς· νῦν βλέπε καὶ προχώρει!»
Ἐγὼ δε ὁ θεώμενος ὁρῶ σημαίαν ἧτις
συστρεφομένη ἔτρεχε ταχύτητι τοσαύτῃ,
ὥστ' ἀνιαπαύσεώς τινος ἐφαίνετ' ἀναξία.
Κατόπιν ταύτης ἤρχετο σειρὰ ψυχῶν τοιαύτη,
ἀφ' οὗ οὐδέποτε ἐγὼ θὰ ἤθελον πιστεύσει
ὅτι τοσούτους ἔφθειρεν ἡ σπάθη τοῦ θανάτου.
Ὅταν δὲ ἀνεγνώρισα ὀλίγους ἐξ ἐκείνων,
παρατηρῶ... καὶ τὴν σκιὰν τοῦ ἐκ δειλίας εἶδον
ποιήσαντος τὴν ἄρνησιν ἐκείνην τὴν μεγάλην (2).
Εὐθέως δὲ ἐννόησα καὶ βέβαιος κατέστην,
ὅτι τῶν φαύλων ἡ φυλὴ ἐτύγχανεν ἐκείνη,
ἀπαρεσάντων τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἐχθροῖς του ἔτι (3),
Οἱ τάλανες οἱ μήποτε ὑπάρξαντες βιῶντες (4).
Ἦσαν τὸ σῶμα παγγυμνοι κι' ἀπαύστως ἐκεντῶντο
ὑπὸ μυιῶν τε καὶ σφηκῶν ἐπάνω καθημένων.
Ἐσταλάζε τὸ πρόσωπον ἐκείνων αἷμα, ὅπερ
κατέπιπτ' εἰς τοὺς πόδας των δακρυμιγὲς κατόπιν
ν' ὑπὸ πολλῶν ἐβρέπετο καὶ μυσαρῶν σκωλήκων.
Ἐνῷ δὲ τότε ἀλλαχοῦ τὰ βλέμματα προσήλουν,
ψυχὰς ἐν ὄχθῃ ποταμοῦ παρατηρῶ μεγάλου,
οὗ ἕνεκεν ἐφώνησα, «εὐδόκησον, διδάκτωρ,
τίνες εἰσὶ νὰ μοὶ εἰπῇς, ἐκεῖνοι, τίς δε νόμος
τοὺς κάμνει τὴν διάβασιν νὰ σπεύδωσι τοσοῦτον,
καθ' ὅσον ἐν τῷ ἀμυδρῷ ἀέρι διακρίνω;»
Αὐτὸς δ' ἐμοὶ «τὰ πράγματα εἰς σὲ θὰ ἐκτεθῶσι
καθ' ἣν στιγμὴν ἐγγίσωμεν τὰ βήματα ἐπάνω
τῆς ὄχθης τοῦ Ἀχέροντος τῆς θλιβερᾶς ἐκείνης».
Μὲ ὄμματα αἰδήμονα καὶ τεταπεινωμένα,
φοβούμενος οἱ λόγοι μου μὴ φορτικοὶ τῷ ὦσι
μέχρις αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀπέσχον τι νὰ εἴπω.
Ἰδοὺ δὲ προσερχόμενον ὁρῶ ἐπὶ πορθμείου
γεγηρακότα ἄνθρωπον μὲ πολιὰς τὰς τρίχας

---

(1) Per me si va nella citta' dolente :
per me si va nell' eterno dolore :
per me si va tra la perduta gente.

(2) Ἤτοι ἡ Ἁγία τριάς, ἥτις ἐστὶ Δύναμις, Σοφία καὶ Ἀγάπη.

(4) Δηλ. ἑνὸς δευτέρου θανάτου πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν πόνων.

(2) Πλεῖσται δίδονται γνῶμαι ἐπὶ τοῦ προσώπου τούτου. Οἱ μὲν διατείνονται ὅτι ἐννοεῖ ὁ Δάντης τὸν Πάπαν Σελεστῖνον παραιτηθέντα τῆς παπωσύνης· ἕτεροι τὸν Ἡσαῦ πωλήσαντα τὰ δικαιώματα τῆς πρωτοτοκίας· ἄλλοι ἄλλους· τὸ καθ' ἡμᾶς ἀσπαζόμεθα τὴν εἰκασίαν τοῦ Γ'άλλου **A Brizeux** διατείνοντος ὅτι ὁ ποιήσας τὴν Μεγάλην ἄρνησιν δὲν εἶνε ἄλλος ἢ ὁ Πιλατος.

(3) Μὴ πράξαντες τὸ καλὸν δὲν ἤρεσαν κατὰ συνέπειαν οὔτε εἰς τὸν Θεὸν τὸν φίλον τοῦ καλοῦ, οὔτε εἰς τὸν Διάβολον τὸν φίλον τοῦ κακοῦ.

(4) Ὡς μὴ πράξαντες ἐν τῷ βίῳ ἀξιοσημείωτόν τ...

— « Οὐαί! — ἀναβοήσαντα — ὑμῖν, κεκολασμένοι!
ὦ, μὴ ἐλπίσατ' οὐρανὸν νὰ ἴδητε ποτέ σας,
εἰς τὴν ἑτέραν ἔρχομαι νὰ σᾶς κομίσω ὄχθην,
εἰς σκότη τρισαιώνια, εἰς φλόγα καὶ εἰς πάγον!
Καὶ σὺ ἐνταῦθα τί ζητεῖς, ψυχὴ εἰσέτι ζῶσα;
τῶν ὧδε ἀποσύρθητι ἀποθανόντων πόρρω!
Καὶ θεωρήσας οὐδαμῶς ἐμὲ ἀναχωροῦντα,
— «Δι' ἄλλης—λέγει μοι—ὁδοῦ, καὶ δι' ἑτέρου ὅρμου
ὄψει τοὺς τόπους καὶ οὐχὶ ἐντεῦθεν διαβαίνων,
πορθμεῖον ἐλαφρότερον ἁρμόζει νὰ σὲ φέρῃ. » —
Καὶ λέγει ὁ διδάσκαλος « ὦ Χάρον μὴ ὀργίζου!
τοιουτοτρόπως ἀπαιτεῖ ὁ δυνατὸς νὰ πράξῃ
πάνθ' ὅσα θέλει· σίγησον, μὴ πλείονα ἐρώτα! »
Καὶ οὕτω κατηυνάσθησαν αἱ γνάθοι αἱ βασεῖαι
τοῦ γηραλέου ναυηγοῦ τῶν πελιδνῶν τελμάτων,
τοῦ κρίκους περὶξ ἔχοντος τῶν ὀφθαλμῶν φλογίνους·
ἀλλ' αἱ ψυχαὶ αἱ πάγγυμνοι καὶ ὅλως κεκμηκυῖαι
εὐθέως ἤλλαξαν χροιὰν καὶ ἔτριζον ὀδόντας
τὴν ὥραν καθ' ἣν ἤκουσαν τῶν φρικαλέων λόγων.
Κατεβλασφήμουν τὸν Θεὸν καὶ τοὺς γεννήτορας των,
τὴν ἀνθρωπίνην γενεάν, τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον,
καὶ τῆς σπορᾶς των τὴν σπορὰν καὶ τῆς γεννήσεώς των.
Ἀθρόον ἀπεσύρθησαν μετέπειτα ἐκεῖναι
μεγαλοφώνως κλαίουσαι τῆς ἐπαράτου ὄχθης,
τῆς προσμενούσης ἅπαντα Θεὸν μὴ φοβηθέντα·
Ὁ Χάρων ὁ δαιμόνιος μὲ ὄμματα φλογώδη
ἁπάσας διὰ νεύματος συνέλεξεν ἐκείνας,
διὰ τῆς κώπης δ' ἔτυπτε βραδυποροῦσαν πᾶσαν.
Καὶ ὡς τὰ φύλλα πίπτουσιν ἐν ὥρᾳ φθινοπώρου
τὸ ἓν μετ' ἄλλο ἅπαντα ἀθρόα ἕως ὅτου
πᾶν ἀποδώσῃ εἰς τὴν γῆν ὁ κλάδος λειψανόν του·
οὕτω τὸ σπέρμα τοῦ Ἀδὰμ τὸ φαῦλον ἐκ τῆς ὄχθης
ἐκείνης ἐτινάσσετο ἀθρόον εἰς τὸ νεῦμα
ἐκείνου, οἷον τὰ πτηνὰ ὁπόταν τις τὰ κράξῃ.
Οὕτω πορεύονται λοιπὸν διὰ τοῦ μαύρου πόντου,
καὶ πρὶν εἰς τὴν ἀντίπεραν κατέλθωσιν ἐκεῖναι,
νέα πληθὺς ἀθροίζεται συγχρόνως ἐν τῇ πρώτῃ.
«Γιέ μου — ὁ διδάσκαλος μοὶ λέγει ὁ καλός μου —
οἱ τελευτῶντες τὴν ζωὴν ἐν τῇ ὀργῇ τοῦ Πλάστου
ἐκ πάσης χώρας ἅπαντες ἀθροίζονται ἐνταῦθα
καὶ εἶνε λίαν πρόθυμοι νὰ πλεύσωσι τὸν πόντον,
διότι οὕτω τὰς ψυχὰς κεντᾷ ἡ θεία δίκη,
ὥστε ὁ φόβος γίνεται ἐκείνων ὅλως ζέσις.
Ἐντεῦθεν δὲν διέρχεται ψυχή ποτε ἀγία·
λοιπὸν ἂν ἐναντίον σου ὠργίζετο ὁ Χάρων,
ἤδη τῶν λόγων κάλλιστα γνωρίζεις τὴν αἰτίαν.»
Τὸν λόγον δ' ἐπέρανε, τὸ ζοφερὸν παιδίον
ἐσείσθη τότε ἰσχυρῶς τοσοῦτον ὥστ' ἐκ τρόμου
ἀκόμη ἡ ἀνάμνησις μὲ λούει μὲ ἱδρῶτα.
Ἀέρα εἶτα ἤγειρεν ἡ χώρα τῶν δακρύων
ἣν ἔλαμψαν αἱ ἀστραπαὶ φωτὸς ἐρυθροτάτου,
τοῦθ' ὅπερ πᾶσαν αἴσθησιν ἀφῄρεσέ μου τότε
καὶ ἔπεσα ὡς ἄνθρωπος καταβληθεὶς ὑφ' ὕπνου.

Κων|πολις. Θ. Χ. Μ.

ΤΟ ΟΡΟΣ ΣΙΝΑ.

Ἡ Ἀγγλικὴ ἐφημερὶς Daily Telegvaph «Ἡμερήσιος Τηλέγραφος» ἀναγγέλλει εἴδησιν, σφοδρὰν βεβαίως περιέργειαν μέλλουσαν διεγεῖραι παρὰ τοῖς Ἀσιανολόγοις (Orientalistes). Ὁ Δόκτωρ Beke ἀνεκάλυψε, λέγει, τὸ ἀληθὲς ὄρος Σινᾶ. Ὁ σοφὸς οὗτος ὁδοιπόρος ἦτο πρὸ πολλοῦ πεπεισμένος ὅτι ἡ ἱστορικὴ παράδοσις ἐξετράπη τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ὁρίζουσα τὴν θέσιν τοῦ Σιναίου τούτου ὄρους πρὸς μεσημβρίαν τῆς χερσονήσου, τῆς σχηματιζούσης τὴν παράτασιν τῆς Παλαιστίνης καὶ προχωρούσης ἐντὸς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, περιοριζομένης δὲ ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ τῆς θαλάσσης ταύτης καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τοῦ κόλπου Ἀκαβᾶ.

Καὶ ἕτεροι ὡσαύτως ἀρχαιολόγοι ἠμφίβαλλον ὅτι τὸ ὑψηλὸν ὄρος τὸ καλούμενον Σίναιον ἦτο τῷόντι ἐκεῖνο, ἔνθα ὁ Μωϋσῆς παρέλαβε τὰς θεογράφους πλάκας τοῦ Νόμου. Τινὲς δὲ τούτων ὑπέθετον ὅτι τὸ ἀληθὲς ὄρος Σινᾶ ἔκειτο εἰς περίπου 70 μιλίων ἀπόστασιν τοῦ ὑπὸ τῶν Γεωγράφων ἀναφερομένου· ἡ δὲ γνώμη αὐτῶν, ὀφείλομεν νὰ προσείπωμεν, στηρίζεται ἐπὶ Ἀραβικῶν παραδόσεων, καίτοι, τῇ ἀληθείᾳ, λίαν σκοτεινῶν. Τὸ παράδοξον εἶνε, ὅτι ὑπόγειοι κρότοι ἐκ διαλειμμάτων ἀκούονται προερχόμενοι ὑπὸ ἡφαιστείου τινὸς αἰτίας ἢ ὑπὸ μεγάλων ὄγκων συηνίτου λίθου (granit) ἀποσπωμένων ἐκ τῶν βαθειῶν φαράγγων τῆς κλιτύος αὐτοῦ.

Πρὸς δὲ τούτοις ὑπέθετον, ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα ἠδύναντο μέχρι τινὸς νὰ ἐξηγήσωσι διὰ φυσικῶν αἰτιῶν τὴν βροντήν, ἥνπερ τὰ τέκνα τοῦ Ἰσραὴλ εἶχον ἀκούσει ὅτε ὁ Μωϋσῆς ἀνέβη ἐπὶ τοῦ ὄρους ὅπως διαμείνῃ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους καὶ τῶν κεραυνῶν.

Καὶ αὐτὸς ὁ Δόκτωρ Beke ἐκφέρει γνώμην ὅτι τὸ Σινᾶ ἦτο ἡφαίστειον· τοῦθ' ὅπερ, κατ' αὐτόν, ἐξήγει τὰ περὶ τῶν ἀστραπῶν, τῶν βροντῶν καὶ τοῦ βαθέος σκότους, ἅτινα τοσοῦτον κατετρόμαξαν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ.

Ὅθεν, ἵνα θέσῃ τὸ πρᾶγμα ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ἐξῆλθε τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον εἰς νέαν ἐκδρομήν. Ὁ Ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου προσέφερεν εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἓν ἀτμόπλοιον· συνοδευόμενος λοιπὸν ὑπὸ τοῦ γεωλόγου κ. Milne μετέβη ὁ Δόκτωρ Beke εἰς Ἀκαβᾶ καὶ ἤρξατο τῶν παρατηρήσεων, αἵτινες, ὡς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ προσφάτου τηλεγραφήματος αὐτοῦ, ἐπέτυχον πληρέστατα.

Κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο τὸ ἀληθὲς Σίναιον ὄρος δὲν κεῖται ἐν τῇ χερσονήσῳ, ἀλλ' εἰς περίπου μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν πρὸς

τὰ βορειοανατολικὰ τοῦ Ἀκαβᾶ, καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς περίπου 100 μιλίων ἀπόστασιν τοῦ μέρους, ἔνθα μέχρι τοῦδε προσήρχοντο οἱ Χριστιανοὶ ἁπασῶν τῶν χωρῶν.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Δόκτορος Beke ὡς ἀληθὲς ὄρος Σίναιον ἀν αγνωρισθὲν καλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀράβων λεβὲλ-ελ-νοὺρ, τουτέστιν *Ὄρος Φωτός*.

Ὁ Δόκτωρ δὲν παρουσιάζει ἐντελῆ κατάλογον τῶν ἀποδείξεων ἐφ' ὧν βασίζεται, δεδαιοῖ ὅμως ὅτι εὗρε λείψανα ζώων θυσιασθέντων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ὡς καὶ ἐπιγραφὰς σιναϊτικὰς κάτωθι αὐτοῦ.

Ἅπαντες ἔσονται περίεργοι, προστίθησιν ὁ «Ἡμερήσιος Τηλέγραφος», ὅπως ἀναγνώσωσι τὴν μετάφρασιν τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, αἵτινες, ἂν ὁ Δόκτωρ Beke δὲν ἀπατᾶται, ἐνεχαράχθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν φυλῶν, πρὸς ἃς ὁ Μωϋσῆς παρέδωκε τὸν ἠθικὸν νόμον. Τὰ συμπεράσματα, ἅτινα θέλει χορηγήσει ἐπὶ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἡ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία, ἔσονται περισπούδαστα· ἀλλ' ὁ Δόκτωρ ὀφείλει νὰ ἦνε ἕτοιμος ὅπως ἐπιφέρῃ ἀποδείξεις ἱκανὰς ὥστε νὰ ἀντιστώσιν εἰς ἐπιστημονικὴν ἐξέλεγξιν, καθότι παραδόσεις, ἔχουσαι ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ κῦρος τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς παραλαβοῦσαι τὸν καθιερώσαντα αὐτὰς σεβασμόν, εἰκαίως καὶ ἄνευ λόγου οὐδόλως παραλείπονται.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ). Ἐμ. Γ.

Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΚΑΙ Η ΠΗΝΕΛΟΠΗ.

Τῶν μνηστήρων φονευθέντων ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, ἡ Εὐρύκλεια ἀνεγείρουσα τὴν Πηνελόπην ἐξ ὕπνου ἡδέος τὰ φίλα αὐτῆς βλέφαρα ἀμφικαλύψαντος, τῇ ἀναγγέλλει τὴν ἄφιξιν τοῦ πολυτλήμονος συζύγου, ἀρνουμένῃ ἐπί τινα χρόνον νὰ πιστεύσῃ τὴν παράδοξον ἀγγελίαν, ἣν καγχαλόωσα ἐκόμιζεν ἡ φίλη τροφός. Οὐχ ἧττον δ' ἐγειρομένη κατέρχεται τῶν ὑπερῴων, ὑπερβαίνει τὸν λίθινον οὐδὸν καί, ὁδηγουμένη ὑπὸ τῆς ἀμυδρᾶς λάμψεως τῆς ἑστίας, κάθηται ἀπέναντι τοῦ Ὀδυσσέως, ὅστις παρά τινι μακρᾷ κίονι καθήμενος περιμένει κάτω ἀναμένων νὰ ἀκούσῃ λαλοῦσαν τὴν ἰφθίμην ἄλοχον. ἀφοῦ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς εἶδεν αὐτόν· ἀλλ' αὕτη ἄφωνος διετέλει, θάμβος δὲ μέγα κατέλαβε τὴν καρδίαν αὐτῆς.

Ὁ Τηλέμαχος ἀγανακτεῖ ἐπὶ τῇ ψυχρᾷ ταύτῃ ὑποδοχῇ, ὁ δὲ πολύμητις Ὀδυσσεὺς μειδιῶν συγχωρεῖ τῇ Πηνελόπῃ. Ἀλλ' ἡ περίφρων ἄνασσα ἀμφιβάλλουσα ἀκόμη ζητεῖ νὰ δοκιμάσῃ κάλλιον αὐτόν, διατάττουσα ὅπως τῷ προετοιμασθῇ κλίνη ἐκτὸς τοῦ εὐσταθοῦς θαλάμου. Τότε στενάζων ὁ ἥρως ἀνεφώνησεν·

Ὦ γύναι, ἦ μάλα τοῦτο ἔπος θυμαλγὲς ἔειπες.
τίς δέ μοι ἄλλοσε θῆκε λέχος; χαλεπὸν δέ κεν εἴη
καὶ μάλ' ἐπισταμένῳ, ὅτε μὴ θεὸς αὐτὸς ἐπελθὼν
ῥηϊδίως ἐθέλων θείη ἄλλῃ ἐνὶ χώρῃ·
ἀνδρῶν δ' οὔ κέν τις ζωὸς βροτός, οὐδὲ μάλ' ἠδῶν,
ῥεῖα μετοχλίσσειεν, ἐπεὶ μέγα σῆμα τέτυκται
ἐν λέχει ἀσκητῷ· τὸ δ' ἐγὼ κάμον οὐδέ τις ἄλλος.
θάμνος ἔφυ τανύφυλλος ἐλαίης ἕρκεος ἐντός,
ἀκμηνὸς θαλέθων· πάχετος δ' ἦν ἠΰτε κίων·
τῷ δ' ἐγὼ ἀμφιβαλὼν θάλαμον θέμον, ὄφρ' ἐτέλεσσα,
πυκνῇσιν λιθάδεσσι, καὶ εὖ καθύπερθεν ἔρεψα,
κολλητὰς δ' ἐπέθηκα θύρας, πυκινῶς ἀραρυίας.
καὶ τότ' ἔπειτ' ἀπέκοψα κόμην τανυφύλλου ἐλαίης,
κορμὸν δ' ἐκ ῥίζης προταμὼν ἀμρέξεσα χαλκῷ
εὖ καὶ ἐπιστάμενος, καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνα,
ἑρμῖν' ἀσκήσας, τέτρηνα δὲ πάντα τερέτρῳ
. . . . . .

Δακρύσασα τότε ἡ Πηνελόπη ἔβραμε καὶ περιεπτύξατο αὐτὸν λέγουσα.

Μή μοι, Ὀδυσσεῦ, σκύζευ, ἐπεὶ τά περ ἄλλα μάλιστα
ἀνθρώπων πέπνυσο· θεοὶ δ' ὤπαζον ὀιζύν,
οἵ νῶϊν ἀγάσαντο παρ' ἀλλήλοισι μένοντε
ἥβης ταρπῆναι καὶ γήραος οὐδὸν ἱκέσθαι.
Αὐτὰρ μὴ νῦν μοι τόδε χώεο μηδὲ νεμέσσα,
οὕνεκά σ' οὐ τὸ πρῶτον, ἐπεὶ ἴδον, ὧδ' ἀγάπησα.
. . . . . .
Νῦν δ', ἐπεὶ ἤδη σῆμα τ' ἀριφραδὲς κατέλεξας
εὐνῆς ἡμετέρης, ἣν οὐ βροτὸς ἄλλος ὀπώπει,
ἀλλ' οἶοι σύ τ' ἐγώ τε καὶ ἀμφίπολος μία μούνη,
. . . . . .
Ὣς φάτο, τῷ δ' ἔτι μᾶλλον ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο·
κλαῖε δ' ἔχων ἄλοχον θυμαρέα, κεδνὰ ἰδυῖαν.
Ὡς δ' ὅτ' ἂν ἀσπάσιος γῇ νηχομένοισι φανήῃ,
ὧν τε Ποσειδάων εὐεργέα νῆ' ἐνὶ πόντῳ
ραίσῃ, ἐπειγομένην ἀνέμῳ καὶ κύματι πηγῷ·
παῦροι δ' ἐξέφυγον πολιῆς ἁλὸς ἤπειρόν δε
νηχόμενοι, πολλὴ δὲ περὶ χροΐ τέτροφεν ἅλμη,
ἀσπάσιοι δ' ἐπέβαν γαίης, κακότητα φυγόντες·
ὣς ἄρα τῇ ἀσπαστὸς ἔην πόσις εἰσοροώσῃ,
δειρῆς δ' οὔπω πάμπαν ἀρίστο πήχεε λευκώ.

Ὁ ἀναγνωρισμὸς τοῦ Ὀδυσσέως ὑπὸ τῆς Πηνελόπης ἀποτελεῖ ἓν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ πολυμνήστη βασίλεια, καθημένη ἐν σιγῇ, ὁ δῖος Ὀδυσσεὺς ἀκίνητος παρά τινι μακρᾷ κίονι, ἡ σκηνὴ φωτιζομένη ὑπὸ τῆς ἀμυδρᾶς λάμψεως καὶ ἑστίας, ἴδού εἰκὼν ὅλως προπαρεσκευασμένη διὰ ζωγράφον καὶ ἐν ᾗ τὸ μεγαλεῖον ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν ἁπλότητα τοῦ ἰχνογραφήματος. Ὁποία δὲ ἡ εἰς τὸν ἀληθῆ ἀναγνωρισμὸν ὁδηγοῦσα περίστασις; ἡ θέσις τοῦ νυμφικοῦ λέχους. Νέον θαῦμα παρουσιάζει· ἡ κλίνη αὕτη ποιηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἄνακτος ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τανυφύλλου ἐλαίας, ἥτις θεωρουμένη δένδρον τῆς φρονήσεως καὶ τῆς εἰρήνης ἐπαξίως ἀποτελεῖ τὴν κρηπῖδα εὐνῆς, ἣν οὐ βρωτὸς ἄλλος ὀπώπει, ἀλλ' οἶοι σύ τ' ἐγώ τε καὶ ἀμφίπολος μία μούνη. Ἡ ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ ἀγαλλίασις τῶν δύο συζύγων, ἡ τοσοῦτον κατανυκτικὴ σύγκρισις χήρας ἀνευρισκούσης τὸν φίλον σύζυγον πρὸς νηχομένους, ὧν τὴν εὐεργῆ ναῦν κατέθραυσεν ὁ Ποσειδῶν, φθανόντων εἰς τὴν ἀσπάσιον γῆν, ἡ ἐρατεινὴ φιλότης, συναδευομένη ὑπὸ τῆς ἀφηγήσεως τῶν ἄθλων ὧν ἐκορέσθησαν

ἀμφότεροι, ὁ λύων μελεδήματα θυμοῦ, ὅστις βαθμηδὸν ἐκάλυπτε τὰ φίλα βλέφαρα τοῦ Ὀδυσσέως διηγουμένου τῇ Πηνελόπῃ τὰς συμφορὰς αὐτοῦ, ταῦτα πάντα εἰσὶ τὰ χαρακτηρίζοντα τὸν μέγαν ποιητὴν καὶ ἐπισπῶντα αὐτῷ τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν.

Οὐχὶ ἄνευ πολλοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος ἠδύνατό τις ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσῃ τίνι τρόπῳ νεώτερός τις συγγραφεὺς ἤθελε πραγματευθῇ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο. Ἐν τῇ προηγουμένῃ φερ' εἰπεῖν εἰκόνι ὑποφύα ὑπάρχει μὴ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐφ' ἧς ὁ Ὅμηρος παρίστησι λαλοῦντα τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὴν Πηνελόπην, θὰ παρίστατο αὐτὸς ὁ ποιητὴς διηγούμενος τὰ γεγονότα. Τότε δὲ ἤθελε προσπαθήσει νὰ καλλύνῃ τὴν διήγησίν του διὰ φιλοσοφικῶν σκέψεων, δι' ἐναρμονίων στίχων, διὰ φράσεων ἐπιτετηδευμένων. Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος ἀντὶ τοῦ κομμωτικοῦ τούτου κάλλους τοῦ λόγου παρουσιάζει δύω συζύγους μετὰ εἰκοσαετῆ ἀπουσίαν συναντωμένους ἄνευ θορύβου καὶ οἱονεὶ χθὲς ἀποχωρισθέντας. Ποῦ λοιπὸν ἔγκειται τὸ τῆς εἰκόνος κάλλος; ἐν τῇ ἀληθείᾳ.

Οἱ νεώτεροί εἰσιν ἐν γένει μᾶλλον πεπαιδευμένοι, λεπτότεροι, ἀγχινούστεροι, ἐσθ' ὅτε καὶ ψυχαγωγικώτεροι εἰς τὰς συγγραφάς των ἢ οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλ' οὗτοι εἰσιν ἁπλούστεροι, μεγαλοπρεπέστεροι καὶ τὸ δὴ μέγιστον φιλαληθέστεροι τῶν νεωτέρων. Κέκτηνται κρίσιν θετικωτέραν, φαντασίαν εὐγενεστέραν· διατρίβουσι περὶ τὸ ὅλον ἥκιστα, μεριμνῶντες περὶ τῶν στολισμῶν· ποιμὴν δεινολογούμενος, ἥρως μαχόμενος, γέρων διηγούμενος, ἰδοὺ δι' αὐτοὺς ἓν ὅλον ποίημα, ὅπερ οὐχ ἧττον ἢ τὰ καθ' ἡμᾶς μυθιστορήματα πληροῦται ἐπεισοδίων καὶ προσώπων.

Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν φαίνεται παρακολουθήσασα τὴν ζωγραφικήν. Τὸ πυξίον τοῦ νεωτέρου ποιητοῦ καλύπτει ἄπειρος ποικιλία χρωμάτων· τὰς δὲ τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ εἰκόνας τὰ τρία τοῦ Πολυγνώτου χρώματα ἀποτελοῦσιν.

Ἐκ τῶν τοῦ Chateaubriand

Πασχάλης Κωνσταντινίδης

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Μ. Γ. Παλαμάρη. Συνεχ. ἀπὸ σελ. 53).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἡ Νίνα ᾄδει παλαιόν τι ᾆσμα.

Τί ἔπραττεν ἡ Νίνα καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα;

Φιλοπαίγμων ἅμα καὶ σοβαρὰ εἶχε λάβει ζωηρὰν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὴν σκηνὴν τῆς νυκτός. Τὰ χαρμόσυνα ἐκεῖνα ᾄσματα, αἱ ἀπονεμηθεῖσαι ἐκεῖναι εἰς τὴν μεγάλην της ἀδελφὴν τιμαὶ τὴν ἐγοήτευσαν· ἀλλ' ἐνταὐτῷ αὐτὴ ἐζηλοτύπει οὐχὶ τὴν Ραφαήλλαν, ἀλλὰ τοὺς ἀοιδούς. Οὗτοι εἶχον προσφέρει εἰς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἠγάπα καὶ ἐθαύμαζεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ᾄσματα καὶ ἄνθη· δὲν ὤφειλε λοιπὸν νὰ πράξῃ τι καὶ αὐτὴ ἐκ μέρους της; Ἦτο πολὺ μικρὰ ἀκόμη καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ στιχουργῇ, ἀλλ' ἀνθοδέσμας διατί νὰ μὴ κατασκευάσῃ; Καὶ ὁποία εὐχαρίστησις ὅτε τὴν μεσημβρίαν ἤθελεν ἐπανέλθει εἰς τὴν οἰκίαν φορτωμένη ἀπὸ στεφάνους καὶ ἔγκαρπα (γιρλάνδας) καὶ ἀποθέσει αὐτὰ εἰς τοὺς πόδας τῆς Ραφαήλλας! Ὁποία χαρὰ τότε!

Κατεχομένη ἀπὸ τὰς σκέψεις ταύτας ἡ Ἰωάννα εἶχεν ἁπλῶς εἰπεῖ ὅτι ἐξήρχε τὸ ὅπως συλλέξῃ ἄνθη δι' ἀνθοδέσμην.

Ἐκθέτουσα φανερὰ τὸ σχέδιόν της ἐφοβεῖτο μὴ ἐλαττώσῃ τὴν ἐξ αὐτοῦ εὐχαρίστησιν.

Ἀνεχώρησε λοιπὸν καὶ ἄλλοτε μὲν μόνη ἄλλοτε δὲ μετὰ συντρόφων, φαιδρὰ πάντοτε καὶ εὐτυχής, εἶχεν ἀρχίσει τὴν εὔοσμον αὐτῆς συλλογήν· ἀλλά, τῆς ὥρας προχωρησάσης, αἱ σύντροφοί της ἀπῆλθον· αὐτὴ δέ, καὶ τοι μείνασα μόνη, οὐχ ἧττον ἐξηκολούθει τὸν δρόμον της καὶ τὸ ἔργον της.

Ὅλως βεβυθισμένη εἰς τὴν συλλογήν αὐτῆς ἐπροχώρει μὴ παρατηροῦσα ὅτι εἰς ἕκαστον βῆμα ἐπὶ μᾶλλον ἀπεμακρύνετο τοῦ χωρίου θεωροῦσα μόνον τὰ περὶ αὐτὴν ἄνθη, ἅτινα τὴν προσείλκυον, ἢ τὰ ἔντομα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐκέντων ἐλαφρῶς ἱπτάμενα.

Ἡ προθυμία της ἦτο τοιαύτη, ὥστε οὐδαμῶς προσεῖχεν εἰς τὴν ὁμιλίαν ὅλων τούτων τῶν ἐντόμων, ὅλων τούτων τῶν φυτῶν. Αὕτη, ἥτις κατὰ τὰς ὥρας τῶν ρεμβασμῶν της ἔσχε τοσαύτας μυστηριώδεις συνδιαλέξεις μετὰ πάντων τῶν περικυκλούντων αὐτὴν ἀντικειμένων, ἔκλεισεν ἤδη τὸ οὖς πρὸς αὐτά.

— «Ἄφησόν μας, τῇ ἔλεγον τὰ ἄνθη κλίνοντα τοὺς καλυκας αὐτῶν· μόλις τὴν πρωΐαν ταύτην ἐγεννήθημεν· ἄφησόν μας ν' ἀναπτυχθῶμεν ὑπὸ τὸν ἥλιον· ἡ θερμότης αὐτοῦ εἶνε τόσον εὐεργετική, ὁ ἀὴρ τόσον γλυκύς· ἄφησόν μας νὰ ζήσωμεν ἀκόμη».

Ἀλλ' ἡ Νίνα τὰ ἔβρεπε μὴ ἀκούουσα αὐτά, κύπτοντα ματαίως πρὸς τὴν χλόην, ὅπως μὴ προσθῶσιν ὑπὸ τῆς λαμπρότητός των.

— «Μὴ τὰ κόπτῃς, τῇ ἔλεγον αἱ κυανόχροοι χρυσαλλίδες, οἱ ἄργοι καὶ τὰ πολυόμματα, ἅτινα περιέπταντο σμηνηδὸν πέριξ αὐτῆς. Ἄφησον νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν εὐωδίαν των. Ἡ ζωή των εἶνε τόσον βραχεῖα· μὴ συντέμνῃς πλειότερον αὐτήν. Ποῦ λοιπὸν θέλεις νὰ διατριβώμεν καὶ νὰ ἀναπαυώμεθα εἰς τὸ ἑξῆς, ἐὰν μᾶς ἀφαιρέσῃς τὰ μυρίπνοα ταῦτα λίκνα;

— «Πρόσεξον, ἐβόμβει παρὰ τὸ οὖς αὐτῆς μεγάλη σφὴξ ἁρπταμένη ἀπὸ ἄνθους, τὸ ὁποῖον πρὸ μιᾶς στιγμῆς ἡ νεᾶνις εἶχε δρέψει. Πρόσεξον, τὰ ῥόδα ἔχουσιν ἀκάνθας, αἵτινες σπαράττουσι τὰ πτερὰ ἡμῶν. Οὕτω καὶ αἱ εὔθυαι ἡμέραι σκοτίζονται ἐνίοτε ὑπὸ καταιγίδων ἐπικινδύνων, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ βασισθῶμεν οὔτε εἰς τὸ σήμερον οὔτε εἰς τὸ αὔριον.

Ἀλλ' ἡ Νίνα, κυριευμένη ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἀρέσῃ εἰς τὴν ἀδελφήν της, δὲν ἤκουεν οὔτε τὰ παράπονα τῶν ἀνθέων οὔτε τὰς ἀπειλὰς ἢ συμβουλὰς τῶν χρυσαλλίδων καὶ ἐπροχώρει πάντοτε παχύνουσα τὴν δέσμην της. Ἦτον ἤδη ἐν τῷ μέσῳ τῶν βράχων, εἰς τόπους τραχεῖς, ἀγρίους, ἐρήμους· ἀλλ' ἡ τραχύτης καὶ ἀγριότης αὐτῶν ἐξηφανίζοντο ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της, τῶν βράχων κρυπτόντων τοὺς πόδας αὐτῶν ὑπὸ τάπητα ἐξ ἴριδος καὶ λαμπρῶν ἀνθέων.

Ὅσον διὰ τὴν ἐρημίαν, ἡ Νίνα δὲν ἐφοβεῖτο, διότι ἦτο πλήρης μεσημβρία καὶ ὁ ὕπνος εἶχε διασκεδάσει τοὺς χθεσινοὺς φόβους της. Πρὸς τούτοις ἐλησμόνει τὴν μόνωσιν ταύτην ἀδουσα ἀσμάτιόν τι, τὸ ὁποῖον εἶχε μάθει κατὰ τὰς πρώτας τῆς νηπιότητός της ἡμέρας καὶ τὸ ὁποῖον διετήρησε πάντοτε πιστῶς εἰς τὴν μνήμην της:

« Διατί, ὦ Χρυσάνθη, τὰ χείλη σου κόκκινα εἶνε;

— Τὰ ἐκοκκίνησαν, πάτερ, τὰ μόρα τῆς βάτου.

— Καὶ ποῦ 'νε, Χρυσάνθη, τὰ μόρα τῆς βάτου;

— Εἶνε, ὦ πάτερ, τὰ μόρα 'ς τοὺς φράκτας ἐπάνω.

— Καὶ ποῦ 'νε, Χρυσάνθη, οἱ φράκται 'ποῦ λέγεις;

— Πάτερ, αἱ αἶγες, ὡς φαίνεται, ἔφαγον τούτους ».

Αἴφνης ἐστράφη περιφοβισμένη· ἡ φωνή της διεκόπη, τὰ ἄνθη ἐξέφυγον τῶν χειρῶν της καὶ ἐσκορπίσθησαν χαμαὶ εἰς τοὺς πόδας της.

Οὐχὶ μακρὰν τοῦ μέρους, ἔνθα εὑρίσκετο, φωνὴ ἄγνωστος εἰς αὐτὴν ἠκούσθη ὄπισθεν τῶν βράχων ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν ἰδικήν της καὶ, ἐξακολουθοῦσα τὸ ᾆσμα.

— Ποῦ εἶνε, Χρυσσάνθη, αἱ αἶγες, ποῦ λέγεις;

— Ὦ πάτερ, διέβησαν ἤδη αἱ αἶγες τὸ ὄρος.

Ἡ Νίνα ἔρριψε τὰ βλέμματα πέριξ αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν εἶδε κανένα. Ἐν τοσούτῳ δὲν εἶχεν ἀπατηθῆ· ἦτο βεβαία ὅτι εἶχεν ἀκούσει ἑτέραν φωνήν, φωνὴν ἔντονον καὶ σοβαρὰν ἀνδρὸς ἀποκρινομένου εἰς αὐτήν.

Οὐχ ἧττον ὅμως αὕτη ἐξηκολούθησε.

— Ποῦ εἶνε, Χρυσάνθη, φιλτάτη μου κόρη, τὸ ὄρος;

Ἔπειτα ἐστάθη, ὅπως ἀκροασθῇ.

Καθὼς τὴν πρώτην φοράν, ἰδοὺ καὶ πάλιν ὁ ἄγνωστος ἀοιδὸς ἐξηκολούθησε τὸ ᾆσμα. Μόνον εἶχεν ἤδη φθάσει πλησιέστερον, καὶ ἡ φωνή του ἦτον εὐκρινεστέρα καὶ ἰσχυροτέρα· συγχρόνως δὲ τὸ τρομῶδες αὐτῆς ἐφανέρωνεν ὅτι ὁ ᾄδων ἦτον ἕρμαιον συγκινήσεως δυσκαθέκτου.

Ἡ Νίνα, τεταραγμένη καὶ ἀνήσυχος, ἴστατο ἡμικεκυφυῖα, ἔχουσα τοὺς βραχίονας κρεμαμένους καὶ τὰς χεῖρας συνδεδεμένας, ἐστραμμένη πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ἤρχετο ἡ φωνή, ἡ ἐξακολουθήσασα τὴν συνέχειαν τοῦ ᾄσματος.

— Ἡ χιὼν τὸ ἐκάλυψε, φίλτατε πάτερ.

— Καὶ ποῦ ἡ χιών, ἣν μοι λέγεις, καλή μου Χρυσάνθη;

— «Θεέ μου, ἐψιθύριζε τὸ κοράσιον, τὴν φωνὴν ταύτην, ποῦ λοιπὸν τὴν ἔχω ἀκούσει; Ἀγνοῶ, ἀλλ' ἐπιθυμῶ ν' ἀκούσω αὐτήν. Ὦ παλαιόν μου ᾄσμάτιον, καὶ ἄλλοι ὡσαύτως σὲ γνωρίζουσι! » καὶ δάκρυα χαρᾶς καὶ ἐκπλήξεως ἔρρεον ἐπὶ τῶν τρυφερῶν τῆς Νίνας παρειῶν.

Ἐμελῴδησε δ' αὖθις τὸν ἕξῆς στίχον.

— Ὁ ἥλιος, πάτερ μου, ἔτηξε ταύτην·

Καὶ αὖθις ἐσίγησεν, ὅπως ἀκούσῃ.

Καὶ αὖθις ἡ φωνή, πλησιάζουσα πάντοτε, ἀνταπεκρίθη μετ' αὐξούσης συγκινήσεως.

— Χρυσάνθη, τὸν ἥλιον θέλω νὰ ἴδω.

— Πάτερ, ὁ ἥλιος ἔδυσε πλέον ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

—Ὥστε ἀδύνατον εἶνε νὰ ἴδωμεν ταῦτον ἐνταῦθα.

Καθ' ὅσον αἱ λέξεις αὗται ἔφθανον εἰς αὐτήν, ἡ ταραχή της ηὔξανεν· αἱ λέξεις αὗται βραδέως ἀδόμεναι ἀνεκάλουν εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς προσφιλῆ φωνὴν πρὸ πολλοῦ λησμονηθεῖσαν, ἀλλ' ἤδη ἐξεγειρομένην ἐν αὐτῇ· μυρίαι δὲ ἀναμνήσεις ἐπαρουσιάζοντο ἐνώπιόν της λαμβάνουσαι μορφὴν μᾶλλον ὡρισμένην καὶ καθαράν.

Αἴφνης ἐξέβαλε κραυγήν.

Ὁ ἀοιδός, καθ' ἣν στιγμήν, ἕως τότε ἀφανής, ἐτελείωνε τὸν τελευταῖον στίχον, ἐφάνη ἐπὶ τῆς ἀτραποῦ· ἐν δὲ τῷ ἀοιδῷ τούτῳ, ἐνδεδυμένῳ ἔνδυμα προσκυνητοῦ, ἡ Νίνα ἀνεγνώρισε τὸ μαῦρον πρόσωπον, ὅπερ διέκρινεν ἐντὸς τοῦ δάσους καὶ ὅπερ τοσοῦτον τὴν εἶχε φοβίσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Παρελθὸν γινόμενον αὖθις ἐνεστώς.

Ὁ μαῦρος ἄνθρωπος, διότι ἦτον αὐτὸς βεβαίως, ἐστάθη ἅμα ἤκουσε τὴν κραυγὴν τῆς Νίνας· ἰδὼν δὲ τὸν τρόμον τῆς πτωχῆς μικρᾶς κόρης, συνέστειλε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θλιβερῶς.

— «Νίνα, μικρά μου Νίνα, μὴ φοβῆσαι», τῇ λέγει. Ἡ φωνὴ δ' αὐτοῦ ἦτο τρομώδης, καὶ δάκρυ θλερὸν ἔβρεξε τοὺς ὀφθαλμούς του.

Ἡ Νίνα τὸν ἐθεώρησε κατὰ πρόσωπον ἐκπεπληγμένη, διότι τὴν ἔκραζε κατ' ὄνομα. Οἱ χαρακτῆρες τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ δὲν ἦσαν πλέον οὐδαμῶς ἄγριοι, ἀλλὰ ταραχὴ μεμιγμένη μετὰ φιλοστοργίας ἐφαίνετο ἐπ' αὐτοῦ ἑλκύουσα μᾶλλον τὴν συμπάθειαν. Τὸ κοράσιον ἐστάθη κατ' ἀρχὰς ἀκίνητον ἐκ τοῦ τρόμου. Ἀλλ' ἤδη ἕτερον αἴσθημα, τὸ ὁποῖον οὔτε αὐτὴ ἡ ἰδία ἐνόει, δὲν τῇ ἐπέτρεπε νὰ φύγῃ.

— Νίνα, ἐπανέλαβεν ὁ ἄγνωστος μὲ φωνὴν ἔτι γλυκυτέραν, Νίνα... Μαριέττα, ἀνέκραξεν αἴφνης, δὲν μὲ ἀναγνωρίζεις;....

— Ὄχι, ἀπεκρίθη αὐτη . . . , καὶ ἐντοσούτῳ, ἐξηκολούθησε, νομίζω ὅτι ἤκουσα τὴν φωνήν σου ἄλλοθί που . . . . Μαριέττα . . , ναί, εἶνε ἀληθές, γνωρίζω αὐτὸ τὸ ὄνομα . . . . Ποῦ, Ποῦ λοιπὸν τὸ ἔχω ἀκούσει; . . . . Ἄ! ὁ πατήρ μου μοὶ τὸ ἔδιδεν ἄλλοτε, ἀλλ' εἶνε πολὺς καιρὸς ἔκτοτε.

— Ὁ πατήρ σου! ἀλλ' ὁ ἴδιος σὲ ὁμιλεῖ.

— Ὁ πατήρ μου! ἀλλὰ δὲν σὲ ὡμοίαζε!

— Μαριέττα, ἐπανέλαβεν ὁ ξένος πλησιάζων αὐτήν, δὲν μὲ ἀναγνωρίζεις, Μαριέττα, τέκνον μου! Δὲν ἐνθυμεῖσαι ὅτι ὁ πατήρ σου θηλ. ἐγὼ σοὶ ἔμαθον τὸ ᾆσμα, τὸ ὁποῖον πρὸ μικροῦ ἔψαλλες; Ἀτυχὴς κόρη, δὲν μὲ ἀναγνωρίζεις! Ὦ! εἶνε ἀληθές, ἔτη ὁλόκληρα παρῆλθον ἔκτοτε, ἔτη βαρύτατα δι' ἐκεῖνον ὅστις ἐστερεῖτο σοῦ, καὶ ἡ κεφαλή μου ἔκυψεν ὑπὸ τὸ βάρος αὐτῶν, καὶ τὸ μέτωπόν μου ὑπὸ τὰ βήματά των, καὶ αἱ τρίχες μου ἐλευκάνθησαν. Ἀλλ' ἂν σὺ ἐμεγάλωσες, ἂν ἐγὼ ἐγήρασα, αἱ καρδίαι μας ἄρα μετηλλάχθησαν; Ἐλησμόνησες τὴν μικράν μας οἰκίαν παρὰ τῇ λιμνῃ Οὐολσινίᾳ καὶ ὅτε λίαν μικρὰν

ἐγὼ σὲ παρελάμβανον ἐντὸς τῆς λέμβου καὶ ἐβλέπομεν ἐπὶ τῶν κυμάτων συνηνωμένοι καὶ σὺ μὲν ἐθεώρεις τοὺς ἀργυροειδεῖς ἰχθῦς παίζοντας πέριξ ἡμῶν, ἐγὼ δέ ἐθεώρουν σὲ καὶ σοὶ ἔψαλλον παλαιά τινα ᾄσματα· καὶ τὰ πτηνὰ τὰ ὁποῖα ἠγόραζον διὰ σέ, τὰ ὁποῖα ἔθετον ἐντὸς κλωβίου καὶ εἰς τὰ ὁποῖα σὺ ἔδιδες τὴν τροφήν, ἐλησμόνησες πάντα ταῦτα; Ἦσο τότε λίαν μικρά, μὲ ὠνόμαζες πατέρα, μὲ ἠγάπας πολὺ καὶ ἤμεθα εὐδαίμονες! Μίαν δ' ἡμέραν ἔπεσες ἐπὶ τῶν πετρῶν καὶ ἡ μικρά σου χεὶρ ἐξεδάρη καὶ τότε ἐπὶ πολὺν καιρὸν σὲ ἔφερον ἐπ' ἐμοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἐτόλμας πλέον νὰ περιπατήσῃς, φοβουμένη μὴ πέσῃς πάλιν! Ἡμέραν δέ τινα, Θεέ μου! ἡμέραν ἀποφράδα καθ' ἣν ἔτυχες μόνη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, γύφται διερχόμενοι σὲ ἥρπασαν, ἐγὼ δὲ σὲ ἐζήτησα καὶ κατεδίωξα τοὺς ἅρπαγας ἐκείνους, τοὺς ἅρπαγας, οἵτινες μοῦ ἀφῄρουν τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἀνεύρω τὰ ἴχνη αὐτῶν. Ἐλησμόνησες λοιπὸν ὅλον τοῦτο τὸ παρελθόν;»

Καθ' ὅλην ταύτην τὴν ὁμιλίαν τοῦ προσκυνητοῦ, πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι, τὰς ὁποίας οὗτος ἀνεκάλει, διήρχοντο ὡς ὄνειρον διὰ τῆς φαντασίας τοῦ κορασίου. Πολλάκις αὐτὸ εἶχε συλλογισθῆ ὅλα αὐτὰ καὶ τὸν πατέρα του καὶ τὰς ἐξαφανισθείσας ἐκείνας εὐτυχεῖς ἡμέρας· ἐπανέβλεπε τώρα ὅλας αὐτὰς τὰς ἀναμνήσεις ἐπανερχομένας πρὸς αὐτήν· καὶ καθ' ὅσον αὗται ἀνεψυχοῦντο, πᾶσα δυσπιστία ἐξέλειπε, πᾶς δυσταγμὸς ἐξηφανίζετο. Ἔρθασε τέλος στιγμὴ καθ' ἣν τὸ σκότος διελύθη καὶ τὸ φῶς ἔλαμψε· τότε ἡ κόρη δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ κρατηθῇ καί, πίπτουσα εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ προσκυνητοῦ,

— «Πάτερ μου!» ἀνεφώνησεν.

Οὕτως ὁ μὲν Φάβιος ἔκλαιε καὶ ἔθλιβε τὸ τέκνον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στήθους, ἡ δὲ Νίνα ἐνηγκαλίζετο τὸν πατέρα αὐτῆς.

Ὑπῆρξαν τότε στιγμαὶ ἀφάτου εὐδαιμονίας. Τὰ δύο ταῦτα ὄντα, χωρισθέντα ἀλλήλων ὑπὸ τῶν περιπετειῶν τῆς τύχης, ἐπανευρέθησαν τέλος, καὶ ἡ καρδία τοῦ πατρὸς ἐπλημμύρει ὑπὸ χαρᾶς. Τὸ τόσον σκληρῶς ἀπολεσθέν, τὸ τόσον πολυχρονίως ζητηθὲν τοῦτο τέκνον, τὸ εἶχε τέλος πάντων ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν του, εἰς τὰς ἐγκάλας του, ἐπὶ τῆς καρδίας του· δὲν ἔπαυε νὰ θεωρῇ, νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ θωπεύῃ αὐτό. Τὸ ὄνομα πατήρ, τὸ ὑπὸ τῆς Νίνας εἰς αὐτὸν διδόμενον, πρὸ τοσούτου καιροῦ οὐδεμία φωνὴ εἶχε προφέρει δι' αὐτόν, καὶ εἰς τὸ γλυκὺ τοῦτο ὄνομα εὗρισκεν ἀνεκλάλητον τέρψιν.

Συγχρόνως ηὐχαρίστει τὸν Θεὸν ἀποδόντα αὐτῷ τὴν θυγατέρα του.

Ἔπειτα ὁ Φάβιος, τοποθετήσας τὴν κόρην του ἐπὶ ἄκρας τινὸς τῆς ἀτραποῦ ἑστρωμένης ἐκ βρύων, ἐκάθισε πλησίον της κρατῶν τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐντὸς τῶν ἰδικῶν του καὶ τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπ' αὐτῆς προσηλωμένους καὶ τῇ ὡμίλησεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ὑπενθυμίζων εἰς αὐτὴν μυρίας ἔτι λεπτομερείας τοῦ παρελθόντος καὶ ἐρωτῶν αὐτὴν πῶς διῆλθε τοσαῦτα ἔτη μακρὰν αὐτοῦ, ὑπερθαυμάζων τὴν ὡραιότητά της καὶ θελγόμενος ἐκ τῆς λαλιᾶς της· ἐλάλει δὲ σχεδὸν χαμηλοφώνως ὡσεὶ ἐφοβεῖτο τὴν ὕπαρξιν μαρτύρων τῆς εὐδαιμονίας του.

Τοῦ ἀτυχοῦς τούτου πατρὸς ἡ ζωὴ ἔσχε τοσαύτας πικρίας ἀφ' ὅτου τὸ ἀγαπητὸν τέκνον του, τὸ θέλγητρον τῶν ἡμερῶν του εἶχεν ἀπολεσθῇ! Μετὰ πολυετεῖς ἀγόνους ἀναζητήσεις, σκληρὰς καὶ ἀπελπιστικὰς ἀνεκάλυψεν ἀπροσδοκήτως μίαν ἡμέραν τὰ ἴχνη τῶν ἁρπασάντων τὴν θυγατέρα του γυρτῶν. Καὶ ἀμέσως τὰ πάντα κατέλιπεν ἵνα ἐπανεύρῃ αὐτὴν· οὕτω καταντήσας εἰς Βουονκονδέντον, τὴν εἶδε καὶ ἐπίστευσεν ὅτι τὴν ἀνεγνώρισε, παρατηρήσας αὐτὴν μετὰ τῆς Ραφαήλλας, αἱ δὲ παρὰ τῷ γλύπτῃ καὶ τῇ Θηρεσίᾳ ληφθεῖσαι πληροφορίαι ἐξῄλειψαν ἐκ τοῦ πνεύματός του πᾶσαν ἀμφιβολίαν. Ἐξερχόμενον τῆς οἰκίας τῆς χήρας ἐνδόμυχος ἔμπνευσις ὡδήγησεν αὐτὸν πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ κορασίου ληφθεῖσαν ὁδόν, καὶ τὴν ἐπανεῦρε.

Ἐκάθηντο ἀμφότεροι πλησίον ἀλλήλων, λησμονοῦντες τὸν χρόνον καὶ πᾶν ἐπίγειον πρᾶγμα. Ὁ Φάβιος ἀπῄλαυεν οὕτως εὐδαιμονίας ἀνεξαντλήτου, ὅτε ἡ Ἰωάννα εἶπεν εἰς αὐτόν.

— «Ὦ πάτερ μου, πόσην χαρὰν ἐπίσης θὰ αἰσθανθῇ καὶ ἡ μήτηρ μου!

— Ἆ! ἡ Θηρεσία, εἶπεν ὁ Φάβιος καὶ ἔμεινε σύννους ἐπί στιγμάς τινας.

Τὸ ὄνομα τῆς Θηρεσίας προφερθὲν ὑπὸ τοῦ κορασίου ἦτον ὡς βέλος ὅπερ προσέβαλλεν αὐτὸν κατὰ τὴν φαιδρὰν ἐκείνην πτῆσιν, εἰς ἣν ἐδυθίζετο ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ὅπερ ἐβίαζεν αὐτὸν νὰ ἐπαναπέσῃ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἆ! ἡ Θηρεσία, ἐπανέλαβεν ὁ Φάβιος μετά τινας στιγμὰς σιωπῆς . . . . καί, ἐπεθύμεις νὰ τὴν ἴδῃς ἵνα τῇ εἴπῃς ὅτι μὲ ἐπανεῦρες . . . . Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ φανῶ ἐνταῦθα μετὰ σοῦ . . . . Δὲν ἐννοεῖς, τέκνον μου, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ μείνω ἐνταῦθα· κίνδυνοι μὲ ἀπομακρύνουσι· θὰ τοὺς ἐννοήσῃς μίαν ἡμέραν . . . .

— Κίνδυνοι; μήπως θέλει τις νὰ σὲ κακοποιήσῃ, πάτερ;

— Ἄλλοτε θὰ σοὶ ἐξηγήσω τοῦτο· ἰδού, τέκνον μου, θὰ ἐπανέλθῃς μετ' ὀλίγον ἡμέραν τινὰ νὰ ἴδῃς καὶ νὰ ἐναγκαλισθῇς τὴν Θηρεσίαν· ἀλλὰ σήμερον τοῦτο εἶνε ἀδύνατον. Πρέπει νὰ ἐπιστρέψω μετὰ σοῦ ἐκεῖ, εἰς Οὐολσινίαν ἢ ὅπου θέλεις, ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν δύναμαι νὰ μείνω.

— Ἀλλά, πάτερ, μίαν μόνην στιγμήν· ἄφες με νὰ εἴπω εἰς τὴν μητέρα μου, εἰς τὴν ἀδελφήν μου, τὴν ἀγαπητήν μου Ραφαήλλαν, ἄφες με νὰ εἴπω εἰς αὐτὰς ὅτι μετὰ σοῦ ἀναχωρῶ· εἶνε τόσον καλαὶ δι' ἐμέ, ὥστε λίαν θὰ ἀνησυχήσωσιν ἐὰν δὲν μὲ ἐπανίδωσιν.

— Ὄχι, εἶπεν ὁ Φάβιος· θὰ ἀναγγείλω εἰς αὐτὰς διά τινος ὅτι εἶσαι μετ' ἐμοῦ καὶ ὅτι θὰ τὰς ἐπανίδῃς ἐντὸς ὀλίγου· οὕτω δὲ δὲν θὰ προξενήσωμεν εἰς αὐτὰς οὐδεμίαν ταραχήν· ἐνῷ, ἐπαναβλέπουσα τώρα αὐτὰς διὰ νὰ τὰς ἀποχαιρετίσῃς, δὲν συλλογίζεσαι τὴν λύπην τοῦ ἀποχωρισμοῦ; . . . .

Καὶ λέγων ταῦτα, ὁ Φάβιος ἠγέρθη καὶ ἐκίνησε κρατῶν ἐκ τῆς χειρὸς τὴν Νίναν ἀκολουθοῦσαν αὐτὸν βραδέως· αὕτη ἦτο εὐτυχὴς συνοδεύουσα τὸν πατέρα της ἀλλὰ καταλυπημένη διότι ἀνεχώρει τοιουτοτρόπως χωρὶς νὰ ἐπανίδῃ τὴν Θηρεσίαν καὶ τὴν θυγατέρα της. Περιπατῶν ὁ Φάβιος συνδιελέγετο ἠρέμα μετὰ τῆς Νίνας, ὡμίλει περὶ τῶν πλεονεκτημάτων αἰφνιδίου χωρισμοῦ, ἀλ-

λ'ή Νίνα ἀμυδρῶς πως ἐνόει ὅτι εἶχεν ἴσως δίκαιον. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς ἐπανελάμβανεν ἑκατοντάκις ὅτι ἡ ἀπουσία της ἔσται βραχεῖα καὶ ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ μετ' ὀλίγον· ὅτι ὁ πρῶτος διαβάτης, τὸν ὁποῖον ἤθελον ἀπαντήσει, θὰ παρεκαλεῖτο ὑπ' αὐτοῦ νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Θηρεσίαν· ὅτι τὰ πάντα ἤθελον διευθετηθῆ τοιουτοτρόπως, καὶ ἡ Νίνα σχεδὸν πεπεισμένη ἠκολούθει αὐτόν. Ὅ τι δὲ μᾶλλον ἔπεισθεν αὐτὴν νὰ μὴ ἐπιμένῃ περισσότερον, ἦτον ἡ ἰδέα τῶν ἐπαπειλούντων τὸν πατέρα της κινδύνων, τοὺς ὁποίους αὐτὸς δὲν τῇ ἐσαφήνιζε καθαρῶς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐν τοσούτῳ ἡ φαντασία αὐτῆς σφοδρῶς προσεβλήθη.

Ὑπῆκουσε λοιπὸν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ πατρός της, καί, εἰσδύσαντες ἀμφότεροι εἰς τὸν δαίδαλον τῶν βράχων καὶ κρημνῶν, δι' ὧν ἑλικοειδῶς ἐφέρετο ἡ ὁδός, ταχέως ἀπεμακρύνθησαν τοῦ Βουσνκονδέντου γενόμενοι ἄφαντοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ὁ Γάκινθος καὶ ὁ δὸν Βλάσιος ἀνακαλύπτουσιν ὅτι δύο καὶ δύο κάμνουν τέσσαρα.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Γάκινθος ἔτρεχεν ἐσπευσμένως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δημάρχου.

Μάτην εἶχε ζητήσει τὴν Νίναν εἰς τὰ πέριξ τοῦ χωρίου καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ· οὐδαμοῦ οὐδὲν αὐτῆς ἀνεκάλυψεν ἴχνος. Παιδίον τι ἰδὸν τὸν προσκυνητὴν διαβαίνοντα εἰδοποίησε τὸν Γάκινθον ὅτι οὗτος εἶχε διευθυνθῆ πρὸς ὃ μέρος καὶ ἡ Νίνα. Τοῦτο ἐδιπλασίασεν ἔτι τὴν ἀνησυχίαν τοῦ νέου.

Ἀποκαμὼν ἀπὸ τὴν ματαίαν ἀναζήτησιν καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι καθ' ἕκαστον ἀπολλύμεναν λεπτὸν ὁ Φάβιος ἔτι ἀπεμακρύνετο μετὰ τῆς Νίνας, ὁ Γάκινθος ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀτελεσφόρητον ταύτην ἔρευναν καί, ἐπιστρέψας εἰς τὸ χωρίον, ἔσπευσε ταχέως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δημάρχου.

Ὁ δὸν Βλάσιος ἦτο μόνος εἰς τὸ δωμάτιόν του, ὅτε ὁ Γάκινθος εἰσῆλθεν.

Ὁ φόβος, ἡ ὀργὴ καὶ ἡ συγκίνησις τὴν ὁποίαν ὁ δυστυχὴς εἶχε πρὸ ὀλίγου αἰσθανθῆ ἰδὼν ἑαυτὸν ἐνώπιον δύο λῃστῶν, ὅλα ταῦτα τὰ ποικίλα αἰσθήματα εἶχον ὡς εἴδομεν συγκεντρωθῆ εἰς ἓν καὶ μόνον, δηλ. τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐκδικηθῆ συλλαμβάνων τοὺς λῃστάς.

Ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ δὸν Βλάσιος εἶχεν ἀποστείλει τὸν ὑπηρέτην του πρὸς ἀναζήτησιν τῶν δύο ἢ τριῶν ἀτόμων τῶν ἐπιφορτισμένων τὴν ἐν Βουσνκονδέντῳ ἀστυνομίαν· συγχρόνως δ' ἡ οἰκονόμος του ἔτρεχε δρομαίως πρὸς τὸν σκευοφύλακα τῆς ἐκκλησίας, ἵνα εἴπῃ αὐτῷ νὰ κρούσῃ κατεσπευσμένως τοὺς κώδωνας. Ὁ δὸν Βλάσιος τεταραγμένος καὶ κεκμηκὼς ἐρρίφθη σχεδὸν ἀναίσθητος ἐπὶ θρονίου τινὸς περιμένων τοὺς ὑπὸ τῶν φρικτῶν ἠχολογούντων κωδώνων προσκαλουμένους.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Γάκινθος ἐπαρουσιάσθη ἀσθμαίνων ἐνώπιόν του.

— « Κύριε Δήμαρχε », τῷ λέγει εἰσερχόμενος.

— Ἴδοὺ λοιπόν, φίλε μου, ὅπου ἐφθάσατε, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ . . . . Εἶσθε πολλοί; εἶσθε ἕτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν; δὲν πρέπει νὰ χάνωμεν καιρόν.

— Ἀλλά, κύριε δήμαρχε, ἠρχόμην νὰ σᾶς ἐρωτήσω . . . .

— Ἴσως τίνα διεύθυνσιν ἔλαβον; πρὸς τοὺς βράχους θὰ τοὺς σαματήσωμεν διὰ καταδιώξεως.

— Πῶς; ἠξεύρετε λοιπόν . . .

— Ἐὰν τὸ ἠξεύρω! βεβαίως τὸ ἠξεύρω· τῇ ἀληθείᾳ ὡραίαν μοὶ κάμνεις ἐρώτησιν, ὡς ἂν δὲν τοὺς εἶχον ἰδεῖ.

— Τοὺς εἴδατε; ποῦ λοιπόν; ἀμφοτέρους;

— Σοὶ λέγω ὅτι ἀνεχώρησαν διὰ τῶν βράχων, ὅτι διευθύνονται πρὸς τὸ ὄρος· μοὶ τὸ εἶπον.

— Σᾶς τὸ εἶπον!

— Καὶ δὲν πρέπει νὰ χάνωμεν καιρὸν διὰ νὰ τοὺς φθάσωμεν.

— Καὶ ἐγὼ τοῦτο ἐπιθυμῶ! Ἠρχόμην νὰ σᾶς εἰδοποιήσω καὶ νὰ σᾶς ζητήσω ἀνθρώπους πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν.

— Νὰ μὲ εἰδοποιήσῃς! εἶσαι λοιπὸν τρελλὸς Γάκινθε; Ἄ! πρὸ πάντων λάβετε μεθ' ὑμῶν ὅπλα, διότι αὐτοὶ εἶνε καλῶς ὡπλισμένοι.

— Εἶνε ὡπλισμένοι;

— Εἶνε ὡπλισμένοι ἀμφότεροι.

— Ἀμφότεροι! ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀδύνατον· ἡ Νίνα δὲν δύναται νὰ ἦνε ὡπλισμένη.

— Τίς σοὶ ὁμιλεῖ περὶ Νίνας; Ὁμιλῶ περὶ λῃστῶν.

— Ναί, ὁ προσκυνητής . . .

— Ποῖος προσκυνητής;

— Ἐκεῖνος, ὅστις τὴν ἥρπασεν, ὁ Φάβιος.

— Ποῖος Φάβιος; ἐκεῖνος ὅστις ἥρπασε τὸ βαλάντιόν μου;

— Τὸ βαλάντιόν σας; ὁ Φάβιος ὁ ἀπαγαγὼν τὴν Νίναν, τὴν θυγατέρα τῆς Θηρεσίας.

— Ἀλλὰ τίς σοὶ ὁμιλεῖ περὶ Θηρεσίας καὶ Φαβίου; Σοὶ ὁμιλῶ περὶ τῶν λῃστῶν, οἵτινες μὲ ἐγύμνωσαν.

— Καὶ ἐγὼ περὶ ἑνὸς ἐπαράτου προσκυνητοῦ κλέψαντος τὴν θυγατέρα τῆς Θηρεσίας.

— Πότε;

— Πρὸ μικροῦ.

— Εἰς ποῖον μέρος;

— Ἐκεῖ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν βράχων ἢ πλησίον τοῦ ποταμοῦ, δὲν ἠξεύρω.

— Ἐν τῷ μεταξὺ τῶν βράχων! Ἀλλὰ τότε οὗτος πρέπει νὰ ἦνε ἐκ τῆς συμμορίας αὐτῶν· εἶνε εἷς τῶν κακούργων. Καὶ ποῖος τὸν εἶδε;

Ὁ Γάκινθος ἐδιηγήθη συντόμως ὅ τι ἐγνώριζεν. ὁ δὲ δήμαρχος ὅ τι τῷ συνέδη μεγαλοποιῶν ἴσως τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διέτρεξε, καὶ τὴν γενναιότητα, ἣν ἀνέπτυξε κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην.

Ἡ διπλῆ αὕτη ἀποκάλυψις ἐφώτισεν ἀμφοτέρους· τοὐλάχιστον ἐνόμιζον τοῦτο, καί, ὅτε μετ' ὀλίγον ἔφθασαν χωρικοί τινες καὶ οἱ χωροφύλακες τοῦ χωρίου, ὁ μὲν Γάκινθος ἦτο βέβαιος ὅτι ὁ Φάβιος ἦτο γύρτης καὶ κακοῦργος, ὁ δὲ δήμαρχος ἦτο πεπεισμένος ὅτι ὁ προσκυνητὴς οὗτος, ὁ ἅρπαξ τοῦ κοράσιου, ἦτο σύντροφος τῶν λῃστῶν. (Ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ ΑΑΧΩΡΠΣ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 108).

ΠΙΝΑΞ Δ'.

Ράδσια-Τάτζια-Σίγγ.

Ράδσια-Δινανάτ-Φακήρ
(εἶδος κορυβάντων ὑπὸ θρησκ. ἐνθουσ. κατεχομένων).

Νουρεδίν.

Σερδὰρ-Δὸστ-Μαχμέτ, ἡγεμὼν τῆς Καβούλ,
αἰχμαλωτισθεὶς παρὰ τῶν Ἄγγλων διότι καὶ ἀναξιωθεὶς
παρ' αὐτῶν φιλικῆς περιποιήσεως καὶ ἐλευθερίας συνεμάχη-
σεν ἐναντίον των κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον
τῆς Λαχώρης.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 316 τομ. Δ'.)

Πόλεις τῆς Ἰουδαίας.

ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ (1).

Ἱερουσαλὴμ (πιθανῶς ἡ ἀρχαία Σαλήμ)=«οὐράνιος» ἢ «ὅρασις εἰρήνης» ἢ «ὄψονται εἰρήνην», ἥτις ἐτυμολογία φαίνεται πιθανωτέρα καὶ οὕτως εἰπεῖν προφητικῶς ἐπιτεθειμένη τῇ πόλει, ἐν ᾗ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἀνεύραντο οἱ ἄνθρωποι τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν εἰρήνην, τὸν υἱὸν καὶ λόγον τοῦ Θεοῦ. Τινὲς θέλουσιν ὅτι ἡ Ἱερουσαλὴμ εἶνε σύνθετος ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς κάτω πόλεως, τῆς ὑπὸ τοῦ Μελχισεδὲκ κεκλημένης Σαλήμ, καὶ τοῦ τῆς ἀκροπόλεως Ἰεβοῦς, ὑπὸ τῶν Ἰεβουσαίων ὀνομασθείσης, τροπῇ μόνου τοῦ *β* εἰς *ρ*, ὅπερ δὰ ἐγένετο, λέγουσι, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου «Δύο γὰρ ποταμοί, ὅτε *Ἰὼρ* καὶ ὁ *Δὰν*, μιγνύμενοι καὶ ἕνα ποταμὸν ἀποτελοῦντες, καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἤνωσαν.» Ἄλλοι τὸ πρῶτον μέρος «Ἱεροῦ» λέξιν ἑλληνικὴν θέλουσι, τὸ δὲ δεύτερον «Σαλὴμ» εἰρήνην ἐξηγοῦσιν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ φρονοῦντες ὅτι Ἱερουσαλὴμ ὠνομάσθη καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ Α'. ἀνάκτορον τοῦ Σολομῶντος ἱερὸν ἐλέγετο, «ὕστερον δὲ παρεφθαρμένως τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἱερουσαλὴμ ὀνομασθῆναι, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων φερωνύμως Ἱεροσόλυμα λέγεσθαι». Ἕτερός τις προσθέτει ὅτι «οἱ Ἰεβουσαῖοι ἑλόντες τὴν βασιλίδα πόλιν τοῦ Μελχισεδὲκ ᾠκοδόμησαν καὶ φρούριον μέγα ἐπὶ τοῦ περιόπτου καὶ ἀγιωνύμου ὄρους Σιών, περὶ οὗ πολὺς ἐν ταῖς Ἱεραῖς Δέλτοις λόγος. Ἔθηκαν δὲ τῷ φρουρίῳ ἅμα τε καὶ τῇ πόλει *Σαλὴμ* τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰεβούς, ἥτις πεπατημένη· καὶ τοῦτο δεύτερον τῆς ἁγίας πόλεως ὄνομα, ὡς ἐν ταῖς θείαις ὁρᾶται Γραφαῖς» καὶ ἐνταῦθα ὑπονοεῖ, φαίνεται, τὸ 24—25 ἐδαφ. τοῦ ΚΑ' κεφ. τοῦ Λουκᾶ, εἰς ὃ λέγεται «καὶ Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν». Ἡ Ἱερουσαλὴμ τέλος, ἐν ᾗ ἐβασίλευσεν ὁ Μελχισεδέκ, ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Σολομών, ἐλέγετο πρὸ τοῦ Δαβὶδ Ἰεβούς, διότι κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν Ἰεβουσαίων. Πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαβὶδ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποφανθῇ θετικῶς πότε ἡ πόλις ἔλαβε τὸ αἰνετὸν καὶ πολυύμνητον καὶ διὰ τοσούτων αἰώνων περισάλπιγκτον ὄνομα Ἱερουσαλήμ.

Ἱερουσαλὴμ σημαίνει καὶ κληρονόμημα τῆς εἰρήνης, τὸ δὲ ὄνομα Ἱερουσαλὴμ ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ (Γ. 5). Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἕπεται ὅτι τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶχεν αὕτη καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κατακτήσεως.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ὁ ἐπανακτήσας τὴν καταστραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ Τίτου Ἱερουσαλὴμ ἐκάλεσεν αὐτὴν Αἰλίαν Καπιτωλίναν (Aelia Capitolina) καὶ δι' αὐτὸ οἱ γεωγράφοι Ἄραβες τοῦ μέσου αἰῶνος ὀνομάζουσιν αὐτὴν «Αἰλίαν». Ἐκαλεῖτο δ' ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ «el cas» ἢ «bet-el-mac-das», ὅ ἐστι τὸ θυσιαστήριον ἢ τὰ «Ἅγια τῶν Ἁγίων», ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἡ πόλις αὕτη πρέπει νὰ ἦτο ἔκπαλαι ἱερά. Ἡ πόλις «Κάδυτις», ἧς μνημονεύουσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὡς κυριευθείσης ὑπὸ τοῦ βασιλέως Νεκὼ (Ἡρόδ. Βιβλ. Β'. 159) εἶνε ἡ Ἱερουσαλήμ, «Κάδυτις» δὲ εἶνε ὄνομα διεφθαρμένον ἀπὸ ἄλλο ἀρχαιότερον ὄνομα «Κάδυσθα-Kadistha» ὅ ἐστι Ἰουδαία.

Ἡ πόλις Ἱερουσαλὴμ κεῖται εἰς τὸ βόρειον πλάτος τῆς 31—32° καὶ εἰς εἰς τὸ μῆκος τῆς 56° καὶ 3°.

Ἡ Ἱερουσαλὴμ κατέχει τὸ ὑψηλότερον ἄκρον τῶν ὀρέων τῆς Ἰουδαίας καὶ ὑψοῦται ἐπὶ τόπου ὀρεινοῦ καὶ πετρώδους 2500 πόδας ὑψηλοτέρου τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ δι' αὐτὸ γίνεται λόγος συχνὰ περὶ ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως (Ματθ. Κ' 17. 18. Λουκ. ΙΗ' 31. Ιθ' 28 Ἰωαν. Β' 13). Ἡ Ἱερουσαλὴμ κατὰ Ἰώσηπον «προανίσχει τῆς περιοίκου πάσης, ὥσπερ ἡ κεφαλὴ σώματος» καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ φαράγγων βαθυτάτων, πέραν τῶν ὁποίων ἀναβαίνουσιν ὄρη ὑψηλότερα, καὶ δι' αὐτὸ ἡ πόλις δὲν φαίνεται μακρόθεν. Ἄλλοτε διεκρίνοντο εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν τρεῖς λόφοι, ὧν ὁ πρὸς τὸ Ν. Δ. κείμενος ἦτον ὁ πλέον ὑψηλός, ὁ μᾶλλον ἐκτεταμένος, καὶ ἐκαλεῖτο τὸ ὄρος «Σιών» Περὶ τοῦ ὕψους τῆς «Σιών» λαλῶν ὁ Ἰώσηπος ἐν βιβλίῳ. Γ' 3. 5. λέγει «παρ' ὃ καί τινες οὐκ ἀσκόπως ὀμφαλὸν τὸ ἄστυ τῆς χώρας ἐκάλεσαν». Ἐπὶ τῆς ἄκρας «Σιών» ὑπῆρχεν ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἰεβουσαίων, περὶ ἧς οὕτως εἷς τῶν θαυμαστῶν αὐτῆς ἀποφαίνεται· «Τὸ ἀγιώνυμον ὄρος Σιὼν κεῖται πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως ὂν ὑψηλότερον καὶ τὸ μῆκος ἰθύτερον τοῦ τε Μωρία καὶ τῆς Ἄκρας. Ἔχει τοίνυν ὕψος κατὰ τὸν Σουβέρτιον 2381 ποδ. ὑπερανέχον ἀποτόμως ἐκ τῆς φάραγγος τῶν υἱῶν Ἐννὸμ παρακειμένως πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀποχωριζόμενον τῆς «Ἄκρας» ἀπὸ βορρᾶ διὰ τῆς φάραγγος τῶν Τυροποιῶν, εἰς ἣν ἐπάλληλοι κατέληγον αἱ οἰκίαι» (Ἰώσηπος πολ. Ἰουδ. Κ'. 4). Ἐν δὲ ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς ἡ φάραγξ Ἐννὸμ πρὸς μεσημβρίαν τῆς τῶν Ἰεβουσαίων πόλεως τίθεται, ἥτοι τῆς «Σιών» (Ἰησ. Ν. ΙΓ'. 8 ΙΗ'. 16) «καὶ ἀναβαίνει τὰ ὅρια εἰς φάραγγα Ἐννὸμ ἐπὶ νώτου τοῦ Ἰεβοῦς ἀπὸ Λιβός· αὕτη ἐστὶν Ἱερουσαλήμ».

Ἀντικρὺ τοῦ ὄρους «Σιών», ἐφ' οὗ ὑπάρχουσι σήμερον τὰ νεκροταφεῖα τῶν Ὀρθοδόξων, Λατίνων καὶ Ἀρμενίων καὶ Β. Ἀν. αὐτοῦ, ὑπῆρχε μαστός τις ταπεινότερος, ἔχων μηνίσκου σχῆμα, ὅπερ πιθανῶς εἶχον κατακτήσει οἱ Ἰεβουσαῖοι κατὰ τὰς πρώτας τῆς κατακτήσεως ἐποχάς, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου ἐξετείνετο, φαίνεται, ἡ πόλις τοῦ Δαβὶδ (Βασιλ. 4. ΚΒ' 14 παραλ. Βιβλ. Βν' Κεφ. ΛΔ' 22 Ψαλμ. τοῦ Δαβὶδ ΜΔ' 3). Ὁ ὑπὸ πάντων ἀναφερόμενος οὗτος μαστὸς ὄνομα ἴδιον ἐν τῇ Γραφῇ δὲν ἔχει καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ ὡς ἐφεξῆς ἀναφέρεται· «. . . ὄρη Σιὼν τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ, ἡ πόλις τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου». Ὁ Ἀντίοχος ᾠκοδόμησεν ἐπ' αὐτοῦ ἀκρόπολιν, καὶ ἔκτοτε ὠνομάσθη ἅπας ὁ λόφος «Ἄκρα».

Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους «Σιών» πόλις ἐλέγετο πάντοτε ἄνω πόλις· ἡ δὲ κατωτέρα ἐκαλεῖτο κάτω πόλις καὶ διεχωρίζετο διὰ τῆς καταφερομένης κοιλάδος ἀπὸ τὸ Β. Ἀν. μέρος πρὸς τὸ Ν. Α. τῆς διερχομένης παρὰ τὴν πηγὴν τοῦ «Σιλωὰμ» (Ἰωάν. Θ'. 11) καὶ ἀπολεγούσης εἰς τὴν Κοιλάδα τῶν Κέδρων, ἥτις κατὰ τὸν Ἰώσηπον καὶ φάραγξ τῶν Τυροποιῶν ἐλέγετο· Ν. Α τῆς «Ἄκρας»

(1) Τὰ ἀπὸ τοῦδε εἰσὶ καὶ συνέχεια τῶν ὑπὸ τοῦ Δ. Χ. Ὁδοιπορικῶν ἀναμνήσεων ἀπὸ τῆς σελ. 187.

ὑπῆρχεν ἄλλος μαστὸς καλούμενος ὄρος τοῦ Ἀμωρία (Παραλ. Γ'. *βιβλ. Β. ἐδ. 1*). Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μαστοῦ κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἀβραὰμ ἐπεχείρησε νὰ προσφέρῃ τὸν Ἰσαὰκ εἰς θυσίαν· ἐπ' αὐτοῦ προσηυχήθη ὁ Ἰακὼβ φεύγων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἠσαῦ· ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου εἶδεν ὁ Δαβὶδ τὸν ἐξολοθρευτὴν Ἄγγελον «Καὶ ἐξελέξατο ἑαυτῷ Δαβὶδ τὸν θάνατον· καὶ ἡμέραι θερισμοῦ πυρῶν, καὶ ἔδωκε Κύριος θάνατον ἐν Ἰσραὴλ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ὥρας ἀρίστου, καὶ ἤρξατο ἡ θραῦσις ἐν τῷ λαῷ· καὶ ἀπέθανον ἐκ τοῦ λαοῦ ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βηρσαβεὲ ἑβδομήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ εἶπε Δαβὶδ τῷ Ἀγγέλῳ τῷ διαφθείροντι ἐν τῷ λαῷ· πολὺ νῦν, ἄνες τὴν χεῖρα σου· καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου ἦν παρὰ τῇ ἅλῳ Ὀρνὰ τοῦ Ἰεβουσαίου καὶ εἶπε Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς πρὸς Ὀρνά· οὐχὶ ὅτι ἀλλὰ κτώμενος κτήσομαι παρὰ σοῦ ἐν ἀλλάγματι, καὶ οὐκ ἀνοίσω τῷ Κυρίῳ μου Θεῷ ὁλοκαυτώματα δωρεάν· καὶ ἐκτήσατο Δαβὶδ τὸν ἅλωνα καὶ τοὺς βόας ἐν ἀργυρίῳ σίκλων πεντήκοντα κτλ.» Βασιλ. Β'. κεφ. ΚΔ'. 15. 17—24)· ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου ἔκτισεν ὁ Σολομὼν τὸν θαυμαστὸν ναόν, ἐν ᾧ ἐναπέθηκε τὴν Κιβωτὸν τῆς διαθήκης (Βασιλ. Γ'. Κεφ. Ε'. ΣΤ'. Ζ'. Η'.).

Ἀβαρίμ. Τὸ ὄρος Ἀβαρὶμ ἀπεχωρίζετο ἀπὸ τῆς «Ἄκρας» διὰ πλατείας κοιλάδος ἢ φάραγγος. Σίμων ὅμως ὁ Μακκαβαῖος ὁ κατασκάψας τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ Ἀντιόχου ἔχωσε τὴν φάραγγα αὐτὴν καὶ οὕτως οἱ δύω μαστοὶ δηλ. ἡ «Ἄκρα» καὶ τὸ ὄρος Ἀβαρὶμ ἀπετέλεσαν ἓν μόνον ὕψωμα. Πρὸς Δυσμὰς ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν Ν-Δικῶς τοῦ ναοῦ ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς φάραγγος τῶν Τυροποιῶν γέφυρα φέρουσα πρὸς τὸ Β.-Ἀν. μέρος τῆς «Σιών», εἰς ὃ ὑπῆρχεν ἰσόπεδόν τι καλούμενον καὶ αὐτὸ μαστός. Πρὸς βορρᾶν τοῦ ὄρους «Ἀμωρία» ὑπῆρχε τέταρτός τις μαστὸς ὀνομαζόμενος «Βεζεθά». Τὸν μαστὸν αὐτὸν περιέλαβον ἐπὶ Ἀγρίππα βασιλέως (Πραξ. ΚΕ'—ΚΣΓ') διὰ φραγμοῦ ἐν τῇ πόλει καὶ τὸ μέρος αὐτὸ ὠνόμαζον νέαν πόλιν, τὰ δ' ὀχυρώματα τῆς νέας πόλεως ἦσαν τὰ ἀσθενέστερα, καὶ διὰ τοῦτο αἱ πολιορκίαι τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκεῖθεν ἤρχιζον. Ἐκ τῶν ἄλλων τριῶν μερῶν ἡ πόλις ἦτον ἐξησφαλισμένη διὰ φαράγγων· ἡ πρὸς ἀνατ. φάραγξ ἐλέγετο τῶν Κέδρων ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ χειμάρρου τοῦ ῥέοντος διὰ τῆς φάραγγος ὅπερ μέρος καὶ κοιλὰς Ἰωσαφὰτ ἐκαλεῖτο! (Ἰωηλ. Γ'. 12). Οὕτως ὀνομάζεται καὶ σήμερον καὶ χωρίζει τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ὅπερ κεῖται πρὸς ἀνατολάς.

Ἡ πρὸς μεσημβρίαν φάραγξ ὀνομάζεται φάραγξ Ἐννὸμ (Ἰησοῦς Ν. ΙΕ' 18) πρὸς δὲ τὸ ἓν τῆς φάραγγος αὐτῆς ἄκρον ὑπῆρχεν ἡ πηγὴ τοῦ Σιλωὰμ «ὕπαγε εἰς τὴν καλυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ καὶ νίψαι» (Ἰωαν. ὁ Εὐγ· Θ'· 11).

Τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς ταύτης νομίζονται ὑπὸ τῶν ἐντοπίων εἰσέτι λίαν ἰαματικὰ καὶ μετοχετεύονται δι' ὀχετοῦ παναρχαίου 5-9 μέτρων μήκους ἐπὶ ὀράχου λελαξευμένου εἰς τὴν καθ' αὐτὸ κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ, ὃς εἶνε τόσον εὐρύχωρος, ὥστε δύο καταί τις νὰ τὸν διέλθῃ ἄνευ τινὸς δυσκολίας. Τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὀχετοῦ αὐτῆς ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Σολωμῶντα, ὃς κατεσκεύασεν αὐτὸν καὶ τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ ὡς καὶ ἄλλας δεξαμενάς, ἵνα ποτίζωνται οἱ περίφημοι παραδείσιοι κῆποι αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς πηγῆς ταύτης λέγεται, ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου Ἁγ. Ἑλένη ἵδρυσε ναόν, ἀλλὰ σήμερον οὐδ' ἴχνος αὐτοῦ σώζεται.

Πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀμωρία Β. Ἀκως τῆς «Σιὼν» ἡ πόλις Ἱερουσαλὴμ περιετειχίσθη κατὰ καιροὺς ὑπὸ διαφόρων. Κατὰ τὸν Ἰώσηπον ἡ Ἱερουσαλὴμ εἶχε τρία τείχη, τὸ δ' ἐπισημότερον τῆς πόλεως ταύτης κτίριον ἦτον ὁ Ναὸς τοῦ Σολωμῶντος ἐπὶ τοῦ ὄρους «Ἀμωρία», ὃς ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ τοῦ Ζοροβάβελ καὶ ἀνακαινίσθη ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου. Δεύτερον οἰκοδόμημα ἐπίσημον ἦτο τὸ φρούριον «Σιὼν» κατοικισθὲν ἐπὶ Δαβὶδ καὶ δι' αὐτὸ λεγόμενον κατόπιν πόλις Δαβὶδ· εἰς τὸ μέρος δ' αὐτὸ ἦτο τὸ θαυμαστὸν ἀνάκτορον τοῦ Σολωμῶντος, ὅπερ ἐλέγετο καὶ «οἶκος δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου» (Βασιλ. Γ' Κεφ. Ζ' 2.). Ὠνομάσθη δ' οὕτω (οἶκος δρυμοῦ δηλ.) διὰ τὸ πλῆθος τῶν Κέδρων τοῦ Λιβάνου, ἅπερ μετεχειρίσθησαν πρὸς κατασκευήν του· τὸ δ' ἀνάκτορον αὐτὸ ἔκειτο πιθανῶς πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς «Σιών», διότι ἡ βασίλισσα ἡ κατοικοῦσα τὴν πόλιν Δαβὶδ δι' αὐτῆς ἀνέβαινεν εἰς τὸν οἶκον της (Βασιλ. Γ' Κεφ. Ζ'. 8). Ὅτε οἱ Βαβυλώνιοι κατέκτησαν τὴν Ἱερουσαλήμ, κατέκαυσαν αὐτὴν καὶ τὰ λαμπρότερα τῆς πόλεως οἰκοδομήματα, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀξιάγαστον Ναὸν καὶ αὐτὸν τὸν βασίλειον οἶκον τοῦ Σολωμῶντος (Βασιλ. Δ'. κεφ. ΚΕ'. 9) «καὶ ἐνέπρησε τὸν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως καὶ πάντας τοὺς οἴκους Ἱερουσαλὴμ καὶ πάντα οἶκον ἐνέπρησεν ἐν πυρὶ ὁ ἀρχιμάγειρος». Ἐπὶ Ζοροβάβελ ἀνῳκοδομήθη, οὐλλ' οὐχὶ τόσον λαμπρὰ· βραδύτερον οἱ Μακκαβαῖοι ἀνήγειραν πρὸς βορρᾶν τοῦ ναοῦ φρούριον, ὅπερ ἐκάλεσαν Βάρις. Ὁ Ἡρώδης τὸ ἐνίσχυσε καὶ τὸ ὠνόμασεν Ἀντωνίαν, πρὸς τιμὴν τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου τοῦ φίλου καὶ προστάτου αὐτοῦ. Τὸ φρούριον τοῦτο εἶχε σχῆμα τετραγώνου, καὶ πρὸς τὰς τέσσαρας γωνίας εἶχε καὶ τέσσαρας πύργους, ἐξ ὧν οἱ τρεῖς εἶχον ὕψος 50 πήχεων, ὁ δὲ τέταρτος αὐτῶν ἦτον ὁ πρὸς τὸ Ν.Αν. μέρος καὶ ὁ πλησιέστερος εἰς τὸν Ναόν, ἐφ' οὗ ἱσταμένη ἡ Ρωμαϊκὴ φρουρὰ ἐπέβλεπε τὰ ἐν τῷ ναῷ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρώδου ἤρχισαν νὰ οἰκοδομῶνται εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ κτίρια κατὰ τὸν ἑλληνικὸν ρυθμόν, ἐξαιρουμένου τοῦ ναοῦ ὅπερ αὐτὸς ὁ Ἡρώδης ἐπεσκεύασεν. Ὁ Ἡρώδης οὗτος ὠκοδόμησε καὶ ἀνάκτορον λαμπρὸν πρὸς τὸ Β. Αν. μέρος τῆς «Σιών»· εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς κάτω πόλεως ἦτο ᾠκοδομημένον τὸ ἀνάκτορον Ἑλένης τῆς Ἀδηανῆς, καὶ πλησίον αὐτοῦ ὑπῆρχε τὸ ἀρχεῖον καὶ τὸ βουλευτήριον. Εἰς τὴν Γραφὴν δὲν ἀναφέρεται ἡ ἀκριβὴς ἐποχὴ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Α. Ἱερωνύμου ἐξαιρουμένου, ὁ Ἰώσηπος, καὶ οἱ ραβῖνοι ἀποδέχονται ὅτι ἡ Ἱερουσαλὴμ εἶνε ἡ ἀρχαία Σαλήμ, ἐν ᾗ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀβραὰμ ἐβασίλευσεν ὁ Μελχισεδὲκ ὃ ἐστι βασιλεὺς τῆς εἰρήνης.

Ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐβασίλευεν ἐν Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἀδωνιβεζὲκ δηλ. ὁ Κύριος τῆς δικαιοσύνης (Ἰησ. Ναυ. Γ. 3. 23). Ὁ βασιλεὺς οὗτος μετ' ἄλλων τεσσάρων βασιλέων ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν· καὶ ὀλίγον μετὰ τὴν πτῶσίν του οἱ Ἑβραῖοι κατῴκησαν τὸ κάτω μέρος τῆς πόλεως, τὸ δὲ ἄνω μέρος κατεκτήθη ἐπὶ Δαβίδ, ὃς καθίδρυσεν ἐν αὐτῇ τὴν καθέδραν του.

Τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολωμῶντος ἕνεκα ἡ Ἱερουσαλὴμ ἐγένετο ἡ κα-

θέδρα τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, μετὰ δὲ τὸ σχίσμα ἦτον ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα. Κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ῥοβοὰμ διαδόχου τοῦ Σολομῶντος ἐκυρίευσε καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Ἱερουσαλὴμ Σουσακὶμ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου (Παραλ. βιβλ. Β'. κεφ. ΙΒ' 2). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωρὰμ βασιλέως Ἰούδα οἱ Ἄραβες, Αἰθίοπες καὶ Φιλισταῖοι ἐκυρίευσαν πάλιν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐλεηλάτησαν αὐτὴν καὶ ἀπήγαγον αἰχμαλώτους τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας τοῦ βασιλέως (Παραλ. βιβλ. Β'. κεφ. ΚΙ'. 16. 17). Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀμασία ἐλεηλάτησε τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ Ἰωὰς (Παραλ. Β'. κεφ. ΚΕ' 22, 23). Ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου ἐπολιορκήθη ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ Σενναχηρὶμ βασιλέως Ἀσσούρ, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι «Κύριος ὁ Θεὸς ἔσωσε τὸν Ἐζεκίαν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ» (Παραλ. Β'. κεφ. ΝΒ'. 22). 130 δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ οἱ Χαλδαῖοι κατέστρεψαν τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκ βάθρων· ἀνῳκοδομήθη δὲ πάλιν ἐπὶ Κύρου καὶ Δαρείου ἀδεία μάλιστα καὶ συνδρομῇ αὐτοῦ, συνανεγερθέντος καὶ τοῦ περιφήμου Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος (Ἔσδρ. Δ'. 47. 58). Ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπετάγη εἶτα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μεγαλουργὸν καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς τοὺς διαδόχους του, ἐξ ὧν Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐν αὐτῇ ἐπεκράτησεν, ὁ δ' Ἀντίοχος, βασιλεὺς τῆς Συρίας «Ὃς καὶ Ἀντίοχος ἐπιφανὴς υἱὸς Ἀντιόχου βασιλέως», τὴν ἐλεηλάτησε καὶ ἐβεβήλωσε τὸν Ναὸν αὐτῆς, ἀναστήσας ἐν αὐτῷ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς (Μακ. κεφ. Α'. 10). Ἡ λεηλασία αὕτη συνέβη 170 ἔτη π. Χ. καὶ μετὰ ἔτη τινὰ εἰρηνικά, ἅπερ διῆλθεν ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Μακ., ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Πομπήϊος, εἶτα ὁ Κράσος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἡρώδης, ὅστις ἐκόσμησεν αὐτὴν μὲ λαμπρὰς οἰκοδομὰς καὶ ἀναθήματα. Χωρὶς ὅμως νὰ παρέλθῃ πολὺς καιρός, ἡ Ἰουδαία κατέστη ἐπαρχία Ρωμαϊκὴ· ὑπὸ δὲ τοῦ Τίτου ἐκπολιορκηθεῖσα κατεστράφη κατὰ κράτος τὸ 70ον ἔτος μ. Χ., τοὺς δ' ὀλίγους πύργους καὶ τὰς ὀλίγας οἰκίας ἅπερ ἐφείσθη ὁ Τίτος τὰς κατέσκαψεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, ὅστις ἐξήλειψε καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς καὶ τὴν ὠνόμασεν *Αἰλίαν Καπιτωλίναν* εἰς τιμὴν τοῦ *Καπιτωλίνου* Διὸς καὶ ἀπηγόρευσε τὴν εἰς αὐτὴν εἴσοδον τῶν Ἑβραίων ἐπὶ ποινῇ θανάτου.

Ὅπόταν δὲ ἡ θεόσδοτος θρησκεία ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Καισάρων, ἀνηγέρθησαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ναοὶ εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς τόπους, οὓς κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Κύριος ἡμῶν εἶχεν ἁγιάσει διὰ τῆς παρουσίας του ἢ τῶν ἁγίων παθῶν του. Τὸ ἔτος 615 μ. Χ. ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Χοσρόης βασιλεὺς τῆς Περσίας· ὁ δ' αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος τὴν ἀνέκτησε κατὰ τὸ 627, ὀλίγον δὲ μετέπειτα κατὰ τὸ 636 ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἀρχηγοῦντος τοῦ Καλλίφου Ὀμάρ.

Ἡ πόλις αὕτη τῆς εἰρήνης, ἡ Ἱερὰ Σαλὴμ ἢ Ἱερουσαλὴμ περιῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς χεῖρας τῶν Περσῶν καὶ τῶν δυναστῶν τῆς Αἰγύπτου· κατὰ δὲ τὸ 1179 τὴν ἐκυρίευσαν οἱ Σταυροφόροι ἀρχηγὸν ἔχοντες τὸν Γοδοφρέδον ἢ Γοδειφρίνον, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1187 ἐκυριεύθη πάλιν ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Σαλαδίνου κ' ἔκτοτε ἔπαυσε τὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ βασίλειον. Ὁ Σουλτάνος Μαλὲκ-ελ-καμὲλ τὴν παρεχώρησεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Φρεδερίκον τὸν Β'. κατὰ τὸ 1229. Ἀλλὰ ἐκυριεύθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ 1244. Ἡ ἱερὰ αὕτη πόλις διέμεινεν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου καὶ της Συρίας μέχρι τοῦ 1707, ὁπότων κατέκτησαν αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ Σελὶμ. Κατὰ τὸ 1832 τὴν ἐκυρίευσεν ὁ Ἰβραΐμης, ἀλλ' ἀπεδόθη μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸν Σουλτάνον Μαχμούτην.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶνε σήμερον ὅλως διάφορον· τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς μέρη εἰσὶ τεταπεινωμένα, ἡ φάραγξ τῶν Τυροποιῶν ἐγεμίσθη, καὶ μόλις φαίνονται ἴχνη αὐτῆς παρὰ τὴν πηγὴν τοῦ Σιλωὰμ. Ἡ σημερινὴ πόλις δὲν ἐκτείνεται τόσον, ὅσον καὶ ἡ ἀρχαία, διότι μέγα μέρος τοῦ ὄρους Σιὼν δὲν περιλαμβάνεται ἐν τῇ νέᾳ πόλει. Τὸ τεῖχος τῆς σημερινῆς πόλεως ἐκτίσθη κατὰ τὸ 1534 ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμὰν καὶ ἔχει ὕψος 40 περίπου ποδῶν καὶ πάχος 3. Πύργους ἔχει ὑψηλοὺς περὶ τοὺς 100 πόδας· πρὸς βορρᾶν ἔχει δύο πύλας, πρὸς δὲ τὸ Β. Ἀν. μέρος ὑπάρχει ἡ πύλη ἡ λεγομένη τῆς Δαμασκοῦ ἡ φέρουσα πρὸς τὴν Ναζαρέτ, Πτολεμαΐδα, καὶ Δαμασκόν. Πρὸς τὸ Β-Ἀν. μέρος ὑπάρχει ἡ καλουμένη πύλη τοῦ Ἡρώδου καὶ τοῦ Ἀβραάμ, ἡ πύλη αὕτη εἶνε κεκλεισμένη· Πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος ὑπάρχει καὶ ἡ ἑτέρα πύλη ἡ λεγομένη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, διότι παρὰ τὴν πύλην αὐτὴν λέγουσιν ὅτι ἐλιθοβολήθη ὁ πρωτομάρτυς καὶ πρωτοδιάκονος Στέφανος. Οἱ Ἄραβες καλοῦσιν αὐτὴν πύλην τῆς Δεσποίνης ἡμῶν Μαρίας, διότι δι' αὐτῆς μεταβαίνουσιν εἰς τῆς Θεοτόκου τὸν τάφον.

Πρὸς τὸ Μ. Α. μέρος σχεδὸν τοῦ τείχους εἶνε ἡ χρυσῆ πύλη ἥτις μένει ἀείποτε κεκλεισμένη. Ἐν ἡμέραις δόξης τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἠνοίγετο κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἵνα διέλθῃ δι' αὐτῆς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ὁ πατριάρχης μετὰ τοῦ πλήθους εἰς ἀναμνησιν τῆς εἰς Ἱερουσόλυμα θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Σήμερον ἡ πύλη αὕτη εἶνε φραγμένη καὶ λέγεται ὅτι ἔφραξεν αὐτὴν ὡς περιττὴν καὶ πρὸς ἀφάλειαν ὁ Ὁμὲρ Χατάπ. Πρὸς νότον ἐπὶ τοῦ ὄρους «Σιὼν» εἶνε ἡ πύλη ἡ λεγομένη «πύλη Σιὼν»· ἐκτὸς τῆς πύλης αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ ὄρους «Σιὼν» ὑπάρχει Ἐκκλησία τις τῶν Ἀρμενίων ἥτις, λέγεται ὅτι εἶνε κτισμένη εἰς ὃν τόπον ἦτον ὁ οἶκος τοῦ Καϊάφα. Ὀλίγον ἀπωτέρω ὑπάρχει τζαμίον ᾠκοδομημένον ὡς λέγεται ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Δαβὶδ κτλ.

Πρὸς Δυσμὰς τούτου ὑπάρχει οἰκοδομή, ἥτις ἄλλοτε ἦτο μοναστήριον τῶν Φραγκισκανῶν, σήμερον δὲ εἶνε τουρκικὸν νοσοκομεῖον. Ἐνταῦθα δεικνύουσιν εἰς τοὺς ξένους δύο δωμάτια, καὶ εἰς τὸ ἓν αὐτῶν λέγουσιν ὅτι ἐτελέσθη ὁ μυστικὸς δεῖπνος, εἰς δὲ τὸ ἄλλο, ὅτι ἦσαν συνηγμένοι οἱ ἀπόστολοι τὴν ἡμέραν τῆς «Πεντηκοστῆς». Ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις πύλη πρὸ τῆς προλεχθείσης ἥτις φέρει «πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ Σιλωάμ». Πρὸς δυσμὰς ὑπάρχει ἡ πύλη τῆς Βηθλεέμ, σήμερον δὲ καλεῖται πύλη τοῦ Δαβίδ. Παρὰ τὴν πύλην ταύτην καὶ δος εἰπεῖν ἀπέναντι τῆς εἰσόδου ὑπάρχει ὁ ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου οἰκοδομηθεὶς ἰσχυρὸς πύργος· οὗτος εἶνε τετράγωνος οἰκοδομή, εἶχε καὶ ἔχει 25 πηχῶν μῆκος

καὶ ὕψος 30, αἱ δὲ βάσεις αὐτοῦ σύγκεινται ἐκ μεγάλων τετραγώνων λίθων. Λέγουσιν ὅτι ὁ Τίτος κατέλιπεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ μεγάλην καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, διὰ νὰ βλέπωσιν οἱ μεταγενέστεροι ὁποῖον μέγα ἔργον τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιμονῆς κατέστρεψεν. Ὁ πύργος οὗτος λέγεται ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν «παλάτια τοῦ Δαβὶδ καὶ πύργος τοῦ Δαβίδ». 200 σχεδὸν βαθμίδες φέρουσιν εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ τοὺς ξένους, ἐξ ὧν ὀλίγοι κατορθώνουσι νὰ εἰσέλθωσι διὰ «παξισίου», Ὁ ἄλλοτε ἰσχυρὸς καὶ ὠχυρωμένος οὗτος μέγας πύργος ὁ τὴν δύναμιν τῆς πόλεως ἀποτελῶν σήμερον ἐσωτερικῶς εἶνε ἐρείπιον σχεδὸν ἄθλιον! μὲ 5—6 ἀθλιέστατα κανόνια, ἅπερ χρησιμεύουσιν ἵνα ἀγγέλλωσι τὴν ἔναρξιν τοῦ «Ραμαζὰν» καὶ τὴν ἔλευσιν τοῦ «Βαϊράμ»! Ἡ ἐκ τῶν δωμάτων τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἄποψις τῆς Ἁγίας πόλεως καὶ τῶν πέριξ εἶνε ὅ τι σπάνιον καὶ μαγευτικόν!

Οἱ κάτοικοι τῆς σημερινῆς Ἱερουσαλήμ, ἥν τινα ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ ἐπισκέπτωνται οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πρίγκηπες — ἐν οἷς ὁ Μ. Δοὺξ τῆς Ῥωσσίας Κωνσταντῖνος, ὁ Ἀμεδαῖος, ὁ Διάδοχος τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας Φρειδερῖκος καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ Φραγκίσκος ὁ Β'.—, ἀριθμοῦνται εἰς 25,000 καὶ ἄνω, ὑποδιαιροῦνται δὲ ὡς ἑξῆς 15 χιλ. Ἰουδαῖοι, οἵτινες ὁσημέραι αὐξάνουσι διὰ τῆς προσελεύσεως τῶν ξένων, 10,000 Μωαμεθανοί· 3,300 Ὀρθόδοξοι· 2,000 Λατῖνοι, 520 Ἀρμένιοι, 150 Κόπται, 300—350 Διαμαρτυρόμενοι, 12 Συριάνοι, πρὸς οὓς κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα τῶν Χριστιανῶν προστίθενται 15—17 χιλιάδες προσκυνηταὶ τῶν διαφόρων δοξασιῶν, ἐν οἷς πάντοτε ὑπερπλεοναζουσιν οἱ Ὀρθόδοξοι. Οἱ δρόμοι τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰσὶν ἐλεεινοί, αἱ οἰκοδομαὶ μεγάλαι καὶ μικραὶ εἰσὶν ὅλως λίθινοι καὶ τὰ στεγάσματα ἢ αἱ ὀροφαὶ εἰσὶ πάντοτε θολωταὶ καὶ ἐπίπεδοι.

Ἐπίσημοι οἰκοδομαὶ τῆς Ἁγίας πόλεως.

Τὰ ἐπισημότερα κτίρια τῆς σημερινῆς Ἱερουσαλὴμ εἶνε ὁ Ναὸς τοῦ ἁγίου Τάφου, ὑπάρχων πρὸς τὸ Β.Δν. μέρος τῆς πόλεως, τὸ Μοναστήριον τῶν Ὀρθοδόξων ὅπερ κεῖται πλησίον τοῦ Ναοῦ. ὁ Ναὸς καὶ ἡ Μονὴ τῶν Ἀρμενίων παρὰ τὸ ὄρος «Σιὼν», ἔνθα ὑπῆρχεν (ὡς λέγουσιν) ἡ οἰκία του ἀρχιερέως Ἄννα, ἡ νέα πατριαρχικὴ ἐκκλησία τῶν Λατίνων, ἡ τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ δὴ τὸ μέγα τζαμίον του Ὀμὰρ καὶ τὸ Χαραμου-σ-Σερὶφ — Ἱερὸς Γυναικωνίτης καὶ καθ' ἡμᾶς τὰ «Ἅγια τῶν Ἁγίων» κείμενα ἀμφότερα εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εὐρύτατον χῶρον.

Ὁ πανάγιος καὶ πολυώνυμος μέγας Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, ὁ διά τε τὴν σημασίαν, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἱστορικότητά του ὑπάρχων τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἴτιον τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀποδημίας ἁπάντων τῶν Χριστιανῶν, καλεῖται Ναὸς τοῦ ἁγίου Τάφου ἢ Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως. Ὁ Ναὸς οὗτος ὡς οἰκοδομὴ κατὰ τὸ ὕψος, τὸ μέγεθος καὶ τὰς διαστάσεις του καὶ δὴ κατὰ τὸν ἐσωτερικὸν καλλωπισμόν του εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τοὺς μεγάλους ναοὺς τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ καὶ τὸ μεγαλεῖον δὲν περιορίζεται εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν του. Εἶνε ὁ ἐνδοξότατος ἁπάντων τῶν ναῶν, διότι ἐν αὐτῷ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου ἐσταυρώθη, ἐτάφη καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· εἶνε ὁ ἱστορικώτερος ναὸς τῆς ὑφηλίου, διότι οὐδεὶς ἄλλος διῆλθεν ἐπὶ 15 ὅλους αἰῶνας τοσαύτας περιπετείας καὶ οὐδεὶς ἐγένετο ἀφορμὴ παγκοσμίων συμβάντων, εἶνε ὁ ποθεινότερος καὶ προσφιλέστερος ναὸς τῆς Οἰκουμένης, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ χιλιάδες χιλιάδων καὶ μυριάδες μυριάδων καρδιῶν εὗρον παραμυθίαν καὶ ἀνακούφισιν. Εἶνε ὁ καθολικώτερος τῆς χριστιανικῆς λατρείας ναός, διότι ἐν αὐτῷ οὐχὶ μία φυλὴ ἀλλὰ πολλαὶ χριστιανικαὶ κοινότητες, ἑκάστη κατὰ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ δοξασίαν προσφέρουσι τὴν λατρείαν των. Εἶνε τέλος ὅ τι ὑψηλὸν καὶ ἀνέκφραστον! διότι ἀνέκφραστα καὶ ὑψηλὰ αἰσθήματα κατακυριεύουσι τὴν ψυχὴν τοῦ εἰσερχομένου.

Ὁ διὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης θύρας εἰς τὸν περίβλεπτον τοῦ κόσμου ναὸν εἰσερχόμενος, τῆς κοινῶς «Ἁγίας Πόρτας» καλουμένης, ἐξίσταται ἀπέναντι τῶν διαφόρων προσθαφαιρέσεων καὶ μερισμάτων, ἅπερ ἀποκατέστησαν αὐτὸν ἀληθῆ Βαβυλωνίαν Ὁ ναὸς οὗτος μεθ' ὅλας ταύτας τὰς προσθαφαιρέσεις καὶ τὰ χωρίσματα δύναται εἰσέτι νὰ περιλαμβάνῃ 10—12 χιλιάδας λαοῦ καὶ νὰ παρίσταται εἰς τὰς μεγάλας τελετὰς ὡς ἄλλος τις οὐρανὸς κατάφωτος. Ἡ μία καὶ μόνη πύλη, δι' ἧς εἰσέρχονται τὰ διάφορα γένη καὶ πλήθη τῶν προσκυνητῶν, εἶνε κατεσκευασμένη ἀπὸ ξύλα φυγοῦ καὶ κυπαρίσσου καὶ ἔχει ὕψος μὲν περὶ τὰ 5 μέτρα, πλάτος δὲ περὶ τὰ 3 1)2.

Ἐπὶ τῶν σιδηρῶν ῥόπτρων αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ Ἀραβικαὶ λέγουσαι ἡ μὲν τοῦ δεξιοῦ «ἀπόλαυε τὸν πόθον σου, προσκυνητά· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου, εἰς τὸν πολύφωτον οὐρανόν . . .» ἡ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ «εἰσέλθετε, ὦ ξένοι, εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου, εἰς τὸν τάφον τῆς ζωῆς, ὅπου σκηνοῖ ἡ χάρις καὶ ἐπιπολάζει τὸ εὐλογημένον φῶς». Παρὰ τῇ θύρᾳ ταύτῃ ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις ἴσου ὕψους καὶ πλάτους, ἀλλ' εἶνε ἀποτετειχισμένη. Ἀμφότεραι αἱ θύραι, ἥ τε ἀνοικτὴ καὶ ἡ ἀποτετειχισμένη, ἔχουσι παραστάδας μαρμαρίνας ἐκ λευκοῦ καὶ πρα[illegible]ου συνισταμένας μαρμάρου καὶ κεκοσμημένας ἐντέχνως μὲ θαυμα[illegible]μονόκρανα ῥυθμοῦ Κορινθιακοῦ. Ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ἀνωφλίου τῆς «Ἁγίας Πόρτας» ὑπάρχουσιν ἐντέχνως ἐσκαλισμέναι ἡ ἔγερσις τοῦ Λαζ[illegible] ἡ Βαϊοφόρος καὶ ὁ Ἱερὸς Νιπτήρ. Τὰς κλεῖς τῆς μιᾶς καὶ μόνη[illegible]ας (Ἁγίας Πόρτας) κατέχει πάντοτε προνομιοῦχος οἰκογένεια Ὀ[illegible]μανοῦ, ὅστις ὁσάκις εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀνοίξῃ προσκαλεῖται καὶ ἀμε[illegible] ἔρχεται. Οἱ ἀνοίγοντες δὲ περιμένουσι μέχρι τέλους ἁπασῶν τῶ[illegible]ν μικρῶν ἢ μεγάλων τελετῶν καὶ εἶτα κλείοντες ἀπέρχονται ἀφίνοντες [illegible]τουμόνον ἐντὸς τοῦ ναοῦ περὶ τοὺς 40, οἵτινές εἰσιν Ὀρθόδοξοι, Λατῖνοι καὶ [illegible]μένιοι, οἱ καθῆκον ἔχοντες τὴν τήρησιν τῆς καθαριότητος. Οἱ κλειδοῦχοι Ὀθωμανοὶ δὲν ὑπακούουσιν εἰς οὐδένα ἄλλον, ὁπόταν πρόκηται περὶ ἀνοίγματος, εἰμὴ εἰς τοὺς σκευοφύλακας τῶν τριῶν δοξασιῶν.

Οἱ εἰς τὸν θεῖον ναὸν τῆς Ἀναστάσεως προσερχόμενοι ἀπαντῶσιν ἀμέσως τὸ πρῶτον θεῖον προσκύνημα, ὅπερ «εἶνε ἡ Ἁγία Ἀποκαθήλωσις,» κείμενον ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, ἐξέχον τοῦ ἐδάφους 30 ἑκατοστόμετρα καὶ ἔχον μῆκος μὲν 2 7)00, πλάτος δὲ

1 καὶ 30)100 μετρ. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ καλύπτεται ἀπὸ μάρμαρον πορφυρόλευκον, τοῦ ὁποίου αἱ 4 πλευραὶ φέρουσι τὴν ἐφεξῆς ἐπιγραφὴν μεγάλοις ἑλληνικοῖς γράμμασιν «*Ὁ εὐσχήμων Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν τὸ ἄχραντόν σου σῶμα . . .*» Παρὰ τὰς πλευρὰς τοῦ πλάτους τῆς Ἁγίας Ἀποκαθηλωσεως ὑπάρχουσιν ἑκατέρωθεν δώδεκα μανουάλια, ἐξ ὧν τέσσαρα, δύο μικρὰ καὶ δύο μεγάλα, ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Ὀθοδόξους, ἄλλα τόσα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Λατίνους καὶ ἄλλα 4 εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Ἄνωθεν τῆς Ἀποκαθηλώσεως κρέμανται 8 ἀκοίμητοι κανδῆλαι, ὧν 4 εἰσὶ τῶν Ὀρθοδόξων, μία τῶν Λατίνων, δύο τῶν Ἀρμενίων καὶ ἡ τελευταία τῶν Κοπτῶν. Ἡ Ἁγία Ἀποκαθήλωσις, φίλε ἀναγνώστα, εἶνε ὁ τόπος ἐκεῖνος εἰς ὃν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ ὁ Νικόδημος μετὰ τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ, ἄλλων γυναικῶν καὶ τοῦ ἠγαπημένου μαθητοῦ Ἰωαν. τοῦ Θεολ. καὶ ἄλλων, καταβιβάσαντες τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ, ἐκήδευσαν αὐτὸ κατὰ τὸ ἔθος των Ἑβραίων εἰλήσαντες «σινδόνι καθαρᾷ καὶ ἀρώμασιν», ἐξ οὗ τόπου ἄραντες αὐτὸ ἐκήδευσαν ἐν τῷ οὐχὶ μακρὰν κειμένῳ καινῷ μνημείῳ.

Πρὸς τὸ Θεῖον μνῆμα ἐνῷ ἀπὸ τῆς «Ἀποκαθηλώσεως» διευθυνόμεθα. ἀπαντῶμεν πρὸς ἀριστερὰν μαρμάρινόν τινα κύκλον περιβαλλόμενον διὰ κιγκλίδων σιδηρῶν. Ὁ τόπος οὗτος λέγεται ὅτι εἶνε τὸ μέρος ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἵσταντο μακρόθεν οἱ γνωστοὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ καὶ αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ γυναῖκες ἵνα βλέπωσι τὸν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πάσχοντα ἀνεξίκακον Ἰησοῦν· «εἱστήκεσαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα» (Λουκ. ΚΓ. 49). Πράγματι δὲ οἱ εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἱστάμενοι δύνανται νὰ βλέπωσιν εἰς τὸ οὐχὶ πολὺ ἀπέχον ὕψος τοῦ Ἁγίου Γολγοθᾶ.

Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης, ἥτις ἀνήκει σήμερον εἰς τοὺς Ἀρμενίους, πρὸς τὸν Θεοδόχον τάφον βαδίζοντες διερχόμεθα ὑπὸ παμμεγέθεις ἀψίδας καὶ εὑρισκόμεθα ἐντὸς ἀμφιθεατρικοῦ εὐρυτάτου χώρου ἠρμένου εἰς ὕψος ἄπειρον καὶ φέρον[illegible] ἐπὶ κεφαλῆς ὡς στέμμα βασιλικὸν τὸν πολυθρύλλητον [illegible] ἱστορικὸν τέχνῃ τε καὶ λαμπρότητι σήμερον δ[illegible] τροῦλλον ὑπὸ 18 κολοσσιαίων ἀψίδων [illegible] μέγαν ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆ[illegible] [illegible]ασταζόμενον καὶ ἔχοντα πήχεις. Ἡ περιφέρεια αὐτ[illegible] κορυφῆς 38 ἀρχιτεκτονικοὺς μετρος ἀπὸ 22. Ἡ ἐ[illegible] συνίσταται ἀπὸ 66 μέτρα καὶ ἡ διάπρῶτον ἐπισκεπτό[illegible] ἡ [illegible]τύπωσις ἥτις προσγίνεται εἰς τὸν κατὰ ἐκπληκτικὴ[illegible]ρων, [illegible]μενον τὸ μέρος τοῦτο εἶνε τοσοῦτον διάφορος, τρ[illegible] καὶ ποικίλη, ὥστε δὲν περιγράφεται. Εἰς τὸ κέν[illegible] τοῦ ἀμφιθεατρικοῦ τούτου χώρου κεῖται τὸ πάνσεπτον καὶ θεοδόχον ζωήρυτον μνῆμα, ὅπερ ἐδέχθη τὸ μέγα δρᾶμα τοῦ Γολγοθᾶ καὶ ὅπερ ὁ τῆς Ἐκκλησίας ᾀσματογράφος «*παραδείσου ὡραιότερον καὶ παστάδος πάσης βασιλικῆς λαμπρότερον*» ἀνύμνησεν.

Τὸ ζωοδόχον μνῆμα, ἐν ᾧ ἀπευθύνονται καὶ ἀπολήγουσιν ἅπαντες οἱ θρησκευτικοὶ πόθοι τῶν προσκυνητῶν καὶ ἡ εὐλαβὴς περιέργεια ἁπάντων τῶν Χριστιανῶν τῆς οἰκουμένης, ἡ θεία αὕτη λάρναξ, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὡς εἰς βασιλικὴν παστάδα ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων ὁ εὐλογημένος βλαστὸς τοῦ Ἰακώβ καὶ ἐντεῦθεν βασιλικῶς βρυχήσας ἐξύπνησε νεκροὺς τοὺς ἀπ' αἰῶνας, ἐν ᾗ συνεκεντρώθη ποτὲ σύμπασα ἡ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων προαιώνιος τοῦ Θεοῦ συγκατάβασις καὶ ἐν ᾗ ἐσαββάτισε τριήμερον ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα δωρήσηται τοῖς ἀνθρώποις ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἡ παστὰς λέγω — ἐξ ἧς ἐξήστραψε τῷ κόσμῳ ἡ ζωή, ἡ χαρά, τὸ φῶς καὶ ἡ ἀθανασία! ἐξ ἧς ἀνέστη ὁ δοτὴρ τῆς ζωῆς Χριστός!! ἔχει μορφὴν ἀρχαίου ἑβραϊκοῦ τάφου, ὃς ὑπάρχει ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν κομψῶς κεκοσμημένος.

Ὁ Θεῖος Τάφος.

Ἡ ἀνατολικὴ ἢ ἡ ἀπέναντι τοῦ Καθολικοῦ πλευρὰ τοῦ Ἁγίου Τάφου ἢ Ἁγίου Κουβουκλίου εἶνε λίαν μεγαλοπρεπὴς καὶ λίαν κομψοτάτη, ἅτινα προσόντα ἀναδείκνυνται ὡραιότερα κατὰ τὰς ἑορτάς, καθ' ἃς ἑκατοντάδες χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν λυχνιῶν καὶ πολλὰ ἄλλα ἀντικείμενα στολισμοῦ καθωραΐζουσιν αὐτήν. Εἰς τὰ δύο πλάγια τῆς εἰσόδου τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου ὑπάρχουσιν 6 μεγάλα μανουάλια ἀνήκοντα εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους, Λατίνους, Ἀρμενίους, συνοδευόμενα καὶ μὲ ἄλλα 6 μικρά. Τὰ τῶν ὀρθοδόξων εἰσὶν ἐκ μαρμάρου καὶ φέρουσιν ἐπιγραφὴν μεγάλοις γράμμασι «ΚΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΩ ΧΡΙΣΤΩ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ». Ἄνωθεν τῆς εἰσόδου ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ μαρμάρου διπλοΐς, ἐν ᾗ εἶνε γεγραμμένον μεγάλοις ἐπίσης γράμμασι τὸ «*Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι προσκυνήσωμεν ἅγιον Κύριον Ἰησοῦν τὸν μόνον ἀναμάρτητον*». Ἄνωθεν τῆς διπλοΐδος ταύτης ὑπάρχει ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἑτέρα ἐπιγραφὴ «*Τῷ Ζωοδόχῳ σου Τάφῳ παρεστῶτες οἱ ἀνάξιοι δοξολογίαν προσφέρομεν τῇ ἀφάτῳ σου εὐσπλαγχνίᾳ . . .*» Ἄνωθεν δὲ τούτων ὅλων ὑπάρχουσιν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἀνάγλυφα καὶ ἡ ἑπομένη ἐπιγραφὴ «ἀνῳκοδομήθη τὸ θεῖον Κουβούκλιον [illegible] τοῦ Παναγίου Τάφου ὅλον ἐκ θεμελί[illegible]ου δι' ἐλέους τῶν ὀρθοδόξων Ρωμαίων ἐπὶ τῆς πατριαρχείας κυρίου Πολυκάρπου ἐν ἔτει αωι'. κατὰ μῆνα Μάρτιον». Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην σκεπάζει ἡ ἐκ πανίου Ἀνάστασις τῶν Λατίνων, ὑφ' ἣν ἀμέσως κεῖται ἑτέρα ἐπίσης ἐπὶ πανίου εἰκὼν Ἀναστάσεως ἀνήκουσα εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Τῆς ἐπιγραφῆς ἄνωθεν μετὰ διαστήματα ἐσκαλισμένα ὑπάρχει ἡ κορυφὴ ἢ τὸ ἐπιστέγασμα ὅπερ κοσμοῦσιν ἐπάλξεις ἢ κιγκλίδες ἐκ μαρμάρου, αἵπερ περιβάλλουσι τὸ ὅλον ἐπιστέγασμα τοῦ ἁγ. Κουβουκλίου.

Εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν ὑπάρχουσιν ὀλιγώτεροι οἱ στολισμοὶ καὶ ἀπαντᾶται ἡ ἐφεξῆς ἐπιγραφὴ «*Ἵνα πάντες οἱ πιστοὶ τὸ ζωοδόχον μνῆμα σὲ προσκυνῶμεν, τέθαπται γὰρ ἐν σοὶ καὶ ἐγήγερται Χριστὸς ὄντως ὁ Θεὸς ἡμῶν*». Εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ «*Οἱ τῶν σωμάτων τὴν ἔγερσιν ἀθετήσαντες πρὸς τὸ Χριστοῦ εἰσελθόντες μνῆμα διδάχθητε, ὅτι νενέκρωται καὶ ἐγήγερται πάλιν ἡ σὰρξ τοῦ ζωοδότου εἰς πίστωσιν ἐσχάτης ἀναστάσεως ἣν ἐλπίζομεν*». Ἅπας ὁ θεῖος Τάφος εἶνε ἵδρυμα μαρμάρινον καὶ ἡ πλευρὰ (ἢ τὸ πρόσωπον) εἰς ἣν ὑπάρχει ἡ μία καὶ μόνη εἴσοδος εἶνε 5 1)2 μέτρων. Εἰς τὴν δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν πλευρὰν ὑπάρχει ἀνὰ μία ὠοειδὴς

ὁπή, δι' ὧν μεταδίδοται παρὰ τοῦ πατριάρχου εἰς τὰς 2 μ. μ. μετὰ προηγηθεῖσαν συγκινητικωτάτην τελετὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ μεγάλου Σαββάτου τὸ ἐκ τοῦ θείου Τάφου τοῦ Σωτῆρος ἡγιασμένον φῶς.

Τὸ ὅλον τετράπλευρον οἰκοδόμημα κοσμεῖ ἡ ἐφεξῆς ἐπιγραφὴ «*Αἰνεσάτωσαν ἔθνη καὶ λαοὶ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τὸν ἑκουσίως δι' ἡμᾶς σταυρὸν ὑπομείναντα καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ τριημερεύσαντα, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, δι' ἧς πεφώτισται πάντα τοῦ κόσμου τὰ πέρατα.*

Τὸ ἐπιστέγασμα τοῦ θείου μνήματος κοσμεῖ μικρὸς τρουλλίσκος ὕψος ἔχον 5 μέτρων καὶ διάμετρον 2 10 0)0. Εἰς τὰ ὄπισθεν τοῦ «ἁγ. Κουβουκλίου» ἢ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ὑπάρχει προσηρτημένον μικρότατον παρεκκλησίδιον ὅπερ ἀνήκει εἰς τοὺς Κόπτας. Τὸ ὅλον ὕψος τοῦ «ἁγ. Κουβουκλίου» σύγκειται ἀπὸ 6 1)2 μέτρα ἡ δὲ διάμετρος αὐτοῦ εἶνε 8.

Μετὰ τὴν ἐξωτερικὴν περιγραφὴν τοῦ θεοδέγμονος Τάφου εἰσάγομεν τὸν φιλοπερίεργον ἀναγνώστην ἡμῶν εἰς τὰ ἔνδον. Ἐπὶ τῶν ῥόπτρων τῆς ξυλίνης καρυΐνου θύρας, δι' ἧς θὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἢ τὸν προθάλαμον ὃς εἰπεῖν τῆς παστάδος τοῦ ἐπὶ ξύλου κρεμασθέντος ὡραίου Νυμφίου παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὑπάρχουσιν αἱ ἐφεξῆς ἐπιγραφαί· ἐπὶ μὲν τοῦ δεξιοῦ τὸ « Κύριε ἄνοιξον ἡμῖν τὴν θύραν τοῦ ἐλέους σου » ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ « καὶ ἐπίβλεψον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου » ἐπὶ τοῦ κατωφλίου ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΚΑΛΦΑ : ΑΩΙ'.

Ὁ εἰσερχόμενος, ἅμα τῇ εἰσόδῳ, ἀπαντᾷ λίθινόν τινα κρατῆρα οὕτως εἰπεῖν, ἐφ' οὗ ὑπάρχει μεγάλοις γράμμασι γεγραμμένον τὸ "*Ἄγγελος Κυρίου κατεβὰς ἐξ οὐρανοῦ ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου*„ Ὁ κρατὴρ οὗτος εἶνε μέρος τοῦ λίθου ἐκείνου ὃν ὁ Ἄγγελος ἀπεκύλισε (Μᾳρ. ΙΣΤ'. Ἰω. ΙΘ'). Ἐπάνω αὐτοῦ καίουσι 15 ὅλαι λυχνίαι, 5 τῶν ὀρθοδόξων, 5 τῶν λατίνων, 4 τῶν ἀρμενίων καὶ 1 τῶν κοπτῶν. Ἅπας ὁ προθάλαμος οὗτος ἔχει ὀρθομαρμαρωμένας τὰς 4 πλευρὰς ἐξ ὡραιοτάτων μαρμάρων, ἧς τινος ὀρθομαρμαρώσεως καὶ τὰ διαστήματα κοσμοῦνται ἢ χωρίζονται ἀπὸ 12 μικροὺς κίονας ρυθμοῦ κορινθιακοῦ. Τῆς εἰσόδου ἄνωθεν ὑπάρχουσιν ἄγγελοι δύο κρατοῦντες στέμμα καὶ ἄνωθεν τούτων ἐπὶ τῶν μαρμάρων διαζωγραφεῖται ἡ εἰς ᾅδου κάθοδος. Τὸ ἔδαφος εἶνε ἐστρωμένον μὲ θαυμάσια μάρμαρα καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς στέγης ὑπάρχει ὀπὴ πρὸς ἐξέλευσιν τοῦ καπνοῦ, ὃς ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ καιόμενα φῶτα. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ προθαλάμου ὑπάρχει μικρὰ θυρίς, δι' ἧς εἰσέρχονται κύπτοντες ἢ κυρτούμενοι εἰς τὴν καθ' αὐτὸ βασιλικὴν παστάδα, τὸν θεοδέγμονα καὶ ζωοδόχον Τάφον !!

Εἰς τὸν Θεοδέγμονα τοῦτον Τάφον εἰσέρχονται οἱ εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ διὰ τῆς προλεχθείσης μικρᾶς θυρίδος τῆς ἀπέναντι τοῦ κρατηροειδοῦς λίθου κειμένης, τῆς καὶ θύρας τοῦ μνημείου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καλουμένης καὶ ἐχούσης ὕψος 1 33 0)0 μετρ. πλάτος δὲ 95 0)0 μετρ. Ἡ μονόλιθος αὕτη παστὰς ἡ ἐπὶ βράχου λελατομημένη ἔχει τὸ τετράγωνον σχῆμα αὐτῆς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν μαρμάροις στιλπνοῖς καὶ θαυμασίοις κεκαλυμμένον. Ἄνωθεν τῆς εἰσόδου ὑπάρχει ἐπὶ τῶν μαρμάρων ἡ ἀνάστασις ἐν μέσῳ κλάδων δένδρου, πρὸς τὰ ἀριστερὰ αἱ μύρα φέρουσαι Μυροφόροι καὶ εἰς τὰ δεξιὰ Ἄγγελος ἐν λευκοῖς ἱματίοις καὶ γράμματα λέγοντα «*Μυροφόροι γυναῖκες τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα ἐν νεκροῖς; ἀνέστη ὁ Κύριος*—» ἄνωθεν τούτων δύο Ἄγγελοι σαλπιγγοφόροι καὶ αὐτῶν ἄνωθεν διπλοῖς φέρουσα τὸ «ΔΕΥΤΕ ΙΔΕΤΕ ΟΠΟΥ ΕΚΕΙΤΟ Ο ΚΥΡΙΟΣ». Ἡ θεία αὕτη παστὰς ἢ ὁ τοῦ ἄκρου Νυμφίου θάλαμος ἔχει μῆκος μὲν 2 καὶ 2)209 μέτρ πλάτος δὲ 1 85 0)0 Πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ ὑπάρχει ὁ ζωοδόχος Τάφος τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος Σωτῆρος ἡμῶν, ὅνπερ καλύπτουσι λευκώτατα μάρμαρα, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἔχει ἐπιφάνειαν μέτρων 2 κατὰ τὸ μῆκος, κατὰ δὲ τὸ πλάτος 2 καὶ 20 0)0. Τὸ τῆς πλευρᾶς, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ὕψος τοῦ Τάφου, ἔχει μῆκος μὲν 80 0)0 πλάτος δὲ 90 0)0. Τοῦ Τάφου ἄνωθεν, ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ μονολίθου, ὑπάρχει μέγα θαυμάσιον μάρμαρον ἐφ' οὗ ὑπάρχει τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ τάφου ἀνισταμένου καὶ ἑκατέρωθεν τῆς εἰκόνος κύπτοντες λευχειμονοῦντες Ἄγγελοι δύο· ἄνωθεν ἕτεροι δύο κρατοῦσι στέμμα καὶ ἐπιγραφὴν λέγουσαν « ΤΙ ΖΗΤΕΙΤΕ; ΙΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΝΑΖΑΡΗΝΟΝ ΖΗΤΕΙΤΕ ΤΟΝ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΝ; ΗΓΕΡΘΗ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΩΔΕ ΙΔΕ Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ ΕΘΗΚΑΝ ΑΥΤΟΝ».

Παρὰ τὴν Ἀνάστασιν ταύτην (εἰς ἣ; τὰ πλάγια μέρη ὑπάρχουσιν αἱ μικρότεραι ἀναστάσεις τῶν Λατίνων καὶ Ἀρμενίων) ὑπάρχουσι τὰ ἐφεξῆς μεγάλοις γράμμασι «*Τὴν ἀνάστασίν σου Χριστὲ Σωτὴρ Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καταξίωσον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ Σὲ δοξάζειν*». Τὴν ὅλην δὲ παστάδα περιβάλλει τὸ «*Ὡς ζωηφόρος, ὡς Παραδείσου ὡραιότερος ὄντως καὶ παστάδος πάσης βασιλικῆς ἀναδέδεικται λαμπρότερος Χριστὲ ὁ Τάφος Σου, ἡ πηγὴ τῆς ἡμῶν Ἀναστάσεως*». Ἄνωθεν δὲ τῆς εἰσόδου «ΑΩΙ'. *Μνήσθητι Κύριε τοῦ δούλου σου τοῦ Βασιλικοῦ καλφᾶ Χ. Κομνηνοῦ Μιτυληναίου* 1810». Τὸ σέγασμα τῆς παστάδος στηρίζουσιν ὀκτὼ ἀψῖδες, αἵπερ ἵστανται ἐπὶ 8 κιονίσκων πορφυρολεύκων, καὶ διαζωγραφεῖται ἀπὸ Ἀγγέλους, Μυροφόρους, κτλ. ἐν οἷς καὶ ἡ Θεοτόκος Μαρία.

Καταφωτίζουσι τὴν βατιλικὴν ταύτην παστάδα ἐδιαλείπτως 44 ἄπαυστα φῶτα, ἐξ ὧν 13 ἀργυρᾶ ἀνήκουσι τοῖς Ὀρθοδόξοις, 13 (ἀργυρ.) τοῖς Λατίνοις, 13 (ἀργυρ.) τοῖς Ἀρμενίοις καὶ 4 τοῖς Κόπταις (ἐπίσης ἀργυρ.). Ὁ σεβασμὸς τῶν προσκυνητῶν ἀνάπτει ἐπὶ τοῦ Τάφου ἀπαύστως λαμπάδας καὶ κηρία. Φύλακες τοῦ Ζωοδόχου μνήματός εἰσι πάντοτε Γραικοὶ πατέρες καὶ οὐδέποτε εἰς ἄλλους ἐπιτρέπεται.

Ἀπέναντι ὅλως καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἁγίου Τάφου ἢ τοῦ Ἁγ. Κουβουκλίου κεῖται τὸ ἀνῆκον εἰς ἡμᾶς Καθολικὸν ἢ ὁ Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως ὡς Ἐκκλησία ἐν μέσῳ ἄλλης Ἐκκλησίας, κατέχων τὸν μεσαῖον χῶρον τῆς ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀνεγερθείσης Βασιλικῆς. Ἤδη δ' ὡς ἔχει φαίνεται οἰκοδόμημα ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἐποχῆς. Οἱ θόλοι αὐτοῦ, αἱ ἀψῖδες καὶ ὁ τροῦλλος ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Τὸ μεσαῖον εἰκονοστάσιον ἢ τὰ Δρύ-

φακτα, αἱ πλάγιαι αὐτοῦ πλευραὶ καὶ ὁ μύαξ τοῦ ἁγίου βήματος ᾠκοδομήθησαν τῷ 1810. Εἰς τὸ Καθολικὸν τοῦτο ἢ εἰς τὸν ἀποκλειστικῶς εἰς ἡμᾶς ἀνήκοντα μόνον ναὸν εἰσέρχονται διὰ τῆς ἀπέναντι τοῦ Ἁγίου Τάφου κιγκλιδωτῆς θυρίδος, ἥτις εἶνε νεώτερον πρόσθεμα καὶ ἐπινόημα πρὸς πρόληψιν διενέξεων καὶ κατακτητικῶν σχεδίων τῶν Λατίνων κτλ., ὑπὸ τὴν παμμεγίστην βασιλικὴν ἁψῖδα, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας φαίνεται παναρχαία ἡ εἰκὼν τοῦ Παντοκράτορος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ὁ Ἄναρχος Πατήρ». Ὑπὸ τὴν μεγάλην ταύτην ἁψῖδα ὑπάρχουσι τρεῖς ἄλλαι ὑποαψῖδες οὕτως εἰπεῖν, ἐν αἷς ὑπάρχει μεγάλοις γράμμασι τὸ «*Χαῖρε καὶ εὐφραίνου ἡ Νύμφη τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, κατοπτριζομένη τηλαυγῶς τοῦ σοῦ νυμφίου τὴν ὡραιότητα, σὺν τῷ λαῷ σου κράζουσα, σὲ ζωοδότα μεγαλύνομεν*».

Ἅπας ὁ χῶρος τοῦ Καθολικοῦ περιβάλλεται μὲ στασίδια, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ὑψοῦνται τὰ ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν κεχρυσωμένα εἰκονοστάσια μὲ εἰκόνας θαυμασίας παριστανούσας τὰ πάθη τοῦ υἱοῦ τῆς Μαρίας. Πρὸς τὰ δύο ἀνατολικὰ τέρματα τῶν εἰκονοστασίων τούτων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ δηλ. ὑπάρχουσι δύο θρόνοι θαυμασίας ἐπεξεργασίας! εἰς τὸν ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἀναβαίνει μόνος ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετάς, εἰς δὲ τὸν ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ οἱ ἀρχιερεῖς πάντες οἵτινες λειτουργοῦσιν ἐν τῷ Ναῷ δι' ἀδείας τοῦ Πατριάρχου. Ἄνωθεν τῶν θρόνων ὑπάρχουσιν οἱ χορεῖ τῶν ψαλτῶν καὶ ἄνωθεν ὀλίγον τῶν δύο χωρῶν ὑψοῦνται ἀπέναντι ὁ εἷς τοῦ ἄλλου δύο ἄμβωνες, ὑφ' οὓς ὑπάρχει ἀνὰ μία θύρα φέρουσα εἰς τὸ Καθολικόν, ἀπὸ τὸν ἀνατολικὸν παραστάτην τῶν ὁποίων ἄρχεται νὰ ὑψοῦται τὸ μεσαῖον καὶ καθ' αὐτὸ εἰκονοστάσιον ἢ τὰ χωρίζοντα τὸ Καθολικὸν ἀπὸ τὸ βῆμα Ἱερὰ Δρύφακτα ἢ Δίκτυα ὅλως λίθινα καὶ διάχρυσα εἰς ὕψος 19 μέτρων ἀνερχόμενα καὶ εἰς τὸν δρακόντειον σταυρὸν καταλήγοντα. Παρὰ τὰς βάσεις αὐτῶν ὑπάρχουσιν αἱ ἓξ ἑκατέρων τῶν χορῶν θύραι τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καὶ αἱ λοιπαὶ δεσποτικαὶ εἰκόνες, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ὑψοῦνται τέσσαρα μέγιστα καλλιμάρμαρα μανουάλια. Ἄνωθεν τῶν δεσποτικῶν εἰκόνων ἐξέχει καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ Καθολικοῦ ἐξώστης στηριζόμενος ἐπὶ ὀκτὼ μονολίθων κιόνων ἐπιχρύσων καὶ κοσμούμενος δι' εἰκόνων καὶ δι' ἄλλων κομψῶν στολισμάτων. Ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τούτου ὑπάρχουσιν ἑπτὰ κεχρυσωμέναι λίθιναι ἁψῖδες, ὑποκάτωθεν τῶν ὁποίων ἵστανται ἀνὰ δύο εἰκόνες τῶν Ἀποστόλων εἰς σχῆμα τελείου ἀνδρός, καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἐξέχει ἐπίχρυσος σιδηροῦς ἄμβων, ἐξ οὗ ἀντιχοῦσιν αἱ ἀναγνώσεις τῶν εὐαγγελίων εἰς διαφόρους γλώσσας κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς. Τῶν ἁψίδων τούτων ἄνωθεν ἐκτείνεται ζώνη πλατεῖα λιθίνη, ἐφ' ἧς εἶνε γεγραμμένον τὸ «*Χαῖρε Σιών, Ἁγία Μήτηρ τῶν ἐκκλησιῶν Θεοῦ κατοικητήριον· Σὺ γὰρ ἐδέξω πρώτη ἄφεσιν ἁμαρτιῶν διὰ τῆς Ἀναστάσεως*». Ὑπεράνω ταύτης ὑψοῦνται 18 ἄλλαι λίθιναι μικραὶ ἁψῖδες καὶ ἐν ἑκάστῃ ἀνὰ εἷς Προφήτης. Αὐτῶν ἄνωθεν ἄρχεται τρίγωνον μέγα, ἐν ᾧ διαζωγραφεῖται ὁ Κύριος μὲ τοὺς Ἀποστόλους ἐν ἀμπέλῳ χρυσῇ· τῆς ἀμπέλου ἄνωθεν ὑπάρχουσι τρεῖς πλάκες, ἐν τῇ μεσαίᾳ τῶν ὁποίων ἐνυπάρχει τὸ ἅγιον Μανδήλιον, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἀνὰ εἷς Ἀρχάγγελος. Εἶτα ἐξέχει ἡ στεφάνη τῶν Δρυφάκτων, ἐφ' ἧς ἐνυπάρχει ὁ μέγας Σταυρός, ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ φίλος Μαθητής. Ὄπισθεν τῶν Δρυφάκτων ἢ τοῦ Εἰκονοστασίου ὑπάρχουσι στοαὶ λίθιναι, ἐν αἷς ἐν καιρῷ μεγάλων τελετῶν ἵστανται ὑπὲρ τὰς 200 γυναῖκας. — Ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς δύναται νὰ σταθῇ καὶ εἰς τὰ δύο ἄλλα πλάγια εἰκονοστάσια.

Τὸ Καθολικὸν τοῦτο ἐπιστεγάζει ὁ μικρὸς λεγόμενος Τρούλλος, οὗ τὸ θόλωμα σχηματίζει 16 ἁψῖδας, ὧν αἱ 8 εἰσὶ παράθυρα, εἰς δὲ τὰς ἄλλας διαζωγραφοῦνται ὁ Χριστός, ἡ Θεοτόκος καὶ οἱ Μαθηταὶ Πέτρος, Παῦλος καὶ ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Τροῦλλος οὗτος ἐπονομάζεται Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος ὡς ὑπερβαπανήλωτος εἰς ἀνέγερσιν αὐτοῦ καὶ ἅπαντος τοῦ ὑπὸ τοῦ Μ. Κων)νου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἱδρυθέντος τούτου πολυπαθοῦς Ναοῦ. Τὰ ἔσω τοῦ Τρούλλου περιβάλλουσι κατηχούμενα ἢ ἐξῶστται κιγκλιδωτοί, ἐφ' ὧν ἵστανται γυναῖκες κατὰ τὰς πανδήμους τελετάς. Ἐκ τοῦ κέντρου αὐτοῦ κρέμαται ἅλυσος, ἀφ' ἧς ἐξαρτᾶται, μέγας πολυέλαιος μετάλλινος ὑπὲρ τὰς 300 ὀκάδας καὶ πολλοὶ ἄλλοι καὶ διάφοροι τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος κόσμοι. Τὸ ὕψος αὐτοῦ τοῦ Τρούλλου εἶνε 29 μέτρων, ἡ δὲ περιφέρεια 35. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Καθολικοῦ ὑπὸ τὸν Τροῦλλον ὑπάρχει λίθινος κρατὴρ ὃς εἰπεῖν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου βλέπεται σφαῖρα. Ἐνῶ ἐπιστεύετο (καὶ πιστεύεται εἰσέτι παρὰ πολλῶν ἀφελῶν προσκυνητῶν) ἄλλοτε, ὅτι ἦτο ὁ ὀμφαλὸς τῆς γῆς, ὅπερ ἴσως ἐκ τοῦ τοῦ Ψαλμ. «εἰργάσω σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς». Τὸ ὅλον μῆκος τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ Βήματος εἶνε 31 1|2 μέτρων, τὸ δὲ πλάτος 14 1|2.

Τὸ ἱερὸν Βῆμα ἔχει σχῆμα ἡμικυκλικὸν καὶ διάμετρον 12 1|2 μέτρων· εἰς τὰς ἡμικυκλικὰς καὶ ἀμφιθεατρικῶς ἐκτεινομένας βαθμίδας αὐτοῦ ἵσταται ὁ πολὺς Κλῆρος ἐν καιρῷ μεγάλων τελετῶν· εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ἀνυψοῦται τὸ πατριαρχικὸν Σύνθρονον. Ἐν μέσῳ τοῦ Βήματος ἐνυπάρχει μεγαλοπρεπής, θαυμασία καὶ ἀνάλογος τὸ μέγεθος πρὸς τὸ ὅλον ἡ Ἁγία Τραπέζα, ἧς τὸ μῆκος 2 καὶ 40 0)0, τὸ δὲ πλάτος 1 καὶ 30 0)0 μετρ. Στεγάζεται δ' αὕτη δι' οὐρανοῦ, ὃν ὑποβαστάζουσι τέσσαρες μονόλιθοι στῆλαι καὶ εἶνε διεζωγραφημένη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν· ἔσωθεν λ. χ. διαζωγραφεῖται ὁ μυστικὸς Δεῖπνος, ἡ ἐν τῷ κήπῳ προσευχὴ μετὰ τῶν ἑβαφίων τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ κεντῶν τὴν πλευρὰν τοῦ Ἰησοῦ ἑκατόνταρχος κτλ. Ἔξωθεν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα Ἀπόστολοι ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ τὸν Σωτῆρα. Ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν τῆς Ἁγ. Τραπέζης ὑπάρχουσι κλίμακες φέρουσαι ἡ μὲν δεξιὰ εἰς τὸν Πανάγιον Γολγοθᾶν, ἡ δὲ ἀριστερὰ πρὸς τὸ μικρὸν σκευοφυλάκιον καὶ εἰς τὰς ὄπισθεν στοὰς τοῦ εἰκονοστασίου. Τὸ μικρὸν σκευοφυλάκιον λέγουσι καὶ Διακονικόν, διότι ἐν αὐτῷ προετοιμάζονται ὑπὸ τοῦ πολυσεβάστου καὶ ὄντως ἁγίου ἀνδρός, τοῦ Σκευοφύλακος Σεραφείμ τοῦ Λεσβίου, τὰ διὰ τοὺς ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς καὶ διακόνους ἱερὰ χρυσόπαστα ἄμφια κατὰ τὰς μεγάλας τελετὰς καὶ ἐν αὐτῷ παραμένων αὐτὸς δίδει τὰ κατάλληλα διατάγματα πρὸς τὰς πολυειδεῖς ὑπηρεσίας καὶ λίαν περιπεπλεγμένας τοῦ ὅλου Ναοῦ.

Ὁ διὰ τῆς μεσημβρινῆς θύρας τοῦ βήματος ἐξερχόμενος καταβαίνει ἀμέσως ἔμπροσθεν τῆς τοῦ Καθολικοῦ μεσημβρινῆς θύρας, δι' ἧς ἐξερχόμενος εἰς σκοτεινόν τινα διάδρομον καὶ μεσημβριανατολικῶς βαδίζων ἀπαντᾷ τὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνόδων τοῦ

περιπύστου Ἁγ. Γολγοθᾶ, ἥτις ἄνοδος εἶνε σχεδὸν ἡ κυριωτέρα καὶ ἥτις ἀριθμεῖ βαθμίδας 17. «Αἱ ἐντυπώσεις, λέγει ὁ πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Βενιαμὶν Ἰωαννίδης εἰς τὸ εἰσέτι ἀτελὲς καὶ ἀδιανέμητον προσκυνητάριόν του, ὅπερ πολυμαθὲς καὶ θαυμάσιον τῆς ἀκριβείας ἔργον θαυμάζομεν καὶ ὡς ἀσφαλέστατον ὁδηγὸν πολλάκις λαμβάνομεν δι' ἀδείας τοῦ πατρὸς ἁγίου σκευοφύλακος κ. Σεραφείμ, « αἱ ἐντυπώσεις, ἃς ἡ ἀναβασις αὕτη ἐμπνέει παντὶ Χριστιανῷ, εἰσὶ » τῷ ὄντι ἀπερίγραπτοι· ἀναβαίνομεν ἐπὶ τοῦ λόφου ἐκείνου, ἐ- » φ' οὗ ἐτελέσθη ποτὲ τὸ ὑπέρτατον τῶν μυστηρίων· πατοῦμεν ἐπὶ » τοῦ Γολγοθᾶ, ἔνθα ἐσφραγίσθη ἡ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων » νέα διαθήκη, δυνάμει τῆς ὁποίας ἀνέλαβεν ὁ Χριστιανὸς τὴν » κατάκτησιν τοῦ κόσμου· ἱστάμεθα τέλος ἐκεῖ, ὅπου ἔστησαν οἱ » πόδες τοῦ Κυρίου καὶ τὸ ζωήρυτον αἷμα τὸ τὸν κόσμον ἐξα- » γοράσαν ἔρρευσεν ! ! ! »

Ὁ Πανάγιος Γολγοθᾶς εἶνε σχεδὸν παραλληλεπίπεδον, τοῦ ὁποίου τὸ μῆκος εἶνε μετρ. 12 καὶ 37 0/0, τὸ δὲ πλάτος 12 καὶ 1]2 μετρ· εἶνε θολωτὸν καὶ διαιρεῖται εἰς δύο, βόρειον καὶ νότιον, ὅπερ νότιον μέρος ἀνήκει εἰς τοὺς Λατίνους. Τὸ βόρειον ἢ τὸ ἡμέτερον μέρος εἶνε θαυμασίως καὶ μετὰ κομψῆς φιλοκαλίας κεκοσμημένον ἀπὸ πολυτελεῖς λυχνίας, μανουάλια κτλ. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν τοῦ μέρους τούτου πλευρὰν εἶνε ἡ ἐν τῷ βράχῳ ὀπή, ἐν ᾗ ἔπηξαν τὸν Σταυρὸν οἱ σταυρωταὶ τοῦ Κυρίου! ἡ ὀπὴ αὕτη περιδάλλεται ὑπ' ἀργυρᾶς πλακὸς καὶ ἄνωθέν της ὑπάρχει ἡ ἁγία Τράπεζα ἐδραζομένη ἐπὶ ὀκτὼ στηλίσκων εἰς ὕψος τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύνανται οἱ προσκυνηταὶ νὰ προσέρχωνται κύπτοντες πρὸς ἀσπασμὸν τῆς ὀπῆς ἐκείνης, ἐν ᾗ ἐνεπάγη τὸ ξύλον δι' οὗ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος πάλιν παράδεισον ὤκησε. Περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τοῦ Γολγοθᾶ ὑπάρχει γεγραμμένον «*Θεορρύτῳ αἵματι, κενωθέντι, Δέσποτα Χριστέ, ἐκ σῆς ἀχράντου πλευρᾶς καὶ ζωοποιοῦ, θυσία μὲν πέπαυται εἰδωλική, πᾶσα δὲ ἡ γῆ σοῦ τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν ἀναφέρομεν*». Πρὸς ἀνατολὰς τῆς ὀπῆς καὶ ἀπέναντι ἀνυψοῦται μέγιστος Σταυρὸς φέρων ἐφ' ἑαυτοῦ τὸν ἐσταυρωμένον εἰς μέγεθος τελείου ἀνδρός, παρὰ δὲ τὸν Σταυρὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ Θεία Μήτηρ, ἀφ' ἑτέρου, δὲ ὁ ἠγαπημένος Μαθητής εἰς τὸ μέγεθος τελείων σωμάτων ὅλως ἐπαργύρων καὶ μὲ στεφάνους βαρυτίμους, ὧν βαρυτιμότερος εἶνε ὁ ἐξαστράπτων ἐκ πολυτίμων λίθων τοῦ ἐπὶ Σταυροῦ τὴν πλευρὰν αἱμάσσοντος υἱοῦ τῆς Παρθένου. Τοῦ Σταυροῦ καὶ τῶν δύω παρισταμένων ὄπισθεν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ βράχου ἢ τοίχου λαμπρὸν καὶ πολυτελέστατον ἀργυροῦν ὅλως Δρύφακτον, ὅπερ φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν ἑλκόμενον πρὸς τὸ πάθος εἰς σχῆμα μεγα καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν συμπλέγματα τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου.

Παρὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῆς ὀπῆς ὑπάρχει μέγα ῥῆγμα ἐπὶ τοῦ βράχου, ὅπερ καταφθάνει μέχρι τῆς βάσεως τοῦ λόφου καὶ πιστεύεται ὅτι εἶνε τὸ ἐκ τοῦ σεισμοῦ προελθὸν σχίσμα τῶν πετρῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς σταυρώσεως « . . . καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν καὶ τὰ μνημεῖα ἠνεῴχθησαν, κτλ.» (Ματθ. ΚΖ' 50—53) καὶ ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἔλασμα ἀργυροῦν περιαιρετόν. Ἡ ἁγία Πρόθεσις τοῦ Γολγοθᾶ στηρίζεται ἐπίσης ἐπὶ στηλίσκων μαρμαρίνων καὶ φέρει τὴν ἐφεξῆς ἐπιγραφὴν μεγάλοις γράμμασι «*Σωτηρίαν εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς, Χριστὲ ὁ Θεός· ἐπὶ Σταυροῦ τὰς ἀχράντους σου χεῖρας ἐξέτεινας, ἐπισυνάγων πάντα τὰ ἔθνη κτλ.*».

Πάντα τὰ θολώματα ἢ στεγάσματα τοῦ ἁγ. Γολγοθᾶ εἰσὶν ἐζωγραφημένα μὲ τὰ ἄχραντα πάθη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ ἕκαστον ζωγραφικὸν σύμπλεγμα φέρει καὶ τὸ ἀναλογοῦν τεμάχιον τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας.

Τὸ νότιον μέρος τοῦ ἁγ· Γολγοθᾶ, ὡς προελέχθη, ἀνήκει εἰς τοὺς Λατίνους. Πιστεύεται ὅτι εἰς τὸ μέρος αὐτὸ προσηλώθη ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ· φέρει δὲ πρὸς ἀνατολὰς δύο Ἀλτάρια καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θολώματος ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Ἀναλήψεως τέχνης Βυζαντινῆς ἐκ Μωσαϊκοῦ, ἥτις ὡς λέγουσιν οἱ πατέρες εἶνε ἡ μόνη διασωθεῖσα ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1808. Ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ προσκυνήματος τούτου ὑπάρχει παράθυρον φέρον εἰς μικρὸν Λατινικὸν παρεκκλήσιον τῆς «Μαρίας Δολορόζας». Τὸ παράθυρον αὐτὸ εἶνε ἡ ἄλλοτε ἐξωτερικὴ θύρα τοῦ ἁγ. Γολγοθᾶ, δι' ἧς λέγεται ὅτι εἰσῆλθεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ὅτε μετέφερε τὸν ἀπελευθερωθέντα Σταυρὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπερ συμβεβηκὸς ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἑορτάζει κατὰ τὴν 14 7βρίου μηνός.

Ἀφοῦ κατέβημεν διὰ τῆς μεσημβρ· κλίμακος τοῦ Ἁγ. Γολγοθᾶ, μετέφερεν ἐμὲ ὁ εὐγενὴς καὶ εὐπαίδευτος Σχολάρχης τῆς τῶν Ἱεροσολύμων θεολογικῆς Σχολῆς, πρὸ ἔτους δὲ μέγας Ἀρχιδιάκονος καὶ πρῶτος Γραμματεὺς τῶν Πατριαρχείων καὶ ἤδη ἐσχάτως ἀπὸ τὰ μέσα 8βρίου 1873 Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἁγιοταφικῆς ἀδελφότητος ἐν Κων]λει, κ. Φώτιος Ἀλεξανδρίδης ὁ Λέσβιος εἰς τὸ σκοτεινότατον παρεκκλήσιον τοῦ Ἀδὰμ ἢ ὡς ἐλέγετο ἄλλοτε εἰς τὸν « Κρανίου Τόπον», εἰς ὃν ὑπάρχει ἁγία Τράπεζα καὶ τὰ μὲ τὰ ἐπάνω εἰς τὸν Γολγοθᾶν συνεχιζόμενα ῥήγματα ἢ σχίσματα τοῦ βράχου. Ἐν τῷ βράχῳ τούτῳ ὑπάρχει κοίλωμα, ἐν ᾧ λέγεται ὅτι ἔκειτο τὸ κρανίον τοῦ Ἀδάμ, ἐξ οὗ δὲ καὶ ὁ Πανάγιος «Κρανίου τόπος» Γολγοθᾶς (ἑβραϊστί). Ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ πιστεύεται ὑπὸ τῆς παραδόσεως, ἔλεγέ μοι ὁ κ. Φώτιος, ὅτι ἐτέθησαν τὰ ὀστᾶ καὶ τὸ κρανίον τοῦ γενάρχου Ἀδάμ ὑπὸ τοῦ Νῶε· ἐπὶ τῆς Σταυρώσεως δὲ τοῦ Ἰησοῦ ὅτι ἔρρευσε τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ζωήρυτον αἷμα ἐπὶ τοῦ κρανίου τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἀπέπλυνεν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας. Ταῦτα λέγων ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐντεῦθεν ἴσως ἔχει τὴν ἀρχήν της ἡ συνήθεια νὰ ζωγραφίζεται ὑποκάτωθεν τοῦ Σταυροῦ τὸ κρανίον τοῦ Ἀδάμ. Τῶν ἑρμηνευτῶν τις λέγει ὅτι ὁ Γολγοθᾶς ἐκαλεῖτο Ἑλληνιστὶ «*Κρανίου τόπος*,» διότι ἦν τὸ ὡρισμένον μέρος τῆς ἐκτελέσεως τῆς κεφαλικῆς ποινῆς. Ἐκ τοῦ παρεκκλησίου τούτου ἐξελθόντες μετέβημεν ἐν τῷ γραφείῳ ἢ τῷ Κελλίῳ ἐκείνου, εἰς ὃ ὁ Ἁγ Σκευοφύλαξ δέχεται τοὺς τὸν Ναὸν ἐπισκεπτομένους ξένους καὶ εἰς ὃ προσερχόμενοι οἱ προσκυνηταὶ γράφουσι τὰ ὀνόματά των.

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ἐξελθόντες εἰσήλθομεν εἰς τὸν μεσημβρινὸν διάδρομον καὶ ἀπηντήσαμεν τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀκανθίνου Στεφάνου, ἐνῷ δεικνύεται τμῆμα λίθου, ἐφ' οὗ ἐκάθισαν τὸν Χριστὸν ὅπως τὸν ἐμπαίξωσι «Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγε-

μόνος, παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ Πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. Καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην· καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ' ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων (Ματθ. ΚΖ'. 27—31). Ὁ λίθος οὗτος μετεφέσθη ἀπὸ τὸ Πραιτώριον, εἰς ὃ ὑπῆρχε καὶ ναΐσκος.

Πρὸς ἄρκτον τοῦ ναϊδίου τοῦ ἁγ. ἀκανθίνου στεφάνου ἀπαντᾶται θύρα, δι' ἧς καταβαίνουσι διὰ 29 βαθμίδων εἰς ναὸν τετράγωνον, οὗ ὁ τροῦλλος βαστάζεται ὑπὸ τεσσάρων στηλῶν καὶ καλεῖται ναὸς τῆς τοῦ τιμίου Σταυροῦ εὑρέσεως, ἀνήκει δὲ σήμερον εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Ἐκ τοῦ ναοῦ τούτου καταβαίνουσι πρὸς ἀνατολὰς 13 ἄλλας βαθμίδας ἐπὶ βράχου εἰς σπήλαιον, ὅπερ ὀνομάζεται ἐπίσης «τῆς εὑρέσεως,» διότι ἐδῶ πιστεύεται ὅτι εὑρέθησαν οἱ Σταυροὶ καὶ οἱ ἧλοι.

Μετὰ τὴν ἀνάβασιν καὶ ἐξέλευσιν ἐκ τῶν παρεκκλησίων τούτων ἀπαντᾶται ἕτερον παρεκκλήσιον τὸ «Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια», διότι πιστεύεται ὅτι οἱ σταυρωταὶ τοῦ Κυρίου ἐνταῦθα διεμέρισαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἔβαλον τὸν κλῆρον ἐπὶ τὸν ἱματισμόν του, ὅπερ καὶ τοῦτο ἀνήκει εἰς τοὺς Ἀρμενίους.

Ὀλίγον πρὸς βορρᾶν ἀπαντᾶται τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Λογγίνου, εἰς ὃ ὑπάρχει μεγάλη εἰκὼν αὐτοῦ ἔχουσα ὑψωμένην τὴν χεῖρα δεικνύουσαν τὸν Χριστὸν μὲ τὰ «ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος». Τὸ παρεκκλησίδιον τοῦτο ἀνήκει εἰς τοὺς ὀρθοδόξους.

Ἐκ τοῦ παρεκκλησίου τούτου πρὸς δυσμὰς βαίνοντες ἀπαντῶμεν τὸ ἐκκλησίδιον τῶν «Κλαπῶν», εἰς ὃ ὑπάρχει ἡ ἐκ τοῦ συνεδρίου μετενεχθεῖσα ἐνταῦθα πλὰξ περιβαλλομένη μὲ περίφραγμα σιδηροῦν, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει εἰκὼν παριστῶσα τὸν Χριστὸν ἐπὶ τῆς πέτρας καθήμενον καὶ ἔχοντα τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔνδον τῶν δύο ὀπῶν δι' ἀλύσεων δεδεμένους.

Πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ εἰς τὰ ὀπίσω τῶν Κλαπῶν ἀπαντᾶται ἕτερος ναΐσκος «ἡ φυλακὴ τοῦ Χριστοῦ», ἐν ᾧ διαζωγραφεῖται ἡ Θεοτόκος κλαίουσα καὶ λειποθυμοῦσα καὶ γυναῖκες παραμυθοῦσαι αὐτήν· κατὰ παράδοσιν ἐδῶ ἐτήρησαν τὸν Χριστὸν μὲ τοὺς λῃστὰς οἱ στρατιῶται ἕως νὰ ἑτοιμασθῶσι τὰ τῆς σταυρώσεως.

Ἐκ τοῦ μέρους τούτου πρὸς Δυσμὰς βαίνοντες πάντοτε ἀπαντῶμεν τὸ τῶν Λατίνων παρεκκλήσιον, εἰς ὃ πιστεύεται ὅτι παρέμεινεν ἡ Θεοτόκος κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν τῷ Τάφῳ διαμονῆς τοῦ Κυρίου, ὃς ἀναστὰς ἐφάνη τὸ πρῶτον εἰς αὐτήν, διὸ καὶ τὸ παρεκκλήσιον καλεῖται τῆς «ἐμφανείας». Εἰς τὸ Λατινικὸν τοῦτο προσκύνημα φυλάσσεται τεμάχιον τῆς στήλης ἐκείνης, εἰς ἣν ἔδεσαν καὶ ἐφραγγέλωσαν τὸν Κύριον.

Τοῦ παρεκκλησίου τούτου ἀπέναντι δεικνύεται μάρμαρον μέγα στρογγύλον, ἐφ' οὗ τόπου λέγεται ὅτι ἐφάνη ὁ Κύριος εἰς Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν καὶ ὑπέλαβεν αὐτὸν ὡς κηπουρὸν κτλ.

Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ὀλίγον ἐμπρὸς βαίνων τις εὑρίσκεται καὶ πάλιν ὑπὸ τὸν μέγαν τροῦλλον, ὑφ' οὗ τὰ ἀριστερὰ μέρη ὑπάρχει θύρα, δι' ἧς ἀνέβαινον ἄλλοτε εἰς τὰ κατηχούμενα—σήμερον δὲ μεταβαίνουσιν εἰς τὴν δεξαμενὴν (στέρναν) τοῦ Ναοῦ. Εἰς τὰ δεξιὰ τῆς θύρας ὑπάρχει μονόλιθος μεγάλη κολυμβήθρα ἔχουσα σχῆμα σταυροῦ, ἥτις σήμερον εἶνε ἄχρηστος. Ὀπισθεν τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου εἴπομεν ὅτι ὑπάρχει μικρὸν προσκεκολλημένον ἐκκλησίδιον ἢ Ἀλτάριον τῶν Κοπτῶν· αὐτοῦ τούτου ἀπέναντι ὑπάρχει εἴσοδος σκοτεινή, ἥτις φέρει εἰς παρεκκλήσιον σκοτεινόν, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει θυσιαστήριον καὶ εἰς τὸ μεσημβρινὸν αὐτοῦ μέρος σπήλαιον ἐν ᾧ ὑπάρχουσιν ἐντὸς πέτρας οἱ τάφοι Ἰωσὴφ τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ τοῦ Νικοδήμου.

Ὀλίγον ἐκ τοῦ ἐκκλησιδίου τούτου προχωροῦντες οἱ ἐξερχόμενοι ἀπαντῶσι πρὸς τὴν νοτίαν πλευρὰν κλίμακα, δι' ἧς ἀναβαίνουσιν εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων κατεχόμενα Κατηχούμενα. Μετὰ 23 βαθμίδων ἀνάβασιν ἀπαντᾷ τις ἐκ δεξιῶν τὰ μέρη ἐκεῖνα, εἰς ἃ καταλύουσιν οἱ νέοι προσκυνηταὶ τῶν· εἶτα τὴν ἄνοδον ἐπαναλαμβάνων ἀναβαίνει ἄλλας 15 βαθμίδας καὶ φθάνει εἰς τὸ ἀνώτατον μέρος τῶν κατηχουμένων, εἰς ἃ ὑπάρχει τὸ τακτικὸν παρεκκλήσιον αὐτῶν Σουρπ-Ἀρτίν—(ἁγία Ἀνάστασις).

Τοιοῦτος ἐν συντόμῳ ὁ ἱστορικώτατος καὶ ἀρχαιότατος οὗτος τοῦ χριστιανισμοῦ Ναός, ὁ συγκινῶν καὶ συγκεντρόνων τὰς καρδίας καὶ τοὺς πόθους ἁπάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων ἐθνῶν καὶ ὁ διδάσκων τὴν ἁγίαν ἱστορίαν αὐτοῦ καὶ τὰς πολλὰς περιστάσεις καὶ καταστροφάς του εἰς τὰ τῶν πιστῶν πλήθη καὶ ὑφ' οὗ τοὺς θόλους λαμβάνουσι χώραν αἱ μυστηριωδέστεραι καὶ παραμυθητικώτεραι τελεταὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων κλάδων τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐν αἷς ὑπερέχουσιν ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων, τὸ μέγα καὶ ὑπερύμνητον Σάββατον, καθ' ὃ τελεῖται ἡ τελετὴ τοῦ ἡγιασμένου φωτός, καὶ ἡ Ἁγία Κυριακὴ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως κ.τ.λ.

Ἡ συγκινητικωτέρα καὶ ἱεροπρεπεστέρα τελετὴ τοῦ ἐξηγιασμένου ἐπὶ τοῦ Παναγίου καὶ Θεοδέγμονος Τάφου Φωτὸς τελεῖται εἰς τὰς δύω ὥρας μ. μ. τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Εἶνε δ' ὅτι ἀνέκφραστον καὶ ἀπερίγραπτον, φίλε ἀναγνῶστα, τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο, ὅπερ καταλαμβάνει τὰς καρδίας ἁπάντων τῶν Χριστιανῶν καὶ προσκυνητῶν ξένων καὶ ἐντοπίων, ὀρθοδόξων καὶ μή—καὶ δὴ ἁπασῶν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ φυλῶν κατὰ τὴν θείαν καὶ σεβασμίαν ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν ἀπὸ πρωΐας συρρέουσιν, αὐξάνουσι καὶ συμπυκνοῦνται ἐπὶ τοσοῦτον τὰ πλήθη ὥστε ἡ διάβασις αὐτῶν ἀποβαίνει οὐχὶ μόνον πράγματι ἀδύνατος ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπικίνδυνος! Ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ πανευρυχώρου ναοῦ, τὰ ἀνώγεά τε καὶ τὰ κατώγεια αὐτοῦ, πληροῦνται εὐλαβῶν καὶ περιέργων θεατῶν, σύδεμία δὲ τῶν ἐν αὐτῷ ἀπειραρίθμων λυχνιῶν φέρει φῶς. Στρατὸς ἀνάλογος τῆς περιστάσεως παραχωρεῖται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγούς, οἵτινες τοποθετοῦσιν αὐτὸν ὅπως κρίνουσι καλὸν ὑπὲρ τῆς εὐταξίας, ἥτις πρὸ ἐτῶν ὡς λέγουσι δὲν διεταράχθη.

Κατὰ τὴν 12ην ἴσως, δηλαδὴ δύω ὥρας πρὸ τῆς μεγάλης τελετῆς, αἱ θύραι τοῦ Ζωοδόχου Τάφου ἢ τοῦ Παναγίου Κουβουκλίου κλείονται καὶ σφραγίζονται διὰ τῆς ἰδιαιτέρας σφραγίδος τῶν θυρωρῶν τοῦ Ναοῦ καὶ οὕτω τίθεται αὐθεντικὸς φραγμὸς εἰς τὰ ἀκατασχέτως εἰσερχόμενα πλήθη. Περὶ τὰς 2 ὥρας μ. μ.

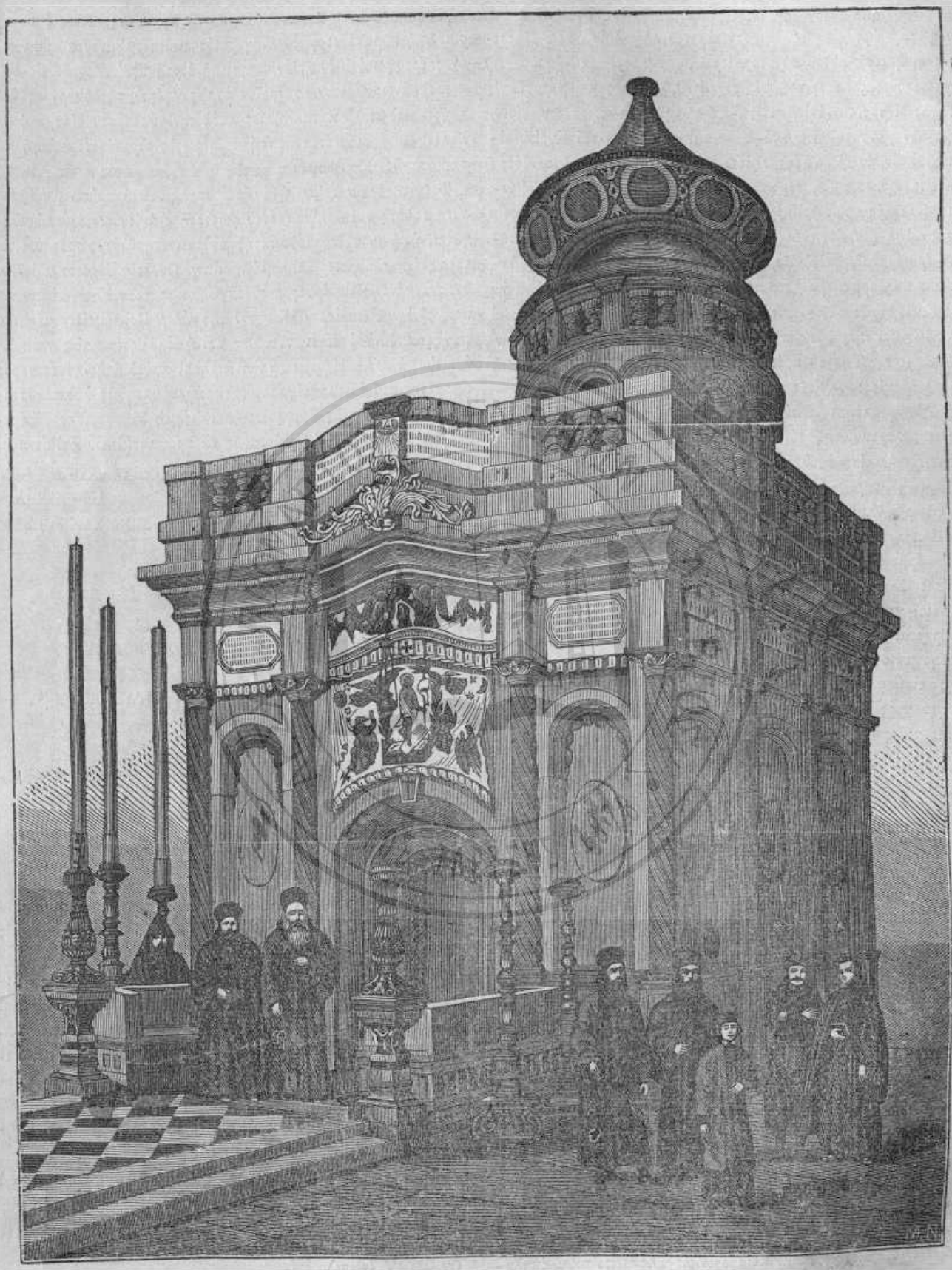

Ο ΘΕΙΟΣ ΤΑΦΟΣ.

ἐν στιγμῇ ὡρισμένῃ ἐξέρχονται ἐκ τοῦ Ἁγ. Βήματος ὁ Πατριάρχης, ἡ ἱερὰ αὐτοῦ σύνοδος, ἱερεῖς, ἀρχιμανδρῖται, ἡγούμενοι, ἱεροδιάκονοι κλ. ἅπαντες ὑπὲρ τοὺς 100, λαμπρὰς καὶ βαρυτίμους στολὰς ἱερατικὰς ἐνδεδυμένοι, καὶ προχωροῦσι προπορευομένων σημαιῶν χρυσοκεντήτων, τὰ πάθη καὶ τὴν Ταφὴν τοῦ Κυρίου εἰκονιζουσῶν, ἐν μέσῳ ἀκατασχέτου θορύβου καὶ βοῆς πολυσυνθέτου καὶ πολυγλώσσου, ἅπερ καταπαύουσιν αἴφνης ὡς ἐκ συνθήματος, ἅμα ἀκουσθῇ ψαλλόμενον ἐν ἀγγελικῇ δὸς εἰπεῖν ἁρμονίᾳ τὸ « *Τὴν Ἀνάστασίν σου Χριστὲ Σωτήρ, Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς* κτλ—» Ὢ πόσον βαθεῖα καὶ ζωηρὰ συγκίνησις περιζωγραφεῖται τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὰ κυματίζοντα ταῦτα πλήθη ! ! Ὢ ποῖαι λάμψεις χαρᾶς καὶ ἐλπίδων καὶ πληρώσεις πόθων ἱκανοποιοῦνται καὶ τί εἰς ἁπάντων τῶν παρισταμένων τὰ πρόσωπα εἰκονίζεται καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἀνεκφράστου χαρᾶς καὶ θυμηδίας ! καὶ δὴ διὰ τῶν αὐθορμήτως χυνομένων ἐκείνων δακρύων, ἅπερ καταβρέχουσι τὰς παρειὰς τῶν κυματιζομένων χιλιάδων εὐλαβῶν, οἵτινες ἐκ νεαρᾶς των ἡλικίας ἐπόθουν νὰ ἴδωσι καὶ ἑορτάσωσι τὴν τελετὴν ταύτην τὴν μεγάλην, ἥτις εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ συγκινήσῃ καὶ τὸν ψυχρότερον ὑλιστὴν ἢ τὸ τολμηρότερον ἢ ἰσχυρότερον πνεῦμα ! !

Ἡ λιτανεία περιέρχεται τὸ ἁγ. Κουβούκλιον ψάλλουσα πάντοτε ἁρμονικῶς λίαν τὸ ῥηθὲν ᾆσμα « Τὴν Ἀνάστασίν Σου Χριστὲ Σωτήρ », εἶτα ἀποσφραγίζεται ἡ ἁγ. θύρα τοῦ Τάφου καὶ εἰσέρχεται ὁ Πατριάρχης ἐν στιγμῇ εἰς δεύτερον ἄνοιγμα εἰσέρχεται ὁ Πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων καὶ ὁ ἡμέτερος ἅγ. Δραγουμάνος (μεθ' ὧν συνειλήλθον). Ὁ ἡμέτερος Πατριάρχης εἰσέρχεται εἰς τὴν θείαν Παστάδα καὶ εὔχεται ἐπὶ τοῦ Τάφου πρὸς ἐξαγίασιν τοῦ μεταδοθησομένου φωτός, ἅπερ μετάδοσις τοῦ φωτὸς ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον γινομένην τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα πρὸ τοῦ νὰ ἀναστήσωσιν ἀπὸ τὰ ἅγια θημόθηρα ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων μὲ τὴν προσφώνησιν « Δεῦτε λάβετε φῶς ὡς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς καὶ δοξάσατε Χριστὸν τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν » ὁ δὲ Πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων καὶ ὁ Δραγουμάνος στέκονται ἀναμένοντες τὴν ἔξοδον αὐτοῦ εἰς τὸν προθάλαμον οὕτως εἰπεῖν τῆς Παστάδος, δηλ. εἰς τὸν προπεριγραφέντα « Ἅγιον λίθον. » Ἐξέρχεται ὁ ἡμέτερος πατριάρχης δίδει ἡγιασμένον φῶς εἰς τὸν τῶν Ἀρμενίων, ἀμφότεροι δὲ δίδουσιν εἰς τὸν προνομιοῦχον ἱερέα του ἕκαστος διὰ τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Κουβουκλίου ὠοειδῶν ὀπῶν ἀνὰ ἕνα ἀργυροῦν πυρσὸν ἐμπεριέχοντα τὸ ἡγιασμένον φῶς, ὅπερ μεταφέρουσιν εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ ὡρισμένα μέρη ἕκαστος. Ἀκολούθως μεταβὰς ὁ πατριάρχης εἰς τὸ βῆμα τοῦ Καθολικοῦ λαμβάνει παρὰ τοῦ σκευοφύλακος τὸν ἀργυροῦν πυρσὸν καὶ μεταδίδει ἐξ αὐτοῦ φῶς διὰ τῶν δύο χειρῶν εἰς τὰ βαθυκύμονα καὶ πολυπάταγα πλήθη ἅπερ ἄρχονται νὰ ἀρεσῦνται κατεχόμενα ὑπὸ χαρᾶς καὶ εὐαρεσκείας.

Ἀμέσως μετὰ τὴν τελετὴν καὶ τὴν διανομὴν τοῦ ἡγιασμένου φωτὸς ἄρχεται ἡ θεία καὶ ἱερὰ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἥτις τελειόνει περὶ τὰς 5—6. τὸ ἑσπέρας.

Ἡ ἐν διαφόρῳ χρόνῳ καὶ διαφόρῳ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ ἐκκλησιαστικῇ παρατάξει καὶ πανηγυρικότητι διανομὴ τοῦ «ὡς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς» ἐν τῇ ἀναμνηστικῇ ἑορτῇ τῆς Ἀναστάσεως ἐνέπνευσεν ἴσως εἰς τὸν κορυφαῖον ἀσματογράφον τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας τὸ πολὺ καταλλήλως κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα ψαλλόμενον « Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτὸς οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια ».

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ ἐν Ἱερουσαλὴμ σεβασμία καὶ μεγάλη αὕτη τελετὴ τοῦ ἐξηγιασμένου φωτὸς ἢ « ἁγίου φωτός » ὡς λέγεται, ἡ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπάτης οὐδὲ μυστηριώδους τρόπου τινὸς τελουμένη οὐδὲ περιβαλλομένη ἀπὸ τὸν εὐπαίδευτον καὶ λίαν ἀνεπτυγμένον καὶ ὀρθορρονοῦντα δημοκρατικὸν οὕτως εἰπεῖν καὶ προλήψεων ἄνευ ἱερὸν Κλῆρον τῆς Ἁγ. Πόλεως Ἱερουσαλήμ, εἰς ὃν πολλὰ ὀφείλει τὸ ἔθνος καὶ ἡ ἐκκλησία καὶ τὸν ὁποῖον ἀναιτίως ὅλως διέσυραν ἄλλοι πολλοὶ καὶ ὁ ἀείμνηστος σοφὸς εὐεργέτης τοῦ ἔθνους μέγας Κοραῆς ὡς ἀπατηθεὶς ἀπὸ τὰς στοματικὰς ἢ γραπτὰς διηγήσεις καὶ ὡς μὴ ἀποφασίσας νὰ ἐπισκεφθῇ ἰδίοις ὄμμασι καὶ ἐπιτοπίως τὰ πράγματα—οὗ ἡ ἐπίσκεψις ἀφεύκτως θὰ ἐγίνετο πολλῶν ὠφελειῶν εἰς τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὴν Ἁγιοταφικὴν Ἀδελφότητα πάροχος. (ἀκολουθεῖ).

ΔΙΟΝ. ΧΑΡΙΚΛΗΣ.

ΜΑΞ ΚΡΟΜΑΡ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟΥ (*).

ΚΕΦ. V.

«Τὸ πᾶν διεκινδύνευσεν ἕκαστος κατ' ἰδίαν·
ἕκαστος ἐκινδύνευσεν ὡς ἅπαντες μεγάλως.
πλὴν κέκτηται ὑπομονὴν καθεὶς εἰς τὴν καρδίαν
ἣν καταθραύει χωριστὰ ἡ βία καὶ ὁ σάλος.

Κατὰ τὴν 21ην Ἀπριλίου, 4 ἡμέρας μετὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Στρασβούργου διερχόμενος διὰ τοῦ θόλου, ὅστις ἔφερεν εἰς τὴν τετράγωνον τῆς οἰκίας μας αὐλήν, ἀπήντησα τὸν λοχίαν Κλέην κρατοῦντα κάλαθον καὶ φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν μικρὰν Ἀλύσσην· τὸ κοράσιον ἐφαίνετο κατευχαριστημένον καὶ ἔκλινε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετ' εὐαρεσκείας ὅτε συνηντήθημεν. Ὁ λοχίας ὥδευσε διὰ βημάτων βραδυτέρων τοῦ συνήθους καὶ μ' ἐχαιρέτισεν ἅμα ἰδών με στρατιωτικῶς, λέγων : Καλὴν ἡμέραν," κ. Μάξ.

— Καλὴν ἡμέραν σας, κ. λοχία, ἀπήντησα ἀποκαλύπτων τὴν κεφαλήν, διότι ἠγαπώμεθα ἀμοιβαίως.

— Ὑπάγομεν εἰς τὴν ἀγορὰν χάριν τῆς Λίσβεθ, μοὶ εἶπα, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ της διότι γνωρίζεις ὅτι στερεῖται χρημάτων. Ἐκτὸς τούτου δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην ἐργασίαν· τὸ βαλάντιόν της

(*) Ἴδε IV ἐν σελ. 187.

εἶνε κενὸν καὶ ἡ μικροῦλα μου τὴν πρωΐαν ταύτην δὲν ἐπρογευμάτισε καλῶς· δὲν ὑπάρχει πλέον γάλα διὰ τὴν Ἀλύσσην.

— Ὄχι, ἀπήντησε τὸ κοράσιον, δὲν πεινῶ· ἡ Ἀλύσση ποτὲ δὲν πεινᾷ.

— Κάλλιστον τοῦτο ἐν ὥρᾳ πολιορκίας· εἶπεν ὁ Κλέης, ἐνῷ ἐγὼ ἐμέτρουν τὰ ἐν τῷ βαλαντίῳ μου χρήματα. Ἦσαν 2 μόνον φράγκα καὶ τινα ἑκατοστά· ἤρκουν ἴσως διὰ τὴν προμήθειαν λαχανικῶν μιᾶς ἑβδομάδος διὰ τὴν Ἀλύσσην καὶ τὴν μητέρα της. Ἤμην βέβαιος ὅτι ἡ Γρέση εἶχεν ἀποθηκεύσει καλῶς δι' ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδέποτε μέχρι τοῦδε εἶχον σκεφθῆ διὰ τὴν Λίσβεθ καὶ δι' ἑκατοντάδας ἄλλας ὡς αὐτήν, στερουμένας χρημάτων ὅπως προμηθευθῶσι τὰ τῆς ζωοτροφίας των, καὶ ὧν ἐπομένως τὴν τετάρτην τῆς πολιορκίας ἡμέραν τὰ τρόφιμα εἶχον ἐξαντληθῆ, ἐξηρτῶντο δὲ μόνον ἐκ τῶν ὅσων ἠδύναντο ν' ἀγοράζωσιν ἡμέραν παρ' ἡμέραν. Ἐπορεύθημεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀλλ' ὁποία διαφορὰ πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος! Ἀντὶ ἑκατοντάδων ἀποθηκῶν καὶ ἀνθρώπων προθύμων νὰ πωλήσωσι δὲν ὑπῆρχον ἢ ὀλίγοι μόνον πωληταὶ καὶ πλήθη ἀγοραστῶν στερουμένων ὅμως χρημάτων ἱκανῶν διὰ τὰς ζητουμένας τιμάς. Ὁ λοχίας Κλέης ὦδευσε διὰ τοῦ πλήθους καὶ τὸν ἠκολούθησα.

Ἔβλεπέ τις ἐκτεθειμένα ὀλίγα λαχανικὰ καὶ οὐδὲν ἄλλο. Εἰς τὴν πρώτην τῆς ἐρωτήσεώς μας ἀπάντησιν ἔμεινα ἔκπληκτος. Τὰ γεώμηλα, περὶ ὧν ἠρωτήσαμεν, ἐτιμῶντο μίαν *πέννιν* ἕκαστον, τὰ δὲ χρήματά μου μόλις ἤρκουν πρὸς ἀγορὰν τριάκοντα μετρίου μεγέθους.

— Τόσον ταχέως! ἐξεφώνησεν ὁ λοχίας, καὶ μόλις δὰ ἤρξατο ἡ πολιορκία. Τί θὰ γίνωμεν λοιπὸν πρὶν τελειώσῃ;

— Δὲν ἤρξατο ἀκόμη; ἠρώτησα· ἀλλ' αἱ πύλαι τῆς πόλεώς εἰσι κεκλεισμέναι πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν.

— Ἡ μουσικὴ ὅμως δὲν ἠκούσθη εἰσέτι, ὁ δὲ χορὸς ἔπεται· εἶπεν ὁ λοχίας. Ἄ, κ. Μάξ, δὲν ἐνόησας ἀκόμη τί σημαίνει *πόλεμος*.

— Ἀπηύδησα ἐπὶ τῶν ὤμων του· λάβε με εἰς τοὺς βραχίονάς σου, εἶπεν ἡ Ἀλύσση καὶ ἐπήδησεν ἐναγκαλιζομένη διὰ τῶν μικρῶν αὐτῆς χειρῶν τὸν τράχηλον τοῦ Κλέη ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν αὐτῆς θέσιν, ἐνῷ αὐτὸς ἔκλινε τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τῆς ἰδικῆς της καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπλανῶντο δύο δάκρυα, ἅτινα δὲν ἀφῆκε νὰ ῥεύσωσιν.

— Ἔχω εἰς τὸν οἶκον μου δύο μικρά, εἶπεν ἀτενίζων με, ἵνα ἐννοήσῃ ἂν παρετήρησα τὰ δάκρυά του· δύο μικρά, ἐπανέλαβε, ἐκτεθειμένα μετὰ τῆς μητρός των εἰς ἓν ἀπροστάτευτον χωρίον τοῦ Σαλσβούργου· ἂν δὲ οἱ λῃσταὶ οὗτοι διέλθωσι δι' αὐτοῦ, ὁ Θεὸς γνωρίζει τί θ' ἀπογίνωσι.

— Σ' ἀρέσκει νὰ ἦσαι στρατιώτης; τὸν ἠρώτησεν ἡ Ἀλύσση, τύπτουσα ἐλαφρῶς τὴν παρειάν του, ὅπως ἐσυνείθιζε πρὸς τοὺς εὐνοουμένους της.

— Ἄχ, μικρά μου, ἀπήντησεν ὁ λοχίας, οὐδεὶς μέχρι τοῦδε μοὶ ἀπηύθυνε τὴν ἐρώτησιν ταύτην· μᾶς κάμνουσι διὰ τῆς βίας, ὦ μικρά μου. Οἱ χωρικοί, φίλε Μάξ, ἐπρόσθεσεν, ἀποστρέφονται τὸν πόλεμον καὶ δικαίως, διότι εἶνε καταστρεπτικὸς πάντοτε καὶ ἀνωφελής.

Τῇ ἀληθείᾳ δὲν εἶνε εὐάρεστον ν' ἁρπάζεταί τις ἐκ τῆς οἰκίας του, ἔνθα εὑρίσκονται τὰ τεκνία του, τὰ κτήνη του καὶ ἡ συγκομιδή του καὶ νὰ σύρεται μετὰ χιλιάδων ἄλλων ὁμοίων του, ὅπου αἱ σφαῖραι συρίζουσι καὶ πίπτουσι πέριξ σου ὡς ραντίδες βροχῆς ἐν ὥρᾳ καταιγίδος. Ἐσμὲν ἄνθρωποι ὡς καὶ οἱ λοιποί· ἐπομένως ἀγαπῶμεν ὡς πάντες τὰ τέκνα μας καὶ τὴν ἑστίαν μας, ἐν ᾗ διαβιοῦμεν ἐν εἰρήνῃ. Μισοῦμεν ὡς καὶ πᾶς ἄλλος τὸν πόλεμον, τὰς πληγὰς καὶ τὸν θάνατον, ἡ δὲ πολιορκία κατ' ἐμὲ δὲν εἶνε ἢ μία μάχη. — Τί θὰ γείνωσιν οἱ πτωχοί; ἠρώτησα παρατηρῶν ἐν τῷ καλάθῳ, ὅστις ἐκρέματο ἐλαφρῶς ἐκ τοῦ βραχίονός μου.

— Ὁ Θεὸς μόνος γνωρίζει, μοὶ ἀπήντησεν. Ὑπάρχουσι 10 χιλιάδες χωρικῶν ἐν Στρασβούργῳ ὡς ἐκ περισσοῦ, ἀλλ' ἐλείψαμεν πάντοτε.

— Παρατήρησον, παρατήρησον! ἀνέκραξεν ἡ Ἀλύσση δακτυλοδεικτοῦσα ὑψηλά.

Μελανὸς σφαιροειδὴς ὄγκος ἐκινεῖτο βραδέως, ἀρκετὰ βραδέως, ὥστε νὰ τὸν παρατηρήσωμεν, πρὸς τὸ κυανοῦν στερέωμα εἰς ὕψος ἀρκετὸν ἀφ' ὅπου ἱστάμεθα· ἤδη ἐσχημάτιζε καμπύλην, ὡσεὶ ἐπρόκειτο νὰ καταπέσῃ ὀλίγον μακρὰν πρὸς μεσημβρίαν· τὸ πρόσωπον τοῦ λοχίου ἠλλοιώθη καὶ ἔστατο σιωπηλός, ἐναγκαλιζόμενος τὴν Ἀλύσσην σφιχτότερον καὶ κρατῶν με ἐκ τοῦ βραχίονος ἰσχυρότερον ἢ πρὸ τῆς στιγμῆς ταύτης — Ἀκροάσθητε! εἶπεν ἡμῖν. Παρῆλθον ὀλίγα λεπτὰ πρὶν ἢ ἀκουσθῇ ἦχός τις, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων εἶδα τοὺς ἀνθρώπους ὀδεύοντας καὶ συνωμιλοῦντας ἀνυπόπτως. Ἀκολούθως ἠκούσθη κρότος παρακολουθούμενος ὑπὸ διαπεραστικῶν οἰμωγῶν ἀντηχουσῶν εἰς τὸν ἀέρα. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἕκαστος διέμεινεν ἀκίνητος, ὡσεὶ μεταβληθεὶς εἰς πέτραν· ἀκολούθως ἅπαντες ἐτράπησαν εἰς μανιώδη φυγὴν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Τινὲς ἔφευγον πρὸς τὴν Μητρόπολιν, οὖσαν πλησίον, ἄλλοι πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἡ βόμβα εἶχε διαρραγῆ.

— Τώρα καὶ μουσικὴ καὶ χορὸς ἤρξαντο· εἶπεν ὁ λοχίας μετὰ σκωπτικοῦ ὕφους. Μάξ, προσέθεσε, φέρε τὴν μικρὰν εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ ἀνάμεινόν με ἐκεῖ· θὰ ἐπιστρέψω ἐντὸς ὀλίγου.

Ἐπεθύμουν πολὺ νὰ τρέξω, ὅπου ἡ βόμβα ἔπεσεν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ φροντίσω διὰ τὴν Ἀλύσσην. Ἐστράφην πρὸς τὴν Μητρόπολιν, ἔνθα μόλις ἐπλησίασα καὶ τὸ ῥεῦμα τῶν ἀνθρώπων μὲ ὤθησεν ἑκόντα ἄκοντα. Ἐν τῷ ἀμυδρῷ αὐτῆς φωτὶ παρετήρησα πλῆθυν γυναικῶν καὶ παιδίων, μεθ' ὧν ὀλίγιστοί τινες ἄνδρες. Οἱ ἱερεῖς ἐπηγαινοήρχοντο προσπαθοῦντες νὰ τοὺς παρηγορήσωσιν, ἀλλ' οἱ κλαυθμοὶ καὶ στεναγμοὶ ἦσαν φρικώδεις. Ἄνθρωποί τινες πρηνεῖς πρὸ τῶν βωμῶν διετέλουν ἄφωνοι ἐκ φόβου, ἐνῷ ἄλλοι ἐπεκαλοῦντο ὑπὲρ αὐτῶν τὴν προστασίαν τῶν ἁγίων. Ἐπὶ τῶν βαθμίδων ἐκάθηντο πλῆθη μικρῶν παιδίων, ὧν τινα ἐφαίνοντο σοβαρὰ καὶ ἥσυχα, ἄλλα δὲ παίζοντα. Ἐν τῷ ναΐσκῳ τῆς Ἁγ. Αἰκατερίνης τὰ σχήματα τῶν ἀγγέλων ἐφαίνοντο παρατηροῦντα τὴν κάτωθεν αὐτῶν σκηνὴν ἀκίνητα καὶ ἀσυμπαθῆ· τότε δὲ μεταξὺ τοῦ τρόμου καὶ τῶν κλαυθμῶν εἶπον ἐν τῇ καρδίᾳ μου: Κύριε, σῶσον μας, διότι θ' ἀπολεσθῶμεν! Ἐνόμισα ὅτι ἀνέμενα ἐπὶ

πολλὴν καὶ τρομερὰν ὥραν, μ' ὅλον τοῦτο ὁ λοχίας Κλέη δὲν ἐπέστρεψε καὶ ἀμπέδχλλον ἂν ἠδυνάμην νὰ τὸν ἀνακαλύψω μεταξὺ τοῦ πλήθους· ἐσυλλογιζόμην περὶ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ὑπελόγισα τὴν ἀδημονίαν τῆς Λίσβεθ διὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς Ἀλύσσης.

Ἡ Σιλδία καὶ ἡ Λουΐζη εὑρίσκοντο ἐν τῷ σχολείῳ· ἐσυλλογιζόμην δὲ περὶ τοῦ τρόμου αὐτῶν. Οὐδεὶς ἄλλος ἔμελλε νὰ φροντίσῃ δι' αὐτὰς ἐκτὸς ἐμοῦ. Τοιουτοτρόπως ὥδευσα διὰ τοῦ πλήθους πρὸς τὴν ἀρκτικὴν θύραν τῆς Μητροπόλεως καὶ ἐξῆλθον εἰς τὴν ὁδόν. Ἡ Ἀλύσση μοὶ ἔδειξε τὴν στεφανηφόρον εἰκόνα τῆς Παναγίας μετὰ τοῦ νηπίου της παρατηροῦσαν ἡμᾶς ψυχρῶς ὅσον καὶ οἱ Ἄγγελοι. Θεωρῶν τις αὐτὴν αἴσθημα λύπης ἠσθάνετο καταλαμβάνον τὴν καρδίαν του. Αἱ ὁδοὶ ἦσαν ἐγκαταλελειμμέναι, διότι ὅσοι ἠδύναντο εἶχον φύγει ζητοῦντες ἄσυλον ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν.

Ἑτέρα βόμβα κατέπεσεν ἤδη καὶ τίς οἶδε πόσαι ἔμελλον νὰ πέσωσιν εἰσέτι διαρκούσης τῆς νυκτός· τὸ στερέωμα διετέλει ἥσυχον καὶ καθαρὸν ὡς ἂν οὐδὲν ἠδύνατο φθάνον μέχρις αὐτοῦ νὰ μολύνῃ τὴν λαμπρότητά του. Ἐν τούτοις οὐδὲν σημεῖον καταστροφῆς καὶ ζημίας ἦτο κατάδηλον εἰσέτι, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐφαίνοντο ἠρεμοῦντα ὡς τὸ προαύλιον Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς· ἐγὼ δὲ ἔσπευδον μὲ τὸ διπλοῦν φορτίον τῆς Ἀλύσσης καὶ τῆς καλάθου.

— Μάξ, ἐψιθύρισεν εἰς τὸ ὠτίον μου ἡ μικρά, ἡ μήτηρ μου λέγει ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε πανταχοῦ παρών· εὑρίσκεται λοιπὸν εἰς τὸ Στρασβοῦργον σήμερον;

— Ναί, Ἀλύσση, ἀπήντησα.

— Ὦ! πόσον τεθλιμμένος θὰ ἦνε τότε, εἶπε τὸ κοράσιον· πόσον πολὺ θὰ ἦνε τεθλιμμένος.

Φεῦ! εἶπον κατ' ἐμαυτόν, ὁδεύων διὰ τῶν κατηρειπωμένων ὁδῶν πρὸς τὴν οἰκίαν μου, τί θὰ αἰσθάνεται ἐκεῖνος βλέπων τὴν ὡραίαν γῆν κηλιδουμένην ὑπὸ τοῦ αἵματος καὶ καταστρεφομένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς σκληρότητος τῶν ἀδελφῶν του.

Φθάσας εἰς τὴν οἰκίαν εὗρον τὴν Λίσβεθ σχεδὸν ἐκτὸς φρενῶν καὶ παρατηροῦσαν πρὸς τὰς τέσσαρας ἐναλλὰξ γωνίας τῶν ὁδῶν, ὅπως ἀνακαλύψῃ τὴν φιλτάτην αὐτῆς· μόλις μᾶς εἶδε καὶ ἀνέπεμψε θρηνώδη κραυγήν, ὡσεὶ ἔφερον τὴν θυγατέρα της νεκράν. Ἔτρεμε τοσοῦτον ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν λάβῃ ἐκ τῶν χειρῶν μου.

— Πῶς, ἐφοβήθης τόσον, ὦ Λίσβεθ; ἠρώτησα. Ἡ Ἀλύσση δὲν διέτρεξεν οὐδένα κίνδυνον. Ἐν τούτοις ἠναγκάσθην νὰ καλέσω τὴν Γρέσην ἐν τῷ ὑπερώῳ, ἥτις ἀνύψωσε τὸ κάλυμμα τῆς καλάθου, πρὶν ἢ τὸ ἐναποθέσω εἰσέτι πρὸ τῆς θύρας τῆς Λίσβεθ, καὶ μ' ἠρώτησε τίνος ἦσαν τὰ γεώμηλα.

— Τῆς Λίσβεθ· ὁ λοχίας Κλέης τὰ ἠγόρασε δι' αὐτὴν καὶ μοὶ τὰ ἔδωκε νὰ τὰ φέρω, ἀπήντησα, μὴ τολμῶν νὰ τῇ εἴπω τὴν ἀλήθειαν.

— Καὶ ἡ ἀξία των;

— Μία πέννα ἕκαστον.

— Μία πέννα; τότε λοιπὸν θὰ ψοφήσωμεν τῆς πείνης ἐντὸς ὀλίγου. Μία πέννα δι' ἓν γεώμηλον; τότε λοιπὸν πρὶν τελειώσῃ ἡ πολιορκία θὰ ἰσοζυγίζωσι μὲ τὸν χρυσόν!

— Ἀληθῶς, Γρέση, φοβεῖσαι ὅτι θὰ ὑποφέρωμεν τῆς πείνης; ἠρώτησα, φοβούμενος τὸ φάσμα αὐτῆς πλειότερον ἢ τὸ τοῦ πολέμου.

— Πιθανὸν ὄχι, μοὶ ἀπήντησε δι' ἐκφραστικοῦ κινήματος τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ δὲν πρέπει, Μάξ, νὰ μοὶ φέρῃς εἰς τὸ ἑξῆς καὶ ἄλλας Λουΐζας.

Κατέβην παρὰ τῇ μάμμῃ μου, ἣν εὗρον καθημένην ἐπὶ τῆς δρυΐνης καὶ τετορνευμένης καθέκλας της πρὸ μικρᾶς τινος τραπέζης. Εἶχε τὴν συνήθειαν ν' ἀναγινώσκῃ καθ' ἑκάστην πρωΐαν καὶ ἑσπέραν κεφάλαιά τινα τῶν ψαλμῶν καὶ μέρος ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Γαλλίας, ὅπερ ἐφαίνετο ὅτι ἠγαπᾶτο καὶ κατεπράϋνεν αὐτήν. Τὴν στιγμὴν ὅμως ταύτην αἱ χεῖρες της ἔτρεμον τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ στρέψῃ τὰς σελίδας τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Παρετήρησα ἄνωθεν τῶν ὤμων της καὶ εἶδον ὅτι ὁ Ψαλμὸς ὃν ἀνεγίνωσκεν ἐπέραινε διὰ τῶν ἑξῆς λόγων:

— « Ἐλησμονήθην ὡς τεθνεώς, εἰμὴ ὡς ἀγγεῖον τεθραυσμένον, διότι ἠκροάσθην τὰς διαβολὰς πολλῶν· φόβος ὑπῆρχε παντοῦ κ.τ.λ. »

Ἔστρεψα τὴν σελίδα ἀντ' αὐτῆς καὶ ἀνέγνωσα μεγαλοφώνως.

— « Ἐγὼ ἐπίστευσα εἰς Σέ, Κύριε, ἐγὼ εἶπα σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου, ὁ χρόνος κ.τ.λ. » « ἂς λάμψῃ τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τοῦ δούλου σου ».

Ἰδοὺ ὅ τι εἶχες ἀνάγκην ν' ἀναγνώσῃς, μάμμη, τῇ εἶπα.

— Ὦ, ναί, ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογῇ, Μάξ, μοὶ ἀπήντησεν· ἐλάφρυνες ἀληθῶς τὴν καρδίαν μου.

Εὐχαριστημένος ὅσον καὶ αὐτὴ ἀνεχώρησα ὅπως φέρω ἐκ τοῦ σχολείου τὴν Σιλδίαν καὶ Λουΐζαν, διότι ἡ Γρέση ἐφοβεῖτο ν' ἀνέλθῃ. Μετ' ὀλίγον δὲ ηὑρισκόμεθα ἐκ νέου ἐν τῇ αἰθούσῃ ἡμῶν ἡνωμένοι καὶ ἀσφαλεῖς.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ βομβαρδισμὸς δὲν ἐξηκολούθησε κατὰ τὴν νύκτα κατεκλίνθημεν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ νοὸς καὶ σώματος.

(ἀκολουθεῖ)

Ο ΔΡΑΠΕΤΗΣ
Η
Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ.

(ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου Ἕλληνος Σαλπιγκτοῦ.)

Φέροντες εἰς φῶς ὑπὸ τὸν ἄνωθι τίτλον τὰς ἀναμνήσεις (1) ὁμογενοῦς μουσικοῦ, ὑπηρετήσαντος ἄλλοτε ὡς σαλπιγκτοῦ εἰς Γαλλικὸν πολεμικὸν βρίκιον, οὗτινος τὸ ἀκραιφνὲς αἴσθημα ἐν τῇ ἀφελείᾳ τῆς ἐκφράσεως μᾶς συνεκίνησε μέχρι δακρύων, ἐλπίζομεν

(1) Τὰς ἀναμνήσεις ταύτας παρενείρομεν ἐνταῦθα ἐπὶ μόνῃ τῇ ἁπλουστάτῃ προθέσει τοῦ νὰ δώσωμεν μικράν τινα νύξιν τοῖς ὁμογενέσιν ἀναγνώσταις ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τότε δὲν θὰ μυκτηρίζεται παρὰ τῶν φρονούντων ὅτι εἶσιν ἔθνη μεγάλα ὅταν προσπαθήσῃ ν' ἀποκατασταθῇ μεγα, ἀλλ' ἀληθῶς μέγα, ὅπερ μόνον διὰ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀναγεννήσεως δύναται νὰ ἐπιτύχῃ.

ὅτι καὶ πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν μας δὲν θὰ μείνωσιν ἀπαθεῖς πρὸ τῆς περιπαθοῦς εἰκόνος τῆς νοσταλγίας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ.

Περὶ τοῦ φανατισμοῦ ἐκείνων, οἵτινες ὤφειλον νὰ διατελῶσι τὸ παράδειγμα τῆς ἀνεξιθρησκείας περιττὸν νὰ προσθέσωμεν νεώτερόν τι.

Ἡ σκηνὴ παρίσταται ἐν τῷ πελάγει κατὰ τὸ 1854. Εἶνε πρωΐα ροδοστεφής. Μόλις ὁ Ἥλιος φωτίζει τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τὸ βρίκιον διασχίζει τὴν θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου, πλέον πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, ἐνῶ ἦχοι μεμακρυσμένοι, ἦχοι πυροβόλων ἀκούονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ὁ Σαλπιγκτὴς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀτενίζει ἄντικρυς, ἀκροᾶται καὶ λέγει συγκεκινημένος.

Δίκαιον ἢ παράνομον, φρόνιμον ἢ ἀσύνετον τὸ κίνημα τῶν πολεμιστῶν ἐκείνων ἀγνοῶ· πλὴν ἡ θρίξ μου ἀνορθοῦται καὶ ἡ καρδία μου πάλλει σφοδρῶς καὶ τὸ μέτωπόν μου φλέγεται, ἐνῷ ἡ δρόσος τῆς πρωΐας τὸ ὑγραίνει καὶ ἡ θαλάσσιος αὔρα τοῦ Αἰγαίου πνέει ἐπ' αὐτοῦ. Φωνὴ μυστηριώδης μοὶ κράζει· Νικόλαε, Νικόλαε! ἐγκαταλείψον τὸ πυρόσκαφον τῶν φράγγων καὶ διὰ μέσου τῶν κυμάτων ἄπελθε πρὸς τοὺς ἀδελφούς σου.—Ὦ Νικόλαε! σὲ ἀποχωρίζει ἐκείνων ἠχήεσσα θάλασσα καὶ ἐκτεταμένη, ὁ δὲ Δελφὶν τοῦ Ἀρίωνος δὲν σὲ ἀναμένει ὑπὸ τὴν τράπιδα τοῦ βρικίου τούτου. Δυστυχεῖς ἐκεῖνοι οἵτινες ἠπατήθησαν κατὰ τοῦ κραταιοῦ Μονάρχου! ἀλλ' ἰδοὺ ἀνατέλλει ὁ Ἥλιος καὶ χρυσοῖ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἔνθα διακρίνεται τὸ μικρὸν στρατόπεδον τῶν λευκοενδεδυμένων ἐκείνων ὁπλοφόρων.

Ἔλθετ' ἐδῶ, σεῖς Δὶκ καὶ Βανζὰν, εἰπατέ μοι, ἂν ἡ Γαλλία ἐπολέμησεν εἰς τὸν αἰῶνα τόσον ἀνδρείως καὶ τόσον ἱερῶς. Οἱ δύο Γάλλοι μουσικοὶ ἦλθον μειδιῶντες καί, ῥίπτοντες τὸ βλέμμα ἐκεῖ ὅπου ἡ χεὶρ μου ἐδείκνυεν, ἀπήντησαν σαρκαστικῶς.

—Πτωχὲ Γραικέ, τὰ λευκὰ ἐκεῖνα ἐνδύματα θὰ βαφῶσιν ἐντὸς ὀλίγου εἰς αἷμα, διότι ἡ Γαλλία δὲν εὐνοεῖ τοὺς λῃστὰς τῶν ὀρέων τῆς Πίνδου οὔτε τοὺς ὠμοὺς ἅρπαγας τοῦ Οἰτύλου! Πτωχὲ Γραικέ, λάβε τὴν σάλπιγγα εἰς τὴν χεῖρα, φέρε τὴν σάλπιγγα εἰς τὰ χείλη καὶ λάλησον πρὸς τοὺς υἱοὺς τῆς Γαλλίας, διότι ἡ πρωΐα ἀνέτειλε· ἐγὼ δὲ ὁ πτωχὸς Γραικὸς ἔφερα τὴν σάλπιγγα εἰς τὰ χείλη τοῦ πένθους καὶ ἐλάλησα: Υἱοὶ τῆς Γαλλίας, ἐξυπνᾶτε! σήμερον εἶσθε οἱ ἰσχυροὶ τῆς Γῆς.

. . . . . Νὺξ καὶ γαλήνη· τὰ ἄστρα λαμπυρίζουν εἰς τὸν ἥσυχον οὐρανὸν καὶ τὸ κῦμα τοῦ Αἰγαίου ὑπνώττει· ὁ μονότονος μόνον θόρυβος τῶν τροχῶν τοῦ βρικίου μας ἀκούεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς βαθείας σιγῆς, ἥτις βασιλεύει ἐπὶ τοῦ καταστρώματός του. Ὑπῆγα καὶ ἀφύπνισα δύο ἀδελφούς, δύο ὁμογενεῖς, τοὺς μόνους μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ βρικίῳ τοῦ ἐκπατρισμοῦ καὶ τῆς ἐξορίας. Δημήτριε καὶ Ἐμμανουήλ, τί καιμᾶσθε; Ἡ νὺξ εἶνε ὡραία, ἡ γαλήνη θελκτικὴ καὶ εἴμεθα τρεῖς πτωχοὶ Γραικοὶ ἐνταῦθα. Δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς Πατρίδος καὶ νὰ παρηγορηθῶμεν ἀμοιβαίως. Ἐξυπνᾶτε! ἂς καθήσωμεν ἐκεῖ, ἐπὶ τῶν κάλων τῆς πρύμνης· τί ἠκούσατε χθὲς παρὰ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος;

—Πτωχὲ Νικόλαε, εἴθε ποτὲ νὰ μὴ ἐλάμβανε τὰ ὅπλα. Ἡ Γαλλία, ὁ κόσμος ἅπας τὴν καταδικάζει.—Γνωρίζετε ποῦ ὑπάγομεν τέλος;—Κατὰ τῆς Ἑλλάδος· ἡ κατοχὴ ἀπεφασίσθη.

—Κοιμηθῆτε! ἀλλ' ἐγὼ πῶς νὰ κλείσω ὁ δυστυχὴς τὰ βλέφαρά μου; οἱ Γάλλοι ἐν τῷ λιμένι σας, ὦ Σαλαμινομάχοι! οἱ Γάλλοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σας, ὦ υἱοὶ τῶν Θερμοπυλῶν; Φειδιππίδη, τρέξον, τρέξον ἐκ νέου πρὸς τὴν Σπάρτην· αὕτη δὲν εἶνε πλέον δεισιδαίμων! δὲν εἶνε πλέον δεισιδαίμων, ἀλλ' ὁ Χριστιανικὸς αὐτῆς ναὸς ὑψοῦται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῆς κραταιᾶς ποτὲ πατρίδος τοῦ Βρασίδα.

Σεῖς οἱ κάλλιστοι τῶν ναυτῶν, Δὶκ καὶ Βανζάν, εἴπατέ μοι, εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἀπερχόμεθα εἰς τὸν Πειραϊκὸν λιμένα, ἵνα κατάσχωμεν τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος; τὴν ἐρώτησίν μου ἤκουσε τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ ἰατρὸς τοῦ βρικίου, περιπατῶν μετὰ τοῦ ἐφημερίου ἐπὶ τοῦ καταστρώματος· ἐσταμάτησαν ἀμφότεροι ἐνώπιόν μου καὶ μὲ πονηρὸν μειδίαμα: Γραικέ! μοὶ ἀπήντησαν, ὑπάγωμεν νὰ καρατομήσωμεν ὅλους ἐκεῖ τοὺς πατριώτας σου! καί, ἵνα ἐννοήσω ἀκριβέστερον τοὺς λόγους των, ἐκίνησαν τὴν χεῖρα ἀπειλητικῶς ἐν εἴδει σπάθης.—Ἔχουν τὸ δέρμα ἀρκετὰ τραχύ, ἀγαπητοί μοι κύριοι, ἀπήντησα μετ' ἀδιαφορίας προσποιημένης.

—Χά, χά! βλέπεις ἐκεῖ εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ βρικίου τοὺς μελανοὺς ἐκείνους σιδηροῦς ὄγκους τοῦ πολεμικοῦ τούτου πλοίου μας; σὺ θὰ κράξῃς πρῶτος πρὸς τοὺς πυροβολιστάς· Υἱοὶ τῆς Γαλλίας, κτυπᾶτε τοὺς πειρατὰς τοῦ Αἰγαίου!

Ἐσιώπησα πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ἀπήντησα ἐν τῇ καρδίᾳ μου. πτωχὲ Γραικέ, οὐδέποτε, οὐδέποτε, θὰ τὸ πράξῃς!

. . . . . Τὴν νύκτα ταύτην ἔτεκε *Μίνα* ἡ ἐκ Νέας Γῆς κύων τοῦ πλοιάρχου ὀκτὼ μαύρους σκύλακας. Ἐνῷ τὴν πρωΐαν περιειργαζόμεθα αὐτοὺς μετά τινων ναυτῶν, ὁ πλοίαρχος, ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ ἐφημέριος ἦλθον ἐκεῖ. Σιωπηλοὶ καὶ μετὰ σεβασμοῦ περιεχωρήσαμεν αὐτοῖς τὴν θέσιν, ὁ δ' ἐφημέριος ἀτενίζων με κατὰ πρόσωπον εἶχε τὸ βλέμμα σατανικόν· ἐξήπλωσε τὴν λευκὴν καὶ τρυφερὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπὶ τῶν σκυλάκων καὶ θίγων αὐτοὺς ἐπρόφερε μετὰ σαρκασμοῦ: **Caressons les Orthodoxes** ἂς θωπεύσωμεν τοὺς ὀρθοδόξους! Εἰς τοὺς ὑβριστικοὺς τούτους λόγους ὁ πλοίαρχος καὶ ὁ ἰατρὸς ἐμειδίασαν ἐπιδοκιμαστικῶς, ὁ δὲ χορὸς τῶν ναυτῶν ἐδόθη εἰς ἄσβεστον καὶ περιφρονητικὸν γέλωτα.

Φεῦ! καὶ σύ, πτωχὲ Γραικέ, ἐσιώπας, διότι οὐδὲν ἠδύνασο νὰ πράξῃς!

—Πρέπει νὰ ῥίψητε τοὺς ἐξ εἰς τὴν θάλασσαν, εἶπεν ὁ ἰατρός.

—Καλὴν ἀρχήν! ἀνέκραξεν ὁ Ἰησουίτης. Ἀρξώμεθα τῶν κυνῶν τούτων καὶ τελειόνομεν εἰς τοὺς ἐκεῖ, προσέθηκε, δακτυλοδεικτῶν πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀττικῆς. Ὁ πλοίαρχος διέταξε τὴν καταδίκην, τινὲς δὲ τῶν ναυτῶν, λαβόντες αὐτοὺς μετὰ παιδικῆς προθυμίας, τοὺς ἔρριψαν ἐν τῇ θαλάσσῃ κράζοντες· οἱ γραικοὶ εἰς τὰ κύματα! εἰς τὰ κύματα! ἐνῷ οἱ λοιποὶ υἱοὶ τῆς Γαλλίας ἔψαλλον ἐμπαικτικῶς· ἀλληλούϊα . . . .

Πτωχὲ Γραικέ, καὶ σὺ ἔβλεπες ταῦτα πάντα ἠναγκασμένος νὰ σιωπᾷς καὶ νὰ κρύπτῃς τὴν μανίαν τῆς καρδίας σου! Πλὴν ἀκροάσθητι ποία τώρα προσταγὴ ἀκούεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι

τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ καταστρώματος ; ἀπανταχοῦ τοῦ πλοίου καὶ ἐν τοῖς βαθυτέροις αὐτοῦ μυχοῖς τὸ πῦρ νὰ σβεσθῇ καὶ οἱ στρατιῶται νὰ προετοιμάσουν βολὰς τῶν πυροβόλων ! μετ' ὀλίγον οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα Γάλλοι τοῦ βρικίου εὑρίσκοντο ἐν τῷ μέσῳ τῆς πυρίτιδος.

Λοιπὸν τώρα, Πατρὶς ἐξυβρισθεῖσα, δὲν εἶνε ἆρά γε καιρὸς ἐκδικήσεως ; Τρεῖς Γραικοὶ καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα Γάλλοι ! ἡ θυσία εἶνε ὡραία καὶ ἡ ἐκδίκησις λαμπρὰ καὶ ὑπερήφανος. Δημήτριε καὶ Ἐμμανουὴλ, ἀγνοῶ ἂν ἔχω τὴν συγκατάθεσίν σας, ἀλλ' οὔτε κἂν ἐρωτῶ. Ὀφείλετε καὶ ἄκοντες νὰ μὲ ἀκολουθήσητε εἰς τὸν Οὐρανὸν ἢ εἰς τὸν Ἅδην. Τὰ πυροβόλα τοῦ βρικίου τούτου δὲν θ' ἀντικρύσωσι τὰ ἐρείπια τῶν μακρῶν τειχῶν· τὰ πτώματα τῶν υἱῶν τῆς Γαλλίας θὰ συναντήσωσιν ἐπὶ τῶν κυμάτων τὰ πτώματα τῶν πέντε ὀρθοδόξων τοῦ Ἐφημερίου. Ἐμπρός, πτωχὲ Γραικέ, τὸ ὄνομά σου ὀφείλει νὰ μείνῃ διὰ παντὸς ἄγνωστον· οὐδεὶς πρέπει νὰ μάθῃ ὅτι ἡ χεὶρ σου ἀνέτρεψε τὸ Γαλλικὸν σκάφος καὶ παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ καὶ τὰ κύματα τὸ ἄνανδρον πλήρωμά του· διότι ἡ Γαλλία καὶ τὰ ξένα ἔθνη τῆς γῆς θὰ μισήσωσι περισσότερον τὸ ἔθνος σου !

. . . . . Ἆ ! σύ, ὦ τύχη, ἢ ὁ Θεὸς ἐπιμένει νὰ σώσῃ τοὺς ὑβριστὰς τούτους τῆς Ἑλλάδος ; τὸ ἔργον αὐτῶν εὑρίσκεται εἰς πέρας καὶ ἐγὼ ἔνδυσμα δὲν δύναμαι νὰ εὕρω εἰσέτι. Ζητῶ παντοῦ εἰς τὰς γωνίας τῶν δωματίων καὶ τῶν θυλακίων μου, ἀλλ' οὔτε ἓν πυρίον ὑπάρχει !

Ὦ ! ἀπελπισία καὶ ἀδύνη ! ἡ λεία διαφεύγει τοὺς ὄνυχας τοῦ πτωχοῦ Γραικοῦ ! . . . Τὸ ἔργον ἐξεπεραιώθη ἀσφαλῶς, τὸ βρίκιον καπνίζει, κινεῖται ἐκ νέου καὶ μετ' ὀλίγον εἰσέρχεται ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πειραιῶς.

Δυστυχῆ Γραικέ, φέρε τὴν σάλπιγγα εἰς τὰ χείλη καὶ λάλησον. «Οἱ υἱοὶ τῆς Γαλλίας κατέχουν τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ! » Ὦ ! αὐτὸ οὐδέποτε θὰ τὸ πράξω, οὐδέποτε ! ναῦ, ἐν ᾗ διῆλθον μέρος τοῦ βίου μου, χαῖρε ! ἡ ξηρὰ τώρα εἶνε ἐγγὺς καὶ τὸ κῦμα τεταπεινωμένον ὑπὸ τὴν Γαλλικὴν τρόπιδα. Γαλλία, πῖς εἶδεν ἐὰν ποτὲ καὶ σύ, πτωχή, θὰ ἐνθυμηθῇς τὴν ἡμέραν ταύτην ! »

Ὀλίγον βραδέως ἀλλὰ πολὺ σκληρῶς ἡ Γαλλία τὴν ἡμέραν ταύσην ἐνεθυμήθη. . . . .

Μ. Δ. Σ.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΗΘΙΚΩΝ.

(Συνέχεια. Ἴδε σελ. 172).

Καὶ διατί, ἐνῷ μέλλει τις νὰ σωθῇ, νὰ μὴ προσδέχηται θαρραλέως τοὺς ἐλέγχους ἢ νὰ μὴ ὁμολογῇ τὰ σφάλματα καὶ τὴν ἀμαθίαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐναρέτους, ἵνα ἀληθῶς προκόψῃ καὶ θεραπευθῇ, ἔχων παράδειγμα τὸν περίφημον Ἱπποκράτην, ὅστις ἀνενδοιάστως ὡμολόγησε καὶ ἐδημοσίευσε μάλιστα τὸ σφάλμα ὅπερ ἔπραξεν εἰς τὴν θεραπείαν ἀνθρώπου τινὸς τραυματισθέντος τὴν κεφαλήν, ἵνα καὶ ἕτεροι μὴ ὑποπέσωσιν εἰς τὸ αὐτό ;

Τὰ δὲ παραγγέλματα τοῦ Βίωνος καὶ τοῦ Πύρρωνος ἀπεδοτέα μᾶλλον εἰς τελειοτέραν τινὰ καὶ μείζονα ἕξιν τῆς ἀρετῆς, ὡς μὴ ὄντα σημεῖα ἐφικτὰ τῆς ἀποδείξεως αὐτῆς. Διότι ὁ μὲν ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι τότε μόνον δύνανται νὰ νομίζωσιν ὅτι προκόπτουσιν ἐπὶ ἀρετῇ, ὅταν ἀποδέχωνται καὶ θεωρῶσι τὰς ὕβρεις τῶν λοιδορούντων ὡς ἐπαίνους μᾶλλον καὶ εὐχάς, ὡσανεὶ νὰ ἤκουον αὐτοὺς λέγοντας τὰ Ὁμηρικὰ

—«Ἐπεὶ οὔτε κακῷ οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τε καὶ μέγα χαῖρε, θεοὶ νύ τοι ὄλβια δοῖεν. »

ἤτοι « Σὺ δὲν εἶσαι κακοήθης οὔτε ἄφρων, ἀλλὰ χαῖρε καὶ εὐδαιμόνει καὶ οἱ θεοὶ νὰ σοὶ παρέξωσι πάντα τὰ ἀγαθά. »

Περὶ δὲ τοῦ Πύρρωνος (1) διηγοῦνται ὅτι πλέων ποτὲ καὶ κινδυνεύων ὑπὸ τρικυμίας, ἰδὼν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ χοιρίδιόν τι τρῶγον ἡδέως καὶ ἀταράχως τὰς πρὸ αὐτοῦ κριθάς, εἶπε πρὸς τοὺς περιεστῶτας, ὅτι ὁ θέλων νὰ μὴ διαταράττηται ποσῶς ὑπὸ τῶν διαφόρων περιπετειῶν τῆς τύχης, ὀφείλει τοιαύτην τινὰ ἀπάθειαν καὶ ἀταραξίαν νὰ προμηθευθῇ καὶ νὰ προσλάβῃ ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς φιλοσοφίας.

Ὁ δὲ Ζήνων προβάλλει γνώμην ἔτι αὐστηροτέραν. Ἀξιοῖ ὅτι ἕκαστος ὀφείλει καὶ ἀπὸ τῶν ὀνείρων αὐτοῦ νὰ συναισθάνηται τὰς πρὸς τὴν ἀρετὴν προόδους του· ἐὰν δηλαδὴ ἐν τῷ ὕπνῳ δὲν βλέπῃ ὅτι ἀποπλανᾶται εἰς ἄτιμόν τινα πρᾶξιν ἢ ὅτι ἐπιθοκιμάζει ἢ ἐνεργεῖ τι τῶν δεινῶν καὶ ἀθίκων, ἀλλ' ὅτι ἀπ' ἐναντίας, τὸ φανταστικὸν τῆς ψυχῆς καὶ αἱ αἰσθήσεις περιστελλόμεναι ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου διαλάμπουσιν ἐν ἀταράχῳ γαλήνῃ καὶ ἡρεμίᾳ καταφανεῖ. Τοῦτο δὲ συνιδὼν πρότερον καὶ ὁ Πλάτων περιέγραψε τὰς ἐν τῷ ὕπνῳ διεγειρομένας ἀταξίας τοῦ φανταστικοῦ καὶ ἀγρίου μέρους τῆς φύσει τυραννικῆς ψυχῆς, ἐπιχειροῦντος τότε ἀθεμίτους ἡδονάς, ὁρμῶντος εἰς βρώσεις παντοδαπὰς κἀὶ παρανόμως ἐκπληροῦντος ἄνευ συστολῆς τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἤθελεν ἀποτραπῇ τὴν ἡμέραν ὑπὸ τοῦ φόβου τῶν νόμων καὶ τῆς αἰσχύνης.

Καθὼς λοιπὸν οἱ καλῶς γεγυμνασμένοι ἵπποι, καὶ ἐάν ποτε ὁ ἔποχος αὐτῶν ἀφήσῃ τὰς ἡνίας, δὲν παρεκτρέπονται οὐδὲ φεύγουσιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ σύνηθες παρεύονται ἐν τάξει καὶ διαφυλάττουσι τὸ βάδισμα ἄπταιστον· οὕτω καὶ εἰς ὅσους ἐκολάσθη ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου τὸ ἄλογον τῆς ψυχῆς μέρος καὶ κατέστη πρᾶον καὶ εὐπειθές, σπανίως καὶ δυσκόλως ἐπιχειρεῖ πλέον καθ' ὕπνον ἢ ἐν ταῖς ἀσθενείαις νὰ ἐφυβρίσῃ ἢ νὰ παρανομήσῃ διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ διατηρεῖ καὶ διαμνημονεύει τὴν ἕξιν, ἣν προσέ-

(1) Πύρρων. Φιλόσοφος ἐξ Ἤλιδος τῆς Πελοποννήσου, μαθητὴς τοῦ Ἀναξάρχου καὶ καθιδρυτὴς τῆς αἱρέσεως τῶν καλουμένων Πυρρωνιστῶν ἢ Σκεπτικῶν φιλοσόφων. Ἐδόξαζον δ' οὗτοι ὅτι, ἡ ἀλήθεια εἰσέτι δὲν ἀνεκαλύφθη, ἀλλ' οὔτε θέλει ποτὲ ἀνακαλυφθῇ ἐντελῶς.

Καταγινόμενοι λοιπὸν εἰς τὴν ὅσον ἔνεστιν ἀμυδρὰν αὐτῆς ἀνεύρεσιν καὶ τὴν γνώμην αὐτῶν λίαν περιεσκεμμένως ἐκφράζοντες ἐπὶ τῶν πραγμάτων διετέλουν ἀμφιβάλλοντες πάντοτε περὶ αὐτῶν.

λαβε, καὶ ἐνισχύει αὐτὴν ἐντόνως διὰ τοῦ λογισμοῦ. Διότι, ἐὰν ἡ ψυχὴ διὰ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀπαθείας καθυποτάσσῃ τό τε σῶμα καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ εἰς τὴν θέλησίν της καὶ κατορθοῖ ὥστε οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ νὰ μὴ δακρυρροῶσιν ὑπὸ συμπαθείας, ἡ δὲ καρδία νὰ μὴ διαταράσσηται ὑπὸ φόβου, καὶ αἱ αἰσθήσεις νὰ διαμένωσιν ἀβρανεῖς καὶ ἀνενόχλητοι ἐν τῷ μέσῳ θελκτικῶν καὶ ὡραίων ἀντικειμένων, πόσῳ μᾶλλον ἡ ἄσκησις αὕτη ἐπιλαμβανομένη καὶ τοῦ ζωϊκοῦ μέρους τῆς ψυχῆς δὲν ἤθελεν ὡσαύτως καταβαμάσει καταπιέζουσα τὰ διάφορα φαντάσματα καὶ τὰς συγκινήσεις τῶν αἰσθήσεων καὶ ἐν καιρῷ τοῦ ὕπνου; Διηγοῦνται περὶ τοῦ φιλοσόφου Στίλπωνος τοῦ Μεγαρέως, ὅτι ἐνόμισεν ὅτι εἶδε κατ' ὄναρ τὸν Ποσειδῶνα ὀργιζόμενον κατ' αὐτοῦ διότι δὲν τῷ ἐθυσίασε βοῦν κατὰ τὴν συνείθειαν τῶν ἄλλων ἱερέων καὶ ὅτι ὁ φιλόσοφος οὐδόλως ἐκπλαγεὶς ἀπεκρίθη. Καὶ τί, ὦ Πόσειδον, ἦλθες ὡς παιδίον νὰ παραπονεθῇς, διότι δὲν ἐδανείσθην χρήματα διὰ νὰ γεμίσω τὴν πόλιν ἐκ τοῦ καπνοῦ τῶν θυμάτων, ἀλλὰ σοὶ ἔθυσα μετρίως καὶ ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς μου; Καὶ ὅτι τότε ὁ Ποσειδῶν μειδιάσας καὶ προτείνας αὐτῷ τὴν δεξιὰν τῷ ὑπεσχέθη ὅτι διὰ χάριν του θέλει χορηγήσει τοῖς Μεγαρεῦσιν ἄφθονον ποσότητα ἀφύων (σαρδελῶν)(1). Ὅσοι λοιπὸν κατὰ τοὺς ὕπνους βλέπουσιν ἐνύπνια ἥσυχα καὶ καθαρὰ καὶ ἄλυπα καὶ οὐδὲν φοβερὸν ἢ κακόηθες καὶ ἄτακτον, δύνανται νὰ θεωρῶσι ταῦτα ὡς λαμπρὰ σημεῖα τῆς προόδου αὐτῶν· ἀπ' ἐναντίας δὲ αἱ ἀκατάσχετοι ἐπιθυμίαι, οἱ φόβοι, αἱ περιχαρεῖς ἡδοναὶ καὶ οἱ ἀναστεναγμοὶ τῶν οἰκτρῶν καὶ ἀλλοκότων ὀνείρων, ὁμοιάζοντα τὰ σφοδρὰ κύματα καὶ τὰς ταραχὰς τῆς ἀνυψουμένης θαλάσσης, διαβεβαιοῦσιν ὅτι ἡ ψυχὴ μὴ λαβοῦσα εἰσέτι τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῇ κοσμιότητα, ἀλλὰ διαμορφουμένη μὲν ἐν ταῖς ὀρθαῖς δοξασίαις καὶ τοῖς ὀρθοῖς νόμοις, διακοπτομένη δὲ ἐν τοῖς ὕπνοις ὑπὸ τῆς τοιαύτης διαμορφώσεως καὶ διαπλάσεως, ἀναλύεται πάλιν καὶ καθίσταται πρὸς καιρὸν ἔρμαιον τῶν παθῶν. Ἄλλως τε δύνασαι καὶ ὁ ἴδιος νὰ παρατηρήσῃς, ἂν ταῦτα εἶνε ἔναρξις οὕτως εἰπεῖν τῆς τελειοποιήσεως καὶ προκοπῆς ἢ ἕξις τις λαβοῦσα ἤδη σταθερότητα καὶ κράτος ἀσάλευτον ὑπὸ τῶν τοιούτων.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀντελὴς ἀπάθεια εἶνε μέγα καὶ θεῖον πρᾶγμα, ἡ προκοπὴ συνίσταται, μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς τὴν ὕφεσιν καὶ τὴν πρᾳότητα τῶν παθῶν. Ὀφείλομεν λοιπὸν σκοποῦντες καὶ συγκρίνοντες αὐτὰ καὶ καθ' ἑαυτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς διαφορᾶς ἤτοι πρῶτον μὲν νὰ παρατηρῶμεν ἐὰν μεταχειριζόμεθα τὰς ἐπιθυμίας, τοὺς φόβους καὶ τὰς ὀργὰς μαλακωτέρως τώρα παρὰ πρότερον ὡς ἀφαιρεθείσης πλέον τῆς ὁρμῆς καὶ φλογώσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ δεύτερον, ἐὰν τώρα ὑπερίσχυσεν ἐν ἡμῖν ἡ αἰσχύνη μᾶλλον ἢ ὁ φόβος, ὁ ζῆλος μᾶλλον ἢ ὁ φθόνος καὶ ἡ φιλοδοξία πλειότερον τῆς φιλοχρηματίας. Καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἐὰν αἱ παραφωναὶ οὕτως εἰπεῖν τῶν παθῶν μας εἶνε ὑπερβολαὶ τῆς σοβαρᾶς μᾶλλον Δωρικῆς ἁρμονίας ἢ τῆς Λυδικῆς· τουτέστιν, ἐὰν κατέστημεν σκληρότεροι περὶ τὴν δίαιταν, προφυλακτικώτεροι περὶ τὰς πράξεις καὶ οὐχὶ μαλθακώτεροι ἢ αὐθαδέστεροι καὶ θυμασταὶ τῶν ὀρθῶν λόγων καὶ τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν καὶ οὐχὶ καταφρονηταί. Διότι καθὼς αἱ νόσοι, μεταβαίνουσαι εἰς τὰ ἀκίνδυνα μέρη τοῦ σώματος, δηλοῦσιν ὅτι προσεγγίζει ἡ θεραπεία, οὕτω καὶ ἡ κακία τῶν προκοπτόντων μεταβαίνουσα εἰς μετριώτερα πάθη δεικνύει τὴν ὅσον οὔπω ἐξάλειψιν αὐτῆς. Οἱ ἔφοροι τῶν Λακεδαιμονίων θέλοντες νὰ κόψωσι τὰς δύο χορδάς, τὰς ὁποίας ὁ μουσικὸς Φρύννις προσέθηκεν εἰς τὴν ἑπτάχορδον λύραν, ἀφῆκαν εἰς αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν ἄνωθεν ἢ ἐκ τῶν κάτωθεν· ἡμεῖς ὅμως ὀφείλομεν νὰ κόψωμεν ἀμφοτέρωθεν τὰς ψυχικὰς ἀνωμαλίας ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸν μέσον ὅρον τὸν συνιστῶντα τὴν φρόνησιν. Ἡ δὲ προκοπὴ τὰς ὑπερβολὰς πρότερον ἀπαμβλύνει καὶ τὰς ὀξύτητας τῶν παθῶν « εἰς ἃς οἱ μωραίνοντες μόνον παρεκτρέπονται μεθ' ὁρμῆς. »

« Πρὸς ἄκρον οἱ μαργῶντες ἐντονώτατοι κατὰ τὸν Σοφοκλέα ».

ΕΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

(1) Ὁ Ἀθήναιος λέγει ὅτι ἐν Ἀθήναις ὁ θαλάσσιος οὗτος ἰχθὺς ἦτο περιφρονημένος διότι εὑρίσκετο ἐν ἀφθονίᾳ, ἀλλ' εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἦτο σπάνιος, ὅθεν, ἂν καὶ κατωτέρας ποιότητος, ἦτο τὰ μάλιστα περιζήτητος καὶ ἀγαπητός.

Η ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΝΟΣ.

Ὁ κύων, ὡς πάντες γινώσκουσιν, ἀποβαίνει ἐκ πρώτης ὄψεως ἢ ἐχθρὸς ἢ φίλος ἐκείνου, ὅστις ἔρχεται πρὸς ἐπίσκεψίν μας, καὶ σπανίως ἀπατᾷ αὐτὴν ἡ πρώτη του αὕτη ἐντύπωσις· καίτοι δὲ θωπεύει τὴν χεῖρα τοῦ ραβδίζοντος αὐτὸν κυρίου του, διαφυλάττει συνήθως μνησικακίαν κατὰ τοῦ ξένου, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ.

Τὸ ἑξῆς ἱστορικόν, ὅπερ ἐρανιζόμεθα ἔκ τινος Παρισιανῆς ἐφημερίδος, εἶνε ἀρκετὴ ἀπόδειξις τῶν λεγομένων μας.

« Ὁδὸς τῆς ἀποστάσεως ἀριθ. 295, κατοικεῖ εἷς ἐργολάβος » μετακομιδῶν (transports) ὀνομαζόμενος Ρικώτ, ὅστις εἶχεν » ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ὡς ἁμαξέα ἕνα ἀγα- » θὸν γέροντα, τὸν κύριον Περνάρ. Πρό τινος καιροῦ ὁ κύριος » Περνάρ, ἀφ' ἑνὸς μὴ δυνάμενος ἕνεκα τῆς προχωρημένης ἡλι- » κίας του νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὑπηρεσίαν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ » κατηγορούμενος ὡς μέθυσος, ἀπεπέμφθη παρὰ τοῦ κυρίου του. » Παρακαλεῖ, ἱκετεύει τὸν κύριόν του νὰ τὸν κρατήσῃ ὡς ἁπλοῦν » ὑπηρέτην του ἱπποστασίου ἢ ὅ τι θέλει ἄλλο, ἀλλ' εἰς μάτην.

« Ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον ὁ κ. Περνὰρ ἄνευ θέσεως ἄνευ βο- » ηθείας ἀπεφάσισε καὶ ἐπανῆλθεν ὅπως ἐκ νέου παρακαλέσῃ » τὸν κύριόν του νὰ τὸν λάβῃ καὶ αὖθις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. » Ὁ κύριός του εὐσπλαγνίᾳ κινούμενος συγκατένευσεν.—Ἐπει- » δὴ ὅμως ὁ ἁμαξεὺς ἐξηκολούθει τακτικῶς νὰ μεθύσκηται, ἀ- » νηλεῶς ἀπεπέμφθη τὴν φορὰν ταύτην ἀποτελεσματικῶς.—Ὁ » Περνὰρ εἶχεν ἕνα γέροντα καὶ δύσμορφον μεγαλόσκυλον, ὅστις » τὸν ἐσυντρόφευεν εἰς τοὺς δρόμους του (courses) ὑλακτῶν παρὰ » τὴν ρῖνα τοῦ ἵππου.

« Ἕνεκα τῆς καθυστερήσεως καὶ τῆς ἀδημονίας, ὁ ἁμαξεὺς » ἀσθενήσας, ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ὁ ἁμα-

» ξεὺς εἰς τὸ νοσοκομεῖον! ὁ Νουαρὴ (οὕτως ὠνομάζετο ὁ κύων)
» ἐπανέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν Ρικώτ. Περιττὸν νὰ προσθέσωμεν
» ὅτι ἐκεῖ τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ ραβδισμῶν. Ἐν τούτοις ἐπέμενε
» ζητῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἱπποστάσιον ὅπως ἐπανίδῃ τοὺς πα-
» λαιοὺς φίλους του, τοὺς ἵππους· τότε πλέον ξυλισθεὶς ἀνηλεῶς,
» ἔφυγεν ἡμιθανὴς ὠρυόμενος θρηνητικῶς.

« Τοῦτο ἔλαβε χώραν πρὸ δέκα καὶ πέντε ἡμερῶν. Δὲν ἐφάνη
» ἔκτοτε ὁ Νουαρή, καὶ ἡ οἰκογένεια Ρικὼτ ἐνόμιζεν ὅτι ἀπηλ-
» λάχθη αὐτοῦ διὰ παντός.—Δυστυχῶς ὄχι.

« Τὴν 2 Μαρτίου ὁ κύριος Ρικὼτ ἐπανήρχετο ἐκ τῆς ἐξοχῆς
» κρατῶν ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν τετραετῆ υἱόν του. Ἀΐφνης ἐκ τοῦ
» ὄπισθεν τοίχου τινὸς ἀναπηδήσας εἷς μεγαλόσκυλος ἐρρίφθη ἐπὶ
» τοῦ παιδός. Ἔκπληκτος ὁ πατὴρ ἐκτύπα τὸν σκύλον δι' ἐπα-
» νειλημμένων κτύπων, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ
» ἀφήσῃ τὴν λείαν του. Τέλος οἱ γείτονες, ἐφελκυσθέντες ἐκ τῶν
» φωνῶν, ἔσπευσαν καὶ κατώρθωσαν μετὰ δυσκολίας νὰ ἀπαλ-
» λάξωσι τὸ παιδίον.

« Ἦτο λίαν ἀργά. Τὸ παιδίον, δηχθὲν ἐπανειλημμένως μὲ
» τὸν φρικωδέστερον τρόπον, δὲν ἦτο πλέον παρὰ πτῶμα. Ἡ
» λύπη τοῦ κυρίου Ρικὼτ εἶνε ἀνεκδιήγητος.

« Ὅσον ἀφορᾷ τὸν κύνα, οὗτος ἡμιθανὴς ἀπέθνησκεν εἰς
» μίαν γωνίαν· ἀλλ' οἱ θνήσκοντες ὀφθαλμοί του ἐσπινθηροβό-
» λουν, ὡς εἰ ἀπέθνησκεν εὐχαρίστως ἐπιτυχὼν τὴν φρικω-
» δεστέραν τῶν ὅσων δὲν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ἐκδίκησιν, ἀ-
» πέναντι τῆς ἀποπομπῆς τοῦ κυρίου του καὶ τῶν ραβδισμῶν,
» οὓς τῷ εἶχον δώσει.»

Ἂς λέγουσιν ἀκόμη ὅτι ὁ κύων δὲν εἶνε ζῶον μνησίκακον!

Μασσαλίᾳ τῇ 14 Μαρτίου 1874.

ΣΕΙΡΓΑΝΙΔΗΣ.

ΑΜΟΗ ΚΑΙ ΦΥΛΛΑ

ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Μ. Δ. Σ.

ΑΣΜΑ 7.

ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΦΟΒΗΘΩΜΕΝ.

Ἐρῶντες, λησμονήσατε τὴν λύραν τῶν ἐρώτων·
καὶ τὰς χορδὰς ἀντήλλαξε τῶν χρόνων της τῶν πρώτων.
Εὔθυμοι φίλοι, ἄσματα τοῦ οἴνου μὴ ζητῆτε,
ἐπὶ τῆς χλόης τῶν ἀγρῶν ὡς πρὶν δὲν θὰ μ' εὑρῆτε.

Τὸν οἶνον καὶ τὸν ἔρωτα πολλάκις ἔχω ψάλλει
ἐκεῖ, ὅπου νεκράνθεμον σήμερον μόνον θάλλει.
Τὸ δένδρον, ὅπερ ἄλλοτε μ' ἐσκίαζεν, ὦ φίλοι,
ὁ ξυλουργὸς κατέκοψε κ' ἔμεινα τάφου στήλη,
ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔλθετε, τοὺς ἤχους της δὲν παύει
ἡ λύρα, τῆς ὀδύνης χεὶρ ἂν σήμερον τὴν ψαύῃ·
ὦ! μὴ τὴν ἀρνηθῆτε,
τοὺς ἤχους της τοὺς κλαυθμηροὺς μή, φίλοι, φοβηθῆτε.

Καθήσατε, πρὸς τί λοιπὸν ἡ χλόη σᾶς τρομάζει;
τὸ ῥόδον εἰς τὴν γῆν αὐτὴν μὴ δὲν εὐωδιάζει;
ἢ μὴ δὲν ἔχουσι σκιὰν τὰ δένδρα τῶν μνημείων;
δὲν ἔχετε ὁρίζοντα εἰς τὸ νεκροταφεῖον;
Ὦ φίλοι, ἂν ἠξεύρατε ἡ χλόη ποῦ πατεῖτε
μὲ πόσα πόνου δάκρυα ἐδῶ καλλιεργεῖται·
τὸ ῥόδον ἂν ἠξεύρατε τὸ ἡμιμαραμμένον
ὁποία χεὶρ παρθενικὴ τὸ ἔχει φυτευμένον,
καὶ τῆς αἰωνιότητος τὸ δένδρον, ὅπου κλίνει
τὴν κορυφήν του ἤσυχα, ὁποίαν βρόσον χύνει,
κ' ὁρίζοντα ὁποῖον
ἀνακαλύπτει ἡ ψυχὴ εἰς τὸ νεκροταφεῖον!

Ποτὲ νὰ μὴ τὰ μάθητε σᾶς εὔχομαι, πλὴν ὅμως
ἀνώτερος τῶν πόθων μας διατελεῖ ὁ νόμος.
Τὸν φόρον μου ἐπλήρωσα καθὼς καὶ τόσοι ἄλλοι·
τὸ δάκρυον τὴν τύχην μας ποτὲ δὲν μεταβάλλει.
Ἂν ἔκλαυσα κ' ἐστέναξα, πρὶν εἶχα εὐθυμήσει.
Ἂν εὐθυμᾶτε, θέλετε στενάξει καὶ θρηνήσει.
Τὸ δένδρον, ὅπερ σήμερον σκιὰν προσφέρει, φίλοι,
θὰ τὸ ἰδῆτε αὔριον νὰ μείνῃ τάφου στήλη.
Ἠξεύρετέ το! ὁ χειμὼν αὐτὸς μὴ σᾶς τρομάζῃ
καὶ αἰωνίαν ἄνοιξιν ὁ Πλάστης ἑτοιμάζει.
Τὸ σκότος τοῦ μνημείου
μᾶς ἀναγγέλλει ὡς ἡ νὺξ τὴν λάμψιν τοῦ Ἡλίου.

Πυρκαϊὰ τὰ δάση μας ποσάκις ἀφανίζει;
πλὴν εἰς τὴν γῆν ἡ τέφρα των νεότητα χαρίζει.
Τὰ φύλλα ὅσα πίπτουσιν ὠχρὰ καὶ μαραμμένα,
Τὰ ἄνθη ὅσα εἰς τὴν γῆν πωλοῦνται σκορπισμένα
δὲν χάνονται! δὲν χάνεται καὶ ἡ ζωὴ ὁμοίως.
Ἂς πίπτωσι τὰ ἔτη μας, ἂς χύνεται ὁ βίος,
ὡς τοῦ χειμάρρου τὸ γοργὸν καὶ ἀφροβόλον ῥεῦμα·
ὑπάρχει θάλασσα ζωῆς, ὑπάρχει ψυχή, πνεῦμα!
Ἂς λησμονήσωμεν μικρὸν τὴν λύραν τῶν ἐρώτων
καὶ τὰς χορδὰς ἀλλάξωμεν τῶν χρόνων της τῶν πρώτων·
χωρὶς νὰ φοβηθῶμεν,
τοὺς ἤχους της τοὺς κλαυθμηροὺς μή, φίλοι, ἀρνηθῶμεν.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1874. = ΤΕΥΧΟΣ ΝΣΤ'.

Β'. ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ,

ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΕΝ ΤΩι ΤΟΤΕ ΜΕΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΩι «ΣΜΥΡΝΗ» ΝΥΝ ΔΕ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔ. ΣΥΛΛΟΓΩι

«ΟΜΗΡΩ»

ὑπὸ

Π. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ.

Σπούδασον τὴν Φύσιν· ἡ Φύσις εἶνε ὁ φίλος τῆς ἀληθείας.
Young (*).

Ἂν ἡ συστηματικῶς γινομένη διανοητικὴ ἀνάπτυξις ὀφείλει ν' ἄρχηται ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι ἀπὸ τῆς σπουδῆς τῆς Ἀνθρωπολογίας, δὲν ἀπατῶμαι, νομίζω, ἐὰν εἰπω ὅτι ἡ συστηματικῶς γινομένη θρησκευτικὴ ἀνάπτυξις ὀφείλει ν' ἄρχηται ἀπὸ τῆς σπουδῆς τῆς Γεωλογίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄρχεται ἐπ' ἀκριβὲς καὶ ἡ Ἁγία Γραφή. Ἡ Γένεσις τοῦ Μωϋσέως εἶνε τὸ πρῶτον βιβλίον αὐτῆς, τὸ δὲ πρῶτον ταύτης κεφάλαιον εἶνε Γεωλογία.

Εἷς τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ χορείᾳ τῶν σημερινῶν γεωλόγων εἶνε ὁ Γάλλος Beudant, ὁ ὁποῖος ἐν τέλει τοῦ συγγράμματός του ἰδοὺ τί λέγει, κύριοι. «Ἡ ἱστορία ὅλων τῶν συστημάτων, τὰ ὁποῖα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐφαντάσθησαν οἱ ἄνθρωποι ἵνα ἐξηγήσωσι τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου καὶ ἰδίως τῆς γῆς, θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ εὐχαρισιήσῃ κάπως τὴν περιέργειαν· ἀλλὰ ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ ἐξωδεύομεν πολὺν καιρὸν εἰς τὸ νὰ ἐκθέτωμεν αὐτόχρημα μυθιστορήματα, νομίζω καλὸν πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ριφθῶσιν εἰς τὴν λήθην τοσοῦτοι παραλογισμοί, τοὺς ὁποίους θὰ ἠναγκαζόμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν. Μία μόνη γηγενία (géogénie) εἶνε λόγου ἀξία, ἡ γηγενία τοῦ Μωϋσέως, ἥτις μετὰ παρέλευσιν τριῶν χιλιάδων ἐτῶν

(*) Ὁ Ἐδουάρδος Γιούγγ (Edouard Young) ὑπῆρξε ποιητὴς Ἄγγλος ἐπίσημος. Ἐγεννήθη τὸ 1681 καὶ ἀπέθανε τὸ 1765. Ἐν ἡλικίᾳ 46 ἐτῶν γενόμενος κληρικός, ἐχρημάτισε ἐφημέριος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Β'. Ἀπολέσας δὲ προώρως τήν τε σύζυγον καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, ἔζησε τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς του ὅλως μακρὰν τῆς κοινωνίας, ἀσχολούμενος εἰς τὴν ποίησιν, δι' ἧς παρηγόρει τὴν θλῖψιν του. Ποιήματα αὐτοῦ ἀναφέρονται δύο τραγῳδίαι (ὁ Βούσιρις τὸ 1719 καὶ ἡ Ἐκδίκησις τὸ 1721), ἓν ποίημα περὶ τῆς Δευτέρας Παρουσίας (τὸ 1713), σάτυραι, διάφοροι ποιήσεις καὶ τέλος αἱ Νύκτες (τὸ 1741), μελέται μελαγχολικαί, αἵτινες τὰ μάλιστα ἐρεθίσθησαν καὶ αἵτινές εἰσιν ὁ κυριώτερος τίτλος του. Ὁ Γιούγγ εἶνε μεγαλοπρεπὴς καὶ εἰς ἄκρον ἐμβριθής, ἀλλὰ μονότονος καὶ ἐνίοτε ἀλλόκοτος ἢ ἐμφατικός.

Ἐν Λονδίνῳ ἐγίνετο συλλογὴ τῶν ποιημάτων τοῦ Γιούγγ τὸ 1782 καὶ τὸ 1803 εἰς τόμους τρεῖς· μετεφράσθησαν δὲ εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν παρὰ τοῦ Le Tourneur, ὅστις θελήσας νὰ διορθώσῃ τὰς ἀσυναρτησίας τοῦ ποιητοῦ ἐστρίψεν αὐτὸν εἰς πολλὰ του χωρία

» παρουσιάζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς ἡ σαφεστέρα ἐφαρμογὴ τῶν καλ-
» λιτέρων θεωριῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἡ συντομωτέρα ἐπιτομὴ
» τῶν μεγάλων γεωλογικῶν γεγονότων (faits) ».

Ἡ Γεωλογία, κύριοι, ὀφείλει νὰ διδάξῃ ἡμᾶς τί πρᾶγμα εἶνε ἡ γῆ, τὸ πολλοστημόριον τοῦτο τοῦ σύμπαντος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρέθημεν καὶ τὸ ὁποῖον ἐσμὲν βέβαιοι, ὅτι ἄλλος τάχιον καὶ ἄλλος βράδιον θὰ ἐγκαταλείψωμεν· ὀφείλει νὰ διδάξῃ ἡμᾶς τί πρᾶγμα εἶνε τὸ μέγα τοῦτο ζῶον, ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ὁποίου περιφερόμεθα οἱ τάλανες ἄνθρωποι, βασανίζοντες καὶ βασανιζόμενοι, καὶ τὸ δέρμα τοῦ ὁποίου ἀνηλεῶς κατασπαράττομεν, ἵνα ἢ τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ ἁπλήστως λῃστεύσωμεν ἢ ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἐντοσθίων του ἐντρυφήσωμεν. Καὶ ἔχομεν δίκαιον νὰ ἀπαιτήσωμεν ἀπ' αὐτῆς τοῦτο, ἀφοῦ ἐτόλμησε νὰ καταταξῃ ἑαυτὴν ἐν τῇ χορείᾳ ἐκείνῃ, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ὠνομάσθησαν ἐπιστῆμαι.

Κατὰ πρῶτον λοιπὸν ὀφείλει νὰ εἴπῃ εἰς ἡμᾶς τίς ἡ ὕλη τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς μετεχειρίσθη ἵνα ποιήσῃ τὴν γῆν· δεύτερον κατὰ τίνα τρόπον ἐγένετο ἡ κατεργασία ταύτης τῆς ὕλης καὶ ἂν τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη ἀπὸ τῆς ὕλης ταύτης, ἐδημιουργήθη στερεόν, ὑγρὸν ἢ ἀτμῶδες· τρίτον ὁποῖον σχῆμα εἶχε καὶ τέταρτον πόσος ἐχρειάσθη καιρὸς πρὸς ἀποπεράτωσιν ταύτης τῆς ἐργασίας. — Σήμερον θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν δύο πρώτων.

Α'.

Τίς ἡ ὕλη, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς μετεχειρίσθη ἵνα ποιήσῃ τὴν γῆν. Ἀλλὰ τί ἐστιν ὕλη;

Ὕλη κατὰ μὲν τοὺς Φυσικοὺς λέγεται πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ φέρῃ οἱανδήποτε πάθησιν ἐπὶ τῶν ὀργάνων ἡμῶν, κατὰ δὲ τοὺς Φιλοσόφους πᾶν ὅ τι δὲν ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῶν πνευμάτων. Ὕλη εἶνε τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντικείμενον πρὸς τὸ πνεῦμα.

Εἶνε δὲ τοσούτων εἰδῶν ἡ πρωτογενὴς ὕλη, ὅσα εἶνε τὰ λεγόμενα *στοιχεῖα τῆς φύσεως*, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ 18ου αἰῶνος ἐλογίζοντο *τέσσαρα*, σήμερον ὅμως, καθ' ὅσον ἐγὼ τοὐλάχιστον ὁ μὴ εἰδικὸς περὶ τὰ τοιαῦτα γνωρίζω, ἀριθμοῦνται *ἑξήκοντα τρία* χάρις εἰς τὸν Γεώργιον Ἐρνέστην Στάλ, ἔξοχον χημικόν, φιλόσοφον καὶ ἰατρὸν τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν βασιλέως τῆς Πρωσσίας.

Ν' ἀπαριθμήσωμεν τόρα ἓν πρὸς ἓν ὅλα τὰ εἴδη ταῦτα τῆς ὕλης εἶνε καθαρὰ ματαιοπονία, Δυνάμεθα ὅμως νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ γῆ σύγκειται πρῶτον καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ συστατικὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει καὶ ὁ ἁπλούστατος γεωργὸς *γῆν*, δεύτερον ἀπὸ *πῦρ*, τρίτον ἀπὸ *ὕδωρ*, τέταρτον ἀπὸ *ἀέρα* καὶ πέμπτον ἀπὸ ἀβαρῆ τινα ρευστά, εἶπε τὸ *μαγνητικὸν* καὶ τὸ *ἠλεκτρικόν*. Ἐντὸς τούτων ὑπάρχουσι κατὰ διαφόρους συνδυασμοὺς ὅλα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὁ παντοδύναμος Δημιουργὸς *ἐκ τοῦ μηδενὸς* δημιουργήσας μετεχειρίσθη ὡς ὕλην ἵνα ποιήσῃ τὴν γῆν. Ἀλλὰ παρατηρήσατε, κύριοι, τὸν ἄπειρον τοῦτον Νοῦν εἰς τὴν ἀπειρείαν τῶν τοσούτων συνδυασμῶν, τοὺς ὁποίους κεχηνότες καὶ ἔκπληκτοι βλέπομεν ὅτι ἔκαμεν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα στοιχεῖα! Ἂς ἀφήσωμεν τὴν ἀόργανον· ἀλλ' ἡ τηλικαύτη ἐνόργανος φύσις, ἀπὸ τοῦ βρύου μέχρι τοῦ κολοσσοῦ τῆς ἀδανσονίας, ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ σκώληκος μέχρι τοῦ σώματος τοῦ ἐλέφαντος μέχρι τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, τι ἄλλο εἶνε εἰμὴ πληθὺς ἀναρίθμητος συνδυασμῶν τῶν ὀλίγων τούτων στοιχείων; Ἐδῶ θέλει τὰ στοιχεῖα ταῦτα ὁ Δημιουργὸς αὐτῶν ἀδρανῆ καὶ ποιεῖ τὰ *ὀρυκτά*· ἐκεῖ τὰ θέλει δρῶντα καὶ ἐνεργὰ καὶ ποιεῖ τὸ *βασίλειον τῶν φυτῶν*· ἀλλαχοῦ τὰ θέλει εἰς πυρώδη ἢ ἀτμώδη ἢ ρευστὴν κατάστασιν καὶ ποιεῖ τὰ *ὕδατα* καὶ *τὴν ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς ἐγκεκλεισμένην θερμότητα*, καὶ ἀλλαχοῦ τέλος εἰς ἀεροειδῆ κατάστασιν καὶ ποιεῖ τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ταῦτα δὲ πάντα ἀποτελοῦσι τὸν ὄγκον τῆς γῆς, ἐφ' ἧς ἐνδιαιτᾶται *τὸ βασίλειον τῶν ζώων*, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὅλων βασιλεὺς καὶ δεσπότης ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος, ἡ μικρογραφία αὕτη τοῦ Δεσπότου τῆς κτίσεως.

Β'.

Κατὰ τίνα τρόπον ἐγένετο ἡ κατεργασία ταύτης τῆς ὕλης καὶ ἂν τὸ ἀπὸ τῆς ὕλης ταύτης δημιουργηθὲν σῶμα ἐδημιουργήθη στερεόν, ὑγρὸν ἢ ἀτμῶδες.

Ἀλλὰ κατὰ τίνα τρόπον ἐγένετο ἐν ἀρχῇ τοὐλάχιστον ἡ κατεργασία τῶν ὀλίγων τούτων στοιχείων; — Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος οἱ περὶ τὴν Γεωλογίαν ἀσχολούμενοι εἶχον διαιρεθῇ εἰς δύο συστήματα: τοὺς *πλουτωνίους* καὶ τοὺς *ποσειδωνίους*.

Ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς τῶν πλουτωνίων ὑπῆρξεν ὁ ἐν Ἐδιμβούργῳ τῆς Σκωτίας τὸ 1726 γεννηθεὶς καὶ τὸ 1797 θανὼν **James Hutton**, ὅστις διὰ τοῦ πολυκρότου συγγράμματός του *Θεωρία τῆς γῆς* ὑπεστήριξεν ὅτι πρωταγωνιστὴς τῆς μεγάλης ἐκείνης χημικῆς κατεργασίας, ἥτις παρήγαγε τὴν γῆν, ὑπῆρξε τὸ *πῦρ*. Πατὴρ δὲ τῶν ποσειδωνίων ἀναφέρεται ὁ ἐν Οὐερὼ τῆς Πρωσσικῆς Σιλεσίας τὸ 1750 γεννηθεὶς καὶ ἐν Δρέσδῃ τῆς Σαξωνίας τὸ 1817 θανὼν Ἀβραὰμ Γοττὼδ Οὐέρνερ, εἰς ὃν ὀφείλει ἡ Ὀρυκτολογία (1) ὅ τι ὀφείλει εἰς τὸν Ληναῖον ἡ Βοτανική. Ὁ

(1) Ἡ Ὀ ρ υ κ τ ο λ ο γ ί α, ὡς καὶ τὸ ὄνομά της δεικνύει, εἶνε ἐπιστήμη ἥτις ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν ὀρυκτῶν, ἤτοι τῆς ἀδρανοῦς ὕλης, ἡ ὁποία ἐμφωλεύει ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς καὶ τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῶν πολυαρίθμων ὀρυγείων ἀνασύρει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἡ σκαπάνη τοῦ μεταλλέως.

Ἡ σπουδὴ τῶν ἀνοργάνων σωμάτων χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς πρώτης ἐποχῆς, καθ' ἣν συνέστησαν κοινωνίαι· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ προηγήθη πολὺ τὸ πρακτικὸν τοῦ θεωρητικοῦ μέρους. Ὁ μεταλλεὺς ἐγνώριζε τὰ ἐπιφανῆ μέταλλα πολὺ πρὶν ἢ ὁ ὀρυκτολόγος ὁρίσῃ μεθοδικῶς τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν καὶ τὰ καταταξῃ εἰς τάξεις. Ὁ Θεόφραστος ἀφῆκεν εἰς ἡμᾶς τὸ Π ε ρ ὶ λ ί θ ω ν σύγγραμμά του, τὸ ὁποῖον εἶνε ἡ πρώτη πραγματεία, ἣν γνωρίζομεν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ ταύτην τὴν ἐπιστήμην· τὸ ὀρυκτολογικὸν μέρος τῆς Φ υ σ ι κ ῆ ς Ἱ σ τ ο ρ ί α ς Πλινίου ἐμπεριέχει πολλά, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουσι τὴν τεχνολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ὡραίων τεχνῶν· ἀλλ' ὁ πρῶτος, ὅστις ἠσχολήθη ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ὀρυκτολογίαν, εἶνε ὁ Γερμανὸς Bauer, γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀγρικόλας, συγγράψας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος τὸ Π ε ρ ὶ φ ύ σ ε ω ς τ ῶ ν ἀ π ο λ ι θ ω μ ά τ ω ν σύγγραμμά του, ἐν τῷ ὁποίῳ διὰ τῆς λέξεως ἀπολίθωμα ὀνομάζει ἐν γένει ὅλα τὰ ὀρυκτά.

Κατ' ἀρχὰς ὅλως περιγραφικὴ καὶ ἐμπειρικὴ ἡ ὀρυκτολογία ἔλαβε μόλις περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΙΙ'. αἰῶνος χαρακτῆρα συστηματικόν. Τὸ 1774 ὁ περὶ οὗ ἄνωθι εἴπομεν Οὐέρνερ, ὁ περίφημος ἱδρυτὴς τῆς τοῦ Φρει-

σοφὸς οὗτος ὀρυκτολόγος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀπ' ἐναντίας ὑπεστήριξαν ὅτι ἅπασαι αἱ στερεαὶ ὕλαι τῆς γῆς ἐσχηματίσθησαν ἐκ τοῦ ὕδατος.

Ἀφοῦ αἱ δύο σχολαὶ αὗται ἐπὶ μίαν εἰκοσιπενταετηρίδα διεπληκτίσθησαν ἀμοιβαίως τὸν εὐγενῆ τῆς ἐπιστήμης διαπληκτισμόν, κατέπεσον· ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν ἀνεφάνη τὸ 1811 ὁ Σκιπίων Breistak, ὅστις ἵδρυσεν οὕτως εἰπεῖν τρίτην σχολήν, τῆς ὁποίας τὸ σύστημα ἐπεκύρωσαν ὅλαι τῶν Γεωλόγων αἱ νεώτεραι ἔρευναι.

Οἱ τῆς σχολῆς ταύτης, φωτιζόμενοι ἐκ τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῶν διαπληκτισμῶν τῶν προκατόχων αὐτῶν καὶ ἐννοοῦντες ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀνακαλύψωσι τὸ ὅ τι ὑπῆρξε χωρὶς νὰ σπουδάσωσι καὶ γνωρίσωσιν ἀκριβῶς τὸ ὅ τι νῦν ὑπάρχει, ἐπεδόθησαν εἰς ἐμβριθῆ παρατήρησιν τῶν πραγμάτων καὶ ἐθέσπισαν ὅτι οὔτε τὸ πῦρ ἀποκλειστικῶς οὔτε τὸ ὕδωρ μόνον πρωτηγωνίστησεν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς γῆς, ἀλλ' ὅτι ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα ταῦτα, ὡς τὰ εἶχεν ὀνομάσει ὁ Ἀριστοτέλης, συνειργάσθησαν μετὰ μεγίστης μάλιστα δραστηριότητος, ἵνα φέρωσι τὴν γῆν εἰς ἣν σήμερον ὑπάρχει κατάστασιν. Τοῦτο δὲ διακηρύττουσι καὶ αἱ ἀπολιθώσεις (1), αἵτινες, ὡς εἴχομεν εἰπεῖ, εἰσὶ τὰ ἱερογλυφικὰ γράμματα, δι' ὧν ἡ γῆ αὐτὴ ἔγραψε καὶ τὸν βίον καὶ τὰ παθήματά της, καὶ αἵτινές εἰσιν ἡ πρωτίστη πηγὴ τῆς Γεωλογίας. Αἱ ἀπολιθώσεις διδάσκουσιν ἡμᾶς δύο τινά, κύριοι· πρῶτον ὅτι ἡ δυστυχὴς αὕτη γῆ ὑπῆρξε τὸ θέατρον διαπληκτισμῶν τρομερῶν, οἵτινες ἔλαβον χώραν μέταξὺ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ὕδατος, καὶ δεύτερον ὅτι διατρέχει τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας της.

Κατὰ τὰς θεωρίας τῶν νεωτέρων Γεωλόγων ὁ ὄγκος τῆς γῆς ἐν ἀρχῇ ἦτο ὅλως ἀκατασκεύαστος, τουτέστιν ὕλαι φύρδην μεμιγμέναι, μάζα τις πάντη ἀκατέργαστος· τὸ δὲ πῦρ τοσαύτην εἶχεν ἐπιρροὴν ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων στοιχείων, ὥστε ἔκαμνε τὸν ὄγκον αὐτὸν νὰ διατηρῆται εἰς ἀερώδη καὶ ἀτμώδη κατάστασιν. Ἡ γῆ λοιπὸν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας της δὲν ἦτον εἰμὴ νεφέλη τὰ μάλιστα παμμεγέθης, σύγκραμα ἀτμῶν καὶ ἀερίων, τὸ ὁποῖον κατεφλέγετο ὑπὸ ἀκατανοήτου θερμοκρασίας καὶ τὸ ὁποῖον περιεφέρετο περὶ τὸν ἥλιον, ὑπεῖκον εἰς τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα. Πέραν τῶν ὁρίων τοῦ παμμεγέθους τούτου νεφελώδους ὄγκου ἐπεκράτει παντελὴς ἔλλειψις τοῦ πυρός, παντελὴς ἔλλειψις τῆς θερμότητος καὶ ἑπομένως ψῦχος δριμύτατον, κατάστασις παγετώδης καὶ ζοφερά. Αἱ ἀπὸ τοῦ ὄγκου λοιπὸν τούτου ἐκτοξευόμεναι πυρώδεις ἀκτῖνες κατεπίγοντο εἰς τὸ χάος ἐκεῖνο καὶ οὐδέποτε πλέον εἰς τὴν ἑστίαν αὐτῶν ἐπανέκαμπτον. Τοῦτο ἐν διαστήματι πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν ἐξακολουθοῦν νὰ συμβαίνῃ συνετέλεσεν ὥστε ἡ ἐπιφάνεια τοῦ νέφους ἐκείνου ν' ἀρχίσῃ νὰ καταψύχηται. Διὰ τῆς ἐπενεργείας δὲ τῆς ψυχράνσεως ἐλαττωθείσης τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας θερμότητος, ἠδυνήθησαν ἐκεῖ νὰ συνέλθωσι τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ἅτινα ἦταν ἐπιτήδεια ν' ἀποτελέσωσι τὰς δύο ρευστὰς οὐσίας, τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα: ἤτοι τὸ ὀξυγόνον μετὰ τοῦ ὑδρογόνου μὲν διὰ τὸ πρῶτον, μετὰ τοῦ νιτριγόνου δὲ διὰ τὸ δεύτερον, καὶ οὕτω περιεβλήθη ὁ πλανήτης ἡμῶν τοὺς δύο διαφανεῖς αὐτοῦ χιτῶνας, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδέποτε θὰ καθίστατο ἐπιτήδειος ἵνα κατοικηθῇ ἀπὸ τὰ διαδοχικῶς καταλαβόντα αὐτὸν βασίλεια τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων.

Καὶ τῷ ὄντι, κύριοι, εἶνε ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι, ὅταν ἡ θερμότης τοῦ ὕδατος ὑπερβῇ τοὺς 212°, ἡ χημικὴ συγγένεια τῶν στοιχειωδῶν αὐτοῦ ἀτμίδων, τοῦ ὀξυγόνου δηλ. καὶ τοῦ ὑδρογόνου, χαλαροῦται καὶ τέλος καταστρέφεται. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Δημιουργὸς εἶνε ὁ αὐτὸς χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἕπεται ὅτι ὡς συμβαίνει σήμερον ἔπρεπε καὶ τότε νὰ συμβῇ, ἤτοι νὰ καταψυχῇ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ γήνου ἐκείνου ὄγκου ἄχρι βαθμοῦ τινος θερμοκρασίας καὶ τότε αἱ ἀτμίδες νὰ συνδυασθῶσιν ὅπως ἀποτελέσωσι τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου περικυκλούμεθα.

Ἡ γῆ λοιπὸν πανταχόθεν ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ὑπὲρ τὰ ὁποῖα ἐν εἴδει ἀτμοσφαίρας ἐφέρετο μετέωρος ὁ ἀὴρ καὶ ὑπὸ τὰ ὁποῖα ὑπῆρχεν ὁ ἄλλος ἀτμώδης εἰσέτι διατελῶν ὄγκος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατακλεισθὲν τὸ πῦρ ἐβρυχᾶτο καὶ ἀδιαλείπτως τὴν εἰρκτήν του ἐκλόνιζεν. Ἡ γῆ ὑφίστατο ἀναβρασμοὺς καὶ τρικυμίας ἀνηκούστους, παραγομένας ὑπὸ τῶν ἀναριθμήτων χημικῶν ἑνώσεων, αἵτινες μυστηριωδῶς ἐτελοῦντο ἐντὸς τοῦ πεπυρακτωμένου ἐκείνου ταρτάρου.

Ἄνωθεν τοῦ ἀέρος ἐν τοσούτῳ ἠωροῦντο εἰσέτι ἐν εἴδει ἀτμοῦ καὶ ἄλλα ὕδατα, ἡνωμένα τότε μεθ' ὅλων τῶν μεταλλικῶν καὶ γεωδῶν οὐσιῶν, αἵτινες ἕνεκα τῆς τρομερᾶς θερμοκρασίας τῆς γιγαντιαίας ἐκείνης καμίνου εἶχον μεταβληθῇ εἰς ἀτμούς. Αἱ ποικίλαι δὲ ἐκεῖναι ὕλαι ἔν τε τῷ ἀέρι καὶ ἐν τῷ ὕδατι συμπυκνωθεῖσαι ἐπὶ τέλους καὶ αὗται εἶχον ἀρχίσει νὰ κατακαθίζωσι καὶ σχηματίζωσι διάφορα στρώματα· τὰ δὲ στρώματα ταῦτα ἀπετέλεσαν τὸν ὄγκον ἢ μᾶλλον τὸν φλοιὸν τῆς γῆς, τὸ πάχος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπερβαίνει τὰς 12 λεύγας, ἤτοι εἶνε τόσον περίπου, ὅσον εἶνε τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, τὸν ὁποῖον ὁδοιπόρος θὰ ἔκαμνεν εἰς 18 μόνας ὥρας. Ἀπολύτως πιθανὸν τὸ πάχος τοῦτο νὰ μὴ φαίνεται μικρόν· σχετικῶς ὅμως ὡς πρὸς τὸ διάστημα, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ἐπιφανείας καὶ τοῦ βαθυτάτου σημείου τῆς γῆς καὶ

θούργου σχολῆς ἐν τῷ Μ. Δουκάτῳ τῆς Βάδης, ἐπεχείρησε νὰ καθυπαγάγῃ εἰς ὡρισμένους κανόνας τὴν ἐπιστήμην ταύτην καὶ ὥρισε τοὺς ἐξωτερικοὺς χαρακτῆρας τῶν μετάλλων μετ' ἀκριβείας ἀγνώστου μέχρι τότε.

Ὡς βλέπομεν λοιπόν, ἡ Ὀρυκτολογία, ὀλίγον προγενεστέρα ἐπιστήμη τῆς Γεωλογίας, εἶνε κλάδος αὐτῆς, ὅστις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσίν της.

(1) Ἀπολιθώσεις εἰσὶ συντρίμματα ὀργανικῶν σωμάτων εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς εὑρισκόμενα. Τὰ ὀργανικὰ δὲ ταῦτα σώματα ἦσαν ζῶα καὶ φυτά, εἰς ἁπάσας τὰς τάξεις τῶν δύο τούτων βασιλείων τῆς φύσεως ἀνήκοντα. Τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ταῦτα δὲν ἦσαν ἀνέκαθεν οὕτως ἐντεθαμμένα, ἀλλ' εἶχον ζήσει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ ἐντὸς τῶν θαλασσῶν τοῦ παναρχαίου κόσμου ὡς τὰ σύγχρονα ἡμῖν φυτὰ καὶ ζῶα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι τὸν αὐτὸν μὲ ἐκεῖνα ὀργανισμόν. Εὑρίσκονται δὲ τὰ συντρίμματα ταῦτα εἴτε εἰς τὴν φυσικήν των κατάστασιν, ἀπαραλλάκτως δηλ. ὁποῖα ἦσαν τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἔζων, εἴτε ἀντικαθεσταμένα δι' ἄλλων οὐσιῶν, ὃ καὶ τὸ συχνότερον καὶ ἐξ οὗ ἀπολιθώσεις ἢ ἀπολιθώματα ὠνομάσθησαν.

τὸ ὁποῖον εἶνε 1584 λευγῶν, εἶνε μικρόν, διότι εἶνε μόνον τὸ 132ον.

Τὸ πρῶτον στρῶμα, ὅπερ ἔλαβεν ὑπέρασιν μεταξὺ τοῦ πυρὸς κάτωθεν καὶ τοῦ ὕδατος ἄνωθεν, ἐμορφώθη ὑπὸ τῶν βαρέων καὶ πυκνῶν μεταλλικῶν οὐσιῶν. Ἐπὶ τῆς πρώτης ταύτης στερεᾶς ὑποστάσεως κατετέθησαν ὕλαι ἐλαφρότεραι· εἶναι τὸ θεῖον, ὁ φώσφορος καὶ ἄλλαι· ἐπὶ τούτων ἄλλαι ἐλαφρότεραι καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρις οὗ ἐσχηματίσθη ὁ μεταξὺ τῶν ὑδάτων ἄνωθεν καὶ τοῦ πυρὸς κάτωθεν φλοιὸς τῆς γῆς, ὅστις συνέχει τὰς ὑπ' αὐτὸν μαινομένας ὕλας, τῶν ὁποίων ἡ παγίωσις προώρισται νὰ ἐκτελεσθῇ πολὺ βραδύτερον, ἀφοῦ μέχρι σήμερον δὲν ἐξετελέσθη εἰσέτι, ὡς δεικνύουσιν εἰς ἡμᾶς οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων.

Τὰ διάφορα δὲ στρώματα, ἀφ' ὧν ὁ φλοιὸς τῆς γῆς σύγκειται, ἔχουσι διάφορον πάχος καὶ εἶνε φανερὸν ὅτι, ἂν μετὰ τὴν ἴζησιν καὶ τὴν σκλήρυνσιν τὰ στρώματα ταῦτα ἔμενον ἐν ἡσυχίᾳ, κείμενα τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ δὲ ὡς οἱ χιτῶνες κρομμύου π. χ., ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν βέβαιον ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ μεγαλειτέρου μέρους αὐτῶν ἢ περὶ τῆς φύσεως τῶν ὧν πλήθουσιν ἀπολιθωμάτων. Τὰ ἐν τῇ γῇ ἀνέφικτα αὐτῶν βάθη θὰ διετήρουν κεκρυμμένα ἀπὸ τοῦ ἀνακριτικοῦ τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος τὰ μυστήρια αὐτῶν· τὰ δὲ διὰ τῶν Γεωλόγων εἰς φῶς ἀχθέντα καταπληκτικὰ δημιουργήματα τῶν πρωτογόνων αἰώνων οὐδέποτε θὰ ἐγίνοντο γνωστὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τῆς ἐνεργείας ὅμως τῆς ἐν τῷ κέντρῳ θερμότητος ἤτοι τῶν τρομερῶν σεισμῶν καὶ τῶν κολοσσιαίων ἀναβρασμῶν τοῦ ἐγκεκλεισμένου πυρός, αἵτινες ἄλλα μὲν αὐτῶν ὕψωσαν, ἄλλα δὲ ἐταπείνωσαν καὶ ἐν γένει ἀνέμιξαν καὶ κατετάραξαν, καὶ τὰ κατώτατα τῶν στρωμάτων ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ ἐπιστήμονος.

Ἐν τούτοις ὁ πρωτογενὴς οὗτος φλοιός, τὸ τρυφερὸν τοῦτο τῆς γῆς κέλυφος, δὲν ὑπέκειτο εἰς μόνην τὴν λύσσαν τοῦ ὑπ' αὐτὸ καθειργμένου πυρός, ἀλλ' ἦτο προσέτι ἐκτεθειμένον καὶ εἰς τοὺς πολέμους τῶν ἄλλων στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἄνωθι αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν, ἠμορεῦντο. Ὁ ἐκ τῶν ἀπείρων ἐκείνων χημικῶν ἑνώσεων ἀναπτυσσόμενος ἠλεκτρισμὸς παρῆγε τρομερὰς ἠλεκτρικὰς ἐκπυροσκροτήσεις, αἱ δὲ ἀστραπαὶ καὶ οἱ κεραυνοί, οἱ ἐπισκήπτοντες ἐντὸς τοῦ ἀπειρομεγέθους ἐκείνου πυρώδους τυφῶνος, ἐπροξένουν μέγαν πάταγον εἰς ἐπίμετρον τοῦ φρικώδους θεάματος τῶν τρομερῶν ἐκείνων σκηνῶν, αἵτινες φέρουσιν εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὰς περὶ τοῦ ταρτάρου καὶ τοῦ ἐρέβους τῶν ἀρχαίων λαῶν παραδόσεις καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀνθρωπίνη φαντασία δὲν δύναται μηδὲ νὰ συλλάβῃ κἂν τὴν εἰκόνα.

Ὁ ἡμέτερος λοιπὸν πλανήτης ἐκυλίετο ἐντὸς τοῦ ἀπείρου, σύρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν πλήρη ζεόντων ὑδάτων φλογώδη καὶ πολυσύνθετον αὐτοῦ ἀτμόσφαιραν καὶ ἐκ διαλειμμάτων ὑπὸ τῶν ἐκρήξεων τοῦ ἐν τοῖς σπλάγχνοις αὐτοῦ ἐγκεκλεισμένου πυρὸς κλονιζόμενος. Ἵνα ἐννοήσωμεν δὲ καλῶς οἵαν χημικὴν καὶ μηχανικὴν ἐπιρροὴν ἔσχον ἐπὶ τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς τὰ ζέοντα τῆς ἀτμοσφαίρας ἐκείνης ὕδατα, ἀνάγκη νὰ γνωρίσωμεν ὁποία τις ἡ χημικὴ φύσις τοῦ φλοιοῦ ἐκείνου.

Ἡ ὕλη ἡ ἀποτελοῦσα τὴν ὑπόστασιν, ἐφ' ἧς ἐπεκάθισαν τὰ διάφορα ἄλλα μεταγενέστερα στρώματα, εἶνε ὁ γρανίτης, ὅστις ὠνομάσθη οὕτω παρὰ τῶν Εὐρωπαίων γεωλόγων ἀπὸ τῆς Λατινικῆς λέξεως granatus, ἥτις σημαίνει κοκκώδης, ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τοῦ Ἰταλ. granito (ὅπερ ἐκ τοῦ grana, σημαίνοντος κόκκον) ἕνεκα τῆς κοκκωτῆς ὑφάνσεώς του, οὕτως εἰπεῖν. Σύγκειται δὲ ὁ γρανίτης ἐκ τῆς ἑνώσεως τριῶν οὐσιῶν τοῦ *ἀστρίου* (feldspath) τοῦ *σίληκος* (quartz) καὶ τῆς ἀτιζώης (mica).

Τὸ ἄστριον ἢ feldspath εἶνε ὕλη κρυσταλλοειδὴς λευκή, συγκειμένη ἀπὸ χαλίκιον (καὶ ἄλλως πυρίτιον λεγόμενον), ἀργίλλιον καὶ ποτάσσιον (λεγόμενον ἐπίσης καὶ κάλλι ἢ νάτρον). Ὁ σίληξ ἢ quartz εἶνε τὸ χαλίκιον εἰς καθαρὰν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ πολλάκις κρυσταλλώδη κατάστασιν, ὀξυδωμένον. Ἡ δὲ ἀτιζώη mica εἶνε ἕνωσις χαλικοῦχου ἀργίλλου καὶ ποτασσίου, περιέχουσα μαγνησίαν καὶ ὀξείδιον σιδήρου.

Τὰ ἀρχαιότατα μνημεῖα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἀγαλματοποιίας τῶν Αἰγυπτίων καὶ Ἰνδῶν συνίστανται ἐκ γρανίτου. Λοιπὸν ὁ γρανίτης εἶνε ὁ σκληρότερος λίθος, εἶνε ἡ κρηπὶς καὶ τὸ στερεώτατον θεμέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Δημιουργὸς ἐθεμελίωσεν, ὡς ἄνωθι εἴπομεν, ὅλα τὰ ἄλλα στρώματα, ἅτινα βραδύτερον δι' ὑποστάθμης ἢ καθιζήσεως ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν ἀμμωδῶν ὑλῶν, ὅσαι διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ὑπὸ τὸν γρανίτην πυρὸς ἀπ' αὐτοῦ ἀπεσπάσθησαν.

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐκταθῶμεν ἐνταῦθα, κύριοι, ἔχομεν ὕλην ἀνεξάντλητον· ἀλλὰ ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν εἰς ὀλίγα, διότι καὶ ὁ καιρὸς εἶνε ὀλίγος· ἄλλως τε δὲν προτιθέμεθα νὰ γίνωμεν γεωλόγοι.

Συγκεφαλαιοῦντες λοιπὸν τὰς τῶν γεωλόγων παρατηρήσεις, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ διάφορα στρώματα, ἀφ' ὧν σύγκειται ὁ φλοιὸς τῆς γῆς, ἀπὸ τῆς γρανητικῆς βάσεως μέχρι τῆς παρούσης ἐπιφανείας τῆς γῆς, ταξινομοῦνται εἰς τρεῖς ὁμοταξίας· ἡ πρώτη ὀνομάζεται πρωτογενὴς ἢ παλαιοζωϊκή, ἡ δευτέρα δευτερογενὴς ἢ μεσοζωϊκή, καὶ ἡ τρίτη τριτογενής. Ἑκάστη δὲ τῶν ὁμοταξιῶν τούτων περιλαμβάνει διάφορα ὑποδεέστερα σύνθετα στρώματα, διακρινόμενα ἐκ τῆς συνθέσεως τῆς ὑφῆς καὶ τῶν ὀρυκτῶν λειψάνων τῶν ἐν αὐτοῖς εὑρισκομένων ζώων καὶ φυτῶν.

Ἡ πρωτογενὴς ὁμοταξία ἐμπεριέχει στρώματα α'. τὰ καμβρικά, β'. τὰ σιλουρικά, γ'. τὸ δεβονιανόν, δ'. τὸ ἀνθρακοφόρον καὶ ε'. τὸ περμικόν.

Ἡ δευτερογενὴς ἐμπεριέχει α'. τὰ τριασικά, β'. τὰ ἰουρασικὰ καὶ γ'. τὰ κοιτακικά.

Ἡ τριτογενὴς τὴν ἑωσφόρον ἐποχήν, τὴν προσεῶον καὶ τέλος τὴν τηλαυγῆ. (1)

Γ'.

Καμβριανὰ στρώματα.

Καμβριανὰ στρώματα ὠνομάσθησαν τὰ ἱζηθέντα ἀμέσως ἐπὶ τοῦ γρανιτικοῦ ἐδάφους· ὠνομάσθησαν δ' οὕτω ἀπὸ τῆς Γαλλ.

(1) Ξυλογράφημα τῶν στρωμάτων τούτων ἴδε ἐν σελ 259 τοῦ Β'. τόμ. τοῦ «Μέντορος».

πόλαιως Cambrai, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ ἐδάφη ταῦτα ἀπαντῶνται εἰς μεγάλην ποσότητα. Εἶνε κρυσταλλοπαγῆ καὶ κατ' οὐσίαν ὀλίγον διαφέρουσι τοῦ γρανίτου. Ταῦτα δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τὰ μεταμορφικὰ ἢ ἀζωικὰ καλούμενα καὶ εἰς τὰ ἐπ' αὐτῶν κείμενα πυθμενικά. Τὰ πρῶτα ὀνομάζονται οὕτω, διότι ἕνεκα τῆς θερμοτάτης ἐπιφανείας, ἐφ' ἧς ἐζήθησαν, οὐ μόνον ἀπεκρυσταλλώθησαν καὶ ἐπομένως μετεμορφώθησαν, ἀλλὰ καὶ οὐδαμοῦ ἐμπεριέχουσιν ἴχνη ὀργανικοῦ ὄντος, οὔτε ζώου οὔτε φυτοῦ· τὰ δὲ ἄλλα λέγονται πυθμενικά, διότι τῷ ὄντι εἰσὶν ὁ πυθμὴν τῆς φυτικῆς γῆς. Εἰς αὐτὴν κατὰ πρῶτον ἀπαντᾶται ἡ *Ὀλδαμία*, ὀρυκτὸν ζωόφυτον ἁπλῆς κατασκευῆς καὶ ἀτελοῦς ὀργανώσεως.

ΟΛΔΑΜΙΑ.

Π'.

Σιλουριανὰ στρώματα.

Σιλουριανὰ στρώματα ὠνομάσθησαν τὰ σχηματισθέντα ἐπὶ τῶν καμβριανῶν· ὠνομάσθησαν δ' οὕτω διότι ἀπαντῶνται κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐν τῇ Ἀγγλ. πόλει Shropshire, ἥτις εἶχε χρηματίσει ἡ κοίτη τῆς ἀρχαίας φυλῆς τῶν Σιλούρων, ἔθνους Κελτικοῦ ἐνδόξως ἀγωνισθέντος πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ὅτε οὗτοι εἶχον εἰσβάλει εἰς τὰς νήσους τῆς Βρεττανίας.

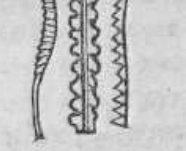

ΓΡΑΠΤΟΛΙΘΟΙ.

Τὰ πετρώματα ταῦτα ταξινομοῦνται εἰς δύο ὁμοταξίας, ἀνώτερα καὶ κατώτερα. Εἰς αὐτὰ δὲ εὑρίσκονται *ζῶα ὑποθαλάσσια ἀσπόνδυλα*, ἤτοι ζωόφυτα, μαλάκια καὶ ὀστρακόδερμα, τῶν ὁποίων ἐπισημότατά εἰσιν οἱ *γραπτόλιθοι*, μικρὰ ὀδοντωτὰ πλάσματα, ἔχοντα σχῆμα πτενός· οἱ *ἐγκρινῖται* ἢ τὰ πετρόκρινα, οὕτω κληθέντα ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ *σχήματος* αὐτῶν πρὸς τὸ κοινὸν κρῖνον· ὁ *τριλοβίτης*, ὀστρακόδερμα ἔχον τὸ σχῆμα τοῦ γνωστοῦ σητὸς (καίτοι συγκριτικῶς γιγαντιαίου μεγέθους), ἀλλὰ τὸ σῶμά του διαιρούμενον εἰς τρία ὑπὸ δύο ἐπιμήκων κοιλωμάτων ἐλάμβανε μορφὴν τρίλοβον, ἔθεν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα.

ΕΓΚΡΙΝΙΤΑΙ.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀσπονδύλων εὑρίσκονται ἐν τοῖς σιλουριανοῖς πετρώμασι τύποι φυκοειδῶν ἀνανθῶν καὶ ἀσπόρων, ἀλλὰ τῶν *χερσαίων φυτῶν* οὐδὲν ἴχνος ὑπάρξεως φαίνεται. Τῷ ὄντι, καθὼς ὁ δεινότατος περὶ τὰ τοιαῦτα γεωλόγος Ἄγγλος Μούρχισων ἀποφαίνεται, ἡ μηκίστη σιλουριανὴ ἐποχὴ παρῆλθε *πρὶν ἢ δένδρα φυῶσιν ἐπὶ τῆς χέρσου* ἢ ἰχθύες κολυμβήσωσιν ἐν τῇ θαλάσσῃ . . . . . τὰ σιλουριανὰ πετρώματα ἐκτείνονται ἐπὶ ἐπιφανειῶν τόσον μεγάλων, καὶ ὅμως μόνον ἐν τούτοις ὑπάρχει ἐντελὴς ἐλλειψις δενδροειδοῦς βλαστήσεως.

ΤΡΙΛΟΒΙΤΗΣ.

Ιϛ'.

Δεβονιανὸν στρῶμα.

Δεβονιανὸν στρῶμα ὠνομάσθη τὸ κείμενον ἄνωθεν τῶν σιλουριανῶν· ὠνομάσθη δὲ οὕτω ἀπὸ τῆς Βρεττανικῆς ἐπαρχίας Devonshire, εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς ὁποίας ἀπαντᾶται εἰς μεγαλας ποσότητας.

Πάντες οἱ γεωλόγοι συμφωνοῦσιν ὅτι τὸν σχηματισμὸν τοῦ συστήματος τούτου συνώδευον σφοδροὶ καὶ παρατεταμένοι σεισμοί, οἵτινες προξενήσαντες διάφορα ῥήγματα, ἐξετοξευσαν ἀπ' αὐτῶν τὸν ὑποκάτω εὑρισκόμενον γρανίτην καὶ ἐσχημάτισαν ἐκτεταμένας σειρὰς ὀρέων. Γεωλογικαὶ δὲ ἔρευναι κατέστησαν γνωστὸν ὅτι τὰ Οὐράλια ὄρη, τὰ ὄρη τῆς Σελήνης, αἱ Ἄνδεις καὶ τὰ Ἀλλεγάνεια ἐξήρθησαν κατὰ τὴν εἰρημένην περίοδον. Τὰ κυριώτερα γνωρίσματα καὶ χαρακτηριστικὰ τοῦ συστήματος τούτου εἶνε ἡ εἰς τὸ στάδιον τῆς ὑπάρξεως των εἰσαγωγὴ *χερσαίας βλαστήσεως καὶ ἐνσπονδύλων ἰχθύων.*

IV.

Τὸ Ἀνθρακοφόρον στρῶμα.

Ἀνθρακοφόρον στρῶμα λέγεται τὸ ἐπὶ τοῦ δεβονιανοῦ κείμενον, διότι ἐν αὐτῷ κατὰ πρῶτον ἀναφαίνεται ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ σιδηρίτης λίθος. Εἶνε δὲ ὑπὸ πάντων τῶν φυσιοδιφῶν παραδεδεγμένον ὅτι ἡ οὐσία, καὶ ἐξ ἧς ἐσχηματίσθησαν οἱ πολλαχοῦ τοῦ κόσμου ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς τόσον ἀφθόνως εὑρισκόμενοι ἀνθρακικοὶ ὄγκοι ἦσαν χερσαία βλάστησις. Ἡ ἀκατέργαστος ὕλη, ἐξ ἧς οἱ ἄνθρακες κατεσκευάσθησαν καὶ ἐπὶ ἀμυθήτους αἰῶνας πρὸς μόνην θρακες κατεσκευάσθησαν καὶ ἐπὶ ἀμυθήτους αἰῶνας πρὸς μόνην τὴν τοῦ ἀνθρώπου ὠφέλειαν διετηρήθησαν, ἦσαν τὰ δένδρα καὶ τὰ χόρτα τῶν πρωτογενῶν δασῶν. Τὸ κύριον συστατικὸν τῆς φυτικῆς δημιουργίας εἶνε ὁ ἄνθραξ.

ΚΑΛΑΜΙΤΗΣ.

Τὰ καθ' ὑπερβολὴν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν ἀνθράκων συντελέσαντα δένδρα δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς πέντε διάφορα γένη, ἤτοι εἰς πτέριδας, καλαμίτας, λεπιδόδενδρα, σιγιλλαρίας καὶ στιγμαρίας. Τὰ δ' ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ὀρυκτὰ λείψανα τῶν ζώων εἶνε τὰ αὐτὰ μὲ τὰ τῶν προηγουμένων στρωμάτων, ἀλλ' ὀλιγώτερα τὸν ἀριθμόν. Ἡ γῆ ἄρα ἦτο εἰσέτι ἀνεπιτηδεία πρὸς παραγωγὴν καὶ συντήρησιν παντὸς ἀερσπνόου ζώου. Οὐδαμοῦ ἡλιακὴ ἀκτὶς διεπέρα τὰ καλύπτοντα τὴν ὁμιχλώδη σκηνὴν νέφη, οὐδαμοῦ ἦχος ἐτάραττε τὴν ἐπικρατοῦσαν νεκρικὴν σιωπήν, πλὴν τοῦ τῆς ἑρμητι-

ΔΕΠΙΔΟΔΕΝΔΡΟΝ.
ΣΠΙΓΑΔΑΡΙΑ

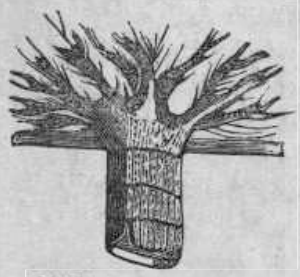

ΜΕΤΑ ΣΤΙΓΜΑΡΙΑΣ.

κῆς καταπτώσεως τῶν δένδρων, τοῦ δυσηχοῦς κοάσματος τῶν βατράχων ἢ τοῦ ἀσθενοῦς βόμβου τῶν ἐντόμων, μόνων ζώντων κατοίκων τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀέρος. Οὐδαμοῦ ἐκινεῖτο ζῶον ἕτερον διὰ μέσου τῶν πυκνῶν δασῶν, οὐδαμοῦ πτηνὸν ἐζωογόνει τὰ πυκνὰ φυλλώματα. Γαλήνιος καὶ σοβαρὰ ἦτο ἡ ὄψις τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ὅτε οὗτος ἐγίνετο τὸ χημεῖον καὶ ἡ ἀποθήκη τῶν ἀπείρων ἐκείνων θησαυρῶν τῶν ἀνθράκων καὶ τοῦ σιδήρου, ἅπερ τοσοῦτον οὐσιωδῶς ἐπλήρωσαν καὶ πληροῦσι τὰς ἀνάγκας καὶ συντελοῦσιν εἰς τὰς ἀναπαύσεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

V'.

Περμιανὸν στρῶμα.

Περμιανὸν στρῶμα ὠνομάσθη τὸ ἐπὶ τοῦ ἀνθρακοφόρου κείμενον, διότι τὰ ἐδάφη τοῦ στρώματος τούτου κατέχουσιν ἀπείρους ἐκτάσεις ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρωπ. Ρωσσίας, ἔνθα κεῖται ἡ ἐπαρχία Πέρμ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αἱ θάλασσαι ἐκάλυπτον μέγα μέρος τοῦ ὑπὸ τῶν Βογησίων ὀρέων κατεχομένου ὀροπεδίου, τὴν Βαυαρίαν τοῦ Ρήνου καὶ τὸ μέγα δουκάτον τοῦ Βάδεν μέχρι τῆς Σαξονίας καὶ Σιλεσίας.

Ὁ ἐπίσημος χαρακτὴρ τοῦ συστήματος τούτου εἶνε τὰ ἐν αὐτῷ κατὰ πρῶτον εὑρισκόμενα ἀναμφίβολα ἴχνη ἀεροπνόου ὠοτόκου τετραπόδου ἑρπετοῦ ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν σαυροειδῶν. Τὰ ἑρπετά, ἅπερ φαίνονται κατοικήσαντα τὴν γῆν ἐν τῷ περμιανῷ αἰῶνι, ἦσαν οἱ θηκόδοντες, γένος διάμεσον μεταξὺ τοῦ βατραχοειδοῦς καὶ τοῦ σαυροειδοῦς, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἐφάνη τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἀνθρακοφόρῳ συστήματι, τὸ δὲ ἄλλο ἐν ὑπερβολικῇ ἀφθονίᾳ καὶ γιγαντιαίαις διαστάσεσιν ἐν τῇ ἑπομένῃ ὁμοταξίᾳ.

Τὰ στρώματα τῆς δευτερογενοῦς ἢ μεσοζωϊκῆς ὁμοταξίας ἐπικάθηνται ἐπὶ τοῦ Περμιανοῦ καὶ διακρίνονται ἰδίως διὰ τὴν πληθὺν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐν αὐτῇ ἀναφανέντων ἑρπετῶν, ἐξ οὗ καὶ «καιῶν τῶν ἑρπετῶν» ὀνομάζεται. Τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα τούτων εἰσὶν *ὁ ἰχθυόσαυρος*, ὅστις ἐν κεφαλῇ σαύρου συνῆπτεν ὀδόντας κροκοδείλου καὶ τράχηλον τεραστείου μεγέθους ὅμοιον μὲ τὸ σῶμα ὄφεως, στέλεχος καὶ οὐρὰν ἔχοντα τὰς ἀναλογίας συνήθους τετραπόδου, πλευρὰς χαμαιλέοντος καὶ κώπας φαλαίνης· ἔπειτα ὁ *πλησιόσαυρος* ζῶον ἀμφίβιον, ὡς καὶ ὁ ἰχθυόσαυρος, τὸ ὁποῖον ἔκαμπτεν εἰς τὰ ὀπίσω τὸν μακρὸν αὐτοῦ τράχηλον ὡς ὁ κύκνος καὶ ἐβύθιζεν αὐτὸν πρὸς σύλληψιν τῶν τυχαίως διαβαινόντων ἰχθύων, ἦτο δὲ ἑρπετὸν μεγάλων καὶ τρομερῶν διαστάσεων, εἶχε μῆκος 40 μέχρι 50 ποδῶν καὶ ἦτο κατά τε τὴν κατασκευὴν καὶ τὰς ἕξεις ὅμοιον τῷ κροκοδείλῳ τῶν ἡμετέρων χρόνων. Μετὰ τὸν πλησιόσαυρον δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὸν *πτεροδάκτυλον*.

Ἡ τριτογενὴς ἐποχὴ εἶνε ἡ ἐποχὴ τῶν τετραπόδων, μαστοφόρων, τῶν ἀμέσως προηγηθέντων τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐντελεστάτου κατὰ τὴν τάξιν τῆς ζωϊκῆς δημιουργίας. Τοιαῦτα λ. χ. εἰσὶ τὸ *παλαιοθήριον* τὸ *δεινοθήριον*, τὸ *μεγαθήριον*, ὁ *μαμμούθ*.

. . . . . .

. . . . . (1)

ΠΕΡΙ ΛΑΧΩΡΗΣ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 207).

Νὰ ἀποσπῶμεν σύντομον ἐπίσης περιγραφὴν τῆς ἀκροπόλεως Λαχώρης ἔχουσαν ὡς ἑξῆς· Τὸ φρούριον περιλαμβάνει τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τῆς πόλεως, χωρίζεται δὲ ταύτης διὰ κατεστραμμένου χάνδακος. Ἡ πόλις καθ' ἑαυτὴν σχηματίζει ἀνώμαλον ἐπίμηκες τετράγωνον καὶ περιστοιχεῖται ἀπὸ κυκλοειδὲς διπλοῦν τεῖχος, ἀπὸ ἡμισελληνοειδεῖς πύργους, σειρὰς τηλεβόλων καὶ βαθεῖαν τάφρον· εἶχε 42 πύλας, τινὲς τῶν ὁποίων ἐκλείσθησαν ἤδη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων· ἄλλως οὐδεμίαν ὡραίαν θέαν ἔχει.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ κτίρια διατηροῦνται εἰσέτι καλῶς καίτοι οἰκοδομηθέντα πρὸ 200 ἐτῶν· εἰσὶ δὲ ἔργα Μωαμεθανῶν βασιλέων, ὅτε οὗτοι ἐβασίλευον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἰνδίαν.

Μία τῶν πυλῶν λέγεται Μεστχὶ Δερβάζῃ· κάτωθεν ταύτης φαίνονται οἰκίαι τινὲς τῆς πόλεως.

Εἰσερχόμενός τις τὴν ἀνατολικὴν πύλην τοῦ φρουρίου, ἔχει ἐντὸς μεγάλης τετραγώνου αὐλῆς δεξιόθεν τὸν τόπον τῆς στέψεως, Τάχτ (θρόνος) καλούμενον. Ὄπισθεν τούτου εἰσὶ τὰ καταψυκτικὰ δώματα Σιάβγα (chahga = τόπος ὕπνου). Ἀριστερὰ ἦσαν ἄλλοτε ἀποθῆκαι πολεμεφοδίων, ἐργοστάσια ὅπλων καὶ πυροβόλων· ὄπισθεν δὲ τούτων ἦσαν οἱ βασιλικοὶ σταῦλοι.

Μέρος τι τοῦ φρουρίου καλεῖται Σομουνβούρβς, σύνθετον ἴσως ἀπὸ τὴν λέξιν Σόμουμ (θερμὸς ἄνεμος) καὶ βοῦρβς (πύργος), καθότι τὰ κάτω δωμάτια χρησιμεύουν τὸ μεσημέριον, ἰδίως εἰς τὸ βασιλικὸν χαρέμιον, ὡς καταψυκτικὴ διαμονὴ κατὰ τὰς θερμὰς ἐαρινὰς ἡμέρας.

(1) Τὴν Α'. τοιαύτην ἀγόρευσιν ἴδε ἐν σελ. 113 τοῦ Β'. τομ. τοῦ «Μέντορος».

Ἐν τῷ φρουρίῳ ὑπάρχει ὁ βασιλικὸς κῆπος Χαζουριδὰχ (hazuribagh), ὅστις κυρίως εἶνε μόνον κῆπος ἀνθέων· ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κατ' αἴτησιν τοῦ Ρενδ-σὶτ-σίγγ ἐκτίσθη κομψόν τι περίπτερον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Ἐνταῦθα ἐγίνοντο συνεχῶς αἱ γενικαὶ συνελεύσεις δηλ. αἱ Δερβὰρς (Derbars). Πρὸς τὸν κῆπον τοῦτον φέρουσιν ἐκτὸς τῆς πύλης τοῦ φρουρίου καὶ δύο ἄλλαι μεγάλαι εἴσοδοι, ὧν ἡ μία κεῖται πρὸς νότον τῆς πόλεως, ἡ δ' ἄλλη βορείως πρὸς τὴν θέσιν τῶν στρατιωτικῶν γυμνασμάτων (Πρέτ). Ἐντεῦθεν βλέπει τις πρὸς τὰ κάτω.

Ἄλλη τις τῶν πυλῶν λέγεται ἀθλία πύλη, πρὸς τὰ ἔσω τῆς ὁποίας ἵστατο τεῖχος, ὅπερ ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ διαδόχου Νονεχὰλ Σίγγ καὶ τοῦ Μία οὐδοὺμ Σίγγ, τοῦ μεγαλειτέρου υἱοῦ τοῦ Μαχαράζα Γκουλὰπ Σίγγ.—Ἄλλη φέρει εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλικοῦ ναοῦ, περὶ οὗ λέγομεν εὐθὺς κατωτέρω· φθάνει δέ τις ἐκεῖ ἀναβαίνων πολλὰς μεγάλας ἀναβάθρας ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Χαζουριδὰχ—καὶ ἄλλη φέρει ἀπὸ τὴν θέσιν τῶν γυμνασμάτων πρὸς τὸν κῆπον. Ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχει πύργος, ὑπὸ τὸν ὁποῖονεἶνε ὁ τόπος τῆς πυρᾶς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας (πατρός, υἱοῦ καὶ ἐγγόνου) μετὰ τῶν ἀφωσιωμένων αὐτοῖς γυναικῶν· ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εὑρίσκεται μέγα μνημεῖον. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ φαίνεται θολωτὸν οἰκοδόμημα, ἔνθα ἀναγινώσκεται συνεχῶς ἡ Γρανδζάχεβ (Grandsaheb, ἡ θρησκευτικὴ βίβλος τῶν Σείχων.

Ἐν τῷ φρουρίῳ ἐπίσης ὑπάρχει ὁ βασιλικὸς ναὸς μὲ μεγάλην αὐλήν, καλούμενος Βαδσαχὶ Μεσδζὶτ (Bad schahi Mesdschit)· ἐπὶ τῶν γωνιῶν αὐτοῦ ἵστανται 5 ὑψηλοὶ μιναρέδες.

Ὄναβς οὗτος ἦτον ἄλλοτε τὸ προσκυνητήριον τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ κατοικούτων Ὀθωμανῶν ἡγεμόνων· οἱ δὲ Σείκοι μετεποίησαν αὐτὸν εἰς ὁπλοθήκην. Κάτωθεν ρέει βραχίων τοῦ Ραβῆ, περὶ τοῦ ὁποίου ἐν ἀρχῇ (σελ. 47) εἴχομεν ἀναφέρει. Αὐτόθι που ὑπάρχει στρατὸν τοῦ πυροβολικοῦ ἔχων τὴν εἴσοδον ἐντὸς τῆς πόλεως.

Μετὰ τὴν περιγραφὴν ταύτην ἄρχεται τῆς διηγήσεώς του ὡς ἑξῆς·

Τὸ 1831 μετὰ παρέλευσιν 4 μηνῶν ἐφθάσαμεν ἀπὸ Βαγδάτιον εἰς Λαχώρην μετὰ δύο μηνῶν πλοῦν καὶ ὁδοιπορίαν· ἐκεῖ εὗρον δύο στρατηγοὺς Εὐρωπαίους τὸν Ἀλλὰρδ καὶ Βεντοῦραν. Ὁ πρῶτος μοὶ ἐδιηγήθη ὅτι κατ' αὐτὰς λυσσώδης θὼς (τσακάλι) ἔδηξε πολλοὺς δραγώνάς του, ἐξ ὧν τινὲς μὲν καθ' ὁδὸν ἐκ τοῦ τρόμου ἴσως ἀπεβίωσαν, ἄλλοι δὲ εἰς τὰς οἰκίας των. Ἐκ τῶν δηχθέντων μοὶ ἐδόθησαν ὑπὸ θεραπείαν 18, καὶ εἰς οὐδένα εὐτυχῶς ἀνεπτύχθη ἡ ὑδροφοβία διὰ τῆς ἐνδερμικῆς καὶ ἐσωτερικῆς χρήσεως τοῦ ἐκχυλίσματος τοῦ ἐμετικοῦ καρύου.

Κατ' ἐκείνας δὲ τὰς ἡμέρας οἱ Ναχέγξ, λαὸς ὀκνηρὸς καὶ λῃστρικὸς καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης λησμονῶν τὰ καθήκοντά του, ἐπησχόλουν πολὺ τὸν Ρενδ-σὶτ-Σίγγ καὶ τελευταῖον ἐκλείσθησαν ὡς ἀποστάται εἰς τὴν Μία Μίρ, ἀπέχουσαν 2 Γερμανικὰ μίλ. τῆς Λαχώρης, καὶ διέκοψαν τὴν συγκοινωνίαν· ὥστε ὁ ἡγεμὼν ἐδιτάσθη νὰ θέσῃ δύο τηλεβόλα εἰς τὴν πόλιν Δελχῆ Δερβαζῆ, ὅπου ἡ φωλεὰ αὕτη διαμένει. Ἠττηθέντες δὲ οὗτοι πανταχόθεν διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ πέριξ. Τότε εἷς τούτων ἀποκόψας διὰ τῆς σπάθης τὴν χεῖρα βασιλικοῦ τινος φρουροῦ, ὅστις τὸν ἐμπόδιζεν ἵνα ἐκ τῶν ὄπισθεν φθάσῃ εἰς τὴν βασιλικὴν σκηνὴν καὶ ζητήσῃ δῆθεν χάριν καὶ δῶρον, ὑπέστη καὶ οὗτος κατὰ βασιλικὴν διαταγὴν τὴν ποινὴν τῆς ἀποκοπῆς τῆς ρινός, τῶν ὤτων καὶ τῶν χειρῶν διὰ τῆς αὐτῆς σπαθης· ἀπελπισθεὶς δὲ τῆς οἰκτρᾶς θέσεώς του ἤθελε νὰ καταπέσῃ εἰς παρακείμενόν τι φρέαρ. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς συνεκινήθη καὶ μὲ διέταξεν ὅπως τὸν λάβω ὑπὸ τὴν θεραπείαν μου καὶ τὸν περιποιηθῶ· ἀκολούθως ἐστάλη εἰς Καγρά, ὅπου οἰκογένειά τις μετήρχετο τὴν ρινοπλαστικὴν διὰ βασιλικῆς μόνον ἀδείας· ἐπέτυχε δὲ τόσον καλῶς, ὥστε ἀδύνατον ἦτο νὰ ἐπιτύχῃ κάλλιον εἰς Εὐρώπην, ὡς ἀκριβῶς ἰδίοις ὄμμασιν εἴδομεν. Γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ἡ ρινοπλαστικὴ ἦτο γνωστὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰνδοῖς, οἵτινες ἔκπαλαι ἐλάμβανον καὶ θὰ λαμβάνωσι τὸ δέρμα ἐκ τοῦ μετώπου, καθότι τὴν οὐλὴν σκεπάζουσι διὰ τῆς τιάρας· Ἡ περίστασις αὕτη μὲ ἐσύστησε μᾶλλον εἰς τὸν βασιλέα Ρενδ-σὶτ-Σίγγ, ὅστις προσεκτήσατο δόξαν καὶ ἱστορικὴν μνήμην ὡς ἐκ τῆς συνέσεως καὶ τῶν πλεονεκτημάτων του· καίτοι καταγόμενος ἀπὸ ἐξόχου οἰκογενείας, ὧν υἱὸς εὐγενοῦς, δὲν ἐγνώριζε μολονοτοῦτο νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ γράφῃ· ἐκ τῆς εὐφλογίας δὲ ἔμεινε μονόφθαλμος, καὶ ἡ φύσις τὸν ἠδίκησεν ὡς πρὸς τὴν καλλονήν, καθότι ἦτο μικρόσωμος, ἄσχημος καὶ ἀδυνάτου κράσεως· ὅμως τὸν ἐπροίκισε μὲ ἔξοχον πνεῦμα καὶ μοναδικὴν μνημονικόν.

Τὸ περίεργον τῆς ἰδιοτροπίας του χαρακτῆρός του ἦτο ὅτι σπανίως ἔπραττεν ὅ τι ἐζήτει τις καὶ πολλάκις τοὐναντίον παρ' ὅ τι ἔλεγε· διὸ καὶ δὲν ἦτο γνωστὸν ποῦ διηυθύνετο ὅτε ἐξήρχετο. Ὁ χαρακτὴρ του ἐκηλιδοῦτο, διότι ἠγάπα τὴν ἀσωτίαν, τὰ οἰνοπνεύματα καὶ τὸ ὄπιον, ἄτινα καὶ συνέτεμον τὴν ζωήν του· εὑρέθην θεατὴς ὅταν ἐνυμφεύθη τὴν Ὀθωμανίδα χορεύτριαν Γκιοὺλ Βεγὲμ (Ροδινήν), ἥτις τὸν εἵλκυσε τόσον, ὥστε περιφρονήσας τὰς κατακρίσεις τοῦ λαοῦ ἐδικαιολογεῖτο ὅτι ὡς βασιλεὺς ἔχει τὴν ἰσχὺν καὶ θέλησιν εἰς τὰς πράξεις του.

Ὁ χαρακτὴρτου ἦτο πανοῦργος, ἀστεῖος καὶ δύσπιστος, ἡ δὲ χρῆσις τοῦ ὄπίου καὶ τοῦ οἰνοπνεύματος τὸν διετήρουν πάντοτε ὑπὸ πνευματικὴν ἔξαψιν· ἐν γένει πάντες τὸν ἠγάπων καὶ τὸν ἐφοβοῦντο· ἐνέπνεε σέβας, εἶχεν ἀφωσιωμένον στρατὸν 10 μυριάδων κατὰ τὸ ἥμισυ τακτικὸν καὶ ἄτακτον, δι' οὗ ἠδύνατο εἰς τὸ μέγα Ἰνδοστὰν νὰ θεσπίζῃ νόμους· ἔζη φιλικῶς μετὰ τῶν γειτόνων του Ἄγγλων, ἠγάπα τοὺς Γάλλους καὶ Ἰταλοὺς καὶ διώριζεν αὐτοὺς διοικητὰς εἰς τὰς ἐπαρχίας· ἐκ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐξηρτᾶτο ἡ τύχη, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐτυχία τῆς χώρας. Ἕκαστος σκεπτικὸς προέβλεπε τὴν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὀπισθοδρόμησιν τοῦ ἔθνους του, ὅπερ μόλις ἤρχισε ν' ἀναμορφοῦται.

Τὸ 1840 ἡ πρώτη σπαραξικάρδιος καὶ τρομερὰ σκηνή, ἣν ἰδίοις ὄμμασιν εἶδον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρενδ-σὶτ-Σίγγ, ἦτο τὸ Σετὶ ἢ ἡ πυρὰ 11 γυναικῶν τοῦ Μαχαράζα μετὰ τοῦ λειψάνου του· ἐξ αὐτῶν τρεῖς ἦσαν Ρανῆ, κυρίως γυναῖκές του, καὶ 7 θεραπαινίδες, αἵτινες τετυφλωμέναι ὑπὸ τῆς δεισιδαιμονίας καὶ ἐμψυχούμεναι ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι ὁσονούπω φθάνουσιν εἰς τὸν παράδεισον μετὰ τοῦ κυρίου καὶ συζύγου των, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης μετὰ θάρρους καὶ γενναιότητος πρὸς τὸν θάνατον ἀνέβαι-

νον ἐπὶ τῆς πυρᾶς· λαβοῦσαι δὲ θέσιν πέριξ τοῦ λειψάνου περιεβλήθησαν μετὰ βαρειῶν ψαθῶν ἐμβαφεισῶν προηγουμένως εἰς ἔλαιον. Τούτου γενομένου, ἐτέθη διὰ μιᾶς πῦρ εἰς πολλὰ μέρη, ὥστε τὰ δυστυχῆ ταῦτα πλάσματα πρὶν κραυγὴν ἐκβάλωσιν ἐπνίγησαν ὑπὸ τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν φλογῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει οὐδεμία γυνὴ διάζεται πρὸς τὴν πυράν· ἑκάστη πράττει τοῦτο ἑκουσίως· κυρίως δὲ καίονται μετὰ τοῦ λειψάνου αἱ μὴ τεκνοποιήσασαι, ἴσως ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἵνα ἀποκτήσωσιν ἐν τῷ Παραδείσῳ ὅ τι ἐπὶ γῆς ἐστερήθησαν· διὸ καὶ περιβαλλόμεναι τοὺς συζύγους των καίονται· τὸ ἔθος τοῦτο εἶνε μόνον διὰ τὰς γυναῖκας, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας. Οὐδεὶς τούτων καίεται μετὰ τῆς γυναικός του, οὔτε μετ' ἄλλου ἀνθρώπου. Ἐν τούτοις ὁ ὑπουργός του Ραδζὰ Δυὰν Σίγγ ἤθελε νὰ συμμεθέξῃ τῆς τρομερᾶς ταύτης τελετῆς τῶν γυναικῶν τοῦ κυρίου του, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τύχη τῆς χώρας ταύτης ἐξηρτᾶτο μόνον ἀπ' αὐτόν, ἀνεχαιτίσθη διὰ τῆς βίας ἐκ τῆς σταθερᾶς του ἀποφάσεως· καθότι ὁ Ρ. Σ. ἀποθνήσκων ἐπέθεσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ υἱοῦ του καὶ διαδόχου Καρρὲκ Σίγγ καὶ τὸν ἐσύστησεν ὡς ὑπουργόν του, ἐπειδὴ ἐγνώριζε καλῶς τὴν εὐήθειαν καὶ ἀνικανότητα τοῦ υἱοῦ του πρὸς τὸ διοικεῖν· ἐὰν οὗτος ἠκολούθει τὴν τελευταίαν συμβουλὴν καὶ θέλησιν τοῦ πατρός του καὶ δὲν ἀπεπλανᾶτο παρὰ τοῦ κηδεμόνος τοῦ Σερδὰρ-Τσὲτ-Σίγγ, θὰ ἦσαν ὅλα ἐν καλῇ τάξει·

Πρὶν δὲ διηγηθῶ τὰ περαιτέρω συμβάντα τῆς Ἀχχώρης, θέλω διηγηθῆ ἐκτενέστερον τὰ τῆς τελετῆς τῆς πυρᾶς, ἥτις καίτοι ἀπαγορευθεῖσα ἤδη αὐστηρῶς παρὰ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἀπαντᾶται μολονοῦτο σποραδικῶς· ἡ διήγησίς μου ἀφορᾷ τὴν πυρὰν τῶν γυναικῶν τοῦ Ρ. Σ., ἣν ὡς προεῖπον, ἰδίοις ὄμμασιν εἶδον

Τὴν ἐπιοῦσαν πρωΐαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαχαράζα ἦλθον μετά τινος ἀξιωματικοῦ Εὐρωπαίου φίλου μου εἰς τὴν θέσιν τῆς στέψεως καλουμένην Τάχτ καί, διελθόντες διὰ τῆς μεγάλης αὐλῆς, ἐφθάσαμεν εἰς κηπάριον, ὅπου ὑπῆρχε τὸ λείψανον τοῦ Ρ. Σ καὶ ἡ πυρά. Πλῆθος δὲ συνωθεῖτο ἄπειρον ἐν τῇ μεγάλῃ αὐλῇ εἴδομεν μίαν τῶν 4 βασιλισσῶν (Ρανῆ), ἥτις ἐξελθοῦσα τοῦ χαρεμίου κατὰ πρῶτον τῆς ζωῆς της γυμνόπους καὶ ἀσκεπὴς ἐβάδιζε μὲ βραδὺ βῆμα πρὸς τὸν νεκρὸν τοῦ κυρίου της, συνοδευομένη ὑπὸ 100 σχεδὸν ἀτόμων πλησίον εἶχέ τινα, ὅστις ἐκράτει κιβώτιον μικρὸν ἐμπεριέχον τὸν στολισμόν της, ὃν διένειμε δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν εἰς τὸ πλῆθος. Δύο τρία βήματα πρὸ αὐτῆς ἄνθρωπός τις ἔχων τὸ πρόσωπον πρὸς αὐτὴν ἑστραμμένον καὶ κραυγάζων «ὀπίσω» ἐβάστα πρὸ αὐτῆς μέγαν καθρέπτην, ἵνα αὐτὴ βλέπῃ τὸ ἀνακλώμενον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὸ θάρρος της.

Εἶνε δὲ περίεργον ὅτι ἡ Ρανῆ αὕτη ἦτον ἐκείνη, ἣν ὁ βασιλεὺς ἐνυμφεύθη κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἐκεῖ ἐλεύσεώς μου, δηλ. πρὸ 10 ἐτῶν, ὅτε παρευρέθην καὶ ἐγώ. Ἡ ἐκφορὰ συνοδευομένη ὑπὸ χιλιάδων ἤγγιζε τὸ τέλος της· τὸ πᾶν ἦτον ἐπὶ ποδός, μικρὸν δὲ τὸ διάστημα μέχρι τοῦ φρουρίου· αἱ Ρανῆ τότε ἀνὰ ζεύγη ὡδηγήθησαν ἐπὶ ἀνοικτῶν φορείων καὶ ἐτέθησαν πέριξ τοῦ λειψάνου μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Ἠκολούθησαν δὲ αὐτὰς τότε αἱ 7 θεραπαινίδες γυμνόποδες, τινὲς τούτων μόλις τὸ 14 ἔτος διατρέχουσαι. Αἱ Ρανῆ, καὶ αὗται γυμνόποδες καὶ ἄνευ στολισμοῦ φέρουσαι μόνον ἁπλοῦν μεταξωτὸν ἔνδυμα, ἐφαίνοντο ἀδιάφοροι καὶ θαρραλέαι πρὸς τὴν ἀσυνούπω περιμένουσαν αὐτὰς καταστροφήν. Αἱ καρδίαι ἡμῶν ἴσως ἔπαλλον μᾶλλον τῶν καρδιῶν ἐκείνων τῶν ἐν γνώσει ἀναμενουσῶν τὴν πυράν των. Ὁ νεκρὸς τοῦ βασιλέως ἐφέρετο ἐπὶ μεγαλοπρεπῶς κεκοσμημένου φερέτρου εἰς σχῆμα πλοιαρίου, ἔνθα ἐπὶ σανίδος ἔκειτο ὁ νεκρός. Τὰ ἱστία τοῦ πλοίου ἦσαν ἀπὸ μεταξωτὴν χρυσοΰφαντον ὕλην, Κιμκὰβ καλουμένην ἐγχωρίως, καὶ σάλια κασμηρίου. Πλῆθος ἀνθρώπων ἐν ὅλαις δυνάμεσιν ἔφερον τὸ πλοῖον ἀπὸ τὸ φρούριον πρὸς τὸν τόπον τῆς πυρᾶς. τότε ἡ σανὶς ἐξήχθη μετὰ τοῦ νεκροῦ καὶ ἐτέθη ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν ταύτῃ τῇ θέσει ἄλλοτε ἦτο κηπάριον, νῦν δὲ (Σεμὰτ) μνημεῖον τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας Ρὲνδ-Σὶτ-Σίγγ, Καρρὲκ-Σίγγ, καὶ Νονεχὰλ-Σίγγ, πατρὸς υἱοῦ καὶ ἐγγόνου, γυναικῶν καὶ θεραπαινίδων αὐτῶν. Ὁ πολύτιμος στολισμὸς τοῦ πλοίου ἀρέθη εἰς τὴν λαφυραγωγίαν τοῦ λαοῦ· ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ καὶ τῶν μελλόντων νὰ συγκαῶσι δυστυχῶν πλασμάτων προσηύχοντο οἱ Βραχμάνες ἐκ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν Σχάστερ (Schiaster) Σανσκριτικῶς γεγραμμένης, ὡς καὶ οἱ Γκουρὺς (gurus) ἱερεῖς τῶν Σεΐκων ἐκ τῆς θρησκευτικῆς βίβλου των Γρανδσαχὲβ (grand-saheb). Ὑπόκωφός τις ἀλλ' οὐχὶ καὶ δυσάρεστος ἦχος τῶν τυμπάνων, ὡς καὶ ὁ ψιθυρισμὸς τοῦ προσευχομένου λαοῦ, ἔβιδον ἔξοχόν τινα καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ μόνον αἰσθανόμενον τύπον τῆς σπανίας συγκινητικῆς σκηνῆς· ἡ δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των παρισταμένων πυρὰ ἐσύγκειτο ἀπὸ ξηρὰ ξύλα καὶ εὔοσμα τεμάχια ἀλόης· εἰς ἀνάστημα δὲ ἀνθρώπου ἐσχηματίζετο πλατὺ τετράγωνον. Τελεσθείσης δὲ τῆς προσευχῆς τῶν Βραχμάνων καὶ Γκούρων, μετὰ μίαν σχεδὸν ὥραν ἀνέβη ὁ ὑπουργὸς μετά τινων εὐγενῶν διὰ μικρᾶς κλίμακος τὴν ἀνωτάτην σειρὰν τῆς πυρᾶς οὔσης κεκαλυμμένης μετὰ πυκνῆς εὐφλέκτου ὕλης, βαμβακοσπόρου, καὶ πρῶτον ἐβέχθη μετὰ σεβασμοῦ τὸ λείψανον τοῦ βασιλέως, θέσας τοῦτο ἐν τῷ μέσῳ μετὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ σανίδος· ἔτεινεν ἀκολούθως τὴν χεῖρα ἵνα βοηθήσῃ τὰς Ρανῆ καὶ θεραπαινίδας, αἵτινες ἀναλόγως τῆς θέσεως των ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἀνέβησαν τὴν καταστρεπτικὴν κλίμακα καὶ ἐκάθησαν γονυπετῶς πέριξ τοῦ νεκροῦ, οἱ μὲν Ρανῆ πρὸς τὴν κεφαλήν, αἱ δὲ θεραπαινίδες πρὸς τοὺς πόδας, περιμένουσαι σιωπηλῶς τὸ πεπρωμένον· παχεῖα δὲ ψιάθα ἐφαπλωθεῖσα ἐπὶ τῶν δυστυχῶν πλασμάτων περιεχύθη δι' ἐλαίου καὶ τότε, καταβάντος τῆς πυρᾶς τοῦ ὑπουργοῦ καὶ τῶν εὐγενῶν, ἐτέθη ἀμέσως τὸ πῦρ εἰς γωνίας· ἐντὸς δὲ ὀλίγου ἀπέπνευσαν τὰ δυστυχῆ θύματα τῆς τρομερᾶς θρησκομανίας.

Ἀμέσως μετὰ τὴν νεκρικὴν τελετὴν τοῦ βασιλέως ἐνεθρονίσθη ὁ νόμιμος διάδοχος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καρρὲκ Σίγγ, ὅστις ἦν βλὰξ καὶ ὀπισθάγκων καὶ κατ' ἐκάστην κατείχετο ὑπὸ ναρκώσεως· ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ τοιαύτη αὐτοῦ ἐξ ἑνὸς κατάστασις καὶ ἡ τοῦ κηδεμόνος του ἐξ ἄλλου φιλοδοξία, καὶ ἡ πρὸς τὸν ὑπουργὸν Δυὰν Σίγγ ἀντιζηλία του ὑπέσκαψαν τὸν θρόνον του. Ὁ ὑπουργὸς μαθὼν ὅτι προητοιμάσθη δολοφονία κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ κηδεμόνος, βοηθούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ διαδόχου, τῶν εὐγενῶν καὶ συγγενῶν του προσβάλλει ἐν τῷ φρουρίῳ τὸν Καρὲκ Σίγγ καὶ

καταστρέζει τὸν βασιλικὸν κηδεμόνα, τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς ἀφωσιωμένους αὐτῷ· οὕτως ἄρχεται ἡ πρώτη αἱματηρὰ σκηνὴ τῆς Πεντοποταμίας, ἥτις λήγει διὰ τῆς κατοχῆς τῶν Ἄγγλων. Φονευθέντος τοῦ κηδεμόνος Τσὲτ-Σίγγ, ἐνεθρονίσθη ὁ Νονεχὰλ καὶ περιωρίσθη ὁ πατήρ του ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ὅστις, καταβληθεὶς ὑπὸ τῆς λύπης καὶ παραμεληθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του, μετὰ πολύμηνον ἀσθένειαν ἀπεβίωσε· φήμη ὑπῆρξεν ὅτι ἐδηλητηριάσθη, ἀλλὰ τοῦτο διαψεύδεται. Ὁ σκληρὸς υἱός του ἴσως θὰ ἐπειρατεῖτο τὸν πατέρα του, ἂν ἐγνώριζεν ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπέπρωτο νὰ συναποθάνῃ· καθότι μετὰ τὴν πυρὰν τοῦ πατρός, μεθ' οὗ ἐκάησαν καὶ τρεῖς γυναῖκές του, συνέβη ἐν τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ βασιλέως εἰσερχομένου εἰς πύλην τινὰ τοῦ φρουρίου νὰ πέσῃ μέρος τοῦ τοίχου καὶ νὰ κατασυντρίψῃ αὐτὸν καὶ τὸν Μία Οὐδοὺμ Σίγγ, ἀνεψιὸν τοῦ Δυὰν Σίγγ. Ὁ θάνατός του διετηρήθη μυστικὸς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ὁ ὑπουργὸς ἔφερε τὸν Σὶρ-Σίγγ, ὑποβολιμαῖον υἱὸν τοῦ Ρένδ-Σὶτ-Σίγγ, ἵνα ἐνθρονίσῃ, αὐτὸν· ἀλλ' οἱ ὀπαδοὶ τοῦ διαβόχου ἐπίσης ἔφεραν κατεσπευσμένως τὴν μητέρα αὐτοῦ Ρανῆ Τσεντκούρ. Ἀμφότεροι ἔρθασαν τὴν τρίτην ἡμέραν, ἀλλ' αὕτη ὀλίγον τι πρότερον, διὸ καὶ κατέλαβε τὸ φρούριον· ὁ δὲ Σὶρ-Σίγγ ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῷ κήπῳ Χαζουριβάχ. Τότε ἐκοινοποιήθη εἰς τὸν λαὸν ὁ θάνατος τοῦ διαβόχου καὶ προητοιμάσθη ἡ πυρὰ πλησίον τοῦ πατρὸς καὶ πάππου, συνεκάησαν δὲ καὶ δύο γυναῖκές του· παρουσιάσθη καὶ τρίτη δωδεκαέτης θεραπαινίς, ἀλλ' αὕτη ἐκωλύθη παρὰ τοῦ Σὶρ-Σίγγ, ὡς μὴ ἔχουσα νόμιμον ἡλικίαν διὰ τὸ Σατί.

Τίνι δὲ τρόπῳ συνέβη ἡ πτῶσις τοῦ τοίχου· ἐκ τύχης ἢ ἐκ προμελέτης; εἶνε ἄγνωστον. Οἱ Ἄγγλοι ἐνοχοποιοῦσι τὸν Δυὰν-Σίγγ ὡς φιλόδοξον, ἀλλ' ἐγώ, ὅστις καλῶς ἐγνώρισα τὸν χαρακτῆρα τοῦ ὑπουργοῦ, δυσπιστῶ. Ἂν οὕτως εἶχεν, ἠδύνατο πρῶτον νὰ μετέλθῃ ἄλλο μέσον πρὸς καταστροφὴν τοῦ διαβόχου καὶ οὐχὶ νὰ δώσῃ εἰς συνοδείαν τὸν ἀγαπητὸν αὐτοῦ ἀνεψιὸν Μία-Οὐδοὺμ-Σίγγ· δεύτερον ἤθελεν ἔχει πλησίον του τὸν Σὶρ-Σίγγ, ἵνα τὸν ἐνθρονίσῃ καὶ ἀποτύχῃ τοῦ θρόνου ἡ Ρανῆ Τσεντκούρ. Ἠθανώτερον μοὶ φαίνεται ὅτι τοῦτο ἔπραξαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Καρρὲκ-Σίγγ, καὶ Τσὲτ-Σίγγ, καθότι ἐφοβοῦντο τὴν ἐκδίκησιν τοῦ διαβόχου, τοῦ ὁποίου τὸν πατέρα ἠπάτων καὶ ἐλήστευον· ὁ δὲ λαὸς ἀποδίδει τὸ συμβὰν τοῦτο ὡς θείαν ἐκδίκησιν τῆς κακῆς πρὸς τὸν πατέρα του διαγωγῆς.

Δὶς τῆς ἡμέρας ἐπὶ ἑβδομάδας συνεσκέπτοντο οἱ εὐγενεῖς περὶ τοῦ ἐνθρονισμοῦ· τέλος ἐπέτυχεν ἡ Ρανῆ Τσεντκούρ, ἥτις κατὰ τὸ διάστημα τῆς συσκέψεως ἐπεβουλεύθη τὴν ζωὴν τοῦ ἀντιζήλου της, ἀλλ' ἀπέτυχε διὰ τῆς ἐποπτεύσεως τοῦ Δυὰν Σίγγ. Ὅτε δὲ ἔλαβεν, ὡς παρακατιὸν γίνεται λόγος, τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως ὁ Σὶρ-Σίγγ, συνέβη νὰ συντριφθῇ ἐν καιρῷ ὕπνου ἡ κεφαλὴ τῆς Ρανῆ παρὰ τῶν θεραπαινίδων της· τοῦτο μαθὼν ὁ ὑπουργὸς διέταξε τὴν ἀποτομὴν ρινῶν, ὤτων καὶ χειρῶν τῶν θεραπαινίδων, καίτοι διαμαρτυρομένων, ὅτι κατ' ἐντολὴν καὶ ὑπόσχεσιν πλουσίας ἀμοιβῆς παρὰ τοῦ Σὶρ-Σίγγ πρᾶξαι εἰς τοῦτο.

Ὁ στρατὸς ἠγάπα τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια καὶ ἐπιθεωρήσεις, ἵνα λαμβάνῃ τὰ κατὰ συνήθειαν δῶρα καὶ ἐπαίνους· ἡ Ρανῆ παρημέλει τοῦτο καί, περιστοιχουμένη ὑπὸ κολάκων αὐλικῶν κακῶς διοικούντων τὸ κράτος, δὲν ἐξήρχετο τοῦ φρουρίου. Διὸ ὁ Δυὰν-Σίγγ ἦτο μετὰ τοῦ δυσηρεστημένου στρατοῦ καὶ τοῦ προστατευομένου του Σὶρ-Σίγγ· ἀλλ' ὁ μεγαλείτερος υἱὸς αὐτοῦ Χὶρ-Σίγγ καὶ ὁ μεγαλείτερος ἀδελφὸς Γκουλὰβ-Σίγγ ἦσαν ὑπὲρ τῆς Ρανῆ, διὸ καὶ κλεισθέντες οὗτοι ἐν τῷ φρουρίῳ ἐβιάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσιν ἐν καιρῷ τῆς ἐφόδου τῶν πρώτων καὶ διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Δυὰν Σίγγ νὰ συμφιλιωθῇ ὁ Σὶρ-Σίγγ μετὰ τῆς ἀντιθέτου μερίδος, ἥτις ἦτον ἐκ τῶν εὐγενῶν. Ἀλλ' ὁ δυστυχὴς οὗτος ἐμέθυε διὰ τοῦ καμπανίτου καθ' ἑκάστην· διὸ καὶ ἑπόμενον ἦτον ἡ μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ εἰλικρινὴς φιλία νὰ μεταβληθῇ εἰς μῖσος ἄσπονδον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνετέλεσε μετὰ ἰησουϊτικῆς ὑποκρισίας ὁ Ἀβσὶτ-Σίγγ καὶ ὁ θεῖος Λενὰ-Σίγγ, οἵτινες ἦσαν ὑπὲρ τῆς Ρανῆ· διέβαλλον δὲ τὸν μὲν πρὸς τὸν δὲ κρυφίως καὶ ἐπιδεξίως μέχρις οὗ ἐπῆλθεν ἐντελὴς διάστασις καὶ μῖσος μεταξὺ αὐτῶν, καὶ προητοιμάζοντο κατεσπευσμένως καὶ ἀσράτως πρὸς καταστροφὴν ἀμφοτέρων· ἀλλ' ἐνταῦθα ἀρμόζει ἀκριβῶς τὸ «ὅστις λάκκον ἄλλου σκάπτει ἑαυτὸν ἀντ' ἄλλου θάπτει», καθότι ἡ καταστροφὴ ἐκείνων ἐπέφερε καὶ τὴν σφαγὴν αὐτῶν.

Ὁ Σὶρ-Σίγγ ηὐχαριστεῖτο νὰ ἐπιθεωρῇ συνεχῶς τὸν στρατόν· διὸ καὶ ἡμέραν τινὰ ἐν τῷ κήπῳ Σιαπλαχώρα, θεωρῶν ἐκ παραθύρου μικροῦ δωματίου τὸν πρὸ αὐτοῦ διερχόμενον Σανδαβλικὸν στρατόν, ἤπλωσε μόλις τὴν χεῖρα ὅπως λάβῃ ὡς δῶρον πεπληρωμένον πυροβόλον προσφερόμενον παρὰ τοῦ Ἀβσὶτ-Σίγγ τοῦ πρὸ αὐτοῦ τότε διερχομένου μετὰ τῶν ὀπαδῶν του, ἀλλὰ σφαῖρα διεπέρασε τὴν κεφαλήν του, ἡ δὲ συνοδεία ἐκείνου, πυροβολήσασα κατὰ τῆς βασιλικῆς ἀκολουθίας, ἀνέβη ἐν ἀκαρεῖ τὴν κλίμακα καὶ ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως· ἐξ ἄλλου ὁ Νενὰ-Σίγγ, θεῖος τοῦ Ἀβσὶτ-Σίγγ, κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην κατεκερμάτιζε τὸν δωδεκαετῆ διάβοχον Περτὰβ-Σίγγ, ὃν εὗρεν ἐν τῷ κήπῳ προσευχόμενον μετὰ τῶν Βραχμάνων καὶ διαμοιράζοντα ἐλεημοσύνην, καθότι τότε ἦταν ἡ Σαναρὲτ ἡμέρα, ἥτοι ἡ πρώτη τοῦ μηνὸς παρ' Ἰνδοῖς, ὅτε διανέμουσιν ἐλέη καὶ προσεύχονται. Ἀκολούθως οἱ φονεῖς ἔσπευσαν εἰς τὸ φρούριον· συναντήσαντες δὲ τὸν Δυὰν-Σίγγ, πρὸς ὃν ἀνήγγειλαν τὰ πραχθέντα, καὶ συμπαραλαβόντες τὸν ἵνα ἐνθρονίσῃ ὄπισθεν τὸν Δελιὲ-Σίγγ, μικρὸν υἱὸν τοῦ Ρένδ-Σὶτ-Σίγγ, τὸν ἐφόνευσαν ἐν τῷ φρουρίῳ κατακερματίσαντες τὸ σῶμά του. Ἀκολούθως ἐνεθρόνισαν τὸν Δελιὲ-Σίγγ, καὶ ὑπουργὸν αὐτοῦ ὠνόμασαν τὸν Ἀβσὶτ-Σίγγ. Ἀλλ' ὁ Ραβζα-Χὶρ-Σίγγ, υἱὸς τοῦ δολοφονηθέντος Δυὰν-Σίγγ, τυχὼν ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ διὰ τῆς μειλιχίου συμπεριφορᾶς του καταγοητεύσας τὸν στρατὸν καὶ πολιορκήσας τὸ φρούριον κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἀκόμη, ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τοῦτο καὶ διεπέρασεν ἐν στόματι μαχαίρας τοὺς ἀνθιστα μένους καὶ ἰδίως τοὺς ἀρχηγοὺς Ἀβσὶτ-Σίγγ καὶ Νενὰ-Σίγγ καὶ πολλοὺς εὐγενεῖς, ὧν αἱ κεφαλαὶ τῷ προσεφέρθησαν παρὰ τοῦ στρατοῦ ὡς γέρας, ἀναρτηθεῖσαι ἐπὶ τῶν πυλῶν πρὸς θέαν τοῦ λαοῦ.

Μὲ τὸν νεκρὸν τοῦ Δυὰν-Σίγγ συνεκάησαν 13 γυναῖκες καὶ θεραπαινίδες. Ὁ υἱός του Χὶρ-Σίγγ ὑπερηγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ Ρένδ-Σὶτ-Σίγγ, εἰς οὗ τὰς ἀγκάλας ἠύξησεν· ἦτο πνευματώδης καὶ εἰρω-

νικός· ἔσχε καλὴν ἀνατροφήν, ἀνεγίνωσκε καὶ ἔγραφε κάλλιστα καὶ εἶχεν ἀξιόλογον πρὸς τὸν στρατὸν συμπεριφοράν, ἣν ὁ πατήρ του τὸν ἐδίδαξε· διὸ καὶ ὁ ὀκτατὴς βασιλεὺς εἶχεν εἰκοσιπενταετῆ ὑπουργόν, ὅστις θὰ κατεῖχε τὴν θέσιν ταύτην, ἂν δὲν εἶχε τυφλὴν ὑπακοὴν πρὸς τὸν κηδεμόνα του, ὃν ἐθεοποίει· ἦτο δὲ οὗτος ὀρεινὸς φανατικὸς Βραχμάνος, καλούμενος Δσελέ, καὶ τὸν ὡδήγει κακῶς· ὅθεν τὸ συμφέρον τοῦ κράτους ἀπῄτει τὴν ἀποπομπὴν αὐτοῦ. Ὁ στρατὸς ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν θεῖον τοῦ βασιλέως ἐζήτει τὴν ἀναχώρησίν του, ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς ἐπροτίμησε μᾶλλον ν' ἀπέλθῃ μετ' αὐτοῦ καὶ τῶν θησαυρῶν κρυφίως· ἐν τούτοις καταδιωχθεὶς καθ' ὁδόν, καίτοι ἀντισταθεὶς γενναίως, κατεσφάγη ὡς καὶ ὁ συνοδεύσας αὐτὸν υἱὸς τοῦ Μαχαράδσια Γκουλὰπ-Σίγγ· ἰδίως δὲ ὁ κηδεμών του εἶχε μισηθῇ παρὰ τοῦ λαοῦ πρῶτον διότι ἐπέπεσε κατὰ τοῦ μεγάλου ἱερέως τῶν Σεΐκων τοῦ Γκούρου Μπαμπᾶ Βὶρ Σίγγ, ὃν πληγώσας θανασίμως κατέσφαξε τὰς ἁγίας δαμάλεις καὶ τοὺς πρόσφυγας, μεθ' ὧν ἦτο καὶ ὁ Κασμὶρ-Σίγγ, υἱὸς τοῦ Ρὲνδ-Σὶτ-Σίγγ· δεύτερον διότι τόσον ἐσυκοφάντησε καὶ ἐταπείνωσε παρὰ τῷ λαῷ τὴν μητέρα τοῦ βασιλέως Δελιὲ-Σίγγ Ρανῆ Τζέντα καὶ τὸν ἀδελφόν της Δζοβαχὰρ-Σίγγ, ὥστε ἐβέησεν ὅπως οὗτος ἀπαγάγῃ τὸν βασιλέα κρυφίως· πλὴν συλληφθεὶς παρὰ τοῦ Βραχμάνου στρατηγοῦ Δζοβαρὰμ (πενθεροῦ τοῦ Δσελὲ) ἐρραπίσθη καὶ ἐφυλακίσθη· ἀλλ' ὅτε οὗτος συνέβη νὰ γίνῃ ὑπουργὸς ἀπέκοψε μόνον τὴν ρίνα τοῦ Δζοβαρὰμ πρὸς τιμωρίαν.

Ὁ Χὶρ-Σίγγ εἶχε σπεύσει λαιπὸν πρὸς συνάντησιν τοῦ βασιλέως Δελιὲ Σίγγ, ὅστις καὶ δι' ἑκατοντάδων τηλεβόλων ἐχαιρετήθη, ὁ δὲ θεῖός του ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμά· ἐν τούτοις ὁ Δσελὲ-Πινδὲτ ἠράτο χήρας τινὸς τοῦ Σὶρ-Σίγγ, καὶ τῇ ὑπεσχέθη τὸν φόνον τοῦ Δελιὲ Σίγγ καὶ τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ υἱοῦ της. Τοῦτο μαθοῦσα ἡ Ρανῆ Τσένδα εἵλκυσεν ὑπὲρ αὐτῆς τὸν θησαυροφύλακα Λὰλ-Σίγγ, ὅστις καίτοι ἀνεδείχθη ὑπὸ τοῦ Δυὰν-Σίγγ καὶ συνέζη μετὰ τοῦ Χὶρ-Σίγγ καὶ ἤλλαξέ ποτε μετὰ τοῦ Δσελὲ τὴν τιάραν ὡς σημεῖον ἀδελφοποιήσεως, ἐφάνη μελοντοῦτο προδότης ἔργῳ καὶ λόγῳ, καὶ εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς Ρανῆ. Καὶ πρῶτον ἀπηλευθέρωσε τὸν ἀδελφόν της Δζοβαχὰρ καὶ τῷ παρεχώρησε μέσα καὶ χρήματα, δι' ὧν ἐκέρδησε τοὺς Ναχὲγξ ὑπὲρ αὐτοῦ, οἵτινες τὸν ἐξήγαγον κρυφίως τοῦ φρουρίου, ὡς καὶ μέρος τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Τὴν ἐπιοῦσαν συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του ἐφάνη ἐν τῇ θέσει τῶν γυμνασίων πρὸ τοῦ φρουρίου καὶ ἐζήτει παρὰ τοῦ Χὶρ-Σίγγ τὴν παράδοσιν τοῦ κηδεμόνος του· ἀλλ' οὗτος, μὴ ἐνδίδων καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀντιπαραταχθῇ, ἐτράπη εἰς φυγὴν συνοδευόμενος, ὡς εἴπομεν ἄνωθι, ὑπό τινος υἱοῦ τοῦ Γκουλὰπ Σίγγ, ὀνόματι Μία-Σὸν-Σίγγ, καὶ ὑπὸ τῶν ὀρεινῶν ὀπαδῶν του. Ἀλλ' ὁ Λὰλ-Σ. καὶ ὁ Δζοβαχὰρ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοὺς κατέλαβον καί, μεσημβρίας ἔτι οὔσης, ἐπέστρεψαν εἰς τὸ φρούριον φέροντες ἐν θριάμβῳ πέντε κεφαλὰς ἐξ αὐτῶν. Ὁ Δζοβαχὰρ-Σ. ἔλαβε τότε τὴν πρωθυπουργίαν, ἣν ὅμως ὀλίγον ἐχάρη, καθότι ἐξ ἑνὸς αὐτὸς μετὰ τῆς θεραπαινίδος Μαγγέλης ἀπετέλει τὴν μίαν μερίδα, ἐξ ἄλλου ὁ Λὰλ Σ. μετὰ τῆς Ρανῆ τὴν ἄλλην· ἡ τύχη δὲ τοῦ κράτους ἐξηρτᾶτο ἐξ ἀμφοτέρων καί, τούτων ὄντων ἀντιθέτων ἰδεῶν, οὐδεμία ἁρμονία ὑπῆρχε καὶ πρόοδος.

Τότε θατός τις υἱὸς τοῦ Ρὲνδ-Σὶτ-Σ., καλούμενος Πισιαοὺρ-Σ ἀδελφὸς τοῦ Κασμὶρ-Σ. τοῦ φονευθέντος μετὰ τοῦ Γκούρου (μεγάλου ἱερέως), ἐπανεστάτησε κατὰ τῆς κυβερνήσεως· ἀλλὰ θελεασθεὶς παρὰ τοῦ Δζοβαχὰρ-Σ. ἐφονεύθη. Τοῦτον δὲ πάλιν πρὸς ἀντεκδίκησιν ἐφόνευσαν οἱ ὀπαδοὶ ἐκείνου. Εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς διοικήσεως τοῦ Δζοβαχὰρ Σ. δὲν ὑπῆρχεν οὔτε δικαιοσύνη, οὔτε ἀσφάλεια· ὁ στρατὸς διατελῶν ἐν ἀναρχίᾳ ἔπραττε κατὰ βούλησιν.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Δζοβαχὰρ-Σ. ἡ Ρανῆ ἔθεσεν ὡς πρωθυπουργὸν τὸν ἐραστήν της Λὰλ-Σίγγ, ἀλλ' ἀμφότεροι περιεφρονοῦντο καὶ ἐμισοῦντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ, ὅστις διατελῶν ἐν ἀναρχίᾳ ἠπείλει καθ' ἑκάστην αὐτούς. Ἡ καταστροφὴ αὐτῶν ἦτο προφανής· διὸ πρὸς σωτηρίαν ἐσκέφθησαν ἵνα ἐρεθίσωσι τοὺς Ἄγγλους εἰς πόλεμον, ὥστε ἐξ ἑνὸς νὰ ἐπασχοληθῇ καὶ καταστραφῇ ὁ στρατός, ἐξ ἄλλου νὰ διάγωσιν οὗτοι ἀμέριμνοι καὶ ἀσφαλεῖς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Ἄγγλων. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν νομάρχης (Πισιαχὰρ) ἦτον ὁ Τετζὰ-Σ. ὁ μόνος ἔχων ἐπιρροὴν ἐν τῷ στρατῷ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρὲνδ-Σὶτ Σίγγ. Οὗτος προσκληθεὶς εἰς σύσκεψιν ἐγνωμοδότησεν ἵνα ἀναγνωσθῶσιν ἔγγραφα πλαστὰ ἐν τῷ συμβουλίῳ τοῦ κράτους (Δερβὰρ), λέγοντα ὅτι οἱ Ἄγγλοι κατέσχον τὰ ἐκ τοῦ πέραν τοῦ ποταμοῦ Σετλοὺδ προερχόμενα ἔσοδα, ἐνῷ ἀνήκουσι τοῖς Σεΐκοις, καὶ ὅτι ἄνευ προκηρύξεως πολέμου προβαίνουσιν εἰς ἐχθροπραξίας· διὸ καὶ ἡ φρόνησις τῆς κυβερνήσεως ἀπαιτεῖ ὅπως τοὺς προλάβωσιν.

Ὁ Λὰλ-Σίγγ ἐκηρύχθη δημοσίως δεζούρης, ὁ δὲ Τέτζα-Σ. ἀρχιστράτηγος. Οἱ Σεΐκοι ἔλαβον τὸν ἡγιασμένον ἄρτον Πρεσὶτ ἐπὶ τοῦ μνημείου τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας (Σεμάτ), ἔνθα ὡρκίσθησαν ὑπακοήν, πίστιν καὶ τάξιν, καὶ ἐκήρυξαν κατὰ τῶν Ἄγγλων τὸν πόλεμον. Κατόπιν τῆς τελετῆς ταύτης ἄνευ ἄλλης προκηρύξεως ἐξεστράτευσαν. Οἱ Ἄγγλοι γνωρίζοντες ἀκριβῶς τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν τῶν Σεΐκων ἦσαν ἑτοιμοπόλεμοι. Ὁ πόλεμος ἤρχισε πέραν τοῦ ποταμοῦ Σετλούδ· συνήφθησαν 4 μάχαι εἰς Μουδκή, Βεριζιαχέρ, Ἀλιβὰλ καὶ Σοβράόν· οἱ Ἄγγλοι νικήσαντες τὴν τελευταίαν ὁριστικὴν μάχην κατέκτησαν τὴν χώραν. Ὁ Τετζὰ-Σ. καίτοι ἐγκαίρως φθάσας μὲ 30000 ἐπικουρικοῦ στρατοῦ καὶ μάλιστα ὅτε οἱ Ἄγγλοι, καταναλώσαντες τὰ πολεμεφόδιά των καὶ ἀπηυδημένοι ἐκ τοῦ κόπου, ὠπισθοχώρουν, ἐνέπνευσε θειλίαν εἰς τὸν στρατὸν καὶ συνεννοηθεὶς κρυφίως μετὰ τῶν Ἄγγλων ἐτράπη πρῶτος εἰς φυγήν· αὐτὸν φυσικῷ τῷ λόγῳ ἠκολούθει ὁ στρατὸς καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἄγγλων.

Εἰς τὰς 10 Φεβρουαρίου 1846 ἐδόθη ἡ ὁριστικὴ μάχη εἰς Σοβράόν. Ὁ προδότης τῆς πατρίδος Τετζὰ-Σίγγ ἐν τῇ μάχῃ ἐδραπέτευσε πέραν τῆς Σετλοὺδ καὶ ἀπέκοψε τὴν γέφυραν, ἀφήσας τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του πέραν τῆς ὄχθης ἄνευ βοηθείας. Μάτην οἱ προδοθέντες ἐπεκαλοῦντο αὐτὸν μὲ χεῖρας ἐσταυρωμένας νὰ τοὺς λυπηθῇ· μάτην τυπτόμενοι ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἔλεγον Ἐξ ἁμαρτιῶν μας ἀπολαμβάνομεν, καλλιτέρας τύχης δὲν ἠξιζάμεν· ἰδοὺ ἡ θέσις, ἐν ᾗ ἐφονεύσαμεν τὸν Γκοῦρον μὲ τὰς δαμάλεις καὶ τοὺς πρόσφυγας.

Ἡ χώρα διηρέθη τότε ὑπὸ τῶν Ἄγγλων εἰς τρία μέρη ἵνα μένῃ ἀνίσχυρος. Τούτων τὸ ἓν ἔμεινεν εἰς τοὺς Σεΐκους, τὸ δὲ δεύτερον

συμπεριέλαβον εἰς τὰς κατακτήσεις των οἱ Ἄγγλοι, καὶ τὸ τρίτον μέρος, τὸ Κασχμὶρ μὲ μέρος τοῦ ὄρους, ἐδόθη εἰς τὸν Γκουλὰβ-Σίγγ χάριν τῶν ἐκδουλεύσεών του καὶ χρηματικῆς ποσότητος, καὶ ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος τῆς Λαχώρης, βασιλεὺς Κασμιρίου ὑπὸ Ἀγγλικὴν προστασίαν. Ὁ Δελὶβ-Σίγγ ὑποχρεωθεὶς εἰς ἀποζημίωσιν ὅλων τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου ἔμεινεν ἡγεμὼν τῆς Λαχώρης, καὶ ὁ Λὰλ-Σίγγ βεζύριός του· προσετέθη δὲ εἰς τὴν χώραν καὶ ἐπίτροπος ὁ Σὶρ Χ. Λαβρενεέ, εἰς οὗ τὰς χεῖρας κυρίως ἦσαν αἱ ἡνίαι τῆς διοικήσεως. Πρώτη φροντὶς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἐλάττωσις καὶ τάξις τοῦ στρατοῦ, ἡ κατάργησις τῶν ὁπλοστασίων, ἡ ἀνέγερσις νοσοκομείων πολιτικῶν καὶ δι' αἰχμαλώτους, ὡς καὶ φρενοκομείου. Ἂν καὶ προσωρινῶς ὁ Λαλ-Σ. ἔμεινεν ὑπουργός, ἐν τούτοις ὡς βραχμάνος ἦν ἐπίφοβος εἰς τοὺς Ἄγγλους διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν ἐπιρροήν του· διὸ καὶ συνελήφθη αἴφνης ὡς πολιτικὸς ταραξίας καὶ ἐστάλη εἰς τὸ φρούριον Ἄγρα ὑπὸ σύνταξιν· τὴν θέσιν του δὲ κατέσχεν ὁ Τέτζα-Σ., ὃν καὶ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις του καὶ τὴν περὶ τὸν ποταμὸν προδοσίαν του ὠνόμασαν Ραδζὰ τοῦ Σιαλκούτ· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἁγίαν τελετὴν ἀπηγόρευσε τὸν Δελὶβ ἡ μήτηρ του Ρανῆ ἵνα κατ' ἔθος χρίσῃ τὸν Τικὲ (χρίσμα ἐκ κρόκου) ἐπὶ τοῦ μετώπου, πεισθεῖσα ὅτι οὗτος διὰ τῆς διαβολῆς του ὑπεσκέλισε τὸν εὐνοούμενόν της Λὰλ ἵνα καθέξῃ τὴν θέσιν του καὶ γίνῃ Ράδζα. Ὁ τρόπος της οὗτος παρώργισε τὸν ἐπίτροπον καὶ τὴν ἐξώρισεν εἰς τὸ φρούριον Σάγγ-Ἀπούρ· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα συνώμνυε ἐστάλη μακρὰν εἰς φρούριον τοῦ Γάγγου, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπηγχονίσθησαν ὡς συνένοχοι ὁ πληρεξούσιός της Γκέγγαραμ καὶ ὁ στρατηγός της Κὰν Σ. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ γυνὴ ἔξυπνος οὖσα ἀπέδρα εἰς Νεπαχούλς, πρωτεύουσαν τῆς Κατμανδύης. Ἡ φυγή της οὐδόλως δυσηρέστησε τοὺς Ἄγγλους, καθότι προέκυψε χρηματικὴ οἰκονομία ἐκ τῶν πολλῶν δι' αὐτὴν ἐξόδων.

Ὁ Σὶρ-Χ. Λαβρενεὲ ἐγίνωσκε καλῶς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν παν ουργίαν τῆς Ἀνατολῆς, ὡς καὶ τὴν ἐγχώριον συμπεριφοράν· διὸ καὶ εἰς ὀλίγον ἐκτήσατο σέβας καὶ ἀγάπην.

Ἐν τούτοις συνέβη ποτὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ ταραχὴ λήξασα μὲ τὴν ἀπαγχόνισιν ἑνὸς Βραχμάνου. Αἰτία ὑπῆρξεν ἡ παρά τινος Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ σπαθοκόπησις βοός· ἀλλ' ἀκολούθως τὸ κρέας τῶν βοῶν ἐπωλεῖτο οὐ μόνον καθ' ὅλην τὴν ἀγορὰν ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἀμριτσὶρ· οἱ δὲ Σεῖκοι μετὰ δακρύων καὶ συντριβῆς καρδίας ἔβλεπον τὴν σφαγὴν τῶν ἱερῶν τούτων ζώων.

Ἐδέησε δὲ ἵνα ὁ ἐπίτροπος συνοδεύσῃ εἰς Ἀγγλίαν τὸν ἀντιβασιλέα Λὸρδ Χαρδίγγ καὶ ἀντικατασταθῇ διὰ τοῦ Σὶρ Φεδερὶκ Κουρριέ, ὅστις δὲν ἐγίνωσκε τὴν πολιτικὴν καὶ συμπεριφορὰν τῶν Σεἴκων· διὸ καὶ ἀπέστειλε δύο Ἄγγλους ἀξιωματικοὺς μεθ' ἑνὸς Σερδὰρ-Χὰν-Σίγγ ὅπως λάβωσι τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὴν διοίκησιν εἰς Μουλτάν, οὓς φονεύσαντες οἱ ἐγχώριοι ἀμέσως προητοιμάσθησαν εἰς πόλεμον.

Ὁ στρατὸς τῶν ἐπαρχιῶν Βανού, Τάνα, Χοζαρά, Πισιαχὲρ ἐπανεστάτησεν. Ἐν Λαχώρῃ ἀνεκαλύφθη συνωμοσία, εἰς ἣν ἠνείχετο καὶ ἡ Ρανῆ, σκοποῦσα τὴν πρὸς τοὺς ἀντάρτας ἀπαγωγὴν τοῦ υἱοῦ της· συμπλοκὴ δὲ πολέμου ἐγένετο αἱματηρά· καὶ αὐτὸς ὁ τῆς Καβούλης Δὸστ-Μαχμὲτ-Χάν, ὁ πρό τινων ἐτῶν ἀπελευθερωθεὶς ἐκ τῶν Ἰνδικῶν φυλακῶν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων συνεμάχησε τοῖς Σεἴκοις· οἱ δὲ Ἄγγλοι ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐχθρῶν ἠττήθησαν εἰς Ραμνεγγὲρ καὶ Τζίλιεν Βάλα, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτρόπου Λαβρενεὲ ἐπανακάμψαντος ἤραντο ὁριστικὴν μάχην οἱ Ἄγγλοι εἰς Μουλτὰν καὶ Γονδζερὰτ παρὰ τῷ ποταμῷ Ψινάβ, διὸ καὶ τὴν 1 Μαρτίου 1849 συνεχωνεύθη ἡ Λαχώρη εἰς τὸ Ἰνδοβρεττανικὸν βασίλειον· εἰς δὲ τὸν Δελὶβ-Σ. ὡρίσθη σύνταξις καὶ τόπος διαμονῆς τὸ Φατιγγιὲρ εἰς Γάγγην ὑπὸ ἐπιτήρησιν Ἀγγλικήν.

Καὶ ταῦτα ἐν συνόψει περὶ τῆς ἀλληλοσφαγίας τῶν ἀρχηγῶν τῶν Σεἴκων μέχρι τῆς ἐντελοῦς κατοχῆς τῶν Ἄγγλων· ἤδη μεταβαίνω εἰς ἀφήγησιν περιέργου τινὸς συμβάντος.

(Ἀκολουθεῖ).

ΤΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΜΟΥ ΦΙΡΜΙΝΟΥ

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Θ. ΒΑΤΙΔΟΥ.

I

Τὸ παλαιὸν θρονίον

Ὁ κύριος Δοσίθεος Καρπαντιέρος εἶνε ἀρχαῖός τις ἐργολάβος οἰκοδομῶν, ὅστις μετὰ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐργασίαν κατήντησε νὰ κερδήσῃ πλέον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου, χωρὶς παντελῶς νὰ χάσῃ τῆς κοινῆς ὑπολήψεως, ἣν ἐκ πρώτης ἐν τῷ ἐπαγγέλματι αὐτοῦ ἀφετηρίας ἠδυνήθη νὰ προσαποκτήσῃ. Ἡ τύχη δὲν περιωρίσθη νὰ φανῇ κατὰ τοῦτο μόνον αὐτῷ εὐνοϊκή· τῷ ἐχάρισεν ἐννέα τέκνα, ἐξ ὧν ἑπτὰ ἐλθόντα εἰς γάμου κοινωνίαν ἐτεκνοποίησαν καὶ ταῦτα εἰς τρόπον ὥστε ὁ κύριος Καρπαντιέρος ἔχει γενεαλογίαν ἐπιζήλων πολλοῖς τῆς Ἰουδαίας πατριάρχαις. Ὁ ἐξαίρετος οὗτος ἀνὴρ ἀγαπᾷ νὰ περιστοιχῆται ὑπὸ τῶν τέκνων καὶ ἐγγόνων του κατά τινας ὡρισμένας ἐποχάς, ἰδίως ὅμως κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ νέου ἔτους.

Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν πολλάκις τίνος ἕνεκα τὴν ἡμέραν ταύτην φαίνεται μᾶλλον εὐδιάθετος φερόμενος εὐγενέστερον τοῖς προσκεκλημένοις ἢ κατὰ τὰς λοιπὰς περιστάσεις ἴδοὺ τί ἀπαντῶν ἔλεγεν, ὅπερ προαγόμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα, ἅτε δὴ τῆς διηγήσεως ταύτης μὴ στερουμένης ἐνδιαφέροντος οὐδέ τινος ἠθικότητος.

Εἶχον, ἔλεγε, γέροντά τινα θεῖον πλουσιώτατον ὀνόματι Φιρμίνον Θονὲν, οὗτινος ἤλπιζον νὰ ἀποβῶ ὁ μόνος κληρονόμος. Ἡμέραν τινὰ ἐπληροφορήθην περὶ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου του. Ἐγώ τε λοιπὸν καὶ οἱ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς μου προσεκλήθημεν παρά τινι συμβολαιογράφῳ ὅπως ἀναγνώσωμεν τὴν διαθήκην του.

Ὁ θεῖος μου Φιρμίνος εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἔλεγεν, ὅτι μὴ ἐπιθυμῶν ὥστε ὁ θάνατος αὐτοῦ νὰ ἐπενέγκῃ δυσχολίας εἰς τὴν οἰκογένειάν του περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἀφίσῃ εἰς ἕκαστον μέλος ἁπλῆν τινα ἐνθύμησιν. Πράγματι εἰς τὸν μὲν ἐγκατέλειπεν ἑρμάριον, εἰς τὸν δὲ κλίνην, εἰς ἄλλον ἀργυρᾶ ἐπιτραπέζια σκεύη καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρις οὗ ἔρθασε καὶ εἰς ἐμέ. Ὃν ἐπωνόμαζεν *Ὀκνηρόσδοτον* (Donné le Paresseux). Ἔμαθον τοίνυν ὅτι μοὶ ἐδώριζε τὸ παλαιὸν αὐτοῦ θρονίον, προσθέτων συνάμα ὅτι, ἂν ἤθελα διατηρήσει αὐτὸ χάριν τῆς ἀγάπης του, θὰ μοὶ ἐχρησίμευε περισσότερον ἢ ὅσον ἐνόμιζα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν περιουσίαν του, τὴν ἐγκατέλειπε τῷ συμβολαιογράφῳ αὐτοῦ ὅπως τὴν διαθέσῃ συμφώνως πρὸς τὰς δοθείσας αὐτῷ ἰδιαιτέρας ὁδηγίας.

Οἱ συγκληρονόμοι μου παρεπονέθησαν σφόδρα διὰ τὴν μηδαμινὴν αὐτῶν κληρονομίαν· τὸ ἐπ' ἐμοὶ ὅμως ἀνεχώρησα εὐδιαθέτως φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου τὸ θρονίον καὶ λέγων ὅτι θὰ φυλάξω αὐτὸ διὰ τὴν πρὸς τὸν θεῖόν μου ἀγάπην, ὅστις ἀείποτε ὑπῆρξε λίαν καλὸς πρός τε τὴν μητέρα μου καὶ ἐμέ.

Φθάσας εἰς τὸ πτωχικόν μας δωμάτιον ἔθεσα τὸ ἐν λόγῳ ἔπιπλον ἀπέναντι τῆς ἑστίας.

— Τί κομίζετε; μὲ ἠρώτησεν ἡ σύζυγός μου.

— Τὸ κληροδότημα, ὃ μοὶ ἀφῆκεν ὁ θεῖος ἀπεκρίθην γελῶν Αὐτὸ μόνον λοιπόν; ἀστειεύεσθε ἀναμφιλέκτως, Δοσίθεε.

— Οὐδὲν περιπλέον, ἀγαπητή μοι Λήζα. Σᾶς ὁμιλῶ σπουδαίως. Ἀκούσατε, προσέθεσα καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρονίου, θὰ σᾶς διηγηθῶ τί συμβαίνει. Καὶ ἐν ὀλίγοις τῇ εἰδιηγήθην τὴν δυσαρέσκειαν ἁπάντων τῶν ἐξαδέλφων μου μαθόντων ὅτι δὲν ἐλάμβανον ἢ εὐτελές τι κ.τ.λ., ἐνῷ ἅπασα ἡ κληρονομία μετέβη ἐν ταῖς χερσὶν ἑνὸς συμβολαιογράφου.

— Παράδοξος διαθήκη αὕτη, ἀπήντησεν ἡ σύζυγός μου. — Ἀληθῶς, ἀγαπητή μοι Λήζα, ἀλλ' ἦτο κύριος νὰ πράξῃ ὅ τι ἂν ἐβούλετο· ὑπῆρξε πάντοτε λίαν καλὸς πρὸς ἡμᾶς, διὸ ὀφείλομεν σεβασμὸν εἰς τὴν μνήμην καὶ τὰς τελευταίας αὐτοῦ θελήσεις. Μὴ λυπῆσθε· ἄλλως τε εἰμὶ νέος, ἰσχυρὸς καὶ προτίθεμαι τοῦ λοιποῦ νὰ ἐργασθῶ.

Προσεπάθησα ὅση ἐμοὶ δύναμις νὰ παρηγορήσω τὴν σύζυγόν μου ὅπερ κατώρθωσα μετὰ δυσκολίας καθ' ὅσον αὐτὴ ἔκτιζεν *ἀνώγεια καὶ κατώγεια* διὰ τῆς κληρονομίας τοῦ θείου μου Φιρμίνου. Ἤδη λοιπόν, ὁπότε δὲν εἴχομεν νὰ ἐλπίσωμεν παντελῶς, ὠφείλομεν νὰ ζήσωμεν ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας μας· καθ' ὅτι, μάθετε, ἡ Λήζα ἦτο ῥάπτρια, ἐγὼ δὲ λεπτουργός· ἀλλά, μία προσέτι σκληρὰ ὁμολογία, αὕτη εἰργάζετο μετὰ προθυμίας ἐνῷ ἐγὼ εἶχον κακὰς συναναστροφάς, ἐν αἷς ἐπρόκειτο πάντοτε περὶ μέθης καὶ χαρτοπαιγνίου.

Τὴν ἑσπέραν παραμονῆς τινος τοῦ νέου ἔτους εἰσηρχόμην εἰς τὴν οἰκίαν μου σχεδὸν μεθυσμένος. Ἡ σύζυγός μου ἀπὸ πρωΐας εἶχεν ἐξέλθει διὰ νὰ ἐργασθῇ μὲ ἡμερομίσθιον. Ἐκάθισα ἐπί τινος καθέκλας κατάντικρὺ τῆς ἡμισβέστου θερμάστρας καὶ ἔμεινα ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπί τινα καιρὸν βεβυθισμένος εἰς μελαγχονικὰς σκέψεις. Ἐγερθεὶς δ' εἶτα αἴφνης εἶπον κατ' ἐμαυτὸν Πτωχὴ Λήζα! θὰ ἔλθῃ παγωμένη ἐκ τοῦ ψύχους καὶ δὲν ἔχω τὸ παραμικρὸν ἵνα ἀναζωογονήσω τὸ πῦρ. Τί νὰ κάμω; Ἄ! εὗρον, εἶπον, ῥίπτων τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ τοῦ θείου μου θρονίου. Ἐσκέφθην πρὸς στιγμὴν ὅτι τοῦτο ἤθελε μοὶ παρέξει εὐτυχίαν, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον μέχρι τοῦδε. Λοιπὸν ἂς τὸ καύσωμεν. Ἔσυρα τὸ θρονίον πρὸς τὴν θερμάστραν· ἀφῄρεσα τὸ ἐκ τῆς πολυκαιρίας ξεβαμμένον ἐπίβλημα, τὸ περικαλύπτον αὐτό, καὶ ἡτοιμαζόμην νὰ κόψω τὸ ἀνώτερον μέρος ὅτε ἠσθάνθην ὑπὸ τοὺς δακτύλους μου ὀρύγματα κανονικῶς ἐσκαμμένα ἐπὶ τῶν νώτων (ἀκουμβήσματος) αὐτοῦ. Ἔλαβον τὴν μικρὰν λυχνίαν, ἥτις ἐφώτιζε τὸ πενιχρόν μας δωμάτιον καὶ ἀνέγνων μετὰ μεγίστης ἐκπλήξεως τὰς ἐφεξῆς λέξεις, γεγλυμμένας ἐπὶ τοῦ ξύλου διὰ χαρακτήρων μεγάλων· «Ἐργασία, τιμιότης, εὐχαριστησις· τρεῖς ἀληθεῖς θησαυροὶ ἐν τῇ ζωῇ.

Ὁ πέλεκυς ἔπεσεν ἐκ τῶν χειρῶν μου· κατελήφθην δ' ἐκ τοιαύτης συγκινήσεως· ὥστε ἐγονάτισα πρὸ τοῦ παλαιοῦ θρονίου καὶ εὐχαρίστησα ἐνθουμύχως τὸν θεῖόν μου, καθ' ὅτι ἐνόμιζον ὅτι τὸ ἀπόρθεγμα τοῦτο ἐχαράχθη ἰδίως δι' ἐμέ, ὅπως δηλ. τὸ ἀκολουθήσω.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἠγέρθην, ἐκάθισα πλησίον τοῦ θρονίου καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι μετεμορφώθην εἰς ἄλλον ἄνθρωπον.

Οὕτω σκεπτόμενος ἐπὶ τῆς βελτιώσεως ἐν τῇ νέᾳ, εἰπεῖν, διαγωγῇ μου, ἀπεκοιμήθην ὕπνον βαθύν.

Καθ' ἃ δὲ κατόπιν ἐπληροφορήθην, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην εἰσήρχετο ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, ἀφοῦ κατ' ἐπανάληψιν ἔκρουσε τὴν θύραν, γέρων τις λευκόθριξ, μελανείμων, ἔχων δεδεμένον τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν.

Τὸ πρῶτον πρᾶγμα ὅπερ παρετήρησεν ἦμην ἐγώ. Ἔκφρασις δὲ χαρᾶς ἐζωγραφήθη ἐπὶ τῶν χαρακτήρων του ὅτε εἶδε τὸ ἐπίβλημα τοῦ θρονίου ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης, τὸ πῦρ σχεδὸν ἐσβεσμένον καὶ τὸν πέλεκυν πλησίον τῶν ποδῶν μου.

— Καταλαμβάνω τὸ πᾶν, ἐψιθύρισε. Τὸ τῆς ἀναμορφώσεως ἔργον ἄρχεται.

Ἔκοψεν ἓν φύλλον ἐκ τοῦ χαρτοφυλακίου του, ἔγραψεν ἐπ' αὐτοῦ διὰ μολυβδοκονδύλου τινὰς λέξεις, τὸ ἐδίπλωσεν εἰς δύω, ἀφοῦ προηγουμένως ἔθεσεν ἐν αὐτῷ τι ὅπερ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ θυλακίου του, τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἀπῆλθε χωρὶς οὐδόλως νὰ λάβω γνῶσιν τῆς παραδόξου αὐτῆς σκηνῆς.

Ὅτε ἐξύπνησα εὑρέθην ἄνευ πυρὸς καὶ ἐντὸς σκότους ψηλαφητοῦ. Ἠγέρθην, ἤναψα τὸ ἐν ἄκρον τῆς λυχνίας, πρὸ πάντων δ' ἔσπευσα νὰ ἐπαναρρίψω ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ θρονίου τὸ ἐπίβλημα.

Ἡ *σκωρία* αὕτη πρέπει νὰ ἔχῃ τι τὸ μαγικόν, εἶπον κατ' ἐμαυτόν, ἅτε δὴ μὴ ἰδών ποτὲ ἄλλοτε ἡδύτερα ὄνειρα τῶν ὅσα εἶχον ἰδεῖ πρὸ μικροῦ, ἅπερ, Θεοῦ θέλοντος, ἐλπίζω νὰ πραγματοποιηθῶσιν. Ἀλλ' ἤδη ἀνάγκη νὰ τακτοποιήσω ὀλίγον ἐδῶ καὶ προετοιμάσω . . . διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Λήζης μου. Δυστυχὴς καλή μου σύζυγος! Ἐργάζεται μὲ τὴν μεγαλειτέραν προθυμίαν χάριν ἑνὸς ὀκνηροῦ κακοήθους οἷος ἐγώ! Ἂν ἠδυνάμην νὰ δανεισθῶ παρά τινος φίλου μου μερικὰ χρήματα!!

Ἐνῷ ἔλεγον ταῦτα ἐπλησίασα εἰς τὴν τράπεζαν καὶ παρετή-

ρησα τὸν χάρτην. Ἔλαβον αὐτὸν ἀνὰ χεῖρας καὶ τὸν ἠνέῳξα μὲ ταχύτητα καὶ πάραυτα δύω χρυσᾶ νομίσματα ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου· ἀναλογίσθητε τὴν ἔκπληξίν μου, ἰδίως ὅμως τὴν χαράν μου ὅτε ἀνέγνων τὰς ἀκολούθους γραμμάς.

«Ὁ κύριος Φλόρδουν, κτηματίας, ὁδὸς Βρυξελλῶν, ἐπορεύθη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Δοσιθέου Καρπαντιέρου, ὅπως τῷ ὁμιλήσῃ περὶ ἐργασίας τινὸς διὰ τὴν οἰκίαν του, ἀλλ' εὑρὼν τοῦτον βαθέως κοιμώμενον δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν παρενοχλήσῃ. Τὸν περιμένει ὅθεν αὔριον τὴν πρωΐαν καί, ἐπειδὴ γινώσκει ὅτι ὁ κ. Καρπαντιέρος εἶνε τίμιος ἐργάτης μεθ' οὗ θὰ συνεννοηθῇ κατὰ πάντα, τῷ προπληρόνει τεσσαράκοντα φράγκα ἅπερ εὑρήσει ἐντὸς τοῦ χάρτου τούτου».

— Πέπεισμαι ὅτι ταῦτα πάντα κάμνει τὸ παλαιὸν θρονίον, ἀνεφώνησα μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐγὼ ἤθελον νὰ τὸ συντρίψω!!! Θὰ τὸ φυλάξω λοιπὸν ὡς ἄλλα ἅγια λείψανα.

Ἔλαβον τὰ δύω χρυσᾶ νομίσματα καὶ ἀνεχώρησα. Δὲν ἐβράδυνα δὲ νὰ ἐπανακάμψω παραμορφώσας καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἐλεεινὴν ἡμῶν αἴθουσαν.

Ἐν τῇ θερμάστρᾳ ἤναπτεν ἤδη ἀρκετὸν πῦρ, δύω δὲ λαμπτῆρες ἐφώτιζον ἐπὶ τῆς τραπέζης ἔνθα παρετήρει τις ἐξηπλωμένον τραπεζομάνδυλον λευκὸν ὡς ἡ χιών, ἐφ' οὗ εὕρηντο φιάλη πλήρης *Βορδελέζης* καὶ πινάκιον ἐν ᾧ δύω ὀπτὰ ὀρνίθια ἦσαν τεθειμένα ἀπέναντι μιᾶς λίτρας ἀλλάντων (λουκανικῶν) καὶ σωροῦ γεωμήλων *τηγανισμένων*.

Μόλις αἱ ἑτοιμασίαι εἶχον τελειώσει, ὅτε ὁ κρότος τῶν βημάτων τῆς Λήζης ἐπιστρεφούσης ἐκ τῆς ἐργασίας της ἠκούσθη εἰς τὴν κλίμακα.

Ἠνέῳξα τὴν θύραν καὶ ἤρχισα νὰ γελῶ βλέπων τὴν ἔκπληξιν ἣν ἐπροξένησε τῇ συζύγῳ μου ἡ θέα ὅλων αὐτῶν τῶν θησαυρῶν.

— Εἶνε ὁ δεῖπνος τῆς ὑστεραίας τοῦ ἔτους, προσφιλής μοι, εἶπον ἐναγκαλιζόμενος τὸ ἐξαίρετον καὶ φίλεργον πλάσμα. Κάθησον πλησίον τοῦ πυρός· θὰ σοὶ προσφέρω πρῶτον πλῆρες κύπελλον οἴνου διὰ τὴν ὄρεξιν· εἶτα θὰ σοὶ διηγηθῶ ὅ τι μοὶ συνέβη ἅτε δὴ συμπεραίνων τὴν περιέργειάν σου.

Καὶ δὴ τῇ ἐδιηγήθην τίνι τρόπῳ ἡ εὐθυμονία αὕτη μοὶ ἐπισυνέβη ἐν ᾧ χρόνῳ ἐκοιμώμην ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ θρονίου τοῦ θείου μου Φιρμίνου.

II

Ὁ κ. *Φλόρδουν*.

Ἤδη σπεύδω, ἐξηκολούθησεν ὁ πρώην ἐργολάβος, νὰ σᾶς εἴπω περὶ τοῦ κ. Φλόρδουν, τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου ξένου (visiteur), παρ' ᾧ διηυθύνθην τὴν πρωΐαν τῆς ἐπισύσης.

Ἦτον ἄνθρωπος, ὃν οἱ γείτονες αὐτοῦ οὐχὶ μόνον ἐθεώρουν ὡς λίαν ἀλλόκοτον ἀλλ' οὐδεὶς ἐγνώριζε τίς ἦτον, οὐδὲ πόθεν κατήγετο. Κατῴκει μετρίαν τινὰ οἰκίαν μετὰ γραίας οἰκονόμου· ἦτο χαρακτὴρ καθ' ὑπερβολὴν αὐστηρόν· ἐπεριδιάβαζε συχνὰ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς, δίδων ἐλεημοσύνην τῷ προστυχόντι πτωχῷ.

Προετεπάθησα ὅπως ταχέως ἀποπερατώσω τὴν ὁποίαν μοὶ παρήγγειλεν ἐργασίαν, διότι ἄλλως τε ἐμείναμεν ἀμφότεροι εὐχαριστημένοι.

Ὅτε πᾶσα ἡ ἰδιαιτέρα αὐτοῦ παραγγελία ἐτελείωσε, κατέγεινεν εἰς τὸ νὰ μοὶ προμηθεύσῃ ἄλλας, λέγων μοι ὅτι ἤμην ἄριστος τεχνίτης καὶ ἐνθαρρύνων με οὕτω σφόδρα.

Ἐντὸς τριῶν μηνῶν εἶχον τόσην ἐργασίαν, ὥστε ἐβόησε νὰ προσλάβω δύω βοηθούς. Ἡ Λήζα, ἥτις ἤδη ἦτο μήτηρ, δὲν ἐξήρχετο εἰς τὸ ἡμερομίσθιον, ἀλλ' ἐλάμβανεν ἐργασίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Ἐν συντόμῳ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐνοικίασα οἰκίαν, ηὔξησα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργατῶν μου καὶ ἀπέβην ἐργολάβος οἰκοδομῶν. Ἀπὸ τοῦδε ἤρχισαν νὰ μὲ καλοῦν κ. Καρπαντιέρον ἀντὶ τοῦ ξηροῦ Δοσιθέου.

Ἡμέραν τινὰ ὁ κ. Φλόρδουν ἦλθε παρ' ἐμοὶ λέγων ὅτι εἶχε νὰ μοὶ κάμῃ πρότασίν τινα.

— «Ἔχω χρήματα, μοὶ εἶπεν, ὥστε δύναμαι νὰ σοὶ προκαταθέσω· πιστεύω δὲ νὰ ὠφεληθῇς κτίζων δι' ἴδιόν σου λογαριασμὸν οἰκίας, καθ' ὅτι αὗται ἐνοικιάζονται εἰς τιμὰς ὑπερόγκους»

Ἐζήτησα ἡμερῶν τινων προθεσμίαν ὅπως σκεφθῶ ἐπὶ τῆς προτάσεώς του ταύτης· ἐγνωστοποίησα δ' εἶτα τῷ προστάτῃ μου ὅτι μετ' εὐγνωμοσύνης ἀπεδεχόμην τὴν προσφοράν του.

Συνεπῶς ἤρχισα νὰ κατασκευάζω πλείστας οἰκίας, ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ μοὶ ἐπισυνέβησαν ἀπρόοπτά τινα δυσάρεστα. Τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μας, ἅπερ, ὡς ἐγώ, εἶχον κληρονομήσει, ἔλαβον γνῶσιν τῆς ἱστορίας τοῦ παλαιοῦ θρονίου· ἀκούσαντα δὲ προφερομένην τὴν λέξιν θησαυρὸς ἐνόμιζον ὅτι τὸ ἔπιπλον τοῦτο ἐμπεριεῖχε θησαυρόν, ὃν περ ἠξίουν νὰ μερισθῶσι μετ' ἐμοῦ.

Μάτην ἐζήτησα νὰ διαμαρτυρηθῶ καὶ διαβεβαιώσω αὐτοὺς ὅτι οὐδὲν ἀντικείμενον ἀξίας εὗρον ἐντὸς τοῦ λαχόντος μοι κληροδοτήματος. Κατ' οὐδένα τρόπον ἠθέλησαν νὰ μὲ πιστεύσωσιν ὥστε μὲ προσέβαλον καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου καὶ καθ' ὁδόν, ἐνὶ λόγῳ ἐπετέθησαν κατ' ἐμοῦ διὰ τοῦ βανανοστέρου τρόπου.

Ἀπελθούσης τῆς καταιγίδος ταύτης, ἤρχισα νὰ ἐργάζωμαι εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε προθυμότερον· ἅπασαι αἱ κερδοσκοπίαι μου ἐπέτυχον θαυμασίως χάρις πρὸ πάντων εἰς τὰ κεφάλαια, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Φλόρδουν ἐξηκολούθει νὰ μοὶ προκαταβάλλῃ μετὰ μεγίστης ἀφιλοκερδείας.

Ἦτο παραμονὴ τοῦ νέου ἔτους· ἀκριβῶς εἶχον παρέλθει δέκα ἔτη ἀφ' ἧς ἐποχῆς εὗρον τὰ χρυσᾶ νομίσματα καὶ τὸ γραμμάτιον τοῦ κ. Φλόρδουν, καθ' ἣν ὥραν ἠγέρθην ἐκ τοῦ περιφήμου θρονίου ἐφ' οὗ ἐκοιμώμην, τοποθετημένου ἤδη ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ μου, κειμένῳ πλησίον τοῦ πρὸς ὑποδοχὴν θαλάμου μου, διότι, εἰρήσθω, κατεῖχον πλέον μεγάλην καὶ λαμπρὰν οἰκίαν. Εὑρισκόμην μόνος βεβυθισμένος εἰς τὰς παλαιὰς ἐκείνας ἀναμνήσεις· ὥστε δὲν παρετήρησα ὅτι ὁ προστάτης μου ἵστατο ἔμπροσθέν μου.

— Ἄ! Δοσίθεε, φίλε μου· τί σκέπτεσαι; εἶπεν, ἔχω νέαν τινὰ πρότασιν νὰ σοὶ κάμω. Ἡ οἰκία σου μοὶ φαίνεται ἀρκετὰ εὐρύχωρος ὅπως κατοικήσῃ ἓν περιπλέον ἄτομον, ἐφ' ᾧ προάγομαι νὰ σὲ ἐρωτήσω ἂν συγκατανεύῃς νὰ συγκατοικήσωμεν. Ἔρχομαι ἐνταῦθα καθημερινῶς, τὰ τέκνα σου μὲ ἀγαπῶσιν, ἐπίσης ἡ καλὴ σύζυγός σου. Ἅπαντες, πέπεισμαι, θὰ μείνωμεν εὐχαριστημένοι... Παραδέχεσαι λοιπόν; . . . . . Τὸ ἐγνώριζον ἐκ τῶν προτέρων..... Ἤδη ὑπάγω εἰς τὸ σπουδαστήριόν σου καθ' ὅτι

ἔχω νὰ γράψω ἐπιστολήν· θὰ ἔλθῃς δὲ εἰς ἐντάμωσίν μου μετὰ ἓν τέταρτον ἀκριβῶς. Καὶ λοιπόν.. σύμφωνοι.

Ἔλαβε κηρίον καὶ ἀπῆλθεν.

Ὀλίγαι μόνον εἶχον παρέλθει στιγμαὶ ὅτε ἤκουσα φωνήν τινα προσκαλοῦσάν με. Εἰσῆλθον εἰς τὸ σπουδαστήριον. Μόλις ἔρριψα ἐν αὐτῷ τὰ ὀλέμματά μου καὶ ὀπισθοχώρησα ἐκπλαγείς.

Δὲν θὰ μαντεύσητε ποτὲ τί εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ μαγικοῦ θρονίου. . . . Ὁ θεῖός μου Φιρμίνος ἀπαράλλακτος ὅπως τὸν εἶδον τὴν τελευταίαν φοράν.

Δὲν ἠσθανόμην ἐμαυτὸν παρατηρῶν ὅτι εὑρισκόμην ἐνώπιον ἑνὸς κατοίκου τοῦ ἄλλου κόσμου.

—Κλείσατε τὴν θύραν, εἶπεν ὁ βρυκόλακκας, καθ' ὅτι Σεῖς μόνος πρέπει νὰ ἀκούσητε τὸ μυστήριον ὅπερ προτίθεμαι νὰ σᾶς διακοινώσω.

Ὑπήκουσα μηχανικῶς καί, λαβὼν μίαν καθέκλαν ἐφ' ἧς ἐστηρίχθην, ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ πέσω, παρετήρησα τὸ φάντασμα κατὰ πρόσωπον.

Τὰ μακρὰ λευκὰ μαλλία ὡς ἐπίσης ἡ καλύπτουσα τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ κ. Φλόρδουου μέλαινα ταινία εὕρηντο ἐπὶ τῆς τραπέζης.

—Δοσίθεε, ἐπανέλαβε μετὰ φωνῆς πλήρους στοργῆς, μὴ φοβῆσαι παντελῶς· εἰμὶ τῷ ὄντι ὁ θεῖός σου ὁ γέρων Φιρμίνος. Δὲν ἀπέθανον, ὡς ἐνομίζετε, ἄχρι τοῦδε.

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἠσθάνθην ἐπανερχομένας τὰς δυνάμεις μου· προεχώρησα πρὸς τὸν θεῖόν μου καὶ ἔλαβον τὴν χεῖρά του ἣν μοὶ ἐξέτεινεν.

Ὁ θεῖος μου ζῶν! ἐφώναξα, ἀλλ' ὁ θάνατος, εἰς ὃν πάντες ἐπίστευσαν;

—Ἦτο προσποίησις, ἧς τινος τὸν σκοπὸν βραδύτερον θὰ ἐννοήσῃς. Τὸ διορατικόν σου δὲν σοὶ τὸ ἀνεκάλυψεν ἔτι.

Ὁπότε πλέον ἐπείσθην πληρέστατα ὅτι πράγματι ἦτον ὁ θεῖός μου κατὰ σάρκα καὶ ὀστέα ἐκεῖνος ὅστις εὑρίσκετο ἐνώπιόν μου, δὲν ἠδυνήθην νὰ κρατήσω τὰ δάκρυά μου ἅτε, τὸ ἐπαναλαμβάνω, εἶχον εἰλικρινῶς ἀγαπήσει καὶ ποθήσει αὐτόν.

Τέλος πάντων συνεπέραναν ὅτι δὲν κατέφυγεν εἰς τὸ ἰδιότροπον τοῦτο μέσον ἢ χάριν ἀγάπης πρὸς ἐμέ, ὅπως δηλ. μὲ ἀπομακρύνῃ τῆς κακῆς ὁδοῦ, ἣν εἶχον τραπῇ. Καὶ δὴ ἔπεσα εἰς τοὺς πόδας τοῦ γέροντος, τὸν εὐχαρίστησα ἐξ ὅλης καρδίας διὰ τὸ κληροδότημα ὅπερ μοὶ εἶχεν ἀφήσει καὶ τῷ ἐζήτησα τὴν εὐλογίαν του.

Σοὶ τὴν δίδω, τέκνον μου, εἶπε μετὰ τόνου ἐμφαντικοῦ, διότι ἀξίζεις ταύτης. Ἔσο εὐλογημένος σύ τε καὶ οἱ οἰκεῖοί σου. Ἤδη δ τι ἔχω σοὶ ἀνήκει· ἐκέρδησας τὴν κληρονομίαν σου.

Τοῦ λοιποῦ εἰμὶ ὑπότροφός σου· ἀλλ' ἐννοῶ ὥστε πάντες νὰ μὲ ὑποθέτουν διὰ κύριον Φλόρδουου. Οὐδεὶς ἂς μὴ μάθῃ τὸ ἀληθὲς ὄνομά μου καὶ αὐτὴ προσέτι ἡ γυνή σου· καθ' ὅτι πολλάκις ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ παραπονεθῶ διὰ τὸ ἀκριτόμυθον τῆς γυναικός. Ἀντὶ δὲ πάσης ἄλλης ὑποχρεώσεως σοὶ ἐπιβάλλω ἁπλῶς νὰ μὴ κρύψῃς εἰς οὐδένα τὸ παρελθόν σου· ἀλλὰ πάντοτε νὰ ἦσαι ὑπερήφανος διὰ τὴν ἰδιότητά σου ὡς τεχνίτου· τέλος νὰ γνωστοποιήσῃς εἰς τὰ τέκνα σου τὸ μέσον δι' οὗ ἐπλούτησας, ἵνα καὶ ταῦτα χαράξωσιν ἐν τῷ νῷ των τὰς τρεῖς μαγικὰς λέξεις: «Ἐργασία, τιμιότης, εὐχαρίστησις».

Ἐνόμισα, ἀγαπητά μοι τέκνα, εἶπεν ὁ πρώην ἀργολάβος, ὅτι μεταξὺ τῶν δώρων τῆς ἀρχιχρονιᾶς ἅπερ σᾶς φυλάττω ἡ παροῦσα ἱστορία ἐμβριθῶς μελετηθεῖσα δὲν θέλει εἶσθαι ἥκιστα ὠφέλιμος δι' ὑμᾶς.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν Σχολείων χωρίων τινῶν τῆς Ἐπαρχίας Μαγνησίας.

Κύριοι Συντάκται τοῦ Μέντορος!

Παρακινούμενος ὑπὸ φιλομούσου καὶ φιλογενοῦς πάθου, τολμῶ νὰ καταχωρίσω ἐν τῷ ὑφ' ὑμῶν ἐκδιδομένῳ πολυτίμῳ Περιοδικῷ Συγγράμματι τὴν ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν ὕλην.

Ἡ τόλμη μου, τὸ ὁμολογῶ, εἶνε μεγάλη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ σχολεῖα ταῦτα καὶ νὰ πληροφορηθῶ οὐχὶ μετὰ εὐαρεσκείας τὸν ἐπικρατοῦντα διοργανισμὸν αὐτῶν (ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων), ἐπιχειρῶ νὰ γράψω ὀλίγα τινὰ πρὸς γνῶσιν τῶν τε περὶ τὰ τοιαῦτα ἐνδιαφερομένων καὶ πρὸς βελτίωσιν τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως τῶν σχολείων αὐτῶν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς σπουδαζούσης νεολαίας καὶ τῶν εἰς τὰ μέρη ταῦτα οἰκούντων ὁμογενῶν.

Ἐκ προοιμίων δὲ παρατηρῶ δύω τινά· πρῶτον, ὅτι εἰς ἕκαστον τῶν σχολείων τούτων ἐπικρατεῖ ἀνόμοιον πάντῃ καὶ διάφορον ἐκπαιδεύσεως σύστημα καὶ δεύτερον ὅτι πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκάλων.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ ὑπάρχοντος συστήματος, πρέπει νὰ κανονισθῇ διδασκαλία ὁμοιόμορφος μὲν τῇ ἐν τοῖς Ἀλληλοδιδακτικοῖς τῶν μεγαλουπόλεων Σχολείοις, συντομωτέρα ὅμως ἐκείνης, περιλαμβάνουσα τὰ ἀναγκαιότερα καὶ γενικώτερα ἐκ τῶν ἀπαιτουμένων μαθημάτων εἰς παῖδας προωρισμένους κυρίως νὰ ἀσπασθῶσι τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πατρός των εἴτε καὶ μέλλοντας νὰ μεταβῶσιν εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Περὶ δὲ τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκάλων παρατηρῶ ὅτι πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια, ἐπειδή τινες ἐξ αὐτῶν καταβιωκόμενοι ὑπὸ τῶν περιστάσεων τῆς τύχης, ἢ ὑπὸ ἄλλης τινὸς αἰτίας, καὶ μόλις γνωρίζοντες τὸ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν, μὴ δυνάμενοι δὲ ἄλλως νὰ ζήσωσι, καταφεύγουσιν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ διδασκάλου ἐπάγγελμα, διὰ νὰ εὕρωσι πόρον ζωῆς, καὶ ραδιουργοῦντες τοὺς ἀγραμμάτους γεωργοὺς γίνονται πρόξενοι μᾶλλον διαφθορᾶς ἢ προόδου· ὥστε προσηκόντως καὶ ἡ φιλογενὴς «Ἀμάλθεια» πρό τινος καιροῦ ἐλεεινολόγησε τούτους.

Α. Σχολεῖον τῆς Κωμοπόλεως Παπασλίου.

Ἡ κωμόπολις αὕτη, ἡ πατρὶς τοῦ εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον γνωστοῦ καθηγητοῦ Γ. Παπασλιώτου, ἔχει πλείονας τῶν ἑκατὸν εἴκοσιν οἰκογενειῶν, διατηρεῖ δὲ σχολεῖον πρὸ πολλῶν ἐτῶν, εἰς τὸ ὁποῖον σήμερον φοιτῶσι 40 μαθηταί. Τὸ σχολεῖον αὐτὸ ἔτυχα νὰ ἐπισκεφθῶ πρό τινος καιροῦ, ἀλλ', ὡς μὴ ὤφειλεν, εὗρον αὐτὸ ἐν ἀθλιεστάτῃ καταστάσει καὶ ὡς πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν αὐτοῦ διοργανισμὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῶν μαθημάτων διὰ τὴν ἀμέλῃ, φαίνεται, τοῦ διδασκάλου διεύθυνσιν.

Ὁ διδάσκαλος οὗτος, καθ' ἃ ἐπληροφορήθην, διευθύνει πρὸ δεκαετίας τὸ σχολεῖον τοῦτο καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ δὲν ἀπεδείχθη ἡ ἀπαιτουμένη πρόοδος. Ἀλλὰ τίς ἄρά γε πταίει; μόνον ὁ διδάσκαλος; βεβαίως ἐν μέρει καὶ οἱ τὰ τῆς Κώμης διέποντες, οἵτινες οὐδόλως ἐπισκέπτονται τὸ σχολεῖον, ἐπὶ τῆς δεκαετίας ταύτης κἂν τοὐλάχιστον ἅπαξ μηδόλως φροντίσαντες νὰ ἐξετασθῶσι δημοσίως οἱ μαθηταί. Ἡ δὲ ὀλιγωρία αὕτη πόθεν; οὐ μόνον ἐκ τῆς ἐπαράτου κομματαρχίας καὶ διχονοίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀμαθείας τῶν κατοίκων. Εἰσερχόμενός τις εἰς τὸ ὅλως ἀκατάλληλον κτίριον τοῦ σχολείου, οὐδὲν ἄλλο βλέπει εἰμὴ τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ γυμνοὺς τοίχους. Δὲν ἔχει οὐδὲ πίνακας ἀναγνώσεως, οὐδὲ ἄλλο ὑλικὸν ἀπαιτούμενον πρὸς διδασκαλίαν, οἱ δὲ παῖδες διατρίβουσιν ἐπὶ ματαίῳ ἐν αὐτῷ τὸν πολύτιμόν των καιρόν.

Μανθάνω τελευταῖον ὅτι ὁ εὐπαίδευτος καὶ φιλόμουσος ἐν Ἱεράρχαις θεοφιλέστατος ἅγιος Χριστουπόλεως κύριος Ταράσιος κατὰ τὴν διάβασίν του ἐκεῖσε, περιαλγὴς ἰδὼν τὴν κατάστασιν ταύτην τοῦ ρηθέντος σχολείου διετάξατο τὰ δέοντα. Εἴθε λοιπὸν οἱ κύριοι Παπασλιῶται νὰ πραγματοποιήσουν ὅσον τάχιστα τὴν ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν καὶ τῆς σπουδαζούσης νεότητος διάταξιν τοῦ ἱεράρχου.

Β. Σχολεῖον τῆς Κωμοπόλεως Κολδερέ.

Ἡ κωμόπολις αὕτη ἀριθμεῖ πλέον τῶν διακοσίων οἰκογενειῶν, ὧν αἱ περισσότεραι κατάγονται ἐκ Πελοποννήσου, διατηρεῖ δὲ σχολεῖον πρὸ πολλῶν ἐτῶν, εἰς τὸ ὁποῖον σήμερον φοιτῶσιν 70 μαθηταί. Τὸ σχολεῖον τοῦτο διευθύνει ἱεροδιάκων τις Κύπριος, ὅστις δὲν ἔχει κύριον ἔργον τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ἀλλ' ἐκτελεῖ καὶ τὴν ἱεροδιακονίαν, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν τηρεῖται ἡ προσήκουσα ἀλληλοδιδακτικὴ μέθοδος, οὐδὲ γίνεται ἡ ἀπαιτουμένη πρόοδος εἰς τοὺς μαθητάς. Αἰτία δὲ τούτου εἶνε ὅτι ὁ διδάσκαλος δὲν ἔχει κύριον ἔργον τὸ διδασκαλικόν, ὡς ἤδη εἴπομεν, ἀλλ' ὑποχρεοῦται ὡς ἱεροδιάκων νὰ ἀπουσιάζῃ πολλάκις τῆς σχολῆς, ἀπερχόμενος εἴτε εἰς βαπτίσεις εἴτε εἰς θανὰς εἴτε εἰς ἄλλο τι ἐκκλησιαστικὸν ὑπούργημα, κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του ταύτης, οἱ μαθηταὶ μὴ ἔχοντες οὐδένα ἐπιτηρητὴν ἐνασχολοῦνται εἰς παιγνίδια.

Πρὸς βελτίωσιν λοιπὸν τῆς καταστάσεως ταύτης, πρέπει οἱ πρόκριτοι Κολδερὲ νὰ φροντίσωσιν ὅπως ἢ τὸν ὑπάρχοντα διδάσκαλον περιορίσωσιν εἰς τὸ κύριον ἔργον ἢ διορίσωσιν ἕτερον, κύριον ἔργον ἔχοντα τὴν διδασκαλίαν τῶν παίδων· ἄλλως τε, ὑπάρχοντος τοῦ χάριν οἰκονομίας τούτου μέτρου, οὐδεμία πρόοδος θὰ γείνῃ.

Περαίνων δὲ τὴν περὶ τῆς σχολῆς ταύτης σύντομον ἔκθεσίν μου, μετὰ πολλῆς μου τῆς λύπης προστίθημι, κύριοι συντάκται, καὶ ὅ τι ἐπληροφορήθην παρά τινος ἀξιοτίμου ὑποκειμένου, ὅτι δηλ. ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ὁ φιλόμουσος ἅγιος Ἀγαθάγγελος πατρικῶς προέτρεψε τὴν ἐφορίαν τῆς κοινότητος νὰ συστήσῃ καὶ Παρθεναγωγεῖον, ἀλλὰ δυστυχῶς, λέγει, διῃρημένη οὖσα εἰς δύω μερίδας, ἡ μία μερὶς ἀντιπράττει μέχρι τῆς ὥρας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πατρικῆς καὶ κοινωφελοῦς ὄντως προτροπῆς. — Τὰ μέλη τῆς ἀντιπραττούσης ταύτης μερίδος, τὰ γινόμενα, ὡς μὴ ὤφειλε, παραίτια μεγίστης βλάβης εἰς τὴν κοινότητα ταύτην, ἂν ἐπιμείνωσιν ἐπὶ πλεῖον εἰς τὴν παράλογον ἐπιμονήν των, πρέπει νὰ ἀποκλεισθῶσι τῆς τοιαύτης δημοσίας θέσεώς των, ὡς πάντῃ ἀδαῆ καὶ ἀπολίτευτα, μὴ συμμορφούμενα οὔτε μὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν πρόνοιαν περὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως ἁπάντων τῶν ὑπηκόων της, οὔτε μὲ τὰς προτροπὰς τοῦ σεβαστοῦ Ποιμενάρχου.

Ἀξιολύπητον τῷ ὄντι εἶνε, κύριοι Συντάκται, μία τοιαύτη Κωμόπολις οἵα τὸ Κολδερέ, κατοικουμένη ὑπὸ δισχιλίων ὡς ἔγγιστα ψυχῶν, νὰ μὴ διατηρῇ Παρθεναγωγεῖον, ἐν ᾧ θὰ ἐφοίτων ὑπὲρ τὰ 90 κοράσια· ἢ μήπως δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ καὶ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καθὼς διατηρεῖ καὶ τὸ Νύμφαιον (1); Συμπεραίνεται δὲ ὅτι ἡ ἀθλιότης αὕτη δὲν προέρχεται ἐξ ἄλλου εἰμὴ ἐκ τῆς ἀξιομέμπτου διαγωγῆς τῶν προϊσταμένων ἀναμφιβόλως.

Γ'. Σχολεῖον Μουτεβελιοῦ.

Εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ κατοικοῦσιν ἑβδομήκοντα οἰκογένειαι, ὁ δὲ ψάλτης τῆς ἐκκλησίας εἶνε καὶ διδάσκαλος τοῦ χωρίου· ἄμοιρος ὅμως γραμμάτων, καταβασανίζει 25—30 ἀθῶα παιδία μὲ τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα, ἐνῷ καὶ εἰς τὸ σχολεῖον αὐτὸ ἠδύνατο νὰ διορισθῇ ἱκανὸς διδάσκαλος μὲ ἴσην μισθοδοσίαν ὅσην λαμβάνει ὁ ὑπάρχων· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος εἶνε κάτοικος, προτιμᾶται παντὸς ἄλλου.

Δ. Σχολεῖον Καρατζιφλικιοῦ.

Τὸ χωρίον αὐτὸ διαιρεῖται εἰς ἄνω καὶ κάτω Καρατζιφλίκι, καὶ τὸ μὲν κάτω ἀριθμεῖ 50 οἰκογενείας, τὸ δὲ ἄνω 15—20

(1) Ἡ κωμόπολις αὕτη τοῦ Νυμφαίου διατηρεῖ πρό τινος καιροῦ καλῶς διωργανισμένον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, ἡ σύστασις τοῦ ὁποίου ὀφείλεται, ὡς ἐπληροφορήθην εἰς τὸν τότε ἐθνάρχην (μακαρίτην νῦν) Ἀντώνιον Δημόπουλον· χαΐαν ἔχοι ἐλαφρὰν καὶ μνήμην αἰωνίαν. Ἀπὸ δὲ τοῦ παρελθόντος ἔτους διατηρεῖ καὶ παρθεναγωγεῖον, συσταθὲν παρὰ τοῦ ἁγίου Ἐφέσου.

Εἰς τὸ ἄνω τοῦτο χωρίον ὑπάρχει καὶ ἡ Ἐκκλησία τιμωμένη ἐν ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ἐν ᾗ ἐκκλησιάζονται οἱ χριστιανοὶ ἀμφοτέρων τῶν χωρίων· ἐνταῦθα ἀπὸ πολλοῦ ὑπῆρχε καὶ τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ πρὸ ὀλίγου διὰ τὸ μὴ ὑγιεινὸν τῆς θέσεως, διὰ τὸ ἑτοιμόρροπον τοῦ οἰκοδομήματος καὶ δι' ἄλλας εὐλόγους αἰτίας μετετέθη εἰς τὸ κάτω χωρίον. Εἰς τὸ σχολεῖον αὐτὸ φοιτῶσιν ἤδη 30 μαθηταί, τοὺς ὁποίους διδάσκει Μιτυληναῖος τις πολυπαθὴς διδάσκαλος, διδάξας ἄλλοτε καὶ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Μιτυλίνῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἐπαρχίας Μαγνησίας.

Ἀλλὰ πολλαὶ κατ' αὐτοῦ ὑπάρχουσι δυσαρέσκειαι τῶν χωριανῶν, ὡς ἔτυχε νὰ πληροφορηθῶ, διὰ τὴν πολυμελῆ οἰκογένειάν του, ἕνεκα τῆς ὁποίας καταταντᾷ βαρετός, μὴ δυνάμενος ἐκ τοῦ ὀλίγου μισθοῦ του ἐξαρκέσαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν αὐτῆς. Καλὸν ἦθελεν εἶσθαι, ἂν ἡ ἐφορία τοῦ σχολείου τούτου προσέθετεν ἔτι εἰς τὸν μισθὸν αὐτοῦ κατά τι.

Ε'. Σχολεῖον Φίλμου καὶ Τσαούσογλου.

Τὰ δύο ταῦτα χωρία, ἅτινα ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων μόλις ἓν τέταρτον τῆς ὥρας, οἰκούμενα ὑπὸ ἐξήκοντα ὡς ἔγγιστα οἰκογενειῶν πρό τινος ἦσαν συνηνωμένα καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὡς πρὸς τὸ σχολεῖον, ἀλλ' ὁ μισόκαλος, οὐκοῖδ' ὅπως φθονήσας, τὴν ἐπ' ἀγαθῷ τῶν κατοίκων ταύτην σύμπνοιαν ἀνέτρεψε κατὰ δυστυχίαν αὐτῶν.

Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ μὲν Φιλιάται ἀδιαφοροῦσιν ὅλως περὶ σχολείου, φροντίζοντες νὰ ἀνεγείρωσιν ἐν τῷ χωρίῳ αὐτῶν νέαν Ἐκκλησίαν, οἱ δὲ Τζαουσογλιῶται διατηροῦσιν ἀθλιέστατον παιδαγωγεῖον, ἐνῷ ἀμφότεραι αἱ κοινότητες αὗται ἠδύναντο κάλλιστα νὰ διατηρήσωσιν ἓν ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον. Εὐχῆς ἔργον λοιπὸν ἦθελεν εἶσθαι, ἂν οἱ κύριοι πρόκριτοι ἀμφοτέρων τῶν κοινοτήτων αὐτῶν, καταλιπόντες τὰ ἀτομικὰ αὐτῶν πάθη, ἐξ ὧν προκύπτει ἀνυπολόγιστος ζημία εἰς τὰ τέκνα των, συμφωνήσωσι πρὸς ἀλλήλους νὰ διατηρήσωσιν ἓν ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον. Βέβαιοι ἔστωσαν, ὅτι, πράττοντες οὕτω, μέγα εὐεργέτημα καὶ εἰς τὰ τέκνα καὶ εἰς τὴν πατρίδα των ἐπιτελοῦσι, συγχρόνως δ' ἐπισύρουσιν ἐφ' ἑαυτῶν καὶ τὸν κοινὸν ἔπαινον

ΣΤ'. Σχολεῖον Χατσιλερίου.

Τὸ χωρίον αὐτὸ κεῖται παρὰ τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ Ἕρμου καὶ κατοικεῖται ἀπὸ 130 οἰκογενειῶν, ἐξ ὧν αἱ ἑκατὸν εἰσὶ χριστιανικαί, αἱ δὲ λοιπαὶ ὀθωμανικαί· διατηρεῖ πρὸ πολλῶν ἐτῶν σχολεῖον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διευθύνετο εὐδοκίμως ὑπὸ τοῦ ἐκ Θετταλομαγνησίας Ἰωάννου Π. Σακελλαρίδου σπουδάσαντος ἐπί τινα καιρὸν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ, ἀλλὰ κακόβουλοί τινες καὶ ἀμαθεῖς, ἐμπαθῶς φερόμενοι ἐγένοντο αἴτιοι τῆς ἀδίκου παύσεως αὐτοῦ. — Τὸ σχολεῖον αὐτό, ἐν ᾧ φοιτῶσιν ὑπὲρ τοὺς 30—35 παῖδας, διευθύνει ἤδη νέος τις Λάκων μεταχειριζόμενος τὴν ἀτομικὴν λεγομένην μέθοδον, ἀκαταλλήλου ὄντος τοῦ σχολείου, κἂν οὗτος θελήσῃ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἀλληλοδιδακτικήν, καθότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε ἀθλιέστατον, δὲν ἔχει καὶ τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικόν, καίτοι ἡ κοινότης αὕτη εὐπορεῖ.

Πληροφοροῦμαι δὲ ὅτι ὁ ἐκ Σμύρνης ἀξιότιμος κ. Ι. Καπετανάκης προέτεινεν εἰς τοὺς δημογέροντας τοῦ χωρίου νὰ συστηθῇ καὶ Παρθεναγωγεῖον, νὰ συνδράμῃ κἀκεῖνος εἰς τὸν μισθὸν τῆς διδασκαλίσσης, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ πρότασις αὐτοῦ δὲν εἰςῆλθεν εἰς τὰ ὦτα τῶν Κοτζαπάσιδων! Εὐχόμεθα οὖν νὰ εἰσακουσθῇ ἡ φιλογενὴς αὕτη πρότασις.

Διατηρεῖ δὲ παιδαγωγεῖον ἀπὸ χρόνων πολλῶν καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ συνοικία·

Ζ'. Σχολεῖον Χαμουζάπελη.

Καὶ εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ τὸ ὁποῖον κατοικεῖται ἐκ 40 οἰκογενειῶν διετηρεῖτο πρό τινος σχολεῖον, ἀλλ' ἤδη ἐπὶ τῆς ὀροφῆς αὐτοῦ κόρακες ᾄδουσι πενθικὸν ᾆσμα.

Η'. Σχολεῖον τῆς Κώμης Τζομπανησίας.

Ἓν τῶν καλῶς διωργανισμένων Σχολείων καὶ διευθυνόμενον ὑπὸ ἀξίου καὶ φιλοπόνου Διδασκάλου εἶνε καὶ τὸ τῆς Τζομπανησίας. Τὸ σχολεῖον τοῦτο μετὰ τοῦ παρακειμένου Παρθεναγωγείου ἀνηγέρθησαν κατ' αὐτὰς ἐκ βάθρων τῇ προτροπῇ καὶ ἐπιστασίᾳ Γ. Βλασιάδου Διδασκάλου καὶ Νικολάου Ἀκριδοπούλου, οἵτινες καθ' ἃ ἐπληροφορήθην κατέβαλον μεγίστους ἀγῶνας εἰς τὴν ἀνέγερσιν ταύτην, διότι εἶχον τινὰς ἀντιπράττοντας εἰς τὸν κοινωφελῆ αὐτῶν σκοπὸν καὶ μάλιστα ἀπορίαν χρημάτων. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐνίκησαν διὰ τῆς ἀξιεπαίνου καὶ σταθερᾶς ἐπιμονῆς των, κατορθώσαντες νὰ συνάψωσι τὰ διεστῶτα κόμματα καὶ νὰ συμφωνήσωσι μετ' αὐτῶν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν Σχολείων. Οὕτω διὰ γενναίας συνδρομῆς τῶν περισσοτέρων κατοίκων καὶ μάλιστα τῶν φιλογενῶν Ἰωάννου Κούτρα, προσενεγκόντος τέσσαρας χιλιάδας τριακόσια γρόσια, καὶ Λεωνίδου Κιοσκλοῦ, παραχωρήσαντος τὸ καταλληλον γήπεδον, κατορθώθη ἡ τελειοποίησις τοῦ ἔργου, διὰ τὸ ὁποῖον ἐδαπανήθησαν 25,000 γροσίων.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Σχολείου τῶν ἀρρένων εἶνε κανονικώτατον καὶ σύμφωνον μὲ τὴν διάταξιν τοῦ ὁδηγοῦ τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου τοῦ Γ. Κωνσταντινίδου, χωρητικὸν ἑκατὸν μαθητῶν καὶ ἔχει τὸ ἀπαιτούμενον κινητὸν καὶ ἀκίνητον ὑλικὸν καὶ τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο φοιτῶσι πεντήκοντα μαθηταὶ τεταγμένοι εἰς τρία τμήματα καὶ διδάσκονται ἐπιμελῶς, οἱ μὲν τοῦ πρώτου τμήματος τὰ κύρια μαθήματα, οἱ δὲ τοῦ δευτέρου τὰ βοηθητικὰ καὶ οἱ τοῦ τρίτου τμήματος Ἑλληνικὰ προ-

καταρκτικά. Οἱ τοῦ τμήματος τούτου μαθηταί εἰσιν ἀρκούντως προωδευμένοι, καθ' ἣν μοὶ παρέσχον ἐντύπωσιν τινῶν ἐξ' αὐτῶν ἀποκρίσεις εἰς τὰς ὁποίας τοῖς προτέτεινα ἐρωτήσεις.

Τὸ σχολεῖον αὐτὸ ἤθελεν εἶσθαι εἰς ἔτι μᾶλλον εὐάρεστον κατάστασιν, ἂν οἱ γονεῖς τῶν παίδων συναισθανόμενοι τὴν ζημίαν ἥτις γίνεται εἰς τὰ φίλτατα αὐτῶν τέκνα ἕνεκα τῶν συνεχῶν ἀπουσιῶν δὲν ἄφινον αὐτὰ χάριν οὐτιδανῶν, οὕτως εἰπεῖν, ἐργασιῶν νὰ ἀπουσιάζωσι πολλάκις τῆς σχολῆς, καθ' ὅσον ἐπληροφορήθην ἐκ τῶν τῆς προσκλήσεως καταλόγων, οὓς ἔτυχε νὰ παρατηρήσω. Ἐπειδὴ δὲ αἱ συνεχεῖς αὗται καὶ σχεδὸν ἀδικαιολόγητοι ἀπουσίαι προξενοῦσιν οὐχ ἥττονα ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὴν μαθητευομένην τῆς κοινότητος νεολαίαν, ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον αὐτῆς, καλὸν θὰ ἦτο ἂν ἡ Ἐφορία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου καταστήματος, ἡ παντὸς ἄλλου μᾶλλον δυναμένη, ἐλάμβανε τὴν ἀξιέπαινον φροντίδα νὰ διεγείρῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἀγραμμάτων γονέων, ὑποχρεώνουσα αὐτοὺς διὰ λόγων καταλλήλων νὰ ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα των τακτικώτερα εἰς τὸ σχολεῖον.

Τὰς ἐκ φιλογενοῦς προθέσεως προερχομένας παρατηρήσεις μου ταύτας ὑποβάλλων εὐσεβάστως εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ἐφορίαν, εὐελπίζομαι ὅτι θέλουσι ληφθῇ ὑπ' ὄψιν αὐτῆς, ὡς ἀφορῶσαι τὴν ὠφέλειαν τῆς Κοινότητος καὶ ἐν γένει τὴν πρόοδον τῆς νεολαίας.

Ὅ τι δὲ μοὶ παρέσχε ζωηροτέραν ἐντύπωσιν, κύριοι Συντάκται, εἶνε τὸ πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐν τῇ Κώμῃ ταύτῃ συστηθὲν παρθεναγωγεῖον, ἡ σύστασις τοῦ ὁποίου κυρίως ὀφείλεται, καθ' ἃ ἐπληροφορήθην, εἰς τὸν φιλόμουσον Ποιμενάρχην ἅγ. Ἀγαθάγγελον, οὗ ὁ ἔνθεος καὶ ἀπαράμιλλος ζῆλος ὑπὲρ ἐκπαιδεύσεως τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου ἑκατέρου τῶν φύλων ἐκ πολλῶν τεκμηρίων τοῖς πᾶσιν ἤδη εἶνε γνωστός.

Τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐρρέθη, ᾠκοδομήθη συγχρόνως μὲ τὸ τῶν ἀρρένων σχολεῖον, εἶνε ἀκριβῶς τετράγωνον, οὗ πλάτος καὶ μῆκος ἔσωθεν 6,50 γαλ. μέτρων, καὶ ἔχει τὸ ἀπαιτούμενον κινητὸν καὶ ἀκίνητον ὑλικὸν πρὸς διδασκαλίαν, φοιτῶσι δὲ ἐν αὐτῷ 40 κοράσια διδασκόμενα ἐπιμελῶς ὑπὸ τῆς κ. Ἀμαλίας Χα. Μιχαὴλ τὰ ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ τοῦ Γ. Κων. (σελις 88) ὡρισμένα μαθήματα· πρὸ πάντων δέ, ὡς εἶδον, ἡ φιλόπονος διδασκάλισσα καταγίνεται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν χειροτεχνημάτων, καθ' ἣν μοὶ ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν διάφορα πλεκτὰ καὶ ποικιλτὰ τῶν κορασίων χειροτεχνήματα.

Ἀναχωρῶν δὲ μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστήσεως ἐκ τοῦ νεοῦ μέτου τούτου παρθεναγωγείου, ηὐχήθην ἀπὸ καρδίας πρὸς τὸν δοτῆρα τῶν φώτων, ἵνα τὸ παράδειγμα τοῦτο μιμηθῶσι καὶ αἱ ἀνωτέρω μνησθεῖσαι Κοινότητες.

Θ'. Σχολεῖον Καρογλανιᾶς.

Ἡ κωμόπολις αὕτη κεῖται πρὸς τὴν ἀνατολικὴν τοῦ Σιπύλου ὑπώρειαν καὶ κατοικεῖται ὑπὸ τριακοσίων ὡς ἔγγιστα οἰκογενειῶν, ἐξ ὧν αἱ 40 εἰσὶ Χριστιανικαί, αἱ δὲ λοιπαὶ Ὀθωμανικαὶ μετά τινων Κιρκασίων.

Καὶ αἱ μὲν Χριστιανικαὶ διατηροῦσιν ἀπὸ πολλοῦ σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον δυστυχῶς συμβαίνουσι συχναὶ μεταλλαγαὶ διδασκάλων. Τὸ σχολεῖον αὐτὸ διευθύνει ἐπὶ τοῦ παρόντος Κρής τις Ἱερομόναχος διδάσκων 25 παῖδας τὰ κοινὰ γράμματα· οὗτος ἐκτελεῖ καὶ τὰ τῆς Ἱερωσύνης.

Τὸ μέτρον, χάριν οἰκονομίας δῆθεν, τοῦ νὰ διορίζωσιν ἱερεῖς καὶ ἱεροδιακόνους καὶ ὡς διδασκάλους εἶνε ἐπιβλαβὲς εἰς τοὺς παῖδας, διότι ὁ ἱερεὺς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἶνε ὑποχρεωμένος ν' ἀπέρχηται διὰ νὰ ψάλλῃ ἢ ἁγιασμοὺς ἢ παρακλήσεις ἢ εὐχὰς εἰς ἀσθενεῖς ἢ ἄλλην ἱερουργίαν νὰ ἐκτελέσῃ· καθ' ὃν καιρὸν δὲ οὗτος ἀπέρχεται εἰς τὸ ἐκκλησιαστικόν του ἔργον ἀφίνει τὴν διδασκαλίαν τῶν παίδων ὡς πάρεργον. Εὐχῆς ὅθεν ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἂν ἐξέλειπε τὸ μέτρον τοῦτο.

Αἱ δὲ Ὀθωμανικαὶ οἰκογένειαι διατηροῦσιν ἀπὸ τοῦ προπαρελθόντος ἔτους καλῶς διωργανωμένον παιδαγωγεῖον, ἐν ᾧ φοιτῶσιν ὑπὲρ τὰ 40 παιδία.

Γ'. Σχολεῖον Χορόσκιοϊ.

Τὸ ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ διατηρούμενον, δαπάνῃ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον, ἀφ' ὅτου διευθύνεται ὑπὸ τοῦ κυρίου Μ. Δημητριάδου τοῦ ἄλλοτε καὶ ἐν Μαγνησίᾳ διδάξαντος, προβαίνει κατ' εὐχὴν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς φοιτώσης νεότητος.

Μία ὅμως ἐπαισθητὴ ἔλλειψις παρατηρεῖται ἐνταῦθα, ἡ ἔλλειψις Ἑλληνικοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον μεγάλως ἤθελε συντελέσει εἰς τὴν ταχυτέραν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης ἡμῶν ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῶν φώτων λαλοῦσι μόνον τὴν Ὀθωμανικήν. Ὁποῖον τῇ ἀληθείᾳ αἶσχος εἰς Ἕλληνας μὴ γνωρίζοντας νὰ ὁμιλῶσι τὴν προγονικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν σήμερον ἑτερόδοξοι καὶ ἀλλοεθνεῖς ἐκμανθάνουσι.

Τοιαύτη ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ κατάστασις τῶν ἀνωτέρω σχολῶν, καθ' ὅσον ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἠδυνήθην νὰ πληροφορηθῶ, τὴν ὁποίαν ὑποβάλλω ὑπ' ὄψιν τῶν δυναμένων, ἵνα θεραπεύσωσι τὰς ἐνυπαρχούσας ἐλλείψεις ἐν τοῖς ἐν λόγῳ σχολείοις.

Δέχθητε, κύριοι Συντάκται, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ μου καὶ εἰμὶ

Εἷς τῶν συνδρομητῶν σας.

Μαρτίου 20 1874.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΣΥΓΚΡΙΝΟΜΕΝΗ

πρὸς

ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Ἐκ διαφόρων πηγῶν ἐρανισθεῖσα καὶ διὰ ποικίλων σημειώσεων ἐπαυξηθεῖσα, διδασκομένη ἐν τῷ Φιλεκπαιδευτικῷ Συλλόγῳ «Ὁμηρος»

ὑπὸ

Γ. ΦΡΑΝΤΖΗ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ.

(Συνέχ. ἀπὸ σελ. 148).

Πρῶτον ἀντικείμενον τῆς εἰδωλολατρείας.

Ἄλλος δέ τις σοφώτατος, Θωμᾶς Hyde, μᾶλλον ἢ ὁ Βόσσιος γινώσκων τὴν θρησκείαν τῶν ἀρχαίων Περσῶν, ἐδικαιολόγησε πληρέστατα τὸν Ζωροάστρην ἀποδεικνύων ὅτι ὁ περίφημος οὗτος ἀνὴρ οὐχὶ μόνον δὲν εἰσήγαγε τὴν εἰδωλολατρείαν εἰς τοὺς πρώτους Αἰγυπτίους, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ἔζησέ ποτε παρ' αὐτοῖς, καὶ ὅτι μόνον ἐν Πέρσαις ἐφάνη ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου. Λέγει δὲ προσέτι ὅτι κατέβαλεν ὁ Ζωροάστρης πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως καταστρέψῃ τὴν ἀνόητον ταύτην ἰδέαν καὶ ἐπαναγάγῃ τοὺς λογικωτέρους εἰς τὴν γνῶσιν ἑνὸς καὶ μόνου στοιχείου, δημιουργοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ὅτι, ἰδὼν ὅτι ἡ λατρεία τῶν ἄστρων καὶ τῶν πλανητῶν ἦν ἡ δεσπόζουσα θρησκεία καὶ μὴ θέλων νὰ ἐρεθίσῃ πολὺ τὰ πνεύματα, περιέγραψεν, ὡς πρὸς τὸν ἥλιον, στοιχεῖον γονιμότητος τῆς γῆς, θρησκευτικάς τινας τελετάς, πραγματοποιουμένας ἔτι καὶ τὴν σήμερον εἰς τὰς Ἰνδίας παρὰ τοῖς Μάγοις, ἀπογόνοις τῶν ἀρχαίων Περσῶν.

Ὁ Θωμᾶς Hyde λέγει πρὸς τούτοις ὅτι οἱ Μάγοι δὲν σέβονται ἄλλο τι εἰμὴ ἕνα μόνον Θεόν, ἀρχὴν πάντων τῶν ὄντων, καὶ ἔτι τιμῶσι τὸ πῦρ καὶ τὸν ἥλιαν, διότι θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς τὸ καθαρώτερον ὁμοίωμα τοῦ δημιουργοῦ καὶ ὡς τὸν νεών, ἐν ᾧ ἵστησι τὸν θρόνον αὐτοῦ, καὶ ὅτι οἱ Μάγοι οὗτοι εἶνε ὀλιγάριθμοι.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἡ εἰδωλολατρεία τῶν δύω στοιχείων ὑπῆρχε παναρχαία εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ διὰ τοῦτο, ὅπως ἐκφράσωσιν αὐτὴν οἱ Αἰγύπτιοι, ἔλεγον ἐν τῇ πλήρει συμβόλων θεολογίᾳ αὐτῶν ὅτι ὁ Ὄσιρις εἶχεν ἐγκλείσει ἐν τῷ πρωτοτύπῳ Ὠῷ, ἐξ οὗ παρήχθη ὁ κόσμος οὗτος, 12 εἰκόνας πυραμιδοειδεῖς λευκάς, ἵνα σημάνωσι τὰ ἄπειρα καλά, ὅτ' ὢν ἔμελλε νὰ πληρώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅτι ὁ Τυφῶν, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ αὐτουργὸς τοῦ κακοῦ, ἀνοίξας τὸ ὠὸν τοῦτο, ἀντεισήγαγε δώδεκα πυραμιδοειδεῖς μαύρας εἰκόνας, ὅπερ ὑπῆρξε πηγὴ πάντων τῶν κακῶν, τῶν διασκορπισθέντων ἐπὶ τῆς γῆς.

Οἱ μὲν Πέρσαι ὠνόμαζον τὴν μὲν καλὴν ἀρχὴν Ὡρομάζην (1) (Oromase) ἢ μᾶλλον Ὡρμούσδην (Ormuzd), τὴν δὲ κακὴν Ἀριμάνην (Arimane ἢ Ahrimane)· οἱ δὲ Χαλδαῖοι παρίστανον αὐτὰς διὰ τῶν πλανητῶν αὐτῶν εὐεργετικῶν ἢ βλαβερῶν.

Τὴν ἰδέαν ταύτην διέσπειρεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὁ Πυθαγόρας, ἀφ' οὗ μετὰ ταῦτα ἐπορεύθη εἰς Αἴγυπτον, ὁπόθεν καὶ παρέλαβε ταύτην, ἣν ἔπειτα οἱ Ἕλληνες παρέδωκαν εἰς τοὺς Ρωμαίους· ὁ δὲ περίφημος Μανῆς (1) (Manès) παρεδέχθη τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ ἠθέλησε μάλιστα νὰ ἀναμίξῃ καὶ αὐτὴν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ περὶ τὸν IV αἰῶνα τῆς Ἐκκλησίας

Δεύτερον ἀντικείμενον τῆς εἰδωλολατρείας.

Ὅσον ἀρχαία καὶ ἂν φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ ἰδέα τῶν δύο ἀρχῶν, πλεῖστοι ὅμως σοφοὶ πιστεύουσιν ὅτι ἀρχαιοτέρα εἶνε ἡ λατρεία τῶν ἀστέρων. Ἡ ἰδέα ἄρα τῆς θεότητος δὲν εἶχεν ἐξαλειφθῇ παντελῶς καὶ εἶνε πιθανὸν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀδύνατοι μέν, ἀλλ' ὑπερήφανοι δὲν εἶχον ἀρχίσει νὰ λατρεύωσι τοὺς ὁμοίους των, ὡς ἔχοντες ἀνάγκην, ὡς φαίνεται, μεγαλειτέρων ἀντικειμένων, δυναμένων νὰ ἐλξωσιν αὐτούς. Ὡς τοιοῦτον ἀντικείμενον ὑπῆρξεν ὁ Ἥλιος· διότι οὗτος διὰ τῆς ὡραιότητος αὐτοῦ, τῆς ζωηρᾶς λάμψεως, τοῦ φωτός, τῆς ταχύτητος τοῦ σταδίου αὐτοῦ, τῆς τάξεως, φωτίζοντος ἀλληλοδιαδόχως ὁλόκληρον τὴν γῆν καὶ φέροντος πανταχοῦ τὴν γονιμότητα, προσείλκυσε τοὺς ἀνθρώπους, ἀμαθεῖς ἤδη καὶ διεφθαρμένους, πιστεύσαντας ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος Θεὸς πλὴν αὐτοῦ ἢ τοὐλάχιστον ὅτι τὸ ἄστρον τοῦτο ἦν ὁ θρόνος τῆς θεότητος.

Οἱ ἄνθρωποι, μὴ δυνάμενοι, ὡς φαίνεται, νὰ ὑψωθῶσιν εἰς τὴν ἰδέαν οὐσίας ἀΰλου καὶ ἀοράτου, εὗρον ὡς μόνον ὡραιότερον ἐν τῇ φύσει τὸν Ἥλιον. Ἡ ἀφοσίωσις δ' αὐτῶν πρὸς τὸ ἄστρον τοῦτο δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην, ἣν ὤφειλον πρὸς τὸν Ἥλιον· διότι σὺδόλως ἀμφέβαλλον ὅτι ὁ Ἥλιος ἦν ἡ πηγὴ τῆς γονιμότητος. Ἐλάτρευον ὅθεν αὐτὸν ὡς τὸν διανομέα πάντων τῶν ἀγαθῶν, τῶν καρπῶν πάντων, καὶ παντὸς ὅ,τι ἦν εὐχάριστον ἢ ὠφέλιμον εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος (2).

Διοδ. δὲ ὁ Σικελ. λέγει·

« Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἐκπλαγέντες ἐκ τῆς ὡραιότητος τοῦ

(1) Εἶνε μυθολογικὰ πρόσωπα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Πέρσαις. Κατὰ τὸν Ζωροάστρην εἶνε οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζερβάνου (Zervane) ἢ τοῦ χρόνου. Ἡ δὲ ἔρις αὐτῶν ὀφείλει νὰ διαρκέσῃ 12,000 ἔτη, μεθ' ἃ ὁ Ἀριμάνης θὰ νικηθῇ ὑπὸ τοῦ Ὡρμούσδη, ὅστις θὰ διαλύσῃ τὴν γῆν· ἔπειτα δὲ θὰ ἀναφανῇ νέα. Αἱ δύο αὗται ἀρχαὶ θὰ σχηματίσωσι μίαν, καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἀπολαύῃ ἡ οἰκουμένη βεβαίας εἰρήνης.

(1) Manès, Many ἢ Manichée· θρησκευτικὸς Ἱστορ. αἱρεσιάρχης τοῦ 3ου αἰῶνος, ἀρχηγὸς τῆς αἱρέσεως τῶν Μανιχαίων. Οὗτος ἦν Πέρσης δοῦλος (esclave) ὀνομαζόμενος τὸ πρῶτον Κούρμπικος. Ἀντλήσας δὲ ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ αἱρετικοῦ Τερεβίνθου τὰ ἀλλοκοτώτερα δόγματα διέδωκεν αὐτὰ ἐν Περσίᾳ, ἐν ᾗ ἔκαμε θαυμαστὰς προόδους. Ὁ Σάπωρ (Sapor) ὁ Α'. βασιλεὺς τῆς Περσίας διέταξε νὰ ἐκδάρωσιν αὐτὸν ζῶντα (τὸ 274), διότι εἶδε τὸν υἱὸν αὐτοῦ θνήσκοντα, καίτοι ἐμπιστευθέντα εἰς τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ὡς ἰατροῦ· κατόπιν δὲ ἐξηφάνισε καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ.

(2) Καὶ τοσαύτην μάλιστα λατρείαν ἀπέδιδον εἰς τὸν Ἥλιον, καὶ ἰδίως οἱ Αἰγύπτιοι, ὥστε προσευχόμενοι, ὡς τινες λέγουσιν, ἠτένιζον πρὸς αὐτὸν οὐχὶ μόνον συνηθῶς, ἀλλὰ καὶ τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα φέροντες, ὅπως ἐκφραστικωτέραν ἀνεκφράστως τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόκλισιν καταστήσωσι — Καὶ τῷ ὄντι τίς λόγος ἀληθῶς ἐξαρκέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ;

παντός, τῆς λήμψεως καὶ τῆς τάξεως, πανταχόθεν περιλαμπουσῶν, οὐδόλως ἀμφιβάλλον ὅτι ὑπῆρχε θεότης τις προεδρεύουσα. Ἐλάτρευσαν δὲ τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην ὑπὸ τὰ ὀνόματα Ὄσιρις καὶ Ἶσις».

Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Διοδ. ἀποδεικνύει συναμα ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐθεώρουν τὴν λατρείαν τῶν ἀστέρων ὡς τὴν ἀρχαιοτέραν καὶ ὅτι αὕτη ἤρχισε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ὁ δὲ Πλάτων ἀναφέρει ὅτι οἱ κατοικήσαντες εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐλάτρευον ἄλλους θεούς, εἰμὴ ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἔτι καὶ τὴν σήμερον λατρεύουσιν οἱ βάρβαροι λαοί, τουτέστι τὸν Ἥλιον, τὴν Σελήνην, τὴν Γῆν, τὰ ἄστρα καὶ τὸν Οὐρανόν.

Τοιαύτη δὲ εἶνε καὶ ἡ γνώμη τοῦ Σαγχωνιάθωνος. Ἀλλ' οὐδὲν δεικνύει κάλλιον τὴν ἀρχαιότητα τῆς εἰδωλολατρείας ταύτης ὅσον ἡ φροντὶς, ἣν εἶχεν ὁ Μωσῆς εἰς τὸ νὰ ἀναμιμνήσκῃ ταύτην εἰς τοὺς περὶ αὐτόν.

«Προσέχετε, ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, ἀνυψοῦντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν πρὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ βλέποντες τὸν Ἥλιον, τὴν Σελήνην καὶ πάντας τοὺς ἄλλους ἀστέρας, προσέχετε μὴ ὑποπέσητε εἰς τὴν πλάνην καὶ ἀποδώσητε λατρείαν εἰς κτίσματα, ἃ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐποίησε πρὸς ὑπηρεσίαν ὅλων τῶν ὑπ' οὐρανὸν ἐθνῶν».

Τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἐποίει ὁ Μωσῆς μετὰ τὴν ἔξοδον ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὴν ἔρημον. Ὅθεν ἔπραττε τοῦτο, ὅπως καταπείσῃ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ νὰ λησμονήσῃ τὰς δεισιδαιμονίας, ὧν αὐτὸς ὑπῆρξε μάρτυς, καὶ ὁπλίσῃ ἐπομένως αὐτοὺς κατ' ἄλλων δεισιδαιμονιῶν, ἃς ἔμελλον νὰ ἀπαντήσωσι παρὰ τοῖς ἄλλοις λαοῖς· διότι ἔκτοτε ἡ ἀστρολατρεία ἦτο σχεδὸν γενική.

Τέλος διέβη ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας. Οἱ Ἀμμωνιάται ἐλάτρευον τὸν Ἥλιον ὑπὸ τὸ ὄνομα Μολὸχ [Moloch ἢ Moloc] (1), οἱ δὲ Χαλδαῖοι ὑπὸ τὸ ὄνομα Βῆλος (2) ἢ Βάαλ ἢ Βάαλ Σέμεν, ὅπερ σημαίνει κύριος τοῦ Οὐρανοῦ, οἱ δὲ Ἄραβες προσέφερον αὐτῷ λίβανον καὶ εὐωδίας, καλοῦντες αὐτὸν Ἀδωναίην ἢ Ἀδωνιάδα, οἱ δὲ Μωαβῖται Βελφαγὼρ ἢ Βααλφεγὼρ ἢ Βααλφεπώρ, ὅπερ ἐστὶ Βὴλ ἐν Φεγὼρ τῷ ὄρει. Οἱ Πέρσαι ἐκάλουν αὐτὸν Μίθραν· ὑπὸ δὲ τῶν Αἰθιόπων ὠνομάζετο Ἀζαβῖνος (Azabinur) καὶ ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν Λίβερ (Liber), καὶ τέλος Ἀπόλλων (3) ἢ Φοῖβος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων.

Ὁ δὲ Καῖσαρ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ Ἀπομνημονεύμασιν ἀναφέρει ὅτι οἱ Γερμανοὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἄλλους Θεοὺς πλὴν ἐκείνους, παρ' ὧν ἀπήλαυον καλόν τι, τουτέστι τὸν Ἥλιον, τὴν Σελήνην καὶ τὸ πῦρ. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ἐγένετο γνωστὸν ὅτι ὅλοι σχεδὸν οἱ λαοὶ τῆς ἐκτεταμένης ταύτης Ἠπείρου ἐλάτρευον τὸν Ἥλιον. Οἱ Ἶγκαι (Incas) (1) μάλιστα ὠνομάζοντοι υἱοὶ αὐτοῦ, ὡς οἱ Ἕλληνες Ἥρωες ἐκαλοῦντο υἱοὶ τοῦ Διὸς ἢ τοῦ Ἡρακλέους. Δυνάμεθα δὲ μάλιστα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι πάντες οἱ λαοί, ὧν τὴν θρησκείαν γινώσκομεν, ἐλάτρευσαν τὸ ἄστρον τοῦτο, ἐξαιρουμένων τῶν τῆς διακεκαυμένης ζώνης κατοίκων, οἵτινες, καιόμενοι ἀπαύστως ὑπὸ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ, κακολογοῦσιν αὐτὸν ὡς δύναμιν κακοποιόν.

Ὁ Μακρόβιος (2) εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὅλοι οἱ θεοὶ τῆς εἰδωλολατρείας ἠδύναντο νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην. Εἰς δὲ τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ εὑρίσκει οὐχὶ μόνον ὅσους ἤδη ὠνομάσαμεν, ἀλλὰ πρὸς τούτοις τὸν Οὐρανόν, τὸν Κρόνον, τὸν Δία, τὸν Ἄρην, τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν Ἑρμῆν, τὸν Ἄμμωνα, τὸν Βάκχον, τὸν Σαράπιδα (ἢ Σεράπιδα, ὃς καὶ ἡλιοσέραπις καλεῖται, κατά τινας ἐπιγραφάς), τὸν Ἀδώνιδα, τὸν Ἀσκληπιόν, τὸν Ἄτυν, τὸν Πᾶνα καὶ ἄλλους πολλούς. Ἐπίσης δ' ὅλαι αἱ θεαί, κατ' αὐτόν, ἐχρησίμευον εἰς παράστασιν τῆς Σελήνης. Ἀριθμεῖ λοιπὸν τὴν Δήμητραν, τὴν Ἄρτεμιν, τὴν Λοχείαν (Θεὰν τοῦ τοκετοῦ), τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην, (Μεγάλην Θεὰν τῆς Συρίας), τὴν Κυβέλην, τὴν Ἶσιδα, τὴν Ἑστίαν, τὴν Ἀστάρτην, τὴν Ἥραν, τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν Περσεφόνην, τὴν Ἑκάτην, καὶ ἄλλας πολλάς, οὐδὲν ἕτερον εἰκονιζούσας εἰμὴ τὴν Ἶσιν τῶν Αἰγυπτίων, ἥτις σημαίνει ἀρχαῖος καὶ ἥτις ἦν παρὰ τῷ λαῷ τούτῳ τὸ σύμβολον τῆς Σελήνης.

Τοιαῦτα λοιπὸν φαίνονται ὅτι ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα ἀντικείμενα τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τὰ θεμέλια τῆς ἐθνικῆς Θεολογίας.

Ὀνομάζουσι δὲ Σαβισμὸν τὴν λατρείαν τὴν ἔχουσαν ὡς ἀντικείμενον τοὺς ἀστέρας καὶ τοὺς πλανήτας, ἀλλ' οἱ σοφοὶ δὲν συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὸ αἴτιον τῆς ὀνομασίας ταύτης· εἰς ἡμᾶς δὲ εἶνε λίαν εὐσιῶδες νὰ γνώσκωμεν ὅτι ἡ αἵρεσις αὕτη εἶνε ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ γενικωτέρα καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς τῶν δύο ἀρχῶν, καὶ ὅτι αὕτη ὑφίσταται εἰσέτι καὶ τὴν σήμερον παρὰ πολλοῖς τῆς Ἀμερικῆς λαοῖς.

Ἐκ δὲ τῆς Π. Γ. μανθάνομεν ὅτι αὕτη ἤρχισεν ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὸν κατακλυσμόν, διότι ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θάρα ἐγίνωσκον αὐτήν, καθὼς ἄλλοι πολλοί.

---

(1) Καὶ ἡ λέξις Μολὸχ σημαίνει ὅ,τι ἡ λέξις Βὴλ ἢ Βῆλος· διότι Μολὸχ κατὰ γράμμα σημαίνει Κύριος=Seigneur

(2) Βῆλος εἶνε ἡ ἀποθέωσις τοῦ σκληροῦ ἐκείνου ἀνθρώπου, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος βασιλεύς, Νεμβρὼδ καλούμενος, ὃν ἀποθεώσαντες μετὰ θάνατον Βῆλον ὠνόμασαν.

(3) Ἀπόλλων μὲν ὡς ἐκ τοῦ ἀπολλύειν διότι ἡ ἡλιακὴ θερμότης ξηραίνει καὶ ἀπολλύει πᾶσαν ὑγρότητα, Φοῖβος δὲ ἀπὸ τοῦ φοιτᾶν καὶ βία=τρέχειν.

(1) Inca ἦτο ὁ τίτλος τῶν ἡγεμόνων τῶν βασιλευσάντων εἰς τὸ Περοῦ (Pérou) μέχρι τῆς κατακτήσεως τοῦ Πιζάρου (1525)· ἔλεγον πρὸς τούτοις ὁ μέγας Ἶγκας. Οἱ Ἶγκαι ἐλέγοντο υἱοὶ τοῦ Ἡλίου. Ὁ Μαγκὸ-Κάπακ εἶνε ὁ θεμελιωτὴς τῶν Ἰγκῶν· ὁ δὲ τελευταῖος ἦν ὁ Ἀταχουάλπακ· οἱ πρῶτοι Ἶγκαι ἦσαν πολὺ εἰρηνικοί, διότι οὐδέποτε ἐπολέμουν εἰμὴ ὅσάκις ἔπρεπε νὰ ὑπερασπίσωσι τὰ νόμιμα αὐτῶν δίκαια καὶ παρέσυρον τοὺς νικωμένους λαοὺς διὰ δώρων καὶ τιμῶν. Ἐνώπιον δὲ τῶν Ἰγκῶν καὶ αὐτοὶ οἱ εὐγενεῖς παρουσιάζοντο γυμνόποδες καὶ φορτίον τι φέροντες εἰς ἔνδειξιν ὑποταγῆς.

(2) Μακρόβιος (Ὀρέλιος) συγγραφεὺς Λατῖνος ἀγνώστου πατρίδος ἀκμάσας περὶ τὸ τέλος τῆς 4 100)ρίδος μ. Χριστόν. Τούτου σώζονται 7 βιβλία Κρονικὰ ἐπιγραφόμενα, καὶ ἓν ὑπόμνημα εἰς τὸ ἐνύπνιον τοῦ Κικέρωνος.

Πρόοδος τῆς Εἰδωλολατρείας.

—

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, διαχωριζόμενοι ἀπ' ἀλλήλων, ἔπεσον μετ' ὀλίγον εἰς μεγίστην βαρβαρότητα. Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, οἱ Ἕλληνες, οἱ μετὰ ταῦτα τοσοῦτον πνευματώδεις καὶ εὐγενεῖς καταστάντες, ὀφείλουσι τὰ φῶτα αὐτῶν εις τὰς, ὅπως ἐκπολιτίσωσιν αὐτούς, ἐλθούσας ἀποικίας. Ἐν τούτοις ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδωλολατρείας δὲν ἦτο σύστημα λελογισμένον, διότι ἡ θρησκεία καὶ αἱ τελεταὶ τῶν πρώτων εἰδωλολατρῶν ἦσαν ἁπλούστατα πράγματα. Κατὰ τοὺς πρώτους δηλονότι χρόνους τοῦ Κέκροπος οἱ Ἀθηναῖοι προσέφερον εἰς τὸν Δία μόνον πλακούντια· οἱ πρῶτοι Σκύθαι ἐσέβοντο ἓν ξίφος· οἱ Ἄραβες ἕνα λίθον· εἰς τὴν Ὀρκάδα νῆσον τὸ ὁμοίωμα τῆς Ἀρτέμιδος ἦν τεμάχιον ξύλου ἀκαλλιέργητον· εἰς τὰ Κύθηρα παριστάνετο ἡ Ἥρα δι' ἑνὸς κορμοῦ δένδρου κεκομμένου· ἐν δὲ τῇ Σάμῳ διὰ μιᾶς ἁπλῆς σανίδος· ἀλλ' ἡ ἐφεύρεσις τῶν τεχνῶν κατέστησε ταχείας τὰς προόδους τῆς εἰδωλολατρείας. (1)

(1) Εἰς αὐτὴν βεβαίως ὀφείλομεν τὰ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἀριστουργήματα τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων, ἄρτια, καὶ νῦν ἔτι ἀναθαπτόμενα ὑπὸ ἐθνῶν κοσμοκρατούντων καὶ βρενθυομένων ἐπὶ προαγωγῇ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ἁρπάζονται ἀνηλεῶς ὑπ' αὐτῶν, ἀποσπώμενα ἐκ τοῦ στήθους τῆς καταπεπληγωμένης ἡμῶν πολυτλήμονος μητρός, καὶ μετακομίζονται σήμερον [κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μέγα θρηνητὸν Ἀγγλικὸν ἀτμῆ ρες ἐν τῷ λιμένι τῆς Σμύρνης παρελάμβανε λείψανα τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος] εἰς τὰ ἤθνη τῆς Εὐρώπης, ἵνα, ὅπως πάντοτε, διδάξωσιν αὐτοῖς τὴν Ἑλληνικὴν εὐφυΐαν καὶ εὐγένειαν. Ἐντὸς ὀλίγου, φεῦ! πικρὸν τοῦτο, ἀληθὲς δέ, οὐχὶ ὁ τόπος, ἀλλ' οὐδὲ ἴχνος τοῦ θαυμασίου τούτου Ναοῦ ἔσεται γνωστόν, διότι καὶ τὸν χοῦν αὐτὸν αὐτοῦ κοσκινίσουσιν. Ἀράγε δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ πλάσωμεν μῦθον ὅτι ὥσπερ, ὅτε κατεκαίετο τὸ πάλαι ὁ ναὸς αὐτῆς, ἦν ἀποῦσα ἡ Ἄρτεμις, ὅπως παρευρεθῇ εἰς τὴν γέννησιν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, οὕτω καὶ νῦν ἐκθεμελίων αὐτοῦ ἀναιρομένου, ἦν ἀποῦσα, ὅπως παρευρεθῇ ἐν τῇ γεννήσει ἄλλου τινὸς βασιλόπαιδος;—τάλαινα πατρίς!

Κι' ἂν οἱ Ἐφέσιοι δὲν θρηνῶσι,
Σιγῶντες ὅμως τὰ χαιρετῶσι·
Καὶ οἱ Σμυρναῖοι ἐν παραλίᾳ
Συνομιλοῦσι τῇ Ἐλευθερίᾳ.—
* * *
Τὰ λείψανά Σου, Ἑλλὰς Μεγάλη!
Ὁποῖα χώρα δὲν ἔχει ἄλλη,
Ἀπὸ τὰ σπλάγχνα Σου ἀποσπῶσι!
Κι' ὅμως τὰ χείλη Σου σιωπῶσι!
* * *
Τὰ λείψανά Σου, Ἑλλὰς Μεγάλη!
Ἱεροσύλως ἁρπάζουν ἄλλοι!
Καὶ Σὺ κουχάσαι καὶ μόνη χαίρεις,
Δι' ἃς 'στὸ στῆθός Σου πληγὰς φέρεις.
* * *
Τὰ λείψανά Σου, Ἑλλὰς Μεγάλη!
Πᾶσα τὰ φέρει χώρα τις ἄλλη·
Στὴν οἰκουμένην Σὺ μόνη ἄρχεις,
Εἰς ἑαυτόν Σου πλὴν δὲν ὑπάρχεις!
* * *
Ἄψυχοι λίθοι! ψυχὴν λαβόντες,
Κ' εἰς τὴν Εὐρώπην ἤδη ἐλθόντες,
Εἰπάτε Ταύτῃ φωνῇ μεγάλῃ
« Ἑλλὰς 'στὸν κόσμον δὲν εἶνε ἄλλη »;

Ἀγάλματα λοιπὸν ἐντελῶς ἐξειργασμένα εἵλκυον τὸ σέβας τῶν ἀνθρώπων, πιστευόντων ὅτι οἱ δι' αὐτῶν πκριστανόμενοι θεοὶ ἠρέσκοντο νὰ οἰκῶσιν ἐν αὐτοῖς. Τὸ κατ' ἀρχὰς π. χ. τρεῖς μόνον ὑπῆρχον αἱ Μοῦσαι, ὕστερον δέ, ἀφ' οὗ τρεῖς διάφοροι ἀγαλματοποιοὶ παρέστησαν αὐτὰς διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν, τοσοῦτον ἐφάνησαν ὡραῖα τὰ ἀγάλματα ταῦτα, ὥστε ἀντὶ τριῶν καθιερώθησαν ἐννέα, καὶ οὕτως ηὔξησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν θεῶν τούτων.

Ἐκ δὲ τῆς λατρείας τῶν ἀστέρων μετέβησαν εἰς τὴν τοῦ Οὐρανοῦ, τῶν στοιχείων, τῶν θαλασσῶν, ποταμῶν κλ. Καὶ τέλος συγκατηρίθμησαν τοὺς μεγάλους ἄνδρας μετὰ τῶν θεῶν. Ἡ δὲ ἐφεύρεσις ὠφελίμου τινὸς τέχνης, ἡ ὡραιότης ἔργου τινός, ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν εὐεργετῶν, ἡ τρυφερότης, ἣν ἔτρεφε σύζυγος πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, ἄλλα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐγένοντο αἰτία τοῦ νὰ ὑψώσωσι ναοὺς καὶ βωμούς, νὰ τιμήσωσι τὰ ὁμοιώματα καὶ νὰ καθιερώσωσι δάση καὶ ἄσυλα.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς λατρείας ἐφάνη κατ' ἀρχὰς ἐν Αἰγύπτῳ ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀσίριδος καὶ τῆς Ἴσιδος. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δύο ταῦτα πρόσωπα ὑπῆρξαν λίαν διακεκριμένα ἕνεκα τῶν καλῶν αὐτῶν πράξεων καὶ τῶν ἐφευρέσεων διαφόρων ὠφελίμων τεχνῶν, ἐνόμισαν οἱ Αἰγύπτιοι ὅτι δὲν ἠδύναντο ἄλλως νὰ ἀναγνωρίσωσι τὰ εἰς αὐτοὺς ὀφειλόμενα καλὰ ἢ ἀνυψοῦντες αὐτοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν θεῶν. Καί, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ὀνομάσωσιν ἀθανάτους ὄντα ἀρτίως ἀποθανόντα, διεκήρυξαν ὅτι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ὑπάγουν νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν ἄστρων, ἐξ ὧν εἶχον καταβῇ, καὶ τοῦτο, ἵνα ἐμψυχώσωσι τὰ σώματα αὐτῶν· καὶ οὕτως ἐθεωρήθησαν ὡς ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη, συνταυτισθείσης οὕτω τῆς λατρείας αὐτῶν μετὰ τῆς τῶν δύο τούτων ἄστρων. Ἐντεῦθεν, ὡς φαίνεται, ἐγεννήθη καὶ ἡ μετεμψύχωσις, τῆς ὁποίας, κατὰ τοὺς μετ' ἔπειτα χρόνους, τοσοῦτο παραδόξως κατεχράσθησαν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν χρόνον οἱ Χαλδαῖοι κατέταξαν τὸν Βὴλ αὐτῶν εἰς τὴν τάξιν τῶν θεῶν. Οἱ δὲ Φοίνικες, Σύριοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι ἐμιμήθησαν τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Οὐρανὸς εὑρέθη κατῳκημένος ἐκ θνητῶν θεοποιηθέντων. Ἔλεγον δὲ ὅτι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν προσηλοῦντο εἴς τινας ἀστέρας, οὓς αὗται ἐξέλεγον.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐλάτρευσαν τοὺς ἀστέρας, ἠθέλησαν νὰ λατρεύσωσι τὴν φύσιν πολυειδῶς. Καὶ ἡ μὲν γῆ ἐλατρεύετο ὑπὸ τὸ ὄνομα Ρέα (Ρέη, Ρεῖα καὶ Ρείη), Τέλλος, Ὤψ, Κυβέλη, Περσερόνη, Μαῖα κ.λ· τὸ δὲ πῦρ ὑπὸ τὰ ὀνόματα Ἥφαιστος καὶ Ἑστία· τὸ δὲ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ποταμῶν ὑπὸ τὰ ὀνόματα Ὠκεανός, Ποσειδῶν, Νηρεύς, Νηρηΐδες, Νύμφαι, Νηΐδες ἢ Ναΐδες· ὁ δὲ ἀὴρ καὶ οἱ ἄνεμοι ἐλατρεύοντο ὑπὸ τὰ ὀνόματα Ζεὺς καὶ Αἴολος· ὁ δὲ Ἥλιος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὄσιρις, Ἀπόλλων, κ.λ· ἡ Σελήνη ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἄρτεμις, Ἶσις κ.λ· ὁ Βάκχος ἦν Θεὸς τοῦ οἴνου· ἡ Δημήτηρ θεὸς τοῦ ἀμητοῦ. Ἕκαστος ποταμός, ἑκάστη πηγὴ εἶχε τὴν θεότητα αὐτῆς· τὰ δὲ ὄρη εἶχον τὰς Νύμφας αὐτῶν καὶ τοὺς Σατύρους. Ὁ Ἅιδου κτλ. κτλ.

—Ἐθεοποίησαν προσέτι τὰ πάθη, τὰς ἐπιθυμίας, τὴν νεότητα, τὴν ἐπιείκειαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν σοφίαν, τὴν αἰδῶ, τὴν τιμήν, τὴν ἀνδρίαν, τὴν ἀλήθειαν, τὴν εἰρήνην, τὴν ἐ-

λευθερίαν κ.λ. Αἱ λεπτομέρειαι αὗται ἀρκοῦσι βεβαίως, ὅπως καταδείξωσι τὴν πορείαν καὶ τὰς πρόσβους τῆς εἰδωλολατρείας.

Διαίρεσις τῶν διαφόρων μέθων.

Δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τοὺς ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἐφευρεθέτας μύθους εἰς ἓξ εἴδη.

1) τοὺς ἱστορικούς·
2) τοὺς φιλοσοφικούς.
3) τοὺς ἀλληγορικούς·
4) τοὺς ἠθικούς·
5) τοὺς μικτοὺς (ἐξ ἀλληγορίας καὶ ἤθους)·
6) τοὺς πρὸς ἡδονὴν ἐφευρεθέντας, ἢ τερπνούς·

Οἱ ἱστορικοὶ μῦθοι εἶνε ἀρχαῖαι ἱστορίαι, ἐν αἷς ἐμίγησαν καί τινες φαντασιοπλαστίαι. Τοιοῦτοι μῦθοι π. χ. εἶνε ὁ περὶ τοῦ Ἡρακλέους καὶ ὁ τοῦ Ἰάσονος.

Ἀντὶ δηλονότι νὰ εἴπωσιν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἀπεξήρανε τὰ ἕλη τῆς Λέρνης, ἥτις ἐπλημμύρει ἕνεκα τῶν πολλῶν εἰς αὐτὴν εἰσβαλλόντων ποταμῶν, παρίστανον τὴν λίμνην ταύτην ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς Λερναίας Ὕδρας, τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους δῆθεν κατανικηθείσης. Ἐπ'σης ἀντὶ νὰ εἴπωσιν ὅτι ὁ Ἰάσων ἐπορεύθη ὅπως ἀναζητήσῃ τοὺς θησαυροὺς, οὓς ὁ Φρίξος εἶχε παραλάβει εἰς τὴν Κολχίδα, ἐδημιούργησαν τὸν μῦθον τοῦ Χρυσομάλλου δέρατος (1). Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες παρὰ τὴν κλίσιν αὐτῶν εἰς τὸ φανταζέσθαι δὲν ἔμενον ἔτι εὐχαριστημένοι, διότι πολλάκις ἤθελον τὰς ἱστορίας αὐτῶν ὡραϊζομένας διὰ ποιητικῶν κόσμων.

Οἱ δὲ μᾶλλον διακεκριμένοι ἄνδρες τῆς ἀρχαιότητος ἐθεώρουν ἀείποτε τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς ὡς τοὺς πρώτους ἱστορικούς. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος δὲν ἤθελε βεβαίως θαυμάσει τοσοῦτον τὸν Ὅμηρον καὶ δὲν ἤθελε φθονήσει τὴν τύχην τοῦ Ἀχιλλέως, διότι ἔτυχε τοιούτου πανηγυριστοῦ, τουτέστι τοῦ Ὁμήρου, ἂν δὲν εὑρίσκει τὸν Ὅμηρον ὡς ἁπλοῦν ἀφηγητὴν τῶν μύθων, ἀλλὰ διότι ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος διατηρεῖ τὰς διηγήσεις τῶν πρωτίστων συμβάντων καὶ καλλωπίζει τὸν ἀληθῆ καὶ γνήσιον χαρακτῆρα τῶν ἡρώων αὐτοῦ (2).

Οἱ δὲ *φιλοσοφικοὶ μῦθοι* εἶνε οἱ ἐφευρεθέντες ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς παραβολαὶ καὶ ἐπιτήδειοι ὄντες εἰς τὸ νὰ κρύπτωσι περικαλύπτοντες τὰ μυστήρια τῆς φιλοσοφίας ἢ τῆς φυσικῆς αὐτῶν. Οὕτω λοιπὸν ἔλεγον ὅτι ὁ Ὠκεανὸς ἦν πατὴρ τῶν ποταμῶν· ὅτι ἡ Σελήνη συζευχθεῖσα τὸν Ἀέρα κατέστη ἡ μήτηρ τῆς δρόσου.

Ἀλληγορικοὶ δὲ μῦθοι, λέγονται ἐπίσης παραβολαί τινες περιέχουσαι κεκαλυμμένας ἐννοίας, οἷος ὁ μῦθος ὁ λέγων ὅτι ἡ ἡδονὴ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ πλούτου καὶ τῆς πτωχείας· ὅπερ οὐδὲν ἄλλο βεβαίως σημαίνει εἰμὴ ὅτι ἡ πτωχεία δὲν ἀποκλείει τὴν εὐτυχίαν, καὶ ὅτι τὰ πλούτη δὲν ἀρκοῦσιν ὅπως καταστήσωσιν αὐτὴν σταθεράν.

Ἠθικοὶ δὲ μῦθοι λέγονται οἱ χρησιμεύοντες εἰς ἠθικοποίησιν, δίδοντες διδασκαλίας τινὰς δυναμένας νὰ ρυθμίζωσι τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων. Τοιοῦτος δὲ μῦθος εἶνε ὁ λέγων ὅτι ὁ Ζεὺς στέλλει τοὺς ἀστέρας αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν ἐν καιρῷ τῆς ἡμέρας, ἵνα παρατηρῶσι τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ πληροφορῶσιν αὐτὸν περὶ τούτων. Τοῦ εἴδους τούτου λοιπὸν εἰσὶν οἱ τοῦ Ἀστώπου μῦθοι, τοῦ Λαφονταίνου καὶ ἄλλων.

Οἱ δὲ μικτοὶ μῦθοι, ἐξ ἀλληγορίας καὶ ἤθους, οὐδὲν ἱστορικὸν περιέχουσιν, ὡς ὁ μῦθος τῇ Ἄτης, ὁ παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντώμενος Αὕτη ἦν θυγάτηρ τοῦ Διός, θεὰ τῆς βλάβης καὶ φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων, πρόξενος καὶ αἰτία τῶν ἀφρόνων πράξεων καὶ ὅλων τῶν συμβαινόντων δυστυχημάτων παρὰ τοῖς θνητοῖς, δι' ὃ καὶ παριστάνετο ἀεὶ πλανωμένη ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐγγίζουσα οὐδόλως τὴν γῆν διὰ τῶν ποδῶν (1). Ταύτην λοιπὸν ἀντικείμενον μίσους γενομένην καὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἥρπασεν ὁ Ζεὺς ἐκ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς καὶ ἐξεσφενδόνισεν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ (2) εἰς τὴν γῆν, ἀφοῦ ὤμοσεν ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ πλέον εἰς αὐτὴν νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν Ὄλυμπον. Διὰ τοῦ μύθου τούτου ἠθέλησεν ὁ ποιητὴς νὰ παραστήσῃ τὴν πρὸς τὸ κακὸν κλίσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ κόρη αὕτη, λέγει ὁ Ὅμηρος, διατρέχει πᾶσαν τὴν γῆν μετὰ ταχύτητος ἀπιστεύτου· αἱ δὲ ἀδελφαὶ αὐτῆς, ἐπίσης θυγατέρες τοῦ Διός, ὀνομαζόμεναι Παρακλήσεις, τρέχουσι κατόπιν αὐτῆς ὅπως ἐπανορθώσωσιν ὅσον ἔνεστι τὰς μιαιφόνους αὐτῆς πράξεις, ἀλλ' οὖσαι δυστυχῶς χωλαὶ πορεύονται πολὺ βραδύτερα τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν· ὅπερ σημαίνει ὅτι τὸ κακὸν καὶ ταχύτερον καὶ πραγματικώτερόν ἐστι τῆς διορθώσεως καὶ τῆς μετανοίας.

Οἱ δὲ ἡδονικοὶ μῦθοι, οἱ καὶ τελευταῖοι, ἔχουσιν ὡς μόνον σκοπὸν τὸ ἀρέσκειν ἢ τὸ λαμπρύνειν τὴν φαντασίαν καὶ τὸ πνεῦμα. Μῦθοι δὲ τοῦ εἴδους τούτου ἦσαν οἱ λεγόμενοι Μιλησιανοί (3), ἔτι δὲ καὶ οἱ Συβαριτικοὶ ἢ Σιβαρίτιδες, καλούμενοι οὕτως

(1) Ὁ Φρίξος ἦν υἱὸς τοῦ Ἀθάμαντος καὶ τῆς Νεφέλης, ἀδελφὸς τῆς Ἕλλης. Οὗτος, διαβληθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς αὐτοῦ Ἰνοῦς πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ μέλλων νὰ θυσιασθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ἔφυγε διὰ συμβουλῆς τῆς μητρὸς μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ἕλλης ἐκ τῆς Βοιωτίας, διαπλεύσας τὴν θάλασσαν ἐφ' ἑνὸς χρυσομάλλου κριοῦ, ὃν ἔλαβε δῶρον παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἕλλη πεσοῦσα ἐκ τοῦ κριοῦ ἐπνίγη εἰς τὴν θάλασσαν· διὸ καὶ ἐξ αὐτῆς ἔκτοτε ὠνομάσθη τὸ μέρος ἐκεῖνο Ἑλλήσποντος, τουτέστι πόντος, ὅπου ἐπνίγη ἡ Ἕλλη· ὁ δὲ Φρίξος φθάσας εὐτυχῶς εἰς Κολχίδα ἀνέθηκε τὸ δέρας τοῦ χρυσομάλλου ἐκείνου κριοῦ εἰς τὸ αὐτόθι ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ἄρεως, λαβὼν σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Αἰήτου, Χαλκιόπην καλουμένην, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν Ἄργον, τὸν Φρόντιν, τὸν Μέλανα καὶ Κυτίσωρον.

(2) Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπείρων λαφύρων, τῶν διαμεισθέντων ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, ὑπῆρχε καὶ κιβώτιον ὡραιότατον καὶ πολυτιμότατον. Τοῦτο προσφέρον εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἔθεσεν ἐν αὐτῷ τὸν Ὅμηρον, ὃν καὶ ἐμελέτα νυχθημερόν. Τὸ αὐτὸ λέγουσιν ὅτι ἔπραττε καὶ ὁ Α'. Ναπολέων.

[1] »Πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται
»Οὐλομένη· τῆς μὲν θ' ἁπαλοὶ ποδες, οὐ γὰρ ἐπ' οὐδει
»Πίλναται, ἀλλ' ἄρ ἥγε κατ' ἀνδρῶν κράατα βαίνει,
»Βλάπτουσ' ἀνθρώπους«.

(2) »Τὴν γὰρ Ζεὺς ἔρριψεν ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος χειρὶ περιστρέψας.«

[3] Ἡ πόλις αὕτη [ἡ Μίλητος] τῆς Ἰωνίας, ἐπίσημος τὸ πάλαι καὶ πλουσία, ἔκειτο πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, θεμελιωθεῖσα

ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Συβάρεως ἢ Συβάριδος (1), λαοῦ ἐνασχολουμένου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἡδονὰς καὶ ἡδυπαθείας.

Ταῦτα καὶ τοιαῦτά εἰσι σχεδὸν τὰ διάφορα εἴδη τῶν μύθων. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονήσωμεν ὅτι εὐάριθμοί εἰσιν οἱ μῦθοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς, ἐν οἷς δὲν ἐμπεριέχονται ἱστορικοί τινες χαρακτῆρες. Λέγων ὁ Ὅμηρος ὅτι ὁ Αἴολος ἔδωκεν εἰς τὸν Ὀδυσσέα τοὺς ἀνέμους κεκλεισμένους ἐντὸς ἀσκοῦ, καὶ ὅτι οἱ σύντροφοι αὐτοῦ ἀπέλυσαν αὐτούς, ἐννοεῖ ἱστορικόν τι, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὁ ἡγεμὼν οὗτος (2), ἔμπειρος τῆς θαλασσοπλοΐας, εἶχεν εἰδοποιήσει τὸν Ὀδυσσέα νὰ προφυλαχθῇ ἐκ τοῦ ἀνέμου, τοῦ μέλλοντος νὰ ἐγερθῇ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου· ἀλλ' οἱ μετ' αὐτοῦ ἠθέλησαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πλοῦν, καὶ οὕτως ἐγένετο τὸ ναυάγιον, παραγνωρισθείσης τῆς συμβουλῆς τοῦ Αἰόλου (3).

Πρὸς τούτοις ἡγεμὼν ἦν καὶ ὁ Ἄτλας ἔμπειρος περὶ τὴν ἀστρονομίαν καὶ μεταχειριζόμενος σφαῖραν πρὸς μελέτην τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων· ἀλλ' ὁ μῦθος παρίστησιν αὐτὸν φέροντα τὸν Οὐρανὸν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ. Ὁ δὲ Πρωτεὺς καὶ αὐτὸς ἦν ἡγεμὼν σοφός, προνοητικός, ῥητορικὸς καὶ εὐμήχανος, ἀλλ' ὁ μῦθος εἶπεν ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ νὰ μεταβάλληται ὑπὸ διαφόρους μορφάς. Διόδωρος δὲ ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει ὅτι οὗτος ἦν βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἀκμάσας ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν χρόνων, ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων μετὰ πέντε μηνῶν ἀναρχίαν ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Μάρρου.

Ἀντὶ τῆς κώπης ὁ Δαίδαλος ἐφεῦρε τὰ ἱστία, καὶ οὕτως ἀπέφυγε τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Μίνωος· καὶ ὅμως ὁ μῦθος λέγει ὅτι κατεσκεύασε ξύλινα πτερά, τὰ ὁποῖα συγκολλήσας διὰ κηροῦ εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔφυγε μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰκάρου (1)· ἡ τοσοῦτο ζωηρὰ αὕτη ἔκφρασις σημαίνει τὴν ἐλαφρότητα τῶν ἱστιοφόρων πλοίων. Ἠλλοίωσαν ὅθεν οὕτως οἱ ποιηταὶ τὰς ἱστορίας ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐξωραΐζωσιν αὐτὰς διὰ τῶν θελγήτρων τῆς ποιήσεως. Τοιοῦτον ὑπῆρξε πρὸ πάντων τὸ πνεῦμα καὶ ἡ εὐφυΐα τῶν Ἀνατολικῶν (ἀναδοχὴ τῶν ἀρίστων τις μυθολόγων τῆς Γαλλίας) καὶ ἐξ αὐτῶν παρελάβομεν τοὺς πλείστους τῶν μύθων. Τὸ πνεῦμα τοῦτο βασιλεύει ἔτι παρ' αὐτοῖς καὶ νῦν, καὶ τὰ συγγράμματα αὐτῶν καὶ τὴν σήμερον εἰσέτι γέμοντα παραβολῶν ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ Ἀνατολικοί εἰσιν ὅ,τι ἦσαν οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς μυθικωτέροις αἰῶσιν. Ἐν τούτοις δὲ πᾶσι μὴ λησμονῶμεν, φίλοι ἀκροώμενοι, ὅτι οἱ ποιηταὶ δὲν περιωρίζοντο εἰς τὸ νὰ περιγράφωσιν ἁπλῶς χιμαίρας, ἤτοι πλάσματα φαντασίας, διότι ἀναζητοῦντες εὕρισκον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου συμβεβηκότα ἐκπληκτικά, ἅτινα ἔθετον ὡς θεμέλιον λίθον τῶν ἔργων αὐτῶν, κοσμουμένων δι' ὅλων τῶν καθωραϊσμάτων τῶν δυναμένων νὰ ἐξαίρωσι τὰ ὑπ' αὐτῶν ποιούμενα καὶ νὰ ἕλκωσι τοὺς μεταγενεστέρους, ὅπερ δὴ καὶ γέγονε καὶ ἀθάνατοι καὶ θεῖοι ἐκλήθησαν.

Φιμωθήτωσαν ἄρα οἱ Κόρακες τῆς Δύσεως ἐνώπιον ἐπιστημόνων ἀνδρῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εὐγνωμόνων, ὧν ὁ φθόγγος ἀείποτε βροντηδὸν τηλοπέτης περιδομεῖται· ἐπηλυγαζέσθωσαν ὑπὸ βαρείας αἰσχύνης ὅσοι οὐδὲν ἄλλο ποιοῦσιν ἢ νὰ ὑποδεικνύωσι τὸν νήπιον καὶ ἄφρονα αὐτῶν φθόνον καὶ τῆς μαύρης αὐτῶν ψυχῆς τὸ ἀνίσχυρον φῦσημα. Μαθέτωσαν ὅτι ἡ ὡραιότης τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν ἀγνοτέρα ἐστὶ τῆς ὡραιότητος καὶ ἁγνότητος τῆς Κλαυδίας, τῆς διὰ τῆς ἑαυτῆς ζώνης κινησάσης τὸ σταματῆσαν πλοῖον, τὸ εἰς τὴν Ῥώμην κομίζον τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς Κυβέλης.

(ἀκολουθεῖ).

τὸ 1155 π. Χ. Ἡ πόλις αὕτη ἐδημοκρατεῖτο διὰ δημοκρατίας πολυχρονίου καὶ ἰσχυρᾶς ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτῆς ἀποικιῶν, 300 οὐσῶν ἢ 80 περίπου κατὰ Πλίνιον, καὶ τοῦ διακεκριμένου αὐτῆς ναυτικοῦ, καὶ ἦν μετὰ τὴν Τύρον ἡ ἐμπορικωτάτη πόλις. Αὕτη ἐγέννησε τὸν Θάλητα, καθιδρυτὴν τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς, τὸν Ἀναξίμανδρον, τὴν Ἀσπασίαν καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐνδόξους ἄνδρας τῆς ἀρχαιότητος. Σήμερον οὐδὲν ἐξ αὐτῆς σώζεται, ἐκτὸς ὀλίγων ἐρειπίων Palaska καλουμένα. Ἡ δὲ γεννηθεῖσα παροιμία «Πάλαι πότ' ἦσαν ἕλκιμοι Μιλήσιοι» λέγεται ἐπὶ ἐκπεπτωκότων πραγμάτων τῆς προτέρας αὐτῶν ἀκμῆς, διότι οὗτοι, ὡς γνωστόν, ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Πέρσας.

(1) Ἡ Σύβαρις ἦν πόλις τῆς κάτω Ἰταλίας ἐπὶ τοῦ Ταραντίνου κόλπου, ἀποικία Ἀχαιῶν καὶ Τροιζηνίων συστηθεῖσα τὸ 710 π. Χ., περίφημος δὲ πρὸ πάντων διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἄκραν ἡδυπάθειαν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Εἶχε δύναμιν μεγίστην, ὅτ' ὁ καὶ καθυπέταξε πολλὰ γείτονα ἔθνη· ἠρίθμει δὲ 300,000 κατοίκων, ἀλλὰ τὰ πλούτη αὐτῆς ἐγένοντο ἡ αἰτία τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ ἡ ἡδυπάθεια αὐτῶν κατέστη παροιμιώδης. Ὅθεν κατεστράφη μὲν ἡ πόλις μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν, ἐφονεύθησαν δὲ πάντες οἱ ληφθέντες αἰχμάλωτοι. Μετὰ ταῦτα ἀνεκτίσθη αὖθις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὠνομάσθη Θούριοι.

(2) Οὗτος κατῴκει ἐπὶ μιᾶς τῶν Αἰόλων νήσων ἢ Λιπάρων λεγομένων, πιθανῶς ἐπὶ τῆς ἰδίως Αἰολίας ἢ Στρογγύλης, ὅπου ἐπλάσσετο ὅτι ἦν ἡ πόλις αὐτοῦ, ἔχουσα χαλκᾶ τείχη, καὶ ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐφυλάττοντο οἱ ἄνεμοι. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιστρέφων ἐκ τῆς πολιορκίας τῆς Τροίας ἦλθεν εἰς αὐτὸν καὶ τότε ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἕνα ἀσκόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιεῖχοντο οἱ ἄνεμοι.

(3) Ἐπὶ δέκα ὅλους χρόνους περιεπλανᾶτο ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς ἀλλοδαπὰς χώρας ἐπανερχόμενος εἰς Ἰθάκην, διὸ καὶ πολλάκις ἐκινδύνευσε καὶ ἐναυάγησε πλειστάκις φερόμενος ὑπὸ τῶν ἀνέμων ὁτὲ μὲν εἰς τὴν χώραν τῶν Κυκλώπων, ὁτὲ δὲ εἰς τὴν τῶν ἀνθρωποφάγων, ἄλλοτε εἰς τὴν τῆς Καλυψοῦς, καὶ τέλος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἅδην (ἀργότερα θὰ ἐξηγήσωμεν ποῖαι χῶραι ἐθεωροῦντο Ἅδης παρὰ τοῖς παλαιοῖς) — Παρουσιάσθη τέλος ἐπαίτης εἰς τὴν Πηνελόπην, ἐφόνευσε τοὺς μνηστῆρας αὐτῆς κ.τ.λ.

(1) Ὁ Δαίδαλος, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρουσιν οἱ ποιηταὶ ὅτι ἔβιδε ψυχὴν εἰς τὰ ἄψυχα αὐτοῦ ἀγάλματα, διότι ἐκινοῦντο αὐτὰ ἀφ' ἑαυτῶν, ἕνεκα φόνου φυγὼν ἐξ Ἀθηνῶν, ὡς φονεύσας τὸν ἀνεψιὸν καὶ μαθητὴν αὐτοῦ Τάλον, κατέφυγεν εἰς τὴν Κρήτην πρὸς τὸν βασιλέα Μίνωα, ὅπου, ὡς λέγεται, κατεσκεύασε τὸν περίφημον Λαβύρινθον· ἐπειδὴ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἴκαρος συνήργησεν εἰς τὰς ὀρέξεις τῆς Πασιφάης συζύγου τοῦ Μίνωος, τὰς ὁποίας αὕτη συνέλαβε πρὸς τὸν Μινώταυρον, στρατηγὸν τοῦ Μίνωος, ἐκλείσθη εἰς τὸν Λαβύρινθον τοῦτον, ὁπόθεν ἀναχωρήσας ἦλθεν εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου ἀπέθανεν, ἀφ' οὗ ἀνέδειξε πλείστους μαθητὰς τῆς ἀγαλματοποιΐας, μεγάλας καὶ προϊμους προόδους ποιησάσης, καὶ ἔκτισε τὰ τείχη τῆς πόλεως Ἔρυκος καὶ τὸν αὐτόθι ναὸν τῆς Ἀφροδίτης.

ΤΟ ΜΑΝΤΟΥΑΝΟΝ ΑΓΓΕΙΟΝ ΤΟΥ ΔΟΥΚΟΣ ΤΟΥ BRUNSWICK.

Μεταξὺ τῶν πολυτίμων λίθων καὶ λοιπῶν ποικίλων τεχνιτῶν ἀντικειμένων, ἅτινα Κάρολος ΙΙ τοῦ Brunswick ἐκληροδότησε τῇ

πόλει τῆς Γενεύης, καὶ ἄτινα μετὰ ταῦτα ἐξετέθησαν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς πόλεως ταύτης, οὐδὲν κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν πλειότερον τοῦ Μαντουανοῦ λεγομένου ἀγγείου, ὡς ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, τῆς ὡραιότητος καὶ τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ ἀναμνήσεων.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830, ὁπότε τὸ δουκικὸν μέγαρον ἐπυρπολήθη καὶ ὁ ἰδιοκτήτης ἐξεδιώχθη, τὸ πολυτιμότατον τοῦτο ἀντικείμενον τῆς τέχνης ἀπώλετο, ὁ δὲ δοὺξ μ᾽ ὅλας τὰς περὶ αὐτοῦ ἐρεύνας οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πληροφορηθῇ. Ἡ ἐπὶ τῆς κληρονομίας ὅμως αὐτοῦ ἐπιτροπὴ ἀνεκάλυψεν ὅτι ἀγγεῖον τι ἐξ ἑνὸς ζεύγους κοινῶν ἐπιχρυσωμένων ἦτο βαρύτερον τοῦ ἑτέρου. Μετ᾽ αὐστηρὰν καὶ ἐπίμονον ἐξέτασιν ἀνεκαλύφθη ὅτι τὸ Μαντουανὸν ἀγγεῖον εἶχεν ἐντεθῇ ἐν τῷ κοινῷ ἐκείνῳ μετὰ πλείσης ὅσης ἐπιτηδειότητος.

Τὸ ἐν λόγῳ ἀγγεῖον ἔχει ὕψος 6 περίπου δακτύλων καὶ διάμετρον 2 1)4. Ἡ σκαιὰ καλαισθησία τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος ἐπροίκισεν αὐτὸ διὰ χερουλίων, ἐπικαλύμματος, βάσεως καὶ *προχόης*, ἀλλ᾽ αἱ ἐπίπλαστοι αὗται προσθῆκαι πρὸ πολλοῦ ἐκ νέου ἀφῃρέθησαν. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο προφανῶς ἐχρησίμευε διὰ τὰς θυσιαστηρίους λειτουργίας καὶ ἐμπεριεῖχε τὸ ἱερὸν ἔλαιον, ὅπερ ἐχύνετο στάγδην ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν διὰ τὴν θυσίαν προωρισμένων ζώων.

Τὰ γλυπτὰ συμπλέγματα, ἅτινα διαιροῦνται εἰς τρία μερίσματα ἀνίσου μεγέθους, εἰσὶν ἐπεξειργασμένα διὰ πλείστης ἐντελείας, καλαισθησίας καὶ ἐπιδεξιότητος. Ὡς ἐκ τῆς σκληρότητος τῆς ὕλης, ἐξ ἧς εἶνε κατεσκευασμένον, δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ἐχρειάσθη ὅλη ἀνθρώπινος ζωὴ πρὸς ἀποπεράτωσίν του. Αἱ ἐπὶ τοῦ ὄνυχος σκιαὶ καὶ χρωματισμὸς εἰσὶ θαυμασίας ἐπιτυχίας καὶ αἱ φυσικαὶ ὑδατώσεις τῆς ὕλης εἰσὶ μεμιγμέν αι ἐπιδεξίως.

Τὸ Μαντουανὸν ἀγγεῖον.

Αἱ ἐπὶ τῆς πρώτης διαιρέσεως εἰκόνες παριστῶσι δύο εὐλαβεῖς γυναῖκας πορευομένας ὅπως προσενέγκωσι θυσίας εἰς τὴν Δήμητρα καὶ τὸν Βάκχον· πρὸ αὐτῶν φαίνεται ὁ Πρίαπος, θεὸς τῶν κήπων καὶ τῶν ἀγρῶν, πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ὁποίου ἵσταται παιδίον φέρον κάνιστρον πλῆρες ὀπωρικῶν. Πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς θύρας, παρ᾽ ἣ ἵστανται αἱ γυναῖκες, αὐξάνει ἄμπελος καὶ πρὸς ἀριστερὰν ἄλλα τινὰ δένδρα.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας διαιρέσεως φαίνεται δίφρος συρόμενος ὑπὸ τεράτων καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Τριπτολέμου. Ἐπὶ τῆς τρίτης τελευταῖον δύο ἱέρειαι φαίνονται κρατοῦσαι κριὸν καὶ ἄρνα.

Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο λέγεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Μιθριδάτου, τοῦ περιφήμου βασιλέως τοῦ Πόντου, ἥτις μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου κατατρόπωσίν του μετεφέρθη εἰς Ρώμην, καὶ μετὰ πολλὰς ἄλλας κυρίων ἀλλαγὰς κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Μαντούης, ἐξ οὗ καὶ τὸ παρὸν ἔλαβεν ὄνομα.

Ὁπόταν ἡ Μάντουα ἡλώθη ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου, τὸ ἀγγεῖον ἐκλάπη ὑπό τινος στρατιώτου, ὅστις τὸ ἐπώλησεν εἰς τὸν δοῦκα τοῦ Σάξε-Λάουενβουργ· μετ᾽ ἀλλαγάς τινας εἰσέτι ἰδιοκτητῶν ἐγένετο τέλος κτῆμα τοῦ δουκὸς τοῦ Brunswick

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἰέννης μετεκομίσθη χάριν ἀσφαλείας εἰς Χόλστειν· μετὰ δὲ τὴν εἰρήνην κατετέθη πάλιν ἐν τῷ ἐθνικῷ Μουσείῳ. Κατὰ τὸ 1830 ἐξησφαλίσθη δι᾽ οἵου τρόπου ἀνεφέραμεν καὶ φαίνεται ὅτι συνώδευσε τὸν ἐξόριστον δοῦκα εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς περιπλανήσεις. Ἡ ὕπαρξίς του ἦτο ἀμφίβολος μέχρις οὗ ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν εὐτυχῶν κληρονόμων τοῦ δουκὸς κατὰ τὸν σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1873. Λέγεται ἐν τούτοις ὅτι αἱ Ἀρχαὶ τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας ἀμιλλῶνται μεγάλως περὶ τῆς ἀποκτήσεως αὐτοῦ· οἱ πολῖται ὅμως τῆς Γενεύης πολὺ πιθανὸν ὅτι θὰ τὸ διατηρήσωσι κτῆμα τοῦ ἰδίου αὐτῶν Μουσείου.

Ἡ ἐν τῷ Μέντορι εἰκὼν αὐτοῦ παριστᾷ αὐτὸ κατὰ τὴν πρόσοψιν τῆς πρώτης διαιρέσεως καὶ δύναται, πιστεύομεν, νὰ δώσῃ ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς ὡραιότητος τοῦ ὅλου ἔργου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν μελέτην τῶν Ὁμηρικῶν ποιημάτων

ὑπὸ

Θ. ΚΑΡΘΥΣΟΥ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 157 καὶ τέλος).

Μεταβαίνοντες δὲ ἤδη ἀπὸ τοῦ ὕφους εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν Ὁμηρικῶν ποιημάτων, τῆς Ἰλιάδος π. χ., παρατηροῦμεν ὅτι δὲν εἶνε ἡ ἔκθεσις ἁπάντων τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, οὐδὲ ἡ βιογραφία ἑνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ μοναδική τις, κυρία, καὶ ἐνδιαφέρουσα περίστασις ἔχουσα, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, *ἀρχήν, μέσον καὶ τέλος*. Τίς δὲ εἶνε ἡ περίστασις αὕτη ἐν τῇ Ἰλιάδι; Ἀγαμέμνων ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐξοβρίζει τὸν Ἀχιλλέα, τὸν ἀνδρειότερον πολεμιστήν, ὅστις διὰ τοῦτο ἀποσύρεται ὠργισμένος ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἀλλ' ἐπανειλημμέναι συμφοραὶ καὶ ἥτται τοῦ στρατοῦ ἀναγκάζουσι τὸν βασιλέα νὰ καθικετεύσῃ τὸν Ἀχιλλέα, ὅπως παύσας τῆς ὀργῆς του συμφιλιωθῇ μετ' αὐτοῦ. Πλὴν εἰς μάτην! Τέλος δέ, ὁπόταν τὸ πῦρ τῶν πολεμίων ἐπαπειλῇ καὶ τὰς ἰδίας αὐτοῦ σκηνάς, ἐπιτρέπει εἰς τὸν φίλον του Πάτροκλον ἵνα λάβῃ αὐτὸς μέρος εἰς τὴν μάχην. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος φονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος στρατηγοῦ τῶν Τρώων, ὁ Ἀχιλλεὺς ὁρμώμενος ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς φιλίας ἐξέρχεται εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὅπως ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ φίλου του, ἔνθα φονεύει τὸν Ἕκτορα.

Ἀλλὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην, καίτοι ἁπλῆν καὶ ἀπερίπλοκον, ὁ ποιητὴς διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του κατώρθωσε νὰ διακοσμήσῃ θαυμασίως πλουτίζων αὐτὴν μὲ συμβάντα, δημηγορίας, χαρακτῆρας θείους τε καὶ ἀνθρωπίνους, παρεμβάλλων μάχας, βραχείας τινὰς εἰδήσεις περὶ τῶν φονευομένων ἡρώων, ἐφελκύων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν προσοχήν μας καὶ τὸ ἐνδιάφερον διὰ τῆς βαθμολογικῆς ἐπαυξήσεως τῶν δυστυχημάτων καθ' ὅσον προχωρεῖ τὸ ποίημα, καὶ τὰ πάντα οἰκονομῶν ὅπως μεγαλύνῃ τὸν Ἀχιλλέα, καὶ ἀναδείξῃ αὐτόν, ὡς ἀπ' ἀρχῆς προετίθετο, τὸν πρωταγωνιστὴν καὶ τὸ κύριον ὑποκείμενον τῆς ἐπικῆς πράξεως, ἥτις συναπαρτίζεται ἐκ τῆς δέσεως καὶ λύσεως· διότι ἡ μὲν συνιστᾶσα εἰς τὰ προσπίπτοντα ἐμπόδια καὶ τὰς παρεμβαλλομένας ἀντιστάσεις ἐπαυξάνει τὰς δυσκολίας καὶ παροξύνει τὴν περιέργειαν καὶ τὸ ἐνδιάφερον τοῦ ἀναγνώστου, ἀνησυχοῦντος καὶ ἀσθμαίνοντος ὅπως ἐπὶ τέλους ἴδῃ τὴν ἐξομάλυνσιν καὶ ἀφαίρεσιν τῶν δυσκολιῶν τούτων, ἡ δὲ συνίσταται εἰς τὴν ἄρσιν τῶν ἀντιστάσεων ἐκπηγάζουσαν ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως καὶ συμπλοκῆς τῶν πραγμάτων. Οἷον ἐν τῇ Ἰλιάδι πρόκειται νὰ τιμηθῇ ὁ περιῦβρισθεὶς Ἀχιλλεύς. Τοῦτο ἀποφασίζει ὁ Ζεὺς ἐμβάλλων εἰς δυστυχίας τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλ' ἡ Ἥρα μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς τοὺς προστατεύει. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ πρώτη στάσις βαθμηδὸν πολλῷ μᾶλλον περιπλεκομένη. Τρέπονται οἱ Ἕλληνες εἰς φυγήν. Ἑκάτερα τὰ διαμαχόμενα μέρη συμφωνοῦσι νὰ διαλύσωσι τὸν πόλεμον διὰ τῆς μονομαχίας τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Πάριδος. Νικᾷ ὁ Μενέλαος καὶ ἡ δέσις αὐξάνει, διότι οὕτω κινδυνεύει ὁ Ἀχιλλεὺς νὰ μείνῃ ἄδοξος. Ἀλλ' ἀναφύονται ἔπειτα νέαι δυσκολίαι. Πληγώνεται διὰ προδοσίας ὁ Μενέλαος· ἀριστεύει ὁ Διομήδης. Ἡ Ἥρα καὶ ὁ Ποσειδῶν βοηθοῦσι τοὺς Ἕλληνας. Ἀποφασίζει ὁ Ἀχιλλεὺς ν' ἀποπλεύσῃ. Πάντα δὲ ταῦτα ἐπαυξάνουσι τοῦ ἀναγνώστου τὴν ταραχήν. Ἀλλὰ τέλος φονεύεται ὁ Πάτροκλος. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἵνα ἐκδικηθῇ τὸν φόνον τοῦ φίλου του, συμβιβάζεται μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος· Ὁπλίζεται πάλιν ὁ Ἥρως, ἀναφαίνεται εἰς τὴν μάχην, καὶ διὰ τὰς νίκας του δοξάζεται. Ἰδοὺ ἡ λύσις τῆς ἐπικῆς πράξεως.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἦνε ἡ πρᾶξις ὄντως ποιητικὴ πρέπει καὶ τὰ τρία στοιχεῖα αὐτῆς, ἡ ἐνέργεια, ἡ ἀντενέργεια ἤτοι ἡ δέσις, καὶ ἡ λύσις νὰ ἦνε ἐπίσης δεδικαιολογημένα, ἐπίσης ἔλλογα. Οὕτω π. χ. θαυμάζομεν τὴν τέχνην τοῦ ποιητοῦ, δι' ἧς παριστάνει τὸν Ἀχιλλέα καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα ἐπίσης δικαιουμένους ἐν τῇ αὐτῶν ἔριδι. Ναὶ μὲν εἶχε δικαίωμα ὁ Ἀχιλλεύς, καθὸ στρατηγός, νὰ προφυλάξῃ τὸν στρατὸν ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ, ἣν προεκάλεσεν ἡ ἀπειρισκεψία καὶ τὸ πάθος τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ζητεῖ δὲ προσέτι νὰ βεβαιωθῇ καὶ περὶ τῆς ἐπιθυμασίας ὑποβάλλων τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν μάντιν Κάλχαντα. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἑπομένη διαγωγή του δὲν δύναται τοσοῦτον εὐκόλως νὰ δικαιολογηθῇ. Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐνθαρρύνει τὸν μάντιν, ἐξαιτούμενον τὴν ὑποστήριξίν του, περιέχει τι σαρκαστικὸν κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, καὶ τείνει νὰ παραξύνῃ τοῦτον κατὰ τοῦ μάντεως. Κατόπιν δὲ ἡ ἔξαψις ἑκατέρων τῶν διαφερομένων ἀποκαθιστᾷ δύσκολον ν' ἀποφασισθῇ πίς ἐκ τῶν δύο ἔχει δίκαιον. Ἡ μὲν πρότασις τοῦ Ἀγαμέμνος ν' ἀποδώσῃ τὴν Χρυσηΐδα, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τοῦ ἑτοιμάσωσι καινῶς ἄλλο γέρας, εἰ καὶ οὐχὶ γενναία, ἦτον ὅμως δικαία καὶ νόμιμος· ἀλλ' ἡ χλευαστικὴ ἀπάντησις τοῦ Ἀχιλλέως προκαλεῖ τὴν διαθήλωσιν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι θέλει ἀφαιρέσειν τὸ γέρας αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Τέλος δὲ ὁ Ἥρως πλαγίως μέν, πλὴν αὐστηρῶς ὀνειδίζει τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν ἄνανδρον ὑποταγήν των εἰς τὸν ἄδικον βασιλέα.

Δημοβόρος βασιλεύς, ἐπεὶ οὐτιδανοῖσιν ἀνάσσεις
ἦ γὰρ ἔν, Ἀτρεΐδη, νῦν ὕστατα λωβήσαιο (Ἰλ. Α'. 231).

Ἀλλ' ἡ διαγωγὴ των αὕτη, καί τοι παρέχουσα εἰς τὸν Ἀχιλλέα δικαίαν ἀφορμὴν ἀγανακτήσεως, δικαιολογεῖται ὅμως· διότι οὐεμίαν ἄλλην ἠθικὴν ὑποχρέωσιν μεγαλειτέραν ἀπαντῶμεν παρὰ τῷ ποιητῇ ἢ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα. Ἑπομένως δὲ οἱ συστρατιῶται του ἔμελλον νὰ κρίνωσιν ὅτι, ἕνεκα τῆς ἐξάψεώς του ἀπώλεσε μέγα μέρος τοῦ δικαίου του.

Ἀλλ' ὑπὸ τίνα ὅρον ἡ ἀντίθεσις αὕτη δείκνυται ὀρθὴ καὶ δεδικαιολογημένη; καθ' ὅσον βέβαια φέρει ἐν ἑαυτῇ τὴν σφραγῖδα τοῦ ἰδανικοῦ, καθ' ὅσον μετέχει τοῦ ἐλλόγου καὶ τοῦ πρέποντος. Τὰ πρὸς ἄλληλα διαμαχόμενα ἐφείλουσι νὰ ἦνε συμφέροντα ἔλλογα, εἰς τρόπον ὥστε δύναμις ν' ἀντιπαλαίῃ κατὰ δυνάμεως. Τοιαῦται δὲ εἶναι αἱ ἰδιοι δυνάμεις τοῦ πνεύματος, αἱ οὐσιώδεις χρεῖαι τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, οἱ καθ' ἑαυτοὺς ἀναγκαῖοι σκοποὶ τῆς

πράξεως. Τίνες δὲ εἰσὶν οὗτοι; εἰσὶν ἡ οἰκογένεια, ἡ πατρίς, ἡ πολιτεία, ἡ θρησκεία, ἡ δόξα, ἡ τιμή, ἡ φιλία, ἡ ἀξία, κ τ λ. Ἑπομένως δὲ ἡ ἐνέργεια οὐχ ἧττον ἢ ἡ ἀντενέργεια ἀνάγκη νὰ ἐκπηγάζωσιν οὐχὶ ἐκ τινος φαντασιώδους ἰδιοτροπίας, ἀλλ' ἐκ τινος ἐλλόγου καὶ ἐπιδεδοκιμασμένης ἀρχῆς. Πλὴν αἱ ἠθικαὶ αὗται δυνάμεις δὲν πρέπει νὰ παριστάνωνται ὡς γενικαὶ καὶ ἀφῃρημέναι ἔννοιαι, ἢ ὡς ψυχραὶ καὶ ἀνούσιοι ἀλληγορίαι, ἀλλὰ συγκεκριμέναι καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐνσεσαρκωμέναι εἰς τὸν ἄνθρωπον· πρέπει νὰ συγκινῶσι τὰ ἐνδότατα τῆς ψυχῆς του, πρέπει ἐν ἑνὶ λόγῳ νὰ μετατρέπωνται εἰς πάθος τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Τὴν λέξιν δὲ πάθος ἐκλαμβάνομεν κατὰ τὴν ὑψηλοτέραν καὶ γενικωτέραν σημασίαν ἣν εἶχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἄνευ τῆς προσημασίας τοῦ ἰδιοτρόπου καὶ ἀξιομέμπτου, ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ τὴν σημασίαν μιᾶς ἠθικῆς καὶ ἐλλόγου δυνάμεως τῆς ψυχῆς· καθὸ δὲ τοιοῦτον, καθὸ ἐμπεριέχον ἐν ἑαυτῷ οὐσιῶδές τι καὶ ἔλλογον, ἐπενεργεῖ δραστηρίως ἐπὶ τῶν θεατῶν· διότι κρούει χορδάς, αἵτινες ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν καρδίαν παντὸς ἀνθρώπου, διότι πᾶς τις ἐννοεῖ καὶ ἀναγνωρίζει τὸ ἀξιέλογον καὶ τὸ οὐσιῶδες, ὅπερ ἔγκειται εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀληθινοῦ πάθους. Τὸ δὲ πάθος ἐνεργὸν γινόμενον καὶ εἰς πρᾶξιν μεταρραζόμενον, ἀποτελεῖ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα. Δὲν ἐννοοῦμεν δὲ διὰ τούτου ὅτι τὸ πάθος ὀφείλει ἀποκλειστικῶς ν' ἀπαρτίζῃ τὸν ὅλον χαρακτῆρα, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἄτομον νὰ καταχωρισθῇ ὁλοσχερῶς ὑπὸ μοναδικοῦ τινος πάθους, οἷον ὑπὸ τῆς τιμῆς, τοῦ ἔρωτος, κ.τ.λ, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς ποικιλίας τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν διαλογισμῶν του, ἐν μέσῳ τῆς πολλαπλότητος τῶν βιωτικῶν καὶ κοινωνικῶν αὐτοῦ σχέσεων νὰ διαπεράται καὶ νὰ ὠθῆται ὑπὸ ἑνὸς αἰσθήματος ἐπικρατοῦντος πάντων τῶν ἄλλων καὶ ἐμφαίνοντος τὴν κυρίαν καὶ ἔξοχον φυσιογνωμίαν τοῦ ὅλου χαρακτῆρος. Οὕτω π. χ. τὸ πρώτιστον καὶ δεσπόζον χαρακτηριστικὸν τοῦ Ὁμηρικοῦ Ἀχιλλέως εἶνε ὁ ἡρωϊσμός, εἶνε ἡ νεανικὴ αὐτοῦ ἰσχὺς καὶ ἀνδρία, δὲν ἐλλείπουσιν ὅμως αὐτῷ καὶ αἱ ἄλλαι ποιότητες τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· διότι ἐνταὐτῷ εἶνε καὶ υἱὸς φιλόστοργος, κλαίει διὰ τὴν ἀφαιρεθεῖσαν ἀπ' αὐτὸν Βρισηΐδα, αἰσθάνεται τὰ εἰλικρινέστερα αἰσθήματα τῆς φιλίας ὑπὲρ τοῦ Πατρόκλου καὶ τοῦ Ἀντόχου, σέβεται τοὺς γέροντας. Ὁ μὴν ἀλλὰ δείκνυται καὶ εὐερέθιστος, φιλέκδικος καὶ πρὸς τὸν ἐχθρόν του ἀπάνθρωπος, ὅτε δένει περὶ τὴν ἅμαξάν του τὸν φονευθέντα Ἕκτορα καὶ ἕλκει τρὶς τὸ πτῶμά του περὶ τὰ τείχη τῆς Τροάδος· καὶ ὅμως μαλάττεται προσερχομένου εἰς τὴν σκηνήν του τοῦ γέροντος Πριάμου, ἀναμιμνήσκεται τὸν γέροντα πατέρα του, καὶ ἁπλόνει τὴν ἀνδροφόνον χεῖρά του πρὸς τὸν κλαίοντα βασιλέα. Περὶ τοῦ Ἀχιλλέως δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἰδοὺ ἄνθρωπος· εἰς τοῦτον τὸ εὐγενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀναπτύσσει ἅπαντα τὸν πλοῦτόν της. Ὡσαύτως δὲ ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρωπίνων χαρακτήρων. Ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Διομήδης, ὁ Αἴας, ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ Ἕκτωρ, ἡ Ἀνδρομάχη, ἕκαστος εἶνε πλήρης, πραγματικὸς ἄνθρωπος, καὶ ὄχι ἀλληγορικὴ ἀφαίρεσις πλευρᾶς τινος χαρακτῆρος.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ῥύμη τοῦ λόγου μᾶς ἔφερεν εἰς τὸ περὶ χαρακτήρων τῶν Ὁμηρικῶν ἡρώων, ἀνάγκη νὰ διαλάβωμεν ἐκ προθέσεως ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ αὐτῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἡμετέρας πραγματείας.

Οὐδαμοῦ ἐξέχει βέβαια τοσοῦτον ὁ ποιητής, οὐδαμοῦ ἀναπτύσσει τοσαύτην τέχνην καὶ ἐπιδεξιότητα, ὅσην εἰς τὴν τῶν χαρακτήρων ἀπεικόνισιν, ὧν ἕκαστοι, ζωγραφούμενοι μετὰ θαυμασίας λεπτότητος, ἀτομικεύονται ὄχι μόνον καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰδικότητα τῶν κυριωτέρων γνωρισμάτων καὶ τῆς μᾶλλον διακεκριμένης φυσιογνωμίας, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὰς τὰς πλέον ἐνδομύχους πτυχὰς τῆς καρδίας καὶ τῶν αἰσθημάτων.

Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι ὄχι μόνον φέρουσι τὸν τύπον ὃν μόνη ἡ μεγαλοφυΐα ἠδύνατο νὰ ἐντυπώσῃ εἰς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὅπως τοὺς ἐννοήσωμεν πρέπει νὰ καταβάλωμεν προσοχὴν καὶ νὰ τοὺς αἰσθανθῶμεν, διότι δὲν παριστάνονται διὰ περιγραφῶν καὶ ἐξιστορήσεων, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ βίῳ ὁρῶντες καὶ ἐνεργοῦντες· πρέπει νὰ ἐξοικειωθῶμεν πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς γνωρίσωμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, συζῶντες μετ' αὐτῶν ὡς φίλοι κατὰ τὰς διαφόρους περιπετείας των, καὶ ὄχι πόρρωθεν ὡς ξένοι ἔκ τινων εἰσαγωγικῶν προτάξεων, δι' ὧν πληροφορούμεθα τὸ γένος των, τὴν καταγωγὴν καὶ τὰ ὀνόματά των.

Ὅ τι δὲ πρῶτον καὶ καθόλου ἀντιλαμβανόμεθα εἶνε ἡ διαφορὰ ἑκατέρων τῶν ἐθνοτήτων, ἡ διάκρισις τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Τρωϊκοῦ χαρακτῆρος. Τούτους περιγράφων ὁ ποιητὴς δεικνύει βαθεῖαν γνῶσιν τῶν φυσικῶν καὶ ἱστορικῶν αἰτιῶν, αἵτινες παράγουσι τὰς γενικὰς ποικιλίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Τῶν μὲν Ἑλλήνων χαρακτηριστικὰ εἶνε ἡ ἠθικὴ καὶ στρατιωτικὴ ὑπεροχή, ἡ πειθαρχία, ἡ τάξις, ἡ ἄνευ ἐπιδείξεως ἀποτελεσματικὴ ἐνέργεια· τῶν δὲ Τρώων εἶνε τὸ προδοτικὸν καὶ ἐπίορκον ἦθος, τὸ ἐν ταῖς μάχαις θορυβῶδες καὶ ἄκοσμον, ἡ περὶ τὸ κομπορρημονεῖν καὶ ἀλλαζονεύεσθαι ἐπιρρέπεια. Ἡ ἀντίθεσις δὲ αὕτη γίνεται ἔτι μᾶλλον καταφανής, ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν διαγωγὴν καὶ τὰς πράξεις ἑκατέρων· διότι ἡ τῶν Τρώων ἀστασία καὶ ἐπιορκία, ἡ ἐπίμονος ὑποστήριξις ἀδίκου ἀγῶνος καὶ ἡ διαφθορὰ τῶν ἠθῶν των, ἀντίκεινται εἰς τὰς τῶν Ἑλλήνων ἐλλόγους καὶ δικαίας ἀπαιτήσεις, εἰς τὸ ἁπλοϊκὸν καὶ ἔνορκον τῶν τρόπων των. Ὡσαύτως δ' ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς πρὸς τὰ πολεμικά. Αἱ μὲν ἐπιτυχίαι τῶν Τρώων ὀφείλονται εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπίρροιαν τῶν θεῶν, αἱ δὲ τῶν Ἑλλήνων εἶνε πολλάκις ἀποτέλεσμα τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀνδρίας. Οἱ μὲν ἡγεμόνες τῶν Τρώων οὐδέποτε ἔρχονται εἰς σύγκρουσιν μὲ ἀντιπάλους θεούς, οἱ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐπανειλημμένως καὶ ἐπιτυχῶς. Καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν Τρώων, καίτοι πολλάκις περιαυτολογοῦντες καὶ ἐξυμνοῦντες τὴν ἀνδρίαν των, ἅπαξ ὅμως ἀνταγωνίζονται μὲ ἰσοβαθμίους Ἕλληνας, ἡττῶνται. Κατὰ πᾶσαν βέβαια συμπλοκήν, ὅτε αἱ θεαὶ δὲν ἐπεμβαίνουσι, καταφαίνεται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Διομήδους ἐπὶ τοῦ Ἕκτορος, τοῦ Αἰνείου καὶ τῶν ἄλλων Τρώων. Ὁ Μενέλαος νικᾷ τὸν Πάριν, ὁ Πάτροκλος τὸν Σαρπηδόνα· ἐν ἑνὶ δὲ λόγῳ οὐδέποτε οὐδεὶς ἥρως Ἕλλην περιπίπτει εἰς ἐξευτελιστικὴν ἧτταν.

Ἐὰν δὲ μετὰ τὰς προεισαγωγικὰς ταύτας παρατηρήσεις περὶ

τῆς διαφορᾶς τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἑκατέρων τῶν λαῶν, ἐπεχειροῦμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὸν χαρακτῆρα ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἡρώων, ἠθέλαμεν ἀναγκασθῆ νὰ ἐπεκταθῶμεν πέραν τοῦ δέοντος, ὑπερβαίνοντες τὰ ὅρια τῆς πραγμείας ταύτης. Ὅθεν ἂς ἐπαρκεσθῶμεν νὰ ἰχνογραφήσωμεν ἐν περιλήψει μόνον τὰς ἀτομικότητάς τινων ἐξ αὐτῶν, παραλαμβάνοντες χάριν παραδείγματος τρία, οὕτως εἰπεῖν, ὁμοειδῆ ζεύγη συγκείμενα ἕκαστον ἐξ ἑνὸς Τρωὸς καὶ ἐξ ἑνὸς Ἕλληνος, ὅπως διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως ταύτης γείνῃ ἔτι καταφανεστέρα ἡ θαυμασία τοῦ ποιητοῦ ἐπιτηδειότης περὶ τὴν τῶν χαρακτήρων διαγραφὴν καὶ ἀπεικόνισιν. Ἔστωσαν δὲ τὰ τρία ταῦτα ζεύγη, ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Ἕκτωρ, ὁ Νέστωρ καὶ ὁ Πρίαμος, ἡ Ἑλένη καὶ ἡ Ἀνδρομάχη.

Ἀλλ' ὑποδηλώσαντες ἤδη ἀνωτέρω τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς τοῦ Ἀχιλλέως μεγάλης ἀτομικότητος, ἀρχόμεθα νῦν ἀπὸ τῶν τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ. Ὅ τι δὲ πρῶτον καὶ κατ' ἐξοχὴν μᾶς ἐκπλήττει εἶνε ἡ ἀντίθεσις τῶν ἀξιώσεων καὶ τῶν περιαυτολογιῶν τοῦ Ἕκτορος ὡς πρὸς τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τὴν πραγματικήν του βαρύτητα· διότι, καθὸ πολεμιστής, δείκνυται πολὺ ὑποδεέστερος τοῦ Ἀχιλλέως. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡττᾶται πραγματικῶς ἅπαξ μὲν ὑπὸ Διομήδους δὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Αἴαντος. Εἶνε δὲ ἔτι μᾶλλον ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὁ Ἕκτωρ οὐδέποτε παρίσταται ὡς νικήσας διάσημόν τινα στρατηγὸν τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν περίστασιν τοῦ Πατρόκλου ὁ ποιητὴς δεικνύει τοῦτο σαφέστατα· διότι μόλις ἐκεῖνος ἐμφανίζεται εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ ἰδοὺ πάραυτα ὁ Ἕκτωρ πρῶτος φεύγει, ἐντόνως προτρέπων τὸν στρατὸν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ (Ἰλ. Π. 367—656). Ἅμα δὲ ὡς ὁ Πάτροκλος πληγώνεται καιρίως ὑπ' ἄλλου τινός, σταματᾷ ὁ Ἕκτωρ ἐπιφέρων τὴν τελευταίαν πληγὴν εἰς τὰ παθήματά του καὶ κατόπιν ἀποδίδων εἰς ἑαυτὸν ἅπασαν τὴν δόξαν τοῦ κατορθώματος (Ἰλ. Π. 818—835).

Τὸ μεγαλείτερον ἀνδραγάθημα τοῦ Ἕκτορος καθ' ὅλην τὴν Ἰλιάδα εἶνε ἡ διάρρηξις τῶν πυλῶν τοῦ τῶν Ἑλλήνων περιτειχίσματος (Ἰλ. Μ. 445—471). Ἀλλ' ἐὰν παραβάλωμεν τοῦτο μὲ τὸ κατόρθωμα τοῦ Σαρπηδόνος, πρὸ ὀλίγου κρημνίσαντος τὴν ἔπαλξιν, πρέπει ὁριστικῶς νὰ προτιμήσωμεν τὸν Λύκιον ἡγεμόνα, ὅστις διαπράττεται τὸ ἀνδραγάθημα τοῦτο, καί τοι ἀνθισταμένων τοῦ Τεύκρου καὶ τοῦ Αἴαντος· ἀλλ' οὐδεὶς Ἕλλην στρατηγὸς παρευρίσκεται ὅτε ὁ Ἕκτωρ εἰσελαύνει διὰ τῶν πυλῶν.

Ἡ μόνη περίπτωσις, καθ' ἣν ὁ Ἕκτωρ δείκνυται πραγματικῶς μέγας πολεμιστής, εἶνε ὅτε, βλέπων ἰδίοις ὄμμασι τὸν νέον ἀδελφόν του Πολύδωρον φονευθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐκβάλλει τὸν συνήθη τρόμον, ὑφ' οὗ πρώην κατελαμβάνετο ἀπέναντι τοῦ ἀκαταμαχήτου Ἥρωος. Τὸ ἠλεκτρικὸν ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἐνεποίησεν εἰς τὴν ψυχήν του ἡ θέα ἐκείνη περιγράφεται λαμπρότατα διὰ τῶν ἑρεξῆς στίχων (Ἰλ. 21'. 419).

Ἕκτωρ δ' ὡς ἐνόησε κασίγνητον Πολύδωρον,
ἔντερα χερσὶν ἔχοντα, λιαζόμενον προτὶ γαῖῃ,
κάρρα οἱ ὀφθαλμῶν κέχυτ' ἀχλύς· οὐδ' ἄρ' ἔτ' ἔτλη
δηρὸν ἑκὰς στρωφᾶσθ' ἀλλ' ἀντίος ἦλθ' Ἀχιλῆος,
ὄξυ δόρυ κραδάων φλογὶ εἴκελος.

Ἀλλ' ἐκ τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος μεταβαίνοντες εἰς τὸ ἦθός του ἀπαντῶμεν βεβαίως εἰς τὸν Ἕκτορα ἕνα ἐκ τῶν συμπαθητικωτέρων καὶ φιλανθρωποτέρων χαρακτήρων τῆς Ἰλιάδος. Εἰς αὐτὸν μόνον συνδυάζονται συγκινητικώτατα ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ βαθεῖα στοργὴ μετὰ τῆς στρατιωτικῆς καὶ ἡρωϊκῆς ἀνδρίας. Καί τοι μὴ ὢν ὁ τύπος τοῦ πολεμιστοῦ μήτε τοῦ πολιτικοῦ, εἶνε ὅμως τὸ παράδειγμα καὶ ὁ ὑπογραμμὸς τῆς πατρικῆς καὶ συζυγικῆς στοργῆς, ὡς παριστάνεται εἰς τὴν παρὰ ταῖς Σκαιαῖς πύλαις ἀμίμητον σκηνὴν τῆς μετὰ τῆς γυναικός του Ἀνδρομάχης συνεντεύξεως.

Νέστωρ καὶ Πρίαμος.—Ὁ Νέστωρ εἶνε μὲν γέρων, ἀλλ' ἀκμαῖος καὶ ζωηρός. Εὐαρεστεῖται, ὡς εἶνε φυσικὸν εἰς τοὺς γέροντας, ν' ἀναμιμνήσκῃ τὴν λαμπρότητα τῆς παρελθούσης γενεᾶς τῶν Ἡρώων, ἀντιπαραβαλλομένης πρὸς τὴν ἐκφύλισιν τῆς ἐνεστώσης. Εἶ καὶ ὑποδεέστερος τῶν νέων συναγωνιστῶν του ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, εἶνε ὅμως οὐχ ἧττον αὐτῶν ἀτρόμητος. Ἀκάματος εἰς τοὺς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἀγῶνάς του εἶνε πάντοτε ἱλαρὸς καὶ εὔθυμος, καθ' ὅσον οὔτε εἰς τὰς εὐτυχίας ὑπὲρ τὸ δέον ἐπαίρεται οὔτε εἰς τὰς δυστυχίας ἀποθαρρύνεται.

Ὅτι δὲ ἡ πραγματικὴ αὐτοῦ εὐβουλία καὶ φρόνησις συνάδει μὲ τὰς περὶ αὐτῶν μεγαλιγορίας, ἐπιβεβαιοῦται καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς τοῦ ποιητοῦ μαρτυρίας.

Νέστωρ οὗ καὶ πρόσθεν ἀρίστη φαίνετο βουλή.

Καὶ τῳόντι ὁ Νέστωρ εἶνε πάντοτε ὁ κορυφαῖος τῶν βουληφόρων Ἑλλήνων. Αὐτὸς ὑπαγορεύει στρατιωτικήν τινα παράταξιν ἣν παραδέχεται ὁ Ἀγαμέμνων. Αὐτὸς προτείνει τὴν ὀχύρωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ δίδει τὸ σχέδιον πρὸς ἐκτέλεσιν. Αὐτὸς πρῶτος πείθει τὸν Ἀγαμέμνονα περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Ἀχιλλέα καὶ ἐκλέγει τοὺς πρέσβεις, οὓς νομίζει καταλληλοτέρους ὅπως διενεργήσωσι τὴν σπουδαίαν ταύτην ὑπόθεσιν. Αὐτὸς ἐπὶ τέλους εἶνε ὁ προνοητὴς καὶ ὁ αἴτιος τῆς νυκτερινῆς ἐξόδου τοῦ Διομήδους καὶ τοῦ Ὀδυσσέως, ἐπίσης δὲ καὶ τῆς ἀδείας ἣν ἔλαβεν ὁ Πάτροκλος παρὰ τοῦ Ἀχιλλέως, ὅπως ὁδηγήσῃ εἰς τὴν μάχην τοὺς Μυρμιδόνας, ὅθεν ἤρτηται ἅπασα ἡ ἑπομένη τύχη τοῦ πολέμου.

Τοῦ γέροντος Πριάμου ὁ χαρακτὴρ εἶνε κρᾶμά τι καλοῦ καὶ κακοῦ. Ἡ στοργή του καὶ αἱ οἰκογενειακαὶ ἀρεταὶ ἀντισταθμίζονται ὑπό τινος πέραν τοῦ μέτρου συγκαταβατικῆς διαθέσεως, ἡ δὲ ἀδιαφορία του ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ συμπάθειά του ὡς πρὸς τὰ ἐντὸς τῆς οἰκογενείας του ἐπικρατοῦντα ἐλαττώματα γίνεται αἰτία τοῦ ὀλέθρου τῆς πατρίδος του. —Ἡ ἠθικότης τοῦ Πριάμου καὶ τῶν ἄλλων γερόντων, οἵτινες ἐκπροσωπεύουσι τὴν σύνεσιν τοῦ Τρωϊκοῦ λαοῦ, καταφαίνεται ἐκ τῶν λόγων οὓς τινας ἐκφράζουσιν ὅτε, καθήμενοι ἐπὶ τοῦ πύργου εἰς κρίσιμον περίστασιν, βλέπουσι τὴν Ἑλένην πρὸς αὐτοὺς ἐρχομένην. Ἀντὶ νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ συνετοῦ τούτου συνεδρίου πόσον ἄδικον καὶ παράλογον εἶνε νὰ θνατόνωνται τοσοῦτοι ἥρωες καὶ ὁλόκληρα ἔθνη νὰ καταστρέφωνται ὑπὲρ μιᾶς γυναικός, ἀπεναντίας τί ἐκφωνοῦσιν;

Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
Τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν. (Ἰλ. Γ. 156).

Οὐχ ἧττον χαρακτηριστικοὶ εἶνε οἱ λόγοι τοῦ Πριάμου ὀλίγον ἔπειτα, ὅτε προσκαλῶν τὴν Ἑλένην νὰ καθήσῃ πλησίον του τὴν βεβαιοῖ ὅτι

Οὔτ. μοι αἰτίη ἐσσι, θεοὶ νύ μοι αἴτιοί εἰσι.

Ἀλλ' ἐὰν ἀρ' ἑνὸς καταδικάζωμεν τὰς ἀδυναμίας του, δὲν δυνάμεθα ὅμως ἀρ' ἑτέρου νὰ μὴ θαυμάζωμεν τὰς ἀρετάς του. Καὶ τῳόντι ἀξιοθαύμαστος εἶνε ἡ πατρικὴ στοργὴ καὶ ἡ ἠπιότης μεθ' ἧς προσφέρεται πρὸς τὴν Ἑλένην, ἀφοῦ ἅπαξ τὴν ἐθεώρει ὡς νύμφην του. Αὐτὴ ἡ ἰδία μαρτυρεῖ ἐν βραχείᾳ παρενθέσει τὴν πρὸς αὐτὴν εὐγενῆ συμπεριφοράν του. (Ἰλ. Ω'. 768).

Ἀλλ' εἴ τίς με καὶ ἄλλος ἐνὶ μεγάροισιν ἐνίπτοι
δαέρων ἢ γαλόων ἢ εἰνατέρων εὐπέπλων,
ἢ ἑκυρή, ἑκυρὸς δὲ πατὴρ ὥς ἤπιος αἰεί,
ἀλλὰ σὺ τόνγ' ἐπέεσσι παραιφάμενος κατέρυκες.

Τὸ ἡμιστίχιον τοῦτο ἀποτελεῖ δι' αὐτῆς τῆς συντομίας του καὶ διὰ τῆς ζωηρότητος τῆς ἀντιθέσεως τὸ ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο, ὅπερ μόλις διεξοδικὰ ἐγκώμια ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσιν.

Εἰς τὴν τελευταίαν ὅμως σκηνὴν τῆς Ἰλιάδος κατ' ἐξοχὴν παρίσταται ἡ λαμπροτέρα πλευρὰ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Πριάμου. Πᾶν ἐλάττωμα αὐτοῦ ἡ ἀδουλία σβύνεται ἐνταῦθα ἀπέναντι τῆς συμπαθείας διὰ τὰ δυστυχήματα, ἐν οἷς περιεπλέχθη· θαυμάζεται δὲ ὁ ἡρωϊσμὸς αὐτοῦ τολμήσαντος διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ παρωργισμένου Ἀχιλλέως, ἵνα ἐξαγοράσῃ τὸ πτῶμα τοῦ προσφιλοῦς υἱοῦ του. Ὁ ἔνθερμος ζῆλος, αἱ ἱκεσίαι καὶ τὰ δάκρυα τοῦ σεβασμίου γέροντος θαυμασίως ἀντίκεινται εἰς τὴν γενναίαν συμπάθειαν καὶ τὴν ὑπερήφανον ὁρμὴν τοῦ τρομεροῦ Μυρμιδόνος. Ὁ γηραιὸς βασιλεὺς ἐπιστρέφει εἰς τὴν πόλιν μὲ τὸ τιμαλφὲς αὐτῷ πτῶμα, προσαγορευόμενος ἀπὸ τὰ πλήθη τῶν θαυμαζόντων πολιτῶν, ὁ δ' ἑπόμενος θρῆνος εἰς τιμὴν τοῦ φονευθέντος περαίνει σεμνοπρεπῶς τὸ μέγα δρᾶμα.

Ἑλένη καὶ Ἀνδρομάχη. — Περιγράφων ὁ Ὅμηρος τοὺς διαφόρους χαρακτῆρας οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἐράνη τοσοῦτον ἀπαράμιλλος ὅσον εἰς τὸν τῆς Ἑλένης, τὸν ὁποῖον ἵνα κατανοήσωμεν ἂς ἴδωμεν τίνι τρόπῳ παριστάνεται ἐνώπιον ἡμῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ.

Ἐν τῇ τρίτῃ *ραψῳδίᾳ* τῆς Ἰλιάδος, καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει ὁ Πάρις νὰ μονομαχήσῃ μετὰ τοῦ Μενελάου, ἡ Ἶρις ὑπὸ τὴν μορφὴν Λαοδίκης τῆς ἀνδραδέλφης της ἀναγγέλλει τὴν μονομαχίαν, πληροφοροῦσα αὐτὴν ὅτι ἡ ἰδία αὐτῆς τύχη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκβάσεως, καθόσον ἐκ ταύτης θέλει ἀποφασισθῇ ἂν μέλλῃ νὰ ἦνε σύζυγος τοῦ Μενελάου ἢ τοῦ Πάριδος. Ἡ Λαοδίκη εὑρίσκει αὐτὴν ἐνυφαίνουσαν εἰς μέγαν ἱστὸν πολλοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τρώων. Ἡ Ἑλένη συγκινηθεῖσα ἀπὸ στοργὴν πρὸς τὸν πρότερον αὐτῆς σύζυγον (Ἰλ. Γ'. 139) ἐξέρχεται τοῦ θαλάμου καλυφθεῖσα μὲ λευκὴν ὀθόνην. Κατὰ τὴν εἰς τὰ τείχη ἄφιξίν της ὁ Πρίαμος τὴν προσκαλεῖ εἰς ἑαυτὸν ἵνα τῷ εἴπῃ τὸ ὄνομα βασιλικοῦ τινος πολεμιστοῦ, ὅστις φαίνεται νὰ ἦνε ὁ Ἀγαμέμνων, ἀλλ' ἐλείνη πάνυ χαριέντως ἀπορρίπτεται, ὅτι ἐνῷ τὸν σέβεται τὸν φοβεῖται. Εἴθε νὰ ἀπέθνησκον, λέγει, κακὴν κακῶς, ὅτε ἐγκαταλείψασα τὸν θάλαμον, τοὺς συγγενεῖς καὶ τὴν μονογενῆ θυγατέρα ἠκολούθησα ἐδῶ τὸν υἱόν σου. Ἀλλὰ τὰ γενόμενα οὐκ ἀπογίνεται· διὸ τήκομαι διὰ παντὸς κλαίουσα. Χαρακτηρίζει ἑαυτὴν ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ (Ἰλ. Ζ'. 344—356) ὡς *κύνα* καὶ *κυνῶπιδα*, ἀναίσχυντον· ἀλλ' ὅμως φαίνεται ὅτι πάντοτε διετήρησε προσφιλῆ τὴν ἀνάμνησιν τῆς θυγατρός, τοῦ θαλάμου καὶ τοῦ ἀνδρός της (Ὀδ. Δ'. 184—254), καὶ ὅτι ἔζησεν ἐν θλίψει καὶ ἀπομονώσει. Πανταχοῦ φαίνεται ὅτι δράττεται τῆς εὐκαιρίας ἵνα ψέγῃ ἑαυτήν· καθὼς, ὅτε ἐδείκνυε τοὺς Ἕλληνας ἡγεμόνας οὓς τινας προσωπικῶς ἐγνώριζεν, ἀλλὰ δὲν βλέπω, λέγει, τοὺς ἀδελφούς μου, τὸν Κάστορα καὶ Πολυδεύκην, ἢ δὲν ἦλθον ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, ἤ, καί τοι παρόντες, ὅμως τώρα δὲν θέλουσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν μάχην τῶν ἀνδρῶν, ἐπειδὴ φοβοῦνται τὰ πολλὰ αἴσχη καὶ ὀνείδη μου (Ἰλ. Γ'. 236—242);

Ὁ μὲν Πάρις μετὰ τὴν ἧτταν του σώζεται διὰ τῆς Ἀφροδίτης ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὁ δὲ Μενέλαος μένει νικητής. Ἀλλ' ἡ Ἑλένη ἵσταται ἀκόμη ἐπὶ τοῦ τείχους, ἐλπίζουσα βεβαίως ὅτι ἤγγικεν ἤδη τέλος πάντων ἡ στιγμὴ τῆς ἀποδόσεώς της. Τότε ἐμφανίζεται εἰς αὐτὴν ἡ θεὰ Ἀφροδίτη, μεταμορφωμένη εἰς γραῖαν θεράπαιναν, καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν ἑλκύσῃ πρὸς τὸν Πάριν διά τινος λαμπρᾶς περιγραφῆς τοῦ κάλλους καὶ τοῦ πολυτελοῦς ἱματισμοῦ του. Ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς τῆς προσκλήσεως ἡ Ἑλένη ἐξάπτεται εἰς ὀργήν, ὀργὴν ἥτις ὅμως ἀναμίγνυται μὲ φόβον, ἀφοῦ κατενόησε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς θεᾶς. Ἀλλ' ἀποκρίνεται μετά τινος πικρίας καὶ σαρκασμοῦ. Ὀνειδίζει τὴν Ἀφροδίτην διότι ἦλθεν ἵνα μὲ βάλουσι ἐμποδίσῃ τοῦ νὰ τὴν παραλάβῃ ὁ Μενέλαος εἰς τὸν οἶκόν του νικήσας τὸν Ἀλέξανδρον· κατόπιν τὴν προστάττει νὰ ὑπάγῃ αὐτὴ νὰ καθήσῃ πλησίον του καὶ νὰ τὸν περιποιῆται ἑωσοῦ νὰ τὴν κάμῃ ἢ σύζυγον ἢ δούλην του. Ἐγὼ δέ, λέγει, δὲν ὑπάγω ἐκεῖ νὰ ἑτοιμάζω τὴν κλίνην του. Ἅπασαι βέβαια αἱ Τρωαὶ θέλουν μὲ ὀνειδίζει μετὰ ταῦτα, ἔχω δὲ ἀπείρους ὀλέθρους. Ἡ δὲ Ἀφροδίτη τὴν ἐπαπειλεῖ ὅτι θέλει ἐμβάλει ὀλέθρια ἔχθη μεταξὺ τῶν Τρώων καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅτι αὐτὴν θέλει ἐξολοθρεύσει κακὴν κακῶς. Τότε ἡ Ἑλένη φοβηθεῖσα ὑπήκουσεν εἰς τὴν θεάν. Ὅτε δὲ ἔφθασαν εἰς τὸν περικαλλῆ δόμον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ Ἀφροδίτη τῇ ἔφερε δίφρον θέασα αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἡ δὲ Ἑλένη καθίσασα ὀνειδίζει αὐτὸν μὲ ὄμματα ἐστραμμένα πρὸς τὰ ὀπίσω, ὅπερ δεικνύει συνάμα τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησίν της. Ἀκολούθως παριστάνεται ὡς τὸ ἀκούσιον ὄργανον τοῦ πάθους του, ὅπερ ὁ Ὅμηρος φαίνεται ὅτι ἐξεπίτηδες περιέγραψεν ἐνταῦθα, ὅπως διεγείρῃ κατὰ τοῦ Πάριδος τὴν ἀποστροφὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ἀναλόγως τοῦ ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντος ἐγκλήματος καὶ τῶν δυστυχημάτων, ὧν ἐγένετο πρωταίτιος.

Καθόλου δὲ ἡ ἀπεικόνισις αὕτη τῆς Ἑλένης ἐν τῇ Γ'. Ραψῳδίᾳ δύναται δικαίως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἓν ἐκ τῶν λαμπροτέρων μερῶν τῆς Ἰλιάδος. Τὸ εὐπροσήγορον τῆς Ἑλένης πρὸς τὸν Πρίαμον, ἡ πρὸς ἑαυτὴν αὐστηρὰ ἔλεγξις καὶ ἡ ἀγανάκτησίς της πρὸς τὸν πλάνον καὶ πρὸς τὴν θεάν, ἥτις συνήργησεν αὐτὸν εἰς τὸν μιαρὸν σκοπόν του, ἀποτελοῦσιν ἠθικὴν ζωγραφίαν εἰς ἄκρον ἀληθῆ καὶ ὡραίαν.

Εἰς ἄλλα δὲ τρία χωρία τῶν ποιημάτων παριστάνεται ἡ Ἑλένη

εἰς ἁρμονίαν μετὰ τῶν προεκτεθέντων (Ἰλ. Ζ'. 321—325. Υ'. 760. 775. Ὀδ. Δ'. 13).

Ὅλως δ' εἰπεῖν, φαίνεται ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς Ἑλένης ἐσχεδιάσθη παρὰ τοῦ ποιητοῦ μετὰ μεγίστης φυσικῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐλκύσῃ πρὸς αὐτὴν τὴν συμπάθειαν τῶν ἀκροατῶν του ὅτι τὴν ἀνέδειξε πεπροικισμένην μετὰ πολλῆς περιπαθείας, μετὰ μεγίστης ἁβροφροσύνης καὶ χάριτος, μετὰ βαθέος αἰσθήματος αἰδοῦς, ἴσως δὲ καὶ μέχρι τινὸς περὶ πολλοῦ ποιουμένην τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν τιμὴν ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς τῶν συγχρόνων της καταστάσεως.

Τέλος δὲ ἡ Ἀνδρομάχη εἶνε ὁ τύπος τοῦ ἐξόχου γυναικείου χαρακτῆρος. Εἰς αὐτὴν ἀπαντῶνται πραότης, σεμνότης, περιπάθεια καὶ αἱ διάφοροι συζυγικαὶ καὶ μητρικαὶ ἀρεταί. Ἡ Ἀνδρομάχη ἐν τῇ Ἰλιάδι παρίσταται μᾶλλον ὡς πάσχουσα ἢ ὡς ἐνεργοῦσα. Εἰς μὲν τὴν ἔναρξιν τοῦ ποιήματος εἶνε ἡ προνοητικὴ καὶ μέχρις ἀφοσιώσεως φιλόστοργος σύζυγος, εἰς δὲ τὴν καταστροφὴν ἡ θρηνοῦσα χήρα. Τὰ μόνα ἰσχυρὰ πάθη, ἅτινα ἀναπτύσσει, εἶνε περιπαθῆς μέριμνα καὶ σπαρακτικὴ λύπη ἕνεκεν τῆς ἀπωλείας τοῦ συζύγου της. Καί τοι σπανίως καὶ ἐν βραχεῖ προερχομένη ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐμπνέει ὅμως ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἡρωΐνην σφοδρὰ αἰσθήματα θαυμασμοῦ καὶ ἐνδιαφέρου. Πόσον ἐκπληκτικὴ εἶνε ἡ πρώτη αὐτῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφάνεια! Πληροφορηθεῖσα ἐντὸς τοῦ θαλάμου της ὅτι ἡ ἔκβασις τῆς μάχης ἀπέβη ἐπιζήμιος εἰς τὸν ἄνδρα της, τρέχει ὡς παράφορος εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως συνοδευομένη ὑπὸ τῆς τροφοῦ ἐχούσης εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ νήπιον τέκνον της. Ἡ ἑπομένη συνδιάλεξις μετὰ τοῦ Ἕκτορος, αἱ ἐκφράσεις δι' ὧν ὑποβηλοῖ τὸ βάρος τῶν προλαβουσῶν οἰκιακῶν αὐτῆς θλίψεων, τὴν ἀπώλειαν τοῦ πατρός της, τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς γενεθλίου γῆς, τὴν διὰ τοῦ συζύγου της ἀναπλήρωσιν τῆς στερήσεως ἁπάντων τούτων, αἱ δεήσεις της ὅπως χάριν αὐτῆς καὶ τοῦ τέκνου των μετριάσῃ τὴν ὁρμήν του καὶ φεισθῇ ζωῆς τοσοῦτον τιμαλφοῦς, πάντα ταῦτα εἶνε περιπαθέστατα. Πόσον θελκτήριος εἶνε ἡ περιγραφὴ τοῦ μετὰ δακρύων συγκερασμένου μειδιάματος, ὁπόταν λαμβάνῃ εἰς τὸν εὐώδη κόλπον της τὸ βρέφος ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ πατρός του, καὶ τῆς σιγῆς, μεθ' ἧς ὑπενδίδουσα εἰς τὴν εὐγενῆ τοῦ Ἕκτορος ἐπίπληξιν, διότι ἀπεπειράθη νὰ χαλαρώσῃ τὴν γενναιοψυχίαν του, ἀναχωρεῖ ἵνα κλαύσῃ ἐν οἴκῳ! Οὐδὲ κατὰ τὴν τραγικὴν σκηνὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ ποιήματος, ὅτε θρηνεῖ ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ συζύγου της προφέρει καὶ μίαν μόνην λέξιν ὀργῆς ἢ μίσους ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις διαβοχικῶς τῆς ἀφῄρεσε πατέρα, μητέρα, ἀδελφὸν καὶ σύζυγον. Τοῦτο δὲ κατ' ἐξοχὴν ἀποκαθιστᾷ αὐτὴν εἰς ἄκρον σεβασμίαν καὶ ἐπέραστον.

Τοιαῦται λοιπὸν εἶνε αἱ διάφοροι ἐπόψεις, ὑφ' ἃς δύνανται νὰ κατοπτευθῶσι τὰ Ὁμηρικὰ ποιήματα, τοιαῦτα εἶνε τὰ διάφορα κεφάλαια τῆς Ὁμηρικῆς ἐποποιΐας, ὧν ἕκαστον χρῄζει ἰδιαζούσης μελέτης καὶ σκέψεως. Ἡμεῖς δὲ πόρρω ἀπέχοντες τοῦ νὰ διισχυριζώμεθα ὅτι ἐξηντλήσαμεν τὸ ἀντικείμενόν μας ὡς ἀπαιτεῖ ἡ φύσις του, περὶ οὗ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα συνεγράφησαν παρὰ διαφόρων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Κριτικῶν καὶ Φιλολόγων, ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς πλεῖστα ἠρύσθημεν, ἀρκούμεθα μόνον ἂν ἐξεπληρώσαμεν τὴν ἐπαγγελίαν μας, ἂν διὰ τῆς γενομένης ἐκθέσεως ἠδυνήθημεν νὰ παράσχωμεν τοῖς νέοις ἁπλοῦν δοκίμιον καὶ ὑπόδειγμα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὀφείλουσι νὰ ἐγκύπτωσιν εἰς τὴν μελέτην τοῦ Ὁμήρου οὐχ ἧττον ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἡμετέρων κλασικῶν συγγραφέων, μελέτην ἣν τινα πρὸς ἔτι μείζονα ἐξάσκησιν καὶ τελειοποίησιν τῆς αἰσθητικῆς κρίσεως ἀνάγκη νὰ διαδέχεται καὶ ἡ διὰ τοῦ παραλληλισμοῦ καὶ τῆς ἀντιπαραθέσεως μελέτη τῶν ἀλλοεθνῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἀρίστων συγγραφέων. Ὡς π. χ. ἐκ τῆς τοῦ Ὁμήρου ἀντιπαραθέσεως πρὸς τοὺς ἄλλους μεγαλοφυεῖς ποιητάς, τὸν Οὐϊργίλιον, τὸν Δάντην, τὸν Σαξπῆρον καὶ τὸν Μίλτωνα, θέλει προκύψει ὅτι, ἂν ὡς πρὸς τὴν οἰκονομίαν καὶ κανονικότητα τοῦ ποιήματος ἐξισοῦται μὲ τὸν Οὐϊργίλιον, ὡς πρὸς τὴν διαγραφὴν τῶν χαρακτήρων καὶ τὸ πάθος μὲ τὸν Σαξπῆρον, ὡς πρὸς τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον τῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς παραστάσεως μὲ τὸν Μίλτωνα, ὡς πρὸς τὸ σοβαρὸν καὶ σκοτεινὸν ὕψος τῶν ὑπερφυσικῶν εἰκόνων μὲ τὸν Δάντην, οὐδεὶς ὅμως ἐκ τῶν ποιητῶν τούτων συνήνωσεν ἐν ἑαυτῷ εἰς ἴσον βαθμὸν τὰ διάφορα ταῦτα πλεονεκτήματα, καί τοι ὡς πρὸς ἕκαστον ἰδίᾳ ἐνδέχεται ν' ἀνταμιλλᾶται ἕκαστος πρὸς τὸν Ὅμηρον, ἐκτὸς τοῦ ὅτι οὗτος ὑπερβάλλει ἅπαντας εἴς τινα ἐκ τῶν κυριωτέρων καὶ οὐσιωδεστέρων προσόντων τῆς Ἐπικῆς ποιήσεως.

Ναὶ διὰ τῆς μελέτης ταύτης ἡ ἡμετέρα νεολαία εἰσδύουσα εἰς αὐτὸν τὸν ἐνδότατον περίβολον τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, τοῦ βρύοντος γονίμων καὶ ζωοπαρόχων καρπῶν, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀπανθίζουσα, ὡς φιλεργὸς μέλισσα, τὸ ἄωτον τῶν ὑψηλῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν μεγαλοφρόνων αἰσθημάτων οὐχ ἧττον ἢ τῆς ἐξωτερικῆς καλλονῆς καὶ χάριτος, θέλει καταστῇ ἱκανῶς εὐτραφὴς καὶ ἀκμαία, ὥστε καὶ νὰ παραγάγῃ ἀφ' ἑαυτῆς ἴδια φιλολογικὰ προϊόντα φέροντα τὸν χαρακτῆρα συνάμα τῆς τε πρωτοτυπίας καὶ τῆς ἐλευθέρας μιμήσεως.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ τῇ 2 Ἰανουαρίου 1860.

ΔΟΥΚΑΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΗΡΗΣ.

Μαθηταὶ καὶ ἡμεῖς τοῦ ἀοιδίμου ἰατροῦ Δουκάκη Σημαντήρη χρηματίσαντες, ὅτε πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἐν τῷ τῆς πατρίδος Γυμνασίῳ ἐδίδασκε, καὶ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἄνδρα γνωρίσαντες οὐχὶ μόνον τότε ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν προτελευταίαν εἰς Μιτυλήνην ἐπάνοδόν του, μετ' ἄλγους ψυχικοῦ ἠκούσαμεν τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου, ἐθλίβημεν δὲ πολὺ ὅτι τοὐλάχιστον δὲν ἠξιώθημεν τὸ ὕστατον νὰ ἴδωμεν καὶ ἀσπασθῶμεν αὐτόν. Τὴν θλῖψιν ἡμῶν ταύτην μᾶς φαίνεται ὅτι αἰσθανόμεθα ὀλίγον ἀνακουφιζομένην μεταφέροντες εἰς τὸν Μέντορα τὸν παρὰ τοῦ ἐν τοῖς τὰ μάλιστα

προσφιλέσιν ἡμῖν καθηγητοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ μακαρίτου ἐκφωνηθέντα συγκινητικὸν λόγον, ἐν ᾧ καίτοι αὐτοσχεδίῳ ἐξιστοροῦνται αἱ τὸν εἰσέτι πενθούμενον ἄνδρα περικοσμήσασαι καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον ἀρεταί, κοσμοῦντες συνάμα καὶ μίαν τοῦ περιοδικοῦ τούτου σελίδα διὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ.

Ὁ λόγος ἔχει ὡς ἕπεται.

Εἰ καὶ μετὰ τὴν εὔγλωττον φωνήν, ἥτις τόσον λαμπρὰ καὶ διάτορος ἀντήχει μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος, ἐξιστοροῦσα τὸν βίον τοῦ νεκροῦ, ὃν θρηνοῦμεν, καὶ ἀνανεώνουσα πρὸς ἡμᾶς τὰ μεγάλα ἐκ τοῦ θανάτου διδάγματα τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιτρέψατε ὅμως, πανιερώτατε δέσποτα καὶ σύμπασα ἡ ἐκλεκτὴ ὁμήγυρις, οἱ συγκροτοῦντες τὴν ἐπικήδειον ταύτην πομπήν, ἐπιτρέψατε καὶ εἰς ἐμὲ νὰ εἴπω τρεῖς μόνον λέξεις, πρὶν ἀποχαιρετήσωμεν διὰ παντὸς τὸν πολύδακρυν καὶ πολύκλαυστον ἡμῶν τοῦτον φίλον. Ναί, ἐπιτρέψατε τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πενθίμου τούτου φιλικοῦ καθήκοντος εἰς ἄνθρωπον, ὅστις ἔρχεται νὰ χύσῃ ἓν δάκρυ ἐπάνω εἰς πρόσωπον προσφιλές, τὸ ὁποῖον προσμένων νὰ ἴδῃ ἀστράπτον ἐκ τῆς ζωῆς καὶ χαρᾶς, εἶδεν αἴφνης ὠχρὸν καὶ παγωμένον ἐκ τοῦ θανάτου, καὶ ν' ἀποδώσῃ εἰς ἐκεῖνον, ὃν μόλις ἐπιστρέψαντα δὲν ἐπρόφθασε ν' ἀσπασθῇ ζῶντα, ν' ἀποδώσῃ τὸν ἔσχατον, τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν. Ἀλλὰ τί λέγω; Εἶνε φιλικὸν μόνον τὸ καθῆκον τοῦτο; Ὄχι. Διότι πρὸς τί λοιπὸν τὸ πλῆθος τοῦτο τὸ ἐκλεκτόν, τὸ ἄνθος τοῦτο τῆς Μυτιληναίκης κοινωνίας, τὸ συνωστιζόμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου τούτου; Πόθεν δὲ τὰ δάκρυα τὰ ἀναβλύζοντα ἀπὸ δύο ἤδη ἡμερῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὄχι μόνον τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων, ὄχι μόνον τῶν γνωρίμων καὶ φίλων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ὅλως ἀσχέτων πρὸς τὸν νεκρὸν τοῦτον συμπολίτην ἡμῶν; Πόθεν ἡ γενικὴ ἐπὶ τῷ θλιβερῷ ἀκούσματι τοῦ θανάτου τούτου θλῖψις ὁλοκλήρου τῆς πόλεως καὶ κατήφεια; Βεβαίως ὄπισθεν τοῦ τεθλιμμένου φίλου καὶ τῶν θρηνούντων συγγενῶν καὶ οἰκείων θρηνοῦσιν οἱ συμπολῖται ἡμῶν τὸν ἀγαθὸν καὶ ἐκλεκτὸν συμπολίτην των, θρηνεῖ ἡ Μυτιλήνη τὸν ἐπίζηλόν της υἱόν, ἡ Λέσβος τὸ καύχημά της. Μεθαύριον δέ, ὅταν ἡ λυπηρὰ εἴδησις τοῦ θανάτου τούτου διαπορθμευθῇ καὶ εἰς τὸ ἐκτὸς τῆς περιρρύτου ἡμῶν πατρίδος Πανελλήνιον, θέλουσι θρηνήσῃ καὶ ἄλλοι μεθ' ἡμᾶς πανταχοῦ γῆς, ὅπου ὑπάρχουσιν Ἕλληνες, πανταχοῦ γῆς, ὅπου ὑπάρχουσιν ἀσθενεῖς, ὀφείλοντες τὴν σωτηρίαν των εἰς τὸν ἔξοχον τοῦτον ὁμογενῆ ἰατρόν. Πρὸ πάντων δὲ θέλει θρηνήσῃ ἡ ἐπιστήμη, ἀπολέσασα ἕνα τῶν ὀτηρητέρων της μυστῶν καὶ θεραπόντων. Ἐντεῦθεν τὸ πάνδημον τῆς κατηφείας καὶ θλίψεως, ἐντεῦθεν τὸ πλῆθος τῶν δακρύων, ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὸ ἐμὸν θλιβερὸν καθῆκον.

Ο ΙΑΤΡΟΣ ΔΟΥΚΑΚΗΣ ΣΠΜΑΝΤΙΡΗΣ.

Εἰς ἄλλους ἁρμοδιωτέρους ἐμοῦ ἀπόκειται νὰ πλέξωσι τὸν ἐπιτάφιον στέφανον τοῦ ἐπιστήμονος καὶ ἰατροῦ. Ἀφ' οὗ δὲ καὶ τὰ κυριώτερα ἐκ τοῦ βίου τοῦ τεθνεῶτος ἐξιστόρησεν ἐπαρκῶς ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ὁ διαπρύσιος τοῦ θείου λόγου κήρυξ, εἰς ἐμὲ δὲν μένει ἄλλο εἰμὴ νὰ ρίψω ἐπὶ τοῦ πολυδακρύτου τούτου φερέτρου ὀλίγα μόνον ἄνθη, ὅσα ἠδυνήθην νὰ δρέψω ἐκ τοῦ εὐανθοῦς καὶ πλουσίου λειμῶνος τῶν ἀρετῶν, ὅσαι κατεκόσμουν τὴν φιλάνθρωπον καὶ ἀγαθὴν καρδίαν, τὴν μακαρίαν ψυχὴν τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός.

Ὁ Δουκάκης Σημανδήρης, ἀφ' οὗ διήκουσε τά τε ἐγκύκλια καὶ τὰ τῆς ἰατρικῆς μαθήματα ἐνταῦθά τε καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐπιστρέψας διέτριψεν ἐπί τινα χρόνον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Εἰ καὶ ἠδύνατο ἔκτοτε, ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, νὰ θησαυρίσῃ πολλὰ καὶ πλουτήσῃ, δὲν τὸ ἔπραξεν ὅμως, ἐπειδὴ συνηισθάνετο ὅτι, ὅπως ἐξασκήσῃ τις τὸ φιλανθρωπότατον ἀλλ' ἅμα καὶ δυσκολώτατον τοῦτο ἐπάγγελμα, ἦτο ἀνάγκη νὰ καταρτισθῇ πρότερον ὡς οἷόν τε καλῶς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Ὅθεν καί, διαφλεγόμενος ὑπὸ θερμοῦ ἔρωτος ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως καὶ βελτιώσεως, μετέβη εἰς Βιέννην, ἧς ἡ ἰατρικὴ σχολὴ ἔκτοτε διεκρίνετο καὶ ἐφημίζετο. Ἐκεῖ ὁ Δουκάκης ἐπεδόθη μετὰ τῆς ἰδιαζούσης εἰς αὐτὸν φιλομαθείας ὁλόκληρος εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱερᾶς τέχνης, πεπροικισμένος δὲ καὶ ἐκ φύσεως μὲ σπάνια καὶ ἐξαίρετα διανοητικὰ προτερήματα, δὲν ἤργησε νὰ γείνῃ ἐντελῶς κάτοχος αὐτῆς καί, ὑποστὰς τὰ νενομισμένα, ἀνεκηρύχθη ἰατρός. Ὅ τι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δὲν ἠδύνατο, ἀπέβη τότε αὐτῷ δυνατὸν καὶ εὔκολον. Ἔκτοτε ἠδύνατο, ἐπιστρέψας εἴτε οἴκαδε εἴτε ἀλλαχόσε τῆς Ἀνατολῆς, νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος καὶ νὰ εὐδοκιμήσῃ ὅπου ἤθελεν. Ἀλλ' ἡ δίψα τῆς ἐπιστήμης ἦτο ἀκόμη ἄσβεστος ἐν αὐτῷ καὶ ὅ τι εἰς πάντα ἄλλον ἤθελε φανῇ πλέον

ἡ ἐπαρκὲς καὶ τέλειον εἰς αὐτὸν ἐφαίνετο ἀνεπαρκὲς καὶ ἡμιτελές. Ἐγνώριζεν ὅτι μόνον καὶ μακροχρόνιος καὶ ἐνδελεχὴς ἐντὸς μεγάλων νοσοκομείων πρακτικὴ ἄσκησις ἦτο δυνατὸν νὰ προσπορίσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀσφαλῆ ἐκείνην ἐμπειρίαν, ἥτις ἐγγυᾶται καὶ ἐξασφαλίζει εἰς τὸν ἰατρόν, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως καὶ ἑκάστοτε δυνατόν, τὴν ἐπιτυχίαν, τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀσθενοῦς. Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν ὁ Δουκάκης ἐπιχειρεῖ καὶ κατορθώνει ὅ τι οὐδεὶς ἄλλος Ἕλλην πρὸ αὐτοῦ· διορίζεται ἐπισήμως βοηθὸς ἑνὸς τῶν καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου ἐν τῇ κλινικῇ. Ἀλλὰ τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο τρόπαιον οὔτε ἐπτόησεν οὔτε ἐπῆρεν οὐδαμῶς αὐτόν. Ἡ ὑπεροψία, ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ αἱ παρόμοιαι, συνήθεις εἰς τοὺς πλείστους ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων, ἀδυναμίαι οὐδέποτε εὗρον εἴσοδον εἰς τὴν ἀγαθὴν ἐκείνην καρδίαν, ἥτις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μίαν καὶ μόνην ἀδυναμίαν εἶχε καὶ ἀπὸ ἓν καὶ μόνον πάθος κατεθιδρώσκετο, τὸ πάθος τῆς ἐπιστήμης. Ἔκτοτε ἄρχεται ἡ λαμπροτέρα καὶ ἐνδοξοτέρα περίοδος τοῦ ἐπιστημονικοῦ σταδίου τοῦ ἐξόχου ἡμῶν συμπολίτου. Κερδήσας ἐντὸς ὀλίγου τὴν δικαίαν ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην τῶν καθηγητῶν του, κατέστη ἡ δεξιὰ χεὶρ αὐτῶν, ἰδίως δὲ εὐνοεῖτο καὶ ἐτιμᾶτο ὑπ' ἐκείνου, ὃν καὶ τὰ μάλιστα ἐζήλωσεν ἔν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει, ὑπὸ τοῦ διασήμου καθηγητοῦ Σκόδα, ὅστις, ἀρχηγὸς νέας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ σχολῆς, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὡς ὁ ἐπισημότερος διδάσκαλος καὶ διαγνώστης τῶν στηθικῶν νοσημάτων καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ πρὸς ὃν συρρέουσιν ἀσθενεῖς ἐξ ὅλων τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ κόσμου. Ἡ φήμη τοῦ νέου Ἕλληνος ἰατροῦ, ἑνὸς τῶν ἀρίστων μαθητῶν τοῦ μεγάλου τούτου παθολόγου, ἦτο πρὸ πολλοῦ πάγκοινος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀσθενῶν, μάλιστα δὲ τῶν ἐκ Βλαχίας καὶ Τουρκίας μεταβαινόντων εἰς Βιέννην, ὅπως τύχωσι τῆς ἰατρικῆς ἐπισκέψεως τοῦ Σκόδα καὶ τῶν λοιπῶν διασήμων ἰατρῶν τῆς πρωτευούσης ἐκείνης, διὰ τοῦ Δουκάκη εἰσήγοντο πρὸς αὐτούς, οἵτινες καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν παρέδιδον αὐτούς, ὅπως ἐξακολουθήσῃ καὶ συντελέσῃ τὴν θεραπείαν. Ἐννοεῖ πᾶς τις εὐκόλως ποία πηγὴ φήμης καὶ ὑπολήψεως, ἀλλὰ καὶ πορισμοῦ ἠνοίχθη ἔκτοτε εἰς τὸν ἀοίδιμον συμπολίτην μας, εὑρεθέντα τοιουτοτρόπως εἰς τὴν ἐπιφανῆ ἅμα καὶ ἐπικερδεστάτην ταύτην θέσιν. Ἀλλ' οὗτος, ὅπως ἓν καὶ μόνον ἔμαθε καὶ ἐγνώριζε κάλλιστα, τὴν ἐπιστήμην τοῦ θεραπεύειν, οὕτω καὶ ἓν μόνον ἠγάπησε πάντοτε σὺν θέλησε νὰ μάθῃ, τὴν ἐπιστήμην τοῦ πλουτεῖν. Ἦτο ἀνώτερος τῶν χρημάτων, ὅπως ὀλίγιστοι τῶν ἰατρῶν καὶ ὀλίγιστοι τῶν ἀνθρώπων ἐν γένει· ὅλος δὲ ὁ κόσμος γνωρίζει τὴν ἄκραν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ ἀφιλοκέρδειαν καὶ οὐδεὶς εἶμαι βέβαιος ἐξ ὅσων μὲ ἀκούουσιν, οὐδεὶς σχεδὸν ὑπάρχει ὅστις νὰ μὴ γνωρίζῃ καὶ ἓν τοὐλάχιστον παράδειγμα τῆς ἀφιλοκερδοῦς ταύτης φιλανθρωπίας καὶ κατ' αὐτὸ ἀκόμη τὸ βραχύτατον διάστημα τῆς ἐν τῇ πόλει ἡμῶν περισινῆς διατριβῆς του. Ποία δέ τις ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐκτὸς τῆς πατρίδος καὶ μακρὰν ἡμῶν φιλάνθρωπος αὕτη ἀφιλοκερδειά του, καὶ ἐὰν δὲν ἐγνωρίζομεν ἐκ πλείστων ὅσων μαρτυριῶν καὶ διηγημάτων, μαρτυρεῖ αὐτὸς οἴκοθεν ὁ πολύδακρυς οὗτος νεκρός. Πτωχὸς πρὸ εἰκοσαετίας καὶ ἐπέκεινα ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς γενεθλίας του χώρας καὶ πτωχὸς ἐπίσης σχεδὸν ἐπέστρεψεν εἰς αὐτήν. Ὑπῆρξε δὲ τοῦτο φυσικὸν κατά τινα λόγον ἐπακόλουθον τοῦ ἐπιστημονικοῦ του πλούτου. Τίς ποτε ἔχων χρυσὸν καὶ ἄργυρον θηρεύει τὸν χαλκάν; ἢ τίς κεκτημένος θησαυρὸν ἀτίμητον ἀδαμάντων, δύναται νὰ ῥίψῃ βλέμμα ἐπιθυμίας εἰς τὰς εὐτελεῖς ψήφους, εἰς τὰ κοινὰ πετράδια; Εἶχεν ἐκεῖνος πλοῦτον ἀκένωτον καὶ θησαυρὸν ἀνεκτίμητον, τὴν ἱερὰν ὄντως τέχνην, τὴν θείαν ἐπιστήμην ἐξ ἧς ἀνέβλυζεν ἀνεξάντλητος πηγὴ ζωῆς, ἐξ ἧς προεχέετο κρουνηδὸν εἰς νάματα διαυγῆ καὶ σωτήρια τὸ πολυτιμότερον τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὑγεία. Ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης πολλοὶ ἤντλησαν σωτηρίαν καὶ ζωήν, πολλοὶ ἰάθησαν καὶ ἐθεραπεύθησαν. Εἷς μόνον φεῦ! δὲν ἠδυνήθη νὰ πίῃ ἐκ τῶν σωτηρίων τούτων ναμάτων, ν' ἀντλήσῃ ζωὴν οὐδὲ ὀλίγων κἂν ἡμερῶν, οὐδὲ ὀλίγων κἂν ὡρῶν ἐξ αὐτῶν, αὐτὸς οὗτος ὁ πρόθυμος καὶ φιλάνθρωπος καὶ ἀφιλοκερδὴς ἰατρὸς τῶν ἄλλων, τὸ πρόωρον καὶ ἀτυχὲς τοῦτο θῦμα τῆς νόσου, τόσον φοβερᾶς καὶ ἀκαταμαχήτου, ἀφ' οὗ κατέβαλεν αὐτὸν τὸν κραταιὸν καὶ τροπαιοῦχον αὐτῆς μαχητήν. Τύχη σκληρὰ τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν καὶ οὐδαμινῶν πλασμάτων! Εἰρωνεία πικρὰ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ ἐπιστήμης!

Ἐνθυμεῖσθε τὴν ἄφιξιν τοῦ ἀοιδίμου κατὰ τὸ τελευταῖον θέρος, ὅτε ἦλθε προσκληθεὶς ὑπὸ προσφιλοῦς συναδέλφου διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὴν εὐγενῆ ἐκείνην κυρίαν, ἣν ἐπέπρωτο μόλις ἐπανιδὼν ὄχι μετὰ πολλοὺς μῆνας χαίρων πλήρη ζωῆς καὶ ὑγείας, νὰ καταβῇ αὐτὸς εἰς τὸν τάφον. Ἐνθυμεῖσθε ὅλοι μετὰ πόσης ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἐχαιρετήσαμεν καὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι, ὅλοι ἐν γένει ἡμεῖς οἱ ἐγγύτεροι καὶ μερικώτεροι συμπατριῶταί του, τὸν νέον ἐκεῖνον ἐπιστήμονα, τὸν τιμήσαντα διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἀρετῆς αὐτοῦ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῷ τῆς ἐπιστήμης. Τὸν ἐπλησιάσαμεν οἱ πλεῖστοι, καὶ εὑρομεν αὐτὸν ὁποῖον τὸν ἐγνωρίζομεν πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Οὐδέν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον σύμπτωμα ἐπράδιβεν ὅτι ἐμεγαλοφρόνει, ὅτι ἐσεμνύνετο κἂν ἐπὶ τῇ δικαίως ἀποκτηθείσῃ φήμῃ του. Ἐφαίνετο μάλιστα ὡς ὅλως ἀγνοῶν αὐτὸς ὅ τι ὅλος ὁ κόσμος ἐγνώριζε, τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ ἀξίαν. Δὲν ἔφερε τὴν βαρεῖαν ἐκείνην πανοπλίαν τῆς σοβαρότητος, τὴν τόσον συνήθη εἰς τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα· ἐξ ἐναντίας ἐφαίνετο ὡς ἄνθρωπος οὐδέποτε φορέσας ἢ οὐδέποτε δυνηθεὶς νὰ φορέσῃ αὐτήν. Ὅσον δὲ βαρεῖα ἦτο ἡ ἐπιστήμη καὶ μάθησίς του τόσον ἐξ ἐναντίας ἐλαφρὰ ἦτο ἡ καρδία του, ὅπως κούφη καὶ ἐλαφρὰ εἶνε ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου τοῦ μὴ γνωρίσαντος ποτὲ τὴν ἀπάτην καὶ τὸ ψεῦδος, τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὴν δολιότητα. Εἶχαν παρέλθῃ πολλὰ ἔτη, ἀφ' ὅτου δὲν εἶχεν ἴδῃ τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους, τοὺς συμπολίτας του. Ἀλλὰ τὴν στέρησιν τούτου εἶχεν αἰσθανθῇ ὄχι περισσότερον παρὰ τὴν στέρησιν τῆς ἀψύχου, ἀλλὰ διὰ πᾶσαν ζωηρὰν καὶ εὐαισθητον καρδίαν ἐμψύχου λαλούσης πατρίδος, τῆς φύσεως. Μετὰ τόσα ἔτη, ὅσα διῆλθεν ὑπὸ τὸν ὁμιχλώδη καὶ σκυθρωπὸν οὐρανόν, πατῶν ἐπὶ τῆς ἀδιαλείπτου χιόνος καὶ ἀναπνέων ψυχρὸν ἀέρα τῆς Γερμανίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν γῆν, ὅπου λάμπει ἀείποτε σχεδὸν καθαρὸς ὁ ἥλιος καὶ δὲν δύει εἰμὴ διὰ νὰ ἐπιτείλῃ μελιχρὸν τὴν νύκτα καὶ γλυκὺ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, ὅπου ὁ οὐρανὸς γελᾷ φαιδρὸς καὶ ἀνέφελος, ὅπου ἡ γῆ λάμπει ἐνδεδυμένη ἀδιαλείπτως σχεδὸν τὴν ἑορτάσιμον ἐκ χλόης καὶ ἀνθέων στολήν της, ὅπου αἰωνίως σχεδὸν βασιλεύει τὸ ἔαρ, καὶ μετὰ τοῦ ἔαρος ἡ λάμψις τῆς κτίσεως καὶ φαιδρότης. Πάντα ταῦτα τὸν ἐνθύμισαν τὴν πρώτην του ἡλικίαν, τὰ νεαρά του ἔτη· καὶ ἐπειδὴ ἡ καρδία του ἦτο νέα καὶ ἀθῶα πάντοτε ὡς παιδίου, παρεδόθη εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν φυσικῶν

τούτων καλλονῶν μετὰ παραφορᾶς, μετ' ἀπληστίας. Εὔθυμος καὶ φαιδρός, ἔτρεχεν ἀπὸ ἐξοχῆς εἰς ἐξοχὴν καὶ ἀπὸ κήπου εἰς κῆπον, παντοῦ ὅπου ὑπῆρχον ῥόδα καὶ ἄνθη, ἐξατμίζοντα ὑπὸ τὸν λαμπρὸν ἥλιον τὸ ἄρωμά των, ἡ ἀηδόνες, μιγνύουσαι τὸ κελάδημά των πρὸς τὸν ἦχον τῶν μουσικῶν ὀργάνων. Ἦτο φαιδρὸς καὶ εὐτυχής, ἀλλ' ἄπληστος ἐν τῇ ἀπολαύσει· ἐφαίνετο ὡς φοβούμενος μὴ ἀπολέσῃ αἴφνης ὅ τι μόλις πάλιν μετὰ τόσα ἔτη στερήσεως ἀπήλαυσεν. Ἐπανῆλθεν ἔπειτα εἰς Γερμανίαν, ὅπου μετ' ὀλίγον ἠσθένησε βαρέως, καὶ ἀνέλαβε μὲν ἐκ τοῦ δεινοῦ στηθικοῦ νοσήματος, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐντελῶς. Ἡ κραταιὰ ἀλλὰ καὶ ἄκρατος ἐκείνη φύσις κατεκάμφθη. Ὁ θάνατος εἶχεν ἤδη ἐμφυσήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ὀλεθρίαν πνοήν του.

Ἔκτοτε μαγνήτης τις ἀκατανόητος εἵλκυεν αὐτὸν πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος, πρὸς τὴν χώραν τῶν ῥόδων καὶ τῆς μυρσίνης. Ὑπέστρεψε τέλος πάντων εἰς τὴν μητρικὴν φωλεὰν τὸ πτηνόν, ἀλλὰ πληγωμένον· ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν πατρίδα ὁ προσφιλὴς υἱός της, ἀλλὰ φέρων εἰς τὸ στῆθός του τὸ φαρμακερὸν τοῦ θανάτου βέλος· ἐπάτησεν ἐπὶ τέλους τὴν γῆν, ἥτις πρὸ ὀλίγων ἀκόμη μηνῶν εἶχεν ὑποδεχθῇ ζωογόνος καὶ πλήρης λάμψεως τὸ τέκνον τῆς μεσημβρίας· ἀλλὰ ἡ γῆ αὕτη εὑρέθη ψυχρὰ τὴν φορὰν ταύτην καὶ σκεπασμένη μὲ χιόνα ψυχρὰν καὶ λευκήν, ὡς ἡ μαρμαρίνη πλάξ ἡ καλύπτουσα τοὺς τάφους. Διατί μετεβλήθη καὶ ἐσκυθρώπασεν οὕτως ὁλόκληρος ἡ φύσις. Τί ἔγεινεν ὁ ἥλιος τῆς μεσημβρίας, ὁ οὐρανὸς τῆς Αἰολίδος, ἡ ἀνοιξις τῆς Λέσβου μὲ τὰς ἀηδόνας καὶ μὲ τὰ ἄσματα, μὲ τὰ πολύχροα ἄνθη καὶ τὸν μυρίπνοον ζέφυρόν της; Δι' αὐτὸν λοιπόν, τὸν ἐλθόντα νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ θάλπος τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου, δι' αὐτὸν ἐπάγωσεν ὁ κόσμος; Δι' αὐτόν, τὸν ἐλθόντα ν' ἀναπνεύσῃ μακρὰν τῆς μεμολυσμένης ἀτμοσφαίρας τῆς Βιέννης τὸν καθαρὸν καὶ μυροβόλον ἀέρα τῆς πατρίδος, δι' αὐτὸν ἐνεκρώθη, καὶ δὲν θὰ ἐγερθῇ πλέον ἐκ τοῦ ὕπνου καὶ τοῦ ληθάργου ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τόσον ζωηρά, τόσον σφριγῶσα φύσις; Ὦ! ἡ χιὼν ἐτάκη καὶ θὰ τακῇ καὶ θὰ παρέλθῃ τὸ ψῦχος· θ' ἀναπετασθῇ καὶ πάλιν αἴθριος καὶ ἀνέφελος ὁ οὐρανὸς καὶ θ' ἀνατείλῃ πάλιν εἰς αὐτὸν λαμπρὸς καὶ χαρμόσυνος τῆς Αἰολίδος ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὄχι πλέον καὶ διὰ σέ, ἀτυχῆ καὶ πολύκλαυστε Δευκάκη! Θὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν ἡ ἀνοιξις τῆς Λέσβου, καὶ εἰς τοὺς πρασίνους καὶ θιανθεῖς τάπητάς της θὰ ἐξαπλώσῃ ὅλας τὰς χάριτας, ὅλας τὰς καλλονάς της, ἀλλ' ὄχι πλέον καὶ διὰ σέ, πολυστέναχτε φίλε! Θ' ἀκουσθῶσι καὶ πάλιν ἄσματα φαιδρὰ καὶ χαρμόσυνα εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς Μυτιλήνης, καὶ ἐκ τοῦ πυκνοῦ τῶν δένδρων φυλλώματος θὰ ἀναμίξῃ πάλιν ἡ ἀηδὼν τὸ κελάδημά της εἰς τὸν ἦχον τῶν μουσικῶν ὀργάνων· ἀλλὰ σὺ, τὸ εὐφρόσυνον τέκνον τῆς φύσεως, θὰ ἦσαι ἀμέτοχος πάντων τούτων, ἀναίσθητος πρὸς τὰ ἐαρινὰ κάλλη τῆς γενεθλίας σου γῆς, εἰς τῆς ὁποίας τὰ ἀνήλια σπλάγχνα τεθαμμένον θὰ σὲ καλύπτῃ ἄψυχον καὶ νεκρὸν ἡ κρύα πλὰξ τοῦ τάφου! Μόνον δὲ ἡ ζῶσα καὶ ἡ ἔμψυχός σου πατρίς, ἡμεῖς οἱ ἐπιζῶντες συγγενεῖς καὶ φίλοι καὶ συμπολῖταί σου, θὰ θρηνῶμεν τὴν στέρησίν σου καὶ δὲν θὰ λησμονήσωμεν ποτὲ τὸ ὀδυνηρὸν τοῦτο τοῦ πικροῦ σου θανάτου δυστύχημα, καὶ θ' ἀναλογιζώμεθα, ἀπαρηγόρητοι πάντοτε, πόση σοφία καὶ πόση μάθησις κατέπεσεν αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς εἰς ἓν σκληρὸν καὶ ὀλέθριον κτύπημα τοῦ θανάτου!

Ἀλλὰ χοϊκοὶ στοχασμοὶ μὲ παραφέρουσιν ἐντὸς τοῦ ἱερωτάτου τῶν περιβόλων· αἰσθήματα φυσικὰ μὲ παρέσυραν τὸν ψυχικὸν ἄνθρωπον ἐκεῖ ὅπου μόνον ὁ θεῖος λόγος πρέπει νὰ ἀκούηται, καὶ ὅπου αἶνον μόνον καὶ δόξαν ὀφείλομεν ν' ἀναπέμπωμεν πρὸς τὸν κύριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Πικρὸν διὰ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς, οὐχ ἧττον πικρὸν διὰ τοὺς συμπολίτας καὶ τὴν πατρίδα ὁλόκληρον τὸ ποτήριον τοῦ αἰφνιδίου τούτου καὶ σκληροῦ θανάτου· ἀλλ' οὕτως ἐκεῖνος ἠὐδόκησεν. Αὐτὸς κύριος νεκρῶν καὶ ζώντων, ἡ βασιλεία Αὐτοῦ βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων καὶ ἡ δεσποτεία Αὐτοῦ ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Εὐλογητὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομα Αὐτοῦ καὶ νῦν καὶ πάντοτε. Πρὸς τοῦτον οὖν, ἀδελφοί, πρὸς τοῦτον στρέψωμεν καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν καί, πᾶν ὅ τι χοϊκὸν καὶ ἐγκόσμιον ἀποθέμενοι, δεῦτε ἑνώσωμεν τὰς ταπεινὰς ἡμῶν δεήσεις πρὸς τὰς θεοπειθεῖς εὐχὰς τοῦ πανιερωτάτου πατρὸς καὶ τῶν λοιπῶν συλλειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου καὶ παρακαλέσωμεν τὸν οἰκτίρμονα καὶ πολυεύσπλαγχνον Θεόν, ἵνα, συγχωρήσας εἰς τὸν μεταστάντα ἐξ ἡμῶν ἀδελφὸν τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, κατατάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν σκηναῖς δικαίων. Ὁ Θεὸς συγχωρήσοι αὐτῷ!

ΕΛΕΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΜΟΥΣΑΣ

Ἐπὶ τῷ πικροτάτῳ θανάτῳ τοῦ ἀειμνήστου μοι συζύγου Κ. Καλβοκορέση.

1

Ὦ Μοῦσαί μου! ἀφήσατε τὸν θεῖον Ἑλικῶνα,
Ἀφήσατε τὰ ῥόδα σας, τὰ ἴα καὶ τὰ κρίνα,
Ἀφήσατε τὰ δῶματα τὰ ἀγλαὰ ἐκεῖνα
Καὶ ἔλθετε πενθήμονες στοῦ βίου τὸν κλαυθμῶνα!
Ἔλθετε, φίλαι, πρὸς ἐμέ· λιγύν, γοώδη θρῆνον
Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ᾄσωμεν! ἀπώλεσα Ἐκεῖνον,
Ὃν μοὶ ἐδώσατε Ὑμεῖς
Συμβοηθὸν μου ἄριστον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς!

2

Στὸν θαλερὸν λειμῶνά σας εἶχον εἰσέλθει μόλις
Ὦ! ἐνθυμεῖσθε, Μοῦσαί μου! τὸν νεαρόν μου πόδα
Κινοῦσα πρὸς τ' ἀειθαλῆ καὶ ἁγιά σας ῥόδα
Κ' εἰς μόνην τὴν λατρείαν σας ἀπὸ καρδίας ὅλης
ποθοῦσα ν' ἀφιερωθῶ!

3

Κ' ἀφιερώθην! — ὦ ζωῆς γλυκερωτάτης χρόνοι!
Εν' ὦ δὲ τὰς καλλιανθεῖς, ὡραίας σας φυτείας
Ἐκαλλιέργουν ἔμπλεως ἀγάπης καὶ ἀνδρίας
Καὶ τὴν γλυκεῖαν χάριν σας ὅτι μ' ἐνδυναμόνει
συνηθανόμην εὐμενής,

4

Ὦ Μοῦσαι φίλαι! ὦ στιγμὴ ἀείμνηστος, γλυκεῖα!
Πνοὴ τῶν κόλπων τοῦ Θεοῦ ἀκήρατος πεμφθεῖσα
Ἠδίστη, χαριτόβρυτος πέριξ μου ἐκχυθεῖσα
Κ' ἐν τῇ μουσοφορήτῳ μου νεανικῇ καρδίᾳ
εἰσδύσασα ἐρατεινῶς!

5

Φεῦ! μετ' αὐτῆς ἐκόμισεν ἐνώπιόν μου ἴον
Σεμνότητος, ἐράσμιον, πολλῶν χαρίτων πλῆρες.
Αἴσθημα μ' ἐκυρίευσε στὴν θέαν του θυμῆρες,
Τὴν χεῖρά μου τῷ ἔτεινα· ἐρύθημα πλὴν θεῖον
μ' ἐθέρμανε τὰς παρειάς!

6

Καὶ ἀποροῦσα ἔμεινα· στὰ ὦτά μου ἀλλ' ὅμως
Σᾶς ἤκουσα φωνούσας μοι: « Κόρη, λάβε τὸ ἴον
»Θαρροῦσα καὶ διάβαινε ἔχουσ' αὐτὸ τὸν βίον·
»Εἰς σὲ *μόνην* βαδίζουσαν θὰ καταστῇ ὁ δρόμος
»τοῦ βίου λίαν χαλεπός! »

7

Ὦ Μοῦσαί μου! ἀφήσατε τὸν θεῖον Ἑλικῶνα,
Ἀφήσατε τὰ ῥόδα σας, τὰ ἴα καὶ τὰ κρίνα,
Ἀφήσατε τὰ δώματα τὰ ἁγλαὰ ἐκεῖνα!
Καὶ ἔλθετε πενθήμονες στοῦ βίου τὸν κλαυθμῶνα,
Ἔλθετε, φίλαι, πρὸς ἐμέ· λιγύν, γοώδη θρῆνον
Εἰς τὸ ἑξῆς θὰ ᾄδωμεν! ἀπώλεσα ἐκεῖνον,
Ὃν μοὶ ἐδώσατε Ὑμεῖς
Συνοδοιπόρον ἄριστον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς!

8

Καὶ δὴ τὸ ἴον ἔλαβον στὴν τρέμουσάν μου χεῖρα!
Ὦ! τῶν σεμνῶν χαρίτων του ὁπόση εὐωδία
Ἐπλήρωσε τὸ στῆθός μου καὶ ὅλη μ' ἡ καρδία
Ἔγεινε λάτρις του θερμή! ἀλλὰ κακόνους μοῖρα
μὲ εἶδε μ' ὄμμα δυσμενές!

9

Ὦ Μοῦσαι! τὸ γνωρίζετε: τὸ φθονερόν της πνεῦμα
Πόσους ἀνέμους καυστικοὺς ἤγειρε πανταχόθεν
Τοῦ τῆς ζωῆς ὁρίζοντος! τί σθένος δ' οὐρανόθεν
Κατέβαινέ μοι ἀρωγόν, καὶ τῶν δεινῶν τὸ ρεῦμα
Εἰς χάσμα ἔπιπτε βαθύ.

10

Κ' ἠγωνιζόμην εὔψυχος τὸν ἱερὸν ἀγῶνα,
Ἐκ τῆς καλῆς τοῦ ἴου μου ὁσμῆς ἐμπνεομένη
Κ' ἐκ τῶν σεμνῶν χαρίτων του πιστὰς ἀρυομένη
Τὰς ὁδηγίας, αἵτινες στοῦ βίου τὸν ὁρμῶ-
μάλιστα χρήσιμοί εἰσί!

11

Ἀλλ' οἴμοι! ἡ δεινὴ πνοὴ τοῦ κρυεροῦ θανάτου,
Ζηλοῦντος τὴν ἁρμονικὴν τοῦ βίου μας πορείαν,
Ἐχύθη ὅλη ἀπηνὴς στὴν τρυφερὰν φυτείαν,
Ἦν μετὰ νάματος στοργῆς ἁγίου, γλυκυτάτου
στοὺς κόλπους μας περιπαθῶς

12

Ἠρδεύαμεν! φεῦ! τρί' ἀγνά, πεφιλημένα θάλη
Τῆς ἀτυχοῦς καρδίας μου ἐμάρανεν ἀώρως
Ὁ βιοφθόρος θάνατος! βαβαί! τοσοῦτος φόρος
Εἰς τὸν σκληρὸν δὲν ἤρκεσε! — παρήγορος αἰθάλη
τῶν σπλάγχνων μου τὰς φλογερὰς

13

Πληγὰς μόλις ἐκάλυψεν! — ὦ! αὖρα βαλσαμώδης
Ἀπὸ τῆς Βίβλου πνέουσα τῆς θείας τοῦ Κυρίου
Τὸ ἄλγος μ' ἐθεράπευεν! — Ἡ πάνσοφος τοῦ Θείου
Βουλὴ ηὐδόκησ', ἔλεγον, αὐτὴ ἡ ταραχώδης
Ἐπὶ τῆς γῆς ἡμῶν ζωὴ

14

Τ' ἄνθη μου τὰ καλλίχροα νὰ μὴ καταμαράνῃ,
Κάλλιον ἁγλαίσματα ἀγγελικῆς χορείας
Εἰς οὐρανοὺς νὰ θάλλωσι: τῆς κοσμουργοῦ Σοφίας
Τ' ἄβυσσον φῶς νὰ βλεπωσιν. — Ἀλλ' ἡ σκληρὰ δρεπάνη
δὲν εἶχε πέσει τῆς χειρὸς

15

Φεῦ! τοῦ θανάτου. Ἐφ' ἡμῶν τὴν εἶχεν ὑψωμένην
Ὁ ἄπληστος! — Τὸ εὐθαλὲς κ' ἀγαπητόν μου ἴον
Μᾶλλον ἐμοῦ ἠσθάνετο τὸν θλιβερόν μας βίον
Φεῦ! ἐπαχθῆ. Τὴν φίλην του καρδίαν τετρωμένην
Πάντοτε εἶχ' ἐκ τῶν δεινῶν!

16

Καὶ ὁσημέραι θλιβερῶς μαραίνετο, ὠχρία·
Ἠγάλλετο δ' ὁ θάνατος καὶ ἄλλο θῦμα νέον
Ὅτι στὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐγίνετο μοιραῖον
Νὰ πέσῃ τόσον ἐνωρίς! — ὦ Μοῦσαι! πλὴν ἡ θεία
ἦν ἄλλη ἄρα γε βουλή;

17

Ὄχι βεβαίως! ἄπαγε! ὁ στάχυς τοῦ πεδίου
Εἰς θυελλώδη ἄνεμον τὴν κεφαλὴν δὲν κλίνει,
Ἐὰν ὁ μέγας Φυτουργὸς τὸ τέλος δὲν προτείνῃ
Ἐγγίσαν. — ὦ! τοῦ προσφιλοῦς κ' ἐρατεινοῦ μου ἴου
ἦν γεγραμμένη ἡ ζωὴ

18

Σύντομος ὑπὸ τῆς χειρὸς οἴμοι! τοῦ Αἰωνίου!
Καὶ τοῦτο ἄρα διατί; — Μὴ πλήρης ἁμαρτάδων
Ἤμην ἐγώ; καὶ πρὸς αὐτὰς τὸ ἴον μου ἀπᾴδον
Ἐθλίβετο, ἡ πρὸς αὐτὸ δ' εὐμένεια τοῦ Θείου
οὕτω προϋνόησ' ἐξ ἀρχῆς;

19

Οἴμοι ἐγώ! καὶ δὶς οἴμοι! καὶ τρὶς καὶ μυριάκις!
Ἢ μὴ προεῖδ' ὁ Πάνσοφος ὅτι τ' ἀγνόν μου ἴον
Εἰς τοῦ γηΐνου βίου του βλαστῆσαν τὸ πεδίον,
Ὅπου ὁδὸς μᾶλλον μακρὰ χαράττεται συχνάκις
τοῖς πονηροῖς ἢ τοῖς χρηστοῖς,

20

Τῶν ἀρετῶν του ἔμελλε τὸ θάλλος ν' ἀναπτύξῃ
Φεῦ! ἀλλῶν ἐνωρίτερον! Κ' ἐν τῇ φιλοστοργίᾳ
Τοῦ Πλάστου πλείων ἐπὶ γῆς ἄλλη ἑτοιμασία
Ἐθεωρήθη περιττή; καὶ ὥρισε νὰ πτύξῃ
τὴν βίβλον τόσον ἐνωρίς

21

Τοῦ βίου του ὁ ἄγγελος; — Ὦ σεβαστὴ ἰδέα!
Σὺ τοῦ νοός μου κράτησον, σὺ τὴν βαρυπενθῆ μου
Καρδίαν παραμύθησον, ὅτ' ὅλου τοῦ πενθίμου
Βίου μου σὺ μοὶ ἔμπνευσε αἰσθήματα γενναῖα,
Σύ μοι παρίστασ' ὁδηγός!

22

Ὦ Μοῦσαί μου! ἀφήσατε τὸν θεῖον Ἑλικῶνα,
Ἀφήσατε τὰ ῥόδα σας, τὰ ἴα καὶ τὰ κρίνα,
Ἀφήσατε τὰ ῥόδα σας τὰ ἁγλαὰ ἐκεῖνα
Καὶ ἔλθετε πενθήμονες στοῦ βίου τὸν κλαυθμῶνα!
Ἔλθετε, φίλαι, πρὸς ἐμέ· λιγύν, γοώδη θρῆνον
Εἰς τὸ ἑξῆς θὰ ᾄδωμεν! ἀπώλεσα *Ἐκεῖνον*
Ὃν μοὶ ἐδώσατε Ὑμεῖς
Συμβοηθὸν πιστότατον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς!

23

Ἀλλ' ἡ ψυχρὰ λοιπὸν πνοὴ τοῦ ἀφεγγοῦς μνημείου
Μετὰ τῆς ὕλης τῆς φθαρτῆς τὸ ζωηφόρον πνεῦμα
Τῆς ἀρετῆς ἐνέκρωσε; καὶ τὸ γλυκύ της νεῦμα
Σὺν τῷ ὑστάτῳ βλέμματι τοῦ θνήσκοντός μου ἴου
Ἐξέλιπε διὰ παντός;

24

Κ' ὡς πλοῖον ἄνευ οἴακος εἰς τῆς ζωῆς τὸ κῦμα
Ἐγὼ θὰ παραφέρωμαι; — μεγάλη βλασφημία! —
Τοῦ ἐναρέτου ἴου μου τὰ γενναῖα στοιχεῖα
Τῇ ὕλῃ ἀπεδόθησαν αἰώνιόν της κτῆμα·
Ἀλλ' ἡ θεοειδὴς πνοὴ

25

Ἡ ἐν αὐτῷ ἀείζωος παρὰ τῷ Αἰωνίῳ
Ὅθεν ἐξῆλθε, Πνεύματι ἀγνότατον θὰ πνέῃ
Τὸ ἄρωμα τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦτο θὰ μοὶ χέῃ.
Ὅπως ὑπὸ τὸ μῦρόν του τὸν βίον διανύω
μετ' ἄνθους μου τοῦ ὀρφανοῦ!

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 15 Ἀπριλίου 1874.

Σ. ΛΕΟΝΤΙΑΣ ΚΑΛΒΟΚΟΡΕΣΗ

ΜΑΪΟΣ 1874. — ΤΕΥΧΟΣ ΝΖ'.

ΠΕΡΙ ΑΝΤΑΠΟΔΟΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑΣ τῶν ΨΥΧΩΝ ΕΝ ΤΗ ΜΕΛΛΟΥΣΗ ΖΩΗ. (*)

Τὸ περὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ καταστάσεως τῶν ψυχῶν ζήτημα ποικιλοτρόπως ἀπεικονίσθη ὑπὸ τῶν διαφόρων θρησκευμάτων καὶ τῆς φαντασίας τῶν λαῶν. Μόνον ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία δίδει περὶ τούτου σαφῆ καὶ ὡρισμένην ἰδέαν. Εἰς μὲν τὰ Ἠλύσια πεδία τῶν ἀρχαίων βλέπει τις μόνον ἥρωας καὶ ἄνδρας οἵτινες ἐδοξάσθησαν ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ δὲ νήπια, οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἄσημοι, δηλαδὴ ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἀθωότης, ἐξωρίζοντο εἰς τὸν Ἅδην. Ὁ Μωάμεθ ὑπόσχεται εἰς τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ ὑλικὰς ἀπολαύσεις. Ὁ παράδεισος αὐτοῦ εἶνε γῆ συγκειμένη ἐκ μόσχου καὶ ἐκ τοῦ καθαρωτέρου ἀλεύρου, τὴν ὁποίαν ποτίζουσιν ὁ ποταμὸς τῆς ζωῆς καὶ τὸ Ἀκαρτάρ, ρυάκιον πηγάζον ἐκ τῶν ριζῶν τῆς Τούβας, ἤτοι δένδρου τῆς εὐτυχίας. Κρῆναι, τῶν ὁποίων τὰ σπήλαια συνίστανται ἐκ λευκορακίου ἠλέκτρου, αἱ δὲ ὄχθαι ἐξ ἁλόης, κελαρύζουσιν ὑπὸ χρυσοῦς φοίνικας. Πέριξ τῶν ὀχθῶν τετραγώνου λίμνης εὑρίσκονται χίλια ἀργυροειδῆ κύπελλα χρησιμεύοντα ὅπως οἱ προωρισμένοι ἀντλήσωσι τὸ ὕδωρ. Οἱ ἐκλεκτοὶ καθήμενοι ἐπὶ ὁλοσηρικῶν ταπήτων, παρὰ τῇ εἰσόδῳ τῶν σκηνῶν αὐτῶν, τρώγουσι τὴν σφαῖραν μεταβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀλλὰχ εἰς θαυμάσιον πλακοῦντιον. Εὐνοῦχοι καὶ ἑβδομήκοντα δύο μελανόφθαλμοι κόραι ὑπηρετοῦσιν ἐντὸς τριακοσίων χρυσῶν πινακίων τὸν ἰχθὺν Νοῦν καὶ τὰ πλευρὰ τοῦ βαβυβάλεως Βαχλάμ. Ὁ ἄγγελος Ἰσραφὰλ ψάλλει ὡραίους ὕμνους καὶ εὐειδέσταται νεάνιδες ἀναμιγνύουσι τὰς φωνάς των εἰς τὰς συμφωνίας ταύτας. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἐναρέτων ποιητῶν ἀπομεμακρυσμέναι εἰς τὸ σπήλαιον πτηνῶν τινων ἱπταμένων ἐπὶ τοῦ *δένδρου τῆς εὐδαιμονίας* συνοδεύουσι τὸν οὐράνιον χορόν. Ἐν τοσούτῳ κρυστάλλινοι κώδωνες κρεμάμενοι ἐπὶ χρυσῶν φοινίκων σείονται μελῳδικῶς ὑφ' ἑνὸς ζεφύρου ἐξερχομένου ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ.

Παρὰ τοῖς Σκανδιναυϊκοῖς λαοῖς αἱ ἀπολαύσεις τοῦ παραδείσου ἦσαν αἱματηραί, πλὴν ὑπῆρχε μεγαλεῖόν τι εἰς τὰς ἡδονὰς αἵτινες ἀπεδίδοντο εἰς τὰς σκιὰς τῶν πολεμιστῶν, καταγινομένων νὰ συναθροίζωσι τὰς καταιγίδας καὶ νὰ διευθύνωσι τοὺς ἀνεμοστροβίλους. Ὁ παράδεισος οὗτος ἦτο τὸ ἐξαγόμενον τῆς ζωῆς, ἣν διῆγεν ὁ βάρβαρος τοῦ Βορρᾶ. Πλανώμενος ἐπὶ τῶν ἀγρίων ἀκτῶν καὶ ἀκροαζόμενος τὴν φωνὴν τοῦ ὠκεανοῦ, περιήρχετο εἰς ρεμβασμόν. Ἔχων δὲ τὸν νοῦν τεταραγμένον καὶ τὰς ἰδέας συγκεχυμένας, ἀνεμιγνύετο μετὰ τῶν στοιχείων, ἀνέβαινε τὰ φεύγοντα νέφη, ἐστάθμιζε τὰ γυμνὰ βάση καὶ ἐπέτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς τρικυμίας.

(*) Ἐρανισθὲν ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ Σατωβριάν.

Ὁ ᾅδης τῶν ἀπίστων εἶνε τόσον ἀλλόκοτος ὅσον καὶ ὁ παράδεισος αὐτῶν. Αἱ ἀμοιβαὶ ἃς ὁ Χριστιανισμὸς ὑπόσχεται εἰς τὴν ἀρετήν, ὡς ἐπίσης αἱ ὀδύναι, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει εἰς τοὺς κακοποιούς, εἶνε αἱ μόναι αἵτινες στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ᾅδης τῶν Χριστιανῶν δὲν ἐδημιουργήθησαν ἀναλόγως τῆς ἰδιαιτέρας ροπῆς λαοῦ τινός, ἀλλὰ στηρίζονται ἐπὶ γενικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἁρμόζουσιν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις. Ὑπάρχει ἁπλούστερον καὶ ὑψηλότερον τῶν ἑξῆς ὀλίγων λέξεων ; Ἡ εὐδαιμονία τοῦ δικαίου ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ συνίσταται εἰς τὴν πλήρη ἀπολαυὴν τοῦ Θεοῦ—ἡ δυστυχία τοῦ ἀσεβοῦς συνίσταται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ τὰς τελειότητας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ στερῆται αὐτῶν διὰ παντός.

Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πρεσβεύουσι διαφόρους γνώμας ὡς πρὸς τὴν ἄμεσον κατάστασιν τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου μετὰ τὸν χωρισμὸν αὐτῆς ἐκ τοῦ σώματος. Ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος λέγει ὅτι πορεύεται εἰς τόπον εἰρήνης, περιμένουσα ὅπως ἐνωθῇ μετὰ τῆς ἀφθάρτου αὐτῆς σαρκός. Ὁ ἅγιος Βερνάρδος πιστεύει ὅτι εἶνε δεκτὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔνθα ἐπισκοπεῖ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' οὐχὶ τὴν θεότητα αὐτοῦ, ἣν θέλει ἀπολαύσει μόνον μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτῆς, δηλαδὴ ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ. Εἰς ἄλλα τινὰ μέρη τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ βεβαιοῖ ὅτι εἰσέρχεται εἰς τὸν παράδεισον ἀμέσως ἐν πλήρει μακαριότητι, τὴν δὲ γνώμην ταύτην ἀσπάζονται καί τινες Θεολόγοι.

Ἐπειδὴ ὅμως εἶνε δίκαιον καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἅτινα ὁμοῦ ἐξήσκησαν ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὴν ἁμαρτίαν εἴτε τὴν ἀρετήν, νὰ βραβευθῶσιν ἢ τιμωρηθῶσι συγχρόνως, τούτου ἕνεκεν ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ ἐξαγαγὼν ἡμᾶς ἐκ τοῦ μηδενὸς θέλει καὶ αὖθις μᾶς προσκαλέσει ὅπως, ἐμφανισθέντες ἐνώπιον τοῦ θρόνου Αὐτοῦ, δώσωμεν λόγον τῶν πράξεών μας.

Ἡ στωϊκὴ σχολὴ ἐπίστευεν, ὡς οἱ Χριστιανοί, εἰς τὰ τάρταρα, εἰς τὸν παράδεισον, εἰς τὸ καθαρτήριον πῦρ, εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, καὶ ἡ ἰδέα τοῦ τελευταίου τούτου δόγματος ἦτο συγκεχυμένως πως διεσκορπισμένη μεταξὺ τῶν μάγων τῆς Περσίας. Οἱ Αἰγύπτιοι ἤλπιζον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ζωήν, ἀφοῦ προηγουμένως διέμενον ἐν τῷ τάφῳ χίλια ἔτη.

Ὁ Πλίνιος χλευάζων τὸν Δημόκριτον μᾶς διδάσκει τίνι τρόπῳ ὁ φιλόσοφος οὗτος παρεδέχετο τὴν ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς. «Similis et de asservandis corporibus hominum, ac reviviscendi promissa à Democrito vanitas, qui non vixit ipse„.

Εἰς τοὺς ἑπομένους στίχους ὁ Φωκυλίδης σαφῶς ἐκφράζεται περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν,

Οὐ καλὸν ἁρμονίην ἀναλύσεμεν ἀνθρώποισι.
Καὶ τάχα δ' ἐκ γαίης ἐλπίζομεν ἐς φάος ἐλθεῖν.
Λείψαν' ἀποιχομένων· ὀπίσω τε θεοὶ τελέουσι!

Ὁ Βιργίλιος ἀμυδρῶς πως ὁμιλεῖ περὶ τοῦ δόγματος τῆς ἀναστάσεως ἐν τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ τῆς Αἰνιάδος.

Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ μόρια διεσκορπισμένα εἰς τὰ στοιχεῖα θὰ δυνηθῶσι νὰ ἑνωθῶσι ὅπως ἀποτελέσωσι τὰ αὐτὰ σώματα ; Πρὸ πολλοῦ ἐγένετο ἡ ἀντίρρησις αὕτη καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Πατέρων ἀπήντησαν «ἐξήγησόν μοι πῶς ὑπάρχεις, λέγει ὁ Τερτυλλιανός, καὶ θέλω σοὶ εἰπεῖ τί θὰ γίνεις.»

Ἐν τούτοις οὐδὲν ἐκπληκτικώτερον καὶ φοβερώτερον τῆς στιγμῆς ἐκείνης καθ' ἣν ἡ σάλπιγξ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰωσαφὰτ θέλει ἀναγγείλει τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων. «Καὶ εἶδον, λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐν τῇ ἀποκαλύψει αὐτοῦ, ὅτε τὸ ἀρνίον ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην· καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη· καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον εἱλισσόμενον, καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοί, καὶ πᾶς δοῦλος καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου· ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι ; » (*)

Ἰδοὺ πῶς παριστάνει τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἕκαστος μέλλει νὰ παρουσιασθῇ ὅπως δώσῃ λόγον τῶν πράξεών του. « Καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτοῦ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς· καὶ εἶδον τοὺς νεκρούς, μικροὺς καὶ μεγάλους, ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνεῴχθησαν καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν· καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς· καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός· οὗτός ἐστιν ὁ δεύτερος θάνατος· καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. »(*)

Περιγράφων δὲ τὴν μακαρίαν διαμονὴν τῶν δικαίων λέγει· « Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρῆλθε, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, Ἱερουσαλὴμ καινήν, καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· Ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν· καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν, Θεὸς αὐτῶν, καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι· οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι· ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. Ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. Καὶ λέγει μοι, Γράψον· ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. Καὶ εἶπέ μοι, Γέγονε· ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέ-

(*) Ἀποκ. Κεφ. ΣΤ'.
(*) Ἀποκ. Κεφ. Κ'.

λος· ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν· ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ Θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι ὁ υἱός· δειλοῖς δὲ καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι, τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος. » (*)

Ὁ Φενελὼν ἀφηγούμενος τὴν κατάβασιν τοῦ Τηλεμάχου εἰς τὴν διαμονὴν τῶν δικαίων ἐσχεδίασε προφανῶς τὸν Χριστιανικὸν παράδεισον. Συγκρίνατε τὴν περιγραφὴν ταύτην μὲ τὴν τοῦ Βιργιλίου καὶ θέλετε ἐννοήσει ὁποίους προόδους ὁ Χριστιανισμὸς ἐποίησεν εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. « Καθαρὸν καὶ γλυκὺ φῶς διαχέεται κύκλῳ τῶν σωμάτων τῶν δικαίων αὐτῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς περιβάλλει διὰ τῶν ἀκτίνων του, ὡς διὰ χιτῶνος. Τὸ φῶς αὐτὸ δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἀμαυρὸν φῶς τὸ φωτίζον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θυστήνων ὄντων καὶ τὸ ὁποῖον εἶνε σκότος· ἀλλ' εἶνε οὐράντός τις μᾶλλον δόξα ἢ φῶς. Αὐτὸ εἰσχωρεῖ εὐκολώτερον εἰς τὰ στερεώτερα σώματα, ἢ ὅσον αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἰσχωροῦν εἰς τὸν διαφανέστερον κρύσταλλον. Δὲν θαμβώνει οὐδέποτε τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπ' ἐναντίας ἐνισχύει αὐτοὺς καὶ φέρει εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς ἀνέκφραστον γαλήνην. Ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου οἱ μακάριοι οὗτοι ἄνδρες τρέφονται· ἐξ αὐτῶν δ' ἐκπορεύεται καὶ εἰς αὐτοὺς εἰσπορεύεται, τοὺς διαπερνᾷ καὶ ἐνσαρκοῦνται ἐν αὐτοῖς ὡς τὰ βρώματα ἐνσαρκοῦνται ἐν ἡμῖν. Τὸ βλέπουσι, τὸ αἰσθάνονται, τὸ ἀναπνέουσιν· αὐτὸ γεννᾷ ἐν αὐτοῖς ἀνεξάντλητον πηγὴν εἰρήνης καὶ χαρᾶς· εἶνε δὲ βυθισμένοι ἐν τῇ ἀβύσσῳ ταύτῃ τῆς χαρᾶς, ὡς οἱ ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσσῃ. Δὲν ἐπιθυμοῦσι τοῦ λοιποῦ μηδέν· ἔχουσι τὰ πάντα χωρὶς νὰ ἔχωσι μηδέν, διότι ἡ ἀπόλαυσις τοῦ καθαροῦ αὐτοῦ φωτὸς πραΰνει τὴν πεῖναν τῆς καρδίας των. . . . . .

. . . . . .

. . . Διηνεκὴς νεότης, ἀτελεύτητος μακαριότης, δόξα ὅλως θεία, εἶνε ἐζωγραφημέναι ἐπὶ τῶν προσώπων αὐτῶν· ἡ δὲ χαρά των δὲν ἔχει τι ἀπρεπὲς ἢ ἄσεμνον, ἀλλ' εἶνε γλυκεῖα, εὐγενὴς καὶ πλήρης μεγαλείου, πόθος τις ἀκάθεκτος ἀληθείας καὶ ἀρετῆς ὅστις κυριεύει αὐτούς. Διατελοῦν ἀδιαλείπτως κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν εἰς τὴν αὐτὴν ἔκστασιν τῆς καρδίας, εἰς τὴν ὁποίαν διατελεῖ μήτηρ ἐπαναβλέπουσα τὸν ποθητὸν αὐτῆς υἱόν, ὃν ἐνόμιζεν ἀπολωλότα· ἡ δὲ ἀγαλλίασις ἐκείνη ἥτις ἐγκαταλείπει μετ' ὀλίγον τὴν μητέρα οὐδέποτε ἀπομακρύνεται ἐκ τῆς καρδίας τῶν μακαρίων τούτων ἀνδρῶν. » (*)

Αἱ ὡραιότεραι σελίδες τοῦ Φαίδωνος εἶνε ἧττον ὑψηλαὶ τῆς περιγραφῆς ταύτης· καὶ ἐντοσούτῳ ὁ Φενελών, περιωρισμένος ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς μυθοπλαστίας του, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὰς σκιὰς ὅλην τὴν μακαριότητα ἐκείνην, δι' ἧς ἤθελε περιβάλλει τοὺς ἀληθεῖς ἐκλεκτούς.

Τὸ καθαρώτερον τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶνε ὁ θαυμασμός· πλὴν ὁ ἐπίγειος οὗτος θαυμασμὸς εἶνε πάντοτε ἀναμεμιγμένος μετὰ ἀδυναμίας τινὸς εἴτε ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ὅπερ θαυμάζει, εἴτε ἐν τῷ ἀντικειμένῳ ὅπερ θαυμάζεται. Φαντασθῶμεν λοιπὸν τέλειόν τι ὄν, πηγὴν πάντων τῶν ὄντων, πρὸς τὸ ὁποῖον διάκειται ἐναργῶς καὶ ἁγίως πᾶν ὅ τι ὑπῆξε, ὑπάρχει καὶ θέλει ὑπάρξει. Ὑποθέσωμεν συγχρόνως ψυχὴν ἀπηλλαγμένην φθόνου καὶ ἀναγκῶν, ἀδιάφθορον, ἀναλλοίωτον, ἀκάματον, ἱκανὴν νὰ προσηλώνῃ ἀεννάως τὴν προσοχὴν αὐτῆς· φαντασθῶμεν αὐτὴν ἐπισκοποῦσαν τὸν Παντοδύναμον, ἀνακαλύπτουσαν ἀδιαλείπτως ἐν αὐτῷ νέας γνώσεις καὶ νέας τελειότητας, μεταβαινούσας ἀπὸ θαυμασμοῦ εἰς θαυμασμὸν καὶ μὴ ἐννοούσαν τὴν ὕπαρξίν της εἰμὴ διὰ τοῦ παρατεταμένου αἰσθήματος τοῦ θαυμασμοῦ τούτου· ἐννοήσωμεν περὶ πλέον τὸν Θεὸν ὡς τὴν ὑπερτάτην καλλονήν, ὡς τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς ἀγάπης· φαντασθῶμεν ἁπάσας τὰς φιλίας τῆς γῆς ἀφανιζομένας ἢ συναθροιζομένας εἰς τὴν ἄβυσσον ταύτην τῶν αἰσθημάτων ὡς σταγόνες ὕδατος ἐν τῇ θαλάσσῃ, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μακαρία ψυχὴ νὰ ἀγαπᾷ μόνον τὸν Θεὸν, χωρὶς νὰ παύῃ ἀγαπῶσα τοὺς φίλους οὓς ἔλαβεν ἐπὶ τῆς γῆς· πεισθῶμεν τέλος ὅτι ὁ προωρισμένος ἔχει τὴν προσφιλεστάτην πεποίθησιν ὅτι ἡ εὐδαιμονία αὐτοῦ θὰ εἶνε ἀτελεύτητος, καὶ τότε θὰ ἔχωμεν τῇ ἀληθείᾳ ἀτελεστάτην τινὰ ἰδέαν περὶ τῆς μακαριότητος τῶν δικαίων· τότε θέλομεν ἐννοήσει ὅτι πᾶν ὅ τι ἡ καρδία τῶν μακαρίων δύναται νὰ ἐκφωνήσῃ εἶνε ὁ τρισάγιος ἐκεῖνος ὕμνος ὁ τελευτῶν καὶ ἀναγεννώμενος αἰωνίως ἐν τῇ αἰωνίᾳ ἐκστάσει τῶν οὐρανῶν.

Α. Κ.

(*) Ἀποκ. Κεφ. ΚΑ'.
(*) Τηλ. Βιβλ. XIX.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ
Η
ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ.

Κατὰ τὸν νοέμβριον τοῦ 1869 καὶ τὸν ἰανουάριον τοῦ 1870 ἐν τῷ Α'. τοῦ Μέντορος τόμῳ (σελ. 113 καὶ 289) εἶχε γραφῇ ἐν συντομίᾳ ὅτι ἡ τυφλὴ πρὸς τὰ ξένα ἀφομοίωσις ἐπήνεγκε τὴν τῶν πατρίων περιφρόνησιν — ὅτι πολυτέλεια καὶ διαφθορά, αἱ δύο τῆς καταστροφῆς τῶν ἐθνῶν πρόδρομοι, ὅλον ἐν ἐξαπλοῦνται καὶ μεταδίδουσι τὸ δηλητήριον αὐτῶν μέχρι καὶ τοῦ μυελοῦ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν βίου — ὅτι ἡ πολυτέλεια ἐστὶ τὸ ἀγριώτερον τῶν θηρίων, τὸ ὁποῖον ἀτιμωρήτως βασανίζει τὰς κοινωνίας καὶ καταστρώγει τὴν ἀνθρωπότητα — ὅτι ἡ πολυτέλεια ἀφανίζει τοὺς συζύγους, καταστρέφει τὰς οἰκογενείας, κλέπτει ἐκ τῶν παίδων τὸν ὀβολὸν τῆς ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως, ἀναστατόνει τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν, ἐμβάλλει τὸν σώφρονα εἰς πειρασμὸν καὶ τὴν ἀρετὴν εἰς ἀπελπισίαν, κτλ.

Σήμερον δέ, ὁδεύοντος τοῦ 1874 μόλις, ἐν ἀγαλλιάσει οὐ μόνον τὸν ἐγχώριον τύπον ὡς ἐν συναυλίᾳ κατὰ πολυτελείας ἀνέγνωμεν γράφοντα, ἀλλὰ καὶ ἔγγραφον εἴδομεν ἐν ἀντιτύποις τοῦ ἑνὸς πλείοσιν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα περιφερόμενον, ἐφ' οὗ νὰ ἐγγράφωνται αἱ ὅσαι καὶ οἱ ὅσοι ἀποστρέφονται τὴν πολυτέλειαν

πρὸς συγκρότησιν ἀδελφότητος, ἥτις νὰ καταπολεμήσῃ τὸ ἀπίθανον τοῦτο θηρίον, τὸ ὁποῖον ὡς μὴ ὤρελε κατέβαλε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ τοι πᾶσα δύναμις ἀγρία καὶ πᾶσα βία ὑπέκυψεν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Οὕτως, ἐνῷ τὰ θηρία ἐξημερώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ πολυτέλεια ἐξηγρίωσε τὸν ἄνθρωπον. Ἐκείνη ἀντέταξαν τὴν βίαν ἐν τῇ ἀγρίᾳ αὐτῶν εἰλικρίνειᾳ, ἦλθον εἰς ἄμεσον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου πάλην καὶ κατεβλήθησαν· ἡ πολυτέλεια ὑπεκρίθη, ἐκολάκευσε, κατέστη πόρνη ἀναίσχυντος καὶ ἐπιτηδεία, λύσσαν πνέουσα κατὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τιμιότητος, ἐξηπάτησε τέλος καὶ κατέβαλε τὴν κοινωνίαν.

Λοιπὸν «κάλλιον ἀργὰ παρὰ ποτέ.» Καί τοι πρὸ καιροῦ ἔπρεπε ν' ἀνανήψωμεν καὶ νὰ συνασπισθῶμεν κατὰ τοῦ ἰοβόλου τούτου τέρατος, ἀλλὰ καὶ τόρα δὲν εἶνε κατόπιν ἑορτῆς. Τοσοῦτον δὲ δυσνίκητον τὸ θηρίον, ὥστε ὄντως πρὸς ἐξόντωσιν αὐτοῦ ἀπῃτεῖτο ἡ Ἡρακλῆς τις ἢ πολλῶν συνασπισμός. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐποχὴ τῶν ἡμιθέων παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτί, ἀνάγκη ἀτόλμητος ἦν τῷ ὄντι ἡ συγκρότησις τῆς ἀδελφότητος, ἣν προτίθεται τὸ ὅπερ ἄνωθι εἴπομεν ἔγγραφον καὶ ὅπερ χάριν τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν αὐτολεξεὶ ἀμέσως καταχωρίζομεν. Ἔχει δ' οὕτως.

«*Ἡ ἀφύπνισις.*

« Βεβαίως ὅλοι ἐκ πολυχρονίου πείρας γνωρίζομεν ὅτι ἡ ὀσημέραι αὐξάνουσα πολυτέλεια, τὴν ὁποίαν ἡ Εὐρώπη ἀπέναντι τῶν φώτων ἃ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν προγόνων ἡμῶν εὐγνωμοσύνης ἕνεκα ὡς καταστρεπτικὸν χείμαρρον μᾶς ἐξαποστέλλει, εἶνε ἡ μόνη δυστυχία τῶν τε ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, τῶν τε μεγάλων ἐμπορικῶν οἴκων καὶ τῶν μικρῶν, τῶν τε πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν, πασῶν τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἀτόμων, ἥτις καὶ τὴν ἐσχάτην καὶ τὴν τὰ μάλιστα ἀπόκεντρον τοῦ Ἀνατολίτου καλύβην ἀπογυμνόνει καὶ εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν πάντας ἐξαχρειόνει.

« Καὶ ὅμως, καί τοι γινώσκοντες τὴν αἰτίαν τῶν τοσούτων δυστυχιῶν ἡμῶν, καί τοι θρηνοῦμεν διὰ τὸ παρὸν καὶ στενάζομεν διὰ τὸ μέλλον τῶν τέκνων ἡμῶν, καί τοι πολλὰ κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ γράφομεν καὶ ἀναγινώσκομεν καὶ ἀναγγέλλομεν, παραδόξως, ὡς νὰ εὑρισκώμεθα εἰς βαθύτατον ὕπνον, ὡς νὰ ἐνυπνιαζώμεθα τὴν ἀθλίαν θέσιν εἰς ἣν εὑρισκόμεθα, ὡς μωροὶ ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἐξοδεύωμεν τὰ 90 τοῖς 0/0 εἰς τὰς ματαιότητας καὶ τὰ 10 μόνα εἰς τ' ἀπολύτως ἀναγκαῖα!

« Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ τὸ νὰ γινώσκωμεν τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν καὶ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ θεραπευθῶμεν δὲν εἶνε ἄρνησις τῆς λογικότητος ἡμῶν; Ἐὰν ἡμεῖς ἐξακολουθῶμεν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ θηρίου τούτου τῆς πολυτελείας νὰ μένωμεν, ὁποῖον ἄθλιον μέλλον δὲν παρασκευάζομεν εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν; Τί μεγαλείτερον κακὸν δύνανται νὰ πράξωσιν εἰς αὐτὰ οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν; Οὕτω διδάσκοντες τὰ φίλτατα ἡμῶν τέκνα, δὲν εἰμεθα οἱ ἀσπονδότεροι ἐχθροὶ αὐτῶν; Κατὰ πόσον βαρέως δὲν θέλουσι μνημονεύει ἡμᾶς ὡς πατέρας; Ἄραγε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐγερθῶμεν καί, ἀφήσαντες τοὺς λόγους, νὰ δράξωμεν χερσί τε καὶ ποσί τε καὶ διὰ τῶν δέοντων τὰ πράγματα ὅπως ἰαθῶμεν ἐκ τῆς λέπρας ταύτης, ὅτε ὄχι μόνον ἡμεῖς ὡς λογικὰ ὄντα θέλομεν ζήσει ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν θέλομεν προπαρασκευάσει μέλλον λαμπρὸν καὶ εὔδαιμον; Ἀλλ' Ὄχι! λέγουσί τινες καὶ μάλιστα οἱ ἀριστοδιώτεροι τῶν κοινωνιῶν.— Καὶ Διατί; — Διότι, ἀπαντῶσι, καὶ ἡ νοημονεστέρα οἰκογένεια ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἔχει τὴν γενναιότητα νὰ καταρρίψῃ ἀφ' ἑαυτῆς μόνη τὰ αἴσχη τῆς πολυτελείας, οὐδαμῶς δύναται νὰ κατορθώσῃ τὸ τοιοῦτον ἐντὸς οἱασδήποτε κοινωνίας.— Καὶ τίς οἶδε πόσαι τοιαῦται οἰκογένειαι ὑπάρχουσιν ἤδη αἵτινες, καί τοι ἐπιθυμοῦσαι τὴν σωτηρίαν αὐτῶν τε καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, εἰσὶν ὅμως καταδεδικασμέναι μὲ σπαραγμὸν τῆς καρδίας των νὰ ἐνδύωνται συμφώνως μετὰ τῶν λοιπῶν ὡς μόναι αἱ ἑταῖραι τῆς ἐποχῆς τῶν προγόνων ἡμῶν ἐνεδύοντο!

« Ἀλλ' ἄραγε ὅ τι μεμονωμένως δὲν κατορθοῦται δὲν εἶνε δυνατὸν διὰ πολλῶν νὰ κατορθωθῇ; Ἂν καὶ μέχρι τοῦδε οὐδεὶς πρὸς τοῦτο ἐτόλμησεν, ἡμεῖς ὡς πρόδρομοι μεταβολῆς σωτηρίου ἂς προτείνωμεν ἵνα ὅσοι ἐπιθυμοῦσι τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν τε καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν προσέλθωσι νὰ ἱδρύσωμεν ἀδελφότητα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θείας διδασκαλίας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « Ἡ Ἕνωσις καὶ ἡ εὐδαιμονία τῶν λογικῶν ὄντων », ὅπως ἀπὸ κοινοῦ καταρρίψωμεν μακρὰν ἀφ' ἡμῶν τὴν λέπραν ταύτην τῆς πολυτελείας καὶ ζήσωμεν τοῦ λοιποῦ βίον ὅλως λιτὸν καὶ τριτόλβιον. Καὶ τίνες ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ θηρίου τούτου κατατρυχόμενοι δὲν θέλουσι σπεύσει νὰ ἑνωθῶσι μὲ τὴν ἀδελφότητα ταύτην ὅπως ἀπὸ κοινοῦ κατασπαράξωσιν αὐτό; Τίνες ἀληθεῖς οἰκοδέσποιναι καὶ μητέρες, ἐμβλέπουσαι ἐν αὐτῇ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν καὶ τὸ λαμπρὸν μέλλον τῶν τέκνων αὐτῶν, δὲν θέλουσι παραδιάσει τοὺς συζύγους αὐτῶν πρὸς τὴν τοιαύτην ἀδελφότητα; Κατὰ πόσον αὗται ἐκ τοῦ τοιούτου διαβήματος τῶν συζύγων αὐτῶν δὲν θέλουσι σκιρτήσει ὑπὸ χαρᾶς, ἀνακαλύπτουσαι ὅτι αἱ σύζυγοι αὐτῶν οὐχὶ μόνῳ λόγῳ ἀλλὰ πράγματί εἰσιν ἀληθῶς πολυτιμότεραι λίθων πολυτελῶν; Τίνες κοινωνίαι, τίνα ἔθνη, τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς εὐδαιμονίαν ἡμῶν ψηλαφῶντα, δὲν θέλουσι μιμηθῇ τὸ παράδειγμα ἡμῶν ὅπως εὐδαιμονήσωσιν ὁμοίως; Πῶς θέλει διακριθῇ τὸ ἔθνος ἡμῶν ὡς ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ λαός, πρὸς ὃν οἰκουμενικὴν ἐντολὴν ὁ οἰκουμενικὸς διδάσκαλος ἔδωκεν ἵνα τὸν κόσμον φωτίσῃ, ὅτε ἡμεῖς ἐσμὲν ὅλως μεμακρυσμένοι τῶν γνησίων προγονικῶν ἡμῶν καὶ τῆς ἄνωθεν κατελθούσης χάριτος, τοῦ μόνου ἀληθοῦς τῆς ἀνθρωπότητος φωτισμοῦ;

« Ἆρα αἱ προαιώνιοι κατὰ τῆς πολυτελείας ἰδέαι ἂς μὴ μένωσιν ἐπὶ πλέον ὡς τὰ ξηρὰ ὀστᾶ. Ἂς λάβωσι ταῦτα σάρκα καὶ νεῦρα, ἂς κινηθῇ ἐν αὐτοῖς αἷμα ζωοῦργον καὶ πνεῦμα ζώσης ζωῆς (Ἰεζεκιὴλ 37), ἵνα, καταρρίψαντες τὸ προαιώνιον τοῦτο τοῦ ἐγωισμοῦ τῆς πολυτελείας θηρίον, ὅπερ τοσοῦτοι αἰῶνες νὰ σείσωσι κἂν οὐκ ἠδυνήθησαν, ζήσωμεν αἰωνίως ὡς λογικὸν καὶ οὐράνιον γένος, ὡς ὑπὸ τοῦ Πλάστου ἐπλάσθημεν.

Ἰδοὺ θεία χάριτι θέτεται ἐνώπιον ἡμῶν τὸ μικρὸν τοῦτο ἔργον ὡς μικρὰ ἀφορμή, οἱ δὲ θέλοντες σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν ἂς θέσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰς ὑπογραφὰς των, αἵτινες θέλουσι χρησιμεύσει ὡς θεμέλιος λίθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μέλλει ν' ἀνεγερθῇ τὸ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θείας διδασκαλίας σωτήριον τῆς ἀνθρωπότητος οἰκοδόμημα.

Σμύρνῃ τῇ 28 Μαΐου 1873.

« Οἱ ὑποφαινόμενοι, ἀσμένως καὶ ἐν ἐπιγνώσει παραδεχθέντες τὰς ἀνωτέρω σωτηριώδεις ἰδέας, ἐπιφυλασσόμεθα ἵνα μετὰ τὴν συμπλήρωσιν 318 ἀδελφῶν ἐκλέξωμεν 12μελῆ ἐπιτροπὴν ἐξ αὐτῶν, ἥτις νὰ συντάξῃ τὸν κανονισμὸν τῆς κατὰ τῆς πολυτελείας ἀδελφότητος ταύτης, ἧς μόνη ἡ ἐπωνυμία ὡρίσθη ἀπὸ τοῦδε.

Τῇ 20 Ἀπριλίου 1874. »

Τὸ ἄνωθι ἔγγραφον ἀναγνόντες ἐνεθυμήθημεν τὰ ὅσα ἐν σελ. 142 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁποία ὀφείλει νὰ ἦνε ἡ Ἑλληνίς» εἴχομεν γράψει, ἅπερ ἐπιθεωροῦντες ἐλάβομεν ἀφορμὴν ν' ἀνοίξωμεν τὸ κειμήλιον τῶν κειμηλίων, τὴν Ἁγ. Γραφήν, ἣν ἀνοίξαντες, ὢ! τοῦ θαύματος ἴδοὺ τί ἀμέσως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν προσέβαλε.

« Τάδε λέγει Κύριος· ἀνθ' ὧν ὑψώθησαν αἱ θυγατέρες Σιὼν καὶ ἐπορεύθησαν ὑψηλῷ τραχήλῳ καὶ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν καὶ τῇ πορείᾳ τῶν ποδῶν ἅμα σύρουσαι τοὺς χιτῶνας καὶ τοῖς ποσὶν ἅμα παίζουσαι, καὶ ταπεινώσει ὁ Θεὸς ἀρχούσας θυγατέρας Σιὼν καὶ Κύριος ἀνακαλύψει τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἀφελεῖ Κύριος τὴν δόξαν τοῦ ἱματισμοῦ αὐτῶν καὶ τοὺς κόσμους αὐτῶν καὶ τὰ ἐμπλόκια καὶ τοὺς κοσύμβους καὶ τοὺς μηνίσκους καὶ τὸ κάθεμα καὶ τὸν κόσμον τοῦ προσώπου αὐτῶν καὶ τὴν σύνθεσιν νοῦ κόσμου τῆς δόξης αὐτῶν καὶ τοὺς χλιδῶνας (τὰ περιδέραια) καὶ τὰ ψέλλια καὶ τὸ ἐμπλόκιον (τὴν καλύπτραν) καὶ τὰ περιδέξια καὶ τοὺς δακτυλίους καὶ τὰ ἐνώτια καὶ τὰ περιπόρφυρα καὶ μεσοπόρφυρα καὶ τὰ ἐπιβλήματα τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν καὶ τὰ διαφανῆ λακωνικὰ καὶ τὰ βύσσινα καὶ τὰ ὑακίνθινα καὶ τὰ κόκκινα καὶ τὴν βύσσον σὺν χρυσίῳ καὶ ὑακίνθῳ συγκαθυφασμένα καὶ θέριστρα κατάκλιτα. Καὶ ἔσται ἀντὶ ὀσμῆς ἡδείας κονιορτός, καὶ ἀντὶ ζώνης σχοινίῳ ζώσῃ, καὶ ἀντὶ τοῦ κόσμου τῆς κεφαλῆς τοῦ χρυσίου φαλάκρωμα ἔξεις διὰ τὰ ἔργα σου καὶ ἀντὶ τοῦ χιτῶνος τοῦ μεσοπορφύρου περιζώσῃ σάκκον. Καὶ ὁ υἱός σου ὁ κάλλιστος, ὃν ἀγαπᾷς, μαχαίρᾳ πεσεῖται, καὶ οἱ ἰσχύοντες ὑμῶν μαχαίρᾳ πεσοῦνται καὶ ταπεινωθήσονται καὶ πενθήσουσιν αἱ θῆκαι τοῦ κόσμου ὑμῶν καὶ καταλειφθήσῃ μόνη καὶ εἰς τὴν γῆν ἐδαφισθήσῃ (Ἡσαΐας Γ'. 16—26).»

Ὁπόσον ἀξιοσημείωτα τὰ ἄνωθι ἐδάφια τοῦ μεγαλοφωνοτάτου τῶν Προφητῶν! Ὁποία ἡ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του πολυτέλεια τῶν Ἰσραηλιτίδων γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ὁπόσον θαυμασίως ἐξεπληρώθησαν αἱ ἐπ' αὐτῶν προφητεῖαι τοῦ Ἡσαΐου!

Προσοχὴ λοιπὸν Ἑλληνίδες! Ἂς ἀνανήψωμεν Ἕλληνες! διότι οἱ νόμοι τοῦ Αἰωνίου εἰσὶν ἀναλλοίωτοι. Τὰ αὐτὰ θὰ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς ὅσα ἔπαθον καὶ ἐκεῖνοι, ὅσα ἔπαθον καὶ οἱ πρόγονοι Ἕλληνες μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλημμύραν τοῦ Περσικοῦ χρυσοῦ, ὅσα οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς πολυτελείας.

Πατέρες! ἐγράφομεν ἀλλοτε, πατέρες! ἠρωτήσατέ ποτε τιμίους, φρονίμους καὶ εὐσυνειδήτους νέους νὰ Σᾶς εἴπωσιν ὁποίαν ἐντύπωσιν προξενεῖ εἰς αὐτοὺς ὁ λογισμὸς ἐκεῖνος τῶν θυγατέρων σας; πλὴν τίς ἡ ἀνάγκη! ἐν τῇ σιγῇ αὐτῶν ὑπάρχει ἡ ἀπάντησις, ἐν τῇ ἀποχῇ τοῦ γάμου ἡ καταδίκη. Εἶνε πῦρ δι' αὐτοὺς ὁ στολισμὸς ἐκεῖνος τῆς ψευδοῦς φιλοκαλίας, τὸ ὁποῖον κατακαίει τὸν πλησιάζοντα· εἰς τὸ ἔγκλημα ὑπάρχει ἡ τιμωρία καὶ εἶνε τοσοῦτον τρομερωτέρα ὅσον δυσκολωτέραν τὴν αἰσθάνεταί τις.

Ἄνδρες! ἀπὸ σᾶς ἡ κοινωνία ἀναμένει τὴν σωτηρίαν της· Σᾶς ὑπεδείχθη τὸ μέσον, εἶνε ἡ ἰδία ὑμῶν σωτηρία, τὸ ἴδιον ὑμῶν ὄφελος.

Γυναῖκες! μὴ κάμνετε νὰ φαίνωνται ὅτι ἔχουν δίκαιον οἱ κατήγοροί σας καὶ μὴ κάμετε νὰ σιωπήσωσι καταλυπημένοι οἱ ἐπαινέται Σας. Δὲν εἶσθε ποσῶς τοιουτοτρόπως εὐτυχεῖς· κατακλίνεσθε ἐν ἀντιζηλίᾳ κ' ἐξυπνᾶτε ἐν παραλογισμῷ· ἡ καρδία σας καθίσταται ἄβυθος, ὁ νοῦς σας ἐργαστήριον βασάνων· ἀγνοεῖτε τὴν εὐτυχίαν καὶ μαραίνετε τὸ τρυφερὸν κάλλος της νεότητος ἐν τῇ ἀθλιότητι! καταργήσατε ἐξ ὁλοκλήρου τὸν συρμὸν καὶ μετριάσατε τὴν πολυτέλειαν· ἡ ὡραιότης σας θὰ γίνῃ καταρανής; ἡ ἀρετή σας θ' ἀναγεννηθῇ· θὰ φέρητε τὴν εὐτυχίαν τῶν οἰκογενειῶν, τῆς κοινωνίας τὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐπ' ἀκριβὲς τὰ ἄνωθι προφητικὰ τοῦ Ἡσαΐου λόγια θέσας ὡς προοίμιον ἐν τῇ ΟΒ'. ὁμιλίᾳ του ὁ συγγραφεὺς τῶν ἀθανάτων θρησκευτικῶν μελετῶν—ἃς ἐκ τῆς Γερμανικῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετήνεγκεν ὁ ἀληθὴς Ἕλλην, ὁ ἀληθὴς Χριστιανός, ὁ ἀληθῶς πεπαιδευμένος Δημήτριος Στ. Μαυροκορδάτος, οὗ αἰωνία ἡ μνήμη καὶ διὰ τοῦ σεμνοῦ ὁμοιώματος τοῦ ὁποίου ἔχομεν κοσμήσει τὴν 149 σελ. τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου— συνέταξεν ὁμιλίαν ἐξαίρετον ὅτι ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει *πάσῃ δυνάμει* νὰ ἐργάζηται ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως ἢ τῆς ἐπανόδου ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ *τῆς τῶν ἠθῶν ἁπλότητος.*

Τῆς ὁμιλίας ταύτης τὴν ἀνάγνωσιν, εὑρισκομένης ἐν τῷ Γ'. τόμῳ τῶν θρησκευτικῶν μελετῶν, στενῶς συνιστῶμεν τοῖς εἰλικρινῶς ἀγαπῶσιν ἑαυτούς.

« Ἡ καταφρόνησις, λέγει που, τῶν πλαστῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν, τῶν πραγμάτων, ὧν οὐδεμία ἐστὶ χρεία, *καθιστᾷ ἐλεύθερον* τὸ πνεῦμα, ἡ δὲ ἐλευθερία αὕτη τοῦ πνεύματος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς Χριστιανικῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἀπόστολοι παραινοῦσιν ἡμᾶς πλειστάκις νὰ μὴ γινώμεθα δοῦλοι τῶν γηΐνων ἐπιθυμιῶν καὶ ὀρέξεων, ἀλλὰ νὰ μένωμεν ἐλεύθεροι, καταβάλλοντες ἀείποτε τὰς τῆς σαρκὸς ἐπαναστάσεις.

« Ὁ ὀλίγας ἔχων ἀνάγκας καὶ ἐν ἁπλότητι ζῶν ἐστὶ πάσης ἀρετῆς ἐπιδεκτικός. Ὁ τοιοῦτος δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς γνώμης ἢ τῆς θελήσεως τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀπὸ τῶν μεταβολῶν τῆς τύχης. Πάντες δὲ τιμῶσι καὶ σέβονται αὐτόν, διότι οἱ θνητοί, καὶ δικαίως, ἔχουσιν ἐν τιμῇ τὸν ἐξ ἰδίων δυνάμεων σωτηρούμενον, καταφρονοῦσι δὲ θᾶττον ἢ ὕστερον τοῦ ἐπαιτοῦντος τὴν συνδρομὴν καὶ τὴν προστασίαν τῶν ἄλλων.

« Ὅσον ὀλιγωτέρων πραγμάτων χρῄζει τις δι' ἑαυτόν, τοσοῦτον εὐκολώτερον δύναται νὰ ἔλθῃ ἑτέροις εἰς βοήθειαν. Ὁ τοῖς ὀλίγοις ἀρκούμενος ἔχει πάντοτε περισσεύοντα ἵνα δι' αὐτῶν ἀγαθοποιήσῃ τοὺς πάσχοντας ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Οἰκονομῶν ἀπὸ τῶν μὴ ἀναγκαίων καθ' ἡμέραν ἀναλωμάτων ἱκανά, προθύμως ποιεῖ χρῆσιν αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος του καὶ ἐν γένει τῆς ἀνθρωπότητος.

« Πατέρες καὶ μητέρες, ἀποβάλετε τῶν οἰκιῶν ὑμῶν τὴν νε-

κρὰν λάμψιν τῆς κοσμικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ εἰσαγάγετε τὴν ἀληθῆ καὶ ἀθάνατον λάμψιν τῶν οἰκογενειακῶν καὶ ἀστυκῶν ἀρετῶν καὶ τῶν *Χριστιανικῶν* φρονημάτων! Δίδετε τοῖς ὑμετέροις τέκνοις τὸ λαμπρὸν παράδειγμα τῆς ἁπλότητος τῶν ἠθῶν καὶ τῆς εὐγενείας τῶν διαλογισμῶν ὑμῶν. Δακρυρροοῦσα κσλεῖ πάντας ἡ πατρὶς πρὸς τὴν ἁπλότητα τῶν ἠθῶν, πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς δικαιοσύνης. « Δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος· ἐλασσονοῦσι δὲ φυλὰς ἁμαρτίαι. »

Τέλος ὁ εἰδωλολάτρης Σωκράτης ἔλεγε «Τὸ μὲν μηδενὸς δέεσθαι θεῖον· τὸ δ' ὡς ἐλαχίστων ἐγγυτάτω τοῦ θείου. »

Η ΑΥΤΟΧΕΙΡΙΑ.

Δυστυχῶς εἰς τὸν σημερινὸν αἰῶνα ἡ μανία τῆς αὐτοχειρίας λαμβάνει σπουδαίας διαστάσεις καὶ κυρίως παρὰ τοῖς ἐπὶ πολιτισμῷ καὶ ἀναπτύξει καυχωμένοις ἔθνεσι.

Δὲν παρέρχεται ἡμέρα χωρὶς νὰ ἀναγνώσωμεν ἢ νὰ ἔχωμεν νὰ ἀναγράψωμεν καὶ θρηνήσωμεν τοιούτους ἑκουσίους θανάτους.

Πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον σκοπὸν νὰ γράψω τινὰς γραμμὰς περὶ αὐτοκτονίας καὶ νὰ κατακρίνω τὴν ἔνοχον, κακοῦργον, καὶ ἄθεσμον ταύτην πρᾶξιν, καί τοι δὲν ἀμφίβαλλον ὅτι παρὰ πολλῶν θὰ ἤκουον τὸ Καὶ τίς ἐπαινεῖ αὐτήν;

Ἄρθρον παλαιᾶς τινος Γαλλικῆς ἐφημερίδος, ὅπερ κατὰ τύχην περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου καὶ τὸ ὁποῖον κυρίως διαπραγματεύεται περὶ τῆς μονομανίας ταύτης, μοὶ ὑπενθύμισε τὸν σκοπὸν ὃν εἶχον καὶ μὲ παρώτρυνε νὰ τὸν πραγματοποιήσω ἀμέσως.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὀφείλω νὰ εἴπω ἐν τούτοις ὅτι πολλοῦ γε καὶ δεῖ τοῦ νὰ συμμερισθῶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ πρόκειται νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ, καὶ οὔτε θέλω ἀκολουθήσει τὰς θεωρίας καὶ γνώμας τοῦ σπουδαίου ἀρθρογράφου τῆς ἐν λόγῳ ἐφημερίδος, φοβούμενος μὴ ἀπολεσθῶ ἀκολουθῶν τὸ χάος τῶν ἰδεῶν καὶ συμπερασμάτων του.

Θέλω πραγματευθῆ τὸ ζήτημα μὲ τὸν πλέον ἁπλούστερον, εἰλικρινέστερον καὶ ἀθωότερον τρόπον, συμφώνως μὲ τὰς πεποιθήσεις καὶ τὴν καρδίαν μου.

Τὸ κατ' ἐμὲ ἡ αὐτοχειρία εἶνε ἀσυγχώρητος. Ἐὰν πολλοὶ ἐμπειρογνώμονες δὲν ἐβεβαίουν ὅτι οἱ αὐτοκτονοῦντες χάνουσιν ἐκ τῶν προτέρων τὸ λογικὸν καὶ τὴν ἠθικὴν δύναμιν, ἤθελον θεωρήσει τὴν αὐτοκτονίαν ὡς τὴν πλέον ἀσεβῆ καὶ ἀπεχθῆ πρᾶξιν καὶ τὴν πλέον ἀγενῆ ἐξ ὅσων δύνανταί τις νὰ φαντασθῇ.

Πόθεν σοὶ ἐμπνέεται ἡ ἰδέα τοῦ ὅτι δύνασαι ἐλευθέρως νὰ διαθέσῃς τὴν ὕπαρξίν σου;

Ἡ ζωή σου σοὶ ἀνήκει; ἢ δὲν εἶσαι παρὰ ἁπλοῦς φύλαξ αὐτῆς; Θὰ ἠξίους ποτὲ ὅτι εἶσαι δημιουργὸς σεαυτοῦ καὶ ὅτι ἔχεις ἐλευθέραν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ ἀτόμου σου; ἠξεύρεις βεβαίως καὶ πιστεύεις τὸ ἐναντίον.

Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἦσαι παρὰ ἀντιπρόσωπος μιᾶς ἄλλης δυνάμεως, πιστεύεις ὅτι ἀποδίδεις ἀκεραίαν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις σοὶ ἐνεπιστεύθη καὶ ὅστις εἶνε ἡ πηγὴ καὶ τὸ πρότυπον τῆς ζωῆς, πιστεύεις, λέγω, ὅτι τῷ ἀποδίδεις ἀκεραίαν τὴν παρακαταθήκην, ἣν ἔλαβες παρ' ἐκείνου;

Ἤθελες ἴσως εἰπεῖ· ποίας ὠφελείας εἶμαι εἰς τὸν κάτω τοῦτον κόσμον;

Ἐν μέσῳ τοσούτων ἀνθρώπων, ποίας ἀξίας, ποίας χρείας εἶνε τὸ ἀσθενές μου ἄτομον;

Ἡ ταλαιπωρία μὲ σκοτόνει καὶ ἡ λύπη μὲ κατατρώγει· νὰ μὴ ἔχω λοιπὸν τὴν ἄδειαν νὰ θέσω τέρμα εἰς τοὺς πόνους μου καὶ νὰ συντάμω στάδιον δύσκολον καὶ κοπιῶδες; Ὄχι.

Τὸ πᾶν εἶνέ τι ἁρμονικόν. Ἕκαστον μέρος αὐτοῦ κατέχει τὴν ἁρμοδίαν αὐτῷ θέσιν του καὶ συντελεῖ εἰς τὴν δόξαν τοῦ δημιουργοῦ του καὶ εἰς τὴν γενικὴν χρείαν. Ὅλοι εἴμεθα ὑπεύθυνοι ὁ μὲν τῷ δέ. Ὀφείλομεν εἰς τοὺς ὁμοίους μας καὶ τὰς ἐλαχίστας τῶν στιγμῶν μας. Ὁ διὰ τῆς αὐτοχειρίας θάνατος εἶνε ἄτιμος καὶ κλοπιμαῖος.

Εἷς τῶν περιφήμων συγγραφέων εἶπεν, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἀφαιρεῖν τὴν ζωὴν εἶνε κλοπὴ γινομένη πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Πρὶν ἐγκαταλείψωμεν αὐτήν, ὀφείλομεν νὰ τῇ ἀνταποδώσωμεν πᾶν ὅ τι αὕτη ἔπραξε δι' ἡμᾶς.

Ἤθελέ τις ἴσως ἀντείπει· Συνεχέστατα ὁ κόσμος δὲν μᾶς τρέφει μὲ πάθη καὶ μελαγχολίας;

Ἐὰν οὕτως ἔχῃ, θὰ ἔχωμεν περισσοτέραν ἀξίαν ἐκτελοῦντες μέχρι τέλους τὰς ὑποχρεώσεις αἵτινες μᾶς καθυπεβλήθησαν.

Θὰ κερδήσωμεν γενναιότερον τὴν ἀναμοιβήν, ἥτις μᾶς περιμένει ἢ μᾶλλον ἥτις μᾶς ἐπηγγέλθη μετὰ θάνατον, ζωηρότερον δὲ θέλομεν διαφιλονεικήσει καὶ κατορθικώτερον ἐπιδιώξει αὐτήν.

Ἂς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἄνευ θελγήτρου τυγχάνουσι «Νίκη ἄνευ κινδύνου, Θρίαμβος ἄνευ δόξης » καὶ ὅτι ὁ στρατιώτης, ὅστις οὐδέποτε εὑρέθη ἀπέναντι πυρός, δὲν δύναται νὰ ἐπαίρηται ὡς ἐκεῖνον ὅστις ἐξετέθη εἰς πλείστας μάχας ἀπέναντι χαλάζης σφαιρῶν καὶ βροχῆς μυδροβόλων.

Τέσσαρες ὑπάρχουσιν αἰτίαι ἱκαναὶ νὰ σπρώξωσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν αὐτοκτονίαν.

Τὰς τρεῖς εὐκόλως ἤθελέ τις καταπολεμήσει, μεταχειριζόμενος πρὸς τοῦτο ἓν ἁπλούστατον καὶ εὔκολον μέσον.

Ἐναντίον τῆς πρώτης, τῆς ἀπωλείας τοῦ λογικοῦ, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φιλοσοφία εἰσὶν ἀνίκανοι· Ἔνθα ἡ τρέλλα, ἐκεῖ ἡ εὐθύνη τῶν πράξεων παύει.

Ἀλλ' ἡ σκέψις αὕτη δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας τρεῖς περιπτώσεις.

Ἀνθρωπάριά τινα, κατάχρησιν ποιήσαντες καί ὁλοτελῶς κορεσθέντες τῶν ἐν τῷ κάτω τούτῳ κόσμῳ ἡδονῶν καὶ πραγμάτων, περαίνουσι συνήθως λαμβάνοντες τοιαύτην τινὰ ἀηδίαν τῆς ὑπάρξεώς των ὥστε πρωΐαν τινα εὑρίσκονται διατεθειμένοι νὰ τὴν ἐγκαταλείψωσιν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης λύπης καὶ δυσχερείας. Εἰς τοὺς τοιούτους δυνάμεθα νὰ προτείνωμεν ἓν ἀντίδοτον, λίαν ἀσφαλὲς καὶ ἀλάνθαστον.

Ἂς ἀποδιώξωσι τὸν ἐγωϊσμόν, ὅστις τοὺς κατατρώγει· ἂς ἐνδιαφέρωνται περὶ ἑνὸς οἱουδήποτε δυστυχοῦς· ἂς κάμωσι μίαν οἱανδήποτε καλὴν πρᾶξιν· ἂς ζητήσωσι νὰ βοηθῶσι δυστυχῆ τινα ἢ νὰ ἀνακουφίσωσιν ἐνδεῆ τινα, καὶ ἐν γένει ἂς σπείρωσι πέριξ αὐτῶν εὐεργεσίαν. Ἐὰν καὶ τοῦτο δὲν τοὺς προσκολλᾷ εἰς τὴν ζωήν, θέλω μεγάλως ἐκπληχθῆ.

Οὐδὲν δύναται καταλληλότερον, ἱκανώτερον καὶ ἀσφαλέστερον νὰ καταστήσῃ τὴν συνείδησιν ἐλευθέραν καὶ τὴν καρδίαν χαροποιάν, ἢ ἡ ἐκτέλεσις μιᾶς τῶν εἰρημένων πράξεων.

Ἄλλοι δὲ πάλιν αὐτοκτονοῦσι διὰ λόγους ὅλως διαφορετικούς. Χάριν τῆς προσβληθείσης τιμῆς των νομίζουσιν ὅτι ὑπακούουσιν εἰς τοὺς νόμους της παρανομοῦντες καὶ παραβαίνοντες τὰς παραγγελίας της.

Οὗτοι δύνανται νὰ ὦσι βέβαιοι, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἁμάρτημα, ὅσον σπουδαῖον καὶ ἂν ἦνε, ὅπερ νὰ μὴ δύναταί τις νὰ ἀναπληρώσῃ ἢ μᾶλλον ἐξαγοράσῃ, ἔτι δὲ καὶ ἐξαλείψῃ διὰ μιᾶς εἰλικρινοῦς μετανοίας καὶ ὅτι τὰ ἴχνη μιᾶς οἱασδήποτε ἐπιμέμπτου πράξεως δὲν διαμένουσιν αἰωνίως.

Ὁ ἔνοχος ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ συγχώρησιν, ἐὰν τὴν ἐπιθυμῇ σπουδαίως, ἐὰν καταβάλλῃ ὅλην τὴν ἐνέργειάν του, ὅλας τὰς δυνάμεις του, ὅλην τὴν ἐπιτηδειότητά του εἰς τὸ νὰ ἀναγεννηθῇ ἠθικῶς. Οὐδεὶς δύναται νὰ τῷ τὴν ἀρνηθῇ· καθότι οὐδεὶς δύναται νὰ κολακευθῇ ὡς ἀναμάρτητος (ἐκτὸς τοῦ Πίου).

Ὑπάρχει δ' ἔτι τρίτη τις κατηγορία ἀνθρώπων, οἵτινες συνεχῶς αὐτοκτονοῦσι θεωροῦντες τὴν αὐτοκτονίαν ὡς τὴν μόνην των ἀπελευθέρωσιν.

Τοιοῦτοι δὲ εἰσὶν οἱ κολοβοὶ τῷ σώματι, οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ πτωχοί.

Ὦ δυστυχεῖς ἀτυχεῖς, ἀντὶ νὰ ὑψώσητε τοὺς ὀφθαλμούς σας, ἐξ ἐναντίας χαμηλώσατε αὐτοὺς καὶ παρατηρήσατε κάτω ὑμῶν· ἀναμφιβόλως θέλετε ἀνακαλύψει δυστυχίας καὶ ἀθλιότητας μεγαλειτέρας, πάθη ἔτι φρικώδη παρὰ τὰ ἰδικά σας.

Ἐνδυναμωθέντες ἐκ τοῦ θεάματος τούτου, θὰ ἀναλάβητε θάρρος καὶ θὰ ὑποφέρητε ὀλιγώτερον πικρῶς καὶ μετὰ περισσοτέρας ἀνεξικακίας τὴν τύχην, ἣν ἡ Πρόνοια σᾶς προώρισεν.

Ἐνθυμήθητε, ὅτι ἡ δυστυχία καὶ ἡ ὀδύνη καθαρίζουσι τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀποκαθιστῶσι καλλίτερον.

Ἀγνοῶ ἂν διὰ τῶν ὀλίγων τούτων γραμμῶν, ἐπέτυχα νὰ κάμω καταληπτὴν τὴν σκέψιν μου.

Ἂν καταλλήλως ἀπέδειξα ὅτι ἡ αὐτοκτονία ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τυγχάνει ἐπιτρέψιμος καὶ συγχωρητέα καὶ ὅτι ἐξ ἐναντίας εἶνε ἡ πλέον αἰσχρὰ καὶ ἡ πλέον εὐτελὴς πρᾶξις, ἣν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, καὶ ὅτι ὁ αὐτοκτονῶν εἶνε ἄξιος τῆς περιφρονήσεώς μας.

Τοιοῦτος ἦτον τοὐλάχιστον ὁ σκοπός μου ὁπόταν ἀπεφάσισα νὰ χαράξω τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς.

Ἐὰν ὁ στρατιώτης, ὅστις ἐγκαταλείπει τὴν θέσιν του ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, εἶνε ἄτιμος καὶ περιφρονητέος, τί ἤθελεν εἶσθαι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις περιβληθεὶς παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ του μίαν ἐντολὴν τοσοῦτον σεμνοπρεπῆ ἀπαλλάττεται αὐτῆς πρὶν ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντά του, πρὶν ἡ ὁρισθεῖσα ὥρα σημάνῃ;

Μασσαλίᾳ τῇ 26 Ἀπριλίου 1874.

Α. ΣΕΙΡΓΑΝΙΑΠΣ.

ΑΜΥΟΤ ΙΑΚΩΒΟΣ.

Ὁ Ἰάκωβος Ἀμυὸτ, διάσημος διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου, ἐγεννήθη ἐν Μελοὺν τὴν τριακοστὴν ὀκτωβρίου 1515 ἐξ οἰκογενείας οὐκ ἀφανοῦς. Ἤρξατο τῶν σπουδῶν του ἐν Μελούν· μετὰ ταῦτα δὲ αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην ἐκπαιδεύσεως ἐκτενεστέρας ὁ Ἀμυὸτ ὑπῆγεν εἰς Παρισίους ἄνευ ἑτέρας βοηθείας ἐκ μέρους τῶν γονέων του εἰμὴ ἄρτου μέλανος, ὃν ἡ μήτηρ του τῷ ἔστελλε καθ' ἑβδομάδα· ἵνα δὲ ἐπιτύχῃ τοὺς τρόπους νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰ πανεπιστημιακὰ αὐτοῦ μαθήματα, ἐγένετο κατὰ διαδοχὴν ὑπηρέτης καὶ ἐπιμελητὴς ἔν τινι σχολείῳ. Λέγεται ὅτι τὴν νύκτα ἐν ἐλλείψει ἐλαίου καὶ λύχνου ἐσπούδαζεν εἰς τὴν λάμψιν ἀνθράκων ἀνημμένων. Ὅτε ἐτελείωσεν ἐν μεγάλῃ στερήσει καὶ κόποις τὰς σπουδὰς τῆς ποιήσεως, τῆς φιλοσοφίας, τῆς Λατινικῆς εὐγλωττίας καὶ τῶν μαθηματικῶν, ὑπῆγεν εἰς Bourges ἵνα σπουδάσῃ ἐκεῖ τὸ δίκαιον. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπέτυχεν ὁ Ἀμυὸτ μεσιτείᾳ τῆς Μαργαρίτας, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως, τὴν ἕδραν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Λατινικῶν, ἣν κατέχων ἐπὶ δωδεκαετίαν. Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἔκαμεν ὁ Ἀμυὸτ τὴν μετάφρασιν τῆς Ἑλληνικῆς μυθιστορίας, ΘΕΑΓΕΝΗΣ καὶ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, καί τινων ἐκ τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου. Τοῦτο τὸ πρῶτον ἔργον τῷ ἀπέφερεν ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ Α'. τὴν μονὴν τοῦ Βελοζάν. Καὶ τοι δὲ ἠσχολημένος εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Πλουτάρχου ὁ Ἀμυὸτ ἐπορεύθη εἰς Ἰταλίαν, ἵνα σπουδάσῃ ἐκεῖ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἕλληνος συγγραφέως.

Ἐν τῇ ἐπιστροφῇ του κατέστη παιδαγωγὸς τῶν δύο υἱῶν τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Β'. Οἱ δύο μαθηταὶ τοῦ Ἀμυὸτ ὑπῆρξαν Κάρολος ὁ Θ'. καὶ Ἑρρίκος ὁ Γ'. Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀναβάσεως του εἰς τὸν θρόνον Κάρολος ὁ Θ'. τὸν κατέστησε μέγαν ἐλεημοσύνην του· ἄνευ ὅμως κόπου δὲν κατέλαβεν ὁ Ἀμυὸτ τὴν σπουδαίαν ταύτην θέσιν. Αἰκατερίνη ἡ τῶν Μεδίκων, ἥτις ἡτοίμαζε τὴν θέσιν ταύτην διά τινα τῶν εὐνοουμένων της, γενομένη μανιώδης

διὰ τὴν ἀποτυχίαν, προσεκάλεσε τὸν Ἀμυὸτ ἐνώπιόν της καὶ εἶπεν « Ἐγὼ ἔκαμα τοὺς Γουίζους καὶ τοὺς Σατιλὸν τοὺς αὐλάρχας καὶ τοὺς πρωθυπουργούς, τοὺς βασιλεῖς τῆς Ναβάρας καὶ τοὺς πρίγγηπας τοῦ Κονδὲ νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς ἐμέ, καὶ θὰ ἔχω σὲ ἐπὶ κεφαλῆς, ἱερίσκε! » συγχρόνως δὲ τὸν ἠπείλησεν ὅτι θὰ τὸν θανατώσῃ, ἐὰν δὲν παρητεῖτο τῆς θέσεως ταύτης, τοῦ μεγάλου ἐλεοδότου. Ἀλλὰ Κάρολος ὁ Θ'. ὅστις ἠγάπα πολὺ τὸν διδάσκαλόν του, καθὼς ἐκάλει τὸν Ἀμυὸτ, κατώρθωσε νὰ τὸν προστατεύσῃ κατὰ τῆς μητρός του καὶ νὰ τὸν διατηρήσῃ ἐν τῇ στιλικὸν θρόνον ἐπέσυρεν ὅλον τὸ μῖσος τῶν ῥαβιούργων, οἵτινες τὸν κατηγόρουν, ὅτι εἶχε συμβουλεύσει τὴν δολοφονίαν τοῦ δουκὸς Eguise à Blois. Πολλάκις τὸν προσέβαλαν καὶ τὸν ἔκαμαν νὰ διατρέξῃ τοὺς μεγαλειτέρους κινδύνους. Μετὰ τὸν θάνατον Ἑρρίκου τοῦ Γ'. ὁ Ἀμυὸτ περιωρίσθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἀντισιοδώρου, ἐν ᾗ διῆλθε τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς του ἔτη· ἀπέθανε δὲ ἐκεῖ τῇ 6 Φεβρουαρίου 1593 βιώσας περὶ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη. Ὁ Ἀμυὸτ εἶχε φήμην ἁπλοτητος καὶ φιλαργυρίας· ἀφῆκε δὲ θνήσκων εἰς διάφορα εὐεργετικὰ καταστήματα περὶ τὰς 200 χιλ

ΑΜΥΟΤ ΙΑΚΩΒΟΣ.

θέσει ταύτῃ. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἀμυὸτ ἐκλήθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἀντισιοδώρου, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θεολογίας, τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας τῶν ὁποίων ἕως τότε εἶχεν ἀποτραπῇ, προτιμήσας τοὺς κοσμικοὺς συγγραφεῖς.

Ὁ Ἀμυὸτ ἔσχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀπολαμβάνῃ πάντοτε τὰς χάριτας τῶν δύο του μαθητῶν· διότι Ἑρρῖκος ὁ Γ', ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον, τῷ διετήρησε τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου ἐλεοδότου καὶ τὸν ἐτίμησε διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὗτινος οὗτος ὑπῆρξεν ἀρχηγός. Διὰ τῆς ἀγάπης του εἰς τὸν βασκούδων. Διηγοῦνται ὅτι, ἐνῷ ἡμέραν τινὰ ἐζήτει νέαν ἐπισκοπὴν παρὰ Καρόλου τοῦ Θ'., ὁ βασιλεὺς οὗτος τῷ εἶπε: « Δὲν μὲ διεβεβαιώσατε ἄλλοτε ὅτι θὰ περιορίσητε τὴν φιλοδοξίαν σας εἰς πρόσθεν χιλίων σκούδων; Μάλιστα, κύριε, ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἔρχεται ὄρεξις ἐν ὅσῳ τρώγει τις.

Ὁ μεγαλείτερος τίτλος τῆς δόξης τοῦ Ἀμυὸτ εἶνε ἡ ἔκδοσις τῶν Παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου, δι' ἧς κατέστησε τοῦτους ἐν Γαλλίᾳ δημώδεις. Ἡ ἔκδοσις αὕτη, ἂν καὶ δὲν εἶνε καθ' ὅλα πιστὴ μετάφρασις τοῦ κειμένου, εἶνε ὅμως ἡ καλλι-

τέρα τῶν ἄχρι τοῦδε ἐκδοθεισῶν. Ἡ χάρις καὶ ἡ ἀφέλεια τοῦ ἀρχαίου ἤθους τοῦ ἐκδότου ἀποτελοῦσιν ἀνάγνωσιν πλήρη χαρίτων. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἀνωτέρω ἔφερεν ὁ Ἀμυὸτ εἰς φῶς καὶ τὰ ἀκόλουθα: *Αἰθιοπικὴ Ἱστορία* Ἡλιοδώρου μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ, *ἑπτὰ βιβλία Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου*, μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ, *ποιμενικοὶ ἔρωτες Δάφνης καὶ Χλόης* μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ. *Τὰ ἠθικὰ τοῦ Πλουτάρχου* μετάφρασις. *Σχέδιον βασιλικῆς εὐγλωττίας* συντεθὲν δι' Ἔρρῖκον τὸν Γ'. βασιλέα τῆς Γαλλίας.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ. — Ὑπὸ Σ. Ε. ΣΤΕΦΑΝΟΥ.)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

τῆς αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου καὶ τινες βιογραφικαὶ σημειώσεις τῶν Ἀρχιεπισκόπων αὐτῆς

(συνέχ. ἀπὸ σελ. 87 καὶ τέλος).

Ὡσανεὶ προέβλεπον οἱ πασάδες τὴν μετ' ὀλίγον παλινῳδίαν τῶν ἐκλογέων τοῦ Ἰωαννικίου, προλαβόντες ἐποίησαν αὐτοὺς ἐγκαίρως τὰς δεούσας παρατηρήσεις ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ θρόνῳ ἰσοβίου διαμονῆς αὐτοῦ. Καὶ ὅμως δὲν παρῆλθεν ἔκτοτε πολὺς καιρὸς καὶ οἱ πρότερον ἐπιμόνως αἰτήσαντες καὶ ἀναβιβάσαντες αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ἤδη παλινῳδήσαντες δὶς ἐπειράθησαν νὰ τὸν ἐκθρονίσωσιν, ἀλλ' ἀπέτυχον ὡς ἦτο ἐπόμενον, καὶ ὁ Ἰωαννίκιος διέμεινεν ἐν τῷ θρόνῳ μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ συμβάσης τῷ 1849.

Ἐν τῷ διαστήματι τῆς δεκαετοῦς περίπου ἀρχιερατείας αὐτοῦ ὁ Ἰωαννίκιος ἀνέδειξε μὲν ἱκανὴν δραστηριότητα καὶ τόλμην ὅσον ἀπέβλεπε τὴν ἐνάσκησιν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων, καὶ ἅπαξ μὲν (τῷ 1842) ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀντιπροσώπους ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῆς νήσου, ἅπαξ δὲ (τῷ 1848) ἀπῆλθεν ὁ ἴδιος· ἀλλ' ἂν ἠμύρει καὶ ἴσης συνέσεως καὶ πολιτικῶν ἀρετῶν, μὴ ἐπηρεάζετο δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτευομένης μερίδος, διὰ τῆς ἰσχύος τὴν ὁποίαν ἠρύετο ἐκ τῶν εἰρημένων ἰσχυρῶν αὐτοῦ προστατῶν ἠδύνατο ἴσως νὰ ὠφελήσῃ πολὺ περισσότερον τὴν πατρίδα. Ἐν τούτοις ὅμως δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, καθ' ὅσον ἤρχισεν ἀφ' ἑνὸς νὰ χορηγῇ ἰσοπολιτείαν εἰς τὸ ὑπήκοόν της, ἀφ' ἑτέρου ἀφῄρει βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ ἀρχηγῶν τὰ τέως κεχορηγημένα αὐτοῖς πολιτικὰ δικαιώματα καὶ προνόμια καὶ τὴν αὐτοῖς παρομαρτοῦσαν ἐπιρροήν. Οὕτως ἐν ᾧ πρὸ τοῦ 1821 ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐθεωρεῖτο οὐ μόνον ὡς πνευματικὸς ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτικὸς τῶν Χριστιανῶν ἀρχηγός, ἡ δὲ πολιτικὴ ἐπιρροὴ αὐτοῦ σχεδὸν εἰκεῖν ἀνεστάθμιζε τὴν τοῦ διοικητοῦ, ἔκτοτε οὐκ ὀλίγον περιωρίσθη· οὐχ ἧττον ὅμως ἴχνη τινὰ αὐτῆς ἐσώζοντο εἰσέτι καὶ μέχρι τοῦ 1840 ὅτε ἀρχιερατευσεν ὁ Ἰωαννίκιος· διότι μέχρις αὐτοῦ οἱ ἀρχιεπίσκοποι ἠγγυῶντο εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου τῶν Χριστιανῶν, ἐποίουν τὴν διανομὴν αὐτοῦ εἰς ἕκαστον χωρίον ἢ ἄτομον ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν καί, εἰσπράττοντες δι' ἰδίων ὑπαλλήλων φερόντων τὸν τίτλον γραμματικοί, παρέδιδον εἰς τὸ ταμεῖον τῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωαννικίου ἀφῃρέθη καὶ τοῦτο τὸ δικαίωμα καὶ ἔκτοτε οἱ φόροι εἰσπράττονται ἀμέσως ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως μηδόλως ἀναμιγνυομένου τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωαννικίου ἐξελέχθη διάδοχος τοῦ θρόνου ὁ τέως ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος, συγγενὴς τοῦ ἀπαγχονισθέντος ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ. Εἰκοσιοντὼ ὅλα ἔτη διατελέσας ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ ἱεροδιάκονος καὶ ἀρχιμανδρίτης τοῦ θρόνου ὁ Κύριλλος διεκρίθη ἐπὶ νοημοσύνῃ καὶ δραστηριότητι ἔν τε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ πολιτικοῖς πράγμασι, διὸ καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς νήσου μετ' ἄλλων δύο εἶχεν ἀποσταλῇ τῷ 1835 εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοπικὰς ὑποθέσεις, καὶ μετὰ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ὡς σύμβουλος καὶ συμβοηθὸς εἶχε συναπέλθει τῷ 1848. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ὑψηλὰ καταλαμβάνοντες ἀξιώματα σπανίως συμβαίνει νὰ μὴ ἔχωσι καὶ τοὺς ἀντιζήλους αὐτῶν, εἶχε καὶ αὐτὸς μερίδα τινὰ πολιτῶν ἀντιπολιτευομένην, ἥτις ἅμα τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ἐπειράθη διὰ τοῦ τότε ἡγεμόνος τῆς νήσου νὰ ματαιώσῃ αὐτὴν πρὸς ἐπιτυχίαν ἄλλου προτώπου καί, παραστήσασα εἰς τὴν κυβέρνησιν ὅτι ὁ Κύριλλος δὲν ἦτο ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας ἐκλελεγμένος, ἀνέστειλεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐπικύρωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ προεκάλεσε διάταγμα διορίζον ἵνα ἐπαναληφθῇ ἡ ἐκλογή. Ταύτης δὲ ἐπαναληφθείσης ὑπὸ νέων ἀντιπροσώπων ἐξ ὅλης τῆς νήσου, ἐξεβηλώθη αὖθις ἐνθουσιωδέστερον ἢ ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κυριλλου θέλησις ὁλοκλήρου τῆς νήσου, καὶ ταύτην ἀμέσως ἐπεκύρωσε καὶ ἡ κυβέρνησις.

Ὅσον γενναῖος καὶ ἂν ἦτο ὁ Κύριλλος, τὰ πρόσκομμα τοῦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρουσιασθὲν ἐνώπιον αὐτοῦ ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτοῦ ἱκανὴν ποσότητα θάρρους, διὸ καὶ ὁ πρώην τολμηρὸς ἀρχιμανδρίτης ἤδη ἀναδεξάμενος τὸ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἀξίωμα μετὰ τῆς παρεπομένης αὐτῷ εὐθύνης ἀπέβη ὁπωσοῦν δειλὸς καὶ προσεκτικός, καὶ οὕτως ἐπολιτεύετο ἔκτοτε συμμορφούμενος ἀείποτε πρὸς τὰς περιστάσεις μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ἕνεκα δὲ τῆς βραχυχρονίου αὐτοῦ ἀρχιερατείας δὲν ἔφθασε νὰ καταλίπῃ εἰς ἡμᾶς ἔργα ἄξια τῆς φιλογενείας καὶ εὐγενοῦς ὑπερηφανείας δι' ἧς ἐχαρακτηρίζετο. Ἀπεθανε δὲ ἀσθενήσας ὑπὸ φόβου, καθ' ἃ λέγεται, ὃν ἐβοκίμασεν ἕνεκα τοῦ ἐξῆς σοβαροῦ ἐπεισοδίου. Ἐν ἔτει 1854, ἀκμάζοντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ἀνεφάνη ἐκ τῶν Ἀθηναϊκῶν τυπογραφείων φυλλάδιόν τι ἀνώνυμον διεγεῖρον τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς ὑψηλῆς Πύλης καὶ παροτρύνον αὐτοὺς πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῆς καθεστώσης ἀρχῆς. Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου ἐκείνου ἐνομίσθη ὑπό τινων ὁ τότε διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς Λευκωσίας Ἐπαμεινώνδας Φραγκούδης, ὅστις κατῴκει τότε ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ. Τοῦτο καὶ μόναν ἀκουσθὲν εἰς τὰ ὦτα τοῦ διοικητοῦ διήγειρε τὴν ὑποψίαν αὐτοῦ καὶ παντων των

ἐν τοῖς πράγμασιν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὡς ὑποβάλποντος δῆθεν τὰς τοιαύτας ἰδέας. Καί τοι δὲ ἐκ τῶν γενομένων ἐρευνῶν δὲν ἀπεδείχθη ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου οὐδὲ οἱ Χριστιανοὶ ἐγίνωσκόν τι περὶ αὐτοῦ, οὐχ ἧττον ὅμως διεδόθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Λευκωσίας μελετῶσιν ἀποστασίαν καὶ ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει Ὀθωμανῶν, διὸ καὶ ἀπῄτησαν ἵνα τοῖς ἀφαιρεθῶσι τὰ ὅπλα. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὁ ἀρχιεπίσκοπος φοβηθεὶς μή ποτε ἐκ τοῦ φανατισμοῦ τοῦ ὄχλου συμβῇ τι ἀπευκταῖον μετῆλθεν ἐγκαίρως πάντα τὰ δυνατὰ μέσα παρὰ τῷ διοικητῇ καὶ τῷ καδῇ καὶ δι' αὐτῶν ἐφίμωσε καὶ τοὺς λοιποὺς τοῦ συμβουλίου Ὀθωμανούς, τοὺς δὲ Χριστιανοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τοῦ φόβου ἐνδεχομένης ἐκ μέρους τῶν Ὀθωμανῶν ἐπιθέσεως. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως, φαίνεται, νὰ ἀπαλλάξῃ καὶ ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ φόβου ἐκείνου, ὑφ' οὗ μετ' οὐ πολὺ ἀσθενήσας καὶ ἐπὶ τρεῖς μῆνας κλινήρης διατελέσας ἀπεβίωσε κατὰ Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύριλλος, καὶ περ ὀλίγον χρόνον ἀρχιερατεύσας καὶ ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ διαστήματι πολλὰ προσκόμματα ἐν τῷ σταδίῳ αὐτοῦ ἀπαντήσας, οὐχ ἧττον ὅμως ἐκυβέρνησε τὸν θρόνον ἀξιοπρεπῶς καὶ προσήνεγκε τῇ πατρίδι ἱκανάς, ὅσον αἱ περιστάσεις τῷ συνεχώρουν, ὑπηρεσίας.

Εὐτυχέστερος τοῦ Κυρίλλου ὑπῆρξεν ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μακάριος. Ἀφ' οὗ οὗτος εἰκοσιεπτὰ ὅλα ἔτη ὑπηρέτησεν εὐδοκίμως ὡς ἱεροδιάκονος ἐν διαφόροις τοῦ θρόνου ὑπηρεσίαις, συνετὸς καὶ περιεσκεμμένος μᾶλλον ἢ τολμηρός, εὐτύχησε νὰ ἀρχιερατεύσῃ ἐνδεκαετίαν ὅλην ἐν εὐημερίᾳ οὐ μόνον τοῦ θρόνου ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς νήσου. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων μὴ περισπώμενος δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων καὶ φροντίδων ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ πρὸ πάντων εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ καί, διὰ πολλῶν προσπαθειῶν αὐξήσας τοὺς πόρους τῶν σχολείων τῆς Λευκωσίας, εἰς μὲν τὸ Ἑλληνικὸν ἀντὶ ἑνὸς διδασκάλου διώρισε τρεῖς, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὸ ἀλληλοδιδακτικόν. Ἐν ᾧ δὲ τέως ἡ πόλις αὕτη ἐστερεῖτο παρθεναγωγείου, διὰ τῆς πρωτοβουλίας αὐτοῦ, συνεργοῦντος καὶ τοῦ Σιναΐτου πρωτοσυγκέλλου Γρηγορίου τοῦ Κρητός, συνέστη τοιοῦτον τῷ 1857 διατηρούμενον μέχρι σήμερον ἐν καλῇ καταστάσει καὶ βελτιούμενον ὁσημέραι μετὰ τῶν ἄλλων ἐκπαιδευτηρίων διὰ τακτικῶν συνεισφορῶν κυρίως μὲν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς — ἥτις ἐκτὸς ὡρισμένου ποσοῦ 10,000 γροσίων, τὰ ὁποῖα τακτικῶς συνεισφέρει κατ' ἔτος, παρεχώρησε διὰ παντὸς τὸ διὰ τὰς ἀδείας τῶν γάμων τῆς Λευκωσίας δικαίωμα τοῦ θρόνου καὶ τὴν συνδρομὴν τῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπερχομένων προσκυνητῶν — κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τῶν ἄλλων ἀρχιερατικῶν θρόνων, τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐν Λευκωσίᾳ ἐκκλησιῶν. Ἰδίως δὲ δαπάνῃ τοῦ ταμείου τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐξεπαίδευσεν ὁ Μακάριος δύο ἱερασπουδαστὰς ἐν Ἀθήναις, διορισθέντας ὕστερον διδασκάλους ἐν τῇ σχολῇ τῆς Λευκωσίας, βραδύτερον δὲ ἀρχιερατεύσαντας καὶ μέχρι τοῦδε κοσμοῦντας ἐπαξίως τὸν θρόνον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τὸν τῆς μητροπόλεως Κιτίου.

Διευθετήσας δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ διοργανώσας τὰ ἐν Λευκωσίᾳ ἐκπαιδευτήρια, δι' ἐπανειλημμένων προτροπῶν διήγειρε τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ζῆλον πολλῶν ἐν ταῖς κώμαις καὶ τοῖς χωρίοις, οἱ ὁποῖοι συνέστησαν αὐτόθι πολλὰ ἀλληλοδιδακτικὰ ἐκτὸς τῶν συσταθέντων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῶν ἄλλων ἀρχιερέων. Μετὰ δὲ ταῦτα βλέπων ὅτι πολλὰ δωμάτια τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ἰδίως τὰ ἐξιδιασμένα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἦσαν σεσαθρωμένα καὶ ἑτοιμόρροπα, καθαιρέσας αὐτά, δαπάνῃ τοῦ κοινοῦ ταμείου τοῦ θρόνου ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τῷ 1862—63 τὸ μέγα συνοδικὸν καὶ τὰ παρακείμενα ἑκατέρωθεν αὐτοῦ εὐρύχωρα δωμάτια πρὸς ὑποδοχὴν ἐν αὐτοῖς τῶν ἀρχιερέων καὶ ἄλλων ἐπισήμων ξένων. Συγχρόνως δὲ καθαιρέσας καὶ τὴν εἴσοδον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, μικρὰν καὶ στενὴν οὖσαν, ἀνήγειρε νέαν εὐρεῖαν καὶ μεγαλοπρεπῆ ὡς νῦν ὁρᾶται, μετὰ τῶν παρακειμένων δωματίων· τὴν δὲ πρὸ τῆς εἰσόδου στενὴν ὁδὸν κατέστησεν εὐρυτάτην, ἀπομακρύνας τὸν ἐγγύτατα κείμενον τοῖχον τοῦ ἀπέναντι κήπου εἰς ἱκανῶν βημάτων ἀπόστασιν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον ὁ Μακάριος διετέλεσε πολιτευόμενος ἀείποτε εἰρηνικῶς καὶ μετὰ πολλῆς περισκέψεως. Διὰ δὲ τῆς συνετῆς αὐτοῦ πολιτείας καὶ τοῦ προσηνοῦς καὶ ἀξιοσεβάστου αὐτοῦ χαρακτῆρος οὐ μόνον ἔπεισθεν εὐχερῶς τοὺς διοικητὰς εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν λελογισμένων προτάσεων καὶ αἰτήσεών του, ἀλλ' ἐφείλκυεν ἐπιτηδείως μετὰ τῆς ἐκτιμήσεως τό τε σέβας καὶ τὴν ἀγάπην αὐτῶν τε καὶ πάντων τῶν πολιτευομένων, ὑπὸ δὲ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ μονονουχὶ ἐλατρεύετο.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ πατρὶς προσεδόκα καὶ ἄλλα ἔτι ἀγαθὰ παρὰ τοῦ καλοῦ καγαθοῦ ποιμενάρχου της, αἴφνης ἐν ἔτει 1865 ἡ βροτολοιγὸς χολέρα ἐνσκήψασα μεθ' ὁρμῆς καὶ ἐν Λευκωσίᾳ ἦρπασεν αὐτὸν ἐκ τῶν κόλπων αὐτῆς (4 Αὐγούστου) καὶ ἀπεστέρησεν οὕτω τῶν παρ' αὐτοῦ προσδοκωμένων ἀγαθῶν. Καί περ δὲ δυνάμενος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ σωθῇ μεταβαίνων πρὸς καιρὸν εἰς μέρη ὑπὸ τῆς νόσου ἀπρόσιτα, δὲν ἠθέλησεν ὅλως νὰ πράξῃ τοῦτο ἵνα μὴ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς πόλεως νὰ φύγωσι καὶ ἐγκαταλίπωσι τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἀποθνήσκοντας ἄνευ τῆς ἐκτελέσεως τῶν τελευταίων θρησκευτικῶν αὐτῶν χρεῶν. Καὶ οὕτω γενόμενος θῦμα τῆς νόσου χάριν τοῦ ἰδίου ποιμνίου ἐξεπλήρωσε τὸ θεῖον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ῥητὸν « ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. »

Ὅτε ἀπέθανεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι κατοικούντων διὰ τὸν φόβον τῆς χολέρας εἶχον ἐγκαταλείψει τὰς ἑστίας των καὶ διασκορπισθῆ εἰς τὰ χωρία ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις μέρεσι τῆς νήσου. Τούτου ἕνεκεν ἡ ἐκλογὴ τοῦ διαδόχου ἐβράδυνεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἕως οὗ ἔλαβεν ἡ νόσος ἱκανὴν ὕφεσιν, καὶ τότε συνελθόντες κατὰ τὰ εἰθισμένα οἱ τρεῖς μητροπολῖται μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων ὅλης τῆς νήσου ἐξελέξαντο ἀρχιεπίσκοπον τὸν ἱεροδιάκονον Σωφρόνιον τέως σχολάρχην τῆς ἐν Λευκωσίᾳ σχολῆς.

Ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου ὁ διδάσκαλος Σωφρόνιος πρώτιστον μέλημα ἔσχε τὴν κατὰ Χριστὸν ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ ἰδίου ποιμνίου. Καὶ δὴ ἀμέσως ἤρξατο μετὰ ζήλου κηρύττων ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἔν τε ταῖς πόλεσι

καὶ τοῖς χωρίοις τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἔνθα περιώδευε κατ' ἐνιαυτὸν τελῶν τὰς νενομισμένας ἱερουργίας. Προῆγε δὲ συγχρόνως καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀοιδίμου αὐτοῦ προκατόχου προτρέπων τὸν λαὸν εἰς σύστασιν σχολείων πρὸς εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τοῖς χωρίοις.

Τὰ δύο ταῦτα κατ' ἐξοχὴν ἦσαν τὸ ἀντικείμενον τοῦ πόθου καὶ τῶν φροντίδων αὐτοῦ κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἀρχιερατείας του ἔτη. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐλθόντος εἰς Κύπρον διοικητοῦ τοῦ Σαΐδ πασᾶ καὶ ἐπιλαβομένου δραστηρίως τῆς καταδιώξεως τῆς ἀκρίδος, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν καταδίωξιν καὶ ἐξόντωσιν αὐτῆς. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς ἐξηλείφετο ἡ ἀκρίς, ἀφ' ἑτέρου ἐνέσκηπτεν εἰς τὴν νῆσον ἄλλη πληγὴ πολλῷ δεινοτέρα καὶ τῆς ἀκρίδος, ἡ ἀνομβρία τοῦ 1870, ἧς ἕνεκα τὰ σπαρέντα γεννήματα τὰ μὲν οὐδόλως ἐβλάστησαν, τὰ δὲ ἅμα βλαστήσαντα ἐξηράνθησαν, καὶ ἐπέκειτο μεγάλη σιτοδεία καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Ὅθεν μετὰ τὴν ἐντελῆ ἐξόντωσιν τῆς ἀκρίδος, ἥτις ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν ἐωρτάσθη ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς ἐν Λευκωσίᾳ τῇ 5 Ἀπριλίου τοῦ 1870, ἡ προσοχὴ τοῦ διοικητοῦ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου μετὰ παντὸς τοῦ συμβουλίου ἐστράφη περὶ δύο τινά, πρῶτον περὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς διοικήσεως τῆς Κύπρου ἀπὸ τῆς νομαρχίας τῶν νήσων εἰς ἣν τέως ὑπήγετο, καὶ δεύτερον περὶ τὴν προμήθειαν σίτου καὶ κριθῆς δοθησομένης εἰς τοὺς γεωργοὺς ἵνα σπείρωσι τὸ ἐπιὸν ἔτος. Μετὰ πολλὰς δὲ συνδιασκέψεις ἐνεκρίθη νὰ ἀποσταλῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβεία ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν ὅπως καθυποβάλῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τὰς δύο ταύτας αἰτήσεις τῆς νήσου. Ἐπὶ τούτῳ ἐξελέχθη πενταμελὴς ἐπιτροπὴ ἀπαρτιζομένη ἐκ δύο Χριστιανῶν, δύο Ὀθωμανῶν (*) καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου προεδρεύοντος, ἥτις ἐφοδιασθεῖσα διὰ τῶν ἀναγκαίων ἐπισήμων ἐγγράφων ἀπέπλευσε κατὰ Ἰούνιον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρουσιασθεῖσα εἰς τὸν μέγαν βεζύρην (Ἀλῆ πασᾶν) καθυπέβαλεν αὐτῷ τὰς αἰτήσεις της. Μετὰ παρέλευσιν δὲ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μηνός, χάρις εἰς τὰς ἀνενδότους προσπαθείας τοῦ φιλοπάτριδος Μεχμὲτ Κυπρισλῆ πασᾶ, ὅστις ἀπ' ἀρχῆς δὲν ἔπαυσεν ἐνεργῶν ὅπου δεῖ καὶ προτρέπων τὴν κυβέρνησιν πρὸς βοήθειαν τῶν πτωχῶν αὐτοῦ συμπατριωτῶν, ἐπινεύσασα ἡ κυβέρνησις ἐξέδωκε φιρμάνιον, δι' οὗ ὡρίζετο ἡ ἀπὸ τῆς νομαρχίας ἀνεξαρτησία τῆς διοικήσεως τῆς Κύπρου καὶ ἡ ἄμεσος αὐτῆς ἀναφορὰ πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβέρνησιν πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ὑποθέσεων αὐτῆς. Περὶ δὲ τοῦ σπόρου ὑπέσχετο, ὅτι ὅσον οὔπω διατάξει τὰ δέοντα ὅπως δοθῇ τοῖς γεωργοῖς ἐκ τῆς ἐν τῇ νήσῳ ἀποθήκης τῶν βασιλικῶν δεκάτων.

Οὕτω λοιπὸν περάνασα ἐντὸς δύο μηνῶν τὴν ἐντολὴν αὐτῆς ἡ ἐπιτροπὴ ἐπανῆλθεν εἰς Κύπρον κατὰ Αὔγουστον. Ἡ δὲ περὶ βόσεως σπόρου διαταγὴ ἔφθασεν αὐτόσε κατὰ ὀκτώβριον διορίζουσα νὰ δοθῇ σῖτος μὲν 50,000 κοιλά, κριθὴ δὲ 60,000 καὶ ῥόβι 5,000, τιμηθέντος ἑκάστου κοιλοῦ τοῦ μὲν σίτου πρὸς 40 γρόσια, τῆς δὲ κριθῆς πρὸς 20 καὶ τοῦ ὀρόβου πρὸς 38 ἀποδοτέα μετὰ τρία ἔτη.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνομβρία ἐξηκολούθησε δυστυχῶς, εἰ καὶ μερικώτερον, καὶ μέχρι τοῦ ἑπομένου ἔτους 1871, ἐπῆλθε δὲ αὖθις τῷ 1873, ἡ δὲ σιτοδεία καὶ δυστυχία ἐν τῇ νήσῳ ἐκορυφώθη ἐπ' ἐσχάτων μέχρι λιμοκτονίας (*), ὁ ἀξιοσέβαστος ἡμῶν ποιμενάρχης εὔβηλον ὅτι καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα δὲν ἔπαυσε προσπαλαίων μυρίαις δυσχερείαις καὶ μάλιστα οἰκονομικαῖς. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε ὅτι ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις, ἐν ᾧ τὰ εἰσοδήματα τοῦ θρόνου κατὰ μέγα μέρος καθυστεροῦνται, διὰ φρονίμου οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὸ κατάστημα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀξιοπρεπείᾳ χωρὶς νὰ ἐλαττώσῃ ποσῶς οὔτε τὸν καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς πτωχοὺς χορηγούμενον ἄρτον οὔτε τὴν εἰς ἀπόρους διδομένην χρηματικὴν βοήθειαν.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἀγωνίζεται ὅπως διασώσῃ καὶ ἀσφαλίσῃ τὰ ἀπό τινος καιροῦ δι' ἐλλειψιν ἐπισήμων τίτλων κινδυνεύοντα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα. Ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν, ὅτε πρὸ δύο περίπου ἐτῶν κατὰ πρόσκλησιν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀπῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς λύσιν τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, καὶ ἰδίᾳ πολλάκις παρεκάλεσε τὴν κυβέρνησιν, ἀλλ' εἰσέτι οὐδεμία ἀπάντησις ἐδόθη. — Πεποίθαμεν δὲ ὅτι ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις ἐν τῇ εὐθυδικίᾳ καὶ φιλομουσίᾳ αὐτῆς οὐδέποτε ἀνέξεται νὰ ἀποξενωθῶσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀγαθὰ ἐπὶ καταστροφῇ τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν καταστημάτων.

Οὔτε τὰ στενὰ ὅρια τῆς παρούσης πραγματείας οὔτε ἡ μετριοφροσύνη τοῦ Μακαριωτάτου ἡμῶν πατρὸς καὶ Ἀρχιεπισκόπου ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ ἀναγράψωμεν λεπτομερῶς ὅσας ὑπηρεσίας ἡ αὐτοῦ Μακαριότης προσήνεγκε καὶ ὁσημέραι παρέχει τῇ τε ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πατρίδι. Περαίνοντες οὖν ἐνταῦθα τὴν πραγματείαν ἡμῶν δηλοποιοῦμεν τοῖς ἀναγνώσταις αὐτῆς, ὅτι τὸ περιλαμβάνον τὰς βιογραφικὰς σημειώσεις τῶν ἀρχιεπισκόπων κεφάλαιον παρελείψαμεν, καθ' ὅσον θεωροῦμεν αὐτὸ ὅλως ἀδιάφορον τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ «Μέντορος».

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

(*) Ἐκ μὲν τῶν Χριστιανῶν ἦσαν οἱ κ. κ. Ἀντώνιος Τριανταφυλλίδης καὶ Χριστοφάκης Γαβριὴλ ἐκ δὲ τῶν Ὀθωμανῶν ὁ Περβὲφ ἐφένδης καὶ ὁ χα. Ἀλῆ ἐφένδης.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ.

Ἡ ἐπάρατος καὶ ὀλεθρία νόσος χολέρα, ἡ κατὰ μῆνα ὀκτώβριον καὶ νοέμβριον τοῦ ἔτους 1854 τοσαῦτον ἀνηλεῶς μαστίσασα τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς κἀγαθοῖς εἶχεν ἁρπάσει καὶ ἕνα τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ μεγάλου διανοη-

(*) Τοῦ μὲν σίτου ἡ τιμὴ ὑψώθη εἰς 75—80 γρ. τὸ κοιλόν, τῆς δὲ κριθῆς εἰς 40.

τικοῦ ἀγῶνος τοῦ προπαρασκευάσαντος τὴν πολιτικὴν ἀναβίωσιν τῆς ἀνατολῆς καὶ ἐξακολουθοῦντος νὰ χειραγωγῇ αὐτὴν πρὸς τὴν ὁλοσχερεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων αὐτῆς Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος σύμπαν ἐθρήνησε τὸν θάνατον τοῦ Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ, διότι καὶ σύμπασα ἡ νέα γενεὰ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως. Μαθηταὶ καὶ ἡμεῖς χρηματίσαντες τοῦ ἀοιδίμου τούτου διδασκάλου, ὅτε κατὰ τὰ τελευταία τοῦ βίου του ἐγυμνασιάρχει τοῦ Α'. Βασιλικοῦ ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου, πρὸ πολλοῦ ὠφείλομεν λόγῳ εὐγνωμοσύνης νὰ κοσμήσωμεν τὰς στήλας τοῦ *Μέντορος* διά τε τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνος καὶ τῆς βιογραφίας του Μὴ ποιήσαντες τοῦτο μέχρι τοῦδε δι' αἴτια ἀνεξάρτητα τῆς θελήσεως ἡμῶν, ἤδη ἀσμένως ἐκπληροῦμεν τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον, ἀποστεῖλαντες τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ὑπὸ τοῦ μελισταγοῦς Α. Ρ. Ραγκαβῆ ἐκφωνηθέντος εἰς τὸ μνημόσυνον Ι. Βενθύλου καὶ Γ. Γενναδίου τῇ 19ῃ Μαρτίου 1855.

Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, υἱὸς ἱερέως ἐκ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, ἐγκατέλιπεν ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ τὴν στέγην τῶν πενομένων γονέων του καὶ ἐπέμφθη πρὸς τὸν ἐν Δακίᾳ θεῖόν του, ἡγούμενον ἑνὸς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ μοναστηρίων, καί, τυχὼν ἀρίστου διδασκάλου, Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου, τοσοῦτον ἐκθύμως καὶ ἐπιμόνως ἐδόθη εἰς τὴν σπουδήν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ὁ παντὸς πόρου ἐστερημένος, ὁ σχεδὸν εἰς ἑαυτὸν ἐγκαταλελειμμένος αὐτός, ἐκρίθη ὁ ἄριστος τῶν μαθητῶν τοῦ Λάμπρου καὶ ἔρηβος μόλις ἐπέμφθη εἰς Λειψίαν ὡς παιδαγωγὸς υἱῶν πλουσίας οἰκογενείας. Ἐνταῦθα δέ, περιχαρῶς τῆς εὐκαιρίας δραξάμενος, ἐνεπλήσατο ἀκορέστως τῶν ναμάτων τῆς ἀνωτέρας παιδείας καὶ ἰδίως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν διεύθυνε τὰς ἀκαμάτους σπουδάς του. Κατὰ δὲ τὰ 1804, νεανίας ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀλλά, κατὰ τὴν παιδείαν, τῶν πρεσβυτέρων οὐδενὸς ἐλαττούμενος, ἤρξατο ἤδη διδάσκων ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἔκτοτε ἀπέβυσσε εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ διαπλάσεως τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, ὃ διήνυσεν ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη, δολιχοδρόμος ἀκάματος, καὶ οὗ τέρμα ὑπῆρξεν ὁ ἔναγχος καταπιὼν αὐτὸν τάφος.

Κατὰ τοὺς ἀποφράδας ἐκείνους χρόνους, ὅτε πυκνὴ ἐπεκάθητο ἡ νὺξ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀμυδρὰ ὑπέρωτκεν αὐτονομίας ἀκτὶς ἐν ταῖς παριστρίοις ἐσχατιαῖς, ἃς διεῖπον νόμοι Ἑλληνικοί, ἀνακουφίζοντες τὸν ζυγόν, καὶ ἐν αἷς μεταφυτευόμενον ἐκαλλιεργεῖτο ἀδεῶς τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα· προσέτι δ' ἀνετώτερον ἀνέπνεον οἱ Ἕλληνες ἔν τισιν ἀποικίαις, ἐν αἷς εὐνομία καὶ πολιτισμὸς τοὺς παρεμίσθουν ἐν μέρει διὰ τῆς γλυκείας πατρίδος τὴν στέρησιν. Ἐν ταῖς μὲν τῶν ἡγεμόνων ἡ μεγαλοπρεπὴς φιλογένεια, ἐν ταῖς δὲ τῶν ἐμπόρων ὁ διακαὴς πατριωτισμός, ἐν ἀσφαλεῖ καὶ ἐν ὑπηνέμῳ τοῦ πνεύματος τῆς τυραννίας καὶ βαρβαρότητος ἀήγειρον ἑστίας μακρόθεν ἀπαυγαζούσας τὸ φῶς τῆς παιδείας ἐπὶ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον· καὶ ἑκάτερος ὁ Γεννάδιος περιμάχητος, ἐβίβαξε κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Βουκουρεστίῳ μετὰ τοῦ Δούκα, τοῦ Κλονάρη καὶ τοῦ Μακρῆ, ἔπειτα δ' ἐν Ὀδησσῷ μετὰ τοῦ Βαρβαλάχου καὶ τοῦ Γεωργίου Λασσάνη, καὶ αὖθις ἐν 1820 μετεκλήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτζου εἰς Βουκουρέστιον, μετ' ἐνδόξων συναδέλφων, τοῦ Βαρβαλάχου, τοῦ Κανέλλου καὶ τοῦ Κλεοβούλου. Ὁ Γεννάδιος ἐδέξατο τὴν πρόσκλησιν ταύτην, οὐχὶ ὅμως ἐπὶ προθέσει νὰ διαμείνῃ ἐν τῇ μεγαλοπόλει, εἰ ἦ καὶ ἄνετος βίος καὶ δαψιλεῖς ἀμοιβαὶ καὶ τιμαὶ παντοῖαι τὸν περιέμενον, ἀλλ' ὅπως παρασκευάσῃ σχέδιον πρὸ πολλοῦ τρεφόμενον παρ' αὐτῷ καὶ ὃ ἐθεώρει ὡς ἐκπλήρωσιν καθήκοντος ἱεροῦ. Ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἡ τύχη τὸν περιέφερεν, ἡ καρδία του ἐστρέφετο πάντοτε πρὸς τὴν γῆν, ἐν ᾗ εἶδε τὸ πρῶτον τὸν ἥλιον, καὶ μετὰ τοῦ Νεοφύτου Δούκα συνεσκέπτετο, ἀπελθὼν εἰς τὴν Ἤπειρον, να ἱδρυσῃ ἐκεῖσε γυμνάσιον· διότι τὰ ἄριστα καὶ τὰ μέγιστα ἤλπιζεν, ἂν ἡ εὔανδρος ἐκείνη γῆ, ἥτις παρῆγε τοὺς πολεμικωτάτους καὶ τοὺς φιλογενεστάτους τῶν Ἑλλήνων, κατωρθοῦτο νὰ παραγάγῃ καὶ τοὺς μᾶλλον πεφωτισμένους, ἂν, ὅπου ἦν ἀνδρία ἱκανὴ νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν, προσετίθετο καὶ παιδεια, ἱκανὴ νὰ τὴν ἐκτιμήσῃ.

Ἀλλ' ἄλλαι μέριμναι τὸν ἀπέτρεψαν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σκοποῦ τούτου· διότι τὸ φίλτατον ὄναρ τοῦ ὅλου του βίου, τὴν θελκτικὴν ὀπτασίαν, ἣν τῷ παρίστα τὸ πρίσμα τῆς φαντασίας ὑπὸ πατριωτισμοῦ ἐξημμένης, τὴν εἶδεν αἴφνης μορφὴν λαμβάνουσαν καὶ σωματοποιουμένην, καὶ τὸ τέρμα, ὃ μετ' ἐλαχίστης ἴσως ἐλπίδος ἐπεδίωκε δι' ὁδῶν σκολιῶν καὶ μεμακρυσμένων, τὸ εἶδεν ἐγγύτατα κείμενον, καὶ ἔμεινεν εἰς τὸν τόπον ὅστις ἦν τότε κέντρον μυστηριώδους δραστηριότητος, καὶ εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσε πάσας του τὰς δυνάμεις.

Διὰ τοῦτο, ὅταν ἦλθεν ἡ πεπρωμένη ἡμέρα καὶ ἤχησε πρῶτον ἐν Δακίᾳ ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως, τῶν σχολείων ἡ νεολαία εἰς τὰ ὅπλα ὁρμήσασα, ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Γεννάδιον, ὅστις, ἀφ' οὗ τῇ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας, ὤφειλεν ἤδη νὰ τὴν ὁδηγήσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς.

Περὶ ταύτην δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὄντος ἔτι αὐτοῦ, ἐπῆλθε τοῦ ἐν Δακίᾳ τραγικοῦ δράματος ἡ καταστροφή, καὶ ἀπεσβέσθη ἐνταῦθα, ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀθανάτου ἱεροῦ λόχου, ἡ φλὸξ ἣν πεφωτισμένος ἐνθουσιασμὸς εἶχεν ἀνάψει ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος, ἀλλ' ἐσβέσθη μόνον ἀφ' οὗ σπινθῆρες ἀναπηδήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀνῆψαν ἐν Ἑλλάδι τὴν μεγάλην πυρκαϊάν, τὴν ἀποτεφρώσασαν τῆς τυραννίας τὸ οἰκοδόμημα. Τότε μετ' ἄλλων πολλῶν κατέφυγε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν φιλοξενως τοὺς Ἕλληνας ὑποδεχθεῖσαν Ρωσσίαν καί, μικρὸν ἐκεῖ παραμείνας, μετέβη εἰς Γερμανίαν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ σπουδάσῃ Θεολογίαν.

Ἴσως παραδοξία καταγνωσθῇ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις οὐδὲν διακαέστερον ηὔχετο τοῦ νὰ ἴδῃ ποτὲ τὴν Ἑλλάδα ὁπλιζομένην πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας της, ὅτι ὅταν ἔφθασεν ἡ ἔνδοξος αὕτη ἡμέρα καὶ ἡ Ἑλλὰς ἠγωνίζετο ἤδη ὑπὲρ τῶν ὅλων, αὐτὸς ἀπεφασίζε να σπουδάσῃ Θεολογίαν. Καὶ ὅμως ἡ πρόθεσίς του οὐδαμῶς ἦν παράδοξος, ἀλλ ἦν ἀπόρροια, ὡς πᾶσαι αἱ πράξεις του, γνησίου καὶ πεφωτισμένου πατριωτισμοῦ· διότι, οὐδὲ στιγμὴν διστάζων ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἀγών, ἅμα ἀρξάμενος, ἔμελλε νὰ εὐοδωθῇ διά τε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀνδρίας καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς θείας προνοίας, τῆς προστάτιδος τοῦ δικαίου, ἐφρόνει συγχρόνως ὅτι τὸν κατὰ τῆς τυραννίας ἔπρεπε καὶ ἔμελλε νὰ διαδεχθῇ ἀγὼν ἄλλος, οὐχ ἧττον σπουδαῖος οὐδ' ἧττον δυσχερής,

ὁ κατὰ τῶν ξεινῶν τῆς τυραννίας συνεπειῶν, κατὰ τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος, καὶ εἰς ἐκεῖνον πολλοὺς βλέπων τοὺς ἀξίως πρωταγωνιστοῦντας, εἰς τοῦτον ἠθέλησε ν' ἀλειφθῇ αὐτὸς ἀθλητής, δι' ὃ ἀναγκαῖον ἔκρινε νὰ καταταχθῇ ἐν τῷ κλήρῳ. Ὁ ἱερεύς, ὡς αὐτὸς τὸν ἐννόει, δὲν πρέπει νὰ ᾖνε ἐκ τῶν *νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν* (1), οὐδὲ νὰ περιορίζῃ το καθῆκον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀντὶ μισθοῦ θρησκευτικῶν τινων διατυπώσεων τέλεσιν. Τὴν πρακαταθήκην ἔχων τοῦ θείου λόγου, ὁ ἱερεὺς ὀφείλει διὰ τοῦ οὐρανίου τούτου βαλσάμου νὰ ἰᾷ πάσας τὰς καὶ *ἐν τούτοις εἶναι, ἵνα αὐτοῦ ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσι* (3)· ὀφείλει, πάντων προέχων κατ' ἀρετήν, κατὰ παιδείαν καὶ κατ' εὐσέβειαν, νὰ καθίσταται ἱκανός, ὥστε *τύπος* νὰ γίνεται *τῶν πιστῶν* καὶ νὰ τοὺς ποδηγετῇ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος κατῆς σωτηρίας. Τοιοῦτος μορφούμενος ὁ ἱερεὺς ἐν Ἑλλάδι, πνευματικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος, καθοδηγὸς ἐν τῷ βίῳ, καὶ τὸ κῦρος ἄνωθεν ἔχων, δύναται, ἐὰν ᾖ κατηρτισμένος δι' ἁγίου πνεύματος καὶ διὰ παιδείας, μόνος αὐτὸς νὰ καταγωνισθῇ τὴν ἀμάθειαν, νὰ συνετίσῃ τὸν νοῦν, νὰ μαλάξῃ τὰς καρδίας, ν' ἀναμορ-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ.

ἀλγηδόνας, διὰ τῆς ὑπερτάτης ταύτης δυνάμεως νὰ διαπλάττῃ τὰς καρδίας, διὰ τοῦ ἀμολύντου τούτου φωτὸς νὰ φωτίζῃ τοὺς νόας. Ἑπομένως αὐτὸς πρῶτος ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς *ἄνωθεν σοφίας*, ἥτις κατὰ τὸν Ἀπόστολον (2) *πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος*. ὀφείλει *προσέχειν τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ—ταῦτα μελέτᾳν*,

φώσῃ τὰ ἤθη, καὶ τὸ ἔθνος, τὸ διὰ τῆς ἀνδρίας του ἀνακτησάμενον τὴν ἐλευθερίαν, νὰ καταστήσῃ ἄξιον τῆς ἐλευθερίας. Τοιαύτην ἐννοῶν ὁ Γενναδιος τοῦ κλήρου τὴν ἱερὰν ἐντολήν, ἠθέλησε νὰ καταρτισθῇ ὅπως χρισθῇ ἄξιος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης καὶ νὰ ἐνασκηθῇ εἰς τὰ ὅπλα τῆς Χάριτος καὶ τοῦ Λόγου, δι' ὧν νὰ ὑπερμαχήσῃ ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἔθνους ἀναγεννήσεως.

Ἀλλ' ἐνῷ μετὰ ζήλου, ἐμπνεομένου ὑπὸ τῆς πεποιθήσεως τοῦ καθήκοντος, ἀπεδύετο εἰς τὸν διανοητικὸν τοῦτον ἀγῶνα, εἶδεν

(1) Παῦλ. πρ. Τιμόθ. Α'. 6, 5.
(2) Ἐπιστ. Ἰακώβ. 3, 17.
(3) Πρ. Τιμόθ. Α'. 4, 13—15.

ὅτι ὁ ἄλλος, ὁ ὑλικὸς καὶ αἱματηρός, οὗ ἄνευ οὗτος ἐματαιοῦτο, δὲν ἐστέρετο δι' ἐπιτυχίας ὅσον ταχέως αὐτὸς ἐπροσβόκα καὶ ἠὔχετο ἐν τῇ πατριωτικῇ του ἀνυπομονησίᾳ· καὶ ἡ κραυγὴ τῆς ἐν πυρὶ καὶ μαχαίρᾳ ἀπολλυμένης πατρίδος του, φθάνουσα μέχρις αὐτοῦ, τὸν ἀπέστα τῆς ἡσύχου μελέτης του, ἐν ᾧ τὸν ἐξήγειρε συγχρόνως ἡ κλαγγὴ τῶν ὅπλων καὶ ἡ φήμη τῶν νικῶν τῶν Ἑλλήνων, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐν δευτέρῳ μέρει τιθέμενος, ἔσπευσεν ἢ νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ἢ νὰ συναποθάνῃ.

Ὀλίγον ἀρ' οὗ ἐπάτησε τὴν τότε ἐξ αἱμάτων καὶ ἐκ δακρύων πεφυρμένην γῆν τῆς Ἑλλάδος, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀνακαλέσῃ τὰς Μούσας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑστίαν των καὶ νὰ ἱδρύσῃ σχολεῖον μεταξὺ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου. Ἀλλ' ἀκούων τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἀντηχοῦσαν πέριξ του ἀπὸ κρότον ὅπλων τυραννοφρόνων, δὲν ἀνέστεκετο νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ ταῖς εἰρηνικαῖς Μούσαις ὑπηρετῶν, ἀλλὰ τοῦ Ἄρεως γενόμενος ὀπαδός, ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγύμναστον χεῖρα τὸ πυροβόλον καὶ παρηκολούθησε τὸν εὐγενῆ φιλέλληνα Φαβιέρον εἰς τὸ ἀτυχὲς ἐπιχείρημα τῆς Καρύστου. Ἔκτοτε δ' ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰς Μούσας, διότι οὐδεμίᾳ ἦττα ἐξησθένει τὴν εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος πεποίθησιν τῆς καρδίας του καὶ τοῦ μέλλοντος τούτου ἤθελεν ἀξίους νὰ προκατορτίσῃ πολίτας.

Ἀλλ' ἂν καὶ ὅλον αὐτὸν ἀπησχόλει ἡ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος πρόνοια, δὲν ἔμενεν ὅμως πάντοτε καὶ τοῦ παρόντος ἀργὸς καὶ ἀνάλγητος θεατής. Ἐξ ἐναντίας μάλιστα, ὁσάκις συνέπεσεν ἐκ τύχης εἰς τὰ δημόσια ἀναμιγείς, ἐκθύμως ὑπὲρ αὐτῶν ἠγωνίσατο καὶ πολλάκις ἐν καιρίαις περιστάσεσιν ἀνέδειξεν ἀξιομνημονεύτους τῇ πατρίδι ὑπηρεσίας. Εἶχε πέσει τὸ Μεσολόγγιον, εὐγενὴς ἀπαρχὴ τῆς ἐλευθερίας, καὶ οἱ ἡρωϊκοὶ αὐτοῦ πρόμαχοι, ὅσοι διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, οἰκτρὰ θύματα τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ταλαιπωρίας, εἶχον συρρεύσει εἰς χιλιάδας εἰς Ναύπλιον καὶ ἐζήτουν παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι καὶ πυρίτιν διὰ νὰ πολεμήσωσιν. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, τὸ ταμεῖον κενόν, καὶ δεινὴ τῶν πραγμάτων ἡ θέσις. Τὸ Μεσολόγγιον πυροπληθέν, ἐφάνη λάμψαν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπικήδειος δᾷς τοῦ ἀγῶνος της, ἡ στερεὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ προμαχῶνος τούτου ἠσθάνθη τὰς δυνάμεις της παραλυθείσας ἐνώπιον τοῦ φρονηματισθέντος ἐχθροῦ, ἡ Πελοπόννησος ἐδηοῦτο ἄνευ σχεδὸν ἀντιστάσεως ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου καὶ ὁ κίνδυνος ἦν περὶ τῶν ὅλων. Γενικὴ καταστροφὴ καὶ διάλυσις ἐπέκειτο, ἂν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναχαιτίσων τοὺς πολεμίους καὶ ἐμψυχώσων τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Κατηφὴς καὶ περίτροπος συνέρρευσεν ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, καὶ συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πειναλέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα, οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ Γενναῖος, προκύψας τοῦ ὄχλου, ἀνεπήδησεν εἰς τὴν ῥίζαν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψουμένης πλατάνου καὶ ἐκεῖθεν, φλογερὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸ πλῆθος πλανῶν, μετὰ φωνῆς στεντορίου καὶ μετ' εὐγλωττίας παντοδυνάμου, διότι ἦτον τῆς καρδίας ἡ εὐγλωττία, — «Ἡ πατρίς, ἀνέκραξε, καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθειά σύντονος· πρέπει οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοί, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἤδη ἀργοὶ καὶ λιμώττοντες μᾶς περιστοιχίζουσι, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἀλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὑρίσκομεν. Ἂς δώσῃ ἕκαστος ὅ τι ἔχει καὶ δύναται. Ἰδοὺ ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. Ἂς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει!»

Καί, ἐπικροτούντος τοῦ πλήθους, ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ἰσχνὸν διδασκαλικόν του βαλάντιον. Ὁ κρότος τῶν πρώτων τούτων εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος καταπεσόντων ὀλίγων χρυσῶν, τοῦ μόνου προϊόντος τῶν ἐπιπόνων οἰκονομιῶν του, τοῦ μόνου ἐφοδίου τοῦ ἐναγωνίου του βίου, βεβαίως ὡς μελῳδία εὐπρόσδεκτος ἀντήχησεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ κατελογίσθη βεβαίως ἡ προσφορὰ αὕτη παρὰ τῆς χήρας τὸν ὀβολόν, ἐν ταῖς ἀϊδίοις βέλτοις, ἐν αἷς ἐγγράφεται πᾶσα εὐγενὴς πρᾶξις εἰς μυριοπλάσιον ἀνταπόδοσιν. — «Ἀλλ' ὄχι, ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον· ἡ συνεισφορὰ αὕτη εἶνε αὐτιδανή! Ὀβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἐμαυτόν, καὶ ἰδοὺ τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδία του; Ἂς καταβάλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα!» Αἱ γενναῖαι αὗται λέξεις ἐξῆψαν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμόν, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἔσπευδον προσφέροντες οἱ μὲν χρήματα, οἱ δέ, οὐδ' αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ πενίας καὶ πείνης κατατρυχομένων στρατιωτῶν, ὅ τι ἕκαστος ἦ ὅπλον ἢ κόσμημα εἶχε τίμιον· ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνελέγη ποσότης ἐπαρκὴς πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν.

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῶν ἐσχάτων κινδύνων, αἵτινες ἀναδεικνύουσι τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετήν, ὁ Γενναῖος διὰ τῆς ἀτρομήτου παρρησίας, ἣν τῷ ἐνέπνεεν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τῆς λάβρου του εὐγλωττίας, ἥτις ἐξεχεῖτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις, ἥτις στρατηγοὺς ἐνεκαθίστα, τὸν λαὸν διέγειρε λόγου ἦγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεβάλλετο, ἀντετάττετο κατὰ μέτωπον τοῖς ὁπλαρχηγοῖς καὶ τοῖς προὔχουσι καὶ ὑψοῦτο ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε ἀνίσχυρον καὶ κλονιζομένην κυβέρνησιν. Ἂν τότε ὑπάκουον εἰς χυδαίας εἰσηγήσεις κενοδοξίας, ἢ ἄν, ἐκτιμῶν ἧττον τὸ ἐπάγγελμα ὃ ἐκ πεποιθήσεως ἐξελέξατο, ἐπεθύμει νὰ ὑψωθῇ μέχρι τῶν ὑπάτων βαθμίδων τῶν πολιτικῶν ἀξιῶν, οὐδὲν ἦν τὸ δυνάμενον νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Ἀλλὰ μόλις περατώσας τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀπεσπάσθη τῶν δαφιλευομένων αὐτῷ ἐνδείξεων δημοσίου εὐγνωμοσύνης καί, ὑπεκφυγὼν τὸ κῦμα τὸ βιαίως φέρον αὐτὸν πρὸς τὰ ἄνω, ἀπῆλθεν εἰς Σύρον, Τῆνον καὶ Αἴγιναν, ὅπου ἐξηκολούθησε, μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῶν πραγμάτων, ἀφιερούμενος εἰς τὴς νεολαίας τὴν μόρφωσιν. Ἐνταῦθα εὗρεν αὐτόν, ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Κυβερνήτης καί, μετά τινας ἐμπιστοσύνης ἀποστολάς, τῷ ἀνέθηκε τὸν ὀργανισμὸν τοῦ πάντοτε, ἀλλὰ μάλιστα τότε μετὰ τὰς μεγάλας καταστροφάς, τοσούτων ἀναγκαίου ὀρφανοτροφείου, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν τοῦ κεντρικοῦ σχολείου, τοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνωτάτου τῆς Ἑλλάδος ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος.

Ἐνταῦθα συναντῶνται τὸ πρῶτον αἱ δύο ὑπάρξεις, ἃς ἔτεμε ταὐτοχρόνως ἡ ἀμείλικτος τῆς μοίρας ψαλλίς. Ὁ Ἰωάννης Βενθύλος, ἐν Βυζαντίῳ γεννηθείς, ἐκεῖσε δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τῶν ἐπισημοτάτων διδασκάλων προκαταρτισθείς, εἶχε φθάσει ἐσχάτως ἐκ Γερμανίας, ὅπου τὴν Ἑλληνικὴν ἰδίως φιλολογίαν ἐσπούδασεν ὑπὸ τοὺς πρυτάνεις τῆς ἐπιστήμης, τὸν Βοίκχιον καὶ Ἑρμάννον, ὧν διὰ τῆς φιλομαθείας καὶ τοῦ χαρακτῆρός του προσεκτήσατο καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου του εἰς πολύτιμον ἐφόδιον διετήρησε τὴν φιλίαν καὶ οἰκειότητα. Τοῦτον ἔδωκε τῷ Γενναδίῳ ὁ Κυβερνήτης εἰς συνεργάτην ἐν τῷ Κεντρικῷ σχολείῳ, ὃ διὰ κοινῆς ἐπιμελείας διεκόσμησαν εἰς παιδευτήριον οὐ μόνον τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. Ὀλίγοι εἰσὶν ἐκ τῶν σήμερον τὴν πατρίδα ἐν οἱαδήποτε ἰδιότητι ὑπηρετούντων, οἱ μὴ τῆς παιδείας ἐν τῷ σχολείῳ ἐκείνῳ γευσάμενοι, ἀλλὰ καὶ πάμπολλοι τῶν νῦν ἔν τε Ἑλλάδι καὶ ἐν Τουρκίᾳ τὰ σχολεῖα διευθυνόντων τρόφιμοι ἐκείνου εἰσί, καὶ ἐν αὐτῷ εἰσέτι τῷ πανεπιστημίῳ καθηγηταὶ ἀπαντῶνται, οὐδενὸς δεύτεροι κατὰ τὴν πολυμάθειαν, οἵτινες εἰς ἑτέρου διδακτηρίου βάθρα οὐδέποτε ἐκαθέσθησαν.

Ὁ Βενθύλος πρᾶος, ἀγαθός, προσηνής, ἔχων ἐν τῷ χαρακτῆρι ἀρχαϊκήν τινα ἀφέλειαν, ἐν δὲ τῷ πνεύματι φιλόκαλόν τι καὶ ἐπίχαρι, ἦν τοῖς πᾶσιν ἀγαπητὸς καὶ ἐπωφελὴς τοῖς παρ' αὐτῷ μαθητεύουσιν, οἷς ἐνέπνεεν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, ὡς μητέρα παντὸς τοῦ καλοῦ. Ἀλλ' ἐν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ πρὸς αὐτὴν ζήλου του καὶ ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του ὑπὲρ τῶν τοῦ Ηλάτωνος καλλονῶν, ἐκφωνήσας ποτὲ λόγον ἀπὸ καθέδρας, ὅστις διεβλήθη ὡς ἀρχὰς περιέχων ἀναρμόστους τοῖς τότε καιροῖς ἐπαύθη τῆς διδασκαλίας του. Ἐπὶ δὲ τῆς Βασιλικῆς κυβερνήσεως, ἀναγνωρισθείσης τῆς ἀξίας αὐτοῦ, διωρίσθη εἰς μίαν τῶν τῆς φιλολογίας ἑδρῶν τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἀνηρπάγη ὑπὸ τοῦ θανάτου ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ τῶν ἐπωφελῶν του ἀγώνων.

Ὁ δὲ Γενναδιος ἐξηκολούθησε διευθύνων καὶ προάγων τὸ κεντρικὸν σχολεῖον καὶ ἀφ' οὗ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σ. ἡμῶν Βασιλέως μετατεθὲν αὐτὸ εἰς Ἀθήνας μετωνομάσθη Γυμνάσιον καὶ ἦν τῆς μαθητιώσης νεολαίας οὐ μόνον διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ σύμβουλος καὶ πατήρ, καὶ ἐκτὸς τῶν δώρων τῆς παιδείας μετέδιδεν αὐτῇ καὶ τῶν ἀνεκτιμήτων νουθεσιῶν του, τοῖς δὲ πενεσέροις πολλάκις καὶ ὑλικωτέρων βοηθημάτων ἐκ τοῦ ἰδίου στερήματος.

Καταρτισθέντος δὲ τοῦ πανεπιστημίου, κατετάχθη ἐν αὐτῷ, ὡς ἦν ἑπόμενον, εἷς τῶν πρώτων καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς Φιλολογίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀνέλαμψαν αὖθις πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ, ἦτε μετριοφροσύνη καὶ ἡ βαθεῖα φρόνησις καὶ ὁ ἁγνός του πατριωτισμός. « Ἂν, εἶπεν, εἰσπηδήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ πανεπιστήμιον, τίς θέλει μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρτισμὸς εἶνε οὐχ ἧττον σπουδαῖος; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ ἥτις στερεῶς μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιοῦται! » καὶ ἀπεκλείσθη ἑθελοντὴς τοῦ ἐντιμοτέρου βαθμοῦ, πολὺ ἀνωτέραν τιμὴν διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως κομισάμενος ταύτης. Ἐξ ἐναντίας δὲ μετὰ πάσης προθυμίας ἐδέξατο τὴν καὶ τῇ φρενὶ καὶ τῇ καρδίᾳ του προσφιλεστάτην ἐντολὴν τοῦ νὰ διδάξῃ ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ, ἧς αὐτὸς σχεδὸν προὐκάλεσε καὶ τὴν σύστασιν, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ διευθυντοῦ διεκόσμει καὶ συνετήρει διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νέων παντοδυνάμου ἐπιρροῆς του τὴν ἱερὰν ταύτην κυψέλην, ἐν ᾗ παρασκευάζεται τὸ μέλι τῆς πίστεως· καὶ ἐνταῦθα ὁ θάνατος τὸν ἐνήδρευσε πρὸς ταύτην μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς βαδίζοντα, μὴ θελήσαντα οὐδὲ τῷ πανικῷ φόβῳ οὐδὲ τῷ προφανεῖ κινδύνῳ νὰ θυσιάσῃ τὴν αὐστηρότητα τῆς τῶν καθηκόντων του ἐκτελέσεως.

Ὅτε δὲ πρὸ τριῶν ἐτῶν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενεῖς τὸν προσεκάλεσαν, μισθὸν χιλιόδραχμον ὑποσχόμενοι καὶ πρόθυμοι ν' αὐξήσωσιν αὐτὸν κατὰ τὸ ἥμισυ μηνιαίως, ἂν ἐπέτεινε τὴν ἀξίωσιν, ὁ Γενναδιος ἀπεκρίθη ὅτι « πτωχὸς μὲν εἶνε, καὶ μεθ' ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος ἀγῶνας οὐδ' ἄρτον ἔχει νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὰ τέκνα του ἀλλ' ὅτι ὁ πόθος ὅλου τοῦ βίου του ἦν νὰ καταθέσῃ τὰ ὀστᾶ του εἰς γῆν ἐλευθέραν. » Καὶ ὁ πόθος οὗτος ἐτελέσθη, φεῦ, τοσοῦτον ταχέως!

Εἰς γῆν ἐλευθέραν κεῖνται τὰ ὀστᾶ σου, ἄνερ φιλόπατρι! Κεῖσαι πλησίον τοῦ συναδέλφου σου ἐν τῷ βίῳ, τοῦ συνοδοιπόρου σου εἰς τὸν θάνατον, πλησίον τοῦ Βάμβα, τοῦ Λευκίου, τοῦ Πετζάλλη, τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου, τοῦ Δούκα, καὶ ὅσων ἄλλων συναγωνισαμένων τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ φωτισμοῦ, καὶ πέριξ ὑμῶν τοσοῦτοι κεῖνται οἱ διὰ τοῦ αἵματός των τὴν ῥίζαν τῆς ἐλευθερίας ἀρδεύσαντες. Ὦ χορεία ἱερά, ἡ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ ἐποχῇ διὰ θυσιῶν καὶ ἀγώνων τὴν πατρίδα ἐκ τῶν ὀνύχων τῆς τυραννίας λυτρώσασα καὶ ἐξελοῦσα ἐκ τοῦ σκότους τῆς βαρβαρότητος!

Εἴθε ὡς χρυσοῖ ἀστέρες ἐπὶ τοῦ στερεώματος τῆς Ἑλλάδος λάμπωσι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐπὶ τῶν μεθ' ὑμᾶς γενεῶν, ἀναμιμνήσκοντα αὐταῖς οἷοι ἦσθε καὶ οἷοι ὀφείλουσι νὰ ἦνε πρὸς τὴν πατρίδα· καὶ αἱ ἀρεταί, ἃς ἐσπείρατε, εἴθε καρποφορήσωσιν, ὡς ὑμεῖς ηὔχεσθε, πρὸς δόξαν καὶ μέγεθος τῆς Ἑλλάδος. Ἔστω ἄξιος ὑμῶν μισθὸς ἡ πάντων τῶν Ἑλλήνων εὐγνωμοσύνη, ἔστω εἰς τιμὴν καὶ ὄφελος τῆς πατρίδος αἰωνία ἡ μνήμη ὑμῶν!

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ
ΓΕΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ἀναγνωσθεῖσα τῇ 1 Νοεμβρίου 1873 ἐν τῷ Φιλεκπαιδευτικῷ Συλλόγῳ « ΟΜΗΡΩι »

ΥΠΟ

Γ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ.

Φιλόμουσοι κύριοι!

Ἀναλαμβάνων κατὰ πρόσκλησιν τῆς Σ. Ἐφορίας τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τὴν συνέχειαν τοῦ ὡραιοτάτου, τερπνοτάτου καὶ ὠφελιμωτάτου μαθήματος τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, νομίζω ἐπάναγκες εἰς τὰ πρῶτα ἡμῶν μαθήματα νὰ κάμωμεν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν προηγηθέντων μαθημάτων.

Οὐδεμία ἐπιστήμη κάλλιον τῆς ἱστορίας ὑπισχνεῖται νὰ διδάξῃ ἡμῖν τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ὡραῖον, ἄνευ δὲ τούτων εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐφικτὴν εὐδαιμονίαν. Νεήλυδες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἐφήμεροι κρῖκοι τῆς ἀπεράντου ἁλύσου, δι' ἧς διαιωνίζεται τὸ *εἶδος* ἐν τῷ μέσῳ τῆς καταστροφῆς τοῦ *ἀτόμου*, πῶς θὰ πηδαλιουχήσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, ἂν περιορισθῶμεν εἰς μόνην τὴν ἀτομικὴν ἡμῶν πεῖραν; Ἀλλ' ἡ ἱστορία, ἀνερχομένη τὰς στιβάδας τῶν αἰώνων, προσφέρει ἡμῖν παραδείγματα πάσης ἀνθρωπίνου ἀρετῆς καὶ κακίας· ἐντεῦθεν ἀντλοῦμεν μαθήματα σοφίας καὶ συνέσεως καὶ διδασκόμεθα τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ἐπὶ τῆς γῆς προορισμὸν αὐτοῦ. Παραβάλλοντες δὲ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν πρὸς τὰς ἀρχαιοτέρας, ἔνθεν μὲν μετ' ἀγαλλιάσεως βλέπομεν τὰς προόδους τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, ἔνθεν δὲ συναισθανόμεθα τὰς ἐλλείψεις ἡμῶν καί, ἀντλοῦντες, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ παρελθόντος τὴν ἀναγκαίαν δυναμιν, εἰσορμῶμεν εἰς τὸ μέλλον μετὰ μείζονος περισκέψεως καὶ ἔμφρονος ἐγκαρτερήσεως.

Ἡ *ἱστορία* ὄθεν, κύριοι, εἶνε ἡ ὄντως οἱόν τε ἀδιάσπαστος ἀφήγησις σπουδαίων καὶ ἀληθῶν συμβάντων, ὅπως γνωρίσωμεν τὸ παρελθὸν καὶ δι' αὐτοῦ συνηθῶμεν ἁπταίστως νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ μέλλον. Ἡ δὲ *Γενικὴ ἱστορία* εἶνε σπουδαιοτάτη καθὸ ἐξετάζουσα τὸ σύνολον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ παρουσιάζουσα ἡμῖν ὁρίζοντα εὐρύτατον. *Μέθοδοι ἱστορικαὶ* ὑπάρχουσι δύο· ἡ *ἐθνογραφική*, δι' ἧς ἐκτίθεται ἰδιαιτέρως καὶ κατὰ συνέχειαν ἡ ἱστορία ἑκάστου ἔθνους, καὶ ἡ *συγχρονιστική*, δι' ἧς ἐκτίθενται συγχρόνως τὰ συμβάντα ὅλων τῶν λαῶν κατὰ χρονολογικὴν σειράν. Ἀλλὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ὅπως ἐξακριβωθῶσι, δέον νὰ προσδιορισθῇ ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος, ὅηλ. τὸ *ποῦ* καὶ *πότε* ἐγένοντο· ἄλλως οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίαν. Διὸ ἡ *Γεωγραφία* καὶ ἡ *Χρονολογία* προσηκόντως καλοῦνται οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς ἱστορίας. Μικρὰ ἐνκυκλιος περιστροφὴ τῆς Γῆς περὶ τὸν Ἥλιον ἐκλήθη *ἔτος*, ἑκατὸν ἔτη συνιστῶσι τὸν *αἰῶνα*, τέσσαρα ἔτη τὴν *Ὀλυμπιάδα* καὶ δεκαπέντε τὴν *Ἰνδικτιῶνα*. Ταῦτα εἶνε τὰ εὐχρηστότερα χρονικὰ μέτρα ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Κατ' ἀρχὰς τὰ ἔτη ὑπελογίζοντο κατὰ γενεάς, καθὼς βλέπομεν τοῦτο εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν. Τρεῖς γενεαὶ κατὰ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτον καὶ κατὰ τοὺς πλείστους τῶν νεωτέρων ἀποτελοῦσι μίαν ἑκατονταετηρίδα. *Αἱ δὲ* ἐποχαί, δι' ὧν ὑπολογίζονται τὰ ἔτη σχετικῶς πρὸς ἐπίσημον ἱστορικὸν ἢ ἀστρονομικὸν συμβάν, εἰσήχθησαν ἀκολούθως. Ἕκαστον ἔθνος ἔχει τὰς ἐποχάς του. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον περφωτισμένον μέρος τοῦ κόσμου παρεδέχθη δύο πρωτίστας ἐποχάς, ὅηλ. τὴν *πρὸ* καὶ *μετὰ* τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς γενικώτερον παραδεδεγμένους ὑπολογισμοὺς ἐγεννήθη 4004 ἔτη μετὰ τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ Γενικὴ ἱστορία διαιρεῖται συνηθέστατα εἰς τέσσαρα μεγάλα τμήματα: εἰς ἱστορίαν *ἀρχαιοτάτην* μεμιγμένην μετὰ τῆς Μυθολογίας, εἰς ἱστορίαν *ἀρχαίαν* προβαίνουσαν μέχρι τῆς πτώσεως τῆς δυτικῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, εἰς ἱστορίαν τοῦ *Μεσαιῶνος* προβαίνουσαν μέχρι τῆς πτώσεως τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ εἰς ἱστορίαν *νεωτέραν* μέχρι τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

Γένεσις.

Κύριοι!

Κατὰ τὴν ἱερὰν Γραφήν, τὸν μόνον φαεινὸν λύχνον τὸν φαίνοντα ἐν τῷ αὐχμηρῷ τοπῳ τῶν προϊστορικῶν αἰώνων, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ἔπειτα ἐτακτοποίησε τὴν ἄμορφον ὕλην καὶ ἀπεχώρισε τὰ ὕδατα· ἀκολούθως διεταξε τὴν μὲν ξηρὰν νὰ βλαστήσῃ τὰ φυτὰ καὶ τὰ χόρτα, τὰ δὲ ὕδατα νὰ ἐξαγάγωσι τὰ ἑρπετά, τὰ πετεινὰ καὶ τοὺς ἰχθύς (1)· μετὰ ταῦτα διέταξε νὰ γεννηθῶσι τὰ λοιπὰ ζῶα (2) καὶ τελευταῖον πάντων ὡς κορωνίδα τῆς Δημιουργίας ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ, δωρήσας αὐτῷ τὴν ὕπαρξιν, τὸν νοῦν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ καταχρήσας αὐτὸν ἐπέγειον ἀντιπρόσωπόν του, ὅπως δεσποζῃ ἐπὶ τῶν ἄλλων κτισμάτων (3). Ἔπλασεν ἀκολούθως αὐτῷ βοηθὸν καὶ σύντροφον καὶ ἐθεμελίωσεν οὕτω τὴν *οἰκογένειαν*, τὴν βάσιν πάσης ἀνθρωπίνου κοινωνίας.

Ἀλλ' ἡ δυὰς τῶν πρώτων λογικῶν ὄντων δὲν ἐστάθη ἀξία τῆς εὐδαιμονίας της. Ἀγόμενοι οὗτοι ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας τοῦ νὰ ἀποκτήσωσι γνώσεις ὑπερτέρας τῶν πεπερασμένων νοητικῶν δυνάμεών των καὶ νὰ ἐξισωθῶσιν οὕτω μὲ τὸν Δημιουργὸν αὐτῶν, ὠλίσθησαν εἰς τὰ φρικαλέα βάραθρα τῆς ἀποπλανήσεως καὶ τοῦ σκότους (4). Ἐντεῦθεν ἄρα οἱ ματαιοι τοῦ ἀνθρώπου ἀγῶνες, ὅπως εἰσδύσῃ εἰς τὰ ἄδυτα τῶν ἐπιστημῶν· ἐντεῦθεν ἡ ἀκόρεστος αὐτοῦ ἐπιθυμία τοῦ ὑπερπηδῆσαι τὰ θεόθεν διαχαραχθέντα αὐτῷ ἠθικὰ ὅρια.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀπολέσας σὺν τῇ ἀθωότητι αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρχικήν του εὐδαιμονίαν καὶ ἐξόριστος ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης τῶν πόνων καὶ τῶν ταλαιπωριῶν, ὤφειλε νὰ ἐκτελέσῃ ἐν αὐτῇ τὸν ἐξιλασμόν του, τρεφόμενος ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ διὰ μέσου ποικίλων προσκομμάτων ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν καὶ καθιστάμενος οὕτω ἄξιος τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ θεόθεν προορισμοῦ του.

Ὁ *Ἀδὰμ* καὶ ἡ *Εὔα* ἤρξαντο λοιπὸν ν' ἀπολαμβάνωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐργαζόμενοι τὴν γῆν, σχόντες δύο υἱούς, τὸν *Κάϊν* καὶ τὸν *Ἄβελ*. Μετὰ τὴν γνωστὴν ἀδελφοκτονίαν τοῦ Κάϊν, ἥτις πρώτη ἐμόλυνε τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁ μὲν ἔνοχος ἔφυγε μακράν, φοβούμενος μὴ ὁ φόνος ἐκδικηθῇ διὰ τοῦ φόνου· ὁ δὲ *Ἀδὰμ*

(1) « Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν κατὰ γένος καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ Οὐρανοῦ. (Γέν κεφ. α΄.)

(2) « Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω ἡ Γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος τετράποδα καὶ ἑρπετὰ καὶ θηρία κατὰ γένος, καὶ ἐγένετο οὕτως». αὐτ.)

(3) « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς (αὐτ. 26).

(4) « Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· οὐ θανάνῳ ἀποθανεῖσθε. Ἴδει γὰρ ὁ Θεός, ὅτι ἐν ᾗ ἂν ἡμέρα φάγησθε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοὶ γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν» (Γεν. γ΄ 5΄.— « Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός. Ἰδου Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν. » (Γεν. αὐτ. 22).

ἀπέκτησε τὸν ἐνάρετον *Σήθ*, καὶ οὗτος ἐγέννησε τὸν Ἐνώς· ὁ Ἐνὼς τὸν *Καϊνάν*, ὁ Καϊνὰν τὸν *Μαλελεήλ*, ὁ Μαλελεὴλ τὸν *Ἰάρεδ*, ὁ Ἰάρεδ τὸν *Ἐνώχ*, ὁ Ἐνὼχ τὸν *Μαθουσάλα*, καὶ ὁ Μαθουσάλα τὸν *Λάμεχ*, πατέρα τοῦ *Νῶε*. Ὁ βίος δ' ἑκάστου τῶν πατριαρχῶν τούτων ἀποτελεῖ πολλὰς ἑκατοντάδας ἐνιαυτῶν. Καὶ οἱ μὲν ἀπόγονοι τοῦ Σὴθ ἐκλήθησαν *Υἱοὶ Θεοῦ*, ὡς διατελέσαντες πιστοὶ εἰς τὸν θεῖον νόμον, οἱ δὲ τοῦ Καΐν *υἱοὶ ἀνθρώπων*. Ἀλλ' ὁ ἔρως συνῆψε τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν θελκτικῶν θυγατέρων τῶν Καϊνιτῶν, καὶ οἱ ἐκ τῶν γάμων τούτων γεννηθέντες *Γίγαντες* κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, πεποιθότες ἐπὶ μόνῃ τῇ σωματικῇ αὐτῶν ῥώμῃ, προέβαινον ὁσημέραι εἰς τὴν διαφθορὰν καὶ ἀσέβειαν. Ὅθεν ὁ Θεὸς ὀργισθεὶς ἔπνιξε διὰ τοῦ παγκοσμίου ἐκείνου κατακλυσμοῦ τούς τε ἀνθρώπους καὶ πᾶν ἔμψυχον, φεισθεὶς μόνου τοῦ ἐναρέτου Νῶε καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ὁ πατριάρχης οὗτος ἐσώθη, εἰσελθὼν κατὰ θείαν διαταγὴν μετὰ παντὸς εἴδους ζώου ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ σωστικῇ κιβωτῷ, ἥτις εἶχε 300 π. μῆκος. 30 *πήχ.* ὕψος καὶ 50 πλάτος. Ὅθεν κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς ἦτον εὐρυχωροτέρα τοῦ ἐν Ρώμῃ ἁγίου Πέτρου καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Σοφίας.

Ἡ κιβωτὸς μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ ἐπέπλεεν ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς καταστροφῆς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων, μέχρις οὗ, τῶν ὑδάτων ἐλαττωθέντων, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ Ἀραρὰτ ὄρους τῆς Ἀρμενίας. Τὰ ζῶα ἐξελθόντα διεσκορπίσθησαν πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς, αἱ ὧραι τοῦ ἔτους ἐπανέλαβον τὴν τακτικὴν αὐτῶν διαδοχήν, ἡ τάξις τῆς τῶν φυτῶν βλαστήσεως ἀποκατέστη καὶ πάλιν καὶ ὁ Θεὸς καταπραϋνθεὶς ηὐλόγησε τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, λέγων: « Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. » (Γεν. θ'.)

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε πολλαπλασιασθέντες μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος, εἶδον ὅτι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ καταλίπωσι τὰς τερπνὰς πεδιάδας τῆς Μεσοποταμίας· ἀλλά, πρὶν διασπαρῶσιν εἰς ὅλην τὴν γῆν, ἠθέλησαν ν' ἀφίσωσιν ἓν ὑπερήφανον μνημεῖον τῆς μέχρι τοῦδε συμβιώσεώς των, ἐγείροντες πύργον ὑψηλότατον καὶ ἀπέραντον. Πλὴν ἡ πρόθεσις αὕτη ἀπήρεσεν εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος καταβὰς ἐν μέσῳ αὐτῶν συνέχεε τὰς γλώσσας αὐτῶν καί, ἐνῷ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης πάντες ἐλάλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ἔκτοτε δὲν συνενοοῦντο πλέον πρὸς ἀλλήλους. Ὅθεν τὸ ἔργον αὐτῶν ἔμεινεν ἀτελές, καὶ αἱ ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Νῶε (Σήμ, Χὰμ καὶ Ἰάφεθ) τρεῖς φυλαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ζητοῦσαι νέας πατρίδας, διεσκορπίσθησαν ἐφ' ἅπασαν τὴν γῆν, διατηρήσασαι τήν τε ποικιλίαν καὶ τὴν ὁμοιότητα τὴν ἀπαντωμένην συνήθως μεταξὺ ἀδελφῶν (Γεν. ιά.). Ἐκ τῆς παγκοσμίου λοιπὸν ταύτης ἀδελφότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξηγοῦνται αἱ κοιναὶ αὐτοῦ δοξασίαι καὶ πεποιθήσεις, οἱ κοινοὶ νόμοι καὶ ἡ μεταξὺ ὅλων τῶν γλωσσῶν ὑφισταμένη συγγένεια.

11

Ἡλικία τοῦ ἡμετέρου Πλανήτου.

Πρὶν προβῶμεν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἡμῶν ἀφήγησιν, θεωρεῖμεν ἐπάναγκες, κύριοι, νὰ ἐξετάσωμεν ζητήματά τινα σπουδαιότατα· τὸ πρῶτον δ' ὅπερ παρουσιάζεται ἡμῖν εἶνε ἡ *ἡλικία τῆς ἡμετέρας γῆς*. Λαμβάνοντες ἀνὰ χεῖρας τὴν *Γένεσιν* τοῦ Μωϋσέως, βλέπομεν τὴν ἑξαήμερον δημιουργίαν τοῦ παντός· ὅτι ὅμως αἱ ἓξ ἡμέραι τῆς Δημιουργίας δὲν εἶνε ἡμέραι εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν, εἶνε γνώμη συμφωνοῦσα πρός τε τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον. Δηλ. ἐνταῦθα πρόκειται οὐχὶ περὶ ἡμερονυκτίων, ἀλλὰ περὶ ἓξ ἐποχῶν τῆς γῆς, τῶν ὁποίων οὐ δέδοται τῷ ἀνθρώπῳ νὰ καταμετρήσῃ τὴν διάρκειαν καὶ αἱ ὁποῖοι ἄφησαν ἴχνη ἀνεξίτηλα ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Ἡ Γεωλογία, νεωτάτη ἐπιστήμη, ἐξελίσσουσα τὰ στρώματα, ὑφ' ὧν περιβάλλεται ἡ γῆ, τὸ συμβολικὸν τοῦτο κρόμμυον τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, ἠνάγκασε τὰ ἐν τοῖς σπλάγχνοις αὐτῆς ὀρυκτὰ μόνα των νὰ ἐξιστορήσωσι τὴν μόρφωσίν των.

Τὴν *πρώτην ἡμέραν* τῆς *Δημιουργίας* ἡ διάπυρος ὕλη, ὑπείκουσα εἰς τοὺς νόμους τῆς ἀμοιβαίας ἕλξεως καὶ εἰς τὰς δυνάμεις *κεντρόφυγα* καὶ *κεντροβαρῆ*, ἐλάμβανε τὸ σχῆμα ἀπεράντου σώματος σφαιροειδοῦς. Ἡ ὕλη αὕτη βαθμηδὸν στερεοποιουμένη ἀπετέλεσε τὰ ἀρχέγονα ἐκ γρανίτου πετρώματα, ἐν οἷς οὐδὲν ἴχνος ἀπαντᾶται ζώων καὶ φυτῶν.

Ἡ *δευτέρα ἡμέρα* χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὕδατος. Ἐν τῷ ὕδατι τούτῳ, ἔχοντι ὑψηλὴν θερμοκρασίαν ἕνεκα τῆς βαρυτάτης ἀτμοσφαίρας, ἐσχηματίσθησαν τὰ *μεσοταγῆ πετρώματα*, παρ' οἷς ἀπαντῶνται οἱ χαρακτῆρες κρυσταλλώδους ὑφῆς καὶ συμπήξεως καὶ οἱ τῆς βραδείας καθιζήσεως τῶν ὑδάτων. Τότε ἀνεφάνησαν αἱ νῆσοι καὶ αἱ ἤπειροι, καλυφθεῖσαι ἀπὸ λειχῆνας, βρύα, φύκη καὶ πτερίδας πελωρίους, ἐνῶ ἐν τοῖς ὕδασιν ἔπλεον τὰ ἀσπόνδυλα ζῶα, πολύποδες, λιθόφυτα (1) καὶ ἡ πλουσία οἰκογένεια τῶν τριλόβων. Τὰ λείψανα τῆς γιγαντιαίας ταύτης βλαστήσεως ἐσχημάτισαν τὰ στρώματα τῶν λιθανθράκων καὶ ξυλανθράκων. Ἡ ἀτμοσφαῖρα, οὖσα μέχρι τοῦδε πυκνοτάτη, κατέθεσε διαφόρους οὐσίας ἐν εἴδει ἀτμοῦ· ἀραιωθεῖσα δὲ κατά τι καὶ καταστᾶσα ὀπωσοῦν διαφανής, ἐπέτρεψε τὴν δίοδον τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος.

Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπὶ τῶν *δευτερογενῶν πετρωμάτων* τοῦ σχιστολίθου, τοῦ ψαμμίτου καὶ τοῦ ὀρυκτοῦ ἅλατος ἐμφανίζονται τὰ *σπονδυλωτὰ ζῶα*, ἀρχόμενα ἀπὸ τῶν σαυροειδῶν, λεπιδοειδῶν καὶ ἄλλων ἑρπετῶν καὶ ἰχθύων, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς μαστοφόρου. Ἡ γῆ κοσμεῖται μὲ ἄφθονον βλάστησιν πτερίδων δενδροειδῶν, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς φυτοῦ δικοτυλήδονος.

Τὴν *τετάρτην ἡμέραν* ἔρπουσι τὰ πελώρια ἑρπετὰ μὲ μορφὰς τερατώδεις, μὲ μέλη ἀλλόκοτα, διεγείροντα τὴν ἡμετέραν ἔκπληξιν, ὅταν ἀποσπῶμεν αὐτὰ ἀπὸ τῶν δευτερογενῶν πετρωμάτων.

(1) Θαλάσσια προϊόντα, ἔχοντα σχῆμα φυτοῦ καὶ ὀργανισμὸν ζωϊκόν οἷον τὸ κοράλιον.

Τὴν *Πέμπτην ἡμέραν* οἱ ἰχθύες, τὰ ὑδρόβια καὶ χερσαῖα μαστοφόρα πληροῦσι τὴν θάλασσαν καὶ καλύπτουσι τὴν γῆν, ἔνθα βλαστάνουσιν οἱ φοίνικες, τὰ πτελοειδῆ καὶ τὰ δικοτυλήδονα. Ἡ ἀτμόσφαιρα καθίσταται διαφανεστέρα, αἱ ἤπειροι μεγαλύνονται διὰ τῆς ἐξάρσεως τῶν ὀρέων καὶ διὰ τῆς καταδύσεως τῶν κοιλάδων, τὰς ὁποίας ἡ θάλασσα ἐπικαλύπτει. Τὸ δὲ ὕδωρ ἐξατμιζόμενον διὰ τῆς ἡλιακῆς θαλπωρῆς πίπτει βροχηδὸν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκτοτε διακρίνονται αἱ *ὑφιζήσεις (κατακαθίσματα)* τοῦ τε γλυκέος καὶ τοῦ ἁλμυροῦ ὕδατος καὶ τὰ *τριτογενῆ πετρώματα*, καθὼς ἡ πλαστικὴ ἄργιλλος, ὁ λευκὸς ψαμμίτης καὶ ὁ μυλίτης λίθος (μυλόπετρα). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πιθανῶς ἡ γηίνη σφαῖρα ἀνεστατώθη, καὶ ὠκεανός, εἰσορμήσας εἰς τὴν ἤπειρον, ἔσκαψε βαθείας κοιλάδας, ἀφῆκεν ἀπεράντους ἀποθήκας χαλίκων κυκλοτερῶν, μετετόπισε πελώρια ὄρη καὶ κατέστρεψε πολλὰς φυλὰς ζώων, τῶν ὁποίων οἱ σκελετοὶ εὑρίσκονται ἐντὸς σπηλαίων εἰς σωροὺς μεγίστους μεμιγμένους μετὰ πτηνῶν. Τὰ ὕδατα συνελθόντα πάλιν ἐσχημάτισαν ἄλλας θεξαμενάς, νέαι γέαι ἀπεκαλύφθησαν καὶ θέσις προητοιμάσθη διὰ τὸ εὐγενέστερον τῶν πλασμάτων.

Ἐκ τῶν ῥηθέντων βλέπομεν, κύριοι, ὅτι ἡ Γεωλογία συμφωνεῖ πληρέστατα μὲ τὴν Γένεσιν τοῦ Μωϋσέως ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῆς δημιουργίας, ὥστε, δυοῖν θάτερον, ἢ ὁ ἱστορικὸς οὗτος ὑπῆρξεν ἀληθῶς θεῖος καὶ θεόπνευστος, ἢ, ἂν θελήσωμεν νὰ στερήσωμεν αὐτὸν τῆς θεοπνευστίας, ἐσμὲν ἠναγκασμένοι νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐπὶ Μωϋσέως ἦσαν γνωστὰ ὅσα σοφοὶ Γεωλόγοι μετὰ τοσούτων ἀγώνων ἀνεκάλυψαν τρεῖς χιλιάδας ἔτη βραδύτερον, ὅπερ ἄτοπον.

Ἐν τῷ μέσῳ τόσων ζωϊκῶν λειψάνων ἀνευρεθέντων ἐν τοῖς διαφόροις στρώμασιν οὐδαμῶς ἀπαντῶνται ὀστᾶ ἀνθρώπινα. Οὔτε τόξον οὔτε ὅπλον οὔτε ἄλλο ἐργαλεῖον δεικνύει τὴν παρουσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ παρεκίνησε τὸν διάσημον φυσιοδίφην Γεώργιον Κυβιέρον (Cuvier) νὰ κάμῃ τὸ ἑξῆς συμπέρασμα: « Ἂν ὑπάρχῃ τι βέβαιον εἰς τὴν Γεωλογίαν, εἶνε ὅτι ἡ γήϊνος ἐπιφάνεια ἀνεστατώθη ὑπὸ παγκοσμίου καὶ αἰφνιδίου κατακλυσμοῦ, οὗτινος ἡ χρονολογία δὲν δύναται ν' ἀνέρχηται πέραν τῶν πέντε ἢ ἓξ χιλιάδων ἐτῶν, ὅτι μετὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἀναστάτωσιν ὀλιγάριθμα ἄτομα, διαφυγόντα τὴν πανολεθρίαν, διεσπάρησαν καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν ἐπὶ τῶν ἤδη ξηρανθεισῶν γαιῶν, καὶ ὅτι ἔκτοτε καὶ μόνον αἱ ἀνθρώπιναι κοινωνίαι ἤρξαντο πορείαν προοδευτικήν, ἀνήγειραν κτίρια καὶ πόλεις, συνέλεξαν τὰ φυσικὰ γεγονότα καὶ συνεδύασαν συστήματα ἐπιστημονικά. »

Οὐχὶ δὲ μόνος ὁ Κυβιέρος, ἀλλὰ καὶ ὁ κλεινὸς Πασχάλης (Pascal) καὶ ὁ μέγας Νεύτων (Newton) ἀπέδειξαν τὴν πληρεστάτην συμφωνίαν τῆς φύσεως πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ἁγίας Γραφῆς. Οὐχ ἧττον δὲ καὶ αἱ παραδόσεις τῶν λοιπῶν ἐθνῶν τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ ἀπείρῳ ποικιλίᾳ τῶν μυθικῶν πλασμάτων τῆς φαντασίας αὐτῶν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἐποχὰς τῆς Μωσαϊκῆς Πεντατεύχου. Οἱ Χαλδαῖοι, Σῖναι καὶ Αἰγύπτιοι π. χ, συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὰ τετρακισχίλια ἔτη ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ.

III

Ἑνότης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἡ αὐθεντικότης τῆς Μωσαϊκῆς διηγήσεως, κύριοι, διδούσης τῷ ἀνθρώπῳ ὕπαρξιν 7 ἕως 8,000 ἐτῶν, ἐπιβεβαιοῦται ἄρα ὑπὸ τῆς προόδου τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἀληθῶς εἶνε καταπληκτικὴ ἡ συμφωνία τῆς *Γενέσεως* πρὸς τὰς νεωτάτας κτήσεις τῆς ἐπιστήμης. Μεταξὺ ὅλων τῶν κοσμογονιῶν μόνη αὕτη δέχεται διαφορὰν χρόνου μεταξὺ τῆς δημιουργίας τῆς ἀμόρφου καὶ ἀκατεργάστου ὕλης καὶ τοῦ διοργανισμοῦ αὐτῆς· μεταξὺ τῆς *ἀρχῆς* ἐν ᾗ ἐκδηλοῦται ἡ ὕπαρξίς της, καὶ τῆς *ἐπωάσεως* (l'incubation) αὐτῆς ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς ἀπεράντου ταύτης ὕλης οἱ ἀστέρες οὔτε ἀπλανεῖς καὶ οἱ πλανῆται. Ἡ δημιουργία τῆς ὕλης ὑπῆρξεν ἡ ἀκαριαία πρᾶξις θελήσεως παντοδυνάμου· ἀλλὰ πρὸς διευθέτησιν αὐτῆς ἐδέησε νὰ ῥεύσῃ τοσοῦτος χρόνος, ἡ δ' ἐργασία αὕτη βλέπομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας νὰ ἐξακολουθῇ εἰς τοὺς *νεφελώδεις* ἀστέρας (*nébuleuses*), οἵτινές εἰσι κόσμοι ἤδη σχηματιζόμενοι. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἥτις μόλις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν διεσαφηνίσθη, ἐξέθηκεν ὁ Μωϋσῆς ὄχι μὲ τὸ ὕφος τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Ἐρσχέλλου ἀλλὰ μὲ τὸ μεταφορικὸν ὕφος, δι' οὗ μόνου ἠδύνατο νὰ γίνῃ καταληπτὸς εἰς τὸν λαόν του.

Τὸ φῶς, κύριοι, κατὰ τὰ τελευταῖα πειράματα διατρέχει 98, 843 Ἰταλ. μίλλια εἰς ἓν δευτερόλεπτον· ὁ δὲ πατὴρ Ἔρσχελλος διϊσχυρίζεται, ὅτι αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες αἱ διαβιβασθεῖσαι ἡμῖν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν Νεφελωδῶν τῶν τὰ μάλιστα μεμακρυσμένων ἀπαιτοῦσιν ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια ἐτῶν, ὅπως φθάσωσι μέχρι τῆς γῆς. Τὰ ἄστρα ταῦτα λοιπὸν ἐδημιουργήθησαν πολὺ πρὶν τῆς τελευταίας διατάξεως τῆς ἡμετέρας σφαίρας. Ἡ πρώτη ὅθεν πρᾶξις τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὄντων ὑπῆρξε μία ἀπόλυτος δημιουργία, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξεπληρώθησαν καὶ ἐκπληροῦνται ὑπὸ τὴν ὥθησιν τῶν δυνάμεων, ἃς αὐτὸς ὁ Δημιουργὸς ἐνέβαλεν εἰς τὴν ὕλην. Ἡ καταπληκτικωτέρα δὲ τῶν δυνάμεων τούτων εἶνε ἡ ἀμοιβαία ἕλξις τῶν ὄντων, καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶδεν ὅτι ἡ ἑδραιότης (la stabilité) τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀμοιβαίας ταύτης συνολκῆς καὶ ἐκ τῆς διαχωριζούσης αὐτὰ ἀποστάσεως. Μεταξὺ τῶν ἀπείρων τούτων σωμάτων ἐστερεώθη καὶ ἡ ἡμετέρα γῆ ἀπὸ τῶν πόλων αὐτῆς κρεμασθεῖσα ἐπὶ τῆς ἀβύσσου· ἐν δὲ τοῖς σπλάγχνοις αὐτῆς χαίνουσι, κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἀπέραντα σπήλαια, ἔνθα ὑπάρχουσι τὰ ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῆς ὕδατα καὶ ἔνθα ἐμφωλεύει τὸ ἔγγειον πῦρ (Ἰωδ. κϛ'.).

Ὁ Ἕλλην ἀστρονόμος Ἵππαρχος (ζήσας περὶ τὸ 150 π.Χ.) ἐρρύνει, ὅτι οἱ ἀστέρες ἦταν 1022, ὁ δὲ Μωϋσῆς ηὑρεν ὅτι εἶνε ἀναρίθμητοι ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, καὶ μετὰ τριάκοντα αἰῶνας τὰ τηλεσκόπια ἀποδεικνύουσι τοῦτο. Τὰ ἔμψυχα ὄντα κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν ἐπεφάνησαν κατὰ γενέσεις διαδοχικὰς καὶ ἀναλόγως τοῦ ἁπλοῦ ἢ πολυπλόκου ὀργανισμοῦ αὐτῶν ἀλλὰ καὶ ἡ Γεωλογία κατὰ γράμμα ἀποδεικνύει τὴν διαδοχικὴν ταύτην γένεσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται τελευταῖος πάντων κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν· ἀλλὰ καὶ ἡ Γεωλογία δὲν ἐδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ οὔτε ἓν λείψανον αὐτοῦ εἰς τὰ ἀρχαῖα στρώματα.

Ἀποδείξαντες, κύριοι, τὴν πληρεστάτην συμφωνίαν τῆς Γενέσεως τοῦ Μωϋσέως καὶ τῆς Γεωλογίας ὡς πρὸς τὸ πρῶτον σπουδαιότατον ζήτημα τῆς ἡλικίας τοῦ ἡμετέρου Πλανήτου καὶ ὡς πρὸς τὰς ἓξ δημιουργικὰς ἐποχάς, ἐπιλαμβανόμεθα ἤδη δευτέρου ἐπίσης σπουδαιοτάτου ζητήματος, δηλ. *τῆς ἑνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.*

Ὑπῆρξε καιρός, καθ' ὃν ἐπιστεύθη ἡ ὕπαρξις ἀνθρωπίνων τεράτων (τῶν Ourang-Kubub καὶ τῶν Ourang-Guhu τῶν βασῶν τοῦ Βορνέου καὶ τῆς Σουμάτρας), ἀλλ' ἤδη τὰ φῶτα τῆς κριτικῆς ἐξηφάνισαν ταῦτα, καθὼς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, εἰς οὓς ἀπεδίδετο οὐρὰ (Blumenbach de generis humani varietate). Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τοὺς νάνους τῆς Μαδαγασκάρης, μὲ τοὺς Ἑρμαφροδίτους τῶν Φλωρίδων καὶ μὲ τοὺς Παταγόνας καὶ Ὀττεντότους. Ὁμοίως ἡ συνουσία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ θήλεος πιθήκου, τὴν ὁποίαν τινὲς ὑπεστήριξαν γόνιμον, ἀνεγνωρίσθη ὡς καθαρὸς μῦθος· ἀπ'ἐναντίας δὲ κατὰ τὴν ἀνθρώπινον φυσιολογίαν ἡ γονιμότης τῆς ἑνώσεως μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων εἰδῶν καὶ χρωμάτων ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Μογγόλος, ὁ Μαλαΐος καὶ ὁ πτωχὸς Νέγρος εἰσὶν ἐπίσης ἀδελφοὶ ἡμῶν.

Εἶνε λοιπὸν ἀκαταλληλος ἡ ὀνομασία *τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν*, καθὸ ὑποδεικνύουσα διάφορον καταγωγήν, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος μιᾶς καὶ μόνης καταγωγῆς ὢν ἐν τοῖς διαφόροις αὐτοῦ εἴδεσιν ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς ἁρμονίαν μετὰ τῆς περιστοιχούσης αὐτὸν φύσεως. Ὁ *Μογγόλος* καὶ ὁ *Καλμοῦκος* ζῶσι μὲ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ποίμνιά των εἰς ἀπεράντους πεδιάδας ἀδένδρους καὶ ἀνύδρους, ὅπου μόνη ἡ δρόσος τοῦ Οὐρανοῦ ἀναζωογονεῖ τὸ ἀπεξηραμένον χόρτον· ἔθεν αἱ τραχεῖαι καὶ ὀξεῖαι μορφαὶ των προσαρμόζονται καλῶς πρὸς τὰς χέρσους αὐτῶν γαίας καὶ τὰ γυμνὰ καὶ ἄδενδρα ὄρη των. Ὁ *Ἄραψ*, ἐλεύθερος, νηφάλιος, ταχύπους, ἱππεὺς ἀκούραστος, τοξότης ἄριστος, πιστὸς εἰς τὸν λόγον του, εἰς ἄκρον φιλόξενος, εὑρίσκεται ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῆς ἐρήμου του, καθὼς ὁ *Λάπων* μετὰ τῶν πάγων του, ὁ δὲ *Ἕλλην* μετὰ τοῦ μειδιῶντος καὶ γλυκυτάτου κλίματός του.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φαίνεται ὅτι διέκριναν τῆς ἡμετέρας φυλῆς τὴν Αἰθιοπικήν, τὴν Θρακικὴν ἢ Μογγολικὴν καὶ τὴν Σκυθικὴν ἢ Γερμανικήν· βάσις δὲ τῆς διαφορᾶς ἦτο παρ' αὐτοῖς τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος καὶ τὸ τρίχωμα. Ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη δικαίως ἐθεωρήθη ἀνεπαρκὴς καὶ σφαλερά, πρῶτος δὲ ὁ Ἄγγλος Pownal προσέθηκε τὴν παρατήρησιν τῆς μορφώσεως τοῦ κρανίου, καὶ πρῶτος ὁ Ὁλλανδὸς ἰατρὸς Πέτρος Κάμπερ (Pierre Kamper) ἔλαβεν ὡς κριτήριον τὴν γωνίαν τοῦ προσώπου (Angle facial). Ἡ γωνία αὕτη εἶνε παρὰ μὲν τῷ πιθήκῳ 58ο, παρὰ δὲ τῷ Νέγρῳ καὶ τῷ Καλμούκῳ 70ο, παρὰ δὲ τῷ Εὐρωπαίῳ σχεδὸν 80ο. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον παρατηρήσει τὴν διαφορὰν ταύτην, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἀγάλμασι βλέπομεν γωνίαν 95—100ο, ὁσάκις θέλουσι νὰ παραστήσωσι τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τῆς εὐφυΐας.

Ἀλλ' ἡ ἐμβριθεστέρα μελέτη περὶ τῶν φυλετικῶν διαφορῶν ὀφείλεται εἰς τὸν κλεινὸν Γερμανὸν Blumenbach (γεννηθέντα ἐν Γόθᾳ τὸ 1752 καὶ ἀποθανόντα τὸ 1840), ὅστις συνέλεξεν ἄπειρα κρανία καὶ κατέταξε τὸν ἄνθρωπον εἰς φυλὰς κατὰ τὴν μορφὴν καὶ κατὰ τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν, τοῦ δέρματος καὶ τῆς ἴριδος. Διαιρεῖ λοιπὸν ὁ Blumenbach τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τρεῖς φυλάς: τὴν *Καυκασίαν* ἢ λευκήν, τὴν *Αἰθιοπικὴν* ἢ μαύρην καὶ τὴν *Μογγολικὴν* ἢ κιτρίνην. Ἡ *Μαλαϊκὴ*, φαιὰ βαθύχρους, εἶνε παραφυὰς καὶ ἀπόχρωσις μεταξὺ τῶν δύο πρώτων, ἡ δὲ *Ἀμερικανική*, χαλκόχρους, εἶνε ἐπίσης ἀπόχρωσις μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων.

Εἰς τὴν *πρώτην φυλὴν* ἀνήκουσι τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης (πλὴν τῶν Λαπόνων, τῶν Φιλανδῶν καὶ τῶν Οὐγγρων), ἡ Ἀνατολικὴ Ἀσία μετὰ τῆς Ἀραβίας καὶ Περσίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Obi, αἱ ὄχθαι τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Γάγγου καὶ ἡ βόρειος Ἀφρική. Εἰς τὴν *Αἰθιοπικὴν* φυλὴν ἀνήκει ἡ ἐπίλοιπος Ἀφρική· εἰς δὲ τὴν *Μογγολικὴν* οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῆς Ἀσίας, οἱ τρεῖς ἐξηρημένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ Ἐσκιμῶοι τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ἡ *Μαλαϊκὴ* περιλαμβάνει τοὺς αὐτόχθονας τῆς Μαλάκας, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Πολυνησίας, καὶ ἡ *Ἀμερικανικὴ* ὅλους τοὺς ἰθαγενεῖς τοῦ νέου κόσμου ἐκτὸς τῶν Ἐσκιμώων.

Ἀλλ' ὅσον αἱ ἐπιστῆμαι προσεύρουσι, τοσοῦτον ἀνακαλύπτεται, ὅτι ἡ φύσις εἶνε λίαν ἁπλῆ εἰς τὰ μέσα αὐτῆς· καθὼς δὲ αἱ πρόσφατοι ἀνακαλύψεις τοῦ Humboldt, Bonpland καὶ ἄλλων ἀπέδειξαν, ὅτι ὅλα τὰ φυτὰ παράγονται ἀπὸ ἓν κοινὸν κέντρον, οὕτως αὐξάνει καθ' ἑκάστην ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποδείξεων, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ ποικιλίαι τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους, μακρὰν τοῦ νὰ προέλθωσιν ἐκ διαφόρου καταγωγῆς, εἶνε ἀλλοιώσεις πηγάσασαι ἐκ τοῦ κλίματος, ἐκ τῆς διαίτης καὶ ἐκ σποραδικῶν νοσημάτων κατασταθέντων κληρονομικῶν. Τὰ αὐτὰ αἴτια ἔκαμαν νὰ διαφέρωσιν ὁ κόνικλος τοῦ λευκοῦ λαγωοῦ καὶ ὁ χοῖρος τοῦ κάπρου. Ὅ,τι δὲ ἀποδεικνύει τῷ ὄντι, ὅτι ἔθνη ὁλόκληρα μετέβησαν ἐκ μιᾶς οἰκογενείας εἰς ἄλλην, εἶνε ὅτι ἄνθρωποι διαφόρου χρώματος ὁμιλοῦσιν ἢ ὡμίλησαν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ἔνδειξις βεβαία κοινῆς καταγωγῆς. Ἡ *Οὐγγρικὴ* καὶ *Λαπωνικὴ* γλῶσσα ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας τὴν αὐτὴν συγγένειαν, τὴν ὁποίαν καὶ αἱ γλῶσσαι τῶν λαῶν τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας. Ἐν τοσούτῳ οἱ Λάπωνες καὶ οἱ Οὐγγροι ἔχουσι τὰς τρίχας μελαίνας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς φαιούς, ἐνῶ οἱ λαοὶ τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς κυανοῦς καὶ τὰς τρίχας ἐρυθράς. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα συγγενεύει πρὸς τὰς ἡμετέρας, διαφέρουσιν ἡμῶν κατὰ τὸ χρῶμα καὶ τὴν μορφὴν τοσοῦτον, ὥστε δύνανται ν' ἀποτελέσωσιν ἰδιαιτέραν τάξιν.

Εἰς πάντα, ὅστις παρετήρησε τὰς ἐκτάκτους καὶ οὐσιώδεις μεταβολάς, τὰς ὁποίας ὑφίστανται τὰ ζῶα, μεταβαίνοντα ἀπὸ τῆς ἀγρίας εἰς τὴν ἥμερον κατάστασιν καὶ τἀνάπαλιν, καθὼς συνέβη εἴς τινα μετενεχθέντα εἰς τὴν Ἀμερικήν, ἡ ποικιλία ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ εἴδει εἶνε ἧττον ἐκπληκτική. Ἐν τοῖς ζώοις τὰ διάφορα εἴδη δὲν συζεύγνυνται πρὸς ἄλληλα, καὶ ὅσα συνέρχονται δὲν γεννῶσιν εἰμὴ ὑβρίδας ἀγόνους, καθὼς τοὺς ἡμιόνους, καὶ μόνον αἱ φυλαὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους γεννῶσι τὰ *ἀμφιγενῆ* (Métis) δυνάμενα νὰ μεταδώσωσι τὸ γένος των. Τὸ αὐτὸ φαινόμενον ἐκδηλοῦται καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες φυσιολογικῶς ἀνήκουσιν ἅπαντες εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος, καθ' ὅσον μάλιστα ἐκτὸς τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἕξεων ἡ κυοφορία καὶ ἡ ζωὴ

ἔχουσι τὴν αὐτὴν διάρκειαν παρ' αὐτοῖς καὶ αἱ ἀσθένειαι εἰσὶν ὅμοιαι.

Εἶνε δύσκολον βεβαίως νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ *λευκοῦ* χρώματος εἰς τὸ *μέλαν* ἀλλ' ὅτι τοῦτο εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ κλίματος δεικνύουσιν αἱ βαθμιαῖαι ἀποχρώσεις αἱ ἀπαντώμεναι μεταξὺ τῶν πόλων καὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ παρατηρούμεναι εἰς τοὺς Δανούς, Ἱσπανούς, Ἰταλούς, Μαυριτανοὺς καὶ Αἰθίοπας (Nègres). Ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ χρώματος παραχθεῖσα ἅπαξ διαιωνίζεται, οἱ Ἀβυσσινοί, φυλὴ Σημιτικὴ διαφέρουσα τῶν Νιγρητῶν κατα τε τὴν μορφὴν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ κρανίου, ἔχουσα δὲ τὸ δέρμα αὐτῶν, εἶνε ζῶσα ἀπόδειξις τούτου. Τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ πολλοὶ λαοὶ τῆς Ἀφρικῆς, καταγόμενοι ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ κατασταθέντες μαῦροι, ἂν καὶ διατηροῦσιν ἔτι τὸν Εὐρωπαϊκὸν τύπον καὶ ἔχουσι πολιτισμὸν ἀνώτερον καὶ ἴχνη τινὰ τῶν ἡμετέρων παραδόσεων. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι περιηγηταί, διαμείναντες ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς Ἰνδίας, λαμβάνουσι βαθμηδὸν τὸ χρῶμα τῶν ἐγχωρίων· εἰς δὲ τὴν Μαλαβάραν ἀπαντῶνται Ἑβραῖοι μαῦροι.

Ὁ χαρακτὴρ, ἀφοῦ ἅπαξ ἐντυπωθῇ, διαμένει σχεδὸν ἀνεξάλειπτος· τοῦτο δὲ τόσον εἶνε ἀληθές, ὥστε ἐν Ἰταλίᾳ διακρίνονται ἔτι ὁ *γαλατικὸς* καὶ ὁ *ρωμαϊκὸς* τύπος. Διατί τοῦτο; διατί ὁ Αἰθίοψ καὶ εἰς τοὺς πόλους δὲν γίνεται λευκός; διατί ὁ Ἀμερικανὸς φυλάττει τὸ χαλκόχρουν χρῶμά του καὶ ἐπὶ τῶν παγωμένων λιμνῶν τοῦ Καναδᾶ καὶ εἰς τὰς καυστρὰς *Παμπὰς* τῆς Ν. Ἀμερικῆς; Ταῦτα εἶνε μυστήρια, τὰ ὁποῖα ὁ χρόνος θ' ἀνακαλύψῃ. Περιπλέον εἶνε βέβαιον, ὅτι αἱ φυλετικαὶ διαφοραὶ περιορίζονται εἰς τὸ *χρῶμα* τοῦ δέρματος καὶ εἰς τὸ *τρίχωμα*, δὲν ἐκτείνονται δὲ οὐδαμῶς εἰς τὰ εὐγενέστερα ὄργανα τῆς ζωῆς. *Οὐμβόλδος* ὁ μέγας φυσιολόγος, ὅστις ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἠρεύνησεν ὅλην τὴν γῆν, διϊσχυρίζεται ὅτι εὗρε πολλὰς ὁμοιότητας μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων Ἀμερικανῶν, τῶν Μογγόλων καὶ ἄλλων λαῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Ὁ ἔνδοξος οὗτος περιηγητὴς βεβαιοῖ, ὅτι, ὅταν τις σπουδάσῃ καλῶς τοὺς *Μαυρουσίους* (Maures) τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰ στίφη τὰ κατοικοῦντα τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς Ἀσίας τὰ κοινῶς καλούμενα *Τάρταροι* ἢ Tchoux, τότε αἱ πέντε ἀναφερθεῖσαι φυλαὶ θὰ φανῶσιν ἧττον μεμονωμέναι καὶ θὰ παρατηρήσωμεν εἰς τὴν μεγάλην ταύτην οἰκογένειαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους *ἕνα καὶ μόνον τύπον ὀργανικὸν*, τροποποιηθέντα ὑπὸ τῶν περιστάσεων, τὰς ὁποίας ἴσως οὐδέποτε θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀνακαλύψωμεν.

Ἐξετάσαντες, κύριοι, τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς *ἑνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους* ὑπὸ φυσιολογικὴν ὄψιν καὶ ἀποδείξαντες, ὅτι αἱ *πέντε* λεγόμεναι *φυλαὶ* εἶνε ἀποχρώσεις τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀνθρωπίνου φυλῆς τῆς οἰκούσης πανταχοῦ τῆς γῆς, ἤδη μέλλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ αὐτὸ θέμα καὶ ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς γλώσσης καὶ τῆς συμφωνίας τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων πάντων τῶν λαῶν, πεπολιτευμένων καὶ μή, οἵτινες κατὰ διαφόρους ἐποχὰς κατεκάλυψαν τὸ πρόσωπον τῆς ῥικυμένης.

IV

Πρώτη γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐκ τῆς *γλώσσης*, κύριοι, πηγάζουσιν ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς παραδόσεως. Ἡ *γλῶσσα* συνδέει τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ παρόντος· ἡ *γλῶσσα* καθίσταται ὁ διερμηνεὺς τῶν ἐκλειψασῶν γενεῶν· αὕτη ἐστὶν ἡ βάσις τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του, καὶ διὰ *ταύτης* μεταδίδομεν πρὸς τοὺς *ὁμοίους* ἡμῶν πᾶν ὅ τι αἰσθανόμεθα καὶ πᾶν ὅ τι διανοούμεθα. Ἀλλὰ τὸ θαυμασιώτατον τοῦτο ὄργανον τίς πρῶτος ἐφεῦρε;

Ἂν ἐρωτήσωμεν τὴν ἁγίαν Γραφήν, αὕτη μᾶς ἀπαντᾷ διὰ τοῦ ὑψιπέτου ἀετοῦ τῆς θεολογίας «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος» (Ἰωάν. εὐαγ. ά.). Ὁ Θεὸς ἐλάλησε πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὗτος ὡς ἐπίγειος βασιλεὺς κατὰ θείαν διαταγὴν ὠνόμασε πάντα. «Καὶ ἤγαγεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἰδεῖν, τί καλέσει αὐτά. . . . Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδὰμ ὀνόματα πᾶσι τοῖς κτήνεσι καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ» (Γεν. 6'. 19, 20). Ἄλλως τε πῶς θὰ ἠδύνατο ὁ ἄνθρωπος νὰ θεωρηθῇ τὸ τελειότερον τῶν ζώων καὶ ἡ κορωνὶς τῆς δημιουργίας ἄνευ τοῦ *λόγου*, δι' οὗ καὶ μόνου καθίσταται *λογικός*; Εὐλόγως ἄρα συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ γλῶσσα ἐβιβάχθη τῷ ἀνθρώπῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, μεταχειρισθέντος αὐτήν, ὅπως κοινοποιήσῃ τῷ λογικῷ αὐτοῦ πλάσματι τὰς σπουδαιοτάτας ἠθικὰς, ἐπιστημονικὰς καὶ θρησκευτικὰς γνώσεις.

Ὁ ἄνθρωπος λοιπόν, κύριοι, δὲν ἐπενόησε μόνος τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ φροντίζει μόνον νὰ διατηρήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὴν ὁποίαν ἔλαχε νὰ ὁμιλῇ. Περὶ δὲ τῆς ἀρχικῆς γλώσσης ἰδοὺ τί φρονεῖ ὁ μέγας Οὐμβόλδος (Humboldt). «Ἐγώ, λέγει, πρῶτιμῶ τὴν γνώμην τῶν ἀποδιδόντων τὴν ἀρχὴν τῶν γλωσσῶν εἰς ἄμεσον ἀποκάλυψιν τῆς Θεότητος. Οὗτοι ἀναγνωρίζουσι τὸν θεῖον σπινθῆρα τὸν λάμποντα διὰ μέσου ὅλων τῶν γλωσσῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀτελεστέρων καὶ ἐλάχιστα καλλιεργημένων» (Lettre sur la nature des formes Grammaticales). Ἡ δὲ ἀκαδημία τῆς Πετρουπόλεως, πρὸς ἣν ἡθνογραφία ὀφείλει πολυτίμους ἀνακαλύψεις, διϊσχυρίζεται, ὅτι αἱ γλῶσσαι ἅπασαι εἶνε διάλεκτοι *μιᾶς* καὶ *μόνης γλώσσης* ἀπολεσθείσης, ὅπερ συνάδει πληρέστατα μὲ τὸ ὅτι αἱ πέντε φυλαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶνε ἀποχρώσεις μιᾶς καὶ μόνης ἀνθρωπίνης φυλῆς, ἥτις ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ ἥτις ἐτροποποιήθη ἀναλόγως τοῦ κλίματος, τῆς διαίτης κτλ. τῶν διαφόρων λαῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ *Ρουσὼ* (Rousseau) αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ πιστεύσῃ τὴν γλῶσσαν *δῶρον τῆς Θεότητος*.

Δὲν θὰ ἐξετάσωμεν, κύριοι, τίς ὑπῆρξεν ἡ *πρώτη* αὕτη καὶ *μόνη* γλῶσσα, διότι πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου μᾶς λείπουσι τὰ διδόμενα. Ἴσως ἀπωλέσθη· ἴσως καὶ διεφθάρη, ὅτε ὁ Θεὸς ἔρριψε τὰ βλέμματά του ἐπὶ τοῦ πύργου τῆς *Βαβὲλ* τοῦ οἰκοδομηθέντος ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Νῶε, οἵτινες ἕως τότε ἀπετέλουν ἕνα καὶ μόνον λαὸν ὁμιλοῦντα τὴν αὐτὴν γλῶσσαν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς συν-

ἐχεε τοσοῦτον τὴν γλῶσσαν ταύτην, ὥστε δὲν κατελάμβανον ἀλλήλους. « Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν καὶ φωνὴ μία πᾶσι. . . » Καὶ εἶπε Κύριος: . . Δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν ἐκεῖ » αὐτῶν τὴν γλῶσσαν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τὴν φωνὴν τοῦ » πλησίον. Καὶ διέσπειρεν αὐτοὺς Κύριος ἐκεῖθεν ἐπὶ πρόσωπον » πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐπαύσαντο οἰκοδομοῦντες τὴν πόλιν καὶ » τὸν πύργον. Διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτῆς Σύγχυσις » (Γεν. ια'. 1, 6, 8).

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, κύριοι, ἄρχεται ἡ ἱστορία τῶν γλωσσῶν, τῶν ὁποίων αἱ διαφοραὶ δύνανται νὰ σχηματίσωσι *πυραμίδα τριώροφον*. Ἐν τῇ *πρώτῃ ὀροφῇ* ἢ βάσει τῆς πυραμίδος ἵστανται αἱ *γλῶσσαι τῶν μονοσυλλάβων ριζῶν*, αἵτινες στερεῦνται γραμματικῆς καὶ εἰσὶν αἱ μᾶλλον διεσπαρμέναι ἐπὶ τῆς γηίνου ἐπιφανείας. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνεται ἡ *Σινική*, ἀναπτυχθεῖσα ἐφ' ὅσον ἡ φύσις αὐτῆς ἐδύνατο νὰ τὸ ἐπιτρέψῃ· καὶ ὅμως παρομοιάζει ἔτι πρὸς τὰς ἐντόνους ἀλλ' ἀσυνδέτους κραυγὰς νηπίου Τὸ *δεύτερον στέλεχος* περιλαμβάνει τρεῖς κλάδους διαφόρους, τὸν *Ἰνδο-περσικόν*, τὸν *Γραικο-λατινικὸν* καὶ τὸν *Γοτθο-γερμανικόν*, καὶ ἔχει ρίζας δισυλλάβους. Αἱ γλῶσσαι αὗται διακρίνονται διὰ τὴν μεγάλην γονιμότητα καὶ τὸν γραμματικὸν πλοῦτον καὶ ἔχουσι θαυμαστὴν ποικιλίαν ἐκφράσεως καὶ τύπων. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος ἵστανται αἱ *σημιτικαὶ γλῶσσαι*, ἐξαπλωθεῖσαι εἰς τὴν Παλαιστίνην, τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν Αἰθιοπίαν, καὶ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεροι κλάδοι εἶνε ἡ *Ἑβραϊκὴ* μετὰ τῆς Φοινικικῆς καὶ τῆς Χαναναίας, ἡ *Ἀραμαϊκή*, ὑποδιαιρουμένη εἰς τὴν Συριακὴν καὶ Χαλδαϊκήν, ἡ *Ἀραβικὴ* καὶ ἡ *Αἰθιοπική*, ἐξ ἧς παράγονται τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆτ Ἀβυσσινίας. Εἰς τὰς τελευταίας ταύτας ἡ ρίζα εἶνε τρισύλλαβος ἢ μᾶλλον τριγράμματος ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ ἀλφαβήτου αὐτῶν ἐλλείψεως τακτικῶν φωνηέντων. Ἐν τῇ *Εὐρώπῃ* πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐπεκράτησαν αἱ Ἰνδοευρωπαϊκαὶ γλῶσσαι, χωρὶς νὰ ἐξαιρεθῶσιν οὔτε αὐτοὶ οἱ κάτοικοι τῶν μεσημβρινῶν παραλίων, αἵτινες διετήρησαν τοιαύτας ἐμπορικὰς ἢ πολιτικὰς σχέσεις μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἀφρικανικῆς παραλίας.

Ἐπιμένομεν, κύριοι, ἐπὶ τοῦ *περὶ γλώσσης* ζητήματος, διότι ἀναγνωρίζομεν τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ *λόγου*, ἄνευ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ ν' ἀποκτήσῃ ἰδέας, καθόσον ὁ *λόγος* εἶνε ἡ ἐκπεφρασμένη ἰδέα, καθὼς ἡ ἰδέα εἶνε ὁ *ἐνδιάθετος λόγος*. Ἄλλως τε αἱ γλῶσσαί εἰσιν ὁ στερεώτερος ἐθνικὸς σύνδεσμος, ἀνθιστάμενος εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ χρόνου καὶ εἰς τὸ ξίφος τοῦ κατακτητοῦ. Ἡ δὲ περὶ αὐτῶν μελέτη δὲν εἶνε πλέον, καθὼς μέχρι τοῦδε, ἀντικείμενον περιεργείας καὶ ἰδιοτροπίας, ἀλλὰ καταστᾶσα ἤδη ἐπιστήμη ἀνέσπασε τοὺς φραγμοὺς τῆς ἱστορίας καί, ὅταν τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα σιγῶσι, αὕτη διεξέρχεται τὰς πρώτας μεταναστεύσεις τῶν λαῶν. Ὅσον δὲ βαθύτερον ἐκμελετῶμεν τὸ θέμα τοῦτο, τόσον μᾶλλον πειθόμεθα, ὅτι ἡ διάκρισις εἰς γλώσσας *μητέρας* καὶ *θυγατέρας* εἶνε πάντη ἀνοίκειος, διότι ἅπασαι δὲν εἶνε παρὰ *ἀδελφαί*, ἐν αἷς παρατηροῦνται συγχρόνως καὶ ὁμοιότητες πλείσται καὶ διαφοραὶ ἀξιοσημείωτοι.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ὄθεν συνάγομεν, κύριοι, τὸ ἑξῆς μοναδικὸν συμπέρασμα. Οἱ ἄνθρωποι πανταχοῦ τῆς γῆς εὑρέθησαν ὁμιλοῦντες γλώσσας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον συγγενευούσας πρὸς ἀλλήλας· ἄρα ἀνήκουσιν εἰς *μίαν* καὶ *μόνην φυλήν*. Τινὲς δὲ σπουδαῖοι ἄνδρες ὄχι ἀπιθάνως ὑπεστήριξαν, ὅτι καὶ ἡ γραφὴ εἶνε τέχνη ἀρχαιοτάτη, ὡς ἀποτελοῦσα φυσιῶδες μέρος τῆς γλώσσης, καὶ ὁ Γάλλος Court de Gébelin εἰς τὸ σύγγραμμά του Monde primitif πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ τὴν κοινὴν καταγωγὴν ὅλων τῶν ἀλφαβήτων. Ὁ δὲ Πρῶσσος Herder λέγει: « τὰ ἀλφάβητα τῶν λαῶν παρουσιάζουσιν ἀναλογίαν τόσον καταπληκτικήν, ὥστε μετὰ τὴν δέουσαν διερεύνησιν ἀγόμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει παρὰ ἓν μόνον ἀλφάβητον» (Nouveaux Mémoires de l'Académie royale, année 1781, Berlin p. 413).

V

Συμφωνία τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἡ ἑνότης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μετὰ θριάμβου ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς *συμφωνίας τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων*, ἥτις εἶνε τοσοῦτον γενικῶς παραδεδεγμένη, ὥστε οἱ φιλόσοφοι πάσης αἱρέσεως θεμελιοῦσιν ἐπ' αὐτῆς τὰ συστήματά των καὶ φρονοῦσιν, ὅτι δύνανται νὰ γράψωσι τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὰ κοινὰ ταῦτα αἰσθήματα. Δὲν θὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὴν υἱϊκὴν φιλοστοργίαν καὶ τοὺς οἰκογενειακοὺς δεσμούς, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ εἰς διάφορον βαθμόν, ἀπαντῶνται καὶ παρὰ τοῖς ἀλόγοις ζώοις· ἀλλ' ἡ γνῶσις ἑνὸς Θεοῦ εἶνε τόσον γενική, ὥστε (ἂν καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε πολὺ βέβαιον) μόλις εὑρέθησαν ἄγριαί τινες φυλαὶ στερούμεναι ταύτης. Τὸ σέβας πρὸς τοὺς γέροντας, ἂν καὶ ἐνίοτε ἐκφραζόμενον μὲ τρόπον ἀλλόκοτον καὶ μάλιστα ἔνοχον, εἶνε τόσον κοινόν, ὥστε ἰδιάζει τῷ ἀνθρώπῳ καθὼς καὶ ἡ λατρεία τῶν τάφων. Οἱ αὐτόχθονες τῆς Νέας Ὁλλανδίας ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατωτάτην τάξιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἐν τούτοις ἀπαντῶμεν παρ' αὐτοῖς τὰς γενικὰς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ λόγους πρὸς ἔκφρασιν αὐτῶν ὑπό τε φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἔποψιν Προσέτι πόθεν πηγάζει ἡ γενικὴ πίστις του, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐπιζῇ τῷ σώματι, πίστις ἰδρύουσα διαφορὰν σπουδαιοτάτην μεταξὺ τοῦ θανάτου τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου ζώου, ἥτις εἰκονίζεται παρὰ μὲν τοῖς Αἰγυπτίοις διὰ τῆς ἀνεγέρσεως πυραμίδων μὲ τὰς αἰωνίας *μουμίας*, παρὰ τῷ κατοίκῳ τῆς Ν. Ὁλλανδίας διὰ τῆς βυθίσεως τοῦ πτώματος ἐν τῇ θαλάσσῃ, παρὰ τῷ ἀγρίῳ Ἀμερικανῷ διὰ τῆς δοξασίας, ὅτι ἀποθνήσκων μεταβαίνει εἰς τὴν χώραν τῶν ψυχῶν, εἰς τὴν διαμονὴν τῶν πατέρων του, παρὰ τῷ μάγῳ διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῶν σκιῶν καὶ παρὰ τῷ δεισιδαίμονι διὰ τοῦ τρόμου τῶν φαντασμάτων ;

Ἀποδείξαντες, κύριοι, τὴν ἑνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τοσούτων τεκμηρίων, προσεχῶς θὰ ἴδωμεν, τίνες αἱ πρῶται αἱ κηθεῖσαι χῶραι καὶ τίνες αἱ πρῶται κοινωνίαι.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ.

Ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου Ἠθικῶν
(συνέχ. ἀπὸ σελ. 223 καὶ τέλος).

Προείπομεν ἤδη ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀρκώμεθα μόνον εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς διδασκαλίας, ἀλλὰ νὰ ἐφαρμόζωμεν καὶ τὰς πράξεις ἐπ' αὐτῶν. Σημεῖον δὲ τούτου εἶνε ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ζῆλος ἡμῶν πρὸς τὰ ἐπαινούμενα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ πρόθυμος ἐκτέλεσις τῶν ὅσα θαυμάζομεν καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῶν ὅσα ψέγομεν. Ἅπαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐπῄνεσαν, ὡς εἰκός, τὴν τόλμην καὶ ἀνδρίαν τοῦ Μιλτιάδου· ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς, εἰπὼν ὅτι τὸ Μιλτιάδου τρόπαιον δὲν τὸν ἀφίνει νὰ κοιμηθῇ, ἀλλ' ἀνεγείρει αὐτὸν ἐκ τοῦ ὕπνου, ἐδήλωσεν ὅτι οὐ μόνον ἐπῄνει καὶ ἐθαύμαζεν αὐτόν, ἀλλ' ὅτι προσεπάθει καὶ νὰ τὸν μιμηθῇ. Μικρὰν λοιπὸν προκοπὴν ἀπεκτήσαμεν ἀνίσως, θαυμάζοντες ἁπλῶς τοὺς ἐναρέτους, δὲν συγκινώμεθα καὶ πρὸς μίμησιν αὐτῶν. Διότι οὔτε ὁ ἔρως καθίσταται ἐνεργὸς ἄνευ ζηλοτυπίας οὔτε ὁ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς διάπυρος καὶ δραστήριος, ἐὰν δὲν διεγείρῃ ἐν ἡμῖν τὸν ζῆλον καὶ οὐχὶ τὸν φθόνον τῶν ἐναρέτων πράξεων, κεντρίζων καὶ ἀπωθῶν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀπομίμησιν καὶ τὴν ἐκ τοιούτων ἀναπλήρωσιν τῆς ψυχῆς. Δὲν ἀρκεῖ μόνον, ἔλεγεν ὁ Ἀλκιβιάδης, νὰ συγκινῆται ἡ καρδία καὶ μέχρι δακρύων ὑπὸ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἐναρέτων διηγημάτων, ἀλλ' ὁ ἀληθῶς προκόπτων, παραβάλλων ἑαυτὸν πρὸς τὰ ἔργα μᾶλλον καὶ τὰς πράξεις ἐναρέτου τινὸς ἀνδρὸς καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν λυπούμενος ὅτι στερεῖται αὐτῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ χαίρων καὶ ἐλπίζων νὰ τὸν μιμηθῇ, ὁμοιάζει, κατὰ τὸν Σιμωνίδην,

«Ἄθηλος ἵππῳ πῶλος ὡς ἅμα τρέχειν. »

« ὡς ἀθήλαστον πωλάριον, προθύμως τρέχον κατόπιν τῆς μητρὸς » ἤτοι προθύμως καὶ μετὰ πάθους προστρέχει, ἵνα συνοικειωθῇ μετ' ἐκείνου τοῦ ἐναρέτου ἀνδρός. Διότι ζῶν πάθος τῆς ἀληθοῦς προκοπῆς εἶνε ν' ἀγαπῶμεν τὴν διαγωγὴν τῶν ἐναρέτων, τῶν ὁποίων ζηλοῦμεν καὶ τὰς πράξεις, καὶ μετ' εὐνοίας ἀποβλέποντες τὴν προσήκουσαν τιμὴν νὰ ἐξομοιούμεθα αὐτοῖς. Ὁ ἐπιφέρων ὅμως φθόνον καὶ ἐπικρίσεις κατὰ τῶν καλλιτέρων του, ἂς γινώσκῃ ὅτι μισεῖ κρυφίως τὴν δόξαν καὶ τὰ προτερήματα αὐτῶν καὶ ὅτι δὲν τιμᾷ οὐδὲ θαυμάζει τὴν ἀρετήν των.

Ὅταν λοιπὸν ἀρχώμεθα ν' ἀγαπῶμεν τοὺς ἐναρέτους καὶ σώφρονας οὕτως, ὥστε οὐ μόνον, ὡς λέγει ὁ Πλάτων, νὰ νομίζωμεν μακαρίους αὐτούς τε καὶ τοὺς ἀκροατὰς τῶν ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ἐκφωνουμένων λόγων, ἀλλὰ καὶ, σχῆμα καὶ βάδισμα καὶ βλέμμα καὶ μειδίσμα αὐτῶν θαμάζοντες καὶ ἀγαπῶντες, νὰ προθυμοποιώμεθα ὅπως συναριμοσθῶμεν καὶ ἡμεῖς, φέρ' εἰπεῖν, καὶ ἁρμοσιωθῶμεν πρὸς αὐτούς, τότε πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι προκόπτομεν ἀληθῶς. Καὶ προσέτι μᾶλλον, ὅταν δὲν θαυμάζωμεν αὐτοὺς μόνον εὐτυχοῦντας, ἀλλ' ὅταν, καθὼς οἱ ἐρασταὶ προσδέχονται ἀσμένως τὰς τραυλότητας καὶ ὠχρότητας τῶν ἐρωμένων των, οὕτω καὶ ἡμεῖς δὲν ἀποβαρυνώμεθα καὶ δὲν ὑποδειλιῶμεν διὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἐξορίαν τοῦ Ἀριστείδου καὶ τὴν φυλάκισιν τοῦ Φωκίωνος· ἀλλά, μεθ' ὅλων τούτων τῶν δεινῶν νομίζοντες ἀξιέραστον πάντοτε τὴν ἀρετήν, προχωρῶμεν θαρρούντως πρὸς αὐτήν, ἐκφωνοῦντες ἐν ταῖς δυστυχίαις ἡμῶν τὸ Εὐριπίδειον — « Φεῦ, τοῖσι γενναίοισιν ὡς ἅπαν καλόν. » ἤτοι, « Ἅπαν καλὸν εὐπρόσδεκτον εἰς τοὺς γενναίους ἄνδρας. » Διότι τοιουτοτρόπως τὸν μὴ δυσχεραίνοντα ποσῶς εἰς τὰ φαινόμενα δεινὰ ἀλλὰ μετὰ ζήλου ὑπομένοντα αὐτὰ ἐνθουσιασμὸν οὐδεὶς πλέον δύναται ν' ἀποτρέψῃ τῶν καλῶν πράξεων.

Παρεπόμενα τῶν τοιούτων εἶνε καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐπιχειροῦντες πρᾶξίν τινα ἢ λαμβάνοντες πολιτικὸν ὑπούργημα ἢ περιπίπτοντες εἰς ἀτυχήματα, ν' ἀνακαλῶμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ἐναρέτους τῆς τε συγχρόνου καὶ τῆς προγενεστέρας ἐποχῆς καὶ νὰ λέγωμεν καθ' ἑαυτούς· Τί ἤθελε πράξει ὁ Πλάτων εἰς τοιαύτην περίπτωσιν; Τί ἤθελεν εἴπει ὁ Ἐπαμινώνδας; Πῶς ἤθελε φερθῇ ὁ Λυκοῦργος ἢ ὁ Ἀγησίλαος; Οἱονεὶ κοσμοῦντες ἑαυτοὺς καὶ μεταρρυθμίζοντες ὡς εἰς κάτοπτρον καὶ ἐπιδιορθοῦντες οὕτω τὰ περὶ τοὺς λόγους ἢ τὰς πράξεις ἀτοπήματα ἡμῶν. Οἱ μαθόντες ἐκ στήθους τὰ ὀνόματα τῶν Ἰδαίων Δακτύλων (1) τὰ μεταχειρίζονται ὡς ἀλεξίκακα τοῦ φόβου, προφέροντες βραδέως αὐτὰ ἓν πρὸς ἕν. Ἀλλ' ἡ ἐν τῷ νῷ ἡμῶν ἀνάκλησις καὶ μνήμη τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν, ταχέως παρισταμένη καὶ καταλαμβάνουσα τοὺς προκόπτοντας, διαφυλάσσει αὐτοὺς ἀρθοὺς καὶ ἀπτῶτας ἐν πᾶσι πάθεσι καὶ ἐν πάσαις ἀπορίαις, ὅθεν τοῦτ' αὐτὸ ἔστω σοι σημεῖον τοῦ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπιβίβοντος.

Πρὸς δὲ τούτῳ, τὸ νὰ μὴ ταραττώμεθα πλέον μηδὲ νὰ ἐρυθριῶμεν μηδὲ νὰ ὑποκρύπτωμεν ἢ μετασχηματίζωμέν τι τῶν καθ' ἑαυτούς, ὅτε ἤθελεν αἴφνης παρουσιασθῇ ἐνάρετός τις καὶ σώφρων ἀνήρ, ἀλλὰ μὲ θάρρος νὰ προσερχώμεθα εἰς τοὺς τοιούτους ἀναδεικνύοντες οὕτω τὴν καθαρὰν ἡμῶν συνείδησιν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν ἀγγελιαφόρον δρομαίως καὶ περιχαρῶς βαδίζοντα πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν χεῖρα προτείνοντα, Τί μέλλεις νὰ μοὶ ἀπαγγείλῃς, εἶπεν, ὦ καλέ; Μήπως ὁ Ὅμηρος ἀνέστη ἐκ νεκρῶν; Ὑπαινιττόμενος οὕτω τὴν ὑστεροφημίαν, ὅτι δηλαδή, οὐδὲν πλέον ἐνέλειπεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, εἰμὴ ποιητής τις ὅστις νὰ ἐξυμνήσῃ καὶ ἀπαθανατίσῃ τὰ κατορθώματά του, ὡς ὁ Ὅμηρος τὰ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἀλλ' ὁ νέος ὁ βελτιούμενος τὰ ἤθη καὶ τὴν ἀρετὴν ἀσπαζόμενος οὐδὲν ἄλλο μᾶλλον ἀγαπᾷ εἰμὴ νὰ ἐγκαλλωπίζηται πρὸς τοὺς καλοὺς καὶ ἐναρέτους, ἐκθέτων καὶ διηγούμενος αὐτοῖς τὰς οἰκιακὰς αὐτοῦ διατάξεις, τὸν συζυγικὸν αὐτοῦ βίον καὶ τὰς κατ' ἰδίαν σπουδὰς καὶ μελέτας του. Καί, ἂν ποτε ἐνθυμηθῇ τὸν ἀποθανόντα πατέρα ἢ διδάσκαλον αὐτοῦ, νὰ λυπῆται ὅτι οὗτοι δὲν δύνανται πλέον ν' ἀναδιώσωσι καὶ νὰ γείνωσι μάρτυρες καὶ θεαταὶ τῶν καλῶν καὶ ἐναρέτων πράξεων αὐτοῦ. Διότι τοὐναντίον οἱ παραμελήσαντες ἑαυτοὺς καὶ διαφθαρέντες,

(1) Οὗτοι ἦσαν οἱ Κουρῆτες ἢ Κορύβαντες ἱερεῖς τῆς Κυβέλης ἤτις ἀνέθηκεν αὐτοὺς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Διός. Ὠνομάσθησαν δὲ δάκτυλοι, ὡς ἐφευρεταὶ χοροῦ τινος καλουμένου Δακτύλου ἢ κατ' ἄλλους, διότι ἦσαν δέκα τὸν ἀριθμὸν ὡς οἱ δάκτυλοι τῶν χειρῶν. Ἰδαῖοι δέ, ὡς ἐκ τοῦ ἐν Κρήτῃ ὄρους τῆς Ἴδης, ὅπου ἀνετράφη ὑπ' αὐτῶν ὁ Ζεύς. Ἀγνοεῖται ὅμως ἡ ἀρχὴ τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης τοῦ νὰ προφυλάττωνται τοῦ φόβου διὰ τῆς ἀπαγγελίας τῶν ὀνομάτων των.

οὐδὲ καθ' ὕπνον δύνανται νὰ ἴδωσιν ἀταράχως καὶ ἀφόβως τοὺς γονεῖς αὐτῶν.

Τέλος πάντων δύνασαι πρὸς τοῖς εἰρημένοις νὰ προσλάβῃς καὶ τὸ ἑξῆς μέγα σημεῖον τῶν πρὸς τὴν ἀρετὴν προόδων σου· ἤτοι τὸ νὰ μὴ νομίζῃς οὐδὲν τῶν ἁμαρτημάτων σου ὡς μικρόν, ἀλλὰ ν' ἀποφεύγῃς ἅπαντα μετὰ μεγίστης προσοχῆς. Διότι, καθὼς οἱ ἀπελπισθέντες τοῦ νὰ πλουτίσωσί ποτε παραβλέπουσι τὰς μικρὰς δαπάνας, ὡς μὴ δυνησόμενοι, καί τοι αὐτῶν φειδωλευόμενοι, νὰ ἐπαυξήσωσι τὴν ἀσήμαντον ποσότητα τῶν κεφαλαίων των, ἐνῷ εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ φθάσωσί ποτε εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν τοῦ πλούτου ἡ φιλοπλουτία συναυξάνει ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῶν ἐναποταμιευομένων, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὰ τῆς ἀρετῆς ὁ μὴ λέγων συνεχῶς « Τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο; Νῦν μὲν οὕτως, αὖθις δὲ βέλτιον » ἤτοι, « Ποίας συνεπείας θὰ ἔχῃ αὕτη ἡ πρᾶξις; Ἂς ἦνε τώρα οὕτω, καὶ ἄλλοτε πράττομεν καλλίτερον, » ἀλλὰ προσέχων εἰς κάθε τι καὶ δυσχεραίνων καὶ ἀγαναχτῶν ὅταν ἡ κακία ἀξιοῖ δῆθεν τὴν συγγνώμην ὡς περιπεσοῦσα εἰς μικρότατον ἁμάρτημα, ἀποδεικνύει πληρέστατα ὅτι, καθαίρων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν διαφόρων πλημμελημάτων, δὲν ὑπομένει οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην κηλίδα. Τὸ δὲ νὰ νομίζωμεν ὅτι δὲν εἶνε μεγάλη καταισχύνη ἂν δὲν προσλάβωμεν τὴν ὅσον οἷόν τε τελειότητα τῆς ἀρετῆς καθιστᾷ ἡμᾶς ἀμελεῖς καὶ ὀλιγώρους πρὸς τὰς μικρὰς ἐλλείψεις.

Εἰς τοὺς οἰκοδομοῦντας περιφράγματα ἢ περιτειχίσματα εἶνε ἀδιάφορον νὰ ἐπιβάλωσι τὸ τυχὸν ξύλον ἢ λίθον ποταπὸν ἢ νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτὰ διά στηλῶν λαμβανομένων ἐκ τῶν κατεβαφισθέντων μνημείων. Καὶ οὕτω πράττουσιν οἱ κακοί, ἀπὸ πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρᾶξιν, ἀδιαφόρως συμφορουμένην καὶ συσσωρευομένην, συνιστῶντες τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ προκόπτοντες, εἰς τοὺς ὁποίους ἐτέθη ἤδη χρυσῆ καὶ ατερεὰ βάσις ἐναρέτου βίου, ὡς ἱεροῦ τινος οἰκοδομήματος καὶ βασιλικοῦ, δὲν παραδέχονται οὐδὲν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ ἐναρέτου ἔργου αὐτῶν, ἀλλὰ προσάγουσι καὶ προσαρμόττουσιν ἕκαστον κανονίζοντες αὐτὸ ἐπὶ τῆς στάθμης τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καί, ὡς ἔλεγεν ὁ ἀγαλματοποιὸς Πολύκλειτος, ἡ λεπτομερὴς αὕτη καὶ ἀκριβὴς ἐξέτασις τῶν ἐπεξεργαζομένων παρέχει τὴν μεγίστην δυσκολίαν.

Περαίνων τὴν περὶ Ἀρετῆς πραγματείαν ταύτην τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ Πλουτάρχου, προσεπιφέρω τὴν ἀκόλουθον περικοπὴν ἐκ τῶν Προλεγομένων τοῦ ἰατροφιλοσόφου καὶ μεγάλου φιλολόγου ἀοιδίμου Κοραῆ, ἵνα καταδείξω, πρὸς μικρὰν ἀπολογίαν, τὸ δύσκολον τῆς μεθερμηνεύσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλουτάρχου :

« Ὁ χαρακτὴρ τοῦ λόγου τοῦ Πλουτάρχου, ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ » ἐμοῦ τὸ ἔκριναν, εἶνε ἀνώμαλος, καὶ καμμίαν φορὰν ἀσυνάρ- » τητος διὰ τὸ μάκρος τῶν περιόδων καὶ ἀσύντακτος. Ἡ τοιαύτη » ἀνωμαλία γεννᾶται ἀπὸ δύο αἰτίας. Ἡ πρώτη εἶνε ὅτι ἔγρα- » φεν εἰς καιρὸν ὅταν ἡ γλῶσσα παρήκμαζε. Δεύτερον ἐμπορεῖ » τις νὰ ὀνομάσῃ τὴν πολυμάθειαν, διὰ τὴν ὁποίαν συχνὰ ὁ κα- » λὸς Πλούταρχος συγκλώθει χαρακτῆρας λόγου διαφόρους, » ἐπειδὴ ἡ μνήμη παρέδιδεν εἰς αὐτὸν ἐν ταὐτῷ καὶ τὰς ἐννοίας » καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἐννοιῶν τῶν διαφόρων ποιητῶν καὶ » συγγραφέων. »

(Κοραῆς. Περὶ τῆς ἐκδόσ. τῶν Παραλ. Βίων τοῦ Πλουτάρχου)

ΕΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

ΜΑΞ-ΚΡΟΜΑΡ.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟΥ. (*)

ΚΕΦ. VI.

« Ὁ κόσμος εἶνε πλήρης πόνου καὶ τρόμου· τὸν εὗρε καθαρὸν καὶ ὡραῖον, ἀλλ' ὕφανεν εἰς δίκτυα λύπης τὴν χρυσῆν αὔραν τοῦ καλοκαιρίου οὐχὶ ἡ θεία, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη κατάρα, μαύρη μοῖρα ψυχρὰ καὶ τρομακτική. »

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ πραγματικὸς κίνδυνος ἀνεφάνη καὶ ὁ τρόμος ἤρξατο· περιῆλθα τὰς ὁδοὺς καὶ τὴν Μητρόπολιν, ἣν ἡ μάμμη ἠγάπα ὅσον καὶ τὴν οἰκίαν της καὶ ἐπεθύμει πάντοτε νὰ μανθάνῃ περὶ αὐτῆς. Βόμβα τις διελθοῦσα ὑπὲρ τὴν κεφαλήν μου ἔπεσεν εἰς ὁδὸν οὐ πολὺ ἀπομεμακρυσμένην, ἤδη δὲ ἤρξαντο πίπτουσαι ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, καὶ ἀπανταχοῦ ἠκούετο ὁ ἦχος τῶν ἐκπυρσοκροτήσεων· ταὐτοχρόνως τὰ φρούριά μας ἤρξαντο πυροβολοῦντα καὶ ὁ θόρυβος ἦτο τρομερός· πλῆθη ἀνθρώπων ἐγκαταλείποντα τὰς οἰκίας των ἐζήτουν ἄσυλον ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ τοῖς λοιποῖς δημοσίοις καθιδρύμασι, μετ' αὐτῶν δὲ ἔτρεχα καὶ ἐγὼ ὅπως ὁδηγήσω τὴν Συλβίαν καὶ τοὺς ἐπιλοίπους εἰς ἀσφαλέστερόν τι τῆς οἰκίας μας μέρος, ὅτε ἀπήντησα τὸν Λοχίαν Κλέην, ὃν βεβαίως δὲν θὰ παρετήρουν, ἂν αὐτὸς δὲν ἥπτετο τοῦ βραχίονός μου.

— Ποῦ τρέχεις; μ' ἠρώτησεν.

— Εἰς τὸν οἶκον· ἀπήντησα ὅλως ἀθυμαίνων. Ποῦ δύναμαι νὰ φέρω τὴν Συλβίαν, τί νὰ τῆς κάμω, πῶς δύναμαι νὰ τὴν ὁδηγήσω, κ. Λοχία; ἠρώτησα.

— Ὁ Κλέης ἐσίγησεν ἐπί τινας στιγμὰς σκεπτόμενος, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ βόμβα τις διῆλθεν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, ἣν ἠκολούθησαν νέαι κραυγαὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς.

— Εὑρίσκεσαι μακρὰν τῶν Τάφρων, λέγει ὁ λοχίας, ἐκτὸς τούτου εἰσὶ πεπληρωμένοι ἄνθρωπων. Νομίζω ὅτι ἐκτὸς τῆς Μητροπόλεως, ἤτις ἄλλως τε εἶνε ἐπίσης πεπληρωμένη, ἡ οἰκία εἶνε προτιμητέα· οἱ Πρῶσσοι θὰ σκοπεύσωσι καθ' ὅλων τῶν λοιπῶν δημ. κτιρίων· 4 ὀροφαὶ δύνανται νὰ σᾶς ὑπερασπίσωσι καλῶς· μόνον δὲ τὸ ὑπερῷον θὰ διατρέξῃ τὸν κίνδυνον. Φρόντισον περὶ τῆς Ἀλύσσης· τέκνα μου, ἀνέκραξε, βλέπων με ἀπερχόμενον.

Ἡ Συλβία δὲν εἶχε πορευθῇ εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλ' ἡ Λουΐζα χάριν τῶν ἐκ Σαβέρνου καὶ Φαλσβούργου συμμαθητριῶν της ἐπέμενε νὰ ὑπάγῃ. Ἐλυπήθην ὀλίγον, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου σχεδὸν ἐχάρην,

(*) Ἴδε V ἐν σελ. 218.

διότι δὲν ἔβλεπον τὸ τεθλιμμένον αὐτῆς πρόσωπον καὶ τοὺς μέλανας ὀφθαλμούς της, οἵτινες ἐξέφραζον σιωπηλὴν θλῖψιν βεβαίας ὑπάρξεως, ἀδυνατούσης νὰ ἐκφράσῃ τὰς θλίψεις της. Ἡ Συλβία εἶχε τὸ πρόσωπον κρυμμένον ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μάμμης μου, ἐνῷ ἡ Γρέση γονυπετὴς ἐν μιᾷ γωνίᾳ προσηύχετο μὲ ὅλην τῆς γλώσσης της τὴν ταχύτητα.

Ἡ φωνὴ τῆς μάμμης μου ἦτο τόσον ἀσθενὴς ὥστε μόλις ἠδυνάμην ν' ἀκούω ὅ,τι ἔλεγε

— Μάξ, δὲν ἔχομεν κανένα ἄλλον ἐκτὸς σοῦ, μοὶ εἶπε, σὺ πρέπει νὰ φροντίσῃς δι' ἡμᾶς καὶ τὴν οἰκίαν.

— Δὲν τῇ ἐξεφράσθην περὶ τῆς ἀνικανότητός μου, ἀλλ' ἔκυψα καὶ τὴν ἠσπάσθην, ἀσπαζόμενος συγχρόνως τὸν βραχίονα τῆς Συλβίας διότι τὸ πρόσωπόν της ἦτο ἐντελῶς κεκρυμμένον.

— Ὁ λοχίας Κλέης, εἶπον, νομίζει ὅτι ἐκτὸς τῆς Μητροπόλεως εἴμεθα ἐνταῦθα καλῶς ἐξησφαλισμένοι· ἐπιθυμεῖτε νὰ ὑπάγωμεν ἐκεῖ ;

— Οὐχί, οὐχί, μοὶ ἀπήντησεν· οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλείψω τὴν οἰκίαν μου. Ἂν πρόκηται ν' ἀπολεσθῇ, ἐπιθυμῶ νὰ χαθῶ μετ' αὐτῆς, ὦ Μάξ.

— Ἴσως ἡ Γρέση τὸ ἐπιθυμεῖ, ἐξηκολούθησα· ἂν ἔχῃ οὕτως, εἰμὶ ἕτοιμος νὰ τὴν ὁδηγήσω ἐκεῖ.

Ὄχι, ἀπήντησεν αὕτη, δὲν ἐγκαταλείπω τὴν κόρην μου.

Οἱ λόγοι οὗτοι μ' ἔκαμαν νὰ αἰσθανθῶ περισσοτέραν ἀγάπην διὰ τὴν Γρέσην ἢ ὅσην μέχρι τοῦδε.

— Καλὰ λοιπόν, εἶπα μετὰ χαρᾶς, θὰ εἴμεθα ὅλοι ὁμοῦ· ὁ δὲ Λοχίας Κλέης λέγει, ὅτι δὲν διατρέχομεν κίνδυνον ἐκτὸς εἰς τὸ ὑπερῷον.

Τούτων ἕνεκεν ἀνῆλθα εἰς τὰ δωμάτια τῆς Λίσβεθ, ἔνθα ἐπεκράτει ταραχὴ ὁμοία τρικυμίας, ἡ δὲ στέγη ἐσείετο καὶ ἔτριζεν ὡς οἰκία ἐκ χαρτίων τοῦ χαρτοπαιγνίου καταρρέουσα. Οὔτε ἡ Λίσβεθ οὔτε ἡ Ἀλύσση ὑπῆρχον ἐκεῖ· ἐπροχώρησα δὲ εἰς τὸ παράθυρον ὅπως ῥίψω ἓν βλέμμα, καί τοι ἐγνώριζα ὅτι μόλις ἠδυνάμην νὰ διαμείνω ἕως ἓν δευτερόλεπτον, διότι ὁποῖον δικαίωμα ἔχαιρον νὰ διατρέξω κίνδυνόν τινα, ἐν ᾧ οἱ κάτω οὐδένα ἐκτὸς ἐμοῦ εἶχον νὰ φροντίσῃ περὶ αὐτῶν ;

Τὸ Γερμανικὸν πῦρ δὲν ἦτο καταφανές, διότι προήρχετο κυρίως ἐκ τοῦ ἀρκτικοῦ μέρους τῆς πόλεως, προβάλλων ὅμως τὴν κεφαλήν ἠδυνάμην νὰ ἴδω τὰ φρούριά μας, ἐξ ὧν καθ' ἑκάστην στιγμὴν ἐξήρχετο νέφος λευκοῦ ἀτμοῦ, ἐνῷ τὸ πυροβόλον ἐξεπυρσοκρότει, ὁ δὲ βρυχηθμὸς αὐτῶν ὑπῆρχεν ἀέννακος.

Ἤδη δύο ἢ τρεῖς στέγαι εἶχον καταπέσει καὶ στῆλαι μαύρου καπνοῦ ἠγείροντο ἐξ αὐτῶν, ἐνῷ ἡ φοβερὰ κραυγή : τυρκαϊά ὑπερτέρει τοῦ κρότου τῶν κανονοστοιχιῶν. Τὸ αἷμα μου ἀνέβραζε καὶ ὁ πειρασμὸς νὰ ἐξέλθω ἐν τῷ πατάγῳ καὶ θορύβῳ μὲ κατελάμβανεν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος ὅπως φροντίσῃ διὰ τὴν μάμμην μου καὶ τὴν πτωχὴν Συλβίαν. Μόλις ἠδυνήθην ν' ἀπέλθω ὅτε σφαῖρά τις κατέρριψε τὴν ὑπεράνω αἰχμηρὰν ὀροφήν, ἔπεσεν εἰς τὴν ὁδὸν ἀναπηδῶσα ὡς ἐλαστικὴ σφαῖρα. Δίς καὶ τρὶς τὸ συμβὰν τοῦτο μὲ κατέπληξεν· ὥστε ἀπέσυρα τὴν κεφαλήν μου κράζων ὅλαις δυνάμεσι « Λίσβεθ, ὦ Λίσβεθ. »

Ἤκουσα τὴν ἀπάντησιν αὐτῆς κάτωθεν, ἀκολούθως δ' εὗρον αὐτὴν καὶ τὴν Ἀλύσσην κρατούσας τὸ ἔνδυμα πρὸ τῆς θύρας τοῦ δωματίου τοῦ κλινήρους πρεσβύτου.

Ἀκολούθει με, ἀνέκραξα, ἐν τάχει, Λίσβεθ, δὲν εἶμεθα ἐνταῦθα ἀσφαλεῖς. Ἡ στέγη δύναται νὰ καταστραφῇ ἐν μιᾷ στιγμῇ καὶ εἴμεθα κάτω ἀσφαλέστεροι.

Ἀδύνατον, μοὶ ἀπήντησε μετ' ἀποφάσεως· ὀφείλω νὰ διαμείνω παρὰ τῷ γέροντι Hans· θὰ μὲ ὑποχρεώσῃς δὲ τὰ μέγιστα, ἂν λάβῃς μετὰ σοῦ τὴν Ἀλύσσην. Σὲ ἀκολουθεῖ.

— Ἀλλ' ἂς καταβιβάσωμεν καὶ τὸν γέροντα. εἶπα.

— Εἶνε τόσον ἀσθενής, ὥστε ἂν τὸν ταράξωμεν, δύναται ν' ἀποθάνῃ· ἀλλ' ἐκτὸς τούτου, ὦ Μάξ, ὅσους περιβάλλει ὁ βραχίων τοῦ Θεοῦ εἰσὶν ἀσφαλεῖς εἴτε ἐν τῇ ζωῇ εἴτε ἐν τῷ θανάτῳ. Οὐχὶ ὅτι δὲν φοβοῦμαι ἀκούουσα τοὺς φρικώδεις αὐτοὺς κρότους ἐγγύς, ἀλλ' αἰσχύνομαι, γνωρίζουσα ὅτι οὗτος εἶνε πλησίον.

Τὸ πρόσωπον τῆς Λίσβεθ ἦτο πρᾶον καὶ καρτερικόν, καί τοι τὰ δάκρυα ὑγραίνον τοὺς ὀφθαλμούς της, ὅτε ἠσπάσθη τὴν Ἀλύσσην καὶ ἔθετο τὴν χεῖρα τῆς μικρᾶς εἰς τὴν ἐμὴν ὅπως τὴν ὁδηγήσω κάτω.

— Σᾶς τὴν παραδίδω εἰς τὰς χεῖράς σας, ὦ Μάξ, μοὶ εἶπε

— Λίσβεθ, ἀπήντησα, θὰ προτιμήσω μᾶλλον τὸν θάνατον παρὰ ν' ἀφήσω νὰ συμβῇ κἄτι εἰς τὸ θυγάτριόν σου.

Ἡ ἀτυχὴς μήτηρ ἐμειδίασεν, ἐκίνησε τὴν κεφαλήν της, ἔθεσε τὴν χεῖρά της εἰς τὴν ἐμήν, ἔρριψεν ἓν βλέμμα ἐκ νέου πρὸς τὸ θυγάτριόν της καὶ εἰσελθοῦσα ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ γέροντος Hans ἔκλεισε τὴν θύραν.

Ὁποῖος τρόμος, ὁποία φρίκη τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὅλην τὴν νύκτα ! Μετὰ ταῦτα συνειθίσαμεν καὶ δὲν ὑπεφέραμεν τοσοῦτον καὶ ὅτε ἀκόμη ὁ βομβαρδισμὸς ὑπῆρχε τόσον σκληρός. Πάντα ταῦτα ἦσαν νέα δι' ἐμὲ καὶ οὐδέποτε νέος ὡς ἐγὼ δύναται νὰ τὰ περιγράψῃ καταλλήλως. Εἷς ἕνα τῶν ἀρχαίων προφητῶν ὑπάρχει στίχος ὅστις κἄπως τὰ περιγράφει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καθυστερεῖ.

« Ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἦτο ἡμέρα ὀργῆς, ἡμέρα συγχύσεως καὶ θλίψεων, καταστροφῆς καὶ ἐρημίας, ἡμέρα κτλ. »

Κατ' ἐκείνους ὅμως τοὺς χρόνους δὲν ὑπῆρχον πυροβόλα καὶ κανονοστοιχίαι, δὲν ὑπῆρχον βόμβαι ὅπως ἐπαυξήσωσι τὸν τρόμον τοῦ πολέμου· ἂν ὁ ἀρχ. προφήτης ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὁ λόγος ἠδύνατο νὰ ἐπανεύρῃ τὰ χείλη του, θὰ ἐξεφράζετο οὕτως, ὥστε οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες οὐδέποτε εἶδον τὴν φρίκην καὶ ἠσθάνθησαν τὸν τρόμον, θὰ ὡρκίζοντο ὅρκον μεγάλον ὅτι οὐδέποτε πόλεμος ὡς αὐτὸν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐν τῇ Χριστιανοσύνῃ.

Δὲν ἐξεπνήσαμεν οὔτε ἐκοιμήθημεν ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἠκροαζόμεθα μόνον τείνοντες τὸ οὖς ὅπως μὴ μᾶς διαφύγῃ καὶ ὁ ἔσχατος λυπηρὸς ἦχος, ὅστις ἐπλήρει τὸν ἀέρα τῆς νυκτός.

Τὸ σκότος διήρκεσεν ὀλίγον, διότι ἡ ὥρα ἦτο φθινοπωρινή· κατὰ τὴν διάρκειάν του δὲ ἐρυθρὸν πελιδνὸν φῶς ἔλαμπεν, ὁπόταν σφαῖρά τις διήρχετο ἄνωθεν φωτίζουσα τὰ πρόσωπα ἡμῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐζωγραφεῖτο ὁ τρόμος. Ἡ Ἀλύσση μόνον, ἥτις ἔκειτο ἐπὶ προσκεφαλαίων παρὰ τοὺς πόδας τῆς μάμμης μου,

ὑπνώττε βαθέως καὶ τὸ τρυφερὸν καὶ γλυκὺ πρόσωπον ἐμειδία ὡς ἂν ἐθεώρει ὡραῖα πράγματα καὶ ἤκουε γλυκεῖς ἤχους.

Τὸ σκότος ἐπεκράτει ἀκόμη καίτοι ἡ ἠὼς ἤρξατο ἀνατέλλουσα, ὅτε αἰφνιδίως ἠσθάνθην κρότον καὶ διάρρηξιν τόσον πλησίον ἡμῶν, ὥστε ἡ μεγάλη ἡμῶν οἰκία ἐκλονίσθη ἐκ θεμελίων.

Ἡ Γρέτη ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ Σιλδία ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μάμμης μου, ἐνῷ ἐγὼ ἀναρθωθεὶς ἀνέμενα τὸ ἀποβησόμενον. Ἐπί τινας στιγμὰς ἐπεκράτησε θόρυβος ἐνδιδουσῶν θυρῶν καὶ πλίνθων καταρρεόντων πρὸς τὴν ὁδόν, ἀλλ' εἰσέτι οὐδὲν κακὸν μᾶς συνέβη. Ἐτόλμησα νὰ πλησιάσω τὴν κλίμακα, καὶ διὰ τῆς ἀρῆς ἐβοηθήθην ν' ἀνέλθω τὰς μαρμαρίνας ἑκαθμίδας περιβισμένος διὰ τὴν Λίσβεθ, διότι ἐνόμιζα ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ κλονίσῃ τοσοῦτον τὴν οἰκίαν ὅσον ἡ καταστροφὴ τοῦ ὑπερῴου ἐκτὸς τούτου ἐφοβούμην καὶ τὴν πυρκαϊάν, ἑπομένως ἐξερώνισα ἅμα ἀνελθὼν μίαν τῶν πνευμόνων μου τὴν δύναμιν· ὅτε δὲ ἡ φωνὴ τῆς Λίσβεθ μοὶ ἀπήντησεν, ἡ χαρά μου ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Ἤδη τὸ φῶς ἦτο περισσότερον. Ἡ Λίσβεθ εἶχε ἀνοίξει τὴν θύραν τοῦ Hans καὶ ἡ ἠὼς ἐφώτιζε δι' αὐτῆς λαμπρῶς· τὸ πρόσωπόν της ἦτο κατηφὲς καὶ ἄγριον, καὶ ὅμως ἐμειδίασεν ὅταν οἱ ὀφθαλμοί της ἀπήντησαν τοὺς ἰδικούς μου.

— Ὁποία τρομακτικὴ νύξ, ὦ Μάξ, μοὶ εἶπεν· εἴθε ὁ Θεὸς νὰ μὴ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ διέλθωμεν ἄλλην ὁμοίαν αὐτῆς.

Ἐντούτοις οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐγνώριζε πόσας τοιαύτας νύκτας ἐπρόκειτο νὰ διέλθωμεν.

Πῶς ἔχει ὁ Hans; ἠρώτησα.

— Ἀπέθανε πρὸ ὀλίγου· ἐν τρόμῳ σοὶ φαίνεται παράδοξον;

Δὲν μοὶ ἐφαίνετο παράδοξον, ἀλλὰ μοὶ ἐφαίνετο μεγάλον δυστύχημα διὰ τὴν ψυχὴν ἑνὸς γέροντος ἀπολυήσκοντος τοιουτοτρόπως· ἐλυπήθην αὐτὸν καί τοι ξένον, ἀλλ' ὁ καιρὸς δὲν μοὶ ἐπέτρεπε πλειότερόν τι.

— Πιστεύετε ὅτι ἡ στέγη τῆς οἰκίας κατέπεσε;

— Κατὰ πρῶτον τοιοῦτον τι ἐνόμισα ὅτι συνέβη, ἀπήντησεν ἡ Λίσβεθ, ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω. Τολμᾷς νὰ ὑπάγῃς πρὸς ἐκεῖ, ὦ Μάξ;

— Ἀνετόλμων; αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς διενοούμην νὰ πράξω. Ἂν συνέβαινε πυρκαϊά τις, δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ φροντίσῃ τις πρὸς κατάσβεσίν της; καί τις ἄλλος ἐκτὸς ἐμοῦ εὑρίσκετο ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐνῷ ὁ λοχίας Κλέης μετὰ τῶν συντρόφων του εὑρίσκετο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν; ἀνέβην ἄθεν ἐν τάχει βοηθούμενος ἀπὸ τὸ φῶς τῆς αὐγῆς. Τὰ δώματα τῆς Λίσβεθ δὲν εἶχον ὑπόστεγα εἰσέτι οὐδεμίαν βλάβην, ἑπομένως ἐπλησίασα τὸ παράθυρον ὅπως παρατηρήσω ἐξ αὐτοῦ.

ΚΕΦ. VII.

« Λύγη, θάνατος εἶνε ἡ πρώτη σου ἀκτὶς· ταχέως ἡ σάλπιγξ θὰ ἠχήσῃ· ταχέως ἡ καταδίκη ἑκατοντάδων θὰ ἐπισφραγισθῇ. »

Δὲν εἶχε καταπέσει ἡ ὀροφὴ ἡμῶν, ἀλλ' ἡ τῆς ἀπέναντι οἰκίας· ἡ βόμβα εἶχε διαρραγῇ εἰς ὑπερῷον ὅμοιον ἐκείνου ἔνθα εὑρισκόμην, κατακρημνίσασα ἐν τῇ ὁδῷ τὸν ἐξωτερικὸν τοῖχον τῶν ἀνωτέρων τριῶν πατωμάτων. Κατὰ πρῶτον ἐφαίνοντο ὡσεί κενοί, ἀλλὰ ταχέως ἀνεκάλυπτέ τις μὲ αἴσθημα μελαγχολικὸν συντετριμμένα καὶ μετατεθλιμμένα εἰς κόνιν ἅπαντα τὰ ὡφέλιμα ἐπιπλα τῶν πτωχῶν ἐκείνων ἀνθρώπων. Παρατηρῶν δὲ ἀκριβέστερον ἀνεκάλυψα τὰς σκιὰς δύο παιδῶν συνεσπειρωμένων ὑπὸ μίαν κλίνην καὶ τρεμόντων ἐκ φόβου, καίτοι οὐδόλως παθόντων· ὑπεράνω αὐτῶν ἐκρέματο δοκὸς βαρεῖα κρατουμένη μόνον ὑπό τινων ἡμισεσηπυίων πλαγίων δοκῶν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ καταπέσωσιν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. Εἶνε ὄντως φρικώδες νὰ βλέπῃ τις τοὺς ὁμοίους του διατρέχοντας τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου χωρὶς νὰ δύναται νὰ τοὺς βοηθήσῃ.

Πόσον ἐγγὺς αὐτῶν εὑρισκόμην καὶ μ' ὅλον τοῦτο πόσον ἀπεῖχον! Ἡ μεγάλη δοκὸς ἐταλαντεύετο καὶ ἐφαίνετο ὅτι θὰ κατέπιπτε πρὶν ἢ κατερχόμενος τὴ κλίμακα καὶ διερχόμενος τὴν ὁδὸν φθάσω πλησίον των. Ἤρξα μεγαλοφώνως, ἀλλ' ὁ κρότος τῶν κανονοστοιχιῶν κατέπνιγε τὴν φωνήν μου.

Παρῆλθον τρία λεπτά, ἄτινα ὅμως μοὶ ἐφάνησαν ὡς τρεῖς ὁλόκληροι ὧραι, ὅτε εἶδον ἀνοιχθεῖσαν θύραν ἐκ τῶν ὄπισθεν τοῦ θωματίου καὶ μικρόσωμόν τινα ἰσχνὸν ἄνδρα μὲ τὸ ἔνδυμα ἐνδεδυμένον ἐργάτου νὰ θεωρῇ ἐν αὐτῷ. Ἐκράτησα τὴν ἀναπνοήν μου, διότι μοὶ ἐφαίνετο ὅτι διὰ τῆς ἐλαχίστης κινήσεως ἡ δοκὸς θὰ κατέπιπτεν· ὁ ἄνθρωπος οὗτος τὴν παρετήρησε καὶ ἐπροχώρησεν ἐλαφρῶς καὶ ἀκροποδητὶ κράζων πρὸς τὰ παιδία, ἅτινα ἀνεπήδησαν ἐν ἀκαρεῖ πρὸς αὐτὸν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀνοικτὰς ἀγκάλας του, αὐτὸς δὲ τὰ ἔσυρε μεθ' ὁρμῆς διὰ τῆς ἠνεῳγμένης θύρας. Ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ δοκὸς κατέπεσε καὶ νέφος κονιορτοῦ ἀπέκρυψε τὴν θέαν ταύτην ὥστε δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω ἂν πράγματι διεσώθησαν ἢ ἐτάφησαν ὑπὸ τὸ ὄπισθεν μέρος τῆς ὀροφῆς, ὅπερ ἐπίσης κατέρρευσεν εἰς τὸν κρότον τῆς καταπεσούσης δοκοῦ. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ κρότος τῶν κανονοβολισμῶν κατεπαύθη σμικρὸν καὶ ἀπεράσισα νὰ ὑπάγω εἰς τὸν ἀρτοποιεῖον διὰ τὸν ἡμέτερον ἡμῶν ἄρτον, ὑποθέτων δικαίως ὅτι οὔτε ἡ Γρέτη θὰ ἐπορεύετο, οὐδ' αὐτὸς θὰ ἤρχετο κατὰ τὰ συνήθη.

Τοιουτοτρόπως ἐπορεύθην βραδέως διὰ τῶν συνήθων μοι ὁδῶν πεπληρωμένων ἐκ σωρῶν πλίνθων καὶ ξυλικῆς. Πολλαὶ οἰκίαι ἦσαν κατηρειπωμέναι· τῇδε κἀκεῖσε ἦναπτον ἄλλαι, ἐγκαταλελειμμέναι ὑπὸ τῶν περοβισμένων κατοίκων καὶ δυνάμεναι νὰ ἐπαυξήσωσι τὴν καταστροφὴν ἄνευ τῆς ἐπιτηρήσεως τῶν πυροσβεστῶν εἰς τινα μέρη ἐκεῖνο ἐπίπλα πρόμοια ἐκείνων δι' ἅτινα ἡ μαμμή μου καὶ ἡ Γρέτη ὑπερηφανεύοντο. Φθάσας εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον δὲν εὗρον οὐδένα ἄρτον, ἀλλ' ἐπρόκειτο ἤδη νὰ ζυμώσῃ περιζωσθεὶς τὴν πυδιαν αὐτοῦ καὶ τρέμων ὡς φύλλον. Καὶ ἄλλοι τινὲς εἶχον ἔλθει ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ, ἀλλ' οὐδεμία τῶν γυναικῶν ἀπετόλμησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἀσυλόν της. Ἕκαστος τῶν ἀνδρῶν τούτων ἠδύνατο νὰ διηγηθῇ ἰδίαν ἱστορίαν τρόμου καὶ ἀπωλειῶν.

Ἀνεμείναμεν ἐκεῖ ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ ἅπαντες ἐκ συμφώνου ἀνελογιζόμεθα τὴν καταστροφὴν ἣν οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐπέφερον ἐκτὸς τῶν τειχῶν, ἀφ' οὗ τοιαύτην ὕλην ἐπροξένουν ἐντὸς αὐτῶν, καὶ

ὅμως « *δὲν πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν* » ἦτο τὸ γενικὸν ἡμῶν αἴσθημα.

Φέρων τοὺς ἄρτους ἐντὸς μεγάλης παροψίδος διῆλθον πρὸ τοῦ σχολείου τῆς Λουΐζης, ἔνθα διενυκτέρευσε καὶ ὅπερ ἦτο ἐγγύτερον τῆς Πύλης τοῦ Σαβέρνου ἢ ἡ οἰκία ἡμῶν, ἐπομένως διέτρεχε καὶ μεγαλείτερον κίνδυνον· ἡ πρόσοψις ὅμως αὐτοῦ ἦτο ἀνέπαφος ὡς ὅτε εἶχα ἴδει αὐτὸ πρότερον, μὲ τὰ παράθυρα αὐτοῦ καθωραϊσμένα δι' ἀνθέων, ἐφ' ὧν ὁ ἥλιος ἔλαμπε μ' ὅλην αὐτοῦ τὴν λαμπρότητα· οὐδεμία ὕελος τῶν παραθύρων ἦτο τεθραυσμένη, καὶ ἡ καρδία μου ἔπαλλε σφοδρῶς ἐκ χαρᾶς, διότι ἐν τῷ διαστήματι τῆς νυκτὸς ἐσκεπτόμην ἀρκούντως περὶ τῆς τύχης τοῦ πτωχοῦ τούτου κοριτσίου. Ἡ κυρία πρὸς τὸ σχολεῖον εἴσοδος ὡμοίαζε τὴν τοῦ οἴκου μας, καὶ ἦτο τις ἠναγκασμένος νὰ διελθῇ μακρὸν καὶ εὐρὺν ὅλον, ὅπως φθάσῃ εἰς αὐτό.

Εἰσῆλθον ἐν τῇ τετραγώνῳ αὐτοῦ αὐλῇ, λίαν σκοτεινῇ ὡς ἐκ τῶν ὑψηλῶν κτιρίων, ἅτινα τὴν περιεκύκλουν· οὐχ ἧττον ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω ὅτι βόμβα τις, καταπεσοῦσα ἀκριβῶς ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῶν, διερράγη προξενήσασα θάνατον καὶ καταστροφήν. Ἐν τῶν δωματίων τοῦ σχολείου ἐν γωνίᾳ τινὶ τῆς αὐλῆς ἦτο σωρὸς ἐρειπίων καὶ τὰ κατώτερα μέρη τῶν περιξ κατοικιῶν ἦσαν κατεστραμμένα. Πόσοι ἀρά γε ἄνθρωποι ἐδιάφθησαν ἐκ τῆς διαρρήξεως ταύτης! δὲν ἐτόλμησα νὰ προχωρήσω, ἦτο σκηνὴ συμφορᾶς καὶ καταστροφῆς. Τὰ παράθυρα τεθραυσμένα, αἱ θύραι συντετριμμέναι καὶ αἱ καπνοδόχαι κρημνισμέναι. Ἐν τῷ δωματίῳ ἐκείνῳ τοῦ σχολείου μόλις εἷς πλίνθος ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἐφαίνετο ὡς σῶμα διεμελισμένον.

Ἐπί τινα χρόνον δὲν ἀπήντησα ψυχὴν ἀνθρώπινον, καὶ ἤρχισα συμπεραίνων ὅτι οἱ κάτοικοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰς Ἐκκλησίας· καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν ἡτοιμαζόμην ν' ἀναχωρήσω περιφοβισμένος, γραῖά τις ἐπρόβαλε τὴν κεφαλήν της ἐκ τῆς θύρας ἑνὸς τῶν κατηρειπωμένων ἐκείνων δωματίων καὶ ἀνέκραξε:

— Μαξ-Κρόμαρ, εἶσαι σύ;

— Ναί, ἐγὼ αὐτός· ἀπήντησα.

— Φεῦ! ἠκούσθη θρηνολογοῦσα ἡ πρεσβύτις, ἡ Λουΐζα καὶ δύο ἄλλα κοράσια ἀπέθανον, ἐφονεύθησαν τὴν χθὲς νύκτα ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ σχολείου, πρὶν ἢ οἱ λοιποὶ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Τότε ἔκλεισε τὴν θύραν μετὰ ταχύτητος· ἐγὼ δὲ ἐκάθησα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς, διότι αἱ δυνάμεις ἐπί τινας στιγμὰς μ' ἐγκατέλειψαν.

Πτωχὴ Λουΐζα, πτωχόν, ἐγκαταλελειμμένον, μεμονωμένον κοράσιον! Ἐρρικίασα εἰς τὴν θέαν τοῦ μεγάλου σωροῦ τῶν ἐρειπίων ἐν τῇ γωνίᾳ τῆς αὐλῆς, καὶ ἐπεθύμουν ν' ἀπέλθω, ἀλλὰ δὲν εἶχα δυνάμεις νὰ κινηθῶ.

Ἐπὶ τέλους ὅμως ἡ ἰδέα, ὅτι μὲ ἀνέμενον ἐν τῷ οἴκῳ, μετὰ τρόμου καὶ ἀνυπομονησίας μ' ἔκαμε νὰ ἐγερθῶ.

Εὗρον αὐτοὺς ἐξησθενημένους ἐξ ἐλλείψεως τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως, ἐπομένως τοὺς ἄφηκα νὰ προγευματίσωσι, πρὶν ἢ τοῖς ἀναγγείλω τὸν θάνατον τῆς Λουΐζης.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπέστρεψα ἐκ νέου εἰς τὸ σχολεῖον μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρω τὴν ἰδέαν, ὅτι τὸ ἄνευ φίλων κοράσιον ἐκεῖνο ἔκειτο ἄταφον. Οἱ συγγενεῖς ὅμως τῶν λοιπῶν κορασίων, οἵτινες κατῴκουν ἐν τῇ πόλει, ἠρεύνων ἤδη διὰ τὰ σώματα ἐκείνων μεταξὺ τῶν ἐρειπείων, καὶ τρεῖς νεκροκράβδατοι ἦσαν ἕτοιμοι ὅπως τὰ ὑποδεχθῶσιν. Ἐκτὸς τοῦ Βοτανικοῦ κήπου, ἔνθα πρό τινων ἑβδομάδων μετὰ τῆς Συλβίας διῆλθα πολλὰς ὥρας εὐαρέστους, δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο νεκροταφεῖον ἐντὸς τῶν ὠχυρωμάτων.

Εὑρισκόμεθα περὶ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς πολιορκίας καὶ τάφοι τακτικοὶ ἀνωρύττοντο ἐν αὐτῷ· ὁ γέρων Χὰν κατεῖχεν ἤδη ἕνα, ἀλλὰ τὰ τρία κοράσια, ἅτινα εἶχον συμφονευθῇ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐνεταφιάσθησαν ὁμοῦ καὶ εἷς ξύλινος σταυρὸς φέρων τὰ ὀνόματά των ἐτέθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ τάφου των. Ἡ Λίσβεθ μὲ συνώδευσεν ὅπως παρακολουθήσῃ τὴν κηδείαν τῆς ἀτυχοῦς Λουΐζης καί, ὅτε ἐσταματήσαμεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν θαλλόντων ἀνθέων καὶ δένδρων παρατηροῦντες πρὸς τὸ βάθος τοῦ ἠνεῳγμένου τάφου, ἐψιθύρισα καθ' ἑαυτόν.

— « Εἰς τὸν τόπον ὅπου αὐτὸς ἐσταυρώθη ὑπῆρχε κῆπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ τάφος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κτλ. »

Τοιουτοτρόπως ὑπὸ τὸν λάμποντα ἥλιον τοῦ αὐγούστου, ὅτε τὰ δένδρα ἔκλινον τὰς ἀνθούσας αὐτῶν κορυφὰς ἐπισκιάζοντα τοὺς τάφους, ὅτε ἡ εὐωδία τῶν ἀνθέων διεχύνετο ἐπ' αὐτῶν, μὲ τὸν βόμβον τῶν μελισσῶν καὶ τὸ πτερύγισμα τῶν ἀφόβων εἰσέτι πτηνῶν, θρηνολογούντων ἐπὶ τῶν τάφων τούτων, ἐγκατελείψαμεν τοὺς τεθνεῶτας στρέφοντες τὰ βλέμματά μας πρὸς τὰς κατηρειπωμένας οἰκίας, τὰς πολυαρίθμους Ἐκκλησίας καὶ Νοσοκομεῖα καὶ πᾶσαν ἐκείνην τὴν θέαν τῆς λύπης καὶ τῶν στεναγμῶν δι' ὧν ἐπληροῦντο αἱ ἀγυιαί.

Ὅτε διελθὼν διὰ τῆς αἰθούσης εἰσῆλθα εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἡ Γρέτη μ' ἐπλησίασε καὶ μ' ἐρυθρούς ὀφθαλμοὺς ἐκ τῶν δακρύων, μόλις δυναμένη νὰ ὁμιλήσῃ, μοὶ λέγει:

Μάξ, εἰπέ μοι, θὰ μὲ συγχωρήσῃς διὰ τὴν βαρεῖαν καρδίαν μεθ' ἧς προσέφερα τὴν τροφὴν εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο κοράσιον; Δὲν τὸ ἔκαμα τόσον δι' ἐμὲ ὅσον διὰ τὴν πτωχὴν γραῖαν κυρίαν μου, ἥτις δὲν πρέπει νὰ στερηθῇ τῶν ἀναγκαίων διότι τίς γνωρίζῃ ἐπὶ πόσον θὰ διαρκέσῃ ἡ πολιορκία; Δὲν θὰ ἐφερόμην ὅμως τοιουτοτρόπως, ἂν προεγνώριζα τὴν τύχην της· ἡ καρδία μου σκληρύνεται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.

— Σκληρύνεται ἡ μαλακύνει, Γρέση; ἠρώτησα.

Ἐγὼ παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ ἐπισωρεύσῃ ἐπ' ἐμοῦ ἅπαντα ταῦτα τὰ δυστυχήματα, ἀπολυτρόνων τοὺς λοιποὺς ἐξ αὐτῶν. Τῇ προσέφερα τὴν χεῖρά μου, ἣν αὕτη ἔσφιγξε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν της δακρυρροοῦσα.

Ἐν τούτοις ὑπέστημεν σκληρὰς δοκιμασίας ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης νυκτός, νυκτὸς ἥτις οὐδέποτε θὰ λησμονηθῇ.

(ἀκολουθεῖ).

ΤΟ ΜΗΤΡΙΚΟΝ ΚΟΣΜΗΜΑ

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Τοῦ ἄνθους τρυφερώτερον, φιλομειδές, ἀθῶον
Μητέρες, πρὸ τῆς θύρας σας τὸ τέκνον σᾶς διδάσκει
εἰς τῆς ψυχῆς σας τοὺς μυχοὺς εὐθέως διακρίνει.
Μητέρες, τὸ τεκνίον σας, ὅπερ θρηνεῖτε τώρα,
διότι εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀπέβη τὴν πρωΐαν,
ἐκεῖθεν βάλσαμον γλυκὺ παρηγορίας πέμπει,
ἅμα τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ὑψώσητε ὀλίγον.

ΤΟ ΜΗΤΡΙΚΟΝ ΚΟΣΜΗΜΑ.

τὴν φρόνησιν καὶ τὴν αἰδώ, τὴν μητρικὴν ἀγάπην!
Τὸ τέκνον εἶνε πῦρ ἁγνὸν κ' ἡ θέρμη του θωπεύει·
εἶν' εὐθυμία ἱερά, ἁγία εὐτυχία·
ὄνομα εἶνε πατρικὸν ἐπὶ χρυσῆς ἀκτῖνος
καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ ἀμυδροῦ φωτὸς ὁ ὀφθαλμός σας
διότι ὡς ὁ δίκαιος καὶ ὁ ἀθῶος λάμπει!
Γαληνιαῖος ὁ Θεὸς μὲ τὸ βαθύ του βλέμμα
γλυκεῖαν λάμψιν πάντοθεν ἐξ ὕψους διαχύνει,
τὰ βλέφαρα παρηγορεῖ τὰ καταβεβλημένα,
μετὰ τὴν ἀρετὴν ἡμῶν ἢ τὴν ἀλαζονείαν,

μετὰ τὰ δυστυχήματα καὶ τὴν ζοφώδη νύκτα,
πρὸς ἣν θρηνοῦσ' ἀπέρχεται ψυχὴ πενθηφοροῦσα.
Τὸ τέκνον ζῶν, κοιμώμενον, πάντοτε διαλάμπει!
Ἐπὶ τῆς γῆς, ἐφ' ἧς οὐδεὶς δύναται νὰ βιώσῃ
ἄνευ γονέων συνδρομῆς καὶ μητρικῶν φροντίδων,
ὁ βίος μας δ' ἀβέβαιος κρέμαται ἐπ' ἀβύσσων,
ὡς ὁδηγὸς ἱστάμενον ἐν μέσῳ τῆς ὁμίχλης,
ἣν χύνουσιν αἱ ζοφεραὶ κακίαι τῆς ψυχῆς μας
καὶ δισταγμοὶ εἰρωνικοί, τὸ τέκνον, ζῶν, ἐμπνέει
εἰς τὴν καρδίαν πάντοτε καθήκοντα, καὶ θνῆσκον
ἀποκαλύπτ' εἰς τὴν ψυχὴν μεγάλας ἀληθείας.
Εἶνε λαμπὰς ἐπὶ τῆς γῆς· 'ς τοὺς οὐρανοὺς εἶν' ἄστρον.

ΟΥΡΩ.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φαραὼ Ραμψῆ Γ'. ἢ Ραμψινίτου πρὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, τὸ 32ον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, τὴν δην τοῦ Αἰγυπτίου μηνὸς Ἐπιφῆ.

Ἡ Ἀγγλικὴ ἐφημερὶς «Σημαίαν» ἐδημοσίευσεν ἄρθρον, δι' οὗ ἀναγγέλλει ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀπέκτησε τελευταῖον ἀρχαιολογικὸν θησαυρόν, περὶ οὗ πολὺς ἤδη γίνεται λόγος εἰς τοὺς ἀνωτέρους φιλολογικοὺς κύκλους καὶ ὅστις οὐχ ἥκιστα ἐνδιαφέρει τὸ λοιπὸν δημόσιον. Ὁ θησαυρὸς οὗτος εἶνε ὁ ἀδάμας πολυτίμου συλλογῆς Αἰγυπτιακῶν καὶ Ἑλληνικῶν παπύρων μετά τινων Κοπτικῶν ἀποσπασμάτων, καταρτισθείσης ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κ... χάρις οὗτινος τὸ χρησιμώτατον σύγγραμμα «περὶ τῶν Ἱερογλυφικῶν κανόνων» κατατάσσει αὐτὸν μεταξὺ τῶν Αἰγυπτιολόγων. Αἱ προσωπικαὶ κλίσεις καὶ ἡ μακρὰ αὐτοῦ διαμονὴ ὡς Ἄγγλου προξένου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐπότε οἱ τῶν μουμιῶν τάφοι ἐχορήγουν πλουσιωτέραν ἢ σήμερον ὕλην, συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν του. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1869, οἱ σαρκοφάγοι του, αἱ πρωτομαί του, αἱ ἐπικήδειοι πινακίδες, αἱ σφραγῖδες τῶν Φαραὼ, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Χορρὰ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, Αἰγυπτιακὰ παιγνίδια, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἷς ἀληθὴς πεσσὸς, οἱ θεοὶ καὶ αἱ θέαιναι αὐτοῦ, ὁμοῦ μετὰ τῶν παπύρων μετέβησαν εἰς χεῖρας τῆς θυγατρὸς του θεσπεσούνης Σελίνα Χάρις. Ἀπὸ αὐτῆς δὲ ἠγόρασαν πρὸ ἑνὸς ἔτους οἱ τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου ἐπίτροποι τῇ συνδρομῇ τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου, ὅπερ ἐχορήγησε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον 3,300 λίρας, ὁλόκληρον τὴν προκειμένην συλλογὴν τῶν παπύρων. Ὁ μέγας Χαρρίσειος πάπυρος, ἀσυγκρίτως ὁ λαμπρότερος τῆς πολυτίμου αὐτῆς συλλογῆς, ἤθελεν εἶσθαι ἀξιοσημείωτος ἂν ὄχι δι' ἄλλο τι τοὐλάχιστον ὡς θαυμάσιον φαινόμενον τῆς παρ' Αἰγυπτίοις χαρτοποιΐας. Ἐν τινι Ἀμερικανικῷ καταλόγῳ δημοσιευθέντι τῷ 1868 πρὶν ἢ ἐκτυλιχθῇ τὸ μῆκός του ὑπελογίσθη εἰς ἑκατὸν ὑάρδας. Ἑκατὸν πήχεις μήκους πρὸς ἕνα πῆχυν πλάτους δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ ὡς ὁ ἀκριβέστερος ὑπολογισμὸς τῶν διαστάσεών του. Καὶ ὅταν ἀναλογισθῇ τις ὅτι ὁ πάπυρος εἶνε σχεδὸν εὔθραυστος ὡς ἡ ὕσκα, οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ εἶνε ἀρκούντως ἀξιοθαύμαστοι, χωρὶς νὰ ἔχῃ τις ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς ὑπερβολήν. Ὁ πάπυρος οὗτος καταστρωθεὶς ἐπὶ ναστοχάρτου ἀπετέλεσεν 79 σελίδας, ὧν αἱ τελευταῖαι πέντε περιέχουσι τὸν Βασιλικὸν λόγον, ἔχοντα ὡς ἑξῆς, κατὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ μετάφρασιν τῆς Θράκης.

«Ἀκούσατε! Ἀναγγέλλω ἡμῖν τὰ ἔνδοξα ἔργα, ἅπερ κατώρθωσα ὡς βασιλεὺς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ γῆ τῆς Αἰγύπτου εἶχε καταπέσει ὑποπόδιον τοῦ τυχόντος. Κατὰ τοὺς προηγουμένους χρόνους ἐπὶ ἔτη οὐχὶ ὀλίγα οὐδὲν κυβερνῶν στόμα ἐκέκτητο ἔνδοθεν αὐτῆς. Ἐπί τινα καιρὸν ἡ γῆ τῆς Αἰγύπτου εἶχε διανεμηθῇ μεταξὺ τοπικῶν ἀρχηγῶν· ὁ εἷς ἐφόνευε τὸν ἄλλον ἐπαιρόμενος καὶ γαυριῶν ἐπὶ τούτῳ. Ἄλλοι καιροὶ ἠκολούθησαν κατὰ τὰ ἔτη τῆς χηρείας τοῦ θρόνου. Ὁ Ἀρσὲς, ἀνὴρ Παλαιστίνειος, ἦτο βασιλεὺς μεταξὺ αὐτῶν. Ἅπασα ἡ χώρα εἶχεν ὑποταγῇ εἰς αὐτόν. Ὁ μὲν συνῆντα τὸν δὲ ὅπως λῃστεύσωσιν ἀλλήλων τὰ ἀγαθά. Μετεχειρίζοντο τοὺς θεοὺς δι' οὗ τρόπου καὶ τοὺς ἀνθρώπους· προσφοραὶ δὲν ἀπενέμοντο εἰς τὰ ἄδυτα τῶν ναῶν.»

»Ἀλλ' οἱ θεοὶ μετεβλήθησαν καὶ ἐξιλεώθησαν. Διευθέτησαν τὴν χώραν εἰς τὸ κέντρον της κατὰ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς στάθμην. Ἐγκατέστησαν τὸν υἱὸν αὐτῶν, ἐκ τῶν νεφρῶν των προελθόντα, ὡς Ποιμένα τῆς χώρας—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ!—καὶ Κύριον ἐπὶ τοῦ μεγάλου αὐτῶν θρόνου, Βεζορσαρὰ Σοτεπένρα—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ! υἱὸν τοῦ Ἡλίου Σετὶ Ρα Μεῖρὰ Μεϊαμοὺν—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ! Οὗτος ἦτον ὡς ὁ θεὸς Χεπερὰ, ὡς ὁ θεὸς Σετὶ ὅτε παροργίζεται. Ἐτακτοποίησεν ἅπασαν τὴν χώραν, ἥτις εὑρίσκετο εἰς ἀναστάτωσιν. Ἐξηφάνισε τοὺς ἀνθρώπους τῆς βίας ἐν τῇ γῇ τῆς Αἰγύπτου, ἐξήγνισε τὸν μέγαν θρόνον τῆς Αἰγύπτου.»

»Ἦτο Ποιμὴν—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ!—τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου, εἰς τὴν ἕδραν τοῦ θεοῦ Τούμ. Ἐνησχολήθη νὰ ἀναργανώσῃ πᾶν ὅ τι εἶχεν ἀνατραπῇ. Ἕκαστος πάλιν εὗρε τὸν ἀδελφόν του ἐξ ἐκείνων, ὧν αἱ καρδίαι εἶχον ἀποκλείσει τὸν ἕνα ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἀνήγειρε τοὺς ναοὺς μετὰ τῶν θρησκευτικῶν προσφορῶν, ὅπως αἱ ἀνήκουσαι τιμαὶ προσφέρωνται τοῖς συνναίταις θεοῖς κατὰ τὰ δικαιώματα αὐτῶν.»

Μὲ ἀνεβίβασεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλικοῦ ἡγεμόνος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ Σὲβ, καὶ ἐγὼ ἤμην τὸ μέγα κυβερνῶν στόμα ἐπὶ τὰ βασίλεια τῆς Αἰγύπτου διὰ τὴν διοίκησιν πάσης τῆς χώρας μέχρι τῆς τῶν ἄκρων αὐτῆς ὁρίων.

«Ἐκεῖνος ἀναπαύεται ἐν τῇ συχνῇ αὐτοῦ ἀναγεννήσει ὡς οἱ συνναίται θεοί. Αἱ Ὀσίρειαι τελεταὶ προσηνέχθησαν αὐτῷ, εἰς πλοῦς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἐν τῇ βασιλικῇ αὐτοῦ ἐπικηδείῳ χρυσῇ λέμβῳ καὶ ἡ κατάθεσις τῶν λειψάνων του ἐν τῷ αἰωνίῳ αὐτοῦ οἴκῳ πρὸς δυσμὰς τῶν Θηβῶν.»

» Κατόπιν ὁ Πατὴρ Ἀμοὺν, Κύριος τῶν θεῶν μετὰ τοῦ Ρά, Τούμ καὶ Φθά, τῶν ὡραίων τὴν ὄψιν, ἀνύψωσάν με ὡς Κύριον τῶν δύο Αἰγύπτων ἀντὶ τοῦ πατρός μου. Ἔλαβον τὸ ἀξίωμα τοῦ πατρός μου ἐν τῷ μέσῳ ἀγαλλιάσεως. Ἡ χώρα ἦτον ἥσυχος καὶ

ἀπήλαυεν εἰρήνης. Οἱ ἄνθρωποι ὑπερέχαιρον βλέποντές με Ποιμένα τῶν δύο Αἰγύπτων καθ' ὃν τρόπον ὁ θεὸς Ὅρος κυβερνᾷ ἀμφοτέρας τὰς χώρας ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ὀσίριδος. Ἐστέφθην μὲ τὰ βασιλικὰ σύμβολα ὡς ὁ θεὸς Τονέν. Ἐκάθισα ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ Ἀρμαχὶς καὶ περιεκοσμήθην ὡς ὁ Τούμ.»

» Διεῖλον τὸν λαὸν τῆς Αἰγύπτου εἰς πολλὰς κλάσεις, ἤτοι εἰς ἀξιωματικοὺς τῶν ἀνακτόρων, μεγιστάνας, στρατηγούς, πεζοὺς στρατιώτας καὶ ἁρματηλάτας, κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀριθμουμένους, εἰς Σαρδῶους καὶ Καχακείους μισθοφόρους, εἰς πολυαρίθμους αἰχμαλώτους, δούλους καὶ ὑποχειρίους τῆς Αἰγύπτου.

»Ἐξέτεινα τὰ ὅρια τῆς Αἰγύπτου καθ' ἁπάσας τὰς διευθύνσεις. Κατετρόπωσα ὅλους ὅσοι ἀπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν χωρῶν κινήσαντες εἰσέβαλον εἰς αὐτήν. Ἐνίκησα τοὺς Δαναοὺς ἐλθόντας ἀπὸ τῶν νήσων των· οἱ Ζάγκλειοι καὶ οἱ Πελασγοὶ καταστραφέντες ἐνετάκησαν ὡς ἐν καμίνῳ. Οἱ Σαρδῶοι καὶ οἱ Αὔσωνες ἐκ τῆς θαλάσσης των ἐξεμηδενίσθησαν διὰ μιᾶς βολῆς καὶ μετηνέχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, πολυάριθμοι ὡς ἡ ἄμμος τῶν ποταμίων ὀχθῶν. Καθεῖρξα αὐτοὺς ἐν στρατιωτικῷ δεσμωτηρίῳ, δεδεμένους δυνατὰ καὶ σφιγκτὰ ἐπ' ὀνόματί μου. Τὸ σμῆνος τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἠριθμεῖτο εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Ἐπέβαλον εἰς ὅλους αὐτοὺς νὰ πληρόνωσι φόρον ἐτήσιον εἰς ἐνδύματα καὶ εἰς σῖτον διὰ τοὺς ναοὺς καὶ τὰς σιταποθήκας.

»Ἐδήωσα τὴν πόλιν Σέλα (Πέτραν), ἧς ὁ λαὸς ἀνήκει εἰς τὰς φυλὰς Σιασσύ, κατεδαφίζων τοὺς οἴκους αὐτῆς. Μετὰ τῶν γυναικῶν, τῆς περιουσίας καὶ τῶν κτηνῶν αὐτῶν ἐπίσης ἀναριθμήτων ἐδεσμεύθησαν καὶ μετηνέχθησαν αἰχμάλωτοι μεταξὺ τῶν λαφύρων τῶν Αἰγυπτίων. Προτήνεγκαν αὐτοὺς εἰς τοὺς θεοὺς ὡς ἱεροδούλους.»

« Προσέξατε! θέλω σᾶς δείξει ὁποῖα ἔργα ἀκόμη διέπραξα ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς βασιλείας μου. Οἱ Λίβυς καὶ οἱ Μάξυς εἶχον καλοκαθίσει εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εἶχον καταλάβει τὴν δυτικὴν ζώνην ἀπὸ τῆς Μέμφιδος μέχρι τῆς Καραβάνας. Προέβησαν μέχρι τοῦ μεγάλου ποταμοῦ καὶ ἐξηπλώθησαν καθ' ὅλην τὴν ἔχθην καί, ὑποτάξαντες τὰς πόλεις τῆς ἐπαρχίας Καυτούτ, εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ποσέξατε, ἔβωκα μάχην κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατέθρουσα διὰ μιᾶς. Ἐξωλόθρευσα τοὺς Μάξυς, τοὺς Λίβυς, τοὺς Σαβκτάς, τοὺς Σιχί, τοὺς Χασάς, τοὺς Βακανὰς κυλιομένους εἰς τὸ αἷμά των καὶ μεταβληθέντας εἰς σωροὺς σκελετῶν. Ἠνάγκασα αὐτοὺς νὰ ὀπισθοχωρήσωσι καὶ παύσωσι ταρρεύοντες εἰς τὰ σύνορα τῆς Αἰγύπτου. Ἐκείνους ὧν ἐφείσθη ἡ σπάθη μου μετήνεγκον οἴκαδε αἰχμαλώτους, πολλοὺς τὸν ἀριθμόν, καὶ συνήθροισα ὥσπερ χῆνας πρὸ τῶν ἵππων μου τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των ἀνὰ μυριάδας, τὰς ἀγέλας καὶ τὰ ποίμνιά των ἀνὰ δεκάδας μυριάδων. Τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν κατέστησα αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου ἐπ' ὀνόματί μου καὶ τοὺς ἐπέβαλον νὰ δουλεύωσιν ὡς ἀρχηγοὶ τῶν μισθοφόρων καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοιούτων φυλῶν, ἐπειδὴ εἶνε ἐπιδέξιοι νὰ ὑπηρετῶσιν ὡς ναυτικοὶ ἐπὶ τῶν πλοίων μου. Τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα των μετεχειρίσθην καθ' ὅμοιον τρόπον. Ὡδήγησα τὰ κτήνη των εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀμοὺν προσφέρων αὐτὰ εἰς τὸν θεὸν ὡς ἱερὰ ποίμνια εἰσαεί. »

« Κατεσκεύασα εὐρύχωρον δεξαμενὴν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Αἴνας. Περιβάλλεται ὑπὸ τείχους ὁμοίου πρὸς ὄρος γρανίτου, ὅπερ ἀποτελοῦσιν εἴκοσι πλευραὶ ἐκ τετραγώνων λίθων μετὰ δωμάτων. Στηρίζονται δ' αὗται ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς γῆς καὶ ἀναβαίνουσιν εἰς ὕψος τριάκοντα πήχεων. Αἱ δοκοὶ καὶ οἱ στύλοι τοῦ θριγκοῦ εἰσὶν ἐκ κέδρου, αἱ δὲ παραστάδες τοῦ κιγκλιδώματος ἐξ ὀρειχάλκου.

» Ἐναυπήγησα μεγάλα πλοῖα καὶ λέμβους, πάντα καλῶς ἐξωπλισμένα. Διώρισα ἐπ' αὐτῶν κυβερνήτας καὶ ἐπιτηρητὰς τῶν φορτίων καὶ πολυαρίθμους ἀνθρώπους, ὅπως φορτόνωσιν αὐτὰ διὰ τῶν ἀπείρων ἐμπορευμάτων τῆς Αἰγύπτου. Ἀνέβαινον οὗτοι εἰς μυριάδας παντὸς εἴδους καὶ ποιότητος. Διέπλευσαν τὴν μεγάλην θάλασσαν τῶν ὑδάτων τοῦ Κὰν (τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν.) Ἐταξείδευσαν εἰς τὴν γῆν τῆς Ἀραβίας. Ἀπέφυγον τὰ ναυάγια, ἀσφαλεῖς ἐν τῳ μέσῳ τῶν κινδύνων. Ἐπλήρωσαν πλοῖα καὶ ἀκάτια μὲ τὰ προϊόντα τῆς γῆς τῶν θεῶν, μὲ ὅλα τὰ θαυμάσια ἀντικείμενα, μὲ πάντας τοὺς κεκρυμμένους θησαυροὺς τῶν χωρῶν, ἃς ἐπεσκέφθησαν, μὲ τὰ ἀρώματα τῆς Ἀραβίας, φορτία εἰς μυριάδας ἀναβαίνοντα, ἀναρίθμητα! Οἱ ἡγεμόνες τῆς γῆς τῶν θεῶν (Ἀραβίας) ὁδεύουσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς, κομίζοντες φόρους, μὲ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐστραμμένα πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Φθάνουσι σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς εἰς τοὺς Κόπτας· ἀγκυροβολοῦσιν ἡσύχως μετὰ τῶν θησαυρῶν, οὓς φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν. Τὰ δῶρά των μεταφέρονται παρευθὺς ἐπὶ τῶν ῥάχεων τῶν ὄνων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Κατόπιν ἐπιβιβάζονται εἰς λέμβους καὶ κινοῦσιν ἀπὸ τῶν Κοπτῶν, πλέοντες διὰ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν διωρύγων. Ἐπιχειροῦσι νέον διάπλουν, φθάνουσιν ἀλαλάζοντες ἐκ χαρᾶς καὶ παρουσιάζουσι τοὺς ἀξιοθαυμάστους αὐτῶν φόρους. Οἱ ξένοι ἡγεμόνες ὑποτάσσονται, ἀσπάζονται τὴν γῆν μὲ πρηνῆ τὰ μέτωπα. Προσήνεγκον τὰ πράγματα ἐκεῖνα εἰς ὅλους τοὺς θεοὺς τῆς χώρας ταύτης, ὅπως ἐξιλεῶνται οὗτοι ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν.»

Ἔπεμψα ἐκστρατείαν εἰς τὴν γῆν τῆς Ἀτάκας (ἀγνώστου) εἰς τὰ μεγάλα ἐκεῖ μεταλλουργεῖα τοῦ χαλκοῦ. Πλοῖα ἐναυλώθησαν καὶ ἐφωπλίσθησαν· ἄλλοι μετέβησαν ἐκεῖ διὰ ξηρᾶς μετὰ τῶν ὄνων αὐτῶν. Παρόμοιον πρᾶγμα οὐδέποτε εἶχεν ἀκουσθῆ ἀφ' ὅτου ὑπάρχουσι βασιλεῖς. Ἀνακαλύψαντες τὰ μεταλλουργεῖα καὶ φορτώσαντες τὰ πλοῖα μὲ χαλκὸν εἰς δεκάδας χιλιάδων ἐπέστρεψαν εἰς Αἴγυπτον καὶ ἔφθασαν σῶοι καὶ ἀσφαλεῖς. Ὅ τι ἔφεραν κατετέθη εἰς τὸ ταμεῖον, πλίνθοι ἐκ χαλκοῦ κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων· ἔχουσι τὸ χρῶμα τοῦ χρυσοῦ, ἐγὼ δεικνύω αὐτοὺς εἰς πάντας ὡς θαῦμα.

»Ἔπεμψα ἀπεσταλμένους καὶ ἀρχηγοὺς εἰς τὴν τοῦ Μαλαχίτου χώραν τῆς θεᾶς Μητρὸς Χαθώρ, βασιλίσσης τῆς γῆς τοῦ Μαλαχίτου, ὅπως καταθέσωσιν εἰς τοὺς πόδας της ἄργυρον, χρυσόν, βύσσον, ἐνδύματα καὶ ἄλλα πολύτιμα πράγματα, ἀναρίθμητα ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖθεν δὲ ἐκομίσθησαν εἰς ἐμὲ σωροὶ μαλαχίτου, θαύματα κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὡραιότητα. Πολλοὶ σάκκοι αὐτῶν μοὶ προσηνέχθησαν. Ὅμοιον γε-

γονὸς οὐδέποτε εἶχε φανῇ ἀφ' ὅτου οἱ βασιλεῖς ἤρχισαν νὰ κυβερνῶσι.»

» Κατώρθωσα ἵνα ἅπασα ἡ χώρα φυτευθῇ διὰ δένδρων καὶ θάμνων καὶ ἐπέτρεψα εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάθηνται ἐν ἀνέσει ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῶν· αἱ Αἰγύπτιαι γυναῖκες πορεύονται ἐλευθέρως ὅπου θέλουσι. Δι' ἐμοῦ, οὔτε ὁ ὄχλος οὔτε ἄλλοι ἐνοχλοῦσιν αὐτὰς καθ' ὁδόν· ἐξησφάλισα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ τε πεζικοῦ καὶ τῶν Σαρδώων καὶ Καχακείων φρουρῶν μου εἰς τὰς πόλεις των. Ὁδεύουσιν ἥσυχοι καὶ δὲν ἵστανται πλέον ἄγρυπνοι (εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πολέμου.) Δὲν φοβοῦνται πλέον προσβολάς. Τὰ τόξα καὶ τὰ ἄλλα ὅπλα τῶν ἀνδρῶν τῆς Παλαιστίνης κεῖνται ἀργὰ ἐν τοῖς ὁπλοστασίοις αὐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι τρώγουσι καὶ πίνουσιν ἀλαλάζοντες ἐκ χαρᾶς, μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸ πλευρόν των. Δὲν βλέπουσι πλέον εἰς τὸ παρελθὸν. Αἱ καρδίαι των φέρονται εἰς τὴν εἰρήνην. Ὑπῆρξα ἀντιλήπτωρ αὐτῶν, ὁ φρουρὸς τῆς ζωῆς καὶ τῶν μελῶν των

«Ἔδωκα νέαν ζωὴν εἰς ὅλον τὸ βασίλειον, εἴς τε τοὺς εὐτελεῖς καὶ τοὺς ὑψηλότερον καθημένους, εἰς ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα, εἰς πάντα θνητόν, εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Ἀπήλλαξα ἕνα ἕκαστον ἀπὸ τῆς πληγῆς αὐτοῦ καὶ ἐνέπνευσα ζωὴν ἐν αὐτῷ, ἔσωσα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου ὅστις τοὺς κατεπίεζε. Ὡδήγησα πάντας τοὺς πολίτας ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῶν εἰς τὰς πόλεις των. Διευκόλυνα ἄλλους νὰ ζῶσι διὰ τῆς ἐλεημοσύνης. Ἀνεκούφισα ἐκ νέου τὴν καταβεβρωμένην χώραν. Ἡ χώρα ἦτο κατευχαριστημένη ἐπὶ τῆς βασιλείας μου. Εἶχον ἀνοικτὰς τὰς χεῖρας πρός τε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οὐδὲν κατέχω ἀνῆκον εἰς ἄλλους. Βασιλεύω ἐπὶ τοῦ τόπου ὡς Ποιμὴν τῶν δύο Αἰγύπτων. Σεῖς εἶσθε βοῦλοι μου ὑπὸ τοὺς ἐμοὺς πόδας. Ἐγὼ μένω ἥσυχος καὶ ἡ θέσις σας δὲν εἶνε δυσάρεστος. Διότι οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμῶ ἢ τὴν εὐημερίαν σας. Τούτου ἕνεκα ἐκτελεῖτε τὸ θέλημά μου καὶ ὑποτάσσεσθε ταῖς διαταγαῖς μου. »

« Προσέξατε! Ἐγὼ καταβαίνω εἰς τὴν χώραν τῶν ψυχῶν, ὡς ὁ πατήρ μου Ρὰ (ὁ ἥλιος). Ὑπάγω νὰ εὕρω τοὺς μεγάλους θεοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐν τῇ γῇ καὶ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης.

» Ὁ Ἀμοὺν Ρὰ ἐγκαθιστᾷ τὸν υἱόν μου εἰς τὸν θρόνον μου. Οὗτος καταλαμβάνει ἡσύχως τὸ ἀξίωμά μου ὡς Ποιμὴν τῶν δύο Αἰγύπτων καθεζόμενος εἰς τὸν θρόνον τοῦ θεοῦ Ὅρου ὡς κύριος τῶν δύο Αἰγύπτων.

» Οἰκειοποιεῖται τὸ διάδημα ὡς ὁ θεὸς Τονέν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Βεζορμερὰ Σοτεπεναμοὺν· — δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ! — πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἡλίου, ὅστις ὁ ἴδιος ἐγέννησεν αὐτόν, Ραμψῆς Χακμᾶ Μεγιαμοὺν — δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ! τέκνον τοῦ Ἀμοὺν, προελθὸν ἐκ τῶν νεφρῶν αὐτοῦ, στεφόμενος ὡς κύριος τῶν δύο Αἰγύπτων, ὡς ὁ Τενέν. Εἶνε ἀληθινὸς υἱός, τὸ καύχημα τοῦ πατρός του.»

» Ἕρπετε ὑπὸ τὰ ὑποδήματά του, ἀσπάζεσθε τὴν γῆν πρὸ αὐτοῦ. Ὦ! κύπτετε ἐνώπιόν του. Δουλεύετε πάντοτε αὐτῷ. Λατρεύετε αὐτόν, δοξάζετε αὐτόν, αἰνεῖτε τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἐκάστην πρωΐαν. Προσφέρετε αὐτῷ τὸν φόρον σας ἐν τῷ σεβαστῷ αὐτοῦ ἀνακτόρῳ· εἰσκομίζητε αὐτῷ τὰ εὐλογημένα προϊόντα τῶν ὀρέων καὶ τῶν πεδιάδων. Ὑπακούετε τοῖς λόγοις καὶ τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ.

» Ἀκόμη καὶ ἐνόσῳ ἐγὼ εὑρίσκομαι ἐν ἡμῖν πείθεσθε τοῖς λόγοις τοῦ στόματός του. Ἡ σωτηρία σας ὑπάρχει ἐν τῷ πνεύματι τῶν ρωθώνων του.

«Ἐργάζεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς εἷς ἄνθρωπος, ἐν παντὶ εἴδει ἐργασίας. Σύρετε χάριν αὐτοῦ λίθους διὰ μνημεῖα, σκάπτετε διώρυγας δι' αὐτόν. Ὦ! πράττετε δι' αὐτὸν πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σας. Θέλετε εὕρει τὴν ἀμοιβήν σας, προσφερομένης παρ' αὐτοῦ τῆς ἡμερησίας ὑμῶν τροφῆς.»

«Ὁ θεὸς Ἀμοὺν διέταξε τὴν βασιλείαν του ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκεῖνος ηὔξησε τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὡς βασιλέως τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου, κυρίου τῶν δύο χωρῶν, Βεζορμαρὰ Σοτεπεναμοὺν, υἱοῦ τοῦ Ἡλίου, κυρίου τῶν διαδημάτων, Ραμψῆ Χακμὰ Μεγιαμοὺν—δόξα καὶ τιμὴ αὐτῷ!—Ζήτω εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα! »

Τοῖς Συντάκταις τοῦ «Μέντορος.»

Μετὰ μεγίστης μου χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ἀναγνοὺς κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν ἐν τῷ Β'ῳ τόμῳ τοῦ ἀξιολόγου καὶ κοινωφελοῦς περιοδικοῦ ὑμῶν βραχεῖαν μὲν ἀλλὰ πλήρη φιλογενείας καὶ ἀγαθῶν αἰσθημάτων ἐπιστολὴν τῆς περιωνύμου συγγραφέως Δώρας Ἰστριάδος, δι' ἧς αὕτη ὑπισχνεῖται ὑμῖν πρόθυμον διὰ τοῦ σπουδαίου καὶ ἐμβριθοῦς αὐτῆς καλάμου ὑποστήριξιν τοῦ περιοδικοῦ ὑμῶν, εὗρον ἤδη, εἶπον κατ' ἐμαυτόν, τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ πόθου μου. Διότι, ἀπὸ πολλοῦ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδω καὶ ἐπιζητῶν πραγματείαν τινὰ μακρὰν ἢ βραχεῖαν, πραγματευομένην ἰδίᾳ περὶ τῆς φυλετικῆς καταγωγῆς τῶν Ἀλβανῶν, καὶ μὴ ἀξιωθεὶς ἄχρι τοῦδε νὰ ἴδω τινὰ τοιαύτην, ἔπεισα ἤδη ἐμαυτὸν ὅτι τὴν ἐπιθυμίαν μου ταύτην εὐκόλως ἠδυνάμην νὰ ἴδω ἱκανοποιημένην διὰ τοῦ καλάμου τῆς μουσοτραφοῦς καὶ πολυμαθοῦς Δώρας Ἰστριάδος. Συμπεραίνων δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸ περιοδικὸν ὑμῶν ἀγαθῆς ὑπολήψεως καὶ προθύμου ἠθικῆς συνδρομῆς τῆς μνησθείσης ἀκαμάτου καὶ φιλογενοῦς συγγραφέως, πλήρης εἰμὶ ἐλπίδων ὅτι αὕτη, ἀφορμῆς πρὸς συγγραφὴν αἰτητικῶς ἤδη μάλιστα παρεχομένης, δὲν θέλει φανῇ κατωτέρα ἑαυτῆς, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀνδρικοῦ καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοῦ αὐτῆς καλάμου θέλει ἱκανοποιήσει ταπεινὴν καὶ ἐξ ἐνθέρμου πατριωτικοῦ αἰσθήματος πηγάζουσαν αἴτησιν, καὶ εὐαρεστήσει ἑπομένως, ἔστω καὶ διὰ βραχέος τινὸς ἄρθρου περὶ τοῦ εἰρημένου ἀντικειμένου, τοὺς μεγάλως ἐκτιμῶντας τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτῆς ἀρετὰς συνδρομητὰς τοῦ «Μέντορος.» Ὅθεν, ἐπιστέλλων ἤδη ὑμῖν τὰς γραμμὰς ταύτας, παρακαλῶ νὰ καταχωρίσητε αὐτὰς ἔν τινι γωνίᾳ τοῦ περιο-

δικοῦ ὑμῶν καὶ νὰ συγκαταριθμήσητε κἀμὲ μετὰ τῶν ἐντίμων συνδρομητῶν αὐτοῦ.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγαθῆς μου ὑπολήψεως, μεθ' ἧς διατελῶ.

Προηγούμενος Ἰωσὴφ Βατοπαιδινὸς
ἐκ Π. Κορυτσᾶς.

Ἐν τῇ κατ' Ἄθω Ἱερᾷ Μονῇ
Βατοπαιδίου
Μαρτίου 17 1874.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Τῇ 25 Μαΐου 1873, Δ. Καλλιφρονᾶ διέποντος ἐν Ἑλλάδι τὰ τῆς παιδείας, εἶχεν ἐκδοθῇ ἡ ἑξῆς ὑπουργικὴ ἐγκύκλιος.

« Πρὸς τοὺς Γυμνασιάρχας, Καθηγητάς, Σχολάρχας, Ἑλληνοδιδασκάλους καὶ Δημοδιδασκάλους.

Συνέστη πρὸ μηνῶν ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Διδασκαλικὸς Σύλλογος, τὴν βελτίωσιν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδεύσεως σκοπῶν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν ταύτης λειτουργῶν. Τὰς κατὰ μέρος ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ὠφελείας, ὅσας ὁ Σύλλογος ἀξιεπαίνως προτίθεται, βλέπετε ἀναγεγραμμένας ἐν τῷ ἀποστελλομένῳ πρὸς ὑμᾶς προσωρινῷ Καταστατικῷ, αἵτινες θέλουσιν αὐξάνεσθαι κατὰ λόγον τῆς αὐξήσεως τῶν πόρων τοῦ Συλλόγου. Ὅθεν ἀναγγέλλοντες ὑμῖν τὴν σύστασιν τοῦ Συλλόγου τούτου, οὗτινος ὁμοίους πρὸ πολλοῦ συνέστησαν ἄλλοι κλάδοι, πεποίθαμεν εἰς τὸν ἐγνωσμένον ὑμῶν ζῆλον πρὸς τὰ καλά, ὅτι αὐθορμήτοι θέλετε συνδράμει, εἴς τε τὸ ἴδιον καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον ἀφορῶντες, καὶ οὐδεὶς ὑμῶν θέλει ἀπολειφθῆ ἀσυντελὴς καὶ ἀμέτοχος τοῦ ἐθνωφελοῦς τούτου ἱδρύματος.

Ὁ Ὑπουργὸς Δ. Καλλιφρονᾶς.— Ἀλ. Ι. Βλάχος.»

Σήμερον, περιελθόντος εἰς χεῖρας ἡμῶν τοῦ ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ μνημονευομένου προσωρινοῦ Καταστατικοῦ, δηλοποιοῦμεν τοῖς ἐνδιαφερομένοις τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ὅτι ὁ Σύλλογος ἔχει μὲν ἕδραν τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ συνίσταται ὑπὸ τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων διδασκάλων καὶ σκοπεῖ α.) τὴν βελτίωσιν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, β.) τὴν ἵδρυσιν σχολῆς πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων ταύτης καὶ γ.) τὴν οἰκονομικὴν ἀρωγὴν εἰς τὰ ἕνεκα γήρως ἢ ἀσθενείας ἀποχωροῦντα ἐκ τῆς ὑπηρεσίας μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

Πᾶς εἴτε Ἕλλην διδάσκαλος εἴτε ἁπλῶς λόγιος εἶνε δεκτὸς ὡς μέλος ἐπὶ ἁπλῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ Συλλόγου δηλώσει.

Συμφώνως πρὸς τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ του ὁ Σύλλογος τὴν 15 αὐγούστου 1873 ἑώρτασε τὴν ἵδρυσιν αὐτοῦ καὶ ἐποιήσατο τὰς ἀρχαιρεσίας αὐτοῦ ἀναδειχθέντο προέδρου τοῦ Γεωργίου Μιστριώτου· ὑπάρχουσι δ' ἐκδεδόμενα τὰ πρακτικά του μέχρι τῆς 30 τοῦ εἰρημένου μηνός, οἷς προσήρτηται καὶ τὸ προσωρινὸν Καταστατικόν του.

Τὸ φυλλάδιον τοῦτο ἂς ἀποταθῇ πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν λόγῳ Συλλόγου ἢ πρὸς τὸν πρόεδρον αὐτοῦ καὶ ἂς ζητήσῃ ὅστις θέλῃ νὰ λάβῃ λεπτομερεστέρας περὶ τούτου πληροφορίας.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἂν πάντες οἱ τὸν ἱερὸν τοῦ διδασκάλου τίτλον φέροντες Ἕλληνες ἐνεγράφοντο μέλη τοῦ εἰρημένου Συλλόγου, ὅστις τοιοῦτος νὰ ἱδρυθῇ καὶ τοιαύτην ἐπὶ τοῦ σωματείου τούτου νὰ λάβῃ ἐπιρροήν, ὑπόληψιν δὲ παρὰ τῷ δημοσίῳ, ὥστε οὐδεὶς νὰ δύναται νὰ μετέρχηται τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἐὰν προηγουμένως παρ' αὐτοῦ δὲν ἐφοδιασθῇ μὲ τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο ἄδειαν, ἣν νὰ ἐκδίδῃ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰ παρὰ τῶν γυμνασιαρχείων καὶ τῆς Πρυτανίας ἐκδεδομένα δηλωτικὰ ἔγγραφα. Ἀλλὰ μετὰ θλίψεως προλέγομεν ὅτι οὐδέποτε γενήσεται τοῦτο, διότι ὁ Ἕλλην δυστυχῶς τότε μόνον θὰ δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ τοιαῦτα μεγάλα ἔργα ὅταν κατὰ Χριστὸν ἀναγεννηθῇ, ὅπερ δὲν ἐλπίζομεν τόσον ταχέως, ἐὰν τὰ πράγματα βαίνωσιν ὅπως βαίνουσι. Τὰ παρ' ἀνθρώποις ἐν τούτοις ἀδύνατα δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ, ὃς εἴθε ἐπιβλέψοι καὶ ἴδοι καὶ ἐπισκέψαιτο ἡμᾶς· εἴθε τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ πανάγιον καὶ ἀγαθὸν ὁδηγήσοι καὶ φωτίσοι πάντας ἡμᾶς εἰς νομὰς σωτηρίους!

Η ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
Η ΠΑΛΛΑΣ.

Ἄσμενοι ἀναγγέλλομεν τοῖς φιλογενέσι τοῦ Μέντορος ἀναγνώσταις τὴν ἵδρυσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑταιρίας ὑπὸ τὴν ἄνωθι προσωνυμίαν, ἧς σκοπὸς ἡ μετάδοσις κυρίως τῆς ἐντελοῦς γυμνασιακῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰ ἄρρενα καὶ τῆς ἀνωτέρας γυναικείας ἀγωγῆς εἰς τὰ θήλεα τέκνα τῶν ἐν τῇ ρηθείσῃ πόλει Ἑλλήνων, προτιθεμένης, ὅταν οἱ πόροι της κριθῶσιν ἐπαρκεῖς, νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐκπαιδευτικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν καὶ εἰς τὰ τέκνα τῶν ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ὑφ' Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν Ἑλλήνων.

Ἡ καθίδρυσις τῆς ἐν λόγῳ Ἑταιρίας ἐγένετο τῇ 17 φεβρουαρίου ἐν. ἔτ. κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας, τελεταρχοῦντος τῆς Α. Ε. τοῦ Ἁγ. Παμφίλου κυρίου Διονυσίου, ὃς καὶ προσλαλιὰν ἀπήγγειλε μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ θείου ἁγιασμοῦ ἀξιόλογον. « Ὁ ζῆλος, ἡ πρόθεσις, λέγει ἐν ἄλλοις ὁ εὐπαίδευτος τοῦ Χριστοῦ ἀρχιθύτης, ἡ σπουδή, αἱ εὐχαὶ καὶ ἡ προσδοκία τῶν θεοφιλῶν ἱδρυτῶν δὲν δύνανται νὰ ὦσιν ἄλλαι βεβαίως εἰμὴ διὰ σοφῆς, ἀκιβδήλου καὶ ἀνοθεύτου Χριστιανικῆς Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως νὰ

διασώσωμεν καὶ νὰ κληροδοτήσωμεν εἰς τὴν φοιτήσουσαν νεολαίαν καὶ τὰς ἐπερχομένας σὺν Θεῷ γενεὰς μετὰ τοῦ θησαυροῦ τῆς πατρίας σοφίας καὶ *τὸν ἀσύγκριτον πλοῦτον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν*, ἐφ' οἷς διεπρέψεν ἀνέκαθεν καὶ ἐφ' οἷς χάριτι Χριστοῦ ἐναβρύνεται καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὸ ὑμέτερον Γένος. »

Ἐπισταμένως διεξελθόντες τὸν κανονισμὸν τῆς Ἑλλ. Φιλομ. Ἑταιρίας γηθοσύνως ἐπεκροτήσαμεν εἰς τὴν σύστασιν αὐτῆς καὶ ἀπὸ ψυχῆς τῇ εὐχήθημεν πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ θεοφιλοῦς αὐτῆς σκοποῦ, ὑπὲρ ἧς ἄλλως τε τὰ μάλιστα ἐγγυῶνται τὰ μουσαφιλῆ ὀνόματα τῶν ἐν τῷ τέλει τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς ὑπογεγραμμένων, οἵτινές εἰσι Ν. Ζαρίφης πρόεδρος, Α. Δημητριάδης Δ. Φ. γεν. γραμματεύς.

Εἴθε καὶ ἄλλοι τῶν ἁρμοδίων κατανοήσωσιν ὅτι ἀληθῶς οὐδέποτε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔσται μέγα, *ἐὰν μὴ κατὰ Χριστὸν ἀναγεννηθῇ*.

Τὰ μέλη τῆς ἐν λόγῳ ἑταιρίας εἰσὶν οἱ *τακτικοὶ ἑταῖροι*, οἱ *ἀντεπιστέλλοντες* καὶ οἱ *ἐπίτιμοι*. Ἵνα γένηταί τις τακτικὸς ἑταῖρος, ἀπαιτεῖται νὰ προταθῇ ἐγγράφως ὑπ' ἑνὸς τῶν ἑταίρων ἢ ἐξαιτήσηται τοῦτο δι' ἐγγράφου αὐτοῦ αἰτήσεως πρὸς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον.

Οἱ *τακτικοὶ ἑταῖροι* καταβάλλουσι τῷ ταμίᾳ τῆς ἑταιρίας εἴτε ἐν ἀρχῇ ἑκάστου σχολ. ἔτους λιρ. ὀθωμ. ἡμίσειαν εἴτε ἐν ἀρχῇ ἑκάστης ἑξαμηνίας ἓν τέταρτον λίρας εἴτε ἐφ' ἅπαξ λίρας δύο καὶ ἡμίσειαν.

Ἐν τῷ μεγάλῳ μητρῴῳ ἢ τῷ τῶν εὐεργετῶν τῆς ἑταιρίας καὶ ἐν πίναξιν ἀνηρτημένοις ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν ἐξετάσεων τοῦ γυμνασίου καὶ τοῦ παρθεναγωγείου ἀναγράφονται καὶ ἀνακηρύσσονται ἐν τῇ ἐπετείῳ δημοτελεῖ τῆς ἑταιρίας συνεδριάσει καὶ διὰ τοῦ περιοδικοῦ τύπου τὰ ὀνόματα τῶν προσενεγκόντων τῇ ἑταιρίᾳ διὰ μιᾶς ἢ ἐκ διαλειμμάτων ἀπὸ τριακοσίων μέχρι χιλίων ὀθ. λιρῶν. Μεγάλους δ' ἑαυτῆς εὐεργέτας ἀνακηρύσσει ἡ ἑταιρία τοὺς προσενεγκόντας αὐτῇ διὰ μιᾶς ἢ ἐκ διαλειμμάτων πλείους τῶν χιλίων ὀθ. λιρῶν, καὶ ἔσονται ἐπώνυμα τὸ μὲν « *κεντρικὸν Ἑλληνικὸν γυμνάσιον* » τοῦ πρώτου τῶν τῆς ἑταιρίας μεγάλων εὐεργετῶν, τὸ δὲ « *κεντρικὸν ἀνώτερον Ἑλληνικὸν παρθεναγωγεῖον* » τοῦ δευτέρου.

Ἴσμεν τίνες τῶν πλουσίων ὁμογενῶν θὰ εὐτυχήσωσι νὰ καταλάβωσι τὰς ἐριτίμους ταύτας θέσεις ἐν τῇ εὐγενεῖ τῶν φιλομούσων φάλαγγι, ἥτις μεγίστην κέκληται ἵνα παράσχῃ τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ ὠφέλειαν.

Οἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρίας διαθετέοι πόροι αὐτῆς εἰσὶ α'.) αἱ καταβολαὶ τῶν ἱδρυτῶν, αἱ ἐνιαύσιαι τακτικαὶ χρηματικαὶ εἰσφοραὶ τῶν μελῶν καὶ τὰ ἐκ τῶν διπλωμάτων τέλη (¼ ὀθ. λίρας παρ' ἑκάστου)· β'.) τὰ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ, τῷ παρθεναγωγείῳ καὶ τοῖς προσηρτημένοις αὐτοῖς ὑποδεεστέροις παιδευτηρίοις διδασκομένων καταβαλλόμενα διδακτρα καὶ τροφεῖα· γ'.) τὰ τῇ ἑταιρίᾳ πρὸς τοῦτο κληροδοτούμενα ἢ προσφερόμενα χρήματα· δ'.) αἱ ἐκ τῆς χρηματικῆς καὶ κτηματικῆς περιουσίας τῆς ἑταιρίας πρόσοδοι αὐτῆς.

Οἱ ἐξ τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς ἑταιρίας φοιτῶντες μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι ὑπάγονται εἰς τρεῖς τάξεις, τὴν τῶν τροφίμων, προκαταβαλλόντων ἑνιαίαν ὀθ. λιρ. καθ' ἑκάστην τριμηνίαν, τὴν τῶν ἡμιτροφίμων, προκαταβαλλόντων τὸ ἥμισυ ἤτοι λιρ. ὀθ. τέσσαρας καὶ ἡμίσειαν, καὶ τὴν τῶν ἐξωτερικῶν, προκαταβαλλόντων κατὰ τετραμηνίαν λιρ. ὀθ. δύο.

Ἂς σπεύσωσιν οἱ φίλοι τοῦ γένους καὶ οἱ γονεῖς τέκνων νὰ ὠφελήσωσι καὶ νὰ ὠφεληθῶσιν.

ΗΘΙΚΑ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ

Ἐρανισθέντα ἐκ τοῦ Σινικοῦ συγγράμματος, Μιγ-Σίου-Πάο-Κίνεν

ἤτοι

Πολύτιμον κάτοπτρον πρὸς φωτισμὸν τοῦ πνεύματος.

1. Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος συμμορφοῦται ταῖς περιστάσεσιν, ὡς τὸ ὕδωρ τῷ ἐν ᾧ ὑπάρχει ἀγγείῳ.

2. Αἱ δυστυχίαι ἐξέρχονται ἔνθεν εἰσέρχονται αἱ νόσοι, ἤτοι διὰ τοῦ στόματος.

3. Μιᾶς σταγμῆς σφάλμα ἀποβαίνει διηνεκὴς βάσανος.

4. Αἱ μὲν νόσοι θεραπεύονται, τὸ δὲ πεπρωμένον δὲν μεταβάλλεται.

5. Ὁ κοῦφος νοῦς δέχεται πάσας τὰς εἰσηγήσεις, ὅπως καίλον ὄρος ἀντηχῇ εἰς πάντα ἦχον.

6. Πεσόντος τοῦ δένδρου, ἡ σκιὰ ἐξαφανίζεται.

7. Ὁ κυνηγῶν ἔλαφον οὐ παρατηρεῖ λαγωόν.

8. Ὁ μὴ βουλόμενος ἴχνος ἐγκολάψαι μὴ βαδιζέτω ἐπὶ χιόνος.

9. Ἂν μὴ ἀνασπάσῃς τὰς ῥίζας, ἡ πόα ἀναφύεται.

10. Ἡ τῶν προϊσταμένων ἀπειθεία γεννᾷ τὴν ἀμέλειαν τῶν εἰς αὐτοὺς ὑποκειμένων.

11. Ὁ μὲν ἀδάμας δι' ἐπανειλημμένων ἐντρίψεων ἀποβαίνει στιλπνός, ὁ δὲ ἄνθρωπος τελειοποιεῖται διὰ τῶν συμφορῶν.

12. Λόγος προφερόμενος ἐν τῷ ὠτί, πολλάκις γίνεται γνωστὸς ἑκατὸν στάδια μακράν.

13. Ἐξ ὀδόντος μυὸς οὐ κατασκευάζεται ἐλέφας (φιλδιζι).

14. Ὁ φρόνιμος λησμονεῖ τὰς παλαιὰς ἔχθρας.

15. Κάλλιον πένητα καὶ πλουτῆσαι ἢ πλούσιον γενέσθαι πένητα.

16. Τὸ πτηνὸν δύναται ν' ἀναπαυθῇ καὶ ἐφ' ἑνὸς μόνον κλάδου, ὁ δὲ μῦς πίνει ἐν ποταμῷ ὅταν διψᾷ.

17. Ἀποξηραινομένης τῆς λίμνης, φαίνονται οἱ ἰχθῦς.

18 Ἐκ μιᾶς βοὸς ἓν καὶ μόνον δέρας λήψῃ.

19. Ὁ ταχέως ἐσθίων, μικρὸν ἐσθίει.

20. Μὴ πράττε ὅτι οὐ δύνασαι εἰπεῖν.

21. Ἡ ἐκ τοῦ φθόνου βάσανος ὁμοιάζει κόκκῳ ἄμμου εἰσδύσαντι ἐν τῷ ὀφθαλμῷ.

Ι. ΔΕ ΚΙΓΑΛΑΣ.

ΙΟΥΝΙΟΣ 1874. — ΤΕΥΧΟΣ ΝΗ'.

Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΨΑΛΜΟΣ.

Ὅταν Ἀλέξανδρος ὁ Ἄος, αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὀλίγαι μόνον Ἅγιαι Γραφαὶ εὑρίσκοντο εἰς ὅλην τὴν ἐκτεταμένην αὐτοκρατορίαν του, καὶ μεγάλη θρησκευτικὴ ἀδιαφορία ἐπεκράτει σχεδὸν γενικῶς μεταξὺ ὅλου τοῦ Ρωσσικοῦ ἔθνους, πρὸ πάντων ὅμως μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων τάξεων. Ὑψηλή τις θέσις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταχέως ἀποκατέστη κενὴ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ προσδιώρισε τὸν εὐνοούμενόν του πρίγκηπα Γαλιτσὶν ὅπως ἀναπληρώσῃ αὐτήν. Οὗτος ἐν πρώτοις ἀπεποιήθη νὰ δεχθῇ τὴν εἰς αὐτὸν προσφερομένην θέσιν ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἦτον ὅλως διόλου ἀμαθὴς καὶ ἄβαθης εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν θρησκείαν· ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὴν ἔνστασίν του ὡς μὴ ἔχουσαν δῆθεν βαρύτητά τινα. Ἀναγκασθεὶς λοιπὸν ὁ πρίγκηψ νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν, κατὰ τὴν πρώτην του συνέντευξιν μετὰ τοῦ σεβασμίου Ἀρχιεπισκόπου Πλάτωνος, ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ τῷ δείξῃ βιβλίον τι, τὸ ὁποῖον ἤθελε δώσει εἰς αὐτὸν περιεκτικήν τινα ἰδέαν περὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ὅπως λάβῃ ὁδηγίας καὶ οὕτω γείνῃ καταλληλότερος πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων τῆς ὑψηλῆς θέσεώς του. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, καίτοι ἐκπλαγεὶς διὰ ταύτην τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀγνοίας τοῦ πρίγκηπος εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν θρησκείαν, ἐτύπτησεν ὅμως αὐτῷ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ὁ πρίγκηψ εἶπεν ὅτι δὲν εἶχε σκοπὸν ν' ἀναγνώσῃ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. « Καλῶς, » ἀπεκρίθη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος· « τοῦτο εἶνε τὸ μόνον ὑπάρχον βιβλίον καὶ τὸ ὁποῖον θέλει πρέπει ὑπάρξει, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ σοὶ δώσῃ ὀρθὴν ἰδέαν περὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. »

« Λοιπὸν πρέπει ν' ἀγνοῶ αὐτήν· τὸ ν' ἀναγινώσκω τὴν Ἁγίαν Γραφὴν εἶνε ἐκτὸς τοῦ ζητήματος. » Αὐτὴ ἦτον ἡ τοῦ πρίγκηπος ἀπάντησις.

Οἱ λόγοι ὅμως τοῦ σεβασμίου Πλάτωνος ἔκαμαν τοιαύτην ἐντύπωσιν ἐπὶ τοῦ νοὸς του, ὥστε μετ' ὀλίγον ἠγόρασε κρυφίως καὶ ἀνέγνωσε τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διαβάσματός του τούτου ταχέως ἔγειναν ὁρατά, καὶ δὲν ἦτο μὲν γνωστὸς ὡς ἀναγινώσκων τὴν Ἁγίαν Γραφήν, περιεφρόνουν ὅμως τὴν συμπεριφοράν του καὶ τοὺς τρόπους του.

Κατὰ τὸ 1812 ὅταν ἡ εἴδησις ἔφθασεν εἰς τὴν Πετρούπολιν ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Ναπολέοντος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μόσχαν, πανικὸς φόβος κατεκυρίευσε γενικῶς τοὺς κατοίκους τῆς πρωτευούσης καὶ συνήθροισαν τὰ πολυτιμότερά των πράγματα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ φύγουν εἰς ἀσφαλές τι μέρος, νομίζοντες ἢ μᾶλλον πιστεύοντες ὅτι οἱ Γάλλοι θέλουν ταχέως βαδίσει κατὰ τῆς πρωτευούσης. Καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἡτοιμάζετο ἐπίσης νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς πόλεως μὲ ἓν σῶμα στρατιωτῶν πρὸς ἀποκρουσιν τοῦ

εἰσβάλλοντος ἐχθροῦ. Διαρκοῦντος ὅλου τούτου τοῦ καιροῦ, ὁ πρίγκηψ Γαλιτσὶν διέμενε γαλήνιος καὶ σχεδὸν ἐφαίνετο ἀδιάφορος εἰς τὰ συμβαίνοντα καὶ εἶχε μέγαν ἀριθμὸν ἀνθρώπων, οὓς μετεχειρίζετο ὅπως ἐπισκευάσωσι τὸ παλάτιόν του, τὸ ὁποῖον ἐξηκολούθει νὰ ἐπισκευάζῃ, καὶ τοι ἐπεκράτει γενικῶς ὁ πανικὸς φόβος. Οἱ φίλοι του ἐθαύμαζον διὰ τὴν διαγωγήν του ταύτην· τινὲς δὲ φθονεροὶ εἶπον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τί ἔκαμνε καὶ ἐτόλμησαν νὰ ὑπαινιχθῶσιν ὅτι πιθανὸν νὰ ἦνε προδότης ἔχων συνεννόησίν τινα μετὰ τοῦ εἰσβάλλοντος ἐχθροῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἠθέλησε νὰ ἴδῃ τὸν πρίγκηπα, ὅστις πολὺ ἐχάρη διὰ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, ὅπως κάμῃ γνωστὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορα πόθεν προήρχετο ἡ ἐμποιοῦσα εἰς ὅλους θαυμασμὸν γαλήνη του, καὶ ποῖον ἦτο τὸ θεμέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο ἡ πεποίθησίς του!

« Γαλιτσίν, » εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, « τί κάμνεις; Τί σημαίνουν ταῦτα πάντα; Πάντες ἑτοιμάζονται νὰ φύγωσι, καὶ σὺ οἰκοδομεῖς παλάτιον;» Ὦ! εἶπεν ὁ πρίγκηψ, « εἶμαι ἐδῶ εἰς τόσαν ἰσχυρὸν τόπον ἀσφαλείας, ὅσον ἤθελον εἶσθαι ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἤθελον φύγει. Ὁ Κύριος εἶνε ὁ ὑπερασπιστής μου. »

« Πόθεν ἔχεις ταύτην τὴν πεποίθησιν »; ἀπεκρίθη ὁ αὐτοκράτωρ, « Ποῖος σὲ βεβαιοῖ περὶ αὐτῆς; »

« Τὴν αἰσθάνομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου καὶ περιγράφεται εἰς τὸν θεόπνευστον τοῦτον τόμον, » ἀπεκρίθη ὁ πρίγκηψ ἐκβάλλων συγχρόνως ἐκ τοῦ κόλπου του καὶ παρουσιάζων εἰς τὸν αὐτοκράτορα μικράν τινα Ἁγίαν Γραφὴν—βιβλίαντῦ ὁποίου ὁ αὐτοκράτωρ ποτὲ δὲν εἶχεν ἰδεῖ πρότερον. Ἤπλωσε τὴν χεῖρά του νὰ τὸ λάβῃ, ἀλλ' ἐξ ἀπροσεξίας ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀνοίξαν ἐνῷ ἔπιπτεν. Ὁ πρίγκηψ ἐσήκωσε τὸ ἱερὸν τεῦχος, ἔρριψεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἀνοιχθείσης σελίδος καὶ εἶπε· «Καλῶς· ἐπιτρέψατέ μοι ν' ἀναγνώσω εἰς ὑμᾶς ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιον μέρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ ὁποῖον κεῖται ἠνεῳγμένον ἐνώπιον ἡμῶν. »

Ἦτο ἡ θαυμαστὴ ἐκείνη περικοπὴ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὁ ἐνενηκοστὸς πρῶτος ψαλμός.

« Ὁ κατοικῶν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ὑψίστου ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ Παντοκράτορος διατρίβει. » κτλ.

« Ὦ! εἴθε ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης νὰ ἐζήτει τοῦτο τὸ καταφύγιον· » εἶπεν ὁ πρίγκηψ ἅμα ἀνέγνωσε τοὺς θεοπνεύστους λόγους.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινεν ὀλίγην ὥραν ὡς ἄνθρωπος ταραττομένος καὶ μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησεν. Ἐκείνη ὁ στρατός του κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐξήρχετο τῆς πόλεως, καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν ὁ ἴδιος ἔβραμεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν πρὸς δημοσίαν λατρείαν—ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησία εἶνε ὁ τελευταῖος τόπος, τὸν ὁποῖον ἐπισκέπτεται ὁ αὐτοκράτωρ, ὅταν ἀφίνῃ τὴν μητρόπολιν ὅπως ἀπουσιάσῃ ἀρκετὸν καιρὸν—εἰσελθόντος ἐκεῖ, ἤρχισεν ἡ θρησκευτικὴ τελετή, καὶ ὁ ἱερουργῶν ἱερεὺς ἀνέγνωσεν εἰς τὸν ἐκπεπληγμένον αὐτοκράτορα τὸν ἴδιον ἐννενηκοστὸν πρῶτον ψαλμόν. Μετὰ τὴν τελετὴν ὁ αὐτοκράτωρ προσεκάλεσε τὸν ἱερέα καὶ τὸν ἠρώτησεν ἂν ὁ Γαλιτσὶν ἀνέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ ἐν τῇ συνεντεύξει αὐτῶν συμβάντα. Ὁ ἱερεὺς ἀπεκρίθη ὅτι τίποτε δὲν εἶχεν ἀκούσει περὶ αὐτῶν.

« Ποῖος σοὶ εἶπε νὰ ἐκλέξῃς τὴν ἰδιαιτέραν ἐκείνην περικοπὴν σήμερον; » εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ ἱερεὺς ἀπεκρίθη ὅτι «Οὐδεὶς τὸν ἐσυμβούλευσεν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογήν, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος προσηυχήθη ὅπως ὁ Κύριος τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὸ ἰδιαίτερον ἐκεῖνο μέρος τοῦ θεοπνεύστου τεύχους, τὸ ὁποῖον ἔμελλε ν' ἀναγνώσῃ ὅπως ἐνθαρρύνῃ καὶ ἐγκαρδιώσῃ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ἦτο πεπεισμένος ὅτι ὁ ψαλμὸς ἐκεῖνος ἦτον ὁ λόγος τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτόν. »

Ὁ αὐτοκράτωρ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ὁδόν του ὀλίγον διάστημα καὶ, ἀφοῦ κατέλυσεν ἐξώρας κατὰ τὴν ἑσπέραν, αἰσθανόμενος μεγάλην ἀνησυχίαν πνεύματος, ἐπροσκάλεσε τὸν ἱερέα τοῦ παλατίου ὅπως ἀναγνώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἐν τῇ σκηνῇ του. Ὁ ἱερεὺς ἦλθεν, ἠνέῳξε τὸ ἱερὸν βιβλίον καὶ ἤρχισε ν' ἀναγινώσκῃ ὡς ἀκολούθως. « Ὁ κατοικῶν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ὑψίστου ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ Παντοκράτορος θέλει διατρίβει. »

« Στάσου, » εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, « ποῖος σοὶ εἶπε ν' ἀναγνώσῃς αὐτό; » « Ὁ Θεὸς » ἀπήντησεν ὁ ἱερεύς. « Πῶς; » εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, « μήπως σοὶ τὸ εἶπεν ὁ πρίγκηψ Γαλιτσίν; » Ὁ ἱερεὺς ἀπεκρίθη ὅτι δὲν εἶδε διόλου τὸν πρίγκηπα, οὐδὲ εἶπεν εἰς αὐτὸν κἀνεὶς τί μέρος ν' ἀναγνώσῃ. « Ἐκπλαγεὶς ἕνεκα τῆς προσκλήσεώς σας, » ἐξηκολούθησεν ὁ ἱερεύς, « ἔκλινα γόνυ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν παρεκάλεσα ὅπως ὁδηγήσῃ τὰ ἀσθενῆ χείλη μου τί νὰ ὁμιλήσωσιν· ἠσθάνθην ὅτι ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ θείου λόγου ἐβλήθη σαφῶς εἰς ἐμέ. Διατί ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης μὲ διέκοψε δὲν γνωρίζω. »

Ὁ αὐτοκράτωρ μεγάλως ἐθαύμασεν ἕνεκά τούτου, καὶ ἔδωκε μεγάλην προσοχὴν εἰς τὰ ἀναγινωσκόμενα, πεποιθὼς ὅτι τοῦτο ἦτο παρὰ Κυρίου. Ἡ ἀνάγνωσις ἔκαμε μεγάλην καὶ σοβαρὰν ἐντύπωσιν εἰς αὐτὸν καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀπεφάσισεν, ὅπως πρωὶ καὶ ἑσπέρας ἀναγινώσκῃ ἰδιαιτέρως ἓν κεφάλαιον ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο μετὰ τῆς αὐτοκρατείρας εἰς τὸ Τέβερ. Συνεφώνησαν δὲ ὁμοῦ ν' ἀρχίσουν τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην τακτικῶς νὰ ἀναγινώσκουν ἀμφότεροι τὸ ἴδιον μέρος ἵνα δύνανται κατὰ τὴν ἑσπέραν νὰ κοινοποιῶσι πρὸς ἀλλήλους τὰς ἰδιαιτέρας ἐντυπώσεις ἢ στοχασμούς, τοὺς ὁποίους ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἡμέρας ἤθελεν ἐμποιήσει εἰς αὐτούς.

Ἅπαντες γνωρίζουν ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς τῶν Γάλλων ἐπιδρομῆς ἐν Ρωσσίᾳ. Ἡ Μόσχα ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων της, καὶ ἐκ τοῦ ἀνδρείου στρατοῦ τοῦ Ναπολέοντος ἑκατὸν εἰκοσιπέντε χιλιάδες κατεσφάγησαν, ἑκατὸν τριάκοντα δύο χιλιάδες ἀπέθανον ἐκ τοῦ κόπου, τῆς πείνης, τῶν ἀσθενειῶν καὶ τοῦ ψύχους κατὰ τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην ὀπισθοδρόμησίν των, καὶ ἑκατὸν ἐννενήκοντα τρεῖς χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν· ἡ δ' ἐκστρατεία ἐκείνη, ἡ ἐπιχειρισθεῖσα μετὰ μεγάλης ἀλαζονείας καὶ περιφρονήσεως κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ προνοίας τοῦ Θεοῦ, ἐτελείωσε μὲ τὴν πτῶσιν τοῦ ἀρχηγοῦ της καὶ τὴν ἐντελῆ καταστροφὴν τῶν ἰσχυρῶν στρατιωτῶν του.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸν αὐτοκράτορα, αἱ ἐντυπώσεις αἱ προξενηθεῖσαι ἐπὶ τοῦ νοός του ὑπὸ τοῦ ψαλμοῦ ἐκείνου δὲν ἦσαν ἐφήμεροι καὶ διαβατικαί. Ἔλαβε τὴν Ἁγίαν Γραφὴν τοῦ Γαλιτσίν, καί, ἂς μεταχειρισθῶμεν τοὺς ἰδίους του λόγους, «κατεβρόχθισεν αὐτήν,» εἶπεν «εὑρὼν ἐν αὐτῇ λόγους τόσον καταλλήλους εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ νοός μου, καὶ τόσον καλῶς περιγράφοντας τὴν κατάστασιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Κύριος διὰ τοῦ Ἁγίου του Πνεύματος ηὐδόκησε νὰ μὲ φωτίσῃ ὅπως ἐννοῶ ὅ τι ἀνεγίνωσκον ἐν αὐτῇ. Εἰς τοῦτον λοιπὸν τὸν ἐσωτερικὸν διδάσκαλον, τουτέστι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, μόνον χρεωστῶ τὸ πᾶν· καὶ διὰ τοῦτο θεωρῶ τὴν θείαν ἔμπνευσιν ἢ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐπί τε τοῦ νοὸς καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου ὡς τὸ ἀσφαλὲς θεμέλιον τῆς σωζούσης γνώσεως.»

Τοιαύτη ἦτον ἡ ὁμολογία τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Στέφανον Γρέλλετ καὶ Γουλλιέλμον Ἄλλεν, δύο μέλη τῆς Ἑταιρίας τῶν φίλων, οἵτινες ἐπεσκέφθησαν αὐτὸν μετὰ ἑπτὰ ἔτη κατὰ τὸ 1819, ἐνῶ κατεγίνοντο εἰς τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἐν Πετρουπόλει. Οὗτοι εὗρον αὐτὸν ἄνθρωπον τρυφερᾶς καρδίας καὶ Χριστιανικῶν αἰσθημάτων καὶ εἰς ἐπανειλημμένας συνεντεύξεις μετ' αὐτῶν ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν ἔκλινε τὸ γόνυ καὶ ἤνωνε τὰς ἐνθέρμους προσευχάς του μετὰ τούτων τῶν δύο ταπεινῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ, ἐνώπιον Ἐκείνου, ὅστις εἶνε ὑψηλότερος τῶν βασιλέων καὶ ἰσχυρότερος τῶν αὐτοκρατόρων, τοῦ ὁποίου ὁ θρόνος εἶνε ἐν τῷ Οὐρανῷ καὶ ἡ βασιλεία τοῦ ὁποίου ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλου τοῦ σύμπαντος.

(Ὁ Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς).

ΠΕΡΙ ΛΑΧΩΡΗΣ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 235 καὶ τέλος).

Κατὰ τὸ 1839, ἐπανακάμπτων ἐξ Εὐρώπης εἰς Λαχώρην, τυχαίως συνεταξείδευσεν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Βεντούρα, ὅστις ἐπίσης ἐπισκεφθεὶς τὴν Εὐρώπην ἐπανέκαμπτεν εἰς τὰ καθήκοντα τῆς νέας πατρίδος του. Καθ' ὁδὸν συνωμιλοῦμεν ποτὲ μὲν περὶ τούτου ἄλλοτε δὲ περὶ ἐκείνου, ὅ τι κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου συνέβη ἐν Λαχώρῃ. Μεταξὺ ἄλλων μοὶ διηγήθη συμβάν τι, ὅπερ ἐξέλαβον κατ' ἀρχὰς ὡς ἁπλοῦν ἀστεϊσμόν, ἀλλὰ ταχέως ἐπείσθην περὶ τῆς αὐθεντικότητος· τοῦτο μεταδίδω τοῖς ἀναγνώσταις μου μετ' ἐπιφυλάξεως, προστίθημι δὲ ὅτι ἐβεβαιώθην ἀκολούθως ἐν Λαχώρῃ ὑπὸ ἀξιοπίστων προσώπων περὶ τῆς ἀκριβείας τούτου· ἀλλ' ἂς κρίνῃ ἕκαστος κατὰ τὸ δοκοῦν.

Ἐλέγετο ὅτι ὁ Ρενδ-σίγ-Σίγγ, ἀκούσας περί τινος Σαὰτ ἢ Φακὴρ διαμένοντος ἐν τῷ ὄρει καὶ φημιζομένου ὅτι ἐν καταστάσει λειποθυμίας δύναται νὰ ἐνταφιασθῇ καὶ μετὰ πολλοὺς μῆνας νὰ ἐξορυχθῇ πάλιν ζῶν, δυσπίστων, προσεκάλεσεν ἐν τῇ αὐλῇ τὸν Φακὴρ· ἀπειλήσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ αὐστηρᾷ τιμωρίᾳ ἐὰν τυχὸν τὸν ἐξαπατήσῃ, τὸν διέταξε νὰ λειποθυμήσῃ. Ὁ Φακὴρ βεβαιώσας τὸν βασιλέα ἐξετέλεσε τὴν διαταγήν του.

Ὅτε δὲ ἐφάνη ὅτι ἐξέλιπεν ἐξ αὐτοῦ πᾶν σημεῖον ζωῆς, περιεβλήθη τῇ σινδόνι, ἐν ᾗ ἐκάθητο· σφραγισθείσης δὲ ταύτης διὰ βασιλικῆς σφραγίδος, ἐτέθη ἐν τῷ κιβωτίῳ ὁ λειποθυμήσας, ἐφ' οὗ ὁ Ρενδ-σιτ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ συμβουλίου καὶ τῶν μεγιστάνων ἰδιοχείρως ἐπέθεσε στερεὸν κλεῖθρον· ἑτάφη δὲ ταῦτο ἔξωθεν τῆς πόλεως ἐν τῷ κήπῳ τοῦ ὑπουργοῦ. Ὁ τάφος περιετοιχίσθη καὶ ἐσπάρη κριθὴ ἐπ' αὐτοῦ, ἐτέθη δὲ καὶ φρουρά. Τὴν 40 ἡμέραν, τὴν ὁρισθεῖσαν πρὸς ἐξόρυξίν του, παρευρέθησαν ἐκτὸς τοῦ Δεβὰρ (τοῦ συμβουλίου), ἐν ᾧ ἄνηκε καὶ ὁ στρατηγὸς Βεντούρας, καί τινες Ἄγγλοι γείτονες μεθ' ὧν καὶ εἰς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς· Ἐξορυχθέντος δὲ καὶ ἀνοιχθέντος τοῦ κιβωτίου, ἐν ᾧ ἦτον ὁ Φακήρ, εὑρέθη οὗτος ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, ἐν ᾗ εἶχε τεθῇ. Φίλος μου τις μοὶ εἶπεν, ὅτι ἤθελον πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας, ἂν ἔβλεπον πόσους κόπους εἶχον καταβάλει οἱ ὀπαδοί του πρὸς ἀναζωογόνησιν αὐτοῦ, ἐπιθέτοντες θερμὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐμφυσῶντες ἀέρα εἰς τὸ στόμα καὶ ὦτα καὶ ἐντρίβοντες ἐπὶ πολὺ τὸ σῶμά του κλπ. Ὁ ὑπουργὸς Δυὰν Σίγγ μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι τοῦτον τὸν Φακὴρ τὸν καλούμενον Χαρίβαν εἶχεν ἄλλοτε ἐπὶ 4 μῆνας τεθαμμένον εἰς Τζεμοῦ· τὴν ἡμέραν τῆς ταφῆς του εἶχε ξυρίσει τὸν πώγωνα, ὅστις διετηρεῖτο καὶ ἐν τῇ ἐξορύξει λεῖος, σημεῖον τῆς μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου ὑπάρξεώς του· ἐπίσης ἐτάφη καὶ εἰς Τζεράτα ὡς καὶ εἰς Ἀμριτσὶρ καὶ παρὰ τοῖς Ἄγγλοις ἐν Ἰνδοστάν. Ἡ ἰατρικὴ ἐφημερὶς τῆς Καλκούτης τὸ 1835 ἐπραγματεύθη ἐν ἐκτάσει περὶ τούτου. Ὁ Φακὴρ ἐπροτίμα τῆς ταφῆς μᾶλλον νὰ ἐκτίθηται τὸ κιβώτιον ἐκκρεμὲς ἐν τῷ ἀέρι, ἀποστρεφόμενος τοὺς ἐν τῇ γῇ λευκοὺς μύρμηκας· ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἰσχυρογνώμων καὶ ἀπέφευγε τὰς κατ' ἐπανάληψιν αἰτήσεις τῶν Ἄγγλων, ἀμφιβάλλουσί τινες περὶ τῆς ἀληθείας. Πλὴν ἐὰν ἡ ἐνταφὴ αὕτη ἦτον εὔκολος ἢ καὶ ἀπάτη, ἤθελον τὸν μιμηθῇ βεβαίως καὶ οἱ ὀπαδοί του, οἵτινες καθ' ὁδηγίαν αὐτοῦ τὸν ἐπανέφερον εἰς τὴν ζωήν. Φαίνεται ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ του ἦτο μόνος ὁ γνώστων τὴν τέχνην ταύτην, ἤτις ἴσως μετ' αὐτοῦ συνετάφη· ἐγὼ ἐφρόντισα πολὺ ὅπως εὕρω τοιοῦτον τεχνίτην ἢ ἐπὶ τῆς Ἰνδικῆς πεδιάδος Πενδσχάβ, ὡς καὶ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Γάγγου, ἢ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κασιμερίας καὶ φέρω μετὰ μεγίστης χρηματικῆς θυσίας ἂν ὄχι εἰς Εὐρώπην τοὐλάχιστον εἰς Καλκούτην, ἀλλ' οὔτε τοιοῦτόν τινα εὗρον οὔτε ἤκουσα περί τινος ζῶντος. Πολλοὶ τῶν Ἰνδῶν, οὓς ἠρώτων, ἦσαν τῆς ἰδέας ὅτι οἱ τοιαῦτης φύσεως Φακίραι σὺν δόλῳ ἐκτιμῶσι τὸ ἀργύριον, καὶ τοῖς ἀπήρεσκεν ἡ ἀπάντησίς μου λέγοντος ὅτι ἐκτιμῶσι μᾶλλον οἱ τοιοῦτοι ἄλλας ἐπιγείους ἀπολαύσεις καὶ ὅτι ὁ Σαὰτ ἢ Φακήρ, οὗτινος ὁ τάφος ὑπάρχει ἐν Λαχώρῃ εἰς σωτήριον προσκυνητήριον, ἦν ἄνθρωπος ἁπλοῦς καὶ ὅτι πολλὰ κατ' αὐτοῦ ἐγίνοντο παράπονα, διὸ καὶ ὁ Ρενδ-σὶτ-Σ προυτίθετο νὰ τὸν ἐξορίσῃ τῆς χώρας, ἀλλ' οὗτος προλαβὼν κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη μετά τινος Καρράνης καλουμένης (ἐκ τῆς Ἰνδικῆς φυλῆς), ἔνθα μετ' ὀλίγον πραγματικῶς ἀπεβίωσε καὶ κατ' ἔθος τοπικὸν ἐκάη.

Τὸ συμβὰν τοῦτο τῆς γυγῆς του μετὰ νέας γυναικὸς καταδεικνύει ὅτι οὗτος οὔτε εὐνοῦχος οὔτε ἑρμαφρόδιτος ἦν.

Ὅτι δὲ δὲν ἦτο δεδομένη ἑκάστῳ ἡ ἀπομίμησις ταύτης τῆς τέχνης καὶ ὅτι μόνον δι' ἐπιμόνου πολυετοῦς τριβῆς κτᾶται, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἤκουσα ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἔχουσι τὸν ὑπογλώσσιον χαλινὸν διατετμημένον, τὴν δὲ γλῶσσαν προεξέχουσαν ὡς ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐντριβῆς διὰ λίπους μεμιγμένου μετὰ πυρέθρου καὶ τῆς τεντώσεως αὐτῆς· ὥστε εἰς τὰς δοκιμὰς τῆς λειποθυμίας των δύνανται κατὰ βούλησιν νὰ ὑψόνωσιν αὐτὴν πρὸς τὰ ὄπισθεν καὶ νὰ ἐμφράττωσι τὰς ὄπισθεν τῆς ρινὸς ὀπὰς μετὰ τοῦ ἐμπεριεχομένου ἐν αὐταῖς ἀέρος. Τοιαύτην τινὰ περιγραφὴν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὸ ἐγκυκλοπαιδειακὸν λεξικὸν περὶ ἐγγαστριμύθων. Οὗτοι ἀφοῦ διὰ βαθείας εἰσπνοῆς εἰσάξωσιν εἰς τοὺς πνεύμονας μεγάλην ποσότητα ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, συστέλλοντες τὰς ὑπερῴους πτέρυγας τὰς ὑψόνουσι τόσον, ὥστε ἐντελῶς ἀποφράττουσι τὸ ὄπισθεν τῆς ρινὸς στόμιον· συγχρόνως συστέλλουσι καὶ τὴν βάσιν τῆς γλώσσης, τὸν φάρυγγα, τὸν λάρυγγα, τὰ τόξα, τὰς ἀμυγδαλὰς, καὶ ὅλα τὰ μέρη ὅτα σχηματίζουσι τὸν οἰσοφάγον κλπ.

Λέγεται ὅτι εἰς τὰς δοκιμὰς τῆς ἀσφυξίας οἱ πρωτοπειροι κρατοῦσι στερεῶς δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ὀπὰς τῆς ρινὸς καὶ τῶν ὤτων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φυσικὴ θερμότης ἐκτείνει καὶ ἀπωθεῖ βεβαίως τὸν ἐν ταῖς ὀπαῖς τῆς κεφαλῆς κεκλεισμένον ἀέρα, τὰ μέρη ἅτινα δὲν εἶσι συνειθισμένα εἰς τὴν πίεσιν τῆς ἐκτάσεως διαρρήγνυνται συχνάκις καὶ μάλιστα οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ὁ τυμπανικὸς ὑμήν. Διὸ καὶ πρὸς γύμνασιν ἀπαιτεῖται 1) διαρκὴς εἰσπνοή, 2) ἡ κατάπασις ἐπιμήκους λινῆς ταινίας, δι' ἧς ἐκκαθαίρεται ὁ στόμαχος, καὶ 3) ἡ διὰ τοῦ ἀφεδρῶνος ἔγχυσις ποσοῦ ὕδατος πρὸς ἀπόπλυσιν τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος!! γίνεται δὲ αὕτη διὰ καλάμου, ὁ δὲ τεχνίτης κάθηται μέχρι τῆς ἀμασχάλης εἰς τὸ ὕδωρ· τὸ δ' οὕτως ἀπορροφηθὲν ὕδωρ ἐξέρχεται πάλινἀμέσως.

Διηγοῦνται ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Φακὶρ ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐνταρῆς του ἐλάμβανε καθαρτικὸν καὶ διῆτᾶτο διὰ γάλακτος ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ταρῆς ἀντὶ τροφῆς κατέπινεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τεμάχιον λινὸν 3 δακτύλων πλάτους καὶ 30 πήχεων μήκους, ὅπως ἐκκαθαρίσῃ τὸν στόμαχόν του, καὶ πάλιν ἀμέσως τὸ ἀπέσυρεν· ἀπέπλυνε δὲ καὶ τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα δι' ὕδατος ὡς ἐρρέθη. Ἡ διήγησις τῆς ἐγχειρίσεως ταύτης, καὶ τοι γελοία οὖσα ἐὰν ἐπαληθεύῃ, καταδεικνύει ὅτι οὗτοι εἰσὶν ἐντελῶς κύριοι τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ σώματός των καὶ ἰδίως τῶν μυῶν· διὸ καὶ κατὰ βούλησιν συστέλλουσιν αὐτούς. Ὁ ἄνθρωπος μόλις καταπίνει μικρὸν τεμάχιον μακαρονίου, καὶ τοῦτο ἐὰν ἦνε πρὸς κατάπασιν κεκαρυκευμένον μετὰ βουτύρου, τυροῦ, ἅλατος καὶ συνάπεως κ. τ. λ. Πιθανὸν οἱ τοιοῦτοι τεχνῖται νὰ ἀπώλεσαν διὰ τῆς μακρᾶς γλώσσης τὴν γεῦσιν καὶ νὰ παρελύθη τόσον ἡ δύναμις τῶν μυῶν τοῦ λαιμοῦ των, ὥστε τὸ μακρὸν λινὸν τεμάχιον οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἐν τῷ λαιμῷ ἀπαντᾷ, διὸ καὶ ἐνεργοῦσιν οὗτοι κατὰ βούλησιν. Ἀφοῦ δὲ προετοιμασθῇ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐμφράττει ὅλας τὰς ὀπὰς τοῦ σώματός του μετ' ἐμβόλων ἐξ ἀρωματικοῦ κηροῦ, ἀποσύρει βαθέως καὶ πρὸς τὰ ἄνω τὴν γλῶσσαν ἐν τῷ φάρυγγι, διασταυροῖ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στέρνου καὶ πνίγεται ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν θεατῶν διὰ τῆς παύσεως τῆς εἰσπνοῆς. Πρὸς ἀναζωογόνησιν αὐτοῦ ἀποσύρουν πρῶτον τὴν πρὸς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ φάρυγγος εὑρισκομένην γλῶσσαν βοηθείᾳ ἑνὸς δακτύλου, ἀκολούθως θέτουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς θερμὴν ζύμην ἐξ ἀλεύρου λεπτοκαρύων καὶ ἐμφυσῶσιν ἀέρα εἰς τοὺς πνεύμονας ὡς καὶ εἰς τὰ ἀποφραχθέντα ὦτα ἀπὸ τῶν κηρίνων ἐμβόλων, τὰ δὲ ἔμβολα τῆς ρινὸς ἐξωθοῦνται τότε μετὰ συρίγματος, καὶ τοῦτο θεωρεῖται ὡς τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς ἀναζωογονήσεως. Ἀκολούθως ἄρχεται βαθμηδὸν ἡ ἐνέργεια τῆς ἀναπνοῆς, ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ συνέρχεται ἐννοεῖται, βαθμηδὸν καὶ δι' ἐπιμόνων ἐντριβῶν. — Κατὰ πόσον ἡ θεραπεία αὕτη δύναται νὰ ὠφελήσῃ καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις ἀσφυξίας, π. χ. εἰς τοὺς ἀσφυκτικούς, ἀποπνιγμένους, ἀπηγχονισμένους, πεπηγότας κλπ, θέλει μᾶς διδάξει ἡ πεῖρα. Διηγοῦνται ὅτι εἰς Ἀμριτσὶρ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γκουροῦ Ἀρδσὲν Σίγγ, πρὸ 250 σχεδὸν ἐτῶν, εὑρέθη ἐν τάφῳ καθήμενος Φακὶρ τις Δζογγὶ μεθ' ὁδηγίας πρὸς ἀναζωογόνησίν του. Ὁ Φακὶρ οὗτος διέμεινε τάφα ἐν τῇ γῇ ὁλόκληρον αἰῶνα καὶ ἀναστηθεὶς πολλὰ διηγεῖτο ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων. Τὴν αὐθεντικότητα τούτου δὲν ἐγγυῶμαι, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι ὁ διαμένων 4 μῆνας ὑπὸ τὴν γῆν ἄνευ σήψεως, δύναται καὶ ὁλόκληρον ἔτος, ἑπομένως καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Καίτοι παραδόξως ἵνα μὴ εἴπω παραλόγως ἠχοῦσιν αἱ διηγήσεις αὗται καὶ πολλοὶ φιλοσοφοῦντες μετ' οἴκτου καὶ εἰρωνείας θὰ μᾶς ἐλεεινολογήσωσι ἴσως, μόλον τοῦτο μετὰ παρρησίας ὁμολογῶ ὅτι ὅλας τὰς ἄνωθι διηγήσεις μου συνέλεξα δι' ἀναμφισβητήτων ἀποδείξεων, καὶ δὲν δύναμαι ἀπολύτως καὶ ἀδασανίστως νὰ τὰς ἀπορρίψω, καθότι οὐ μόνον ὁ Χάλλερ ἀληθέστατα λέγει:

οὐδεὶς νοῦς τὸ ἐνδότερον τῆς φύσεως ἐγγίζει,

καὶ εὐτυχής, πρὸς τὸν φλοιὸν ἂν μόνον προσεγγίζῃ—

ἀλλὰ τοιαῦτα παράδοξα φαινόμενα καὶ ριζωθέντα ὑπὸ τῆς πίστεως ἀπαντῶμεν εἰς διηγήσεις τινὰς τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων.

Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὸν ἰδιώτην Ἐπιμενίδην, ὅστις κοιμηθεὶς ἐπὶ 40 ἔτη ἐντὸς σπηλαίου καὶ ἀφυπνήσας εἰσῆλθεν εἰς νέον κόσμον; τίς δὲν ἀναπολεῖ τοὺς ἑπτὰ κοιμηθέντας ἁγίους οἵτινες κατὰ Βατικανὸν χειρόγραφον ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ αὐτοκράτορος Δεκίου ἐκρύβησαν εἰς σπήλαιον τῆς Ἐφέσου, ἵνα ἀποφύγωσι τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμόν, ἀφύπνησαν δὲ μετὰ παρέλευσιν 155 ἐτῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ Β'; Πλὴν καὶ εἰς τὸ βασίλειον τῶν ζώων ἀπαντῶμεν τοιαῦτα παραδείγματα Γνωστὸν εἶνε ὅτι εἰς τὰ λιθώματα εὑρέθησαν μεταξὺ ἄλλων καὶ χελῶναι, αἵτινες κατὰ μέσον ὑπολογισμὸν 3—4 καὶ περισσοτέρους αἰῶνας ὕπνωττον καὶ μόλον τοῦτο ἀνέζησαν ἀπελευθερωθεῖσαι ἐκ τοῦ λιθώματος. Ἐκ τῆς φυσικῆς ἱστορίας γνωρίζομεν ὅτι εἴδη τινὰ ζώων ἐν καιρῷ ἰσχυροῦ χειμῶνος εὑρίσκονται μεταξὺ ὕπνου καὶ θανάτου. Ἐπὶ τέλους σᾶς ἀναφέρω νεώτερά τινα τοῦ εἴδους τούτου, περὶ ὧν σπουδαῖαι Ἀγγλικαὶ ἐκθέσεις ὑπάρχουσιν.

Εἰς τὸ philosophical transaction for 1694 ὑπάρχει διήγησις ἔχουσα ἀκριβῆ σχέσιν μὲ τὰ ῥηθέντα. Λέγεται ὅτι ἄνθρωπός τις εἰ-

κοσιπενταετὴς κατοικῶν πέριξ τοῦ Bath ἀπεκοιμήθη αἴφνης δι' ὁλόκληρον μῆνα· μετὰ δύο ἔτη ἐπανελήφθη εἰς τὸν ἴδιον τὸ αὐτό. Κατ' ἀρχὰς ἔτρωγεν, ἔπινε καὶ εἶχεν ἐκκενώσεις κοπράνων καὶ οὔρων· τέλος αἱ σιαγόνες αὐτοῦ ἔκλεισαν, δὲν ἔτρωγε πλέον καὶ ἔμεινεν εἰς διαρκῆ νάρκωσιν· ἀφύπνησε δὲ ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης μετὰ παρέλευσιν 17 ἑβδομάδων. Ὁ ὕπνος του συνέβη ἐν καιρῷ τοῦ σπαρμοῦ τοῦ σίτου, ἡ δὲ ἀφύπνησίς του κατὰ τὸ θέρος αὐτοῦ· κατ' Αὔγουστον ἀπεκοιμήθη πάλιν. Τὸν ἀφήμαξαν, μετεχειρίσθησαν ἐρεθιστικὰ καὶ οὐδὲν παρέλιπον βοηθητικὸν μέσον, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἀφύπνησε δὲ μόνον τὸν Νοέμβριον. Εἰς Plott φυσικὴν ἱστορίαν of-staffordschire ἀναφέρεται γυνὴ ἀποκοιμηθεῖσα 40 ἡμέρας.

Εἰς τὰ σύμμικτα ἔργα του ὁ R. Willan λέγει· εἶδον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἰνδοὺς καὶ ἄλλους ξένους μελανωπούς καὶ μελανῆς χροιᾶς νὰ εὑρίσκωνται εἰς λήθαργον ἐπὶ 6—8 ἑβδομάδας.

— Καὶ ταῦτα περὶ τῆς περιέργου ἀσφυξίας τινῶν· μεταβαίνω δὲ εἰς ἄλλο εἶδος παραδόξου διηγήσεως ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι θέλω εὐχαριστήσει ἴσως περιέργους τινάς.

Φακὴρ τις δηχθεὶς ὑπὸ ἰοφόρου ἐχίδνης, ἣν συλλαβὼν ἐκράτει εἰς χεῖρας, ἀπεποιεῖτο νὰ λάβῃ φάρμακα λέγων ὅτι πολλάκις ἐδήχθη καὶ οὐδέποτε ἔπαθε, προὐτίθετο δὲ νὰ δηχθῇ καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν· διὸ καὶ ἔσπευσα ὅπως ἀναγγείλω τοῦτο εἰς τὸν βασιλέα Σὶρ-Σίγγ, ἵνα ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ φιλοξενουμένου παρ' αὐτοῦ διδάκτορος B. Γιαμεσὸν (W. Jameson) διευθυντοῦ τοῦ βοτανικοῦ κήπου εἰς Ζαχαρεμποὺρ γίνῃ ἡ δοκιμή, καὶ πρὸς τοῦτο ἔλαβον πετεινόν. Ὁ ἰατρὸς ἐγέλα δυσπιστῶν εἰς τὰς διηγήσεις μου καὶ ἔσειε τὴν κεφαλὴν ἀρνητικῶς· ὁ δὲ Φακὴρ ἤρχισεν οὕτω τὰς δοκιμάς του· πρῶτον προσέφερε τὴν ράχιν τῆς χειρός του εἰς τὴν ἐν πίθῳ φυλαττομένην ἔχιδναν καὶ ἐδήχθη ἀμέσως· ἀκολούθως ἐδήχθη ὁ πετεινός. Ὁ διδάκτωρ εἰσέτι ἀμφέβαλλε· τὸν πετεινὸν ἕρπα εἰς τὴν οἰκίαν μου, τὸν ἔκλεισα εἰς κλωβίον, καὶ τὸ πρωὶ τὸν εὗρον νεκρὸν καὶ σκληρόν, ἐνῷ ὁ Φακὴρ οὐδὲν ἔπαθε καίτοι πρῶτος δηχθείς. Τὴν ἐπιοῦσαν ἐπαρουσίασαν εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους τὸν νεκρὸν πετεινὸν καὶ τὸν εὔθυμον Φακήρ· τοῦτον συνώδευσε καί τις Μεζοὺρ (ἡμερομίσθιος ἐργάτης), ὅστις ἐπίσης συνέλαβε τότε ἔχιδναν καὶ τὴν ἐκράτει, πλῆθος δὲ τούτων ὑπῆρχεν ἐκεῖ· τὴν δὲ πρόσφατον ταύτην λαβὼν ὁ Φακὴρ ἔθεσεν ἐν τῷ πίθῳ του, καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸ ὑψηλὸν συμβούλιον. Ὁ βασιλεὺς τὸν ἠρώτησεν ἂν πάντοτε δάκνεται χωρὶς νὰ πάθῃ· ὁ Φακὴρ εἶπε, ναί· καὶ ἅμ ἔπος ἅμ ἔργον, ἑτοιμάσθη πρὸς δοκιμήν, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς λέγων αὐτῷ ὅτι θέλει φέρει ὁ ἴδιος ἄλλους ἰοφόρους ὄφεις τῷ ἐδώρησε 7 ρουμπιέδες ἵνα ἀπέλθῃ. Τούτους λαβὼν ὁ Φακὴρ ἐχάρισεν εἰς τοὺς περιεστῶτας ὑπηρέτας λέγων ὅτι τοῦτο ἦν δῶρον υἱοῦ πλούστρας, καθότι ἤδετο ὅτι ὁ βασιλεὺς Σὶρ-Σίγγ ἦτον ὑποβολιμαῖος υἱὸς τοῦ Ρενδ-σὶτ-Σίγγ, ἀλλὰ τὴν κακολογίαν του ἀκριβῶς ἐπλήρωσε, καθότι δηχθεὶς τὴν ἐπιοῦσαν ὑπὸ τοῦ δευτέρου ὄφεως ἔπεσεν ἀμέσως χαμαί· συνελθὼν δὲ πάλιν ταχέως προέβη βήματά τινα, ἀλλὰ καὶ πάλιν κατέπεσεν αἱμοπτύων· διὸ καὶ ἐδέησε νὰ μεταφερθῇ ἐπὶ κλίνης· προσβληθεὶς δὲ συγχρόνως ὑπὸ εἰδήματος εἰς τὸ γόνυ καὶ ὑπὸ διαρροίας, ἀνέλαβε πάλιν καὶ μοὶ ἐχρησίμευσεν εἰς τὰς διαφόρους μὲ τοὺς ὄφεις δοκιμάς μου, δι' ἃς καὶ διακοσίους περίπου πετεινοὺς ἐπὶ 6 μῆνας ἐθυσίασα, ἕως οὗ τέλος ἀνεκάλυψα ἡμέραν τινὰ τὸ μυστικὸν προφυλακτικὸν αὐτοῦ μέσον, ἐφ' οὗ ἠρείδετο ἡ ἐπιτυχία τῆς τέχνης του· ἦτο δηλ. ἀρσενικοφάγος· τὸ δὲ ἀρσενικὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶνε τὸ κύριον συστατικὸν ὅλων τῶν κατὰ τῆς δήξεως τῶν ὄφεων ἀντιδότων· ἐβεβαίου δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἦτον ὑπὸ ἐπιτήρησίν μου δὲν εἶχε φάγει τοῦτο, ἐνῷ ἦτο συνειθισμένος, καὶ διὰ τοῦτο τὸ δηλητήριον τοῦ ὄφεως ἐπενήργησεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἠσθένησεν· ἡ σκέψις του ἐνδέχεται νὰ ᾖνε ἀληθής· καθότι ἐσχετίσθην Ἀφιγανὸν ἰατρὸν λέγοντα ὅτι καθ' ἑκάστην λαμβάνει δραχμὴν ἀρσενικοῦ καὶ ἔχει καλλίστην ὄρεξιν· χάνει δὲ ταύτην ἅμα παύσῃ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, ἣν μικρόθεν ἐσυνείθισεν· ἦν δὲ οὗτος εὔσαρκος, ὑγιὴς τὸν νοῦν, καὶ εὔθυμος τὸν χαρακτῆρα καὶ εἶχε λευκὴν ἐπιδερμίδα καὶ μακρὰν μέλαιναν κόμην· ἁρμόζει δὲ δικαίως εἰς αὐτὸν τὸ quod cibus est aliis aliis est acre venenum, ὅτι διά τινας εἶνε τροφή, δι' ἄλλους εἶνε θανατηφόρον δηλητήριον.

Ἡ Πεντοποταμία ἔχει κυρίως 3 ἤδη ὄφεων· 1) τὸν Σεγτζοὺρ (βακτύλιον ὄφιν) 2) τὸν Ἀφαὶ (Cebra di Capello) ἢ ἀργυροκατάλευκον ἢ μέλανα· 3) τὸν Κρευνδῆς (ἔχιδνα) ποικίλων χρωμάτων καὶ μεγέθους. Τὸ πρῶτον εἶδος θεωρεῖται ὡς τὸ μᾶλλον ἰοφόρον καὶ προσβάλλει ἀμέσως τὸν λαιμόν· διὸ Σεγτζοὺρ παρ' Ἰνδοῖς σημαίνει σύριγξις λαιμοῦ. Λέγεται ὅτι τὸ δῆγμα αὐτοῦ φονεύει διὰ τοῦ πνιγμοῦ τὸν ἰσχυρότερον ἄνθρωπον καὶ οὐδὲν ἀντίδοτον ὑπάρχει. Ὁ ὄφις οὗτος ἔχει μῆκος 1 ½ πήχεως καὶ διάμετρον 1 ½ βακτύλου· ἡ ράχις αὐτοῦ εἶνε λευκόφαιος, ἡ κοιλία λευκή, ἡ κεφαλὴ οὐχὶ παχυτέρα τοῦ σώματος, ἡ οὐρὰ μακρὰ καὶ λήγουσα εἰς αἰχμήν· μίαν σπιθαμὴν ὑπὸ τὴν κεφαλὴν ἄρχονται βακτύλιοι λεπταὶ ἐγκάρσιοι γραμμαὶ λευκῆς χροιᾶς, ἀπέχουσαι ἀπ' ἀλλήλων κατὰ βάκτυλον καὶ καταλήγουσαι μέχρι τῆς αἰχμῆς τῆς οὐρᾶς· λέγεται ὅτι φθάνουσι τὸ 500 ἔτος. Οὗτοι δυσκόλως παροργίζονται πρὸς δῆξιν· τούτου ἦττον ἰοβόλος εἶνε ὁ ὄφις Cebra di Capello, ἀλλ' οὗτος μᾶλλον δηλητήριος τῆς ἐχίδνης. Τὰ δήγματα τῶν δύο τούτων ἐπιδέχονται θεραπείας δι' ἀμμωνικοῦ πνεύματος, δι' ἠλεκτρικῆς ἀμμωνίας ὑγρᾶς καὶ ὕδατος τῆς Lucca· πλὴν ἐὰν τὰ μέσα ταῦτα δὲν ᾖνε πρόχειρα, πρέπει νὰ ἀπομυζῶμεν ἄνευ φόβου ἀμέσως καὶ ἐπὶ πολὺ τὸ ἰοβόλον δῆγμα τῶν τε ἄλλων τοιούτων ζώων καὶ τῶν ὄφεων, διότι τοῦτο οὐδόλως ἐπηρεάζει τὸ στόμα ἢ τὸν στόμαχον· μέχρι δὲ τῆς ἐντελοῦς ἀπομυζήσεως τοῦ δηλητηρίου εἶνε ἀναγκαῖος ὁ πέριξ τῆς πληγῆς ἐπίδεσμος. Εἶνε δὲ περίεργον ὅτι ἡ ἀσθένεια, ἣν εἰς Λαχώρην ὀνομάζουσι Μαρ. Ἀσέγχ ἤτοι ὀφιοφιλίαν, μόνον εἰς Πεντοποταμίαν ἀπαντᾶται, καὶ πραγματικῶς εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος ἤκουσα περὶ τῆς ἀσθενείας ταύτης· θέλω λοιπὸν μεταδώσει ὑμῖν ὅσα ἐν εὐκαιρίᾳ ἔμαθον, καὶ ἐλπίζω ὅτι οἱ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ διαμένοντες ᾖδη Ἄγγλοι ἰατροὶ θέλουσιν ἐξετάσει ἀκριβέστερα, ἂν ἡ ἀσθένεια αὕτη περιορίζεται μόνον εἰς Πεντοποταμίαν ἢ ἐξαπλοῦται καὶ εἰς ἄλλα μέρη.

Ὁ ἐν Λαχώρῃ εἰσέτι ζῶν ἰθαγενὴς ἰατρὸς Φακὴρ Νουρεδδίν, ὅστις καὶ παρὰ τοῖς Ἄγγλοις ἤδη ἐκτιμᾶται διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ γνώσεις καὶ τὴν ἔξοχον ἀξίαν του, μοὶ διηγήθη τὰ τῆς νόσου ταύτης, παρουσιάσας μοι καί τινα πάσχοντα ὑπ' αὐτῆς. Οὗτος ἦτο πλουτὴρ 60ετής, ἂν καὶ ἐφαίνεται 80ετής· ἦν μικρόσωμος καὶ καχεκτικός, ἐβάκνευτο κατὰ μῆνα ὑπὸ τῶν ὄρεων καὶ ἡ διανοή του ἦν μακρόθεν αἰσθαντική, εἶχε δηλ. τὴν λεγομένην ὀσμὴν τοῦ ὄρεως. Μοὶ διηγήθη ὅτι πρὸ 30 ἐτῶν πάσχει ὑπὸ τοῦ νοσήματος τούτου καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς ἐβάκνευτο πρὸς ἡσυχίαν του ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἔπειτα δὶς καὶ ἤδη κατὰ μῆνα, οἱ δὲ ὄρεις τὸν ἀκολουθοῦσι καὶ εἰς τὸ ὕδωρ ἐὰν τύχῃ μοὶ ἔδειξε τὸ πρὸ 4 ἡμερῶν δῆγμα εἰς τὴν ῥάχιν τῆς χειρός του, ἐφ' ᾗς ὑπῆρχε καὶ οἴδημα· προσέτι δὲ καὶ πληθὺν ἄλλων οὐλῶν ἐκ δηγμάτων, ἃς τινας εἶχεν εἰς χεῖρας καὶ πόδας, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία περὶ τούτου ὑπῆρχεν· ἔλεγε δὲ ὅτι οὗτος ἐκμυζᾷ, ὡς πολλάκις ἔπραξε, τὸν ἰὸν τοῦ ὄρεως ἐκ τῶν πληγῶν τῶν ἄλλων, ἀλλ' οὐδεὶς τὸν ἰδικόν του ἐκτὸς τῶν ὀρέων πάλιν. Τοῦτο ἐὰν ἦνε ἐκμύζησις τῆς ζυμώσεως τῆς δηλητηριώδους ὕλης τοῦ ἰοῦ ἀμφιβάλλω. Νομίζω νὰ ἐνεργῆται μᾶλλον ἐν μέρει διὰ τῆς προσαγωγῆς τοῦ νέου δηλητηρίου ἐξουδετέρωσις τοῦ πρώτου ἰοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος ἐν τῷ ὀργανισμῷ.

Ὁ ῥηθεὶς σορὸς Φακὴρ μετὰ τῶν 4 υἱῶν του καὶ ἄλλων ἰθαγενῶν ἰατρῶν δύνανται τοιούτους πολλοὺς ἀσθενεῖς νὰ παρουσιάσωσι πρὸς ἰατρικὴν δοκιμὴν εἰς τοὺς εὑρισκομένους ἐκεῖ Ἄγγλους ἰατρούς· ἐγὼ εἶδον μίαν δωδεκάδα καὶ λέγουσιν ὅτι εἰς Πεντοποταμίαν ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τοὺς 100 τοιοῦτοι ἀσθενεῖς· οὗτοι εἰς ὡρισμένας περιόδους ὑποφέρουσιν ἀπὸ διαφόρους ἀδιαθεσίας, ζάλην, ναυτίασεις, ἀνορεξίαν, ὀκνηρίαν, βάρος εἰς τὰ ἄκρα κλπ., καὶ θεραπεύονται διὰ τῆς δήξεως τῶν ὄφεων, ἥτις δι' αὐτοὺς εἶνε ἀναγκαία καὶ σωτήριος εὐεργεσία· οἱ δὲ ὄφεις μετὰ τὴν δῆξιν ἀποσύρονται ἀρίνοντες τοὺς πελάτας των ἐπὶ πολὺ εἰς εὐχάριστον κατάστασιν. Οἱ πλεῖστοι τούτων τῶν ἀσθενῶν ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὸν Σὰν ἢ Βαδερὸν μῆνα (Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον) περιμένουσι τὰς ἐπισκέψεις τῶν ἐξοχωτάτων ὄφεων, οἵτινες δωρεὰν ἐπισκέπτονται ὅσους καὶ ἂν τύχωσιν· ὀλίγοι ὀκνοῦσι δὶς τοῦ ἔτους καὶ κατ' ἐξαίρεσίν τινες κατὰ μῆνα. Ἡ διήγησίς μου αὕτη εἶνε τῳόντι περίεργος ἀλλὰ καὶ πραγματικωτάτη· ἐνδιαφέρει δὲ ἰδίως τοὺς φυσικοϊστορικούς. Ἀλλ' ἡ σπανία αὕτη ἀσθένεια πῶς ἐνδημεῖ μόνον εἰς Πεντοποταμίαν καὶ δὲν ἐξετάθη περαιτέρω, εἶνε περίεργον. Οἱ ἰθαγενεῖς λέγουσιν ὅτι τὸ δῆγμα τῆς Ἀμφισβαίνας, ἣν ἐσφαλμένως καλοῦσι Dumuha (δίστομον ὄφιν), ἐν καιρῷ ἐγκυμοσύνης καὶ μόνον εἶνε ἰοφόρος καὶ προξενεῖ τὴν ἀσθένειαν ταύτην· φαίνεται δὲ ὅτι τότε καὶ μόνον ὑπάρχει ζύμωσις τοῦ δηλητηρίου της, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ὁ ὄφις οὗτος κυρίως κατοικεῖ τὴν Ἀμερικήν, δὲν δύναμαι εὐχερῶς νὰ ἐκφράσω ἀκριβῆ γνώμην. Ἤκουσά τινα λέγοντα ὅτι ὁπότε ὁ ὄφις οὗτος ἐπιτεθῇ, πρέπει νὰ τὸν συλλάβῃ τις ταχέως διὰ πανίου ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ νὰ δήξῃ ταύτην. Ἐὰν τοῦτο παραμελήσῃ, θέλει χάσει τοὺς ἐμπροσθίους ὀδόντας του. Ἰατροί τινες τῆς Λαχώρης ἐπαινοῦσιν ὡς ἀντίδοτον τὸν καρπὸν τῆς Cractacua tapia καλουμένης Barna, ὃν κατασκευάζουσι μετ' ἐλαίου ἀλείφουσι· μὴ ἔχων πεῖραν περὶ τούτου οὐδεμίαν γνώμην ἐπιφέρω.

Καὶ τρίτον ὡς ἄξια περιεργείας σταχυολογοῦμεν καί τινα περὶ τῆς ἐνσκηψάσης ἐκεῖ χολέρας, περὶ τῶν ἰθαγενῶν ἰατρῶν, περὶ ἐκτρώσεως, περὶ ποτῶν ναρκωτικῶν, περὶ τραπέζης καὶ τὰ τῆς ἐπανόδου μου μέχρι Καλκούτης.

Περὶ τῆς ἐν Λαχώρῃ χολέρας. Αὕτη ἦλθε τὸ 1845 ἀπὸ τὸ Ἰνδοστὰν καὶ ἐνέσκηψε μετὰ μεγίστης ὁρμῆς, ὥστε εἰς τὴν ἀκμήν της ἐδέησεν ἵνα Ἰνδοί, Σείκοι καὶ Μουσουλμάνοι νεκροὶ ἐξέρχωνται οὐ μόνον ἀπὸ τὴν δι' αὐτοὺς ὡρισμένην πύλην Τενκσελίκ-Δερβέ, ἀλλ' ἀδιαφόρως ἀπὸ ὅλας, αἵτινες ἐκαίοντο ἢ ἐρρίπτοντο εἰς τὸν ποταμὸν Ραβῆ· ἐπί τινας ἡμέρας ἀπέθνησκον καθ' ἑκάστην ἀνὰ 800 χολεριῶντες ἐκ πληθυσμοῦ 100 χιλ. κατοίκων.

Ὡς προφυλακτικὸν μέσον ἔφερον οἱ ἀσθενεῖς μου γαλβανοηλεκτρικὸν δακτυλίδιον ἐξ ἀργύρου καὶ ψευδαργύρου· ὅσοι δὲ προσεβλήθησαν τότε διῆλθον ἐλαφρῶς· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς νόσου μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα τοῦ προφυλακτικοῦ τούτου μέσου, πρόκειται ὅπως οἱ δοκιμοὶ τῶν συναδέλφων μου στέψωσι τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην. Ἐὰν φανῶσι τὰ δακτυλίδια ταῦτα προφυλακτικὰ τῆς νόσου ταύτης, βεβαίως τὴν αὐτὴν ἰσχὺν θὰ ἔχωσι καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιδημιακαῖς νόσοις· πολλοὶ οἵτινες πρὸ ἑξαετίας φέρουσι τοῦτο δὲν προσεβλήθησαν ἀπὸ οὐδεμίαν ἀσθένειαν ἴσως τυχαίως. Τινὲς ἀδιαθετήσαντες μόνον ἔλαβον μὲν παρ' ἰατρῶν φάρμακα ἀλλ' οὐδεμία νόσος ἀνεπτύχθη. Πασίγνωστον εἶνε ἡ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐνέργεια τοῦ ἠλεκτρικοῦ ὑγροῦ, ὅτι διαπερᾷ δηλ. ὅλας τὰς τῶν νεύρων διακλαδώσεις· ἡ Βολταϊκὴ στήλη κεῖται ἐν τῇ κεφαλῇ μας καὶ ἐν αὐτῇ ὁ σόρος πλάστης συνήνωσεν ὅλας τὰς ἐξωτερικὰς αἰσθήσεις τῶν ὀργάνων μας. Διὰ τὸν διηνεκῆ ἐρεθισμὸν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὃν προάγει ἐν τῷ σώματι ἡμῶν τὸ δακτύλιον τοῦτο σχετικῶς πρὸς τὸ ἠλεκτρικὸν ὑγρόν, ἐνεργεῖ ἀναλόγως τῆς ἀστραπῆς, δι' οὗ διατηρεῖται ὁμαλῶς ἡ ἐνέργεια τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Τὴν ἕνωσιν τῶν δύο τούτων μετάλλων εὗρον ὠφέλιμον καὶ εἰς παλαιὰ κακοήθη ἕλκη.

Περὶ ἰατρῶν. Κληρονομικῶς ὑπάρχουσι πολλοὶ ἐμπειρικοὶ ἰατροὶ μετερχόμενοι τὴν καταβύθισιν τοῦ καταρράκτου καὶ ἐξαγωγὴν τῶν λίθων· οἱ παθολόγοι των πολλὴν σημασίαν δίδουσιν ἐπὶ τοῦ σφυγμοῦ καὶ τῶν οὔρων καὶ οὐδόλως γινώσκουσι τὴν χρῆσιν τῶν ἐμετικῶν. Οἱ συγγενεῖς διὰ τοὺς κινδυνεύοντας διανέμουσιν ἄρθονα ἐλέη. Περίεργόν εἶνε ὅτι ἀπαντῶντι ἐκεῖ πολλοὶ ἑρμαφρόδιτοι, καὶ οὗτοι εἰς τοὺς τοκετοὺς συγχαίρουσι τοὺς γονεῖς καὶ συγγενεῖς λαμβάνοντες δῶρα. Δυστύχημα μέγα θεωρεῖται ὁ τοκετὸς θήλεος βρέφους, καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐπιφέρει χαρὰν ἀντὶ λύπης· προέρχεται δὲ ἡ παράλογος καὶ βάρβαρος αὕτη ἰδέα, ἐξ ἄλλης ἰδέας ὅτι τὰ μὲν ἄρρενα πλουτίζουσι τὰς οἰκίας, τὰ δὲ θήλεα ἀπογυμνόνουσιν αὐτάς.

Περὶ ἐκτρώσεως. Πιστεύουσι γελοιωδεστάτην διήγησιν ἐλθοῦσαν ἐκ Περσίας εἰς Ἰνδίαν, ὅτι δηλ. ἔμβρυον δίμηνον ἐκτρωθέν, ἐὰν περιτυλιχθῇ εἰς ἐρυθρὸν μεταξωτὸν τεμάχιον ὑφάσματος, ἐπιπασθῇ μετὰ ζακχάρεως καὶ σπόρου Silymbris iridis, Περσιστὶ

Σμαχσὶ καλουμένου, καταποθῇ δὲ ὑπό τινος γυναικὸς ἢ κοράσιου, ἔστω παρὰ τῆς ἐκτρωσάσης αὐτὸ ἢ ἄλλης τινός, τὸ ἔμβρυον ἀναπτύσσεται ἐντελῶς τὸν θον μῆνα καὶ φέρει τὸ μεταξωτὸν τεμάχιον εἰς τοὺς πόδας του.

Περὶ ναρκωτικῶν ποτῶν. Εἰς Πεντοποταμίαν κατασκευάζουσιν οἱ αὐτόχθονες ἐκ τῆς κανάβεως ποτόν τι εὐάρεστον καὶ μεθυστικόν, ὅπερ κατὰ κόρον πίνουσιν οἱ Νεχάγξ (δηλ. ὀκνηροὶ καὶ ἄεργοι), οἱ Φακὶρ καὶ πτωχοί, ἐπειδὴ δι' αὐτοὺς τὰ οἰνοπνεύματά εἰσιν ἀκριβά· πίνουσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ μὴ ποιοῦντες χρῆσιν τοῦ ὀπίου, καθότι τὸ ἐκ τῆς κανάβεως ποτὸν οὐ μόνον δὲν προξενεῖ πόνους κατὰ τὰ ἄκρα, ὡς τὸ ὄπιον, ἐν περιπτώσει ἀποχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀθῶον ναρκωτικόν ἐστιν. Ἡ πρώην κυβέρνησις ἐβαπάνα καθ' ἑκάστην δύο ρουμπιέδες διὰ τὸ ἀγαπητὸν τοῦτο ποτόν, ὅπερ καὶ δωρεὰν διένεμε τοῖς πτωχοῖς. Οἱ πίνοντες τοῦτο μεθύουσι μετὰ ἡμίσειαν ὥραν, καὶ ἡ μέθη διαρκεῖ 3 σχεδὸν ὥρας· μετὰ ταῦτα ἐπέρχεται ὁ ὕπνος. Μετὰ δὲ τὴν ἀφύπνησιν δὲν αἰσθάνονται ποσῶς οὔτε ἀνορεξίαν οὔτε κεφαλαλγίαν, ναυτιάσεις, ἀδιαθεσίαν, ζάλην κλπ. ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς δι' οἰνοπνευμάτων μεθύοντας· τοὐναντίον καταλαμβάνονται ὑπὸ ὀρέξεως, εὐθυμίας, γέλωτος, πολυλογίας καὶ Ἀφροδισιακῆς ὁρμῆς. Ἐκ τῆς κανάβεως κατασκευάζεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸ περίφημον Κουβὲτ μαντζούνιον (Confection cannabis Indicae), εἰς ὃ προσθέτουσι καὶ σπόρους στραμωνίου.

Καὶ δεύτερον ποτὸν κατασκευάζουσιν ἐκ τῆς ρητινώδους οὐσίας τῆς κανάβεως καὶ τὸ ὀνομάζουσι Τσέρς (Charas)· εἰς ὅλας τὰς ἀγορὰς εὑρίσκεται τὸ Τσὲρς μουμιαΐ δηλ. κηροειδὲς Τσὲρς ὅπερ εἶνε καὶ τὸ κάλλιστον.

Τὸ Τσὲρς μιγνύουσι μετὰ τῆς νικοτιανῆς καὶ καπνίζουσι· διὸ καὶ ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς Σείκους, εἰς οὓς συγχωρεῖται τὸ ὄπιον καὶ τὰ οἰνοπνεύματα· ἡ Ἰνδικὴ κάναβις ὁμοιάζει καθ' ὅλα τὴν ἡμετέραν κάναβιν, ἀλλ' ἐνεργεῖ διαφόρως· λέγουσι δὲ ὅτι τὸ εἰς Καλκούτην κατασκευασθὲν ἐκχύλισμα αὐτῆς εἰς Λονδῖνον χάνει τὴν ἐνεργητικήν του δύναμιν. Ἐὰν τοῦτο ἐπαληθευθῇ, ἢ τὸ κλῖμα ἢ ὁ διάπλους ἐπενεργεῖ.—*Ὄπιον·* οἱ ἰθαγενεῖς Σείκοι κατασκευάζουσι ποτὸν ἐκ τοῦ ὀπίου καὶ εἴδους τινὸς μηκώνων ἐρεθιστικὸν καὶ ναρκωτικόν, ὅπερ γυναῖκες καὶ ἄνδρες πίνουσι· πρὸς δηλητηρίασιν δὲ ἀναμιγνύουσι ταῦτο οὕτω πως μετ' ἐλαίου, ὥστε ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη οὐδὲν σωτήριον ἀντίδοτον παρέχει· οἱ δηλητηριασθέντες διατηροῦσιν ἐντελῶς τὰς αἰσθήσεις των μέχρις ἐκπνεύσεως· παρακονοῦνται μόνον ὑπὸ σφοδρῶν πόνων τῶν ἄκρων καὶ μετὰ 24 ὥρας ὁμιλοῦντες ἐκπνέουσι.

Περὶ τραπέζης. Τὴν ζύμην τοῦ ἄρτου κοπρικεύουσι μετὰ διαφόρων ἀρωμάτων, ἵνα ἐπιτύχῃ ἡ ζύμωσις καὶ ἐξογκωθῇ ὁ ἄρτος, ὅστις ἢ στρογγύλον σχῆμα φέρει ἢ τετράγωνον· μαχιροποιοῦνται καὶ παροψίδας δὲν ἔχουσι· διὰ τὰ τελευταῖα χρησιμεύουσι τὰ φύλλα τῶν δένδρων Bulea frondosa, ἅτινα κατὰ στιβάδας πωλοῦνται ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ραπτόμενα δι' ἀκανθῶν σχηματίζουσιν ἀγγεῖα· παρακάθηνται δὲ τῇ τραπέζῃ μετὰ δίωρον προσευχήν. Ἕκαστος μαγειρεύει δι' ἑαυτὸν μόνον χαράττων κύκλον περὶς τῆς ἑστίας· ἐὰν δέ τις διέλθῃ τὸν κύκλον τοῦτον, τὰ φαγητὰ ὁποίας δήποτε ἀξίας καὶ κόπου εἰσὶ ῥίπτονται. Εἰσὶ δέ τινες φυλαὶ τῶν Ἰνδῶν, ἐν αἷς ἀδελφὸς ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἀδελφοῦ του δὲν συγχωρεῖται νὰ φάγῃ, καὶ θνήσκοντες εἰσέτι περιορίζονται εἰς στεγνοὺς καρποὺς μὴ τυχὸν μολυνθῶσι. Πολυπληθέστεραί εἰσιν αἱ φυλαί, αἵτινες ὡς ἀνακαινισταὶ Ἰνδοὶ τρώγουσιν ὅλα ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Βραχμάνων, ἀλλ' ἐὰν Βραχμάνος φάγῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας Μουσουλμάνου ὑποχρεοῦται πρὸς ἐξαγνισμόν του νὰ θώσῃ γεῦμα πολυτελὲς εἰς τοὺς Βραχμάνους καὶ νὰ ἐκκαθαρισθῇ δι' ἄρτου κατεσκευασμένου ἐκ τῶν 4 συστατικῶν τῆς ἁγίας δαμάλεως, δηλ. γάλακτος, βουτύρου, κόπρου καὶ οὔρου· τὸν ἄρτον τοῦτον τρώγει συνειδῶς μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἐκκαθαίρεται.

Τέλος προστίθημι εἰς τὰς διηγήσεις μου καί τινα παρέργα, ἅτινα ἀπήντησα ἐπιστρέφων ἐκ Λαχώρης εἰς Εὐρώπην διὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἀγγλικῆς Ἰνδίας. Μετὰ δίμηνον πλοῦν ἔφθασα εἰς Καλκούταν· πλησιάζων δὲ εἰς Βεγγάλην ἔβλεπον μετ' ἐκπλήξεως εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ Γάγγου, ὅστις εἶνε πλήρης κροκοδείλων καὶ ἀγρίων χηνῶν, παντοῖα σκεύη, ὡς ψιάθας, σκεπάσματα, κλίνας, πρασκεφάλαια, δοχεῖα ὕδατος κλπ., καί τινας ἀσθενεῖς· ἐρωτήσας δὲ περὶ τῶν φαινομένων τούτων ἔμαθον ὅτι οἱ ἐκ των πέριξ κατοίκων κινδυνεύοντες πτωχοὶ ἀσθενεῖς ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των μεταφέρονται εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Γάγγου, ἔνθα πλησίον τοῦ ἁγίου ποταμοῦ ἐκπνέουσιν. Ἐὰν δέ τις σωθῇ, τότε μετοικεῖ εἰς πάλιν τινα πλησίον τῆς Καλκούτης· ἡ πόλις ἐκείνη κατοικεῖται μόνον ἀπὸ ἀναρρώσαντας, οἵτινες παύουσι πλέον πᾶσαν σχέσιν μὲ τοὺς πρώτους συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ συνδέουσι γάμους μεταξύ των. Πραγματικῶς τὴν ἀποικίαν ταύτην δύναταί τις νὰ ὀνομάσῃ ἀποικίαν τῶν ἀναρρωσάντων.

Εἰς Καλκούταν διέμεινα ὀλίγον καὶ ἐπιβὰς Ἀγγλικοῦ πλοίου ἔφθασα μετὰ δύο μῆνας κατ' ἀρχὰς Ἀπριλίου εἰς τὸ Εὐελπὶ ἀκρωτήριον. Ἀποβὰς τότε εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ἄκραν εὗρον ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀφθόνους σταφυλάς, ἐξ ὧν κατασκευάζεται ὁ τῆς Ἄκρας περίφημος οἶνος, καὶ τοι τοῦ τρυγητοῦ πρὸ ἡμερῶν ἀποπερατωθέντος. Οὐδὲν δὲ φυσικώτερον· διότι ἡ πόλις αὕτη κεῖται ἐκεῖθεν τοῦ Ἰσημερινοῦ, καὶ οἱ καιροὶ τοῦ ἔτους ἀκολουθοῦν ἐκεῖ κατὰ σειρὰν ἀντίθετον πρὸς τὴν Εὐρώπην, ὅθεν ὁ Ἰανουάριος μὴν ἐκεῖ εἶνε ὁ θερμότερος, ἐνῷ ὁ Ἰούλιος εἶνε ὁ ψυχρότερος.

ΜΑΞ-ΚΡΟΜΑΡ.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟΥ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 282).

ΚΕΦ. VIII.

«Ἡ σφαῖρα φθάνει καὶ ὁ Θεὸς μόνον γνωρίζει ἂν θὰ ἐπισκεφθῇ ἐγκαταλελειμμένην τινὰ ὑστίαν ἢ ἂν θὰ ἐκκενώσῃ θέσιν τινά.»

Γνωρίζει ἕκαστος ὅτι μόνον ταῦτα συνέβαινον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πολιορκίας, ἥτις ἤμερᾳ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἀπὸ ἑβδομάδος εἰς ἑβδο-

μάδα ἐξηκολούθει θηριωδεστέρα. Βεβαίως τὰ μᾶλλον ἐκτεθειμένα εἰς τὸν κίνδυνον ἦσαν τὰ ὑπερῶα, ἅτινα μ' ὅλον τοῦτο ἦσαν πλήρη ἀνθρώπων ἐνδεῶν, οἵτινες ὑπέφεραν παντοιοτρόπως, δηλαδὴ ἐκ τῆς πείνης, τοῦ πυρὸς καὶ τῶν σφαιρῶν.

Ἑκάστη καταρρέουσα στέγη ἔρριπτεν ἐν ταῖς ὁδοῖς νέας οἰκογενείας. Ἡ οἰκία ἡμῶν ἐπληρώθη ταχέως ἐξ αὐτῶν, ἐκτὸς ἑνὸς μόνου πατώματος ἐκ τεσσάρων δωματίων πρὸς ἰδίαν ἡμῶν οἰκονομίαν καὶ ἅτινα ἄλλως τε ἦσαν πεπληρωμένα ἐκ τῶν ἐπίπλων ἐκείνων τῆς μάμμης μου, διὰ τὰ ὁποῖα αὐτὴ καὶ ἡ Γρέση τοσοῦτον ὑπερηφανεύοντο.

Ἀνὰ πᾶν τριήμερον διενέμοντο μερίδια ζωοτροφιῶν πρὸς τοὺς παμπτώχους αὐτοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἦσαν τόσον φειδωλά, ὥστε κατηναλίσκοντο μετὰ δύο ἢ τρία φαγητά, καὶ νυχθημερὸν δὲν ἤκουέ τις ἄλλο ἢ τὸ θρηνῶδες παράπονον τῶν πεινασμένων παίδων, ζητούντων ἄρτον εἰς μάτην.

Ἡ Λίσβεθ, ἧς ἡ πρὸς τὰ παιδία στοργὴ ἦτο ἀξιοθαύμαστος, ἐφαίνετο συμπάσχουσα, ἀλλ' οὐδὲν ἠδύνατο ὑπὲρ αὐτῶν· τὸ κατ' ἐμέ, ὅτε ἐζήτουν τρόφιμόν τι παρὰ τῆς Γρέσης, ἐπέμενε νὰ τὸ φάγω ἐνώπιον αὐτῆς· τὸ αὐτὸ ἐποίει καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἀλύσσην, λέγουσα, ὅτι ἠσθάνετο τὴν καρδίαν της ἀποσκληρυνομένην, ὅπερ κατ' αὐτὴν ἦτο ἐξαίρετον.

Πρωΐαν τινά, ἐνῷ ἤμην ἕτοιμος ν' ἀπέλθω ὡς συνήθως εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἐξεπλάγην ἀκούσας ὅτι ἡ μάμμη μου εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ ὅπως πληροφορηθῇ ἰδίοις ὄμμασι τὴν κατάστασιν ἐν ᾗ τὸ κτίριον εὑρίσκετο· προσεπάθησα νὰ τὴν ἀποτρέψω, ἀλλ' αὕτη ἐπέμενε· λαβοῦσα δὲ τὴν χρυσοκέφαλον βακτηρίαν της καὶ ἐπακουμβοῦσα ἐπὶ τοῦ βραχίονός μου ἀφῆκε τὴν οἰκίαν. Πρὶν δὲ ἢ ἀπομακρυνθῶμεν, παρετήρησε τὰς πρὸ πεντηκονταετίας γνωστὰς αὐτῇ ὁδοὺς εἰς ἐρείπια. Φθάσασα πρό τινων οἰκιῶν, ἔνθα τὰ ἔπιπλα αὐτῶν ἔκειντο τεθρυσμένα ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου, ἐλειποθύμησε καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ.

Ἐνῷ δὲ ὡδήγουν αὐτὴν εἰς τὰ ὀπίσω, ἐξηκολούθει γογγύζουσα: Ὦ Θεέ μου ..... χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ προφέρῃ ἄλλην λέξιν, μέχρις οὗ ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς καθέκλας της πρὸ τῆς σιτικῆς αὐτῆς ἑστίας, ἧς εἶχεν ἀνάγκην καὶ κατὰ τὸ ἔαρ ἀκόμη ὅπως θερμαίνῃ τὸ ἀσθενὲς αὐτῆς σῶμα.

Ἐδῶ, ἐδῶ θ' ἀποθάνω, Μᾶξ, μοὶ εἶπε·

Θὰ πάγω μαζί μὲ τὸ παλαιόσπητό μου· παρακάλει μόνον τὸν Θεὸν νὰ μὴ καταστραφῇ ἡ Μητρόπολις.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Ἐπίσκοπος ἐξῆλθε μὲ τὰ σημεῖα τῆς ἀνακωχῆς πρὸς τὸ Γερμανικὸν στρατόπεδον ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν εἰρήνην ἐπί τισιν ὅροις καὶ σώσῃ τοιουτρόπως τοὺς ἐνδεεστέρους, οἵτινες ἀπώλλυντο ἐν ταῖς ὁδοῖς. Εἶνε ὅμως γνωστὸν ὅτι ἀπέτυχε, διότι οὔτε ἐκεῖνοι παρεδέχοντο τὰς προτάσεις μας οὐδὲ ἡμεῖς τὰς ἰδικάς των.

Ὁ Στρατηγὸς Οὐλρὶχ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ σπουδαίας τινὸς μερίδος τῶν πολιτῶν ἀπεφάσισε νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ· ἕτεροι ὅμως, οἵτινες ἔπασχον περισσότερον, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους «Βεβαίως τὰ τέκνα του εἶσιν ἀσφαλῆ εἰς τὸ Βάδεν.»

Ἡ ἀποτυχία ἐν τούτοις κατελύπησεν ἅπαντας. Ἡ μικρά μου Συλβία ἐμαραίνετο ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔμαθε τὸν θάνατον τῆς Λουΐζης· ἔκτοτε δὲν ἐμειδίασε καὶ οἱ ὀφθαλμοί της ἐσκοτίσθησαν ἐκ τῶν πολλῶν δακρύων.

Ἤλπιζα ὅτι ἡ πολιορκία θὰ ἔπαυε καὶ θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐξέλθωμεν τῆς πόλεως, ἄλλως τε ἐφοβούμην ὅτι ἔχανα αὐτὴν ταχέως, ἂν δὲν εἰσερχόμεθα εἰς ἡσυχόν τινα τόπον.

Περὶ τὴν ἑσπέραν ἡ Ἀλύσση καὶ Λίσβεθ κατέβησαν ἐκ τῶν δωματίων των ὅπως ἐπαγρυπνήσωσιν ἐπὶ τῆς Συλβίας, διότι ἡ Γρέση ἦτο λίαν κατατεθλιμμένη, ἡ δὲ μάμμη μου ἀνίκανος πρὸς τοῦτο διὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν της.

Ἡ Ἀλύσση ἀνεπαύθη ἐπὶ ἑνὸς ἀνακλίντρου, ἐνῷ ἡ Λίσβεθ ἐκαθέσθη πρὸ τῆς κλίνης τῆς Συλβίας κρατοῦσα τὴν ἰσχνὴν καὶ ἐξησθενισμένην χεῖρα της. Ἠσθανόμην ἀνέκφραστον λύπην. Τὸ κατατεθορυβημένον ἰσχνὸν αὐτῆς πρόσωπον μὲ τοὺς μεγάλους αὐτῆς ὀφθαλμούς, οὓς ὁ ὕπνος σπανίως κατελάμβανεν, ἐτραυμάτιζε τὰ βάθη τῆς καρδίας μου.

Ἠγνόουν τί θὰ ἠσθάνετο αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς βλέπων μικράν τινα αὐτοῦ ἀδελφὴν ἀποθνήσκουσαν ἐκ τοῦ τρόμου ἐν χώρῳ τινὶ πολιορκουμένῳ ὡς τὸ Στρασβοῦργον.

Τὸ πυροβόλον ἐκρότει ὅλην τὴν ἡμέραν μόλις ἀναπαυόμενον καὶ τὸ πελιδνὸν τοῦ πυρὸς φῶς ἐπλημμύρει τὸ δωμάτιον, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ κλείσω τὰ παράθυρά μας καὶ ἔσυρα τὰ χονδρὰ παραπετάσματα. Ἀκολούθως διῆλθε τὸν νοῦν μας ὡς ἀστραπὴ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ Συλβία ἦτο ἀδελφή Του καὶ ὅτι Αὐτὸς ἐφρόντιζε δι' αὐτὴν δεκάκις, ἑκατοντάκις περισσότερον ἢ ἐγώ. Ἐὰν ἀποθάνῃ, ὡς παρῶν θὰ λάβῃ τὴν χεῖρα της ἐκ τῶν ἰδικῶν μου καὶ θὰ τὴν ὁδηγήσῃ εἰς τόπον εἰρήνης καὶ ἡσυχίας, οἷον αὐτὴ ἐπιθυμεῖ. » Τοιουτοτρόπως ἔθεσα τὴν κεφαλήν μου ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου πλησίον τὴν ἰδικήν της καὶ τὴν χεῖρα μου ἐπὶ τῆς παρειᾶς αὐτῆς.

Αὕτη ἐστράφη ἵνα ἔχῃ τὸ πρόσωπόν της ἀπέναντι τοῦ ἰδικοῦ μου, μειδιῶσα πάντοτε ἀσθενῶς.

— Ἀγαπᾷς τὸν ἀδελφόν, Συλβία; ἐψιθύρισα πρὸς αὐτήν.

— Καθ' ὑπερβολήν, ἀπήντησε μετὰ φωνῆς ἀσθενοῦς.

— Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ἀδελφός σου, τῇ εἶπον· ἂν φύγῃς μακρὰν μου, θὰ ὑπάγῃς πρὸς Αὐτόν. Τὸν ἀγαπᾷς ἐξίσου· δὲν τὸν ἀγαπᾷς, Συλβία;

— Θὰ σοὶ ὁμολογήσω, Μᾶξ; μὲ ἠρώτησε.

— Ὦ! ἐπεθύμουν νὰ τῷ ὡμολόγεις, ἐξεφώνησα· ἐγὼ πολλάκις σ' ἐπείραξα καὶ σ' ἐλησμόνησα, μᾶλλον φροντίσας διὰ τὸν ἑαυτόν μου ἢ διὰ σέ, ἀλλ' αὐτὸς οὐδέποτε θὰ πράξῃ τοιοῦτόν τι. Σὲ ἀγαπῶ, περισσότερον ἢ ὅσον δύναμαι νὰ σὲ διαβεβαιώσω· οὐδέποτε θὰ σ' ἐγκαταλείψω ἢ θὰ σὲ λησμονήσω.

Τὴν στιγμὴν ταύτην καθ' ἣν ὡμίλουν κρότος καὶ δονισμός, ὡς ἂν ἡ οἰκία ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα, ἔρθασε μέχρις ἡμῶν· ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς μαρμαρίνης κλίμακος ἐκυλίοντο πλίνθοι καὶ κέραμοι ἐν τῷ μέσῳ κλονισμοῦ, ἐνῷ μέρος αὐτῶν κατέρρεεν ἐν τῇ ὁδῷ συνοδευόμενον μὲ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν μιᾶς βόμβας, τεμάχια τῆς ὁποίας κατέστρεψαν μέρος τῶν παραθύρων μας. Ἐκ τῶν ὑπερώων, κατοικημένων ὑπὸ πλήθους ἀνθρώπων, ἠγέρθησαν οἰμωγαὶ καὶ θρῆνοι, μόλις δὲ οἱ πλίνθοι ἔπαυσαν κυλιόμενοι ἐπὶ τῆς κλίμακος

καὶ παρηκολουθήθησαν ὑπὸ κατεσπευσμένων βημάτων ἐν τῷ μέσῳ κραυγῶν φόβων καὶ ἀγωνίας. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἡ τελευταία ἡμέρα ἤγγικεν. Ἐπερίμενον ἐπί τινας στιγμάς, ἀγνοῶν τί θὰ συνέβαινε καὶ σφίγγων τὴν Συλβίαν εἰς τὰς ἀγκάλας μου· μόλις δὲ ἡ ταραχὴ κατέπαυσε μικρόν, καὶ τῇ εἶπον χαμηλῇ τῇ φωνῇ : Συλβία, δύνασαι νὰ μὲ ἀναμείνῃς ἐπί τινας στιγμάς;

— Ναί, ὕπαγε, μοὶ ἀπεκρίθη, ὁ ἕτερος ἀδελφός μου θὰ ἐπαγρυπνήσῃ ἐπ' ἐμοῦ.

Τὴν ἠσπάσθην μὲ παράδοξον αἴσθημα χαρᾶς διὰ τοὺς λόγους της τούτους καὶ ἐξῆλθον.

Μόλις ἠδυνάμην νὰ προχωρήσω πρὸς τὸ μέρος, ὅπερ ἐπεθύμουν, διότι οἱ καταβαίνοντες μετὰ τρόμου ἔκραζον : ἡ στέγη ἔπεσεν, αἱ καπνοδόχοι πίπτουσι, τὸ πᾶν ἀνάπτει, δὲν πρέπει νὰ ὑπάγῃς ἐκεῖ. Ἀλλ' εἶχα ἀποφασίσει νὰ ὑπάγω καὶ ἡ φωνὴ τοῦ λοχία Κλέη κράζοντος ὄπισθέν μου : Εὖγε, Μάξ, μ' ἐνεθάρρυνεν.

Οὗτος μετὰ τῶν συναδέλφων του δὲν εὑρίσκετο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τὴν ἡμέραν ταύτην· ὅταν δ' ἀνῆλθον ἐκεῖ μετ' αὐτῶν, τὰ πράγματα ἦσαν ἐν ἀληθῶς τρομερᾷ καταστάσει.

Τὸ ἀνώτερον τῆς οἰκίας μέρος μέχρι τῶν δωματίων τῆς Λίσβεθ εἶχε καταπέσει, αἱ δὲ δοκοὶ ἐρλέγοντο, ἀλλ' αἱ κάτω ἦσαν πρόχειροι καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀπεροβήσαμεν τὸν κίνδυνον. Ἀλλὰ φεῦ! τὰ ἄφυλα ἐκεῖνα δὲν ὑπῆρχον πλέον.

Πρέπει ν' ἀποσυρθῶμεν εἰς τὰ ὑπόγεια, εἶπεν ὁ λοχίας Κλέης, ἐπισκεφθεὶς ἐπανειλημμένως τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Τὰ νέα ταῦτα ἐν τούτοις ἦσαν λυπηρότατα διὰ τὴν Λίσβεθ. πάντα τὰ ἔπιπλα καὶ ἐνδύματά της, πᾶν ὅτι εἶχεν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀπώλετο, ἐκτὸς τῶν ἐνδυμάτων ἅτινα ἐφόρει αὐτὴ καὶ ἡ Ἀλύσση καὶ τοῦ μικροῦ σάκκου, ὅστις ἐμπεριεῖχε τὸν χιτωνίσκον, ὃν ἡ Ἀλύσση ἔπλεκε καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου οὐδέποτε τὸ κοράσιον συγκατένευσε ν' ἀποχωρισθῇ.

Ἡ Λίσβεθ διῆλθε τὸ ἐπίλοιπον τῆς νυκτὸς βεβυθισμένη εἰς διαλογισμούς, τὴν δὲ πρωΐαν μ' ἐκάλεσε κατ' ἰδίαν ὅπως μοὶ ἐξηγηθῇ.

— Μάξ, μοὶ εἶπε, φοβοῦμαι ὅτι ἐσκέφθην πλειότερον ἢ δέοντος περὶ τῶν πενιχρῶν μου πραγμάτων, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο εἶχα καὶ ἐδίστασα νὰ τὰ ἐγκαταλείψω.

Τώρα εἶνε ἀνάγκη ν' ἀναχωρήσω καὶ νὰ προσφέρω τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς τοὺς πληγωμένους. Εἶμαι νέα καὶ δυνατή· γνωρίζω δὲ ὅτι δύναμαι νὰ ὑπομείνω καίτοι σκληρότατα νὰ βλέπω τὰ δεινοπαθήματα.

— Λίσβεθ, ἀπήντησα, μεῖνον ἵνα νοσηλεύσῃς τὴν Συλβίαν.

— Ὄχι, ὄχι, ἀνέκραξεν αὐτη. Ἡ Γρέση ἀποδαίνει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μᾶλλον ἰδιότροπος καὶ φοβεῖται ἐν ἐκ περισσοῦ σῶμα. Πιστεύω ὅτι ἔχει κρυφίαν ἀποθήκην καὶ μ' ὅλον τοῦτο φαίνεται τεταραγμένη λίαν· θὰ φύγω ἀμέσως καὶ φρόντισε μόνον περὶ τῆς Ἀλύσσης μου.

Καὶ τὴν ἐμπιστεύεσαι; ἠρώτησα, ἀμφιβάλλων εἰσέτι ὅτι ἠδύνατο ν' ἀποχωρισθῇ τοῦ θυγατρίου της ἐν ὥρᾳ τοιούτου κινδύνου.

— Ναί, μοὶ ἀπήντησε, μετὰ φωνῆς τρεμούσης καὶ ὀφθαλμῶν ταχέως πληρωθέντων δακρύων.

Ναί, Μάξ, σοὶ τὴν ἐμπιστεύομαι πάντοτε· μόνον νὰ μοὶ ὑποσχεθῇς ὅτι θὰ κάθηται πλησίον σου εἰς τὴν τράπεζαν καὶ θὰ κοιμᾶται εἰς τὸ δωμάτιόν σου, ἂν ἀληθῶς δὲν σ' ἐπιβαρύνω διὰ τοσούτων.

— Ἔχει καλῶς, ἀπήντησα, Θὰ πράξω ὡς ἂν ἦμην ἀδελφός της.

Ἡ λέξις *ἀδελφὸς* εἶχε νέαν τινὰ ἡδονὴ δι' ἐμὲ σημασίαν.

— Δὲν εἶνε πολὺ *ἔνδοξον*, ν' ἀπολέσω τὸν πτωχόν μου οἶκον, προσέθεσε προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ καὶ ρίπτουσα πρός με βλέμμα ὡς θέλουσα νὰ μοὶ εἴπῃ δι' αὐτοῦ Σοὶ ὑπενθυμίζω ὅσα ἄλλοτε εἶχον εἰπεῖ περὶ τῆς δόξης τοῦ πολέμου.

— Παρητήθην πρὸ πολλοῦ τῆς ἰδέας μου ταύτης, τῷ ἀπεκρίθην· δὲν ὑπάρχει ποσῶς δόξα ἐν τῷ πολέμῳ.

Οἱ Ἄγγελοι εἶχον δίκαιον ὅταν ἔψαλλον : *δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη*.

Ἀλλὰ διὰ τί ὁ Θεὸς δὲν φέρει τὴν εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς, ὦ Λίσβεθ; ἠρώτησα.

— Θὰ ἦτο εἰρήνη κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον, εἶπεν αὐτη στενάζουσα, παρομοία ἐκείνῃ, ἣν φέρει ὁ πατὴρ μεταξὺ τῶν τέκνων του δι' ἀπειλῶν καὶ τιμωριῶν. Πρέπει λοιπὸν νὰ τοὺς διδάξῃ προηγουμένως διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὅτι εἰσὶν ἀδελφοί, εἶτα δὲ θὰ ἐπέλθῃ εἰρήνη ἀληθής.

Μετὰ ταῦτα ἡ Λίσβεθ ἀνεχώρησεν ἀποχαιρετίσασα τὴν Ἀλύσσην ὡς ἂν ἔμελλε νὰ μὴ τὴν ἐπανίδῃ. Ἀφοῦ δ' ἀνεχώρησεν ἐκείνη, τὸ θυγάτριον ἐκάθησε παρὰ τὴν κλίνην τῆς Συλβίας πλέκουσα βραδέως διὰ τῶν μικρῶν αὐτῆς χειρῶν τὸν χιτωνίσκον, ὃν ἔμελλε νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

ΚΕΦ. IX.

« Ἡ ζωὴ θὰ ἦτο εὐχάριστος, ἂν καλῶς ἐνοεῖτο τὸ μάθημα τῆς ἱερωτέρας ἀδελφότητος. »

Τὴν ἐπισῦσαν ἠλάφρωσα μεγάλως τὴν καρδίαν μου· ὑπῆγα νὰ ἴδω τὴν Μητρόπολιν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μάμμης μου, ἐξ ἰδίας δὲ θελήσεως ἐπεσκέφθην καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ Λυκείου τῶν διαμαρτυρομένων, ὅπερ ἠγάπων πλειότερον ἢ ὅσον συνήθως τὰ παιδία ἀγαπῶσι τὸ σχολεῖον αὐτῶν. Ἀτενίζων τοὺς κατηραιπωμένους τοίχους του μ' αἰσθήματα θλίψεως, διότι τῇ ἀληθείᾳ εἶνε λίαν λυπηρὸν νὰ βλέπῃ τις γνωστὸν μέρος ἐν τοιαύτῃ ἐλεεινῇ καταστάσει, ἤκουσα φωνήν, ἥτις μὲ ἔκραζε.

— Ἔε, Κρόμαρ. Ἦτο ὁ Κλέβερ εἷς τῶν παλαιῶν μου συμμαθητῶν· ἔφερε στολὴν στρατιωτικὴν καὶ ἐφαίνετο φέρων αὐτὴν μακρὰν τῆς πατρίδος του· μοὶ ἐφάνη δὲ πολὺ πρεσβύτερος καὶ σεβαρώτερος ἢ ὅτε τὸν εἶχα ἰδεῖ τελευταίως.

— Ἐνόμιζα ὅτι ἀνεχώρησες Κρόμαρ, μοὶ εἶπε· τίνι λοιπὸν λόγῳ διέμεινες εἰς Στρασβοῦργον;

Τότε τῷ ἀνέφερα περὶ παντὸς ὅτι διηγήθην μέχρι τοῦδε καὶ περὶ τῆς Συλβίας, ἥτις μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἀπησχόλει τὸν νοῦν μου.

Ὁ Κλέβερ μὲ ἠκροάζετο διὰ τοῦ φιλικωτέρου τρόπου.

— Γνωρίζεις ὅτι δὲν ἔχει μητέρα, τῷ εἶπον—καὶ ἡ φωνή μου διεκόπη ἀναλογιζομένου τίνι τρόπῳ ἡ μήτηρ μου μοὶ ἀφιέρωσε τὴν Συλβίαν— ὁ δὲ πατήρ μου εὑρίσκεται μακρὰν ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ ἀγνοῶ τί νὰ πράξω.

Ὁ Κλέβερ ἐστάθη ἐπί τινας στιγμὰς σιωπηλὸς καὶ σκεπτόμενος· τὸ πρόσωπόν του εἶχε παραλλάξει καθ' ὑπερβολὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐφοίτα ἐν τῷ Λυκείῳ.

— Κρόμαρ, μοὶ εἶπεν ἐπὶ τέλους, ἂν ἀποφασίσῃς ν' ἀποχωρισθῇς τῆς ἀδελφῆς σου, γνωρίζω ἓν μέσον δι' οὗ νὰ τὴν ἐξάξῃς τῆς πόλεως. Ἡ σύζυγος τοῦ Ταγματάρχου μας ἔλαβεν ἄδειαν παρὰ τοῦ Διοικητοῦ νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τῶν τέκνων της. Εἶνε Γερμανὸς καὶ ἔχει ἐξάδελφον ἀξιωματικὸν ἐν τῷ ἐχθρικῷ στρατῷ, ὥστε εἶνε βέβαιον ὅτι θὰ διέλθῃ· δύναμαι νὰ τὴν παρακαλέσω νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτῆς τὴν Συλβίαν.

— Ἀλλὰ θὰ τῇ τὸ ἐπιτρέψωσιν ἆρά γε; ἠρώτησα.

— Ἓν θυγάτριόν της ἀπέθανε τὴν παρελθοῦσαν, μοὶ ἀπήντησεν, ὅπερ θὰ ἐνταφιασθῇ σήμερον· ἄλλως τε θ' ἀνεχώρει τὴν πρωΐαν ταύτην. Ἡ Συλβία δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτό.

Τοιαῦτα συνέβαινον πανταχοῦ· δὲν ἤκουέ τις ἄλλην συνδιάλεξιν ἢ περὶ θανάτου.

Τὴν ἑσπέραν ὁ Κλέβερ μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ Συλβία ἔπρεπε νὰ ἦνε ἑτοίμη κατὰ τὴν ὀγδόην τῆς πρωΐας, καθ' ἣν ἅμαξά τις θὰ σταματήσῃ πρὸ τῆς θύρας, ὅτι δὲ δὲν πρέπει νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτῆς οὐδὲν ἄλλο ἐκτὸς μικρᾶς δεσμίδος, ἣν νὰ δύναται νὰ φέρῃ ἡ ἰδία.

Ἡ Γρέση τῇ προητοίμασε πράγματά τινα, ἡ δὲ μάμμη μου μοὶ ἔδωκε 50 λουδοβίκια ὅπως δώσω εἰς τὴν κυρίαν, ἥτις ἔμελλε νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν αὐτῆς τὴν ἀδελφήν μου.

Τὴν νύκτα ἐκείνην δὲν ἠδυνήθην νὰ κοιμηθῶ, ἀλλὰ διενυκτέρευσα ἐν τῷ δωματίῳ τῆς Συλβίας παρατηρῶν αὐτὴν ὅτε ἐκοιμᾶτο καὶ ὁμιλῶν μετ' αὐτῆς ὅτε ἦτο ἔξυπνος.

Ἠγνόουν ἂν θὰ τὴν ἐπανέβλεπον καὶ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ πληροφορηθῶ περὶ αὐτῆς πρὸ τοῦ τέλους τῆς πολιορκίας· δὲν ἤξευρα δὲ πότε αὕτη θὰ ἐτελείωνεν. Ἔμελλε ν' ἀπέλθῃ μακρὰν ἐμοῦ, μακρὰν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς εἰς ξένον τόπον, ἔνθα ἠδύνατο ν' ἀποθάνῃ ὡς ἡ πτωχὴ Λουΐζα ἀπέθανε μεμονωμένη, ἐγκαταλελειμμένη καὶ ἀθημονοῦσα.

Ὅστις δὲν ἐδοκίμασε τὸ τοιοῦτον ἀγνοεῖ τί ἐστὶν ἀδελφικὸς ἀποχωρισμός.

Ὅτε ἡ τελευταία στιγμὴ ἤγγικε καὶ ἡ ἅμαξα ἐσταμάτησεν ἐν τῇ ὁδῷ, μόλις ἠδυνάμην νὰ τὴν καταδιβάσω καὶ τὴν ἐγκαταλείψω εἰς τὰς ξένας χεῖρας.

Ἡ Γρέση μᾶς παρηκολούθει δακρυρροοῦσα καὶ ἡ μάμμη μου μᾶς παρετήρει ἐκ τοῦ ἐξώστου. Δύο τέκνα, ἅτινα ἦσαν ἐν τῇ ἁμάξῃ, παρετήρουν μετὰ περιεργείας ἵνα ἀνακαλύψωσι τὸν νέον των σύντροφον· ἡ δὲ κυρία ἦτο πρὸς τὰ ὄπισθεν ἐν τῇ γωνίᾳ μὲ πυκνὸν ἐπὶ τοῦ προσώπου κάλυμμα στρέφουσα τὸ μανδήλιον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς.

— Κυρία, τῇ εἶπον κρατῶν τὴν Συλβίαν, ἡ ἀδελφή μου εἶνε παιδίον, οὗτινος ἡ μήτηρ ἀπέθανεν· εἶνε ἀσθενὴς καὶ εἰς τὸ ἔπακρον τεθλιμμένη, διότι μᾶς ἐγκαταλείπει. Σᾶς παρακαλῶ ἐστὲ καλὴ πρὸς αὐτήν.

Τότε ἡ ξένη ἐξέτεινε τοὺς βραχίονάς της καὶ ἔλαβε τὴν Συλβίαν, παραχωροῦσα εἰς αὐτὴν θέσιν πλησίον της ἐν τῇ ἁμάξῃ· τότε ἡ θύρα ἐκλείσθη καὶ ὁ ἁμαξηλάτης διήλασεν ὅσον τάχος ἐν μέσῳ τῶν πεπληρωμένων ὁδῶν.

Ἔτρεξα ὄπισθεν τῆς ἁμάξης μὴ ἐλπίζων νὰ ἴδω πλέον τὴν Συλβίαν, ἀλλ' ἵνα παρατηρήσω ἐφ' ὅσον ἠδυνάμην τί ἔμελλε νὰ συμβῇ.

Ἡ ἅμαξα διευθύνθη πρὸς τὴν μεσημβρινοανατολικὴν Πύλην Porte Blanche, δι' ἧς οἱ Γερμανοὶ εἰσῆλασαν ἐν Στρασβούργῳ κατὰ τὸ τέλος τῆς πολιορκίας. Διελθούσης δὲ δι' αὐτῆς, ὁ λοχίας Κλέης, ὅστις μὲ συνώδευε, μὲ ἀνεβίβασεν ἐπὶ μιᾶς τῶν τειχῶν σκοπιᾶς, ἀφ' ἧς ἠδυνάμεθα νὰ τὴν παρατηρήσωμεν ἐφ' ἱκανόν. Τέλος ἀπωλέσαμεν αὐτὴν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μας· ἐγὼ δὲ ἐπέστρεψα οἰκαδε χαίρων καὶ λυπούμενος συγχρόνως.

Ὁπόταν δὲ ὁ Κλέης μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι ἡ ἅμαξα ἀφέθη ἐλευθέρα νὰ διέλθῃ διὰ τῶν τάξεων τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι ἡ Συλβία ἦτο ἐκτὸς κινδύνου, ἡ καρδία μου ἐλαφρύνθη τοσοῦτον καὶ τοσαύτην ἠσθάνθην χαράν, ὥστε κατὰ τὸ δεῖπνον ἀνεῦρον τὴν εὐθυμίαν μου, δι' ἧς ἠδυνήθην νὰ διεγείρω εἰς γέλωτα οὐχὶ μόνον τὴν μάμμην μου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Γρέσην· καθότι δὲν πρέπει τις νὰ νομίσῃ ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δὲν ἐγελάσαμεν ἢ δὲν ἠστειεύθημεν ὅλως διόλου.

Ἡ Γρέση εὐχαριστεῖτο καὶ ὑπερηφανεύετο ὁπόταν ἐν τῷ γεύματι ἠδύνατο νὰ διεγείρῃ τὸν θαυμασμόν μου· ἦδη ὅμως τῇ ἦτο δύσκολον, διότι δὲν εὑρίσκέ τις οὔτε γάλα οὔτε ὠὰ οὔτε νωπὸν κρέας οὔτε λαχανικά, ἀλλὰ κατεβροχθίζομεν ἵππους καὶ ὄνους, ἅτινα ἡ Γρέση ἐμαγείρευεν ἐξαίρετα καὶ τοῖς ἔδιδεν ὀνόματα, ἅτινα μᾶς ἐπροξένουν ἄσβεστον γέλωτα. Βεβαίως εἶχεν ἀπόκρυφόν τινα ἀποθήκην, διότι ὅτε τὰ γεώμηλα ἐζυγίζοντο μὲ τὸν ἄργυρον ἂν ὄχι μὲ τὰ χρυσόν, ὡς εἶχε προφητεύσει, εἰσέτι μᾶς ἐπρομήθευε τοιαῦτα, ἃ ἔφηνε τόσον κρυφίως, ὥστε το ἠγνοούσαμεν μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὰ παρέθετεν ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ ἡμεῖς δὲ δὲν ἐγκατελείπομεν οὐδὲ τεμάχιον οὔτε ἐκ τοῦ φλοιοῦ αὐτῶν. Ὅλον δὲ τὸ Στρασβοῦργον ἂν περιήρχετό τις ζητῶν διὰ φανοῦ τεμάχιόν τι περισσεύματος φαγητοῦ, ἦτο ἀδύνατον νὰ εὕρῃ, τοὐλάχιστον πρὸς τὸ μέρος τὸ ἡμέτερον, καί τοι ἐλέγετο ὅτι τρόφιμα ἐπερίσσευον ἐν τοῖς μαγειρείοις τῶν πλουσίων, ἀλλὰ περὶ τούτου οὐδένα δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω. Ἂν τοῦτο ἦτο ἀληθές, ἦτο βεβαίως ἁμάρτημα, ὅτε ἑκατοντάδες ἀνθρώπων ἀπέθνησκον τῆς πείνης. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀλύσσην, ἡ Γρέση ὑπελόγιζεν αὐτὴν εἰς τὴν θέσιν τῆς Συλβίας· ἄλλως τε θὰ ἐδακρυθύμει τρομερῶς διὰ τὸ φαγητὸν τοῦ περιττοῦ τούτου μικροῦ στόματος, ἐφαίνετο δὲ ὡς λησμονήσασα καθ' ὁλοκληρίαν τὴν Λουΐζαν, ἢ ὅτι ἡ καρδία της ὁσημέραι ἀπεσκληρύνετο. Ἐλυπεῖτο μᾶλλον διὰ τὴν οἰκίαν καὶ

τὰ ἔπιπλα ἢ διὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν δυστυχίαν τόσων ἀνθρώπων· καὶ ὅμως ἦτο πιστὴ ἡμῶν ὑπηρέτρια. Ἔσχον δὲ ἀφορμὴν νὰ φιλονεικήσω μετ' αὐτῆς μίαν εἰσέτι φοράν, πρὶν ἢ διὰ παντὸς ὑποχωρήσω.

Ἡμέραν τινὰ ἐπορευόμην πρὸς τὸν ἀρτοποιόν, διότι ἡ πτωχὴ Γρέση δὲν ἐτόλμα νὰ ὑπάγῃ, ὅτε σωρὸς ἐξ ἡμισείας περίπου δωδεκάδος παιδίων διῆλθον πλησίον μου, ἅτινα ἐφαίνοντο λιμώττοντα ὡς πεινασμένοι μῦς, μὲ τὰς παρειὰς κοίλας καὶ τὰ ὄμματα θολά. Ἦτο θέαμα ἀδύνατον νὰ περιγραφῇ δι' οἱωνδήποτε λόγων· ἓν ἐξ αὐτῶν, τὸ πρῶτον, ἐκράτει σφικτῶς ἡμισεσηπυΐαν γογγυλίδα, τὰ δὲ λοιπὰ παρηκολούθουν καὶ ἐμηχανῶντο κατ' αὐτοῦ ὡς τὰ πτηνὰ ἐν ὥρᾳ παγετοῦ, ὅτε ἓν ἐξ αὐτῶν κρατεῖ καλὰ ψυχίον ἄρτου εἰς τὸ ῥάμφος του· ἦτο μικρὸν παιδίον, μόλις ἀναπνέον καὶ ἄνευ δυνάμεως νὰ ὁμιλήσῃ· παρομοίας δὲ καταστάσεως ἦσαν καὶ τὰ παρακολουθοῦντα αὐτό, ἐκτὸς ἑνὸς τῆς αὐτῆς περίπου μ' ἐμὲ ἡλικίας, ὅπερ ἐγνώριζε κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ κλέπτῃ καὶ ν' ἁρπάζῃ· τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐπλησίασα εἶχεν ἀναστηλώσει τὸ μικρὸν παιδίον εἰς γωνίαν τινὰ τῆς ὁδοῦ καὶ ἔτυπτεν αὐτὸ κατὰ κεφαλῆς ὅπως ἀφήσῃ ἐκ τῶν χειρῶν του τὴν γογγυλίδα.

Ἔτρεξα πρὸς αὐτὸ καὶ δι' ἑνὸς κτύπου τὸ ἀνέτρεψα εὐκόλως, διότι ἡ πεῖνα τὸ εἶχεν ἐπίσης ἐξησθενισμένον. Ἀκολούθως τεθεὶς μεταξὺ τοῦ μικροῦ παιδίου καὶ τῶν λοιπῶν, πρὸς ἃ εἶχα στρέψει τὸ πρόσωπον, τῷ ἔλεγα: φάγε το ταχέως, ἐγὼ προσέχω διὰ σέ. Παρατηρῶν ὅμως ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ παιδός, ὅπερ εἶχα ῥίψει κατὰ γῆς, ἐπὶ τοῦ ἀγρίου καὶ ἀπηλπισμένου ἐκείνου προσώπου, ὅπερ εἶχε γηράσει πρὸ τοῦ καιροῦ του, μέγας οἶκτος ᾐσθάνθην ὅτι κατέλαβε τὴν καρδίαν μου.

— Φεῦ! τί εἶχα πράξει, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἤθελε πράξει τοιοῦτόν τι; δίκαιον ἦτο νὰ ὑπεραspισθῶ τὸν καταπιεζόμενον· ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ τὸ πράξω ἄλλως; μήπως αὐτὸς ὁ κατὰ γῆς ἦδη δὲν ἦτο ἐπίσης ἀδελφός μου; Ἂν ἠδυνάμην νὰ ἐκτείνω τὴν δεξιάν μου πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ νὰ ὀνομάσω αὐτὸν Ἀδελφόν, βεβαίως θ' ἀνέμενε νὰ ἐκτείνω ἐπίσης τὴν ἀριστεράν μου πρὸς τὸν πτωχὸν τὸν ἐξηγγριωμένον καὶ ἄπελπιν αὐτὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν ὀνομάσω ἐπίσης ἀδελφόν μου! Τοιαῦτα διελογιζόμην καθ' ἣν στιγμὴν παρετήρουν αὐτό.

Νομίζω ὅτι ἐνόησε ὅτι ἐλυπήθην δι' αὐτὸ καὶ ἡτοιμάσθη ν' ἀναχωρήσῃ.

— Στῆθι, ἐξεφώνησα, πεινᾷς;

— Ἀποθνήσκω τῆς πείνης· ἐψιθύρισεν ἧττον μοχθηρῶς ἀλλ' ἐπίσης οἰκτρῶς.

— Ἀκολούθησόν μοι, τῷ εἶπα· τὸ δὲ μειράκιον μὲ ἠκολούθησεν ἐκ τοῦ πλησίον μέχρι τοῦ ἀρτοποιοῦ.

Παρῆλθε πολὺς καιρὸς μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ σειρά μου, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο δὲν ἀπέσυρεν ἀπ' ἐμοῦ τὸ προσδοκῶν αὐτοῦ βλέμμα. Λαβὼν δὲ τοὺς ἄρτους μου ἔδωσα ἕνα πρὸς αὐτόν, ὃν ἥρπασεν ἀρίνων ἀγρίαν φωνὴν καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν ὡσεὶ φοβούμενος μὴ ἀλλάξω γνώμην· ἀλλ' ἐγώ, ὦ! ναὶ ἐγὼ οὐδέποτε θὰ ἤλλαζα γνώμην οὐδὲ δι' ὅλον τὸ Στρασβοῦργον.

Ἐν τοσούτῳ ὅτε ἔφθασα οἴκαδε μ' ἕνα ἄρτον ὀλιγώτερον, ἔπρεπέ τις ν' ἀκούσῃ τὴν Γρέσην! ἐνόμισα ὅτι ἔτρελλάθη· μάτην τῇ ἔλεγα ὅτι θὰ ὑστερούμην ἐγὼ τὸν ἄρτον ἐκεῖνον· διὰ τῶν τοιούτων λόγων οὐδόλως αὕτη κατηυνάζετο.

Παιδίον ὡς σέ, μοὶ ἔλεγε, δὲν δύναται νὰ χορτάσῃ δι' ἄλλου τινός· ἐν ἐλλείψει ψωμίου θὰ φάγῃς ὀρύζιον, γεώμηλα ἢ ἄλλο τι; σιώπαινε! μοὶ ἔλεγε.

Ἂν ἐννοῇς νὰ προμηθεύῃς φαγητὸν εἰς ὅλους τοὺς ἐν Στρασβούργῳ πεινασμένους ψωμοζήτας, ἀμέσως σοὶ παραδίδω τὰς κλεῖδας καὶ τότε βλέπομεν. Δὲν παρατηρεῖς πόσους κόπους καταβάλλω ἵνα διατηρήσω τὴν ζωὴν ὑμῶν;

Ποῖος τάχα γνωρίζει πότε θὰ τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις αὕτη; Οὐδεμία ἐπικουρία φθάνει καὶ ὁ στρατηγὸς Οὐλρὶχ προτιμᾷ νὰ μᾶς ἴδῃ μᾶλλον ἀπολλυμένους παρὰ νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἔδωσα διὰ τὴν Λουΐζαν, ἔδωσα διὰ τὴν Ἀλύσσην, ἀλλὰ τώρα δὲν δίδω διὰ κανένα, ὄχι, ὄχι, Μάξ· ὑποσχέθητί μοι ἐδῶ, τώρα, ὅτι δὲν θὰ δώσῃς κομμάτι ἢ σταλαγματιὰ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς μου.

Τοῦτο ἦτο βεβαίως σκληρὸν καὶ ὅμως ὑπεχρεώθην νὰ τὸ πράξω. Ἴσως ἡ Γρέση εἶχε δίκαιον.

Τοὐλάχιστον αὕτη ἠγάπα τὴν μάμμην μου καὶ ἐμέ.

(ἀκολουθεῖ).

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΗΜΕΤΕΡΑΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ.

Ἡ Μουσική, ἥ τε μονότονος Ἐκκλησιαστικὴ ἥ τε τετράφωνος ἁρμονικὴ λεγομένη, φυσικῶς εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, δύο δηλονότι κλάδοι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ καλλικάρπου δένδρου, διαφέρουσαι ἀπ' ἀλλήλων μόνον κατὰ τρόπον καὶ ὕφος. Ἡ ἁρμονικὴ ἥ καὶ τετράφωνος εἶνε νεωτέρα ἀδελφὴ τῆς μονοτόνου, ἥτις φυσικῶς προηγήθη τῆς πρώτης.

Ἡ τιμὴ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ ἁρμονικοῦ μέρους ἀνήκει μόνοις τοῖς Ἕλλησι, παρὰ τῶν ὁποίων οἱ Εὐρωπαῖοι φωτισθέντες ἀπεδέχθησαν αὐτὸ ὡς μέλος ἡρωϊκόν, ὅπερ ἀκολούθως διὰ τῆς ἐξευρέσεως ἰδιαιτέρων χαρακτήρων ἐκαλλιέργησαν καὶ ἀνέπτυξαν εἰς βαθμὸν θαυμάσιον (Ἰδ. Μ. Θεωρ. παραγρ. 21). Τὰς ἑπτὰ τῶν φθόγγων συλλαβὰς ὁ Γουΐ παρέλαβεν ἐκ τῆς ἀκροστιχίδος ὕμνου τινὸς ἀναφερομένου εἰς Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον. Μετεχειρίσθη δὲ αὐτὰς ἐν τῇ Μουσικῇ (τῇ νῦν Εὐρωπαϊκῇ) κατὰ τὸ 1024 ἔτος τουτέστι 268 ἔτη μετὰ τὸν Ἰωαν. τὸν Δαμασκηνόν.

Φθόγγοι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς.

Ut queant laxis
Resonare fibris,
Mira gestorum
Famuli tuorum,
Solve polluti
Labii reatum,
Sancte Johannes.

Ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ δὲ Ἐκκλησίᾳ παρέμεινεν ἐν χρήσει τὸ μονότονον εἶδος, καθότι οἱ τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες προετίμησαν αὐτὸ ὡς συμβάλλον εἰς τὴν ἐξέγερσιν πενθίμων καὶ κατανυκτικῶν αἰσθημάτων καὶ ἔψαλλον τονίσαντες τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους διὰ τῶν καὶ νῦν ἔτι ἐν χρήσει χαρακτήρων, ὧν τινες βεβαιοῦνται ὅτι εἰλημμένοι εἰσὶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀλφαβήτου.

Εἰσί τινες οἱ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκή, ὡς ἔχει τὰ νῦν, εἶνε μόνη ἐντελὴς καὶ κατάλληλος διὰ τὴν προσευχήν. Πρίν τις ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀναγκαίως προσαπαιτεῖται νὰ ᾖνε κάτοχος ἀμφοτέρων τῶν ἄνω εἰδῶν τῆς Μουσικῆς, συνάμα δὲ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν λαῶν, παρ' οἷς δογματίζει τὴν τοιάνδε ἢ τοιάνδε μεταβολὴν τῆς Μουσικῆς· ἐπειδὴ ἄλλως αἱ κρίσεις του, ἐξ ἐσφαλμένης ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων ἀπορρέουσαι, δὲν δύνανται παρὰ νὰ ὦσι πλημμελεῖς.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ βουλόμενος νὰ ἐπιφέρῃ κρίσιν ἐφ' ἑκατέρου τῶν εἰδῶν τούτων τῆς Μουσικῆς, ἀνάγκη νὰ λάβῃ ἐν πρώτοις ὑπ' ὄψιν τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν λαῶν, ὧν τὴν Μουσικὴν πρόκειται νὰ ἐπικρίνῃ· ἐξηγούμεθα. Ἡ Μουσικὴ εἶνε ἡ εἰκὼν τῆς αἰσθητικότητος τῶν λαῶν· αὕτη διατυποῖ τὴν γλῶσσαν τῆς καρδίας καὶ εὑρίσκεται στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τοῦ ἤθους, οὗτινος τὰ ψυχικὰ αἰσθήματα διερμηνεύει. Ὡς ἐκ τούτου βλέπομεν τὸν μὲν Ἀσιανὸν εὐθυμοῦντα καὶ ἐνθουσιῶντα λίαν, ὅταν ἀκούσῃ ἅσμα ψαλλόμενον εἰς Ἀσιανὴν Μουσικήν, ἐνῶ ὁ Εὐρωπαῖος διατελεῖ ὅλως ἀδιάφορος, ἀπορῶν, πῶς ἐκ τῆς Μουσικῆς ἐκείνης ὁ Ἀσιανὸς συγκινεῖται. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τὸ ἐναντίον συμβαίνει· ὅταν τὸ ἅσμα ᾄδεται κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Μουσικήν, τότε ὁ Εὐρωπαῖος ἐνθουσιᾷ, ὁ δὲ Ἀσιανὸς διατελεῖ ἀνάλγητος πρὸς τοὺς ἀξεῖς ἢ ἐναρμονίους ἐκείνους ἤχους τοῦ Εὐρωπαίου ἀοιδοῦ. Ὁ λόγος τοῦ φαινομένου τούτου εἶνε εὐνόητος· Ἡ Ἀσιανὴ Μουσικὴ δονεῖ τὰς ἴνας τῆς καρδίας τοῦ Ἀσιανοῦ, ἐνῷ ἡ Εὐρωπαϊκὴ λαλεῖ γλῶσσαν καταληπτὴν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Εὐρωπαίου· ἑκατέρου τὸ οὖς νηπιόθεν ἐσυνείθισε νὰ ἀκροᾶται τὴν Μουσικὴν ἐκείνην, καὶ ἡ καρδία νὰ τέρπηται εἰς τοὺς ἤχους αὐτῆς· ἓν ἅσμα οἱουδήποτε καὶ τῶν δύο εἰδῶν τῆς Μουσικῆς ἐξεγείρει εἰς τὴν καρδίαν ἑκατέρου γλυκερὰς ἀναμνήσεις, ἀναπτεροῖ τὴν φαντασίαν καὶ ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τόπους προσφιλεῖς καὶ πρόσωπα ἀγαπητά.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ μὴ εἰδήμων ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν τούτων τῆς Μουσικῆς ποίαν κρίσιν ἀσφαλῆ δύναται περὶ αὐτῶν νὰ φέρῃ; Πῶς δύναται οὗτος νὰ ὁρίσῃ ποῖα τῶν δύο τούτων εἶνε ἡ καλλιτέρα, ἀφοῦ καὶ ἐν ἑκατέραις ταῖς καρδίαις τὰ αὐτὰ αἰσθήματα γεννῶνται; Δύναταί τις ἐκ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν παράγει εἰς αὐτὸν ἡ μία τούτων, νὰ ἀποφανθῇ ἀπολύτως καὶ καταδικάσῃ τὴν μέν, ἀποδεχθῇ δὲ τὴν ἑτέραν; Τὸ ἐφ' ἡμῖν νομίζομεν ὄχι, ἐπειδή, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, αἱ ἐντυπώσεις δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς γνώμη ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ ποιοῦ τῆς Μουσικῆς, καθότι, ὡς τὸ ἄριστον Ἀσιανὸν ἅσμα διὰ τὸν Εὐρωπαῖον δὲν εἶνε παρὰ νυσταλέον μοιρολόγιον, οὕτω τὸ κάλλιστον Εὐρωπαϊκὸν μουσικὸν τεμάχιον διὰ τὸν Ἀσιανὸν εἶνε ξηρὸν καὶ ἀνούσιον. Δέον λοιπὸν ν' ἀναζητηθῇ ἡ ἐσωτερικὴ οἰκονομία ἑκατέρας, ὅπως φθάσωμεν εἰς ἀσφαλῆ τινα περὶ αὐτῶν κρίσιν.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ Μουσικὴ εἶνε μία καὶ διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς μονότονον καὶ εἰς ἁρμονικήν· προσέτι δὲ ὅτι ἡ σημερινὴ ἁρμονικὴ τῆς Εὐρώπης εἶνε θυγάτηρ τῆς γηραιᾶς Ἑλληνικῆς, οὖσα τὸ διάτονον γένος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· ὅτι δὲ εἶνε τὸ διάτονον γένος, ἐκ τῶν παρὰ τοῦ Πυθαγορικοῦ Νικομάχου περὶ τοῦ γένους τούτου λεγομένων βεβαιούμεθα· « Τὸ μὲν γὰρ διατονικὸν οὕτω προχωρεῖ· Ἡμιτόνιον, εἶτα τόνος καὶ αὖθις τόνος, τρία διαστήματα ἐν τέσσαρσιν ἀριθμοῖς, ὅ ἐστι φθόγγοις· καὶ ἐκ τούτου γε διατονικὸν καλεῖται ἐκ τοῦ προχωρεῖν διὰ τῶν τόνων αὐτὸ μονώτατον τῶν ἄλλων». Ὅτι δὲ τὰ ἄλλα δύο γένη, τὸ χρωματικὸν δηλαδὴ καὶ ἐναρμόνιον γένος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὁλοτελῶς ἀπωλέσθησαν, ἐκ τῶν λεγομένων παρὰ τοῦ ἰδίου Νικομάχου βεβαιούμεθα γράφοντος οὕτω· « Τὸ χρωμματικὸν οὕτω προβιβάζεται· Ἡμιτόνιον, εἶτα ἄλλο ἡμιτόνιον, εἶτα ἐπὶ τούτοις ἀσύνθετον τριημιτόνιον. Τὸ δὲ ἐναρμόνιον γένος φυσικῶς τὴν προκοπὴν τοιαύτην ἔχει· Δίεσις, ὅπερ ἐστὶν ἡμιτονίου ἥμισυ, καὶ πάλιν ἄλλη δίεσις, συναμφότεραι ἡμιτονίῳ ἴσαι, καὶ τὸ λειπόμενον τοῦ τετραχόρδου ὅλον δίτονον ἀσύνθετον. »

Τοιαῦται ὅμως πορεῖαι καὶ βάσεις ὁλοτελῶς λείπουσι τὴν σήμερον.

Περὶ τῶν τριῶν γενῶν τῆς Μουσικῆς γράφει καὶ ὁ Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανὸς οὕτω· « Τούτων τῶν τριῶν γενῶν φυσικώτερόν ἐστι τὸ διάτονον· πᾶσι γὰρ καὶ τοῖς ἀπαιδεύτοις παντάπασι μελῳδητόν ἐστι. Τεχνικώτατον δὲ τὸ χρῶμα, παρὰ γὰρ μόνοις μελῳδεῖται πεπαιδευμένοις. Ἀκριδέστερον δὲ τὸ ἐναρμόνιον· παρὰ γὰρ τοῖς ἐπιρανεστάτοις ἐν Μουσικῇ τετύχηκε παραδοχῆς, τοῖς δὲ πολλοῖς ἐστιν ἀδύνατον ». Ἐξ ὅλων τῶν λεγομένων τούτων καὶ τῆς σημερινῆς πορείας τῆς κλίμακος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς βεβαιούμεθα, ὅτι τὰ μὲν τελευταῖα δύο γένη καθ' ὁλοκληρίαν ἀπωλέσθησαν, τὸ δὲ διατονικὸν γένος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶνε αὐτὸ τοῦτο τὸ σύστημα τῆς νῦν Εὐρωπαϊκῆς. Ὁ ἰσχυρισμὸς ἡμῶν οὗτος δὲν εἶνε ἀπόρροια ἀτομικοῦ ἐγωϊσμοῦ· διότι ἔχομεν αὐτὰ τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ πράγματα ἐπιμαρτύροντα περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων μας. Οὕτω, καθ' ἃ συνάγομεν ἐκ τῶν περὶ Μουσικῆς γραφομένων τοῦ Εὐκλείδου, τοῦ Ἀριστοξένου, τοῦ Πυθαγορικοῦ Νικομάχου, τοῦ Πλουτάρχου καὶ Γαυδεντίου καὶ λοιπῶν ἄλλων Μουσικῶν, ἡ τὰ νῦν Εὐρωπαϊκὴ λεγομένη δὲν εἶνε ἄλλο, παρὰ αὐτὴ ἡ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Καὶ πρὸς βεβαίωσιν ἐπάγομεν τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

Κατὰ τὸν Εὐκλείδην « Συμφωνία ἐστὶ πτῶσις κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ κρᾶσις δύο φθόγγων διαφερόντων ὀξύτητι καὶ βαρύτητι. » Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ συμφωνία ἡ παραγομένη ἐκ τοῦ χαμηλοῦ Γα καὶ ὑψηλοῦ, καταδὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἐκ τοῦ χαμηλοῦ Do καὶ ὑψηλοῦ· τοῦτο ὅμως τί ἄλλο εἶνε παρὰ συμφωνία ἁρμονική;

Κατὰ τὸν Ἀριστόξενον συμφωνίαι εἰσὶ τέσσαρες· « ἀ. ἡ διὰ τεσσάρων (Εὐρωπαϊκῶς Do καὶ Fa· Ἐκκλησιαστικῶς Γα καὶ

ἐναρμόνιος Ζω) β'. ἡ διὰ πέντε(Εὐρωπαϊκῶς Do καὶ Sol καὶ Ἐκκλησιαστικῶς Γα καὶ Νη.) γ'. ἡ διὰ πασῶν (Εὐρ. Do χαμηλὸν καὶ ὑψηλόν· Ἐκκλ. Γα χαμηλὸν καὶ ὑψηλὸν) δ'. πᾶν σύμφωνον διάστημα προστιθέμενον τῇ διὰ πασῶν. » Τὸ σύστημα τοῦτο εἶνε συμφωνότατον πρὸς τὰς βάσεις τῆς νῦν Εὐρωπαϊκῆς ἁρμονίας, καὶ πολὺ πιθανὸν ἡ νῦν Εὐρωπαϊκὴ λεγομένη νὰ μὴ ἦνε ἄλλο τι, παρὰ ἀνάπτυξις τοῦ συστήματος τοῦ Ἀριστοξένου.

Κατὰ Γαυδέντιον « Συμφωνία ἐστὶν ὅταν ἐν τῇ προφορᾷ δύο φθόγγων παρεμφαίνεται κρᾶσις καὶ ἑνότης αὐτῶν. » Ὅταν δηλονότι προφέρωνται δύο φθόγγοι συγχρόνως, καὶ τὸ μέλος τοῦ βαρυτέρου φθόγγου ἦνε τὸ αὐτὸ μετὰ τοῦ ὀξυτέρου (ἤτοι Εὐρ. Do καὶ Do, Ἐκκλ. Γα καὶ Γα). Συμφωνεῖ ὅθεν καὶ οὗτος μετὰ τοῦ Εὐκλείδου.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον « Συμφωνία ἐστὶν ὅταν αἱ χορδαὶ κἂν ὁμοῦ κρούωνται κἂν ἐναλλάξ, ἡδέως τὴν συνήχησιν προσίεται ἡ αἴσθησις. » Καὶ οὗτος συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Ἀριστοξένου.

Τέλος κατὰ τὸν Πυθαγορικὸν Νικόμαχον. «Οἱ φθόγγοι ἵνα ὦσι σύμφωνοι, δεῖ αὐτούς, συγκρουσθέντας, ἓν τι εἶδος ἀποτελεῖν φθόγγου τῇ ἀκοῇ, οὔτε τῆς ὀξύτητος ὑπερβαλλούσης οὔτε τῆς βαρύτητος, ἀλλ' οἱονεὶ κράσεως γενομένης τοιαύτης, ὡς τῶν κεκραμένων μὴ ἐπικρατεῖν θατέρου θάτερον. κλπ. »

Ἡ τὰ νῦν Εὐρωπαϊκὴ εἶνε, ὡς προείπομεν, ἡ αὐτὴ ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Διατονική. Ὅτι δὲ τὸ εἶδος τοῦτο εἶνε παρεμφερὲς πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου διαγραφὲν σύστημα, συνάγομεν ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου τούτου δοθέντος ὡς ἄνω ὁρισμοῦ καὶ ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ γραφέντων (ἴδε λεξικὸν ἐγκυκλοπαιδείας.)

Ὁ Ἀριστόξενος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Μουσικὴν (322 ἔτη π. Χρ.) ἴδιον σύστημα, ἀπορρίψας τοὺς μαθηματικοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Πυθαγορείου Μουσικοῦ συστήματος, καὶ ἐδέχθη κριτὴν τῆς ἁρμονίας μόνον τὸ οὖς τοῦ ἀκροατοῦ· διὸ καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ ἀρχαῖοι Μουσικοὶ διῃρέθησαν εἰς δύο αἱρέσεις τὴν τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες Κανονικοὶ ἐκαλοῦντο, καὶ τὴν τῶν Ἀριστοξενείων, οἵτινες Ἁρμονικοὶ ἐπωνομάσθησαν.» Ἐκ τούτων φαίνεται ἔχουσα ὑπόστασιν ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἡ λεγομένη Εὐρωπαϊκὴ ἁρμονία οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ τοῦ Ἀριστοξένου σύστημα.

Ἤδη ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Κανονικούς, αὐτοὶ παρέμειναν πιστοὶ εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ διδασκαλίας τοῦ Πυθαγόρου, ὅστις, ἀποκλίνων μᾶλλον εἰς τὸ μονόχορδον ἢ μονότονον τῆς Μουσικῆς (1) καὶ διερευνῶν φιλοσοφικώτατα ἑκάστην φωνὴν καὶ προσδιορίζων ἀριθμοὺς εἰς τὰ διαστήματα ἑκάστου τόνου, ἐξήγησε θαυμασίως τὴν διαφορὰν αὐτοῦ, ὡς λέγει ὁ Πτυσανίας περὶ αὐτοῦ οὕτω·

Πυθαγόρας δὲ (ὃς ἤκμασε 584 ἔτη π. Χ.), θέλων τὴν οὐσίαν τοῦ παντὸς συγκειμένην διὰ Μουσικῆς, φιλοσοφικωτέραν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐνέθηκεν ἔρευναν εἰς τὴν Μουσικήν· διελὼν τὸ πεντεκαιδεκάχορδον σύστημα εἰς πέντε τετράχορδα, εὗρε τὰ διαστήματα τῶν τόνων, καὶ δι' ἀριθμῶν ἐξέφρασε τὴν διαφορὰν αὐτῶν. »

Ἐκ τούτων λοιπὸν συνάγομεν ὅτι ὅπως τὸ ἁρμονικὸν εἶδος εἶνε ἀπόρροια τοῦ Ἀριστοξενείου συστήματος, οὕτω τὸ μονότονον εἶδος τῆς Μουσικῆς πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐκπηγάζει ἐκ τοῦ Πυθαγορείου μονοχόρδου, ὅπως προείπομεν ὅτι ἠγάπα μᾶλλον τὸ μονότονον εἶδος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοξένου. « Διὸ καὶ Πυθαγόραν φασὶ μονοχορδίζειν τοῖς ἑταίροις παραινέσαι. » Διότι καὶ ἀριθμοί τινες τῆς κλίμακος ἐκ τῶν τονικῶν ὑπολογισμῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σώζονται μέχρι σήμερον.

Τοὺς δὲ χαρακτῆρας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς εἰσί τινες οἱ διατεινόμενοι ὅτι ἐφεῦρε (τῷ 659 π. Χ.) Τέρπανδρος ὁ Λέσβιος (ἴδ. λεξ. Ἐγκυκλ. Τέρπανδρ.). Ἕτεροι δὲ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἴσου, τοῦ ὀλίγου καὶ τῆς ἀποστρόφου ἀποδίδουσι Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ, βασιλεῖ τῆς Αἰγύπτου (285 ἔτη π. Χ.) καὶ θεωροῦσι συνάμα αὐτὸν ὡς ἐφευρέτην τῆς Μουσικῆς γραφῆς.

Τῇ γνώμῃ ταύτῃ συντάσσεται καὶ ὁ ἀείμνηστος Χρύσανθος, ὁ Συγγραφεὺς τοῦ Μ. Θεωρητικοῦ τῆς Ἐκκλ. Μουσικῆς, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀναγινώσκομεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰ ἑπόμενα.

« Πτολεμαῖος ὁ βασιλεύς, εὑρὼν τοὺς ἤχους συγκεχυμένους καὶ διακεχωρισμένους, προσέταξε τοὺς σοφοὺς τῶν Ἑβραίων ἄνδρας ὅπως μεταγλωττίσωσι τὴν Ἑβραϊκὴν γραφὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἵ καὶ συντάξαντες πάντα τὰ μέλη τῶν ἤχων ἐποίησαν ἐξ αὐτῶν βιβλίον, καλούμενον Μουσικόν, ἐξ οὗ τῆς Παππαδικῆς ἡ πᾶσα τέχνη ἐγνωρίσθη, ὃ σὺν ἄλλοις πολλοῖς ὑπὸ τῶν ἀθέων βαρβάρων ἠφανίσθη. »

Τοῦτο τὸ ἄρθρον μᾶς δίδει ἀμφιβολίας τινάς, ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ ἠρύσθη τινὰ καὶ ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς, διότι οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἦσαν ἐξ Ἑβραίων, ἐνδεχόμενον δὲ νὰ εἰσῆξαν μέλη τινὰ ἐφαρμόζοντες ἐπὶ Ἐκκλησιαστικῶν ποιήσεων. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου πάλιν ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι π. Χ. αἱ κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔφεραν καὶ τὴν Μουσικὴν μετὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν ἕως εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Ἀσίας καὶ ἐδίδαξαν οἱ Ἕλληνες τοὺς νικηθέντας.

Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ὁ κυριώτερος μορφωτὴς εἶνε ὡς γνωστόν, ὁ ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Δαμασκηνὸς ἐπονομασθείς, ὅστις ἤκμασε τὸν ἕβδομον αἰῶνα, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Ἐκ τούτου πολλοὶ εἰκοτολογοῦσι τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν Ἀσιανὴν εἶναι· ἕτεροι δὲ Ἀραβικὴν ἢ Ἑβραϊκήν. Οἱ ταῦτα διατεινόμενοι οὐδένα λόγον αὐθεντικὸν φέρουσιν· ὅτι δὲ ὁ μορφωτὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ἐγεννήθη ἐν Δαμασκῷ, τοῦτο δὲν φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ φρονῶμεν ὅτι καὶ ἐξηραβίσθη τὴν διάνοιαν εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιβάλῃ διὰ τοῦ Ἀσιανοῦ μέλους τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, οὓς δὲν ἐδίστασαν ν' ἀποδεχθῶσι καὶ εἰσαγάγωσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων Ἕλληνες, οἱ εἰς ἀδιάκοπον πρὸς τοὺς Ἄραβας πόλεμον διατελοῦντες. Ἐκτὸς τούτου ὁ Δαμασκηνὸς ἦν γόνος ἐνδόξου Ἑλληνικοῦ οἴκου, καὶ ὁ τυχὼν δ' Ἕλλην, δυσκόλως ἀρομοιοῦται πρὸς τὰ ἀθνεῖα καὶ ξένα, ὅταν ταῦτα ἀπορρέωσιν ἐκ δεσποτῶν καὶ ἀναπαριστῶσι τὴν πνευματικὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν δυναστῶν των. Εἶνε ὅθεν ἀπίθανον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ νεαροῦ πνεύματος τοῦ Δαμασκηνοῦ τοῦ ἐν Ἑλληνικῇ παιδείᾳ μορφωθέντος ἔστησαν τὸ κράτος των αἱ περὶ Μουσικῆς ἰδέαι τῶν πορθητῶν τῆς πατρίδος του. Πρὸς τούτοις εἶνε ἱστορι-

(1) Ἴδε Ἀριστόξενον λέγοντα ἐν σελ/δι 114 κατὰ Μεϊβώμιον. « Διὸ καὶ Πυθαγόραν φασὶ μονοχορδίζειν τοῖς ἑταίροις παραινέσαι. »

κῶς βέβαιον, ὅτι τὰ τῆς Μουσικῆς ἐδιδάχθη ὁ Δαμασκηνὸς οὐχὶ ὑπ' Ἀράβων ἢ Ἰουδαίων καὶ Ἀσιανῶν ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Μουσικοῦ Κοσμᾶ τοῦ καὶ Ἱερέως, τοῦ καταγομένου ἐκ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, ὅστις, αἰχμαλωτισθεὶς τότε ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ μετενεχθεὶς εἰς Δαμασκόν, ἠγοράσθη παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ ἐδίδαξεν ἀκολούθως τῷ Ἰωάννῃ τὴν Μουσικήν.

Ἐκ τῶν ἱστορικῶς βεβαίων τούτων γεγονότων καὶ ἐκ τῆς σχέσεως, ἣν ἡ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει Ἐκκλ. Μουσικὴ ἔχει πρὸς τὸ μονότονον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὡς τοῦτο ὑπὸ τῶν συγγραφέων διαγράφεται, συνάγομεν ὅτι αὕτη εἶνε ἄλλο τι παρὰ αὐτὴ ἡ μονότονος, μεταλλαγεῖσα μὲν ἐν μέρει ἐκ τῆς ἐπιπνοίας τῶν αἰώνων, διατηρήσασα ὅμως ἀναλλοίωτον τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς βάσιν διὰ τῆς Μουσικῆς γραφῆς τῶν μελοποιῶν, οὓς ἀναφέρει καὶ Νικηφόρος ὁ Ξανθόπουλος.

» Οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ὕμνων ἐνθέων,
» Ἡ λύρα τοῦ Πνεύματος Κοσμᾶς ὁ ξένος,
» Ὀρφεὺς νεκρός, ἡ Δαμασκόθεν χάρις
» Καὶ Θεόδωρος Ἰωσήφ, οἱ Στουδῖται·
» Ὄργανα τὰ κράτιστα τῆς Μουσουργίας·
» Ξένη τε σειρὴ Ἰωσὴφ ὑμνογράφος,
» Μέλος παναρμόνιον Ἀνδρέας Κρήτης,
» Καὶ Θεόδωρος, ἡ μελίχρους Κινύρα,
» Γεώργιος, Λέων τε, Μάρκος Κασσία. κλπ. »

Ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος τούτου διδασκόμεθα συνάμα, ὅτι πλεῖστοι ὅσοι, μηδ' αὐτῶν τῶν γυναικῶν ἐξαιρουμένων, συνέβαλον εἰς τὴν τῆς Μουσικῆς διάπλασιν, καὶ ἡ περὶ τὴν Μουσικὴν ἐνδιατριβὴ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἦν πράγματι προσφιλὴς ἐπασχόλησις τῶν τυχόντων ἀνωτέρας ἀγωγῆς, μηδ' αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων ἐξαιρουμένων, ἐφ' ᾧ καὶ βλέπομεν πολλάκις αὐτοὺς οὐ μόνον καταγινομένους περὶ τὴν Μουσικὴν ἐπιστήμην ἀλλὰ καὶ μὴ ἀπαξιοῦντας ᾄδειν ἐπ' Ἐκκλησίας τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν κατὰ μέγα μέρος Ἕλληνες ἀπόγονοι τῶν ἐπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ διεσπαρμένων προγόνων καὶ Ἑλληνοπρεπῶς ἐκπαιδευθέντες. Θὰ ἦτον ὕβρις κατ' αὐτῶν, ἂν δεχθῶμεν ὅτι προετίμησαν τοῦ ἐθνικοῦ ἰδιώματος ξένον, δανεισθέντες αὐτὸ οὐχὶ παρὰ φίλων ἀλλὰ παρὰ ἀσπόνδων καὶ ἀδιαλλάκτων ἐχθρῶν.

Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὡς συνάγομεν ἐκ τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, φαίνεται νὰ ἦτο ἐν χρήσει πρὸς τῇ Μουσικῇ ἀπαγγελία καὶ ἡ ἔντεχνος χειρονομία. Οὕτω π. χ. ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ Κεδρινῷ, ὅτι « ὁ Αὐτοκράτωρ Θεόφιλος (ὅστις ἤκμασεν ἐν ἔτει 830 μ. Χ.) ἐμέλιζε στιχηρὰ καὶ διαδοὺς τοῖς ψάλταις προέτρεπεν αὐτούς, ἵνα ψάλωσιν αὐτά· αὐτὸς δὲ ἠγάπα νὰ χειρονομῇ ἐν φαιδραῖς πανηγύρεσιν. » Ὅτι δὲ ἡ χειρονομία ἦτον ἀναπόσπαστον τῆς Μουσικῆς ἀπαγγελίας μέρος, βεβαιούμεθα τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἱστοριῶν Κωνστ. τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἱστορούντος ὅτι « οἱ ψάλται ἔψαλλον τῇ πολυτέχνῳ χειρονομίᾳ. » Ἀτυχῶς ὅμως αὕτη ὡς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὕφος ἀπωλέσθησαν καθόσον τὰ δύο ταῦτα παρακολουθήματα τῆς Μουσικῆς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γραφῶνται καὶ ἐπομένως νὰ διασωθῶσιν ὡς τὰ μέλη, ἅτινα, γεγραμμένα ὄντα διὰ Μουσικῶν χαρακτήρων, εὐτυχῶς ἐσώθησαν μέχρι τῆς σήμερον.

Κατὰ τὸν Συγγραφέα τοῦ Μ. Θεωρητικοῦ μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος ἦν ἐν χρήσει ἡ ἔντεχνος χειρονομία, περὶ ἧς μνημονεύουσιν οἱ Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς· ἀλλ' αἱ καταστρεπτικαὶ περιστάσεις, ἃς τὸ πολυτλήμον ἔθνος διῆλθε, σὺν πολλοῖς ἄλλοις διέφθειραν καὶ ὁλοτελῶς εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἐξηφάνισαν αὐτήν. Διετηρήθη δὲ μόνον ἡ σημερινὴ μονοειδὴς χειρονομία. Εὐτυχέστεροι δὲ ἡμῶν οἱ ἐν Εὐρώπῃ μουσικοί, ὡς διατηρήσαντες καὶ τὰς χειρονομίας, ἃς σὺν τῇ Μουσικῇ παρὰ τῶν πατέρων μας ἔλαβον, ὡς βλέπομεν καὶ ἐν τῷ Μ. Θεωρητικῷ οὕτω.

« Μία μὲν θέσις μία δὲ ἄρσις μετροῦσι χρόνους δύο· ταὐτίζεται δὲ τοῦτο μὲ τὸν Ἑλληνικὸν προκελευσματικὸν πόδα Ο Ι. »

Ἀλλ' ὁ χρόνος οὗτος εἶνε ὁ παρ' Εὐρωπαίοις ἐν χρήσει, ὁ ἀποκαλούμενος pari tempo di due quarti.

« Μία μὲν θέσις δύο δὲ ἄρσεις μετροῦσι χρόνους τρεῖς· κρούομεν δὲ εἰς τοῦτο τὸ μέτρον ἅπαξ μὲν τὸ γόνυ, δὶς δὲ τὸν ἀέρα Ο 1 1, ἢ ἅπαξ μὲν τὸ γόνυ βραχέως, ἅπαξ δὲ τὸν ἀέρα μακρῶς, καὶ τότε ταὐτίζεται τὸ μέτρον τοῦτο μὲ τὸν Ἑλληνικὸν ἴαμβον πόδα υ — » Πλὴν καὶ τοῦτο τὸ μέτρον ἐν πληρεστάτῃ χρήσει παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις μουσικοῖς εὕρηται, οἵτινες καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὸ dispari tempo di tre quarti.

« Δύο μὲν θέσεις δύο δὲ ἄρσεις μετροῦσι χρόνους τέσσαρας· κρούομεν δὲ εἰς τοῦτο τὸ μέτρον δὶς μὲν τὸ γόνυ, δὶς δὲ τὸν ἀέρα. Ταὐτίζεται δὲ τοῦτο τὸ μέτρον μὲ τὸν Ἑλλ. διπλοῦν προκελευσματικὸν πόδα Ο Ο 1 1. » Ἐπίσης καὶ τὸ μέτρον τοῦτο εἶνε τὸ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις ἐν χρήσει καὶ ἐπονομαζόμενον pari tempo ordinario.

Ταῦτα νομίζομεν ἀρκεῖσι πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ τὰ νῦν Εὐρωπαϊκὴ εἶνε θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Ἐνδεχόμενον δέ τινες μὴ γνωρίζοντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν θεωρητικῶς νὰ διϊσχυρισθῶσιν, ὅτι ἡ τὰ νῦν Εὐρωπ. Μουσικὴ εἶνε ἡ τελειοτέρα πάσης ἄλλης, καθόσον αὕτη τέρπει καὶ καθηδύνει τὸ οὖς τῶν ἀκροατῶν. Ἀλλ' ἂς μᾶς ἐπιτρέψωσιν οὗτοι νὰ τοῖς παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ ἁρμονικὴ οὖσα τὸ ἥμισυ τῆς καθόλου Μουσικῆς, δηλαδὴ ὁ εἷς τῶν κλάδων της, λογικῶς δὲν δύναται νὰ λογισθῇ τελειοτέρα τοῦ ὅλου. Ὅπως αὕτη γίνῃ ἐντελής, προσαπαιτεῖ καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ, ἤτοι τὸ μονότονον εἶδος, ὅπως ἐκ τοῦ κερασμοῦ τῶν δύο παραχθῇ τέλειόν τι.

Καὶ μὲν οἱ ἐν Εὐρώπῃ μουσικοὶ μὴ εὑρεθέντες ὑπὸ τὰς ἀποφράδας περιστάσεις, ὑφ' ἃς οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ συνάδελφοί των εὑρέθησαν, ἠδυνήθησαν νὰ καλλιεργήσωσι τὸ ἁρμονικὸν τῆς Μουσικῆς εἶδος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ τὸ ἀναβιβάσωσιν εἰς βαθμὸν μεγάλης τελειότητος· περιστραφέντες ὅμως ἐντὸς μόνου τοῦ ἁρμονικοῦ εἴδους καὶ τοῦ συστήματός των, ἀφῆκαν ἡμιτελῆ τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ οἰκοδομήματός των. Ὥστε ἐν τῇ ἐξακριβώσει ξένων μελῶν περιπίπτουσιν εἰς δυσχερείας, ἐφ' ᾧ καὶ δυσκολεύονται μεγάλως νὰ ἐξηγήσωσι τὴν λεπτότητα, τὴν ἔν τισιν Ἀσιανοῖς ἄσμασι παρατηρουμένην. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν δὲ τῶν λεγο-

μένων παραθέτομεν ἐνταῦθα ἐν συνόψει τὰς μεταξὺ ἀμφοτέρων διαφοράς. Ἡ μὲν Εὐρωπαϊκὴ εἰς τὴν κλίμακά της μεταχειρίζεται πέντε μείζονας τόνους καὶ δύο ἐλαχίστους, ἡ δὲ Ἐκκλησιαστικὴ τρεῖς μὲν μείζονας δύο δὲ ἐλάσσονας καὶ δύο ἐλαχίστους· ὥστε ἐκ τῆς πρώτης λείπουσιν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἐλάσσονες. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἦσαν ἐν χρήσει καὶ τὰ τεταρτημόρια, ὡς βεβαιοῖ Ἀριστείδης ὁ Κουϊντιλιανὸς λέγων, ὅτι « τὸ ἐναρμόνιον γένος χαρακτηρίζεται ἐκ τῶν τεταρτημοριαίων διέσεων τοῦ τόνου», περὶ ὧν λέγει καὶ ὁ Εὐκλείδης « ὑποτίθεται γὰρ ὁ τόνος εἰς δώδεκά τινα ἐλάχιστα μόρια διαιρούμενος, ὧν ἕκαστον δωδεκατημόριον τόνου καλεῖται, ἀναλόγως δὲ τῷ τόνῳ καὶ τὰ λοιπὰ διαστήματα· τὸ μὲν γὰρ ἡμιτόνιον εἰς ἓξ δωδεκατημόρια, ἡ δὲ δίεσις ἡ τεταρτημόριος εἰς τρία, ἡ δὲ τριτημόριος εἰς τέσσαρα » ὥστε καὶ τὸ τεταρτημόριον τοῦτο λείπει ὁλοτελῶς ἐκ τοῦ συστήματος τῆς Εὐρωπαϊκῆς, διότι δὲν μεταχειρίζεται ἥμισυ διέζ καὶ πεμόλ καὶ ἓν ἥμισυ. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ὅμως, ἡ περιφρονουμένη καὶ νομιζομένη παρὰ πολλῶν ἀτελὴς καὶ μηδαμινή, διατηρεῖ ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα μέχρι τῆς σήμερον. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ βοηθουμένη ἐκ τῆς πολυφωνίας καὶ οὖσα ἀρρενωπὴ καὶ κράμα πρὸς ἀναπαράστασιν χαρωπῶν καὶ ἡρωϊκῶν αἰσθημάτων, ἂν καὶ ἔχῃ τὰ πρωτεῖα ὡς πρὸς τὸ εἶδος της, δὲν δύναται ὅμως νὰ λογισθῇ ἐντελὴς ἄνευ τῆς μονοτόνου, τῆς εἰς τὰ λυπηρὰ καὶ παθητικὰ ἐπαδούσης, ὡς οὔτε ἡ τελευταία αὕτη δύναται νὰ λογισθῇ ἐντελὴς ἄνευ ἐκείνης.

Ὅπως δ' ἐννοηθῇ κάλλιον καὶ παρὰ τῶν μὴ γευσαμένων Μουσικῆς ἡ διαφορὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς, ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ἐρωτήσωμεν, διατί ἐνῷ ὑπάρχουσι τοσαῦτα ἄλλα ἡδυφωνότερα καὶ ζωηρότερα ὄργανα, τὸ βιολίον πρωτεύει καὶ λογίζεται τὸ τελειότερον πάντων τῶν ὀργάνων ; Δι' οὐδένα βεβαίως ἄλλον λόγον,παρὰ διότι δύναται νὰ διατέμνῃ ἕνα τόνον εἰς δύο καὶ τέσσαρα καὶ ἔτι περισσότερα, ἂν θέλωμεν, μέρη, ἐνῷ τὰ λοιπὰ ὄργανα διατέμνουσιν εἰς δύο μόνον ὡρισμένα ἡμίτονα. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει ἤδη μεταξὺ τῶν δύο Μουσικῶν, ἡ μὲν νῦν Εὐρωπαϊκὴ διατέμνει ἕνα τόνον εἰς δύο, ἡ δὲ Ἐκκλησιαστικὴ εἰς τέσσαρα, ὥστε μεταξὺ τοῦ Do καὶ Ré μεταχειρίζεται τρεῖς διέσεις, ἐνῷ ἡ Εὐρωπαϊκὴ μίαν καὶ μόνην.

Λέγοντες δὲ ταῦτα δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ Εὐρώπη ἀγνοεῖ τὴν εἰς τέσσαρα διατομὴν τοῦ τόνου, ἄπαγε! Ἡ σοφὴ Εὐρώπη, ἥτις ὡς εἰς ἁπάσας τὰς ἐπιστήμας θαυμασίως προώδευσεν, οὕτω καὶ εἰς τὴν Μουσικὴν ἐπέδωκε μέχρι καὶ τοῦ νὰ προσδιορίσῃ πόσους παλμοὺς ἡ δονήσεις δύναται νὰ κάμῃ ἑκάστη χορδὴ τῆς διαπασῶν· ἡ σοφὴ Εὐρώπη, λέγομεν, ἠδύνατο ἂν ἤθελε νὰ διατέμνῃ τὸν τόνον καὶ εἰς τέσσαρα, ὅμως δὲν τὸ ἠθέλησε, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸ ἀρρενωπὸν τοῦ ὕφους της, καὶ ἀπέρριψεν οὕτω τὰ λεπτότατα μέρη, ἅτινα ποιοῦσι τὴν Μουσικὴν θηλυπρεπῆ. Ἰδοὺ καὶ περὶ τούτου ἀρχαίας ἀποδείξεις. « Πρῶτον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Φρύνις ὁ Μουσικὸς ἐκαινοτόμησε περὶ τὴν Μουσικήν, συνάψας τὸ ἑξάμετρον μὲ τὸ λελυμένον, καὶ μετεχειρίσθη χορδὰς πλείους τῶν ἑπτά, ἃς ἡ λύρα ἀπὸ τῶν χρόνων Τερπάνδρου τοῦ Λεσβίου ἔφερε. Μετ' αὐτὸν δὲ Τιμόθεος ὁ Μουσικὸς ἐπεπρόσθεσεν εἰς τὰς δύο ἐπιπροσθέτους χορδὰς τούτου δύο ἑτέρας καί, ἀναβιβάσας αὐτοὺς εἰς ἑνδεκα, ἔκαμε τὴν Μουσικὴν νὰ χάσῃ τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ἀρρενωπὸν καὶ γίνῃ μαλακωτέρα. Καὶ περὶ τοῦ Φρύνιδος ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἐν ἀποφθ. Λακεδαιμονίων. ὅτι « Ἐμπρεπὴς Ἔφορος, Φρύνιδος τοῦ Μουσικοῦ σκεπάρνῳ τὰς δύο τῶν ἐννέα ἐξέτεμεν εἰπών· Μὴ κακούργει τὴν Μουσικήν. » Περὶ δὲ τοῦ Τιμοθέου ἐκ τῶν παρὰ Ζηνοβίου ἱστορουμένων διαπυνθανόμεθα ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεβίωξαν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας των, ὅταν οὗτος μετέβη ἐκεῖ φέρων κιθάραν ἑνδεκάχορδον.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι οἱ μὲν τὴν ἁπλῆν ἁρμονικὴν Μουσικὴν προελόμενοι δὲν ἤθελον πολλὰς χορδὰς καὶ πολλοὺς ἤχους, ἐνῷ οἱ τὴν μονότονον μετερχόμενοι, ἐρευνῶντες καὶ τὰ λεπτότατα ἑκάστης φωνῆς μέρη, ἐφεῦρον καὶ ἄλλας χορδὰς καὶ ἤχους, ἐξ οὗ δύο μεγάλαι αἱρέσεις ἐν τῇ Μουσικῇ ἐγεννήθησαν· ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, αἱ περὶ Μουσικῆς διενέξεις ὑπῆρχον καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, εἶνε λυπηρὸν ὅτι, ἐνῷ ἡ πολύφωνος ἁρμονικὴ ἐπαινεῖται δικαίως καὶ θαυμάζεται, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἀδίκως κατακρίνεται, ὥστε ἔνιοι τολμῶντες Ἑβραϊκὴν ἢ καὶ Ἀραβικὴν αὐτὴν προσαγορεύουσιν. Ὑπάρχει ἆσμά τι Ἑβραϊκὸν ἢ Ἀραβικόν, ὅπερ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπί τινος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀσμάτων ;

Ἐὰν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ προῆλθεν ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς ἢ Ἀραβικῆς, ἀναγκαίως θὰ ἐδανείζετο καὶ τοὺς μουσικοὺς τῆς μητρός της χαρακτῆρας· ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ χαρακτῆρες Ἑβραϊκοὶ ἢ Ἀραβικοί; Ἀλλ' ἀφοῦ διάφοροι εἰσὶν οὗτοι, ἀφοῦ οἱ μελουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν γνησιώτατοι Ἕλληνες, ἀφοῦ οἱ χαρακτῆρες καὶ ἤχοι εἶνε Ἑλληνικοί, ἐν οἷς καὶ τὰ τεταρτημόρια καὶ τριτημόρια, πρέπει νὰ ἦνε τις ἢ ὅλως ἀδαὴς τῆς Μουσικῆς ἢ ἐθελουσίως νὰ τυφλώττῃ. ὅπως διϊσχυρισθῇ ὅτι αὕτη δὲν εἶνε ὁ μονότονος κλάδος τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, ἂν οἱ τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες παρὰ τῶν ἐθνικῶν πατέρων γραφῇ παραλαβόντες μέχρις ἡμῶν διετήρησαν. Τὸ καθ' ἡμᾶς ὁμολογοῦμεν ὅτι ὡς πρὸς τὰς ἀρχικὰς βάσεις εἶνε Ἑλληνικωτάτη, ὡς πρὸς τὸ ὕφος ὅμως διστάζομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι διετηρήθη, διότι τοῦτο ἦτον ἴσως ἀδύνατον νὰ γράφεται.

Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, ἂν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Μουσικὴ ἐδιδάσκετο ἐν τοῖς σχολείοις καὶ κατετάσσετο ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὑποχρεωτικῶν μαθημάτων. Οἱ Πατέρες, οἱ ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ μεγάλοι ἀναφανέντες θεσπέσιοι πρόγονοι, τὴν Μουσικὴν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων τάττοντες ἐτίμων αὐτὴν ὡς θεόσδοτον « Ἡ γοῦν Μουσικὴ Θεῶν εἶναι δῶρον ὁμολογεῖται » κατὰ τὸν Θεῖον Πλάτωνα.

Ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς οἱ τὰ πρῶτα ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ φέροντες, μὴ' αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων ἐξαιρουμένων, κατεγίνοντο περὶ τὴν Μουσικήν, σήμερον δὲ ἀτυχῶς ἡ περὶ αὐτὴν ἐνασχόλησις θεωρεῖται ὡς βάναυσος ἐργασία, καὶ διὰ τὴν μεγάλην περιφρόνησιν τοῦ ἐπαγγέλματος ψάλλει ὁ τυχών. Ἄλλοτε πολλαὶ δεκάδες δοκίμων ἀνδρῶν συνεχρότουν χορὸν δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, νῦν δὲ

τὴν θέσιν τῶν πάλαι δεκάδων εἰς μόνος ψάλτης, καὶ ἄχρι σήμερον κατ' ὄνομα μόνον σώζονται δεξιὸς χορὸς καὶ ἀριστερὸς χορός, ἀλλ' οὐχὶ πράγματι καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τῇ Μουσικῇ πρέπουσαν καὶ ἀπαιτουμένην ἁρμονίαν περιμένουσιν οἱ ἀκροαταὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μεμονωμένου ψάλτου, ὅστις, ἀναδεχόμενος ὅλον τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν μόχθον τῶν ἄλλοτε δεκάδων ψαλτῶν, ἐπιμοχθεῖ ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς καὶ τέσσαρας κατὰ συνέχειαν πολλάκις ὥρας, δι' ὃ καὶ ἔνιοι αὐτῶν καταντῶσι φθισικοί. Τοιοῦτος λοιπὸν ἐκ τοῦ ἀγῶνος κεκμηκὼς καὶ κατάμονος ψάλτης ποίαν ἁρμονίαν ἢ τέρψιν δύναται νὰ παράσχῃ; Ἔστω καὶ τὸ ὡραιότερον κλειδοκύμβαλον, ὅταν ἀφαιρεθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ τὰ βοηθητικὰ μέσα καὶ παίζεται μονοτόνως, δι' ἑνὸς μόνου δακτύλου, ποίαν ἁρμονίαν ἢ τέρψιν δύναται νὰ παράσχῃ; Ἡ πενιχρὰ τῶν ψαλτῶν μισθοδότησις καὶ ἡ πρὸς γλίσχρον οἰκονομίαν ἑνὸς μόνου ψάλτου διατήρησις ἐταπείνωσε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν Μουσικήν, καὶ τὴν κατέστησε δύσηχον. Αἱ δὲ καταστρεπτικαὶ περιστάσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐσχημάτισαν καὶ Κλῆρον ζαὶ λαὸν ἀμαθῆ, καὶ οὕτω κατέπεσε βαθμηδὸν καὶ ἡ Μουσική. Πολλοὶ δὲ ἀγνοοῦντες τὴν αἰτίαν τῆς ἀηδίας κατακρίνουσι πᾶν τὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς σύστημα. Ἀλλὰ τί πταίει ἡ Μουσική ὅταν ὁ ψάλλων ἦτε μόνος ἢ ἀνάξιος ἢ κακόφωνος; Ἀλλὰ χάρις τῷ Θεῷ ὅτι εὑρέθησαν καὶ εὑρίσκονται ψάλται τινές, πρὸς τοὺς ὁποίους τὸ ἔθνος χρεωστεῖ εὐγνωμοσύνην οὐ μικράν, ὁποιοι δήποτε καὶ ἂν ἦνε, διότι οὐδεὶς αὐτῶν ἐσπούδασεν εἰς συστηματικὴν δημόσιος σχολήν, ἀλλ' ἐκ τοῦ τυχόντος ἔμαθεν ὅ τι γνωρίζει. Παράδηλον δὲ εἶνε, ὅτι πᾶσα σπουδὴ καὶ ἐπιστήμη διὰ τῶν σχολείων διατηρεῖται καὶ βαθμηδὸν προάγεται καὶ τελειοποιεῖται· ὑπῆρξέ ποτε δημόσιον σχολεῖον Μουσικῆς; Ποίαν λοιπὸν καλλιέργειαν καὶ ποίαν πρόοδον ἢ προαγωγὴν περιμένουσιν οἱ περιῤῥαιοῦντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικήν, ἄνευ Σχολείων, ἄνευ Συλλόγων, καὶ ἄνευ συζητήσεων; Ἡ θαυμασία καλλιέργεια τῆς ἑσπερίας Μουσικῆς δὲν προήχθη αὐτομάτως. Τὰ ἔθνη καὶ αἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης τὴν προήγαγον καὶ προάγουσιν. Οἱ δ' ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὡς εἴπομεν, περὶ πλείστου ἐποιοῦντο τὴν Μουσικὴν καὶ ἦτο τὸ ἐντρύφημα καὶ κόσμημα παντὸς ἐλευθέρου πολίτου. Σήμερον δυμως ἡ περὶ αὐτὴν ἐνασχόλησις θεωρεῖται ὡς βάναυσος ἐργασία. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ διαφθαρῇ καὶ χαθῇ ἡ τοιαύτη καὶ ἐπὶ τοσοῦτο παρημελημένη Μουσική; Πῶς νὰ τὴν σπουδάσωσιν οἱ βουλόμενοι; Γνώτωσαν λοιπὸν οἱ κατηγοροῦντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν ὅτι δὲν πταίει ἡ Μουσική, ἀλλ' ἡμεῖς, ἡμεῖς αὐτοί διότι δὲν τὴν ἐκτιμῶμεν οὔτε τὴν καλλιεργοῦμεν καὶ οὔτε μεταχειριζόμεθα πρὸς αὐτὴν τοὐλάχιστον καλοὺς καὶ ἀξίους μουσικοὺς προσθέτοντες δύο ἢ τέσσαρας καλλιφώνους βοηθοὺς πρὸς πλειοτέραν ἁρμονίαν καὶ ζωηρότητα, ἀλλὰ τοὐναντίον διὰ γλίσχρον οἰκονομίαν ἢ μᾶλλον κακὴν φειδωλίαν ἔχομεν καὶ ἀνεχόμεθα ἀνίκανόν τινα ἢ κακόφωνον ἢ ἀδαῆ τῆς Μουσικῆς παράφωνον ψάλτην· ἐν τοιαύτῃ καταστάσει δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι πταίει ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσική; Εἶνε ἄρα λόγος δίκαιος νὰ εἴπωμεν ὅτι πταίει τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ οὐχὶ ὁ ἀναξίως παίζων; Μὴ ὑποθέτῃ τις ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μελῳδία καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἦτον οὕτω παρημελημένη καὶ ἀηδής, οἵα ὑπάρχει σήμερον· ὄχι, ὄχι· ἔχασεν ἀρκετὰ ἡ Μουσικὴ αὕτη ἕνεκα τῶν καταστρεπτικῶν τοῦ ἔθνους περιστάσεων. Ὅσον ὁ ἕτερος κλάδος τῆς Μουσικῆς διὰ τῆς ἐπιμελείας τῆς Εὐρώπης ἔλαβε καλλιέργειαν καὶ ὑψώθη, τόσον τοὐναντίον ὁ παρ' ἡμῖν κλάδος, ἤτοι ὁ μονότονος, διὰ τῆς ἀμελείας ἡμῶν ἐξησθένησε καὶ τοσοῦτον, ὥστε κινδυνεύει νὰ ξηρανθῇ καὶ νὰ χάσῃ πᾶν ἴχνος Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς, νοσοῦσα τὴν σήμερον σπουδαίως.

Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι νὰ συστηθῶσι σχολεῖα Μουσικὰ καὶ Σύλλογοι, ὥστε διὰ τῆς ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων μουσικῆς ἐκπαιδεύσεως ὅλου τοῦ ἔθνους νὰ καλλιεργήσωμεν τὸν Πατρικόν μας κῆπον (Ἐκκ. Μουσ.), μὴ ἐπιθυμοῦντες τὸν τοῦ γείτονος ξένον (Εὐρωπαϊκήν). Καὶ ἅπας δὲ ὁ ἱερὸς Κλῆρος, πρὸς ὃν ἀπαραίτητος καὶ ἡ Μουσική, ὑποχρεωτικῶς πρέπει νὰ σπουδάζῃ αὐτήν, ὥστε νὰ γνωρίζῃ εὐρύθμως νὰ ψάλλῃ καὶ βοηθῇ ἔν τε τῷ Ναῷ καὶ ἐκτός, μάλιστα ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσιν ἀπέναντι τοσούτων ἄλλων ἐθνῶν, περιφρονούντων τὴν Μουσικήν μας. Διὰ τῶν μέσων τούτων καλλιεργουμένη ἡ ἐθνική μας Μουσική, βεβαίως θὰ λάβῃ βαθμηδὸν τὴν πρέπουσαν μεταβολὴν καὶ θὰ ἀποκατασταθῇ ἔτι ζωηρὰ καὶ μελῳδική. Προσέτι εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι νὰ ἀπαγορεύωνται αἱ ἄνευ βιβλίων ψαλτῶν τινων ψαλμῳδίαι, αἵτινες, ἐκ στήθους ποιοῦντες ἰδιαιτέρας γραμμὰς καὶ ξένας στροφὰς ἕκαστος κατ' ἰδίαν βούλησιν πρὸς ἐπίδειξιν τῆς πολυμαθείας των, ἐκπίπτουσι τοῦ σκοποῦ τῶν Θείων Πατέρων. Ἡ Ἐκκλησία θέλει ἁπλῆν Μουσικήν, οὐχὶ δὲ τεχνικήν, ὡς τὴν Κοσμικήν. Τὸ ἐξωτερίζειν δὲν εἶνε μόνον ἡ πρόσθεσις γραμμῆς τινος ἀπὸ τῆς Κοσμικῆς Μουσικῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικήν, ἀλλὰ καὶ Ἐκκλησιαστικῆς τινος γραμμῆς ἡ πρόσθεσις ἐπ' ἄλλῳ τινὶ κεκανονισμένῳ Ἐκκλησιαστικῷ ἄσματι θεωρεῖται παρεκτροπή. Ταῦτα εἶνε τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμεν, ἵνα τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν Μουσικὴν καλλιεργήσωμεν.

Ἐὰν θέλωμεν νὰ καλώμεθα ἀπόγονοι τῶν τοσούτους θησαυροὺς ἐγκαταλιπόντων εἰς ἡμᾶς προγόνων καὶ ἄξιοι κληρονόμοι αὐτῶν, πρέπει νὰ φροντίσωμεν περὶ τῆς καλλιεργείας τοῦ πατρικοῦ ἡμῶν κήπου (Τῆς Ἐκκλ. Μουσ.), φροντίζοντες καὶ περὶ τῆς παρελθούσης εὐκλείας καὶ περὶ τῆς τοῦ μέλλοντος δόξης, περὶ ἧς κατὰ τὸν θεῖον ἡμέτερον προπάτορα, τὸν Ὅμηρον λέγω τῶν φιλοσόφων Πλάτωνα, μόνον τὰ ἀνδράποδα δὲν φροντίζουσι.

Τέλος ταῦτα κατὰ καθῆκον λέγω· ὅστις δὲ ἔχει καλλίτερα τούτων, ἂς μὴ διστάσῃ νὰ φωτίσῃ τὸ ἔθνος, ἵνα διὰ τῶν συζητήσεων φωτισθῇ.

Ὁ ἐν Μουσικοῖς ἐλάχιστος
ΜΙΣΑΗΛ ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ
ἀ. ψ α λ τ. τ ο ῦ Ἁ γ. Δ η μ η τ ρ ί ο υ.

ΤΟΠΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΜΥΡΝΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ.

Σμύρνη καὶ *Σμύρνα*, ἡ. Ὑπὸ τῶν ἐκ Θεσσαλίας ἐλθόντων Αἰολέων καὶ τὴν Κύμην οἰκησάντων κτισθεῖσα τὸ πρῶτον, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Μέλητος, κατὰ τὸ Ναύλοχον (Δαραγάτσι) ἐπὶ τοῦ παρακειμένου λόφου, ὡς εἰκάζομεν ἐκυριεύθη ἔπειτα ὑπὸ τῶν Ἰώνων (Ἐφεσίων, Κολοφωνίων καὶ ἄλλων) καὶ ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἀκροπόλεως Σμύρνης, κτισθείσης ὑπό τινος τῶν Ἀμαζόνων, ἐχούσης τ' ὄνομα τοῦτο. Οἱ Αυδοὶ ἐπὶ Γύγου, πολεμοῦντες τοὺς Σμυρναίους, εἰσεχώρησαν, ἴσως διὰ νυκτός, εἰς τὸ τεῖχος αὐτῶν, ἀλλ' οἱ Σμυρναῖοι, ἀνδρείως ἀντισταθέντες, ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθρούς, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς γενναιότητος ἐκείνων τῶν Σμυρναίων ἔλεγεν ὁ περίφημος τῶν Μεσσηνίων ἀρχηγὸς Ἀριστομένης πρὸς ἐμψύχωσιν αὐτῶν καὶ γενναίαν ἀντίστασιν, ὅτε ὡσαύτως διὰ νυκτὸς εἰσῆλθον οἱ πολέμιοι Σπαρτιᾶται εἰς τὴν Εἶραν, τὸ τελευταῖον τῶν Μεσσηνίων καταφύγιον. Ἀκολούθως ἐπὶ τοῦ σκληροῦ Σαδυάτου, βασιλέως αὐτῶν, οἱ Αυδοὶ ἐξ ἐπιβουλῆς ἐπέτυχον τὴν ἅλωσιν καὶ κατεδάφισιν ἐκείνης τῆς Σμύρνης, οἱ δ' ἐπιζῶντες μετὰ τὴν καταστροφὴν Σμυρναῖοι διεσπάρησαν εἰς τὰ πέριξ χωρία, ὅπου διέμενον τετρακόσια ἔτη κωμηδὸν οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, μέχρις οὗ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας συνῴκισεν αὐτοὺς καὶ ἄλλους Ἕλληνας πέραν τοῦ Μέλητος πρὸς δυσμὰς ἐπὶ τοῦ λόφου ἢ βουνοῦ *Πάγου*, ἐφ' οὗ καὶ ὑφ' ὃν κεῖται ἄχρι νῦν ἡ περιώνυμος αὕτη πόλις, πατρὶς τοῦ Ὁμήρου, τοῦ πατρὸς τῶν ποιητῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, οὕτως εἰπεῖν, ἁρμονικώτατα ποιήσαντος κατὰ πιθανολογίαν ἐν τῇ τότε γλώσσῃ τῶν Σμυρναίων, περιεχούσῃ καὶ ἰωνισμοὺς καὶ αἰολισμούς.

Πρὸς κτίσιν τῆς νεωτέρας Σμύρνης ἐπὶ τοῦ Πάγου ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε προηγουμένως ἐκ τοῦ ἐν Κλάρῳ μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος τὸν ἀκόλουθον χρησμόν.

Τρισμάκαρες κεῖνοι καὶ τετράκις ἄνδρες ἔσονται
Οἳ Πάγον οἰκήσουσι πέρην ἱεροῖο Μέλητος.

Λέγει δὲ ὁ χρησμὸς *ἱερὸν* τὸν Μέλητα ποταμὸν ἴσως διὰ τὴν παρ' αὐτῷ γέννησιν τοῦ Ὁμήρου, ἐπονομασθέντος διὰ τοῦτο Μελιτηγενοῦς ἢ Μελισηγενοῦς, καὶ πιθανῶς διά τι ἱερὸν ἢ τέμενος Ὁμήρειον, ὅπερ ἴσως πρὸς τιμὴν τοῦ Ὁμήρου εἶχον καὶ πρότερον παρὰ τὸν Μέλητα οἱ κωμηδὸν οἰκοῦντες, ὡς μετέπειτα οἱ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τοῦ Πάγου συνοικισθέντες Σμυρναῖοι, ἀφοῦ καὶ ἄλλοι πολλοὶ Ἕλληνες ἐτίμων τὴν μνήμην τοῦ Ὁμήρου.

Σημειωτέον, ὅτι ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, κτίζων πολλὰς νέας πόλεις, ἔδιδε μόνον τὸ σχέδιον καὶ τὰς χρειώδεις παραγγελίας καὶ προστάγας, ἐκτελουμένας ὑπό τινος ἐπὶ τούτῳ διοριζομένου ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν ἀξιωματικῶν. Διὸ ἐλέγετο, ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἔκτισε τὴν νεωτέραν Σμύρνην, ἣν ηὔξησε καὶ ἐκαλλώπισεν ἔτι πλέον ὁ γενναῖος καὶ φιλόκαλος Λυσίμαχος.

Ἐν τῷ παρόντι ἐκθέτομεν πρὸς κοινὴν γνῶσιν καὶ χρῆσιν τὰς ὀνομασίας τῶν διαφόρων τῆς πόλεως ταύτης μερῶν καὶ ἀκολούθως τὰς τῶν περιχώρων, ἐξελληνίζοντές τινας αὐτῶν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης.

Πάγος, ὁ. Ὁ λόφος ἢ τὸ βουνόν, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ἡ νεωτέρα Σμύρνη, ἐκτεινομένη νῦν καὶ εἰς τὴν ὑποκειμένην πεδιάδα προσαρκτίαν μέχρι τῆς θαλάσσης.

Ἄκρα, ἡ. Τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πάγου τεῖχος, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἱερὸν ἢ ναὸς Διὸς Ἀκραίου. Πολλὰ νομίσματα τῶν τότε Σμυρναίων φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. Τὸ τεῖχος αὐτό, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Βατάτση κατὰ τὴν 13 ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, σώζεται ἄχρι νῦν ἠρειπωμένον. Παρὰ τὴν κυριωτέραν τοῦ τείχους τούτου πύλην ἦτο ἐγκτισμένη ὑψηλὰ προτομή τις μεγαλόσωμος τῆς Ἀμαζόνος Σμύρνας κατὰ τὴν κοινὴν φήμην, ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος κατά τινας τῶν ἀρχαιολόγων, καὶ ἐπειδὴ τὴν προτομὴν ταύτην ἐρασθείς, ὡς ἐλέγετο, νέος τις Τοῦρκος, ἤρχετο ἐκεῖ καὶ διέτριβεν ὡς ἐρωτόληπτος μετά τινος μουσικοῦ ὀργάνου, ὁ πατὴρ τοῦ νέου ἔθραυσεν ἐπίτηδές τινα μέρη τοῦ προσώπου αὐτῆς. Ἡ προτομὴ αὕτη ἀπό τινων ἐτῶν λείπει ἐκεῖθεν, καὶ ἄγνωστον τί ἀπέγινε.

Μέλης, ητος, ὁ. Τὸ παρὰ τὸν Πάγον ῥέον ποτάμιον.

Μελητία κοιλάς, ἡ. Ἡ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Πάγου, δι' ἧς ῥέει ὁ Μέλης καὶ ἐν ᾗ ὑπάρχουσι μῦλοι, κῆποι, ἀγροκήπια καὶ ἡ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ.

Ὁμηρεῖον, τό. Ὁ μεταξὺ Ἀρτεμισίου καὶ Μέλητος τόπος, ἐφ' οὗ τὸ προάστειον τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου. Αὐτόθι πιθανῶς παρὰ τὸν Μέλητα, πέραν τῆς νῦν γεφύρας πρὸς ἀνατολάς, ἔκειτο καὶ τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Ὁμήρου ἱερόν, οὕτω λεγόμενον. Ἴσως δὲ τὸ ἱερὸν τοῦτο ὑπῆρχεν αὐτόθι καὶ πρὸ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς νεωτέρας Σμύρνης, τῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου κτισθείσης, διότι πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ πρὸ τούτου οἱ κωμηδὸν οἰκοῦντες Σμυρναῖοι ἐτίμων τὴν μνήμην τοῦ Ὁμήρου, τιμωμένην καὶ πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πάντων διὰ τὰ θαυμαστὰ ποιήματα.

Βυρσοδεψεῖα, τά. (Ταμπάχανα), συνοικία τις.

Βουκολεῖον, τό. Ἡ περὶ τὸ ἱερόν, ἤτοι παρεκκλήσιον, τοῦ ἁγίου Βουκόλου, ἐπισκόπου Σμύρνης, συνοικία, νῦν αὐξανομένη κατ' ὀλίγον καὶ χρήζουσα ἰδιαιτέρου σχολείου.

Ἀρμενία, ἡ. Οὕτω λεγομένη κοινῶς (Ἀρμενιά), ἡ τῶν Ἀρμενίων συνοικία.

Θέατρον, τό. Θέσις τις ἐν τῇ Τουρκικῇ συνοικίᾳ, περιέχουσα τὸ ἀξιοσημείωτον ἐρείπιον ἀρχαίου θεάτρου Ἑλληνικοῦ, κείμενον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τοῦ Πάγου κλιτύν.

Κεραμεῖα, τά. (Κεραμιδάδικα), θέσις τις ἄνωθεν τῆς Ἄνω Συνοικίας, ὅπου τὰ πλεῖστα τῶν κεραμείων τῆς πόλεως.

Ἄνω συνοικία, ἡ. (Ἐπάνω μαχαλᾶς), συνοικία Ἑλληνική, εὐάερος καὶ καλλιθεάμων, ἔχουσα καλὴν Ἐκκλησίαν καὶ τ' ἀπαιτούμενα σχολεῖα, ἐπὶ τῆς μεσαίας τοῦ Πάγου κλιτύος. Ἔρχονται καὶ δι' αὐτῆς οἱ νῦν Σμυρναῖοι εἰς τὴν μονὴν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ ὑπερβαίνοντες τὸν Πάγον. Τὴν παλαιὰν ταύτην καὶ ἀξιοσύστατον συνοικίαν ἀμελοῦσι παραδόξως οἱ Σμυρναῖοι, ἐκτεινόμενοι εἰς τὴν πεδιάδα. Αὐτόθι σώζεται προσκύνημα ὑπόγειον, λεγόμενον *Παναγία Γαλατοῦσα*, καὶ εἰς αὐτὸ ἔρχονται αἱ θηλάζουσαι γυναῖκες. Αὐτόθι καὶ ἀξιοθέατος Ἐκκλησία διὰ τὰ καλὰ ξυλογλυφήματα.

Ἡρακλεῖον, τό· (Ναμαζκιάχ), ὅπου πιθανῶς τὸ πάλαι ἦτο ναὸς Ἡρακλέους, μετασχηματισθεὶς ἔπειτα εἰς ναὸν ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Θέσις εὐάρεστος μεταξὺ τῶν συνοικιῶν Τουρκικῆς καὶ Ἑβραϊκῆς. Τὴν θέσιν ταύτην κατέσχον οἱ κρατοῦντες καὶ οἱ Χριστιανοὶ μετέθεσαν εἰς τὴν Ἄνω Συνοικίαν αὐτῶν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου.

Ἑβραϊκή, ἡ· Συνοικία τῶν Ἰσραηλιτῶν, οὕτω λεγομένη κοινῶς.

Λαχανεῖον, ἢ Λαχανοπωλεῖον, τό· (Λαχανοπάζαρον), θέσις μεταξὺ Ἑβραϊκῆς καὶ Ἀγορῶν.

Ἀγοραί, αἱ· (Τσαρσία), διάφορα πρατήρια.

Καστανοπωλεῖον, τό· (Κεστενὲ παζάρ), ὅπου πιθανῶς ἡ ποτὲ θαυματουργὸς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τὸ νῦν τέμενος τουρκικόν.

Ὅρμος, ὁ· (Ἀλη-πασᾶ βαρανέ), ὁ ὑπὸ Τιμούρου τοῦ Χωλοῦ (Ταμερλάνου) χωσθεὶς λιμήν, παρ' ᾧ ἔκειτο τείχισμά τι (Κρομμυδόκαστρον), κατεβαρισθὲν νεωστί.

Νομαρχεῖον, τό· (Κονάκι) τὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ νομοῦ οἴκημα καὶ γραφεῖον, καὶ ἡ αὐτόθι συνοικία.

Στρατών, ὁ· (Κισλᾶς ἢ Καζάρμα), αὐτόθι.

Μητρῷον, τό· Θέσις, ὅπου τὰ μνήματα τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τοῦ ποτὲ αὐτόθι ναοῦ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν.

Μελαντία, ἡ· (Καρατάσι), προάστειον παράλιον καὶ εὔαερον, ἔχον Ἐκκλησίαν Ἀνάληψιν καὶ σχολεῖον καλόν.

Λίον, τό· Προάστειον ἄνωθεν τῆς Μελαντίας πρὸς ἀνατολάς, ἐπί τινος ὀροπεδίου τοῦ Πάγου. Αὐτόθι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνεκαλύφθη ἐρείπιον, πιθανῶς παλαιοῦ τῶν Σμυρναίων μοναστηρίου, ὀνομαστοῦ κατὰ τὸν Μεσαιῶνα, ἀρχαιότερον δὲ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸ προάστειον τοῦτο, ἀναγκαιότατον διὰ τὴν θέσιν, οἰκούμενον τὰ νῦν ὑπὸ ἱκανῶν οἰκογενειῶν Χριστιανικῶν καὶ συχναζόμενον ὑπὸ τῶν χωρίων τῆς εἰς Ἔφεσον ὁδοῦ, στερεῖται εἰσέτι προσκυνήματος ἐξ ἀμελείας τῶν ἁρμοδίων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, καὶ περ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ προαστείου παρεκάλεσαν αὐτοὺς διὰ τοῦτο, ὑποσχόμενοι προσωπικὰς ἐργασίας ἀμισθί.

Πρατήρια, τά· (Πεζεστένια).

Γελοπωλεῖα, τά· (Γυαλιάδικα).

Γερανεῖον, τό· Συνοικία τις παρὰ τὸ Τρίστρατον.

Γυμνάσιον, τό· Συνοικία μεταξὺ Ἀρμενίας καὶ Γερανείου, ἐν ᾗ τὸ πάλαι πιθανῶς ὑπῆρχε τὸ Γυμνάσιον τῶν Σμυρναίων. Αὐτόθι κεῖται ἡ τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησία.

Νέα, ἡ· (Καινούργιος Μαχαλᾶς), Συνοικία καλὴ μεταξὺ Γερανείου καὶ Νοσοκομείων.

Νοσοκομεῖα, τά· Συνοικία ἐν ᾗ ὑπάρχουσι τό τ' Ἑλληνικὸν καὶ ἄλλα νοσοκομεῖα.

Σκαλινή, ἡ· (Φραγκο-μαχαλᾶς), συνοικία παραλία, ἔχουσα σκολιὸν σχῆμα.

Κοπριαί, αἱ· Συνοικία καλή, οὕτω λεγομένη κοινῶς.

Ἠλατυάγεια, ἡ· (Φαρδὺ σοκάκι), Συνοικία τις.

Φασουλᾶς, ὁ· Οὕτω λέγεται κοινῶς συνοικία τις μεταξὺ τοῦ νῦν θεάτρου καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, πιθανῶς ἀπὸ παλαιῶν αὐτόθι κήπων φασολλίων, διότι καὶ αἱ πλησίον συνοικίαι: Κοπριαί, Γερανεῖον, Νέα, ἐμφαίνουσιν, ὅτι ἦσαν πρότερον κῆποι τῆς Σμύρνης. Τινὲς ἀτόπως ἐτυμολογοῦσιν ἄλλως πως τ' ὄνομα τοῦτο.

Βαφεῖα, τά· (Μπογιατσίδικα), νέα συνοικία καλὴ μεταξὺ Φασουλᾶ καὶ Ἀλιπέδου.

Ὀρφανοτροφεῖον, τό· Κατάστημα Ἑλληνικὸν διὰ τὰ ἔκθετα καὶ τὰ Ὀρφανά, περιέχον καὶ Ἐκκλησίαν. Οὕτως ὀνομαστέα ἡ περὶ αὐτὸ καλὴ συνοικία.

Καλλιθέα, ἡ· (Μπελαδίστα), συνοικία τις παραλία.

Ἀλίπεδον, τό· (Σχοινάδικα), ὅπου ἡ Ἐκκλησία τοῦ Προδρόμου καὶ τὰ περὶ αὐτὴν σχολεῖα. Συνοικία χαρίεσσα.

Ἄκρη, ἡ· (Πούντα), ἄκρα τις τοῦ Ἀλιπέδου μεταξὺ τοῦ Σμυρναίου κόλπου καὶ τοῦ Αἰολικοῦ μυχοῦ, ἡ κλείουσα τὸ Ναύλοχον. Καὶ ἡ θέσις αὕτη συνοικίζεται κατ' ὀλίγον. Αὐτόθι κεῖται τὸ μέγα τοῦ Δημοσθένους Ἰσηγόνου πρωτεῖον σιδηρουργεῖον.

Ναύλοχον, τό· (Δαραγάτσι), θέσις εὔορμος μεταξὺ Ἀλιπέδου καὶ Ἀρτεμισίου, συνοικιζομένη κατ' ὀλίγον. Αὐτόθι ὑπάρχει τὸ Ἑλληνικὸν *Κοιμητηρεῖον*.

Ἀρτεμίσιον, τό· (Χαλκὰ μπουνάρ). Αὐτόθι τὸ πάλαι ὑπῆρχε βωμὸς Ἀρτέμιδος, ἧς τὸ ἄγαλμα εὑρέθη πρό τινων ἐτῶν.

Βιώνιον, τό· Ὁ ἀπέναντι τοῦ Ἀρτεμισίου πρὸς νότον λόφος πετρώδης, ἐφ' οὗ πιθανῶς ἐρχόμενος ἐκ τῆς Φλόσας ὁ Σμυρναῖος ποιητὴς Βίων, ἔγραφε ποιήματα, βλέπων τὸν λειμῶνα τοῦ Ἀρτεμισίου.

Φλόσα, ἡ· Πιθανῶς προάστειον τῆς νεωτέρας Σμύρνης, ἴσως καὶ τῆς ἀρχαίας, κατοικηθὲν ἔτι πλέον μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς. Αὐτόθι ἐγεννήθη κατὰ Σουΐδαν ὁ ποιητὴς Βίων, λεγόμενος Σμυρναῖος διὰ τὸν πολὺν πλησιασμὸν τοῦ προαστείου πρὸς τὴν νεωτέραν Σμύρνην, ὡς καὶ πρὸς τὴν παλαιάν. Κατ' εἰκασίαν ἡ θέσις τῆς Φλόσας ἦτο ἀπέναντι τοῦ Πάγου καὶ τοῦ Μέλητος πρὸς ἀνατολάς, ἐπὶ τοῦ αὐτόθι λόφου, ἐφ' οὗ σώζονται σημεῖα παλαιᾶς οἰκήσεως.

Κρηπίς, ἡ· Ὁ νῦν κατασκευαζόμενος τῆς πόλεως αἰγιαλὸς πρὸς τὸν κόλπον, κλειόμενος ἐνιαχοῦ ὑπὸ δύω μώλων ἢ προκυμαιῶν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν πλοίων ἐνόρμησιν κτλ.

(ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 218.)

Ἐπίσημοι οἰκοδομαὶ τῆς Ἁγίας πόλεως.

Πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς τοῦ Ναοῦ εἰσόδου εὑρηται ἐντὸς τῆς ἁγίας αὐλῆς (*) τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ Ναοῦ, οἰκοδόμημα στε-

(*) Ἀφ' οὗ ἅπασα ἡ Παλαιστίνη λέγεται «ἁγία Γῆ,» ἀφ' οὗ τὰ ὄρη λέγονται «ἅγια» ὡς ἡ ἁγία Σιών, τὸ ἅγιον ὄρος Θαβώρ, τὸ ἅγιον ὄρος Ἐλαιών, ἡ ἁγία Γεθσημανή, τὸ ἅγιον ὄρος ὁ Ἄθως» κτλ., δὲν εὑρίσκομεν τὸν λόγον διὸν φαίνεται παράδοξον, ἀπαρτιλόν, ἀγυρτικὸν κτλ. ὁπόταν τὸ ἐκ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τὸ ἀπὸ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἀκοίμητον λυχνίαν διαδόμενον ἐξηγιασμένον φῶς λέγεται «Ἅγιον φῶς.»

ρεὸν καὶ ἀρχαῖον, ὅπερ, ὡς λέγεται καὶ ἱστορεῖται, ἦτο ἄλλοτε πεντώροφον, ἀλλὰ, σεισμοῦ γενομένου κατὰ τὸ ἔτος 1545, κατέπεσον αἱ τρεῖς ὀροφαί. Ἐπὶ τοῦ ἐναπολειπομένου ἤδη οὐδεὶς ὑπῆρχε κώδων μέχρι τῶν Κριμαϊκῶν, ὅτε ἐκρεμάσθησαν ἐπ' αὐτοῦ μέγιστοι καὶ ἠχητικώτατοι κώδωνες.

Παρὰ τῷ βάθει τοῦ κωδωνοστασίου, δηλ. ἐν τῷ πρώτῳ πατώματι ὑπάρχει ἐκκλησία τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων, ἐν ᾗ ἐναποθέτονται τὰ ὀστᾶ τῶν ἀοιδίμων Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ.

Πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς ὑπάρχει ἄλλη ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τῶν Μυροφόρων, δι' ἣν ἡ παράδοσις θέλει ὅτι εἶνε ὁ τόπος, ἐν ᾧ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀπήντησε τὸν Κύριον τῆς δόξης καὶ ὑπέλαβεν αὐτὸν ὡς κηπουρόν.

Πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς ὑπάρχει τρίτη ἄλλη Ἐκκλησία ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου τιμωμένη, ἐν ᾗ ὑπάρχει ὁ Πατριαρχικὸς ἀρχαῖος τῆς Ἱερουσαλὴμ θρόνος, ἐν ᾧ ἵστανται μόνοι οἱ τῆς Ἱερουσαλὴμ Πατριάρχαι καὶ οὐδεὶς ποτὲ ἕτερος ἐπίσκοπος ἢ Μητροπολίτης.

Ἡ ἁγία αὐλὴ χρησιμεύει σήμερον ὡς ἡ ἀγορὰ τῶν τῆς ἁγίας Γῆς προϊόντων, ἅτινα πωλοῦνται εἰς τοὺς Προσκυνητάς, ἐξ ὧν εἶνε πάντοτε πλήρης ἐκ διαφόρων φυλῶν καὶ ἐθνῶν. Πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἁγ. ταύτης Αὐλῆς ὑπάρχει τὸ τῆς Ἁγ. Γεθσημανῆς Μετόχιον, ἀνεγερθὲν ἐπὶ ἐπειπίων ἀρχαίων. Πρὸς μεσημβρίαν πάλιν αὐτοῦ ἐξαπλοῦται μέγα οἰκόπεδον, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἄλλοτε τὸ Νοσοκομεῖον τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας.

Πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Μετοχίου Γεθσημανῆς ὑπάρχει μικρὸν τζαμίον τοῦ Ὁμαρ-Χατάπ, ἐν ᾧ ὑπάρχει σχολεῖον ὀθωμανικόν. Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς « Ἁγίας Αὐλῆς » ὑπάρχει οἰκοδομὴ ἢ μονύδριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Ἀβραάμ, ἐν ᾧ παραμένει ὁ Ἁγ. Σκευοφύλαξ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἐν ᾧ προετοιμάζεται δαπάνῃ αὐτοῦ τοῦ Σκευοφύλακος ἡ τροφὴ τῶν ἐν τῷ Ναῷ ἐγκλείστων Πατέρων. Λέγεται δὲ καὶ πιστεύεται ὅτι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἔκειτο ὁ τόπος ἔνθα ὁ Ἀβραὰμ ἔστησε θυσιαστήριον ἵνα τελέσῃ τὸ τῆς θυσίας τοῦ υἱοῦ του δρᾶμα! ἡ οἰκοδομὴ δ' αὕτη ἢ τὸ μονύδριον εἶνε προσκεκολλημένον εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς τοίχους τοῦ Ναοῦ ἢ τοῦ Ἁγ. Γολγοθᾶ.

Πρὸς δυσμὰς τοῦ Ναοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Χριστιανικῆς συνοικίας, ἥτις ἀποτελεῖται ἀπὸ οἰκοδομάς, εἰς τὸ ἡμέτερον Μέγα Μοναστήριον ἀνηκούσας, κεῖται τὸ πράγματι μέγα καὶ πολυσύνθετον ἐκ διαδρόμων καὶ ἐπιπροσθέσεων περίπυστον τῶν Ὀρθοδόξων μοναστήριον ἢ ὡς λέγεται μοναστήριον τῶν Γραικῶν, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ τὴν «ἁγίαν Πόρταν» τοῦ Ναοῦ, περιβάλλει τὰ δυτικὰ καὶ μεσημβρινὰ μέρη αὐτοῦ καὶ προβαίνει εὐρυχωρούμενον ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦ 1851 ἤδρευον καὶ οἱ τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχαι· ἀλλ' ἐπὶ τῆς προλεχθείσης ἐποχῆς τοῦ 51 ἠγέρθη ἔξωθεν αὐτοῦ οἰκοδομὴ εὐρύχωρος καὶ δυναμένη νὰ φέρῃ ἐπιτυχῶς τὸ ὄνομα πατριαρχεῖα, ἥτις συνδέεται μετὰ τοῦ μεγάλου μοναστηρίου διὰ γεφυροειδοῦς οὕτως εἰπεῖν καμάρας.

Τὸ κεντρικὸν τοῦτο μέγα μοναστήριον ἔχει πολλὰ ἄλλα ὑποεξαρτήματα, ἐξ ὧν εἶνε λ. χ. τὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου μοναστήριον, ἔνθα ὑπάρχει τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Ἁγ. Τάφου, τὸ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸ τῶν Ἀρχαγγέλων, τὸ τοῦ Προδρόμου, τὸ τοῦ Χαραλάμπους, τὸ τοῦ Σπυρίδωνος, τὸ τῆς Ἁγ. Αἰκατερίνης, τὸ τῆς μεγάλης Παναγίας, τὸ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, τὸ τοῦ Ἁγ. Βασιλείου, τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἕτερον τοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν Ἑβραίων συνοικίᾳ κτλ. ἐν οἷς φιλοξενοῦνται αἱ χιλιάδες τῶν προσκυνητῶν ἐν ὅλῃ τῇ δυνατῇ ἀναπαύσει καὶ εὐρυχωρίᾳ καὶ ἅπερ διοικοῦνται παρὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἡγουμένων ὄντων ἐλευθέρων πάσης ἑτέρας ἐπεμβάσεως.

Ὕστερον ἀπὸ τὰ ἡμέτερα ταῦτα ἱδρύματα ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα, ὡς λ. χ. τὸ τῶν Λατίνων μοναστήριον καὶ πατριαρχεῖον, τὸ τῶν Κοπτῶν, τὸ τῶν ὀλίγων Ἀβυσσηνῶν, τὸ τῶν Ἀρμενίων κτλ.

Τὸ ἡμέτερον Μοναστήριον ἢ ἡ Ἀδελφότης ἔχει καὶ συντηρεῖ ἐκτὸς τῶν ἀριθμηθέντων μονυδρίων πολλὰς οἰκίας μικρὰς καὶ μεγάλας, συντηρεῖ καὶ ὑποστηρίζει σχολεῖον, εἰς ὃ φοιτῶσιν ἅπαντες οἱ παῖδες τῆς Ἱερουσαλήμ, πρὸς οὓς παρέχονται δωρεὰν ἅπαντα τὰ βιβλία, ὁ γραφικὸς χάρτης κτλ. καὶ διδάσκονται ἐν αὐτῷ πολλὰ καὶ χρήσιμα μαθήματα. Ἡ διδασκαλία ἐπιτηρεῖται ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς μεγάλης τῶν Ἱεροσολύμων Θεολογικῆς Σχολῆς, εἰς ἣν μεταβαίνουσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες ἀνωτέραν ἀνάπτυξιν καὶ εὐρυτέρας γνώσεις· συντηρεῖ παρθεναγωγεῖον, ἐν ᾧ διδάσκονται πολλὰ κοράσια, ὑποστηρίζει ἅπαντα τὰ τῆς Παλαιστίνης δημοτικὰ σχολεῖα, πληρόνει τοὺς διδασκάλους, παρέχει τὰ βιβλία καὶ ἅπαντα τὰ ἄλλα εἰς τοὺς μαθητάς, προνοεῖ περὶ ἁπασῶν τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ Γῇ Ἐκκλησιῶν, ὧν τοὺς ἐγγάμους ἱερεῖς μισθοδοτεῖ καὶ ἐνδύει δὶς σχεδὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀποστέλλει εἰς τοὺς ναοὺς ἁπάσης τῆς Παλαιστίνης τὰ ἱερὰ ἄμφια τὰ δισκοπότηρα, Εὐαγγέλια, βιβλία κτλ. κτλ. καὶ δὴ τὸ ἀνάμα, τὸ θυμίαμα, αὐτὴν τὴν προσφοράν, πολλάκις 16—20—25 ὥρας μακρὰν τῆς Ἱερουσαλήμ!! καὶ ὅμως εὑρίσκονται πολλοὶ Ζωΐλοι, οἱ ὁποῖοι καταφέρονται κατὰ τῆς προνοητικῆς καὶ εὐεργετικῆς ταύτης ἀδελφότητος, ἥτις μόνον μέλημα ἔχει τὴν περιποίησιν τῶν Παλαιστινῶν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ τῶν φώτων τῆς ἐποχῆς.

Ἐκτὸς τούτων ἁπάντων ἀνίδρυσεν ἡ Ἀδελφότης καὶ συντηρεῖ λαμπρὸν καὶ θαυμαστὸν νοσοκομεῖον, ὅπερ οὐδεμία ἄλλη ἐθνότης ἐπραγματοποίησεν ἕως ἤδη· εἰς ὃ συντρέχουσιν ἁπάσης οἱ τῆς Παλαιστίνης ἀσθενεῖς καὶ ἐν ᾧ νοσηλεύονται οἱ ἐκ τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης ἀσθενοῦντες προσκυνηταί. Τὸ τῆς Ἁγιοταφικῆς Ἀδελφότητος νοσοκομεῖον διακρίνεται ἁπάντων τῶν ἄλλων οἰκοδομῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ στερεότητι, φιλοκαλίᾳ, καθαριότητι, ἰατρικῇ περιθάλψει κτλ. Ἡ θέσις αὐτοῦ εἶνε ἐξ τὸ μᾶλλον εὐκραέστερον μέρος καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ εὐρέων κήπων καὶ ἀνθώνων· ὄπισθεν δ' αὐτοῦ ὑπάρχει ἡμέτερον ἄλλο οἰκόπεδον, ἐν ᾧ ρίπτει τὴν σκιὰν αὐτοῦ ὁ ὑπερύψηλος πύργος τοῦ Δαβίδ, ἐφ' οὗ καθήμενος εἶδε λουομένην τὴν Βηρσαβεέ, διὸ καὶ τὸ οἰκόπεδον τοῦτο καλεῖται εἰσέτι κῆπος τῆς Βηρσαβεέ.

Ἐκτὸς ἁπασῶν τούτων τῶν ἀπείρων δαπανῶν, ἐκτὸς τῶν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν ἐξοδευομένων τριῶν χιλιάδων σχεδὸν λιρῶν, δαπανᾷ τὸ Κοινὸν τοῦ Πανσγίου Τάφου

ὑπὲρ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ὀρθοδόξων εἰς διανεμομένην τροφὴν πρὸς αὐτούς, εἰς ἐνοίκια οἰκιῶν των καὶ εἰς πληρωμὴν τῶν Κυβερνητικῶν φόρων των ὑπερ τὰς 22 χιλιάδας λιρῶν ! ! καὶ ὅμως τόσον ἀχαρίστως ἐξεγείρονται καὶ κατακραυγάζουσι κατὰ τῆς καθεκάστην σταυρουμένης ἡρωϊκῆς ταύτης Ἀδελφότητος, ἣν τινα τὸ ἔθνος ἀείποτε παρημέλησε καὶ εἰσέτι παραγνωρίζει!

Τὸ μέγα κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Ἀθήναις θέτουσιν οἱ θερμὰς τὰς κεφαλὰς ἔχοντες καὶ δὲν θέλουσι νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἀπατῶνται, διότι τὸ πρῶτον καὶ τὸ μᾶλλον ἐπαγωγότερον διὰ τὰ πλήθη εἶνε ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ Ἁγία Ἱερουσαλήμ, ἡ ἐξελληνισθεῖσα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν Κωνσταντίνων, τῶν Ἰουστινιανῶν κ. τ. λ. Τὸ κέντρον τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἀνακαλύψωσι πρὸ πολλοῦ οἱ τὰς τύχας τοῦ ἔθνους διαχειριζόμενοι μεροδρεγάλοι ὁμογενεῖς, οἱ εἰς τὰ «Ἐφ ᾧ μὴ δεῖ πάντοτε δαπανώμενοι», πρὶν τὸ ἀνακαλύψῃ καὶ ἠθικῶς τὸ κατακτήσῃ ὁ βορρᾶς διὰ τῶν συγγνωστῶν καὶ ἀσυγγνώστων Πανσλαβιστικῶν μέσων !

Μετὰ τὰς ἐσχάτως ἐπισυμβάσας δημεύσεις τῶν κτημάτων τῆς Ἁγιοταφικῆς Ἀδελφότητος, ἂν δὲν σκεφθῇ καὶ δὲν προνοήσῃ τὸ ἔθνος ὑπὲρ αὐτῆς, ἡ Ἀδελφότης διαλύεται ! ἀποσυντίθεται ! ! καὶ οἱ ἐκ τοῦ βορρᾶ φίλοι ἄρτι ἄρτι τοῦτο προετοιμάσαντες καὶ πρὸς τὴν γοητευτικὴν καὶ συγκινοῦσαν τὰ πλήθη καὶ τοὺς λαοὺς λείαν ἀποβλέποντες ἀκονίζουσι τοὺς κατακτητικοὺς καὶ σφετεριστικοὺς ὀδόντας, καὶ τοὺς ἁρπακτικοὺς ὄνυχάς των προετοιμάζουσιν ὅπως μᾶς καταξεσπαράξωσι καὶ ἠθικῶς μᾶς καταβροχθίσωσι διὰ τῆς εἰκεισποιήσεως τῶν Ἁγίων Προσκυνημάτων, ἅτινα εἶνε μὲν κτῆμα τοῦ ὅλου χριστιανισμοῦ, ἀνήδρυσεν ὅμως, ὑπεστήριξε διὰ πολλῶν καὶ ἀπείρων θυσιῶν ὁ ἑλληνισμὸς καὶ διὰ ποταμῶν μαρτυρικῶν αἱμάτων καὶ εἰσέτι ὑποστηρίζει ! ! !

Ἂν, ὡς ὑπάγουσι τὰ πράγματα, δὲν ἐπέλθῃ πρόνοιά τις συμμαντικὴ ὑπὲρ τῆς ἀδελφότητος, μετὰ 4-5 ἔτη ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐν Ἱεροσολύμοις δὲν θὰ δυνάμεθα νὰ ὑπάρξωμεν.

Τὸ μοναστήριον τῶν Ἀρμενίων εἶνε μέγα καὶ λίαν εὐρύχωρον οἰκοδόμημα κεῖται ἐπὶ τοῦ ὄρους Σιὼν καὶ ἐπὶ θέσεως εὐκάιρου. Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ ἐδρεύει ὁ πατριάρχης αὐτῶν. μετὰ τοῦ λοιποῦ Κλήρου καὶ ἐν αὐτῷ ὑποδέχονται τοὺς ὁμογενεῖς των προσκυνητάς. Ὑπὸ τοῦ ἤδη πατριαρχεύοντος πατριάρχου των συνέστη σχολεῖον εὐρύχωρον, ἐν ᾧ ἐκπαιδεύονται ὑπὲρ τοὺς 40 —50 νέους ὑποτρόφους προωρισμένους διὰ τὸν Κλῆρον· ὑπάρχει ἐν αὐτῷ μικρὰ βιβλιοθήκη καὶ τμῆμα μουσείου ἀρχαιολογίας καὶ ζωολογίας ἱκανὰ ἐμπεριέχον καὶ περίεργα λίαν. διὰ τὰς Ἀρμενικὰς ἀρχαιότητας. Ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς ταύτης τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου· εἶνε ἐπίσημος διὰ τὸ μέγεθος, τὸν πλοῦτον της, καὶ δὴ διὰ τὸ προσκύνημά της, ὅπερ εἶνε τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ἀπεκεφάλισαν τὸν θεῖον Ἰάκωβον οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα διαταχθέντες.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς μεγάλης Ἀρμενικῆς Μονῆς καὶ σχεδὸν ὄπισθεν αὐτῆς ὑπάρχει μικρὰ ἑτέρα Μονὴ ἀνήκουσα ἐπίσης εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Ἀρμενίους καὶ καλουμένη «ἡ Μονὴ τῆς Ἑλλάς.» Ἐδῶ λέγει ἡ παράδοσις ὅτι μετέφεραν τὸν Κύριον ἀπὸ τὸν κῆπον τῆς Γεθσημανῆς οἱ συλλαβόντες αὐτὸν σταυρωταί Του καὶ ἠρωτήθη παρὰ τοῦ Ἄννα περὶ τῆς διδαχῆς Του καὶ περὶ τῶν μαθητῶν Του κτλ. Παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ της ὑπάρχει παναρχαία ἐλαία, ἐφ' ἧς λέγει ἡ παράδοσις ὅτι ἐδέθη ὁ Κύριος ἕως νὰ σκεφθῇ ὁ Ἄννας περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ ἀφ' ἧς ἔσχε τὸ ὄνομα ἡ Μονὴ αὕτη. Τὸ ἱερὸν τοῦ ναοῦ τοῦ μοναστηρίου τούτου λέγουσιν ὅτι κεῖται ἐπὶ τοῦ τόπου ἐκείνου, ἐφ' οὗ καθήμενος ὁ Ἄννας ἠρώτα τὸν Κύριον. Ὑπάρχει μέρος ἐν τῷ ναῷ, ὅπερ δεικνύουσιν ὡς τὴν φυλακὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ δεικνύουσιν ἐκεῖ παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν λίθον, ἡ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὀπὴ σχηματίζει ἀνθρώπινον στόμα καὶ φέρεται ὡς μαρτυρία τῶν λόγων τοῦ Κυρίου «ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται.»

Τὸ «Χράμου-σ-Σερίφ» ἢ τὸ ἅγιον ἱερόν. — Περὶ τῆς μεγάλης ταύτης οἰκοδομῆς λέγει ὁ Ἀρχιμ. κ. Βενιαμὶν Ἰωαννίδης τὰ ἑξῆς, τῆς περιγραφῆς του ἀρχόμενος. «Ἡ παρὰ πᾶσι τοῖς » ὀπαδοῖς τῶν κυριωτέρων πτρ' ἡμῖν θρησκειῶν (λέγει) πολυσέ» βαστος καὶ ἱστορικὴ αὕτη περιοχὴ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἱερῶν » τόπων καὶ οἰκοδομημάτων κεῖται πρὸς τὴν νοτιοανατολικὴν » γωνίαν τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ περιπύστου ὄρους Μωρία, ἔχουσα » ἔκτασιν 150,000 τετραγωνικῶν μέτρων. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ » ὑψοῦτο ἄλλοτε τὸ ἐκπρεπέστερον ἐγκαλλώπισμα τῆς Ἰουδαϊκῆς » μητροπόλεως καὶ τὸ κέντρον τῆς λατρείας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, » ὁ ναὸς δηλαδὴ τοῦ Σολομῶντος. Τὴν περιοχὴν ταύτην πολλά» κις ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ οἱ Ἀπόστολοι διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν » καθηγίασαν, καὶ ἐνταῦθα οἱ διάδοχοι τοῦ Μωάμεθ τὸν ἱερώτατον, » μετὰ τὴν ἐν Μέκκᾳ Καάβαν, τοῦ κόσμου τόπον εὗρον. Αὐτὸς » μάλιστα ὁ Μωάμεθ λέγεται εἰπών, ὅτι ὁ πρῶτος τῶν ἁγίων » τόπων εἶνε ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ πρῶτος τῶν βράχων εἶνε ὁ » βράχος Ἐσ-Σάχρα. Ἡ περιοχὴ αὕτη μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ οἰκο» δομημάτων, κατεχομένη τὴν σήμερον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν » Μωαμεθανῶν, καλεῖται Χάραμου-σ-Σερίφ—ἤτοι ἱερὸς οἶκος.»

Ὁ χῶρος ἅπας, ἐφ' οὗ ἔκειτο ἄλλοτε τὸ ἱερὸν ἐν ᾧ ἐδίδαξεν «ὁ μὴ μεμαθηκὼς γράμματα Ἰησοῦς» καὶ ἐξ οὗ ἐξέβαλε «τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας» καὶ «ἀνέτρεψε τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν», ἔχει θύρας ἢ εἰσόδους δώδεκα· τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶνε πολλαχοῦ βραχώδες, ἐξωμαλισμένον ὅμως δι' ἀνθρωπίνης χειρός. Ὁ χῶρος αὐτοῦ ἔχει πολλὰς ὑποδιαιρέσεις καὶ πολλὰ ἀπαντῶνται ἐστεγασμένα διὰ θόλων μέρη. Εἰς τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἀπαντώμενον στέγασμα ἐδείξάν μοι οἱ συνοδεύοντες βράχου μέρος, ἐφ' οὗ κατὰ τοὺς ὀθωμ. κοιμηθεὶς ὁ Ἰακὼβ εἶδε τὴν μυστηριώδη κλίμακα. Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης πρὸς μεσημβρίαν προχωρήσαντες ἀπηντήσαμεν ἐξάβαθμον ἄνοδον, δι' ἧς ἀνήλθομεν εἰς μέγα καὶ εὐρύτατον ὡραῖον παραλληλεπίπεδον, ἔχον 20,000 ἐκτασιν τετραγωνικῶν μέτρων. Τὸ μέρος τοῦτο ὑποτίθεται ὅτι ἦτο ἄλλοτε ἡ ἐσωτέρα αὐλὴ τοῦ ἱεροῦ εἴτε τὸ «ἅγιον Κοσμικόν». Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ παραλληλεπιπέδου τούτου ὑπάρχει δεκάγωνόν τι ῥδρυμα, οὗτινος τὴν στέγην ὑποβαστάζουσι 17 κίονες. Ὑπὸ τὸν θόλον αὐτοῦ πιστεύουσιν οἱ Ὀθωμανοὶ ὅτι καθήμενος ὁ Δαβὶδ ἔκρινε τὸν λαόν του. Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης μετέβημεν εἰς τὸ τέχνῃ καὶ ὡραιότητι ἐπίσημον Τέμενος τοῦ Ὁμάρ.

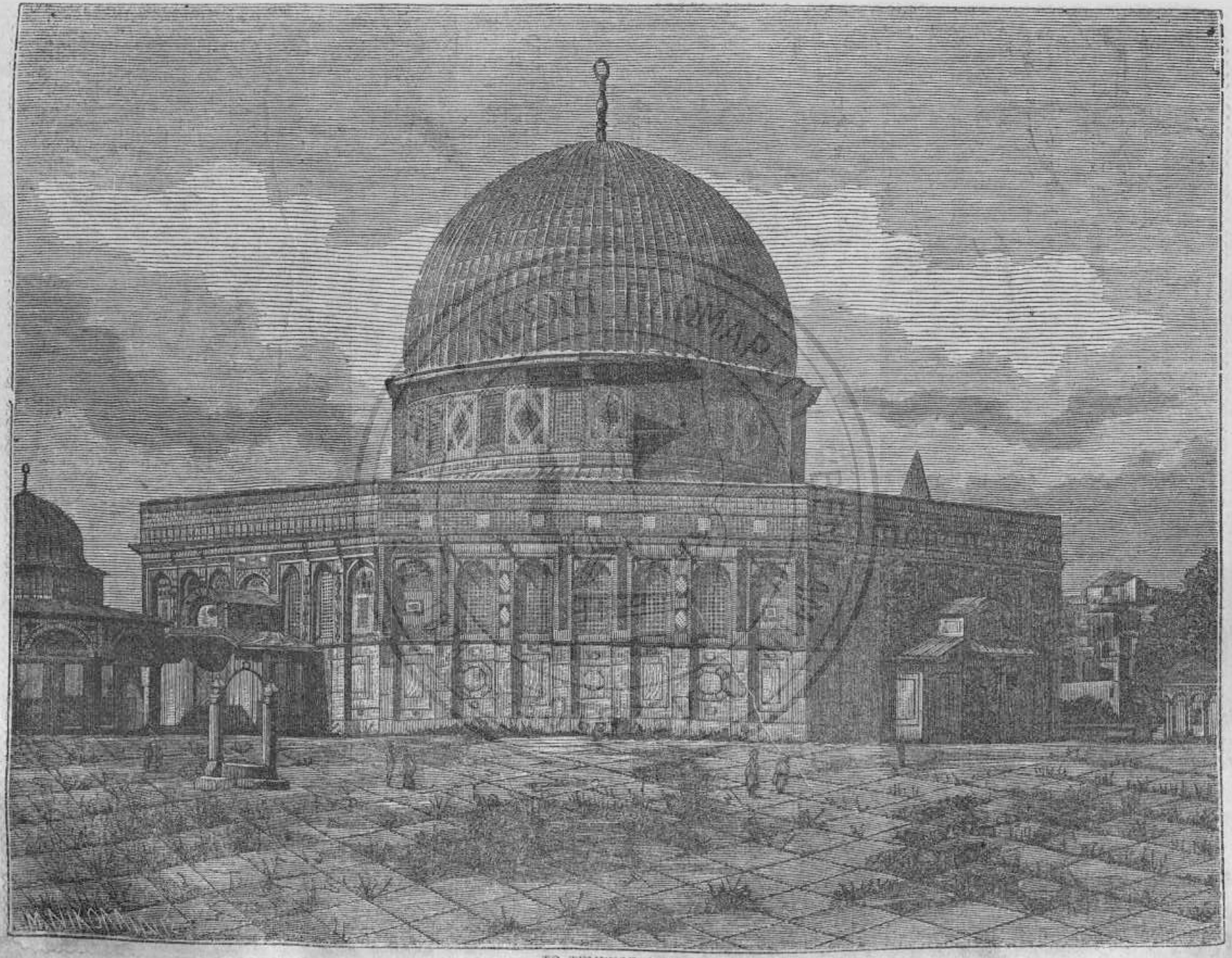

ΤΟ ΤΕΜΕΝΟΣ ΟΜΑΡ.

ΤΟ ΤΕΜΕΝΟΣ ΟΜΑΡ.

Τὸ τέμενος Ὁμὰρ ἔχει σχῆμα ὀκτάγωνον καὶ αἱ πλευραὶ αὐτοῦ καλύπτονται ἐκ μαρμάρων καὶ ὑελωμένων πλίνθων (τζινί). Ἔχει ὀπτὰ μεγάλα παράθυρα, ἅπερ φωτίζουσιν αὐτὸ διὰ τῶν ὅλως κεχρυσωμένων ὑέλων. Ἡ στεφάνη τοῦ παμμεγέθους τρούλλου αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ὁ τροῦλλος καλύπτονται ἀπὸ μεγάλα γράμματα, ἅπερ ἀναφέρουσι ῥητὰ τοῦ Κορανίου. Ἡ διάμετρος αὐτοῦ τοῦ τεμένους εἶνε 53 μέτρα, ἡ δὲ τοῦ τρούλλου 18. Ἔχει 4 θύρας, ἀνὰ μίαν δηλ. πρὸς τὰ 4 μέρη τοῦ ὁριζοντος, φερούσας ἑκάστην τὸ ἴδιον αὐτῆς ὄνομα. Τὰ ἔσω τοῦ περιφήμου τούτου τεμένους εἶνε σκοτειν̀ά, τὸ δὲ κέντρον αὐτοῦ περιβάλλουσι δύο ὀκτάγωνοι καὶ ὁμόκεντροι περιβόλοι, ὧν ὁ πρῶτος ἀποτελεῖ τὸ ἐξωτερικὸν τῶν τοίχων, ὁ δὲ δεύτερος, ὁ ἐντός, ἐξ ἀψίδων 16 συγκείμενος, συνίσταται ἐκ μονολίθων λαμπρῶν μαρμάρων. Τὰ ἔσω τοῦ τρούλλου καὶ ἅπαν τὸ τέμενος κοσμοῦνται ἐκ μωσαϊκοῦ καὶ χρυσῶν γραμμιδίων.

Τὸ κέντρον αὐτοῦ περιβάλλουσι 4 ἀψῖδες καὶ 12 μονόλιθοι ἐκ σπανίου μαρμάρου στῆλαι, ὧν τὰ διαστήματα συνδέουσι σιδηραῖ κιγκλίδες, μεθ' ἃς ὑπάρχει τεχνικώτατον ξύλινον περίφραγμα, ὅπερ περιβάλλει τὸν περίφημον βράχον «Ἐς-Σάχρα» (ὃν περ αἱ στοματικαὶ παραδόσεις καὶ ἅγιοι ὀθωμ. καὶ ἡμετέρων λέγουσιν ὡς τὸν διὰ τῆς σοφίας τοῦ Σολομῶντος εἰς τὸν ἀέρα κρεμάμενον ἢ κρεμασθέντα λίθον). Ὁ βράχος οὗτος ἔχει ἐπιφάνειαν γυμνὴν καὶ ἀνώμαλον· ἄνωθεν δ' αὐτοῦ εἰς ὕψος ἐξαπλοῦται ἐν εἴδει σκηνῆς ἡ ἐρυθρομεταξώνος σκηνὴ τοῦ Ἀδὰμ, ἥτις ἐδόθη εἰς αὐτόν, λέγουσι, παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτε ἐζήτει τὴν Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἣν εὗρε μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν 100 εἴς τι ὄρος παρὰ τὴν Μέκκαν κείμενον. Ὁ βράχος οὗτος πιστεύεται παρ' Ὀθωμ. καὶ Ἑβραίων ὡς ὁ βράχος τοῦ Ὀρνὰ, ἐφ' οὗ εἶχεν οὗτος τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, ἣν ἠγόρασεν ὁ Δαβὶδ παρὰ τῶν Ἰεβουσσαίων καὶ ἐφ' ἧς πῦρ ἐξ οὐρανοῦ καταβὰν κατέφαγε τὰ προσφερθέντα ὁλοκαυτώματα τῷ Θεῷ. Ἀπέναντι τῆς νοτιοδυτικῆς τοῦ βράχου γωνίας δεικνύεται ἐντὸς ξυλίνης θήκης λίθος τις λαμπρὸς καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ κρέμαται ἀσπὶς, ἣν λέγουσιν ὡς τὴν τοῦ Χάμζαν τοῦ πιστοτάτου τῶν τροῦ Μωάμεθ συντρόφων. Εἴς τινα γωνίαν τοῦ βράχου ὑπάρχει περίφραγμα σιδηροῦν, ἐν ᾧ δεικνύουσι τὸ ἴχνος τοῦ ποδὸς τοῦ Μωάμεθ. Πρὸς μεσημβρίαν δεικνύουσι τὴν σημαίαν τοῦ Μωάμεθ περιτυλιγμένην περὶ τὴν λόγχην αὐτοῦ καὶ τὴν σημαίαν τοῦ Ὁμὰρ ἀναπεπταμένην. Τῆς ἀρκτικῆς θύρας ἀπέναντι δεικνύουσι πλάκα ἐξ ἰάσπιδος, ἐφ' ἧς πιστεύουσιν ὅτι ἐνέπηξεν ὁ Μωάμεθ 19 χρυσᾶ καρφία δεικνύοντα τὴν διάρκειαν τοῦ κόσμου καὶ λέγουσι μετὰ θερμῆς πίστεως ὅτι εἰς τὸ τέλος ἑκάστου αἰῶνος ἓν ἐκ τῶν καρφίων τούτων ἀποσπώμενον μόνον του γίνεται ἄφαντον μεταβαῖνον εἰς τὸν οὐρανὸν ἵνα στερεώσῃ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ κτλ.

Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ βράχου «Ἐς-Σάχρα» ὑπάρχει δεκαπενταβάθμος κατάβασις φέρουσα εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ βράχου στεγαζόμενον μέρος.

Τὸ μέρος τοῦτο ἢ τὸ ὑπόγειον πιστεύουσιν οἱ Ὀθωμ. ὅτι ἐπεσκέφθη ὁ Σολομών, ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Ἀβραάμ, καὶ δὴ ὅτι προσηυχήθη ἐν αὐτῷ ὁ προφήτης Ἠλίας. Εἰς τὸ φατνοειδὲς ὃς εἰπεῖν στέγασμά του δεικνύουσι κοίλωμά τι στρογγύλου τουρμπὲ ἢ σαρικίου καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ τῆς προσευχῆς του ἐκτύπησε τὴν κεφαλήν του εἰς τὸν βράχον, ὃς ἐκ σεβασμοῦ ἐγένετο μαλακὸς ὡς τὸ κηρίον καὶ ἔλαβε τὸ ἐκτύπωμα τοῦ σαρικίου του.

Ἔξωθεν τῆς μεσημβρινῆς θύρας ἁπανταχ̀ τις πρὸς τὴν δεξιὰν δύο προσευχητήρια, ὧν τὸ μὲν ἀνήκει εἰς τὴν «Φατμέ», θυγατέρα τοῦ Μωάμεθ, τὸ δὲ εἰς τὴν ἀάληψιν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Μωάμεθ. Ἀπέναντι τῆς μεσημβρινῆς θύρας τοῦ τεμένους ὑπάρχει περίστυλον, εἰς τὰς 4 ἀψῖδας τοῦ ὁποίου κρέμαται τρυτάνη, διὰ ἧς λέγουσιν ὅτι θὰ ζυγισθῶσι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μελλούσης κρίσεως αἱ καλαὶ πράξεις καὶ αἱ κακαὶ ἑκάστης ψυχῆς, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν θ' ἀναχωρήσωσιν αἱ ψυχαὶ ἵνα δοκιμασθῶσιν εἰς τὴν γέφυραν τῆς τριχός.

Τὸ τέμενος Ὁμὰρ ᾠκοδομήθη μὲν ὑπὸ τῶν Ὀθωμ., ἀλλ' οἱ ἀρχιτέκτονες ἦσαν Ἕλληνες, οἵτινες ἔδωσαν εἰς αὐτὸ σχῆμα Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας ἄνευ τοῦ ἁγ. βήματος. (ἀκολουθεῖ).

ΔΙΟΝ. ΧΑΡΙΚΛΗΣ.

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΠΛΟΥΤΙΑ.

I.

. . . ὁ δὲ χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ
ἅτε διαπρέπει νυκτὶ *μεγάνορος ἔξοχα πλούτου*. (Πινδ.)

ἤτοι . . . . ὁ δὲ χρυσὸς διαπρέπει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μεγάνορος πλούτου ἐξόχως ὡς πῦρ διαλάμπον ἐν τῇ νυκτί.

Ce métal précieux, cette fatale pluie
Qui vainquit Danaé, peut vaincre l'univers...etc.
(Mme Deshoulières. Sonnet sur l'or).

ἤτοι. « τὸ πολύτιμον τοῦτο μέταλλον, ἡ ὀλεθρία αὕτη βροχή, ἡ τὴν Δανάην νικήσασα, τὸ πᾶν δύναται νικῆσαι. . . κτλ.
(ἐκ τῶν τῆς Κυρίας Δεζουλιέρ, ᾠδὴ περὶ τοῦ χρυσοῦ).

Αἱ περὶ τοῦ πλούτου ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ γινόμεναι ἐπικρίσεις οὐδόλως ἀποβλέπουν τὸν προσπαθοῦντα νὰ ἀποκτήσῃ τὰ χρειώδη πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλὰ τὸν ἤδη κατέχοντα τὰ μέσα τῆς ἀπολαύσεως αὐτῶν, καὶ ὅμως ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς φιλοπλουτίας ἐπιδιώκοντα τὸ εἴδωλον τὸ χρυσοῦν. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει μὲν ἵνα ὑπέρκηται τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς στερήσεως, διότι τοῦτο συμβάλλει τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ καὶ παρέχει αὐτῷ τὸ προσφιλὲς καὶ ἥδιστον πλεονέκτημα τοῦ νὰ ἦνε ἀνεξάρτητος· ἀλλ' ὅταν ἅπαξ προσλάβῃ τὴν περιπόθητον ταύτην ἀνεξαρτησίαν, προσέλαβε συναμα καὶ τὸ *πραγματικὸν ἀγαθὸν*, ὅπερ προσπορί-

ζεται ὑπὸ τῶν χρημάτων. Ὅθεν ἂς ἀναστείλῃ πλέον τὴν εἰς τὰ πρόσω τοῦ πλούτου πορείαν του. Τὰ πλειότερα οὐδὲν ἄλλο θέλουν χρηγήσει αὐτῷ εἰμὴ πολυτέλειαν ἐπιβλαβῆ, πολυτέλειαν συνεπάγουσαν τὴν ἐξασθένησιν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, τὴν διαφθορὰν τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας καὶ τὴν διέγερσιν ἀκολάστων παθῶν καὶ μοχθηρῶν κλίσεων. Ἡ εὐδαιμονία ἐξίσου ἀπέχουσα τοῦ τε ἡδυπαθοῦς πλούτου καὶ τῆς χαμερποῦς πτωχίας, κεῖται ἐν τῷ μέσῳ ἀμφοτέρων τούτων, διαλάμπουσα ἐν εἰρήνῃ καὶ καθαρότητι ἠθῶν, ἐν πραότητι καὶ αὐταρκείᾳ.

Ἀλλ' εἰς μάτην οἱ φιλόσοφοι κηρύττουσι τὰ τοιαῦτα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· Τοσοῦτον διαφέρουσι τὰ ἤθη, ἔθιμα καὶ φρονήματα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὥστε πᾶς τις δὲν εἶνε ἀρκούντως φιλόστοργος ὥστε ν' ἀφοσιωθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς οἰκιακὰς ἡδονάς, οὐδ' ἀρκούντως μετριόφρων ὥστε νὰ νομίζῃ ἑαυτὸν εὐτυχῆ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἀπαράχου μετριότητος. Παρὰ τοῖς τοιούτοις ἄρα δὲν ὑπάρχουσι στερεὰ ἄλλα μέσα εὐδαιμονίας ἐν τῷ κόσμῳ, οὐδὲ δόγματα φιλοσοφικὰ δυνάμενα νὰ καθοδηγήσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀληθῆ ὁδὸν αὐτῆς. Ἡ φιλοπλουτία θεωρεῖται παρ' αὐτοῖς τὸ μόνον μέσον καὶ ἐπίγειον διόρημα ὅπερ μετὰ πιθανότητος θέλει ἀπονείμει αὐτοῖς τὴν ὑπερβάλλουσαν ποσότητα τῆς μακαριότητος καὶ εὐδαιμονίας. Τοιούτου δ' ὄντος τοῦ γενικοῦ τῶν ἀνθρώπων θεωρήματος, οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἐν διαμάχῃ διατελοῦσι κατὰ παντὸς προσκόμματος, ὅπως ἐκπληρώσωσι τὴν κυρίαν πρόθεσιν τοῦ κοινωνικοῦ των προορισμοῦ, τοῦ κατ' αὐτοὺς συνισταμένου εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ πλούτου.

Οὐδὲν πάθος τοσοῦτῳ ἐκτενές, οὐδὲ τοσοῦτῳ παγκόσμιον ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ, ὅσον ἡ φιλοπλουτία. Οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ παραβλητὸν μὲ τὰ πλούτη, ἐφ' ὧν περιστρέφεται ἡ τοσοῦτον σφαλερὰ ἀλλὰ διηνεκὴς μέριμνα καὶ σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων. Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ταύτην ἀπατηλῆς ἰδέας, ὁ πλοῦτος καθίσταται τὸ λαμπρὸν καὶ ἔνδοξον ἔπαθλον δι' ὃ ἅπαντες ἀγωνιζόμεθα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, θεωροῦντες κύριον ἡμῶν καθῆκον τὴν ἀπόλαυσιν αὐτοῦ, ἵνα προσλάβωμεν τὴν ἐν αὐτῷ ἐνυπάρχουσαν δηθεν εὐδαιμονίαν. Καὶ οὕτω μὴ ἀρκούμενοι οὐδόλως εἰς τὰ ἤδη προσκτηθέντα, ἀδιαλείπτως ταλαιπωρούμεθα ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ μετὰ μεγίστου μόχθου, ἵνα ἐπισωρεύσωμεν τοὺς ἀπείρους θησαυρούς, οἵτινες ἄλλως τε θέλουν διαμένει ἐν παντελεῖ ἀχρηστίᾳ παρ' ἡμῖν.

Ἴσως ἡ κυριωτέρως ἐπικρατοῦσα ἰδέα, ἡ δικαιοῦσα φερ' εἰπεῖν τὴν ἐπενέργειαν ταύτην τοῦ πλούτου ἐπὶ τῆς φαντασίας τῆς πλειοψήφου τῶν ἀνθρώπων ὡς μέσου εὐδαιμονίας, εἰσὶ τὸ σέβας καὶ ἡ τιμὴ ἅπερ προσκτώμεθα δι' αὐτοῦ, καὶ τὰ ὁποῖα τοσοῦτῳ ἡδύνουσι τὰς καρδίας ἁπάντων ἡμῶν. Διέλθετε τὴν ὑφήλιον καὶ παντοχοῦ εὑρήσετε τοὺς τιμῶντας μετὰ σεβασμοῦ τὸν κάτοχον τοῦ χρυσοῦ εἰδώλου. Ἀρκεῖ νὰ ἦνέ τις πλούσιος καὶ ἅπαντες περιβάλλουσιν αὐτὸν τὰ προσόντα ἀνωτέρας τινὸς φύσεως. Ἡ λάμψις τοῦ πλούτου ἐκθαμβοῦσα τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν ἐξασκεῖ ἐπ' αὐτοῦ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐμπνέουσαν σέβας καὶ ὑποχώρησιν. Δι' αὐτοῦ, ὡς διὰ χρυσοῦ πέπλου, περικαλύπτονται ἅπασαι αἱ δυσμορφίαι τοῦ νοὸς καὶ τοῦ σώματος. Δι' αὐτοῦ ἐνδιαιτώμεθα ἐν χρυσοποικίλοις αἰθούσαις, εὐωχούμενοι ἐν λαμπρότητι καὶ μεγαλοπρεπείᾳ. Κακία καὶ διαφθορὰ συμπαρομαρτοῦσι μεθ' ἡμῶν, ἀλλά, περιβεβλημέναι τὸν πορφυροῦν καὶ χρυσοΰφαντον χιτῶνα τῆς δυνάμεως, οὐδόλως γίνονται καταφανεῖς. Ὁπόσον ὅμως ἡ δυσμορφία αὐτῶν ζωηρῶς ἀναδείκνυται, ἐνδεδυμένη οὖσα τὴν ποταπὴν ἐσθῆτα, τὴν πτωχικήν! Λάβετε δύο ἀνθρώπους, τὸν μὲν φέροντα τὴν χρυσῆν πανοπλίαν τῆς τύχης, τὸν δ' ἄλλον τὰ ῥάκη τῆς ἀχρηματίας· ἀλλὰ τοῦτον μὲν κατέχοντα τὴν ἀρετὴν τοῦ Σωκράτους καὶ τὸ φιλοδίκαιον τοῦ Ἀριστείδου, ἐκεῖνον δὲ τὴν κακίαν τοῦ Νέρωνος καὶ τὸ ἀκριτόμυθον τοῦ Θερσίτου· προσβάλλετε εἰς τὸν τυχόντα νὰ προσφέρῃ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν λατρείαν του εἰς τὸν ἕτερον αὐτῶν, καὶ ἰδού, ὁ προσκληθείς, ὡς ἀρχαῖός τις Βαβυλώνιος, γονυπετήσας κλίνει τὸν αὐχένα ἐνώπιον τοῦ Χρυσοῦ Μόσχου.

Οὕτω λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι παρατηροῦντες ὅτι ὁ πλοῦτος τιμᾶται ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τι, ὅτι οὗτος μόνος δύναται παρασχεῖν βαθμοὺς καὶ ἀξιώματα, καὶ ὅτι *Μεγάνωρ* ὢν κατὰ τὸν Πίνδαρον καθιστᾷ Μεγάλους τοὺς ἄνδρας, διδάσκονται νὰ θεωρῶσιν αὐτὸν τὴν μόνην εὐχὴν τοῦ βίου καὶ τὸ μόνον ἀντικείμενον τῆς τε φιλοδοξίας καὶ τῶν ἀγώνων καὶ προσπαθειῶν αὐτῶν. Ἀπόλλυται δὲ τότε τὸ πρὸς τὴν ἀρετὴν σέβας καὶ πᾶν μέσον ἐπιτρέπεται πρὸς ἀπόκτησιν αὐτοῦ. Ἀπάτη, ψεῦδος, καὶ ἔστιν ὅτε φόνος καὶ κλοπὴ καὶ πᾶσα κακία, εὐχερῆ ἀναδείκνυνται, ὡς ἱκανοῦ ὄντος τοῦ πλούτου ἵνα ἀναχαιτίσῃ καὶ ἀπωθήσῃ τὴν δικαίαν ποινὴν τῶν ἐγκλημάτων τούτων, διὰ τῆς ἤδη ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ προκτηθείσης τιμῆς, ὑπολήψεως καὶ ἀπολύτου ὑπεροχῆς. Οἱαδήποτε πρᾶξις, οἱονδήποτε πάθος ἢ συμφέρον διεγειρόμενον ἐν τῇ διανοίᾳ ἐλευθέρως διαπράττεται ἐπὶ τῇ ἀσφαλεῖ πεποιθήσει ὅτι ἅπαντα θέλουσι τύχει συγγνώμης ἢ τουλάχιστον δικαιωθῇ ὑπὸ φίλων ἢ συμμετόχων ἐνδιαφερομένων εἰς αὐτά.

Ἡ φιλοπλουτία δὲν φαίνεται πηγάζουσα ἐκ τῶν φυσικῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀρχαίου ἁπλοϊκοῦ καὶ ἀγρίου βίου τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὖσα ὡς τἄλλα πάθη προϊὸν τῆς κοινωνίας.

Τὸ πάθος τοῦτο, ἀγαπώμενον κατ' ἀρχὰς, ὡς μέσον τοῦ θεραπεύειν τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, ἀγαπᾶται ἐπὶ τέλους δι' αὐτὸ καὶ μόνον. Οὕτω φερ' εἰπεῖν τὸ θηρεύειν ἐπενοήθη τὸ πρῶτον δι' ἀνάγκην τοῦ θηρεύειν καὶ τέλος μεταβλήθη εἰς ἁπλῆν ἀγάπην καὶ διασκέδασιν αὐτοῦ.

Ἡ φιλοπλουτία προϋποθέτει ὑπέρμετρόν τινα ἀνησυχίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ μέριμναν περὶ τοῦ μέλλοντος, ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας ὁ ἄγριος περιορίζεται εἰς τὰς παρούσας ἀπολαύσεις καὶ αὐτὰς μόνον γινώσκει. Ἀσμένως θὲν καὶ προθύμως ἀνταλλάσσει οὗτος τὴν κοίτην αὐτοῦ μὲ κάθεδραν μεθυστικοῦ τινος ποτοῦ, οὐδόλως μεριμνῶν ὅ,τι τέξεται ἡ ἐπιοῦσα.

ΕΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Μ. Γ. ΠΑΛΑΜΑΡΗ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 206).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Προπαρασκευαὶ τῆς καταδιώξεως.

Ἐκπλαγέντες καὶ τρομάξαντες οἱ κάτοικοι τοῦ Βουονκονβέντου ἐκ τοῦ ἤχου τῶν κωδώνων, συνεσκέφθησαν περὶ τοῦ πρακτέου πρὶν σπεύσωσιν εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτῶν. Ὅτι κίνδυνος ἠπείλει αὐτούς, τοῦτο ἦτο πασίδηλον· ἀλλ' ὁποῖός τις οὗτος ὁ κίνδυνος; ἐνταῦθα ἤρχιζον αἱ ἀμφιβολίαι καὶ εἰς πολλοὺς αἱ ἀμφιβολίαι αὗται παρίστανον τὸν κίνδυνον μείζονα τοῦ δέοντος, ὥστε οὗτοι ἔκριναν καλὸν νὰ κατακλεισθῶσιν ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν, μέχρις οὗ ἤθελον λάβει καλλιτέρας πληροφορίας. Οἱ τολμηρότεροι ὅμως ὁραξάμενοι πᾶν τὸ ἐν χερσὶν αὐτῶν ἐμπεσόν, οἱ μὲν παλαιὸν τι ὅπλον, οἱ δὲ μάστιγα, ἄλλοι δὲ ἐσκωριασμένον ξίφος καὶ ἄλλοι στρεβὸν καὶ ὀζῶδες ῥόπαλον ἐρρίφθησαν εἰς τὴν ὁδόν.

Τότε ψιθυρισμὸς συγκεχυμένος, πλῆθος ἐρωτήσεων συνδιασταυρουμένων, ὧν οὐδεμία ἐλάμβανεν ἀπάντησιν, ἐξέφραζον τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὸν φόβον ἑκάστου. «Τί τρέχει; — Οἱ πολέμιοι πλησιάζουσι! — Πόθεν; — Τίνες πολέμιοι; Μήπως εἶνε πυρκαϊά; — Ποῦ νὰ ὑπάγωμεν; »

Αἱ τῶν καταπεπληγμένων γυναικῶν ἐπιφωνήσεις, ἐμφανιζομένων εἰς τὰ παράθυρα καὶ ἐρωτωσῶν τοὺς διαβαίνοντας ἢ κραζουσῶν τοὺς συγγενεῖς των, ἠκούοντο μετὰ τῶν συγκεχυμένων κραυγῶν τῶν ἀνδρῶν· κατὰ τὴν ταραχὴν δὲ ταύτην ἓν μόνον πρᾶγμα ἠσθάνοντο ὅλοι ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ διαλυθῶσιν ἵνα ἀντικρούσωσι τὸν ἄγνωστον καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον.

Συγχρόνως ἔτρεχον διευθυνόμενοι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ὅθεν ἤρχοντο αἱ τὸν πανικὸν φόβον ἐμβάλλουσαι κωδωνοκρουσίαι.

Πάραυτα τὰ πάντα ἐσαφηνίσθησαν· οἱ ὑπὸ τῆς ὑπηρετρίας τοῦ δὸν Βλασίου καθ' ὁδὸν ἀπαντηθέντες καὶ οἱ τὸν Ἰάκινθον ἰδόντες διαβαίνοντα συνανεμίχθησαν μετὰ τοῦ πλήθους καὶ εἶπον πρὸς τοὺς περιέργους ὅ,τι ἀληθὲς ἤξευρον· ἕκαστος ὅμως ἐπαναλαμβάνων αὐτὸ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐμεγαλοποίει ἢ ἐκαλλώπιζε κατ' ἀρέσκειαν τὴν ἱστορίαν τοῦ συμβάντος· μετ' ὀλίγον ἅπαντες ἔμαθον, ὅτι συμμορία λῃστῶν εἰσέβαλεν εἰς Βουονκονβέντον, ἥρπασε τὴν Ἰωάνναν καὶ ἐπειράθη νὰ φονεύσῃ τὸν δήμαρχον διὰ νὰ τῷ ἐπιβάλῃ σιωπήν, ὅτι δὲ ὁ δήμαρχος διέφυγε τῶν χειρῶν αὐτῶν ὡς ἐκ θαύματος. Ἰδοὺ τί πάντες ἔλεγον καὶ διηρμήνευον, ὅτε ὁ Ἰάκινθος καὶ ὁ δὸν Βλάσιος ἔφθασαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου.

Οὗτος ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ πλήθους καὶ κατώρθωσε μετὰ μεγάλης δυσκολίας, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν ἐπιφωνήσεων καὶ ἐρωτήσεων τῶν ἀπευθυνομένων αὐτῷ πανταχόθεν, νὰ γίνῃ ἀκουστὸς ὑπ' αὐτοῦ. Τέλος μικρὰ ἀποκατέστη ἡσυχία, ὁ δὲ δήμαρχος ὠφελούμενος ἐξ αὐτῆς τοῖς ἐξήγησεν ὅ,τι πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποφασίσει μετὰ τοῦ Ἰακίνθου.

Κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἐσχηματίσθησαν δύο μικροὶ λόχοι, ὧν ἕκαστος περιελάμβανε δέκα ἀνθρώπους, εἰκοσιμιᾶς εὐρεθέντων, οἵτινες εἶχον τὴν διάθεσιν τοῦ νὰ καταδιώξωσι τοὺς ἀγνώστους κακούργους· πρὸς τούτοις δὲ ἐκ τῶν εἴκοσι τούτων ἀνθρώπων τρεῖς ἢ τέσσαρες ταχέως ἠσθάνθησαν ἑαυτοὺς ἀποκαμόντας καὶ ἐγκατέλειψαν τοὺς συντρόφους των ἐπὶ προφάσει τινί.

Ὁ Ἰάκινθος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἑνὸς τῶν δύο τούτων λόχων· ὁ δὲ δήμαρχος, ὅπως δύναται νὰ λαμβάνῃ τὰς ἀπαιτουμένας πληροφορίας, φρονίμως ποιῶν ἐτέθη εἰς τὴν ὀπισθοφυλακὴν μετά τινων ἄλλων, ἀκολουθῶν μακρόθεν τὴν ταχεῖαν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰακίνθου ἐδηγουμένων πορείαν. Τῶν μέτρων τούτων ληφθέντων, συνεφώνησαν περὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἔμελλον ν' ἀκολουθήσωσιν· οἱ μὲν δηλ. ὤφειλον νὰ διευθυνθῶσι πρὸς τὰ ὄρη καὶ πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα ὁ δὸν Βλάσιος εἶχε συναντηθῇ μετὰ τῶν λῃστῶν· οἱ δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὄμβρου ποταμοῦ καὶ πρὸς τὴν διεύθυνσιν, ἣν ἐδείκνυε νὰ λάβῃ ὁ προσκυνητής, ὡς ἐφρόνουν.

Μετὰ ταῦτα, τοῦ συνθήματος τῆς ἀναχωρήσεως δοθέντος, ἐκίνησαν ἀμφότεροι οἱ λόχοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Θλίψεις ἀποσιωπώμεναι καὶ λόγοι προξενοῦντες δάκρυα.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Θηρεσία ἔμενε μόνη μετὰ τῆς Ραφαήλλας ἐν τῇ θλιβερᾷ αὐτῆς κατοικίᾳ, ἀμφότεραι δ' ἦσαν σιωπηλαί, ἀμφότεραι ὑπερτεθλιμμέναι.

Ἴδιον μεγάλης θλίψεως καὶ μεγάλης στενοχωρίας εἶνε ἡ κατ' ἐπιφάνειαν γαλήνη καὶ ἡσυχία, οὐδὲν φρικτότερα τῶν θρήνων καὶ ὀδυρμῶν. Οἱ ὑπὸ τοιαύτης γαλήνης κατεχόμενοι ὑπάγουσιν, ἔρχονται καὶ θεωροῦσι μὲ βλέμμα τεταραγμένον· ὁ διαβάτης οὐδὲν δύναται νὰ ὑποπτευθῇ, ἐνῷ οὗτοι βαδίζουσιν ἀδιαφόρως καὶ μηχανικῶς, παρατηροῦσι χωρὶς νὰ βλέπωσι καὶ ἀκούουσι χωρὶς νὰ ἐννοῶσι· ἐν τῷ βάθει δὲ τῶν πράξεων τούτων, αἵτινες φαίνονται προσεκμέμεναι ἀλλ' ἀληθῶς εἶνε ἄνευ οὐδενὸς σκοποῦ, ἐπανευρίσκεται πάντοτε ἡ λύπη ἡ διαρρηγνύουσα καὶ καταβιβρώσκουσα τὴν καρδίαν.

Ἡ Θηρεσία ἐκάθητο ἐπὶ καθέδρας πλησίον τῆς τραπέζης εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἣν ὁ προσκυνητὴς κατεῖχε πρό τινων ὡρῶν· παρετήρει τὰ περὶ αὐτὴν ἀντικείμενα, πάντα ἐκεῖνα τὰ ἐπίπλα πλήρη ὄντα ἀναμνήσεων τῆς Νίνας, τὰ ὁποῖα τῇ ἐλάλουν περὶ αὐτῆς· ἐθεώρει ταῦτα μὲ ὄμμα ἀπλανές, σκοτεινὸν καὶ ἄβακρυ· ἐνίοτε μόνον ἐψιθύριζε λέξεις τινὰς ἀποτεινομένας πρὸς τὴν Ραφαήλλαν, μὴ προσηλοῦσα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπ' αὐτῆς, ἐπιφώνησιν ἢ παρατήρησιν περὶ τοῦ παρερχομένου καιροῦ καὶ περὶ τοῦ Ἰακίνθου μὴ ἐπανακάμπτοντος· ἔπειτα δ' ἐσιώπα πάλιν. Αἴφνης ἠνώρθωσε τὴν κεφαλήν, ἐθεώρει τὴν θύραν καὶ προσήλωνε τὸ οὖς ὅτε ἤκουε θόρυβον, ὅστις ἐφαίνετο διευθυνόμενος πρὸς αὐτάς. Μετὰ ταῦτα ὁ θόρυβος ἀπεμακρύνετο, ἐξησθένει καὶ τέλος ἐχά-

νετο· νέφος κατηφείας ἐξηπλοῦτο τότε ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς Θηρεσίας, ἥτις ἐβυθίζετο πάλιν εἰς μελαγχολίαν βαθυτέραν καὶ ἔτι ὀδυνηροτέραν ἕνεκα τῆς νέας ταύτης ἀπάτης.

Ἡ θλῖψις τῆς Ραφαήλλας, καθὸ νεωτέρας, ἦτο ζωηροτέρα· ἀλλ' ὁ χαρακτὴρ αὐτῆς συνεκράτει ἔτι τὴν λύπην ταύτην καὶ ἀνεχαίτιζε τὴν ἔκφρασιν αὐτῆς, δι' ὃ ἔμενε σιωπηλὴ ὡς καὶ ἡ μήτηρ, παρετήρητο δὲ μόνον τὴν αἴθουσαν, ἀνέβαινεν ἐνίοτε εἰς τὸν κοιτῶνα ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐπανίδῃ τὴν μικρὰν τῆς Νίνας κλίνην, τεθειμένην πλησίον τῆς ἰδικῆς της, καὶ τὴν εἰκόνα τῆς ἁγίας Ἰωάννας, τὴν ὁποίαν πρὸ δύο ἐτῶν εἶχεν ἀγοράσει καὶ θέσει ὑπὲρ τὴν κλίνην ὡς προστάτριαν τοῦ παιδίου· ἔπειτα ἤρχετο εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἤνοιγεν αὐτὸ ἢ ὅπως ὀρσίσῃ διὰ τῆς διαλειπούσης πνοῆς τῆς αὔρας τὸ σφοδρῶς πυρέσσον μέτωπόν της ἢ ὅπως ἀνακαλύψῃ τὰ ἐν τῇ ὁδῷ συμβαίνοντα· ἀλλ' ἡ ὁδὸς αὕτη, ἐφ' ὅσον ἠδύνατο ἡ ὄρασίς της νὰ ἐκτανυθῇ, οὐδὲν τῇ ἐδείκνυεν ὁμοιάζον πρὸς τὴν Νίναν· ἡ αὔρα αὕτη δὲν τῇ ἔφερεν ἢ τὰς σμερδαλέας καὶ τρομακτικὰς κωφωνοκραυσίας, τοὺς συγκεχυμένους ψιθυρισμοὺς τῶν γειτονικῶν οἰκιῶν, τέλος τὴν ἀπρακατασταθεῖσαν ἡσυχίαν ἐν Βουνκονδέντῳ μετὰτὴν ἀναχώρησιν τῶν ὡπλισμένων χωρικῶν.

Τότε ἡ Ραφαήλλα ἐπανήρχετο καταβεβλημένη πλησίον τῆς μητρός της λέγουσα εἰς αὐτήν, ὅτι οὐδὲν συνέβη νέον.

Ἀμφότεραι ἔμενον σιωπηλαί, ἕρμαιον τῶν ἀμφιβολιῶν των· ἡ ζωὴ αὐτῶν ἡ τέως τόσον λαμπρὰ καὶ γλυκεῖα κατελαμβάνετο ἤδη ὑπὸ πυκνῆς ὁμίχλης, ἥτις ἐφαπλοῦσα τὰς σκιάς της, ἀπέκρυπτεν ἐξ αὐτῶν πᾶν φῶς, οὐδένα δὲ παρήγορον ἀστέρα ἀνατέλλοντα διὰ τῆς καλυπτούσης τὸ πνεῦμα αὐτῶν νυκτὸς ἠδύναντο νὰ διακρίνωσιν.

Αἴφνης φωτεινή τις ἀκτὶς διασχίζει τὸν πέπλον τοῦ σκότους, βάλσαμον παραμυθίας ἐπιχεῖται ἐπὶ τῆς δυστυχίας καὶ ἰσχύς τις διαδέχεται τὴν ἀδυναμίαν. Κτύπος ἠκούσθη ἐπὶ τῆς θύρας ἐλαφρὸς καὶ διακεκριμένος, φωνὴ δὲ σοβαρὰ ἠκούσθη λέγουσα:

— « Ἡ εἰρήνη τοῦ Κυρίου εἴη μεθ' ὑμῶν! »

— Ὁ δὸν Γαϊτάνος! ἀνεφώνησεν ἡ Ραφαήλλα· ὁ Θεὸς πέμπει αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς.

Καὶ δι' ἑνὸς ἅλματος ἔδραμε ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν δίδουσα εἴσοδον εἰς τὸν ἅγιον μοναχόν, τὸν παρήγορον τῶν τεθλιμμένων καὶ τὸ καταφύγιον τῶν πτωχῶν τοῦ τόπου.

Ὁ γέρων Βενεδικτῖνος εἰσῆλθε στηριζόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας του.

— Λοιπόν, τέκνα μου, εἶπε κινῶν ἠρέμα τὴν λευκότριχα αὐτοῦ κεφαλήν, θαρρεῖτε! καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ εἴη μεθ' ὑμῶν.

— Ὦ πάτερ μου! εἶπεν ἡ Θηρεσία, εὐλογητὸς ἔστω ὁ Κύριος ὁ ἀποστείλας σε ἐνταῦθα. Ἀλλὰ πῶς ἡ εἰρήνη νὰ ἦνε μεθ' ἡμῶν; Ἀγνοεῖς λοιπὸν ὅτι ἡ Νίνα.....

— Ἠξεύρω τὰ πάντα, ἀπεκρίθη ὁ μοναχός· ἐρχόμενος ἐκ τοῦ μοναστηρίου εὗρον ἀνθρώπους, οἵτινες μοὶ τὰ ἐδιηγήθησαν, ὥστε ἔσπευσα νὰ σᾶς ἐπισκεφθῶ. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν, τέκνον μου, ἡ καρδία σου μοὶ εἶνε γνωστή· μαντεύων λοιπὸν τὴν μητρικήν σου ἀγωνίαν καὶ θλῖψιν, ἔσπευσα πρὸς παρηγορίαν σου.

— Πρὸς παρηγορίαν μου; ἓν μόνον ὑπάρχει πρὸς τοῦτο μέσον, ἡ ἐπάνοδος τῆς Νίνας.

— Ἀλλ' ὁ Θεός, ὁ δανείσας σοι αὐτήν, δὲν δύναται νὰ σοὶ τὴν ἀποδώσῃ; Τολμᾷς λοιπόν, Θηρεσία, ν' ἀμφιβάλλῃς περὶ τῆς παντοδυναμίας ἢ καλοκαγαθίας αὐτοῦ! Ἆ! τέκνον μου, ἀντὶ νὰ ἀπελπίζησαι οὕτω, διατί νὰ μὴ προσδράμῃς καὶ εἴπῃς εἰς αὐτὸν τὴν λύπην σου;

— Γνωρίζει αὐτὴν καλῶς.

— Τὴν γνωρίζει, ναί· ἀλλ' ὁ πατὴρ ὁ βλέπων τὰ βάκρυα τοῦ τέκνου του, καίπερ γνωρίζων τὸ αἴτιον αὐτῶν, δὲν ἐπιθυμεῖ ἄρα ν' ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ τὸ αἴτιον τῆς λύπης του; Θηρεσία, ἔλπιζε εἰς τὸν Θεόν, τὸν μόνον δυνάμενον τὰ ἀσθενῆ θεραπεῦσαι καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληρῶσαι.

— Ὦ! ναί, πάτερ μου.

— Ἔλπιζε εἰς αὐτόν· ἐνθυμήθητι ὅτι ἡμέραν τινὰ ἀπώλεσαν ὡσαύτως ἡ Παρθένος καὶ ὁ ἅγιος Ἰωσὴφ τὸν αὐτῶν παῖδα· ἐνθυμήθητι ὅτι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὀδυνώμενοι ἀνεζήτουν αὐτὸν· συλλογίσθητι ὅλην τὴν ταραχὴν καὶ ἀδημονίαν, ἣν ἠσθάνθησαν τότε ἀπολέσαντες τὸ μονογενὲς αὐτῶν τέκνον, τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην αὐτῶν, ἐφ' οὗ ἐπανεπαύετο ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ὀνόματι ἁπασῶν τῶν ὀλίψεων τούτων ἐπικαλέσθητι τὴν Παρθένον καὶ ζήτησον τὴν προστασίαν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ τέκνου σου, ἀπολεσθέντος ὡς ὁ Μεσσίας, καὶ ἐπὶ σοῦ, στερηθείσης, ὡς καὶ αὐτή, τοῦ τέκνου σου.

Ὁ μοναχὸς ἐσιώπησεν ἐπὶ μίαν στιγμήν.

Ἡ Θηρεσία καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς τὸν ἠκροάζοντο μετὰ προσοχῆς, ἀλλ' αἱ καρδίαι αὐτῶν διερρήγνυντο καὶ οἱ ὀφθαλμοί των ἦσαν πλήρεις δακρύων.

— Πρὸς τούτοις, ἐπανέλαβεν ὁ μοναχός, ἂν ὁ Θεὸς θελήσῃ νὰ σᾶς στερήσῃ αὐτήν, τί ἄλλο ὀφείλετε, τί ἄλλο δύνασθε να πράξητε ἢ μετὰ σεβασμοῦ νὰ ὑποβληθῆτε εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ! Ἆ! ὁ Θεὸς δὲν ἀπηγόρευσε τὰ δάκρυα, Αὐτὸς ὁ τὸν Λάζαρον κλαύσας ἐπὶ τοῦ τάφου· ἀλλ' ὅμως διέταξεν ἀγογγύστως νὰ ὑπομένωμεν τὰς δοκιμασίας καὶ μετὰ καρτερίας νὰ ὑποφέρωμεν τὰς δυστυχίας.

Ἀλλὰ διατί νὰ ἀπελπίζησθε; Ἀγνωστός τις σᾶς ἥρπασε τὴν Νίναν, ἂν καὶ δὲν εἶνε ἔτι βέβαιον· πλὴν βλέπετε ὅτι τὸν καταδιώκουσι καὶ θὰ τὸν συλλάβωσιν· ἴσως οὗτος δὲν ἐπιθυμεῖ ἄλλο εἰμὴ νὰ ἐπιβλήσῃ ὑμῖν λύτρα, ἴσως δὲν θέλει νὰ τὴν κακοποιήσῃ, ἴσως ἐντὸς ὀλίγου μέλλετε νὰ τὴν ἐπανίδητε. Ἆ! πιστεύσατέ με, τέκνα μου, εἶμαι βέβαιος, ναί, ἡ θυγάτηρ σας θὰ σᾶς ἀποδοθῇ· ἀγνοῶ τίς ὁ λέγων μοι τοῦτο, ἀλλὰ τὸ προαισθάνομαι.

— Ὦ πάτερ μου, ὁμίλει, ὁμίλει διότι οἱ λόγοι σου εἶνε εὐεργετικοί.

— Οἱ λόγοι μου! ἂς προσευχηθῶμεν μᾶλλον, ἀπεκρίθη ὁ δὸν Γαϊτάνος, γονυκλινὴς δ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θαλάμου μετὰ τῶν δύο γυναικῶν ἀπήγγελε μεγαλοφώνως τὸν Ἀγγελικὸν ἀσπασμόν, πρὸς τιμὴν ἐκείνης, ἥτις οὐδέποτε ἀπέρριψε τὰς ἀπευθυνθείσας μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς αὐτὴν προσευχάς.

— Ὑγιαίνοιτε, εἶπεν ἐγειρόμενος, ὀφείλω ν' ἀναχωρήσω· ἀλλὰ

μὴ λησμονήσητε τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ προσευχῇ κεῖται ἡ ἰσχὺς καὶ ἐν τῷ Θεῷ μόνῳ ἡ ἀρωγή. Ἐπιστρέφω εἰς τὸ μοναστήριον· ἐὰν λάβητε ἀνάγκην ἐμοῦ, ἐὰν σᾶς συμβῇ τι καὶ πάλιν, μὴ φοβηθῆτε νὰ μὲ προσκαλέσητε.— Ὑγιαίνοιτε, τέκνα μου, μὴ ἀπελπίζησθε, προσεύχεσθε, προσεύχεσθε· αἰτήσατε, ἐὰν θέλητε νὰ λάβητε, καὶ ὁ Θεὸς ἔστω μεθ' ὑμῶν.

Αἱ δύο γυναῖκες ἔκλαιον καὶ προσηυχήθησαν ἔτι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, τὰ δὲ δάκρυα καὶ αἱ προσευχαὶ αὗται κατεπράϋναν τὸν ψυχικὸν αὐτῶν σάλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ'

Μεταξὺ Σκύλλης καὶ Χαρύβδεως.

Ὁ Φάβιος ὡδήγει τὴν Ἰωάνναν διευθυνόμενος πρὸς τὰ ὄρη. Ἐβάδιζον δὲ ἀμφότεροι, κρατούμενοι ἐκ τῆς χειρὸς καὶ ὁμιλοῦντες ἡρέμα, εὐτυχεῖς διότι ἔβλεπον ἀλλήλους, εὐτυχεῖς διότι ἀπελάμβανον ἀλλήλους.

Ὁ Φάβιος ἐμεθύσκετο ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ τέκνου του καὶ δὲν ἔπαυε νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ ἀκούῃ αὐτό· ἡ δὲ Ἰωάννα ἠγαλλιᾶτο διὰ τὰ δείγματα ταῦτα τῆς πατρικῆς φιλοστοργίας.

Σκότος τι ὅμως ἀναμιγνύεται πάντοτε μετὰ τοῦ φωτὸς τῆς εὐτυχίας, σταγὼν πικρίας μετὰ τοῦ εὐώδους κάλυκος, νέφος πυκνὸν μετὰ τῆς λαμπρᾶς ἡμέρας· ὁ Φάβιος ἐφοβεῖτο μὴ καταδιωχθῇ· ἡ δὲ Νίνα ἐστυλλογίζετο τὴν ἀνησυχίαν τῆς Θηρεσίας.

Ἡ Νίνα προσέτι ἔβλεπε καὶ τὴν ἀνησυχίαν τοῦ πατρός της καὶ κακῶς ἐξήγει τὸ αἴτιον αὐτῆς. Οὗτος τῇ εἶχεν εἰπεῖ, ὅτι λόγοι σοβαροὶ τὸν ἠνάγκαζον νὰ φύγῃ μακρὰν τῆς χώρας ταύτης, ὅτι κίνδυνοι ἠπείλουν αὐτόν, ὅτι ἐχθροὶ τὸν κατεδίωκον· ἀλλ' αἱ ὀλίγαι διασωζόμεναι τὸν Φάβιον φράσεις ἦσαν τόσον ἀόριστοι καὶ σκοτειναί, τόσον κεκαλυμμέναι ὑπὸ παρασιωπήσεων, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ φωτίσωσι τὸ παιδίον περὶ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ αἰτίου τῶν κινδύνων τούτων. Ἔνοει μόνον ὅτι κίνδυνοι τὸν περιεκύκλουν, τοῦτο δὲ ἤρκει πρὸς ἐξέγερσιν τῶν φόβων της.

Τοιουτοτρόπως, καὶ τοι ἀγνοοῦσα τὸ αἴτιον, ὡμίλει ἡρέμα, ὡς ἔπραττεν ὁ Φάβιος.

Πρό τινος ἤδη ἐβάδιζον οὕτω μειμονωμένοι, ὅτε φθάσαντες εἰς εἶδός τι ὀροπεδίου, ἀμφότεροι ἐστάθησαν συγχρόνως καὶ ἠκροάζοντο.

Ὄπισθεν ὡς καὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν ἡ ὁδὸς ἦτον ἔρημος, οὐδὲν δὲ περιῆς αὐτων εἵλκυε τὴν προσοχήν των. Ἀλλ' ἰδοὺ μακρόθεν, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Βουνκονδέντου, κρότος συγκεχυμένος, ἀλλὰ τρομερός, ἔφθανε μέχρις αὐτῶν.

Ὁ βαρυηχὴς οὗτος κρότος, τὸν ὁποῖον ἡ κλίσις καὶ αἱ ἀνωμαλίαι τοῦ ἐδάφους δὲν ἐπέτρεψαν αὐτοὺς ν' ἀκούσωσι πρότερον, ἦτον ὁ ἦχος τῶν κρυομένων κωδώνων.

Αἱ τραχεῖαι καὶ ἐπανειλημμέναι κωδωνοκρουσίαι διέσχιζον τὸν ἀέρα ἀπαισίως καὶ ἔφθανον μέχρις αὐτῶν ὡς κραυγαὶ ἀπειλητικαί, ὡς ἀγγελία κινδύνου.

Πάντοτε αἱ βαρύβρομοι τῶν κωδώνων κρούσεις ἔχουσί τι πένθιμον καὶ καταπληκτικόν, παρουσιάζουσαι εἰς τὴν φαντασίαν φλόγας πυρκαϊᾶς, πάλην στοιχείων, ἀδεδιότητα μάχης ἢ προσέλευσιν ἐχθροῦ, πάντοτε δὲ κίνδυνον καὶ πανικὸν φόβον. Ἤδη καὶ διὰ τὸν Φάβιον αἱ κρούσεις αὗται ἦσαν τρομερώτατα.

Ἡ συμφορὰ οὐδέποτε εἶνε ξένος ἀπροσδόκητος εἰς τὸν ἄθλιον· διηνεκῶς οὗτος περιμένει τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῆς, ὅσον δὲ μακρὰν καὶ ἂν βλέπει αὐτὴν διαβαίνουσαν, προαισθάνεται ὅτι παρ' αὐτῷ μέλλει νὰ διατρίψῃ. Ὁ Φάβιος ἀρκούντως εἶχεν ὑποφέρει ὥστε νὰ ἦνε ἐκ τῶν τοιούτων· εἰς τὸν ἦχον δὲ τῶν κωδώνων, ὅστις οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο ν' ἀναγγείλῃ ἢ τὴν ἐν τινι τοῦ χωρίου οἰκίᾳ πυρκαϊάν, αὐτὸς ἠσθάνθη ἑαυτὸν καταβεβλημένον. Ἐνόησεν ὅτι ἡ τῆς θυγατρός του ἁρπαγὴ ἀνεκαλύφθη καὶ ὅτι αὐτὸ ἐδήλου ἡ χάλκινος φωνή. Ἔμελλε λοιπὸν νὰ καταδιωχθῇ· ἔμελλε νὰ καταληφθῇ, ἀλλὰ τί ἤθελε γένει ἡ Νίνα;

Ἡ ἀπάντησις εἰς ταύτας τὰς ἐρωτήσεις φανήσεται εὔκολος τοῖς ἀναγνώσταις. « Πῶς! θὰ εἴπωσιν ἴσως· Ὡραῖος φόβος καὶ δίκαιος τρόμος, τῇ ἀληθείᾳ! Ἐὰν ὁ Φάβιος καταληφθῇ μετὰ τοῦ τέκνου του, ὀφείλει μόνον ν' ἀποδείξῃ ὅτι εἶνε πατὴρ τῆς Νίνας, ἵνα ἐξέλθῃ πάσης ἀμηχανίας. Τί πλέον ἤθελον ἀπαιτήσει καὶ τίς ἤθελε τολμήσει νὰ ἐλέγξῃ πατέρα ἀγκαλιάζοντα τὸ τέκνον αὐτοῦ; Βεβαίως ἂν ἄλλο τι δὲν εὑρίσκετο ἀναμεμιγμένον ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ, τοιαύτη ἀπάντησις θὰ ἦτον ἁπλῆ συγχρόνως καὶ ἐξαίρετος. Πλὴν δυστυχῶς αὕτη φαίνεται οὐχὶ κατάλληλος, ἕνεκα ἑτέρων προσκομμάτων. Ἂν ὁ Φάβιος, ὁμιλῶν οὕτω, ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ πάσης δυσχερείας, ἔτι προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὰς περιπλοκὰς ταύτας καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν Ἰωάνναν ἢ Μαριέτταν, καθὼς ὠνόμαζεν αὐτήν, ὅτε ἦτον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ Θηρεσίας, ἐκθέτων τὰ δικαιώματα καὶ τοὺς λόγους του. Ἀλλ' ὁ Φάβιος δὲν ἔπραττεν οὕτως· ἐπροτίμησε νὰ ἁρπάσῃ αὐτὴν κρυφίως ἢ νὰ τὴν ζητήσῃ φανερῶς· ἔφευγε βραμαίως μετ' αὐτῆς διὰ τῶν μᾶλλον ἐρήμων ὁδῶν. Προφανὲς λοιπὸν ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῇ παραδόξῳ ταύτῃ διαγωγῇ μυστηριώδη αἴτια καὶ ὅτι ἵν' ἀκολουθήσῃ τὴν κινδυνώδη αὐτὴν ὁδὸν ἐβιάζετο ὑπὸ ἰσχυρῶν λόγων, ποσέτι διότι αἰτία μυστηριώδης ἐβίασεν αὐτὸν ἐκ Βουνκονδέντου. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐκαλύπτετο ἑκουσίως ὑπὸ σκότους, τοῦτο δὲ διότι τὸ σκότος κρύπτει, καὶ ὁ Φάβιος ἐπεθύμει νὰ κρυφθῇ.

Διὰ τοῦτο αἱ κρούσεις τῶν κωδώνων ἐπαρουσίαζον εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπαισίας εἰκόνας. Καταδιωχθεὶς καὶ καταληφθεὶς θὰ ἀνεγνωρίζετο ἀναμφιβόλως· οὐχὶ δὲ ὁ πατὴρ τῆς Νίνας, ἀλλ' ὁ μαῦρος ἄνθρωπος ἔτρεμεν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν καὶ ὁ πατὴρ ἔτρεμε, διότι ἦτον ὁ μαῦρος ἄνθρωπος καὶ προέβλεπε συγχρόνως καὶ τὸν κίνδυνον τῆς κρατήσεως καὶ τὴν ὑπερβολικὴν λύπην ἕνεκα νέου ἀποχωρισμοῦ.

Ὅλαι αὗται αἱ σκέψεις καὶ πολλαὶ τοιαῦται σκοτειναί, ὀδυνηραὶ καὶ ἀνήσυχοι ἐπαρουσιάσθησαν διὰ μιᾶς εἰς τὸ πνεῦμά του καὶ κατέπληξαν αὐτόν.

Ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ διῆλθεν αὐτὸ ταχέως, ὅπερ ἴδιον τῶν ὑπ' αἰφνιδίου φόβου καταληφθέντων.

Ἡ Νίνα ἤκουε τοὺς ἀπειλητικοὺς τῶν κωδώνων ἤχους μὴ ἐννοοῦσα τὴν σημασίαν αὐτῶν. Τὸ διὰ τὸν πατέρα της αἴτιον τρόμου ἦτο δι' αὐτὴν ἀντικείμενον θαυμασμοῦ.

Ἀλλ' ἰδοὺ μὲ τοὺς ἤχους αὐτοὺς ἕτερος ἑνοῦται μακρόθεν θόρυβος, ὁροῦς συμμιγὴς μὴ εὐδιάκριτος εἰσέτι, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀπειλητικώτερος.

Ὁ Φάβιος ἤκουε τὴν ταραχὴν καὶ τὸν ἀλαλαγμὸν τοῦτον ὃν ἀμυδρῶς διέκρινεν ἐν ταύτοις καθὼς εἰς τὰς ἀπειλητικὰς τῶν κωδώνων κρούσεις εἶχε προαισθανθῇ τὴν κατ' αὐτοῦ πρόσκλησιν, οὕτως εἰς τὴν μακρόθεν μετὰ βοῆς προβαίνουσαν ταύτην ὁμάδα ἀνθρώπων προῃσθάνετο τὴν προσέλευσιν ἐχθροῦ.

Πεσὼν δ' ἀμέσως κατὰ γῆς καὶ κατακλιθεὶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἠκροάζετο μετὰ προσοχῆς.

Εἰς τοιαύτας περιστάσεις αἱ αἰσθήσεις λαμβάνουσιν ἔξοχον δύναμιν ἐντάσεως· φαίνεται δ' ὅτι ὁ κίνδυνος ἀναπτύσσει αὐτὰς ὑπερμέτρως. Ὁ Φάβιος συνεκέντρωσεν ὅλην τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θορύβου τούτου καὶ ἤκουσεν ἐν σχεδὸν τέταρτον τῆς λεύγας μακρὰν βήματα ἀνθρώπων πολλῶν· ἡ ποδοκρουσία αὕτη ηὔξανε καὶ ἐφαίνετο πλησιάζουσα.

Ὅλαι αὐτοῦ αἱ ἀμφιβολίαι, ὅσας εἶχεν ἀκόμη, ἐξέλειπον, ἡ πραγματικότης δὲ ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ αὕτη ἦτο τρομερά.

Ἦτο προγεγραμμένος, ἦτο κατοδιωγμένος, ἔτρεχον ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ.

Ἐγερθεὶς δὲ τότε ἐδίστασε πρὸς στιγμὴν ἔτι ἀμφίβολος ὤν. Ἀλλ' ἀμέσως διὰ ταχείας σκέψεως, χρησιμευούσης ὑπὸ τῆς πείρας τῶν τοῦ βίου περιπετειῶν, ὥρισε τὸ σχέδιόν του.

Ἀπεῖχε τοὐλάχιστον ἓν τέταρτον τῆς λεύγας ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν του. Ταχύνων τὰ βήματά του, ἠδύνατο νὰ φθάσῃ ἀναμφιβόλως πρὸ αὐτῶν τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους· ἐκεῖ ὑπῆρχον ἄγριαι καὶ βαθύρριχμοι φάραγγες, δάση πυκνὰ καθὼς καὶ βράχοι ἀτάκτως ἐπισεσωρευμένοι πλήρεις κρυπτῶν καὶ σπηλαίων. Ἐὰν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ ἐκεῖ, ἦτον ἐν ἀσφαλείᾳ.

— Ἐλθέ, Μαριέττα, ἐλθέ, Νίνα, τέκνον μου, εἶπεν εἰς τὴν μικρὰν θεωροῦσαν αὐτὸν μετ' ἐκπλήξεως· λαβὼν δ' αὐτὴν ἐκ χειρός, ἐρρίφθη ὅσον τάχιον τὰ βήματα τοῦ παιδίου ἐπέτρεπον τοῦτο εἰς τὴν ἀτραπόν, ἥτις ἠνοίγετο πρὸ αὐτῶν.

— Πάτερ, τί τρέχει λοιπόν; ἠρώτησεν ἡ Ἰωάννα·

— Ἠξεύρεις· σοὶ εἶπον ὅτι κίνδυνοι ὑπῆρχον δι' ἐμέ, δι' ἡμᾶς ἐνταῦθα. Δὲν δύνασαι ἔτι νὰ τοὺς ἐννοήσῃς, ἀλλ' ἰδοὺ ἄκουσον, ἰδοὺ ἔρχονται νὰ μὲ συλλάβωσι, νὰ μὲ ἀποσπάσωσιν ἀπὸ ἐσέ.

— Ἀλλὰ τίς, πάτερ;

— Τί ἠξεύρω; ἄνθρωποι κακεντρεχεῖς! Ἀλλ' ἐλθὲ ταχέως, τέκνον μου, καὶ θὰ διαφύγωμεν αὐτούς.

Τὸ παιδίον δὲν ἀπεκρίθη, ἀλλὰ προσκολληθὲν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, πάντρομον ἠκολούθησεν αὐτὸν ὅσον ἠδυνήθη ταχέως.

Βαδίσαντες οὕτως ἐπί τινα χρόνον, κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησαν τὴν ἀτραπόν, ἔπειτα ἐγκαταλείψαντες αὐτὴν ἐτράπησαν πρὸς ἀριστερὰν διὰ τῶν βράχων ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ φθάσωσι ταχύτερον τὸ ὄρος.

Ἤλπιζον ἤδη αἱ πρῶται ἀνωφέρειαι τοῦ ὄρους ὑψοῦντο ἐνώπιον αὐτῶν πλησιέστεραι, φιλοξενώτεραι· ὀροπέδιον εὐρύχωρον καὶ ἄδενδρον μόναν τοὺς διεχώριζεν ἀπ' αὐτοῦ πρὶν φθάσωσιν, ὁ Φάβιος ἐσταθῇ ὅπως ἀκροασθῇ πάλιν.

Χαρὰ βραχεῖα ἔλαμψεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του. Οἱ διωκταὶ αὐτῶν ἐφαίνοντο μᾶλλον ἀπέχοντες ἢ πρότερον· βεβαίων εἶχον ἀπολέσει τὰ ἴχνη των.

Ἀλλὰ τὴν στιγμιαίαν χαρὰν διεδέχθη τρόμος μέγιστος!

Ἴδου μετὰ τῶν ἐλαττουμένων κραυγῶν ἔφθασεν εἰς τὸν Φάβιον ἕτερος θόρυβος, ἑτέρα ταραχὴ ὁμοία πρὸς τὴν πρώτην, ἐρχομένη ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους καὶ ἀγγέλλουσα εἰς αὐτόν, ὅτι δύο τάγματα περιέτρεχον τὸν τόπον.

Τὸ νέον τοῦτο τάγμα ἦτο τὸ διευθυνθὲν, κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ δημάρχου πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα οὗτος συνελήφθη ὑπὸ τῶν ληστῶν· ἐκεῖθεν δὲ ἔλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὄρους ἐπὶ σκοπῷ νὰ τοὺς ἐπανεύρῃ.

Σπουδαία ἀνακάλυψις, τὴν ὁποίαν ὁ λόχος οὗτος ἔκαμε καθ' ὁδὸν καὶ περὶ ἧς κατωτέρω θὰ ὁμιλήσωμεν, ὡδήγει αὐτὸν πρὸς συνάντησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Γιακίνθου ὁδηγουμένου ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ μικροῦ ἀνθρώπου.

Οὗτος λοιπὸν ἔμελλε νὰ περικυκλωθῇ ἑκατέρωθεν.

Δὲν ὑπῆρχε πλέον μέσον νὰ φθάσῃ τὸ ὄρος, διότι οἱ νέοι οὗτοι ἐχθροὶ ἔμελλον νὰ φθάσωσι πρὸ αὐτοῦ.

Τί τότε τὸ πρακτέον;

Ὁ καιρὸς ἐδίωκε καὶ σχεδὸν δὲν συνεχώρει ἀναβολὰς ἢ μακρὰς συλλογισμούς.

Δύο μόνα ἔμενον μέσα, ἢ νὰ κρυφθῶσιν ὄπισθεν βράχου ἢ νὰ δράμωσι διὰ τῶν βράχων καὶ δένδρων πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Μουταλιβέτου ἵνα ἐκεῖ ζητήσωσιν ἄσυλον.

Ἂν ἦτο νύξ, τὸ πρῶτον μέσον θὰ ἦτον ἐξαίρετον· ἀλλ' ἐν πλήρει ἡμέρᾳ καὶ εἰς ἔδαφος ἀνώμαλον οὐδὲν ἄλλο ἐπαρουσίαζεν ἢ κινδύνους. Ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων θὰ ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς πᾶν βλέμμα· ἐντὸς δὲ τῶν χαραδρῶν αἱ ὀφθαλμοὶ εὐκόλως ἠδύναντο νὰ εἰσδύσωσιν. Οἱ διώκοντες τοὺς φυγάδας εὐκόλως ἤθελον τοὺς παρατηρήσει. Ὅθεν ὁ Φάβιος δὲν ἠθέλησε νὰ παραδοθῇ εἰς προφανῆ κίνδυνον καὶ παρεδέχθη τὸ ἕτερον μέσον.

Ἐκ τοῦ μέρους, ἔνθα εὑρίσκετο, δύο ἢ τρία μίλλια ἐχώριζον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Μουταλιβέτου, καὶ τὰ μοναστήρια τότε ἔτι ἦσαν διὰ τοὺς δυστυχεῖς καταφύγιον σεβαστόν. Ἡ ἀνθρώπινος ἐκδίκησις ἐτελείωνεν ἐπὶ τοῦ κατωφλίου αὐτῶν ἵνα ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ θείου ἐλέους.

Ἐπανελθὼν λοιπὸν μίαν στιγμὴν ἐπὶ τῶν βημάτων αὐτοῦ διηυθύνθη ὁ δύσμοιρος ὅσον τὸ δυνατὸν κατ' εὐθείαν διὰ τῶν βράχων καὶ θαμνώνων εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Βενεδικτίνων μετὰ τῆς Νίνας· αὕτη δὲν παρεπονεῖτο κατὰ τοῦ κόπου, ἂν καὶ ταχέως

ἐβάδιζον. Ἡ ἀνησυχία, ἣν ἠσθάνετο, ἀπέβιβεν εἰς αὐτὴν ἀρκετὴν δύναμιν.

Ἐπροχώρουν ἢ μᾶλλον ἔτρεχον οὕτως ἐπ' ἱκανὸν χρόνον ἄνευ νέων κινδύνων, ὅτε τελευταῖον πρόσκομμα ἔστησεν αὐτῶν τὴν πορείαν.

Πρὸ αὐτῶν λάμπων ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ὁ ποταμὸς Ὄμβρος ἀρσερὸς εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην καὶ βρέχων τοὺς ὑψωμένους εἰς τὰ χείλη του βράχους, ἔφραττεν αὐτοῖς τὴν διάβασιν. Τὰ πτηνὰ κατερχόμενα ἐπέψαυον αὐτὸν διὰ τῶν πτερύγων των, φαιδρὰ δὲ καὶ εὔθυμα ἀνυψοῦντο εἰς τὸν αἰθέρα· τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ χρῶμα ἐζωγραφεῖτο ἐπὶ τῶν διαφανῶν αὐτοῦ ὑδάτων· ὅσον δὲ εὐχάριστος, ὅσον θελκτικὸς ἦτον ὁ ποταμὸς οὗτος, τοσοῦτον διὰ τὸν Φάβιον ἦτο φοβερός· κωλύων τὴν φυγὴν αὐτοῦ, ἦτον ἐχθρός του.

Ὁ ῥοῦς τοῦ ποταμοῦ τούτου ἂν καὶ ταχὺς καὶ ἐν γένει βαθὺς παρουσιάζει μέρη τινά, δι' ὧν ὁ ἀβροπόρος δύναται νὰ διέλθῃ αὐτόν. Πλησίον τοῦ μέρους, ὅπου εἶχε φθάσει ὁ Φάβιος, εὑρίσκετο εἷς των πορθμῶν αὐτῶν, δι' ὧν ἠδύνατο εὐκόλως νὰ διαβῇ τις. Ἀλλ' ἡ τρικυμία τῆς προτεραίας εἶχεν ἐξογκώσει τὰ ὕδατα αὐτοῦ, δὲν ἔμενε δὲ οὐδὲν διαβατὸν μέρος. Οὐδεὶς ἄρα θὰ ἐτόλμα νὰ διαβῇ, τοῦ βάθους μεγάλου ὄντος καὶ τοῦ ῥεύματος ὁρμητικοῦ.

Δι' ἑνὸς βλέμματος ὁ Φάβιος ἐπείσθη περὶ τούτου, εἶδεν ὡσαύτως ὅτι οὐδὲν εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς ὄχθης δυνάμενον νὰ εὐκολύνῃ τὴν διάβασιν. Οὔτε λέμβος οὔτε ἐρριμμένον δένδρον· οὐδέν, ἀπολύτως οὐδέν!

Νὰ διέλθῃ κολυμβῶν ἦτον ἀδύνατον. Μόνος ὁ Φάβιος ἴσως ἐπετύγχανεν, ἀλλ' ἡ Νίνα; Καὶ ἂν ἔφερεν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτοῦ, ἐπίσης ἦτον ἀδύνατον καὶ βεβαίως ἤθελον ἀποτελεσθῇ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλπίδος.

Δι' ἑνὸς δὲ ταχέος βλέμματος ὁ Φάβιος ἰδὼν ταῦτα πάντα, ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ ὄπισθεν.

Ἀλλὰ ποῦ νὰ ὑπάγῃ;

Τὰ πάντα ἀντέκρουον τὸν δυστυχῆ. Ἤλπισε ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπαρατήρητος, ἀλλὰ κατεδιώκετο. Ἐπίστευσεν ὅτι θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ ὄρος, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ τὸν ἀπεμάκρυνον. Ἠθέλησε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ μοναστήριον, ἀλλ' αὐτὴ ἡ φύσις συνώμοσε κατ' αὐτοῦ. Ὁ ποταμὸς αὐτὸς ὁ ὀφείλων νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν δίοδον αὐτοῦ, ὑψοῦνε τὰ ὕδατά του ὅπως τοῦ ἀποκλείσῃ τὴν διάβασιν.

Ἐν τῇ συνενώσει ταύτῃ ἐχθρικῶν περιστάσεων ἐπειράθη τελευταῖον μέσον καὶ, μὴ ἠξεύρων ἀκόμη ποῦ νὰ διευθυνθῇ, ἐζήτησε νὰ διέλθῃ διὰ μέσου τοῦ χώρου, ὅπου ὑπέθετεν ὅτι εὑρίσκοντο οἱ διώκοντες αὐτόν.

Ἐὰν κατώρθωνε τοῦτο, ἤθελεν ἔπειτα ἰδεῖ, ποία ἡ καλλιτέρα διεύθυνσις τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ λάβῃ καὶ ποία ἡ ἁρμόζουσα λύσις, οὕτω δὲ ἤθελεν ἀποτρέψει τὸν μᾶλλον ἀντιμέτωπον κίνδυνον.

Ὅσον ἀσθενὴς καὶ ἂν ἦτον ἡ ἐλπὶς αὕτη, ἦτο ἡ τελευταία, ἦτο ἡ μόνη.

Μόλις δ' ὁ Φάβιος εἶχε κάμει βηματά τινα, ὅτε ἤκουσε νὰ ἀντηχῇ, τὴν φορὰν ὅμως ταύτην πλησίον αὐτοῦ, ἡ κραυγὴ τῶν διωκτῶν του· εἴτε κατὰ τύχην εἴτε διότι παρετηρήθη κατὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ εἴτε διότι ἐνδείξεις ἐπρόδωκαν αὐτόν, οὗτοι ἐβάδιζον κατ' εὐθεῖαν κατ' αὐτοῦ.

Πᾶσα λοιπὸν αὐτοῦ ἀποχώρησις διεκόπτετο.

Περιεζωσμένος πανταχόθεν, ἀπηλπισμένος, ἄνευ μέσου φυγῆς, ἐλπίδος, ὕψωσεν ὁ ἄθλιος τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, ὡς εἰ ὤφειλε νὰ ἴδῃ καταβαίνοντα τὸν λυτρωτὴν αὐτοῦ ἄγγελον.

Ὁ οὐρανὸς ἦτον αἰθριώτατος.

Ἔρριψε πέριξ αὐτοῦ βλέμματα τόσον διαπεραστικά, ὥστε ἐφαίνετο θέλων νὰ διατρυπήσῃ τοὺς βράχους πρὸς ἀνακάλυψιν καταφυγίου. Ἀλλ' οὗτοι ἦσαν ὁμαλοί, ἄνευ ἀπορρωγάδων, ἄνευ σπηλαίων, μόλις κατάστικτοι ὑπό τινων βρύων καὶ ἐσχισμένοι ὑπὸ μικρῶν ῥηγμάτων. Πτηνόν τι συρίζον ἐπήδα μεταξὺ αὐτῶν. Εἰς τὴν ἀξημονίαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἡ φύσις ἀνταπεκρίνετο δι' ἐντελοῦς ἠρεμίας.

Ὑπὸ ἀκατασχέτου δὲ τότε ἀπελπισίας καὶ φιλοστοργίας κινούμενος ὁ Φάβιος ἔλαβε τὸ τέκνον αὐτοῦ εἰς τὰς ἀγκάλας του καί, ὑψόνων αὐτὸ μέχρι τοῦ στήθους, τὸ ἠσπάσθη μετὰ παραφορᾶς· ἔπειτα φέρων αὐτὴν πάντοτε τοιουτοτρόπως κατέβη πάλιν δρομαίως ἕως τὸν ποταμόν.

Ἀλλ' οὐδ' αὐτοῦ οὔτε βοήθεια οὔτε ὑπεράσπισις· βράχοι μόνον διεσπαρμένοι τῇδε κἀκεῖσε ἐπὶ τῆς ὄχθης καὶ ποταμὸς ἀδιάβατος ῥεῶν ὄπισθεν αὐτῶν.

Ἡ Νίνα, τῆς ὁποίας ἡ ἔκπληξις ἐκφραζομένη κατ' ἀρχὰς δι' ἀνησυχίας μεταβάλλετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τρόμον, οὐδεμίαν ἔπειτε παρατήρησιν, οὐδεμίαν ἐπρόφερε λέξιν. Ἠκολούθει ἄφωνος πάσας τὰς κινήσεις τοῦ πατρός της, ἐγνώριζεν ὅτι κίνδυνος ἠπείλει αὐτὸν, ὅτι ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἠγνόει, τὸν κατεδίωκον καὶ διὰ τοῦ παιδικοῦ ἐνστίκτου τοῦ ἀντικαθιστῶντος τὴν σκέψιν ὑπήκουεν εἰς πᾶσαν τοῦ πατρός της θέλησιν, οὐδεμίαν λέξιν προφέρουσα.

Ὁ Φάβιος διηυθύνθη πρός τινα ἐπὶ τῆς ὄχθης βράχον ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον· μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ εὑρίσκετο στενὸν διάστημα, ἔνθεν μὲν περιοριζόμενον ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἔνθεν δὲ ὑπὸ τοῦ βράχου, ὅστις στρέφων πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ φθάνων μέχρι τοῦ ὕδατος ἔκλειε μίαν τῶν ἄκρων καὶ ἐσχημάτιζε κρύπτην ἀδιέξοδον. Ἀνακαλυφθεὶς ἐκεῖ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ. ἀλλ' ἂν ὑπῆρχε μέσον τι ὑπεκφυγῆς, ἐκεῖ εὑρίσκετο μᾶλλον ἢ ἀλλαχοῦ.

Ὁ Φάβιος καὶ ἡ Νίνα, ἀκούοντες τοὺς διώκτας των πλησιάζοντας, εἰσέδυσαν ὄπισθεν ταῦ βράχου.

Φθάσαντες εἰς τὸ ἔσχατον αὐτὸ ἄσυλον, ὁ πατὴρ προσεκολλήθη πρὸς τὸν βράχον, τὸ δὲ τέκνον του πρὸς αὐτὸν καὶ ἐναγωνίως περιέμενον.

(ἀκολουθεῖ)

Η ΤΣΑΝ ΜΠΙΜΠΗ.

Ἱστορία Ἰνδική.

Ὅτε οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ταμερλάνου κατέβαλλον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Γάγγου τὰ θεμέλια τῆς κυριαρχίας των, ὡραία τις καὶ νέα *ρανὶ* (βασίλισσα) ἐκράτει τὸ σκῆπτρον εἰς τὸ κράτος τος. Καὶ ὅμως πάντα ταῦτα ἦσαν πολὺ κατώτερα τοῦ κάλλους τῆς βασιλίσσης. Πάντες οἱ ποιηταί, ἐν ἐλλείψει μάλιστα ζωγράφων, περιέγραψαν καὶ ἔψαλαν αὐτό, καὶ μέχρι τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος σοφός τις μουσουλμάνος, ὁ Ὑσὰφ Ὑζδαύλ, ἀνύμνησεν αὐτὸ διὰ στίχων ἀνακαλούντων εἰς τὴν μνήμην τὴν σανσκριτικὴν φιλολογίαν τῶν πάλαι χρόνων.

Ο ΣΑΛΑΒΑΤ ΧΑΝ.

Ἀχμεναγάρα. Ὠνομάζετο δὲ ἡ ἡγεμονὶς αὕτη, ὡς κατὰ παράδοσιν λέγεται, *Τσὰν Μπιμπή*, χάριν βέβαια τῆς λευκοτάτης αὐτῆς ὄψεως· διότι *τσὰν* μὲν σημαίνει λευκόν, ἐπάργυρον, *μπιμπὴ* δὲ κυρίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἠγάπα εἰς ἄκρον τὰς τέχνας, κατέστησε τά τε παλάτια καὶ τοὺς κήπους της ἀριστουργήματα ἀρχιτεκτονικῆς καὶ καλλονῆς, ναούς, οὕτως εἰπεῖν, φιλοκαλίας καὶ κομψότη-

« . . . Ἡ στιλπνὴ αὐτῆς κόμη, εὐρύθμως διηρημένη εἰς δύο περιέβαλλε τὰς ἁβρὰς καὶ λευκὰς παρειάς της ἀκτινοβολούσας ὑπὸ δρόσου καὶ καθαρότητος.

» Αἱ ἐβένινοι αὐτῆς ὀρρῦς εἶχον τὸ σχῆμα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ τόξου τοῦ Κάμα (*), καὶ ὑπὸ τὰ μακρὰ μαλακά της βλέφαρα,

(*) Οὕτως ὀνομάζεται παρὰ τῶν Ἰνδῶν ὁ θεὸς τοῦ ἔρωτος.

ἐντὸς τῆς μελαίνης κόρης τῶν μεγάλων καὶ διαυγῶν ὀφθαλμῶν της ἔπλεον, ὡς ἐντὸς τῶν ἱερῶν λιμνῶν τοῦ Ἱμαλάγια ὅπου φοιτῶσιν οἱ θεοί, αἱ φαεινότεραι ἀκτῖνες τοῦ ἑπουρανίου φωτός.

» Λεπτοί, ἴσαι καὶ λευκοὶ οἱ ὀδόντες αὐτῆς ἐξήστραπτον μεταξὺ τῶν μειδιώντων χειλέων της, ὡς σταγόνες δρόσου εἰς τὸν ἡμίκλειστον κόλπον ἄνθους ροιᾶς.

» Τὰ μικρὰ ὠτά της, συμμέτρως πεπλασμένα, αἱ λέπται καὶ ροδόχροαι χεῖρές της, οἱ μικροί της πόδες, παχυλοὶ καὶ τρυφεροὶ ὡς κάλυκες λότου, ἔλαμπον ὡς οἱ ὡραιότεροι μαργαρῖται τῆς Ταπροβάνης καὶ οἱ ὡραιότεροι ἀδάμαντες τῆς Γολγόνδης.

» Ἡ λεπτὴ καὶ εὐλύγιστος αὐτῆς ζώνη, τὴν ὁποίαν καὶ μία χεὶρ ἀρκεῖ νὰ περιπτυχθῇ, ἐκάλλυνε τὸ περίκομψον κύρτωμα τῶν στρογγύλων ὀφρύων καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ κόλπου αὐτῆς, ὅπου ἀνθοῦσα ἡ νεότης ἐπεδείκνυε τοὺς ἐντελεστέρους τῶν θησαυρῶν της...

» Ποτάκις, ὦ Τσὰν Μπιμπῆ, καθημένη ὑπὸ τὰς χρυσᾶς πτυχάς, ὑπὸ τοὺς ἀλαβαστρίνους καὶ λιθοκολλήτους θόλους τῶν παλατίων σου, ἢ διαβαίνουσα ὥστις ὑπόπτερος Ἄψαρὰς ὑπὸ τὰ θαλλοντα δένδρα τῶν κήπων σου, παρὰ τὰς μαρμαρίνας πηγάς σου, ἐταράχθης παρὰ τῶν βόμβων τῶν μελισσῶν, τὰς ὁποίας ἐδελέαζεν ἡ εὐωδία τῆς πνοῆς σου, ἢ καὶ παρὰ τοῦ ψιθυρίσματος τῆς αὔρας φερούσης μακρόθεν πρὸς σὲ τοὺς περιπαθεῖς στεναγμοὺς πάντων ἐκείνων οἵτινες, μόνον ἰδόντες σε, δὲν ἐδύναντο νὰ σὲ λησμονήσωσι, σὲ ἥτις ὑπὸ τὰς μαλακὰς πτυχὰς τῆς κιτρίνης σου χλαμύδος, ἐφαίνεσο πλαστουργηθεῖσα ἐκ καθαροῦ ἀργύρου ὑπὸ τῆς θείας χειρὸς τοῦ Βισβακάρμα, τοῦ αἰωνίου ἀγαλματοποιοῦ!... »

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ Τσὰν Μπιμπὴ εἶχε τόσους μνηστῆρας ὅσους καὶ ἡ ὡραία ἐκείνη τῆς Ἰθάκης βασίλισσα· ἀλλ' ὡς ἡ Πηνελόπη, καὶ αὐτὴ ἀπέβαλε τοὺς λάτρας της. Εἴτε ἐξ ὑπερηφανίας εἴτε ἐξ ἰδιοτροπίας ἡ λευκὴ κόρη τῶν Ἰνδιῶν δὲν ἤθελε νὰ ὑποταχθῇ εἰς ἄνδρα· δεικνύουσα δὲ ὅτι περιεφρόνει τὸν ἔρωτα καὶ τὴν λατρείαν, ἐξεδαπάνησε τὰ πολυτιμότερα ἔτη τοῦ ἔαρος αὐτῆς καθημένη μόνη καὶ ἄνευ ὑποστηρίγματος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν προγόνων της.

Ἀλλ' ἦλθεν ὥρα καθ' ἣν μετεμελήθη· διότι, ἱσταμένη μίαν τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς πρωτευούσης, εἶδε μακρὰν στίφη μέλανα κατερχόμενα· ἦτο δὲ ὁ Μογγολικὸς στρατὸς τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Δελί, εἰσβαλὼν εἰς τὸ πλούσιον κράτος της. Μετὰ μικρὸν στῆλαι πυρὸς καὶ καπνοῦ ἀνυψώθησαν ἐν μέσῳ τῆς πεδιάδος, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πολέμιοι ἔφερον πῦρ καὶ σίδηρον.

Ὁ κίνδυνος λοιπὸν ἦτο μέγας· ἀλλ' ἡ Τσὰν Μπιμπή, ἀπόφασιν ἔχουσα ν' ἀποθάνῃ μᾶλλον βασίλισσα ἢ νὰ πέσῃ αἰχμάλωτος εἰς χεῖρας ἐχθρικάς, δὲν ἐνέδωκε· πρὶν ὅμως καταδικάσῃ ἑαυτὴν εἰς θάνατον, ἡ γυναικεία αὐτῆς καρδία ἀνεπόλησεν ἀρχαίαν τινὰ περίστασιν καὶ συνέλαβέ τινα ἐλπίδα. Ἐνθυμήθη ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων ἀναριθμήτων ἐραστῶν, τοὺς ὁποίους ἀπέβαλεν, ἦτο καὶ τις τοῦ ὁποίου τὴν συνδρομὴν δὲν θὰ ἐζήτει ἐπὶ ματαίῳ. Ἔστειλε λοιπὸν ἀμέσως πιστὸν πρέσβυν πρὸς τὸν Σαλαβὰτ Χὰν διὰ νὰ τὸν προσκαλέσῃ εἰς βοήθειάν της.

Ὁ Σαλαβὰτ Χὰν δὲν εἶχε κληρονομήσει παρὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ οὔτε θρόνον οὔτε σκῆπτρον. Συγκαταλεχθεὶς ποτε καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ σμήνους τῶν μνηστήρων, οἵτινες κατέκλυζον τὴν Ἀχμεναγάραν, ἄλλο τι δὲν εἶχε νὰ θέσῃ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Τσὰν Μπιμπῆς εἰμὴ ὅρκους ποιητοῦ, χάριτας νεότητος καὶ ὄνομα σεβαστόν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεβλήθη καὶ αὐτὸς ὅπως καὶ οἱ ἀντεραστοί του, ἀνεμίχθη εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὰς ραδιουργίας τῶν φιλοδόξων, οἵτινες διηγωνίζοντο τότε νὰ κυριεύσωσι τὴν Ἰνδίαν. Ἀνεμίχθη δὲ ζητῶν νὰ λησμονήσῃ τὸν ἔρωτά του, ἴσως δὲ ἐπιθυμῶν καὶ ν' ἀποθάνῃ· ἀλλ' ἄλλο ἐζήτει καὶ ἄλλο εὗρεν· εὗρε τύχην μεγάλην καὶ δύναμιν· διότι ἐντὸς τριῶν ἐτῶν διεχάραξε διὰ τῆς σπάθης του πλούσιον κράτος πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τῆς Ἰνδίας. Ἀλλὰ καὶ ἡγεμονεύων καὶ ἔνδοξος, τὴν εἰκόνα τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ Τσὰν Μπιμπῆς εἶχεν ἀνεξαλείπτως κεχαραγμένην εἰς τὴν καρδίαν του καὶ εἰς αὐτὴν ἀπέβιδε τὰ κατορθώματα καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του.

Μόλις ἔφθασεν ὁ πρέσβυς τῆς Τσὰν Μπιμπῆς καὶ συναθροίσας ἀμέσως τοὺς ὑποτελεῖς καὶ τοὺς στρατιώτας του, διευθύνθη ὁρμαίως πρὸς τὴν Ἀχμεναγάραν.

Δυστυχῶς ὅμως μακρὸν διάστημα διεχώριζε τὰ δύο κράτη· ἡ πολιορκία ἐξηκολούθει ὁλονέν, καὶ ὁ εὐαριθμος τῶν πολιορκουμένων στρατὸς ἠλαττοῦτο καθ' ἑκάστην. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐφαίνετο ἡ ζητηθεῖσα βοήθεια, ἔπρεπε ταχέως νὰ παραδοθῶσιν. Ἰδοὺ ἐπὶ τέλους ἡ βασίλισσα ὅτι πάντα περαιτέρω ἀντίστασις ἦτο ματαία, κατεχρημνίσθη εἰς βρέχα βαθύτατον. Ἀλλὰ μόλις τὸ παλάσσαν ὕδωρ ἐκάλυψε τὸ ὡραῖον σῶμα τῆς Τσὰν Μπιμπῆς, καὶ φοβερὸς πολυαριθμος ἐφάνη, ὅστις ἐντὸς τινων ὡρῶν διεσκόρπισε τοὺς πολιορκητάς. Τροπαιοῦχος λοιπὸν καὶ χαίρων ὁ Σαλαβὰτ Χὰν ἔστησε τὰς σκηνάς του ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ κειμένου ἄνωθεν τῆς πόλεως. Ἀλλά, φεῦ! τὰς ἔστησεν ἀργά. Μαθὼν τὴν ἐπιοῦσαν τὸν θάνατον τῆς ἐρωμένης του, ἐκάλεσε τὸν οἰνοχόον του, καὶ τὸν διέταξε νὰ ἀναμίξῃ εἰς τὸ *σαρμπέτ* του δραστηριώτατον δηλητήριον· ἔπειτα δὲ, ῥοφήσας διὰ μιᾶς τὸ ποτήριον, ἐξέψυξε τὸ βλέμμα ἔχων πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἔκειτο τὸ λείψανον τῆς πολυποθήτου Τσὰν Μπιμπῆς. Οἱ περὶ αὐτὸν ἀνήγειραν τότε τὸ ἐξαίσιον μαυσωλεῖον, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἔτι καὶ σήμερον, καὶ ὅλος ἐξακολουθεῖ φέρων εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ ἀρώματα, ὀπώρας καὶ ἄνθη.

Η ΕΟΡΤΗ

τοῦ ἐν Σμύρνῃ Ἑλληνικοῦ Λυκείου.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν δημοσίων ἐξετάσεων, διαρκεσασῶν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦτο δεκάτην τρίτην φορὰν ἐτέλεσεν ἐφέτος τὴν ἑορτήν του, τὴν ὁποίαν ἐτίμησαν ὁ Σεβ. Ἅγιος Σμύρνης κ. Μελέτιος καὶ ὁ Ἐκλαμπρότατος Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Σ. Τριανταφύλλης μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀξιστίμων κυρίων καὶ κυριῶν.

Ἡ ἑορτὴ ἤρξατο τὴν 4 1)2 μ. μ. δι' Ἑλληνικῶν καὶ Γαλλικῶν ᾀσμάτων ᾀσθέντων ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς φωνητικῆς μουσικῆς, τοῦ διδασκάλου κυρίου Οὐεσπεσιανοῦ Καπογρόσου συνοδεύοντος εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον. Ἀκολούθως ἐξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ ἑνὸς τῶν Διευθυντῶν τοῦ Λυκείου Γ. Γρηγοριάδου ὁ προσεχῶς δημοσιευθησόμενος λόγος, τὸν ὁποῖον διεδέχθησαν αὖθις Ἑλληνικὰ καὶ Γαλλικὰ ᾄσματα. Μετὰ ταῦτα ἤρξατο ἡ ἐπίσημος διανομὴ τῶν ἐνδεικτικῶν καὶ βράβευσις τῶν ἐκλεκτῶν μαθητῶν, ἑκάστου αὐτῶν λαμβάνοντος τὸ ἐνδεικτικὸν παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Σμύρνης καὶ μετὰ σεβασμοῦ ἀσπαζομένου τὴν δεξιὰν τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος. Ἤτις πάντας εὐλογοῦσα ἀπέτεινεν ἐνὶ ἑκάστῳ τὰ εἰκότα, τοὺς μὲν ἐπιμελεῖς καὶ χρηστοὺς ἐπαινοῦσα καὶ ἐνθαρρύνουσα εἰς τὴν ἀκανθώδη ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, τοὺς δὲ ραθυμήσαντας πατρικώτατα προτρέπουσα καὶ ἐξεγείρουσα τὴν ὑπνώττουσαν φιλοτιμίαν αὐτῶν.

Μετὰ τὴν διανομὴν τῶν ἐνδεικτικῶν καὶ βράβευσιν τῶν μαθητῶν τῶν τριῶν τάξεων τοῦ Ἑλλ. σχολείου καὶ τῆς ἀνωτέρας πρώτης γυμνασιακῆς τάξεως ἐγένετο μικρὰ ἀνάπαυλα, ὅτε πρὸς ψυχαγωγίαν τῶν παρόντων οἱ μαθηταὶ τῆς μουσικῆς ἐμελῳδησαν ἐκ τρίτου ἐκλεκτὰ ἐθνικὰ καὶ Γαλλικὰ ᾄσματα, μεθ' ὃ ἤρξατο ἡ διανομὴ τῶν ἐνδεικτικῶν καὶ βραβείων εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ προπαιδευτικοῦ σχολείου, περιέχοντος τρία τμήματα· ἐγένετο δὲ αὕτη ὡς ἡ τῶν τεσσάρων ἀνωτέρων τάξεων τοῦ λυκείου.

Περαιωθείσης οὕτω τῆς διανομῆς καὶ βραβεύσεως, ἐπεσφραγίσθη ἡ τελετὴ διὰ τῆς μελῳδίας ἑτέρων ἐκλεκτῶν ᾀσμάτων, καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ἑορτὴ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Λυκείου τὴν 7ην ὥραν μ· μ.

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Ἑλ. Λυκείου καὶ δημοσίᾳ ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην της πρὸς πάντας μὲν τοὺς τιμήσαντας τὴν ἑορτὴν τοῦ ὑπ' αὐτῶν διευθυνομένου ἐκπαιδευτηρίου, ἰδίᾳ δὲ πρός τε τὸν Σεβ. Ἅγιον Σμύρνης καὶ πρὸς τὸν Ἑλλαμπρότατον Γ. Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος μεθ' ὑπομονῆς παραμείναντας μέχρι τέλους αὐτῆς.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝ.

Ἐσχάτως ἀνεγνώσθησαν ἔν τινι συνεδριάσει τῆς Βασιλ. Γεωγραφικῆς ἑταιρίας ἐν Λονδίνῳ ἐπιστολαί τινες τοῦ Δόκτορος Λίβιγκστων.

Ἐν μιᾷ ἐπιστολῇ του ὁ Λίβιγκστων ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς λίμνης « Βικτωρίας Νυάντζα » ὑπὸ τοῦ Σπέκ, ὅστις ὑπέλαβεν ὅτι ἐνταῦθα εὑρίσκονται αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου καὶ λέγει ὅτι, κατ' αὐτόν, αἱ ἀληθεῖς πηγαὶ τοῦ μεγάλου τούτου ποταμοῦ πρέπει νὰ ἦνε 500 ἕως 600 μίλια μακρύτερα ἐν τῇ πεδιάδι.

Βραδύτερον ἐν 1870, μηνὶ Νοεμβρίῳ, ἀφηγεῖται πῶς ἔφθασεν αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὰς « περιφήμους κρήνας τοῦ Νείλου », ὧν μνημονεύει ὁ Ἡρόδοτος καὶ αἱ μὲν ῥέουσι πρὸς βορρᾶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, αἱ δὲ πρὸς μεσημβρίαν ἐν τῇ κάτω Αἰθιοπίᾳ.

Αἱ λίμναι, ἐξ ὧν αἱ κρῆναι τοῦ Νείλου συντηροῦνται καὶ αἱτινες εὑρίσκονται παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ « Ὄρους τῆς Σελήνης » τοῦ Πτολεμαίου, ἐκτείνονται ἐπὶ 700—800 μιλίων ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς· τὰ ὕδατα ἐξέρχονται ἀπὸ τριῶν ὑπερμεγέθων δεξαμενῶν.

« Ἡ Ταγγανίκα εἶνε λίμνη 30—40 μιλίων πλάτους. Ἡ Λουαλάβα, ὅπου εὑρίσκομαι, εἶνε ἑτέρα λίμνη, 2—6 μιλίων πλάτους. Τέλος ἡ δυτικὴ δεξαμενὴ εἶνε ἐπίσης μεγάλη. Ὁ Πτολεμαῖος δὲν ὁμιλεῖ ἢ διὰ τὰς δύο κυριωτέρας δεξαμενάς, ἀλλ' ἔλαβε τὰς πληροφορίας του ἐκ τοῦ στόματος τῶν προκατόχων αὐτοῦ, οἵτινες ἔλαβον ταύτας παρὰ περιηγητῶν ἐπισκεφθέντων τὰς χώρας ταύτας· αἱ πληροφορίαι δύνανται νὰ ὠσὶ διεστραμμέναι. Τὸ μεγα σφάλμα τοῦ Σπὲκ ὑπῆρξεν ὅτι ἐστηρίχθη κατὰ γράμμα εἰς τὰς προγενεστέρας ὑποθέσεις. »

Ὅτε ἀνεκάλυψε τὴν Βικτωρίαν – Νυάντζα, ἐπίστευσε χωρὶς νὰ διστάσῃ, ὅτι αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου ἦσαν ἐκεῖ, καὶ ἅμα εἶδον οὗτος καὶ ὁ Γρὰντ τὴν Νυάντζαν ἔστρεφαν τὰ νῶτα πρὸς τὰς ἀληθεῖς πηγάς, ἐν ᾧ ἐὰν ἀμφιβάλλον περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν σκέψεών των, ἤθελον δυνηθῆ νὰ αἰσθάνωνται πρὸς δυσμὰς ἐν τῇ μεγάλῃ φάραγγι καὶ ἤθελον ἀνακαλύψει τοὺς ἰσχυροὺς ἐκείνους ῥύακας, οἵτινες δὲν ἔχουσι μὲν 80—90 ὑάρδων ὡς ὁ λευκὸς Νεῖλος, ἀλλ' ὅμως 4,000 ἕως 8,000 ὑάρδων βάθος ὕδατος.

Ἡ αὐτὴ ἐπιστολὴ τελευτᾷ διά τινων συγκινητικῶν λέξεων.

» Ἔχω σκληράν τινα ἐπιθυμίαν νὰ ἐπιστρέψω ἐντεῦθεν· οὐδεμίαν ἐπιστολὴν ἔλαβον ἀπὸ τοῦ 1866. Ἄνευ ἀνησυχίας δὲ δὲν ἐπεχείρισα νὰ γράψω συγγραφὴν πλήρη περὶ τῶν πηγῶν. Αἰσθάνομαι ὅτι συγχρόνως το καθῆκον μὲ ὠθεῖ πρὸς τὴν οἰκογένειάν μου καὶ αὐτὸ τοῦτο μὲ ὑποχρεοῖ νὰ ἐπιμείνω εἰς το ἔργον μου».

Ἐν 1873, ἔγραφεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν σὶρ Η Bawinson, ἀρχομένην ὡς ἑξῆς

» Ἀγνώριστε, ὅτε ἐγκατέλειπον τὴν Ουνιανυέμβε ἕνεκεν τοῦ νῶν ταξειδείου μου, ὅπερ θέλει συμπληρώσει τὸν κύκλον τῶν ἐκδρομῶν μου, ὅτι λίαν ἀδυνάτως ἐξέφρασα ὑμῖν τὴν πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν μεριμναν περὶ τὴν ἀποστολήν βοηθημάτων, ἅτινα μοὶ ἀπεστείλατε, ἀλλ' ἤμην τοσοῦτον εὐτυχὴς ὅτι ὁ κ. Στάνλεϋ ἠδυνήθη νὰ μοι προμηθεύσῃ 56 ἀνθρώπους ἐλευθέρους καὶ τὰ ἀναγκαία ἐφόδια πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ταξειδίου μου, ὥστε ὡμοίαζα προς ταιδίον ἐπανερχόμενον ἐκ τοῦ σχολείου, ἀντὶ προς γηραιὸν σκελετὸν ὡς εἶχον κατασταθῆ, χάρις εἰς τὰς πηγάς . . . .

(Ἡμερήσια Νέα.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΤΑΦΥΛΗΣ.

Ὁ κ. Bousseau ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἐν τῷ Νείλῳ σπουδαίαν πραγματείαν περὶ καλλιεργείας τῆς ἀμπέλου ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξ ἧς μεταφέρομεν εἰς τὰς στήλας ἡμῶν τὰς ἑξῆς τελευταίας παραγράφους.

« Εἰμὶ κάτοχος τετρακοσίων περίπου ἐκλεκτῶν εἰδῶν τῆς τραπέζης καὶ τοῦ πατητηρίου διαφόρων κυριωτέρων χωρῶν Εὐρωπαϊκῶν καὶ Ἀσιατικῶν, ἐν αἷς ἡ ἄμπελος καλλιεργεῖται· ὑποβάλλω αὐτὰ εἰς συγκριτικήν τινα ἐξέτασιν, διότι μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη ὅμοια ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, καθόσον ταῦτα μοι ἀπεστάλησαν ἐκ τόπων λίαν ἀπομεμακρυσμένων ἀλλήλων.

Ἰδοὺ ἐν συνόψει τὸ ἐξαγόμενον τῶν παρατηρήσεων, ἃς ἠδυνήθην νὰ ἐπιχειρίσω κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διαμονῆς μου· ἤθελον λίαν εὐχαριστηθῆ ἐὰν ἡ μικρὰ αὕτη μελέτη ἤθελε θεωρηθῆ ἀξία τῆς προσοχῆς τῶν συναδέλφων μου. Ἀπολείπονται πολλὰ νὰ εἴπω ἔτι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀλλὰ προτίθεμαι νὰ ἐκθέσω κατόπιν δι' ἄλλου ἔργου τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὧν ποιοῦμαι ἤδη ἐπὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἐδάφους ἐρευνῶν, ὡς καὶ εἰδικῆς τινος μελέτης περὶ τῆς καλλιεργίας τῶν καρπῶν.

Ἡ Αἴγυπτος, ἣ καὶ εὐθυδρομοῦσα δὲν ἔφθασεν εἰσέτι εἰς τὸ ὕψος τῆς Εὐρωπαϊκῆς προόδου οὔτε εἰς τὴν θέσιν, ἣν ἐν τῇ ἀρχαιότητι κατεῖχεν· ἡ γῆ αὐτῆς εἶνε ἡ γονιμωτέρα τῆς ὑδρογείου σφαίρας, ἡ δὲ γεωγραφικὴ αὐτῆς θέσις ἡ προσφορωτέρα. Ἡ συνετὴ καὶ πεφωτισμένη κυβέρνησις τῆς Α. Υ. τοῦ Χεδδίβου Ἰσμαὴλ Πασσᾶ, ἧς αἱ ἐνθαρρύνσεις ἀπηλλαγμέναι πάσης προλήψεως βοηθοῦσι τὴν φυτολογίαν, ἥτις εἶνε ὁ πρόδρομος τῆς τελειοποιήσεως τῆς γεωργίας, θέλει ἐπαναφέρει ἐπὶ τῶν γονίμων τούτων παραλίων τὴν ἀφθονίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, ἣν ἀπώλεσαν κατὰ τὴν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας δουλείαν καὶ ἐθνικὴν κατάπτωσιν.

(Ἐκ τῶν Ἡμερησίων Νέων)

ΜΙΑ ΓΑΛΛΙΣ ΗΡΩΙΣ.

Ὁ στρατάρχης Μὰκ-Μαὼν ἐδέξατο ἐσχάτως εἰς ἀκρόασιν γυναῖκά τινα, ἧς ὁ βίος εἶνε λίαν περίεργος. Αὕτη εἶνε ἀρχαία οἰνοπῶλις τοῦ 32ου τάγματος τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ 2ου συντάγματος τῶν Ζουάβων, τετιμημένη διὰ τοῦ παρασήμου τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ παρευρεθεῖσα εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς Κριμαίας καὶ τῆς Ἰταλίας.

Ἡ γυνὴ αὕτη εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐπεδείξατο θάρρος καὶ πατριωτισμὸν ἄξιον τῶν μεγαλειτέρων ἐπαίνων· ἐν τῇ ἁλώσει τῆς Μαγέντας ὥρμησε περιφρονήσασα τὴν χάλαζαν τῶν σφαιρῶν καὶ ἔσωσε τὴν σημαίαν τῶν Ζουάβων, ἣν δύο Αὐστριακοὶ στρατιῶται ἥρπασαν. Διὰ τὴν ἔνδοξον δὲ ταύτην πρᾶξιν ἀπενεμήθη εἰς αὐτὴν ὁ σταυρὸς τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς.

Ἐν τῷ κατὰ τῆς Πρωσσίας πολέμῳ αὕτη ἠκολούθησε τὸ 32ον σύνταγμα. Εὑρισκομένη πλησίον τῆς Τριεμβίλλης ἐξυβρίσθη ἐν τῇ δημοσίᾳ ὁδῷ παρὰ δύο Βαυαρῶν στρατιωτῶν. Ἡ ἔρις ἐπεραιώθη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἑνὸς ὑβριστοῦ. Ἡ οἰνοπῶλις συνελήφθη, ὡδηγήθη εἰς Μὲτζ καὶ κατεδικάσθη ὀλίγον ὕστερον παρὰ τοῦ στρατοδικείου εἰς θάνατον.

Ἀλλ' ἐσώθη διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ πρίγκηπος Φριδερίκου Καρόλου, εὑρισκομένου τότε εἰς Μὲτζ, ὅστις μαθὼν ὅτι ἔμελλον νὰ τουφεκίσωσι μίαν γυναῖκα, ἀφοῦ ἔλαβε γνῶσιν τῶν κατὰ τὴν δίκην αὐτῆς ἐζήτησε καὶ κατώρθωσε νὰ δοθῇ εἰς τὴν κατάδικον πλήρης χάρις.

Ἡ ἡρωὶς αὕτη κατοικεῖ σήμερον ἐν τῇ ὁδῷ Βανδώμης καὶ ἀποζῇ ἐκ τῆς ἐργασίας της· ὀνομάζεται Ἀννέττα Λεβρόν, ἔχει ἡλικίαν 51 ἐτῶν, ἀνάστημα μέτριον καὶ φυσιογνωμίαν ἀποδεικνύουσαν μεγάλην ἐνεργητικότητα. (Ἐκ τῆς Ἐλευθερίας).

ΕΠΑΝΕΡΧΕΤΑΙ.

Οὕτω λοιπὸν παρέρχεται τοῦ βίου μας τὸ ἔαρ
κ' ὑπὸ τοὺς τάφους ἡ ζωὴ διὰ παντὸς κοιμᾶται;
Οὕτω λοιπὸν ἡ καλλονὴ καὶ ἡ νεότης σβύνει;
Προφῆται μέλλοντος φρικτοῦ, ὦ φθάνει! σιωπᾶτε!

Δὲν σᾶς πιστεύω, ἐπειδὴ ἡ μαρανθεῖσα χλόη
ἐκ νέου ἀναφαίνεται καὶ θάλλει ἡ φιλύρα,
ἥτις ὡς χθὲς ἦτο γυμνὴ χωρὶς κανένα φύλλον,
κ' εὑρίσκει πάλιν ᾄσματα ὑπὸ αὐτὴν ἡ λύρα.

Ὦ! οὕτω δὲν ἀπόλλυται τοῦ βίου μας τὸ ἔαρ!
ἐκ νέου ἐπανέρχεται καὶ ἡ ζωή μας θάλλει,
ἀλλὰ οὐχὶ ἐπὶ τῆς γῆς! τ' ἀμάραντά της φύλλα
δὲν ἀποκτᾷ, τὰ πρόσκαιρα ἐκεῖ ποῦ ἀποβάλλει.

Μ. Δ. Σ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ
εἰς τὸ
ΠΕΡΙ ΛΑΧΩΡΗΣ.

Σελ.	93	ἀντὶ	Ρανὴ (βασίλισσα)	διόρθου	Ρανὴ (βασίλισσα) Τζένδα, μήτηρ τοῦ Δελίβ-Σιγγ.
»	»	»	Τζένδα (μήτηρ τοῦ Δελίβ-Σίγγ.)	διόρθου	Δελίβ-Σιγγ
»	168	»	Ράδσια Σούψετ-Σιγγ	διόρθου	Ράδσια Σουτσιέτ-Σιγγ.
»	207	»	συνέχεια ἀπὸ σελ. 108	διόρθου	συνέχεια ἀπὸ σελ. 168.
»	»	»	τῶν ὑπὸ τὴν 4ην εἰκ. γεγραμμένων	διόρθου	ὡς ἑξῆς· Σερδὰρ Δοστ. Μεχμὲτ ἡγεμὼν τῆς Καβούλ, ὅστις αἰχμαλωτισθεὶς παρὰ των Ἄγγλων ἄλλοτε καὶ ἀξιωθεὶς παρ' αὐτῶν φιλικῆς περιποιήσεως καὶ ἐλευθερίας συνεμάχησε μόλον τοῦτο ἐναντίον των κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον τῆς Λαχώρης.
»	233		στηλ. β, στιχ. 40 ἀντὶ ἐντὸς	διόρθου	ἐκτός.

Σ. Δ. Ἡ περὶ Λαχώρης πραγματεία εἶχε σταλῆ ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν παρὰ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Ἀσκληπιάδου ἐξοχ. κυρ. Κωνστ. Ζουπάν.

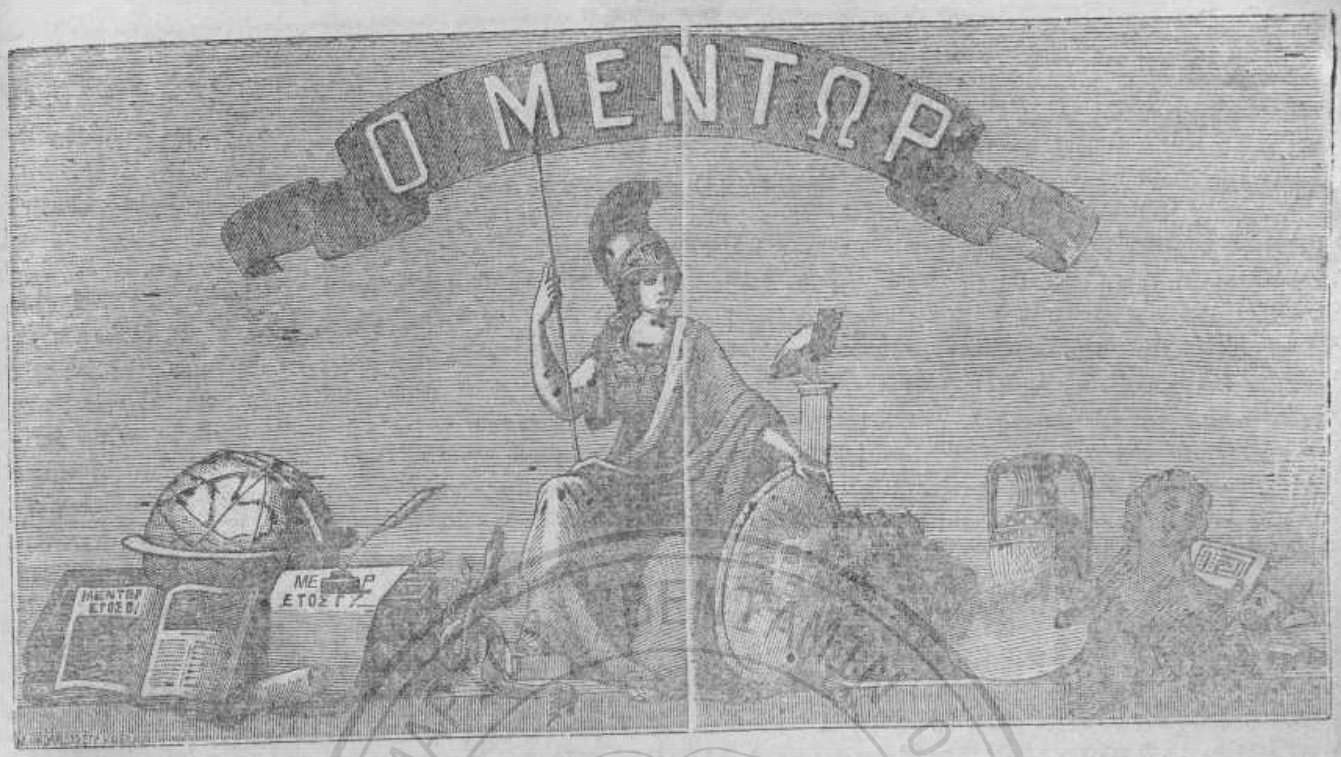

ΙΟΥΛΙΟΣ 1874. — ΤΕΥΧΟΣ ΝΟ'.

ΛΟΓΟΣ

ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἑλ. Λυκείου ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως.

Σεβασμιώτατε Ἱεράρχα, Ἐκλαμπρότατε Πρόξενε καὶ λοιποὶ φιλόμουσοι ἀκροαταί!

Πρὸ 13 ἐτῶν ἱδρύσαντες τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦτο, οὐδένα ἄλλον προὐτιθέμεθα σκοπὸν ἢ ὅπως καὶ ἡμεῖς συντελέσωμεν, ὅση δύναμις, εἰς τὸν μέγαν καὶ ἱερὸν σκοπὸν τῆς Χριστιανικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ Ἑλληνοπρεποῦς μορφώσεως τῆς νέας τοῦ ἔθνους ἡμῶν γενεᾶς, τῶν τρυφερῶν τούτων βλαστῶν, εἰς οὓς συγκεντροῦνται αἱ γλυκύτατα ἡμῶν ἐλπίδες καὶ πρὸς οὓς ἀτενίζει μετὰ πόθου ἡ φιλτάτη ἡμῶν πατρίς.

Τὸν σκοπὸν ἡμῶν τοῦτον ἅπαξ διαγράψαντες καὶ ὡς ῥήτραν ἐν τῷ κανονισμῷ τῷ διέποντι τὸ λύκειον τοῦτο διατρανώσαντες οὔτε πόνων οὔτε μόχθων οὔτε παντοειδῶν θυσιῶν ἐφεισάμεθα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ποθουμένου. Ἀλλ' ἆρά γε ἐπετύχομεν ἢ μήπως (ὃ μὴ γένοιτο!) ἀπετύχομεν; Ἐπιτρέψατέ μοι, φίλοι κύριοι, νὰ ἀπαντήσω ὑμῖν, ὅτι οὔτε ἐντελῶς ἐπετύχομεν οὔτε ἐντελῶς ἀπετύχομεν. Εὐδαίμονες καὶ τρισόλβιοι, ἂν ἦτο τὸ πρῶτον· ἄθλιοι καὶ κακοδαίμονες, ἂν συνέβαινε τὸ δεύτερον. Ἀλλὰ διατί ἆρά γε οἱ ἀγῶνες ἡμῶν νὰ μὴ στεφθῶσιν ὑπὸ ἐντελοῦς ἐπιτυχίας; μή τοι προσέκρουσαν οὗτοι ἐπὶ τῶν ὑφάλων τῆς ἀντιπράξεως ἢ ἀδιαφορίας τῶν γονέων; Οὐχί, κύριοι, δὲν δύναμαι νὰ ἀδικήσω τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν τοῦ λυκείου τούτου· διότι ἅπαντες φλέγονται ὑπὸ ἀκραιφνοῦς καὶ ἀδόλου ἀγάπης πρὸς τὰ φίλτατα αὐτῶν καὶ ἅπαντες ἐφάνησαν ἀεὶποτε πρόθυμοι νὰ συντελέσωσι μεθ' ἡμῶν λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῶν τέκνων των. Τίς λοιπὸν πταίει; — Πταίει, ἀξιότιμοι κύριοι, τὸ κοινωνικὸν ἡμῶν καθέδρυμα τὸ μὴ ἐπὶ τῶν ἀκραβάντων ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ τεθεμελιωμένον, δι' ὃ κατέρχεται ἡ βροχὴ τῆς διαφθορᾶς καὶ καταβαίνουσιν οἱ ποταμοὶ τῆς ἀκρασίας καὶ τῶν κτηνωδῶν παθῶν, καὶ πνέουσιν οἱ ἄνεμοι τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἀθείας τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, καὶ προσκόψουσι τῷ τλήμονι ἡμῶν ἔθνει καὶ πεσούμεθα, καὶ ἡ πτῶσις ἡμῶν ἔσται μεγάλη καὶ ἀνεπανόρθωτος (Ματθ. Ζ' 27). Ἰδού, φίλοι κύριοι, ποῦ ἄξει ἡμᾶς ἐπὶ τέλους τὸ ἀκατάσχετον ῥεῦμα ἀρχῶν ἀλλοτρίων καὶ ἀντιστρατευομένων ταῖς ἀρχαῖς τοῦ γλυκυτάτου ἡμῶν Ἰησοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου ἀρχιποίμενος τοῦ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θύσαντος ὑπὲρ τῶν προβάτων, καὶ ἐν τούτοις τὰ πρόβατα ταῦτα αὐθόρμητα προσέρχονται, ὅπως γένωνται βορὰ τοῦ νοητοῦ λύκου, τοῦ ἀρχηγοῦ πάσης κακίας. Ἀληθῶς, καθὼς ἔφθην εἰπών, ἀπὸ κοινοῦ μοχθοῦμεν γονεῖς καὶ διδάσκαλοι πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν σκοποῦ· ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται

ἡ κοινωνία, ἥτις ἐν τῷ ἀγρῷ καρπῶν τρυφερῶν καὶ ἀθώων, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐσπείραμεν σπέρμα καλόν, σπείρουσα αὐτὴ τὰ ἑαυτῆς ζιζάνια, ματαιώσει, ἂν οὐχὶ ὁλοσχερῶς, τοὐλάχιστον κατὰ μέγα μέρος τοὺς γεωργικοὺς ἡμῶν κόπους καὶ μόχθους (Ματθ. ιγ'. 24).

Ἂν ῥίψωμεν ἀληθῶς, κύριοι, ὁλέμιμα ἐταστικὸν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως οὐχὶ μόνον τῆς ἡμετέρας πόλεως ἀλλ' ἐν γένει τοῦ ἔθνους ἡμῶν, τότε μετὰ ψυχικοῦ ἄλγους θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ πηγὴ τῆς κακοδαιμονίας ἡμῶν καὶ ἡ πρωτίστη αἰτία τῆς ἠθικῆς ἡμῶν χαλαρώσεως ὑπάρχει ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἥτις καθίσταται οὕτως ἔχουσα εὐρύτατον σχολεῖον διαφθορᾶς καὶ ἐξαχρειώσεως τῆς νέας γενεᾶς, τῆς γενεᾶς ταύτης ἥτις προώρισται θᾶττον ἢ βράδιον νὰ διαδεχθῇ ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἥτις φεῦ! θὰ ἐκμηδενίσῃ καὶ ἑαυτὴν καὶ ἡμᾶς, ἂν μὴ λάβωμεν σύντονα καὶ ἐπείγοντα μέτρα πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ. Ἡ κοινωνία, εἶπον, οὕτως ἔχουσα καθίσταται ἀπέραντον σχολεῖον διαφθορᾶς καὶ ἐξαχρειώσεως· ἀλλ' ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ τίνες οἱ διδάσκαλοι καὶ καθηγηταί; τοῦτο ἤδη ἐξετάσωμεν. Αἱ κοινωνίαι, κύριοι, ὁμοιάζουσι πρὸς ἁλύσεις συγκροτουμένας ἐκ διαφόρων κρίκων· κρίκοι τῶν κοινωνιῶν εἶνε αἱ διάφοροι τάξεις καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, διδάσκαλοι δὲ τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς καθίστανται πάντες, ὅσοι, ἀνήκοντες εἰς οἱανδήποτε τάξιν ἢ ἐπιτήδευμα, καταλείπουσι τὴν τραχεῖαν καὶ δύσβατον καὶ ἀνάντη ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τρέπονται τὴν λείαν καὶ εὐρύχωρον καὶ κατάντη ὁδὸν τῆς κακίας. Ἀλλὰ τίνες οὗτοι; Οὗτοί εἰσι τὰ ἠθικὰ ἐξαμβλώματα, πάντα τὰ σκεύη τοῦ πονηροῦ, πάντα τὰ ὄργανα τοῦ *ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου*, εἰλημμένα ἐκ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν στρωμάτων καὶ ὑψηλῶν καὶ ταπεινῶν, εἰλημμένα πολλάκις καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν λογίων καὶ πεπαιδευμένων ἢ μᾶλλον ψευδοπεπαιδευμένων, οἵτινες ἀφθόνως προχέουσι τὰ νάματα τῆς διαφθορᾶς καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐνσταλάζουσι τὸ δηλητήριον τῆς κακίας εἰς τὰ νεαρὰ ταῦτα βλαστήματα, διότι ἡ κακία, κύριοι, εἶνε εὐμίμητος. « Τὴν μὲν γὰρ κακότητα, λέγει ὁ » μέγας Ἡσίοδος, καὶ ἱλαδὸν ἐστιν ἑλέσθαι ῥηϊδίως· λείη μὲν » ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει (Ἔργα καὶ ἡμέραι ϛ. 289)· ἡ δ' ἀ- » ρετὴ κατὰ τὸν αὐτὸν ποιητὴν εἶνε δυσμίμητος « τῆς δ' ἀρετῆς » ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρ- » θιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον » ἵκηται, ῥηϊδίη δ' ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἐοῦσα. » — Ὅταν λοιπὸν ὁ νεαρὸς παῖς παρὰ μὲν τῶν γονέων καὶ διδασκάλων του ἐκτρέφηται ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐν δὲ τῇ κοινωνίᾳ βλέπῃ τὴν κακίαν θριαμβεύουσαν, μὴ ἀμφιβάλλετε, φίλοι κύριοι, ὅτι θὰ προτιμήσῃ νὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν κακίαν, διότι ἡ κακία εἶνε εὐμίμητος. Ὅταν π. χ. ὁ παῖς ἀκούῃ παρὰ μὲν τῶν γονέων καὶ διδασκάλων ὅτι ὀφείλει νὰ ᾖ σεμνὸς καὶ εὐπρεπής, βλέπῃ δ' ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὅτι τὸ ἄσεμνον καὶ ἡ ἀναίδεια προσβεύουσι, μὴ ἀμφιβάλλετε, ὅτι βαθμηδὸν καὶ αὐτὸς θὰ καταστῇ ἄσεμνος καὶ ἀναιδής· ὅταν ὁ παῖς οἶκοι καὶ ἐν τῷ σχολείῳ μανθάνῃ νὰ ἦνε εὐσεβὴς καὶ φιλόθρησκος, ἐν δὲ τῇ κοινωνίᾳ βλέπῃ ἐπαιρομένους καὶ γαυριῶντάς τινας ἐπὶ ἀσεβείᾳ καὶ ἀθεΐᾳ καὶ ἄλλους παραδεχομένους καὶ ἀσπαζομένους τὰς δηλητηριώδεις τούτων ἀρχάς, μηδαμῶς ἀμφιβάλλετε, κύριοι, ὅτι οἱ φίλτατοι υἱοί Σας, ὅτι τὰ προσφιλῆ θυγάτριά Σας βαθμηδὸν θὰ ἀποπτύσωσι πᾶν σέβας πρὸς τὴν ἱερὰν καὶ ἁγιωτάτην θρησκείαν τῶν προγόνων των, ὅτι θὰ θεωρήσωσιν ὡς μειρακιώδεις μύθους τὰ δόγματα τῆς θείας ἡμῶν πίστεως καὶ ὅτι βαθμηδὸν θὰ ἐξολισθήσωσιν εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀπιστίαν καυχώμενοι, ὅτι ἀπηλλάγησαν τῆς ὀχληρᾶς θρησκευτικῆς κηδεμονίας καὶ ὅτι εἰσὶν ἀληθῶς *ἰσχυρὰ πνεύματα*. Ὅταν τὰ τέκνα ἡμῶν, κύριοι, ἀκούωσι παρὰ γονέων καὶ διδασκάλων ὅτι ὀφείλουσι εὐπείθειαν καὶ σέβας πρὸς τοὺς ἀνωτέρους των καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς εὐεργέτας των, βλέπωσι δ' ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀναφανδὸν βασιλεύουσαν τὴν ἀπείθειαν πρὸς τοὺς κειμένους θρησκευτικοὺς καὶ πολιτικοὺς νόμους καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ ἀχαριστίαν ὑπερισχύουσαν· ὅταν βλέπωσι τοὺς γέροντας παραγκωνιζομένους καὶ περιφρονουμένους, τότε οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τέλους θὰ γίνωσι παρήκοοι, δυσπειθεῖς, δυσήκοοι, δυσάγωγοι, αὐθάδεις καὶ ἰταμοὶ πρὸς ἐκείνους, παρ' ὧν ἔλαβον τὸ ζῆν καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ πρὸς οὓς ὀφείλουσιν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην. Ὅταν τέλος, κύριοι, ὁ παῖς συχνάκις ἀκούῃ παρὰ γονέων καὶ διδασκάλων, ὅτι ὀφείλει πάντοτε καὶ πανταχοῦ νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν, διότι ὁ Θεὸς εἶνε ὁ πατὴρ τῆς ἀληθείας ὁ δὲ δαίμων εἶνε πατὴρ τοῦ ψεύδους, καὶ ὅτι ἡ μὲν ἀλήθεια εἶνε φῶς, τὸ δὲ ψεῦδος σκότος, βλέπῃ δὲ καθ' ἑκάστην ὅτι ἐν τῇ κοινωνίᾳ προσδεύουσιν οἱ ψεῦσται, οἱ πανοῦργοι, οἱ ἀπατεῶνες, οἱ δόλιοι, οἵτινες καὶ προάγονται καὶ τιμῶνται ὡς ἔξυπνοι καὶ πνευματώδεις, παραγκωνίζονται δὲ καὶ ἀπωθοῦνται οἱ φιλαλήθεις, οἱ εἰλικρινεῖς, οἱ τίμιοι καὶ εὐθεῖς τὴν καρδίαν, τότε ἐστὲ βέβαιοι ὅτι καὶ ἡ διαδεξομένη ἡμᾶς γενεὰ θὰ βαδίσῃ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἴχνη καὶ θὰ ἀποδῇ φίλη τοῦ ψεύδους, τῆς ἀπάτης, τῆς ἐπιορκίας. Ἠδυνάμην, κύριοι, νὰ φέρω ἔτι πλεῖστα παραδείγματα, ὅπως καταδείξω ὑμῖν ποῦ ὑπάρχει ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ φειδόμενος τοῦ χρόνου περιορίζομαι εἰς ταῦτα καὶ φρονῶ, ὅτι διὰ τῶν ὀλίγων τούτων ἀπεδείχθη τὸ πρᾶγμα ἱκανῶς.

Ἤδη δέ, ἀνακαλυφθείσης τῆς τρομερᾶς ταύτης ἠθικῆς γαγγραίνης, φέρε σκεψώμεθα τίνι τρόπῳ θὰ δυνηθῶμεν νὰ προλάβωμεν τὸν μέγαν τοῦτον κίνδυνον καὶ νὰ προφυλάξωμεν τὰ φίλτατα ἡμῶν τέκνα ἀπὸ τὸν ὁρμητικὸν χείμαρρον τῆς διαφθορᾶς, τὸν ἐπαπειλοῦντα νὰ κατακλύσῃ καὶ νὰ ἀποσυνθέσῃ ἡμᾶς καὶ κοινωνικῶς καὶ ἐθνικῶς. « Τῆς πολιτείας ἡμῶν διεφθαρμένης, οὐδὲν » φροντίζομεν, λέγει εἰς τὸν Ἀρειοπαγιτικόν του ὁ ἐνάρετος Ἰσο- » κράτης, οὐδὲ σκοποῦμεν ὅπως ἐπανορθώσομεν αὐτήν· ἀλλ' ἐπὶ » μὲν τῶν ἐργαστηρίων καθίζοντες κατηγοροῦμεν τῶν καθεστώ- » των καὶ λέγομεν, ὡς οὐδέποτ' ἐν δημοκρατίᾳ κάκιον ἐπολι- » τεύθημεν· ἐν δὲ ταῖς πράγμασι καὶ ταῖς διανοίαις, αἷς ἔχομεν, » μᾶλλον αὐτὴν ἀγαπῶμεν τῆς ὑπὸ τῶν προγόνων καταλειφθεί- » σης » (Ἀρειοπαγ. κεφ. Ε'.) Τὰ αὐτὰ ἀπαραλλάκτως ἆρά γε δὲν συμβαίνουσι καὶ παρ' ἡμῖν τὴν σήμερον; Ἐν ταῖς συναναστροφαῖς καὶ συνδιαλέξεσιν ἡμῶν ὅλοι ἐκ συμφώνου δὲν ἐλεεινολογοῦμεν καὶ δὲν ταλανίζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ τὴν ἠθικὴν ἡμῶν κατάπτωσιν καὶ ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὰ ἀγνὰ ἐκεῖνα καὶ ἄσπιλα

ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν πατέρων καὶ προπατόρων μας, καὶ δὲν κινοῦμεν θλιβερῶς τὴν κεφαλὴν ἐπιλέγοντες τὸ ἀπελπιστικὸν ἐκεῖνο « Ποῦ θὰ καταντήσωμεν ἐπὶ τέλους; » Ἀλλ' ἡμῶν μὲν ὁ ἀστὴρ τοῦ βίου ἢ μεσουρανεῖ ἢ πλησιάζει ἤδη εἰς τὴν δύσιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ λυποῦμαι, ἀλλὰ κλαίω καὶ θρηνῶ τὰ τέκνα καὶ τὰ ἔκγονα ἡμῶν, τὰ ὁποῖα προώρισται νὰ διαδεχθῶσιν ἡμᾶς καὶ τῶν ὁποίων τὸ μέλλον παρίσταται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ζοφερόν, ζοφερώτατον. Καὶ φοβοῦμαι, ὅτι ἡ γενεὰ αὕτη, ἂν δὲν ἀναχαιτίσωμεν τὸν ἠθικὸν αὐτῆς ὄλεθρον, δικαίως μίαν ἡμέραν θὰ καταρασθῇ τὴν μνήμην ἡμῶν, ἐπὶ δὲ τῶν τάφων μας ἀντὶ δακρύων θὰ καταθέσῃ ὕβρεις καὶ βλασφημίας, ἀποκαλοῦσα ἡμᾶς ἠθικοὺς φονεῖς καὶ ὀλετῆράς της.

Λυποῦμαι τῇ ἀληθείᾳ, ἀξιότιμοι κύριοι, ὅτι κατὰ τὴν χαρμόσυνον ταύτην ἡμέραν, καθ' ἣν συνήλθομεν νὰ δώσωμεν πέρας εἰς τοὺς ἐτησίους διανοητικοὺς ἀγῶνας τῶν νεαρῶν τούτων ἀγωνιστῶν βραβεύοντες τοὺς φιλοτίμους, ζηλωτὰς καὶ ἐπιμελεστέρους αὐτῶν, λυποῦμαι, λέγω, ὅτι ἠναγκάσθην νὰ ἐπιληφθῶ θέματος σοβαρωτάτου, οὐμὴν ἀλλὰ καὶ στουβαιοτάτου. Ὅθεν, ἐπικαλούμενος τὴν ὑμετέραν εὐμενῆ προσοχήν, ἐξακολουθῶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Ἀπεδείχθη διὰ τῶν εἰρημένων, κύριοι, ὅτι κοινωνικῶς δὲν βαδίζομεν ὀρθῶς καὶ ὅτι λίαν κακεκτοῦμεν, ἡ δὲ κακεξία αὕτη ὅτι κακῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ἁπαλῶν καὶ ἀμορφώτων ἔτι καρδιῶν τῆς ἡμετέρας νεολαίας, γινομένη αὐτοῖς κακὸς ὁδηγὸς εἰς τὸ κακῶς βουλεύεσθαι καὶ εἰς τὸ κακῶς πράττειν. Καὶ ἂν πάλιν τὰ πράγματα ὁσημέραι δὲν ἐλάμβανον τροπὴν ἐπὶ τὰ χείρω, ὑπομονή· πλὴν δυστυχῶς, ὅπως ὑπάρχει πρόοδος εἰς τὴν ἀρετήν, ὑπάρχει καταπληκτικὴ πρόοδος καὶ εἰς τὴν κακίαν, ἥτις ἀναγκάζει ἡμᾶς ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ ἡμῶν νὰ ἀναφωνῶμεν τό: Ποῦ ἄρα θὰ καταντήσωμεν; Τότε λοιπὸν τί ποιητέον; εἶνε ἀνάγκη καὶ ἀνάγκη μεγίστη νὰ σκεφθῶμεν ἀπὸ κοινοῦ γονεῖς καὶ διδάσκαλοι, ὅπως ἐπιθέσωμεν φραγμὸν εἰς τὸ κακόν· εἶνε ἀνάγκη γονεῖς καὶ διδάσκαλοι νὰ λάβωμεν μέτρα δραστήρια καὶ σωτήρια πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ δεινοῦ κινδύνου.

Πῶς ἄρα νὰ προφυλάξωμεν τὰς ἁπαλὰς ταύτας ψυχὰς τοῦ ἠθικοῦ μιάσματος τοῦ λυμαινομένου τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν καὶ σύμπαν τὸ ἔθνος ἡμῶν; Ὀφείλομεν, ἐπικαλεσθέντες πρῶτον τὴν θείαν ἀντίληψιν, νὰ θεωρήσωμεν πρώτιστον ἡμῶν μέλημα τὴν κατὰ τὰς εὐαγγελικὰς ἀρχὰς μόρφωσιν τῶν φιλτάτων ἡμῶν παίδων· ὀφείλομεν, ὅση δύναμις, νὰ ἀπομακρύνωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἰλύος τῶν κακῶν συναναστροφῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἠθικῆς λέπρας τῶν παρημελημένων καὶ ἀναγώγων συνηλικιωτῶν των. Ἡ πεῖρα, κύριοι, θλιβερῶς μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι εἷς κακὸς καὶ ἀνάγωγος παῖς εἶνε ἱκανώτατος νὰ διαφθείρῃ δέκα ἢ καὶ πλείονας χρηστοὺς καὶ σεμνοὺς παῖδας, ἂν μὴ ληφθῇ σύντονος μέριμνα ἐκ μέρους τῶν ἁρμοδίων περὶ τῆς ἠθικοποιήσεως τούτου ἢ καὶ περὶ τῆς ἀποπομπῆς αὐτοῦ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἡ ἠθικὴ γάγγραινα ἐκυρίευσε ὅλον τὸν ἄθλιον τοῦτον παῖδα. Πρὸς Θεοῦ λοιπόν, κύριοι, ἂς ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἐσμὲν ἔκγονοι ἔθνους εὐκλεεστάτου, ἔθνους διδάξαντος τὴν ἀνθρωπότητα καὶ διὰ τῶν γραμμάτων καὶ διὰ τῆς σοφίας του· ἂς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἐσμὲν *Ἕλληνες* καὶ *Ἕλληνες Χριστιανοί*, καὶ ἂς μὴ ἀνεχθῶμεν δι' ἀγάπην Θεοῦ τὰ τέκνα ἡμῶν ν' ἀπομακρυνθῶσι τῆς πατρῴας ἀρετῆς καὶ νὰ δυσφημήσωσι καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτούς. Ἂς ἀπομακρύνωμεν αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἀγοραίων καὶ βαναύσων ἀνθρώπων, διότι κατὰ τὸν Ἰσοκράτην τὰ τέκνα τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων « οὕτως ἔφευγον τὴν ἀγορὰν ὥστ' εἰ καί ποτε διελθεῖν ἀναγκάσθειεν, μετὰ πολλῆς αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης ἐφαίνοντο τοῦτο ποιοῦντες »(Ἀρεοπ.). Ἂς συνοδεύωμεν αὐτὰ ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ εἰς τὸν περίπατον καὶ εἰς τὰς ἀθώας διασκεδάσεις των· ἂς μὴ ἐπιτρέπωμεν αὐτοῖς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ εἰσέρχωνται εἰς καταγώγια διαφθορᾶς καὶ παραλυσίας, διότι τὰ τέκνα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων « οὔτ' ἐν τοῖς σκιραφίοις » (κυβιστητηρίοις) διετρίβον, ... ἐν καπηλείῳ δὲ φαγεῖν ἢ πιεῖν » οὐδεὶς αὐτῶν οὐδ' ἂν οἰκέτης ἐπιεικὴς ἐτόλμησεν· σεμνύνεσθαι » γὰρ ἐμελέτων, ἀλλ' οὐ βωμολοχεύεσθαι » (Ἰσοκρ. Ἀρ.) Καὶ ἐν τούτοις ἐκεῖνοι ἦσαν εἰδωλολάτραι· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ γονεῖς τί ποιοῦμεν; Ἢ δίδομεν τὴν ἄδειαν τοῖς τέκνοις ἡμῶν νὰ ἐξέρχωνται μόνα καὶ νὰ ἐπισκέπτωνται καφενεῖα, καφενεῖα ὠδικά, θέατρα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐπικίνδυνα καὶ ὑποπτα μέρη ἢ πολλάκις, ὅπερ ἔτι χειρότερον, ἵνα μὴ λάβωσι ξῆθεν κακὰς συναναστροφάς, συνοδεύομεν αὐτὰ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἰς τὰ μέρη ταῦτα καὶ ἐπισφραγίζομεν διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς παρουσίας ἡμῶν τὸ κάκιστον τοῦτο μέτρον. Συνέλθωμεν πρὸς Θεοῦ, συνέλθωμεν, ἵνα μὴ μετ' ὀλίγον μετανοήσωμεν καὶ θρηνήσωμεν ἀνωφελῶς. Εἶνε ἀληθές, ὅτι πολλοὶ τῶν γονέων ἀναγκάζονται ἑκόντες ἄκοντες νὰ ἐπιτρέπωσι τοῖς τέκνοις αὐτῶν τὸ ἐξέρχεσθαι ἐκ τῆς οἰκίας καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἑορτάς, καθ' ἃς ταῦτα δὲν συχνάζουσιν εἰς τὸ σχολεῖον, διότι βλέπουσιν αὐτὰ στενοχωρούμενα ἕνεκα τοῦ στενοῦ τῆς οἰκίας καὶ τῆς ἐλλείψεως περιβόλου ἢ αὐλῆς εὐρυχώρου πρὸς ψυχαγωγίαν αὐτῶν, καὶ ἀναγκάζονται, ὡς εἴπομεν, ν' ἀπολύωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἠθικῆς ἀπωλείας. Ἀλλ', ὦ καλοὶ καὶ φιλόστοργοι γονεῖς, ἀντὶ ν' ἀπολύητε τὰ τέκνα σας εἰς τοὺς πέντε δρόμους ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐποπτείας καὶ ἐπιτηρήσεως, διατί δὲν πέμπετε αὐτὰ καὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς ἔτι εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τὰ λύκεια καὶ ἐκπαιδευτήριά των, ὅπως ἐκεῖ συναναστρέφωνται ἄλληλα καὶ διασκεδάζωσιν ἀθῴως καὶ Χριστιανικῶς; Πλὴν βλέπω τὴν ἀπάντησιν ἑτοίμην ἐπὶ τῶν χειλέων σας: « στενοχωροῦνται τὰ τέκνα μας, λέγετε, εἰς τὰ λύκεια καὶ ἐκπαιδευτήρια, διότι τὰ ἐκπαιδευτήρια ἡμῶν εἴτε κοινὰ εἴτε ἰδιαίτερα στεροῦνται περιβόλων, στεροῦνται κήπων καὶ δενδροφυτειῶν, στεροῦνται αὐλῆς εὐρυχώρου κτλ. » Ἔχετε δίκαιον, φίλοι κύριοι, ἔχετε δίκαιον, ἀλλ' εἰς τοῦτο πλέον δὲν πταίομεν ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι· ἐξοδεύσατε, οἰκοδομήσατέ μας τοιαῦτα ἐκπαιδευτήρια καὶ οὐχὶ φυλακάς, καὶ ἡμεῖς μετ' αὐταπαρνήσεως ἀναδεχόμεθα τὴν καὶ κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας εὐάρεστον καὶ τερπνὴν ἐν αὐτοῖς διημέρευσιν τῶν φιλτάτων σας χωρὶς ποτὲ νὰ στενοχωρῶνται, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐπιθυμῶσι νὰ ἐπισκέπτωνται ἄλλα μέρη ἀνάρμοστα αὐτοῖς πρὸς διασκέδασιν. Ὦ! ποσάκις ἐπεθυμήσαμεν, κύριοι, νὰ εἴχομεν τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα πρὸς οἰκοδομὴν τοιούτου ἐκπαιδευτηρίου ἐν Σμύρνῃ, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν χρήματα· τὰ χρήματα ὑπάρχουσιν εἰς τοὺς πλουσίους, εἰς ἡμᾶς δὲ ὑπάρχει ὁ πλοῦτος τῆς προθυμίας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως.

Ἀγαθῇ τύχῃ, φιλόμουσοι καὶ φιλότεκνοι κύριοι, τὸ ἔθνος ἡμῶν ἔχει σήμερον Ζωσιμάδας καὶ Καπλάνας πλείονας ἢ ἄλλοτε· ἀλλὰ καὶ ἡ εὔανδρος καὶ ὡραία Σμύρνη οὔτε ἐστερήθη ποτέ, οὔτε στερεῖται τοιούτων πολιτῶν, οἵτινες κα πλοῦτον οὐ μικρὸν κέκτηνται καὶ ὑπὸ ἁγνῆς φιλοπατρίας φλέγονται. Ὅθεν καιρὸς τὰ ὑπὸ ταῦ κερδῴου Ἑρμοῦ εὐνοηθέντα ταῦτα τέκνα τῆς κλεινῆς καὶ ἐνδόξου ταύτης πόλεως νὰ συνενωθῶσιν ὅπως ἐφοδιάσωσι τὴν πατρίδα αὐτῶν μὲ τοιαῦτα ἐκπαιδευτήρια, ἐν οἷς οἱ παῖδες αὐτῶν διαιτώμενοι ποτὲ νὰ μὴ κυριεύωνται ὑπ' ἀνίας καὶ ποτὲ νὰ μὴ ἐνθυμῶνται θέατρα καὶ προκυμαίας καὶ ᾠδικὰ καφενεῖα, ἀλλὰ νὰ νομίζωσιν ὅτι τὰ ἐκπαιδευτήρια εἶνε δι' αὐτὰ ὁ χῶρος τῆς εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος, ὁ ἀληθὴς ἐν Ἐδὲμ παράδεισος· ἔξω τῶν ἐκπαιδευτηρίων ὅτι ὑπάρχει δι' αὐτὰ ἀληθὴς κακοδαιμονία καὶ ἀθλιότης. Τὰ τοιαῦτα ἐκπαιδευτήρια, κύριοι, πρέπει νὰ ὦσι καὶ εἰς θέσιν καταλλήλων ᾠκοδομημένα μακρὰν τῆς κοινωνικῆς τύρβης, μακρὰν τῆς τρικυμίας καὶ τοῦ σάλου τῶν παθῶν· καὶ τότε ἀδύνατον, τοῦ Θεοῦ ἀρωγοῦ ὄντος, νὰ μὴ μορφωθῇ ἡ νέα γενεὰ Χριστιανικῶς καὶ Ἑλληνοπρεπῶς. Τὸ θέμα, κύριοι, ὡς εἶπον, εἶνε σπουδαιότατον καὶ ἔχει ἀνάγκην μεγίστης ἀναπτύξεως, ἀλλ' ἐγὼ ἐνθυμούμενος τὸ ρητὸν « δίδου σοφῷ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται » ἀρκοῦμαι εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα μὴ θέλων νὰ καταχραθῶ τῆς ὑπομονῆς καὶ καλοκἀγαθίας ἡμῶν. Ἤδη δέ, πρὶν καταστρέψω τὸν λόγον μου, ἐπιτρέψατέ μοι ν' ἀποτείνω δύο λέξεις πρὸς τοὺς φιλτάτους τούτους παῖδας καὶ μαθητὰς τοῦ Λυκείου τούτου.

Ναί, πρὸς ὑμᾶς ἤδη στρέφω τὸν λόγον, φίλτατοι μαθηταί, ἀγναὶ ψυχαί, τὰς ὁποίας πειρᾶται πολυειδῶς νὰ διαφθείρῃ τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος· πρὸς ὑμᾶς στρέφω τὸν λόγον, ὦ κειμήλια τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους, ὦ μέλλουσαι καὶ γλυκύτατοι ἡμῶν ἐλπίδες, καυχήματα γονέων καὶ ἐντρυφήματα διδασκάλων. Σᾶς παρακαλῶ, Σᾶς ἐξορκίζω εἰς τὸ γλυκύτατον ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ςῆτε ἀπαρασάλευτοι καὶ ἕδραῖοι εἰς τὴν πατρῴαν εὐσέβειαν, διότι « μακάριος, κατὰ τὸν προφητάνακτα, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη καὶ ἐπὶ καθέδρας λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν » Ἀκούετε; μηδέποτε πορευθῆτε κατὰ τὰς βουλὰς τῶν ἀσεβῶν, μηδέποτε σταθῆτε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ μηδέποτε καθίσητε εἰς τὸ κάθισμα τοῦ λυμεῶνος καὶ διεφθαρμένου ἀνθρώπου, ἂν θέλητε ζωὴν μακαρίαν καὶ εὐδαίμονα κατὰ τὸν θεόπνευστον καὶ ἅγιον βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ· ἄλλως ἀλλοίμονον καὶ τρὶς ἀλλοίμονον! διότι σᾶς ἀναμένει κακοδαιμονία καὶ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ. Βλέπετε πόσον μιασματικὴ εἶνε ἡ διαφθορά, ἀφοῦ δὲν σᾶς ἐπιτρέπει ὁ προφήτης οὔτε νὰ καθίσητε εἰς τὴν καθέδραν, εἰς ἣν ἐκάθισεν ὁ ἀσεβὴς καὶ διεφθαρμένος· πόσῳ μᾶλλον νὰ συναναστραφῆτε αὐτὸν καὶ ν' ἀκούσητε ἐκ στόματος αὐτοῦ τοὺς θηλητηριώδεις λόγους του. Προσοχή, φίλτατοι παῖδες, προσοχὴ εἰς τὰ διαβήματά σας πάντοτε μὲν μάλιστα δὲ τώρα, ὅτε πρόκειται ν' ἀποχωρισθῶμεν ἀμοιβαίως ἐπὶ δύο ὅλους μῆνας καὶ νὰ μεταβῆτε εἰς τὰς πατρίδας σας ὅσοι μὴ Σμυρναῖοι· οἱ πάντες δὲ εἰς τοὺς προσφιλεῖς κόλπους τῶν γονέων καὶ τῶν οἰκείων σας. Προσοχή, διότι ὁ ἀόρατος ἐχθρός σας ἤδη ἐφαπλόνει τὰς καθ' ὑμῶν πλεκτάνας του· ἤδη ἑτοιμάζει καθ' ὑμῶν τὰ πεπυρωμένα αὐτοῦ βέλη, τὰ ὁποῖα ἵνα ἀποφύγητε, ἔχετε ἀνάγκην νὰ ὁπλισθῆτε μὲ τὴν πανοπλίαν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς σεμνότητος, μὲ τὸν θώρακα τῆς ὑπακοῆς καὶ εὐπειθείας εἰς τοὺς καλοὺς καὶ φιλοστόργους γεννήτοράς Σας. Ναί, ἀκούσατε, φίλοι παῖδες καὶ σύνετε, διότι κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα « υἱὸς σοφὸς εὐφραίνει πατέρα· υἱὸς δὲ ἄφρων λύπη τῇ μητρὶ αὐτοῦ » (Παρ. κεφ. 10.)

Φίλοι μαθηταί, « μὴ πλανήσωσιν ὑμᾶς ἄνδρες ἀσεβεῖς, μηδὲ » ἀκροασθῆτε αὐτῶν, ἐὰν παρακαλέσωσιν ὑμᾶς, λέγοντες: ἔλ- » θετε μεθ' ἡμῶν. . . . . βάλετε τὸν ὑμέτερον κλῆρον ἐν ἡμῖν· » κοινὸν βαλάντιον κτησώμεθα πάντες, καὶ μαρσίππιον ἓν γε- » νηθήτω ἡμῖν. Μὴ πορευθῆτε ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν, ἐκκλίνατε δὲ » τοὺς πόδας ὑμῶν ἐκ τῶν τρίβων αὐτῶν. Οἱ γὰρ πόδες αὐτῶν » εἰς κακίαν τρέχουσι » (Παρ. α'. 10-16). Ἰδοὺ τί δι' ἐμοῦ συμβουλεύει σήμερον ὑμᾶς ὁ σοφὸς βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, ὡραιότεραι δὲ καὶ ὠφελιμώτεραι συμβουλαὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν. Οἱ κάκιστοι οὗτοι φίλοι καὶ σύντροφοι ὑμῶν τῶν ἀθώων νέων δύνανται νὰ σᾶς θελκύσωσι μὲ λόγους γλυκεῖς καὶ θελκτικούς· « Ἔλθετε, λέγουσι, μεθ' ἡμῶν· ἄγωμεν σήμερον νὰ διασκεδά- » σωμεν καὶ ἂς καταβάλωμεν ὅλοι τὸν ἔρανόν μας· » ἀλλὰ σεῖς, ἀγαπητοί, μὴ δελεασθῆτε, διότι ἡ διασκέδασις καὶ συναναστροφὴ τῶν τοιούτων εἶνε γλυκεῖα μὲν κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ πικροτάτη ἀκολούθως· μὴ περιπατήσητε λοιπὸν τὸν δρόμον αὐτῶν, διότι οἱ πόδες αὐτῶν τρέχουσιν εἰς τὴν κακίαν.

Ἤδη δέ, ἐπιστάσης τῆς πανευφροσύνου στιγμῆς, καθ' ἣν ἕκαστος ὑμῶν θὰ βραβευθῇ κατ' ἀξίαν, προσέλθετε μετὰ σεμνότητος καὶ εὐσχημοσύνης εἰς τὸ βάθρον τοῦτο, ὅπως λάβητε τότε ἐνδεικτήριον καὶ τὰ βραβεῖά σας καὶ ἀκολούθως ἀσπάσθητε μετὰ σεβασμοῦ τὴν δεξιὰν τοῦ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Γέροντος, ὅπως διὰ τῶν ἁγίων καὶ θεοπειθῶν Αὐτοῦ εὐχῶν στηριχθῆτε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καθήκοντος. Τῇ ἀληθείᾳ δὲν ὑπάρχει στιγμὴ μακαριωτέρα τῆς παρούσης διὰ τὸν μαθητὴν ἐκεῖνον, τὸν διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῶν καλῶν αὐτοῦ τρόπων ἐφελκύσαντα τὴν ἀγάπην τῶν διδασκάλων του καὶ τὸ σέβας καὶ τὴν φιλίαν τοῦ συμμαθητοῦ του.

Σεβασμιώτατε Ἱεράρχα καὶ πνευματικὲ Πάτερ, εὐλόγησον τὴν νεαρὰν ταύτην ἄμπελον, τοὺς τρυφεροὺς τούτους Χριστιανοὺς Ἑλληνόπαιδας καὶ δεήθητι ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ Ὑψίστου, ὅπως καταστῶσι μιαν ἡμέραν τὸ καύχημα τοῦ ἔθνους, τὸ σέμνωμα τῆς πατρίδος καὶ τὸ ἀγλάϊσμα τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων αὐτῶν. Γένοιτο! Γένοιτο!

Σμύρνῃ τῇ 16ῃ Ἰουνίου 1874.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΣΥΓΚΡΙΝΟΜΕΝΗ

πρὸς

ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ἐκ διαφόρων πηγῶν ἐρανισθεῖσα καὶ διὰ ποικίλων σημειώσεων ἐπαυξηθεῖσα, διδασκομένη ἐν τῷ Φιλεκπαιδευτικῷ Συλλόγῳ «Ὅμηρος»

ὑπὸ

Γ. ΦΡΑΝΤΖΗ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 246).

Εἰκασίαι περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν μύθων.

Βλέποντες πάντας τοὺς λαούς, πλὴν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, παραδεχομένους ἀπλήστως τοὺς μύθους καὶ καταθέτοντας αὐτοὺς ὡς θεμέλιον τῆς θρησκείας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν, ὑποχρεούμεθα ἐξ ἅπαντος ἀνευρόντες νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν καταγωγὴν πλάνης τοσοῦτο γενικῆς καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ἀπαισίου.

Ἡ μελέτη, ὦ Ἕλληνες, τῆς ἀληθείας οὔτε πολυχρονιωτέρα τυγχάνει οὔτε δυσκολωτέρα τῆς πλάνης, καὶ δύναταί τις νὰ ᾖνε ἔνοχος ἀθικῶν κατὰ τοῦτο τὴν νεολαίαν, ἐὰν δὲν καταβάλλῃ πᾶσαν ἠθικὴν δύναμιν καὶ πᾶσαν προσοχήν, ἵνα δώσῃ αὐτῇ ὀρθὰς ἰδέας περὶ τῆς ροπῆς, ἣν ἔχομεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ κακόν. Καὶ δὴ μεγίστην, λέγομεν, ἔχει ἀνάγκην φωτὸς ἡ νεολαία· φωτὸς δυναμένου νὰ βοηθῇ αὐτὴν εἰς τὸ νὰ δύναται νὰ διακρίνῃ τὴν ἀπάτην καὶ τὰς γοητείας· διότι τότε μόνον αὐτὴ θέλει δυνηθῇ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὴν κατὰ τῶν τολμηρῶν καὶ ἀπατηλῶν συστημάτων, ὅταν μάθῃ νὰ στηρίζῃ τοὺς συλλογισμοὺς αὐτῆς καὶ τὰ συμπεράσματα ἐπὶ ἀρχῶν βεβαίων καὶ βάσεων στερεῶν. Ἀνάγκη λοιπὸν ἡ τοσαῦτα δείγματα ἀρχαϊκῆς εὐφυΐας φέρουσα νεολαία καὶ ἀφ' ἑαυτῆς πρὸς τὰ καλὰ ὀργῶσα νὰ φωτισθῇ ὑπὸ Ἑλληνικοῦ φωτὸς καὶ πλείονος ἐπιμελείας νὰ τύχῃ, ἢ ὅσης ἡμεῖς παρὰ τῆς γενικῆς πατρίδος, ἥτις καὶ τοι αἱμοσταγὴς ἔτι οὐδὲν πρότερον ἐσκέφθη ἢ τὴν διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων περίθαλψιν τῶν γεγυμνωμένων αὐτῆς τέκνων.

Εἰς μάτην ἡ *ὑποτιθεμένη νεωτέρα φιλοσοφία* ἠθέλησεν, ἐπωφελουμένη, νὰ ἀντλήσῃ τὰς πηγὰς τῶν ἀβεβαιοτήτων καὶ τῶν σοφισμάτων αὐτῆς ἐκ τοῦ τὰς πρώτας ἡλικίας τοῦ κόσμου καλύπτοντος σκότους, διότι τὰ διαμένοντα ἔτι ἴχνη τῶν σκοτεινοτέρων χρόνων προφανέστατα ἀποδεικνύουσιν ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ἑνὸς ἀνωτάτου Θεοῦ καὶ δημιουργοῦ τῶν πάντων. Αὐτὴ δ' αὕτη ἡ ἀνάγκη ἐβίασεν αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου Ὄντος ἐξάρτησιν αὐτῶν καὶ τὴν αὐτῷ ὀφειλομένην λατρείαν. Τὴν δὲ λατρείαν ταύτην ἐβιδάχθησαν οἱ ἄνθρωποι ὑπ' αὐτῆς τῆς Θεότητος καὶ τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ἡ Ἁγ. Γραφή. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἱστορικαὶ προσεγγίσεις, ἃς μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς προηγηθεῖσι μαθήμασιν ἀνεφέραμεν, ἀρκοῦσιν ὅπως καταδείξωσιν ὅτι ἡ ἱερὰ παράδοσις ἠλλοιοῦτο κατὰ τοσοῦτο, καθ' ὅσον ἡ διαφθορὰ ἐξηπλοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅτι, ἅμα ὁ πρῶτος κρίκος τῆς ἱερᾶς ταύτης ἁλύσου ἐθραύσθη, ὑπέπιπτον ἀκαταπαύστως ἀπὸ πλάνης εἰς πλάνην, καὶ οὕτως ἡ ἀνθρωπίνη φαντασία δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν αἰώνιον σοφίαν.

Μία τῶν κυριωτέρων καὶ πρώτων πηγῶν τῶν μύθων, φίλοι ἀκροώμενοι, ὑπῆρξεν ἡ ματαιότης. Ἡ ἀλήθεια δηλονότι δὲν ἐφάνη εἰς τοὺς ἀνθρώπους οὔτε ἱκανῶς ἐξαίσιος οὔτε ἱκανῶς ὡραία, διὸ ὃ ἐκόσμησαν αὐτὴν διὰ παραδόξων ὡραϊσμῶν καὶ ἐνόμισαν ὅτι μεγαλοποιοῦσι τοὺς Ἥρωας, ἐὰν ἀποδώσωσιν αὐτοῖς πράξεις, ἃς οὐδέποτε ἔπραξαν· ἐνόμισαν μάλιστα, ἴσως, ὅτι θὰ ἔχωσιν ἰσχυροτέρως πρὸς τὴν ἀρετήν, προτείνοντες παραδείγματα φανταστικά, ἀλλ' ὅμως τοσοῦτο παρεσύρθησαν ὑπὸ τῆς τοῦ θαυμαστοῦ ὀρέξεως, ὥστε ἐγύμνωσαν τοὺς ἐνδόξους ἄνδρας πάσης ἀξίας, ἣν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν· ἐξηγηθῶμεν σαφέστερα. Ὁ Περσεὺς φονεύει τὴν Μέδουσαν κοιμωμένην· ὅταν δὲ πάλιν ἀπαλλάττῃ τὴν Ἀνδρομέδαν, φέρει τὰ πτερὰ τοῦ Ἑρμοῦ. Ὁ Ἀχιλλεὺς φέρει βέλη ἄτρωτα ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου σφυρηλατηθέντα. Καὶ τέλος ἐπεδαψίλευσαν τοῖς Ἥρωσιν ὅλα τὰ προσόντα τῶν Θεῶν. Οὕτω λοιπὸν ἡ ματαιότης καὶ τὰ ἄλλα ἀνθρώπινα πάθη τυφλόνουσιν ἡμᾶς καὶ διὰ τῶν ὑπερβολῶν αὐτῶν ὑπερπηδῶσι τὰ πάθη τὸν σκοπόν, ὃν προεστίθεντο νὰ φθάσωσι.

Πρὶν ἢ εἰσαχθῇ ἡ χρῆσις τῶν γραμμάτων, τὰ μεγάλα συμβάντα καὶ αἱ καλαὶ πράξεις δὲν διετηροῦντο ἄλλως εἰμὴ διὰ τῆς μνήμης τῶν ἀνθρώπων, ἢ τὸ πολὺ πολὺ διά τινων, καὶ αὐτῶν σκοτεινῶν, ἱερογλυφικῶν. Ἡ μὲν λοιπὸν παράδοσις διετήρει τὴν μνήμην τῶν μεγάλων πράξεων, ἀλλ' ἡ πεῖρα ἀποδεικνύει πόσον σπανίου ἐστὶ τὸ νὰ μὴ συναναμιχθῶσιν εἰς τὰς ἁπλουστάτας διηγήσεις περιστάσεις ἐξωραϊστικαί· ὅτε δὲ μετὰ χρόνους ἠθέλησαν νὰ γράψωσι τὰς πράξεις ταύτας, οὐδὲν ἄλλο πλέον εὗρον εἰμὴ παραδόσεις ἠλλοιωμένας, τὰς ὁποίας καθιεροῦντες ἐν ταῖς ἱστορίαις, ἀπηθανάτισαν, ὡς εἰπεῖν, τοὺς μύθους.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ψευδηγορία καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἐπαινῶσι τοὺς θνήσκοντας παρήγαγεν ὡσαύτως πλείστους μύθους (1), ὥστε ἂν ἠθέλομεν νὰ συνθέσωμεν σήμερον τὴν ἱστορίαν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν συμφώνως πρὸς μόνα τὰ ἐγκώμια τῶν ἐγκωμιαστῶν αὐτῶν, ἠθέλομεν ἰδεῖ τὸν μῦθον νὰ ὑπεριαχύῃ πολλάκις τῆς ἀληθείας. Ἐντούτοις οἱ μῦθοι οὗτοι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἦσαν τοσοῦτο μᾶλλον ἐπικίνδυνοι, καθ' ὅσον οὗτοι ἀνεμιγνύοντο πάντοτε σχεδὸν μετὰ θρησκευτικῶν καθηκόντων, καὶ προστεθέντες ἅπαξ, καθίσταντο ἱεροὶ καὶ οὐδεὶς πλέον ἐτόλμα νὰ προσβάλῃ αὐτούς.

Οἱ πλεῖστοι βεβαίως ἐκ τῶν μύθων εἰσὶ γεννήματα τῶν ποιητῶν καὶ ζωγράφων, διότι οὗτοι, προσπαθοῦντες μᾶλλον νὰ ἀρέσκωσιν εὐδοκιμοῦντες παρὰ νὰ διδάσκωσι, προέκρινον εὐφυῆ ψεῦδη τῶν κοινῶν ἀληθειῶν. Ἂν τις λόγου χάριν ἔκλαιε τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἡ ποίησις κατέτασσεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἄστρων· ἡ ποίησις βεβαίως ἔμενε, καὶ ταύτην ἐμιμοῦντο ἕτεροι,

(1) Διότι ὁ βίος ἑκάστου τῶν μεγάλων ἀνδρῶν συναδέλφωται πάντοτε καὶ τὴν σήμερον ἔτι ὑπὸ θαυμαστοῦ τινος μύθου.

καὶ οὕτως ὁ μῦθος καθιεροῦτο, αἱ δὲ ἐπιτυχίαι ἐνεθάρρυνον τοὺς ποιητάς, ὧν τὰς ποιήσεις ἀνεγίνωσκον οἱ ἄνθρωποι μεθ' ὅσης πλείστης τῆς ἡδονῆς, καὶ οὕτως ἡ μὲν ἁπλῆ ἀλήθεια ἐφαίνετο ἄνευ τινὸς θελγήτρου, τὰ δὲ πεπλασμένα λίαν ἀξιαγάπητα. Ὅθεν οἱ μὲν ποιμένες μετεμορφώθησαν εἰς νύμφας, τὰ δὲ πλοῖα εἰς ἵππους πτερωτούς, εἰς δράκοντας ἢ εἰς καταφράκτους ἱππεῖς, οἱ μεγάλοι ἰατροὶ εἰς Ἀσκληπιούς, αἱ ὡραῖαι φωναὶ εἰς Σειρῆνας, τὰ πορτοκάλια εἰς χρυσᾶ μῆλα κτλ. κτλ.

Μῦθοι παραχθέντες ὑπὸ τῆς ὀρέξεως τοῦ θαυμαστοῦ.

Ἡ πεῖρα διδάσκει ἡμᾶς πόσον τὸ θαυμαστὸν δύναται ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· αἴτιον δὲ τούτου τὸ ἑξῆς. Ὁ ἄνθρωπος ἐλπίζει νὰ ἀναφανῇ μέγας πιστεύων εἰς ὅ,τι ἀνώτερον αὐτοῦ ὑπάρχει, δι' ὃ καὶ εὑρίσκει θέλγητρον εἰς πᾶν ὅ,τι ἐκπλήττει αὐτόν. Ἡ ἡσυχία καὶ ἡ ἀπόλυτος σιωπὴ ὁμοιάζουσι τῷ θανάτῳ, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκτρομάζεται· ἔχει λοιπὸν χρείαν κινήσεως, ἡ δὲ θέα ἐκτάκτου συμβάντος εὐχαριστεῖ τὴν περιέργειαν αὐτοῦ ἀείποτε ἐνεργὸν οὖσαν, καὶ ἡ φιλοτιμία του πείθει αὐτὸν νὰ πιστεύσῃ ὅτι μετέχει τρόπον τινὰ τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων, ὧν ἀναγινώσκει ἢ ἀκούει τὴν διήγησιν· ὁ συλλαμβάνων θηλονότι ἐν τῇ γονίμῳ αὐτοῦ φαντασίᾳ τὰς πράξεις ταύτας προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ πιστευτὸν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ τοιαύτας πράξεις, μὴ δυνάμενος νὰ πραγματοποιήσῃ ταύτας, ὁ δὲ ἀκούων ἢ ἀναγινώσκων ταύτας πείθεται καθ' ἑαυτὸν ὅτι αὗται δὲν ἦσαν ἀνώτεραι τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Καὶ ὁ εἷς καὶ ὁ ἄλλος ἕνα μόνον ὑψηλὸν βαθμὸν βλέπουσιν, εἰς ὃν ἤλπιζον ὅτι ἠδύναντο νὰ ὑψωθῶσιν. Ὁ ἀοιδὸς τοῦ Ἀχιλλέως προσπαθεῖ πολὺ μᾶλλον περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ δόξης παρὰ τῆς τοῦ Ἥρωος αὐτοῦ, διότι ἐὰν ἀπογυμνωθῶσι καὶ αὐτὰ τὰ ἐνδοξότερα ποιήματα τοῦ ἐξωραϊσμοῦ αὐτῶν, ἐξάπαντος θέλομεν ἐκπλαγῇ βλέποντες τὰ συμβεβηκότα ἐλάχιστα. Ἡ Ἰλιάς, ἡ Ὀδύσσεια καὶ ἡ Αἰνειὰς τίποτε σχεδὸν ἀποδαίνουσιν ἄνευ τῆς παρουσίας τῶν θεῶν, καὶ τῆς ἀναμίξεως τῶν εὐφυῶν καὶ ἐλκυστικῶν πλασμάτων μετὰ ἀληθειῶν πολὺ ὀλίγον ἀφ' ἑαυτῶν τὸ συμφέρον κινουσῶν· ὥστε ὁ ἄλλους δοξάζων Ὅμηρος ἑαυτὸν ἐνδοξότατον διὰ παντὸς ἀνέδειξεν.

Οἱ δὲ ζωγράφοι ἐμιμήθησαν τοὺς ποιητὰς πραγματοποιοῦντες τὰς λαμπρὰς φαντασίας τῆς ποιήσεως αὐξανομένας διὰ τῆς προόδου τῶν μύθων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θεοτήτων.

Ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὴν Φυσικὴν ἀμάθεια τῶν ἀνθρώπων ἐγέννησεν οὐχὶ εὐαρίθμους μύθους. Κατὰ τοὺς βαρβάρους αἰῶνας, φέρ' εἰπεῖν, ἀνεψύχονον πᾶν ὅ,τι προσέβαλλε τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν, τοὺς ποταμούς, τὰς πηγάς, τοὺς ἀστέρας· καί, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι σαφῆ γνῶσιν τῶν ἀστέρων, ἐφαντάζοντο τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς λατρείαν πρὸς ἐξιλέωσιν, ὁσάκις ἐνόμιζον αὐτοὺς παρωργισμένους· καὶ οὕτως ἐπολλαπλασιάσθησαν αἱ φυσικαὶ θεότητες καὶ οἱ ἀστρονομικοὶ μῦθοι. Ὅταν δέ τις μᾶλλον τῶν ἄλλων πεφωτισμένος ἐπεχείρει διόρθωσίν τινα τῶν πλανῶν τούτων, κατηγόρουν αὐτὸν ὡς ἄθεον. Ὁ δυστυχὴς Ἀναξαγόρας κατεδικάσθη εἰς θάνατον, διότι ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ ἥλιος δὲν ἦτο ἔμψυχος, ἀλλ' ἔλασμα χάλυβος· καὶ πόσοι ἄλλοι καὶ ἄλλοι δὲν ἔτυχον τῆς σκληρᾶς ταύτης τύχης;

Πρέπει δὲ πρὸ πάντων νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι ἡ Συρία, ἡ Παλαιστίνη, ἡ Ἀραβία καὶ Αἴγυπτος κατῳκήθησαν πολλῷ χρόνῳ πρότερον ἢ τὰ δυτικὰ κλίματα. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἔζων ἄνευ τεχνῶν, ἄνευ νόμων καὶ χωρὶς διαίτης· ὅθεν οἱ βράχοι καὶ τὰ σπήλαια ἐχρησίμευον αὐτοῖς ἀντὶ κατοικίας, καὶ πᾶσα αὐτῶν ἡ φροντὶς ἦν τὸ νὰ ὑπερασπίζωσιν ἑαυτοὺς κατὰ τῶν ἀγρίων θηρίων.

Ὅτε δὲ ἐπιθυμία τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ἐμπορίου ὡδήγησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα Φοινικικὰς καὶ Αἰγυπτιακὰς ἀποικίας, τότε ἔμαθον παρ' αὐτῶν οἱ Ἕλληνες ὅτι ἡ γῆ καλλιεργουμένη παράγει ἐπιτηδείους πρὸς τροφὴν καρπούς, τότε καὶ οἰκίαι τινὲς ἐκτίσθησαν καὶ μετ' ὀλίγον ὁ ἔρως τῆς εὐζωΐας κατέστησε μικροὺς δήμους καὶ πόλεις, τότε παρήτησαν τὴν κτηνώδη συνήθειαν τοῦ νὰ ζῶσιν ἄνευ νόμων ὡς πρὸς τὸν γάμον· τότε ἐκανόνισαν καθήκοντα ζωῆς ἀστυκῆς· τότε, ὅπως ἀναγνωρίζωσι τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν, ὥρισαν ὅρια. Τὸ δὲ μεγαλεῖον τῶν εὐεργεσιῶν τούτων τοσαύτην αἴσθησιν προὐξένησεν αὐτοῖς, ὥστε οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἀγαθοποιῶν τούτων ἀποικιῶν ἐθεωρήθησαν ὡς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀπεσταλμένοι, καὶ οὕτω κατέταξαν αὐτοὺς μεταξὺ τῶν θεῶν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν καταγωγὴν τῶν πρώτων ἡμιθέων καὶ ἡρώων εὑρίσκομεν ἐν ταῖς ἡλλοιωμέναις ἱστορίαις τῶν ἡγετῶν τούτων.

Μία ὅμως ἐκ τῶν κυριωτέρων πηγῶν τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μύθων ὑπῆρξεν ἡ ἄγνοια τῆς ἀρχαίας Ἱστορίας καὶ τῆς Χρονολογίας· διότι ἡ χρῆσις τῶν γραμμάτων ἤρχισε παρ' Ἕλλησι πολὺ βραδέως, καὶ πολλοὶ αἰῶνες παρῆλθον, καθ' οὓς μόνον διὰ τῆς παραδόσεως ἐγίνωσκον τὰ ἄξια λόγου συμβάντα ἀλλὰ καὶ ὅτε εἰσήχθη παρ' αὐτοῖς ἡ χρῆσις τῆς γραφῆς, δὲν ἔγραφον κατ' ἀρχὰς συνεχεῖς ἱστορίας, ἀλλὰ ἐγκώμιά τινα, ἄσματά τινα καὶ τινας γενεαλογίας πλήρεις μύθων· ὥστε ἡ σύγχυσις ἐβασίλευε πανταχοῦ. Ὅτε δὲ ἠθέλησαν νὰ ἐξιχνιάσωσι τὰς γενεαλογίας ταύτας, οὐδὲν ἄλλο ἀπήντων ἢ τὴν ἱστορίαν τῶν Θεῶν, ἐν ᾗ ἔβλεπον τὸν Δία, τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν. Περὶ δὲ τῆς ἰδίας αὐτῶν καταγωγῆς οὐδὲν ἐγίνωσκον οἱ Ἕλληνες· οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἐπίστευον ὅτι κατήγοντο ἐκ τῶν μυρμήκων τοῦ δάσους τῆς Αἰγίνης· ἐπειδὴ ὅμως ἠγάπων νὰ λέγωνται ἀρχαῖον ἔθνος, διηγοῦντο εὐχαρίστως ἥρωας καὶ βασιλεῖς, οὐδόλως ὑπάρξαντας. Καὶ ὅτε ὡμίλουν περὶ τῶν πρώτων χρόνων, περὶ ὧν εἶχον λάβει σημειώσεις τινὰς ὑπὸ τῶν πρὸς ἀποκατάστασιν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐλθουσῶν ἀποικιῶν, ἀντικαθίστων μύθους ἀντὶ τῆς ἀληθείας. Ἂν ἐπρόκειτο περὶ τῆς δημιουργίας, διηγοῦντο τὰς αὐτῶν περὶ τοῦ χάους περιγραφάς.

Ἡ Δημήτηρ καὶ ὁ Τριπτόλεμος ἦσαν κατ' αὐτοὺς οἱ πρῶτοι ἐφευρεταὶ τῆς γεωργίας· ὁ Πάν, ἀντὶ τοῦ Ἄβελ, εἶχε πρῶτος ζήσει βίον ποιμενικόν· ὁ Ἀπόλλων ἐφεῦρε κατ' αὐτοὺς τὴν μουσικήν, ἣν ὀφείλομεν νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὸν Ἰουβάλιον. (1) ὁ Ἡραι-

(1) Πάντες γινώσκουσιν ὅτι ἡ μουσικὴ ἔχει ὡς ἐφευρετὰς αὐτῆς κατὰ

στος ἀντὶ τοῦ Θουδάλ--καὶν (1) εἶχε πρῶτος μεταχειρισθῆ τὰ μέταλλα· ὁ Βάκχος, ἀντὶ τοῦ Νῶε, εἶχε διδάξει τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου. Ἀνεύρισκον λοιπὸν ὅλα τὰ ἴχνη τῶν ἀρχαίων παραδόσεων ἐν τοῖς μύθοις, ἀλλ' ἦσαν τοσοῦτο συγκεχυμένα, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἐπέπληττεν αὐτοὺς λέγων « *εἶσθε οὕτως παιδία, ὁμιλοῦντες περὶ χρόνων πολὺ παρελθόντων.* »

Οἱ Ἕλληνες, λέγουσιν οἱ μυθολογοῦντες, ἐφρόνουν ὅτι αἱ ἀποικίαι αὐτῶν εἶχον πολιτίσει τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἡ Εὐρώπη, ἔλεγον, ἔφερε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κάδμου, Εὐρώπης καλουμένης, ἀγνοοῦντες, ὡς φαίνεται, ὅτι ἡ Ἤπειρος αὕτη κατὰ τὸν Βοχάρτον (2) ὀφείλει τὸ ἑαυτῆς ὄνομα εἰς τὴν λευκότητα τῶν αὐτῆς κατοίκων καὶ ὅτι ἡ Ἀρμενία εἶχε κατοικισθῆ ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀρμένου (Arménus), ἡ Μηδία ὑπὸ τῶν τοῦ Μήδου, ἡ Περσία ὑπὸ τῶν του Πέρσου κτλ. Δὲν ὀφείλομεν λοιπὸν κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον νὰ ἀναζητῶμεν τὴν κατοχγὴν τῶν ἀρχαίων λαῶν τῶν πρώτων θεῶν καὶ τῶν πρώτων μύθων μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, διότι ἡ ἱστορία αὐτῶν ἀρχίζει μετά τινος ἐμπιστοσύνης μόνον ἀπὸ τοὺς χρόνους τῶν Ὀλυμπιάδων (3). Μόνη ἡ Ἁγ. Γραφὴ διετήρησε μνημεῖα βέβαια περὶ τῆς καθ' αὐτὸ ἀρχαιότητος, καὶ πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι οἱ ἐθνικοὶ ἱστορικοὶ ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται μόνον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἔσδρα. (4)

Διαίρεσις τῶν χρόνων κατὰ τὸν Βάρρωνα.(5)

Ὅπως καλλίτερον φωτισθῶμεν καὶ μάθωμεν κατὰ ποῖον χρόνον ἐγεννήθησαν οἱ μῦθοι, πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸν Βάρρωνα, διακρίνοντες μετ' αὐτοῦ τρία εἴδη χρόνων· τουτέστι τοὺς ἀγνώστους, τοὺς μυθικοὺς καὶ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Οἱ πρῶτοι χρόνοι ὄντες, οὕτως εἰπεῖν, ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ κόσμου, περιλαμβάνουσιν ὅ,τι συνέβη ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ Χάους ἢ τῆς δημιουργίας μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ ἐπὶ Ὠγύγου (6) συμβάντος περίπου 1600 π. Χ.

Οἱ δὲ μυθικοὶ χρόνοι περιλαμβάνουσι πᾶν ὅ τι συνέβη ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τούτου μέχρι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ὀπόθεν ἄρχονται οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι.

Ἡ περίφημος αὕτη τῶν χρόνων διαίρεσις τοῦ Βάρρωνος ἀποβλέπει μόνον τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, διότι οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Χαλδαῖοι οἱ Φοίνικες καὶ οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐγίνωσκον πολὺ καλλίτερον τοὺς παρελθόντας χρόνους, ὡς ἔχοντες τὰς παραδόσεις καὶ τὰ χρονικὰ αὐτῶν, καὶ τοι ἀναμεμιγμένα μετὰ μύθων.

Οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ὡς φαίνεται, οὐδεμίαν γνῶσιν εἶχον τῶν πρώτων αἰώνων, τοὺς δὲ ἡρωϊκοὺς χρόνους τοσοῦτο συνέχεον, ὥσε ἠλλοίωνον παντελῶς τὴν ἱστορίαν. Ἡ ἐποχὴ μάλιστα τῆς Τροίας, ἡ τοσοῦτο γόνιμος εἰς Ἥρωας, παρήγαγεν ἄπειρον πλῆθος μύθων.

Ἡ περιώνυμος αὕτη πόλις ἑάλω δίς· τὸ μὲν πρῶτον, πάντες γινώσκετε ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, τὸ δὲ δεύτερον, μετὰ 30 περίπου ἔτη, ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀρχηγοῦντος τοῦ Ἀγαμέμνονος. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἅλωσιν ὑπῆρχεν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Τελαμών, ὁ Θησεύς, ὁ Ἰάσων, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Πολυδεύκης, (ὀνόματα, ἅτινα ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν φιλία κατέστησεν ἀχώριστα). Τότε λοιπὸν ἐδοξάσθησαν ὅλοι οἱ Ἥρωες οἱ μετασχόντες τῆς κατακτήσεως τοῦ χρυσοῦ δέρατος. (1)

Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἅλωσιν ἐφάνησαν οἱ υἱοὶ ἢ ἔγγονοι τῶν πρώτων Ἡρώων· τουτέστιν Ἀγαμέμνων, Μενέλαος, Διομήδης, Αἴας, Ἕκτωρ, Ὀδυσσεύς, Πρίαμος, Πάρις, Αἰνείας κλ. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων ἁλώσεων πρέπει νὰ θέσωμεν τοὺς δύο τῶν Θηβῶν πολέμους, καθ' οὓς ἀνεφάνησαν Ἄδραστος, Οἰδίπους, Ἐτεοκλῆς, Πολυνίκης, Καμπανεὺς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, αἰώνια ἀντικείμενα τῶν ποιητικῶν μύθων. Λοιπὸν μόνον κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Ὀλυμπιάδων ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἔλαβε βεβαίαν ἀρχὴν καὶ τὰ συμβάντα ἐτακτοποιήθησαν εἰς τὰς ἀνηκούσας αὐτῶν ἐποχάς.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

Οἱ συγγραφεῖς δὲν συμφωνοῦσι περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν οὗτος ἔλαβεν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, καὶ ἐπομένως ἡ ἀρχὴ τῶν ἀγώνων τούτων εἶνε σκοτεινοτάτη. Διόδ. ὁ Σικελ. ἀναφέρει μόνον ὅτι κατέστησεν αὐτοὺς ὁ ἐκ Κρήτης Ἡρακλῆς, ἀλλ' οὐδὲν λέγει οὔτε περὶ τοῦ χρόνου οὔτε περὶ τῆς αἰτίας. Ἡ δὲ κοινοτέρα γνώμη λέγει ὅτι κατέστησεν αὐτοὺς ὁ Πέλοψ, καὶ ὅτι ἡ πρώτη πανήγυρις ἐτελέσθη εἰς τὴν Ἦλιδα κατὰ τὸ 29 ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀκρισίου, τὸ 34 ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Σικυῶνος 19ου βασιλέως τῆς Σικυωνίας, καί, ὅπως συμβιβάσωμεν τὰς ἐθνικὰς ἐποχὰς μετὰ τῶν τῆς Ἁ. Γραφῆς, τὸ 23 ἔτος τῆς δικαιοδοσίας τῆς Δεββόρρας(2).

Ὁ δ' Ἀτρεύς, ὁ υἱὸς τοῦ Πέλοπος ἀνενέωσεν αὐτοὺς διατάξας τὴν δευτέραν πανήγυριν αὐτῶν τὸ 1418 π. Χ. Τέλος ἐλθὼν

τὴν ἀρχαιότητα πλῆθος ἀνθρώπων παρ' Αἰγυπτίοις π. Χ. ἐθεωρεῖτο ὡς ἐφευρετὴς ὁ Ἑρμῆς ἢ ὁ Ὄσιρις, παρ' Ἰνδοῖς ὁ Βράχμα, παρὰ τοῖς Κινέζοις ὁ Φοχή, παρ' Ἑβραίοις ὁ Ἰσυδάλιος, παρ' Ἕλλησιν ὁ Ἀπόλλων, ὁ Κάδμος καὶ ἄλλοι.

(1) Υἱὸς τοῦ Λάμεχ περὶ τὸ 2975 π. Χ. λέγεται ὅτι ἐφεῦρε τὴν τέχνην τοῦ νὰ ἐργάζηται τὸν σίδηρον καὶ τὸν χαλκόν.

(2) **Bochart (Samuel)** γεννηθεὶς ἐν Ρουὲν τῷ 1599. Οὗτος ἀγαπῶν πολὺ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας ἔμαθε τὴν Ἑβραϊκήν, τὴν Συριακήν, τὴν Χαλδαϊκήν, τὴν Ἀραβικήν, τὴν Αἰθιοπικὴν κλ. ἀπέθανε δὲ τῷ 1667 ἀφήσας διάφορα συγγράμματα, ἀφορῶντα τὴν Ἁ. Γραφήν.

(3) Γνωστὸν ὅτι ἡ πρώτη Ὀλυμπιὰς τίθεται τὸ 776 π. Χ.

(4) Δηλαδὴ κατὰ τὸν ὄν αἰῶνα π. Χ. κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος.

(5) Ἡ Οὐάρρωνα περιώνυμον συγγραφέα Ρωμαῖον.

(6) Ὁ ἀρχαιότατος βασιλεὺς τῶν ἀγρίων ἔτι λαῶν τῆς Ἀττικῆς· ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμεῖται καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ κατακλυσμός.

(1) Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἡρώων τούτων δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστός, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ μεγάλη ἡ διαφωνία. Ὁ μὲν Ὀρφεὺς ἀναφέρει μόνον 49, ὁ Ἀπολλόδωρος 44, Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος 53, Διόδ. ὁ Σικελ. 54, Ὑγῖνος 68.

(2) Αὕτη ἐστὶν ἡ περίφημος προφῆτις ἡ ὑποσχεθεῖσα τὴν νίκην τῷ Βαρὰκ στρατηγῷ τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τοῦ Σισάρα τρατηγοῦ τῶν Χαναναίων τὸ 1281 π. Χ.

ὁ Ἡρακλῆς ἐκ τῆς κατακτήσεως τοῦ Χρυσοῦ δέρατος, συνήθροισεν εἰς τὴν Ἦλιδα τοὺς Ἀργοναύτας ὅπως πανηγυρίσωσιν ἐνταῦθα τοὺς αὐτοὺς τούτους ἀγῶνας, ἕνεκα τῆς εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ πλοὸς αὐτῶν, καὶ συνεφώνησαν νὰ συναθροίζωνται ἐνταῦθα κατὰ τετραετίαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Ἐντούτοις, φίλοι ἀκροώμενοι, οἱ ἀγῶνες οὗτοι διεκόπησαν μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Ἰφίτου (1) ἐν Ἤλιδι, τουτέστι 442 ὕστερον, ὅτε κυρίως ἡ Ἑλλὰς ἐσχημάτισε τὴν ἐποχὴν αὐτῆς· ἔκτοτε δὲν ἐμέτρων πλέον ἄλλως, εἰμὴ διὰ τῶν Ὀλυμπιάδων καὶ ἔκτοτε πλέον δὲν εὑρίσκονται τοσοῦτοι μῦθοι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἱστορίᾳ.

Σημειωτέον δὲ καλῶς ὅτι τὴν διαίρεσιν ταύτην τῶν χρόνων ὀφείλομεν εἰς τοὺς προγόνους ἡμῶν Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους, μὴ γινώσκοντας τὴν ἀρχαιότητα. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, τὸ μεγαλείτερον φῶς ἔχυσαν ἐπὶ τοῦ χάους τῆς Ἱστορίας αἱ Ὀλυμπιάδες.

(ἀκολουθεῖ).

Η ΚΑΤΑΠΟΘΕΙΣΑ ΑΓΑΘΙΣ (ΚΟΥΒΑΡΙ) ΜΕΤΑ ΜΙΑΣ ΒΕΛΟΝΗΣ.

Ὁ ἰατρὸς Γλοσμαδοὺκ, ἀρχιχειρουργὸς ἐν τῷ πολιτικῷ καὶ στρατιωτικῷ νοσοκομείῳ τῆς Βὰν (Vannes), ἔπεμψεν εἰς τὸν «Ἰατρικὸν Σύλλογον» τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν περὶ βελόνης καταποθείσης μετὰ ἀγαθίδος κλωστῆς καὶ ἐξαχθείσης ἐκ τοῦ μηροῦ μετὰ ἓξ μῆνας.

« Πρό τινων ἐτῶν κοράσιον 6 ἕως 7 ἐτῶν, διάγον ἐν τῷ σχολείῳ μετὰ τῶν συμμαθητριῶν του, ἔστοιχημάτισε νὰ καταπίῃ ὀγκώδη ἀγαθίδα διαπερασμένην ὑπὸ βελόνης. Τὸ στοίχημα ἐξετελέσθη, τὸ δὲ κοράσιον, ἐπανελθὸν εἰς τὴν οἰκίαν, διηγήθη τὰ πάντα εἰς τὴν μητέρα του. Ἀπερίγραπτος ταραχὴ συνέβη τότε ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ πανταχοῦ ἐζήτουν νὰ εὕρωσι τὸ καταποθὲν ἀντικείμενον, νομίζοντες ὅτι τὸ κοράσιον ἠστείζετο. Παρῆλθον ὀκτὼ ἡμέραι ἐν ἄκρᾳ ἀνησυχίᾳ, τὴν δὲ ἐννάτην ἐξῆλθε μὲν ἡ ἀγαθὶς ἐν τῇ ἀφόδῳ οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ βελόνη. Ἐπειδὴ δὲ ἀκολούθως οὐδὲν σύμπτωμα ἐδείκνυεν ὅτι ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ σώματος τοῦ κορασίου ξένον ἀντικείμενον, ἐσυμπέραναν ἐπὶ τέλους ὅτι αἱ κατ' ἀρχὰς δοθεῖσαι πληροφορίαι δὲν ἦσαν ἀκριβεῖς καὶ δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ τούτου.

Μετὰ ἓξ μῆνας, ἐνῷ τὸ κοράσιον ἦτον εἰς τὸν περίπατον μετὰ τοῦ πατρός του, ᾐσθάνθη αἴφνης ὀριμύτατον πόνον εἰς τὸ ἀριστερὸν σκέλος, ἔπεσε καὶ δὲν ἠδύνατο οὐδόλως νὰ κινηθῇ. Ἠναγκάσθη λοιπὸν ὁ πατὴρ νὰ τὸ σηκώσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ νὰ τὸ φέρῃ οὕτως εἰς τὴν οἰκίαν. Τότε ἔστειλαν καὶ μὲ ἐζήτησαν. τὸ ἄθλιον κοράσιον ἔκλαιε καὶ ἐκραύγαζεν ὀδυνηρῶς ὅτε ἤγγιζον ἢ ἐκίνουν τὸ σκέλος του· ἐγὼ δὲ γυμνώσας τὸ ἀλγοῦν μέρος καὶ ψηλαφῶν αὐτὸ παρετήρησα ἐξόγκωμα λῆγον εἰς ὀξύ, καὶ διὰ καταλλήλου χειρουργικοῦ ἐργαλείου κατώρθωσα νὰ ἐξάξω τὴν βελόνην ἀναλλοίωτον, ὁλόκληρον ἔχουσαν μῆκος 4 περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου.

Ἡ βελόνη κατελθοῦσαν ἅπαξ εἰς τὸν στόμαχον ἢ εἰς τὰ ἔντερα εἶχεν ἐγκαταλείψει, οὐκ οἶδα διὰ τίνος μηχανισμοῦ, τὴν σύντροφον τοῦ ταξειδίου της ἀγαθίδα, καὶ ἐβασάνισεν ἓξ μῆνας ἕως νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ σκέλους.

(ἐκ τῆς «Προόδου»).

ΤΡΙΑ ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ.

Τρία τινὰ ὑπάρχουσιν, ἅτινα ὀφείλει τις νὰ ἀσπάζεται· γενναιότης, καλοκαγαθία, στοργή. Τρία τὰ ὁποῖα ὀφείλει τις νὰ σέβηται· διανοητικὴ δύναμις, ἀξιοπρέπεια, χάρις. Τρία, τὰ ὁποῖα νὰ μισῇ, σκληρότης, ἀλαζονία, ἀχριστία. Τρία, ἐκ τῶν ὁποίων ὀφείλει τις νὰ θέλγηται· ὡραιότης, ἁπλότης, ἐλευθερία. Τρία, τὰ ὁποῖα ὀφείλει τις νὰ ἐπιθυμῇ· ὑγεία, φιλία, φαιδρότης· Τρία ὑπὲρ τῶν ὁποίων ὀφείλει τις νὰ εὔχηται· πίστις, εἰρήνη, καθαρότης καρδίας. Τρία, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει τις νὰ εὐχαριστῆται, εἰλικρίνεια, εὐθυμία, ἱλαρότης. Τρία, τὰ ὁποῖα ὀφείλει τις νὰ ἀποφεύγῃ· ἀργία, πολυλογία, αὐθάδεις ἀστειότητες. Τρία τὰ ὁποῖα ὀφείλει τις νὰ καλλιεργῇ· καλὰ βιβλία, καλοὶ φίλοι, καλὸς τρόπος. Τρία, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ὀφείλει τις ν' ἀγωνίζηται· τιμή, πατρὶς φίλοι.

ΠΕΡΙ ΕΛΑΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΙΟΣ.

Ἐκ τῆς παιδικῆς αὐτῶν ἡλικίας οἱ τυχόντες ὁπωσοῦν ἐλευθέρας ἀγωγῆς γινώσκουσι τὸ ἐλαστικὸν κόμμι (gomma elastica Caoutchu)· οἱ πολλοὶ ὅμως ἀγνοοῦσιν ἴσως καὶ ἀνδρωθέντες πόθεν παράγεται ἡ πολύχρηστος αὕτη ὕλη, ἐξ ἧς καὶ πέδιλα καὶ φορέμματα ἀδιάβροχα κατατασκευάζονται, καὶ τῆς ὁποίας τοσαύτη γίνεται χρῆσις εἰς τὰ σχολεῖα ὅπου ἡ ἰχνογραφία διδάσκεται, καὶ ὅπου παραδόξοι καὶ γελοῖαι ἰδέαι περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῆς ὑποψιθυρίζονται μεταξὺ τῶν εὐπίστων μαθητῶν λίαν ἐπίφοβοι εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀθωοτέρου τῶν ζώων, ἤτοι τοῦ ὄνου.

Ἡ χρησιμωτάτη αὕτη εἰς τὰς τέχνας ὕλη δὲν εἶνε εἰμὴ ὁ

(1) Λέγεται ὅτι οὗτος ἀνενέωσεν αὖθις τοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνας κατὰ διαταγὴν τοῦ μαντείου τὸ 884 π. Χ. Κατάλλους δὲ οὗτος πρῶτον ἐσύστησε τοὺς ἀγῶνας τούτους.

γαλακτώδης ὁπὸς δύω δένδρων βλαστανόντων εἰς τὰ θερμὰ κλίματα τὸ μὲν ἐξ αὐτῶν εἶνε εἶδος συκῆς ἧς τὴν εἰκόνα δημοσιεύομεν καὶ ἥτις καλεῖται *συκῆ ἡ ἐλαστική* (Ficus elastica) εἶνε δὲ αὕτη δένδρον ἀειθαλές, μέγα, ἔχον φύλλα εὐμεγέθη, ἐπιμήκη, ἄνευ ἀτομικῶν καὶ στιλπνότατα· τὸ δὲ καλεῖται ἰάτροφον ἐλαστικὸν (Iatropha elastica, ἢ Hevea guianensis), εἶνε δὲ τοῦτο δένδρον φυόμενον ἐν Γουϊάνῃ καὶ Βραζιλίᾳ ἔχον ὕψος 50—60 ποδῶν καὶ φύλλα μακρόμισχα, δερματώδη, ἄτριχα, σύνθετα ἐκ τριῶν φυλλαρίων σφηνοειδῶν.

Ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῶν δύο τούτων δένδρων ποιοῦσιν ἐντομὰς μᾶλλον ἢ ἧττον βαθείας, ἐξ ὧν ῥέει ἄφθονος, λευκὸς καὶ γαλακτώδης ὁπός, συναζόμενος εἰς δοχεῖα πήλινα, ὅστις ξηραινόμενος καὶ πηγνύμενος εἶνε αὐτὸ τὸ ἐν χρήσει ἐλαστικὸν κόμμι. Πλάττεται δὲ εἰς σφαιρίδια ἢ πλακοῦντας, καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὑρίσκεται πολλάκις εἰς τὸ ἐμπόριον.

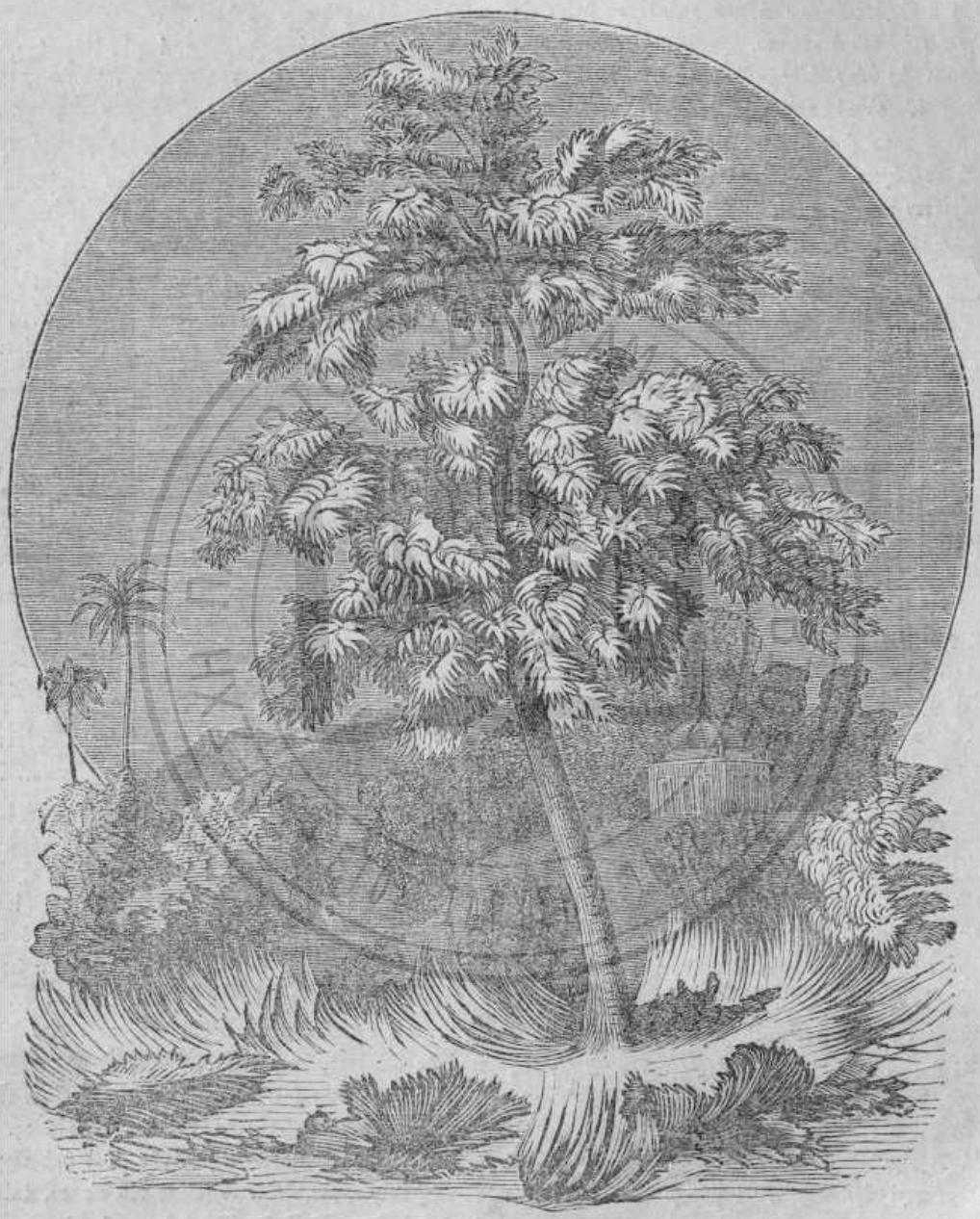

Τὸ ἐλαστικὸν κόμμι.

Τὸ ἐλαστικὸν κόμμι εἶνε ὕλη ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ οἰνόπνευμα κατασκευάζουσι δ' ἐξ αὐτοῦ διάφορα ἐργαλεῖα, φιάλας δοχεῖα, ὑποδήματα, ἐμβάδας καὶ ὑφάσματα.

Πρό τινων ὅμως χρόνων παρεχώρησε τὰ πρωτατόκιά του εἰς ἑτέραν τινὰ ἀνάλογον οὐσίαν, τὴν Γούττα-πέρκαν (Gutta-percha),

ῆτις εἶνε στερεωτέρα τις ὕλη, πηγάζουσα ἐκ τοῦ δένδρου Isouandra gutta, καὶ ἔχει τὴν ἰδιότητα, ἐὰν ἐντὸς θερμοῦ ὕδατος τεθῇ, νὰ λαμβάνῃ σύστασιν μάζης μαλακῆς καὶ διαπλαττομένης κατὰ βούλησιν· ὅταν δὲ ψυχρανθῇ, ἀποσκληρύνεται, διαφυλάττουσα τὸ σχῆμα ὅπερ τῇ ἐδόθη. Δι' αὐτῆς κατασκευάζονται σήμερον ἐν Εὐρώπῃ ἀγγεῖα, ἔπιπλα, βακτηρίαι, θῆκαι, χειρουργικὰ ἐργαλεῖα, εἰκόνες, φορέματα καὶ πλῆθος ἄλλων ἀντικειμένων χρησίμων εἰς τὰς ἀνάγκας ἢ τὴν τροφὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ἐλαστικὸν κόμμι ὡς λίαν ἀνθρακοῦχον καὶ λιπαρὸν εἶνε αὐτὸ εὔπρηστος καὶ δι' αὐτοῦ κατασκευάζουσιν, ὅπου ἀφθόνως βλαστάνουσι τὰ παράγοντα αὐτὸ δένδρα, λαμπάδας πρὸς φωτισμόν, αἴτινες, κατὰ τὸ λέγειν ἀξιοπίστων περιηγητῶν, διαχέουσι φῶς καθαρόν, εὐχάριστον καὶ ἄφθονον.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΓΧΑΡΑΚΤΟΝ ΚΑΤΟΠΤΡΟΝ.

Εἴπομεν ἄλλοτε εἰς ἓν τῶν προηγουμένων ἡμετέρων φύλλων ὅτι ἐν Κορίνθῳ ἐξήχθη ἐκ τάφου ἀρχαίου τὸ ἐπιγραφόμενον κάτοπτρον, συγκείμενον ἐκ δύο ὀρειχαλκίνων δίσκων διαμέτρου 0,16 καὶ ἀποτελούντων κάτοπτρον πτυκτὸν (klappepiegel) (1). Σήμερον συμπληροῦντες τὴν πληροφορίαν ἐκείνην, δίδομεν τὴν ἐφεξῆς ἱστορίαν πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν κ. συνδρομητῶν μας. Ὁ εἷς ἐκ τῶν δίσκων τούτων ἔχει παράστασιν ἐγχάρακτον (in grafilto) ἀρίστης τέχνης. Ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καθηται ἀνὴρ μεγαλοπρεπὴς περιεβεβλημένος ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ὀσφύος καταπίπτει μέχρι τῶν ποδῶν σχηματίζον πλουσίας καὶ γραφικωτάτας πτυχάς. Τὸ στῆθος τοῦ ἀνδρὸς εἶνε γυμνὸν· στηρίζει δ' οὗτος τὴν μὲν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀρελῶς, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ σκῆπτρον. Ἡ κόμη αὐτοῦ ἡ ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ μετώπου ἐκφυομένη καὶ καταπίπτουσα τοξοειδῶς καὶ κυματίζουσα πρὸς ἀμφότερα τὰ πλάγια, ὁ πλούσιος καὶ βαθὺς πώγων βοστρυχοειδῶς καθήκων, τὸ σαρκῶδες καὶ πλατὺ αὐτοῦ στῆθος, καὶ ἐν γένει ἡ ὅλη στάσις καὶ ἀναβολὴ ὑπενθυμίζουσιν ἡμῖν τὸν ἔνθρονον Δία τοῦ Βατικανοῦ Μουσείου. Ὄπισθεν καὶ πρὸς τ' ἀριστερὰ αὐτοῦ κεῖται γυναικεία τις μορφὴ ποδήρη ἐνδεδυμένη χιτῶνα μὲ ὡραίας καὶ πλουσίας πτυχάς, καὶ ἡ μὲν ἀριστερὰ τῶν χειρῶν αὐτῆς κρέμαται ἀφελῶς, ἡ δὲ δεξιὰ ἐπιθέτει εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενον στέφανον ἐκ δάφνης. Περὶ τὸν λαιμὸν φέρει ἡ γυνὴ περιδέραιον καὶ ψέλλιον περὶ τὴν δεξιάν. Ἡ κόμη αὐτῆς, μολονότι πεφροντισμένη καὶ μετὰ κομψότητος διεσκευασμένη, εἶνε συναμα, κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν (style) τῆς καθαρᾶς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς, ἁφελὴς καὶ ἁπλῆ. Πρὸς τ' ἄνω τοῦ δίσκου εἶνε ἐγκεχαραγμένα γράμμασι καλοῖς, τῆς μετ' Εὐκλείδην γραμματικῆς, τὰ ὀνόματα τῶν μορφῶν, πρὸ μὲν τῆς ἐνθρόνου μορφῆς τὸ ὄνομα *Κόρινθος*, ὄπισθεν δὲ τῆς ἱσταμένης τὸ ὄνομα *Λευκάς*. Ὑπὸ τὸν θρόνον καὶ μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ παρατηρεῖται ἀνθέμιον, κάτωθεν δὲ φυτόν τι μὲ ταινιοειδῆ φύλλα καὶ εἰς ὀξὺ ἀπολήγοντα. Πρὸ δὲ τοῦ Κορίνθου καὶ παρὰ τὴν Λευκάδα, εἰς τὰ δύο ἀντίθετα τοῦ δίσκου ἄκρα, διακρίνονται τὰ ὡραῖα καὶ περίεργα ἄνθη τοῦ φυτοῦ τούτου, συνεχόμενα διὰ ποδίσκων ἐπικάμπτων καὶ κυκλοτερῶν μετὰ τῶν φύλλων.

Ἐκ τῶν δύο τούτων μορφῶν, ὁ μὲν Κόρινθος, ὁ μυθικὸς τῶν Κορινθίων ἥρως, υἱὸς τοῦ Διὸς ὑπὸ μόνον τῶν Κορινθίων λεγόμενος, ἄλλως δὲ υἱὸς τοῦ Μαραθῶνος (κατὰ Παυσανίαν), ἐκπροσωπεῖ τὴν Μητρόπολιν τῆς Λευκάδος Κόρινθον, ἥτις πρὸ τοῦ ἕκτου π. Χ. αἰῶνος, ἐπὶ τοῦ Βακχιάδου Κυψέλου (κατὰ Στραβ.) ἀπῴκισεν αὐτήν· ἡ δὲ γυνή, ἡ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν Λευκάς, ἐκπροσωπεῖ τὴν ὁμώνυμον νῆσον Λευκάδα ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, ἥτις, οἱονεὶ εὐγνωμονοῦσα πρὸς τὴν Μητρόπολιν, στεφανοῖ τὸν μυθικὸν αὐτῆς ἥρωα Κόρινθον. Καὶ ἡ μὲν ἐξήγησις τῶν μορφῶν αὕτη ἐστὶν εἶνε φανερά, δύσκολος ὅμως ἀποβαίνει ὁ ὁρισμὸς τοῦ φυτοῦ.

Τὸ φυτὸν τοῦτο μετὰ τοῦ ἄνθους του ἐτέθη ὁπωσδήποτε συμβολικῶς ἐνταῦθα. Δυνάμεθα δὲ νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸ ὡς τὴν ἐπί τινων νομισμάτων τῆς Λευκάδος ἀπαντωμένην Ἶριδα, ἥτις ὡς γνωστὸν παρεῖχε τὸ περίφημον κομμωτικὸν Ἶρινον ἔλαιον, διὰ τὸ ὁποῖον ἐφημίζετο ἡ νῆσος καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου πιθανῶς εἰσήγοντο χρήματα εἰς αὐτήν. Ἄλλως δὲ πιθανὸν τ' ἄνθη νὰ ἐτέθησαν ἵνα καταδείξωσι τὸ ἀνθηρὸν καὶ ἀκμάζον τῆς μητροπόλεως καὶ ἀποικίας αὐτῆς.

Ὁ ἕτερος τοῦ κατόπτρου δίσκος κοσμεῖται ἔξωθεν μὲ παράστασιν ἔντυπον ἀνήκουσαν εἰς τὸν βακχικὸν κύκλον, ὡς συνήθως αἱ ἔκτυποι ἐπὶ τῶν κατόπτρων παραστάσεις, φέρει δηλ. μαινάδα ὀρχουμένην, ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ δίσκου ὑπάρχουσιν ἴχνη ἄλλης τινὸς μορφῆς ἐκτύπου ἐπίσης, δυσαναγνώστου ὅμως σήμερον.

Ἡ τῆς εἰκόνος παράστασις, ἐκτὸς τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτῆς ἀξίας, ἔχει καὶ ἱστορικήν, ἐρχομένην εἰς ὑποστήριξιν τῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἡροδότου, Θουκυδίδου, Στράβωνος, ἱστορούντων ὅτι ἡ Λευκὰς ἀπῳκίσθη ὑπὸ τῶν Κορινθίων. Μόνος ὁ πλούταρχος, ἐν βίῳ Θεμιστοκλέους, ἀναφέρει τὴν Λευκάδα ὡς ἄποικον κοινὴν ἀμφοτέρων, τῶν Κορινθίων δηλ. καὶ Κερκυραίων. Πολὺ πιθανὸν λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα τὸ ἀναφερόμενον περὶ Λευκάδος νὰ ἦνε μία τις τῶν ἀναφερομένων λεπτομερειῶν.

Ἡ τεχνοτροπία (style) τοῦ κατόπτρου τούτου εἶνε ἀρίστης ἐποχῆς, ὁμοιάζουσα τὴν τέχνην τοῦ 4 π. Χ. αἰῶνος. Ἴσως δ' εἶνε τὸ μόνον ἐγχάρακτον, μεταξὺ γνωστῶν. Καὶ ὑπὸ τεχνικὴν δ' ἔποψιν εἶνε ἀξιοπερίεργον, διότι τὸ μέρος τοῦ δίσκου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶνε ἡ γλυφή, ἔχει τὸ ἔδαφος (font) ἀργυροῦν, ἀπεναντίας δὲ τὸ πλέον μέρος τοῦ δίσκου εἶνε ἐπιχρυσωμένον. Ὡσαύτως παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς γλυφῆς ἐλαφρόν τι στίλβον γάνωμα κυανοῦ χρώματος οἱονεὶ *ἔγκαυστον* (émail), τὴν φύσιν τοῦ ὁποίου ὡς δύσκολον νὰ ὁρισθῇ ἀφίνομεν εἰς τοὺς εἰδικωτέρους περὶ τὰ τοιαῦτα.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις κλείοντες τὴν παροῦσαν ἀρχαιολογικὴν πραγματείαν, προστιθέμεθα ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐν Κο-

(1) Τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ἰδιωτικὴν συλλογὴν τοῦ κ. Ρέντη.

ρίνθῳ εὑρέθησαν καὶ ἐξεδόθησαν τοιαῦτα κάτοπτρα ὑπὸ τῶν κ. Pumont, de Witte, παριστάνοντα τὸ μὲν δύο μαινάδας, τὸ δὲ Ἑρμαφρόδιτον δαίμονα, ὅστις ἐστραμμένος τ' ἀριστερὰ κρατεῖ ἀλέκτορα.

Ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τάφῳ, οὐ μακρὰν τῆς πόλεως, ἀνευρέθησαν δύο τοιαῦτα κάτοπτρα παριστάνοντα τὴν Ἀθηνᾶν κρατοῦσαν διὰ μὲν τῆς μιᾶς ἀσπίδα, διὰ δὲ τῆς ἄλλης δόρυ. Ταῦτα δὲ εὑρίσκονται ἐν τῇ ἰδιωτικῇ συλλογῇ τοῦ κ. Σωτηριάδη.

(Ἐκ τῆς Κρήτης ἀρ. 247.)

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΙΣΟΤΗΣ.

Ἐκ τῶν λεχθέντων (1) γίνεται δῆλον πόση διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων· διαφορά, ἥτις καταφαίνεται εἰς τὰ ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη, μεταξὺ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ τοῦ ἀμαθοῦς, τοῦ καλλιτέχνου καὶ τοῦ τεχνίτου, τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ, τοῦ λογίου καὶ τοῦ μαθηματικοῦ, τοῦ Ἄραβος καὶ τοῦ Ἄγγλου, τοῦ Αἰθίοπος καὶ τοῦ Ἰταλοῦ, τοῦ Ἱσπανοῦ καὶ τοῦ Σινοῦ. Τὸ κλίμα, ἡ κρᾶσις, τὸ ἀνάστημα, ἡ ἀνατροφή, ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ φαντασία, τὸ φῦλον, ἡ ἡλικία διαποικίλλουν τὰ ἤθη καὶ τὰς διαθέσεις.

Ἐκ δύω ἀδελφῶν, ἀπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς γεννηθέντων καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀνατραφέντων, ὁ μὲν γίνεται εὐσεβής, ὁ ἕτερος ἀσεβής, ὁ μὲν εἶνε εὐφυής, ὁ δ' ἕτερος ἠλίθιος.

Θὰ ἦτο λοιπὸν μωρία τὸ νὰ ρυθμίσῃ τις πάντας διὰ τοῦ αὐτοῦ κανόνος, νὰ ἐπιβάλῃ εἰς πάντας τοὺς αὐτοὺς νόμους καὶ τὰ αὐτὰ ἔθιμα.

Ἐντούτοις εἰς πάντας ὑπάρχει ἰσότης ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ φύσεως. Ὦ βασιλεῦ τῆς γῆς ἢ χωρικέ! Ὦ σύ, ὅστις ἔχεις 100,000 λιτρῶν εἰσόδημα καὶ καταναλίσκεις αὐτὸ εἰς τὰς τρυφάς, ἃς ἔπειτα ἀηδιάζεις, καὶ σύ, ὁ ἐργαζόμενος ἓξ ἢ ἕλην τὴν ἡμέραν καὶ μετὰ κόπου κατορθῶν ν' ἁρπάξῃς τεμάχιον ἄρτου! ἀπαντήσατέ μοι, τίς σᾶς ἔπλασεν;

Πάντας ὁ Θεός! πάντες σύγκειστθε ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου καὶ σώματος ὑλικοῦ! ἅπαντες ἐξ ἴσου σκοπεῖτε τὴν εὐδαιμονίαν.

Βλέπετε τὸ νεογνόν; κλαυθμηρίζει καὶ οὐδὲν διακρίνει τὸν υἱὸν τοῦ ἡγεμόνος ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ὑπηρέτου αὐτοῦ. Βλέπετε ἐκεῖνο τὸ κοιμητήριον; ὁποῖα διαφορὰ ὑπάρχει ἐκεῖ μεταξὺ κυρίου καὶ ὑπηρέτου; εὐπορουῦντος καὶ πενομένου; δύω μέτρων τάφος ἐξαρκεῖ ἐξ ἴσου εἰς τὸ σῶμα πάντων· ἡ ψυχὴ των ὅμως ἴσαται ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου μετὰ μόνων τῶν πράξεών της.

Ὁ ἄνθρωπος λαμβάνων ψυχήν, τὴν ἀθάνατον ταύτην πνοὴν τοῦ Θεοῦ, λαμβάνει δῶρον ἀνεκτίμητον.

Δὲν σημαίνει τίνος τάξεως, ἡλικίας, χώρας, ἐπαγγέλματος εἶνε. Ἔχει τὸν νοῦν, τὸ λογικόν, τὴν συνείδησιν· δύναται ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ μισῇ!

Ἔχει θεῖον προορισμόν, εἶνε στενώτατα συνδεδεμένος μετὰ τοῦ Θεοῦ· ταῦτα δὲ εἰσὶν ἱκανὰ νὰ ἐκμηδενίσωσιν οἱανδήποτε ἐξωτερικὴν διάκρισιν.

Ἡ θέλησις ἐνεργεῖ διὰ διαφόρων ὀργάνων καὶ δυνάμεων ἐπὶ τῶν διαφόρων, ἀλλ' ἐντούτοις αὐτὴ εἶνε ἐλευθέρα! Ἐγὼ εἶμαι ἐλεύθερος, ὅταν σὺ σύ, ὅταν ἐγώ, καὶ εἰς τοῦτο ἀκόμη εἴμεθα ἴσοι. Ἴσοι ἐκ φύσεως, οὐχὶ πλὴν κατὰ τὴν εὐπορίαν οὔτε τὴν εὐτυχίαν. Τὸ ἐν σπαργάνοις νεογνὸν καὶ ὁ ἀκμαῖος ἄνθρωπος ἔχουν ἐξ ἴσου τὸ δικαίωμα τοῦ ζῆν, ἀλλ' εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἐξαρκεῖ ὀλίγον γάλα, εἰς δὲ τὸν δεύτερον ἀπαιτεῖται πολὺ περισσότερον! Τὸ πρῶτον εἶνε ἀνίκανον νὰ προμηθευθῇ τὴν τροφήν του καὶ πρέπει νὰ τὴν προσμείνῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὁ δεύτερος τὴν πορίζεται ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν καταστρέφει τὴν ἀρχικὴν ἰσότητα, διότι πάντες μὲν ἢ διέρχονται διὰ τῆς αὐτῆς ἕδρας ἢ διατρέχουσιν ὁδοὺς διαφόρους ἀλλ' ὅμως καὶ πάντες καταλήγουσιν εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον καὶ ἔχουν τὰ αὐτὰ καθήκοντα, ἅτινα δύνανται ἐξ ἴσου νὰ ἐκπληρώσωσιν.

Ἀλλ' ἐν ᾖ δυνατὸν τοῦτο, πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ᾖνε ἐλεύθερος· καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἐλεύθερος, ὅταν ᾖνε εἷς, πρέπει νὰ ᾖνε ἅπαντες· ἅπαντες νὰ ἐπωφελῶνται διὰ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῶν· ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν δὲν δύναται νὰ γίνῃ κῶλυμα εἰς ἕτερον, παρ' ἐὰν αἱ πράξεις του βλάπτουν τὴν ἰσότητα.

Παῖδες ἔτι ὄντες δὲν γινώσκομεν τίνες πράξεις ὠφελοῦσι καὶ τίνες βλάπτουσι· διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι μᾶς διδάσκουσι τί πρέπει ἢ ὄχι νὰ πράττωμεν. Αὐξηθέντας δὲ ἡ ἀρχικὴ διαφθορά, τὰ πάθη, τὸ συμφέρον, ἡ ἄγνοια μᾶς παρακινοῦν εἰς τὸ νὰ πράττωμεν τὸ κακὸν καὶ νὰ βλάπτωμεν τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο ἐγένοντο οἱ νόμοι, οἵτινες διατάττουν ἡμᾶς τί πρέπει νὰ πράττωμεν καὶ τί δὲν πρέπει, καὶ ἐπιβάλλουν ἀκόμη διὰ τῆς βίας καὶ τῶν ποινῶν.

Τοῦτο δὲν ἀφαιρεῖ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, τοὐναντίον τὴν ἐξασφαλίζει· διότι ὑποτεθήτω ἀμέσως, ὅτι ἐγὼ ἠδυνάμην νὰ πράξω πᾶν ὅ τι θέλω καὶ μοὶ ἀρέσκει καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσης ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ὡσαύτως! οὗτοι ὀρέγονται νὰ ἐνοχλῶσι τὴν ἐμὴν ἐλευθερίαν καὶ συμφωνοῦσι νὰ μὲ κρατῶσιν ἀεννάως εἰς πάλην καὶ προφυλάξεις. Θὰ ὁρμήσῃ τις ἐλεύθερον ποταμόν τινα, διότι δὲν ἔχει κοίτην καὶ πλημμυρεῖ ἐπὶ τῆς πεδιάδος; Ἐλεύθερος ὁ Σινός, διότι δύναται νὰ φονεύῃ τὰ τέκνα του; Ἐλεύθερος ὁ Ἀμερικανός, διότι δύναται νὰ ἐμπορεύηται δούλους; Ἐλεύθερος ὁ λῃστής, διότι περιφρονεῖ τοὺς νόμους; Καὶ θὰ ἦσο ἐλεύθερος σὺ τετραποδίζων ἀντὶ ὀρθοποδῶν; Εἶσαι ἐλεύθερος νὰ φάγῃς ὑπὲρ κόρον, ἀλλὰ διά τινα σκέψιν δὲν τὸ κάμνεις. Εἶνέ τις ἐλεύθερος ἀφαιρῶν τὴν ἐλευθερίαν σου; Διὰ τὴν ἐλευθερίαν ὑπηρετεῖς θελημάτικῶς παρά τινι, διορίζεις διαιτητὴν τινὰ πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεών σου, ὑπόσχεσαι κατόρθωμά τι.

Ἐλευθερία εἶνε τὸ δικαίωμα τοῦ ζῆν οὐχ ὡς βούλεταί τις, ἀλλ' ὡς δεῖ. Ἂν ἦτο ἐλευθερία τὸ περιστρέφεσθαι περὶ τὸ κακόν, δὲν θὰ ἦτο πλέον ἀγαθόν τι κτῆμα, δῶρον Θεοῦ· γινόμεθα ἥττον ἐλεύθεροι ὅσον ὀλιγώτερον πράττομεν τὸ καλόν, καθ' ὅτι συμβάλλεται ἡ συνήθεια. Ὁ Θεός, ὅστις δὲν δύναται νὰ πράξῃ τὸ κακόν, θὰ ἦτο ἥττον ἐλεύθερος πάντων· ἐναντίον τοιούτου παραλογισμοῦ διαμαρτύρεται ἡ συνείδησις.

(1) Ἀνωτέρω ὁ συγγραφεὺς ὡμίλει περὶ τῶν τοῦ ἀνθρώπου συστατικῶν, σώματος καὶ ψυχῆς.

Ἡ ἐλευθερία εἶνε ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀρετῆς καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς ἀξίας, ἀλλ' ὁμοιάζει μὲ τὸ ὕδωρ. Τὸ ὕδωρ πάντοτε ρέει πρὸς τὰ κάτω, ἀλλ' ἐγκαταλειφθὲν εἰς χειμάρρους πλημμυρεῖ καὶ καταστρέφει· κανονισθὲν ὅμως, εἶνε ἰσχυροτάτη δύναμις, ζωὴ τῶν ἀγρῶν.

Ὑβρίζω τὴν ἐλευθερίαν μου, ὑποσχόμενος ὑπηρεσίας χωρὶς καλῶς νὰ σκεφθῶ! μὴ φροντίσας δι' ἓν ἔργον, τὸ ὁποῖον νὰ μὲ καθιστᾷ ἀνεξάρτητον τῶν ἄλλων, καθ' ὅσον εἶνε δυνατόν! δανειζόμενος καὶ διὰ τοῦτο ὑποδουλούμενος τοῖς δανεισταῖς μου! Ἐνεργῶν πράξεις, αἵτινες ἀναγκάζουν τοὺς ἄλλους νὰ μὲ χαλινώσουν.

Ὑβρίζω τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλων, ὅταν τοὺς ἀναγκάζω νὰ πράττωσιν ὃ τι δὲν θέλουσιν! ὅταν ἀπαιτῶ νὰ σκέπτωνται ὡς ἐγώ! ὅταν χλευάζω τὴν ἐργασίαν, τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν τιμὴν αὐτῶν! Ὅταν κωλύω τὸν προορισμόν! ὅταν κακούργως ἐξηγῶ τὰ ἔργα αὐτῶν! ὅταν κατασκοπεύω καὶ περιπλέκω τὰς ἀθώας αὐτῶν ἐνεργείας.

Χάρις δὲν δύναται νὰ μοὶ αἰτηθῇ διὰ βίας· διότι ἂν δὲν ἤμην ἐλεύθερος ν' ἀρνηθῶ αὐτήν, δὲν θὰ ἤμην ἄξιος νὰ τὴν κάμω. Ἐὰν ὁ φίλος μου ἔχῃ ἀνάγκην ἑνὸς ποτηρίου αἵματός μου, θὰ φλεβοτομηθῶ καὶ θὰ τὸ δώσω αὐτῷ. Ἂν ἤθελε χύσει μίαν στα-γόνα διὰ τῆς βίας, ἤθελε μετέλθει *βίαν*.

Ἐκεῖνοι οἵτινες πιστεύουσιν, ὅτι εἶνε συγχωρημένον νὰ πράττωσι τὰ πάντα, διότι εἶνε ἰσχυροί, ἂς σκεφθῶσιν ὅτι ὑπάρχει πάντοτε εἷς ἰσχυρότερος αὐτῶν.

Χελιδών τις πετῶσα συλλαμβάνει διὰ τοῦ ράμφους της κάνθαρόν τινα καὶ τὸν φέρει εἰς τὴν φωλεάν της· ὁ δυστυχὴς κραυγάζει, *Τί σοὶ ἔκαμε καὶ μὲ φονεύεις μετὰ τοσαύτης σκληρότητος; δὲν ἔχω κ' ἐγὼ τὸ δικαίωμα τοῦ ζῆν ὡς σύ;*

Ἡ χελιδὼν ἀποκρίνεται, *εἶσαι ἰδικός μου, διότι εἶμαι ἰσχυροτέρα σοῦ.*

Πλὴν ἰδοὺ! κίρκος τις ἐπιπεσὼν κατὰ τῆς ἀλαζόνος τὴν ἁρπάζει διὰ τῶν ὀνύχων. *Ἄφες με, ἔλεγεν ἡ χελιδών, εὐσπλαγχνίσθητι τοὺς νεοσσούς μου, οἵτινες ἄνευ ἐμοῦ θνήσκουσι τῆς πείνης!*

Ἀλλ' ὁ κίρκος ἀποκρίνεται, *εἶσαι ἡ λεία μου, διότι ἐγὼ εἶμαι ἰσχυρότερός σου·* ἡτοιμάζετο νὰ τὴν κατασπαράξῃ, ὅτε ἀετός τις ἱπτάμενος μεταξὺ τῶν νεφῶν, ἐπιπίπτει ὁρμητικῶς κατὰ τοῦ κίρκου, καὶ τὸν ἁρπάζει διὰ τοῦ ἰσχυροῦ ράμφους του. Τότε ὁ κίρκος θρηνῶν τῷ λέγει: *Τυφλὲ βασιλεῦ τῶν πτηνῶν, διατί παραβιάζεις τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀφαιρεῖς τὴν ζωὴν ἀπὸ ἐκεῖνον ὅστις οὐδὲν κακὸν πρὸς σὲ ἔπραξεν; εὐσπλαγχνίσθητί με!*

Τί εὐσπλαγχνία, τί δικαιοσύνη; τὸν δικκόπτει ὁ ἀετός, *εἶμαι ἰσχυρότερός σου, καὶ οὐδεὶς θὰ μ' ἐμποδίσῃ νὰ πράξω πρὸς σὲ ὅ τι μοὶ ἀρέσκει!*

Ἄρρων! παντὸς ὑπάρχει ἰσχυρότερός τις! καὶ πάντων ἰσχυρότατος ὁ Θεός· ὁ ἰσχυρὸς βασιλεὺς ἐνεπήγνυε τοὺς ὄνυχας καὶ τὸ ράμφος εἰς τὸ αἷμα τοῦ κίρκου, ὅτε τὸν διεπέρασεν ἡ σφαῖρα κυνηγοῦ.

Σκέφθητι, ναί! σκέφθητι! καταφανέστατον εἶνε ὅτι ὁ κάλλιστος τρόπος τοῦ νὰ ἤμεθα ἐλεύθεροι εἶνε τὸ νὰ ἤμεθα τίμιοι ἄνθρωποι, νὰ μὴ χωρίζωμεν τὸ δίκαιον τοῦ καθήκοντος, καὶ νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἥτις μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ ν' ἀποφεύγωμεν τὰ κακὰ καὶ νὰ ἐλευθερώμεθα τῶν ἀληθῶν τυράννων, τῶν παθῶν δηλονότι καὶ τῶν ἐλαττωμάτων.

(Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ).

Συγγραφεὺς εἶνε ὁ César Cantu. (Καῖσαρ Καντούσιος), εἷς τῶν διακεκριμένων ἐπὶ παιδείᾳ ἀνδρῶν τῆς Ἰταλίας, ὅστις ἄχρι τοῦδε πολλὰ συνέγραψε συγγράμματα, ἐν οἷς ἀριθμεῖται καὶ τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν ἐν Μιλάνῳ «Conferenze popolari» ἤτοι, «Δημοτικαὶ ὁμιλίαι.» Ὁ Συγγραφεὺς ἐν γένει ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν ἐπεδίωξε, νὰ δώσῃ σύγγραμμα τὸ ὁποῖον νὰ ὠφελήσῃ τὸν *Λαόν*! καὶ καθ' ἡμᾶς ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ· διότι ὁ μεγάλως θὰ ὠφέλει ὅστις θὰ μετέφραζε τὸ σύγγραμμα τοῦτο καὶ θὰ ἔδιδεν αὐτὸ εἰς χεῖρας τοῦ ἔθνους ἡμῶν, τὸ ὁποῖον ἄχρι τοῦδε στερεῖται τοιούτου εἴδους συγγραμμάτων! Τὰ τοιαῦτα συγγράμματα, ὡς τὸ ἐν λόγῳ, διδάσκουσι τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν καθιστῶσιν ἀληθῆ Χριστιανὸν καὶ πεπαιδευμένον, διότι τὸν διδάσκουσι τὸ «Ὃ σὺ μισεῖς ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς» καὶ λοιπὰ ἠθικὰ παραγγέλματα πῶς νὰ τὰ ἐκτελῇ, τὸν καθιστῶσι *βιωτικὸν* καὶ τὸν ὠθοῦν πρὸς τὴν πρόοδον. Ἐν γένει λοιπὸν τὸ ἔθνος ἡμῶν οὕτω θὰ λάβῃ τὴν πρώτην εὐκλειαν καὶ δόξαν του! ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς πρέπει νὰ καταστῇ λαὸς φιλόσοφος, ἵνα ἀπολέσῃ τὴν *φιλοζωφίαν*, πρέπει νὰ διδαχθῇ τὰς ἀναγκαιοτάτας βιωτικὰς γνώσεις· διότι τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι τὸ ἔθνος ἡμῶν πολὺ λείπεται τούτων; Μὴ χλευάζωμεν πλέον ἑαυτούς, λέγοντες ὅτι εἶνε ἀρτισύστατον. Παρῆλθεν ἤδη ἱκανὸς καιρός, παρῆλθεν ἡ πεντηκονταετηρίς!

Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ.

ΤΙ ΧΡΕΩΣΤΕΙ ΝΑ ΠΡΑΤΤΗ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΔΙΑ ΝΑ ΗΝΕ ΕΥΤΥΧΗΣ.

(Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ).

Ἕκαστος δύναται νὰ ζῇ εὐτυχὴς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του, ἐὰν αὕτη συνίστηται ἀπὸ φιλοπόνους καὶ τιμίους ἀνθρώπους. Αἱ οἰκογένειαι εἶνε εὐτυχεῖς, ὅταν ὁ πατὴρ διευθύνῃ τὰς ὑποθέσεις, ἐργάζηται, προμηθεύῃ καὶ προβλέπῃ τὸ ἀναγκαῖον· ὅταν ἡ μήτηρ ἦνε καλὴ οἰκονόμος καὶ ἐπαγρυπνῇ ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ λεπτὸν νὰ ἐξοδευθῇ καλῶς διὰ νὰ μὴ λείψῃ τίποτε ἐκ τῶν ἀναγκαίων· ὅταν τὰ τέκνα ἦνε εὐπειθῆ, τίμια καὶ ἐπιμελῆ· ἐν ἑνὶ λόγῳ αἱ οἰκογένειαι εἶνε εὐτυχεῖς, ὅταν ἕκαστος πράττῃ ὅ τι τῷ ἀνήκει.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν συνηθροισμένων ἀνθρώπων εἰς τὰ χωρία, εἰς τὰς κωμοπόλεις, εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰς ἐπικρατείας, καὶ εἰς ἄλλας πολυαριθμοτέρας οἰκογενείας. Ἐὰν

πᾶς ἄνθρωπος ἦνε χρηστοήθης, δραστήριος καὶ συμπεριφέρηται καλῶς μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τότε οἱ κάτοικοι τῆς ἐπικρατείας ζῶσιν ἥσυχοι, τὰ πράγματα εὐποροῦν καὶ ἕκαστος δύναται νὰ ζῇ εὐτυχής. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πᾶς ἄνθρωπος διὰ νὰ γίνῃ εὐτυχής, ζῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, χρεωστεῖ νὰ μάθῃ ποῖα εἶνε τὰ χρέη του, καὶ γνωρίσας αὐτά, νὰ τὰ ἐκπληρῇ.

Χρέη τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος ζῇ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, ἡ γῆ καὶ ὅλα τὰ πράγματα ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο κατὰ πρῶτον χρεωστεῖ νὰ γνωρίσῃ πῶς πρέπει νὰ φέρηται πρὸς τὸν Θεόν.

Μόλις τὸ βρέφος γεννηθῇ, ἀνήκει εἰς τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα, ἤτοι εἰς τοὺς γεννήτοράς του. Οὗτοι τὸ τρέφουσι, καὶ παρέχουσιν εἰς αὐτό, ὅσον δύνανται, ὑγιεινὴν καὶ καλὴν τροφήν· ἀκολούθως τὸ βρέφος, μόλις ἀρχίσῃ νὰ ἐννοῇ, χρεωστεῖ νὰ μάθῃ τὰ ἴδια χρέη πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς γεννήτοράς του.

Αὐξάνει τὸ βρέφος καὶ γίνεται παῖς; Τότε στέλλεται εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου ἀπαντᾷ νέας ὑποχρεώσεις πρὸς τὸν διδάσκαλον, ὅστις κοπιάζει διὰ νὰ τὸ διδάξῃ.

Ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον, δηλ. εἰς τὴν κοινωνίαν ὅπως ἐπαγγέλληται τέχνην τινὰ καὶ ποριζῆται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Εἶνε τιμιώτερος καὶ ἱκανώτερος εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, προμηθεύεται περισσοτέρους ἀγοραστά, ἐργάζεται περισσότερον καὶ κερδίζει πλειότερον. Οὐδεὶς δύναται νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὰ κέρδη τὰ ὁποῖα συναθροίζει μὲ τοὺς κόπους του, διότι οἱ Θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι ἐθέσπισαν ὅτι τὰ κέρδη του καὶ τὰ ὑπάρχοντά του ἀνήκουσι μόνον εἰς ἐκεῖνον· διὰ τοῦτο τιμωρεῖται εἰς τὴν παροῦσαν καθὼς καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν ἐκεῖνος ὅστις ἐτόλμησε νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τ' ἀγαθὰ ταῦτα, καὶ ἔτι περισσότερον ἐκεῖνος ὅστις ἀπεπειράθη νὰ τὸν βλάψῃ ἀτομικῶς.

Ὁ κοινὸς ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ περιποιῆται λοιπὸν τοὺς πλουσιωτέρους διὰ νὰ ἔχῃ παραγγελίας ὅπως ἐργάζηται· χρεωστεῖ νὰ σέβηται τοὺς ἄρχοντας, οἵτινες ἐμποδίζουν ἀπὸ τοῦ νὰ τῷ προξενήσῃ κανεὶς βλάβην· χρεωστεῖ νὰ συμπεριφέρηται μὲ τοὺς ὁμοίους του οὕτως ὥστε νὰ προσελκύῃ τὴν φιλίαν των καὶ νὰ τιμᾶται διὰ τὰς ἀναγκαίας ἐκείνας βοηθείας, τὰς ὁποίας αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ ἔδιδεν εἰς τοὺς ἄλλους.

Εἶνε λοιπὸν ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ πᾶς ἄνθρωπος τὰ ἴδια καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς ἑαυτόν, πρὸς τοὺς ἀνωτέρους του, πρὸς τοὺς ὁμοίους του, πρὸς ὅλους.

Καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡμέραν τινὰ ὁ κύριος Π.... εἰσῆλθεν εἰς τὸ σχολεῖον ὅπου ἐδίδασκεν ὁ Ἰωάννης καὶ ἠρώτησε τὸν διδάσκαλον πῶς ἐφέροντο οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τὸ σχολεῖον· ὁ δὲ διδάσκαλος ἀπεκρίθη. « Ὁ Αὐγουστῖνος, ὁ Ἀνσέλμος καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἶνε παιδία καλὰ καὶ χρηστοήθη. Αὐτὰ τοσοῦτο, σέβας καὶ εὐγνωμοσύνην δεικνύουσι πρὸς ἐμέ, ὥστε καμνουν νὰ μοὶ φαίνωνται γλυκεῖς οἱ κόποι τοὺς ὁποίους καταβάλλω δι' ἀγάπην των. »

Ἀλλ' ὑπάρχουν τινά, τὰ ὁποῖα δὲν ἀκούουν τὰς νουθεσίας καὶ δὲν ἐκπληροῦν τὰ ἴδια χρέη. » Τότε ὁ κύρ. Π.... ἐκάθισεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ διδασκάλου καὶ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ τοιουτοτρόπως :

« Τέκνα μου, ἐγὼ σᾶς εἶπον ἄλλοτε ὅτι ὁ Θεὸς ἔκαμεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅλα τὰ κτίσματα.

Καθ' ἑκάστην βλέπομεν ὅτι ὁ μηχανικὸς ὅστις εἰξεύρει νὰ κάμνῃ μηχανήν τινα πολὺ καλλίτερον εἰξεύρει νὰ τὴν διαλύῃ· τοιουτοτρόπως ὁ Θεὸς μὲ τὴν ἰδίαν ἐπιδεξιότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε τὸ πᾶν, θὰ ἠδύνατο ἐπίσης νὰ τὸ καταστρέψῃ Ἀλλ' ὁ παναγαθος Θεὸς διατηρεῖ τὸ φῶς, τὸν κόσμον, τὰ ζῶα, καὶ τὰ φυτὰ διὰ νὰ ζῇ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μὲ τὰς ἀξιεπαίνους πράξεις του ν' ἀποκτᾷ τὴν αἰωνιον γλυκύτητα εἰς τὸν παράδεισον. Βλέπετε λοιπόν, ἀγαπητά μου τέκνα, ὅτι εἴμεθα ὑπόχρεοι εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὸ φαγητόν, διὰ τὴν ζωήν· διὰ τοῦτο χρεωστοῦμεν νὰ λατρεύωμεν τὸν Θεὸν ὡς τὸν δημιουργὸν καὶ πατέρα ὅλων τῶν πραγμάτων, χρεωστοῦμεν νὰ τὸν ὑπακούωμεν ὡς τὸν σοφώτατον νομοθέτην, χρεωστοῦμεν νὰ τὸν ἀγαπῶμεν ὡς τὸν ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν δύναμιν καὶ τελειότητα, ὡς ἐκεῖνον, ὅστις, ἀγαπῶν τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς πληροῖ μὲ συνεχεῖς ἀμοιβάς.

Δὲν ὀφείλει ἕκαστος νὰ λατρεύῃ μόνον καὶ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, ἀλλ' ὀφείλει καὶ ν' ἀποδεικνύῃ τὰ θεοσεβῆ ταῦτα αἰσθήματα μὲ τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν εὐσέβειαν, μὲ τὰς προσευχάς, μὲ τὸ νὰ πράττῃ τὰ καλὰ ἔργα.

Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ τις τόσον ἀχάριστος ἢ εὐήθης, ὥστε νὰ λησμονήσῃ τὴν ἀγάπην καὶ εὐπείθειαν, τὴν ὁποίαν ὀφείλει εἰς τὸν Θεόν, ὁ τοιοῦτος θὰ τιμωρηθῇ μεγάλως.— Ὁ Θεὸς εἶνε τέλειος, ὁ Θεός, γνωρίζετε, εἶνε κριτὴς ἀλάνθαστος, ἑπομένως τιμωρεῖ ἐκείνους οἵτινες ἐτόλμησαν νὰ παραβῶσι τὰς ἐντολάς του καὶ θ' ἀντιμείψῃ εἰς τὴν παροῦσαν καθὼς καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἐκείνους, οἵτινες ἔπραξαν καὶ πράττουσι τὸ καλόν.

Τέκνα, κανεὶς ἂς μὴ φανταισθῇ ὅτι δύναται νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁποιονδήποτε πραχθὲν ἁμάρτημα κατ' ἰδίαν ἢ ἐν τῷ σκότει, οὐδὲ κἂν κακήν τινα σκέψιν. Ὁ Θεὸς εἶνε παντοῦ. Ὁ Θεὸς βλέπει τὸ πᾶν, ὁ Θεὸς γινώσκει τὸ πᾶν. Καὶ ἐάν τις ἐξ ὑμῶν διανοηθῇ ποτε νὰ παραβῇ τοὺς ἱεροὺς νόμους του, δηλ. νὰ ἁμαρτήσῃ, ἂς εἴπῃ τότε καθ' ἑαυτόν:

Πρόσεχε, διότι ὁ Θεὸς σὲ βλέπει.

(Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ὑπὸ Ν. ΑΓΟΡΑΣΤΟΥ.)

Η ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΠΛΗΡΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ.

Ἐκπλήρωσις τῶν κατὰ τῆς Αἰγύπτου προφητειῶν.

Ἡ Αἴγυπτος ὑπῆρξε τὸ ἀρχαιότατον καὶ ἰσχυρότατον βασίλειον τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ τόσον περίφημον ὥστε αἱ τοῦ περιηγητοῦ ἔρευναι κατευθύνονται πρὸς διερεύνησιν τῶν ἀπραγμάτων τεκμηρίων τῆς δυνάμεώς της. Οὐδὲν ἔθνος εἴτε ἀρχαῖον εἴτε νέον ἀνήγειρέ ποτε μεγαλείτερα καὶ διαρκέστερα μνημεῖα. Ἐνῶ τὰ ἴχνη ἄλλων ἀρχαίων δυναστειῶν δυσκόλως ἀνευρίσκονται ἐν μέσῳ τῶν διαφθαρέντων ἐρειπίων τῶν πόλεών των, ἐκεῖνα τὰ τεχνητὰ ὄρη, ὁρατὰ ἐξ ἀποστάσεως τριάκοντα μιλίων, αἱ πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου, ἄνευ οὐδεμιᾶς θετικῆς ἀπομνημονεύσεως τῆς χρονολογίας των, ἀνθίστανται ἀναλλοίωτοι εἰς ὅλας τὰς καταστροφὰς τοῦ καιροῦ. Ἡ τῆς Αἰγύπτου δυναστεία φέρει τὰ πρωτεῖα πάσης ἄλλης ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Οὐδεμία ποτὲ χώρα παρήγαγε τόσον ἐκτεταμένον κατάλογον βασιλέων. Ἡ παιδεία τῶν Αἰγυπτίων ὑπῆρξε παροιμιώδης. Ἐκεῖ ἦτον ἡ ἀνεξάντλητος πηγὴ τῆς γνώσεως, πρὸς ἣν συνεσωρεύοντο οἱ διψῶντες καὶ ἔπινον ἐκ τῶν ναμάτων τῆς τότε θεολογίας καὶ φιλοσοφίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πόλεών των (1) καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας των, ὡς ἀναφέρονται ὑπὸ ἀρχαίων ἱστορικῶν, ἦσαν σχεδὸν ἀπίστευτοι. Ἡ δὲ φύσις καὶ ἡ τέχνη ἐνωθεῖσαι ἀπεκατέστησαν αὐτὴν χαροποιοτάτην χώραν. Ἐκαλεῖτο ἡ σιταποθήκη τοῦ κόσμου. Διῃρεῖτο εἰς διάφορα βασίλεια, καὶ ἡ ἐξουσία της ἐξηπλοῦτο ἐπὶ πολλῶν τῶν περιχώρων αὐτῆς μερῶν (2). Ἡ γνῶσις ὅμως πάσης τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου της δὲν ἀπέτρεψε τοὺς Ἰουδαίους προφήτας νὰ διακηρύξωσιν ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἐπέπρωτο νὰ καταντήσῃ *ἐν εὐτελὲς βασίλειον, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἔμελλον εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ὑψωθῇ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν*· ἡ δὲ κατὰ γράμμα ἐκπλήρωσις ἑκάστης προφητείας παρέχει καθαρωτάτην ἀπόδειξιν ὅτι καὶ ἑκάστη ἰδίως καὶ συλλήβδην πᾶσαι εἶσιν ὑπαγορεύσεις τῆς θεοπνευστίας τῆς Γραφῆς.

Ἡ Αἴγυπτος ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον πολλῶν προφητειῶν, αἵτινες ἐξεπληρώθησαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Καὶ μέχρι σήμερον παρουσιάζει ὅτι ἐπαρουσίαζε διὰ πολλῶν αἰώνων, ἤτοι πᾶν σημεῖον μὲ τὸ ὁποῖον ἡ προφητεία διετύπωσε τὸ πεπρωμένον της.

» Αὐτοὶ θέλουσιν εἰσθαι ἐκεῖ βασίλειον ποταπόν, θέλει εἶσθαι τὸ ποταπώτερον τῶν βασιλείων· καὶ δὲν θέλει ὑψωθῇ πλέον ἐπὶ τὰ ἔθνη· διότι θέλω ἐλαττώσει αὐτούς, διὰ νὰ μὴ δεσπόζωσιν ἐπὶ τὰ ἔθνη. » (Ἰεζεκ. κθ'. 14, 15). « Οὕτω λέγει ὁ Κύριος· θέλουσι πέσει καὶ οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν Αἴγυπτον καὶ ἡ ὑπερηφανία τῆς δυνάμεως αὐτῆς θέλει καταβληθῇ.... καὶ θέλουσιν ἀφανισθῇ ἐν μέσῳ τῶν ἠφανισμένων τόπων, καὶ αἱ πόλεις αὐτῆς θέλουσιν εἶσθαι ἐν μέσῳ τῶν ἠρημωμένων πόλεων.... καὶ θέλω ἀφανίσει τὴν γῆν καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς διὰ χειρὸς τῶν ξένων· ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα. καὶ θέλω παραδώσει τὴν γῆν εἰς χεῖρας κακῶν· ἐγὼ ὁ Κύριος ἐλάλησα. καὶ δὲν θέλει ὑπάρχει πλέον ἄρχων ἐκ τῆς γῆς τῆς Αἰγύπτου. » (Ἰεζεκ. λ'. 6, 7, 12, 13). « Ὅταν κάμω τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου θάμβος, καὶ ἐρημωθῇ ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ πληρώματος αὐτῆς, ὅταν παταξω πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, τότε θέλουσι γνωρίσει ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος. » (Ἰεζεκ. λθ'. 15).

Οἱ Πέρσαι ὑπέταξαν ὁλοκλήρως τὴν Αἴγυπτον περὶ τὰ 350 ἔτη π. Χ. Εἶτα οἱ Μακεδόνες ὑπεδούλωσαν αὐτήν, καὶ οἱ Πτολεμαῖοι ἐκυβέρνησαν αὐτὴν 294 περίπου ἔτη, ὁπότε περὶ τὰ 30 ἔτη π. Χ. ἐγένετο Ρωμαϊκὴ ἀποικία. Διετέλεσε δὲ ἐν τῇ δουλείᾳ ταύτῃ πολὺν χρόνον, φόρον τελέσασα πρῶτον μὲν εἰς τὴν Ρώμην, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τῷ 641. μ. Χ. κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν. Τῷ 1250 οἱ Μαμελοῦκοι ἐκθρονίσαντες τοὺς κυβερνήτας των ἥρπαξαν τὴν ἐξουσίαν τῆς Αἰγύπτου. Μοναδικώτατον δὲ καὶ παραδοξότατον εἶδος κυβερνήσεως, μηδέποτε ὑπάρξαν ἐπὶ τῆς γῆς, ἱδρύθη καὶ ὑποστηρίχθη δι' αὐτῶν. Ἕκαστος διαδοχικὸς ἡγεμών, ὅστις ἀνυψοῦτο ἐν τῇ ὑπερτάτῃ ἐξουσίᾳ, ἔπρεπε νὰ ἦνε ξένος καὶ δοῦλος· οὐδεὶς υἱὸς τοῦ προκατόχου κυβερνήτου, οὐδεὶς αὐτόχθων τῆς Αἰγύπτου διεδέχετο τὴν κυριαρχίαν· ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν ἐξελέγετο ἔκ τινος ἀρτίως εἰσαχθέντος γένους δούλων. Ὅταν ἡ Αἴγυπτος ἐγένετο ὑποτελὴς εἰς τοὺς Τούρκους, τῷ 1517, οἱ Μαμελοῦκοι διετήρησαν πολὺ μέρος τῆς δυνάμεώς των καὶ ἕκαστος πασᾶς ἦτο τύραννος καὶ ἀλλοδαπός. Ἐν ὅλῳ τούτῳ τῷ μακρῷ καιρῷ τῆς δουλείας πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας ἢ πρὸς ἀνύψωσιν αὐτόχθονος ἡγεμένος ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, καὶ συχνάκις ἀπέβη ὀλέθριος εἰς τοὺς ἀρχηγούς. Καὶ τοι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Αἴγυπτον γεγονότα κατέχουσι τοσοῦτον περιφανῆ χαρακτῆρα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις οἱ ἀντιλέγοντες ἢ ἀμφιβάλλοντες· ἡ περιγραφὴ ὅμως τῆς χώρας καὶ τοῦ τύπου τῆς κυβερνήσεώς της ἐπιμαρτυρεῖται ὑπ' ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ κῦρος οὐδεὶς ἄπιστος θὰ διαφιλονεικήσῃ καὶ τοὺς ὁποίους οὐδεὶς δύναται νὰ κατηγορήσῃ ὡς ἐφαρμόζοντας τὴν περιγραφὴν εἰς τὴν προφητείαν τῶν συμβάντων. Ὁ Γίββων καὶ ὁ Βόλνεϋ εἶνε οἱ μάρτυρες ἡμῶν περὶ τούτων.

Τοιαύτη κατ' αὐτοὺς εἶνε ἡ τῆς Αἰγύπτου κατάστασις·

Ἀποστερηθεῖσα πρὸ 23 ἑκατονταετηρίδων τῶν φυσικῶν της κτητόρων, εἶδε τοὺς καρποφόρους ἀγροὺς της λείαν τῶν Περσῶν, τῶν Μακεδόνων, τῶν Ρωμαίων, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἀράβων, τῶν Γεωργιανῶν, καὶ τέλος τῆς φυλῆς τῶν Ταρτάρων τῶν διακρινομένων διὰ τῆς ἐπωνυμίας Μωαμεθανοὶ Τοῦρκοι. Οἱ Μαμελοῦκοι ἀγορασθέντες ὡς δοῦλοι καὶ εἰσαχθέντες εἰς τὸ στρατιωτικόν, ἐσφετερίσθησαν ταχέως τῆς ἐξουσίας καὶ ἐξελέξαντο ἀρχηγόν. Ἐὰν ἡ πρώτη των σύστασις ὑπῆρξε μοναδικόν τι γεγονός, ἡ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ διαρκειά των δὲν εἶνε ἧττον ἔκτακτος. Αὐτοὶ ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ δούλων φερθέντων ἀπὸ τῆς ἰδίας των πατρίδος. Τὸ σύστημα τῆς καταπιέσεως ὑπῆρξε μεθοδικόν. Πᾶν ὅτι βλέπει ἢ ἀκούει ὁ περιηγητὴς ἀναμιμνήσκει εἰς αὐτὸν ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὸν τόπον τῆς δουλείας καὶ τυραννίας (1) « Ἀδύνα-

(1) 20 χιλιάδες (Ἡροδ. βιβλ. ε.).
(2) Mapsham Can. Chron. pp. 239, 242.

(1) Βόλνεϋ περιηγήσεις, τόμ. α'. σελ. 74, 103, 160, 198.

των νὰ ἐπινοηθῇ ἀθικωτέρα καὶ παραλογωτέρα νομοθεσία τῆς καταδικαζούσης τοὺς ἐντοπίους μιᾶς χώρας εἰς διαρκῆ δουλείαν ὑπὸ τὴν αὐθαίρετον ἐξουσίαν ξένων καὶ δούλων. Τοιαύτη ὅμως ὑπῆρξεν ἡ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ πλέον τῶν 500 ἐτῶν. Οἱ ἐνδοξότεροι Σουλτάνοι τῆς τῶν Βαχαριτῶν καὶ Βοργιτῶν δυναστείας προῆλθησαν ἐκ τῶν Ταρταρικῶν καὶ Κιρκασιανῶν στρατευμάτων, καὶ ἕκαστον τῶν 24 Βέηδων ἢ στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν δὲν διεδέχετο ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ υἱός του, ἀλλ' εἷς τῶν δούλων των!!» Οὗτοι εἶνε οἱ λόγοι τοῦ Βόλνεϋ καὶ Γίββωνος. (1) Ἴδωμεν τώρα τί οἱ παλαιοὶ προφῆται προλέγουσι. «*Θέλω ἀφανίσει τὴν γῆν, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς διὰ χειρὸς τῶν ξένων. Ἐγὼ ὁ Κύριος ἐλάλησα τοῦτο. Καὶ δὲν θέλει ὑπάρχει πλέον ἄρχων ἐκ τῆς γῆς τῆς Αἰγύπτου. Τὸ σκῆπτρον τῆς Αἰγύπτου θέλει ἀφαιρεθῆ.*» Ἡ προφητεία προσθέτει: Αὐτοὶ θέλουσιν εἶσθαι ἐκεῖ βασίλειον ποταπόν· θέλουσιν εἶσθαι τὸ ποταπώτερον τῶν βασιλείων. (Ἰεζεκ. κεφ. κθ'. καὶ λ'.) Μετὰ παρέλευσιν 2,410 ἐτῶν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς προφητείας ταύτης χλευαστής τις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἀλλ' αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων, οὕτω περιγράφει αὐτὸν τοῦτον τὸν τόπον: «Ἐν Αἰγύπτῳ δὲν ὑπάρχει μεσαία τάξις, οὐδὲ πολιτικὴ ἱεραρχία, οὐδὲ κλῆρος, οὐδὲ ἔμποροι, οὐδὲ ἰδιοκτῆται. Γενικὴ τις ὄψις δυστυχίας, ἐκδηλουμένη εἰς πᾶν ὅτι ὁ περιηγητὴς ἀπαντᾷ, δακτυλοδεικτεῖ εἰς αὐτὸν τὴν ἀρπαγὴν τῆς καταπιέσεως καὶ τὴν δυσπιστίαν ἄγρυπνον ἐπὶ τῆς βουλείας. Ἡ ζοφερὰ ἀμάθεια τῶν κατοίκων ἐξίσου ἐμποδίζει αὐτοὺς νὰ κατανοήσωσι τὰς αἰτίας τῶν δεινῶν των, ἢ νὰ ἐφαρμόσωσι τὰ ἀναγκαῖα θεραπευτικὰ μέσα. Ἀμάθεια, ἐγκεχυμένη ἐπὶ πᾶσαν κλάσιν, ἐκτείνει τὰ ἀποτελέσματά της ἐπὶ πᾶν εἶδος τῆς ἠθικῆς καὶ φυσικῆς γνώσεως. Περὶ οὐδενὸς ἄλλου γίνεται λόγος ἢ περὶ ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, τῆς κοινῆς δυστυχίας, χρηματικῶν σφετερισμῶν, ραβδισμῶν, καὶ φόνων. Ἡ δικαιοσύνη, ὅπως ἐκεῖ ἐξασκεῖται, θανατόνει, ἄνευ οὐδεμιᾶς διατυπώσεως νόμου.» (2) Ἄλλοι περιηγηταὶ περιγράφουσι τὰ στυγερώτερα κακὰ ὡς κοινά, καὶ παριστάνουσι τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ ἐξ ὁλοκλήρου διεφθαρμένον. Ὡς σημεῖον τῆς ἐρημώσεως τοῦ τόπου αἱ πήλιναι καλύβαι εἶνε τώρα αἱ μόναι κατοικίαι ὅπου τὰ λείψανα τῶν ναῶν καὶ ἀνακτόρων ὑπερεπερίσσευον. Ἡ Αἴγυπτος κατέχεται καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν Τούρκων καὶ Ἀράβων· καὶ ἡ προφητεία ἡ σημειοῦσασα αὐτὴν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρημίας εἶνε κατὰ γράμμα ἀληθής.— «*Καὶ θέλουσιν ἀφανισθῆ ἐν μέσῳ τῶν ἠφανισμένων τόπων καὶ αἱ πόλεις αὐτῆς θέλουσιν εἶσθαι ἐν μέσῳ τῶν ἠρημωμένων πόλεων.*» Ἡ συστηματικὴ καταθλιψις, ἡ ἁρπαγὴ καὶ ἡ λεία, κακὰ ἄτινα τόσον καιρὸν ἐπεκράτησαν ἐκεῖ, καὶ τὸ διδόμενον ὑφ' ἑκάστου πασᾶ τίμημα διὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ δύναμίν του κατέστησαν τὸν τόπον *ἔρημον παντὸς οὐτινος ἦτον πλήρης*, καὶ προσέτι ἀπέβειξαν ἀμφότερα κατὰ πόσον ἡ χώρα αὕτη ἠρημώθη ὑπὸ τῶν χειρῶν τῶν ξένων, καὶ διὰ πόσον *ἐπωλήθη εἰς χεῖρας πονηρῶν*.

(1) Γίββωνος ἱστορία Τόμ. στ'. σελ. 109, 110, Δουβλίνου ἔκδ. 1789
(2) Βόλνεϋ περιηγήσεις, τόμ. ά, σελ. 190, 198.

Τίνες ἄλλοι λόγοι δύνανται νὰ ὦσιν ἀνεπιδεκτότεροι ἀμφιλογίας, ἢ τίνα ἄλλα οἱαδήποτε συμβάντα, θαυμαστότερα ἐν τῇ φύσει των ἢ ἀπιθανώτερα καὶ ἀνεφικτότερα ἐν τῇ προρρήσει των ἠδύναντο νὰ ὑπάρξωσι σαφέστερα τούτων τῶν κατὰ τῆς Αἰγύπτου προφητειῶν; Ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν βασιλέων της ἤρξατο ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ κόσμου· καὶ, πρὶν ἀκόμη δείξῃ σημεῖα πτώσεως, ἀπεκαλύφθη προφητικῶς ἡ τελικὴ πτῶσίς της. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀπόπειρα, ἡ πάλαι ποτὲ γενομένη ὑπὸ τῶν ἀπίστων, πρὸς ἀπόδειξιν, ἀπὸ τοῦ μνημονευομένου ἀριθμοῦ τῶν μοναρχῶν της καὶ τῆς διαρκείας τῆς βασιλείας των, ὅτι τὸ Αἰγυπτιακὸν βασίλειον ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως χρονολογουμένου κατακλυσμοῦ, τίθησι τὴν θαυμαστὴν φύσιν τούτων τῶν προρρήσεων ἐν τῇ ἐκπληκτικωτάτῃ θεωρίᾳ. Καὶ ἡ προηγουμένη πεῖρα δύο χιλιάδων ἐτῶν, διαρκούντων τῶν ὁποίων ἡ Αἴγυπτος δὲν ἐστερήθη αὐτόχθονος ἡγεμόνος, ἐνομίζετο ν' ἀποκλείῃ τὴν πιθανότητα τῶν προρρηθέντων ἐκείνων συμβάντων, τὰ ὁποῖα ἡ πεῖρα τῶν τελευταίων δύο χιλιάδων ἐτῶν ἐξ ὁλοκλήρου ἐπεκύρωσεν ὡς ἀληθῆ. Καίτοι ἡ Αἴγυπτος πολλάκις κατετυράννησε τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὰ πλησιόχωρά της ἔθνη, οἱ Ἰουδαῖοι προφῆται προεῖπον ὅτι τὸ ἰδικόν της σκῆπτρον ἐπέπρωτο νὰ ἐκλείψῃ, καὶ ὅτι ἡ χώρα ἐκείνη τῶν βασιλέων (διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν συγχρόνων ἅμα καὶ διαδοχικῶν μοναρχῶν της ὑποστηρίζει τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην) ποτὲ ἐφεξῆς δὲν ἤθελεν ἔχει ἡγεμόνα αὐτόχθονα: καὶ ὅτι ἤθελον ἀφανισθῆ διὰ χειρὸς τῶν ξένων. Αὐτοὶ προεῖπον ὅτι ἔμελλε νὰ ἐρημωθῇ καὶ νὰ περικυκλοῦται ὑπὸ ἠρημωμένων χωρῶν· καὶ ὅτι οὐδέποτε πλέον ἤθελεν ὑψωθῇ ἐπὶ τὰ ἔθνη. Αὐτοὶ περιέγραψαν τὴν ἐπονειδίστου ὑποδουλώσιν καὶ ἀπαράμιλλον ποταπότητά της· καίτοι οὐδὲ ἡ παρελθοῦσα καὶ παροῦσα ἀγένειά της ὁμοιάζει καθόλου μὲ τὸ προηγούμενόν μεγαλεῖον καὶ τὸ καύχημα τῆς δυνάμεώς της, οὐδὲ τὸ εὔθρουστον τῶν πηλίνων σημερινῶν κτιρίων της μὲ τὴν στερεότητα τῶν ἀθραύστων πυραμίδων της. Τοιαῦται προφητεῖαι τοιουτοτρόπως ἐκπληρούμεναι ἀποδεικνύουσιν ἄνευ ὑπομνηματισμοῦ, ὅτι πρέπει νὰ ὦσιν ἡ ἀποκάλυψις τοῦ παντόφρου Κυβερνήτου τοῦ σύμπαντος.

Ἀναθεωροῦντες τὰς κατὰ τῆς Αἰγύπτου προφητείας δυνάμεθα διὰ σαφεστάτης ἐπαγωγῆς ἀναντιρρήτων γεγονότων νὰ μὴ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ τύχη ταύτης τῆς χώρας, ὡς ἐπίσης τῆς Ἰουδαίας καὶ τῶν εἰς αὐτὴν παρακειμένων ἐπαρχιῶν, ἀποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν ὅλων τῶν κατ' αὐτῶν προφητειῶν; καὶ ὅτι αὗται ἐπικυρούμεναι διὰ τῶν συμβάντων δίδουσι τὴν ἰσχυροτάτην μαρτυρίαν εἰς ἀπόδειξιν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας; Ἡ μὲν ἐρήμωσις ἦτον τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀπετελέσθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ· καὶ τὸ ἴδιον ἤθελε συμβῆ, ὡς ἤδη συνέβη ἂν καὶ μὴ ἀπεκαλύπτετο μία μόνη προφητεία. Ἡ πρόρρησις τούτων τῶν γεγονότων, ἐν ἕλαις αὐτῶν ταῖς λεπτομερείαις, ἀπείρως ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρώπινον πρόγνωσιν, καὶ αὐτὴ γίνεται ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ μόνον. Καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ περιφήμου τούτου βασιλείου, καθὼς καὶ τῆς Νινευΐ, Βαβυλῶνος, καὶ Τύρου, ἐνῷ καταδεικνύουσι τὴν ἀλήθειαν, μέχρις ἑνὸς ἰῶτα, τῶν προφητειῶν τούτων, ἐπίσης παρέχουσι θαυμασιωτάτην ἐπιβεβαίωσιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς θεοπνευ-

στίας τῶν Γραφῶν. Ποία λοιπὸν ἀνάγκη ἠνάγκασε τοὺς ἀπίστους νὰ ἐκλέξωσι πρὸς ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεώς των τοῦτο τὸ ἴδιον μέρος, ὅπου, ἄνευ ἐξορκισμοῦ, ὡς αὐτοὶ ἔπραξαν, ἑνὸς ψευδομένου πνεύματος ἐκ των ἐρειπίων προερχομένου, ἠδύναντο ν' ἀναγνώσωσι τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προφητειῶν ἐφ' ἑνὸς ἑκάστου μέρους αὐτῶν; Ἀντὶ ν' ἀποδοκιμάζωσι τὴν ἀλήθειαν πάσης θρησκείας, τὰ ἐρείπια ταῦτα ὅσῳ μεγαλείτερα εἶνε τόσῳ ἰσχυρότερον ἐπικυροῦσι τὰς προφητείας τῆς Γραφῆς. Ἀλλὰ δὲν πρέπει διόλου διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην νὰ θεμελιωθῇ ὁ ἱστὸς τῆς ἀπιστίας ἐπὶ τούτου τοῦ ἰσχυροῦ στηρίγματος τῆς πίστεως. Πᾶν ὑπὸ τοῦ Βόλνεϋ ἀναφερόμενον γεγονὸς εἶνε εἷς μάρτυς ἐναντίον ὅλων του τῶν θεωριῶν, καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου του στόματος καταδικάζεται. Δύναται οἱοσδήποτε ἄλλος προμελετημένος δόλος νὰ ὑπάρξῃ προδηλότερος ἢ μεγαλήτερος ἢ, παραλείποντες ὅλας ταύτας τὰς προφητείας, νὰ ἐγείρωμεν ἐπιχείρημά τι ἐναντίον τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων γεγονότων, δι' ὧν αὗται ἐξεπληρώθησαν; ἢ δύναται ἄλλη τις ἐνάργεια τῆς θείας θεοπνευστίας νὰ ὑπάρξῃ πειστικωτέρα καὶ σαφεστέρα, ἂν θεωρήσωμεν ἐν συνόλῳ ὅλας ταύτας τὰς θαυμαστὰς προρρήσεις καὶ τὴν ἀκριβῆ των ἐκπλήρωσιν;

Ὑπὸ Ο. Κ.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΜΗΝΙΑΤΟΥ.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΜΗΝΙΑΤΟΥ.

Μαργαρίτα Μηνιάτου, τὸ γένος Ἀλβάνα, ἐγεννήθη εἰς Κέρκυραν ἐν ἔτει 1825, διέμεινεν ἔτη πολλὰ ἐν Ρώμῃ μετὰ τῆς θείας αὐτῆς, σεζύγου τοῦ ἄλλοτε Ἀρμοστοῦ τῆς Ἑπτανήσου, Ἄδαμ καὶ ἔτυχεν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκείνῃ πόλει παιδείας καὶ ἀγωγῆς ἐξόχου. Ὑπανδρευθεῖσα μετὰ τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου Γεωργίου Μηνιάτου, περιηγήθη πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ πρὸ δέκα ὀκτὼ ἐτῶν ἀποκατεστάθη εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου χαίρει ἄκραν παρὰ τοῖς λογίοις καὶ σοφοῖς ὑπόληψιν. Ἐξέδωκεν Ἀγγλιστὶ καὶ Ἰταλιστὶ πάμπολλα περὶ καλῶν τεχνῶν καὶ περὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τῷ δὲ 1865 Ἀγγλιστὶ τὸν βίον τοῦ Δάντε. Ἐκπονεῖ νῦν ἐπίσης Ἀγγλιστὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Φλωρεντινῆς δημοκρατίας.

(Ἐκ τοῦ Ἐθν. Ἡμερολογίου τοῦ 1868.)

ΘΡΑΚΙΚΑ.

Θράκη λέγεται ἡ μεταξὺ τοῦ Αἰγαίου, τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Προποντίδος, τοῦ Βοσπόρου, τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Ἴστρου (Δανουβίου ἢ Δουνάβεως) χώρα τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, πρὸς δυσμὰς ὁριζομένη ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἄνω Μοισίας ἢ Σερβίας ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Νέστου, ἐκβάλλοντος εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀπέναντι τῆς ἀξιολόγου νήσου Θάσου, ἔτι δὲ ὑπὸ τοῦ ὄρους Ροδόπης καὶ ἄλλων ὀρέων, ἐκτεινομένων μέχρι τοῦ ποταμοῦ Κιάβρου, ὁρίζοντος τὴν Κάτω Μοισίαν ἀπὸ τῆς Ἄνω καὶ χυνομένου εἰς τὸν Ἴστρον.

Ἐκ τῆς σωζομένης ἱστορίας τῶν τόπων τούτων καὶ τῶν γεωγραφικῶν καὶ κυρίων ὀνομάτων φαίνεται, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης ἦσαν ὁμόφυλοι τῶν Πελασγῶν καὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν λαῶν καὶ ὅτι εἶχον πολιτισμόν τινα κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν περὶ Λίνου, Ὀρφέως, Θαμύριδος, Εὐμόλπου καὶ τόσων ἄλλων Θρακικῶν προσώπων τότε μυθολογουμένων παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. Ἀκολούθως εἰς τὴν Θράκην (ἀνέκαθεν ἀποικισθεῖσαν κατὰ πάντα τὰ παράλια καὶ παραποτάμια, πρόσθεν καί τινα ἐνδότερα μέρη, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Βοιωτίας, τῆς Ἀττικῆς, τῆς Μεγαρίδος, τῆς Ἰωνίας καὶ πολλῶν ἄλλων μεσημβρινῶν λαῶν) εἰσέβαλον, ὡς φαίνεται, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους τινὲς βάρβαροι λαοὶ ἀπὸ τῶν δυτικῶν, τῶν ἀρκτώων καὶ τῶν ἀνατολικῶν τοῦ Πόντου μερῶν, περὶ δὲ τῶν ἐπηλύδων τούτων Θρακῶν λέγεται, ὅτι ἦσαν ποιμενικοί, ληστρικοί, ἀγριόψυχοι, μέθυσοι, καὶ ὅτι παρὰ τούτωντὸ πλέον ἐλάμβανον οἱ ἐμπορευόμενοι Ἕλληνες ζῶα, ξυλείαν ναυπηγήσιμον ἢ ἄλλην, δέρματα καὶ βούλους.

Πιθανὸν φαίνεται, ὅτι τῶν μετοίκων τούτων βαρβάρων τῆς Θράκης λαῶν τινες ἦσαν ὀπωσοῦν συγγενικοὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικόν, διότι καὶ οἱ Πελασγοὶ καὶ ἄλλοι λαοί, οἱ κατὰ τοὺς μυθολογικοὺς χρόνους διασπαρέντες εἰς τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Μικρασίαν ἢ Ἑῴαν Ἑλλάδα, ἦσαν Καυκάσιοι, οἵτινες ἄχρι νῦν διασώζουσι τὸ ἴθιμον τοῦ πωλεῖν τὰ τέκνα, τὰς κόρας μάλιστα, εἰς τοὺς ξένους ἐμπόρους· ἄλλως τε πολλὰ τῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ μνημονευομένων ὀνομάτων Θρακικῶν κυρίων ἢ ἄλλων, ἀνηκόντων εἰς τοὺς ἐπήλυδας βαρβάρους, ἔχουσιν Ἑλληνικὴν σημασίαν.

Μετὰ ταῦτα ἐπὶ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων ἐπικρατούντων ἐν τῇ Θράκῃ καὶ ἔτι πλέον ἐπὶ τῶν Μακεδόνων, ἐπικρατησάντων μέχρι τοῦ Ἴστρου, καὶ τελειότερον ἀκολούθως, ὁ Ἑλληνισμὸς τόσον ἐπικρατεῖ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἀνέκαθεν συγγενικῇ, ἐξελληνισμένῃ καὶ οὐσιωδῶς χρησιμωτάτῃ πρὸς τὰς ἐμπορικάς, αἰωνίως ὑπαρχούσας, σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν Πόντον καὶ τὸν Ἴστρον καὶ πάντα τὰ Θρακικὰ παράλια ἢ ἐνδότερα μέρη (ἔτι δὲ πρὸς ἀσφάλειαν ἑαυτοῦ καὶ αὐτῆς τῆς Θράκης ἀπὸ τῶν ξενικῶν κατακτήσεων), ὥστε τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον παρίσταται εἰς τὸν λογισμὸν τοῦ Ἕλληνος, ὅπου ἂν διαμένῃ, ὁ χωρισμὸς τοῦ Ἑλληνοτρόφου Ἴστρου καὶ τῆς φίλης Θράκης ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ τοῦτο θρεύοντες, εἴτε ξένοι εἴτ' ἐντόπιοι Θρᾷκες, ζητοῦσιν ἀνερίκτως ἐπὶ ματαίῳ πρᾶγμα πάντῃ ἀπαράδεκτον παρά τε τοῖς κρατοῦσι τοῦ τόπου καὶ πᾶσι τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς καὶ ἁπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ, ἀποδεικνύμενοι ἅμα πλεονέκται ἀποτρόπαιοι, προδόται τῆς πατρίδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας, μωροπανοῦργοι καὶ ἀξιοκατάκριτοι. Ἂν δέ τινες τῶν νῦν Θρακῶν, ὁμογενεῖς ἡμῶν ὄντες ἀναντιρρήτως, ἀπολέσαντες δὲ τὴν οἰκειακὴν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης χρῆσιν ἐκ καιρικῶν περιστάσεων παρελθουσῶν ἀνεπιστρεπτεί (ὡς συνέβη τὸ αὐτὸ ἔν τισι τῶν ἐν τῇ Μικρασίᾳ καὶ τῇ Συρίᾳ καὶ τῇ Ἠπείρῳ Ἑλληνικῶν λαῶν καὶ ὅπου ἄλλου), ἄν, λέγομεν, οἱ Θρᾷκες αὐτοὶ διατηρῶσι παραδόξως ὄνομά τι ξενικόν, ὡς τάχα ἐθνικόν, λεγόμενοι *Βούλγαροι*, σημειωτέον ἐνταῦθα πρὸς γνῶσιν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, ὅτι οἱ κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἐπελθόντες εἰς τὴν Ἑλληνίδα Θράκην ληστρικοὶ καὶ αἱμοχαρεῖς Βούλγαροι ἦσαν ὁμολογουμένως *Τάρταροι* ἐκ τῆς Μογγολικῆς φυλῆς ἔχοντες ἄλλην γλῶσσαν, ἄλλα ἤθη, ἄλλην θρησκείαν. Οἱ δὲ νῦν ἀλλόγλωσσοι τῶν ἡμετέρων Θρακῶν, μὴ ἐλθόντες ἐκ τῆς Μογγολίας, ἀλλὰ βεβαίως, οἱ πλεῖστοι τοὐλάχιστον, ἔχοντες Ἑλληνικὴν καταγωγὴν καὶ συγγένειαν, τόσον εἰσὶ Βούλγαροι, ὅσον ἡμεῖς Ρωμαῖοι, μὴ ἐλθόντες ἐκ τῆς παλαιᾶς Ρώμης, ὅσον Ἄραβες καὶ Τοῦρκοι οἱ τῶν ἐν Μικρασίᾳ καὶ Συρίᾳ ἡμετέρων ὁμογενῶν λαλοῦντες κατ' οἶκον τ' Ἀραβικὰ καὶ τὰ Τουρκικά, καθὸ ἐκ καιρικῶν περιστάσεων ἀπολέσαντες τὴν χρῆσιν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, ἥτις, ὡς πασίγνωστον, ἐλαλεῖτό ποτε κοινῶς ἐν ταῖς χώραις ταύταις καὶ ταῖς προσαρκτίαις, ἐν αἷς πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἐπεκράτει ὁ Ἑλληνισμός.

Σημειωτέον ἔτι, ὅτι οἱ μὲν ἀλλόγλωσσοι ὁμογενεῖς ἡμῶν οἱ ἐν Συρίᾳ καὶ Μικρασίᾳ καὶ Ἠπείρῳ (πρόσθες καὶ Ἑπτανήσῳ καὶ Αἰγύπτῳ καὶ ὅπου ἄλλου) ἀνακτῶσι κατ' ὀλίγον ἐπιμελῶς τὸν ἀπολεσθέντα θησαυρόν, διότι ὄντως θησαυρὸς μέγας καὶ σωτήριος ὑπάρχει διὰ πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ λαοὺς ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα καὶ παιδεία, σπουδαζομένη καὶ ἀγαπητὴ παρὰ πᾶσι τοῖς σοφωτέροις τῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς· μόνη δὲ συμμορία τις τῶν νῦν Θρακῶν, ἀποπλανῶσα οὐκ ὀλίγους ἐκ κενοδοξίας καὶ αἰσχροκερδείας καὶ παραπείθουσα ἢ πειθαναγκάζουσα εἰς τὸ ὁμοφρονεῖν καὶ συμπράττειν τινὰς τῶν Ἑλληνογλώσσων Θρακῶν, καταδιώκει ἀνοήτως ὅπου καὶ ὅσον δύναται τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν καὶ παιδείαν κατὰ τὰς ξενικὰς ἰδιοτελεῖς ἰδέας. Ἵνα ἐκφυλίσῃ τὴν φίλην Θράκην καὶ ὑποτάξῃ αὐτὴν εἰς τὰς ξένας δυναστείας, ἀποπλανᾷ δέ τινας τῶν νῦν Θρακῶν καὶ Μακεδόνων, σπερμολογοῦσα κατὰ τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ κολακεύουσα τοὺς κρατοῦντας ἐν τῷ φανερῷ, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ὑποσχομένη κράτος μέγα, διὰ συνδρομῆς ξενικῆς. Τινὲς τῆς ῥηθείσης συμμορίας καὶ πολλοὶ τῶν ὀπαδῶν ἐνόησαν ἤδη, ὅτι ἐπὶ πετρῶν σπείρουσι τὰ σκάνδαλα ταῦτα καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους ἡ ἀγαθὴ Θράκη οὔτε τὴν Ἐκκλησίαν ἀπαρνεῖται οὔτε τὴν ἐθνότητα κατὰ τὰς ξενικὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἰδιοτελεῖς ὀρέξεις τῶν προδοτῶν, κατακρινομένων δικαιότατα ὑπό τε τῶν ἄλλων Θρακῶν, ἀποτελούντων τὴν μεγάλην τῆς χώρας πλειονοψηφίαν, καὶ ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων ὁμογενῶν καὶ ὑπὸ τῆς Ἐξουσίας αὐτῆς καὶ συμπάσης τῆς Εὐρώπης· Αὐτὴ ἔτι ἡ Ἄρκτος κατακρίνει ἐν τῷ φανερῷ τὴν συμμορίαν καὶ

τοὺς ὀπαδούς, ἀναλογιζομένη τὰς συνεπείας· ἐπειδή, ἂν, ὃ μὴ γένοιτο, καταπατήσωσί ποτε τὴν Δακίαν, τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Θράκην ξένοι δορυκτήτορες, ὡς φρονεῖ ἡ συμμορία κατὰ τὸ λέγειν τῶν ὀπαδῶν, ὁ συνασπισμὸς τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν δυτικῶν λαῶν ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν τῆς φίλης Θράκης καὶ κολόβωσιν τῶν μνηστήρων αὐτῆς. Ταῦτα παρεκβατικώτερον.

Αἱ κυριώτεραι τῆς νῦν Θράκης πόλεις εἰσὶ κατὰ μὲν τὰ νότια παράλια, τὰ πρὸς τὸ Αἰγαῖον, Ξάνθη, Μαρώνεια, Μάκρη, Αἶνος (πᾶσαι ἀρχαῖαι Ἑλληνίδες), κατὰ δὲ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα Μάδυτος, Καλλίπολις, Γάνος, Ραιδεστός, Σιλυβρία, Βυζάντιον (ὡσαύτως παλαιαὶ Ἑλληνίδες)· κατὰ δὲ τὸν Βόσπορον Ἀργυρούπολις, Διπλοκιόνιον (Μπεσίκτασι), Ἀρχεῖον (Ὀρτάκιοϊ), Ἑστίαι (Ἀρναούτκιοϊ), Θεραπεῖα, Βαθύκολπος (Μπουγιούκδερε) κτλ (ὡσαύτως παλαιαὶ Ἑλληνίδες)· κατὰ δὲ τὸν Πόντον Δέρκοι, Μήδεια, Αἰνιάς, Ἀγχίαλος, Σωζόπολις, Πύργος, Μεσημβρία, Κρουνοὶ (Βάρνα), Βιζώνη (Μπαλζίκ), Τόμις (Κωστάντσα), Ἱερόπολις (Σουλινᾶς) κτλ. (πᾶσαι ὡσαύτως Ἑλληνίδες)· ἐν δὲ τῷ Ἴστρῳ Αἴγυσσος (Τσύλσα), Κάρσος (Χίρσοβα), Σιλιστρία, Ρυστικὸν (Ρουστσούκ), Σηστὸς (Σηστόβι), Νικόπολις καὶ ἄλλαι Ἑλληνίδες.

Κατὰ δὲ τὰ μεσόγαια μέρη τῆς νῦν Θράκης αἱ κυριώτεραι πόλεις εἰσὶ Φιλιππούπολις, Σοφία, Βέρροια (Παλαιοζαγορὰ) Σέλυμνος, Ἀδριανούπολις, Διδυμότειχον, Σαμακὸν (Σαμακόβ), Κύψελα, Μεγαλαγορά, Θούρουλον, Βιζύη, Καρποδαίμων (Σαράντα Ἐκκλησίαι), Μέδρα (Σούμλα), Τρίνοβον, Ἐλεοῦσα, Ναΐσσὸς καὶ ἄλλαι πόλεις ἀρχαιόθεν Ἑλληνίδες.

Οἱ κυριώτεροι τῆς Θράκης ποταμοί εἰσι Νέστος καὶ Ἕβρος χυνόμενοι εἰς τὸ Αἰγαῖον, Ἀγριάνης καὶ Τόνζος, συμβάλλοντες εἰς τὸν Ἕβρον ἐν μεσογαίᾳ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν, Πάνυσος ἐκβάλλων εἰς τὸν Πόντον πρὸς τὰ νότια τῆς Βάρνας, Ἴατρος, Ὄσμος, Οἶσκος, Κίαβρας, συμβάλλοντες εἰς τὸν Ἴστρον.

Σημειωτέον, ὅτι ἡ μεταξὺ τοῦ Αἵμου καὶ τοῦ Ἴστρου χώρα τῆς Θράκης λέγεται ἰδίως *Μοισία Κάτω*, ἐπειδὴ πέραν τοῦ Κιάβρου πρὸς δυσμὰς κεῖται ἡ *Ἄνω Μοισία*, ὁμορροῦσα τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἔχουσα νῦν ὡς κυριωτέρας πόλεις τὴν Νάϊσσὸν καὶ τὸ Βιτύνιον, παλαιὰς ἀποικίας Ἑλληνικάς, ὁριζομένη δὲ ἀπὸ τῆς Σερβίας ὑπὸ τοῦ Μάργου ποταμοῦ.

Ἡ Θράκη τὸ πάλαι εἶχεν ἀγαθοὺς ἵππους, οἶνους καὶ ἄλλα προϊόντα, καὶ οἱ Θρᾷκες ἐφημίζοντο ὡς ἀγαθοὶ ἱππεῖς καὶ μαχηταί. Ἐξάγει δὲ νῦν ἡ χώρα αὕτη πανταχόθεν σῖτον καὶ ἄλλα διάφορα γεννήματα, τυρόν, ἔρια, παστά, ξυλείαν κτλ. πολλοὶ δὲ Θρᾷκες ὑπηρετοῦσι πολλαχοῦ ὡς ἀγαθοὶ ἱπποκόμοι, κηπουροί, ράπται χειμερινῶν φορεμάτων. Θρᾷκες ἦσαν Φιλιππουπολῖται καὶ Ἀδριανουπολῖται οἱ πρῶτοι κατασταθέντες ἐν τῇ Ἰνδικῇ Ἕλληνες ἔμποροι καὶ τεχνῖται μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τῶν εὐδαιμόνων Βρεττανῶν, καὶ κτίσαντες τὰς ἐν Ἄγρᾳ καὶ Καλκούτᾳ καὶ Βομβαίᾳ ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

Διὰ τὴν ἀρχαίαν, στενὴν καὶ αἰωνίως χρησιμωτάτην σχέσιν ἡμῶν μετὰ τῆς Θράκης ἁπάσης, ἁρμόζει καὶ συμφέρει πρὸς τὴν τύχην τῆς Ἀνατολῆς νὰ φροντίζωμεν πάντες πολὺ καὶ σπουδαίως περὶ τοῦ ἐθνισμοῦ τῆς χώρας ταύτης. Ὅσοι ἐξ ἡμῶν εὑρίσκουσιν ἐν αὐτῇ βιοπορισμὸν καὶ ἐπιχειρήσεις μείζονας, ἐμπορικάς, ναυτιλιακάς, βιομηχανικὰς καὶ ἄλλας οἱασδήποτε, ἃς καθιστῶνται αὐτόθι προθύμως εἴς τε τὰ παράλια καὶ τὰ παρίστρια καὶ τὰ ἐνδότερα, σχετιζόμενοι μετὰ τῶν ἐντοπίων καὶ πείθοντες τοὺς ὑπὸ τῆς ξενικῆς σκευωρίας ἀποπλανηθέντας εἰς τὸ δίκαιον καὶ συμφέρον τῆς χώρας.

Ι. Γ. Α.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ.

Ἡ ὁλικὴ ἐξόδευσις κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἦτο 2,654080 ἀντιτύπων ὁλοκλήρου τῆς Γραφῆς τῆς Ν. Διαθήκης καὶ ἄλλων μερῶν χωριστά.

Ἀπὸ τῆς συστάσεώς της, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἡ Ἑταιρία αὕτη ἐξετύπωσεν 71,131,111 ἀντίτυπα.

Εἰσέπραξε δ' ἐκ πωλήσεως Ἁγίων Γραφῶν συνεισφορῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος λίρ. 220,766,18 σελ. 2 π.

Ἐδαπάνησε δὲ εἰς τύπωσιν Ἁγ. Γρ. μισθοὺς ἐπιτρόπων, βιβλιοπωλῶν κτλ. 208 λ. 12 σελ. 8. π.

Ἐκ τῶν ἀντιτύπων ταύτων διέθεσεν ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ 98,000 κυρίως διὰ 58 βιβλιοπωλῶν, οἵτινες περιήρχοντο τὴν χώραν.

Ἐν Γερμανίᾳ 415,000 ἀντίτυπα.

Ἐν Αὐστρίᾳ, ὅπου οἱ νόμοι τοῦ Κράτους ἐμποδίζουν εἰσέτι τὴν διὰ περιοδευόντων βιβλιοπωλῶν κυκλοφορίαν τῶν Γραφῶν, ἡ πώλησίς των γίνεται διὰ βιβλιοπωλείων, ἀνοιχθέντων εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ἡ ἐν αὐτοῖς δὲ ἐξόδευσις τῶν Γραφῶν ἦτον ἀρκετή.

Ἐν Ἱσπανίᾳ, τῇ καθολικωτάτῃ χώρᾳ, ἐξωδεύθησαν 77000 ἀντ.

Ἐν Δανιμαρκίᾳ 12,000 ἀντ.

Ἐν Ἰταλίᾳ διὰ 35 περιοδευόντων βιβλιοπωλῶν 40,000 ἀντ.

Ἐν Τουρκίᾳ 41,000 ἀντ.

Ἐν Ἑλλάδι σχεδὸν 5,000 διὰ δύο βιβλιοπωλείων καὶ 5 βιβλιοπωλῶν.

Ἐν Ἰνδίᾳ αἱ πωλήσεις τῶν Γραφῶν καὶ αἱ συνεισφοραὶ τῶν χριστιανῶν ὑπῆρξαν μεγάλαι. Ἐξ ἑνὸς ὑποκαταστήματος τῆς Ἑταιρίας ἐν Ἰνδίᾳ, τοῦ τῆς Μαδρᾶς, ἐξῆλθον 48,000 ἀντ. εἰς 30 διαφόρους γλώσσας—οἱ περιοδεύοντες βιβλιοπῶλαι ἦσαν 54, ἐπεσκέφθησαν δὲ 6,000 οἰκογενείας καὶ ἐπώλησαν 28,000 ἀντ.

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἀντιτύπων τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας ταύτης (80,000,000) καὶ ὑποθέτοντες ὅτι 10 ἄνθρωποι ἀνέγνωσαν ἕκαστον αὐτῶν, βλέπομεν ὅτι 800,000,000 ἀνθρώπων ἔμαθον περὶ τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ καὶ τῆς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου! (Ἀσὴρ Ἀνατολῆς).

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΟΦΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

Εἰ καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἑσπερινῆς ταύτης ὁμιλίας μου, κύριοι, θεωρεῖται σήμερον σπουδαῖον φυσιολογικὸν καὶ χημικὸν ζήτημα δι' ὅσας ἔλαβε τροποποιήσεις ἐκ τῶν σοφωτέρων ἐρευνῶν τῶν καθ' ἡμᾶς τελευταίων χρόνων, οὐχ ἧττον θέλω προσπαθήσει, ἵνα καταστήσω αὐτὸ ὅσον ἔνεστι καταληπτὸν εἰς ὑμᾶς διὰ τῆς ἐπιδεκτικωτέρας αὐτοῦ ἁπλοποιήσεως, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ἀπομακρυνθῶ τοῦ ἀκριβοῦς ἐπιστημονικοῦ λόγου. Εἰ δὲ τυχὸν δὲν ἤθελε κατανοηθῆ σύμπασα ἡ τοῦ παρόντος ἀντικειμένου ἔννοια, θέλομεν ὅμως ἀποκτήσει τὴν γενικωτέραν αὐτοῦ ἰδέαν καὶ θέλομεν διεξαχθῆ νὰ ἐξετάζωμεν, νὰ ἐρευνῶμεν πάντοτε τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰς ἁπλᾶς τοῦ λαοῦ γνώσεις

καὶ ἰδέας. Τοιουτοτρόπως δέ, κύριοι, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα προσαποκτᾶται βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως τὴν ἕξιν τοῦ ὡριμώτερον σκέπτεσθαι καὶ τοῦ μὴ ἀποδέχεσθαι ἀδιστάκτως πᾶν τὸ λεγόμενον ἢ πᾶν τὸ ὑποπίπτον εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ.

Εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου περιέχεται φώσφορος, σίδηρος, ποτάσα, σόδα, ἄσβεστος, μαγνανέζιον, χλωροῦχον σόδιον ἢ τὸ κοινὸν ἅλας, σώματα ἀέρια, ὡς τὸ ὑδρογόνον τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ἄζωτον, πρὸς δὲ τούτοις λεύκωμα, οὗτινος τύπος ἔστω ἡμῖν τὸ λεύκωμα ἢ τὸ κοινῶς λεγόμενον ἀσπράδι τοῦ ὠοῦ. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ λευκώματος σχηματίζεται πᾶσα μεταμόρφωσις καὶ πᾶσα σύνθεσις τοῦ σώματος ἡμῶν, ἐκ τούτου ἄρχεται ἡ μόρφωσις τοῦ ἐμβρύου, ἐκ τούτου γίνεται ἡ ἕνωσις τῶν διηρημένων μερῶν τοῦ ζώου, οἷον τῶν τραυμάτων, ἐκ τούτου ἐν γένει ἡ μόρφωσις καὶ ἡ θρέψις ὅλων τῶν ὀργανικῶν ἱστῶν τοῦ σώματος τοῦ τε ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. Ὁ φώσφορος εὑρίσκεται ἡνωμένος μετὰ ἐλαιώδους τινὸς οὐσίας εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς τὰ νεῦρα, πρὸς δὲ φωσφορικὸν ἔλαιον μετὰ θείου ἀπαντᾶται εἰς τὸ σπέρμα τῶν ἀνδρῶν καὶ εἰς τὰ ὠὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τοιοῦτον τὸ φωσφορικὸν λίπος ἐμπεριέχεται εἰς τὸν κρόκον τοῦ ὠοῦ. Τούτου ἕνεκα πρὶν ἢ ἀνακαλυφθῇ τὸ ἔλαιον τοῦ ὀνίσκου (μουρουνόλαδον), οἱ ἀρχαιότεροι ἰατροὶ ἔβιβαν εἰς τοὺς φθισικοὺς 6—8 κρόκους ὠοῦ καθ' ἑκάστην, διότι καὶ τὸ ἔλαιον τοῦ ὀνίσκου ὀφείλει κυρίως τὴν ρωστικήν του ἐνέργειαν εἰς τὸν ἐμπεριεχόμενον φώσφορον. Εἶνε λοιπὸν ὁ φώσφορος τὸ κατ' ἐξοχὴν πλαστικὸν ἢ θρεπτικὸν στοιχεῖον τοῦ αἵματος, τὸ ὠφέλιμον εἰς τὴν θρέψιν τοῦ σώματος. Ὁ σίδηρος εἶνε καὶ αὐτὸς τὸ οὐσιωδέστερον μετὰ τὸν φώσφορον στοιχεῖον τοῦ αἵματος, καὶ δι' αὐτοῦ χρωματίζεται τὸ αἷμα· ἄνευ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἄνευ τοῦ φωσφόρου, οὐδεμία θρεπτικὴ οὐσία δύναται νὰ θρέψῃ τὸ σῶμα ὑγιεινῶς καὶ ἄνευ βλάβης. Καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἡμετέρου σώματος, διότι ἀπαντᾶται εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα ἡνωμένον μετὰ τοῦ φωσφόρου, πρὸς δὲ εὑρίσκεται καὶ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτὴν τῶν ὄρχεων. Ἡ ἄσβεστος, ἡνωμένη μετὰ τοῦ φωσφόρου, ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν σύνθεσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σκελετοῦ, τουτέστι τῶν ὀστῶν. Ἡ ποτάσα καὶ ἡ σόδα χρησιμεύουσιν ἵνα διατηρῶσι τὸ αἷμα ρευστόν, πρὸς τοῦτο δὲ φαίνεται ὅτι συμπράττει καὶ τὸ κοινὸν ἅλας ἢ τὸ χλωροῦχον σόδιον, ὡς καλεῖται ἐν τῇ χημείᾳ τοῦτο. Τὰ δὲ ἐν τῷ αἵματι ἢ ἐν τῷ ἡμετέρῳ σώματι ἐμπεριεχόμενα ἀερώδη στοιχεῖα ἢ ἀέρια, ὁποῖα ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, χρησιμεύουσιν ἵνα διατηρῶσι τὴν ἐλαστικότητα τοῦ αἵματος καὶ τῶν διαφόρων τοῦ σώματος ἱστῶν.

Βλέπετε λοιπόν, κύριοι, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα σύγκειται ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων γαιωδῶν στοιχείων, σύγκειται ὁλονότι ἐκ διαφόρων χωμάτων, ἐκ χώματος δὲ ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο πάλιν μεταβάλλεται· «Χοῦς εἶ καὶ εἰς χοῦν ἀπελεύσῃ» ἀναφωνεῖ καθ' ἑκάστην ἡ Ἐκκλησία διὰ τοῦ λειτουργοῦ αὐτῆς, ὅστις ἐπὶ τῆς τελευταίας τοῦ ἀνθρώπου κατοικίας μεγάλην ἀπαγγέλλει ἠθικορυσικὴν ἀλήθειαν πρὸς συνετισμὸν τῶν ἀλόγων τῆς σαρκὸς παθῶν! Ἅπασαι δὲ ἐκεῖναι αἱ οὐσίαι, αἱ εὑρισκόμεναι εἰς τὸ ἡμέτερον αἷμα καὶ σῶμα, ἐπειδὴ ἀποσυντίθενται καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ φθείρονται, διότι ἄλλαι μὲν ἐξ αὐτῶν συνθέτουσι τὸ σῶμα, ἄλλαι δὲ ὡς περιττεύουσαι ἐξάγονται ἐκ τοῦ σώματος διὰ τῶν οὔρων ἰδίως καὶ διὰ τῆς κόπρου, διὰ τοῦτο ἀνάγκη ἐστὶν ἵνα καὶ ἡμεῖς εἰσάγωμεν αὐτὰς καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν· ἄλλως τὸ σῶμα, ἀποσυντιθέμενον ἀδιαλείπτως, καταστρέφεται ἐπὶ τέλους καὶ θνήσκει, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸν ἐξ ἀπιτίας λεγόμενον θάνατον. Εἰς δὲ τὴν καθ' ἑκάστην ἡμέραν θρέψιν ἤτοι σύνθεσιν τοῦ ἡμετέρου σώματος ἀναγκάζει ἡμᾶς τὸ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ἰδίου σώματος ἐπιγιγνόμενον αἴσθημα τῆς πείνης, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς φύσεως φωνή, ἡ ἑκόντας ἄκοντας πειθαναγκάζουσα ἡμᾶς, ἵνα καθ' ἑκάστην τρέφωμεν τὸ σῶμα ἡμῶν, ἤτοι συνθέτωμεν αὐτό, ἀποσυντιθέμενον καθ' ἑκάστην. Διὰ τῆς τοιαύτης ἀδιαλείπτου συνθέσεως καὶ ἀποσυνθέσεως συγκροτεῖται ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου· διὰ τῆς τοιαύτης ἀρμοσιώσεως τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἀείποτε ἀνακαινίζεται καὶ ἀείποτε εἰς τὴν μερικὴν ὑποβάλλεται φθοράν.

Δύο δέ εἰσι, κύριοι, αἱ ποιότητες τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν, ὅσας καθ' ἑκάστην μεταχειριζόμεθα πρὸς τὴν σύνθεσιν ἢ θρέψιν τοῦ ἡμετέρου σώματος· δύο εἰσὶ τὰ εἴδη τῶν τροφῶν, ὅσας καθ' ἑκάστην εἰσάγομεν εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν, ἵνα διὰ τούτων ἀντικαθιστῶμεν τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐξαγόμενα καὶ φθειρόμενα γαιώδη ἐκεῖνα στοιχεῖα, ὅσα ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν. Τὰ δύο ταῦτα τῶν τροφῶν εἴδη εἰσὶν αἱ φυτικαὶ καὶ αἱ ζωϊκαὶ οὐσίαι. Καὶ τὰς μὲν φυτικὰς ὑποδιαιροῦσι σήμερον εἰς δύο τάξεις·—α.) εἰς τὰς κυρίως φυτικὰς οὐσίας τὰς ἀφθονουσὰς ὑδατωδῶν μορίων, οἷαί εἰσι τὰ κιχώρια ἢ ραδίκια, αἱ μαλάχαι ἢ μολόχαι, τὰ σπανάκια, τὰ σπαράγγια καὶ εἴτι τοιοῦτον, αἵτινες καὶ εἰσάγουσιν εἰς τὸ ἡμέτερον σῶμα τὰ ἀνθρακικὰ τῆς ποτάσσης καὶ σόδας ἅλατα πρὸς ρευστοποίησιν τοῦ αἵματος καὶ πρὸς ἄλλους τινὰς σκοπούς.—β.) εἰς τὰς ἀλευρώδεις, ἐλαιώδεις καὶ ζαχαρώδεις φυτικὰς τροφάς, τὰς καὶ ἀναπνευστικὰς ἢ θερμαντικὰς λεγομένας, διότι αὗται συντείνουσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν διατήρησιν τοῦ ζωϊκοῦ θερμογόνου, ἤτοι τῆς τοῦ σώματος θερμότητος. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνάγονται καὶ πάντα τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ καὶ ὁ οἶνος, περὶ ὧν ἰδίως θέλομεν ὁμιλήσει ἐν ἄλλῃ ἐσπερινῇ διαλέξει. Ἔχουσι δὲ θερμαντικὴν ἰδιότητα, διότι καὶ μεγάλην ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸ εἰσπνεόμενον ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας ὀξυγόνον καί, τούτου ἕνεκα ἀρθόνως εἰσαγόμεναι αἱ τοιαῦται τροφαὶ ἢ τὰ οἰνοπνευματώδη ἐκεῖνα ποτὰ εἰς τὸ σῶμα, παρεμποδίζουσι κατὰ μέγα μέρος τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν στερεῶν καὶ ὑγρῶν μερῶν τοῦ σώματος ἡμῶν, καὶ ἐντεῦθεν συντείνουσιν εἰς τὸ νὰ παχύνωσι τὸ σῶμα ἢ νὰ ἐπιφέρωσι τὴν πολυσαρκίαν, τοῦθ' ὅπερ ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ καθημερινὴ πεῖρα. Ἀλλὰ αὗται συντελοῦσι καὶ εἰς τὸ προδιαθέτειν τὸν ἡμέτερον ὀργανισμὸν εἰς διαφόρους βαρείας νόσους, οἷον πρὸς τὴν λιθίασιν, τοὺς χρονίους ρευματισμοὺς ἢ τὴν ἀρθρῖτιν, εἰς τὴν ποδάγραν καὶ εἴς τινας ἀνίατους τῆς καρδίας καὶ τοῦ ἥπατος νόσους· διὰ τοῦτο καὶ αἱ θερμαντικαὶ αὗται φυτικαὶ τροφαὶ βλάπτουσι — μάλιστα πασῶν τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ — τοὺς κατοίκους τῶν θερμῶν κλιμάτων καὶ ἡμᾶς τοὺς τῶν εὐκράτων κλιμάτων κατὰ τὰς θερινὰς τοῦ ἔτους ὥρας, ὅτε καὶ φύσει ὁ ἄνθρωπος φέρεται πρὸς τὰς ὑδαρεῖς φυτικὰς τροφὰς καὶ πρὸς τὴν ἄφθονον χρῆσιν τοῦ ὕδατος

Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ μετρία αὐτῶν χρῆσις, καὶ μάλιστα ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ὅτε διὰ τὴν συμπύκνωσιν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἄφθονον ὑπάρχει ἐν αὐτῷ τὸ ὀξυγόνον, οὐχὶ μόνον ὠφέλιμός ἐστιν, ἀλλὰ ἀναγκαία, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν προφυλάττῃ τὸ σῶμα ἡμῶν ἀπὸ τῆς καυστικῆς τοῦ ὀξυγόνου ἐνεργείας ἐπὶ τῶν ὀργανικῶν ἱστῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διατηρῇ τὴν ζωϊκὴν θερμότητα αὐτοῦ δι' ὅσων εἰσάγει ἀναπνευστικῶν ἢ θερμαντικῶν στοιχείων, ἀναγκαίων πρὸς τὴν ζωϊκὴν καῦσιν· ἄνευ τούτου τὸ ἐν τῷ αἵματι διαλελυμένον, ὡς εἴρηται, λεύκωμα ἤθελε βαθμηδὸν ἐλαττωθῆ καὶ ἐξαντληθῆ, ἡ δὲ ζωὴ ἡμῶν ἤθελε καταστραφῆ, διότι ἐκ τοῦ λευκώματος σχηματίζονται πάντα τὰ μέρη τοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐνεργείας τοῦ εἰσπνεομένου ὀξυγόνου. Ὅθεν καὶ ὅταν ὁ ἰατρὸς διορίζῃ φυτικὴν τροφήν, ἀναγκαῖον θεωρεῖται σήμερον ἵνα ποιῆται τὴν ἀναγκαίαν διάκρισιν ἀναμέσου τῶν δύο τούτων τάξεων τῆς φυτικῆς διαίτης ἡ τροφῆς, καθ' ὃν προτίθεται θεραπευτικὸν σκοπόν.

Αἱ δὲ ζωϊκαὶ οὐσίαι ἢ τὰ κρέατα ἐν γένει εἰσάγουσιν εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν τὸν φώσφορον καὶ τὸν σίδηρον· διὸ καὶ εἰσὶν αἱ θρεπτικώτεραι καὶ ρωστικώτεραι τροφαί. Πρὸς τὰς ζωϊκὰς ταύτας τροφὰς προσεγγίζει πολὺ ὁ οἶτος, ἂν καὶ εἶνε ἀλευρώδης φυτικὴ οὐσία, ἀλλ' ὅμως προσεγγίζει πρὸς ἐκείνας, διότι περιέχει τὰ δύο γαιώδη στοιχεῖα, τὸν φώσφορον καὶ σίδηρον, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ μόνου σιτίνου ἄρτου δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ τραφῇ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑγιεινῶς καὶ ἄνευ βλάβης. Τὰ θρεπτικώτερα καὶ ρωστικώτερα κρέατά εἰσι τὸ βόειον καὶ τὸ κρέας τῶν ἀγρίων ζώων καὶ πτηνῶν, τουτέστι τὰ λεγόμενα ἐρυθρὰ κρέατα, τὰ δὲ λευκὰ κρέατα τῶν ὀρνίθων, τῶν ἰχθύων, τῶν ὀστρακοδέρμων καὶ ἄλλων εἰσὶν ὀλιγώτερον θρεπτικὰ καὶ ὀλιγώτερον εὔπεπτα. Οἱ ἰχθῦς, τόσῳ διὰ τὸν φώσφορον ὅσον καὶ διὰ τὸ ὑπόϊον ἔχουσι πολὺ λεύκωμα, λέγονται διὰ τοῦτο, ὅτι εἰσὶ λίαν γονιμοποιοί, ὡς καὶ τὰ ὠὰ τῶν ὀρνίθων, παρέχουσι δηλονότι περισσότερα στοιχεῖα εἰς τὸ σπέρμα τοῦ ἀνδρὸς καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὠῶν τῆς γυναικός. Ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τρέφονται ἀποκλειστικῶς διὰ ζωϊκῶν τροφῶν, αἵτινες ἀφθονοῦσι φωσφορικῶν ἁλάτων, οὗτοι καὶ εὐκολώτερον περιπίπτουσιν εἰς τὴν λιθίασιν καὶ τὴν ποδάγραν, καὶ εἰς λιθικὰς ἐναποθέσεις ἔν τε τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις, καὶ μάλιστα ἐὰν οἱ τοιοῦτοι καταχρῶνται συνάμα καὶ τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά, ὡς συνήθως συμβαίνει παρὰ τοῖς Ἄγγλοις, παρ' οἷς συχνοτέρα ἡ τε λιθίασις καὶ ἡ ποδάγρα.

Ἕκαστον λοιπὸν εἶδος τροφῆς καὶ διαίτης, κύριοι, ἔχει καὶ ἴδιον θρεπτικὸν λόγον, καὶ ἰδίαν ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ θρεπτικὴν λειτουργίαν· ὅθεν καὶ ἡ μετρία χρῆσις καὶ ἡ ἀνάλογος μίξις τῆς τε κυρίως φυτικῆς, τῆς θερμαντικῆς φυτικῆς καὶ τῆς ζωϊκῆς τροφῆς θεωρεῖται σκόπιμος καὶ συντελεστικὴ πρὸς τὴν ὑγείαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει. Λέγω δὲ ἐν γένει, διότι ὑπάρχουσι διάφοροι νοσεραὶ προδιαθέσεις, προκύπτουσαι ἐκ τῶν διαφόρων τοῦ ἀνθρώπου κράσεων, αἵτινες ἀπαιτοῦσι τὴν ἀποκλειστικὴν ἀποφυγὴν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς διαίτης ἢ τὸν πλεονασμὸν ταύτης μᾶλλον ἢ ἐκείνης. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ μὲν φυτικὴ δίαιτα ἢ τροφή, καὶ μάλιστα ἡ κυρίως ὑδαρὴς φυτικὴ τροφή, καθιστᾷ μακροβιώτερον τὸν ἄνθρωπον, ἡ δὲ ζωϊκὴ συντέμνει τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν· διό, καίτοι ὠφέλιμος αὕτη εἰς τὴν παιδικὴν καὶ ἔφηβον ἡλικίαν, ἄρχεται γινομένη ἐπιβλαβὴς μᾶλλον εἰς τὴν ἀνδρικὴν καὶ γεροντικήν, ἐὰν μάλιστα γίνηται ἀποκλειστικὴ χρῆσις αὐτῆς, τουτέστι τῆς ζωϊκῆς.

Ἐπειδὴ ἡ ζωϊκὴ τροφὴ ἢ τὰ κρέατα ἀφθονοῦσι φωσφορικῶν ἢ γαιωδῶν στοιχείων, τὰ δὲ στοιχεῖα ταῦτα γίνονται ἀφθονώτερα ὅσον αὔξεται ἡ ἡλικία, ὅσον μάλιστα ἀπὸ τῆς ἀνδρικῆς χωροῦμεν πρὸς τὴν γεροντικήν, διὰ ταῦτα ἐπισπεύδεται ἡ τοῦ σώματος ἀπογαίωσις καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀνόργανον σύνθεσιν τάσις. Τοιουτοτρόπως οἱ μυῶνες, οἱ χόνδροι καὶ τὰ ὀστᾶ σμικρύνονται ἅμα καὶ σκληρύνονται, πολλαὶ φλέβες καὶ ἀρτηρίαι τοῦ θέρματος ἐξαφανίζονται, τὰ ὀστᾶ, τιτανωδέστερα γινόμενα, θραύονται εὐκολώτερον, οἱ σύνδεσμοι καὶ οἱ χιτῶνες τῶν ἀρτηριῶν τραχύνονται, καὶ συχνάκις ἐναποτίθενται αὐτοῖς οὐρικαὶ καὶ φωσφορικαὶ λιθιάσεις, πολλοὶ δὲ χόνδροι καὶ ἀποστεοῦνται ὅλως. Δικαίως ἄρα εἶπεν ὁ Ροβῖνος (Robin) ὅτι τὸ γῆρας καὶ ὁ γεροντικὸς θάνατος ἀκολουθοῦσι τὸν λόγον τῶν μεταλλικῶν καὶ γαιωδῶν στοιχείων, ἅτινα προσφύονται εἰς τοὺς ὀργανικοὺς ἡμῶν ἱστούς, καὶ προσεγγίζουσιν οὕτως αὐτοὺς εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνοργάνων συνθέσεων. Εἰ δὲ καὶ τῷ ὄντι δὲν εἶνε αὕτη μόνη ἡ αἰτία τοῦ φυσικοῦ τέλους τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, δυνάμεθα ὅμως καλλιστα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ οὐσιώδες μέρος αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἄφθονος ἢ ἡ καθημερινὴ χρῆσις τῶν τροφῶν ἐκείνων, ὅσαι ἐμπεριέχουσι πολλὰ μεταλλικὰ στοιχεῖα, οἷαι τὰ κρέατα, δύνανται νὰ βραχύνωσι τὴν μακροβιότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τῆς γεροντικῆς λοιπὸν ἡλικίας, κύριοι, τὸ ἡμέτερον σῶμα, τεῖνον ἀεὶποτε πρὸς τὸ γαιῶδες, τεῖνον ἵνα χοῦς γένηται, πανταχόθεν ἤδη ἀπεκδέχεται ἀγγελίας, ὅτι κατέφθασε τὸ τέλος τῆς σειρᾶς καὶ ἀλληλουχίας τῶν ἐνεργειῶν ἐκείνων, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἀκατάληπτον λειτουργίαν τῆς σωματικῆς ζωῆς· διὸ καὶ δειλὸς καὶ μελαγχολικὸς καὶ μεμψίμοιρος ὁ γέρων καθίσταται, ἐὰν εὐτυχῶς δὲν ἤθελε μεταπέσει εἰς τὸ στάδιον τῆς ἠθικῆς μωρίας. Φαίνεται δ' ὅτι ἡ φύσις ἠθέλησεν ἵνα καταστήσῃ τοιουτοτρόπως ἐπαχθῆ τὴν ζωὴν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡμετέρου βίου, ὅπως μετ' ὀλιγωτέρας θλίψεως καὶ μετὰ πλείονος εὐχαριστήσεως ἐγκαταλείπωμεν τὴν ὀϊζηρὰν ταύτην ἐπὶ τῆς γῆς ὕπαρξιν. Ἀλλ' ἐὰν ἡ τοῦ σώματος ἡμῶν ὕλη ὑποβάλλεται κατὰ νόμους τῆς φύσεως εἰς τοὺς νόμους τῆς ἀνοργάνου ὕλης, ἐὰν ἡ σωματικὴ ἡμῶν ζωὴ σβέννυται μετὰ βραχεῖαν ἢ μακρὰν πνοήν, ἐὰν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα διαλύηται εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, ἡ πνευματικὴ ὅμως τοῦ ἀνθρώπου ζωή, ὡς λαμπὰς αὐτόφωτος, οὐδέποτε σβέννυται, ἀλλὰ ζῇ καὶ διαιωνίζεται ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἐναρέτων αὐτῆς πράξεων. Ναί, κύριοι, ἀνατρέπομεν τὴν ἐπιστήμην καὶ μεγάλως καταβιβάζομεν τὸ ἀνθρώπινον λογικόν, ἐὰν συγχέωμεν τὰς ψυχολογικὰς δόξας πρὸς τὰς δόξας τὰς φυσιολογικάς, ἐὰν συνταυτίζωμεν τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις βιωτικὸν στοιχεῖον ἢ τὴν παρὰ τοῖς νεωτέροις ζωϊκὴν δύναμιν πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχήν. Ναί! τὸ ἡμέτερον πνεῦμα, καταλεῖπον τὸ διαλυόμενον σῶμα, μεταβαίνει πρὸς τὴν οὐράνιον αὐτοῦ κατοικίαν, ἐξ ἧς καὶ κατῆλθε πρὸς δοκιμασίαν, πρὸς ἐνάσκησιν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, αἵτινες, ὥσπερ πυρὶ καὶ

σιδήρῳ ἀνάλωτοι, οὔτε συγκαταρρέουσι μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων οὔτε τὴν καταστρεπτικὴν τοῦ χρόνου ἐπιρροὴν φοβοῦνται οὔτε ἐπὶ τῷ ὑλικῷ μαρασμῷ τοῦ γήρατος θλίβονται, οὐδὲ τὴν τελευτὴν τοῦ βίου ἀποστρέφονται. Φύλαξ τοῦ ἀγράφου τῆς συνειδήσεως νόμου καὶ φρουρὸς τοῦ γραπτοῦ τῆς ἄνωθεν εὐαγγελισθείσης διδασκαλίας, ἀπέρχεται ὁ οὕτω βιώσας ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ εἰς ἕτερον πνευματικὸν κόσμον, μετὰ τῆς ἀφάτου ἐκείνης ἡδονῆς, ὅτι ἐξεπλήρωσε τὴν ἐπὶ γῆς ἀποστολήν, χρήσιμος ἑαυτῷ καὶ τῷ πλησίον αὐτοῦ γενόμενος. Ἡ τηλικαύτη ἡδονή, κύριοι, οὐδέποτε παύει οὔτε ἐξασθενεῖ διὰ κόρον οὔτε ἐγκαταλείπει ἡμᾶς κατὰ τὰς θλίψεις τοῦ βίου οὐδὲ καταναλίσκει τὰς δυνάμεις τῆς ζωῆς οὐδὲ φέρει μεθ' ἑαυτῆς τὴν μεταμέλειαν ἢ τὴν τύψιν τοῦ συνειδότος, ὡς συμβαίνει εἰς πᾶσαν ἄλλην ἡδονήν, συμπαραμένει δὲ καὶ συμπαρακολουθεῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ πέραν τῶν ρείθρων τοῦ πολυκυμάντου βίου, ἀναφαίρετος ἀπὸ τῆς οὐρανίας αὐτοῦ φύσεως!

(Ἀπηγγέλθη ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ Λήμνου μηνὶ Ἀπριλίῳ 1874
ὑπὸ ΕΥΑΓΓ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ.)

(Ἐκ τοῦ περιοδ. Ὁ μ ή ρ ο υ.)

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΑ.

Ἡ διάβασις τῆς Ἀφροδίτης,

Περὶ τῆς διαβάσεως τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου ἐν ἔτει 1874 ἀποσπῶμεν τὰ ἑπόμενα ἐκ τινος δημοσίου μαθήματος τοῦ διευθυντοῦ τῆς σχολῆς τῶν τεχνῶν ἐν Στουτγάρτῃ Δρος Τσὲχ (Dr Zech).— Τῇ 9 Δεκεμ. 1874 θὰ διέλθῃ ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη πρὸ του δίσκου τοῦ Ἡλίου· ἐν ἔτει 1882 θὰ ἐπαναληφθῇ τὸ φαινόμενον, μεθ' ὃ οὐδεὶς τῶν νῦν ζώντων ἀνθρώπων θὰ παρατηρήσῃ παρόμοιόν τι· διότι τὸ φαινόμενον τοῦτο συμβαίνει ἐν μιᾷ χιλιετηρίᾳ ἑξάκις κατ' ἀνώτατον ὅρον· πολλαὶ δὲ γενεαὶ θνητῶν παρέρχονται χωρὶς νὰ τὸ ἴδωσιν. Αἱ διαβάσεις συμβαίνουσι κατὰ ζεύγη, πάντοτε δύο χωριζόμεναι ἀπὸ ἀλλήλων ὑπὸ χρονικοῦ διαστήματος 8 ἐτῶν. Ἕκαστον ὅμως ζεῦγος χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ἑτέρου ὑπὸ χρονικοῦ διαστήματος 120 ἕως 130 ἐτῶν. Πόσον ἀναγκαῖον εἶνε νὰ ἐπωφεληθῶμεν τῶν ὀλίγων ὡρῶν τῆς διαρκείας τοῦ σπανίου τούτου φαινομένου, καταναοῦμεν, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐκ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς ἀποστάσεως τῆς γῆς καὶ ὅλων τῶν πλανητῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, ἐν γένει δὲ καὶ ὅλων τῶν ἀστέρων, καθόσον δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν μέθοδον τῆς καταμετρήσεως ἐπ' αὐτῶν. Διὰ τῆς γνώσεως τῆς ἀποστάσεως ἑνὸς πλανήτου ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀποκτῶμεν τὸ μέτρον, ὅπερ ἐφαρμόζοντες κατ' ἀστρονομικοὺς νόμους, εὑρίσκομεν τὰς ἀποστάσεις καὶ τροχιὰς τῶν ἐπιλοίπων πλανητῶν, σχεδὸν δ' εἰπεῖν κατοπτριζόμεθα ἐν τῷ λαβυρίνθῳ τοῦ σύμπαντος· αὐτὸ λοιπὸν τὸ μέτρον προσπαθοῦμεν νὰ ὁρίσωμεν διὰ παρατηρήσεων ἐπὶ τῆς διαβάσεως τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου. Ὁ ῥητὼρ ἀναπτύσσει ἐπὶ τούτοις, πῶς διὰ τριγωνομετρικῶν ὑπολογισμῶν προσδιορίζομεν ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἐπισκοπῆς τὴν ἀπόστασιν σημείου, εἰς ὃ δὲν δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν, καὶ καταδεικνύει ὅτι ὅσῳ ἀνισότεραι αἱ πλευραὶ τοῦ βοηθητικοῦ τριγώνου, τόσῳ ἀνακριβὲς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὑπολογισμῶν. Ὅπως διὰ τῶν ἡλιακῶν ἐκλείψεων ἐπιδιορθοῦμεν τοὺς περὶ ἀποστάσεως τῆς σελήνης ὑπολογισμοὺς ἡμῶν, οὕτω συμπληροῦμεν καὶ τοὺς τῆς ἀποστάσεως τοῦ ἡλίου διὰ τῶν διαβάσεων τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου αὐτοῦ ὡς ὁ Χάλλεϋ ἀπεφήνατο κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα. Εἶνε δ' ὁ πλανήτης προσφορώτατος, διότι κεῖται πάντων πλησιέστερον τῇ Γῇ. Ὁ Χάλλεϋ ἀποθανὼν τῷ 1742 ἔτει δὲν εἶδε τὰς διαβάσεις τοῦ 18ου αἰῶνος ἐν ἔτει 1761 καὶ 1769· ἀλλ' αἱ ὁδηγίαι του ἐπληρώθησαν κατὰ γράμμα. Ἡ ἐν ἔτει 1761 διάβασις δὲν ἦτο πρόσφορος διὰ παρατηρήσεις, αἵτινες ὅμως μετὰ μείζονος ἐπιτυχίας ἐγένοντο κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1769 διάβασιν. Δυνάμεθα ὅμως νὰ εἴπωμεν, ὅτι τ' ἀποτελέσματα τῶν παρατηρήσεων ἐγένοντο γνωστὰ βραδύτερον, ἀφ' ὅτου ὁ Ἔγκε ἐν ἔτει 1820 ἐπεξειργάσθη αὐτάς. Ἔκτοτε ὡρίσθη ἡ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀπόστασις τῆς Γῆς εἰς 20,680,000 μιλίων· ἀλλὰ μετ' ὀλίγας δεκαετηρίδας ἠγέρθησαν ἀμφιβολίαι περὶ ὀρθότητος τῶν παρατηρήσεων, ἃς ὁ Ἔγκε εἶχεν ὡς βάσιν τῶν ὑπολογισμῶν του. Ἐκ πολλῶν δεδομένων συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ ἄνω ἀπόστασις εἶνε μείζων τῆς πραγματικῆς, ἡ δὲ διαφορὰ πρόκειται νὰ ὁρισθῇ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ προσεχοῦς ἔτους. Μεγάλαι προετοιμασίαι ἐγένοντο ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἐν Σιβηρίᾳ καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις. Εἰσέτι ὅμως δὲν ἀπεφασίσθη θετικῶς ἐὰν ἡ Γαλλία θὰ ἐκπληρώσῃ τὰ πρὸ τοῦ 1870 ἔτους γενόμενα σχέδια. Ἡ Γερμανία πρόκειται νὰ ἱδρύσῃ σταθμοὺς ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Μακριτίου, τῶν Ἀουκλανδείων καὶ Κεργουελείων νήσων, ἐν Σινικῇ, ἐν Περσίᾳ καὶ πιθανῶς ἐν Ἰοκοχάμᾳ τῆς Ἰαπωνίας. Ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Στρασβούργου γυμνάζονται νέοι ἀστρονόμοι, ἵνα ποιήσωσιν ὅσον ἔνεστιν ἀκριβεστέρας παρατηρήσεις.— Ἀλλὰ πρὸς τί ὅλαι αὗται αἱ παρασκευαί, ἀφοῦ διὰ καλοῦ τηλεσκοπίου δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τὴν Ἀφροδίτην; — Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπαντᾷ ὁ ἀγορεύων, λέγων ὅτι πρόκειται νὰ βεβαιωθῶσι καὶ εἰ δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῶσι διάφορα περίεργα φαινόμενα, ἅτινα παρετηρήθησαν κατὰ τὴν διάβασιν ἐν ἔτει 1769. Παρετηρήθη δηλαδή, ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς εἰσόδου τῆς Ἀφροδίτης εἰς τὸν δίσκον τοῦ Ἡλίου μετεβλήθη τὸ σχῆμα αὐτῆς κ' ἐγένετο σχεδὸν ἀπιοειδές, συγχρόνως ἐσχηματίσθη σκιερὰ γέφυρα μεταξὺ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ γύρου τῆς Ἀφροδίτης. Προῆλθεν ἆρα γε τοῦτο ἐξ ὀπτικῆς ἀπάτης; Ἐγένετο ἡ ἐσωτερικὴ ἐπαφή, καθ' ἣν στιγμὴν παρετηρήθη ἡ σκιερὰ γέφυρα, ἢ ὄχι; — Πολλὰ παρόμοια ζητήματα πρόκειται νὰ λυθῶσι διὰ τῶν προσεχῶν παρατηρήσεων. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις τοιούτου φαινομένου παρέχει πολλὰς δυσκολίας. Οὐδεὶς τῶν νῦν παρατηρητῶν εἶδέ ποτε διάβασιν Ἀφροδίτης· καὶ ὅμως ἀφοῦ ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ φαινομένου θὰ βιάσῃ τὴν ὅρασίν του, ἵνα μὴ τῷ διαφύγῃ ἡ στιγμὴ τῆς ἐνάρ-

ξεως, ὀφείλει νὰ παρατηρήσῃ μετ' ἴσης ἀκριβείας τὸ φαινόμενον κατὰ τὰς διαφόρους στιγμάς. Παρομοία παρατήρησις ἐξάπτει τὸν παρατηρητήν· καὶ αὐτὸς ὁ ἰσχυρότατος ὀφθαλμὸς ἀπαυδᾷ, πρὸ πάντων ὅταν διαρκῶς ἀτενίζῃ σκιερὸν ἀντικείμενον ἐπὶ φωτεινῆς ἐπιφανείας· τὴν αὐτὴν ὅμως στιγμήν, ἣν τυχὸν θ' ἀποφασίσῃ τις νὰ χαρίσῃ τῷ ὀφθαλμῷ πρὸς ἀνάπαυσιν, δυνατὸν νὰ συμβῇ σπουδαῖον φαινόμενον, ὅπερ, ἐὰν τώρα δὲν παρατηρηθῇ, διὰ δεκαετηρίδας ἴσως καὶ ἑκατονταετηρίδας χάνομεν. Περιπλέον οὐδόλως ἀρκεῖ παρατήρησις κατὰ δευτερόλεπτα· ἵνα ἐπιτύχωμεν περίπου ἀκριβῶν ἐξαγομένων, ἀπαιτεῖται παρατήρησις τοὐλάχιστον κατὰ δέκατα δευτερολέπτου.

Εὐτυχῶς ἡ Ἀφροδίτη ἀπὸ τῆς τελευταίας διαβάσεώς της ἔδωκε καιρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα τελειοποιήσωσι τὰ μέσα τῆς παρατηρήσεως κατὰ ποσόν τε καὶ ποιόν. Ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἀνεκαλύφθη ὁ γαλβανισμός, ἡ φωτογραφία καὶ ἡ φασματοσκοπικὴ ἀνάλυσις. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ γαλβανισμοῦ δύναταί τις, καλῶς ἐξησκημένος ὤν, νὰ προσδιορίσῃ τὴν στιγμὴν τῆς ἐνάρξεως φαινομένου τινὸς μέχρι καὶ τοῦ πεντηκοστοῦ τοῦ δευτερολέπτου.

Τὸν κατάκοπον ὀφθαλμὸν ἐλαφρύνει ὁ ἥλιος, σημειῶν τὰ διάφορα φαινόμενα ἐπὶ φωτογραφικῶς παρεσκευασμένων πλακῶν. (Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἰδίως οἱ Ἄγγλοι ἀστρονόμοι θὰ κατορθώσουν πολλά, διότι εἶνε ἐντελῶς ἐξησκημένοι) Τέλος ἡ φασματοσκοπικὴ ἀνάλυσις μεταβάλλει τὸ αἰφνιδίως ἀρχόμενον φαινόμενον εἰς βαθμιαίως πλησιάζον, ὥστε ὁ παρατηρητὴς ἄφροντις δύναται ν' ἀναμένῃ τὴν καταλληλον στιγμήν. Ἔχομεν δὲ ἐλπίδος λοιπόν, ὅτι τῇ βοηθείᾳ τοιούτων μέσων θὰ ὁρισθῇ ἡ ἀπόστασις τῆς Γῆς ἀπὸ τοῦ Ἡλίου τοὐλάχιστον μέχρις 1|1000 τοῦ πραγματικοῦ μεγέθους αὐτῆς. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, θὰ δοκιμασθῶσι τὰ νέα βοηθητικὰ μέσα, ἡ δὲ παρατήρησις κατὰ τὸ ἔτος 1882 θὰ παραγάγῃ κρείσσω ἀποτελέσματα. Ὁ ἀγορεύων καταπαύει τὸν λόγον, ἀναφέρων ὅτι πρὸ πολλοῦ μὲν ἐργάζονται Γερμανοὶ ὑπὲρ τῆς ἀστρονομίας, νῦν ὅμως πρῶτον ἐπιχειροῦσιν ἐπιστημονικὴν ἐκστρατείαν ἐπὶ ἰδίων πολεμικῶν πλοίων. Ἐν Στουτγάρδῃ κατεσκευάσθησαν σιδηροῖ οἰκίσκοι εὐκόλως ἀποσυντιθέμενοι καὶ μεταφερόμενοι, ἵνα φιλοξενήσωσι τοὺς ἀστρονόμους ἐπὶ ἀξένων νήσων.

(Ἐκ τοῦ Θεάτρου.)

Η ΑΛΗΘΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Ἡ τοῦ Θεοῦ ἀληθὴς Ἐκκλησία, ἅτε ἐμπεριλαμβάνουσα μόνον τοὺς ὑπὸ τοῦ ἰδίου Θεοῦ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκλελεγμένους, ὡς ὄντας ἀναγεγεννημένους ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶνε, ὡς θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ πανσόφου ὀφθαλμοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐντελεστάτη κατά τε τὸ ὑλικόν, τὴν ἀναλογίαν καὶ τὴν ἑνότητα αὐτῆς. « Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διανέμον ἰδίᾳ εἰς ἕκαστον καθὼς θέλει. »

Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸν αἰσθητικὸν ὀφθαλμὸν ρίπτουν μεροληπτικὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον οἱ ἴδιοι ὀνομάζουν— « ἡ Ἐκκλησία », — αὕτη φαίνεται ὅτι συνίσταται ἐξ ἀνθρώπων ὅλως διαφόρων καὶ ἀντιθέτων φρονημάτων, ἅτε διῃρημένων ὄντων ὑπὸ σχισμάτων καὶ μακρὰν ἀπεχόντων τῆς ἑνότητος ἕνεκα οὐσιωδῶν διαφορῶν.

Αὕτη ἡ μεταξὺ τῆς τοῦ Θεοῦ κρίσεως καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων διαφορὰ καὶ ἀσυμφωνία πηγάζει ἐκ παρεννοήσεως τῆς φύσεως τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄνθρωποι βλέπουν μόνον τοὺς πρεσβεύοντας τὸν Χριστιανισμὸν καὶ λησμονοῦν τὴν ὑπάρχουσαν διαφορὰν μεταξὺ Ἐκκλησίας, ὡς ὁρατῆς κοινότητος ἐμπεριεχούσης ἐξίσου τούς τε πονηροὺς καὶ τοὺς ἀγαθούς, καὶ τῆς μυστικῆς ἢ ὑπερφυσικῆς Ἐκκλησίας τῆς συνισταμένης ὑπὸ μόνων τῶν ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀναγεγεννημένων καὶ οὕτω διὰ τῆς υἱοθεσίας, γεγεννημένων τέκνων τοῦ Θεοῦ, κληρονόμων τοῦ Θεοῦ καὶ συγκληρονόμων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ οὐρανίῳ κληρονομίᾳ.

Ὅθεν δὲν εἶνε ἡ ὁρατὴ κοινότης ἢ τὸ σῶμα, ἀλλ' εἶνε τὸ ἀόρατον καὶ πνευματικὸν σῶμα τὸ ὁποῖον οἰκοδομεῖται καὶ παρηγορεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑπόσχεσις ἀφορᾷ μόνον τοὺς ἀληθεῖς καὶ πιστοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὄχι τοὺς ἁπλῶς μόνον βαπτισθέντας εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἀνθρώπινος διοργανισμός, ὁ ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐβραίωσιν καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, ἀναμφιβόλως εὐλογεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅμως γίνεται μέγα πρόσκομμα εἰς τὴν τοῦ Εὐαγγελίου διάδοσιν καὶ πρόοδον, ὅταν ὁ ὁρατὸς καὶ ἀνθρώπινος ἀντικαθιστᾷ ἢ ὁπωσδήποτε κρύπτῃ ἢ καὶ κατ' ἐλάχιστον ἐμποδίζῃ τὸν ἀόρατον καὶ πνευματικόν.

Ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα οἰκοδομεῖ καὶ παρηγορεῖ, δὲν εἶνε ἀνθρωπίνης ἐπινοήσεως οἰκοδομή. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται οὔτε μὲ τὴν μεγίστην καὶ μεγαλοπρεπεστάτην μητροπολιτικὴν Ἐκκλησίαν οὔτε μὲ τὸ ἀφανέστατον Ἐκκλησίδιον. Δὲν εἶνε σωματεῖον. Δὲν εἶνε μάλιστα οὔτε συνάθροισις τὸ αὐτὸ φρόνημα ἐχόντων λατρευτῶν, ἀλλ' εἶνε « ὁ πιστὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ. » Καὶ οὗτος ὁ λαὸς ἰδιαιτέρως προσκαλεῖται καὶ δικαιόνεται καὶ ἁγιάζεται καὶ οἰκοδομεῖται καὶ παρηγορεῖται διὰ τῆς δυνάμεως καὶ ἐπιρροῆς τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τοῦ φωτίζοντος τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ ἑλκύοντος αὐτὸν πρὸς τὸν Οὐρανόν.

Καθ' ὃν καιρὸν κρίνομεν περὶ χαρακτήρων, ἂς μὴ λησμονῶμεν, ἐν τῇ κρίσει καὶ ἐκτιμήσει ἡμῶν ταύτῃ, ὅτι ἐν τῇ ὁρατῇ Ἐκκλησίᾳ « ὁ σῖτος καὶ τὰ ζιζάνια συναυξάνουσιν ὁμοῦ. » Ἂς ἐνθυμώμεθα προσέτι ὅτι ἐντὸς τῶν μὲ διαφόρους προσηγορίας ὀνομαζομένων Ἐκκλησιῶν εὑρίσκονται ὡσεπιτοπλεῖστον « οἱ ἅγιοι καὶ πιστοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί· » ὅτι ὁ Θεὸς τώρα οἰκοδομεῖ τοῦτον τὸν πνευματικὸν ναὸν καὶ ὅτι ἅπασαι αἱ περὶ τῆς ἐνδόξου τελειοποιήσεως αὐτοῦ ὑποσχέσεις θέλουν ἀκριβῶς ἐκπληρωθῇ, ὅταν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπανέλθῃ ἐν δόξῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ. « Ὅταν ὁ Κύριος οἰκοδομήσῃ τὴν Σιών, θέλει φανῇ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ. » (Ψαλμ. ρδ'. 16.)

(Ἐκ τοῦ Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΟΥ ΜΟΥΣΙΚΗΣ.

Ἐπεδόθη ἡμῖν ἡ ἑπομένη βραχυτάτη περίληψις τῆς περὶ πατρίου μουσικῆς μελέτης, ἣν ὁ κ. Ι. Ι. Σκυλίσσης ἀνέγνω ἐν τῷ Συλλόγῳ Ὁμήρῳ.

Ὁ κ. Ι. Ι. Σκυλίσσης προέθετο διὰ ταύτης ν' ἀποδείξῃ:

Α'. Ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἄνωθεν, ἤτοι ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Ἁγίων Πατέρων, εἰσήγαγεν ἐν τῷ ἱερῷ αὐτῆς περιδόλῳ τὴν Δαβιτικὴν μελῳδίαν, ἤτοι τὴν μουσικὴν τοῦ Δαβίδ.

Β'. Ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ μελῳδία, ὡς ἀθνεία εἴπερ τις καὶ ἄλλη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπεκρούσθη ὑπ' αὐτῆς, ὁσάκις ἐπεχείρησε νὰ εἰσδύσῃ θύραθεν εἰς τὸν σεπτὸν αὐτῆς χῶρον. Κατὰ δὲ τοῦτο δὲν ἔχομεν χρείαν ν' ἀκούσωμεν τί λέγουν οἱ ξένοι καὶ ἀλλόδοξοι, ὅσον σοφοὶ καὶ ἂν ὦσιν, ἀφοῦ ἔχομεν τὰς ῥητὰς μαρτυρίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ θείου Χρυσοστόμου, πρὸς δὲ καὶ τὰς τῶν Βυζαντινῶν ἱστοριογράφων.

Γ'. Ὅτι λανθάνονται, μεγάλως λανθάνονται οἱ διατεινόμενοι, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπέβαλέ ποτε τὴν Δαβιτικὴν μελῳδίαν, καὶ παρὰ πάσας τὰς ἀντιστάσεις τῶν Ἁγίων Πατέρων ἠπάσθη τὴν τῶν Ἑλλήνων, ἣν ἀπεκάλει *θυμελικήν*, ἤτοι θεατρικήν, διεφθαρμένην, αἰσχίστην.

Ἑπομένως ὅτι ὅσοι ἐξ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων θεωροῦμεν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν ὡς πάτριον, ἤτοι ὡς Ἑλληνικήν, οὐδ' ἐλαχίστην ἰδέαν ἔχομεν τῶν ἀγώνων οὓς κατέβαλεν ἡ Ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῆς Ἑλληνικῆς μελῳδίας καὶ ὑπὲρ διατηρήσεως τῆς Δαβιτικῆς.

Ὅτι, ἂν εἰσέφρησαν Ἑλληνικὰ μέλη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προϊόντος τοῦ καιροῦ, εἰσέδυσαν οὐχὶ διὰ τῆς θύρας, ἀλλὰ διὰ τῶν παραθύρων, λαθραίως, καθὼς εἰσέδυσαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συναναμιγνύμεναι μετὰ τῶν Δαβιτικῶν καὶ αἱ Ὀθωμανικαὶ μελῳδίαι, ἃς ἀκούομεν ἐν αὐτῇ μέχρι σήμερον. Ἔνεχον δὲ τοῦ τοιούτου δὲν πρέπει νὰ θεωρῶμεν τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τοὺς καιρούς. Οἱ καιροὶ μεταβάλλουν τὴν ἀκουστικὴν αἴσθησιν τοῦ τε λαοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ κλήρου, κατακηλουμένων ὑπὸ τῆς Μούσης ἥτις περιδομδεῖ ἐπικρατεστέρα. Καὶ οἱ καιροὶ λοιπὸν ἔφεραν ἡμᾶς εἰς τοσοῦτον ἀδυναμίας πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν μελῳδίαν, ὅσην ἐνεποίησαν ἡμῖν ἀντιπάθειαν πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκήν, ἥτις εἶνε ἴσως ἡ γνησιωτάτη μάλιστα τῶν θυγατέρων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἐπειδὴ ἡ Ἰταλία (ἔνθα ἡ Μεγάλη Ἑλλὰς τῶν ἀρχαίων) οὐδέποτε ἐδουλώθη ὑπὸ Ἀσιατῶν.

(Ἐκ τῆς «Ἀμαλθείας»).

Ο ΤΕΡΑΣΤΙΟΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ.

Μία τῶν πλέον θαυμαστῶν ἐπιχειρήσεων ὅσαι ἐτολμήθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων εἶνε ὁ σιδηρόδρομος ὅστις μέλλει νὰ συνάψῃ τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν μετὰ τῆς κοιλάδος τῆς Ἀμαζόνος. Ὁ δέκατος ἔννατος αἰὼν εἶνε ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους πλήρης τῶν θαυμασίων ἐφαρμογῶν τῆς ἐπιστήμης τῆς μηχανικῆς· ἀλλ' οὐδεμία θὰ παρουσιάσῃ προσκόμματα καταπληκτικώτερα τῶν ὅσα πρόκεινται ἤδη. Ἵνα δώσωμεν ἰδέαν τῶν φυσικῶν καὶ μηχανικῶν δυσχερειῶν ὅσας ἐδέησε μέχρι τοῦδε καὶ θέλει δεήσει ἔτι νὰ ὑπερνικήσωσιν ὅπως ἀποπερατώσωσιν αἰσίως τὴν ἐπιχείρησιν, ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀριθμοῦνται οὐχὶ ὀλιγώτεραι τῶν 30 γεφυρῶν καὶ 35 ὑπονόμων, παρουσιάζουσαι μῆκος δεκαοκτὼ χιλ. ποδῶν, ἐξ ὧν ὀκτὼ χιλιάδες διὰ τὰς ἐν μιᾷ μόνον θέσει γεφύρας· ὅτι πρὸς κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ ἀνεμοχλεύθησαν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἑκατομμύρια κυβικῶν ποδῶν γῆς καὶ βράχων. Ἡ ἐργασία ἀρξαμένη τῷ 1870 ἐστοίχισε μέχρι τοῦδε 33 ἑκατομμύρια τάλληρα καὶ θὰ στοιχίσῃ ἔτι περισσότερα μέχρι τοῦ 1876, καθ' ἣν ἐποχὴν θέλει ἀποπερατωθῆ. Τὸ μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητον τῶν μηχανικῶν ἔργων θὰ ᾖνε τὸ μέγα ὑδραγωγεῖον, τὸ πάντων ὕψιστον, ὅπερ θὰ ἔχῃ 580 ποδῶν μῆκος καὶ τριακοσίων ὕψος μέχρι τοῦ κέντρου. Οἱ ὑποστηρίζοντες αὐτὸ διάφοροι πάσσαλοι εἶνε 166,168 καὶ 253 ποδῶν· 8 ἕως δώδεκα χιλ. ἐργάται Σίναι καὶ διαφόρων ἄλλων λαῶν ἐργάζονται νυχθημερὸν εἰς τὸν σιδηρόδρομον.

(Σύλλογοι.)

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ Α' ΑΛΕΞΙΑΔΟΥ.

(Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1682—1725.)

Ἡ αὐτοκρατορία Πέτρου τοῦ Α' ἔσχε λίαν σπουδαίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν Ρωσσίαν ὡς πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν διανοητικήν τε καὶ φυσικὴν ἀνάπτυξιν. Ὅλοι εἶδον τότε ἐν Ρωσσίᾳ νέαν πλάσιν καὶ νέαν ζωήν.

Ὁ Πέτρος Α' ἐγεννήθη τῇ 30 Μαΐου τοῦ ἔτους 1672 ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Ναταλίας Κυριλλίδος γένους Ναρισκίνου. Τὸ μέγα σωματικὸν αὐτοῦ παράστημα, ἡ ἀκμάζουσα ὑγεία, ἡ ζωηρότης τῆς φαντασίας, ἡ ἀγχίνοια τοῦ νοὸς καὶ ἡ θαυμάσιος ἱκανότης τοῦ ἐννοεῖν καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι τὰ πάντα προφανῶς ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν προτίμησιν ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου, ὅστις εἶχε μὲν ψυχὴν ἀγαθὴν οὐχὶ δὲ καὶ εὐρωστίαν. Διὰ τοῦτο, τελευτήσαντος τοῦ βασιλέως Θεοδώρου Ἀλεξιάδου, ὅλοι ὡς καὶ ὁ ἴδιος βασιλόπαις Ἰωάννης ἀπεφάσισαν νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου πασῶν τῶν Ρωσσιῶν ὁ Πέτρος, ἀλλ' ἡ ἀδελφὴ τῶν βασιλοπαίδων τούτων Σοφία ὡπλισε τοὺς τοξότας

κατὰ τοῦ Πέτρου καὶ καθ' ὅλων τῶν Ναρισκίνων καὶ τότε συνέδη ἐν Μόσχᾳ τρομερὰ στάσις, ἐξ ἧς τὴν 15 Μαΐου τοῦ ἔτους 1682 ἐχύθη πολὺ ἀθῶων αἷμα, ὥστε ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη νὰ ἀναβῶσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ οἱ δύο βασιλόπαιδες. Ἡ στέψις δὲ αὐτῶν ἐξετελέσθη τὴν 23 Ἰουνίου καὶ ἡ Σοφία ἐκηρύχθη κυβερνήτρια τοῦ βασιλείου.

Πέτρον· ὅταν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ τοξόται ἐσκέπευαν νὰ τὸν θανατώσωσι, τὸ βασιλικὸν ἱππικὸν εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονήν, οἱ τοξόται καθησύχασαν καὶ ἀνωμολόγησαν τὸν ἑαυτόν των ἔνοχον. Ἡ αὐλὴ τοῖς ἔδωκεν ἀμνηστίαν καὶ μόνον οἱ πρωταίτιοι αὐτῶν τῶν κακούργων παρεδόθησαν εἰς θάνατον.

Ἐν τούτοις ὁ Πέτρος, ὅστις εἶχεν ἤδη συμπληρώσει τὸ δέκατον

Ο ΜΕΓΑΣ ΠΕΤΡΟΣ.

Ἡ ἄνασσα Σοφία φοβηθεῖσα τὴν τρομερὰν δύναμιν τῶν τοξοτῶν διελογίζετο ἕνεκα τούτου κατὰ διαφόρους φρονίμους τρόπους νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τῆς Μόσχας. Ἐννοήσαντες ὅμως τοῦτο οἱ τοξόται ἐπανεστάτησαν ἐκ νέου· διὸ φοβηθεῖσα ἡ αὐλὴ ἀπεμακρύνθη εἰς τὴν ἁγίαν λαύραν τῆς σεργικῆς τριάδος. Ἡ θεία πρόνοια θαυμασίως εὐλόγησεν ἐκεῖ διὰ τῆς ἁγίας της προστασίας τὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, κατοικῶν εἰς τὸ χωρίον Πρεομπραζένσκον, συμβουλῇ τοῦ εὐνοουμένου του Ζενέβτζα Λεφόρτα ἐσύστησε τακτικὸν ἐκεῖ στρατὸν ὀνομαζόμενον *Ποτιέσχινον* (1). Ὁ ἀριθμὸς τῶν *Ποτιεσκίνων* ηὔξησε καί τινες ἐξ αὐτῶν μετετέθη-

(1) Δηλαδὴ διασκεδαστικόν.

σαν εἰς τὸ χωρίον Σεμενόβσκι, ἐκ τῶν ὁποίων ἔγεινε τὸ θεμέλιον τῶν δύο κυριωτέρων τωρινῶν αὐτοκρατορικῶν τῆς σωματοφυλακῆς συνταγμάτων, τοῦ Πρεομπραζένσκου καὶ τοῦ Σεμενοβσκίου.

Ἡ ἄνασσα Σοφία μὴ ἐπιστήσασα κατ' ἀρχὰς εἰς τοῦτο τὴν προσοχήν της εἶδεν ἐπὶ τέλους, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ποτιεσκίνων στρατευμάτων ηὔξανε καὶ ὅτι ἡ εὔνοια τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν Πέτρον ἐπὶ μᾶλλον ἐδεικνύετο ἀναφανδόν. Ἤρχισεν ἐπομένως νὰ δεικνύῃ φθόνον κατὰ τοῦ ἡγεμόνος ἀδελφοῦ της, βουλευομένη τὴν ἀπώλειάν του. Εἰδοποιηθεὶς ὅμως περὶ τούτου ὁ Πέτρος ἀπεμακρύνθη εἰς τὸ ἁγιοτριαδικὸν τοῦ Σεργίου μοναστήριον. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἀφωσιωμένων αὐτοῦ ἐδήλωσαν τὴν διάθεσίν των νὰ ἀποθάνωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἡ Σοφία ἐτρόμαξε καὶ ἀπεφάσισε νὰ φιλιωθῇ μετ' αὐτοῦ, πλὴν ὁ Πέτρος δὲν ἐσυμφώνησεν εἰς τοῦτο, ἀλλὰ διέταξε νὰ ἀποπεμφθῇ ἡ Σοφία εἰς τὸ μοσχοβικὸν νεοσύστατον τῶν παρθένων μοναστήριον, ὅπου ἔλαβεν αὐτὴ τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετονομασθεῖσα *Σουσάνα*. Τότε ὁ Πέτρος ἦλθε μετὰ τῆς μητρός του καὶ τῆς συζύγου του Εὐδοκίας Θεοδωρίδος ἐκ Λαπουχινοῦ εἰς Μόσχαν. Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης προϋπήντησεν αὐτὸν μετ' ἀγαλλιάσεως καὶ τῷ ἔδωκε τὴν ἀπόλυτον μοναρχικὴν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλης τῆς Ρωσσίας.

Ἔκτοτε ἄρχεται ἡ ἐποχὴ τῆς δόξης τοῦ Πέτρου τοῦ Α' καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ἐποχὴ τῆς δόξης τῆς Ρωσσίας. Ὁ Πέτρος ηὔξησε καὶ ἐτελειοποίησε τὸν στρατόν του διὰ τῆς μεγάλης εὐφυΐας του καὶ τῶν πόνων τῶν ξένων, τοὺς ὁποίους προσεκάλεσεν εἰς Ρωσσίαν· ἔθεσε τὸ θεμέλιον τοῦ Ρωσσικοῦ στόλου καὶ ᾠκοδόμησεν ἐν τῷ Ἀρχαγγέλῳ ναύσταθμον. Μετὰ τοῦτο συνέλαβεν ὁριστικὸν σκοπὸν νὰ ἀποπερατώσῃ ἐνδόξως τὸν ἐξακολουθοῦντα τότε πόλεμον μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας. Οἱ συμπαθοῦντες αὐτοῦ εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν ἦσαν ὁ Λεφόρτας, ὁ Σαντλανδὸς Γκορδόνος, ὁ Γκολοβῖνος καὶ ὁ Βενετὸς Ντὲ Λίμας· ἀλλ' αἱ πρῶται ἐπιχειρήσεις τῶν Ρώσσων κατὰ τῆς Ἀζόφης ἦσαν ἀτυχέσταται καὶ ἐπιστρέφων τὸ ἔτος 1696 ὁ Πέτρος εἰς Μόσχαν ἔγεινεν αὐτόπτης τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν συνέδη εἰς τὴν Ρωσσίαν πεῖνα (λιμός), πλὴν ὁ Πέτρος διὰ τῶν φρονίμων του μέσων διεφύλαξε τὸν λαόν του ἀπὸ αὐτῆς τῆς δυστυχίας καὶ ἕνεκα τούτου ἀπέκτησεν ἔτι μεγαλειτέραν εὔνοιαν παρ' ὅλων τῶν ὑπηκόων του. Μετὰ δὲ τοῦτο ηὔξησε τὰς τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης δυνάμεις καὶ ἐπιχειρισθεὶς δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἀζόφης ἐκυρίευσεν αὐτήν. Οἱ Τοῦρκοι συνῆψαν τὸ ἔτος 1696 μετ' αὐτοῦ ἐκεχειρίαν καὶ παρεχώρησαν εἰς τὴν Ρωσσίαν τὴν Ἀζόφην. Πρὸς διατήρησιν λοιπὸν πάντοτε τῆς πόλεως ταύτης εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Ρωσσίας ὁ Πέτρος διενοήθη νὰ κατασκευάσῃ στόλον ἐπάνω εἰς τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν καὶ πρὸς τοῦτο ἐθεμελίωσεν ἐν τῷ Βορονέζῳ ναύσταθμον.

Τὸ ἔτος 1697 ὀργῶν πρὸς τὰς ὠφελίμους γνώσεις ὁ Πέτρος ἐπεχειρίσθη ἐξοτερίαν εἰς ξένας χώρας καὶ παντοῦ μὲ μεγάλην ὀξύτητα νοὸς παρετήρει πᾶν ὅ τι ἦτον ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον διὰ τὴν Ρωσσίαν. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ἀποκτήσῃ γνώσεις εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ναυπηγίας ἀνεχώρησεν εἰς Ὁλλανδίαν καὶ ἐκεῖ κατὰ τὸ χωρίον Σαρδόμιον ἐν τοῖς ναυστάθμοις ἐγκατετάχθη εἰς τοὺς ναυπηγοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέτρος Μιχαηλίδης καὶ μετ' αὐτῶν ἠγωνίζετο ἐκπληρῶν πᾶσαν ἐργασίαν. Ἀπὸ τῆς Ὁλλανδίας ὁ Πέτρος ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅπου ἔτι περισσότερον ἐτελειοποιεῖτο εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ναυπηγίας, καὶ μὲ προσοχὴν μεγάλην ἐπεσκέφθη τὰ ὁπλοστάσια καὶ ὁπλοποιεῖα, τὰ νομισματοκοπεῖα, τὰ βαναυσουργεῖα, τὰ χειροτεχνεῖα καὶ διάφορα ἐργοστάσια καὶ ἐργαστήρια κτλ. Ἀναχωρήσας ἐξ Ἀγγλίας ὁ Πέτρος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐμελέτα ὁδοιπορίαν εἰς τὴν Δρέσδαν καὶ Βιέννην, ὅθεν ἐσκόπευε ν' ἀναχωρήσῃ πρὸς τὴν Ἰταλίαν· ἀλλ' ἐπανάστασις ἐμφανιζομένη εἰς τὴν Ρωσσίαν τὸν παρεκίνησε νὰ σπεύσῃ πρὸς τὴν Μόσχαν.

Αὕτη ἡ ἐπανάστασις προῆλθεν ἐπίσης ἀπὸ τοὺς τοξότας, διότι ἡ προτίμησις τὴν ὁποίαν ὁ Πέτρος ἐδείκνυεν ἀντὶ αὐτῶν πρὸς τὸν τακτικὸν στρατόν του τοὺς ἐσκλήρυνε κατ' αὐτοῦ τοῦ μοναρχου καὶ καθ' ὅλων τῶν καταστημάτων του. Ὅθεν τέσσαρα συντάγματα τῶν τοξοτῶν σταθμεύοντα κατὰ τὸ λιτοδικὸν σύνορον ἐπροχώρησαν εἰς Μόσχαν καὶ ἠπείλουν τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν ἐν αὐτῇ ξένων. Ἀλλ' ὁ Γκορδόνος ἄρχων τῆς Μόσχας εἰρήνευσε τοὺς ἀποστάτας. Ὁ Πέτρος διέταξεν αὐστηρῶς νὰ θεωρηθῶσιν ὅλαι αἱ περιστάσεις τῆς σπουδαίας ταύτης ὑποθέσεως καὶ ὑπολαμβάνων εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὴν εὐσπλαγχνίαν ὡς ἀδυναμίαν διέταξε νὰ παραδοθῶσιν εἰς θάνατον ὅλοι οἱ ἔνοχοι. Τότε ἀνακαλύψας καὶ τὴν σύζυγόν του Εὐδοκίαν Θεοδωρίδα ὡς πρωταίτιον τοῦ πραξικοπήματος τούτου διεζεύχθη ἀπ' αὐτῆς, λαβούσης ὕστερον κουρὰν μοναχῆς καὶ ἐπονομασθείσης Ἑλένης.

Αὐστηρὸς εἰς τὰς τῆς δικαιοσύνης πράξεις ὁ Πέτρος ἦτον εὐγνώμων πρὸς ὅλους ὅσοι ὑπηρέτουν καλῶς καὶ πρὸς ἀνταμοιβὴν αὐτῶν ἐθέσπισε τὸ ἔτος 1698 παράσημον τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου.

Εὐθὺς ἔπειτα ὁ Πέτρος ἐκυριεύθη ὑπὸ μεγάλης λύπης, διότι ὁ θάνατος τοῦ ἥρπασε τοὺς εὐνοϊκούς του, τὸν Γκορδόνον καὶ τὸν Λεφόρταν· ἀλλ' ἐν ἔτει 1699 ὁ Πέτρος ἀνεπλήρωσε τὸ κενὸν ὅπερ κατέλιπον οἱ ἄνδρες οὗτοι εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ εἰς τὴν καρδίαν του διὰ τοῦ Μεντζικὼφ (Ἀλεξάνδρου Δανιὴλ), ἀνδρὸς ἀξιομνημονεύτου εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας ὡς πρὸς τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσήνεγκεν αὐτῇ καὶ ὡς πρὸς τὸ ἄστατον τῆς τύχης του. Ἐνδυναμούμενος λοιπὸν ὁ Πέτρος ὑπὸ τοῦ νοός, τοῦ ζήλου καὶ τῆς φιλοπονίας τοῦ Μεντζικὼφ ἐβάδιζε μὲ ἀποφασιστικὸν σκοπὸν πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν πολιτισμὸν τῆς Ρωσσίας, ἀκυρώσας εἰς τὴν αὐλήν του ὅλα τὰ ἐχληρὰ καὶ ἀρχαῖα ἔθιμα καὶ πᾶσαν περιττὴν πολυτέλειαν καὶ παντοῦ βίων ὁ ἴδιος τὸ παράδειγμα τῆς ἁπλότητος καὶ δεικνύων τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐξομοιοῦται μὲ τὸν λαόν. Ὅθεν ἀπηγόρευσε νὰ πίπτωσιν ἐνώπιόν του γονυκλιτῶς· μόνος διεύθυνε τὰς ὠφελίμους ἐργασίας· μόνος ἔγραφε τὰς συνθήκας καὶ τὰς ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς ξένους μοναρχας. Ὁ στρατὸς ηὐξήθη καὶ ἐτακτοποιήθη κατὰ τὸ ἀρχέτυπον τῶν εὐρωπαϊκῶν στρατευμάτων καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἐκ δευτέρου ἐδημοσιεύθη ἡ ἀκύρωσις τῶν ἀρχαίων ἐθίμων καὶ αὐστηρῶς ἐτηρεῖτο ἡ ἀναβίβασις εἰς ἀνωτέρους βαθμοὺς, οὐχὶ διὰ τὸ ὑψηλὸν γένος, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις καὶ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὴν

ὑπηρεσίαν. Τὰ βασιλικὰ εἰσοδήματα ηὐξήθησαν χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνωσι τὸν λαόν, διότι ἡ συλλογὴ τοῦ φόρου ἀνετίθετο εἰς ἀνθρώπους τιμιότητος καὶ ἐμπειρίας. Διετάχθη ὥστε ὅλοι οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ ὑπάλληλοι νὰ ἐνδύωνται κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ξένων καὶ νὰ ξυρίζωσι τὸ γένειον, καὶ ἄνδρες καὶ πατέρες νὰ ἀπαλλάττωσι τὰς γυναῖκας καὶ θυγατέρας των ἀπὸ τὴν παντοτεινὴν οἰκιακὴν αὐτῶν κράτησιν καὶ ἐπομένως γυναῖκες ἐνδύομεναι κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ξένων νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ θέατρον, εἰς τοὺς χοροὺς καὶ τὰς συναθροίσεις. Τότε ἀπηγορεύθη τὸ νὰ ἐμποδίζηται εἰς τοὺς ξένους νὰ συνάπτωσι γάμους μὲ τὰς Ρωσσίδας καὶ εἰς τοὺς Ρώσσους μὲ τὰς ξένας γυναῖκας καὶ λοιπὸν διετάττετο ὥστε οἱ ἱερεῖς ἐπὶ αὐστηρᾷ ποινῇ νὰ μὴ στεφανώνωσι κἀνὲν ζεῦγος ἀνθρώπων ἄνευ τῆς ἀτομικῆς καὶ ἰδίας αὐτῶν συγκατανεύσεως. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ὑψώσῃ τοὺς Ρώσσους εἰς βαθμὸν λαοῦ πολιτισμένου προέτρεψε τοὺς εὐγενεῖς Ρώσσους νὰ πέμψωσι τοὺς υἱούς των εἰς τὰ ξένα μέρη, καὶ διὰ τὰ ἐνδότερα τῆς Ρωσσίας ἐλάμβανε μέτρα πολιτισμοῦ διὰ τὸν λαόν.

Ἐν Μόσχᾳ ἐσυστήθη τυπογραφεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐτυπώθησαν διάφορα ὠφέλιμα συγγράμματα μαθηματικά, ἱστορικά, γεωγραφικά, ναυπηγικά, ναυτιλιακὰ καὶ καθεξῆς. Αὐτόθι καὶ εἰς ἄλλας πόλεις ἀπεκατεστάθησαν σχολεῖα. Μετὰ δὲ τὸ ἔτος 1699 ὁ Πέτρος ἤλλαξε τὴν τάξιν τῆς χρονολογίας διατάξας ὥστε νὰ λογίζηται ἡ ἀρχὴ τοῦ νέου ἔτους οὐχὶ ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου, ὡς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἦτον, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου. Ἔκτοτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Ἀδριανοῦ εἶχε τὸν σκοπὸν νὰ ἀκυρώσῃ ἐν Ρωσσίᾳ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα. Διʼ αὐτὴν τὴν αἰτίαν δὲν διώρισε κανένα διάδοχον τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀλλὰ διέταξε νὰ συγκροτηθῇ σύνοδος ἐκ τῆς τάξεως τῶν κληρικῶν καὶ νὰ ὀνομάζηται ἁγία σύνοδος, καὶ αὕτη νὰ ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντα τοῦ πατριάρχου.

Οὕτως ὁ Πέτρος ἀγωνιζόμενος τοὺς κοινωφελεῖς αὐτοῦ ἀγῶνας προεῖδε τὰς πλησιαζούσας νέας ἀξιολόγους πράξεις, αἱ ὁποῖαι δοκιμάσασαι τὴν ἀπίστευτον αὐτοῦ γενναιοκαρδίαν, τὴν ὑπομονήν, τὸν νοῦν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἐστεφάνωσαν αὐτὸν μὲ ἀθάνατον δόξαν καὶ ἐπεκύρωσαν τὴν δύναμιν τῆς Ρωσσίας. Προῆλθε λοιπὸν ὁ πόλεμος ὁ κατὰ τῆς Σουηδίας ὁ διαρκέσας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1701 μέχρι τοῦ 1721. Τότε ἐπὶ τοῦ σουηδικοῦ θρόνου ἦτο Κάρολος ὁ ΙΒ'. Ὁ Πέτρος ἂν καὶ εἰλικρινῶς ἐπεθύμει νὰ διατηρήσῃ μετʼ αὐτοῦ εἰρήνην, ἀλλʼ ἡ δυσμενὴς πρὸς τὴν Ρωσσίαν διάθεσις τῆς σουηδικῆς κυβερνήσεως (1) καὶ ἡ δύναμις τῆς Σουηδίας ἐπαπειλοῦσα τῇ ἀρκτικῇ Εὐρώπῃ κίνδυνον διεβεβαίωσεν αὐτὸν περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ εὑρίσκηται εἰς ἑτοιμασίαν πρὸς ἐπιχείρησιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Σουηδίας. Ἐν τοσούτῳ ὁ Πέτρος δὲν εἰμπόρει νὰ ἦνε ἀδιάφορος γνωρίζων ὅτι ἡ Σουηδία ἐπωφελουμένη ἐκ τῶν δυσαρέστων περιστάσεως τῆς Ρωσσίας θὰ ἀφῄρει ἀπὸ αὐτὴν, κατὰ τὴν Στολμποβσκὴν (2) διαπραγμάτευσιν, τὰς ἀρχαίας ἰδιοκτησίας αὐτῆς, γαίας κειμένας πρὸς τὸν πορθμὸν τοῦ Φίνσκου. Ἓν δὲ τῶν κυριωτέρων μελημάτων του ἦτο νὰ ἐπιστρέψῃ τὰς γαίας ταύτας καὶ ἐπομένως νὰ λάβῃ μέσα πρὸς κατασκευὴν στόλου ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης διὰ νὰ θέσῃ τὴν Ρωσσίαν εἰς σχέσεις μὲ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ, ἀπῃτεῖτο ὅπλον· ἕνεκα τούτου ὁ πόλεμος ἦτον ἀφευκτος μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Σουηδίας. Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ὁ πολωνικὸς βασιλεύς, (ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας Αὔγουστος Β') καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας Φριδερῖκος Δ' εἰσῆλθον εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ρωσσίας. Ὁ μὲν πρῶτος εἶχε τὸν σκοπὸν νὰ ἑνώσῃ μετὰ τῆς Πολωνίας τὴν Φιλλανδίαν, ὁ δὲ δεύτερος ἐπροτίθετο νὰ ἐξουσιάσῃ τὸ δουκάτον Γκολστατῖνον Γκοτόρπσκι, τοῦ ὁποίου ὁ ἐξουσιαστὴς Φριδερῖκος Δ' ἦτον εἰς συγγενικὴν σχέσιν μετὰ τοῦ Καρόλου τοῦ ΙΒ'. Διὰ τοῦτο ὁ ὑποκινούμενος πόλεμος μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Σουηδίας ἐξετάθη εἰς ὅλην τὴν Ἄρκτον καὶ διʼ αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἐπωνομάσθη ἐν τῇ ἱστορίᾳ μέγας πόλεμος τῆς Ἄρκτου.

Ὁ πόλεμος οὗτος ἤρχισε διὰ τῆς προσβολῆς τῶν Δανῶν εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Γκολσταΐνου—Γκοτόρπσκι καὶ διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν πολωνικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Φιλλανδίαν. Πάραυτα Κάρολος ὁ ΙΒ' παρεσκεύασε στόλον καὶ συνήθροισε στρατὸν ὅστις ἐφάνη ἀπέναντι τῆς Κοπεγχάγης (Κοπεναγῆς) ἔτος 1701 καὶ εἰς μίαν μάχην ἠνάγκασε τὴν Δανίαν νὰ εἰρηνεύσῃ μετὰ τῆς Σουηδίας εἰς τὸ Τραβαντάλε ὑποχρεωθεῖσαν νὰ μὴ ἐνεργήσῃ κατὰ τῆς Σουηδίας εἰς τὸν προσεχῆ πόλεμον καὶ νὰ μὴ ἐπιβουλευθῇ τὰς ἰδιοκτησίας τοῦ δουκάτου Γκολστατίνου—Γκοτόρπσκι. Ἀπὸ τῆς Δανίας ὁ Κάρολος ΙΒ' διευθύνθη εἰς Φιλλανδίαν. Φήμη δὲ περὶ τῆς πλησιάσεως αὐτοῦ προβραμοῦσα παρεκίνησε τοὺς Πολωνοὺς νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ρήγας. Τότε ὁ Αὔγουστος Β' ἤρχισε νὰ ζητῇ ἀπὸ τὸν Πέτρον ταχεῖαν συνδρομήν, ὅστις καὶ ἐκήρυξε κατὰ τῆς Σουηδίας τὸν πόλεμον. Τὰ ρωσσικὰ στρατεύματα κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ ἰδίου μοναρχου αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιστρατήγων αὐτοῦ τοῦ Τρουμπετζκόη, Μπουτουρλινᾶ, Βέηντε, Γκολοβίνου καὶ ἄλλων εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἰγκερμολανδίαν καὶ ἤρχισαν τὴν πολιορκίαν τῆς Νάρβας, ὁ δὲ Πέτρος ἀναγκαζόμενος νὰ λάβῃ συνέντευξιν μὲ τὸν Αὔγουστον ἐνεπιστεύθη τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοπέδου του εἰς τὸν Δοῦκα Ντὲ Κρούα καὶ μόνος του ἀπεδήμησε πρὸς τὴν Λεχίαν. Ὁ Κάρολος ἐν τοσούτῳ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Νάρβαν. Ἤρχισε μάχη καὶ μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας τὴν 18 Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1701 ἡ τύχη αὐτοῦ ἀπεφασίσθη, 8,000 Σουηδῶν καταστρεψάντων 38,000 ρωσσικὸν στράτευμα. Τοῦτο δὲν εἶνε θαυμάσιον, ἐπειδὴ οἱ Σουηδοὶ ὄντες πολεμικοὶ ἦσαν καὶ πλέον ἔμπειροι εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην καὶ συνειθισμένοι εἰς τὰς νίκας, ἐν ᾧ ὁ στρατὸς ὁ Ρωσσικὸς συνίστατο τὸ περισσότερον μέρος ἐκ νεοσυλλέκτων.

(1) Ἐν καιρῷ τῆς ὁδοιπορίας του εἰς τὰ ξένα διαβαίνων διὰ τῆς πόλεως Ρήγας (διατελούσης πάντοτε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σουηδῶν) ὁ Πέτρος προφανῶς εἶδε τὴν δυσμένειαν τῆς Σουηδικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὴν Ρωσσίαν, διότι οὔτε εἰς τὸν Πέτρον οὔτε εἰς τὴν συνοδίαν του ἐσυγχωρήθη νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ, καὶ ὁ Πέτρος ἐκθέτων τὸν ἑαυτόν του εἰς μεγάλους κινδύνους μόλις ἠδυνήθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν.

(2) Πρὸς τὴν τωρινὴν Νοβγοροδικὴν διοίκησιν πλησίον τῆς πόλεως Τιχβίνας ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ βραχίονος τοῦ ποταμοῦ Σάσης.

Ἡ περὶ τούτου εἴδησις δὲν ἐτάραξε τὴν σταθερότητα τῆς ψυχῆς τοῦ ρωσσικοῦ μονάρχου. Μετὰ τὴν ναρβικὴν μάχην ὁ Κάρολος ΙΒ' διευθύνθη εἰς τὴν Πολωνίαν μὲ σκοπὸν νὰ ἐξώσῃ ἀπὸ τοῦ πολωνικοῦ θρόνου τὸν Αὔγουστον Β', καὶ ἐνθρονίσῃ τὸν Σταν. Λεντζίνσκον. Ὡρεληθεὶς ἐκ τούτου λοιπὸν ὁ Πέτρος ταχέως συνεπλήρωσε τὸν στρατόν του καὶ ἐπρομήθευσεν εἰς αὐτὸν πυροβόλα ὅπλα. Ὁ Σεριμέτιεφ ἔφθασεν εἰς τὴν Φιλλανδίαν καὶ ἐκυρίευσεν ἐκεῖ πολλὰς πόλεις. Εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Μιρεμμπούργου ᾠχμαλωτίσθη νέα κόρη ψυχῇ τε καὶ σώματι καλλίστη δεχθεῖσα τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ βαπτισθεῖσα Αἰκατερίνα Ἀλεξιὰς καὶ γενομένη κατόπιν σύζυγος Πέτρου τοῦ Α' καὶ Ρωσσίας πάσης αὐτοκράτειρα (1). Τότε ἐκυρίευσε τὸ Νοτεμποῦργον (Σλισελμποῦργον) καὶ παρὰ τὸ στόμιον τῆς Νέβας ἔβαλε τὰ θεμέλια τῆς Πετρουπόλεως τῇ 16 Μαΐου τοῦ ἔτους 1703, διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ὁποίας ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν Σουηδῶν ἤγειρεν ἐπὶ τῆς νήσου τῆς κειμένης πρὸς τὸν πορθμὸν τοῦ Φίνσκου φρούρια τὸ Κρονσλότι καὶ Κρονστάτι. Ἐν τοσούτῳ οἱ Ρῶσσοι ἐκυρίευσαν τὴν Νάρβαν καὶ μετ' αὐτὴν ὅλην τὴν Ἰγκερμολανδίαν. Τότε ὁ Κάρολος ΙΒ' βλέπων τὸν ἐπαπειλούμενον κίνδυνον κατὰ τῆς Σουηδίας ἠνάγκασε τὸν Αὔγουστον Β' νὰ παραιτήσῃ τὸν πολωνικὸν θρόνον καὶ αὐτὸς διεύθυνε τὰ ὅπλα του εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ρωσσίας μὲ ἐλπίδα ὅτι διὰ τῆς βοηθείας τοῦ ἀφωσιωμένου εἰς αὐτὸν ἀρχιστρατήγου τῆς μικρᾶς Ρωσσίας τῶν Κοζάκων Μαζέπα θὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν μικρὰν Ρωσσίαν. Ἀλλ' ἡ ἀξιομνημόνευτος νίκη, τὴν ὁποίαν ἀπήλαυσεν ὁ Πέτρος τῇ 29 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1708 κατὰ τοῦ σουηδικοῦ ἀρχιστρατήγου Λεβεγγανώτου πλησίον τοῦ Λεσνοῦ (2) προανήγγειλεν εἰς τοὺς Σουηδοὺς τὴν ἀπώλειαν ἀνὰ τὴν μικρὰν Ρωσσίαν.

Ἐπακολουθῶν λοιπὸν ὁ Πέτρος Κάρολον τὸν ΙΒ'. ἐπολέμησε πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ Πολτάβᾳ καὶ ἀπήλαυσε κατ' αὐτοῦ τῇ 27 Ἰουνίου ἔτους 1709 ἀξιομνημόνευτον διὰ τὴν Ρωσσίαν νίκην. Ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλειότης τῆς Ρωσσίας ἐπεκυρώθησαν τότε, ἡ δύναμις δὲ τῆς Σουηδίας ἔκλινεν εἰς πτῶσιν καὶ τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Δανία ἐκήρυξε τὴν τραβανταλσικὴν εἰρήνην οὐχὶ πραγματικήν. Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας Αὔγουστος ὁ Β' ἀνέβη ἐκ νέου εἰς τὸν πολωνικὸν θρόνον καὶ ὁ Πέτρος Α' ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Φιλλανδίαν.

Μετὰ τὴν πολταβικὴν μάχην (ἔτους 1711) Κάρολος ὁ ΙΒ' ἔφυγεν εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ παρεδόθη εἰς τὴν προστασίαν τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ ἐκήρυξε κατὰ τῆς Ρωσσίας πόλεμον. Ἀλλὰ ἡ ἐλπίς, τὴν ὁποίαν Κάρολος ὁ ΙΒ' ἔσχεν εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον, σκληρῶς τὸν ἠπάτησε, διότι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅτε ὁ Πέτρος μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἦτο περικεκυκλωμένος πλησίον τοῦ ποταμοῦ Προύτου ὑπὸ πολυαρίθμου τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ μεγαλώτατος κίνδυνος ἠπείλει αὐτόν τε καὶ τὴν Ρωσσίαν, ἡ Αἰκατερίνα Ἀλεξιὰς ἐλύτρωσε τὸν σύζυγον καὶ ἥρωά της καὶ μετ' αὐτοῦ τὴν Ρωσσίαν ἀπὸ τοσούτου κινδύνου. Διὰ τῶν προσπαθειῶν αὐτῆς ἡ Τουρκία συνῆψεν εἰρήνην μετὰ τῆς Ρωσσίας, ὁ Πέτρος συνεφώνησε νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τοὺς Τούρκους τὴν Ἀζόφην καὶ νὰ ἰσοπεδώσῃ τὸ κτισθὲν παρ' αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν ταγκαρικὸν φρούριον. Διὰ τὴν Ρωσσίαν ἡ εἰρήνη αὕτη δὲν ἦτον ἐπικερδής, ἀλλὰ κατ' ἐκείνας τὰς περιστάσεις ἡ Ρωσσία ἠδύνατο τὴν εἰρήνην ταύτην νὰ θεωρήσῃ μεγάλην εὐτυχίαν αὐτῆς. (1)

Τὴν ζημίαν τῆς Ἀζόφης καὶ τὴν κυριότητα αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης ὁ Πέτρος ἀντεστάθμισε διὰ τῶν κατακτήσεών του εἰς τὴν Ἄρκτον. Ἐδῶ ἀδιακόπως ἐξηκολούθει πόλεμος, οἱ Σάξωνες καὶ οἱ Δανοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν σουηδικὴν Πομερανίαν καὶ ὁ Βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φριδερῖκος Οὐιλλιέλμος ὁ Α' ἤνωσε τὰ στρατεύματά του μὲ τὰ ρωσσικὰ καὶ πολωνικά· οἱ Ρῶσσοι εἰσῆλθον ἕως εἰς τὸ Γκολσταϊνικὸν φρούριον Τενιγγένον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ Δανία ἔλαβε παρὰ τῆς Σουηδίας τὰς πόλεις Μπρέμην καὶ Βέρντεν, παρεχώρησεν αὐτὰς εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ νὰ ἑνωθῶσιν αὗται μὲ τὰς καναδεργικὰς ἐπαρχίας, ἀλλ' ἡ Σουηδία εἰς τοῦτο δὲν ἐσυμφώνησεν. Αὕτη δὲ ἡ περίστασις ἠνάγκασε τὸν βασιλέα τῶν Ἄγγλων, ὡς καναδεργικὸν ἐκλέκτορα, νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἀρκτικὸν πόλεμον.

Κάρολος ὁ ΙΒ ἐγκαταλείψας τὴν Μολδαβίαν καὶ ταχέως διελθὼν ὅλην τὴν Εὐρώπην ἔφθασεν εἰς τὸ Στραλζοῦντι· διωκόμενος δὲ ἀπ' αὐτῆς τῆς πόλεως ἐπὶ τέλους ἔφθασεν εἰς τὴν Σουηδίαν. Ὁ φίλος αὐτοῦ Γκέρτζης καὶ ὑπουργὸς τῆς αὐλῆς τοῦ Γκολσταϊν-Γκοτόρπσκι τὸν ἐσυμβούλευσε νὰ εἰρηνεύσῃ μετὰ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὅτε περὶ τούτου ἐγίνοντο διαπραγματεύσεις Κάρολος ὁ ΙΒ' εἰς πόλεμόν τινα (τὸ ἔτος 1718) πρὸς τὴν Δανίαν ἐρονεύθη ἐν τῇ Νορβεγίᾳ πλησίον τῆς πόλεως Φριδριχσγκάλης. Ἡ σουηδικὴ κυβέρνησις κατεδίκασε τὸν Γκέρτζον εἰς θάνατον καὶ συνωμολόγησεν εἰρήνην μὲν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, Πρωσσίαν καὶ Δανίαν, ἐκεχειρίαν δὲ πρὸς τὴν Πολωνίαν, ἥτις καὶ ἔστρεψεν ὅλας τὰς στρατιωτικάς της δυνάμεις κατὰ τῆς Ρωσσίας. Ὁ Πέτρος εἰς τοῦτο δὲν ἐδειλίασεν, ἀλλ' ἐξηκολούθει ἀκουράστως τὸν πόλεμον φέρων τὴν Σουηδίαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ εἰρηνεύσῃ μὲ τὴν Ρωσσίαν. Τῆς εἰρήνης ταύτης γενομένης ἐν τῷ Νιστάτε (ἐν τῇ Φιλλανδίᾳ τῇ 9 Αὐγούστου ἔτους 1721) ἡ Ρωσσία ἀπέκτησε τὴν Λιφλανδίαν, Ἐστλανδίαν, Ἰγγερμολανδίαν, Καρελίαν, μέρος τῆς Φιλλανδίας μὲ τὴν πόλιν Βίμπεργκον καὶ τὰς νήσους τὰς κειμένας πρὸς τὸν πορθμὸν τοῦ Φίνσκου, Ἔζελ, Ντάγγον καὶ λοιπά· διὰ τὰς τοιαύτας ἀξιολόγους πράξεις ὁ Πέτρος ἐδέχθη νὰ λάβῃ τοὺς προταθέντας αὐτῷ ἐξ ἁπάσης γῆς Ρωσσίας τιμητικωτάτους βαθμούς, Μέγας αὐτοκράτωρ καὶ πατὴρ τῆς πατρίδος.

Ἐν καιρῷ πολέμου πρὸς τὴν Σουηδίαν ὁ Πέτρος ἀδιακόπως

(1) Πέτρος ὁ Α'. συνεζεύχθη τὴν Αἰκατερίναν Ἀλεξιάδα κατὰ τὸ ἔτος 1707 καὶ τὸ 1711 Μαρτίου 9 πανδήμως τὴν ἀνεκήρυξε σύζυγόν του, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1724 ἐπονομάσας αὐτὴν Αὐτοκράτειραν τὴν ἔστεψεν ἐν Μόσχᾳ.

(2) Πρὸς τὴν τωρινὴν μογγιλοβικὴν διοίκησιν πλησίον τοῦ Προπόησκου.

(1) Πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς τῆς γενομένης ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης πρὸς τὴν Ρωσσίαν Πέτρος ὁ Α'. ἐθέσπισε παράσημον καλούμενον τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τῇ 24 Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1714.

ἐξηκολούθει τὰ ἐπιχειρισθέντα μεγάλα ἔργα του ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν τῆς Ρωσσίας. Ἡ ἐπιμέλεια τὴν ὁποίαν κατέβαλλεν ὡς πρὸς τὰς οἰκοδομὰς ἐν Πετρουπόλει ἐδείκνυε τὸν μέγαν αὐτοῦ σκοπὸν περὶ κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ πρὸς ἀποκάλυψιν εἰς τὴν Ρωσσίαν τῆς ἀνεμποδίστου, ὠφελίμου καὶ συγγενικῆς σχέσεως μετὰ τῶν δυτικῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Ἡ ναυπήγησις τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐν Πετρουπόλει ἐγίνετο ἀκαταπαύστως, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι, ἡ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον ἐκαλλιεργοῦντο ἀνταμειβόμεναι καὶ προσδεύουσαι, καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῶν στρατιωτικῶν, πολιτικῶν καὶ κληρικῶν ὑποθέσεων ἐδυστήθησαν τῇ 22 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1711 γερουσία, ἱερὰ σύνοδος καὶ συνέδριον. Τὸ πᾶν ἐκινεῖτο καὶ ἐπροχώρει εἰς τὴν ἐντέλειαν, διότι ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῆς ἀγαθοποιοῦ θελήσεως καὶ τοῦ νοὸς τοῦ Πέτρου καὶ ἐμψυχώνετο ὑπὸ τῆς ἐνθέρμου αὐτοῦ πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἀγάπης. Πρὸς ἐνδυνάμωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ρωσσίας ὁ Πέτρος ἤνωσε τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν μετὰ τῆς Κασπίας διὰ τοῦ ὀχετοῦ Βισνεβολέτζκου καὶ κατώρθωσε νὰ ἑνώσῃ τὸν ποταμὸν Βόλγαν μετὰ τῆς Νέβας διὰ τοῦ μέσου τοῦ ὀνομαζομένου Λαντοζικοῦ ὀχετοῦ καὶ πρὸς διάδοσιν τῆς μαθήσεως εἰς τοὺς ὑπηκόους του ἐθεμελίωσεν ἐν Πετρουπόλει κατὰ τὸ ἔτος 1724 Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν.

Αἱ ἀναφαινόμεναι ἐπαναστάσεις εἰς τὴν Περσίαν, ἐν καιρῷ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐκ τῶν ἐμπόρων Ρώσσων ζώντων ἐκεῖ ἐθανατώθησαν, ἠνάγκασαν Πέτρον τὸν Α΄ νὰ ἐπιχειρισθῇ ἐκστρατείαν εἰς Περσίαν καὶ ἐκυρίευσε τὸ Ντερμέντ. Καὶ ἡ Περσία συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Ρωσσίας παραχωρήσασα εἰς αὐτὴν μέρος τῶν γαιῶν της, τῶν κειμένων πρὸς τὰ παράλια τῆς Κασπίας θαλάσσης. Ἀλλ' ἐπιστρέφων ὁ Πέτρος εἰς τὴν πρωτεύουσάν του ἠσθάνθη ἐξησθενημένας τὰς δυνάμεις του καί, λυτρώσας ἡμέραν τινὰ ἀνθρώπους καταποντιζομένους εἰς τὸν ρωσσικὸν πορθμόν, εἰς τὸ χωρίον Λάχτ (πλησίον τῆς Πετρουπόλεως), ἐκρυολόγησε σφόδρα καὶ ποῦτο ἐτάχυνε τὸν θάνατόν του, ὅστις ἔκοψε τὰς πολυτίμους πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἡμέρας τοῦ μοναρχου τούτου κατὰ τὸ πεντηκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

ΜΑΞ – ΚΡΟΜΑΡ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟΥ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 299.)

ΚΕΦ. Χ.

« Ἄχ! πόσον ταχέως τὸ στάδιον τοῦ βίου τελευτᾷ, χθὲς μὲ κυματιζούσας σημαίας, σήμερον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης νεκροί, αὔριον ἐν τῷ τάφῳ φερόμεθα. »

Ἡ Λίσβεθ ἐνησχολεῖτο ἐν τῷ νοσοκομείῳ ἐπὶ τῶν τραυματιῶν· οὐχὶ ἀποκλειστικῶς ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐν ταῖς τάφροις ἢ τοῖς ὀχυρώμασιν ἔπιπτον ὑπὸ τῆς ἐχθρικὰς σφαίρας, διότι ἐκτὸς αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ ἑκατοντάδες ἐκ τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἦσαν ἠκρωτηριασμένοι ἐκ τῆς διαρρήξεως τῶν βομβῶν καὶ τῆς πτώσεως τῶν διαφόρων κτιρίων. Οἱ πλεῖστοι τούτων ἦσαν παῖδες μὴ δυνάμενοι νὰ διαφύγωσι τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἀσθένειαι πολλαὶ ὡς ἐκ τῆς πείνης ἐθέριζον τοὺς ἐνδεεστέρους, ὧν ἑκατοντάδες διετέλουν ἄστεγοι ἢ ἔξω μεταξὺ τῶν ἐρειπίων ὑπὸ ἁπλᾶ παραπήγματα. Ἡ Λίσβεθ ὅθεν ὑπηρέτει καὶ ἐκοπίαζε καθ' ὑπερβολὴν· ἔβλεπε δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μελαγχολικώτερον καὶ ὠχρότερον, καίτοι τὸ μειδίαμα αὐτῆς δὲν εἶχε τὴν ἐγκαταλείψει.

Ὡς γνωστόν, τὸ ἀνώτερον τῆς οἰκίας μας μέρος εἶχε καταπέσει πρὶν ἢ ἡ Συλβία ἀναχωρήσῃ μ' ὅλον τοῦτο αὕτη εὑρίσκετο εἰς τὴν καλλιτέραν κατάστασιν ἐξ ὅλων τῶν πέριξ, ὑπῆρξε δὲ ἀδύνατον νὰ καταπείσῃ τις τὴν μάμμην μου νὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ, καίτοι καθ' ἑκάστην οἱ γυμνοὶ τοῖχοί της κατέρρεον πρὸς τὰ ἔσω ἢ ἔξω· διότι, ἂν καὶ δὲν προσεβλήθη ὑπὸ δευτέρας βόμβας, κατεκλονίζετο ὅμως ὑπὸ τῶν βομβαρδισμῶν, ἡ δὲ καταστροφὴ τῶν πέριξ αὐτῆς οἰκιῶν ἀποκαθίστα αὐτὴν ὁμοίαν μὲ γηραιάν τινα καὶ σκελετώδη μορφὴν πλήρη ἀγωνίας καὶ τρόμου κατὰ τὸ τέλος τοῦ σταδίου της.

Δὲν ὑπῆρχεν ἑπομένως ἄλλη θεραπεία ἢ νὰ καταφύγωμεν εἰς τὰ ὑπόγεια, ἀποκαθιστῶντες αὐτὰ ὅσον ἔνεστιν οἰκήσιμα. Ἐπεσκέφθην ὅθεν αὐτὰ μετὰ τοῦ λοχίᾳ Κλάη, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς Γρέσης, ἥτις ἐδείκνυε μεγάλην πρὸς τοῦτο ἀνυπομονησίαν.

Ἐν τοῖς ὑπογείοις ὑπῆρχον τρία συγκοινωνοῦντα διαχωρίσματα ὧν τὸ ἓν εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ δρόμου ἐπιπέδου· ἀλλὰ δὲν εἰσήρχετο ἐν αὐτῷ οὐδὲ ἀκτὶς φωτός, διότι πρὸ τῆς θυρίδος του σωρὸς χώματος ἦτον ἀναγκαιότατος ὅπως μᾶς προφυλάττῃ ἐκ τῶν τεμαχίων τῶν διαρρηγνυομένων βομβῶν. Καὶ ἦτο μὲν τὸ ἀσφαλέστερον τῶν ἀσύλων μας, ἀλλὰ ἡ ὑγρασία, τὸ σκότος καὶ τὸ ψύχος ἀποκαθίστα αὐτὸ ἀθλιέστατον διὰ τὴν γραῖαν πρὸ πάντων μάμμην μου, οὖσαν συνειθισμένην ἀνέκαθεν εἰς ὡραῖα δωμάτια, λαμπρὸν φῶς καὶ θάλπος εὐχάριστον.

— Ἀσχία, εἶπα πλήρης βαρυθυμίας, ἕως πότε ἀράγε θὰ διαμείνωμεν ἐνταῦθα;

— Μάξ, μοὶ ἀπήντησεν, ἐνῷ διὰ τοῦ φωτὸς τῆς λυχνίας μου ἠδυνήθην νὰ παρατηρήσω τὴν σοβαρότητα τοῦ ἤθους του, ἂν ἦνε ἀληθῆ τὰ λεγόμενα, ὁ στρατηγὸς Θᾶττον ἢ βράδιον ὀφείλει νὰ ἐνδώσῃ· λέγεται ὅτι ὁ Στρατηγὸς Βαζαὶν ἀπεκλείσθη ἐν τῷ Μὲτς καὶ δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε τὸ χείριστον.

— Ποῖον λοιπὸν εἶνε; ἠρώτησα.

— Εἶνέ τι, ὅπερ δὲν πιστεύω ἢ ὡς Πρωσσικὴν λογοποιίαν. Λέγεται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ στρατηγὸς Μὰκ-Μαὼν κατατροπωθέντες ἐν Σεδὰν παρεδόθησαν μὲ ὅλον τὸν στρατὸν καὶ ἀπεστάλησαν αἰχμάλωτοι ἐν Γερμανίᾳ.

— Ἡ ἔκπληξίς μου ὑπῆρξε μεγάλη.

— Ποῖος λοιπὸν θὰ σπεύσῃ εἰς ἐπικουρίαν μας; ἠρώτησα.

— Οὐδεὶς ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ! ἀπήντησεν ἀνυψῶν τὸν πῖλον του.

Ἤμην βέβαιος ὅτι ὁ λοχίας ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος καὶ τοι

ἐφαίνετο στωπηλὸς καὶ ἐπιφυλακτικὸς καὶ πρὸς τὴν Λίσβεθ ἀκόμη, ἥτις διὰ τοῦ καλοῦ αὐτῆς τρόπου ἐπέσυρε τὴν ἐμπιστοσύνην παντὸς ἀνθρώπου.

— Ὅπωσδήποτε θὰ διαμείνωμεν ἐνταῦθα ἐπὶ ἑβδομάδας, ἀνέκραξεν ἡ Γρέση, ἣν εἴχομεν λησμονήσει καταγινομένην ἐν γωνίᾳ τινὶ τοῦ ὑπογείου.

— Φεῦ! Ἂς τὸ καταστήσωμεν ὅσον ἔνεστιν εὐάρεστον· ἀπήντησεν ὁ λοχίας. Ἐλθέ, Μάξ, εἰμὶ ἕτοιμος νὰ σὲ βοηθήσω, ὅπως φέρωμεν ἐνταῦθα τὰ ἐπιπλα.

Τοιουτοτρόπως μετεκομίσαμεν ἐν τοῖς ὑπογείοις τὰ καλλίτερα ἐξ αὐτῶν· ὁπόσον ὅμως ταῦτα ἠλλοιώθησαν ἀφ' ὅτου ἠδυνάμην νὰ παρατηρήτω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τῶν ἐστιλβωμένων αὐτῶν ξύλων καὶ τοῦ διακλάμποντος χαλκοῦ.

Ἡ Γρέση ἠδημόνει ἐπὶ τούτῳ λαμβάνουσα αὐτὰ ἐκ τῶν χειρῶν μας καὶ παρατηροῦσα τὰς κηλίδας, τὰς τομὰς καὶ τὰ ξύσματα, ἅτινα εἶχον ὑποστῆ ἐκ τῆς κόνεως, τῆς θραύσεως τῶν ὑέλων καὶ τῆς τοσαύτης καταστροφῆς. Ἐν τούτοις τὰ ἐτακτοποιήσαμεν ὅσον ἦτο δυνατὸν ἐν τοῖς ὑπογείοις· ὅτε δὲ ἡ ἐργασία ἐτελείωσεν αἱ λυχνίαι ἀνήφθησαν καὶ πύραυνον μετὰ πολλῆς ἀνθρακιᾶς ἐτέθη πρὸ τῆς καθέκλας τῶν ποδῶν τῆς μάμμης μου. Ὑπῆρξα εὐχαριστημένος πλειότερον ἢ ὅσον εἶχα ἐλπίσει. Τότε δὲ ὁ λοχίας Κλέης ὑπῆγεν ὅπως καταβιβάσῃ τὴν μάμμην μου εἰς τὸ ἄσυλον τοῦτο διὰ τῶν σκοτεινῶν αὐτῶν βαθμίδων.

Νομίζω ὅτι τοὺς βλέπω κατερχομένους βραδέως βῆμα πρὸς βῆμα ἐν τῷ ὑπογείῳ. Ὁ λοχίας Κλέης ὠδήγει αὐτὴν μὲ ὅλην τὴν δύναμιν ἑνὸς ἀνδρὸς συγχρόνως δὲ μετὰ τρυφερότητος καὶ εὐγενείας, ἐνῷ ἡ μάμμη μου ἐπιστηριζομένη ἀσθενῶς ἐπὶ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ παρετήρει διὰ τοῦ τεθολωμένου αὐτῆς βλέμματος πρὸ τῆς ἐνώπιόν της σκοτίας.

Ἡ Ἀλύσση ἵστατο ἄνωθεν αὐτῶν ἐπὶ τῶν βαθμίδων ἀκολουθοῦσα ἡσύχως καὶ ἔχουσα ἀνὰ χεῖρας τὸ ἐργόχειρόν της μετὰ τοσαύτης προσοχῆς ὡς ἂν ἦτο ὁ πολυτιμότερος αὐτῆς θησαυρός, ἀμυδρὸν δὲ τῆς ἡμέρας φῶς ἐρώτιζε τὸ πρόσωπον τοῦ κοράσιου.

— Λοχία, εἶπεν ἡ μάμμη μου, ὅταν ἐπῆλθεν ἡ ὥρα νὰ μᾶς καληνυκτίσῃ, μεῖνον νὰ δειπνήσῃς μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ νέᾳ μας κατοικίᾳ.

— Ηὐχαριστήθην πολὺ διὰ τοῦτο· ἡ μάμμη εἶχε διατηρήσει εἶδος ἀρχαίας ἀξιοπρεπείας, ἥτις δὲν ἐπέτρεπε μεγάλην μετ' αὐτῆς οἰκειότητα. Ἔσπευσα δὲ καὶ ἐγὼ αὐτὸς νὰ παρακαλέσω τὸν λοχίαν ὅπως δεχθῇ· καί τοι δὲ συνεναίσας, ἐφαίνετο συνεσταλμένος ἐνώπιον αὐτῆς ἂν καὶ εὐχαριστημένος διὰ τὴν τιμήν. Δύναμαι δὲ νὰ προσθέτω ὅτι καὶ ἡ Γρέση αὐτὴ ηὐχαριστήθη μεγάλως· ἔλεγε δὲ ὅτι διέφερε πολὺ τὸ νὰ περιποιηθῇ τις ἕνα τῶν ἀνδρείων ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ νὰ μοιράζῃ τὸν ἄρτον του εἰς τοὺς ἀθλίους ρακενδύτας αὐτῆς πατζάς.

Μετά τινας ἡμέρας ἀπήντησα ἑσπέραν τινὰ τὸν Λοχίαν Κλέην ἐν πλήρει στρατιωτικῇ στολῇ μετὰ τῶν συστρατιωτῶν του ἀπερχομένων εἰς ὑπηρεσίαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα.

Τὰ δωμάτιά του εὑρίσκοντο ἠδὴ ὑπεράνω ἡμῶν· ἦτο δὲ ἡμῖν εὐάρεστον νὰ γνωρίζωμεν ὅτι εὑρίσκοντο πλησίον μας. Τὸ πρόσωπον τοῦ λοχία ἦτο σοβαρὸν ὡς τὸ σύνηθες, ἀλλ' ἐνεπνέετο ὑπὸ ἀσυνήθους τινος ζωηρότητος καὶ πλήρης χαρᾶς διὰ φωνῆς σταθερᾶς μοὶ εἶπε:

— Χαῖρε, Μάξ, μέχρι τῆς ἐπιούσης.

Τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν ὡδήγησα τὴν Ἀλύσσην ὡς καὶ ἄλλοτε ἐν τῷ νοσοκομείῳ, ἔνθα ἡ Λίσβεθ ἐνοσήλευε. Τὸ νοσοκομεῖον εὑρίσκετο ἐν μιᾷ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἦτο δὲ πλῆρες χθαμαλῶν κλινῶν σχεδὸν ἐγγιζουσῶν ἀλλήλας.

Ἡ Λίσβεθ ἐνέκυπτε ἐπὶ μιᾶς τῶν κλινῶν τούτων μὲ τοὺς ὀρθαλμοὺς πλήρεις δακρύων· ἦτο παράδοξον, διότι εἶχε πρὸ πολλοῦ συνηθίσει εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῶν δυστυχιῶν καὶ τοῦ θανάτου.

Ἐπλησίασα ὅσον ἠδυνάμην ἡσύχως διὰ τῶν στενῶν διαβρόμων τῶν κλινῶν καὶ παρετήρησα τὸ πρόσωπον τοῦ κειμένου σχεδὸν πρὸ τῶν ποδῶν μου.

Ἦτο ἀναίμακτον καὶ ὠχρὸν εἰς ἄκρον δὲ ἤρεμον, ἀλλὰ τὰ ὄμματά του ἦσαν ἠνεῳγμένα καὶ μᾶς παρετήρουν ἀναγνωρίζοντα ἡμᾶς ὅτ' ἐνὸς μειδιάματος.

— Ὦ λοχία Κλέη, ἐξερώνησα, τί τρέχει, τί συνέβη; περισσότερόν τι δὲν ἠδυνήθην νὰ εἴπω, διότι ἡ θέα αὐτὴ μοὶ ἦτο τρομερωτέρα ἢ ὅσον δύναμαι νὰ τὸ ἐκφράσθῳ, ἐνῷ τὴν πρωτεραίαν μοὶ εἶχεν εἰπεῖ Χαῖρε, Μάξ, μέχρι τῆς αὔριον.

Τὰ χείλη του ἐκινοῦντο, καὶ ἡ Λίσβεθ ἔκυψεν ἵν' ἀκούσῃ τί ἔλεγεν. Ἐπεθύμει τὴν Ἀλύσσην παρὰ τῷ πλευρῷ αὐτοῦ.

— Πρόσεξον, Μάξ, μοὶ εἶπε, νὰ μὴ τὸν ἐνοχλήσῃ καὶ παράμεινον ὀλίγον διότι κατεπείγουσα χρεία μὲ καλεῖ ἀλλαχοῦ, καὶ ἀνεχώρησε πάραυτα.

Ἔθεσα τὴν Ἀλύσσην ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ λοχία καὶ ἐγονυπέτησα παρ' αὐτῇ, φροντίζων μὴ τὸν βλάψῃ συνωθουμένη πρὸς αὐτόν.

Ὁ ἀτυχὴς Κλέης παρετήρει αὐτὴν μετὰ πλείστης ὅσης τρυφερότητος καὶ ἀγάπης, διαλογιζόμενος ἴσως περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ τέκνων.

— Πῶς πηγαίνει τὸ πλέξιμόν σου, Ἀλύσση; ἐψιθύρισε διὰ τῶν λευκῶν αὐτοῦ χειλέων.

— Ὦ, ἀπήντησεν αὕτη διὰ τεθλιμμένης φωνῆς, δὲν εἶνε ὅσον ἔπρεπε καθαρόν· καὶ τίς ἠδύνατο νὰ τὸ ἐργασθῇ καθαρῶς ἐν τοιαύτῃ ἐποχῇ; ὁπόταν ὅμως τελειώσῃ, ἡ μήτηρ μου θὰ τὸ πλύνῃ καὶ θὰ τὸ κάμῃ λευκὸν ὡς τὴν χιόνα.

— Λευκὸν ὡς ἡ χιών ἐψιθύρισεν ὁ λοχίας καὶ μοὶ ἔρριψε βλέμμα ἔκφραζον τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ μ' ἐρωτήσῃ περί τινος· τὴν ἐρώτησίν του ἐμάντευσα.

— Ἐπιθυμεῖτε νὰ μάθητε ποῦ εὑρίσκονται οἱ λόγοι οὗτοι; τὸν ἠρώτησα.

— Οἱ ὀρθαλμοί του ἀπήντησαν «*Ναί*» τόσον προφανῶς ὡς ἐὰν τὸ εἶχον προφέρει τὰ χείλη του· «*ἐλθὲ τώρα, ἂς συζητήσωμεν, λέγει ὁ Κύριος καί τοι αἱ ἁμαρτίαι σου εἰσὶν ἐρυθραί, θὰ γίνωσι λευκαὶ κτλ.*» Ἀκολούθως ἀνεμνήσθην στίχους τινὰς τῆς Ἁγ. Γραφῆς, οἵτινες ἐνόμισα ὅτι ἠδύναντο νὰ τὸν παρηγορήσωσι καὶ τοὺς ἐπρόφερα πλησιάζων τὰ χείλη μου εἰς τὸ ὠτίον του, διότι τὸ πυροβόλον ἐβρόντα ἀκαταπαύστως καὶ δὲν ἦτο εὔκολον ν' ἀκούσῃ τις.

Τὸ πρόσωπόν του ἐλαμπρύνθη ἀκροαζομένου τοὺς ἑξῆς λόγους: *« Αὐτοί εἰσιν οἱ ἐξελθόντες μεγάλης στενοχωρίας· ἔπλυναν τὰ ἐνδύματά των καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰ εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου κτλ.»*

— Πλυ... μένα... λευκὰ ὡς ἡ χιών... εἰς... τὸ αἷμα τοῦ ἀρ... νίου, ἀπήντησε μετὰ διακεκομμένης φωνῆς.

Μόλις ἐτόλμησα ν' ἀτενίσω εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διαλευκαινόμενον ὑπὸ τοῦ ἐπερχομένου θανάτου· αἰφνιδίως ὅμως καταβάλλει μεγάλας προσπαθείας, σύρει τὴν Ἀλύσσην πρὸς αὐτὸν καὶ ἀσπάζεται τὸ μέτωπόν της. Ὅτε μετὰ δύο στιγμὰς τὴν ἀνήγειρα, ὁ λοχίας Κλέης ἦτο νεκρός.

Ἤδη ἐκ δευτέρου ἠκολούθησα μετὰ τῆς Λίσβεθ ἐν τῷ κήπῳ τὴν ἐκφορὰν νεκροῦ. Ὅτε τὸ πρῶτον εἴχομεν ὑπάγει ἐκεῖ, τὰ ἄνθη ἤνθουν εἰσέτι καὶ ἕκαστος νεκρὸς ἔκειτο ἐν ἰδιαιτέρῳ καὶ ἡσύχῳ τάφῳ, ἀλλ' ἤδη μεγάλη τάφρος εἶχεν ἀνορυχθῆ καὶ τὰ νεκροκράββατα ἀνὰ τρία ἢ τέσσαρα ἐρρίπτοντο ἐν αὐτῷ κατεσπευσμένως ἄνευ συνοδίας καὶ νεκρικῆς τελετῆς. Τὰ ἄνθη καὶ αἱ μέλισσαι δὲν ὑπῆρχον πλέον· τοῦ Ἡλίου μόνον ἡ λάμψις, τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ἄστρα τῆς νυκτὸς ἔμενον ἀναλλοίωτα. Αὐτὰ καὶ μόνα θ' ἀτενίζωσι τοὺς τάφους ἀναλλοίωτα καὶ ὁπόταν ἀκόμη ἡ μνήμη ἐκείνων, οἵτινες ἀπωλέσθησαν, λησμονηθῇ.

Ἐν τούτοις δὲν ἠδυνάμην ἢ νὰ σκέπτωμαι τί θ' ἀποβῇ ἡ σύζυγος τοῦ Κλέη μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ ὁ μικρὸς αὐτοῦ ἀγρός, ὃν πρὸ δύο μηνῶν ἐγκατέλειψε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XI.

«Ἐν μέσῳ κατηρειπωμένων οἰκιῶν μία καὶ μόνη προσευχὴ ἐγείρεται·
ἡ σφαγὴ ἂς παύσῃ· λάβε οἶκτον ἐπὶ φίλων καὶ ἐχθρῶν,
ὦ Κύριε, καὶ δὸς ἡμῖν εἰρήνην.»

Φαντάσθητι ἤδη ἡμᾶς διαβιοῦντας ἐν τοῖς ὑπογείοις ὑπὸ τὸ φῶς μόνον τῆς λυχνίας, ἀκροαζομένους ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν καταρρέοντας ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας τοὺς τοίχους ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν τόσον πολύτιμοι εἰς τὴν δυστυχῆ μάμμην μου, τῆς ὁποίας τὸ λογικὸν ἤρχιζε σαλευόμενον, χωρὶς νὰ θαυμάζωμεν διὰ τοῦτο! ὡμίλει ἀδιακόπως περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἦτο νεαρὰ σύζυγος καὶ μήτηρ, καὶ ὁτὲ μὲν μ' ἐκάλει διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ πάππου μου, ὁτὲ δὲ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρός μου. Ἀνησύχει ὅταν δὲν μ' ἔβλεπεν ἐνώπιόν της καὶ ἐθρήνει πικρῶς, ὡς μοὶ ἔλεγεν ἡ Γρέση, ὁπόταν εὑρισκόμην μακράν της. Ἐν τούτοις δὲν ἐλησμόνει καθ' ἑκάστην πρωΐαν νὰ μοὶ συστήσῃ ὅπως ἐπισκεφθῶ τὴν Μητρόπολιν καὶ τὴν πληροφορήσω περὶ τῆς καταστάσεώς της· τοιουτοτρόπως ἐθεώρησα καθῆκόν μου — δηλ. ἐνόμισα ὅτι οὕτω θὰ ἔπραττε καὶ ὁ Χριστὸς — νὰ μένω μετ' αὐτῆς ἐν τοῖς ὑγροῖς καὶ ζοφεροῖς ὑπογείοις ἐκτὸς ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελέσω ἀναγκαίαν τινὰ ἐπιθυμίαν της, καί τοι μοὶ ἦτο λίαν βαρὺ τὸ τοιοῦτον καὶ οὐδὲν ἄλλο χειρότερον ἐνόμιζα ἐκ τῶν τῆς πολιορκίας ἀποτελεσμάτων.

Ὁ λοχίας Κλέης εἶχεν ἀποθάνει καὶ οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὅστις νὰ φέρῃ ἡμῖν νέα περὶ προσδοκωμένης τινὸς ἐπικουρίας ἢ ὑποχωρήσεως.

Ἡ Συλβία εἶχεν ἀναχωρήσει· οὐδὲν ἤκουον περὶ αὐτῆς, καὶ ἠγνόουν ποῦ εὑρίσκετο καὶ πῶς διῆγε· πιθανὸν νὰ ἔκειτο ἐπίσης ἐν ἀπομεμονωμένῳ τινὶ τάφῳ, πιθανὸν ν' ἀπωλέσθη ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν ὡς ἡ Λουΐζα εἶχεν ἀπολεσθῆ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἀδελφοῦ της. Ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ Ἀλύσση, ἴσως δὲν θὰ ὑπέμενα τοσοῦτον τὸν περιορισμόν· ἤδη αὕτη ἦτο ἡ μόνη μας εὐχαρίστησις καὶ παρηγορία, μετ' αὐτῆς δὲ παρήρχοντο αἱ ὧραί μου εὐχαρίστως. Ὁ χιτονίσκος της εὑρίσκετο εἰς τὸ πέρας του ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς μάμμης μου, διότι εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐπησχολεῖτο ἢ νὰ ἔχῃ παρὰ τὸν σκίμποδα αὐτῆς τὴν μικρὰν Ἀλύσσην καταγινομένην εἰς τὸ δῶρον τῶν γενεθλίων τοῦ Ἰησοῦ· ἐραίνετο δὲ ἀνακαλοῦσα αὐτὸν παρ' ἡμῖν τοσοῦτον πλησίον καὶ πραγματικῶς ὡς ζῶν πρόσωπον, ὥστε ὁπόταν ἐπρόκειτο νὰ παραπονεθῶ διὰ τὰς ἀνιαρὰς ὥρας, ἃς ἐπεθύμουν νὰ ἐξοδεύσω ὑπὸ τὸν ἀνοικτὸν οὐρανόν, ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς πόλεως καὶ ἐν μέσῳ τῆς τύρβης καὶ τοῦ τρόμου αὐτῶν, ἡ ἁπλῆ τῆς Ἀλύσσης θέα καὶ τοῦ ἔργου της ἀνεκάλουν αὐτὸν ἐν τῇ μνήμῃ μου καὶ μὲ ἔκαμνον νὰ σκέπτωμαι πόσον εὐγενῶς θὰ παρέμενα παρ' οἱαδήποτε πτωχῇ γηραιᾷ καὶ ἐγκαταλελειμμένῃ γυναικί.

Ἡ Ἀλύσση ἦτο βεβαίως πολύτιμον δι' ἡμᾶς δῶρον, ὁπότε ὑσερήθημεν πᾶν ἄλλο πρᾶγμα· καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ Γρέση δὲν ἀνησύχει πλέον, ἀλλὰ τὴν ἠτένιζε μετὰ τρυφερῶν αἰσθημάτων καὶ ἐνίοτε τῇ προσέφερε μικρὸν πλακοῦντιον ὅπως διεγείρῃ τὴν ὄρεξίν της, ὅτε αὕτη ἐξέλειπεν.

Ἐπέστη ἀληθῶς ἡ στιγμὴ καθ' ἣν ἔμελλον ν' ἀνακαλύψω τὴν ἀποθήκην τῆς Γρέσης, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ὑπεφέραμεν πολὺ ἐκ τῆς πείνης. Ὑπὸ τὸ σκότος τοῦ ἀπωτέρου ὑπογείου ἐκρύπτετο μικρά τις θύρα. ἔχουσα ὕψος μόλις τεσσάρων ποδῶν, καὶ φέρουσα ὑπὸ μικρόν τινα θόλον· ἐχρονολογεῖτο μετὰ τῆς οἰκίας, τουτέστιν ὑπῆρχε πρὸ 300 ἐτῶν ὅτε οἱ πόλεμοι καὶ αἱ πολιορκίαι ἦσαν συνεχέστεραι. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πολιορκίας ἡ Γρέση ἐναπεταμίευσεν ἐν αὐτῷ μεγάλην ποσότητα γεωμήλων, δαυκῶν καὶ μήλων, ἐντὸς δὲ μεγάλου καὶ χονδροῦ κιβωτίου ποσότητα ἀλεύρου ὅπερ ἤδη ἤρξατο νὰ εὐρωτιᾷ ὡς ἐκ τῆς ὑγρασίας μ' ὅλην τοῦ ξύλου τὴν παχύτητα. Εἶχεν ἐπίσης ἀποθηκεύσει ἔλαιον, οἶνον καὶ ζάκχαριν, ἅτινα ἠδύναντο νὰ διαρκέσωσιν ἐπὶ ἕνα ὅλον εἰσέτι μῆνα, ἀναμφιβόλως δὲ ἡ πολιορκία θὰ ἐλάμβανε πέρας πρὸ τοῦ χρόνου τούτου.

Ἐνηγκαλίσθην τὴν Γρέσην καὶ ἠσπάσθην τὴν μελαψὴν αὐτῆς παρειάν, διότι ἡ πρόνοια αὐτῆς ἀπεσόβησεν ἐξ ἡμῶν τὸν κίνδυνον τοῦ ν' ἀποθάνωμεν ἐκ τῆς πείνης. Ἡ ἀγαθὴ ὑπηρέτρια ηὐχαριστήθη τοσοῦτον ὥστε προσέφερεν εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὴν Ἀλύσσην ἀνὰ ἓν μῆλον ἐκτὸς τῆς συνήθους τοῦ γεύματος τροφῆς.

Ἐν τούτοις ὁ περιορισμὸς ἡμῶν καὶ ἡ ἔλλειψις θρεπτικῶν φαγητῶν ἤρξατο νὰ μᾶς ἐπηρεάζῃ. Τὰ μῆλα καὶ τὰ γεώμηλα δὲν ἠδύναντο νὰ διατηρήσωσι τὰς σωματικὰς δυνάμεις μας· ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ προμηθευθῇ τις κρέας εἴτε φιλικῶς εἴτε δι' ἀμοιβῆς.

Ἡ οἰκία τοῦ ἀρτοποιοῦ μας εἶχε κατασφραγισθῆ πρὸ πολλοῦ, ἐν δὲ τῇ πόλει δὲν εὑρίσκετο ἄρτος καλῆς ποιότητος. Ὁ ἄλευρος ἡμῶν,

ηὐρωτία, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ προμηθευθῶμεν καλλίτερον, ἑκατοντάδες δὲ ἀνθρώπων θὰ ἦσαν ἐξ αὐτοῦ λίαν εὐχαριστημένοι. Ἡ Γρέση κατέβαλλε πᾶν σθένος, ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὰ φαγητὰ ἡμῶν εὐάρεστα, ἀλλ' ἦτο δύσκολον καὶ ἐπικίνδυνον νὰ μαγειρεύσῃ ἀφοῦ ἐν τοῖς ὑπογείοις ἐστερούμεθα κλιβάνου. Ὥρειλε νὰ ριψοκινδυνεύσῃ ἀναβαίνουσα εἰς τὴν ὀροφήν, ἔνθα ὑπῆρχε μία θερμάστρα.

Καθ' ἑκάστην, αἱ ἀνάγκαι, ἡ πεῖνα, καὶ οἱ θάνατοι ηὔξανον. Ἡ Λίσβεθ μᾶς εἶπεν ὅτι ἐν τοῖς νοσοκομείοις τ' ἀναγκαῖα ἐξέλιπον παντελῶς, ἐνῷ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀσθενῶν καὶ τετραυματισμένων ηὔξανεν ἀθικκόπως, οἱ δὲ Βρετανικοὶ κῆποι ἦσαν πλήρεις τάφων. Ἂν ὁ βομβαρδισμὸς ἐξηκολούθει εἰσέτι, ἡ πόλη τοῦ Στρασβούργου θὰ μετεβάλλετο εἰς σωρὸν ἐρειπίων κατοικουμένων ὑπὸ σκελετῶν.

Ἡμέραν τινά, καθ' ἣν ἤργησα μικρὸν παρὰ τὸ σύνηθες να ἐπισκεφθῶ τὴν Μητρόπολιν καὶ περιεπάτουν βραδέως καὶ νωχελῶς ἐν τῇ ὁδῷ τῇ ἀπέναντι τῆς μεγάλης μεσαίας εἰσόδου, παρετήρησα πλῆθος πολιτῶν συνωθουμένων πρὸ τῆς ὑπὸ τὸν Πύργον θύρας, ἔνθα ὀλίγοι στρατιῶται προσεπάθουν νὰ τοὺς ἀπομακρύνωσιν. Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἐφαίνοντο ἄγριοι καὶ θηριώδεις ὡς λύκοι, μὲ τὴν φυσιογνωμίαν τῶν παίδων, ἅτινα προηγουμένως εἶχα ἀπαντήσει διαπληκτιζόμενα διὰ τὸ τεμάχιον τῆς ἡμισεσηπυίας γογγυλίδος, ἐπάλαιον δὲ κατὰ τῶν στρατιωτῶν ῥίπτοντες αὐτοὺς χάμαι μετὰ φρενητιώδους ὁρμῆς. Ἄνθρωπός τις ἵστατο πλησίον μου στηριζόμενος ἐπὶ ἑνὸς τοίχου. Ἡ σκελετώδης αὐτοῦ χεὶρ ἐπίεζε τὴν καρδίαν του, ἐνῷ τὸ πεινηλέον αὐτοῦ βλέμμα ἦτο ἐστραμμένον πρὸς τὴν ἐπισυμβαίνουσαν πάλην.

— Τί συμβαίνει; τὸν ἠρώτησα.

— Εἰσὶ πολῖται, ἐψιθύρισεν ἀσθμαίνων καὶ προφέρων τὰς λέξεις ταύτας μετὰ λύπης, εἰσὶ πολῖται μὲ τὴν λευκὴν αὐτὴν σημαίαν. Ὁ στρατηγὸς Οὐλρὶχ ἠρνήθη τὴν αἴτησιν ἡμῶν καὶ δὲν ὑποχωρεῖ· μέλλουσι λοιπὸν νὰ τὴν ἀνυψώσωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἀλλ' ἐγὼ νομίζω, ὅτι θὰ ἐκπνεύσω πρὶν ἢ τὴν ἴδω.

Παρετηρούσαμεν προσεκτικῶς μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τὴν πάλην, ἐνίοτε δὲ τὸ βλέμμα ἡμῶν παρηκολούθει αὐτὴν καὶ ἐντὸς ἅμα ὡς ἡ σειρὰ τῶν πολιτῶν τῶν μαχομένων ὅτως εἰσέλθωσι διὰ τῶν παραθύρων τὸ κατώρθουν ἐπί τινας στιγμάς. Τέλος ἐπὶ τοῦ ἐξώστου, τοῦ συνεχιζομένου μετὰ τῆς δυτικῆς προσόψεως τῆς Μητροπόλεως, ἀνεφάνη κυματίζουσα ἡ σημαία ἐκείνη, λευκὴ ὡς μικρὸν νέφος τοῦ ὁρίζοντος χαιρετιζομένη ὑπὸ ἀσθενοῦς φωνῆς τοῦ θριάμβου μας.

Σπεύδοντα καθ' ὁδὸν ὅπως ἀναγγείλω τὰ καλὰ νέα, φωνὴ ὀργῆς καὶ ἀπελπισίας ἰσχυροτέρα καὶ τοῦ θριάμβου μας μὲ ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψω ἐκ νέου. Ἡ σημαία διεσχίσθη καὶ λόχος στρατιωτῶν τῆς φρουρᾶς ἦλθε νὰ διαλύσῃ τὸν ὄχλον. Ὦ θανάσιμος ἀπογοήτευσις! τὰ πλήθη ἐκδιωχθέντα κατηρῶντο θηριωδῶς τὸν στρατηγὸν Οὐλρίχ, τινὲς δὲ μεταξὺ αὐτῶν ἐθρήνουν δίκην γυναικῶν. Ἐγὼ δὲ ἐπορεύθην οἴκαδε μὲ τὴν καρδίαν βεβαρυμένην καὶ ἐστάθην ἀπέναντι τῆς παλαιᾶς ἡμῶν οἰκίας, τοσοῦτον ποτὲ εἰρηνικῆς καὶ εὐτυχοῦς, παρατηρῶν τὰς καταστροφάς, ἃς ὑπέστη.

Ἵστατο εἰσέτι μὲ τὰ δώματα αὐτῆς ἐκτεθειμένα εἰς τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἄνεμον, μὲ τοὺς τοίχους ἑτοιμορρόπους, κατὰ τὸ ἥμισυ καταρρεύσασα.

Ἐπὶ λειψάνου τινὸς τῶν τοίχων της, ὅπερ ἵστατο εἰσέτι, ἐκρέματο εἰκὼν τοῦ Ἐσταυρωμένου· καθ' ὅλην τὴν νύκτα διετήρησα τὴν ἐντύπωσιν τῆς θέας ταύτης, καὶ διελογιζόμην ἀκαταπαύστως ὅτι αὐτὸς ἐσταυρώθη ἐκ νέου ἐν Στρασβούργῳ.

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἐπιούσης, ὅτε μόλις ἠδυνατό τις νὰ τὴν διακρίνῃ ἐν τῷ σκότει, ἡ λευκὴ σημαία ἐκυματίζεν ἐκ νέου ἀπὸ τῶν Πύργων τῆς Μητροπόλεως καὶ οὐδεὶς ἦλθε πλέον νὰ τὴν καταρρίψῃ.

Τὰ νέα ταῦτα διεδόθησαν εἰς τὴν πόλιν ὡς τ' ὁρμητικὸν πῦρ, διότι οὐδ' ἐγὼ ἐνόησα τίνι τρόπῳ τὸ ἐπληροφορήθην. Ὅ τι μόνον ἐνθυμοῦμαι εἶνε ὅτι ἀνεβίβασα τὴν Γρέσην ἐκ τοῦ ὑπογείου καὶ ἔλαβα τὴν Ἀλύσσην εἰς τοὺς βραχίονάς μου ὅπως παρατηρήσωμεν τὴν εὐλογημένην ἐκείνην σκηνήν.

Ἑκατοντάδες ἀθλίων πλασμάτων ἐξήρχοντο ἔρποντα ἐκ τῶν σπηλαίων των ἐρρυτιδωμένα καὶ κατεσκληκότα, ὅπως ἀνυψώσωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ Πύργου σημαίαν, εἶτα ἀνελύοντο εἰς δάκρυα, καὶ δάκρυα φεῦ! χαρᾶς καὶ λύπης.

Ὀλίγας στιγμὰς μετὰ τὸν κυματισμόν της ὁ τρομακτικὸς κρότος τῶν πυροβόλων κατέπαυσε· καί τοι δὲ τὰ ὦτα μας ἐπὶ τόσον χρόνον εἶχον συνηθίσει εἰς τὸν κρότον αὐτόν, δὲν διετήρουν πλέον οὐδεμίαν αὐτῶν ἠχώ.

Ἡ μεγάλη ἠρεμία τῆς νυκτὸς ἐκείνης δὲν ἀφῆκεν οὔτε ἐμὲ οὔτε τὴν Γρέσην νὰ κοιμηθῶμεν, ἀλλὰ ἡ μάμμη μου καὶ ἡ Ἀλύσση ἀνεπαύθησαν ἐξαίρετα.

Οἱ Γερμανοὶ εἰσῆλθον τὴν ἐπιοῦσαν ἐν Στρασβούργῳ φέροντες μεθ' ἑαυτῶν φορτία ζωοτροφιῶν, ἅτινα ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν αὐτοῖς ἂν ἡ πόλις δὲν ἐνέδιδεν. Ἔπρεπε νὰ ἔβλεπέ τις τὸ πλῆθος πάσης τάξεως ἀνθρώπων μὲ τὰ ὄμματα σπινθηροβολοῦντα, ὅπως ἁρπάσωσι πᾶν ὅ τι τοῖς προσφέρετο.

Οἱ ἀρχαῖοι μας φίλοι οἱ πρὸς τὸ ἀπέναντι τοῦ Ῥήνου δὲν μᾶς εἶχον λησμονήσει οὐδ' ἐμνησικάκουν. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ στρατιῶται, οἵτινες ἔπραξαν τὰ πάντα πρὸς καταστροφήν μας, ἦσαν ἕτοιμοι νὰ μᾶς προσφέρωσι πᾶν ὅ τι ἐκέκτηντο.

Ἡ αἰφνιδία αὕτη μεταβολὴ μᾶς κατέπληξε· μόλις ἠδυνάμεθα νὰ τὸ πιστεύσωμεν καὶ λέγεται ὅτι γέροντές τινες ἀπέθανον ἐκ τῆς χαρᾶς ὅτι αἱ δυστυχίαι καὶ ὁ τρόμος ἐξέλιπον. Δι' ἐμὲ ὅμως δὲν εἶχον τελειώσει τὰ πάντα· τρόμος μεγαλείτερος ἔτι μὲ ἀνέμενεν. Εἶχα ἀφήσει τὴν Λίσβεθ μετὰ τῆς μάμμης μου, ἤτις καὶ εἶχεν ἀνάγκην αὐτῆς, διότι ἐγὼ μετὰ τῆς Γρέσης ὑπῆγα νὰ προμηθεύω νωπὰ ἐδώδιμα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ. Ἡ Γρέση ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκον ὀλίγον πρὸ ἐμοῦ· ἀκολουθῶν δ' αὐτὴν εἶδα τὴν Λίσβεθ ἀνερχομένην τὰς βαθμίδας τοῦ ὑπογείου μας μὲ τὴν Ἀλύσσην εἰς τοὺς βραχιόνας της. Ἀκριβῶς ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς των ἐκρέματο ἡ βαρεῖα δοκὸς τοῦ ἀνωφλίου τῆς θύρας, ὅπερ εἶχε διασεισθῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ βομβαρδισμοῦ. Μόλις ἔθεσαν τὸν πόδα τοῦ ἐπὶ ἐκτὸς ἰσοπέδου, ἐμὲ δὲ εἶδον τρέχοντα πρὸς αὐτάς, καὶ ἡ Ἀλύσση ἐκρότει τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον τῆς Λίσβεθ ἦτο πλῆρες μειδιαμάτων, πρὶν ἢ προφθάσω νὰ τὰς εἰδοποιήσω ἢ συνηθω

νὰ τὰς σώσω, ἡ δοκὸς κατέπεσε καὶ ἀπέκρυψε τὰ πρόσωπα ἀμφοτέρων.

Ἀγνοῶ τίνι τρόπῳ ἔφθασα ἐκεῖ. Ἡ Λίσδεθ ἔκειτο χαμαὶ πιέζουσα τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀλύσσης ἐπὶ τοῦ στήθους της καὶ περιβάλλουσα αὐτὴν διὰ τῶν βραχιόνων της, ἡ δὲ μαύρη δοκὸς ἔκειτο ἐπ' αὐτῶν. Τὸ πρόσωπον τῆς Λίσδεθ ἦτο λευκὸν καὶ ἤρεμον διατηροῦν ἐπ' αὐτοῦ ἐλαφρόν τι μειδίαμα, τὸ πρόσωπον ὅμως τῆς Ἀλύσσης δὲν ἠδυνήθην νὰ ἴδω. Ἐκάθησα πλησίον των μὴ ἔχων δύναμιν να κινηθῶ ἐν ἀγωνίᾳ καὶ θλίψει, ἣν οὐδέποτε πρότερον εἶχα αἰσθανθῆ.

(ἀκολουθεῖ.)

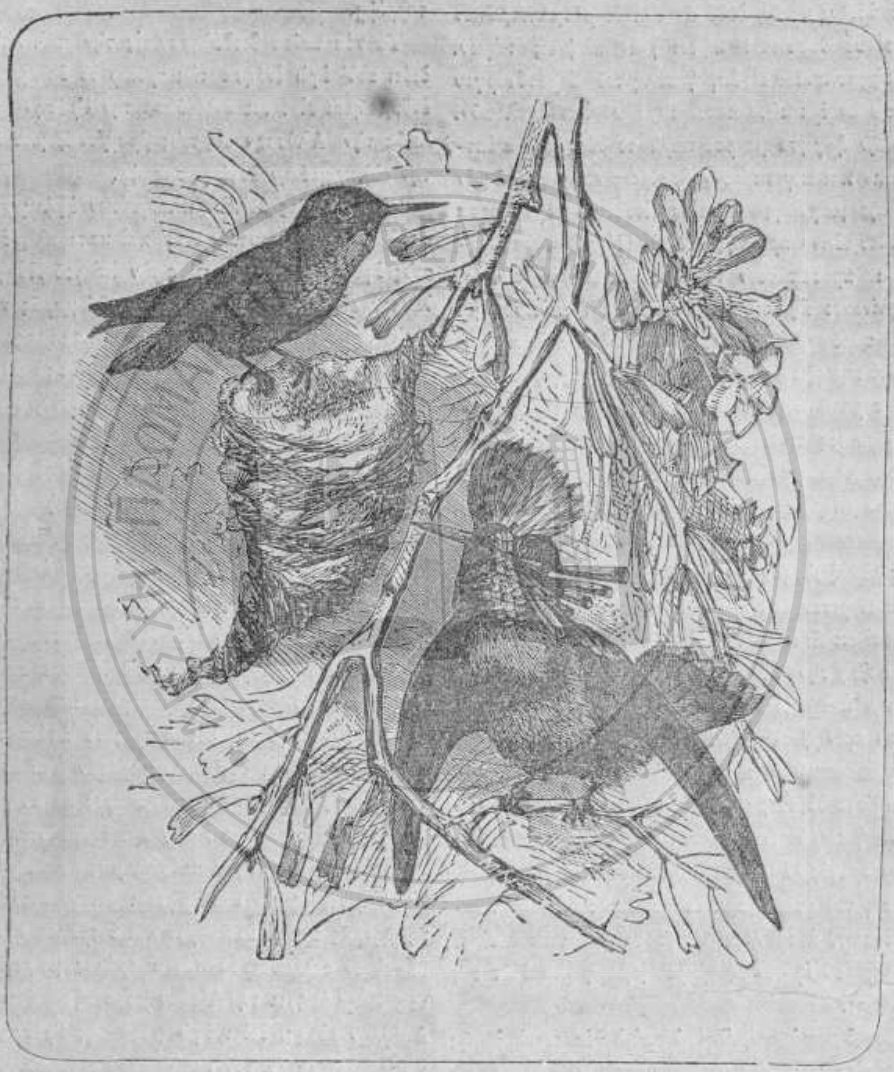

Κολίβρια.

ΚΟΛΙΒΡΙΑ.

Πόσον εἶνε κομψότατα τὰ μικρὰ ταῦτα πτηνά! καλοῦνται κολίβρια. Πόσον εἶνε περίεργος ἡ φωλεὰ αὐτῶν. Τοῦ ἄρρενος ἡ κεφαλὴ εἶνε χαριέντως ἐστολισμένη. Τὸ θῆλυ φαίνεται ὡς ἂν ἤθελε να εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς χαριέσσης μικρᾶς κατοικίας του.

Ἰδοὺ εἰκών τις παριστάνουσα δύο τοιαῦτα τῆς Βραζιλίας κολίβρια.

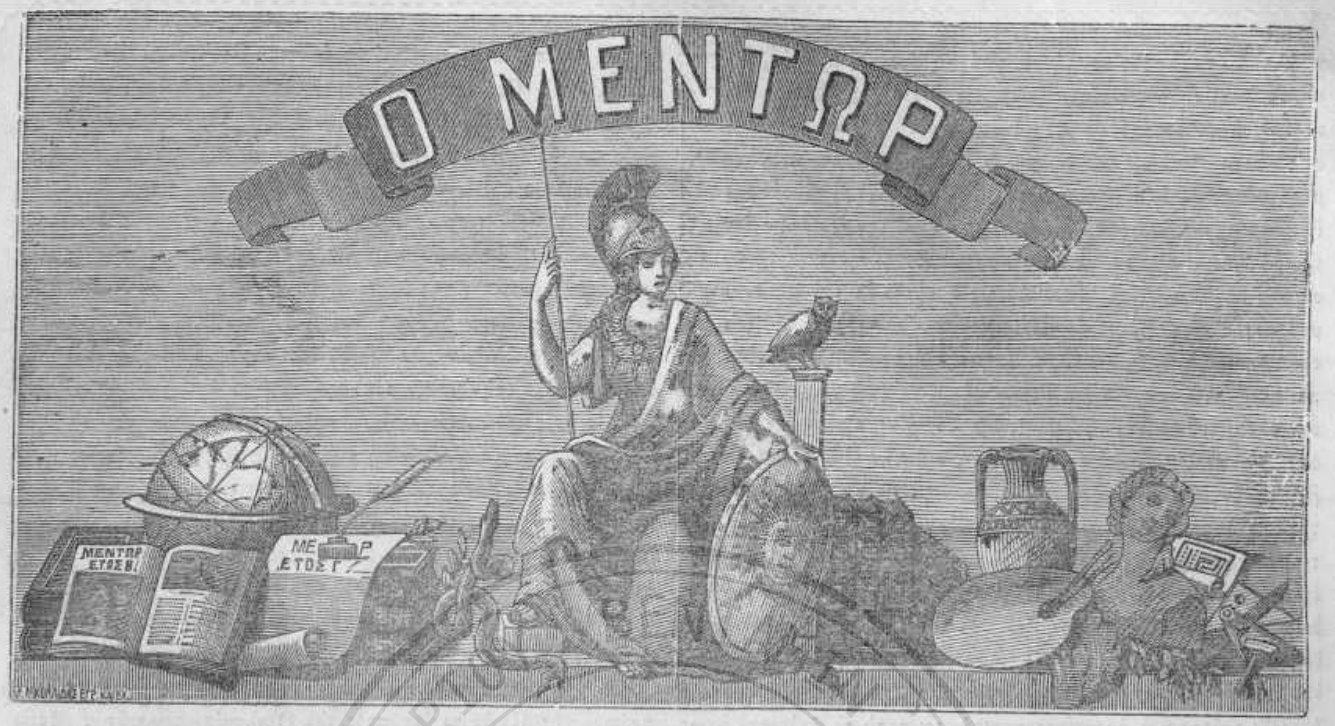

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1874. — ΤΕΥΧΟΣ Ξ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΕΟΛΟΓΙΑΝ.

Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἱεροκήρυκος Σμύρνης

Α. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗ.

(Κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆς ἀπονομῆς τῶν ἀπολυτηρίων ἐν τῷ ἐν Σμύρνῃ Ἑλληνικῷ Ἐμπορικῷ Σχολείῳ Ν. Δρώνη).

Συνήθεια ἐπεκράτησεν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ τούτῳ Φροντιστηρίῳ, ὅπως κατ' ἔτος τῇ ἐκλογῇ τοῦ σεβαστοῦ Διευθυντοῦ εἷς ἐκ τοῦ ὁμίλου τῶν καθηγητῶν λαμπρύνῃ τὴν σήμερον ἡμέραν διὰ λόγου καταλλήλου τῇ περιστάσει· ὑπείκων ὥστε κἀγὼ ὁ ἐλάχιστος εἰς τὴν τῆς Διευθύνσεως πρόσκλησιν, προσέρχομαι ἵνα ἀναπτύξω ὑμῖν *τὴν σχέσιν τῆς Παιδαγωγίας πρὸς τὴν Θεολογίαν.* Ὅτι τὸ θέμα οὐκ ἐκ τῶν συνήθων ἐστί, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον πρόσφορον ἀδυναμίᾳ τῇ ἐμῇ, ἀνομολογῶ μεθ' ὅλης τῆς παρρησίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Παιδαγωγίαν μονομερῶς καὶ κατ' ἰδίαν πολλοὶ ἐμοῦ κρείττονες διεπραγματεύθησαν καὶ θὴ μετὰ στωμυλίας καὶ εὐρείας λόγου οὐ τῆς τυχούσης· ὡμίλησαν λέγω πρὸ ἐμοῦ ἄνδρες φιλόλογοι, τὸ γόητρον τῆς Σμυρναίας κοινωνίας, ἣν τοσοῦτον ἐπηρέασαν ὑπὸ τὴν διανοητικὴν ἔποψιν διὰ τῆς διακρινούσης αὐτοὺς πολυμαθείας. Δὲν ἀρνοῦμαι, ὅτι τινὲς τῶν ἐν λόγῳ λογίων, ἐξωραΐζοντων τὴν σήμερον ἑορτὴν, θέλουσιν ἴσως πρὸς στιγμὴν θαυμάσει διὰ τὴν τόλμην μου· πλὴν κολακεύομαι νὰ πιστεύω, ὅτι οἱ πολλῷ ἐμοῦ κάρονες οὗτοι ἐνταῦθα, οἱ τὸν μανδύαν τῆς γηραιᾶς πλὴν ἀειποτε ἀκμαζούσης καὶ ἀναθαλλούσης Φιλολογίας περιβεβλημένοι, ἔσονται ἐπιεικεῖς ἀπέναντι τοῦ ἀρχαικοῦ τῆς Ἱερᾶς Θεολογίας ράσου, τοῦ συσχετίζοντος τὸ ποικίλον πρὸς τὸ ἁπλοῦν καὶ μόνιμον. Ἐπίσης καὶ καθαρὰν Θεολογίαν δὲν σκοπεύω νὰ ἀναπτύξω ὑμῖν. Τὸ φιλόθεον καὶ εὐσεβὲς ἐνταῦθα κοινὸν πρωτοβούλως ὑπέδειξέ μοι τὸν Ἱερὸν Ἄμβωνα, ἐξ οὗ πάντοτε προσεπάθησα τὸ κατὰ δύναμιν νὰ ἐκτελέσω τὸ καθῆκόν μου, ὅπερ ἄνωθεν ἐπεβλήθη μοι! ἀνομολογῶ δὲ γεγωνυΐᾳ τῇ φωνῇ τὴν ἄφατον χαράν μου, καθότι βλέπω πάντοτε τὴν φιλόχριστον ἐνταῦθα κοινότητα συρρέουσαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ὅπως θώπῃ τροφὴν τῇ εὐγενεῖ αὐτῆς ψυχῇ. Πλὴν ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὁμοφώνου συμπράξεως τῶν δύο τούτων ἐπιστημῶν; εἶνε ἆρά γε κατορθωτὴ τελεία μόρφωσις τῶν κοινωνιῶν διὰ τῆς παιδαγωγίας μονομερῶς ἐνεργούσης; εἶνε δυνατὴ ἡ μόρφωσις εὐπειθῶν τέκνων, χρηστῶν πολιτῶν ἄνευ τῆς συμπράξεως τῆς θρησκείας; Τοιαύτην ἐρώτησιν, ἀγαπητοί, προτίθεμαι σήμερον νὰ ἀναλύσω. Ἐπικαλοῦμαι δὲ τὴν προσοχὴν πάντων ὑμῶν, ἰδίᾳ δ' ἐκείνων, ὧν τῇ φροντίδι ἀνετέθη ἡ τῆς νεολαίας μόρφωσις.

Ἀφ' οὗ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀρκετὸς ἀριθμὸς, ἵνα μὴ αἱ πλεῖσται εἶπω τῶν ἐπιστημῶν, εἰς διαφόρους κλάδους ἐχωρίσθησαν, ἀναπτυσσομένης μιᾶς ἑκάστης ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων· ἀφ' οὗ ἕκαστος κλὼν, καθ' ἑκάστην ἐκ τοῦ κυρίου κορμοῦ κοπτόμενος, μεταφυτεύεται ἐν ἰδιαιτέρῳ ἐδάφει, ἔνθα ῥίζας προσκτώμενος, ἰδίους καρποὺς ἀποφέρει, θελήσαντές τινες καὶ τὴν Παιδαγωγίαν εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν νὰ κατατάξωσι, προσεπάθησαν νὰ τῇ παρασκευάσωσιν ἴδιον βίον. Ἀποκόψαντες δ' αὐτὴν ἐκ τοῦ κυρίου κορμοῦ, ὡς αὐτοτελῆ ἐπιστήμην ἀνεκήρυξαν. Ὅπως δὲ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι πρὸ πολλοῦ ἐκ τῆς Ἰατρικῆς ἀπεσπάσθησαν, εἶτα δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Φιλολογία καὶ Γεωγραφία ἰδίας ἐπιστήμας ἀπετέλεσαν ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς Πολιτικῆς Ἱστορίας, οὕτω προσεπάθησαν νὰ ἐλευθερώσωσιν, ὡς λέγουσι, καὶ τὴν Παιδαγωγίαν τοῦ βαρέος ζυγοῦ τῆς Θεολογίας, νὰ διασπάσωσι τὸ Σχολεῖον ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Πλὴν πόσον μέγα τὸ ῥῆγμα! ἐκεῖ μὲν κοσμική τις ἐπιστήμη ἀπεχωρίσθη ἑτέρας ὡσαύτως κοσμικῆς· ἐνταῦθα ὅμως ἐκ πνευματικῆς ὅλως (ἐπιστήμης) ἐσχημάτισαν ἑτέραν ριζικῶς διάφορον, καθαρῶς κοσμικήν. Ὅτι δὲ τὸ ῥῆγμα μέγα ἐστὶν, οὐδεὶς ἀντιτείνει ὁ τολμήσων. Πολλάκις ἠνωχλήθη ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τοιούτων φωνασκιῶν, πλὴν συχνάκις καὶ παρέβλεπε τὰς ὅλως ἀφελεῖς ταύτας καὶ ἀκουσίους ἀπαιτήσεις· κατὰ τὸ δεύτερον ὅμως ἥμισυ τοῦ παρόντος αἰῶνος ὑπερῆραν κεφαλὴν διάνοιαι πεφυσημέναι ἀνδρῶν, ποτισθέντων ἐκ τῆς βρεφικῆς αὐτῶν ἡλικίας σὺν τῷ μητρικῷ γάλακτι καὶ τὰ νάματα τῆς θρησκείας· ἀνδρῶν ἀνατραφέντων ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, ὅθεν πᾶσαν τὴν ἠθικὴν ἠρύσθησαν, ἔνθα τὰς ὑγιεστέρας ἀρχὰς ἐδιδάχθησαν· ἔρχονται ἤδη οἱ μητραλοῖαι τὴν ἰδίαν αὐτῶν μητέρα νὰ σχολιάζωσιν· ἀπαιτοῦσιν οἱ ἀσύνετοι ὅπως τὰ τέκνα αὐτῶν στερηθῶσι τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς, ἐν ᾗ ἀνετράφησαν! ζητοῦσιν οἱ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἐσκοτισμένοι ὡς κύριον μοχλὸν τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος τὴν ἰδίαν βούλησιν νὰ θέσωσι, «κέκτηται γὰρ, λέγουσιν, ἐλευθερίαν ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος»!

Καίτοι πολλοὶ διάσημοι νόες ἐπιτυχέστατα κατεπολέμησαν τὸ ἐσφαλμένον τῶν στρεβλῶν τούτων ἀρχῶν· καίτοι εὐστόχως κατέδειξαν δι' ἐμβριθεστάτων συγγραφῶν τὸ ὕψος τῆς καταπτώσεως τοῦ ὡραίου τούτου πλάσματος τῆς θείας μεγαλοφυΐας διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀνωτέρω θεωριῶν, ὀφείλομεν ὅμως καὶ ἡμεῖς ἐκ καθήκοντος ν' ἀποδυθῶμεν σήμερον εἰς τὸν αὐτὸν ἀγῶνα. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κλήρου προώρισται ἄνωθεν, ὅπως προστατεύσῃ τὴν Παιδαγωγίαν, τὴν ἁγνὴν ταύτην καὶ νεαρὰν θυγατέρα τῆς Θεολογίας. Ὀφείλει ὁ τοῦ θείου λόγου ἑρμηνευτὴς καὶ διδάσκαλος, καὶ μάλιστα ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, νὰ καταδεικνύῃ πάντοτε τῇ σφριγώσῃ Ἑλληνικῇ νεολαίᾳ τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐφ' ὧν οἰκοδομοῦσα τὸ περικαλλὲς οἰκοδόμημα τῆς διανοητικῆς διαπλάσεως πραγματοποιήσει τὸν ὑψηλὸν αὐτῆς προορισμόν.

Ἐκ τούτων λοιπὸν ὁρμώμενοι ἐρωτῶμεν: ἡ Παιδαγωγία ἀποτελεῖ μέρος τῆς Θεολογίας ἢ εἶναι αὐτοτελὴς καὶ ἐλευθέρα; Ἐὰν ἀποδεχθῶμεν τὴν Θεολογίαν κατὰ τὰς κρίσεις τῶν νεωτέρων ὡς ἁπλῆν ἐπιστήμην, ὀλίγα σημεῖα ἐξωτερικῆς συναφείας ἤθελον ὑφίστασθαι μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Παιδαγωγίας, πλὴν καὶ ταῦτα ἐξήρκουν ἵνα καταβεῖξωσι τὸν σύνδεσμον τῆς οὐσίας τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἑτέραν, τὴν ἀπόρροιαν ταύτης ἀπὸ τῆς Θεολογίας. Ἐν τούτοις διάσημός τις Θεολόγος τῆς σοφῆς Γερμανίας εἶπε: «Πολλοὶ νομίζουσι τὴν Θεολογίαν ὡς ἁπλῆν ἐπιστήμην, ὡς ζῶσαν ἐμπειρίαν, συνήθη ἄσκησιν. Ἕκαστος ἀποβλέπει σήμερον εἰς πρόσκαιρον μεγαλεῖον καὶ ἰσχύν, ὀλίγιστοι ὅμως ἐξ αὐτῶν τὴν εὐσέβειαν ἐθήρευσαν! Ἕκαστος προστρέχει τοῖς διασημοτέροις διδασκάλοις πρὸς σπουδὴν ἐπιστημῶν θεωρητικῶν τε καὶ πρακτικῶν· πρὸς τὸν διδάκτορα δὲ πάσης τῆς ὑφηλίου οὐδεὶς προσέρχεται, ἵνα πρᾳότητα καὶ ταπείνωσιν διδαχθῇ, καίτοι διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἱεροῦ παραδείγματος ἐδίδαξεν ἡμῖν τὴν ὑψίστην σοφίαν, ὑπέδειξεν ἡμῖν τὸν ἀληθῆ κανόνα, τὴν μόνην στάθμην τοῦ βίου ἡμῶν. Τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ εὐσεβοῦς τούτου Θεολόγου δυνάμεθα καθολοκληρίαν ν' ἀποδεχθῶμεν, καὶ μάλιστα ἐν τῇ παρούσῃ ἐποχῇ, ἐν ᾗ πλεῖστοι οἱ οὐδαμῶς Θεολογίαν σπουδάσαντες θεωροῦσιν ἑαυτοὺς καταλληλοτέρους τῶν ἐκ τοῦ ἄμβωνος καὶ τῆς ἕδρας, καὶ τὴν Παιδαγωγίαν ἐπίσης ὡς ἁπλῆν ἐπιστήμην ἀνακηρύττουσιν. Οὐδόλως δὲ χρῄζει ἀποδείξεως, ὅτι τὸ οὐσιωδέστερον τῆς διδαχῆς, τὸ σπουδαιότερον τῆς ἀνατροφῆς, οὔτε ποτ' ἐδιδάχθη, οὔτε ποτ' ἐγράφη ἀλλ' οὐδέ ποτε εἰς σύστημά τι κατεστρώθη!

Ὡς βλέπετε ἡ σκοπιὰ αὕτη, ἐξ ἧς οἱ νεώτεροι κριτικοὶ τὴν σχέσιν τῆς Παιδαγωγίας πρὸς τὴν Θεολογίαν θεωροῦσιν, ἔστιν ὅλως ἀντίθετος μὲ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Φέρε δ' ἐξετάσωμεν τὴν Θεολογίαν ὑπὸ τὴν κυρίως αὐτῆς σημασίαν, ὡς σύνολον δηλαδὴ τῆς *χριστιανικῆς γνώσεως, θελήσεως* καὶ *ἰσχύος*, ὡς ὅλον τι περικλεῖον τὸ τῆς διδασκαλίας σύστημα, τὴν πνευματικὴν ἄσκησιν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν· συνάμα δὲ τὰς τρεῖς διαφόρους ἀρχὰς τῆς Παιδαγωγίας, τουτέστι τὴν *γνῶσιν, τὸ αἴσθημα* καὶ *τὴν πρᾶξιν*, ἀρχὰς ἄλλως θεολογικὰς, ἐξετάσωμεν ὑπὸ μίαν μόνον αὐτῶν ἔποψιν. Θέλομεν δὲ ἰδεῖ, ὅτι καὶ τοῦτο ἐξαρκέσει πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐπιρροῆς τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς διανοητικῆς διαπλάσεως τῆς νεαρᾶς ἡλικίας.

Ὁμοφώνως ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ ψυχολογία ἐστὶν ἓν τῶν οὐσιωδεστέρων συστατικῶν τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης· πλὴν ποῦ ἀπαντᾶται ἀληθὴς καὶ πραγματικὴ ψυχολογία; ποῦ δ' εὑρίσκει αὕτη ἔδαφος εὐφορώτατον πρὸς διάδοσιν τῶν ριζῶν αὐτῆς; ἐν τῇ Θεολογίᾳ (ἐν τῇ χριστιανικῇ ταύτῃ ἐπιστήμῃ)· ἐν αὐτῇ μόνῃ αἱ ῥίζαι αὐτῆς εὑρίσκουσι τὰς καταλλήλους θρεπτικὰς οὐσίας, δι' ὧν, ὡς τὸ σῶμα, τρεφομένη, αὐξάνει πλήρης ἐσωτερικῆς γαλήνης, πλήρης συνειδήσεως τοῦ κυρίου αὐτῆς προορισμοῦ, μεστὴ ἀσφαλείας καὶ σταθερότητος, εἰρήνης καὶ ἡσυχίας! Ἐρωτῶ: πόθεν ἡ δύναμις ἐκείνη τῆς ψυχῆς, δι' ἧς ἐν τῇ καταπληκτικῇ ταχύτητι τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων, μὴ παρασυρομένη ἐν τῇ δίνῃ τοῦ ἀναβράζοντος ρεύματος, ἀποκαθίσταται ἀσφαλεστέρα ἅμα καὶ σταθερωτέρα; ἐφ' ὅσον δὲ τὸ ἄστατον ῥεῦμα τῶν πεπερασμένων διανύει ἀποστάσεις διαφευγούσας τὴν στάθμην τοῦ λογικοῦ ἡμῶν, ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ζάλῃ ταύτῃ ἀρύεται τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς, τὴν ἀναψυκτικὴν κρήνην τῆς εἰρήνης; τέλος ἐν τῇ καταπληκτικῇ ταύτῃ φορᾷ ἡ θεία δύναμις τῆς ψυχῆς μεταβάλλει ἐν τῷ μυχῷ τῆς ἰδίας αὐτῆς ὑπάρξεως τὸ μεταβλητὸν καὶ φθαρτὸν εἰς ἄφθαρτον, τὸ καταστρεπτικὸν καὶ ἐξίτηλον εἰς ἀδιάφθορον καὶ αἰώνιον;

Ποῖος λοιπὸν ἐξηγήσει ταῦτα, ἢ ἡ σοφία ἐκείνη, ἡ ἐμφυσήσασα τὴν ψυχὴν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Ἐκείνου, λέγοντος: « Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ὤν » ! Ἐκείνου πρὸ τοῦ ὁποίου τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων καὶ πάντα τὰ ἡλιακὰ συστήματα, ὡς κύματα ἐν τῇ αἰωνιότητι ἀφανίζονται, πρὸ τοῦ ὁποίου οἱ οὐρανοὶ ὡς πέπλος παλαιωθήσονται καὶ ὡς ἱμάτιον ἀλλαγήσονται, αὐτὸς δὲ μενεῖ ὁ αὐτὸς εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντας Ἐπαναλαμβάνω, τίς ἐξηγήσει πάντα ταῦτα, εἰμὴ ὁ γινώσκων, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, οὐδὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἁπλῶς γνώσεων, ἀλλ' ἐκ παντὸς ῥήματος ἐκπορευομένου διὰ στόματος Θεοῦ ; ποῦ δὲ ἡ κλεὶς τῆς ἐμβριθοῦς γνώσεως τῶν τῆς ψυχῆς διαθέσεων, εἰμὴ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ; πῶς ἀποκαλυφθήσεται ἡμῖν αὐτὴ ἡ οὐσία καὶ ὁ ὁρισμὸς τῶν διαφόρων τούτων φυσικῶν ἰδιοτήτων, εἰμὴ διὰ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως καὶ γνώσεως τῶν ἔργων τῶν θείων Προφητῶν, τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ Ἀποστόλων, διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ σπορέως, ὃς ἐξῆλθε τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς παραβολῆς τῶν ταλάντων καὶ τῶν λαμπάδων ἐν ταῖς χερσὶ τῶν παρθένων; Τὰ σφάλματα καὶ τὰς ἀσθενείας τῆς ψυχῆς ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον καὶ νὰ θεραπεύσωμεν, ἐὰν μὴ ὁδηγηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ θείου αὐτοῦ νόμου. Ὡς τοιαύτας χαρακτηρίζομεν τὴν κουφόνοιαν καὶ ἀμνημοσύνην, τὴν ἀγροικίαν καὶ πλεονεξίαν, τὴν ἀκοινωνησίαν καὶ ἀναισθησίαν, τὴν ἐπιμονὴν καὶ ἐκδίκησιν· ἐλλείψεις, ναὶ μὲν παρουσιαζομένας ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς ἰδιαιτέρας καὶ χαρακτηριστικὰς τῆς ψυχῆς ἰδιότητας, κατὰ βάθος ὅμως ἐξεταζομένας ἀναγνωρίζει τις τὰς μὲν τέσσαρας πρώτας ὡς ἀπόρροιαν μεγαλαυχίας, τὰς δὲ λοιπὰς ὡς καθαρὸν ἐγωϊσμόν, ἀνθρωπίνην ἰδιοτέλειαν! Καὶ ὅμως πάσας ταύτας τὰς τῆς ψυχῆς οὕτως εἰπεῖν ἐλλείψεις ἡ τοῦ θείου φωτὸς ἀκτὶς περιστέλλει καὶ διασκεδάζει. Τέλος πόθεν ἡ πρὸς τὸ νεκρὸν σῶμα τῶν ἐν τῷ βίῳ φιλτάτων ἀφοσίωσις ; πρὸς τί τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀγγεῖα τῆς κόνεως τῶν τεθνεώτων; πρὸς τί αἱ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν θυσίαι καὶ τὸ φρικῶδες ἐκεῖνο ποτὸν τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἁλικαρνασσοῦ ; πρὸς τί ἡ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπὶ χιλιάδας ἐτῶν φροντὶς ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; πρὸς τί ὁ Πρίαμος γονυκλινὴς πρὸ τοῦ φονέως τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ τέκνου; Εἶνε ταῦτα πάντα ἀπάτη; εἶνε μωρία; παραφροσύνη; οὐχί, διὰ τῶν πράξεων τούτων προαισθάνεται ἡ ψυχὴ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται· ταῦτα πάντα μαρτυροῦσι τὴν ὑστάτην ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως τῆς σαρκὸς, τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τὴν ἀθανασίαν ! Πῶς ἄλλως ἠδυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων, οὓς ἀνατρέφομεν ; πῶς ἠδυνάμεθα νὰ εἰσαγάγωμεν αὐτοὺς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν προγόνων ἡμῶν, εἰς τὰς ψυχὰς τῶν διαφόρων φυλῶν καὶ ἐθνῶν τῆς γῆς, ἐὰν ἡμεῖς αὐτοὶ πρότερον δὲν καταδῶμεν τὴν κλίμακα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τῆς Ἱστορίας τῆς οὐρανίου αὐτοῦ βασιλείας, τῆς προφητείας τῆς μελλούσης αὐτοῦ ἐμφανίσεως ;

Ἐκ τῆς δευτέρας θεμελιώδους ἀρχῆς, τουτέστι τοῦ αἰσθήματος, ἐξαίρομεν τὸ εὐγενέστερον καὶ προέχον εἶδος, τὴν *ἀγάπην*, ἧς ἄνευ ὅτε θεολόγος καὶ ὁ παιδαγωγὸς παρεκκλίνει τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ. Τί ἀγάπη ἤθελεν εἶσθαι ἐκείνη, ἣν ἡ Παιδαγωγία θὰ ἐθεώρει καθαρῶς ἀποκλειστικὸν αὐτῆς προνόμιον, ἀγάπην ἀνεξάρτητον τῆς τῆς Θεότητος, ἀγάπην μονομερῶς ἐφαρμοζομένην ; Βεβαίως ὅλως σαρκική, καλλιεργοῦσα ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ τέκνου πρόσκαιρον πρὸς πᾶν παιδαριῶδες κλίσιν· ἀγάπη διεγείρουσα τὴν ἡδυπάθειαν καὶ ῥαθυμίαν, τὴν ἡδονὴν πρὸς πᾶσαν παιδιάν, μεταχειριζομένη τὸ τέκνον ὡς ἄθυρμα. Ποῖον δὲ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τοιαύτης ἀγάπης; ἡ μετατροπὴ τῆς ἡδονῆς εἰς κόρον, ἀποστροφὴν καὶ τέλος μῖσος. Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μᾶλλον εὐνοϊκὰς περιπτώσεις ἔσεται καθαρῶς ἐξωτερικὴ καὶ ξηρὰ διεύθυνσις τῶν παίδων, ὧν οἱ κόποι καὶ αἱ προσπάθειαι εἰς οὐδὲν καταλήξουσι. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐμβριθέστερος τῶν παιδαγωγῶν θέλει ἀποτύχει, ἐὰν μὴ πρότερον διαθερμανθῇ ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ θείου ἔρωτος τῆς ἀληθοῦς καὶ ζώσης ἀγάπης, λέγω, τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Θέλει οἰκτρῶς μεταμεληθῆ, ἐὰν ὡς ἁπλοῦς τροφεὺς, οὐχὶ δὲ ὡς ἀληθὴς Χριστιανός, ὡς ἐργάτης καὶ κήρυξ τοῦ θείου Εὐαγγελίου ἐπιταλῇ τὸ ἔργον του.

Τοιοῦτός τις παιδαγωγὸς ἀποκαθιστᾷ τὸ τέκνον ἁπλοῦν κάτοπτρον, ἐν ᾧ πᾶσαι αἱ γνώσεις αὐτοῦ, αἱ διαθέσεις καὶ θεωρίαι ἐσοπτρίζονται ! Διευθετεῖ τὴν τοῦ παιδὸς δεξιότητα καὶ εὐφυΐαν κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐμπνεύσεις, κλίσεις καὶ ἰδιοτροπίας· συνῳδὰ τῷ πνεύματι τῆς ἐποχῆς, τῇ προόδῳ τοῦ ἐπικρατοῦντος πολιτισμοῦ— οὐδόλως λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ὑψηλοτέρας αὐτοῦ ἐπὶ τούτῳ ἀποστολῆς κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ὑγιῶν καὶ ἀμεταβλήτων ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τοιοῦτος παιδαγωγὸς παραγνωρίζει τὴν κυρίως ἀνατροφήν, καθότι ἐνεργεῖ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς ἰδίας αὐτοῦ συνειδήσεως, ὑπείκων τῷ ἐγωϊσμῷ αὐτοῦ. Βεβαίως τοιαύτη ἀγάπη πολὺ ἀπέχει ἐκείνης, ἣν τὸ Εὐαγγέλιον συνίστησιν ὡς μίαν τῶν τριῶν αὐτοῦ ἀρετῶν, ἐφ' ὧν πᾶν τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας ἐστήρικται ! Ποταμοὶ αἱμάτων ἐχύθησαν, ὅπως ποτίσωσι τὸ περικαλλὲς καὶ ἁγλαὸν τρίκλωνον δένδρον τῆς Χριστιανικῆς τελειότητος, ὑφ' ὃ μυριάδες ἀνθρώπων κατεσκήνωσαν καὶ κατασκηνοῦσι, διὰ μὲν τῆς *Πίστεως* τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ λαμβάνουσαι, διὰ δὲ τῆς *ἐλπίδος* τὴν αὐτῶν ἀναγέννησιν καὶ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίαν τυγχάνουσαι, καὶ διὰ τῆς *ἀγάπης* τέλος τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν ῥυθμίζουσαι· ἀγάπης, ἧς τὸ κῦρος εἰς ἀεὶ ἀκράδαντον μενεῖ (καίτοι τῶν προφητῶν παρερχομένων, τῶν γλωσσῶν καταπαυουσῶν καὶ τῆς γνώσεως αἱρομένης). Αὐτὴ καὶ μόνη ἡ ἀγάπη συνετέλεσεν, ὅπως ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ *σάρκα προσλαβὼν κατέλθῃ*, ἵνα τὸν κόσμον ἐξαγνίσῃ ἐπισφραγίσας αὐτὴν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ! Αὐτὸς μόνος ἑλκύει τὰς καρδίας μετ' ἀκαταμαχήτου δυνάμεως, πλὴν οὐχὶ πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις τὴν ἰδίαν καρδίαν τοῦ τροφέως καὶ παιδαγωγοῦ διαπλάσας, ἐνετείλατο αὐτῷ τὸ μέγα ἔργον τῆς Παιδαγωγίας. Ἐκεῖνος μόνος ἐπιτελέσει τὸ ἤδη ἀγγελθέν, ὅτι γλῶσσαί τε καὶ ἐπιστῆμαι ἐκλείψουσι, πᾶν δὲ τὸ διὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διαβιβόμενον λησμονηθήσεται· ἡ ἀγάπη μόνον, ἣν ἐκεῖνος μετέδωκε, μενεῖ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ! Ἐνῷ δὲ ἡ ἰδίως καρδία πρὸ καιροῦ ἐν τῷ τάφῳ ἀναμένει τὴν φαιδρὰν στιγμὴν τῆς δευτέρας παρουσίας, ἡ ἀγάπη ἐκείνου θέλει διαφλέ-

γει τὰς καρδίας τῶν μεταγενεστέρων, λαμπρύνουσα τὴν παρουσίαν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ !

Ἤλθωμεν τέλος εἰς τὴν τρίτην ἀρχὴν τῆς Παιδαγωγίας, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν θεωριῶν, εἰς τὴν *πρᾶξιν*, ἄνευ τῆς ὁποίας ἦτε Θεολογία καὶ Παιδαγωγία θὰ ἀπετύγχανον τοῦ κυρίου αὐτῶν σκοποῦ. Ὅπως εἰς τὰς δύο προηγηθείσας ἀρχὰς ἀνὰ μίαν περίπτωσιν ἐξελέξαμεν εἰς βάσανον, οὕτω καὶ ἐνταῦθα εἰς τὴν τῆς ἀγωγῆς μόνον ἔρευναν θὰ περιορισθῶμεν. Πάντες ἀνεξαιρέτως ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ ἀγωγὴ ἐκ τῆς ἀνατροφῆς ἐξήρτηται· τινὲς ὅμως τῶν λογίων ἀρνοῦνται τὴν διὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰσαγωγὴν ἐκείνης ἐν τῷ Σχολείῳ. Τοῦ λόγου προϊόντος, θέλομεν ποιήσει ὑμῖν καταφανὲς, ὅτι τὸ Σχολεῖον τότε μόνον παρέχει ἀγλαοὺς τοὺς καρποὺς, ὅταν οἱ ἐπιμεληταὶ αὐτοῦ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐκ τῆς θρησκείας ἀπόρροιαν τῆς καθόλου ἀνατροφῆς. Λέγω δὲ ἐκ τῆς θρησκείας, διότι, ὅπως εἰς τὰς δύο προηγηθήσας περιπτώσεις ἀπητεῖτο χριστιανικὴ γνῶσις, πίστις καὶ χρηστότης, οὕτω καὶ ἐνταῦθα κατ' ἰσχυρότερον λόγον προσήκει ἡ τῆς Ἐκκλησίας ἀναμιξις. Οἱ ἐν λόγῳ λόγιοι προτείνουσιν ἐπιπόλαιόν τινα ἐν τῷ Σχολείῳ ἀφήγησιν τῆς προόδου τῆς θρησκείας, λόγῳ ὅτι ἑκάστη χριστιανικὴ ἀλήθεια, ὡς καὶ πᾶσα θεωρία, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀληθὴς οὖσα, ἀναπτύσσεται, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἐν τῷ νῷ τοῦ ἀνθρώπου· ἐν ἄλλαις λέξεσι μακρὰν τῶν Σχολείων ἡ ἐντελὴς καὶ συστηματικὴ σπουδὴ τῆς θρησκείας, κατ' αὐτούς, καὶ ἄνευ αὐτῆς προάγονται αἱ κοινωνίαι. Φέρε ἤδη ἐξετάσωμεν τὰς φρικτὰς συνεπείας τῆς τοιαύτης λογικῆς· ἕκαστος νέος, οὕτω μορφούμενος, προσκόψει βεβαίως εἰς δύο σκοπέλους· ἀφ' ἑνὸς μὲν πᾶσα τάσις αὐτοῦ, προϊόντος τοῦ χρόνου, καταλήξει εἰς κάματον, ἀτονίαν, κόρον καὶ ἀηδίαν πρός τε ἑαυτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· καθότι αἱ ἐπιπόλαιοι καὶ σκοτειναὶ καὶ ἀδιάπυροι ἅμα χριστιανικαὶ γνῶσεις παρέχουσιν αὐτῷ ἀνήσυχον, ἀμφίβολον, καὶ τὴν ἰσορροπίαν συγχύζουσαν ἐπαγωγήν· δι' αὐτῶν ζητεῖ συγκομιδὴν, ὅπου μόλις εἶχε σπείρει, συλλογὴν καρπῶν ἐκ δένδρων, μήπω τὰ ἄνθη αὐτῶν ἀποκτησάντων· καταλαμβάνεται ἐν τῇ στιγμῇ ὑπὸ ἀχαλινώτου ἐνθουσιασμοῦ, ἀμέσως εἰς ἀπόγνωσιν ἀπολήγοντος. Ὁ ἕτερος τῶν σκοπέλων εἶνε αὐτὴ ἡ ἀντικανονικότης, καθ' ἣν ἀντὶ ἐκ τοῦ νόμου ὁ νέος ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ἄρχεται οὕτως, ὥστε τὴν ἐλευθερίαν τούτου, ἐν ᾗ οὐδόλως ἀνετράφη, μετατρέπει εἰς τοιαύτην (δηλ. ἐλευθερίαν) ὅλων τῶν νόμων, εἰς αὐθαιρεσίαν, καὶ τέλος εἰς τὸ ἀνάγωγον, μεταχειριζόμενος τοιουτοτρόπως αὐτὸν τὸν Χριστὸν ὡς ἀγωγὸν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Ὅπου δὲ οὔτε ἐν τῷ νόμῳ οὔτε ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εὑρίσκει ἀσφαλῆ τινα πληροφορίαν, γνῶσίν τινα καθαρὰν καὶ ὡρισμένην, ἐκεῖ, λέγω, ὅπου τὸ ἀμετάβλητον τοῦ θείου νόμου εἰς ἀνθρωπίνην ἰδιοτέλειαν μετατρέπεται, ἡ δ' ἀκριβὴς τάξις, ἡ ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἐπικρατοῦσα, εἰς κανόνα ἀνθρωπίνης θελήσεως ἀλλοιοῦται· τέλος δὲ ἐκεῖ, ὅπου τὸ αἰώνιον δίκαιον, ὅπερ τὸν φυσικὸν καὶ αἰώνιον θάνατον ὡς φόβητρον κατὰ τῶν ἀδιαφόρων ἐπισείει, εἰς σχετικὴν ὠφέλειαν καὶ ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν μεταβάλλεται, ἐκεῖ πλέον πᾶσα ἀγωγὴ καὶ ἀνατροφὴ αἴρεται, ὁ χαλινὸς ἀφαιρεῖται, ὁ δὲ νέος γαυριῶν καὶ σιστρηλατημένος ἐν τῷ βαράθρῳ τῆς ἀπωλείας καταλήγει! Τοιαύτη τις ἀνατροφὴ μεταβάλλει τὴν ἀγωγὴν εἰς φορτίον, τὴν Σχολὴν εἰς ἄχθος, τὴν δὲ τάξιν εἰς βεβιασμένην καὶ ἀνυπόφορον ἀνάγκην. Παιδαγωγία, μὴ διδάσκουσα τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, μὴ βασιζομένη ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τοῦ αἰωνίου θείου δικαίου, ἀλλὰ θεμέλιον ἔχουσα τοὺς ἰδίους αὐτῆς πόδας, ἀρυομένη δὲ δύναμιν καὶ ὕλην ἐξ αὐτοῦ μόνου τοῦ κόσμου, τοιαύτη τις Παιδαγωγία, συγχωρήσατέ μοι, ἀνήκει τοῖς κτήνεσι.

Καὶ βεβαίως· ἐξερχόμενος τοιοῦτός τις νέος ἐν τῇ κοινωνίᾳ, πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον περιφρονεῖ, ποδηγετεῖται δὲ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ παθῶν· πᾶσα αὐτοῦ πρᾶξις διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς ἰδιοτελείας του κανονίζεται· καθότι ποῖος χαλιναγωγήσει τὰς ὀρέξεις αὐτοῦ; ὁ πολιτικὸς νόμος; πλὴν καὶ τούτῳ δὲν ὑπείκει, θεωρῶν αὐτὸν ὡς ἀνθρωπίνην ἀπόρροιαν! Καὶ ἰδοὺ εἰς ἑκάστην πολιτικὴν ἀναστάτωσιν ἀναφαίνεται ὁ θηριώδης καὶ αἰσχρὸς αὐτοῦ χαρακτήρ· παράδειγμα δ' ἡμῖν ἔστω ὁ ἐν Γαλλίᾳ Κοινωνισμὸς (communismus), οὗ τὰς φρικαλέας συνεπείας ἔτι θρηνοῦσιν οἱ μεγαλοπρεπεῖς Παρίσιοι!

Ποία ἀντίθεσις ἀληθῶς τοιούτου νέου πρὸς ἕτερον, διὰ τῶν ναμάτων τῆς θρησκείας ἀνατραφέντα, βάσιν καὶ κρηπῖδα τὸν θεῖον νόμον ἔχοντα, τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, τὴν Ἱερὰν Κατήχησιν καὶ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον! Διδάσκεται ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην· ἡμεροῦται δὲ ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἀπείρου εὐσπλαγχνίας τοῦ Οὐρανίου Πατρός, ὅστις τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν ἐθυσίασε πρὸς ἐξιλασμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοιοῦτος νέος μανθάνει τὴν ἐγκαρτέρησιν, ἐν ταῖς περιπετείαις δὲ τοῦ βίου τούτου μόνην παρηγορίαν ἐν τῇ θρησκείᾳ εὑρίσκει, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ χρηστὸς νεανίας, τίμιος πολίτης, φιλόστοργος πατήρ.

Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων ἐν τῇ ἀγωγῇ πρὸς μόρφωσιν τῆς νεολαίας ἀνεξαρτήτως τῶν ἐμπνεύσεων τῆς Θεολογίας προέρχεται ἐκ παραγνωρίσεως τοῦ σκοποῦ τῆς ἀναμίξεως τῆς θρησκείας εἰς τὰ τῆς Σχολῆς. Πολλοὶ νομίζουσι τὴν θρησκείαν σύστημα φιλοσοφικόν, ἐπὶ ἀρχῶν ὅλως δεσποτικῶν ἐρειδόμενον· κατὰ συνέπειαν, ἐπηρεαζομένης τῆς διανοίας τῶν παίδων, δεσμεύεται ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως αὐτῶν. Ὅταν ἅπαξ παραδεχθῶμεν κατ' ἀρχὴν τὸν κόσμον ἅπαντα, ὀργανικόν τε καὶ ἀνόργανον, διεπόμενον ὑπὸ τῶν ἀναλλοιώτων νόμων τῆς φύσεως, φυσικῷ τῷ λόγῳ, λέγουσιν οἱ ἴδιοι, ἡ ἐξέτασις καὶ γνῶσις αὐτῶν μόνον παρέχει τὸ ἀσφαλέστερον βάθρον πρὸς οἰκοδομὴν τῆς διανοητικῆς ἡμῶν διαπλάσεως· καθότι, θεωρουμένου γενικῶς τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐξέχοντος πλάσματος ἐν τῇ φύσει, ἡ θέλησις αὐτοῦ καὶ μόνον ἀρκεῖ πρὸς διευθέτησιν τῶν διαθέσεών του· διότι πᾶς νόμος ὑπ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν γίνεται· ἄρα πᾶσα πρᾶξις τείνει ἀποκλειστικῶς πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν του. Ὁποία ἀντίφασις ἐπιχειρημάτων! ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνακηρύττουσι φυσικοὺς νόμους ἀναλλοιώτους, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν ὁποίων θέτουσι τόν τε ὀργανικὸν καὶ ἀνόργανον κόσμον, κατὰ λογικὴν δὲ συνέπειαν καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον· ἀφ' ἑτέρου δὲ προστάττουσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως! Θέτουσιν οὕτως εἰπεῖν κράτος ἐν κράτει! Πλὴν ἐρωτῶμεν αὐτούς· ποῖος τοὺς ἀναλλοιώτους ἐκείνους νόμους τῆς φύσεως ἔκαμε; ποῖος

ἔδωκε λογικὸν τῷ ἐξέχοντι τούτῳ τῆς φύσεως πλάσματι, ὅπως δύναται νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν τοῦ κακοῦ, τὸ εὐχάριστον τοῦ δυσαρέστου; θέσωμεν πρὸς στιγμὴν τὸ ζήτημα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν! ἐξετάσωμεν δέ, τί κατ' οὐσίαν ἀπαιτοῦσιν οἱ ἐν λόγῳ ἄφρονες! διὰ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τῶν διαθέσεων αὐτῶν θηρεύουσι πᾶν τῷ ἀτομισμῷ αὐτῶν πρόσφορον· ἀλλ' ἂρά γε ἐκεῖνο, ὅπερ ζητοῦσι πρὸς σβέσιν τῆς πλεονεξίας των, συνάδει μὲ τὰς διαθέσεις τοῦ πλησίον; τί θέλουσι προτάξει οἱ ἐν λόγῳ ἐγωϊσταί, ἐὰν αἱ ὑποκειμενικαὶ αὐτῶν σκέψεις πρὸς στιγμὴν μετατραπῶσιν εἰς ἀντικειμενικάς; πῶς θέλουσιν ἀποσοβήσει τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ὁμοίων των; πῶς θέλουσι δυνηθῆ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τούτους νὰ ἱκανοποιήσωσι; Δὲν ἐπιθυμῶ ἐπὶ πλέον νὰ διαμείνω ἐπὶ τῆς ὀλισθηρᾶς ταύτης κατηφόρου τοιούτων συλλογισμῶν· διότι πᾶν ὄν, παραγνωρίζον τὰς πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ ὑποχρεώσεις, ὄν, ἀνακηρύσσον τὴν κοινοκτημοσύνην, ὄν, διαψεῦδον τὴν ἀνταπόδοσιν, εἶνε αἶσχος νὰ καλῆται ἄνθρωπος!

Συνέπεια τοιαύτης λογικῆς ἐστιν, ὅτι αἱ καρδίαι ἡμῶν οὔτε ἀνοίγονται οὐδὲ μαλακύνονται διὰ τῆς καταλλήλου χρήσεως τοῦ θείου νόμου, ἀλλὰ κλείονται καὶ ἀπολιθοῦνται διὰ τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου. Ἀντὶ νὰ θέσωμεν αὐτὰς ὑπὸ τὴν μάστιγα τοῦ θείου λόγου, ἔνθα ταπεινούμεναι ἰσχυραὶ καὶ θαρραλέαι ἀποκαθίστανται, ἀφίνομεν αὐτὰς ὑπὸ τὸν νόμον τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, τῆς ἀνθρωπίνης λεγομένης ἀρετῆς, ἧς ὁ τελικὸς σκοπός ἐστιν ἡ κομπορρημοσύνη καὶ ὑπερηφάνεια, ἀποκαθιστῶντες τὰς καρδίας ἡμῶν ἀσθενεῖς καὶ περιφόβους! Τοιαύτη τις Παιδαγωγία ῥίπτει ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὄντα καταστρεπτικά, θηρία λυμαινόμενα!

Ἐάν ποτε ἐπιτύχῃ τοῖς ἀνοήτοις καὶ ἀναγώγοις τούτοις ἀθέοις τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἡ διάσπασις τῶν Σχολείων ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ τῆς Παιδαγωγίας ἀπὸ τὴν Θεολογίαν, τὴν διδάσκουσαν τὸ τρισυπόστατον τῆς Θεότητος, τὴν ὑψίστην σοφίαν, τὴν Θεολογίαν λέγω, τὴν μόνην ταπεινὴν ἀκόλουθον τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος, τὴν διέπουσαν τὰς κοινωνίας κατὰ Χριστὸν καὶ ἐν Χριστῷ, ὢ! τότε πραγματοποιηθήσεται ἡ ἀρὰ τοῦ προφήτου λέγοντος «καὶ ἔστω ὁ λόγος αὐτῶν εἰς ἁμαρτίαν.» Ναί, πᾶν φορτίον καὶ πᾶς ζυγὸς ἀνθρώπινος βαρύς ἐστι καὶ ἀνυπόφορος! μόνον ἐκείνου εἶνε καὶ ὁ ζυγὸς χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν, τοῦ μεθ' ἱλαρότητος καὶ γλυκείας τῆς φωνῆς λέγοντος καὶ ἀναφωνοῦντος πᾶσιν ἡμῖν, τοῖ τε Παιδαγωγοῖς καὶ τοῖς τέκνοις: Ἔλθετε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν».

Εἴθε καὶ ὑμεῖς, προσφιλεῖς νεανίαι, ἀποχωροῦντες ἐντεῦθεν, ἀναλάβητε τὸ βάρος τοῦτο, τὸν ζυγὸν τοῦτον τοῦ πραΰ καὶ καλοῦ ἡμῶν διδασκάλου, τὸν ζυγὸν τῆς ἀγάπης, τὸ φορτίον τοῦ ἀπείρου ἐλέους! Εἴθε, λέγω, τὸν ζυγὸν καὶ τὸ φορτίον τοῦ Κυρίου τῶν Κυρίων δι' ὅλης ὑμῶν τῆς ζωῆς ἀγογγύστως καὶ ἐλαφρῶς ἅμα καὶ ὑπερηφάνως φέρητε! Εὔχομαι ὑμῖν ἐξ ὅλης μου καρδίας, ἵνα μή ποτε αἰσθανθῆτε τὸ βαρὺ φορτίον τῶν ἰδίων ὑμῶν ἀτομικῶν σκέψεων καὶ λόγων, τὸν τὸν αὐχένα ὑμῶν ὑπὸ τὸ κράτος ἀνυποφόρου δουλείας θέτοντα ζυγὸν τῆς ἰδίας καὶ ἀνθρωπίνης θελήσεως! Εἴθε ποτὲ νὰ μὴ παρασυρθῆτε ὑπὸ τῶν φωνασκιῶν τῶν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τετυφωμένων ἐκείνων ὄντων, τῶν οὐδὲν ἱερὸν καὶ ὅσιον ἀναγνωριζόντων! διότι τότε ὡς ἀγγεῖα ἄχρηστα θέλετε κατασυντριφθῆ ἐφ' ὅσον κατὰ τοῦ Παντοδυνάμου καταφέρεσθε! Ἐλεύθεροι δ' ὅμως ἔσεσθε, καὶ μεθ' ὑμῶν πάντες οἱ τῷ Θεῷ παραμένοντες καὶ αὐτῷ ὑπακούοντες· ἐλεύθεροι καὶ οἱ κατὰ Θεὸν Κυβερνῶντες· ἐλεύθεροι ἔτεσθε, ἐὰν τὸν κόσμον νικήσητε, ὡς ὁ ἐπὶ θρόνου δόξης τοῦ Πατρὸς καθήμενος.

Ναί, ἀγαπητοί μοι! Μένετε «ἐν οἷς ἐμάθετε καὶ ἐπιστώθητε, τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ καὶ μακροθυμίᾳ, ὅτι ἀπὸ βρεφῶν τὰ ἱερὰ γράμματα οἴδατε, τὰ δυνάμενα σοφίσαι ὑμᾶς εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. (Παῦλος πρὸς Τιμόθ.)

ΤΑ ΠΛΟΥΤΗ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΠΛΟΥΤΙΑ.

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 311).

II.

Τὸ πάθος τῆς φιλοπλουτίας ποικίλλει πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ὡς πρὸς τὰς αἰτίας καὶ τ' ἀποτελέσματα αὐτοῦ. Παρὰ τοῖς πλείστοις καταντᾷ μανία μᾶλλον ἢ πάθος. Ἡ ὑπ' αὐτῶν δὲ τότε συλλογὴ καὶ ἐπισώρευσις τῶν χρημάτων ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν ἀπολελιθωμένων ἑστράκων καὶ τῶν ἀρχαίων νομισμάτων. Τυχαίως ἢ ἐκ φαντασιοτροπίας ἄρχεται ἡ συλλογή· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, θεωρεῖται ὁ μόνος πόθος, τὸ μόνον συμφέρον τοῦ βίου, καὶ ἐπὶ τέλους, τοῦ πάθους κλίσιν καὶ μορφὴν μεταβάλλοντος, γεννᾶται ἡ φιλαργυρία, ἡ καλουμένη, ὡς εἰκός, καὶ οὖσα τὸ χαμερπέστατον, καὶ τοι τὸ πλουσιώτατον, τῶν παθῶν. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ἀποτελεῖ ἰδίαν τινὰ καὶ χωριστὴν τάξιν, οὐδόλως συνάδουσαν πρὸς τὴν καλοκἀγαθίαν καὶ τὴν μεγαλοδωρίαν, πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν κοσμιότητα, οὐδὲ πρὸς τὴν ἀληθῆ φιλίαν καὶ τὴν πατρικὴν ἢ υἱϊκὴν ἀγάπην καὶ φιλοστοργίαν. Καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον σφοδρὸν ἐραστὴν τοῦ χρυσίου καὶ συγχρόνως σκληρὸν καὶ βραχώδη Ἰσμαηλίτην πρὸς τὰς εἰσηγήσεις τοῦ ἐλέους καὶ τῆς συμπαθείας. Τοσοῦτον δ' ὑπερβαίνει ἡ ἰδιοτέλεια τοῦ φιλαργύρου τὸ αἴσθημα τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ, ὥστε οὐδέποτε ἤθελεν οὗτος θυσιάσει τὸ δέκατον ἢ κἂν τὸ πολλοστημόριον τῆς περιουσίας του ὑπὲρ τῆς γενικῆς ὠφελείας τοῦ δημοσίου ἢ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως δυστυχῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς δεινοπαθείας, οὐδ' ἀνίσως, διὰ τῆς μικρᾶς ταύτης θυσίας, ἔμελλε ν' ἀναλάμψῃ ἡ πανευδαίμων χιλιετηρὶς ἐν τῷ ζοφώδει καὶ πονηρῷ τούτῳ κόσμῳ.

Ὁ φίλος τῆς δόξης σπανίως εἶνε καὶ φίλος τοῦ χρυσοῦ. Ὑπῆρξαν ὅμως οὐκ ὀλίγοι στρατιωτικοὶ ἥρωες ἐν Εὐρώπῃ, οἵτι-

νες ἐξόχως διαπρέψαντες ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, διέπρεψαν ἐνταυτῷ καὶ ἐν ἀξιοσημειώτῳ φιλαργυρίᾳ. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρομεν ἰδίως τὸν Δοῦκα Μαρλβορώ. Ἦν μέσον ἐπονείδιστον μέν, ἀλλὰ τείνον πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀπληστίας καὶ φιλοχρηματίας τοῦ Δουκός, ἦτο λίαν εὐχερὲς καὶ ἐφικτὸν δι' αὐτόν. Ἄνθρωπός τις ἐπιθυμῶν ποτε ἵνα προσλάβῃ θέσιν τινὰ ἐπικερδῆ, μετέβη παρ' αὐτῷ ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομήν του πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῆς. — «Ἂν ἡ ἐξοχότης σας κατορθώσῃ ὥστε νὰ μοὶ παραχωρηθῇ ἡ θέσις αὕτη, εἶπεν ὁ ἱκετεύων, τῇ προσφέρω ἀσμένως χιλίας λίρας, ὑποσχόμενος προσέτι νὰ μὴ ἀναφέρω εἰς οὐδένα περὶ τούτου.» — «Δός μοι δύο χιλιάδας, ἀπεκρίθη ὁ Δούξ, καὶ διακήρυξέ το ἂν θέλῃς εἰς ὅλον τὸν κόσμον.» Ἱστοροῦσιν ἀκόμη περὶ αὐτοῦ ὅτι, τὴν παραμονὴν τῆς ἐν Χοχστέττῃ μάχης, ὅτε ὁ Πρίγκηψ Εὐγένιος ἦλθεν εἰς τὴν σκηνήν του τὸ ἑσπέρας ὅπως συσκεφθῶσι περὶ τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου τῆς ἐπιούσης, ὅπερ ἄλλως τε περιεποίησε μεγίστην δόξαν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς στρατάρχας, οἵτινες ἤραντο τότε (1704) ἐντελῆ νίκην κατὰ τῶν Γάλλων, ὁ Δοῦξ ἐπέπληξε λίαν ὑβριστικῶς τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ διότι ἤναψεν ἓξ κηρία, ἐνῷ δύο μόνον ἤρκουν διὰ τὴν συνέντευξιν. Ἡ φιλαργυρία τέλος αὐτοῦ ἦτο τοσοῦτῳ πασίγνωστος, ὥστε, ὅτε πτωχός τις ἐπαίτης, πλησιάσας ποτὲ τὸν Λόρδον Πητερβόρον καὶ ὡς ἐκ τοῦ μήκους τῆς ρινός του ἐκλαβὼν αὐτὸν διὰ τὸν Δοῦκα, ἀνεφώνησε, Στρατάρχα Μαρλβορώ! — «Ἐγὼ Μαρλβορώς! ὑπέλαβεν ὁ Λόρδος· διὰ νὰ σοὶ ἀποδείξω λοιπὸν ὅτι δὲν εἶμαι ἐκεῖνος, ἰδοὺ λάβε.» Καὶ ἔδωκε τῷ ἐπαίτῃ μίαν λίραν.

Τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας ἦτοι ἡ ἀγάπη τοῦ χρυσίου δι' αὐτὸ καὶ μόνον, τουτέστι διὰ τὴν ἡδονὴν ἣν μεταδίδει εἰς τὴν αἴσθησιν τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἁφῆς καὶ διὰ τὴν εὐχαρίστησιν ἣν παρέχει ἁπλῶς εἰς τὴν πρὸς τὴν κατοχὴν αὐτοῦ ἰδέαν τῆς φαντασίας, ὡς ἐν τῷ προρρηθέντι τοῦ Δουκὸς παραδείγματι, ἔστιν ἀναλόγως καὶ συγκριτικῶς σπανιωτάτη περίπτωσις, τῶν ἀνθρώπων καθισταμένων συνήθως δούλων τοῦ χρυσίου καθόσον ἀφορᾷ τὴν ἀπόκτησιν αὐτοῦ, ὡς ὄντος *μέσου* μᾶλλον καὶ οὐχὶ *τέλους* ὑπάρξεως. Ὅθεν ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ἀναδείκνυται καὶ ἐπικρατεῖ σχεδὸν γενικῶς ἐν τῇ τροποποιημένῃ ἐκείνῃ μορφῇ, ἐν ᾗ ἐπιποθεῖται ἕνεκεν τῶν διαφόρων χρήσεων εἰς ἃς δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ, ὅπως κατευνάζῃ καὶ ἱκανοποιῇ τὰ παντοδαπὰ καὶ πολυάριθμα πάθη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, εἰς ὧν τὴν ὀχληρὰν καὶ δυναστικὴν ἀπαίτησιν δύναται πληρέστατα νὰ συνδράμῃ ἡμᾶς.

Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ πλοῦτος καθιστάμενος ὑπηρέτης τῶν παθῶν, συντηρεῖ τὴν ἀλαζονείαν, διεγείρει σφοδρὰς ἐπιθυμίας καὶ περισκοσμεῖ πολυειδῶς τὴν κενοδοξίαν ἡμῶν, παρέχων μέσα εὐχερῆ πρὸς περίθαλψιν τῆς πολυτελείας καὶ τῆς ἐπιδείξεως.

Χρήσιμος ὄθεν εἰς τοσαῦτα πάθη, εἰς τοσαύτας ὀρέξεις καὶ τοσαῦτα συμφέροντα προσφέρει ἐνίοτε τοῖς ἀνθρώποις βραχυτέρας ἑλικοειδεῖς ὁδοὺς πρὸς ἀπόκτησιν αὐτοῦ. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ πλουτῆσαι εἶνε ἡ ἐπωθοῦσα τοὺς ἀγύρτας τῆς ἐποχῆς ἡμῶν εἰς τὴν παράστασιν διαφόρων τερατουργημάτων καὶ ἡ ἐμπνεύσασα ἄλλοτε τὰ ὀνειροπολήματα τῶν Ἀλχυμιστῶν πρὸς ἐπιζήτησιν τῆς φιλοσοφικῆς καλουμένης λίθου καὶ τὰς πλάνας τῶν Ἀστρολόγων οἵτινες, ἐπὶ τῇ εὐπιστίᾳ καὶ κενοδοξίᾳ τῶν παρελθόντων αἰώνων ἐπερειδόμενοι, ἐδίδασκον τὴν προσφιλῆ μέν, ἀλλ' ἀνυπόστατον ἐπιστήμην τοῦ ἐξιχνιάζειν τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῶν ἀστέρων τοῦ στερεώματος. Τὸ ἀκόλαστον τοῦτο πάθος διαθέτει τὰ χαρτία καὶ τοὺς κύβους πρὸς ἀπάτην καὶ κλοπὴν τῶν εἰς αὐτὰ διανυκτερευόντων ἀσώτων, ὀξύνει τὸν πονηρὸν νοῦν τοῦ λῃστοῦ, θήγει τὸ ξίφος τοῦ δολοφόνου καὶ ἐνισχύει τὸν βραχίονα τοῦ τολμηροῦ κακούργου. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, τὸ πεναλέον καὶ ἄπληστον τοῦτο πάθος ἀναδείκνυται ἑκάστοτε, ὅτε οἱ ἄνθρωποι, ὑπὸ τῆς φιλοχρηματίας ὠθούμενοι, δράττονται παντὸς μέσου θεμιτοῦ τε καὶ ἀθεμίτου πρὸς ἀπόλαυσιν χρημάτων.

Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν ὑπερόγκων χρημάτων τότε μόνον ἀληθῶς δικαιοῦνται καὶ μυρίων ἐπαίνων ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀξιοῦνται, ὅτε οἱ κατέχοντες τὸν Μεγάνορα πλοῦτον, ὡς ἄλλοι Πτολεμαῖοι:

« Δὲν ἀρνοῦσι τὸν χρυσόν, ὡς λέγει ὁ Θεόκριτος, κείμε-
» νον ἄχρηστον ἐν ταῖς ἀργυροθήκαις καὶ ταῖς οἰκίαις αὐτῶν· ἀλ-
» λὰ μέρος μὲν αὐτοῦ συντελοῦσιν ὑπὲρ διακοσμήσεως καὶ μεγα-
» λοπρεπείας τῶν ἱερῶν τοῦ Ὑψίστου ναῶν, μέρος δὲ ὑπὲρ συν-
» τηρήσεως καὶ προικοδοτήσεως τῶν δημωφελῶν τῆς πόλεως κα-
» θιδρυμάτων, Νοσοκομείων, Σχολείων, Συλλόγων κ.λ. καὶ μέρος
» πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐναρέτων πολιτῶν καὶ τῶν
» εἰς τὰ τεμένη τῶν Ἑλικωνιάδων Μουσῶν μετὰ ζήλου κοπιών-
» των ὅπως διαμορφώσωσι καὶ διαπλάσωσι τὰ ἤθη καὶ τὰς δια-
» νοητικὰς δυναμεις τῆς μαθητιώσης νεότητος. Καὶ οὕτως οὗτοι
» τότε, *ἀντ' εὐεργεσίας*, θέλουν προσλάβει *κλέος ἐσθλὸν* καὶ ἔν-
» δοξον παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, οὗτινος οὐδὲν ἄλλο *κάλλιον* καὶ
» πρεπωδέστερον εἰς εὐδαίμονα καὶ πλούσιον ἄνδρα.»

« Οὐ μὲν ἀχρεῖός γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσός . . .
Ἀλλὰ πολὺν μὲν ἔχοντι θεῶν ἐρικυδέες οἶκοι , . . .
Πολλὰν δὲ πτολίεσσι, πολὺν δ' ἀγαθοῖσιν ἑταίροις . .
δεδώρηται.
Μουσάων δ' ὑποφῆται ἀείδοντι Πτολεμαίοις,
Ἀντ' εὐεργεσίας. Τί δὲ κάλλιον ἀνδρὶ κεν εἴη
Ὀλβίῳ, ἢ κλέος ἐσθλὸν ἐν ἀνθρώποισιν ἀρέσθαι ; »
(Θεόκριτος. Ἐγκώμ. εἰς Πτολεμ.)

Εὐτυχῶς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα φιλάνθρωπα μεγαλοδωρήματα καὶ προικοδοτήματα ἐσημέραι προσφέρονται ὑπὸ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς ὑφηλίου διαμενόντων ἢ ἀποθνησκόντων φιλογενῶν καὶ φιλομούσων ἀνδρῶν· οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει· ἐν οἷς πρὸς λαμπρὸν παράδειγμα καὶ ζηλωτὴν ἀπομίμησιν ἀπαστράπτουσι τά τε τοῦ Ἐνδοξοτάτου συμπολίτου ἡμῶν Χ. Ν. Γ. καὶ ἡ φερώνυμος Κουπετζόγλειος Σχολή.

ΕΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Μ. Γ ΠΑΛΑΜΑΡΗ.

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 316.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Ὅπου ἡ Ἰωάννα προφέρει μίαν λέξιν.

Πόσον διήρκεσεν ἡ ἐναγώνιος αὕτη προσδοκία, δὲν τὸ ἠσθάνθησαν διότι τὰ λεπτὰ ἄλλοτε μᾶς φαίνονται ὧραι καὶ ἄλλοτε ἁφίπτανται ὡς δευτερόλεπτα.

λειάν της λύπην, τὴν ἄχαριν ζωὴν ἣν διῆγεν ἐν μέσῳ τῶν ἐνασχολήσεων τῆς τέχνης, δι' ὧν ματαίως ἐπειρᾶτο νὰ θεραπεύσῃ τὴν τετραυματισμένην αὐτοῦ καρδίαν, τὴν ἄπειρον χαρὰν ἣν ἔσχεν ἐπανευρὼν τὸ τέκνον του καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο ἔχων αὐτὸ πλησίον του· μυρίαι δὲ ὀνειροπολήσεις ἑτέρας εὐδαιμονίας διήρχοντο ὡσαύτως φαιδραὶ καὶ ἐπίχρυσοι διὰ τῆς παρούσης λύπης καὶ ἀθημονίας, ὀνειροπολήσεις ἀβέβαιοι περὶ τοῦ μέλλοντος, ἀφορῶσαι τὸ τέκνον του κατασταθὲν νεάνιδα, παραμυθίαν καὶ ἔρεισμα τοῦ πατρὸς γηράσαντος.

Ἡ χεὶρ αὐτοῦ συνεστέλλετο ἐπὶ τοῦ ἐγχειριδίου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐλκύσει ἐκ τῆς μέσης του.
(Ἴδε σελ. 360).

Παρουσιάζονται κατὰ τὸ στάδιον τῆς ζωῆς στιγμαί, καθ' ἃς τὸ παρελθόν, τὸ μέλλον καὶ τὸ ἐνεστὼς φαίνονται συνενούμενα καὶ συναποτελοῦντα ἓν ὅλον συγκεχυμένον.

Ὁ Φάβιος εὑρίσκετο εἰς μίαν τῶν στιγμῶν τούτων.

Μυρίαι ἀναμνήσεις, μυρίαι σκέψεις τὸν ἐπολιόρκουν συγχρόνως. Ἔβλεπε πλησίον ἑαυτοῦ τὸ τέκνον του, τὸ ἐθεώρει καὶ εἰς τὴν χρισιμωτάτην ἐκείνην στιγμήν, καθ' ἣν ἔμελλε καὶ πάλιν νὰ τὸ ἀπολέσῃ· ἔβλεπε διερχομένας ἐνώπιόν του τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας ἃς ἀπήλαυσε μετ' αὐτῆς, μικρᾶς οὔσης, τὴν μεγίστην διὰ τὴν ἀπώ-

Αἱ παρελθοῦσαι ἐκεῖναι εὐφρόσυνοι στιγμαί, ἡ πρωϊνὴ ἐκείνη νοόπληκτος μέθη, αἱ τοῦ μέλλοντος ἐκεῖναι χίμαιραι συναπετέλουν διὰ τὸν Φάβιον μίαν μόνην ἰδέαν λέγουσαν αὐτῷ «Εὐδαιμονία ἀπολεσθεῖσα»

Διότι ἐν ἀκαρεῖ ἅπασα αὐτοῦ ἡ εὐδαιμονία εἶχε καταποντισθῇ ἐν τῷ βυθῷ τῆς ἀθλιότητος.

Ἄνεμος σφοδρός, πνεύσας ἐπὶ τοῦ εὐθραύστου νήματος τῶν πόθων καὶ ὀνειροπολημάτων του, διεσκόρπισε τὰς ἐλπίδας τοῦ δυστυχοῦς καὶ κατήφεια ὑπέρμετρος διεδέχετο ἤδη τὴν τῆς πρωΐας

μέθην, αἱ δὲ παρελθοῦσαι τέρψεις ἐπηύξανον τὴν πικρίαν, τῆς ἐκ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ φοβερᾶς πραγματικότητος.

Ἀλλ' ὁ Φάβιος ἐπανίστατο κατὰ τῆς ἀκάμπτου εἱμαρμένης του. Ἡ χεὶρ αὐτοῦ συνεστέλλετο ἐπὶ τοῦ ἐγχειριδίου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐλκύσει ἐκ τῆς μέσης του καὶ τὸ ὁποῖον ἐθεώρει, ὡσεὶ ἠδύνατο διὰ τοῦ μόνου τούτου ὅπλου ν' ἀπομακρύνῃ πάντας τοὺς ἐχθρούς του. Τὰ βλέμματά του μετὰ ταῦτα ἐπανέπιπτον ἐπὶ τοῦ κοράσιου καὶ ἐπνίγετο ὑπὸ τῆς λύπης· ὡσεὶ δὲ μόνη ἡ θέα τῆς ἀθωότητος ταύτης ἤρκει ὅπως ἀνακαλέσῃ τὸν δυστυχῆ πατέρα εἰς καλλιτέρας σκέψεις, ὕψονε τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, ἡ κατεσπαραγμένη δὲ αὐτοῦ καρδία ἔκλινεν ὑπὸ τὴν θείαν βούλησιν.

Αἴφνης κραυγή, ἐκβληθεῖσα ὑπό τινος χωρικοῦ εἰς τὰ πέριξ καὶ φθάσασα μέχρις αὐτοῦ, τὸν ἐβύθισεν αὖθις εἰς τὰς πρώτας αὐτοῦ ταραχώδεις σκέψεις, καὶ ἤρχισε τότε πάλη ἐντὸς τῆς καρδίας του, πάλη σκληρά, ὀδυνηρά, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ ἀπαυδίζει καὶ καθ' ἣν τὸ σῶμα ὑποκύπτει, ἀλλ' οὐχ ἧττον ὅμως εἶνε πάλη ἡρωϊκὴ καὶ ἔξοχος, μεταποιοῦσα ἡμᾶς εἰς ἁγίους, ὅταν ἡ νίκη ἐπιστέψῃ τέλος τὰς βουλὰς τοῦ Ὑψίστου.

Ὅλα ταῦτα τὰ αἰσθήματα, ὅλοι οὗτοι οἱ ἐνδόμυχοι ἀγῶνες ἐπολιόρκουν αὐτὸν συγχρόνως καὶ κατέτρυχον τὴν αἱμάσσουσαν αὐτοῦ καρδίαν, παρεμφερῆ πρὸς θάλασσαν, τῆς ὁποίας τὰ κύματα ὑψούμενα συγκρούονται, θραύονται καὶ ὑψοῦνται αὖθις ὅπως αὖθις συγκρουσθῶσι καὶ θραυσθῶσιν. Ἡ ἐν αὐτῷ μαινομένη θύελλα ἦτο φρικτὴ καὶ ταὐτοχρόνως ἀπελπιστική, διότι καθ' ὅλα ταῦτα οὐδὲν ἀνεφαίνετο ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος ἡ ἔλεθρος ἀναπόφευκτος.

Τὰς ἐνδομύχους ταύτας τρικυμίας πάντοτε τρομερὰς διαδέχεται συνήθως πνευματική τις γαλήνη καὶ ἠρεμία. Ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν συνέβη τὸ αὐτό.

Εἰς μάτην ὁ δύστηνος Φάβιος προσεκολλᾶτο εἰς τὴν σαθρὰν ἐλπίδα τοῦ νὰ μὴ ἀνακαλυφθῇ ἐν τῇ κρύπτῃ αὐτοῦ, εἰς τὴν μόνην καὶ εὔθραυστον ταύτην σωτήριαν σανίδα, ἥτις τῷ ἐφαίνετο ἔτι φερομένη ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς ἀδύσσου, ἐν ᾗ εἶχε ῥιφθῇ! Μεθ' οἵας φροντίδος κατέπνιγε καὶ αὐτὴν τὴν ἀναπνοήν του καὶ πόσον ἡ χεὶρ καὶ τὸ βλέμμα του ἐνέβαλλον εἰς τὸ τέκνον του τὴν ἀπόλυτον ἀκινησίαν, τῆς ὁποίας τὸ παράδειγμα ἔδιδεν εἰς αὐτό!

Οὐδὲν ἐπρόδιδεν ἔξωθεν τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ψυχῆς του ταραχήν. Καίτοι δὲ κατεχόμενοι ὑπὸ τοσούτων μεριμνῶν καὶ ἀνησυχιῶν οἱ δύο φυγάδες ἐφαίνοντο ὡς δανεισθέντες τι ἐκ τῆς ἀπολύτου ἠρεμίας τῶν βράχων.

Ὁ κίνδυνος ἐν τοσούτῳ ἐπεκρέματο ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των. Οἱ χωρικοὶ εἶχον πλησιάσει καὶ ἦσαν ἤδη ἐγγύτατα αὐτῶν· ἂν ὁ Φάβιος ἐτόλμα νὰ ὑψώσῃ τὸ βλέμμα, ἤθελεν ἴδει αὐτοὺς πλανωμένους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ διὰ τῶν βράχων, στρεφομένους πέριξ αὐτῶν καὶ ἰχνηλατοῦντας τρόπον τινὰ μετὰ τῆς φροντίδος καὶ τῆς προσεκτικῆς ἐκείνης ἐρεύνης, προερχομένης ἐκ τῆς πεποιθήσεως τοῦ ὅτι ἦσαν πλησίον τῆς ἄγρας των. Ἤκουεν αὐτοὺς καλοῦντας ἀλλήλους καὶ συνδιαλεγομένους ἐπ' ἀκριβὲς περὶ αὐτοῦ, δηλ. τοῦ μαύρου ἀνθρώπου.

Ἐκ τῶν χωρικῶν τις προχωρήσας μέχρι τῆς ἔχθης τοῦ ποταμοῦ καὶ κρατῶν ἐγχειρίδιον ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Φάβιον νὰ νομίσῃ ὅτι ἡ στιγμὴ τῆς ἀνακαλύψεώς του ἔφθασε. Νὰ φύγῃ ἀδύνατον, νὰ ὑπερασπισθῇ ἀνωφελές, διότι ἐκεῖνος ἤθελε κράξει τοὺς ἄλλους· ἡ ἀπελπισία λοιπὸν τὸν κατέλαβε παντελῶς. Ἀλλὰ παρὰ προσδοκίαν ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀντὶ νὰ διευθυνθῇ ἢ νὰ θεωρήσῃ πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ, ἔλαβε τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν καὶ ἀπεμακρύνθη ἀκολουθῶν τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Μετά τινας στιγμὰς ἐγένετο ἄφαντος ὄπισθεν ἑνὸς βράχου.

Ὁ Φάβιος ἀνέπνευσε.

Στρέψας τὴν κεφαλήν, ἐθεώρησε τὴν Νίναν. Αὕτη δὲν εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸν χωρικόν, ἰδοῦσα αὐτὸν ὄπισθεν, ἀλλ' ὅμως ἔτρεμεν ὑπὸ φόβου· τὸ πρόσωπόν της ἦτο κάτωχρον, οἱ δὲ ὀφθαλμοί της ἐπτοημένοι.

Ὁ Φάβιος ἐλυπήθη αὐτήν· ὁ οὕτω παρελθὼν κίνδυνος ὑπέσχετο αὐτοῖς ἀσφάλειάν τινα βεβαίαν, διότι οἱ λοιποὶ χωρικοὶ δὲν ἤθελον ἀναμφιβόλως διέλθει ἐκεῖθεν, ὅθεν εἷς ἐξ αὐτῶν ἀνωφελῶς εἶχεν ἤδη διέλθει· τοὐλάχιστον ἠδύνατο νὰ τὸ ἐλπίζῃ.

Ἀλλ' ὁ Φάβιος ἐτόλμησε καὶ νὰ τὸ πιστεύσῃ, κλίνας δὲ πρὸς τὸ τέκνον του, τὸ ὁποῖον συγχρόνως ἠρέμα εἵλκυε πρὸς ἑαυτόν, τὸ ἠσπάσθη ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῷ εἶπε μετὰ φωνῆς τοσοῦτον ταπεινῆς, ὥστε μόλις ἠδύνατο ν' ἀκουσθῇ,

«Βλέπεις, τέκνον μου; ὁ Θεὸς μᾶς βοηθεῖ. Παρακάλει αὐτὸν καὶ θὰ σωθῶμεν!»

Ἡ Νίνα ἐν τῷ τρόμῳ αὐτῆς μᾶλλον τὸν ἐνόησεν ἢ τὸν ἤκουσεν· ἀπεκρίθη δὲ διὰ τοῦ βλέμματος. Αἴφνης οἱ ὀφθαλμοί της ἔλαμψαν καὶ διαφυγοῦσα ἀποτόμως ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Φαβίου ἐρρίφθη πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἀνακράζουσα.

— «Ἰάκινθε!»

Ὁ Φάβιος ἔστρεψε τὴν κεφαλήν· ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἵστατο ὁ γλύπτης κρατῶν ξίφος εἰς τὴν χεῖρα. Ἡ Νίνα εὑρίσκετο μεταξὺ αὐτῶν.

ΚΕΦ Κ'.

Ἡ μαρτυρία τῶν ἀνθέων.

Εἴχομεν ἀφήσει τὸν δὸν Βλάσιον φρονίμως ἀκολουθοῦντα μακρόθεν τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰακίνθου πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ μαύρου ἀνθρώπου ὁδηγουμένους χωρικούς. Ὁ γενναῖος οὗτος ἀνήρ, μένων πάντοτε ἀρκετὰ μακρὰν αὐτῶν, ἐπροσπάθει ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ τοὺς ἀκολουθῇ διὰ τοῦ βλέμματος.

Οὐδὲν μέχρι τινὸς εἶχεν ἀνησυχήσει τὴν πορείαν αὐτῶν, ὅτε κραυγὴ ἐκβληθεῖσα αἴφνης ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἰακίνθου, ἐπέσπασε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Ἰδὼν μακρόθεν ὅτι οὗτοι ἐστάθησαν, ἐστάθη καὶ αὐτός.

— Ἂς ἴδωμεν, λέγει, τί τὸ συμβαῖνον.

Εἷς ἐκ τῶν τοῦ Ἰακίνθου ἀποσπασθεὶς ἐπανῆρχετο πρὸς τὸν δὸν Βλάσιον.

— Λοιπόν, Θωμᾶ, τί τρέχει; ἠρώτησεν οὗτος.

— Εὑρισκόμεθα βεβαίως εἰς τὰ ἴχνη τοῦ φυγάδος, αὐθέντα Βλάσιε, ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος. Εἴδομεν πρὸ μικροῦ πλησίον τῶν

βράχων, ἐπὶ τῆς χλόης, στεφάνους ἐξ ἀνθέων ἐγκαταλελειμμένους· τὰ χόρτα εἶνε πεπατημένα· ἐναργὲς λοιπὸν τεκμήριον ὅτι ἐκεῖ εὑρίσκετο ἡ μικρά, ὅτε τὴν ἀπήντησεν ὁ ἐπάρατος προσκυνητὴς καὶ τὴν ἀπήγαγε.

— Τοῦτο εἶνε σαφὲς, ἀπεκρίθη ὁ ὁν Βλάσιος.

— Καὶ ἰδού . . . Ἰδοὺ ὅτι οἱ ἄλλοι, ἀναχωροῦσιν ἤδη, ἀφοῦ συνεσκέφθησαν πρῶτον. Δὲν παρῆλθε βεβαίως πολὺς καιρὸς, ἀφ' ὅτου τὸ παιδίον ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν, διότι τὰ ἄνθη εἶνε ἔτι δροσερά, ἐνῷ ὑπὸ τὸν καυστικὸν τοῦτον ἥλιον μαραίνονται ταχέως . . . Ὦ! ἰδοὺ ἐξέρχονται τῆς ἀτραποῦ . . . . λαμβάνουσι τὴν διεύθυνσιν τῶν ὀρέων . . . . ἐκεῖ, ναὶ ἐκεῖ ὁ ἀχρεῖος θὰ ἀπεφάσισε νὰ καταφύγῃ.

— Ναί, ναί, τῷ ὄντι πρὸς τὰ ὄρη διηυθύνθησαν καὶ οἱ συνέναχοί του· εἴθε ὁ Θεὸς νὰ συγχύσῃ τὴν πορείαν αὐτῶν!

Τὸ μέρος, ἔνθα εὑρίσκετο τότε ὁ δήμαρχος καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ συνδιαλεγόμενος, ἦτον ὕψωμα, ὅθεν ἡ ὅρασις ἐφ' ἱκανὸν διάστημα ἐκτείνεται εἰς τὰ πέριξ. Διὰ τῶν βράχων, τῶν διεσπαρμένων τῇδε κἀκεῖσε, εἷς μόνος ἄνθρωπος εὐκόλως χάνεται ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν· ἀλλ' ὅμιλλος ὁλόκληρος ἀνθρώπων ἐπὶ ἀτραποῦ ἀνωμάλου καὶ ὀρτοειδοῦς βαδίζων δυσκολώτερον διαφεύγει τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι παρατηροῦνται ἀκόπως καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον δύνατάί τις νὰ παρακολουθήσῃ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ ὅλας αὐτῶν τὰς κινήσεις.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν ὑπὸ τῆς Νίνας πλεχθέντων στεφάνων ἐβεβαίωσε τὸν Ὑάκινθον ὅτι δὲν ἀπεπλανήθη εἰς τὰς ἐρεύνας του ἡ δὲ βεβαίωσις αὕτη ἐπηύξησε τὸν ζῆλόν του. Ὁ κυνηγετικὸς κύων ὁ εὑρίσκων πρόσφατα ἴχνη μετὰ νέας ἐπιπίπτει ὁρμῆς. Τὸ αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ νέος. Ἐπί τινα καιρὸν ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του, καὶ ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα ἄνθη τινὰ ἔτι διατηρηθέντα ὑπὸ τῆς μικρᾶς καὶ ἐκρυγόντα ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῆς ἀλληλοδιαδόχως ἐπεβεβαίωνον τὰς σκέψεις του.

Ἕκαστον ἄνθος ἐραίνετο λέγον αὐτῷ « Ἡ Νίνα διῆλθεν ἐντεῦθεν, ἐντεῦθεν θὰ τὴν συναντήσῃς πάλιν.»

Ὁ Ὑάκινθος ἐνόει τὴν ἄφωνον ταύτην γλῶσσαν. Ἕκαστον ἄνθος ἐναλλὰξ ἐπρόδιδε τὴν ὁδὸν τῶν φυγάδων, ἐμαρτύρει τὴν διάβασιν αὐτῶν καὶ ταὐτοχρόνως ἐμαρτύρει κατὰ τοῦ Φαβίου.

Διότι ὁ Ὑάκινθος ἤξευρεν ὅτι ὁ μαῦρος ἄνθρωπος εἶχεν ἀκολουθήσει τὰ ἴχνη τῆς μικρᾶς, καὶ πρσέτι ἦτο βέβαιος ὅτι ἡ Νίνα μόνη, δὲν ἤθελεν ὑπάγει τόσον μακράν.

Ταῦτα συνέβαινον ἐνόσῳ οἱ φυγάδες ἔτρεχον πρὸς τὸ ὄρος. Ὅτε δὲ ὁ Φάβιος, ἔκφοβος ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ δευτέρου λόχου, διηυθύνθη πρὸς τὸ Μοντολιβέτον καὶ αἰφνιδίως ἠμποδίσθη ὑπὸ τοῦ Ὄμβρου, ἂν πάλιν ἐτρέπετο τὴν πρὸ μικροῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαταλειφθεῖσαν ὁδόν, βεβαίως θὰ ἔπιπτε εἰς τὰς χεῖρας τῶν διωκτῶν του. Ὅθεν ἔκλινε πρὸς ἀριστεράν, ὅπερ τὸν ἔσωσε πρὸς στιγμήν.

Ἀλλ' εἰς τὴν νέαν ταύτην διεύθυνσιν εἷς ἐκ τῶν τοῦ Ὑακίνθου τὸν παρετήρησε, καὶ ἀμέσως ὅλοι ἔδραμον ἐπὶ τἀῖχνη του.

Ὁ Ὑάκινθος, ἐκπειρότερος τοῦ μαύρου ἀνθρώπου ὡς πρὸς τὰ τοῦ τόπου, ἔβλεπεν ὅτι κατὰ τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν οὗτος εἶχε λάβει, ἐπορεύετο πρὸς τὸν ποταμόν· ἤξευρε δὲ ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ τὸν διαβῇ μετὰ τοῦ κορασίου· ὅθεν ἦτο βέβαιος ὅτι ἤθελε τὸν καταλάβει.

Οὕτω λοιπὸν ἐρευνῶν τοὺς θάμνους, ἐπισκεπτόμενος τοὺς βράχους, ἐρωτῶν καὶ ἰχνηλατῶν πανταχοῦ ὁ ὑπὸ τοῦ γλύπτου ὁδηγούμενος λόχος ἔφθασε μέχρι τοῦ μέρους, ἔνθα εὑρίσκοντο οἱ ἡμέτεροι φυγάδες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Τελευταῖαι προσβολαὶ τῆς τρικυμίας.

Ὁ Φάβιος καὶ ὁ Ὑάκινθος ἦσαν ἤδη ἀντιμέτωποι. Ὁ γλύπτης ἀπειλητικὸς καὶ παροργισμένος, ἐκράτει τέλος τὴν βοράν του· εἶχεν ἐνώπιόν του τὸν ἄνθρωπον τὸν διαταράξαντα τὴν οἰκιακὴν εἰρήνην τῆς Ῥαφαήλλας καὶ τῆς μητρός της, τὸν καταστρέψαντα τὴν εὐτυχίαν των, τὸν ἅρπαγα τῆς Νίνας. Ὁ Φάβιος εἶνει δεδεμένος ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐμποδιζόμενος ὑπὸ τῆς φύσεως, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲν πλέον εἶχε καταφύγιον εἰμὴ τὴν ἀπελπισίαν.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ταχεῖαν στιγμὴν τῆς πρώτης ἐκπλήξεως, καθ' ἣν τὰ βλέμματά των διεσταυροῦντο ὡς δύο ρομφαῖαι, πρὶν ἔτι ὁρμήσωσι κατ' ἀλλήλων, ἡ Νίνα ἔκραξε πρὸς τὸν Ὑάκινθον·

— « Ὑάκινθε, σῶσον μας! σῶσον τὸν πατέρα μου! »

Τὸν πατέρα της! Οἱ ἀπροσδόκητοι οὗτοι λόγοι προσέβαλον τὸν Ὑάκινθον, ὡς ὁ κεραυνός.

Οὗτος εἶχεν ἐκλάβει τὸν Φάβιον κλέπτην, μιαρόν, γύφτην, ἅρπαγα τοῦ κορασίου, ὅπως αἰτήσῃ τὰ πρὸς ἐξαγορὰν λύτρα ἢ τέλος ὡς μέλλοντα νὰ φονεύσῃ αὐτό· ἀλλὰ νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἦτον ὁ πατήρ αὐτοῦ, οὐδὲ νὰ τὸ συλλογισθῇ ἐδύνατο. Ὅθεν εἰς τὴν τόσον ἁπλῆν ταύτην φράσιν τοῦ κορασίου: « Σῶσον τὸν πατέρα μου» ὁ Ὑάκινθος ἐκλονίσθη καὶ τὸ κρατούμενον ὑπ' αὐτοῦ ὅπλον ὀλίγον ἔλειψε νὰ διαφύγῃ ἐκ τῆς χειρός του.

Ἀλλ' ἡ ἐκπληξις αὕτη δὲν ἠρκεσεν ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν πρώτην τῆς Νίνας κραυγήν· οἱ τοῦ Ὑακίνθου σύντροφοι ἔδραμον· οὗτος δὲ ὡσεὶ ἀφυπνισθεὶς ἐξ ὀνείρου ἀπέσεισε τὸ κατέχον αὐτὸν θάμβος καὶ, δεικνύων εἰς αὐτοὺς τὸν προσκυνητήν, περιωρίσθη νὰ τοῖς εἴπῃ·

— « Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος· ἂς κρατήσωμεν αὐτόν.»

Διότι ἴσως ἐνόμισεν ὅτι ἦτο ραδιουργία τις ἐκ μέρους τοῦ Φαβίου.

Οὗτος οὐδεμίαν ἔδειξεν ἀντίστασιν. Ἄλλως τε τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ εἷς κατὰ δέκα; Ὅθεν ἠρκέσθη νὰ εἴπῃ: Τί μὲ θέλετε;

— Ὁ δήμαρχος θὰ ἀποφασίσῃ περὶ τούτου, ἀπεκρίθη ὁ νέος.

Ἀλλ' ἡ Νίνα τρέμουσα ὑπὸ φόβου ἐπανελάμβανεν εἰς τὸν Ὑάκινθον.

— « Ὦ! μὴ τὸν κακοποιήσετε! Ὑάκινθε· εἶνε ὁ πατήρ μου!»

Ἕκαστος δὲ τῶν χωρικῶν μὲ τρέμουσαν φωνὴν ἐπανελάμβανε τὸν λόγον τοῦτον εἰς τὸν ἕτερον.

Ὁ Ὑάκινθος, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξεπλάγη, ἔπειτα δὲ ἐσίσταζε, ἠσθάνθη νῦν ἑαυτὸν συγκεκινημένον, ὥστε μὲ φωνὴν παρακλητικὴν εἶπεν εἰς τὸν προσκυνητήν.

— Ποῖος εἶσαι;

— Τὸ ἤκουσας· ὁ πατὴρ αὐτοῦ τοῦ κορασίου.

— Ἡ ἀπόδειξις;

— Καὶ ζητεῖς ἀπόδειξιν; ὄχι ἐγώ, ἀλλ' ἡ Νίνα θὰ σοὶ ἀποκριθῇ· ἐρώτησον αὐτήν, ἂς ὁμιλήσῃ, καὶ ἂς σοὶ εἴπῃ ἂν μὲ ἀνεγνώρισεν, ἂν εἶνε τέκνον μου. Ἐὰν ὑπάρχωσι μεταξὺ ὑμῶν πατέρες, οὗτοι θὰ μὲ πιστεύσωσι.

— Ἔχει δίκαιον, εἶπόν τινες.

— Πόθεν εἶσαι; ἐξηκολούθησεν ὁ νέος.

— Κατῴκουν παρὰ τῇ Βολσένᾳ· γύφται ἀφήρπασαν τὴν θυγατέρα μου· ἐπανευρὼν δὲ τὰ ἴχνη αὐτῆς, ἦλθον μετὰ ἑπτὰ ἔτη νὰ τὴν ζητήσω.

— Ἀλλ' ἐὰν ἔχῃ οὕτως, ἐπρόσθεσεν ὁ Ὑάκινθος, διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐζήτησας αὐτὴν κατ' εὐθεῖαν παρὰ τῆς Θηρεσίας;

— Νέε, ἡ ὀδύνη καὶ ἡ ταλαιπωρία οὐδόλως παρεκάθησαν πλησίον σου, διότι ἄλλως ἤθελες ἐννοήσει, διατί, εἰς δυστυχὴς πατὴρ ἐφοβήθη μὴ ἴδῃ τὴν θετὴν τῆς θυγατρός του μητέρα πειρωμένην νὰ κρατήσῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ τέκνον καὶ ἀμφισβητοῦσαν πρὸς αὐτὸν τὴν καρδίαν τρυ.

Ὁ Ὑάκινθος εἶχε συγκινηθῇ ἀπὸ ὅλας ταύτας τὰς ἀπαντήσεις. Ὁ δὲ Φάβιος βλέπων τοῦτο, ἠσθάνετο τὴν καρδίαν του ἀναζωυμένην καὶ τὸ ἀγλαὸν τοῦ μέλλοντος φῶς τῷ ἔλεγε νὰ ἐλπίζῃ, ὅτε ὁ πρεσβύτερος τῶν χωρικῶν, προβεβηκὼς ἤδη, ὅστις πρό τινος ἐθεώρει τὸν Φάβιον προσεκτικῶς, πλησιάσας εἶπεν εἰς τὸν Ὑάκινθον·

— Ἄφες με νὰ τὸν ἐξετάσω.

Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν ἄγνωστον·

— Τὸ ὄνομά σου; τῷ λέγει.

— Φάβιος.

— Ψεύδεσαι! Τὸ ὄνομά σου εἶνε Δομήνικος· δὲν εἶσαι ἐκ Βολσένας, εἶσαι ἐκ Βουονκονβέντου· δὲν εἶσαι πρόσκυνητής, εἶσαι φονεύς.

— Δομήνικος! ὁ ἐξάδελφος τῆς Θηρεσίας! ἀνεβόησαν ὅλοι οἱ χωρικοί.

— Ὦ! μὴ θελήσῃς νὰ τὸ ἀρνηθῇς, ἐξηκολούθησεν ὁ γέρων, μὴ περιμένων τὴν ἀπάντησιν τοῦ δυστυχοῦς. Καλῶς σὲ ἀνεγνώρισα ἀπέναντι τῶν μεταβολῶν τοῦ χρόνου. Δέκα ἑπτὰ ἔτη παρῆλθον ἔκτοτε· ἂν ὅμως ἡ κεφαλή σου ἐλευκάνθη, ἡ φωνή σου ἔμεινεν ἡ αὐτή· οἱ ὀφθαλμοί μου εἶνε ἀσθενεῖς· ἡ μνήμη ὅμως ἔμεινε πιστή. Ἐνθυμεῖσαι ἔτι τὴν χαράδραν τοῦ Ὄμβρου καὶ τὸν φονευθέντα εὐγενῆ;

— Ὄχι ὄχι, ἀνέκραξεν ὁ προσκυνητής. Ὁμολογῶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶμαι ἀθῶος τοῦ ἐγκλήματος τούτου.

— Ὁ Θεὸς οἶδεν· ἀλλ' οὐχ ἧττον ὅμως εἶσαι κατηγορούμενος καὶ προγεγραμμένος. Ὁ δήμαρχος θὰ ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ πρακτέου.

Κατὰ τὰς ὀλίγας, καθ' ἃς διήρκεσεν ὁ διάλογος οὗτος στιγμάς, οἱ παρευρισκόμενοι ἠσθάνθησαν ποικίλας συγκινήσεις.

Τὸν παρασύραντα αὐτοὺς κατὰ τοῦ ἅρπαγος τῆς Νίνας ζῆλον καὶ τὸν ἀκούσιον ὑπὸ πατρὸς ἐπανευρίσκοντος τὸ τέκνον του προξενηθέντα οἶκτον διεδέχθη κατὰ τὰς πρώτας λέξεις τοῦ γέροντος βαθεῖα ἔκπληξις· αὕτη δὲ ὑπεχώρει βαθμηδὸν εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν.

Εἴπομεν εἰς τὸ Δ' κεφάλαιον(1) τῆς διηγήσεώς μας, ὅτι ὁ Δομήνικος ἦτον ἐν γένει γνωστὸς εἰς Βουονκονβέντον. Ὅτε κατὰ συνέπειαν κατηγορίας κατεδιώχθη ὑπὸ τῆς Φλωρεντινῆς ἀρχῆς, πολλοὶ ἤδέως ἐπίστευσαν ὅτι διέφυγε διὰ τῆς φυγῆς τοὺς ἐπαπειλοῦντας αὐτὸν κινδύνους. Ὅθεν ὅτε ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Πέτρου Μαλιπιέρου — ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ νέροντος — διηγέρθη ἡ γενικὴ προσοχή, τινὲς ἐκ τῶν χωρικῶν τοῦ Βουονκονβέντου τῶν εὑρισκομένων ἐνώπιον τοῦ μαύρου ἀνθρώπου, συνηθέντες ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν σύντροφον Δομήνικον, ἐλυπήθησαν σφόδρα.

Ἐσυλλογίζοντο ὅτι ἔμελλεν ὁ ἄθλιος νὰ τιμωρηθῇ δι' ἔγκλημα ἀμφίβολον, λησμονημένον πρὸ δέκα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν, καὶ ἐθλίβοντο. Ἡ ἐκδρομή, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν, ἐβάρυνεν αὐτοὺς ὡς τύψις συνειδήσεως, διότι ἀντὶ νὰ συλλάβωσι λῃστήν, ἀντὶ νὰ ὑπερασπισθῶσι τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ ἀγαθά των, ἔμελλον νὰ παραδώσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐξουσίας ἀρχαῖον συμπολίτην, ἀρχαῖον ἴσως φίλον.

Καὶ ἐντοσούτῳ ἦσαν ἠναγκασμένοι ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ὁδὸν ταύτην.

Ἐλυποῦντο λοιπὸν μὴ ἀφήσαντες νὰ διαφύγῃ ἡ περίστασις, μὴ ἀφήσαντες ἐλευθέραν τὴν φυγὴν τοῦ Δομηνίκου· ἀλλὰ δὲν ἦσαν πλέον κύριοι τῆς τύχης αὐτοῦ· ἐνώπιον δὲ τοῦ δημάρχου εἰς τὸ ἑξῆς ἔμελλε νὰ λάβῃ πέρας ἡ ὑπόθεσις, ὡς τὸ εἶχεν εἰπεῖ ὁ Μαλιπιέρος.

Τὸ αὐτὸ αἴσθημα κατεῖχε καὶ τὸν Ὑάκινθον, ὅστις μᾶλλον τεταραγμένος τῶν ἄλλων κατηρᾶτο τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἔτρεχε πρὸς τὸν δὸν Βλάσιον καὶ πρὸς τόσους ἄλλους συντρόφους πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἀγνώστου. Ἂν τὸν κατεδίωκε καὶ τὸν κατελάμβανε μόνος, οὐδὲν ἐκ τούτων ἤθελε συμβῆ. Ἀνησμονῶν τὴν ἀνεύρεσιν τῆς Νίνας καὶ τὴν εἰς τὴν Θηρεσίαν μετὰ μικρὸν ἀπόδοσιν αὐτῆς, δὲν ἔβλεπε τότε παρὰ τὴν λύπην της, διότι αὕτη εἰς τὴν λέξιν, *προγεγραμμένος* καὶ εἰς τὴν κίνησιν ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον νὰ συλλάβωσι τὸν πατέρα της, ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ δυσυχοῦς πατρός της πλήρης θλίψεως καὶ ἀπελπισίας.

Ὁ Φάβιος, θὰ τῷ διατηρήσωμεν ἔτι τοῦτο τὸ ὄνομα, οὐδαμῶς ἐζήτησε ν' ἀρνηθῇ τὴν ταυτότητά του. Ὅ τι ἐφοβεῖτο συνέδη· οἱ κίνδυνοι, περὶ ὧν διελέγετο μετὰ τοῦ τέκνου του, εἶχον πραγματοποιηθῇ· ὁ μυστηριώδης πέπλος, δι' οὗ ἐκαλύπτετο καὶ ὅστις παρεκίνησεν αὐτὸν ν' ἁρπάσῃ καὶ ἔχῃ νὰ ζητήσῃ τὴν Νίναν, ὁ πέπλος οὗτος διεσχίσθη· τὸ βάραθρον, τὸ ὁποῖον ἐφοβεῖτο, ἠνεῴχθη πρὸ τῶν ποδῶν του καὶ ἤδη ἐδυθίζετο ἐν αὐτῷ. Βλέπων δὲ ὁ ταλαίπωρος ἁπάσας αὐτοῦ τὰς προσπαθείας προβεβομένας, καμφθεὶς ὑπὸ τὸ βάρος τῆς δυστυχίας του καὶ καταβληθεὶς ὑπὸ τῆς καταστροφῆς ὅλων του τῶν ἐλπίδων, ὑπέκυπτεν ἀμαχητὶ εἰς τὸ πεπρωμένον καὶ ὑπέφερεν ἐν σιγῇ τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιφυλαχθεῖσαν δι' αὐτὸν τύχην.

Ἀλλὰ συγχρόνως καίτοι ἀσθενέστατος πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς κατὰ τῆς τύχης πάλης, δὲν κατεδέχετο νὰ ταπεινωθῇ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων· ἔκυπτε μὲν τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ,

(1) Σελ. 81 Δ'. τόμου.

δὲν ἤνοιγεν ὅμως τὰ χείλη του ὅπως ἱκετεύσῃ τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὸν θνητούς.

Καὶ θλίβων μόνον ἐπὶ τῆς καρδίας του τὸ τέκνον, τοῦ ὁποίου τὰ δάκρυα ἔκαιον τὰς παρειάς του, τὸ κατεθώπευεν ὁμιλῶν εἰς αὐτὸ μετὰ φωνῆς ταπεινῆς.

Ἐφαίνετο λανθανόμενος τῶν συμβαινόντων· τόσον ἦτο προσηλωμένος εἰς τὸ τέκνον του· ἐθλίβετο δὲ μόνον τὰ μέγιστα, διότι μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἐπανεῦρε τὴν θυγατέρα του διά τινας μόνον ὥρας· ἰδού, ὅτι ἔμελλον νὰ τὸν ἀποχωρήσωσι πάλιν ἀπ' αὐτῆς, ἴσως δὲ διὰ παντός! Γοερὰ σκέψις κατασπαράττουσα τὴν καρδίαν του.

Τότε ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὁ τόσον κύριος ἑαυτοῦ, ὁ διατηρῶν διὰ τῆς σιωπῆς τὴν ὑπεροφάνειάν του, ὁ φαινομένος πάντη ἀτάραχος, ὁ ἄνθρωπος οὗτος αἴφνης ἐταράχθη· ᾐσθάνθη τι ἐν ἑαυτῷ ῥηγνυόμενον καὶ πικρὰ δάκρυα ἀνέβλυσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του, πρὸ πολλοῦ ἀπεξηραμένων.

— «Ὦ! πάτερ, τῷ ἔλεγεν ἡ Νίνα· τί σὲ θέλουσι λοιπὸν οὗτοι; Δὲν θὰ σὲ κακοποιήσωσι, διότι ὁ Ὑάκινθος εἶνε μετ' αὐτῶν.. Πρὸς τούτοις ἅπαντες μοὶ εἶνε γνωστοὶ καὶ μὲ ἀγαπῶσι· ἀλλὰ τί θέλουσι καὶ διατί διαλέγονται περὶ ἐγκλημάτων, περὶ προγραφῶν καὶ περὶ κρατήσεως;

—Μὴ ἀνησυχεῖς, προσφιλέστατόν μοι τέκνον· παρεννόησις μόνον ὑπάρχει, ἥτις ὅσον οὔπω θὰ σαφηνισθῇ ὅταν ἔλθῃ ὁ δήμαρχος· ἡσύχασον· ἰδού, ἰδέ, ἐγὼ εἶμαι ἀτάραχος.

— Ἀλλὰ κλαίεις!

— Ὄχι· ἰδέ· καὶ προσεπάθησε νὰ μειδιάσῃ, ἀλλ' ὑπέφερε δεινῶς.

Τοιαῦται στιγμαὶ ἔχουσι βάρος ἀβάστακτον· μηκυνόμεναι θὰ ἐπέφερον τὸν θάνατον· εὐτυχῶς ὅμως δὲν διαρκοῦσιν ἐπὶ μακρόν.

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Προσέγγισις τῆς νυκτός.

Ὁ δήμαρχος, εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς κρατήσεως τοῦ μαύρου ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἰωάννας, δὲν εὐράδυνε νὰ φθάσῃ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ δὸν Γαϊτάνου, τοῦ εὐσεβοῦς βενεδικτίνου.

Ἐπιστρέφων οὗτος ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Θηρεσίας, διέβη διὰ τοῦ μέρους, ἔνθα εὑρίσκετο ὁ δήμαρχος, ὅστις, εὐτυχὴς διότι δὲν ἐβάδιζε μόνος, τὸν ἐκράτησε συνοδοιπόρον.

Ἰδὼν ὁ Φάβιος τὸν σεβάσμιον μοναχὸν ηὐχαρίστησε τὸν Θεόν. Ἡ παρουσία αὐτοῦ δὲν παρεῖχε μὲν ἀκόμη ἐλπίδα, παρεῖχεν ὅμως τοὐλάχιστον ἀκτῖνας ἐλπίδος.

Λέξεις τινὲς μόνον ἤρκεσαν ἵνα ἐξηγήσωσιν εἰς τὸν δὸν Γαϊτάνον καὶ εἰς τὸν δήμαρχον τὰ διατρέξαντα.

Οὗτος, εἴπομεν ἀνωτέρω, ἂν δὲν ἦτον ἐκ τῶν δυναμένων νὰ ὀνομασθῶσι γενναῖοι καὶ αὐστηροὶ διοικηταί, ἦτον ὅμως ἄνθρωπος εἰρηνικὸς, μετριόφρων καὶ ἀγαπῶν νὰ κάμνῃ τὸ καλόν· ὥστε ἐξέτασε τὰ πράγματα μετὰ προσοχῆς καὶ ἀκριβείας.

Ἐρωτήσεις τινὲς ἀποτανθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Φάβιον, ὅ τι ἔμαθε παρὰ τοῦ Ὑακίνθου, ὅ τι προσέθεσαν καὶ οἱ ἄλλοι, πάντα ταῦτα τῷ ἀπέδειξαν ὅτι ἠπατᾶτο μέχρι τοῦδε, ταυτίζων τὸν μαῦρον ἄνθρωπον μετὰ τῶν δύο ὑπ' αὐτοῦ τὴν πρωΐαν ὀρθέντων λῃστῶν καὶ ὅτι ὁ Φάβιος ἦτο τῷ ὄντι ὁ πατὴρ τῆς Νίνας. Ἀλλά, τοῦ ζητήματος τούτου διασαφισθέντος, ἔμενεν ἔτι ἄλλο τι ὑπὸ τὸ σκότος· ὅτι δηλαδὴ ὁ Φάβιος οὐδεὶς ἄλλος ἦτον ἢ ὁ Δομήνικος, ὁ δὲ Δομήνικος ἦτον ἐπιφορτισμένος μὲ ἔγκλημα, καταδεδιωγμένος, προγεγραμμένος.

Τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ εἰς τοιαύτην περίστασιν ὁ δήμαρχος, εἰμὴ νὰ παραδώσῃ τὸν Δομήνικον εἰς τὴν Φλωρεντινὴν ἀρχήν;

Ἐνταῦθα ἐμεσολάβησεν ὁ δὸν Γαϊτάνος.

— Προσέξατε, κύριε δήμαρχε, τῷ λέγει· προσέξατε μὴ ὁ ὑπέρμετρος ὑμῶν ζῆλος πρὸς τὴν δικαιοσύνην σᾶς κάμῃ νὰ προσκρούσητε εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν δικαιοσύνην. Ἄνθρωπος εὑρίσκεται ἐνώπιον ὑμῶν, ὅστις ὁμολογεῖ ἑαυτὸν ἀθῶον. Κατηγορία ἐπιβαρύνει αὐτόν, καὶ ὑμεῖς μέλλετε νὰ τὸν καταδικάσητε. Λοιπόν! ἐὰν ὁ λόγος ταπεινοῦ καὶ ἀσήμου μοναχοῦ ἔχῃ ἐπιρροήν τινα ἐνταῦθα, σᾶς βεβαιῶ ἐν τιμῇ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ καθήκοντός μου, ὅτι πιστεύω τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἀθῶον.

— Ἀθῶον! Αἰδεσιμώτατε, καὶ πῶς τὸ ἠξεύρετε;

— Δὲν θὰ ἠδυνάμην ἴσως ἐνταῦθα νὰ ἀποδείξω τοῦτο· ἀλλὰ νηπιόθεν ὁ Δομήνικος μοὶ εἶνε γνωστός. Ἰδοὺ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς βλέπετε, εἰς τὸ βάθος τοῦ μοναστηρίου μου, μακρὰν τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, ζῶ μετὰ τῶν βιβλίων μου, ὑπηρετῶν τὸν Κύριον μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου. Ἀλλὰ μὴ νομίζετε ὅτι ἡμεῖς οἱ μοναχοί, ἐπειδὴ δὲν ζῶμεν ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου, ἐλησμονήσαμεν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπαύσαμεν ἀπὸ τὸ νὰ γνωρίζωμεν καὶ νὰ ἐκτιμῶμεν αὐτοὺς κατ' ἀξίαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνοίγονται, ὅταν ἀποσυρώμεθα ἐν τῇ ἐρημίᾳ· τὸ πνεῦμα διαφωτίζεται διὰ τῆς μελέτης καὶ ἀπομακρυνόμενός τις τῆς κοσμικῆς τύρβης κρίνει ἀπαθέστερον περὶ τῶν πραγμάτων.

Πρὸ δέκα ἑπτὰ ἐτῶν διεμαρτυρήθην ἤδη ὑπὲρ τοῦ Δομηνίκου· ἀλλὰ ἐν μέσῳ τῆς ἐξάψεως τῶν πνευμάτων τῆς ἐγερθείσης ὑπὸ τοῦ προκατόχου ὑμῶν, ὅστις δὲν ἦτον ἴσως . . . πλὴν ὀφείλομεν, νὰ σεβώμεθα τοὺς ἀποθανόντας. Τέλος ἡ τότε διαμαρτύρησίς μου οὐδὲν ἐπήνεγκεν ἀποτέλεσμα. Σήμερον ἀνανεόνω αὐτὴν ἐνώπιον ὑμῶν. Καθ' ὅλον τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Δομήνικος ἔζησεν εἰς Βουονκονβέντον, οὐδὲν τῆς κατηγορίας ταύτης ἄξιον ἔπραξεν. Ἐπικαλοῦμαι ἐνταῦθα τὴν μαρτυρίαν ὅλων ὅσοι ἐξ ὑμῶν τὸν ἐγνώρισαν.

— Εἶνε ἀληθές, εἶπόν τινες τῶν χωρικῶν.

— Δὲν ἐβοήθει πάντοτε πρῶτος τοὺς ὄντας ἐν ἀπορίᾳ; δὲν ἀνεκούφιζε τοὺς ὄντας ἐν τῇ θλίψει; Ἡ τοῦ χαρακτῆρος του μετριοφροσύνη δὲν ἦτο τοῖς πᾶσι γνωστή; Ἂν δὲ ἔφερεν ὅπλα κατὰ τοῦ γαληνοτάτου μεγάλου δουκός, ἔφερεν αὐτὰ πρὶν ἢ γίνῃ αὐτοῦ ὑπήκοος καὶ ὅτε τὰ σύνορα τῆς Σιέννης ἦσαν ἔτι ἐλεύθερα.

— Εἶνε ἀληθές, Πάτερ, εἶνε ἀληθὲς ἀπεκρίθησαν ὅλοι οἱ παριστάμενοι.

— Μοὶ εἴχετε ζητήσει ἀποδείξεις τῆς ἀθωότητός του· δὲν ἔχω

τοιαύτας, σᾶς ἔλεγον, Ἀλλὰ τρανωτάτη ἀπόδειξις αὐτῆς δὲν εἶνε αὐτὴ ἡ ζωή του; Ὁ βαδίζων ἐν τῇ ὁδῷ τῆς δικαιοσύνης, ἐδυθίσθη αἴφνης εἰς τὰ βάραθρα τοῦ ἐγκλήματος; Ἡ ἀνοιγομένη πρὸς ἐλεημοσύνην χεὶρ ἐκλείσθη αἴφνης ἐπὶ ἐγχειριδίου; Σᾶς τὸ εἶπον ἤδη, ὁμολογῶ καὶ ἐπαναλαμβάνω ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀπάντων ὑμῶν ὅτι πέπεισμαι περὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ ἀνδρός.

Ὁ Φάβιος ἐπλησίασε τὸν Βενεδικτῖνον καὶ ἠσπάσθη τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου του. Ἔπειτα δὲ ἐγερθεὶς ὡμίλησε καὶ αὐτὸς ὡς ἑξῆς:—

— «Κύριε δήμαρχε, ὀμνύω καὶ ἐγὼ ὅτι εἶμαι ἀγνὸς τῆς κατ' ἐμοῦ κατηγορίας. Ἴδού πῶς τὸ πρᾶγμα συνέβη. Ὅτε εὑρέθη ἐν τῇ χαράδρᾳ τὸ πτῶμα ἑνὸς ξένου, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσον ἄγνωστος εἰς ἐμὲ ὅσον καὶ εἰς ὑμᾶς, ἀγνοῶ πόθεν ὁρμώμενος ὁ δήμαρχος, (ὁ Θεὸς συγχωρήσαι αὐτῷ), ἐκατηγόρησεν ἐμέ· μὴ ἀπολογηθέντος μου δὲ τότε, ἐπιστεύθη ἡ κατ' ἐμοῦ κατηγορία. Σᾶς βεβαιῶ ἐν τούτοις ὅτι ἡ μόνη αἰτία ἦτον ὅπως μὲ ἐκδικηθῇ δι' ἄρνησίν τινα, τὴν ὁποίαν ποτὲ τῷ εἶχα κάμει. Κατηγορηθεὶς ἀδίκως καὶ καταδιωχθεὶς διὰ τῆς βίας ἠναγκάσθην νὰ φύγω. Ἐξετάσατε τὴν ἔκτοτε ζωήν μου. Ἀπορρηθεὶς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἐσπούδασα τὴν γλυπτικήν. Ἴσως τὸ ὄνομα Φάβιος, τὸ ὁποῖον ἔλαβον τότε, δὲν εἶνε ὅλως διόλου ἄγνωστον εἰς Ρώμην καὶ εἰς Βολσέναν· δὲν θὰ σᾶς εἴπω ὁποίας δυστυχίας ἀπήντησεν ἡ ζωή μου καὶ ὁποῖαι θλίψεις ἐπίκρανάν τὰς ἡμέρας μου· ἀλλ' ὅ τι δύναμαι νὰ ὁμόσω ἐνώπιον ὑμῶν εἶνε ὅτι, ἂν ἡ δυστυχία παρεκάθησε παρ' ἐμοί, τὸ ἔγκλημα ὅμως οὐδέποτε ἐμόλυνε τὴν ψυχήν μου ».

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐρώτισαν τὸν Ὑάκινθον· ὅ τι παράδοξον εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ προσκυνητοῦ ἐλθόντος τὴν πρωΐαν εἰς τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ, ἐσχρηνίζετο νῦν εἰς αὐτόν. Διὰ τῆς αἰφνιδίου δὲ μεταβολῆς τῆς ἐπελθούσης εἰς τὸν συνειρμὸν τῶν ἰδεῶν του, ἀμέσως ἐπίστευσεν εἰς τὴν ἀθωότητα τοῦ Δομηνίκου. Ὅλαι αἱ κατ' αὐτοῦ προλήψεις κατέπεσαν συγχρόνως· ἅπασα ἡ ἀλήθεια ἀνεκαλύφθη αὐτῷ δι' ἑνὸς μόνου βλέμματος καὶ διὰ ταχέος ἅλματος εὑρέθη εἰς τὴν ἀντίθετον τῶν πραγμάτων ἄκραν, τὰ ὁποῖα πρότερον τῷ εἶχον φανῇ ὑφ' ὅλως ἀλλοίαν ἔποψιν.

Ὅθεν ὁ Ὑάκινθος ἤνωσε τὴν φωνήν του μὲ τὴν τῶν χωρικῶν καὶ τοῦ δὸν Γαϊτάνου, ὅστις ἐπανελάμβανεν·

— Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε ἀθῶος· ἄφετέ τον νὰ ὑπάγῃ ἐν εἰρήνῃ.

— Ναί, αἰδεσιμώτατε Πάτερ, εἶπεν ὁ δήμαρχος· ἂν ὅμως ἡ καλοκαγαθία καὶ εὐσπλαγχνία ὑμῶν σᾶς ἀπατᾷ, ἂν ἦνε ἔνοχος;

— Ὑποθετέον ὅτι εἶνε καὶ ἔνοχος· ἔγκλημα ἀναπόδεικτον, ἔγκλημα ἐξιλεωθὲν ὑπὸ δεκαεπταετοῦς ἐξορίας δὲν δύναται νὰ τῷ συγχωρηθῇ;

— Αἰδεσιμώτατε, ὁμιλεῖτε ὡς ἐκκλησιαστικός, ὡς λειτουργὸς Θεοῦ εὐσπλάγχνου καὶ εἰρηνικοῦ· ἀλλ' ἴσως οἱ κανονισμοὶ πάντες δὲν σᾶς εἶνε γνωστοί· ἐπιτρέψατέ μοι δὲ νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ἀναδεχόμενος τὴν συγγνώμην ταύτην ἤθελον παραβῆ τὰ καθήκοντά μου ἀπέναντι τοῦ ἐξοχωτάτου ἡμῶν πρίγκηπος, ὃν σκέποι ὁ Ὕψιστος! ἐμπιστευθέντος μοι τὸ ὑπούργημα τοῦτο, ἵνα καταστήσω σεβαστὰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ. Ἐπεθύμουν, τὸ ὁμολογῶ, νὰ συγχωρήσω τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μοὶ εἶνε ἀδύνατον. Δώσατέ μοι ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητός του, ἀπόδειξιν, ἐννοῶ, θετικήν, βεβαίαν καὶ οὐχὶ τοιαύτην, ὁποίαν ἡ εὐσπλαγχνία ὑμῶν ἤθελε μοὶ προτείνει· τότε θὰ λογισθῶ εὐτυχὴς ἀναμφιβόλως. Ἀλλ' ἐλλείψει τοιαύτης, δὲν δύναμαι να δεχθῶ οὐδεμίαν εὐθύνην. Ἀποδείξεις τοιαύτας δύνασθε νὰ παρουσιάσητε;

Ὁ Φάβιος ἐθεώρησε τὸν Βενεδικτῖνον· οὗτος ὅμως ἐσιώπα.

— Ἐλπίζετε νὰ παρουσιάσητε τοιαύτην;—ἐξηκολούθησεν ὁ δήμαρχος.

— Μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει, ἀπεκρίθη ὁ μοναχὸς κλίνων τὴν κεφαλήν.

— Λοιπὸν δὲν δύνασθε νὰ μὲ ἐλέγξητε, αἰδεσιμώτατε Πάτερ, προσέθηκεν ὁ δὸν Βλάσιος, ἂν ἐκπληρῶ τὸ καθῆκόν μου καὶ ἀποδίδω δικαιοσύνην.

Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν Φάβιον, τῷ εἶπε.

— Δομήνικε, ἐσο βέβαιος ὅτι μετὰ λύπης βλέπω τὰ συμβαίνοντα· ἀλλὰ ταῦτα ὑπερτεροῦσιν ἐμοῦ. Εἶσαι αἰχμάλωτος.—Σεῖς δὲ ἀγρυπνεῖτε ἐπ' αὐτοῦ, εἶπεν εἰς τοὺς χωρικούς, ἕως ὅτου ἀναφέρω περὶ τούτου εἰς Φλωρεντίαν.

Ἡ διαταγὴ αὕτη ἦτον ἀνωφελής, διότι ὁ Φάβιος δὲν ἐσκέπτετο πλέον οὔτε περὶ φυγῆς, οὔτε περὶ ἀντιστάσεως. Ἠττηθείς, ἐκουσίως παρεδίδετο.

Τότε δὲ ἐπανέλαβον πάντες βραδέως τὴν εἰς Βουονκονβέντον ἄγουσαν ὁδόν.

Ὁ δὸν Γαϊτάνος ἐβάδιζε πλησίον τοῦ αἰχμαλώτου, ὑποστηρίζων αὐτὸν διὰ τῶν λόγων ἐκείνων τῆς θρησκείας τῶν καταπραϋνόντων πάσας τὰς θλίψεις. Ὁ Ὑάκινθος ἵστατο ὡσαύτως πλησίον του, κρατῶν ἐκ τῆς χειρὸς τὴν Νίναν, ἥτις ἔκλαιε καὶ προσεκολλᾶτο εἰς τὸν χιτῶνα τοῦ πατρός της.

Ἡ ἑσπέρα ἐπλησίαζεν· ἡ πορεία αὕτη ἦτο πένθιμος. Πάντες εἶχον κεκυφυῖαν τὴν κεφαλήν, ἐκτὸς δὲ τῆς φωνῆς τοῦ μοναχοῦ διακοπτομένης ἐνίοτε ὑπὸ λόγων σοβαρῶν τοῦ Φαβίου, ὑπὸ λέξεών τινων τοῦ Ὑακίνθου πρὸς τὸ κοράσιον καὶ ὑπὸ τῶν κλαυθμῶν τούτου, οὐδεὶς ἐτάραττε τὴν γενικὴν σιωπήν· ἀλλ' ἐν τῇ σιωπῇ ταύτῃ ὑπῆρχέ τι καταθλιπτικὸν πηγάζον ἐκ τύψεων τοῦ συνειδότος.

Καὶ ἐντοσούτῳ ἕκαστος εἶχεν ἐκπληρώσει τὸ καθῆκον αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ δυστυχία τοῦ ἀνδρὸς τούτου καθίστα εἰς πάντας κοπιῶδες καὶ μοχθηρὸν τὸ καθῆκον τοῦτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ἡ τοῦ θνήσκοντος ὁμολογία ἀποδίδουσα τὴν ζωήν.

Ἡ συνοδία εἶχε φθάσει εἰς ὀλίγην ἀπὸ τοῦ Βουονκονβέντου ἀπόστασιν καὶ ἠδύναντο ἤδη νὰ θεωρῶσι τὰς πρώτας τοῦ χωρίου οἰκίας, ὅτε κραυγαὶ ἐκβληθεῖσαι ὄπισθεν αὐτῶν διήγειραν τὴν προσοχὴν πάντων.

Αἱ κραυγαὶ αὗται ἦσαν αἱ τῶν χωρικῶν τοῦ ἑτέρου λόχου, οἵτινες ἀναχωρήσαντες συγχρόνως εἶχον διευθυνθῆ πρὸς τὰ ὄρη ζητοῦντες τοὺς τόσον τρομεροὺς διὰ τὸν δήμαρχον λῃστάς.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς φέροντας τὸν μαῦρον ἄνθρωπον οὗτοι ἐβάδιζον θορυβωδῶς καὶ ὡς εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς ἐκδρομῆς των. Πρᾶγμα παράδοξον! ἔφερον ἕνα πληγωμένον.

Οἱ τοῦ δὸν Βλασίου ἄνθρωποι ἠδύναντο ἤδη νὰ ἴδωσί τινας μεταξὺ αὐτῶν σκόνοντας ἐπὶ φορείου αὐτοσχεδίου ἐκ λογχῶν καὶ ροπάλων, δι' ὧν ἦσαν ὡπλισμένοι, ἄνθρωπον ἐκτάδην κείμενον ἔχοντα τὴν κεφαλὴν ἐρριμμένην ὄπισθεν καὶ τοὺς βραχίονας κρεμαμένους ἔξωθεν τοῦ φορείου, κινουμένους καὶ πίπτοντας εἰς ἕκαστον βῆμα τῶν κρατούντων τὸ φορεῖον.

Εἰς τὴν θέαν ταύτην ὁ δήμαρχος καὶ οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν ἐστάθησαν.

Ἀφοῦ δὲ ὁ δεύτερος οὗτος λόχος ἐπλησίασε περισσότερον καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ διακριθῶσι τὰ πρόσωπα καὶ αἱ ἐνδυμασίαι των· εἷς ἐξ αὐτῶν ἐκυμάτισεν εἰς τὸν ἀέρα τὸ κάλυμμά του, φωνάζων «Ζήτω! (Evviva!) Ἔχομεν τὸν ἕνα!»

Μετ' ὀλίγον δὲ ἔγινε γνωστὸν εἰς πάντας ὅτι ὁ ἐπὶ τοῦ φορείου κείμενος ἔφερε τὴν ἐνδυμασίαν λῃστοῦ.

Ἀφοῦ τέλος πάντων οἱ λόχοι ἠνώθησαν, ὁ δὸν Βλάσιος ἀνεγνώρισε μετὰ βεβαιότητος τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν λῃστῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἰδεῖ τὴν πρωΐαν.

Ἀπογυμνωθεὶς τῆς μαχαίρας, τῆς σπάθης καὶ τῶν πιστολίων του, τὰ ὁποῖα ἔφερον οἱ χωρικοί, ἔκειτο ὕπτιος ἐπὶ τοῦ φορείου, τὰ ἐνδύματά του ἦταν αἱματόφυρτα, τὸ δὲ αἷμα ἔρρεεν ἐξ εὐρείας καὶ εἰδεχθοῦς πληγῆς ἐν τῷ στήθει αὐτοῦ.

Ἡ ζωὴ ἀπήρχετο μετὰ τοῦ αἵματος καὶ ἦτον εἰς πάντας φανερὸν ὅτι μετ' ὀλίγας ὥρας ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἤθελεν ἐκπνεύσει· ἐν τούτοις οἱ ὀφθαλμοί του ἡμίκλειστοι διετήρουν ἔτι ἀγρίαν καὶ ἀγέρωχον ἔκφρασιν, ὅσον πλησίον καὶ ἂν ἐφαίνετο τοῦ θανάτου.

Οἱ φέροντες αὐτὸν διηγήθησαν τὰ γενόμενα. Διευθυνόμενοι δηλ. πρὸς τὸ ὄρος παρετήρησαν ἄνθρωπον ἐκτάδην κείμενον, λελουμένον εἰς τὸ αἷμά του· λείψανόν τι θερμότητος καὶ ἀσθενοῦς ἀναπνοῆς ἐμαρτύρει ὅτι ἔζη ἀκόμη. Ὑπολαμβάντες δὲ ὅτι αὐτὸς ἦτον εἷς τῶν λῃστῶν, τοὺς ὁποίους ἐζήτουν, ἔθεσαν τὸ σῶμά του ἐπὶ φορείου, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ κατεσκεύασαν. Ὁ ἐκ τῆς ὁδοιπορίας κλονισμὸς καὶ ὁ δροσερώτερος τῆς ἑσπέρας ἀὴρ τὸν ἐζωογόνησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον· ἀνέλαβε σχεδὸν τὰς αἰσθήσεις του· ἀλλ' ἦτο ἀπίθανον ὅτι ἤθελε ζήσει. Πρὸς τούτοις ἠγνόουν, ποῖος τὸν εἶχε φέρει εἰς τοιαύτην κατάστασιν.

Ἡ διήγησις αὕτη ἔγινε μὲ ὅσας παρεκβάσεις καὶ μὲ ὅσην ἀπεραντολογίαν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ. Ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς ἀναγκαῖον νὰ διηγηθῶσι τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πράξεών των λεπτομερῶς ὅπως δώσωσιν εἰς ἑαυτοὺς περισσοτέραν σπουδαιότητα.

Ἐνῷ οὗτοι ὡμίλουν, ὁ πληγωμένος ἐφαίνετο οὐδὲν ἀκούων. Ἡ κατάστασίς του ἐχειροτέρευεν.

— Ἀλλ' ἀποθνήσκει! ἀνέκραξεν ὁ Φάβιος. Πρέπει ν' ἀνοιχθῶσι τὰ ἐνδύματά του, νὰ δεθῇ ἡ πληγή του... ναί, ἰδοὺ αὐτὸν ἐλαφρύνει.. λάβετε τὸ τονικὸν (cordial) τοῦτο, τὸ ὁποῖον θὰ τῷ ἀποδώσῃ μικρὰς δυνάμεις· πρέπει νὰ πίῃ ὀλίγον.»

Ἐξαγαγὼν δὲ ἐκ τοῦ δισακκίου του μικρὰν φιάλην πλήρη ἐρυθροχρόου ὑγροῦ, τὴν ἔδωσεν εἰς τὸν Γαϊτάνον.

Οὗτος δὲ πλησιάσας τὸν πληγωμένον ἠνώρθωσε τὴν κεφαλήν του καὶ τῷ ἔδωκε νὰ πίῃ σταγόνας τινὰς τοῦ ὑγροῦ.

Ὁ λῃστὴς ἠνορθώθη ὀλίγον στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος του.

— Εὐχαριστῶ, λέγει. Ὦ! τοῦτο μὲ ὠφελεῖ... Τὸν συνέλαβον καὶ ἐκεῖνον;

— Ποῖον;

—Τὸν Σπετσαφέρρον, τὸν κατηραμένον.. ὁποῖος μὲ ἐπλήγωσε.

— Ποῖον λοιπόν; τὸν συνένοχόν σου; ἠρώτησεν ὁ δήμαρχος, προχωρῶν ὀλίγον.

Ὁ πληγωμένος τὸν ἀνεγνώρισεν.

— Ὦ! εἶσθε Ὑμεῖς; τῷ λέγει· ναί, ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον γνωρίζετε, τὸν συνέλαβον;

— Ὄχι, ἀκόμη· ἀλλὰ θὰ συλληφθῇ καὶ αὐτός.

— Ὁ σατανᾶς νὰ σᾶς ἀκούσῃ!... Τὸ ἀργύριόν σας, ὡς βλέπετε, ἐπέρερε ταῦτα... Βαλάντιον τοῦ διαβόλου!.. Θελήσαντες νὰ διαμοιρασθῶμεν τὰ ἐν αὐτῷ... διεφωνήσαμεν.. ἔσυρε τὸ ξίφος... ὡς προδότης... καὶ... πρὶν συνηθῶ νὰ προφυλαχθῶ.... μὲ ἐκτύπησε.... κατηραμένος!.... Ὦ! πόσον ὑποφέρω!.... »

Ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς πληγῆς του. Οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου του ἦσαν συνεσταλμένοι.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην παρετήρησε τὸν Γαϊτάνον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἰδεῖ. ἀλλ' ἄνευ προσοχῆς· τὴν φορὰν ὅμως ταύτην, τὸν παρετήρησε καλῶς.

— Πάτερ μου, τῷ λέγει.... ἔπραξα πολλὰ κακά... Τώρα ἀποθνήσκω.... δύναμαι ἄραγε νὰ ἐλπίσω συγγνώμην παρὰ τοῦ Θεοῦ;

— Ὁ Θεὸς συγχωρεῖ πάντας τοὺς εἰλικρινῶς μετανοοῦντας, ἀπεκρίθη ὁ μοναχός.

— Πάτερ μου, πλησίασον.... διάλλαξόν με λοιπὸν μετ' αὐτοῦ... Ἀλλά... αἱ δυνάμεις μου ἐξαντλοῦνται... ἀκόμη νὰ πίω ὀλίγον.

Ὁ Φάβιος ἐπλησίασεν αὐτὸν κρατῶν τὸ φιάλιον, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει ὀπίσω.

Ἐνώπιον τοῦ ἐκπνέοντος κακούργου οἱ χωρικοὶ ἐλησμόνησαν πᾶσαν ἄλλην σκέψιν· ὁ θάνατος, ὅταν ὁμιλῇ, ἀποσπᾷ πᾶσαν ἄλλην φωνήν· δὲν ἐσυλλογίζοντο πλέον τὸν Φάβιον· ἠδύνατο τότε οὗτος νὰ δραπετεύσῃ· ἀλλ' οὔτε τῷ ἦλθε κἂν ἡ ἰδέα. Ἐπλησίασε λοιπὸν τὸν θνατιῶντα.

— « Τίς εἶνε οὗτος; εἶπεν ἐκπλαγεὶς ὑπὸ τῆς ἐνδυμασίας τοῦ προσκυνητοῦ καὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου του.

— Ἄθλιος, ὅστις μετ' ὀλίγον θὰ σὲ συναντήσῃ, ἀπεκρίθη εἷς τῶν χωρικῶν. Κατηγορεῖται ὡς δολοφόνος.

— Αὐτός! δὲν τὸν γνωρίζω. Τὸ ὄνομά του;

— Δομήνικος Φρέδης, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός.

— Μήνικος.... ἐκ Βουσκονδέντου;

— Ναί.

— Καὶ ποῖον λοιπὸν ἐφόνευσε;
— Κατηγορεῖται, λέγουσιν, ὡς φονεύσας ξένον τινὰ εὐγενῆ.
— Ἐνταῦθα;
— Ναί.
— Ἐσχάτως;
— Πρὸ δέκα ἑπτὰ ἐτῶν.

Τὸ πρόσωπον τοῦ λῃστοῦ ἔλαμψε καὶ ἐπὶ τοῦ ἄχρου αὐτοῦ χείλους ἀνέτειλε διά τινα στιγμὴν μειδίαμα ἐλαφρόν· ἐπροσπάθησε νὰ ἐγερθῇ περισσότερον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη καὶ ἐπανέπεσε.

— «Νὰ πίω» ἐψιθύρισεν.

Ὁ Φάβιος τῷ ἔδωκεν ἀκόμη σταγόνας τινὰς καὶ μετὰ μικρὸν ὁ λῃστὴς ἀναλαβὼν ἀρκετὴν δύναμιν ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν διάλογον, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο λίαν ἐνδιαφέρων αὐτόν, εἶπε.

— Ποῦ ἀνευρέθη τὸ πτῶμα;
— Ἐν τῇ χαράδρᾳ, πλησίον τοῦ ποταμοῦ.
— Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὀνομάζεται Μήνικος Φρέδης;
— Ναί.
— Καὶ μέλλει νὰ καταδικασθῇ;
— Ἀναμφιβόλως.

Ὁ λῃστὴς ἐμειδίασε πάλιν τὸ αὐτὸ παράδοξον μειδίαμα· ἀλλόκοτος δ' ἔκφρασις χαρᾶς ἔλαμψε πρὸς στιγμὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

— «Μέλλω ν' ἀποθάνω, λέγει, ἐντὸς ὀλίγου... ἀλλ' ὁ Θεὸς μοὶ ἐπιτρέπει νὰ πράξω πρότερον τὸ καλόν ... Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε ἄθωος ... τὸν εὐγενῆ ἐκεῖνον ... ἱππέα Ἱσπανόν ... ἀληθῶς ὡραῖον ἱππέα ... ἐγὼ τὸν ἐφόνευσα ...»

Ὁ Φάβιος ἔπεσε γονυπετής. Οἱ παριστάμενοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσωσι τὸν θαυμασμόν των εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἐκμυσήρευσιν.

— «Ναὶ ἐγώ, ἐξηκολούθησεν ὁ ἀποθνήσκων .... Δύνασθε καλῶς νὰ μὲ πιστεύσητε... δὲν ψεύδεταί τις, ὅταν ἀποθνήσκῃ ..., εἶνε δέκα πέντε ... ναί, δέκα ἑπτὰ τῷ ὄντι ἔτη ... εἶχε χρυσόν ... πολὺν χρυσόν ... Ἦτον ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἐφόνευον ... Τὸν βλέπω ἀκόμη ... τὸν ἐπανεῖδον πολλάκις ἔκτοτε ... Μοὶ εἶχον εἰπεῖ ὅτι ἄλλος τις ... κάτοικος τοῦ Βουονκονβέντου, καλούμενος Δομήνικος, συνελήφθη ἀντ' ἐμοῦ ... Τοῦτο μὲ εἶχεν ἐνθαρρύνει ... ἔκτοτε δέ .... Ὦ! αἱ δυνάμεις μὲ ἐγκαταλείπουσι ... μετ' ὀλίγον δὲν θὰ αἰσθάνωμαι πλέον .... Πάτερ μου ... ἐξομολόγησόν με .... ἐνῷ ὑπάρχει ἀκόμη καιρός ... εἶμαι ἀληθῶς μετανοημένος.»

Οἱ παριστάμενοι ἀκίνητοι, κεκυφότες, ἄφωνοι ὑπὸ θαυμασμοῦ. ὁ προσκυνητὴς γονυκλινὴς καὶ θλίβων τὴν χεῖρα τῆς Νίνας, κατηφὴς δι' ὅτι θλιβερὸν ἔβλεπεν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ λελουμένος ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι καὶ ἠμιεξαπλωμένος ἐπὶ τοῦ φορείου, παρ' αὐτῷ δὲ ὁ μοναχὸς ὑποστηρίζων αὐτόν· πέριξ οἱ βράχοι, ἄνωθεν δὲ τῶν κεφαλῶν ὁ κυανοῦς οὐρανός, οὗτινος ἡ λάμψις ἠμαυροῦτο ὑπὸ τῆς μελανοπέπλου νυκτός, προσεγγίσασης ἤδη, ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἠρεμίας καὶ ἀκινησίας ταύτης ἡ φωνὴ τοῦ θνήσκοντος τραχεῖα, διακεκομμένη, μόνη ὑψουμένη ἐν μέσῳ τῆς σιωπῆς πάντων καὶ ἀποδίδουσα εἰς ἕνα δυστυχῆ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ζωήν, ταῦτα πάντα παρίστανον σκηνὴν παράδοξον καὶ καταπληκτικήν.

Συγχρόνως οἱ κώδωνες τοῦ Βουονκονβέντου ἔκρουον τὸν ἑσπερινὸν ὕμνον, ἡ δὲ χάλκινος αὕτη φωνὴ ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν τοῦ λῃστοῦ εἶχε δὲν ἠξεύρω τι παρήγορον καὶ γλυκύ. Ἦτον οὐράνιος σκέψις ἀναμιγνυομένη μετὰ τῶν ἐπιγείων, λόγος προσευχῆς καὶ σωτηρίας ἀνταποκρινόμενος πρὸς τὰς ἐξομολογήσεις τοῦ ἐκπνέοντος.

Πάραυτα διὰ σημείου, δοθέντος ὑπὸ τοῦ δὸν Γαϊτάνου, οἱ χωρικοὶ ἀπεμακρύνθησαν ὀλίγον, ὁ δὲ ἅγιος μοναχὸς ἔμεινε μόνος παρὰ τῷ λῃστῇ καὶ ἠκροάσθη τὴν ἐγκάρδιον αὐτοῦ ἐξομολόγησιν τὴν διὰ τοῦ ἱερέως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ γιγνομένην.

Ὁ δήμαρχος καὶ οἱ χωρικοὶ περικυκλώσαντες τὸν Φάβιον συνέχαιρον αὐτῷ.

— «Εἶσαι ἐλεύθερος, Δομήνικε, τῷ ἔλεγεν ὁ δήμαρχος· αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ ἀθλίου τούτου ἀπέδειξαν τὴν ἀθωότητά σου· μεῖνε μεταξὺ ἡμῶν· θὰ προσπαθήσωμεν νὰ σὲ κάμωμεν νὰ λησμονήσῃς τὰς ὑποψίας μας καὶ τὰς συμφοράς σου.

— Ἡ θυγάτηρ μου, ἀπεκρίνατο ὁ δυστυχής, θὰ ζήσω πλησίον αὐτῆς! Ὦ Θεέ μου! μεγίστην μοὶ χορηγεῖς σήμερον εὐδαιμονίαν! »— Εὐκόλως δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ πλέον τὰ λοιπά. Ἐν βραχυλογίᾳ αἱ δυνάμεις τοῦ λῃστοῦ εἶχον ἐξαντληθῇ ἕνεκα τοῦ ἀγῶνος ὃν κατέβαλε πρὸς συνάρτησιν καὶ ἐκφρασιν τῶν ἰδεῶν του, καὶ ἐξέπνευσε μετ' ὀλίγον εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἱερέως. Ὁ Φάβιος ἐπανέλαβε περιστοιχούμενος ὑφ' ὅλων τῶν χωρικῶν τὴν ὁδὸν τοῦ Βουονκονβέντου· ἡ Νίνα ἦτο νῦν τόσον περιχαρής, ὅσον πρὸ ὀλίγου περίλυπος καὶ πεφοβισμένη. Νὰ ζήσῃ εἰς τὸ ἑξῆς μετὰ τοῦ πατρός της μὴ ἐγκαταλείπουσα τὴν Ῥαφαήλλαν καὶ Θηρεσίαν, ἡ ἰδέα μόνον αὕτη ἐμέθυσκεν αὐτὴν ὑπὸ χαρᾶς. Ὁ Γάκινθος δὲν ἦτον ὀλιγώτερον εὐτυχής.

Οὕτως ἔφθασαν εἰς τὸ χωρίον, ἔνθα ἡ Θηρεσία καὶ ἡ Ῥαφαήλλα ἀνέμενον ἐν μέσῳ τῶν ὀδυρμῶν καὶ τῶν δακρύων.

Δὲν θὰ προσπαθήσωμεν νὰ περιγράψωμεν τὴν μεγίστην εὐδαιμονίαν καὶ ἄρρητον χαρὰν των. Ὑπάρχουσιν αἰσθήματα τόσον εὐφρόσυνα, τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος δύναται μόνον νὰ ἐννοήσῃ, ἡ μήτηρ δὲ μόνη δύναται νὰ διηγηθῇ.

Εἰρήσθω μόνον ὅτι ἡ ἐπάνοδος τοῦ Φαβίου ὑπῆρξεν ἑορτὴ γενικὴ καὶ ὅτι οὗτος χαριζόμενος εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Νίνας, εἰς τὰς παρακλήσεις πάντων, προσέτι δὲ εἰς τὴν μυστικὴν τῆς καρδίας του θέλησιν, δὲν ἐσκέφθη πλέον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Βουονκονβέντον.

ΚΕΦ. ΚΔ'.

Μετὰ τριακόσια ἔτη.

Ἐνταῦθα περαίνεται ἡ ἡμετέρα διήγησις. Αἱ παλαιαὶ περγαμηναὶ ἢ τὰ ἀρχαῖα βιβλία, τὰ ὁποῖα ἀνεδιφήσαμεν ἐπιμελῶς ἵνα ἐπανεύρωμεν συνέχειαν αὐτῆς, σιγῶσιν ὡς πρὸς τὰ ἀκολουθήσαντα πάντα ταῦτα τὰ συμβεβηκότα. Τί ἀπέγινεν ἡ Νίνα; οὐδὲν περὶ

τούτου ἀναφέρουσιν. Ὁ Ὑάκινθος ἐνυμφεύθη τὴν Ῥαφαήλλαν; πιθανόν, ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου οὐδὲν λέγουσιν. Οὔτε περὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ σταδίου τοῦ νέου γλύπτου, οὔτε περὶ τῶν ἔργων τοῦ Φαβίου. Ὁ Βασάριος εἰς τὸ σύγγραμμά του Βίος τῶν ζωγράφων, ἀρχιτεκτόνων καὶ γλυπτῶν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην περὶ τούτου ποιεῖται μνείαν· οὐδὲ ἡμεῖς λοιπὸν δυνάμεθα περὶ τούτου ν' ἀποφανθῶμεν. Ἀναφέρει μὲν Δομήνικόν τινα ἐκ Σιέννης, μεταξὺ τῶν γλυπτῶν τῆς τότε ἐποχῆς καὶ ἴσως οὗτος εἶνε ὁ ἥρως τῆς ἱστορίας ἡμῶν, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ τὸ βεβαιώσωμεν; Ἓν μόνον ἴχνος τῆς διαβάσεώς του ὑπολείπεται ἡμῖν ἐκτὸς τῶν εἴς τινα χειρόγραφα διασωθεισῶν ἐκθέσεων περὶ τῆς ἁρπαγῆς τῆς Νίνας καὶ περὶ τῶν ὅσον ἐδιηγήθημεν. Τὸ ἴχνος λοιπὸν τοῦτο ἵνα ἀποδείξωμεν ἐπιτραπήτω ἡμῖν ν' ἀναβράμωμεν εἰς τὰς ἀτομικὰς ἡμῶν ἀναμνήσεις.

Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς νεότητός μου καὶ ὅτε, μόλις νεανίσκος, διέτρεχον τὰς ὄχθας τοῦ Ὄρβρου καὶ διηρχόμην τὴν ζωγραφικὴν ἐκείνην χώραν, πολλάκις παρετήρησα εἰς Βουσνκονβέντον, εἰς παλαιάν τινα τοῦ χωρίου οἰκίαν, ἀνάγλυφον προσηρμοσμένον ἐντὸς τοῦ τοίχου.

Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο παρίστανε δύο νεανίδας, ὧν ἡ καλλονὴ μὲ ἐξέπληξεν. Ὅτε δὲ κατὰ τύχην ἐγνώρισα τὰ χειρόγραφα, ἐξ ὧν ἠρύσθην ὅλην ταύτην τὴν διήγησιν, τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο μὲ συνεκίνησε ζωηρότερον, διότι ἐν αὐτῷ ἀνεγνώρισα τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Ὑακίνθου, τὸ ὁποῖον ὁ μαῦρος ἄνθρωπος εἶχεν ἰδεῖ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ αὐτοῦ, καὶ τοῦτο παρεῖχεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου νέον θέλγητρον διὰ τὸ ἀνάγλυφον. Προσεκολλώμην εἰς αὐτὸ καὶ οἱ θελκτικοὶ χαρακτῆρες τῶν δύο νεανίδων τόσον ἐνετυπώθησαν εἰς τὴν φαντασίαν μου, ὥστε ἂν τὰς ἔβλεπον διερχομένας ἐνώπιόν μου, θὰ τὰς ἀνεγνώριζον καὶ θὰ τὰς ἐκάλουν κατ' ὄνομα.

Ἡμέραν τινὰ εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βουσνκονβέντου, ἐπέστησα ἰδίᾳ τὴν προσοχήν μου εἰς τὸ ἄγαλμα τῆς Παναγίας, τὸ ὁποῖον ἐκόσμει ἓν τῶν θυσιαστηρίων. Ἐκτὸς τοῦ εὐσεβοῦς αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον διήγειρε τὸ ἄγαλμα τοῦτο, μὲ εἶχε πάντοτε συγκινήσει ἕνεκα τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτοῦ ἀξίας. Ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ ἐξῆς μοὶ ἐνεποίησε μεγίστην ἐντύπωσιν· ὄπισθεν τοῦ ἀγάλματος παρετηρεῖτο κεκρυμμένος ὄγκος μαρμάρου, ὅστις ἐφαίνετο ἀποσπασθεὶς ἔκ τινος μέρους καὶ ἀποτεθειμένος εἰς τὸ βάθος τοῦ περιέχοντος τὸ ἄγαλμα κοιλώματος τοῦ τοίχου. Ὀλίγον θὰ προσεῖχον εἰς τοῦτο, ἂν ἐπ' αὐτῆς τῆς βάσεως τοῦ ἀγάλματος ἀπόσπασμα μαρμάρου δὲν μοὶ ἐφανέρονεν ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρξέ ποτε κόσμημά τι ἀκροτηριασθὲν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ παναδαμάτορος χρόνου. Ἐσκέφθην τότε ὅτι τὸ κεκρυμμένον ὄπισθεν τοῦ ἀγάλματος μάρμαρον ἦτον ἴσως αὐτὸ τὸ ἴδιον, τὸ ὁποῖον ἦτο ποτὲ ἐφηρμοσμένον ἐπὶ τῆς βάσεως· ἀπέσυρα αὐτό. Ἀπροσδόκητος εὐτυχία! τὸ τμῆμα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀνατετραμμένον ἐφαίνετο ἄμορφον, ἦτο γεγλυμμένον, ἠκρωτηριασμένον μὲν ἀλλ' ἔτι ἀναγνωρίσιμον. Παρίστανε προσκυνητὴν γονυπετῆ καὶ κρατοῦντα θυγάτριον εἰς τὰς ἀγκάλας του. Αἱ κεφαλαί, καὶ αὐταὶ καλὴν τύχην, ὀλίγον εἶχον ὑποφέρει· ἡ τοῦ θυγατρίου ἦτον ἡ τελεία εἰκὼν τῆς Νίνας, ὁποίαν μᾶς τὴν εἶχε παραστήσει τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Ὑακίνθου. Δὲν ἐβίστασα πλέον· εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν γλυφὴν ἐπιθυμητὴν παριστάνουσαν τὸν Φάβιον καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ.

Ἀλλὰ τίνος καλλιτέχνου ἦσαν ταῦτα; τὸ ἄγαλμα καὶ τὸ ἀνάγλυφον ἐδήλουν τὴν αὐτὴν γλυπτέδα· ἀπὸ τὸ μεῖζον δ' εὖρος τῆς ἐργασίας, καὶ ἀπὸ τὰς πτυχὰς τοῦ μανδύου τῆς Παναγίας ἀνεγνωρίζοντο ὅτι δὲν ἦσαν τοῦ Ὑακίνθου. Ἀλλὰ τίς λοιπὸν ἦτον ὁ καλλιτέχνης, ὁ κατασκευάσας αὐτά; ἐπιγραφή τις μοὶ τὸ ἐδιδάξεν. Ἐπὶ τῆς τελευταίας πτυχῆς τοῦ μανδύου τῆς Παναγίας ἀνεκάλυψαν τὰς λέξεις ταύτας·

DOMINICUS. ME. FECIT. MDLXXIX.

Ὁ Δομήνικος μὲ ἐποίησε κατὰ τὸ ἔτος 1579.

Ἐπὶ τοῦ βάθρου ἑτέρα τις ἐπιγραφὴ μὲ μεγάλους καὶ ὡραίους ρωμαϊκοὺς χαρακτῆρας ἀφιέρωνε τὸ ἄγαλμα τοῦτο

Εἰς τὴν Παρθένον, παρήγορον τῶν τεθλιμμένων,
ἐλπίδα τῶν ἀπεγνωσμένων.

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΩΝ ΥΔΡΑΥΛΙΚΩΝ ΚΟΧΛΙΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΡΧΙΜΗΔΟΥΣ.

Ἐξεδόθη κατ' αὐτὰς ἡ προαγγελθεῖσα ἔκθεσις τοῦ ἀρίστου ἐν ἰατροῖς ὁμογενοῦς ἡμῶν κ. Ἀντωνίου Ποθητοῦ περὶ τῶν ἐκ τῶν ὑδραυλικῶν κοχλιῶν τῶν Ἀρχιμήδους ὠφελειῶν. Ὁ κ. Ποθητὸς ἀκαμάτως ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἀνακαλύψεως καὶ διὰ παραδειγματικοῦ ζήλου καὶ αὐταπαρνήσεως ἐργασθεὶς ἐπὶ τούτῳ, μὴ ἔχων ἕτερα βοηθήματα ἢ ἐλλιπεῖς τινας καὶ ἀσαφεῖς ἱστορικὰς παραδόσεις, κατώρθωσε τὸν ὃν προὐτίθετο σκοπόν, ὑπισχνούμενον μεγάλας τὰς ὠφελείας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὰ ἐν Μανσούρᾳ τέως ἐπιχειρισθέντα πειράματα αὐτοῦ ἐδικαίωσαν καθ' ὁλοκληρίαν τὰς ἐπ' αὐτῶν προσδοκίας τοῦ κοινοῦ, τὸ εὐάρεστον τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα λεπτομερῶς ἐκτίθεται ἐν τῷ ρηθέντι συγγράμματι, ὅπερ ἐκθύμως συνιστῶμεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν. Αἱ ὑπέρογκοι δὲ καὶ πέραν τῶν δυνάμων τοῦ ἀνδρὸς καταβληθεῖσαι μέχρι τοῦ νῦν θυσίαι ὑπὲρ ὠφελιμωτάτου ἔργου καὶ ἡ ἐπιτυχία, δι' ἧς μέχρι τοῦ νῦν οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ἐστέφθησαν, δικαιοῦσιν ἡμᾶς ν' ἀπευθύνωμεν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν θερμὴν παράκλησιν ὅπως προστατεύσωσι καὶ ἐνισχύσωσιν αὐτὸν ὑπὲρ νέου καὶ ἐντελεστέρου δοκιμίου, ὅπερ ὑπόσχεται νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ κοινόν. Τὴν πρόσκλησιν ἣν ὁ ἐφευρέτης ἀπευθύνει πρὸς ἅπαντα τὸν κόσμον αὐτολεξεὶ καταχωρίζοντες, εὐχόμεθα ὅπως αὕτη εὕρῃ ἠχὼ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν καὶ συγκινήσῃ αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ ἐπιβιωκομένου ἔργου, ὅπερ τιμᾷ καὶ δοξάζει τὴν ἡμετέραν πατρίδα.

« Ἐκ τοῦ μικροῦ δοκιμίου, ὅπερ παρουσιάζω, ἀποδεικνύεται ἄρα τὸ δυνατὸν τοῦ ἀντλεῖν ἄφθονον ὕδωρ δι' ἐλαχίστης δυνάμεως· δὲν ἀποδεικνύεται ὅμως ἐντελῶς δι' αὐτοῦ εἰς τὰ ὅμματα τοῦ κόσμου

ὅτι εἶνε κατορθωτὴ διὰ μικρᾶς ἐπίσης δυνάμεως καὶ ἡ ἀνάβασις τοῦ ὕδατος εἰς ὕψος τι ποθούμενον καὶ ἱκανὸν ὥστε πίπτον τὸ ὕδωρ νὰ κινῇ ἄλλας μηχανάς. Ὅπως δὲ πάντες λάβωσι καὶ κατὰ τοῦτο πληρεστάτην, οἵαν ἐγὼ ἔχω πεποίθησιν, δέον νὰ ἀσχοληθῶ ὅσον οὔπω. Πρὸς τὴν αἰσίαν ὅμως ἀποπεράτωσιν νέου καὶ πολυμέτρου κατὰ ὕψος δοκιμίου ἀπαιτεῖται γενναία τις ὑποστήριξις ἐκ μέρους τῶν φίλων τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἣν καὶ ἐπικαλοῦμαι ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος.»

Οἱ λευκοὶ γέρανοι.

ΟΙ ΛΕΥΚΟΙ ΓΕΡΑΝΟΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ.

Οἱ λευκοὶ γέρανοι τῆς Ἀμερικῆς διέρχονται κατ' ἔτος τὴν ὑπερμεγέθη ἤπειρον, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Μακενζίου ποταμοῦ καὶ τοῦ Βαφφινίου κόλπου μέχρι τῆς Ἀντιλλικῆς θαλάσσης. Ἐπωάζουσι τὰ ὠά των ἐν ταῖς βορειοτέραις χώραις, ἐν αἷς διαμένουσι μέχρις οὗ τὰ μικρά των αὐξηθῶσιν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ δύνανται νὰ ταξειδεύσωσιν, ὅτε καὶ πράγματι ἀρίπτανται πρὸς τὰ νότια. Τὸ φθινόπωρον, ἤτοι καθ' ἣν ὥραν αἱ ὑέλλαι ἀρχίζουν ν' ἀποχυμνῶσι τὰ δάση καὶ τὰς ἐξοχὰς τοῦ κόσμου αὐτῶν, νυχθη-

μερὸν ἀκούονται ἐπὶ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας αἱ ἔρρυθμοι φωναὶ τῶν ἀπειράριθμων γερανείων στιφῶν, ἅτινα διασχίζουσι τοὺς αἰθέρας πολὺ ὑψηλότερα τῶν νεφῶν, ὄντα διηρημένα εἰς λόχους, ἐξ ἑκαντοντάδος ἕκαστον συγκειμένους γεράνων.

Καθ'ὁλην τὴν ὁδοιπορίαν των οἱ νεώτεροι γέρανοι ἀπαρτίζουσι τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἑκάστου λόχου, οἱ δὲ γεροντότεροι ἕπονται ἑξήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα τὸν ἀριθμόν, διαγράφοντες τρίγωνον μετὰ μικρᾶς βάσεως. Ἡ ὀξεῖα γωνία τῆς φάλαγγος διατρυπᾷ τὸν ἀέρα μὲ ταχύτητα θέλους. Οἱ ὁδοιπόροι οὗτοι ἵπτανται ἡμέρας καὶ νύκτας ὁλοκλήρους χωρὶς νὰ σταματήσωσιν. Ἡ ἐπιμονή των εἶνε τοιαύτη ὥστε οὐδεμία τρικυμία ἰσχύει νὰ παρεμποδίσῃ ἢ νὰ βραδύνῃ τὴν πορείαν των· ἐξ ἐναντίας φαίνονται ὅτι ἀρέσκονται λικνιζόμενοι παρὰ τῶν θυελλῶν, διότι οὐδέποτε εἶδέ τις αὐτοὺς νὰ καταβῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ κατὰ τοὺς σφοδροτέρους ἀκόμη λαίλαπας.

Οἱ γέρανοι κατὰ τὰς ὁδοιπορίας αὐτῶν κάμνουσι σταθμούς, διαμένοντες ὁλοκλήρους ἑβδομάδας ὅπου τοῖς ἀρέσῃ μέχρις οὗ καιρὸς ἢ ἡ ὥρα τοὺς προσκαλέσῃ ἐκ νέου ν' ἀναβῶσι τοὺς αἰθέρας. Ἐν τῷ κέντρῳ καὶ ἐν τοῖς δυτικοῖς μέρεσι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν φαίνονται συνήθως οἱ γέρανοι ἀπὸ τῶν μέσων Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου. Εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις δι' ἀόπλου ὀφθαλμοῦ ἐκτὸς πέραν τῶν νεφῶν ἀπεράντους γραμμὰς τῶν πτηνῶν τούτων μεταναστῶν· ὅταν ὅμως ἡ ἡμέρα ἦνε ὡραία, διελεαζόμενοι ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς ἀτμοσφαίρας ἢ τὴν δροσερὰν θέαν ἀγρίου λειμῶνος, καταβαίνουσιν ἠρέμα. Ὁ μακρὸς λαιμός των ἔμπροσθεν καὶ οἱ μακροὶ πόδες των ὄπισθεν τοὺς κάμνουν νὰ ὁμοιάζωσι μὲ βέλη ὑπερμεγέθη.

Ὁ γέρανος πρέπει νὰ ταξινομηθῇ μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων καὶ τῶν μεγαλειτέρων πτηνῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ὅταν ἦνε ἔφηβος, τὸ πτέρωμά του ἔχει τὴν λευκότητα τῆς χιόνος, παρυφὴ δ' ἐκ μέλανος βαθέος περατοῖ τὰς πτέρυγάς του· ἡ κεφαλή του εἶνε ἐρυθρά· τὰ πτερὰ τῆς οὐρᾶς του ἔχουσι μῆκος 30—35 ἑκατοστομέτρων· εἰσὶ δὲ λευκὰ καὶ βοστρυχισμένα ὡς τὰ τῆς στρουθοκαμήλου.

Οἱ νεαροὶ γέρανοι ἔχουσι τὸ σῶμα φαιὸν ὑπέρυθρον μὲ πτέρυγας σχεδὸν μελαίνας καὶ οὐρὰν πολὺ μικράν. Ἐπὶ πολὺ οἱ ζωολόγοι ἐνόμισαν ὅτι ἀπετέλουν ἰδιαίτερον εἶδος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκαν τὸ ὄνομα «γέρανος Καναδαῖος.» Ἀλλὰ σήμερον ἐβεβαιώθησαν ὅτι τὸ πρῶτον τοῦτο πτέρωμα ὑφίσταται ἀλλεπαλλήλους μεταβολὰς κατὰ τὸ χρῶμα πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ ὅπερ ἄνωθι εἴπομεν.

Ὁ γέρανος ἡμερωθεὶς καθίσταται πολὺ γλυκὺς καὶ ἀρκούντως νοήμων. Ἀλλὰ ἐν τῇ ἀγρίᾳ αὐτοῦ καταστάσει εἶνε ἐνίοτε ριψοκίνδυνος καὶ δὲν δύναταί τις νὰ πλησιάσῃ εἰμὴ μετὰ μεγίστης προφυλάξεως γέρανον πληγωμένον, διότι διὰ μιᾶς τοῦ ράμφους βολῆς (τσυμπηματιᾶς—coup de bec) δύναται νὰ ἐπιφέρῃ πληγὴν τοσοῦτον ἐπικίνδυνον ὅσον ἡ βολὴ ἐγχειριδίου.

Θηρεύουσι τοὺς νέους γεράνους διὰ τὸ κρέας των καὶ τοὺς γέροντας διὰ τὰ πτερά των. Ἡ θήρα των εἶνε πολὺ δύσκολος· ἀπαιτοῦνται μεγάλαι προφυλάξεις καὶ ἐμπειρία οὐχὶ μικρὰ ἵνα τοὺς προσεγγίσῃ τις εἰς βολὴν πυροβόλου. Ἔχουσι τὴν ὅρασιν τὰ μᾶλιστα διαπεραστικὴν καὶ τὴν ἀκοὴν ὀξυτάτην. *Ἅμα ὑποπτευθῶσι* τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον, ἐξάγουσι φωνὴν ὀξεῖαν, ἥτις ἐπαναλαμβάνεται παρ' ὅλης τῆς συνοδίας, ἀποτελούσης κύκλον ἀκτῖνος μιᾶς λεύγας. Αἴφνης ὡς ἐκ διαταγῆς βλέπει τις πάντα τὸν πτερωτὸν τοῦτον λαὸν ν' ἀνοίγῃ τὰς πτέρυγας καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ νὰ γίνηται ἄφαντος εἰς τοὺς αἰθέρας ὄπισθεν τῶν νεφῶν. Δὲν καταβαίνει δὲ εἰμὴ ὅταν ἀπαντήσῃ κατὰ τὴν πορείαν του ἄλλον λειμῶνα ὅστις τῷ φανῇ ὅτι τῷ προσφέρει ἄσυλον ἀσφαλέστερον.

Τὰ πτηνὰ ἐν γένει, ἀπαρτίζοντα τὴν δευτέραν τῶν σπονδυλωτῶν ὁμοταξίαν, διαιροῦνται εἰς ἓξ τάξεις· τὰ ἁρπακτικὰ ἢ γαμψώνυχα, τὰ ξηροβατικά, τὰ ξυλοκόπα ἢ δρυκολαπτοειδῆ, τὰ ἀλεκτοροειδῆ, τὰ πάρυδρα ἢ σχιζόποδα καὶ τὰ στεγανόποδα.

Τὰ πάρυδρα, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὸ μῆκος τῶν ταρσῶν, τὸν μακρὸν αὐχένα καὶ τὸ μακρὸν ράμφος καὶ ζῶσι τὸ πλεῖστον παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν, διαιροῦνται εἰς πέντε φυλάς.

Ὁ γέρανος ὑπάγεται εἰς τὴν δευτέραν φυλήν, ἧς γενικὸς χαρακτὴρ εἶνε οἱ μακροὶ πόδες, ὁ μακρὸς αὐχὴν καὶ οἱ διὰ μεμβράνης συνοχὴ τῶν δακτύλων.

Γενικῶς τὰ τῆς φυλῆς ταύτης πτηνὰ καλοῦνται ἐρωδιοὶ ἢ καὶ εἰσὶ τὰ γνωστότερα ἐκτὸς τοῦ γεράνου *ἐρωδιὸς ὁ σποδοειδής, γέρανος ὁ ἀνθρωποειδὴς εἴτε παρθένος, ὁ ἀστερόεις βόταυρος, πελεκὰν ὁ λευκόρυθος, πελαργὸς ὁ λευκός*, ὅστις ἐθεωρεῖτο ἱερὸς παρ' Αἰγυπτίοις, *ὁ λευκόπτιλος, τάνταλος εἴτε ἴβις ἡ ἱερά*, ἥτις ἐπίσης ἐθεωρεῖτο παρ' Αἰγυπτίοις ἱερὰ ὡς καταστρέφουσα τὰ ὠὰ τῶν κροκοδείλων, *κρακτίκορυς ὁ τοξόραμφος, ὁ φοινικόπτερος ἢ πορφυρίων*.

Ο ΕΛΕΦΑΣ.

Ὁ ἐλέφας εἶνε τὸ μέγιστον, ἰσχυρότατον καὶ νοημονέστατον θηρίον τῆς ξηρᾶς. Δύο δὲ εἴδη ἐλεφάντων ὑπάρχουσι. Τὸ ἓν εὑρίσκεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τὸ ἕτερον ἐν τῇ Ἀφρικῇ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον φθάνει τὸ μέγεθος δέκα ποδῶν, τὸ δὲ δεύτερον τῶν δεκατεσσάρων. Ὁ ἐλέφας, ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ μεγέθους του, ἔχει μεγαλοπρεπέστατον φαινόμενον· ἀλλ' ἄλλως δὲν εἶνε ὡραῖος. Ἡ ὑπερμεγέθης κεφαλή του φαίνεται μικρὰ συγκρινομένη πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ σώματός του. Τὰ νῶτά του εἶνε τόσον μακρά, ὥστε πολλοὶ ἄνθρωποι θὰ ἠδύναντο συγχρόνως νὰ ἐλαύνωσιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν ἦσαν ἧττον εὐρύχωρα ἵνα δύνανται νὰ ἐξαπλώνωσι τὰ σκέλη των. Τὸ πυκνὸν ἀτρίχωτον δέρμα του, συνήθως ψαροῦ χρώματος, φαίνεται καθὼς σκέπασμα ἀπὸ χονδροῦ δέρματος ἢ τοῦ φλοιοῦ παλαιοῦ δένδρου, ρυτιδόνει δὲ σχεδὸν καθ' ὅλον του τὸ σῶμα ὡς ἂν ἦτον δέρμα διὰ μεγαλείτερον σῶμα. «Τὰ σκέλη του, λέγουσιν οἱ Ἰνδοί, οἵτινες ὑπερηφανεύονται διὰ τοῦτον τὸν τετράπουν γίγαντα, εἶνε καθὼς στῆλαι· τὸ μέτωπόν του καθὼς ἀσπίς, τὰ ὦτά του καθὼς ριπίδια, καὶ ἡ οὐρά του καθὼς τριμερὲς μαστίγιον.» Αὐτὴ

τῷ ὄντι ὁμοιάζει περισσότερον μὲ σκληρὸν καλώδιον καὶ ἔχει εἰς τὸ ἄκρον ὀλίγας πυκνὰς τρίχας. Ὁ ποῦς του εἶνε μέγας, στρογγύλος, μαλακός, καὶ διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη ἔχοντα μικρὰς ὁπλὰς οὕτως ἐπικεκαλυμμένας μὲ δέρμα, ὥστε μόλις εἶνε ὁραταί. Καίτοι, ὡς φαίνεται, πολὺ βαρύς, ἐνίοτε τρέχει τόσον ταχέως, ὥστε ταχὺς ἵππος δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ αὐτόν. Ὁ τράχηλός του εἶνε βραχὺς καὶ ἰσχυρός. Οἱ ὀφθαλμοί του εἶνε μικροὶ καὶ λαμπροί. Ἀλλὰ τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα μέλη τοῦ ἐλέφαντος εἶνε οἱ χαυλιόδοντές του, ἐξ ὧν τὸ ἐλεφάντινον ὀστοῦν παράγεται, καὶ πρὸ πάντων ἡ οὕτω θαυμαστὴ προβοσκίς του.

Οἱ χαυλιόδοντες κρέμανται ὡς σπάθαι ἀπὸ τοῦ στόματός του, μία ἐφ' ἑκάστου μέρους. Ὁ ἄρρην ἐλέφας ἔχει πάντοτε σύζυγον· ὁ θῆλυς ἐνίοτε δὲν ἔχει. Οἱ χαυλιόδοντες τοῦ ἐλέφαντος προμηθεύουσι τὸ ἐλεφάντινον, ὅπερ μεταχειριζόμεθα πρὸς κατασκευὴν τοσούτων ἀντικειμένων. Οὗτοι ἔχουσι συνήθως τριῶν— ἑπτὰ ποδῶν μῆκος, ἀλλ' εὑρέθησαν τινὲς ἔχοντες πλέον καὶ τῶν 14 ποδῶν· ζυγίζουσι δὲ ἀπὸ 60—160 λίτρας. Ἐλεφάντινον κατασκευάζεται ἀπὸ χαυλιόδοντας καὶ ἄλλων ζώων, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἐλέφαντος παρέχει τὴν μεγίστην προμήθειαν. Ἡ ζήτησις τούτου τοῦ εἴδους εἶνε τόσον μεγάλη καὶ ἡ προμήθεια τόσον διαρκής, ὥστε εἶνε τῷ ὄντι ἄξιον θαυμασμοῦ πῶς τὸ εὐγενὲς γένος τῶν ζώων τούτων, τὰ ὁποῖα προμηθεύουσιν αὐτήν, δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς πρὸ πολλοῦ· λέγεται ὅτι ἀπαιτεῖται ἡ σφαγὴ ἑπτὰ ἐκεῖνα πῶν εἴκοσι χιλιάδων ἐλεφάντων ἐτησίως ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν προμήθειαν τοῦ ἐλεφαντίνου εἰς μόνην τὴν πόλιν τῆς Ἀγγλίας **Sheffield**! Πολλοὶ ὅμως σπασμένοι καὶ ἐρριμμένοι χαυλιόδοντες εὑρίσκονται εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς· εἰς δὲ τὰ βόρεια μέρη τῆς Ἀσίας εὑρίσκονται καὶ μεταλλεῖα ἐλεφαντίνου, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ χαυλιόδοντες χιλιάδων ἐλεφάντων πρὸ πολλῶν αἰώνων ἐκεῖ θανόντων καὶ ταφέντων ἐξορύσσονται. Οἱ ἐν τῇ Ἀφρικῇ χαυλιόδοντες εἶνε οἱ κάλλιστοι, ὄντες σκληρότεροι καὶ ὡραιότεροι τῶν ἐν τῇ Ἰνδίᾳ, καὶ ἧττον ἐπιρρεπεῖς εἰς τὸ ὠχριάζειν.

Ὁ ἐλέφας γενικῶς εἶνε ἥσυχος καὶ ἀβλαβής· ἓν παιδίον δύναται νὰ τρέψῃ εἰς φυγὴν ἑκατόν. Ὅταν ὅμως προσβάλληται ἢ πληγόνηται, ἐπιπίπτει μετὰ μεγάλης μανίας ἐναντίον τοῦ προσβάλλοντος καί, ἐὰν οὗτος δὲν δυνηθῇ νὰ εὕρῃ μέσον φυγῆς, πάντοτε ἐπιτυχῶς συλλαμβάνεται καὶ φονεύεται, διατρυπωμένου τοῦ σώματός του διὰ τῶν χαυλιοδόντων τοῦ ἐλέφαντος. Ὁ ἐλέφας δ' εἶνε χειροήθης, εὐκόλως ἡμερόνεται καὶ κάμνει ὅ τι τὸν προστάττουσιν. Ἐννοεῖ τὰ εἰς αὐτὸν γινόμενα σημεῖα ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ του, καθημένου ἐπὶ τοῦ τραχήλου του καὶ ὁδηγοῦντος αὐτὸν διά τινος σιδηρᾶς ῥάβδου ἀγκιστρωτῆς εἰς τὸ ἄκρον. Ὑψόνει τὸ γόνυ του ἵνα βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸν ἀναβῇ, καὶ διὰ τῆς προβοσκίδος του βοηθεῖ τὸν φορτόνοντα αὐτόν.

Οἱ ἄγριοι ἐλέφαντες ζῶσι καὶ περιφέρονται πρὸς βοσκὴν ἀγεληδόν. Τρέφονται μὲ χόρτα, ῥίζας, καὶ κλάδους δένδρων· καὶ ἀγαπῶσι νὰ λούωνται εἰς τοὺς ῥύακας· Ὁ χειροήθης ἐλέφας, ὡς δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ἐκ τοῦ μεγέθους του, δὲν τρέφεται εὐθηνά. Εἴδομεν τὴν μερίδα του μιᾶς ἡμέρας ἐξ ἑνὸς μοδίου κριθίνου ἀλεύρου, κατεσκευασμένου εἰς σαύπαν, τεσσάκοντα λιτρῶν γεωμήλων, καὶ ἓξ καδίσκων ὕδατος συνισταμένην, μὴ συμπεριλαμβανομένου τοῦ ξυροχόρτου καὶ τοῦ ἀχύρου.

Ἡ προβοσκὶς τοῦ ἐλέφαντος.

Ὁ Θεὸς ὡς πάνσοφος δημιουργός, ὡς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον μὲ τόσον θαυμαστὰ μέλη πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν χρειῶν του, οὕτως ἐπρομήθευσε καὶ εἰς τὰ θηρία, τὰ πτηνά, ἰχθῦς καὶ ἔντομα μεγάλην ποικιλίαν τρόπων πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν καὶ πρὸς ἀναπαυσιν των. Καὶ ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἔπλασεν αὐτὰ εἶνε πολὺ διάφορος τοῦ σκοποῦ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ἡμᾶς, ἔδωκεν εἰς αὐτὰ σώματα διάφορα τῶν ἰδικῶν μας καὶ κατάλληλα πρὸς τὰς διαφόρους ἀνάγκας τῆς ζωῆς των, καὶ τὴν χώραν καὶ τὸ κλίμα ἐν οἷς ζῶσι. Πᾶν εἶδος πλάσματος ἔχει ἐν ἑαυτῷ κάτι τι ἰδιαίτερον ἁρμόδιον νὰ παρακινῇ ἡμᾶς νὰ θαυμάζωμεν τὴν σοφίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ μακρὰ προβοσκὶς τοῦ ἐλέφαντος εἶνε θαυμαστὸν παράδειγμα σκοποῦ καὶ μεγίστης εὐφυΐας. Ὁ τράχηλος τῶν τετραπέδων ζώων εἶνε συνήθως μακρὸς ἵνα βοηθῇ αὐτὰ νὰ φθάνωσι τὴν τροφήν των χωρὶς δυσκολίας. Ἀλλ' ὁ ἐλέφας ἔχει βραχὺν τράχηλον ἵνα ἐνισχύῃ αὐτὸν εὐκολώτερον νὰ βαστάζῃ τὸ μέγεθος τῆς μεγάλης του κεφαλῆς καὶ τῶν βαρέων χαυλιοδόντων του, ἡ δὲ δυσκολία τῆς προσλήψεως τῆς τροφῆς του ἀναπληροῦται θαυμαστῶς διὰ τῆς μακρᾶς του προβοσκίδος.

Ἡ προβοσκὶς τοῦ ἐλέφαντος χρησιμεύει αὐτῷ ὅ τι ὁ τράχηλος εἰς ἄλλα ζῶα. Τῷ χρησιμεύει προσέτι ὡς μύτη· διότι εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς ὑπάρχει μέρος τι κοῖλον ὡς ποτήριον, εἰς τὸ βάθος δὲ τούτου ὑπάρχουσι δύο τρύπαι ὡς ῥιθόνες, διὰ τῶν ὁποίων ὀσφραίνεται καὶ ἀναπνέει, χρησιμεύει ὡς ὅπλον καὶ χεὶρ ἔχουσα ἕνα λίαν περίεργον δάκτυλον κατὰ τὸ ἄκρον της, διὰ τοῦ ὁποίου αἰσθάνεται καὶ ἐκτελεῖ πολυειδῆ πράγματα εὐκόλως καὶ ταχέως. Ἐλέχθη ὅτι ὁ ἐλέφας φέρει τὴν μύτην του ἐπὶ τῆς χειρός του· ἐπίσης δὲ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ὅτι ἀναπνέει διὰ τῆς χειρός του. Πόσον παράξενον θὰ ἐφαίνετο ἡμῖν, ἂν ἡμεῖς ἀνεπνέομεν διὰ τῆς χειρὸς ἡμῶν!

Ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἄκρῳ τῆς προβοσκίδος ὑπάρχει περίεργόν τι μέρος πέντε δακτύλων περίπου μακρόν, ὅπερ σχηματίζει τὸν δάκτυλον. Διὰ τοῦ δακτύλου τούτου τὸ ζῶον δύναται νὰ πιάσῃ μίαν βελόνην ἀπὸ τῆς γῆς, ἢ καὶ τὸ μικρότατον νόμισμα. Δύναται νὰ διαλέγῃ χόρτα καὶ ἄνθη καὶ νὰ λαμβάνῃ αὐτὰ ἓν πρὸς ἕν· δύναται νὰ λύῃ κόμβους, ν' ἀνοίγῃ καὶ κλείῃ θύρας, εἴτε στρέφων τὰς κλεῖς εἴτε ἀποσύρων τους μοχλούς· εἷς δ' ἐλέφας ἐδιδάχθη νὰ κάμνῃ διὰ τοῦ δακτύλου τούτου κανονικὰ σημεῖα ὡς γράμματα διά τινος ἐργαλείου τόσον μικροῦ ὅσον μία γραφίς. Ἡ προβοσκὶς τοῦ ἐνήλικος *αὐξηθέντος* ἐλέφαντος εἶνε περὶ τοὺς ὀκτὼ πόδας μακρά. Δύναται δὲ νὰ σμικρυνθῇ ἢ μηκυνθῇ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ ζώου, καὶ νὰ κινηθῇ μετὰ μεγάλης εὐκολίας εἰς πᾶσαν δυνατὴν διεύθυνσιν· ἔχει δὲ τοσοῦτον ἐξαίσιον δύναμιν ὥστε δύναται νὰ καταρρίψῃ ἐπὶ γῆς ἕνα ἄνθρωπον [καὶ νὰ ἐκριζώσῃ μετρίου μεγέθους δένδρα.]

Περιηγητής τις Ἄγγλος, ὅστις περιῆλθε μέγα μέρος τῆς Ἰνδίας, λέγει: Ὡδοιπόρησα πολὺ ἐπὶ ἑνὸς ἐλέφαντος, καὶ ὁσάκις ἐπε-

θύμουν νὰ σχεδιάσω μέρος τι, τὸ ἡμερον ζῶον ἱστατο ἐνκελῶς ἡσυχον ἕως οὗ ἐτελείωνα αὐτό. Ἂν ἐνίοτε ἐπεθύμουν νὰ φάγω ὥριμα μάγκο (ὀπωρικὸν τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ὅμοιον μὲ βερύκοκκον) ἅπερ ἔκειντο ὀλίγον πέραν τοῦ μέρους ἔνθα ἠδύνατο νὰ φθάσῃ ἡ χείρ μου, ὁ ἐλέφας ἐξέλεγε τὸν κλάδον ὅστις εἶχε τοὺς περισσοτέρους καρποὺς, καὶ μοὶ τὸν προσέφερε διὰ τῆς προβοσκίδος του· ἐνίοτε τῷ ἔδιδα νὰ φάγῃ τινὰς ἐκ τῶν καρπῶν τούτων, αὐτὸς δὲ μὲ ἠὐχαρίστει ὑψόνων τὴν προβοσκίδα του τρὶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ποιῶν ἐνταὐτῷ χαρίεν τι ψιθυριστικὸν θρύλλημα. Ὅταν κλάδοι δένδρων ἐνεπόδιζον τὸν δρόμον μου, ἀπέσπα αὐτοὺς παρευθὺς, στρέφων περὶ αὐτοὺς τὴν προβοσκίδα του καὶ συχνάκις ἀπέσπα ἓν πολύφυλλον κλονάρι διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅπερ μετεχείριζετο ὡς ριπίδιον τοῦ ἀποδιώκειν τὰς μυίας κυματίζων αὐτὸ διὰ τῆς προβοσκίδος του. Ὅταν προεγευμάτιζα τὸ πρωΐ, ἤρχετο πάντοτε εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς μου ἵνα χαροποιηθῇ διὰ τῶν ἐπαίνων καὶ θωπειῶν μου, καὶ λάβῃ ὀπωρικὰ καὶ ζάκχαριν.

Ἐν τῇ νήσῳ Κειλάνῃ εὑρίσκονται μεγάλαι ἀγέλαι ἀγρίων ἐλεφάντων. Πολλοὶ συνελήφθησαν καὶ τόσον ἡμερώθησαν ὥστε ἐγένοντο χρήσιμοι εἰς τὴν οἰκοδομὴν γεφυρῶν, οἰκιῶν, καὶ ἐκκλησιῶν. Οἱ περιηγηταὶ διηγοῦνται ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν τόσον φροντίζουσι περὶ τὴν κομψότητα τοῦ ἔργου των ὅσον αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ φροντίζωσιν. Ἐλέφας τις ἐφάνη νὰ βηματίζῃ ὀλίγους πήχεις ὄπισθεν ἵνα παρατηρήσῃ ἂν κατέθηκε κορμόν τινα ξύλου ἢ λίθον εὐθέως· ἂν δὲ παρετήρει τὸ ἐναντίον, ἐπέστρεφε καὶ ὤθει αὐτὸν πρὸς τὸν καταλληλον τόπον του. Πρό τινων ἐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ μηχανικός τις ἔπρεπε νὰ κατασκευάσῃ ὑδραγωγεῖον διὰ σιδηρῶν σωλήνων, πρὸς μεταφορὰν ὕδατος ἀπέχοντος δύο μίλια, ἐπὶ λόφων, καὶ διὰ μέσου βαθῶν ὅπουδὲν ὑπῆρχον ὁδοί. Ὅπως δὲ βοηθηθῇ εἰς τὸ ἔργον του ἔπρεπε νὰ ἐνασχολήσῃ τινὰς ἐλέφαντας, καὶ οὐδὲν ἠδύνατο νὰ τῷ ᾖνε τερπνότερον ἢ τὸ νὰ θεωρῇ τὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ μηχανικοὶ ἐλέφαντες ἔπραττον τὸ ἔργον των. Ἐγείροντες ἕνα τῶν βαρέων σωλήνων καὶ ἰσοσταθμίζοντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς προβοσκίδος των ἕκαστος αὐτῶν ἐξεκίνει μὲ αὐτόν, καὶ τὸν μετέφερεν ἀσφαλῶς ἐναντίον παντὸς ἐμποδίου εἰς τὸν τόπον ἔνθα ἔπρεπε νὰ τεθῇ. Ὅταν ἔφθανον εἰς τὸ μέρος ἐγονάτιζον καὶ ἔθετον τὸν σωλῆνα ἀκριβῶς ὅπου ὁ ὁδηγὸς ἐπεθύμει. Μίαν φορὰν εἷς ἐξ αὐτῶν εὑρίσκων δυσκολίαν τινὰ ἐν τῇ ἀκριβεῖ ἐφαρμογῇ ἑνὸς τῶν σωλήνων, τὸν ὁποῖον εἶχε τοποθετήσει ἐπὶ ἑνὸς ἄλλου, ἐγερθεὶς ἐπορεύθη εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ σωλῆνος, καὶ βαλὼν τὴν κεφαλήν του ἐναντίον αὐτοῦ ὤθησεν αὐτὸν πρὸς τὸν καταλληλον τόπον.

Πρό τινων ἐτῶν ἔν τινι παραστάσει ἀγρίων θηρίων γενομένῃ ἐν Βάθῃ (Bath) ὑπῆρχε καί τις μέγας καλοκἀγαθος ἐλέφας! Μεταξὺ τοῦ πλήθους, ὅπερ ὑπῆγεν ἵνα θεωρήσῃ αὐτά, ὑπῆρχε καί τις ἀρτοποιός. Οὗτος ἐνόμισε νὰ διασκεδάσῃ πειράζων αὐτόν, καὶ προσποιούμενος ὅτι τῷ δίδει ἓν παξημάδι ἀπέσυρε τὴν χεῖρά του· ἡ ἀστειότης αὕτη ἐπανελήφθη πολλάκις· ὁ δὲ ἐλέφας ὑπέφερε τὸ παιγνίδιον τοῦτο μεθ' ὑπομονῆς· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὀργισθεὶς καὶ ἐκβαλὼν τὴν προβοσκίδα του ἔξω τοῦ κλωβίου συνέλαβε τὸν ἀρτοποιὸν ἐκ τῆς ὀσφύος, ὕψωσεν αὐτὸν ἕως τῆς κορυφῆς τοῦ παραπήγματος, καὶ ἐκτύπησε τὴν κεφαλήν του μετὰ σφοδρότητος κατὰ τῆς στέγης. Ἕκαστος τῶν θεατῶν ἐνόμισεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος θὰ ἔμενε νεκρός. Ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα χαλαρώσας τὴν προβοσκίδα του ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ πέσῃ ἐκ τῆς ὀροφῆς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ. Ὁ ἀρτοποιὸς ἔκειτο χαμαὶ ἐπὶ δύο λεπτὰ φαινόμενος ἠμιθανής· ἀλλ' ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐπλησίασαν αὐτῷ, ἠγέρθη καὶ περιεπάτει ὡσεὶ μὴ εἶχε τῷ συμβῇ οὐδέν. Ἐφοβήθη μεγάλως, ἀλλὰ δὲν ἐβλάφθη· ἐρεξῆς ποτὲ δὲν ἔλαβεν ὄρεξιν νὰ παίξῃ μετὰ ἐλεφάντων.

Ἄνθρωπός τις ἔν τινι πόλει τῆς ἀνατολῆς, ὃς συχνάκις ἐκάθητο ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ οἴκου του ἔθεν ἐλέφαντες διέβαινον ὁδηγούμενοι καθ' ἑκάστην εἰς τὸ ὕδωρ, συνείθιζεν ἐνίοτε νὰ δίδῃ πρὸς ἕνα ἐξ αὐτῶν συκόφυλλα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐλέφαντες ὑπεραγαπῶσιν. Ἡμέρᾳ τινὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐμπαίξῃ τὸν ἐλέφαντα Περιετύλιξεν ἕνα λίθον ἐντὸς τῆς δέσμης τῶν συκοφύλλων, εἰπὼν πρὸς τὸν ὁδηγόν «Θέλω τῷ δώσει λίθον νὰ φάγῃ ταύτην τὴν φοράν, καὶ ἴδε πόσον ὁ λίθος θὰ τῷ ἀρέσῃ.» Ὁ ὁδηγὸς τῷ εἶπεν ὅτι ὁ ἐλέφας δὲν θὰ ἦνε τόσον μωρὸς ὥστε νὰ καταπίῃ τὸν λίθον· ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἐξέτεινε τὸ δέμα πρὸς τὸν ἐλέφαντα· ἀλλ' ἅμα ὁ ἐλέφας τὸ ἤγγισε μὲ τὴν προβοσκίδα του ἀφῆκεν αὐτὸ νὰ πέσῃ κάτω. «Βλέπεις ὅτι εἶχα δίκαιον»; τῷ εἶπεν ὁ φύλαξ, καὶ ἐπῆρε τὸν δρόμον του. Ἀφοῦ οἱ ἐλέφαντες ἐποτίσθησαν, ὁ φύλαξ ὡδήγει αὐτοὺς εἰς τὸν σταῦλον· ὁ ἐμπαίξας τὸν ἐλέφαντα ἄνθρωπος ἵστατο εἰσέτι εἰς τὴν θύραν του. Πρὶν δὲ ἐννοήσῃ ὅτι ὁ ἐλέφας προὐτίθετο νὰ προσβάλῃ αὐτόν, τὸ ζῶον ἔβραμε πρὸς αὐτόν, περιέβαλε τὴν προβοσκίδα του κύκλῳ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, ἐπάταξεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ τὸν κατεπάτησε μέχρι θανάτου.

Ἐν τῇ πόλει Δελχῇ τῆς Ἰνδίας ῥάπτης τις συνείθιζε νὰ δίδῃ καρπούς τινας πρός τινα ἐλέφαντα καθ' ἡμέραν ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου του διαβαίνοντα. Τοσοῦτον τὸ ζῶον συνείθισε ταύτην τὴν περιποίησιν, ὥστε τακτικῶς ἔθετε τὴν προβοσκίδα του ἐπὶ τὸ παράθυρον ἵνα λαμβάνῃ τὸ προσδοκώμενον δῶρον. Μιᾷ δμως ἡμέρᾳ ὁ ῥάπτης κακοδίαθετος ὢν ἐνέπηξε τὴν βελόνην του ἐπὶ τὴν προβοσκίδα τοῦ ἐλέφαντος εἰπὼν αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ, διότι δὲν ἔχει τίποτε νὰ τῷ δώσῃ. Ὁ ἐλέφας διέβη κατὰ τὸ φαινόμενον ἀτάραχος· ἀλλὰ φθάσας εἴς τι λιμνάριον ἀκαθάρτου ὕδατος ἐκεῖ που πλησίον ἐγέμισε τὴν προβοσκίδα του ὕδατος καὶ ἐπέστρεψε, καί, εἰσβαλὼν τὴν μεγάλην του κεφαλὴν ἐντὸς τοῦ παραθύρου, ὀλίγον ἔλειψε νὰ πνίξῃ τὸν δυστυχῆ ῥάπτην, χύνων ἐπ' αὐτοῦ χείμαρρον ὕδατος πρὸς μεγίστην διασκέδασιν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εἶδον καὶ ἐβεβαίωσαν ταύτην τὴν σκηνήν.

Ἐν ταῖς Ἰνδίαις στρατὸς ἐξεστράτευεν ἐπί τινος λόφου. Τὰ μεγάλα τηλεβόλα λίαν βαρέα ὄντα ἐσύροντο ὑπὸ ἐλεφάντων

Μακρά τις τακτικὴ σειρὰ ἐκ τούτων τῶν ζώων ἐσχημάτιζετο, τοῦ ἑνὸς ἐκ τοῦ πλησίον ὄπισθεν τοῦ ἑτέρου ἱσταμένου καὶ σύροντος τεμάχιόν τι τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐπὶ τῆς ἁμάξης ἑνὸς τηλεβόλου ὀλίγον τι μακρὰν ἀπὸ τὸ μέτωπον ἑνὸς τροχοῦ ἐκάθητο στρατιώτης τις ἵνα ἀναπαυθῇ· ὁ ἄνθρωπος ὢν πολὺ κακοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἀπεκοιμήθη. Κοιμώμενος δὲ ἔπεσεν ἀπὸ τὸ κάθισμά του.

Ὁ τροχὸς τῆς ἁμάξης, φορτωμένης οὔσης μὲ τὸ βαρὺ τηλεβόλον, ἀκριβῶς τότε ἦτον εἰς τὴν στιγμὴν τῆς περιστροφῆς του καὶ ἔπρεπε νὰ περάσῃ διὰ τοῦ σώματος τοῦ στρατιώτου. Δὲν ἦτον καιρὸς νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

Ὁ ἐλέφας, ὀπίσω τοῦ στρατιώτου εὑρισκόμενος, βλέπων καὶ τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ φθάσῃ τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν προβοσκίδα του ἥρπασε τὸν τροχὸν καὶ, ὑψώσας αὐτὸν ἄνω τοῦ σώματος, τὸν ἐπέρασε προσεκτικῶς ἄνωθεν τούτου καὶ τὸν ἔθηκε κάτω μακρύτερα.

(ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.

Ὑπὸ Ο. Κ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1736 ἀπὸ τὸν εὐπατρίδην Στέφανον Θεοτόκην, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς· διδαχθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ Ἱερεμίαν τὸν Καβαδίαν, μετέβη νεώτατος εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν μάθησιν, καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Βολωνίας καὶ τοῦ Ἡαταβίου τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα, πρὸ πάντων δὲ τὰ μαθηματικά. Ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του τῷ 1756, ἐχειροτονήθη τῷ 1762 ἱερομόναχος καὶ μετωνομάσθη Νικηφόρος. Διορισθεὶς διδάσκαλος τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά, κηρύττων ἅμα ἐξ ἀμβωνος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ νεαρὸς ἱερομόναχος ἤρξατο φημιζόμενος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, εἶτα δὲ μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔτυχεν εὐμενοῦς δεξιώσεως ὑπὸ τοῦ τότε κοσμοῦντος τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον Σαμουήλ, καὶ διωρίσθη ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὀλιγοχρόνιος ὑπῆρξεν ἡ ἐν τῇ βασιλευούσῃ διαμονὴ τοῦ Θεοτόκη, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Μολδαβίαν διωρίσθη σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς. Ὕστερον μετέβη εἰς Λειψίαν (1765) πρὸς ἔκδοσιν διαφόρων συγγραμμάτων του τεινόντων εἰς αὔξησιν τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους, καὶ πρὸ πάντων τὴν κραταίωσιν τῆς ὀρθοδοξίας. Τῷ 1772 ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἐνετίᾳ Ἑλλήνων παμψηφεὶ μητροπολίτης Φιλαδελφείας, πλὴν δὲν ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο, διὰ λόγους εὐκόλως ἐννοουμένους. Τῷ 1779 παραιτηθέντος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σλαβινίου καὶ Χερσῶνος ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς Ῥωσσικῆς Συνόδου ὁ Νικηφόρος, ὅστις μετετέθη ὕστερον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀστραχανίου καὶ Σταυροπόλεως.

Ἡ ἀθόρυβος σπουδὴ καὶ μελέτη ὑπῆρξαν πάντοτε αὐτῷ προσφιλέστεραι τῶν πολυκρότων τιμῶν καὶ ἀξιωμάτων· καθάπερ ὡς ἁπλοῦς λόγιος δὲν ἔπαυε μοχθῶν ὁ Θεοτόκης ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἔθνους, οὕτως ὡς ἀρχιερεὺς δὲν ἀπηύδησεν ὀρθοτομῶν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς παραιτήσας τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου διήγαγε μονάζων καὶ συγγράφων μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1800 ἐπελθόντος θανάτου αὐτοῦ.

Ὁ Θεοτόκης ἐγένετο εἷς τῶν πολυμαθεστέρων καὶ φιλοπόνων συγγραφέων τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος, πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ζηλωτὴς τῆς παιδείας ἔνθερμος, ἐπίσημον καταλαβὼν θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ συνεδέθη μετὰ τοῦ Εὐγενίου, μεθ' οὗ δεσμὸς ἱερᾶς φιλίας ζῶντα τὸν συνήνουν (1).

Συγγράμματα.

— Λόγοι εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστὴν μετὰ καί τινων Πανηγυρικῶν ἐπιφωνηματικῶν κτλ. Ἐν Λειψίᾳ 1766, καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις 1859.

— Στοιχεῖα Μαθηματικά. Ἐν Μόσχᾳ 1798—99. Τόμοι 3.

— Ἀπόκρισις ὀρθοδόξου τινὸς περὶ τῆς τῶν Κατολικῶν δυναστείας, καὶ περὶ τοῦ τίνες οἱ Σχίσται καὶ οἱ Σχισματικοὶ καὶ οἱ Ἐσχισμένοι, καὶ περὶ τῆς βαρβαρικῶς λεγομένης Οὐνίας καὶ τῶν Οὐνίτων. Ἐν Χάλλῃ 1775 (Ἀνετυπώθη τῷ 1851 ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ Π. Φωκᾶ, καὶ τῷ 1853 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Βρετοῦ).

— Κυριακοδρόμιον, ἤτοι Ἑρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ἠθικὴ ὁμιλία τῶν κατὰ Κυριακὴν ἐν ταῖς ἁγίαις τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένων Εὐαγγελίων. Ἐν Μόσχᾳ 1796. Τόμοι 2. Ἀνετυπώθη τῷ 1803 ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ τῷ 1855 ἐν Ἀθήναις.

— Κυριακοδρόμιον, ἤτοι ἑρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ἠθικὴ ὁμιλία εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. ἐν Μόσχᾳ 1808. 2 τόμοι.

— Στοιχεῖα Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1804.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ—τὸ περὶ θρησκείας τῶν Ἑβραίων πόνημα Σαμουὴλ τοῦ Ἰουδαίου ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ 1769· καὶ ἐξέδωκε μετὰ προλεγομένων καὶ κριτικῶν ἐπιστασιῶν τ' Ἀσκητικὰ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου Ἐν Λειψίᾳ 1770, καὶ τὴν σειρὰν τῶν ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν Πεντάτευχον (1772) εἰς δύο τόμους εἰς φύλλον.

Εἰς τὸν Θεοτόκην ἀποδίδεται ἡ εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν μετάφρασις τῆς ἑρμηνείας Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ἐκδοθεῖσα ἐν Λειψίᾳ 1770, καὶ ἡ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μετάφρασις τῆς Ἀποδείξεως τοῦ κύρους τῶν τῆς νέας καὶ παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίων, ἢ κατὰ Βολταίρου, ἐκδοθεῖσα ἐν Βιέννῃ 1794.

Τοῦ Νικηφόρου σώζονται δεκαοκτὼ ἐπιστολαὶ ἰταλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ εἰς τὸ ἀρχιφυλακεῖον τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου (1772—74).

Ὑπὸ Ζαβίρα ἀπαριθμοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ Θεοτόκη πονήματα.

— Ἀριθμητική.

— Περὶ τῆς ἠλεκτρικῆς δυνάμεως.

— Περὶ μετεώρου φυσικῆς.

— Μεταφυσική.

— Γεωγραφία.

— Ἀνάπτυξις τοῦ «πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυ-

(1) Πανδώρας Τόμ. Δ', σελ. 373. καὶ Μέντορος Τομ. Γ'. σελ. 47 καὶ 97.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ πᾶς λόγος τὴν νίκην φέρει
ΝΙΚΗΦΟΡΩΣ γὰρ ῥητρεύει Θεοῦ ῥῆμα.

Χριστοῦ προβάτων ποιμὴν καλὸς ἦν, χ' ἀπίστων βέλος
Σοφίας πλήρης, μουσῶν ἡγέτης, **Κερκύρας** κλέος.

σία ἁλισθήσεται» πρὸς Ἐλευθέριον Μιχαήλου τὸν Λαρισσαῖον. Ἐγράφη ἐν Βιέννῃ 1774.

— Ἐπιστολὴ πρὸς Νεόφυτον τὸν Πελοποννήσιον.

— Ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ Ῥασκολνίκους τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ εὑρισκομένους.

— Ἐξήγησις τοῦ κατὰ Ῥασκολνίκων λόγου ἐν τῇ ἐπιστρέψει αὐτῶν.

— Orientalis ecclesiae responsio ad admodum reverendum Dom. Athan. Demetrievitz. 1776 Jun 15.

— Ad occidentalem ecclesiam defitientis, contra se datam declarationem. 1778.

— Λόγος ἐκφωνηθεὶς ρωσσιστὶ τῇ κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν Πουλτάβῃ.

— Λόγος πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐτῆς μεγαλειότητα ἐκφωνηθεὶς τῇ 6 Αὐγούστου 1779, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς εἰς ἀρχιεπίσκοπον χειροτονίας αὐτοῦ. (Μεταφρασθεὶς ρωσσιστὶ ὑπὸ Λουκᾶ Σιτζκαρὲβ τοῦ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ συνόδου μεταφραστοῦ, καὶ γαλλιστί, τρίγλωσσος ἐξεδόθη ἐν Πετρουπόλει.)

— Περὶ τοῦ ἂν ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν νέον κόσμον.

— Περὶ τῆς τῶν ἁγίων πρεσβείας (1).

(Ἐκ τῆς Νεοτλ. Φιλολ. Κ. Ν. ΣΑΘΑ.)

ΕΙΣΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ;

Τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἕκαστος ὀφείλει νὰ προτείνῃ εἰς ἑαυτὸν εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν δύναται ν' ἀπαντήσῃ. Ἂς ἀναγνώσῃ δὲ τὸ δέκατον τρίτον κεφάλαιον τῆς Α'. πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, καὶ θέλει ἰδεῖ πόσον δύναταί τις νὰ προβῇ, καὶ πάλιν ὅμως νὰ μὴ ἦνε ἀληθὴς Χριστιανός.

Εἶσαι λοιπὸν χριστιανός, ἀληθὴς μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ; Ἡ ἐρώτησις δὲν ἐμπεριλαμβάνει τὴν «μορφὴν μόνον τῆς εὐσεβείας, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς.» Ἂν δὲν πιστεύῃς εἰς τὴν Βίβλον, ἢ μέρος τι αὐτῆς, δὲν εἶσαι Χριστιανός. Ἂν ζῇς παραμελῶν τὴν δημοσίαν λατρείαν, καὶ δαπανᾷς τὴν Κυριακὴν εἰς κοσμικὰς ἐνασχολήσεις, εἰς κοινωνικὰς ἐπισκέψεις, ματαίας συναναστροφὰς καὶ διασκεδάσεις, δὲν εἶσαι Χριστιανός. Δὲν ἔχεις μέρος, οὐδὲ κλῆρον μετὰ τῶν οἰκείων τῆς πίστεως. Ἂν ἐπαναπαύησαι ἐπὶ τῆς ἀμέμπτου ζωῆς σου καὶ τῶν καλῶν ἔργων σου, πλανᾷς σεαυτόν, διότι «ἐξ ἔργων νόμου δὲν θέλει δικαιωθῇ οὐδεμία σὰρξ.» Ζῇς ἔκδοτος ἐκ συνηθείας εἴς τινα τῶν γνωστῶν ἁμαρτιῶν; δὲν εἶσαι χριστιανός, ὅσον ἀκριβὴς ἤθελες εἶσθαι κατὰ πολλὰ ἄλλα. Ἂν ἐπερείδησαι εἰς ὁποιονδήποτε ἄλλο πρᾶγμα, ἢ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐπ' αὐτὸν πίστιν διὰ νὰ σωθῇς, ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε τότε εἰς σέ, «εἶσαι ἔτι εἰς τὴν ἁμαρτίαν σου.» Ἂν ἦσαι εἰς ψυχρὰν καὶ ὀλισθηρὰν κατάστασιν, ἂν δὲν διατηρῇς τακτικῶς σχέσιν καθ' ἑκάστην μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς προσευχῆς, δὲν ἔχεις οὐδεμίαν ἐνάργειαν ὅτι εἶσαι Χριστιανός. Ἂν ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου κατέλαβε τὸν καιρόν σου καὶ τοὺς στοχασμούς σου καὶ τοὺς σκοπούς σου, καὶ ἐθεώρησας ὡς δευτέρου λόγου ἀξίαν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπηρεσίαν σου, οὐδένα λόγον ἔχεις νὰ φρονῇς ὅτι εἶσαι χριστιανός, καὶ πείσθητι ὅτι εἶσαι ἠπατημένος εἰς τὰς πρὸς τοῦτο ἰδέας σου.

(Ἐκ τοῦ Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς.)

ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ.

Σπουδαιοτάτη καὶ φοβερὰ ἀνακάλυψις γενομένη ἐσχάτως ἐν Wool Witz, κωμητείᾳ τοῦ Κὲντ τῆς Ἀγγλίας κατετάραξεν ἅπαντας αὐτῆς τοὺς κατοίκους. Ἰδοὺ τί λέγουσι τὰ «Ἡμερήσια Νέα» περὶ τοῦ παραδόξου τούτου συμβάντος.

« Φαίνεται ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῆς Ἀγγλίας ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς γῆς ἔχει μόνον ὀλίγων ποδῶν πάχος καὶ δύναται ἵνα διατρυπηθῇ διὰ τρυπάνου μικρᾶς δυνάμεως,

Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, ἐν ᾧ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἦσαν συνηθροισμένοι ἔν τινι ἀνθέων ἀγορᾷ, ἡ γῆ ἠνοίχθη αἴφνης εἰς χάσμα μέγιστον καὶ κατεβράχθισεν ὑπὲρ τοὺς 150 ἀνθρώπους. Μετὰ τὸ ἀπροσδόκητον καὶ δεινὸν τοῦτο συμβὰν οἱ κάτοικοι ἠθέλησαν ἵνα καθετηριάσωσι τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ κεῖται ἡ πόλις. Ἀλλ' ὁ τρόμος αὐτῶν ἐγένετο μέγιστος βεβαιωθέντων ὅτι ὑπὸ τὴν πόλιν καὶ ὀλιγίστους ὑπ' αὐτὴν πόδας ὑπάρχουσι κενὰ καὶ ἄβυσσοι ἀπέραντοι. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ δυστυχήματος τῆς γορᾶς τῶν ἀνθέων οἱ κάτοικοι ἔμαθον ὅτι αἱ ὁδοί, οἱ κῆποι καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν οἴκων τῆς πόλεως, οὓς πρότερον ἐνόμιζον ἀσφαλεστάτους, κεῖνται ἐπὶ λεπτοτάτων φλοιῶν γῆς μετεωριζομένων ὡς θόλων ἐπὶ κενῶν, ἅτινα δύνανται ἵνα καταβροχθίσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. Τοιοῦτόν τι ἔπαθεν Ἄγγλος τις κατοικῶν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ Ἀγγλίς τις κατοικοῦσα ἐν τῇ ὁδῷ Βερεσφὸρδ, οἵτινες ἠθέλησαν ἵνα καθετηριάσωσι τὴν περὶ τὸν οἶκον αὐτῶν γῆν· διότι ὁ μὲν ἠφανίσθη μετὰ τῆς οἰκίας εἰς βάραθρον ἐξαίφνης ἀνοιχθὲν καὶ κλεισθέν, ἡ δὲ εἶδε τὸν οἶκον αὐτῆς καταπίπτοντα εἰς λάκκον βάθους ὡς 15 μέτρων πλήρη ὕδατος.

Ἔκτοτε οἱ μὲν πλούσιοι τῶν κατοίκων σπεύδουσιν ἵν' ἀποδημήσωσιν ἀλλαχόσε, οἱ δὲ πενέστεροι διάγουσι τὸν βίον λίαν περιμέριμνοι.

(1) Πανδώρα τόμος Θ'.

ΠΟΙΗΜΑΤΙΟΝ

ἐκφωνηθὲν ἐπὶ τῶν ἐξετάσεων τοῦ 1866 Ἰουλίου 17 ἐν Ἁγίᾳ Παρασκευῇ.

Ἦλθαν τέλος, ἦλθαν πάλιν
σ' τῆς πατρίδος τὴν ἀγκάλην
αἱ ἐννέα ἀδελφαί.
Ἦλθαν καὶ μᾶς φέρουν τώρα,
ἄφθον' ἀγαθὰ καὶ δῶρα,
σεβασταί μοι κορυφαί.

Ἔτη ὅλα τῆς Πατρίδος,
ἄνευ καμμιᾶς φροντίδος,
ὁ πνευματικὸς ἀγρὸς
Ἄσπαρτος καὶ χέρσος ἦτο
καὶ οἰκτρῶς κατεπατεῖτο
κῆπός της ὁ λογικός.

Δὲν ἠκούετο διόλου
τῶν Μουσῶν, τοῦ Ἐκηβόλου
ἡ φωνὴ ἡ γλυκερά.
Ἀλλὰ μαύρη βαρβαρότης
ὡς ἀγρία τις Θεότης
μᾶς ἐπίεζε σκληρά.

Τριετίαν ὅμως ἤδη
ἡ παιδεία διαδίδει
εἰς τὴν πάτριόν μας Γῆν
Τὰ ποικίλα σπέρματά της
καὶ τὰ ἄφθαρτ' ἀγαθά της
ἀπὸ ἄφθονον πηγήν.

Νὰ σκεδάζετ' ἀνενδότως
ἤρξατο πλέον τὸ σκότος
ἀμαθείας τὸ δεινόν.
Τῆς παιδείας δ' ἀνατέλλον
προαγγέλλει λαμπρὸν μέλλον
φῶς τὸ λίαν ποθεινόν.

Τὸ σεμνὸν τοῦτο Σχολεῖον,
γνώσεων πολλῶν ταμεῖον,
τεχνουργεῖον τοῦ νοός,
Τὴν διανοίαν πλουτίζει,
τὴν καρδίαν μας ρυθμίζει
καὶ τὰ ἤθη προσφυῶς.

Ναί, ὦ φίλοι πατριῶται,
ἦν ποτὲ καιρός, ὁπότε
ἡ κοινὴ ἡμῶν Πατρὶς
Ἔτρεφεν ἄνδρας μεγάλους
ποιητάς, σοφούς καὶ ἄλλους
νέους μεγαλοφυεῖς.

Ἔτεκεν ἡ Μιτυλήνη
ἡ καλλίτεκνος ἐκείνη
τὴν Σαπφώ, τὸν Πιττακόν.
Ἄντισσα τὸν Τέρπανδρόν της
Ἐρεσσὸς Θεόφραστόν της
τὸν Ἀριστοτελικόν.

Πρὸς βορρᾶν δὲ ἐν Μηθύμνῃ
τοῦ Ἀρίωνος οἱ ὕμνοι
καὶ τὰ μέλη συγκινοῦν.
Τοὺς Δελφῖνας τῆς θαλάσσης
εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις,
καὶ τοὺς κάμνουν νὰ σκιρτοῦν.

Οὕτω τότε μιᾷ γνώμῃ
πᾶσα πόλις, πᾶσα κώμῃ
Λέσβου τῆς περιφανοῦς,
Περιέθαλπε τὴν θείαν
καὶ ἀθάνατον παιδείαν
μετὰ ζήλου εὐγενοῦς.

Ἕνα εἶχον ὅλοι τότε
ἄρχοντες καὶ ἰδιῶται
ἕνα ἅγιον σκοπόν.
Μίαν εὐγενῆ φροντίδα,
νὰ δοξάσουν τὴν Πατρίδα
τὴν κοινὴν αὐτῶν τροφόν.

Σύμπνοια, φιλοπατρία,
εὔρυθμος ἐλευθερία,
ἄμιλλα, ζῆλος πολύς·
Ἰδοὺ ποῖαι ἦσαν τότε
αἱ μεγάλαι καὶ αἱ πρῶται
ἀρεταὶ κοινωφελεῖς.

Κ' ἔδρεπον λοιπὸν ἐκ τούτων
Ἰσχύν, δόξαν, τιμήν, πλοῦτον
οἱ προπάτορες ἡμῶν.
Κ' ἡ Ἑλλὰς χώρα ἡρώων,
διεμόρφωσεν ἀθρόον
σώφρονα Πολιτισμόν.

Ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ αἰῶνες
ᾤχοντο, φεῦ! καὶ χειμῶνες
μᾶς κατέθλιψαν βαρεῖς.
Κ' ἔθεσαν εἰς τὴν πατρίδα
τῆς δουλείας τὴν σφραγῖδα
βάρβαροι αἱμοχαρεῖς.

Ἔκτοτε ἐσβέσθ' ὁ λύχνος
τῆς παιδείας, κἰ οὐδὲν ἴχνος
ἔμεινε πολιτισμοῦ.
Ἡ ἀμάθεια ἡπλώθη
πανταχοῦ, κ' ἐκορυφώθη
κράτος τοῦ βαρβαρισμοῦ.

Ἡ ἁγία ἡμῶν πίστις
ἐκινδύνευσεν ἐν πλείστοις
κακοδαίμοσι καιροῖς,
Καὶ πολλοὶ Ἐχάθη, εἶπον,
ἡ Ἑλλάς, τῶν πρωτοτύπων
ἡ τροφὸς καὶ ἡ Πατρίς.

Ἀλλ' οὐχί, ὅτε ἐπέστη
ὁ καιρός, εὐθὺς ἀνέστη
ἡ νεκροφανὴς Ἑλλάς,
Διαπράξασα παντείας
ἐπ' ἀνδρείᾳ ἀριστείας
ἐξαισίας καὶ πολλάς.

Κ' ἐπανέκαμψαν αἱ Μοῦσαι
πρὸ καιροῦ ἀποδημοῦσαι
τῆς ἑστίας των μακράν.
Κ' ἴδρυσαν σχολῶν σωρείαν
πανταχοῦ μὲ προθυμίαν
ἔνθερμον καὶ ἱεράν.

Καὶ ἰδοὺ πάλιν τὰ φῶτα
τῆς παιδείας, ὡς τὰ πρῶτα
ἐξαπλοῦνται ταχέως.
Καὶ δι' ἀρρωγῆς τῆς θείας
πέπλος ὁ τῆς ἀμαθείας
αἴρεται ὁ παχυλός.

Ἡμεῖς μόνοι λοιπόν, φίλοι,
θὰ ἱστάμεθα ὡς στήλη
ἄψυχός τε καὶ νεκρὰ
Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὀργῶντος
κόσμου καὶ ἐνθουσιῶντος
πρὸς καλὰ τὰ νοερά;

Ἡμεῖς μόνοι ζευγλάται
καὶ ἀγροῖκοι βοηλάται
θὰ νὰ ἤμεθα λοιπόν,
Ἀμαθεῖς καὶ τυφλοὶ ζῶντες
καὶ οὐδὲν ἄλλο τιμῶντες
ἢ χρημάτων πορισμόν;

Ὄχι, ὄχι, συμπολῖται,
καιρὸς πάλιν νὰ φανῆτε
τῶν γραμμάτων ζηλωταί.
Εἶνε τῶν εὐκατορθώτων
νὰ δειχθῆτε, ὡς τὸ πρῶτον
τῆς παιδείας ἐρασταί.

Τὴν πατρίδα τὴν φιλτάτην
μὲ βουλὴν προθυμοτάτην
νὰ τιμήσωμεν καιρὸν
Δότε, ἂν μᾶς ἀγαπᾶτε,
δότε μὴ μᾶς ἀποσπᾶτε
τῶν ὡραίων μας σπουδῶν.

Ὦ Θεέ, συνέτισόν μας,
ὦ Θεέ, εὐλόγησόν μας
ἄνωθεν, ἐξ οὐρανοῦ.
Δὸς ἡμῖν, παρακαλοῦμεν,
προκοπήν, ἥνπερ ποθοῦμεν,
τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦ.

Ἔμπνευσον, Θεέ, τοῖς πᾶσιν
ζῆλον ἔνθερμον καὶ τάσιν
ἀκραιφνῆ φιλομαθῶν.
Δὸς τοῖς ἄρχουσιν ὑγείαν,
σύμπνοιαν καὶ καρτερίαν
πρὸς πᾶν ὅ τι ἀγαθόν.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
Η « ΠΑΛΛΑΣ. »

Ἡ ἐν Κ)πόλει Ἑλλ. Φιλόμουσος Ἑταιρία « Παλλὰς », περὶ τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς σπουδαίας ἀποστολῆς τῆς ὁποίας ἐν σελ. 287 τοῦ ἀνὰ χεῖρας τόμου δι' ὀλίγων εἴχομεν διαλάβει, δι' ἄλλης αὐτῆς ἐγκυκλίου ὑπὸ ἡμερ. 15 Ἰουνίου ἀνήγγειλεν ὅτι: ἐπειδὴ κατὰ ἄρθρον ἰδιαίτερον τοῦ κανονισμοῦ ἱδρυταὶ αὐτῆς λογίζονται οὐ μόνον οἱ ἐν τέλει τοῦ πρωτοτύπου τοῦ κανονισμοῦ καὶ τῇ πρώτῃ τῶν ἱδρυτῶν συνεδριάσει ὑπογραφέντες, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐντὸς ἓξ μηνῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης τῶν ἱδρυτῶν συνεδριάσεως (συγκροτηθείσης τὴν 17ην Φεβρ. ε. π.) δηλώσωσιν ἐγγράφως τῷ Προέδρῳ τῆς Ἑταιρίας, ὅτι ἐπιθυμοῦσιν ἵνα ἀναγραφῶσιν ἐν τοῖς ἱδρυταῖς αὐτῆς, καταβάλωσι δ' ἐφ' ἅπαξ μίαν Ὀ0. λίραν· καὶ ἐπειδὴ πολλαχόθεν ἐξεφράσθη παρ' ὁμογενῶν ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ καταταχθῶσιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἱδρυτῶν, τὸ διοικητικὸν αὐτῆς Συμβούλιον ἄσμενον ἐδέχθη τὴν αἴτησιν ταύτην, ἥτις δείκνυσιν ἀρκούντως τὴν φιλογένειαν καὶ τὴν πρὸς τὸ ὄντως σπουδαῖον τοῦτο ἵδρυμα συμπάθειαν τῶν ὁμογενῶν, καὶ ἥτις ἐπαγγέλλεται αὐτῷ τὸν ἐκπορισμὸν σπουδαίου μέρους ἐκ τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τὴν σύστασιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Ἑταιρίας μεγάλων χρηματικῶν μέσων.

Πρὸς διευκόλυνσιν ὅθεν τῆς εὐγενοῦς ταύτης προθυμίας ὁρμωμένη ἀφ' ἑνός, εὐελπιστοῦσα δ' ἀφ' ἑτέρου, ὅτι πλείστους ὅσους θέλει τύχει τοὺς ζηλωτάς, ἡ Ἑταιρία ἐνήργησεν ἀποφάσει τοῦ διοικητικοῦ αὐτῆς συμβουλίου, ἵνα ἀνοιχθῶσι καταλόγοι ἐγγραφῆς ἱδρυτῶν τῆς Ἑταιρίας κατὰ πάσας τὰς Ἐπαρχίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς ἀπανταχοῦ πόλεις, ἔνθα ἐδρεύουσιν Ἑλληνικαὶ Προξενικαὶ Ἀρχαί, τοῖς ἀντιπροσώποις τῶν ὁποίων ἀναθέτει τὴν ἐντολὴν ταύτην, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν προεδρείαν διαρκῶν ἐπιτροπῶν, συστηθεισῶν μόνον πρὸς συλλογὴν βοηθημάτων ὑπὲρ τῆς Ἑταιρίας.

Κατ' αὐτὰς δὲ μετ' εὐχαριστήσεως ἐλάβομεν καὶ ἄλλην ἐγκύκλιον τῆς φιλομούσου ταύτης Ἑταιρίας, δι' ἧς ἀναγγέλλει τὴν ἵδρυσιν «Κεντρικοῦ ἀνωτέρου Ἑλληνικοῦ Παρθεναγωγείου καὶ Νηπιαγωγείου θηλέων» καὶ ἣν ἀσμένως καταχωρίζομεν ἔχουσαν ὡς ἑξῆς·

Ἀξιότιμε κύριε Συντάκτα,

Τὸ διοικητικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑταιρίας συμβούλιον ἐν τῇ συνεδριάσει, ἣν συνεκρότησε τὴν 27ην φθίνοντος, ἀπεφάσισεν ἵνα, συμφώνως τῇ πολλαχόθεν ἐκδηλωθείσῃ ἐπιθυμίᾳ, προδῇ εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν τῆς Ἑταιρίας ἐνέργειαν, ἀρχόμενον τοῦ ἔργου ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ἱδρύσεως τοῦ «*Κεντρικοῦ ἀνωτέρου ἑλληνικοῦ Παρθεναγωγείου*» καὶ τοῦ προσηρτημένου αὐτῷ «*Νηπιαγωγείου θηλέων*», προσδιορίσαν ἡμέραν τῆς εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα τῆς Ἑταιρίας προσελεύσεως τῶν μαθητριῶν τὴν 14ην τοῦ ἐπιόντος μηνὸς Σεπτεμβρίου (καθ' ἣν γενήσεται διὰ τελέσεως ἀρχιερατικοῦ ἁγιασμοῦ ἡ θρησκευτικὴ ἐγκαινίασις τῶν ἱδρυμάτων), ἡμέραν δὲ ἐνάρξεως τῆς ἐν αὐτοῖς διδασκαλίας τὴν 16ην τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Φέροντες τοῦτο εἰς γνῶσιν Ὑμῶν, παρακαλοῦμεν Ὑμᾶς, ἀξιότιμε κύριε Συντάκτα, ἵνα διὰ τοῦ λίαν ἀξιοτίμου Ὑμῶν περιοδικοῦ δημοσιεύσητε δωρεὰν τὴν ἑξῆς διακήρυξιν·

« *Κατ' ἀπόφασιν τοῦ διοικητικοῦ τῆς Ἑταιρίας συμβουλίου,* » *γενομένην ἐν τῇ σήμερον* (27ῃ Ἰουλίου) *συγκροτηθείσῃ* » *συνεδριάσει αὐτοῦ, γίνεται ἔναρξις τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ* « *Κεντρικῷ ἀνωτέρῳ ἑλληνικῷ Παρθεναγω-*» *γείῳ* » *τῆς Ἑταιρίας καὶ ἐν τῷ προσηρτημένῳ αὐτῷ* » *Νηπιαγωγείῳ θηλέων*» *τὴν 16ην τοῦ ἐπιόντος μηνὸς* » *Σεπτεμβρίου.*

» *Προσκαλοῦμεν ὅθεν κατ' ἀπόφασιν τοῦ διοικητικοῦ συμ-*» *βουλίου πάσας τὰς ἐχούσας τὰ κατὰ τὸν κανονισμὸν προσ-*» *όντα τοῦ διευθύναι τὰ εἰρημένα τῆς ἑταιρίας ἐκπαιδευτή-*» *ρια ἢ διδάξαι (1) ἐν αὐτοῖς, ἵνα ἀποστείλωσι τὰς δηλώ-*» *σεις αὐτῶν πρὸς τὸν γενικὸν γραμματέα τῆς Ἑταιρίας (Πέ-*» *ραν Κωνσταντινουπόλεως, ὁδὸς Τηλεγράφου, ἀριθμ. 24),* » *ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον, ἀναφέρουσαι ἐν αὐταῖς α')* » *τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον αὐτῶν· β') τὴν ἡλικίαν· γ') τὸ δι-*» *δασκαλεῖον, ἐν ᾧ ἐξεπαιδεύθησαν· δ') τὸν βαθμόν, ὃν φέρει* » *τὸ διδασκαλικὸν αὐτῶν πτυχίον· ε') ἐὰν ἐδίδαξαν καὶ ἐφ' ὁ-*» *πόσον καιρὸν ἐν δημοσίοις ἢ ἰδιωτικοῖς παρθεναγωγείοις καὶ* » *τίσι· στ'.) ἐφ' ὑπόσῳ μηνιαίῳ μισθῷ εἰσὶ διατεθειμέναι ἵνα*

---

(1) Τὰ περὶ τῶν προσόντων τούτων καὶ τῶν διδαχθησομένων μαθημάτων ἄρθρα τοῦ κανονισμοῦ ἔχουσιν ὡς ἑξῆς·

« Ἄρθον 62. Τὸ «Κεντρικὸν ἀνώτερον Ἑλληνικὸν Παρθεναγωγεῖον» » τῆς ἑταιρίας διευθύνεται ἐν τοῖς ἀφορῶσι τὴν ἐν αὐτῷ διδασκαλίαν ὑπὸ » μιᾶς διευθυντρίας, φερούσης πρωτοβαθμίου διδασκάλου πτυχίον τῆς ἐν » Ἀθήναις Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας, ἢ τινος τῶν ἐν » Εὐρώπῃ ἀναλόγων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων. Τὸ πτυχίον δὲ μένει κα-» τατεθειμένον ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς ἑταιρίας ἐφ' ὅσον καὶ ἡ διευθύντρια » ἐξακολουθεῖ διευθύνουσα τὸ παρθεναγωγεῖον.

» Ἄρθρον 65. Πᾶσαι αἱ διδάσκαλοι τοῦ κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου » καὶ τοῦ προσηρτημένου αὐτῷ Νηπιαγωγείου διορίζονται ὑπὸ τοῦ διοι-» κητικοῦ συμβουλίου ἐκ προσώπων, ἐχόντων πτυχίον διδασκάλου τῆς » ἐν Ἀθήναις Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας, ἢ οἱουδήποτε » ἄλλου ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀναλόγων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων. Τὸ » πτυχίον δὲ αὐτῶν μένει κατατεθειμένον ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς ἑταιρίας » ἐφ' ὅσον ἂν ἐξακολουθῶσιν οὖσαι ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῆς.

» Ἄρθρον 66. Τὰ ἐν τῷ Κεντρικῷ Παρθεναγωγείῳ διδασκόμενα μα-» θήματά εἰσι τὰ ἑξῆς· α') ἡ Ἑλληνική· β') ἡ Γαλλική· γ') ἡ Γερμανική » (··)· δ') ἡ Ἀγγλική (·) ε') ἡ Τουρκική [··)· στ') ἡ Ἀρμενική (··)· ζ') » ἡ πρακτικὴ ἀριθμητική· η') Γεωγραφία· θ'] ἡ Γεωμετρία· ι'] ἡ Γενικὴ » ἱστορία (ἐκτενέστερον ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος)· ια') ἡ Φυσικὴ Ἱστορία· » ιβ'] ἡ πειραματικὴ Φυσική· ιγ') ἡ στοιχειώδης πειραματικὴ χημεία· ιδ') » ἡ κοσμογραφία· ιε') ἡ ἱερὰ ἱστορία· ιστ'.) ἡ ἱερὰ Κατήχησις· ιζ'] ἡ χρι-» στιανικὴ ἠθική· ιη'] κατὰ κυριακὴν ἑρμηνεία τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς » ἡμέρας· ιθ') ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία· κ') ἡ Παιδαγωγικὴ ἡ Διδακτική, ἡ » μέθοδος τῆς Νηπιαγωγείας [·)κά) χειροτεχνήματα· κβ') ἡ καλλιγραφία· » κγ'] ἡ Ἰχναγραφία· κδ') ἡ Ζωγραφικὴ ··)· κε') ἡ Γυμναστική· κστ') » Κλειδοκύμβαλον (··] κζ') ἡ ᾠδικὴ καὶ ὁ χορός.

» [Τὰ δ' ἀστερίσκου σημειούμενα μαθήματα εἰσὶ προαιρετικά, ἄνευ » ἰδίων διδάκτρων διδασκόμενα· τὰ δὲ δυσὶν ἀστερίσκοις σημειούμενα » εἰσὶ προαιρετικὰ καὶ διδάσκονται τοῖς προαιρουμένοις ἐπὶ ἰδίοις διδά-» κτροις

» ἀναλάβωσι τὰ χρέη διευθυντρίας ἢ διδασκάλου ἐν τοῖς εἰ-
» ρημένοις ἐκπαιδευτηρίοις, ὅπου θέλει παρέχεσθαι αὐταῖς
» δωρεὰν πλήρης διαίτησις καὶ ζ') τίνος μαθήματος τὴν δι-
» δασκαλίαν ἑκάστη ἐπαγγέλλεται. Τὴν αὐτὴν πρόσκλησιν (ἄνευ
» τοῦ περὶ παροχῆς τῆς δωρεὰν διαιτήσεως ὅρου) ἀπευθύνο-
» μεν καὶ πρὸς τοὺς ἔχοντας τὰ ἀπαιτούμενα κατὰ τὸν κανο-
» νισμὸν προσόντα κυρίους διδασκάλους.

»Ἐν Κωνστ)πόλει, τῇ 27ῃ Ἰουλίου 1874.

»Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

(Ὑπογ.) Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ».

Βέβαιοι ὄντες, ἀξιότιμε κύριε Συντάκτα, ὅτι, ἐν τῇ χαρακτηριζούσῃ ὑμᾶς εὐγενεῖ προθυμίᾳ τοῦ συνεργεῖν πρὸς πᾶν ἐθνωφελὲς ἔργον, θέλετε ἀποδεχθῇ τὴν ἡμετέραν παράκλησιν, φέροντες εἰς γνῶσιν τοῦ δημοσίου τὴν ἀνωτέρω τῆς ἑταιρίας διακήρυξιν, ἐκφράζομεν Ὑμῖν ἐκ προκαταβολῆς τάς τε ἡμετέρας καὶ τὰς παρὰ τῆς ἑταιρίας ἡμῶν εὐχαριστίας καὶ παρακαλοῦμεν Ὑμᾶς δεχθῆναι τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἡμετέρας ἀρίστης πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεως.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ, κ. ἀ. α., ἀποδημοῦντος

Ο ΕΤΕΡΟΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΩΝ

Π. ΚΑΛΛΙΒΟΥΡΣΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

Ἐκ καθήκοντος πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα ὑψοῦμεν σήμερον τὴν φωνήν, ὅπως καταστήσωμεν γνωστὰς τοῖς συμπολίταις ἡμῖν καὶ λοιποῖς ὁμογενέσι τὰς πράξεις ταύτας τῆς φιλομούσου Ἑταιρίας· ἐσμὲν δὲ βέβαιοι ὅτι θέλουσι προθυμοποιηθῇ ἅπαντες ἵνα συνενέγκωσι πρὸς τὴν σύστασιν καὶ διατήρησιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς ἐν λόγῳ Ἑταιρίας, τῆς ἀναλαβούσης τὴν πρωτοβουλίαν ἔργου τοσούτῳ πολυμόχθου καὶ πολυδαπάνου πλὴν καὶ τοσούτῳ ἱεροῦ, πολλὰ δὲ καλὰ ὑπισχνουμένου.

ΜΑΞ-ΚΡΟΜΑΡ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟΥ.

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 352καὶ τέλος).

ΚΕΦ. XII.

«Ὁ Κόσμος τοῦ Θεοῦ εὐτυχεῖ μεγάλως· εἴτε κάντοτε ἡ πραεῖα καὶ κυανῆ ὁμίχλη συναθροίζεται, εἴτε αἱ κυματιζόμεναι σταγόνες τῆς δρόσου στιάζονται, ἢ αἱ ἐρυθραὶ θύελλαι ἐκτυλίσσονται ἡ αὐτὴ βαθεῖα ἀγάπη πάλλει ἐν τῇ μεγάλῃ καρδίᾳ του.»

Μετ'ὀλίγον ἡ γλυκεῖα καὶ εὐκρινὴς φωνὴ τῆς Ἀλύσσης ἤχησεν εἰς τὸ οὖς μου ὡς φωνὴ τεθνεῶτος· προσεπάθει νὰ κοινηθῇ καὶ νὰ φέρῃ τὰς χεῖράς της πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς Λίσβεθ· τότε παρετήρησα ὅτι καὶ τοι ἡ δοκὸς τὰς ἔρριψε κατὰ γῆς, δὲν τὰς ἐκτύπησεν ὅμως, διότι ἡ ἄκρα αὐτοῦ εἶχε στηριχθῇ ἐπί τινος λίθου κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ἀψίδος.

Ἡ Λίσβεθ ἦτο λειποθυμημένη, ἀλλ' οὐχὶ φονευμένη καὶ ὅμως δὲν ἠδυνάμην νὰ κινήσω τὴν βαρεῖαν δοκόν, ἥτις ἦτο περιπλεγμένη μεταξὺ ἄλλων καταπεσουσῶν ὑλῶν· ὥστε ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ τὴν κινήσω. Ἔθεσα τὴν χεῖρα μου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀλύσσης, ὅπως τὴν καθησυχάσω.

— Ἔσο ἥσυχος, Ἀλύσση μου, τῇ εἶπα, καὶ μὴ ταράττῃς τὴν μητέρα σου, θὰ τὴν ἐγείρω ἐγὼ ἐντὸς ὀλίγου, ἡσύχασον μέχρις οὗ ἐπιστρέψω. Μόλις ἀπῆλθα σκεπτόμενος πόθεν ἔπρεπε νὰ ζητήσω βοήθειαν, διότι ἕκαστος ἦτο ἐνησχολημένος εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀνάγκας, ὅτε εἶδα... ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ τὸ πιστεύσω, εἶδα τὸν πατέρα μου ἱστάμενον πρὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ οἴκου μας καὶ ὡσεὶ ἐρωτῶντα αὐτά, τί ἐγένετο ἡ Συλδία, ἡ μήτηρ του καὶ ἐγώ; Ὦ! οὐδέποτε θὰ δυνηθῶ νὰ ἐκφράσω πᾶν ὅ,τι ἠσθάνθην τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπαναβλέπων αὐτὸν μετὰ τόσους κινδύνους καὶ θλίψεις· ἐρρίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ ἐνόμισα ἐπί τινας στιγμὰς ὅτι εὑρισκόμην ἐν τῷ οὐρανῷ. Ταχέως ὅμως ἀνεμνήσθην τῆς Λίσβεθ καὶ Ἀλύσσης, ἃς ὤφειλον νὰ σώσω· χωρὶς δὲ ν'ἀπαντήσω εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ πατρός μου τὸν ἔσυρα πρὸς τὸν τόπον ἔνθα αὗται κατέκειντο.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Λίσβεθ ἦσαν ἀνοικτοὶ καὶ ὅταν ἔστρεψα πρὸς αὐτὴν μοι ἐμειδίασε. Μία ὥρα σχεδὸν παρῆλθε μέχρις οὗ λυτρώσωμεν αὐτὰς ἐκ τοῦ πεπτωκότος οἰκοδομήματος, καθ' ἣν δὲν ἀπεμακρύνθη αὐτῶν καὶ ταῖς προσέφερα τεμάχια ἄρτου, ἅτινα εἶχον φέρει. Ὅταν αἱ βαθμίδες ἐκαθαρίσθησαν, κατέβημεν ἅπαντες ἐν τῷ ὑπογείῳ πρὸς τὴν μάμμην μου καὶ τὴν Γρέσην, αἵτινες ἦσαν ἡμιθανεῖς ἐκ τοῦ τρόμου νομίζουσαι ὅτι εἶχαν ἐνταφιασθῇ ζῶσαι καὶ ὅτι ἡ βοήθεια, ἥτις ἐπὶ τέλους ἔρθασεν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Στρασβούργου, ἐξέλιπε δι' αὐτάς.

Ἤδη ὅμως τὰ πάντα εἶχον καλῶς· οὐδεὶς λόγος φόβου ὑπῆρχε καὶ ὁ πατήρ μου εὑρίσκετο παρὼν ὅπως φροντίσῃ δι' ὅλους ἡμᾶς.

Ἡ ὑγεία τοῦ πατρός μου εἶχε πάθει κατὰ τὰς ἐκδρομὰς αὐτοῦ καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα μαθὼν τὸν μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Γαλλίας πόλεμον ἔσπευσεν εἰς βοήθειάν μας· κατὰ τὰς τελευταίας τρεῖς ἡμέρας διέμεινεν ἐν Ἅππεν Γουεάρ, ὀλίγα μίλλια μακρὰν τοῦ Ρήνου, παρατηρῶν μετ' ἄλλων πολλῶν τὸν τρομερὸν τῆς πόλεως βομβαρδισμὸν καὶ ἀδυνατῶν νὰ πράξῃ τι ὑπὲρ ἡμῶν. Τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἐγνωστοποιήθη αὐτῷ ἡ ὑποχώρησις τοῦ στρατηγοῦ Οὐλρὶχ καὶ ἔσπευσεν ὅσον τάχος ὅπως μᾶς μεταφέρῃ εἰς Ἅππεν γουεάρ.

Ὅτε ταῦτα ἐπραγματοποιήθησαν καὶ ἡ μάμμη μου μετὰ τῆς Γρέσης ἀποκατέστησαν ἐν εὐαρέστῳ οἰκίᾳ, ὁ πατὴρ καὶ ἐγὼ ἀπήλθομεν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Συλδίας. Ἔπρεπεν εὐθὺς πρῶτον νὰ πληροφορηθῶμεν ποῦ ἡ κ. Βέρθεν ἐζήτησεν ἄσυλον· ἐπειδὴ ὅμως ὁ σύζυγός της εὑρίσκετο αἰχμάλωτος ἐν Γερμανίᾳ, ἀπηντήσαμεν πολλὰς δυσκολίας. Ἐπὶ τέλους ἐμάθαμεν ὅτι εὑρίσκετο ἐν Βασιλείᾳ ἀκριβῶς κατὰ τὰ Ἑλβετικὰ μεθόρια ἔνθα ἐπορεύθημεν διατρέχοντες ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Ρήνου ἐν μέσῳ ἐκτεταμένων λειμώ-

νων, χλοερῶν νομῶν, ἀγρῶν καρποφόρων καὶ ἀμπελόνων, οἵτινες ηὔξανον παρημελημένοι, ἐπεκτείνοντες ἀτάκτως τοὺς κλάδους αὐτῶν· κοιλάδα ὡραίαν περιφρουρουμένην ὑπὸ ὀρέων καὶ πεπληρωμένην ὑπὸ δένδρων, ἅτινα ἔνθεν κἀκεῖθεν ἐχρωματίζοντο μὲ τοῦ φθινοπώρου τὰ χρώματα. Ἡ εἰρήνη ἐβασίλευεν ἐντελῶς ἐπ' αὐτῆς καὶ μόλις ὑπέφερα ἐνθυμούμενος τὰ ἐν Στρασβούργῳ δεινοπαθήματα, ἐνῶ ἐνταῦθα ὁ Ἥλιος ἔλαμπε καὶ τὰ πτηνὰ ἐκελάδουν καὶ τὰ ἄνθη ἤνθουν ὡς ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Ἐδὲμ πρὶν ἢ ὁ ἄνθρωπος τὰ καταστρέψῃ.

Ὁ τόπος οὗτος ἦτο ἀληθῶς ὁ κῆπος τῆς Ἐδέμ· ὁ πέραν ἐκεῖ ἦτο ἐκεῖνος, περὶ οὗ ὁ Θεὸς ἔλεγεν «*ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου φωνάζει εἰς ἐμὲ ἀπὸ τῆν γῆν κτλ* »

Ἐπὶ τέλους εὕρομεν τὴν Συλδίαν ὠχρὰν, ἰσχνὴν καὶ νευρικήν, ἑτοίμην νὰ τρομάζῃ καὶ νὰ κραυγάζῃ εἰς τὸν ἐλάχιστον κρότον. Μᾶλλον τοῦτο ὁπόταν εἶδα αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός μου μετὰ τόσας περιπετείας καὶ δυστυχήματα, δὲν ἠδυνάμην νὰ κρατήσω τὴν χαράν μου.

Μεθ' ὅσα καὶ ἂν ὑπέφερεν ἡ μάμμη μου, ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ καταπείσωμεν αὐτὴν ὅπως μᾶς ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ Λονδῖνον. Ἀπὸ τὴν ἐν Ἄππεν Γουέαρ νέαν της κατοικίαν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ εἰσέτι τὴν Μητρόπολιν. ἦτις ἦτο τὸ προσφιλέστερον τῶν πραγμάτων δι' αὐτήν· διεθρυλλεῖτο δὲ ὅτι ἅπαντα τὰ καταστραφέντα οἰκοδομήματα θὰ ἠγείροντο ὅσον τάχιστα. Ἡ ἡσυχία καὶ τάξις ἐπανῆλθαν ἐκ νέου ἐν Στρασβούργῳ· τὰ ἐργαστήρια καὶ αἱ ἀγοραὶ ἠνεῴχθησαν, τὰ κενὰ παντὶ σθένει ἐπληροῦντο, ἀλλ' ὑπῆρχον οἱ τάφοι, αἱ κατηρειπωμέναι οἰκίαι καὶ τὰ σκεύη αὐτῶν. Σχεδὸν ὡς εἰς Αἴγυπτον δὲν ὑπῆρχεν οἶκος ὅστις δὲν ἐθρήνει ἕνα τεθνεῶτα.

Ὁ πατήρ μου, ὅστις διετέλει σχετικὸς μετὰ πολλῶν πεπαιδευμένων καὶ ἀνδρῶν ἐχόντων ἐπιρροὴν μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ ἐπιτύχῃ συστατικῶν, δι' ὧν ἐνισχύθημεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Φαλσβούργου, ὅπερ ὑφίστατο εἰσέτι τοὺς τρόμους τῆς πολιορκίας ὁμοίας τῆς τοῦ Στρασβούργου.

Ἀνεζητήσαμεν ἐκεῖ μεταξὺ τῶν λόφων τὸ μικρὸν ἀγροκήπιον τοῦ λοχία Κλέη, ἔνθα τὰ τεκνία του πιθανὸν ἤλπιζον εἰσέτι νὰ ἐπιστρέψῃ.ἀλλὰ οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων ἀπὸ τῶν μεμονωμένων ἀγροκηπίων μέχρι τῶν πολιτχνίων καὶ χωρίων εἶχον ἀναχωρήσει πρὸ τοῦ ἐπερχομένου στρατοῦ ἐπὶ τῇ ἀσθενεῖ ἐλπίδι τοῦ νὰ ἐπανακάμψωσιν οἴκαδε μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ εὕρωμεν ἄνθρωπον γνωρίζοντα τὸ ἀγροκήπιον καὶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ λοχία Κλέη. Καθ' ὅσον ἀφῶρα τὸν ἀδελφὸν τῆς Λουΐζης, αὐτὸς εὑρίσκετο εἰσέτι κεκλεισμένος ἐν Φαλσβούργῳ ἀγνοῶν τὸν θάνατον τῆς ἀδελφῆς του.

Ἡ Λίσβεθ,ῆς ἡ οἰκία καὶ ἡ ἰδιοκτησία ἀπωλέσθησαν ἐξ ὁλοκλήρου, ὑπεσχέθη ἀσμένως νὰ ἔλθῃ καὶ ζήσῃ μεθ' ἡμῶν ἐν Λονδίνῳ.

Ἐνῷ ἐσκεπτόμην περὶ τῶν πραγμάτων τούτων, ἡ Ἀλύσση ἐπήδησεν ἐπὶ τῶν γονάτων μου καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν προσοχήν μου δι' ἐλαφροῦ ραπίσματος ἐπὶ τῆς παρειᾶς μου. Ἐκράτει εἰς τὴν μίαν τῶν χειρῶν της φάκελλον περιτετυλιγμένον διὰ χρυσοχάρτου, ὃν ἐξετύλιξε μετὰ ὕφους σοβαροῦ καὶ μοὶ ἔδειξε μικρόν τινα χιτῶνα διεκπεραιωμένον ἔχοντα τὰς ἐκ τῆς κόνεως τῶν καταπιπτόντων τοίχων ἢ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἐργασίας κηλίδας ἐντελῶς καθαρισμένας ἀλλὰ τὰ χείλη τοῦ κορασίου ἔτρεμον καὶ προσεπάθει νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά της.

— Μάξ, μοὶ εἶπε, δὲν ὑπάρχει μέσον δι' οὗ νὰ προσφέρω εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸ δῶρον τῶν γενεθλίων του, ὅταν ἡ ἡμέρα φθάσῃ!

— Διατί Ἀλύσση; ἠρώτησα.

— Διότι εἶνε μακρὰν, πολὺ μακρὰν εἰς τοὺς Οὐρανούς· μοὶ ἀπήντησεν.

— Ὄχι, Ἀλύσση· τῇ εἶπον, εἶνε μεθ' ἡμῶν· αὐτὸς εἶπε «*δὲν θὰ σᾶς ἀφίσω ἀπαρηγορήτους, ἀλλὰ θὰ ἔλθω μὲ σᾶς κτλ.*» Τοιουτοτρόπως Αὐτὸς ἔρχεται συχνάκις, καθεκάστην, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα ν' ἀκούσωμεν τὴν φωνήν του ἢ νὰ ἴδωμεν τὸ πρόσωπόν του εἰσέτι. Ὅταν ἀνεχώρησεν, εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ μὴ λυποῦνται ἂν ἐπί τινα καιρὸν δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ τὸν ἴδωσιν: «Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάγω, διότι ἂν ἐγὼ δὲν ἀναχωρήσω, τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲ θὰ ἔλθῃ κτλ».

— Χαίρω λοιπόν, διότι θὰ ἔλθῃ, εἶπε τὸ κοράσιον μὲ λαμποβολοῦν πρόσωπον, ἀλλ'ἀφοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν ἴδωμεν,τίνι τρόπῳ θὰ τῷ προσφέρω τὸν μικρὸν αὐτὸν χιτῶνα ;

— Τότε ἐγὼ ἤνοιξα τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἣν ἡ Ἀλύσση πρό τινος εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἀναγινώσκῃ, καὶ τὴν ἔβαλα νὰ συλλαβίσῃ τὸν ἑξῆς στίχον: « ὅ,τι ἂν ποιήσῃς ἑνὶ τῶν ἀδελφῶν μου τούτων τῶν ἐλαχίστων κτλ. »

Ἡ Ἀλύσση ἐκάθησεν ἥσυχος καὶ σκεπτικὴ ἐπιστηρίζουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν μικρῶν χειρῶν της,τὰς ὁποίας μετὰ ταῦτα συνέσφιγξε χαίρουσα ὡσεὶ ἐννοήσασα τὴν ἔννοιαν τοῦ ρητοῦ ἐκείνου.

Μάξ, μοὶ εἶπε, πρέπει λοιπὸν νὰ πορευθῶμεν πρὸς ἕνα τῶν ἀδελφῶν τούτων τοῦ Χριστοῦ τῶν ἐλαχίστων καὶ ἴδωμεν ἂν κάμῃ δι' αὐτόν. Ἀλλ' ὁ πατήρ μου δὲν ἤθελε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ βοηθῇ εἰς ἄλλον τινα ὁ χιτωνίσκος τῆς Ἀλύσσης καὶ διέταξε τὴν Λίσβεθ νὰ φυλάξῃ αὐτὸν εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἓξ ἑβδομάδων τῆς πολιορκίας τοῦ Στρασβούργου, λέγων ὅτι ἡ Ἀλύσση θὰ ἐννοήσῃ τὸν λόγον ὁπόταν μεγαλώσῃ. Ἐγὼ αὐτὸς μόλις ἠδυνήθην νὰ τὸ ἐννοήσω μέχρις ὅτου ὁ πατήρ μου μοὶ ἀνέγνωσε τοὺς λόγους τῆς γυναικός, ἥτις ἔφερε τὸ ἀλαβάστρινον ἀγγεῖον τοῦ μύρου καὶ τὸ ἔχυσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, οἱ δὲ μαθηταί του τὸ ἀπεκάλεσαν σπατάλην λέγοντες ὅτι τὰ χρήματα ἠδύνατο νὰ βοθώσιν εἰς τοὺς πτωχούς. « Σεῖς ἔχετε τοὺς πτωχοὺς πάντοτε μεθ' ὑμῶν, εἶπεν ὁ Κύριος, καὶ ὁπόταν θέλετε δύνασθε νὰ κάμητε καλὸν εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἐμὲ δὲν μ' ἔχετε πάντοτε· αὐτὴ ἔπραξεν ὅ,τι ἠδυνήθη.

ΠΟΙΚΙΛΑ

Χρήματα.— Ὅταν παρατηρῶ τὰ ἄπειρα ἡμῶν πλούτη καὶ σκέπτωμαι τὸ πνεῦμα τῶν λαῶν, αἰσθάνομαι ὅτι ὅλα τὰ ἔξοχα τῶν ποιητῶν μας ὄνειρα εἰσὶ κατώτερα τῆς ἐνδόξου πραγματικότητος· ὑπάρχουσιν εἰσέτι πλούτη, ἅτινα ὁ Κόσμος οὗτος δύναται ν' ἀποκαλύψῃ καὶ μεθ' ὧν παραβαλλόμενα τὰ παρόντα εἰσὶ μηδέν· ἐλεύσεται ἡμέρα καθ' ἣν διὰ τοῦ ποσοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ταλλήρων δὲν θ' ἀποκαλῆται τις πλούσιος· ἃς ἀποκτήσωμεν χρήματα διὰ πάσης θυσίας ἐκτὸς τῆς θυσίας τῆς ἀνδρικῆς ἡμῶν ἡλικίας καὶ τῆς προσωπικῆς ἡμῶν τιμῆς. Οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες δὲν βασίζονται ἐπὶ τοῦ πλούτου, στερροῦνται ἰδίων βάσεων. Ἀληθὲς ὅτι τὰ πλούτη πολλάκις εἰσὶν ὅπλον καταστροφῆς, ἀλλ' οὐδὲν ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων μᾶς βιάζει πρὸς τοῦτο.

Εὐαίσθητος ἀνταπάντησις.— Εἰς τὸ Ἀνθρωπολογικὸν τμῆμα τῆς Βρετ. Ἀναδημίας πρός τινα τῶν μελῶν αὐτῆς, διαβεβαιοῦντα ζωηρῶς τὴν καταγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν κατωτέρων ὀργανισμῶν διὰ τοῦ πίθηκος, ὁ καθηγητὴς **Macgregor** εἶπεν ὅτι *δέν τις σοβαρῶς πιστεύῃ ὅτι συγγενεύει μετὰ τῶν κατωτέρων ζώων πιθανώτατα νὰ ἔχῃ δίκαιον.*

Ἐφευρέσεις.— Τὰ ὑέλινα παράθυρα τῷ 1180
Οἱ μολύβδ. σωλῆνες τῶν ὑδραγωγείων 1252
Τὰ ἐκ λίπους κηρία 1290
Τὰ ὀμματοϋάλια 1299
Ὁ χάρτης τὸ πρῶτον ἐκ λινοῦ 1302
Τὰ μάλλινα ὑφάσματα ἐν Ἀγγλίᾳ 1331
Ἡ τέχνη τῆς ἐλαιογραφίας 1410
Ἡ Τυπογραφία 1440
Τὰ ὡρολόγια ἐν Γερμανίᾳ 1477
Ἡ μεταβολὴ τῆς πυξίδος 1540
Αἱ καρφῖδες 1543
Ἡ κυκλοφορία τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος ἐγένετο γνωστὴ ὑπὸ τοῦ Harvey 1619
Ἡ πρώτη ἐφημερὶς ἐδημοσιεύθη 1630
Ἡ πρώτη ἀτμομηχανὴ ἐφευρέθη 1649
Ἡ πρώτη ἀντλία 1663
Ἡ ἀτμομηχανὴ ἐβελτιώθη ὑπὸ Watt 1767
Ἡ πρώτη ἐκκοκιστικὴ ἀτμομηχανὴ τοῦ βάμβακος 1783
Ἡ στερεοτυπία ἐν Σκωτίᾳ 1785
Ὁ Ζωϊκὸς μαγνητισμὸς 1788
Τὰ Κυριακὰ Σχολεῖα ἐγκαθιδρύθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ 1789
Ὁ Ἠλεκτρομαγνητικὸς Τηλέγραφος ὑπὸ **Morse** 1832
Ἡ Δαγεροτοπία 1839

Η ΥΠΕΡ
ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΞΗΡΟΚΡΗΝΗΣ.

Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὸν κανονισμὸν τῆς ὑπὸ τὸν ἄνωθι τίτλον Ἀδελφότητος ὡς καὶ τὴν τῆς Γ'. περιόδου ἐπετηρίδα αὐτῆς.

Ὁ σκοπὸς τῆς Ἀδελφότητος ταύτης εἶνε καὶ φιλογενὴς καὶ φιλόμουσος καὶ ἱερὸς διότι προτίθεται ἀ.) τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ ἀνωτάτου τούτου ἐθνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου ἐλλείμματος· β'.) τὴν ἐν τῷ μέλλοντι βαθμιαίαν ἐπέκτασιν τοῦ προγράμματος τῶν μαθημάτων, ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως τῶν πόρων τῆς Ἀδελφότητος ἄχρι προαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τελείαν φιλοσοφικὴν σχολὴν καὶ γ'.) τὴν ἐξασφάλισιν σταθερῶν πόρων πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ διὰ καταρτίσεως ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου.

Εὐελπιστεῖ δὲ νὰ ἐπιτύχῃ τούτων ἀ) διὰ τῶν παρὰ τῶν τακτικῶν μελῶν συνδρομῶν· β'.) διὰ τῶν ὑπὸ φιλομούσων γενομένων προσφορῶν ἐφάπαξ ἢ διαρκῶς· γ'.) διὰ τῶν ἐκ διαθηκῶν προικοδοτήσεων, χρηματικῶν ἢ κτηματικῶν καὶ δ'.) διὰ τῶν ἐκ παντὸς καταλλήλου μέσου, ὅπερ ἂν ἐγκρίνῃ ἡ Ἀδελφότης, προερχομένων προσόδων.

Τὴν Ἀδελφότητα συγκροτοῦσι τὰ τακτικὰ μέλη, ὧν ὁ ἀριθ. 390, καταβάλλοντα μηνιαίαν συνδρομὴν ἑνὸς τετάρτου μετζιτίου ἢ προσφέροντα ἐφάπαξ πέντε μέχρι δέκα λιρῶν, οἱ δωρηταί, δωρούμενοι ἄνω τῶν δέκα λιρῶν μέχρι πεντήκοντα, καὶ οἱ εὐεργέται ἄνω τῶν πεντήκοντα μέχρις ἑκατὸν πεντήκοντα.

Εὐεργέτας εἴδομεν ἐγγεγραμμένους τοὺς γνωστοὺς ἐπὶ φιλογενείᾳ Κ. Κ. Χρηστάκην Ζωγράφον, Γεώργιον Ζαρίφην, Ζαννῆν Στεφάνοβιχ, Κωνσταντῖνον Ξενοκράτην, Ἀνανίαν τὸν Βατοπαιδινὸν Ἀρχιμανδρίτην, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλανθρωπικὸν Σύλλογον καὶ τὸν ἐν Μαγνεστρίᾳ Ἑλληνικὸν Σύλλογον Λόγιον Ἑρμῆν.

Κατὰ τὴν ἐπετηρίδα δὲ τοῦ 1874—1875 ἔτους ἀποτελοῦσι τὴν ἐκτελεστικὴν ἀρχὴν τῆς ἐν λόγῳ Ἀδελφότητος οἱ ἔφοροι Κωνσταντῖνος Δ. Μαβέλλης πρόεδρος, Νικόλαος Θ. Σουλλίβης καὶ Ἰωάννης Δ. Τανταλλίδης ἀντιπρόεδροι, Τιμολέων Γ. Παππᾶς ταμίας, Βλάσιος Γαβριηλίδης γεν. γραμματεύς, Φώτιος Μεσθενεὺς εἰδικὸς γραμματεύς, Ἰωάννης Ἀλιμπέρτης καὶ Ἰωάννης Διδέρης σύμβουλοι.

Ἐπευχόμενοι τὰ βέλτιστα τῇ Ἀδελφότητι Ξηροκρήνης εὐελπιστοῦμεν ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν θέλουσι δράμει πρὸς ἐνίσχυσίν της ἵνα ὅσον ἔνεστιν ἀνέτως καὶ ἀποτελεσματι ὤτερον ἐπιτύχῃ τοῦ θεοφιλεστάτου αὐτῆς σκοποῦ.

ΗΒΗ

ἐφημερὶς τῶν νέων.

Ἀπὸ τοῦ ἀπελθόντος Μαρτίου ἤρξατο ἐκδίδεσθαι ἐν Ἀθήναις ἡ ὑπὸ τὸν ἄνωθι τίτλον ἐφημερὶς ἅπαξ τοῦ μηνός, παρέχουσα τῇ Ἑλληνίδι νεολαίᾳ ἠθικὰ καὶ ὠφέλιμα ἀναγνώσματα πρὸς τέρψιν, μὴ στερουμένη οὐδὲ τοῦ εὐτραπέλου καὶ ἀστείου.

Ἡ ἐτησία συνδρομή της ἐν Τουρκίᾳ εἶνε δύο δραχμαὶ μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν.

Συνιστῶμεν τὴν ἐφημερίδα ταύτην τοῖς νέοις, διότι ἐὰν ἐξακολουθήσῃ τὸν κανονισμὸν αὐτῆς θὰ ᾖνε ἀληθῶς καὶ τερπνὴ καὶ ὠφέλιμος. Ὑπόσχεται μάλιστα ὅτι, ἂν ἴδῃ τὰς προσπαθείας της ἱκανοποιουμένας δι' ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ συνδρομητῶν, θὰ κοσμῆται δι' εἰκονογραφιῶν καὶ θὰ ἐκδίδηται δὶς τοῦ μηνός.

Συνδρομηταὶ καταγράφονται καὶ ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Μέντορος·

Ο BAZAIN.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ε'. ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΝ ΤΩι Ε'. ΤΟΜΩι ΤΟΥ ΜΕΝΤΟΡΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΑΘ' ΥΛΗΝ.

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ.

Οἵα ἡ δύναμις τοῦ Εὐαγγελίου 24
Οἷος ὁ ἄπιστος νέος 36
Τὰ ὑπὲρ τῆς Ἁγ. Γραφῆς ἐπιχειρήματα 57
Περὶ τοῦ ἁγίου Σπηλαίου καὶ τῆς ἁγ. φάτνης 101
Εἰδωλολατρεία τῶν Ἰνδῶν 124
Οἱ Σαβιανοὶ 144
Περὶ εἰρήνης. 161
Τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας διὰ 4στοιχείων 175
Περὶ ψυχῆς 194
Περὶ ἀνταποδόσεως καὶ τιμωρίας τῶν ψυχῶν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ 257
Ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ὁ ψαλμὸς 289
Ἡ ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν προφητειῶν ἀλήθεια τῆς Γραφῆς 334
Ἡ ἀληθὴς ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ 342
Εἶσαι Χριστιανός; 374

Β'. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Βίοι παράλληλοι ὑπὸ Α. Ν. Γούδα 192
Ἀνάλυσις τοῦ Οἰκον. Ξενοφῶντος ὑπὸ Γ. Α. Ἀριστείδου »
Ἤδη 380

Γ'. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Τὰ κατὰ Πέτρον καὶ Χαρίκλειαν 24. 40
Ὁ Μαῦρος ἄνθρωπος 49. 203. 312. 359
Τὸ ναυάγιον τῆς Εὐαγγελιστρίας 138
Ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς Πομπηΐας 169
Μὰξ-Κρόμαρ 187. 218. 279. 295. 348 377
Ὁ δραπέτης ἢ ἡ Γαλλ. κατοχὴ 220
Τὸ κληροδότημα τοῦ θείου μου Φιρμίνου 235

Δ'. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ.

Μαρία Εὐγενίου Πουζαὰ 72
Ὁ κόμης Σκλόπης Δὲ Σαλεράνο 87
Ὁ νέος Φλάξμαν 119
Χριστόφορος Κολόμβος 136
Δημήτριος Μαυροκορδάτος 149
Δουκάκης Σημαντήρης 252
Ἀμυὸτ Ἰάκωβος 263
Γεώργιος Γενναδιος 267
Μαργαρίτα Μηνιάτου 336
Ὁ Μέγας Πέτρος Αὐτοκρ. τῆς Ρωσσίας 343
Νικηφόρος Θεοτόκης 372

Ε'. ΠΘΙΚΑ.

Διάφοροι γνῶμαι καὶ ἀποφθέγματα 53. 96. 164. 288
Περὶ μικρῶν καὶ μεγάλων εὐτυχιῶν 71
Περὶ γυναικὸς 72
Λουλετίου ἰατροφιλοσοφικαὶ σκέψεις περὶ γυναικὸς 97
Ὁποία ὀφείλει νὰ ἦνε ἡ Ἑλληνὶς 142
Περὶ ἀρετῆς 170. 222. 278
Τὰ τρία ἐρείσματα τῆς κοινωνίας 189
Περὶ πολυτελείας 259
Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ φιλοπλουτία 310. 357
Λόγος κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἑλλ. Λυκείου 321
Ἐλευθερία, ἰσότης 331
Τί χρεωστεῖ νὰ πράττῃ τις ἵνα ᾖ εὐτυχὴς 332
Περὶ τῆς σχέσεως τῆς παιδαγωγίας πρὸς τὴν Θεολογίαν 353

ΣΤ'. ΚΑΘΙΔΡΥΜΑΤΑ.

Ἡ καθόλου πρόοδος καὶ τὰ ἐν Εὐρώπῃ τυφλοδιδασκαλεῖα 33
Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Θεσσαλ. Φιλεκπ. Σύλλογος 119
Ἑλληνικὸς διδασκαλικὸς Σύλλογος 287
Ἡ ἐν Κωνστ. Ἑλλ. Φιλομ. ἑταιρία« ἡ Παλὰς » 287 376

Ζ'. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ.

Κύθηρα ἢ Τσηρίγον 43
Περὶ Λαχώρης 47. 230. 211
Τράλλεις 76
Ὁ καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα καὶ ἡ κρεμαστὴ γέφυρά του 80
Καΐρον 111
Παλαιὸν Καΐρον 132
Μέμφις 181
Πὸρτ-Σαΐτ 184
Ἡ Ἰόππη 185
Ἱερουσαλὴμ 208. 306
Τοπικὰ ὀνόματα Σμύρνης καὶ περιχώρων 305
Θρακικὰ 337

Η'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

Περὶ τῆς ἀξίας καὶ ἐπιρροῆς τῶν συγγραμμάτων ἐπὶ τῆς κοινωνίας 3
Ἡ βίβλος τῶν βασιλέων 15
Ἡ ποιητικὴ δυὰς τῶν ἀδ. Παν. καὶ Ἀλ. Σούτσων 14
Ἡ μυθολογία συγκρινομένη πρὸς τὴν ἱστορίαν 73. 145. 242. 325
Ἡ ἰατρικὴ ἐν τῷ Μεσαιῶνι 96
Εἰσαγωγὴ εἰς τὸν Ὅμηρον 121. 153. 248
Ὁ Πατρικὸς χαρακτὴρ. Ὁ Πρίαμος 127
Αἱ πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου 134
Ὁ Δάντης καὶ ἡ κόλασις 198
Ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἡ Πηνελόπη 202
Τὸ Μαντουανὸν ἀγγεῖον τοῦ Δ. Brunswick 246
Βασιλικὸς λόγος 284
Σύγκρισις τῆς Εὐρ. μουσικῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν 299
Ἑλληνικὸν ἐγχάρακτον κάτοπτρον 330
Περὶ τῆς πατρίου μουσικῆς 343
Ἡ ἐν Κ)πόλει Ἀδελφότης Ξηροκρήνης 370

Θ'. ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

Ἱστορία τῆς ἀρχιεπισκ. Κύπρου 53. 82. 265
Τὸ παιγνίδιον τοῦ ζατρικίου 180
Ἱστορικὴ ἐπιθ. τῆς Κερκύρας 196
Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Γεν. Ἱστορίαν 271
Ἡ Τσὰν Μπιμπῆ, ἱστορία Ἰνδικὴ 317

Ι'. ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ὁ βοσκὸς 14
Τὸ μνημεῖον τοῦ Ἀλ. Σούτσου 20
Ὁ φόρος τῆς πατρίδος 46
Ἡ μοναξία 64
Τὰ ἐρείκια 79
Ἐθραύσθη ἄνθος 96

Ἐν μύρτου κλαδὶ τὴν λύραν μου κρούσω 110
Εἰς ἀηδόνα τοῦ Νυμφαίου 111
Ὁ θνήσκων πτωχὸς 120
Παράκλησις μητρὸς πρὸς τὴν Παναγίαν 128
Τὸ νέον ἔτος 1874 129
Τὸ νέον ἔτος καὶ τὸ παράπονον πτωχοῦ παιδὸς 130
Τὸ μειδίαμα 160
Ἄγριον μεγαλεῖον 176
Χωρὶς νὰ φοβηθῶμεν 224
Ἔλεγος πρὸς τὰς Μούσας 255
Τὸ μητρικὸν κόσμημα 283
Ἐπανέρχεται 320
Ποιημάτιον, ἐκφωνηθὲν ἐπὶ ἐξετάσεων 375

ΙΑ'. ΦΥΣΙΚΟΙΣΤΟΡΙΚΑ.

—

Σάνδιον 24
Περὶ φιλυρῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐν Ἑλλάδι 31
Λευκομυρμήκων ἤθη καὶ ἔθιμα 57
Περὶ τῶν πτηνῶν τῆς Νεοζηλανδίας 108
Ἐκ τοῦ βίου τῶν σχιμπαντζῆ 157
Ὁ ναυτίλος τῆς Ἰάβας καὶ ὁ καρχαρίας 159
Ὁ χοιροπόταμος 172
Γεωλογικὴ ἀγόρευσις 226
Περὶ ἐλαστικοῦ κόμμιος 328
Περὶ τῶν ἐν γένει τροφῶν 338
Κολίβρια 352
Οἱ λευκοὶ γέρανοι τῆς Ἀμερικῆς 368
Ὁ ἐλέφας 369

ΙΒ'. ΠΕΡΙΕΡΓΑ.

—

Περὶ ὀνείρων 37. 159
Αἱ ἀδελφαὶ Ἀμερικανίδες 21
Ὁ μέγας ἀδάμας Ὀρλὼφ 200
Περὶ προφητικῆς τῶν ἀριθμῶν δυνάμεως καὶ περὶ ραβδομαντίας 117
Ἡ ἐκδίκησις τοῦ κυνὸς 223
Μία Γαλλὶς ἡρωὶς 320
Ἡ καταποθεῖσα ἀγαθὶς μετὰ βελόνης 328
Τρία σπουδαῖα πράγματα »»»
Ὁ τεράστιος σιδηρόδρομος 343
Εὐκίνητος ἀνταπάντησις 379

ΙΓ'. ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΑ.

—

Τὸ τέλος τοῦ κόσμου 151
Ἐκβρασμὴ εἰς τὴν σελήνην 174
Ἡ διάβασις τῆς Ἀφροδίτης 341

ΙΔ'. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ.

—

Ἡ ἐπέτειος ἑορτὴ τοῦ Φιλεκ. Συλλόγου «Ὁμήρου» 46
Τὰ θρανία τῶν σχολείων ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν 177
Σχολεῖον Παπασλίου
» Κολδερὲ
» Μουτεβελιοῦ
» Καρατζιφλικιοῦ 239
»Φίλιου καὶ Τσαούσογλου
»Χατσιλερίου
»Χαμουζάπελη 240
»Τζομπανησίας
»Καραγλανιᾶς 241
»Χορόσκιοί »
»Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἐν Σμύρνῃ Ἑλλ. Λυκείου 318

ΙΕ'. ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ.

—

Πῶς εὗρον τὸν Λιβιγκστόνα 21. 55. 88. 115. 165
Τὸ ὄρος Σινᾶ 201
Ἡ ἀνακάλυψις τῶν ὑδραυλικῶν τοῦ μεγάλου Ἀρχιμήδους 367
Ἀπροσδόκητος ἀνακάλυψις 374
Ἐφευρέσεις 379

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—

Περὶ τῶν παγκοσμίων ἐκθέσεων. 10
Οἱ Ἰταλοὶ ὀργανομουσικοὶ 27
Ὁ ἱππότης Louis-Chrysostome Ferrucci 45
Ἡ ληστεία ἐν Ἀγγλίᾳ »
Ἀκαδημαϊκὴ ἐκλογὴ »
Ἐπιστολὴ Ι. Ναχαμούλη καὶ ἀπάντησις πρὸς αὐτὴν 63
Οἱ κώδωνες καὶ τὰ βιβλία 64
Τὸ ἐν τῇ Βιεναίᾳ ἐκθέσει σκήνωμα τοῦ μικροῦ παιδὸς 65. 102
Ἀνάλεκτα 128
Παροράματα καὶ διορθώσεις 160. 320
Ἡ αὐτοχειρία 262
Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Σύνταξιν τοῦ Μέντορος 286
Ἐπιστολαὶ Λίβιγκστων 319
Περὶ τῆς σταφυλῆς 320
Ἀγγλικὴ βιβλικὴ ἑταιρία 338
Χρήματα 379

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΩΝ.

Ἀθηνᾶ 3. 33. 65. 97. 129. 161. 193. 225. 257. 289. 321. 353

Ὁ Σταυρὸς τοῦ Ἱερομ. Ἀγαθ. Τριανταφύλη 13

Παναγ. Σοῦτσος 16

Ἀλ. Σοῦτσος 17

Ἡ μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν 27

Ρενδ-σὶτ-Σὶγγ
Καρρὲκ-Σὶγγ-Κοὺρ
Σὶρ-Σὶγγ
Νονεχὰλ-Σίγγ 48

Ὁ Ὑάκινθος, ἡ Ραφαήλλα καὶ ἡ Θηρεσία 49

Φωλεὰ λευκομυρμήκων 61

Μαρία Εὐγενίου Πουζὰδ 72

Ὁ καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα 80

Ἡ κρεμαστὴ γέφυρα τοῦ Νιαγάρα 81

Ρανὴ
Τζένδα
Σιρδὰρ Δζισβαχὰρ-Σὶγγ
Ράδζα Λὰλ Σίγγ 93

Τὸ ἐν Βηθλεὲμ ἅγ. σπήλαιον καὶ ἡ ἁγ. Φάτνη 101

Ὁ Μοχὼ τῆς Νεοζηλανδίας 109

Τὸ σημερινὸν Καΐρον 115

Αἱ ἀδελφαὶ Ἀμερικανίδες 125

Ἡ Σφὶγξ καὶ ἡ πυραμὶς τοῦ Χέοπος μετὰ δύο ἄλλων 133

Ἡ Ἑλληνὶς 143

Δημήτριος Μαυροκορδάτος 149

Ὁ ναυτίλος τῆς Ἰάβας καὶ ὁ καρχαρίας 159

Γκουλὰδ-Σὶγγ
Ράδζα Δυὰν Σίγγ
» Σούψετ-Σὶγγ
» Χίρκ-Σὶγγ 168

Ὁ χοιροπόταμος 173

Ὁ Κεδίδης τῆς Αἰγ. Ἰσμαὴλ πασᾶς 184

Ὁ Λεσὲψ 185

Ράδζα Τέτζια Σὶγγ
» Δινανὰτ Φακὴρ 207

Νουρεδὶν
Σιρδὰρ-Δὸστ-Μαχμὲτ

Ὁ Θεῖος τάφος 218

Αἱ πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου 134

Ὀλδαμία
Γραπτόλιθοι
Ἐγκρινίται 229
Τριλοβίτης
Καλαμίτης

Λεπιδόδενδρον 230

Στιγιλλαρία μετὰ στιγμαρίας »

Τὸ Μαντουανὸν ἀγγεῖον 247

Δουκάκης Σημαντήρης 253

Ἀμυὸτ Ἰάκωβος 264

Γεώργιος Γενναδίου 269

Τὸ μητρικὸν κόσμημα 283

Τὸ τέμενος Ὁμὰρ 309

Ὁ Σαλαδὰτ Χὰν 317

Τὸ ἐλαστικὸν κόμμι 329

Μαργαρίτα Μηνιάτου 337

Ὁ Μέγας Πέτρος 344

Κολίβρια 352

Ὁ Μαῦρος ἄνθρωπος ἀνακαλυφθεὶς 368

Οἱ λευκοὶ γέρανοι τῆς Ἀμερικῆς 368

Νικηφόρος Θεοτόκης. 337

Βαζαὶν 380

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Φίλοι τοῦ Μέντορος συνδρομηταί.

Ὅτε πρὸ πέντε ἐτῶν εἴχομεν ἀρχίσει τὸν «Μέντορα,» οὔτε ἱεροκήρυξ Σμύρνης κανονικὸς ὑπῆρχεν οὔτε ἐφημερὶς τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνελίσσουσα ἐξεδίδετο. Σήμερον χάριτι θείᾳ ἡ φιλόχριστος Σμυρναία κοινωνία δύο καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ὥρας ἀκροᾶται τοῦ θείου κηρύγματος, οὗτινος θεράπων ὁ ἄξιος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης Ἀγαθάγγελος Στεφανάκης, ὃς καὶ πέραν τοῦ τῆς Σμύρνης ὁρίζοντος προτίθεται νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν εὐεργετικήν του διδασκαλίαν διὰ τῆς ἐκδόσεως πονήματος ἀξιολόγου ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἤτοι αἱ πρῶται νίκαι τοῦ Χριστιανισμοῦ,*» ἐξωραϊσθησομένου μαλιστα καὶ διὰ πλείστων εἰκονογραφιῶν καλῶς καὶ ἐπιτηδείως ξυλογραφημένων, εἰς οὗτινος τὴν συνδρομὴν πάντας τοὺς φιλοχρίστους τοῦ Μέντορος συνδρομητὰς ἐκθύμως προτρέπομεν· ἐφημερὶς δὲ ἐξαίρετος διὰ μακρῶν τὸ ὅτι «οὐδέποτε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔσται μέγα ἐὰν μὴ κατὰ Χριστὸν ἀναγεννηθῇ» πρὸς τῷ Ἀστέρι τῆς Ἀνατολῆς σεμνῶς καὶ πειστικώτατα καὶ δι' ἐπιχειρημάτων ἀκαταμαχήτων ἀναπτύσσουσα ἐν μέσαις Ἀθήναις ἐκδίδεται, «ἡ Εἰρήνη.» Ταῦτα μόνον οὐχὶ ἀλλὰ καὶ γενικὴν τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος κίνησιν ἀσμενέστατά τις βλέπει πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ πολυτίμου θησαυροῦ, ὃν μικροῦ δεῖν ὅλως νὰ ἀπολέσωμεν ἕνεκα τῆς τῶν μισοχρίστων ἐπιπολασάσης ἐπὶ ὅλας ἑκατονταετηρίδας διδασκαλίας, ἣν ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ οἴησις ἐπὶ τοσοῦτον ἀνέφλεξαν.

Ἀληθῶς τοίνυν οἱ μισοῦντες Σιὼν αἰσχυνθήσονται ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὡς χόρτος γὰρ πυρὶ ἔσονται ἀπεξηραμένοι, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων.

Διὰ ταῦτα ὅθεν καὶ διότι τὸ καθ' ἡμᾶς ἐγράψαμεν, ὡς νομίζομεν, τὰ ὅσα ὠφείλομεν νὰ γράψωμεν, ἄλλως τε βεβαρημένοι ἀπὸ τὰ πολλαχόθεν ἀποστελλόμενα ἡμῖν παράπονα ὅτι ὄπισθεν εἰς τὰ θρησκευτικὰ καὶ πάντοτε εἰς τα θρησκευτικὰ ἐνδιατρίβομεν, ἀπεφασίσαμεν νὰ μεταβάλωμεν τὴν πορείαν τοῦ «Μέντορος» καὶ νὰ καταστήσωμεν αὐτὸν τοιοῦτον ὥστε καὶ τοὺς φιλοχρίστους νὰ μὴ δυσαρεστῇ καὶ τοὺς οὐχὶ τόσον τὰ *παραδίστικα* ἀγαπῶντας νὰ τέρπῃ.

Θὰ ἐμπεριέχῃ λοιπὸν ὁ ΣΤ'. τοῦ Μέντορος τόμος ὕλην καὶ τερπνὴν καὶ ἐπαγωγόν, ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ διδακτικήν, διότι ἄλλως ἔπρεπε νὰ παύσῃ οὕτως ἀποκλούμενος, καὶ θὰ κοσμηθῇ διὰ πεντήκοντα ὡραίων εἰκόνων. Ἐπειδὴ δὲ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐβρύσεώς του ὁ Μέντωρ ὡρίσθη ἵνα χρησιμεύῃ ὡς σάλπιγξ παντὸς τοῦ ἔχοντός τι καλὸν νὰ δημοσιεύσῃ, ἀναγγέλλομεν ὅτι πᾶς τις δύναται ν' ἀποστέλλῃ πρὸς τὴν Διεύθυνσιν αὐτοῦ ὅλως ἐλευθέρα ταχυδρομικῶν ὅσα θεωρεῖ ὡς ἄξια δημοσιεύσεως, καθαρώτατα ὅμως γεγραμμένα καὶ συνοδευόμενα παρ' ἐνσφραγίστου δελτίου, ἐφ' οὗ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποστέλλοντος. Ἡ Διεύθυνσις θ' ἀναγινώσκῃ αὐτὰ καὶ εἰ μὲν τὰ εὑρίσκει ἄξια δημοσιεύσεως διὰ τοῦ Μέντορος, θ' ἀποσφραγίζῃ τὸ δελτίον καὶ θὰ δημοσιεύῃ τὴν ὕλην ἐκείνην μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀποστείλαντος, πρὸς ὃν θὰ χορηγῇ καὶ ἀμοιβὴν χρηματικὴν ἀναλογοῦσαν πρὸς 10 φράγκα τὸ τυπογραφικὸν φύλλον, εἰ δὲ καὶ δὲν ἐγκρίνει αὐτά, θὰ διαφυλάττῃ τὸ χειρόγραφον μετ' ἐνσφραγίστου τοῦ δελτίου καὶ θὰ ἐπιστρέφῃ αὐτὸ πρὸς τὸν ἐπιστείλαντα εἰς πρώτην του αἴτησιν, ἀλλὰ μὴ ἐπιβαλλομένη εἰς ταχυδρομικὰ τέλη.

Ἀναγγέλλομεν δὲ συνάμα ὅτι ἡ ἔναρξις τοῦ ΣΤ'. τόμου ἀναβάλλεται μέχρι οὗ πανταχόθεν ἀποσταλῶσιν ἡμῖν αἱ καθυστεραύμεναι συνδρομαί, θὰ ἐξακολουθήσῃ δὲ ἄνευ διακοπῆς ὁ Πυθαγόρας, οὗ εὐθὺς ἀρχεται ὁ Γ'. τόμος καὶ ἐν ᾧ θὰ δημοσιευθῶσιν ἅπασαι αἱ συνέχειαι τοῦ Μέντορος, ἵνα μηδεμία μὲν ἐν αὐτῷ πραγματεί ἀμείνῃ ἡμιτελής, ὅλως δ' ἐν καινῇ ὕλῃ ἄρξηται ὁ ΣΤ'. τόμος.

Ἡ τιμὴ τοῦ Γ'. τόμου τοῦ Πυθαγόρου ἔσται ἡμισυ μετζίτιον διὰ τοὺς ἐν Σμύρνῃ καὶ τρία φράγκα διὰ τοὺς ἐκτὸς προπληρωτέα, ἡ δὲ τιμὴ τοῦ ΣΤ'. τόμου τοῦ Μέντορος φράγκα δέκα ἐκτὸς τῶν ταχυδρομικῶν.

Οἱ πράκτορες τοῦ ΣΤ'. τόμου τοῦ Μέντορος θὰ λάβωσιν ὡς ἀμοιβὴν τῶν 40 0|0 ἐπὶ τῆς πραγματικῆς ἀξίας, ἤτοι 4 φράγκα δι' ἕκαστον συνδρομητήν· ἀλλ' ὡς πράκτωρ οὐδεὶς θέλει θεωρηθῇ ἐὰν μὴ ἀποστείλῃ τὰ ὀνόματα τουλάχιστον δέκα συνδρομητῶν· δὲν θ' ἀρχίσῃ δὲ ὁ τόμος παρ' ἀφοῦ πρῶτον ἀποσταλῶσι πανταχόθεν τὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν του καὶ μετὰ ταῦτα, μετὰ ρητὴν ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ Πυθαγόρου ἐγκύκλιον τῆς Διευθύνσεως, αἱ συνδρομαί. Ἤτοι ἕκαστος ἔστις ἔχει τὴν διαθεσιν νὰ συνεργασθῇ μεθ' ἡμῶν ὡς Πράκτωρ τοῦ ΣΤ'. τόμου τοῦ Μέντορος ὀφείλει πρῶτον νὰ ἐγγράψῃ συνδρομητὰς καὶ ν' ἀποστείλῃ ἡμῖν τὰ ὀνόματα, καὶ δεύτερον νὰ εἰσπράξῃ καὶ μᾶς ἀποστείλῃ τὰς συνδρομὰς ἐλευθέρας παντὸς ἐξόδου καὶ συνοδευομένας μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν, ἅμα ζητήσωμεν αὐτὰς δι' ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς πράκτορας, δημοσιευθησομένην ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ Πυθαγόρου. Οὐδ' ὁδολὸς εἶνε δεκτὸς παρὰ τῆς Διευθύνσεως, ἐὰν ἀποσταλῇ πρὶν τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἄνωθι ἐγκυκλίου.

Πρὶν δὲ καταστρέψωμεν τὸν μικρὸν ἡμῶν τοῦτον Ἐπίλογον, ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστήσεις ἡμῶν πρὸς πάντας τοὺς φίλους συνδρομητὰς καὶ πράκτορας, ἐπιρυλαττόμενοι ἐν δέοντι νὰ ὀνομάσωμεν δημοσίᾳ ἐκείνους, ὧν τὰ ὀνόματα ἀξίζει νὰ μάθῃ ὁ κόσμος διὰ τὴν ὁποίαν ἔδειξαν ἰδιαιτέραν πρὸς τὸν Μέντορα ἀγάπην οὐχὶ διότι ἦτο ὁ Μέντωρ, ἀλλὰ διότι ἐν τῇ ἄκρᾳ φιλογενείᾳ αὐτῶν ἐθεώρησαν τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὡς ἐξυπηρετῆσαν τὸν Ἑλληνισμόν, τὴν ἀκμὴν τοῦ ὁποίου ποθοῦσι. Διὰ τοὺς τἀναντία φρονοῦντας ἱκετεύομεν τὸν Ὕψιστον ἵνα τὸ Πνεῦμά του τὸ πανάγιον καὶ ἀγαθὸν ὁδηγῇ καὶ αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς ἐν γῇ εὐθείᾳ. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἂν ὄντως εἴχομεν καθῆκον νὰ γράψωμεν τὰ ὅσα ἐγράψαμεν καὶ ἂν ὄντως ἐξεπληρώσαμεν τὸ καθῆκον ἡμῶν τοῦτο, οὐδὲν ἐξετελέσαμεν ἢ αὐτὸ τὸ καθῆκον ἡμῶν· ἂν δὲ κατὰ λάθος ἐθεωρήσαμεν ὅτι ἐναπέκειτο ἡμῖν τι τοιοῦτον καθῆκον καὶ ἐπομένως ἡμάρτομεν οὐ μόνον γράψαντες ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα γράψαντες, αἰτοῦμεν συγγνώμην παρ' οὗτινος ἀνήκει, πεποιθότες ὅτι δὲν θέλομεν ἀποτύχει ταύτης ἡμῶν τῆς αἰτήσεως.

Παρακαλοῦντες ἐν τέλει ἵνα εὐαρεστηθῶσι καὶ ἄνευ βραδύτητος ἐξοφλήσωσι τοὺς ἐκκρεμεῖς αὐτῶν λιτμοὺς ὅσοι εἰσέτι ὀφείλουσιν, ὑποσημειούμεθα μεθ' ὅλης τῆς ἀδελφικῆς καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης, ἀπὸ καρδίας εὐχόμενοι τὴν κατὰ Χριστὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀναγέννησιν.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐν Σμύρνῃ Λυκείου καὶ τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος "Μέντωρ."

ΑΔ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΑΙ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ
ΤΟΥ ΜΕΝΤΟΡΟΣ
ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

'Ο Σεβασμιώτ. Μητροπολίτης Σμύρνης. κ. Μελέτιος.
'Ο Θεοφιλέστ. 'Επίσκοπος Βελίτσης κ. Δανιήλ.
'Ο Πανοσιώτ. Πρωτοσύγκελλος Σμύρνης κ. Νικόδημος.
'Ο Πανοσ. 'Αρχιμανδρίτης τοῦ Π. Τάφου κ. Ἱερόθεος.
'Ο Πανοσ. Δικαιοφύλαξ κ. Διονύσιος
'Ο Πανοσ. 'Αρχιμανδρίτης κ. Καλλίνικος
'Ο Πανοσ. Ἱερομ. κ. Γερμανός.
'Ο τοῦ Νοσοκ. αἰδ. Οἰκονόμος κ. Π. Γερακάκης.
'Ο Αἰδ. ἱερεὺς κ. Θεόδωρος ἐφημ. 'Αγ. Γεωργίου.
'Ο Πανοσ. Ἱερομ. κ. Ἄνθιμος
'Ο Αἰδ. ἱερεὺς κ. Γρηγόριος ἐφημ. ἄνω συνοικίας.
'Ο Ἱεροδιδ. κ. Π. Δανιηλίδης, 'Αρχιδιάκ. τοῦ 'Αγ. Σμύρνης
'Ο Ἱεροδιδ. κ. 'Αγαθ. Στεφανάκης Ἱεροκ. Σμύρνης
'Ο Ἱερολ. κ Διον. Α. Μ. Χαρικλῆς
'Ο Ἱεροδιδ. κ. Λεόντιος Πετρίδης
'Ο Ἱερολ. κ. Κύριλλος 'Εκκλησιάρχης 'Αγ. Γεωργίου.
'Ο Μουσικολ. κ. Ι. Κορωναῖος Λαμπ. 'Αγ. Φωτεινῆς.
'Ο Μουσικολ. κ. Φωτ. Ξανθίδης.
'Ο Μουσικολ. μακαρίτης Π. Μαυρουδῆς
'Ο Μουσικολ. κ. Ἰωσὴφ Οἰκονομίδης Λαμπ. 'Αγ. Γεωργίου.

'Ο ἐνδ. κ. Χ. Ν. Γιαννάκογλους, ἐθνάρχης
'Ο ἐκλ. κ. Σ. Τριανταφύλλης, Ἕλλην Πρόξενος.

Οἱ ἐλλογ. κύριοι.

—

'Ιχ. Γ. Λάτρης.
Κ. Ξανθόπουλος, Γυμνασιάρχης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.
Γ. Κανάλες καθηγ. τῆς 'Αγγλικῆς
Γρηγόριος Μ. Μπούχλιας
'Εμ. Γιαννακόπουλος καθηγητὴς τῆς 'Αγγλικῆς.
'Ιωάννης 'Ανδρεάδης καθ. τῆς Τουρκικῆς.
'Ο Β. Κυνηγὸς καθ. τῆς 'Αγγλ.
L. Cavé καθ. τῆς Γαλλικῆς
Γ. Φραντζῆς καθ. τῶν 'Ελλ.
Μιμῆκος 'Ιακώβου καθ. τῶν 'Ελλ.
Κωνστ. 'Ιωαννίδης καθ. τῶν μαθηματικῶν.
'Ανδρέας Κουρνιάκτης » τῆς Γαλλικῆς
'Αθαν. Καραγιάννης δημοδιδάσκαλος.

Οἱ ἐξοχ. Ἰατροὶ κύριοι.

—

Χ. Βενάρδος.
Μιλτιάδης 'Εμμανουήλ.
Σ. Καρακούσης.
Μ. Κοσσονῆς.
Θεμιστοκλῆς Ἰατρός.
Γ. Λάτρης.
Δ. Συμεών.
Ζ. Λαμπίσης

Οἱ ἀξιοτ. κ. Δημοσιογράφοι.

—

'Ιάκωβος Σαμιωτάκης.
Γρηγόριος Καρύδης
'Αδ. Χαμουδόπουλοι
Μ. Δ. Σεϊζάνης
Θ. Παράσχος
Σύνταξις «Μέλητος»
Σύνταξις «'Ιωνίας»

Αἱ ἐλλογ. κυρίαι.

—

Σαπφὼ Λεοντιάς, Διευθύντρια τοῦ Μεγ. τῆς 'Αγ. Φωτεινῆς Παρθεναγωγείου
'Εσθὴρ Θ. Σαβερίου ἰατροῦ
Μαριγὼ Σοφ. Τελατινιδὼρ
Παρασκευὴ Παπάζογλου
Βασιλικὼ Μ. Γρηγοριάδου
Κωνσταντία Ψωμαδοπούλου
Κωνίτσα Γ. Μ. Μπούχλια
Εὐγλωττία Γρηγορίου
'Αρτεμισία Π. Γρηγοριάδου
Καλλιόπη Γ. Γρηγοριάδου
Αἰκατερίνη Εὐθυμίου
Σοφία Φοντριὲρ
'Ανθίππη Φακοπούλου

——

'Ο Σύλλογος «Ὅμηρος»
Τὸ 'Αναγνωστ. «'Ομόνοια»
Τὸ 'Ελλην. 'Ορφανοτροφεῖαν

Οἱ ἐντιμοι κύριοι.

—

'Αδ. Κιουπετζόγλου
'Ανδρέας Βαλασκόπουλος
'Ανώνυμος Α.
'Αδελ. Καστάνια
'Αδελ. Μητζοτάκη
'Αθαν. Ζαχαρίου
'Αλέξανδρος Ι. Χριστοφίδης
'Αθανάσιος Ι. Παπαδόπουλος
'Αντώνιος Τιντιρόπουλος
'Αλκιβιάδης Πλ. Βοτέας
'Αθανάσιος 'Αγγελίδης
'Αλέξανδρος Σ. Κοντολέων
'Αρτέμιος Ἱερεμίας
'Αριστείδης Παπαμιχαηλὼρ
'Αλέξανδρος Κωτιάδης
'Αλ. Παταγιάννης
'Αδελ Καράλη
'Αλκιβιάδης Νικολαΐδης
'Αμβρόσιος 'Αργέντης
'Αδελ. Φοντριὲρ
'Αδελφ. Πολυδώρου
'Αν. 'Ανδρικίδης
'Αὐξέντιος 'Ηλίας
'Ανδρέας Σιμιτόπουλος 2
'Αναστάσιος Φαρμακοποιὸς
'Αρτέμιος Χρηστίδης
'Αθανάσιος π. Νικολάου
'Αγαθοκλῆς Γ. Κωνσταντινίδης
'Α. Ι. Μαναήλογλου
'Ανώνυμος Β.
'Α. Βίκος
Βασίλειος Ν. Μπογιατζῆς
Βασίλειος 'Αποστολίδης ζωγράφος
Βασίλειος Βούρβαχης
Βασίλειος Καμβόγλου
Γεώργιος 'Ανατολίτης
Γαβριὴλ Ροδοκανάκης
Γαβριὴλ Κλεάνθης
Γεώργιος Α. Δαμιανὸς
Γεώργιος Μπρουσαλίδης
Γεώργιος Α. Λογοθετίδης
Γεώργιος Κ. Ὑπερίδης
Γεώργ. Σεϊζάνης
Γ. Δενδρινὸς
Γεωργ. Μαυρίκος
Γεωργ. Βαρδόπουλος
Γεώργ. Κοράλης
Γεωργ. Σδέτσος
Γεωργ. Μανιφατουριέρης
Γ. Κρούσων
Δημήτριος Γ. Βασιλακάκης
Δημήτριος Βαφέας
Δημήτριος Ραπτάκης
Δημήτριος Βρετόπουλος
Δημήτριος Βαρδακτσὴς
Δημήτριος Εμ. Καζαζόπουλος
Δημήτριος Ι. Ψάλτης
Δημήτριος Βραβαρίδης
Δημήτριος Ζαφειριάδης
Δημήτριος Παναγιωτίδης

Δημ. Παρτακτζόγλους ἢ Βουγιούκας
Δημ. Φλιτκονόπουλος
Δημ. Ἀθ. Ἀρναούτογλου
Δημ. Ἀντ. Δαμιανὸς
Ἐμμανουὴλ Βαμβακίδης
Ἐμμανουὴλ Πουτούδης
Εὐστάθιος Κουμαριανὸς
Ἐμμανουὴλ Μελάνος
Ἐμμανουὴλ Ἀ. Βασιλακάκης
Ἐμμανουὴλ Παπαδόπουλος
Ἐμμανουὴλ Σταματάκης
Ἐλευθέριος Ροχπάνης
Εὐάγγελος Π. Πανταζίδης
Ἠλίας Παπαδόπουλος
Ἠλίας Βασιλείου
Ἠλίας Βαφέου
Ἡρακλῆς Μαλκότσης
Θεόφραστος Ἰωαννίδης
Θεόδωρος Γεωργιάδης
Θεοδόσιος Βέρας
Θεόδωρος Καπιλάκης
Ἰωσὴφ Κέπετσης
Ἰωάννης Β. Μιχαλάκη
Ἰωάννης Ν. Πούλος
Ἰ. Σωκόπουλος φαρμακοποιός
Ἰωάνης Βανέλης
Ἰωσὴφ Φωτιάδης
Ἰωάννης Καταλάνος
Ἰ. Χρηστίδης
Ἰ. Γεωργαλᾶς
Ἰωαν. Μαρκόπουλος
Ἰωαν. Καλφαδόπουλος
Κ. Ἰ. Πρωτοπάτσης
Κωστῆς Ἰωαννίδης
Κωνσταντῖνος Ἀνατολίτης
Κωνσταντῖνος Σαριγιαννάκης
Κωνσταντῖνος Γαβριὴλ
Κωνσταντῖν Δ. Βασιλειάδης
Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης
Κάρολος Ἀλτινογλου
Κωνστ. Τσολακίδης
Κ. Πισσάνος
Κωνστ. Α. Ἰσιγόνης
Κωστῆς Βαρκαρώτας
Λεωνίδας Παπαδόπουλος
Λουκᾶς Σαδούκας
Λεωνίδας Χριστοδούλου
Μιχαὴλ Ἐμ. Ζωγράφος
Μηνᾶς Π. Μπατάγιος
Μιχαὴλ Νικολαΐδης
Μιχαὴλ Βαλλῆς
Μιχαὴλ Δημητρίου
Μάρκος Γ. Παλλαμάρης
Μιχαὴλ Δ. Ζαφειρόπουλος
Μιχαὴλ Γαβριηλίδης (Κρητικὸς)
Μάρκος Πεζάρος
Ν. Δ. Δαμιανὸς
Ν. Πανουσιάδης
Νικόλαος Ἀντωνιάδης
Ν. Παπιούρας
Ν. Δ. Δασκαλόπουλος
Νικόλαος Σεϊζάνης
Ν. Λούδαρης
Ν. Ρίζος
Ξενοφῶν Σολομωνίδης
Παναγ. Χ. Γιαννάτζογλους
Πέτρος Μιτιρλιάδης
Π. Δ. Ἀλεξάνδρου
Π. Ι. Δήμιος
Πανταζῆς Δ. Παυλίδης
Πέτρος Σκίτμωρ
Πολύδωρος Μιχαηλίδης
Π. Πλάτων
Παντ. Ἰωαννίδης
Π. Πετροκόκκινος
Στασὸς Στεφανόπουλος
Στέφανος Καρλόγλους
Σταῦρος Ι. Ζιρπίνης
Σωκράτης Δικέφαλος ὀδοντοϊατρὸς
Σ. Τσέκουλης
Στυλ. Κοτσώνης
Συμεὼν Κασάπογλους
Σ. Δακουρὼν
Ulysse D' Andria
Φραγκούλης Σκοῦρτας
Φίλιππος Νομικὸς
Φραγκούλης Σαρίκας
Χαραλ. Χ. Παλαιολόγου
Χαράλαμπος Παντολέων
Χαράλαμπος Μιχαηλίδης

Τῶν μαθητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου

Οἱ κύριοι.

—

Ἀλέξανδρος Ν. Ἰορδανίδης
Εὐστάθιος Α. Δελιγιαννόπουλος
Μιχαὴλ Π. Βασιλείου
Ἀντώνιος Χ. Ραπτόπουλος
Ἰωάννης Κ. Γεωργιάδης
Ἀλέξανδρος Μιλλ
Γεώργιος Ἀλ. Λυτζερόπουλος
Γεώργιος Δ. Παπουτσάνης
Ἰωάννης Ἐμ. Αἰκατερίνης
Περικλῆς Π. Βασιλείου
Ἀθανάσιος Ν. Μαλέλης
Εὐσρ. Χρυσαφίδης
Ἀχιλ. Εὐσρ. Τσαμπάζης
Κλήμης Κ. Εὐθυμιάδης
Γεώργ. Καλλιάδης
Ἰωάννης Κ. Μικεδάκης

ΕΝ ΙΜΕΡΙΩ (Σεβάϊκιοϊ)

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

—

Νικόλαος Καρακώστας
Ἰωάννης Καλογερόπουλος
Ἰωάννης Γιαννουδάκης
Ἀντώνιος Χατζίδης

ΕΝ ΤΟΥΡΜΠΑΛΙ.

—

Ὁ ἔντ. κ. Εὐσταθ. Ἰω. Σπανοῦ.

ΕΝ ΔΕΡΜΕΝΖΙΚΙΩ.

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

—

Γεώργ. Χ. Ἰωάννου
Γεωργ. Καψάλης
Νικολ. Χ. Ἀναστασίου
Κωνστ. Μιχαὴλ
Λεωνίδας Σταματίου

ΕΝ ΒΑΪΝΤΗΡΙΩ

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

—

Ἀναστάσιος Ἰω. Σεβράλης
Νικόλαος Βλασσόπουλος Ἰατρὸς
Ἠλίας Κρητικὸς
Ποθεινὸς Ἀπαρτόγλου
Ἀριστείδης Λαμπρόπουλος
Χ. Ἀβράμ Λιβανίδης
Ἀπόστολος Χ. Ἰωάννου
Μουράτης Γιαγτζόγλου
Ἀριστείδης Καρακαλπάκη

ΕΝ ΟΔΕΜΗΣΙΩ.

—

Ἡ Λέσχη Ὕπαιπα
Ὁ ἱερολ. κ. Μελέτιος Ἰ. Θεοχαρίδης ἱεροδιάκονος.

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

—

Ἀδελφοὶ Κυριακίδαι.
Μιχαὴλ Δ. Φραγκιάδης
Λεωνίδας Ἀρνάκης
Κυριακὸς Κερμαλμάζης
Ἰωσὴφ Χ. Μιχαηλίδης
Παναγιώτης Φραντζέσκου

ΕΝ ΘΗΡΟΙΣ.

—

Ὁ μουσικολ. κ. Ἀρτέμιος Π. Σταυρίδης ἱεροδιακ. 2

Οἱ ἐντιμοι κύριοι.

—

Δημήτρ. Χ. Κωνσταντίνου
Ἰγνάτιος Ζαχαρόπουλος
Χ. Στυλιανὸς Κωνσταντίνου
Ἐμ. Ζαφειρόπουλος
Ἰωάννης Λήμνιος
Ἀντώνιος Κατσαρός

ΕΝ ΑΪΔΙΝΙΩ·

—

Ὁ ἱερολ σκευοφύλαξ κ. Κύριλλος.
Τὸ παρθεναγωγεῖον
Ἡ ἐλλόγ. κυρία Καλλιόπη Π. Κωνστ. Παπαμιχαλάκη

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

—

Ἰωάννης Μισθὸς
Ν. Ροδοκανάκης
Ἰωάννης Ἰορδανίδης
Ἀντων. Εὐμορφόπουλος
Νικ. Χοντζόπουλος
Ἀποστολ. Χ. Ἀθανασίου
Ἐμμαν. Χ. Δήμου
Δημήτριος Χ. Βασιλείου
Θεόδωρος Γ. Σαμαρᾶς
Ἀριστείδης Τσακίρογλους
Χρυσόστομος Χ. Γεωργίου
Μιχαὴλ Π. Κωνσταντίνου

ΕΝ ΝΑΣΛΙΩ

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

—

Χ. Μιχ. Δ. Σερεμὲς Λέσβιος
Μιλτιάδης Ξενουδάκης ἰατρὸς
Κωνσταντῖνος αλΣμανάκης διδάσκαλος.
Σαραντῆς Τσιγαροχαρτᾶς
Ἡ Σχολή.

ΕΝ ΝΕΑ ΕΦΕΣΩ.

—

Ὁ πανσ. σύγκελλος κ. Τιμόθεος 2

Οἱ ἔντιμοι κύριοι

—

Παῦλος Μαυρουδιάδης
Χρῆστος Πολίτης ἰατρὸς
Ἀλέξιος Μιχαλόπουλος Ὀλλανδ. Πρ.
Δ. Ξ. Ἀλεξάκης
Ἀντωνάκης Γεωργίου Λέου
Ζαχαρίας Χ. Γεωργίου
Δ. Εὐστ. Κουκουτσάκης
Κωνστ. Αὐγ. Βεϊνόγλου
Δημ. Ἀσημακόπουλος
Ἀλεξ. Διαμαντόπουλος
Ὁ Φιλεκπ. Σύλλογος «Σύμπνοια»

ΕΝ ΑΛΑΤΣΑΤΟΙΣ.

—

Ὁ πανσ. ἀρχιμ. τοῦ Ἁγ. Κρήνης κ. Καλλίνικος
Ὁ πανσ. κ. Μελέτιος Μαλακίδης διδασκ.

ΕΝ ΚΡΗΝΗ.

Ὁ Θεοφιλ. Ἀγ. Κρήνης κ. Ἀμβρόσιος.
Ὁ ἀξιοτ. κ. Κων. Πεπάκης

ΕΝ ΒΡΥΟΥΛΛΟΙΣ

Ὁ πανοσ. ἀρχιμανδρίτης κ. Διονύσιος
Ὁ πανοσ. σύγκελλος κ. Πανάρετος
Ὁ πανοσ. ἱερομόναχος κ. Καλλίνικος
Ὁ ἱερολ. ἱεροδ. κ. Πανάρετος
Ὁ ἐλλογ. Ἑλληνοδιδ κ. Ἠλίας Εὐκλείδης.

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι

Γεώργιος Φιλιππίδης 2
Ἀνδρίκος Πασπάτης
Ἀνδρ. Χ. Σταυρῆ
Ἀργύριος Χ. Σταυρῆ
Ἠλίας Βαλιόγλους
Παναγιώτης Γρίβας ἰατρεῖον
Ἀργύριος Ἀντωνιάδης.
Θεμιστοκλῆς Βατίδης
Χ. Ἀπόστολος Ἀρμαγάνης
Ἀντώνιος Μελάνος
Εὐθύμιος Βεϊνῆς
Στυλιανὸς Κωνσταντινίδης
Ἰωάννης Πλουμᾶς Χῖος
Μιχαὴλ Ἀνδρέου
Μαρῖνος Χριστοφορίδης
Ι. Α. Ἀνδρόνικος
Γεωργ. Χριστοφίδης
Χ. Παρασὸς Φιλιππίδης
Βασίλειος Δ. Εὐριπιώτης
Ἰωάννης Μ. Σ. Γρηγορόπουλος
Κ. Φ. Κορρὲς
Γεώργιος Τενεκίδης
Ἀγαθάγγελος Ἱεροκήρυξ
Τὸ Ἀναγν. Ἀναξαγόρας
Ἰωάννης Σαμολαδᾶς

ΕΝ ΝΕΑΙΣ ΦΩΚΑΙΣ.

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Γρηγόριος Χ. Ἀναστασιάδης
Ἀπόστολος Κυριακοῦ
Ἠλίας Χ. Βασιλείου

ΕΝ ΤΖΟΜΠΑΝΗΣΙΑ

Ὁ αἰδ. Γεώργιος ἱερεὺς ἐκ Χαμουζάσελ
Ὁ αἰδ. Χρῆστος ἱερεὺς ἐκ Θεσσαλίας.

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Ἰωάννης Σακελλαρίδης
Βασίλειος Χρηστίδης
Γεώργιος Ἀντωνιάδης ἐκ Παπασλίου
Παναγιώτης Σκαλκίδης
Γεώργιος Παναγιωτίδης
Γεώργιος Βλασιάδης διδασκ.

ΕΝ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ.

Ὁ ἱερολ. κ. Καλ. Μελαγχρινὸς ἱεροδιακ.

ΕΝ ΔΕΝΙΣΑΙ

Ὁ ἑλλ. Ἀλκιδ. Σακελλίων.

ΕΝ ΑΞΑΡΙΩ.

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Χρυσόστομος Χ. Ἰωάννου
Εὐστράτιος Χ. Ἰωάννου
Γεώργιος Χ. Εὐστρατίου
Κωστῆς Παναγιώτου
Ἀντώνιος Μαρκγλῆς Ἑλληνοδιδάσκαλος
Μάρκος Χ. Ἀθανασίου
Σπύρος Χ. Δημητρίου Ἀθέρα
Ἀναστάσιος Κυριάκου
Τόλγος Χριστοδούλου
Κωστῆς Ἀναστασίου

ΕΝ ΠΕΡΓΑΜΩ.

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Ἰωαν. Α. Καμπουρόπουλος
Γαφύφαλος Δημητρίου

ΕΝ ΚΥΔΩΝΙΑΙΣ

Ὁ Θεοφιλες. Ἐπίσκοπος Ἐρυθρῶν κ. Διονύσιος
Τὸ Ἀναγν. «αἱ Κυδωνίαι».

Οἱ ἔντιμοι κύριοι

Δ. Χ. Αθανασίου
Α. Τόμπρας
Ν. Γονατᾶς
Αρις. Κουραχάνης
Γεωργ. Σαρυβαξεβάνης
Εμμ. Βουρνάζος
Ν. Λυμπούσης
Απόστολος Καρτσακλῆς
Ι. Τριανταφυλλίδης
Μιχαὴλ Ζερβοῦ
Παράσχος Μαντζούνης
Εὐστράτιος Κουγιουμτζῆς
Εὐστρ. Φωτεινοῦ
Δημ. Γιάννης
Εὐαγγ. Οἰκονομέλης
Αγάθων Λουκίδης

ΕΝ ΜΟΣΧΟΝΗΣΙΟΙΣ

Ὁ Θεοφιλ. Επίσκοπος Μοσχονησίων κ. Παΐσιος.

ΕΝ ΓΕΝΙΤΣΑΡΙΧΩΡΙΩ.

Ὁ ἀξιοτ. κ. Κων. Δ. Πατέρος
Ὁ ἑλλ. κ. Χριστοφ. Κατάρας

ΕΝ ΑΔΡΑΜΥΤΤΙΩ.

Ἡ ἀξιότ. κυρία Θεανὼ Χ. Γιανάτζογλου.

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Μ. Κ. Ακριβός
Παναγ. Μανολέλης
Σταυράκης Καραμάνος
Αριστοτέλης Αθανασιάδης

ΕΝ ΒΑΤΟΥΜ

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Χαραλ. Συμεωνίδης
Ν. καὶ Κ. Εὐφραιμίδαι
Αναστ. Αβαμίδης
Γεωργ. Η. Κεσόγλου
Κ. Ι. Καππίδης Σουρμενίτης
Γεωργ. Νέννου
Ι. Μπενλῆς

ΕΝ ΚΕΡΑΣΟΥΝΤΙ

Οἱ ἔντιμοι κύριοι

Αδελφ. Κ. Κωνσταντινίδαι 8
Κωνστ. Χ. Πισάνης
Μ. Μαρούλης ἰατρός.

ΕΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙ.

Ὁ Σύλλογος «ὁ Ξενοφῶν»
Τὸ Ἀναγ. «τῶν ἐξωτείχων»

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Θ Σπαθάρος ἰατρὸς
Θ. Τριανταφυλλίδης
Ν. Σιργανίδης
Γεωρ. Ν. Ἀφουξενίδης

ΕΝ ΒΡΑΪΛΑ.

Ὁ πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κύριος Γρηγ. Γῶγος 9
Ἡ ἀξιοτ. Σύνταξις τῆς ἐφημ. «Οἱ Σύλλογοι.»

ΕΝ ΓΑΛΑΖΙΩ.

Ὁ ἑλλ. κ. Γρ. Προδρόμου ἱεροδιδάσκαλος.
Ὁ ἐξοχ. κ. Σ. Βούκουρης ἰατρός.

ΕΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΙ

Ὁ Φιλεκπ. Σύλλογος Ἀδριανουπόλεως.

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Κ. Ζουπὰν ἰατρὸς
Α. Δημητριάδης
Α. Θαλασσινὸς
Δ. Γεωργοῦλης
Ι. Πατσύνας
Α. Σαφιανίδης
Ι. Γεωργιάδης
Στέφανος Χ. Π. Τζηρίτης

ΕΝ ΑΙΝΩ.

Ὁ ἀξιότ. κ. Ἰωάννης Ρώσσης Ἄγγλος ὑποπρόξενος
Ὁ ἀξιότ. κ. Ἀριστοφ. Χ. Ἀναστασίου

ΕΝ ΚΙΣΣΑΝΗ

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι

Φ. Ιωαννίδης
Κ. Ιωαννίδης

ΕΝ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΙ.

Οἱ ἀξιοτ. κύριοι Ἀδ. Παντερμαλῆ
Ὁ ἑλλόγ. κ. Γ. Γρηγορόπουλος διδάσκαλος

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

—

Ἡ Α. Π. ὁ πρώην Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἄνθιμος ὁ ΣΤ'.
Ἡ Α. Σ. ὁ Ἁγ. Ἀργυρουπόλεως Ἀθανάσιος
Ἡ Α. Π. ὁ Ἅγιος Κορυτσᾶς
Ὁ αἰδ. Παππᾶ Γεώργιος προεστὼς Εὐαγγελιστρίας
Ὁ πανοσ. Εὐγένιος Ξηροποταμηνὸς Ἀρχιμανδρίτης
Ὁ πανοσ. Καλλίνικος (πνευμ. πατὴρ τοῦ Ἁγ. Νικολάου)
Ὁ ἱερολ. Ἀγαθάγγελος ἱεροδιάκονος
Ὁ Ἑλλην. Φιλολ. Σύλλογος
Ὁ Φιλεκπ. Συλλ. Ἐξακιονίων
Ἡ Λέσχη Χρυσουπόλεως
Ἡ Λέσχη Μικρὰ Ἀσία
Ἡ εὐγ. Κυρία Κρικότσου

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

—

Ἀλεξ. Ράλλης
Ἀθ. Ἀλεξανδρίδης
Ἀθ Κ. Νικολόπουλος
Ἀθ. Ἀγαπητὸς
Ἀντ. Πάππης
Ἀντ. Δράκος
Ἀθ. Εὐσταθιάδης
Ἀθ. Χρηστίδης
Ἀθ. Μιχαηλίδης
Ἀ. Δημητριάδης
Ἀθ. Ξανθόπουλος
Ἀδελφ. Ξηραδοπούλου
Ἀ. Ταστσόγλους
Ἀναστ. Λαμπρίδης
Ἀμβρ. Οἰκονομίδης
Β. Δ. Φρυδᾶς
Βασ. Θεοδωρίδης
Γ. Βασιλικόπουλος
Γ. Γιαμαλίδης
Γεωργ. Ξύδης
Γεωργ. Βίτζος
Γεωργ. Γρημάνης
Γ. Ἰωαννίδης
Γ. Εὐτυχίδης
Δ. Ξανθόπουλος
Δ. Ρεβελάκης
Δημ. Μπούλης
Δ. Προβελεγγίου
Δ. Φιλικός
Δ. Πετρίδης
Δ. Α. Κιουπετζόγλους
Δ. Βαρότσης
Ζαχ. Ἀλεξανδρίδης
Θ. Α. Κοσούδης
Θ. Ἀποστολίδης
Θεμ. Γιαννὸς
Θεοχαρ. Ἰωαννίδης
Θ. Χ. Μοσχόπουλος
Θ. Γεωργιάδης
Ι. Μετρητίκας
Ι. Μισαηλίδης
Ι. Σιφναίου
Ι. Νικολαΐδης
Ι. Βλάχος
Ἰακ. Ἀρτεμιάδης
Ι. Καραζέρης
Ἰωσὴφ Οἰκιάδης
Κ. Πανώριος
Κ. Γ. Λάμπρος
Κ. Ρηγόπουλος
Κιμ. Δαπέρης
Κωνστ. Νικολάου
Κ. Γεωργιάδης
Κ. Εὐαγγελινόπουλος
Κ. Ἀθανασιάδης
Κ. Παπαδόπουλος
Κ. Γεωργιάδης
Κ. Γ. Βαλλῆς
Κ. Θωμαΐδης
Λαζ. Μαντζαρῖνος
Λέων Καραγιαννόπουλος
Μιλτ. Φωκᾶς
Μαρκ. Δαμηράλης
Μιχ. Λαινὸς
Μ. Σπάρταλης
Ν. Μ. Βουτσῖνος
Ν. Κ. Νικολαΐδης
Ν. Σπανδωνῆς
Ν. Ι. Νικολαΐδης
Ν. Μπεκῦρος
Ν. Ρωζάκης
Ν. Ἅγας.
Περ. Δημητριάδης
Π. Λαζαρίδης
Προδ. Βασιλειάδου
Π. Παπαδόπουλος
Σ. Ἀνδρεάδης
Σ. Πιπερίδης
Στ. Μεσαρίτης
Σταῦρος Λαμπίκης
Σταῦρος Κέπετζης
Σπυρ. Παλαιολόγος
Τιμ. Γ. Πάππης 4
Τριαντάφυλλος Παλαλίδης
Τριαντάφυλλος Σεραϊντάρης
Φραγκ. Κορκόδειλος
Χρηστάκης Ἐφένδης
Χρηστ. Καλουθῆς
Χρηστ. Νικολαΐδης
Χ. Γεωργ. Νικολαΐδης
Χρηστ. Μπακτσεβάνογλους
Χρῆστ. Π Λαζάρου
Χρης. Γρηγοριάδης
Χαρ. Συμεωνίδης
Χ. Ἰωσὴφ

Οἱ ἀξιότιμοι Συντάκται τῶν Ἐφημερίδων.

Νεολόγου 3
Θεατοῦ
Βυζαντίδος

Ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ κυρίου Ι. Δ. Μανώλη.
Οἱ ἔλλογ. κύριοι.

—

Ἰ. Δ. Μανώλη 2
Ἰωάννης Νικολαΐδης
Ἰωάννης Σκούντζης
Ἰ Παππαδόπουλος
Σταῦρος Γλωρόπουλος
Ν. Δροστνᾶς.

ΕΝ ΕΠΙΒΑΤΑΣ.

—

Ὁ ἀξιοτ. κ. Σ. Χ. Θεοφίλου 3

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.

—

Ὁ παναγ. Θεσσαλονίκης κ. Ἰωακείμ
Ὁ τῆς Αὐτοῦ παναγ. πρωτοσύγκελλος κ. Ἀμβρόσιος Κασάρας
Ὁ τῆς Αὐτοῦ παναγ. Ἀρχιδιάκον κ. Νικόλαος Λούσης
Ὁ Ἅγιος Πέτρας κ. Ἀθανάσιος
Ὁ τῆς Παναγούδας προϊστάμενος Ἀρχιμανδρίτης Μόδεστος
Ὁ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ ὀρφανοῦ προϊστάμενος κ. Ἄνθιμος
Ὁ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ἀρχιμανδρίτης κ. Ἄνθιμος
Ὁ τῆς Μητροπόλεως ἐφημέριος κ. Ἄνθιμος
Ὁ τῆς Μητροπόλεως 6'. ἐφημέριος κ. Στέφανος Ολύμπιος
Ὁ τῆς Λαοδηγητρίας ἐφημ. κ. Παρθένιος
Ὁ τοῦ ἁγίου ὄρους ἐν Θεσσαλ. ἐπίτροπος κ. Συμεὼν Φιλοθείτης
Ὁ ἐκ τοῦ Κοινοβίου τοῦ Κωνσταμονίτου κ. Μελέτιος.
Ὁ Πρωτοσύγκελλος Σιναΐτης κ. Βενέδικτος
Ὁ τῆς Ἀμερικῆς ἐκλαμπρότατος προξ. κ. Περικλῆς χα. Λαζάρου
Ὁ ἔξοχος ἰατρὸς Κωνσταντῖνος Σχινᾶς
Ὁ ἔξοχος ἰατρὸς Γχίκας
Ὁ ἔξοχος ἰατρὸς Γεωργ. Μπόγας
Ὁ κ. Ἰωάννης Αὐγερινὸς
Ὁ κ. Στέφανος Τάτης
Ὁ κ. Ἀθανάσιος Καρύπης
Ὁ κ. Κωστάκης Δήμου
Ὁ κ. Ἰωάννης Βλαγκόπουλος
Ὁ κ. Ἀποστολος Καλουθῆς
Ὁ κ. Δημήτριος Κοντογιάννης
Ὁ κ. Ζαφείριος χα. Γουσίου
Ὁ κ. Ἀθανάσιος Κυριακοῦ Ὀλύμπιος
Ὁ κ. Κωστῆς Τζομπάναγλους
Ὁ κ. Γεώργιος Γουσίδης
Ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τῶν Βλατέων κ. Καλλίνικος
Ὁ Αἰδέσιμος Οἰκονόμος τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου κ. Ἐμμανουὴλ
Ὁ ἐφημέριος τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας πανοσ. κ. Νεόφυτος
Ὁ ἐν Θεσσαλ. φιλεκπ. Συλλογος.

ΕΝ ΒΩΛΩ.

—

Ὁ πανιερ. Ἁγ. Δημητριάδος κ. Γρηγόριος
Ὁ ἀξιότ. κ. Λάζαρος Γρηγ. Χ. Λαζάρου 2
Ἡ ἀξιοτ, κυρία Κλεοπάτρα Α. Μουσούρου
Ὁ ἀξιοτ. κ. Ἀνδρίκος Αλεξιάδης.
Ὁ ἀξιοτ. κ. Ἀπόστολος Ρηγόπουλος
Ὁ ἀξιοτ. κ. Κωνσταντῖνος Α. Διαμαντῆς
Ἡ Σχολὴ τῆς Κοινότητος ἁγ. Λαυρεντίου.

ΕΝ ΛΑΡΙΣΣΗ.

—

Ὁ Ἁγ. Γαρδικίου καὶ ἐπίτροπος τοῦ Ἁγ. Λαρίσσης
Ὁ Ἀρχιδ. τοῦ Ἁγ. Λαρίσσης κ. Δωρόθεος
Ὁ ἐκλαμπρ. Πρόξ. τῆς Ρωσσίας κ. Γρηγ. Χ. Λαζάρου
Ὁ ἐκλαμπρ. Προξ. τῆς Ἑλλάδος κ. Α. Εὐγενίδης
Ὁ ἐπὶ τῆς ληστείας ἐνδοξ. Ανακριτὴς τοῦ Διοικητηρίου Λαρίσσης κ. (Τζελὰλ-Βέης) جلال بك

ΕΝ ΤΩι ΑΓΙΩι ΟΡΕΙ.

—

Τὸ κοινὸν τῆς ἱερᾶς Μονῆς Μεγάλης Λαύρας
Ὁ πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Βενιαμὶν Λαυριώτης
Τὸ Κοινὸν τῆς ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου
Ὁ πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀνανίας Βατοπαιδινὸς
Ὁ πανοσ. Προηγ. κ. Ἰωσὴφ Βατοπαιδινὸς ἐκ Κορυτζᾶς
Ὁ ἐλλογ. κ. Νικολ. Σταυρίδης διδ. τῆς Βατοπ. Σχολῆς
Τὸ κοινὸν τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἰβήρων
Ὁ πανοσ. Ἀρχιμανδρ. κ. Δανιὴλ Ἰβηρίτης
Ὁ πανοσ. Προηγ. κ. Ἰβηρίτης
Ὁ ἐξοχ. κ. Γρηγόριος Παππαβόπουλος ἰατρὸς Ἰβηρίτης
Τὸ ἱερὸν Κοινόβιον τοῦ Διονυσίου
Τὸ κοινὸν τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου
Ὁ πανοσ. κ. Προκόπιος Ξηροποταμηνὸς
Τὸ κοινὸν τῆς ἱερᾶς Μονῆς Δοχειαρίου
Τὸ κοινὸν τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Φιλοθέου
Τὸ κοινὸν τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος
Ὁ πανοσ. Ἀρχιμ. καὶ ἐπίτροπος κ. Ἀθανάσιος ἐκ Κυδωνιῶν
Τὸ ἱερὸν Κοινόβιον τοῦ Ξενοφῶντος
Τὸ ἱερὸν Κοινόβιον τοῦ Γρηγορίου
Τὸ ἱερὸν Κοινόβιον τοῦ Παντελεήμονος
Τὸ ἱερὸν Κοινόβιον τοῦ Κωνσταμονίτου
Ὁ πανοσ. κ. Μελέτιος Κωνσταμονίτης
Ἡ Ρωσσικὴ ἢ τοῦ Ἀνδρ. Μουραβιὲφ ἱερὰ σκήτη
Ὁ πανοσ. Προηγ. κ. Κοσμᾶς Λαυριώτης
Ὁ πανοσ. Πορηγ. κ. Νεόφυτος Βατοταιδινὸς
Ὁ πανοσ. Προηγ. κ. Θεοδόσιος Δ. Ἰβηρίτης
Ὁ πανοσ. Προηγ. κ. Χαρίτων Κουτλουμουσιανὸς
Ὁ πανοσ. Ἀρχιμανδρ. κ. Δανιὴλ Β. Παντοκρατορινὸς
Ὁ ἐλλόγ. κ. Ἀλεξ. Εὐμορφόπουλος Γραμ. τῆς ἱερᾶς Κοινότητος

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

—

Ἡ ἐφ. «Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς»
Ἡ ἐφ. «Φῶς»
Ἡ ἐφ «Κρήτη»
Ἡ ἐφ. «Ἐκλεκτικὴ»
Ἡ ἐφ. «τῶν Συζητήσεων»
Ἡ ἐφ. «Εἰρήνη»
Ἡ ἐφ. «Περιστερὰ»
Ἡ ἐφ. «Καιροὶ»
Τὸ περιοδ. «Ἐθν. Βιβλιοθήκη»
Τὸ περιοδ. «Παρθενὼν»
Τὸ περιοδ. «Γεωπονικὰ»
Τὸ περιοδ. «Ἀθήναιον»

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

—

Ἀναστάσιος Ν. Γούβας
Ἀβέρωφ
Δ. Σκορδαρᾶς
Γ. Χαλικιόπουλος
Δ. Μαυρομιχάλης ἰατρὸς
Στερ. Εὐστ. Στεφάνου

ΕΝ ΣΥΡΩι.

—

Ὁ ἐλλ. κ. Νικολ. Γ. Ζωγραφάφάκης

ΕΝ ΣΚΥΡΩι

—

Ὁ ἐλλογ. κ. Ν. Μωραΐτης διδ.

ΕΝ ΓΥΘΕΙΩι.
Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

—

Σπυρίδων Κατζερὸς
Παναγ. Νιφόπουλος
Περικλῆς Ζήρας
Παναγ. Βαβδανάκος
Γεωργ. Ν. Λιαράκος
Γ. Εμ. Τζωρτζάκης
Δ. Φουρίδης ἐκ Πανίτζης
Γ. Ρουσάκος δημοδ. Λάγιας
Γ. Β. Μανδραπήλιας ἀπὸ Μαραθέαν Μαλευρίου
Δ. Ἀλεξανδρόπουλος ἀπὸ Βαχὼ Καρυουπόλεως
Δ. Καβατζᾶς δημοδ. Δοιραλῆ Ἔλους

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑι.

—

Ὁ ἀξ. κ. Ἰωσὴφ Ναχαμούλης
Ὁ ἐξοχ. κ. Κ. Κράλλης ἰατρὸς.

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

—

Ἀδελφοὶ Ζωδανόπουλοι
Ἀναστ. Ἰωαν. Σπανουδόπουλος

ΕΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗι.

—

Ἡ ἀξ. Σύνταξις τῆς «Κλειοῦς»

ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑι.

—

Ἡ Α. Υ. Πριγκιπ. κ. Ἑλένη Γκίκα (Δόρα Δ' Ἴστρια)

ΕΝ ΝΕΑΠΟΛΕΙ ΙΤΑΛΙΑΣ

—

Ὁ ἐξοχ. κ. Θρασύβουλος Γ. Ἀρχοντόπουλος ἰατρός.

ΕΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑι.

—

Ἡ ἀξιοτ. κ. Ἑλένη Ζαρμπόνη
Ὁ ἀξιοτ. κ. Λαζ. Ν. Σιργανίδης
Ὁ ἀξιοτ. κ. Δημοσθ. Π. Γριμάνης.

ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΚΡΗΤΗΣ.

—

Ἡ Α. Π. ὁ Ἅγιος Ἱεροσυτείας
Ἡ Κεντρικὴ Δημογεροντία Λασιθίου

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

—

Ἐμ. Μιχαλάκης φαρμακοποιὸς
Δρ. Σφακιανάκης
Μύρων Νιωτάκης διδάσκ.
Σ. Σταράκης
Χ. Περακάκης ἐν Ἱεραπέτρῳ
Νικολ. Δ. Κονταξάκης.

ΕΝ ΡΕΘΥΜΝΩι.

—

Τὸ Ἀναγνωστήριον

ΑΙΓΥΠΤΟΥ

—

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑι

—

Ὁ πανοσ. κ. Ἱερεμίας Πτέρης ἱεροδιάκονος

Ἡ ἀξιότιμος κυρία

Ἀννέτα Ἐμμ. Παχουντάκη

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

—

Γεώργιος Ἀβέρωφ
Ἰωαν. Ἀντωνιάδης
Στέφ. Σδίλαριτς Ὑποπρόξενος Ρώσσος
Δ. Σουλτάνης δικηγόρος
Ἀθανάσιος Σταμέλης ἰατρὸς
Πέτρος Μάξιμος
Ἀδελφ. Λ. καὶ Π. Μαυρογορδάτου
Σπ. Βασιλόπουλος
Ἡλίας Ζαγκλῆς
Χ. Μεταξόπουλος
Ι. Ἀγαδόπουλος
Γεώργιος Παντελίδης
Σ. Π. Καλουτᾶς
Κωνστ. Τριανταφύλλου
Τριανταφύλλος Κατακουζηνὸς
Δημ. Παλαιολόγου
Ἀδελφ. Βλανάκη
Ἀδελφ. Καραβόπουλοι
Ἀδελφ. Ἀρβανιτάκη
Ἰω. Π. Σκυλίτζης καὶ υἱοὶ
Γεώργιος Τζιρλέντης
Ἀντώνιος Στίψης
Ἀντωνιοῦ Ψαρᾶς
Πέτρος Τριχάκης
Κ. Σκρινῆς
Β. Ἀναστασιάδης
Γεώργιος Τσιτσεκλῆς
Κ. Πασχαλίδης
Θ. Ρείρε
Θεμιστ. Οὐδινότης
Χρ. Δημητριάδης
Α. Ν. Λεούνης
Νικοκλῆς Γρόλλος
Β. Περβάνογλους
Δημ. Τύμβας
Εὐαγγέλης Τούλης
Πέτρος Κασσιμάτης
Γ. Θ. Ξηραδάκης
Θ. Σγούτος
Θ. Φούντης
Δημ. Ἀποστόλου
Μιχ. Καραβοκηρὸς ἰατρὸς
Ἀρμοστὴς ἰατρὸς
Σπεράντσας
Κωνστ. Γκίζης
Δ, Ἀνδρεόπουλος
Γ. Μαυρογορδάτος
Δ. Στρούμπζιας
Ι. Ποθητὸς
Ἀγγελῆς Τελατινίδης
Ἀριστ. Θεολόγης
Χρ. Τζακίκης
Ν. Σκουφάδης
Ν. Δημητριάδης
Π. Βασιλόπουλος

Αδελφ. Καλιγλόπουλοι
Γαβριὴλ Ταβαντιώτης
Μηνᾶς Κατζόνης
Δημ. Κυριακούλη;
Κυριάκος Συρίχης
Γεωργ. Δανόπουλος
Βρατίβας Αλφιερόπουλος
Ν. Δβύκας
Δημήτριος Βοιντιλάννης
Μάρκος Διάνης.
Β. Λαμπράκης
Εὐθύμιος Ε. Ρούπας
Κλέαρχος Θ. Μυριαλάκης
Απόστολος Σταματίου Μιτυληναῖος

ΕΚ ΚΑΪΡΟΥ

Ὁ Θεοφιλ. Ἀγ. Ξανθουπόλεως κ. Ἰγνάτιος

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Δημήτριος Βουχωρίδης
Γεώργιος Γουρδούλης
Κοσμᾶς Γαρουφάλου
Κωνσταντῖνος Γιαννακόπουλος
Κωνστ. Κίτικας
Σωτήριος Μαρκόπουλος
Γεώργ. Τσιγαδᾶς
Ἰάκωβος Βαρούτης
Αλέξανδρος Καρατσᾶς
Γεωργ. Τσιγαδᾶς
Ἀπόστολος Τσάμπαλης
Σωτήρ. Ανδρεάδης
Εὐαγγέλης Πανᾶς
Φραντζέσκος Αγγέλου
Κωνσταντ. Ξουρῆς
Αλέξανδρος Κωνσταντινίδης
Αδελφ. Παυλίδαι
Δημοσθένης Καλαθύμης
Νικόλαος Λάμπρος
Πέτρ. Πυρομάλλης
Ἀδελφοὶ Τριανταφύλλου
Γεωρ. Ψυλλίδης
Λοΐζος Ε. Ενωτιάδης
Γεώργιος Παπαδόπουλος
Γεώργιος Κ. Συμεωνίδης
Ιωάννης Παπᾶ
Λεωνίδας Μιζάνης
Φραγκούλης Μ. Κορτέσης ἐξ Ἴου
Παῦλος Ρόπας
Αναγνώστης Δαρδανίδης
Κωστῆς Κοσμίδης
Εὐστάθιος Γαλανὸς
Επαμεινώνδας Δούρας
Εμμανουὴλ Σκορδίλης
Δημήτριος Παλαιολόγου
Ι. Μανουηλίδης
Δημήτρ. Βούκρας
Θ. Γ. Τζένος
Παῦλος Γεωργιάδης Πάφιος
Φίλιππος Σιαμᾶς
Δημήτριος Ὀρφανὸς
Μιχαὴλ Βουδούρογλους
Σωτήριος Γ. Βιολαρᾶς

ΕΝ ΤΑΝΤΑΙ

Οἱ ἔντιμοι κύριοι

Αλέξανδρος Μ. Καρδαρέλης
Κ. Καρτζούλης
Αντώνιος Μαλαγαρδῆς
Ἐμμανουὴλ Χωριατόπουλος
Νικόλαος Καΐρης
Α. Σταυρίδης
Β. Κακογιάννης
Αθανάσιος Ταμβακόπουλος

ΕΝ ΖΑΓΑΖΙΚ.

Ὁ πανοσ. ἱερομ. κ. Ἱερεμίας Θεολογίδης

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Παναγιώτης Ε. Μπενλῆς
Νικόλαος Ε. Μπενλῆς
Δημήτριος Ε. Μπενλῆς
Ἰωάννης Ν. Ρέτζος
Γιαννούλης Ε. Δεκαβάλας
Νικόλαος Τσαλίδης
Θεόδωρος Μαγουλᾶς
Δημήτριος Παρισίδης
Σωκράτης Σ. Σαούλης
Ιωάννης Πέμας
Δημήτριος Κωνσταντινίδης
Μικὲς Γ. Κουβᾶς
Νικόλαος Δ. Λύδδης
Ἰωάννης Στράτης
Μιλτιάδης Κυριακόπουλος
Γεώργιος Ζαμπέλης
Δημήτριος Ν. Μιταρέλης
Εὐστράτιος Ψύρρας
Εὐσταθιος Βραχάμης
Γ. Πελυμέρης
Ἀντώνιος Σταματιάδης
Γ. Γ. Διαματαρίδης
Σπύρος Χρυσοχόος
Γεώργιος Μαλιάκας
Μ. Α. Μεγαλίδης
Ἀθανάσιος Φοινικόπουλος

ΕΝ ΜΙΝΕΤ-ΕΛ-ΓΑΜΧ

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Κωνσταντῖνος Ριζόπουλος
Ἀνδρέας Λύδδης
Κ. Παππάζογλου
Ἀλέξανδρος Κυριακοῦ
Ναοὺμ Νιτζιώτης
Γεώργιος Κυριακὸς
Δ. Χαριτάτος
Μιλτιάδης Καψιμάλης
Μιχαὴλ Κριέστας

ΕΝ ΔΑΜΑΝΧΟΥΡ

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Δημήτριος Μαρκίδης
Χρ. Παπᾶ Ἰωάννου
Παναγιώτης Σακόπουλος
Αριστ. Κωνστανταρίδης

ΕΝ ΣΙΒΙΝ-ΕΛ-ΚΟΜ.

Ὁ ἀξιοτ. κ. Ι. Ἀφουδάκης

ΕΝ ΖΙΦΤΑ

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Π. Πανταζίδης
Κ. Ν. Κινδυνέκος
Ἀδελφ. Ἀσημακόπουλοι
Κομνηνὸς Ε. Ζαννάκος
Θεοδ. Κασιμάτης
Π. Σαβίδης
Σ. Σταθόπουλος
Κοσμᾶς Α. Ξένος
Γ. Δεσὲς
Χ. Μανιουδάκης
Μ. Α. Βαλτικὸς
Δ. Παναγιωτόπουλος
Δ. Κριμελῆς
Γεωργ. Μιχαὴλ Μαραγγὸς
Νικόλαος Ξηραδάκης
Προκόπιος Κουδουνόρης

ΕΝ ΜΑΝΣΟΥΡΑ.

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Μιλτιάδης Κοτέας
Σ. Ασημακόπουλος

ΕΝ ΣΑΜΑΝΟΥΔ

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Ν. Ε. Χρυσαφινίδης
Κωνστ. Ε. Χρυσαφινίδης
Εὐαγγέλης Φωτίου
Α. Ραΐσσης
Μ. Ἀνδριτσάκης
Ἀντ. Ἀσλαμίδης
Κ. Ἀλεξάνδρου.

ΕΝ ΜΙΧΑΛΑ-ΚΙΒΙΡ

Ὁ κ.πανοσ. ἱερομ. Συμ. Στρατουδάκης.

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Δ. Ν. Δημητριάδης
Γ. Κ. Σῖμος
Α. Θ. Μιγκλῆς
Διονύσιος Χ. Αποστολάτου Σάμιος
Δαβὶδ Ματθαίου
Ὄθων Παπαθύμος

ΕΝ ΒΙΡΚΕΤ-ΕΛ-ΣΑΒ

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Ὁ. Λοβέρδος
Μιλτιάδης Φώτιος
Χρῆστος Βασταγίδης
Μ. Ἐμμ. Ψύχας

ΕΝ ΣΙΒΙΝ-ΕΛ ΚΑΝΑΤΕΡ

Ὁ ἀξιοτ. κ. Ἀχιλλεὺς Λουγκῆς

ΕΝ ΑΒΟΥ-ΚΙΒΙΡ.

Ὁ ἀξιοτ. κ. Κωστῆς Χ. Ἰωάννου.

ΕΝ ΤΕΛ-ΕΛ-ΚΙΒΙΡ.

Ὁ ἀξιοτ. κ. Αθαν. Νικάκης

ΕΝ ΙΣΜΑΙΛΙΑ.

Ὁ ἐκλ. κ. Μ. Ἀάνς, Ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος.

ΕΝ ΒΕΝΧΑ

Ὁ κύριος Ἰωαν. Μαραγκός.

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

Η Α. Μ. ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Προκόπιος 2
Ὁ πανιερωτ. Ἀγ. Πτολεμαΐδος κ. Αγάπιος
Ὁ πανιερ. Ἀγ. Τιβεριάδος κ. Νεκτάριος
Ὁ πανοσ. Σκευοφύλαξ τοῦ Π. Τάφου κ. Σεραφείμ

Ὁ πανοσ. Αρχιμ. Ταμίας τοῦ Π. Τάφου κ. Ἄνθιμος (α)
Ὁ πανοσ. Αρχιμ. μέγας δραγουμάνος κ. Νικόδημος
Ὁ πανοσ. Αρχιμ. κ. Βενιαμὶν Ιωαννίδης
Ὁ πανοσ. Αρχιμ. κ. Ἄνθιμος
Ὁ πανοσ. Αρχιμ. καὶ καθηγούμενος Ἁγιοσημανῆ κ. Κύριλλος
Ὁ ὁσιώτατος Καμαράσης τοῦ Π. Τάφου κ. Πολύκαρπος 2
Ἡ Θεολ. Σχολὴ Ἱεροσολύμων
Ἡ Βιβλιοθ. τῆς Ἁγιοτ. Αδελφότητος
Ὁ ἱερολ. Αρχιδιάκονος κ. Γαβριὴλ
Ὁ ἱερολ. ἱεροδ. κ. Βαρθολομαῖος ἐπιστάτης τοῦ Τυπογραφείου
Ὁ ἱερολ. ἱεροδιακ. κ. Βικέντιος Λέσβιος

ΜΕΡΣΙΝΗΣ.

Ὁ πανοσ. κ. Κύριλλος Λαζαρίδης ἱερομόναχος

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι

Δημοφῶν Γ. Λαζαρίδης
Μ. Σ. Στιγγριμάνης

ΕΝ ΤΑΡΣΩι.

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Μάρκος καὶ Ἱερώνυμος
Μιχαὴλ Γ. Μπίστης
Π. Μαρινάκης
Μιχαὴλ Αβανίας
Συμεὼν Ἰωάννου

ΕΝ ΑΔΑΝΟΙΣ

Ὁ ἀξιοτ. κ. Κ. Μ. Καρατζᾶς

ΕΝ ΚΥΠΡΩι.

Ὁ πανοσ. Ἔξαρχος τῆς Αρχιεπισκοπῆς κ. Μακάριος Ανδρεάδης
Ἡ Δημοσία βιβλιοθήκη Λευκωσίας

(α) Σημ. Ὑπὸ τοῦ ἐκ Φλίας τῆς Λέσβου καταγομένου φιλογραμμάτου Αρχιμανδρίτου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ Ἁγιοταφίτου διατέθησαν εἰς Σχολεῖα καὶ εἰς Συλλόγους, ὧν τὰ ὀνόματα ἀπαριθμήσονται ἐν προσεχεῖ τινι τεύχει τοῦ ΣΤ'. τόμου τοῦ Μέντορος . . . . . τόμοι 2ῦ. Δ. Σ.

Τὸ Αναγνωστήριον «Ὁ Ζήνων»
Ἡ Λέσχη «Ἐλπὶς»
Ὁ πανοσ. κ. Αθανάσιος Ἱερομ. τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκου.
Ὁ ἱερολ. κ. Ἰγνάτιος Ἱερομ. τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μαχαιρᾶ.
Ἡ ἐλλόγιμος Διευθύντρια τοῦ Παρθεναγωγείου Λευκωσίας κ. Εὐπραξία Θ. Παυλίδου
Ὁ ἀξιοτ. κ. Δημήτριος Μιχαηλίδης
Ὁ ἀξιοτ. κ. Δημήτριος Σ. Κραμβῆς
Ὁ ἀξιοτ. κ. Νικόλαος Γεωργιάδης

ΕΝ ΡΟΔΩ

Ὁ ἀξιοτ. κ. Ἰωαν Φέχρης 6

ΕΝ ΚΩ.

Ἡ ἀξιοτ. κυρία Μαρία Σ. Παντελίδου.

ΕΝ ΣΥΜΗ.

Ὁ ἀξιοτ. κ. Αλέξανδρος Μιλιοράτης
Τὸ Αναγνωστήριον «Αὐγὴ».

ΕΝ ΣΑΜΩι.

ΕΚ ΑΙΜΕΝΟΣ ΒΑΘΕΟΣ.

Ἡ Α. Σ. ὁ Ἅγιος Ζάμου κ. Γαβριὴλ.
Ὁ πανοσ. Αρχιμ. κ. Νεόφυτος Ψάθας
Ὁ αἰδ. Παπα κ. Κωνσταντῖνος Καραχριστόδουλος.

Οἱ ἐντιμοι κύριοι.

Στέφανος Φωτιάδης, Διευθ. τοῦ Ἡγ. Γραφείου
Ἐμμ. Πύργιος, πρόεδρος τῶν Ἐφετῶν
Πελοπίδας Λεκάτης δικαστὴς
Φιλοκτήτης Νέγρης ἰατρὸς
Ν. Πανταζίδης
Μ. Πανταζίδης
Δημήτριος Νικολαρεΐζης
Μιχ. Ιω. Πρωτόπαπα
Δ. Νικολαΐδης
Σωκράτης Ἰωαννίδης
Ν. Βουργάνας

ΕΚ ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΥ

Ὁ ἑλλ. κ. Κωνστ. Θεοφάνης σχολάρχης

ΕΞ ΑΡΒΑΝΙΤΩΝ

Ὁ ἀξιοτ. Ἰωάννης χα. Δημητρίου

ΕΚ ΚΑΡΔΟΒΑΣΙΟΥ.

Ὁ ἑλλ. κ. Ἰάκωβος Γ. Σακελλαρίδης
Ἡ εὐγ. κυρία Ἑλένη Ι. Φωτάλη

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Θεοδ. Θεοδωρίδης ἀρχιτέκτων
Σπυρίδων Σπυριδωνίδης ἰατρὸς
Νικόλαος Σκοτίδης
Δημοσθ. Π. Ι. Καπώλης δημοδιδάσκαλος
Δημήτριος Ἰωαννίδης
Εὐστάθιος Καραστάθης
Ἐμμανουὴλ Καπώλης

ΕΝ ΧΙΩι.

Ὁ σεβασμ. Μητροπολίτης Χίου κ. Γρηγόριος 2
Ὁ τῆς Α. Σ. ἱερολ. Ἀρχιδιάκονος κ. Νικόδημος
Ὁ ἐν Βροντάδῳ πανοσ. Σακελλάριος κ. Λεόντιος.

ΕΝ ΛΕΣΒΩ.

ΕΚ ΜΙΤΥΛΗΝΗΣ

Ὁ Μακ. πρώην Αλεξανδρείας κ Καλλίνικος
Ὁ πανοσ. Πρωτοσύγκελλος κ. Γρηγόριος
Ὁ Γυμν. τοῦ ἐν Μιτυλ. Γυμνασίου κ. Χ. Λαΐλιος
Ὁ Καθ. τῶν Ἑλλ. γραμ. καὶ τῆς ἱστ. κ. Δ Βερναρδάκης
Ὁ Διευθ. τῶν Ἑλλην. τοῦ ἐν Μιτυλ. παρθ κ. Γ. Ἀριστείδης
Ἡ ἐλλόγ. κυρία Ἀθηνᾶ Σταυράκη

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Ν. Κουρουμπακάλης
Γ. Κανδήλης
Ἐμ. Τζαννέλης
Ἰωαν. Κυριακίδης δικηγόρος
Ἰωαν. Ξεπτερᾶς
Γεωργ. Ιωαν. Παπαπαναγιώτου
Μιχαὴλ Χριστόφορ
Παναγ. Μιχηλίδης
Αντώνιος Στεφανίδης
Σῖμος Πολιτάκης

ΕΚ ΜΟΡΙΑΣ.

Ὁ ἀξιοτ. κ. Προκ. Κοκκινοχέρης
Ὁ ἀξιοτ. κ. Π. Σίμου

ΕΚ ΘΕΡΜΗΣ.

Ὁ ἀξιοτ. κ. Ιω. Θεοδοσιάδης
Ὁ ἀξιοτ. κ. Βασ. Μάνδρας

ΕΚ ΜΗΣΤΙΓΩΗ.

Ὁ δημοδ. κ. Γαβρ. Δομενικέλης

ΕΚ ΚΛΕΙΟΥΣ

Ὁ ἀξιότ. κ. Γ. Παντελίδης

ΕΚ ΚΑΠΗΣ.

Ἡ Σχολὴ

ΕΚ ΣΥΚΑΜΙΝΕΑΣ

Ὁ ἀξιοτ. κ. Εὐστρ. Ἐλευθεριάδης

ΕΚ ΜΟΛΥΒΟΥ.

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Ι. Κράλης
Κωνστ. Σάββας
Μιχ. Τζάννος
Κομνηνάκης Ἀθανασίου.

ΕΚ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ

Ὁ δημοδ. κ Περικλ. Γ. Σαράντου

ΕΞ ΕΡΕΣΣΟΥ

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Α. Παπαδέλης
Ἀχιλλεὺς Ι. Κούκου
Γαληνὸς Ἐμ. Κούκου

ΕΚ ΜΕΣΟΤΟΠΟΥ

Ἡ ἀξιοτ. κυρία Καλλιόπη Π. Νικολαΐου
Ὁ ἀξιοτ. κ. Χαραλ. Κελαδίτης

ΕΞ ΑΓΡΑΣ

Ὁ αἰδ. Παππᾶ κ. Νικόλαος

ΕΚ ΠΟΛΥΧΝΙΤΟΥ.

Ὁ αἰδ. κ. Δημήτριος ἱερεὺς
Ὁ ἑλλ. κ. Ἰωαν. Κόντος Ἑλληνοδιδάσκαλος

ΕΚ ΒΡΙΣΑΣ

Ὁ ἀξιοτ. κ. Γ. Λαμπρινίδης

ΕΚ ΣΚΟΠΕΛΟΥ.

Ὁ ἀξιοτ. κ. Παλαιολ. Π. Γρηγορίου

ΕΚ ΠΑΠΑΔΟΥ

Ὁ αἰδ. Παπᾶ κ. Σπυρίδων
Ὁ ἐξοχ. κ. Λευκίας ἰατρὸς
Ὁ ἀξιοτ. κ. Μιχ. Παναγιώτου

ΕΚ ΣΤΥΨΕΩΣ.

Ὁ πανοσ. κ. Γεδεὼν ἱερεὺς

ΕΞ ΗΠΙΟΥ.

Ὁ πανοσ. κ. Σωφρόνιος ἱερεύς

ΕΞ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ.

Ἡ Σχολὴ
Ὁ δημοδιδ. κ. Γ. Νικολαΐδης

ΕΝ ΛΗΜΝΩ

Ὁ πανιερ. ΑΓ. Λήμνου κ. Ἰωακείμ
Ὁ ἔντιμ. κ. Στ. Βουλγαρίτσας.

ΕΝ ΜΕΝΕΜΕΝΗ.

Ὁ πανοσ. ἀρχιμ. κ. Χρύσανθος
Ὁ πανοσ, κ. Νικηφ. Νικολαΐδης

Οἱ ἀξιότιμοι κύριοι.

Ἀντώνιος Κρασσᾶς ἰατρὸς
Δημήτριος Ὑψηλάντης
Σάββας Ἠλιάδης
Ἀντώνιος Π. Λουΐζου
Μιχαὴλ Τσολάογλους
Ἰωάννης Μπακιρτζῆς
Σταμάτιος Βρεττὸς 2
Ἐμμανουὴλ Καγιάσογλους
Γεώργιος Φριλίγγος
Ἐμμανουὴλ Καλιασης

ΕΝ ΜΑΓΝΗΣΙΑ.

Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Χρηστουπόλεως κ. Ταράσιος
Ὁ πανοσ. Ἀρχιμ. τῆς Α. Σ. τοῦ Ἁγ. Ἐφέσου κ. Σωφρ. Ἀργυρόπουλος
Ὁ πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Δωρόθεος
Ὁ αἰδ. κ. Γαβριὴλ πρωτοψ.

Οἱ ἔντιμοι κύριοι.

Κωνστ. Παρασκευᾶς νομοϊατρὸς
Ι. Φλετωρίδης διδ.
Δ. Κωνσταντίνου Φαρμακοποιὸς.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ "ΒΕΝΤΑΜΙΟΣ Ο ΛΕΣΒΙΟΣ" • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878 • ΜΥΤΙΛΗΝΗ